The Marquis of Stafford.

10/84 C. Bishop. Riv. 3500

M E S

R. P.

FRANCISCI SVAREZ

GRANATENSIS, E SOCIETATE IESV DOCTORIS THEOLOGI,

ET IN CONNIMBRICENSI ACADEMIA
Sacrarum Litterarum primarii Professoris

OPVS, DE VIRTVTE ET STATV RELIGIONIS.

QVO QVID CONTINEATVR, INDEX proximus indicabit.

Cum Superiorum permissu, & Priuilegio Cæsareo.

MOGVNTIÆ,
Sumptibus Hermanni Mylii, Birckman.
Excudebat Hermannus Meresius.

ANNO M. DC. XXIV.

R. P.

HENRICO SCERENO,

SOCIETATIS IESV, PER PROVINCIAM RHENANAM Præpoſito Prouinciali.

VAREZ, *cum in Hiſpania opus hoc de Religione editurus eſſet, conuenientiſſimum putauit, id Principi tali inſcribere, in quo Religionis amorem efflor eſcere videbatur. Ego ſimiliter, dum Suarez ſtudia per Germaniam diuulgare meis ſumptibus paro, neſcio cui ea melius dedicem, quam ei, qui eodem tempore iis hac in Prouincia præſidet, qui Religionem ſtantem confirmant, ruentem erigunt, vacillantem protegunt, & in priſtinum ſtatum reſtituunt. Quod quidem quotidianis exemplis probarem facile, niſi id ſuperuacaneum putarem, vel ipſis Hæreticis teſtantibus, qui Societatem* IESV *vltra omnes Eccleſiaſticorum ordines, cane peius & angue deteſtantur. Debetur itaque hoc de Religione opus Societati* IESV: *debetur tuæ Reuerentiæ, quæ huic ea in prouincia præſidet, in qua modo caput hoc opus effert. Et, vti Religionis nomine potiſſimum deberetur, ita collatorum in me beneficiorum gratia, non deberi dico, ſed Societatis eſſe, libens fateor. Quam enim Pater meus, & ego à Societate experti ſimus Beneuolentiam, malo tacere, quam enumerando ingratitudinem meam cuilibet patefacere. Tua ſane Reuerentia me ad ſtudia primum ſuſcepit, me quaſi detrectantem coegit, me, vnà cum Reuerendo P. Ioanne Leone ſummo ſemper amore & fouit, & ad alacrius progrediendum, etiam incœpta modo mercatura, incitauit. Cuius quidem Patris in me merita, & libens agnoſco, &, quandoquidem ita diuino Numini placuit, æternam ei requiem precor. A T. interim Reu petens, vt me cum meis, ſibi in ſuis ad Deum precibus commendatum habere dignetur. Poſtridie Natiuitatis D. Ioannis Baptiſtæ, Anno* CIƆ. IƆ. CIX.

Reuerentiæ Veſtræ ad omnia

Paratiſſimus

Hermannus Mylius.

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO D.D. ALPHONSO A CASTELBRANCO EPISCOPO *Conimbricensi, Comiti Arganilensi.*

OPvs de Religione, quod per hosce annos meditabar, tuo nomine, Illustrissime Præsul, tectum, ac tutum prodibit in lucem: neque enim de Religione tractatus alium deposcit patronum, aut amabit defensorem, quam eum præsulem, in quo sic Religionis amor efflorescit, vi cum cætera summa habeat, hic tamen cæteris magnis, ac summis longe videatur eminere. Totam veteris Pontificis pulchritudinem, ac vestium ornamenta Dei vocabulum, teste Hieronymo, protegebat, & coronabat. Dum enim Pontifex sacrosanctum Dei nomen religiose colit, & capiti impositum humiliter reueretur, quidquid induit venustatis, ac decoris, noua exornare gloria, nouis insignire luminibus, nouis creditur ornamentis coronare. Haud aliter, quæ tibi beneficio arridens vultu natura dedit ornamenta, quæ tua tibi peperit industria; quæ immortalis Deus manu contulit liberali; ea omnia, tua in Deum Religio, tua in superos pietas, tua in sacra loca obseruantia, ita locupletat, & exornat, vt coronam addere, ac diadema imponere videatur. Tua quidem nobilitas longa proauorum serie ab antiquis hausta temporibus, neminem latere potest, eam tu, sua satis luce, promicantem triplici ampliasti incremento: Pontificis dignitatem addidisti; Comitis prærogatiuam cumulasti, Supremi Lusitaniæ Gubernatoris insignibus euexisti. Hanc tamen generis claritudinem tua Religionis obseruantia protegit, & coronat: *Summa enim nobilitas est clarum esse virtutibus*, vt olim Hieronymus dictitabat. Inter cæteras verò, quæ generis commendant splendorem, pietas in Deum, ac Religio certum obtinent principatum; præclare etiam Nazianzenus, cum Heronem dilaudaret, & ex optimis optimum, ex nobilissimis diceret nobilissimum, caute adiunxit, *Nobilitatem dico, quam pietas, & mores notant.* Sed generis omitto splendorem, quem non tam tua tibi peperit industria, quam maiorum inuexit excellentia. De qua doctrina, quam assiduo studio, perennique Sanctorum Patrum lectione comparasti, quid commemorem? Non possum sane, & ingenii felicitatem, & studii vigilantiam, & memoriæ vbertatem non demirari, cum te audiam frequenter de rebus difficilibus diserte, de grauibus copiose, de subtilibus acute, de omnibus loculente philosophantem. Sed hanc ingenii tui excellentiam, ac doctrinæ vbertatem tua in Deum singularis Religio protegit, & coronat: *Non enim* (inquit Ambrosius) *sufficit ad consummationem sapientiæ verbis præferre virtutem, nisi doctrina ornetur ex rebus*: Nulla vero est, quæ maiorem sapientiæ afferat splendorem, quam illa, quæ in Superis colendis insudat, & Deo religiose famulatur. Iam vero quantus in te existat Religionis amor, qui hęc omnia felici coronat ornamento, neminem credo posse ignorare: cum omnes tuæ curæ, & studia eo tendant, vt Diuinus in tua diœcesi cultus præcipue efflorescat. Testatur hoc in primis tua sedes cathedralis, cui augendæ, & exornandæ tam liberales opes contulisti, vt cum eam multis rebus indigam inueneris, nunc omnibus ornamentis ita possideas abundantem, vt in te mirifice quadret, quod in Gorgoniæ sororis laudem olim dixit Nazianzenus, ita Sanctam Gorgoniam templum, in quo ipse perorabat, suis exornasse muneribus, vt nusquam postea ita videretur honestandum. Testem quoque laudo eiusdem rei sacrarum Virginum Partheonem, Annæ nuncupatum, quem ab imis fundamentis ad summum fastigium propriis impensis erexisti, situ amplum, opere magnificum, redditibus locupletem: denique talem, vt eius fama non Lusitaniæ terminis concludatur, sed ad exteras nationes meritissimo tuæ magnificentiæ præconio euecta deferatur. Ad hæc duæ Religionis argumenta, accedit ille tui animi affectus erga Religiosos ordines singularis, quos ad studia pietatis non solum dictis promoues, sed factis. Seorsim vero nostra Societas tam multa à te accepit beneficia, vt non immerito diffidat paria apud te posse obsequia collocare. Nam à primis annis, quibus literarum studia iniisti ad hoc temporis, quo Pontificiis infulis splendescis, semper tuus in nos amor maiora in dies habuit incrementa. Sed quid communia persequor beneficia, cum propria, quæ in me ipsum contulisti, tam multa sint, vt nequeant à me omnia recenseri? Nam ab eo die, quo in hanc vrbem pedem posui, te vnum habere cœpi singularem meorum studiorum Mecœnatem, qui non solum editis à me libris authoritatem conciliabas, & honorem; sed etiam beneuolis me verbis ad vlterius scribendum erigebas, & liberalibus factis ad scripta euulganda adiuuabas. Quæ cum ita sint, librum hunc tam multis tibi debitum nominibus tuo tibi iure non dico, sed soluo; non dono, sed reddo, Tuus est, quia tuo fauore prodit; tuus sit, vt tuo patrocinio defendatur.

D. Hieron. in epist. ad Fabian.

D. Hieron. epist. 14.

Nazian. orat. 23.

D. Ambros. de Pœnit. c. 8. tom. 5.

D. Gregor. Nazianz. orat. 11.

INDEX

INDEX TRACTATVVM ET LIBRORVM, QVI IN HOC VOLVmine continentur.

TRACTATVS I.

TRACTATVS II.

TRACTATVS III.

Ordo, & numerus capitulorum vniuscuiusque lib. in illius initio designatur.

INDEX QVÆSTIONVM ET ARTICVLORVM, D. THOMÆ IN 2. 2. QVI IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR.

TRACTAVIT D. Thomas de virtute Religionis, & de vitiis illi contrariis in 2.2. à q.81. vſque ad 100. Cuius omnes articuli in hoc, & in ſequenti volumine explicantur, ordine aliquantulum mutato, & ideo pro ſtudentium vtilitate loca, in quibus ſinguli articuli exponuntur, in præſenti indicabimus.

Arti-

LICENTIÆ.

ORdine sanctæ & supremæ Inquisitionis Senatus, qua potui diligentia, perlegi opus istud de *Virtute & statu Religionis*, quod post multa alia, eaque præclarissima, composuit insignis admodum Doctor Franciscus Suarius, ex sacra Religione Societatis Iesu, Pater vtique & literis, & religione præstantissimus, & sicut alia erudissimis quibusque admodum fuerunt probata, ita & præsens haud dubie probabitur: quippe quod virtutem Religionis secundum se, actus illius tam internos, quam externos, præcepta, & reliqua omnia, quæ ipsam concernunt, mira, de more, & subtilitate, & perspicuitate contempletur: exponendo interim ad mentem Sanctorum Patrum, multa loca sacræ Scripturæ, quorum expositiones tam speculationi, quam rei morali mirabiliter patrocinantur. Tantum abest vt aliquid contineat orthodoxæ Fidei, vel sanctis morib. repugnans. Quare ad communem studentium vtilitatem dignissimum censeo, vt tam eximii laboris fructus in lucem prodeat, typisque mandetur. In conuentu D. Francisci d'Enxobregas Olysippone, die 24 Sept. Anno Domini 1607.

Fr. Ludouicus ab Angelis,

VIsta à informaçam podese imprimir esta obra de Virtute & statu Religionis, *& depois de impressa torne à e'le Conselho pera se conferir, & dar licença pera correr, & sem ella nam correrà. Em Lisboa 2. de Octubro de 607.*

Marcos Teixeira. Bertholameu da Fonseca.
Ruy Pirez da Veiga.

LICENCAS DO PACO.

QVe se possa imprimir esta obra de Virtute & statu Religionis, *vista a licença do sancto Officio que se offerece, & como se ey vista na mesa, & depois de impressa tornara pera se taxar. Lisboa 2. de Iulho de 1608.*

Pero Nunez da Costa. Fernão de Magalhães.
Dom Francisco de Bargnça. Antonio da Cunha.

DAmos licença ao Padre Francisco Soarez da Companhia de Iesu, pera poder imprimir o primeiro tomo da Religião que serà bem proueitoso, aos que estudão, & sabem, como sa mos mais liuros que tem impressos. Nesta Quinta de S. Martinho. 6. de Iulho. 1608.

O Bispo Conde.

EGo Hieronymus Diaz Societatis Iesu in Lusitana Prouincia Prouincialis, è facultate, ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre nostro Generali Claudio Aquauiua, facultatem concedo, vt hoc opus de Virtute Religionis, *à Patre Francisco Suario Societatis nostræ, sacræque Theologiæ Doctore, & in Conimbricensi Academia primario Professore compositum, & eiusdem Societatis grauium doctorumque hominum iudicio approbatum, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas dedimus. Conimbricæ 1. die Iulii, Anni Domini* 1608.

Hieronymus Diaz.

FACVLTAS PATRIS PROVINCIALIS PROVINCIÆ Rhenanæ Societatis Iesu.

CVm ex mandato *Sacræ Cesareæ Maiestatis* omnibus & singulis Typographis, Bibliopolis, ac aliis quamcumque librariam negociationem exercentibus serio firmiterque inhibeatur, ne quisquam libros vllos à Societatis nostræ Patribus hactenus editos, aut in posterum edendos intra sacri imperii regnorum & dominiorum suæ Cæs. Maiest. hæreditariorum fines simili alioue charactere aut forma, siue in toto, siue in parte recudere, vel alio recudendos mittere, aut alibi etiam impressos adducere, vendere & distrahere, clam seu palam citra supradictorum Patrum consensum ac testimonium audeat, vel præsumat: Ego *Henricus Scherenus* Societatis *Iesu* per Rheni Prouinciam Prouincialis, facta mihi ad id ab admodum R. P. N. Generali *Claudio Aquauiua* potestate, concedo Balthasari Lippio, Moguntinensi Typographo facultatem excudendi opus de *Virtute, & statu Religionis*, à *R. P. Francisco Suarez* Societatis nostræ Theologo conscriptum. In quorũ fidem hoc ei testimonium manu nostra subscriptum, & sigillo munitum dare voluimus. Moguntiæ. XVI. Kal. Octobreis. Anno 1609.

Henricus Scherenus.

OPVS

OPVS DE VIRTVTE, ET STATV RELIGIONIS.

PROOEMIVM, ET RATIO TOTIVS OPERIS DE RELIGIONE.

SACRA Theologia ita ſubtili diuinarum rerum ſpeculatione detinetur, vt humanas etiam dirigat actiones, ſpeculatrix enim eſt, & practica. Hinc fit, vt cum Deum tanquam obiectum contempletur, non ſolum eius nobis ingerat cognitionem, ſed etiam modum oſtendat, quo cognitum debito Maieſtati cultu veneremur. Minus quidem laudabilis eſſet Theologia, ſi mentem illuſtraret, non mores dirigeret, ſi Diuinæ maieſtatis notitiam conferret, neq; ad eam colendam viam, modumque oſtenderet. Deum enim cognoſcere, & non vt Deum, honorificare, flagitium eſt omnium maximum, quod in antiquis Philoſophis Paulus reprehendit ad Roman. 1. vt ibi Chryſoſt. adnotauit; ideoque Diuina Sapientia non ſolum mentem cognitione illuſtrat, ſed etiam normam præfigit voluntati, qua Deum ita cognitum ſupremo cultu, ac veneratione extollamus. Cum ergo æquum ſit Theologum doctorem, Theologiam, quam profitetur, æmulari, poſtquam ea Dei myſteria, in quibus ſpeculatrix Theologia præcipue verſatur, pro meo captu euulgaui; non potui me amplius continere, quin ad explicanda illa deſcenderem, quæ nos Deo debitum cultum edocerent. Cum enim hic ſemper fuerit meorum laborum ſcopus, vt Deus ab hominibus, & cognoſcatur magis, & ardentius, ſanctiuſque colatur. Hoc peculiari opere id mihi perficiendum putaui, quo ſpecialius homines ad cultum, & honorem Deo exhibendum incitarem. Cum vero teſte Clemente Alex. 2. Strom. *Religio cæteras virtutes ſuperans, antiquiſſimam, & ſupremam cauſam doceat colere, & venerari*, de Religione hanc inſtitui tractationem.

Hæc præcipua cauſa ſuſcepti operis, cui acceſſit alia non minoris ponderis, quæ ex ſuperiorum ſumitur auctoritate, à quibus ſæpe ad hoc opus aggrediendum fui excitatus: eorum autem nutum, & voluntatis ſignificationem tanquam imperium mihi ſuſcipiendum ſemper exiſtimaui. Quamquam facile illud cenſeatur imperium, in quod animus ipſe ſponte propendet, atque in hoc ita libenter voluntas ferebatur, vt calcaribus non indigeret. Enim vero cum tractatus de Religioſo ſtatu ijs ſit connectendus, quæ de virtute religionis à nobis ſunt explicanda, mirum non eſt, ſi animus, quo ſe gratum exhibere, ad illius ſtatus commendationem properaret, ad quem diuina gratia ipſum euexit, & per plures annos conſecrauit. Sicut enim conferre gratiam bonum eſt, ita non referre eſt duriſſimum, vt in lib. 1. de Offic. eleganter dixit Ambroſius.

Illud etiam benigno Lectori attente conſiderandum eſt, multa ex his, quæ ad Tertiam partem D. Thom. ſuperioribus annis diſputauimus, qualia ſunt, quæ de Adoratione, ſacrificio, Sacramentis, aliiſque ſimilibus in lucem dedimus, ad materiam, & actus Religionis, vel directe ſpectare, vel proxime reuocari; ideoque vniuerſam illam doctrinam ex huius virtutis cognitione pendere, eique quodam modo ſubordinari; ac ſubinde tractationem hanc à ſuperiori non diſcrepare, ſed eam quodam modo perficere, ac conſummare. Iam vero quæ de Sacramento Ordinis dicenda erunt, maiori quadam ratione cum virtute Religionis copulantur: Nam per illud Sacramentum miniſtri Diuini cultus conſecrantur; & virtute Religionis de actibus, quos in eo munere exercere debent, inſtruuntur. Denique ipſum etiam Matrimonij Sacramentum, cum votis tam ſolennibus, quam ſimplicibus, quæ inter actus Religionis numerantur, connexionem habet. Vnde ſi fauente Deo ad inceptum Sacramentorum opus aliquando reuertar, expeditior erit curſus, multis in hoc opere enodatis, quæ in illo incommode permiſcentur. Quod ſi vita, virtuſque defecerit, priuſquam ad illud opus animum iterum appellam, quod video quam ſit probabile, non me facti pœnitebit; vt spero; quia non ſunt pœnitendæ rationes, quibus inductus, illud opus interrupi, vt hoc aggrederer.

Eſt ergo Religio totus huius operis ſcopus, & obiectum. Sed quia duos hoc nomen *Religio* præcipuos habet ſignificatus; alterum, quo exprimit virtutem quandam omnibus Chriſtianis communem, alterum, quo peculiarem ſignificat ſtatum eorum, qui proprie religioſi appellantur, duas etiam præcipuas partes totum hoc opus cõtinebit, quarum vna virtutis, altera ſtatus cognitionem comprehendat. Quamuis enim D. Tho. 2. 2. à q. 81. vſque ad 110. de virtute Religionis diſputauerit, & poſtea multis interiectis à q. 183. & præſertim in 186. & ſe-

quentib. de Statu differuerit: Nihilominus virtus, & status Religionis ita mutuo nexu copulantur, vt ad vnius exactam cognitionem alterius notitia requiri videatur. Nam religiosus status, & ad virtutis religionis exercitium instituitur; ideoque statui Angelorum semper laudantium, & colentium Deum, comparatur ab Ambrosio, & eiusdem virtutis actibus constituitur, consueta nimirum votorum emissione, sine quibus status ille non cohæret, imo ipsam religiosæ vitæ professionem gratum Deo sacrificium S. Augustinus appellauit, & Gregorius addidit gratissimum esse Deo holocaustum. At votum, sacrificium, & diuina laus actus virtutis religionis sunt, non potest ergo ille status ab hac virtute disputatione seiungi.

Ex dictis tamen manifeste deducitur, priorem huius operis locum virtuti esse tribuendum, quoniam ad illam, vt ad finem, & efficientem causam status religiosus refertur. In virtute autem explicanda, quem in pertractandis aliis virtutibus tenere soleo ordinem, obseruabo. Prius enim eius naturam, subiectum, materiam, actus, essentiam, proprietates, vnitatem, & distinctionem ab aliis inuestigabo. Gradum postea faciam ad moralem doctrinam, atq; adeo tam diuina, quam humana præcepta ad hanc virtutem spectantia explicabo. Tum ea, quæ aliquid imperant, tum etiam ea, quæ quippiam prohibent, & cum illis vitia omnia, quæ eidem virtuti opponuntur, recensebo, & explanabo. Quamuis enim in virtutum tractatione moralis doctrina, & copiosior, & præcipua intenta esse debeat: nisi tamen exacta cognitio, speculatioque præcedat, non possunt fundamenta deprehendi, à quibus moralis doctrina deriuatur.

Est tamen postremo loco obseruandum, licet huius virtutis actus Physice (vt aiunt) spectati multiplices sint, in præsenti non nisi sub ea ratione considerari, qua cultum Deo debitum continent. Sunt tamen nonnulli actus proprij huius virtutis, qui rationem ipsam cultus fundatam habēt in quadam alia peculiari proprietate morali, ex qua noua, & specialis consideratio moralis consurgit. Hi vero actus tres præcipue inueniri videntur. Oratio, Iuramentum, ac Votum. Oratio enim ad impetrandum aliquid ab alio refertur. Iuramentum ad confirmandam veritatem infallibili testimonio. Votum ad obligandum hominem peculiari modo, ratione promissionis; quæ omnes rationes sunt substratæ ad rationem cultus, & satis morales sunt, peculiaresque tractatus exigunt. Quapropter prius generatim de ipsa religionis virtute, eiusque præceptis, ac vitiis illi oppositis dicam: postea vero de tribus actibus paulo antea explicatis, & aliis, qui ad illos reuocantur, differam: quamuis in materia de Voto, & quia copiosior, & quia valde necessaria est, lentius erit immorandum. Atque de industria hunc de Voto tractatum in vltimum huius virtutis locum reseruabimus, quia ex voti, eiusq; naturę consideratione, accommodato ordine, ac procliui quasi ductu ad religiosi status considerationem transitum faciemus.

TRACTATVS PRIMVS DE NATVRA, ET ESSENTIA VIRTVTIS RELIGIONIS.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI DE OBIECTO VIRTVTIS RELIGIONIS.

LIBER

LIBER PRIMVS,

DE OBIECTO, ET MATERIA VIRTVTIS RELIGIONIS.

HVNC de Religione tractatum in tres pręcipuas partes, seu libros diuidemus: in primo tã materiale, quam formale obiectum virtutis Religionis explicabimus. In secundo generalem doctrinam de actibus eius trademus. In tertio virtutem quoad eius habitum, excellentiam, seu perfectionis gradum, ac distinctionem à cæteris virtutibus exponemus. Prius vero quam ad rem ipsam accedamus, pauca de nomine Religionis præmittere opportunum iudicauimus.

CAPVT I.

Religio *vnde dicta sit, & quomodo solius Dei cultum propriè significet, licet ad alia etiam transferatur.*

1. *Religionis significatum ex Aug. aliorumque sententia.*

EX Latinis Patribus, & Doctoribus August. lib. 10. de Ciuitate, capite primo, quem imitatus est Ionas Aurelianensis lib. primo, de cultu imaginum ante medium, Religionem dixit, iuxta Latine loquendi consuetudinem non imperitorum, sed doctissimorum, non significare solius Dei cultum, sed etiam officium, quod hominibus cognatis, & affinibus, vel alia quacumque ratione nobis coniunctis exhibemus. Hanc tamen sententiam expendens D. Thomas 2. 2. quæstione octuagesima prima, articulo primo, ad secundam dicit. Augustinum latè Religionis voce vsum fuisse, & secundum vocis proprietatem soli Deo attributam esse, quod verum censeo, & hanc esse propriam, & primæuam huius vocis significationem, non solum ex vsu, & accommodatione Latinorum Patrum, quod certum est, sed etiam apud Latinos auctores. Nam Cicero lib. secundo, de inuentione. *Religio*, inquit, *est, quæ superioris cuiusdam naturæ, quam diuinam vocant, curam, cæremoniamque affert.* Quam definitionem vsurpauit Augustinus lib. octuagesimo tertio quęstionum, quæstione trigesima prima, & in hac significatione à nobis in hac materia vsurpatur. Ad cognatos autem, nobisque coniunctos, pietas, vel amicitia, aut obseruantia haberi dicitur: non autem religio, nisi fortasse quatenus vel per exaggerationem, vel per translationem, (vt infra declarabo) quidquid magna cura, & studio animi fit, ex religione, vel religiose fieri dicitur, vel etiam quatenus ipsamet Dei religio beneficentiam proximorum, & præcipuè nobis coniunctorum imperat, iuxta illud Iacobi 1. *Religio munda, & immaculata hæc est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum.*

2. *Religionis etymologia à verbo relinquo refertur.*

Religio ergo Deum solum eiusque cultum respicit. Quam significationem ex ipsa vocis origine seu etymologia colligere possumus (quæ multiplex etiam ab auctoribus traditur. Primo enim quidam religionis nomen deducere voluerunt à verbo *Relinquo*, quia religiosum illud esse dicitur, quod propter sanctitatem aliquam remotum est, ac separatum à communi vsu. Ita refert ex Masurio Sabino, Aulus Gellius libro quarto, Noctium Atticar. capite nono: Nimis autem remota videtur deductio hæc,

siue effectum, ex quo desumitur, siue ipsarum vocum dissimilitudinem consideremus. Secundo existimatum est, vocem *Religio* à verbo *religendi* deriuatum esse. Sic Diuus August. decimo, de Ciuitate capite quarto, de Deo loquens. *Ipse* (inquit) *fons nostræ beatitudinis, ipse omnis appetitionis est finis, hunc eligentes vel potius religentes, amiseramus negligentes: hunc ergo religentes, vnde & religio dicta perhibetur, ad eum dilectione tendimus, &c.* Eiusdem meminit. 1. retractation. capite decimo tertio, eamque tribuit Latini sermonis auctoribus, Ciceronem subindicans: fortasse enim ita intellexit illa verba Ciceronis secundo, de natura Deorum. *Hi dicti religiosi ex religendo, tanquam eligendo eligentes, & diligendo diligentes, intelligendo intelligentes.* Veruntamen constat, Ciceronem in alio sensu loquutum esse, vt statim dicam. Aliqui etiam putant Isidorum hanc sequi etymologiam, licet in alio sensu, scilicet, quia religiosi Deum reeligant, non quem amiserant, sed quem prius elegerant. Verumtamen Isidorus nihil aliud facit, quam sententiam Ciceronis sequi, & referre.

Qui crediderint à verbo Religo deductum religionis nomen.

D. Isid. li. 10.

3. *Religio à verbo religo haud quaquam deriuatur.*

Denique Augustinus ipse in ea sententia non permansit. Neque nobis placet, siue vocem, siue rem attendamus. Nam inprimis nullum est verbum proprium Latinum *religendi*, ex quo illa vox deduci potuerit, imo nec *religo* vsitatum inuenitur. Quin etiamsi illud admittamus, non tam significabit eligere, quod neglectum erat electum, quam iterum eligere, quod iam erat electum. Scut religare non significare ligare ea, quæ soluta erant, sed iterum ligare ea, quæ iam erant ligata. Accedit, quod eligere Deum iam negligenter amissum, vel non est munus religionis, sed pœnitentiæ, vel si pœnitentia aliquo modo sub religione cõtinetur, illud munus est quasi secundarium, & accidentarium: nam religio per se respicit Deum, & ad illum tendit, etiamsi nunquam negligenter amissus sit. Non est ergo verisimile, nomen religionis fuisse tractum ex comparatione (vt sic dicam) ad priorem negligentiam, seu ad negligentem Dei amissionem.

4. *Religionem à verbo Relego dictam dixit Tullius.*

Tertio igitur deriuata censetur vox religio à verbo *relegendi.* quia nimirum ea, quæ ad Dei cultum pertinent iterum, atque iterum legenda seu cogitanda sunt. Ita Cicero libro 2. de natura Deorum, quem sequutus est Isidorus libro 10. Originum litt. R. in princip. Quorum sensus constat ex illis Ciceronis verbis. *Qui omnia qui ad cultum Dei pertinerent, retractarent, & relegerent, hi dicti sunt religiosi à relegendo.* Alia autem verba supra citata adducuntur tanquam exempla, non quia ex verbo *eligendi* aut *religendi*, in alia significatione sumpta sit etymologia, sed ex hac, quæ proprie significat legere, quatenus ad cognitionem ordinatur. Estque probabilis deductio, siue vocum similitudinem, siue munus ipsum religionis spectemus.

5. *Religionem à religando Lactantius deriuauit.*

Nihilominus Lactant. libro 4. de vera sapientia cap. 28. Ciceronem in hoc deserit, & religionem ex verbo *religandi* deducit, dicens, *Hac conditione gignimur, vt generati nos Deo iusta, & debita obsequia præbeamus, hunc solum nouerimus, hunc sequamur, hoc vinculo pietatis obstricti Deo, & religati sumus, vnde ipsa religio nomen accepit, non vt Cicero interpretatus est, à relegendo.* Atq; hanc Lanctantij sententiam approbarunt Diuus Hierony-

mus circa illa verba Amos nono, *Qui ædificat in cælo ascensionem suam & fasciculum suum super terram fundauit.* Et Diuus Augustinus libr. de vera religione cap. vlt. qui primam suam etymologiam retractat lib. 1. Retract. cap. 13. Atque hæc sententia est maxime verisimilis, siue spectemus vocum allusionem, & propinquitatem, siue munus ipsum religionis.

In quo D. Lactant. & Hieron. dissideant.

6. Est autem differentia inter Lactantium, & Hieronymum: Lactantius enim vult religionem esse dictam, quia ipsa Deo homines ligat: Hieronymus vero quia ipsos homines inter se ligat, & quasi in vnum congregat ad colendum Deum: & ideo ait, *Gregem iustorum, seu electorum fasciculum appellari, quia vna Domini religione constrictus est: vnde, & ipsa religio à religando, & in fascem Domini vinciendo, nomen accepit.* Lactantium videtur sequi Bernard. libro de Natura, & dignitate diuini amoris capite decimo quinto dicens. *Corporalibus religamur sacramentis, ne à Deo recedamus, vnde etiam à religando religio dicitur.* E contrario Abulens. Exodi duodecimo sub quæstione 49. *Religio,* inquit, *dicitur modus specialis colendi Deum, siue verum, siue falsos Deos, vocaturq; religio à religando, quia religant se homines illi modo viuendi, & colendi Deum.* Mihi magis placet, vt religio dicatur, quia ipsamet religat homines Deo. Nam expositio Hieronymi est quidem accommodatissima ad eam significationem, qua vox *religio* pro statu religionis accipitur: tamen quia illa primæua non est, sed deriuata, vt infra dicam, ideo Lactantij consideratio potior videtur, & primario effectui religionis accommodatior. Religio enim primum omnium vnit nos Deo, hinc vero consequenter fit, vt qui eundem Deum colunt aliquo modo inter se colligati maneant, magis autem vel minus, iuxta rationem cultus.

Approbatur ea sententia qua Religionem ita dictam credit, quia religat homines Deo.

Discrimen inter D. August. Lactantiique sententiam.

7. Rursus vero considerari potest aliud discrimen inter Lactantium, & August. nam Lactantius significat religionem dictam esse ab illo vinculo naturali, quo Deo obligamur ex propria naturæ conditione: Augustinus autem potius dictam significat, quia huic vinculo nouum vinculum superaddit. Quod explicuit Diuus Thomas Opusculo decimo nono contra impugnantes religionem cap. 1. dicens: *Religio iteratam ligationem importans, ostendit ad illum aliquem ligari, cui primo coniunctus fuerat, & ab eo distare incepit, & quia omnis creatura prius in Deo extitit, quam in se ipsa, & à Deo processit, quodammodo ab eo distare incipiens secundum essentiam per creationem, ideo rationalis creatura ad ipsum Deum debet religari, cui primo coniuncta fuerat, antequam esset, vt sic ad locum, vnde exeunt flumina, reuertantur.* Quæ explicatio subtilis quidem est, magis vero fauet sententiæ Lactantij, quatenus declarat, cur ipsum naturale vinculum subiectionis rationalis creaturæ ad Deum, dicatur potius religio, quam ligamentum. Tamen nimis metaphorica minusque propria videtur illa deductio: nam creaturæ, prout sunt in Deo, non tam dici possunt alligatæ Deo, quam esse ipsemet Deus: solum ergo ligantur illi, quatenus sunt in se productæ, & ab illo distinctæ: ergo primum vinculum, quo illi coniunguntur, non proprie dicitur religio, sed ligamentum tantum. Nec dicuntur tantum religari, quæ dissoluta iam sunt, cum prius fuerint ligata, sed etiam & forte proprius illa, quæ licet ligata iam sint, vt fortius adhæreant, & non dissoluantur, iterum religantur. Iuxta hanc ergo proprietatem videtur religionis nomen recte posse explicari: nam cum creatura rationalis per naturale debitum, & inditam propensionem ligata sit ad colendum vnum Auctorem suum, per voluntariam electionem, & superadditam habitus inclinationem religatur: & ideo virtus, quæ hoc officium præstat, religio dici potuit.

Religantur nō solum dissoluta sed ligata vt firmius adhæreant, qui sensus optime quadrat in religionē.

Cum rationalis creatura natura

8. Quod si fortasse obiiciat aliquis, hanc considerationem habere locum in omni habitu, nam auget inclinationem potentiæ, & ita quasi iterato eam ligat suo obiecto. Respondemus, hoc nihil referre. Tum quia potuit hæc ratio, in hoc nomine imponendo considerari, & non in alijs: Tum etiam quia hæc propensio rationalis creaturæ ad suum creatorem maxima est: nam quia est perfectissima subiectio, & seruitus, magnum debitum, & obligationem inducit, ideoque merito vinculum, seu ligamen dicitur: & quia hæc est nobilitas creaturæ rationalis, vt per se, & ex vi suæ originis, ad nullum alium nisi ad Deum vt ad finem ordinetur, ideo quasi per antonomasiam soli Deo naturaliter alligata censetur: merito ergo illa virtus, quæ hoc vinculum confirmat, & debitum soluit religio dicta est. Vnde etiam obiter intelligitur, vbi nouum vinculum voti supperadditur in ordine ad hunc ipsum cultum, ibi specialiori quadam ratione quadrare nomen *Religionis*, hoc modo deductum, ideoque ratio sic viuendi, & colendi Deum fere iam sibi vsurpauit in Ecclesia hoc nomen religionis simpliciter dictum.

liter Deo sit subiecta & alligata, merito religio illa dicitur quæ hoc vinculum religat.

Alia religionis Etymologia per habitudinem ad vinculum deducta

9. Vltimo, ex his, quæ dicta sunt de propria significatione, & etymologia huius vocis, intelligere licet, si quas alias significationes habet hæc vox, deductas esse aliquo modo ex comparatione, vel habitudine ad vinculum cum Deo iam declaratum, etiamsi aliquid immediate ad Deum ordinatum continere non videantur. Vt verbi gratia, religio apud Latinos aliquando sumi solet pro *anxia cura,* Sic Cicero de Clar. Orat. dixit, quorundam hominum orationem esse attenuatam *nimia religione*, id est, solicitudine. Nam quia in diuino cultu maxima cura adhibenda est, & illa cæteris curis præferenda. ideo translata est hæc vox ad significandam quandam nimiam anxietatem in aliqua re agenda. Simili modo religionis nomine significari solet scrupulus conscientiæ, ac timor, iuxta illud Pamphili apud Terentium in Andria. *Dignus es odio cum tua religione,* id est, cum tuo timore, & scrupulo. Quomodo est frequens apud Ciceronem, *Religionem, inijcere,* id est, conscientiæ scrupulum *aliquid esse religioni,* id est, in debito conscientiæ, & similia. Intellexisse enim suo modo videntur etiam Philosophi, timorem conscientiæ ad cultum Dei aliquo modo pertinere, & è conuerso contra conscientiam agere, nihil aliud esse, quam Deum offendere. Sic ergo religionis vox ex significatione diuini cultus, ad significandum conscientiæ scrupulum translata est. Et inde etiam vlterius ad significandum nimium scrupulum, vel timorem in alijs rebus, vel actionibus traducta est.

10. Tandem, debitum officium in quocumque munere præstando, solet etiam à Latinis, religionis nomine significari. Quod forte significauit August. in principio citatus, cum dixit, religionem etiam dici ad cognatos, vel affines. Generalius aūt dixit Cicero 4. in Ver. *Ego quos adhuc magistratus mihi populus Romanus mandauit, sic accepi, vt me omnium officiorum religione obstringi arbitrarer.* Quæ extensio eandem fere rationem habet, quam præcedentes: nam debitum officium præstare in omnibus, eatenus ad diuinum cultum pertinere potest, quatenus in eo deficere redundat in offensionem Dei: vel certe, quia honor diuinus est officium maxime debitum per quandam analogiam ad illud, omne debitum officium religionis nomine appellatur. Omnes ergo hæ significationes huius vocis, per extensionem quandam deriuatæ sunt à principali, & propria, qua religio solius Dei cultum importat.

CAPVT

CAPVT II.

Quot modis dicatur religio ad Deum, & ſub quo illorum virtus, vel ſtatus ſit.

1. *Religio in veram & falſam bipartitur.*

PRimum omnium notanda eſt diuiſio religionis valde vſitata ab antiquis Patribus, in veram, & falſam, quam ſupponit Lactantius in ſuis Inſtitutionibus: nam in primo libro agit de falſa religione, in quarto vero, & ſexto agit de vera ſapientia, & de vero cultu. Auguſtinus etiam in libro de Vera religione, in ipſo titulo tacite indicat dari etiam religionem falſam, ſeu per errorem introductam, & ſtatim, in capite primo, ſignificat, & in diſcurſu operis latius proſequitur. Cum autem verum, & falſum proprie ad intellectum referantur, & rebus etiam tribui ſoleant, declarare oportet, quo ex his modis religioni accommodentur. Pro quo eſt animaduertendum, religionem, iuxta modum etiam loquendi antiquorum, aliquando tribui intellectui, aliquando vero affectui. Priori modo dixit Mercurius Triſmegiſtus ἐυσέβεια γνῶσίς ἐςι θεῦ. Quem imitatus Saluianus libro ſecundo ad Eccleſiam Catholicam non longe à fine dixit; *Relgioſcientia eſt Dei.* At vero Lactantius libro quarto, de Vera ſapientia, capit. quarto, religionem aperte tribuit voluntati, dum ait, religionem, & ſapientiam ita eſſe coniunctas, vt nunquam ſeparentur, quia idem Deus eſt, qui intelligi debet, quod eſt ſapientiæ, & honorari, quod eſt religionis. *Sed ſapientia*, inquit, *præcedit, religio ſequitur, quia prius eſt Deum ſcire, conſequens colere.* Sicut ergo voluntas intellectum, ita religio ſapientiam ſequitur. Statim vero videtur hæc duo confundere, dicens, *Ita in duobus nominibus vna vis eſt, quamuis diuerſa eſſe videantur.* Sed non negat hæc duo eſſe diſtincta, nam ſubdit, *Alterum eſt in ſenſu: alterum in actione*, id eſt, in intellectu, & affectu, ſed illa vnum appellat in radice, & fundamento; nam *ſimilia ſunt*, inquit, *duobus riuis ex vno fonte manantibus, fons autem ſapientiæ, & religionis Deus eſt.* Clemens etiam Alexandrinus libro ſecundo ſtroma. num. 8. religionem à ſapientia diſtinguit, ſignificat autem, religionem eſſe priorem, dum ait *Religionem eſſe initium ſapientiæ*, ſed aliter loquitur de ſapientia, quam Lactantius, nam hic ſapientiam vocat fidē ipſam, ſeu quamcumque veram Dei cognitionem: Clemens vero loquitur de ſapientia perfecta, quæ cum charitate coniuncta eſt, cuius initium dicitur eſſe religio, vel eodem modo, quo timor, vel quia à Deo eſt impetranda per orationem, quæ eſt actus religionis.

Religionem qui attribuerint intellectui, & qui voluntati.

Ludouicus Viues in Scholio ad 4. cap. lib. 10 de Ciuitate Dei.

Religio à ſapientia diſtinguitur, ſed ſe inuicem comitantur.

2. Ex hac ergo coniunctione inter ſapientiam, & religionem ortum eſt, vt aliquando ſapientia ipſa vocetur religio, & religio ſapientia. Hoc enim ſenſiſſe videtur Clemens Alexandrinus ſupra dicens: *Intelligentia eſt, rerum ſanctarum cura, & prouidentia*, quod eſt religionis munus; iuxta illud Ciceronis in principio citati. *Religio eſt, quæ diuinæ naturæ cultum, cæremoniamque affert.* Hæc autem cura proxime quidem affectus eſt, tamen quia ex vera Dei cognitione naſcitur, intelligentia vocatur. Sic igitur, ſi religio ſumatur ſecundum id, quod in intellectu ſupponit, vera, vel falſa appellatur proprie, ac formaliter; prout hæc attributa in intellectu inueniuntur. Atque ita *Vera religio erit veri Dei, verique cultus illi debiti vera cognitio.* Atque hoc modo fides Chriſtiana ſolet frequenter à Patribus appellari *ſola, & vera religio.* Quia veritatem continet in oſtendendo Deo, qui colendus eſt, & in proponendo modo, quo colendus eſt, vtrumque enim ad veram religionem neceſſarium eſt. Eſt enim fides ſimul, & eminenter ſpeculatiua, & practica: ſpeculatiua quidem, oſtendens Deum eſſe, & dignum eſſe omni honore: practica vero, quatenus etiam docet modum, & obligationem colendi illum, & in vtroque munere veritatem requirit, vt ſimpliciter vera religio ſit.

Religio, ſecundum id quod in intellectu ſupponit, formaliter dicitur vera, vel falſa.

Vnde è contrario falſa religio ex parte cognitionis duobus modis poteſt contingere (nam malum ex quocunque defectu) Primo, quando pro Deo habetur, & colitur, quod Deus non eſt, & hoc modo fuit falſa religio apud Gentiles colentes falſos Deos, & eſt apud omnes illos, qui diuinum cultum creaturæ, aut dæmonibus aliquo modo communicant, vt late proſequitur Auguſtinus libro ſecundo, de Doctrina Chriſtiana capite decimo nono, & ſequentibus. Alio modo contingit error in ipſo cultu, quia licet colatur verus Deus, honor tamen eius in eis rebus ponitur, quibus reuera non colitur, neque adoratur. Et hoc modo eſt nunc falſa religio apud Iudæos, & Paganos, & omnes illos infideles, & hæreticos, qui vnum verum Deum, & creatorem recognoſcunt, & ſe colere profitentur, re tamen vera non colunt, quia vel falſis ſignis ad Deum colendum vtuntur maxime Iudæi, vel cæremoniis ſuperfluis, & ad ſalutem animæ nihil conferentibus, vt Pagani, & multi ex hæreticis: vel certe quia in his omnibus nunquam deeſt aliquis error circa ipſius Dei cognitionem, neque illi mentem ſubiiciunt, quod eſſe debet veræ religionis fundamentum. Propter quod Diuus Thomas dixit dicto Opuſculo 19. capite primo. *Primum vinculum, quo Deo ligatur homo, eſſe fidem*, ſcilicet veram, & quæ ita in ipſo Deo fundetur, vt in nulla re aberrare poſſit. 3.

Quibus modis falſa eſt religio ex parte cognitionis.

Atque hinc vlterius Religio, prout ſpectat ad affectum (quæ eſt propria, & formalis religio) denominabitur vera vel falſa, vel in eſſe rei, vel (quod perinde eſt) per habitudinem ad ſuum fundamentum, quod eſt fides, aut cognitio Dei. Erit ergo vera religio, quæ in vera fide fundatur, & conſequenter circa verum cultum veri Dei verſatur: falſa autem erit omnis illa, quæ in errore fundata eſt, quæ etiam ſolet *ſuperſtitio* appellari, de qua poſtea dicemus. Vnde in priori eſt verum eſſe religionis, quia conſtat ex illis principiis, quæ vera religio poſtulat, & ideo dicitur *vera* in eſſe rei, & per conformitatem ad veras cauſas religionis, quæ ſunt verus Deus, veraque cognitio eius. Alia vero ſolum habet nomen, & apparentiam religionis, & ideo falſa dicitur, vel potius nulla, nam religio ſimpliciter dicta, ſolum eſt illa, quæ vera exiſtit. Vnde etiam conſtat: religionem falſam non eſſe virtutem, imo nihil, quod ad veram virtutem ſpectet, in ea quatenus talis eſt, reperiri. Nam (vt recte dixit Lactantius dicto libro quarto, capite quarto.) *Fons ſapientiæ, & religionis Deus eſt, à quo hi duo riui ſi aberrauerint, areſcant neceſſe eſt*, nihil ergo veræ virtutis fructificare poſſunt. Virtus enim opus honeſtum requirit, in cultu autem falſi Dei, vel in falſo, & ſuperſtitioſo cultu nulla honeſtas eſſe poteſt, cum rectæ rationi repugnet, quidquid ergo virtutis in religione eſſe poteſt, in vera religione quærendum eſt. 4.

Vera religio quæ in vera fide fundatur.

Rurſus vero circa veram religionem (& cum proportione, idem eſt in falſa) aduertere oportet, nomen religionis non ſolum interno affectui, ſed etiam exterioribus actionibus, imo, & rebus, quibus Deus colitur, tribui ſolere, atque etiam doctrinæ, quæ talem cultum, vel cæremoniam docet. Hoc conſtat ex communi vſu loquendi etiam ſcripturæ. Nam Exodi duodecimo, de Phaſe dicitur. *Quæ eſt iſta religio?* id eſt, quid eſt iſta cæremonia ſacra, & actio religioſa? Et numer. decmo nono. *Iſta eſt religio victimæ, &c.* Vbi ſermo eſt de ſacrificio vaccæ ruſæ. Sic etiam Exodi 29. Leu. 7. & 16. dicitur aliquid eſſe faciendum *religione perpetua*, id eſt, lege ſtabili ad religionem, & cultum Dei pertinente. Sic etiam dixit Clemens Alexand. libro ſecundo, Strom. num. 5. *Religio eſt actio, quæ Deum ſequitur.* Denique ſicut fidei nomine ſignificari ſolet, & do- 5.

Religionis nomen non ſolum interno affectui, ſed etiam externis actibus, atque doctrina, quibus Deus colitur, tribuitur.

& doctrina fidei, & actus vel habitus fidei, vel sicut votum dici solet, & res, que vouetur & ipsa promissio, ita etiam religio dicitur, & cultus ipse seu modus colendi Deum, siue in hominis actibus, siue in rebus, quæ talibus actibus deseruiunt, consideretur, & actiones ipsæ, siue exteriores, per quas talis cultus exercetur, siue interiores, à quibus proficiscuntur, & consequenter etiam habitus, à quo tales actiones proprie, & sub ratione cultus efficiuntur.

Quomodo aliqua honestas reperiatur in iis omnibus, quibus religionis nomẽ attribuitur.

6. Atque in his omnibus prout ad veram religionem pertinent, aliqua honestas reperitur, sed diuerso modo. Nam in ipso cultu reperitur tamquam in obiecto, & materia, circa quam aliquæ actiones humanæ versantur. Est enim illud obiectum quoddam rectæ rationi consentaneum, id est secundum rectam rationem amabile, seu eligibile. In actibus autem quatenus voluntarie, seu libere exercentur, inuenitur moralis honestas, quia studiosæ sunt, & diuinę legi conformes. In habitu etiam reperitur rectitudo, quatenus connaturale, & proximum principium est talium actionum, præbens optimum modum illas operandi.

Ex supradictis constat aliquem esse habitum religionis qui verà virtus sit.

7. Vnde tandem constat ex his omnibus, quæ verà religio complectitur, & quæ nomen religionis aliquo modo participant, aliquid esse, quo vera virtus sit, nempe habitus ille, qui ad tales actiones inclinat: nam virtus simpliciter dicta nihil aliud est, quam habitus per se studiosus, & honestus, qualem hunc esse constat ex dictis, ampliusque ex discursu materiæ constabit. Atque in hac significatione, qua huiusmodi habitum designat, fere semper voce Religionis vtemur. dico autem *fere*, quia non possumus aliam omittere; in qua etiam pro statu religionis sumitur; quæ licet ex priori deriuata sit, vt supra tetigimus, & ideo analogiam quandam continere videatur, tamen iam vox illa accipitur, vt omnino æquiuoca, proprie, & simpliciter vtrumque significans statum scilicet, & virtutem, & ita etiam nos illa vtemur: nam ex materia subiecta constabit in qua significatione accipiatur. Quin etiam *religionis*, vox, prout statum significat, æquiuocationem continet, vt notauit Abulens. Leuitici septimo circa finem. Nam generalis status Ecclesiæ Catholicæ, quæ talem doctrinam, talemque modum colendi Deum profitetur, religio Christiana dicitur, imo & vnica, & sola religio dici potest, quia extra illam nulla esse potest verà religio. Et eodem modo ante legem gratiæ synagoga Iudæorum erat vera religio, quamuis non esset vniuersalis, sicut nunc est Ecclesia Catholica; specialiori autem modo *religionis*, vox applicata est ad significandum peculiarem viuendi modum, & statum, in quo aliqui fideles congregantur ad perfectiori modo colendum Deum, & hæc significatio nobis deseruiet simul cum alia priori, quæ virtutem indicat.

Religionis vox pro statu ex sententia Abulensis est æquiuoca.

CAPVT III.

Quomodo Deus sub obiecto virtutis religionis comprehendatur.

1. EX vocis declaratione supponimus, vt per se notum, dari in nobis aliquam virtutem, quæ religio vocatur, ad eiusque naturam explicandam ab obiecto incipimus. Videtur enim ex dictis colligi obiectum illud, aut esse solum Deum, aut Deum saltem principaliter complecti. In contrarium vero facere potest Diuus Thomas dicta quæst. 81. art. 5. non permittit Deum vocari materiam vel obiectum religionis, sed finem.

Statuitur Deum vere ac proprie

2. Dicendum nihilominus inprimis est, Deum vere, ac proprie pertinere ad obiectum virtutis religionis. Ita sumitur ex Diuo Thoma art. 3. & ibi Caietan. annotat. Et probatur, quia omne id, circa quod virtus versatur, & ad quod tendit, pertinet ad obiectum eius, ostensum autem est, virtutem religionis ordinari ad Deum, imo circa illum solum aliquo modo versari, quatenus solius Dei cultum, & honorem procurat, ergo Deus pertinet ad obiectum huius virtutis. Potestque declarari ex illa vulgata diuisione virtutis moralis in eam, quæ ordinatur primario ad moderãdas passiones, & eam, quæ perficit operationes circa alterum, quam tradit Diuus Thomas 1. 2. quæstione 60. articul. 2. & tunc à nobis supponenda est potius, quam explicanda: sumpta vero est ex propriis obiectis, seu materiis, circa quas variæ virtutes versantur. Nam quarundam principale munus est, passiones reprimere, & ideo passiones ipsæ dicuntur materia, seu obiectum illarum. Aliæ vero virtutes pro fine proximo habent recte, & conuenienter operari circa alios, & ideo dicuntur versari circa operationes, easque respicere, vt materiam circa quam versantur. Hæ autem virtutes, sub hac materia, includunt personam illam, circa quam operantur, quia illam respiciunt vt terminum habitudinis suæ.

Ad obiectum religionis pertinere.

Diuisio virtutis moralis ex Diuo Thoma.

Rursus hæ virtutes, quæ sunt ad alterum, religionem sub se comprehendunt. Nam (vt recte adnotauit Caietanus in dicta quæst. 81. articulo 1.) Sicut omne peccatum contra alterum est contra personam aliquam, quia per se non peccat homo contra brutum animal, ita etiam virtus ad alterum solum est circa rationalem, vel intellectualem personam. Hæc autem esse potest, aut proximus, ad quem ordinatur iustitia, aut Deus, ad quem ordinatur religio: Angeli vero in hac partitione non numerantur, quia pro hoc statu, non videntur habere nobiscum necessitudinem aliquam, vel communicationem naturalem, quæ à nobis officium aliquod virtutis iustitiæ circa illos requirat, sed si quam habent, non est secundum propriam, & specificam conditionem suæ naturæ, sed secundum communem rationem sanctitatis, eiusque beatitudinis, ad quam cum illis ordinamur, & sub qua, proximorum nomine comprehenduntur. Est ergo religio essentialiter virtus ad alterum, scilicet Deum. Sicut ergo iustitia sub obiecto suo comprehendit proximum, ad quem ordinatur, & vniuersum, quidquid est ad alterum, illum respicit vt finem, vel terminum, ita religio in Deum tendit, & consequenter sub obiecto suo illum complectitur, nam in habitibus finis proprius, ac terminus habitudinis, seu tendentiæ ipsius, & obiectum, idem sunt. 3.

Religio ordinatur ad Deum, iustitia ad homines, sed neutra ad Angelos ordinatur.

Vt autem hoc amplius declaretur, dubitari potest, quo modo Deus sit obiectum religionis, an proximum, vel remotum. Si enim tantum remotum est, nihil in hoc habet speciale religio, nam cuiuscumque virtutis moralis potest Deus esse obiectum remotum, nam potest esse finis remotus, quod perinde esse videtur. Si autem dicamus Deum esse finem immediatum, religionem extra ordinem virtutum moralium ponemus. Nam cum virtutes morales immediate versentur circa operationes, vel passiones, necessario respiciunt, vt obiectum proximum, aliquid creatum: ergo nulla virtus moralis potest Deum respicere, vt obiectum proximum. 4.

Ad hoc breuiter dicendum, Deum quodam modo esse obiectum remotum, & quodam modo proximum religionis. Possunt enim hæ voces sumi, vel in absoluta significatione, vel respectiua. Absolute dicetur obiectum proximum illud, inter quod, & internum actum à virtute elicitum, nihil mediat, sicut Deus est immediatum obiectum charitatis, & moderata comestio temperantiæ. Hoc ergo modo negamus Deum esse immediatum obiectum religionis, & hoc sensu loquutus est Diuus Thomas dicto articulo 5. vt distingueret hanc virtutem à Theolo- 5.

Quo sensu Deus sit obiectum religionis proximum, & quo remotũ.

Theologicis, vt in sequentibus videbimus. Hoc etiam conuincit ratio facta: quia religionis affectus qui est eius actus internus, nunquam ita Deum attingit, quin mediet aliqua alia actio hominis, qua Deo cultum, aut reuerentiam exhibet. Sicut etiam virtus iustitiæ nunquam ita immediate attingit proximum, quin mediet actio aliqua, qua ius proximi conseruatur, aut restituitur. Sub nomine autem actionis, intellige etiam moralem carentiam eius, nam illa etiam potest esse medium attingendi alterum, vt quando volo non infamare proximum, vel non blasphemare Deum.

6. Alio modo potest esse obiectum proximum respectiue, seu comparatione facta ad finem extrinsecum, & remotum, seu ad omne illud obiectũ, quod per se non attingitur ab actu elicito à tali virtute, vt ab ea progreditur, sed solum, vt ab alia imperatur. Quo modo Deus dici potest obiectum remotum castitatis, quamuis iuxta vsitatum modum loquendi, potius dicatur finis remotus. In hoc sensu, dicimus Deum non esse obiectum remotum religionis, sed sub proximo comprehendi. Quod etiam probat ratio prius facta. Et declaratur amplius, quia religio ex vi eiusdem affectus, qui ab illa manat, & quasi eodem impetu, (vt sic dicam) quo versatur circa aliquam operationem, attingit etiam Deum, quia non in illa sistit, sed per illam transit in Deum, vt hæc locutio, & similes declarant. *Volo honorare Deum*: ergo, hac ratione, merito dicitur Deus sub proximo religionis obiecto contineri. Possetque non incommode dici, Deum esse obiectum proximum religionis, sed indirectum. Sicut quando relatio cognoscitur, sub obiectum talis cognitionis non solum cadit relatio, sed etiam terminus eius, diuerso tamen modo: nam relatio immediate, & directe: terminus vero media relatione, & quasi indirecte sub talem cognitionem cadit: & ideo, comparatione relationis, non videtur obiectum ita propinquum: tamen quatenus illa cognitio non terminatur in relatione, nisi in ordinem ad aliud vere continetur sub obiecto propinquo, quamuis indirecto: ad hunc ergo modum, in præsenti philosophandum est.

7. *Caietani sententia explicatur.* Et fortasse ita recte explicatur, quod communiter dici solet ex Caietani dicto articulo tertio, & quinto, Deum esse obiectum religionis non *quod*, sed *Cui*. Appellatum est enim *obiectum quod* illud, quod omnino directe, & immediate per internum actum virtutis attingitur: vt se habet Deus ad actum, quo amatur, nam talis amor immediate, & directe circa Deum ipsum versatur. Obiectum autem *Cui* est illud, quod solum, mediante alia actione, attingitur, quamuis cum illa coniunctum sit, vt se habet res, quam honoramus, respectu voluntatis honorandi illam. Atque hoc etiam obiectum *Cui* solet vocari finis virtutis: sicque Diuus Thomas dicto articulo quinto, Deum vocat finem religionis, intelligendum enim hoc est de fine intrinseco, & proximo, nam extrinsecus & remotus est quasi per accidens, ideoque sub scientiam non cadit. Præterquam quod illo modo, DEVS est finis virtutum omnium extrinsecus, & remotus. Religionis ergo est finis proximus per se & intrinsece, qui finis non est extra rationem obiecti, in quod virtus tendit, ideoque ab illo fine actus talis virtutis suam speciem sumunt.

CAPVT IV.

Sitne Deus solus obiectum Cui virtutis religionis?

1. Diximus, Deum esse obiectum religionis, iam exponere oportet, an in ea ratione adæquatum sit. Dico autem *in ea ratione*, quia comparatione ad obiectum *quod*, seu materiam eiusdem virtutis, constat non esse adæquatum obiectum, nam præter illud necessaria est alia materia, circa quam proxime versatur talis virtus, quæ materia obiectum sine dubio est, seu quasi pars obiecti, licet suo modo ad actiones externas eiusdem virtutis pertineat, vt postea dicemus. Vt autem Deus priori modo sit obiectum adæquatum huius virtutis, tria necessaria videntur. Primo, vt semper sit obiectum *cui*, & nunquam sit obiectum *quod* religionis. Secundum, vt religio solum Deum hoc modo attingat, & nullam aliam rem, vel personam attingat, vt obiectum *cui*. Tertium, vt Deus ad nullam virtutem præterquam ad religionem pertinere posſit, vt obiectum *cui*. Atque hæc tria breuiter à nobis explicanda sunt, quia reuera sunt necessaria ad perfectam, & (vt sic dicam) conuertibilem adæquationem, & multum conferre possunt ad naturam, & excellentiam huius virtutis explicandam. *Vt Deus sit adæquatum obiectum Cui religionis, tria requiruntur.*

Circa primum difficultas est, quia licet constet, religionem per plures actus suos, tantum attingere Deum vt obiectum *Cui*, tamen per aliquos videtur immediatius attingere Deum, vt obiectum *quod*. At si hoc verum est, non minus dicendus est Deus proximum, & immediatum obiectum *quod* religionis, quam Charitatis, & fidei. Quia etiam hæ virtutes non omnib. actibus suis proxime attingunt Deum, vt obiectum *quod*, sed per multos versatur immediate circa res alias, vt patet in amore proximi, & in actu credendi virginis integritatem. Assumptum ergo probatur, quia oratio est actus virtutis religionis, vt infra videbimus. Oratio autem immediate attingit Deum, vt obiectum *quod*, oramus enim Deum, sicut amamus Deum, & petimus à Deo, sicut speramus in Deo. 2.

Dicet aliquis, semper proximam, & directam materiam orationis esse aliud à Deo, rem nimirum illam, quam postulamus: personam autem à qua postulamus, semper se habere, vt obiectum *cui*, quia indirecte, & per aliud attingitur, scilicet, per petendi actum. Sed contra hoc insto, quia non solum petimus à Deo res alias, sed etiam Deum ipsum: sic enim interrogatus Diuus Thomas. *Quam mercedem accipies?* respondit, *Domine non aliam nisi teipsum.* Sicut ergo hæc merces desiderari potest, & sperari, ita etiam postulari: ergo talis oratio omnino habet pro materia proxima directa & indirecta Deum, quia petit Deum à Deo. Item dantur iustis non tantum Spiritus Sancti dona, sed etiam persona ipsa Spiritus Sancti, ergo etiam persona ipsa postulari potest. Hoc ergo satis erit, vt dicatur Deus obiectum proximum, & directum religionis, sicut ob similem causam est obiectum spei, quia Deum à Deo speramus, quamuis res alias ab ipso speremus. 3.

Nihilominus dicendum est, virtutem religionis nunquam attingere Deum, vt obiectum *quod*, sed tantum vt *cui*. Quod facile probabitur, & soluetur difficultas proposita, si aduertamus sermonem esse de obiecto virtutis, quantum ad proprium, & internum actum immediate ab ipsa elicitum. Illud enim obiectum, quod per talem actum directe & immediate attingitur, dicitur esse obiectum proximum eiusdem virtutis, cum eadem proportione. Et respectu talis actus, satis quidem esse, quod virtus per vnum actum immediate, & directe attingat aliquod obiectum, vt illud dicatur esse proximum, & directum obiectum *quod* talis virtutis, siue sit adæquatum, siue principale, hoc enim conuincunt exempla adducta de fide, & charitate. Ratio vero est, quia illud, in quo virtus versatur, vere dicitur obiectum eius: ergo etiam illo modo, quo circa illud versatur. 4. *Religionis virtus nunquam Deum attingit vt obiectum (quod) sed vt obiectum (cui.)*

5. Negandum vero est, habere religionem aliquem talem actum, quo circa Deum ita versetur. Nam petitio, de qua difficultas procedebat, non est hoc modo proprius, & internus actus religionis. Aliud enim est, velle petere, aliud petere, sicut aliud est honorare, aliud velle honorare: velle ergo petere est actus internus immediate elicitus à virtute religionis, qui non attingit Deum, nisi media petitione: sicut voluntas credendi Deum, & Deo, directe, & immediate non attingit Deum; sed credulitatem Dei. Ob hanc ergo causam, ipsa religionis virtus directe, & immediate non attingit Deum per talem actum, quia cum ipsa sit virtus voluntatis, immediatus actus eius est velle: non vult autem directe DEVM, hoc enim ad charitatem vel spem spectat, sed vult petere DEVM, vel à DEO: ergo inter immediatum actum eius, & DEVM interponitur petitio, ratione cuius non omnino proxime, & directe attingit DEVM, vel circa illum versatur.

6. Statim vero oriebatur difficultas, quænam virtus sit, ad quam pertineat elicere actum petitionis Dei, & quomodo illa respiciat Deum, vt obiectum proximum, & immediatum, sed hoc melius infra dicetur disputando de oratione. Nunc solum addo, in ipsamet petitione Dei, seu à Deo, duos respectus, seu rationes posse considerari. Prior est, quatenus illa petitio cedit in bonum, & commodum petentis, & vt sic, non pertinet ad religionem, vt per se constat, quia religio ad alterum tendit, eique debitum reddit. Posterior est, quatenus ipsa petitio est quidam cultus, & honor eius, à quo aliquid postulatur, & vt sic, pertinet ad religionem. Constat autem sub hac ratione Deum non considerari, nisi vt personam cui honor defertur, ideoque non comparari ad religionem, vt obiectum *quod*, seu directum, sed vt obiectum *Cui*, religio vult talem honorem deferre.

7. Circa secundum punctum, ratio dubitandi est, quia videtur religio habere plures actus, qui non habent Deum pro obiecto *cui*, sed alias personas, vel res: ac proinde non esse Deum sub ea ratione obiectum adequatum. Assumptum probatur in actu adorandi sanctos viros, qui videtur ad officium huius virtutis pertinere, idemque est de actu venerandi res sacras, vt imagines, calicem, & similia: nam hic actus non attingit talem materiam, vt obiectum *quod*, sed *cui*: Deumque non proxime attingit, sed remote, quatenus propter ipsum hæc omnia in veneratione habentur.

8. *Religio ita Deum attingit vt obiectum (cui) vt nihil aliud sub eadem obiecti ratione respiciat.*

Nihilominus dicendum est, Deum etiam quoad hanc partem esse obiectum adæquatum *cui*, religionis. Quia nimirum nullum habet actum externum proprium, quo non attingat Deum illo modo. Vt autem hoc probetur, & soluatur difficultas proposita, aduertendum est, non omnem actum huiusmodi attingere Deum eodem modo. Sunt enim quidam actus primarij, quibus colitur Deus in seipso, vt sacrificium, & similes, & hi proxime tendunt in Deum ipsum, in quem explicite diriguntur per intentionem colentis Deum. Alij vero sunt actus secundarij, quibus colitur Deus non in se, sed in alio, vt in imagine, vel in re sacra, quando illa sumitur, vt tota materia proxima adorationis. Quia vero talis res non propter se adoratur, sed propter habitudinem aliquam, vel coniunctionem, quam habet cum Deo, ipse Deus attingitur per talem actum, tanquam ratio adorandi. Hoc autem satis est, vt talis actus ex vi talis virtutis in Deum tendat; quia licet expressa intentione tunc non dirigatur talis actus colendi in Deum vt in rem adoratam, implicite tamen, & virtute ad eum refertur.

9. Cum ergo dicitur Deus esse dicto modo adæquatum obiectum religionis, seu (quod perinde est) religionem circa solius Dei cultum versari, intelligendum est abstracte, ita, vt quilibet illorum modorum sufficiat, vt religio secundum totam latitudinem suorum actuum sic operetur. Quod clarius constabit, explicando ipsos actus religionis, & in genere, & in specie. Et multa, quæ huc spectant, attigimus in 1. tomo 3.p. disput.54. sect.5. & 6. & 3. tomo disp.81. sect.8. Actus ergo, quibus colimus Sanctos gloriosos, si in eis sistant, vt in re per se adorata propter propriam excellentiam, non sunt actus huius virtutis religionis, de qua tractamus, & ita non potest ab illis sumi argumentum: Si vero solum considerentur Sancti, vt templa Dei, in eisque colatur Deus quoque modo, ex vi talis actus, iam Deus ipse erit etiam obiectum *cui*, eiusdem actus. Sancti vero per illos non coluntur, nisi in quantum aliquo modo sunt vnum cum ipso Deo. Idemque est, quoad hanc partem, de quibusuis rebus sacris, quæ ob habitudinem aliquam immediatam ad Deum adorantur. Atque ita semper DEVS ingreditur in obiecto *cui*, huius virtutis, quoad omnes actus illius.

CAPVT V.

Sitne Deus solius virtutis religionis proprium obiectum Cui?

MAior nonnulla difficultas est in tertio puncto explicando, quo modo, scilicet, Deus ita sit obiectum adæquatum religionis, vt non solum religio aliam personam non respiciat, vt obiectum per se adorabile, verumetiam Deus ipse alteri virtuti morali non objiciatur, sub simili habitudine obiecti *cui*. Quæ difficultas, vt intelligatur, aduertendum est, Deum non esse obiectum vnius tantum virtutis voluntatis, sed plurium, vt minimum charitatis, spei, & religionis: vnde absolute, & secundum rem, non potest dici esse obiectum adæquatum vnius tantum virtutis, sed plurium, & ideo distinguimus in illo plures rationes, vel modos obiecti, vt circa illum plures virtutes voluntatis versari possint. Distinximus autem superius duos generales modos, quibus Deus objici potest virtuti voluntatis, scilicet, *vt quod*, vel tantum *cui*, seu omnino proxime, & directe, vel non omnino proxime, sed indirecte, & media alia actione. Prior ergo modus non est omnino specificus. Deus enim illo modo, non vni tantum virtuti objicitur, sed duabus, scilicet charitati, & spei, quas oportet proinde distinguere ex alijs rationibus obiectiuis, quæ in ipsamet bonitate Dei considerari possunt, de quibus alibi. Inquirimus ergo, an Deus sub alia ratione obiecti *cui*, vni tantum religioni objiciatur, vel etiam alijs virtutibus. Quæ difficultas videtur esse coniuncta cum alia quæstione infra tractanda, an virtus religionis vna sit: nunc autem ab illa abstrahimus, & de toto genere religionis (siue plures sub se species comprehendat, siue non) quærimus, an Deus, vt obiectum *cui*, illi soli objiciatur, vel etiam alijs. 1. *Deus ita est obiectum, Cui religionis, vt neque ipsa aliud obiectum, neque ipse aliam virtutem sub eadem habitudine respiciant.*

Et quidem videtur non illi soli objici, sed alijs etiam virtutibus voluntatis. Primo, quia voluntas credendi Deo, & Deum, attingit aliquo modo Deum, vt obiectum, non attingit immediate, & directe, quia inter Deum, & voluntatem mediat ipsum credere: ergo attingit indirecte, & tanquam obiectum, *cui* fides adhibetur, vel de quo aliquid creditur: ergo in hoc conuenit talis voluntas cum actibus elicitis à religione. Illi autem voluntati credendi respondet in voluntate proprius habitus, vt suppono ex doctrina Sancti Thomæ 2.2.q[uæ]stione quarta, articulo secundo, & ex his, qu[æ] notaui in primo tomo, quæstione septima, [a]rticulo tertio. Qui habitus virtus est, nam e[s]t de obiecto valde honesto, & rectæ rationi co[nse]ntaneo, estque 2. *Proponuntur argumenta contra propositam assertionem.*

que virtus à religione distincta, quia per se non respicit cultum, sed credulitatem. Vnde actus ipse credendi, prout relatus ad cultum Dei imperatiue tantum, & extrinsece censetur ad religionem pertinere, vt infra dicam. Et ob eamdem causam, quamuis religio infusa non manet in peccatore, fides tamen manet, etiam quoad habitum piæ affectionis, quem in voluntate ponit. Datur ergo alia virtus in voluntate præter religionem, quæ attingat Deum, vt obiectum *cui*.

Idem videtur dicendum de virtute Obedientiæ, quia voluntas obediendi Deo est actus internus immediate elicitus à tali virtute, & ille versatur circa Deum aliquo modo immediate, & vi sua, non tamen omnino directe, & immediate, sed mediante illo actu, per quem illi obedire aliquis vult: ergo in modo attingendi Deum, conuenit etiam cum religione, à qua tamen distincta virtus est, vt nunc suppono ex sententia Diui Thomæ, secunda secundæ, quæstione centesima quarta, articulo secundo, & tertio, communiter recepta. Tertio loco afferri posset Pœnitentia ad idem confirmandum, tamen quia de illa quæstio est, an sub religione comprehendatur, eam nunc omitto. Ratione denique vti possumus, quia si Deus, vt obiectum *quod*, cadit in multas virtutes voluntatis, cur non etiam, vt obiectum *cui*? Nulla profecto specialis ratio afferri posse videtur. Item, quia sicut voluntas suis actibus elicitis potest diuersis modis directe attingere Deum ipsum, ita etiam aliæ actiones, quas voluntas proxime vult, vt tendentes in Deum, possunt diuersas habitudines dicere ad Deum ipsum, quales sunt ratio cultus, obedientiæ, aut credulitatis.

4. *Confirmatur doctrina proposita, & argumenta dissoluuntur.* In hoc puncto dicendum est, dari quidem in voluntate alios habitus seu virtutes attingentes Deum per modum obiecti *cui*: nihilominus tamen Deum peculiari modo obijci virtuti religionis, vt obiectum *cui*: quo nulli alteri obijcitur. Priorem partem probant rationes, & exempla allata. Posterior autem necessaria est, vt inde possit religio habere propriam, & specificam rationem suam. Vt autem explicetur, quid proprium in hoc habeat religio, aduerto duobus modis pertinere posse Deum ad obiectum alicuius virtutis moralis. Primo tamquam personam, cuius bonum, vel commodum (vt nostro modo loquamur) per talem virtutem intenditur. Alio modo solum, vt informans extrinsece materiam, circa quam talis virtus versatur, id est, vt conferens illi fundamentum illius honestatis, quam talis virtus per se respicit. Qui duo modi ex genere suo sunt valde diuersi, & sufficientes ad distinguendas virtutes, non minus, quam Dei bonitas, vt amabilis ipsi Deo propter se, vel vt est summum bonum ipsius amantis, sufficit ad distinguendas virtutes charitatis, & spei.

5. Obedientia igitur, & pia affectio voluntatis attingunt Deum posteriori modo spectatum, sed inter se differunt, quod altera respicit honestatem in ordine ad intellectum: alia vero in ordine ad voluntatem, Deus enim reuelando, seu testificando aliquid, constituit illud obiectum fide dignum, & ideo fides talis obiecti proponitur voluntati, vt eligenda secundum rectam, & diuinam rationem. Voluntas ergo credendi Deo tendit in tale obiectum suum, quod est ipsa fides, nõ vt per eam colat Deum, aut aliquid ei retribuat, sed quia tale obiectum credibile est ex testimonio Dei. Similiter cum Deus aliquid præcipit, sua lege facit, vt res illa sic præcepta, inde habeat specialem quamdam rationem bonitatis in ordine ad voluntatem, quæ subiecta esse debet suo superiori. Et ideo virtus obedientiæ, quæ quatenus specialis virtus est, hanc formalem bonitatem intuetur, non ita tendit in Deum, vt illi aliquid proprie retribuat, sed tendit in rem præceptam ratione specialis bonitatis, & necessitatis, quæ in ea moraliter resultat ex præcepto Dei. Hac ergo ratione dicimus has virtutes solum attingere DEVM vt extrinsece informantem materias earum.

Religio autem tendit in Deum, quasi in ipsum referendo totam materiam suam, intendens per illam debitum cultum, & quasi ius suum Deo reddere. Propter quod forte Diuus Thomas dicto articulo quinto, vocauit Deum finem religionis, quod non tam proprie dici potest de voluntate credendi, aut obediendi Deo. Atque hanc doctrinam insinuasse videtur idem Diuus Thomas dicta quæstione centesima quarta, articulo secundo, ad quartam dicens. *Reuerentiam directe respicere personam excellentem, obedientiam vero respicere personæ excellentis præceptum.* Hęc enim diuersitas non in alio consistit, nisi quod reuerentia respicit quasi commodum, seu bonum extrinsecum personæ, cui exhibetur, & ideo dicitur directe respicere illam, obedientia vero non ita respicit personam, sed præceptum eius, quatenus à tali persona habet talem bonitatem, seu amabilitatem. Quod idem Diuus Thomas iterum explicuit ibi, articulo tertio, ad primam dicens, *Obedientiam procedere ex reuerentia, quæ exhibet cultum, & honorem superiori, & quantum ad hoc sub diuersis virtutibus contineri, licet secundum se considerata, quatenus respicit rationem præcepti, sit vna specialis virtus.* Quæ doctrina suo modo applicari potest piæ affectioni ad fidem, nam etiam illa non respicit directe personam, sed dictum eius quatenus sub auctoritate eius verum ostenditur. 6.

Sic igitur Deus, quatenus est persona, ad quam proxime, & directe refertur aliqua materia, seu actio hominis, est obiectum *Cui*, solius religionis ita illi adæquatum, vt & religio totam materiam suam in hoc obiectum proxime referat, & nulla alia virtus hoc munus exerceat, quæ religio non sit, vel sub religione non comprehendatur, neque contra hanc doctrinam procedunt exempla de pia affectione, & obedientia, vt explicatum iam est: de Pœnitentia vero adhuc superest difficultas infra tractanda. 7.

CAPVT VI.

Deus sub qua ratione virtuti Religionis obijciatur?

VT titulus intelligatur, supponendum est, cum voluntas studiose tendit in aliquam personam, referendo in eam operationem aliquam, vel actionem, necessarium esse, vt respiciat in tali persona aliquam rationem, quæ talem actionem honestet, vt iustitia respicit ius, quod persona habet ad talem rem, vel actionem, misericordia indigentiam, & sic de alijs. Sic ergo oportet, vt religio etiam respiciat in Deo rationem aliquam, ob quam iustum, & honestum sit, cultum, vel quippiam simile illi tribuere. Inquirimus ergo, quænam hæc ratio in Deo sit? 1. *Omnis virtus in personam in quam refertur, respicit rationem aliquã qua honestet actionem.*

Est autem ratio dubitandi, quia licet Deus sit vnus, & simplicissimus, plura attributa habet, quorum distinctio, quamuis rationis tantum sit, interdum sufficit ad distinguendas in nobis virtutes, quæ talia attributa, vt obiecta formalia respiciunt, vt in fide, & charitate videre licet. Et ratio est, quia nostræ virtutes accommodantur actibus nostris, vnde sicut nos propter distinctos conceptus, & actus ratione distinguimus illa attributa, ita & virtutes nostræ possunt optime distingui per formales habitudines ad diuersa attributa. In præsenti ergo plura possunt esse attributa, propter quæ religio cultum, orationem, & similia DEO offerat 2. *Quæstionis status aperitur, & obijcitur plura esse attributa, sub quibus religio Deum respicit.*

efferat. primum est excellentia, & perfectio diuina secundum se: & hoc attributum assignat Diuus Thomas tanquam proprium, & formale religionis, dicta quæstione octuagesima prima, articulo quarto, in Corpore, & ad tertiam. Aliud attributum est, esse principium primum creationis, & gubernationis rerum, & hoc assignat Diuus Thomas articulo primo, & tertio. Hoc autem attributum esse diuersum à primo, constat, quia diuersis conceptibus nostris subordinatur. Et per mentis præcisionem intelligimus aliquam personam esse dignam honore propter excellentiam aliquam, etiamsi nihil operetur.

3. Præter hæc considerari potest in Deo aliud attributum sufficiens ad fundandum hunc respectum, nimirum, peculiare dominium, vel ius, quod Deus habet in res omnes, præsertim vero in res, & actiones humanas, nam hoc titulo debitum est illi, vt quod suum est, ei reddatur, & ius illius in nullo violetur. Hoc ergo titulo debet homo Deo, non tantum cultum, sed seruitutem, vt attigit Diuus Thomas articulo tertio, ad secundam. Constat autem dominium esse attributum distinctum, & à causalitate, & ab intrinseca excellentia. Denique datur aliud attributum Benefactoris, cui sub tali ratione gratitudo debetur, vnde etiam gratiarum actio ad religionem pertinere creditur. Aut ergo hæc omnia attributa formaliter concurrunt in obiecto religionis, vel vnum eorum tantum. Hoc posterius dici non potest, tum propter dicta, tum etiam quia non est maior ratio de vno, quam de alio. Neque etiam videtur prius dici posse, alias vel tot essent religiones, quot sunt formalia attributa, quæ considerantur in reddendo cultu Deo: vel vna, & eadem virtus sub diuersis formalibus rationibus tenderet in Deum, quod non videtur fieri posse.

4. *Concluditur religionem tendere in Deum sub vna aliqua ratione.* Nihilominus dicendum est, religionem tendere in Deum sub vna aliqua ratione ipsi attributa, quæ sit veluti adæquata ratio honestatis, quam habet ex parte talis obiecti actus religionis. Ita supponit D. Thomas in his artic. quem sequuntur Caietanus, & omnes. Sufficienterque probatur ex proportione, & adæquatione requisita inter intrinsecum finem, seu obiectum, & virtutem. Eo igitur modo, quo religio vna est, aut per modum vnius concipitur, necesse est ex parte Dei fundari in aliqua formali ratione aliquo modo vna. Et ideo hoc supponit tamquam manifestum D. Thom. art. 3. Addendum vero est, non oportere hanc rationem formalem consistere in aliquo simplici attributo potentiæ, bonitatis, aut alio simili, quatenus à nobis concipitur, vt præcisum ab alijs. Nam diuina excellentia, quatenus coalescens nostro modo intelligendi ex omnibus attributis, potest intelligi, vt adæquata ratio ob quam religio colit Deum. *Ratio sub qua religio Deum respicit, est diuina excellentia quatenus coalescit ex omnibus attributis.* Hoc etiam insinuauit D. Thom. dicto articulo 3. ad 1. dicens. *Diuersæ rationes attributorum concurrunt ad rationem primi principii, quia Deus producit omnia, & gubernat sapientia, voluntate, & potentia bonitatis suæ.* Ex quo immediate infert. *Et ideo religio est vna virtus.* Subticuit tamen, & nobis intelligendum relinquit subsumendam propositionem, videlicet rationem primi principij, quatenus ad eam omnia attributa concurrunt, esse sufficienter vnam ad constituendam formalitatem huius obiecti. Non est autem intelligendum, attributa concurrere ad hanc rationem primi principij, quasi ab illis resultet tanquam nouum attributum ita peculiare in suo conceptu, vt ab alijs ratione sit distinctum, sicut ex bonitate, & cognitione resultat amor. Sed intelligendum est omnia illa attributa concurrere intrinsece, & formaliter ad constituendum primum principiũ, vt sic, quia neque extra illa potest intelligi aliud simplex attributum ab eis resultans, nec sine illorum formali perfectione concipi potest primum principium constitutum.

5. *Suboritur obiectio.* Imo vlterius aduertendum est, hoc primum principium duobus modis concipi posse. Primo, in potentia tantum ad se communicandum. Secundo, vt actu se communicans, & benefaciens hominibus ac gerens curam eorum. Videri ergo potest, quando dicimus rationem primi principij esse ex parte Dei formale fundamentum religionis, intelligendum id esse ratione primi principij, solum quantum ad infinitam virtutem agendi, quam habet, & infinitam bonitatem, ac sapientiam, quibus de se est aptum (vt sic dicam) & propensum ad agendum, quia hoc tantum pertinet ad intrinsecam excellentiam eius, quæ est vnica ratio colendi illum. Actualis enim operatio vel in ipso non est, vel nihil perfectionis in ipso addit: ergo non potest illo modo simul concurrere ad constituendam illam rationem primi principij, quæ est ratio colendi Deum.

6. *Soluitur obiectio, & ratio primi principij, quo modo sit religionis fundamentum.* Nihilominus Diuus Thomas dicto articulo tertio, ad 2. sentit, vtrumque esse necessarium ad constituendam illam rationem, *Quia eodem,* inquit, *actu homo seruit Deo, & colit ipsum.* Vnde per omnes actus religionis protestatur homo, & diuinam excellentiam, & seruitutem suam, dum autem seruitutem suam profitetur, dominium Dei profiteri necesse est, quod habet Deus per aliquam operationem ad extra, & non sine illa, ergo talis actus religionis non fundatur adæquate in sola excellentia Dei intrinseca, sed etiam in extrinseca dominatione: nec in sola virtute agendi, sed etiam in operatione. Atque hoc ipsum indicauit Lactantius libr. de ira Dei, capit. 8. vbi conatur ostendere, ablata ira Dei, id est, iustitia vindicatiua eius, & consequenter ablata etiam remuneratiua, omnem religionem euerti, & *Si Deus nihil boni tribuit, nec gratiam refert colentibus, vanum esse illum colere.* Statim vero sibi obijcit dicens, *Atqui enim naturam excellentem honorari oportet.* Respondet, *Quis honos haberi potest nihil curanti, & ingrato? An aliqua ratione obstricti esse possumus ei, qui nihil habeat commune nobiscum? Deus* (inquit Cicero) *si talis est, vt nulla gratia, nulla hominum charitate teneatur, valeat.* Quæ verba sano modo intelligenda sunt. Nam Deus à nobis colendus esset, etiamsi nullam mercedem, vel nullum beneficium propterea esset redditurus, nam per se tenemur illum colere, seclusa retributione, vt infra dicemus. Sensus ergo debet esse, ablata Dei prouidentia, & omni operatione, auferri Dei cultum. Quia si apprehendatur Deus, vt nullam habens humanarum rerum prouidentiam, hoc ipso non apprehenditur, vt summe excellens, ac supremus Dominus, quod est quasi fundamentum religionis, & cultus eius.

7. Nec refert quod actualis operatio non sit perfectio Dei. Tum quia cultus, & reuerentia, non solum propter intrinsecam perfectionem, sed etiam propter extrinsecam operationem ab interna perfectione manantem deberi potest, tum etiam quia ipse honor non est intrinsecum bonum, sed extrinsecum eius, qui honoratur: quid ergo mirum, quod propter extrinsecam etiam rationem deberi possit? Maxime cum operatio, quæ ipsi Deo extrinseca est, redundet in bonum, & commodum intrinsecum ipsius hominis, qui ad Diuinum cultum obligatur, & ipsemet cultus ita sit quoddam extrinsecum bonum Dei, vt sit intrinseca perfectio ipsiusmet hominis honorantis Deum. Tum etiam, quia operatio Dei est quasi vinculum ita coniungens hominem cum Deo, vt inde oriatur obligatio colendi Deum.

8. *Malach. 1.* Et fortasse ob hanc causam, quando Scriptura loquitur de reuerẽtia, & honore, quem Deo debemus, vtitur nominibus respectiuis indicantibus huiusmodi vinculum inter nos, & Deum. Huiusmodi est illud Malachiæ primo. *Filius honorat patrem, &, seruus Dominum suum, si ergo ego pater sum, vbi est honor meus?*

Et si

Et si Dominus ego sum, vbi est timor meus? Igitur diuina excellentia, quatenus nobiscum habet hanc coniunctionem, vel respectum supremi principij, & Domini, est ex parte Dei obiectiua ratio cultus debiti per religionem. An vero hæc sit ratio omnino specifica, vel tantum generica, & sub illa possint aliæ distingui, nondum explicatum est, nec potest commode fieri, donec varios actus religionis declaremus, & iuxta illos ipsius virtutis vnitatem inuestigemus, quod in sequentibus libris præstabimus: & ibi etiam explicabimus, quando operatio Dei in nobis sit tantum conditio sine qua non, quando vero sit etiam ratio formalis, & mouens ad colendum illum.

CAPVT VII.

Quænam sit materia proxima, circa quam religio versatur.

1\. *Actiones humanas, quibus cultum Deo deferimus, esse proximam materiam, siue obiectum, quod religionis.* Diximus, Deum ita pertinere ad obiectum religionis, vt non sit obiectum proximum, & directum. Hinc ergo sequitur necessarium esse, vt hæc virtus habeat aliam materiam propinquam, vt ea mediante Deum attingat, quæ materia etiam appellatur recte communi vsu *obiectum materiale quod religionis*, nam illud est, quod immediate vult religio, quamuis in ordine ad Deum, cui illud vult. De hoc ergo materiali obiecto certum inprimis est, consistere, vel omnino, vel principaliter in aliquibus actionibus humanis, quibus honorem & reuerentiam Deo deferimus, quæ sub nomine cultus Deo debiti comprehendi solent, vt notauit Caiet. dicta q.81. art.2. notab.2. dicens: *Reddere Deo debitum cultum seu honorem, esse adaquatum actum Religionis*: quod ibidem D. Thom. non obscure docet, & artic. 3. ad 2. & artic. 4. ad 2. expressius vero artic. 5. dicit. *Hunc cultum se habere per modum materiæ, & obiecti ad religionem.*

2\. Est enim maxime aduertendum, quod supra indicaui, in his virtutibus moralibus eosdem actus externos, (qui à virtute fiunt, & sunt effectus internorum actuum voluntatis elicitorum à virtute) secundum se sumptos, & vt priores in ordine intentionis (vt sic dicam) esse obiectum seu materiam talium virtutum. Ita ergo est in virtute religionis, quia sicut Philosophia docet, finem, & effectum in idem coincidere, sub diuersis respectibus. Ita hic dicimus eundem cultum, quem efficienter religio exhibet Deo, esse materiam, quæ proxime obijcitur eidem virtuti religionis. Constat autem hunc cultum consistere in actionibus humanis, quales sunt *sacrificare, laudare Deum*, & similes. Ergo hæ actiones sunt *obiectum quod materiale* huius virtutis.

3\. *Quo pacto sacra instrumenta sub materia proxima religionis continentur.* Dixi autem *omnino, vel principaliter*, quia præter actus hominis possunt dici materia huius virtutis omnes illæ res sacræ, quibus aliquo modo vtimur, vt instrumentis ad Dei honorem, & cultum, cuiusmodi sunt *imagines, cerei accensi, vestimenta, aut vasa sacra, &c.* Omnia enim hæc volumus, & procuramus ad cultum Dei, & sub hac ratione dici possunt materia huius virtutis. Tamen omnia illa reducuntur ad operationem, quia ipsa sola per sese non continent cultum, sed in quantum alicui operationi deseruiunt, & hac ratione sub operatione continentur. Vnde sub sacrificio continentur templa, altaria, & aliæ similes res sacræ: sub Adoratione continentur imagines, & sic de alijs, & ideo de hac materia, prout in his rebus consistit, nihil amplius dicemus, sed circa vnumquemque actum consideranda erit, prout ad illum spectauerit.

4\. Iam vero superest explicandum, quinam sint actus hominis, in quibus hæc materia religionis posita est. Hanc vero quæstionem late disputaui tom. 1. in 3. part. disp. 51. sect. 2. & 3. tractando de actu adorationis, & occasione illius de omni actu, quo potest ab homine coli Deus. Et ideo, omissis opinionibus, resolutum breuiter est, omnem actum humanum honestum, quatenus in Dei honorem, & gloriam referri potest, esse posse materiam religionis. Nam in huiusmodi actu duo possunt considerari. Vnum est, actus ipse materialis, quo Deus coli dicitur, aliud est, quod actus ille sit aliquo modo extrinsecum bonum Dei, & per hoc videtur formaliter compleri in ratione cultus: nam si hoc non habeat, nihil erit in tali actu, propter quod ad Deum pertinere dicatur. Hoc autem bonum, cum sit mere extrinsecum Deo, & non pertineat ad eius vtilitatem, vel commoditatem, solum potest ad honorem, vel famam, seu æstimationem Dei spectare. Quia respectu personæ intellectualis, præter bona inhærentia, & quæ ad illa consequenda sunt vtilia, solum hæc duo bona extrinseca talia reputantur: nam si qua alia sunt, quæ etiam videantur esse bona, & amabilia, vt sunt amari, vel timeri, hæc ipsa, vel ad illa reuocantur, vel solum apprehenduntur vt vtilia ad alios fines, vt videre licet apud Aristot. 6. Ethic. cap. 8. *Proposita superius assertio confirmatur.*

Est autem aduertendum, illa duo, scilicet famam, & honorem ita indifferenter accipi ab auctoribus in hac materia, vt pro eodem reputari videantur, vt constat ex modo loquendi D. Thom. in omnibus Articulis dicta quæstione 81. & ex his, quæ in dicta disputation. 51. de Adoratione tractauimus. Re tamen vera in hominibus hæc duo bona censentur distincta, vt colligitur ex eo, quod gloria consistit in bona æstimatione, & fama iuxta definitionem Augustin. libr. 83. quæstionum quæstione 31. & tract. 100. & 105. in Ioannem, nam *Gloria est clara cum laude notitia*, quam definitionem ex Ambrosio refert D. Thom. 1. 2. quæst. 2. artic. 3. Augustin. vero dixit, esse *frequentem famam cum laude*. Honor autem non in hoc consistit, sed in significatione, seu testificatione virtutis alterius, vt docet D. Thom. dicta quæstione 2. ex Aristot. 1. Ethic. cap. 5. & 4. Ethicor. cap. 3. & 8. Ethic. cap. 14. Sunt ergo illa duo nobis distincta. Ergo etiam respectu Dei distincta erunt. Sicut Paulus illa distinguit 1. ad Timoth. 1. dicens, *Soli Deo honor, & gloria*. Iudas vero in sua Epistola, *Soli Deo* (dixit) *gloria, & magnificentia, imperium, & potestas*, id est, recognitio, & laudatio ex talibus attributis proueniens. Declarandum ergo superest, an religio vtrumque horum vel alterum tantum intendat, & si vtrumque, an per modum vnius, vel vnum propter alterum. 5. *D. Aug. &c.*

In quo primo dicendum est Religionem Dei honorem, & gloriam simul intendere. Probatur, quia vtrumque spectat ad debitum Dei cultum, vtriusque ergo officium, & cura ad virtutem spectat, sed non ad aliam, nisi ad religionem, ergo ad illam spectat. Confirmatur, quia non est virtus multiplicanda propter illa duo, quæ ita sunt in actione coniuncta, vt vix possint separari. Imo si recte aduertatur definitio gloriæ data ab Augustino vtrumque comprehendit, scilicet, bonam æstimationem, & honorem, laus enim quidam est honor, quatenus est bonitatis, & excellentiæ significatio, solumque differt, quod laus proprie tunc dicitur, quando verbis fit, honor autem quibuscumque signis exhibetur. Igitur gloria ex bona æstimatione, seu fama, & illius significatione, & manifestatione completur. Hæc autem duo ita videntur inter se comparari, vt æstimatio sit, veluti finis, & terminus honoris, & laudis, quia actus honoris ad hoc videtur ordinari, vt debita æstimatio diuinæ excellentiæ in nobis, vel in alijs generetur, conseruetur, vel augeatur. 6. *Religio Dei honorem, & gloriam intendit.* *In quo honor & laus differant.*

Propter quod aliqui censent, licet cultus respectu

7. *Vt plurimũ non distinguuntur in cultu actus, quo significatur interna æstimatio Dei, & æstimatio ipsa.* spectu Dei sit materia proxima religionis, nihilominus in ipso cultu illa duo distinguenda esse, scilicet actum, quo vtimur ad significandam internam Dei æstimationem, & æstimationem ipsam: nam hæc inter se comparantur, vt materiale, & formale: quia actus, quo Deum colimus, ad eius æstimationem generandam proxime refertur. Quod quidem in multis actibus contingere potest, & recte consideratum est, non tamen est necessarium in omni actu religionis illa duo distingui, vel illum ordinem seruari. Nam interdum sola ipsa debita æstimatio Dei potest interius exerceri ex affectu religionis, quia illamet continet honorem Dei. Est enim hæc differentia inter hominem, & Deum: quod homini non manifestamus existimationem, quam de illo habemus, nisi per aliquod signum, quo testimoniũ præbemus excellentiæ eius, & opinionis, quam de illo habemus. Deo autem ipsammet æstimationem, quam de illo habemus, illi offerimus in testimoniũ (vt sic dicam) eiusdemmet bonæ famæ, quam apud nos habet, quia ipse per se sine alio signo eam intueri potest. Atque hoc modo honor diuinus aliquando vnico actu internæ æstimationis Deum decentis perficitur, solumque possunt æstimatio, & cultus ratione, aut denominatione distingui. Sæpe vero actus aliquis exercetur distinctus ab æstimatione, & in ordine ad illam, non tamen semper ad generandam, aut perficiendam illam, vel in nobis, vel in alijs, sed ad exercendam illam in laudem, vel honorem eius, quem sic æstimamus: Vt hoc modo æstimatio perficiatur, & quasi consummetur in ratione gloriæ, quæ debet esse bona fama cum laude, id est, cum significatione, & testificatione illius bonitatis, vel excellentiæ, quam de alio conceptam habemus.

8. *Obiectio.* Dices, hoc quidem habere locum inter homines, vt saltem ei, quem honoramus, significemus bonam æstimationem, quam de illo habemus: in Deo autem minime: cum ipse mentem nostram intueatur: ergo, si actio, qua significamus excellentiam Dei, non ordinatur ad notificandam, vel manifestandam illam hominibus, superflua est, nec potest habere verãm rationem virtutis, de cuius ratione est, vt ad finem intrinsecum conuenientem *Soluitur obiectio.* tendat. Respondetur ex dictis significationem non semper ordinari ad nouam cognitionem gignendam in se, vel in alio, sed sæpe fieri ad exercendam, & profitendam interiorem cognitionem. Quod practice, & moraliter loquendo sæpe est conueniens in ordine ad alios, vel vt ipsi, quam nos habemus de Deo opinionem, agnoscant, vel vt similem concipiant, vel ad eam exercendam excitentur; nam totum hoc pertinet ad gloriam Dei, & ita totum cadit sub munus religionis. Aliquando vero illud officium confert ad conseruandam in operante, vel augendam, vel actuandam illammet existimationem, quam de Deo habet, & maxime ad accendendum ipsummet affectum deuotionis ad Deum.

9. Addo denique, etiam seclusis his effectibus, qui proprij videntur huius vitæ, vsum talium actuum, vel signorum respectu Dei, esse conuenientem per sese, & non tantum propter alicuius vtilitatem, sed propter ipsammet Dei gloriam, quæ per sese appetibilis est. Tum quia illam Deus intendit in operibus omnibus suis, & illam maxime à nobis postulat in omnibus scripturis, præsertim in Psalmis, & epistolis Pauli, adeo vt omnia velit in gloriam Dei fieri, 1. ad Corinth. 10. & ideo hæc gloria in æternum duratura dicitur, nam hoc est pręcipuum beatorum officium, vt in Apocal. passim describitur. Tum etiam, quia non potest homo, vel intellectualis creatura aliud veluti tributum Deo reddere ratione suæ seruitutis, & hoc est valde accommodatum, & rationi consentaneum, vt homo seruitutem Deo debitam, & mente, & opere, & affectu recognoscat, & prout potest, exerceat.

CAPVT VII.

Corollaria ex præcedenti doctrina, quibus materia diuini cultus magis explicatur.

Ex dictis constare inprimis potest, materiam religionis comprehendere, & conuenientem de Deo æstimationem, & actus alios, quibus illa manifestatur, aut quouis modo significatur. In priori consistit bonum Dei nomen, seu fama, quam in nobis habet, in posteriori consistit honor, quem illi exhibemus, (sub honore comprehendendo adorationem, laudem, & omnia similia) & vtrumque horum amplectitur religio in sua proxima materia, quatenus ex vtroq; diuina gloria consurgit: & ideo in scriptura hæc omnia quasi pro eodem accipiuntur, atque hinc etiam fit, vt præter internam de Deo æstimationem, quæ requiritur in ratione cognitionis reliqui omnes actus solum cadant sub materiam religionis, & veniant in vsum eius in ratione signi, non naturaliter repræsentantis, sed ex aliqua impositione, vel voluntate hominis cum aliquo fundamento in ipso actu, vt statim explicabimus. Hoc autem signum interdum oportet esse publicum, id est, publicam, & alijs notam significationem habẽs, quando, scilicet, ita oportet exhibere Deo honorem, vt vel communi omnium nomine fiat, vel certe expediat alijs esse manifestum. Aliquando vero sufficere potest signum priuatum, id est, proprio hominis arbitrio, & quasi impositione sumptum ad talem sui animi significationem, vt quando cultus priuatus est, & inter solum hominem, & Deum fit: nam cum Deum latere non possit aliquis modus locutionis, vel significationis, respectu illius quilibet sufficiens est. 1. *Proxima religionis materia æstimationem, & actus alios illam manifestantes cõprehendit, hi in ratione signi, illa in ratione cognitionis requiritur.*

Atque hinc vlterius sequitur tam internos actus hominis, quam externos posse esse materiam proximam religionis. Possunt autem exteriores actus appellari, vel illi tantum, qui per corpus, aut res corporales exercentur: vel etiam illi, qui licet sint intra animam, sunt extra voluntatem, vel generalius etiam illi, qui licet sint in voluntate, sunt tamen extra ipsam virtutem religionis, id est, non sunt ab ea eliciti, de qua distinctione dicemus plura libro sequenti. Nunc primo modo magis communi, & vulgari accipimus exteriorem actum, & interiorem, prout ab illo distinguitur. Non est autem existimandum, quemlibet actum exteriorem, vel interiorem, esse posse materiam religionis: sed illum, qui habet proportionem, vt ratio cultus, & significatio diuini honoris in eo fundari possit, quod non habent actus, verbi gratia, mali neque omnes indifferentes, vt deambulare, aut similes, vt per se notum est. Duobus autem modis potest aliquis actus esse proportionatus ad officium religionis, vt sumitur ex D. Thom. ar. 1. ad 1. Vnus est, si talis actus habeat ex se aliquam honestatem in alio genere virtutis, ratione cuius ordinabilis sit ad cultum religiosum. Et hoc modo ait D. Thom. opera misericordiæ esse posse materiam religionis, quatenus per illamet opera potest honorari Deus, si per religionem ad hoc referantur. Alius modus est, quando actus, licet ex se non habeat peculiarem honestatem, sed indifferens sit, habet nihilominus proportionem ad dictam significationem. 2. *Tam interni actus, quam externi possunt esse materia proxima religionis.*

3. *Quilibet actus honestus est apta religionis materia.* Circa priorem tamen modum dubitari potest, an quilibet actus honestus, hoc ipso, quod honestus est, possit esse apta materia religionis? Multi enim videntur esse actus ad hunc finem improportionati, licet alias honesti sint, vt, verbi gratia, studere, temperate comedere, debitum ex iustitia soluere, & simi-

& similia. Nihilominus dicta disput. 51. sect. 2. in fine, oppositum tanquam probabilius defendi, ex illo Pauli 1. ad Corinth. 10. *Omnia in Dei gloriam facite.* Quam sententiam D. Tho. & Augustini esse ostendi. Nunc autem addere possumus locum D. Thom. 2. 2. q. 104. art. 3. ad 1. vbi vniuersaliter inquit, *Obseruationem præcepti, seu obedientiam, quatenus procedit ex reuerentia Dei, sub religionem cadere.* Intelligit autem cadere, tanquam materiam religionis, seu deuotionis. Per obedientiam vero intelligit, vel quamcunque studiosam præcepti obseruationem, vel illam maxime, quæ formaliter respicit complementum voluntatis Dei: nam tunc præcipue videtur obedientia procedere ex reuerentia Dei. Ex hoc ergo infero, omnem actum honestum, hoc ipso quod honestus est, habere in se fundamentum, vt in diuinum cultum assumi possit. Nam si absolute præceptus sit, eo ipso habet illam proportionem, quam considerauit D. Thom. & quamuis non sit præceptus absolute, semper est aliquo modo præceptus, saltem quoad specificationem, id est, vt si talis faciendus sit, tali modo, & cum talibus circumstantijs, talique rectitudine fiat. Quoties ergo homo operatur aliquid seruans, & respiciens honestatem eius, prout ad actum virtutis est necessarium, implet aliquod præceptum diuinum, ergo eo ipso potest referre opus illud in diuinum honorem.

4. Nihilominus tamen considerari circa hoc potest distinctio aliqua inter varios virtutis actus. Nam multi illorum in hoc nihil habent speciale in ordine ad Deum, præter generalem rationem honestatis, aut precepti, & quod tendunt in Deum tanquam vltimum finem, quod etiam ad diuinum honorem spectat: & huiusmodi sunt supra numerati. Alij vero sunt actus honesti, qui non solum ex dictis rationibus communibus, sed etiam ex proprijs, & peculiaribus modis habent maiorem proportionē ad cultum, vel adorationem Dei, & huiusmodi esse videntur, inter actus internos, actus fidei, timoris, spei, atque etiam charitatis, inter externos vero, fortiter, & patienter ferre aliquid propter Deum, & actus misericordiæ, vt in citato loco latius explicuimus.

5. Circa alium modum, quo potest actus non habens aliam honestatem, esse proportionatus ad Dei cultum, dubitari potest, an hoc contingat in solis externis actibus, vel etiam in internis. Nam in interioribus difficile videtur inuenire huiusmodi actū, in quo prior aliqua honestas non requiratur. Nam deuotio, cui hoc maxime tribui posset, non est propriè materia religionis, sed potius actus proxime elicitus ab illa, quod longe diuersum est, vt infra videbimus. Tantum ergo videntur esse actus interiores hoc modo proprij religionis, vel mentalis oratio, vel promissio aliqua interior, sola etiam mente facta. In vtroque autem istorum actuum, videtur requiri aliqua prior honestas. Nam, vt religio velit aliquam orationem offerre Deo, supponit, & requirit, illam esse de re honesta, & ex affectu recto, & cum circumstantijs debitis, ergo supponit in tali opere aliquam propriam honestatem, sine qua non esset aptum, vt in cultum Dei fieret. Atque idem cum proportione est de promissione. Nihilominus tamen recte dici potest, hos actus ita esse materiam proximam religionis, vt prima honestas obiectiua illorum sit diuinus cultus, quamuis in alijs materijs, in quibus ipsi versantur, aliam honestatem supponant. Est enim attente considerandum, Orationem, quæ est materia religionis, habere aliam materiam, in qua ipsa versatur, nam est petitio alicuius rei, & idem est de promissione. Quamuis ergo in ea re, quæ petitur, vel promittitur, supponi possit alia honestas, in ipsa tamen oratione, vel promissione, non necessario supponitur, sed per se primo, & immediate ad religionem pertinere potest, vt velle, vel

Actus interni orationis, & promissionis, vt sunt materia religionis proxima, primam honestatem habent ex diuino cultu.

vouere paupertatem, solum ex intentione cultus, & sic de alijs, vt latius in proprijs locis declarabitur.

In actibus autem exterioribus facilius inuenimus huiusmodi materiam, nam sacrificium, genuflexio, & similes sunt materia valde propria huius virtutis, quæ per sese ad aliam virtutem non spectat, neque alterius honestatem participat: In ordine vero ad voluntatem religiosam habet sufficientem honestatem obiectiuam, vt in eam merito versari posit. Hæc autem honestas fundatur in hoc, quod illi actus sunt proportionati, & secundum rectam rationem accommodati ad cultum Dei significandum. In quo superest aduertendum, significationem talis actus ex voluntate, seu institutione diuina, vel humana prouenire, quia non est mere naturalis, vt per se notum est, & late declaraui in 3. to. disp. 73. de sacrificio in genere. Vbi ostendi, hanc impositionem in sacrificio proprie dicto debere fieri auctoritate publica, quia cultus, & significatio publica sunt. In priuato autem cultu, seu adoratione fieri potest impositio priuata voluntate operantis contraria ratione. Quia vero talis impositio non ita est ad placitum, quin debeat esse prudens, & cum aliquo fundamento in re, ideo in tali materia semper supponitur decentia, & aptitudo ad talem vsum, & significationem. Hæc autem decentia sumi potest, partim ex natura ipsius actionis, oportet enim vt per se sit decens, & modum aliquem subiectionis præ se ferat, vt in genuflexione per se statim apparet: partim ex communi vsu, & apprehensione hominum vtentium similibus actionibus ad significationem honoris, vel præeminentiæ, nam tunc mutata intentione, facile possunt accommodari, & eleuari ad diuinum cultum, si per accidens aliquid non obstet. 6.

Externi actus, & qui sunt propria materia religionis, illorum significatio prouenit ex hominum voluntate cum fundamento.

CAPVT IX.

Quomodo ratio debiti pertineat ad formale obiectum Religionis.

Ratio dubitandi esse potest, quia religio non solum reddit Deo cultum debitum, sed etiam non debitum, nam reddit, verbi gratia, cultum per votum, quod mere voluntarium est, & non debitum. Quanquam enim soluere votum, debitum sit, tamen facere non est debitum, cum sit religiosus cultus. Item, oratio non solum est ex religione, quando est debita, sed etiam quando est omnino spontanea, ergo signum est, rationem debiti non cadere formaliter in obiectum religionis, sed materialiter, seu per accidens, sicut cadere potest in materiam temperantiæ, quæ non minus exercet abstinentiam voluntariam, quam præceptam. Alias distinguere oportebit duplicem religionem, vnam, quæ reddat formaliter: aliam, quæ præbeat cultum mere liberaliter, sicut inter homines circa tribuendas pecunias, alia est virtus, quæ soluendo debitum illas reddit: alia, quæ omnino liberaliter donat. Rursus intra rationem debiti plura obiecta formalia distingui poterunt, sicut inter homines, aliud est debitum gratitudinis, aliud fidelitatis, aliud iustitiæ, quæ in formalibus rationibus obiectorum adeo distincta sunt, vt virtutes etiam distinguant, ergo eisdem modis distingui poterit debitum respectu Dei, ita vt aliquod esse intelligatur omnino rigorosum ex speciali iure Dei ad talem rem, vel actionem, aliud vero ex gratitudine tantum, vel alio simili modo. Hæc autem non censentur formalia in obiecto religionis, cum illam non distinguant, ergo nec ipsa ratio debiti pertinet ad formalitatem obiecti eius. 1.

Quæstionis status aperitur.

Debitum potest esse ex varijs titulis.

2. *Statuitur proprium, & adæquatum Religionis munus esse reddere Deo debitum cultum.* Nihilominus communis vox omnium est, reddere Deo debitum cultum esse proprium, & adæquatum munus religionis, vt constat ex Diuo Thoma in dicta quæstione 81. fere in omnibus articulis. Nam in prima hac ratione dicit, appellatam esse religionem, quia alligari debemus Deo, tanquam indeficienti principio. Et in solutione ad 3. hoc munus religionis vocat specialem seruitutem ad Deum, constat autem, seruitutem debitum intrinsece includere. Et in solutione ad 4. ait specialem rationem honoris, & cultus Deo deberi, cui attendit religio. Et articulo 2. ait ad religionem pertinere, reddere honorem debitum Deo. Vbi Caietan. aduertit, hunc esse adæquatum actum, seu materiam proximam religionis. Idem repetunt sæpe D. Thom. & Caietan. in cæteris articulis. Soto ibidem, Aragonius, & alij, tum ibi, tum etiam supra quæstione 57. articulo 4. Ergo signum est, rationem debiti attendi formaliter in obiecto religionis, seu (quod idẽ est) formaliter intendi ab ipsamet religione, quando munus suum exercet. Ratione ostendi potest, nam munus iustitiæ est reddere debitum: religio autem est pars potestatiua iustitiæ, ergo. Præterea ideo diximus, DEVM sub ratione primi principij obijci religioni, vt in eo spectetur aliqua ratio, ob quam honor ei debeatur, ergo honor, & cultus DEI non cadit in religionem, nisi vt ei debitus.

3. *Declaratur magis proposita doctrina.* Declarari præterea potest in hunc modum, quia homo nihil potest tribuere Deo per modum liberalitatis, quia cum sit seruus, & omnia, quæ habet, vel operatur seruus, sint magis domini, quam sua, non potest liberalitatem circa dominum exercere: quidquid ergo facit in obsequium eius, facit per modum debiti, quia inter donationem, seu officium mere liberale, ac debitum non est medium. Vnde in hoc cernitur magna differentia hominis ad Deum, & hominum inter se, propter quam inter homines, præter virtutes ad alterum, quæ soluunt debita, datur virtus liberalitatis, respectu vero Dei nulla datur virtus, quæ in modo operandi liberalitatem imitetur. Tum quia liberalitas proprie dicta, vt respicit alios, videtur respicere vtilitatem illorum, & versari in his rebus, quæ in eorum dominium transferri, vel in eorum commodum expendi possint: hæc autem respectu Dei locum habere non possunt. Tum etiam, quia in modo operandi ita se habet liberalitas, vt in vsu pecuniæ, vel donatione alicuius rei, non consideret in altero conditionem aliquam, quæ vel minimam rationem debiti personalis inducat ad talem donationem. Nunquam autem homo ita operatur circa Deum, & ideo dicimus, nullam esse virtutem hominis ad Deum, quæ in modo conferendi aliquid, liberalitatem intendat. Cum ergo religio sit virtus, per quam homo aliquid Deo retribuit, necesse est, vt id faciat sub aliqua ratione debiti.

4. *Debita D. Thom. in legale, ac morale diuiditur, ac definitur, & quod al qui religioni tribuerint.* Ad soluendas autem difficultates priori loco positas, distingui solet duplex debitum, vnum legale, & alterum morale ex D. Thom. 2. 2. q. 80. vbi ait debitum legale esse ad quod reddendum aliquis lege astringitur, morale vero, quod aliquis debet ex honestate virtutis, in quo dicit esse latitudinem, nam aliquando est tantum hoc debitum, vt sine illius obseruatione, non possit honestas virtutis conseruari, aliquando vero tale debitum solum confert ad maiorem honestatem. Dicunt ergo aliqui, debitum religionis non esse legale, sed morale, quod interdum potest esse necessarium ad honestatem morum, interdum vero solum ad melius esse, & ita satisfieri putant difficultatibus positis, quæ ad summum probant hoc debitum non esse legale. Et confirmari, ac declarari amplius potest hæc responsio. Quia reddere Deo illud legale debitum formaliter, ac proprie est virtutis obedientiæ, ergo non pertinet ad religionem. Vnde etiam quando aliquis audit sacrum in die festo, si opus illud formaliter consideretur: solum, vt præceptum est, & sub illa ratione fiat, non proprie ex Religione, sed ex Obedientia fit: è contrario vero si fiat formaliter ad reddendum Deo cultum illi debitum ratione suæ excellentiæ, est actus religionis. Superest ergo, vt cum dicimus, rationem debiti pertinere formaliter ad obiectum religionis, intelligendum sit de debito morali, quod per se separabile est à priori, & solet esse fundamentum eius, vt in alijs etiam præceptis, ac virtutibus videre licet. Sic enim dicunt Theologi, moralia præcepta fundari in bonitate debita ipsis rebus, vel actionibus, ac subinde, quædam opera esse prohibita, quia mala sunt, id est, quia carent bonitate debita: sunt ergo talia opera præcepta propter intrinsecam bonitatem sibi moraliter debitam, sicut colere parentes, ideo præceptum est, quia ex se bonum est, & moraliter debitum parentibus: est ergo morale debitum à legali distinctum, & prius illo, sic ergo potest attendi erga Deum per virtutem religionis.

Dicet vero aliquis, hoc genus debiti moralis cõmune est omni virtuti, maxime quoad aliquos actus, qui natura sua habent bonitatem tam necessariam homini, vt ex illa sequatur obligatio præcepti, vt notauit Caietan. infra quæstione 10. articulo 2. ad 1. cum Diuo Thoma, ibi ergo nihil in hoc habet speciale religio, vt ei hoc debitum tribuatur tanquam pertinens ad formalitatem sui obiecti. 5. *Obiectio insurgit.* Responderi potest. Hoc debitum morale spectandum esse iuxta exigentiam materiæ, in qua virtus versatur. *Respondetur obiectæ iuxta alios sententia.* Nam reuera omnis virtus aliquo modo versatur circa debitum, quia omnis virtus seruat modum, speciem, & ordinem, vt ex Augustino sumitur, quem hic D. Thom. art. 2. citat, & ex ratione boni, quam virtus per se respicit, hæc autem includunt aliquam rationem debiti, secundum conuenientem proportionem vnius rei ad aliam. Sed in hoc est diuersitas inter virtutes morales, quæ solum ad operantem, vel ad alterum pertinent. Nam priores solum respiciunt debitum secundum conuenientiam talis materiæ ad propriam naturam rationalem, posteriores vero respiciunt debitum, secundum ius, vel conditionem alterius personæ rationalis, vel intellectualis, considerata etiam conditione operantis comparatione illius. Et secundum hunc respectum ad alterum intelligitur ratio debiti, quando de his virtutibus loquimur. Variatur autem hoc debitum iuxta conditiones, & proportiones personarum, & ideo quatenus est hominis ad Deum, habet specialem rationem, quam virtus religionis formaliter respicit.

6. *Concluditur debitum Religionis esse legale.* Veruntamen licet hæc explicatio debiti moralis communis sit: tamen applicatio eius ad virtutem religionis, & responsio etiam, iuxta distinctionem datam, aperte est contra mentem D. Thom. citato loco. Nam potius ibi distinxerat virtutes, quæ non deficiunt à proprietate iustitiæ in ratione debiti, ab illis quæ in hoc patiuntur defectum. Et sub priori membro comprehenderat religionem, & totum illud pertinere dicit ad debitum legale: sub posteriori autem membro complectitur virtutes, quæ solum reddunt debitum morale in ordine ad alterum, debitum ergo religionis ex sententia Diui Thomæ legale est non minus, quam debitum iustitiæ ad homines. Imo ex suo genere maius debitum est, sicut debitum pietatis inter homines, legale etiam est, vt ibidem docet Diuus Thomas, & maius, quam sit debitum iustitiæ ad homines, vt recte notauit Caietanus 2. 2. quæst. 57. artic. 4. & ibi Soto, & alij Doctores. Debitum autem ad Deum maius est, quam ad parentes. Non dicitur autem hoc debitum legale, quia per legem constituatur, aut quia formaliter consideretur, vt est obligatio legis, & obedientiæ, vt

tiæ, vt in priori responsione insinuabatur, sed dicitur legale, quia hoc debitum est, quod maxime attendunt leges Reipublicæ. Id enim, quod hoc modo est debitum, vnicuique debetur ex proprio iure inuento in ipso: maxime autem interest bono Reipublicæ, & paci eius, vt hoc ius illæsum conseruetur. Religio ergo hoc modo reddit cultum Deo iure proprio illi debitum, & ideo debitum eius non vtcunque morale, sed proprium, & legale est.

7. *Vera solutio propositæ obiectionis, & explicatur quale sit Religionis debitum.*

Vt autem difficultati positæ satisfaciamus, aduertendum est, quanquam hoc debitum non sit semper tale, vt ex eo nascatur in singulis actibus obligatio præcepti, tale tamen esse, vt per singulos religionis actus posit aliqua ex parte solui, & expleri: idque satis est, vt talis virtus posit respicere rationem debiti. Sicut, verbi gratia, qui ex iustitia aliquid debet, etiamsi soluat ante tempus pro quo obligatur, vere soluit debitum, & intuitu illius operatur, vel si in communi debeat aliquid, quod posit in hoc, vel illo opere, vel in hac, aut illa re præstare, quamuis spontanee hoc, vel illud faciat, nihilominus debitum soluit, & intuitu illius operatur. Ita ergo intelligendum est, fieri in actibus religionis, quamuis spontanei videantur. Neque inde fit, vt materia, vel debitum religionis exhauriri posit. Quia huic virtuti peculiare est, vt debitum eius nunquam posit impleri solutione, tum quia debitum quodammodo infinitum est, tum etiam, quia ipsa solutione crescit, nam per eam nouum beneficium homini confertur. Quod non ita est in iustitia ad hominem, nam per solutionem eius potest ita finiri debitum, vt locum iam non habeat iustitiæ exhibitio. Per actus autem religionis nunquam potest homo exhaurire debitum, quod ad Deum habet, siue in gratijs agendis, siue in quolibet alio cultu deferendo.

Aliter etiam potest hoc debitum religionis explicari, vt non tam intelligatur esse in exercitio actus, quam in specificatione illius. Dicitur enim actus debitus quoad exercitium, quando vrget obligatio exercendi illum: quæ obligatio non semper coniuncta est cum honestate actus, quia raro sequitur ex illa præcise considerata, sed ex speciali præcepto, vel ex speciali necessitate. Quoad specificationem autem dici potest actus debitus alicui personæ, quando talis persona ratione suæ excellentiæ, vel alio simili titulo iure suo postulat talem actum, qui licet non semper necessarius sit, tamen, & aliquando esse potest, & saltem semper est necessarium non operari contra tale debitum. 8. *Debitum Religionis magis explicatur.*

Per hæc igitur sufficienter explicata videtur assertio posita, & solutæ difficultates omnes in principio positæ præter vltimam, quæ in præsenti non potest sufficienter explicari. Postulat enim illa difficultas, an sub hac ratione generali cultus Deo debiti, contineantur variæ rationes debiti, adeo diuersæ, vt sufficiant actus morales specie distinguere, & consequenter, an ex his actibus diuersi etiam habitus generentur. Vtrumque autem horum commodius examinabimus in libris sequentibus. 9.

Finis libri primi.

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI DE ACTIBVS VIRTVTIS RELIGIONIS IN GENERE.

LIBER SECVNDVS,

DE ACTIBVS RELIGIONIS IN GENERALI.

DE his actibus nihil in communi differuit D. Thom. in d. q. 81. sed statim in q. 82. incipit agere de actibus huius virtutis in particulari. Nobis autem ad maius doctrinæ complementum, maioremque claritatem, necessarium visum est, pauca de his actibus generatim præmittere: Sic enim postea in singulis breuior, & facilior erit doctrina, meliusque ipsius virtutis essentia, & vnitas explicari poterit. Nam religio habitus operatiuus est, vnde à suis actibus speciem sumit, sicut cæteræ virtutes, & potentiæ: Breuiter igitur præ oculis ponemus huius virtutis actus secundum generales rationes eorum, singulorum vero considerationem secundum proprias rationes eorum postea suis locis trademus.

CAPVT I.

De interioribus actibus proxime à Religione elicitis.

1. DVplices esse solent virtutum moralium actus, interni scilicet, & externi. Quoniam vero hæ voces varias habent significationes, vt supra attigi: in præsenti per internos actus solum intelligimus eos, qui proxime, ac per se fiunt, vel fieri possunt ab ipso habitu, proceduntq; ex immediata inclinatione ipsius, quando ex habitu fiunt, aut si illum præcedant, ipsum secum afferunt, vel efficiendo, vt in acquisitis, vel proxime ad illum disponendo, vt in infusis. Externos autem actus voco omnes illos, qui non fiunt ab habitu, nisi mediantibus his prioribus actibus. In hoc ergo capite solum de prioribus agimus, de alijs dicemus postea: nam abstractior consideratio communis vtrisque necessaria non est, neque vtilis, quia non habent rationem communem, sed valde analogam, vt ex dicendis constabit, & ex generali doctrina actuum humanorum, quæ traditur in 1.2. q. 18. notum esse debet.

2. *Interior Religionis actus est voluntatis supponens rationis iudicium.* Dico ergo primo. Interiorem actum religionis esse actum voluntatis, qui supponit superioris rationis iudicium. Hoc notum est ex dictis, de obiecto, & munere religionis. Nam ad cultum debitum Deo reddendum, duo necessaria sunt. Vnum est, agnoscere tale debitum, ideoque iudicare Deo esse reddendum. Aliud est voluntas soluendi tale debitum, exhibendo cultum illi proportionatum, & ex his duobus sequitur executio ipsius honoris, & cultus, quæ ad exteriores actus iam pertinet. Primum pertinet ad intellectum, siue operantem per naturale lumen, siue per fidem, vel per prudentiam, de quo postea. In illo autem actu non consistit religio, sed est præuius ad religionem, sicut ad omnem virtutem moralem antecedit iudicium, de agendis in tali materia, cum quo iudicio stat, hominem non operari virtutem, si nolit, vel etiam contrarium operari si velit, quamuis hoc moraliter non contingat sine aliquo defectu in ipso iudicio. Et ita in præsenti materia potest quis recte iudicare de cultu Deo reddendo, & illum non reddere.

3. *Argumentum contra datam doctrinam de iudicio rationis.* Dices. Quando homo circa hoc recte iudicat, conuenientem habet æstimationem de excellentia Dei: nisi enim hanc habeat, non potest recte iudicare de honore illi debito: diximus autem supra, ipsam debitam æstimationem de Deo esse quendam cultum eius, ergo qui illam habet, iam religionis actum exercet. Respondeo, hic optime accommodari, quod Iacobus ait c. 2. *Quid proderit, si quis dicat. fidem se habere, & opera non habeat, nam & Dæmones credunt, & contremiscunt.* Sic enim nos dicimus, ad officium religionis, existimationẽ parum prodesse sine voluntate. Conueniens enim de Deo existimatio obiectiue pertinet ad cultum religionis, formaliter autem non continebit cultum, nisi ex intentione honorandi, & colendi Deum voluntarie exerceatur. *Respondetur ad Arg. D. Iacobi c. 2.*

4. *Posita assertio declaratur, & probatur.* Relinquitur ergo, vt internus actus religionis voluntatis proprius sit. Est ergo affectus quidam ad diuinum cultum, qui si sit perfectus, & efficax, erit voluntas illa, quæ mouet cæteras potentias ad exhibendum actus, quib. colitur Deus. Probatur, quia hic est actus primus huius virtutis, & ab illo cæteri manant; ergo hic est proprius internus actus eius. Atq; hoc confirmari potest ex ratione virtutis moralis, quę est ad alterum: nam ex propria materia habet, vt ad voluntatem primo pertineat. Quod maxime verum est in virtute religionis, tum propter excellentiam personæ, cuius honorẽ procurat, tum etiam propter ipsam rationem cultus, & honoris, quæ valde spiritualis est, & ideo non nisi per rationem proponi, & per voluntatem intendi potest. Nec circa hanc partem difficultas vlla occurrit.

5. *Probabile est dari actum religionis naturalem.* Dubitari vero potest, an hic actus religionis naturalis sit, vel infusus, sed supernaturalis, vel in hæc duo membra sit distinguendus. Ad quod breuiter respondeo primo, possibile esse dari aliquem actum naturalem, quo voluntas sola recta ratione naturali regulata, velit debitũ cultum dare Deo, tanquam auctori, & principio suæ naturæ. Nam per se loquẽdo hoc obiectum naturali ratione cognosci potest: ergo honestas eius naturalis est: ergo voluntas per naturalem actum potest illam velle, & exequi. Antecedens est D. Tho. d. q. 81. art. 2. ad 3. & Caiet. ibi dicentium, reddere Deo debitum cultum esse de dictamine rationis naturalis, licet determinatio ad hunc vel illum modum colendi Deum, sit ex lege diuina, vel humana, de qua re in 3. p. sæpe dixi, tractando de sacrificio, & Sacramentis. Hoc ergo satis est, vt honestus actus religionis possit esse naturalis.

6. *Ad actum religionis naturalem an requiratur specialis Dei gratia.* Nec modo disputo, an requiratur aliquis modus gratiæ, vel specialis prouidentiæ Dei ad perficiendũ talem actũ cum omnib. requisitis circumstantijs: nã hæc quæstio communis est omnib. actib. moralibus, licet in hoc videatur habere nonnullam specialem difficultatem propter maiorem nobilitatẽ eius. Nihilominus communis doctrina, quæ de reliquis dari solet, in hoc etiam locum habet, quod nimirum per se, & ex ratione specifica talis actus, ad illum non requiritur gratia, quia licet nobilis appareat, non excedit nobilitatem voluntatis, & rectæ rationis naturalis, & hoc præcipue modo, dicimus illum esse actum naturalem. Ad illum enim lex naturæ obligat, nam ob hoc Paulus ad Rom. 1. Gentes reprehendit: *Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt.* Lex autem naturalis non nisi ad actus naturales obligat. Vnde in natura integra certum est, potuisse esse talem actum per vires naturæ. In natura vero corrupta alia ratio est propter impedimentũ peccati. Et saltem est verum, non posse esse perfectum ex vero Dei amore, super omnia, cum *D. Paul. ad Rom. 1.*

cum perseuerantia, & sine admistione errorum, & superstitionum absque auxilio gratiæ. An vero supposita naturali cognitione veri Dei, possit semel, aut iterum ille actus haberi sine speciali gratia, alia quęstio est, quæ ad præsens non spectat.

7. *Perfecta voluntas colendi Deum fideli cultu est supernaturalis.*

Secundo vero dicendum est, voluntatem perfectam colendi Deum fideli cultu, esse per se infusam, atque in sua specie supernaturalem. Potest autem distinctio huius actus ab alio, eiusque supernaturalitas ex triplici capite considerari, scilicet ex parte Dei, ex parte materiæ, & ex formali honestate, seu conformitate ad rationem. Primum patet, quia per actum naturalem colimus Deum, vt principium naturæ: per actum autem infusum colimus Deum, vt est primum principium gratiæ, & finis supernaturalis. Vnde nostro modo concipiendi apprehendimus Deum, quasi sub excellentijs diuersarum rationum, & ordinum, quod satis est ad distinguendas voluntates colendi Deum. Secundum patet, quia materia, qua colitur Deus per actum mere naturalem, est tantum naturalis ordinis: materia autem posterioris voluntatis infusæ, aliquando est supernaturalis, qualis est, *captiuare intellectum in obsequium Christi*, 2. Cor. 10. & in vniuersum actus fidei, spei, & charitatis, quatenus aliquando possunt imperari ex voluntate colendi Deum. Item sacrificium, & sacramenta à Christo instituta, & similia, materiam continent supernaturalem. Actus ergo voluntatis, qui circa illam versatur, si illi proportionatus sit, non est mere naturalis.

8. *Virtutes morales acquisitæ, ab infusis distinguuntur.*

Tertium patet ex ratione communi omnib. virtutibus moralibus per se infusis, quę iuxta veriorem sententiam, ab acquisitis distinguuntur, etiamsi in eisdem materijs versentur, propter honestates diuersarum rationum, quæ in eis cerni possunt ex cõformitate ad dictamen rationis supernaturaliter illuminatæ, vel (quod perinde est) per cõformitatem ad naturam rationalẽ secundum se, vel ad naturam eleuatam per gratiam ad participationẽ diuinæ naturæ. Vt videre licet apud D.Th.1.2.q.63.ar.3.& 4.& Expositores ibi. Hæc igitur distinctio in actibus religionis locum habet, quia licet honestas religionis dicatur sumi per comparationem ad alium, scilicet Deum, non tamen excluditur comparatio, & conformitas ad ipsum operantem, quem religio ordinat ad Deum, & ideo sicut in ipso homine quodammodo sunt duæ formæ diuersorum ordinum, scilicet naturæ, & gratiæ, ita & honestates, & actus colendi Deum sunt ordinum diuersorum.

9. *Actus non esse supernaturales ex solo principio.*

Alij contenti sunt distinguendo hos actus ex parte principiorum, ita vt vnus sit naturalis solum, quia à naturali principio procedit, tanquam proportionatus illi: alius vero sit supernaturalis, quia procedit à principio supernaturali: etiamsi ex parte obiecti nihil amplius, neq; alio modo sit volitum per vnum actum, quam per alium. Sed (quidquid sit, an simpliciter sit possibilis talis distinctio actuum) mihi nunquam visa est apta ad actus gratiæ explicandos, tum quia nulla est necessitas, vel ratio exigendi supernaturales actus, quando ipsa obiecta illos non requirunt, neque hoc est iuxta prouidentiam debitam, & consentaneam rebus ipsis. Tum etiam, quia principia connaturalia his actibus, sunt habitus, qui potius ex actibus distingui debent, quam è conuerso, loquendo de formali, seu essentiali distinctione, & primaria: quamuis in existentia (vt sic dicam) distingui possit actus ex habitu, tanquam ex causa efficienti: sed de hoc latius in materia de gratia.

10. *Actus religionis ex diuerso modo tendendi in obiectum distinguuntur.*

Aliter diuidi potest actus religionis vtriusque ordinis, id est, tam infusus, quam naturalis, ex diuersis modis, quib. voluntas solet tendere in bonum, vel auerti à malo, nam eisdem modis potest religio operari circa suam materiam: est n. eadem ratio. Illi autem modi operandi, vel sunt communes appetitui sensitiuo, & rationali, vt *amare, desiderare, delectari*, vel includunt proprium modum appetitus rationalis, vt sunt *intendere, & eligere*. Sic ergo potest religio habere actum amoris simplicis complacentiæ in diuino cultu per se spectato, & in honestate, quæ in actu ipso colendi Deum inest, & consideratur. Potest item habere propositum, & intentionem colendi Deum in omnibus, & ad hunc finem eligere media. Præterea potest habere voluntatem, qua per modũ vsus actiui applicet corporis membra, aut vtatur alijs rebus, aut potentijs ad exercendũ ipsum cultum Dei. Potest deniq; de ipso, & in ipso actuali cultu delectari propter ipsum honorem Dei. Nam per omnes hos actus tendit voluntas in eandem honestatem religionis, licet diuerso modo propositam, aut applicatam: Omnesque illi actus ita sunt inter se connexi, vt vnus ex alio oriatur, ideoq; non est dubium, quin omnes ad eandem virtutem pertineant, quidquid sit de physica distinctione eorum inter se. Idemq; dicendum est de actibus, quib. voluntas vult vitare malum immediate oppositum honestati diuini cultus, seu quibus fugit carentiam illius boni.

Circa hos ergo actus, quantum ad modum, & distinctionem formalem ex parte volũtatis, nihil speciale occurrit, aduertendũ, sed applicanda est generalis doctrina, quæ ex 1.2. supponitur. Ex parte vero materiæ, licet considerare, quosdam actus voluntatis proxime imperare ipsum cultum Dei, vt est, v.g. voluntas sacrificandi, vel orandi, alios vero solum imperare, vel eligere aliquod ordinatum ad cultum Dei, vt est, v.g. mundare vasa, quibus sacrificandum est. Nam licet hæ actiones, quæ ad alias ordinari videntur, possint ab ipso operante immediate referri, vt per illas honorificetur Deus, & vt ipsæmet sint signa subiectionis debitæ, & exhibitæ Deo: Nihilominus illa ordinatio est quasi extrinseca ex parte ipsius operantis, propria autem ratio honestatis in tali actione est, quod ordinatur ad aliã, in qua cultus consistit: quod notandũ est ad explicandas multas actiones religioni attributas, de quib. infra dicã. Sic etiã ex parte materiæ distingui potest interior actus religionis, vt quidam sit prosequens bonum, alius autem fugiens, vel vitans oppositum malum: omnis n. virtus vtrunq; munus amplectitur, imo in vniuersum omnis appetitus, seruata proportione, vtroque modo operatur: Imo omnis facultas agendi aliquid, resistit contrario, quantum potest. 11. *Quomodo actus Religionis ex parte materiæ distinguantur.*

Hic vero suboritur difficultas, quomodo voluntas non periurandi, seu nõ blasphemandi Deum possit esse actus religionis: hoc n. ex dictis aperte sequitur. Ratio autem difficultatis est, quia respectu proximi, voluntas non inferendi cõtumeliam non pertinet solum ad obseruãtiam, sed etiam ad iustitiam commutatiuam, cui opponitur vitium contumelię, vt patet 2.2.q.72. Et ratio est manifesta, quia alterum honorare non est ex debito iustitiæ, sed obseruantiæ: non priuare autem alium honore suo, est ex debito iustitiæ, sicut non auferre aliena: aufertur autem honor per contumeliam, ideoq; nolle contumeliam inferre iustitiæ est, ergo multo magis erit opus iustitiæ non dicere conuitium contra Deum, vel blasphemiam, vel aliquid huiusmodi: ergo volũtas vitandi hoc malum non est virtutis religionis, (quæ est quasi obseruantia respectu Dei) sed iustitiæ. 12. *Suboritur difficultas.*

Respondeo primo, hunc actum non esse iustitiæ commutatiuæ: hæc n. ad homines, non ad Deum ordinatur, vt nunc supponimus, & alijs locis tetigimus. Si ergo talis actus ad aliquam iustitiam pertinet, illa erit iustitia hominis ad Deum, & lõge altioris rationis. Deficiens quidem à proprietate iustitię, quæ est inter homines in facienda æqualitate, & in omnimoda distinctione tam absoluta, quam respectiua inter eos, inter quos versatur, nã homo, & est aliquid Dei, & æquale illi reddere non potest. Excedit tamen ille actus in ratione debiti, quia excellentius est ius, quod Deus habet ad suum honorem, & gloriam, 13. *Difficultas proposita expeditur. Disp. de Iustitia Dei, & in 4 to. disp. de virtute Pœnitentia.*

gloriam, quam quod habet homo, maiorque iniuria illi fit, cum priuatur proprio honore, quam creaturæ. Sicut detractio, seu falsum testimonium contra Deum maiorem rationem iniuriæ habet, quam contra homines. Vnde actus voluntatis, quo homo statuit vitare omnem actionem, quæ cedit in contumeliam, infamiam, vel aliam similem iniuriam diuini nominis, non ad iustitiam commutatiuam humanam, sed ad altiorem virtutem pertinet, quam nunc sub religione comprehendimus, quia cum illa conuenit in respectu ad alterum, quatenus ille alter semper est idem Deus: quem respicit media aliqua materia, nempe diuino honore, quem aliquo modo custodit, & procurat. An vero in hac latitudine obiecti distinguendæ sint plures virtutes ad Deum in sequentibus explicabimus.

14. *Actus à Religione eliciti etiam ex parte motiui proximi distinguuntur.* Vltimo distingui possunt hi actus immediate à religione eliciti ex parte proximi motiui: nam licet hoc motiuum respectu totius virtutis adæquate vnum esse videatur, tamen ad diuersos actus videtur applicari secundum rationes valde diuersas, quales sunt honorare Deum propter excellentiam, quam in se habet, velle gratias agere propter beneficium collatum, profiteri illum esse auctorem omnis boni aliquid ab eo petendo, velle seruare votum propter speciale debitum ex promissione contractum. Huiusmodi enim voluntates non tantum in materialibus obiectis, sed etiam motiuis proximis videntur differre. An vero tanta sit hæc diuersitas, vt sufficiat ad distinctionem specificam dicemus cap. 4. prius enim de exterioribus actibus dicere necesse est.

CAPVT II.

Vtrum præter actus internos habeat Religio actus externos, & qui illi sint.

1. HÆc quæstio fere explicata est in superioribus, declarando materiam huius virtutis, quia, vt dixi, proxima materia virtutis moralis, illius præsertim, quæ est ad alterum, & exteriores actus eius, idem sunt, solumque sub diuersis rationibus, vel habitudinibus sic denominantur, *materia*, quatenus subijcitur virtuti *actus*, quatenus ab illa efficiuntur. Ex his ergo manifestum est, habere hanc virtutem aliquos actus exteriores, & hoc nomine, late illo vtendo, appellari posse omnes illos, circa quos versatur voluntas colendi Deum. Probatur, quia omnes illi sunt materia proxima huius virtutis, quatenus in illis omnib. ratio cultus aliquo modo inuenitur.

2. *Qui actus internus possit dici cultus, qui vero non.* Et iuxta hunc loquendi modum, hi exteriores actus distingui possunt: nam quidam sunt corporales, quidam vero spirituales. Rursus spirituales distingui possunt in actus intellectus, & voluntatis, nam vtrisque coli potest Deus, vt infra dicetur, & latius dixi in 1. tom. 3. p. Hic autem cultus, qui per actus mentis fit, communi vsu interior potius appellatur, vt distinguatur ab illo, qui exhibetur per actus corporis: nos autem explicuimus proprium respectum, quem tales actus habent ad ipsam virtutem. Quanquam aduerti potest, aliud esse loqui de cultu sub nomine cultus, aliud vero sub nomine actus, cultus n. solum dicitur internus, vel externus, quia intus in anima, vel extra per corpus fit: vterque autem cultus dici potest actus externus ipsius religionis, quia sic denominatur per habitudinem ad virtutem tanquam ad principium suum quodam modo extrinsecum, seu remotum. Actus autem ipse immediate procedens à religione, quem vocamus internum, non est proprie cultus, neque intrinsecus, neque extrinsecus, sed est affectus colendi, qui à cultu distinguitur, sicut actus à materiali obiecto. Nihilominus sæpe confundi solent hæ voces, ita vt omnis cultus interior dicatur etiam actus interior religionis, quomodo nos sæpe cum multis loquemur, aduertendo illa duo non conuerti, quia non omnis actus internus potest dici cultus, sed ille tantũ, qui remotus, seu imperatus est, nã alius, qui est propinquior, & elicitus, non est cultus, sed affectus cultus, vt dixi.

Quanquam dubitari hic potest, an ipsemet affectus colendi possit etiam inducere rationem cultus, & consequenter, an possit idem actus, qui proxime fit à religione, esse etiam materia eius, ac demum simul esse actus proxime elicitus, seu internus, & externus, in priori & rigorosa consideratione. Ad quæ omnia breuiter respondeo, vnum, & eundem actum per se simpliciter, ac solitarie sumptum, non posse illas duas rationes simul induere, seu participare: tamen si fiat reflexio vnius actus in alium, posse. Patet prior pars, quia illæ denominationes includunt cõditiones oppositas, & includentes cõtradictionem, vt sunt, immediate oriri à virtute, vel mediate: hæc autem duo non possunt eidem actui solitarie sumpto, ac per se conuenire. Similiter esse obiectum, & esse affectum, immediatum eiusdem potentiæ, vel virtutis animi, non potest eidem actui per se, ac nude spectato conuenire, quia virtus, per actum, quem facit, tendit directe in aliquod obiectum. Nec refert, quod actus à voluntate elicitus per seipsum sit intrinsece voluntarius, vt obiter attigi lib. 1. de Trinitate, & latius in 1. 2. Deo dante dicemus: Nam est voluntarius, non per modum obiecti, & effectus, sed solum per modum actus, & implicite potius, quam explicite. Vnde id non satis est, vt in præsenti talis actus denominetur cultus, quia non est voluntarius, vt cultus, sed vt affectus colendi. 3. *Quo modo affectus colendi Deum, possit rationem actus, & cultus simul participare.*

Altera vero pars declaratur, quia non repugnat ex generali affectu colendi Deum, habere voluntatem sacrificandi, aut communicandi, maxime quãdo deest opportunitas exercendi hos exteriores actus. Tunc ergo ex illo affectu possum Deo in cultum offerre ipsam voluntatem sacrificandi, vel communicandi. Illa ergo eadem voluntas, & est affectus cultus externi, & est quidam internus cultus. Est item à religione proxime factus, quia versatur circa materiam eius, & est etiam imperatus ab eadem, medio illo priori affectu colendi Deum. Ac denique simul est actus proprius religionis, & materia eius ratione prioris actus. Ratio vero à priori est, quia volũtas est reflexiua, & imperatiua vnius actus proprij per alium, nam vult velle, seu amare, & hoc modo comprehendit actus suos sub materia sua. Et similiter potest habere duplicem respectum ad eundem actum, scilicet imperantis, & elicientis. His autem modis potest operari intra materiã religionis, quia eadem est ratio de illa, ac de alijs. Ob eandem ergo causam eadem religionis virtus illum modum operandi participat, & per vnum actum sibi imperat alium, quem ipsa etiam elicit. Semper autem ratio cultus conuenit tali actui per ordinem ad alium, cuius est obiectum, & à quo in talem finem ordinatur. 4. *Quo modo per reflexionem actus internus possit esse cultus.*

Iam vero, vt aliud membrum propositum explicemus, actus colendi omnino externi, sunt actus corporis, vel vsus cuiuscunque rei corporalis, circa quem per se, & directe versatur affectus ipse colendi Deum, tum quia ille cultus non resultat ex alio actu, sed per illam directam voluntatem imperatur, tum etiam, quia illi actus per se assumuntur in gloriam, vel honorem Dei, tanquam signa, per quæ homo protestatur diuinam excellentiam. Hic ergo cultus Dei exterior multiplex esse potest iuxta varietatem actionum, quas explicat as reliquimus, tractando de obiecto materiali: est enim eadem ratio. 5. *Actus exterioris cultus ex parte materiæ in duo membra diuiduntur.*

Solum vt ea, quæ tractanda sunt præ oculis habeantur, oportet aduertere, hos actus ex parte materiæ in duo principalia membra distingui à D. Th. d. q. 81. ar. 3. ad 2. & q. 89. in capite illius, quia possumus Deum honorare, vel exhibendo illi aliquid, vel assũmendo quasi ad nostrũ vsum aliquid diuinum. Hic posterior mod⁹ exercetur in vsu sacramẽtorũ, in quo subijcitur homo Deo, vt sanctificatori suo, de quo 6.

vsu in

vsu in 3. p. D. Thom. dictum est. Exercetur etiam hic modus in assumptione diuini nominis ad confirmãdum aliquid, vt per Iuramentum, vel aliquid simile.

7. Rursus prior modus honorandi Deum esse potest per varios actus. Quidam enim sunt, qui per membra corporis immediate exercentur, vt sunt genuflexio, capitis inclinatio, totius corporis prostratio, &c. Alij vero sunt, qui per alias res externas exercentur, vt per sacrificia, & oblationes, quæ interdum fiunt immediate ipsi Deo: interdum vero mediate, propinque autem eius ministris, vt decimarum, & primitiarum solutio. Præter hos etiã est alius actus, qui duos complectitur. Prior est promissio alicuius rei facta Deo, nam per talem promissionem speciali modo ipsa res promissa exhibetur Deo in honorem eius. Alius est actus, quo talis promissio impletur, & soluitur Deo debitum, per illam specialiter contractum. De quibus actibus postea in speciali dicendum est. Hic autem solum aduerto, illos interdum esse posse pure internos, regulariter vero ab hominibus exterius fieri, & ideo inter externos actus collocari. Oratio vero è conuerso ponitur inter actus internos, quia ibi principalius consummatur, licet in actum etiam exteriorem prodire possit, & soleat.

8. *Suboritur difficultas.* Difficultas vero circa dicta suboritur, quia motus appetitus sensitiui non videntur sub dicta numeratione comprehendi, & tamen illis possumus etiam vti ad colendum Deum, ergo non videtur sufficiens diuisio. Maior patet, quia illi actus spirituales non sunt, vt constat, nec sunt ita corporales, vt ex affectu colendi Deum directe imperari, aut in nobis excitari valeant. Minor vero patet, tum quia deuotio est actus religionis, & tamen magna ex parte pertinet ad appetitum sensitiuum: tum etiam, quia appetitus sensitiuus potest aliquo modo in Deum moueri, iuxta illud Ps. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum*: ibi enim, nomine *cordis*, spiritualis appetitus, nomine *carnis*, sensitiuus appetitus intelligitur. At hic appetitus non mouetur, nisi media phantasia proponente obiectum, potest ergo phantasia aliquo modo illi proponere Deum, ergo possunt tales actus huius inferioris portionis in diuinum cultum, & honorem referri.

9. *Dupliciter voluntas ordinat motus appetitus directe scilicet, & indirecte.* Circa hanc difficultatem aduerto, duobus modis posse voluntatem per affectum in Deum excitare, vel ordinare motus aliquos sentientis appetitus, scilicet, vel indirecte, & per quandam comitantiam, & sympatiam potentiarum, vel directe volendo talem actum, ita vt inferior actus sit obiectum superioris actus voluntatis. Priori modo mouetur appetitus, quando ex meditatione intellectuali rerum diuinarum, & ex affectu voluntatis in Deum, excitatur in phantasia apprehensio aliqua, & repræsentatio earundem rerum sub aliqua materiali forma, vel habitudine, & consequẽter insurgit in appetitu motus proportionatus affectui voluntatis, delectationis, vel tristitiæ, timoris, aut desiderij, vel alius similis. Fit enim sæpe hæc motio appetitus, homine nihil de illa cogitante per intellectum, neq; directe illam volendo per voluntatem: sed solum ex coniunctione potentiarum, quæ in eadem anima corpori coniuncta radicantur. Posteriori autem modo mouetur appetitus, vel phantasia, quando homo directe vult applicare internum sensum, seu cogitatiuam ad cogitandum, prout potest, de rebus diuinis, vt de Deo sub ratione benefactoris, aut alia simili, sub aliqua ratione materiali, & similiter mouet appetitum ad aliquos affectus circa talia obiecta exercendos. Quo modo etiam potest voluntas ex affectu religionis mouere directe appetitum sensitiuum, vt suo modo subiiciatur Deo, vel doleat, vel gaudeat, in ordine ad cultum eius.

10. *Suborta difficultas dissoluitur.* Quando ergo appetitus mouetur priori modo, & eleuatur aliquo modo ad exercendos suos actus ex affectu, & consideratione superiori diuinarum rerum, tunc actus appetitus sub interiori cultu computantur, tanquam accessorium sub principali. Posteriori autem modo imperati pertinent magis motus appetitus ad cultum corporalem, & externum, tum quia directe intenduntur, & imperantur in ipso corpore, tum etiam, quia tunc moraliter loquendo, non separãtur ab actibus externis corporis, ad quos fere semper ordinantur. Et ideo non oporuit hos actus ab interiori, & exteriori cultu distinguere, nam sub illis sufficienter comprehenduntur.

CAPVT III.

An cultus externus sit actus à Religione elicitus, vel imperatus.

SVb extremo comprehendimus omnem actum alterius potentiæ à voluntate: Et hinc oritur ratio dubitandi, quia actus elicitus ab habitu debet etiam esse elicitus à potentia, in qua inest habitus, sed hic cultus externus non elicitur à voluntate, in qua inest religio, vt infra videbimus. Ergo neque ab ipsa religione elicitur. Minor per se clara est, quia ille cultus externus per corpus immediate exercetur, voluntas autem per se, & immediate non afficit motus corporis: sed solum applicat potentias exequentes ad mouendum, non ergo talem cultum elicit. Nam elicere est proprie, & per se efficere. Neque, vt voluntas dicatur elicere motum aliquem satis est, vt applicet aliam potentiam ad efficiendum talem cultũ, alias voluntas eliceret assensum fidei, vel opinionis, & actum visionis corporalis, & similia, quæ dici non possunt. Maior autem probatur, quia habitus nõ est principium per se efficiens, sed solum coadiuuans potentiam, & ideo in tantum habitus operatur, in quantum potentia, cui adhæret, vtitur illo, & ideo habitibus vtimur cum volumus: ergo non potest habitus elicere actum, nisi cum sua potentia, ergo necesse est, vt potentia eundem eliciat, & quod ad illum eliciendũ applicet habitum, seu habitu vtatur. Et confirmatur, quia elicere actum, iuxta propriam illius verbi significationem communi vsu receptam, idem est quod immediate, ac per se efficere actum, qui elici dicitur, at vero habitus non efficit hoc modo, nisi actus suæ potentiæ, ergo. 1. *Argumentum quo probatur externum cultum à religionis virtute non posse elici.*

Nihilominus D. Tho. d. q. 81. art. 1. ad 1. & art. 4. ad 2. sentit, actus aliquos exterioris cultus diuini esse elicitos à virtute religionis. Et quia hoc non poterat in vniuersum de omnibus affirmari, distinctionem talem indicat. Nam cum colimus Deum per actus aliarum virtutum vt fidei, misericordiæ, &cæt. tunc cultus ille non est elicitus à religione, sed tantum imperatus, quando vero actus, quo Deum colimus, non habet per se honestatem alterius virtutis, vt est sacrificium, adoratio, tunc actus ille est proprie elicitus à virtute religionis. Ratio huius sententiæ esse potest, quia necesse est, omnem actum virtutis, tam externum, quam internum elici ab alia virtute, sed actus, quibus colimus Deum, qui ex se non habent aliam honestatem, præter rationem cultus, non eliciuntur ab alia virtute extra religionem, ergo eliciuntur ab illa. 2. *D. Thom. in hac re sententia proponitur.*

Vnde refert Caiet. non esse de ratione actus eliciti ab aliqua virtute, quod sit elicitus ab eadem potentia, in qua est virtus, sed solum, quod nõ eliciatur ab alia virtute, & quod sit à voluntate mouente aliã potẽtiam ad talem actum ex immediata inclinatione talis virtutis. Nã vt actus sit elicitus à virtute, nõ est necesse, vt sit ab illa quoad substantiã suã, sed satis est, quod ab illa habeat modum, id est, facilitatem, & promptitudinem. At vero quando fit immediate ex propensione religionis, non interueniente aliqua alia virtute morali, tunc licet non sit actus voluntatis, sed intellectus, aut alterius facultatis, à sola religione habet, quod facile, & prõpte fiat. Ergo est elicitus ab illa. Quæ ratio cessat, quãdo actus habet pro- 3. *Caiet. corollarium.*

priam honeſtatem alterius virtutis, nam tunc ab illa habet immediate promptitudinem, & facilitatem, vt eleemoſyna à miſericordia, & ideo talis actus non eſt elicitus à religione, ſed tantum imperatus.

Soluitur argum. ex doctrina Caie.

4. Vnde ad rationem in contrarium in ſumma reſpondet Caiet. negando maiorem; quia vt actus ſit elicitus à virtute, non eſt neceſſe, vt ab illa habeat ſubſtantiam, ſed modum, hunc autem poteſt habere actus à virtute ſuperioris potentiæ, etiamſi ab illa non eliciatur. Vnde alij inferunt, etiam actum virtutis, exiſtentem in voluntate, & ab illa ſola per ſe effectum, quoad ſuam entitatem, & ſubſtãtiam poſſe etiam eſſe elicitum à virtute exiſtente in appetitu ſenſitiuo, quia mediante moderatione paſsionis alicuius, ab illa habet immediate facilitatem, & modum virtutis, vt actus temperantiæ, qui eſt in voluntate, elicitur à virtute temperantiæ, quæ eſt in appetitu ſenſitiuo. Alij vero moderantur loquendi modum, & aiunt, virtutem volũtatis elicere actum potentiæ exequentis, non Phyſice, propter rationem à nobis in principio factam, ſed moraliter, propter illam facilitatem, & modum virtutis.

Quæſtio magis explicatur.

5. Sed ne fortaſſe ſit quæſtio de nomine, vel propter abuſum vocis alicuius, circa rem ipſam erremus, explicemus prius quid res ipſa habeat, & inde facile cõſtabit, quo modo loquẽdum ſit. Primo ergo certum videtur, Religionẽ non habere efficiẽtiam aliquam, ſiue Phyſicam, ſiue moralem in exteriorem actum, niſi medio actu elicito ab ipſa voluntate ſimul cum virtute religionis. De Phyſica efficientia, hoc eſt per ſe notum ex ratione in principio poſita, quia habitus non operatur per ſe, ſed quatenus illo vtitur potentia, & ideo nihil poteſt immediate, ac per ſe efficere Phyſice, niſi proprium actum talis potentiæ. Item quia habitus per ſe efficere non poteſt niſi in ordine ad obiectum ſuum, in ſuo autem obiecto ſeruat proportionem cum potentia, & ideo non poteſt immediate operari niſi circa obiectum ſuæ potẽtiæ, & ſub particulari aliqua ratione illius, atq; ita immediate nihil per ſe efficit, niſi cooperando ipſi potentiæ. De morali autem efficientia patet, quia Religio non eſt cauſa moralis per ſe actus exterioris, niſi quatenus moraliter applicat potentiam exequentem ad operandum: ſed non applicat illam niſi mediante actũ elicito à voluntate, id eſt, media voluntate ſacrificandi, vel flectendi genua, vel quid ſimile: ergo.

Quot modis virtus vnius potentiæ facilitatem præbeat ad actionem alterius.

6. Vnde obiter intelligitur, quo modo virtus vnius potentiæ det facilitatem ad actionem alterius potentiæ: variis enim modis poteſt illam conferre, vno modo per accidens tantum, tollendo impedimenta, & hoc modo habitus appetitus ſenſitiui, quatenus moderatur affectum eius, poteſt dare facilitatem ad actum voluntatis. Hic tamen modus non ſatis eſt, vt actus volũtatis dicatur elici ab habitu appetitus ſenſitiui, quia illa facilitas ſolum eſt in tali habitu, vt à cauſa per accidens. Alioqui etiam poſſet dici elici à frigefactione corporis, aut à complexione ſic, vel ſic temperatã, quia hæc etiam conferunt ad facilitatem remouendo prohibens. Alio modo confert virtus ad facilitatem ex parte obiecti, & per quandam concomitantiam, quia qualis vnuſquiſque eſt, talis finis ſibi videtur, & quia facilius, & attentius cogitamus de his, ad quę afficimur, vel inclinamur. Et hic etiam modus non ſufficit, vt actus vnius potentiæ fiat ab alia, vel à virtute eius, quia eſt etiam modus valde extrinſecus, & per accidens, magis per quandam occaſionem, quam per efficientiam.

Tertius facilitandi modus magis proprius explicatur.

7. Tertio ergo modo poteſt virtus vnius potentiæ dare facilitatem ad actionem alterius potẽtiæ, quatenus illæ potentiæ per ſe ſubordinantur, & ſuperior applicat inferiorem ad operandum, quæ applicatio eſt moralis influxus per ſe. Et hoc modo in tantum virtus ſuperioris potentiæ, v.g. religio, dat facilitatem in actum inferioris facultatis, in quantum voluntati dat facilitatem in efficiẽdo illum met actum, quo mouet inferiorem potentiam. Alio enim modo facilitatem per ſe dare non poteſt. Vnde ſi potentia exequens in ſe habet aliam difficultatem, vel defectum virtutis, non ſufficit virtus ſuperioris potentiæ ad dãdam facilitatem intrinſecam, vt ſic dicam, ſed per proprias diſpoſitiones, vel habitus dãda eſt, vt per ſe conſtat, & ſumitur ex D.Th.1.2.q.56.ar.4.& 22.q.4.ar.2. Facilitas ergo in actu potentiæ exequentis ſolum poteſt eſſe per denominationem extrinſecam ab actu voluntatis, quatenus ille facilius ſit ex habitu. Vnde propter illam ſolam rationem non poterit dici elici ab habituali, quia etiam actus imperatus participat hanc denominationem ab actu imperante, eo enim facilius fit talis actus, quo voluntas maiorem facultatem habet in imperando, ergo participat illam vt actus imperatus, non vt elicitus.

Actuum externorum cultus diuini, alii proxime à religione imperantur, alii remote.

Secundo nihilominus certum eſt, quoſdam eſſe actus externos, qui in ratione actus honeſti, & ſtudioſi non poſtulant fieri niſi ex motione immediata religionis per actum voluntatis pertinentem de ſe ad illam virtutem: alios vero eſſe, qui non fiunt ex immediata motione voluntatis per actum religionis, ſed per actum alterius virtutis miſericordiæ, aut tẽperantiæ, vel alterius ſimilis. Hoc conſtat ſatis ex ſupradictis & ex doctrina D.Th. & Caiet. Iam ergo, recte ne dicantur priores actus eliciti à religione, & poſteriores imperati propter dictam differẽtiam, & ad explicandam illam, quæſtio eſt de nomine. Tamen quia periti in hac arte ita loquuntur, ita etiam nos loqui poſſumus. Satis vero eſſet, priores vocare proxime imperatos, poſteriores vero remote, quia illi ſine alia virtute media imperantur, hi vero media alia virtute. Non video enim, cur ſicut voluntas dicitur imperare genuflexionem, immediate illam volendo, non dicatur etiam religio illam imperare, immediate cõcurrendo, & efficiẽdo illam voluntatem. 8.

Imo vt actus ſic imperatus à virtute non ſemper neceſſe eſt, vt eliciatur medio alio habitu, nam aſſenſus fidei imperatur à pia affectione voluntatis, licet fiat medio habitu fidei, & actus fortitudinis exiſtens in iraſcibili, imperatur immediate à voluntate, & ab habitu eius (ſi quis eſt) licet eliciatur ab appetitu medio habitu, quem in ſe habet. Tũc ergo dicitur actus alterius potentiæ à voluntate immediate imperari à virtute voluntatis, quando illa potentia applicatur immediate per actum voluntatis elicitum à tali virtute. Quando autem voluntas vtens vna virtute ſua, non applicat aliam potentiam niſi media alia virtute eiuſdem voluntatis, & actus illius, tunc dicitur mediate imperare actum exteriorẽ, & hoc modo ſe habet religio ad opera miſericordiæ, & alia ſimilia. Et ita ſatis conſtat diſtinctio talium actuum, ſiue quidam vocentur eliciti, & quidam imperati, ſiue illi dicantur proprij, & quaſi cõnaturales religioni; alij aduentitij & extranei: ſiue deniq; hi dicantur immdiate imperati à religione, alij mediate. Quod proprie locum habet in actibus externis ſecundum ſe ſpectatis, vt condiſtinctis ab internis: nam ſi conſideretur actus externus, vt cõiunctus interno, & quatenus ex vtroq; fit vnus moraliter, ſic optime dicetur talis actus elicitus à religione, quando eliciendo internum immediate trahit externum, & illum proxime informat, & ita loquutus eſt D.Thom. 9.

D. Iacobi verba licet à D Thom. ad actus à religione imperatos applicentur, proprius tamen de religionis ſtatu intelligenda ſunt.

Ex quibus facile intelliguntur verba Iacobi 1. *Religio mũda, & immaculata hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* Quæ exiſtimat D.Tho.d.ar.1.ad.1. eſſe dicta; quia hæc officia ſolẽt à religionis virtute imperari. Quod poteſt facile ſuſtineri verba illa nude conſiderando, quia in re verum eſt. Tamen inſpecta intentione Iacobi, non videtur loqui de ſpeciali virtute religionis, ſed de ſtatu, ſeu profeſsione religioſa, vt patet ex antecedentibus verbis. *Si quis putat ſe religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt religio.* Ibi enim religioſum appellat non ſola virtute 10.

religio-

religionis, vt constat, quia non frenare linguam non est contra specialem virtutem, sed contra sanctitatem, vt complectitur omnem virtutem, & consequenter veram professionem religiosam. Contrariam ergo professionem vocat vanam religionem, cui veram opponit, cum subiungit: *Religio munda, &c.* Quæ profecto munda & immaculata erit, etiamsi illi actus visitandi pupillos non fiant ex imperio peculiaris virtutis religionis, sed ex propriis virtutibus. Potest autem hoc intelligi, vel de professione religiosa: vt dicit statum perfectionis. Quomodo dixit Euseb. in vita Hieronymi: *Sacerdos & monachus sine misericordia, nauis est in medio pelagi vndique perforata: sunt hi monachi solo habitu, & nomine, quorum vana est religio.* Vel magis ad mentem Iacobi intelligi potest de religione Christiana. Ac si dicat, non esse solidum, ac bonum Christianum, qui linguam non moderatur, neque opera misericordiæ exercet, & hanc esse Iacobi sententiam, dixit Abbas Isaias oratio. 21. de Pentecost. tom. 2. Bibl.

CAPVT IV.

Habeatne Religio actus proprios inter se specie differentes.

1. NOn est difficultas de actibus proprie imperatis secundum se spectatis, quia constat illos posse esse omnium virtutum, vt fidei, misericordiæ, vt supra dictum est, qui secundum se essentialiter distinguuntur. Idemq; est de multis actibus exterioribus, vt sunt, v. g. Iurare, Vouere, Sacrificare, nam quoad materiales actiones aperte distinguuntur. Difficultas vero est, an in ordine ad religionem, essentialiter distinguantur. Vbi simul quærendum est de internis actibus voluntatis, an volūtas ordinandi, v. g. & sacrificandi sint actus inter se distincti.

2. *Differentia quæ constituit actum in tali esse virtutis, ipsum etiam in tali esse entitatiuo constituit.* Vt autem intelligatur difficultas, & vitentur distinctiones inutiles, aduertere oportet, in interiori actu voluntatis (si intrinsece & ex obiecto est actus virtutis,) ipsam differentiam, per quam constituitur in tali esse virtutis, esse etiam differentiam constituentem ipsum actum in suo esse entitatiuo, neque recte considerari ipsum esse virtutis tanquam adiacēs entitati essentiali talis actus. Secūdo suppono de ratione actus voluntatis ex obiecto honesti esse, vt tendat in honestum, qua honestum est: quia omnis actus voluntatis tendit in bonum sub ratione boni: nullum autem honestum est per se rectum & cōsentaneum rationi, nisi quod honestum est, & ideo nullum bonum reddit per se actum studiosum, & virtutis, nisi honestum, quatenus honestum est. Atque eadem proportione, & ratione tale bonum honestum, quatenus tale est, constituet actum in tali esse virtutis. Et hæc est ratio à priori ob quam ipsum esse virtutis est substantiale interno actui voluntatis, quia nimirum sumitur ex tendentia ad primarium obiectum talis actus, in qua tendentia consistit substantiale esse eiusdem actus. Tandem suppono, quod sæpe dixi, exteriores actus esse obiecta internarum voluntatum. Vnde in illis considerari potest, vel materiale obiectum, quod est talis, vel talis actus, vel formale, quod est honestas obiectiua existens in tali actione, quatenus cultus Dei est, à qua habet interior actus voluntatis suam honestatem formalem, quam etiam appellamus ipsum esse virtutis.

3. *1. Sententia.* Duæ igitur sunt opiniones extreme cōtrariæ Prima est dicentium, quoties exteriores actus religionis in suo esse naturali, & materiali, specie distinguuntur, ēt distingui specie interiores voluntates, quæ circa illos versantur ob diuinum cultum. Ita sentiunt Nominales nō in particulari de Religione, sed vniuerse, de quocunq; habitu, vel virtute morali. Fundamentum eorum est, quia sicut loqui, v. g. vel genua flectere, vel sicut credere, & petere sunt actus natura sua specie distincti, ita velle hunc, vel illum actum facere, requirit volitionem specie distinctam, *In prolego sentent.* quia motio actiua debet accommodari passiuæ. Nec refert (aiunt) quod illæ omnes actiones sint volitæ ad cultum Dei: nam inde solum sequitur, internas voluntates conuenire in eodem esse morali virtutis, non autem in eadem specifica entitate actus.

4. *Proposita sententia reijcitur.* Hæc vero sententia communiter reiicitur, quia distinctio, & constitutio actuum, & habituum non sumitur sufficienter ex obiectis materialibus, quia & circa idem materiale obiectum contingit versari distinctos actus intellectus, & voluntatis, & eundem actum circa diuersa materialia obiecta, vt latius traditum est in Metaphysica. In præsenti etiam non admittimus distinctionem illam de esse morali, & naturali, seu entitatiuo in ipso interno actu virtutis, vt diximus. Quocirca si interiores actus virtutis religionis, qui sunt in voluntate, dicuntur conuenire in specifico esse virtutis, simpliciter fatendum est esse eiusdem speciei, etiam in entitate. Neque oportet volitiones esse in sua entitate specie distinctas, etiam si causent exteriores actiones, vel motiones in specie distinctas, quia vt exterior actio causetur ab interiori voluntate, sufficit, quod sit volita, siue ex hoc, siue ex alio motiuo volita sit, vt autem speciem conferat, non sufficit sola materia, sed formale obiectum attendendum est.

5. Est ergo secunda sententia, quæ affirmat, omnes actus religionis formaliter esse eiusdem speciei. Cuius sensus esse debet, exteriores actus, quamuis in entitate distinguantur, tamen in honestate, quam habent in ordine ad diuinum cultum conuenire, esseque eiusdem rationis in ratione obiecti honeste appetibilis: ac proinde interiores actus voluntatis, quibus talia obiecta, seu tales actus exteriores (sub quibus omnem Dei cultum comprehendimus) appetuntur, seu imperantur, esse eiusdem speciei etiam quoad entitates physicas, seu naturales ipsorum. Vnde etiam fit, vt ipsi actus exteriores, quatenus ab his interioribus imperantur, & denominantur, moraliter conueniant in esse talis virtutis, quantumcunque in esse naturali distinguantur. Atque hæc sententia censetur esse Diui Thomæ in his articulis, præsertim in 3. ad 1. & 2. & in. 4. ad 1. & 2. Et eam sequuntur frequentius Moderni Thomistæ. Fundamentum est, quia religio est vna virtus in specie, vt hic docet Diuus Thomas, ergo est vnus habitus specie: ergo omnes actus eius sunt eiusdem speciei. Probatur vltima consequentia, tum quia actus generant habitum, ergo si sunt specie diuersi, non possunt generare eundem habitum in specie. Tum etiam, quia si habitus est vnus, habet vnum formale obiectum: ergo & omnes actus in eodem formali obiecto conueniunt, quia habitus non attingit obiectum nisi per actum: ergo etiam actus sunt eiusdem speciei: nam ex obiecto formali speciem sumūt immediatius, (vt ita dicam) quam habitus, nam vt est vulgare, habitus per actus, & actus per obiecta specificantur.

6. *Vera sententia.* Inter has sententias media via tenenda est. Et imprimis certū existimo, dari aliquam distinctionem specificam in actibus religionis, eam scilicet, quæ communis est omnibus habitibus, præsertim voluntatis. Nam (vt attigi in 4. Tom. tractando de virtute Pœnitentię, & generalius Dispu. 44. Metaphysicæ sect. 11.) quando actus sunt inter se ordinati, vt vnus ex alio per se oriatur, vt odium mali ex amore Dei, desideriū, & delectatio ex amore boni præsentis, vel absentis, electio ex intentione, &c. tunc omnes tales actus radicati in eodē obiecto formali pertinent ad eundem simplicem habitū: quamuis tales actus specie physica, seu entitatiua distinguantur ex diuerso modo attingēdi tale obiectum, & participādi honestatem eius. Constat aūt virtutem religionis *Assertio.* omnes hos actus voluntatis posse exercere circa eūdem cultum Dei, nam habet affectum illum per modum simplicis amoris, & simili modo potest odio habere

habere diuinam irreuerentiam, vel defectum in cultu. Conſtat item amorem, & odium ſpecie diſtingui inter ſe, & ex eodem principio naſci, ergo ſaltem ex hac parte elicit religio actus ſpecie diſtinctos. Et eodem modo diſcurri poteſt per cæteros actus inſinuatos. Neq; in his habet difficultatem fundamentum ſecundæ ſententiæ; quia talis actus ratione cõnexionis pertinere poſſunt, ad eundem habitum, tanquam ad idem principium & eadem ratione poſſunt illum generare, præſertim ratione primarij actus, qui eſt quaſi fundamentum reliquorum, vt in fine dictæ ſectionis vndecimæ in metaphyſica declaraui.

7. Hæc vero diſtinctio actuum internorum, circa eundem externum actum, ſeu obiectum verſari poteſt, vt ex dictis facile conſtat. Difficultas ergo propria relinquitur de actibus voluntatis, qui in generali modo tendendi, ſunt eiuſdem rationis, vt ſunt actus amoris, vel intentionis, quando verſantur circa diuerſos actus externos, ſeu diuerſos cultus Dei: eſt, inquam, difficultas, an inde habere poſsint diſtinctionem ſpecificam. In quo ſecundo cenſeo certum, non ſemper illam habere, neque ad eam ſufficere quamcunque diſtinctionem cultuum. Hoc patet ex dictis contra primam ſententiam. Deinde declaratur exemplis, & ratione, nam genuflexio, verbi gratia, & vocalis confeſsio diuinæ excellentiæ actus ſunt materialiter, & phyſice diſtincti, & tamen ſi fiant animo honorandi Deum, vt ſupremum dominum non habent in ratione cultus honeſtates diuerſarum rationum: ergo interiores actus voluntatis & religionis, qui circa tales materias verſantur, erunt eiuſdem ſpeciei ſubſtantialis, cum illam ſumant ab honeſtate obiectorum. Conſequentia patet ex dictis: & antecedens videtur per ſe euidens, quia honor reſultans ex tali actione, eſt idem, & inde habet hic actus ſuam honeſtatem, ergo accidentarium eſt, quod per hanc vel illam actionem materialem fiat. Ratio autem eſt à priori: quia honor eſt in genere ſigni, vnde ſub ea ratione fundat honeſtatem, quæ in tali caſu reperitur: ſignum autem non variatur formaliter ex materia, quæ ad ſignificandum imponitur, ſed ex re proxime ſignificata: ergo ſi cultus Dei ad eandem honoris ſignificationem refertur, non variatur formaliter, nec ſufficit ad diſtinguendos interiores actus religionis, etiamſi materia cultus ſit. Denique confirmatur à contrario: nam ſi quis neget fidem flectendo genua Idolo, aut verbis confitendo illud eſſe Deum, idem peccatum in ſpecie eſt: ergo & è contrario idem eſt religionis cultus vero Deo tributus, ſiue hoc, ſiue illo ſigno fiat.

2. Aſſertio.

8. Adhuc ſupereſt difficultas, an inter varios actus exteriores cultus diuini ſint aliqui formaliter etiam diuerſi in ratione cultus, ita, vt interiores voluntates, quæ circa illos verſantur, diſtinguantur ſpecie. Et quoad hanc partem aſſero tertio, in latitudine actuum religionis inueniri ſpecificam diuerſitatem. Probo primo inductione, nam promittere aliquid Deo, & implere promiſſum, ſunt actus, qui moraliter, & per ordinem ad rectam rationem ſpectati, habent bonitates ſpecie diſtinctas, propter diuerſam rationem debiti, quam includunt. Similiter obſeruare votum, & facere iuramentum etiam valde diuerſæ res videntur, non materialiter tantum, ſed etiam formaliter, & in ratione cultus, & honeſtatis, quia per vnum actum ſeruatur fidelitas debita Deo, per alium vero recognoſcitur Deus, vt prima, & infallibilis veritas, cui falſum dicere aut confirmare repugnat: quæ duo plane videntur etiam in ratione honeſti maxime diuerſa: ergo voluntates interiores, quæ circa tales actus verſantur, ſunt etiam ſpecie diſtinctæ. Cuius etiam argumentum à poſteriori, ſeu à contrario eſt, quia peccata his actibus oppoſita ſunt ſpecie diſtincta, ac proinde in confeſsione diſtincte aperienda, & idem eſt de peccato, verbi gratia, omittendi miſſam, vel non implendi votum.

3. Aſſertio.

Quod autem quidam Theologi moderni dicunt, hæc peccata eſſe eiuſdem ſpeciei, & nihilominus eſſe diſtincte confitenda propter circumſtantias varias notabiliter aggrauantes. Hoc, inquam, vt verum fatear, probabile non eſt. Quis enim vnquam dixit, periurium, & orationis omiſsionem ex voto debitæ, eſſe eiuſdem ſpeciei? Aut quomodo id credi poteſt, cum in aliis actibus inferatur DEO iniuria valde diuerſæ rationis? Denique opinio aſſerens, circumſtantias non mutantes ſpeciem, ſed intra eandem notabiliter aggrauantes eſſe confitendas, non eſt adeo certa, quin oppoſita ſit practice probabilis: poſſet ergo aliquis conformando ſe illi opinioni non explicare has circumſtantias, ſed duas omiſsiones contra religionem confiteri, vel certe vnam, ſi in die feſto ſacrum omiſit, quamuis etiam ex voto ad id teneatur, quia tota illa tantum eſſet vna grauior malitia, ſi eſſet eiuſdem ſpeciei, quod dicere eſſet abſurdiſsimum, & periculoſus error moralis. Et ſimilia argumenta poſſunt fieri multa ex peccato periurij, blaſphemiæ, ſimoniæ, & ſimilibus. 9.

Apparentius reſponderi poſſet, ex diuerſitate ſpecifica malitiarum non inferri ſimilem diſtinctionem ab actibus virtutum, quibus talia peccata, ſeu malitiæ opponuntur: quia eidem virtuti opponuntur vitia non ſolum ſpecie diuerſa, ſed etiam contraria. Sed contra, nam iuxta veram doctrinam malitia moralis in interiori actu voluntatis non eſt, niſi priuatio alicuius honeſtatis moraliter debitæ tali actui: ergo ſatis probabile argumentum ſumitur à priuatione ad habitum, nam priuationes proxime diſtinguuntur ex poſitiuis, quibus priuant per ſe primo, & immediate. Vnde licet eidem habitui virtutis opponantur vitia extrema, nihilominus actus virtutis, quibus opponuntur vitioſi actus contrarij, etiam ſunt inter ſe diſtincti, vt verbi gratia, in liberalitate, cui opponitur auaritia, & prodigalitas, diſtincti actus ſunt prudenter retinere, vel donare, habentque honeſtates actuales valde diuerſas, quibus opponuntur, vel nimia elargitio, vel nimia retentio. Idemque conſiderare licebit in omnibus ſimilibus vitiis. Eſt autem res clarior in his peccatis, quæ non diſtinguuntur tantum ex diuerſis modis recedendi ab eodem medio virtutis per acceſſum, vel receſſum, ſed etiam per diuerſam participationem obiecti talis virtutis, in quo inuenitur extenſio quædam non ſolum in materiis particularibus talis obiecti, ſed etiam in participatione motiui, ſeu formalitatis eius. 10.

Obiectioni occurritur.

Atque hinc ſumenda eſt ratio à priori huius partis, quia multa ſunt actus voluntatis ad religionem pertinentes, qui non ſolum in materialibus, ſed etiam in formalibus obiectis talium actuum diſtinguuntur: ergo huiuſmodi actus ſunt ſpecie diuerſi iuxta generale principium, quod ſupponimus, actus diſtingui ſpecie ex obiectis formalibus. Antecedens probatur, ac declaratur, quia ad formale obiectum actus religioſi pertinet ratio honoris, ſeu cultus diuini, quæ conſiſtit in exhibendo aliquo ſigno æſtimationis debitæ, quæ habetur de diuina excellentia: hoc autem ſignum, & hic honor aliquando exhibetur ſolum in teſtimonium diuinæ auctoritatis in teſtificando, vt in iuramento: aliquando vero exhibetur præciſe in teſtimonium ſupremi dominij Dei, vt in ſacrificio. Quæ rationes ſunt valde diuerſæ formaliter præſertim in ordine ad noſtros inadæquatos conceptus, & actus illis correſpondentes: Ergo ſufficit illa diſtinctio obiectorum ad diſtinguendos illos actus. Simile 11.

Ratio à priori diſtinctionis inter religionis actus proponitur.

mile argumentum fieri potest: quia ratio debiti etiam intrat obiectum formale religionis, vt supra ostensum est, sed hæc ratio valde diuerso modo participatur in diuersis materiis partialibus religionis, vt patet in debito ex voto, vel ex simplici cultu, vel adoratione. Quæ omnia magis patebunt ex discursu materiæ. Difficultas, quæ hic superest, quamque tetigit contraria sententia de vnitate, vel distinctione habitus, vel virtutis religionis tractabitur melius in sequentibus.

Finis libri secundi.

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII DE HABITV VIRTVTIS RELIGIONIS.

LIBER TERTIVS,

DE HABITV VIRTVTIS RELIGIONIS.

Xplicatis obiecto, & actibus religionis superest, vt de ipso habitu, seu quod idem est, de propria virtute tractemus, de qua prius quædam generalia expediemus, quia ex dictis faciliora sunt, deinde distinctionem illius à cæteris virtutibus inuestigabimus, vt tandem, quod difficilius est, vnitatem eius, ac specificam rationem inuestigare possimus,

CAPVT I.

An religio sit habitus proprius naturæ creatæ intellectualis.

1. *Prima assertio dari in nobis habitum religionis.* Primo certum est dari in nobis habitum religionis, obiecto, & actibus, supra declaratis correspondentem. Hoc pro certo supponunt D. Thom. & omnes, qui de hac materia disputant. Potestque experimento constare aliquo modo, nam huiusmodi actibus fit homo promptior, & facilior ad similes actus efficiendos. Ratio enim generalis, ob quam in nobis generantur habitus, maxime locum habet hic, quia prædicti actus difficiles sunt, & ex multis capitibus repugnantes aliquo modo inclinationi naturali. Quæ rationes probant maxime de habitu acquisito, qui actibus naturalibus proportionatus est. Tamen supponendo ex supra dictis dari etiam actus religionis supernaturales, ad quorum singulos gratia est necessaria, euidentius est, dari etiam habitum religionis per se infusum, & supernaturalem. Quia talis habitus non est necessarius propter solam facilitatem talium actuũ, sed etiam propter substantiam eorum, scilicet vt sit principium intrinsecum ad eliciendos tales actus connaturali modo: hæc enim est causa ob quam in aliis materiis huiusmodi habitus inueniuntur. Datur ergo duplex habitus religionis vnus acquisitus, & alter infusus respectu diuersorum actuum. Ne tamen oporteat semper de illis sigillatim dicere. Theologico more loquemur semper de infusa religione, & cum proportione applicanda erunt omnia ad religionem acquisitam, quod si in aliquo fuerit diuersitas, id adnotabimus.

Secundo dicendum est, hunc habitum religionis essentialiter esse virtutem. Assertio certa est, quam recte probat Diuus Thomas dicta quæst. 81. artic. 2. quia actus religionis sunt boni, & honesti: ergo & habitus, qui ab eis generatur, vel est principium per se illorum, est habitus per se honestus, quod est esse habitum virtutis. Præterea D. Thom. art. 2. eandem veritatem demonstrat ex hoc principio, quod ad omnem actum per se honestum & bonum necessaria est aliqua virtus, sed actus colendi Deum est per se honestus, & bonus: ergo ad illum est necessaria virtus, illam autem religionem appellamus: nam illius officium est reddere Deo honorem debitum. Atque ita minor est satis nota ex dictis. Maiorem autem probat Diuus Thomas ex definitione virtutis, scilicet, esse illam, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Circa quam probationem dubitat Caietan. quia videtur supponere quod omnis actus per se bonus est ab aliquo habitu, vt significat D. Thom. dicens. *Omnis actus bonus ad virtutem pertinet:* & tamen hoc fallit in actibus, qui antecedunt habitum. Sed inspectis D. Thom. verbis non habet locum dubitatio, quia non dicit D. Thom. Omnem actum bonum 2. *Secunda assertio. Hic religionis habitus essentialiter est virtus.*

bonum fieri ab habitu virtutis, *sed pertinere ad virtutem*, id est: postulare habitum, vt bene, & conuenienter fiat: Maius dubium habere posset, an de omni actu voluntatis honesto illa propositio vera sit absque exceptione. Sed nunc non est necessarium id examinare. Quia de his actibus diuini cultus satis notum est, indigere habitu, vt in præcedenti assertione ostensum est. Atque ideo licet principium illud haberet aliquam exceptionem (in quo nunc non immoror) illa non haberet locum in præsenti, quia constat hos actus habere specialem, ac propriam honestatem, esseque satis difficiles, licet fortasse probabilius etiam sit, principium illud sine exceptione verum esse, de quo alias.

4. *3. Assertio.* Tertio dicendum est, virtutem religionis esse propriam naturæ creatæ intellectualis, vt rationalis. In qua assertione non solum loquor de religione, prout est habitus, vel qualitas, sic enim nulla virtus esse potest, nisi in natura creata, quia increata nō est capax accidentium. Loquor ergo de religione formaliter quoad perfectionem, & honestatem eius. Sicut loquendo de iustitia & misericordia dicimus esse in Deo formaliter, & secundum se, licet non quoad qualitates, vel alias materiales cōditiones. In hoc ergo constituimus differentiam inter religionem, & illas virtutes, vel alias similes. Quod religio non habet conceptum communem naturæ creatæ, & increatæ, sicut sapientia, iustitia, sed definitum ex se ad naturam creatam: & hoc modo dicimus esse propriam perfectionem illius. Vnde fit, vt ex proprio conceptu, seu ratione formali, non dicat perfectionem simpliciter simplicem, sicut dictæ virtutes. Ratio est, quia intrinsece respicit superiorem, habere autem superiorem imperfectionem inuoluit, propriumque naturæ creatæ est: Sicut ergo natura diuina superiorem non habet, ita nec capax est religionis. Et declaratur, quia religio est ad alterum, nemo enim colit seipsum, sed alium: At Deus non habet alterum Deum, quem colat, neque aliquem infra se colere potest, sed amare, benefacere, aut misereri, quia omnia respicit, vt sibi inferiora, & indigentia.

5. *Obiectio 1. Soluitur & ostenditur vnam personam diuinam aliā non posse colere.* Dices. Saltem posse vnam personam diuinam colere aliam, quatenus habet excellentiam relatiuam distinctam. Respondeo, non posse, tum quia omnes personæ sunt vnum in voluntate, tum etiam quia sunt vnum in illa excellentia, secundum quam sunt dignæ cultu, & veneratione religiosa. Nam perfectio relatiua tantum ad hoc sufficit, in quantum essentialem perfectionem in re includit: & ideo Trinitas vnica tantum adoratione simpliciter adoratur. *2. Obiectio.* Dices rursus: Deus vult gloriam suam formaliter, quatenus gloria est, iuxta illud: *Gloriam meam alteri non dabo*: ergo vult vt alij ipsum glorificent, & honorent: ergo formaliter vult cultum sub ratione cultus: sed in hoc consistit propria, & formalis perfectio religionis, ergo. *Solutio eiusdem.* Respondeo, aliud esse velle sibi deferri cultum, aliud velle deferre cultum alteri: hoc posterius pertinet ad obseruantiam, & religionem, non vero illud prius, quia re vera non est motus ad alterum, sed ad se, vnde magis spectat vel ad amorem sui, seu proprij commodi, aut quasi commodi, vel ad summum pertinet ad simplicem affectum boni honesti, quod ab vnoquoque amari, vel desiderari potest in alterius voluntate.

6. *3 Assertio magis explicatur.* Addidi vero in assertione, talem naturam debere esse intellectualem vel rationalem. Non solum propter generalem rationem virtutis moralis, ad quam est necessarius vsus rationis propter libertatem, quam postulat virtus moralis, & propter cognitionem boni honesti, in quod tendit virtus: sed etiam propter specialem rationem huius virtutis. Quæ habet pro immediato, & proximo subiecto voluntatem. Tum quia proprius actus eius est in voluntate, vt supra ostendi, tum etiam quia non versatur immediate circa passiones, sed circa operationes, & ad alterum tendit. De his autem virtutibus, quæ sunt ad alterum, extra controuersiam est, quod sint in voluntate, (quidquid sit de aliis virtutibus) ergo religio dicit ex intrinseca ratione habitudinem ad voluntatem creatam, quæ non est nisi in natura intellectuali, & ideo dicitur esse propria illius.

Addo etiam, dici propriam talis naturæ, quia habet quandam adæquationem cum illa. Nam licet 7. religio, vt est habitus quidam, non insit omni voluntati creatæ: nihilominus semina huius virtutis cuicunque intellectuali naturæ indita sunt, omnisque voluntas creata respicit Deum, vt superiorem, estque sub illius dominio, & ideo capax est religionis, & illam postulat, vt magnam perfectionem suam, quia perfectio voluntatis creatæ consistit in debita coniunctione, & subiectione ad Deum. Quod adeo verum est, vt in humana Christi voluntate, quantumuis Deificata, virtus hæc locum habuerit & necessaria fuerit, quia semper mansit inferior, & subiecta, & ideo attente non dixi, hanc virtutem esse propriam personæ creatæ, sed naturæ, quia potest esse in persona increata secundum creatam naturam. Vnde à fortiori esse potest in omni persona creata. Ideoque in omnibus voluntatibus beatorum hæc virtus inuenitur, quia maxime sunt subiectæ Deo, & ipsum adorant. Nec refert, quod habeant necessariam rectitudinem ex perfecta coniunctione ad ipsum Deum, quia ad hanc ipsam rectitudinem cooperatur religio in eis existens.

De inferioribus autem voluntatibus, seu exi- 8. stentibus in inferiori statu, constat, voluntates da- *Sitne religio* mnatorum esse incapaces huius virtutis non se- *in damnatis.* cundum se, sed ratione status. Quod quidem generale quodam modo est omni virtuti propter obstinationem damnatorum in malo: speciali tamen ratione in hac verum est propter maximum odium Dei, quo semper tenentur: ex quo fit, vt illum blasphement, & contemnant, quantum possunt. Quod si coguntur illi genua flectere, iuxta illud ad Philippenses secundo. *Omne genu flectatur cœle-* *D. Paul. ad* *stium, terrestrium, & infernorum*: vt multi exponunt, *Philipp. 2.* tamen illud ipsum non faciunt ex virtute, sed ex necessitate, quia velint, nolint, coguntur recognoscere Christum, vt Deum, & Dominum, quamuis illi reuerentiæ signa non exhibeant, nisi vel ex praua intentione, vel necessitate, coacti à Deo per Sanctorum Angelorum ministerium, de quo alias. At vero viatores ex se capaces sunt huius virtutis: ex defectu autem cognitionis diuinæ, aut rectitudinis voluntatis possunt illa priuari.

Specialiter autem dubitari posset de hac virtu- 9. te quatenus infusa est, an locum habeat in homine peccatore habente fidem & spem. Et ratio dubitandi esse potest, quia talis homo potest habere actus proprios & perfectos huius virtutis, & maxime potest orare Deum, vt supernaturalem finem, & auctorem, cum debita fiducia, & aliis requisitis ad impetrationem. Imo hoc est vnum ex potissimis mediis, quæ talis homo habet ad recuperandam gratiam: sed oratio supernaturalis est actus religionis infusæ: Ergo etiam virtus ipsa habet locum in peccatore. In contrarium vero est, quia nulla alia virtus moralis censetur esse in peccatore nec recuperari, nisi recuperata gratia. Propter quod hæc dubitatio videri potest generalis omnibus virtutibus moralibus, vt re vera est: habet tamen hic specialem rationem dubitandi, quam proposui.

Videtur autem mihi ratio illa conuincere, posse 10. peccatorem habere veros actus supernaturales pertinentes

Sine gratia habituali potest quis habere actus religionis supernaturales.

tinentes ad virtutem infusam religionis, vt de oratione explicui, & idem censeo de sacrificio, non solum, vt exterius fit, quod per se est clarum, sed etiam vt procedit ex vera existimatione, & interiori affectu colendi Deum, vt fide propositum. Nam veram, & supernaturalem existimationẽ de Deo, & de cultu illi debito præbet fides, quæ in peccatore manet, qua supposita voluntas cum auxilio Dei, quod de se paratum est, pro libertate sua potest velle exhibere Deo illum cultum, quamuis non exhibeat perfectum amorem. Quia isti duo actus non sunt ita inter se connexi, vt honor necessario supponat amorem, præsertim perfectum appretiatiue, & super omnia, & ideo ex parte Dei etiam non negatur auxilium sufficiens ad efficiendum priorem actum, etiamsi alius non fiat. Nam peccator ponit in Deo suam totam fiduciam, & spem, etiamsi nondum in eo collocet totum amorem suum. Ergo simili proportione potest ad illum orare, vel sacrificium offerre ex affectu supremi cultus. Itaq; quod ad actum attinet, mihi non est dubium, quin habere possit locum in voluntate peccatoris.

Habitus supernaturalis religionis sine gratia in homine de lege esse non potest.

11. De habitu vero non est ita necessarium: nam licet indirecte inferatur, nullam esse repugnantiam, quod talis habitus sit in tali voluntate, nihilominus de facto verisimile est, sequi hanc virtutem legem communem aliis virtutibus moralibus infusis, nimirum, vt Charitatem comitetur, & ab illa non separetur. Fides ergo cum primum mortaliter peccat, religionem infusam cum gratia amittit: postea vero quamuis actus religionis supernaturalis, & ex auxilio gratiæ efficiat, non statim virtutem ipsam infusam recuperat, donec sufficientem de peccato pœnitentiam agat, quia neque illam meretur de condigno, cum non sit in statu gratiæ, neque ad illam sufficienter se disponit. Quia hæc virtus non est talis, vt per se conferatur, sed vt proprietas consequens ad formam gratiæ, & ideo sola illa est dispositio sufficiens ad talem virtutem recuperandam, quæ sufficit ad iterum obtinendã gratiam. Actus ergo illi pro eo statu non fiunt connaturali modo, sed sunt ab auxilio speciali Dei operantis, nondum vero inhabitantis per sanctificantem gratiam.

Qualis religionis habitus in appetitu sensitiuo esse possit.

12. Tandem quæri hic potest. An hæc virtus possit esse solum in rationali natura secundum mentem, seu voluntatem spiritualem, vel etiam secundum appetitum sensitiuum. Nam rationes superius factæ videntur probare, nullo modo posse esse in tali appetitu, tum quia iustitia, & virtus ad alterum nõ est in illo, tum etiam quia excellentia obiecti huius virtutis videtur transcendere illum inferiorem appetitum. In contrarium autem est, quia hic appetitus potest aliquo modo tendere in Deum, vt supra dixi, posse hunc appetitum habere aliquos actus, quibus ad diuinum cultum suo modo cooperatur, in quibus actibus difficultatem aliquam patitur, vt experimento constat. Est ergo capax habituum, quibus ad huiusmodi actus promptior fiat, prout ipso vsu, & experientia cognoscitur. Talis ergo habitus ad hanc virtutem pertinet, illique inseruit, vt voluntas facilius, & suauius operibus huius virtutis se exerceat, dum appetitus ipse prompte in hoc officio illi cooperatur. Denique in simili causa, & ob rationes similes diximus tractando de Pænitentia dari in appetitu sensitiuo habitum aliquem pœnitentiæ, seu deseruientem virtuti pœnitentiæ, ergo cum proportione est hic dicendum. Quod sane concedimus. Quanquam, vt ibi etiam dixi, talis habitus non meretur nomen virtutis per se spectatus, sed ad summum vt coniunctus virtuti voluntatis, ab illa quasi informatus moraliter. Et ideo nullam rationem illius habitus in præsenti habemus, sed solius virtutis, quæ in rationali, & creato appetitu existit.

Corollarium primum de causis virtutis Religionis.

Ex dictis obiter intelligi potest, quas causas habeat hæc virtus: & ideo non oportet de hac re specialem disputationem instituere. Prima enim causa, quæ est finalis, iam declarata est, coincidit enim cum obiecto huius virtutis, si sit sermo de fine per se, & intrinseco, nam finis extrinsecus, quem adhibere potest operans, per accidens est, & variari potest, nec cadit sub scientia. Causa efficiens propria, & Physica in acquisito habitu sunt actus, in infuso Deus supposita dispositione subiecti, quæ fit etiam per actus proportionatos. Moralis autem causa per meritum, vel impetrationem & instrumentalis per sacramenta, ita possunt interuenire in hac virtute, sicut in aliis, neque in hoc habet aliquid speciale hæc virtus. Causa formalis Physica, & propria hic nulla est, quia ipsa religio est quædam forma: Metaphysica vero est differentia specifica eius, quam mox inquiremus. Obiectum vero, quod solet reputari quasi forma virtutis quatenus specificat illam: iam explicatum est. Denique materialis causa virtutis non est nisi subiectum eius, quod in hoc ipso capite à nobis declaratum est, tam quoad subiectum proximũ, quod est voluntas, quam quoad remotum, quod est natura, vel persona. Alia item materia, quæ in virtutibus interuenit, & vocatur *circa quam*, cum materiali obiecto coincidit, quod etiam declaratum est, nihil ergo de his causis dicendum superest. 13.

Corollarium secundum de affectibus virtutis Religionis.

Omnes item effectus, qui in hac virtute considerari possunt, ex dictis colligi, & facillime intelligi possunt: si tales sint, vt generaliter ad ipsam virtutem pertineant, ad duo enim capita reuocantur. Nam hic effectus põt esse vel formalis, vel in genere causæ efficientis, quia causalitas materialis hic locũ non habet, vt per se constat. Finalis vero inueniri potest, multa enim ab homine fieri possunt propter hanc virtutem obtinendam, & tunc illa omnia possunt dici effectus huius virtutis in genere finis: tamen quia illa sunt extrinseca, & pro arbitrio operãtis multiplicari possunt, non pertinent ad particularem considerationem huius virtutis. Tantum ergo supersunt illi duo effectus, qui communes sunt omni virtuti, & tanguntur in definitione virtutis, cum de illa dicitur, quod *facit bonum habentem, & opus eius in bonum reddit.* Nam primum horum facit formaliter, id autem præstat vnaquæque virtus ex parte, & ita hæc virtus facit habentem religiosum, id est, promptum, & facilem ad religiosum cultum Deo persoluendum, vel si loquamur de infusa, inclinat ad colẽdum Deũ superiori quadam ratione, & ad hoc dat & potestatẽ, & quandam cõnaturalitatem: & in hoc terminatur formalis effectus huius virtutis. In quo proportionem seruat cum reliquis, neque habet aliquid speciale notatione dignum. Secundum autem, id est, opus bonũ facit hæc virtus effectiue, siue physice eliciendo, siue moraliter imperando iuxta superius tractata. Quibus hic nihil addere necesse est, quia huiusmodi effectus cum actibus huius virtutis coincidunt. Potest autem hæc virtus mediis suis actibus habere alios effectus, non tam physico, quam morali modo, & sic peculiariter habet effectum imperandi, media oratione, de quo infra dicemus, & habere potest etiam effectus merendi, vel satisfaciendi, sed hi communes sunt aliis virtutibus, & siquid habent peculiare aliqui actus huius virtutis, propter quod censeantur habere peculiarem aptitudinem ad hos effectus, cum ipsis actibus explicãdum est: ideo- 14.

est: ideoque nihil amplius de his effectibus hoc loco dicere necesse est.

CAPVT II.

Quomodo distinguatur Religio à Fide, Spe, & Charitate.

1. *Ratio dubitandi.* RAtio dubitandi sumi potest ex Augustino in Enchi. capite secundo & tertio dicente, *Deum coli à nobis Fide, Spe, & Charitate*: ergo cum religio tantum sit ad colendum Deum, non est necessaria tanquam distincta ab illis virtutibus, cum dictum officium per illas sufficienter impleatur. Vnde idem August. libro decimo de Ciuitate capite nono de dilectione Dei ait, *Hic est Dei cultus, hac vera religio.* Deinde de Spe, & Charitate est specialis difficultas: quia vel in Religione consideramus reuerentiam, quam Deo exhibet, vel affectum reuerendi Deum. Illa prior reuerentia videtur ad virtutem Spei pertinere, sub vna ratione, licet sub alia posit ad Charitatem spectare. Affectus autem ad Charitatem omnino pertinet, non est ergo necessarium distinctam addere virtutem. Minor quoad priorem partem probatur, quia reuerentia Dei est quidam timor eius, ex sententia Diui Thomæ 2.2. quæstione decima octaua, articulo secundo ad primum. Timor autem est actus virtutis spei, vt alibi dixi, quatenus eiusdem virtutis est tendere in finem, & timere illo carere. Quod si timor est filialis, Charitatis est actus. Quoad aliam vero partem probatur eadem minor. Quia ille affectus reuerendi Deum, est quidam amor eius propter ipsum, sicut affectus quærendi in omnibus gloriam, & honorem Dei, actus est Charitatis eiusdem Dei, quia est beneuolentia ad ipsum propter ipsum, ergo nullus est affectus proprius religionis, qui non sit etiam Charitatis. Religio ergo non dicit virtutem distinctam, sed continet, & declarat veluti secundarium affectum Charitatis, quo primo vult Deo intrinseca bona: deinde etiam extrinseca, inter quæ sunt cultus, timor, &c. Confirmatur, quia religio dicitur esse idem, quod sanctitas, at sanctitas vera non est, nisi Charitas, ergo.

2. *Vnica assertio, religionis virtus à fide, Spe, & Charitate distinguitur, saltem specie.* Dicendum nihilominus est, Religionem esse virtutem à tribus Theologicis distinctam. Assertio est communis, & certa ex Diuo Thoma dicta quæstione 81. articulo 4. & 5. & cæteris Theologis in 3. distinctione 9. vbi breuiter de hac virtute disputant, & hoc vt certum supponunt. Et probatur facile ex dictis de obiecto formali religionis, nam distinctio virtutum ex obiecto proximo, & formali petenda est, obiectum autem proximum & formale religionis est diuersum ab obiectis illarum virtutum, ergo. Minor patet, quia si considerentur omnes hæ virtutes, vt tendunt in Deum, Religio formaliter respicit in Deo excellentiam, sub ratione cuius dignus est supremo cultu, & honore. At fides attingit Deum sub ratione primæ veritatis: spes sub ratione maximi boni nostri, Charitas sub ratione summi boni in se, & propter se amabilis. Quæ rationes omnes sunt valde diuersæ ab ea, quam obseruat religio. Item si consideretur in his virtutibus materia proxima, in religione semper est aliquid creatum, vt supra visum est, in illis vero tribus est Deus ipse, ergo.

3. *Religio à Fide quomodo distinguatur.* Melius vero hoc confirmabitur discurrendo per dictas virtutes singulas. Et primo de Fide loqui possumus, vel quoad habitum, quem ponit in intellectu, vel quoad illum, quem requirit in voluntate. De primo nota est distinctio, quia Fides, quoad illũ habitum est virtus intellectualis, religio est affectiua, seu appetitiua, vnde Fides est in intellectu, Religio in voluntate. Est ergo clara distinctio. De secundo vero habitu conuenit ille quidem cum religione in subiecto proximo, quia vterque habitus est in voluntate, conueniunt item, quia vterque attingit aliquo modo Deum, vt obiectum *cui*, vnde vterque immediate versatur circa aliquam materiam creatam, seu circa aliquem actum humanum, quo mediante attingit Deum, & vtraque respicit Deum, vt obiectum *quo*, seu formale talis materiæ, vt de religione supra est ostensum: de alio autem habitu patet, quia Deus reuelans, sicut facit res à se dictas credibiles, ita reddit fidem earum amabilem, & rectæ rationi consentaneam. Differunt autem, quia pia voluntatis affectio dum mouet, ac determinat intellectum ad credendum, non respicit in actu credendi honorem, vel cultum Dei, sed veritatem infallibilem, sub testimonio Dei propositam per iudicium. Quod intelligitur ex iudicio quod antecedit illam voluntatem. Iudicat enim homo credendum esse Deo dicenti, non quia Deus est dignus cultu, & honore, sed quia est prima veritas testificans, quæ digna est credulitate. Vnde etiam inter homines aliud est esse fide dignum aliquem, quod habere potest, etiamsi sit infimus de plebe, aliud vero esse dignum speciali obseruantia, quod requirit aliquã excellentiam. Est ergo clara distinctio religionis à Fide quoad vtrumque habitum eiusdem fidei.

Quod ad spem attinet, generalis & primaria differentia inter ipsam, & religionem explicabitur in capite sequenti, quæ consistit in hoc, quod spes attingit Deum, vt obiectum *quod*, non autem religio. Illa vero, quæ tacta est, sufficit, estque magis specifica, quod spes non attingit Deum, vt superiorem, & excellentem formaliter: sed vt bonum summum sperantis. Vnde cum spes confidit in Deo, vel sperat ipsum consequi, non id facit, vt colat Deum, vel reuerentiam exhibeat, sed vt in illum tendat, vt in bonum consequendum. In quo officio statim apparet longe diuersa honestas, & ratio virtutis quam sit in religione. 4. *Religio ab Spe quomodo distinguatur.*

Ad difficultatem autem tactam de actu reuerentiæ respondeo, nomen hoc *reuerentia* æquiuocum esse, nam cum homo dicitur reuerentiam exhibere Deo, tria ibi concurrere possunt, duo interiora, & vnum externum. Primo enim interius concipitur æstimatio quædam, per quam aliquis magnam reputat diuinam excellentiam, & hoc fit per actus intellectus, vel fidei, vel sapientiæ, aut scientiæ. Secundo inde nascitur in animo veluti fuga quædam accedendi ad Deũ, aut nimis familiariter tractandi cum illo, quæ ad voluntatem spectat, & sine dubio timor quidam est, qualis erat in illis, qui dicebant ad Moysen: *loquere tu nobis, non loquatur nobis Dominus.* Tertio hinc nascitur, vt tractando cum Deo, vel ad illum accedens signa aliqua illius æstimationis, & timoris exhibeamus. Nomen ergo *reuerentia* his omnibus tribuitur. Vnde Henric. quodlib. 10. quæstione sexta, & Palud. in 3. distinctione nona, quæstione prima, articulo primo dicunt, *Revereri aliquem, esse bonum alicuius magnum reputare*, quod pertinet ad primum actum. Diuus Thomas autem dicta quæstione 81. articulo 2. ad 1. ait, *Reuereri Deum esse actum doni timoris.* Vnde sentit reuerentiam consistere in actu secundo, At Cicero lib. 2. de Inuent. *Obseruantia*, inquit, *est, per quam ætate aut sapientia, aut timore, aut aliqua dignitate antecedentes reueremur, & colimus.* Et libr. 1. Officior. *adhibenda est* (inquit) *quædam reuerentia aduersus homines.* Vnde ad tertium illud, quod proposuimus significandum, videtur vocem illam vsurpare. Atque ita expeditur facile difficultas, nam reuerentia sumpta primo modo non est actus à religione elicitus, sed à Fide, vel alio dono intellectus. Secundo item modo: quamuis D. Thom. significet, non elici à religione, sed ab speciali dono timoris, nihilominus probabile est, sub aliqua ratione elici ab Spe, & à Charitate, quod non obstat distinctioni harum virtutum à religione, vt per se constat. An vero 5. *Reuerentia quid sit & à qua virtute.*

reueren-

reuerentia illis modis accepta possit esse actus imperatus à religione, in superioribus tactum est, & paulo inferius in hoc capite dicemus. Esto tamen sit actus imperatus, non sequitur, quod religio non sit virtus distincta, quia vna virtus imperare potest alteri, à se distinctæ. Addo insuper, aliquem timorem reuerentialem posse esse elicitum à religione, sub diuersa tamen ratione. Nam charitas timet accedere ad Deum indebito modo, ne illum offendat, Spes, ne priuetur Deo, & pœnam incurrat. Religio, ne deficiat in debito cultu Dei. Sic abstinere à frequentiâ communionis potest esse actus religionis, & ab ea elicitus, sicut odisse irreuerentiam Dei. Reuerentia item tertio modo sumpta est actus religionis. Et sic dicit Diuus Thomas dicta solut. ad 1. *Ad religionem pertinere, facere aliqua propter diuinam reuerentiam*, id est, exhibere signa interioris æstimationis, & timoris diuini, quæ etiam nomine reuerentiæ significantur. Reuerentia vero hoc tertio modo accepta non significat solum actum internum præcise spectatum, sed vt procedit ab affectu accedendi ad Deum cum talibus signis, vel tali modo, qui consentaneus sit æstimationi, quam de illo habemus. Et hic affectus non est Spei, nec Charitatis, sed Religionis immediate ab ea elicitus, exterior vero exhibitio signorum est actus exterior, vel elicitus, vel proxime imperatus ab eadem Religione.

6. *Religio quomodo à Charitate distinguatur.* Venio ad charitatem, de qua non est dubium, quin nullum commercium habeat cum Religione, quoad officium amandi Deum propter se ipsum, volendo illi omne intrinsecum bonum, quod habet, seu est. Difficultas vero est de Charitate quoad amorem, quem Deo exhibet, volendo illi etiam externa bona, quæ præcipue sunt honor, adoratio, & gloria Dei: Cum enim affectus exhibendi Deo hæc eadem bona, pertineat ad religionem, videtur quoad hos actus non distingui, & consequenter nomine religionis non significari virtutem à Charitate Dei distinctam, sed significari eandem Charitatem sub inadæquato quodam conceptu; scilicet, quatenus est veluti quædam beneficentia in Deum. Sicut beneficentia ad proximum, non est alia virtus ab amicitia illius, sed dicit illam, vt afficit hominem ad benefaciendum amico.

7. Veruntamen ex hac ipsa comparatione ad res humanas, illam amplius expendendo intelligetur facile distinctio, & soluetur difficultas tacta. Nam esto amicitia humana, vel Charitas erga proximum sit benefactiua, hoc non impedit, quominus iustitia, gratitudo, & obseruantia, quibus proximo etiam aliquod bonum conferimus, & conferre volumus, sint virtutes distinctæ à charitate proximi, seu amicitia, & beneficentia. Ita vero comparantur Charitas, & religio ad Deum sicut amicitia, & iustitia ad proximum. Nam Charitas Dei amicitia quædam est cum illo, vt constat. 2. secundæ quæstione 23. Et religio est quædam iustitia, & obseruantia ad Deum, vt infra dicemus. Amicitia itaque per se primo respicit beneuolentiam personæ, cui vult bonum formaliter, ac præcise propter bonum eius. iustitia vero intendit reddere alteri ius suum; quod quidem quamuis reipsa cadat in bonum, vel commodum eius, cui fit solutio, iustitia tamen ipsa formaliter non attendit hoc bonum, vel commodum, sed honestatem, quæ in constituenda æquitate per talem solutionem inuenitur. Ita ergo distinguetur Charitas à religione etiam in his actibus, in quibus videntur circa eamdem, vel similem materiam versari. Nam si aliquando Charitas amat diuinam gloriam, & honorem, illud ipsum est ex amicitia, & beneuolentia ad ipsam personam Dei, neque in eo attendit honestatem, quæ est in reddendo debito, sed hoc solum, quod sit aliquo modo bonum Dei, quem propter se diligit, tanquam vera amicitia ad Deũ ipsum. Religio autem in diuina gloria procuranda, aut reddenda respicit diuinam excellentiam, & debitum quod ex illa nascitur, vt supra satis declaratum est.

8. *Prima expositio verborum Augustini.* Ad rationem ergo præcipuam dubitandi ex dictis satis responsum est. Testimonium vero Aug. ibi adductum, varie exponitur. Primo D. Thom. dicta q. 81. art. 5. ad 1. respondet, sensum Augustini esse, Fidem, Spem & Charitatem generare in nobis verum cultũ Dei, ita vt sensus sit causalis, his nimirum virtutibus, coli Deũ, non quia ipsæ eliciant cultum Dei, sed quia generant, & inducunt illum, vel illuminando, vel imperando. Eodem modo intellexerunt Augustinum Durand. 3. d. 9. q. 1. Marsil. q. 8. artic. 1. dub. 3. Et quidem sententia verissima est in se, quod vero ille fuerit sensus Augustini, non audeo dicere, quia in capite 2. expresse interrogat, quomodo colendus sit Deus, & respondet in capite 3. *Fide, Spe, & Charitate*, & in capite 6. repetit *illa tria, per quæ colendus est*, non ergo agit de principio, & causa cultus, sed de ipso cultu, & de modo & actibus, quibus Deus colendus est, quia in eis verus cultus continetur. Existimoque, cum Augustinus Fidem, Spem & Charitatem numerat, non solos actus internos ab his virtutibus elicitos intelligere, sed etiam omnes actus quacumque ratione ab his virtutibus procedentes comprehendere, vt in altero loco lib. 10. de Ciuitate capite 6. & 9. clarius constat.

9. *Altera expositio.* Aliter ergo idem D. Thomas in 3. d. 9. qu. 1. artic. 1. quæstione 3. respondet. Coli Deum Fide, Spe, & Charitate tanquam actibus, quibus religio vtitur, seu quos imperat ad colendum Deum, quia ipsi continent in se quasi materialem cultum Dei supremum omnium, licet formalis intentio eius sub ratione cultus ad religionem pertineat. Sicut contritio ex Charitate est nobilissimus actus *Pœnitentiæ*, licet intendere illum sub ratione recompensationis sit specialis virtus Pœnitentiæ, & non Charitatis. Vnde constat, non esse inconueniẽs, actus Theologicarum virtutum à morali aliqua imperari, etiamsi illæ perfectiores sint. Quia hoc imperiũ non est nisi motio, seu applicatio ad actum proprium, propter finem alterius virtutis; quæ applicatio pōt fieri ex libertate voluntatis, etiam si ex natura rei necessaria non sit, atque ita potest virtus inferior vti actu superioris virtutis ad suũ finem propter proportionem, quam ad illam habet. In quo nulla est inordinatio moralis, sed potius quoddam argumentum perfectionis, saltem extrinsecum, & accidentarium, quod in diuinam gloriam tandem ordinatur.

10. *Proposita D. Tho. explicatio ab aliquibus impugnatur.* Nihilominus hæc expositio aliis non probatur, tum quia non est de mente Augustini, tum etiam quia falsam continet doctrinam. Putant enim non posse fieri, vt actus Fidei, Spei, & Charitatis à religione imperentur in Dei cultum. Non quia religio non possit imperare actus perfectissimarum virtutum, id enim non repugnat, vt ostẽsum est, sed quia oportet, quando sic imperat, vt actus imperatus habeat proportionem, & aptitudinem ad finem religionis, propter quem imperatur. Actus autem Fidei, Spei, & Charitatis de se non sunt apti ad cultum religionis, quia non continent notam subiectionis ex parte colentis, nec significationem, vel testificationem diuinæ excellentiæ, & recognitionis eius. Vnde Bonauent. 3. d. 9. artic. 2. quæst. 2. ad 1. & 2. ad Augustinum respondet, locutum fuisse late de cultu, non prout pertinet ad specialem virtutem religionis. Distinguit enim ibi triplicem acceptionem cultus cōmunis, proprij, & propriissimi. Primo modo significat omnem actum virtutis relatum in Deum, vt in finem. Secundo significat actus, quibus vnimur Deo vt obiecto immediato, vt sunt actus Fdei, Spei, & Charitatis. Tertio significat actus, qui fiunt specialiter in honorem Dei, & testimonium excellentiæ diuinæ. Ait ergo, Augustinum locutum fuisse in secunda significatione.

11. Ego vero in 3. par. tom. 1. ostendi, posse religionem impera-

D. Thom. responsio propugnatur ut verissima.

imperare actus Theologicarum virtutum in peculiarem, & maximum, ac proprijssimum Dei cultum quod etiam Diuus Thom. dicta q. 81. articulo. 8. satis significauit, dũ vniuersaliter tribuit sanctitati (quã idem esse cum religione docet, vt statim dicemus) posse imperare actus omnium aliarum virtutum. Vbi Caiet. expresse id docet de actibus Theologicis: imo tunc (ait) religionem mereri nomen sanctitatis, quando imperat vnionem cum Deo per tales actus. Art. item 6. ad 1. & 2. eiusdem quæstionis, sine limitatione dicit, Religionem esse virtutem vniuersalem in imperando alijs, & omnia opera virtutum omnium, vt sunt ex imperio Religionis, esse quædam sacrificia. Sub qua vniuersali locutione, actus Theologicos, etiam ipsius Charitatis comprehendit, sicut & Augus. quem refert, & exponit Idem tenet Gregorius de Valent. 3. tom. disput. 6. quæst. 1. puncto 2. Et vterque vtitur argumento ex voto sumpto, quia actus virtutum Theologicarum possunt esse materia voti, ergo possunt imperari à Religione. Quam rationem aliqui putant infirmam, quia sine promissione non possumus affectum reuerentiæ attribuere his virtutibus, sicut nec alijs extra Religionem, at facta promissione, iam habet locum in tali actu promisso affectus fidelitatis ad Deum quem religio ibi exerceat. At profecto argumentum satis firmum est, quia non solum pertinet ad Religionem implere promissionem circa illos actus postquam facta est, sed etiam promittere illos: nam ipsemet actus vouendi Religionis est. In vouendo autem non cernitur affectus fidelitatis, sed cultus, ergo materia illa, quæ potest sub votum cadere, non potest esse inepta ad cultum. Nec video quid desit actibus Theologicarum virtutum quo minus assumi possint vt notæ reuerentiæ, & submissionis, ac cultus. Quia eo ipso, quod per fidem captiuatur intellectus in obsequium Dei, est aptissima nota subiectionis, & submissionis. Idemque est de alijs. Quapropter licet affectus colendi nõ pertineat ad virtutes has, nec ad alias ex tra Religionem, (hoc enim nullus dicit:) Tamen actus Theologicarum virtutum aptissimi sunt, vt ex affectu colendi Deum, & tanquam testimonia excellentiæ eius Deo offerantur.

12. Hac ergo veritate supposita, recte iuxta illam Augustini verba intelliguntur, quia & intentio totius operis & verborum proprietas optime huic sensui accommodantur. Et ideo in alio loco de ciuitate semper loquitur de actibus harum, & aliarum virtutum non secundum se, sed vt in Deum referuntur, & hoc modo vocat illa sacrificia, non vt sacrificium dicitur de quodam peculiari signo externo diuini dominij, vt infra videbimus: Sed vt dicitur de omni cultu Dei ex vera Religione profecto. Ac denique licet illam expositionem Bonauenturæ admittamus, & illas varias significationes cultus, (quamuis non omnes videantur satis vsu receptæ) nihihilominus ex illis, & ex dicta interpretatione intelligi potest in actibus Theologicarum virtutum esse sufficiens fundamentum, vt à Religione imperari possint ex affectu cultus, ideo enim dicuntur esse proprij cultus dese, licet non proprijssimi, quia de se non habent formalitatem illam, quæ est in effectu colendi, habent tamen quasi in actu exercito ipsam Dei reuerentiam, & quamdam subiectionem ad ipsum, ratione cuius possunt ex affectu formali cultus imperari. Ex quo tandem patet, hinc nõ sequi identitatem inter Religionem, & has virtutes, sed potius inde distinctionem illarum inter se clarius innotescere.

13. *Religio qua ratione sanctitas dicatur.*

Superest vt de sanctitate, quod in vltima confirmatione petebatur, pauca dicamus, propter Diuum Thomam dicta quæstione 81. art. 8. Vbi docet sanctitatem speciali ratione significare Religionem ipsam, quod pertinet magis ad vsum & etymologiam vocis, quam ad rem nouam explicandam, nec dubitari potest, quin iuxta proprietatem vocis latinæ sanctitas ad Religionem pertineat, nam proprie dicitur sancte fieri, quod religiose fit, ac proinde sanctitas proprijssime dicitur de ipsa Religione, sub diuersa consideratione, seu appellatione. Nã Religio vocatur, vt præbet cultum Deo, sanctitas vero quatenus mentem purificat, & disponit, (imperando etiam ad hunc finem actus aliarum virtutum) vt firmius coniungatur Deo. vbi obiter notare licet, pro his, quæ diximus, Religionem non tãtum posse imperare actus aliarum virtutum, vt cõtinent cultum materialem, sed etiam, vt bene hominem disponant ad colendum Deum. Quod vsu satis constat, nam homo affectus ad orationem tẽperatè comedit, vt sit ad orãdum melius dispositus. Tunc ergo abstinentia à Religione imperatur: Existimoque Religionem, vt officium sanctitatis exercet, imperare actus Theologicos, vt supremum cultum, alios autem morales regulariter imperare, vt dispositiones ad cultum. Sic ergo Religio sanctitas est.

Oportet tamen aduertere, hanc vocem *sanctitas* varias habere significationes, vt notauit August. sermon. 14. de Verbis Apostoli, circa finem, & attigimus in 1. to. 3. p. Disput. 18. sectio. 1. Sumpta vero sanctitas prout attribuitur homini & ad animam, veramque eius salutem refertur, generalius sumi solet pro ipsa gratia, vel iustitia, per quam formaliter sanctificamur. Quid enim proprius sanctitas dici potest, quam illud, quo proprie sancti efficimur? illud autem est gratia seu iustitia. Et hoc sensu videtur dixisse Paul. ad Hebr. 12. *Pacem habete cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Similiter Concil. Trident. sess. 5. cap. I. in hoc sensu dicit. *Adam in Paradiso sanctitatem, & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse*: & c. 2. subdit: *Acceptam à Deo sanctitatem, & iustitiam sibi & nobis perdidisse.* Hanc autem sanctitatem declarat postea in sess. 6. consistere in gratia, & donis Spiritus Sancti, & ideo ca. 7. iustificationem sanctificationem appellat, quia nimirum ipsa iustitia sanctitas est, qua Deus nos sanctificat *Signans, & vngens nos spiritu promissionis sancto.* Et in eodem sensu dixit Basil. lib. de Spiritu sancto: *Sanctificationem non esse absque Spiritu sancto.* Ita vt angelici spiritus suapte natura sancti non sint, sine communicatione Spiritus. *Alias* inquit *nihil ab ipso Spiritu sancto differrent.* August. vero li. de salutaribus docum. c. 9. dixit. *Sanctitatem in operibus iustitiæ positam esse*: quod intelligendum est de iustitia Christiana, & ad Deum relata. 14.

Nomen Sanctitas varias habet significationes iuxta D. Aug.

D. Paulus ad Hebr. 12.

Hinc ergo Charitas merito etiam dici potest sanctitas animæ. Nam Aug dixit lib. de Natur. & grat. c. 42. *Charitas est verissima, plenissima, perfectissimaque iustitia*, habet enim semper adiunctam secum gratiam & cætera dona. Nam si Religio vocatur sanctitas, eo quod aliarum virtutum opera ad Dei gloriam referat: maiori titulo potest Charitas hoc nomen sibi vendicare, quia altiori modo refert omnes virtutes, & ipsam Religionem in Deum, & quia illa est, quæ præbet maiorem firmitatem, & animi puritatem ad ipsum diuinum cultum præstandum. Itaque fatemur, hoc nomen cõmune esse Religioni, & Charitati: negamus tamen, inde sequi, illas esse eandem virtutem, quia vel æquiuoce de illis dicitur, vel solum, quatenus aliquo modo conueniunt in tendendo ad Deum, & ordinando ad illum cætera virtutum opera, quæ ratio generica est, & non specifica. 15.

Nomen sanctitas Religioni & Charitati commune est.

CAPVT III.

An Religio sit virtus Theologica, vel moralis?

QVamuis iam constet, Religionem non esse aliquam ex illis tribus virtutibus Theologicis, adhuc dubitari potest an Theologica sit, & cũ illis virtutibus 1.

Ratio dubitandi proponitur.

tutibus sub tali genere proximo constituenda. Ratio dubitandi esse potest, quia videtur Religio habere quandam specialem communicationem, seu conuenientiam cum virtutibus Theologicis, ratione cuius solet illis annumerari, & ab aliis moralibus condistingui: sic enim D. Thom. 22.qu.30.art.4.cum misericordiam præfert omnibus virtutibus moralibus, non videtur sub illis comprehendere Religionem, nec q. 58. art. 12. vbi similiter loquitur de iustitia legali: ergo videtur Religio ad altius virtutis genus pertinere, quod esse non potest, nisi Theologica virtus. Quod sic declaratur: Nam virtutes Theologicæ illæ sunt, quæ hominem ipsi Deo coniungunt, talis autem est Religio: ergo. Patet minor, quia Religionis munus est, totum hominem consecrare Deo, ideo enim deuotio ponitur præcipuus Religionis actus; & Religio ipsa hac ratione sanctitas appellatur, vt vidimus, ergo vere, & proprie vnit nos Deo. Cur ergo non erit Theologica virtus?

2. Solet responderi, non vnire nos Deo immediate, sed mediante aliqua materia creata, seu actione distincta ab affectu ipsius virtutis, de ratione autem *Argumenta quæ suadent Religionem esse Theologicam virtutem.* virtutis Theologicæ esse, vt vniat nos Deo immediate per actum internum proxime à se elicitum. Sed contra hoc insto discurrendo per singulas virtutes Theologicas. Nam fides Theologica virtus est, etiam quoad habitum, quem ponit in voluntate, & *1. Argument.* tamen ille habitus non attingit Deum immediate, sed mediante alia actione distincta ab affectu proxime elicito ab illo habitu: qui est pia affectio, non immediate ad Deum, sed ad credendum Deo: ergo. Maior probatur, quia Fides habet, quod sit virtus proprie à voluntate, nam inde habet, quod actus eius honeste, & libere fiat, ergo si habitus voluntatis non est virtus Theologica, nec Fides erit absolute Theologica virtus. *2. Argum.* Præterea de Spe est vulgare argumentum, quia non attingit immediate Deum, sed mediante beatitudine formali, per quam ipsi vniri speramus: & ita non vnit nos Deo ipsi per suum proximum affectum, sed beatitudini, qua illi vnimur, quæ *3. Argum.* beatitudo aliquid creatum est. Tandem charitas non solum est virtus theologica, quatenus amat Deum in se, sed etiam quatenus amat Deo gloriam, & honorem propter ipsum, quia per hoc etiam amat Deum ipsum in se. Vnde talis amor respectu Dei est beneuolentiæ, licet respectu honoris, & gloriæ Dei sit concupiscentiæ.

3. Nihilominus dicendum est, Religionem non esse *Assertio 1. Religio non est virtus Theologica.* Theologicam virtutem. Ita docet D. Thom. dicta q. 81.art.4.& 5.& ibi Caietan.& omnes Theologi communiter in 3. d. 9. & supposita doctrina præcedentis capitis, sumitur ex communi sensu Ecclesiæ, quia virtutes Theologales tres tantum esse creduntur, de *1. ad Cor. 13.* quibus propterea singulariter dixit Paulus. *Nunc autem manet Fides, Spes, & charitas, tria hæc.* Rationem aliqui conantur desumere ex sola ratione formali obiecti, quæ debet esse Deus sub aliqua ratione increata. Sed hoc satis non est, quia Religio etiam habet pro obiecto formali Deum ipsum, id est, Diuinam, & increatam excellentiam: illa enim est ratio, sub qua Religio præbet cultum, vel adorationem, vt aperte docet D.Thom. hic art. 4. Vbi ex speciali ratione excellentiæ Diuinæ colligit propriam, & specialem rationem virtutis Religionis, & distinctionem eius ab aliis virtutibus. Est ergo illa ratio formalis obiecti huius virtutis, quod etiam ex superius disputatis constat, ergo si ad rationem virtutis Theologicæ sufficeret, vt respiciat Deum ipsum, vt obiectum formale sub aliqua ratione increata nihil deesset Religioni, quo minus virtus Theologica sit.

4. *Quæ sint ad Theologicã virtutem necessaria.* Addendum ergo est, quamuis huiusmodi formale obiectum sit necessarium ad virtutem Theologicam, non tamen esse sufficiens, sed oportere, vt etiam proxime, & immediate attingat Deum vt obiectum *quod*. Quia vt perfecte, & simpliciter sit virtus Diuina, necesse est, vt vtroque modo Deum attingat, id est, quod in illo nitatur tanquam in obiecto formali, & quod nos immediate coniungat Deo vt vltimo fini, & primo principio, quod spectat ad obiectum proximum, & immediatum, vt sumitur ex D.Thom. supra, & 12. quæstio. 62. artic. 1.2.& 4. Religio vero licet nitatur Deo, & excellentiæ eius, vt obiecto formali, non tamen nos illi immediate vnit vt obiecto *quod*, & ideo non est Theologica virtus. Quod à simili confirmari potest exemplo Pœnitentiæ, & obedientiæ, quæ hac ratione non sunt Theologicæ virtutes.

Deniq; e potest declarari in hunc modum. Nam 5.
excellentia diuina ita est Formalis ratio obiectiua Religionis, vt tamen non sit obiectum, quod immediate vult ipsa religio; quia velle Deo ipsam excellentiam potius est affectus charitatis, quam Religionis: velle autem illam alteri, quam Deo, non esset actus virtutis. Solum ergo respicit Diuinam excellentiam medio honore, vel cultu, quatenus, scilicet, ratione illius Deus sic honorabilis est; & ab illa talis honor habet quod sit honestus, & debitus Deo: quod secus est in omnibus virtutibus Theologicis. Quod in Fide est clarum, nam illa ita credit primæ veritati, vt credat etiam ipsam primam veritatem esse, vel infallibilem esse, vel quid simile. In Charitate etiam est manifestum, quia ita nititur bonitati Diuinæ in amando, vt illam etiam amet ipsimet Deo, & ita per se primo amat Deum ipsum. Idem deniq; est in Spe, nam ita sperat aliquid à Deo, vt primo & principaliter speret, & amet ipsummet Deum tanquam summum quoddam bonum eius, qui illum, & in illo sperat. Quia tamen hoc bonum non est (vt ita dicam (actuale bonum ipsius hominis, nisi ei vniatur, & coniungatur, ideo non speratur tale bonum, quin simul speretur passio eius, sicut amatur calor vnitus, & pecunia possessa, amor vero nõ tendit immediate ad solam vnionẽ, vel possessionẽ, sed maxime ad calorem, vel pecuniam, quod tamen non ita est in Religione, quæ tantum respicit Deum, vt terminum cultus, non vt bonum, quod immediate amet, vt declaratum est.

Atque hinc à sufficienti diuisione concluditur, 6.
Religionem esse virtutẽ moralem. Quia virtus voluntatis sufficienter diuiditur in Theologalem, & moralem, ostensum est autem, non esse Theologalem, ergo est moralis. Atque est hæc communis sententia. *2. Assertio. Religionem esse virtutem moralem.* Solus Durandus in 4. dist. 14 quæstio. 2. dixit, partim esse moralem, & partim quasi Theologicam, quod exponens numer. 7. ait Latriam non esse pure moralem, quia non potest exire in actum suum, nisi præuiis actibus virtutum Theologicarum ostendentium obiectum sub circumstantiis, ad quas ratio naturalis non possit attingere. Sed hoc non recte dicitur, nec ipse Durandus in 3. d. 9. ita loquitur, sed absolute moralem eam vocat sicut reuera est, quia nulla est virtus, quæ in sua essentiali ratione non habeat puram naturam virtutis moralis, vel Theologicæ. Neque ratio Durandi est alicuius momenti, quia religio operari potest ex proprio motiuo sine imperio Charitatis, vel Spei: Et religio infusa solum indiget proxima directione prudentiæ infusæ. Quod autem supponat fidei fundamentum, non est contra rationem virtutis moralis, sed commune est omnibus infusis. Sed obiici potest, quia virtus moralis consistit in medio, religio autem minime: quia nunquam potest homo tantum reddere Deo, quin plus debeat. Respondetur ex diuo Thoma dicta quæstione 81. articulo 5. ad 3. & Durando 3. dist. 9. quæstione 1. ad. 1. *Soluitur obiectiuncula ex D Thom. & Durand.* Medium religionis imitari medium iustitiæ, quod est æqualitatem constituere. Quia tamen non potest illam attingere, seruat eam prout potest, seruata proportione ad conditionẽ hominis, & Dei, ita vt & Deũ deceat, & hominis conditionẽ nõ excedat.

7\. *Solutio prima in qua asseritur piã affectionem moralem esse virtutem.* Ratio dubitandi in principio posita ex dictis soluta est. Ad instantias vero factas de tribus virtutibus respondendum est. Ad primam de fide nego habitum piæ affectionis, qui est in voluntate ad credendum, esse virtutem Theologicam, quia reuera ille habitus per se spectatus plus habet virtutis moralis, quam Theologicę. Neque inde fit, fidem in ratione virtutis non esse Theologicam, quia fides proprie & per se est virtus intellectualis, & sub ea ratione est virtus Theologica, non secundum eas denominationes morales, quas habet ab actu voluntatis. Adde, quod sicut actus credendi, vt includit affectum, & assensum est moraliter vnus actus, qui simpliciter est Theologicus, quia per aliquid sui immediate attingit Deum, vt obiectum, ita etiam virtus fidei est suo modo moraliter vna, vt constans ex habitu piæ affectionis, & luminis intellectualis: & illa est simpliciter Theologica, quia per actum suum immediate attingit Deum, vt obiectum. Neque quoad hoc æquiparatur illi religio, quantumcunque enim actus voluntatis cum actu intellectus per modum vnius cõiungatur, nunquam attingit Deum, vt obiectum, ex vi, & influxu religionis, sed solum vt terminum cultus. Nam si per actum petitionis, cõtemplationis, aut similem attingitur Deus, vt immediatum obiectum, id semper prouenit aliunde, scilicet; quia ille actus, vel est fidei, vel alterius similis virtutis, vt supra tactum est, & disputando de oratione latius dicemus.

8\. *Solutio secundi argu.* Ad secundam difficultatem de Spe, communis responsio est, virtutem spei immediate attingere Deum in se, quia ipse est summum bonum nostrum, quem nobis amamus per illam eandem virtutem, atque etiam speramus, vt mercedem potissimam nostrorum meritorum. Nec refert, quod non speremus illum, nisi sperando simul visionem, tanquam possessionem illius boni, quia non propterea spes attingit Deum mediante visione, sed vtrumque immediate, vt bonum possessum, & id, quo possidetur. Quæ duo quasi componunt vnum finem ex formali, & obiectiuo conflatum, vt latius in Metaphysica, & in 1. 2. traditur. Neque & simile de religione, vt dictum est, quia non Deum immediate amat, sed vt reddatur cultus Deo. Nec Deus, vt cultus potest proprie dici immediatum obiectum religionis, quia ibi inuoluitur denominatio ab exteriori actu religionis, qui est proximum obiectum eius, nõ vero Deus ipse secundum se.

9\. *Solutio tertij arg. qua etiam ostenditur virtutem Theologicam non operari in omnibus actibus qua talem.* In tertia instantia de charitate petitur, an charitas, vt amat gloriam Deo, exerceat proprie officium virtutis Theologicę ex parte obiecti *quod*, ita vt illud sufficiat etiamsi per impossibile perfectior modus attingendi Deum præscindatur. Vt autem intelligatur interrogatio, est aduertendum, virtutem Theologicam non in omnibus actibus suis operari (vt sic dicam) quatenus Theologica est quoad obiectum materiale, quia non semper operatur circa illud obiectum, à quo Theologica denominatur; vt charitas, amando proximum, non operatur Theologice, & sic de aliis. Et ratio est, quia virtus non denominatur Theologica ex adæquata materia, sed ex primario obiecto, quod proxime, & per se attingit, quod est Deus. Hinc ergo oritur dubium, quando ex charitate amamus gloriam Deo, an ille actus possit dici proprie, & formaliter Theologicus ex ea parte, qua est amor beneuolentiæ Dei, quamuis illi solum amet bonum extrinsecum creatum, & ex illa parte qua est amor concupiscentiæ ipsius gloriæ Dei, deficiat à ratione, & excellentia virtutis Theologicæ.

10\. In hoc ergo dubio vtraque pars videtur probabilis, & facile defendi posset. Nam quod ille affectus proprie Theologicus non sit, probare videtur difficultas tacta, retorquendo argumentum ab actu religionis ad actum charitatis ex similitudine rationis, quia per illum actum non attingitur Deus immediate, sed gloria Dei. Et sequendo hanc partem manet solutum argumentum. Quia vero actus ille est verus amor amicitiæ, qui primo, & per se fertur ad personam tanquam ad obiectum, ideo satis verisimile est illum actum esse Theologicum, quia vnit nos ipsi Deo, vt amico. Neq; hoc admisso, sequitur idem dicendum esse de actu religionis, quia licet per illum etiam velimus reddere gloriam Deo, nihilominus per illum actum non attingitur Deus, vt obiectum, quod amatur proprio amore amicitiæ. Et propria ratio esse videtur, quia ad amorem amicitiæ non sufficit velle alicui, quod est ei bonum, sed necesse est velle, quatenus bonum eius est, & propter ipsum: quomodo charitas vult gloriam Deo, vel potius vult Deum esse gloria affectum, & propter hunc specialem modum amandi dicitur immediate coniungere affectum ipsi personæ amatæ, & non tantum gloriæ eius. At vero religio vult præbere gloriam Deo non formaliter ex affectu ad ipsam personam, neque propter ipsam, seu propter bonum eius, sed solum propter iustitiæ æquitatem, & honestatem, vt supra dicebam: & ideo talis actus formaliter, & proprie loquendo non est amor amicitiæ ad Deum, nec tendit in illum, vt immediatum obiectum, *quod*, ac proinde ex vi talis actus non est religio, Theologica virtus. Si autem attente consideremus, hoc totum prouenit ex eo, quod ille met Deus, cui amo gloriam ex charitate, est in se, & propter se primario amatus per eandem charitatem, & non per religionem, & ideo in hac differentia potissime sistendum est. *Resolutio suborta dubitationis.*

CAPVT IV.

Quomodo Religio à vera, & propria Iustitia distinguatur.

1\. *Quæstionis status aperitur ac prima suppositio praiacitur.* POst comparationem religionis cum virtutibus Theologicis, quibus propinquissima est, cum moralibus est conferenda, vt tandem eius vnitas, ratio, & dignitas intelligatur. Suppono autem primo, hic solum esse sermonem de virtutibus moralibus appetitiuis, seu voluntatis, vt excludamus virtutem moralem intellectualem, vt est prudentia, quæ cum in intellectu sit, satis claram distinctionem habet à religione, quamuis religio necessario debeat esse coniuncta prudentiæ, vt ab illa in suis actibus dirigatur, quod commune illi est cum cæteris virtutibus. De qua prudẽtia religiosa, (vt sic dicam) an sit distincta à prudentia, prout versatur in materia aliarum virtutum, quæstionem habet generalem de vnitate prudentiæ, quæ ad hunc locum nil spectat: nam vtcunque se habeat prudentia in se, & in suo esse, & vnitate, certum est, distingui à virtute religionis, etiam prout versatur circa materiam eius, sicut distinguitur intellectus à voluntate, quia versatur circa illam materiam sub ratione veri, religio vero sub ratione boni, & honesti secundum talem speciem honestatis.

2\. *2. Suppositio.* Secundo suppono, nullam hic esse difficultatem de comparatione religionis ad Fortitudinem, vel Temperantiam: sub his virtutibus includendo virtutes omnes, quæ harum partes potentiales appellantur, nam ab his omnibus differt religio, non tantum specie, sed etiam quodammodo genere. Nam virtutem moralem appetitiuam generali partitione diuidit S.Thom. 1. 2. quæstione 59. articulo 4. & quæstione 60. articulo 2. in duo immediata membra, vnum dicit esse virtutum circa operationes, aliud circa passiones, quæ sub aliis vocibus dicuntur virtutes ad alterum, vel ad se. Quæ diuisio non est dubium quin esse possit in omni rigore generis in species proximas, & immediatas, licet quælibet illarum subalterna sit, & genus continens sub

sub se plures species, vel etiam plura genera minus vniuersalia, quia omnes virtutes sub illo quasi supremo genere seu diuiso comprehensæ, sunt proprie, & vniuoce virtutes morales. Et illa prima duo membra ratione suæ honestatis habent inter se essentialem diuersitatem, quæ ita potest explicari. Nam sicut in accidentibus absolutum, & relatiuum essentialiter differunt: ita in virtutibus habere honestatem per respectum ad alterum, vel solum per conformitatem ad ipsum operantem sunt differentiæ virtutum, & honestatum valde essentiales. Vnde honestates habent valde distinctas, & media diuersarum rationum. Imo multi volunt, etiam in subiecto differre, quia virtutes ad alterum sunt in voluntate, aliæ vero à multis creduntur esse in appetitu, de quo alias. Cum ergo religio sub priori membro virtutum ad alterum comprehendatur, vt ex supra dictis constat, & ex D. Thom. 2. 2. q. 80. fit plusquam specie, & quasi genere distingui ab omnibus alijs virtutibus, quæ ad se, vel circa passiones esse dicuntur, & sub temperantia, & fortitudine includuntur.

3. Atque hinc vlterius sequitur, si accipiamus illum communem conceptum virtutis moralis ad alterum, illum vere, & proprie, ac simpliciter esse vnum genus complectens eas virtutes, quæ proprie, & vniuoce sunt ad alterum. Quæ mihi videtur esse doctrina D. Thom. 1. 2. q. 60. art. 3. vbi in solutione ad 1. ait, illam communem rationem posse appellari nomine iustitiæ, & sic non esse iustitiam vnam specialem virtutem, & q. 61. artic. 3. dicit expresse, sacros Doctores & Philosophos interdum loqui de virtutibus sub generalibus rationibus, & sic iustitiam complecti virtutes omnes, quæ reddunt alteri debitum, vt partes subiectiuas. Ratio autem est, quia omnes illæ sunt proprie, ac simpliciter, & vniuoce virtutes morales voluntatis, quæ habent inter se conuenietiam essentialem in hoc, quod circa operationes ad alterum per se primo versantur, ergo ab illa conuenientia possunt accipere genericam, seu subalternam differentiam communem, in qua à cæteris omnibus virtutibus, quę sunt circa passiones, generaliter differunt, inter se autem in illa conueniunt. Ergo ex illa differentia cum genere communi constituitur vna species subalterna, quæ est verum, & proprium genus ad omnes illas virtutes, quæ sunt ad alterum.

4. *Sub qua cõsideratione Religio sit vera & propria iustitia* Hoc ergo genus, quod vno simplici conceptu, id est, incomplexo habere possumus, possumus etiam simplici voce nominare. Non inuenio autem vocem aliquam simplicem ad hoc genus ita significandum impositam, vel communiter vsurpatam. Nisi quis velit dicere, ita esse accipiendum nomen iustitiæ, quando generaliter sumitur, tanquam vnum membrum sufficienter diuidens virtutem moralem appetitiuam, in iustitiam, fortitudinem, & temperantiam: Et quidquid sit de hoc vsu vocis, tamen non est dubium, quin potuerit vel illa vox vel alia similis ad illud genus significandum imponi. Quo posito, clarum est, religionem esse veram, & propriam iustitiam illo modo acceptam, quia essentialiter, & vniuoce continetur, imo fortasse sub illo genere est perfectissima species, vt inferius dicam. At genus vere, & proprie, ac simpliciter dicitur de specie sua: erit ergo religio sub hac consideratione vera, ac propria iustitia. Differet autem ab illa, tanquam species à genere, non enim conuertitur cum illa, sed ratio talis iustitiæ sic sumptæ multo vniuersalior est, vt per se constat. Ita ergo vtendo his terminis, satis clare constat propositæ quæstionis resolutio.

5. *Multiplex iustitiæ subdiuisio.* Non sumimus autem in titulo quæstionis nomen propriæ, ac veræ iustitiæ in hoc sensu, sed in ea significatione, qua Philosophi morales, & Theologi, præsertim D. Thomas, pressius, & rigorosius illa vtuntur. Pro quo est vlterius sciendum, genus illud virtutis moralis ad alterum, quod explicuimus subdiuidi posse in proxima membra, vel genera, aut species subalternas varijs modis. Nam quia ille conceptus virtutis est ad alterum, qui alter potest esse, vel Deus, vel homo: ideo immediate diuidi potest in virtutem, quæ est ad hominem, vel ad Deum: item quia illa virtus, quæ est ad alterum, reddit ei debitum, ideo proxime diuidi potest in eam, quæ reddit debitum rigorosum, & quod legale vocant vel debitum solum ex quadam decentia, quod vocant morale. Item quia munus huius virtutis est constituere æqualitatem, etiam potest diuidi in eam, quæ tendit ad constituendam absolutam, & perfectam æqualitatem, & eam, quæ tantum secundum quid reddit æquale, prout potest. Omissis alijs diuisionibus, quæ præsenti instituto non seruiunt.

At vero D. Thom. 2. 2. quæst. 61. in principio, & quæst. 80. indicat, genus illud diuidendum esse in iustitiam formalem, (vt sic dicam) & potentialem. Distinguit enim ibi duplices partes iustitiæ, quasdam subiectiuas vocat, inter quas ponit iustitiam commutatiuam, & distributiuam, alias appellat potentiales, inter quas ponit Religionem, Gratitudinem, Pietatem, & plures alias. Et in partibus subiectiuis significat seruari propriam, & perfectam rationem formalem iustitiæ, in potentialibus autem esse tantum conuenientiam aliquam cum formali iustitia cum aliquo defectu ab illius proprietate. Dum autem priores vocat partes subiectiuas, significat habere genus commune, in quo vera ratio formalis iustitiæ integre saluatur: Et ideo vocaui hoc genus iustitiam formalem. Et similiter dum alias omnes virtutes ad alterum, quæ hanc perfectionem iustitiæ non attingunt, potentiales vocat, etiam sentit in alio genere proximo conuenire, quod nos ex penuria vocum potentialem iustitiam appellauimus. 6.

In qua diuisione aduerto, quantum ad prius membrum, omissam videri iustitiam legalem, quam vocauit generalem Diuus Thomas, licet virtutem specialem esse declaret 2. 2. quæst. 58. art. 5. & 6. præter quam ponit iustitiam eadem quæst. 58. artic. 7. Quam rursus subdiuidit in commutatiuam, & distributiuam, quæst. 61. artic. 1. Et ideo aliqui dubitant, an iustitia legalis sit proprijssima, & formalis iustitia. Sed sine dubio D. Thom. supponit, esse veram, propriam, & (vt ita dicam) formalem iustitiam, & perfectiorem alijs, & ideo nunquam illam ponit inter partes potentiales iustitiæ. Sed agens de propria iustitia prius diuidit illam in generalem, & particularem, vt patet ex d. q. 58. art. 6. & 7. q. 59. art. 1. vbi simili modo diuidit iustitiam. Et q. 79. art. 1. vbi explicat partes, quas integrales vocat, vtriusque iustitiæ generalis, & specialis, quatenus in communi, & propria ratione iustitiæ conueniunt. Eandem distinctionem habet 1. 2. q. 60. art. 3. ad 2. Vnde cum 2. 2. q. 61. in principio quæstionis, & in art. 1. solum ponit duas partes subiectiuas iustitiæ, loquitur de iustitia, quam specialem vocat, nam de priori iustitia generali, seu legali post quæstionem 58. nihil amplius ex professo tractat. De illa vero, & de tota hac re nonnulla tetigimus in speciali disputatione de iustitia Dei. 7. *Iustitia legalis ex doctrina D. Thom. est vera & propria iustitia.*

Vt autem aliud membrum, & ratio totius diuisionis intelligatur, quantum præsenti instituto necesse est, aduerto ex D. Tho. in omnibus locis proxime citatis, & ex communi doctrina, cum munus, & materia iustitiæ sit actio, per quam redditur debitum alteri, tria postulari ad quandam perfectam integritatem, & quasi consummatam rationem iustitiæ, scilicet, quod verum & perfectum reddat debitum, quod cum æqualitate integre reddat, quodque alterum omnino distinctum respiciat. Vnde fit, vt 8. *Iustitia quæ inter homines exercetur, tres conditiones habere debet.*

loquendo de iustitia humana, illa dicatur, & censeatur propria, & perfecta iustitia, in qua illa tria exacte inueniuntur: censentur autem inueniri in illa iustitia, quæ inter homines versatur, siue respiciat debitum communitati, vt sic, siue debitum personæ priuatæ in ordine ad commutationes, siue in ordine ad distributionem cum æquitate factam. Et ideo iustitia, vt dicit communem conceptum his virtutibus, vendicauit sibi nomen iustitiæ propriæ, seu formalis, quæ comprehendit sub se tres iustitias, legalem, distributiuam, & commutatiuam, vt tres partes subiectiuas, de quibus hic amplius dicendum non est.

9. *Quæ sint partes potentiales iustitiæ.* Aliæ igitur virtutes omnes ad alterum, vocantur partes potentiales illius propriæ iustitiæ, & sub illa consideratione censentur esse iustitiæ secundũ quid, quod nos significauimus per vocem illam *potentialis*, quia per quandam imitationem, iustitiæ vocantur, vel quia deficiunt in aliqua ex dictis conditionibus iustitiæ, vt in illa quæst.80. late D.Thom. declarat. Addit vero in 1. 2. quæst.61. art.3. quod licet hæ partes potentiales iustitię dicantur deficere ab illa principalitate iustitiæ, nihilominus possunt habere aliunde principalitatem aliam, ratione cuius emineant. Et ego addo, posse in aliqua conditione propria iustitiæ habere tantum excessum, & eminentiam, vt etiam in vera latitudine iustitiæ emineant, dicanturq; deficere à proprietate iustitiæ potius per excessum, quam per defectum, vt in secunda assertione statim explicabo.

10 *Prima assertio.* Dico ergo primo. Religio non est vera, & propria iustitia, sed ab illa distinguitur essentialiter, & ab omnibus partibus subiectiuis sub illa contentis, atq; hoc modo ponitur inter partes potentiales iustitiæ. *Ratio.* Assertio est D. Thom. & communis. Ratio autem est, quia ex dictis tribus conditionibus iustitiæ, saltem duæ non inueniuntur cum omni proprietate in religione. Vna est conditio ad alterum, nam licet homo sit res satis distincta à Deo physice, seu entitatiue: tamen moraliter est quasi vnum cum illo, quatenus est res Dei, filius, & seruus. Sic enim in hominibus non censetur esse inter Patrem, & Filium, Dominum, & seruum tam perfecta distinctio, seu alteritas, quanta ad propriam iustitiam necessaria est, idem ergo est in homine respectu Dei, vt bene notauit D.Thom.2.2.q.57.art.3.& 3.p.q.85.art.5. Alia conditio iustitiæ, in qua maxime deficit religio, est in constituenda æqualitate. Nam homo propter infirmam conditionem suam comparatione Dei, & quia quidquid est, vel habet, totum est Dei, ideo non potest debitum Deo cum æqualitate reddere. Ergo deficit religio à proprietate iustitiæ. Imo concludit hæc ratio, si attente consideretur, nullam virtutem, per quam homo reddat debitum Deo, posse esse veram, ac propriam iustitiam in illo sensu, quia necesse est, vt in omni tali virtute duæ illæ conditiones deficiant. Vnde etiam sequitur, nullum actum virtutis, quo homo reddit debitum Deo, posse esse elicitum ab aliqua ex illis tribus proprijs iustitijs, quas inter homines esse posse diximus, quia illæ virtutes cum veram æqualitatem de se constituant, non attingunt Deum. Et ita primo, & per se differt religio à propria iustitia, quod iustitia propria & humana versatur inter homines, Religio autem per se respicit debitum Deo.

11. *Obiectio Durandi contra propositum affertur.* Contra hanc assertionem referri potest Durandus in 4. d.14. q.2. vbi vult, pœnitentiam, quatenus Deo reddit satisfactionem, esse propriam iustitiam, eandem nimirum commutatiuam, quæ inter homines versatur. Quod si verum est, inde concludi potest, illum defectum in religione inuentum non obstare, quo minus illa sit propria iustitia, & eadem cum humana. Et ratio reddi potest, quia debitum ad Deum satis rigorosum est, non minus, quam ad hominem. Vnde differentia illa, quod persona, cui redditur debitum, sit homo, vel Deus materialis videtur quantũ spectat ad formalitatem debiti. Quod autem homo non possit reddere æquale, etiam videtur accidentarium ad essentiam virtutis. Quia virtus non respicit effectum, sed affectum, vt dixit D.Thom. dicta quæst.81 art.6. ad 1. Nam etiam ipsa iustitia commutatiua sæpe non potest soluere æquale ex defectu facultatis, & nihilominus eiusdem virtutis, & honestatis actum elicit dando affectum soluendi quantum quis potest, etiamsi non sit tantum, quantum debet. Ad hoc autem etiam religio inclinat, nam si non reddit æquale, non est ex parte affectus, sed ex impotentia subiecti, ex qua non variatur ratio virtutis. Quod si hæc duo seruentur, non potest deesse sufficiens ratio ad alterum, quia verum debitum, & vera solutio non potest esse nisi inter personas diuersas, vel secundum rationales naturas. Et licet inter eas intercedat aliqua habitudo filij, vel serui, &c. illa est quasi materialis, & solum facit quasi metaphoricam vnitatem, quæ non excludit proprijssimam distinctionem, & alteritatem, ergo non potest impedire proprietatem iustitiæ.

Potestque hæc difficultas augeri auctoritate D. Thom. 2.2.q.79. art.1. vbi docet, hæc duo *declinare à malo, & facere bonum*, speciali quadam ratione (quam ibi explicat) esse integrales partes propriæ iustitiæ generalis, vel specialis, vt in corpore articuli diserte declarat: & tamen subdit ibidem. *Ad iustitiam generalem pertinet facere bonum debitum in ordine ad communitatem, vel ad Deum*, vel vitare malum oppositum. Sentit ergo virtutem, quæ reddit debitum Deo, esse propriam iustitiam, sicut iustitia generalis est propria iustitia, vt diximus. 12 *Confirmatur obiectio ex doctrina D. Thomæ.*

13. *Obiectio quoad primam partem dissoluitur.* Respondeo, sententiam Durandi de Pœnitentia esse falsam, & communiter reprobatam, vt in proprio loco late ostendi. Et certe Durandus ipse non consequenter loquitur, nam in 3. d. 9. q.1. ex eodem principio docuerat, Religionem deficere à propria, & perfecta ratione iustitiæ, tum quia homo est aliquid Dei, cui per religionem debitum reddit, tum etiam quia non potest illi reddere æquale. Et hoc confirmatur ab eo exemplo Pietatis, quæ est ad parentes: nam propter similes causas distinguitur à propria iustitia. Vnde ad rationem à nobis factam libenter admittimus, debitum religionis in tota latitudine sua rigorosius esse, quam debitum iustitiæ commutatiuæ: ac subinde ex eo capite non descendere à rigore iustitiæ, sed fortasse excedere, vt in sequenti assertione dicam. Nihilominus (quidquid sit de illo rigore) dico ex hoc capite posse sufficienter distingui religionem ab omni humana iustitia, vt D.Thom. in locis citatis ex 2.2. satis indicauit. Et ratio est, quia debitum illud ad Deum est alterius ordinis, ab omni humano debito: siue respiciamus excellentiam Dei in qua fundatur, siue Dominium, & superioritatem Dei in homines, siue quemcunque alium particularem titulum, in quo possit tale debitum fundari.

14. *Secunda pars obiectionis expeditur.* Vnde ad aliam partem de æqualitate dicitur, quando impotentia reddendi æquale non nascitur ab intrinseco, sed ex debiti magnitudine, seu quantitate materiali, & quasi homogenea, tunc habere locum obiectionem factam, secus vero esse quando impotentia ab intrinseco nascitur, id est, ex debiti excellentia, quod est alterius ordinis, & ex conditione personæ, quia vel nihil habere potest proprium respectu illius, cuius est debitor, vel quia quo magis conatur reddere, eo magis crescit debitum, quia debitum est quasi transcendentale respectu omnium operum talis debitoris ad talem creditorem comparati. Tunc enim impotentia reddendi æquale ostendit plane singularem naturam illius virtutis, quæ tale debitum reddit, longe diuersam à iustitia, quæ per se potest reddere æquale, & solum

per

per accidens interdum non potest. Vnde licet verum sit virtutem magis respicere affectum, quam effectũ: tamen etiam inclinat ad effectum proportionatum obiecto, seu debito ex natura sua talem conditionẽ habenti: Atq; ita responsum est ad vltimam partem. Nam diuersa conditio ad alterum tunc confert ad variandam rationem virtutis, vel iustitiæ, quando ratione illius oritur diuersa ratio debiti, vel intrinseca impotentia reddendi æquale, & ita contingit inter Deum, & hominem, vt explicatum est.

15. *Ad D Tho. testimonium respondetur.* Ad testimonium D. Thom. respondeo inprimis, D. Thom. accepisse iustitiam non proprie, sed late, vt dicitur de omni virtute, quæ versatur circa operationem, & non per se circa passiones. Hoc patet ex solut. ad 1. vbi ait, illas duas partes. *Declinare à malo, & facere bonum*, quæ generales videntur, speciali ratione appropriari iustitiæ, & non alijs virtutibus moralibus. *Quia aliæ virtutes morales* (inquit) *consistunt circa passiones.* Ergo intelligit partes illas appropriari iustitiæ, vt adæquate distinguitur à virtutibus, quæ consistunt circa passiones, alias inadæquata esset ratio, & in rigore falsum in ea assumeret. Vnde quod in corpore art. numeret iustitiam specialem, & generalem, & religionem: gratia exempli accipiendum est, potuisset enim, si voluisset, alia adiungere, vt pietatem, quæ facit bonum reddendo debitum parenti, & declinat à contrario malo. Vnde cum D. Th. ibi dicit ad iustitiam generalem pertinere, facere æquitatem in ordine ad communitatẽ, vel ad Deum, probabile est sumere iustitiam generalem non pro sola iustitia legali, alias illam confunderet cum religione, sed largius, prout includit partes potentiales iustitiæ. Addo tandem ibi insinuasse D Thom. religionem habere quandam maiorem proprietatem iustitiæ, quam habeant reliquæ virtutes annexæ religiosæ iustitiæ, vt in sequenti assertione declarabo.

16. *Secunda assertio.* Dico ergo secũdo. Religio in ratione debiti, quod Deo reddit, magis rigorosa iustitia est, quam ipsamet proprijssima, & perfectissima iustitia, & quam omnes aliæ partes potentiales iustitiæ, quæ extra Deum versantur, à quibus proinde essentialiter differt, vnde non tantum metaphorice, sed cum quadam proprietate iustitia ad Deum dici potest. Ad explicandam, & probandam hanc assertionem aduerto inter virtutes circa operationes, seu ad alterum, quæ ponuntur potentiales partes iustitiæ, posse discrimen quoddam considerari, nam quædam illarum reddunt proprie debitum, non minus vel interdum magis rigorosum, quam iustitia proprijssima: aliæ vero solum reddunt debitum large sumptum, & interdum largissime. Hoc significauit D. Thom. 2. 2. q. 80. dum distinxit duo membra illarum virtutum. Vnum est earum, quæ deficiunt in æqualitate, alterum illarum quæ deficiunt in ratione debiti: sub priori membro ponit primo loco Religionem, secundo Pietatem, tertio obseruantiam: sub posteriori autem membro ponit Veritatem, Gratitudinem, Gratiam, Vindicationem, prout sine iniustitia fieri potest priuata auctoritate, Liberalitatem, Affabilitatem & Amicitiam. Sentit ergo, virtutes sub priori membro contentas non deficere à perfecta ratione debiti: immo statim declarat illas reddere debitum morale, & legale, ac necessitatis: nam de cæteris in secundo membro contentis, dicit reddere debitum morale tantum. Quod vlterius subdistinguit, nam quoddam dicit esse necessarium ad honestatem virtutis, quale dicit esse in tribus illis Veritate, Gratitudine, & Vindicatione, aliud esse tantum congruentiæ, seu ad melius, vt in Affabilitate, & similibus, quas parum dicit habere de ratione debiti.

Probatur 1. pars assert.

17. *1. Assertionis pars confirmatur.* Ex hac doctrina constat ex mente D. Thom. Religionem non deficere à proprietate iustitiæ ex parte debiti. Quod autem excedat ex genere suo, probatur facile, quia excellentius est dominium Diuinum, quam humanum quodcumque illud sit, & grauior est iniuria facta Deo, quam homini, & promissio facta Deo maius debitum legale, & morale inducit, quam facta homini. Confirmatur. Quia Pietas proprie dicta, prout est virtus, quæ reddit parentibus debitum, excedit iustitiam in ratione debiti, ex suo genere, nam coniunctio maior ex se non debet minuere obligationem debitoris, nec ius creditoris, sed potius augere Vnde recte dixit Caiet. 2. 2. quæst. 57. artic. 4. Inter Patrem, & filium non esse proprie ius, sed esse plusquam ius. Et in eandem sententiam Soto inclinat lib. 1. de Iustit. quæst. 1. art. 4. vbi dixit, licet inter Patrem, & filium minuatur ratio iusti, non tamen minui rationem debiti, sed augeri. Et addit (quod hic nos intendimus) multo magis hoc conuenire homini respectu Dei. Et merito, nam quo maior est excellentia, & beneficentia Dei, quam parentum, eo maius est debitum honorandi, & colendi Deum, quam parentes. Et ideo dixit Christus Luc. 4. *Si quis venit ad me, & non odit Patrem, & matrem, &c. propter me, non est me dignus.* Ergo debitum, quod Religio respicit, superat debitum Pietatis. Propter quod dixit Ambros. in capit. 12. Luc. *Necessitudini gen ris Diuinæ Religionis pietas antefertur.* Si ergo Pietas in ratione debiti superat iustitiam, multo magis superabit Religio.

Cõfirmatio.

S. Luc. c. 4.

D. Ambros.

Atque inde tandem efficitur, Religionem superare in ratione debiti omnes alias virtutes, quæ sunt ad alterum extra Deum, nam omnes illæ inferiores sunt pietate in ratione debiti, & quia ratio sumpta ex Diuina excellentia de omnibus concludit. Addidi autem limitationem illam *Extra Deum*, vt abstinerem à comparatione Religionis cum Obedientia, & Pœnitentia, quæ aliquo modo Deum respiciunt, & debitum illi reddunt, in quibus non habent locum rationes factæ. & ideo peculiari comparatione indigent, quam sequenti capite faciemus. Hinc vero satis per se constat altera pars assertionis, nimirum, distingui religionem specie, essentialiter à virtutibus omnibus, quæ versantur circa operationes ordinatas ad alterum extra Deum, vt sunt partes potentiales iustitiæ. Tum quia ratio debiti in omnibus est diuersæ rationis, vt ostendimus: Tum etiam, quia eo ipso quod Deum proxime non attingunt, differunt à Religione in obiecto formali, & magna ex parte in materiali. 18. *Tertia pars assertionis stabilitur.*

Vna vero grauis, & moralis difficultas ex hac cõparatione oriebatur. An propter soluendum debitum ex Religione prætermittendum sit debitum ex iustitia, vel ex Pietate, aut alia simili virtute. Nam ex dictis videtur sequi pars affirmatiua. In contrarium vero est, quia non potest quis iuste omittere solutionem debiti, vt sacrificet Deo, nec patrem in necessitate relinquere, vt religiosus fiat, nec relinquere sponsam, vt votum Castitatis impleat. Sed hæ quæstiones, quæ grauissimæ sunt, non sunt hic obiter transfigendæ. Omittamus ergo illas in propria loca, quæ partim occurrent in materia de voto, partim in materia de statu Religioso, partim ad alios tractatus pertinent. 19. *Dub. An sit præferendum debitum religionis debito iustitiæ.*

Nunc dico breuiter, aliud esse loqui de obligatione negatiui præcepti, aliud de affirmatiui. De priori verum est, nunquam esse agendum contra Religionem hoc est, contra Dei honorem, & gloriam propter seruandum, vel soluendum iustitiæ, vel Pietatis humanæ debitum: & hoc probat illatio facta, quia Diuinus honor omni rei creatæ præferendus est. De posteriori autem obligatione dicendum est, non semper esse præferendum Religionis opus alijs obligationibus. Nam inprimis si Religionis actus tantum sit in consilio, & alias sit obligatio necessitatis & ex præcepto, clarum est, præferendam esse. Deinde præceptum affirmatiuum religionis non solum humanum, sed etiam Diuinum, quod obligat, quan- 20. *Breuis resolutio.*

quando aliæ circumstantiæ, vel obligationes non occurrerent, cessat sæpe, & desinit obligare pro tali tempore, propter obligationes alias Iustitiæ, vel Pietatis occurrentes: vel quia illæ magis vrgent, & obligatio Religionis potest in aliud tempus differri, vel quia, stantibus talibus obligationibus, aut circumstantijs, deest materia apta ad colendum Deum. Quia non vult Deus coli bonis alienis, sed proprijs, nec cum alterius iniuria, vel damno graui, sed de hac re (vt dixi) latius in sequentibus dicemus.

21. *Religio quomodo sit propria iustitia.* Tandem ex dictis colligitur vltima pars propositа in assertione, nimirum, Religionem esse aliquo modo propriam Iustitiam; nam licet non sit cum illa exacta ratione, quæ in Iustitia humana reperitur, & explicata iam est, est tamen cum ea proprietate, quæ ad Metaphoram excludendam satis sit. Quod annotarunt in 22. Aragon. quæst. 58. artic. 5. post 2. conclusionem, & Salon. quæst. 57. artic. 4. & quæst. 58. artic. 5. Eamque sumo ex D. Thom. in dicta quæst. 80. Nam postquam dixit, Religionem, (idemque est quoad hoc de Pietate, & Obseruantia) non deficere à proprietate Iustitiæ in ratione debiti, subdit, hoc debitum esse legale, *quod pertinet* (ait) *Ad principalem iustitiam*, vbi per *principalem iustitiam*, non intelligit solum iustitiam proprijssimam specialem, & legalem. Nam etiam Religioni attribuerat, quod reddat tale debitum proprium, & (vt sic dicam) rigorosum: ergo comprehendit sub illa principali iustitia omnes virtutes quæ reddunt proprium, & principale debitum, ergo Religio est quædam principalis iustitia, atque adeo propria iustitia, licet non exacta, modo iam explicato.

22. Vnde insinuat D. Thom. ibi alium modum diuidendi iustitiam communissime sumptam pro virtute, quæ versatur circa operationes ad alterum. Nam quædam est principalis & propria, vt est omnis illa, quæ reddit proprium, & rigorosum debitum: alia magis metaphorica. Et vtraque subdiuiditur, nam propria iustitia, quædam est exacta, & rigorosa, quæ iam vocatur simpliciter iustitia: alia est, quæ deficit in ratione ad alterum, & æqualitate constituenda, & sub hoc genere primum locum tenet Religio. Aliud item membrum subdiuidi potest in eam, quæ reddit debitum morale necessarium ad honestatem morum, & in eam, quæ solum habet congruitatem, seu decentiam absque necessitate. Estque consentanea hæc diuisio, & doctrina alteri doctrinæ D. Thom. 1. 2. quæst. 60. art. 3. vbi docet, ex ratione debiti distinguendas esse iustitias, ergo vbi in obiecto virtutis ad alterum fuerit vera & propria ratio debiti, ibi saluatur propria & vera iustitia, etiamsi in alijs conditionibus non attingat omnimodam æqualitatem, & proprietatem iustitiæ. Vbi autem ratio debiti fuerit quasi metaphorica, erit etiam metaphorica iustitia.

23. *Duæ conditiones ad rigorosam iustitiam quomodo in Religione reperiantur.* Neque huic proprietati iustitiæ obstant defectus illi in æqualitate constituenda, vel in respectu ad alterum, quia neuter defectus tantus est, vt excludat sufficientem proprietatem in vtraque conditione, licet non cum exactissima ratione. Nam æqualitatem facit, quantam potest, & quantam Deus à debitore prudentissime exigit, & hoc satis est ad propriam quandam æqualitatem, licet non summam. Et quoad hoc iuuat obiectio supra facta, quod laus virtutis in voluntate, non in potestate consistit, vt dixit D. Thom. dicta quæst. 81. articul. 6. ad 1. Quod vero spectat ad aliam conditionem, etiam constat inter Deum, & homines esse propriam habitudinem, ad alterum, vt supra etiam in quadam obiectione tactum est. Et licet ex alijs conditionibus minuatur hæc ratio ad alterum, id quidem satis est, vt Religio non sit exactissima iustitia, non vero, vt non sit propria, vt à metaphorica distinguitur. Denique illa conditio ad alterum in tantum necessaria est, in quantum ad verum debitum, & solutionem eius per aliquam operationem est necessaria, ad hoc autem sufficit ille modus alteritatis, qui est inter homines, & Deum, vt ex dictis constat, ergo.

CAPVT V.

An Religio sit virtus distincta ab omni virtute morali, quæ circa homines versatur, præsertim à Dulia.

Tota difficultas huius quæstionis consistit in explicanda distinctione virtutis Religionis ab illa virtute, qua colimus Sanctos: (nam de cæteris non est difficultas, vt ex dictis facile constat.) Ratio autem difficultatis est, quia ex dictis sequitur, virtutem Religionis, qua colimus Deum, essentialiter distinctam esse à virtute, qua colimus Sanctos, quæ Dulia specialiter appellatur, consequens autem videtur difficile. Sequela patet, quia dictum est, Religionem esse quandam iustitiam respectu Dei, quæ essentialiter distinguitur ab omni iustitia proprijssima, vel potentiali, quæ versatur circa operationes ad alterum creatum, qualis est Dulia. Minor autem probatur primo, quia vna est Charitatis virtus, qua Deum, & proximum diligimus, ergo vna est virtus Religionis, qua Deum, & proximum colimus. Probatur consequentia, quia sicut diligitur Deus per se, & homo propter Deum, ita etiam colitur Deus propter se, & Sancti propter Deum, vel sicut coli possunt Sancti propter suam sanctitatem creatam, ita etiam possunt amari propter virtutem creatam, ac supernaturalem, quam in se habent. Ergo sicut est vna Charitas ad Deum, & Sanctos, ita & vna Religio. Secundo fieri potest argumentum de virtute Obedientiæ: nam vna est tantum virtus, per quam Deo, & hominibus superioribus nobis obedimus, ergo est etiam vna virtus, qua vtrosque colimus, sed per Duliam colimus superiores homines, ergo Religio non est alia virtus ab illa. 1. *Prima dubitandi ratio.*

Circa hanc difficultatem Marsil. in 3. quæst. 8. art. 1. ad 1. opinatur, eandem esse virtutem, qua colimus Deum, & Sanctos: Licet diuersa nomina habeat secundum inadæquatos conceptus suos, nam prout colit Deum, vocatur Religio, prout Sanctos vocatur Dulia, sicut etiam eadem Dulia vocatur Hyperdulia, prout colit quosdam excellentes Sanctos. Et iuxta hanc sententiam facilis est responsio ad primam difficultatem, concedendo totum, quod infertur. Imo ex illa difficultate fortasse nata est hæc opinio, argumento sumpto à paritate rationis. Quia vero argumentum hoc ab extrinseco sumptum est, per locum intrinsecum potest reddi ratio, quia totus Sanctorum cultus est respectiuus ad Deum. Vbi autem est vnum propter aliud ibi est vnum tantum. Sed dicet aliquis, hoc solum esse verum de illo cultu, quo in Sanctis adoratur Deus principaliter, & Sancti sunt solum, vt materia, vel locus, in quo adoratur Deus, de quo cultu verum est esse à virtute Religionis, negari autem non posse, quin Sancti, vt tales sunt, aliter colantur propter intrinsecam, & supernaturalem dignitatem, quam in se habent: imo communi, & morali vsu hoc tantum modo colendos esse, vt alibi diximus, hic autem cultus non videtur respectiuus. Sed contra, nam illa etiam posterior adoratio Sanctorum respectiua est. De illa enim loquuntur Sancti, cum dicunt. *Qui colit martyrem, Deum ipsum colere*, vt ex Leontio in quodam dialogo, & ex Germano in epistola ad Ioannem refertur in 7. Syno. Actor. 4. & ita etiam loqui solent alij Patres, vt ex propria materia constat. 2. *Marsilij sententia existimantis eadem nos virtute colere Deum, & Sanctos.*

Ratio vero est, quia ipsa sanctitas, quæ est per gratiam, natura sua est respectiua ad Deum, nam est participatio quædam diuinæ naturæ, & filium Dei constituit. Ideoque sicut honor exhibitus filio regis, et- 3. *Superior sententia exemplis probatur.*

gis, etiamsi ad filium ipsum vere terminetur propter dignitatem, quæ reuera in ipso est, nihilominus est respectiuus ad Patrem, & in eum aliquo modo redundat, ita honor Sancti, vt sic natura sua tendit in Deum, non solum tanquam in vltimum finem, quo modo tendunt in eum omnia opera, eo ipso quod honesta sunt: sed speciali quodam modo tanquam in obiectum aliquo modo coniunctum. Hic enim modus coniunctionis videtur sufficiens, ad vnitatem habitus virtutis. Sicut in exemplo posito coniunctio inter Patrem, & Filium satis est, vt ab eodem habitu procedat vtriusque honor. Item legatus Regis licet in se vere adoretur propter dignitatem, quam in se habet, videtur nihilominus coli ex vi eiusdem virtutis, qua colitur Princeps, cuius legatus est. Et Pontifex quatenus Vicarius est Christi, colitur quidem per se, & proprijssime, vt persona digna tali honore, propter dignitatem, quam in se vere habet, & nihilominus satis verisimile est, coli ex vi eiusdem virtutis Religionis, qua Christus ipse colitur, quia semper est respectiuus aliquo modo cultus ille. Quia ex vi illius virtutis, qua colitur Christus, inclinatur quis ad colendum Vicarium eius, & illa virtus est sufficiens ad vincendam totam difficultatem, quæ est in illo actu, ergo non est necessaria alia virtus.

4\. *Prima assertio. Religio distinguitur re ipsa, & essentia à Dulia, & omni alia virtute quæ respicit rem creatã.*

Nihilominus communis sententia est, Religionem esse virtutem re ipsa, & essentia distinctam à virtute Duliæ, & omni alia, quæ reddit cultum personæ creatę, hæc sententia est D.Th.2.q.85.ar.4.&.q. 103.artic.3. Et est communis Theologorum in 3. d.9. Bonau. Alber. Durand. Richard. Gab. & aliorum, & Alens.3. p.q.30. m.1. art.1. §.2. vbi vtitur nominibus *Latria*, & *Duliæ*, tamen perinde est, nam Latria idem est, quod Religio, vt ex D.Tho. constat, 2.2.q.84.art. 1.& ex communi vsu. Item Concilia & Patres, quando communiter docent, Deum solum coli Latria, Sanctos Hyperdulia, indicant distinctionem inter has virtutes, saltem quoad actus ipsos, maxime quoad internos, & quoad intentiones, sub quibus cultus Deo, & Sanctis defertur. Nam in externis actibus sæpe potest esse similitudo, & conuenientia, vt constat ex materia de Adoratione, intentio autem est, quæ moraliter, & formaliter cultus distinguit. Ergo distinguuntur Religio, & Dulia in primarijs actibus suis, & internis affectibus, ergo etiam habitus distincti sunt. Probatur consequentia, quia distinctio inter illos actus non qualiscunque est, sed ex obiectis formalibus primo diuersis desumitur, sine intrinseca connexione, & habitudine eorum inter se, habitus autem, & virtutes distingui solent ex huiusmodi actibus, & obiectis. Vnde Alens. ex differentia, quæ est inter excellentiam increatam Dei, & excellentiam cuiuscumque creaturæ colligit differentiam harum virtutum. D.Thom. vero ex diuersa ratione debiti, quia debitum respectu Dei est longe alterius ordinis, quam respectu creaturæ. Quam etiam rationem tetigit Alens. in solut. argumentorum. Totum vero fundamentum est in diuersitate excellentiæ, nam inde accipit Religio totam excellentiam, & vt ita dicam, singularitatem suam: & inde etiam variatur ratio debiti.

5\. *Cultus qui fundatur in excellentia increata, quamuis applicatus ad rem creatam, pertinet proprie ad Religionem.*

Vt autem hæc ratio magis explicetur, & soluatur ratio ostensiua in contrarium facta, aduertendum est ex superius dictis circa actus, & obiectum Religionis, non esse de ratione Religionis, vt non colat, aut veneretur nisi solum Deum, aut personas increatas, potest enim interdum proxime versari circa rem, vel personam creatam, tanquam in materia immediata, quam veneratur, vel colit, sed de ratione illius esse, vt semper immediata ratio colendi aliquid, quidquid illud sit, sit excellentia increata ipsiusmet Dei, quomodocumque ad illam applicetur, id est, siue intrinsece, vt Diuinis personis, ac diuinitati, siue extrinsece per aliquam habitudinẽ vt rebus sacris, & ipsi Deo immediate consecratis vt tales sunt. Omnis ergo cultus, qui neutro ex his modis fundatur immediate in excellentia increata, sed in aliqua creata, non pertinet ad Religionem, sed nouum genus virtutis moralis requirit. Cultus autem Duliæ, qui tribuitur sanctis, non fundatur immediate in excellentia increata, sed in illa participatione creata excellentiæ, quæ illis communicata est, vt ex materia de Adoratione constat. Non pertinet ergo elicitiue ad Religionem, sed propriam virtutem requirit.

6\. *Cultus Duliæ non est formaliter respectiuus, sed virtualiter tantum ad increatam excellentiam.*

Neq; verum est, cultum hunc, seu adorationem Sanctorum respectiuum esse proprie, & formaliter, sicut est cultus imaginum, vel rerum sacrarum, sed solum virtualiter, seu largo modo dici potest respectiuus, quia qui Sanctos veneratur, virtute colit Deum, qui de suorum Sanctorum honore gaudet & illum nobis commendat, & ita loquuntur interdum Patres, sicut Christus dixit, *Quamdiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Nec gratia creata est talis, vt solum sit adorabilis ex denominatione aliqua, vel habitudine ad excellentiam increatam Dei, sed ipsa in se est quædam absoluta excellentia, quæ formaliter reddit dignam honore, & cultu personam, cui inest. Sicut natura ipsa rationalis, vel intellectualis, licet creata, reddit personam aliquo honore dignam. Neque honor in illa fundatus potest dici formaliter respectiuus ad Deum, eo quod natura illa, sit ad imaginem Dei, & participatio quædam intellectualis gradus per essentiam, qui in Deo est, quia ille honor non fundatur proxime in illo respectu formali, neque in termino eius: sed fundatur in absoluto esse, & perfectione talis naturæ. Idem ergo est in altiori veneratione, quæ fundatur in excellentia gratiæ creatæ, nam licet illa in se sit participatio diuinæ naturæ, & perfectior quædam similitudo eius, quam sit sola rationalis natura: nihilominus suum absolutum esse habet, ac intrinsecam excellentiam, quæ est fundamentum illius honoris.

7\. *Superioris sententiæ exempla non conuincunt.*

Ad exemplum autem de Patre, & filio, suppono inprimis, non esse sermonem de illis formaliter, vt relatiua sunt, quia vel relationes ipsæ formaliter sumptæ non sunt rationes adorandi, vel si ita sumãtur, non erit exemplum ad rem, quia gratia non est ratio cultus propter relationem, vt relatio est, sed propter absolutam perfectionem suam. Sic ergo loquendo de filio prout habet absolutam naturam, quam à Patre accepit, Respondeo, si sermo sit de filio naturali, esse longe diuersam rationem, quia inter talem Patrem, & Filium est quædam æqualitas, & ideo mirum non est, quod eorum veneratio ad eandem virtutem pertineat; Sic autem gratia creata non facit Filium, sed longe inferiori & quasi metaphorica ratione. Si autem sit sermo de Filio adoptiuo inter homines, sic etiam non tenet similitudo, quia illa filiatio non confert absolutam & intrinsecam perfectionem, sicut confert gratia & adoptio diuina: & ideo si aliqua veneratio talis filij in ea fundatur, illa magis est respectiua, de qua pōt esse quæstio, ad quem habitum pertineat. Idemq; est de alijs exemplis, Legati Regis, & Vicarij Christi, illæ enim dignitates nullam realem perfectionem, vel physicam excellentiam addunt personæ, & ideo in illis exemplis adoratio videri potest magis respectiua, & pertinere ad eundem habitum cum cultu Regis, vel Christi. Nihilominus tamen contrarium forte est ẽt probabilius in illis exẽplis, quia in illa persona est propria excellẽtia & moralis dignitas, q̃ sufficit ad fundandum honorẽ absolutũ diuersæ rationis. Sed de hoc al... [illegible] præsens n. non refert, quia vt dixi excellẽtia gratiæ creatę multo magis absoluta est, magisque intrinseca. Vnde cum diuersam rationẽ absolutam excellentiæ habeat, per se ẽt habet propriã honestatem, propriamque difficultatem, quæ requirit propriam virtutem. Quia licet religio possit impe-

gando

rando iuuare ad illum actum, non tamen per se elicere.

8. *Prima dubitandi ratio initio posita de exemplo charitatis expeditur.*

Superest vero, vt ad primam difficultatem ex exemplo charitatis desumptam respondeamus, quæ difficultas expediri non potest, nisi prius examinando veritatem exempli de vnitate Charitatis erga Deum, & proximum, quod ex professo tractare, videtur ab hoc loco extraneum, tamen, vt difficultas expediatur, attingemus tantum, quod videbitur necessarium. Quidam ergo moderni superati illa difficultate, fatentur esse omnimodam rationem de Charitate, & de Religione. Nam sicut duobus modis potest coli Sanctus, ita etiam duobus modis potest amari proximus, & sicut cultus Sanctorum vno modo factus, est à virtute Religionis, alio vero modo requirit virtutem distinctam: Ita amor proximi vno modo exercitus est ab eadem virtute Charitatis, qua diligitur Deus, alio vero modo postulat distinctam virtutem, quæ amicitia, vel beneficentia, aut specialis Charitas proximi dici potest, ergo nulla est differentia. Antecedens totum, quoad eam partem, quæ ad cultum spectat, in superioribus declaratum est. Nam Sancti (secluso periculo) adorari possunt non propter se, sed, vt imagines, & templa sunt Spiritus sancti, qui in eis adoratur tanquam in sua peculiari imagine, ac sede. Et hic cultus ad religionem, qua Deus ipse colitur, pertinet ex omnium sententia, vt patet ex D. Thom. 3. part. quæst. 25. art. 3. ad 3. Caietan. ibi, & 2. 2. quæst. 103. art. 3. ad 4. Alens. 3. part. quæst. 30. m. 3. art. 2. §. 1. Albert. in 3. dist. 9. art. 4. ad 2. & 3. Vuald. tom. 3. cap. 154. & latius à nobis dictum est in citato loco 3. part. Alio vero modo magis proprio, & vsitato adorantur Sancti propter intrinsecam dignitatem creatam, & excellentiam gratiæ, quam habent, & ita coluntur propria virtute Duliæ distincta à Religione.

9. Quoad alteram vero partem declaratur assumptum. Quia Charitas per se primo est amicitia ad Deum, cui ex vi talis amicitiæ volumus non solum bona intrinseca eius, sed etiam extrinseca, ex quibus vnum est, quod in hominibus honoretur, & glorificetur. Sic ergo possumus vno modo amare proximo omne bonum, etiam supernaturalem gratiam, & gloriam ex affectu immediato, & formali ad ipsum Deum, cuius bonum, id est, honor, & gloria reputatur totum illud, quod proximo amatur, seu proximus ipse, vt talibus affectus bonis. Alio vero modo potest diligi proximus ex sola beneuolentia, & complacentia ipsius, volendo illi bonum quodcunque, etiam supernaturale, & Deum ipsum ob ipsiusmet proximi commodum, vt sic dicam, sistendo in ipso tanquam in proximo, & formali obiecto; licet nunquam excludatur relatio ad Deum tanquam ad vltimum finem. Quæ distinctio amorum videtur per se manifesta, quia in illis obiectis cernitur illa duplex ratio amandi, & nihil repugnat, ita exerceri, imo vsu videtur compertum ita fieri. Primus ergo amor non est amor amicitiæ ad proximum, sed ad Deum, nam per illum actum Deo ipsi volumus bonum propter ipsum, proximo autem non ita, sed volumus illi bonum, vt sit suo modo quoddam bonum ipsius Dei: & ita ibi potius amatur proximus amore concupiscentiæ comparatione ad Deum. Et ideo ille amor ab ipsamet Charitate Dei elicitus est, & hic correspondet primæ adorationi Sanctorum, quæ est ex eadem religione Dei. Secundus vero amor est amicitiæ ad proximum, nam ex complacentia ad personam eius illi volumus omne bonum, quod per illum actum volumus, vnde etiamsi illi velimus charitatē ipsam, & Deum, non est amor amicitiæ ad Deum, sed tantum concupiscentiæ, quia illo actu non volumus Deo bonum propter ipsum, sed potius volumus Deum ipsum proximo, vt bonum eius, sicut gratia ipsa, vel Charitas amatur hic ex concupiscentiæ amore comparatione proximi. Ergo talis amor non est ex charitate Dei elicitus, cum non sit amicitia ad ipsum: ergo necesse est, vt ad aliam virtutem pertineat, quæ per se, & adæquate, vt sic dicam, versetur circa proximum, vt circa personam per se amatam, quæ propterea vocari poterit beneficentia, vel amicitia humana. Et hic amor respondet proprie Duliæ sanctorum, & ita nulla relinquitur differentia inter illas virtutes in pluralitate, vel vnitate earum circa Deum, & proximum.

10. *Proposita sententia Durando adscribitur.*

Potestque hæc sententia attribui Durando in 3. d. 9. quæst. 3. ad 1. nam respondens argumento facto de comparatione inter cultum sanctorum, & amorem proximi respondet. In charitate non esse aliam formalem rationem diligendi Deum, & proximum, quia per charitatem diligitur Deus per seipsum, *& proximus solum propter Deum. Et ideo est vna charitas.* Et subiungit. *Amicitia autem, per quam diligitur proximus propter aliquam aliam rationem, quam propter relationem, quam habet ad Deum, differt à charitate secundum speciem.* Et huic posteriori amicitiæ significat esse similem cultum Sanctorum, quia fundatur in propria eorum excellentia, vt est distincta ab excellentia Dei. Alterius vero modi colendi Sanctos mentionem non facit, quia neque est, neque esse debet vsitatus. Atque hoc modo videtur respondisse ad idem argumentum D. Thom. 2. 2. quæst. 103. artic. 3. ad 2. *Dicendum est* (inquit) *rationem diligendi proximum esse Deum. Non enim per charitatem diligimus in proximo nisi Deum, & ideo eadem charitas est, qua diligitur Deus, & proximus. Sunt autem aliæ amicitiæ differentes à charitate secundum alias rationes, quibus homines amantur.* Et his posterioribus amicitijs dicit comparari Duliam, non priori amori, in quibus verbis illa exclusiua maxime ponderanda est. *Per Charitatem non diligimus in proximo, nisi Deum.* Nam inde videtur colligi, amorem Charitatis circa proximum obseruare tantum proportionem cum illo cultu proximi, quo solus Deus per se colitur in proximo, seu in homine, & ita in his seruari proportionem, neque esse necessarium alias differentias inquirere inter Charitatem, & Religionem.

11. *Vera sententia, in qua assignatur differentia inter Charitatem, & Religionem, vt versantur circa Deum, & proximum. D. Tho. &c.*

Nihilominus Theologi communiter differentiam aliquam quoad vnitatem, vel distinctionem assignare conati sunt inter Charitatem, vt versatur circa Deum, & proximum, & Religionem, ac Duliam, vt versantur circa Deum, & Sanctos, vt patet ex Diuo Thom. 2. 2. quæst. 25. artic. 1. ad 2. & quæst. 81. artic. 4. ad 3. Alens. dicta quæstione 30. m. 1. articul. 1. §. 2. ad argum. Bonauent. in 3. d. 9. artic. 2. quæst. 4. ad 2. Albert. ibid. artic. 6. ad 1. Richard. artic. 3. quæst. 1. ad 1. & in 3. d. 27. & 28. Vbi etiam Argent. quæst. 1. art. 1. in fin. & artic. 3. & 4. Durand. quæst. 1. Scot. Gabr. Richard. Albert. ibi. Quorum sententiam ego veram existimo, licet non sit facilis ad explicandum, & probandum. Vt autem hoc, vtcunque præstemus, pauca de Charitate, vt est vna circa Deum, & proximos, præmittenda sunt. Quod enim sit aliquo modo vna dubitari non potest. Quia scriptura hoc satis significat, cum de Charitate, vt de vna virtute loquitur 1. Corinth. 13. Illique tribuit dilectionem Dei, & proximi, 1. Ioann. 4. Si diligamus inuicem: Charitas Dei in nobis perfecta est. Vnde August. epist. 29. expresse dicit, Charitate diligi Deum, & proximum, idemque constanter docent Theologi. Estque totius Ecclesiæ vnanimi consensione ita receptum, vt negari nullo modo possit. Vnde Greg. de Valen. tom 3. disp. 3. quæst. 3. p. 1. in fine, certum esse dixit, eadem Charitate, qua diligitur Deus, diligi proximum.

Eadem virtute Charitatis qua diligimus Deū, diligi & proximum.

D. Paul. 1. ad Corint. 3. Ioan. Euan. 1. epist. 4 c. D. August.

12. *Amorē proximi ex charitate esse amicitiæ.*

Addo vlterius ex Charitate diligi proximum vt amicum, atque adeo amorem charitatis, vt est amor amicitiæ, non solum erga Deum, sed etiam circa proximum versari. Ita docent Theologi, quos retuli. Et ratione declaratur primo, quia proximus

ximus diligendus est ex Charitate, non autem res irrationales, vt citati Theologi recte distinguunt, in hoc differentiam constituentes, quod proximum ex Charitate diligimus, vt amicum, hoc enim significatur proprie illa voce *ex Charitate*, quia Charitas amicitia est, res autem irrationales amare possumus per Charitatem amore concupiscentiæ illarum, ex amicitia Dei, vel proximi, non vero ipsarum, & ideo illæ non dicuntur proprie diligi ex Charitate: ergo Charitate diligitur proximus amore amicitiæ ad ipsum.

13. Secundo, Deus amat nos amore amicitiæ, licet propter suam bonitatem nos præcipue amet, & licet nos amando magis amet seipsum, quia nos amat, vt res suas, & vt media, vel materiam gloriæ suæ, ergo licet nos amemus proximum ad imitationem huius amoris Dei ex Charitate, nihilominus vere dicemur amare illum amore amicitiæ. Antecedens commune est Theologorum, D. Thom. prima parte, quæstione vigesima, articulo secundo, & 2.2. quæstion. vigesima tertia, articulo primo, Scotus in tertia, distinctione trigesima secunda, ad secundam. Et ibi Capreolus in 1. distinct. quadragesima quinta, quæstion. prima, artic. 1. & aliorum. Et de illo plura dixi Relect. 1. Disput. 1. sect. 2. num. 16. & sequentibus. Consequentia probatur ex paritate rationis, si enim in diuino amore non est contra rationem amicitiæ ad hominem, quod Deus sibi hominem amet, cur in amore meo ad Petrum, erit contra rationem amicitiæ ad eundem Petrum, quod eum Deo amem? nulla profecto reddi potest ratio. Idem argumentum
Ioann. c. 14. sumi potest ex verbis Christi, *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.* Diligit enim nos Christus, vt vere amicos sicut ibidem subdit. *Vos a-*
Ioann. c. 15. *mici mei estis, &c.* Ioann. 15. Nec dubitari potest, quin ex Charitate nos amet vt amicos, nam de se ibidem ait. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos.* At Pater ex Charitate Filium diligit, ex eadem ergo nos diligit Christus illa dilectione, de qua ibidem subiungit. *Maiorem hac dilectionē nemo habet.* Ergo ex eadem Charitate possumus, & debemus nos inuicem diligere, vt amicos. Et certe vnitatem illam animorum, de
Act. c. 4. qua legimus Actor. 4. *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna*: nec negare possumus fuisse ex Charitate, nec etiam negari potest, fuisse veram, & supernaturalem amicitiam, vt ex Patribus recte ibi confirmat noster Lorinus. Charitas ergo & Deum, & proximum amat, vt amicum.

14 Tertio ita hoc ostenditur, quia amor amicitiæ nihil aliud est quam beneuolentia cum redamatione, iuxta Aristot. 9. Eth. capit. 5. sed huiusmodi est amor charitatis ad proximum, est ergo vera amicitia ad illum. Minor quoad posteriorem partem nota est, nam ita diligimus proximum, vt ab illo redamari possimus, & debeamus: vnde quantum est ex hoc capite amor ille amicitiæ est. Prior vero pars probatur, quia ex charitate volumus proximo maximum bonum eius, scilicet, Charitatem ipsam per essentiam illi vnitam media charitate participata. Et quamuis hoc etiam simul velimus vt bonum Dei suo modo, id est, vt pertinens ad gloriam eius, hoc tamen non excludit, quin illud velimus vere, & proprie ipsi proximo, vt verum bonum eius: nam hæc duo repugnantia non sunt, vt patet in ipso amore Dei, quo nostrum bonum, vt nostrum simulque vt gloriam suam amat. In hoc enim differt creatura rationalis ab irrationali, vt notauit D. Thom. 2.2. q. 25. art. 3. quod irrationalis non est capax habendi bonum tanquam proprium, quia non habet rationem, & libertatem: & ideo, licet velimus bonum creaturæ irrationali, non tamen, vt ipsius, sed solum vt nostrum. At vero creatura rationalis est capax proprij boni propter intellectum, & libertatem, per quam potest vti suo bono, vt proprio. Vnde fit vlterius, vt sicut non est contra rationem boni proprij creaturæ rationalis, quod sit bonum Dei, & ad hoc principaliter ordinatum, imo hoc pertinet ad perfectionem, & honestatem eius, ita etiam non fit contra veram, & perfectam beneuolentiam rationalis naturæ, velle totum eius bonum, vt cedit in gloriam Dei: quia nihilominus illud est velle bonum verum, ac proprium eiusdem creaturæ, imo etiam quatenus tale est specificatiue, licet talis amor non ibi sistat, sed transeat in Deum. Simili ratione declaraui, in dicta Relectione, amorem amicitiæ Dei erga nos, quia non est propter aliorum vtilitatem, vel commodum, sed propter suam gloriam, qui respectus est adeo intrinsecus, vt excludi non debeat à vero & honesto amore amicitiæ, pari ergo ratione non imminuet veram beneuolentiam, & amicitiam proximorum inter se ex Charitate. Quæ rationes vtiq; probāt etiam illam dilectionē Charitatis, qua proximo velimus Deum, & supernaturalia dona intuitu Diuinæ beneuolentiæ, & affectus erga Deum, esse ēt veram, & supernaturalem amicitiam, non solum Dei, sed ēt proximorum. Quanq; respectu Dei sit veluti secūdarius amor (nam prior est, quo Deus in se & propter se diligitur: respectu vero proximi est primus, & purissim⁹ amor.

Hinc vlterius addo valde probabile esse, nullam esse inter homines amicitiam per se infusam intrinsece supernaturalem ex obiecto tam formali, quam materiali, præter Charitatem. Declaratur, nam duobus modis potest aliqua virtus esse per se infusa, vno modo ex obiecto formali tantum, quia sc. in eo consideratur conformitas ad supernaturalem regulam, etiamsi materia virtutis tota naturalis sit, vt contingit, v.g. in Temperantia infusa: Alio modo potest esse virtus infusa; quia & rationem formalem, & materiam, totumq; fundamentum suum habet supernaturale, ideoq; conformitas ad rationem supernaturalem in ea supernaturalis est, quia illa sola est proportionata tali materiæ, & non tantum, quia ad illam veluti eleuetur. Suppono deinde vt probabile, homines ex natura rei esse capaces virtutis moralis amicitiæ inter se, quæ naturalis sit, & acquisita. Vndeetiam fit probabile, posse huic virtuti respondere in ordine gratiæ aliam virtutem infusam, quæ in illamet materia versetur sub altiori ratione, & consideratione honestatis, & conformitatis ad rationem rectam supernaturalem, de qua virtute probabile ēt erit, esse moralem tantum, & à theologali Charitate distinctam: de hac ergo virtute modò non disputo, neq; aliquid huiusmodi de illa affirmo, vel nego. Sed assero homines, vt per gratiam vniuntur in supernaturali quadam natura, & quasi diuina, ratione cuius communicant in eodem fine supernaturali, esse capaces altioris, & supernaturalis amicitiæ, quam ideo voco intrinsece supernaturalem, quia totum id, in quo per se fundatur, supernaturale est, eique debita est supernaturalis ratio diligendi, vt amor proportionatus sit. Hanc ergo amicitiam censeo probabilissime, esse ipsam Charitatem, & non aliam virtutem specialem, vt in hoc clarius cernatur differentia inter Charitatem, & Religionem. 15 *Inter homines amicitiā per se infusam non esse nisi Charitatem.*

Probatur autem assertio primo ex dictis, quia ostensum est, proximum amari per Charitatem vero amore amicitiæ: ergo superfluum est, aliam amicitiam in hoc genere multiplicare, cum hæc sufficiat ad omne officium amicitiæ proximorum inter se. Deinde in eadem vnitate communicatione bonorum, & fine vnica tantum amicitia proportionata, & eiusdem ordinis fundatur: sed inter homines, vt eleuatos per gratiam ad finem supernaturalem est vnica communicatio, & quasi vnitas in participatione Diuinæ naturæ, & beatitudinis, ergo & vnica amicitia infusa. Si ergo Charitas est vera amicitia infusa non solum cum Deo, sed etiam cum proximo, vt est consequens ad prædictam vnitatem, & communicationem, profecto nulla alia fingenda est. 16. *Probatur proposita sententia.* *Secunda probatio.*

Tertio si esset alia, esset maxime ad amandum proxi- 17.

proximo Charitatem, & alia supernaturalia dona, & Deum ipsum, vt sunt bonum eius, in eo sistendo, vt in proximo obiecto, & fine. Hoc enim genus amoris, possibile esse admittimus, esseque bonum, & honestum, quia habet bonum obiectum, & nullam malam circumstantiam. Estque talis amor pertinens ad amorem amicitiæ talis personæ, vt per se patet, & non est amor formalis amicitiæ Dei, quia non est formalis beneuolentiæ eius, etiamsi virtute dici posset amor Dei, vel potius propter Deum, vt vltimum finem, quia talis actus fertur ex se in ipsum, sicut omnis bonus, & honestus amor. Nihilominus tamen asserimus, non esse necessarium, vt propter hunc actum, nouam Charitatem, amicitiam omnino supernaturalem ad proximum introducamus, à Charitate distinctam. Probatur primò ab inconuenienti, quia talis virtus esset theologalis, & distincta à tribus communiter numeratis. Quod enim sit distincta à Fide, & Spe, vt manifestum supponitur, quod vero distinguatur à Charitate, asseritur ab aduersarijs. Quòd autem theologalis sit, probatur, quia immediate fertur in Deum, vt in obiectum, quod diligitur, vt in finem vltimum supernaturalem proximi, erit ergo theologalis virtus, nam omnis virtus, quæ attingit Deum immediate, vt proximum obiectum, & finem, est theologalis, vt diximus. Quod si quis dicat, hunc finem, Deumque ipsum per talem virtutem amari proximo: hoc nihil obstat, quia solum amatur illi, vt obiecto, seu fini, cui tale bonum desideratur, hoc autem non est contra rationem virtutis theologicæ. Nam vnusquisque etiam amat Deum sibi, vt fini cui, & nihilominus talis amor spectat ad Spem virtutem Theologalem, quia bonum proxime amatum, & finis propter quem, est ipsemet Deus: ergo similis virtus proportionata respectu proximi erit Theologica, sicut Spes est virtus Theologica. Neque etiam refert, si quis dicat, Spem esse virtutem Theologicam, quia sperat illud bonum ab ipso Deo: nam simili modo amatur, & desideratur proximo: Vel ergo admittenda est talis virtus Theologica voluntatis à Charitate, & Spe distincta, vel dicendum est, amicitiam, qua volumus proximo supernaturalia bona, inter quæ primum, ac præcipuum est ipse Deus, non esse aliam à Charitate, qua diligimus Deum.

18. *Quarta & vltima probatio.*

Vltimo declaratur, quia licet amor amicitiæ dicatur esse ad personam, cui bonum propter se amatur, ad bonum autem, quod personæ amatur, dicatur esse concupiscentia, nihilominus absolute, & simpliciter ipsa amicitia, vnica, & simplex existens, vtrumque amat, vt ait D.Th.2.2. q.25. art.3. nam ex vtroque conficit sibi vnum obiectum, in quod simpliciter, & adæquate fertur. Quocirca cum distingui solet amor amicitiæ ab amore concupiscentiæ secundum realem, & essentialem distinctionem, non sumitur distinctio secundum illos tantum respectus inadæquatos eidem actui, sed per respectum ad diuersas personas, quæ amantur propter se, & propter bonum earum, nam quando talis amor est ad propriam personam amantem, dicitur concupiscentiæ, quando vero est ad alteram, est amicitiæ. Quomodo dixit Greg. hom. 17. in Euang. amorem debere esse ad alterum, vt possit & Charitas, seu amicitia. At vero licet amicitiæ amor in hac proprietate sumptus sit ad alterum, semper tamen supponit, vt fundamentum, vel conditionem requisitam, vnitatem aliquam inter diligentem, & dilectum, seu communicationem in aliquo bono, iuxta doctrinam D.Th. 2.2.q.23.art.1. & q.25.art.4.

19 Hinc ergo fit, vt licet personæ, quæ amicitia coniunguntur, alioqui inæquales sint, si tamen vniuntur per communicationem alicuius boni communis omnibus, eadem amicitia omnes diligantur. Ita vero cótingit in supernaturali amicitia inter Deum, & homines. Nam ratio primaria, & fundamentum huius amicitiæ est Deus ipse secundum se, tum quia eius bonum propter ipsum primario per hanc amicitiam diligitur. Tum etiam, quia hoc bonum infinitum Dei quatenus obiectum est æternæ fruitionis est quasi vnicum centrum, in quo tota hæc amicitia versatur, & terminatur. Et ideo Deus eadem Charitate per essentiam, qua diligit se, etiam homines sibi amicos diligit, & in hoc nostra Charitas participata diuinam Charitatem imitatur. Nec refert, quod participatio huius boni, & formalis beatitudo sit inæqualis, quia hic principaliter, & formaliter attenditur ipsum bonum, quo fruendum est, reliqua vero quasi via ad illud, quæ materialem potius, quam formalem diuersitatem faciunt. Maxime, quia tota illa participatio est diuini ordinis, & quodam modo eiusdem formalitatis ex parte obiecti: vnde licet in entitate sit diuersa, non tamen ita per se constituit diuersum gradum naturæ creatæ, vt possit aliter haberi, quam per specialem, & superadditam participationem diuinitatis, & in eodem genere amoris diligitur, quo ipsa diuinitas, sicut necessarium cum principali.

Ex quibus omnibus recte concluditur, necessario constituendam esse aliquam differentiam inter Charitatem & Religionem. Nam Charitas ipsa per seipsam inclinat nos ad proximos, non solum, vt ad bona amici, qui est Deus, sed etiam vt ad eos, ad quos amicitiam habemus, volendo illis supernaturalia bona, vt expresse ait D.Thom.2.3.q.25. art.2. ad 1. Religio vero per se sola, & immediate solum inclinat ad Diuinam maiestatem, & excellentiam, non vero ad sanctos, vt propriam quandam excellentiam habent, sed hoc est alterius virtutis munus, scilicet Duliæ. Volens autem D.Thom. rationem huius differentiæ assignare, 2.2.q.25. artic.1. ad 2. dixit: *Amorem respicere bonum in communi, honorem vero propriam excellentiam honorati.* Quæ verba apparent difficilia, quia etiam amor talis respicit particulare bonum personæ sic amatæ. Eandemque difficultatem habet, quod ait q.81. art.5. ad 3. Obiectum amoris esse bonum, honoris vero esse excellens: creaturæ autem communicari bonitatem Dei, non vero excellentiam. Quod est difficile, quia prout in se sunt nec bonitas, nec excellentia diuina communicatur personis creatis, secundum aliquam autem participationem ambæ communicantur. 20. *Differentia inter Charitatem & religionem.*

Possumus autem, & rem, & mentem D.Thom. ita exponere. Nam Religio formaliter respicit debitum ratione excellentiæ, vnde ex propria ratione habet respicere excellentiam secundum illum peculiarem modum, quem habet in persona tali, & sic excellentia diuina incommunicabilis est. At Charitas respicit vnionem amicitiæ, in qua non ita formaliter consideratur ille respectus, sed absolute talis bonitas, & communicatio. Quam differentiam latius attigi in 1. tom.3. p. disp.52. sect.3. Vbi etiam declaraui, hanc esse mentem D.Thom. locis citatis. Cum enim ait, amorem ferri ad bonum absolute, vel in communi, non est sensus, ferri ad bonum in communi, & non in particulari: hoc enim tam aperte falsum est, vt non potuerit in mentem D.Thom. cadere. Intelligit ergo, amorem amicitiæ ex formali ratione sua non niti in bonitate, vt constituit vnum superiorem alteri, sed vt constituit vnum cum altero. Vnde quamuis in exercito, & modo, seu gradu amoris etiam attendat modum, & gradum bonitatis, quia hoc spectat ad debitum ordinem, quem omnis virtus obseruat, nihilominus ad vnitatem amicitiæ sufficit conuenientia in aliquo communi bono, licet illud bonum non æque ab omnibus participetur, hunc enim respectum non ita attendit amor, sicut honor. Quæ differentia etiam ex vulgari, & communi sensu omnium hominum comprobari potest. Nam vbi personæ inæquales sese communicant, vt amici, quodam modo obliuiscuntur 21. *D.Tho. loca difficilia de Charitate & Religione enodantur.*

inæ-

inæqualitatis, vel illam dissimulant, vt amicitia locum habere possit: cum vero honoris ratio habenda est, tunc vniuscuiusque excellentia, & dignitas formaliter attenditur.

11. *Eadem distinctio vtriusque virtutis demonstratur magis & rationi dubitandi in principio positæ fit satis.*

Denique declaratur in hunc modum, quia amor amicitiæ semper fundatur in aliqua vnitate, impossibile enim est, vt ego alicui velim bonum propter ipsum, nisi supponam illum tamquam vnum mecum. Religio vero, & obseruantia, seu Dulia potius respiciunt distinctionem, & diuersitatem inter honorantem, & honoratum, & in ea fundantur. Hinc ergo fit, vt plures, (qui alias inter se diuersi sunt) in quantum in aliqua vnitate conueniunt, possint etiam eadem amicitia amari, licet in ratione cultus, & honoris suam distinctionem retineant. Ita ergo videtur esse in præsenti, nam Charitas est specialis amicitia supernaturalis hominis cum Deo, quæ fundatur in speciali vnitate spiritus, quam efficit gratia inter Deum, & homines, quæ vnitas eiusdem formalis rationis est inter homines inter se: licet non sit in eodem gradu, quod est veluti materiale quid ad rationem amicitiæ: & ideo Charitas non est tantum amicitia inter homines, & Deum, sed etiam inter ipsos homines, quatenus eodem vinculo inter se, quo cum Deo, vniuntur per gratiam. Religio vero non respicit hanc vnitatem, sed prorsus diuersitatem, vt dictum est. Et in hoc sensu dicitur excellentia Diuina incommunicabilis creaturæ, scilicet, vt ratio est talis cultus. Bonitas autem dicitur communicabilis, non quidem ita vt reddat creaturam æque bonam, ac Deum, sed ita vt coniungat creaturam cum Deo in vera amicitiæ vnitate, & consequenter etiam coniungat in eadem amicitia personas omnes creatas, quæ illam participant. Ita ergo satisfactum est rationi dubitandi in principio positæ. De confirmatione vero, & de virtute Obedientiæ dicemus cap. sequenti.

CAPVT VI.

Vtrum Religio sit virtus distincta ab illa, quæ debitam obedientiam Deo reddit.

1. AD considerandam propriam vnitatem virtutis Religionis, & distinctionem eius ab alijs superest, vt cum alijs virtutibus moralibus, quæ aliquo modo circa Deum proxime versantur, eique aliquod debitum reddere videntur, eam conferamus. Duas autem inuenio virtutes, quæ in hoc puncto difficultatem aliquam ingerere possunt. Vna est obedientia, & altera Pœnitentia, de priori dicemus in hoc capite, de altera in sequenti. Ratio igitur dubitandi ex supra dictis oritur. Nam diximus Religionem esse iustitiam quandam ad Deum, quia illi proprium quoddam, & rigorosum debitum reddit, at hoc etiam conuenit virtuti Obedientiæ, reddit enim obedientiam Deo, quæ illi summa cum proprietate, & rigore debetur, non minus, quam cultus, aut veneratio, ergo Obedientia est quædam iustitia ad Deum, ergo erit idem cum Religione; nam iustitia ad Deum vna tantum est. Respondebit aliquis fortasse, Obedientiam non considerare rationem debiti respectu Dei, sed solum respicere honestatem, quæ in materia præcepta resultat, ex hoc præcise, quod præcepta est, quod nos supra tractando de obiecto insinuauimus.

Ratio dubitandi ponitur.

Responsio.

2. *Refutatur ratione tradita responsio.*

Contra hoc vero obijcitur, quia Obedientia est reuera debita Deo, vnde illi fit iniuria, si ei non obediatur, ergo ad aliquam virtutem pertinet hoc debitum reddere, ergo ad Obedientiam. Illa enim videtur maxime formalis obedientia, imo sola illa videtur specialem virtutem requirere, nam illa honestas quæ in materia præcepta resultat posito præcepto non est vna, sed nunc ad temperantiam, nunc ad iustitiam, vel aliam similem virtutem, pertinet: Ergo propria, & formalis obedientia est iustitia quædam propria (licet potentialis) ad Deum. Vnde Diuus Thomas 2.2. quæstione centesima quarta, art. 2. ex ratione debiti colligit honestatem Obedientiæ: *Quia cum multa* (inquit) *debeant subditi suis superioribus. Vnum eorum est obedire illis: quod habet specialem rationem boni.* & art. 4. subiungit. *Moueri hominem ad obediendum Deo ex quadam necessitate iustitiæ.* Ergo obedientia & reddit debitum Deo, & est quædam iustitia ad ipsum, est ergo idem, quod Religio, nam sola Religio est iustitia ad Deum, & omne debitum reddit ei, alias essent plures virtutes distinguendæ, quæ varia debita Deo redderent, quod admittendum non est, vt lib. 1. tetigi, & infra dicam. Tandem confirmatur, nam qui vouit Obedientiam Deo, certum est debere illam ex speciali virtute Religionis, sed non est minus debitum illud, quo ex se, & ex vi supremæ iurisdictionis Dei ipsa Obedientia debita illi est, ergo etiam secluso voto, reddere Obedientiam debitam Deo, pertinet ad illam virtutem, quæ pro officio habet reddere debitum Deo.

In hoc puncto nullam inuenio moueri quæstionem à Doctoribus, sed omnes pro comperto videntur supponere Religionem esse virtutem distinctam ab Obedientia, vt patet ex D. Thom. 2. quæst. 104. art. & ibi Caiet. Valent. &c. Patres etiam semper de his virtutibus, vt de distinctis loquuntur. Et aperte Greg. distinxit actus earum cum dixit. *Melior est obedientia, quam victima*: de quo testimonio plura in sequentibus. Ratio autem reddi potest, quia formaliter, & in ratione honesti aliud est colere, aliud obedire, prius est officium Religionis, posterius Obedientiæ, virtutes autem ex officijs, seu actibus distinguuntur, ergo virtutes illæ distinctæ sunt. Dicet aliquis, obedire, & colere non distingui tamquam duo membra specifica omnino condistincta, sed distingui, vt generale, & speciale, nam colere generalius est, obedire autem est quoddam colere. Nam obediẽdo Deo magnum cultum ei exhibemus: transgrediendo autem præceptum eius iniuriam, & irreuerentiam illi facimus. Sicut colere, & orare distinguuntur, vt generale, & speciale, quia orare quidam cultus est.

3. Vera assertio. Religio ab Obedientia proprie distinguitur.

Probatur assertio.

Insurgit dubitatio.

Sed contra, quia licet obedire possit esse materia cultus, si ex intentione formali ad eum finem dirigatur: sicut etiam credere, vel ieiunare, tamen obedire formaliter non est colere, nec adæquate, nec tanquam particulare contentum sub generali, considerata ratione formali vtriusque, quæ ad distinctionem virtutum maxime spectanda est. Assumptum declaratur, quia formalis ratio, & intentio obediendi non respicit reuerentiam debitam personæ, cui obeditur, propter excellentiam eius, sed respicit solum honestatem, quę est in obseruantia præcepti, seu (quod perinde est) quæ est in conformitate voluntatis subditi cum voluntate superioris volentis, & potentis obligare. Et hoc significauit D. Thom. dicta quæst. 104. art. 2. ad 4. dicens: *Reuerentia directe respicit personam excellentem, Obedientia vero respicit præceptum personæ excellentis.* Velle ergo obedire formaliter non est velle colere superiorem: & ideo talis actus respectu Dei non est actus à Religione elicitus, ac proinde nec Obedientia ipsa est Religio. Et potest ex dictis hæc differentia explicari, quia obedientia etiam prout versatur circa præcepta Dei, non ita proxime tendit in Deum, sicut Religio. Tum quia Obedientia tota versatur immediate circa præceptum, & auctorem præcepti solum respicit, tanquam extrinsecam causam efficientem præcepti, vel tanquam regulam extrinsecam, cui secundum voluntatem conformari tenetur. Vnde D. Thom. dicta quæst. 104. art. 2. in corp. & ad 3. dicit. *Proprium obiectum Obedientiæ esse præceptum, quod ex alterius voluntate procedit.* Et ad 1. dicit, non facere aliquem formalem actum Obedientiæ, *nisi quando operatur ex intentione implen-*

4. Ostenditur ita diuersas esse rationes formales cultus & reuerentiæ, vt vnum non contineatur sub alio tanquam sub superiori.

Explicatio vberior positæ distinctionis.

implendi præceptum. Et August. 14. de Ciuitate cap. 12. dixit: *obedientiam commendatam esse in præcepto.* At Religio immediatius, & directius tendit in Deum, immediatius quidem, quia non nititur in præcepto eius, sed in excellentia eius, atque ita in eo, quod ipse est. Directius vero, quia non respicit Deum vt causam efficientem, sed vt personam, ad quam tendit colendo illam tanquam proximum finem, seu obiectum, cui reuerentiam defert.

5. *Ad rationem dubitandi initio positam respondetur approbando datam responsionem, & refutatio eiusdem confutatur. Notanda distinctio in Obedientia Deo debita.*

Ad difficultatem igitur propositam bene responsum est, Obedientiam non attendere formaliter ad rationem debiti respectu personæ superioris, quod attendit Religio. Sed generaliter dicit reddere debitum, quia implet obligationem præcepti, & hanc obligationem formaliter respicit. Ad replicam vero concedimus, Deo esse debitam Obedientiam. Aduertimus autem hoc duob. modis considerari posse: vno modo, vt est quid pertinens ad bona Dei, vel (vt ita dicam) ad ius quoddam, quod Deus habet in creaturam suam, pertinetque ad integritatem dominij eius, quod debet illæsum seruari: alio modo considerari posse solum vt ex illo debito, & ex vsu illius potestatis nascitur quædam specialis honestas, quæ in re præcepta inuenitur, ex hoc præcise, quod præcepta est. Dico ergo Obedientiam non habere curam soluendi hoc debitum priori ratione spectatum, sed tantum posteriori, vt explicatum est. Cum autem quæritur, an formaliter intendere, debitum hoc reddere Deo, priori modo spectatum, scilicet, quatenus quid illius, & in bonis eius extrinsecis computatur, pertineat ad aliquam virtutem, & quænam illa sit. Respondeo pertinere quidem ad aliquam virtutem, nam ibi profecto cernitur magna quædam, & specialis ratio honestatis. Arbitrorque pertinere ad specialem iustitiam ad Deum, de qua statim in puncto sequenti dicam. Et hoc existimo sensisse Diuum Thomam dicta solutione ad 4. cum distinguit inter reuerentiam, & obedientiam, & subdit, obedientiam formaliter non respicere reuerentiam personæ (vtique reddendo illi ius suum) posse tamen imperari ex reuerentia personæ. Quia nimirum ab illa virtute, quæ respicit hoc ius diuinum, optime imperatur obedientia in præceptis Dei.

6. *Loca D. Th. supra posita in meliorem sensum trahuntur iuxta eius doctrinam.*

Ad D. Thomam respondeo, loca illa ex alijs eiusdem doctrinæ locis explicanda esse. Intelligit ergo, obedientiam soluere quoddam debitum generali quadam ratione, quatenus omnis obligatio præcepti est debitum quoddam: in quo soluendo hoc habet proprium, & speciale obedientia, quod illam obligationem præcepti formaliter, ac præcise attendit. Et hæc obligatio vocatur etiam quædam necessitas iustitiæ late sumptæ pro quacumque obligatione, quæ quouis modo alterum respicit. Sic etiam facile soluitur confirmatio ibi addita, de debito orto ex obedientiæ voto, in impletione enim illius voti formaliter loquendo, id est, si præcise ex vi voti impleatur, attenditur speciale ius acquisitum Deo ex vi talis voti, ideoque actus ille, vt sic non est formaliter ex virtute obedientiæ, sed religionis.

7. *Eadem obedientia inclinamur ad obtemperandum Deo, & hominibus, non tamen eadem religione colimus Deum, & sanctos.*

Denique ex his potest sumi aliqua ratio respondendi ad comparationem relictam in præcedenti cap. inter obedientiam, & religionem in vnitate. Quanquam enim hic nec tractare velimus, nec definire illam quæstionem, an virtus obedientiæ, quatenus inclinat ad obediendum Deo, & hominibus, vna sit: supponendo tamen id, vt probabile, ratio differentiæ inquiritur, ob quam obedientia habeat illam amplitudinem, Religio vero sistat in solo Deo, & non habeat vnitatem cum virtute, quæ sanctos homines veneratur. Ratio igitur ex dictis reddi potest, quia obedientia solum attendit honestatem, quæ est in obseruatione præcepti vt sic: quæ eiusdem rationis esse videtur, siue tale præceptum manet immediate à Deo, siue per hominem. Religio autem respicit excellentiam, & debitum ratione excellentiæ, prout singularis rationis est, in Deo supra omnem creaturam, & ideo singularem virtutem requirit. Quam rationem attigit Diuus Thomas dicta quæstione 104. articulo 2. ad 4. vbi etiam adiungit, quod licet obedientia præceptorum vnius rationis sit, potest imperari à causis specie distinctis, quia obedientia ad præceptum hominis imperari potest à iustitia ad hominem, vel ab obseruantia: Obedientia vero ad Deum à religione seu iustitia ad ipsum.

CAPVT VII.

Sitne Religio virtus à Pœnitentia distincta.

DE hoc puncto tractaui in 4. tom. 3. part. & plenam eius resolutionem in hunc locum remisi, solum quoad distinctionem inter virtutem Religionis, & Pœnitentiæ. Nam de alijs opinionibus, & varijs modis explicandi Pœnitentiæ virtutem, & reducendi illam ad alias virtutes, vel Charitatis, vel Iustitiæ commutatiuæ, vel vindicatiuæ, vel in vniuersum ad omnes virtutes secundum varios actus, & materias Pœnitentiæ, ibi satis dixi. Quapropter nunc supponimus, proprios actus Pœnitentiæ, qui reducuntur ad voluntatem efficacem satisfaciendi Deo, & recompensandi iniurias ei factas, & destruendi illas, in quantum in nobis est: suppono (inquam) hos actus, vt tales sunt, non elici à Charitate, nec à Iustitia morali, & proprijssima, neque ab aliqua alia virtute particulari, excepta Religione. De hac ergo virtute sola, videndum est, an eliciat illos, & consequenter an præter illam non sit necessarium, ponere aliam virtutem propter illos actus, sed illamet secundum quendam inadæquatum conceptum vocetur pœnitentia. 1. *Quæstionis status expenditur.*

Caietan ergo 3. part. quæst. 85. art. 2. asseruit, Religionem ipsam elicere ipsum affectum pœnitentiæ, ideoque non esse necessariam aliam virtutem. Fundamentum Caietan. præcipuum, quo dicit conuinci intellectum suum, est, quia actus pœnitentiæ non potest esse primarius, seu per se primo conueniens alicui virtuti, sed tantum secundarius alicuius virtutis, ergo pœnitentia non est virtus specialis condistincta ab omnibus alijs, ergo maxime cum Religione coincidit. Primum antecedens probat, quia nulla virtus, vt sit, vel vt operetur simpliciter, & absolute necessario supponit peccatum, aut actum sibi contrarium in tali persona præcessisse. At pœnitentia quoad actus proprios pœnitentiæ, vt sic, supponit præcessisse peccatum, ergo signum est virtutem, à qua illi actus procedunt, non respicere illos actus per se primo, nec vt primarios, sed habere alios, ratione quorum potest & esse, & operari in subiecto suo, etiamsi in illo actus peccati non præcesserit. 2. *Opinio Caietan. de vnitate Religionis, & Pœnitentiæ.* *Ratio Caiet.*

Cui rationi aliqui satisfactum iri putant, excipiendo pœnitentiam in hoc à cæteris omnibus virtutibus. Nam cæteræ (inquiunt) non sunt primario ad destruendum malum, sed ad bonum per se primo tendunt, consequenter autem auersantur malum, prout tali bono contrarium. At pœnitentia tanquam medicina quædam per se primo est ad destruendum malum, ideoque nil mirum est, quod peccatum in subiecto supponat, vt in eo sit, vel saltem, vt operari possit. Sed hoc modo, vt existimo, non euacuatur difficultas argumenti. Nam de omni virtute in vniuersum verum censeo, nunquam ita versari per se primo, vel adæquate circa destructionem mali, quin principalius intendat bonum, vel vt introducendum, vel saltem, vt conseruandum. Hoc late 3. *Aliquorum responsio.*

ſate probaui in dicto tom.4. Sumiturque ſatis aperte ex D. Thom. 2.2. quæſt.79. artic.1. vbi in principio artic. ait. *Si loquamur de bono, & malo in communi, facere bonum, & vitare malum pertinet ad omnem virtutem.* Et infra dicit. *Eiuſdem virtutis eſt conſtituere aliquid, & conſtitutum conſeruare in his quæ ſunt ad alterum. Conſtituit quis æqualitatem iuſtitiæ faciendo bonum, id eſt reddendo alteri, quod ei debet: Conſeruat autem æqualitatem iuſtitiæ iam conſtitutæ, declinando à malo, id eſt, nullum nocumentum proximo inferendo.*

4. Hæc doctrina applicari poteſt ad pœnitentiam cum proportione. Nam ſi ad illam pertinet facere bonum, & conſtituere æqualitatem ad Deum, prout poteſt recompenſando offenſam, ad eam etiam ſpectat declinare à malo nullam iniuriam ei inferendo, quod non importat negationem, ſed motum voluntatis repudiantis malum, vt in eodem art. ad 2. D. Thom. dicit, ergo ex hac parte non ſupponit illa virtus, quæ eſt pœnitentia, peccatum vel iniuriam, quæ præceſſerit in tali ſubiecto, quia per ſe poteſt conſeruare illud ius diuinum illæſum, & ad hoc afficere voluntatem. Quod etiam expreſſe docuit Alenſ. 4. p. quæſt. 12. m. 1. artic. 1. §. *Ad vltim.* alias quæſt. 54. membr. 1. art. 4. vbi reſpondet, pœnitentiam eſſe in eo, qui non peccauit, *ad actum deteſtandi peccatum ſimpliciter.*

5. *Caiet. principium recipitur, improbatur illatio, & probatio.* Fundamentum ergo Caiet. non deficit in antecedente, quod aſſumit, ſed in illatione, vel ſaltem in eius probatione videtur deficere. Eſto enim, pœnitentia ſit talis virtus, quæ non neceſſario prærequirat, quod præceſſerit peccatum in ſubiecto ſuo, non inde immediate ſequitur eſſe Religionem: quia poteſt eſſe alia ſpecies virtutis, ad quam pertineat continere voluntatem, ne Deum offendat, & intendere in omnibus vitare diuinam iniuriam, diuinumque ius illæſum conſeruare, quæ ratio obiectiua videtur diuerſa à ratione cultus, quam attendit Religio: ac proinde Religionem non eſſe illam virtutem, ad quam actus pœnitentiæ ſpectant. *Inſtantia pro Caietano.* Sed contra hoc vrgere poſſumus argumentum in fauorem Caietani. Quia religio habet pro fine intrinſeco, & adæquato reddere Deo debitum proprium, & legale, ſed ſub hoc debito includitur, vel recompenſatio iniuriæ commiſſæ, vel obligatio, ne fiat, ergo totum hoc pertinet ad Religionis munus. Confirmatur primo, quia Religio eſt iuſtitia ad Deum vera, ac propria, quantum inter Deum & homines eſſe poteſt, ſed ad virtutem iuſtitiæ reſpectu alicuius pertinet recompenſatio debiti, tam contracti in actione alteri inuoluntaria, vt eſt iniuria, quam ex quocunque alio titulo: ergo. *Reſponſio aliorum.* Reſpondent aliqui pœnitentiam in hoc differre à iuſtitia, quia non pure intendit redditionem debiti, ſed intendit deſtructionem peccati, ne Deus nobis amplius iratus ſit, ſed placatus: iuſtitia vero ſolum intendit æqualitatem facere, ſiue alter, accepta ſatisfactione, maneat offenſus, ſiue placatus. Vnde aiunt, recompenſationem pro iniuria Deo facta peccando, vt præciſe reddit debitum, Deo pertinere ad Religionem, vt vero tendit ad placandum Deum offenſum, pertinere ad pœnitentiam.

6. *Vrgetur inſtantia in fauore Caietani.* Sed certe D. Thom. 3. part. quæſt. 85. artic. 3. plane fatetur eſſe pœnitentiæ munus reddere Deo quoddam debitum, ideoque eſſe partem iuſtitiæ, ſolumque deficere à perfecta iuſtitia in reddendo æquale: nunquam vero diſtinxit Pœnitentiam à Iuſtitia, vel Religione in hoc, quod intendit placare Deum, ne peccatori amplius iratus ſit, & ad hunc finem intendit deſtructionem peccati. Nec poteſt reuera ex hoc fine pœnitentia diſtingui ab alijs virtutibus. Quia placare Deum, ne nobis amplius iratus ſit, ex duplici affectu poteſt in nobis procedere. Primo ex affectu beneuolentiæ ad Deum in ſe, ſeu ex complacentia ad ipſum, & ſic intendere illum finem eſt proprius actus Charitatis, ad quam pertinet, & velle Deo omne bonum eius propter ſeipſum, & complacentia in ipſo propter ipſum, & auferre omnia impedimenta amicitiæ eius, quatenus talia ſunt. Vnde ſi in actione, & ſatisfactione pœnitentiæ, interdum ex hac intentione homo operatur, quæ optima eſt ex imperio, & motione charitatis operatur. Secundo poteſt quis intendere placare Deum antea offenſum, ne ſibi amplius iratus ſit, ex beneuolentia ad ſeipſum, & propter proprium commodum, quia magnum ſuum detrimentum reputat, & merito, habere Deum ſibi iratum. Et hic affectus, ſicut non eſt Iuſtitiæ, ita non eſt proprius pœnitentiæ, ſed eſt amoris proprij commodi, qui eſt beneuolentia quędam ad ſeipſum, quæ concupiſcentia nominatur. Quod ſi ſupernaturaliter habeatur, pertinet proprie ad virtutem Spei, ad quam pertinet (vt alibi dixi) ſupernaturalis amor concupiſcentiæ ſuiipſius. Vnde illa intentio placandi Deum ſic accepta, non differt ab eo, quod Concil. Trident. dixit, veram pœnitentiam debere eſſe cum ſpe veniæ. Quid eſt enim placare Deum, niſi intendere conſequi veniam ab illo? Intendere autem veniam, & ſperare illam, idem ſunt: habere autem ſpem veniæ, omnes fatentur eſſe actum ſpei præuium ad pœnitentiam, & quaſi imperantem illam. Non ergo debet illud motiuum placandi Deum poni, vt peculiare pœnitentiæ, neque inuolui cum proprio eius motiuo, quod eſt recompenſare Dei offenſam, propter iuſtitiæ æquitatem.

Et quoad hoc melius locutus eſt Durand. æquiparando pœnitentiam cum iuſtitia humana. Nam ſicut reſpectu hominis, cui iniuriam intuli, illud motiuum reſarciendi inæqualitatem factam, eſt per ſe honeſtum, & conſtituit iuſtitiam ad hominem: ita reſpectu Dei ſimile motiuum eſt ſufficiens ad aliquam virtutem conſtituendam, quæ non eſt niſi pœnitentia. At inter homines, licet etiam poſſit quis intendere per ſatisfactionem ſimul placare perſonam, ne ſibi amplius ſit offenſa, vel irata: hoc per ſe non ſpectat ad iuſtitiam humanam, nec poteſt aliunde procedere, quam vel ex amore beneuolentiæ erga perſonam offenſam, propter puram amicitiam, vel gratitudinem, vel aliquid huiuſmodi, vel ex timore humano illius, radicato in amore concupiſcentiæ, ſeu proprio. Sic enim interdum quis procurat placare amicum, quem offendit, ſolum quia illum, illiuſque amicitiam amat: aliquando vero intendit quis placare Regem offenſum, quia illum timet. Neque hinc multiplicantur aliæ virtutes, præter iuſtitiam elicientem, & amicitiam, vel amorem ſui imperantem. Ita ergo contingit profecto in recompenſatione diuinæ offenſæ: nec quoad hoc ratio aliqua diuerſitatis reddi poteſt. In hoc ergo nihil errauit Durandus, ſed in eo, quod inde intulit identitatem inter iuſtitiam humanam, & diuinam, falſum dixit, quia non attendit altiorem rationem debiti ex parte Dei, & inæqualitatem recompenſationis ex parte hominis, quæ poſtulant iuſtitiam alterius, & altioris rationis, vt ſupra dixi. 7. *Durandi locutio recipitur, illatio refutatur.*

At vero hæc omnia videntur ſuadere opinionem Caietan. quia hæc iuſtitia excellentior erga Deum, non videtur eſſe niſi religio. Et confirmatur, quia vel redditio debiti ad Deum, in hac generali, & adæquata ratione ſumpta eſt ſpecifica in ratione obiectiua, ita vt vnam tantum, & ſpecialiſsimam virtutem iuſtitiæ conſtituat, & ſic non diſtinguentur Pœnitentia, & religio: vel eſt generica, & ſub illa diſtingui poſſunt rationes debiti ad Deum ſpeciales, quæ ſufficiant diſtinguere eſſentialiter plures virtutes reddentes debitum Deo, & ſic non ſolum duæ diſtinguendæ erunt, ſcilicet, Religio, & pœnitentia, ſed plures aliæ, puta, gratitudo ad Deum, fidelitas ad Deum, obſeruantia ad Deum, quæ ſpecialiſsime videtur dici Religio. Patet ſequela, quia 8. *Diſcurſus pro Caiet. ſententia, quo tandem probabilis iudicatur.*

sicut aliud est debitum, quod nascitur ex iniuria illata, ita aliud est, quod nascitur ex beneficio accepto, aliud ex promissione facta, aliud ex dominio, vel excellentia personæ, ergo vel hæc omnia distinguunt virtutem vel nullum: multiplicare autem tot virtutes videtur difficile, & inusitatum, ergo sistendum est in vna virtute, quæ hoc totum munus exerceat, totúmque reuocet ad cultum adæquatum Dei. Quia cum Deus non sit capax boni vtilis, vel alterius commodi, quidquid illi redditur, vt debitum quocunque titulo, ad gloriam & cultum eius pertinet, nec potest esse aliquid huiusmodi, quod non innitatur diuinæ excellentiæ, eamque respiciat.

9. Sic igitur videtur fieri verisimilis, & probabilis opinio Caietani, quod Religio sit vnica virtus specialissima habens innumeros actus reddendi debita Deo, ex quibus quidam pertinent ad reddendum debitum pro peccato, sub qua habitudine peculiari, & per conceptum inadæquatum, illa virtus denominatur pœnitentia, re tamen vera est ipsa Religio. Est ergo hæc opinio probabilis.

10. *Vnica assertio: Religio à virtute Pœnitentiæ distinguitur.* Nihilominus existimo non fuisse opinionem D. Thomæ, nec antiquorum Theologorum, vt in. 4. tom. probaui, ideoque probabilius censeo, iustitiam ad Deum, seu virtutem, quæ reddit debitum Deo, ad minus distinguendam esse in duo membra essentialiter distincta, vt species sub proximo genere, siue singula membra sint species specialissimæ, siue subalternæ, de quo statim. Illa autem duo membra vsitatis nominibus dici possunt Religio, & pœnitentia. Quarum distinctio ex duobus attendi potest. *Probatur 1. assertio ex diuersa consideratione diuini iuris, quod respicit vtraque virtus.* Primo, ac principalius in ratione debiti, nam licet conueniant, quod vtraque respicit debitum Dei, tamen strictius, ac rigorosius videtur esse debitum Pœnitentiæ, quam Religionis. Quod ita potest explicari, nam duplex ius ex parte Dei considerare possumus, vnum, quod habet tanquam proprius, & peculiaris Dominus vitæ vel famæ suæ, vel honoris, vel aliarum rerum externarum, ad quod specialiter pertinet Dominium vitæ & mortis humanæ, & iurisdictio suprema, quam in omnes homines habet ad præcipiendum, &c. Aliud ius est, quod præcise ratione suæ excellentiæ, potentiæ, & operationis habet, vt ab omnibus colatur, & honoretur. Ex quibus duobus iuribus primum videtur rigorosius, & inducere quandam maiorem rationem debiti. Vnde etiam violatio prioris iuris videtur esse ex genere suo magis propria iniuria, seu iniustitia contra Deum. Quomodo dixit D. Thom. 2. 2. quæst. 94. art. 5. ad 1. occidere seipsum esse actum iniustitiæ contra Deum, quod videtur intelligendum de altiori iniustitia, quam sit contra hominem. Quia sicut dominium Dei in vitam hominis altius est, ita violatio illius dominij est iniustitia altioris, & grauioris rationis. Sic etiam in speciali disput. de iustitia, sect. 2. dixi, infamationem Dei, vel detractionem de Deo esse proprijssimam iniuriam Dei altioris rationis, quam sit erga homines. Vnde dici potest non solum iniuria, sed plusquam iniuria, vt in simili loquitur Caiet. 2. 2. quæst. 57. art. 4. Igitur iuxta has duas considerationes diuini iuris, videntur satis probabiliter distingui duo genera virtutum, vnum Religionis, quod reddit Deo debitum ratione excellentiæ suæ, aliud quod illæsum seruat ius diuinum in tota latitudine Dominij, & iurisdictionis eius, quod dici potest esse eiusdem strictioris iustitiæ, ad quam pertinet Pœnitentia.

11. *2. Probatur ex diuerso genere actuum & inæqualitate debiti.* Potest præterea discrimen aliud inter hæc duo genera virtutum considerari, nam hæc virtus, quam generico nomine iustitiam ad Deum appellamus, per se non exercet erga Deum, saltem ex necessitate, actum positiuum in effectu, seu obiecto, aut materia, sed solum in affectu, ex vi talis virtutis homo declinat ab omni iniuria Dei, habetque affectum conseruandi illæsum ius diuinum. Religio autem per se postulat ex parte obiecti, & materiæ positiuos actus, quibus colatur Deus, gratiæ agantur, &c. Tamen supposita læsione iustitiæ diuinæ priori modo sumptæ, ipsamet obligat ad positiuos actus, quibus illa iniuria recompensetur, & ad æqualitatem reducatur, quoad fieri possit. Et ideo tales actus censentur esse præcipui in tali virtute, & ab illis maxime denominatur pœnitentia. Hinc ergo intelligitur altius, & rigorosius esse debitum, prioris iustitiæ, quam religionis, licet vtrumque proprium, & grauissimum sit. Nam respectu superioris, & maxime Dei, maius est debitum non violandi iura eius, & non inferendi illi iniuriam, quam sit reddendi ei cultum positiuum, & demonstrationem seruitutis. Eademque ratione debitum recompensandi iniuriam, quod est proprium pœnitentiæ, vt sic, videtur ex suo genere altius, quam sit debitum colendi, (vbi iniuria non præcesserit) solum ex obseruantia debita tali excellentiæ.

Tandem in constituenda æqualitate videtur esse alia diuersitas inter has virtutes. Nam respectu Dei potentior est homo ad iniuriam faciendam, quam ad resarciendam, vt in 1. tom. 3. part. disputat. 4. late tractaui. Nam homo per se potest iniuriam facere Deo suo modo infinitam, recompensare autem ad æqualitatem non potest non solum per seipsum, suisque viribus (sic enim in hoc negotio nihil potest) sed nec per auxilium gratiæ, quia semper infinite distat à persona offensa, ex qua magnitudo iniuriæ pensatur. Quocirca si homo consideretur antequam iniuriam Deo inferat, peccando in ipsum, eumque offendendo, non potest proprie per iustitiam ad Deum æqualitatem aliquam cum illo constituere, sed ad summum potest non facere summam inæqualitatem abstinendo ab omni iniuria Dei, quantum est ex affectu & propensione talis virtutis. Quod idcirco addo, quia homo per se, neque hoc simpliciter potest nisi per Dei gratiam sibi donetur. Postquam autem homo iniuriam in Deum commisit, etiamsi per illam virtutem ad recompensandam iniuriam afficiatur, & hoc intendat, non potest quidquam facere, quo æqualiter tale debitum soluet, tum quia non solum habet naturalem conditionem infimam suæ personæ, sed etiam superadditam indignitatem peccati, tum etiam, quia infinitis alijs titulis Deo debet, quidquid in satisfactionem offerre illi potest. At vero Religio seclusa omni culpa, & iniuria, potest aliquid Deo reddere pro suo debito, quod licet non sit omnino æquale, saltem continet aliqualem solutionem primi debiti ad Deum, & in eo soluendo seruat æqualitatem, quam potest. Hæc ergo videntur sufficere ad intelligendam differentiam aliquam essentialem inter has virtutes. Quia vero communiter non solent distingui virtutes, quæ iustitiam quandam ad Deum seruant, nisi sub nomine Pœnitentiæ, & Religionis: ideo his nominibus semper vtemur. Et omnes actus, qui ad Pœnitentiam proprie non spectauerint, sub Religione comprehendemus, & eandem proportionem in pertractandis vitijs Religioni contrarijs, obseruabimus. 12. *3. Probatur ex inæqualitate solutionis vtriusque virtutis.*

CAPVT VIII.

An virtus Religionis sit vna secundum speciem vltimam, vel solum secundum genus continens sub se plures species.

Hæc quæstio de vnitate, vel de distinctione specifica virtutum, & habituum difficilem habet resolutionem, quia valde difficile est, vltimam rerum differentiam cognoscere, & proxima motiua internorum actuum, & vniuscuiusque ratione exacte discernere, & ideo proponã vtriusque partis verisimiles 1.

similes rationes, & vnicuique liberam opinandi facultatem relinquam, breuissime tamen, quid mihi, vel consultius, vel verisimilius videatur, insinuabo.

2.

Ex sententia qua Religionem genericam astruit eique varias subiicit species suadetur.

Quod ergo hæc virtus vna tantum genere sit, & sub se plures species contineat, hæc potissimum suadere videntur. Primum, quod virtutes, quæ reddunt debitum alteri, iuxta varias rationes debiti distinguuntur, sed intra latitudinem Religionis inueniuntur debita diuersarum rationum, ergo & virtutes. Maior est Diui Thomæ prima secundæ quæstione sexagesima, articulo tertio, vbi ex diuersa ratione debiti concludit, esse plures virtutes circa operationes. Sunt autem verba eius notanda. *Sed debitum, non est vnius rationis in omnibus, aliter enim debetur aliquid æquali, aliter superiori, & aliter minori: & aliter ex pacto, vel ex promisso, vel ex beneficio suscepto. Et secundum has diuersas rationes debiti, sumuntur diuersæ virtutes.* Et similem fere doctrinam habet 2. 2. quæstione 80. Et ratio est, quia si ratio debiti formaliter respicitur à virtute, profecto diuersa ratio debiti faciet formalem distinctionem in obiecto, & consequenter in ipsa virtute. Minor autem probatur ex eisdem verbis Diui Thomæ. Nam licet in Religione non inueniatur prima diuersitas ex parte personæ, cui debitum soluit, quia semper est ad superiorem, tamen altera diuersitas ex titulo ipsius debiti, hic inuenitur. Nam aliquid debetur Deo ex pacto, seu promisso, aliquid ex beneficio accepto, aliquid etiam ex vi solius excellentiæ eius. Confirmatur, quia similis varietas debiti erga proximum sufficit ad distinctionem virtutum circa eundem, nam debitum ex pacto soluit iustitia, ex promissione fidelitas, ex beneficio gratitudo, ex dignitate personæ obseruantia.

1. Ratio ex diuersis rationibus debiti.

3.

2 Ratio ex diuersitate specifica habituum.

Secundo argumentor, quia in hac virtute sunt plures habitus specie distincti, ergo & plures virtutes. Patet consequentia, quia omnes illi habitus sunt virtutes essentialiter, ergo si in propriis differentiis specificis distinguuntur, plane distinguuntur in specie virtutes, & consequenter sunt plures virtutes essentialiter. Antecedens patet, quia supra dictum est inueniri in hac virtute actus specie distinctos ex diuersa honestate proximi obiecti, quorum vnus ex alio non oritur, nec habent inter se cõnexionem, sed solum genericam conuenientiam in ratione cultus diuini, vt sunt vouere, vel iurare, orare, sacrificare. Quilibet autem ex his actibus est sufficiens ad generandum habitum, & habitus, qui per vnum fit, non recipit ab actu alio specie diuerso augmentum, vel promptitudinem aliquam circa suum actum, sed hoc est sufficiens signum distinctionis habituum, vt generatim dictum est in Metaphysica disputatione quadragesima quarta, sectione 11. Ergo vnusquisque ex his actibus generat simplicem habitum distinctum ab alio, atque adeo distinctam virtutem.

4.

3. Ratio sumitur à distinctione Religionis à Pœnitentia, & Obedientia.

Vltimo argumentari possumus, quia in duobus proxime præcedentibus capitulis ostendimus distinctionem Religionis à Pœnitentia, & Obedientia, ex diuersis debitis respectu ipsiusmet Dei, vel ex diuerso modo, aut motiuo, soluendi, vel implendi debitum. Sed non videtur intercedere minor ratio distinctionis inter debitum, verbi gratia, quod consurgit ex promissione iam facta Deo, & cultum redditum promittendo, nam illud prius est plane magis rigorosum, & legale, & necessarium ad honestatem morum, & fortasse est cuiusdam iustitiæ superioris ordinis: debitum autem, quod ante promissionem potest considerari in ipsa promissione, nec iustitiæ est, nec rigorosum, nec necessarium ad honestatem morum, sed ex quadam decentia, & volũtario cultu, ergo fere similis ratio distinctionis hic interuenit.

5.

Contrariam partem, nimirum, vnicum esse, & simplicem Religionis habitum, vnamque virtutem, quæ totum id, quod generali nomine diuini cultus comprehenditur, exhibet Deo, suadet inprimis auctoritas D. Thom. nam ita videtur sentire in dicta quæsti. 81. articul. 3. & 4 quem etiam ita intelligunt, & sequuntur Caietan. Valent. Aragonius, & alij moderni, & hoc etiam supponit Soto libro 7. de iustitia. Vnde idem Diuus Thomas proxima quæstion. 80. licet respectu hominum veritatem, gratitudinem, & obseruantiam distinguat, de Religione nihilominus semper loquitur, vt de vna tantum virtute, ei quæ tribuit omnes illos actus orandi, vouendi, & soluendi votum, adorandi, sacrificandi, &c. Et similiter in 1. 2. quæstion. 60. & vbique de hac virtute loquitur, vel de vna tantum, eodemque modo loquuntur alij Theologi in 3. distinctione 9.

Altera pars quæstionis quæ simplicem Religionis habitũ, & infimam speciem credit, proponitur ac præfertur.

6.

1 Ratio.

Accedit ratio satis congrua, nam quidquid homo reddit Deo per dictos actus Religionis, totum est sub ratione cultus, vel gloriæ, ac honoris Dei, semperque in omnibus attenditur ratio diuinæ excellentiæ, nam cum homo agit gratias Deo, respectum habet ad excellentiam eius, nimirum, vt aliter, & sub alia æstimatione illi agantur, quam homini: & sic de alijs. Ergo hoc satis est ad vnitatem virtutis. Antecedens declaratur amplius, quia homo reddendo Deo hæc debita, nullum commodum, vel vtilitatem ei afferre potest, nec proprie dominium eius augere, quia ipse ex se, & ex sua potestate, & actione, est supremus Dominus omnium, ergo solum superest ratio cultus, & honor, quæ in his omnibus actionibus Religiosis intendi possit. Ergo licet in modo colendi, vel in qualitate debiti sit in eis aliqua diuersitas, illa conuenientia in ratione cultus cum connexione in eadem excellentia Dei, erit sufficiens ad vnitatem habitus, & virtutis.

7.

2 Ratio ex eo sumitur, quod non sint sine necessitate multiplicandæ entitates.

Tandem quia sine necessitate cogente non sunt multiplicandæ res, præsertim illæ, quæ tantum sunt propter necessitatem operandi, iam vero admisimus distinctionem inter quandam iustitiam ad Deum, seu inter pœnitentiam, & Religionem propter aliquam obiectorum diuersitatem: sed ad hæc duo membra possunt facile reduci omnes actus, quibus Deo debitum reddimus, nam si qui videntur magis rigorosum debitum soluere, quam Religio obseruet, pertinebũt ad iustitiam erga Deum, & omnes alij ad vnam Religionem spectabunt, ergo. Vnde confirmatur, quia illa virtus iustitiæ ad Deum vna esse censetur, nam si iustitia commutatiua ad hominem vnica est, multo magis illa iustitia ad Deum, quæ commutatiuam imitatur quantum potest, ergo etiam virtus Religionis, prout ab illa condistincta, erit vnica species virtutis. Est enim æqualis ratio, nam sicut iustitia illa intendit diuinum ius illæsum conseruare, & in hoc fine connectit omnes actus suos, etiamsi varij esse videantur, ita Religio intendit cultum integrum, & completum diuinæ excellentiæ tribuere, & omnes actus exercet, vt habent connexionem in hoc adæquato motiuo.

8.

Iuxta 1 sent. in tres habitus tota Religio tripartitur fidelitatem, gratitudinem, & latriam.

Vtraque pars habere videtur suam probabilitatem, vt argumenta facta ostendunt. Iuxta priora vero argumenta maxime distingui possent in latitudine huius virtutis tres habitus, quos fidelitatem ad Deum, gratitudinem ad Deum, & Latriam possumus appellare. Nam Latria proprie respicit diuinam excellentiam, vt sic, quam suis actibus, tanquam signis honoris, & excellentiæ protestatur, & ideo vnica sub illa saltem ratione esse videtur. Tum quia ratio debiti videtur eadem, cum immediate ex eadem excellentia nascatur, tum etiam, quia illa distinctio signorum materialis esse videtur, tum denique, quia obseruantia erga homines, quando eandem excellentiam respicit, vna est, licet ex parte personarum, vel signorum aliquam variationem actuum, imo, & obligationum admittat, vt docet

docet D.Thom. 2.2.qu.102. art.1. ad 2. At hæc Latria est tanquam obseruantia ad Deum, ergo erit in se vna. Gratitudo autem non fundatur in excellentia, sed in beneficio accepto, & magis exhibet, & profitetur grati animi significationem, quam protestationem diuinæ excellentiæ, & ideo videtur præseferre diuersam honestatem, sicut etiam diuerso fundamento nititur: ideoque non est improbabile, ad officium hoc constituendam esse specialem virtutem ad Deum, vt sensit Cano in Relect. de Pœnitentia. Quod si hoc de gratitudine admittitur, maiori ratione de Fidelitate ad Deum idem sentiẽdum est: fundatur enim proxime non in sola excellentia Dei, neque in actione Dei erga homines, sed potius in actione hominis erga Deum, & ideo diuersam rationem honesti habet, ac proinde propriam virtutem postulare videtur. Præter has autem rationes non apparet alia probabilis ad multiplicandos plures Religionis habitus. Et ita hæc pars visa est mihi probabilis in 4. tom. saltem quoad distinctionem simplicium habituum. Nam potest quis dicere, ex illis tribus habitibus coalescere vnam virtutem Religionis, quæ aliquam vnitatem habet ex eo quod respicit adæquatam obseruantiã, & cultum Dei, quæ sine illis tribus habitibus consistere non potest, & ideo inter se habent connexionem aliquam. De quo modo loquendi contendendum non est, cum modus distinctionis, vel vnitatis iam declaratus sit, & congruum sit ita loqui, saltem propter communem vsum.

9 *Probabilitas alterius partis quæstionis expenditur.* Nihilominus etiam potest probabiliter defendi, vnam, ac simplicissimam esse virtutem Religionis, quæ omnes illos actus exercet. Quod certe de virtute per se infusa, facilius defendi, ac credi potest: Quia non acquiritur per actus, nec dat tantum facultatem operandi, sed est quasi potentia quædam, quæ facilius admittit specificam distinctionem in suis actibus. Infunditur autem hæc virtus per se primo ad digne, & cum debita reuerentia tractandum omnia, quæ ad exhibendam Deo seruitutem, illi debitam ratione suæ excellentiæ, & supremi dominij, pertinent: In quo obiecto, & fine videtur esse sufficiens vnitas, vt virtus ipsa vna sit. Maxime, quia tota illa varietas, quæ est in actibus huius virtutis habet connexionem quandam ratione vnitatis diuinæ excellentiæ, quę tota in quolibet illorum actuum semper attenditur. Nam etiam cum Deo gratiæ aguntur, habetur ratio diuinæ excellentiæ, & ratione illius intelligitur, illi esse singulari modo debita animi gratitudo. Vnde si solam honestatem grati animi spectet, non oportebit ad aliam virtutem recurrere, præter communem gratiam, ergo vt eleuetur aliquo modo respectu Dei, necessario debet obseruari diuina excellentia, & ita consurgit quædam gratitudo reddens honorem Deo, & reuerentiam excellentiæ eius, & ita iam operatur ibi Religio. Idem(que) cum proportione de fidelitate dicetur. Quare melius dicimus, omnes hos actus esse vnius Latriæ, atque ita Latriam, seu Religionem esse vnam simplicem virtutem, saltem infusam. Nam de acquisita probabile est, quod in alio loco insinuaui.

CAPVT IX.

Quem perfectionis, & excellentiæ gradum habeat Religio inter virtutes omnes.

1. *Religionis virtus Theologalibus cuiusque cedit in excellentia & dignitate* D.Thom. 2.2.q.81. art.6. similem proponens quæstionem, solum comparat Religionem ad alias virtutes morales, nec sine causa, quia cum ostensum sit, illam non esse virtutem Theologalem, tanquam manifestum supponit, Religionem esse inferiorem virtutibus Theologicis. Nec immerito, ita enim sentiunt communiter Theologi, & sumitur ex illo Pauli 1. ad Chorinth. 13. *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc.* Vbi illis tribus quasi per Antonomasiam tribuit excellentiam, & eminentiam virtutis, ideoque de illis solis est certa, & indubitata sententia, esse virtutes per se infusas: de cæteris enim solum est opinio propabilior. Quare in illis principaliter, & quasi essentialiter consistit supernaturalis iustitia infusa, vt sumitur ex Trident. sess. 6. cap. 7. Ratio denique est, quia perfectio virtutis est, vt coniungat mentem Deo, saltem vt fini, ergo illæ virtutes, quæ immediatius, & perfectius attingunt Deum, perfectiores sunt cæteris, quæ remotius in Deum ordinantur: sed virtutes Theologales propinquius, & perfectius attingunt Deum, quam Religio, vt ex supra dictis constat, sunt ergo perfectiores illa. *D. Pauli 1. ad Corint. 13.*

Solum posset quispiam dubitare de habitu piæ affectionis, qui comitatur fidem, prout est in intellectu. Nam de illo non procedit ratio facta, quia non immediate nos vnit Deo, nec præcise spectatus est virtus Theologica, vt supra dixi, sed magis est moralis. Vnde cogitare quis posset, cum Religio præfertur omnibus virtutibus moralibus, illi etiam habitui præferri. Nihilominus existimo, fidem quoad illum habitum antecedere, & præferri Religioni, quia licet per se non sit Theologica virtus, tamen per se est necessaria ad quandam Theologicam virtutem, cuius est quasi moralis foma. Item versatur circa nobilissimam materiam, puta, intellectum quem captiuat in obsequium fidei, vnde ex hac parte superat Religionem, & ex alia non est inferior in attingendo Deum in se, quia per illam materiam nobilissimo modo, & immediate illum attingit, plus est enim, ad Deum ipsum ipsimet credendo, accedere, quam signa quæcumque reuerentia illi exhibere, ergo habitus voluntatis, qui immediate mouet hominem, & eius mentem, vt priori modo Deo coniungatur, perfectior est, quam Religio, quæ posteriori modo eum mouet. Nec refert, quod Religio mouere possit ipsam Fidem, & Charitatem, vt sub ratione sua in Deum ferantur. Tum quia Religio ad summum mouere potest ad exercitium illorum actuum. Pia vero affectio quoad specificationem ad actus credendi intellectum determinat, quod longe altius, ac difficilius est. Tum etiam quia Religio solum vtitur actibus illarum virtutum, tãquam signis recognitionis, & subiectiuis ad Diuinam excellentiam, supponit autem aliunde substantiam illorum actuum. At pia affectio vtitur intellectu ad eliciendum actum fidei, quoad substantiam eius. Estque suo modo per se necessaria ad illam, & ideo hinc magis commendatur eius perfectio. Virtutes ergo Theologales quoad omnes habitus, quos includunt, perfectiores Religione sunt. 2 *Pia voluntatis affectio Religione perfectior est.*

Comparando autem Religionem ad virtutes morales, D. Thom. dicta q. 81. artic. 6. absolute, & sine limitatione affirmat, Religionem esse perfectiorem virtutem omnibus virtutibus moralibus. Potestque hoc persuaderi, quia virtutes Theologales perfectiores sunt omnibus moralibus: ergo etiam Religio est perfectior illis. Patet consequentia, quia licet Religio non sit virtus Theologalis, ita proxime ad eas accedit, vt minimum ab illis distinguatur, ergo erit perfectior alijs, quæ magis à Theologalibus distant. Nam id quod est perfectissimum, est quasi metrum, & mensura cæterorum, quod ergo ad illud propinquius accedit, cæteris perfectius est. Ratio item à priori est, quam D.Thom. tetigit, quia virtutes Theologales habent excellentiam suam ex immediata coniunctione ad Deum, quia virtus sicut ab obiecto habet speciem suam, ita ex eodem habet suam nobilitatem. Deus autem est nobilissimum obiectum, & immediata tendentia in ipsum, omnium etiam excellentior est, & ideo virtutes Theologales sunt nobilissimæ. Post illas vero 3. *Ex D.Tho. sententia vna Religio cæteras virtutes morales longo superat interuallo.*

vero Religio attingit Deum propinquius, quam reliquæ virtutes morales, ergo inde maiorem nobilitatem participat.

4\. Hæc vero assertio D. Thomæ, licet quoad plures virtutes, & fere omnes certissima, & per se clara sit, in quibusdam peculiaribus comparationibus habere potest nonnullam dubitationem, an scilicet aliqua exceptio admittenda sit. Itaque quoad omnes virtutes, quæ versantur circa passiones temperantiam, scilicet, fortitudinem, & omnes virtutes illis connexas, nulla est controuersia, nec occasio dubitandi. Item de nonnullis virtutibus connexis Iustitiæ, quæ cum proportione exercent cum proximo illud officium, quod Religio exercet cum Deo, clarum est, esse longe inferiores, vt constat de Pietate, Dulia, seu obseruantia, &c.

5\. *Caietani sententia legalem iustitiam præferens Religioni, ea tamen impugnatur.*

Primum vero dubium est de Iustitia legali. De qua Caiet. dicto artic. 6. contendit præferendam esse Religioni. Nam D. Thom. 2. 2. q. 58. art. 12. absolute, & sine limitatione dixit, iustitiam legalem esse præclariorem inter omnes virtutes morales. Tamen Religio sine dubio præstat etiam Iustitiæ legali. Et Diuus Thomas in dicto articulo sexto dum generalem, & sine vlla restrictione, vel prælatione, facit comparationem, tacite declarat comparationem in alio loco factam, scilicet, vt intelligatur esse de virtutibus moralibus, quæ Deum, vt obiectum non attingunt, sed circa ea versantur, quæ in Deum, vt in finem ordinantur, vt ibi expresse dixit D. Thomas. Deinde hoc etiam declarat, & suadet ratio, qua Diuus Thomas vtitur in dicto artic. 12. Inde enim probat iustitiam legalem esse excellentiorem, quia bonum cōmune præeminet bono particulari vnius personæ. Ex hac enim ratione constat, solum comparare iustitiam legalem cum virtutibus moralibus, quæ crica personas creatas versantur. De huiusmodi enim personis loquitur. Nam si de honore, & gloria Dei sit sermo, præferendum sine dubio est hoc bonum cuicunque bono creato, etiam cōmuni. Vnde sic potest ratio concludi, quia Religio nobilius obiectum habet, quam iustitia legalis, nam illa habet pro obiecto *cui* Deum, & pro obiecto *quod* cultum illi debitum: hæc vero pro obiecto *cui* habet rempublicam, vel cōmunitatem humanam quæ Deo longe inferior est, pro obiecto vero *quod*, habet ius seu bonum debitum huic communitati. Obiectum ergo Religionis excellentius est: ergo & ipsa Religio.

6\. *Instantia pro Caiet. sententia, ea tamen dissoluitur.*

Sed ait Caietanus, iustitiam legalem non omnino excludere Deum, quia etiam ad iustitiam pertinet reddere debitū Deo, vel satis esse inquit, quod Deus sit finis particularis Iustitiæ legalis. Vnde ita argumentatur, iustitia legalis comparatur ad Religionem, sicut totum ad partem, vel sicut imperans, & ordinans ad imperatum & ordinatum: nam & leges latæ inueniuntur de his, quæ ad Religionem spectant, & iustitia legalis non minus ordinat de reddendo debito Deo quam proximo, ergo. Sed non satis percipio, quid Caietanus his rationibus intendat. Nam si per iustitiam legalem intelligit totam collectionem virtutum, vel omnium simpliciter, vel earum, quæ sunt ad alterum, sic verum est, iustitiam legalem comparari ad Religionem, sicut totum ad partem, esseque perfectiorem non intensiue (si de sola collectione moralium virtutum loquamur) sed extensiue, quia iustitia sic sumpta non est vna virtus simpliciter, sed plures virtutes. Hæc vero comparatio impertinens est, nec D. Thomas ita loquitur de iustitia legali, cum eius perfectionem exaggerat. Neque etiam Arist. lib. 1. Ethic. cap. 1. iuxta probabiliorē intellectū. Si autē legalis iustitia accipiatur pro vna speciali virtute iustitię, quæ à cōmutatiua, & distributiua distinguitur, iuxta Doctoris Angelici doctrinam dicta. q. 58. artic. 5. & 6. Sic falsum cōparari ad Religionē, vt totum ad partem,

7\. *Solutio magis expeditur & ostenditur actus omnium virtutum, vel etiam Theologalium sub imperio Religionis contineri.*

Nam iustitia legalis sic sumpta dici solet vniuersalis iustitia secundum quandam causalitatem, & materiæ extensionem. Quod videtur Caietanus considerasse, vt eam compararet ad Religionem, vt totum ad partem. Et præcipue videtur eam considerasse, quatenus in Principe est legum latiua, & ferre potest leges in materia Religionis, in quibus ferendis etiam obseruat rationem boni communis, quod respicit hæc iustitia, veruntamen neque ob illā causam iustitia legalis potest præferri Religioni, neque ad illam comparari, vt totum, vel superior, sed vt pars, & inferior. Probatur, quia etiam Religio in causalitate, & materia habet vniuersalitatem quandam, in qua non solum æquiparatur, sed superat etiam iustitiam legalem. Patet prior pars ex supra dictis de materia, & actibus imperatis ab hac virtute, nam omnium virtutum actus sub imperio suo complectitur, quatenus eos ordinare potest ad cultum Dei. Posterior vero pars patet. Primo quia Religio non tantum moralibus virtutibus, sed etiam Theologicis imperare potest, quod non potest ita proprie, & vere dici de iustitia legali. Deinde, quia conferendo illas duas virtutes inter se, potius Religio imperat & ordinat iustitiam legalem ad suum finem, quam è conuerso. Proprio enim, & recto ordine, non debet diuinus cultus ordinari ad bonum Reipublicæ, vt ad pacem, & quietem eius, vel quid simile: sed potius totum Reipublicæ bonum ad hoc referri debet, vt Deus melius colatur, & in maiorem Dei gloriam cedat.

8\. *Religio [illegible]*

Non nego, quin etiam liceat aliquando curam Religionis in Republica haberi, vt pax eius, & omne aliud bonum melius in ea conseruetur, quia hîc finis honestus est, & medium illud ad eum obtinendum est sine dubio vtilissimum. Tamen ita hoc licitum est, sicut licet sæpe ordinare superiora bona ad bonum inferius, ita scilicet, vt tandem omnia in maiorem Dei gloriam redundent. Nam humanæ Reipublicæ bonum inferius est, ad Diuinam gloriam comparatum, & ideo Diuinum bonum, quo est Deo propinquius, eo ex se magis comparatur, vt finis, quam vt medium ad quodlibet humanum bonum. Cuius signum euidens est, quia Deus ipse vult bonum commune humanum propter gloriam suam. Igitur considerando has virtutes secundum se, & non per accidens ex intentione hominis operantis, Religio imperat iustitiæ legali, & omne bonum eius infert in finem obiectum suum. Nullo ergo modo comparatur iustitia legalis ad Religionem, vt totum ad partem. Quia non in essentia, cum sint essentialiter condistinctæ, neque in integritate, aut alio genere compositionis, cum neque vna ex alia, neque ex vtraque aliquod tertium componatur: Nec denique in virtute, aut causalitate vniuersali, cum Religio absolute, & simpliciter prior sit, ac vniuersalior, & eminentior in agendo.

9\. *Religio [illegible] est præstantissima in ratione virtutis, [illegible] in ratione iustitiæ [illegible] virtute [illegible] inferior.*

Neque quidquam refert, quod Religio ponatur inter partes potentiales iustitiæ, ac proinde deficere videatur à perfecta ratione iustitiæ. Nam si hæc ratio quidquam valeret, probaret Religionē esse virtutem minus perfectā iustitia commutatiua, imo etiam probaret iustitiam commutatiuam esse perfectiorem legali, quia conditiones iustitiæ magis integre, & exacte in ea inueniuntur. Aliud ergo est considerare rigorem, & proprietatem iustitiæ, aliud excellentiam virtutis: nam in priori deficit aliquando Religio, & ideo pars potentialis iustitiæ dicitur, vt supra explicatum est. Nihilominus tamen hoc non impedit, quominus in perfectione virtutis simpliciter superet propter excellentiam obiecti, & affectus voluntatis. Vnde D. Thom. in dicto art. 6. ad 1. in simili respondet, posse esse Religionem perfectiorem simpliciter in esse virtutis, licet in attingendo medium iustitiæ deficiat, magis ex impotentia subiecti, quam ex imperfectione voluntatis.

Quod

10. *Caiet fundam. ita magis euertuntur.* Quod vero Caietanus assumit, leges etiam ferri de his, quæ ad Religionem spectant: non video quid ad causam referat. Nam si in legislatore consideretur potentia legumlatiua, hæc est bonum alterius ordinis, & cum illa non fit comparatio, vt per se constat. Si vero consideretur prudentia legislatiua, quatenus est vera virtus, non solum intellectualis, sed etiam moralis: sic quidem illa præferri potest moralibus virtutibus: sed illa non est iustitia legalis, neque cum illa fit comparatio. At vero si in legislatore consideretur illa virtus voluntatis, quæ dirigit intentionem eius, vt recte præcipiat in quacunque materia in ordine ad commune bonum, sic quidem habet iustitia legalis excellentiam quãdam, tamen illa vincitur à Religione, quæ multo magis dirigere debet intentionem legislatoris, vt diuinam gloriam in ferendis legibus respiciat. Vnde hoc modo etiam dici potest Religio imperare vt leges ferantur non solum in sua materia, sed etiam in materiis aliarum virtutum, si ad diuinum honorem id spectet.

11. *Deus non est finis particularis iustitiæ legalis* Quapropter falsum absolute est, Deum esse finem particularem iustitiæ legalis, quia non est finis intrinsecus, & proprius, sicut est Religionis, quia non est obiectum, in quod immediate dirigat iustitia legalis actiones suas. Neque etiam est finis compræhẽsus (vt ita dicã) intrinsece in communitate illa, cuius bonum procurat iustitia legalis. Nam Deus potius est finis vltimus extrinsecus, seu obiectiuus, in cuius gloriam quodlibet humanum bonum referendum est: quod ad Religionem spectat. Denique ob eandem causam falsum est, quod Caietanus ait, ad iustitiam legalem spectare reddere debitum Deo, nisi iustitiam legalem sumat pro collectione aliqua, vel pro aliquo genere virtutum, in quibus Religio contineatur. Nam loquendo de propria, & speciali virtute iustitiæ legalis, non pertinet ad illam reddere debitum Deo, vel proximo, qui sit priuata persona, vt talis est, sed solum communitati vt sic, seu quatenus ad commune bonum illius ius spectat. Quod hoc loco fusius explicari non potest, satis vero inde probatur, quod iustitia humana, sub qua legalis continetur, non attingit vllo modo Deum, vt obiectum, cui: & hoc titulo longe inferior est Religione.

12. *Misericordia ex sententia Caietani præstat Religioni.* Secunda comparatio, de qua dubitari potest, cum misericordia fit. Nam Caiet. misericordiam præfert iustitiæ legali in dicta q.58. & 12. ergo si legalem iustitiam præfert Religioni, multo magis misericordiam. Fauetque D. Thom. 2.2. qu.30. artic.4. Vbi solam Charitatem videtur misericordiæ præferre in nobis: nam in Deo etiam Charitati misericordiam anteponit. Denique ad hoc suadendum afferri possunt illa verba Matth. 9. & 12. ex Oseæ 6. *Misericordiam volo, non sacrificium.* Quod perinde est, ac si diceretur. Malo misericordiæ opera, quam Religionis, ergo testimonio Christi, & Oseæ, opera misericordiæ meliora sunt operibus Religionis, quia quod Deus præfert, & eligit, melius est, ergo & virtus ipsa misericordiæ est melior.

13. *Vera D. Thomæ sententia Misericordiam licet aliis virtutibus præstet, Religioni tamen cedere.* Nihilominus dicendum est, Religionem esse perfectiorem virtutem misericordia. Ita sumitur ex D. Thoma dicta qu.30. vbi, cum limitatione ait, *Misericordiam esse potentissimam inter omnes virtutes, quæ ad proximum pertinent*, non vero excedere illas virtutes, quæ coniungunt hominem Deo. Nam ei, qui supra se aliquem habet, melius est coniungi superiori, quàm supplere defectum inferioris. Et quamuis ibi D. Thomas solum ponat exemplum in Charitate, non est tamen dubium, quin ea doctrina locum habeat in Spe, & Fide, quæ etiam coniungunt hominem Deo. Ob eandem ergo rationem habebit locum in Religione, quæ licet non æque, ac virtutes Theologicæ, tamen proxime post illas coniungit nos Deo, vt supremo principio, cui cultum defert. Idem confirmat D. Thomas dicta q.81. art.6. dum sine limitatione præfert Religionem cæteris virtutibus moralibus. Et ratio qua id probat, procedit etiam respectu misericordiæ, quæ non ita proxime nos vnit Deo, sicut Religio. Vnde in eadem qu. art. 1. ad 1. significat idem D. Thom. ita excedi misericordiam à Religione, sicut medium à fine, quia Religio attingit finem, propter quem misericordiæ actus imperandi sunt. Atque ita simul ratione, & auctoritate probata est nostra resolutio.

Ad locum autem Oseæ, & Matth. Hieronymus super Oseam, per *misericordiam*, videtur intelligere non nostram erga pauperes, sed Dei erga nos, quam exercet remittendo nobis peccata, vnde sic exponit. *Non in sacrificiis delector, & victimis, & multitudine holocaustorum: victima mea, & holocausta salus credentium, & conuersio peccatorum est.* Quo sensu hæc sententia æquiualet illi Psal. *Quoniam si voluisses sacrificium dedissem, vtique holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, &c.* At communius exponitur de misericordia hominis, & exponitur primo, *Misericordiam volo, & non tantum sacrificium*, seu, *nolo sacrificium sine misericordia.* Ita Anselm. Matt. 29. Non velle Deum sacrificium externum sine interno, vel quod internum præferat externo: nam per misericordiam omnia Charitatis opera ex amore Dei facta intelliguntur. Ita Maldo. Matth. 9. & sumitur ex August. libr. 10. de Ciuitate cap. 5. & 20. contra Faustum, cap. 16. Tertio significat Dominus, se non velle sacrificia hæc externa, quia illis indigeat in suam vtilitatem, ideoque, vbi necessitas proximi occurrerit, se malle misericordiam. Ita fere Bellarm. tom. 1. libro. 3. de cultu Sanctorum capit. 6. Vnde non sit, misericordiam esse meliorem, sed interdum esse magis necessariam quanquam etiam tunc melius sit ipsammet misericordiam intuitu Religionis exercere propter Deum. Et ita licet interdum materia externa propria Religionis omittenda sit propter misericordiam, internus vero cultus nunquam est necessario omittendus. Et sic facile conciliantur omnes expositiones, & veritas constat. 14. *Scripturæ loca pro Caiet. allata explicantur.*

Tertia comparatio fieri potest cum virtute Obedientiæ. Nam de Obedientia scriptum est, 1. Reg. c. 15. *Melior est Obedientia, quam victima.* Item Obedientia videtur coniunctissima Charitati, & similis in materia, quatenus volũtatem propriam voluntati Dei subijcit. Nihilominus est dicendum, Religionem esse simpliciter perfectiorem. Ita sentit licet obscure D. Thom. 2.2. quæst. 104. articul. 3. Expressius vero Caietan. ibi, qui paucis verbis rationem comprehendit dicens, *Quoniam Religio Deum, qui præcipit, colit, Obedientia vero ad eius præceptum attendit.* Rationes etiam supra factæ de iustitia legali hic habent locum, quia Religio propinquior est virtutibus Theologalibus, quam Obedientia, magisque deuouet Deo totum hominem, quam Obedientia. Et in hoc est Charitati similior, vt ex supra dictis constare potest, & infra cum agemus de deuotione magis constabit. Cum ergo Obedientia præfertur externo sacrificio, non ideo præfertur toti Religioni. Sed vt Caietanus bene notauit, præfertur sacrificium internum externo, quia illo voluntas Deo mactatur, vt Greg. dixit vlt. Moral. cap. 12. At illa interior mactatio per Religionem fit media deuotione. 15. *Confertur Religio cum Obedientia ac præfertur.*

Quarto, conferri potest cum virtute Pœnitentiæ Religio, de qua comparatione nihil scriptum inuenio. Tractat quidem D. Thom. 3. part. quæst. 85. art. 6. an Pœnitẽtia sit prima virtutum, & significat natura esse inferiorem alijs, id est, excellentia, & perfectione, quia quod est per se, melius est, quam id, quod est per accidens, aliæ autem virtutes sunt per se necessariæ, Pœnitentia vero per accidens, supposito peccato. Verumtamen D. Thom. illo in loco, inprimis 16. *Comparatur Religio cum pœnitentia, illa tamen ignobilior iudicatur.*

primis non comparat Pœnitentiam ad alias virtutes in perfectione, sed in vsu sui actus, & in hoc dicit quodammodo esse imperfectiorem Pœnitentiam, quæ comparatio est tantum secundum quid, & præterea iuxta nostram sententiam, non habet locum in virtute Pœnitetiæ quoad totam latitudinem sui obiecti suorumque actuum, sed solum in proprijssimo actu detestandi peccatum commissum, nam in alijs per se habet illa virtus vsum suorum actuũ, quoad odium peccati secundum se, & quoad propositum cauendi omnem diuinam iniuriam, & similes.

17. Quocirca facta comparatione absolute, & simpliciter inter illas virtutes quoad perfectionem earum, verisimile mihi est, antecedere virtutem iustitiæ ad Deum, quæ nomine Pœnitentiæ significatur, si distincta est à Religione. Ratio est, quia cum modo attingendi Deum immediate conuenit cum Religione, & in reddendo illi debito, attendit strictius, magisque rigorosum debitum. Vnde sicut in ordine ad proximum nobis non specialiter coniunctum perfectior virtus est iustitia propria, & rigorosa, quam aliæ virtutes illi annexæ eundẽ proximum respicientes, vt Liberalitas, Obseruantia, &c. ita inter virtutes, quæ reddunt debitum Deo, illa videtur perfectior, quæ magis de perfectione, & obligatione iustitiæ participat. Nec refert, quod in constituenda æqualitate magis videatur deficere Pœnitentia, quam Religio, vt supra insinuauimus, nam, vt notauimus etiam ex D. Thoma dicta quæstione 81. articulo 1. ad 1. defectus æqualitatis cum non sit voluntatis, sed potestatis, parum minuit perfectionem virtutis. Magis vero illam auget, quod ad conseruandum illæsum omne Diuinum ius, quantum in se est, toto affectu tendit, & quando læsum est, illud, quantum potest restaurare studet. Et in Psalm. 50. maxime commendatur sacrificium contriti cordis, vt notauit Augustinus 10. de Ciuitate, capite 5. Nec D. Thom. alienus est ab hac sententia in illa quæstione 81. articulo 6. Nam cum facit comparationem simpliciter, solas virtutes Theologales præfert absolute Pœnitentiæ. Caietanus vero saltem æquiparat Pœnitentiam Religioni, quia illas non distinguit. Vnde cum Religio numerari solet inter virtutes proximo loco post Theologales, intelligendum existimo de Religione in communi, & generice, prout omnem iustitiam ad Deum sub se comprehendit.

Vltimo fieri potest comparatio Religionis ad Prudentiam, sed hanc omittimus, quia est inter res diuersorum ordinum. Prudentia enim non tantum moralis, sed etiam intellectualis est virtus, de cuius præstantia supra reliquas virtutes morales alibi dicendum est. Atque ex his, quæ diximus de virtute Religionis, satis videtur natura eius declarata, simulque causas, materiam, & effectum eius exposuimus generatim: nam in particulari tractari amplius non possunt, nisi discurrendo per singulos actus internos, & externos huius virtutis, quod in sequentibus tractatibus faciemus, simulque dicemus de præceptis pertinentibus ad hanc virtutem, quia hæc dantur de actibus in particulari, & quia doctrina moralis circa particularia etiam versatur. 18. *Comparatur cum Prudentia.*

Finis libri tertij.

TRACTA-

TRACTATVS SECVNDVS DE PRÆCEPTIS AFFIRMATIVIS RELIGIONIS AD DEI CVLTVM, ET ADORATIONEM, præſertim externam pertinentibus.

Tractatus huius institutum explicatur.

Xplicata doctrina quaſi ſpeculatiua virtutis Religionis (ſeruando methodum, quam in pertractandis aliis virtutibus, vel ſacramentis tenere ſoleo) materiam moralem huius virtutis quaſi generaliter in hoc, & ſequenti tractatu tradere decreui; priuſquam ad nonnullos particulares actus eiuſdem virtutis, qui ſub ſpecialibus, & propriis rationibus proprias, & prolixas poſtulant diſputationes, deſcendam. Quia vero doctrina moralis de actibus humanis datur, & vt practica ſit, & vtilis, ad particularia deſcendere debet, ideo neceſſarium erit in præſenti de nonnullis actibus Religionis in particulari dicere. Tria vero capita illorum actuum diſtinguimus, vt totam moralem materiam comprehendamus. Primum complectitur actus, qui ſecundum ſubſtantiam ſuam pertinent ad alias virtutes, à quibus eliciuntur, licet à Religione poſſint ad ſuum proprium finem imperari, vt ſunt actus Fidei, Humilitatis, & virtutum omnium, vt ſupra tractatum eſt, & ſtatim attingemus. Secundum comprehendit actus, qui ex intrinſeca ratione ſua continent cultum Dei, & in nulla alia ſpecie virtutis per ſe collocantur, quos ad tres reuoco, qui ſunt Oratio, Iuramentum, & Votum: & ad Orationem Deuotionem reduco. Quamuis enim propriiſſime ſumpta, magis pertineat ad effectum cultus, quam ad cultum; hæc enim duo diſtincta ſunt, vt ſupra declaraui, & ſtatim attingam; tamẽ quia Deuotio maxime comitari ſolet Orationem præcipue mentalem, de hac tractando, ſimul rationem Deuotionis, & obligationem declarabimus. Tertium genus eſt illorum actuum, qui ex ſe non habent aliquam rationem virtutis, aut cultus, aſſumuntur tamen, ad proteſtandum Diuinam excellentiam; cuiuſmodi ſunt actus quidam externi, vt Genuflexio, Sacrificium, & ſimiles. De primo ergo genere actuum nihil dicendum eſt, quia proprias habent rationes, & præcepta, quæ aliis in locis conſiderantur; quomodo autem applicari poſſint ad cultum Dei, obiter attingemus. De actibus vero ſecundi ordinis, quantum ad ea, quæ illis propria ſunt, dicemus poſtea: hic enim ſolum ea, quæ generaliter pertinent ad rationem cultus, ad illos poterunt applicari. In hoc ergo tractatu ſolum explicabimus illa præcepta affirmatiua, quæ circa actus tertij ordinis verſantur. Diuidemus autem hunc tractatum in tres libros: Primus erit de præceptis pertinentibus ad actus ipſos: Jn ſecundo vero, & tertio de Temporibus, ac locis ad Diuinum cultum deſtinatis diſſeremus: quoniam hæ duæ circumſtantiæ præcipue ſpectantur in Diuino cultu, & materiam continent ad complementum huius doctrinæ maxime neceſſariam.

In tria capita diuiduntur actus ad Religionem pertinentes.

Tractatus diſtributio.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI DE DIVINO CVLTV, EIVSQVE PRAECEPTIS.

Cap. 7.

LIBER PRIMVS,

DE DIVINO CVLTV EX PRÆCEPTO NECESSARIO PRÆSERTIM PER OBLATIONES, DECIMAS, AC PRIMITIAS

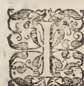

N hoc libro prius à nobis explicandum est generale præceptum de Diuino cultu, prout iuris naturalis est, ac Diuini: Hoc autem in generali breuiter poterit expediri, quia præceptum illud, quatenus affirmatiuum est, & mere naturale, valde generale est, & indefinitum, ideoque vix potest sine positiua determinatione ad praxim applicari: quapropter consequenter explicabimus, quomodo ex institutione Diuina, vel humana ad aliquos particulares actus hæc obligatio applicetur. Vnde quoniam hæc institutio non datur de actibus pure internis, sed de externis, ideo fere totus hic liber erit de actibus externis Diuini cultus, qui sub præceptum cadunt, qui ad tres positos reuocantur; videlicet oblationem, sub qua sacrificium comprehendimus, Primitiarum, ac Decimarum solutionem: nam præceptum orationis in alium tractatum reseruamus, vt dixi.

CAPVT I.

An præceptum colendi, & adorandi Deum tam corpore, quam spiritu, naturale sit.

1. NOnnulli Philosophi omnem cultum, & venerationem superioris numinis abiecerunt & repro-

Philosophi qui cultum Dei abiecerunt. probaruut, vt significat Lactant. lib. 2. Diu. instit. c. 3. Quia cum ratione naturali cognoscerent falsas esse Religiones plurium Deorum, quas Gentiles profitebantur, & veram non valerent attingere, sine religione manserunt. Et in hoc numero solet referri Comment. in 12. Met. Imo Caiet. 2.2. q. 85. art. 1. suspicatur etiam Aristotelem in eodem errore fuisse. *Impugnantur hi Philosophi.* Sed hi omnes, vt ait Paulus Rom. 1. *Videntes sibi esse sapientes stulti facti sunt.* Nam si illi credebant nullum esse verum Deum, quid magis stultū cogitari potest? si autem agnoscentes esse aliquem verum Deum, à cuius potētia, & prouidētia pendemus, & nihilominus senserunt, non esse nobis colendū, contra omnē etiam naturalem rationem locuti sunt. Nam si ratio naturalis dictat parētes esse honorādos, multo magis dictat Deum verum esse colendum. Vnde propter hos Philosophos recte dixit Paulus. *Cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt aut gratias egerunt* vnde etiam, *sunt inexcusabiles.* Fortasse tamen hi non de omni cultu sed de externo tantum loquebantur. Putarūt enim aliqui, hæc signa externa cultus respectu Dei permitti quidem posse propter vulgus, vere tamen nihil deseruire ad cultū Dei *Hæreticorū error.* Nec minus errarunt hæretici, qui dixerunt, Deum non esse adorandum actibus corporalibus, quia, *Spiritus est Deus, & in spiritu, & veritate decet adorari.* E contrario quorundā *Catholicorum falsa opinio.* etiam Catholicorū sententia fuit, adorationem propriam per sola corporis membra, illa inflectendo, vel hoc, aut illo modo in notam submissionis componendo, exhiberi posse, etiam ad Deum, quia signo, vel actu spirituali non potest talis nota submissionis intelligi, licet interius exerceri possint alii actus colendi Deum vt orandi, gratias agendi, & similes, qui nō sunt adorationes. Ex qua sententia sequitur proprium præceptum adorationis dari posse de adoratione externa, & corporali, non vero de interna, & spirituali. Contra primum errorem disputant late in 3. to. 3. p. disp. 3. sect. 1. & disp. 15. sect. 2. & tota disp. 73. Posteriorem autem sententiam copiose tractaui in 1. tom. 3. part. disp. 51. sect. 2. vbi ostendi, adorationem Dei non solum esse posse internam, & spiritualem, verum potius illam esse perfectissimam, illa ergo, quæ ibi dicta sunt, hoc loco repetere necessarium non est.

2. *An Deum possit actibus mere externis adorari.* Dico ergo inprimis, Deum posse, & debere adorari à nobis actibus mere internis, & spiritualibus. Ita docet D. Thomas d. quæst. 84. art. 2. Vnde cum in initio illius quæstionis proponit se acturum de actibus exterioribus Latriæ, & primo loco ponit adoratioem illam, per quam aliquis corpus suum ad Deum venerandum exhibet, non intelligit, solam hanc venerationem per corpus proprium habere veram rationem adorationis, sed potius supponit, Deum aliis etiam modis adorari posse, in illa autem quæstione de illo speciali modo adorandi tractare intendit, quia de aliis, vel iam dixerat, scilicet, de adoratione pure interna. in q. 82. De alia vero externa, quæ per alias actiones fieri potest, in sequentibus quæstionibus ibidem tractare disponit. Vnde in eodem articulo 2. ad 2. expresse comparat adorationem cū oratione, & dicit sicut datur oratio mentalis, ita etiam posse dari adorationem mentalem, seu internam, non datur autem in mente solus affectus orandi, sed etiam vera oratio, ergo etiam datur interius in mente non solum affectus adorandi Deum, sed etiam executio (vt sic dicam) illius affectus, atque adeo vera adoratio. Eadem est communis sententia Theologorum in 3. d. 9. Et sumitur ex Aug. 10. de Ciuit. c. 4. Damasc. lib. 4. de Fide cap. 63. & optime orat. 3. de imagin. circa medium, & aliis Patribus, quos citato loco retuli. Imo etiam in *Angeli vere Deū adorāt.* scripturis hic modus loquendi de adoratione, quam Angeli exhibent Deo, & quæ in spiritu exhiberi potest, tam frequens est, vt eum per Metaphoram, vel Tropum exponere alienum à sincera scripturæ intelligentia videatur. Ratio autem est, quia inter puros spiritus esse potest ordo, & consequenter esse possunt diuersi gradus honoris, & reuerentiæ: Nam in omni Republica bene instituta, & in omni corpore mystico recte composito hoc necessarium est, potest ergo esse reuerētia, seu honoratio spiritualis, & interna ergo etiam potest esse adoratio spiritualis, & interna Angeli ad Deum, ergo etiam in homine suo modo esse potest.

3. *Cuius potentiæ sit actus adoratio interna.* Hic vero statim occurrit quæstio, similis illi quam de oratione Theologi tractant, cuiusnam potentiæ actus sit hæc interna adoratio. Necesse est enim, vt consistat in aliqua operatione, nam adoratio actus virtutis moralis est, vnde in operatione cōsistit, ergo cum sit interna, & spiritualis, & proxime ad Deū referatur, vt ad personam adoratam, necesse est, vt voluntatis, vel intellectus actus sit. Præterea in nostra anima corpori vnita manifestum est, si non vtatur membris corporis ad Deum adorandum, nō posse id facere nisi actibus intellectus, vel voluntatis, per quod non excluditur, quin possit etiam cooperari phantasia. Necesse est ergo, vt mentalis adoratio præcipue sit actus intellectus, vel voluntatis: Non videtur autem esse voluntatis, quia in ea est affectus adorandi, qui affectus non est adoratio, sed habet illam pro obiecto, sicut affectus orandi non est oratio, sed imperat illam. Neque etiam videtur esse actus intellectus, quia omnis actus intellectus est cognitio, tum quia cognitio Dei est actus fidei, vel scientiæ, tum etiam quia stat cognoscere, & non adorare, Dæmones enim vel inuiti recognoscunt Maiestatem Dei, quam non adorant.

4. *Resolutio quæstionis.* Respondeo hanc adorationem posse esse vtriusque potentiæ actum, si ex affectu adorandi procedat, vt sit aptus ad profitendam, indicandam vel exercendam submissionem animi ad Deum. Et quidē in intellectu potest hic actus per modum cognitionis, & in nobis etiam esse poterit per modum locutionis humanæ mentalis, & internæ. Prior actus est, quando ex affectu colendi Deum applicatur intellectus ad recognoscendam Diuinam excellentiam, & recognoscit Deum, vt supremum principē, & Dominum, & hanc ipsam recogitationem illi offert in cultum, & adorationem: Quod enim hic actus in puro spiritu exerceri possit, per se notum est, neque minus euidens est illum esse sanctum & honestum. At non est alterius virtutis nisi Religionis formaliter loquendo, cum moralem honestatem habeat ab affectu, à quo procedit, & immediate oriatur ab affectu Religionis: Nec intra virtutem Religionis aliud esse potest, quā adoratio, quia formaliter nō est oratio, vt per se patet, nec etiā est deuotio, sed potius affectus ipse, à quo procedit, dici posset quædā deuotio, est ergo ꝓpriissima adoratio.

Neque refert quod illa cogitatio substantialiter (vt sic dicam) sit actus fidei, vel scientiæ, vel alterius doni Spiritus sancti, dummodo libere, & ex dicto affectu exerceatur, nam inde sumit nomen, & formalem rationem adorationis sicut genuflexio materialiter, est motus localis, tamen ex tali affectu, & intentione habet, quod sit adoratio Latriæ, vel Duliæ, &c. Vel sicut detestatio peccati ꝓpter Deum potest esse substantialiter actus Charitatis: & tamen factus ex affectu Pœnitentiæ, dici potest quædam satisfactio vel recompensatio pro offensa, quantum ab homine exhiberi potest. Atque hoc modo est etiam aptissimus actus ad hanc adorationem internā recogitatio propriæ naturæ, quatenus tam Angelus, quā Homo ex se nihil est, & vel peccat, vel peccare posset, & in omnibus bonis à Deo pendet, hæc enim cognitio, sicut animi submissionem fouet ac generat: ita est aptissima materia, vt in signū, & notā eiusdem submissionis exhibeatur. Multo enim magis genuflectitur specialiter anima coram Deo per illam recogitationē ad hunc finē ordinatā ex affectu 5.

colendi

colendi Deum, quam corporaliter genuflectatur per crurium plicationẽ, & demissionem, vsq; ad terram.

6. *Adoratio potest esse per modum locutionis.* Per modum etiam locutionis potest in nobis esse talis actus, eodem fere modo quo potest esse in nostro intellectu petitio, & gratiarum actio mentaliter loquendo per conceptus vocum nobis ad placitum significantium. Quod inprimis explicatur in actu laudandi Deum, qui absque vlla controuersia potest dicto modo in mente fieri. Et licet laus Dei specialiter numerari soleat vt actus distinctus ab adoratione, prout exhibetur per signa, quæ non sunt voces nec ita expresse significant, sicut voces: Nihilominus distinctio illa materialis potius est in signis ad cultum exhibendũ assumptis, quam in formali ratione adorationis, si laudatio fiat ex affectu ostendẽdi submissionem animi ad Deum, & profitendi supremum dominium eius, sicut ergo possumus solo spiritu, & mente laudare Deum, ita etiam adorare. Deinde intelligi hoc potest in actu interiori expressæ confessionis Diuinæ excellentiæ, & supremi dominij, facto in eiusdem Dei præsentia, per verba mentalia expresse significantia subiectionem, & submissionem illi maiestati debitam. Hæc enim interna confessio (quam esse possibilem nemo vertit in dubium) distincta est à confessione laudis Diuinæ, quia formaliter non ad hoc tendit, sed ad exhibendam debitam seruitutem, saltem confitendo, & affirmãdo esse illi debitam ratione suæ excellentię & supremi dominij, & hanc ipsam confessionem in signum illius recognitionis exhibendo. Sicut enim Homo confitendo interius coram Deo se esse peccatorem, illammet confessionem offert Deo in aliqualem satisfactionem pro peccatis, ita confitendo interius dominatum Dei in nos, & subiectionem nostram ad illum ipsammet subiectionem offerimus in notam, & signum talis subiectionis, & submissionis ad Deum, & hoc est esse adorationem.

7. *Qui voluntatis actus ad orationẽ spectent.* Denique in voluntate multi actus inueniri possunt aptissimi ad hanc animi submissionem significandum, vt in citato loco satis copiose prosecutus sum. Vnus autem videtur propriissimus, qui est admiratio, qua post considerationem Diuinę maiestatis, & excellentiæ, anima quasi suspenditur & suspensa quiescit in conspectu Dei. In quo actu multi Patres perfectissimam collocant comtemplationem, vt infra videbimus. Est autẽ admiratio actus voluntatis, vt in primo tomo tertiæ partis quæstione decima quinta, articulo octauo, declaraui, & quomodo in illo cõsistat interior reuerentia, & veneratio Dei, explicui in quæstione septima, disputatione vigesima, sectione secunda. *Admiratio quid sit.* Est enim vel genus quoddam suauissimæ complacentiæ, seu gaudij, quo aliquis veluti in stuporem rapitur cõtemplans summam excellentiam Dei super omnia dilecti, vel est genus quoddam reuerentialis timoris, quo aliquis veluti reformidat ad Deum accedere, aut maiestatem eius contemplari, prout significabant Seraphin velantia capita, & pedes suos, Isaiæ sexto *Significabant enim* (ait Dionysius capite decimo tertio de cœlesti Hierarch.) *Sacram illam, ac plenam, horroris venerationem, qua sancti celsiorem mysteriorum indaginem perhorrescunt.* Et Chrysostomus homilia 1. in eadem verba Isaiæ. *Duabus* (inquit) *alis velabant faciem, simul excludentia radium è throno procedẽtem, eo quod ferre non possent immensam illius gloriam, simul autem suam Religionem, & reuerẽtiam significantia, quam habent erga Dominum: Tali gaudio gaudẽt illa, tali lætitia exultant.* Et infra: *Facies quidem velabant propter metuendum spectaculum quodque non possent inaccessam gloriam obtueri.* Et infra. *Quare pedes velant? inexplebilem erga conditorem reuerentiam exhibere student.* Et homilia secunda. *Cum* (inquit) *etiam ipsas supernas virtutes semper maximus obtineat stupor, propterea auertunt facies, alasque vice murorum obiiciunt.* Et in alia enarrat. in cap. 6. Isai. sic ait. *Quod velabant pedes quodque operiebant terga, vtrumque indicat, eos admiratione fuisse perculsos, & ad fulgorem tantæ maiestatis contremuisse.* Et in oratione septima ex decem nuper impressis in fine tomi quinti eleganter hanc ipsam adorationem exponit. Hanc ergo internam reuerentiam, & adorationem participare possumus in hac vita per Spiritus Sancti dona, & ita interius Deum adorare per actus voluntatis nostræ: imo etiam per ipsos actus Spei, orationis, & similes, vt in loco citato latius sum prosecutus.

Dico secundo: Etiam actibus corporis, ex affectu reuerentis, ac submissi animi procedentibus, adorare possumus Deum, & debemus. 8. *An externis corporis actibus Deum adorare possimus.* Assertio est de Fide, quam docent omnes Theologi 3. distincti. 9. cum Diuo Thoma supra, & Damasceno libri. 4. de Fide capit. 13. Supponit autem hæc assertio posse Deum ab homine adorari, etiam actib. corporis, quod supra lib. 1. satis est declaratum, estque ex se, & ex vsu satis notum, quia potest homo per actum externum corporis indicare suam mentem, & internum affectum, & hæc ipsa manifestatio dicitur adoratio, quando ex affectu submittendi se alteri procedit. Supponit etiam, illum modum adorandi Deum, esse honestum. Et hoc etiam est per se euidens, quia est rationi consentaneus, & ex eo quod sit corporalis nõ habet intrinsecam indecentiam, quia nõ ordinatur ad Deum, vt illi innotescat noster animus, ac si illum ignoraret, sed vt nos omni modo nobis possibili ei seruitutem exhibeamus.

Vnde concluditur tertium, quod intendimus, 9. *Vtriusque naturæ actibus Deum colere debemus.* nempe, quod hæc etiam adoratio Deo debeatur, scilicet, quia nos duplici natura constamus, corporali nimirum, & spirituali, & ideo vtriusque actibus colere debemus Deum, quia vtriusque auctor est. Quam rationem cum aliis declarabimus de oratione vocali disputando: est enim eadem ratio. Hoc etiam suadet vetustissima consuetudo, non solum Ecclesiæ in lege gratiæ (de quo mirum non est, quod Deum factum carnem, ipsis etiam corporeis membris, & genibus flexis, & manibus extensis, adoret) verum etiam omniũ fidelium Sanctorum tam in lege veteri quam naturali, vt in veteri testamẽto passim legimus. Est etiam hic modus colẽdi tam naturalis homini, vt vix possit modo sibi accommodato aliter Deum adorare. Quia sicut intelligit spiritualia per sensibilia, & ad modum rerum corporalium, ita vix exprimit interiorem reuerẽtiam, & submissionem, nisi exhibendo aliqua sensibilia signa illius, per quæ, & suo affectui quodammodo satisfacit, & rursus per eadem in illo interiori affectu confirmatur, & crescit. Præterquam quod cum homo non sit solitarium animal, sed sociale, & inter homines viuat, expedit, vt existimationem, quam de Deo habet, & adorationem, quam illi præbet, aliis ostendat: hoc autem non fit, nisi per corporalem adorationẽ, quia homines nõ vident internos actus nostros, sed sensibiles. His ergo rationibus, & infinitis aliis necesse est, Deo adorationem etiam corporalem exhibere.

Hic vero fortasse aliquis curiose inquirat, an modus hic externæ adorationis etiam in spiritibus separatis locum habere possit, & an possit esse debitus. 10. *An modus externæ adorationis habeat locũ in spiritibus separatis.* Respondeo in primis, adorationem per propria membra corporis non habere in eis locum, quia corpora non habent. Deinde in assumptis corporibus posse illam exercere, si velint, vti in scriptura sæpe legimus, & optime declarat Chrysostomus in oratione 7. supra citata: & non est dubium, quin possit Deus eam illis pręcipere. Nam licet hoc non exigat eorum natura, tamen ad exercitium obediẽtiæ, vel propter communicationem cum hominib. posset eis præcipi. Præterea motus ipse localis Angelicus potest interdũ habere rationem cultus, & adorationis, vt si Angelus cum à Cœlo in terram descendit ex obedientia Dei illammet descensionem offerat Deo in cultum, & adorationem. Sic Angeli cum descenderunt ad præsepe, vt Christum natum adora-

adorarent, & glorificarent, illammet descensionem & detentionem in illo loco potuerunt in diuinitatis eius recognitionem ordinare. Et quando illum ascendentem in Cœlum comitabantur, tota illa comitatio habebat veram rationem cultus, & adorationis. Et his modis ad literam impletum est, quod Paul. ad Hebr. ait, *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit, & adorent eum omnes Angeli Dei*, & quod dicit ad Philippenses 2. *In nomine IESV omne genu flectatur cœlestium &c.*

11. *Animæ purgatorij possunt Deum adorare.* Imo existimo, ipsas Purgatorii animas posse adorare, & colere Deum ipsammet detentionem in illo loco, & passionem ab igne in Deum referendo. Nam sicut violenta detentio in animabus damnatis habet veram rationem pœnę, & coactæ humiliationis eo quod sit detentio in loco infimo, & vilissimo, repugnante voluntate, ita è conuerso voluntaria detentio in loco illo pœnali, sicut habet quamdam rationem voluntariæ pœnæ, ita potest assumi vt nota, & signum debitæ subiectionis ad Deum, potestque illi offerri in recognitionem supremi dominj, & potestatis eius. Quamuis enim illa detentio, seu permanentia in illo loco fortasse non sit ex imperio proprio ipsarum animarum, nec sit in potestate earum inde discedere, nihilominus potest esse obiectiue voluntaria, & hoc satis est, vt per eandem voluntatem ordinetur in cultum, & adorationem Dei. Sicut passio Martyris, vel etiam Christi Domini non erat effectiue à voluntate eius, sed à militibus, seu ministris: erat tamen obiectiue voluntaria, & hoc satis fuit, vt per modum cultus, sacrificium potuerit Deo offerre. His ergo modis potest in spiritibus saparatis, seu Angelis intelligi cultus, & adoratio per actus externos, seu imperatos, seu voluntarie ordinatos in recognitionem Diuinæ excellentiæ.

12. *Tam interna, quā externa adoratio Dei est de præcepto naturali. Explicatur quæstio, & proponitur triplex adoratio.* Dico tertio, vtramque adorationem Dei tam spiritualem, quam corporalem esse homini in præcepto ex vi ipsius legis naturalis. Loquor de hominibus, quia de Angelis dicta sufficiunt. Est ergo hæc veritas certa omnino, & communis: Vt autem illam probemus prius explicanda est. Distinguere enim possumus duplicē, vel, vt alii volunt triplicem adorationem, pure spiritualem, constantem ex spirituali, & corporali, & pure corporalem. Ego vero hanc tertiam prætermitto, quia vera non est, sed ficta. Vt enim exterior adoratio vera sit, debet vere significare talem existimationem de excellentia rei adoratæ, qualem exteriores actiones significant, & procedere ex voluntate, & affectu illam profitendi, nā si hæc conformitas signi cū interiori mēte deficiat, fictio est, & mendacium, non vera adoratio, vt recte dixit Chrysost. homil. 8. in Matth. Si autem externū signum ex tali mente procedat, vocamus illam adorationem mistam ex corpore & spiritu compositam. Pure autem spiritualis est quando sine corporali signo Deus mente colitur, vt in prima assertione explicatum est. Quod ergo ad fictam adorationem attinet, non solum præcepta non est, verumetiam est omnino prohibita, tanquam continens perniciosū mēdacium, vt infra dicemus. Adoratio autem pure spiritualis non est in hac vita determinate præcepta hominibus, quia si semper colamus Deum adoratione mista, satis implemus obligationem colendi Deum: nam licet adoremus corpore, simul adoramus ipsum in spiritu, & veritate. Et ideo dixi, non præcipi puram spiritualem adorationem determinate, quia licet præcepto adorandi Deum sæpe satis fieri possit per solam internam adorationem, numquam tamen nobis præceptum est, vt in illa sola sistamus, & ita quoad illam particulam *pura*, non est determinate præcepta, quia non est prohibitū, quin semper coniungi cum illa possit corporalis adoratio. Nullibi enim talis prohibitio reperitur, nec ratione aliqua naturali ostendi potest, nec est, cur homini prohibeatur semper operari modo faciliori, magisque accommodato naturæ suæ.

At vero è contrario adoratio mista, seu exterior est homini determinate præcepta etiam ex lege naturū: Quod nō est ita intelligendum, vt existimetur homo obligari ad vtendum semper hoc genere adorationis: est enim hoc præceptum affirmatiuum, quod non semper obligat, & sicut potest homo in multis temporibus nō adorare Deum, ita potest, si velit, sæpe adorare sola mente sine vsu membrorum corporis, quia illa adoratio est prior, & abstractior, & non pendet à posteriori, neq; vt fiat, neq; vt honestissimè fiat. Imo vtilissimū est, sæpe exercere animū in hoc adorationis modo, vel vt assuescat ad rerū spiritualium contēplationē, & vsum, vt sæpius ac frequentius possit adorare Deū, etiam vbi non est commoditas exercendi externa signa adorationis. Quod ergo dicimus, est, obligari homines ex lege naturæ, vt interdum etiam corpore Deum adorent, quia cum animo, & corpore constent, & vtrumque à Deo habeant, vtrumq; debent Deo exhibere hostiam viuentem, ac ei placentem in cultum & adorationem eius. Item quia moraliter loquēdo, & humano modo, non facile potest homo reuerenter ad Deum accedere, nisi corpore ipso signa reuerentiæ exhibeat, & per corpus ipsum animum componat: hic est enim modus homini maxime connaturalis, & licet interdum possit per spiritum ad Deum ascēdere sine demonstratione corporis, raro tamen, & post longam cōsuetudinem, & ideo cultus exterior homini præcipitur tanquam maxime connaturalis. Denique quod Paulus dixit, *Corde creditur ad iustitiā, ore autem confessio fit ad salutem*, ad cultum etiam religiosū Dei applicari potest, oportet enim vt homo exterius se ostendat Dei seruum, & cultorem, & hoc etiam ipsa ratio naturalis dictat: ostendit autem se talem per veri Dei verum cultum externum. Est ergo hæc adoratio sub naturalis legis obligatione. 13. *Quomodo adoratio mista sit homini præcepta.*

Dices: si de hoc diuino cultu datum est naturale præceptum, quomodo in Decalogo inter præcepta primæ tabulæ, quæ ad Deum pertinent, datum non est, In illa enim tabula tantum tria præcepta scripta esse legimus, ex quibus duo priora, quæ moralia erāt, negatiua fuere. *Non habebis Deos alienos coram me, & non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.* Tertium vero quod affirmatiuum fuit de Sabbathi sanctificatione, non fuit morale, sed cæremoniale, propterea enim cessauit, & non seruatur, vt docuit Irenæus lib. 4. contra Hæref. ca. 31. & Aug. 19. contra Faustum cap. 18. & lib. 3. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 4. Respondeo, præceptum hoc naturale, de quo hic agimus, in primo præcepto Decalogi indicari, & tertium etiam posse reduci, nec fuisse necessarium vt expressius traderetur. Primum patet, quia licet primum præceptum per formam negationis detur, supponit, & virtute includit affirmationem, in qua illa negatio fundatur, Ideo enim idololatria Prohibetur, quia cultus vero Deo debitus non est ad falsos Deos trāsferendus. Et hoc significatū est in ipsa forma præcepti in verbo *Coram me*: perinde enim fuit, ac si diceret Deus, me solum habebis tanquā verum Deū, quem colas, neq; aliū in consortium Deitatis mecum tibi propones. 14. *Obiectio.*

Hinc Hæbræi (& Abulens. ibi quæst. 2. refert) dixerunt verba illa: *Ego sum Dominus Deus tuus*, quæ præcedunt ante illam negationē: *Non habebis Deos alienos, coram me*, continere primū præceptum Decalogi, & illud esse affirmatiuum de adoratione Dei, & sequēs negat istum esse secundum. Quinimo etiam Hieron. Oseæ 10. circa illa verba: *Corripientur propter duas iniquitates suas*, dicit illas duas iniquitates populi Israel *fuisse contra duo præcepta Decalogi: ego sum Dominus Deus tuus, & non habebis Deos alienos.* Sicut etiam illa præcepta distinxit Esichius Leuitici vigesimo sexto, quem refert D. Thomas 12. quæstione centesima, 15. *Abulens. Sensus verborum primi præcepti Decalogi.*

artic.

articulo quarto. Verumtamen licet non sit hoc admittendum, tum quia verba illa non habent formã præcepti: nullum enim verbum præceptiuum continent, tum etiam quia alias plura essent præcepta Decalogi quam decem contra id, quod habetur Exod. 31. & 34. & Deut. 4. nihilominus verum est in verbis illis insinuatum esse, Deum verum esse singulariter colendum & adorandum, & hoc fuisse propositum, & in memoriam redactum, vt inde facile intelligeretur ratio præcepti negatiui statim subiuncti: *Non habebis Deos alienos.* Vnde Diuus Thomas, articulo 4. ait, *Cum scriptum sit Matth. 7. nemo potest duobus dominis seruire, eiusdem rationis esse, & sub eodem præcepto cadere, Ego sum Dominus Deus tuus, & non habebis Deos alienos.*

16. *An 3. Præceptum Decalogi sit morale.* Secundum patet, quia tertium præceptum licet quoad determinationem diei sabbathi cærimoniale sit, vt citati sancti docent, & est per se clarum, tamen quoad substantiam est morale, quatenus præcipit vt per aliquod tempus diuino cultui, & adorationi vacemus, vt recte D.Tho. 12. q.100. artc.3. ad 2. & Abulens. quæst. 3. & latius in 11. in cap. 20. Exodi, vbi ait, ibi præcipi etiam aliquam externam Dei adorationē, quia propter illam præcipiebatur vacatio ab operibus, non propter corporis otium. Et ideo in eodem præcepto dicitur: *Memento vt diem sabbathi sanctifices*, sanctificatur enim dies per opera Religionis, quæ in eo exercenda sunt. Et ideo etiam errauit Esichius, vt D.Tho. notat dicto art. 4 excludens præceptum de sabbathi sanctificatione à præceptis Decalogi, eo quod cæremoniale sit. Nam præterquam quod hoc repugnat contextui scripturæ, est contra cõmunem sententiam Patrum, & sensum totius Ecclesiæ, & contra rationem: quia (vt dixi) præceptum illud non tantum cæremoniale est, sed etiam morale, & ideo ex illa parte potuit optime inter præcepta Decalogi poni. Et fuit etiam conueniens, quoniã in illo præcepto indicatur seruitus Deo debita in recognitionem beneficiorum eius, vt D.Thomas ait dicto articulo 4. & 5. & ideo debuit ab ipso Deo tradi inter illa decem verba, quæ in tabulis digito suo scripsit.

17. *Adorationẽ Dei non fuit necesse tradi expressius in Decalogo.* Tertium videlicet, non fuisse necessarium præceptum hoc adorandi Deum clarius, & expressius tradi in Decalogo, probatur ab Abulens. supra q.2. quia præceptum affirmatiuum colendi Deum non est vnum, sed multiplex, nam complectitur præcepta Fidei, Spei, & Charitatis, quibus maxime colitur Deus, teste Augustino in Enchir. capit. 3. & 5. & lib. 12. de Trinitate, capite 14 sed hoc parum vrget, nam licet præceptum adorandi Deum possit esse generale, quoad materiam, qua potest homo vti ad colendum Deum, nihilominus formaliter, & sub ratione adorationis, & Religiosi cultus potest esse speciale, saltem specie subalterna pertinente ad virtutem Religionis, iuxta illa, quæ de actibus huius virtutis præcedenti tractatu diximus. Aliter ergo Diuus Thom dicta quæst. 100. articulo 4. ad 2. ait, præceptum affirmatiuũ non distingui à negatiuo, quãdo vnum comprehenditur sub alio, sicut non est aliud præceptum restituendi à præcepto non furandi, hic autem præceptum adorandi Deum, & non colendi aliũ Deum, ita comparari, vt vnum sub alio comprehendatur. Addo vero illud ipsum præceptum magis fuisse explicatum in primo præcepto per negationem, quam per affirmationem, quia tam naturale est homini adorare Deum, vt solum fuerit necessarium impedimenta remouere quod factum est per illam prohibitionem, quæ illi populo, & illo tempore fuit maxime necessaria propter pronitatem ad idololatriam, quam ex consuetudine, & conuersatione cum gentibus conceperat. Ablato autem hoc impedimento solum oportuit certum aliquod tempus exigere ad cultum Dei exercendum, quod in tertio præcepto factum est

CAPVT II.

Quomodo sit colendus, seu adorandus Deus ex vi legis, seu præcepti naturalis.

Diximus in generali de præcepto adorandi, seu colendi Deum, quia vero illud non potest in vniuersali impleri, sed aliquo actu, & modo particulari, ideo necesse est, exponere, quomodo hæc determinatio vel præcipiatur, vel fieri possit, ita vt præceptum impleatur. Possumus autem loqui vel de adoratione interna, quæ mente, vel de externa, quæ corpore fit: Item loqui possumus, vel de præcepto naturali modum, & speciem adorationis præcipiente, vel de præcepto positiuo, aut diuino, aut Ecclesiastico. Cum autem loquimur de diuino iure naturali, non illud tantum intelligimus, quod pura naturalis ratio sine fidei lumine dictat, sed illud præcipue, quod ipsi gratiæ connaturale est, & ex ipso fidei lumine intrinsece, & connaturaliter nascitur, & quod de illo dixerimus poterit cũ proportione applicari ad ius ipsum naturale, quod in pura natura humana bene instituta, & ordinata ad suum naturalem finem inueniretur. 1 *Status quæstionis.*

Dico ergo primo. Ex vi solius legis naturalis non tenetur homo colere, vel adorare Deum alio cultu pure interno, præter illum, qui in actibus fidei, spei, Charitatis, & pœnitentiæ (si necessaria sit) continetur, imo in rigore præcepti legis naturæ non teneretur homo hos actus exercere formaliter sub ratione adorationis, & cultus, sed tantum materialiter, seu in actu exercito, atque ita præceptum naturale in rigore non obligat ad adorationem pure mentalem. Vt ergo intelligatur assertio, suppono, teneri hominem ex diuino iure ad credendum, amandum, & sperandum in Deum, & ad pœnitentiam agendam, si moraliter peccauit. Per fidem autem habet homo de Deo conuenientem existimationem, per amorem vero, & spem illi vnitur vt summo bono, & supremæ causæ salutis suæ. Et, (si per peccatum à Deo auersus erat) per pœnitẽtiam ad eum cõuertitur. Et hinc fit, vt illi actus sint aptissimi de se, vt in internum Dei cultum, veramque adorationem referantur: sicut in primo tomo tertiæ part. disputation. 51. sect. 2. ex mente Augustini, & D.Tho. & ex rationibus ipsorum satis ostendi. Si ergo homo illis actibus colat Deum, & per virtutem Religionis eos imperet ad recognoscendam, & profitendam diuinam excellentiam, eique debitam subiectionem tribuendam, satis implet obligationem adorandi Deum pura mente, & spiritu, quatenus ad illam supremam mentis partem hoc officium pertinere potest. Et ita patet prima pars assertionis, nam licet fortasse possit mens nostra alijs etiam internis actibus Deum colere, tamen cum illi nos vniant Deo sufficienter, in alijs non est tanta necessitas. 2. *Quo cultu interno teneatur homo Deum adorare.* *Explicatur assertio.*

Neque aliquem moueat actus obedientiæ ad Deum, nam quatenus necessarius est, in perfecta Dei dilectione continetur, quatenus vero sub speciali formalitate virtutis moralis exerceri potest, nõ est necessarius simpliciter ad salutem. Dices, etiam pœnitentia posset in rigore per Charitatem sufficienter exerceri. Respondeo, verum id esse, nec distincte numerari, vt in rigore postuletur per modum specialis actus virtutis moralis, sed vt significetur in eo, qui peccauit, necessarium esse vt non solum amet, sed etiam doleat, & se Deo submittat, siue per solam Charitatem vtrumque faciat, siue alio modo. Et hoc modo Augustinus in Enchir. cap. tertio, & libro decimo, de Ciuitate capite 4. & 11. de Trinit. capite decimo quarto. Damascenus orat. 3. de Ima- 3. *An obedientiæ actus sit necessarius.*

de Imaginibus circa medium, hos actus ponunt inter præcipuos actus diuinæ adorationis.

4. *Prima pars assertionis probatur.* Iam vero probatur altera pars assertionis, nam duobus modis possunt hi actus Theologicarum virtutum exerceri, vel ex proprijs rationibus tantum prout eliciuntur à proprijs virtutibus, vel ex affectu colendi Deum, à quo suo modo imperari possunt, vt dixi. Ex his autem duobus modis prior est per se & natura sua ex vi talium virtutum necessarius, quia substantia, & essentia talium actuum in illo consistit, & ideo cum illi actus præcipiuntur necessario præcipiuntur quoad proprias rationes suas in quibus materialiter (vt sic dicam) seu in exercitio includunt cultum Dei & subiectionem ad ipsum. Posterior autem modus est accidentalis illis actibus, & ideo propter proprium illorum vsum, & exercitium necessarius non est. Neque vero est aliquod naturale principium, vnde colligi possit naturalis obligatio exercendi illos actus sub tali ratione, & imperio. *Obiectioni satis fit.* Dices, etiam postulari ab homine, vt ex virtute Religionis, & proprio affectu illius reddat Deo debitam seruitutem. Respondeo, esto ita sit in genere loquẽdo, non tamẽ in particulari esse necdssariũ ex sola rei natura, vt Religio vtatur illis actibus internis ad Deũ adorandum, quia vel potest id præstare alijs actibus, vt laude Dei interna, vel gratiarum actione, vel admiratione, vel pia meditatione, aut alijs similibus: vel certe posset illud officium exhiberi sufficiẽter per externos actus adorationis: nam cum illis mens subijcitur, vt supra declaraui. Et ita in rigore præcepti naturalis non obligatur homo ad adorationem Dei pure mẽtalem, quia per mistam potest naturali obligationi satisfacere, sicut inferius etiam de oratione dicemus.

5. *In exercitio adorationis interna nulla determinatio.* Atque hinc tandem fit, in hoc genere adorationis internæ nullam determinationem quoad exercitium (vt sic dicam) factam esse per proprias leges præcipientes Diuinum cultum, & adorationem vt talis est, quia nec naturalis lex facit hãc determinationem, vt declaraui, nec leges positiuæ, diuinæ, vel humanæ illam fecerunt. Nam leges humanæ non dantur de actibus pure internis secundum se: diuinæ autem quoad actus internos nullæ sunt præter eos, qui ex natura rei sunt necessarij: nullæ enim aliæ nobis datæ aut promulgatæ sunt. Hæc ergo determinatio ad arbitrium ipsius hominis operantis fieri potest, solumque oportet, vt legitimis actibus, (vt sic dicam) & Deo decentibus fiat, quæ obligatio ex naturali quidẽ lege nascitur, sed pertinet magis ad negatiuum præceptum non exhibendi Deo superstitiosum cultum, quam ad affirmatiuum, de quo præcepto infra dicendum est.

6. *Ex lege naturali an sit determinatus cultus externus adorationis.* Dico secundo. Ex vi solius legis naturalis non est positiue determinatus modus particularis adorandi Deum cultu externo, nec quoad genera actionũ, nec quoad tempora, vel alias circumstantias, sed solum datur, vel præceptum affirmatiuum generale quoad exercitium, scilicet, vt talis adoratio aliquando exerceatur, vel etiam quoad specificationem genericam, seu subalternam, vt modo decenti, & proportionato fiat, vel ad summum est affirmatiuum præceptum cum negatiuo coniunctum, scilicet, vt adoretur Deus sine modo superstitioso, aut indecente. Hæc conclusio sumitur ex his, quæ latius, & distinctius tractauimus in 3. tom. disputatione 73. per totam, præsertim sectio. octaua, quibus hic nihil fere addendum occurrit. Probatur ergo prima pars ratione sumpta ex Diuo Thom. 2.2. quæstion 85. artic. 1. ad 3. *Ratione probatur.* quia licet sit homini naturale significare conceptus suos per sensibilia signa, tamen determinatio talium signorum est secundum humanum placitum, ergo similiter cum adoratio hæc consistat in vsu aliquorum signorum externorum, licet vsus illorum in genere sit de lege naturæ, determinatio illorum non erit de lege naturæ, sed aliunde. Et confirmatur, quia nulla sunt principia naturalia, ex quibus necessario inferatur, his potius, quam illis signis esse vtendum ad Deum adorandũ. Confirmatur secũdo ex varietate talium signorum: nam quæ lege naturali præscripta sunt, eadem sunt apud omnes, at in modo colendi Deum cultu externo, magna varietas fuit à principio orbis etiam inter veros Dei cultores, ergo. Atque eodem modo constat non habere præceptum hoc determinationem temporis ex sola lege naturali, nam est præceptum affirmatiuum quod non obligat pro semper, nec pro certo numero actionum in anno, mẽse, vel hebdomada, & sic de alijs circumstantijs. Relinquitur ergo, vt solum in generali sint hæc omnia sub proprio præcepto legis naturæ, determinationem autem faciendam esse vel per positiuam legem, vel per prudens arbitrium operantis. Quod vero in hac determinatione necessaria sit prudentia, & decentia, per se notum est.

Vt autem breuiter declaremus, quomodo hæc determinatio facienda sit, prętertim in modo actionum, aduerto quod si consideremus omnes actiones, vel signa externa posita in actionibus, vel motibus corporis (extra locutionem) quibus alijs honorem deferimus, omnia sunt indifferentia, & ad honorandos homines vsurpari solent, vt notauit August. lib. 10. de ciuitate cap. 4. dicens. *Multa de cultu Diuino vsurpata, quæ honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera, ita tamen vt quibus deferantur, homines haberentur. Quis vero sacrificandum censuit, nisi ei, quem Deum, aut sciuit, aut putauit, aut finxit?* Imo Greg. Nyssen quem D. Tho. refert Luc. 22. in Catena circa illa verba, *Et positis genibus orabat*, dicit: *honorifica signa, quæ inuicem exhibemus, fatentes nos humiliores esse respectu excellentiæ proximi, transsumpta à nobis ad obsequia incomparabilis naturæ: quia humana natura nihil habet Deo condignum, quo eius excellentiam protestetur, ac recognoscat.* Vnde fit, vt hæc signa de se indifferentia sint ad humanam, & diuinam adorationem, solumque ex adorantis intentione, aut verbis discerni possint, nisi aliqua peculiari consuetudine, vel institutione signum aliquod soli Deo accommodatum sit. Vnde & in scriptura legimus, & vsu obseruari videmus, vt fere omnia signa reuerentiæ, quæ Deo ipsi per corpus exhibentur, hominibus etiam tribuantur, vt sunt genuflexio, corporis humiliatio, prostratio, & similia. Sic Ruth. 2. prostrata in terram adorauit Booz: & Abigail adorauit Dauid 1. Regum vigesimo quinto, & Iudith, cap. decimo viso Holoferne, *adorauit eum prosternens se super terram.* 7. *Externæ adorationes sũt indifferentes ad Deum, & homines.*

Similiter genuflexio ad hominem adorandum fit, sed ordinarie fit tantum vno genu, & ideo qui reuerenter Deum colunt, solent vtrumque genu in terram figere, vt de Salomone legimus 3. Regum. 8. & de Petro & Paulo, & Stephano, aliisque fidelibus Actorum septimo, 9. 20. & 21. Verumtamen hoc signum interdum etiam exhibetur homini in signum adorationis, sicut de quodam Quinquagenario legimus 4. Regum 1. qui hoc modo adorauit etiam, & nunc solemus vtrumque genu coram Pontifice flectere. Addi præterea solet, in diuina adoratione manuum eleuatio ad cœlum, vt significetur, totam adorationem ad Deum specialiter referri, sicut de Salomone loco supra citato, & 2. Paral. cap. 6. legitur, & 1. Esdræ, cap. nono, *Curuaui genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum* Et ideo Psal. 43. dicebat Dauid: *si expandimus manus nostras ad Deum alienum.* Quasi hoc sit proprium signum adorationis veri Dei, vnde Psalm. 140. ait: *eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Et nihilominus etiam hoc signũ interdũ extenditur ad homines: quia magis videtur ordinari ad postulandam misericordiã, vel ad- 8. *Vtroque genu flexo Deus reuerenter colitur.* *Manuum eleuatio ad cœlum quid significet.*

vel auxilium, quam ad exhibendam reuerentiam, licet vtroque respectu fieri possit: inde enim est illud Augustini libro de Cura pro mortuis agenda, cap.5. *Orantes de membris corporis sui faciunt, quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus, &c.* Vnde eo modo, quo potest ab homine misericordia, vel auxilium postulari, possunt etiam supplices manus ad illum eleuari, sicut facere solent pauperes corã diuitibus: & nos religiosius ad sanctos cum Christo regnantes genua flectimus, & manus cum debita intentione extendimus, ac eleuamus.

9. *Pectus tundendi signũ cui competat.* Signum etiam tundendi pectus videtur esse maxime proprium Diuinæ reuerentiæ, quia est signum postulandi veniam peccatorum, quæ solum Deus remittit: Vnde August. libro 50. Homil. in 10. refert, consuetum fuisse Christianis tundere pectus, cum dicerent, *dimitte nobis debita nostra.* Exemplo scilicet illius publicani, qui non audebat oculos suos leuare in cœlum, sed pectus suum percutiebat: dicens. *Deus propitius esto mihi peccatori.* De quo videri possunt multa apud Durandum lib. 2. de Ritib. c.12. n.5. & ita Corduba lib.1. quæst. 5. dub. 6. Vbi inter actus ad propriam Dei adoratione designatos ponit hunc percutiendi pectus. Et fortasse ex vsu frequenti, & communi ita est, tamen ex natura actus sine dubio indifferens etiam est. Nam solum est actus ostendens submissionem animi petentis veniam pro offensione aliqua, quæ submissio fieri potest etiam homini à nobis offenso ad postulandam etiam ab eo remissionem, quatenus ab eo fieri potest, posset ergo per illum actum etiam significari, si consuetudo id ferret. Præterquam, quod illud magis assumitur in signum contriti cordis, iuxta illud Augustini Enar. 2. in Psal.31. *Tunsio pectoris contritio cordis.* Sic ergo potius ad virtutem pœnitentiæ spectat, quam ad propriam adorationem, quatenus Religionis actus est.

10. *Adoratio externa determinanda per actum internum.* Igitur adoratio externa, aut est priuata, aut publica: Item aut fit signo non habente certam significationem ex impositione, aut fit signo iam imposito sufficienter ad aliquid determinate significandum. Quando ergo adoratio est priuata, & fit signo de se communi, tunc vt fiat Diuina, & propria Religionis, quantum ad ipsum operantem, per intentionem eius determinanda est, quia non est aliud principium, vnde talem determinationem accipere possit, & quia actus externus, vt exercitus, ab interno, seu ab intentione accipit rationem suam. Item quia hæc externa opera non significant naturaliter talem, vel talem excellentiam eius, cui exhibentur, sed ex institutione, & ad placitum, ergo respectu ipsius operantis, & quoad priuatum vsum eius non potest commune signum aliunde habere talem significationem, seu animi expressionem, nisi ex volũtate, & intentione eius. *Adoratio priuata quæ.* Dicitur autem adoratio priuata in rigore omnis illa, quam vnusquisque exhibet pro se tantum, & in persona sua tanquam priuatus cultor Dei. Hæc tamen ipsa priuata adoratio potest fieri, vel occulte, vel publice. Quando fit occulte, ordinarie sola intentio bona ex vera fide, ac deuotione perfecta sufficit ad determinationem faciendam: nam ex parte Dei nihil aliud requiritur, nec ex parte aliorum hominum, quia supponitur, actionem esse occultam. Et ita potest fieri quocunque tempore, loco, &c. Solum ex parte operantis attendendum erit, vt talis sit gestus, vel actio, aut vsus externorum membrorum, vt ad reuerentiam conciliandam, ac submissionem & deuotionem internam excitandam sit accommodatus: & vt corporis etiam infirmitati, ac defatigationi sit proportionatus, ita vt prudens mediocritas seruetur.

11. *Quid seruandũ sit in hac adoratione quando sit publice.* Quando vero hæc ipsa adoratio priuata publice fit, tunc aliorum ratio habenda est, & ideo tunc non satis est bona intentione operari, sed necesse est, talibus signis vti, quæ alios non offendant, & cauere ne ex circumstantijs loci, temporis, & personarum astantium possint actiones significare aliud, quam operans intendit, nimirum, aut adorationem illam non esse consentaneam Deo, vel non indicare in ipso adorante veram existimationem de excellentia eius aut significare, propriam Dei adorationem tribui alteri, qui non est verus Deus, vt latius infra dicemus de idololatria tractantes.

12. *Aliud signorum externorum genus.* Quando denique adoratio fit signo iam imposito ad significandum peculiari modo Diuinam excellentiam, iam in ipso opere ablata est indifferentia, ideoque soli Deo potest per tale signum adoratio exhiberi. Hæc autem determinatio (secluso sacrificio, de quo nunc agimus) vix inuenietur in actionibus externis, quæ solum in aliquo vsu, vel inflexione membrorum corporis positæ sint: sed tantum in verbis, & consequenter in vsu linguæ, quatenus illa profert, vel manus, quatenus illa scribit. Et hac ratione oportet laudare, seu adorare Deum, quando ore adoratur, vocibus vere significantibus excellentiã eius. Nec hoc loco plura de hac adoratione priuata dicam, quia de modo huius priuatæ adorationis nulla sunt orta positiua præcepta, quæ explicare necesse sit. Reliqua vero, quæ de hac adoratione desiderari possunt in dicto 1. tom. 3. part. tractata sunt, quæ vero spectant ad sacramentorum vsum, in suis locis explicata sunt.

13. *Adoratio publica requirit externum signum.* Atque hinc etiam constat, quid dicendum sit de adoratioue Dei publica: Voco autem publicam non omnem illam, quæ coram alijs fit, sed illam, quæ ita de se fit coram alijs, vt nomine omnium fiat, sicut fit ab Ecclesia per ministros, & sacerdotes suos colẽtes Deum. Hoc enim genus adorationis necesse est fieri aliquo signo visibili, quia communitas hominum non potest in alio signorum genere coalescere, & conuenire, vt recte dixit contra Faustum Augustinus libro 19. capite 11. Estque per se notum, quia interiora signa per se occulta sunt hominibus, qui non intuentur cor: adoratio autem, quæ nomine omnium fit, debet ex se nota esse omnibus, debet ergo fieri signo visibili. Oportet etiam, vt habeat significationem auctoritate publica, & communi, alias etiam non posset nomine omnium fieri. Et consequenter oportet, vt iam tale signum habeat ex impositione determinatã significationem, & quod illa sit accommodata veræ excellentiæ Dei, siue ille modus quoad alias circumstantias per naturalem prudentiam determinandus sit, siue per publicas leges sit præscriptus, vtrumque enim coniungi potest, & vtrunque seruandum est, vt in sequentibus videbimus.

14. *Duo genera publicæ adorationis.* Est autem obseruandum circa hanc adorationem publicam, seu communem, duobus tantum modis esse, & fuisse in vsu inter homines. Vnus est per actionem sacrificij: Alius per orationem publicam, inter quos duos modos prior semper habitus est, vt præcipuus, & primarius: iuxta illud Pauli ad Hebr. 5. *Omnis homo ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat.* Et capite. 8. *Omnis Pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur.* Huic autem muneri semper coniuncta fuit oratio, siue ad impetrandum, siue ad laudandum Deum, vel ei gratias agendum. Hæc enim duo actionum genera inuenta sunt apta, & sufficiẽtia, ad Deum adorandum publico ritu, & cultu, aliæ enim actiones vel ordinantur ad sanctificationem ipsorum fidelium proxime, & immediate, ad cultum vero remote, vt est Sacramentorum vsus, vel sunt ad ornatum, & decentiam illarum actionum principalium. De publico ergo cultu Dei, qui oratione, vel laude fit, infra ex professo disputaturi sumus, de illo vero, qui consistit in sacrificijs, & oblationibus in citato 3. tom. 3. part. fuse disputatum est. Hic ergo supponendo breuiter ea,

quæ ibi dicta sunt, solum addemus ea, quæ ad præcepta Ecclesiastica potissimum spectant: & ad conuenientem vsum dictarum actionum ordinantur, & ibi in hunc locum remissa sunt.

CAPVT III.

An offerre Deo aliqua sacrificia in cultum eius, sit lege naturali, Diuina, vel Ecclesiastica præceptum.

1. HIc breuiter explicabo, quę Diuus Thomas in hac materia quæstion. 85. 2.2. attigit, solum quatenus necessaria videbuntur ad huius materiæ complementum, & ad ea intelligenda, quæ postea de Superstitione, Idololatria, & alijs vitijs Religioni contrarijs, seu (quod perinde est) ad intelligenda præcepta negatiua huic virtuti annexa, necessaria sunt, Quia vero sacrificium oblatio quædam est, ideo prius ratio nominum oblationis, & sacrificij præmittenda est. Differunt enim illa duo tanquam genus, & species: omne enim sacrificium oblatio est, non vero omnis oblatio est sacrificium: proprie, & stricte tam de oblatione, quam de sacrificio loquendo. Nomen enim oblationis latissime patet: nam potest esse oblatio interna, & externa, prior proprie pertinet ad deuotionem, qua homo se totum, & sua offert in obsequium Dei, posterior vero fit per actiones sensibiles, & externas. Russum potest homo offerre se ipsum Deo, non solum interius, & affectu, sed etiam exterius, & cum reali affectu, quomodo se offert quis Deo per professionem Religionis, vel per sacram ordinationem, imo & per Baptismum, vel Confirmationem, aut Pœnitentiam, & sic etiam Martyr per Martyrium vitam suam Deo offert. Et ita nonnulli inter actus peculiariter designatos ad cultum Dei, ponunt Martyrium, vt ex August. 10. de Ciuit. cap. 4. notat V Vald. tom. 3. de Sacramental. capit. 117. num. 4. Cordub. libro primo q. 5. dub. 6. Aragon. 22. quæst. 84. artic. 2. in fine Verum tamen non agimus hic de his oblationibus, nam illæ secundum proprias rationes, aut habent peculiares virtutes, ad quas pertineant, vt Martyrium fortitudinem, & Charitatem, satisfactio, vel castigatio proprij corporis Pœnitentiam. Licet ad cultum, & adorationem per Religionem assumi possint, vel certe multæ ex illis pertinent ad cultum Sacramentorum. Solum illa de professione Religionis habere potest in hac materia peculiarem considerationem, quam infra trademus, tractando de Voto præsertim solenni.

Oblatio, & sacrificiũ in quo differãt

2. Oblatio ergo proprie dicitur actio exterior, per quam aliquid ex nostris sensibilibus bonis Deo offerimus in recognitionem dominij, & excellentiæ eius, & seruitutis nostræ ad ipsum, vel in quemcunque cultum religiosum Dei. Hæc vero oblatio vlterius diuidi potest, nam quædam offeruntur Deo ipsi immediate, tanquam illi, cui directe donantur, etiamsi postea cedant in aliquem hominum vsum, vt sunt multa ex his, quæ in Ecclesia, vel in altari offeruntur, alia offeruntur Deo tanquam ei, propter quem donantur, proxime vero, & directe donantur ministris eius, vt fit in decimarum solutione, sed illæ communiter non censentur proprie oblationes: Et ita D. Tho. 2. 2. q. 85. art. 3. ad 3. dixit, decimas non esse oblationes. Nunc ergo de oblatione in hac stricta significatione tractamus: Et adhuc sic accepta tandem subdiuiditur in oblationem simplicem, seu puram, & in sacrificium, quæ est oblatio cum aliqua consecratione, vel mutatione rei oblatæ, ita vt ipsa consecratio, vel mutatio fiat in peculiarem Dei venerationem. Et ita distinxit D. Thomas supra oblationem à sacrificio, eamque distinctionem late declarauimus, & ex Patribus confirmauimus in tom. 3. tertiæ partis, disput. 73. sect. 5. In hoc ergo capite de solo sacrificio tractamus, in sequentibus de Oblationibus dicemus.

Quid sit oblatio proprie.

Oblationis varia diuisiones.

3. Dico ergo primo. Colere Deum per visibile sacrificium, & externam oblationem, licet non sit in rigore præscriptum sola lege naturæ, est adeo consentaneum illi, vt semper fuerit quasi de iure gentium, quod quodammodo naturale dicitur. Hanc etiam assertionem attigi citato loco, & iuxta illam interpretor D. Tho. d. q. 85. art. 1. dicentem, sacrificiũ esse de lege naturæ, quod de oblatione etiam dicit, q. 86. art. 4. Prima ergo pars sequitur aperte ex præcedentibus, quia licet cultus per externas oclationes, vel sacrificia, generalis sit, & hac ratione videatur esse posse naturalis: nihilonminus comparatus ad cultum externum in communi iam addit determinationem aliquam: nam multi sunt cultus externi, qui non sunt sacrificia nec oblationes externarum rerum, vt sunt genuflexio, tunsio pectoris, laudatio vocalis, & similes. Possent ergo homines esse contenti similibus actionibus, ad Deum adorãdum sine alijs oblationibus: neque hoc haberet intrinsecam deformitatem ex vi legis naturæ, vt per se constat, quia ex nullo principio ostendi potest intrinseca malitia in limitatione talium signorum, cum negatione (vt sic dicam) aliorum. Ergo ex solis principijs naturæ non ostenditur necessarium præceptum talium oblationum.

Sacrificium externum est quasi de iure gentiũ.

4. Altera nihilominus pars probatur ex ipso vsu, qui satis ostẽdit inclinationem hominis naturalem: nam inprimis ex scriptura habemus, statim à principio mundi Abel, & Cain obtulisse Deo de bonis suis, quos naturali lege ductos fecisse testatur Chrys. homilia 18. in Genes. & Cassian. collat. 8. cap. 23. Et oblationes illas sacrificium fuisse sentiunt, estque communis expositio in illum locum. Et licet de Adam simile quid non legatur, verisimilimum est filios à patris doctrina, & exemplo id didicisse. Nec oportuit scripturam omnia narrare, vt dixit Diuus Thomas dicto art. 1. ad 5. vbi etiam congruentiam addit, cur neque de Adam, neque de Isaac id in scriptura referatur, quæ ibi videri potest. De alijs vero Patriarchis ante legem scriptam frequenter refertur, de Noe, Abraham, Iacob, Melchisedech. Nec solum de fidelium oblationibus, & sacrificijs, sed etiam de gentium sacerdotibus, & sacrificijs, quæ dijs suis, & idolis faciebant, scriptura loquitur, & præcipue Genes. 47. fit mentio sacerdotum Ægypti, & singularis immunitatis eorum. Aristoteles etiam lib. 7. Polit. c. 8. inter alia ad perfectam remp. necessaria, *Primum*, id est, præcipuum esse dicit, *circa rem diuinam cultum, quem vocant sacrificium.* Vnde in fine cõcludit, inter alios artifices, vel magistratus necessarios esse *sacerdotes*, de quibus etiam dixerat lib. 6. c. vlt quosdam vocari sacerdotes, alios æditĳos, qui templorum curam habent, & earum rerum, quæ ad Diuinum cultum pertinent: Alios autem vocari sacrificulos, alios Reges sacrorum, alios Pontifices Maximos: & lib. 8. Eth. ca. 9. sacrificia dicit esse antiqua. In Romana etiam Rep. & alijs hunc morem fuisse constat: satis ergo hinc ostenditur, quam sit naturalis hic cultus. Non defuerunt tamen Philosophi, qui dixerint, hunc ritum visibilium sacrificiorum solum propter continendum vulgus permitti, non vero quia ad Dei cultum conferant. Vt de Seneca refert Aug. lib. 6. de Ciu. c. 10. sed hi ex dictis in cap. præced. satis confutantur.

Probatur conclusio.

5. Quod ergo hic modus colendi Deum, si alias in verum Deum referatur, & debitis circumstantijs fiat, honestus sit ex vi legis naturæ, manifestum est ex vsu omnium piorum, & vera fide colentium Deum Item, quia, in tali actu est aptitudo, & congruentia, vt ad Diuinum cultum ordinetur, & alioqui nulla deordinatio, vel praua circumstantia per se illi coniuncta est. Quæ omnia in dicto loco late deduxi,

Hunc modũ colẽdi Deum esse honestũ.

deduxi, & patet breuiter, quia dum res aliqua Deo offertur graditudo animi erga illum ostenditur, & ipse tanquam bonorum omnium auctor recognoscitur. Neque enim hæc dona illi offeruntur, quia eis indigeat, vel quia illi sint vtilia, sed *Offerentium vtilitati prospicitur* (ait Philo lib. de Sacerdotum honoribus in principio) *dum enim assu scunt semper alimenti partem Deo decidere, nunquam in eius obliuionem veniunt, quare nihil in vita potest conti gere felicius homine.* Deinde cum huic oblationi adiungitur aliqua cæremonia sacra, qua res oblata mactatur, vel aliquo modo conficitur, vel consumitur, additur expressa quædam significatio dominii supremi Dei, à quo omnium aliarum rerum vita, & esse pendet, & interdum etiam ex diuina iustitutione ad aliquid aliud mystice significandum accommodatur, quod totum sanctum, & religiosum est.

6. *Cõformitas inter hunc cultum, & hominis naturam.* Et hinc orta est conformitas, & cõsonantia inter hũc cultum, & naturã hominis, quæ sensibilis simul, ac rationalis est, vt Damas. Orat. 3. de Imag. & li. 4. de Fide c. 13. adnotauit. Nam quia homo per sensibilia intelligit, per vsus etiã signorum sensibiliũ explicat mentem suam, & memoriam renouat, & affectum suum mouet. Quod iucundius, & cum maiori attẽtione, & quasi admiratione facit, quando non tantũ verbis sed etiam factis, nec tantum vsu membrorum corporis, sed etiam aliis actionibus, & rebus ipsis, seu bonis suis externis animum suum ostendit. Ita ergo in exhibenda reuerentia, præsertim Deo, his omnibns signis vtitur, estque hoc illi valde connaturale, & propensioni naturali consentaneum. Hic vero statim occurrebat declarandum quæ circumstantiæ necessariæ sint, vt sacrificium honestè offeratur: sed hoc in 3. tomo late tractatum est. Et summa est, primo ex parte materiæ seruandum esse, vt res Deo digna illi offeratur: secundo, vt vero Deo offeratur, tertio, vt iuxta legitimam institutionem: quarto, vt à debito ministro. Omnia verò pendent maxime ex institutione: qualis vero esse possit, an humana, vel tantum diuina, dicto loco late disserui.

7. Tandem, vt explicemus amplius vltimam partem assertionis, interrogare possumus, quid sibi voluerit Diuus Thomas, constituendo in hoc discrimen aliquod inter sacrificium, & simplicem oblationem, vt ex ipso licet colligere in 22. quæst. 85. artic. 1. & quæst. 86. art. 1. Nam in priori simpliciter asserit sacrificium esse de lege naturæ, in posteriori verò ait, *hu usmodi oblationes de sui ratione habere, vt voluntarie offerantur, secundum illud Exod. 23. Ab homine qui offert vltroneus, accipietis eas.* Videtur enim difficile explicatu, in quo hæc differentia posita sit: *Difficultas proponitur.* Nam si loquamur propriè & in rigore de lege naturali, prout dicit præceptum obligans ex solo discursu rationis naturalis, non magis sacrificium, quam oblatio simplex est de lege naturæ, vt ostensum est: si vero loquamur latius de lege naturæ, prout dicit solum moralem quendam vsum de se honestum, ac religiosum, & consentaneum naturæ hominis, non minus simplex oblatio est de iure naturæ, quam sacrificium: imo simplex oblatio videtur de se magis connaturalis, quia sine speciali impositione, aut institutione statim ipsa dictãte natura oblatio munerum, & fructuum à Deo receptorum repræsentatur, vt apta ad ipsius dominatum, & beneficentiam recognoscendam, ac protestandam. Respondeo breuiter, quod ad legem purè naturalem attinet, nullam in hoc inueniri differentiam inter oblationem simplicem, & sacrificium, vt ratio facta conuincit, nec Diuus Thomas talem differentiam constituere intendit. Quin potius cum in art. 1. dictæ quæst. 85. dicit, sacrificium esse de lege naturæ, latè videtur loqui de omni oblatione alicuius rei facta Deo in recognitionem dominij eius: hoc enim tantum probat eius ratio, vnde postea in art. 3. ad 3. distinctionem constituit inter oblationem, & sacrificium, sentit ergo doctrinam priorem vtrique esse communem. Postea vero in q. 86. art. 1. potius explicat, quibus modis nunc cõtingat interuentu humanæ voluntatis oblationẽ cadere sub obligationem.

Ex illo tamen loco videtur colligi quædam differentia quia sacrificium semper habitum est, vt actio magis sacra, & publica, quam simplex oblatio, & ideò regulariter de ritu sacrificãdi, in vnaquaque Republica semper fuerunt instituta iura, & præcepta specialia, tam spectantia ad modum, & ritum sacrificij, quam præcipientia vsum, & exercitium eorum. Sicut in lege veteri factum esse scimus, & in noua conspicimus, & verisimile est, idem fuisse in lege naturæ, tam inter cultores veri Dei, quam inter gentiles suo modo. Quamuis enim non omnes etiam fideles eodẽ modo sacrificarent, vt in sacrificio Melchisedech, & sacrificijs Noe, vel Abrahæ notari potest: tamen in vnaquaque congregatione credibile est fuisse solennem sacrificandi ritum, neque fuisse vnicuique licitũ, vel permissum suo arbitrio, & auctoritate ad libitum sacrificare, vt in dicta disputat. 73. latius tractaui. At vero vsus simplicium oblationum videtur fuisse semper magis liber, & voluntarius, & ideo D. Thom. illis oblationibus specialiter tribuit, quod ex sua natura spontaneæ sint, non solũ purum ius naturæ considerando, sed etiam spectando ad cõmunem vsum, & quasi ius gentium. Et ideo licet vtraq; oblatio simplex, & sacrificiũ suo modo sit de iure naturę, quantũ ad honestatem, & congruitatem ad diuinũ cultum, tamen sacrificiũ specialius videtur fuisse semper in præcepto, quasi ex communi consensu omnium nationum, vsus verò oblationum, & modus earum minorẽ determinationem semper habuit, & vniuscuiusque arbitrio relictus est. Ex his ergo satis tota hæc conclusio declarata, & probata est. 8. *Sacrificium est actio magis sacra, quã oblatio.*

Dico secundo. Cultus Dei per verum sacrificium in lege noua præceptum est iure diuino à Christo ipso institutũ. Hæc assertio est de fide ex verbis Christi Domini Matth. 6. *Hoc facite in meam commemorationem*: Addita sententia Concilij Trident. Sess. 22. cap. 1. dicentis, Christum illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem Apostolis, eorumque in sacerdotio successoribus vt offerrent præcepisse, vti semper Catholica Ecclesia intellexit, & docuit.* Et Can. 2. ita definit: *Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, vt ipsi, aliique Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum, anathema sit.* Ratio vero huius præcepti est, quia Ecclesia Christi est visibilis congregatio sub vna Fde, & vno capite ad verũ Dei cultum instituta, & ideo habere debuit à suo institutore visibile sacrificium, quo maximè Deum colere teneretur. Ergo Christus, qui est auctor Ecclesiæ, ritum etiam sacrificandi in ea instituit, & præcipit. De hac aũt veritate late disputatum est in 3. tom. 3. p. disputat. 73. Sect. 1. & 2. declaratum est, quo modo sacrificiũ hoc in mysterio Eucharistiæ conficiendo celebretur, & offeratur, & in toto discursu illius, & sequẽtiũ disputationum declaratũ est, in quo cõsistat essentia illius sacrificii & quas causas, & effectus habeat. Et specialiter in disputat. 80. declaratũ est præceptũ huius sacrificii, quatenus ad ministros illius pertinet, & in disput. 88. quatenus ad alios fideles spectare potest. 9. *Sacrificium in noua lege est de iure diuino.* *Ratio præcepti.*

Vnde hic solum aduertere necesse est præceptum hoc quatenus diuinum est, per se primo datum esse ipsi Ecclesiæ, relinquendo Pastoribus Ecclesiæ determinationem eius, tam quoad tempus, seu frequentiam, quam quoad modum obseruandi tale præceptum personis accommodatum: aliter enim per sacerdotes, vt tales sunt, offerri potest, & debet, aliter per alios fideles inferioris status, quibus propterea præcipitur, vt certis quibusdam diebus huic sacrificio assistant, & suo modo per 10. *Præceptum sacrificii datum esse Ecclesiæ.*

per Sacerdotem offerant, ipsis vero sacerdotibus iniungitur, vt immediate offerant, nam ad hoc sunt ordinati ministri, nec præceptum datum vniuersæ Ecclesię potest aliter impleri, nisi per sacerdotes offerẽdo. Et ita de obligatione huius præcepti, & quãdo, ac quomodo à singulis implendum sit, nihil hic occurrit addendum. Cur autem non liceat in hac Ecclesia vti alio sacrificio, & quomodo in Christi institutione hæc prohibitio contenta sit, in disputatione 74. Sect. 4. explicatum est.

CAPVT IIII.

De ritu simplicium oblationum, præsertim in lege gratiæ.

1. PRincipio statuendum est, hunc oblationum ritum, de se non esse malum, sed legi naturali consentaneum: quoniam Diuinus cultus, & adoratio non tantum sacrificijs, sed etiam aliis oblationibus exerceri potest. Hæc assertio de fide certa est, nam ex scrptura colligitur satis aperte: quia in lege veteri tam oblationum, qum sacrificiorum vsus fuit approbatus, & præceptus: Nam Exod. 23. generaliter dicitur: *Non apparebis in conspectu meo vacuus.* Et ibi præcipitur oblatio primitiarum: Item cap. 25. principio, & cap. 35. & Leuit. 23. præcipitur oblatio de manipulis nouarum spicarum, &c. & de panibus propositionis, qui Deo per sacerdotes offerebantur, Leuit. 21. & 24. Exod. 25. Deut. 18. sacrificia, & oblationes distinctè numerantur. Item, multi putant, oblationem Cain de fructibus terræ non fuisse sacrificium, sed simplicẽ oblationem, quæ non ideo displicuit Deo, sed qui a non debita deuotione offerebat. Imo & de oblatione Abel eodem modo loquitur Conciliũ Matiscon. 2. Can. 4. & in Canone Missę solum vocatur *Munerum oblatio* Præterea etiam oblatio decimarum, quam vouit Iacob, videtur fuisse per modum simplicis oblationis propriæ, quia tunc non erant ministri, pro quibus decimæ redderentur, ipse enim Iacob tanquam primogeniti iure vtens, sacerdos erat, & aliis ministris non indigebat, sed immediate videtur illa obtulisse. Denique quod Paulus ait de pontifice, assumi, *vt offerat dona, & sacrificia*, multi per dona, simplices oblationes intelligunt, illæ ergo non solum ex institutione legis veteris, sed ex dictamine rationis naturalis, præsertim fide illuminatæ in verum Dei cultum assumi possunt. Et ratio est clara, quia in illa actione est proportio ad significandum animum subiectum, & gratum Deo, recteque de illius excellentia & prouidentia sentientem, & aliunde nihil est in tali actione, per se loquendo, quod à recta ratione exorbitet vt ex principiis positis de externo Dei cultu notum esse potest, & per se est satis euidens.

2. Ex his ergo vlterius dicendum est, vsum oblationum etiam in lege gratię esse licitum, & sanctum. Prob. quia in Ecclesia vsus simplicium oblationum vltra sacram Missę oblationem antiquissimus est. De hoc etiam videtur loqui Hieronymus epist. 2. ad Nepotianum, cum ait, *si altari seruiens, altaris oblatione sustentor.* Nam de oblatione sacrificii Eucharistiæ non possunt ministri altaris sustentari, supponit ergo, cum illo sacrificio coniungi solitas alias oblationes quæ in vsum ministrorum cedere possent. Vnde Paulus accommodans ad ministros noui testamenti illud: *Qui altari deseruiunt, cum altari participant*, etiam supponit, futuras fuisse similes oblationes in altari noui testamenti, sed hæc loca possent in rigore exponi de solutione decimarum, vel etiam primitiarum, quæ altaris vocari possunt: quia propter altare fiunt, etiam si in altari non fiant, Clarius ergo ostenditur conclusio ex antiquissima consuetudine Ecclesiæ offerendi in altari, vel in Ecclesia tempore Missæ, ordinarie panem, vinum, interdum vero etiam oleum, ceramque. Sic legitur in Canon. 8. sextæ synod. *Concurrendum est Dominico die cum oblationibus ad Missarum solemnia.* & Can. 28. Trullano declaratur, quomodo possint fructus aliqui offerri, vt verbi gratia, vuæ, non vt distribuantur cum Eucharistia, sed vt benedicantur, &c. At in Canon. 57. dicitur, non oportere offerre ad altare lac, & mel. Sed fortasse illa prohibitio specialis, facta est ad vitandam aliquam superstitionem, quæ illa occasione introducebatur, ibi autem significatur, aliarum rerum oblationes licitas esse. Vnde in Can. 69. permittitur imperatori intra sacrarium ingredi, *quando voluerit Creatori dona offerre.* Præterea in Concilio Matiscon. 2. cap. 4. præceptum videtur imponi de ferendis oblationibus panis, & vini ad Ecclesiam omnibus Dominicis diebus: *Decernimus* (ait) *vt omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus offeratur, tam panis, quam vini.* Et infra concludit, vt anathemate percellantur, qui fuerint inobedientes. Refertur que in tom. 1. Conciliorum inter decreta Fabiani Papæ similis constitutio ex cod. decretorum sexdecim librorum libro 5. c. 7. eisdem fere verbis. De quo præcepto capite sequenti dicetur.

Probatur assertio.

Videtur autem consuetudo hæc offerendi panem, & vinum, introducta esse in ordine ad Missæ sacrificium: Primo propter eius participationem, quia ex illis materiis conficitur & distribuitur. Vnde Cyprianus in libr. de oper. & eleemosyn. circa medium reprehendit diuitem fœminam, *quæ ad Dominum* (vtique templum & sacrificium) *sine sacrificio* (id est materia sacrificii) *venit, & partem de sacrificio, quod pauper obtulit, sumit* Sic etiam August. ser. 215. Oblationes (ait) quæ in altari consecrentur, offerte: *Erubescere debet homo idoneus* (id est, potens, vel diues) *si de aliena oblatione communicauerit.* Et quia hæc oblatio panis, & vini ad Eucharistiam ordinabatur, ideo in Concilio Laodicen. cap. 49. ordinabatur, vt oblationes per Quadragesimam non fierent, nisi in sabbatho, vel Dominica, quia iuxta veterem Oriẽtis consuetudinem solum illis diebus consecrari poterat, & communicari, vt constat ex Canon 52. Trullano. Deinde videtur consuetudo habuisse occasionem ex alio vsu panis benedicti, qui in Ecclesia introduci cœpit, quando quotidiana communio fidelium omnium qui Missæ assistebant, incepit intermitti. Nam pro his, qui communicaturi non erant, cœpit panis benedici, qui in symbolum charitatis inter omnes sacrificio assistentes diuideretur. Potestque hoc colligi ex Concil Laodic. cap. 14. vbi dicitur, tempore Paschatis non esse faciendam hanc oblationem & distributionem panis benedicti: Quia nimirum illo die omnes debent Eucharistiam accipere. Solebat etiam panis benedictus mitti à Prælatis ad suos parochos, vel ad alios Prælatos in signum concordiæ, & mutuæ communicationis vt sumitur ex Innocent. 1. epist. 1. capite 5. De quo vsu panis benedicti (qui vsque ad nostra tempora multis in locis perseuerat aliqua ex parte) videri potest Guillel. Durãd. lib. 4. Ration. offic. cap. 53. & quæ refert, ac notat Pamelius in lib. de oper. & eleemosy. Cypriani sub numero 5. & Stephanus Durand. lib. 2. de Ritibus cap. 58. vbi ostendit, vsum panis benedicti valde antiquum esse, & solitum fuisse dari Catechumenis loco Eucharistiæ ex Aug. li. 1. de Peccator. mer. c. 20. & li. 2. c. 26. 3.

Antiqua consuetudo panẽ, & vinũ offerendi.

Can. Trul. Panis benedicti vsus.

Præter panem autem, & vinum offerri solebant oleum pro luminaribus, Thymiama ad incensum, & spicæ, ac vuæ nouæ pro promitiis (de quibus postea dicemus) ita habetur in Can. 2. alias 3. & 4. Apostol. & Eutychius Papa epist. 5. citans illum Canonem, cum vuis adiungit fabas, & fortasse idem erat de primitiis quorumcunq; leguminũ, vt iuxta quãdam versionem in illo Canone Apostolorũ legitur. 4.

Alia oblationes.

Denique

Denique oleo adiungit ceram August. dicto serm. 215. de tempore dicens: *Qui possunt, aut cereolos aut oleum, quod in cicindelibus mittatur, exhibeant.* Optime Ambros. serm. 33. in feria 2. post. 1. Dominicam Quadragesimæ vbi multa in particulari recenset, videri etiam potest Iustin. Martyr Apolog. 2. pro Christi. in fine. vbi meminit oblationum, seu collectarum, quæ in fine missæ fieri solebant. Denique Concilium Emeritan. cap. 14. etiam pecuniam dicit solitam fuisse offerri à fidelibus.

5. *Obiectiones proponũtur.* Vt vero partem hanc ratione declaremus, obiici prius contra illam potest, quia in Christi Ecclesia nõ licet aliud sacrificium offerre præter illud, quod ipse instituit, ergo nec aliam oblationem offerre loquendo de oblatione, quæ ipsimet Deo immediate fiat. Antecedens supponitur ex loco supra allegato, in tertio tomo, Consequentia vero probatur primo à paritate rationis, quia sicut vno sacrificio omnia cõmprehendit, & compleuit sacrificia, & illud instituendo, consequenter cætera prohibuit, non solum vetera, sed etiam quæcumque alia, nec solum significatiua futurorum sed etiam moralia, aut mysteria iam facta vere significãtia, ita pari ratione consummauit omnem oblationem, & virtute cæteras prohibuit. Atque ita in capite, *Non oportet*, de Conse. d. 2. dicitur, *Non oportere aliquid in sanctuario offerri præter panem, & vinum, & aquam, quæ typo Christi benedicuntur.* sumptumque est ex Canonibus Martini Bracharensis Episcopi Canon. 55. Secundo quia ex oblatione simplici facile fit transitus ad sacrificium, vt verbi gratia, oblationi panis benedicti nihil videtur deesse ad rationem sacrificii: nam fit oblatio cum benedictione, fractione, & distributione panis, vt consumatur. Vnde interdum ab Augustino sacramentum appellatur, vt patet libro secundo, de peccat. merit. capit. 26. Tertio omnes hæ oblationes pertinebant ad cæremonialia legis veteris, ergo non debuerunt in noua lege retineri vel renouari.

6. *Satisfit obiectionibus suprapositis.* Respondetur inprimis distinguendos esse varios modos harum oblationum. Nam interdum comprehenduntur sub oblationibus omnia munera, vel dona, quæ fideles in vita, vel per mortem donant Ecclesiis, aut piis locis, etiamsi non in templo, nec in Missa Deo offerantur. Et in hac ampla significatione videtur Diuus Thomas de oblationibus loqui, cum dicta quæstion. 87. artic. 2. inter oblationes debitas ponit, *cum aliquis offert donatione inter viuos, vel testamento relinquit Ecclesiæ aliquam rem mobilem, vel immobilem in posterum soluendam.* Et in hoc genere oblationum non procedunt difficultates factæ, quia in illis nihil est cæremoniale (vt sic dicam) sed morale tantum, plane honestum & sanctum, & de se ad seruitium, & cultum ipsiusmet sacrificii Eucharistiæ ordinatum. Secundo interdum fideles offerunt aliqua Deo per ministros eius non intentione ea donandi, seu à se alienandi, sed solum ad quamdam sanctificationem, vel benedictionem, vt postea illa sic benedicta recuperent, vt maiori cum fructu, vel fiducia illis vtantur. De his videtur loqui Canon. 28. Trullanus seu cap. *Didicimus*, de Conse. distinctione 2. nam prius prohibet vuas offerri & distribui cum Eucharistia, & postea subdit, *Tanquam primitias autem vuæ allationem existimantes sacerdotes eam seorsum benedicentes, petentibus impertire possunt ad gratiarum actionem datoris fructuum, per quos corpora nostra diuina dispositione aluntur.* Breuius tamen dixit Gratianus, *Vuas seorsum benedictas, populus, qui petierit, accipiat, & fructuum gratias agat.* De huiusmodi etiam oblationibus loqui videtur August. lib. 8. de Ciuit. ca. vlt. cum agens de more piorum fidelium deferentium epulas ad sepulchra Martyrum, ait, *quas cum apposuerint, orant, & auferunt, vt vescantur, vel ex eis etiam indigentibus largiantur, sanctificare eas volunt ibi per merita Martyrum in nomine Domini Martyrum.* Hæc ergo deuotio bona fide, & mente facta honesta est, nec de illa procedunt difficultates supra factæ. Quia hæc re vera non est propria oblatio, sed impetratio potius cuiusdam benedictionis, vel auxilij. Sicut quando quis offert Pontifici imagines, grana, vel similia, vt eis suam benedictonem, vel aliquam indulgentiam impertiatur, non facit oblationem propriam, sed potius gratiam aliquam postulat.

Tertio offeruntur aliqua sacerdotibus per se, & directe ad eorum sustentationem, nõ ea intentione, vt offerantur immediate Deo per modum specialis cultus, & huiusmodi videntur esse quædã oblationes, quæ prohibentur fieri in Ecclesia, vel altari, sed in priuatis domibus sacerdotum, de quibus sic habetur in Can. 3. & 4. alias 5. Apost *Non liceat autem aliquid aliud ad altare offerre, quam oleum, & incensum tempore sanctæ oblationis: Omnis autem alius fructus domum mittatur, primitiæ Episcopo, & presbyteris, clarum autem est, quod Episcopus, & presbyteri diaconis, & reliquis clericis distribuunt.* Hæ igitur oblationes non continent ipsũ immediatum cultũ Dei, sed se habent ad modũ decimarum, imo interdum fieri debent in defectũ illarum, vt mox dicemus. Et ideo etiam de hoc oblationum genere non procedunt difficultates factæ. quia non sunt oblationes cæremoniales, aut mysticæ (vt sic dicam) sed sunt largitiones morales ac piæ subuentiones ordinatæ ad cultum Dei. Eademq́ ratio est de omnibus, quæ tribuuntur immediate Ecclesijs ad ornatum earũ, vel ad fabricam vel ad vestimenta & vasa sacra conficiẽda, & similibus, quãdo non prius offeruntur Deo immediate, & directe in cultum specialem, sed immediate donantur Ecclesiæ ad aliquem vsum sacrum, habent enim eamdem rationem honestatis, quam habent aliæ donationes rerum mobilium, vel immobilium Ecclesijs factæ, & ita in eis non procedunt difficultates propositæ. 7. *Oblati nõ sacerdotibus facta.*

Tota ergo dubitatio est de oblatione simplici, quæ immediate fit Deo de aliquibus bonis ab eo datis in recognitionem beneficij ab eo suscepti, quales videntur esse oblationes illæ, quæ in altari, & quasi coniunctim cum ipsomet sacrificio Missæ fieri conceduntur. Vt verbi gratia, oblatio illa panis quæ fit Deo cum aliqua benedictione, vt postea inter fideles in symbolum concordiæ distribuatur. Item oblatio, & benedictio cerei Paschalis videtur esse eiusdem modi. Item oblatio incensi cũ benedictione, & thurificatione, quæ in Missa, & diuinis officiis fit. De his ergo oblationib⁹ dicimus, etiã esse honestas debita institutione, & intẽtione factas, quia nõ sunt iure aliquo positiuo diuino prohibitæ, nec per se malæ sunt, cum nullam contineant superstitionem, aut falsitatem. Ac denique vsus Ecclesiæ satis illas approbat. Neque contra hoc obstat cap. *Non oportet* supra citatum, quia loquitur de his, quæ in ipsamet oblatione constitutiua (vt sic dicam) sacrificii Missæ offerenda sunt. De qua etiam loquuntur alia multa iura, quæ in illa d. 2. de Consecr. referuntur: Materia ergo illius oblationis non potest esse nisi panis, & vinum aqua mistum, quod autem alia genera oblationum de alis rebus fieri possint, non est contrarium illis iuribus. Neque etiam ex vi institutionis sacrificii Missæ, prohibitæ sunt aliæ oblationes simplices, quæ vel tantum sunt morales, & quasi connaturales homini, sicut est oblatio alicuius partis fructuum in recognitionem diuini beneficii, vel si habent aliquam significationem quasi mysticam ex impositione Ecclesiæ, non in ea ponitur principalis, & quasi supremus cultus Dei, qui est in sacrificio, sed ordinatur potius ad maiorem solemnitatem & honorem ipsius sacrificii Missæ. 8. *Punctũ difficultatis soluitur.*

Et ita etiam respõsum est ad secundum, nam tota illa cæremonia, & significatio est quasi sacramentale quoddam ad conciliandam maiorem reuerentiam ipsi sacramento, & sacrificio Eucharistico. Et ideo hæc signa interdum vocantur sacramenta lato modo 9. *Soluũtur reliqua argumenta.*

modo, prout de omnibus signis aliquo modo sacris & occultis interdum illa vox dicitur: proprie vero nec ad sacramenta, nec ad sacrificium pertinent. Ad 3. Respondetur oblationes legales quatenus tales sunt, cessasse in lege noua: de quibus loquitur August. Enar. in Psal. 50. cum ait, Deum velle oblationem cordis non vitulorum, dicuntur autem oblationes legales, vel quoad propriam significationem illius legis, quæ erat præfiguratio futurorum mysteriorum Christi, & interdum etiam erat recordatio specialium beneficiorum temporalium illi populo concessorum, maxime liberationis ab Ægyptiaca seruitute, vel etiam dicuntur legales, quoad obligationem positiuam illius legis. Sic ergo cessarunt oblationes legales vt tales, & propriæ cæremoniæ illius legis. At ratio oblationis, vt sic non est legalis, sed moralis, sicut ratio templi, sacerdotii, & similes, & ideo non cessarunt per ablationem illius legis, sed in sua morali, & quasi connaturali ratione permanserunt, & possunt per nouam legem positiuam præcipi, sicut de primitiis, & decimis dicemus. Ita fere Diuus Thomas quæstione 86. articulo 1. ad 1. & artic. 4. ad 1. Durand. in 4. d. 1. quæst. 9. ad 1. de qua re videri potest Couar. libro 1. Vari. cap. 17. num. 1. §. *Hinc non*, in fine, vbi alios refert.

CAPVT V.

An oblationes Ecclesiæ ex præcepto debeantur.

1. *Ratio dubitandi.* RAtio dubitandi esse potest, quia ex patribus, & Decretis videtur colligi, oblationes esse simpliciter sub obligatione: Nam inprimis Ambr. ser. 58. de Ascens. inter opera boni Christiani ponit, quod *quando ad Ecclesiam venit, oblationem, quæ altari debetur, exhibet*, & ibidem: *Quid e fructibus suis non gustat, nisi prius ex ipsis Deo aliquid offerat.* Et Clem. Rom. libro 4. Constitut. capite 7. dicit, *oblationes populi fieri ad victum sacerdotum, & eleemosynas pauperum.* habent ergo, vel habere possunt eandem rationem obligationis, quam decimæ, vel primitiæ, & ita in c. *Præter*, d. 32. idem præceptum eodem tenore verborum de Primitiis, decimis, & oblationibus ponitur. Similis ratio, & necessitas oblationum supponitur in capite *De his*, & capit. *Antiquos*, 10. quæstione 1. ex Concil. Aurel. capite 16. & 17. & in tribus cap. vltimis eiusdem quæstionis fertur anathema in laicos, qui Ecclesiæ oblationes vsurpant, & in capit. *Statuimus*, 16. quæstione 1. Anastas. Papa similem facit prohibitionem, & supponit populum debere suæ Ecclesię baptismali tales oblationes. Item habet Greg. VII. in capit. *Omnis Christianus*, de consecr. d. 1. Denique c. præcedenti retulimus verba Fabiani, & Concil. Matiscon. quibus hæ oblationes præcipi videntur. Propter hæc aliqui Canonistæ absolute docuerunt, oblationes aliquas facere, esse in præcepto Ecclesiastico. Referuntur pro hac sententia Glossæ in dicto cap. *Statuimus*, & dicto cap. *Omnes Christiani*, & Hostiens. in Rub. de Parochijs, & latius in sum. tit de Parochi. §. *in quibus*, vers. *sed nunquid tenetur*, & c. Lapus Alleg 58. num. 1. & 7. Sed re vera hi omnes nihil diuersum docent ab his, qui solent etiam in contrarium referri, vt legenti constabit. Non enim fundant obligationem in pura lege Ecclesiastica, sed in consuetudine, indigentia Parochi, vel promissione, aut legato.

2. *Non est præceptum faciendi oblationes.* Vera ergo resolutio est, quam tradit Diuus Thomas, huiusmodi oblationes per se, & natura sua spontaneas esse, & de consilio, posse autem cadere sub obligationem aliquo ex quatuor modis paulo ante insinuatis. Est autem supponendum, nunc esse sermonem de oblationibus, prout distinguuntur à Primitijs, & Decimis. Nam de his separatim dicendum est, sic autem nullum inuenitur decretum absolute, & in rigore præcipiens oblationes fieri, sed iura omnia citata præcipiunt, vt oblationes, quæ aliquo titulo debentur, soluantur à laicis, & declarant illas oblationes debitas reddendas esse Ecclesiis, & Clericis, & non posse vsurpari à laicis. Et ita loquuntur fere omnia iura citata, simpliciter autem, ac per se, oblationes spontaneas esse declaratur in Concil. Cabilon. sub Carol. Magn. cap. 6. his verbis. *Animarum salutem inquirere sacerdos, non lucra terrena debet, quoniam fideles ad res suas dandas non sunt cogendi, neque circumueniendi: Oblatio enim spontanea esse debet, iuxta id, quod ait Scriptura, voluntarie sacrificabo tibi.* Psalm. 55. *Et illud Omnis populus mente deuota obtulerunt Donaria Domino.* Exodi 33. Atque ita docent communiter Theologi cum Diuo Thoma supra, & Canonistæ, ac summistæ infra referendi: Præsertim Anton. 3. parte. tit. 12. capit. 11. Gabriel. in Can. lect. 6.

Magis vero hoc constabit, discurrendo per quatuor titulos à Diuo Thoma positos, ex quibus potest oriri hæc obligatio. Ad quos explicandos supponendum est, hic non sumi oblationem pro sola illa simplici oblatione, quæ in Ecclesia, vel altari offertur immediate ipsi Deo per modum proprij cultus, & adorationis, sed sumitur latius pro quacumque donatione facta Ecclesiæ de aliqua parte bonorum temporalium, siue immediate detur ministris ad sustentationem eorum, siue Ecclesiæ ad fabricam, & ornatum, vel alias expensas eius, & siue detur res immobilis in perpetuum, & quoad proprietatem, siue ad tempus, vel quoad fructum, vel vsum tantum, siue detur res mobilis, &c. Quamuis enim priores oblationes Deo immediate factæ in Ecclesia frequentius soleant illa voce intelligi, tamē Diu. Thomas generalius loquitur, & iura etiam citata ita loquuntur, & hoc modo omnia pia legata solent nomine oblationum significari, etiam si sint *sacrificia eleemosynarum*, vt loquitur August. lib. quæst. ad Dulcitium quæstione 2. Et colligitur ex capite. *Qui oblationes* 1. & 2. & c. *Clerici*, 13. quæstione 2. 3. *Quomodo hic sumatur oblatio.*

Primus ergo titulus à Diuo Thoma positus est, quando oblatio debetur per modum census, ratione conuentionis prius factæ, vt cū quis vel in morte, vel in vita donat alteri talem possessionem cum onere faciendi talem oblationem Ecclesiæ talibus temporibus. Tunc enim nota est obligatio orta ex contractu, nihilque refert, quod fuerit donatio legatum, aut venditio, vel alia commutatio, dummodo fuerit pactio. Et tunc obligatio erit iustitiæ tam respectu primi donantis, seu contrahentis, quam respectu Ecclesiæ, supposita eius acceptatione. Quia & iustum pactum obligat ex iustitia respectu eius, cum quo fit, & Ecclesiæ ex vi talis legati, vel donationis datum est peculiare ius ad talem oblationem, seu pensionem, siue hoc ius sit tantum ad rem, siue in re, & siue sit cum actione in foro exteriori, siue absque illa, hoc enim pendet ex modo contractus, aut legati, & acceptionis ex parte Ecclesiæ. Neque hoc est in præsenti latius tractandum, oporteret enim huc aduocare totam materiam de legatis pijs, & multa ex materia de Voto, quod est à præsenti instituto alienum. 4. *1. Titulus oblationis, debita ob conuentionem.*

Et eadem ratione nihil amplius dicere necesse est de secundo titulo à Diuo Thoma posito, qui à præcedenti parum differt, videlicet, quando per votum, vel legatum aliqua bona temporalia directe relinquuntur Ecclesiæ, siue illa mobilia sint, siue immobilia: Nam tunc obligatur, qui vouit rem promissam offerre, & donare Ecclesiæ non ex iustitia, neque ex præcepto humano, sed ex religione, & naturali iure dictante, vota esse reddenda. Et similiter obligatur hæres ad implendum legatum defuncti, quæ obligatio ex iustitia est, vt constat. Hæ autem oblationes non limitantur ad eas, quæ in Ec- 5. *Secundus titulus voti, & legati.*

in Ecclesia fiunt, & immediate Deo in se offeruntur, sed generaliter comprehendunt omnes eleemosynas, & donationes factas, vel promissas Ecclesiis, nam omnes dicuntur offerri Deo, quia ad eius cultum proxime ordinantur.

6. *Tertius titulus sustentandi ministros Ecclesiæ.* Tertius titulus est, quando ministri Ecclesiæ aliunde non habent commodam sustentationem: & hunc præcipue, & sequentem ponunt omnes Canonistæ superius citati, neque aliud reuera intendunt. Et ita cum eis cōueniunt Panor. Anchar. & alij in Rub. de Parochijs, & Summistæ, omnes, & alij Doctores, quos refert, & sequitur Couar. dicto l.1. Variar. c.17. n.3. Et Gutierrez in Canon. q.q. cap.21. n. 139. & sequentibus Gregor. Lopez in leg. 9. tit. 19. par.1. Soto l.9. de Iustit. q.3. art. 1. Solum est aduertendum, hanc obligationem reduci ad illum generalem, qua tenentur laici fideles alere ministros sacramentorum: *Nam dignus est operarius mercede sua*, de qua obligatione latius dicemus infra tractando de decimis. Ex vi autem huius generalis principij non tenetur homo magis subuenire Parocho, aut Prælato indigenti per propriam oblationem, quam per primitias, vel decimas, vel per quemcunque alium modum contribuendi. Et ideo cū dicuntur fideles habere obligationes ad oblationes propter indigentiam ministrorum, intelligitur late de oblationibus pro quocunque genere donationis seu contributionis. Vbi autem vel ex consuetudine, vel ex pacto aliquo, seu transactione, aut concordia modus sustentandi ministros determinatus fuerit ad talem modum oblationum, tunc erit obligatio determinata ad tales oblationes, quia iam simul cum hoc titulo concurrit alius ex dictis, vel titulus consuetudinis, de quo statim. Tunc etiam fieri potest talis determinatio ad oblationes, vel quantitatem, aut modum earum per Ecclesiastica præcepta. Nam licet D. Thomas dicat, quando oblatio fit ex hoc titulo, licet oblatio ipsa sit necessitatis, quātitatem esse voluntatis, limitandum id est, nisi tam parua sit quantitas oblationum, vt non sufficiant ad congruam sustentationem, ad hanc enim obligat naturalis lex iustitiæ, & ideo in eo casu etiam obligat ad quantitatem oblationis ad hunc finem sufficientem, vltra illam vero erit voluntaria quantitas, nisi per legem, vel conuentionem taxata sit, vel certe nisi sit introducta consuetudo de tali oblatione, & in tanta quantitate determinata: nam tunc eadem erit vtriusque ratio: Cum his ergo limitationibus sententia illa D. Thomæ intelligenda est.

7. *Apponuntur duæ declarationes huius tituli.* Addendæ vero vlterius sunt circa hunc titulum duæ aliæ declarationes. Vna est, vt procedat, quando necessitas ministrorum oritur ex eo, quod Parochiani non soluunt decimas, neque primitias sufficientes, tunc enim necesse est, vt aliquo alio modo tribuant pro ministrorum sustentatione, & totum illud comprehenditur sub oblationibus. At vero si parochiani soluunt primitias, & decimas, non solum sufficientes, sed etiam abundantes ad sustentationem ministrorum, tam proprij, vt est Parochus, quam communium, vt sunt Episcopus, & alij Prælati necessarij, ad quorum sustentationem cum debita proportione debent concurrere omnes fideles: si (inquam) parochiani soluunt decimas sufficientes, & nihilominus parochus, aut Vicarius non habet sustentationem congruam, quia decimæ ad alios vsus applicatæ sunt, vel in plura beneficia simplicia, aut præstimonia diuisæ fuerunt, vel quia vnus possidet beneficium, & Vicario nihil fere tribuit, aut è conuerso: quia beneficarius nihil accipit ex decimis, sed omnes fructus alteri pro pensione dati sunt: In his, & similibus casibus non iuste coguntur fideles ad nouas oblationes faciendas, seclusa consuetudine, vel alio titulo, propter solam indigentiam ministrantis proxime, siue proprietarius sit, siue mercenarius.

Ratio est, quia nullus iuste cogitur, vt duplicatam mercedem soluat pro eadem opera, sed Parochiani illi soluendo decimas dant stipendium, & sustentationem ministris, non tantum sufficientem, sed etiam ordinarie abundantem, ergo titulo sustentationis non possunt iuste obligari ad nouas oblationes. Atque ita docent communiter Doctores superius citati. Vnde in eo casu, qui recipit decimarum fructus, tenetur sufficienter Ecclesiæ, & ministris eius prouidere: & Prælati tenentur solicite curare, vt ita fiat, & ne pauperes, & fideles nimium grauentur. Atque hæc resolutio indubitata est, quando de facto proprius beneficiatus accipit decimas à Parochianis, quia tunc maxime procedit ratio facta. Difficultas vero nonnulla esse potest, quando Papa illas accipit, vel applicat cui vult, de qua difficultate dicemus infra, tractando de decimis. 8. *Ratione cōfirmatur.*

Alia declaratio, seu limitatio est, nisi Parochiani sint adeo pauperes, vt non habeant, vnde tot oblationes facere valeant, quod ad Parochi sustentationem necessariæ sunt. Ita aduertit Hostiens. in sum. tit. de Parochiis, idem Siluester ver. *Decima*, quæstio. 2. citans Gloss. Innocent. & Raymund. sed tunc ait, vel sacerdos quærat aliquid ad supplendam sustentationem suam ex aliqua arte non indecente, iuxta cap. *Clericus victum*. cum sequent. d. 91. vel certe Episcopus prouidere debet, vnde illius Ecclesiæ, & ministrorum eius, necessitati subueniatur, quia ad hoc facultatem habet in sua diœcesi, iuxta cap. *Episcopus Ecclesiarum*, & c. *Præcipimus*, 12. quæstion. 1. & significat Hostiensis, Episcopum teneri ex propriis redditibus tali Ecclesiæ indigenti prouidere, si aliunde non habet, vnde prouideat. Quod existimo verum, quando commode potest, attentis aliis sui status oneribus. Quod si Episcopus per se remedium adhibere non poterit, vti debet remediis traditis à Concilio Trident. sess. 21. capite 7. & 8. de Refor. & sess. 24. capite 3. de Reform. & quando illa sufficientia non fuerint, summum Pontificem consulere oportebit, vt tanquam supremus dispensator bonorum Ecclesiæ illi necessitati prouideat. 9. *Secunda declaratio.*

Circa quartum titulum de Consuetudine variæ sunt sententiæ. Aliqui enim existimant per huiusmodi consuetudinem non induci præcepti obligationem. Quia semper fit ex deuotione tantum spontanea, huiusmodi autem consuetudines non inducunt legis obligationem, etiamsi diuturnæ sint, vt notarunt Caietan. in sum. ver. *Hora Canonica*, §. 2. & Soto libr. 2. de Iust. quæst. 7. artic. 2. quia actus agentium non operatur vltra intentionem eorum, qui ergo nunquam operatur intentione se obligandi, sed ex pura deuotione, etiamsi sæpius id faciat, non obligabitur. Sicut qui quotidie dat eleemosynam pauperi ad ianuam petenti, non propterea obligatur tandem dare, nec pauper acquirit ius, etiamsi per multum tempus petat, & accipiat. Quod autem talis sit hæc consuetudo, declaratur argumento Innocentij statim citandi, quia vel oblatio in principio fuit spontanea, vel extorta: si dicatur hoc secundum, talis coactio est iniusta, & simoniaca, & ideo ex vi illius non potest obligatio induci, licet eodem modo sæpius repetatur. Si vero dicatur primum, procedit argumentum factum, quo per spontaneam donationem etiam continuatam nō inducitur obligatio. Eo vel maxime quod hæ consuetudines oblationum non sunt adeo regulares, & cōtinuæ, quin sæpius omittantur sine scrupulo peccati, quod satis est ad interrumpendam consuetudinem, seu præscriptionem. 10. *Quartus titulus consuetudinis an obliget.*

Dices: licet ab hac, vel illa priuata persona omittatur interdum oblatio, tamen à populo nunquam omittitur, sed ad minimum fit à maiori parte, & hoc satis est ad præscriptionem. Sed contra, quia obligatio non inducitur in communitatem, nisi ratione singulorum, sed singuli non obligantur, si singuli inter- 11.

interrumpant actus: ergo, nec populus manebit obligatus, etiamsi in diuersis personis actus ille continuetur, sed habebit semper illam moralē continuationem, sine obligatione tamen. Confirmatur ex cap. *Cum in Ecclesia*, & c. *suam*, de simonia vbi damnatur actio talium oblationum, non obstante quacumque consuetudine, quæ ibi *corruptela* dicitur, & magis aggrauare culpam, quam excusare: at vero si talis oblatio ideo esset debita, quia consueta, eadem ratione posset peti, & exigi, non minus quam decimæ, vel primitiæ: sicut etiam in tribus casibus prius dictis non solum possunt recipi oblationes, cum offeruntur, sed etiam exigi, si non soluantur, ergo signum est, in hoc quarto casu esse semper voluntariam oblationem, non obstante consuetudine. Et ita tenet Angel. in verb. *Oblationes*, num. 1. in additione ad illum, & inclinat Sot. lib. 9. de Iust. quæst. 6. art. 1. nam vbi decimæ soluuntur, non putat consuetudinem oblationum obligare.

12. *Consuetudinem oblationum obligare.* Nihilominus contraria sententia communis est, eam enim tenet D. Tho. 2. 2. q. 86. art. 1. & ibi Caietan. Aragon, & alij. Maior in 4. d. 15. q. 4. Conc. 2. & ad argumenta contra illam, Panor. Hostiens. & alij in c. *suam*, & c. *Ad audientiam* de simon. Siluest. verb. *Decima*, quæst. 2. & frequentius summistæ, Couar. dicto numero 3. vbi ait, esse communiter receptam sententiam, *nemine refragante*: Quam etiam multis allegationibus confirmat Gutierrez dicto cap. 21. num. 140. & sequentibus. Videtur autem sufficienter probari ex dicto cap. *Ad audientiam*, vbi inprimis *laudabilis* dicitur consuetudo introducta in Ecclesia *pia deuotione fidelium* offerendi aliquid pro exequiis defunctorum, vel benedictionibus nuptiarum, aut aliis similibus sacramentorū administrationibus, & deinde dicitur, *non esse permittendum fidelibus, vt has consuetudines laudabiles infringant, aut immutent, sed compescendos esse, qui hoc tentauerint.* In quo aperte supponitur, hanc consuetudinem inducere obligationem, non enim posset Episcopus cogere fideles ad soluendas huiusmodi oblationes titulo consuetudinis, nisi eadem consuetudo obligationem induxisset.

13. *Responsio ad argumentū.* Responderi vero potest, in illo textu non dici, vt fideles cogantur consuetas oblationes soluere, sed verba textus esse: *Sed per Episcopum loci, veritate cognita, compescantur, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare.* dixerat enim superius: *Quidam laudabilem consuetudinem erga sanctam Ecclesiam pia deuotione fidelium introductam ex fermento hæreticæ prauitatis nituntur infringere, sub prætextu Canonicæ pietatis.* Quando ergo præcipit, vt compescantur, qui laudabilem consuetudinem malitiose immutare nituntur, videtur loqui de his, qui prauo spiritu nituntur infringere piam consuetudinem, vel damnando illam vt malam, vel simoniacam, quæ pertinent *ad fermentum hæreticæ prauitatis*, vel alio modo impediendo fideles, ne piam consuetudinem obseruent. At vero hinc non sequitur, ipsos fideles, qui non malitiose, sed propria voluntate oblationes omittunt, quia non putant, illas esse ex obligatione, sed spontaneas, esse cogēdos ad illas soluendas propter solam consuetudinem. Nec ex eo textu id colligi potest: aliud enim est, malitiose infringere piam consuetudinem ex fermento hæresis: aliud propria sponte nolle oblationem offerre. Et hunc sensum expresse sequitur Innocent. in dict. capit. *ad Apostolicam*, dicens non pertinere ad officium Episcopi cogere fideles vt oblationes soluant, neque hoc in illo textu doceri, sed tantum compescere eos, qui volūt tales consuetudines mutare, solicitādo, vel statuendo, ne tales consuetudines seruētur. Idemq; videtur sentire ibi Ant. de Butr.

14. Alij vero Canonistæ, præsertim Hostiens. & Panormit. absolute intelligunt illum textum, videlicet in eo supponi, talem consuetudinem induxisse obligationem, & ideo cogi posse fideles per Episcopum, & debito modo, vt illas obseruent. Et huic sensui fauent multum illa verba textus. *Prauam exactionem fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus obseruari.* Nam hæc posteriora verba absolutum continent præceptum, quod non sufficienter impleretur, solum compescendo impedientes malitiose. Respondere autem posset Innocent. illa verba intelligenda esse iuxta casus proportionem, & iuxta verba vltima explicantia præceptum illud. Vnde sensus illorum esse posset, vt præcipiantur obseruari consuetudines, id est, non immutari, nec impediri, sed in sua libertate relinqui, vt ita obseruentur, sicut introductæ fuerunt, id est, vt sponte offerentes aliquid, libere, & sine impedimento possint id facere, qui vero noluerint, non cogantur. Ita enim moraliter loquendo fiet, vt semper consuetudo in sua obseruantia perseueret, quia ex tota multitudine populi semper aliqui offerent, licet alij omittant, & qui offerunt, sponte id faciant, & non ex obligatione. Atque ita fateor, textum illum non omnino cogere, maxime cum sint alia decreta multum repugnantia huic actioni, & obligationi.

Nihilominus hic posterior sensus Hostiensis, & Parnormitani est simplicior, & magis pius, & ideo præferendus est. Et iuxta illum simpliciter fatendum est, per hanc consuetudinem induci obligationem. Et ad hominem confirmari hoc potest contra Innocentium. Nam ille concedit per consuetudinem voluntariam posse induci obligationem, quando non ipsa collatione sacramenti, vel rei spiritualis administratione aliquid ex consuetudine datur, sed postea: *quia qui tanto tempore* (ait) *exsoluerunt, creditur, quod voluntarie se obligauerint.* Sed hæc ratio etiam habet locum in consuetudine offerendi aliquid tempore ipso, quo sacramentum ministratur, ergo. Et confirmatur, quia vel talis consuetudo non obligat, solum quia per spontaneam actionem incepit, & durauit, vel quia simoniæ labe infecta est. Hoc posterius dici non potest, tum quia in illomet textu vocatur hæc pia consuetudo, tum etiam quia ibi non datur aliquid pro re spirituali, licet simul detur, sed datur gratis: hæc enim duo non repugnant. Primum item non recte dicitur, quandoquidem in aliis exemplis admittitur per gratuitam oblationem continuatam posse obligationem induci: & nulla ratio affertur, cur hic etiam non possit. 15. *Pars affirmatiua confirmatur ad hominem.*

16. *Soluuntur rationes in oppositum factæ.* Ratio autem huius sententiæ magis constabit respondendo ad rationes in oppositum. Circa primam, ac præcipuam de intentione sponte offerentium occurrit aduertendum, duobus modis posse intelligi hanc obligationem, scilicet vel per modum consuetudinis habentis vim legis, & introducentis rigorosum præceptum, vel per modum præscriptionis Ecclesiæ seu Parochorum contra laicos, seu Parochianos offerentes: sunt enim hæc duo valde diuersa, vt infra capite decimo tertio latius explicabo. Si priori modo intelligatur, consequenter dicendum est, quod licet hæc consuetudo in principio gratis, & spontanea intentione inceperit: postea paulatim mutata est intentio in voluntatem soluendi illam oblationem vt iam debitam, siue ex voluntate sponte se obligandi formali, aut virtuali, siue ex conscientia erronea: quia cum priores offerentes gratis darent, successores cogitantes illam esse obligationem in eodem officio perseuerarunt, & cum illa apprehensione reliqui prosecuti sunt: & ita tandem inducta est consuetudo habens vim legis. Atque ita explicat hanc obligationem Maior d. quæstione quarta. Et non putat esse singulare in hoc genere operis pij, sed generale ad similia opera religionis publica, & communia, vt est obseruatio alicuius diei festi, vel ieiunij alicuius vigiliæ, verbi gratia Natiuitatis Virginis, vel alterius similis, vnde doctrina Caj. & So. supra in contrariū allegata intelligenda erit, quando vsus incipit sub apprehen- *Duplex caput huius obligationis proponitur.*

sione,

sione, & intentione voluntariæ intentionis, & cum eadem continuatur, secus vero erit, si paulatim mutetur intentio dicto modo, vt dictum est.

17. *Præcedens expositio impugnatur.*

Contra hanc vero expositionem obiici potest, q̄a omnes Doctores ad valorem huius consuetudinis, requirunt, vt sit spontanea, & mere voluntaria oblatio, vt in supra allegatis videri potest ex dicto cap. *Ad Apostolicam*, ibi, *Pia fidelium deuotione introducta*. Hoc vero non vrget, tum quia iam supponitur cōsuetudinis initium fuisse omnino purum ab omni pactione, & coactione, sed perfecte voluntarium, tum quia etiam continuatio fuit sine actione, & compulsione, vt supponimus. Quod autem pro aliquo tempore fuerit ex conscientia oblationis, aut intentione se obligandi, non obstat, quo minus absolute sit spōtanea oblatio, quia illam et obligatio voluntarie assumpta supponitur, non per aliquam coactionem. Sicut q̄ ex voto redditur, dicitur esse spontaneum, & gratuitum in sua radice, *c. ex parte*, de censibus.

Soluitur argumentum.

18. *Duplex proponitur difficultas contra solutionem datam.*

Adhuc vero responsio illa duas patitur difficultates: Vna est, quia saltem sequitur, decisionem capituli *ad Apostolicam*, non esse vniuersalem: Nam vbi constiterit offerentes nunquam habuisse intentionem se obligandi, neque ex tali conscentia, aut existimatione rei debitæ aliquid tale obtulisse, sed tantum ex pia deuotione voluntaria, non erit inducta lex, nec obligatio, nec poterunt fideles compelli ad similes oblationes faciendas. Non est autem impossibile sæpius posse constare de tali intentione: Imo est verisimile in multis populis, vel Ecclesijs ita explicaturos fideles mentem suam, si interrogentur. Alia difficultas est, quia licet fideles ex erronea conscientia habuerint illam intentionem soluendi debitum, non videtur sufficiens ad inducendam obligationem, quia illa obligatio debet esse voluntarie inducta, error autem ille causat inuoluntarium, & ita non sufficit ad inducendam talem obligationem. Quocirca si aliquando talis cōsuetudo obtinet vim legis necesse est, vt nō præsumatur ex tali errore fuisse inductam, sed ex voluntate se obligandi, in hac autem materia supponitur vt constans, initium talium oblationum fuisse spontaneum, & non transijsse in cogitationem obligationis nisi per errorem, ergo difficile est, hoc modo saluare obligationem cum solido fundamento, nisi aliquid aliud addatur, quod statim videbimus.

An consuetudo errore introducta obliget.

19. *1. Caput obligationis, quod est præscriptio.*

Alio ergo modo potest hæc obligatio intelligi per modum præscriptionis, nam in præscriptione non interuenit abrogatio, vel inductio legis, sed acquisitio alicuius dominij, vel iuris in re, vel ad rem, in aliquem locum vel in rem alterius, vel ad opus, aut seruitiū eius, quod ius acquiri solet per diuturnū vsum cum bona fide, & aliis conditionibus in iure requisitis, sic enim acquiritur ius seruitutis in fundū, vel domum, vel etiam in personam, aut ius ad aliquam actionem humanam, vt ad eligendum iuxta ca. *Cumana*. de electione, & clarius in ca. *Cum Ecclesia sutrina*. de Caus. possess. & propriet. Hæc autem præscriptio in alterius personam vel actionem, aut rē eius, non requirit ex parte eius, super quem cadit, cōsensum, aut voluntatem dandi tale ius alteri, aut obligandi se illi, sed ipso vsu, & facto ipso acquiritur adminiculo iuris. Vnde sæpe acquiritur, alio nihil sciente, & consequenter ipso neq̄ expresse, neque tacite consentiente. Quæ est differentia quædam notanda inter hanc præscriptionem, & cōsuetudinem derogantem legem positiuam, nam illa non potest hunc effectum habere, nisi interueniente tacito consensu principis, cuius legi per talem consuetudinem derogatur, vt ex materia de legibus suppono. In præscriptione vero non requiritur consensus eius, contra quem præscribitur, quia iura illum non requirunt, & præscriptio inducitur virtute legis, imo videtur à lege inducta ad supplendum consensum alterius, vt possit translatio iuriū fieri ipso vsu, sine consensu alterius, ad quem antea pertinebat. Et nihilominus consummata præscriptione, ille, contra quem præscriptum est, obligatus manet ex iustitia ad seruandum alteri ius acquisitum per præscriptionem, non quidem in virtute alicuius legis positiuæ inductæ per consuetudinem, sed ex vi naturalis iustitiæ, quæ obligat ad seruandum vnicuique ius suum.

Præscriptio non requirit consensum.

Discrimen inter abrogationem & præscriptionem.

20. *Clerici per modum præscriptionis acquirunt ius in oblationes.*

Sic igitur in præsenti dicimus per diuturnam cōsuetudinem offerendi acquiri Ecclesiæ, seu clericis ius ad similes oblationes per modū cuiusdam præscriptionis, & consequenter parochianos manere obligatos ad oblationes, non ex voto, vel ex speciali voluntate, & intentione se obligandi, sed ex vi iuris acquisiti Ecclesiæ, quod seruandum est ex ipso naturali iure, postquam reuera semel acquisitum est. Vt autem acquiratur, non est necessarius specialis consensus offerentium inuoluntariam oblationem continuatus tanto tempore, quia ad præscriptionem, vt dixi, non requiritur similis cōsensus ex parte eius, contra quem præscribitur. Necessarium vero est adminiculum iuris, & hoc videtur præstari in dicto cap. *Ad Audientiam*, in quo præcipue hæc obligatio fundatur. Quod si quis dicat, illud ius fundari in præsumptione, quia vt Innocentius aiebat, qui tanto tempore obtulerunt, præsumuntur voluisse, se obligare, & ideo si veritas in re ipsa non respondeat præsumptioni, legem illam in conscientia saltem nō obligare. Respondemus primo, negando consequētiam, quicquid sit de antecedenti, nam illa præsumptio fuit (vt sic dicam) occasio legis, non causa: & proprium fundamentum: nam nō immerito haberi poterat talis præsumptio, & quia illa non sufficiebat ad certitudinem obligationis, voluit Ecclesia tollere omnem dubitationem conferendi Ecclesiæ ius, & modum præscribendi: ideoque supposito illo iure, qui voluntarie perseuerant tanto tempore in oblatione, cōuincuntur velle se obligare iuxta illud ius, etiam si illud ignorent, & nihil de hoc cogitent. Secundo respondetur cum Panor. Couar. & aliis, negando hoc ius esse inductum propter præsumptionem, sed in fauorem Ecclesiæ, & piæ causæ. Addit etiam Panor. cum Bart. hoc maxime habere locum in actionibus, quæ referuntur ad alium sub aliquo respectu ad recompensationem, vt in præsenti offertur aliquid ministris in recognitionem beneficij & in ordine ad sustētationem eorum simul, quę in Dei honorem, & ideo Ecclesia ita acceptat illam oblationem, vt si tanto tempore duret, etiam ius acquirat.

Obiectioni respondetur.

1. Responsio.

21. *Quæ continuatio requiratur ad hanc obligationem.*

Sed quæres, quanta continuatio, & quanto tempore necessaria sit ad hanc obligationem inducendam. Respondeo breuiter, inprimis sufficere tempus decem annorum. Ita docent Panor. & ratio est, quia hæc consuetudo non est contra ius, sed potius illi conformis, & est pia & fauorabilis, & ideo decennium in illa sufficit, quia in huiusmodi rebus non solent iura longius tempus postulare ad præscriptionem. Addenda vero est limitatio, nisi constet, consuetudinem illam inchoatam, & continuatam esse in ordine ad certum effectum, vt ad ædificationem Ecclesiæ, vel quid simile, nam tunc finito effectu, potest cessare consuetudo, quia tunc non habet locum absoluta obligatio, vel præscriptio, vt per se notum est, & notat Panor. in cap. *Abolendæ* de sepult. Modus autem continuandi, seu frequentandi actum sine interruptione, debet esse accommodatus materiæ, & actioni. Hæ namque oblationes interdū fiunt à particularibus, & solis singularibus personis, vt ab sponsis in benedictionibus nuptialibus, ab ordinatis, qui solent candelam offerre, & in his non oportet, quod ab eisdem personis actus frequententur, sed satis est, quod à diuersis in simili occasione, vel causa. Aliquando vero fiunt oblationes à populo congregato in Ecclesia ad sacrificium, vel aliud diuinum officium, ita vt singuli aliquid offerant, & tunc satis est, vt pro maiori parte assistentes offerre soleant,

Limitatio conclusionis.

soleant, vel qui potentes sunt, quia hoc satis est, vt absolute censeatur esse in illo populo talis consuetudo, vt late Paul. Castrens. probat Consi.296. quem cum aliis refert Gutierrez supra num.148. Tunc autem licet vnus, vel alius interdum omittat, non solum non interrumpitur consuetudo, verum etiam nec fortasse grauiter peccatur, præsertim, si rationabilis causa interueniat, quia iuxta communem morem non introducuntur hę consuetudines cum maiori rigore. Et ita responsum est sufficienter ad secundam rationem dubitandi.

22. *Respondetur iuris capitibus prohibentibus exactionem oblationum* Ad alia vero iura, quæ videntur prohibere exactionem talium oblationum, Maior respondet illa loqui de oblationibus nondum satis præscriptis, & consuetudine firmatis. Addo vero etiam post ius acquisitum prohiberi indebitum, & indecentem modum exigendi. Nam inprimis priuatus parochus nō habet propriam iurisdictionem ad cogēdum alium, & ideo non potest auctoritate sua extorquere oblationem, neq; cogere illum, qui non vult dare, sed per Episcopum cogi debet, & ab Episcopo peti debet, vt ipse exigat, & soluere cogat, prout cauetur in dicto c. *Ad Apostolicam.* Deinde specialiter damnatur in illis iuribus modus extorquendi oblationes, negando Sacramenta, vel spiritualia officia, nisi oblationes prius afferantur, vel detur cautio, aut aliquid simile. Hoc enim habet quandam speciem simoniæ, & venditionis Sacramentorum. Et ideo prohibent iura, ne ita fiat, in quo non contradicit cap. *Ad Apostolicam.* Et ideo seruandum id est, vt etiam D. Thom. & omnes Doctores admonent.

23. *An possit negari, sacramentum non soluenti oblationes.* Interrogat autem Caiet. d. q.86. art.1. Quid faciet Parochus, si videat parochianum esse in malo statu, eo quod non soluit oblationem, & nihilominus petere Sacramētum, nam tunc tenebitur illud negare, ne conferat indigno, & negando illud, videtur agere contra prædicta iura. Dicendum vero est, inprimis necessarium esse, vt sit omnino certum, subditum esse in statu peccati, nam si sit res aliquo modo dubia, præsumi potest, illum habere bonam fidem, & sequi probabilem opinionem, vel consilium alicuius hominis docti, & ita poterit illi dari Sacramētum sine culpa. Imo vlterius oportet, vt crimen sit publicum, si Sacramentum publice negandum est, quia peccatori occulto petenti publice Sacramentum, dari potest sine culpa, imo etiam dari debet ab eo, qui ex officio tenetur, vt ex materia de Sacramētis, & Censuris constat. Si autem crimen est certum, & publicum, siue illud consistat in non dandis oblationibus debitis, siue in non soluendis decimis, siue in quacunque alia materia, negari potest, & debet Sacramentum. Neque fit contra dicta iura, quia non negatur ad extorquendum temporale commodum, sed ne indigne conferatur Sacramentum, & tunc satis erit moderatam diligentiam adhiberi, vt hoc etiam publice intelligatur, & ita omne scandalum vitetur.

24. *Contra consuetudinem non potest populus aliquid statuere.* Ex quibus à fortiori sequitur, post inductam talem consuetudinem non posse populum, vel laicum aliquem statuere contra illam vt non seruetur, vel continuetur, nam id esset contra ius Ecclesiæ acquisitum, ac subinde contra libertatem Ecclesiasticam, vt bene notauit Abbas dicto cap. *Abolendæ.* cum Bart. in leg. *Priuilegia.* Cod. de sacros. Eccle. Et hoc ipsum vt notius supponit Innocent. Nam etiamsi consuetudo nondum induxisset obligationem, illam prohibere cum sit pia, impium esset, & contra Ecclesiasticam libertatem, quia esset dispositio in spirituali materia à potestate laica omnino aliena.

25. *Qui oblationes non soluunt, an incurrant censuram.* Sed quæret tandem aliquis, an qui non soluunt oblationes debitas censuram aliquam, vel pœnam Ecclesiasticam eo ipso incurrant. Respondeo breuiter, nullam esse talem pœnam, vel censuram ipso facto incurrendam per Ecclesiam latam aliquo iure: nullum enim tale inuenitur: sunt quidem aliqua iura, quæ præcipiunt excōmmunicari, vel ab Ecclesia vt infideles excludi eos, qui bona Ecclesiæ legata nō soluunt, vel qui bona semel Ecclesiæ donata auferre moliuntur, vt patet in c. *Qui oblationes*, 1. & 2. & ca. *Clerici* 13. qu.2. Sed ibi nulla censura fertur ipso iure, vt Glossa etiam notauit. Et illa iura non de omnibus oblationibus loquuntur, sed de illis specialiter, quæ vel iam donata sunt Ecclesiæ, & actu transierunt in eius Dominium, eiusque bona sunt effecta, vel testamento ei legata sunt, & post mortem testatoris etiam suo modo ad Ecclesiastica bona pertinent. De aliis vero oblationibus, quæ solum ex consuetudine debentur, nihil peculiare statutum est in iure circa modum, quo cogendi sunt fideles ad illas soluendas præter illud, quod circa hoc statuitur in dicto cap *Ad Apostolicam.* Vbi hoc videtur committi arbitrio Episcopi, *Vt veritate cognita*, id est, consuetudine, & obligatione bene examinata, *faciat pias consuetudines seruari*, prudenti arbitrio pœnam & coactionem adhibendo. De quadam vero censura specialiter lata in Concil. Trident. sess. 22. c.11. de Refor. & alia, quæ habetur in Bulla Cœnæ, estque nu.17. an possit, vel debeat ad hanc materiam applicari, dicemus commodius infra tractando de Decimis, quia difficultas potest esse communis ad oblationes, decimas, & primitias, & in decimis, quæ magis debitæ esse solent, magisq; pertinent ad Ecclesiasticos fructus, melius expendetur. *Concil. Trid. Bulla Cœna.*

CAPVT VI.

Quæ personæ admitti possint, vel debeant ad Ecclesiasticas oblationes faciendas.

IN hoc actu facile considerari possunt circumstantiæ omnes communes cæteris actibus moralibus, nam omnes cum proportione sunt necessariæ in his oblationibus faciendis, & in eis, quatenus ex solo iure naturali postulari possunt, nihil fere occurrit peculiariter adnotandum, quatenus vero ex iure Ecclesiastico aliquid circa nonnulla illarum positum est, sunt aliquæ cōsiderandæ, præsertim ex parte personæ offerentis, & eius, cui offertur, & rei oblatæ: nam reliquæ vel nihil habent peculiare, vel in superiorib. tactæ sunt. Nam de loco diximus, quando, & quomodo faciendæ sint in Ecclesia, vel alibi, & discursu huius capitis aliquid attingemus. De tempore constat, faciendas esse vel tempore consueto, vel debito ex alio titulo. Quod si oblatio sit mere voluntaria, etiam determinatio temporis proprio arbitrio fiet. De modo dictum est debere fieri sponte, & sine coactione, &c. Denique de fine constat, debere fieri in Dei cultum, vel propter alium pium finem, vt est subuentio pauperum, aut ministrorum, in his ergo amplius immorari non est necesse. 1. *Variæ circumstentiæ numerantur.*

Circa personam ergo offerentem communiter dici solet, necessarium esse, vt sit persona baptizata, & fidelis, & ab Ecclesia non præcisa, neque publicus peccator. Et quidem de præcisis ab Ecclesia, seu excōmunicatis frequentius sermo est in sacris canonibus. Nam in Concil. Illibertin. cap. 28. sic habetur, *Episcopum, placuit, ab eo, qui non communicat, munera accipere non debere.* Qui canon duobus modis intelligi potest. Primo de cōmunione, id est, receptione Eucharistiæ, ita vt sensus sit, ab eo qui cum assistit diuino sacrificio, de illo non participat, communicando, non esse oblationem suscipiendam. Fuit enim olim consuetudo, vt omnes audientes sacrum, in illo communicarent, quæ colligi potest probabiliter ex Can.9. & 10. Apost. & ex Concil. Antiochen. can.2. ideo ad verecundiam, & confusionem eorum, qui tam piam consuetudinem non seruabant, potuit Concilium ordinare, vt eorum oblationes non re- 2. *Persona offerens qualis debeat esse. Concil. Illiber. Can. 9 & 10. Apost. Con. Antioch.*

non reciperentur. Sed hoc ad summum habere poterat locum in Missa diei, publica, & solenni, quia nō est verisimile, vt in priuatis omnibus Missis omnes audientes communicare cogerentur, alias vel sæpius intra eundem diem communicare licuisset, vel non licuisset, plures Missas in eodem die audire, vel certe oporteret excusationem afferre non communicandi, eo quod iam eodem die communicasset, quod esset fraudibus, & scandalis expositum. Et fortasse nunquam fuit consuetudo obligans ex rigoroso præcepto communicare in Missa etiam sollenni, de quo alibi dictum est.

3. *Proprius Concilii sensus.* Proprie ergo in allegatis verbis de excommunicatis sermo est, qui non solum actu, verumetiam neque potestate communicant, nec solum à communicatione Eucharistiæ arcentur, sed etiam ab omni alia communicatione, præsertim spirituali, & Ecclesiastica. Quia ergo datio, & receptio oblationū magna communicatio est, & suo modo spiritualis, ideo cum excommunicatis prohibetur. Quod ab Apostolis manasse testatur Clemen. libr. 3. Const. Apost. cap.8. & lib.4. ca.7. Et confirmatur in Concil. Nicen. cap.27. iuxta versionem Pisani. Et constat ex propria materia de Censuris, & à fortiori ex alijs iuribus statim citandis.

4. *A quibus peccatoribus non sint accipiendæ oblationes.* De peccatoribus autem publicis licet sint multa iura specialia, nullum tamen inuenitur decretum, in quo generaliter fit sermo de quocunque peccatore publico: & ideo quæri potest, an idem dicendum sit de quocunque publico peccatore, quod nimirum eius oblatio recipienda non sit. Nam Glossa in c. *Oblationes*.d. 90. simpliciter negat, & probabili quidem ratione. *Nam hac* (inquit) *est pœna* (est enim veluti quædam censura, & infamia) ergo non est extendenda vltra casus in iure expressos.

5. *Argumenta in contrarium.* In cōtrarium vero facit primo, quod eadem Glossa extendit hoc ad publicas meretrices, cum tamen expresse in iure non habeatur. Nam licet in quadam nota marginali ibidem allegetur Authentica de Lenonib. in princ. Collat.3. illa non habet auctoritatem legis in materia, & pœna Ecclesiastica, præsertim quia nec de tali pœna ibi mentio fit, non est ergo ad rem ius illud, nec Glossa in eo fundata est, sed in ipsa rei decentia & paritate rationis, ergo eadem ratione nec à publico concubinario oblatio recipienda est, & consequenter nec à quolibet peccatore publico. Præterea videtur esse hoc quasi diuinum naturale ius, nam ipsi naturales philosophi illud agnouisse videntur: Plato enim lib.4. de Repub. dixit, nec virum bonū ab impio se donari velle, nedum ipsum Deum, & Cicero lib. 2. de legib dixit, non placari Deum donis impiorum. Quib. consonat illud Eccles. 34. *Dona iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationibus iniquorum.* Accedit, quod etiam in Ecclesia videtur fuisse hoc semper prohibitum, nam Clem. d. dicto li. 4. c. 6. generaliter ait, *Qui dereliquerunt, & eos non pœnitet delictorum suorum, non solum non exaudientur, cum precationes facient, sed magis Deum irritabunt. Prohibita igitur huiusmodi ministeria oblationum.* & c.7. *Præstet, fame perire, quam ab inimicis Dei quicquam accipere*, & c.9. ait. si contingat aliquid ob necessitatem ab impiis recipi, id non esse insumendum in cibos pauperum, sed in ligna, vel carbones esse impendēdum. Item Pet. Dam. Epist. *Dona* (inquit) *vel oblationes ab iniquo suscipere, quid est aliud, quam propriam animam ex dantis squalore fœdare?* Denique interdum etiam propter indecentiam corporalem prohibetur oblatio, & de fœminis menstruatis refert Burchard. lib.16. sui decret. cap.140. Ex Concil. Mogunt. can. 6. ergo multo magis pro indecentia status publici in peccato mortali arcendus quis est ab oblatione, & si ad illam accedere præsumpserit, non est admittendus.

6. *Quæstioni satisfit per varios casus.* Hæc interrogatio non videtur posse habere vnam simplicem, & vniuersalem responsionem. Nam distinguere oportet de vitio, quod vel ipsam oblationem commaculat, & est veluti circumstantia eius praua, vel tantum afficit personam, & quasi materialiter se habet respectu oblationis. Quando vitium est prioris generis, constat, non esse oblationem recipiendam, quia esset cooperari actioni iniustæ, vel irreligiosæ. Exempla sunt, primum in oblatione vsurarij, quæ recipi prohibetur in c. *Quia in omnibus*, de vsuris, non solum in pœnam, & odium talis delicti, sed etiam quia acquisita per vsuram aliena sunt, ideoque illa Deo offerre, non solum sacrilegium est, sed etiam noua iniustitia, ac propterea ibidem præcipitur, vt talis oblatio statim restituatur, vt ibidem Glossa notauit addens, rem oblatam offerenti esse reddēdam, vt ipse vero Domino illam restituat, & eadem ratione cauetur in c. *Super eo*, de Raptor. ne raptorum eleemosynæ recipiantur ab Ecclesia. Atque eadem ratio est de omnib. iniuste possessis, seu acquisitis, vt notauit D. Th. d. q. 86. art.3. cum August. ser.35. de verb. Domini, & ita exponit illud Eccl. 34. *Immolantis ex iniquo oblatio est maculata*, & habet locum in quacunque alia oblatione, vel eleemosyna, vt late tradit Greg. lib.7. ep.110. & habetur in cap. *Non est*, 1. q. 1. Qui etiam adiungit illud Eccl. 34. *Qui offert sacrificium ex substantia pauperum quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.* *Ab vsurario non accipienda oblatio.*

7. *Oblatio rei alteri obnoxia, non est accipienda.* Et similis ratio est de his rebus, quę licet iuste possideantur, secundum ordinem iustitiæ, vel Charitatis sunt obnoxiæ alteri priori, & maiori obligationi: Tunc enim licet offerens non supponatur esse in statu peccati, peccaret tamen vel contra iustitiam, vel contra Charitatem aut pietatem, rem suam offerendo Deo, vel Ecclesiæ; & ideo eius oblatio recipienda non est. Talis est oblatio, quam filius facere vult de re necessaria ad sustentationem parentis, quam reprehendit Dominus Matth. 15. & eadem, vel maior ratio est de parente, qui oblationem facere vult de rebus necessariis filiis, vel alias eis debitis, Itē de creditore, qui ex bonis debitis offert, & idem cōtingere potest in eleemosyna, quando necessitas proximorum vrget, quia tunc Deus magis vult misericordiam, quam oblationem Matth.9.

8. *Quando vitium est personæ & non rei oblatæ potest recipi oblatio.* At vero quando vitium est tantum personæ offerentis, & in rem oblatam non redundat, per se loquendo non obstat, quominus oblatio talis personę recipi possit, quantumuis eius peccatum publicum sit. Ita sumitur ex D. Th supra, & ex Glos. in c. *Oblationes*.d.90. Et ratio est, quia illa conditio personæ nō obstat, quominus illa obligatio sit verus Religionis actus, ergo nec obstare potest, quominus recipere illam licitum sit, quia tunc nulla est ad malum cooperatio, nec alia malitia in tali acceptatione cogitari potest: Dixi autem *per se loquendo*, quia oportet duos casus excipere. Primus est, quando ex tali oblatione sequitur scandalum, & hac ratione ait D. Tho. supra non licere nunc accipere oblationem à publica meretrice, quia intelligitur esse de mercede prostibuli, quam accipere prohibitum erat Deut. 23. & licet illa lex: quatenus ceremonialis erat, cessauerit, vt habet moralem rationem, potest durare. Ratio autē scandali est moralis, ne videatur Ecclesia fauere iniquitati, si de mercede iniquitatis oblationem acceptet. Et ideo non est eadem ratio de publico concubinario, qui non offert aliquid ex iniquitate comparatum, quia cessat dicta ratio scandali, si vero aliunde orirerur, etiam vitandum esset, vt si crederetur Ecclesia conniuere, & tolerare talem statum in tali persona, propter oblationem eius, vel quid simile. Sicut è contrario, si ratio scandali in meretrice cessaret, posset eius oblatio recipi, vt si meretrix publica publice conuertatur, & statum mutet, & postea de bonis prius comparatis nō iniuste, licet inhoneste, aliquid Ecclesiæ offerat, acceptari posset, quia iam tunc cessat scādalum: tunc n. non potest existimari, quod Ecclesia faueat iniquitati, sed pœnitētiæ, & satisfactioni pro præteritis peccatis. Nec aliunde est hoc prohibitum iure positiuo, vt bene supra probatum est. *Excipiuntur duo casus quorum primus est scandali.*

9. *Secundus casus.* Alia exceptio est, nisi speciali iure prohibitum sit, talis peccatoris oblationẽ accipere, tunc enim quod ius statuit, seruandum est. Ita notat Glossa dicto cap. *oblationes*, d. 90. Et ex parte sumitur ex illo textu, quatenus ait, oblationes dissidentium fratrum recipiẽdas non esse. Altera vero pars illius textus, in qua dicitur, dona eorum, qui pauperes opprimunt, à sacerdotibus recipienda non esse, magis pertinet ad aliud membrum prius explicatum de obligationibus iniustis ex parte etiam rei oblatæ, vt ex dictis constat. Et ita in Concil. Carthag. 4. illi sunt Canones diuersi, nonagesimus tertius, & nonagesimus quartus. Ad hanc vero partem spectat c. *De viro*, 12. quæst. 2. vbi sacrilegis quibusdam in partem pœnitentiæ imponitur, vt in tertio anno pœnitentiæ, permittantur esse in Ecclesia *Inter audientes sine oblatione*. Et simile quid de Matricida statuit Nicolaus Papa in cap. *Latorem* 33. qu. 2. Et de his, qui rebaptizantur Felix Papa in cap. *Eos, quos*, de conse. d. 4. Et de his, qui infantes suos rebaptizandos tradunt, Concil. Illerdens. cap. 3. Item facit, quod ex Augu. Epist. 187. refertur in cap. *Miror*, 17. q. 4. pręcepisse nimirum, ne reciperentur oblationes Bonifacij præsidis, qui homines de Ecclesia extraxerat. Ad hoc etiam adduci solet Canon trigesimus septimus Concilij Loadic. sed diuersa est illius decreti dispositio: Nam inprimis loquitur de Iudęis, & Hæreticis, ex quibus primi baptizati non sunt, postremi sunt præcisi, & excommunicati. Deinde non videtur loqui de oblationibus Ecclesiasticis, sed de quibuscunque muneribus quæ indicãt amicitiam, vel communicationem, præsertim in ritu Religionis: Verba Concilij sunt: *Quod non oporteat à Iudæis, vel Hæreticis, quæ mittuntur munera festiua suscipere, nec cum eis festa celebrare.* Vbi munera festiua appellari videntur illa, quæ pro alicuius diei festiuitate, vel solennitate mitti solent, non tantum Ecclesiæ, vel clericis, sed etiam inter amicos, vel quouis alio modo. In casibus ergo à iure expressis non sunt oblationes iniquorum hominum suscipiendæ, etiamsi alias fiant de rebus conuenientibus & iuste possessis. Non sunt tamen extendenda illa iura ad alios casus, etiam si similes esse videantur, quia in pœnalibus legibus non habet locum hæc extensio, vt dicta Glossa notauit, quam ibi Turrecr. & alij sequuntur, & Siluest. verb. *Decima*, num. 8. & ibidem Angel. Limitat hoc tantum Siluester, nisi crimen sit horrendum, quod habere poterit locum ratione scandali, non ex vi legis pœnalis, quicquid ipse dicat.

10. *An iura solum intelligenda de oblationibus factis ad altare.* Interrogabit vero aliquis primo, an hæc iura intelligenda sint tantum de oblationibus, quæ fiunt ad altare: & in Ecclesia vel vniuerse de omni donatione quomodocumque facta Ecclesiæ inter viuos, vel in legato, aut testamento, aut quouis alio modo. Quidam de quocunque modo offerendi iura illa intelligunt, quia Laici nunquam offerebant immediate per se, sed per Diaconum, iuxta cap. *Perlectis*, 25. d. nec deferebant oblata ad altare, sed ad sacrarium, vel gazophylacium, quod etiam prohibetur his peccatoribus in dicto c. *Oblationes*. 90. d. At vero Glossa in dicto ca. *Eos, quos*, de conse. d. 4. de oblatione tantum, quæ fit ad altare, intelligit textum illum & capitulum *De viro*. 12. quæst. 2. Vbi Turrecremata etiam cum Hugone restringit ius illud ad oblationem, *quæ ad altare ad manus sacerdotis defertur, iuxta c. Omnis Christianus*, de conse. d. 1. Et simili modo exponit cap. *Latorem*, 33. quæst. 2. de oblationibus, *quæ diebus Dominicis, & festiuis in Ecclesia fieri solẽt*. Et in eodem sensu videtur locutus August. in dict. cap. *Miror*. Et regulariter loquendo, est hæc expositio magis accommodata iuribus, & materiæ pœnali, quæ restringenda est. Nec refert, quod laici non accedant ad altare immediate ad offerendum, satis enim est, quod immediate offerant, vel in manu sacerdotis, vel per diaconum, nam semper talis oblatio censetur fieri immediate Deo, & censetur magis sacra, & per se magis publica, ideoque specialius acceptari prohibetur. Hoc tamen non impedit, quominus prohibitio possit generalius fieri, & exponi specialia verba alicuius Canonis, quando vel materia ipsa id postulauerit.

Vlterius interrogari potest, an extendatur hæc prohibitio ad oblationes necessarias, vel tantum ad spontaneas: Nam Glossa, Hugo, Archid. Turrecrem. & alij communiter exponunt de oblationibus tantum spontaneis, quia necessariæ, id est, quæ sunt in præcepto vt primitiæ, ac decimæ non solum acceptandæ, sed etiam exigendæ sunt, etiam ab his malefactoribus, alias commodum ex sua iniquitate reportarent, & id cederet in Ecclesiæ grauamẽ. Omissis tamen decimis, & primitiis, petimus quid dicendum sit de oblationibus, quæ in principio spontaneæ fuerũt, iam vero vsu factæ sunt necessariæ: Nam hinc apparet, doctrinam, & rationem illorum auctorum in his locum habere, vt solui debeant, & recipi possint. Item de oblationibus necessariis ad sustentationem ministrorum, non videtur dubium, quin solui debeant à publicis peccatoribus, & recipi possint, imo & exigi. Aliunde vero obstat, quia tales solent esse oblationes, quæ ordinarie fiunt in Ecclesia ad Missam in diebus Dominicis, & festiuis, & tamen ijdem Auctores dicunt, has oblationes suscipiendas non esse in casibus prohibitis, ergo intelligẽda sunt illa iura non solum de voluntariis, sed etiam de necessariis oblationibus. 11. *An prohibitio sit solum ad oblationes necessarias, vel etiam ad spontaneas.*

Mihi ergo breuiter videtur, nullas oblationes etiam necessarias aliquo ex dictis modis recipiendas esse ab his peccatoribus in Ecclesia, ad altare, vel in publica oblatione ad manum sacerdotis. Nam hoc absolute, & sine restrictione prohibent dicta iura. Nec æstimant inconueniens, quod Ecclesia tunc priuetur illo temporali commodo in detestationẽ talis delicti, & ad confusionem, & humiliationem talis peccatoris, ad quos fines parum refert, quod talis oblatio volũtaria sit, vel necessaia, & hoc modo neque primitiæ à talibus recipiendæ sunt per modum sacrarum oblationum, quæ suo modo offeruntur immediate in Dei cultum. Nihilominus vero res ipsæ, si alias sint debitæ in sustentationem ministrorum, possunt alio modo priuatim tradi, vel exigi, quia hoc nõ est prohibitum, vt dixi, & ratio iustitiæ id per se postulat. Item hoc modo exigi possunt primitiæ: sicut & decimæ, & quoad hoc eadem est ratio de oblationibus necessarijs ad sustentationem ministrorum, quia illæ per se primo debentur ministris, & modus offerendi illas in Missa, vel Ecclesia accidentarius est illi fini. Confirmatur hoc ex c. *Quanto*. de vsuris, vbi dicitur etiam Iudæos compelli posse ad soluẽdum valorem oblationum, vel pensionum, quas accipere solebat Ecclesia à domibus vel terris, priusquam ad Iudæos deuenissent, de quo vide Siluestrum supra n. 8. Addo tandem, quando obligatio non nascitur ex simili iure Ecclesiæ, neque ex indigentia ministrorum, sed ex pura consuetudine, recipi quidem posse valorem illum, si extra actionem sacram datur, non tamen posse exigi, vt alio modo detur, quia consuetudo non obligat, nisi ad dandum tali modo, loco, & tempore, & ideo si tunc Ecclesia illas recipere non vult, peccator non obligatur aliter illas offerre. 12. *Sententia Auctoris.*

Tandem interrogari potest an ministri altaris teneantur has oblationes nõ accipere ab his peccatoribus eo ipso, quod peccatum de facto notũ est, ante condemnationem, vel etiam ante declarationẽ per sententiam. Ratio dubij esse potest, quia dicta Glossa nihil aliud requirit, nisi vt delictum sit notorium, id est, facto ipso publicum, & eam videntur approbare cæteri Doctores, vnde non requirunt condemnationem, vel sentẽtiam. In contrariũ vero est quia (vt supponitur) hæc prohibitio nõ fit ratione scãdali, nec quia ipsa oblatio, vel receptio eius mala sit, sed solum in pœnam: at pœna non est executioni mandanda 13. *Si oblationes non accipiantur, an expectanda sit condemnatio.*

danda ante sententiam, vel præceptum iudicis, seu superioris, ergo eadem regula in præsenti seruanda est. Vnde August. in dicto cap. *Miror*, specialiter dicit, *oblatio vero domus tuæ à clericis ne recipiatur indixi*, vel *interdixi*, quia videlicet sine ipsius præcepto, vel iudicio non poterant ministri Ecclesiæ alterius oblationem non recipere, seu illum ab oblatione excludere. Confirmatur, ac declaratur. Quia hæc est veluti excommunicatio quædam partialis, quia est priuatio cuiusdam Ecclesiasticæ communicationis, ergo non incurritur ipso facto, nisi in ipsa lege exprimatur.

14. *Vera sententia.* Circa rem hanc considerandum occurrit duobus modis posse hanc pœnam, seu prohibitionem imponi: Primo ex parte ipsius peccatoris, vt quando illi præcipitur, ne offerat, sicut fit in dicto cap. *De viro*, & dicto cap. *Tenorem*, & dicto cap. *Eos, quos*. Secundo fit prohibitio ex parte ministrorum Ecclesiæ interdicendo eis, ne talium peccatorum oblationes recipiant, vt fit in dicto cap. *Miror*, & in dicto cap. *oblationes*, & in dicto Concilio Laodiceno. Quando fit prohibitio priori modo, sine dubio non obligat peccatorem, vt ipse ab oblatione abstineat, donec per Ecclesiasticum Pastorem arceatur, nisi vbi lex aliud disposuerit verbis satis expressis, quod in decretis citatis ex iure communi factum non inuenio, & hoc mihi satis probant rationes posteriori loco factæ. Et tunc consequēti ratione non tenentur Ecclesiæ ministri oblationes tales non recipere, donec offerens per sententiam superioris damnatus sit, vel declaratus, iuxta legis exigentiam, vel donec ipsis à superiori prælato præcipiatur. Quia nulla lege directe eis prohibetur receptio talium oblationum, vt supponitur, nec etiam consequenter, cum alteri non sit prohibita donatio, & alioqui talis receptio per se, & natura sua mala non est, vt constat. At vero quando prohibitio fit directe ipsis clericis, ne talium hominum obligationes recipiant, tunc non videtur necessaria sententia, sed sufficit, delictum esse publicum, quia illud præceptum, licet redundet in pœnam peccatoris, respectu eorum, quibus directe imponitur, non est pœnale, sed directiuum, & ita eos obligat ante omnem sententiam, & ideo satis est, quod materia præcepti supponatur. Oportet tamen factum esse notorium, & publicum, quia separatio illa, & quasi denegatio illius Ecclesiasticæ communicationis publica est, & scandalum posset generare, nisi delictum esset publicum, & in hoc casu loquuntur Glossa, & Doctores allegati.

CAPVT VII.

Quibus personis, & de quibus rebus faciendæ sint oblationes.

1. *Conditiones requisita ex parte illius cui fiunt oblationes.* DIximus de conditionibus requisitis ex parte offerentis, sequitur, vt dicamus de eo, cui debent huiusmodi oblationes fieri, & de qua materia fieri debeant. In priori puncto breuiter considerandum est, oblationes has principaliter offerri Deo, & secundario ministris eius, sed non omnes eodem modo. Dupliciter enim potest aliquid offerri Deo principaliter, scilicet, vt quod, & vt quo (vt præcisis, & Scholasticis verbis rem explicem) interdum enim Deus ipse est persona, cui directe, & proxime res offertur, quomodo sacrificium dicitur offerri soli Deo: aliquando non Deus, sed homo est, cui directe, & proxime res aliqua donatur: ratio autem, præterquam proxime donatur, est ipse Deus, seu cultus eius, vt per talem donationem conseruari: seu promoueri possit: & sic decimæ dicuntur offerri Deo, licet proxime ministris eius dentur. Oblationes ergo sunt veluti mediæ inter sacrificium, & decimas, vnde vtroque modo fieri possunt, vt sæpius dictum est: aliquando enim Deo ipsi immediate offeruntur, ita vt proprium cultum eius immediate contineat, & tunc ex parte eius, cui offeruntur, conueniunt cum sacrificio, vt cap. 3. declaraui. Huiusmodi ergo oblatio ex parte eius, cui directe offertur, solum requirit, vt sit verus Deus, quia fit in recognitionem supremi dominij, & offertur quasi tributum soli Deo debitum. *Ille, cui fit oblatio, debet esse verus Deus.*

2. *Aliquando immediate fit homini, sed ratio offerendi est Deus.* Aliquando vero fiunt oblationes directe, & immediate hominibus, & tunc vt oblatio sit religiosa (de qua sola nunc loquimur) oportet, vt ratio offerendi, & donandi proxima sit Deus, ac diuinus honor, & cultus, & hoc modo pertinent ad oblationes multa, quæ ipsis sacerdotibus sponte donantur, vt ad Diuinum cultum nutriantur, & sustententur, & sic etiam ad oblationes pertinent ea, quæ ad ornatum, vel ministerium sacrum templis donantur. In his ergo oblationibus ex parte eius, cui donatio fit proxime, & vt quod, postulatur vt sit clericus, seu Dei minister in spiritualibus, vel persona ad Diuinū cultum aliquo modo deputata, quia alias oblatio non esset religiosa, nec ad cultum Dei pertineret.

3. *Ius ad oblationes est Ecclesiasticum, & ad clericos pertinens.* Atque hinc constat, ius ad huiusmodi oblationes, seu ad res, quæ offeruntur, Ecclesiasticum esse, & spirituale, & quodammodo Diuinum, ideoque solis Clericis, & Ecclesiasticis personis conuenire posse, vt declarat Damasus in c. vlt. 10. q. 1. Et idem sumitur ex duobus antecedentibus capitulis, & ex c. 1. & c. *Peruenit*, 16. q. 7. Idem tradit D. Th. 2. 2. q. 86. ar. 2. Alens. 3. par. q. 53. m. 2. & omnes. Et ratio est, quia ministerium Diuini cultus, & cura eius, & salutis animarum ad solos Sacerdotes, & Ecclesiasticos per se pertinet, & ideo ad illos etiam pertinent omnia, quę in diuinum cultum offeruntur: Non tamen eodem modo, sed quædam vt illorum vsui cedant, in eorumque sustentationem consumantur, quædam, vt diuino cultui dicata maneant, & in eum finem conseruentur sub cura, & dispositione ministrorum Dei, quædam vero, vt in eodem diuino cultu, vel eleemosynis pauperum consumantur, iuxta varia genera oblationum, & intentionem offerentium. Et in hoc sensu dixit D. Tho. supra, *Oblationes pertinere ad Clericos, vel vt in suos vsus eas conuertant, vel vt eas fideliter dispensent*. An vero acquirant earum dominium, vel solum ius vtendi, ac dispensandi, quæstio generalis est de omnibus redditibus Ecclesiasticis, ac decimarum, & Primitiarum, de qua alio loco, vbi de beneficijs Ecclesiasticis tractabimus, differemus. Nunc solum aduertendum est, quod licet ius oblationum sit proprium Clericorum, res tamen ipsæ oblatæ præsertim mobiles, si consecratæ non sint, possunt in Laicorum vsum conuerti per donationem, vel alium iustum contractum, quia nec res illæ in se sacræ sunt, nec aliquo iure est prohibitum, secus vero est post consecrationem talis rei, vt D. Th. notauit ex Damaso in c. *Hanc consuetudinem*, 10. q. 1. *Ratio conclusionis.*

19. *Tribus modis sunt Religiosi oblationum capaces.* Sed quæres, an Monachi, seu religiosi sint capaces oblationum. Respondet D. Th. d. art. 2. ad 2. Religiosos tribus modis posse oblationes accipere, vel de illis participare. Primo, vt pauperes per dispensationem sacerdotum. Secundo, si sint ministri altaris, possunt recipere voluntarias oblationes. Tertio, si annexam habeant animarū curam, seu Parochiam, tunc etiam oblationes debitas accipiunt. Vnde videtur fieri, vt religiosi, qua religiosi sunt, non recipiant oblationes. Nam in primo modo recipiunt vt pauperes, & ad illum effectum, accidentarium est, quod sint pauperes volūtarij, vel necessarij: Præterquam quod non recipiunt propriū ius decimarum, sed vsum: secundo autem modo recipiunt oblationes, vt nō religiosi, sed vt ministri altaris: vnde si exerceant idē ministeriū non ex professione religiosa, sed ex deuotione, poterunt etiam spontaneas oblationes recipere. Addo etiam secundum illum modum non posse dici habere ius oblationum, sed capacitatem. Hanc vero etiam habere possunt omnes

personæ peculiariter deputatæ diuino cultui, & orationi, potest enim intuitu diuini cultus aliquid eis sponte offerri, habebitque veram rationem spontaneæ oblationis: In tertio vero modo Religiosi subeunt vicem Parochorum, & ideo proprium ius oblationum participare possunt, sicut etiam recipere possunt decimas, vt infra videbimus.

An possit consuetudo introduci vt clerici aliquid dent laicis.

20. Tractari etiam hic potest, an possit consuetudine introduci, vt in aliquo festo, & diuino officio Clerici aliquid tribuant Laicis, vt verbi gratia, in die festo Purificationis cereos albos, vel quid simile. Hoc attigit Freder. de Senen. consf. 155. & affirmat posse valere talem consuetudinem. Sequitur Rosel. verb. *Decima*. Additio ad Abb. c. 1. de consuet. n. 2. Greg. Lopez in l. 15. tit. 17. part. 1. illam vero Frederici resolutionem improbat Syluester, verb. *Decima*, n. 7. & in eandem partem inclinat Gutierrez referens Menochium lib. 2. q. Canonic. c. 21. n. 156. Sed profecto non est talis consuetudo per se, & intrinsece irrationabilis, vt præualere non possit, quia non fit eo titulo, vt Ecclesia soluat tributum Laicis, neque vt eis offerat loco Dei, sed est donatio quædam cuiusdam rei sacræ, qua fideles iuuentur, & excitentur ad deuotionem. Vnde falsum est, quod Syluester ait, per illam consuetudinem subijci Ecclesiam Laicis, non enim ita est, sed potius se ostendit matrem erga illos. Sicut sacerdos dando alijs Eucharistiam, non se illis subijcit. Deinde hac largitione non multum grauatur Ecclesia. Sed ait Syluester, licet vna candela non sit grauamen, dare autem multas, esse grauamen notabile. Dico tamen, in hoc rationem esse habendam, & multitudinis populi, & facultatis Ecclesiæ, vt non nimium grauetur, vel per eiusdem populi oblationes iuuetur: in quo iudicio pastoris Ecclesiæ standum est, qui hoc modo potest consuetudinem temperare, & alia etiam incommoda cauere, quæ, cum accidentaria sint, non considerantur.

De conditionibus rei oblatæ.

21. Vltimo dicendum superest de conditionibus rei oblatæ, de qua re egit D. Th. d. q. 86. ar. 3. Ex cuius doctrina breuiter dicendum est, aliter loquendum esse de oblatione, quæ fit ex debito, & aliter de illa, quæ sponte fit. Nam quando oblatio fit ex debito, oportet, vt res oblata correspondeat debito, id est, vt talis sit, qualis debetur; vt verbi gratia. Si debeatur oblatio ex voto, vt talis offeratur, qualis necessaria sit, ac sufficiat ad implendum integre votum. Si vero debeatur ex consuetudine, aut superioris præcepto, eas conditiones habeat, quas habet consuetudo, vel præceptum postulat. Ratio clara est, quia alias non satisfit obligationi. Sed quid si obligatio cadat in rem absolute dictam? nunquid satisfaciet quis offerendo quamcunque rem talis speciei, etiam vilem, vel infirmam, vel tenebitur optimam offerre, vt v. g. Si lex præcipiat offerre oleum, satisfaciet ne offerendo quodcunque, etiam vilissimum, vel quale oportebit offerre? Idem de vino, & quacunque alia re simili interrogari potest, & in materia voti, & similibus eadem quæstio locum habet. Ad quam respondendum est, quando ex verbis legis, aut voti, aut intentione vouentis huiusmodi circumstantiæ rei offerendæ determinatæ non sunt, tunc inprimis considerandas esse circumstantias, & præsertim finem, propter quam res offertur, nam ex illis sæpe determinari poterit qualitas, quæ in re oblata postulatur. Si vero nec ex his circumstantijs satis colligi potest: arbitraria res est, & prudentis iudicio definienda, semper tamen cauenda est fraus, & dolus, & ne aliquid, contra reuerentiam Deo debitam committatur, iuxta illud Malach. 1. *Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum* (supple integrum, & sine vitio) *& votum faciens, immolat debile Domino, quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in gentibus.* Itaque quando obligatio simpliciter est, de offerenda tali re, saltem intelligi debet de re sana, & integra, & vsui sacro accommodata, & illam offerens, satisfaciet obligationi suæ, si autem optimum obtulerit, melius faciet.

Qualis res offerenda quando obligatio est de re absoluta.

Expeditur quæstio.

Malach. 1.

Qualis res offerenda in oblatione spontanea.

22. At vero quando oblatio est spontanea, tunc ex parte rei oblatæ nulla specialis conditio requiritur, quasi positiue (vt sic dicam) præter illam supra insinuatam, quod scilicet sit de bonis proprijs, & non de alienis, proprijs (inquam) vel quoad dominium, vel saltem quoad dispensationem, & vsum saltem ex licentia veri domini, ita vt oblatio sine alicuius iniuria fiat. Quantitas vero rei offerendæ ordinarie in his oblationibus spontaneis arbitraria est, vt D. Th. & omnes notant, licet consuetudine possit interdum etiam quantitas præscribi, vt supra notatum est. Dico autem non requiri specialem conditionem positiuam, quia generatim, seu negatiue obseruare oportet, vt res oblata non habeat conditionem aliquam non decentem ad diuinum cultum. Qua ratione apud Malachiam d. c. 1. simpliciter dicitur esse malum, offerre Deo claudum, aut cæcum, quia ex natura rei videtur esse contra reuerentiam Deo debitam, vel quia eius Maiestas videtur contemptui haberi, vel quia per talem oblationem non recte significatur perfectio Dei in efficiendis suis operibus. Regulariter autem, & secluso contemptu, & scandalo, non videtur hoc peccatum graue, etiamsi ex auaritia, vel negligentia procedat, quia oblatio est spontanea, & defectus rei oblatæ non est simpliciter contra substantiam oblationis, vt supponitur, sed contra perfectionem eius, & licet aliquam indecentiam includat, regulariter leuis est. Vt si quis ad offerendum in Ecclesia, & maxime in sacrificio vile triticum, aut vinum eligat, si vero eligeret iam corruptum, vt vinum factum acetum, grauis esset culpa, quia esset contra substantiam oblationis. *Malach. 1.*

CAPVT VIII.

De præcepto soluendi Primitias.

Quid sint Primitiæ.

1. Primitiæ sub oblationibus continentur, habent tamen specialem quandam rationem & obligationem: & ideo aliquid de illis in particulari dicendum est, cum D. Thom. d. q. 86. art. 4. Alex. 3. p. q. 52. primitiæ igitur dicuntur primi fructus frugum terræ, vt ex Deu. 6. colligitur. Addit Host. in Sum. Raim. & alij, esse primam partem fructuum Domino offerendam, sed non oportet hanc posteriorem particulam addere, quia nec ex vi vocis significatur, nec pertinet ad rationem Primitiarum. Non enim ideo Primitiæ sunt, quia Domino sunt offerendæ, sed potius, quia sunt Primitiæ, id est, primi fructus frugum, ideo præcipiuntur Deo offerri. Potest autem dici fructus primus, vel origine, seu tempore, quia prius maturescit, & ante alios colligitur, vel dignitate, quia est cæteris melior aut pinguior. Interrogari ergo potest, an Primitiæ dicantur primi fructus tempore, vel bonitate, id est, optimi. Nam in modo loquendi Scripturæ videtur esse in hoc aliqua ambiguitas, nam Num. 18. sic dicitur. *Primitias, quas vouerint, & obtulerint filij Israel: tibi dedi, &c.* Quæ autem istæ primitiæ: ita explicatur: *Omnem medullam olei, vini, ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum, tibi dedi.* Vbi medulla vocatur id, quod est optimum, & hoc ipsum nomine primitiarum significatur.

Deut. 6.

Primitiæ an sint primi fructus, an meliores.

Num. 18.

2. solutio quæst.

2. Dicendum tamen est, licet nomen primitiarum varium sit, & multiplex in scriptura, vt late tractat Abulens. in cap. 23. Matth. à q. 209. & Exod. 25. n. 18. & sæpe alias: Nihilominus, vt significat materiam propriam illius præcepti de primitijs quotannis soluendis, non à dignitate, sed ab ordine temporis sumptum est, id est, non optimos fructus, sed primos significat. Ita enim explicatur statim in eodem c. 18. Num. *Vniuersa frugum initia, quæ gignit humus, & Domino deportantur, cedent in vsus tuos.* Et infra: *Quicquid primum erumpit de vulua, &c.* Itaque sicut primogenita dicuntur, primi fœtus animalium, etiamsi optima non sint, ita pri-

Num. 18.

sta primitiæ secundum ordinem originis considerãtur, non secundum bonitatis gradum. Denique in præceptis tradẽdis vox in propria significatione accipitur, primitiarum autem vox proprie significat primos in origine fructus: aliæ vero significationes metaphoricæ sunt. E conuerso autem ijdem primitiarum fructus per quandam metaphorã vocantur medulla, vel quia multum solent æstimari, vel quia ordinarie solent esse præcipui, vel vt tales reputari. Et hoc significauit D. Tho. d. q. 86. art. 4. infra vero aliam expositionem trademus. Circa hoc ergo primitiarum præceptum primo videndum est, quid ius naturæ statuat, deinde quid fuerit in veteri lege præceptũ, ac tandẽ quid in lege noua obseruandum sit.

3. *Aliqui dicunt esse primitias de iure Diuino naturali. Gloss.* Circa primum aliqui existimant, præceptum offerendi Deo primitias naturale esse, ac subinde pertinere ad ius diuinum morale: Quod videntur sentire multi ex auctoribus, qui dicunt præceptum de soluendis decimis esse de iure naturali, quos seq. cap. referemus: Nam eodem fere modo loquũtur de præcepto primitiarum, nam primitiæ eodem modo censentur debitæ, quo decimæ, iuxta Glossam in §. *Hui ita*, ver. *Et primitias*, post c. 1. 13. q. 1. ex c. *Reuertimini*, 16. q. 1. Et hoc videtur tenere Andr. Hispan. tract. de Decim. q. 8. quem sequitur Rebuf. tract. de Decim. q. 1. n. 21. Dicunt enim non valere consuetudinem contra præceptum de soluendis primitijs, quia est contra gratitudinem, & honorem Deo debitum. Et potest hæc scientia suaderi ex vsu antiquissimo honorandi Deum, primitias frugum, vel cum proportione primogenita pecorum ei offerendo: sicut de Abel legitur Genes. 4. obtulisse *Domino de primogenitis gregis sui*, & Plinius lib. 18. c. 2. refert, Romanos olim non prius degustasse nouas fruges, aut vina, quam sacerdotes primitias libassent, & multa similia ex antiquitate refert Alex. ab Alexand. l. 5. Genial. c. 18. Tiraquel de primogen. in Præfat. n. 65.

4. *Tria in primitiis consideranda.* Sed hæc sententia, si de proprio præcepto intelligatur probabilis non est. Tria enim in primitijs distingui possunt. Vnum est, quod aliqua pars fructuũ Deo in recognitionẽ beneficij offeratur, secundum est, vt illa pars sit primorum fructuum. Tertium, vt sit in tanta quantitate. Quoad hoc tertium omnes fatentur, nihil esse determinatũ de iure naturali in solutione primitiarum, imo nec de iure positiuo diuino, aut humano id definitum est, sed arbitrio offerentium relinquitur, vel cõsuetudine interdum determinatur, vt videbimus. Vnde in hoc differũt primitiæ à decimis, quod decima in rigore sumpta dicit certam partem aliquotam fructuum, vt vox ipsa præ se fert, primitia vero non dicit partẽ certæ quãtitatis, ẽt proportionalis, sed absolute primam partem fructuũ. De secundo ẽt manifestum est, nullum esse præceptũ naturalis iuris obligans ad colendum Deum per oblationem primorum fructuũ, vt recte docuit D. Th d. ar. 4. quẽ omnes sequuntur, & Henr. Boic. in c. 1. de decimis. Et fatetur etiam Rebuf. supra n. 22. vbi hac ratione dicit præceptum primitiarum in lege veteri non fuisse morale, sed iudiciale. At deniq; est cõmunis, & certa sententia: Quia nulla ratio naturalis dictat esse ad honestatẽ morũ necessariũ, offerre Deo primos fructus, quia alijs modis & oblationib. potest coli Deus, & ostendi gratitudo ad ipsum, quantũ satis sit ad non peccandũ, vt ex dictis in c. 3. aperte constat, & amplius statim declarabitur.

5. *Quomodo Primitiæ dicantur de iure naturali.* De tertio vero ait D. Tho. supra. *Pertinere ad ius naturale, vt homo de rebus suis aliquid Deo exhibeat in eius honorem*. Et sequitur Caiet. ibi & Anton. 2. p. tit. 4. c 3. §. 3. & late Didac. Per. in l. 1. ord. tit. 5. l. 1. Et in re consentit Abulens. Matth. 23. q. 221. Nam fatetur de iure naturali esse, vt aliud detur Deo in recognitionem, vnde sine causa reprobat D. Th. sententiam, cum reuera nihil aliud dicat. Veruntamen etiam illud dictum D. Tho. explicandum est, iuxta dicta in cap. 3. dici de iure naturali, non quia sit de absoluto præcepto legis naturalis, cum præceptum naturale colendi Deum, possit alijs modis impleri, si omnis determinatio iuris positiui excludatur. Sed dicitur pertinere ad ius naturale, quia habet quandam honestatem, & congruentiam moralem, valde consentaneam naturali rationi: & quia ipsa natura valde inclinat ad hunc modum colendi Deum, & recognoscendi eum vt supremum benefactorem, & auctorem bonorum fructuum.

Occurrit vero statim obiectio: Quia hoc modo etiam primitiarum oblatio est de iure naturali, quia etiam in oblatione primorum fructuum est peculiaris congruitas, & aptitudo ad significandum gratum animum ad Deum tanquam ad primum auctorem omnium fructuum, & maxime benefactorem, & supremum dominum, cuius est terra, & plenitudo eius. Item inter homines est peculiare signũ beneuolentiæ donare amico primos fructus arboris, & si id fiat ab inferiori respectu superioris, est signum peculiaris reuerentiæ, & hoc fit dictante, & inclinante natura, ergo in dicto sensu dici potest de iure naturali, ergo idem à fortiori verum est de oblatione primitiarũ facta Deo. Deniq; hoc ostẽdit antiquitas huius consuetudinis ẽt inter gentiles, vt diximus. 6. *Obiectioni- bus impugnatur.* Respondeo, hęc argumenta probare locutionẽ illam in bono sensu expositã, posse vt veram admitti, nimirum oblationem primitiarum ẽt quoad eam circumstantiã, sc. vt de primis fructib. soluatur tributũ, esse de iure naturæ, nõ vt simpliciter necessariũ, sed vt honestũ, congruũ, & conforme naturali dictamini, & propensioni. Neq; hoc negat D. Th. nam in eodẽ art. solut. ad 1. ait, huiusmodi oblationẽ primitiarũ esse retentã in lege gratiæ, quia est secũdum dictamen rationis naturalis. Inter has ergo circumstantias solum potest differentia hęc constitui, quod offerre aliq̃ partem fructuum abstrahendo à prima, vel alia qualibet generalius quidem est, & ideo immediatius dictatur à ratione naturali, & moralem quandam necessitatẽ, seu congruentiam habere videtur, maiorẽ quam oblatio ex primitijs fructuum. *Satisfit.*

Interrogat autem Caiet. in d. ar. an oblatio primitiarum, vel alicuius partis fructuũ intelligatur esse hoc modo de iure naturæ, etiam vt est distincta à sacrificio, vel solũ vt in ipso sacrificio fieri, & includi potest, & respondet, intelligendum id esse de tali oblatione, vt distincta à sacrificio, quia in hoc sensu de illa tractat D. Tho. & in alio sensu nihil suo discursu conficeret. Addit tamen Caiet. sacrificium esse quasi per se de iure naturali, oblationem vero primitiarũ vt distinctam à sacrificio solum esse de iure naturali supposita indigentia ministrorum. Sed dico, in rigore iuris naturalis stando, vnica oblatione sacrificij satisfieri posse rationi naturali dictanti, Deo esse offerendam aliquam partem fructuum etiam primam in recognitionem dominij, & beneficiorum eius, siue intelligatur hoc dictari, vt necessarium, siue vt congruum, & consentaneum rationi naturali. Patet, quia primitiæ directe, & proxime Deo ipsi offeruntur in cultum & honorem, & non ministris eius: licet consequenter ad vsus eorum applicari soleant, quod sane pendet ex institutione: nam possent etiam pauperibus applicari, vel permanenter conseruari, aut suspendi in signum honoris, donec per sese consumerentur, & perirent. In quo differunt primitiæ à decimis, quæ directe & proxime ministris soluuntur, & conueniunt cum sacrificio, ex sententia eiusdem D. Th. & omnium. Ergo primitiæ fructuum possunt simul & Deo offerri, & in oblatione ipsa aliquid sacrum circa ipsas exerceri, ergo illa vnica actione posset in rigore satisfieri, & cultui sacrificandi, & recognitioni Diuini beneficij per oblationem primitiarum: Non n. est de ratione huius recognitionis, vt oblatio primitiarum simplex sit, & sine aliqua consecratione, quin potius quo actio fuerit magis sacra, eo aptior erit ad gratias Deo agendas. 7. *Caiet. An primitiæ prout à sacrificio distinguuntur sint de iure naturæ.*

Neq;

8. *Obligationi primitiarum sacrificij per vnam actionem posse satisfieri.*

Nec etiam est necessarium, vt primitiæ Deo oblatæ saluæ conseruentur, sed possent comburi, vel alio modo consumi in Dei honorem: non enim offeruntur Deo, quia illis egeat, sed solum in signum reuerentiæ, & gratitudinis. Et quod cedant, vel cedere possint in vsum ministrorum, est per accidens, nam ex decimis, vel aliunde possent sustentari. Nec denique obstat, quod sacrificium, & primitiæ sub diuersis rationibus offerri Deo videantur: sacrificium enim Dei maiestatem, & excellentiam secundum se respicit, & protestatur: oblatio autem primitiarum ipsius beneficentiam, & singularem prouidentiam recognoscit: Nam licet hoc ita sit, vtrumque potest eadem oblatione sacra significari, illud, quatenus in Dei honorem res consumitur, hoc vero, quatenus materia ipsa oblata ex primis terræ fructibus ad Deum honorandum offertur. Atque hoc modo vtrique rationi, & obligationi satisfecit Abel, offerendo Deo primogenitos gregis sui, & illos mactando, & sacrificando. Et idem intelligi potest in oblatione Cain ex fructibus terræ, potuit enim esse ex prima parte fructuum, & per modum sacrificij comburi. Et in lege veteri oblatio primitiarum non fiebat sine aliquo genere sacrificationis, vt mox dicemus. Et in nostro Diuino sacrificio etiam offerimus Deo primitias omnium beneficiorum Dei, quia Christum offerimus, qui est primogenitus mortuorum, & primitiæ resurgentium, & primus prædestinatus in gloriam nostram.

9 *Oblationem primitiarum distinctam à sacrificio fieri, consentaneum est iuri naturæ.*

Nihilominus tamen dicendum etiam est, consentaneum esse iuri naturali, vt præter sacrificium proprium offerantur Deo primitiæ oblatione distincta, etiam sine indigentia ministrorum. Declaratur, & probatur, quia non dicitur hoc esse de iure naturali, quia præceptum illo iure, sed quia ratio naturalis ad id inclinat, dictando, esse honestum, & congruum, vt iam explicatum est. At ratio naturalis inclinat ad colendum Deum non tantum vno modo, sed multiplici, non tantum corde, sed etiam ore, nec tantum ore, sed etiam gestibus corporis, neq; his solum, sed etiam alijs actionibus, & rebus externis, ergo cum sacrificatio, & oblatio primitiarum ad diuersos fines ordinentur, satis consentaneum rationi est, vt rebus, & signis, seu oblationib. diuersis fiant. Nec esset ridiculum (vt Caietan. obijcit) offerre Deo simpliciter primitias, etiam sine indigentia ministrorum, tum quia possent prius simpliciter offerri in signum gratitudinis ad Deum, & postea ab ipsis offerentibus consumi, non ita vt consumptio esset veluti pars actionis sacræ, sed solum ad propriam sustentationem, sicut Dauid comedit de panib. propositionis: tum etiam quia possent suspendi in loco Deo dicato, vel in propria domo in signum, & memoriale permanens beneficiorum Dei, sicut nunc interdum & spontanea pietate fieri videmus in floribus, & in nonnullis primis fructibus. Et hæc sunt satis de oblatione primitiarũ, stando in iure naturę.

10 *De præcepto primitiarum in lege veteri.*

De tempore autẽ legis veteris certum est, sæpius latum esse præceptum de primitijs Deo offerendis. In quo præcepto inprimis continebatur, quidquid ex vi legis naturalis desiderari poterat, vt per se cõstat, addebantur autem plures circumstantiæ, vel determinationes, quas ratio naturalis vel non exigit, vel etiam non dictaret per se solam, sed ex peculiaribus occasionibus fuerunt illi populo, tempori, ac legi accommodatæ secundum ordinem diuinæ sapientiæ. Nam inprimis præceptum fuit illi populo peculiari modo offerre Deo primogenitos. *Tam de hominibus, quam de iumentis.* Exod. 13. Quod fortasse ratio naturalis non assequeretur, præsertim quoad proprios filios, nec etiam forte extenderetur ad primos fœtus omnium aliorum animalium, sed satis esse crederet aliquos offerre: præsertim ex his pecudibus, quæ ad cibum, & vestitum corporis humani maxime inseruiunt. Deinde ampliatum est illud *Exod 13.*

præceptum *ad primitias omnium frugum*, Exod. 23. 34. Num. 18. Deut. 16. Vnde Aug. li. q. in Num. q. 32. distinguit primitiuos fructus animaliũ à primitijs, quas dicit fuisse ex primis fructibus terræ iam collectis, nam in dictis locis hæ vocantur *primitiæ frugum terræ:* Generalius tamen nomen *primitiarum*, etiam primogenita animalium comprehendere potest. Addit vero Abul. sub nomine primitiarum non fuisse comprehensos in veteri lege fructus arborum, nam ex primitijs fructuum arborum ait, nihil erat debitum Deo, quod non ex scriptura, sed solum ex quadam traditione Rabbinorum confirmat. Oppositum vero sentit Aug. d. q. 32. in Num. ibi: *vel de arbore, vel de vite.* Et videtur plane colligi ex allegatis locis scripturæ, in quibus sic dicitur: *Primitias frugum terræ tuæ offeres*, & constat autem nomine frugum etiam fructus arborum comprehendi in omni proprietate latini sermonis, vnde Vatabl. vertit, *Principium primitiuorum fructuum terræ tuæ inferes in domum Domini Dei tui*, at fructus arborum fructus sunt terræ, vt notũ est: non potest ergo illa limitatio admitti, Maxime cum Deut. 26. addatur distributio *de cunctis frugibus terræ*, seu, *cunctorum fructuum telluris*. Erat ergo materia huius præcepti vniuersalis de omnibus fructib. qui ad sustentationem corporis humani deseruire poterat. *Exod. 23. & 34. Num. 18. Deut. 26. Deut. 26.*

11. *Multiplex primitiarum oblatio.*

Tertio non vna tantum erat primitiarũ oblatio, sed multiplex: vnde Aug. d. q. 32. præter primogenita animalium distinguit duplices primitias frugũ terræ: Quædam specialiter offerebantur ex ipsis fructibus arborum, aut segetum ante generalẽ fructuum collectionem, aliæ vero soluebantur de fructib. iam redactis ab agro. De prioribus primitijs videtur esse sermo Leuit. 2. cum dicitur: *Si obtuleris munus primitiarum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas Domino.* Et ex illo loco colligitur, illam non fuisse simplicem oblationem, sed per modũ sacrificij, vt notat D. Th. 1. 2. q. 102. art. 3. ad 12. De eodem primitiarũ genere videtur fuisse manipulus spicarum, qui Leu. 23. ferri præcipitur ad sacerdotem tanquam primitiæ messis in festo Azimorum. Item panes ẽt primitiarum, qui offerebantur in Pentecoste, vt ibidem habetur. At vero aliæ primitiæ offerebantur, vel dabãtur sacerdotib. ex fructibus iam collectis, & congregatis in dolio, vel in area, aut alio simili loco, & de his primitijs videtur specialiter sermo esse Deut. 26. cũ dicitur: *Tolles de cunctis frugibus terræ, &c.* Quod fieri solitum fuisse in festo Tabernaculorum, notat Abul. *Leuit. 2. Leuit. 23. Deut. 26.*

12. *Primitiarum quantitas non certa. Vide Abul.*

Itaq; ante decimarum computationẽ, & exactionem aliquid pro primitijs soluebatur, quod non erat in determinata quantitate taxatum, sed pro arbitrio soluentium dabatur. Vsu aũt receptum erat, vt ex fructibus terræ ad summum daretur pars quadragesima, & ad minimum daretur sexagesima, vel inter hæc duo extrema pro voluntate offerentium, vt Hier. tradit Ezech. 45. & ex eo refertur in c. 1. *De decimis.* Addit vero Hieron. propter sacerdotum auaritiam, & duram exactionem determinatam esse ibi ab Ezechiele Propheta quantitatem offerendam in primitijs, quod in lege prætermissum fuerat. Dices: Quomodo poterant primitiæ ex fructibus omnibus iam collectis deduci, cum illic iam non posset fieri distinctio inter primos, & cæteros fructus? Respondeo, vel tunc quantitatem aliquam fuisse solutam loco primitiarum, etiamsi non fuisset prima, quæ collecta, vel maturata fuerat, vel debuisse esse primam partem, quæ ex tali cumulo extraheretur, vel certe tunc locum habet, vt ex optimis fructibus pars aliqua eligeretur, quæ pro principijs penderetur. *Dubitationi satisfit.*

13. *Quæ causa offerendi primitias in lege veteri.*

Quarto habebat hæc primitiarum oblatio peculiarem determinationem in illa lege ex parte causæ: Tum quia non tantũ offerebatur in recognitionem generalium beneficiorum Dei, qui & terram ipsam hominib. dedit, & fructus eius multiplicat, sed specialiter in memoriam peculiarium beneficiorum illi

populo

populo collatorum, tam in liberatione de terra Ægypti, quam in donatione terræ promissionis, vt ex allegatis locis constat, præsertim Deut. 26. Tum etiam, quia peculiariter applicatæ fuerunt primitiæ Aaron, & filijs eius, Num. 18. Rationem autem illius applicationis reddit. D. Tho. d. art. 4. Quia primitiæ singulariter offerebantur tanquam supremo benefactori, & quia sacerdos est sequester, & specialis intercessor ad Deum pro populo, ideo peculiariter, & in signum maioris dignitatis applicatæ fuerunt sacerdotibus. Leuitis autem tanquam inferioribus decimæ donatæ fuerunt, ipsi vero etiam decimas decimarum sacerdotibus tribuebant, quæ nomine etiam primitiarum aliquando in Scriptura appellantur. Et hæc de veteribus primitijs nostræ intentioni sufficiunt, alia legi possunt in Abulensi, & alijs expositoribus veteris testamenti.

Deut. 26. Num. 18.

14. *In lege gratiæ est præceptum soluendi primitias.*

Vltimo ergo dicendum superest de tempore legis gratiæ. De quo primo certum est, latum esse in Ecclesia Christi præceptum aliquod soluendi primitias Deo. Ita docent Theologi omnes, & Canonistæ, & Glossa supra citata in c. 13. q. 2. primitias æquiparat decimis quoad præcepti obligationem, & idem tradit Glossa in cap. 1. de decimis, verb. *In primitiis*, & colligitur ex Hier. in eodem textu relato: Et hoc ad minimum affirmat Malach. 3. & refertur in c. *Reuertimini*, 16. q. 1. Idemque supponit Greg. 7. in c. *Decimas*, 16. q. 7. & Orig. dicta Hom. 11. in Num. & Ambros. ser. 33. Fauent etiam Concil. Arelaten. 3. cap. 9. & Concil. Foroiuli. cap. 14.

Glos. Malac. 3.

15. *Hoc præceptum non durat in Ecclesia ex vi legis veteris.*

Secundo vero ẽt est certum, hoc præceptum non durare in Ecclesia ex vi præcepti legis veteris, quia (vt ostendimus) illud non fuit morale, sed naturale, sed mere positiuum, siue iudiciale fuerit, siue (quod magis videtur) ceremoniale: At illa lex quoad vtraque præcepta cessauit, ita vt nec obseruari possit ratione antiquæ obligationis, nec retineri, seu renouari quoad ceremonias, quæ specialiter ad illum populum pertinebant. Vnde fit, vt solutio primitiarum, quæ in noua lege retinetur, abstrahat ab omni peculiari determinatione veteris legis, quia non præcipiuntur primitiæ in recognitionem beneficiorum liberationis ex Ægypto, aut donationis terræ promissionis, sed præcipue ad Ecclesiæ sumptus, & consequenter in recognitionem quasi naturalem beneficiorum Dei, & prouidentiæ ipsius. Nec determinatio quantitatis primitiarum olim introducta modo à Hieron. relato nunc durat, sed omnino arbitraria est. Nec applicatio specialis sacerdotibus facta nunc retinetur, sed indifferenter primitiæ cum decimis clericis, Ecclesijs, & pauperibus dispensantur. Denique hæc primitiarum solutio non videtur nunc in Ecclesia retineri per modum propriæ oblationis, quæ directe, & proxime Deo fiat: sed per modum tributi ad onera Ecclesiæ sustentanda, quia vbicunque in iure fit mentio primitiarum, in hunc finem præcipue instituta esse declaratur, eodem modo, quo decimarum solutio, nec in Ecclesia est aliquis vsus aliter offerendi primitias in templo, vel ad altare. Et ita omnia, quæ in illo præcepto veteri ceremonialia fuerunt, in lege noua cessarunt. Et consequẽter sublata est illa multiplex primitiarũ oblatio, quia tota illa in ceremoniarũ ritu fundabatur. Quamuis non propterea prohibitũ sit, quin manipulus spicarũ, vel aliorũ fructuũ possit in Ecclesia offerri, vel suspendi in signũ gratitudinis, & gratiarũ actionis, dũmodò ex deuotione, non ex ritu legis id fiat, quia illud per se morale est & nullum vestigiũ superstitionis habet.

16. *Obligationem primitiarum posse consuetudine variari, & auferri.*

Tertio hinc cõstat, obligationẽ hanc soluẽdi primitias, posse cõsuetudine non solũ minui, variari, & augeri, sed ẽt omnino auferri. Quod affirmant Doctores in 1. puncto citati contra Rebuff. & Andream Hisp. Estque sententia cõmunis, & clara: Quoad priorẽ quidẽ partẽ, quia in tali præcepto nulla quantitas determinata est, ergo de se est arbitraria, ergo potest consuetudine determinari, ergo & variari, vel in diuersis locis, vel in eodẽ pro diuersis tẽporibus. Nam humanæ consuetudines sunt variabiles ẽt sine malitia. Quoad alteram vero partem patet, quia consuetudo potest præualere contra legẽ humanã. Idẽ à fortiori constabit ex his, quæ de decimis statim dicemus, est n. eadẽ ratio. Vnde, quia (vt dixi) primitiæ hoc habent commune cum decimis, quod propter sustentationẽ ministrorũ exigantur: semper subintelligendum est, tunc valere dictam cõsuetudinem, quãdo ad sustentationẽ ministrorũ primitiæ non sunt necessariæ, nec ad alia Ecclesiæ onera sustẽtanda, tamẽ quia regulariter satis prouisum his est, aut prouideri potest per alias oblationes, & decimas, & possessiones, seu redditus Ecclesiasticos, ideo moraliter loquendo talis consuetudo valet. Imo ex cõmuni sententia Doctorũ in hac materia pro regula huius obligationis habenda est tam quoad gradum obligationis, quam quoad quantitatem soluẽdam, & quoad personas, quæ ad primitias soluendas obligantur, & quoad loca, vel personas, quibus reddendæ sunt, vt sumitur ex Innocen. & alijs in cap. 1. de decimis, Syluest. verb. *Decima*. quæst. 1. circa finem, vbi alios refert, vnde quæ de decimis quoad hanc partem dicturi sumus, ad primitias poterunt applicari.

CAPVT IX.

De præcepto soluendi Decimas, An sit in Euangelica lege.

Præceptum hoc esse nunc in Ecclesia tanquã certum supponimus: quinque n. Ecclesiæ præcepta fidelibus communia ẽt inter ipsa fidei rudimenta traduntur, & quintum eorum est de decimis soluẽdis, sicut de Primitijs diximus: & statim allegabimus iura, in quib. fundatur. Deinde præceptũ hoc ad Religionis virtutẽ pertinere, supponit D. Th. 2. 2. q. 87. & cum eo Theologia omnis: Quod non caret aliqua difficultate, quia videtur potius pertinere ad iustitiam, sed explicando modum, & fundamentũ illius præcepti explicabimus, quomodo id verũ sit. Nunc solum supponimus tanquã manifestum, hoc præceptũ trahere necessitatẽ suam à virtute Religionis, & à quibusdam actib. eius, tanquam ex primaria radice. Dictum est n. ad officium Religionis pertinere, vt sit in Ecclesia sacrificium, & cætera omnia, quæ ad illius religionẽ, & debitũ cultum, cõmunem, & publicum Dei necessaria sunt, ad quem ẽt pertinent omnia sacramẽta, & sacramentalia. Hinc ergo factum est, vt in Christiana Republica sint maxime necessarij, ministri ad hoc sacrificium, & hunc Dei cultum specialiter deputati, quibus consequẽter spiritualis cura, & regimen animarũ peculiariter commissum est, quia medio sacrificio, & sacramentis, simul cum vera fide, & verbo Dei, animarum salus procuratur. 1. *Præceptum hoc est in Ecclesia, & ad virtutem Religionis pertinet.*

Hoc ergo fuit primarium Decimarum fundamẽtum, nam hi Ecclesiæ ministri corporali sustentatione indigent, & non debẽt à diuino cultu, & alijs spiritualibus muneribus abstrahi, vt sibi necessaria ad vitam transigendã procurent: Tum quia neque id erat decens, vel conueniens ad diuinum cultum, neque ad bonum animarum erat vtile: Tum etiam, quia ratio postulat, vt qui laborant alijs spiritualia ministrando, ab eisdẽ corporaliter alantur, vnde est illud Pauli 1. ad Cor. 9. *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si carnalia vestra metamus?* Et iuxta alia testimonia, & iura, quæ infra referemus. Hinc Doctores omnes, duo distinguunt in Decimis soluendis, vnum est, vt ministris Ecclesiasticis congrua sustentatio tribuatur. Aliud est, vt ad hunc finem designetur decima pars fructuum, & illa reddi præcipiatur. Nã primum de se abstrahit à quota parte, vt vocant, posset n. esse maior, vel minor ad sustentandos ministros necessaria. Vnde, si de illa tantum congrua sustentatione sermo esset, vel nihil, vel parũ difficultatis haberet, quia ex suppositione facta, & ex tali statu Reipublicæ fidelis 2. *Qualis fuerit in Ecclesia instituendi Decimas fundamentum.* *D. Paul. 1. ad Cor. 9.* *Duo distinguunt Doctores in Decimis.*

fidelis ratio ipsa naturaliter dictat, illam sustentationem esse debitam lege non tantum religionis, sed etiam naturalis iustitiæ, ad quam pertinet illud Pauli citato loco: *Quis militat suis stipendiis vnquam?* Et illud. *Non alligabis os boui trituranti?* Et illud. *Qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruit, cum altari participat.* Hic autem non de sustentatione in genere, sed de propria decima tractamus.

D Paul. 1. ad Cor 9.

3. *Triplex Decimarum distinctio proponitur.*

Est igitur quæstio, an præceptum soluendi decimam partẽ fructuũ naturale, aut positiuũ, Diuinũ, aut humanũ sit. Quia vero ad intelligendas opiniones, & ad claritatem materiæ oportet terminos exponere, ideo aduertere necesse est, duplices, vel triplices decimas solere distingui, scil. prædiales, & personales, quibus Hostiensis in principio huius materiæ in summa, mistas addit, quem Angel. Sylu. & alij secuti sunt. Et late Nauar. cons. 1. de decim. Prædiales dicuntur, quæ ex fructibus prouenientibus ex terra, seu prædijs resultant, vt sunt frumentum, vinum, & oleum, & sub his ẽt continentur omnes fructus arborum, & olera, & si qua sunt similia. Personales dicuntur, quæ ex lucro per negotiationem, vel per quamcunque actionem personæ comparato soluuntur, iuxta c. *Ad Apostolicæ*, & c. *Non est*, & c. *Pastoralis*, de decimis, vt ex mercatura, venatione, opificio, & similibus: In his enim exempla posuit Aug. relatus in cap. *Decimæ*, 16. q. 1. Mistæ dicuntur, quæ ex fructibus animaliũ debentur, vt ex Ouibus, & similibus, siue sint fœtus ipsi, siue lana, caseus, & similia: Vocantur autem hæ mistæ: quia non proueniunt ex solis prædijs, sed ex illis simul cum industria hominum.

4. *Media decimæ impugnantur.*

Fortasse tñ hoc membrum non est necessarium, quia nullæ fere sunt prædiales decimæ, quæ iuxta illam consideratione nõ possint dici mistę, quia nulli essent terræ prouentus, si industria hominũ ad illos non cooperaretur, plantando, rigando, triturando, quib. modis cooperatur homo ad fructus animaliũ, custodiendo, pascendo, &c. Et quis negari non possit, quin circa animalia maior industria, & custodia hominum requiratur, tñ in ipsis prædijs hoc ipsum reperitur, maiorem n. industriam requirunt segetes quam arbores: & inter arbores maiorẽ oliuæ, quam poma. Vnde Iurisperiti ipsos prædiales fructus distinguũt in naturales, & industriales, vt notauit Couar. l. 1. Var. c. 3. n. 6. cum Glos. in l. *Diuortio*. ver. *fructus*, ff. solut. Matri. Non quia in prioribus nulla sit necessaria industria, & in posterioribus nihil operetur natura, sed quia in illis multũ facit natura cum parua industria, in his vero multa industria necessaria est, vt iuuetur natura: & ita fructus arborũ vocant naturales, segetũ industriales, & oleum inter industriales ponunt, vt patet ex Bart. in l. *Ex diuerso*, C. de Rei vendi. Et eadem ratio est de vino, vt indicatur in l. *Si eius*, ff. de leg. 1. Et hoc modo ẽt lac, lana, & animalium fœtus inter industriales fructus numerantur à Bart. supra, & Bald. in l. *Ancilla*, C. de Fur. & Panor. in c. *Grauis*. de Resti. spoliat. Qui addunt alios fructus, quos ciuiles vocant, vt pẽsiones domorũ, & similes, quos tamen Bald. industriales ẽt vocat in l. vlt. C. de vsuris, & fructibus legatorum. Omnes ergo decimæ horum fructuum prædiales censendæ videntur, nisi velimus tot membra decimarum distinguere, quot fructuum distinguuntur: vnde Glos. in d. c. *Ad Apostolicæ*, duo tantum membra ponit, & animalium decimas inter prædiales computat, eamque communiter approbari testatur Nauarr. d. cons. de decimis, n. 8. Et habent fundamentum in textu: nam duo tantum membra ponit, constat autẽ apud omnes, illas decimas nõ esse personales. Et ad tollendã ambiguitatem contra personales decimas possent distingui decimæ reales, quæ omnes dictas cõprehendant, vt indicauit Tyndarus tract. de decimis n. 4. Differentiaque inter eas est, quod personales sunt ex lucris prouenientibus ab actionibus mere personalibus, vt sunt corporales, & artificiales omnes, vel doctrinales: & inter has etiam venatio, & piscatio computantur, vt notauit Innoc. in c. *Non est*, de decimis, & Tyndar. supra. Reales vero, seu prædiales sunt ex bonis prouenientib. à rebus distinctis à nobis, quas possidemus: Interdum aũt breuitatis causa vtemur nomine mistarum ad significandas decimas ex fructib. animalium, vbi specialis difficultas circa eas occurrerit: Non est autẽ semper facile discernere an aliqua decima sit realis, vel personalis, cum tamẽ id multum intersit ad sciendum, cui soluenda sit. Sed hoc pendet ex dicendis, & præcipue in cap. 19. explicabitur.

Gloss.

His positis, de præcepto soluendi decimas vnum constat apud omnes, scilicet, non esse de puro iure naturali, secluso omni positiuo diuino, & humano, quia nulla ratio naturalis dictat, necessarium esse ad honestatẽ morum dare decimam partem prouentuum sacerdotib. ad suam sustentationem, quia nec certum, nec euidens est, illam copiã esse illis necessariam, aut esse iustum stipendiũ. Vnde hoc non solum est verũ loquendo de lege naturæ, qualis in pura natura esse potuisset, sed etiam loquendo de lege connaturali fidei, seu rationi illustratæ per fidem. Neque ẽt hoc solum fundari potest in hoc, quod ipsemet ritus sacrificij, & sacerdotij, vt sic, nõ est ita necessarius ex puro iure naturali, quin aliquo etiã iure positiuo diuino, vel fortasse iure gentiũ fuerit introductum: nec etiam procedit, facta suppositione talis status sacerdotalis ad cultum Dei, & ministerium cæterorũ fidelium ordinati: Nam ẽt hoc modo ex puro discursu rationis non sequitur obligatio reddendi illã quotam partẽ, sed solum conueniẽtem sustentationem. Et ita ante legem scriptã nullum fuit præceptũ de soluendis decimis, vt docuit D. Th. 2. 2. q. 87. art. 1. ad 2. ideoque in scriptura de toto illo tempore non legimus obligationẽ aliquã soluendi decimas ex præcepto: nam licet Gen. 14. Abraham decimas dederit Melchisedech, non constat id fecisse ex obligatione, sed ex gratitudine, vel reuerentia, ac deuotione, & gratiarum actione pro victoria in bello parta, & in recognitionẽ dignitatis, & sacerdotij Melchisedech, & fortasse spiritu prophetico, vt Christum in sua figura veneraretur, iuxta doctrinam Pauli ad Heb. 7. Similiter licet Gen. 28. Iacob obtulerit Deo decimas dicens: *Cunctorum, quæ dederis mihi decimas, offeram tibi*, tamen ipse modus offerendi ex voto (vt recte notarunt Hugo de S. Victor. infra citandus, & Abul. ibi) ostendit, non fuisse ex obligatione, sed ex deuotione, & spontanea promissione. Præterquam quod illa decimarum solutio alterius rationis, & considerationis fuit, vt infra probabo: Vtrunque autem modum offerendi decimas in Dei cultum, scilicet, & ex voto, & in gratiarum actionem pro aliqua victoria fuisse etiam inter gentiles vsitatum, ex humanis historijs constat, quas breuiter indicat Cæsar. Bar. to. 1. Anno Christi 57. n. 74. & plura Azor. l. 7. Instit. c. 34. q. 2. Salmer. to. 4. in Euang. p. 3. tract. 34. & videri potest Plin. l. 19. c. 14. Plutarch. in Problemat. c. 16. Hæc vero omnia non indicant naturale præceptum, sed ad summum consonantiam cum lege naturali. Et quamuis in contrarium referri soleant Innoc. in c. vlt. de Parochijs, & Hostiens. in sum. tit. de decimis, §. 7. & Panor. in c. *In aliquibus*, de decimis, & alij, quos refert Couar. l. 1. Variar. c. 17. n. 2. §. *Et præter has*, tamen neque illi satis declarant, de quo iure loquantur, sed confuse valde tractant de iure Diuino, neque illa sententia in illo sensu intellecta probabilitatem, aut verisimilitudinem habet, nec rationem, aut testimonium, cui respondere necessarium sit.

5. *1. Assertio. Præceptum soluendi decimas non est de puro iure naturali.*

Ante legem scriptam nullum erat præceptum decimarum.

Gen. 14. Abraham quas ob causas soluerit decimas.

D. Paul. ad Heb. 7.

Gen. 28.

Secundo constans, & certum est, in lege veteri fuisse datum Diuinum præceptum de soluendis decimis sacerdotibus & Leuitis: res est notissima Exo. 22. & 23. Leuit. 27. &c. Duo autem circa præceptum illud declarare necesse est: Primum, an fuerit datum de solis decimis prædialibus, vel etiam de personalibus? Nonnulli enim Canonistæ, vt Innocentius, Panor-

6. *2. Assertio. In lege veteri datum est diuinum præceptum de soluendis decimis.*

Exod. 22. & 23. Leuit. 27.

Panormitanus, & alij indicant de vtrisque datum esse illud præceptum, quatenus aiunt, etiam nunc præceptum soluendi decimas personales esse de iure diuino. Tamen D. Thom. 2. 2. quæst. 87. art. 2. ad 1. docet, tantum decimas prędiales fuisse tunc pręceptas, quia de personalibus nullum inuenitur datum præceptum, & eo ipso, quod in lege datum non est, recte colligitur, non fuisse, quia non erat naturale, vt dictum est, & idem colligo ex Philone lib. de Sacerdotibus honorandis, vbi post explicatum vsum Iudaici populi de soluendis decimis, subdit, *Et hæ quidem soluuntur ex priuatis possessionibus.* Sub prædialibus autem mistas comprehendi intelligendum est, vt

Leuit. 27.

diserte explicatur Leuit. 27. *Omnes* (inquit) *decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum Domini sunt.* Sub quibus etiam minimi fructus comprehenduntur,

Luc. 11.

iuxta illud Luc. 11. *Decimatis mentham, & rutam, & omne olus.* Et additur in prædicta lege, *Omnium decimarum bouis, & ouis, & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino*: Quod etiam de quibuscunque fœtibus, & fructibus aliorum animalium intelligendum est. Vnde Lucæ 18.

Luc. 18.

Pharisæus ille dicebat: *Decimas do omnium, quæ possideo.* Vbi etiam notari potest, quod licet se maxime laudare cuperet, non dixit, Decimas do omnium, quæ lucror, vel acquiro: Quod est signum, prædiales non personales decimas fuisse tunc præceptas. Atque hæc sententia vera est, & communiter recepta, vt videre licet in Soto li. 9. de Iust. q. 4. art. 2. Couar. Gutierrez, & alijs, quos infra referemus, & tenuit etiam Hostiens. in dicto §. 7.

7.

Prima sententia astruens præceptum de decimis esse ceremoniale, non vero iudiciale, nec morale.

Alterum explicandum circa illam legem est, An præceptum illud decimarum fuerit iudiciale, vel ceremoniale. Suppono enim ex materia de legibus notam distinctionem triplicium præceptorum illius legis, moralium, iudicialiũ, & ceremonialium: Suppono etiam præceptum decimarum non fuisse pure morale, vt ex prima assertione manifestum est, quia præcepta moralia dicuntur illa, quæ sunt de lege naturæ, in hoc autem præcepto specialis determinatio addita fuit ex iure diuino positiuo, ad quod pertinebant præcepta iudicialia, & ceremonialia.

Probatur.

Inquirimus ergo, sub quo illorum membrorum contineretur hoc præceptum, videri autem potest esse præceptum ceremoniale, quia erat præceptum pertinens ad virtutem Religionis, omnes autem actus Religionis sub ceremonijs merito comprehenduntur, ergo præceptum de tali actu ceremoniale erat, quia præceptum ceremoniale nihil aliud esse videtur, quam præceptum de ceremonia Religiosa. I-

Confirmatur ex eo, quod illud præceptum erat significatiuum.

tem præceptum illud significationem aliquam habebat, quod etiam erat proprium ceremonialium præceptorum: Assumptum patet, quia denarius est numerus perfectus, vnde qui decimam sacerdoti soluit, dum nouem tantum partes retinet, imperfectionem suam profitetur, vt notauit Philo. libr. de Congressu quęrendę eruditionis gratia ad medium, & ita etiam populus ille soluendo decimam imperfectionem sui status, & perfectionem per Christum expectandam præfigurabat, & Paulus ad Hebræos

D. Paul. ad Hebr. 7.

7. perfectionem Melchisedech indicatam dicit in eo, quod Abraham ei decimas soluit. *Intuemini* (inquit) *quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha*, quæ perfectio in Christo præcipue futura significabatur, vt ibidem exponit Diuus Thomas, & latius 3. part. quæst. 31. artic. 8. Accedit, quod Diuus Thomas 12. quæst. 104. art. 4. reducens præcepta iudicialia ad quatuor membra, nullum assignat, sub quo possit hoc præceptum contineri, & in 3. p. q. 65. artic. 1. ad 7. decimas ponit inter sacramenta vetera, at vero præcepta Sacramentorum ceremonialia erant, iuxta doctrinam eiusdem Sancti 12. q. 101. artic. 4. Ergo præceptum decimarum erat ceremoniale, quoad quotam. Atque ita sensit Henric. quodlib. 4. quæst. 28.

8.

Vera D. Th. & aliorum sent. Esse iudiciale quoad determinationem partis decimæ.

Nihilominus D. Thom d. q. 87. art. 1. (quam Soto, Aragon. Valentia, & alij sequuntur, & Astensis in Sum. 2. p. lib. 6. num. 35.) docet, præceptum illud fuisse iudiciale quoad determinationem partis decimę. Ratio est, quia præcepta iudicialia dicebantur, quæ ad debitum ordinem, & æquitatem inter partes illius populi seruandam ordinabantur, vt late D. Th. declarat 12. quæst. 104. Præceptum autem decimarum ordinabatur ad constituendam æquitatem

Probatur 1.

quandam inter homines illius populi secundum specialem, & determinatum modum, quem sola naturalis ratio non dictabat, vt necessarium, erat ergo ex præceptis iudicialibus. Minor declaratur, quia in primis tribus Leui non habuit partem cum alijs tribubus in diuisione terræ quoad prædia, & possessiones, & ideo oportuit aliquo modo illud recompensari, quod factum est per solutionem decimarum. Deinde, quia Leuitæ, & sacerdotes mini-

Secundo.

strabant populo, & ideo ratio etiam postulabat, vt à populo alerentur solutis decimis, iuxta illud Numerorum 18. *Filiis Leui dedi omnes decimas Israel in possessio-*

Num. 18.

nem pro ministerio, quo seruiunt mihi. Et infra: *Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in vsus eorum, & necessaria præparaui.* Idem Deut. 10. & 18. Præ-

Deut 10. & 18.

terea, præceptum illud non fuit primo, & per se datum propter significationem, sed propter conue-

Tertio.

nientem ordinem illius Reip. consequenter autem, vel indirecte habere potuit significationem supra positam, nam id etiam præceptis iudicialibus conuenit. Tandem ceremonialia pręcepta ita cessarunt,

Quarto.

vt renouari non possint per legem humanam. Præceptum autem decimarum retentum est in Ecclesia, vt videbimus, quod in iudicialibus præceptis fieri potest, vt constat ex D. Thom. d. q. 104. art. 3. ergo signum est, esse iudiciale.

9.

2. sententia amplectitur & ad fundamentum respondetur D. Thom.

Ad rationem igitur in oppositum respondemus, si consideretur actus soluendi decimas, quatenus ad cultum Dei ordinatur, aliquid sine dubio participare de ceremonialibus præceptis. Vt dixit etiam D. Thom. quodlib. 2. artic. 8. Quia vero actus soluendi decimas immediate, & quasi ex obiecto proximo pertinet ad iustitiam, ad religionem autem quasi remote, quia formaliter non continet ipsum cultum Dei, sed ad illum ordinatur, ideo magis censetur illud præceptum iudiciale, quam ceremoniale. Et sic dixit D. Thom. 2. 2. quæst. 85. art. 3. ad 3. decimas non offerri Deo immediate, sed ministris Diuini cultus, & ideo non esse oblationes, neque sacrificia. Vnde etiam in rigore, & proprietate sermonis decimarum solutio non potest dici proprie ceremonia: nam sustentatio ministrorum non est ceremonia, vt per se patet: Determinatio autem ad talem modum non fit propter ceremoniam, sed propter quãdam prudentem legis moralis determinationem.

Confirmatio infirmatur.

Quod autem dicebatur de significatione iam solutum est, nam facile potuit nunc retineri ille vsus sine illa significatione. Nihil autem impedit, quod nunc etiam significet imperfectionem populi laici respectu sacerdotalis. Ad primum autem locum D.

D. Thom. loca explanantur.

Thomæ respondetur, præceptum hoc reduci ad illud membrum ordinis debiti inter Principes, & subditos, hunc enim iudicialia præcepta constituebant, & inter Principes possunt Sacerdotes numerari, quod eleganter sensit Philo supra dicto lib. de Sacerd. honor. vbi explicato præcepto decimarum subiungit, *Ex his liquet iuxta legis iudicium sacerdotes æquiparari honore, ac maiestate Regibus, siquidem illis tanquam Principibus conferri tributa impera.* In altero vero loco tertiæ partis late vtitur Diuus Thomas nomine Sacramenti pro quocunque signo sacro: sic enim loquitur Hugo de S. Victor. 1. de Sacram. p. 12. c. 10. quem ibi D. Thom. interpretatur, & ideo iuxta illius modum loquitur.

Tertio principaliter dicendum est, fidelib. Christianis datum esse præceptum soluendi decimas. 10.

3. Assertio. Præceptum soluendi decimas, quo sensu est de iure naturali, & diuino Euangelico.

Hoc in genere sumptum certissimum est, ac de fide. Quia vero in decima duo distinximus, scilicet, congruam sustentationem clericorum, quæ vocari potest decima sustentationis, & determinatio tantæ partis, quæ vocatur decima quotæ ex diuersis fundamentis: vtrumque probandum est, nam quoad primum solutio decimarum de iure naturali rigoroso est, vt in principio diximus. Est etiam de iure diuino Euangelico quasi confirmante, & explicante ius ipsum morale, quod aperte docuit Paulus 1. ad Corint. 9. vbi prius ius naturæ declarat, dicens: *Quis militat suis stipendiis vnquam?* & pluribus alijs similibus verbis: Deinde Euangelicum ostendit, dicens: *Ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.* Significauit autem hoc Christus Dominus Luc. 10. dicens: *In eadem autem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt, dignus est enim operarius mercede sua.* Idem docuit Paulus 1. ad Timoth. 5. dicens: *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant, in verbo, & doctrina, dicit enim Scriptura: Non alligabis os boui trituranti, & dignus est operarius mercede sua.* Vbi Ambros. & aliqui interpretes per duplicem honorem intelligunt exteriorem reuerentiam, & sustentationem, Chrys. autem ibi homil. 15. de solo honore subsidij verba intelligit, sed illum futurum dicit esse duplicem, id est, non solum sufficientem, sed etiam abundantem, iuxta phrasim Scripturæ, *Duplici contritione conteret eos*, Ier. 16. id est, *magna. Oportet enim* (inquit) *doctoribus necessaria affatim ministrare, ne deficiant, neque soluantur, neque minimis occupati, magnis seipsos, atque alios priuent.* Gregor. autem hom. 17. in Euangelia, duplicem honorem declarat subsidij conuenientis in terris, & condigni præmij in cœlis: *Vt hic* (inquit) *de labore prædicationis merces inchoetur, quæ ibi de veritatis visione perficitur.* Quocunque autem modo illa verba exponantur, in eis naturale, & Euangelicum præceptum de congrua, imo & abundanti sustentatione ministris Euangelicis debita continetur.

D. Paul. 1. ad Cor. 9. — *Luc. 10.* — *D. Paul. 1. ad Tim. 5.* — *Ierem. 16.*

11. *Probatur hoc præceptum ex traditione Ecclesiæ, & Iure Canonico.*

Altera vero pars huius præcepti de quota, probatur ab aliquibus Canonistis etiam ex Euangelio Matth. 23. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, qui decimatis, &c.* & infra, *hæc oportuit facere, & illa non omittere, &c.* Quod etiam habet Luc. c. 11. Sed inde nihil probatur, quia Christus de tempore antiquæ legis ibi loquitur, & laudat Pharisæos in hoc, quod præceptum illud seruabant, reprehendit autem, quia alia prætermittebant. Inde vero colligi non potest, quod illud idem præceptum pro tempore legis gratiæ approbauerit. Solum ergo probandum est hoc præceptum ex traditione Ecclesiæ, & ex iure Canonico, ita enim habetur in decretis, 16. quæst. 1. per multa capita, capit. *Ecclesiæ*, cap. *de Decimis*, & cap. *Decimas*, & cap. *Statuimus*, & cap. *In sacris*, cap. *In Canonibus*, cap. *Reuertimini*, & cap. *Decimæ*, vbi specialiter August. ait, *Decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuadit*, serm. 219. de tempore. Idem præceptum habetur in titulis de decimis lib. 3. decretal. & in 6. Ex quibus aliqua decreta statim indicabimus. Et in Clementina, *Cupientes*, de Pœnis, excommunicantur religiosi, qui concionando, vel alio modo abalienant homines à soluendis decimis debitis, & in Concil. Trident. sess. 25. cap. 13. de Refor. dicitur, *Non sunt ferendi, qui variis artibus decimas Ecclesiis obuenientes subtrahere moliuntur, &c. Cum decimarum solutio debita sit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt res alienas inuadunt.* Deinde adiungit præceptum reddendi integre decimas debitas. Et in Concil. Const. session. 8. damnatur error VVicleph, qui dicebat decimas tantum esse voluntarias eleemosynas, quas populus pro arbitrio negare potest sacerdotibus maleuiuentibus. Rationem autem, & antiquitatem huius præcepti explicabimus commodius cap. sequentibus.

CAPVT X.

An præceptum decimarum nunc sit iuris diuini, vel tantum Ecclesiastici?

SVppositis his, quæ in superiori capite diximus, vix relinquitur huic quæstioni locus: solet tamen latissime tractari, & ideo non possumus omittere, quin breuiter illam attingamus. Canonistæ itaque contendunt esse de iure diuino, quod aliqui etiam naturale vocant: Inter ipsos vero duæ sunt opiniones. Prima affirmat, esse simpliciter de iure diuino hoc præceptum, tam quoad personales, quam quoad prædiales decimas. Hęc fuit opinio Innocentij in Rubrica de decimis, & in c. vlt. de Parochijs, quam secuta est Glossa in c. 1. de decimis in 6. & Archidiac. in c. *Decimæ*, 19. q. 1. & in c. *Quicunque*, vbi etiam Glossa, 16. q. 7. & Anton. de Butrio in c. *Parochianos*, de decimis: & esse communem sententiam Canonistarum ait Tyndarus tractatu de decimis, q. 2. nu. 36. & eam constanter sequitur Andr. Hispan. tract. de decimis, §. 2. vbi sentit fuisse præceptum naturale, & morale, & esse immutabile, etiam quoad quotam per Ecclesiasticam potestatem. At vero Rebuf. in tract. de decimis q. 1. n. 9. & 10. declarat, non esse de iure naturali, sed de iure diuino positiuo dictante ratione naturali: Fundantur præcipue in aliquibus decretis Canonicis, quæ ita loqui videntur sub tit. de decimis, vt in cap. *Parochianos*, ait Papa: *Cum decima non ab homine, sed à Deo sint instituta, tanquam debitum exigi possunt.* Et cap. *Tua nobis*, dicitur, *Decimæ, quas Deus in signum vniuersalis dominij sibi reddi præcipit*, & idem in c. *Cum non sit*, & 16. q. 1. c. *decimas*, & c. *Reuertimini*, cum similibus, & in c. *decimas*, & c. vlt. eiusdem cauf. & q. 15. & c. *Maiores*, 16. q. 7. c. *Quadragesima*, de consec. d. 5. ex Greg. idemque habet Ambros. serm. 33. in fer. 2. post Domi. 1. Quadrag. & clarius serm. 34. & habetur cap. *Nam qui*, 16. q. 2. & cap. *Quicunque*, 16. q. 7. 1.

Notanda est sent. Andr. Hispan. & Rebuff.

Secunda opinio Canonistarum est, præceptum soluendi decimas prædiales esse de iure diuino, præceptum autem soluēdi decimas personales esse tantum Ecclesiasticum. Hæc fuit opinio Hostiensis in sum. tit. de decimis, §. 7. & in cap. *In aliquibus*, de decimis, eandem tenet Ioannes Andr. in regula, *Qui prior*, in Mercurialibus, & Imola, & Florianus, quos refert Tyndarus supra, & Felinus in cap. *Causam*, de præscription. Cardinalis, & Henricus cum alijs, quos moderni referunt, de quibus statim. Hæc opinio videtur orta ex eo, quod supra diximus, prædiales decimas fuisse præceptas iure diuino legis veteris, non vero personales. Vnde sentiunt hi auctores, hoc ius diuinum, quod nunc obligat ad decimarum prædialium solutionem esse illud ipsum, quod in lege veteri obligauit, & vix possunt exponi, vt solum loquantur secundum quandam imitationem, vel cōfirmationem, & non formaliter, ac per se, nam addunt tale esse illud ius diuinum circa prædiales decimas, vt nulla humana consuetudo possit contra illud præualere etiam quoad quotam: In personalibus autem id facile admittunt: quia præceptum eas soluendi humanum est. 2.

Sent. asserens præceptum soluendi Decimas prædiales esse de iure diuino, personales vero Ecclesiastice.

Vera tamen sententia est, quæ ex discursu, & assertionibus cap. præced. positis facile colligitur, nempe obligationem alendi Ecclesiasticos ministros de iure naturali esse, explicato etiam, & confirmato in Euangelica lege per Christum ipsum, & Apostolos, modum autem, seu determinationem decimæ quoad quotam ad prędictum finem reddendam in tempore legis gratiæ formaliter esse de iure Ecclesiastico: Exemplariter autem (vt sic dicam) constitutum esse ad imitationem iuris Diuini legis veteris. Addo præterea, radicaliter, seu potestatiue manasse ex iure Euangelico, & potestate à Christo specialiter data. Hæc est doctrina D. Thom. 2. 2. q. 87. art. 1. vbi satis expresse omnes partes à nobis positas declarat, 3.

4. Assert. Præcept. alendi ministros Ecclesi. est de iure naturali. Determinatio quoad quotam de iure Ecclesiast.

vltima

vltima excepta, idem Quodlib.2.artic.8 Item etiam est intelligenda sententia Hugonis de S. Victor. de Sacrament.lib.1.cap.4.& 11. qui dixit, decimas ante legem fuisse in consilio, sub lege in præcepto diuino nunc de Ecclesiastico: idem Alens.3.p.q.51.m.1.2.& 3. D.Anton.2.p.tit.4.c.3.§.5. Richard.in 4.d.17.art.2.q. 7.ad 4. Mai.4.d.15. q.4.ad 2. cont.3. c. & idem sentit in d.25.q.4.& in 3.d.37.q.36.Idem tenet Henr.Quodlib.4.q.28. Adrian.quodlib.5.Abulens.Matt.23. q.63. Soto lib.9. de iust q.4.art.1. & recentiores Theologi omnes, atque etiam moderni Canonistæ, præsertim Nauar. in Manuali c.21. n 28. & in Apolog.de redditibus Ecclesiast.q.1. monito.69. Couar. l.1. Variar.c. 17.à principio & Gutierrez lib.2. Canon. q.c.21. n.8. & sequentibus.

4. *Probatur tota assertio.*

Ratio totius sententiæ facilis est ex dictis: Nam in prima parte nulla est dissensio, sed omnes conuenimus, decimam sustentationis iure naturæ, & diuino Euangelico deberi. Cum autem Euangelicum ius coniungimus naturali, non existimamus in hac parte esse diuersum, quia in lege gratiæ non habemus specialia præcepta iudicialia, vel ceremonialia, præter præcepta sacrificij, & sacramentorum, & præcepta fidei, sub quibus spiritualis potestas in Ecclesia à Christo relicta, cum obligatione illi obediendi, comprehenditur, sed dicimus, hoc naturale præceptum peculiariter fuisse à Christo Domino in Euangelio declaratum, confirmatum, & ad vsum Ecclesiæ suæ accommodatum, in quibus omnibus nulla, vt dixi, dissensio est. Deinde loquendo in rigore de decima quoad quotam, & de proprio præcepto legis diuinæ naturalis, euidentissimum est, non esse nunc in Ecclesia hoc præceptum iuris diuini in hoc sensu, quia ex natura sua tale non est, & in hoc tempore non habet aliam naturam, neque est nunc peculiaris aliqua ratio naturalis, quæ per se sola conuincat magis esse debitam clericis decimam partem fructuum, quam octauam vel duodecimam, & sic de alijs. Ac denique vsus ipse ostendit, non esse hoc naturale præceptum, cum non eodem modo in omnibus Ecclesiæ prouincijs seruetur, idque sine peccato, vt postea videbimus.

5. *Præceptum decimarum non est idem, quod legis veteris.*

Si vero sit sermo de iure diuino positiuo, duobus modis intelligi potest, decimam quotæ esse nunc de hoc iure diuino. Primo, quia illud met præceptum, quod populo Israel fuit datum, adhuc durat, ita vt ex vi illius obligentur nunc fideles. Et in hoc sensu id sentire, hæreticum esset, quia de fide est, legem illam veterem iam non obligare, maxime quoad ceremonialia, & iudicialia præcepta, imo nec quoad moralia, quatenus illius erant, sed solum quatenus naturali ratione dictantur. Et ideo Maior in tertio Canonistarum sententiam quoad hanc partem hæreticam vocauit, quia reuera interdum significant obligare nunc illud præceptum eo ipso, quod non inuenitur expresse reuocatum, vt videre licet in Rebuffo, & alijs relatis ab ipso, & à nobis supra. Veruntamen non fuit necessaria reuocatio, quia illa lex non erat perpetua, sed temporaria, lex autem, quæ pro aliquo tempore datur, illo completo, desinit obligare absque alia reuocatione, illa autem lex *posita est, donec veniret semen*, vt dicit Paul. ad Galat. 3. & ideo adueniente Christo, & consummata redemptione cessauit, *fuit enim illa lex* (ait Paulus citato loco) *pædagogus fidelium in Christo, at vbi venit fides, iam non sumus sub pædagogo.* Et propterea, quod hoc præceptum nunc non obliget in virtute illius legis, euidens argumentum est, quia illa lex non obligabat omnes homines, sed tantum Iudaicum populum vel eos, qui per circumcisionem ad illum transibant: Hoc autem præceptum non obligat de se vniuerso mundo, & non media circuncisione, sed Baptismate.

D.Paul ad Galat.3

6.

Alio ergo modo posset hoc ius diuinum positiuum intelligi, quia illud præceptum diuinum ex peculiari Christi confirmatione prorogatum est pro lege gratiæ. Et hic sensus non continet apertum errorem contra fidem, quia vt est communis sententia D.Thom. & Theologorum, præcepta iudicialia legis veteris, licet vt erant illius, cessauerint, & mortua sint: possunt secundum eandem formam retineri in aliqua republica, si per legitimum Principem ferantur. Vnde multo magis potuit hoc præceptum à Christo Domino pro sua Ecclesia confirmari, vel potius de nouo tradi. Est tamen illa sententia in hoc sensu voluntaria, & improbabilis, tum quia nullum habet fundamentum in Euangelio, neque in traditione, aut doctrina Patrum: Nam quæ Hostiens. Innocent. & alij Canonistæ afferunt ex Greg. Ambros. Augustin. & Hieron. relatis apud Gratianum supra, nihil probant, quia non loquuntur de speciali præcepto à Christo dato, sed ab Ecclesia tradito ad imitationem diuinæ legis antiquæ, vt ex Cypriano, & alijs capit.seq. referemus, est etiam contra receptam doctrinam Theologorum, quod cum lege noua non sunt à Christo data præcepta iudicialia, nec ceremonialia præterquam Sacramentorum, & est D. Thom.1.2. q.108. art.1.& 2. & quodlib.art.13. Relinquitur ergo præceptum hoc quoad hanc partem Ecclesiasticum esse.

Commodiori modo explicatur illud ius diuinum & impugnatur.

7. *Superuacanea distinctio.*

Vnde etiam constat nullam esse in hoc necessariam distinctionem inter decimas prædiales, & personales, si in rigore loquamur quoad præcepti obligationem, quia si solum considerentur quatenus sunt decimæ sustentationis, sic verius dicunt, qui indifferenter asserunt omnes esse de iure naturali diuino, quia etiam illi fideles, qui possessiones non habent, tenentur concurrere ad sustentandos ministros spirituales, si ex labore, & actionibus suis habeant, vnde id facere possint. Si autem loquamur de decimis, quoad quotam, neutræ sunt de iure diuino quoad obligationem, vt dixi. At vero quoad imitationem admitti potest distinctio Hostiensis: Nam prædiales retentæ sunt in Ecclesia ad imitationem antiqui iuris diuini, personales vero sine exemplo additæ sunt, cur autem id fecerit Ecclesia postea videbimus. Atque ita constat quo sensu intelligenda sint iura Canonica, quando decimas dicunt esse ex Dei præcepto, vel de iure diuino: loquuntur enim de præcepto diuino, non quod nunc obliget, sed quod aliquando fuit, & quo primum fuerunt decimæ sub necessitate constitutæ, & quia inde, seu exemplo illius sumptum est Ecclesiasticum præceptum, ideo etiam hoc per quamdam imitationem, diuinum dicitur. Sicut solent Patres præceptum quadragesimæ seruandæ diuinum vocare, quia exemplum eius in Domino præcessit, vt est apud Ambros.serm.31 in 1.Dom.quadrag. & per nonnulla capita de Conse.d 5. Vnde allegata iura præsertim loqui videntur de prædialibus decimis, nam personales neque isto modo dici possunt de iure diuino, nisi nimis remote, & per quamdam similitudinem rationis.

Decimæ in Ecclesia sunt ad imitationem legis antiquæ.

8. *Vltima assertionis pars confirmatur.*

Addidi vero in fine assertionis modum alium vtrisque decimis prædialibus, & personalibus communem, quo possunt omnes dici esse iure diuino Euangelico, non actu, sed potestate, seu in radice. Quod vtile est ad intelligendum, per quam potestatem potuerit hæc determinatio decimarum quoad quotam in Ecclesia fieri. Dicimus enim hoc pertinere ad potestatem spiritualem Ecclesiæ, non ad temporalem, seu ciuilem. Quod certum de fide est, quia disponere de spiritualibus, & de spiritualibus annexis, ad spiritualem potestatem pertinet, non ad temporalem, vt in materia de legibus, & in peculiari tractatu de immunitate Ecclesiæ, latius diximus, ius autem decimarum spirituale est, & decimæ ipsæ spiritualibus sunt annexæ, ergo taxatio, seu determinatio illarum ad spiritualem potestatem spectat. Vnde & omnes causæ decimales Ecclesiasticæ sunt, vt est

vt est indubitatum: Ac denique decimæ ipsæ peculiari titulo sunt bona Dei, & ideo tota cura, & prouidentia circa illas ad dispensatores Dei per Christum constitutos pertinet. Ergo determinatio decimæ quoad quotam in tempore legis gratiæ actus est spiritualis potestatis. Hæc autem potestas supernaturalis est, & ab ipso Christo immediate data, & instituta in Ecclesia sua, ergo hæc determinatio peculiari modo trahit originem à iure diuino Euangelico, saltem radicaliter, seu potestatiue. Hac ergo ratione possunt etiam dici decimę aliquo modo de iure diuino. Adde, postquam hoc ius decimarum in Ecclesia constitutum est, decimas deberi Deo in ministris suis, & hac ratione iam peculiari modo pertinere ad ius diuinum. Item decimæ sunt res sacræ, ac religiosæ, & ius percipiendi illas spirituale est, & ad diuinū cultum pertinet, & ideo hac ẽt ratione diuinum appellari potest, id est ius Deo ipsi comparatū.

9. *Potestatem determinandi quotam decimæ de iure diuino residere in summo Pont.* Atq; hinc obiter constat, hanc potestatem determinandi quotam decimæ primo, ac per se residere in summo Pontifice, & iure diuino soli illi immediate conuenire, quia tota potestas spiritualis, quæ est in Ecclesia, in illo solo est immediate ex diuino iure, alijs vero per ipsum communicatur, vt nunc suppono, est enim sermo de potestate spiritualis iurisdictionis, & gubernationis, non de potestate ordinis: sub illa autem generali potestate comprehenditur hæc, de qua nunc tractamus. Quoad vsum vero huius potestatis aduertendum est, quod licet per se primo pertineat ad Pontificem, præsertim respectu totius Ecclesiæ vniuersalis, tamen in his, quæ ipse non prohibet, vel si ipse non præueniat, modum, & ordinem vniuersalem in hac determinatione constituendo ad vnumquemque Episcopum in sua diœcesi pertinere, huiusmodi facere determinationem, & consequenter etiam potuisse vnumquemque Episcopum decimam in sua diœcesi imperare, etiamsi pro tota Ecclesia non esset lex lata per Pontifices, vel Generalia Concilia, dummodo (vt dixi) non esset prohibitum. Quia vnusquisque Episcopus potest in sua diœcesi facere omnia, quę ad conuenientem spiritualem administrationem pertinent in his, quæ sibi per Pontificem prohibita, aut limitata nō sunt: inter hæc autem continetur decimarum determinatio, sed in eo casu, vt supponimus, nulla esset prohibitio, ergo. Quantam vero potestatem circa hoc habeant nunc Episcopi, infra declarabimus. Difficultates etiam, quæ circa hoc præceptum occurrere possunt, in sequenti capite elucidabuntur.

CAPVT XI.

An determinatio decimarum conuenienti ratione in tempore legis gratiæ facta sit.

1. *Prima ratio dubitandi.* Ratio dubitandi esse potest, quia hæc determinatio facta est ad imitationem legis veteris: non est autem eadem proportio inter hoc tempus, & illud, hanc legem, & illam, & ideo non videtur seruata æquitatis ratio. Declaratur minor. Primo, quia in populo Israelitico ex duodecim tribubus vna integra erat sacerdotalis, & ita fere seruabatur proportio inter partem decimam fructuum, & partem duodecimam totius gentis: at vero in Ecclesia non duodecima, nec vigesima pars fidelis populi pertinet ad clerum, seu brachium Ecclesiasticum, ergo non cum debita proportione imperatur, sed sufficeret vigesima, vel trigesima. *2 Ratio.* Secundo, est alia magna differentia, nam in lege veteri non sunt datæ possessiones tribui Leui in terra promissionis, & ideo etiam sine causa ministerij quodammodo debebatur illi tribui aliquis census, vel subsidium loco possessionum. Nam licet receperit ciuitates cum suburbijs vsque ad mille passus, tamen ciuitates solum erant ad habitandum, & suburbia non poterant deseruire ad sustentationem, sed ad summum ad quandam ciuium commoditatem, & necessariam recreationem, ergo debebantur illis alimenta, si prædia denegabantur. At nunc Ecclesiastici omnes possunt habere, & multi habent diuitias, & possessiones temporales æque, ac Laici, ergo non est in eis eadem adæquata ratio, vt persoluantur ipsis decimæ, ergo neq; ipsa quota stipendij debuit esse æqualis. Tertio est aliud discrimen supra indicatum, quia in lege veteri *3. Ratio.* solum imperabantur decimæ prędiales, nunc autem etiam personales, iuxta c. *Decimæ*, 16. q. 1. cum similibus, quod videtur nimium rigorosum. Præsertim cum ministri Euangelij debeant liberalius donare, quod gratis acceperunt, esseque minus affecti ad hęc temporalia, quam fuerint Leuitici sacerdotes.

In hac re grauiter errauit Erasmus in annotationibus ad nouum Testamentum: nam ausus est dicere, exactionem decimarum esse tyrannidem. *2. Hæreticorum error.* Referuntur etiam quidam hæretici vocati Fratriceli, qui dixerunt, decimas non esse soluendas his clericis, qui paupertatem Apostolicam non profitentur. Ita refert Turrecrem. in summa de Ecclesia lib. 4. p. 2. c. 37. & in eodem errore fuerunt Pseudoapostoli, vt refert Guido Carmelita, & Castro lib. 4. de hæreticis, verb. *Decimæ*. Fundamenta huius erroris, vel sunt eadem, quæ in ratione dubitandi indicata sunt, vel etiam supponunt alium errorem, scilicet, Clericos, & Sacerdotes legis gratiæ esse prohibitos iure diuino, ne possint habere rerum temporalium dominium, de quo errore nunc dicendum non est. Nam spectat ad proprium tractatum de Sacramento ordinis, & statu Ecclesiastico. Aliqui etiam Catholici *Aliquorum Doctorum sententia.* Doctores moti fortasse coniecturis propositis existimant necessarium ad iustificandam hanc institutionem decimarum in lege gratiæ, dicere non eo fine imperari decimas, vt in dominium sacerdotum transferantur, sed vt dispensationi eorum committantur, ita vt ex illis congruam, & decentem pro ratione status sustentationem accipiant, & Ecclesiarum vsibus, ac sumptibus prouideant, & reliqua, quæ superflua fuerint, pauperibus erogent.

Dicendum vero inprimis est, præceptum hoc, etiam prout Ecclesiasticum est quoad quotam iuste, *3. Ecclesiasticum præceptum de decimis quoad quotam iuste institutū.* ac conuenienter institutum, & latum fuisse. Assertio est de fide, ad quam probandam sufficiunt iura, & Concilia supra citata: Sufficit etiam auctoritas, & consensus vniuersalis Ecclesiæ, quæ errare non potest in moribus, & præsertim in re tam graui. Confirmatur vero hoc amplius ex antiquitate hu- *Confirmatio* ius institutionis: Nam illius meminit Clem. Ro. li. 2. Constit. Apost. c. 25. dicens: *Quæ secundum Dei mandatum tribuuntur, decimas dico, & primitias, insumat Episcopus vt homo Dei.* & li. 8. c. 30. idem dicit. Item Cyprian. Epist. 34. in fine, & clarius Ep. 66. prius commemorat veteris legis institutum. *Quod* inquit, *fiebat de auctoritate & dispositione diuina, vt qui operationibus diuinis insistebant, in nulla re auocarentur, ne cogitare, aut agere secularia cogerentur.* Et statim de tempore legis gratiæ subiungit, *Quæ nunc ratio & forma clero tenetur, vt qui in Ecclesia Domini ordinatione clerica tenentur, in nullo ab administratione diuina auocentur, nec molestijs, & negotijs secularibus alligentur, sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes ab altari & sacrificijs non recedant, &c.* Origenes etiam Hom. 11. in 18. cap. Numeror. dicit, præcepta Primitiarum, & Decimarum esse ex his, quæ ad literam sunt seruanda in lege Gratiæ: Imo indicat, ius ipsum naturale, & diuinum hoc exigere, quod vt sit verum secundum magnam congruentiam, & propinquitatem, intelligendum est; & hoc modo præsenti instituto deseruit.

Sic etiam Chrysost. Hom. 4. ad Ephes. in fine agens de eleemosyna, & solutione decimarum: *Quantum est,* inquit, *hoc plenum probro, & dedecore, si apud Iudæos non habebatur in admiratione, hoc apud Christianos factum, est admirabile. Si tunc erat periculum, decimas non relinquere, cogita quantum nunc sit.* Diuus etiam Hieronym. in 4.

Epist.

Epist. 2. ad Nepotianum decimarum meminit dicens: *Si pars Domini sum, & quasi sacerdos viuo de decimis, habens victum & vestitum, his contentus ero.* & Malach.3. quod de primitijs ibi à Propheta dicitur, etiam in Ecclesiæ populis locum habere dicit. Hanc etiam antiquam consuetudinem aperte indicat Aug.li.50. Hom.in 84.dicens: *Maiores nostri ideo copijs omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant*, &c. quæ referuntur in cap. *Maiores*, 16. q. 7. De reddendis etiam decimis habet integrum sermonem August.219. de tempore, vbi etiam locum Malachiæ accommodat, & inter alia decimas vocat *tributa egentium animarum*: Quem Aug. sermonem refert Conc. Triburiense Canon.13. Vbi etiam adducit Gelasium Papam in Epist. 1. cap. 29.præcipientem, quatuor fieri partes de redditibus Ecclesiarum, & oblationibus fidelium, quod de decimis Concilium dictum intelligit. Et multa alia ex Concilijs, & Patribus infra afferemus explicando, quibus personis, & de quibus rebus dandæ sint decimæ.

5. *Congruentia probatur decimarum determinatio.* Ratione declarari potest hæc veritas, ostendendo & congruentiam huius institutionis, seu taxæ, & vindicando illam ab omni iniustitia, nam absolutã necessitatem eius non possumus ostendere, cum ex impositione, & arbitrio pendeat, vt diximus. Congruentia ergo est primo limitatio legis diuinæ: nam huius considerationis magnam rationem habent iura omnia Canonica, vt visum est. In quo etiam animaduertere possumus, non tantum in lege vetere, sed etiam ante legem insignes Dei cultores Abrahã, & Iacob eam quotam elegisse, nõ sine instinctu Spiritus sancti, vt credimus, ad eundem Deum colendum, & vt auctorem omnium beneficiorum recognoscendũ. Imo quasi naturali instinctu etiam gentiles infideles decimarum solutionibus vtebantur ad gratias agendas suis Dijs, vt supra attigimus. Est ergo in hac parte aliqua moralis congruitas, quam Ecclesia etiam merito obseruare voluit. Illa autem esse potest vel vt fideles Christiani non minus gratos se ostendant erga Deum, quam antiqui iusti, vel autores legis veteris, vel etiam falsorum Deorum adoratores: hanc enim rationem, & August. supra, & Hieron. & nonnulla iura citata indicant, & Chrysost.Hom.43.in 1.ad Cor. Vel etiam esse potest significatio mystica, non repugnans, sed potius valde accommodata statui legis gratiæ. Nam quæ in illa Sacerdotibus dantur, Christo, cuius personam gerunt, principaliter offeruntur: Decima autem Christi perfectionem significat, nam *decimus numerus* (ait Chrysost.Hom.1.in Matth.in imperfecto) *quia numerus est perfectionis, mysterium habet Christi perfecti*, quod etiam supra tactum est, & ideo recte illi quasi in tributum decima designatur: & fortasse ob similem causam Deo ipsi semper oblata fuit, vel ad recognoscendum in illo omnem perfectionem, quæ nobis deest, vel ad profitendum, habere nos ab illo, quicquid boni, vel abundantiæ nobis prouenit. Quæ omnia, & similia conuenientissime possunt ẽt nunc fideles intẽdere, & confiteri in decimarũ solutione.

6. *Decimarum quotam non esse rigorosam, probatur ex iu ad qua fuit instituta.* Sed considerando vlterius decimas secundum moralem vsum, prout ordinantur ad sustẽtationem ministrorum Ecclesiæ, & ad onera Ecclesiastica (vt sic dicam) sustentanda, non potest hæc quota videri rigorosa exactio. Et inprimis si spectemus antiquam institutionem præcipientem, fieri distributionẽ decimarum in quatuor partes: Vnam pro Episcopo, aliam pro Clero, aliam pro fabrica Ecclesiæ, & quartam pro pauperibus statim apparebit, esse ęquissimã decimarum exactionem. Habetur autem hæc institutio ex Gelasio Papa in epist.1.c.21. Et habetur in c. *Quatuor*, 12.q.2. vbi ex multis alijs Pontificib. & Cõcilijs eadem refertur. Et idem habetur in Concilio Maguntino 3. sub Greg.IV. cap.10. vbi specialiter dicitur, decimas esse *ad vsus Ecclesiæ, & pauperum*, & in Concil. Turonico tempore Leonis III. & Carol. Magn. cap.16. similiter dicitur, *esse dispensandas in vsus Ecclesiæ & pauperum*. & in Concil. Meldensi c.65. Presbyteris dicitur, vt *si decimas acceperint, sarta tecta Ecclesiæ, & luminaria exinde competenter prouideant, & restaurationem Ecclesiarum, & hospitum, ac pauperum receptionem exhibeant, populi necessitatibus debite inuigilent.* Et similia leguntur passim in Decretis antiquis: Si hæc ergo institutio seruaretur, nulla esset prorsus difficultas, quin decimarum quantitas sit Ecclesiastico statui necessaria.

Concil. Maguntin.

7. *Cura pauperum cur Pastoribus specialiter commissa.* Nec etiam potest esse dubium, quin potuerit Ecclesia imperare decimas intuitu subuentionis pauperum (præter alia capita, quę per se clarissima sunt) quia hæc cura, & solicitudo pauperum ad spirituale regimen Ecclesiæ maxime pertinet, & ideo Pastoribus Ecclesiæ specialiter commissa est, vt alibi tractatum est. Veruntamen hinc statim insurgit ardua illa quæstio de redditibus Ecclesiæ, & de obligatione, quam præbendati in Ecclesia habent ad eleemosynas faciendas, an sit ex iustitia, vel charitate, à qua nunc abstinere intendimus, quia in proprium tractatum de Beneficijs illam reseruamus. Ideoque addimus, siue stipendia decimarum dentur clericis cum onere, & obligatione iustitiæ dandi superflua pauperibus, siue absolute in proprium stipendium cum speciali obligatione charitatis, vtroque modo habere posse æquitatem, & omnibus pensatis, esse moderatum stipendium: Quod declarabitur melius, respondendo ad difficultates propositas.

8. *Soluuntur rationes partis contrariæ.* Prima ratio dubitandi erat, quia in populo Christiano pars Clericorum est multo minor respectu totius corporis Ecclesiæ, quam esset tribus Leuitica respectu duodecim tribuum: Ad quam respondemus primo, quod licet quantitate sit minor, qualitate, & dignitate est multo maior, & ideo nunc indiget maiori splendore, & auctoritate: vt in debita veneratione ab omnibus habeatur. In quo etiam considerandum est, hierarchiam Ecclesiasticam esse multo maiorem, & altiorem, quam fuerit in Leuitico sacerdotio. Nam & dignitas summi Pontificatus longe excellentior est, & sub illo sunt varij ordines Pontificum, dignitatum, sacerdotum, & clericorum, quia non possunt sine magnis sumptibus cum debito honore tractari. Accedit præterea (quod D. Thom. aduertit dicta quæst.87. art.2. ad 1.) sacerdotes legis gratiæ debere magis abstractos esse ab omni negotiatione, quam sacerdotes Leuiticos, quibus non prohibebatur, quin possent honeste lucrari, sicut alij Iudæi. Præterea considerari potest, in lege veteri fuisse sacrificia carnalia, quæ magna ex parte cedebant in vsus sacerdotum cum innumeris oblationibus panis, & aliorum fructuum, & rerum vtensilium, quæ vere ad vitæ sustentationem potuissent sufficere: quæ omnia in lege noua non inueniuntur ex vi diuinæ institutionis circa sacrificium: aliæ vero oblationes fere sunt spontaneæ, vt supra visum est præter Primitias, quæ etiam in lege veteri imperabantur.

Cur sacerdotes noua legis maiori sumptu indigeant, quam veteris legis sacerd.

9. *Sacerdotes alias diuites possunt decimas recipere.* Secunda ratio dubitandi petit dubium, an sacerdotes aliàs diuites possint decimas recipere, & laici teneantur eis illas soluere. Aliqui enim dixerunt, decimas non esse soluendas clericis, quando diuites sunt, neque ipsos posse tuta conscientia illas recipere, quomodo videntur loqui Hieronymus & Prosper relati in cap. *Clericos*, & cap. *Pastores*, 1.quæst. 2. Dicendum vero est, & sacerdotes diuites posse licite decimas recipere, si beneficium habent Ecclesiasticum, cui ministrant, & fideles teneri ad eas soluendas sacerdoti, quantumuis alias diues sit. Ratio est, quia id, quod est per accidens, & non est fundamentum obligationis, non tollit ius, neque debitum iustitiæ, decimæ autem non debentur sacerdoti, quia pauper est, sed quia ex officio ministrat, & ideo, quod si diues, accidentarium est, neque ab illo tollit ius suum, neque ab altero debitum. Et

hæc est certa, & indubitata sententia inter Catholicos, vt constat ex Diuo Thoma, quodlib.6. artic.10. & 22.q.87.ar.3.ad 1.& ibi Caiet.Sot.& reliquis Theologis, Castro verb. *Decima*, & Couar.d.c.17.n.4. Dicta vero Hier. & Prosper. videntur intelligenda de Clericis simplicibus, qui licet Ecclesiæ non deseruiant, volunt ex bonis Ecclesiæ sustentari, etiamsi aliàs diuites sint. De illis enim recte dicitur, inique bona pauperum vsurpare, quia alimenta non debentur Clericis ex eo tantum, quod Clerici sunt, sed quia ex officio ministrare tenentur. Vnde licet Clericus sit pauper, si non ministret, non debentur ei decimæ ex iustitia commutatiua, sed ex misericordia, vel ad summum ex religione, è contrario vero si ministret ex officio, ei debentur ex iustitia, licet aliàs sit diues.

Hieron. & Prosp. dicta explicantur.

10. Ad improportionem autem, quæ inde videtur sequi inter institutionem Dei in veteri testamento, & hanc Ecclesię determinationem respondet D.Th. d.q.87.art.3.ad 1. nullam esse. Quia in lege veteri vltra decimas, quæ dabantur tribui Leui, aliæ reseruabantur, vel ad sacrificandum aut offerendum, vel comedendum in templo, de quibus ẽt Leuitæ participabant, & vltra has reseruabantur aliæ tertio quoq; anno ad vsum pauperum, & peregrinorum, de quibus etiam Leuitæ indigentes participare poterant: Quæ omnia constant ex Deut.14.& 26.& explicantur à Hieronym.lib.14. in Ezech. in principio circa cap. 45. qui refertur in cap.1. de Decimis, & de illis videri etiam potest Abul.Deut.12.q.7. & q.10.& Deut.14.post q.4.& in fine, & Deut.26.q.4.& Rebuf. tract.de decim.quæst.3.n.9.& 11. At vero in lege noua tantum vna decima imperatur, non solum ad integram sustentationem ministrorum altaris, sed etiam (ait D.Thom.) vt ex eis subueniant pauperibus, *& ideo non superfluunt, sed ad hoc necessaria sunt possessiones Ecclesiastica, & oblationes, & primitiæ simul cum decimis.*

Deut.14. & 26.

11. Hinc Caiet.art.1. & 3.d.q.87.dixit non posse plene iustificari hanc determinationem decimarum, prout in lege gratiæ fit, nisi ex eo, quod pro subuentione pauperum simul cum sustentatione sacerdotum largiuntur, quia pro pauperibus nunquam satis sufficere possunt, licet amplissimæ sint: & eodem modo expedit hanc difficultatem. Castro contra hęres. ver. *Decima*, vbi pauperum egestatem ponit inter causas iustificantes exactiones decimarum. Et subiungit propter hanc causam docere peritissimos Theologos, Sacerdotes etiam alias abundantes in diuitijs posse decimas recipere, tanquam earum dispensatores, vt eas videlicet pauperibus distribuant, *& qui hoc non faciunt*, inquit, *iniuste eas retinent.* Et certe Hieron. Malach.3. ad hoc videtur alludere, cum sic inquit: *Quod de decimis Primitijsq; ue diximus, quæ olim dabantur à populo sacerdotibus, ac Leuitis, in Ecclesia quoque populis intelligite, quibus præceptum est, non solum decimas dare, & primitias, sed & vendere omnia, quæ habent, & dare pauperibus, & sequi Dominum Saluatorem: quod si facere nolumus, saltem Iudæorum imitemur exordia, vt pauperibus partem demus ex toto, & Sacerdotibus, ac Leuitis honorem debitum deferamus. Honorem* vtique abundantis subsidij quem *duplicem honorem* appellauit Paul.1.ad Tim.5. quem ibidem Hier.allegat: sentit ergo primitias, & decimas nunc solui ad vtrunq; finem subueniendi, & sacerdotibus, & pauperibus. Atq; hic est communis modus loquendi Patrum, qui late referuntur à Gratiano, 16.q.1.cap. *Cunctis*, & sequentibus, & q.7. & 13.q.1.& 2. & nonnulla alia supra indicauimus.

Sacerdotes diuites esse decimarum dispensatores censent aliqui.

12. Hæc autem responsio, vt supra etiam tetigi, licet plenissime expediat totam hanc difficultatem, videtur tamen nimium coarctare potestatem, & dominium ministrorum Euangelij circa decimas, in quo videntur fieri multo deterioris conditionis, quam essent Sacerdotes, aut Leuitæ in lege veteri. Nam illi habebant proprium, & verum dominium illarum Decimarum, quæ ipsis in solidum soluebantur, & præterea habebant vsum secundarum decimarum, quæ ad offerendum, & epulandum in templo reseruabantur, præter alias victimas, & sacrificia, quæ vel ex præcepto, vel voluntate fiebant, & magna ex parte in vsum ministrorum cedebant. Et vltra hoc videntur fuisse exempti ab speciali onere eleemosynarum, quia aliæ tribus ad hunc finem tertiam decimam reseruabant, ex qua poterat sufficiẽter subueniri pauperibus. Igitur iuxta illam responsionem videtur nimium inclinari in contrarium extremum. Et ideo non oportet ita rem hanc intelligere, ac si decimæ non potuerint imperari in lege noua, vt inter Ecclesiæ ministros simpliciter distribuantur, iuxta munera, & dignitates suas, siue aliàs habeant secularia bona, siue non, id enim accidentarium est, & minus frequens, ideoque in moralem considerationem non venit.

Difficultas præcedentis responsionis.

13. Censeo ergo simpliciter potuisse hoc modo imperari, & de facto ita fuisse hoc præceptum impositum, vt omnes decimæ in Ecclesię dominium transferantur, & sacerdotibus, ac ministris Ecclesiasticis, ex iustitia debeantur integre, & sine diminutione, supposito Ecclesiæ præcepto in sua vi permanente, vt nunc loquimur. Ratio est, quia decimæ dantur Pastoribus Ecclesię ad sustentanda onera sui officij, inter quæ præter propriam sustentationem congruam, tam personarum, quam dignitatum, & statu vniuscuiusque numerantur sumptus Ecclesiarum, receptio peregrinorum, & subsidia pauperum. Nam vt recte adnotauit Caiet.d.q.87. Prælati Ecclesiæ ex officio sunt patres pauperum, quia vt boni pastores tenentur, etiam animam suam, nedum exteriora bona offerre pro ouibus suis, Ioann.10.& ideo Paul. 2.ad Timoth.2.ait: *Oportet, Episcopum hospitalem esse*: Item, loquendo de toto clero, includendo caput cum inferioribus Prælatis, & Clericis, sæpe necessarium est, vt possint etiam temporalibus Principibus subuenire ad defendendam Ecclesiam: Item sæpe necesse est illis se gratos ostendere, adiuuando illos ex redditibus Ecclesiæ.

Decimas in dominium Ecclesiæ, & Sacerdotum transferri absolute. Ratio assertionis.

Ioann.10. 2.Tim.2.

14. Præterea licet non omnes Clerici voluntariam paupertatem profiteantur, magna tamen pars personarum Ecclesiasticarum huiusmodi paupertatem obseruat, & multi ex his decimis Ecclesiæ aluntur, etiamsi ex officio non ministrent sacramenta, neque per modum stipendij decimas recipiant, sed per modum liberalis largitionis, seu applicationis Pontificum. Alij vero Clerici, licet capaces sint hæreditatum temporalium, nihilominus experientia constat, eos maxime applicari ad Ecclesiasticum ordinem, qui illas non habent, siue illi sint ex communi plebe, siue ex nobilibus, quibus etiam Ecclesiasticus ordo ornatur expeditque, vt iuxta suam conditionem commode possint ex Ecclesiasticis redditibus sustentari. Omnibus ergo pensatis, non est excessus in huiusmodi designatione quotæ partis, & sane experientia ipsa tot annorum satis ostendit, fuisse hanc determinationem Ecclesiæ conuenientem, ac necessariam. Et licet in particulari interdum eueniat, vt quidam Clerici plus nimio abundent, alij vero, & fortasse digniores, & qui plus laborant, multum egeant, id non potest imputari excessui, vel superfluitati decimarum, sed interdum sunt particulares defectus, vel casu contingentes, vel ex negligentia aliquorum Prælatorum, qui defectus non possunt omnino impediri in rebus humanis.

Aliæ personæ Ecclesiasticæ ex decimis aluntur, licet sacramenta non ministrent.

15. Concedo ergo sub onerib. Clericorum percipientium decimas comprehendi subuentionem pauperum, & consequenter decimas, quæ ad sustentanda onera Clericatus dantur, habere peculiarem respectum subuentionis pauperum: Hinc aũt non oportet inferre aliquam partem decimarum, non transferri in Ecclesiam, seu in Clerum quoad dominium, sed solum quoad dispensationem, hoc n. nec necessarium est, nec fortasse verum, præsertim loquẽdo in comum-

Decimæ data Clericis habent respectum subuentionis pauperum.

Occurritur difficultati. communi de clero: Alioqui laici in rigore iustitiæ non tenerentur, saltem eam partem decimarum soluere Ecclesiæ, nec illam Ecclesiæ restituere, si non soliti essent. Patet sequela, quia præceptum decimarum solum pertinet ad iustitiam, quatenus est solutio stipendij debiti, & quasi taxati ab Ecclesia, nam eo ipso materia illa transit in rationem iustitiæ: At vero pars illa, quæ revera non datur Clericis, sed pauperibus, non habet rationem stipendij, non est ergo materia iustitiæ, sed eleemosynæ. Et licet ex speciali præcepto positiuo Ecclesia obliget ad dandam partem in eleemosynam per Pastores Ecclesiæ, tanquam per dispensatores, nihilominus totum hoc pertinebit ad circumstantiam eleemosynæ, non vero ad materiam iustitiæ, ergo qui omiserit dare illam partem, peccabit contra misericordiam, non contra iustitiam, & qui suo arbitrio illam dederit in eleemosynam, peccabit contra ordinem, & modum præceptum ab Ecclesia, non tamen contra iustitiam, nec tenebitur aliquid restituere. Imo posset quis excusari à culpa, si propterea illam partem daret pauperibus, & non parocho, quia certo experimento scit, si intret in possessionem Parochi, non esse peruenturam ad pauperes. Hæc autem & similia admittenda non sunt, nam plane repugnant legibus, & consuetudini Ecclesiæ, & possunt afferre multa practica incommoda ergo.

16. *Decimæ etiam in partes possent partiri à Pōtif.* Dico ergo, decimas omnes, & in integrum transire in verum ius, & dominium Ecclesiæ, & Cleri, generatim loquendo, & quantum est ex vi determinationis decimarū. Quod ideo addo, quia ipsamet Ecclesia, seu Pontifices, aut Concilia approbantibus Pontificibus, optime possunt cumulum decimarum in aliquas partes diuidere, & vnā ita applicare pauperibus, & alterā fabricæ Ecclesiæ, vt neutra transeat in dominium Parochi, aut Episcopi, vel rectoris Ecclesiæ, aut alterius beneficiati, quia suprema potestas dispēsandi hæc bona, est in summo Pontifice, & ille modus dispensationis, & distributionis esse potest satis rationabilis. Et illo non obstante, semper laici tenentur integras decimas soluere ex iustitia, quia respectu totius Cleri absolute imperantur vt iusta stipendia, & necessaria ad sustentanda onera ministrorum Ecclesiæ, quāuis modus applicandi, & distribuēdi decimas, vel partes earū per ipsosmet Ecclesiæ Pastores, & præsertim per Pontificem variis modis determinari possit: Inter quos, ille, quem diximus, possibilis est, & non incongruus. An vero sit de facto, nec ne, non est huic loco necessarium, quia sine illo modo distributionis recte intelligimus, assignationem decimarum habere æquitatem, & proportionem cum offico ministrorum Ecclesiæ adiuncto etiam onere subueniendi pauperibus, siue hæc subuentio facienda sit ab ipsis ex decimis tanquam ex bonis iā propriis, & sibi concessis in verum dominium, siue tamquam à meris dispensatoribus: vterque enim modus sufficit ad prædictam æquitatem.

17. *Cur personales decimæ imperentur in lege noua, & non in veteri.* Tertia ratio postulabat causam, ob quā personales decimæ imperentur in lege noua, cū nō præciperētur in veteri, quia hinc videtur augeri difficultas circa æquitatem huius impositionis. Quam difficultatem attigit D. Tho. dicta. qu. 87. art. 2. ad 1. & duas indicat rationes, vel vnam adæquatā, quæ ex duab. partibus coalescit. *D. Thom. prima ratio* Prima est, quia in lege veteri omnes vndecim tribus extra Leuiticā habuerunt in sortitione terræ suas proprias possessiones, ex quibus sufficienter poterant decimas soluere Leuitis, tam pro ministerio, quam quia carebant possessionibus. At in lege noua non sunt datæ possessiones fidelibus omnibus, quin potius maxima illorum pars prædia non habet, cum tamen æque fruantur labore, & ministerio sacerdotum, vnde si ex proprijs operibus decimas non soluerent, nullo modo contribuerent ad sustentationem ministrorū sibi seruientiū, quod præter rationem & æquitatem iustitiæ videretur. Et potest hæc ratio amplius explicari, quia in lege veteri, etiamsi in singulis tribubus possent esse multi pauperes non habentes possessiones: & ideo nō soluerent decimas, nihilominus ipse vsus sacrificiorū, & cæremoniarum talis erat, vt non posset quis vti ministerio, & opera sacerdotum aut Leuitarū, quin per ipsasmet materias sacrificiorum, & oblationum aliquo sufficienti modo contribuerent ad sustentationem Leuitarum. In lege autem noua non ita est: Nam ex sacrificio, vt tale est, vel ex Sacramentorum administratione nulla vtilitas temporalis, per se loquendo, prouenit ministris. Nam si quæ oblationes cum his coniungantur, id accidentarium est, & per se loquēdo spontaneum, vt supra visum est. Et ideo oportuit, vt quota decimarum communis esset de se omnibus fidelibus, vndecumq; haberent prouentus, aut lucra, cum omnibus sint communia spiritualia, quæ per se, & intrinsece stipendium non includunt, vt explicatum est.

Altera ratio D. Tho. est, quia sacerdotes Leuitici licet priuati fuerint possessionib. in sortitione terræ, non fuerunt priuati potestate negotiandi, & lucrandi eodem modo, quo alij conciues, & ideo non fuit alijs impositum onus soluendi ipsis aliquid ex suis lucris. At vero in lege noua Clerici, vt possint digne intendere diuino cultui, & ministerijs spiritualibus, quibus omnino dicati sunt, arcentur à negotiationibus secularibus, & lucris: & ideo merito laicis imponitur, vt ex suis lucris aliquam partem eis impertiantur, cum propter eorum vtilitatem ipsi Clerici priuentur similibus lucris. Quæ ratio optima est: supponit tamen, quod totus cumulus decimarum consurgens ex prædialibus, & personalibus, non excedit conuenientem quantitatem redditūum Ecclesiasticorum, quod ex dictis in duobus prioribus punctis declarandum, & probandum est. 18.

CAPVT XII.

Quid possit consuetudo circa obligationem, vel modum soluendi decimas.

PRiusquam de circumstantijs huius præcepti dicamus, videtur hæc quæstio hoc loco necessaria: tum quia pendet ex dictis in capitibus proxime præcedentibus, & illius resolutio doctrinam in eis datam magis declarabit, & confirmabit: tum etiam quia lucem afferet ad omnia sequentia, quia maiori ex parte ex consuetudine definienda sunt. Sub consuetudine autem perscriptionem comprehendimus, quāuis aliquo modo inter se differant, vt dicemus. Præcipua ergo quæstio in præsenti est, an obligatio soluendi decimas, possit per consuetudinem auferri. In qua consequenter loquuntur Canonistæ, vt late tractat, & refert Couar. d. c. 17. n. 8. & Gutierrez d lib. 2. c. 20. n. 31. & sequentibus præsertim vsq; ad 38. Qui ergo dixerunt, decimam deberi ex iure Diuino etiam quoad quotā, cōsequenter asserunt, nec tolli, nec diminui posse per contrariam consuetudinem, quia hæc non potest derogare iuri diuino: Nam si naturale sit, illud est immutabile: Si vero est positiuum, pēdet ex diuina voluntate, quæ non mutatur, neq; aufert legem, propter prauam hominum consuetudinē. Et hanc opinionē tenent Innoc. & Ioan. And. quos tandem sequitur Pan. in c. *In aliquibus*, de Decim. n. 7. licet satis dubius, & perplexus in hac re fuisse videatur. Nonnulli vero relati à dictis auctoribus valde inconstanter loquuntur, & errant, quia ex vna parte asserunt, quotam decimæ esse de iure diuino, & ex alia affirmant, posse diminui per consuetudinē, licet non prorsus tolli, quia ius, inquiunt, diuinum licet nō possit tolli, potest diminui. Quod omnino falsum est: Nam ratio facta æque probat de immutabilitate quoad diminutionem, & quoad abla- 1. *An obligatio soluendi decimas possit auferri per cōsuetudinem.* 1. *1. Opinio Innoc.*

ablationem. Eo vel maxime quod lex taxans stipendium, sicut & pretium, quasi in indiuisibili consistit, nam ex eo, quod præcipitur, & taxatur tanta quantitas, si illa non impletur, non seruatur lex. Isti ergo dum illa duo admittunt, licet propriam vocem ignorare videantur, in re dicunt, quotam non esse de iure diuino, sed aliquid aliud, quod per minorem partem impleri potest, nempe sustentatio ministrorum.

2. *Alia opinio refertur.* Alij, qui inter prædiales, & personales decimas distinguebant, asserendo, priores esse de iure diuino, & posteriores de humano, consequenter distinguũt cum proportione in præsenti, dicentes, prædiales nec tolli, nec diminui posse per contrariam consuetudinem, vtpote repugnantem diuino iuri: Personales autem aiunt, posse, & diminui, & tolli per consuetudinem, quia consuetudo potest præualere contra humanam legem, hæ autem decimæ tantum Ecclesiastica lege debentur, vt supponitur. Atque ita distinxit Turrecr. in c. *Reuertimini*, 16. qu. 1. art. 7. cum Hostiens. & aliis, quos latius referunt Couar. & Gutier. supra. Et hoc modo interpretantur multi §. *Ille quippe*, ca. *in aliquibus*, de decimis, in quo dicitur, illas decimas necessario esse soluendas, *Quæ debentur ex lege diuina, vel loci consuetudine probata*: Nam prior pars censetur posita propter decimas prædiales, quas dicunt, non pendere ex consuetudine, quia in lege diuina taxatæ sunt: Posteriorem vero partem accommodant ad decimas personales, nam quia illæ de iure humano sunt, ipsummet ius humanum potuit approbare, vel tolerare consuetudinem illis derogantem.

3. *Opinio aliorum in hac materia.* Non defuerunt alij, qui aliter distinguerent, dicentes, consuetudinem per se solam, & non approbatam à Papa non posse præualere contra decimas, etiam ad diminuendas illas, siue sint de iure diuino, siue de humano. Si vero sit approbata à Papa, putant sufficere, cuiuscunque etiam iuris sint. Ita refert Abb. d. cap. *In aliquibus*, & non multum refragatur. Et idem significat Gloss. ibi, ver. *Consuetudinem*. Late illam defendit Didac. Perez in l. 1. titul. 5. libr. 1. Ordin. Ratio prioris partis quoad ius diuinum iam constat ex dictis: quoad humanum vero reddi potest, quia non quæcunque consuetudo potens est ad derogandum iuri Ecclesiastico, sed illa tantum, quæ rationabilis est, consuetudo autem non soluendi integre decimas irrationabilis est. Quod declarari potest ex dictis in præcedenti capite, nam si quota decimæ secundum prudentem æstimationem Pontificum, & totius Ecclesiæ est conueniens subsidium Clericorum, & moraliter necessarium ad sustentanda onera illius status, profecto consuetudo diminuens illam quotam irrationabilis censenda est. Quod etiam ex affectibus declarari potest, quia necesse est per talem consuetudinem diminui, & subsidium pauperum, & diuinum cultum, aut ornatum eius, & decentiam sacerdotum seu clericorum, quæ omnia sunt à recta ratione aliena.

4. *Posterior pars opinionis probatur.* Altera vero pars, scilicet, quod interueniente approbatione Pontificis, hæc consuetudo præualere possit, si supponamus, quotam decimæ tantum de iure Ecclesiastico deberi, facilis est, quia Pontifex potest Ecclesiasticam legem immediate immutare, ergo etiam potest id facere, approbando consuetudinem. Item, tunc cessat ratio in contrarium facta, quia Pontificis approbatio præsumitur rationabilis, & non fieri, nisi vbi aliter est sufficienter prouisum Ecclesiæ, & ministris eius. At vero si quota decimæ esset in rigore de præcepto diuino, difficile videretur illam partem sustinere: quia non potest Pontifex diuinum præceptum auferre, etiam ex parte. Posset autem quis dicere, posse Pontificem cedere iuri suo, vel Ecclesiarum, & hoc modo probare consuetudinem, non directe mutando ius diuinum, sed quasi subtrahendo materiam eius, sicut qui remittit promissionem, tollit ab altero obligationem, nullam mutationem faciendo in iure diuino naturali.

Alia distinctio magis recepta, & communis est de decima sustentationis, vel decima quotæ. Nam contra priorem non potest valere consuetudo, potest autem præualere contra posteriorem, quando tota illa necessaria non est ad congruam sustentationem ministrorum. Ita tenet Couar. sup. n. 8. & Gutierrez n. 35. & in re idem Sot. de Iust. qu. 4. ad 4. & Aragon. 22 q. 87. a. 1. circa solutionem ad 5. Rebuf. etiam tract. de decimis qu. 13. hoc ipsum sentit, licet aliter loqui videatur, quod fere in omnibus Iuristis citatis obseruari potest, & in Abulens. & aliis quos statim referam. Et ex hac distinctione colligunt dicti auctores consuetudine fieri posse, vt minuantur decimæ, quoad quotam, id est, quod sufficiat soluere vigesimam vel trigesimam partem, non vero posse fieri, vt omnino tollantur, quia cum diminutione potest manere sufficiens sustentatio ministrorum, non vero si omnino nihil soluatur. Vnde fit, vt etiam in diminutione necessario sit assignandus terminus, vltra quem iam nõ relinqueretur congrua sustentatio. 5. *Alia distinctio de decima sustentationis, & quota.*

Deinde inferunt, consuetudine facile posse introduci, vt personales decimæ absq; culpa non soluantur, quia prædiales sufficiunt ad sustentationem ministrorum. Consequentia autem ratione videtur posse inferri, vbi fuerit cõsuetudo soluendi decimas personales, & illæ fuerint sufficientes ad sustentationem ministrorum, posse valere consuetudinem nihil soluendi de decimis prædialibus, quia tunc eadem procedit ratio: Neque auctores citati hoc negant, licet illud taceant, fortasse quia vel raro, vel nunquam contingit talis modus consuetudinis. Cuius ratio esse potest: quia soluentes prædiales decimas ordinarie sunt diuites, soluentes autem personales frequentius sunt pauperes, rationabile autem est, vt diuites potius, quam pauperes ministros alãt. Fructus etiam prædiales sunt magis naturales, vt sic dicam, vt sunt magis certi, & magis noti, & ideo, vbi est consuetudo soluendi decimas, ordinarie incipit à prædialibus. Nisi fortasse in aliqua ciuitate (qualis potest cogitari Venetia, vel alia similis) in qua pauca, vel nulla sunt prædia, & ideo omnes vel artibus, vel negotiationibus incumbunt. In huiusmodi enim locis, facile posset introduci consuetudo non soluendi decimas prædiales, dummodo personales persoluantur: E contrario vero non item, quia sine decimis personalibus nõ haberent Ecclesiastici sufficientem sustentationem, vt notarunt Greg. Lup. in l. 1. tit. 20. p. 1. & Archid. in lib. 1. tit. 5. lib. 1. Nou. recopila. quos refert, & sequitur Gutier. sup. n. 33. cum Couar. d. n. 8. Ratio denique fundamentalis huius sententiæ est, quia decima sustentationis est de iure naturali: ergo debitum eius non potest tolli per cõsuetudinem, decima autem quotæ de iure humano est, ergo potest per consuetudinem tolli, vel quod perinde est, diminui in omni illa parte, quæ non repugnauerit congrue sustentationi. 6. *Doctrina quæ ex superiori opinio. ne infertur.*

Et hæc quidem sententia in re vera est, indiget tamen explicatione quoad vtrumq; membrum. Nam contra primum obiici põt, quia supra dictũ est, soluendas esse primitias ex præcepto, quãtitatem vero primitiarum, aut volũtate, aut consuetudine determinari. Si ergo esset consuetudo soluendi tantum quantitatem primitiarum, vt ad congruam sustentationem ministrorũ sufficeret, posset ibi valere cõsuetudo nihil omnino soluendi ex decimis, tam prędialibus, quam personalibus, ergo non tantum decima quotæ, sed etiam decima sustentationis potest consuetudine abrogari. Simile argumentũ sumi potest ex oblationibus, nam illæ etiam cedunt in sustẽtationem ministrorum, si ergo illæ tantę sint, vt sufficiant, non erit contra naturale ius, vel diuinum nihil omnino ex decimis soluere. Pręsertim, quia suprà dictum est, interdum teneri fideles ad oblationes soluen- 7. *Approbatur præcedens opinio, & explicatur.* *Obiectio cõtra primam partem.*

soluendas solum, quia ministri illis indigent ad suam sustentationem, ergo commutata proportione, quando ministri sufficienter aluntur per oblationes, poterit per consuetudinem tolli integre & omnino obligatio soluendi decimas. Tandem Ecclesiis dantur à fidelibus multa prædia & bona immobilia fructifera, & soluuntur census per pia legata, vel aliis modis Ecclesiæ relicti, ergo fieri potest, vt ex his fructibus habeant ministri Ecclesiarum sufficientem sustentationem, ergo ibi etiam non erit iuri naturali contraria consuetudo nihil omnino soluendi ex decimis, poterit ergo præualere. Atque ita sine vlla distinctione decimarum hoc asseruit Glos. in cap. *Quia cognouimus*, 10. q. 3. & in ca. *In aliquibus*, §. *Ille quippe*, de Decim. Abulens. qu. 185. in cap. 22. Matth. & eandem opinionem constanter defendit Menchac. lib. 2. controuer. Illustr. cap. 89. n. 8. Nec dissentit Rebuff. dicta q. 13. n. 43. & 44. ait enim non valere consuetudinem non soluendi decimas, nisi eadem consuetudo habeat, vt detur aliquid pro ipsis decimis, nam tunc, inquit, valeret: hoc autem in omnibus dictis casibus fit.

8. *Argumenta facta non procedere contra superiorem sententiam.* Dico ergo huiusmodi argumenta non procedere contra mentem, & intentionem præcedentis sententiæ, si conuenienter declaretur. Non enim faciēda est vis, in voce, *decima*, neque in hoc, quod sustentatio congrua ministrorum deducenda necessario sit ex aliqua parte aliquota fructuum prædialium, vel negotiorum, aut operum, sed in hoc tantum, quod Clericis prouideatur de congrua sustētatione: Nam hoc est debitum ex iure naturali q; autem impleatur hoc, vel illo modo, non est de iure naturali, vel diuino, & ideo si alia via sufficienter prouisum est Ecclesiis, non est dubium, quin posit cōsuetudine introduci, vt nulla alia pars fructuum, vel lucrorum Clericis soluatur. Et hæc consuetudo dicitur esse in Italia, atque eadem dicitur viguisse inter Græcos.

Impugnatur Couar. Vnde non video, cur Couar. d. ca. 17. cum prius D. Thom. & Theologorum sententiam defendisset, postea in fine, n. 8. ver. *Vndecimo*, simpliciter damnet vt irrationabilem consuetudinem nō soluendi aliquas decimas. *Etiamsi Sacerdotes* (inquit) *spiritualia ministrantes, aliunde habeant, vnde congrue alimenta recipiant.* Nec reddit aliam rationem, nisi quia est nimia illa exemptio, siquidem ex ea tollitur recognitio, quam exhibere debent laici Sacerdotibus ministrantibus eis sacramenta, præbendo eis aliquod stipendium. Veruntamen si supponantur ministri altaris habere ratione sui ministerij congrua alimenta, non possunt dici omnino priuati stipendio, nec Laici prorsus exempti ab illo soluendo. Ideoq; licet talis consuetudo laudanda non sit, vbi fuerit præscripta legitime, Ecclesia non repugnante, non videtur damnanda. At vero si Couar. loquatur in eo casu, in quo ministri Ecclesiæ ab illa nihil habent, licet aliunde ex patrimonio, vel ex industria, seu arte alimentum habere posint: tunc vera esset eius sententia, nam esset irrationabilis talis cōsuetudo, vt eius ratio probat. Non autem loquimur semper in priori sensu.

9. *Vnde talis consuetudo posset oriri.* Atq; hoc modo potuit contingere, vt huiusmodi consuetudines in principio introductæ fuerint ex benigna conuentione inter Clericos, & Laicos, consentientibus Episcopis, & approbante, vel saltem non repugnante summo Pontifice. Potuerunt etiam in principio Clerici, voluntarie cedere iuri decimarum, contenti solis spontaneis oblationibus: (Sicut Paulus 1. ad Cor. 9. de se dicit, non fuisse vsum potestate exigendi sustentationem, sed propriis manibus laborasse ad ea, quæ sibi necessaria erant, comparanda,) & postea vsu temporis illam consuetudinem præscriptam esse. Contra hunc ergo sensum nō procedunt obiectiones factæ. Sed obiici potest, quia nemo potest præscriptione liberari ab obligatione soluendi tributum Regi, leg. *Comperimus*, cap. de Præscription. trigint. &c. ergo minus poterit liberari à solutione Diuini tributi, qualis est decima, iuxta ca. *Tua nobis*, de decim. Respondent Abbas, Felin. & alij in c. *Ad audientiam*, de Præscript. negando consequentiam, quia tributa immediate soluuntur in recognitionem regiæ potestatis, decimæ vero in commodum, & sustentationem ministrorum, & protestatio Diuini dominij est quasi annexa, & secundaria in hoc actu, nam alijs actionibus primario fit. Dici etiam potest, ob hanc, & aliam rationem ius ciuile non admittere illam præscriptionem, ius autem Canonicum illam admittere in decimis, quia noluit cum maiori rigore decimas imperare.

Circa hanc vero partem est aduertendum ex mente D. Thomæ dicta q. 67. art. 1. & quolib. 6. art. 10. ad 2. quod docte animaduertit Soto dicto art. 1. in fine, hanc consuetudinem minuentem, vel tollentem solutionem decimarum, nunquam posse ita contra Ecclesiam præscribi, vt priuetur Ecclesia potestate imperandi decimas, etiam quoad quotā, non obstante tali consuetudine, quoties ad bonum Ecclesiæ expedire iudicauerit. Atq; in hoc sensu verum est, præceptum decimarum non posse tolli, aut diminui per consuetudinem, nisi sit à Pontifice approbata, vel saltem tolerata: est autem tolerata, quādiu Pontifex illi non resistit, maxime si illam non ignoret. Verūtamen etiamsi ignoret illam ratione iuris communis censetur eam approbare, neq; enim necessaria est specialis approbatio, quæ prærequirit facti cognitionē, nullo enim iure hoc cauetur, & ex natura rei non est necessarium, vt probant omnia, quæ diximus. Sufficit ergo ius commune, quod frequēter in hac materia disponit, in decimarum solutione consuetudinem attendendam esse, vt patet ex c. *Commissum*, c. *Cum sint homines*, & in c. *Delicti*, & c. *Apostolicæ*, de decimis: Et idem probat dictum capitulum, *in quibusdam*, §. *Ille.* Sensus enim supra relatus necessarius non est, sed proprius intellectus esse videtur, decimam soluendam esse ex rigore legis quoad quotam: vbi autem minus solutū fuerit, debere esse ex consuetudine approbata, censetur autem approbata, vt dixi, eo ipso, quod est legitimo tempore præscripta, & illi contradictum non est per eum, qui habet legitimam potestatem. 10. *Quo sensu verum sit præceptum decimarum non tolli per consuetudinem.*

Non obstante vero hoc iure communi, & quacunque consuetudine, etiam immemoriali, semper manet in Ecclesia spiritualis potestas ad imponendam decimam de nouo, etiam vbi nunquam soluta fuit, si iudicauerit, expedire. Hæc autem potestas de facto non est in aliquo inferiori summo Pontifice Itaque vbi est præscripta consuetudo non soluendi quotam decimæ, vel simpliciter, vel ex talibus rebus, non possunt Clerici sua auctoritate illam petere, vel exigere, & iniuste facerent, si per coactionem vellent illam extorquere. Imo neque Episcopi particulares, cuiuscunque dignitatis sint infra Pōtificem, possunt imponere obligationem soluendi decimam contra consuetudinem receptā. Ratio est, quia hoc est contra ius commune, inferiores autem Episcopi non possunt contra ius commune quicquam disponere, præsertim in re tam graui, & quæ potest esse onerosa fidelibus, & scandalū generare, quādo de nouo introducitur. At vero in summo Pōtifice semper manet integra hæc potestas: Nam inprimis semper potest iuri communi derogare. & licite id facit ex legitima causa. Deinde potestas illa imperandi decimas, quam supra diximus Pontificem habere, diuina est & per nullam consuetudinem tolli, aut diminui potest Et ideo sicut in principio, antequam esset in Ecclesia hæc vel illa consuetudo, potuerunt Pontifices præceptum decimarum imponere, ita semper possunt, non obstante quacūque consuetudine. Vnde licet semper posint cedere iuri suo, vel Ecclesiarū, vel conniuere, aut priuilegia concedere, vt capite sequenti dicā, nunquā potest seipsum priuare potestate condendi hoc ius, quando, & vbi expedire censuerit, 11. *In Ecclesia est potestas ad imponendā decimam de nouo, etiam contra consuetudinem.* *Hoc solum ad summum Pontificem spectat.*

censuerit, neq; subditi possunt ita præscribere contra hanc potestatem, quin teneantur consuetudinem relinquere, quoties Pontifex illam reprobauerit, aut mutauerit, & hæc est communis resolutio, quam expresse tenet Anton. 2. p. tit. 4. c. 3. §. 16. & Siluest. ver. *decima*, q. 4. §. *Quantum ad tertium.* Couar. dicto cap. 17. num. 12. & Gutierrez allegat plures d. cap. 21. num. 51.

.2. *Explicatur D. Thomas dupliciter.* Et iuxta hæc intelligendus est D. Thom. quando in dicto articulo 1. ad 5. ait, *eos, qui propter desuetudinem non soluunt decimas, non esse in statu peccati, nisi forte propter obstinationem animi habentes voluntatem non soluendi etiamsi ab eis petantur.* Duobus enim modis hoc potest intelligi: Primo, quando adeo est obstinatus animus, vt licet clerici seruientes Ecclesiæ, non habeant congruentem sustentationem, & ideo illam petant, nihilominus fideles non sint parati ad illam dandam prætextu consuetudinis: nam hoc contra iustitiam esset. Vnde si fortasse Ecclesia aliqua superiori tempore habebat prædia, vel alios redditus, ex quibus posset ministros sustentare, & postea per mutationem rerum & temporum ad paupertatem perueniat, & ideo de nouo petat decimas, sine dubio tenebuntur fideles illas soluere, saltem in ea quantitate, quæ ad sustentationem sufficiat, dummodo ipsis de necessitate constet, quia iam tunc illud incipit esse debitum iustitiæ, & diuini, ac naturalis iuris, quod reddendum est, etiam sine interuētu humani præcepti. Imo si Ecclesia semper fuit indigens, & nihilominus antecessores parochi non petebant decimas, nec sustentationem, sed cedebant iuri suo, & aliunde victum, ac vestitum, & necessaria sibi quærebant, postea vero succedentes Clerici nolint cedere iuri suo, sed petant sibi sustentationem debitam, tenebuntur fideles eam præstare, & consequenter vbicunque status Ecclesiæ est huiusmodi, quamuis decimæ sine peccato nō soluantur, quamdiu non petuntur, quia ita habet cōsuetudo, & quia censentur Pastores cedere iuri suo, nihilominus tenentur fideles esse parati ad dandum saltem congrua, si petantur, & tunc procedit, quod D. Tho. ait, illos esse in statu peccati, si sint obstinati in contrario proposito.

13. *Cur D. Tho. particulam forte addiderit.* Dixit autem *forte*, non quia ius sit incertum, sed quia factum potest esse dubium, id est, an Ecclesia vere indigeat, & an non solutio decimarum fundetur in voluntaria cessione Clericorum, vel in alia recompensatione. Tamen supposita facti certitudine, oblatio satis certa est, quia contra naturale ius præscribi non potest, & quia liberalitas vnius cedentis iuri suo non potest successori præiudicium afferre, nec obligare illum, vt etiam ipse cedat iuri suo. Imo neque eadem persona, propterea quod aliquo tempore cessit, vel dissimulauit, obligatur, aut cogitur ad non petendum postea congruam sustentationem, si reuera illa indiget.

14. *2 Modus explicandi.* Alio modo potest intelligi illud dictum D. Thom. de petitione decimarum, etiam quoad quotam, quamuis non tota sit necessaria ad congruam sustentationem ministrorum talis Ecclesiæ, vel prouinciæ vel etiam si petatur in minori parte, noua tamen & non solita solui, neque propter nouam mutationem, & penuriam in bonis Ecclesiæ factam, sed solum propter vniuersale ius Ecclesiæ, eiusque potestatem. Et in hoc sensu erit hoc etiam verum in ordine ad potestatem Pontificis, propter rationem supra factam, & quia ipse respicit vniuersale bonum Ecclesiæ, & ita potest statuere de nouo aliquid, quod obliget particularem Ecclesiam, vel Prouinciam, etiamsi ibi non sit facta noua mutatio, neque occurrat particularis necessitas, quia vniuersalis gubernator, & dispensator potest vti sua potestate propter vniuersaliores causas. Qui ergo in huiusmodi Prouincijs, vbi nunc est talis consuetudo non soluendi decimas, essent in animo obstinato non reddendi, etiamsi à Pontifice præciperentur, essent sine dubio in statu peccati mortalis. Si solum autem essent in proposito non dandi quotam decimæ, vel aliam partem non necessariam ad sustentationem, etiam inferioribus Clericis petentibus, tunc non esse in statu peccati mortalis. Et ita videtur clarius locutus D. Thom. in quodlibeto 2. artic. 8. dum ait, non obstante quocunque consuetudine, Ecclesiam posse imperare decimas, & fideles debere esse paratos ad obediendum illi: nam per Ecclesiam supremam, eius potestatem intelligit, vt Authores citati recte intellexerunt.

Ex his, quæ diximus de virtute consuetudinis ad minuendam, vel abrogandam obligationem soluendi decimas Ecclesiæ absolute, & simpliciter supposita aliunde sufficienti sustentatione ministrorum, sequitur à fortiori, posse consuetudine introduci mutationem, seu varietatem in circumstantijs (vt sic dicam) circa solutionem decimarum, vt verbi gratia, quod soluātur ex his rebus, & non ex illis, quòd soluantur huic loco potius, quam illi, v.g. Ecclesiæ, vbi quis habet prædia, vel vbi recipit sacramenta. Item quòd soluantur hoc tempore, hac mensura, hoc modo potius, quam illo, vt v.g. quod solum soluantur, quando petuntur, vel etiamsi non petantur vel quod soluantur in arca, aut deferantur in Ecclesiam, seu domum Parochi, & similia: hæc enim omnia ex consuetudine pendent, vt iura supra citata docent, & in sequentibus in particulari dicemus. Ratio vero generalis est, quia iura nihil statuūt in particulari de his circumstantijs singulis, & consuetudo de se habet vim sufficientem ad introducendam humanam regulam in his rebus seruandam, præsertim quando alia deest. Quod ideo addo, quia sub consuetudine comprehendi debent pacta, & conuentiones humanæ, seu concordiæ, quæ in huiusmodi circumstantijs possunt trāsigi, & constitui inter laicos & clericos, dummodo sufficienti auctoritate confirmatæ sint. Nam si sint perpetuæ, Episcopi consensum requirunt, si vero ad tempus tantum, vel vitam fiant, ex partium conuentione fieri possunt: Vt notat Glos. in c. *Ex multiplici*, de decim. per textum ibi, & c. *Suggestum*, & c. *Nuper*, eod. tit. & c. *Statuimus*, c. *Veniens*, de transact. Denique semper in his consuetudinibus supponendum est manere integrum ius naturale dandi sufficientem sustentationem ministris Ecclesiæ: Nam huic iuri nunquam potest consuetudo derogare, & hæc regula applicanda semper est ad particulares casus, quos infra attingemus. 15. *Posse consuetudine introduci varietatem in circumstantiis decimarum.*

Secundo sequitur ex dictis, posse aliquem vsu, & consuetudine legitime præscripta liberari à debito soluendi decimas, vel ex parte, vel etiam in toto. Ita sentit Couar. dicto c. 17. num. 10. contra nonnullos Canonistas, quos ibi refert. Verum tamen illi Canonistæ fundabantur in opinione supra reprobata, quod consuetudo non possit decimarum debitum tollere. Suppositis autem ijs, quæ diximus, nulla in hoc potest esse dubitatio, quia si consuetudo potest liberare ab hac obligatione totam communitatem, à fortiori poterit vnam, vel aliam personam eximere, quia minus est eximere vnam personam, quam omnes. Item sicut consuetudo potest abrogare legem, ita & aliquem liberare ab obligatione legis humanæ: sed ostendimus, hanc legem decimarum quoad quotam esse humanam, & ideo posse abrogari per consuetudinem, ergo eadem ratione potest limitari (vt sic dicam) seu exceptionē pati quoad vnam, vel aliam personam, supponimus enim per hoc non priuari ministros sacramentorum congruenti sustentatione: hoc enim ius semper debet manere illæsum. Et ita sequitur Gutier. sup. n. 64. citans etiam Menchac. lib. 2. Contr. illustr. c. 89. num. 10. 16. *Potest per consuetudinem aliquis liberari à soluendo decimas.*

Sed obijci solet, quia laicus non potest præscribere 17.

bere

Obiectio. bere ius decimarum, id est, vt ei soluantur decimæ ab aliis, ergo nec potest præscribere ius retinendi decimas, quas ipse soluere deberet. Consequentia probatur. Quia hæc duo paria sunt, nam retinendo decimas, quasi à se ipso illas recipit: Antecedens autem certum est apud Iurisperitos ex cap. *Causam, quæ*, de præscription. vbi videtur esse expressa diffinitio: Et ratio est, quia laicus est incapax spiritualis iuris, & persona incapax nunquam præscribit. Respondetur tamen, negando consequentiam: Nam longe diuersa sunt acquirere ius decimarum, vel liberari ab onere soluendi decimas, illud enim prius est acquirere ius spirituale: Nam ius obtinendi decimas, spirituale est, onus autem soluendi decimas temporale, & ideo immunitas ab hoc onere in rigore tantum est quædam commoditas, vel libertas temporalis, quæ consuetudine præscribi potest.

18. *Augetur argumenti vis.* Sed vrgebis: Quia videtur contra iustitiam, quod is, qui fruitur ministerio, & labore alterius, non soluat stipendium, cur enim onus hoc aliis accrescet, cum non magis participent de huiusmodi ministerio, quam ille alius, qui decimas non soluit? *Respōdetur.* Respondetur posse hanc consuetudinem legitime præscriptam non esse contra iustitiam, nam vel iniustitia consideratur respectu Parochi, vel respectu aliorum parochianorum, qui soluunt decimas. At vero respectu Parochi non est iniustitia, quia supponitur habere congruentē sustentationem, & illius parum interest, quod ab hoc, vel ab ipso soluantur, integræ autem decimæ non debentur illi, nisi iuxta consuetudinem præscriptam. Neq; etiam respectu aliorum parochianorū intercedit necessario iniustitia, tum quia fieri optime potest, vt licet alius non soluat decimas, ipsi non plus soluant: tum etiam quia potest interdum rationabilis causa interuenire eximendi aliquem priuatum à communi onere aliorum, & quando inuenitur consuetudo præscripta legitime, præsumitur exemptionem illam ex aliqua legitima causa factam esse, imo etiam præsumitur, priuilegiū aliquod præcessisse, vel saltem bona fide reputatum semper esse, quia non est verisimile, Pastores, & Parochos, ad quos pertinebat ius talium decimarum, tanto tempore dissimulasse, & patienter tolerasse, non solui sibi decimas sine aliquo iusto titulo.

CAPVT XIII.

De tempore necessario, vt consuetudo non soluendi decimas sit legitime præscripta.

1. *Quanto tempore opus sit ad præscribendum in decimis.* DIcendum est inprimis, in hac præscriptione seruandam esse regulam Capit. primi de præscriptionibus in 6. Oportere, talem consuetudinem immemorialem esse, vel necessarium esse ostendere titulum, in quo talis præscriptio fundata fuerit. Nam ad præscribendum contra Ecclesiam in his, quæ simul sunt contra ius commune, talis modus consuetudinis, & probationis ibi postulatur: Hæc autem præscriptio, de qua loquimur, & est contra Ecclesiam, & contra ius commune, vt constat, ergo in ea ius illius decreti seruandum est. Et ita docent allegando alios, Couarruuias dicto cap. 17. n. 7. 8. & 10. & Gutierrez n. 65. & 67. & Molina tract. 2. de Iust. disp. 75. *Aliter de communitate loquendum aliter de particulari in hac materia.* Addunt vero ijdem Auctores: non esse eandem rationem de consuetudine totius communitatis in non soluendis decimis, quia in illa sufficit tempus quadraginta annorum, etiam sine titulo iuxta capitulum vlt. de consuetudine, adiuncta Glossa, verb. *Legitime præscripta*, & quæ ibi à Panormitano, & aliis notantur, & cap. *Auditis*, de Præscriptionibus cum similibus.

2. *Impugnatur* Contra hanc vero differentiam obstare videtur ratio supra facta, quod facilius videtur eximere vnam personam ab onere soluendi decimas, quam totam communitatem, si ergo vt præualeat consuetudo totius communitatis contra debitum decimarum, sufficit tempus quadraginta annorum absque alio titulo, cur in priuata persona vltra tempus quadraginta annorum postulatur titulus, & deficiente titulo, immemorialis consuetudo requiritur? *tradita differentia.* Ad hoc respondent dicti Auctores, & rationem diuersitatis reddunt, quia peculiaris persona *Responsio.* non eximitur ex vi solius consuetudinis, sed ex vi præscriptionis, communitas autem eximitur ex vi consuetudinis absque præscriptione, & ideo præscriptio priuatæ personæ regulanda est iuxta ius statutum in dicto capite primo, de præscriptionibus in sexto, quod de præscriptione contra Ecclesiam, quæ fit resistente iure, expresse loquitur: Illud autem ius, cum odiosum quodammodo sit, & restringens, non est extendendum ad consuetudinem, quæ non est præscriptio, qualis est consuetudo totius communitatis de non soluendis decimis. Cum ergo iuxta ius commune ad talem consuetudinem sufficiat tempus quadraginta annorum cum aliis conditionibus requisitis, vt suum effectum habeat, idem dicendum erit de consuetudine communitatis non soluendi decimas.

In hac vero resolutione, quam veram existimo, statim occurrit illa difficultas cur, vel in quo præscriptio à consuetudine distinguatur: quia præscriptio essentialiter videtur includere consuetudinem, cum nihil aliud sit, quam ius quoddam vsu longi temporis bona fide acquisitum. vsus autem longi temporis, & consuetudo idem esse videntur, & è contrario omnis consuetudo debet esse legitime præscripta, vt vim habeat, vt dicitur in dicto ca. vltim. de Consf. Omnis ergo consuetudo præscriptionem aliquam inducit. Quæ est ergo illa differentia? Et quæ reddi potest ratio, ob quam ad consuetudinem non soluendi decimam, sufficiat tempus quadraginta annorum absque titulo, non vero ad præscriptionem? Item, cur immunitas priuatæ personæ à debito decimarum vocatur præscriptio, & non liberatio, & immunitas totius immunitatis? Quod enim aliqui respondent, præscriptionem, & consuetudinem differre, quod præscriptione ius acquiritur priuatis personis, consuetudine autem communitati, & est petitio principij, & ad summum est quædam vocabulorum accommodatio, non vero declarat rationem, ob quam plus in priuata persona, quam in communitate postuletur. Eo vel maxime quod etiam communitas potest præscribere tam contra aliam communitatem, quam contra personas priuatas, vt ciuitas contra ciuitatem & contra ciues, vt est res clara. 3. *In quo differant consuetudo, & præscriptio.* *Responsio quorundam impugnatur.*

In hac differentia assignanda inter consuetudinem, & præscriptionem laborant iuris periti cum Glossa in cap. vlt. de consuet. & in c. vlt. 18. q. 2 Couarruuias allegans alios in regula *Possessor* 2. p. §. 3. nu. 2. & Matienzo in lege 1. titul. 7. libr. 5 nouæ recopilat. Gloss. n. 3. Molina libr. de Primogeniis cap. 6. numer. 10. Gutierrez, qui alios etiam refert dicto cap. 21. nu. 68. & sequentibus. Omissis vero variis differentiis, quas ibi assignant, breuiter dicendum videtur, si ad vsum tantum terminorum attendamus, variam, & multiplicem esse, nam interdum consuetudo consummata vocatur præscriptio, & è conuerso, vt ex Paulo de Castro notauit Gutierrez supra. In rigore vero illæ duæ voces videntur se habere, vt generalis, & specialis, nam omnis præscriptio consuetudo quædam est, vt ratio supra facta probat, non tamen omnis consuetudo est præscriptio, vt statim declarabimus. Hinc ergo est, vt consuetudo soleat interdum à præscriptione distingui applicando genericum nomen vni speciei, prout est Dialecticis consuetum. Et hoc modo loquuntur auctores citati in præsenti puncto. 4. *Assignatur discrimen.*

Differentia autem, quæ constituēda videtur inter præscri- 5.

Præscriptio est quid facti, consuetudo autem est quid iuris.

præscriptionem & consuetudinē, & ad rem præsentem maxime facit, est, quod præscriptio videtur esse quid facti (vt sic dicam) consuetudo autem quid iuris, accipiendo ius, prout ad legem pertinet, quia etiam illa vox æquiuoca est. Nam ius interdum sumitur pro lege, interdum vero pro facultate vtendi, vel non vtendi aliqua re, vt est dominium, vel seruitus, & alia huiusmodi. Et ius hoc posteriori modo sumptum vocamus quid facti, quia non constituit legem nec aliquid illi æquiualens, sed respicit tantum dominia, & potestates morales vtendi rebus. Hoc ergo modo dicimus præscriptionem esse quid facti, quia per se non constituit, vel mutat ius legale, sed mutat dominia rerum, vel æquiualentia iura, quæ generaliter loquendo consistunt in facultate vtendi, vel non vtendi rebus, consuetudinem vero specialiter sumptam dicimus esse quid iuris, quia proprie dicitur consuetudo illa, quæ habet vim legis, vel quæ habet vim abrogandi legem, seu liberandi à iugo legis, nam semper priuatio ad habitum reducitur, & eiusdem ordinis reputatur. In qua differentia res ipsa satis nota est, nam sine dubio inuenitur ille duplex modus iuris, seu facultatis, vt constat ex materia de legibus, & iustitia, & iure. Constat etiam, vtrumque illorum posse vsu, ac frequentia actuum acquiri, vt ex eisdem materiis manifestum est. Quod autem vocabula consuetudinis, & pręscriptionis ad illa duo significanda recte accommodentur, ex vsu sapientium est etiam notum, sufficitque ad vsum terminorum. Maxime cum nō habeamus alias voces quibus illa duo distincte significemus.

6. Ex hac ergo differentia expeditur optime difficultas tacta, & redditur ratio discriminis supra constituti circa tempus præscriptionis priuatæ personæ, vel consuetudinis communitatis de non soluendis decimis. Nam priuata persona non potest liberari à lege decimarum per solam vim consuetudinis stricte sumptæ, & ideo vt liberentur, necesse est, vt proprie præscribat cum omnibus conditionibus in iure requisitis ad verám pręscriptionem talis rei: Ratio autem cur non possit liberari per consuetudinem, est, quia vnus tantum personæ vsus longæuus non potest legem introducere, nam lex proprie respicit cōmunitatem. Et eadem ratione priuatus vsus vnius personæ non potest legem abrogare, neque immutare, quia eiusdem rationis, & potestatis est, ferre aut abrogare illam, vel in illa dispensare. Et hinc est, vt priuata persona numquam eximatur ab obligatione legis propter diuturnam non obseruantiam eius, etiamsi ex ignorantia inuincibili bona fide in illa perstiterit, sed quamprimum ignorantiam depulerit, incipiat lege obligari. Ergo per puram consuetudinem, vt est quid iuris, non potest aliquis eximi ab obligatione præcepti soluendi decimas: Oportet ergo, vt eximatur per præscriptionem, vt est quid facti, id est, vt potest dominia rerum augere, vel mutare, obligationes, & debita extinguere, seruitutes introducere vel ab illis liberare, & similia.

7. *Diuturnus vsus communitatis habet vim introducendi legem.*

At vero communitas potest liberari à iugo decimarum per consuetudinem, vt est quid iuris: Et ratio est, quia frequens, & diuturnus vsus communitatis habet vim introducendi legem, & ideo potest etiam illam abrogare, si legitimo tempore duret. Ad abrogandam autem legem Ecclesiasticam sufficit consuetudo quadraginta annorum, vt ex materia de legibus notum est, ideoque etiam sufficit ad abrogandum præceptum de soluendis decimis respectu talis communitatis, in qua illa consuetudo introducta tolerata est. Imo sunt qui putent minus tempus sufficere, vt lex Ecclesiastica per contrariam consuetudinem abrogetur. Sed hoc in generali pertinet ad materiam de legibus: in hac vero particulari lege decimarum, omnes auctores hoc tempus requirunt. Estque securior sententia, tum quia est iuri communi conformior, esto non sit in illo satis expressa: Tum etiam quia illa consuetudo est in graue damnum Ecclesiæ, & ideo temperanda est: tum etiam quia non potest prudenter præsumi in minori tempore de tacito cōsensu Pontificis, sine quo nihil potest consuetudo illa operari. Ob dictam vero causam, in communitate non petuntur conditiones aliæ ad præscriptionem requisitæ: Non quidem quia communitas etiam prescribere non possit: hoc enim non est in vniuersum verum, & vt obiectiones probant, sed quia non oportet expectare rigorosam præscriptionem, sed sola consuetudo sufficit, vt notatum est.

Potest denique hæc ratio amplius explicari ex alia differentia notanda inter præscriptionem, & consuetudinem, sumptas eo modo, quo à nobis explicata sunt. Nam ad præscriptionem requiritur bona fides in præscribente ab initio temporis vsque ad consummationem eius: Maxime secundum ius Canonicum, vt suppono ex toto titulo de Præscriptionibus, & ex propria materia. At vero ad consuetudinem abrogantem legem non requiritur bona fides toto tempore illius. Nam in principio quando consuetudo nititur contra legem, solet inchoari cum mala fide, & per actus prauos, vtpote legi cōtrarios, vt omnes fatentur, alias nulla consuetudo humana posset legem positiuam abrogare. Ex hac ergo differentia sequitur, merito ad præscriptionem non soluendi decimas in particulari persona postulari immemorialem consuetudinem, aut in illius defectum postulari saltem cōsuetudinem longi temporis cum titulo. Quia vt præscriptio inducatur, requiritur bona fides, quando autem consuetudo est immemorialis, præsumitur bona fides, etiamsi de titulo non constet: quia sicut initium consuetudinis extra memoriam hominum est, ita etiam facile potuit obliuisci titulus, & ideo præsumitur bonus, cum probari non possit malus: Imo si coniectura vtendum sit: verisimilius apparet, tam diuturnum, & constantem vsum non potuisse sine bona fide introduci. Imo licet in principio male inchoatus fuisset, postea potuit bona fide continuari, & ex quo cœpit bona fides potuit etiam sufficienti tempore pręscribi, quia immemoriale tempus totum hoc comprehendere potest, & ideo totum præsumitur, quando aliud non constat. 8.

Ad præscriptionem requiritur bona fides, non vero in consuetudine.

Quando præsumatur bona fides in consuetudine, etiamsi non constet de titulo.

At vero quando de initio consuetudinis constat, & non apparet titulus, eo ipso merito præsumitur mala fides, quia actus sine legitimo titulo factus cōtra communem legem de se malus est. At vero actus ille, quo inchoatur præscriptio, nisi habeat legitimam excusationem, de se iniustus est, quia est, verbi gratia vsus, vel detentio rei alienæ, & ideo nisi ostendatur titulus, contra se habet præsumptionem, maxime in præsenti, vbi non soluere decimas est contra ius commune, & adeo graue, vt difficile dispensetur, aut priuilegium contra illud concedatur. Item quia non potest quis in eo casu iustam causam obliuionis tituli allegare, cum ipsummet initium consuetudinis immemoriale non sit. At vero ad consuetudinem alicuius communitatis de non soluendis decimis sufficere censetur tempus quadraginta annorum absque alio titulo, quia, vt dixi, illa non est præscriptio, sed aliud genus consuetudinis, in quo in principio nō requiritur bona fides, & ideo non postulatur præsumptio eius, sed siue præcesserit, siue non, consuetudo est sufficiens ad derogandum legi, dummodo habeat alias conditiones in tali consuetudine requisitas, & præsertim quod sciēte, & tolerante Pontifice, ad eum statum peruenerit. Et per hæc satis responsum est ad difficultates omnes supra insinuatas. 9.

Quando præsumatur mala fides in consuetudine.

CAPVT

CAPVT XIII.

Quid possit Summus pontifex in remittendis, vel dispensandis Decimis.

1. *1. Difficultas an Pontifex possit abrogare totam legem decimarum.*

EX potestate Summi Pontificis insurgit specialis difficultas circa doctrinam capite vndecimo, quæ hoc loco expedienda est, & simul declarabimus, quantum extendatur potestas Pontificia, vel prout in ipso est, vel prout participatur ab alijs Episcopis tam circa ius decimarum, quam circa prouentus, seu redditus ipsos: Quod magna ex parte attingit materiam de beneficijs, non tamen inuoluemus illam, sed tantum nonnulla fundamenta iaciemus. Difficultas ergo est, quia videtur sequi ex dictis, Pontificem Summum posse abrogare totam legem decimarum, salua tantum congrua sustentatione clericorum: Consequens nulla ratione videtur admittendum, quia esset in magnam perniciem Ecclesiæ, & in destructionem, & non ædificationem, ergo. Sequela patet, quia dictum est, præceptũ decimarum quoad quotam esse mere Ecclesiasticum, solumque pertinere ad ius diuinum naturale ratione congrui stipendij: Pontifex autem potest abrogare totum id, quod est de solo iure Ecclesiastico: Quia totum pendet ex voluntate ipsius, quia per quam voluntatem introdctum est, potest etiam tolli, nam si affirmatio est causa adæquata affirmationis, negatio erit negationis.

2. *2. An possit sibi capere decimas relinquendo Ecclesiasticis sufficiens stipendium.*

Secunda difficultas est, quia sequitur, posse Pontificem sibi vsurpare totas decimas quoad quotam relinquendo cæteris inferioribus omnibus Ecclesiasticis ministris solum certum stipendium sufficiens ad congruam sustentationem iuxta vniuscuiusque statum: Consequens est durissimum, & nullo modo admittendum. Sequela patet, quia Pontifex habet in se supremam potestatem, ergo in rigore solum tenetur ad id, ad quod iure Diuino naturali obligatur: nam positiuum ipse potest mutare, sed dando alijs stipendium sufficiens, satisfacit iuri Diuino naturali, ergo vsurpando reliqua, contra nullam legem facit, ergo potest licite id facere.

3. An possit liberare à decimis quem voluerit.

Tertia difficultas similis est, quia sequitur, posse Pontificem suo arbitrio liberare, quem voluerit à debito soluendi decimas, & dare, cum voluerit ius recipiendi illas, vel applicare illas ad hunc, vel illum locum aut personam, ita vt etiam licite id faciat, si ex rationabili causa, vel saltem valide, etiamsi absque illa pro sola voluntate faciat: Consequens autem non est admittendum, ergo. Sequela probatur eodem modo quo aliæ, quia in omnibus illis factis nihil est contra ius naturale, sed tantum contra Ecclesiasticum.

3. *Quorundã opinio.*

Circa quæstionem hanc multi ex Canonistis docuerunt summum Pontificem non posse tollere in totum, seu absolute, & simpliciter præceptum de decima soluenda, etiam quoad quotam: sed solum posse eximere aliquem ab hac obligatione, & concedere huic, vel illi vsum, aut ius decimarum. Ita tenuit Glossa in capit. *A nobis* de decimis. Quam scribentes fere sequuntur, Hostiens. Ioann. Andr. Panorm. & alii tum ibi etiam in capit. *Licet.* & c. *Ad audientiam*, & cap. *Ex parte tua*, eodem titul. Fundantur autem quoad primum dictum in hoc, quod præceptum decimarum est Diuinum, & ideo non potest in totum abrogari à Papa: Confirmant hoc, & declarant, quia Deus ipse retinuit sibi decimas in signum vniuersalis dominii, iuxta cap. *Tua nobis*, de Decimis: Non potest autem Papa facere, quin homines recognoscant Deum, vt vniuersalem Dominum.

4. *Posse aliquos eximi à decimis.*

Nihilominus vero addunt, posse Pontificem eximere aliquos particulares ab onere soluendi decimas, quia potest inquiunt, remittere ex parte ius Diuinum, & naturale. Ponit Glossa illa exemplum in iure libertatis humanæ quod naturale est, & ideo non potest in totũ tolli, nõ enim possunt omnes homines fieri serui, potest autem ex parte remitti, quia possunt aliqui in seruitutem redigi. Aliter vero Pan. & Host. cum existiment, præceptum hoc decimarũ pertinere ad moralia, differentiam constituunt inter illud, & alia moralia, quod alia non possunt per Pontificẽ tolli, nec remitti, quia continent immutabilem honestatem. In hoc autem præcepto duplicẽ distinguunt considerationem: Vna est, quatenus ordinatur ad recognitionem supremi dominij Dei, & hac ratione dicunt, non posse tolli omnino à Papa. Alia consideratio est, quatenus concernit commodum clericorũ: Et hac ratione dicunt posse ex parte, & quoad aliquos personas remitti. De tertio autẽ puncto scilicet, de potestate applicandi decimam ad hanc, vel illam personam ait Panormitanus, rem esse claram, quando personæ sunt Ecclesiasticæ, quia ibi nihil fit contra præceptum diuinum, seu ad summũ contra Ecclesiasticum: Si vero decimæ conferantur laico est inter Canonistas nonnulla dissensio, quam in sequentibus attingemms: Nunc de duobus primis punctis pauca dicenda sunt.

Refellitur primum Canonistarum dictum. 5.

Primum ergo dictum Canonistarum falso nititur fundamento, quia, vt ostendimus, totũ hoc præceptum decimarũ non est de iure Diuino mere positiuo, quia ius positiuum legis veteris omnino cessauit, in lege autem Euangelica nullũ est ius positiuũ Diuinum de decima quoad quotam: Et licet inueniatur ius Euangelicum de decima sustentationis, illud non est proprie positiuum, sed est explicatio iuris naturalis, quod in Ecclesia locum habet, supposita institutione eius, & ministrorũ illius. Ex hoc ergo iure Diuino solum potest colligi, Pontificem non posse dispensare, aut efficere, quominus ministris Euangelicis congrua sustentatio debeatur, quia hoc est contra ius naturale. Si autem ipse alio sufficienti modo prouideat clericis, & Ecclesiis de sustentatione congrua, ex illo principio non potest ostendi, hoc esse extra Pontificis potestatem: Nec cõfirmatio illa de recognitione vniuersalis dominii Diuini, alicuius momenti est, nã licet sit de iure naturali hæc recognitio, & protestatio illius per aliquod signum sensibile, determinatio autem huius signi per solutionẽ decimæ non est de puro iure naturali, vt est euidens ex dictis in principio huius libri. Quod si illa determinatio facta est in lege veteri, quoad illam fuit ius illud positiuum, & temporale, licet diuinum & inde iam nunc non obligat, vt lex diuina fuit. Ac subinde si talis determinatio nũc etiam est in lege gratię, solum est, in quantum Ecclesia vult illã facere & in ea imitari antiquum ius diuinum & ideo quantum est ex hoc capite per eandẽ Ecclesiam poterit talis determinatio auferri, & constitui, vt illa recognitio vniuersalis dominii Dei fiat per alias oblationes, vel contributiones, præterquã quod etiam fit per diuinum sacrificium.

Refellitur secundum punctum. 6.

Præterea, in secundo puncto non satis constanter loquuntur: Nam verum ius Diuinũ, vt supra dixi, non solũ nõ potest in totum auferri, verum etiam nec diminui circa propriam materiã suam. Quod inprimis clarũ est in iure naturali, seu morali proprio, id est, quod ex se necessarium est, seclusa omni lege positiua Diuina, & humana: Nam quod est contrarium tali iuri naturali intrinsece malum est, & prohibitum quia malum, non malum, quia prohibitum, & ideo in quocumque indiuiduo semper est malum, quia semper secum defert intrinsecam rationem suam, ergo tale ius non solum in totum, sed etiam quoad quamcumque partem immutabile, & irremissibile est, maxime per potestatem homini concessam. Neque exemplum adductum à Glossa ad rem facit, quia quod homines sint liberi, & non serui, non est de iure naturali præceptiuo, (vt sic dicam) sed est de iure naturali concessiuo, seu creatiuo

(vt sic etiam rem declarem) si enim puram naturam hominis consideremus, ab illa habent homines naturaliter, vt liberi procreentur. Non est autem aliqua lex naturalis, quæ præcipiat, vt homines in illa libertate conseruentur, aut generentur semper. Et ita cum ius libertatis dicitur naturale, illud ius non est ꝓprie legale, sed dominatiuũ vt supra in simili distinxi) quia videlicet dominiũ libertatis, seu ꝓpriarũ actionũ naturale est, & ideo auferri nõ potest, nisi ex legitima causa, & potestate: Nã quod hoc modo auferatur, non est prohibitum pręcepto naturali. Et in idem cedit, quod alias dici solet libertatẽ esse de iure naturæ negatiue nõ affirmatiue, quia lex naturalis non facit hominem seruum, neq; etiam positiue præcipit, vt semper sit liber. In illo ergo exemplo nec tollitur, nec remittitur ius naturale præceptiuum, de quo tantum in præsenti sermo est.

7. *Differentiã supra traditã non subsistere.* Differẽtia autem à Panormitano, & Hostiensi assignata inter hoc præceptum, & alia moralia, subsistere non potest, supponendo, vt supponunt, hoc etiam præceptum morale esse. Nam si ius naturæ determinate præcipit, vt homines habentes fructus terræ, soluant Deo quasi tributum decimæ partis in recognitionem vniuersalis dominij eius, nullus hominum poterit eximi ab hac lege, sicut nullus filius eximi potest à lege honorandi parẽtes, & sicut nullus hominum potest eximi à lege colendi Deum cultu externo illi naturaliter debito, quicumque tandem ille sit. Quapropter ex illo principio non solum deberent concludere, hanc recognitionem Diuini dominij non posse in vniuersum auferri, verumetiam nec posse diminui, aut aliquem ab illa eximi. Verumtamen quia ius illud quoad talem determinationem, vt dixi, naturale non est, ideo quantum est ex hoc capite non minus in totum auferri, quam ex parte remitti potest. Addo, quod licet hoc ius esset positiuum Diuinum, nihilominus dicendum iam esset, non posse ex parte remitti magis, quam auferri in totum, quia non potest Pontifex dispensare in iure Diuino positiuo, nisi fortasse in casu sibi specialiter concesso. Vnde sicut non potest auferre præceptum Diuinum confitendi, vel communicandi, ita non potest cum aliqua persona in talibus præceptis dispensare. Dices: posse Pontificem remittere decimas debitas Ecclesiæ, etiamsi debeantur iure Diuino, quia hoc non est dispensare in præcepto Diuino. *Obiectioni respondetur.* Respondeo inprimis, hoc non satis esse, vt dicatur remittere ipsum ius Diuinum in parte. Nam hoc modo quilibet Parochus, vel beneficiatus habẽs ius ad decimas, potest eximere aliquẽ remittendo ius suũ: nã ibi interuenit quædã virtualis donatio, & consequenter ex parte alterius præcedit virtualis solutio, per quam seruat præceptũ soluendi decimas. Deinde illa remissio faciẽda à Pontifice solum haberet locũ in decimis ad ipsum speciali titulo pertinentibus, qui non faceret illã per potestatem supra legẽ decimarum, sed per ius proprium, seu dominium, quod haberet circa tales decimas.

8 *Pontificis potestatem dupliciter spectari.* Omissis ergo fundamentis illius doctrinæ, & supposita communi sententia Theologorum supra explicata circa modum, quo decimæ sunt de iure Diuino, vel Ecclesiastico, aduertendum vlterius est, potestatem Pontificis quoad iurisdictionem, seu administrationem Ecclesiasticam, duobus modis spectari posse. Primo secundum se, seu nude sumptam, quomodo dici potest quædam absoluta potentia, secundo prout subest directioni, & regimini Spiritus sancti, quomodo dici potest potentia quædam ordinata. Rursus in vsu huius potestatis distinguendum est inter licitum, & validum. Multa enim per potestatem iurisdictionis fiunt, quæ licet illicite fiant, facta tenent. Quamquam è conuerso nihil fiat inualide, quin etiam illicite fiat, per se loquendo, seu nisi ignorantia excuset, quia semper ibi interuenit illicita vsurpatio iurisdictionis, seu potestatis, quæ non habetur. Optimus autem vsus potestatis est, quando & est validus, & licitus.

Dico ergo primo, Pontificem, absoluta potestate vtẽdo posse omnino obligationem decimarum tollere, ita vt si id faceret, factum teneret, quamuis male faceret, saluo tamen semper naturali iure alendi Ecclesiasticos ministros. Ita docent communiter Theologi supra citati, quos Couar. Gutierr. & alij moderni Canonistæ sequuntur ex principio posito, quod hæc obligatio est de iure Ecclesiastico, potest autem Pontifex auferre totum Ecclesiasticum præceptum: quia semper pendet ex eius voluntate non vt talis vel talis persona est, sed vt Pontifex est. Si ergo per impossibile daretur casus, in quo Pontifex totum hoc præceptum abrogaret, laici non tenerentur ad quotam decimæ soluendam, neque in rigore ad aliquam determinatam partem fructuum, sed retinerent tantum naturalem obligationem alendi ministros suos, hanc enim auferre non potest Pontifex, etiamsi vniuersa Ecclesiastica præcepta euerteret per impossibile (vt dixi) Et consequenti ratione si in eo casu Pontifex non determinaret modum alendi ministros, Episcopi possent, & deberent illum determinare, quia sunt ordinarij Pastores, & habent sufficientem iurisdictionem, nisi impediãtur. Quod si ipsi etiam hoc facere omitterent, tunc ipsimet fideles prudenti arbitrio possent modum illum determinare, præsertim per modum compositionis cum suis Clericis diuina ministrantibus. Et iuxta hanc assertionem, & sensum eius existimo, intelligendos esse auctores modernos dicenres, posse Pontificem remittere decimam, reducendo illam in vigesimam, aut trigesimam partem, non tamen posse in vniuersum præceptum de decimis auferre, vt videre licet in Soto dicto lib. 9. de Iust. quæst. 4. art. 1. Couarr. dicto cap. 17. à n. 9. Gutierrez dicto c. 21. n. 30. qui alios allegant. Intelligunt autem, vt aperte explicant, non posse auferre in totum pręceptum decimarum, quatenus continet sustentationem necessariam ministrorum vel nisi hæc aliunde suppleatur, Posset etiã id interpretari iuxta sequentẽ assertionẽ. — 9. *Pontifex quomodo valide possit decimas omnino tollere.*

10. *Quomodo non possit Pontifex decimarum legem abrogare.* Dico secundo, simpliciter loquendo, non posse Pontificem legem decimarum in totum abrogare, etiam quatenus Ecclesiastica est. In hoc Canonistis assentior, Theologis non repugnantibus, vt ex declaratione patebit: Nam in primis certum est, talem abrogationem nõ posse licite fieri, quia nõ esset dispensatio, sed dissipatio redditũ Ecclesiasticorum. Deinde talis vsus supremæ potestatis à Christo datæ Põtifici sine dubio cederet in grauissimum, & generale damnũ totius Ecclesiæ, non solũ temporale, sed etiam spirituale, tũ quia necessario fieret consequẽs, vt Diuinus cultus, & maxima ex parte minueretur, & fere in vniuersum indecẽter, vel sine conuenienti ornatu, & honore fieret. Præterea Ecclesiasticæ personæ vilescerent, essentque veluti mercenarij operarij laicorum, & ita ab eis contemnerentur, & sæpe etiam cogerentur ad sacramenta indigne tractanda. Vnde vlterius ipsimet Clerici habentes animarum curam, nec de illa essent multum soliciti, humano, & morali modo loquendo, neq; in administrãdo suo munere auctoritatem, & libertatem necessariam habere possent. Tandem subuentio pauperum, & miserabilium personarum magna ex parte periclitaretur. Hinc ergo magna cum probabilitate inferimus, cum ad prouidentiam Spiritus sancti pertineat, regere, & gubernare supremam potestatem Pontificis, vt non erret, saltem cum notabili, & communi detrimento totius Ecclesiæ, fieri non posse, vt eum huiusmodi abrogationem facere permittat. Hoc ergo modo dicimus simpliciter non posse in totum tollere decimas, sicut etiam alibi diximus, non posse Ecclesiasticam immunitatẽ abrogare, vel Ecclesiasticas cæremonias auferre, aut similibus modis vniuersalẽ Ecclesię statũ

perturbare

perturbare. Atque hic etiam loquendi modus consentaneus est modo loquendi ipsorum Pontificum, vt constat ex cap. *Litteras*, de Restit.spoliat.cum similibus.

11. Dico tertio. Potest Summus Pontifex in particulari eximere aliquos à solutione decimarum, non tantum cedẽdo iuri suo, sed dispẽsando, vel in præcepto ipso soluendi decimas, vel in vsu, & applicatione ipsorũ fructuum decimarum. Tota hæc assertio communis est, & satis certa ex vsu ipso, & praxi Pontificum: frequenter enim hæc priuilegia conceduntur, vt colligitur ex cap. *A nobis*, & cap. *Ex parte* de decimis. & ex cap. *Nuper*, eodem titulo eadem potestas colligitur, quãuis similia priuilegia ibi aliquo modo restringantur: Eadem potestas colligitur ex cap. 2. de Ecclesijs ædificandis, & ex cap. vlt. *Vt lite pendente*, & ex varijs priuilegijs Religionibus concessis, quæ interdum satis ampla sunt & iuri etiam communi derogant, quæ fortasse inferius tractando de statu Religionis explicabimus: hic enim prouinciam hanc non assumimus, ne doctrinæ ordinem peruertamus. Videri potest interim Ioannes Azorius in 1.tom.lib.7.c.37. q.6.7.& 8. Ratio denique est, quia præceptum soluendi decimas, Ecclesiasticum est, vt sæpe dixi, & ideo per potestatem Ecclesiasticam possunt aliqui eximi ab eius obligatione. Dices, præceptum hoc naturale esse saltem quoad decimam sustentationis, ergo dispensatio Pontificis non poterit omnino eximere à decimis soluendis, saltem quoad sustentationem. Respondeo, quamuis naturale ius dictet dandam esse ministris congruentem sustentationem, non tamen dictare, vt detur ab omnibus, & singulis personis seu membris communitatis, ideoque potest Pontifex eximere omnino aliqua membra in particulari, dummodo ex decimis, quas alij soluunt, habeant Ecclesiastici ministri congruam sustentationem, vel aliunde eis sufficienter sit prouisum, hæc enim conditio semper subintelligenda est: ne illum repetere necessarium sit.

Pontifex potest cum aliquibus dispensare in decimis.

12. Et ex ratione data constãt aliæ partes assertionis, scilicet, hoc priuilegium non concedi per modum donationis, seu cessionis ex rebus proprijs, vel pertinentibus ad proprium, & speciale ius Pontificis: Nam constat generaliter priuilegia concedi respectu cuiuscumque Ecclesiæ, Episcopatus, vel beneficij. Datur ergo per modum dispensationis in lege communi, vt probatum est. Vel certe intelligi etiam posset per modum applicationis talium decimarum ad vsum & sustentationẽ eorum, quibus tale priuilegiũ conceditur, vt in priuilegiis Religiosorum facile considerari, & credi potest. Vnde circa huiusmodi dispensationes, ac priuilegia inprimis necessaria est iusta causa, saltem vt licite concedantur, quia dispensatio in lege cõmuni causam iustam requirit, vt licite fiat, sicut in materia de legibus cõstãs est. Maxime vero est necessaria talis causa, quãdo dispensatio redundat in aliquod præiudicium vel grauamen aliorum, vt in præsenti contingit, nã exemptio aliquorum à decimarũ solutione minuit redditus Ecclesiasticorum. Quocirca etiamsi hæc dispensatio consideretur, vt distributio, & applicatio redditum Ecclesiasticorum, magnam causam requirit vt aliis applicentur, quam illis, quibus ex communi, & ordinario iure competebant. An vero hæc causa necessaria sit etiam ad valorem concessionis, statim dicemus. Est enim vlterius considerandũ, qualis sit persona, quæ à solutione decimarũ eximitur. Potest enim esse vel Ecclesiastica, vel laica.

Dispensatio in decimis requirit iustam causam.

13. De Ecclesiasticis indubitatũ est apud omnes, facile posse illis hanc exemptionem concedi: Vt aduertunt Anton. & Panormit. in cap. *A nobis* de decimis. Imo si quis recte consideret iura omnia, & indulta, quæ supra ad hoc confirmandum allegauimus, inueniet, per illa omnia concedi hoc priuilegium Ecclesiasticis personis: Nam Religiosi omnes in hoc ordine cõtinentur. Vnde certũ existimo priuilegiũ hoc Ecclesiasticis concessũ validum semper esse absq; alia extrinseca causa, tũ quia ipsamet subuentio personarum Ecclesiasticarum, vel alicuius particularis Ecclesiæ est causa iusta, & quasi intrinsece inclusa in hac dispensatione. Tum etiam quia per hoc priuilegium nõ immutatur generalis ratio, & quasi adæquatus finis, & per se intentus in decimis, qui est Diuinus cultus, & sustentatio ministrorum Dei, ac pauperum, sed immutatur particulare ius applicandi hanc partem decimarum huic Ecclesiæ, vel illi, his personis, vel illis: hoc autẽ licet aliquã causam requirat, quatenus per tale priuilegium aliquo modo ius commune immutatur, tanto vero minor causa sufficit, quanto minor est immutatio. Præcipue tamen cauendum est, ne tale priuilegium cedat in aliorum scandalum, vel rationabilem querimoniam, iuxta capitulum *Suggestum* de decimis. Nihilominus tamen etiamsi in hoc Summus Pontifex interdum sit nimium liberalis, ita vt excedat iustitiam causæ, ac denique licet in tali concessione peccet, nihilominus censeo, priuilegium esse validum, quia contra nullum Diuinum ius est, nec cõtra naturale: semper enim suppono, Ecclesiæ, & Clericis relinqui sufficientes redditus, & ita in rigore non fit illis iniuria contra iustitiam commutatiuam, licet fiat contra legalem, & fortasse etiam contra prudentem distributionem, & fidelem dispensationem. Et in hoc etiam videntur conuenire Anton. & Panormit. supra.

Exemptio à decimis Ecclesiasticis facile potest concedi.

Priuilegium hoc sine causa concessum adhuc est validum.

At vero in personis Laicis habet hoc priuilegium nonnullam maiorem difficultatem, quia per exemptionem earum non hæc, vel illa Ecclesia, aut hæc, vel illa pars personarum Ecclesiasticarum: sed in vniuersum totum Ecclesiasticum corpus illis Ecclesiasticis redditibus priuatur. Quod videtur esse magnum præiudicium Ecclesiæ, & contra ipsam institutionem decimarum. Vnde ex nullo iure Canonico (quantum inuenire potui) probari potest tale priuilegium Laicis cõcessum. Nihilominus certum est, ex iusta causa posse hoc priuilegium concedi Laicis. Probatur primo, quia per hoc non læditur ius Diuinum, vel naturale: ergo non est, cur potestas Papæ ad hoc non extendatur. Secundo probatur à fortiori, quia Laico potest Potifex concedere decimas, quas alii soluunt Ecclesiæ, ergo ex simili, vel proportionali causa potest idem Pontifex Laico cõcedere, vt decimas non soluat, sed sibi retineat: Vt autem tale priuilegium licite concedatur, iusta causa necessaria est, vt ex dictis constat. An vero sit etiã necessaria ad valorem eius in sequenti capite dicemus. 14.

Quomodo Laicis possit concedi hoc priuilegium.

CAPVT XV.

An priuilegium de non soluendis, vel de recipiendis decimis sine causa laico concessum validum sit?

Dicemus prius de priuilegio non soluendi decimas. Illud enim sine causa concessum laico esse inualidum, tenet Anton. in dicto cap. *A nobis*. Fundaturque in hoc quod talis exemptio derogat iuri Diuino decimarum, dispẽsatio autem, quę attingit ius Diuinum, si absque causa detur, inualida est, vt patet in voto, & iuramẽto, in quo ipse ponit exemplũ. Sequitur hanc opinionem Panor. ibi dicens, sic priuilegiatum nõ esse tutum in conscientia ex remissione Papæ: Quia licet Papa (inquit) habeat plenitudinem potestatis, debet tamen facere sicut diligens pater familias, dispensando vnicuique, prout opus est: Caiet. etiam capitulum primum 16. q. 7. sed ibi nihil agitur de potestate Pontificis sed de retentione, vel vsurpatione decimarum propria auctoritate. 1.

Siluest. Innocent. Panormitanum vero sequi videtur Siluester ver. *Decima* quæstione 5. vbi refert Innocentium, & alios.

2. *Validam esse exemptionem à Pontifice factam etiam sine causa.* Hæc autem sententia communiter non videtur probari ab alijs auctoribus, qui simpliciter asserunt, posse Pontificem eximere quoscumque fideles à solutione decimarum, dummodo id fiat sine præiudicio naturalis iuris sustentandi congruenter ministros Ecclesiæ, & licet in particulari non definiant, validam esse exemptionem in dicto casu, tamen ex eorum principiis colligi videtur. Quia tota hæc dispensatio est tantum in iure Ecclesiastico, & non in Diuino positiuo, vel naturali. De positiuo est res clara, quia nullum est ius Diuinum à Christo specialiter traditum, quod omnes Christianos in particulari obliget ad decimas soluendas. De naturali probatur, quia (vt supponimus) per exemptionem vnius non grauantur alij soluentes decimas (quod videri posset contra naturalem iustitiam) quia non plus soluunt, quam si alter non esset exemptus. Neque etiam fit propria iniuria Ecclesiæ, quia nondum habet ius in decimis soluendis, priusquam soluantur: Et quod talis persona in particulari teneatur soluere decimas, non est debitum Ecclesiæ ex iustitia, sed ex solo præcepto Ecclesiæ, ergo exemptio alicuius ab hoc præcepto licet sit illicita, non est contra iustitiam commutatiuam respectu Ecclesiæ, ergo talis dispensatio ex hac parte non est contra ius naturale, ergo nec est inualida ex tali capite, ergo simpliciter valida est, quia licet sit illicita ex suppositione præcepti communis Ecclesiastici, & ex defectu causæ legitimæ, hoc non satis est ad nullitatem. Et confirmatur: Nam laicus potest præscriptione acquirere hanc exemptionem, vt diximus, neque ad valorem talis præscriptionis specialis causa examinatur, aut postulatur, ergo signum est, hunc effectum tantum derogare iuri Ecclesiastico, ac subinde posse fieri à Pontifice valide, licet inordinate fiat. Dixi autem, *dummodo id fiat sine præiudicio*, &c. quia si propter talem exemptionem Ecclesia tantam indigentiam pateretur, vt non posset ministros, & fabricam sufficienter sustentare tunc priuilegium non excusaret, quominus priuilegiatus teneretur soluere decimas saltem ad hunc finem necessarias, vt satis constat ex hactenus dictis.

3. *Potest Pontifex applicare partem decimarum aliis personis, etiam laicis.* Maior difficultas est, quando ex decimis, quæ reuera soluuntur Ecclesiæ à fidelibus, magna pars illarum applicatur aliquibus laicis per Pontificem. In qua supponimus inprimis posse Pontificem, non solum Ecclesijs vel personis Ecclesiasticis, sed etiam laicis applicare aliquã partem decimarum, & valide, & licite, si iusta fit causa. Ita docent omnes, & constat ex vsu. Ratio vero est, quia licet Laicus sit incapax spiritualis iuris, non est tamen incapax fructuum decimarum, qui temporales sunt: Pontifex autem est supremus dispensator horum fructuum, ergo potest illos applicare cuicumque personæ capaci, si secundum rectam & conuenientem causam expedire iudicauerit. Potest autem hæc causa esse vel pia subuentio personæ vere indigentis, & dignæ tali subsidio, vel adiutorium alicuius Principis ad defendendam Ecclesiam, vel gratitudo pro magnis laboribus pro Ecclesia susceptis, & aliæ similes.

4. *Applicatio ad personas Ecclesiasticas valida est, etiam sine causa sufficiẽte facta.* Quod totum ex frequẽti vsu Ecclesiæ manifestũ est. Denique solum quærimus de laicis, quia quando hæc distributio, vel applicatio fit inter ipsas Ecclesias, vel personas Ecclesiasticas, aliter tamen, quam in iure communi ordinatum sit: tunc etiam videtur certum, applicationem esse validam, etiamsi absque sufficienti causa fiat, nõ sine aliqua culpa, vel inordinatione. Ratio est, quia etiam tunc fit dispensatio tantum in iure Ecclesiastico, & si aliquis defectus ibi committitur, non est in rigore contra iustitiam commutatiuam, & ideo non sufficit, actum facere inualidum. Quod totum constabit ex sequenti puncto, in quo maior difficultas.

5. *Applicatio facta Laico sine causa, nulla est.* Vltimo ergo videtur dicendum largitionem decimarum factã laico per modum dispensationis, vel applicationis Pontificiæ sine causa pietatis, quæ honestet actionem, esse in conscientia nullam, & non reddere tutum nec Pontificem applicantem, nec eum, cui applicatur. Hæc assertio ex hypothesi tantum procedit ad veritatem explicandam, credendum est enim, Pontifices, quoties has decimas distribunt, habere rationabiles, & pias causas, & ideo, qui has gratias recipiunt, si bona fide procedant, & veram informationem causarum tribuant, securos posse esse in conscientia, præsumendo semper legitimam esse concessionem. Dicimus nihilominus, si contingat talem dispensationem fieri sine causa, solum ex humano affectu, vel prodigalitate quadam: Et hoc constet recipienti gratiam non reddere illum tutum in conscientia. Hoc à fortiore sumitur ex sententia Panormitani, & Anton. supra citata, & ex eorum fundamento, nimirum, quia hoc repugnat aliquo modo iuri Diuino naturali: *Panor. Anton.* Quod tamen fundamentum longe aliter, quam ipsi sentiant, nos explicamus: Non enim agimus de præcepto ipso soluendi decimas, sed de alio Diuino iure, quod illo posito resultat. Quod inprimis declarari potest iuxta opinionem eorum, qui dicunt decimas & redditus omnes Ecclesiasticos ipsi Deo immediate donari, & sub illius dominio tantum esse, homines vero, etiam Pontificem, tantum esse illorum dispensatores: Nam ex hoc principio optime sequitur, dispensationem talium bonorum contra Dei voluntatem factam esse nullam, vtpote contra veri Domini voluntatem, & vltra illius commissionem, talis enim est dispensatio, quæ fit sine causa legitima, seu ad pietatem pertinente. *Confirmatur.* Confirmatur: Quia dispensatio in his, quæ attingunt Diuinũ ius facta sine causa legitima est nulla, vt constat in dispensatione voti: ergo similiter in præsenti applicatio est nulla, quia est contra ius Deo acquisitum.

6. *Aliud fundamentum commodius assignatur.* Quia vero principium illud non est certum, nec fortasse verum, ideo possumus aliter rationem explicare, supponendo Ecclesiasticos redditus sub dominio aliquo humano constitui, siue illorum Dominus censeatur esse determinata persona, cui ratione beneficij applicati sunt, siue ipsa communitas Ecclesiæ, ad quam tales redditus pertinent, illique collati sunt, vt in Diuino cultu, & sustentatione ministrorum eius, & pauperum, alijsque pijs operibus consumantur. Sic enim etiam Papa non est Dominus decimarum, seu Ecclesiasticorum redditũ, his exceptis, qui illi in particulari ratione suæ dignitatis, & officij, seu beneficij applicati sunt, (de quibus hic nunc non tractamus) Ergo contra iustitiã, atque adeo contra ius Diuinũ naturale facit, quãdo decimas ex primæua institutione sua Ecclesiæ tributas ad prædictos fines, in vsus mere humanos, & profanos conuertit, ac prodigit: Est ergo talis elargitio nulla, quia etiam est contra voluntatẽ veri Domini, & contra iustam intentionem eorum, qui decimas soluunt, ac denique sine potestate legitima facta, quia Deus non dedit Pontifici potestatem dispensandi in dissipationem, sed in ædificationem. Neque in hoc inuenio obiectionem aliquam, vel rationem, quæ contrarium probabiliter suadeat.

7. *Iniustam esse applicationem si minister propria Ecclesia sustentatione careat.* Hinc vero obiter infertur, quoties decimæ, seu fructus alicuius beneficii ita applicantur alteri loco, vel personæ, vt beneficiatus ipse, seu minister Ecclesiæ debita sustentatione priuetur, iniustam esse applicationem, & nullam, saltem quoad partem necessariam ad congruam sustentationem ministri. Ratio est, quia talis actio est contra naturalẽ iustitiã, quæ dictat dignũ esse operariũ mercede suã:

Quæ

Quæ ratio procedit, etiamsi is, cui applicati sunt fructus, sit persona Ecclesiastica, vel locus pius, quia semper cõmittitur dicta iniustitia. Vnde fit, vt non obstante tali applicatione, teneatur is, cui tales fructus applicati sunt congruenter alere beneficiatum, nisi Pontifex ipse aliter illi prouideat, vel conferendo ei aliud beneficium sufficiens, vel pensionem, vel ex proprijs bonis illum sustentando. Patet, quia non potest aliter illa inæqualitas ad debitam æquitatem redigi. In quo tamen considerandum est, (vt latius dicemus infra tractando de Horis Canonicis) dupliciter posse aliquem recipere beneficium quoad titulum sine fructibus etiam ad sustentationem necessariis: vno modo sciens, & videns, ac libere consentiens, & tunc nulla illi fit iniuria, ideoque obligatur satisfacere officio, propter quod beneficium datur, etiamsi nullum emolumentum ei conferatur, quia voluntarie se obligauit suis expensis inseruire, quando scienter tali modo beneficium acceptauit. Et hoc generale est in omnibus beneficijs, tam curatis, quam habẽtibus ministerium aliquod annexum, siue omnino simplicibus, seruata proportione, quia ratio facta in omnibus militat. Alio vero modo potest quis recipere tale beneficium per deceptionem, & ignorantiam, & tunc non tenetur sine stipendio, saltem sustentationis congruæ ministrare, quia nec se sponte obligauit, nec iuste cogi potest, vt inuolũtarie ita faciat sine aliqua extrema Ecclesiæ necessitate. Neque etiam cogi potest, vt beneficium relinquat, si absque stipendio ministrare non vult, quia postquam illud recepit, est verus Dominus, & habet ius illud retinendi debito modo. Nec denique cogi potest, vt non inseruiat, vel ministret, vt sic Pontifex, vel tertia persona, quæ fruitur decimis, liberetur obligatione sustentandi illum. Tum quia si beneficium habeat curam animarum, illa deserenda non est, si vero habeat annexum aliud ministerium, vel seruitium Ecclesiæ, etiam est præstandum, quia non debet Ecclesia priuari seruitio suo, maxime quando ad spirituale regimen vel bonum commune spectat, & eadam ratione nunquam potest obligari beneficiatus, vt non præstet officium proprium sui beneficii, ne ius ad propriam sustentationem acquirat, quia hoc semper est, & contra commune bonum Ecclesiæ & contra proprium ius quod acquiritur ex vi tituli beneficii, talis ergo applicatio decimarum quoad hanc partem valere non potest.

Dupliciter posse recipi beneficium sine fructibus.

8. Sed quid si in eo casu nec Papa, nec pensionarius prouideat ministro Ecclesiæ de congruenti sustentatione, & ipse nihilominus inseruiat, tenebiturne populus, qui alias sufficientes soluit decimas, illum congruenter alere, augendo oblationes, vel alio modo illi prouidendo? Aliqui affirmant, tribuique solet Diuo Th. 2. 2. q. 86. ar. 1. quia affirmat populum teneri ad alendum ministrum ex oblationibus, quando indiget, quæ est certa, & communis sententia, vt etiam supra à nobis dictum est, sed in eo casu sacerdos indiget, vt supponitur, ergo. Confirmatur primo, quia ille sacerdos non potest licite deserere ministerium suum, cum sit pastor ouium, nec tenetur gratis ministrare, & aliunde quærere victum, nam qui altari deseruit de altari viuere debet, ergo tenetur populus illum alere. Confirmatur secundo quia ille populus simpliciter debet huic ministro sustentationem, & licet soluat decimas, illæ tamen cum effectu non perueniunt ad ministrum, nec ex illis sustentatur, ergo non satisfit debito eius, ergo semper manet apud populum obligatio implendi tale debitum. Sicut si debitor mittat per famulum pecunias debitas creditori, & famulus ei non tribuat, sed defraudet, tenebitur debitor iterum eas soluere. Aliis videtur dura hæc sententia, quia populus ille semel iam soluit iustum stipendium suorum ministrorum per decimarum exhibitionem, ergo non potest iuste obligari, vt iterum alat ministros, quia nemo tenetur duplicatum stipendium pro ministerio præstare. Item, qui semel misit debitam pecuniam creditori per ministrum ab eo designatum, vel admissum, vel certe publica auctoritate constitutum, etiamsi per iniquitatem ministri talis pecunia cum effectu non soluatur creditori, non tenetur debitor iterum eam soluere, sic autem est in præsenti, & in hoc multum deficit exemplum in contrarium allatum. Denique onus sustentandi Vicarium, seu ministrum est quasi reale, & inhærens ipsis decimis, vnde cum illis transit ad eum, cui cõferuntur, vel ad Pontificem, per quem applicantur, ergo non potest simul manere in ipso populo.

Si nec Pontifex, nec Pẽsionarius prouideat ministro Ecclesiæ, an populus ad id teneatur. Pars affirmatiua.

Pars negatiua.

9. In hac re primo certum est de iure non teneri talẽ ministrum, siue beneficiatum, siue Vicarium ministrare suis stipendijs, sed illi deberi de iustitia sustentationem ab aliquo. Secundo est certum, primum debitorem (vt sic dicam) huius congruæ sustentationis esse illum, qui decimas recipit, siue ille habeat etiam titulum beneficii, & minister sit Vicarius eius, siue è contrario ipse minister habeat titulum beneficii, & alius recipiat omnes decimas per modum pensionis, vtroque enim modo potest casus accidere. Et in priori est res clarior, quia ille est proprius pastor, & vicarius subit vicem eius: Veruntamen etiam in posteriori modo assertio locum habet propter rationem supra insinuatam, quod decimæ transeunt cum hoc onere, quæ statim amplius confirmabitur. Tertio videtur etiam certum in casu, quem tractamus, scilicet, quando sine iusta causa decimæ alteri donatæ sunt, seu applicatæ per Pontificẽ, ipsummet Pontificem teneri secundo loco (vt sic dicam) ad ministrum alendum, id est, in defectum alterius, cui applicatæ sunt decimæ: quando nec ipse præbet congruam sustentationem, nec Pontifex vult eum cogere. Tunc enim Pontifex ipse tenetur, quia est prima radix, & causa illius iniustitiæ: vnde non potest iterum grauare populum sine grauissima causa ad commune bonum pertinente: Difficultas vero superest quando neuter satisfacit huic obligationi, an cadat in populum quasi tertio loco: Nam pars quidem affirmans videtur sane probabilis propter rationem priori loco factam: Iuxta quam dicendum esset, semper manere ius apud populum ad recuperandos huiusmodi sumptus, è conuerso eum, qui recipit decimas, & in defectum eius Põtificem, teneri ad resarciendum populo damnum illud, quia est causa eius contra iustitiam.

Dirimitur quæstio.

10. Nihilominus censeo contrariam sententiam veriorem, scilicet non obligari populum ad præbendam sustentationem in eo casu, etiam cum dicto ordine: Quam indicat Couar. lib. 5. Variar. cap. 17. num. 3. in fine, absolute affirmans, non posse cogi in eo casu populum ad alendum ministrum, citatq; in eandem sententiam Sotum lib. 9. de iust. quæst. 3. artic. 1. qui non tam clare loquitur. Et quidem quando ille, qui seruit beneficio, est vicarius alterius proprii beneficiarii, res est clara, quia iam populus satisfacit proprio pastori: Et Vicarius non cum populo, sed cũ ipso beneficario paciscitur, propterq; est minister eius, & ideo ab illo, & non à populo iniuriam patitur, quare populum grauare non potest. Et ideo Concilium Trident. sæpius prouidit de congrua portione vicarijs designanda, & soluenda, sess. 6. c. 2. de Refor. & sess. 7. c. 5. & 7. & sess. 25. c. 16. Deinde licet proprius pastor, seu beneficiatus sit, qui ministrat & Pontifex alteri iniuste applicuerit decimas, non relicta congrua sustentatione ministranti, non est ad illam præstandam populus grauandus, nec in conscientia obligandus, quia re vera soluendo decimas satisfecit suæ obligationi. Nec obstat, quod non dederit ei, qui immediate seruit tamquam proximus pastor, quia satis est, quod dederit

Non teneri populum in eo casu ad sustentationem ministri.

derit supremo pastori, qui est etiam immediatus pastor, si vult, aut debet de illo sufficienter prouidere. Sicut etiamsi Rex non soluat stipendia debita prætoribus, vel iudicibus Regni, non tenetur Regnum illa soluere, quia iam soluit Regi (vt supponitur) sufficientia tributa, vt per se, & ministros suos Regnum gubernet, & iudicet. Ad hunc enim modum se habet populus Christianus respectu Pontificis, nec possunt fideles aliter reddere suis proximis ministris sustentationem ex decimis debitam, ergo si per ipsum Pontificem impediatur, ne pars illa decimarum cum effectu perueniat ad beneficiatum ministrantem, non potest obligatio illa iterum in populum recidere. Neque tunc cogitur beneficiatus sine stipendio ministrare, nam semper habet ius stipendij, & Papa, vel alius tertius semper tenetur illud ei præstare: Quod si non faciant, & cogi non possint propter potentiam eorum, non potest propterea populus obligari ad resarciendam iniuriam, quam alius committit.

11. *Prælatos inferiores non posse iura decimarum mutare.* Vltimo, est in fine huius ca. addendum, reliquos prælatos Ecclesiæ inferiores Pontifice, nullam habere potestatem circa iura Decimarum immutanda, vel decimas ipsis aliter distribuendas, vel applicandas, quam iure communi statutum sit, vel legitima consuetudine receptum. Conclusio est communiter recepta ab auctoribus in hoc, & superiori cap. citatis, maxime ab his, qui vix in Summo Pontifice hanc potestatem agnoscunt. Et de Episcopis in speciali id docet Rebuf. qu. 5. de decimis, nu. 32. vbi multa iura adducit. Ratio vero est, quia cæteri Episcopi, vel prælati sunt inferiores iure communi, & non possunt immutare ea, quæ per Summos Pontifices stabilita sunt, nisi in casibus sibi concessis, hic autem nulla talis concessio eis facta est, neq; in iure, vel Concilijs legitur: Sed solum in quibusdam specialibus casibus eis committitur, vt decimas, vel aliquam earum partem, aut beneficia ex illis instituta ad aliqua opera, vel loca pia applicare possint: nunc vniendo beneficia, nunc diuidendo, vel decimarum partem applicando. Quæ concessiones maxime in Concilio Triden. factæ sunt, vt videre licet sess. 7. c. 5. 6. 7. & 8. de Refor. & sess. 21. c. 3. 4. 5. & 7. & sess. 22. c. 9. & sess. 23. c. 18. sess. 24. c. 13. & sess. 25. c. 9. Et in plerisque ex his locis dicitur, hanc potestatem tribui Episcopis, vt Apostolicæ sedis legatis, & si attente inspiciantur omnia dicta iura, & similia, concessiones illæ non tam sunt relaxationes communis iuris ad decimarum solutionem, & applicationem pertinentis, quam directiones, & prouidentissima remedia, vt finis decimarum fructuosius comparetur, & ius ipsum executioni mandetur. Aliæ ergo dispensationes, vel exemptiones, aut liberales concessiones circa decimas, nec ad ordinariam potestatem Episcoporum pertinent, neque ipsis concessæ inueniuntur.

CAPVT XVI.

Vtrum præceptum soluendi decimas obliget omnes, & solos fideles, præsertim laicos.

1. *Omnes baptizatos ad decimas obligari.* EX plicata vi, & origine huius præcepti, de circumstantijs, & modo implendi illud, agendum est: inter quæ primum occurrit persona, cui præceptum impositum est, in qua explicanda regula generalis facilis est: exceptiones autem sunt variæ, & obscuriores ad explicandum. Regula igitur generalis est, omnes baptizatos, qui de manu Sacerdotum sacramenta tenentur recipere, teneri per se loquendo, & ex vi communis iuris ad decimas soluendas, nisi aliquo legitimo titulo exempti sint. Hęc regula sumitur ex D. Thom. 22. quæst. 87. articul. 1. & 4. & alijs Theologis, Canonistis, & Summistis infra referendis: Et probatur ex cap. *Ex transmissa*, & c. *A nobis*, de decimis: Nam in priori dicitur, fideles omnes teneri ad decimas soluendas: in posteriori additur exceptio, *nisi quis exemptum ostendat.* Ratione declarabitur, & probabitur melius per singulas propositæ regulæ partes discurrendo.

Tres enim principales partes in proposita regula considerandæ sunt. Prima explicat conditionem necessariam, vt aliquis hoc præcepto obligetur, nimirum quod baptizatus sit, per quam excluduntur infideles omnes non baptizati. Et ratio est, quia præceptum decimarum considerari potest, vel quatenus naturale est, vel quatenus Ecclesiasticum. Priori modo non obligat Infideles, quia illi non sunt Ecclesiæ membra, & consequenter Sacerdotes Ecclesiæ non sunt eorum pastores, nec ministrāt illis spiritualia, nec pro illis offerunt, ergo nec possunt ab eis exigere decimas, nec ipsi tenentur eas soluere ex vi iuris naturæ, cum in eis deficiat fundamentum illius obligationis, scilicet, illud: *Dignus est operarius mercede sua.* Posteriori etiam ratione non possunt obligari, quia præcepta Ecclesiastica solum obligant baptizatos, *nam de his, qui foris sunt, nihil ad nos* 1. Corinth. 25. Dixi autem, *baptizatos*, omnes obligari hoc præcepto, vt hoc modo explicarem verba dicti capit. *Ex transmissa. Fideles omnes.* Intelligenda enim sunt de fidelibus in foro Ecclesiæ, cuiusmodi sunt baptizati omnes: nam per baptismum vnusquisque Ecclesiæ subijcitur, & præceptis eius. 2. *Expenduntur tres partes positæ regulæ.* *Infideles non obligantur decimarum præcepto.*

3. *Hæretici tenentur decimas soluere.* Vnde hæretici baptizati reuera obligantur hoc præcepto: Tum quia ratione characteris obligantur Ecclesiasticis præceptis: Tum etiam quia ante hæresim erant obligati, vt constat, nō eximuntur autem à tali obligatione suo vitio, & voluntate, non est enim hoc in subditi potestate: Tum præterea, quia licet de facto non sint fideles propter iniquitatem suam, iure tenentur esse fideles, & per Ecclesiam cogi possunt, vt ad fidem reuertantur. Et similiter licet fortasse de facto non recipiant spiritualia ab Ecclesiæ ministris, tenentur recipere, & ipsi sacerdotes parati sunt ad ministrandum, imo ex officio ad hoc tenentur, & debent actu facere, prout possunt, vel eos monendo, & illuminando, quantum possint, vel certe eos cogendo, vel puniendo propter hæresim, & Apostasiam. E contrario vero licet aliquis fidelis sit, quamdiu baptizatus non est sed catechumenus, in rigore non tenetur ad soluendas decimas, propter rationem dictam, quia sola fides absque charactere, & solenni fidei professione, quæ in susceptione baptismi fit, non subijcit homines præceptis Ecclesiæ. Loquor autem de catechumeno filio infidelium, qui sua sponte ad Ecclesiam venit, nam filij Christianorum ex vi originis subduntur Ecclesiæ propter characterem parentum, & per voluntatem, seu obligationem eorum, & ideo si contingat, eos habere dominia rerum, & fructuum prius, quam baptizentur, decimis soluendis sunt obnoxij, & tamquam baptizati censentur. *Quia catechumeni obligantur ad decimas.*

4. *Obiectio.* Duæ vero difficultates circa istam partem occurrunt. Prima est, quia per ius Ecclesiasticum Iudæi nō baptizati tenentur soluere decimas, cap. *De terris*, de decim. & cap. *Quanto*, de vsur. ergo non est in vniuersum vera regula posita. Respondent aliqui distinguendo inter personales, & prædiales decimas, & limitando regulam à nobis positam ad personales decimas, nam ad prædiales soluendas cogi possunt etiam infideles non baptizati, vt iura facta probāt. In qua distinctione prior pars, nimirum hos infideles non teneri ad personales decimas communis est cum Glossa in dicto c. *De terris.* Et conuincitur rationib. factis. Panor. vero in dicto cap. *De terris* num. 6. illam limitat, vt intelligatur per se, & formaliter (vt sic dicam) de decima, nam per modum compensationis ait obligari Iudæum nō baptizatum habitantem in parochia Christianorum ad soluendum Eccle- *Soluitur.*

Ecclesiæ valorem decimæ personalis, quam Christianus ibidem habitans posset soluere: Nam infidelis habitando ibi impedit, ne Christianus habitet, & consequenter defraudat Ecclesiam personali decima, quam esset perceptura à fideli ibi habitante, & ideo cogi potest ad satisfaciendum interesse. Et hoc fortasse significauit Glossa in c. *Tua nos.* ver. *Prætextu.* de decimis, dicens: *Nam & Iudæus præstat personales decimas quasdam quandoque, sed non omnem licet non ratione diuini obsequii.* Non explicat enim, quæ sint illæ decimæ, nec qua ratione soluendæ sint, nec videtur alia posse excogitari præter eam, quam Abbas expressit.

5. *Iudæos non obligari ad decimas personales.*

Hanc vero sententiam non probat Soto lib. 9. de Iustitia, quæstion. 4. artic. 4 Nec mihi verisimilis videtur. Quia nullo iure fundatur, imo si quis recte expendat caput penultimum de vsur. inde sumet argumentum ab speciali. satis probabile contra hanc sententiam. Dicitur enim ibi cogi posse Iudæos ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis, quas de domibus, & aliis possessionibus recipere consueuerant, non ergo pro personis. Deinde neque in ratione habet illa sententia fundamentum, nam ille prætextus non est solidus, neque verus: Quia parochialis Ecclesia non habet ius acquisitum, vt omnes, qui intra eam habitant, laborent, & lucrentur aliquid manibus, aut negotiatione sua, ex quo decimam soluant, sed hoc liberum est ac voluntarium etiam ipsis fidelibus. Alioqui nobilis habitans in aliqua parochia, cum personales decimas non habeat, deberet nihilominus satisfacere Ecclesiæ interesse pro decima personali, quam negotiator ibidem habitans posset dare, & similiter Clericus habitans intra parochiam, quia impedit, ne ibi habitet artifex, qui solueret personales decimas, deberet soluere interesse: hæc autem vel similia admittere, ridiculum est, ergo etiam respectu infidelis similis prætextus fictus est, & non verus. Adde, posse Iudæum venire ad habitandum in Parochia Christianorum, de nouo ibi domum ædificando, & consequenter neminem impediendo. Denique si nunc in Iapone diuiderentur Parochiæ, & in singulis manerent gentiles habitantes inter fideles, possent obligari ad soluendas decimas personales ratione interesse. Quod dicere nec pium, nec vtile esset, & sine dubio verum non est. Quia quod gentilis hic habitans impediat, vel non impediat habitatorem fidelem, & obnoxium personalibus decimis, & incertum, atque contingens, & accidentarium est. Nã ille vtitur iure suo, & per se non facit contra aliquod ius Ecclesiæ acquisitum, ergo ad nullam satisfactionem tenetur.

6. *Ad prædiales decimas obligantur Iudæi.*

De prædialibus autem decimis videtur illa sententia frequentior: Quã tenet Glossa in dicto cap. *Tua nobis.* Panormitanus supra, & Siluester ver. *Decima* quæstione 7. cap. 1. citans Hostiensem, & hoc maxime videtur probari per iura citata: Sed vt recte aduertit Glossa in dicto cap. *De terris*, Iudæi non obligantur ad soluendas decimas vt sic etiam prædiales, sed solum obligantur ad soluenda onera realia talium prædiorum. Nam ipsi Iudæi, vel quicumque infideles non baptizati ratione suarum personarum non obligantur soluere aliquid, vt probatum est. Et ideo in assertione posui illam partem *per se*, quia hic consideramus vim directam præcepti de soluenda decima. Nihilominus tamen, quia prædia ipsa habent annexam decimam Ecclesiæ soluendam tanquam onus ipsiusmet rei, necesse est, vt ad Iudæum, & quemlibet alium transeat cum illo onere, vt Ecclesia seruetur illæsa, & hoc modo potest infidelis obligari ad decimas prædiales per modum satisfactionis interesse. Quod satis in iure ipso declaratur: Nam in dicto capit. *terris*, dicitur, *Ne forte illa occasione Ecclesiæ valeant suo iure fraudari.* Itaque supponit, Ecclesiæ ius esse acquisitum in tali fundo, quoad talem pensionem, & Iudæos cogi, non ad decimam vt sic, sed ad non lædendam Ecclesiam. Imo in dicto cap. *Quã* 10. dicitur, Pœna etiam imposita cogendos esse Iudæos *ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis, & oblationibus debitis, quas de domibus, & possessionibus aliis accipere consueuerant, antequam ad Iudæos quocunque titulo deuenissent.* Vbi Glossa notat rationem, *Quia res* (inquit) *transit cum onere.* Supponitur ergo ius illud acquisitum in rem ipsam.

7. *Duplex modus quo Ecclesia acquirit ius reale in decimis.*

Quod autem onus hoc intelligatur esse reale, & quasi adhærens ipsis rebus, duobus modis accidere potest. Primo ex vi alicuius contractus, vel per specialem donationem factam Ecclesiæ, aut inter viuos, aut per testamentum, aut legatum, vel quia possessio illa fuit aliquando Ecclesiæ, & cum illo onere illam alienauit, vel alio simili modo, & tunc nulla est difficultas, neque id pertinet ad ius decimarum, sed potius ad oblationes, de quibus supra dictum est. Alius modus est, vt possessio aliqua intelligatur habere hoc ex vi iuris decimarum & hoc est, quod ad præsens spectat: quando autem prædium aliquod intelligatur habere tale onus reale, & quæ conditiones ad hoc requirantur, in cap. seq. explicabimus.

8. *Infideles vbicumq; degãt decimas Ecclesiæ debere falso quidã aiunt. Fundamentum eorum.*

Ex his vero iuribus conuincitur, falsam esse sententiam Abbatis, vbi supra, & Oldrad. Consil. 9. omnes infideles vbicumque degant, debere Ecclesiæ prædiales decimas & iure ad eas soluendas cogi posse, si facto esset possibile: Et si nunc conuertantur, teneri in conscientia ad persoluendas omnes decimas, quas antea non soluerant. Fundamentum eorum esse potuit, quia Ecclesia habet ius possidendi totam vniuersi terram & consequenter exigendi decimas ab omnibus prædiis vbique gentium & inique ab infidelibus impediri, ne hoc iure vtatur, & fruatur. Hæc ergo sententia falsa est, & impossibilis, vt Soto supra notauit, & ex illo capite *Quanto.* satis improbatur: Nam ibi dicitur Iudæos posse cogi pro decimis, *Quas Ecclesiæ de possessionibus prius accipere consueuerant.* Ergo alij infideles non possunt obligari pro decimis prædiorum, quæ ad Ecclesiam nunquam pertinuerunt. Ratio itaque est, quia illa prædia nunquam habuerunt tale onus reale, neque cum illo peruenerunt ad gentiles Verbi Gratia, à quibus possidentur, ergo illi non tenentur ad tales decimas, nec ratione suarum personarum, nec ratione rerum ipsarum, ergo nullo titulo. Nec ratio in contrarium quicquam probat, quia Ecclesia non habet proprium ius iustitiæ ad terras infidelium, nec ipsi peccant contra iustitiam, vel eas occupando, vel fidem non recipiendo, sed tantum contra fidem ipsam, & contra salutem propriam, ideoque non habet in eis locum obligatio per modum satisfactionis, seu cuiusdam restitutionis. Habet tamen nonnullam probabilitatem in terris, quæ aliquando fuerunt Christianorum, & in eis fuerunt erectæ Ecclesiæ, & prædia in ius decimarum attributa fuerunt, postea vero ab infidelibus, & paganis per iniusta bella vsurpata sunt. Numquã enim priuata fuit Ecclesia iure acquisito in illa prædia, vt à fortiori sumitur ex Concil. Hispal. 2. capit. 1. & habetur in capit. *Prima*, 16. quæst. 3. & capit. *Cum per bellicam* 34. quæstion. 1. neque contra hoc ius ab infidelibus præscribi potuit, ideoque semper videntur obligari ad satisfactionem reddendam Ecclesiæ pro illo interesse.

Quã probabilitatẽ h. c habeat in terris, quæ tamfuerunt Christianorum.

Vide Barbosam in lege (D nortio) § Interdum ãnum 7. ff. solut matrimon.

9. *Quid de hoc sentiendum.*

Sed licet hoc de rigore iuris, & speculatiue fortasse verum sit, tamen moraliter loquendo est nullius vtilitatis, quia isti infideles, dum in sua infidelitate manent, moraliter obligari non possunt ad hanc recompensationem, multoque minus possunt cogi, & facile possunt excusari, saltem per ignorantiam inuincibilem: nam licet fidei ignorantiam inuincibilem non habeant, huius tamen Ecclesiastici iuris

iuris omnino illam habere possunt. Si vero ad fidem conuertantur, nulla ratione obligandi sunt ad aliquid satisfaciendum Ecclesiæ pro huiusmodi decimis, seu interesse illius non soluto, tum quia esset intolerabile onus, & magnum fidei impedimētum, tum etiam quia Ecclesia id facere non consueuit: Eo vel maxime, quia licet ius Ecclesiæ semper duret quasi in habitu, vt scilicet, si contingat, prouincias illas ad Ecclesiam Catholicam reuocari, diœceses, & parochiæ cum suis prædijs, quantum de illis constare poterit, iustaurētur, quod ad summum probant iura citata: nihilominus quamdiu ibi spiritualia non ministrantur, videtur cessare ius illud vel quasi suspendi in actu, quia debentur Ecclesiæ propter ministerium, & in sustentationem ministrorum, Ecclesiarum instaurationem & cultum, cum ergo hæc omnia in illis regionibus cessent, non videtur peculiaris aliqua iniuria inferri Ecclesiæ, eo quod decimæ illi non soluantur, sed fit iniuria generalis in detētione iniusta illius terræ totius, & omnium fructuum eius, quos omnes tyranni illi, & infideles restituere tenentur, sed illa restitutio (vt dixi) non potest ad praxim reduci.

10. *Proponitur obiectio.* Statim vero occurrit altera obiectio, quia licet infideles non sint subiecti Ecclesiastico iuri, subijciuntur nihilominus iuri Diuino, ergo ratione illius obligantur ad soluendas decimas. Primo, quia ipsi etiam tenentur recognoscere Deum vt supremum Dominum, Deus autem ipse decimas sibi solui præcipit in recognitionem sui supremi dominij, vt dicitur in capit *Tua nobis.* de decimis, ergo. Secundo quia licet non teneantur Gentiles soluere decimam quoad quotam, tenentur tamen quoad sustentationem, quia tenentur auditum fidei præbere, & prædicatores Euangelij recipere: & ad hoc possunt à Pontifice Summo cogi, ergo etiam cogi possunt ad alendos huiusmodi prædicatores, & pastores Ecclesiæ, quatenus huic muneri incumbunt, & ad illud parati sunt, & ex officio obligati. Et hoc modo sacerdotes Ecclesiæ, etiam respectu infidelium, sunt ministri Sacramētorum saltem quoad baptismum, & seminant illis spiritualia per fidei doctrinam, & præcepta, ac Sacramenta, ergo etiam in illis habet locum illud Pauli: *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus.* 1. Corint. 9. Confirmatur ipso vsu, & experientia: Nam ad mittendos prædicatores Euangelij ad Cinnas, Verbi Gratia, vel Iaponios, magnas expensas facere necesse est, & plures ad conseruandos, nutriendos, & augendos illos, ergo potest Ecclesia has expensas ab ipsismet Gentilibus exigere, cum teneatur hoc modo illos pascere, & nemo milites suis stipendiis vnquam alit.

11. *Respondetur obiectioni.* Prior pars huius obiectionis facilis est. Nam licet omnes homines teneantur iure naturæ Diuinum dominium recognoscere, non tamen ex vi eiusdem iuris tenentur illam recognitionem facere per solutionem decimarum, vt supra ostensum est. Fuit ergo illa determinatio facta iure diuino positiuo, quod olim non omnibus hominibus, sed populo Israelitico positum fuit, nunc vero etiamsi demus sub illa etiam ratione morali fuisse ab Ecclesia retentum, tamen vt sic, non potest extra Ecclesiam extendi, vt probatum est. Qui ergo sunt extra Ecclesiam, non tenentur hoc peculiari modo Diuinum Dominium recognoscere, donec baptizentur, sicut non tenentur ad colendum Deum per sacrificium Missæ, sed solum quantum naturalis ratio dictat. Difficilior est altera pars, non enim satisfacit, quod Soto ait, infideles nō baptizatos, licet immediate obligentur ad fidem, & baptismum suscipiendum, non tamen ad alia Ecclesiæ præcepta. Hoc enim verum est de præceptis positiuis Ecclesiæ: & ita solum concludit de decima quoad quotam: Obiectio autem procedit de decima quoad sustentationem, & de præcepto iuris diuini, quod videtur annexum illi præcepto recipiendi fidem, & baptismum. Quia qui præcipit actum, præcipit omnia, quæ ad actum consequuntur, Deus autem ipse subiecit omnes gentes Ecclesiæ, quoad hoc, vt tenerentur prædicationem Euangelij per eius ministros suscipere, audire, & eis parere proxime, & immediate quoad fidei, & baptismi susceptionem, sed ad hoc necessarij sunt ministri, & consequenter eorum sustentatio, ergo.

Probabile profecto est, hoc titulo posse Ecclesiam, & Principes eius aliquod tributum ab infidelibus exigere, ad quos de facto prædicatores Euangelij mittuntur, tum ad expensas itineris, tum ad eos sustentandos, quamdiu inter ipsos versantur. Sicut Romæ Verbi Gratia, posset exigi à Iudæis tributum specialiter deputatum ad sustentandū prædicatorem Euangelij, qui illos doceat, & illuminet: Ecclesia vero non solet vti hac potestate maxime circa infideles sibi non subditos temporaliter, quia fortasse scandalum esset infidelibus. Vnde in principio, prius à Christo, post ab Apostolis missi sunt prædicatores, qui omnino gratis sine stipendio, etiam sustentationis, verbum Dei prædicarent, victum, & vestitum, vel suo labore quærendo, vel ab his, qui fidem admittebant, accipiendo, vel certe ab ipsismet infidelibus eleemosynam postulādo. Postquam vero Ecclesia, & Pontifices habere cœperunt Ecclesiasticos redditus, quos possent dispensare: ex decimis, quæ ab ipsis fidelibus præstantur, sustentare potuerūt ministros, quos ad infidelium ministerium mittebant, & eis prouidere, donec à fidelibus in singulis prouinciis conuersis sustentari possent. Et certe cum hæc cura pertineat ad vniuersalem Ecclesiæ Pastorem, qui est Pontifex, merito potest ab Ecclesia fidelium exigere redditus sufficentes ad sustentandos ministros Euangelij etiam pro infidelibus, quando necessarij fuerint. Et fortasse hæc ratio alijs addita, quas supra tractauimus, non parum cohonestat quotam decimarum, & abundantium redditũum Ecclesiasticorum. Atque ita consulendum profecto est, vt Gentiles ipsi non grauentur, nec vexentur tributis pro prædicatoribus Euangelii, sed à Pontifice, & Christianis Principibus alendi sunt, donec fideles denuo ad fidem conuersi ex Gentibus, eos ex bonis suis sponte alant. Eo vel maxime quod Deus semper vocat aliquos in Ecclesia sua, qui cum voluntarie pauperes sint, sine certo stipendio, vel viatico huic muneri incumbant, ex eleemosynis victitando.

12. *Probabile est posse exigi tributum ab infidelibus ad prædicatores eorum alendos.*

13. *2. Pars regulæ posita explicatur, qua sacerdotes liberantur à decimis.* Secunda pars regulæ positæ continetur illis verbis, *Qui de manu sacerdotum sacramenta recipiunt*, per quæ partim limitatur, partim ampliatur hæc regula. Limitatur enim ad eos fideles, qui Sacramenta à sacerdotibus recipiunt: ipsi enim Sacerdotes fideles etiam sunt, & baptizati, tamen quia ipsi sunt ministri constituti, ad ministrandum alijs Sacramentum (sub quibus nunc omnia spiritualia comprehendimus) ideo non soluunt ipsi, vt tales sunt, decimas, sed potius ipsis pēdũtur. Sicut in veteri lege tribus vndecim decimas soluebant Leuiticæ: hæc autem alijs non soluebat: sic ergo limitatur assertio ad fideles, quibus ministrantur Sacramenta. Intelligitur autem de his fidelibus, qui pro Sacramentorum susceptione alicui subiecti sunt, qui ex officio teneatur illa eis ministrare, nam illi per se debentur decimæ, vt infra ostendemus, & ita solum fideles sic subiecti illas debent. Inter hos vero extenditur regula ad omnes, siue pauperes sint, siue diuites, siue nobiles, siue Principes, & Reges. Et ratio est, quia præceptum de se vniuersale est, & generalibus verbis propositū, vt patet ex citatis iuribus, & ex communi forma Ecclesiasticorum præceptorum vniuersali Ecclesiæ traditione recepta, & alioqui in his omnibus est capacitas huius obligationis, quia sunt fideles

fideles baptizati, subditique pastoribus Ecclesiæ, & inuenitur etiam in eis fundamentum obligationis, nam omnes fruuntur opera, & labore ministrorum Ecclesiæ, ergo par est, vt omnes ad eorum sustentationem concurrant, ergo omnes obligantur ad solutionem decimarum, quæ ad hunc finem proxime, ac præcipue ordinantur.

14. *An inhumanum sit obligari pauperes ad Decimas.*

Circa vtramque verò partem occurrit difficultas, & primo circa ampliationem: Primo ex parte pauperum, videtur enim inhumanum, pauperes, ad soluendas decimas obligare, cum innumeri sint, qui vix possint se ipsos, suamque familiam alere. Item, quia ipsemet decimæ exiguntur ad pauperum sustentationem, vt supra visum est, quomodo ergo ab ipsismet pauperibus extorqueri possunt? Secundo ex parte diuitum, quia si omnes omnino fideles, quibus Ecclesia spiritualia ministrat, tenerentur per se loquendo, & ex vi iuris decimas omnium suorum redditum, & lucrorum reddere, obligarentur omnes Reges, & Principes Ecclesiæ decimam partem omnium suorum redditum, tributorum, ac fructuum, vel bonorum vndecunque sibi quotannis prouenientium Ecclesiæ reddere, & similiter omnes mercatores decimam partem omnium, quæ lucrantur, & sic de alijs, hoc autem incredibile est, alias immensæ essent Ecclesiæ opes.

Sitne conueniens quod Reges obligentur.

15. *Teneri pauperes ad decimas.*

Ad primam difficultatem Doctores simpliciter docent, pauperes obligari ad decimas soluendas. Ita D. Thom. dicta quæst. 87. art. 4. & ibi Sot. & alii: Alens. 3. p. qu. 51. Memb. 7. art. 1. & Siluest. Angel. & alij summistæ. Rebuffus dicto tract. q. 5. num. 14. cum Panor. & aliis in capit. *Cum homines*, de Decimis: Hostiens. in sum. §. de decim. Ratio vero præter supra tactam, addi potest ex Alense, quia pauperes non eximuntur à tributis Regijs soluendis, ergo nec eximi debent à solutione decimarum. D. Thom. aliam rationem indicat, quia pauperibus fidelibus subueniendum est per dispensationem Ecclesiæ, & ministrorum eius, & ideo non oportet, vt ipsi à solutione decimarum se ipsos eximant, oportet enim, vt soluendo decimas, Deum colant, & subiectionem Ecclesiæ recognoscant, quod si alias indiguerint, melius illis per Ecclesiam subuenietur, quam si ipsi suam partem decimarum præoccupent: Imo addit Alensis, promissionem esse Dei, vt qui fideliter decimas soluerit, penuriam non sentiat, per Malachi. cap. 3. dicentem: *Inferte omnes decimam*, &c. *Et probate me super hoc, dicit Dominus*, &c. Iuxta quam promissionem dixit etiam August. *Maiores nostri ideo omnibus copiis abundabant, quia Deo decimas dabant*, &c. libr. quinquaginta homil in. 48. & similia habet serm. 219. de tempore, & refertur 16. quæst. 7. capite *Maiores*.

16. *De quibus pauperibus sententia communis intelligenda.*

Veruntamen quod ad promissionem attinet, existimo illam, quatenus erat de temporali abundantia, vel extendendam non esse ad legem gratiæ, vel non esse absolutam, sed sub conditione, si ad spiritualem fructum fuerit conueniens. Vnde licet verum sit, quod Augustinus refert, non oportet, vt ex rigorosa promissione id fieri soleat, sed ex ordinatissima prouidentia Dei. Quod vero spectat ad pauperum obligationem, licet doctrina communis vera simpliciter sit, intelligenda videtur de his pauperibus, qui licet tenuissimos prouentus, aut lucra habeant, nihilominus habent necessaria ad congruam sustentationem personæ, & familiæ, etiamsi decimas soluant. Nec enim verisimile est, vt Ecclesia velit cum tanto rigore obligare pauperes ad decimas soluendas, vt etiá ex rebus sibi moraliter necessarijs illas soluere teneatur, & postea mendicando illas postulare. Præsertim hoc tempore, quando pars illa Ecclesiasticorum redditum, quæ pauperibus destinata erat, disparuit, vel cum alijs confusa est, & subuentio pauperum ex arbitrio Clericorum pendet.

Hæc declaratio, & moderatio fuit antiqui cuiusdam Doctoris Canonistæ, vt Innocent. refert in cap. *Licet*, de censibus, quam ipse non videtur improbare. Panormit. autem cum Ioanne Andr. & aliis eam non probat. Primo quia decimæ debentur ex iustitio. cap. *Parochianos*, de decimis, sed propter inopiam non potest committi iniustitia, ergo. Confirmatur, quia decimæ sunt ipsius Ecclesiæ ex reseruatione diuina capit. *Tua*, de decimis, ergo non possunt à quoquam detineri, etiamsi pauper sit, nisi fortasse in casu extremæ necessitatis, in quo omnia sunt communia. Et ita solum illum casum excipiendum esse tenet in specie Rebuff. supra: immo addit etiam in illo casu debere pauperem habere propositum reddendi, si venerit ad pinguiorem fortunã, & in confessione id aperire, ac promittere. Sed hoc vltimum est plane falsum, nam qui in casu extremæ necessitatis accipit alienum, & illud consumit, postea non tenetur aliquid restituere, quia nec ratione acceptionis, quæ iusta fuit, nec ratione rei acceptæ, quæ consumpta iam est, ergo à fortiori in præsenti: Item, quia tunc non consumitur res vt aliena, sed vt propria. At vero extra casum extremæ necessitatis pium, ac probabile est, quod dicti Auctores asserunt, pauperem debere suam necessitatem Ecclesiæ ostendere, id est, Pastoribus Ecclesiæ eam comprobare, & tunc ipsi Pastores tenentur decimam remittere, non tamen posse pauperem sua auctoritate eam retinere. Quod maxime probabile est, si sententia illa vera est, quæ affirmat, decimas esse sub dominio Ecclesiæ etiam antequam soluantur, quam postea discutiemus: illa tamen supposita, est consecutio valde apparens, quia nemo potest accipere alienum in graui necessitate auctoritate sua, sed debet à Domino postulare. Item, Oeconomus non potest consumere sua auctoritate, & sine Domini voluntate propter necessitatem grauem, ergo idem est in præsenti, supposita illa sententia.

17. *Aliqui præcedentē doctrinam impugnant.*

Qui in necessitate extrema aliena consumit, non tenetur postea restituere.

18. *In graui necessitate non teneri quempiam ad decimas est probabile.*

At vero quia illa sentẽtia incerta est, & contraria est probabilis, ideo non videtur improbabile, quod excusetur à culpa, qui propter solam necessitatem grauem decimam non soluit. Quia illa revera indiget ad sustentationem suam & familiæ suæ: hæc enim necessitas grauis reputatur. Neque tunc facit iniustitiam propter vitãdam inopiam, sed ipsa inopia facit, vt iustitia tunc non obliget, quia hoc præceptum affirmatiuum est, & non obligat pro semper, sed cum certis circumstantiis, & ita etiam licet decima per se debeatur, pro tunc tamen non vrget eius debitum. Imo licet dicatur decima esse sub dominio Ecclesiæ, antequam tradatur, dici posset, obligationem ad tradendam illam, etiam postulare circumstantias suas, & posse prorogari propter necessitatem. Sicut qui possidet rem alienam, & non potest reddere statim, sine magna iactura personæ, vel status, potest differre. Maxime vero potest hæc opinio locum habere, quando pauper certus est de sua necessitate, & timet probabiliter, non esse subueniendum illi, nec remittendam decimam, etiamsi necessitatem suam ostendat, & comprobet. In hoc vero casu, siue mala, siue bona conscientia decima non soluatur propter paupertatem, restituenda integre erit postea, si ad pinguiorem fortunam deueniatur, & hoc ad minimum probant fundamenta contrariæ sententiæ.

CAPVT XVII.

An Clerici, & Ecclesiastici omnes ad decimas soluendas teneantur.

HÆc quæstio repetitur in secunda parte prioris difficultatis in præcedenti capite propositæ: 1.

quam

quam hic separatim proponimus, quia largiorē disputationem requirit. Et ratio dubitādi pro vtraque parte oritur ex capite 2. de decimis. Nam in priori eius parte dicitur *nouum esse, vt Clerici à Clericis decimas exigant*: appellat autem *nouum*, id est, insolitū, & præter ius, vt ex contextu constat, & ita sentit ibi Glossa vltima in fine. Contrarium vero suaderi potest ex eodem textu in fine, vbi quasi comprobando regulam contrariam, ait, Clericos, qui à Clericis spiritualia recipiunt debere illis decimas persoluere. Diuus Thomas ergo dicta quæstione octuagesima septima, articulo quarto, Clericos sub duplici ratione considerari posse, dicit, scilicet, vel quatenus Clerici sunt, & ministri spiritualium, vel quatenus fideles sunt, & à sacerdotibus possunt spiritualia recipere. Priori modo ait, non teneri Clericos ad decimas soluendas, sed potius ad illos sub ea ratione spectatos pertinere decimas recipere, posteriori autem modo ait, ex vi iuris teneri ad soluendas decimas, quia sic sub dicta regula includuntur, & nullo iure eximuntur. Et hanc doctrinam communiter recipiunt ibi Sot. Aragon. Valent. & alii, & communiter Canonistæ (licet sub diuersis terminis) in dicto capite 2. & Summistæ in verb. *Decima*, Couar. lib. 1. var c. 17. n. 8. Gutierrez dicto capite 21. n. 52. qui alios referunt.

2. *Clericos non teneri ad decimas prædiales de redditibus Ecclesiæ.* Atque ex hac distinctione, & doctrina inferunt primo Clericum non teneri soluere decimas prædiales ex redditibus Ecclesiæ, quos recipit ratione beneficii vel spiritualis ministerii ex decimis fidelium, vel ex prædiis Ecclesiæ, quæ aliquo titulo Ecclesiastico possidet. Ita sumitur ex D. Thoma supra & docet expresse Alens. 3. p. q. 51. memb. 7. art. 2. & alii Theologi, & Summistæ supra relati, idemque sentiunt Canonistæ cum Gloss. vlt. in dicto c. secundo & Abbas. ibi. numero quarto. Et sumitur ex textu illo in principio, vbi in hoc comparat sacerdotes Leuitis, qui non tenebantur soluere decimas, quia non habebant propria bona, sed tantum decimalia, ergo simpliciter Clerici ex his saltem bonis non soluunt decimas. Prӕterea probatur ex dicto principio, quia hi fructus competunt Clerico, vt Clericus est, & minister Ecclesiæ: si ergo ex illis solueret decimas, iam solueret, vt Clericus contra dictum cap. 2. de decimis. Et cōtra rationem supra insinuatam, quod talia bona potius debentur ipsi Clerico, vt talis est ratione sui muneris, ergo repugnat ex illis vt decimas debeat. Alias sibi ipsi illas deberet, quod moraliter esse non potest, quia iustitia, & obligatio, seu debitum propriū est ad alterum, & ideo nemo potest sibi soluere tributum, & similia, & in vniuersum inter dantem, & accipientem debet esse distinctio, vt dicitur in capite vltim. de institut. Circa hanc vero rationem occurrit difficultas, quam infra tractabo.

3. *Clericos teneri ad decimas prædiales ex prædiis alio titulo possessis.* Secundo inferunt, Clericos teneri ad soluendas decimas prædiales ex prædiis, quæ temporali, seu seculari titulo possident, vt ex bonis patrimonialibus aut alio simili titulo acquisitis. Ita Diuus Thomas Alens. Sot. & alii Theologi, & Siluest. Angel. ac summistæ. Couar. Gutierrez & alij Canonistæ, quos referunt cum Glossa in dicto capite 2. Ex quo textu in vltima parte illius etiam hæc pars probatur. Ibi enim asseritur, Clericos posse esse obnoxios decimis soluendis alijs, à quibus Sacramenta recipiunt, ergo maxime ex his bonis temporalibus, cum ex spiritualibus illas non debeant, vt dictum est. Confirmatur, quia respectu talium bonorum per accidens est, quod talis persona sit Clericus, aut beneficiatus, ergo habet illa non vt Clericus, sed vt ciuis, ergo vt sic non est exemptus à solutione decimarum ex talibus bonis: & aliunde est fidelis baptizatus, & ab alio potest recipere Sacramenta; ergo comprehenditur quoad hæc bona sub generali regula eorum, qui ad decimas soluendas tenentur.

Tertio inferunt, idem esse de personalibus statuendum cum proportione: Nam persona Clerici potest aliqua lucrari, vt Clericus, id est, titulo & actione spirituali, sicut comparat stipendium, seu eleemosynam pro Missa, vel anniuersario &c. Aliqua vero lucratur vt artifex, vel corporaliter laborans. 4. *Idem cum proportione de decimis personalibus dicendum.* De priori ergo lucro non debet Clericus personales decimas, quia nullas decimas debet, vt Clericus, illi autem prouentus ad illum pertinent, vt Clericum. & ita tenet Couar. dicto capite 17. num. 8. verb. *Primum*. imo ibi absolute sentit, esse probabilius Clericos iure cōmuni esse exemptos à personalibus decimis, quam sententiam dicit esse communem. Sed intelligenda videtur de his decimis ex lucris spiritualibus. Nam de alijs temporalibus consequenter dicendum videtur, clericos non esse exemptos ex vi iuris communis à decimis personalibus ex talibus bonis, propter contrariam rationem, quæ eundem locum habet in his decimis personalibus, quē in prædialibus ex patrimonio. Nec est textus in iure, vnde talis exēptio colligi possit, & ita sentit aperte Siluest. verb. *Decima*, nu. 13. Excipit tamen Clericos communiter viuentes, sed hoc spectat ad tertiam partem regulæ.

5. *Duæ difficultates contra doctrinam traditam proponuntur.* Duæ vero difficultates circa hanc doctrinam occurrunt. Vna est circa fundamentum, quod in hac doctrina supponitur, alia circa consequentiam doctrinæ. Supponitur enim in hac doctrina, Clericos esse debitores decimarum saltem vt Sacramenta ab alijs Clericis recipiunt, declaratur autem hoc debitum posse cadere in bonis laicis, non in Clericalibus. Circa primum igitur est difficultas, quia sequitur primo, etiam summum Pontificem posse esse obnoxium decimis soluendis, saltem ex laicis bonis, si illa habet. Consequens est falsum, ergo. Sequela patet, quia etiam ipse recipit Sacramenta, vel confessionis, dum est sanus, vel extremæ vnctionis, & communionis, quando est æger, imo & ordinem, & consecrationem recipere potest iam electus Pontifex, quin etiam confirmationem; si enim contingat, nondum confirmatum eligi, verus erit Pontifex, & confirmatione indigebit, ergo vt homo fidelis est, indiget aliquo veluti spirituali ministro, qui ei necessaria, vel vtilia Sacramenta ministret, & pro illo offerat, vel sacrum faciat, quando ipse non potest, ergo vt sic poterit esse obnoxius decimis soluendis. Falsitas autem cōsequentis patet, quia repugnat, Principem supremum soluere tributum: cui enim solueret? certe non superiori, illum enim nō habet, neque Ecclesiæ, nam etiam est supra totam illam, nec sibi ipsi, quia hoc repugnat, vt supra dixi, sed decima est veluti quoddam tributum, quod Ecclesiæ soluitur, ergo Pontifex non est illi subiectus. Secundo sequitur, Clericos posse esse debitores decimarum, etiam vt Clerici sunt, quod est contra dicta. Sequela patet, quia vt Clerici sunt, spiritualiter pascuntur ab alijs Clericis, quod in omnibus inferioribus Summo Pontifice videre licet. Nam inprimis omnes Clerici ab Episcopis ordinantur, ergo Sacramenta recipiunt ab illis, etiam vt Clerici sunt. Deinde inferiores omnes regūtur spiritualiter à superioribus vt sacerdotes simplices à Parochis, hi, ab Episcopis, & omnes à Pontifice, regimen autem illud spirituale est, & cadit in Clericos formaliter, vt Clerici sunt, sic enim subijciuntur Ecclesiasticæ potestati, & regimini, ergo ratione illius debent decimas, etiam vt sunt Clerici. Et confirmatur primo: Nam omnes subditi in aliquo ordine debent recognitionem aliquam superiori eiusdem ordinis, ergo omnes Clerici inferiores in ordine Clericatus eandem recognitionem debent superiori, cui vt tales subordinantur, illa autem recognitio fit optime per solutionem decimarum, ergo: confirmatur, quia hoc modo Leuitæ in veteri lege ex decimis soluebant decimas summo sacerdoti.

5 Secunda difficultas. Atque hinc oritur secunda difficultas circa consecutionem doctrinæ. Nam si Clerici possunt esse debitores decimarum, profecto non minus ex spiritualibus redditibus, quam ex temporalibus possunt illas debere. Primo quidem, quia possunt illas debere, vt Clerici, sicut ostensum est, & possunt illud debitum soluere ex fructibus beneficiorum. Respondent aliqui, non posse, quia non faciunt illos fructus suos, sed solum eis dantur, vt ex eis sumant necessaria, & reliqua dent pauperibus. Et hoc titulo illos eximunt Innoc. & Abbas, cap. 2. de decimis: Sed illud impugnant ibi Ant & Anchar. Et ex contrario fundamento fatentur teneri Clericos ad decimas soluendas ex illis fructibus tanquam ex lucro personali: quia re vera faciunt illos suos. Ego addo, licet non facerent illos suos, fundamentum videri inualidum, quia inter necessarios vsus suos, vnus est, soluere decimas seruientibus, & ministrantibus sibi, ergo hoc titulo debent soluere decimas ante omnes eleemosynas. Secundo quia si Clericus debet decimas, ideo est, quia recipit ab alio spiritualia, & ideo debet illi temporalia ministrare, ergo vndecunque illa habeat, tenetur ex illis huic debito satisfacere, siue illa temporalia acquisita sint titulo spirituali, siue temporali, hoc enim valde accidentarium videtur ad rationem illius debiti, & ad solutionem eius. Nam si clericus debeat famulo stipendium, & non habeat, vnde soluat, nisi ex fructibus sui beneficij, certe ex illis tenetur soluere, & si vnus Clericus alteri promittat iusta stipendia cētum Missarum, tenetur illa soluere ex quibuscumque bonis, titulo etiam spirituali acquisitis: Ergo simplex Clericus, verbi gratia, debet suo parocho decimas, quia re vera est parochianus eius, & profecto tenebitur illas soluere ex quibuscunque fructibus aut lucris etiam Ecclesiastico titulo acquisitis.

6. Vnde apparent valde infirmæ rationes adductæ pro dicto primo, quia licet Clericus soluat decimas ex fructibus Ecclesiasticis, sibi alias competentibus, si illas tantum soluat quatenus fruitur opera, & ministerio Parochi communi alijs fidelibus laicis, semper soluet illas non vt Clericus, sed vt vnus ex fidelibus subditis. Quia hæc formalitas (vt sic dicam) non est attendēda ex titulo quo acquiruntur bona, ex quibus soluuntur decimæ, sed ex titulo, propter quem decima soluitur: quia hæc est ratio soluendi, non alia, & per illam reduplicationem ratio soluendi significatur. Sicut licet mercator soluat decimas ex lucro suæ negotiationis, & agricola ex fructibus sui agri, & venator ex præda, & sic de aliis, omnes soluunt sub eadem ratione fidelis subditi, quia hoc titulo debēt non sub ratione venatoris, aut mercatoris, &c. Quia hoc materiale est ad rationem debendi decimam. Vnde à contrario, si clericus debeat decimam, non solum quia recipit sacramenta modo communi alijs fidelibus, sed etiam quia speciali modo vel Sacramenta, vel alia spiritualia ministeria recipit ab alio, cui subijcitur, profecto dicendus est debere decimas vt Clericus, & vt talis soluere, etiamsi ex patrimonialibus, seu laicalibus bonis illas soluat. Videtur ergo illa distinctio sine fundamento conficta, sed potius esse vniuersaliter dicendum, Clericos, & communi ratione, & titulo aliorum fidelium & speciali, ac proprio Clericorum recipientium ab alijs spiritualia, vel communia, vel propria modo explicato, esse posse debitores decimarum. Et quando tales sunt, illas debere tam ex personalibus, quam ex prædialibus, vndecumque illas comparent attento naturali iure, vt determinato per Ecclesiasticum, si aliunde non eximantur.

7. Augetur difficultas. Accedit tandē, quod illa distinctio videtur inuēta ad conciliandas duas partes illius capitis secundi de decimis. Nam in priori dicitur esse nouum, & improbatur, quod Clerici à Clericis exigant decimas: In posteriori vero subiungitur, illos Clericos, qui ab aliis Clericis Sacramenta recipiunt, debere illis soluere decimas. At vtrumque potest vniuersaliter & simpliciter intelligi, si prior pars intelligatur de Clericis vt ministrāt actiue spiritualia, posterior vero de Clericis, vt recipiunt illa. Nam in priori modo non respiciunt alios Clericos vt superiores, vel pastores, sed ad summū, vt cooperatores, vel coadiutores, & vt sic non possunt esse debitores decimarū sed potius eis debetur pars decimarum. At posteriori modo respiciunt alios Clericos vt Pastores suos, & sic merito possunt illis debere decimas, & in hoc sensu admitti poterit distinctio de Clerico, vt Clericus est, vel vt fidelis recipiens, id est, vt actiue, vel passiue comparatur ad spiritualia ministeria. Quamuis in secundo membro possit habere locum eadem distinctio in alio sensu: Nam in ipsamet receptione Sacramentorum ab alio interdum se habet Clericus generali modo laicorum, interdum vero speciali, & vt Clericus. Quomodo antiqui Canones distinguūt interdum cōmunionem laicam à Clericali, & præcipiunt aliquando Clericum non communicare vt Clericum, sed vt laicum. Igitur vt Clericus dicatur soluere decimas vt Clericus non satis est, quod soluat illas ex prædiis Ecclesiasticis, si alioqui debet illas, quia communi modo aliorum fidelium Sacramenta recipit: Et in hoc videtur D. Thom. in dict. art. 4. quandam æquiuocationem committere, prius enim explicat distinctionem illā Clerici ve Clerici, & vt fidelis per respectum actiuū, vel passiuum ad ministerium Sacramentorum, postea vero explicat Clericum non debere decimas vt Clericum, id est *in quantum habet Ecclesiasticam possessionem*. Hoc enim longe diuersum est: nam licet verum sit Clericum non debere decimas, in quantum habet talem possessionem, id est, licet non inde nascatur ratio obligationis, potest nihilominus debere decimas ex illis ratione ministerij passiui Sacramentorū, & tunc re vera non debet illas vt Clericus, vt explicatū est. Distinctio ergo illa de decimis soluendis ex prouētibus temporalibus, vel Ecclesiasticis, neque necessaria est ad intelligentiam illius capitis secundi, nec veram doctrinam continere videtur.

Hæ difficultates postulant, vt doctrinam illam magis in particulari explicemus, & ad omnes ordines, seu gradus Clericorum illā applicemus. In prima ergo difficultate petitur, an Summus Pontifex teneatur aliquo titulo, vel ex aliquibus bonis soluere decimas. In qua re aliqui Canonistæ sentiunt, Papam teneri ad decimarum solutionem. Ita Rebuff. dicta q. 5. nu. 26. cum Andrea Hisp. sua regula 10. q. 11. Qui addunt rationem, quia etiam Papa tenetur Deo recognitionem facere, quia omnes sumus de populo eius, & oues pascuæ eius, & nihil habemus, quod ab eo non possideamus. Confirmari potest quia Episcopus in sua Ecclesia, & Parochus in sua tenetur soluere decimas, ergo Pontifex in sua, vel in quacumque possessionem habuerit. Dicendum vero est, præceptum decimarum propriè, & per se non obligare Pontificem ratione suæ personæ, interdū vero posse obligare ad aliquā decimā ratione possessionis, & debiti realis. Ad intelligendā vtrāque partē suppono, quod in præcedēti puncto tetigi, decimā duplici titulo deberi, scilicet vel ratione personæ, vel ratione prædij. Quæ distinctio tangitur in c. *Tua nobis*, de decimis circa finem, eamque intelligo, nō iuxta distinctionem decimarum in personales, & prædiales, sed iuxta distinctionem debiti in personale, & reale: interdum enim debitum oritur ex actione, vel passione ipsius personæ, interdum vero ex re accepta, vel possessa, quia secum affert onus illud. Et hoc modo dicebamus in puncto præcedenti, præceptū decimarū directe, & per se respicere ipsos fideles & ipsos obligare, interdū vero onus soluendi aliquam

8. An Pontifex summus ad decimas teneatur.

Resolutio quæstionis.

aliquam decimam aduenire cum re ipsa habente tale onus, & sic posse transire hoc debitum etiam ad infideles. Ad eum ergo modum nunc loquimur de Pontifice, quia ratione suæ personæ non obligatur hoc præcepto, potest autem obligari ad aliquam decimam ratione rei.

9. *Rationes in contrarium soluuntur.* Probatur prima pars. Primo ratione facta, proponendo priorem difficultatem. Secundo, quia Clerici, vt Clerici, vel non debent decimas, vel non nisi superioribus, vt infra dicam: Pontifex autem non habet superiorem, ergo vt Clericus, & Pontifex non debet decimas, nec etiam vt fidelis, quia etiam non habet pastorem, cui in perceptione Sacramentorum ex officio subdatur, quod necessarium est ad personale debitum decimarum, vt in regula declaraui, ergo nullo modo habet hoc debitum per se, & vt personale. Vnde ratio in contrarium, quam tangit Rebuffus de recognitione ad Deum, parui momenti est, quia non est hæc propria, & per se ratio institutionis decimarum, sed sustentatio ministrorum, & sunt multi alij modi, quibus Pontifex profiteatur recognitionem ad Deum. Nec etiam obstat ratio illa, quod Pontifex recipit aliqua Sacramenta, & habere debet confessorem, vel ministrum ad hoc deputatum: Quia hinc ad summum sequitur, debere huic ministro sustentationem, eam vero præstare illi potest, non soluendo decimam, sed vel aliquod ei stipendium præstando, vel ex decimis aliorum fidelium partem aliquam illi applicando. Eo vel maxime quod ille confessor Pontificis non est proprie ordinarius pastor eius, sed commissarius ab ipso electus, & tanquam vicarius & minister ab ipso constitutus. Vnde sicut alios officiales suos alit Pontifex, non soluendo illis decimas, sed applicando eis partem vel decimarum, quas vniuersi fideles soluunt, vel aliorum Ecclesiasticorum redditnum, vel certum stipendium, ita & hunc alere potest. Ipsi enim Pontifici ex vi sui muneris debitum est ex redditibus Ecclesiasticis totum id, quod ad sui, suæque familiæ & omnium officialium suorum sustentationem necessarium fuerit, vt statim explicabimus. Non reperitur ergo in Pontifice proprium fundamentum decimarum, quantum ad debitum personale earum, ideoque nec debitum ipsum inueniri potest. Denique hoc modo habet etiam vim alia ratio, scilicet, quod præceptum soluendi decimas, non obligat Pontificem, quatenus naturale est, quia vt sic obligat ad sustentationem ministrorum, de qua iam dictum est. Nec etiam vt Ecclesiasticum, quia vt sic Papa est supra Canones. Et licet obligetur legibus Ecclesiasticis quoad vim directiuam, illud procedit, quando lex respicit rationem vniuersalem, & honestatem communem principi, & subditis, non est autem huiusmodi hoc præceptum decimarum, sed directe respicit fideles aliquo modo subditos in spiritualibus: vt dictum est, & amplius iam exponetur. Et hanc partem sequitur Abulens. Matth. 23. quæst. 193. infra.

10. *Altera pars de debito reali confirmatur.* Alteram partem de debito reali non videtur admittere Abulensis: est tamen vera, & fortasse intenta à Canonistis supra citatis, & illa ad summum suadetur ex proportione ad Episcopos, vel Parochos. Et breuiter declaratur, quia post Parochiarum, vel diœcesium diuisionem prædia vnicuique Ecclesiæ assignata habent annexum tanquam onus reale debitum decimarum, respectu talis, vel talis Ecclesiæ, vt nunc supponimus, & capit. 21. ex professo ostendemus. Ergo si Pontifex quocunque temporali titulo acquirat, vel possideat possessiones illas, vt proprias, acquirit illas cum suo onere, ergo tenetur ex illis soluere decimas illis Ecclesijs, quibus antea debebantur, quia res transit cum onere suo. Et licet Summus Pontifex sit supremus dispensator decimarum, & iurium earum, non est tamen Dominus, & ideo non potest arbitrio suo illas vsurpare. Quapropter si Cardinalis aliquis antequam eligeretur in Pontificem, haberet prædia patrimonialia, vel alio modo propria, ratione quorum deberet alicui Ecclesiæ decimas, easdem ex eisdem, eidemque Ecclesiæ, debebit postea etiam electus Pontifex, eademque ratio est, licet iam factus Pontifex talem possessionem acquirat. Quod si fortasse vti velit potestate Pontificia, secum ipse dispensando, & se eximendo ab illarum solutione, oportet vt ex rationabili causa id faciat, quomodo posset sibi applicare decimas alicui Ecclesiæ debitas ex alijs prædijs, & ideo hæc potestas non impedit, quominus simpliciter, & ex vi iustitiæ decimæ talium prædiorum soluendæ sint Ecclesiæ, etiamsi dominium prædiorum ad Pontificem transeat titulo temporali. Quod semper addo, quia si prædia pertineant ad Pontificem vt Pontifex est, quia scilicet sunt de patrimonio Petri, sic constat, non posse ex eis debere decimas, quia sibi ipsi illas deberet, & quia non sola decima, sed simpliciter omnes fructus talium prædiorum ad ipsum pertinent. An vero teneatur ex eis quotam aliquam partem vel pauperibus, vel fabricæ applicare, alia quæstio est, quæ ad debitum decimarum non pertinet. Et hæc satis sunt de Pontifice, per quæ prima pars primæ difficultatis satis expedita est.

In secunda de Episcopis, & Prælatis petitur, an teneantur ad decimas, & omissis opinionibus, dicendum est, non teneri ad soluendas decimas debito personali, attento iure Ecclesiastico, posse tamen teneri debito reali quoad aliquas prædiales decimas, non vero quoad personales etiam temporali titulo acquisitas. Probatur prima pars, quia Episcopi non tenentur soluere decimas Parochis, aut Summo Pontifici, nec alijs Episcopis, vel Archiepiscopis, nec Clericis sibi inferioribus, ergo per se non obligantur hoc debito, vt personali: Consequentia tenet à sufficienti partium enumeratione, quia hoc debitum immediate debet esse ad aliquem hominem, sub homine comprehendendo corpus mysticum ex hominibus constans, hoc autem sufficienter comprehenditur sub illis tribus membris, ergo illis exclusis, non manet debitum, quia nemo constituitur debitor, nisi respectu alicuius. Probatur ergo prima pars, quia licet attento iure diuino naturali possit pontifex postulare ab omnibus Episcopis quotam aliquam suorum redditunm tam Ecclesiasticorum, quam temporalium ad se suaque onera sustentanda, nihilominus iure communi, & Ecclesiastico non est vsus hac potestate quoad quotam decimarum Episcopalium, sed alijs modis sustentationi, & quasi stipendio Pontifici debito prouisum est. Et ideo non dixi, Episcopos non posse ad hanc decimam obligari, nec dixi simpliciter non teneri, sed cum limitatione, non teneri attento iure Ecclesiastico. Nam quod in rigore obligari possent, mihi satis probant omnia adducta in secunda parte primæ difficultatis, & in tota difficultate secunda, quæ maxime procedit in debito personali decimarum, possibili absolute attenta ratione naturali. Et ita etiam fatetur D. Thom. dicto articulo 4. ad 3. quem omnes sequuntur. Et loquitur non solum de Episcopis, sed absolute de Clericis, quia eadem est ratio de omnibus, cum Pontifex sit vniuersalis omnium Pastor. 11. *Episcopi teneri ad decimas debito reali, non vero personali.*

Quod autem secundum commune ius Pontifex non vtatur hac potestate, sentiunt idem D. Thom. & omnes. & constat, quia nullum tale ius Ecclesiasticum inuenitur, nec vsus illud ostendit. Sed alitur Pontifex, & sustentat onera sua, partim ex tributis & redditibus sui dominij temporalis, quod Petri patrimonium vocatur, partim ex decimis, & redditibus Ecclesiasticis sui Romani Episcopatus, partim ex partitione aliqua beneficiorum Ecclesiasticorum, & Episcopatuum vacantium, aut de nouo proui- 12.

prouisorum, quam sibi sedes Apostolica applicauit, in quo consuetudines Prouinciarum, & regnorum obseruari solent, partim ex certis quibusdam iuribus, quæ in expeditionibus diuersarum literarum illi sedi debentur, vel aliis similibus redditibus. Et nihilominus potestatem retinet plura exigendi, & non solum decimam decimarum, sed etiam maiorem quotam, quando necessitas vel occasio aliqua id postulauerit, tamen de facto, & ex vi iuris communis constituti non tenentur Episcopi soluere decimas Pontifici: vnde à fortiori non tenentur aliis, siue superioribus, siue inferioribus, aut æqualibus Prælatis, vel Clericis, quia in his nec ius inuenitur, nec fundamentum iuris, cum non sint pastores Episcoporum, nec illis spiritualia ministrent. Et licet in superioribus videri posset esse aliquod fundamentum respectu inferiorum, vt in Archiepiscopo respectu suffraganeorum Episcoporum, & similibus, nihilominus ex vi iuris communis nullum est tale debitum, nec sufficiens fundamentum eius, quia illa subiectio, & subordinatio parua est, & non meretur tantam recompensationem: sed onus illud vel censetur esse superiori dignitati annexum, eique sufficienter prouisum per redditus talis dignitatis, vel per contribulationes alias, quæ pro actibus iudicialibus, aut visitationibus debentur, sufficienter compensatur.

13. *Probatur assertio quoad debitum reale.* Ex his ergo satis probata manet assertio quoad personale debitum: quoad alteram vero partem de debito reali, quod nimirum hoc modo obligentur Episcopi ad decimas prædiales seculari titulo possessas, communis sententia est, vt ex D. Thoma & Theologis referemus in puncto sequenti, & ex Innocent. & aliis Canonistis sumitur in capite 2. de decimis, & sequitur Rebuff. dicta quæstio. 5. num. 3. & 4. cum Cardin. con. 88. num. 7. Probari autem solet ex cap. *Quæstion.* 16. quæstio. 1. quod Gratianus refert ex Concilio Moguntino, inuenitur tamen solum in Cabilonens. 2. cap. 19. Nihil vero ad rem præsentem facit, nam verba sunt: *Questi sunt quidam fratres, quod essent aliqui Episcopi, & Abbates, qui decimas non sinunt dari Ecclesiis, vbi illi Coloni Missas audiunt. Proinde decreuit sacer iste conuentus, vt Episcopi, & Abbates de agris, & vineis, quæ ad suum, & fratrum stipendium habent, decimas ad Ecclesias dari faciant. Familia vero ibi dent decimas suas, vbi infantes eorum baptizantur, & vbi per totū anni circulum Missas audiunt.* Ex quibus verbis aperte constat, ibi non esse sermonem de prædiis patrimonialibus, seu secularibus Episcoporum, sed de his, quæ Ecclesia possidet ad Clericorum suorum stipendium, & sustentationem, vt patet ex illis verbis: *Quæ ad suum, & fratrum stipendium habent.* Episcopi enim non habent patrimonialia bona ad suum, & fratrum stipendium, vt per se constat, ad hoc autem dicuntur Ecclesiasticas possessiones habere, quia illas sub sua cura, & dispensatione habent.

15. *Obiectioni occurritur.* Dices, hinc augeri difficultatem, quia sequitur, teneri Episcopos ad soluendas decimas ex Ecclesiasticis prædiis. Nam ibi concluditur, vt ex dictis agris *decimas ad Ecclesias dari faciant.* Vnde à fortiori sumitur argumentum, quod multo magis ex patrimonialibus prædiis decimas soluere teneantur. Sed verba illa contrarium habent sensum, nam intelligendum est, *vt faciant dari decimas ad Ecclesias suas.* Ita enim addit Gratianus, & forte ita inuenit in antiquo Concilio, licet nunc in Cabilon. non legatur. Estque consonum casui, & decisioni Concilij: Nam quærimonia erat, quia Episcopi non permittebant, Colonos soluere decimas in suis Ecclesiis Parochialibus, quæ (vt aperte supponitur) erant distinctæ ab Ecclesiis Episcoporum, vel Abbatum. Decisio autem Concilij est, vt si possessiones sint Ecclesiasticæ, & ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ deputatæ, Episcopi non soluant decimas prædiales Parochiis Colonorum; sed illas retineant pro suis Ecclesiis, ipsorum autem colonos (quos nomine *familiæ* intelligit) sinant in parochiis suis soluere decimas, vtique vel personales, vel partiales, quas ex prædiis conductis habere solent, si prædia sunt intra terminos suarum parochiarum constituta, & in summario illius textus negatiue legitur: *Non persoluant de propriis prædiis Abbates, & Episcopi decimas.* Qui tamen titulus sano modo intelligendus est de prædiis Ecclesiasticis, seu suarum Ecclesiarum. Atque ad hoc propositum adducitur textus ille à Gratiano: Ac denique sensus ille euidentius exprimitur in Canone Vrbani Papæ, qui sub dicto capit. *Questi*, refertur in nouo Decreto Gregoriano. *Perlatum est ad sanctam synodum, quod sint quidam Episcopi, & Abbates, qui colonos ad se pertinentes non sinant decimas dare ad Ecclesias, vbi Missas audiunt, & infantes eorum baptizantur. Proinde decreuit sacer iste conuentus, vt Episcopi, & Abbates de vineis, vel agris, ac frugibus, quæ ad suum, vel fratrum vsum laborant, decimas sibi pro benedictione, vel hospitum susceptione habeant: familiæ vero ibi dent decimas suas, vbi per totum anni circulum missas audiunt; & infantes eorum baptizantur* Ille ergo textus nihil ad rem præsentem facit. Alij vero id probare conantur ex dicto capit. 2. de decimis, sed nihil etiam probat, nam in priori parte eius potius negatur obligatio soluendi decimas: posterior vero, vbi affirmatur, non potest applicari ad Episcopos, quia per se loquendo non sunt ex illis Clericis qui ab aliis Clericis Sacramenta recipiunt: quia in ea parte sermo est de debito personali, non de reali.

Illa ergo pars eodem modo probanda est, quo similem de Pontifice ostendimus, quia res transit cum onere suo, & quia Ecclesia non debet in bonis suis lædi, eo quod ad temporale dominium Episcopi prædia transeant. Quæ rationes eo fortius in cæteris prælatis infra Pontificem procedunt, quo minorem illi potestatem habent circa decimarum dispensationem: vnde constat, partem hanc non procedere in prædiis Ecclesiasticis, si qua fortasse specialiter Episcopo applicentur in stipendium, & sustentationem propriam, ex illis enim decimas soluere non tenetur, vt à fortiori constabit ex his, quæ de parochis dicemus. Idemque iudicium est de quibuscumque decimis personalibus, quia in illis non habet locum reale debitum, vt iterum etiam statim dicemus. 15. *Probatur ratione assertio.*

Tertio ponitur in eadem parte similis quæstio de parocho vniuscuiusque Ecclesiæ, an teneatur ille soluere decimas. Cui cum proportione respondendum est, parochos teneri quidem posse debito reali ad decimas prædiales soluendas; proprie tamen non teneri ad soluendas vllas debito personali, attento iure communi. Prima pars à fortiori constat ex dictis, & iuxta illam intelligo dictum D. Thom. in dicto articulo 4. ad 1. vbi ait, Clericos debere decimas de propriis prædiis, *Etiamsi sint Clerici illarum Ecclesiarum, in quibus tales decimæ soluuntur.* Sub quibus Clericis etiam parochos comprehendi expressius, quam alij declarant Couarru. & Gutier. supra. Et sic est res clara ex his, quæ de Pontifice & Episcopis diximus: nam si prædia ipsa habent hodie reale onus, cum illo transeunt ad Clericum, etiamsi parochus sit. Limitandum autem hoc est ad prædia laicalia, seu titulo seculari acquisita, vt Soto dixit, & Diuus Thomas aperte sentit. Quia si prædia sint Ecclesiastica, & parocho sint in particulari applicata ad eius sustentationem, non potest ex illis debere decimas, nam potius illæ habent locum decimarum, quæ ipsi parocho dantur ratione sui ministerij. Quod si Ecclesiæ prædium non sit in particulari applicatum parocho, tunc non decimas, sed omnes fructus eius ad Ecclesiam peruenient ex quibus sua pars ad parochum iuxta modum sui beneficij pertinebit, ex qua parte nullam decimam cogitur soluere propter eandem rationem. Secus vero est de fructibus 16. *Parochum teneri ad decimas soluendas debito reali; non vero personali.*

secularis prædij, nam illi non pertinent ad personam parochi ratione sui ministerij, & ideo ex illis debet soluere decimas, saltem ex debito reali.

17. *Satisfit obiectioni.* Dices: in Ecclesia parochiali decimæ soluuntur ipsi parocho, ergo si parochus illius Ecclesiæ tales decimas debet, sibi debet, quod repugnat, vt supra argumentabamur. Respondetur primo, licet antecedens esset verum, nihilominus debere in hac persona distingui rationem debitoris, & eius, cui debetur: & verum semper esset quod decima illius prædij non competit huic personæ, quatenus Dominus temporalis illius prædij est, sed quatenus tale beneficium habet. Secundo vero dicitur, antecedens esse falsum in rigore, quia decimæ non parocho proprie, sed Clero, seu ministris huius Ecclesiæ debentur, ex quibus pars aliqua ad parochum pertinere solet, vt magis sequenti capite explicabimus. Et hoc significauit Diuus Thomas in ratione, quam subdit dicens, *Quia aliud est habere aliquid vt proprium: aliud vt commune.* Decima ergo ex tali prædio non potest vsurpari à parocho tanquam propria, sed debet illam exhibere suæ Ecclesiæ, vt communem, etiamsi postea ex ipsa tanquam beneficiatus participare debeat. Vnde longe diuerso modo, & distincto onere possidebit illos fructus, vt proprios ratione temporalis dominij, vel vt receptos ratione sui beneficij vt constat.

18. *Probatur secunda pars de debito personali.* Secundam partem de debito personali in curato specialiter indicauit Soto, sentit enim, curatum solum propter temporalem possessionem posse debere decimas, non vero ratione suæ personæ. Et idem sentit Rebuffus d. quæst. 5. num. 9. & probatur ex dictis, quia debitum personale decimarum fundatur in receptione spiritualium ab aliquo pastore, qui ex officio ad hoc teneatur, & per ius Ecclesiasticum cōsummatur, at in parocho, vel deest fundamentum illud, vel per ius Ecclesiæ non consummatur: ergo debitum illud non habet locum in parocho ratione suæ personæ. Minor declaratur, quia parochus non habet proprium pastorem, nisi Episcopum, & Pontificem (nam sub Episcopo comprehēdo quemlibet alium participantem aliquo modo Episcopalem iurisdictionem, si esse contingat, nam eadem est ratio de illo) Respectu ergo summi Pontificis, quæ dicta sunt de Episcopo, à fortiori de parochis procedunt, quantum ad potestatem exigendi ab eis decimas pro summo Pontifice, tamen de facto etiam non est illis hoc onus impositum iure communi, vt sentit Diuus Thom. dicta solut. ad 3. & eodem modo declarari, ac persuaderi potest, quo in Episcopo, & ideo licet respectu Pontificis non desit fundamentum, deest tamen commune ius, & ideo attento iure, non est in parochis talis obligatio. Respectu etiam Episcopi non deest fundamentum, vt probant obiectiones supra factæ, quia etiam Episcopus est pastor ordinarius parochorum sibi subditorum eisque spiritualia administrat, nam licet ordinarie non tribuat illis Sacramenta, pascit eos verbo, & doctrina, & spiritualiter ipsos gubernat, sicut & cæteras oues suas, & in multis casibus specialiori modo. Ergo intercedit inter parochum, & Episcopum sufficiens fundamentum persoluendi decimas, de possibili loquendo.

19. *Differentia inter summum Pontificem & Episcopos in decimis imponendis.* Est tamen hæc differentia inter Pontificem, & Episcopum, quod Pontifex habet suo iure potestatem imponendi decimas parochis, sicut & Episcopis: Episcopus autem non potest illas imperare parochis sibi subiectis, nec tributum aliquod aut subsidium ab illis exigere, præter id, quod iure communi statutum est, vt patet ex c. *Constitutum*, c. *Nulli Episcoporum*, c. *Ad hoc*, c. *Prædicator*, 16. qu. 1. Ratio vero, est, quia Episcopi non sunt supremi dispensatores decimarum, sicut Pontifex, nec illis commissa est potestas ad imponendas decimas, non solum parochis, verum etiam quibuslibet Clericis, vel laicis, vt ex dictis iuribus, quæ fere omnia Pontificia sunt, constat. Ex hoc ergo capite non tenentur, nec obligari possunt parochi ab Episcopis suis sibi decimas persoluere: illisque, & eorum sustentationi, ac oneri sufficienter prouisum est per communium decimarum portionem eis iuxta sacros canones designatam, vel (vbi commune ius receptum non est) per alios Ecclesiasticos redditus vnicuique Ecclesiæ designatos. Denique in vnoquoque parocho respectu aliorum extraneorum Episcoporum, vel Clericorum, aut parochorum deest non tantum ius, sed etiam fundamentum decimarum, quia non recipiunt ab illis diuina, neque eis subordinantur. Et hoc sensu dixerunt aliqui, vt refert Rebuff. supra numer. 6. Clericos non debere decimas Clericis æqualibus, ita intelligentes cap. 2. de decimis, quæ sententia in se vera est, & rationi conformis, quicquid sit de accommodatione illius ad textum prædictum: Nomine autem æqualium comprehenduntur omnes non superiores in iurisdictione, vel pastorali munere respectu ipsorum.

Ita ergo inductione facta constat, parochos non teneri ad decimas soluendas ratione suarum personarum, quia nulla persona inuenitur, cui debitores constituantur. Dici vero potest debere illas suæ Ecclesiæ, vt in cumulum communem veniant cum aliis decimis, & postea omnes cum proportione diuidantur, iuxta canones vel consuetudinem, sicut supra dicebamus de debito reali decimarum prædialium ex secularibus possessionibus. Sed hoc etiam dici non potest, quia parochus ad suam Ecclesiam non comparatur, vt recipiens, sed vt conferens sacra, vt hic Soto aduertit, ergo non est, cur obligetur ad soluendas decimas, quia ad hoc solum obligantur clerici, quatenus recipiunt ab aliis diuina, vt patet ex dicto capite 2. de decimis in fine. Nec refert, quod ipse etiam parochus sacramenta interdum ab alio recipiat, nam per se tantum recipit illa à suo Episcopo, vel Pontifice, vel à Vicario, quem loco illorum ex eorum consensu speciali, vel generali habet: & ideo non magis illi debet decimas, quam Pontifici, vel Episcopo. Nec est eadem ratio de decimis prædialibus debitis ratione ipsarum rerum, seu possessionum, quia in illis & ius, & fundamentum est longe diuersum, vt explicatum est. Atque ex his aperte concluditur, parochum non teneri ad soluēdas personales decimas, seu spirituali titulo siue tēporali acquisitæ sint. Probatur, quia non tenetur ad soluendas illas ex debito personali, quia ad nullas omnino decimas hoc titulo obligatur, vt ostensum est: debitum autem reale non cadit in decimas personales, quia persona de se non habet annexum onus soluendi decimam, nisi quatenus resultat ex receptione diuinorum per laborem, & operam ministrorum Ecclesiæ, quod pertinet ad personale debitum. Atque ita tenet Rebuff. d. quæst. 5. num. 9. Couar. supra, qui etiam generalius loquuntur, vt in sequenti puncto declarabo. 20. *Parochos non teneri ad decimas soluendas ratione personarum.*

Quarto tandem similis interrogatio peti potest de aliis simplicibus clericis, de quibus alia ratio esse videtur. Et ideo dicendum est, alios clericos, qui non sunt pastores Ecclesiæ, nec ex officio diuina ministrant aliis fidelibus, per se, & ex vi iuris communis teneri ad decimas persoluendas, non solum reali debito (vbi contigerit illud habere) sed etiam personali. Hæc conclusio in genere sumpta est Diui Thomæ, & communis in dicto capite 2. de decimis, vbi Hostiens. Anton. Abbas, Henric. Cardin. Cons. 90. Couarr. Soto, Gutier. Rebuff. & alij supra citati. Probaturque sufficienter ex posteriori parte illius textus. In qua dicitur Clericos, qui ab aliis Clericis recipiunt Sacramenta, decimis esse obnoxios: non quidem ratione rei possessæ, sed ratione operis, & laboris in eorum commodum impensi, ex quo titulo oritur debitum personale. Sine causa vero 21. *Clerici simplices tenentur ex vi iuris ad decimas non solum reali, sed personali debito.*

Glossa

Glossa ibi hoc limitat ad clericos coniugatos: tum quia textus absolute loquitur, tum quia ratio textus in omnibus Clericis recipientibus dicto modo Sacramenta locum habet, vt notauit Rebuff. supra. Et ideo nec limitandus est ille textus ad clericos inferiores primæ tonsuræ, vel minorum ordinum, (quicquid ille insinuet) quia eadem ratio est de clericis in sacris: etiamsi sacerdotes sint, vt Antoninus ibi, & alij dixerunt. Quia licet sacerdotes nō ab alio, sed à se videantur Sacramenta suscipere, hoc solum est verum de Eucharistiæ communione, quæ in ipso sacrificio fit: in aliis vero etiam ipsi subduntur parochis quoad spiritualia, quia eorum curæ subsunt in Sacramentorum receptione, vt communiter notant Canonistæ in cap. *Omnis vtriusque*, de Pœnit. & remissi. ergo sub regula soluendi decimas comprehenduntur in rigore iuris.

22. *Limitatio à quibusdam assignata.* Ab hac tamen obligatione excipiunt aliqui Clericos inseruientes alicui Ecclesiæ, cui decimæ debentur: nam illos, aiunt, non teneri ad soluendas decimas etiam de patrimonialibus bonis. Ita Alensis supra, quem Siluester & Angel. sequuntur, solumque id probant ex capite secundo de decimis, sed inde nihil probari potest, quantum ad decimas ex secularibus bonis, vt ex dictis facile constat. Si ergo illa limitatio intelligatur de debito reali decimarum ex prædiis secularibus, probabilis profecto non est, estque contra Diuum Thomam, & communem supra allegatam, & sine fundamento. Si enim parochus ipse tenetur illas decimas soluere, multo magis quilibet alius tali Ecclesiæ inseruiens. Item illud onus est annexum rei, & ideo diximus etiam Episcopum, & Papam obligari, ergo. Item alias grauiter læderetur Ecclesia, quia possent Canonici, & alij inseruientes ei multas possessiones acquirere, & eam decimis priuare. Denique hoc euidenter supponitur in capit. *Si quis laicus, vel clericus*, 16. quæstione 1. vbi dicitur, non posse Clericum rem propriam legare, aut dare priuando priorem Ecclesiam decimarum prouentu, supponit ergo habere Ecclesiam decimarum prouentum ex rebus clericorum. Si vero illa sententia intelligatur de personali debito, erit fortasse magis tolerabilis. Simpliciter tamen vera non est, neque in iure habet fundamentum, quia capite 2. quod pro illa citatur, in secunda parte sua potius contrarium probat, vt deductum est, in priori vero non agit de clericis, quatenus possident prædia more laicorum, sed ad summam vt clerici sunt, vt omnes exponunt, & ratio facta conuincit, vnde contraria sententia est etiam ratione destituta, nam in his clericis inuenitur fundamentum obligationis personalis harum decimarum, & forma generalis præcepti illos comprehendit tanquam fideles Sacramenta recipientes, & nullum est ius illos eximens, ergo.

23. *Exceptio præcedens quomodo possit esse vera.* Intellecta vero illa exceptio de decimis ex possessionibus, vel redditibus Ecclesiasticis, est probabilis, & communius recepta, & habet in illo capite 2. magnum fundamentum, iuxta expositionem Diui Thomæ communiter etiam approbatam, & ita accommodatur exemplum à Leuitis in eo textu sumptum, nam illi non soluebant decimas aliis Leuitis, quia non habebant alia bona, nisi decimarum, ergo & nostri clerici non soluent aliis clericis decimas ex fructibus Ecclesiasticis. Tandem ratione declarari potest, quia ad soluendas huiusmodi decimas non obligantur hi clerici ex debito reali, quia possessiones Ecclesiæ non habent annexum onus soluendi decimas eidem Ecclesiæ, cuius sunt, vt supra ostensum est cum Diuo Thoma, & aliis: Et eadem ratio est de omnibus fructibus, seu redditibus, nam secundum ius commune Ecclesiæ decimæ non sunt obnoxiæ, vt ex illis soluantur aliæ decimæ, neque in hoc Ecclesia imitata est legem veterem. Neque etiam obligantur hi clerici ad prædictas decimas soluendas ex debito personali, tum quia illo modo non plus obligantur, quam laici, quia titulo, & onere laicorum obligantur, & ideo solum obligantur ad soluendam decimam ex redditibus possessionum secularium, sicut laici, tum etiam quia eo ipso quod eidem Ecclesiæ ministrant, & illo titulo accipiunt Ecclesiasticos redditus in stipendium, & sustentationem, censentur illud stipendium accipere integrum, & liberum ab omni Ecclesiastico onere, & hoc est, quod in dicto capite secundo in principio significatur. Quandam vero limitationem in hoc puncto inuenio positam ab Alensi supra, videlicet, quando Clerici testari possunt ex fructibus suorum beneficiorum, teneri etiam ad decimas præstandas ex eorum redditibus: Sed hoc nullo iure fundatum esse video, nec ratione probari potest, & ideo admittendum non est, nisi vbi eadem consuetudo, quæ facultatem testandi induxerit, simul etiam decimandi obligationem introducat, quod tamen nec necessarium est, quia illa duo non sunt per se connexa, nec de facto consuetudine seruatur, quantum intelligo. *Alia limitatio impugnatur.*

Denique ex his colligi potest, quid dicendum sit de personalibus decimis: Verisimilius enim est, clericos nunquam teneri ad decimas personales soluendas ex lucris acquisitis spirituali titulo propter eandem rationem cum proportione applicatam. Et potest etiam alia supra insinuata induci, quia Ecclesia non vult clericos grauari in Ecclesiasticis bonis, nisi in casibus in iure expressis, hic autem casus, seu decimandi modus non est in iure expressus. De aliis vero decimis personalibus ex lucris temporalibus variæ sunt opiniones: tamen in rigore iuris eadem ratio de illis est, quæ de prædialibus decimis ex secularibus possessionibus, licet consuetudo esse dicatur, vt tales decimæ non soluantur, maxime à clericis, quæ consuetudo, vbi fuerit, seruanda est iuxta supra dicta. Et dicenda in sequenti capite. 24.

Atque ex his constat, quid dicendum sit de Religiosis, & de quibuscunque personis Ecclesiasticis, quocunque modo, aut titulo tales censeantur. Dicendum enim est, omnes teneri ad persoluendas decimas, quantum est ex vi communis iuris. Probatur, quia non eximuntur ex eo præcise, quod Ecclesiasticæ personæ sunt, nam clerici simplicius, & proprius sunt Ecclesiasticæ personæ & non propterea eximuntur, neque etiam ex eo, quod sub generali regula non comprehendantur, nam etiam illi sunt fideles participantes Sacramenta, & diuina à pastoribus Ecclesiæ. Quod si interdum ipsi participant curam animarum ex officio, non id habent, quatenus Religiosi sunt, sed quatenus clerici, & beneficiati, & vt sic, illorum regulam sequuntur: Religiosi autem per se, & vt Religiosi sunt, decimas debent, vt in capit. *De cætero*, cap. *Ex parte*, & cap. *Licet*, & aliis de decimis, habetur, & cap. 2. §. *cæterum*, de decimis in 6. & idem supponitur in cap. *veniens*, de transactio. 25. *Religiosos teneri ad soluendas decimas.*

Tandem ex his omnibus satisfactum est toti primæ difficultati, nam explicuimus, quomodo decimarum obligatio in singulos Clericorum ordines cadere possit. Solum est cauenda æquiuocatio circa illam reduplicationem *De clericis, vt clerici sunt*, quia non in eo sensu accipitur à Diuo Thoma, & aliis doctoribus, in quo in illa obiectione accipitur, non enim negantur Clerici soluere decimas vt Clerici, eo quod illas non soluant suis superioribus, qui illos speciali modo pascunt, & gubernant, etiam vt clericos, nihil enim repugnat, quin hoc titulo illas soluant, vt ostensum est: sed dicuntur non soluere vt clerici, quia quotiescunque decimas soluunt, non soluunt illas ex Ecclesiasticis bonis, sed ex temporalibus, nam in illa formalitate soluendi (vt sic dicam) magis intenditur respectus ad bona, 26.

ad bona, ex quibus fit solutio, quam ad modum subiectionis ad prælatos Ecclesiæ, seu ad influxum spiritualem pastorum in subditos debentes decimas, nam quod ille influxus sit communis fidelibus, vel proprius clericorum, materiale quid est in ordine ad solutionem decimarum. Et ita manet etiam expedita tota secunda difficultas, quæ in prædicta æquiuocatione fere fundata est. Cur autem bona, seu prædia seculari titulo possessa sint obnoxia solutioni decimarum: non autem Ecclesiastica prædia, iam satis explicatum est.

27. *Cum prædia vnius Ecclesiæ sunt intra terminos alterius an Ecclesia teneatur ad decimas.*

Vna vero superest difficultas circa hæc prædia Ecclesiastica, quando prædia vnius parochiæ propria sita sunt intra terminos alterius parochiæ, an tunc Ecclesia, cuius est prædium, teneatur soluere decimam illi Ecclesiæ, in cuius territorio est prædium: nam ex dictis videtur sequi teneri saltem ex debito reali, licet personale hic intercedere non possit, sequela patet, quia res transit cum suo onere, sed prædia existentia in termino alicuius Ecclesiæ, habent onus reale decimarum illi Ecclesiæ soluendarum, ergo licet perueniant ad dominum alterius Ecclesiæ, ad illam transeunt cum suo onere, scilicet, soluendi decimas alterius Ecclesiæ. Et confirmatur, quia dictum est, etiam ad summum Pontificem, & Episcopos transire cum hoc onere, ergo multo magis ad aliam particularem Ecclesiam. Confirmatur secundo, quia alias monasterium emens, & colens prædia in alicuius Ecclesiæ terminis existentia, non teneretur ex illis soluere decimas tali Ecclesiæ ex vi iuris communis, quia iam efficiuntur Ecclesiastica prædia: Consequens est contra multa decreta, capit. *Commissum*, cap. *Nuper*, cum aliis de decimis, & 16. q. 1. ergo.

28. *Pars affirmatiua proponitur.*

Ad hanc igitur difficultatem primo responderi potest, concedendo sequelam, nimirum tales Ecclesias tunc teneri ad soluendas decimas alteri Ecclesiæ, in qua sunt prædia debito reali. Quam sententiam tenent Abbas in dicto capite secundo, numero sexto, & in dicto capit. *Nuper* de decimis. Rebuffus dicta quæstione quinta, numero vigesimo, Gutierrez dicto capite vigesimo primo numero 54. & esse communius receptam affirmat Couarruuias dicto capite 17. numero 8. §. *Secunda*. Et à fortiori tenet eandem sententiam Glossa in capite primo de Censibus versic. *Vllo onere*, ampliando illam etiam ad mansum, seu proprium fundum Ecclesiæ. Nam licet de illo manso in illo textu dicatur debere esse liberum ab omni onere, nihilominus Glossa illa dicet, quod si prius ex illo soluebantur decimæ alteri Ecclesiæ, etiam postea soluendæ sunt. Habetq; hæc sententia magnum fundamentum in cap. *Ecclesia*, & ca. *Quicumque*, 16. quæstione 1. Quibus statuitur antiquiores Ecclesias non esse priuandas decimis prædiorum, propter nouas Ecclesias in eis ædificatas. Addi etiam potest ratio vltra supra dictas. quia alias posset vna Ecclesia graue detrimentum pati, si aliæ possessiones intra illius terminos sitas acquirerent, qua ratione vtuntur sæpe iura citata, cum de Religiosis loquuntur.

29. *Pars negatiua explicatur.*

Nihilominus contrariam sententiam nimirum, ex prædicto casu, Ecclesiam, cuius est possessio aliqua, non teneri ad soluendas decimas alteri Ecclesiæ, in qua est possessio, tenet expresse D. Thom. dicta quæst. 87. art. 4. ad 1. vbi Caiet. Soto, Aragon, qui omnes limitationem adhibent, nisi contingat, ob eam causam Ecclesiam, in qua sunt prædia, magnam pati iacturam. Hi vero auctores nullam probationem ex iure offerunt, sed solum hanc coniecturam, scilicet, quod fundus eo ipso, quod fit Ecclesiæ, efficitur Ecclesiasticus, ac subinde spirituali muneri, ac Ecclesiæ fabricæ mancipatus: & ideo ad soluendas decimas alteri Ecclesiæ non manet obnoxius. Quæ coniectura parui momenti esse videtur. Primo quia non potest de nouo huic Ecclesiæ mancipari, cum iniuria prioris Ecclesiæ, & ita per hanc rationem non satisfit obiectioni factæ, nec iuribus in contrarium adductis. Secundo quia non repugnat, fundum, vel possessionem aliquam habentem antiquum censum, vel pensionem, donari, aut vendi Ecclesiæ, & cum ipsomet onere transire ad Ecclesiam, vt in libr. de immunit. Ecclesiast. late tractaui, vt res est vulgaris, & receptissima. Maximeque hoc verum est, quando onus illud spirituale etiam est iuxta cap. 1. de Censib. in fin. Nihil ergo repugnat, fundum esse Ecclesiasticum, & fructus eius quoad nonam partem esse vnius Ecclesiæ, & decimam esse alterius, nam ita etiam totus fundus erit mancipatus spirituali muneri, vel fabricæ Ecclesiæ, non tamen vnius, & eiusdem, sed plurium, iuxta earum quasi partialia iura.

Melius posset suaderi hæc sententia ex dicto cap. 30.
Questi, 16. quæstione 1. cum his, quæ circa illud supra notauimus, videtur enim ibi facta concessio vnicuique Ecclesiæ, vt ex suis possessionibus, quas habet ad suorum ministrorum sustentationem, decimas alteri Ecclesiæ non soluat. Quod videtur generaliter intelligendum, vbicumque illæ possessiones sitæ sint, tum quia textus absolute loquitur, tum quia ex contextu colligi potest de huiusmodi decimis ibi esse sermonem. Nam alias nulla esset ratio, cur clerici alterius Ecclesiæ concoquererentur, quia Episcopus non sinebat, colonos suorum prædiorum alteri parochiæ soluere decimam. Neque enim est verisimile, querelam fuisse pro solis personalibus decimis colonorum, quia nec de illis ita solent curare Episcopi, neque Concilium tanta cum distinctione respondisset, si de solis illis esset quæstio, & ita videtur intellexisse textum illum Glossa in dicto capite secundo de decimis, verb. *A clericis*.

31. *Reiicitur media sententia inter duas supra relatas.*

At vero Glossa in eodem capit *Questi*, in proponendo casum illius textus, aliquid addit huic textui, & tertiam opinionem inducit, ait enim, ecclesiam dominam agri altera in ecclesia siti, si colat illum suis sumptibus, & famulis, non teneri ad soluendas decimas alteri ecclesiæ, & quoad hoc approbat posteriorem sententiam. Inducat vero per argumentum à contrario, quod si per colonos agrum colat tunc decimas soluere debet alteri ecclesiæ iuxta priorem opinionem. Quam sententiam etiam approbat Turrecrem. Sed profecto non habet in textu illo fundamentum: quia textus non ponit illam conditionem, *Si agros suos propriis colunt stipendiis*, sed verba textus sunt. *De vineis, & agris, quæ ad suum vel fratrum stipendium habent*. Quocirca licet illa distinctio in aliis casibus à Pontificibus tradi soleat, maxime in priuilegiis Religiosorum, vt infra videbimus: In præsenti quæstione non habet fundamentum in illo textu, nec in alio iure, quod ego sciam. Omissa ergo hac distinctione, aliæ duæ opiniones probabiles sunt, quamuis prior magis nitatur rigore iustitiæ, & ideo in iure videatur habere maius fundamentum: nam sensus illius capit. *Questi*, dubius est, & satis obscurus. Defendendo autem illum sensum iuxta secundam opinionem dicendum consequenter est ad obiectionem factam, illam procedere secundum generalem regulam, tamen in hoc ecclesiam statuisse speciale ius in fauorem ecclesiasticorum prædiorum, quod sine dubio facere potuit, mutando aliqua ex parte iura ecclesiarum, vt bona ecclesiastica essent magis certa, & integra. Et ideo non est eadem ratio de prædiis, quæ veniunt in dominium personæ Pontificis, vel Episcopi, &c. quia per hoc non efficiuntur bona illa ecclesiastica, vt constat. De religiosorum autem prædiis statim dicemus. Denique licet in rigore res sit dubia, vsu vero, & consuetudine D. Thom. sententia recepta est, vt Couarruuias & Gutierrez significarunt. Et fortasse ipse Diuus Thom. in illo sensu est

loquutus

loquutus. Limitatio vero, quam Caiet. & alij adhibent, rationi consentanea est, iudicio tamen superioris Prælati discernendum erit, quando sit tam enormis læsio, vt ius illud, vel consuetudo admittenda non sit. Et hactenus de secunda parte regulæ.

CAPVT XVIII.

An aliqui eximantur à debito decimarum, vbi de priuilegio non soluendi decimas nonnulla differuntur.

Explicatur tertia pars regulæ supra posita. Innocent. 3.

1. IN hoc cap. explicanda est tertia pars regulæ propositæ in cap. 16. quę habebat, omnes supra dictos obligari ad decimas, *nisi peculiari titulo exempti sint*: Quam particulam, & limitationem expresse addidit Innocentius III. in cap. *A nobis*, de decimis, in illis verbis: *Nisi à præstatione ipsarum specialiter sit exemptus*, & infra: *Nisi ab eis ostendatur, quare ab huiusmodi sint immunes.* Et ratio talis limitationis est clara ex dictis in capite vndecimo, duodecimo, & decimotertio. Nam hæc obligatio soluendi decimas considerata in particulari, vt applicata singulis personis, non est naturalis, seu Diuina, sed mere humana, ergo fieri potest, vt aliquæ personæ obligatæ alias ex vi iuris ad solutionem decimarum ab ea obligatione eximantur. Dices hoc solum probare de exemptione à quota, non vero à tota solutione, quia præceptum decimarum solum est humanum quantum ad quotam. Respõdeo, hoc procedere respectu totius communitatis, vel parochiæ, vel Ecclesiæ, nõ vero respectu singularum particularium personarum, vel familiarum. Quia de iure naturali, & diuino solum est, vt ministri Ecclesiæ habeant ab eadem Ecclesia congruam sustentationem, quod vero concurrant omnes & singuli de Ecclesia, aliquid contribuendo, non est de iure naturali, neque quoad quotam decimæ, nec omnino quoad aliquam partem, quantumuis minimam, possunt ergo aliqui per Ecclesiam eximi ab hoc onere. Dices, saltem erit hæc acceptio personarum quæ est contra ius diuinum, & naturale, quia est contra iustitiam distributiuam, vel etiam contra commutatiuam, quia dum quidam eximuntur, alij grauantur. Assumptum patet, quia cum omnes fideles gaudeant laboribus ministrorum Ecclesiæ, acceptio personarum est, quibusdam imponere totum onus sustentandi ministros, & alios eximere. Respondetur, hanc exceptionem semper fieri debere ex rationabili causa, & quando respicitur iusta causa, non accipi personam, neque hoc redundare in grauamen aliorum, qui non eximuntur, quia non exigitur ab illis vltra decimam, ad quam ex iure tenentur, solum ergo per hanc exceptionem diminuitur census, & stipendium ministrorum Ecclesiæ, quæ diminutio nunquam est, nec esse potest citra congruentem sustentationem, quod autem vltra illam datur, potest Ecclesia taxare, augere, & minuere, prout commune bonum expedire iudicauerit. Hæc ergo exemptio sæpe iuste fit, & ideo illa limitatio regulæ, necessaria fuit.

Obiectio. Soluitur. Obiectio. Respõdetur.

Exemptio à decimis à solo Sum Pontif. potest fieri.

2. Est autem circa istam partem vlterius aduertendum ex dictis in capit. 15 solum Summum Pontificem posse hanc exceptionem facere, quia inferiores Prælati non possunt, vt ibi ostensum est. Et licet per consuetudinem comparari posśit, vt diximus ca. 12. tamen ibidem adnotauimus, consuetudinem quoad hunc effectum pendere semper aliquo modo à Papa, vt expresse, vel tacite, in generali, aut in particulari admittente talem consuetudinem, quæ contra illius voluntatem, vel potestatem præualere non potest. Et hoc modo dicimus à solo Pontifice posse hanc exemptionem fieri. Possumus autem distinguere tres modos, quibus fieri solet. Primus est per ipsum commune ius, sub quo comprehendimus omnia priuilegia in corpore iuris inserta. Secundus est per priuilegia scripta, & concessa extra ius commune. Tertius est per consuetudinem non scriptam. De hoc tertio modo, quæ ad doctrinam generalem spectare possunt, tradita sunt in capite duodecimo, reliqua particularia, quę ad factum potius, quam ad ius pertinent, non possunt à nobis tradi, quia in diuersis prouinciis, populis, & familiis variæ sunt consuetudines, quas illi scire, & seruare tenentur, ad quos pertinent. In secundo etiam modo est magna varietas pro diuersitate religionum, & vnicuique remittimus, vt sua priuilegia consideret, & obseruet, & tractando de statu religioso attingemus aliqua, tum in communi, tum in specie de nostra religione Societatis. Nunc ergo de exemptionibus in iure concesśis pauca dicemus, & quia illæ ad religiosos maxime spectant, quædam etiam generalia principia de hoc priuilegio decimarum elucidabimus.

Proponũtur tres modi exemendi à decimis.

3. Ad primum ergo modum pertinet exemptio à solutione decimarum personalium ex propriis laboribus, quam concedit his, qui in communi viuunt, Paschasius Papa in capit. *Decimas*. 16. q. 1. vt notant Abulens. Siluest. & Angel. locis sæpe citatis. Et fit extensio in textu tam ad Monachos, quam ad Clericos communiter viuentes, id est, regulares, & paupertatem in communi profitentes, nam illi non sibi, sed suæ communitati lucrantur ad sustentationem illius, quæ Ecclesiastica est, & siquid habet superfluum, in pauperes, & pia opera illud expendere debet, vt dixit Grogorius in responsione secunda ad Augustinum. Et ideo merito ab hac decima eximũtur. Imo Glossa, Turrecr. & alij intelligunt, ibi non solum concedi exemptionem à decimis personalibus, sed etiam à prædialibus, quæ ex labore, & industria talium regularium proueniunt. Quod certe satis insinuatur in verbis illis textus: *Decimas de laboribus, seu nutrimentis suis propriis*: Nam licet vox illa, *de laborib.* posset in rigore restringi ad decimas mere personales, per alias nimirum, *seu nutrimentis suis propriis*, extendi videtur etiam ad prædiales. Nam hoc verbum non est synonymum prioris, sed ampliat illud ad omnes labores, qui ad nutrimentum proprium ordinãtur: huiusmodi autem sunt animalium, quibus nutrimur, educatio proprij agri, vel horti cultura. Est ergo hæc sententia valde probabilis, vnde per hæc verba solent significari in iure decimæ omnes, quæ ex propriis laboribus proueniunt, vt in sequentibus videbimus.

Primo modo eximuntur à decimis, qui in communi viuũt.

Et confirmari potest ex capite 2. de Ecclesiis ædi. 4.
Vbi extenditur hæc concesśio ad leprosos communiter viuentes, quando sunt in tanto numero vt propriam Ecclesiam cum suo cæmeterio, & proprium presbyterum habere posśint. Qui dicuntur, *sub communi vita congregati*, non quia religiosi sint, vt bene ibi Glossa vltima supponit, sed quia per modum vnius communitatis quasi in hospitali sibi communi separatim viuunt. Illis ergo ibi conceditur, *vt de hortis, & nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur.* Hoc ergo multo magis intelligitur concessum Monachis, & Clericis communiter viuentibus. Sed hoc euidentius in sequentibus confirmabitur. Addit vero Alensf. dicta qu. 51. Memb. 7. articulo 3. per Clericos communiter viuentes intelligi etiam Canonicos seculares, quatenus de stipendiis Ecclesiæ viuunt, quia bona Ecclesiæ, ex quibus aluntur, communia sunt, ex quo concludit, illos non teneri ad soluendas decimas de redditibus Ecclesiæ. Quæ conclusio in se quidem vera est, aliena tamen à sensu illius textus, vt ex communi expositione constat, & ex proprietate verborum, & quia Gregor. quem Paschasius citat per *Clericos communiter viuentes*, aperte intelligit regulares Clericos, qui proprium stipendium non habent, eosque distinguit ab illis, quibus propria portio ex decimis asśignatur.

assignatur. Est ergo illa exemptio regularium propria, præter casum specialem in alio iure expressum.

5. Hoc autem priuilegium, quantum ad prædiales decimas spectat, magis in aliis iuribus explicatur: Nam in cap. *Ex multiplici*, de decimis Adrianus 2. dicit, se concessisse simile priuilegium Cisterciensibus illis verbis, *Vt de laboribus, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, nulli decimas soluere teneatur.* Eiusdem priuilegij meminit Alexand. III. in cap. *Ex parte.* de decimis, dicitque prius concessum fuisse à prædecessoribus suis ferè omnibus religiosis, postea vero Adrianum solis Cisterciensibus, Templariis, & Hospitalariis, illud simpliciter concessisse, *Cæteris vero vt de noualibus suis, quæ propriis manibus vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & hortis suis decimas non persoluant.* Et hoc idem priuilegium ipse confirmat, addens, extra casus in illo priuilegio expressos teneri religiosos omnes ad decimas ex rebus omnibus soluendas: Et in duobus capitibus sequentibus declarat, per illud priuilegium non eximi à soluendis decimis, quas per Colonos excolunt. Et in cap. *Dilecti*, eodem titulo declarat, Priuilegium illud arctari ad decimas prædiorum propriorum religionis. Nam de prædiis conductis debent religiosi decimas, etiamsi per se, vel famulos suos illa excolant. Et idem declarauit Innocentius cum Lateran. Concil. in cap. *Nuper*, eodem titulo, vbi etiam prius priuilegium Cisterciensium reuocat quoad prædia ab illo tempore acquirenda, de quibus antea decimæ debebantur Ecclesiis, statuit enim, vt de illis decimas soluant, etiamsi terras suas suis laboribus excolant, & idem seruari statuit de omnibus regularibus habentibus similia priuilegia. Post illud vero Lateranens. Concil. non inuenitur aucta, vel immutata hæc exemptio. Et ita ex vi iuris communis Religiosi iam non habent in hoc maiorem exemptionem, vt colligitur etiam ex cap. 2. §. *Cæterum*, de decimis in 6. Et notarunt Rebuf. dicto tractat. quæstione 5. numero 5. & 29. cum sequentibus, & qu. 14. num. 30. & 42. & alij, quos refert Gutier. dicto capit. 21. num. 136. At vero per priuilegia particularia plurium Religionum nouæ exemptiones, & concessiones factæ sunt, quæ (vt supra dixi) nunc exponere non est in animo, sed in proprium locum ea remittere.

Quo pacto se habeant Religiosi circa decimas.

6. Hic vero quædam generalis regula circa hæc priuilegia Religiosorum de non soluendis decimis, obseruanda est, quia locum habet etiam in priuilegiis in iure contentis. Est autem regula, hoc priuilegium exemptionis à decimis soluendis, etiam Religiosis concessum odiosum esse. Nam licet ex parte eorum, quibus datur, videatur religioni facere, tamen simpliciter derogat communi iuri, & secum affert præiudicium tertij, scilicet, Ecclesiarum, & Clericorum, qui illis decimis priuantur, ideoque simpliciter odiosum reputatur, vt notarunt Oldra. Concil. 268. & Gutier. Consil. 5. nu. 5. & alij infra referendi, vnde fit, vt stricte interpretandum sit, iuxta vulgarem regulam: *Odia restringi*, & cæt. Ita vt quam minimum fieri possit, & iuri communi legis deroget, & iuri alterius noceat: vt in simili respondet Pontifex in cap. *Cum Capella*, de Priuil. Ita enim solet Princeps priuilegium concedere, vt quoad fieri possit sine cuiusque præiudicio obseruetur, vt dixit I. C. in lege *Prætor ait*, §. *Si quis* 1. & 2. ff. Ne quid in loco publico. Semper tamen ita est restrictio facienda, vt verba priuilegij in sua proprietate saluentur, & secundum illam significationem priuilegium seruetur, & ad effectum perducatur iuxta doctrinam Decij Conf. 113. numero vltimo, & Bald. Conf. 271. in 1. volum. Quia voluntas superioris seruanda est, illa vero ex verbis proprie intellectis colligi debet, nisi aliunde de illius intentione constet. De qua re latius in materia de legibus dictum est. Et iuxta hoc videtur intelligenda Glossa in capit. *Ad audientiam*, de decimis, quatenus dicit priuilegia hæc esse latissime interpretanda, vtique, quantum ad proprietatem verborum retinendam, & explendam necesse fuerit. Ex hoc autem principio varia dubia breuiter definiri possunt, quæ in sequenti cap. expedientur.

Priuilegium Religiosorum circa decimas non soluendas odiosum esse.

CAPVT XIX.

Exponuntur varia dubia circa priuilegia non soluendi decimas.

PRimum dubiũ est, an per prædicta priuilegia eximentia à solutione decimarum prædialium, liberetur quis à debito etiam reali soluendi decimam prædialem, quæ antea Parochiæ ex tali agro debebatur. Nam Oldra, dicto Consil. 268. putat non liberari, sed solum à decimis agri noualis, quem religiosi suis laboribus denuo excoluerunt. Quod sequitur Rebuff. 13. numer. 114. & alij, vt referunt Couar. dicto cap. 17. numero 14. Gutier. dicto cap. 21. numero 129. Ratio est, quia hoc priuilegium est odiosum, & ideo stricte interpretandum, ergo cum possit habere effectum, & sufficienter seruari in exemptione à decimis, quæ sine præiudicio tertij possunt non solui, non est vltra illas extendendum, sed intellectum de decimis noualium prædiorum cauetur præiudicium tertij, quia illa prædia numquam fuerunt obligata solutioni decimarum alteri Ecclesiæ, & sufficienter impletur priuilegium in rigore verborum. Tum quia illa verba *de laboribus, quos propriis manibus, & sumptibus excolunt*: propriissime arctantur ad noualia, & quæ proprio labore, & sumptu fructifera fiunt, prouentus enim antiquorum prædiorum suo modo aliorum laboribus attribui possunt, tum etiam quia cum aliquis eximitur à decima, optime intelligitur eximi à debito personali, non à reali quod magis est, rei, quam personæ, cum ratione rei solius persona obligetur. 1.

Nihilominus contraria sententia est communis, vt referunt Couar. & Gutier. supra cum Abb. in cap. *Dudum*, de Priuilegiis. Estque communis praxis. Et post declarationem Alexand. III. videtur mihi res indubitata. Nam antea poterat fortasse prior sententia apparenter sustineri, quia neque Paschasius, neque Adrian. Papa vsi fuerunt verbis, quibus satis aperte ostenderet, se eximere non tantum personas, sed etiam res prius obnoxias debito decimarum. At vero Alexan. 3. in dicto cap. *Ex parte* 1. expresse distinguit dicens, antiquitus fuisse concessum omnibus religiosis, vt decimas non soluerent de laboribus suis, quod intelligit à temporibus Pascha. 2. in dicto cap. *Decimas* 16. quæstione 1. Nam antea Monachi soluebant decimas non minus, quam laici, vt notat Gloss. in dicto cap. *Ex parte* 1. iuxta cap. *Alia causa* 1. adiuncta Gloss. Ver. *Si minus* 16. quæst. 1. Rebuff. vero dicta quæst. 14. num. 27. & 38. addit Gregorium exemisse Monachos à decimis suorum prædiorum soluendis simpliciter, & sine illa limitatione: *De laboribus suis*, citatque Canonem Gregorij, qui in iure, vel operibus eius non inuenitur. Postmodum vero Paschasius religiosos exemit verbis supra relatis, quæ ambiguitatem tactam facere poterant. At vero attenta relatione, & confirmatione Alexandri, res est clara, dicit enim se cum Adriano eximere quosdam absolute *à decimis soluendis de laboribus suis*, alios vero *tantum à decimis de noualibus, animalibus, & hortis.* Ergo plane declarat, illos priores non tantum quoad noualia, sed absolute quoad omnes terras proprias manibus cultas eximi, siue prius cultæ fuerint, & soluendis decimis assuetæ, siue non, alias nulla esset differentia inter illa duo membra. Et consequenter exponit illa verba *De laboribus*, &c. extendi ad quæcunque prædia propriis laboribus vel sumptibus culta, ac subinde in hoc sensu non fuisse antea 2.

Pars affirmatiua communis & certa.

concessum

concessum priuilegium. Ac denique in c. *Ad Audientiam*, eodem titulo expresse refert priorem interpretationem, & explodit illam. Tandem Innocentius III. in dicto cap. *Nuper* statuit, vt religiosi de terris à modo acquirendis decimas persoluant Ecclesijs, quibus ratione prædiorum antea soluebantur, ergo de terris ante illud decretum acquisitis non tenebantur soluere decimas, licet ratione prædiorum antea soluerentur. Et è contrario etiam nunc non tenentur soluere de noualibus, nam ex illis, vel ratione ipsorum nullis Ecclesijs prius decimæ soluebantur, ergo per illa verba generalia concessa erat exemptio à prædialibus decimis, etiam quoad reale debitum. Atque hoc euidentius locum habet in priuilegijs extra ius concessis religiosis, in quorum fauorem interdum derogatur dictum capit. *Nuper*, interdum additur distributio. *Ab omnibus decimis*, aliquando simpliciter dicitur *à prædialibus decimis*.

3. *Obiectio.* Sed obijci potest cap. *Dudum*, de Priuileg. quatenus ex eo colligitur per priuilegium non soluendi decimas de noualibus, non priuari aliquam Ecclesiam iure, vel possessione exigendi decimas de talibus rebus, nisi hoc ipsum in ipso priuilegio exprimatur, ergo in vniuersum nisi indultum mentionem faciat debiti realis, non eximit ab illo, nec priuat tertium iure suo. Sic etiam in capit. *Dudum*, de decimis per concessionem cuiusdam Ecclesiæ, cuidam hospitali factam, non censetur Episcopus priuari iure decimarum talis Ecclesiæ, quia hoc in litteris non exprimebatur, ergo idem est in præsenti.

Soluitur. Respondetur, casum vtriusque textus esse longe diuersum. Nam in priori sermo est de priuilegio concesso ad non soluendas decimas de noualibus, & declaratur sub tali indulto non comprehendi noualia, à quibus Ecclesia decimas accipiebat prius, quam rumperentur, & excolerentur. Poterat enim prius accipere decimas ex his pascuis, aut lignis talium terrarum, & tunc non censetur Pontifex facere præiudicium Ecclesiæ possidenti, sed solum concedere illa noualia, quæ omnino infructuosa erant Ecclesijs, quia ex vi vocis *noualium*, hæc videtur esse intentio Pontificis, & ita declarata est illa vox in c. *Quid per nouale*, de verbor. significat. At in præsenti cum conceditur absolute exemptio à decimis ex proprijs laboribus, seu (quod idem est) ex prædijs proprijs laboribus, vel sumptibus cultis, comprehenduntur etiam decimæ ex terris prius cultis, & sub possessione Ecclesiæ constitutis quoad decimarum perceptionem, quia verba illa in proprietate hoc totum comprehendunt. Nam ipsa vox, *Decima*, significat aliquid sub iure Ecclesiæ constitutum à quo iure priuilegium liberat, quia implicite saltem fit in eo sufficiens mentio illius iuris. Hinc vero inferunt Couarruuias, & Gutierrez, hanc sententiam intelligendam esse quoad decimas, quatenus communi iure debentur. Nam si alicui deberentur ex talibus prædijs ex particulari priuilegio, vel titulo: tunc illi non præiudicaret tale priuilegium, nisi vel alterius iuris specialis expressam faceret mentionem, vel daretur per verba adeo particularia, vt omnes similes titulos, & exactiones comprehenderet, vt in priuilegijs Religionum fieri nunc solet, quod mihi valde placet. In alio vero capit. *Dudum*, minor est difficultas, quia concedere Ecclesiam, seu illam vnire hospitali, aut monasterio, in rigore non est illi applicare iura Episcopalia illius Ecclesiæ, sed ad summum propria, & parochialia, & ideo nulla ibi erat difficultas, nec similitudo cum nostro casu.

4. *An priuilegium de non soluendis prædialibus decimis extendatur ad noualia.* Secundo vero potest è conuerso dubitari, an priuilegium concessum, *de non soluendis prædialibus decimis*, extendatur ad noualia, post concessum priuilegium culta, vel solum de prædijs vsque ad illud tempus cultis intelligatur. Quidam enim censent non extendendum ad noualia. Ita Rebuffus dicta quæst. 14. num. 29. & 10. refertque Anton. & Socin. Et eum sequitur Gutier. dicto cap. 21. num. 130. Constituunt autem dicti Auctores differentiã inter priuilegium eximens à decimis soluendis ex proprijs laboribus propriorum agrorum, vel absolute eximens à decimis propriorum prædiorum: Nam primum fatentur extendi ad noualia, quod de altero negant. Quocirca loquendo de priuilegijs in iure concessis simpliciter dicendum est, extendi ad noualia, quia in iure non inuenitur priuilegium eximens à prædialibus decimis, nisi cum illa duplici limitatione, *de prædijs proprijs, & de proprijs laboribus, vel expensis*, sed ita concessum extenditur ad noualia, ergo. Atque ita colligitur ex dicto cap. *Ad audientiam*, ibi, *Nam si intelligeremus tantummodo de noualibus*, ergo intelligit etiam de illis, quamuis non solis. Idem argumentum sumitur ex capit. *Ex parte* 1. ibi, *Cæteris vero, vt de noualibus suis*, alijs ergo, id est, quibus priuilegium de proprijs laboribus datum est, tam de noualibus, quam de alijs facta est gratia. Item potest sumi argumentum ex c. *Ex parte* 3. de decimis. Quia ibi dicitur, Parochianis, quibus concessæ sunt decimæ de laboribus terræ parochiæ suæ, concessas etiam esse decimas noualium, ergo similiter religiosis, quibus concessæ sunt decimæ de proprijs laboribus, noualia etiam data intelliguntur. Verum est, textum illum habere obscuriorem intellectum, de quo in capite sequenti.

Prius vero, quam rationẽ reddamus, oportet expendere alteram partem de priuilegio absolute cõcesso de non soluendis decimis prædialibus: Nam si hoc extenditur ad noualia, difficile est, rationem differentiæ reddere. Illi enim Auctores hoc probant, quia hoc priuilegium est odiosum, & restringendum: At idem argumentum procedit de altero: nam etiam est odiosum, vt dictum est. In vtroque ergo non est restrictio facienda vltra verborum proprietatem: vnde quia in noualibus implentur duæ illæ conditiones, nimirum, quod decimæ ipsorum sunt ex agris proprijs (supponimus enim terras illas esse proprias monasterij priuilegiati) & sunt ex proprijs laboribus (nam etiam supponimus proprijs laboribus, & expensis fuisse ruptas) ideo sub illa negatione, non soluendi decimas ex prædijs, & laboribus, euidenter comprehenduntur etiam noualia. At vero hæc ratio procedit in alio priuilegio, *de non soluendis decimis ex proprijs prædijs*, quia etiam noualia sunt propria prædia, & illa negatio est absoluta, ergo omnia prædia comprehendit. Item inter hæc priuilegia solum videtur esse differentia, quod in vno exigitur duplex conditio supra dicta: in altero vero vna tantum, scilicet, quod prædia sint propria, ergo sicut illud extenditur ad omnia prædia, in quibus duplex conditio inuenitur, siue illa sint noualia, siue non, ita & secundum æque vniuersaliter intelligendum est de omnibus prædijs, in quibus illa conditio verificatur, quod scilicet propria sint. 5.

6. *Alia differentia, quæ assignatur.* Assignant vero aliam differentiam, quod quando priuilegium limitatur ad proprios labores, potest paruum detrimentum Ecclesiæ afferre, quia non possunt religiosi magnam terræ partem proprijs laboribus colere, ideoque potest ad noualia extendi, secus vero est de alio priuilegio sine tali limitatione concesso, quia potest magnum præiudicium afferre. Sed hæc differentia non est solida. Primo, quia fieri facile potest, vt prius priuilegium graue præiudicium afferat, si monasterium multa prædia habeat, nam licet religiosi non possint facile proprijs manibus illa colere, possunt tamen facile proprijs sumptibus, quod perinde est: & è contrario aliud priuilegium paruum detrimentum afferet, si monasterium paruam terram habeat: Secundo, quia illud est per accidens, hic autẽ per se loqui-

mur, nam siue in vno, siue in alio priuilegio enormis læsio contingat, alio iure agendum est, ita vt vel soluantur decimæ, vel congrua compositio fiat, iuxta cap. *Suggestum*, de decim. cap. *Quid per nouale*, de verb. sign. & argum. c. penult. de Cleric. non resid. Quapropter verius existimo, vtrumque priuilegium per se extendi ad noualia, quia proprietas verborum vtriusque id requirit, per accidens vero sæpius vni derogari propter enormem læsionem inde subsecutam, quam alteri.

7. *An priuilegia sint solum ad prædia acquisita, an etiam ad acquirenda.*

Tertio dubitari solet, an talia priuilegia limitanda sint ad prædia acquisita, & possessa tempore concessionis, an vero extendantur etiam ad acquirenda. Nam priorem partem affirmat Oldrad. Conf. 268. ex eodem principio, quod tale priuilegium stricte intelligendum est. Item quia res transit cum suo onere. Item quia in decimis non fit extensio ad futurum. capit. *Cum contingat*, cap. *Tua*, 1. §. vltimo, de decimis. Sed contrarium est omnino verum, maxime quando priuilegium est restrictum ad proprios labores, potestque id non obscure colligi ex dicto cap. *Nuper*, de decimis in quantum decernit, *vt de terris amodo acquirendis decimæ ex tunc soluerentur, non obstante prædicto priuilegio*, ergo antea ad terras acquirendas extendebatur, & ex vi illorum verborum tales terræ comprehendebantur. Et ita omnes intelligunt in illo Concilio Lateran. factam esse reuocationem illius priuilegij quoad illam partem, & idcirco in priuilegijs postea concessis, quando extensio fit ad terras acquirendas, additur. *Non obstante capit. Nuper*, &c. Deinde est ad hoc textus fere expressus in cap. *Quia circa*, de Priuileg. vbi interrogatus Pontifex, an Priuilegium Monachi concessum ab Episcopo de retinendis decimis, extendatur ad possessiones acquirendas, respondet affirmando (si priuilegium fuit secundum ius concessum) *Quia indefinite concedendo intellexisse videtur non solum de decimis illius temporis, sed futuris.* Hæc ergo decisio à fortiori procedit in priuilegio Pontificio, quod non dubitatur esse legitimum. Nam rationes, quæ ibi redduntur fortius in Pontifice procedunt. Prima, *cum nihil exceperit, & potuerit excepisse.* Secunda, *quia in beneficijs plenissima est interpretatio adhibenda*, vtique iuxta verborum proprietatem, vnde recte dixit, *plenissima*, quia debent verba integre expleri non addendo limitationem in verbis non contentam, nec necessariam ad æquitatem beneficij. Quæ ratio maxime locum habet in beneficijs supremi Principis iuxta regulam iuris. Tertia ratio, *quia non debet vna, eademque substantia diuerso iure censeri.* Quæ licet non semper cogat, vt sequent. capit. videbimus, est tamen congrua ratio, quando aliæ iuuant. Maxime, quia ex illa colligitur alia, scilicet, *quod indefinita æquiualet vniuersali*, quando est eadem ratio de omnibus, vt ibidem aduertit Henricus in principio, & cum eo Couarr. lib. 1. Var. c. 13. in fine. Accedit tandem, quod priuilegium hoc includit negationem non soluendi decimas, & tunc etiam indefinita transit in vniuersalem, vt ibidem late Couarr. num. 7. Et per hæc satis est responsum fundamentis contrariæ sententię. Quia priuilegium est stricte intelligendum, sed plane, & tunc res transit cum onere, quando priuilegium illud non tollit, hic autem tollit, vt ostensum est. Nec est eadem ratio de præscriptione decimarum, de quibus textus ibi allegati loquuntur, vt in capite sequenti videbimus.

Resoluitur extendi etiam ad prædia acquirenda.

8. *An religiosi eximantur à soluendis decimis prædiorum, quorum non habent proprium dominium.*

Quarto interrogari potest, an ex vi dictorum priuilegiorum eximantur religiosi à soluendis decimis ex prædijs, quorum proprium dominium non habent. Quidam enim distinguunt, quia vel priuilegiũ concedit, vt non soluant religiosi decimas *ex prædijs suis, seu proprijs*: & tunc aiunt, soluendas esse decimas, si prædia non sint propria, etiamsi in Emphyteusim habeantur, vel priuilegium concedit; ne soluant decimas *ex prædijs, seu locis, quæ habent*: & tunc aiunt eximi à soluendis decimis, etiam ex agris conductis, quos ipsi suis manibus, vel sumptibus colunt, quia etiam prædia conducta habentur à conductore, & multo magis bona Emphyteutica. Idemque videri potest dicendum esse, quando forma priuilegij est illa vsitata in iure, *De laboribus, & nutrimentis suis proprijs*, vt habet cap. *Decimas* 16. quæst. 1. vel illa: *Indulsit decimas laborum suorum, quos proprijs manibus, vel sumptibus colunt*, vt habetur in c. *Ex parte* 1. de decimis. Nam si religiosi manibus suis, vel sumptibus colant conductitios agros, reuera illi fructus sunt de laboribus suis proprijs, ergo de illis non debent decimas. Veruntamen hac in re vnum habemus de iure certum, nimirum, si agri sint conducti, licet religiosi eos colant proprijs laboribus, vel sumptibus teneri ad soluendas decimas. Ita enim declarauit Alexand. 3. in cap. *Dilecti*, de decimis, & sumitur etiam ex dicto c. *Ex parte*, vt in vtroque loco notant Panorm. & omnes, & Rebuffus dicta quæst. 14. num. 52. Neque oportet hic alias rationes quærere, præter voluntatem Pontificis, qui noluit illam concessionem amplius extendere: tum ne parochiales Ecclesiæ enormius læderentur, tum ne religiosi in conducendis agris excederent. Hæc autem declaratio solum cadit in hæc priuilegia, quatenus in iure conceduntur, seu quatenus ante Alexandrum III. concessa erant, non enim poterat ipse declarare futura, si verbis distinctis concederentur. Contra illam vero declarationem videtur procedere vltima obiectio facta. Ad quam tacite respondit Panormitan. in dicto capite *Dilecti*, quod licet esset priuilegium simpliciter concessum de decimis non soluendis restringitur contra propriam significationem verborum, vt tertio non inferatur graue præiudicium. Et nihilominus inferius ait, non fuisse illam reuocationem partialem priuilegij, sed declarationem intentionis Pontificis.

Non enim certum est in prædiis conductis.

Panormita. responsio.

9. *Impugnatur prædicta responsio.*

Sed inprimis non videtur vera facti narratio, quia in iure non conceditur religiosis priuilegium simpliciter de decimis non soluendis, sed cum limitationibus multis, vt patet ex verbis citatis. Deinde non videtur esse verum, quod priuilegium restringatur contra propriam verborum significationem, quia hoc est contra naturam priuilegij, vt supra dictum est. Vnde si Pontifex talem declarationem faceret, in rigore potius esset partialis reuocatio, quam interpretatio, vel certe solus ipse posset illam declarationem adhibere, quia ipse nouit intentionem suam, licet fortasse per verba non bene fuerit explicata, quod in præsenti dicere necessarium non est. Vnde existimo ex vi, & proprietate verborum, quæ in iure habentur, priuilegium illud non extendi ad prædia conductitia: Nam in verbis illis Alexand. 3. *Laborum suorum*, subintelligendum videtur *suorum agrorum*, nam subiungitur, *quos proprijs manibus, vel sumptibus colunt*, non enim coluntur labores, sed agri, ergo necesse est, agros subintelligere, quos oportet esse suos, non conductos, vnde cum ibi referat Alexander, talem fuisse concessionem Adriani, in eodem sensu interpretatur priora verba *de laboribus suis*, seu *proprijs*. Et addi præterea potest, labores culturæ tunc maxime dici proprios, quãdo in proprijs agris fiunt, nam quando fiunt in alieno agro, potius videntur alieni, & domini agri venditi, seu locati. Atque hæc tandem videtur esse propria ratio huius declarationis, nimirum, quia per hoc priuilegium eximuntur directe ab onere decimarum personæ, non prædia, nisi ratione personarum, vt notauit Abb. in d. c. *Ex parte*: Et ideo quando prædia sunt aliena, non eximuntur à decimis, etiamsi colantur à personis exemptis, quia sola cultura non sufficit, vt prædia censeantur exempta ratione personarum, si non sint sua. Quod ita etiam declaratur, quia fructus agri culti non sunt proprij ipsius colentis, vel laborum eius, sed sunt maxime fructus ipsius agri, & ideo decima

cima illorum fructuum non potest dici ex propriis laboribus, nisi etiam agri ipsi sint colentium ipsos. Ita ergo verum existimo decimas ex agris conductitiis, etiam in rigore verborum non comprehendi in priuilegiis iure concessis sub prædicta verborum forma.

10. De illa igitur verborum forma, *ne soluant decimas ex propriis fundis, vel ex suis fundis*, à fortiori sequitur sub illa non comprehendi agros conductitios, quia illi reuera non sunt proprij, vel sui. Quod etiam conuincit dictum capit. *Dilecti*. Idem vero censeo dicendum de verbis illis, *non soluant decimas de prædiis, quæ habent*, seu *de bonis possessis, & obtentis*, & similibus: Et hic maxime habet locum doctrina Panormitani, quod Pontifices voluerunt, satisque declararunt verba priuilegiorum istorum, quoad hanc partem esse stricte intelligenda, illa autem verba cum omni proprietate restringuntur ad bona, quæ habentur, vel possidentur, vt propria, non enim dicitur quis habere domum simpliciter, eo quod habeat conductam, sed dicitur habere secundum quid, id est, ad habitandum aliquo tempore, seu habere vsum eius.

11. *An ex bonis Emphyteuticis monasterium debeat decimas.* Maior certe difficultas esse potest de bonis acceptis in Emphyteusim, an si monasterium priuilegiatum aliqua talia habeat, & suis sumptibus colat, ex illis decimas debeat: videtur enim non debere, quia bona emphyteutica simpliciter, & absolute in bonis propriis talis monasterij numerantur iuxta communem existimationem, & loquendi modum. Item contractus emphyteuticus distinctus est à locato, & conducto, vt constat ex iure, sed Pontifex in dicto capit. *Dilecti*, solum excipit agros conductitios, ergo non comprehendit Emphyteuticos, ergo exceptio illa firmat regulam in contrarium, ac subinde tales agri sub priuilegio exemptionis decimarum comprehenduntur. Denique Emphyteuta simpliciter solet vocari dominus agri, qui habet dominium vtile, ergo hoc satis est, vt monasterium, quod est Emphyteuta, dicatur colere agros suos, ergo, &c.

12. In contrarium vero est, quia illi agri sunt alterius habentis dominium directum illorum: nam ille proprietatem eorum habet: vnde monasterium eos colendo, non potest dici proprios agros colere. Maxime, quia verba huius priuilegij sunt stricte intelligenda, in rigore autem, & propriissime Emphyteuta non est dominus iuxta leg. 1. iuncta Glossa vltim. ff. si ager Emphyteuticus petatur. Præterea, si priuilegia illa extendantur ad agros Emphyteuticos, pari ratione extendentur ad agros conductos ad longum tempus. Consequens admittendum non est, ergo: Sequela patet, quia reuera Emphyteusis non est nisi quædam ad longum tempus locatio, & conductio, nam eosdem effectus, & easdem conditiones habet: & conductor longi temporis etiam censetur habere dominium vtile, seu actionem in rem iuxta leg. 1. ff. de superficiebus: & locatio ad longum tempus etiam censetur in iure quædam alienatio iuxta capit. *Nulli*, de reb. Eccles. non alien. cum Glossa in Clement. 1 eod. tit. Quod si hæc non dicitur alienatio nisi large, nec etiam Emphyteusis, & consequenter nec ex parte accipientis est propria acquisitio, est ergo æqualis ratio. Minor vero patet, tum quia consequenter extendetur etiam ad rem locatam ad breue tempus, quia maioris, vel minoris temporis duratio substantiam contractus non mutat: tum maxime, quia Pontifex indefinite loquitur de agris conductitiis, ergo vbi ipse non distinguit, nec distinguere debemus. Maxime, quia illa declaratio est simpliciter fauorabilis, & ad euitandum grauamen, & præiudicium tertij, & ideo restringenda non est. Immo si verba textus attente pensentur, videntur omnes illos contractus comprehendere, in quibus res accipitur ad culturam, & fructus, sine dominio directo, & sub certa pactione, sub qua generalis omnis conductio siue ad longum, siue ad breue tempus, & Emphyteusis comprehenditur: verba textus sunt. *Conduxistis, & recepistis prædia ad formam*, scilicet pensionem, sic autem accipiuntur etiam Emphyteutica bona, seu ad longum tempus conducta argumento capit. *Vestra*, declarato. Quocirca licet res appareat dubia: hæc posterior tutior, & probabilior est, nam est iuri conformior, & quia ex fundamentis eius contraria dissoluuntur facile, & non tanti momenti esse videntur.

Quinta dubitatio esse potest, an Coloni conducentes prædia Religiosorum habentium talia priuilegia, eximantur ipsi à solutione decimarum. In quo si de solis priuilegiis in iure contentis loquamur, resolutio clara est, Colonos non eximi, sed teneri ad soluendas decimas. Ratio est, quia hoc priuilegium expresse conceditur sub illa conditione ex propriis laboribus, & explicatur, necessarium esse, vt propriis manibus, vel expensis prædia colant, vt sæpe dictum est, ergo si per Colonos id faciant, tenentur ipsi Religiosi soluere decimas de illis fructibus, quos ipsi percipiunt, vt expresse declaratur in capitulo, *Li. et*, de decimis, ergo etiam ipsi coloni tenentur soluere decimas illius partis fructuum, qua fruuntur, iuxta capit. *A nobis*, & capit. *Tua*, 2. eodem titulo. Quando vero aliquis censendus sit Colonus, & quomodo inter eum, & dominum integre decimæ soluendæ sint, infra capit. 35. explicabitur. Hoc autem procedit, vt dixi, & indubitatum est, attenta forma priuilegiorum iuris: si tamen forma mutetur, vel augeatur, vt interdum solet, tunc aliter iudicandum erit. Aliquibus enim Religiosis concessum est, vt de suis prædiis, etiamsi per Colonos ea colant, decimas soluere non teneantur. Quo stante priuilegio Coloni ipsi non tenebuntur soluere aliam decimam præter pensionem, quam Religiosis soluunt ratione contractus, non quidem quia Coloni ipsi aliqua ex parte priuilegio illo fruantur, vt statim explicabo, sed quia Religiosi possunt sibi vendicare illam decimam, siue augendo ob eam causam quantitatem pensionis, siue distincte exigendo tantum pro pensione, & tantum pro decima. Quia cum simpliciter sint exempti à decima, eam sibi vsurpare possunt.

13. *Coloni religiosorum non eximi à decimis per hæc priuilegia.* *Ratio assertionis.* *Aliqui religiosi circa hoc habent particulare priuil.*

Et iuxta hæc intelligenda est communis distinctio iuristarum de priuilegio reali, & personali. Dicunt enim si priuilegium detur tantum personæ, & non prædio, tunc ad Colonos non extendi, si vero per priuilegium prædia ipsa eximantur directe, & absolute ab onere decimarum sine alia conditione, vel onere, nisi quod talis Religionis sint, tunc extendi ad conductores. Ita Glossa in Clementina 1. de decimis, verb. *Excolendas*, quam ibi omnes sequuntur, & Abbas in capit. *Ex parte*, 1 de decimis, numero quinto. Non explicant autem dicti Auctores, quando priuilegium hoc censendum sit tantum personæ concessum, quando vero etiam prædio. Solum Panormitanus ait priuilegia in iure contenta tantum personis concedi, & ideo ad Colonos non extendi. Glossa vero illa dicit consideranda esse verba priuilegij: iuxta caput *Porro*, de Priuilegiis. Quatuor ergo modis possunt concipi talia verba. Primus est, ille vsitatus in iure *de propriis*, vel *de agris, quos suis laboribus, vel expensis excolunt*, & tunc res est clara, priuilegium esse personale, vt bene dixit Abbas. Secundus est, si priuilegium dicat, *Eximimus tales Religiosos, & eorum prædia ab onere soluendi decimas*, vt de facto nunc habent aliqua priuilegia. Et tunc sine dubio priuilegium est reale, vt prædicta Glossa expresse de-

14. *Discrimen inter priuilegium reale, & personale.*

se declarat, & verba ipsa præ se ferunt. Tertius modus erit, si priuilegium eximat Religiosos à decimis soluendis de suis prædijs addendo, *siue per se, siue per Colonos illa colant.* Et tunc licet priuilegium videatur directe referri ad personas, tamen quia in fauorem earum simpliciter eximit terras, reale dici potest, & eundem effectum habet, vt mox explicabo. Quartus modus esse potest, si absolute eximatur Religio à debito decimarum prædialium suorum prædiorũ, non addita restrictione, *si ea proprijs laboribus colant,* nec ampliatione *licet per Colonos,* &c. Et tunc Glossa illa sentit priuilegium esse personale, ego vero censeo transire in reale.

15. *Impugnatur discrimen à Glossa assignatum.* Vt autem hæc intelligantur, & probentur, oportet expendere differentiam inter hoc priuilegium, quando est personale, vt reale, quam dicta Glossa assignat. Dicit enim, quando priuilegium est reale, tunc si ager tradatur alijs excolendus, colonos non teneri ad solutionem decimarum, *quia priuileg. o participant,* & sequitur Abbas, *quia fructus capiuntur ex terra priuilegiata.* Sed non existimo, hoc esse verum, nisi sano modo intelligatur, quia priuilegium illud concessum est rebus, seu agris, in ordine ad commodum, & vtilitatem religiosorum, non vero colonorum, nec enim intentio concedentis fuit directe, vel indirecte concedere beneficium aliquod conductoribus, sed locatoribus. Igitur coloni non sunt liberi à decima, nisi quatenus illam compensant, soluendo eam religiosis, vel augendo pensionem, quam soluere obligantur, nisi ipsi religiosi illam remittant ex iusta causa: aliter enim non possunt, quia esset abusus priuilegij, & in virtute darentur Laicis bona Ecclesiæ sine causa, & potestate, ergo coloni non participant priuilegium quoad exemptionem ab onere, sed solum quoad libertatem, vel facultatem soluendi religiosis, & non Ecclesiæ tales decimas. Reale igitur priuilegium in præsenti dicetur illud, per quod agri ita eximuntur, vt quomodocunque colantur, possint religiosi apud se retinere decimas, & non soluere illas Ecclesiæ, nec permittere, vt à colonis soluantur. Personale autem erit, quando conceditur cum onere personali, id est, colendi agros per se, seu suis sumptibus, quia tunc si aliter fiat, non possunt priuilegiati retinere decimas illorum fructuum, quos percipiunt, nec colonos impedire, quo minus pro sua parte Ecclesiæ soluant: Iuxta hanc ergo doctrinam, quam omnino veram censeo, etiam priuilegium tertio modo concessum reale erit, quia per illud eximuntur omnino talia prædia ab onere decimarum Ecclesiæ soluendarum, & applicantur ipsis religiosis, quomodocunque talia prædia excolantur.

16. *Obiectio.* Dices, verba illa posse habere hunc sensum, vt scilicet, religiosi ex vi illorum liberentur ab onere soluendi decimas fructuum, quos percipiunt, qui interdum sunt omnes fructus agri, vt quando illum per se excolunt, interdum pars aliquota, vt quando colunt illum per colonos partiarios, seu pensionarios, & tunc ex altera parte fructuum, quam coloni percipiunt, soluent decimas Ecclesiæ, & sic priuile- *Explicatur.* gium erit personale, non reale. At enim hic sensus erit probabilis, si priuilegium dicat. *Non soluant decimas de fructibus suis,* non solet autem sub hac forma concedi, sed sub hac. *Non soluant de prædijs suis decimas, etiamsi per colonos, &c.* quod perinde est, ac si dicatur, *Non soluant decimas de fructibus prædiorum suorum.* pars autem illa fructuum, quam coloni accipiunt, de prædijs religionis sunt, licet ipsi fructus non sint illius, ergo etiam decima illorum fructuum ad religionem pertinet, quia illi etiam fructus eximuntur ex vi illorum verborum. Et ita priuilegium reale est, quia ex vi illius eximuntur illi fructus ab onere decimæ soluendæ Ecclesiæ, & applicatur religioni, cui per colonos danda est, vel ratione illius pensio augenda. Et reuera si recte pensentur hæc verba: *Eximimus prædia religionis,* vel *eximimus fructus prædiorum religionis,* æquipollentia sunt: at vero idem est eximere personas à solutione decimarum ex fructib. cum illa ampliatione, quod eximere absolute fructus talium prædiorum. Quamuis ergo non repugnet concessionem fieri in priori sensu, & ad illum iudicandum pensanda sint verba priuilegij: tamen iuxta formam verborum à nobis propositam, quam in priuilegijs legimus, sensus declaratus videtur proprius absque ampliatione verborum cum sola propria, & integra illorum significatione.

De vltima vero forma verborum posset esse nonnullum dubium, quia cum non addatur in ea illa ampliatio, *Licet per colonos,* non videtur derogari iuri communi, nam posset illa clausula exponi secundum commune ius. Sed nihilominus censeo ex vi illorum verborum eximi fructus, & prædia, absque illa conditione, *quod proprijs laboribus colantur,* quando Pontifex illam non adhibet, quia quando vult, vt seruetur, solet illam addere, si ergo hic voluisset, expressisset, vt in simili ait Pontifex dicto cap. *Ad audientiam,* de decimis. Item ius commune non statuit quasi positiue, vt Religiosi non eximantur à decimis sine illa conditione, sed solum negatiue in hoc se habet, quia in eo non inuenitur priuilegium, tam absolutum, hoc autem non satis est, vt illa forma dicatur esse contra ius commune, sed esse vltra formam inuentam in iure communi, ergo non est restringenda ad formas iuris communis, quia potius omittendo illam conditionem, satis indicauit Pontifex velle ampliorem concessionem facere. Denique si Pontifex in priuilegio dicat, *Eximimus prædia Religionis,* non addendo restrictionem, nec ampliationem, sed pure, intelligitur absolute eximere prædia, ita vt licet per Colonos colantur, non sint subiecta oneri decimarum, vt dicta Glossa, & Panormitanus fatentur, & ego admitto, dummodo decimæ cedant Religiosis, non ipsis Colonis, ergo idem est, si pure dicat, *Eximimus Religiosos à decimis prædialibus,* quia siue hoc, siue illo modo explicetur, semper intenditur fauor Religiosorum in omnibus illis decimis absolute. Vnde si Religiosi non possunt sibi retinere decimam fructuum, quos percipiunt Coloni, reuera licet proxime videantur Coloni illam soluere, non ipsi, sed Religiosi soluunt, cum sit de prędijs ipsorum, & coloni nihil iuris in illa habeant, at vero Pontifex per illa verba liberat eos ab onere decimarum prædialium pure, & absolute, & sine conditione, ergo dicendum est, per illa verba simpliciter eximi prædia Religiosorum à tali onere, eo ipso, quod illorum sunt, à quocunque nomine illorum colantur. 17. *Vltima forma priuilegiorum supraposita.*

CAPVT XX.

Quibus modis priuilegium non soluendi decimas amittatur.

Tres modi amittendi hoc priuilegium communiter assignantur. Primus est, si priuilegium cedat in enormem læsionem, vel grauamen Ecclesiæ, & personarum, ad quas tales decimæ pertinerent, secluso priuilegio. Ita sumitur ex capit. *Suggestum,* de decimis, vbi Doctores omnes, & Alensis, Sotus, Rebuffus, Couarruuias, & alij locis allegatis. Et ratio est clara, quia non est intentio concedentis, ita grauare Ecclesiam, vt sæpe dicitur in eodem titulo de decimis, aliàs concessio esset iniusta. Interrogari vero solet, an in eo casu amittatur priuilegium ipso iure, aut necessaria sit declaratio, vel reuocatio superioris. De quo puncto videri potest Panormitanus in dicto cap. *Suggestum,* & in cap. *Cum ad hoc,* de Clericis non resident. nu. 8. & in cap. *Quid per nouale,* circa finem, de verbor. significat. Et ibidem Ioannes Andr. 1. *Proponuntur tres modi amittendi hos priuilegium.*

Andr. & Felin. in capitul. *Cum accessissent*, de Constitutionib. Breuiter tamen videtur dicendum, si priuilegiato clare, & euidenter constet de enormi læsione, eo ipso amittere priuilegium in conscientia, & iustitia. Ita Glossa in capitul. *Rescripta*, 25. quæst. 2. verb. *Quod non lædat*, Panorm. & alij, & patet, quia iam illi constat de mente concedentis, & quia priuilegium semper habet intrinsece inclusam illam conditionem, & ideo si à principio eam inuenisset, fuisset nullum, ergo quamprimum impleta fuerit, cessat effectus priuilegij. Denique illa conditio resoluitur quasi in limitatione temporis, datur enim priuilegium, donec enormiter lædat, ergo dato termino cessat, ergo non potest priuilegiatus illo in conscientia vti. Nihilominus tamen in eo casu non poterit Ecclesia exterius cogere Religionem ad decimas soluendas propria auctoritate, sed per superiorem legitimum, quia nullo iure hoc ei conceditur, tunc autem satis est, vt causa decidatur per quemlibet iudicem competentem.

Glos.

2. *Quando enormis læsio clara non est quid agendum.*

Si vero læsionis enormitas clara non est, & necessarium est arbitrium, recurrendum est ad Pontificem tanquam ad priuilegij auctorem, quia eius est interpretari rescriptum suum, vt bene Panormitanus, qui alia citat. Qui etiam addit in eo casu non esse moderandum priuilegium, quia totum extinctum est: Quod verum credo, si res agatur per inferiorem iudicem, quia læsio est manifesta, quia tunc cessauit simpliciter priuilegium, & inferior nec in totum, nec in partem potest illud restaurare. At si agatur coram Pontifice, etiamsi iudicet læsionem esse enormem, potest moderari priuilegium, & non omnino auferre, quia vel non fuit ipso facto nullum, aut licet fuisset, ipse potest illo modo illud innouare. Neque habet vim ratio Panormitani, scilicet, quia non est maior ratio, (inquit) quare magis in vna parte, quam in alia consistat. Sufficiens enim ratio est, quod priuilegium moderatum potest esse iustum, & antea erat iniustum. Et fortasse propter hanc causam dicunt iura, in casu talis læsionis debere Religionem, vel non vti priuilegio, vel compositionem cum alia parte facere, vt patet ex dicto capitulo, *Suggestum*. Quod maxime habet locum, quando enormitas læsionis non est manifesta, vel si sit occasio litium, aut dilationum sub spe obtinendi à Pontifice moderationem, tunc enim melius facient partes inter se componendo.

3. *2. Modus amittendi priuilegium.*

Secundo perditur hoc priuilegium per contrarium vsum soluendi decimas, non obstante priuilegio: Quod alijs priuilegijs commune est, & de hoc in specie traditur in capitul. *Si de terra*, & capitul. *Accedentibus*, de Priuileg. In quibus duobus iuribus est differentia notanda, quia in priori videtur postulari tempus triginta annorum: in posteriori vero quadraginta, vt per contrauentionem hoc priuilegium amittatur: vnde videtur inter eos esse repugnantia. Aliunde autem videtur neutrum tempus esse necessarium, sed vnico actu posse priuilegium amitti, quia per renunciationem amittitur, vt in eisdem iuribus significatur: renunciatio autem vnico actu fieri potest, & ita multi putant priuilegium vnico actu contrario amitti ex capitulo. *Cum accessissent*, de Constitutionib. Sed quicquid sit de alijs priuilegijs, quod alibi tractandum est, de hoc est certum non amitti, nisi tempore legitimo, & sufficienti ad præscriptionem. Vnde considerandum est, duobus modis posse intelligi amitti hoc priuilegium, vno modo directe renunciando illi per voluntariam cessionem, alio modo indirecte, & quasi per consecutionem, quando alius acquirit ius. Hoc ergo priuilegium non amittitur priori modo, sed tantum posteriori, siue hoc sit, quia (vt multi volunt) in hoc priuilegio non habet locum expressa renunciatio, eo quod est in fauorem Ecclesiæ, & Religionis concessum: & consequenter multo minus admittitur tacita renunciatio, siue hoc sit, quia licet tota Religio, cui datum est priuilegium, possit illi renunciare, non tamen priuata domus, persona, aut Prælatus, siue sit, quia iura ita statuunt, vt videlicet non admittatur, nec præsumatur talis renunciatio, donec alia Ecclesia contra Religionem sic priuilegiatam ius stabile acquirat, & hoc plane videtur statui in dictis iuribus. Vnde, quia ad ius illud acquirendum requiritur præscriptio plurium annorum, ideo tot anni necessarij sunt, vt hoc modo priuilegium amittatur. Renunciatio ergo, de qua illa iura loquuntur, non est sola, sed coniuncta præscriptioni alterius partis, & in re non est aliud, quam tacitus consensus in iure alteri dando contra suum priuilegium, qui tacitus consensus nonnisi per plurium annorum cursum præsumitur, vel admittitur.

4. *Non semper idem annorum numerus requisitus ad præscribendum contra Ecclesiam.*

Differentia autem, quæ in numero annorum in illis textibus reperitur, ad varia tempora pertinet, prius enim ad præscriptionem contra Ecclesiam triginta anni sufficiebant, postea vero inductum est, vt quadraginta anni sint necessarij, vt expresse dicitur in capitulo. *Illud*, de Præscript. Et hoc ius nunc seruatur, & aliæ etiam conditiones ad præscriptionem necessariæ seruandæ hic sunt. Et hæc est sententia Glossæ, & Panormitani, & communis in dicto capit. Ex qua obiter colligo, quod si priuilegium non soluendi decimas, non Religioni, nec in fauorem Ecclesiæ, sed priuatæ personæ fuisset concessum, posset breuiori tempore amitti, quatenus contra priuatam personam breuiori tempore præscribitur, immo etiam posset per renunciationem expressam dimitti, quia illa renunciatio non esset contra, sed in fauorem Ecclesiæ: Vnde consequenter habere posset in eo locum tacita renunciatio per actus contrarios, quando autem, vel per quos actus præsumeretur consummata talis renunciatio, ex materia de Priuilegijs petendum est, quia non habet hic specialem doctrinam, sed generalem.

5. *3. Modus amittendi priuilegium.*

Tertius modus perdendi priuilegium est ex conuentione, seu pactione partium. Hunc ponunt Alensis, Angel. & Syluester, supra allegantes caput *Ex multiplici*, de decimis. Sed aduertendum est, conuentionem partium posse antecedere priuilegium, vel subsequi: Quando antecedit ad priuilegium, & priuilegium est conuentioni partium contrarium, quia scilicet vna pars petit priuilegium, vt non seruet pactum, tunc priuilegium à principio est nullum, si in eo non fuit facta mentio prioris conuentionis, quia est subreptitium, & hic est casus dicti capituli. *Ex multiplici*, vnde tunc non reuocatur, nec perditur proprie priuilegium, sed à principio est nullum. At vero quando conuentio subsequitur post priuilegium rite, & valide obtentum, tunc non videtur posse tolli per partium conuentionem, si in fauorem Religionis concessum est, quia tunc illa conuentio ex parte Religionis esset quædam expressa renunciatio, quæ fieri non potest, vt est probabile. Dicendum nihilominus est, tale pactum esse posse validum, & legitimum, & tunc sine dubio amitti, vel limitari priuilegium iuxta conditiones pacti. Probatur, quia talis conuentio non est per se mala: supponimus enim esse liberam ab omni labe simoniæ, neque etiam est vllum ius positiuum, quod talem conuentionem prohibeat, imo in multis casibus ius illam consulit, vt patet ex capitul. *Suggestum*, capitul. *Dilecti*, de decimis, & alioqui potest esse conuentio rationabilis, & vtilis vtrique parti, ergo per illam poterit tolli priuilegium. Neque illa dici potest absoluta, & quasi liberalis renunciatio, de qua obiectio procedit, sed iusta

iusta conuentio, quæ semper intelligitur esse congrua Religioni. Vnde, quia talis conuentio non est contra commune ius soluendi decimas, sed potius secundum illud, ideo non videtur necessaria confirmatio Papæ, vel alterius Prælati, præter illum, qui ordinariam potestatem habet ad similia pacta cum debito modo, & solennitate facienda.

6. *Quartus modus amittendi hoc priuilegium.* Quarto addere possumus, hoc priuilegium amitti per alienationem prædiorum, quæ ab onere soluendi decimas eximebantur virtute priuilegij: intelligo autem, tunc amitti non simpliciter, sed quoad ipsa prædia: Hoc aduerto solum propter distinctionem priuilegij in personale, & reale supra traditam. Vt nimirum intelligatur hoc priuilegium nunquam ita esse reale, vt cum rebus ipsis, seu prædijs transeat, si contingat, illa vendi, aut alio modo à Religione alienari: Nam eo ipso, quod prædium desinit esse sub dominio Religionis, desinit etiam esse exemptum ab onere decimarum. Quia (vt dixi) fauor ille totus fit Religioni, & intuitu eius, non ad commodum alterius, cui tale priuilegium concessum non est, nec etiam potest Religio, cum re etiam exemptionem transferre, licet maxime vellet, tum quia nec ex se habet talem potestatem, nec est illi in priuilegio concessa, tum etiam, quia vel hoc titulo venderet rem carius, & sic venderet priuilegium, quod esset & iniustum, & simoniacum, vel rem daret pro iusto pretio, & priuilegium liberaliter: & hoc & esset dissipatio bonorum Religionis, & vsurpatio alienæ potestatis. Igitur eo ipso, quod res desinit esse sub dominio religionis, desinit esse exempta, sicut si seruo, vel famulo religionis daretur priuilegium exemptionis à decimis, verbi gratia, personalibus, si defineret esse seruus, aut famulus, eo ipso tale priuilegium amitteret. Verum est tamen, quod si religio vnam rem immobilem pro alia commutaret, aut prædium venderet, vt ex pecunia aliud emeret, tunc prædium subrogatum loco alterius, & translatum in dominium religionis, exemptum esset à decimis iuxta tenorem priuilegij. Quod intelligo non solum in his, qui modo gaudent his priuilegijs tam pro bonis acquisitis, quam pro acquirendis, nam tunc res est omnino certa, & per se nota, sed etiam in his, qui post Concil. Lateranens. sub Innocentio III. non habent tale priuilegium pro terris acquirendis. Tum, quia prædium subrogatum loco alterius non est simpliciter acquisitum de nouo, sed subrogatum loco alterius, & ita sapit naturam, & conditionem eius, pro quo subrogatur. Tum etiam, quia illa reuocatio fuit odiosa, & ideo restringenda ad acquisitionem omnino nouam. Tum denique, quia tunc seruari videtur intentio Concilij, scilicet, vt opes Religionis non augeantur cum grauamine Ecclesiæ, cum autem fit illa commutatio, non crescunt opes per se loquendo, neque amplius Ecclesia grauatur moraliter, aut notabiliter, quod solum Concilium considerauit.

CAPVT XXI.

An secundum commune ius decimæ soluendæ sint Ecclesiæ Parochiali?

1. QVoniam hoc decimarum debitum non est immediate ad Deum, sed ad homines intuitu Dei, ideo postquam dictum est de personis, quæ decimas debent, dicendum sequitur de illis, quibus debentur, sed quia personæ illæ semper habent respectum ad locum, seu Ecclesiam aliquam, cui inseruiunt, ideo prius de locis, postea de personis, quibus decimæ soluendæ sunt, dicemus. In priori ergo puncto distinguendum est, quid iure communi debeatur, quid vero alijs titulis excipi possit, ac debeat. Et quoniam diuersa est difficultas de decimis prædialibus, de personalibus prius dicemus. Sitque generalis regula, Personales decimas ex vi iuris communis deberi propriæ parochiæ, in qua quis tenetur ex eodem iure, vel Missas debitis temporibus audire, vel sacramenta recipere, &c. Ita Diuus Thomas dicta quæst. 87. art. 3. ad 2. & ibi omnes, Abulens. in cap. 23. Matth. quæst. 196. Syluest. verb. *Decima*, num. 14. Canonistæ omnes in sequentibus cap. Expresse enim hoc traditum est in cap. *Ad Apostolicæ*, de decimis, & cap. *Significauit*, de Parochijs, & in cap. *Quæsti.* cap. *Statuimus*, cap. *In sacris*, 16. quæst. 1. Et de eisdem decimis est maxime intelligendus textus in cap. *De Decimis*, ibidem. Ratio vero est, quia decimantur in sustentationem eorum, qui spiritualia ministrant, ergo vnusquisque fidelis illi maxime tenetur eas soluere, qui tenetur ei ex officio spirituali ministrare, ergo illi Ecclesiæ debet eas soluere, vbi sacramenta recipit, nam parochus illius Ecclesiæ est proprius sacerdos, & minister eius. *Personales decimas deberi propriæ parochiæ.* *Ratio conclusionis.*

2. *Confirmatur assertio.* Declaratur præterea in hunc modum, quia decimæ personales non sunt onus reale, id est, rei extra personam, sed mere personale, ergo maxime debetur ab ipsa persona ratione ministerij, seu officij, quod circa illam Ecclesiam exercet, ergo illi Ecclesiæ debetur decima personalis, in qua persona ipsa hoc beneficium suscipit. Et eadem ratio probat de Rectore eiusdem Ecclesiæ, quod ei debeantur tales decimæ, quia ipse Rector suo parochiano inseruit, vt à fortiori probat capit. *Nouum*, de decimis in 2. part. illius. Vnde infertur, quod si persona mutet domicilium in aliam parochiam, licet habeat possessionem in alia, decimas personales debet soluere ibi, vbi habet domicilium, quia ibi suscipit Sacramenta, &c. At vero si non mutet domicilium, licet extra suam parochiam laboret, negotietur, aut lucretur, etiam per magnam anni partem, semper soluere debet decimas personales illi Ecclesiæ, vbi habet domicilium, quia ibi per se recipit Diuina, licet ex accidenti contingat ratione absentiæ, & peregrinationis, alibi ea recipere. Quod totum ex dicto cap. *Ad Apostolicæ*, colligitur, & optime confirmatur ex cap. 3. de sepult. nu. 6. Quod si contingat, vnam personam habere duo domicilia in diuersis parochijs, tunc si vnum sit principale, aliud quasi accessorium, priori Ecclesiæ debentur decimæ personales, si vero sint æqualia domicilia, diuiduntur decimæ, vt resoluit Rebuffus supra q. 6. vbi alios similes casus sufficienter prosequitur. Sed non oportet immorari, quia hæ decimæ personales fere sunt omnino sublatæ per consuetudinem, ita vt nullibi soluantur. Vt notauit Panormit. in cap. *Cum homines*, de decimis n. 5. in fine. Si alicubi tamen soluuntur, semper propriæ Ecclesiæ soluuntur, neque legi, alicubi esse consuetudinem, vt persona ex proprijs personalibus lucris decimas soluat extra suam parochiam. *Vide Nauar. consil. 2. de decimis n. 3. cap. 3.*

3. *Si domicilium in vna parochia fuerit, & prædia in alia, cui decima soluenda.* De decimis autem prædialibus est specialis difficultas, quæ inde oritur, quod aliquando contingit, personam habitare in vna parochia, vbi habet domicilium, in alia vero habere prædia, ex quibus percipit fructus. Quod interdum contingit in diuersis Episcopatibus, interdum vero in diuersis parochijs eiusdem Episcopatus: Nam sicut diœceses, & territoria Episcopatuum diuisa olim fuerunt, per localia spatia, quæ suis proprijs terminis clauduntur: ita in vnaquaque diœcesi diuisa fuerunt territoria parochialia, (vt sic dicam) quæ singulis Ecclesijs fuerunt commissa, quæ Ecclesiæ parochiales vocantur, & vnicuique tali Ecclesiæ præficitur sacerdos aliquis tanquam Rector, cui talis Ecclesiæ demandata est cura, omniumque habitantium intra ambitum loci tali Ecclesiæ designatum, & totum illud spatium solet Parochia appellari, vt constat ex toto titulo de Parochiis, & Doctor. ibi in Rub. & ex cap. 1. 13. quæst. 1. vbi Turrecrem. & alij, & ex Syluestr. & aliis verb.

Parochia

Parochia. Facta ergo hac diuisione optime intelligitur, posse aliquem habere domicilium, (id est, suæ stabilis habitationis domum) in territorio vnius Parochiæ, & possessiones, ac fructus in alia parochia eiusdem, vel alterius Episcopatus, & ita habere duas parochias, vnam personæ, quam personalem vocare possumus, aliam prædiorum, quæ prædialis nominetur. Cui ergo parochiæ decimas prædiales soluet? Videri enim potest, quod eas debeat Ecclesiæ domicilijs, quia ibi recipit sacramenta, & omnia ministeria, ratione quorum debet decimas, vt late argumentatur Gratianus in illa quæst. 1. causæ 13. fere per totam. Quam quæstionem adeo difficilem iudicauit Alexander 3. in capit. *Cum sint*, de decimis, vt consuetudinem consulendam esse dixerit, nec aliter illam definierit.

4. Nihilominus dicendum est primo: Ordinario iure decimas prædiales illi Ecclesiæ soluendas esse, in cuius parochia sunt prædia. Hæc est certa, & communis resolutio Diui Thomæ, Abulens. & aliorum Theologorum, Iuristarum, & Summistarum in locis citatis, & explicando iura, ex quibus illa probatur, quæ multa sunt: Inprimis cap. *Cum contingat*, cap. *Cum in tua*, de decimis: Idemque supponitur in cap. *Quoniam*, eod. tit. & cap. vltim. in fine de Parochijs, & optime in cap. vltim. de restit. spoliat. in 6. Ratio vero sumenda est ex ipsamet Ecclesiæ institutione, & Parochiarum diuisione, per eam enim factum est, vt prædia omnia seu terræ sitæ in territorio vniuscuiusque parochialis Ecclesiæ illi applicarentur, vt illi soluerentur decimæ ex omnibus illis terris, quibus ex vi eiusdem communis iuris hoc onus reale impositum est. Hinc ergo fit, vt sicut illæ terræ immutabiliter manent in illo territorio, ita etiam ius illius Ecclesiæ parochialis ad tales decimas immutabile sit ex vi iuris communis, quantumcunque persona habens dominium talium terrarum mutet domicilium suum, seu parochiam, quia in soluendo reali onere non consideratur persona, sed res ipsa, iuxta leg. *Imperatores*, ff. de Publican. & vectigal. Quod autem talis fuerit Ecclesiæ institutio ex allegatis iuribus colligitur. Item ex dicto cap. 1. 13. quæst. 1. Vbi Dionysius Papa sic inquit: *Ecclesias singulas singulis presbyteris dedimus parochias, & cæmeteria eis diuisimus, & vnicuique ius proprium habere statuimus, ita vt nullus alterius Parochiæ terminos aut ius inuadat, sed sit vnusquisque suis terminis contentus.* Quibus verbis satis declarat ius illud fundatum esse in ipso territorio, eique quasi affixum, & hoc est esse onus reale. Quod optime confirmat Concilium Maguntinum in cap. *Si quis Laicus, vel Clericus*, 16. quæstione prima dicens: *Si quis Laicus, vel Clericus, vel vtriusque sexus persona proprietatis suæ loca, vel res alicui dare delegauerit, decimationum prouentum priori Ecclesiæ legitime assignatum inde abstrahere nullam habeat potestatem.* Et quicquid in contrarium tentatum fuerit, declaratur ibidem irritum, & inane, quia semper à possessore terræ poterit decima peti, quia res transit cum onere suo, vt ibi Glossa aduertit: fuit ergo hoc onus impositum ipsis terris, seu proprietatibus. Et idem habetur ex capit. *Ecclesiæ*, & capit. *Quicumque*, eadem causa, & quæst.

[Margin: ...rædiales ...cimæ sol- ...ndæ vbi ...nt prædia. — Glos.]

5. Fuitque hæc institutio magna ratione facta in hunc modum, vt iura Ecclesiarum, quoad fieri posset, firma, & immutabilia permanerent. Nam si prædiorum iura transferrentur cum personis, infinita esset confusio, cum personæ ipsæ quotidie mutentur, vel prædia in hoc territorio existentia vendantur, donentur, aut legentur hominibus in alia diœcesi, vel parochia degentibus, vnde fieret, vt proprietates Ecclesiarum essent permistæ, nam hodie ad hanc, cras ad illam Ecclesiam pertinerent. Quam rationem attigit Alexand. 3. in dicto capit. *Cum sint homines*, dicens: *Difficile nimis videtur, quod vna Ecclesia in Episcopatu alterius accipiat decimas, cum ex hoc Episcopatuum fines confundi non immerito viderentur.* Vbi licet de solis Episcopatibus loquatur, in quibus illud inconueniens maius est, & clarius cernitur, tamen etiam habet locum in Parochijs, vt aperte supponitur in cap. *Super eo*, de Parochijs, & in cap. *Licet*, 16. quæst. 3. & iuuat cap. *Quicumque*, ibidem & cap. 9. de Reformat. Concilij Trident. sess. 14. & optime in sess. 24. c. 13. in fine.

[Margin: Conuenientia huius rei.]

Nec vero per hanc institutionem aliqua iniuria fit illi Ecclesiæ, quæ sacramenta ministrat personis habentibus prædia in alijs Ecclesijs: tum quia ius Ecclesiarum æquale est per se loquendo, & per accidens est, quod huic Ecclesiæ hoc incommodum contingat, potuisset enim etiam alteri accidere, & poterit cursu temporis commutari: Tum etiam, quia vnicuique Ecclesiæ semper manent integra ex vi communis iuris sua prædia, quorum decimæ visæ sunt sufficere ad Clericorum sustentationem. Quod ergo in aliqua crescat numerus parochianorum sine augmento prædialium decimarum, non est inconueniens. Tum quia iam supponitur ius naturale impletum per congruam sustentationem, tum etiam, quia sæpe augetur ille numerus personarum ex pauperibus, quia nullibi habent prædia: quid ergo refert, quod augeatur ex aliquibus habentibus ea in alio territorio: Tum denique, quia semper hi parochiani aliquid conferunt, vel ex decimis personalibus, vel ex oblationibus, & quotidianis contributionibus, quæ solent esse maiores, quando Parochiani diuites sunt, etiamsi in alijs Ecclesijs prædia sua possideant. Accedit tandem, quod humanæ leges considerant id, quod frequentius accidit, frequentius autem accidit, vt domini prædiorum parochiani sint illius Ecclesiæ, in cuius territorio prædia existunt, quod autem in hoc contingat mutatio, rarum est, & accidentarium, nec debet præiudicium afferre ipsi Ecclesiæ parochiali, quia ipsa parata est de se administrare eis sacramenta, si in suis fundis habitare voluerint. 6.

[Margin: Per hoc nulli parochiæ fit iniuria. — Rebuffus q. 5. n. 19. q. 6. n. 11. q. 14. n. 39.]

Superest vero videndum, quid dicendum sit in quæstione simili de decimis ex fructibus, & fætibus pecorum, quas supra mistas appellari diximus. Est enim quædam differentia inter has, & præcedentes, quod res illæ, seu animalia, vnde producuntur, non sunt immobilia, sicut sunt prædia, vnde fit, vt interdum intra propriam Parochiam domini sui fructificent, interdum extra illam. Quando ergo intra illam habitant, & ibi producunt fructus suos, clarum est eorum decimas Ecclesiæ parochiali ipsiusmet dominij esse reddendas, quia tunc & persona, & res fructiferæ ibi permanentem habitationem habent. Contingit autem, vt hæc animalia, vt oues, verbi gratia, in hyeme in vno loco pascantur, & maneant longe ab Ecclesia Parochiali, immo interdum etiam à diœcesi, & prouincia, in æstate vero ad propriam habitationem reducantur. Tunc ergo difficultas est, an sequantur conditionem personalium, vel prædialium decimarum, & consequenter an tales decimæ soluendæ sint, vbi fructus percipiuntur, vel vbi dominus fructuum recipit sacramenta. Et ratio dubij est primo, quia iura nihil in hoc casu de his decimis disponunt, dictum enim caput *Ad Apostolica*, solum distinguit de personalibus decimis messium, ac fructuum arborum, de his vero mistis nihil dicit, nec in alio textu disponitur, quem ego viderim: Nam capitul. *Commissum*, quod adduci solet, non agit de animalibus, sed de pascuis, quorum decimæ, etiam prædiales sunt, vt constat. Secundo, quia hæ decimæ sunt mistæ, & ideo non apparet, cuius extremi naturam sequantur: nam personalibus multum assimilantur in hoc, quod ex homi- 7.

[Margin: Quid in simili casu sentiendum de decimis mistis. — Ratio dubitandi.]

num industria maxime pendere videntur: prædialibus vero in hoc, quod immediate non ex lucris actionum, sed ex fructibus rerum possessarum ab homine proueniunt.

8. *Resoluitur quæstio.* In hoc puncto communis resolutio est, in eo casu diuidendas esse decimas, & pro rata temporis vnicuique Ecclesiæ partem fructuum esse reddendam, ita vt si per totum dimidium annum in alia Ecclesia oues habuerunt pascua, illi dimidia pars decimarum soluatur, alia vero dimidia detur propriæ Ecclesiæ ipsius personæ, si in ea per alium dimidium annum commorantur, & pascuntur, quod si in alia tertia Ecclesia per aliquam notabilem partem anni, verbi gratia, quartam depastæ sunt oues, illi etiam sua pars proportionalis detur, & diminuatur alteri, in qua temporis etiam diminutio facta est. Ratio est, quia hæ decimæ simpliciter sunt prædiales, & in Canonibus sub illis comprehenduntur, vt in principio huius materiæ ostendimus, & ideo illarum naturam, & legem sequuntur. Et potest confirmari, quia decimæ pascuorum debentur Ecclesiæ prædiali, argument. dicti cap. *Commissum*, ergo quando hæc pecora aluntur ex prædijs parochiæ alicuius, illi debentur decimæ ex fructibus pecorum pro rata temporis. *Glos.* Ita tenet Glossa in dicto capitulo, *Ad Apostolicæ*, quam ibi Doctores sequuntur, & Diuus Thomas secunda secundæ, quæstione octuagesima septima, articulo tertio, ad secundam. Et ibidem Sot. & alij. Alensis tertiæ partis quæstione quinquagesima prima, Membro quarto, articulo quarto, in fine, Rebuffus dicta quæstione sexta, numero vigesimo quinto, & sequentibus. Hæcque sententia in praxi sequenda est, nisi consuetudo aliud exposcat, vt mox dicemus. Minus tamen certa est, quam altera, de decimis prædialibus, quia non est omnino certum, has mistas regulandas esse per iura prædialium. *Nauarri opinio.* Vnde alij dicunt, quando dominus ouium domicilium habet in Ecclesia, in qua oues numquam pascuntur, sed in alia, vel alijs, vnam partem fructuum dandam esse Ecclesiæ domicilij, alias vero partes Ecclesiæ, vel Ecclesijs, vbi sunt pascua: quia vt personalis est hæc decima sequitur personam, vt prædialis prædia. Ita indicat Nauarrus Consilio primo, de decimis, numero decimo. Quia tamen verius est has decimas simpliciter censeri prædiales, ideo communis opinio probabilior est.

9. *Aliqua notatu digna.* Nonnulla vero occurrunt aduertenda. Primum in his mutationibus gregum ab vno loco in alium distantem solere multum temporis in itinere consumi, quod tamen non consideratur, sed solum illi termini, in quibus habitatio, & quasi domicilium per plures menses figitur. Tum quia pascua itineris respectu singularum Parochiarum in itinere occurrentium sunt parui momenti, & moraliter fieri non potest, vt inter omnes diuidantur decimæ cum proportione, vt notat Nauarrus supra, numero tertio. Tum etiam, quia personæ peregrinantes non tenentur soluere aliquam personalem decimam in Parochijs, per quas transeunt, licet ibi sacramenta percipiant, sed solum vbi domicilium habent, vel si nullibi habeant omnino fixum, vbi diutius permanent, & quasi domicilium ponunt. Est item vlterius considerandum in ipsamet prouincia, vbi oues, verbi gratia, pascuntur per totam hyemem, vel æstatem, sæpe non permanere in eadem parochia per totum tempus veris, sed per varias discurrere, vnum mensem in vna, & alium in alia tentoria figendo, interdum etiam in diuersis Episcopatibus: Et tunc difficile erit, distributionem decimarum facere, ideoque iudicio prudentis existimo relinquendum, vel consuetudini, vt infra dicam.

10. Præterea considerandum etiam est, interdum solere contingere, vt greges armentorum pascantur in prædijs vnius Parochiæ, accubent vero in alia parochia, in qua habent quasi domicilium, seu habitationem. *Quando greges in vna parochia pascuntur, & in alia accubant, cui decima debeantur.* Et tunc Diuus Thomas cum Alense, quos Soto sequitur, dixit magis deberi decimam Ecclesiæ prædiali, quia fructus gregis ex agris proueniunt. At vero citata Glossa, quam ibi sequitur Henric. Bohic. & Rebuffus supra putant, tunc etiam esse diuidendas decimas. *Aliorum probabilis opinio.* Et videtur hoc probabile, quia hæ decimæ, vt dictum est, prædiales sunt, id ergo, quod hic tanquam prædium reputatur, sunt ipsa animalia, ergo sicut decima prædij debetur, vbi est prædium, ita hæ decimæ vbi sunt animalia. Dicuntur autem proprie esse non minus, vbi degunt, & iacent, quam vbi pascuntur: Et induci potest, quod I.C. ait in l. *Si plures*, ff. Arborum furtim cæsarum, in vltimis verbis, *Si radicibus vicini arbor alatur, tamen eius est, in cuius fundo origo eius fuerit.* Ita enim per quandam accommodationem, vbi oues iacent, & dormiunt, ibi quodam modo radices figunt, ibique nutriuntur, & ab inclementijs Cœli proteguntur, ergo ea ratione dicentur saltem ex parte illius territorij esse, & ea ratione pertinere ad ius illius Ecclesiæ quoad partem decimarum, licet altera debeatur Ecclesiæ prædiali propter rationem D.Thom.

11. Denique interdum potest contingere, vt oues neque pascantur, neque habitent per vllam partem anni in Ecclesia Parochiali sui Domini, sed in alijs, & tunc nulla pars decimarum videtur deberi tali Ecclesiæ Parochiali, sed diuidendas esse cum proportione inter alias Ecclesias, in quarum Parochijs vel pascuntur, vel iacent. Nauarrus autem vult, semper esse soluendam saltem partem quartam Ecclesiæ Parochiali, quia putat has decimas reputandas esse personales aliqua ex parte. Sed illud prius videtur verius, præsertim, quia nulla ratio illius quotæ, seu quartæ partis reddi potest, magis quam sextæ, vel octauæ, quia nec ex debito personæ, nec ex quantitate temporis reddi potest. Igitur sequenda est regula prædialium decimarum, & applicanda cum proportione ad tempus pascuæ, vel habitationum ouium, semper tamen est consulenda consuetudo, vt generaliter nunc exponemus.

CAPVT XXII.

De consuetudine soluendi decimas in aliena parochia.

SVpponendum inprimis est, contra supradictum ius consuetudine introduci, ac præscribi posse, vt decimæ prædiales non in Ecclesia, vbi est prædium, sed in alia Parochiali persoluantur. 1. *Consuetudo ne potest introduci contrarium.* Hæc est sententia Diui Thomæ, & omnium, quos supra retuli, & certa ex responsis Pontificum in capitul. *Ad Apostolicæ*, & capitul. *Cum sint homines*, de decimis, & colligitur ex capitul. *Ad aures*, de Præscript. & capitul. 1. de Præscript. in 6. Et ratio est, quia consuetudo habet vim derogandi ordinario iuri positiuo: Item, quia inducit præscriptionem, per quam etiam iura, & dominia mutari solent, ita disponente ipsomet iure vt dominia, & iura rerum certa permaneant, vt in materia de Præscriptionibus latius tractatur.

2. *Quantum temporis requiratur ad hoc ius.* Difficultas vero est in explicando, quantum temporis necessarium sit, vt consuetudo tribuat hoc ius. Multorum enim resolutio est, decennium sufficere, tradit Panormitanus in dicto capitulo, *Cum sint homines*, in fine. Quem sequitur Couarruuias dicto capitulo decimo septimo, numero octauo, §.

Quarto,

Glos. *Quarto*, Gutierrez dicto capit. 21. num. 58. Fundamentum eorum est, quia in consuetudinibus, quæ non sunt contra ius, sed præter ius sufficit diuturnum tempus, quod decennium esse censetur ad ius præscriptionis acquirendum, iuxta doctrinam communiter receptam ex Glossa in capit. vltim. de consuetud. in 6. sed hæc consuetudo non est contra ius, sed præter ius, vel potius est ipsius iuris interpretatio, quia nullum est ius, quod absolute prohibeat prædiales decimas solui Ecclesiæ Parochiali domini prædij, sed potius ipsum ius dicit, obscuram esse controuersiam inter vtramque Ecclesiam Parochialem, & prædialem, quando sunt distinctæ, & ideo consuetudinem esse seruandam, ergo. Potest etiam ad hoc ponderari dictum cap. *Ad Apostolica*, ibi, *Tu eligas in hoc, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noueris obseruatum.* Nam consuetudo tunc dicitur *diu* durasse, quando per decennium durauit, iuxta Gloss. in l. *De quibus*, verb. *Inueterata*, ff. de legit. & quæ allegant tam illi, quam Panorm. supra, ergo.

Glos.

3. *Præcedens opinio impugnatur.* Contra hanc vero sententiam obijci potest, quia hæc consuetudo potius est contra ius, ergo vt per eam inducatur præscriptio, necessarium est tempus quadraginta annorum, iuxta sententiam dictorum Auctorum: quæ satis communis est cum Gloss. in cap. fin. de consuet. Antecedens expresse asseritur à Glossa in dicto capit. *Cum sint homines*, verb. *Ad consuetudinem*, ibi, *per quam iuri communi præiudicatur.* Et in cap. *Ad Apostolicæ*, verb. *Consuetudo*, dum ait, *ius commune in promptu esse, quod illi Ecclesiæ debent dari hæ decimæ, in cuius territorio sunt prædia*, & certe omnia, quæ pro assertione adduximus, videntur hoc conuincere. Nam in dicto cap. *Cum contingat*, *Perceptionem decimarum, ad Parochiales Ecclesias de iure contingere*, & erat sermo aperte de prædialibus, & de parochia, vbi prædia sunt, nam inde concluditur, decimas noualium eodem communi iure ad illam Ecclesiam pertinere, in cuius territorio noualia fuerint. Idem probat c. *Cum in tua*, ibi, *Ad quas de iure communi spectat perceptio decimarum.*

Glos.

4. Dicetur fortasse, hæc, & similia iura ordinare quidem, vt prædiales decimæ dentur Ecclesiæ territorij, non tamen prohibere, quin alteri parochiali dari possint. Nam potius dictum cap. *Cum sint homines*, & cap. *Ad Apostolicæ*, de Ecclesia parochiali generatim loquuntur, possuntque intelligi vel de parochiali personæ, vel de parochiali prædij: Alia vero iura intelligi poterunt indefinite, seu absque præiudicio alterius Ecclesiæ, vt scilicet tales decimæ dandæ sint Ecclesiæ talis prædij: nisi alia habeat maius ius, vt aperte additur in capit. *Cum contingat.* Contra hoc vero instatur primo, quia ius non solum disponit affirmatiue (vt sic dicam) quod Ecclesiæ prædiali dentur decimæ, sed etiam priuatiue, quia expresse prohibet, ne tales possessiones ita possint alteri Ecclesiæ applicari, vt altera priuetur decimis suis, vt patet ex cap. *Si quis Laicus, vel Clericus*, 16. quæst. 1. & expressius ex seq. *Ecclesiæ antiquitus constitutæ, nec decimis nec vlla possessione priuentur, ita vt nouis oratorijs tribuantur.* Quod plane intelligitur de Capellis etiam intra eandem parochiam erectis, ergo à fortiori tribui prohibet extraneis Ecclesijs. Et idem habetur in c. *Quicumque*, ibid. Item in cap. 1. 13. quæst. 1. ita diuiduntur iura parochialium Ecclesiarum per territoria, *vt nullus* (dicitur ibi) *alterius parochiæ terminos, aut ius inuadat*, scilicet, nullus presbyter parochialis, ergo recipere decimas ex terminis alterius parochiæ, plane est contra hoc commune ius. Tandem in cap. vlt. de Restitut. Spoli. in 6. dicitur, Præsumi, eos decimas iniuste occupare, qui eas exigunt ex prædijs in aliena parochia constitutis: hæc autem præsumptio in hoc fundatur, quod illa exactio est contra ius commune, vnde consequenter subiungitur. *Sitque manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de iure communi ad eandem Ecclesiam pertinere*, quo modo dici poterat clarius contrarium hoc esse contra commune ius? Deinde non refert limitatio illa, nisi consuetudo, &c. nam eodem modo non soluere decimas est contra ius commune cum illa limitatione, vt supra dictum est, & nihilominus illud, simpliciter est contra ius commune.

5. *Alia responsio.* Aliter vero responderi potest, aliud esse, considerare ius introductum ab Ecclesia post diuisionem parochiarum: aliud, primæuum ius ipsarum decimarum secundum se, quod maxime connaturale institutioni decimarum dici potest: Nam loquendo de priori iure, negari non potest, quin hæc consuetudo contraria sit iuri communi, vt videntur conuincere, quæ adduximus. At vero considerando primæuum ius, consuetudo illa non est iuri contraria, sed potius per illam redditur ad ius proprium, & quasi intrinsecum ipsis decimis. Quia iuxta illam consuetudinem soluuntur proprijs ministris Sacramentorum, propter quos illæ primum institutæ sunt, & præceptæ, & ideo talis consuetudo non dicitur simpliciter contra ius, ac subinde ad illam sufficit decem annorum tempus.

6. Contra hoc vero obijcio ex capit. *Accedentibus*, de Priuil. ibi enim postulatur tempus quadraginta annorum, vt vna regularis Ecclesia contra aliam præscribat in perceptione decimarum à Religiosis priuilegiatis, qui tanto tempore sub priuilegio vsi non fuerunt, vt supra expendimus, quia talis consuetudo censetur esse contra ius Ecclesiæ, & necessarium erit tempus quadraginta annorum, vt Ecclesia parochialis, seu personalis (vt sic dicam) contra Ecclesiam prædialem præscribat. Probatur consequentia, quia vel per Ecclesiasticum ius intelligimus ius facti (vt sic me explicem) id est, facultatem illam, quam vnaquæque Ecclesia habet ad recipiendas, & exigendas, vel retinendas decimas virtute alicuius concessionis, priuilegij, aut consuetudinis, ita vt idem sit dicere contra ius Ecclesiæ, quod contra dominium, vel quasi dominium Ecclesiasticum: & sic non minus, immo quodam modo magis est dominium Ecclesiasticum, quod habet vnaquæque Ecclesia parochialis ad decimas prædiales sui territorij, quam quod habet monasterium priuilegiatum ad retinendas decimas suarum terrarum, aut Ecclesiarum sibi vnitarum, quia vtrumque ius est legitimum, & vera facultas moralis dominio æquiualens, & prius est ex iure communi, posterius ex priuilegio, ergo quoad hoc procedit æquiparatio. Nam si ad præscribendum contra ius illud ex priuilegio conueniens tempus quadraginta annorum necessarium est, multo magis ad præscribendum contra istud ius competens iuri communi, quod non minus Ecclesiasticum est. Vel per Ecclesiasticum ius intelligimus legale per Ecclesiam introductum, quod nil differt à præcepto Ecclesiastico, & sic proprius est consuetudo contra ius Ecclesiasticum in nostro casu, quam in casu cap. *Accedentibus*, nam casus hic est proxime contra ordinariam legem, & vniuersale præceptum Ecclesiæ: & ita in rigore opinio, quam dicti Auctores supponunt, scilicet, necessarium esse tempus quadraginta annorum ad derogandũ communi iuri Ecclesiastico, magis procedit in nostro casu, quam in alio, vbi agitur contra priuilegium, quod minus proprie vocatur ius in hoc sensu. Et quamuis verum sit, incertam esse illam opinionem de necessitate temporis quadraginta annorum, vt consuetudo præualeat contra legem Ecclesiæ, & fortasse opposita sit probabilior, tamen reuera in præsenti consuetudo magis est contra ius facti, quam legis, & solum in vi præscriptionis confert, aut tollit ius Ecclesiæ, de qua certum est, postulare tempus quadraginta annorum, vt supra dictum est, & constat ex cap. *Auditis*, de Præscript. & ex cap. 3. de consuet. in 6.

7. *Probabilius est tempus 40 annorum necessarium esse ad hanc præscriptionem.* Quapropter mihi probabilius videtur necessarium esse tempus quadraginta annorum, vt hæc consuetudo conferat Ecclesiæ parochiali vnius personæ ius ad decimas prædiorum existentium in alia parochia, quia oportet, vt fit præscriptio contra Ecclesiam, quæ minori tempore non fit, quod etiamsi consideretur, vt est contra legem Ecclesiæ, falsum est per illam consuetudinem rediri ad aliquod antiquius ius, numquam enim fuit in Ecclesia lex contraria, sed solum aliquando non fuit in Ecclesia materia huius legis. Quando enim in singulis diœcesibus non erant diuisæ parochiæ, non poterat circa terminos, vel prædia earum propria lex constitui, tamen eo modo, quo poterat, eadem lex vigebat: Quia tunc vnusquisque Episcopatus totus erat veluti vna parochia, & ideo interdum ita appellatur, vt patet ex Canon. 14. Apostol. & cap. *Ad Apostolica*, de decim. & in cap. *Apostolicæ*, de donation. Et inter diœceses ipsas eadem lex semper fuit seruata, vt ex allegatis iuribus constat. Denique in cap. *Ad aures*, de Præscrip. aperte supponi videtur, quadragennalem præscriptionem in hoc casu esse necessariam, & in cap. 1. de Præscrip. in 6. ad similes præscriptiones inter diuersas diœceses, idem tempus cum titulo postulatur, vel tempus immemoriale sine titulo.

8. Quare non video, quomodo sententia Abbatis posit defendi nisi in eo casu, in quo dubium esset de ipsomet prædio, ad quam illarum Ecclesiarum pertineret, tunc enim ipsummet ius commune esset dubium pro vtraque Ecclesia, & ibi posset decennalis præscriptio deseruire. Et in eo casu videntur aperte loqui Couar. & Gutier. Nam Couar. paulo superius nu. 7. nobiscum sentit in casu proprio, quem *Occurritur contrariæ sententiæ fundamento.* tractamus. Fundamentum vero contrariæ sententię expeditum iam est. Ponderatio autem illius particulæ *Diu*, in dicto cap. *Ad Apostolicæ*, parui momenti est: eadem enim vox habetur in dicto cap. *Accedentibus*, & non significat tempus decem annorum, nec aliquod tempus certum. Illa ergo vox solum ponitur ad declarandum, illam consuetudinem non debere esse minorem decem annorum, non vero vt tempus decem annorum semper ad illam sufficiat, interdum enim decem, interdum viginti, aliquando plures anni requiruntur iuxta diuersas materias, & personas. Ex illa ergo particula solum colligitur, ex vi illius textus esse necessariam consuetudinem longi temporis, quantum vero tempus necessarium sit in illo ordine, ibi non declaratur, sed ex alijs iuribus colligitur esse quadraginta annorum, vt ostensum est.

9. *Consuetudo hæc non extenditur ad noualia antea non possessa.* Addendum vero est circa hanc consuetudinem, illam non extendi ad noualia antea nullo modo possessa. Itaque licet vna parochia consueuerit per longissimum tempus exigere decimas à prædijs, quæ coli consueuerunt in alia parochia: & in hac nunc denuo excolantur, & seminentur, vel plantentur agri inculti, non extenditur ad illos ius prioris Ecclesiæ, nec poterit ex illis noualibus decimas exigere. Hæc sententia communis est, & in hoc sensu dici solet, præscriptionem non extendi ad furem, & ita tenet Rebuffus dicta quæst. 14. à num. 9. vbi docte, & late per varios casus hanc materiam explicat. Idem Couarr. dicto cap. 17. num. 13. Gutier. dicto cap. 21. num. 78. & sequentibus. Et probatur bene ex *Glos.* cap. *Cum contingat*, de decim. vbi Glossa, verb. *Noualium*, & omnes notant. Item ex cap. *Tua*, §. *nec*, eod. vbi additur, *in talibus non esse extendendam licentiam, sed potius restringendam.* Ratio etiam est clara, quia præscriptio supponit possessionem, & per vsum, & consuetudinem acquiritur, sed in eo casu Ecclesia, quæ præscripsit prædiales decimas, non possedit vnquam terras syluestres, & incultas, nec vsum habuit aliquid ab eis percipiendi, ergo non potuit præscribere decimam, quæ postea de nouo debetur ex nouis fructibus. Confirmatur, quia præscriptio in aliena parochia non extenditur ab vno prædio ad aliud, sed potest esse circa vnum prædium, & non circa aliud, etiam ex prædijs cultis, vt plane supponitur in c. *Cum in tua*, de decimis. Ex illa ratione, quod non plus præscribitur, quam possideatur, & vsu capiatur, ergo à fortiori idem erit de prædijs incultis, illa ergo noualia non sunt præscripta: ideoque iure communi debentur illi Ecclesiæ, in cuius territorio sunt, iuxta cap. *Quoniam*, de decim. & dictum cap. *Cum contingat*.

Et propterea addidi, hanc præscriptionem non extendi ad noualia, *antea nullo modo possessa*. Nam si agri inculti antea possidebantur, & ex herba, vel lignis, vel pastu illorum aliquæ decimæ accipiebantur, tunc licet postea denouo excolantur, & crescant decimæ, ad omnes illas extenditur præscriptio, quia nec possessio, nec vsus deest, & aliæ conditiones supponuntur, & videtur casus expressus in cap. *Dudum*, de Priuil. Iuuat c. 2. §. 1. de decimis in 6. Nec varietas in fructibus, seu decimis obstat, quia præscriptio per se primo est realis circa terram ipsam, seu fundum, & ideo quicquid fructificet, præscribenti fructificat quoad decimam. Sicut si in eodem prædio culto ab antiquo in seminatione grani, & ita præscripto, postea plantetur vinea, etiam extenditur præscriptio ad decimam vini, quia illa varietas accidentalis est, & per se attenditur præscriptio terræ, vt à paritate rationis probatur aperte ex c. *Commissum*, de decimis, ibi. *Et sicut de pascuis olim decima persoluebantur, ita nunc de eisdem ad frugum fertilitatem translatis decimas volumus absque diminutione persolui:* vt ibi notat Glossa verb. *Pascuis*, & latius Auctores citati prosequuntur, & Couar. etiam in Practic. capit. 37. num. 5. & idem censent dicti Auctores esse, quando præscriptio cadit in fundum, qui simpliciter censetur vnus, quia certis terminis clauditur, & tanquam vnus, & indiuisibilis possidetur, tunc enim licet antea non coleretur in omnibus partibus suis: & in aliquibus earum postea fiant noualia, ad illa extenditur præscriptio, quia totus simpliciter censetur possessus, licet per partes, vt late Rebuffus supra à numer. 20. & Gutierrez à numero 101. 10. *Quid facit. dum si agri inculti antea possidebantur.* *Glos.*

Tandem addo, hæc, quæ de consuetudine circa prædiales decimas dicta sunt, cum proportione habere locum in mistis, quia illæ etiam inter prædiales computantur, & in omnibus, quoad fieri potest, illas imitantur. Immo, quia in his non est tam expressum ius, ideo fere omnes Auctores docent, in eis seruandam esse receptam consuetudinem: estque aliunde maior necessitas, quia res illæ, vnde percipiuntur hi fructus, non habent ita firmam sedem, & radicem, sicut prædia, & arbores, & ideo facile potest prædialis Ecclesia (vt sic dicam) mutari, aut multiplicari: ex quo oriuntur varij casus, qui non possunt melius, quam consuetudine terminari, vt ex supra dictis constare potest. Quapropter in his decimis mistis, & in casibus dubijs supra tractatis circa diuisionem talium decimarum admitti facile potest, sufficere consuetudinem decem annorum ad præscribendum, & acquirendum ius, quia non est tam clare contra ius commune, & ita non est certum, talem consuetudinem esse contra aliquam Ecclesiam, quia nulla est, quæ ex vi iuris communis habeat certum ius in casibus prædictis. 11. *Decimæ mistæ eodem modo procedunt, quo prædiales quoad consuetudinem.*

CAPVT

CAPVT XXIII.

De priuilegio, vt extra propriam parochiam decimæ soluantur.

1. EX dictis in superioribus hanc generalem assertionem statuere possumus. Priuilegio concedi posse, vt prædiales decimæ non soluantur Ecclesiæ parochiali illius territorij, in quo sunt prædia, sed vel alicui Ecclesiæ alterius territorij, vel alteri non parochiali, in eodem territorio existenti. Conclusio est certa apud omnes, & ex supra dictis satis nota. Nam ostensum est supremam potestatem dispensandi decimas, omnesque Ecclesiasticos redditus esse in summo Pontifice, ac subinde posse priuilegia concedere ad retinendas, seu non soluendas decimas, eadem ergo ratione potest priuilegia concedere vni loco sacro, vt decimas accipiat, licet de iure

Obiectioni occurritur. communi ei non debebantur. Dices, non posse hoc fieri, quin alter locus, cui iure debebantur, illis priuetur, hoc autem contra iustitiam videri. Respondetur, semper supponendum esse, Ecclesiam illam, ad quam iure ordinario, vel etiam consuetudine decimæ illæ pertinebant, non priuari occasione talis priuilegij congrua sustentatione ministrorum, & omnium onerum suorum, alias argumentum concludi, priuilegium fore iniustum, & contra naturale ius, & quoad illam partem non valere. At vero quando Ecclesiæ relinquuntur sufficientes redditus, non est contra iustitiam, partem decimarum applicare alteri, vt supra ostensum est, quia illa solum est dispensatio in iure humano, & quia talis Ecclesia non habet absolutum dominium talium decimarum, sed pendens à iusta Pontificis dispensatione.

2. Duas autem partes in assertione distinximus: Vna est de applicatione decimarum ad Ecclesias alterius territorij, siue parochiales, siue non parochiales: Altera est ad Ecclesias eiusdem parochiæ non parochiales, nec curam animarum habentes. Prior dispensatio difficilior est, quam posterior, quia in priori decimę vnius Ecclesiæ distrahuntur ad aliam, in qua fideles, qui decimas illas soluunt, nullam spiritualem vtilitatem, vel ministerium accipiunt, in posteriori autem, cum Ecclesia, cui applicantur decimæ, maneat intra eandem parochiam, semper possunt illius parochiani diuinis officiis, quæ in illa fiunt, interesse, & aliquem spiritualem vsum illius habere, ideoque hoc posterius minus exorbitat à communi iure, & ab scopo, & fine, propter quem decimæ à fidelibus soluuntur, hac ergo ratione difficilior est prior dispensatio: vnde in illo genere dispensationis, quo fuerit minor elongatio, seu separatio Ecclesiarum, eo facilius poterit priuilegium, seu dispensatio iustificari, vt si pars decimarum vnius parochiæ applicetur Ecclesiæ alterius parochiæ intra eandem ciuitatem, seu populum, minus habet incommodi, quam si in diuersis populis fiat, & quando fit applicatio ad Ecclesiam alterius populi intra eandem diœcesim, minor est dispensatio, quam si fiat ad Ecclesiam alterius diœcesis, quia in iure difficile valde iudicatur, quod fructus vnius diœcesis in aliam transferantur, vt patet ex capit. *Cum sint*, de decimis.

Duæ partes Assertionis explicantur.

3. Et hinc in iure vniones perpetuæ beneficiorum difficiles sunt, & odiosæ, quia per illas decimæ ad vnam Ecclesiam pertinentes alteri applicantur, vt satis significauit Concilium Tridentin. sess. 7. c. 6. de Refor. Maxime vero illæ, quæ inter Ecclesias distinctarum diœcesum fiunt ex eodem Concilio, sessione 14. cap. 9. Nihilominus licet hæc applicatio decimarum ad Ecclesiam alterius diœcesis, fit difficilis, & ideo non debeat, nisi raro & magna ex causa fieri, tamen non est impossibilis, vt notauit Glossa in dicto capit. *Cum sint*, quia quod consuetudine introduci potest, etiam potest per priuilegium Pontificis concedi: quia maior est potestas Pontificis, quam consuetudinis, ostensum autem est, id posse consuetudine introduci; ergo. Item hæc dispensatio sæpe necessaria est ad bonum Ecclesiæ, eiusque potestas Pontifici commissa est; vt supra ostendimus. Vnde non refert, quod fortasse Ecclesia, cui applicantur decimæ antiquorum fidelium, illis immediate non seruiat, nec spiritualia ministret, tum quia omnes sumus vnum corpus in Christo, & membra debent se inuicem iuuare, quando indigent, tum etiam quia Pontifex ipse potest à quibuscumque fidelibus decimas exigere, quatenus ad suum vniuersale regimen necessarium fuerit, nam ipse omnibus ministrat, & in omnes influit, & ideo potest etiam partem decimarum huic, vel illi Ecclesiæ applicare, prout necessarium iudicauerit.

Vniones perpetuæ beneficiorum difficiles.

Glos.

Superest autem dubitatio circa hoc priuilegium, 4.
quando vni Ecclesiæ conceditur decima prædiorum alterius Ecclesiæ, an sub illa concessione noualia comprehendantur. Vt autem ratio difficultatis intelligatur, supponimus, vt clarum, concessionem non extendi vltra vim verborum: quia priuilegia non plus valent, quam sonant: vnde si determinate concedantur decimæ talium prædiorum, vel terrarum, vel tantæ quantitatis fructuum, nulla potest moueri quæstio, quia solum tales decimæ debentur, siue plures accrescant postea per noualia, siue non. Difficultas ergo est, quando indefinite conceduntur decimæ talis Ecclesiæ, vel talis terræ, & in illa Ecclesia, vel terra postea fiunt noualia: Nam ex vna parte videntur tunc noualia concessa, quia concessio est indefinita, quæ nihil excludit, sed æquiualet vniuersali. Item quia dictum est in priuilegio non soluendi decimas comprehendi noualia, ergo & in priuilegio percipiendi. Maxime vero suadetur ex capit. *Ex parte*, de decim. vbi sic dicitur: *Cum tibi, quod maius est, sit concessum, videlicet, vt de laboribus terræ parochiarum tuarum cum integritate percipias, de noualibus eas exigere satis potest, quia vbi maius conceditur, minus concessum esse videtur.* Ergo in absoluta concessione decimarum noualia comprehensa esse intelliguntur. In contrarium vero vrget non parum decisio, & ratio textus in capitulo, *Tua* 1. §. vltim. eod. sic enim ibi dicitur, *Nec occasione decimationis antiquæ* (*licet in feudum decimæ sint concessæ*) *sunt decimæ noualium vsurpandæ, cum in talibus non sit extendenda licentia, sed potius restringenda.* Quæ ratio in omni simili concessione locum habet, quia concessio hæc odiosa est, & odia sunt restringenda. Item, quia verba illa in rigore non continent distributionem. Item, quia qui donat fructus suarum hæreditatum, non intelligitur donare fructus hæreditatum, quas postea acquisiturus est, sed quas nunc habet. Denique, quia priuilegium æquiparatur præscriptioni, at præscriptio decimarum non extenditur ad noualia, vt supra visum est, ergo.

An per tale priuilegium noualium decimæ conceduntur.

Ratio difficultatis.

Contraria pars proponitur.

In hac difficultate, & in concordia illorum duorum Canonum variæ sunt sententiæ Doctorum. 5.
Prima, & communis distinguit inter priuilegium concessum Clericis, aut Laicis: Et de priori ait, extendi ad noualia propter capitulum, *Ex parte*, de posteriori autem negat propter capitulum, *Tua*, & ratio reddi potest, quia respectu laicorum tale priuilegium est valde odiosum, non vero respectu Clericorum: ita Glossa ibi, & Panormitanus, estque communis sententia, vt testatur Couarruuias dicto capit. decimo septimo, numero decimo tertio. Secunda sententia dicit, hoc priuilegium non extendi ad noualia, siue Clericis, siue Laicis concessum sit. Ita tenet late Rebuffus dicta quæstione decima quarta, à principio vsque ad numer. 8. & numer. 29. & sequenti-

Communis sententia.

Glos.

2 Sententia.

quentibus. Couarruuias dicto numero decimo tertio, Gutierrez dicto capit. vigesimo primo, numero 120. & sequentibus, qui referunt Anchar. Fortuni. Gar. & alios, & suaderi potest primo, quia licet hoc priuilegium Clericis concessum, minus odiosum sit, quam concessum Laicis, tamen simpliciter est odiosum, & præiudicat tertio, ergo vt sic, & quoad hunc respectum restringendum est. Vnde sic argumentor. Vel verba priuilegij talia sunt, vt salua eorum proprietate possint restringi ad prius culta prædia, & non extendi ad noualia, vel ex vi verborum omnia comprehenduntur, nec possunt verba restringi absque impropria, & violenta interpretatione. Quando sunt prioris modi, tam in Clericis, quam in Laicis restringenda sunt propter ratione factam, quando vero sunt posterioris rationis, non possunt ita restringi etiam pro Laicis, nisi in eo casu, in quo intellecta plene, & iuxta suam proprietatem continerent iniquitatem, vel iniustitiam, in quo casu etiam respectu Clericorum restrictio facienda esset, ergo non est conueniens illa distinctio, nec est verisimile in illis decretis esse intentam. Præterea multum iuuatur hæc sententia ex capite primo, de decimis in 6. Nam in principio illius capitis supponitur, priuilegium veterum decimarum non extendi ad noualia, nisi expresse addatur extensio, & quando additur, stricte dicitur interpretanda, quantum verba permittunt: & in §. primo subiungitur. Quando priuilegium erat prius datum de percipiendis totaliter antiquis decimis, & postea de nouo extenditur ad noualia, quæ antea non erant concessa, restringendum esse ad medietatem decimarum noualium. *Quia non est verisimile* (ait) *si tunc de plena, & integra perceptione veterum fuisset expressum, quod Apostolica sedes pariter, & similiter noualium decimas in tam graue parochiarum dispendium indulsisset.* Additurque, vt concessio noualium in posterum intelligatur restricta ad medietatem, etiamsi absolute concedatur. Et licet illa fuerit specialis dispositio iuris vltra vim verborum priuilegij, ex illa tamen colligitur, quam sit hoc priuilegium in iure odiosum, ac subinde pro certo supponi, priuilegium de obtinendis decimis ad aliam Ecclesiam spectantibus iure communi, absolute concessum sine expressa mentione noualium ad illa non extendi: Ibi autem nulla distinctio fit de Clericis, aut Laicis, sed absolutus est sermo, ergo.

Confirmatur hæc sententia. Cap. 1.

6. Quapropter hæc sententia probabilior videtur. Nec est eadem ratio de priuilegio negatiuo non soluendi decimas, tum quia hoc ex forma, & vi verborum magis vniuersale est propter negationem inclusam, tum quia minus affert præiudicium Ecclesiæ, quia solum priuat illam decimis prædiorum pertinentium ad vnam personam, per aliud autem priuilegium percipiendi decimas alterius parochiæ omnino priuaretur Ecclesia illa toto territorio suo, si tale priuilegium ad noualia extenderetur, & omni spe habendi aliquam vtilitatem ex tota illa terra, quod est graue detrimentum, quod considerasse videtur Pontifex in dicto capitulo secundo de decimis. Ad dictum autem capitul. *Ex parte*, respondent Rebuffus, & Couarruuias, ibi non esse sermonem de priuilegio contrario iuri communi, de quo hic loquimur, sed de ordinario iure parochiali, declarato in capitul. *Cum contingat*, de decim. Quem sensum satis indicant illa verba explicantia concessionem: *Vt videlicet decimas de laboribus terræ parochiarum tuarum cum integritate percipias.* Refert autem Rebuffus quandam lectionem integram illius textus, ex qua sensus ille euidens est. Nam ex illa constat, parochialem quandam Ecclesiam per quendam Episcopum priuatam fuisse veteribus decimis, quas ille Episcopus prætextu cuiusdam consuetudinis cuidam Canonico concesserat, illa vero Ecclesia veteres suas decimas à Pontifice recuperauerat. Postea vero petit, vt in illa concessione declararetur, sibi esse concessa noualia, quod profecto nulla declaratione indigebat. Tum quia ex vi alterius gratiæ, quam Episcopus Canonico fecerat in præiudicium Ecclesiæ, (etiamsi fuisset valida,) non erant comprehensa noualia, quæ parochiæ de iure competebant, iuxta eandem opinionem, quam defendimus, quod sub generali concessione decimarum facta in Ecclesiæ præiudicium, non veniunt noualia. Tum etiam, quia per illam concessionem restituebatur Ecclesia ad statum pristinum, & iuri consentaneum, & ideo non tam concedebantur ei noualia, quam sua esse declarabatur.

Secunda sententia probabilior.

Cap. 2.

7. Dices, cur ergo in illo textu pro ratione affertur, quia cui maius conceditur, minus intelligitur esse concessum. Respondet Rebuffus in integra non esse talia verba, nec talem rationem: quæ vera non esset, quia in priuilegio non valet argumentum à maiori, sed à comprehensis ex vi verborum. Ratio ergo, quæ in integra ab illo relata redditur, est. *Cum ergo perceptio decimarum ad parochiales Ecclesias de iure communi pertineat, per quod decima noualium, quæ fiunt in parochiis earundem ad ipsas spectare noscuntur, &c.* Quia vero alia verba in Gregoriana compilatione habentur, possumus illa trahere ad eundem sensum, non enim esse potest sensus illorum verborum, in priuilegijs valere argumentum à maiori ad minus, si tantum sit à simili, & non simul ex vi verborum: igitur iuxta subiectam materiam intelligendum est, cum concessio, vel potius redintegratio fuerit facta in eo, quod fuerat expresse ablatum, multo magis factam fuisse in eo, quod expresse ablatum non fuerat, & ad idem ius parochiæ pertinebat.

Enodatur difficultas.

CAPVT XXIV.

An in Ecclesia baptismali decimæ soluendæ sint.

1. Dicendum superest de decimis soluendis in Ecclesia baptismali, Matrice, vel Cathedrali, quando hæc à parochiali distinguitur, vel quando intra terminos sui territorij habet parochiales Ecclesias ædificatas, ad quas proxime spectat Cura aliquorum parochianorum. Et vt intelligatur dubium aduertendum est, regulariter, ac ordinarie eandem Ecclesiam solere esse baptismalem, & parochialem, baptismalis enim dicitur, in qua solent, & debent fideles filios suos baptizare, & quia in eadem Ecclesia solent etiam Sacramenta recipere, ac participare Diuina, ideo talis Ecclesia etiam est parochialis. Contingit autem aliquando, vt sub Ecclesia baptismali sint erectæ parochiales Ecclesiæ, quæ baptismales non sint, sed pure parochiales, quia nimirum fideles iam baptizati in eis recipere debent alia Sacramenta, ibi tamen non baptizantur, sed in alia, in qua fons baptismi relictus est pro alijs Parochijs, quasi inferioribus, illa vero tunc speciali modo baptismalis dicitur. Non quia nullam omnino parochiam habeat, aliquam enim semper retinet, respectu cuius parochialis etiam est. Nam si solum sit erecta ad iuuandas parochiales in ministratione baptismatis propter periculum puerorum, tunc solum reputatur vt capella quædam parochialis Ecclesiæ, vnde in præsentem considerationem non venit, quicquid Rebuffus sentiat in dicta quæstione 6. num. 19.

2. Baptismalis ergo proprie est, quæ licet propriam habeat Parochiam, habet etiam alias, quæ illam aliquo modo recognoscunt in hoc, quod ad professionem

Quæ sit Ecclesia baptismalis.

sionem solennem fidei per susceptionem baptismi faciendam, subditos suos ad illam deferre tenentur, vnde talis Ecclesia respectu aliarum solet Matrix appellari, iuxta modum loquendi iuris in capitul. *Ad audientiam*, 1. de Ecclesijs ædific. & capitul. Ex *transmissa*, de Præscr. & cap. *Præterea*, 2. de transaction. & Clemen. 1. de sent. excommun. vbi id notat Glossa verb. *Matrix*, dicens baptismalem Ecclesiam Matricem vocari, quia sicut mater generat, sic & illa regenerat per baptismum. Sed iuxta hanc rationem omnis baptismalis Ecclesia esset Matrix, non tamen ita appellatur, nisi quando habet alias Ecclesias sibi aliquo modo subiectas, vt sentit Panormit. capitul. *Ex parte*, de Rescript. num. 1. & notat Rebuffus tract. de decimis quæstio. 6. numer. 6. & 7. Qui etiam aduertunt, Ecclesiam Matricem simpliciter dictam Cathedralem significare, nisi qualitas materiæ aliud necessario postulat, iuxta cap. *Venerabili*, de verb. significat.

3. *Ratio dubitandi proponitur.* Hinc ergo nascitur dubium, quia iura interdum dicunt decimas soluendas esse Ecclesiæ parochiali, capit. *Quoniam*, capit. *Ad Apostolica*, cap. *Cum contingat*, de decimis, aliquando vero dicunt, soluendas esse Ecclesiæ baptismali c. 1. §. *In diœces.* 13. q. 1. & cap. *De decimis*, c. *statuimus*, cap. *In sacris*, 16. q. 1. & in Concil. Lateran. sub Alex. 3. p. 4. c. 3. vbi integre habetur cap. *Nuncios*, de decimis, & dicitur. *Omnes de Parochia tua moneas, vt decimas matricibus Ecclesiis persoluant*, vbi *Parochia* diœcesim plane significat: per Matrices autem Ecclesias videntur intelligi baptismales. Quando ergo eadem Ecclesia parochialis est, & baptismalis respectu eiusdem personæ, seu familiæ, tunc plane procedunt omnia supra dicta, & de illis Ecclesiis loquuntur expresse cap. *Quæsiti*, & c. *In sacris*, 16. q. 1. Quando vero vna est baptismalis, alia parochialis, dubium est, quomodo sint applicanda, & intelligenda omnia, quæ diximus. Potestq́ hoc tam de personalibus, quam de prædialibus interrogari.

Probabilior sententia. Primo ergo de personalibus probabilior sententia videtur pertinere ad parochialem, etiamsi baptismalis non sit. Ita tenet Glossa in dicto cap. *de decimis*, verb. *Baptismalem*, Abb. in cap. *Cum contingat*, de decim. numer. 6. Ioann. Andr. & Anchar. in dicto cap. *Ad Apostolica*, Rebuff. d. q. 6. num. 21. Et ratio est, quia regula iuris est, vt hæ decimæ parochiali Ecclesiæ debeantur, vt supra visum est, at Ecclesia parochialis, licet baptismum non tribuat, simpliciter parochialis est, ergo. Item si quis alibi baptizatus domicilium mutet, absolute debet decimas personales illi parochiæ, vbi fixit domicilium, iuxta cap. vlt. de Parochiis, ergo. Denique parochialis Ecclesia est, quę permanenter ministrat spiritualia, illi ergo debentur maiora, & quasi continua stipendia, saltem ergo debentur decimæ parochiales. Addit vero Abb. dicto cap. *Cum contingat*, cum Cardin. ibidem, verisimile esse aliquam partem harum decimarum esse dādam Ecclesiæ baptismali, quia Sacramentum aliquod administrat, & quia solet esse Ecclesia Matrix, cui aliqua recognitio facienda est. Sed hoc licet seruandum sit, vbi consuetudine fuerit receptum, per se tamen non videtur necessarium, tum quia semper in ipso baptismo fit aliqua oblatio, quæ in recognitionem & stipendium illius ministerij sufficit, tum etiam quia quatenus Ecclesia baptismalis Matrix est, solet inferior Ecclesia aliis modis, vel actionibus subiectionem illam recognoscere, iuxta cap. *Ad audientiam*, 1. Cum Glossa ibi, de Ecclesijs ædific.

4. *Decimæ prædiales ad parochialem spectāt.* Secundo de prædialibus multa dicunt Panorm. & Rebuff. supra, vera tamen resolutio esse videtur, vbi constiterit Ecclesiam parochialem habere territorium propriis terminis clausum, ad illam pertinere decimas omnium prædiorum, in illius territorio existentium, nisi aliunde constiterit, speciali aliquo iure pertinere ad Ecclesiam baptismalem. Ita tenet Abbas in dicto capit. *Cum contingat*, numer. 8. & Archid. 13. qu. 1. in principio, & ad hoc suadendum faciunt cum proportione rationes adductæ in puncto præcedenti. Fauent etiam iura adducta, quę censent, hæc prædia esse adiudicata parochiali Ecclesiæ talis territorij, nam talis est illa Ecclesia simpliciter loquendo, licet baptismum non administret. Vnde alia iura, quæ de Ecclesia baptismali loquuntur, vel baptismalem accipiunt pro parochiali, quia regulariter sunt eadem, & illa partitio extraordinaria est, & rara: vel certe loquuntur, quia prædia sunt constituta intra parochiam ipsius Ecclesiæ baptismalis.

Obiectio. Dices: Ordinario solet baptismalis Ecclesia esse antiquior parochiali, & antea sub terminis suæ parochiæ comprehendisse totum territorium nouæ Ecclesiæ parochialis, ac subinde omnia prædia illius territorij reali debito fuisse obligata illi Ecclesiæ antiquiori pro decimis prædialibus, ergo licet prædia postea transierint ad nouam parochiam, transierunt cum onere suo, ac subinde illorum decimæ non vicinæ Ecclesiæ parochiali, sed baptismali, & matrici debentur. Maxime quia in c. *Ecclesiæ*, & c. *Quicunque*, 16. q. 1. statuitur, vt Ecclesiæ antiquæ non priuentur suis decimis propter nouarum ædificationem.

Respondetur inprimis argumentum posse conuerti, quando constiterit, parochialem Ecclesiam esse antiquiorem, nam illi etiam fauet ius parochiale, quod oritur ex continuo seruitio, seu ministerio spirituali, & obligatione ad illud. Et ita in eo casu rem esse indubitatam, fatetur Rebuffus supra nu. 17. Deinde si fuerit dubium de antiquitate, pro parochiali præsumendum est, & ad baptismalem pertinebit probare suam antiquitatem, & ius (quidquid Rebuffus supra contendit) quia ius commune magis fauet parochiali, vt ostensum est, & propter rationem, quam nunc subiungemus. Vnde vlterius addo, etiamsi constet, Ecclesiam baptismalem esse antiquiorem, & prius habuisse illa prædia in suo territorio, per nouæ Ecclesiæ ædificationem iuxta illos terminos, & legitimam erectionē illius in parochiam, cum assignatione talis territorij translata fuisse prædia etiam cum iure decimarum ad talem parochiam, non obstante præiudicio antiquioris Ecclesiæ. Quod sane satis aperte videtur probare textus in dicto cap. *Ad audientiam*, 1. de Ecclesiis ædific. Et ratio est, quia licet res soleat transire cum onere suo, tamē quando causa, & fundamentum illius oneris cum ipsa re, publica auctoritate, & ex rationabili causa in alium transfertur, etiam vtilitas illius omnis debet in eundem transferri, quia ratio iustitiæ, & æquitatis hoc postulat, in præsenti autem onus ministrandi Sacramenta, quod habebat antiqua Ecclesia, trāsfertur in nouam parochiam, & illud est præcipuum fundamentum decimarum, ergo & prædia antiquæ Ecclesiæ translata censenda sunt in nouam Ecclesiam cum vtilitate decimarum, ac subinde non cum onere tradendi decimas alteri Ecclesiæ, sed cum iure percipiendi illas translata sunt. Alias prior Ecclesia abiecisset à se onus onerosum (vt sic dicam) scilicet ministrandi Sacramenta in territorio nouæ parochiæ, & retinuisset ius, & vtilitatem ad onus reale eiusdem territorij, quod videtur contra æquitatem per se loquendo. Non est ergo id præsumendum, nisi aliqua certa ratione constet. 5. *Soluitur obiectio.*

Quando ergo iura dicunt, antiquis Ecclesiis non esse inferendum præiudicium quoad decimarum perceptionem per nouæ Ecclesiæ ædificationem, loquuntur inprimis, quando per nouæ Ecclesiæ ædificationem non diuiditur parochia. Et ita loquitur aperte dictum capit. *Ecclesiæ*, de nouis oratoriis, & capitul. *Quicunque*, de Ecclesia, quam aliquis in sua proprietate ædificare vult de consensu Episcopi, quæ non solet esse parochia, sed simplex quædam capella. Secus vero est, quando ædificatio Ecclesiæ fit ad diuidendam parochiam, iuxta dictum capitul. *Ad audientiam*, renouatum, & auctum in cap. 4. 6. *Explicantur iura.*

Concil. Trident. sess. 21. vbi declarat posse hoc facere Episcopum, etiam inuitis rectoribus Matricis Ecclesiæ, seu baptismalis, iuxta formam prædicti capit. *Ad audientiam.* Ad quam formam maxime spectat, vt id non fiat sine magna necessitate parochianorum, vt quando alias non possunt accedere ad Diuina audienda sine magno incommodo, vt ibidem dicitur, & notant Doctores in dicto cap. *Ad audientiam.* Vbi videri potest Glossa 2. & circa illam Abbas, qui bene hoc explicat. Denique oportet aduertere, semper præsumi, hanc translationem decimarum ad parochialem Ecclesiam ex rationabili causa, & modo legitimo factam esse, nisi oppositum probetur, vt notauit Abbas in dicto capit. *Cum contingat*, numero 8. & Rebuffus in dicta quæstione 6. numero 15. ex cap. *Nisi essent*, de Præben. Et faciunt capit. vltimo. 9. quæst. 2. & quæ congerit Felin. in capit. *de quarta*, de Præscription. num. 12.

7. Addidi vero limitationem, *nisi aliunde constiterit, Ecclesiam baptismalem retinuisse ius ad tales decimas*, quia certum est, multis modis hoc posse contingere. Vnus est, si constat, transactionem, & compositionem esse factam in erectione Parochialis Ecclesiæ inter eam, & baptismalem cum approbatione Episcopi, & ex vi illius decimas retentas esse baptismali Ecclesiæ; & parochiali aliter esse prouisum: nam tunc id seruandum est; vt notat Rebuffus supra numero duodecimo. Alius est, si parochialis Ecclesia non est omnino separata à baptismali, nec erecta in titulum beneficij curati, aut Vicariæ perpetuæ, sed est annexa baptismali, cuius parochus mercenarium illic constituit, vt in ea seruiat, tunc enim tota est quasi vna parochia, & ita omnes decimæ pertinent ad Matricem. Et sic ait Panormit. per textum ibi in cap. *Ex parte*, de Rescript. *posse Ecclesiam Matricem plebanalem* (sic enim appellat) *tenere capellam positam in suo plebanatu, non ponendo ibi rectorem, sed capellanum, qui eam officiet.* Tertius esse potest titulus consuetudinis, nam in hac materia habet magnam vim, vt iura docent. Et consuetudo ostendit, à principio erectam fuisse inferiorem Ecclesiam cum hac conditione, & modo. Præsertim quando aliunde habet sufficientes redditus sine talibus decimis. Et tunc sine dubio sufficiet decennalis consuetudo, quia illa non est aperte contra ius, sed ad summum est de iure dubio, & ideo Innocent. & alij in dicto cap. *Cum contingat*, dicunt, in toto hoc dubio standum esse consuetudini, nam si hæc fauet parochiali, multo magis procedunt ea, quæ diximus.

Limitationis ratio explicatur.

8. Addo præterea, dictam resolutionem procedere, etiamsi Ecclesia baptismalis sit Cathedralis, vel cuiuscunque dignitatis, semper enim pro parochiali præsumitur, non solum, quando illi fauet consuetudo, sed etiam secluso hoc titulo, ex vi ordinarij iuris, quando oppositum sufficienter non probatur in alterius Ecclesiæ fauorem. Nam sola maior dignitas talis Ecclesiæ non confert illi speciale ius ad decimas prædiales alterius parochiæ, etiamsi illi alias subiecta sit. Dicit tamen Glossa in cap. *Quicunque*, 16. quæst. 1. in fin. Pluralem Ecclesiam (sic enim parochialem appellat) debere suas decimas in quatuor partes diuidere, & quartam dare Ecclesiæ baptismali, alias pro pauperibus, fabrica, & suis Clericis retinere. Sed hoc nullo iure probat, & supra ostensum est, quartam illam portionem esse de iure Episcopali, non ergo debetur de iure Ecclesiæ baptismali, quæcunque illa sit. Vnde tandem constat, hoc ius prædialium decimarum quod diximus esse in tali parochiali ecclesia pura, extendi ad noualia, quæ post talis ecclesiæ fundationem in illius territorio facta fuerunt, quia non ex priuilegio, vel præscriptione habet tales decimas, sed ex vi iuris communis pertinentis ad Parochialem Ecclesiam, & ideo in illa locum habet decisio capit. *Quoniam*, & capit. *Cum contingat*, de decim. Idem vero dicendum est de baptismali ecclesia in illis casibus, in quibus prædiales decimas antiqui territorij retinuisse ostenditur, tunc enim non nisi iure parochialis ecclesiæ ab antiquo illi conueniente illas retinet, & ideo ad noualia semper extendi potest.

Idem sentiendum etiamsi baptismalis Ecclesia sit cathedralis

Tandem vero interrogari potest in hac materia, 9. ad quam ecclesiam pertineant decimæ prædiales, vbi constat, prædia non cadere intra territorium alicuius parochiæ. Respondeo breuiter, ad nullam Ecclesiam iure communi pertinere, sed ad Episcopalem mensam. Ita docet Panormitan. dicto capit. *Cum contingat*, & sequitur Rebuffus quæstione 7. numero 8. & sumitur ex dicto cap. *Quoniam*, quatenus decernit, decimas noualium ad Episcopos pertinere, quando terræ de nouo cultæ intra certam alicuius Ecclesiæ parochiam non continentur, nisi Episcopus eas velit alteri Ecclesiæ deputare. Eadem autem ratio est de terris quibuscunque ab antiquo cultis extra terminos parochianorum existentibus. Generalis autem ratio esse videtur, quia Episcopus ante diuisionem parochiarum habet ius disponendi de omnibus decimis totius diœcesis, modo sacris Canonibus præscripto, si ergo in diuisione parochiarum aliquæ terræ nulli parochiæ designatæ fuerunt, sub antiquo iure remanserunt, vnde relictæ censentur pro mensa Episcopali, vel illi accreuisse, si postea de nouo cultæ sunt. Et ita videtur hoc ius declarari in illo cap. *Quoniam*.

Quando prædia in nullius parochiæ territorio sunt quid dicendum.

CAPVT XXV.

Possintne decimæ deberi, aut iuste solui laicis.

LIcet dictum sit, decimas certis locis, seu parochialibus Ecclesiis esse soluendas, tamen propter personas dantur, ad quarum sustentationem præcipue ordinantur. Personæ autem sunt variæ, quidam enim sunt laici, alij Clerici, & inter Clericos quidam habent curam animarum, alij minime, quidam item habent in tali Ecclesia ministerium aliquod, quidam nullum habent. Igitur exponere necesse est, cui ordini personarum decimæ debeantur ordinario iure, & consequenter dicendum erit, quibus ex consuetudine, vel priuilegio competant. Ad cuius quæstionis decisionem vulgaris distinctio supponenda est. Nam potest esse sermo vel de iure, seu titulo percipiendi decimas, vel de ipsis decimis, prout sunt quidam temporales fructus pretio æstimabiles. Inter quæ discrimẽ assignatur, quod ius ad decimas percipiendas spirituale quid est, quatenus est fundamentum in spirituali ministerio, seu in potestate, & obligatione ministrandi spiritualia, ratione cuius ministerij temporalia dantur. Quod probatur optime ex cap. vlt. de rerum permut. vbi hac ratione dicitur ius percipiendi decimas non posse temporali pensione compensari, quia non potest spirituale pro temporali comparari. At fructus ipsi decimales temporales sunt, vt constat.

1. *Variis personis decimas solui.*

Vulgaris distinctio.

Dices. Etiam ius ad decimas percipiendas potest esse temporale, vt si quis conducat beneficium, titulo conductionis habet ius ad decimas, quod temporale est. Idem acquiri potest titulo venditionis, potest enim quis futuras decimas huius anni vendere, & consequenter alteri ius conferre ad illas percipiendas, laici etiam sæpe videntur habere hoc ius, & tunc necesse est, esse temporale. Respondeo, sermonem esse de iure proprio, & per se pertinente ad decimam, vt talem, & iuxta institutionem suam de hoc enim procedit ratio facta, & de illo loquuntur iura, cum dicunt, beneficium dari propter officium, & ideo esse quid annexum rei spirituali: Conductor autem aut emptor non habet tale ius ad decimam, nec illam respicit vt decimam, nec vt stipendium

2. *Obiectio.*

Soluitur.

pendium, pro munere spirituali, sed solum materialiter (vt sic dicam) vt est quidam temporalis fructus tanto pretio æstimabilis. Et similiter laici habentes decimarum concessionem aliquam non proprio iure illas recipiunt, sed quasi vice aliorum, vt statim dicemus.

3. *Decimæ, vt tales non debentur laicis.* Ex his ergo dicendum est primo, decimas, vt tales sunt, & vt sunt Ecclesiastici fructus, per se non deberi laicis, neque illis esse soluendas. Est certa, & communis sententia, quam D. Thomas & alij Theologi 22. quæstione 87. articulo 3. tenent. Idem D.Thom. Quodlib.2.art.8. ad argum. Alens. 3.p.qu.51.membr. 6.artic.1.Abulens.quæst.178.in dicto cap. 23. Matth. Glossa communiter approbata in capit. *Quamuis*, de decimis, verb. *Concesserit*, & Glossa in cap. *Causam, quæ* de Præscript. & Doctores communiter. Rebuffus late dicto tract. quæst.10. fere per totam, Couarr. dicto capit. 17. à numero 6. Gutier. dicto cap.21. à num.64. Et habetur sæpius in iure, cap. *Decimas*, 16. qu. 7. vbi Gregor. 7. cum Concil. Lateranens. sic ait, *Decimas, quas in vsum pietatis concessas esse Canonica auctoritas demonstrat, à laicis possideri auctoritate Apostolica prohibemus*, & infra, *Decimas, & primitias, quas iure sacerdotum esse sancimus, &c.* Notatur autem in editione Gregoriana priora verba reperiri etiam in Concilio Romano sub Innocent. II. cap.9. Et vtrumque Concilium extare in Bibliotheca Vaticana, posteriora autem verba in neutro Concilio inueniri. Idem vero habetur in cap. *Quamuis*, cap. *Prohibemus*, cap. *Ad hæc*, cap. *Tua*, 1. de decimis, & in cap. *Causam*, de Præscriptione, & generatim de oblationibus Ecclesiæ idem tradit Damasc. in cap. vlt. 10. quæst. 1. refertque idem fuisse in Niceno Concil. statutum: sic etiam intelligendum est, quod in capit. vlt. 16. qu. 7. dicitur vsum decimarum, & oblationum secularibus prouenire non posse. Idem fere in cap. *Peruenit*, 1. qu. 3. & 16. qu. 7. *Ratio assertionis.* Ratio vero clara est quia laici spiritualia ministrare non possunt, ergo non sunt capaces spiritualis iuris, ergo proprium ius decimarum non potest illis conuenire, ergo laicis non possunt per se, seu ratione illorum deberi decimæ.

4. *Quam immutabilis sit hæc regula.* Atque hinc colligitur, hanc regulam non solum procedere de iure communi, sed etiam simpliciter de iure ita fundato in natural ratione, supposita institutione diuina, vt per nullam præscriptionem, vel humanam concessionem immutari possit, si formaliter, ac proprie loquamur. Declaratur inprimis ex ratione facta, quia ratio naturalis dictat, neminem esse capacem stipendij, qui non est capax ministerij, aut laboris, cui stipendium respondet, sed laici iure diuino sunt incapaces spiritualis ministerij, vt nunc supponitur, & est per se constans in iure, ergo sunt incapaces decimarum, vt sunt stipendium ministrorum Ecclesiæ, ergo nullo modo potest immutari ius prohibens, ne laici decimas accipiant. Deinde per partes ostenditur. Et primo non posse laicos decimas præscribere aperte docet Alexand. III. in capit. *Causam quæ*, de Præscriptione, ergo maxime id verum est de decimis, hoc modo, & quasi formaliter spectatis, quatenus ratione proprij, & intrinseci iuris debentur. *Præscriptione non mutatur hoc ius.* Et ratio est, quia præscriptio supponit capacitatem tituli, & possessionis iustæ, seu ciuilis, quia sine tali possessione non currit præscriptio, iuxta regulam iuris in sexto. An vero possint laici præscribere decimas ipsas quasi materialiter, id est, fructus ilos alio nomine, & ratione percipiendo, mox dicemus.

5. *Neque etiam humana concessione variatur hoc ius.* Tandem hunc etiam facile probatur, non posse hoc ius immutari per humanam concessionem, etiamsi Pontificia sit, quia non potest Pontifex laicis concedere spiritualem titulum, quia non potest illis concedere spiritualia ministeria. Et hoc sane clarum est in ministeriis, quæ essentialiter pendent à potestate ordinis, vt sunt oblatio sacrificij & administratio Sacramentorum, & consequenter vsus spiritualis iurisdictionis in foro pœnitentiæ: De aliquo vero vsu spiritualis iurisdictionis in exteriori foro Ecclesiæ, & de aliquo spirituali ministerio, quod sine ordine aliquo potest exerceri, vel in publicis orationibus, vel in alio ministerio Ecclesiæ, potest esse nonnullum dubium, cur mediante tali ministerio non possit ius aliquod decimarum laicis concedi, saltem à Pontifice, sed de hoc inferius dicam. Nunc breuiter dico, etsi aliquid possit hoc titulo aliquibus concedi, qui proprie Clerici non sunt, nihilominus non eis concedi, vt laici sunt, sed vt aliquo modo fiunt Ecclesiasticæ personæ, vt postea declarabo.

6. *Laicos posse licite percipere fructus decim.* Secundo ergo dicendum est, non repugnare, quin laicæ personæ licite interdum percipiant fructus decimarum, non proprio titulo, sed vel nomine Clericorum, ad quos pertinent, vel per iustam dispensationem, & applicationem Prælatorum Ecclesiæ. Sensus assertionis non solum est de perceptione decimarum quasi materiali, vel ministeriali, vt sic dicam, qualis est in famulo, vel œconomo, qui colligit fructus, non sibi, sed Domino, in cuius possessionem, & dominium statim transeunt, nam hoc non est proprie percipere decimas, neque hoc poterat in quæstionem venire, cum constet, posse Clericos per ministerium laicorum redditus suos colligere, ac percipere. Sensus ergo est de propria perceptione quasi formali, qua quis fructus colligit, vt in suam possessionem, & dominium illos transferat. Et in hoc sensu assertio est communis Diui Thomæ, & aliorum, quos supra retuli, Glossæ receptæ, in capit. *Quamuis*, de decimis. Abb. ibi, & dicto capit. *Ad hæc*, & dicto capit. *Causam*, Rebuff. dicta quæstione 10. à numero 33. Tiraquel. de Retr. titulo 1. §. 1. Glossæ numer. 51. Estque conclusio per se clara, quia decimæ hoc modo spectatæ res temporales sunt, ideoque in potestatem iuste venire possunt, dummodo ratio accipiendi illas, & ab his manet, quibus ius decimarum, & primarius vsus earum competit, & iustam aliquã causam habeat laicis accommodatam. Hoc autem modo illam accipiunt, quando & nomine Clericorum, ad quos pertinent, & ex aliqua iusta causa illas recipiunt. Atque ita probatur etiam assertio ex iure in capit. 2. de locato: Dico autem, hoc posse concedi per iustum contractum, & iure non prohibitum, quia interueniente Ecclesiæ prohibitione, iam laicus non perciperet decimas ex Ecclesiæ consensu, & approbatione, vnde nec nomine Ecclesiæ, nec iusta aliqua ratione, aut titulo eas posset exigere.

7. *Quibus modis laici accipiant hoc ius.* Statim vero occurrit inquirendum, quibus modis possint laici accipere hanc facultatem percipiendi fructus decimarum licite, & valide, saltem nomine Clericorum, à quibus talem facultatem accipiũt. In quo inprimis considerandũ est, aliud esse accipere fructus, seu redditus decimarum iam perceptos ab ipsis Ecclesiasticis personis, ad quas pertinent: aliud vero esse, accipere facultatem durabilem, ac diuturnam exigendi decimas ex concessione habentium spiritualem potestatem, atque adeo nomine illorum. De priori modo hic non tractamus, quia reuera tunc non soluitur decima laico (de quo tantum hic agimus, sed postquam sacerdoti soluta est à laico, ipse sacerdos illam iterum dispensat in laicos, & tunc sacerdos est, qui proprie vtitur suis redditibus, eos dispensando, vel donando laico: postquam autem in dominium laici transeunt, iam non habent rationem bonorum Ecclesiasticorũ, sed mere temporales sunt, & libere illos potest expendere.

8. *Regula discernendi an iusta sit acceptio decimarum.* Regula autem discernendi, quando talis acceptio fructuum Ecclesiasticorum, etiam de manu Clerici licita sit, vel illicita laico, sumenda est ex parte Clerici, nam si Clericus bene dispensat, laicus licite recipit, si autem sacerdos dat, quando non potest, alter inique accipit, quia saltem cooperatur iniquæ actioni, ac distributioni. Non tamen semper eodem modo, nam Clericus si dispenset eam partem decima-

rum

rum, quarum non est Dominus, sed solum fidelis dispensator, & in donationem excedit suam commissionem, & decimas donet eis, qui non sunt capaces eorum iuxta titulum, & rationem dispensationis Clerico commissæ, tunc sicut dans dat contra iustitiam, ita & recipiens, nec potest acceptas decimas tuta conscientia retinere, sed tenetur eas Ecclesiæ restituere. Si vero Clericus donet decimas, quarum est Dominus, peccet autem in modo contra Charitatem, vel aliam Ecclesiæ prohibitionem non irritantem donationem, tunc peccabit quidem accipiens propter cooperationem: nihilominus tamen factum tenebit, & postea retinere poterit, quæ accepit, & illis licite vti, quia effectus est Dominus. Quando autem Clerici habentes redditus Ecclesiasticos peccent vno, vel alio modo, vel nullo modo in expediendis decimis, dicemus, Deo dante, tractando de Clericis, & beneficiis, quia non pertinet ad præsentem materiam.

9. *Alius modus, quo laici decimas percipiunt.*

Agimus ergo in præsenti de alio modo facultatis, quæ interdum conceditur laico ad accipiendas, & exigendas decimas vice, & nomine Clericorum: & hoc etiam interdum concedi potest ex vi particularis iuris, quod Clericus, vel aliqua Ecclesia habet ad tales decimas, interdum vero ex vniuersali aliqua potestate gubernandi, & dispensandi Ecclesiastica bona. Priori modo vnusquisque Clericus habens Ecclesiasticum beneficium, ratione cuius decimas habet, potest sua auctoritate, & voluntate, eas locare ad breue tempus; & pro illo dare conductori facultatem, ad exigendas illas, iuxta cap. secundum de locato. Et eadem ratio est de quolibet alio iusto contractu, vt satis indicatur in Clem. 1. de Reb. Eccles. non alien. in fine. vt autem contractus sit iustus, necesse est inprimis, vt iure Canonico non sit prohibitus, vt in dicta Clemen. & capit. *Nulli*, de Reb. Eccles. non alien. Vbi constat maxime necessarium esse, vt contractus in alienationem iurium Ecclesiæ, seu bonorum immobilium non transeat, hæc enim maxime prohibita est. Reputatur autem alienatio, quando est locatio perpetua, seu ad longum tempus, vt notant Glossa & Doctores in dicto cap. 2. de locat. qui tempus illud dicunt esse decennium, nam infra illud ex iure communi tempus reputatur breue, vt de Septennio habetur in c. vlt. Ne prælati vices suas, & notat Glos. in dicta Clemen. 1. At vero pius II. in Extrauagant. *Ambitiose*, de Reb. Eccles. non alienan. Hoc tempus contraxit ad triennium & irritauit omnem locationem, aut venditionem longioris temporis. Quæ constitutio seruanda est, vbi non fuerit contraria consuetudine derogata. Vnde à fortiori fit, etiam concessionem ad vitam esse prohibitam auctoritate priuata, vel etiam Episcopi: vt notauit Abb. in cap. *Quamuis*, de decim. Quia concessio ad vitam non potest breuis temporis existimari, quod etiam de iure communi ille affirmat, & videtur verum. Oportet autem considerare hanc prohibitionem non esse tantum in ordine ad laicos, sed etiam ad Clericos, quia etiam inter Ecclesias, monasteria, vel Episcopos non licent hæ alienationes, & ideo nihil habent peculiare, quod ad præsens pertineat.

10. *Decimas pro stipendio conferri laicis posse.*

Alio etiam modo possunt decimæ conferri laico per modum temporalis stipendij: sic enim potest laicus accipere ab Ecclesia particulari, vel ab Episcopo portionem aliquam in fructibus decimarum pro obsequio exhibito Ecclesiæ vel in cantu publico, vel in docenda grammatica, vel in alio simili obsequio, quod per laicos exerceri potest, & tunc laicus non suo iure spirituali, sed Ecclesiæ, vel Episcopi auctoritate recipit fructus illos, tanquam mercedem pro temporali obsequio. De quo etiam modo percipiendi decimas nulla est difficultas, quin licitus esse possit, quia in eo non conceduntur decimæ laicis, vt aliquam spiritualitatem habent, sed vt sunt quid mere temporale, & iusto titulo, & ab habente potestatem, vt supponitur, largiuntur. Vnde tunc etiam vsus decimarum non à laico, sed à Clerico, vel Ecclesia exercetur, & per illum vsum fit, vt pars illa decimarum ad temporalem (vt sic dicam) statum transferatur ex iusta causa, vt fit iustum pretium corporalis laboris vel obsequij pretio æstimabilis. Et in hoc genere concessionis nulla videtur facta in iure temporis limitatio, sed potest ad decennium, & ad vitam alicuius fieri: in hoc enim contractu Ecclesia vel Ecclesiastica persona non locat bona Ecclesiæ, sed conducit potius alterius operas, quas potest ad longum tempus conducere, quod illi prohibitum non est, imo in vsu ita seruatur.

Ad alium modum concedendi decimas laicis per superiorem, & vniuersalem potestatem dispensandi Ecclesiastica bona spectant maxime liberales donationes decimarum, quæ interdum fieri solent laicis per legitimam potestatem. Sic enim Reges, & Principes seculares solent interdum percipere tertiam, vel quartam partem decimarum, vel certa quædam subsidia, aut alia genera contributionum ex Ecclesiasticis decimis. Hoc autem posse esse licitum praxis Ecclesiæ ostendit: nec enim verisimile est, tam frequentem consuetudinem inter Catholicos Principes, consentientibus Pontificibus, honestari non posse. Nec etiam ostendi potest in illo vsu decimarum intrinseca malitia, vt licitus esse non valeat. Multa vero concurrere necessarium est, vt sancte fiat. Primum enim certum est, id non posse fieri propria auctoritate & potestate ipsorum Principum secularium, siue enim illi vsurpare tentēt hoc ius, siue aliis concedere, iniuste faciunt, & res Ecclesiæ rapiunt, vnde neque ipsi, neque illi, quibus eas concedunt, retinere illas possunt, & varias censuras incurrere, vt constat ex omnibus titulis de Reb. Eccles. non alien. & ex cap. *Prohibemus*, & c. *Tua*, 1. de decim. Et in Bulla Cœnæ clausula 17. 11. *Alius modus conferendi decimas laicis per donationes.*

12. *Has concessiones a Pontifice fieri.*

Oportet ergo, vt talis concessio per Ecclesiasticam potestatem fiat. Quam potestatem sine controuersia habet summus Pontifex: nam in omni genere gubernationis & administrationis Ecclesiasticæ habet supremam potestatem. Item quia hæc potestas moraliter necessaria est ad bonum Ecclesiæ vniuersale, & commune, ergo non deest ipsi Ecclesiæ, ergo maxime est in Pontifice, nam per illum omnis similis potestas ad Ecclesiam manat, vt alibi ostensum est. Denique ex vsu ipso id constat, sæpe enim Pontifices, cum Regibus Hispaniæ & Galliæ hac gratia vsi sunt, vt videre licet in Couarr. lib. Pract. qu. c. 35. Rebuff. quæst. 10. de Decim. An vero Episcopi inferiores hanc potestatem participent, infra dicemus. Denique necessarium est, vt talis concessio ex legitima causa fiat, qualis interdum sumitur ex magnis obsequiis, ac beneficiis ab aliquo Rege, aut Principe in Ecclesiam collatis, præsertim quando facta sunt cum magnis expensis, ac laboribus, nam huiusmodi gratitudo, & remuneratio ad vniuersale bonum Ecclesiæ necessaria est, vt constat, & indicauit D. Thom. dicto Quodlib. 2. art. 8. ad arg. Aliquando vero hæc concessio fit per modum subsidij propter imminentes necessitates ad resistendum infidelibus, & hæreticis, & aliis Ecclesiæ hostibus. Sæpe vero conceduntur decimæ in feudum cum aliqua recognitione, & obligatione alicuius obsequij, vel adiutorij in certis occasionibus, vel necessitatibus, in quo etiam habetur ratio gratitudinis, & defensionis Ecclesiæ, simulque id pertinet ad quendam splendorem, & auctoritatem Ecclesiæ, vt Prælati eius in maiori veneratione, ac honore, etiam à temporalibus Principibus habeantur. An vero talis concessio possit esse perpetua cap. sequent. dicemus.

CAPVT

CAPVT XXVI.

An decimæ possint dari Laicis in feudum auctoritate inferiorum Episcoporum.

1. QVoniam certum est auctoritate Pontificis hoc fieri posse, vt ex supra dictis constat, & obiter hic dicetur, solum de cæteris Episcopis mouetur quæstio: In qua duo solent distingui tempora, vnum est ante Concilium Lateranens. sub Alexandr. III. anno 1179. Aliud ab ipso Concilio. Ego vero (vt infra dicam) potius distinguenda puto hæc tempora à tempore Vrbani II. qui per 84. annos ante illud Concilium Lateranens. præcessit. Item distinguitur de cōcessione vel in perpetuum feudum, vel ad tempus, aut ad vitam. Primo ergo de concessione temporali, seu vitalitia, communis sententia est, fieri posse ab Episcopo ex iusta causa, vt propter magnum obsequium Ecclesiæ præstitum, eam à Tyranno defendendo, vel propter aliud simile. Ita tenet Glossa in capitul. *Quamuis*, de decimis. Quam refert communiter probatam esse dicens Couarru. dicto capitulo 17. numero 5. Illa vero Glossa dicit quidem posse hanc concessionem fieri Laico ad vitam, non tamen dicit Episcopum habere hanc potestatem, sed indifferenter loquitur: Vnde Abbas eam intelligit etiam de locatione, quæ propria, & priuata auctoritate fieri potest, ipse vero addit sine Episcopi auctoritate fieri non posse locationem ad vitam. Vnde extendendo sermonem ad concessionem remuneratiuam, vel feudalem, sentit ipse posse fieri auctoritate Episcopi, quod etiam significat in dicto capitul. *Ad hæc*, refert etiam Couarru. Cardin. & Bald. in eam sententiam, quam ipse etiam sequitur: Non tamen affert illius fundamentum, videtur autem posse probari ex decreto Vrbani II. quod refertur in Rubrica, *Episcopum vel Abbatem*, in vsibus feudorum, de quo plura inferius. Et ratio reddi potest, quia hoc non inuenitur Episcopo prohibitum, ergo intelligitur concessum per ordinariam eius potestatem, cum ad bonum, & ordinarium regimen pertinere possit. Item ex his, quæ de feudis perpetuis statim dicemus, hoc potest colligi per argumentum à contrario, quia in feudis perpetuis facta est specialis prohibitio, ergo signum est, temporalia non esse ita prohibita, quin ab Episcopo dari possint, vnde hæc assertio communis in sequentibus magis expendetur, & explicabitur.

2. *Potuisse Episcopum olim fructus decimarum in feudum perpetuum dare Laicis.* Secundo supponunt omnes, olim potuisse Episcopos fructus decimarum in feudum etiam perpetuum dare Laicis ex iusta causa & multi existimant illud ius durasse vsque ad Concilium Lateranen. sub Alexand. III. fortasse tamen solum durauit vsque ad Vrbanum II. Vnde etiam attendendum est, similes concessiones antea factas, nunc posse retineri tuta conscientia. Ita colligitur ex Auctoribus statim citandis. Ratio prioris partis illa esse videtur, quæ facta est, quia ante illud tempus non erat talis prohibitio facta, ergo intelligitur potestas concessa, quia Episcopus in suo Episcopatu potest, quicquid potest Pontifex in Ecclesia, nisi prohibeatur. Quæ regula maxime verum habet in his, quę ordinarie fieri contingunt absque dispensatione aliqua in iure communi, sed ex generali, (vt ita dicam) & communi Prælatorum prouidentia, huiusmodi autem sunt istæ concessiones seu infeudationes etiam perpetuæ, vt doctores supponunt: præsertimque videri potest Felin. in cap. *Quæ in Ecclesiarum*, de Const. numer. 69. §. *Quinta declaratio*. Maxime vero, confirmatur ex dicto Decreto Vrbani II. Ex quo etiam aperte probatur posterior pars nam de feudis antea factis ibi dicitur, *in suo robore permansisse*. Quia nimirum decretum illud non reuocauit concessionem, aut infeudationes antea licite factas, sed solum prohibuit in futurum, ergo prius factæ validæ permanserunt, ergo tuta conscientia retinentur à Laicis æque, ac antea. Quod ex dicendis amplius declarabitur, & confirmabitur.

Tertio dicendum est, post illud tempus omnes concessiones Laicis factas in feudum perpetuum decimarum sine Pontificia auctoritate illicitas esse, imo & irritas, & inanes. In hoc omnes Doctores cōueniunt, multi tamen existimant, hanc prohibitionem incepisse à tempore Concilij Lateranens. sub Alexand. III. Quod maxime tradit Couarruuias dicto numero 5. quem Aragon sequitur 22. quæstione 87. articulo 3. Ego vero cum Rebuffo, & aliis antiquiorem esse existimo prohibitionem, imo nullam inueniri specialiter ab Alexand. III. factam Quod ostendam, exponendo decreta, quæ in hac materia afferunt. Primum est capit. *Prohibemus*, de decimis ex dicti Concilij parte 1. capite 14. in fine, vbi sic habetur. *Prohibemus, ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre, si quis vero acceperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura priuetur.* Quem textum late expendit Rebuffus dicta quæstio. 10. à numer. 11. Tamen si attente verba pensentur, intelligetur, illam prohibitionem non esse vniuersalem simpliciter, nec directe fieri Episcopis, ne decimas in feudum concedere possint eo modo, quo antea poterant, quia nulla mentio Episcoporum ibi fit, sed prohibitio directe dirigitur in laicos, & non ad omnes indiscriminatim, sed specialiter ad illicite decimas detinentes, nimirum, (vt Rebuff. significat) quia illas de manu Principum secularium, præsertim cuiusdam Regis Franciæ, & non de manu Prælatorum Ecclesiæ illas acceperant, vel certe generalius, quia ab illis acceperunt, qui dare non poterant, vt infra dicam, illi enim, qui decimas sic receperant, eas retinere non poterant, & in malo statu erant, eas occupando, iuxta capit. secundum de Reb. Eccles. non alien. Vnde etiam sine prohibitione noua Concilij Lateranens. eas non poterant transferre in alios, sed tenebantur statim eas Ecclesiæ restituere. Tamen ex iustis causis, & fortasse ad vitanda scandala noluit Concilium eos ad hoc cogere per Ecclesiasticam personam, sed solum prohibere, ne illas in alios transferrent, vt saltem per mortem eorum ad Ecclesiam redirent. Nec tamen propterea eis concessit, vt licite in vita retinerent, quæ male acceperant, sed in hoc permissiue se habuit, vt bene notat Rebuffus numero 22. Et hic videtur proprius sensus illius textus. Ex quo nulla specialis prohibitio colligitur ab illo Concilio facta Episcopis, ne decimas dare possint in feudum perpetuum, vnde si antea hæc licebant, nihil circa illa videtur innouasse Concilium, & consequenter nec prohibuisse, quin in posterum Episcoporum etiam auctoritate similia fieri possint, alibi ergo quærenda est prohibitio.

3. *A quo tempore concessio feudi perpetui irrita sit sine Sum. Pontificis auctoritate.*

Addo præterea in illo capite non explicari, quinam sint laici, qui *decimas detinent in animarum suarum periculum*: ideoque non oportere coarctari ad eos, qui de manu Principum secularium illas receperant, sed intelligi posse etiam de multis, qui de manu Episcoporum illas acceperant. Nam ante illud Concilium inuenimus, id fuisse prohibitum ab Vrbano Secundo, & Alexandrum III. non legimus specialem circa hoc prohibitionem addidisse. Primum patet ex dicto decreto Vrbani Secundi relato in dicta lege de vsibus feudorum sub Rubricis, *Episcopum vel Abbatem*, vbi sic dicitur: *Item, si Episcopus, vel Abbas, vel Abbatissa, vel dominus plebis feudum dederit de rebus Ecclesiarum, quæ eis subiectæ sunt, & tituli vocantur, nullum habere vigorem, secundum hoc, quod constitutum est à Papa Vrbano in sancta synodo, hoc est illud, quod post eius decretum fuerit datum, quod autem ante datū fuerit firmiter permanere debet.* Fuit autem illud decretum editum ab Vr-

4. *Ab Vrbano II. hæc prohibitio fuit facta.*

ab Vrbano in Concilio Turonico, anno 1096. vt ex Archidiac. & Henric. refert Rebuffus dicta qu. 10. nu. 23. Qui inde concludit, prohibitionem illam factam esse Episcopis ante Alexand. 3.

5. Est autem in allegatis verbis aduertendum inprimis, absolutum esse sermonem de feudis sine limitatione ad perpetua: nihilominus de illis solis communiter intelligi, fortasse quia illa tantum videntur esse simpliciter, & absolute talia, & lex illa, quæ rigorem continet, est restringenda. Deinde aduerto, ibi non esse tantum sermonem de feudis Laicis concedendis, sed simpliciter de feudis, & ideo in rigore omnia videri comprehendi, nisi aliunde de limitatione constet. Semper tamen verum est, illam prohibitionem maxime propter Laicos factam esse, & in eis speciali ratione iustam fuisse. In Concilio autem Lateranens. sub Alexand. III. videtur hæc prohibitio supponi potius, quam de nouo fieri, vt in dicto ca. *Prohibemus*, explicatum est. Idemque colligi potest ex capit. *Quamuis*, de decim. Quod etiam ex Alexand. III. refertur, quod in dicto Concilio non inuenitur, sed ante illud fuisse ab Alexand. editum, Rebuffus supra insinuat. In illo ergo textu grauiter conqueritur Alexander. quod, cum Laicis non liceat decimas Ecclesiarum tenere, nonnulli prælati Ecclesiarum eas illis indulgent, & ideo suspensionis pœna imponitur ei, *qui alicui Laico in seculo remanenti Ecclesiam, decimam, oblationemque concesserit*, quod de decimis quoad feudum perpetuum ibi Glossa exponit iuxta dicta, & colligitur etiam ex ca. *Ad hæc*, eodem titul. vbi dicitur, non licere Laicis ita decimas possidere, vt iure hæreditario ad hæredes illas transmittant, & capit. *Cum Apostolica*, de iis, quæ fiunt à Prælat. &c. in fin. de feudo perpetuo expresse loquitur. Vnde per argumentum à contrario Glossa, & Doctores colligunt, concessionem decimarum non perpetuam, nec ad posteros transfundendam, non esse alio iure prohibitam: habetur autem illud ius in dicto Concilio Lateranens. sub Alexand. III. part. 50. capite 39. Ex his ergo satis constat assertio posita, siue illa prohibitio inceperit à Concilio Lateranens. siue à Concilio Turo. sub Vrbano II. quod videtur probabilius.

6. *In quo fundetur hæc prohibitio.* Atque hinc intelligitur, hanc prohibitionem non esse in eo fundandam, quod ius decimarum spirituale est, & non potest Laicis concedi, vt nonnulli Doctores significant: nam hoc modo non à tempore illorum Conciliorum, sed semper fuit prohibitum Laicis decimas dare, etiam ad tempus, imò etiam ab ipso Pontifice non fit, saltem ordinario iure: Fundatur ergo in positiua prohibitione Ecclesiæ, quæ necessaria fuit propter abusum, & prodigalitatem prælatorum in concedendis decimis Laicis iure perpetuo. Et hinc etiam constat, concessiones factas ante hanc prohibitionem firmas permansisse, & vsque in hodiernum diem permanere. An vero illarum tempus computandum sit à tempore Alexand. III. vel Vrbani II. potest esse controuersia: Nam Couarr. supra pro indubitato habet, esse computandum à tempore Alexandr. & Concil. Lateranens. Ex dictis autem videtur sequi, numerandum esse à tempore Vrbani II. quia in dicta Rubr. de Vsibus feudorum ita refertur, & deciditur, & illa habet auctoritatem, teste Ioanne Andr. & aliis ibi, & ita tenet Hostiens. in Summa. Quod si hoc verum est, sequitur, concessiones factas ante Concilium Lateranense, & post Turonicum, non esse nunc firmas. Cuius contrarium videtur supponi in capite 2. §. *Sane*, de decimis in 6. Nam ibi declaratur, concessiones decimarum factas ante Concilium Lateranens. posse ab eisdem Laicis Ecclesiæ, vel alicui religioni tribui de licentia Episcopi, vnde supponitur ibi, licite nunc detineri à Laicis. Ita ergo illa declaratio facta in illo titulo de vsibus feudorum, videtur ampliata, & extensa vsque ad tempus Concilij Lateranensis, siue hoc factum fuerit consuetudine, & quasi præscriptione, siue expressa eiusdem Concilij declaratione, quamuis ego hactenus illam non inuenerim. Siue (vt Siluester ait) quia pie creditur, tempore Vrbani omnes, qui iniuste decimas tenebant, illas restituisse Ecclesiæ, & ideo præsumitur, omnes decimarum concessiones, quas laici antea habuerunt, & vsque ad Concilium Lateranens. ab eis retentæ fuerunt, licitas fuisse.

Solet autem vlterius dubitari, an isti laici, qui ab antiquo licite retinent decimas in feudum perpetuum, possint iuste in alios transferre illas, siue in laicos, siue in Ecclesiasticos. Et quoad laicos quidem multi simpliciter negant, posse alteri laico donare, aut transmittere huiusmodi feudum etiam ex consensu Episcopi. Ita Abbas in capitul. *Prohibemus*, de decimis, & dicit esse communem sententiam doctorum, quam tenet etiam Hostiens. in dicto capitul. *Cum Apostolica*, Archidiacon. in capite 2. de decimis in 6. Rebuffus dicta quæstione 10. à numero 26. Alij vero affirmant, id fieri posse saltem Episcopi consensu. Ita tenet Glossa in dicto capitul. *Prohibemus*, quam sequitur Cardin. ibi, & Siluest. numero 16. cum Raymund. summa Confes. & summa Pisan. Et idem tenet Ioannes Andr. in capite 1. de præscriptione in 6. Et hanc opinionem præualere in consuetudine ait Felin. (referens alios) in capitul. *Quæ in Ecclesiarum*, de Const. num. 69. Et in capitul. *Causam*, de Præscriptione, num. 4. & Couarruuias dicto nu. 5. §. *Prater hæc*. Breuiter dico, aliter esse loquendum de decimis iniuste detentis à Laico, aliter de iuste possessis per feudum licitum, & iustum, id est, vel antiquius Concilio Lateranensi, vel à Papa concessum. In priori enim casu certum est, non posse illas decimas transferri in alium laicum, etiam auctoritate, & consensu Episcopi. Et in hoc conueniunt omnes citati Doctores. Et probatur aperte ex ca. *Cum Apostolica*, & ex dictis ca. *Prohibemus*, & ex ca. *Ad hæc*, de decimis, quæ maxime in hoc casu loquuntur, vt ex verbis plane constat, maxime in cap. *Ad hæc*, & c. *Cum Apostolica*, infra ponderabimus, in cap. autem *Prohibemus*, considerandum est verbum illud, *nullo modo transmittant*, nam excludit etiam hæreditariam successionem, quæ tamen in feudo iusto, & legitimo excludi non potest, vt infra videbimus. Habet ergo locum casus hic vel in decimis antiquioribus Concilio Lateranens. quæ à Laicis, & non à Prælatis Ecclesiæ receptæ fuerunt, vel in his, quæ post illud Concilium sine auctoritate Papæ receptæ fuerunt. At vero in posteriori casu supponimus, feudum illud perpetuum transferri posse ad successores legitimos iuxta feudi institutionem, quia feudum prius constitutum firmum manet, & eiusdem qualitatis, cuius antea erat, sicut erat perpetuum, ita perseuerat. Non est autem perpetuum, nisi ratione successionis, saltem filiorum in ius parentum, ergo semper est locus huic successioni.

7. Vtrum laici perpetui feudi decimas transferre in alios possint.

Resolutio quæstionis.

Difficultas vero est, quando extinguitur linea, & tunc etiam duo tempora distingui possunt: vnum, in quo feudum adhuc durat, quia vltimus possessor viuit, aliud, in quo iam defunctus est vltimus possessor, & feudum vacauit. In priori quidem tempore, & casu ego non dubito, quin possit fieri translatio feudi in alium de consensu Episcopi. In quo secundam sententiam sequimur, quia cum transfertur feudum adhuc in suo esse permanens, reuera non erigitur de nouo, ergo ex vi verborum non comprehenditur hæc translatio sub prohibitione Vrbani, & Concilij Lateranensis, ergo fieri nunc potest, sicut antea poterat, ergo consentiente Episcopo, feudatarius potest illud transferre in alium etiam laicum. Et confirmatur, quia illa bona nõ sunt tunc sub dominio vtili Ecclesiæ, sed solum sub directo, ergo per translationem illam non magis alienantur ab Ecclesia, quam antea essent, ergo quãtum adhoc

8. Quid faciendum cum extinguitur linea.

ad hoc non cadunt sub prohibitione non alienandi, ergo nec etiam cadunt sub prohibitione non dandi illa in feudum. Et hoc à fortiori ex sequenti puncto patebit. Hinc vero colligitur quod in altero casu & tempore, quo feudum iam vacauit, mortuo vltimo feudatario sine successoribus, non possit Episcopus decimas illas in feudum dare, quia iam prius feudum extinctum fuit, oportet ergo, vt omnino de nouo detur, ergo talis concessio comprehenditur sub prohibitione facta Episcopis per Vrbanum secundum, & Alexandrum tertium. In illo etiam casu decimæ illæ fuerunt ipso facto per mortem vltimi feudatarij incorporatæ Ecclesiæ, ergo statim recuperat Ecclesia dominium vtile illius, ergo illa dare in feudum alteri Laico, esset, illa alienare, quod Episcopo non licet. In hoc ergo casu est satis probabilis prior sententia.

9. *Contraria sententia probabilior.* Nihilominus tamen etiam in illo videtur contraria probari fortiter ex cap. 2. *De feudis*, vbi interrogatus Innocentius III. an Episcopus, qui iurat, non infeudare bona Ecclesiæ, possit sine transgressione iuramenti, dare feudum alteri, quando contingit, vasallum decedere sine successore, respondet Pontifex, libere posse id facere: declarans subinde sub iuramento non infeudandi de nouo, non comprehendi bona iam data in feudum, etiamsi per mortem vasalli ad Ecclesiam redeant: & ita omnes Doctores ibi fatentur. Eadem ergo ratione in præsenti sub prohibitione facta Episcopo non infeudandi in perpetuum, non comprehenduntur bona iam antea infeudata, etiamsi vacauerit antiquius feudum. Ratio vero est, quia illa bona non censentur esse simpliciter de mēsa Episcopi, vel Ecclesiæ, vt notant late Panormit. & alij in cap. *Vt super*, de Reb. Eccles. non alien. Glossa in Clem. vnic. de Excessi. prælat. ver. *Ad mensam*, quia non sunt sub eius dominio vtili, & ideo ad illa non extenditur prohibitio. Item quia difficilius est de bonis omnino proprijs, iamque incorporatis aliquid abscindere, & de nouo infeudare, quàm non admittere, vel incorporare, quod separatum iam erat. Vnde consequenter dicendum est illas decimas prius infeudatas non incorporari Ecclesiæ quoad dominium vtile ipso facto, per mortem vasalli, sed necessariam esse acceptionē Episcopi: vnde prius, quam illam det, potest infeudare alteri. Si autem illas semel incorporauit, iam non poterit iuxta doctrinam Abbatis in dicto cap. *Vt super*: Atque hoc modo hæc sententia videtur probabilior. Solum occurrit addendum, quod licet hæc sint vera quoad prohibitionem Concilij, & loquendo in rigore potestatis necessariæ, vt factum teneat: nihilominus, vt licite fiat talis feudi renouatio, necessariam esse iustam causam, vt ita vtilitati Ecclesiæ consulatur vel alia ratio gratitudinis, vel boni communis intercedat. Quia hæc ex natura rei est necessaria, & parum interest quoad hoc, vt feudum sit omnino nouum, vel instauratum, aut, quasi continuatum per nouam concessionem.

10. *An laicus possit feudi decimas cuicumque Ecclesiæ dare.* Atque ex his facile responderi potest ad alteram partem initio propositam, an possit Laicus in eo casu dare illas decimas cui voluerit Ecclesiæ, de consensu Episcopi. In quo sententia communis affirmat, quæ videtur expresse probari in cap. *Cum Apostolica*, de ijs, quæ fiunt à Prælat. & in cap. *Cum & plantare*, de Priuileg. sed in hoc puncto etiam considerandum est, an Laicus vere, & iuste habeat tales decimas in feudum, vel solum iniuste detineat, quia non recipit illas ab habente dandi potestatem. In priori casu est indubitata dicta resolutio, & vel formaliter, vel à fortiori probatur ex citatis iuribus, vt videbimus. Immo addo ex Glossa in cap. 2. §. *Sane*, de decim. in 6. Quando laicus habens feudum alicuius Ecclesiæ, vult eidemmet Ecclesiæ, cuius est vasallus, restituere decimas, quas in feudum habet, tunc neque consensum Episcopi esse necessarium, quia ibi nihil subtrahitur vlli Ecclesiæ, sed acquiritur: Tunc ergo consensus Episcopi necessarius est, quando Laicus possidens decimas non vult illas reunire Ecclesiæ, cuius antea erant, sed alteri, quia tunc fit quædam alienatio ab vna Ecclesia in aliam, ideo merito prælati consensus postulatur in dictis c. & in dicto §. *Sane*. At vero quando feudatarius non est verus, & iustus possessor, sed intrusus, ac iniustus detentor decimarum, & non vult illas illi Ecclesiæ restituere, cuius erant, sed alteri, difficultas est, an possit fieri de consensu Episcopi. Et videtur profecto non posse: Nam ille iniuriam facit priori Ecclesiæ, ergo etiāsi cōsentiat Episcopus, nō potest iustificari: Et consequenter neque factum valebit, quia non potest Episcopus Ecclesias priuare suis decimis, illæ autē decimæ reuera sunt illius Ecclesiæ, etiamsi ab alio iniuste detineantur, & hoc videtur sentire Glossa vlt. in dicto cap. *Cum Apostolica*. & Panormit. & alij ibi: & idem sumitur ex Panorm. in cap. *Prohibemus*, de decimis.

Contrarium autem videtur probari ex dicto cap. *Cum Apostolica*: Nam quæstio proposita erat de decimis detentis à Laicis: dicuntur autem detineri, quæ non possidentur iuste, sed per vim detinentur: nam detinere ad factum refertur, possidere ad ius, vt in dicto cap. *Prohibemus*, ponderauit Rebuff. dicta q. 10. nu. 2. Eo vel maxime quod Hieronymus citatus in eodem capit. *Cum Apostolica*, expresse dicit *si fuerint à Laicis male detentæ*: & nihilominus ait, sufficere consensum Episcopi, cuius sententiam in hoc Pontifex sequitur: Præterea videtur clare hoc colligi ex illis verbis: *Monendus est Laicus, qui decimam detinet, vt eam restituat Ecclesiæ, ad quam spectat*, ergo loquitur de eo, qui iniuste detinet, & restituere tenetur, vt ibidem Glossa sentit. Ac tamen de illo subditur, vt si induci non possit, vt illi Ecclesiæ restituat, & alteri det de consensu Episcopi, donatio valeat. Item Pōtifex ibi videtur intēdere, vt in eo casu sufficiat consensus Episcopi in ordine ad locum religiosum, in quo non sufficeret respectu alterius Laici, vt patet ex illa ratione *Cum per vtrumque vtilitati Ecclesiæ consulatur*, sed quando Laicus iuste possidet, potest in alium Laicum transferre ius suum de consensu Episcopi, vt supra visum est, ergo vt aliquid speciale ibi concedatur de locis religiosis oportet dicere, quod licet restitutio fiat de iniuste detentis, applicatio fieri potest de consensu Episcopi. 11. *Opposita pars probatur.*

His vero non obstantibus, Panormit. & alij conantur omnia verba illius textus, immo & capituli, *Prohibemus*, accommodare ad iustam possessionem decimarum in verum, & validum feudum. Et vltimum argumentum à nobis factum retorquent, inde colligentes, non posse Laicum transferre in Laicum etiam ex consensu Episcopi decimas, quas legitime possdet in verum feudum perpetuum. Sed profecto magnam vim inferunt verbis decretorum, & quoad hoc vltimum repugnant alijs iuribus, vt visum est: Ideoque probabiliorem putamus hanc sententiam cum declaratione, & restrictione addita in dicto §. *Sane*, de decimis in 6. Vbi postquam declarauit Pontifex, Religiosos non posse habere decimas à Laicis sine consensu Episcopi, quantumuis fingant, ipsos illas dedisse Laicis in feudum, subiungit: *Illas autem decimas intelligimus, posse taliter à Religiosis de manibus Laicorum recipi, & acquiri, quæ ante Lateranensi Concilium ipsis Laicis in feudum perpetuo fuere concessæ.* Dicit autem *taliter*, id est, consensu Episcopi, vt ex antecedentibus constat. 12. *Secunda sententia probabilior iudicatur.*

De illis ergo decimis, quæ ante dictum Concilium à Laicis detentæ fuerunt, verum existimo de consensu Episcopi cuilibet loco religioso applicari posse, seu ita restitui posse, etiamsi iniuste detentæ fuerint. Hoc enim probant argumenta facta, idque videtur ab illis Pontificibus concessum ad maiora 13.

mala

mala vitanda, & damna Ecclesiæ aliquo modo reparanda, prout fieri posit. Quia minus inconueniens est, decimas mutari ab vna Ecclesia in aliam, quam à Laico possideri, nec per hoc fouet Ecclesia peccatum aliquod, vel aliquam iniustitiam, sed per piam Ecclesiæ dispensationem, & conniuentiam fit, vt materia iniustitiæ subtrahatur, etiam si restitutio fiat aliter, quam in rigore fieri deberet, non interueniente prouidentia Ecclesiæ. Nam qui tenetur alicui centum restituere, si à creditore obtineat facultatem dandi illa pauperibus, vel alicui Ecclesiæ, sufficienter restituet, sic ergo licet alicui Ecclesiæ in particulari debeantur decimæ iniuste ab aliquo retentæ, vniuersalis Ecclesia quæ est veluti principalis creditor, potest esse contenta, vt alteri Ecclesiæ donentur, illaque sufficiens restitutio habeatur. Id ergo in præsenti ordinasse videtur Ecclesia cum hac iustissima conditione, vt cum Episcopi consensu, & auctoritate applicatio decimarũ alteri Ecclesiæ fieret. Omnino enim proh bitum est, vt Laici sua auctoritate de rebus Ecclesiasticis disponant 16. quæst. 7. per totam, vnde etiam in feudis, seu decimis iuste possessis à Laicis seruandum omnino est, vt sine consensu Episcopi nulli religioso loco eas audeant applicare, iuxta cap. *Cum & plantare*, (sic intelligendum) de Priuileg. Denique accedit quod de illis decimis ante Concilium Lateranense in perpetuum feudum concessis, vix constare potest, an iuste vel iniuste concessæ fuerint, & ideo indistincte concessum est, vt omnes illi restitui possint Ecclesijs quibuscumque, dummodo consensus Episcopi accedat.

Aliter dicendum de decimis vsurpatis post Concil. Lateranens.

At vero de decimis vsurpatis à Laicis post Lateranense Concilium sine titulo iusto, existimo omnino esse restituendas illi Ecclesiæ, ad quam antea pertinebant, nec posse alteri applicari etiam de consensu Episcopi, & in hoc verum habere sententiam Glossæ & aliorum. Quia nec ex iuribus dictis aliud colligitur, imo ex d. §. *Sane*, videtur hoc satis colligi. Nec est in cæteris eadem ratio, vel necessitas, neque hæc licentia, quæ videri potest in præiudicium aliquarum Ecclesiarum, amplianda est sine maiori fundamento.

CAPVT XXVII.

An Laici p ssint præscribere decimarum perceptionem.

1 TAndem potest circa Laicos inquiri an consuetudine, seu præscriptione possint Laici decimas acquirere. Nã licet supra dictũ sit non posse præscribere ius decimarum, quod spirituale est, ita vt consuetudo efficiat, vt Laici quasi proprio dominio, & intrinseco iure illas possideant, quia illi non sunt capaces talis iuris, vel possessionis: nihilominus de ipsis decimis, (vt sunt quidam temporales fructus, & præcipi possunt sine spirituali titulo, ex alia concessione) dubitari potest, an hoc modo possint consuetudine comparari à laico, ita vt eo modo, quo per priuilegium Pontificium concedi possunt Laico, ita intelligantur consuetudine concedi. Aliqui absolute negant ex cap. *Causam*. de Præscript. vbi absolute dicitur, *Laicos decimas præscribere non posse*. Hoc enim nõ videtur intelligendũ tantum, quoad titulũ spirituale decimarum, quia non est verisimile, virũ illum nobilem (de quo ibi est sermo) pro spirituali iure decimarum contendisse, sed pro ipsis fructibus, quacumque ratione præscribi possint, ergo oportet, vt nullo modo valeant præscribi, alias non potuisset illa ratione simpliciter priuari fructu decimarũ, sed solũ vt spirituali titulo eas nõ perciperet, quod non multum ille curaret, dummodo illi concederentur. Intelligit ergo Pontifex decimas quacumque

An Laici possint præscribere decimas.

Pars negatiua.

ratione spectatas præscribi non posse: atque ita videntur ibi omnes sentire.

In contrarium vero est, quia præscriptio longissimi temporis, seu immemorialis æquiparatur priuilegio, cap. *super quibusdam*, de verb. signific. Vbi Glossa notat, consuetudinem, cuius initij memoria non extat, priuilegium inducere, nec indigere alio titulo, & ad hoc multa allegat, & notatur etiam à Doctoribus in leg. *Hoc iure*, §. 1. per. *Ductus aquæ*. ff. de Aqua quotid. & æstiua, sed Laicus potest per priuilegium decimas obtinere, ergo, & præscriptione. Respondet Felin. dicto cap. *Causam*, n. 2. cum Abb. & multis alijs, illam æquiparationem procedere in persona capaci, fallere tamen, quando præscribẽs est incapax, vt est in præsenti, respectu decimarum: sed cõtra, quia licet Laicus sit incapax iuris spiritualis non est incapax illius commoditatis temporalis, quæ est in perceptione decimarum, ergo hanc potest præscribere, quod hic solum intendimus, non de spirituali iure. Et confirmatur, quia per priuilegium non dantur decimæ Laico, vt incapaci iuris spiritualis, nec enim per tale priuilegium aliquod ius spirituale illi conceditur, (& fortasse nec dari potest) sed datur illud temporale commodum, cuius capax esse supponitur, atque ita priuilegium non dat capacitatem, sed illa supposita, dat actum, hunc ergo actum poterit etiam dare præscriptio, quia iam non deest capacitas. 2.

Affirmatiua pars proponitur.

Dicendum breuiter est, consuetudinem, etiam immemorialem non sufficere in vi solius præscriptionis ad possidendas, & exigendas legitime decimas, posse autem sufficere in vi cuiusdam probationis sufficientis priuilegij, in cuius virtute illa consuetudo inchoata, & continuata creditur, etiamsi tale priuilegium, nec inueniatur scriptum, nec aliter probari posit, quam per diuturnam famam, & opinionem: priorem partem intendit communis sententia in dicto c. *Causam*. Et ratio est, quia præscriptio tunc cẽsetur dare ius vi sua, quando potest trãsferre ab vna persona in aliam dominium proprium, seu ius in illa re, quæ præscribi dicitur, in præsenti autem materia non potest præscriptio hanc vim habere, propter rationem tactam, qud proprium ius decimarum est spirituale, quod in Laicum transferri non potest propter incapacitatem eius. Facultas autem illi ad fruendum decimis, quæ solet Laico per priuilegium concedi, non potest dari ex vi præscriptionis: Tũ quia tota vis præscriptionis est à lege instituente talem modum transferendi rerum dominia, vel iurisdictionem, aut alia similia, nulla est autem lex, in cuius virtute hæc facultas conferatur ex vi solius consuetudinis: Tum etiam quia præscriptio prærequirit bonam fidem, & possessionem, decimæ autem non possunt à Laicis possideri propria, & ciuili possessione quæ requirit, vt proprio nomine, iure, ac titulo, res ipsa, vel ius ad illam habeatur: Laicus autem non est capax, vt proprio nomine, & iure decimas habeat, & ius ad illas, vt dictum est. Vt autem posit illas accipere nomine Ecclesiæ, oportet, vt Prælatus habeat legitimam facultatem: ergo vt consuetudo sit legitima, debet supponi hæc facultas, ac subinde consuetudo, seu præscriptio dat talem facultatem, sed potius ex facultate debet manare consuetudo licita, & honesta, qualis ad huiusmodi effectus necessaria est. 3.

Quæstionis resolutio.

Prior pars conclusionis probatur.

Hinc autem facile ostendi potest altera pars, quã docuit expresse Felinus in dict cap. *Causam*, num. 3. cum Cardinal. ibi, & dicto cap. *Cum Apostolica*, de his, quæ fiunt à Prælatis, vbi etiam idem tenent Baldus, & Imol. & Domin. in c. 2. §. *Sane*, de decimis in 6. & idem sentit Siluester verb. *Decima*, quæst. 10. dicto 2. refertque Ioannem And. in cap. 1. de Præscript. in 6. & in cap. *Super quibusdam*, de verborum significatione, dicentem, quando consuetudo illa immemo- 4.

Posterior pars ostenditur.

immemorialis introducta est cum opinione, & fama, quod ex aliqua concessione legitima petuntur tales decimæ à tali Laico, & ab antecessoribus eius, tunc præsumi probatum priuilegium, vel inuestituram feudi debita auctoritate factam, scilicet, Pontificis, vel Episcopi ante Concil. Lateran. & in re idem sentit Couar. plures alios referens dicto cap. 17. num. 5. §. *Sed si dubitetur.* Vbi in principio videtur ita hoc ampliare, vt dicat, non esse necessariam probationem famæ, sed sufficere probationem immemorialis possessionis. Tandem vero concludit, necessarium esse, vt saltem ex fama constet, Laicos ex feudo decimas possedisse. Quod necesse est intelligi de feudo iusto, idemque est de quacumque legitima concessione. Sic ergo intellecta hæc opinio persuaderi potest optime ex leg. vlt. ff. de aqua pluuia. arcen. Vbi sic habetur: *Scæuola dixit, solere eos, qui iuri dicendo præsunt, tueri aqua ductus, quibus auctoritatem vetustas daret, tametsi ius non probaretur,* Sic ergo tueri debemus priuilegium, cui auctoritatem vetustas dat, tametsi aliter non probetur, ergo in nostro casu licet consuetudo non det ius præscriptionis, tamen dat sufficientem auctoritatem seu probationem priuilegio, sub cuius opinione, & fama continuata est.

5. *Confirmatur exemplis.* Et ad hoc confirmandum adduci possunt multa exempla, vt de facultate eligendi confessorem, quia licet consuetudine comparari non possit, potest tamen consuetudo probare talem facultatem esse legitimam, & ex priuilegio manasse, vt alibi diximus: Item de vnione Ecclesiarum, quæ licet præscriptione fieri non possit, potest tamen consuetudine probari à superiore aliquo legitime factam esse, vt ex Ioan. Andr. & aliis notat Felinus supra. Præterea est optima ratio pertinens ad forum animæ, quia vnusquisque præsumitur bonus, nisi probetur malus, sed in præsenti non probatur, prædecessores Laicos per vim & iniustitiam decimas vsurpasse, imo vt supponitur, simul cum vsu recipiendi decimas currit opinio, quod ex aliquo priuilegio, vel concessione legitima illas acceperint, ergo ita est præsumendum, & probata consuetudine sub tali opinione probatum censetur priuilegium. Alia ratio politica, seu ad externum regimen necessaria est, quia propter difficultatem probandi rem adeo antiquam, credendum est receptæ opinioni, seu famæ æque antiquæ, ne pereat ius possidentis, præsertim quia in dubio melior est conditio illius, ne dum quando habet tam vehementem præsumptionem. Vnde constat, quod si cum tali consuetudine percipiendi decimas, non coniungeretur constans fama, & opinio, quod in virtute alicuius priuilegii reciperentur, cessaret præsumptio priuilegij, & præscriptio nō sufficeret. Et ita componuntur omnia, quæ pro vtraque parte adducta sunt,

CAPVT XXVIII.

Ad quas personas Ecclesiasticas decimæ pertineant iure communi.

1. *Decimas iure communi ad solos parochos pertinere.* Ex dictis in præcedenti cap. constat, decimas ad Clericos per se, & iure pertinere: tamen quia inter Clericos est magna varietas, ideo explicare oportet ad quos pertineat hoc ius decimarum, & quomodo: In qua re est quædam sententia satis cōmunis, quæ affirmat, decimas iure communi ad solos parochos pertinere, & omnem aliam decimarum applicationem, seu donationem aliis Clericis, vel personis Ecclesiasticis factam, esse priuilegio, vel alio speciali iure factam. Ita sentit D. Thomas 2. 2. quæst. 87. art. 4. vbi ait, ius spirituale decimarum sequi ex debito, quo ministris altaris debentur sumptus de ministerio spirituali. *Quod* (ait) *ad solos Clericos pertinet habentes curam animarum, & ideo eis solum competit hoc ius habere.* Quam sententiam ibi Caiet. ita exponit & defendit, quam etiam in art. 1. tradiderat. Et hanc opinionem habet Glossa in cap. *Cum contingat,* de decimis vero *de iure communi,* per textum ibi, quatenus ait, *decimas de iure communi ad Ecclesias parochiales pertinere,* ex quo Glos. infert, *decimas parochiarum ita deberi parochis, vt Episcopi nullam in eis debeant habere portionem, sed solum in decimis suæ parochiæ, vel Episcopalis Ecclesiæ:* Sentit ergo, decimas ad solos parochos, vel pastores Ecclesiæ respectiue pertinere. In idem inclinat Siluest. ver. *Decima,* quæstione 8. dist 9. dum ait, Clericum non posse præscribere decimas, nisi habeat parochiam, sed solos parochos.

Hanc vero opinionem reprobant Sot. lib. 9. de Iust. q. 3. art. 1. & 3. Aragon, 2. 2. quæst. 87. art. 1. & 3. Et in hanc partem magis inclinat Valentia, & alij moderni. Fundamentum huius sententiæ est, quia non soli parochi, nec illi soli, qui curam animarum habent, ministrant Ecclesiæ in spiritualibus, & ex officio, sed decimæ institutæ sunt pro omnibus, qui ministrant in spiritualibus, iuxta sententiā Pauli sæpe citatam, ergo decimæ non parochis solis debentur. 2. *Fundamentum huius sententiæ.*

Alii denique distinctione vtuntur, dicentes, decimas solis parochis, seu habentibus animarum curam ex iustitia deberi, alijs vero Clericis deberi posse ex Charitate, & Religione, ac præcepto Ecclesiæ, non vero proprie ex iustitia. Ratio prioris partis est, quia soli curatores animarum ex obligatione, & officio habent quasi implicitum pactum cum populo, vt illi teneantur spiritualia ministrare, ideoque ab ipso alantur, alij vero, licet Diuino cultui inseruiant, non ita sunt populo obligati, vnde nec ipse populus tenetur eos alere ex vi iustitiæ, cum illius vtilitati non seruiant: Ex præcepto autem Religionis, & Ecclesiæ teneri possunt, quia Ecclesia ita statuit. *Aliorum opinio.*

3. *Decimas ex prima institutione deberi Clero.* Hæc dissensio fortasse magna ex parte est de modo loquendi & ideo vt tota res explicetur, incipiemus à prima institutione decimarum, & indicabimus, quid olim seruatum fuerit, & quid nunc seruandū sit in distribuendis decimis inter Clericos, ac tandem constabit, quid in hoc peculiare habeant parochi, vel in vniuersum omnes qui curam habent animarum. Dico ergo primo, decimas ex primæua iustitutione deberi Clero ad ipsius sustentationem, & ad omnes expensas necessarias ad Ecclesiarum seruitium, ac Diuini cultus ministerium. Hoc facile ostendi potest ex dictis in principio huius materiæ, & ex proportione ad institutionem decimarum in veteri testamento, & ex decretis statim allegandis.

Secundo ergo dicendum est, in Ecclesia factam esse à principio diuisionē diæcesium, & vniuscuiusque diæcesis decimas ad Clerum illius diæcesis pertinuisse, licet præcipua earum administratio Episcopo esset commissa, vt cum debita porportione eas distribueret. Prima pars de diuisione diæcesum constat ex ipsamet Scriptura, præsertim in Actibus Apostolorum, & Epistolis Pauli, & Apocalypsi, item ex Decretis Pontificum d. 80. c. 1. & sequentibus, & d. 99. can. 1. & sequentibus: Item ex Ecclesiasticis historijs, in quibus Hierosolymitanam Ecclesiam ab Apostolis fundatam, & Iacobum illius Episcopum creatum fuisse legimus: Item Antiochiæ Petrum prius sedem suam collocasse paucis annis post Christi ascensionem, & alias Ecclesias per Syriam, & alias regiones fundasse, & postea Romæ sedisse, & partim per se, partim per discipulos à se missos Episcopatus varios erexisse, idemque Ioannem Apostolum Ephesi & in aliis Orientis Ecclesiis, Paulum vero, & alios Apostolos fere per vniuersum mundum fecisse, vt summatim collegit Baronius tom. 1. Anno Christi 39. à numero 9. vsque ad finem, & Anno 44. à numer. 10. vsque ad 41. 4. *Diæcesum diuisio antiquissima.*

Ratio etiam illam partem suadet: Nam Episcopalis dignitas à Christo est instituta, & ita hæc diuisio Ecclesiarum Episcopalium à Christi præcepto manauit, licet modus, & terminatio in particulari ex Petri, & Apostolorum fuerit arbitrio, ideoque tanquam maxime necessaria ad Ecclesiæ ordinem, & regimen statim à principio quoad fieri potuit, indicata est.

5. *Decimarum vsu. quando inceperit.* Et ita etiam facile suadetur pars secunda, nam licet forte prior fuerit Episcopatuum diuisio, quam decimarū institutio, (nam prius per aliquot annos omnia fuerunt communia, postea ex eleemosynis, & oblationibus fidelium Clerici viuebant, & pauperibus subueniebatur, vt intelligi potest ex illo Pauli 1. Corint. 6. *De collectis autem, quæ fiunt in sanctos*, & ex alijs, (quæ refert Baronius tom. 1. Anno 44. num. 68. & sequentibus) nihilominus etiam decimæ imperatæ sunt non multo post, quandoquidem earum meminit Clemens lib. 2. Constit. cap. 25. 34 & 35. Et post eum fere omnes antiqui Patres, quos in principio huius materiæ retulimus. *Clemens. Decimæ vnius diœcesis ad illius Clerum spectabant.* Semper ergo pro Cleri, & ministrorum Dei sustentatione, & cum dicta proportione imperatæ fuerunt, vt in vnaquaque diœcesi ad Clerum illius diœcesis pertinerent, quia ratio iustitiæ id postulabat & ad debitum ordinem necessarium erat. Imo quando erant omnia communia, non est putandum in vniuersa Ecclesia Catholica, iam per varias regiones dispersa, omnia fuisse ita communia, vt essent sub dominio totius vniuersalis Ecclesiæ: sed ita vt in vnaquaque Ecclesia, vel ciuitate, Hierosolymitana, Alexandrina, &c. omnia essent ibi communia: Ita ergo decimæ, & oblationes ad singulas diœceses cum proportione spectabant. Quod etiam aperte probatur ex 16. quæst. 7. cap. *Peruenit*, cap. *Omnis Basilica*, & cap. *Quoniam*, cum alijs: Et ratio est clara, tum quia in vnaquaque diœcesi ministri eius sunt illius Clerici, ergo illis dari debent illius diœcesis decimæ: tum etiam quia hoc necessarium semper fuit ad seruandum debitum ordinem, & confusionem, & dissensionem vitandam.

6. *Cōfirmatur tradita doctrina.* Quod ex tertia parte proposita aperte declaratur, & confirmatur: Nam vt Clemens dicit dicto c. 25. Ad vnumquemque Episcopum decimarum, & oblationum distributio spectabat: vitanda autem semper fuit Episcopatuum confusio, ideoque ad vniuscuiusque Episcopi curam suæ diœcesis decimæ pertinebant. Non tamen pro solo Episcopo soluebantur, sed pro ipso, & vniuerso Clero, alijsque Ecclesiasticis sumptibus, & oneribus, vnde non illi proprie, sed Clero per illum soluebantur. Et hoc ipsum sumitur ex multis decretis 12. quæst. 1. cap. *Videntes*, cap. *Episcopus*, cap. *Præcipimus*, & sequentibus. Et 12. quæst. 2. cap. *Vulterana*. cap. *Concesso*, cap. *Quatuor*, & sequentibus. In quibus de diuisione Ecclesiasticorum redditũum in quatuor partes per Episcopum facienda, sermo est. Vnde in cap. 1. 16. quæst. 7. sic Gregorius inquit, *Decimas sub manu Episcopi fore censemus, vt ille, qui cæteris præest, omnibus iuste distribuat, &c.* & in cap. *Peruenit*, reprehendit Episcopos, *qui decimas, atque oblationes Christianorum, non in sacerdotes propriæ diœcesis conferunt.* In quibus verbis rationes etiam huius institutionis tanguntur. Quia decimæ institutæ sunt pro his, qui diuina populo ministrāt, sed non soli Episcopi ministrant, sed etiam alij Clerici, ergo. In Clero autem Episcopus præest, ergo & illi peculiari ratione prouideri debet de necessarijs ex fructibus decimarum, & ipsi tamquam aliorum pastori committi debuit omnium redditũum diœcesis suæ gubernatio.

7. *Quando decima vnius parochiæ ad illius Clerū pertinere inceperint.* Tertio dicendum est, postquam diœceses in parochias diuisæ fuere, vniuscuiusque parochiæ decimas ad Clerum in illa parochia ex officio ministrantem Diuina perse loquendo pertinere, illique esse reddendas, & non soli parocho, licet per illum regulariter distribuantur, in quo consuetudo, vel Episcoporum ordinationes seruandæ sunt. Hæc assertio inprimis habet fundamentum in his, quæ supra diximus de diuisione parochiarum à Dionysio facta cum assignatione propriorum finium, seu decimarum ad vnamquamque pertinentium. Inde enim plane constat, vniuscuiusque parochiæ decimas pro ministris proprijs solui, non pro alienis: In hoc enim sensu probatum est, decimas parochiæ in illius Ecclesia soluendas esse, non in aliena: Item facta diuisione eadem proportio seruanda est inter parochias distinctas, quæ inter diœceses distinctas prius seruabatur, vt respondit Vrbanus 3. in cap. *Super eo*, de Parochiis, & rationes supra factæ probant, ergo.

8. *Differentia cōsideranda inter parochias & diœceses.* Est autem hic consideranda quædam differentia: nam Parochię nunquam debent intelligi ita diuisæ, vt vnaquæque solum parochum, & inferiores Clericos comprehendat: nam etiam Episcopus totius diœcesis ad Clerum vniuscuiusque parochiæ aliquo modo pertinet, tanquam principalis illius populi gubernator, & minister in spiritualibus, & suo modo etiam proximus: Diœceses vero ita fuerunt semper distinctæ, vt Clerus illius diœcesis solum Episcopum, & inferiores comprehendat. Nam licet Papa ex institutione Diuina omnium Ecclesiarum, & Episcopatuum sit pastor, nihilominus quatenus Papa est, censetur esse extra, & supra Clerum vniuscuiusque diœcesis, præsertim quoad negotium decimarum, quia tanquam supremus princeps, & caput non ordinario iure, sed altiori modo de redditibus singularum diœcesum participat, vt supra tetigimus, & statim amplius explicabimus. Alij vero superiores prælati Episcopalium diœcesum, quos Ecclesia constituit, vt Archiepiscopi, Primates, seu Patriarchę, valde etiam remote attingunt regimen, & curam suffraganeorum Episcopatuum, & ideo extra Clerum illorum censentur, maxime in iure decimarum.

9. *Decimæ parochiales ad Episcopum etiam pertinent.* Ex his ergo satis probata manet, non solum prima assertionis pars, sed aliquo modo etiam secunda quoad negationem illius exclusiuæ, nimirum, quod decimæ parochiales non pertineant ad solum parochum, etiam per se, & iure ordinario, quia etiam ad Episcopum diœcesis cum proportione pertinent, quo sensu dicimus sub Clero vniuscuiusque parochiæ comprehendi. Dico autem, *Cum proportione*, quia inter Clericos parochiæ cum proportione diuidendæ sunt decimæ, & inter eos prælatus computatur, ad quem pars decimarum spectat, vt recte docuit Abulens. q. 176. in 23. cap. Matth. & Panor. in cap. *Cum contingat*, de decimis n. 7. vbi quartam partem ad Episcopum pertinere dicit, vt videtur expresse declaratum in cap. *Conquerente*, de offic. ordin. Vbi inter Episcopalia iura ponitur. *Quarta decimationum*, & licet Glossa ibi dicat, quod hanc quartam Episcopus de consuetudine percipiebat: tamen & nullam probationem affert, & illa consuetudo sufficere potuit ad introducendum ius. Vel certe ex antiquo iure manasse, probabilius est. Nam illa consuetudo consentanea est antiquis decretis cap. *Vobis*, cap. *Vulterana*, & sequentibus 12. q. 2. Vnde in cap. *De quarta*, de præscript. clare supponitur, hanc quartam pertinere ad Episcopum iure ordinario, cum ibi dicatur, necessariam esse præscriptionem 40. annorum, vt parochus possit contra Episcopum se tueri in huius quartæ petitione. Et idem plane colligitur ex cap. *Quoniam*, de decimis ibi, *tua parte retenta*: Nam plane supponitur partem aliquam decimarum prædialium parochiarum ita ad Episcopum pertinere, vt tanquam suam possit illam retinere. Signum est ergo, esse certam partem aliquotam, quam oportet esse iure definitam, & cōcessam, nam propter solā cōsuetudinē contingentē

non

non oporteret illam exceptionem facere. Idem colligitur ex cap. *Dudum*, eod. tit. vt ibi notant Ioann. Andr. & Hostiens. in illis verbis: *Intentione tua de iure communi fundata petisti.* Nec refert, quod Glossa, quam sequitur Rebuffus d. q. 7. n. 11. dicat, illam esse narrationem partis, non Papæ, hoc, inquam, non obstat, tum quia id non satis constat ex verbis, tum etiam, quia Papa inferius consentit, dum ait, non fuisse *iuri Episcopali* derogatum, loquitur enim de iure, quod pro se Episcopus allegauerat.

Ioan. And. Abb.

Decimas mediante parochia deberi Episcopo aliqui dicunt.

10. Addunt tamen Ioannes Andreas, & Abbas in dicto cap. *Conquerente*, decimas de iure communi non deberi Episcopo, sed Ecclesijs parochialibus, has vero Ecclesias debere Episcopo quartam partem præceptarum decimarum: Sed hoc in idem redit, dicuntur enim decimæ parochiarum non deberi Episcopo quasi immediate, sed mediante ipsa parochia: quia immediatum ius est in ipsa parochia, seu Clero illius, & respectu illius totus cumulus decimarum ad talem Ecclesiam pertinentium congregandus: ex illo autem sua portio ad Episcopum spectat æquè primo, ac ad cæteros de illo Clero, vel etiam principalius, quia ipse de iure est principalis dispensator illius cumuli præceptarum decimarum, & ita etiam in hoc modo loquendi, vel non magis pertinent decimæ de iure communi ad parochum, quàm ad Episcopum respectiue loquendo de portionibus illorum vel ad summum dici posse videtur, parochum esse quasi proximum ministrum, ad quem ius colligendi decimas Ecclesiæ suæ debitas pertinet. Propter hoc enim ille habet potestatem agendi ad petendas omnes decimas parochiæ contra iniuste occupantes, vt notauit Rebuffus q. 9. n. 16. licet non sibi soli, sed alijs consortibus petat. Ratio autem huius institutionis est supra tacta, quia Episcopus est principalis minister singularum parochiarum, ergo ratio postulat, vt de bonis, ac decimis vniuscuiusque parochiæ principaliter participet, vnde olim etiam pars fructuum illi conferebatur vt colligitur ex c. *Vnio*. 10. q. 3. Quod tamen non de decimis, sed de oblationibus multi intelligunt, iuxta alia iura eiusdem quæstionis. Inde vero roboratur saltem ratio facta, quod Episcopus semper habitus est tanquã pars, & caput Parochialis Cleri, ideo enim etiam oblationum particeps fiebat, ergo licet illud de oblationibus ordinariis vsu videatur sublatum, merito participatio decimarum iure communi retenta est. Neque huic assertioni D. Thom. aut Caiet. refragantur, nam generatim loquuntur de Clericis habentibus animarum curam, sub quibus merito Episcopi comprehenduntur. Atque ex hac ratione constat, non esse hoc limitandum ad parochiam Cathedralis Ecclesiæ, quia quod attinet ad quartam partem decimarum prædialium iura de omnibus parochijs diœcesis loquuntur. Nec maiorem partem habet in decimis parochiæ Ecclesiæ Cathedralis, nisi vbi ipse fuerit proprius curatus eius (vt notauit Rebuff. dicta quæstion. 7. numer. 7. alios referens) quia nullo iure plus illi tribuitur.

Ratio institutionis.

Obiectio.

11. Dices, hac ratione concludi decimas singularum Ecclesiarum, siue parochialium siue Episcopalium cum debita proportione etiam ad summum Pontificem pertinere, quia ipse etiam est Clericus habens animarum curam, habet autem curam omnium animarum in omnibus parochijs degentium, & ibi suas decimas persoluentium. Respondeo breuiter ex supra dictis c. 12. loquendo de possibili potuisse quidem iure communi statui, vt in distributione omnium decimarum parochialiũ suam partem Summus Pontifex haberet, quia cum ipse sit caput omnium Ecclesiarum, & vniuersalis pastor spiritualis, in illo maxime locum habet finis proximus decimarum. Et ita supponit D. Tho. 22. q. 78. ar. 4. ad 3. Alens. 3. p. q. 51. memb. 6. articul. 6. Abulens. dicto cap. 23. q. 176. Ioan. Andr. Hostiens. & alij in ca. 1. de decimis. Ad quod notari potest singulare verbum in Concil. Lateran. sub Alex. 3. p. 4. cap. 4. *Cum homines*, & c. *decimas Ecclesiæ*, *& mihi soluere teneantur*: Est enim consideranda illa particula, *Et mihi*, nam Pontifex est, qui loquitur, & significat, decimas sibi deberi. Sed illa particula in cap. *Cum homines*. Extra. de decimis omittitur, tamen potest intelligi, vt dicantur Põtifici deberi. tum quia ex præcepto eius debentur, tum quia est supremus dispensator illarum, tum quia ius habet de illis participandi, si velit, & indigeat. Nihilominus iure communi, & ordinario non vsurparunt sibi Pontifices hoc ius, vt ijdem Auctores pro comperto habent, & nos in dicto cap. ostendimus, & huius institutionis varias congruentias Abulens. supra adducit. Et in hoc sensu diximus supra, Papam non comprehendi sub parochia, seu Clero parochiali, cui debentur decimæ iure ordinario & communi: quamuis alioqui habeat supremum ius dispensandi omnes decimas, & aliquam earum partem postulandi ex vera, ac iusta causa, & necessitate. At Episcopus è conuerso quoad suam canonicam portionem iure communi censetur de illo Clero: quoad reliquas vero partes licet habeat potestatem administrandi, & distribuendi illas, habet tamen illam alligatam iuri communi, nec potest ea, quæ ad alios pertinent, vsurpare, nec nouum onus Clericis imponere, vt in multis decretis institutum est, 16. q. 1. Hac ergo ratione merito dicimus, decimas parochię non soli parocho deberi, quia etiam Episcopo magna ex parte, & quodammodo magis, ac principalius debentur.

Satisfit illi.

Addendum vero vlterius est, alia etiam ratione deberi decimas non solis parochis: quia videlicet in vnaquaque Ecclesia simul debentur aliis ministris altaris, qui ex titulo alicuius beneficij ex decimis instituti tenentur ex officio altari, vel choro inseruire. Hanc conclusionem principaliter intendunt Soto, & qui eum sequuntur: & licet non possit positiue, (vt sic dicam) & in particulari ex iure ostendi, ostenditur autem inprimis illa ratione, quod decimæ non sunt iustitutæ propter solum ministerium curandi animas, seu ministrandi illis Sacramenta, sed simpliciter propter ministerium diuini cultus cap. *Ex parte*. 2. de decim. Quia populus Christianus non tenetur tantum Sacramẽta suscipere, sed etiam sacrificia offerre, ac Deum publice colere, & laudare, fidemque profiteri, ac tueri: ad hos autem fines necessarium est, non solum alere ministros, qui curam habeant animarum, sed etiam alios, qui Deum varijs modis colant nomine totius populi, & fidem tueantur, ac doceant, & verbo Dei populum pascant: ergo decimæ non tantum curatis, sed etiam aliis ex officio ministrantibus spiritualia deberi possunt. Atque hoc modo potest hoc ex iure colligi partim negatiue, partim ex generalibus locutionibus, & rationibus decimarum, quæ in iure habentur. Negatiue quidem, quia nullum est ius ita præcipiens decimas dari Parochis, vt alii ministri Ecclesiæ excludantur: ad summum enim dicunt iura, decimas persoluendas esse parochiis, at in parochiis nõ solum computantur parochi, sed etiam alii ministri, licet cura, & administratio proxima parochiæ, & bonorum ad eam pertinentium peculiari modo Rectori eius commissa sit. 12.

Quibus Ecclesiæ ministris decimæ etiã debeantur.

Vnde adiungi potest alia probatio ex generalibus locutionibus, nam in capit. *Non est*, de decimis, dicitur, decimas esse *Ministris Ecclesiæ* tribuendas: & in cap. *Ex parte*, 2. supponitur *Canonicis* in sua Ecclesia esse debitas: & in cap. *Tua*, 2. dicitur, *Deo debitam esse solutionem decimarum*, quia nimirum propter cultum suum principaliter imperantur, vnde subditur, *Esse Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit.* Et in capit. 1. 16. quæst. 7. absolute dicitur, decimas in vsum pietatis concessas esse Canonica auctoritas demonstrat. Et hoc maxime pro- 13.

bant antiqui Canones, qui in diuisione decimarum disposuerunt, vt quarta pars non solis parochis daretur sed *Presbyteris, diaconibus, & Clero diuideretur,* vt dicitur in capit. *Ad hoc*, 16. quæstion. 1. & alijs supra citatis. Quæ iura antiqua quoad hanc partem non sunt per posteriora decreta sublata, nec parochiarum diuisio obstat, quo minus illa in sua vi possint remanere.

14. *Obiectiones proponuntur.* Sed obijci potest, quia hinc sequitur decimas prædiales non ad solum Clerum pertinere, sed etiam ad pauperes, quia etiam illis sua portio decimarum ex vi communis iuris applicanda est: consequens est plane falsum, vt ex omnium sententia, & ex dictis in ca. præced. constat. Similiter sequitur, decimas aliqua ex parte non pertinere ad personas Clericorum, sed etiam ad ipsam Ecclesiam, seu fabricam eius, in qua etiam pars aliqua decimarum expendi debet, iuxta dispensationem iuris. Consequens est falsum, quia materiale ipsum templum non est capax iuris, sed Clerici, vel Rectores eius habent tale ius cum tali obligatione, seu onere. Denique si ratio facta esset efficax, quotquot ministri Ecclesiæ ex decimis eius aluntur, computandi essent inter eos, quibs decimæ debentur, etiam cantores laici, & famuli, quia omnibus datur aliqua pars decimarum ex vi illius legis, *Non alligabis os boui trituranti, & Dignus est mercenarius mercede sua.* Propter hæc, & similia dicunt aliqui, decimas solis parochis proprie deberi, & ad summum etiam Episcopis, cæteros autem Ecclesiæ ministros non habere ius decimarum, quia populus non tenetur eos alere, cum illius vtilitatem non procurent, sed Ecclesia, cui inseruiunt, ad hoc tenetur, quæ obligatio cadit in eos, qui habent animarũ, & consequenter etiã Ecclesiarum curam. Tenentur enim illi alere ex suis redditibus ministros, & coadiutores sibi necessarios, vt suo muneri possint satisfacere, siue illi ministri Clerici sint, siue etiam laici pro ratione, & modo ministerij, aut seruitij Ecclesiæ, ad quod conducuntur. *Quorundã opinio.*

15. *Soluuntur obiectiones.* Respondeo ad excludendas has, & similes obiectiones, & rem totam explicandam, dictum à nobis esse decimas deberi illis ministris altaris, qui ex titulo alicuius beneficij tenentur in Ecclesia ad aliquod ministerium spirituale, etiamsi propriam animarum curam nõ habeant. Quod omnino verũ esse probatur: Quia illi proprie, & in rigore debẽtur decimę, qui habet ius spirituale, in quo fundatur tale debitum, sed omnes illi, qui habent tale beneficiũ, habent ius ad percipiendos fructus eius etiamsi sint fructus decimarum, ergo. Maior ex supra notatis clara est, quia in decima duo tantum è D. Tho. & Doctoribus distinguuntur, redditus ipsi materiales, & ius spirituale, cui ergo ista duo proprie conueniunt, proprijssime etiam decimæ debentur. Minor autem est etiam certa. Nam omnia beneficia etiamsi curata nõ sint, in spirituali iure fũdata sunt, & illud principaliter includunt: temporale autem est quasi annexum: & hoc est totum fundamentum simoniæ in venditione & emptione beneficiorum, non enim tantum in beneficijs curatis, sed in omnibus simonia committitur, & ideo ait Soto, nõ posse sine errore negari ius ad decimas in talibus beneficijs spirituale esse. Et confirmatur, ac declaratur, quia licet alij Clerici non ita immediate incumbant saluti animarum, sicut curati nihilominus non tantum actiones propriæ parochorum spirituales sunt, sed etiam aliæ, ergo aliæ etiam sufficiunt ad fundãdum ius & proprium debitum decimarum, quia non est de ratione huius iuris, vt fundetur in actionibus directe operantibus salutem animarum, sed satis est, vt sint actiones spirituales pertinentes ad cultum Dei. Eo vel maxime quod nullæ sunt huiusmodi actiones factæ à ministris Ecclesiæ, vt tales sunt, quæ non conferant ad animarum salutem, licet non omnes æqualiter, neque cum eadem necessitate, quod parum refert.

Accedit tandem, quod vtrumq; genus actionum pertinentium tam directe ad curationem animarũ, quam ad alia ministeria diuini cultus, potest duobus modis fieri, scilicet vel ex proprio officio collato per Ecclesiam cum spirituali titulo, vel non ex officio, sed aut deuotione, vt fit à religiosis, vel mercenario stipẽdio, sicut fit à Clericis mercede conductis, inter quos modos tãta est differentia, vt etiam ministerium propriorum parochorũ, nisi fiat priori modo, non sufficiat, vt sic operantibus decimæ proprie debeantur. Et hac ratione Religiosis vt sic, & ex proprio iure non debentur decimæ, etiamsi maxime cooperentur animarum saluti, vt est certa omnium sententia. Nec etiam Clerico Capellano per mercedem conducto vt parochum iuuet, debentur decimæ, sed parochus, vel Episcopus debet ei suam mercedem. Ergo simili modo dicendum est in aliis spiritualibus actionibus, ac ministeriis diuini cultus, quod licet facta ex deuotione, vel mercenaria conductione non sufficiant ad fundandum proprium debitum decimarum, nihilominus facta ex officio ratione beneficii, & tituli spiritualis, fundant proprium ius, cui etiam correspondet proprium debitum decimarum. 16.

Et ita facile respondetur obiectionibus factis. Inprimis enim non est eadem ratio de pauperibus, quia illi nunquam habent intrinsecum ius ad aliquã partem decimarum, sed ipsis Clericis dantur beneficia cũ hoc onere subueniendi pauperibus, siue onus illud sit ex propria iustitia, siue ex Charitate, vel alia virtute, quod alibi est tractandum. Vnde optime dixit Ambrosius sermon. 58. de Ascens. *Ille bonus Christianus est, qui decimas Deo annis singulis erogandas pauperibus reddit, qui sacerdotibus suis honorem impendit.* Pauperibus ergo decimæ sunt erogandæ, sed per sacerdotes locum Dei tenentes, qui decimarum solutione honorandi sunt. Sic etiam Clemens libro 2. Constitutionum c. 25. *Quæ secundum Dei mandatum* (ait) *tribuuntur, decimas dico, & primitias, insumat Episcopus, vt homo Dei, quæ causa pauperum sponte offeruntur, distribuat decenter, & cætera.* Et plura de hoc videri possunt in Abulens. in dicto capit. 23. Matth. quæst. 177. 17. *Non esse eãdem rationẽ in pauperibus, atque in aliis Clericis.*

Eademque ratio est de fabrica cum proportione. Quod si fortasse contingat, vt olim obseruatum erat, partem aliquam decimarum nulli Clerico, seu bneficiato applicari, sed ad vsum fabricæ, vel pauperum reseruari, tunc quidem decimæ illæ non debentur proprie alicui Clerico in particulari, vt in eius dominium transferantur: sed debentur Ecclesiæ non quidem materiali templo vt obiectio procedebat, sed ratione templi debentur Ecclesiæ, id est, Clero, vt in talem vsum, & non in alium illas dispenset: non est autem ita de decimis, quæ per institutionem beneficiorum Ecclesiasticorum variis modis applicatæ sunt Clericis ad varia ministeria: nam tunc proprium ius decimarum confertur Clerico habenti tale beneficium. Et ideo etiam non est simile de aliis, qui Ecclesiæ inseruiunt (etiam in spiritualibus) tantum, vt mercenarii conducti, quia illi non habent intrinsecum ius ad decimas, neque respectu plebis soluentis decimas habent propriam actionem, sed tantum respectu Episcoporum, Parochorum vel Ecclesiarum, quæ eos conduxerunt: secus verò est de his, qui ratione beneficii ministrant in quibuscunque spiritualibus actionibus, vt declaratum est. 18. *Quid de tẽpli fabrica dicendum.*

CAPVT

CAPVT XXIX.

Corollaria, & assertiones quæ ex doctrina præcedentis capitis inferuntur.

1. *Decimas primo Episcopis deberi.* EX dictis in superiori capite inferimus primo, Decimas primo, ac principaliter deberi Episcopis, quia principaliter habent curam animarum ex officio, & præterea ad eos proxime pertinet spirituale regimen Clericorum, & Christiani populi in rebus Ecclesiasticis, etiam ad forum externum pertinentibus, propter quod munus etiam decimæ merito impendi possunt. Ad eosque maxime spectat subuentio pauperum, & omnia alia onera, propter quæ decimæ exigi possunt. *Tria genera decimarum ad Episcopos spectantia.* Tria autem genera decimarum videntur ad Episcopos pertinere. Vnum est ratione Cathedralis Ecclesiæ, cuius peculiari modo est membrum, & caput, & ideo illi debetur iure ordinario magna portio decimarum, ac redditruum talis Ecclesiæ. Aliud est ratione parochiarum suæ diœcesis, quarum etiam est suo modo membrum, & caput, & ideo quarta pars decimarum illi debetur iure communi, vt ostensum est. Quod si in aliqua, vel aliquibus Ecclesijs parochialibus ipse est immediatus curatus, ad illum etiam pertinebunt decimæ, quæ parochis deberi solent, siue illa parochia sit suæ Ecclesiæ Cathedralis, siue aliarum: eadem enim ratio quoad hoc est de omnibus. Vnde si aliquæ diœceses nunc sunt, (vt reuera sunt) in quibus parochiæ non sunt ita diuisæ, vt in singulis sint propria beneficia curata pro parochis instituta, sed sub cura Episcopi immediate maneãt, & per mercenarios Clericos ab ipso constitutos animarum cura ministretur, ibi habebit Episcopus omnes decimas parochorum, tenebitur autem ipse congruenter alere dignos, & sufficientes animarum pastores, & alia onera talium Ecclesiarum sustinere. Tertium genus decimarum Episcopalium esse potest ad ipsius personam, seu mensam immediate pertinens ex prædiis, quæ sunt intra terminos suæ diœcesis, & nullius parochiæ, vel particularis Ecclesiæ sunt: nam decimæ prædiales inde consurgentes ad Episcopum pertinent, vt diximus. Et hæc dici possunt de communi iure, possunt tamen consuetudine augeri, vel minui, vt constat ex dictis, & paulo inferius aliquid addemus.

2. *Post Episcopos decimas parochis præcipue deberi.* Secundo sequitur ex dictis, post Episcopos decimas præcipue deberi parochis tam titulo iustitiæ, quã omni alio, qui in hac materia interuenire potest. Et hanc conclusionem cum præcedenti fortasse intendit D. Thom. Nam hic duplex ordo ministrorum est maxime per se (vt sic dicam) necessarius in Christiano populo, & in qualibet etiam parochiali Ecclesia. In ministris ergo Ecclesiæ necessarijs Parochi tenent secundum locum (nam de Summo Pontifice nunc non agimus) ipsique maxime sustinent pondus ministerij spiritualis, & illud ex officio, & peculiari titulo tenentur, ergo illis maxime debentur decimæ ex iustitia, & consequenter etiam ex charitate, quia sunt peculiari modo spirituales partes, & pastores suorum subditorum, & ex Religione, quia eorum sustentatio ad diuinum cultum maxime pertinet, & quia peculiari modo vicem Dei gerunt. Denique etiam ex obedientia maxime illis debentur, quia hæc est voluntas Ecclesiæ vt illi præcipue ex decimis alantur, & hoc maxime præcipiunt iura, ideoque diligentissime prouident, vt beneficia curata in sua institutione conseruentur, & sufficientes habeant redditus, vt patet ex Trident. session. 25. cap. 16. de Refor. Quanta vero pars decimarum præsertim parochialiũ ad parochos pertineat, non inuenio in iure definitum specialiter. Si tamen spectemus ius antiquum, quarta pars fructuum decimarum vniuscuiusque parochiæ pertinet ad Clerum Ecclesiæ illius. Vnde si in illa Ecclesia non fuerint alia beneficia instituta ex decimis ad inseruiendum illi Ecclesiæ præter parochiale, ad parochum pertinebit quarta pars decimarum prædialium, præter personales, & oblationes, & alia cõmoda. Ipse vero tenebitur necessarios sibi ministros, adiutoresque conducere, & suis sumptibus alere: Nec in hoc poterit amplius populum grauare, quia hac lege, & conditione illi tanta pars decimarum tribuitur in Concil. Triden. session. 21. de Refor. c. 4. arg. c. vltim. de Ecclesijs ædif. *Et temporis*, 16. quæst. 1.

3. *Quibus etiã propriissime debeantur decimæ.* Tertio sequitur, Ecclesiarum Cathedralium capitulis, & eorum membris, seu Clericis præbendatis, vt sunt Canonici, Dignitates, &c. proprijssime deberi decimas Ecclesiæ suæ, eo modo, & proportione, quo eorum mensis, vel beneficijs applicatæ sunt. Idemque cum proportione dicendum est de quibuscunque Ecclesijs collegiatis ex decimis Ecclesiasticis legitime fũdatis. Atque denique idem est de omnibus Clericis, qui titulo cuiuscunque beneficij Ecclesiastici proprie dicti decimarum fructus vel aliquam eorum partem recipiunt. Hoc corollarium quantum ad primam partem de Canonicis probatur ex capitul. *Ex parte*, 2. de decimis, & consequenter inde probari possunt omnes propter similitudinem rationis. Est autem generalis ratio supra facta, quia omnes hi ꝓprio iure spirituali ad se pertinente decimas recipiunt. Et confirmatur: nam hi omnes non recipiunt fructus suos, vel partem decimarum ad se pertinentem à parochis proprie loquendo, licet enim (vt supra dixi) parochi sæpe habeant aliquam administrationem, vel curam circa collectionem decimarum, (in quo est consuetudo consulenda) nihilominus nunquam sibi colligunt totas prædiales decimas suæ parochiæ, ita vt illarum efficiantur Domini, & postea teneantur aliis suas portiones dare, sed immediate vnusquisque habens beneficium, ius, vel dominium in sua portione obtinet, alioqui esset quasi pensionarius, vel stipendiarius parochi, quod falsum esse constat. Sicut ergo post diuisionem parochiarum vnusquisque parochus habet ius in parochiam suam, ita postquam Ecclesia diuisit redditus vniuscuiusque parochiæ in plura beneficia, vnicuique beneficiato per se, & directe competit ius ad portionem decimarum suo beneficio correspondentem, illi ergo proprie debentur decimæ.

4. *Hoc decimarũ debitum nõ solum ad Religionem sed etiam ad iustitiã pertinere.* Vnde etiam colligo, hoc debitum non solum ad Religionem, sed etiam ad iustitiam pertinere, cum tam propria obligatione iustitiæ, quanta est respectu Clericorum habentium curam animarum. Nam licet in his videatur esse maius quoddam fundamentum rigorosæ iustitiæ, in illis non deest sufficiens ad propriam, & veram obligationem iustitiæ. Quia illæ decimæ, quæ his conferuntur, debentur ex iustitia Ecclesiæ, & ipsa erigendo beneficiorum titulos transtulit ius suum proprium in suos ministros beneficiatos, ergo illis debentur ex iustitia decimæ. Item illi sunt veri ministri Ecclesiæ, ergo debetur illis sustentatio ex iustitia, ergo debetur iuxta taxam, & modum ab Ecclesia præscriptum, ergo debetur secundum proprium decimarum ius, vnde nihil obstat, quod ad hoc debitum necessaria fuerit institutio, taxatio, & præceptum Ecclesiæ, nam per tale præceptum & institutionem constituitur illa materia in propria ratione iustitiæ. Si enim etiam iustitia parochorum ad suas decimas pendet ex institutione Ecclesiæ, & naturalis ac diuina obligatio iustitiæ, quam habet populus Christianus ad alendos ministros Ecclesiasticos, non est limitata ex se ad parochos (licet erga illos maiori quadam ratione vrgeat) sed extenditur generatim ad omnes etiam ministros, quos Ecclesia iudicauerit sibi esse necessarios,

vel conuenientes, & ideo facta determinatione, & institutione beneficiorum per Ecclesiam illa obligatio iustitiæ ad omnes extenditur.

Clericis etiã diuitibus soluenda decima.

5. Hinc vere inquiri solet, an omnes hi Clerici & beneficiati, de quibus in his tribus assertionibus loquuti sumus, possint percipere decimas, eisque debeantur, etiamsi diuites sint. Sed in hoc resolutio est certa, diuitias eorum nihil obstare, quo minus eis debeantur decimæ, & iuste illas percipiant, si ministrent, Quia *Nemo militat suis stipendiis vnquam*, vt Paulus dixit, (*Paulus.*) vnde accidentarium est, quod sint diuites, nam creditori diuiti suum debitum soluendum est, nemo enim suo iure priuatur propter diuitias. Ideoq; merito damnatus est error Pseudoapostolorum, qui negabant, decimas dandas esse Clericis, qui non profitentur Euangelicam paupertatem, vt refertur Castro verb. *Decima*, & Turrecremata lib. 4. summæ par. 2. cap. 37. De qua re in materia de Beneficijs, & redditibus Ecclesiasticis tractandum est: hic enim non explicamus, quomodo Clerici teneantur vti decimis, quibus ipsi interdum non indigent, sed solum agimus de debito soluendi illas ex vi præcepti, quod absolute datur. & ideo respectu omnium obligat. Et eodem modo resoluenda est similis dubitatio de malis beneficiatis, an illis soluendæ sint decimæ. (*Decima soluenda prædictis Clericis, etiam malis.*) Nam VVicleph. dixit, liberum esse fidelibus negare decimas malis sacerdotibus. Sed ille errauit in fundamento, quia putauit, decimas non esse debitas, sed voluntarias, ideoque articulus ille cum alijs damnatus est in Concilio Constantiensi, sessio 45 & expresse sententia illa reiicitur in cap. *Tua nobis*, de decimis. Et ratio est euidens, quia decimæ non dantur propter bonitatem vitæ, sed propter seruitium: & ideo si Clerici ministrent, vt debent, malitia eorum non liberat alios à debito decimarum. Vide Rebuffum quæst. 7. de decim. num. 14. 15. & 16. & Abulens. dicto capit. 23. Matth. q. 174. & 175. & Alens. dicta q. 51. mem. 6. artic. 3.

Simplices Clericos non habere proprium ius ad decimas.

6. Quarto è contrario sequitur, Clericos simplices nullum habentes Ecclesiasticum beneficiũ non habere propriũ ius ad decimas recipiendas, nec illis esse proprie debitas. Vtraq; pars est certa, & communis. Ratio autem prioris est, quia ius decimarum non sequitur ipso facto, seu ipso iure ex vi characteris seu Clericatus, sed ad summum intelligitur ordo, vel tonsura dare capacitatem quandam ad habendum tale ius, si aliquo titulo conferatur, quia cum laici non sint capaces illius iuris Clericatus dat capacitatem. Non vero dat statim ius ipsum, quia nec Diuinum ius id statuit vt per se constat, nec etiam Ecclesia illud confert, vbi enim est talis Ecclesiæ institutio, aut præceptum? Confirmatur, quia ex vi solius Clericatus non obligatur quis ad ministrãdum populo Christiano in spiritualibus, ergo nec acquirit statim ius ad decimas. Et inde patet ratio alterius partis, quia si Clericus nõ est obligatus ex vi status ad ministrandum populo, nec populus est illi decimarum debitor. (*Obiectio.*) Dices: saltem Clerici in sacris obligantur statim ad horas canonicas recitandas, in quo toti populo Christiano inseruiunt cum illius nomine orent, & à Deo impetrare illi possint multa bona. Respondeo, obligari ad illud officium non debito iustitiæ, sed Religionis ex præcepto Ecclesiæ: Illud autem præceptum non imponitur quasi in vi pacti includentis obligationem iustitiæ, sed solum ratione status ad Religionem pertinentis, vt infra tract. 4. li. 4 late dicetur, & ideo nisi Clericus beneficium habeat, nullæ decimæ illi debentur ex vi ordinationis suæ. Vrgebis præterea, saltem illis, qui ministrant, & inseruiunt ex aliquo pacto, debetur sustentatio, ergo & decimæ propter sustentationem ministrorũ dantur. (*Diluitur.*) Respondetur ex dictis, deberi quidem illis sustentationem ab eo, cum quo pactum inierunt, non in vi iuris decimarum, sed in vi pacti, siue sustentatio illa detur ex decimis, siue ex alijs bonis, siue Ecclesiasticis, siue secularibus, vnde licet sæpe talia stipẽdia soluantur ex decimis, id est quasi per accidens, ita enim etiam laicis conferri possunt, vt supra videbimus.

Religiosis non debentur decimæ iure communi.

Quinto infertur, etam Religiosos ex vi sui status non habere propriũ & intrinsecum ius decimarum, neque illis iure Communi deberi. 7. Ita D. Tho. 22. q. 86. art. 3. ad 3. Et ibi omnes. Alens. 3. p. q. 51. mem. 6. art. 2. Abul. dicto capit. 13. Matth. qu. 189 Turrecrem. in c. vl. 16. q. 1. ad quæstion. primam, Abbas in c. *Suggestum*, de decimis, notab. 1. Glossa. & Doctores in ca. penult. de decimis. Anton. 2. part. tit. 4. c. 3. §. 3. Et Canonistæ passim, ex quorum sententia sub Religiosis omnes personæ ita Deo deuotæ, vt aliquo modo Ecclesiasticæ censeantur, comprehendũtur. De quibus procedunt inprimis omnia dicta in capite præcedenti. Et præterea probatur assertio ex cap. *Alia causa*, capit. *Placuit*, 2. capit. *Peruenit*, 16. q. 1. & faciunt etiam cap. *Doctos*, & cap. *Si Monachus*, ibidem. Quibus locis dicitur ad Clericos pertinere ex altari viuere, non verò ad Monachos, nisi ad Clericorum statum, & munus assumantur: Et ideo Religiosis non deberi decimas ex vi status.

Ratio assertionis.

Ratio verò est, quia status Religiosus vt sic non constituit ministros Ecclesiæ, nec inducit obligationem seruiendi populo in spiritualibus, & ideo nec populus obligatur ex iustitia ad Religiosos sustentandos, etiamsi ipsi ex deuotione vel regula, aut voto proximorum saluti maximè incumbant, sed solum ex gratitudine, misericordia, seu Charitate, aut Religione poterit populus eos alere, non tamen Ecclesiam priuando decimis suis. 8. Quia semper ius ad decimas manet integrum apud Ecclesiam & ministros suos, ex officio ad id obligatos, etiamsi ipsi Religiosi cooperatores, & coadiutores Clericorum voluntariè se exhibeant Tandem ob hanc causam in Clemen. 1. de decimis suspenduntur, aut excommunicantur (respectiuè) Religiosi, qui decimas Ecclesijs debitas sine iusto titulo vsurpant, & qui prauis artibus & fraudibus impediunt, ne decimæ Ecclesijs debitæ illis persoluantur. Et in Clemen. *Cupientes*, de pœnis, excommunicantur Religiosi, qui suis sermonibus alios auertunt à solutione debitarum decimarum, & suspenduntur Religiosi qui audiendo confessiones detinentibus iniustè decimas scrupulum non injiciunt. De quibus iuribus videri possunt adnotata in tom. 5. de Cens. disp. 23. sect. 5. num. 3. & 36. & sequentibus, & disp. 31. sect. 6. num. 9. 12. & 13.

Religiosis variis modis decimæ conferri possunt.

Quamuis autem Religiosis non debeantur decimæ ex eo præcise quod religiosi sunt, conferri tamẽ possunt, & aliquo modo eis deberi varijs modis. 9. Primo si illis vt pauperibus cõferantur, quod etiam D. Thom. & Alens. notarunt. Tunc autem non confertur Religiosis ius decimarum, sed fructuum: neque hi conferuntur ex titulo iustitiæ, sed ex Charitate, ideoque conferri non possunt, nisi ab his, quibus ipsæ decimæ proprio iure competunt, vel potestatem habent illas dispensandi, & applicandi. Et sic res est clara. Secundo possunt eas habere, si beneficium aliquod Ecclesiasticum eis conferatur, quod interdum fit, vniendo Ecclesiam, vel beneficium parochiale, aut simplex monasterio alicui, interdum conferendo beneficium ipsum alicui particulari Religioso. De quibus vnionibus, & collationibus, quo modo, & à quibus fieri possint, non est hic dicendi locus, tamen illis factis, non est dubium, quin ius decimarum in Religionem, vel Religiosum transferatur, quia per beneficium tale ius confertur sub onere ministrandi, quod onus in se suscipit Religio, vel Religiosus, qui supponitur etiam Clericus, & ideo capax est talis iuris.

Tertio possunt decimæ Religiosis conferri ex speciali priuilegio, quod satis constat ex vsu, & ex 10.

dictis

dictis in superioribus. Nam si hoc priuilegium potest laicis concedi, multo magis & Religiosis. Quin potius in capit. *Quamuis*, de decimis, ita prohibetur Episcopis, ne laicis secularibus decimas concedant vt de religiosis etiam laicis id permitti videatur in verbis illis: *Si quis laico alicui in seculo remanenti*. Vbi Panor. notat, laicum conuersum, & religiosum non excludi, quo minus ex priuilegio possint illi decimæ concedi. Vnde indicat differentiam inter laicos seculares, & Religiosos, nam prioribus potest concedi ex priuilegio perceptio decimarum, non tamē ius proprium ad illas. Religiosis autem potest non solum concedi priuilegium percipiendi decimas more laicorum per modum cuiusdam eleemosynæ, vel charitatiui subsidij sine aliqua obligatione ad ministerium spirituale, vt est clarum c. vlt. 16. q. 1. Sed etiam potest concedi priuilegium percipiendi decimas sub aliquo titulo spirituali, & cum onere alicuius spiritualis ministerij, quia Religiosi possunt exhibere tale ministerium, & sunt capaces illius iuris, vt Abbas supra docet per textum in dicto cap. *Quamuis*. Et est communis sententia in capit. *Causam, quæ* de Præscrip. de qua re videri potest Couar. dicto capit. 27. numer. 13. Gutier. Consi. 5. n. 2. & 17. Cætera vero, quæ de hoc priuilegio desiderari possunt, ex cap. 10. & 13. petenda sunt.

CAPVT XXX.

An Clerici, vel Ecclesiasticæ personæ possint præscriptione acquirere ius decimarum.

1. *Prima sententia.* HÆc quæstio locum habet in Religiosis, & in alijs Clericis, qui non sunt incapaces decimarum, sicut laici. Et in hoc puncto aliqui docuerunt non posse Religionem præscriptione acquirere ius decimarum, nisi aliunde habeat vnitam aliquam parochiam, ratione cuius præscribat decimas in alia parochia. Et idem dicunt de quolibet Clerico, nam si parochiam, vel beneficium habet, ratione illius potest præscribere aliquas decimas, quæ videantur excedere titulum talis beneficij secundum commune ius, si tamen nec parochiam, nec beneficium habet, non potest præscribere. Ita sentit Hostiens. in Summa tit. 1. de decimis, §. *An præscribi possint*. Et Abulens. in capit. 23. Matth. quæst. 88. Anton. 2. p. c. 4. tit. 3. §. 3. Quorum sententia ita explicari potest, & fundari, quia ius decimarum cōsuetudine præscribi potest quoad augumentum, vel extensionem suam (vt sic dicam) non vero quoad substantiam, seu quoad primum esse suum, seu respectu omnium decimarum.

2. Prior pars nota est ex superioribus, & ex omnibus iuribus, quæ in hac materia loquuntur. Nam si quis ea recte consideret, tractans de extensione decimarum. Nam capit. *Cum sint homines*, de decimis, agit de Ecclesijs parochialibus, quæ ius habent percipiendi decimas in suis territorijs, & interdum ex consuetudine extendūtur ad percipiendas decimas ex prædijs sitis in alia parochia, & de eodem loquitur ca. *Ad Apostolica*, & ca. *Ad aures*, de Præscrip. in capit. autem. *De quarta*, de Præscriptione, illa præscriptio in quarta Episcopali est etiam per extensionem quia Clericus habens iura parochialia, præscriptione extenditur ad illud ius Episcopale. Sic etiam in c. 1. de Præscriptio. in 6. sermo est de Episcopo, qui præscribit contra Episcopum extendendo ius suum de percipiendis decimis ad alterius diæcesim. Et ratio huius partis est, quia qui habet ius ad aliquas decimas percipiēdas, potest bona fide possidere aliarum perceptionem, putans comprehendi sub suo iure, & ita currente tempore præscribere.

3. *Fundamentum assertionis.* Hinc vero sumitur ratio alterius partis, quia qui nullum habet beneficium, nec verum ius aliquarum decimarum, non potest possidere saltem bona fide aliquas decimas, quia non potest habere titulum etiam coloratum ad percipiendas illas, sine possessione autem ciuili, & bona fide non potest præscribi. Atque hinc fit, vt de tali modo præscribendi decimas etiam à Clericis, vel Religiosis, nulla sit in iure mentio. Nam si aliquando indicatur Religiosos posse præscribere, illud est ratione alicuius parochiæ, vel facultatis, quam ex priuilegio supponuntur habere, nam supposito iure ad aliquas decimas per priuilegium obtento, nō est inconueniens, qui sub illius colore possint alias præscribere. Et ita videtur supponi in c. *Dudum*, de decimis. Et fatentur Hostien. & Abul. supra, & potest etiam sumi ex cap. *Cum contingat*, & c. *Cum in tua*, de decimis. Vt vero totum ius decimarum possit præscribi, non videtur habere exemplum in iure, neque fundamentum.

Contrariam nihilominus sententiam tenet Rebuffus q. 13. de decimis, n. 63. ait enim absolute, Religiosos posse præscriptione acquirere ius percipiendi decimas, etiamsi Ecclesias parochiales non habeant, citatque in eandem sententiam Turrecrem. in cap. vlt. 1. qu. 16. ad quæst. 1. Sed ibi nullum habet verbum de præscriptione, sed potius absolute dicit, Religiosos seclusa Ecclesiæ donatione per modum eleemosynæ, aut nisi parochiam habeant, non posse percipere decimas sibi non concessas, quæ ad aliorum ius pertinent, citat etiam dictum c. *Cum in tua*, sed ibi nec verbum est de consuetudine, & præscriptione, sed solum generatim supponitur, aliquando Religiosos iure accipere decimas maiores, & explicatur, quomodo illud ius ad minutas decimas extendatur, non vero dicitur, illud ius posse præscriptione acquiri. Referri solet in eandem sententiam Couar. dicto c. 17. nu. 7. §. *Tertio*. Sed sine causa, nam ibi tantum generaliter dicit, consuetudine fieri posse, vt decimæ ordinario iure alicui Ecclesiæ debitæ, alteri soluantur, quod verum est, supposito aliquo iure accipiendi decimas in vtraque Ecclesia. Illam vero sententiam sequitur Gutier. dicto c. 21. n. 6. affertque cap. *Statuto*, §. Penult. de decimis in 6. sed sine causa, vt statim dicam. 4. *Secunda sententia contraria præcedenti.*

Potest autem hæc sententia suaderi, quia iura, & dominia humana, quæ nullo iure prohibentur præscribi, præscriptione comparari possunt, tale autem est ius decimarum respectu personæ Ecclesiasticæ, vel monasterij Religiosi, ergo. Maior communis est in materia de Præscriptione. Quia leges Ciuiles, & Canonicæ illam admittunt in materia non prohibita, etiam in spiritualibus iuribus, vt patet ex cap. *Auditis*, de Præscriptione, cum similibus. Minor autem patet, quia in iure decimandi supposita capacitate personæ, nulla est prohibitio, neque ex natura rei, cum non sit hoc intrinsece malum, nec iure Canonico, quia in eo solum specialiter prohibetur, ne laici præscribant ius decimarum, vnde potius per argumentum à contrario, vel ab speciali indicat Clericos, vel monasteria posse præscribere eo ipso, quod non sunt laici, sed Ecclesiastici, licet nullum aliud beneficium habeant. Et confirmatur, quia præscriptio, & priuilegium æquiparantur, vt supra dictum est, sed Religiosi possunt habere ius decimarum ex priuilegio, vt etiam dictum est, ergo etiam poterunt præscriptione illud acquirere. 5. *Fundamentum secundæ sententiæ.*

Mihi occurrit breuiter aduertendum, aliud esse loqui de iure retinendi decimas prædiorum, aliud vero de iure accipiendi decimas iure ordinario debitas alteri Ecclesiæ. De primo enim non est dubium, quin possit è Religiosis, & alijs Clericis præscribi, cum etiam à laicis possit, quia illud non est ius ad recipiendas decimas, sed ad non soluendas, quod non est ius spirituale, sed immunitas quædam à temporali onere, quæ potest consuetudine acquiri. Et in hac specie loquitur capit. *Statuto*, §. penult. de decimis in 6. quamuis neque illud loquatur de consue- 6. *Discrimen adnotandum.*

conſuetudine, ſed de priuilegio, ſed quoad hoc, eſt eadem ratio, vt ſupra viſum eſt. De acceptione vero decimarum ſubdiſtinguendum eſt, nam aut conſuetudine præſcribitur nõ tantum ius decimarum, ſed etiam fundamẽtum quod eſt ſpirituale miniſterium ex officio præſtandum, ratione cuius decimæ dantur, vel ſolum acquiritur ius ad decimas percipiendas ſeparatum ab omni tali miniſterio ſpirituali, vel obligatione ad illud, vt, verbi gratia, poteſt monaſterium intelligi præſcriptione acquirere decimas alicuius parochiæ, quia præſcriptione acquiſiuit ipſam parochiam, & ius parochiale illius, ita vt obligatum maneat ad gerendam curam talis parochiæ, vel intelligi poteſt ſolum acquiſiuiſſe ius ad decimas ſine parochia ipſa, vel onere illius.

7. *Religioſos poſſe præſcribere decimas alicuius Eccleſiæ ſuſcipiendo illius onus.*

Dico ergo primo, recte fieri poſſe, vt monaſteriũ acquirat ius decimarum alicuius Eccleſiæ præſcribendo ipſammet Eccleſiam, & illius onera in ſe ſuſcipiendo. Hoc certum videtur apud omnes. Suppono enim, Eccleſiam poſſe pręſcriptione acquiri ab alio, qui ſit capax eius, poſsitque illam poſsidere, quale eſt Religioſum monaſterium, vt tradit Silueſt. Ver. *Præſcriptio.* 2. nu. 4. ex c. *Ad aures*, de Præſcriptione cum his, quæ ibi communiter notantur. Acquiſita autem Eccleſia clarum eſt, etiam decimas acquiri, quia acquiritur fundamẽtum decimarum, quod eſt principale, vnde fit, vt etiam acquiratur acceſſorium. Item tunc ſemper decimæ exiguntur titulo parochiæ, ergo optime illo modo præſcribi poſſunt. Item, licet quis nõ poſsit præſcribere ius ad procurationem debitam ratione viſitationis, ſi non viſitet, nec viſitare poſsit, tamen præſcribendo ius viſitandi, poteſt etiam procurationem præſcribere, cap. *Cum ex officiis*, de Præſcriptione, ergo ſimiliter præſcripta Eccleſia, præſcribuntur decimæ. Quanto autem tempore præſcribatur Eccleſia, & quis titulus ſit neceſſarius, ad hunc locum non ſpectat.

8. *Non poſſe Eccleſiaſticum præſcribere ius decimarum ſine parochia.*

Dico ſecundo, per ſe, & directe non poteſt quiſpiam, etiam Eccleſiaſticus totum ius decimarum ſine parochia, vel alio ſimili titulo præſcribere, poteſt tamen per talem præſcriptionem ſufficienter probari, ſeu præſumi priuilegium, ratione cuius tales decimæ iuſte poſtulentur. Priorem partem probat mihi prioris ſententiæ fundamentum, quia ſecluſo priuilegio, nunquam poteſt decima exigi iuſte ab eo, qui non ſeruit, nec laborat, quia decimæ intrinſece habent, vt ſint ſtipendium ſpiritualis miniſterij, & ideo nõ poſſunt aliter iuſte peti, niſi ratione conceſsionis, vel donationis à domino, vel diſpenſatore facta, quam nomine priuilegij comprehendimus. Sed in eo caſu conſtat, talem perſonam, vel monaſterium non accipere decimas, vt ſtipendium, quia ſupponimus non ſuſcepiſſe in ſe onus Eccleſiæ ſeu beneficij, ſed tantum commodum: ideoque non habet ibi locum ratio ſtipendii, ergo non poſſunt aliter iuſte peti, niſi ratione priuilegij. Neque ſub alio colore poteſt valere præſcriptio, quia per actionem iniuſtam non poteſt præſcribi: & petere decimas, non miniſtrando, & ſine conceſsione ſpeciali, ſeu priuilegio, nunquam poteſt eſſe licitum. Neque in hoc poteſt præſumi bona fides, quia continet tam claram iniuſtitiam, vt nullo alio titulo colorari poſsit. Et ideo non procedit contra hanc partem fundamentum prioris ſententiæ, quia hic non eſt neceſſaria ſpecialis prohibitio talis materiæ præſcribendæ, quia modus ille præſcribẽdi intrinſece continet iniuſtitiam, & excludit bonam fidem. Neque etiam confirmatio quicquam probat, quia licet quicquid præſcriptione acquiri poteſt, poſsit etiam priuilegio concedi, non tamen è contrario conuertitur, vt aperte probatur ex cap. *Accedentes*, de præſcriptione, vbi dicitur, poſſe aliquem priuilegio eximi à procurationibus pro viſitatione ſoluendis, & non poſſe eximi præſcriptione longiſsimi temporis, non ergo quicquid priuilegio obtineri poteſt, poteſt etiam præſcriptione. Et ratio eſt, quia poſito priuilegio interdum fit iuſte, quod ſine illo bona fide fieri non poteſt, quia non habet locum præſcriptio.

9. *Probatur ſecunda pars concluſionis.*

Hinc vero probatur facile altera pars, quia ſi priuilegium ſit, vel exiſtimetur eſſe, tunc poteſt bona fide inchoari, vel ſaltem cõtinuari conſuetudo exigendi decimas, ergo tunc nihil oberit, quo minus poſsit præſcribi illo modo, quia perſona eſt capax, & habet locum bonæ fidei poſſeſsio. Tunc autem præſcriptio non eſt propria præſcriptio rei, ſeu iuris, ſed eſt quaſi præſcriptio priuilegij, ſeu talis præſumptio eius, quæ & conſcientiam reddat ſecuram, & det actionem, & ius etiam in foro exteriori. Sicut ſupra dicebamus, hoc modo poſſe etiam laicos probare conſuetudine priuilegium obtinendi decimas, etiamſi non poſsint aliter probare. Eſt tamen differentia, quia ſicut priuilegium non dat laicis ius proprium ſpirituale decimarum, ſed ſolum facultatem ad temporalem vtilitatem de licentia Eccleſiæ capiendam, ita nec illa conſuetudo plus oſtendit. In Religioſis autem quia per priuilegium dari eis poteſt ius etiam decimarum, idem poteſt conſuetudine probari, ſi in modo conſuetuo exigendi decimas ſint ſufficientia ſigna talis iuris, & quod illæ decimæ petantur tanquam debitæ ex proprio, & intrinſeco ſpirituali iure. Quod maxime iudicari poterit, ſi monaſterium, in quo eſt talis conſuetudo, ſe agnoſcit obligatum ex iuſtitia ad aliquod miniſterium ſpirituali ratione talium decimarum. Hinc vero conſtat, ad hoc genus præſcriptionis, vel conſuetudinis neceſſarium eſſe immemorialẽ morem, iuxta dicta ſupra de laicis, nam quoad hoc eſt eadem ratio, nimirum quod in hac conſuetudine non poteſt allegari, & oſtendi titulus, præter priuilegium ipſum, de qua dubitatur, & ſola conſuetudine oſtẽditur, & alioqui res, de qua controuertitur, eſt contra ius commune, ergo neceſſaria eſt immemorialis conſuetudo ad plenam oſtenſionem, & quietem cõſcientiæ, iuxta deciſionem cap. 1. de decimis in 6. & alia, quæ videri poſſunt in Couar. dicto capit. 17. numer. 7. & alijs ſupra relatis.

Ad hanc præſcriptionem immemorialis mos neceſſarius.

CAPVT XXXI.

Ex quibus rebus decimæ perſonales ſoluendæ ſint.

1. *Exponitur quæſtionis ſenſus.*

HÆc eſt tertia principalis circumſtantia in decimarum ſolutione obſeruanda, quæ pertinet ad circumſtantiam *quid*, ſeu *circa quid*, & inde etiam pendet ſcire, quanta decimarum quantitas ſit ſoluẽda. Nam licet quoad quantitatem partis aliquotæ ſingulorum fructuum conſtet debere eſſe decimam ſtando in communi iure, tamen quantitas omnium decimarum pendet ex multitudine, vel paucitate rerum, ex quibus ſoluendæ ſunt. Et quia hæc quantitas, & circumſtantia maxime pendet ex modo ſupputandi fructus, ex quibus decimæ ſoluendæ ſunt, ideo de hoc etiam modo in diſcurſu dicemus. Quia vero in multis loquendum eſt aliter de prædialibus, quam de perſonalibus decimis, ideo prius expediemus, quæ ad perſonales pertinẽt, poſtea de prædialibus dicemus.

2. *Decimæ perſonales ex omnibus lucris ſoluẽdæ.*

De perſonalibus ergo decimis generaliter dicendum eſt, ſtando in iure communi Eccleſiæ ſoluendas eſſe ex omnibus lucris, quæ quouis modo vere, ac iuſte acquiruntur. Eſt communis ſententia omnium, quos referemus, & ſumitur ex verbis Auguſtini, *De militia, de negotio, de artificio redde decimas.* Præmiſerat autem *Si tardius dare peccatum eſt, quanto peius eſt non dediſſe?* oſtendens eſſe præceptum. Habe-

Habetur in c. *Decima*, 16. qu.1. Expressius, ac generalius id traditur in capit. *Ex transmissa*, de decimis *Fidelis homo de omnib. quæ licite potest acquirere, decimas erogare tenetur*, & in c. *Non est*, eodem *De negotiatione, de ipsa etiam militia, & venatione, & omnibus bonis.* Ratio ergo huius tam generalis obligationis est Ecclesiæ præceptum: congruentia autem nunc fit, quia non est maior ratio de vno lucro, quam de alio, cum de omnibus honorandus sit Deus.

An aliqua limitatio adhibenda conclusioni Vt autem hæc generalis regula explicetur, nonnulla circa illam inquiri possunt. Primum est, An de omnibus licite acquisitis debeatur hæc decima, vel aliqua limitatio, vel declaratio adhibenda sit. Ratio autem dubitandi est, primo quia multa acquiruntur per liberalem donationem aliorum, vel per legatum, aut hæreditariam successionem, ex quibus nō est verisimile, deberi decimas, alias facile bona omnia peruenirent ad Ecclesiam. *Ratio dubitandi.* Item, quæ aliquis requirit ex proprijs laboribus tanquam iusta illorum stipendia, iustissimè acquiruntur: & tamen durissimum est obligare omnes ad soluendas decimas suorum stipendiorum, alias aduocatus ex mercede, Lector ex cathedræ stipendio, & omnes similes decimas ex his lucris deberent soluere. Quod videtur iniustum onus: nam qui vendit equum, vel triticū suū iusto pretio, non tenetur soluere Ecclesię decimā: ergo nec ille, qui vendit laborē suum iusta æstimatione, quod fit, quoties pro opere merces accipitur. Simile argumentum fit de militibus: cur enim decimas soluent stipendio, quo vix possunt sustentari. Dices, soluant saltem de præda. Contra, ergo tenebitur Princeps decimā partem terrarum, quas in bello iusto acquirit, Ecclesiæ dare, quia tenetur decimam soluere. Accedit q̄ modus ille lucrandi in bello multis est periculis plenus, & quod hodie ab hoste accipitur, paulò post duplicatū perditur: durum est aūt prædam non accipere integram, & postea subire periculum amittendi illam non tantum integram, sed etiam duplam. Et hæc difficultas inuenitur etiam in lucratis per ludum, quantumcunque iustum, quia semper est dubia fortuna, ideoque non potest statim in lucrum computari, quod hodie per ludum comparatur, cras enim perditur: quod si lucrum, antea obtentum postea amittatur, antequam soluatur decima, non videtur posse deberi. Quando ergo ex tali lucro orietur obligatio soluendi decimas? Denique si propter distributionem positam in capit. *Ex transmissa*, & similibus, de omnibus his lucris deberentur decimę, etiam de omnibus bonis tam immobilibus, quam mobilibus denuo comparatis deberentur dicimæ, quia in cap. *Non est*, absolute dicitur, deberi *de omnibus bonis*: id autem dici non potest, vt omnes fatentur: ergo nec alia regula certa est.

4. *Stabilitur præcedens conclusio.* Respondeo nihilominus, ex vi iuris communis de omni vero lucro ab homine acquisito deberi decimam, quia ita loquuntur iura, & ita intelligunt omnes vt præter D. Thomam, & Theologos, ac Sūmistas, videri potest in Abbate, & alijs exponentibus illa iura, & late per Rebuffum dicto tract. q. 8. à num. 18. Et præterea quia non possumus dicere ex nullo lucro personali licito deberi decimam, quia est expresse contra ius, nec possumus cum ratione excipere vnum potius, quam aliud, tum quia nulla est maior ratio, tum etiam quia vbi ius non distinguit, nos distinguere non debemus sine alio iure, vel ratione cogente, ergo ex vi iuris generalis est illa obligatio. Dico autem semper *ex vi iuris*, quia cōsuetudine ferè sunt istæ decimæ sublatæ, & facile potuerunt consuetudine excipi aliqua lucra, & non alia, quia ipsa consuetudo derogat, vel minuit ius, & ita illa posita insurgit specialis ratio excipiendi. Interdū verò dubitari potest de aliquibus bonis, quæ de nouo in nostrum dominium veniunt, an sint propria lucra, vt de lucro iura in hac materia loquuntur.

Et hoc inprimis postulatur in prima obiectione posita de his bonis, quæ per donationem, vel aliam largitionem, vel per testamētum, aut successionem necessariam, vel alio simili modo comparantur, an sint propria lucra, ex quibus decimæ debentur. Nam partem affirmantem simpliciter docuit Siluester verb. *Decima*, cum Hostiens. & alijs solum propter absolutam, & vniuersalem locutionem iuris de omni lucro, nam omnia ista obtinentur titulo lucratiuo. Et hoc ipsum significant, qui dicunt ex omni lucro Castrensi quasi Castrensi, aduentitio, vel profectitio deberi decimam. Vt loquitur Rebuffus dicta quæstione 8. numero 2. cum Andr. Hispan. qu. 12. Addi vero solet duplex limitatio. Vna est de filio succedēte Patri in hæreditate, vel non habente fructus, vel habente illos iam decimatos, quia tunc nō censetur filius aliquid lucrari, sed possidere incipere, quod iure suum iam erat. Ita Glossa in capitul. *Pastoralis*, de decimis, ver. *Quasi de lucro*, quam multi ibi sequuntur. Alij vero hanc exceptionem extendunt ad omnes ab intestato succedentes, quia illi sunt necessarij hæredes, & ideo non tam acquirunt, quam rem sibi debitam accipiunt. Ita Glossa in ca. *Decima*, 16. quæst. 1. Secunda limitatio est, vt de solis mobilibus bonis decima soluatur, non de immobilibus etiam de nouo per legatum, vel donationem acquisitis Ita Glossa dicto cap. *Pastoralis*, quā ib in hoc multi sequūtur, & Rebuffus dicta quæstione 8. numer. vlt. *Quia frugum* (inquit) *nomine res immobiles non veniunt.* Et quia si ex immobilibus decima deberetur, omnia fere immobilia bona ad Ecclesiam peruenirent.

5. An propria lucra sint quæ per donationem acquirūtur. Pars affirmatiua.

6. *Pars negatiua proponitur.* Aliorum autem opinio est de bonis nobis aduenientibus per liberalem largitionem alterius, siue per donationem inter viuos, siue causa mortis, siue per legatum, aut institutionem hæredis, quātumuis extraneī, non deberi decimas. Hanc sententiam bene defendit, ac declarat Valen. in sum. tom. 3. disp. 6. quæstione 5. p. 2. fuitque Alberi. vt Siluest. refert. Et in eam inclinat Innoc. in cap. *Non est*, de decimis, qui refert fuisse opinionem antiquiorem, & Panor. in dicto capit. *Pastoralis*, ait non esse facile in hoc præcipitare sententiam, & tandem ait, standum esse cōsuetudini. Quem imitando assero, rem quidem esse dubiam, tamen in rigore iuris satis probabile videri de sic acquisitis non solui decimam. Quia ex nullo iure hoc satis colligitur, & non sunt augenda onera sine iure cogente. Antecedens patet, quia ex iure solum habemus soluendas esse decimas ex frugibus, seu fructibus, aut emolumētis rerum immobilium, vel animalium, quod pertinet ad decimas prædiales vel ex laboribus nostris, vel ex acquisitis nostra manu, opere, seu industria, quod spectat ad personales. At illa bona, quæ nobis donantur quocunquè modo, nec ad prius membrum pertinent, vt per se constat, nec ad posterius, quia non ex actione nostra nobis proueniunt, sed ex actione alterius in nobis recipiuntur, vt sic dicam, ergo.

7. *Confirmatur hæc doctrina.* Vnde confirmari, ac declarari potest, quia sicut decimæ prædiales debentur ex fructibus prædiorum, ita personales ex fructibus personarum, qui fructus sunt actiones, & labores ipsius personæ, & lucra illorum: at quæ nobis dono dantur, neutro modo sunt fructus, ergo non sunt materia decimarum. Confirmatur secundo, quia si aliquo modo ex iure illa obligatio colligeretur, maxime ex generalibus locutionibus Canonū: inde autē non colligitur, ergo. Patet minor. nā inprimis ca. *Non est, &c. De omnibus bonis*, nō possunt tā late accipi, vt nullā declarationē admittāt: alias etiam de immobilibus testamēto nobis relictis decimas deberemus, quod ab omnibus reijcitur: sequela patet, quia etiam res immobiles sunt bona, quæ vere acquirimus, cum nobis donantur. Vnde parum referret, quod non sint fruges, (vt Rebuffus argumentatur) tum quia

textus

textus ille non dicit de omnibus frugibus, sed de omnibus bonis: tum etiam quia si licet exponere de bonis, quæ sint fruges, vel fructus, etiam aliæ res mobiles, vt vasa aurea, & argentea, & vestes & similes testamento nobis relictæ non sunt fruges, nec fructus, ergo etiam illæ non comprehenduntur sub illa generalitate. Videtur ergo illa locutio exponenda iuxta subiectam materiam, & contextum de omnibus prouentibus, vt loquitur cap. *Tua nobis*, de decimis: legata autem, vel donaria non dicuntur proprie prouentus, quia non sunt redditus, & prouentus idem est, quod redditus. Vnde nec eleemosynæ nomine prouentuum, vel redditum comprehenduntur. Et similiter quod dicitur in dicto ca. *Ex transmissa, de omnibus, quæ homo licite potest acquirere, &c.* actiue, (vt sic dicam) & non passiue tantum intelligendum videtur, id est, de his, quæ nostra actione, vel industria acquirimus, non de his, quæ nobis acquiruntur ex sola quasi actione, vel donatione alterius, alioqui etiam immobilia comprehenderet: (vt dictum est) quia simpliciter dicit de omnibus, quæ acquirimus, & immobilia etiam acquirimus.

8. Atque idem argumentum vrgeri potest etiam contra aliam limitationem de acquirentibus per successionem ab intestato, quia etiam illi acquirunt de nouo: solum ergo possunt excludi, quia non per actionem suam acquirunt. Nam quod acquirant ex debito parum refert, nam etiam mercenarius acquirit rem sibi iam debitam ratione operis sui, iuxta leg. *Qui operas*, ff. locati. Solum ergo constitui potest differentia, quia in mercenario lucrum fit debitum per actionem eius, in hæreditate ab intestato nascitur iure sanguinis, quod ius partim humana lege, partim ex voluntate defuncti (saltem negatiue se habente, non constituendo alium hæredem) prouenit, quando successio non est necessaria omnino, vt in filio, &c. Quæ differentia parum ad præsentem materiam facit, nisi supponamus non de omni lucro quocunque modo nobis adueniente, sed de comparato per propriam actionem decimam deberi. Nam si de bonis mere ab intrinseco prouenientibus deberi potest, quid refert, quod illa bona nobis debeantur, & proueniant ex sola voluntate testatoris positiua, & iure extraneo, vel quod proueniant iure hæreditario virtute legis, absque interuentu voluntatis defuncti. Imo etiam in successione filiorum est parua differentia, quia illi etiam reuera acquirunt de nouo hæreditatem per mortem patris: licet antea haberēt ius ad illam magis intrinsecum, & necessarium.

Augetur argumenti vis.

9. Tandem confirmari potest, quia alias ex eleemosynis, quæ nobis conferuntur, teneremur decimas soluere: consequens videtur absurdum, ergo. Sequela patet, quia etiam acquisita per eleemosynam sunt bona quædam, vt per se constat, & sunt licite comparata, vt etiam est clarum, quia excludimus omnem fictionem, & violentiam, ergo in rigore comprehenduntur sub illis generalibus locutionibus iurium: si nullam limitationem admittāt. Consequens autem illud absurdum esse, constat ex sensu omnium, nullum enim Doctorem legi, qui diceret, ex eleemosynis decimam deberi. Nec in iure inuenitur verbum, in quo id fundari possit, neque fuisset conueniens pauperibus mendicantibus, seu ex eleemosynis viuentibus tale onus imponere. Vnde licet Canones interdum dicant Religiosos debere decimas ex laboribus, vel fructibus, nullibi tamen indicatur eos debere decimas ex eleemosynis etiam attento iure: ergo non de omnibus, quæ liberaliter nobis dantur, decimas debemus. Quod si quis forte dicat de eleemosynis non exigi decimas, vel quia necessariæ sunt pauperibus, quibus dantur, vel quia pro minimis reputantur, & de minimis lucris non exiguntur decimæ, quia minima in generali locutione non computantur. Respondemus, non minus esse necessariam mercedem pauperi mercenario, vel stipendium militi, quam eleemosynam mendicanti, ergo quoad hoc est eadem ratio. Nec est dissimilis in quantitate, nam in vtroque lucro inuenitur, & parua, & magna quantitas, & licet eleemosyna vnius diei sit parua, cumulus totius anni efficit magnam quantitatem, quod etiam in mercede operum reperitur: & sæpe etiam per vnam tantum eleemosynam magna quantitas confertur. Non est ergo illa vera differentia, sed quæ ex modo acquirendi per propriam industriam, vel per alterius tantum voluntatem insurgit. Nam iura loquentia de decimis, solum de acquisitis priori modo loquuntur, & illa vocantur propria lucra negotiationum, emptionum, ac venditionum, & aliorum actionum, de quibus plane loquuntur dicta iura, & cap. *Pastoralis*, de Decimis, ibi, *Quasi de lucro.*

Euasio refellitur.

10. Atque ex his satis responsum est ad fundamenta aliarum opinionum, solum oportet aduertere, quando res fructiferæ, siue immobiles, siue se mouentes testamento, aut legato, aut successione sanguinis, aut alia donatione ad aliquem trāseunt cum suis fructibus, considerandum esse: an illi fructus collecti sint, nec ne. Nam si non sint percepti, clarum est, ex illis deberi decimam suo tempore ab eo, in cuius dominium, & possessionem talia bona trāseunt, tum quia transeunt cum onere suo, & ex illis fructibus debetur Ecclesiæ decima debito reali: tum etiam quia illi fructus percipiuntur ab illo vltimo possessore ex rebus, & bonis suis, & ideo comprehenduntur in omni proprietate, & rigore sub decimis prædialibus, & verbis Canonum. Item ex fructibus in futurum producendis clarum est soluendam esse decimam, ergo & de illis, licet iam essent nati, quia à principio nascuntur cum illa obligatione. At vero si fructus iam erant percepti, quando in alterius dominium transeunt, considerandum vlterius esset, an essent ex illis decimæ solutæ ante mortem testatoris, vel ante donationem. Nam si non erant solutæ, soluendæ sunt, propter eandem rationem, vt latius videbimus capit. seq. At vero si decimæ iam erant solutæ, non est alia decima soluenda ex reliquis nouem partibus fructuum, quæ in horreis, vel cellarijs inueniuntur, solum propter nouam acquisitionem illorum per donationem, vel testamentum, quia iam illi non habent onus reale, nec eis debetur decima prædialis, vt per se notum est, cum iā fuerit soluta, vt supponitur. Nec personalis etiam debetur propter omnia dicta. Vnde illi iam non habent rationem fructuum, vel prouentuum, sed perinde se habent, ac res aliæ mobiles, & vsu consumptibiles, pretio comparatæ à testamento, vel donatione, de quibus nullas decimas debet, qui dono, vel hæreditario iure illas recipit, vt dictum est.

Quando res donantur cū fructibus, quid faciendum.

CAPVT XXXII.

An aliqua propria lucra sint ab onere decimarum exempta.

HAnc quæstionem propono propter obiectiones factas in superiori capite, & exemplis, quæ in eis adducuntur, quibus non obstantibus, dicendum est, in rigore iuris nihil esse excipiendum de proprijs lucris per actionem, & industriam hominis comparatis. Quia & generalia verba iurium, & specialia, quibus illam obligationem applicant ad negotiationem, piscationem, venationē, militiam, lucrum, venditionem, & artificium, non permittunt, quin omnia similia lucra comprehendantur absque exceptione. Dico autem, *in rigore iuris*, quia 1.

consue-

consuetudo potuit illud mutare, vt supra visum est, & de facto mutauit, ideoq; consuetudo semper consulenda est, vt omnes docent: ad iudicandum autem de consuetudine oportet scire, quale sit ius. Probatur ergo assertio inductione. Nam miles debet decimam ex stipendio, quia ius dicit *de militia*, & militia, tam comprehendit lucrum stipendij, sicut lucrum iustæ prædæ, vt notant Cardinal. & Panor. in dicto capit. *Non est*. Eadem ratione aduocatus ex lucris sui patrocinij decimis soluendis obnoxius est, nam eadem est ratio: vnde militibus comparantur, & militare dicuntur in leg. *Aduocati*, C. de Aduocatis diuers. iud. in priori titulo. Eademque ratio est de publico Doctore quoad stipendium cathedræ, & de iudicibus, & omnibus aliis similibus.

2. *Non esse hoc propter æquitatem.* Nec in hoc genere obligationis, & præcepti est nimius rigor, vel præter æquitatem, quia cum non minus fructus laborum nostrorum sint à Deo, quam fructus terræ, non minus decet, vt ex illis Deum colamus, quam ex istis: cumque ministri Ecclesiæ suas operas in spirituale bonum fidelium impendant, iustum etiam est, vt de fructibus quasi carnalibus operum eorundem fidelium participent. Et ideo nō est simile de venditione rei per iustum pretium, quādo ex illa non capitur nouum lucrum: at si cum nouo lucro vendatur, & ad hoc ordinetur talis rei acquisitio, & venditio, etiam ex illo lucro soluenda erit decima, iuxta capit. *Pastoralis* de decimis, & ita seruatur proportio. Eo vel maxime, quod proprie non dicitur quis vendere, sed locare operas suas, vel se ad operas suas: sicut è contrario dicitur paterfamilias conducere operarios in vineam Matth. 20. Ex locatione autem rei fructiferæ decima soluitur, vt mox videbimus. Quod vero addebatur de paupertate militum, vel aliorum mercenariorum locantium operas suas: non habet hic specialem difficultatem, sed communem supra tractatam, quomodo pauperes obligentur ad decimas soluendas. Et iuxta ibi resoluta dicendum hic est, accidentarium esse, quod lucra sint tam tenuia, & persona adeo indigens, vt indigeat omnibus, quæ lucratur ad suam sustentationem: tunc enim merito excusabitur, præceptum autem de se obligat, & generalius est. Ad cap. autem *Ex transmissa* & *Non est*, satis in superioribus dictum est, ex quibus facile expediuntur cætera, quæ ibi tanguntur.

3. *Decimas soluendas esse ex militia.* Circa decimas vero ex militia soluendas petitur ibi, an extendantur etiam ad prædam. Et sane affirmandum est, quandoquidem præda in maximam partem lucri computatur, & cum obtineatur post comparatam victoriam, maxime postulat gratiarum actionem, & recognitionem diuini beneficij. Vnde Abraham de omnibus spoliis victoriæ decimas obtulit Melchisedecho, Genes. 14. & ad Heb. 7. Quo exemplo maxime ostenditur initium, & Religio harum decimarum personaliū, vt notauit Concil. Mogunt. in c. *Decimas*, 16. q. 7. Rursus vero postulatur ibidem, an ex rebus etiam immobilibus in bello captis decimæ debeantur. Ad quod iuxta doctrinam Glossæ, & aliorum supra relatam responderi potest simpliciter non deberi, quia ex rebus immobilibus non debentur decimę: & potest ad hoc induci dictum cap. *Pastoralis*, quatenus ibi significatur ex domo ædificata non deberi decimam, donec vendatur, & lucrum accrescat.

4. *Quid sentiendum de rebus immobilibus.* At vero quæstio illa generaliter proponi potest de quacunque re immobili acquisita per modum lucri per propriam actionem, an ex illa debeatur decima, vt verbi gratia, si pro labore tanti temporis, nimirum septem annorum talis domus detur, vel quid simile. Et tunc certe non video, cur ex tali lucro non debeatur decima personalis. Quia hæc non solum debetur quando lucrum est pecunia, sed etiamsi sit triticum, vel ouis, vel aliquid simile, quia qualitas rei accidētaria est, & quia tunc illa res subit locum pecuniæ, seu pretij, idem ergo est, etiamsi pro mercede detur res immobilis. Ec hoc etiam sua dent multa ex argumentis factis, quia iura indistincte loquuntur. Nec obstat cap. *Pastoralis*, ibi enim non debebatur decima ante venditionem domus, non quia illa esset res immobilis, sed quia nondum erat contractus lucratiuus consummatus. Idem enim erit in rebus mobilibus, seu se mouentibus: nam si quis ad negotiandum emat agnos, vt illos nutriat &c. non debet decimam lucri, donec vendat illos, & lucretur, quia antea non est consummatus contractus, nec fructus lucri perceptus. Et idem est in emptione, & venditione quarumcunque mercium. At in præsenti si vinea detur in mercedem, & stipendium operis, consummato opere, & accepta vinea, contractus, & lucrum consummatur, cur ergo non debebitur decima? Credo igitur deberi, sed non necessario in eadem specie, id est in parte rei immobilis, sed sufficit dare in æstimatione & pretio, quia hoc est per se in tali lucro: aliud est per accidens. In casu autem illo particulari de bello, regulariter non debetur talis decima, quia cum bellum debeat esse iustum, si terræ hostium occupantur iuste: id est, (regulariter loquendo) vel quia occupantur, & accipiuntur, vt propriæ, vel quia accipiuntur in recompensationem iustarum expensarum, vel in pœnam iustam, & recompensationem iniuriæ allatæ, his autem causis interuenientibus illa bona non computantur in lucro, & hanc sententiam tenet Abulens. supra q. 159. in fine.

Præterea, petebatur in illis obiectionibus aliud dubium de lucro ex ludo comparato, an debeatur ex illo decima. In quo distingui potest de ludo illicito, vel licito, nam de illicito iudicandum est per regulam cæterorum lucrorum ex actionibus illicitis, de quibus in puncto sequenti dicemus. De licito autem ludo non videtur dubium, quin per se loquendo decimæ debeantur ex illius lucro. Quia ille est quidam contractus licitus, & lucrum est iustum, nulliq; restitutioni obnoxium, & est verum lucrum ex actione, & industria hominis proueniens: licet enim sæpe interueniat fortuna, seu contingentia euentus, hæc fere nunquam excluditur ab his lucris, & negotiationibus humanis, & quod sit maior, vel minor, parum refert ad veram lucri rationem quādo actio, & industria hominis interuenit. Quamuis ergo iura de hoc lucro in specie non loquantur, quia communiter turpe reputatur, includunt tamen illud sub generali ratione lucri, quoties iustum esse contigerit. Auctores etiam illud non excludunt, quamuis in specie non attingant. Tandem petebatur ibidem, quomodo ex his lucris peti possit decima, cum semper sint quasi in fieri, & in dubio euentu, sed hoc magis spectat ad quæstionem, quando soluenda sit hæc decima personalis, de qua dicam in sequentibus. 5. *Ex ludo licito deberi decimas.*

Tandem inquiri solet de his personalibus decimis, an debeantur de rebus illicite acquisitis. Duobus autem modis potest aliquid illicite acquiri. Primo cōtra iustitiam commutatiuam, vt per furtum, per vsuram, per vēditionem vltra iustum pretium: Et huc spectat omnis acceptio, in qua non comparatur dominium lucri acquisiti, etiamsi non videatur esse cōtra iustitiam, vt sunt acquisita per simoniam, quæ religioni opponitur, vel per quamcunque largitionem ita lege prohibitam, vt dominij translatio per legem impediatur, licet illa acceptio non sit contra iustitiam commutatiuam, (quia dans non supponitur inuitus) sed contra obedientiam, vel iustitiam legalem esse videatur, tamen hæc omnia sub vno capite comprehendimus, quia de omnibus eadem est ratio. Et quia fortasse supposita lege prohibente, & impediente translationem dominij, illud lucrum non acquiritur moraliter loquendo sine iniustitia, quia licet dans non sit simpliciter inuitus, tamen 6. *An personales decimæ debeantur de rebus illicite acquisitis.* *Dupliciter aliquid acquiri illicite.*

tamen moraliter cogitur, & præterea, quia licet consentire videatur, lex irritat eius voluntatem. Secundo potest aliquid illicite acquiri sine iniustitia & verum, ac firmum dominium rei acquirendo, per vitiosam tamen actionem contra temperantiam, vel aliam similem virtutem.

7. *De rebus iniuste acquisitis non deberi decimam.* Dicendum ergo inprimis est de acquisitis illicite, id est, iniuste, ita vt lucrans vel non acquirat dominium rei, vel ad illius restitutionem teneatur, non deberi decimam, nec ab Ecclesia accipi posse. Hoc significaui in generali regula. cum dixi, *vere ac iuste acquiruntur*, nam quorum dominium non acquiritur, vere non acquiruntur, & quæ obnoxia sunt restitutioni, non acquiruntur iuste. Et in hoc sensu accipiendum est verbum *Licite*, positum in capitul. *Ex transmissa*, vt ibi Glossa explicat, & omnes, & D. Tho. dicta quæst. 87. articul. 2. ad 2. Et ibi omnes Theologi & omnes Summistæ. *Ratio conclusionis.* Ratio autem est clara: Quia si lucrans non acquirit rei dominium, non potest de illa disponere nec alienare, ergo nec potest eam, aut partem eius Ecclesiæ tribuere. Item si ita rem vsurpat, vt eam teneatur restituere, reuera non lucratur, quia illa sic acquisita non computatur in bonis eius, vt ait Iuris Consultus in leg. *Si fratres*, §. vltimo, ff. pro socio, & leg. *Non possunt*, ff. de iure fisc. *Obiectio.* Dices, qui accipit pretium, vt alium occidat, contra iustitiam commutatiuam peccat: & tamen inde tenetur decimam soluere, quia vere ditior factus est: similiter mulier coniugata, quæ propter adulterium mercedem accipit, contra iustitiam peccat, & nihilominus tenetur, ob eandem causam. Item qui seminat in alieno agro contra voluntatem domini, & fructus colligit, tenetur ex fructibus decimam soluere, licet contra iustitiam peccauerit. Et similiter qui seminat triticum furto sublatum, contra iustitiam peccat, & tamen ex fructibus decimas debet, vt D. Thom. supra docet: Glossa. Innocent. & omnes in dicto cap *Ex transmissa*. Denique Glossa in cap. *Decima*, 16. qu. 1. verb. *Negotiatio*, docet à fure, & raptore bene peti decimam, propter possessionem, & quia decima sequitur quemlibet possessorem: *alioqui* (ait) *esset prædo melioris conditionis, quam bonæ fidei possessor.*

8. *Satisfit.* Respondeo ad priorem partem, cum dicimus ex lucratione iniusta non deberi decimam, intelligi formaliter de lucratione, quæ in se continet formaliter iniustitiam respectu eius, à quo res lucrata subtrahitur, & iniuste accipitur, de tali enim lucro procedunt rationes factæ. At vero in casibus, qui obiiciuntur, acceptio mercedis pro occisione, vel adulterio non continet in se formalem iniustitiam respectu dantis mercedem, sed est actio causaliter iniusta respectu eius, qui occiditur per assasinum, vel respectu mariti in vxore adultera, & ideo non est in illis casibus similis ratio. Nam in illis reuera comparat malefactor dominium sui stipendij, & non tenetur illud restituere danti, si opus præstitit, quod vt est quidam corporalis labor, æquiualet stipendio, licet ad iniustum opus applicatus sit. Ad alteram vero partem respondetur, illas decimas, quatenus debitæ sunt, non pertinere ad personales decimas, sed ad prædiales, quia debentur ex fructibus terræ, & ita non debentur ex actione iniusta: vt sic, nec ex re male parta, sed ex re à Deo producta ex ipsa terra, quæ cum illo onere nascitur. Vnde (vt supra dicebamus) debitum talis decimæ reale est, non personale, nisi ratione rei: Nec per hoc fit iniuria domino agri, si erat alienus: quia ipsemet teneretur decimas soluere, si fructus illos perciperet, & terra semper relinquitur sub dominio eius, & si quid illi debetur propter iniustam detentionem & vsum terræ ex nouem partibus fructuum satis superque satisfieri potest. Et similiter licet triticum seminatum furto esset ablatum, nulla fit creditori iniuria, exigendo fructuum decimam, quia non est ille dominus omnium fructuum, nec illi debentur, sed solum quod furto sublatum fuerat, cum satisfactione pro lucro cessante, vel damno emergente ex iniusta detentione, quod totum ex residuis fructibus sublata decima satisfieri potest. Ad Glossam respondeo, aut loqui de decimis prædialibus, iuxta hæc, quæ proxime diximus, (vt illa non allegata) tacite indicat Abbas in capitul. *Pastoralis*, de decim. numer. 3. Vel certe posset intelligi, à fure, & raptore peti posse decimam non vt Ecclesia illam retineat, sed saltem vt eam partem vero domino recuperet. Quicquid vero sit de sensu eius, ipsius rationes nullius momenti sunt, quia fur, & prædo vere non possidet, sed facto detinet rem alienam, de re autem sic detenta nō debetur decima. Nec propterea est melioris conditionis prædo, cum rem totam teneatur vero domino restituere.

Secundo dicendum est, de acquisitis non iniuste deberi per se loquendo decimam, etiamsi alias turpiter acquisita sint. 9. *De acquisitis non iniuste etiamsi turpiter, deberi decimas.* Ita sumitur ex D. Thom. supra & ex his, quæ tradit Siluester cum Hostiens. verb. *Decima*, quæstio. 6. Exempla sunt in meretrice, histrione, & aliis supra adductis. Ratio vero est, quia licet hæc sint turpiter acquisita, tamen sunt vere, & firmiter lucrata, id est, cum acquisitione dominij, & sine obligatione restituendi, ergo comprehenduntur sub regula generali decimarum personalium. Item hic habet vim illa ratio, quod non debet esse melioris conditionis turpis lucrator, nam consequetur lucrum totum sine onere decimæ, solum propter suam turpitudinem, ne videatur ergo commodum de sua malitia reportare, vt dicitur in cap. *Intelleximus*, de Iudiciis, æquum est, vt soluat. Optimum exemplum est in milite stipendiario in bello iniusto, nam ex stipendio debet decimam, quia licet sit turpe lucrum, non est iniustum respectu dantis, nec tenetur illud restituere, ex præda autem non debet decimam, quia est lucrum iniustum respectu eius à quo subtrahitur, & non potest retinere illud, sed totum tenetur restituere. Dixi autem *per se loquēdo*, quia si sequatur scandalum, vel indecentia Ecclesiæ ex acceptione talis decimę, tunc Ecclesia non recipit illam, vt quando delictum v. g. meretricis publicum est, & consequenter talis meretrix excusatur tunc à decima soluenda, non quia illam, quatenus est ex se, non debeat, sed quia cum Ecclesia illam nolit, consequenter eam remittit. Dicunt autem aliqui, debere tunc meretricem dare illam pauperibus, vel insumere in alia opera pia. Quod potest esse bonum consilium, vt à Deo impetret auxilium ad resipiscendum, tamen ex vi præcepti decimarum ad id non tenetur, quia præceptum à principio ad hoc non obligabat, nec Ecclesia dum non acceptat, seu remittit decimam, imponit de nouo illam obligationem.

At vero si peccatum fuit occultum, & sine scandalo potest recipi decima lucri, & peccator tenetur illā dare, & parochus potest accipere, etiamsi delictum nouerit, quia nulla lege prohibetur, nec aliud incommodum sequitur. 10. Imo addit Diuus Thomas quod etiam à peccatore publico postquam pœnitentiam egit, & de vitæ mutatione constat, possunt decimæ ab Ecclesia recipi, etiam de anterioribus lucris. Idemque affirmat Siluester cum Raymund. & Innocent. Non tamen declarat, an in eo casu teneatur meretrix post conuersionem suam omnium priorum lucrorum decimas nunquam solutas Ecclesiæ reddere, & quasi restituere. Ego tamen existimo, non teneri, tum quia iam illas Ecclesia remisit, tum etiam quia non est verisimile velle his peccatoribus hanc obligationem imponere, quæ ipsorum conuersioni magno impedimento esse posset. Denique quia hi peccatores potuissent antea illas decimas cōsumere sine iniuriis Ecclesiæ, nec tenebantur illas conseruare, vt in sua conuersione, vel in fine vitæ illas darent, ergo si per accidens illas conseruauerunt, sibi retinuerunt. Addit præterea Soto nullibi

solui has decimas, sed ille de consuetudine loquitur, nos de iure.

CAPVT XXXIII.

An decimæ personales integræ soluendæ sint, vel deductis expensis.

1. *An hæ decimæ soluendæ deductis expensis.* CErtum quidem est, illas decimas, quæ debentur, integras deberi solui iuxta cap. *Tua nobis*, ca. *Commissum*, cum similibus de decimis. Quia ipsa ratio iustitiæ non permittit de solutione rei debitæ subtrahere, & contra religionem specialiter est, aliquid ex decimis, quæ speciali modo Deo debentur, suffurari. Nihilominus tamen merito quæritur, an hæc integritas in præsenti materia spectari debeat in parte decima lucri, quod superest deductis expensis, vel simpliciter. *Ratio dubitandi.* Et ratio dubij esse potest, quia decimæ prædiales integræ persoluendæ sunt ex omnibus fructibus, nihil ex illis prius deducendo, vt infra videbimus, ergo & ex personalibus. Patet consequentia, tum à paritate rationis: tum ex capit. *Non est*, vbi prius proponitur ex sententia sanctorum Patrum, *decimas esse soluendas de vino, agro, fructibus*, & additur, *negotiatione, militia, venatione*, & ita prædiales, & personales comprehenduntur: & tamen subiungitur. *Præcipimus, quatenus antequam deducatis vllas de bonis prædictis expensas, decimas cum integritate persoluatis*, ergo hoc præceptum etiam ad personales extenditur. In contrarium vero est, quod in dicto cap. *Pastoralis* dicitur, *in negotiatione concessum esse, vt possint expensæ deduci, priusquam decimæ soluantur ex lucro.* Et ideo ibidem subiungitur circa res acquisitas, vel factas de pecunia decimata, *Cum ipsæ venduntur, deducendas esse expensas, & de residuo, quasi de lucro decimas persoluendas*, ergo idem dicendum est de omnibus decimis personalibus, quia omnium est eadem ratio.

2. *In decimis personalibus deducendas esse expensas.* In hac ergo re communis consensus omnium Doctorum est, expensas deducendas esse ante solutionem decimarum personalium. Ita docet indistincte Glossa in cap. *Apostolica*, de decimis, verb. *Personales.* Item Glossa in dicto cap. *Non est*, & in cap. *Pastoralis*, vbi in hoc conueniunt Innocent. Hostiens. Anton. Panormitan. & cæteri, Rebuff. quæstione 11. num. 4. & 6. Ratio præcipua est, quia ita Ecclesia declarauit suum præceptum, est autem hæc declaratio antiquior, quam sit capitul. *Pastoralis*, nam in illo refertur tanquam iam facta illis verbis: *Sicut est in negotiatione concessum.* Aduertit tamen ibi Glossa, non inueniri ius scriptum antiquius illo capite, quo talis declaratio facta sit, sed vel consuetudine, recepta, vel ratione cogente communi interpretatione factum esse, & in illo cap. tandem fuisse approbatum, & ad ius deductum. Et quamuis textus ille solum de negotiatione loquatur, tamen Doctores absolute id extendunt ad decimas personales, quamuis ex multis aliis actionibus debeantur, quæ reuera negotiationes non sunt, vt venatio, piscatio, artificium &cæt. Colligi autem potest extensio tum ex paritate rationis, tum ex verbo illo eiusdem textus supra ibi, *de residuo quasi lucro*, Ex quo verbo sumunt auctores primam rationem huius iustissimæ moderationis, quia personalis decima præcipitur solui tantum de lucro. At in negotiatione non est lucrum totum pretium, pro quo venditur merces, sed id, quod superest, deductis expensis, vt constat ex ipsamet appellatione lucri, & ex communi omnium sensu, ergo merito in solutione harum decimarum expensæ deducuntur. Et eodem modo induci ad hoc potest dictum capit. *Ex transmissa*, vbi decimæ dicuntur soluendæ ex omnibus licite acquisitis, at in negotiatione non dicitur homo acquirere, nisi quæ illi supersunt deductis expensis, ergo. Hæ autem rationes cum proportione procedunt eodem modo in omnibus personalibus decimis, omnes enim debentur ex lucro, & ex acquisitis.

Aliam rationem tradit Glossa in dicto cap. *Pastoralis*, *Quia alias* (inquit) *de eadem re bis decima soluere-tur*, quæ ratio ab Hostiens. & aliis approbatur, & fundamentum habet in eodem textu ibi, *acquisitas, vel factas de pecunia decimata.* 3. *Assignatur alia ratio.* Ideo ergo, quando res acquisitæ, vel factæ per talem pecuniam iterum venduntur negotiationis causa, non soluitur decima de toto pretio rei venditæ, ne prior pecunia bis decimetur, semel quia iam decimata supponitur, & iterum quando resultat ex venditione rei, ac propterea tantum *de residuo*, decima soluitur, de qua ratione plura inferius. Tertia etiam ratio redditur. *Ne Clerici videantur improbi exactores, & ne ditentur cum graui iactura aliorum.* vt ex Hostiens. dicit supra Panorm. Quam rationem declarare possumus ex differentia inter fructus terræ, & lucrum negotiationis, vel alterius operis, quia in fructibus terræ ex vno nasci solent decem, vel quid simile, ex negotiatione vero, vel actione hominis, vix ex decem vnum accrescit, seu vix quod accrescit, sufficit ad compensandas expensas (regulariter, & vt plurimum loquendo) quod leges humanæ considerant, & ideo intolerabilis esset exactio, si decimæ personales, non deductis expensis, postularentur.

4. *Soluuntur rationes dubitandi supra allatæ.* Ex his ergo satis responsum est ad rationem dubitandi in contrarium, negando consequentiam, est enim longe diuersa ratio de prædialibus decimis, de quibus postea dicemus. Ad dictum autem capit. *Non est*, responderi posset, illud ius fuisse antiquius, & rouocatum fuisse in cap. *Pastoralis*, sed non placet, tum quia prius capit. ex Cœlest. III. posterius ex Innocent. III. refertur, fuit autem Innocent. paulo posterior, cum ergo ipse non statuat de nouo hoc ius, sed dicat fuisse concessum, non videtur verisimile, Cœlestinum contrarium statuisse. Tum maxime quia rationes factæ ostendunt, tam magnum esse illud grauamen, vt non sit verisimile, aliquando fuisse ab Ecclesia impositum. Dico ergo, quamuis illa verba in dicto cap. *Non est, antequam deducatis, &c.* videantur indifferenter cadere super omnes actiones superius numeratas, nihilominus ex necessitate materiæ, & ne sequatur absurdum contra aliam legem, restringẽda esse ad decimas prædiales. Quam responsionem significat Glossa ibidem. Addi etiam potest, illa verba accommodanda esse ad materiam capacem, talis autem materia inuenitur in fructibus prædiorum, vt per se constat, non autem in lucris humanarum actionum: quia non potest cognosci, an resultet aliud lucrum, necne, nisi prius deducantur expensæ, quando autem lucrum post computationem expensarum, est liquidum, & notum, iam non habet locum deductio expensarum, & ideo respectu lucri, ex quo solo decima personalis debetur, non fit in rigore deductio expensarum.

6. *Quid sit in expensis cõputandum.* Solum superest in hoc puncto explicandum, quid sit in his expensis computandum. Hoc declarat Rebuffus expressius, quam cæteri Auctores his verbis: *Deducuntur expensæ factæ in mercibus emendis, quærendis, & vendendis & in faciendo rem meliorem etiam quæ datæ sunt mediatoribus, & similibus.* Sed interrogo, an deduci etiam debeant expensæ, quas ipsemet homo negotiator facit in sustentatione suæ personæ, & seruorum. Item an miles deducere debeat expensas, quas militando facit in victu, vestitu, &c. Idem de quolibet mercenario saltem seruitore interrogari poterit, & de aduocato, & Doctore, & similibus, vt non intelligantur teneri ad integras decimas ex toto stipendio, sed ex solo residuo post conuenientem sustentationem suam. Cur enim non omnia ista inter expensas computabuntur, quandoquidem vere insumuntur, & necessaria sunt ad præstandum laborẽ, seu opus, ex quo lucrũ reportãdum est.

Certe si hæc sententia vera est, multum alleuat pondus harum decimarum, & plenissime satisfacit dubitationi supra propositæ, de tenuitate huiusmodi lucri, vt plurimum loquendo, de mercenariis & militibus, aliisque hominibus stipendiariis, qui vix solent suis stipendiis viuere, & expensas necessarias ad suum ministerium ex suis stipendiis facere. Vereor tamen, ne videatur nimia hæc restrictio, & diminutio harum decimarum: sic enim fere nulli ad eas soluendas obligarentur, nisi negotiatores, qui copiosa lucra acquirunt. Et ideo fortasse non displicebit distinctione vti. Nam hi sumptus, qui fiunt in alenda persona, & familia duplices considerari possunt. Quidam sunt, qui non causantur ex ipso ministerio, vel arte, sed vel per sese necessarij sunt, ita vt etiam sine exercitio talis artis, vel lucratiuæ actionis excusari non possint, vel sunt ita voluntarij, vt sine illis posset optime talis negotiatio, vel actio fieri: alij sunt, qui præcise propter tale ministerium fiunt, & accrescunt (vt sic dicam) sumptibus necessariis per se ad propriam conseruationem. Expensæ igitur in his posterioribus sumptibus consumptæ deducendæ sunt, & hoc probant omnia adducta: non vero illæ, quæ priori modo fiunt, quia illæ reuera non sunt expensæ, quæ propter lucrum faciendum fiant. Et potest distinctio sumi ex Gloss. in leg. *Fructus*, verb. *Impensa*, ff. solut. matrim.

Distinctio accommodata.

CAPVT XXXIV.

Ex quibus bonis prædiales decimæ soluendæ sint.

1. DE his decimis generalis regula statuitur, soluendas esse ex fructibus, seu prouentibus, aut redditibus temporalibus rerum omnium tam immobilium, quam se mouentium. Ita sumitur ex cap. *Nuncios*, ibi *de omni fructu*, & c. *Ex parte*, 2. ibi, *de omnibus prædiorum fructibus*, & cap. *Ex transmissa*, ibi, *de omnibus, quæ potest acquirere.* Loquitur enim etiam de prædialibus decimis, vt ex conclusione capitis colligitur, & statim ostendetur, & capit. *Tua nobis*, ibi, *de cunctis omnino prouentibus*: Multaque sunt alia iura sub titulis de decimis, & 16. quæst. 1. & 7. Et conueniunt omnes Doctores super dicta iura, & Theologi cum D. Thom. d. qu. 87. artic. 2. Rationes vero sunt illæ, quæ supra de præcepto decimarum datæ sunt, propter easdem enim de omnibus fructibus datum est. Et quia ita datum fuit à Deo in lege veteri, & non debent fideles minus liberales esse erga ministros Dei in noua lege. Ac denique quia non erat maior ratio percipiendi decimas ex quibusdam fructibus, quam ex aliis, cum omnes ex Dei munere proueniant, & ad sustentationem ministrorum Dei, & rerum necessariarum ad cultum eius omnes possint esse necessarij.

Decimas prædiales soluendas esse ex fructibus omnium rerum

2. Hæc autem generalis regula variis exemplis illustratur in sacris canonibus: Et inprimis de rebus immobilibus passim nominantur prædia, & fructus eorum in dicto capitul. *Ex parte*, & in specie *granum*, & *vinum*, in dicto capit. *Non est*, & in cap. *Quicumque*, 16. q. 7. eademque ratio est de oleo. Generalius autem omnes fructus arborum in vtroque textu adiunguntur, & in cap. *Omnes*, 19. q. 7. dicitur, *siue de frugibus, siue de pomis arborum*, & in dicto cap. *Quicumque*, additur, *aut de horto.* Sub grano autem in rigore iuris palea comprehenditur tanquam accessorium sub principali, & quia etiam palea inter fructus computantur, vt Iuristæ colligunt ex leg. *Adeo* ff. de Acqui. rer. Do. licet ibi expresse non dicatur, sed solum eiusdem domini esse triticum, cuius erat spica. Inde vero colligitur, etiam paleam esse eiusdem domini, cuius erat spica, priusquam à palea diuideretur. Notat autem Abbas in capit. *Peruenit*, de decimis numer. 3. decimam deberi ex manipulis segetum, prout metuntur ex terra, & in rigore ita esse decimandas, quia tota illa res, seu materia est fructus terræ. Et ita iura sæpe sub nomine segetum, vel messium loquuntur, vt in capitul. *Ad Apostolica*, ergo licet post triturationem decimetur granum, idem ius manet in palea in rigore iuris, licet consuetudo possit aliud introducere.

Exempla apponuntur.

Præterea adduntur expresse legumina capitul. *Ex multiplici, de blado*, ait, *& vniuersis leguminibus.* Et ibi præter legumina adduntur etiam minutæ decimæ, quæ de oleribus esse intelliguntur, & ideo etiam de his ex vi iuris decimæ debentur: & hæc videntur etiam significari nomine *Hortorum*, cum de hortis decimæ soluendæ dicuntur, vt in cap. *Non est.* Præterea in dicto capit. *Peruenit*, additur fœnum: & eadem ratio est de similibus. Adduntur etiam ibidem, *prouentus molendinorum*, de quibus etiam in capit. *Ex transmissa*, & cap. *Pastoralis*, vnde vlterius licet colligere, ex pensionibus domorum, quæ locantur, etiamsi in pecunia soluantur, decimarum deberi, vt in eodem cap. *Pastoralis*, significatur, vbi & domus, & clibanus numerantur inter res, ex quarum fructibus decima debetur, idemque supponitur in capit *Plerique*, de Pactis, & in cap *Commissum*, de decimis, vbi etiam additur, de pascuis soluendas esse, id est, de valore herbæ, si pratum ad pascendum locetur, vel si herba colligatur, & in fasciculos, vel saccos redacta vendatur, nam eadem ratio est de herba, quæ de fœno, & alijs rebus etiamsi sint fructus maxim naturales, quia eos terra quasi sua sponte producit. Vnde fit, vt etiam de lignis nemorum, quæ scinduntur, & pretio æstimantur, decima debeatur, & de lapidibus pretio æstimabilibus, qui ex lapidicinis scinduntur, & de metallis, quæ ex terra eruuntur: nam de omnibus his est eadem ratio. De his autem posterioribus dubitari potest, an sint personales decimæ, vel prædiales, de quo statim dicetur. Denique additur in cap. *Ex parte*, 2. de decimis: licet eadẽ terra plures fructus in eodem anno ferat, de omnibus esse decimas soluendas, quia omnes sub generali lege comprehenduntur. 3.

Rursus quoad decimas mistas seu ex animalibus varij fructus considerari possunt, de quibus varia etiam exempla in iure ponuntur, ex quibus alia intelligenda sunt. Et in hoc ordine primum locum tenent greges ouium, & armenta boum, de quorum fœtibus soluenda est decima, & de lacte, caseo, lana, butyro, & similibus, ca. *Peruenit*, cum similibus, eod. Hæc enim omnia in fructibus pecorum computantur, § *Item ea*, & §. *In pecudum*, Institut. de rerum diuis. Omnes autem fructus pecorum decimandi sunt cap. *Non est*, eod. & c. *Quicumque*, c. *Omnes*, 16. qu. 7. vbi oues, & boues, & capreæ in particulari numerantur: eadem tamen ratio est de equis, & iumentis, ac denique *de omnibus, quæ sub pastoris virga transeunt*, vt Scriptura loquitur. Præterea de fructibus animalium domesticorum etiam debentur decimæ: vt ex gallinis pulli, oua & similia, hæc enim sub minutis decimis comprehenduntur, vt notauit Glossa prima in cap. *Cum in tua*, eodem, & ita licet in particulari non numerentur, ex aliis colliguntur. Maxime quia in c. *Nuncios*, dicitur *de apibus, & de omni fructu.* Quod autem dicitur de apibus, quoad mel, & ceram intelligitur, nam hi censentur proprij fructus apum. De apibus vero ipsis, seu earum fœtibus, qui in noua examina prodeunt, nouisque aluearibus includuntur, non solet solui decima. Siue hoc fit de rigore iuris, quia nihil de hoc expresse dicit, siue quia apes tanquã feræ reputantur, vt dicitur in §. *Apis*, Instit. de rerum diui. Et ita non videtur earum fœtus natura sua inter fructus computari, sed industria hominũ capi, & in alueis includi. Et ideo si quid est emolumẽti in ea captura, magis ad industriã hominis, quã ad naturalem procreationẽ pertinere cẽsetur, ideoque si decima esset inde soluenda, potius esset personalis & ita in

4. *Apponuntur exempla in decimis mistis.*

desue-

deſuetudinem abiit, præſertim quia res parui momenti reputatur. Præterea in dicto cap. *Peruenit*, numerantur *Piſcariæ*, nam ex piſcibus in ſtagnis incluſis, & poſſeſsis decimæ debentur, ſi vendantur, vel ſi pretio locentur, vt in eis piſcari poſsit: Et idem cum proportione intelligitur de auibus vel animalibus, quæ incluſa tenentur, & tanquam propria poſsidentur ad lucroſam capturam, vel locationem, nam eſt eadem ratio: Ex his autem non videtur ſolui decima per genituram, & fœtum, ſicut in pecoribus, & fere in auibus domeſticis fit, ſed per capita quando capiuntur & interficiuntur, quia vix poſſunt alio modo decimari, quamuis in hoc conſuetudo conſulenda eſſe videatur.

5. *Difficultates proponuntur.* Nonnulla vero explicanda ſuperſunt: Vnum eſt, quia ex dictis videtur ſequi, ex eadem re ſæpe eſſe ſoluendam duplicem decimam, quod Deus non præcepit, & ideo nec Eccleſia præcipit, vt dixit Abbas dicto cap. *Non eſt*, & ſumitur ex dicto cap. *Paſtoralis*, eod. Sequela patet: Nam ſi quis in ſilua cædua ligna cædat, ex illis iuxta valorem quem ibi habent, debet decimam, quia eſt quaſi fructus illius nemoris, quem ex illo capit, & rurſus, quando illa ligna vendit, debet decimam, quia aliquid inde lucratur. Similiter ſi dominus ſtagni piſcatoribus locet ſtagnum, ſeu vendat facultatem ibi piſcandi, de illo lucro debet decimam, quæ reuera eſt decima piſcium, & tamen piſcatores ipſi etiam debent decimas ex captura illorum: Idemque eſt de venatione, & ſimilibus. Sic etiam dominus prati ex paſcuis ſoluit decimam, & tamen illamet herba virtute decimatur iterum in ouibus, quæ illam pauerunt. Vnde etiam fiet, vt ſi dominus prati proprias oues in eis paſcat, nihilominus ex paſcuis debeat vnam decimam, & ex ouibus aliam, quod videtur durum. Aliud explicandum eſt, quia videntur in his interdum confundi decimæ perſonales, & prædiales, & ita ambiguum relinquitur, cui Eccleſiæ ſoluendæ ſint, iuxta ſuperius dicta. Aſſumptum declaratur, quia venatio, & piſcatio inter perſonales decimas numerantur, & tamen dicimus de animalibus, vel piſcibus captis interdum deberi decimam prædialem. Idem de lignis cæſis ex ſilua, de lapidibus, & metallis cum eadem proportione. Tertio, quod de minutis decimis dictum eſt, explicatione indiget, quia videtur nimius rigor, cauendum eſt enim (vt ſupra dicebam) ne Clerici videantur improbi exactores, id autem ſequi videtur, ſi ex ſingulis minimis decimæ exigantur: Alias tenebitur vnuſquiſque ex horto tantum habente olera ad ſuum vſum, vel ficum ad ſuam voluptatem, & ſimilia ſoluere decimas. Eademque difficultas eſt de columbis, cuniculis, & ſimilibus, quando ad proprium tantum vſum, vel voluptatem domi educantur.

6. *Doctrina notanda ad ſoluendas difficultates ſupra poſitas* Circa priora duo dubia aduertendum eſt inprimis, quando lucrum aliquod reſultat ex actione hominis, aliquando comparari ex ſola actione, aliquando vero non ſolum ratione actionis, ſed etiam ratione rei acceptæ: Prior modus conſideratur in actione fodiendi terram, vel inſeruiendi alio modo ſimili: ſecundus in venatione, piſcatione, in lignis cæduis, vel lapidibus, metallis eruendis, &c. Poſſet etiam tertium membrum addi de actionibus artificioſis, ex quibus aliquid factum, vel permanens reſultat: ſed hæc ad prius membrum reduci poſſunt, quia cum non computentur in lucro, niſi deductis expenſis, totum lucrum videtur in actione, & induſtria poſitum, non in materia, in qua omnes expenſæ inſumuntur præter effectionem. Quando ergo lucrum eſt prioris generis, conſtat totum eſſe fructum perſonæ, ac ſubinde tantum deberi vnam decimam perſonalem. At verò quando lucrum eſt poſterioris generis, poteſt ex ipſa re accepta augeri, & quoad hoc videndum eſt, an ex illo augmento decima debeatur, & qualis illa ſit, vt inde conſtet, cui ſoluenda ſit. Eſt ergo conſiderandum vlterius, an res illa denuo capta, & lucrata antea, eſſet ſub alicuius dominio, necne: nam diuerſo modo eſt de illa cenſendum. Quando ergo res de nouo capta, ſeu acquiſita nullius antea erat, vna tantum debetur decima totius lucri, quæ perſonalis erit, & conſequenter Eccleſiæ perſonæ reddenda: quando vero res erat alterius, vel tanquam pars, vel tanquam fructus, vel tanquam nutrimentum ſui prædij, vel domus, tunc ex licito lucro duplex debebitur decima, vna prædialis, & altera perſonalis, ita tamen vt vtraque non excedat decimam partem valoris totius lucri.

Exemplis res declaratur: Nam per venationem, vel aucupium capi poſſunt aues, vel animalia, quæ antea ſub nullius erant dominio, & per capturam efficiuntur capientis. Tunc ergo vnum eſt tantum lucrum venationis, quod totum eſt capientis, & ratione illius vnam debet decimam, quæ perſonalis eſt ex omnium ſententia. Tum quia non reſultat ex prædio aliquo, neque ex re, quæ conſiderari poſsit vt adiuncta alicui prædio, vel domicilio. Tum etiam quia licet poſt capturam totum lucrum conſiſtat in valore rei acceptæ, nihilominus totum cenſetur ortum ex actione perſonæ, quia cum res antea non eſſet ſub humano dominio, non cenſebatur, vt ſic, habere valorem, neque eſſe pretio dignam. At vero quando quis venatur, aut piſcatur animalia ſub alicuius dominio exiſtentia, tunc ex parte rei, & ex ipſa actione poteſt accreſcere lucrum: Nam dominus poteſt vendere ius venandi, aut piſcandi, quod in re eſt vendere res illas ſecundum aliquem valorem, vel æſtimationem, quam habent prius, quam capiantur, & tunc illud lucrum eſt quaſi fructus talis poſſeſsionis, vel talium animalium, & ideo ex illo debetur decima prædialis, iuxta regulam ſupra poſitam, & illam per ſe loquendo debet dominus talium rerum Eccleſiæ prædiali. Per capturam autem creſcit valor illius rei, & inde accreſcit lucrum venatori, vnde ſi vendat res captas, debet ex illo lucro decimam perſonalem, ac ſubinde computari debet deductis expenſis, ſeu pretio, quod dedit domino fundi, aut ſtagni pro facultate venandi aut piſcandi, & talis decima perſonalis eſt: vt conſtat, & vtraque ſimul non excedit decimam partem valoris integri rei captæ, vt facile conſideranti patebit. Atque hæc regula habet etiam locum in lignis, lapidicinis, metallis, & ſimilibus, nam hæc omnia æquiparantur in Leg. *Item ſi fundi*, ff. de vſu fructu, & in vſu fructu fundi computari dicuntur, ſi illi adhæreant, & ſecundum prædictam regulam decimandæ ſunt. Viderique poteſt Rebuffus dicta quæſtione 8. numero 10. 14. 15. 16. 17. 23. & 24. In hoc tamen vltimo loco ait, decimam de argentariis, aut metallariis, vt perſonalem eſſe ſoluendam, ſed intelligendum eſt, quando ad nullius fundi vſum fructum pertinentis ad aliquam Eccleſiam ſpectabunt, alioqui etiam eſt prædialis, ſicut de lignis ipſe ſtatim ait numero 26. Ex dictis vero obiter colligo, ex partu ancillæ non eſſe decimam ſoluendam, quia ille non computatur in fructibus, vt dicitur in §. *In pecudum*, de Rerum diuiſ. Et Leg. *In pecudum*, ff. de Vſur. Nec obſtat, quod licet non in fructibus, ſaltem in redditibus computatur, iuxta Gloſſam vlt. in cap. *Generali*, de Elect. in 6. Nam iura loquentia de decimis, de fructibus loquuntur, & reſtringenda ſunt præſertim quia ſæpe addunt *pecudum*, vel *animalium*, cap. *Nuncios*, & capit. *Non eſt*, eod. Sub illa autem appellatione non veniunt homines.

Ex his ergo eſt reſponſum ad primum dubium: 8. *Soluuntur difficultates.*
Nam reuera nunquam ſoluitur, niſi vna integra decima, licet hæc interdum per partes ſoluatur, & vna ſit perſonalis, & alia prædialis, quia fructus ipſe eſt quaſi diuiſus inter duos, & ex diuerſis titulis. Et hoc tantum probant exempla ibi adducta. Solum in

in vltimo exemplo de pascuis aduertendum est, decimam, quæ ex pascuis soluitur & ex fructu ouium, quæ ex pascuis aluntur, vtramque prædialem esse, non tamen ex eadem re, neque ex eisdem fructibus vt per se constat. Quod autem oues nutriantur ex pascuis decimatis, valde remotum est. An vero dominus prati, qui non vendit herbam, nec locat pratum, sed in eo suas oues, vel alia animalia pascit, teneatur inde soluere decimam, iuxta valorem pretij non facile dixerim: aliqui enim simpliciter negant, vt Azor libro 7. capit. 35. quæst. 9. referens Panormit. in capit. *Commissum*. At ille solum dicit, de pascuis deberi decimam, & exponit, *id est, de pretio*. Statim vero addit, quod licet non vendantur, sed gratis alicui dentur, soluenda est decima, quia sicut non potest vendere nisi cum onere, ita nec donare, & quia ita est in aliis fructibus. Vnde sumitur argumentum, idem esse, si consumantur pascua in nutriendis propriis animalibus, tum quia in aliis fructibus ita seruatur, vt in tritico &c. herba autem est quidam fructus, tum etiam, quia eadẽ ratio est de consumptione, quæ de donatione, quia fructus nascuntur cum illo onere, & à natiuitate (vt sic dicam) decima pars est debita Ecclesiæ, vnde sicut donari, aut vendi non potest, ita neque consumi. Dices, Ergo si quis habitet propriam domum: debebit decimam ex valore illius vsus. Sed non est simile, quia vsus non computatur in fructu, nec domus habet fructum necessarium, sed voluntarium.

Obiectioni occurritur.

6. De secunda difficultate nihil fere addendum occurrit, nam satis explicatum est, quomodo in exemplis ibi adductis personalis, & prædialis decima distinguenda sit. Solum occurrit aduertendum circa decimas, quæ de pecudibus soluuntur, duplicem modum lucrandi in his animalibus interuenire posse. Vnus est percipiendo fructus, qui ex illis nascuntur, vt sunt fœtus, lana, & alij supra numerati. Et decimæ, quæ hinc soluuntur, inter prædiales computantur, vt sæpe diximus, & earum conditionem sequuntur, licet interdum mistæ nominentur. At vero alio modo contingit lucrari ex his rebus per modum solius mercaturæ, & negotiationis, vt fit, cum armenta boum in vno loco emuntur, & in alium transferuntur, vt carius vendantur, vel in eodem statu, vel melius nutrita, vel robustiora facta, qui modus negotiationis etiam in animalibus sterilibus locum habet, vt patet in multis. Ex hoc ergo lucro etiam debetur decima, sed illa personalis est, & leges illius sequitur, quia non est ex fructibus ipsarum rerum, sed quasi ex substantia earum, media industria & negotiatione hominum, vnde ita se habet tunc talia animalia, sicut res aliæ inanimatæ, ac infructuosæ, circa quas talis mercatura exercetur. Et iuxta hæc intelligenda sunt supra dicta de loco, vbi soluendæ sunt decimæ horum animalium, nam intelligenda sunt de prioribus decimis, quæ sunt formaliter (vt sic dicam) de fructibus animalium, non de posterioribus, quæ sunt de mercatura, & negotiatione, in qua solum quasi materialiter animalia ipsa interueniunt.

Duplex modus lucrandi in pecudibus.

7. Ad tertiam de decimis minutis D. Thom. dicta q. 87. artic. 2. ad 1. significat, non cadere in præceptum propter argumentum factum, & propter exemplum legis veteris, in qua dicit, non fuisse in præcepto, sed in consilio, quia hæc minima quasi nihil computantur. Vnde concludit, nunc non teneri fideles ad has minutas decimas, nisi forte propter consuetudinem patriæ. Idem significat Alens. dicta qu. 51. memb. 4. artic. 3. licet obscure loquatur. Verum tamen negare non possumus, quia iura Canonica etiam minutas decimas sub præcepto decimandi concludant. Tum propter iura supra allegata, quæ de fructibus satis minutis loquuntur: tum quia in dicto capit. *Ex multiplici*, minutarum decimarum in specie fit mentio, & clarius in cap. *Cum in tua*, dicuntur deberi, & dari mandantur locis, ad quę pertinent. Tum etiam quia illi quoque sunt veri fructus, & iura cum distributione loquuntur. Et licet singula ex his videantur minima, & inde nominentur, tamen cumulus omnium potest esse magnę æstimationis, & necessarius, vel valde commodus ad conuenientem sustentationem ministrorum, & ita videtur sentire Sot. lib. 9. de iust. quæstione. 4. articul. 2. ad 3. nisi immemorialis consuetudo aliud habeat. Tacite autem exponit Diuum Thom. vt intelligatur de minutissimis oleribus, quæ ex priuatis hortis colliguntur, non ad lucrum, sed ad quandam commoditatem, & voluptatem. Quam limitationem etiam in viuariis domesticis, & stagnis omnes adhibent. Neque displicet, quod de immemoriali consuetudine Soto aduertit. Nam de illa intelligendas puto omnes limitationes, quæ in hac materia fiunt ab omnibus circa omnia supra dicta, quæ licet de rigore ius procedant, consuetudine auferri possunt, & magna ex parte sublata sunt. Tamen quia illa consuetudo contra ius est, immaterialis esse debet, quia ordinarie nullo speciali titulo fundatur præter mortem, cum titulo vero consuetudo quadragenalis sufficeret iuxta superius tradita.

Quid asserendum de decimis minutis.

CAPVT XXXV.

An prædiales decimæ integræ soluendæ sint.

SEnsus quæstionis est, an decimæ soluendæ sint ex omnibus fructibus nulla facta eorum diminutione, vel pro sumptibus compensandis, vel pro aliis tributis, seu pensionibus soluendis. In qua re iura Canonica expresse definiunt integros fructus decimandos esse sine vlla diminutione. Et primo non esse deducendas expensas expresse traditur in capit. *Tua nobis*, & in capit. *Non est*, & in capit. *Pastoralis*, & in capit. *Cum homines*, de Decimis, vbi Glossa & Doctores sine controuersia id docent, & plures per Tiraquel. relati de vtroque retr. titulo 1. §. 15. Glossa 1. nu. 10. & de Primog q. 74. num. 9. Deinde non esse deducenda tributa, neque census expresse traditur in cap. *Cum non sit*, de decimis. Quapropter dubitari non potest, quin sit seruandum, quia ita præceptum est. Vt autem ratio & sensus præcepti magis explicetur, difficultates circa vtramque partem occurrentes breuiter explicandæ sunt. 1.

In decimis prædialibus non prius deducendas esse expensas.

Circa primam de expensis frequens difficultas est, quia decimæ solum debentur ex fructibus, & expensæ non computantur in fructibus: sed illi tantum censentur fructus, qui supersunt, deductis expensis, vt expresse dicitur in leg. *Fructus*, ff. soluto matrimon. in leg. 1. C. de fructibus, & litium expensis, & quod magis vrget, additur in leg. *Fundus*, ff. Familiæ Erciscundæ, quod *nullus casus interuenire potest, qui hoc genus deductionis impediat*. Estque hæc regula frequentissima in iure Ciuili, & Glossa, & Doctores in dictis locis notant. Cõfirmatur primo, quia quantitas illa fructuum, quæ seminata fuit, erat iam decimata, & iterum decimatur fructus ex illa productus, quin ipsa deducatur. Confirmatur secũdo, quia interdum contingit, non plures fructus nasci ex terra, quam fuerit quantitas seminis, ergo iniustum videtur, tunc decimam exigere, sæpius vero contingit, ad summum excedere fructus quantitatem seminis in dupla, vel tripla quãtitate, & tunc si computentur aliæ expensæ, quæ in cultura terræ & collectione fructuum fiunt, vix sufficiunt fructus ad compensandas expensas, ergo iniquum est, non eas deducere. Denique licet multoties fructus sint vberiores, tamen computando steriles annos cum abundantibus, fere dimidia pars lucri soluetur Ecclesiæ ex fructibus terræ, si expensæ non deducantur: ergo videtur hæc esse nimia exactio. Atque hæc consi- 2.

Obiectiones.

consideratio maxime videtur vrgere in nonnullis fructibus, qui & maioribus periculis expositi sunt, sæpiusque deficiunt, & maioribus sumptibus coluntur, vt sunt præcipue vinearum fructus. Confirmatur tertio, quia in decimis personalibus soluendis expensarum deductio prius fit, sed prædiales decimæ magna ex parte conueniunt cum personalibus, saltem quoad sumptus, qui fiunt in adhibendo labore, & industria hominum, & animalium, aliorumque instrumentorum, cur ergo saltem hæ expensæ non deducantur in his etiam decimis: Vltimo videtur durum, hoc extendere ad decimas mistas, quia res illæ, ex quarum fructibus tales decimæ soluuntur, non sunt ita durabiles, sicut agri, vineæ, & arbores, sed facile moriuntur, & sæpe cum magno dispendio dominorum, quod damnum totum in sumptibus numeratur, nec reparari potest sine magno dispendio, nisi ex fructibus eorundem animalium, ergo saltem hæc deductio fieri debet in solutione talium decimarum. Et hæc ratio procedit etiam in decimis, quæ ex molendinis soluuntur, propter magnas expensas, quæ in illis reparandis fieri solent, & suo modo habet etiam locum in pensionibus domorum, & similibus. ¶ Ad primam difficultatem communis responsio est, nullam esse in moralibus tam generalem regulam, quæ exceptionem non admittat, & ita in præsenti esse speciale in decimis, quod fructus computentur sine deductione expensarum, cum generalis regula in contrarium sit. Ita Glossa in dicto cap. *Pastoralis*, verb. *Credimus*, & Glossa in capit. *Grauis*, de Rest. Spol. verb. *Fructus*, & Bart. & alij in dicta leg. *Fructus*. Ratio autem huius specialitatis reddi potest, quia ita statuit ius Canonicum, cui non potest ius Ciuile obuiare, etiamsi ipsum non admittat casum, in quo talis deductio non fiat. Ratio autem, cur ius Canonicum hanc specialitatem fecit, reddi potest, tum ex parte Dei, in cuius cultum decimæ soluuntur, & ideo cum omni plenitudine, & integritate soluendæ sunt: tum etiam, quia hoc modo Deus ipse illas præcepit, quem Ecclesia imitata est. Quas rationes iura citata indicant. Addi etiam potest, Ecclesiam iudicasse ad sustentationem ministrorum suorum, & alia onera sustinenda, necessarium esse hoc tributum cum tali integritate exigere. Quæ responsio mihi satisfaceret, si ad illam confugere necessarium esset, tamen necessarium non est, quia reuera non est hæc specialitas, sed in alijs casibus hoc seruatur, vt videbimus.

3. *Soluitur prima difficultas.*

4. *Alia responsio.* Alia responsio vulgaris, (vel potius eadem sub alijs terminis) est, fructus terræ considerari posse ciuiliter, vel naturaliter: & priori modo non computari, nisi deductis expensis, & ita procedere leges citatas: posteriori autem modo integre computari, prout nascuntur ex terra, nulla deductione expensarum facta: & ita considerari à lege Canonica in materia de Decimis. Hanc responsionem indicauit Glossa in dicta leg. *Fructus*, verb. *impensa*, in illis verbis: *Et hoc inspecto exitu, interim tamen vere est fructus.* Quam ibi singularem dicunt Aretinus, & Iason, & ita exponunt. *Fructus dici deductis expensis interpretatiue, non vere*, idem autem est *interpretatiue*, quod *ciuiliter*, & *vere*, quod *naturaliter*. Eandem distinctionem approbat Innocentius in dicto capit. *Pastoralis*, quem ibi Panorm. sequitur n. 9. Dico autem, hanc responsionem coincidere in præcedentem, quia reddenda est ratio, cur in solutione decimarum fructus considerentur naturaliter, & non ciuiliter. Ratio autem non est alia, nisi quia ius Canonicum, quod à ciuili non pendet, ita statuit propter congruentias supra adductas. Refert præterea Panormitanus distinctiones alias, & responsiones ex Hostiense, & Bartolo, quæ in illis videri possunt latius, breuiter tamen eas attingemus.

5. Addimus enim fructus dupliciter considerari posse, vel vt sunt lucrum, & commodum vsufructuarij, vel secundum se, vt oriuntur ex terra, arboribus, &c. Priori modo considerantur in ordine ad restitutionem, seu reparationem damni illati vsufructuario, cum culpa, vel sine culpa alterius possidentis fructus, seu inferentis damnum. Et ideo tunc habet verum in vniuersum, quod fructus computantur, deductis expensis, & ita procedunt tres leges supra citatæ: nam hæc est materia illarum, & loquuntur iuxta subiectam materiam, vt Glossæ declarant, præsertim in dicta leg. 1. C. de Fructib. Vnde cum dicitur, ciuiliter computari fructus: deductis expensis, vt sit in vniuersum verum, intelligendum est, quando fructus considerantur, vt lucrum, sicut fit in ordine ad restitutionem, vel damni compensationem. Ratio autem est, quia restitutio tanta esse debet, quantum fuit damnum, & non maior: nam si aliquando maior exigitur, est pœna, non pura compensatio, at vsufructuarius, vel dominus fundi non erat consecuturus fructus sine sumptibus, & ideo nec illi restituendi sunt, nisi deductis sumptibus, quia non maius damnum non passus est: In ordine ergo ad talem effectum fructus considerantur ciuiliter, vel fortasse melius considerantur, non vt fructus, sed vt lucrum: non est autem lucrum nisi quod superest deductis expensis, vt supra dicebamus. Atque simili ratione, cui legantur fructus omnes fundi, non eximitur ab expensis necessarijs, iuxta leg. *Fundi*, ff. de vsufruct. leg. quia intelligitur legari commoditas, & non alteri imponi onus colendi fundum suis sumptibus, vt alter totum fructum integrum accipiat, esset enim res nimis iniusta. Et eadem ratione, si in beneficio omnes fructus pro pensione ponantur, demptis oneribus, & expensis intelligitur, quia aliàs nimis esset iniqua. Item eadem ratione licet fructus beneficij sint centum aurei, si deductis expensis solum supersunt quinquaginta, non creditur esse fraudulenta narratio, si tantum quinquaginta pendere dicatur, quia censentur narrari fructus, prout reuera cedunt in stipendium, & commodum, vel sustentationem Clerici. De quo vide Felinum in c. *Ad nostram*, de Iur. n. 3. & 4. & in c. *Ad aures*, de Rescript. n. 13. conclus. 12.

Duplex fructuum consideratio.

Prima consideratio.

6. *Secunda fructuum consideratio.* At vero cum considerantur fructus posteriori modo, integri, & absque deductione expensarum considerari debent, quia isto modo fructus sunt. Et hoc modo regulariter accipiuntur in contractibus, vel alijs casibus, in quibus de aliqua parte fructuum disponitur, etiam secundum ius ciuile, vt patet ex l. *Si pendentes*, ff. de vsufructu, vbi sic intelliguntur ligari fructus, *quando fructus pendentes iam maturos, reliquerit testator*, non enim priores expensæ deducendæ sunt, *sed omnes extantes fructus accipiet vsufructuarius*, vt ibidem dicitur. Similiter, si quis vendat feudum cum onere, vt sibi quotannis soluatur certa pars fructuum, intelligitur soluenda, non deductis expensis, etiam secundum ius ciuile, vt videre licet per Bartolum supra. Simile est, si locetur ager pro tot mensuris, vel quarta parte fructuum, etiam intelligitur, non deductis expensis, vt explicatur aperte in dicto capitul. *Tua nobis*, de Decimis. Ita ergo, (vt ibi argumentatur Pontifex) in lege decimarum, cum non agatur de restitutione damni, nec de commoditate eius, qui soluturus est decimas, sed de pensione certa Deo, & ministris eius soluenda, intelligenda est de fructibus integre spectatis, vt naturales fructus sunt, ac subinde non deductis expensis. Quia nec ex vi, & proprietate verborum aliud deduci potest, neque ex materia, quia non considerantur fructus solum, quatenus lucrum afferunt dominis suis, sed secundum se *in quantum proueniunt ex Diuino munere*, vt dixit Diuus Thomas dicta quæstione 87. artic. 2. ad 4. in fine. Ob quam rationem ait Soto, dicto libr. 9. quæstione 4. art. 2. paulo ante solutionem argumentorum, tam esse hoc ius rationi consentaneũ, vt non possit valere consuetudo in contrarium,

ſcilicet, deducendi ſemen ante decimationem, vel alias expenſas. Sed hæc exaggeratio nulla ratione fundata eſt, vt notauit Aragon. dicto art. 2. quia cum hic modus decimandi iure Eccleſiaſtico inductus ſit, contra illud poteſt præſcribere conſuetudo. Neceſſaria vero erit immemorialis ſine titulo, vel quadragenaria cum titulo, vt in alijs dictum eſt; & ita ſufficienter eſt expedita principalis difficultas.

7. *Reſpondetur confirmationibus primi arg.* Ad primam confirmationem negatur ſequela; nam ſemen iterum decimari non poteſt, cum neceſſe ſit mori, vt fructum afferre poſſit: totus ergo fructus, qui ex ſemine naſcitur, de nouo fit, & donum Dei eſt, & ideo totum illum denuo decimari neceſſe eſt. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, euentus, qui ibi conſiderantur, contingentes eſſe, & ideo non deberi vnius, vel alterius anni fructus ſpectari, ſed omnibus compenſatis: hoc autem modo onus hoc conſiderando non eſt præter æquitatem, & moderationem debitam, vt vſus ipſe, & experientia ſatis oſtendit. In quo etiam duo conſideranda ſunt: vnum eſt reſpectu Dei, nam tota hæc contingentia, & varietas fructuum, id eſt, quod pauci ſint, vel multi, ex illius prouidentia, aut per iudicium, aut per miſericordiam prouenit, & ideo ſicut proueniunt, ita reddendi ſunt, vel in recognitionem miſericordiæ, vel in confeſsionem iuſtitiæ. Alterum eſt erga Dei miniſtros, quod illi ſemper indigent, ſemperque laborant æqualiter, ſiue annus ſit ſterilis, ſiue fertilis, & nihilominus in ſe ſuſcipiunt contingentiam, & periculum ſterilitatis, ſicut & vbertatis, ideoque cum eadem proportione decimandi ſunt. Niſi tanta ſit paupertas, vt propter impotentiam homines excuſentur, tunc enim etiam ipſa Eccleſia conniuere debet, imo & de bonis ſuis debet pauperes iuuare.

8. Ad tertiam confirmationem iam ſupra aſsignata eſt differentia inter decimas perſonales, & prædiales. Quia in perſonalibus fructus eſt in lucro: in prædialibus eſt in ipſis prouentibus, qui denuo procreantur. Item, quia lucrum perſonale regulariter paruum eſt, & vix reſpondet ſingulis annis vnum pro decem, fructus autem prædiales multo vberiores ſunt: vnde ex augmento illorum relinquitur ſufficiens lucrum vltra expenſas, etiamſi ſoluatur decima, non deductis expenſis. Item in negotiatione non oportet, rem deſtrui ad lucrandum, ſed ſatis eſt, aut tranſportari, aut pro alia commutari, &c. Vt autem terra fructificet, neceſſe eſt, ſemen corrumpi in his, quæ ex ſemine producuntur, vel ſaltem neceſſe eſt, vt Deus det incrementum arboribus, & materiam, & diſpoſitiones, vt fructificare poſsint. *Gloſ.* Et hoc ſenſu dixit Gloſſa c. *Paſtoralis*, verb. *Deducendas*, ideo in mercimonijs deduci expenſas, & non in fructibus, *quia in negotiatione operatur manus hominis, in fructibus vero manus Dei.* Non quod lucrum negotiationis non pendeat etiam ex Dei prouidentia, & beneficio, (vt aliqui obijciunt) ſed quod magis cernatur eius operatio in fructib. naturæ, qui ſubſtantialiter producuntur, & minus ibi operatur induſtria humana, quia *neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus, &c.* Atque hoc etiam modo dixit D. Thom. decimas non eſſe obnoxias mercedi operariorum, quia debentur Deo, in quantum fructus proueniunt ex eius munere. Et Soto dixit, cogitandum eſſe, in hoc negotio genus quoddam ſocietatis inter Deum, & homines interuenire: nam homo laborem ſuum, & ſemen exponit, Deus autem protectionem, & operationem ſuam, ea ſolum conditione, vt homo pro ſuo labore, expenſis, & periculo nouem partes obtineat, Deo autem decimam in recognitionem, & ſuorum miniſtrorum ſuſtentationem ſoluat.

9. Atque ita etiam patet ſolutio ad vltimam difficultatem de miſtis decimis, in qua ſpecialiter attingitur de ſumptibus, qui fieri ſolent in reparandis proprietatibus, vt molendinis, domibus, &c. De quo eſt expreſſa deciſio in dicto capit. *Paſtoralis*, etiam has expenſas non eſſe deducendas, *Quia penes dominum* (dicitur ibi) *res permanens reſtaurata*, & ideo expenſis eius, non Eccleſiæ, reſtauratio fieri debet. Idemque ibi eſſe dicitur, *Si pars aliqua moriatur armenti*: imo (quod notandum eſt) etiam in decimis perſonalibus, quæ ex negotiatione reſultant, *Si pars mercium deperijt*, dicitur ibi, non eſſe reparandam ex lucro aliarum partium ante deductionem decimarum, propter eam rationem, quod ſi reparatur, domini efficitur. Et addi poteſt alia, videlicet, quia expenſæ factæ in parte mercis deperditæ, non fuerunt factæ ad comparandum lucrum, ex quo decima ſoluitur, ſed aliunde illud damnum accidit. Quæ ratio ſuo modo applicari poteſt ad decimas prędiales: vnde non eſt, cur onus illud durum videri debeat, præſertim, quia licet in decimis mere prædialibus videantur magis durabiles terræ, & fundi, &c. Tamen ſemen ipſum quotannis perit, quod onus in alijs miſtis non ita inuenitur, & ita in omnibus fere eadem proportionalis ratio ſeruatur.

Tandem circa alteram partem de non deducendis ex fructibus alijs penſionibus, vel tributis ante decimationem, eſt difficultas. Primo, quia hinc fit, vt tributa regia ratione decimarum minuantur. Item ſi quis teneatur ſoluere cenſus ex fructibus alicuius prædij, tenetur ſuam penſionem integram ſoluere penſionario, non ergo debet decimam prius ſoluere, aliàs altera penſio minueretur. Tandem colonus, qui conducit agrum pro parte fructuum, qui partiarius dicitur, partem integram debet reddere domino fundi, vt ſupponi videtur in capit. *Tua nobis*, de decimis, ergo non debet fructum prius decimare. Reſpondeo nihilominus, hanc legem ſemper eſſe inuiolabiliter ſeruandam, vt nihil Eccleſiæ deperеat, de integra decima parte fructuum, & in hoc ſenſu dicitur, decimam eſſe ſoluendam integram, nulla prius deducta penſione. Fieri tamen poteſt interdum, vt hoc potius æquiualenter fiat, quam formaliter, quod nihil refert, dummodo Eccleſia illæſa permaneat, vt iam explicabitur, ex dicto capit. *Tua nobis.* 10. *Decimam ſoluendam eſſe nulla prius deducta penſione.*

Itaq; ad primum reſpondemus, inprimis id non eſſe inconueniens: quia tributum Diuinum regio præferendum eſt, vt Diuus Thomas ſupra recte ſignificat. Alioqui decimæ ipſæ minuerentur propter tributum regium, & ita in virtute ex decimis ſolueretur tributum, quod non decet, nec fieri poteſt. Deinde dicitur, Regem ipſum teneri ad ſoluendas decimas ex ſuis redditibus, at ſi recipiat tributum ex fructibus decimatis Eccleſiæ, iam ex illo non tenebitur ſoluere decimam, & ita non grauatur, etiamſi contingat, ea de cauſa minui quantitatem abſolutam tributi, quod accidere poſſet, ſi tributum conſiſteret in aliqua parte aliquota fructuum: nam ſi eſſet penſio determinatæ quantitatis abſolutæ, tunc non minueretur, vt iam dicemus, eſt enim eadem ratio. 11. *Satisfit argumentis.*

Ad ſecundum ergo dicitur, ſi penſio ſit determinatæ quantitatis abſolutæ, verum eſſe antecedens, illationem vero non eſſe bonam: quia licet penſio ſoluatur ex nouem partibus fructuum, quæ remanent ſoluta decima, poteſt integra ſolui, ſicut per cenſum conſtituta eſt, & ita eſt intelligendus contractus, quia non poteſt fieri cum Eccleſiæ iniuria. Tunc autem ex penſione non ſoluetur decima, quia ex fructibus iam decimatis accipitur, & dominus agri cenſetur in ſe accepiſſe onus decimandi pro illa, ideoque vel penſio minuenda fuit in contractu, vel pretium eius augendum, alioqui iuſtus non fuiſſet. At vero ſi penſio eſt de aliqua parte aliquota, quæ maior eſt ex integris fructibus, quam ex decimatis, tunc reuera eſt intelligenda penſio de fructibus decimatis, & tunc penſionarius non tenebitur illam 12.

ſoluere

soluere decimam ex sua parte, & ita nihil grauatur. Nam si reciperet talem partem aliquotam ex fructibus integris, teneretur ipse pro parte sua decimare, & sic tandem in idem rediret, & Ecclesia reciperet integram decimam.

13. *A quo debeat solui decima, quando ager colitur per colonos.* Et ita etiam contingit in casu de colono, qui in vltima difficultate tangebatur, & petit illam quæstionem, quando ager colitur per colonos, ex qua parte debeant solui decimæ. Resolutio autem est, soluendas esse ex integris fructibus: siue prius ex illis decima deducatur, & postea dominus, & colonus inter se diuidant iuxta conuentionem suam, qui ordo videtur optimus, & iuri consentaneus, quo facto, neuter illorum tenebitur ad alteram decimationem pro parte sua: siue prius inter se diuidant fructus, & postea vnusquisque pro sua parte decimam soluat, nam in idem redit, & fieri posse supponitur in dicto capit. *Tua nobis.* Et ita rem hanc expediunt *Glos.* Glossa, Panormitanus, & alij ibi, & Glossa in capit. *Quæsiti*, 16. quæst. 1. Hoc autem procedit de proprio colono. *Quid sentiendum, quando ager colitur per mercenarium.* Si vero loquamur de mercenario, qui seruit in cultura agri pro aliqua parte fructuum, tunc constat, illam pensionem pertinere ad expensas, quæ fiunt in cultura agri, vel collectione fructuum, & ideo deduci non posse ante decimationem. Ait tamen Soto, mercenarium in illo casu non teneri ad soluendas decimas ex sua pensione. Quod erit verum quoad prædialem decimam, secus vero est de personali, quæ alterius rationis est, & aliud habet fundamentum, ideoque à mercenario tunc debetur, non minus quam si in pecunia stipendium sui laboris acciperet. Quod bene notauit Abulens. in cap. 23. Matth. quæst. 204.

14. Addit vero Abul. ibidem, etiam dominum fundi, qui illum locat colono pro certa parte fructuum, vel certo pretio, transferendo in colonum onus soluendi integras decimas prædiales, teneri ad alteram decimam soluendam ex pensione quam accipit, vel ex pecunia, quia est lucrum illi accrescens de nouo, & ex omni lucro debetur decima. Nec putat, hoc esse inconueniens, quia existimat hanc decimam esse personalem, quia ei datur ratione iuris, & dominij: iura autem dominij personalia sunt, & ideo decima est personalis, ac subinde deberi potest simul cum prædiali. *Præcedens fundamentum infirmatur.* Sed hoc fundamentum reuera falsum est: quia totum illud lucrum pertinet ad redditus fundi respectu domini, & ideo decima, quæ ex illo deberi potest, prædialis est: quia ex fructu prædij datur, & non ratione personalis actionis, vel negotiationis, quod necessarium est ad decimam personalem. *Glos.* Quod bene perspexit Glossa dicto cap. *Tua nobis*, verb. *Sic & dominus*: & nihilominus in principio indicat, ex illa deberi specialem decimam, vt ait Abulens. Tandem vero ait Glossa contrarium esse æquius, & Hostiens. ac Ioannes Andr. dicunt, esse iustius, & mihi videtur omnino verum. Quia dominus fundi iam soluit illam decimam per colonum, quando in illum transfert omnes fructus cum onere decimandi illos integre, ibi enim sua pensio est virtute decimata, nam ea ratione minor esse debuit, & proportionata valori nouem partium fructuum tantum: & ideo non debet iterum decimari, cum ibi nullum sit distinctum lucrum personale. Probabilius certe id dici posset de colono, quia licet soluat integram decimam prædialem, quicquid, soluta pensione, ex residuis fructibus lucratur, est lucrum personale ex propria actione, & industria, & ideo deductis expensis, & in eis computando labores proprios iuxta suum valorem, videtur teneri ad decimam personalem ex tali lucro, nō minus quam mercenarius, vel famulus ex sua mercede, vel negotiator ex suo lucro, veruntamen licet fortasse in rigore ita sit, non tamen est in vsu, vel quia personales decimæ sublatæ sunt consuetudine, vel quia colonus ille censetur iam quasi vsufructuarius, & habens dominium vtile fundi, & ita ratione illius fructus illos percipere.

CAPVT XXXVI.

Quomodo sint decimæ debitæ Ecclesiæ.

HActenus explicuimus ea, quæ ad substantiam huius præcepti pertinere videntur, vt sunt finis, & ratio propter quam positum est, persona, cui imponitur, & respectu cuius, & circa quam materiam imponitur. Nunc de circumstantijs, & accidentibus dicendum superest, vt sunt quando, vbi, & quomodo facienda sit decimarum solutio, vt præceptum illud impleatur. Resolutio autem in his omnibus maxime pendet ex quadam graui quæstione, quam propterea præmittendam duximus, nimirum, quomodo Ecclesiæ decimæ debeantur. Supponimus enim deberi, nam id iura statim citanda sæpe tradunt, & ex ipso præcepto, & ratione eius colligitur, quia præceptum inducit debitum: vnde in cap. *Parochianos*, de decimis, sic dicitur: *cum decimæ non ab homine, sed ab ipso domino sint institutæ, quasi debitum exigi possunt.* Quæ ratio vim suam habet, siue præceptum illud fuerit à Deo immediate latum, vt olim, siue per Ecclesiam, vt in lege gratiæ. Supponimus item ex dictis, hoc debitum non tantum esse Religionis, sed etiam iustitiæ, quia subsidium aliquod ad ea, quæ necessaria, vel conuenientia sunt pro Diuino cultu, & pro sustentatione ministrorum eius, ex iustitia debitum est ex natura rei, vt supra visum est: illud autem potuit taxare Ecclesia, quod fecisse intelligitur præcipiendo decimas. Facta vero illa taxatione iam tale, & tantum subsidium ex eadem iustitia debetur: sicut taxato pretio frumenti ex iustitia seruandum est, sic enim lex humana constituit talem materiam, & actum intra obiectum iustitiæ. Intra latitudinem autem iustitiæ potest res duobus modis esse debita, scilicet, vel tanquam aliena, sicut debetur res furto sublata, vel tanquam propria creditoris cum obligatione tamen reddendi illam, sicut debetur pecunia mutuo accepta: qui duo modi licet quod attinet ad obligationem conscientiæ, & peccati, in idem redire videantur, tamen in ordine ad multos effectus morales, & ciuiles multum differunt, vt videbimus, & ideo explicandum à nobis est, quo ex his modis decimæ sint debitæ. 1. *Quomodo Ecclesiæ decimæ debeantur.*

Prima opinio dicit, esse debitas tanquam res alienas respectu debitoris, quia ex quo fructus percipiuntur, statim esse incipiunt sub dominio Ecclesiæ, seu Dei, etiam antequam soluantur, vel separentur ex cumulo fructuum. Ita tenet Abbas in dicto cap. *Tua nobis*, num. 11. & dicto capit. *Commissum*, num. 4. de decimis. Putatque esse sententiam Innocentij, & Ioannis Andr. vel ex eorum dictis colligi. Deinde illam probat ex capit. *Tua nobis*, de decimis, quatenus ait, quod Deus præcepit solui decimas, *suas esse asseuerans*: nam pronomen *suum*, dominium significat, vt habetur in iure ciuili: nec propter solam actionem ad rem potest quis dicere illam esse suam. Secundo expresius in capitul. *Omnes*, 16. quæstion. 7. *Omnes* (dicitur) *Decima terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum Domini sunt*: sunt ergo sub speciali dominio Dei, quod Ecclesiæ ipse concessit, vel saltem talem illius administrationem, vt eodem iure agere possit. Tertio, Augustinus in capit. *Decima*, 16. quæstione 1. *Decimæ* (ait) *ex debito requiruntur*: explicans autem hoc debitum, addit, *& qui eas dare noluerit, res alienas inuasit.* Vbi Glossa, verb. *Alienas*, infert, *ergo ante separationem sunt Ecclesiæ*, debentur enim vt res, quæ non sunt sub dominio debitoris, alias non inuaderet res alienas, ergo sunt sub dominio Ecclesiæ, seu Dei. 2. *Deberi decimas tanquam res alienas dicunt aliqui.* *Glos.*

Quarto,

3. Quarto, quia priuilegium Ecclesiæ est, vt sine traditione consequatur dominium rei sibi legatæ, aut donatæ, ex capit. 2. de consuetud. in fine, & clarius ex lege vltim. Cod. de Sacrosanctis Ecclesijs, ergo multo magis ex voluntate Dei, & Ecclesiæ transfertur dominium decimarum in Clericos, seu Ecclesiam ante traditionem, vel separationem, quia efficacior est voluntas Ecclesiæ, quam priuati donatoris. Quinto inducitur cap. *Moderamine*, 16. quæst. 1. quatenus ibi dicitur, sacerdotes ministrantes Diuina, laudabiliter decimas sibi vendicare: sitque vis in verbo, *vendicare*, quia actio rei vendicationis non datur, nisi in rem propriam ab alio detentam, ff. de rei vendicat. leg. *In rem*: sed hæc actio datur Clericis ad exigendas, vel recuperandas decimas, ergo. Sexto Ecclesia potest exigere decimam à quocunque raptore, & iniusto detentore: potest etiam agere contra incendiarium, qui segetes combussit, & similia, ergo signum est habere ius in re, atque adeo dominium ipsarum decimarum. Et confirmatur maxime, quia si parochianus vendat omnes fructus non decimatos, potest Ecclesia contra emptorem agere, & ipse tenetur in conscientia restituere Ecclesiæ decimas suas, & agere contra venditorem pro illa parte, ex capit. *Pastoralis*, de decimis. Imo, si quis ex pecunia, seu fructibus non decimatis emit domum, tenetur ex redditu domus decimam soluere Ecclesiæ, vt ex eodem cap. colligitur, saltem per argumentum à contrario: ergo signum est, domum illam, saltem quoad decimam partem emptam fuisse ex pecunia Ecclesiæ, & ideo eadem proportione in ius illius transijsse.

4. *2. Sententia negans decimam esse sub dominio Ecclesiæ quamdiu non est separata. Glos.* Secunda sententia negat, decimam esse sub dominio Ecclesiæ, quamdiu separata non est ab alijs fructibus, seu partibus, nec tradita aliquo modo Ecclesiæ. Hanc sententiam fuisse antiquorum Canonistarum, refert superius Panorm. & in eam magis inclinat Glossa in dicto capit. *Moderamine*, verbo, *sibi vendicent*, in fin. 16. q. 1. & Glossa in dicto capitul. *Tua nobis*, verbo *Tributa*, etiam in fine. Licet priorem sententiam satis probabilem censeat. Hanc vero constantius asseuerant Freder. Senens. Const. 74. & Rebuf. tract. de decimis, quæst. 3. num. 16. & 17. & quæst. 6. num. 8. & sequentibus. Fundamentum huius sententiæ ita potest explicari: quia decima, donec sit separata ab alijs partibus fructuum, est sub dominio eius, cuius sunt fructus: Arg. leg. 2. ff. de Pollicit. quæ loquitur, quando decima ex voto debetur, videtur autem eadem ratio, licet debeatur ex præcepto, quia votum est quasi lex quædam priuata. Ratio vero est, quia in re nondum diuisa non potest acquiri dominium determinatæ partis. Dicetur, posse aliquem habere dominium rei, seu partis nondum diuisæ, vt quando plures habent dominium hæreditatis totius, vel quando cumulus tritici est multorum simul, & singulorum partialiter, licet nullus habeat dominium determinatæ partis materialis, (vt sic dicam) sed formalis, seu aliquotæ in confuso. Sed contra, quia oportet ostendere titulum sufficientem huius dominij communis, quod hic fieri non potest: Nam Ecclesia non habet dominium commune in terris, verbi gratia, quæ seminantur, nec in semine ipso, nec in arboribus, aut ouibus, aut alijs rebus similibus, à quibus prouenniunt fructus, ergo nec in ipsos fructus habet tale dominium ex vi natiuitatis eorum, (vt sic dicam) nec etiam ex vi solius præcepti, quia præceptum nec tollit dominium, nec facit illud commune, nisi id satis explicet, quod in hoc præcepto non fit.

5. *Ostenditur assertio.* Potest autem hoc multis modis ostendi. Primo, ex lege veteri, ad cuius exemplum nostrum præceptum datum est: tunc enim non videntur decimæ fuisse sub dominio Leuitarum prius, quam separarentur, & traderentur. Tum quia Exod. 22. dicitur, *Exod. 22.* *Decimas tuas, & primitias tuas non tardabis reddere.* Vbi pondero particulam, *tuas*, quæ dominium significat, erant ergo decimæ illorum, à quibus tradendæ erant, donec eas traderent, & hoc tantum eis præcipiebatur: & Deuteron. 14. *Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, &c.* *Deut. 14.* Omnes ergo fructus erant possidentis, & ille tenebatur segregare partem, & à se illam abdicare. Item, in illa lege tres decimæ præcipiebantur, & tamen verisimile non est, decimam pauperum, illorum fuisse, antequam daretur, ergo nec decima Leuitarum. Tandem, primitiæ non poterant transire in dominium Leuitarum ex vi legis, antequam darentur, quia non præcipiebantur in certa parte, vel quantitate, sed hoc erat ex arbitrio dantium, dominium autem debet esse de re certa, & tamen forma præcepti eadem erat in primitijs, & decimis, vt patet ex citatis verbis Exodi, & (quod notandum est) in dicto cap. *Tua nobis*, eodem modo dicitur, *Suas esse decimas & primitias asseuerans.* Quod certe de primitijs intelligi non potest cum eo rigore, quem prior sententia ponderabat, sed eo modo, quo dicit Deus Exod. 13. *Sanctifica mihi omne primogenitum, &c. Mea sunt enim omnia.* *Exod 13.* Ergo eodem sensu dicitur Leuit. 27. *Omnes decimæ Domini sunt, & illi sanctificantur.* *Leuit. 27.* Dicuntur enim Domini, quia ad illius cultum specialiter erant deputatæ, non quia à dominio Israelitarum subtraherentur, antequam illas traderent, sicut primitiæ, & primogenita. Quod etiam ex Numeror. 18. non obscure colligitur, si attente legatur. *Num. 18.*

6. *Probatur ex Canonum decretis.* Præterea hoc declaratur ex verbis ipsorum Canonum: Nam in dicto capit. *Parochianos*, solum dicitur, decimas peti posse, *tanquam debitum*, non ergo vt res propria, nam hæc duo in rigore diuersa sunt. Item in capitul. *Ex transmissa*, dicitur: *Fidelis homo ex omnibus, quæ licite acquirit, decimas erogare tenetur.* Prius ergo acquirit rem totam, seu omnes fructus, & ex illis decimas dare tenetur, prius ergo, quam det, ipse retinet omnia, quæ acquisiuit. Præterea, solent in iure decimæ vocari tributa, vel cum tributis comparari, capit. *Decima*, 19. quæst. 1. & dicto cap. *Tua nobis.* At tributa licet sint debita, non tamen fiunt extra dominium debentis, & sub dominio Principis, donec soluantur, ergo similiter decimæ, & ideo iura dicunt, Deum illas sibi reseruasse in signum vniuersalis dominij, in dicto capit. *Tua nobis*, & in cap. *Cum non sit*, eod. vbi speciali titulo esse reseruatas dicitur: & ideo in prærogatiuam dominij generalis præcedere solutionem decimarum ante solutionem aliorum tributorum, aut pensionum. Non ergo ratione particularis dominij præfertur decimarum solutio: nam si illa ratio interueniret, illa esset præcipua, & maxime proponenda, sed præfertur ratione maioris excellentiæ, & strictioris debiti, ergo sicut aliæ pensiones, & tributa debita ex rigore iustitiæ, non sunt eius, cui debentur, nec extra dominium debitoris, priusquam soluantur, ita nec decimæ, sed in hoc æquiparantur.

7. *Argumento negatiuo probatur.* Tandem ostendi idem potest argumento negatiuo, quod in hac materia est sufficiens: nam si ius ipsum diuinum, vel humanum per seipsum non confert Ecclesiæ hoc dominium, non est, vnde illud habeat, non sunt autem verba in iure, quibus indicetur translatio talis dominij ipso facto. Quod inprimis declaratur ex iure antiquo Diuino, & verbis, quæ in contrarium ponderantur, nam quod Deus appellet suas decimas, nimis generale est, quia etiam vocat sua omnia, vt reuera sunt, licet per hoc non immutentur humana dominia. Et speciali titulo solet vocare sua, quæ ad suum cultum peculiariter reseruauit, & deputauit, vt primogenita, & primitias, vt vidimus, neque alia verba fortiora inueniuntur in Scriptura, ex quibus id probari possit. Hinc vero facile etiam probatur de iure Canonico, quia si in illo reperiuntur similia verba, solum referuntur ex veteri lege, vnde in eodem sensu afferuntur. Pos-

tur. Posset etiam vocare Ecclesia decimas suas, antequam soluantur, quia in illis habet peculiare ius, & actionem, ita enim in bonis computantur ea, ad quæ actio habetur, iuxta Leg. *Rem in bonis*, ff. de Acquirend. rer. domin. Et contraria ratione, qui debitum non soluit, per quandam æquipollentiam dicitur rem alienam rapere, vel inuadere. Immo interdum Sancti vocant fures, & raptores, ac homicidas eos, qui superflua non dant pauperibus, cum teneantur, quamuis non statim illorum bonorum dominium amittant, vel pauperes ipso facto illud acquirant ante omnem traditionem. Ex his ergo formulis loquendi nihil colligitur. Neque verbum *vendicandi*, plus probat, vt iam ostendam.

8. *Præcedentiũ opinionum iudicium, & concordia.* Inter has sententias prior videtur magis pia, quia fauorabilior Ecclesiæ, posterior vero magis secundum rigorem iustitiæ. Possumus autem quadam moderatione adhibita vtramque sententiam interpretari, & quasi componere dissensionem, si dicamus, Ecclesiam non habere proprium, & rigorosum dominium decimarum, antequam illas percipiat, habere tamen vsumfructum illarum, atque adeo non solum habere ius ad illas, sed etiam aliquod ius in illis, quod dici potest dominium vtile, licet non sit directum, quale habet vsufructuarius in fructibus nondum perceptis. Priorem partem, quæ negat dominium directum, & perfectum, probant adducta pro sententia posteriori. Quibus non obstant motiua prioris opinionis, quia tria prima ex modis loquendi Scripturæ, & Canonum sumpta, non probant, vt ostendi. Quartum vero de priuilegio Ecclesiæ acquirendi dominium sine reali traditione Dei habet locum, vel quando res est certa, & determinata, vel certe quando de donatione proprietatis constat, quod hic non constat, vt dixi. Aliæ vero duæ rationes sumptæ ex effectibus, ad summum probant alteram partem de dominio vtili, & non amplius. Illa ergo pars videtur mihi satis probabiliter colligi ex capit. *Pastoralis*, de Decimis, vt statim ostendam, maxime vero probari ex effectibus aliquibus, qui ex hoc iure Ecclesiæ nascuntur, qui varij possunt numerari: quorum declaratio maxime elucidabit hanc resolutionem, & totam hanc materiam, & ideo per illos breuiter discurrere oportet, vt & falsi à veris separentur, & veri recte intelligantur.

9. *Dominium vtile Ecclesiæ in decimas probatur ex effectibus.* Primus ergo effectus huius dominij esse censetur, quia Ecclesia potest decimas postulare per rei vendicationem ab iniusto inuasore. At hic effectus inprimis non colligitur ex iure, nam verbum, *vendicandi*, in illo capit. *Moderamine*, positum, non accipitur in hoc sensu, quia non tractabat ibi Gregor. de actione ciuili, qua potest vti Ecclesia contra non soluentes, vel vsurpantes decimas, sed de ratione, ob quam possunt monachi accipere decimas, si sacerdotum ordinem, & ministerium accipiant, & tunc ait, posse illas sibi vendicare, id est, vsurpare, vel appropriare, hæc enim est vis latina illius verbi, & est in vsu iuris, etiam in iure Canonico, vt in cap. *Quia nonnulli*, de Cler. non resid. Alia vero significatio non vsurpatur, nisi cum agitur de proprietate iuris ciuilis. Deinde ille effectus parum necessarius est Ecclesiæ, quia si tractetur de decimis, id est, de iure decimarum, tunc Iuristæ dicunt, petendum esse actione confessoria, quæ in iuribus incorporalibus æquiualet actioni, quæ circa bona corporalia rei vendicatio dicitur, & merito ita fit, quia illud ius ad decimas sub dominio Ecclesiæ existit. Hic vero non tractamus de decimis pro iure, sed pro fructibus ipsis, qui peti possunt, cum iniuste detinentur, etiamsi *ius ipsum* Ecclesiæ non vertatur in dubium. Et tunc actio personalis sufficit, quæ dicitur ex lege, vel ex Canone: nec rei vendicatio affert specialem vtilitatem. Propter quod dixit Hostiens. in cap. *Parochianos*, Canonistas non multum curare de his formis petendi. Sic ergo necessarium non est, vt talis actio, seu postulatio procedat à dominio: nam certum est, non posse decimas accipi propria auctoritate, sed petendas esse, ad quod sufficit ius, & actio personalis, vt Rebuf. dicta q. latius prosequitur. Tandem ad summum inde probari potest ius aliquod in re, quia negari non potest, quin dominus fundi habeat actionem ad vendicandos omnes fructus integros sui prædij, si ab alio iniuste occupentur, & contra illum habere actionem rei vendicatiuam. Possumus ergo dicere, parochianum habere actionem directam per rei vendicationem ad omnes fructus integros: Ecclesiam vero habere actionem vtilem per rei vendicationem ad suam partem. Nam istæ actiones etiam à Iuristis distinguuntur, vt patet ex Glos. in §. *Si quis in aliena*, verb. *Vtilis actio*, Instit. de Rerum diuisione, & in Glos. in Leg. *Idem Pomponius*, §. *De arbore*, verb. *dabant*, ff. de Rei vendi. Atque hoc modo ex hoc effectu recte nostra sententia declaratur. *Glos.*

10. *Exponitur secundus effectus.* Secundus effectus esse potest, quia apud quemcunque fructus non decimati existunt, potest Ecclesia ab illo immediate suam decimam postulare. Itaque si parochianus vendidit omnes fructus non decimatos, potest Ecclesia decimam immediate postulare ab emptore, & non à venditore, licet emptori postea suum ius maneat contra venditorē. Quod censetur verum non solum in iudicio externo, sed etiam in foro conscientiæ, in quo talis emptor tenetur reddere decimam Ecclesiæ, etiamsi non petatur, vel etiamsi Ecclesia ignoret suum nocumētum. Hoc ergo videtur esse magnum signum dominij, quia tunc tenetur ille emptor ratione rei acceptæ restituere, ergo signum est, illam decimam esse ipsius Ecclesiæ, cui debetur. Item, quia nisi Ecclesia haberet ius in illa re, non transiret ius cum re contra emptorem, sed maneret semper contra personam venditoris, vt ex alijs bonis suis satisfaceret Ecclesiæ. Atque ita in hoc effectu magnam vim facit Panorm. nam ille effectus videtur certus ex capit. *Cum non sit*, de Decimis, ait enim, eos, ad quos census, vel tributa ex fructibus indecimatis peruenerunt, cogendos esse, illa decimare Ecclesijs, ad quas pertinent. *Quoniam res* (inquit) *cum onere suo transit*. Quod autem ibi de parte fructuum dicitur, eadem proportione, & ratione procedit in omnibus fructibus, si quouis modo ad alium indecimati perueniant. Idem patet ex capit. *Pastoralis*, eod. vbi dicitur, *Fructus non posse alienari, nisi cum onere decimarum*, scilicet cum onere reali, quod ipsis fructibus veluti inhæreat, vt in alio cap. declaratur. Hoc autem onus non videtur esse aliud: nisi quod illi fructus quoad decimam partem sunt alieni, nimirum Ecclesiæ: quæ potest illam recuperare, vbicunque inuenerit.

11. *Declaratur amplius his effectus.* Circa hunc autem effectum prius oportet exponere, quomodo sit intelligendus vt sit verus. Tribus enim modis potest aliqua persona occupare fructus non decimatos, scilicet per actionem iniquam & iniustam contra posſidentem, & contra Ecclesiam, secundo per actionem iniustam contra Ecclesiam, non vero contra posſidentem, tertio bona fide, & sine iniuria alicuius. Primus modus habet locum in eo, qui omnes fructus indecimatos furatur, & tunc clarum est, teneri ad restituendos omnes fructus: tamen non dubito, quin satisfaciat illos omnes reddendo priori domino: imo fortasse non recte faceret, reddendo nouem partes Domino, & decimam Ecclesiæ, quia non potest ipse sua auctoritate decimam ab alio debitam ex illius bonis soluere, nam si parochus ipse non potest propria auctoritate capere, multo minus poterit alius rapere, vt det parocho; vnde in eo casu non videtur Ecclesia habere immediatam actionem contra furem, nisi quando dominus esset negligens, & ea de causa Ecclesia pateretur: nam tunc Ecclesia habebit actionem ad decimam recuperandam, siue illa sit ratione rei acceptæ, siue ratione damni illati, quælibet enim sufficit. *Triplex modus occupandi fructus non decimatos.*

Secun-

12. *Secundus modus.* Secundus modus contingit vel in ipso parochiano detinente decimas, & nolente eas soluere cum iniuria Ecclesiæ, vel in emptore, qui mala fide emit fructus non decimatos ab iniquo venditore: tunc enim emptor nullam iniuriam facit venditori voluntarie vendenti, & pro iusto pretio: facit tamen iniuriam Ecclesiæ, nisi in se suscipiat onus soluendi decimam: Nam si hoc onus suscipiat, non peccat sic emendo, & accipiendo fructus non decimatos, vt aperte colligitur ex dicto capitul. *Pastoralis*, dicente: *Fructus autem ipsos alienari posse non credimus, nisi cum onere decimarum*: ergo cum illo alienari possunt: & idem plane supponitur in dicto capitul. *Tua nobis.* Et ratio est, quia tunc venditor transfert in emptorem onus, & obligationem soluendi decimam, & ita per illum quasi per suum ministrum soluit Ecclesiæ decimam. Tunc ergo mirum non est, quod Ecclesia habeat actionem immediate contra emptorem, si decimam detineat, quam ei immediate reddere tenetur ex vi pacti inter ipsum, & venditorem, quod pactum, etiamsi expressum non sit, interuenire censetur, quoties venditor aperte dixit emptori, fructus illos non esse decimatos, & ita illos vendere, quia censetur vendere, vt licite potest, vt sensit Abulensis infra citandus. Imo in eo casu verissimum credo, illum emptorem non acquirere dominium illius decimæ, quia vendens, vel non potest, vel certe non vult illud concedere, quia cum tali modo, & onere rem vendit. Semper tamen liberum erit Ecclesiæ à suo subdito, & debitore immediate decimam petere, quia ille est primarius debitor, & non potuit se illo onere liberare omnino sine consensu Ecclesiæ, *Glos.* sed onus cum re ipsa incedit, vt notauit Glossa in capitul. *In aliquibus*, de Decimis, verb. *Compellantur*, & Panormitanus ibi per illum textum, & alia supra allegata. At vero, qui emeret fructus indecimatos sine onere decimandi illos, sed cum intentione emendi etiam partem ad Ecclesiam pertinentem, tunc plane esset Ecclesiæ iniuriosus, siue cooperando damno illi iniuste illato per venditorem, siue rem ad Ecclesiam iure pertinentem: vnde, (velit, nolit,) tenebitur Ecclesiæ satisfacere, & sustinere onus decimandi, siue ratione rei acceptæ, siue ratione iniustæ acceptionis. Et ideo tunc etiam Ecclesia potest si velit, immediate agere contra emptorem ab illo postulando decimam, quia iniuste occupauit rem ad Ecclesiam pertinentem cum damno illius. Et præsertim potest hoc Ecclesia facere per censuras Ecclesiasticas, vt in dictis iuribus dicitur, quia cum talis emptor ex iustitia teneatur decimam restituere Ecclesiæ, merito potest ab eadem Ecclesia per censuras cogi, vt restituat.

13. *Tertius modus.* Tertius modus contingit in eo, qui bona fide emit fructus integros non decimatos putans, esse decimatos, quia venduntur tempore, & modo, quo decimati fructus vendi solent, & non habet probabilem rationem suspicandi, venditorem peccare, aut male agere, & tunc cum non teneatur ratione acceptionis, dubitari potest, an ratione rei acceptæ teneatur ad decimandum, & consequenter, an Ecclesia habeat actionem contra illum immediate, si velit, vel si non possit à venditore valorem decimæ recuperare. Et in hoc dicendum videtur iuxta communem sententiam, emptorem teneri ad restituendum Ecclesiæ decimam illam, & Ecclesiam posse ab illo eam postulare immediate, si velit, ipsum vero retinere actionem contra venditorem. Ita sumitur ex Diuo Thoma 22. quæstione 87. articulo 2. ad 4. Qui licet non declaret, an loquatur etiam in casu, in quo emptor bona fide emit, tamen absolute dicit emptorem fructuum integrorum teneri ad decimam soluendam Ecclesiæ. *Qui habet* (inquit) *rem Ecclesiæ debitam*, & non dicit: *Quia Ecclesiam defraudauit*, sicut dicit de venditore: vnde plane sentit, obligationem oriri ex ipsa re, siue interuenerit culpa, siue non. Idem habet in specie Abulens. in cap. 23. Matth. q. 158. Et sumitur plane ex iuribus citatis, quatenus in eis dicitur, quod fructus transeunt ad emptorem cum onere suo, & hoc titulo eum teneri ad decimam soluendam, ergo hæc obligatio oritur ex ipsa re, & non tantum ex crimine, vel culpa ementis. Ratio vero sumi potest ex dictis supra de prædijs ipsis, seu possessionibus, ex quibus decimæ soluuntur, nimirum habere in se onus reale decimarum respectu talis Ecclesiæ, & illud secum deferre, ad quemcunque dominum transeant, hinc ergo fit, vt fructus cum eodem onere nascantur, & transeant ad quemcunque possessorem, siue iuste, siue iniuste illos occupet. Totum autem hoc nascitur ex institutione Ecclesiæ, quæ ita hoc præceptum ordinauit, & tale ius sibi attribuit.

Iam vero explicandum superest, quale sit hoc ius, & an ad hunc effectum necessarium sit verum dominium, vel aliud ius minus sufficiat. Dico ergo, non esse necessarium dominium perfectum, & plenarium, seu dominium proprietatis, vel directum (vt vocant) necessarium tamen esse tale ius, quale censetur habere vsufructuarius in fructibus nondum apprehensis, quod suo modo dominium vtile potest appellari. Hoc declaro ex §. *Is vero*, instituta de Rerum diuision. Vbi de vsufructuario sic dicitur: *Is vero, ad quem vsusfructus fundi pertinet, non aliter fructuum dominus efficitur, quam si ipse eos perceperit.* Ex his ergo constat, vsufructuarium, antequam fructus ipse percipiat, non consequi verum, ac radicale dominium illorum: Et tamen negari non potest, quin priusquam fructus ex terra, vel arbore colligantur, vsufructuarius habeat aliquod ius in illis, ratione cuius habet potestatem recipiendi illos, & recuperandi, vel postulandi eos, si ab alio iuste, vel iniuste percipiantur. Ac denique hinc constat, totum hunc effectum cum eadem proportione habere locum in vsufructuario. Nam si dominus fundi vendiderit fructus, vel donauerit alteri, quàm vsufructuario, potest ille ab emptore illos postulare. Et ipse emptor à principio non potuit tuta conscientia illos emere, & si per ignorantiam id fecit bona fide, statim, ac sciuerit, tenetur vsufructuario illos fructus restituere. Sic ergo Ecclesia, licet non habeat proprium dominium decimarum, priusquam illas recipiat, videtur esse vsufructuaria partialis, vt sic dicam, & ita habere aliquod ius non tantum ad rem, sed etiam in re in ipsa decima: Tale enim ius videtur habere vsufructuarius in fructibus nondum perceptis, ratione cuius ei debentur tales fructus, antequam illos percipiat, non tantum personali debito, sed etiam reali, ita vt ipsimet fructus habeant in se tale onus, cum quo transeunt ad quemcunque occupantem. Ita ergo videtur dicendum in decimis Ecclesię: nam quod hoc ius sufficiat, probat exemplum adductum, quod autem necessarium sit, probat prædictus effectus. 14. *Quale ius sit necessarium ad hoc dominium.*

Declarari etiam hoc potest ex iure, quod habet Ecclesia circa possessiones ipsas, seu prædia, ex quibus decimam partem fructuum percipit, nam Ecclesia non habet proprium, ac perfectum dominium talium possessionum, vt constat ex communi sensu omnium, & probat textus in dicto cap. *Pastoralis*, ibi, *Quia apud dominum res permanent restaurata.* Ex qua ratione collegit Pontifex, non esse deducendas expensas consumptas in restauranda possessione, vel alia re, a qua fructus percipiuntur, quia semper res illa vt melior per restaurationem effecta manet sub potestate, & dominio parochiani. Necesse est autem, vt intelligat sic manere ex omni parte, ita vt nec quoad decimam partem etiam in confuso sumptam intelligatur esse sub dominio Ecclesiæ, aloqui ratio nihil valeret. Nam si decima pars domus, verbi gratia, esset Ecclesiæ, deberet profecto soluere decimam partem expensarum pro restauratione 15. *Declaratur hoc ex iure Ecclesia in possessione.*

ratione talis rei, & sic essent expensæ cum proportione deducendæ. Ergo vt illa ratio contrarium probet oportet ita intelligi, vt Ecclesia non habeat proprium dominium illius rei, nec decimæ partis eius. Et nihilominus habet aliquod ius in illa re ratione cuius res illa dicitur esse obnoxia Ecclesiæ debito reali, & secum deferre illud onus, quod ius non videtur esse aliud, nisi quod res illa est vsufructuaria Ecclesiæ quoad illam partem. Eodem ergo modo fructus, qui ex illa nascuntur, sunt Ecclesiæ obnoxij, & ipsa habet idem ius in illos, quod ad prædictum effectum sufficit. Atque in hunc modum intelligenda censeo alia verba illius capitis, *Pastoralis*, quæ licet ab Auctoribus primæ sententiæ non afferantur: maxime videntur posse illorum sententiam confirmare. Cum enim dixisset Innocentius III. non esse deducendas expensas, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, subdit rationem: *Quoniam salua decima, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipsas expensas*: Consideranda enim est illa exceptio, *salua decima*, significat enim Papa, fructus quidem effici posidentis fundum, non tamen omnes absolute, sed præter decimam, & hoc modo videtur hic textus probare priorem sententiam. Tamen intelligenda puto verba illa cum dicto moderamine, quia non omnes fructus simpliciter fiunt posidentis, sed cum onere decimæ, ita vt quoad illam non habeat saltem vtile dominium, sed hoc sit penes Ecclesiam, & ideo illi semper, & vbique decima debeat salua manere. Hoc ergo modo ex hoc effectu, & ex illo textu optime nostra sententia declaratur, & confirmatur.

16. *Tertius effectus dominii Ecclesiæ in decimas.* Tertius effectus addi potest affinis præcedenti, quia Ecclesia potest petere decimas ab eo, qui iniuste segetes combusit, vel arbores succidit habentes iam fructus. Non enim minus damnificat Ecclesiã qui cõburit fructus, quam qui sibi rapit ac detinet, ergo sicut in hunc habet actionẽ ratione rei acceptæ, ita in illum ratione damni illati. Atque ita docent Innocentius, Ioannes Andreas, & Panormitanus in capit. *Commissum*, de Decimis, & Couar. in reg. *Peccatum*, p.2. §.8. num.12. in fin. vbi hoc extendit etiam ad decimas personales, vt venationum, vbi fuerint in vsu, quãdo aliquis impedit iniuste, ne alius ucretur tali modo. Ex hoc ergo effectu etiã confirmat Panormitanus suam sententiam. Verumtamen dato etiam illo effectu, ex illo non probatur habere Ecclesiam plus quam ius aliquod seu dominium vtile illorum fructuum. Tum quia multo magis potest dominus fundi agere contra malefactorem ad resarciendos integros fructus sine vlla diminutione, iuxta prudentem æstimationem, vt multa iura disponunt, ergo signum est, habere illum dominum directum ius, & dominium talium fructuum. Tum etiam quia in simili casu vsufructuarius posset agere contra inuasorem, aut destructorem fructuum, cum non posit aliter suum damnum resarcire, ergo ex hoc effectu non potest ius maius colligi.

17. *Limitatio huius effectus.* Circa ipsum vero effectum aduertit Panormitanus cum Ioanne And. intelligendum esse, quando segetes, ver. gratia, iniuste combustæ sint, nam si iuste comburantur, tunc in damnificante nulla est obligatio satisfaciendi Ecclesiæ pro decima perdita, ideoque nec in Ecclesia est ius aliquid ab illo petendi. Exemplum est, si in bello iusto segetes comburantur, destruantur vineæ, &c. Tunc enim non grauatur conscientia militum, aut ducum, etiam respectu decimæ, in qua damnificatur Ecclesia, quamuis ipsa Ecclesia non fuerit causa belli, nec contra illam geratur: quia tunc hostes vtuntur iure suo, & non possunt separationem facere. Crediderim autem hoc habere locum, quando illa destructio fructuum est medium necessarium ad victoriam, seu ad agendum bellum secure, & expedite, tunc enim per se intenditur finis iustus belli, & damnum illud est per accidens. At vero quando id non fit, vt medium necessarium ad Bellum, sed fortasse in pœnam iniuriæ illatæ, tunc non videtur posse fieri iuste cum Ecclesiæ nocumento, quia posset agi bellum sine tali damno, & post comparatam victoriam posset illa pœna imponi in bonis proprijs eorum, qui deliquerunt sine damno Ecclesiæ. Nunquam enim licet, innocentes cum nocentibus inuoluere in participatione pœnæ, quando ad finem belli necessarium non est, & comparata victoria potest conuenienter separatio fieri.

Quartus effectus, vel quasi extensio præcedentis addi potest, quia non solum contra extrinsecos hostes, sed etiam contra suum subditum, seu parochianum dominum fundi potest Ecclesia agere, si sua causa fructus eius pereant: Nam hæc potestas videtur fundari in dominio, quod Ecclesia habet decimarum talium fructuum. Hunc autem effectũ indicauit D. Thom. dicta qu. 87. art. 2. ad 4. Vbi generaliter ait, si culpa domini pereant fructus, teneri ad resarciendas decimas, *Quia ex culpa illius non debet Ecclesia damnificari* Varijs autẽ modis potest intelligi hæc culpa in parochiano. Primo quia iniuriam fecit alteri, qui odio, vel ira iusta, vel iniuria prouocatus fructus in vindictam destruit. Et hæc culpa videtur valde remota, ac subinde per se solum non sufficere, vt propter illam cogatur parochianus Ecclesiæ pro decimis satisfacere. Quia nec tenetur ratione rei acceptæ, vt supponitur, nec ratione acceptionis, vel iniuriæ, quia nullo modo ad illam cooperatus est. Quoniam non positiue, quia non est cooperatus illi actioni, & licet aliquam occasionem dederit, valde tamen remotam, ad quam vitandam non obligabatur ex speciali lege soluendi decimas, seu non ponendi impedimentum perceptioni earum. Vnde nec omisiue concurrit, quia non tenebatur hoc peculiari titulo remouere illud obstaculum, quia erat valde accidentarium, & remotum. 18. *Quartus effectum.*

Oportet ergo, vt culpa sit talis, quod re vera ratione illius posit subditus dici moralis causa nocumenti illati suæ Ecclesiæ. Quod tribus modis potest accidere. Primo commisiue, vt si ipsemet parochianus suas segetes comburat &c. Et tunc obligatio clara est, quia si extraneus tenetur, cur non ille? Item quia si contra vsufructuarium totalem, vel partialẽ id fecisset, teneretur illi pro rata fructum restituere, ergo & Ecclesiæ. Secundo omisiue: vt si potuit impedire damnum, vel resistere hostibus sine maiori iactura, & non fecit: & hoc etiam putat Diuus Thomas sufficere, vt teneatur quis decimas soluere, si sua culpa fructus amiserit: & addit Soto, quod si agricola fuit in mora triturandi. v. grat. vel recondendi fructus in area, & alluuione perierunt, tenetur Ecclesiæ decimas persoluere. *Secus vero* (ait) *esset, si absque negligentia notabili id accideret, quia tunc periculum quasi naturale est, & commune*. Tertius modus cogitari posset, si quis non habeat sui prædij fructus, quia noluit seminare, vel vineam colere, &c. De quo Auctores expresse non loquuntur: tamen consequenter videtur sequi, tunc etiam teneri, quia est in causa, vt Ecclesia careat decimis suis. 19. *Tribus modis potest dici subditus moralis causa damni Ecclesiæ. Primus modus. Secundus. Tertius modus.*

At enim difficile est, hanc obligationem imponere in secundo, & tertio casu, quia dominus agri non tenetur ex iustitia defendere, vel custodire, aut recõdere fructus propter vitandum periculum respectu Ecclesiæ, ergo licet in eo peccauerit, vel contra charitatem, vel per quandam prodigalitatem & negligentiam contra debitam prouidentiam familiæ, & rerum suarum, non videtur inde obligari ad restitutionem decimæ respectu Ecclesiæ. Quia vbi non est iniustitia, nec res aliena detinetur, non potest esse restitutionis obligatio. Item eadem ratione qui est negligens in metendis segetibus, vel fructibus ex arboribus colligendis, vel qui omnino nolit 20. *Secundus, & tertius casus impugnatur.*

nolit eos colligere, & qui circa agnos recens natos negligens fuit, & ideo mortui sunt, non videtur posse obligari ad decimas soluendas, quia contra iustitiam non peccauit. Alias qui propter negligentiam pauciores fructus habuit, quam potuisset, teneretur etiam diminutionem decimarum restituere, quod incredibile est. Denique eadem ratione credi non potest, eum, qui propter pigritiam tantum, vel auaritiam seminare noluit, nec agros colere, debere nihilominus decimas, quæ ex illis solent prouenire, cum coluntur, cum non teneatur ex iustitia seminare. Distinguendum igitur videtur de mora. Vna est, quando collectis iam fructibus, & in eo statu positis, in quo tenetur quis statim decimam tribuere Ecclesiæ, non soluit, sed detinet. Alia est mora in colligendis ipsis fructibus tempore opportuno quo in statu non videtur adhuc obligagare preceptum Ecclesię, quia solum obligat ad dandas decimas ex fructibus collectis, vt aperte habetur ex c. *Cum homines*, de Decimis. Quando ergo mora est primi generis, procedit indubie sententia D. Thomæ, quod periculum decimarum ad parochianum spectat, vt dixit etiam Glossa in dicto cap. *Cum homines*, verb. *Fructibus collectis*, & Alens. 3. part. qu. 51. memb. 5. ad penult. & Rebuff. q. 12. n. 2. Et ratio est, quia sicut decimæ ex iustitia debentur, ita illa mora procedit contra iustitiam, & ido nocumentum, quod ratione illius prouenit, imputatur debitori tanquam iniuria illi facta, & ideo illud restituere tenetur.

Quid in his sentiendum.

21. Quando vero mora est posterioris generis, procedũt obiectiones à nobis factæ, ad quas dicendum videtur, in illis casibus posse Clericos, ad quos pertinent decimæ, monere parochianos, vt per se, vel per colonos, aut alios ministros colant agros, fructusve colligant tẽporib. suis, & eos fideliter administrent, vt Ecclesia nõ fraudetur suis decimis. Quod si noluerint, possunt per Ecclesiasticum prælatum eas compellere, argum. tex. in c. *In aliquibus*, de Decim. vbi præcipitur, vt domini prædiorum talibus personis, & taliter sua prædia excolenda committant, quod absque contradictione Ecclesijs decimas cum integritate persoluant, & ad id, si necesse fuerit, per censuras compellantur. Vbi Panorm. num. 3. aduertit, inde colligi, ratione decimæ habere Ecclesiam quoddam ius in fundum, ratione cuius potest compellere dominum, vt talibus colonis fundum locet, qui vtiliter, & fideliter rem gerat, etiam respectu Ecclesiæ: ergo eadem ratione potest cogere ipsos colonos, vel etiam dominos vt fideliter, & strenue se gerant in cultura agrorum vsque ad fructuum collectionem: nam est eadem ratio. Vnde si in eo casu subditi non obedirent Ecclesiæ, posset Ecclesia iure assumere curam, & administrationem prædiorum, & se indemnem seruare, quod si propter potentiam domini, & ad maiora mala vitanda, id non faceret, tunc subditus contumax in consciẽtia teneretur ad resarciendum Ecclesiæ damnum in amissione decimarum, quia per vim, & contra iustitiam illam priuat iure suo. At vero si pastores Ecclesiæ, videntes, subditum negligen ter se gerere in fructuum perceptione, illum non monent, neque cogunt vllo modo, nec se offerunt ad curam assumendam, si ipse non emendetur, non videtur subditus obligari ad soluendum plus quam decimas fructuum, quos de facto percipit, etiamsi ex negligẽtia plures non fuerint exorti, vel ad maturitatem non peruenerint: & hoc mihi probant obiectiones factæ.

22. Potestque hoc totum explicari exemplo vsufructuarij partialis, vt sic dicam. Est enim notandum quod vsufructuarius cui legato, verbi gratia, omnes fructus prędij relicti sunt, sẽper intelligitur eos recipere cum onere expensarum, ita vt ipse teneatur prædium colere, fructus colligere, &c, & ideo non habet locum in casu, quem tractamus. Nam si talis vsufructuarius fuerit negligens, sibi nocebit. At vero si alicui testamento legetur certa pars fructuum, tunc ad dominum proprietatis pertinet quidem cultura agri vsque ad fructuum collectionem, etiam expensis suis faciendam, vt Bart. tradit in l. *fructus*, ff. solut. matr. Tunc ergo licet proprietarius sit negligens, & ea de causa vel nulli, vel tenues sint fructus, & ideo pars illa minoris valoris, seu absolutæ quantitatis sit: quia in ea negligentia non peccauit contra iustitiam respectu alterius, non tenetur illi aliquid amplius soluere, aut restituere: habebit tamen vsufructuarius ius petendi, & procurandi, vt prædia illa fideliter, & vtiliter administrentur, vt se possit indemnem seruare, & vt ex malitia, vel negligentia alterius non priuetur conuenienti portione sua. Ita ergo in præsenti dicendũ censeo, atque ita ex hoc effectu, prout explicatus est, recte explicatur, & confirmatur nostra sententia.

CAPVT XXXVII.

Quando & vbi teneantur fideles soluere decimas.

1. Ex principio superiori capite posito declarari facile possunt hæ duæ circumstantiæ. Nam vlterius ex illo colligimus, Decimam dandam esse Ecclesiæ, etiam non petitam, & sine mora. Ita sentit Glossa in dicto cap. *Cum homines*, ver. *Fructibus*, & ibi communis, Rebuff. dicta quæst. 11. à numer. 7. & alij infra referendi: Et colligitur ex dicto cap. *Cum homines*. Et prior pars constat ex forma præcepti, non enim præcipitur fidelibus vt si requisiti fuerint, decimas soluant, sed absolute vt soluant. Et ideo in lege veterum præceptum erat *offerre decimas*, Exod. 22. Verbum autem *offerendi*, significat oblationem, quæ vltro danda est, etiam si non petatur. Ratio vero propria est, quia vnusquisque tenetur reddere alteri, quod suum est, etiam illo non petente, sed decima est Ecclesiæ aliquomodo, saltem quoad dominium vtile, vt ostensum est, ergo. Imo ad hunc effectum neutrum dominium videtur in rigore necessarium, sed sufficit, quod decima vere sit debita, quia vnusquisque tenetur soluere debitum, etiam creditore non petente, quando iam tempus, pro quo debetur, aduenit. Maxime vero vrget hæc obligatio, quando res ipsa quæ detinetur, est aliena, vel habet reale onus sibi annexum, ratione cuius alteri reddenda est, quale onus habet decima, vt iura docent. Atque hinc facile patet altera pars assertionis: Quæ etiam in lege veteri expresse ponebatur, Exod. 22. *Decimas, & primitias non tardabis reddere*. Pertinetque hoc ad quandam integritatem solutionis: nam qui tarde soluit, minuit quodammodo solutionem, quatenus illa dilatio põt esse incommoda creditori, & ideo dixit lex ciuilis, *Minus soluit qui tardius soluit*: Præcipimus autem integre decimas soluere. Denique pertinet hoc ad intrinsecam rationem præcepti, seruandum enim est eo tempore, quo obligat, alias contra illud fit: tunc autem censetur quis esse in mora, quando tempore præcepto non soluit.

Quintum assertum.

Ratio fundamentalis.

Statim vero occurrit interrogandum, quando quis censetur esse in mora non soluendo decimam, videtur enim non esse in mora, donec decimæ petantur, vel (quod perinde est) donec subditus moneatur à parocho. Ita sensit Archid. in cap. 1. de Decimis in 6 quem sequitur Parisi. Cons. 15. in 1. volum. & solet pro hac sententia referri Diuus Thomas 2. 2. quæstione 87. artic. 1. ad 5. quia dicit non peccare, qui absque obstinatione animi differt soluere decimas, quia non petuntur, paratus reddere, si petantur 2.

Quando fiat mora in soluendis decimis.

petantur. Quod etiam sensit Anton. 2. p. tit 4. cap. 3. §. vlt. & pro hac opinione citantur iura, quæ monitionem postulare videntur, capit. *Peruenit*, de decimis cum similibus. Dicendum vero est, duplicem esse posse moram, vnam in ordine ad conscientiam, aliam in ordine ad forum externum, seu vnam in ordine ad culpam, aliam in ordine ad pœnam, seu censuram. Ad hanc posteriorem clarum est, esse necessariam præuiam monitionem, vt ex materia de excommunicatione cõstat, & ita loquitur aperte dictum capit. *Peruenit*, & capit. *Omnes*, 16. quæstion. 7. sufficiet tamen generalis monitio, quam in Ecclesijs solent facere parochi, si trina sit, quia illa sufficit ad contumaciam: Hic vero non agimus de pæna sed de culpa. Hoc ergo modo ad priorem moram nulla est necessaria præuia monitio, vel petitio. Quæ est certa, & communis sententia, vt patet ex Abbate & alijs dicto capit. *Peruenit*, & dicto capit. *Cum homines*: Ratio in Antiquis decision. in 25. Felin. in cap. *Si autem*, de Rescr. n. 5. Couar. 1. Var. cap. 17. num. 8. ver. *Octauo*, & num. 12. Gutier. dicto cap. 20. num 43. Et probatur facile ex dictis in assertione præcedenti, quia tũc aliquis est in mora, quoad conscientiam, quando peccat, differendo solutionem debiti, sed vt aliquis peccet, non soluendo decimam, non est necesse, vt præcedat petitio, vel monitio, quia tenetur soluere, etiam non requisitus, vt ostensum est, ergo. Nec D. Thomas contra hoc aliquid docuit, loquitur enim de locis, vbi per consuetudinem abrogatæ sunt decimæ, & ibi ait, non peccare, qui non soluunt, & nihilominus vult, eos esse paratos ad soluendum, si petantur, quod quomodo sit intelligendum, supra à nobis declaratum est. Et eodam sensu loquitur Anton. & fortasse etiam alij doctores, moti enim sunt ex verbis D. Thomæ, & plane loquũtur, quando Ecclesia non petendo intelligitur remittere decimam: at hoc solum habet locũ, vbi vel expressa est remissio, vel consuetudo, quæ tacitam remissionem indicat, vel inducit, nunc autem loquimur per se, & ex vi iuris, vbi integrum est.

3. Sed vlterius occurrit inquirendũ, quando teneantur fideles soluere decimam, ita vt si differant: sint in mora culpabili. Circa hoc distinguere oportet de personalibus, & prædialibus decimis, & de personalibus dicendum est, nihil de illis esse iure præscriptum. Ideoque dixit Hostiens. in summa de decim. in fin. in his locum habere opinionem dicentium tunc deberi, quando petuntur. Sed melius dicitur, standum esse consuetudini, quæ succedit loco iuris, vnde cum frequentius consuetudo habeat, vt hæ decimæ non soluantur, cessat quæstio de tempore solutionis. Nihilominus vbi fuerint in vsu, aiunt doctores, per annos esse soluendas, ac subinde in fine singulorum annorũ, quia hoc est Ecclesiæ vtilius, & magis accommodatum moribus humanis. Ita Alẽs. supra, Glossa in capitul. *Reuertimini*, verb. *Annus*, 16. quæstione 1. Panor. cum Ioan. And. in capitul. *Peruenit*, de Decimis. Inclinat Rebuffus dicta quæstione 12. num. 4. & sequentibus, licet alias referat sententias, quæ videntur esse consilia bona: ad seruandum vero præceptum illud prius sine dubio sufficit: maior autem dilatio non esset permittenda, nisi consuetudine esset introducta.

Qua mora sit culpabilis in decimis personalibus soluendis.

4. Et iuxta hanc solutionem facile expeditur difficultas quædam in superioribus tacta, præsertim circa ea, quæ per negotiationem, vel militiam acquiruntur, quæ semper sunt periculis exposita, & non videntur plane comparata, quamdiu homo negotiatur, aut bellum gerit. Facile enim respondemus hanc computationem per annos singulos esse faciendam, & in vnoquoque anno expensas esse detrahendas, & in eis esse computanda damna omnia, & bona infelicibus euentibus amissa, & ex remanente lucro totius anni decimas esse soluendas. Inter diuersos autem annos non est talis compensatio admittenda, quia alias nunquam posset certa quantitas lucri haberi ad decimas persoluendas. Hæc igitur tempora sunt per annos singulos computanda, nulla enim ratio moribus humanis magis accommodata excogitari potest, regulariter loquendo. Annus autem hic per se loquendo videtur computandus secundum naturalem ordinem, & cursum eius: tamen in particulari possunt esse variæ consuetudines iuxta locorũ, & materiarum exigentiam; Vel vnusquisque poterit annum computare, aut ex quo tempore cœpit negotiari, aut seruire, aut militare, aut iuxta communem modum computãdi lucra, vt in hoc regno ab vno aduentu nauium ex India vsque ad alium, & in alijs locis à quibusdam nundinis vsque ad alias sequentis anni, & sic de alijs. Oportet ergo, vt veluti communi conuentione, vel prudenti arbitrio certa tempora designẽtur, in quibus hæc computatio, & solutio fiat.

Soluitur dubium supra factum de cõpensatione.

De prædialibus autem decimis communis sententia est collectis fructibus statim sine morali mora persoluendas esse. Ita sentiunt D. Thomas, Alens. Glossa, Panormit. & Rebuffus supra citati & Summistæ cõmuniter: Quia in d. c. *Cum homines*, sic dicitur: *Mandamus, vt statim fructibus collectis, decimam persoluant.* Estque hæc determinatio consentanea legi Diuinæ antiquæ, in qua tempus collectionis fructuum designabatur ad soluendas decimas & respectu illius admonebatur sæpe populus, vt decimas soluere non tardaret. Item cum hoc præceptum sit affirmatiuum, cuius natura est, vt non obliget pro semper, oportuit, aliquod certum tempus pro illo designare: nullum autem poterat esse commodius, quia tunc maior est commoditas, & priusquã insumantur fructus: & quia ex tunc incipit Ecclesia habere ius magis certum, & dominium talium fructuũ quoad decimam partem, & ideo statim illi est tradenda, quia non potest res aliena detineri. Vnde colligunt Doctores, quod si idem prædium ter in anno fructus ferat, cum de singulis soluenda sit decima, iuxta cap. *Ex parte*, 1. de Decim. non est expectandus finis anni ad soluendas omnes illas decimas simul, sed singulas reddendas esse suis temporibus, statim, ac fuerint collectæ. 5.

Prædiales decimas collectis fructibus statim esse soluendas.

Et iuxta hæc iudicari poterit de decimis ex fructibus animalium, nam cũ ex vno animali multiplex possit esse fructus, singulorum decima reddenda est suo proportionato tempore: nam fœtuum soluenda est decima paulo post partum: & quidam dicunt expectandos esse nouem dies, in quibus fœtus nutriantur, vt sine periculo possint decimari. Ita Rebuffus dicta quæstione 12. numero tertio, cum alijs, quos refert, & melius quæstione sexa, numero 30. De hoc tamen non est certum ius, sed prudens arbitrium: tunc enim fœtus præstari debet, quando sine matre viuere commode possit, & interim congruenter ad hunc finẽ nutriendus est, alioqui infrũctuosa esset decimatio, & non fideliter decimæ soluerentur: At vero lanæ decima solui debet, quando tondentur oues in fine: Alius fructus est ex lacte, quod potest in ea specie decimari, vel in caseo, butyro, &c. iuxta consuetudinem, vel conuentionem tacitam, aut expressam cum parochis, & quia hic fructus tractu longi temporis colligi solet, in fine totius temporis soluenda est decima cum proportione. Hæc autem regula non potest omnino accommodari ad eas possessiones, quæ non reddunt proprios fructus naturales, sed pecuniam, vel aliquid simile, & in his fieri poterit solutio aut per singulos annos, aut in duabus aut tribus partibus anni, prout videbitur expediens aut magis consentaneum: Hæc enim omnia ad consuetudinem tandem reuocanda sunt, quam oportet esse certã & immemorialem, & tunc seruanda est, alioqui ius est seruandum in materia, in qua disponit, in alijs vero habet locum prudens arbitriũ, quod per ius quoad fieri 6.

Assignatur tempus soluendis decimis animalium.

fieri possit, regulandum est, & vtilitati Ecclesiæ semper est consulendum.

7. Iam vero dubitari vlterius potest, an fideles teneantur, non solum tempore debito offerre decimas, sed etiam illas deferre in domos, vel horrea Clericorũ proprijs sumptibus, & labore, quod est quærere vbi, & quomodo, & quibus auxilijs, seu subsidijs decimæ soluendæ sint. Aliqui dixerunt teneri fideles suis expensis deferre decimas. Ita sentit Glos. in c. *Reuertimini*, 16. q. 1. ver. *in horrea*, & in c. *Decimas*, 1. ver. *in horreum*, 16. q. 7. Et sequitur Panor. in c. *peruenit*, de Decimis n. 3. vbi Ioannem Andr. & alios refert. Consentit ex parte Couar. supra, limitat enim dummodo leui sumptu, & labore decimæ deferri possint, non vero alias: quem fere in omnibus imitatur Gutier. dicto cap. 21. num. 43. & sequentibus, vbi plures Iuristas pro illa sententia refert. Sed re vera hoc nullo iure probatur. Vnde veriorem censeo sententiam, quæ negat teneri fideles ad deferendas decimas suis sumptibus, & laboribus. Neque oportet distinguere de sumptibus leuibus, vel grauibus, nec de horreis publicis Ecclesiæ, vel priuatis, (vt Couarr. distinxit) quia in nullo ex his casibus ius aliquid præscribit, & hoc modo tenuit hanc sententiam Rota supra, & Adri. quodlib. 5. art. 1. §. 2. Satis ergo implet hoc præceptum, attento tenore iuris, qui post collectionẽ fructuum monet parochum, vt decimã deferri faciat, quia iam est tempus percipiendi, & ipse est paratus ad dandum, ille enim iam soluit tẽpore debito, quantum in se est, vt indicauit Glos. in dicto cap. *Cum homines*, verb. *Fructibus*, ergo ex vi iuris ad nihil aliud tenetur, nec est imponendum nouum grauamen sine expresso iure.

Vbi, & quomodo soluenda sint decima.

7. Bene autem Couar. aduertit, non esse fructus in horrea mittendos indecimatos, sine scientia, & consensu Clericorum, quia alias possent laici fraudem committere in Ecclesiæ præiudicium, & ideo supposita lege, & debito decimarum ex natura rei videtur sequi hæc obligatio, quia *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.* Item hoc sequitur ex dicto dominio, quod diximus habere Ecclesiam in decimas: nam ad debitum vsum, & securitatem illius iuris spectat, vt collecti fructus non recondantur sine consortio vsufructuarij. Deniq; quoad hanc partem hæc est recepta sententia, & praxis, vt late Gutierrez supra prosequitur. Postquam vero Clerici admoniti sunt, & certiores facti, si nolint deferre, vel negligentes sint, non tenetur dominus fructuum in area expectare, sed potest vel omnes fructus recondere, vel etiam decimam in area relinquere, si consuetudo ita habeat, vt dixit Rebuf. in q. 13. nu. 50. cum Hostiense, & alijs. Quamuis autem ex vi iuris hoc verum sit, si tamen consuetudo habeat. vt fideles deferant decimam in horrea, seruanda est, & ad hoc sufficiet consuetudo decem annorum, quia non est contra ius: & eo modo seruabitur, quo fuerit introducta, id est, quoad paruas expensas, vel etiam magnas, vel quoad publica horrea, vel quoad priuatas domos, prout habuerit consuetudo. Atque ita satis explicatæ sunt circumstantiæ in solutione decimarum seruandæ.

Non deferendos esse fructus in decimates in horrea.

CAPVT XXXVIII.

Quomodo recuperari ab Ecclesia possint decimæ non solutæ?

1. QVia de modo soluendi decimas dictum est, oportet, vt de modo exigendi, vel recuperandi decimas non solutas, pauca dicamus. In quo inprimis suppono, semper habere Ecclesiam ius ad petendas, & exigendas decimas ab iniustis detentoribus, quamdiu illas non remisit, vel alij bona fide non præscripserunt. In quo grauiter errauit Paris. lege 1. Consilio 15. numer. 26. dicens, parochum, si non petijt decimas tempore collectionis, non posse postea petere: est enim practice improbabilis, & plane temeraria assertio, quia nullo iure, vel ratione fundatur: imo nec est alterius auctoris, vt late Couarruuias & Gutierrez supra ostendunt. Ratio vero clara est, quia qui non petit debitum statim, ac potest, non censetur idcirco illud remittere, vt per se notum est. Imo semper potest omitti, vel differri petitio ex vrbanitate quadam, quando enim creditor plus exspectat, tunc debitor tenetur magis ex iustitia, & gratitudine se offerre. Si ergo ipse sit negligens, semper potest creditor petere. Ita ergo est in præsenti. Imo licet parochus oblatas decimas nolit nunc recipere, potest postea postulare, & parochianus tenetur dare, & ex tunc incipiet esse in mora, si non det, antea enim iam fecerat, quod debebat, vt notauit Glossa in dicto capit. *Cum homines*, ver. *Fructibus*.

2. Secundo est certum, non posse parochum per vim accipere decimas sua auctoritate, etiamsi subditus iniuste detineat, vel solutionem differat. Ita sumitur ex communi sententia Doctorum, vt tradit Rebuffus q. 9. per totam, maxime vero num. 20. Ratio est, quia fidelis quisque est in legitima possessione suorum fructuum, ergo non potest per vim priuari illa possessione auctoritate priuata, etiamsi vere sit debitor illorum: quia hæc vis est contra pacem Reipublicæ, & potest esse origo plurium iniuriarum, & scandalorum. Et ideo omnia iura dicunt per publicam potestatem cogendos esse soluere decimas, qui eas detinent, non vero priuata auctoritate. Quocirca non solum per vim corporalem, verum etiam nec per spiritualem (vt sic dicam) potest parochus propria auctoritate cogere parochianum, vt decimas soluat. Tetigit hoc Nauar. in Consilio 2. de Decimis, vbi docet, non posse parochum negare parochiano sacramenta, donec decimas soluat, quia hoc esset propria auctoritate illum cogere, & bonis suis, vel possessione, & vsu eorum priuare, quod non licet iuxta capit. *In litteris*, & capitul. *Conquestus*, cum similibus de Rest. Spoli. Item quia vel illa coactio esset per iurisdictionem forensem, & coactiuam, seu punitiuam in foro externo, & hanc non habet parochus: vel esset per facultatem quasi intrinsecam non dandi Sacramenta indignis, & hac non potest vti parochus, nisi quando est publicum, & indubitabile delictum: hic autem peccatum non est publicum, quia non est per sententiam declaratum, vt supponimus, nec est ita indubitabile, vt sit publicum euidentia facti, quia potest quis habere excusationem, & ius aliquod prætendere, ergo nullo modo licet talis coactio priuata auctoritate. Itẽ. qui sic delinquit, non est excommunicatus ipso facto, vt supra dixi: & licet esset, non posset à parocho publice denunciari, donec per sententiam esset declaratum incurrisse, ergo antea non potest eo titulo excludi à participatione Sacramentorum, ergo illa coactio est violenta, & iniusta, si propria auctoritate fiat. Et hic addi possunt, quæ supra in simili de oblationibus diximus.

Non potest Parochus accipere decimas per vim sua auctoritate.

Ratio conclusionis.

3. Tertio est certum, Prælatos Ecclesiæ, & iudices Ecclesiasticos competentes posse cogere fideles debitores decimarum ad soluendas illas. Hoc constat ex capit. *Omnes*, 16. quæstione 7. vbi dicitur, hoc esse admonendos primo, secundo, & tertio: & si non obedierint, anathemate feriendos vsque ad satisfactionem congruam. Idem sumitur ex multis capitul. de Decimis, Ac tandem ex Tridentino sessione 25. capitul. 12. de Reformatione *Qui decimas* (inquit) *subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine sine plena restitutione secuta absoluantur.* Ratio vero clara est, quia qui decimas detinent, sacrilegij crimen committunt, & æternæ damnationis reatum incurrunt, vt dicitur in capitulo *Decimas*,

Prælatos, & Iudices Ecclesia posse cogere decimarum debitores.

1.16.

1.16. quæstione 7. Ergo si admoniti cõtumaces sunt, merito excommunicari possunt, & quãdiu non restituunt, absoluendi non sunt, quia non sunt ad absolutionem dispositi, & quia semper cogi possunt, donec Ecclesiæ satisfaciant. Aduertit autem circa hoc Nauar. in Man. capit. 21. numer. 33. hoc intelligendum esse de illo, qui potest restituere ante communionem, vel mortem, quia si excusetur impotentia, absolui poterit ab habente potestatem in foro interno, vel externo iuxta modum iurisdictionis, cum proposito satisfaciendi Ecclesiæ, cum primum posit, & sufficiente cautione iuxta occurrentes circumstantias.

4. *An prælati teneantur subditos cogere.* Sed quæres, an teneantur Episcopi, & Prælati hoc modo cogere subditos ad solutionem decimarum. Respondeo primo, per se loquendo teneri. Ita Panormitanus cum aliis in capit. *Peruenit*, de Decimis. Ex quo textu id recte probatur, ibi, *Mandamus*, &c. per quod præceptũ hoc Prælatis imponitur ab Alexan. 3. Præterquam quod ex vi sui muneris ad hoc tenentur, quia vt fideles ministri, & dispensatores tenentur non negligere Ecclesiasticorum bonorum defensionem, & custodiam. Secundo vero dicitur, posse interdum Prælatos Ecclesiæ conniuere, & non cogere propter vitanda scandala, & maiora mala. ita sumitur ex Diuo Thoma dicta quæst. 87. art. 1. ad 5. & rationem reddit. *Quia ministri Ecclesiæ maiorem curam habere debent spiritualium bonorum in populo promouendorum, quam temporalium colligendorum*, & infra: *Laudabiliter ministri Ecclesiæ decimas non requirunt vbi sine scandalo requiri non possent.* Idem vero Diuus Thomas 2. 2. quæstione 43 articulo 8. significat, prælatos Ecclesiæ non posse dimittere temporalia bona Ecclesiæ propter scandalum vitandum, & in solut. ad 5. solum excipit petitionem decimarum, vbi scandalum oriretur ex consuetudine non soluendi decimas. Alensis etiam 3. parte quæstione 51. memb. 6. articulo 1. dicit, propter vitandum scandalum generale, quod in schisma vergeret, posse prælatos dissimulare, & decimas non exigere, propter vitandum autem scandalum particulare non posse.

5. Sed non existimo posse in hoc dari generalem regulam, sed prudentia opus esse: & præterea, adhibendam esse distinctionem, nam aliud est, si agatur de iure decimarum: aliud, si tantum de temporali decima per iustitiam negata, aut occupata. In priori casu non debet Ecclesia facile cedere propter scandalum publicum, seu schisma, vt optime probat exemplum Sancti Thomæ Cantuariensis, & in libro de Immunit. Ecclesiæ latius ostendimus: & in hoc casu loqui videtur Diuus Thomas cit. loco, & ideo excipit consuetudinem, quia illa mutat ius. At vero in posteriori casu facile possũt pastores Ecclesiæ non exigere decimas, propter vitandum scandalum, maxime si sit publicum vel multorum. Interdum vero licere id poterit propter spirituale bonum alicuius, qui forte per ignorantiam excusatur, & de fragilitate eius timetur, si cogatur. In quo valde mihi placet, quod Caietan aduertit dicta quæstion. 43. articulo 8. aliud esse, bona, quæ iam sunt in potestate Ecclesiæ, bene dispensare: aliud, bona Ecclesiæ debita, & occupata recuperare. Nam primum ita est necessarium, vt nunquam contrarium licere posit propter vitandum scandalum, quia est contra præceptum Diuinum negatiuum. Secundum autem pertinet ad præceptum defendendi, vel recuperandi res Ecclesiæ, quod non obligat pro semper, sed pro loco, & tempore iuxta prudentis arbitrium & ideo interdum omitti potest propter scandalum vitandum.

6. *Poss. per cõpositionem desistere Prælatos ab hac coactione.* Addimus præterea, etiam posse prælatos Ecclesiæ desistere ab hac coactione per aliquod genus transactionis, & amicabilis compositionis, & interdum etiam per liberalem remissionem. Ita notat Caiet. cit. loco vbi maxime de remissione agit, quãdo is, qui decimas debet, re vera indiget, saltem ad decentiam status: sic etiam Nauar. dicto c. 21. n 33. ait, condonationem factam ab eo, cui debentur decimæ, sufficere ad liberandum ab hoc debito, & sentit, licite posse fieri ab Ecclesiasticis, si debitor sit pauper, non vero si sit diues, quod debet intelligi, si absque rationabili causa fieret, at propter scandalũ vitandũ, vel alia mala posset honeste fieri, vt Caiet. sentit. Quod vero generaliter loquẽdo possint prælati vel beneficiati, ad quos tales decimæ pertinent, in his euentibus pacisci, & per priuatam conuentionem rẽ transigere, indubitatum est apud omnes, vt patet ex Glos. in cap. *Vt super*, de Reb. Eccles. non alien. ver. *Possessiones*, & Panor. in cap. *Cum homines*, de Decim. num. 7. Et in cap. vlt. de Rerum permut. Et colligitur ex dicto cap. *Vt super*. Ratio vero est, quia ibi non agitur de iure spirituali, sed de temporali debito, & ita in illa compositione nulla est simoniæ species, sed potest esse fidelis administratio, & dispositio de bonis Ecclesiæ. *Cap. vt super. Ratio assignatur.*

7. *Occurritur Obiectioni.* Dices, saltem est quædam alienatio bonorum Ecclesiasticorum. Respondeo non esse alienationem bonorum immobilium, sed quorũdam reddituum, & ideo ex iusta causa vel in totum, vel ex parte remitti posse, vel commutari, aut aliter de illis transigi. Et ideo notant dicti Auctores, hanc compositionem licitam esse de præteritis decimis, non vero de futuris: commutando in perpetuum, vel ad longum tempus decimas futuras in alios fructus, vel possessiones. Nam hoc expresse prohibetur in Concil. Lateran. sub Alex. 3. part. 4. capit. 1. quod incipit, *Intelleximus*. Quod olim viderur fuisse sub titulo de Decimis in Decret. vt significat Glossa in capite vltimo de Rerum permutat. in fine, asserens, non debuisse remoueri, nam illa prohibitio durat, vt ex eodem capite colligitur. Et ratio redditur ab Alexan. 3. Quia decimæ non sunt pro temporalibus immutandæ, id est, ius decimarum, quod videtur commutari, quando est de futuris decimis: vnde Panor. hoc explicans sentit, hoc maxime procedere in laicis, quia non sunt capaces decimarũ, vel certe quia non possunt ab eis eximi, nisi de consensu Pontificis. Vnde inter Ecclesiam, & Clericos potest habere locum illa compositio in futurum: tamen quia tunc interuenit quædam alienatio rei perpetuæ, quale est ius decimarum, ideo sine auctoritate superioris, & debita solennitate, ac Ecclesiæ vtilitate fieri non potest, vt notatur latius in d. c. vlt. de Rerũ permut. vbi videri potest Abbas, & in c. 2. de Transact. & in dicto c. *Cum homines*: de Decimis.

Quarto addunt multi Pastores Ecclesiæ non solum posse petere præteritas decimas prædiales non solutas ab illis personis, quæ illas non soluerunt, sed etiam ab his, quibus ipsæ prædia vendiderunt, vel donarunt, aut testamento legarunt: nam illi vltimi possessores tenentur non solum ad soluendas futuras decimas, sed etiam ad præteritas ratione prædiorum. Ita docent Canonistæ, & significat Glossa in c. *Tua nobis*, de Decimis ver. *Sic & Dominus*, in fine, tenet Abbas cum Ioan. Andr. & Hostiens. in c. *Pastoralis*, de Decimis num. 6. Item Abbas in cap. *Cum homines*, de Decimis num. 6. cum Ioan. And. & Freder. Senens. Consilio 81. Fundantur in hoc quod decimæ sunt tributa, iuxta capit. *Tua nobis*, de Decimis. At tributum transit in nouum possessorem, ita vt etiam præterita tributa nõ soluta soluere teneatur, vt expresse dicitur in leg. *Imperatores*, ff. de Publican. & vectig. ergo. Secundo allegat Abbas cap. *In aliquibus*, de Decimis, quia ibi dicitur, cogi posse dominos prædiorum ea locare illis personis, à quibus Ecclesia sine contractione decimas percipiat. Citat etiam cap. *De terris*, quia ibi dicitur, vt Iudæi soluant decimas de terris, à quibus Ecclesiæ recipiebant decimas, vel illas compellantur relinquere: & capit. *Si* 8. *An Prælati possint decimas petere non solum ab eo, qui debet sed etiam ab eo qui agrum emit. Pars affirmatiua.*

quis Laicus, 16. quæstione 1. vbi dicitur, vt nullus possit ita alienare prædia sua, vt prouentus decimarum inde abstrahere valeat.

9. Nihilominus cōtrariam sententiā tenuerunt alij Canonistæ, vt Abbas, & Freder. referunt. Quæ primo probari potest, quia omnia, quæ adducunt dicti auctores in confirmationem suæ opinionis, probāt solum prædia esse obnoxia pro futuris decimis, non vero pro præteritis. Nam capit. *In aliquibus*, cap. *De terris*, cap. *Si quis Laicus*, cum similibus euidenter loquuntur de onere decimandi fructus prouenturos ex talibus prædijs à tempore, quo possidentur à quocumque. Hinc autem non licet colligere, etiam obligari pro præteritis, quia est debitum longe diuersum, & prædium iam dedit fructus obnoxios illi debito, & consequenter mansit liberum à tali onere. Vnde prima ratio, quæ videtur magis vrgens ex leg. *Imperatores*, etiam non probat, tum quia ipsimet Iuristæ fatentur, decimas non esse proprie tributa, sed per quandam similitudinem, & accommodationem, vt notat Glos. in d. cap. *Tua nobis*, ver. *Tributa*, vbi multa dicit seruari in tributis, quæ non seruantur in decimis, ergo etiam in præsenti argumentum sumptum ex decisione Imperatoria circa tributa per solam similitudinem non est efficax, quia Pontifices hoc non disposuerunt circa decimas, & ad extendenda onera argumentum à simili inefficax est, præsertim vbi similitudo in alijs multis deficit. Tum maxime qia iura Canonica disponunt, vt onus præteritarum decimarum transeat cum ipsis fructibus, qui indecimati alienātur, quod in tributis non seruatur. Videtur autem vltra æquitatem, quod idem onus præteritarum decimarum manet, & super possessionem, & super fructus præteritos, cum etiam semper maneat supra personam primi debitoris, qui vendidit prædium, vt ijdem Doctores fatentur. Vnde confirmatur, quia si ille debitor alienauit & prædia, & fructus indecimatos diuersis personis, Ecclesia debet conuenire possidentem fructus, & non possidentem prædia, quia iura Canonica expresse disponunt, primum esse debitorem ratione fructuum, c. *Cum non sit in homine*, & capit. *Pastoralis*, de alio autem habente prædia solum disponunt, vt teneatur ad decimas in posterum soluendas. Tandem declaratur quia prædia habent in se onus decimarum, quatenus virtute cōtinent fructus, sic autem comparantur ad futuros: nam præteritos iam protulerunt, & in illos transtulerunt onus decimarum, vnde si manerent obnoxia prioribus debitis, id esse deberet per modum pignoris seu hypothecæ, vel in vi alicuius legis, nihil autem horum inuenitur.

10. *Dupliciter prædia posse esse obligata pro decimis præteritis.* Quocirca dicendum censeo, duobus modis posse intelligi, prædia esse specialiter obligata pro præteritis decimis: vno modo speciali obligatione, quæ nascitur ex lege decimarum propter peculiare onus, quod Ecclesia imponit vnicuique prædio pro decima suorum fructuum: alio modo posset intelligi ex Hypothecaria obligatione inducta beneficio legis in fauorem decimarum. Inter quos duos modos potest hæc differentia cogitari, quod in priori onus non extenditur in vnoquoque prædio, nisi ad decimam suorum fructuum, non vero aliorum: Itaque si quis habens vineas, & prædia, quæ seminantur, & de vuis soluit decimam, non vero de granis, licet postea vendat vineas, non erunt obnoxiæ debito decimarum grani ex vi illius oneris, quia illud onus non extenditur nisi ad proprios fructus talis vineæ, vel possessionis, etiam futuros, ergo multo minus ad præteritos. At vero in alio modo obligationis, & hypothecæ, quodlibet prædium intelligetur esse obnoxium pro quolibet debito ex non solutis decimis contracto, & quibuscumque fructibus illæ decimæ debeantur. Auctores ergo primæ opinionis videntur loqui de priori genere oneris, & obligationis, & fortasse est probabilis eorum sententia propter ipsorum auctoritatem, contra illam vero procedunt obiectiones à nobis factæ, quibus satisfieri aliquo modo posset. Ego tamen, vt verum fatear, non video sufficiens fundamentum illius obligationis, nec qua lege inducta sit, & ideo in hoc pūcto illis nō assentior, sed alijs iudicium relinquo.

Posset autem quis vlterius dicere, hæc bona immobilia fidelium esse obligata posteriori modo, scilicet per modum generalis hypothecę tacita obligatione in fauorem decimarum, & ita semper transire cum hoc onere pro quibuscumque decimis non solutis. Eo modo, quo bona mariti dicuntur esse taliter obligata pro dote vxoris in cap. *Ex litteris*. de Pignor. Tamen quia hæc hypothecaria obligatio debet esse inducta virtute alicuius legis, cum ipsi fideles ad hoc non se obligauerint voluntate sua: Oportet ostendere legem, vbi hæc obligatio imposita sit omnibus bonis fidelium. Dici vero potest, quod licet non sit expressum in iure, in fauorem Ecclesiæ extendi potest priuilegium illud concessum fœminis pro dotibus suis. Sic enim doctores illud extendunt ad dotem Ecclesiæ, cui bona prælati obligata creduntur pro mala administratione, vt videre licet in Glos. Ab. & alijs in dicto c. *Ex litteris*. Item est aliud argumentum à simili, quod bona tutoris sunt obligata popillo, sed Ecclesia comparatur minori, ergo & bona fidelium erunt obligata Ecclesiæ pro decimis non solutis, tanquam pro bonis Ecclesiæ. Verumtamen licet hoc pium sit, non audeo illud proferre, quia huiusmodi extensiones non sunt facile admittendæ. Præsertim cum sit magna differentia inter singulos priuatos fideles, & prælatos respectu Ecclesiæ, & tutorem respectu pupilli, nā horum est multo maior obligatio. Quapropter probabiliter concludi videtur, hæc bona immobilia fidelium non magis esse obligata ad debita præteritarum decimarum, quam ad quæcumque alia. Quod si verum est, per generalem regulam iustitiæ iudicandum est, quando ex illis bonis recuperari possint decimæ nō solutæ. Vbi applicari possunt, quæ de restitutione vsurarum ex bonis vsurarij apud alium inuētis tradi solent, de quo videri potest Couar. lib. 3. Var. c. 3. n. 6. & Nauar. in Man. c. 17. n. 165. Sot. lib. 6. de Iust. q. 1. art. 4. Med. Cod. de Rest. q. 4. 11.

Denique addunt aliqui, quod si ex fructibus, vel pecunia obnoxijs decimationi, ante solutam decimam ematur res fructifera, ex fructu illius debetur Ecclesiæ decima tanquam de re sua quoad partem decimam, quia empta fuit ex pecunia, quæ etiam erat Ecclesiæ quoad decimam partem. Ita sentit Panor. in c. *Pastoralis*, de Decim. n. 6. Vbi ait esse opinionem Innocentij, & aliorum. Et inde etiam colligit, decimam esse sub dominio Ecclesiæ priusquam illi soluatur: Nam illa ratione quicquid ex illa, vel ex pretio eius emitur, transit in dominium Ecclesiæ, ac subinde illi fructificat pro rata, saltem deductis expensis necessarijs ad talem fructum. Sed hoc licet pie dictum, & consideratum sit, credo tamen non esse vsu receptum, nec facile posse ad praxim accommodari, nec satis posse fundari, quia non fundatur in iure, sed in principijs incertis. Vnum est, quod decima non soluta computatur in bonis, quæ sunt sub dominio Ecclesiæ, quod satis dubium est: nam de dominio perfecto, ac directo contrarium est verius: de dominio vero vtili, vel iure aliquo in re, licet id probabilius sit, valde tamen est dubium, an ad illos consequentes effectus sufficiat. Præsertim quod illa sententia supponit aliud principium, scilicet, bona, vel possessiones emptas ex bonis Ecclesiæ, esse Ecclesiæ, illique fructificare, etiamsi, nec illius voluntate sint emptæ, nec illi traditæ, & applicatæ, quod non minus incertum est. Nā vel fundatur in alio generali principio, quod bona empta alicuius pecunia iniuste occupata sunt eius, cujus est pecunia 12. *Quid sentiendum, si ex pecunia decimis obnoxia ager ematur.*

pecunia: vel in aliquo speciali priuilegio. At illud generalissimum pronunciatum communiter non admittitur, vt late tractat Couar. dicto li.3. Var c.3. n. 6. specialiter de re empta ab vsurario ex vsurario lucro, quia non censetur transire in dominium eius, qui soluit vsuras, sed acquiri vsurario, ac subinde quamuis ipse maneat obligatus restitutioni vsurarum, non tamen fructuum ex re empta perceptorum. Sicut non tenetur ad lucra, quæ sua industria cum vsuraria pecunia comparauit, vt docuit etiam Sot. dicto art. 4. sed de his alias.

13. Si autem dicatur, hoc esse speciale in Ecclesia, vt quicquid emitur pecunia illius, ipsius sit: hoc nec sufficienter ex iure probari potest, vt dixit Ioannes Andreas in additione ad Speculat. tit. de Emptione & venditione, §. 3. Quia ex c.1. de Peculio Cleric. id generaliter non probatur, cum id habeat specialem rationem in clerico administrante bona Ecclesiæ, & aliud ius non affertur. Vnde multo magis erit incerta illa assertio in his, quæ emuntur ex decima non soluta, cum fructus, in quibus illa continetur, simpliciter sint illius, qui ex illis tales possessiones emit, & illius industria, & opera fit emptio, ergo illi tribuendi sunt fructus, qui ex possessione empta postea resultant. Valde igitur dubito, an in exteriori foro ille condemnaretur, nisi ad soluendum valorem decimarum non solutarum, & in conscientiæ foro nullam aliam obligationem ego illi imponendam iudico.

14. *Occurritur obiectioni.* Solum potest pro sententia Panormitani induci illud cap. *Pastoralis*, per argumentum à contrario sensu. Dicitur enim ibi, ex fructibus prædij empti ex fructibus decimatis non deberi Ecclesiæ decimam, ergo à contrario ex fructibus possessionis emptæ ex fructibus non decimatis debetur Ecclesiæ decima. Sed hoc argumentum non est efficax, vbi ratio obligationis aliunde non constat. Negatur ergo consequentia. Nã ibi loquutus est Pontifex de his tantum possessionibus, quæ ex fructibus decimatis emuntur, vel quia tãtum de illis interrogatus est: vel quia illo tantum modo possunt tales emptiones licite fieri, inde tamen non sequitur, contrarium esse intelligendum, quando emptio fit ex pecunia non decimata. Quin potius considerando immediatam decisionem illius textus, necessario videtur extendenda, etiam ad emptionem factam ex pecunia non decimata. Nam ibi Põtifex non agit de dominio rei emptæ ex tali pecunia, cuius videlicet sit, nec agit de fructu talis rei, si sit fructifera, sed agit mere de lucro comparato ex emptione, & venditione talis rei: quod potest accrescere tam in re immobili, & fructifera, quam in re mobili, & non fructifera, vt sunt ordinariæ merces, in quibus etiam ponit ibi exemplum Pontifex. Certum est autem, quod siquis negotietur ex pecunia non decimata: emendo, & vendendo merces, non debet Ecclesiæ partem lucri, vt lucrum est, imo licet tota pecunia negotiationi exposita, esset Ecclesiæ, nullum lucrum vt sic deberetur Ecclesiæ, sed tantum restitutio suæ pecuniæ, quia nec vsurarius tenetur mutuatario restituere lucrum, quod negotiando cum pecunia vsuraria comparauit, sed solam pecuniam.

Si quis negotietur ex pecunia non decimata, non debet Ecclesia partem lucri.

15. Dico autem, in eo casu non deberi partem lucri, vt lucrum est, quia ex lucro illo deberetur decima personalis, non quia ex pecunia Ecclesiæ, vel ex indecimata pecunia comparatum est, sed quia ex omni lucro debetur personalis decima: Et hæc est decisio illius ca. *Pastoralis*. Illa ergo etiam habet locum in re empta ex pecunia non decimata. Vnde si talis res empta esset fructifera, ex fructibus eius deberetur decima ex titulo decimationis prædialis, non tamen ex titulo dominij decimæ partis talis possessionis, vt citata opinio docet. Cuius signum est, quia etiãsi fundus ematur ex pecunia decimata debetur ex illo decima prædialis, etiam non deductis expensis, vt ibidem dicitur: ergo decisio illius textus nullo modo induci potest in fauorẽ prioris sententiæ. Nisi forte aliquis consequenter dicat iuxta illam sententiam, quod si prædium sit emptum ex pecunia non decimata inprimis debetur Ecclesiæ decima pars fructuum titulo dominij, vel peculiaris iuris circa partem pretij, quæ decima pars computanda esset, deductis expensis: & deinde ex residuis fructibus debetur decima prædialis, non deductis expensis: Sed hoc licet consequenter sit dictum, tamen per se incredibile est, & nullum habet fundamentum in textu, vnde potius ostendit illius sententiæ difficultatem, quam illam suadeat: Non ergo necesse est, nouis scrupulis, & oneribus rem hanc inuoluere, sed satis est, quod fructus, vel pecunia non decimata semper est obnoxia Ecclesiæ pro decima non soluta, licet pro alijs lucris ex illa comparatis speciale debitum non oriatur.

Vltimo solet hoc loco tractari, ad quod forum pertineant causæ decimarum, vbi pro illis recuperandis, vel soluendis, aut non soluendis lites mouentur. Sed hæc quæstio generalis est de omnibus Ecclesiasticis bonis, & pertinet ad eorum immunitatem, & ideo illam generaliter tractaui in peculiari opere de immunitate Ecclesiæ. Hic ergo illam omittendam censui. Generalis enim ac certa regula est, decimales causas Ecclesiasticas esse, & in foro Ecclesiastico tractandas, quoties de iure decimarum, vel de difficultatibus aut dubiis circa earum solutionem lites oriuntur. Ita sumitur ex capit *Prohibemus*, & cap. *Tua*, 1. de Decimis: Imo & ex toto titulo, vt ait Glossa in cap. *Ex tenore*, de Foro compet. verb. *Ecclesiasticam*, ex Clem. vlt. de Iudic. cum Glossa ibi, verb. *Decimis*, & ex generali regula iuris in ca. *Decernimus*, de Iudic. *Vt Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant*. Et à simili, vel ex alia regula tradita in cap. *Quando*, eod. tit. vbi decernitur causam iuris patronatus tantum in iudicio Ecclesiastico posse terminari, quia est omnino coniuncta cum spiritualibus causis, ac rebus, non est autem minus coniuncta decimarum causa. Vnde generalis regula sumitur, non tantum spiritualia, sed etiam spiritualibus annexa ad forum Ecclesiasticũ pertinere, ius autem decimarum spirituale est, vt ostendimus, & consequenter decimæ ipsæ sunt spiritualibus annexæ, ergo vt tales sunt, vel quatenus tales considerantur, ac tractantur, ad Ecclesiasticum tantum forum pertinent. 16.

Causæ decimarum ad quod forum pertineant.

An vero hæc generalis regula aliquas exceptiones patiatur, tractant late Couar. in Practi. cap. 35. & lib. 1. Var. cap. 17. nu. 8. dicto nono Rebuffus qu. 19. de Decimis: Sed tam illi, quam nonnulli alii, quos ipsi referunt, caute legendi sunt, quia plus quam oportet, inclinant in fauorem secularium principum, vt breuiter adnotauit Azor. lib. 87. Instit. ca. 36. qu. 3. & sequentibus. Et inconcussa seruanda est generalis regula sacrorum Canonum, Ecclesias cum decimis & omnibus rebus suis ad ordinationem, & consequenter ad curam, & iurisdictionem Pastorum Ecclesiæ pertinere, cap. *Decretum est*, cum multis alijs 10. q. 1. & c. *Statuimus*, c. *In sacris*, cum tribus sequentibus, 16. q. 1. & c. 1. & 2. c. *Nullus*, cap. *In nona*, 16. qu. 7. Nulla ergo exceptio admittenda est, nisi vbi priuilegium, & specialis licentia Summi Pontificis interuenerit, quamdiu nimirum de Decimis agitur, vt decimæ sunt: Nam si fructus decimarum iam soluti sint Ecclesiis, & postea sunt distracti vel furto sublati, aut in alios vsus temporales cõuersi, iã amiserunt annexionem illam, quam habebant cum spirituali titulo, & nullo modo Ecclesiastica bona sunt, & ideo ad Laicum tribunal pertinere poterunt causæ circa illos exortæ, nisi aliòqui ratione personarum, inter quas tractatur, ad Ecclesiasticum forum pertineant. 17.

An generalis regula exceptionem aliquam patiatur.

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI DE DIEBVS FESTIS.

LIBER

LIBER SECVNDVS
DE SACRORVM, SEV FESTORVM DIERVM OBSERVATIONE, ET PRÆCEPTO.

HActenus explicuimus actiones : in quibus externus Dei cultus continetur, vel ad illum proxime ordinantur: nunc duæ circumstantiæ ad huiusmodi actiones necessariæ explicandæ supersunt, quæ sunt tempus, & locus: Nam de his etiam circumstantijs præcepta sunt data, ad virtutem Religionis pertinentia, quorum declaratio ad hunc locum maxime pertinet. Dicemus ergo prius de tempore, postea de loco. De tempore autem duo præcepta data nobis sunt: Vnum diuinum, quod est tertium decalogi de sanctificatione sabbathi, aliud humanum quod est primum inter generalia Ecclesiæ præcepta, quod est de Festorum obseruatione, quæ duo præcepta in huius libri discursu à nobis explicanda sunt.

CAPVT I.

An præceptum de obseruatione sabbathi conuenienter inter præceptum primæ tabulæ latum sit.

1. QVoniam ab hoc præcepto deriuatum est præceptum Ecclesiasticum de obseruatione festorum, ideo ab huius præcepti declaratione initium huius materiæ sumendum est. Adnotandum autem inprimis est in obseruatione alicuius temporis ad Diuinum cultum dicati: duo posse considerari: vnum ad ius naturale spectans, aliud ad positiuum. Nam aliquid inuenitur, quod dictante ratione naturali necessarium est, etiamsi nulla lex extrinsecus addita sit, aliquid vero, quod per voluntatem alicuius legislatoris inductum est. Naturale enim est, vt aliquod tempus soli Diuino cultui tribuendum sit, positiuum vero est, quod tale tempus sit determinatum ad talem diem, vel horam, &c. Vtrumque facile constat ex supra dictis. Diximus enim, cultum Dei externum esse de præcepto legis naturalis, at hæc est hominis natura, vt ad suas actiones, præsertim externas tempore indigeat, ergo sub idem præceptum cadit, quod in eo cultu exercendo tempus aliquod insumamus. Rursus hæc est etiam hominis conditio, vt non possit conuenienter vacare Diuino cultui, nisi ab alijs operibus vacet, ergo hoc etiam cadit sub idem præceptum, pro eo nimirum tempore, quo cultui Diuino vacandum est. Diximus præterea, naturale præceptum Religionis, quod affirmatiuum est, ex vi solius rationis naturalis non determinari ex necessitate ad certas cæremonias, vel actiones, & multo minus ad certa tempora, ergo illa præcepta, quatenus certa tempora determinant, non sunt naturalia sed positiua.

2. *In quo differat tertium præceptum decalogi ab alijs.* Primo ergo ex hac doctrina, quæ certa, clara, & communis est, inferunt Theologi, tertium præceptum decalogi, prout latum fuit in lege Moysis, hoc differre à cæteris eiusdem decalogi, quod cætera pure moralia sunt, tertium vero partim morale, partim cæremoniale fuit. Ita D. Thomas 2. 2. quæst. 122. articul. 4. ad 2. & ibi Caietan. & alij. Idem Diuus Thomas 1. 2. quæst. 100. artic. 6. ad 2. & 5. Alens. 3. p. quæst. 32. memb. 2. Et omnes Scholastici, & Summistæ: Et notauit Iren. lib. 4. contra hæres. c. 31. Significat etiam August. lib. de Spirit. & Lit cap. 16. Qui ob eandem causam dixit libr. 8. contra duas Epistolas Pelag. cap. 4. Decalogum seruari à Christianis *Excepta sabbathi obseruatione carnali, quæ spiritualem sanctificationem, quietemque significat*: Ait autem *obseruatione carnali*, id est, quoad id, quod ad litteram præcepto illo mandabatur: sic enim paulo antea dixerat. *Christum abstulisse à nobis iugum carnalium obseruationum*: inter quas ponit: *Ne Sabbatho, septeno dierum volumine redeunte, ab operibus etiam necessarijs quiescamus.* E contrario vero dixit libr. 19. contra Faustum, cap. 18. præceptum illud tertium spiritualiter seruari à Christianis: *Nunquid* (ait) *ipsum Sabbathum, quod ad intelligendam veram requiem pertinet, non obseruant Christiani?*

Hæc etiam differentia ex alia facile ostenditur quia ante legem Moysis præceptum de obseruatione sabbathi non obligabat homines, cætera autem præcepta decalogi obligabant. Hoc posterius patet ex illo Pauli: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* Roman. 2. Primum autem constat, quia ante Abraham non erat Sabbathorum obseruatio, etiam apud pios, & Deum colentes, sicut neque in nobis est, vt dixit Euseb. lib. 1. Histor. ca. 4. post Iren. lib. 4. cap. 30 & 42. & Tertul. lib. contra Iudæ. cap. 2. Et post illos Damasc. lib. 4. de Fid. c. 24. 3. *Alia differentia.*

Dices: Quid ergo est, quod Genes. 2. dicitur Deus *benedixisse diei septimo, & sanctificasse illum?* Hinc enim aliqui collegerunt, ex tunc dicasse Deum diem illum ad suum cultum, quia non potest esse alia illa benedicto, & sanctificatio. Respondet autem ibi Abulens. quæst. 4. illud esse dictum per anticipationem, vt est frequens in Scriptura: Itaque ex tunc dedicauit Deus illum diem ad suum cultum in sua mente, & proposito, non in executione. Vel certe tunc posuit (vt sic dicam) fundamentum illius sanctificationis, non obligationem, aut legem, quia nec illam specialiter promulgauit, nec per rationem naturalem patefecit: Non est autem improbabile, ex tunc incepisse obseruationem aliquam diei septimæ, quæ per traditionem ad posteros deuenerit: Nam Eusebius libr. 13. de Præparat. cap. 7. refert, *Septimam diem non Hebræos tantum, sed omnes fere, tam Philosophos, quam Poetas sacratiorem esse cognouisse.* Credit tamen ipse, hanc opinionem ad Philosophos ab Hebræis manasse, ac subinde vel antea non fuisse, vel per errores, & idololatrias fuisse extinctam. Non fuit ergo illa lex pure moralis, sed ex parte cæremonialis. *Respondetur*

Quid autem fuit morale in illo præcepto, quid vero cæremoniale? Respondeo, fuisse morale illud præceptum, quatenus absolute præcipiebat cultum Dei externum, hunc enim ibi esse præceptum, docet D. Thomas 2. 2. quæst. 122. art. 4. *Quia ad interiorem cultum* (ait) *magis inducitur homo Spiritus sancti instinctu, quam exteriori lege*, & ideo hæc data fuit de exteriori cultu. Item quia vacatio ab operibus ibi præcepta, proprie intelligitur de operibus externis, & 4. *Quid morale, & quid cæremoniale in hoc præcepto.*

ita præ-

ita præcipiebatur quædam exterior dedicatio alicuius temporis ad cultum Dei. Perinde autem esse videtur ptæcipere cultum Dei externum, & præcipere, vt tempus aliquod huic cultui destinemus, quia nec tempus præcipitur, nisi vt circumstantia illius actionis, nec actio pręcipi potest, quin etiam tẽpus aliquod illi tribuere ex vi eiusdem præcepti necessarium sit. Vnde Alens. dicta q.32.memb 3.art.2. §. *Ad illud*, ait, ad internam adorationem (quam dicit pertinere ad primum præceptum) non fuisse additam in decalogo alicuius temporis determinationem, quia ad exercendam illam non oportet ab externis operibus vacare, *Exercetur enim* (ait) *hac adoratio per latriam mentis, concurrente deuotione fidei, spei, & charitatis, quæ simul esse potest cum opere corporali.* Ad exercendum autem externum cultum Dei, necessarium est ab alijs vacare operibus pro illo tempore, & ideo dicit, hanc vacationem in illo tertio præcepto fuisse specialiter determinatam: sentit ergo fuisse illud præceptum de cultu exteriori.

5. *Qui cultus externus fuerit per illud præceptum impositum.*

Sed quæres, quisnam externus cultus fuerit mandatus ex vi illius præcepti: Nam cultus hic consistit in actu positiuo, at in forma illius præcepti nullus actus in Dei cultum exercendus in die Sabbathi designabatur, nec præcipiebatur, sed sola vacatio ab alijs externis operibus seruilibus, seu alienis à Diuino cultu, vt videre licet Exod. 20. & 31. & Deut. 5. cum similibus. Ad hoc tacite respondet Caiet. dicta q. 122. art. 4. in principio illum externum cultum ex vi illius præcepti necessarium non in positiuo actu, sed in carentia actus constitisse: *Colebatur siquidem Deus* (ait) *sabbatho in ipsa exteriori quiete ab operibus seruilibus: quia quiescebant ad repræsentandum diuinam quietem à creatione mundi.* Vnde aliqui dixerunt præceptum illud negatiuum fuisse, quia nullum actum præcipiebat, sed tantum cessationem ab actu. Et licet forma illius videatur positiua: *Memento, vt sabbathum sanctifices*, tamen re ipsa sanctificatio illa ibi præcepta solum consistebat in priuatione quadam, vt si alicui præcipiatur quiescere per horam, licet forma præcepti per verba affirmatiua proferatur, re ipsa est negatiua, quia nihil aliud præcipitur quã non moueri. Confirmatur, quia si præceptum illud fuisset affirmatiuũ, oportuisset, vt obligaret ad exercendum aliquod opus externum Diuini cultus in die sabbathi, sicut nunc præceptum Ecclesiæ de obseruatione festorum positiuum est quoad aliquid, vt postea dicemus. At vero ex vi illius præcepti, vt erat legis veteris, non fuit determinatum speciale opus cultus Diuini necessario exercendum in die sabbathi, vt ex dictis locis aperte constat, & Exod.31. & 35.

6. *Obiectioni satisfit.*

Dices, licet non obligauerit præceptum illud ad particulare opus Diuini cultus, nihilominus obligasse ad colendum aliquo modo Deum illo die externo cultu, prout vnusquisque vellet. At enim neq; hoc colligi posse videtur ex scriptura, nam vbicunque de illo præcepto fit mentio, sola cessatio ab opere præcipitur, non vero alicuius operis positiuus cultus, & specialiter Leu.23. dicitur, *Sex diebus facietis opus, dies septimus, quia sabbathi requies est, vocabitur sanctus, omne opus non facietis in eo.* Vbi notanda est illa causalis, per illam enim explicatur verbum *Sanctificandi* diem sabbathi, consistebat enim illa sanctificatio in cessatione ab opere seruili, ordinata ad Diuinum cultum tum propter significationem eius, tum maxime, quia per eam deputabatur tempus illud Diuino cultui, ad illam vero nullum opus positiuum Diuini cultus postulari videbatur. Dici vero potest primo, licet per illud præceptum expresse, ac formaliter non præciperetur cultus positiuus, virtute fuisse præceptum, quia moraliter loquendo non poterat cessari ab omni opere modo religioso, provt ibi præcipiebatur, & infra explicabimus, quin signo aliquo externo, & positiuo id ostenderetur: tale autem signum pertineret ad externum cultum Dei. Item, cum lex naturalis obliget ad colendum Deum aliquando cultu externo eo ipso quod Deus determinet aliquod tempus huic cultui, vt fecit per illud pręceptum, videtur cõsequenter obligatio illa naturalis ad tale tempus determinari, & pro ipso vrgere, sicut præceptũ Diuinũ communicandi, licet de se non determinet certum tempus suæ obligationis, nihilominus facta determinatone per Ecclesiam de die Paschatis obligat pro illo. Atque hoc modo posset dici, præceptum illud tertium decalogi esse morale & naturale quoad positiuam obligationem cultus facta tali temporis determinatione.

7. Sed licet hoc probabile sit, non satis colligitur ex forma præcepti, quia non determinat tempus illud, præcipiendo aliquid fieri, sed solum prohibendo, ne aliquid fiat quod non satis est, vt dicamus, præceptum illud fuisse de cultu positiuo, pręter cessationẽ ab operibus seruilibus. Quia hæc cessatio, ex intentione præcepti, & ex intentione seruandi illud, esset religiosa, absque alia demonstratione exteriori. Neque ex tali cessatione fit consequens, vt lex naturalis obliget ad exercendos actus exteriores Diuini cultus in illo tempore, nisi per aliam legem positiuam pro tunc præcipiantur, sicut de Ecclesiastico præcepto mox dicemus. Formaliter ergo nihil ibi præcipiebatur nisi dedicatio quædam illius temporis ad cultum Dei, quæ vocatur sanctificatio illius, vt ait D.Thom. dicto art. 4. ad 3. Hęc autem dedicatio formaliter fit per cessationem ab opere, quæ pertinet ad externum cultum per signum negatiuum declaratum. Vnde materialiter videtur esse illud præceptum negatiuũ: formaliter vero, & in genere signi, ac cultus esse affirmatiuum. Addi etiam potest in illa lege fuisse alia præcepta positiua de aliquibus actibus diuini cultus exercendis in die sabbathi, vt erat oblatio, & sanctificatio panis propositionis, Leuit. 24. & sacrificandi eodem die duos agnos, & duas decimas similæ & liba, Numero.28 sed illa ceremonialia erant, & non pertinebãt ad omnes, & singulos de illo populo, sed ad sacerdotes, non enim tenebantur omnes ad illa sacrificia conuenire, vt constat. Addit vero Philo, & refert Euseb. libro 8. de præpar. Euangelica, c. 2. Moysem instituisse, populum septenis diebus congregari, vt *confidentes, scripturas audirent*: quem morem ex Euangelijs etiam, & actibus Apostolorum colligimus. Videtur autem potius traditione, & quasi morali consecutione introductum, quam ex vi ac forma præcepti, igitur tertium illud præceptum solum fuit morale quatenus generaliter continebat, tempus aliquod esse Diuino cultui dicandum.

Quid formaliter per hoc præceptum mãdaretur.

8. Fuit autem præceptum illud cæremoniale quoad multa. Primo quoad significationem, vt testatur D.Thomas. dicto art. 4. in corp. & ad 1. Nam datum est illud præceptum in signum rememoratiuum beneficij creationis, vt expresse in eisdem locis ostẽditur, quia pro ratione illius præcepti assignatur, *Quoniam, sex diebus fecit Deus cælum, & terram, & in septimo requieuit, & idcirco* (dicitur) *benedixit Deus diei septimo, & sanctificauit illum*, Exod.20. Addit etiam D. Thomas, allegorice significasse quietem Christi Domini in sepulchro, & anagogice quietem æternæ patriæ. Secundo, fuit Cæremoniale quoad temporis determinationẽ, in qua determinatione duo distingui possunt. Vnum est, quod ad hunc effectum non tantum singulis annis, aut mensibus, sed etiam singulis hebdomadis certum vnius diei tẽpus designatũ sit, ita vt post sex dies, operibus humanis occupatos septimus quietis sequatur, & hoc licet positiuũ sit, non potest tamen dici cæremoniale veteris legis, quia nihil habet proprium illius, poterat enim talis determinatio sine speciali ceremonia vel significatione solum propter moralem rationem, & vtilitatem

Tertium decalogi præceptum, in quo fuit cæremoniale.

tatem

tatem fieri. Quia licet naturalis ratio non dictet illam determinationem, vt necessariam, dictat tamen, vt conuenientem, vt sic per publicam legem homines ad seruandam naturæ legem inducantur. Et similiter est consentaneum rationi naturali, vt Dei cultus frequenter exerceatur, & ideo illa etiam temporis determinatio quoad dierum frequentiam poterat fieri ex morali, ac prudenti ratione sine propria cæremoniali significatione. Aliud vero fuit peculiare in illa determinatione, quod scilicet dies ille septimus fuerit talis, nimirum vltimus hebdomadæ, incipiendo numerationem à primo die creationis mundi, ita enim fuit dies ille determinatus in lege veteri, vnde non potuit, nisi à Deo, vel ex reuelatione Dei determinari, quia non poterat aliter cognosci, quis fuerit primus creationis dies. Et ideo dies ille per Antonomasiam sabbathum appellatus est, quia tūc Deus ab operibus suis requieuit: sabbathum enim iuxta Hebraicam deriuationem requiem significat: sic ergo illa determinatio sumpta est in ordine ad significationem, fuitque proprie cæremonialis.

9. *Quod sabbathi solennitas per 24. horas duret positiuum, & ceremoniale est.*

Tertio fuit etiam positiui iuris, & aliquo modo cæremoniale in illa determinatione, quod solennitas illa sabbathi per integras viginti quatuor horas iussa est obseruari, iuxta illud, *A vespera vsque ad vesperam celebrabitis sabbatha vestra*, Leuitic. 23. Vnde non est dubium, quin hoc tunc fuerit diuino iure statutum. Aliqui vero sentiunt, illud fuisse ita immutabile, vt hodie etiam necessario sit seruandum in celebratione Dominici diei, ita vt nulla consuetudine, vel potestate humana posit tempus illud viginti quatuor horarum minui, quia esset contra ius Diuinum: ex quo plane sequitur, hanc circumstantiam illius præcepti non fuisse ex positiuo iure, sed naturali. Atque ita sentit Angel. verbo. *Dies festus*, in principio, & inclinat Siluester, Verbo. *Dominico* numero quarto. Sed hoc sine dubio est improbabile, quia nulla ratio naturalis dictabat tanquam necessarium ad honestatem morum, vt integer dies viginti quatuor horarum Diuino cultui dedicaretur, quæ enim potest esse hæc necessitas? Item, non fuit de iure naturali, vt per singulas hebdomadas certum tempus præciperetur pro diuino cultu, poterat enim præcipi singulis mensibus, vt in lege veteri potuit Deus præcipere neomenias, & non sabbathum, nam cur non? Ergo potuit præcipere in singulis hebdomadis tantum dimidium diem, vel aliquas horas. Fuit ergo sine vlla dubitatione illa circumstantia temporis de iure tantum positiuo Diuino, & ad cæremonias pertinuit, quatenus propter significationem etiam obseruata est. Quamuis potuerit habere rationem moralem congruentiæ, non necessitatis: videlicet, vt diuinus cultus publicus, & sollennis durabilior esset, ac solennior: & ita potuit Ecclesia in suis festiuitatibus hanc circumstantiam imitari, licet id non fuerit simpliciter necessarium, nec semper seruetur, vt infra dicemus.

10. *Otium, & requies sabbathi positiua, & ceremonialia fuere.*

Quarto fuit etiam positiuum, & cæremoniale in illa determinatione otium, & cessatio ab operibus ibi præcepta. Illa enim non erat per se, & ex sola ratione naturali necessaria ad diuinum cultum, vt per se manifestum est. Potuit tamen præcipi ex ratione morali congruenti, vt homines illo tempore essent magis expediti, & dispositi ad diuinum cultū, vnde hoc modo etiam Gentiles custodiebant suos dies festos, abstinēdo ab humanis occupationibus, & laboribus, vt suis sacrificijs & cæremonijs vacare possent. Tamen quatenus in illa lege otium illud specialiter præceptum est propter proportionem, & analogiam ad significandam requiem Dei ab operibus, ad cæremonialia præcepta illud pertinuit. Et auget, ac declarat cæremoniam, quod propter exactam significationem, non solum à seruilibus operibus voluntarijs, sed etiam aliquo modo à necessarijs vacatio præcipiebatur: in quo clara distinctio cernitur illius præcepti à præcepto Ecclesiæ vt postea videbimus. Hæc igitur fuit ratio cæremonialis præcepti, ex qua intelligitur propter ignorantiam religionis errasse Senecā, qui Sabbatha Iudæorum reprehendebat, quod existimaret inutiliter septimam vitæ partem perdere, vt Aug. refert 6. li. de Ciuit. c. 11. Impium autem est existimare, inutiliter amitti tempus, quod in diuino cultu consumitur. Quod si quis vacans ab alijs operibus propter præceptum diuino cultui, & bonis operibus non vacet, inutiliter tempus amittit, quia præcepto abutitur, & non quia præceptum de se inutile sit.

11. *Quid de hoc præcepto cessauerit in lege gratia.*

Secundo principaliter dicendum est præceptum illud tertium decalogi quantum ad totam illam determinationem, quam addit vltra moralem, ac naturalem obligationem, cessasse, & in lege gratiæ non obligare, sicut nec præcepta de alijs festiuitatibus in ea lege lata nunc obligant. Hoc de fide certum est ex generali doctrina de cessatione legalium, vnde eodem modo de ceteris festis Iudæorum, prout in ea lege obseruabantur, intelligendum est, & probabitur aperte ex locis Pauli infra tractādis. In particulari vero de sabbatho id tradit Greg. li. 11. Epist. 3. & in cap. *Peruenit*, de Consec. d. 3. contra quosdam hæreticos, qui suo tempore errorem Ebionitarum excitando, Christianos cogebant ad seruandum sabbathum, vacando ab operibus, & eandem hæresim ait, excitaturum esse Antichristum, vt Iudæos sibi lucrifaciat. Eandem veritatem tradidit Aug. locis citatis, censens, eandem esse rationem de hoc præcepto obseruationis sabbathi, quæ de tota lege veteri & in ser. 251. de Tempore ait, *ideo sanctos Ecclesiæ Pastores decreuisse, omnem gloriam Iudaici sabbathi in diem dominicam transferre, vt quod ipsi in figura, nos celebraremus in veritate.* Quod ipse optime declarauit lib. 4. Genes. ad litteram cap. 13. Vnde Concil. Lugdun. in c. 1. de Consec. d. 3. dixit, Christianos obseruare Dominicam diem, *ne Iudaismo capiantur*, vtique in obseruatione sabbathi.

12. *Cur lex vetus sit mortua, & cur mortifera.*

Circa rationem autem huius assertionis oportet aduertere, vnam esse rationem, ob quam lex vetus mortua est, aliam, ob quam est mortifera: dicitur enim mortua, quatenus nō obligat, mortifera vero, quatenus non solum nō tenemur seruare ritus eius, sed etiam peccatum est, illos seruare. Ratio ergo, ob quā illa lex fuit mortua, est, quia nō fuit in perpetuū posita, sed vsque ad Christi consummationem, vt dixit Paulus ad Galat. 3. interrogans, *Quid igitur lex*, & respondens, *Propter transgressionem posita est, donec veniret semen, cui promiserat, &c.* Ratio autem, cur sit mortifera, est, quia erat vmbra, & figura futurorum, & ideo adueniente luce, & veritate, prohiberi debuit, quia iam eius significatio, & professio falsa esset. Prima ergo ratio manifeste habet locum in præcepto de obseruatione sabbathi. Posterior autem videri potest non ita necessaria: quia propria significatio obseruantiæ sabbathi non erat de futuro aliquo mysterio, sed de beneficio creationis, semper autem potuit vere significari beneficium illud, & requies Dei ab operibus suis per quietem sabbathi, etiam post Christi aduentum, & sine iniuria eius. Vnde Clemens libro septimo, Institut. capite 24. *Sabbathum cum Dominica seruandum esse, dicit, illud in recordationem fabricationis mundi, hanc resurrectionis Domini.* Et hunc fuisse morem antiquum Ecclesiæ Orientalis, testatur Socrat. libro. 6. Histor. capit. 8. & patet ex Can. 64. Apostol. Ignat. Epistol. 5. Clemen. libro 7. Const. capit. 24. Nec obstat, si quis dicat cum D. Thoma supra, illud otium sabbathi etiam significasse futuram requiem Christi in sepulchro, quia non constat, illam significationem fuisse in illo præcepto intentam, vel non oportet, illam significari, vt futuram, sed posset significari vt iam

Diluitur obiectio.

facta,

facta, sicut significatur beneficium creationis. Respondetur nihilominus, hac ratione ad summum probari, obseruationem sabbathi, secluso spiritu Iudaico non esse intrinsece malam, id est, si non fiat vel ex necessitate, & obligatione legis veteris, ac si illa duraret, nec in significationem alicuius mysterij Christi, tanquam venturi. Atque hac ratione dicitur in Concil. Laodicen. cap. 29. *Quod non oportEat, Christianos iudaizare, & otiari in sabbatho, sed operari eos in eodem die.* Quibus verbis ostenditur mortuum esse antiquum præceptum: subditur vero statim *Præferentes autem in veneratione dominicum diem, si vacare voluerint, vt Christiani hoc faciant*, id est, non eo ritu, & modo, quo faciebant Iudæi, alioqui *anathemate feriendos esse* decernit. Indicat ergo id non fuisse simpliciter prohibitum, sed solum si spiritu Iudaico fieret.

13 *Sabbathi obseruatio mortifera.*

Nihilominus dicendum est, absolute esse mortiferam nunc obseruationem sabbathi, qualem præscribebat lex vetus, meritoque esse ab Ecclesia prohibitam in detestationem Iudaicæ cæcitatis, ne videatur Ecclesia illi consentire: & ideo suspecti merito sunt de Iudaismo, qui sabbathum custodire inueniuntur. Nam inprimis Ecclesia non præcipit obseruantiam sabbathi, vt per se notum est, nullibi enim talis lex Ecclesiastica reperitur. Quin potius Act. 15: vniuersaliter dictum est ab Apostolis, *Visum est Spiritui sancto, & nobis nihil aliud imponere vobis oneris, &c.* declararunt ergo etiam onus sabbathi esse sublatum: qui ergo illud obseruat, merito censetur ex obligatione legis veteris illud seruare, ac subinde spiritu Iudaico duci. Deinde Ecclesia absolute prohibet illam obseruantiam, vt patet ex dicto cap. 1. & ca. *Peruenit*, de Consecr. d. 3. & ex traditione Ecclesiæ, quæ ex citatis Patribus colligitur, & ex translatione Sabbati in dominicam diem, de qua infra dicemus. Quocirca, licet significatio beneficij creationis facta per otium Sabbathj falsitatem non contineat, semper indicat imperfectionem legis veteris, & saltem oblique indicabat, beneficium redemptionis nondum fuisse hominibus collatum: nam cum sit longe maius, multo magis debuit illud coli, & repræsentari per dominicum diem, quam beneficium creationis per sabbathum. Nec oportuit vtrumque commemorari, vtrumque diem festum agendo, tum propter moralem rationem, quia non expediebat tantum onus perpetuum, ac contiuuum imponere Christiano populo: tum etiam quia in die dominico potest vtrumque beneficium recognosci, vel quia illo die cœpit mundi creatio, vt constat, vel quia eundem esse credimus mundi auctorem, & restauratorem.

14. *Confirmatur.*

Accedit, quod teste Paulo ad Colos. 2. etiam sabbathorum obseruatio erat vmbra futurorum adimplendorum per Christum, & in Christo, cuius erat vmbra lex illa, & ideo significatio futuræ quietis Christi in sepulchro, non est tantum ab hominibus excogitata, sed etiam ab Spiritu sancto intenta, licet fortasse vsque ad veritatis aduentum non fuerit declarata. Et quamuis illius diei obseruantia, quę prius erat signum futuri, mutari potuerit in memoriam præteriti beneficij: tamen hæc memoria non per festum, & lætitiam, sed per ieiunium, & mærorem debuit retineri, & repræsentari, & ideo Ecclesia ieiunari potius voluit illo die, seu à carnibus abstineri, quam festum diem agi, vt Innocentius Papa tradit Epist. 11. ad Decentium cap. 4. ca. *Sabbatho*, de Consec. d. 3. Quam consuetudinem antiquissimam esse constat ex Hieronymo, Epist. 97. ad Augustinum, & ex Augustino, Epist. 86. & 118.

15. *Obiectio.*

Vna vero superest contra hoc obiectio ex capit. *Licet*, de Ferijs, Vbi Alexander III. prius dicit, *Licet tam veteris, quam noui testamenti pagina septimum diem ad humanam quietem specialiter deputauerit*, postea vero subiungit, *quod tam eum, quam alios dies Maiestati altissima deputatos, nec non natalitia Sanctorum Martyrum Ecclesia decreuit obseruanda.* Ergo non solum in veteri, sed etiam in noua lege Sabbathina requies commendata est, & eius religiosa obseruatio saltem ex Ecclesiæ præcepto retinenda est. Quod autem Pontifex ait, in nouo testamento esse Sabbathum approbatum, ideo dixisse videtur, quia Actor. 20. dicitur, *Paulum vna Sabbathorum conuenisse ad frangendum panem*, & simile habetur 1. Corinth. 16. & clarius Act. 13. Paulus ingressus est Synagogas in die sabbatho ad docendum. Ad Alexandrum respondet ibi Glossa, partitionem illam debere accipi cum distributione accommoda: nam vetus testamentum deputauit sabbathum ad litteram, & quasi materialiter, *nouum vero* (ait) *spiritualiter illud seruat, primam diem pro septimana celebrando.* Idem sequitur Panor. Sed non placet, quia Pontifex loquitur de obseruantia vera, & ad litteram, quæ in diebus festis seruanda est. Dicendum ergo est, Pontificem non fuisse locutum de sabbatho, neque illud nominasse, sed locutum esse de die septimo. Septimus autem dies intelligi potest, vel ille, qui est septimus numerando à primo die creationis, quæ dici potest, veluti materialis numeratio: vel potest dici septimus quasi generatim, seu formaliter ille, qui est vltimus in septenario numero dierum, sicut Arist. dixit, vltimam vnitatem esse formam numeri. Dico ergo Pontificem loquutum fuisse de die septimo hoc posteriori modo, sensumque esse vtrumque testamentum approbasse morem deputandi ad quietem humanam septimum quemque diem hebdomadæ, quod est formaliter deputare septimum diem, licet materialiter non idem dies fuerit ille deputatus ad hanc quietem pro Diuino cultu: vnde cum subdit, *tam eum, &c.* illud relatiuum, *eum*, non refert Sabbathum materialiter sumptum, sed refert septimum diem, quem Ecclesia ad illam requiem designauit. Et hoc modo verum est, quod alij dicunt, septimum illum diem in lege veteri esse Sabbathum: in noua vero esse Dominicam diem.

Respondetur

Commodior responsio assignatur.

16. *Vbi septimi diei requies approbetur in nouo testamento.*

Dices, vbi pagina noua testamenti dedicauit septimum diem pro humana requie? Respondeo inprimis, vbicumque in nouo testamento approbatur Sabbathismus Iudæorum, virtute approbari dedicationem septimi cuiusque diei ad Diuinum cultum, quia in præcepto de obseruatione sabbathi hoc etiam continetur, vt dixi. Approbatur autem Iudaicum Sabbathum in nouo testamento, vel in generali, vbicunque lex vetus commemoratur, vel in particulari, vbicunque legimus, tam Christum, quam Apostolos Sabbathum obseruasse, vel honorasse, vt de Christo in multis eius verbis, & actibus legimus: cum enim sæpe argueretur à Iudæis de violatione Sabbati, semper ostendit, se nunquam illud violasse, sed secundum veram intelligentiam, & pietatem obseruasse. Et præterea refert Marcus capit. 6. quod *facto sabbatho*, cœpit in Synagoga docere. Quam consuetudinem seruasse frequenter refert Lucas cap. 4. & 13. & eodem modo Paulus se ostendit cultorem Sabbathi Act. 13. & 18. Verisimile enim est, Apostolos eo primo tempore, quo lex erat mortua, & non mortifera, Sabbathum obseruasse, nam qui circumcisionem retinebant, consequenter etiam cæteras cæremonias legis, & Sabbatha cum honore sepeliebant. Per hæc autem facta non intelliguntur quidem Christus, vel Apostoli approbare, seu confirmare legem Sabbathi pro tempore legis gratiæ, sed approbare illam in se: vnde fit, vt generaliter etiam approbauerint dedicationem septimi diei pro Diuino cultu, vt mox dicemus latius. Nunc ita interpretamur alia duo testimonia citata ex Act. 20. & 1. Corinth. 16. Hic enim, *Vna Sabbathi*, diem Dominicam significat: dicitur enim *Vna*, id est, *Prima*: *Sabbathi*, id est, post Sabbathum, iuxa doctrinam Hieronymi Epistol. 150. ad

Hedibiam qu. 4. Et in particulari ita exponit Pauli verba, lib. contra Vigilan. c. 5. Estque communis expositio Anselmi, D. Thom. Caietani, &c.

CAPVT II.

Vtrum Festorum obseruatio conuenienter in tempore legis gratiæ instituta sit.

1. *Conuenientem esse festorum obseruationem in lege noua.* Circa quæstionem hanc errauit Aerius, qui obseruationem hanc sacram festorum dierum damnabat, vt Auctor est Epiphan. hæref. 75. August. vero hæref. 53. solum de Aerianis ait, *negasse statuta solenniter seruanda esse ieiunia, ne videamur esse sub lege*: quæ ratio etiam de diebus festis procedebat. Vnde maxime confirmari solet hic error, quia non licet in lege noua ceremonialia præcepta legis veteris retinere, aut in morem inducere, festorum autem obseruatio ad ceremonias pertinet. Et hunc errorem, licet alio modo explicatum, docent huius temporis hæretici, vt late refert, & impugnat Bellar. li. 3. de cultu Sanctorum, cap. 10. Adduntque in sui erroris confirmationem verba Pauli ad Galat. 4. *Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: timeo, vos, ne forte sine causa laborauerim in vobis.* Et ad Coloss. 2. *Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi, aut Neomeniæ, aut Sabbathorum.* Vbi Sabbathorum nomine omnes dies festos, qui ad otium, & cessationem à laboribus obseruantur, intelligere videtur. *Ad Galat. 4. Ad Coloss. 2.*

2. *Assertio.* Nihilominus dicendum est, præceptum de obseruatione festorum, seu dierum, qui ad Diuinum cultum destinantur, conuenienter fuisse in Ecclesia traditum, est assertio de fide, ex perpetua traditione, & communi Ecclesiæ consensu, qui ad hoc sufficit, in Diuina enim Scriptura non habemus traditū, quod Christus Dominus alicuius festi obseruationem instituerit: & infra ostendemus, nullum de hac re Ecclesiæ suæ peculiare præceptum tradidisse. quia præter leges fidei, & Sacramentorum, nulla præcepta positiua tradidit, sed suis ministris commisit. Tamen etiam non legimus, prohibuisse, ne festi dies in sua Ecclesia instituerentur, vel seruari præciperentur in religiosum cultum. Quia neque hoc est per se malum, nec inutile, sed est valde consentaneum rationi naturali, vt ostensum est: & potius est moraliter necessarium, tum ad conuenientem hominum gubernationem, sunt enim mortales, & laboribus corporis facile distrahuntur, & ideo consentaneum naturæ illorum est, vt interdum à laboribus quiescant: tum maxime, vt certum tempus pro tota populi communitate designetur, in quo Diuino cultui vacare, & ad illum publice, & gregatim conuenire valeat. De Apostolis vero non solum certum est, obseruationem festorum non prohibuisse, sed etiam est certum ea obseruasse modo proprio, & peculiari legis nouæ, & probabilissimum est aliquorum obseruationem lege lata sanxisse, quod in particulari ostendemus cap. sequent. per nonnullos dies festos discurrendo. Nunc duo testimonia Actor. 20. & 1. Corinth. 16. supra explicata de die Dominico sufficiunt, nam ex eis habetur, solitos fuisse fideles tempore Apostoli Pauli conuenire specialiter die Dominico *ad fractionem panis*, id est, ad Missæ sacrificium, & communionem, & in eisdem solitas fuisse fieri collectiones, & oblationes eleemosynarum pro pauperibus fidelibus, de quibus ibi Paul. ad Rom. 15. & 2. Corinth. 9. mentionem facit. Atque hoc modo ex traditione Apostolica confutat dictum errorem Epiphan. & eandem tradunt Hilar. in prolog. psal. Tertul. lib. aduersus Psychi. c. 14. Origen. libr. 8. contra Cel. Nazian. orat. in Pentecost. Basil. de Spiritu sancto cap. 27. August. Epist. 86. & alij infra referendi. *Rom 15. 2. Cor 9.*

3. *Ecclesiæ auctoritate cōfirmatur.* Denique, quamuis hæc obseruatio tam antiqua non esset, sufficeret Ecclesiæ auctoritas ad veritatem hanc confirmandam. Nam quod suprema eius auctoritate latum sit hoc præceptum, constat ex Canonibus scriptis sub titulo de Feri. & de Conse. d. 3. quos in sequentibus afferemus: & ex vniuersali consensu, & consuetudine: cum autem ipsa Ecclesia sit columna, & firmamentum veritatis, clarum est in re tanti momenti, & quæ ad sanctitatem morum pertinet, errare non potuisse. Et confirmatur, quia licet hæc institutio non sit eadem, quæ fuit in veteri testamento, est tamen instar illius facta in his omnibus, quæ sunt consentanea rationi naturali, ac fidei: solumque discrepat vel in maiori perfectione, vel in his, quæ ad speciales ceremonias, & significationem illius temporis, & non per se ad moralem vsum pertinebant, ergo nihil est in tali vsu, quod conueniens & honestum non sit. Vnde solutum manet fundamentum contrarij erroris: nam ceremonialia præcepta legis veteris abrogata quidem sunt, ideoque nullam obligationem inducunt, & consequenter etiam sunt prohibita, vt tanquam necessaria virtute illius legis fieri non possint. Ac subinde etiam est vetitum, ne secundum propriam, & specialem significationem illius legis, & consequenter nec secundum proprium modum ad illam significationem accommodatum in vsum reuocentur. Nihilominus tamen in illis ceremonijs, seu obseruantijs sunt quædam rationes generales, quæ secundum se pertinent ad moralem rationem virtutum, vt de se abstrahunt à particulari significatione, & ritu veteris legis, vt supra dicebamus de oblationibus, primitijs, & decimis, & in præsenti ita se habent, quod aliquod certum tempus sit lege præscriptum ad cultum Dei, & quod in illo præcipiatur aliqua cessatio ab operibus, & similia, quæ (vt dicebam) consentanea sunt legi naturali, & in omni tempore, & in omni gente iuxta mensuram cognitionis Dei, quam habuit, obseruata sunt. Hoc ergo modo retinuit Ecclesia vsum de obseruatione festorum, & de ea re peculiare præceptum imposuit.

Ad locum vero Pauli ad Gal. 4. copiose respondet ibi Hieron. Apostolum loqui ad literam de Iudaicis ritibus, quos ex vi illius legis aliqui introducere in Ecclesiam volebant, illi ergo obseruabant *dies Sabbathorum, Neomeniæ, & Azymorum, &c.* Item *menses*, Martium ad Azymorum festum, Septembrem ad festum tabernaculorum, &c. Item *tempora anni*, in quibus fructus terræ, vel maturescere incipiunt, vel collecti iam sunt, vel in quibus ter per annum in templum erat ascendendum, *Annos* denique obseruabant, vel sabbathismi terræ, vel remissionis, aut iubilei. Hunc ergo modum Iudaicarum obseruationum ibi reprehendit Apostolus, non Ecclesiasticam traditionem. *Nos enim* (ait Hieronymus) *non Azymorum Pascha celebramus, sed resurrectionis, & crucis, nec septem iuxta morem Israel numeramus hebdomadas in Pentecoste, sed Spiritus Sancti veneramur aduentum, & ne inordinata congregatio populi fidem minueret in Christo, propterea dies aliqui constituti sunt, vt in vnum pariter veniremus.* Quasi dicat, nunc propter rationem moralem determinata esse hæc tempora, non propter Iudaicam ceremoniam. Et aduerti vlterius Iudæos ita obseruasse illa tempora, vt extra illa non liceret tale, vel tale sacrificium offerre, vel conuentus illos facere, tabernacula figere, Azyma obseruare, &c. At nos quolibet die sacrificium offerre possumus, & de illo participare, & mortem, vel resurrectionem Domini recolere, & quoad hoc ait Hieronymus, omnes dies nobis esse æquales, & Ecclesiam non obseruare dies, & annos, sed solum, vt omnia ordinate fiant, designasse tempora accommodata, in quibus fideles teneantur, vel ad sacrificium congregari, vel peculiaria Dei beneficia propria legis gratiæ recognoscere, *Præsertim* (ait) *propter eos, qui magis seculo, quam Deo vacant, & negligentissime viuerent, nisi per hæc præcepta ad officium religionis inducerentur.* 4. *Exponitur D. Paulus. Hieron.*

5. *Alia eiusdem loci expositio.* Alij intelligunt, Paulum illo loco ritus gentilicos reprehendere, quod indicat Orig. lib. 8. contra Celsum, & videtur verisimile: nam quod loquatur ad eos, qui ex gentibus conuersi erant, verba illa ostendunt. *Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui natura non sunt dij, seruiebatis.* Quod non Iudæis, sed gentibus dici poterat, & tamen subdit: *Nunc autem cum cognoueritis Deum, imo cogniti sitis ab eo, quomodo conuertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuo seruire vultis? Dies obseruatis, &c.* Vnde Aug. in Enchir. cap. 79. intelligit Apostolum reprehendere illos, *qui certis diebus, siue mensibus, siue annis volunt, vel nolunt aliquid inchoare, eo quod secundum vanam doctrinam hominum fausta, vel infausta existiment tempora.* Et latius Epist. 119. cap. 7. *Eos* (inquit) *culpat Apostolus, qui dicunt, non proficiscar hodie, quia posterus dies est, &c.* Hinc idem Augustin. lib. contra Adiman. cap. 16. Cum ille abuteretur illis verbis Apostoli ad damnandas ceremonias legis veteris, & consequenter totam legem, & hoc modo Apostoli verba allegaret: *Dies obseruatis, & sabbata, & solennitates, timeo vos, &c.* illum arguit, quod male verba referret, quia non ibi Apostolus nominat sabbathum, aut solennitates, sed dies, menses, &c. Significans, Apostolum non agere ibi de obseruationibus Iudæorum, quæ suo tempore sanctæ fuerant, sed de vanis superstitionibus, & diuinationibus Gentilium. Veruntamen non ita hoc docuit Augustin. vt priorem sensum improbaret, imo in residua parte illius capitis illum egregie declarat, dicens, *Sed putet esse de sabbatho dictum. Numquid & nos non dicimus ista non esse obseruanda, sed illa potius, quæ his significantur. Illi enim ea similiter obseruabant non intelligentes ad quarum rerum significationem, & pranunciationem pertinerent. Hoc in eis culpat Apostolus, & in omnibus, qui seruiunt creaturæ potius, quam creatori: nam nos quoque & Dominicum diem, & Pascha solenniter celebramus, & quaslibet alias Christianas dierum festiuitates, sed quia intelligimus, quo pertineant, non tempora obseruamus, sed quæ illis significantur.* Et cætera, quæ prosequitur.

6. *Præfertur prima expositio.* Atque ita vtrumque sensum amplectitur ibi Anselmus, vt probabilem: Diuus Thomas vero licet hunc posteriorem sustineri posse dicat, priorem tamen præfert, & mea sententia merito. Nam licet ibi loqueretur Paulus cum fidelibus ex Gentilitate conuersis, tamen non eos reprehendit, quod ad Idololatriam, vel Gentilicam obseruationem redire vellent, sed quod legalia vellent obseruare, & hoc ait in toto illo capite, & Epistola. Ergo etiam ibi tractat de obseruationibus Iudaicis, &c. Quod autem ait: *Quomodo conuertimini iterum,* non ideo dicit, quia ad idola conuerti vellent, sed ita loquitur, quia illa superstitio iam erat omnino vana, & veræ fidei ita repugnans, sicut Idololatria, & ideo ait, illos voluisse conuerti *iterum, & denuo,* ad egena, & infirma elementa, quæ licet non essent idola, in superstitione & inutilitate, ac falsitate conueniebant cum idolis. Vnde recte ibi Caietanus ait, verum esse, quod Apostolus ait, *quia conuertebantur iterum ad elementa, licet non eodem modo, prius enim adorando elementa, ad illa conuertebantur, postea non adorando, sed inutiliter seruiendo.*

7. *Alius locus Pauli explicatur.* Eadem responsio est ad aliud Pauli testimonium ad Coloss. 2. Nam ibi clare loquitur de obseruatione legalium: & monet Colossenses, vt non timeant, etiamsi quis eos *iudicet,* id est, reprehendat, quod non discernant inter cibos mundos, vel immundos, *Nec in parte diei festi, aut Neomeniæ, aut Sabbatorum,* id est, nec in ea temporis parte, quæ ad festa Iudaica, Neomenias, & Sabbatha celebranda deputata erat, discretionem facerent, vel peculiarem obseruationem, vel (vt exponunt Hieronymus, & Origenes supra) *partem feci,* vocat, quia illa festa Iudaica non erant perfecta, & integra, sed imperfecta, & adumbrata. Nam, vt statim subdit Paulus, illa omnia erant vmbræ futurorum, & ideo iam transierant, ideoque merito illa non seruabant. At festa nouæ legis non sunt vmbræ futurorum, sed corpus ipsum Christi continent, ac repræsentant: nihil ergo ad has festiuitates illa Pauli monitio pertinet, vt omnes citati Patres concludunt.

CAPVT III.

De diebus, quos vniuersa Ecclesia ex obligatione seruat in generali.

Explicuimus in generali hoc præceptum, tamen quia in multa diuiditur, quæ sub se quodammodo continet, & obligatio præcepti non nisi in particulari cognoscitur: ideo de his præceptis sigillatim dicere necesse est. Aduertendum autem est dupliciter ferri posse huiusmodi præceptum de aliquo festo seruando, scilicet, vel pro tota Ecclesia, vel pro aliqua tantum prouincia, vel diœcesi. Hanc partitionem indicauit Pontifex in c. *Conquestus,* de Ferijs, vbi prius numerat vniuersales festiuitates totius Ecclesiæ, deinde addit, *Cæterisque solennitatibus, quas singuli Episcopi in suis diœcesibus duxerint, solenniter venerandas.* Et in capit. *Quoniam,* eodem, dicitur secundum diuersas consuetudines interdum celebrari vnum festum in vno loco, & non in alio, & hic in vno die, alibi in alio. Idem sumitur ex cap. 1. de consecratione, distinctione 3. & generalius ex capit. *Catholica,* distinctione 11. quod est ex Augustino Epistola 118. Priores ergo festiuitates vniuersales, posteriores particulares appellabimus, atque prius de vniuersalibus, postea vero de particularibus dicemus. 1. *Duplex solennitas.*

Circa vniuersales autem festiuitates supponendum est esse in Ecclesia potestatem ferendi legem, aut leges vniuersales, quæ totam Ecclesiam obligent ad has, vel illas festiuitates seruandas. Hoc satis constat ex dictis in c. præced. Nam hæc celebritas, & consensio totius Ecclesiæ in aliquibus præcipuis festiuitatibus pertinere potest ad conuenientem vsum religionis, & ad vnitatem Ecclesiasticam: & aliunde determinatio talium dierũ non est facta diuino iure, vt dictum est, & dicetur: ergo necessaria fuit potestas in Ecclesia, qua huiusmodi legẽ possit statuere. 2. *In quo sit potestas ferendi leges vniuersales celebrandi festa.*

Vnde vlterius tanquam certum, & clarum supponimus, hanc potestatem præcipue esse in Summo Pontifice, & quodammodo in illo solo. Primum patet, quia Pontifex est vniuersalis pastor, & ideo habet vniuersalem potestatem legislatiuam in spiritualibus, vt alibi in materia de Legibus, & de Summo Pontifice latius probandum est: Inde vero probatur etiam exclusiua, per quam inprimis excluduntur Imperatores, Reges, & omnes Potestates seculares, non enim possunt illi in spirituali materia præcipere, vt generaliter in materia de immunitate Ecclesiastica ostensum est: & in particulari aliquid addemus in discursu huius cap. & sequentium. Excluduntur præterea, quicunque Episcopi inferiores Pontifice, quia nullus eorum potest legem vniuersalem pro vniuersa Ecclesia ferre. Dixi autem, *Quodammodo,* quia Concilium generale potest hanc legem ferre, non tamen sine Pontifice cogente, & approbante Concilium. Item vniuersalis consuetudo totius Ecclesiæ potest hanc legem introducere, non tamen sine Pontifice, vel expresse, vel tacite approbante, vt cum proportione dicemus infra de consuetudine particulari respectu Episcopi, est enim eadem proportionalis ratio. 3.

His positis, vt vsum huius potestatis circa institutionem vniuersalem festorum ad aliquem ordinem reuocemus, est præ oculis habendum, licet festiuitates omnes in Dei cultum, & veneratiouẽ primario ordinentur: nihilominus inter eas quasdam esse, quæ in solius Dei memoria, & honore, vel gratiarũ actione pro aliquo beneficio suscepto quodãmodo sistunt: alias vero, quæ simul cum Dei cultu coniun- 4. *Festiuitates quasdam esse Dei, alias sanctorum.*

coniungunt specialem alicuius Sancti memoriam, & venerationem. Prioresque vocare possumus Dei festiuitates, posteriores vero festiuitates sanctorum. Et vtrumque ex his membris in alia duo subdiuidere possumus: Nam inter Dei festiuitates, quædam ad Deum ipsum, vt Deus est, referuntur, eumque quasi pro speciali materia & obiecto habent, aliæ vero sunt propriæ festiuitates Christi, seu Dei hominis facti. Inter sanctos vero Virginem Beatissimam speciali cultu colimus, quem hyperduliam vocamus, alios vero omnes sanctos communi dulia: Et ideo festiuitates sanctorum in duo etiam capita diuidimus: quædam enim sunt proprię Beatissimæ Virginis, quę inter festiuitates Sanctorum sunt præcipuæ, & interdum ita sunt cum Christi festiuitatibus coniunctæ, vt aliquæ festiuitates tam Matri, quam Filio tribuantur, sub vltimo vero membro reliquorum Sanctorum festiuitates comprehendimus. Per hæc ergo capita breuiter festiuitates omnes, quas Ecclesia vniuersaliter celebrat, proponemus, & in singulis antiquitatem, rationem institutionis, & modum institutionis explicabimus.

CAPVT IV.

De diei Dominicæ obseruatione, & de festo Trinitatis.

5. *Dies Dominica.* QVoniam in ipsius Dei cultum, vt Deus est, præcipue videtur in lege gratiæ Dominica dies ab Ecclesiæ exordio instituta, & tanquam præcipua festiuitas obseruari præcepta: cui postea temporis decursu speciale festum Trinitatis adiunctum est, ideo de his primo loco dicendum est. Et inprimis celebritas Dominicæ diei habetur ex communi vsu, & sensu Ecclesiæ, & in ipsa Scriptura noui Testamenti commendatur. *Dominicæ diei quam antiqua obseruatio. Apocal. 1.* Nam Ioannes Apocalyp. 1. commemorat, se in Dominica die insignem illam reuelationem accepisse, vbi sine dubio diem illam Dominicam appellat à Christo Domino, qui sua Resurrectione illam specialiter consecrauit, sicut Paulus 1. Cor. 11. *1. Corint. 11.* Vocat cœnam Dominicam sacram communionem, quam Christus Dominus instituit, & in qua ipse manducatur, vel certe Dominicam diem vocauit Ioannes, quia eam per Antonomasiam Dominus fecisse dicitur, iuxta illud: *Hæc dies, quã fecit Dominus, &c.* Quæ verba de ipso die Resurrectionis Dominicæ dicta sunt à Propheta Psal. 117. *Psalm. 117.* Nam totum euidenter est de Resurrectione Dominica, de qua ipsemet Christus illum interpretatus est, de se exponens illa verba, quæ proxime præcedunt: *Lapidem, quem reprobauerunt, ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.* Post quæ verba immediate subsequuntur illa: *Hæc dies, quam fecit Dominus, &c.* Dicta ergo sunt specialiter de die Resurrectionis, vt vniuersa Ecclesia intellexit. *Marc. 16.* Imo Hieronymus Marc. 16. *Post Sabbatha tristia* (inquit) *felix irradiat dies, quæ primatum in diebus tenet, luce prima in eo lucescente, & Domino meo cum triumpho resurgente, & dicente, Hæc est dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.*

Inde igitur prima dies hebdomadæ, quam Ecclesia vt festiuam seruat, Dominica appellata est. Imo, vt ait Euseb. lib. 4. de Demonst. Euang. cap. 18. *Is vnus, & solus reuera est proprius ac Dominicus dies, & melior est aliis innumerabilibus diebus, siue qui communiter intelliguntur, siue qui à Moyse in solennibus, & nouiluniis, & Sabbathis lege sanciti sunt.* Et statim subiungit, hunc solum, & verum Dominicum Saluatoris diem in sola Ecclesia per totum orbem diffusa, lucere, & nomen, ac dignitatem suam obtinere. Quia nimirum in Ecclesia semper celebris fuit, & Dominicus appellatus. Vnde non est dubium, quin Ioannes de illo, tanquam de die celebri, & omnibus fidelibus solenni loquatur, ad suam reuelationem etiam ex circumstantiis temporis commendandam, vt Chrysostomus, Beda, Anselmus, & alij ibi adnotarunt. Ibi vero non declaratur, tunc fuisse diem illum, vt festiuum ab Ecclesia obseruatum: verumtamen Actor. 20. hoc magis indicatum est. *Actor. 20.* *Vna autem Sabbathi cum conuenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis.* Nam illam diem fuisse Dominicam, supra ostensum est: fractio autem illa panis non erat, nisi oblatio, & communio Eucharistiæ, ad quam diebus Dominicis conuenire solebant fideles, tanquam in solenni, ac festo die, vt constat ex Patribus statim allegandis. Ibique fiebat sacra concio, cuius etiam in eodem Actor. loco mentio fit. Et eodem die fieri solebat oblatio fidelium ad diem festum conuenientium, vt supra tractando de oblationibus vidimus, quod etiam in scriptura fundamentum habere constat ex 1. Corinthior. 16. *1. Cor. 16.* Ita enim hæc loca Patres intellexerunt, vt supra notatum est, & videri potest in Chrysostomo, Ambrosio, & alijs expositoribus Græcis, & Latinis.

Huc accedit traditio antiquissima Patrum docentium, hunc diem semper fuisse in Ecclesia tanquam festum obseruatum, & in magna veneratione habitum. 6. *Confirmatur Patrum testimoniis. Clemens.* Clemens lib. 7. Const. capit. 31. *Die,* inquit, *resurrectionis Domini, quem Dominicum dicimus, conuenite sine vlla conuentus intermissione ad agendas gratias Deo, & profitendum beneficia, quibus nos Deus per Christum affecit, cum liberauit nos ignorantia, errore, vinculis, vt sic sacrificium vestrum reprehensione careat.* Quæ ibi prosequitur, & latius infra capit. 37. idem habet Ignat. Epist. 3. ad Magnesia. dicens. *Pro sabbathizatione diem festum celebret omnis Christianus Dominicam resurrectionem, regalem, eminentissimam omnium dierum, &c.* Idem late Iustin. Apolog. 2. pro Christi. circa finem, vbi de conuentibus Christianorum in die Dominico agi solitis tractat. Idem Origen. homil. 7. in Exod. Euseb. lib. 4. de vita Constant. cap. 18. 19. refert Constantinum diem illum religiosissime obseruasse, & obseruandum præcepisse, Apostolicam nimirum traditionem amplectens. *Prohibitio ieiunandi die Dominica.* Idem habet Ambros. in Lucam capit. 17. Augustin. sermone 251. de Tempore, dicens expresse, celebritatem huius festi ab Apostolis traditam fuisse. Quam etiam declarat antiquissima prohibitio ieiunandi in illo die, propter solennitatem, & celebritatem eius. De qua extat Canon. sexagesimus quintus Apostolorum, & apud Clementem lib. 6. de Constit. cap. vltim. in fine, & libr. 7. Constit. cap. 24. vbi Turrianus affert Damasum libr. de Ieiunijs, & alios: Idem habet Ignat. epist. 5. ad Philip. Tertullian. in Apolog. capit. 16. & de Coron. milit. capit. 3. vnde in Concil. Carthagin. IIII. Canon. 64. dicitur. *Qui studiose ieiunat die Dominico non credatur Catholicus.* Idem fere in Concil. Gangren. cap. 18. vide capit. *Si quis,* 7. & capit. vltim. d. 30. & capit. *Sacerdos,* 26. quæst. 7. & cap. *Placuit,* capit. *Ieiunium,* capit. *Ne quis,* capit. *Ieiunia,* de Conse. d. 3. ac denique videri potest late Epiphan. in Epitome fidei ad finem, & Basil. de Spiritu sancto cap. 27.

Ex his ergo intulerunt aliqui festiuitatem hanc diei Dominicæ in lege gratiæ non humano, sed Diuino iure esse introductam. 7. *Diei Dominicæ obseruationem esse de iure diuino, qui dicant.* Ita sentit Auctor supplementi ad summam Pisanam, verb. *Dominica,* in Additione. Indicat etiam Abbas in capit. *Licet,* de Fer. num. 3. Nam ex dispensatione in hoc præcepto infert, posse Papam dispensare in præcepto veteris, & noui testamenti. Angel. verb. *Feria,* numer. 3. in fine dicit, esse quasi iuris Diuini: simpliciter id affirmat Syluest. verb. *Dominica,* quæstione 1. §. 7. vbi alias etiam festiuitates adiungit, quas dicit esse de iure Diuino, vt Natiuitatem Domini, Pascha, Pentecosten, & alias, de quibus infra. Fundamentum esse videtur, quia supponunt hi Auctores, septimi cuiusque diei dedicationem ad Diuinum cultum esse de iure Diuino: & putant, determinationem ad talem

diem, seu mutationem diei sabbathi in Dominicam, esse ex institutione Diuina in lege gratiæ. Confirmatur, quia aliàs posset festum hoc mutari, abrogari aut prorogari per humanam legem, vel consuetudinem, quia omnis lex humana potest per hominem, vel per consuetudinem tolli: sed hoc admittendum non est in die Dominica, vt communiter Doctores docent in d.c. *Licet*, & c. *Conquestus*, de Fer. ergo.

8. *Refellitur præcedens opinio.* Nihilominus hoc non probatur ex testimonijs Scripturæ adductis, nec ex traditione: vnde nec verum censendum est. Quia est contra regulam generalem, quod in lege noua non sunt data specialia præcepta Diuina de his accidentalibus obseruantijs, sed tantum de substantialibus, quæ sunt Fides, Sacramenta, & sacrificium. Reliqua enim dispositioni Pastorum Ecclesiæ relicta sunt. Igitur tantum ex præcepto Ecclesiæ retenta est determinatio septimi diei ad Diuinum cultum, & eodem iure mutata est à sabbatho in Dominicam. Ita D. Tho. 22. quæst. 122. art. 4. ad 4. dicens hoc esse de constitutione Ecclesiæ, & consuetudine populi Christiani: Idem Anton. 2. p. tit. 9. cap. 7. Bonau. in 3. d. 37. circa litteram, & ibi Maior q. 19. Sot. lib. 2. de Iust. quæst. 4. art. 4. ad 2. VValdens. de Sacramental. tit. 17. cap. 140. Turrecrem. in cap. 1. de Conse. d. 3. Nauarr. in Manual. cap. 13. num. 1. Tabiena, Rosel. & Armilla. verb. *Dominica*, & Archid. in cap. *Ieiunia*, de Conse. d. 3. Fundamentum autem contrariæ sententiæ ad summum probat, hoc præceptum non incepisse à lege scripta Ecclesiæ, sed à traditione Apostolica, nam quod ex tunc cœperit consuetudo, aperte conuincitur ex testimonijs adductis. Probabile item est, id fuisse verbotenus ab Apostolis tunc præceptum, & à toto populo Christiano receptum, vt necessarium ad honestatem morum, & Religionis Christianæ, atque sub hac æstimatione consuetudinem durasse. Quæ tandem legibus scriptis confirmata est, vt patet ex cap. 2. & *Sabbatho*, de Conse. d. 3. & cap. *Quoniam*, cap. *Licet*, & cap. *Conquestus*, de Fer. Et ipsi etiam Imperatores hoc præceptum suis legibus munierunt, vt patet toto tit. 6. de Ferijs, præsertim leg. 2. & leg. *Omnes dies*, vbi post alias præcipuas festiuitates subditur. *Et dies Solis, quos Dominicos rite dixere Maiores, qui repetito in sese calculo reuoluuntur, parem necesse est habere reuerentiam, &c.* & in leg. vltim. *Dominicum diem ita semper honorabilem decernimus, ac venerandum, vt à cunctis executionibus excusetur.*

9. *Respondetur argum.* Ad argumenta vero de immutabilitate huius præcepti per consuetudinem, vel legem humanam respondetur, simpliciter loquendo, & quasi de potentia absoluta Ecclesiæ, seu Pontificum, tale præceptum mutabile esse, vt argumentum probat, tamen practice, ac moraliter dici posse aliquo modo immutabile, licet Ecclesiasticum sit. Quædam enim sunt Ecclesiastica præcepta tam propinqua, tamque similia Diuinis institutionibus, & tam conformia legi naturali, & tot rationibus honestatis, ac religionis munita, & tam vetusta, ac vniuersali consuetudine firmata, vt simpliciter loquendo secundum ordinatam potentiam abrogari, & omnino tolli non possint, licet in particulari dispensari possint. Et per hoc posterius satis ostenditur, non esse de iure Diuino. Ex primo autem non colligitur ius Diuinum, & quia illud genus immutabilitatis solum oritur ex materiæ qualitate, & quia non potest moraliter occurrere rationabilis causa talis abrogationis. Vnde cum semper futura sit in destructionem, & non in ædificationem, credendum est, Spiritum sanctum non permissurum, vt Ecclesia erret in tam sanctis legibus, & consuetudinibus mutandis etiamsi Ecclesiasticæ sint. Exempla similia sunt in lege Decimarum, vt supra dictum est, & in lege Quadragesimæ, & similibus.

10. *Obiectio.* Dices: Quamuis demus, non posse moraliter mutari legem quoad dedicationem diei septimi ad cultum Dei, cur non poterit mutari quoad mutationem talis diei. Nam lex vetus de obseruatione sabbathi mutata est quoad hanc determinationem, etiamsi ab ipso Deo immediate fuerit lata, cur ergo non magis poterit hæc determinatio mutari, si ab Apostolis facta sit. Maior est enim auctoritas Dei, quam Apostolorum, maxime cum dictum sit, Apostolos non introduxisse hanc consuetudinem, vt promulgatores alicuius præcepti à Christo lati, sed vt instituentes nouum ius. Respondeo, hanc immu- *Satisfit.* tabilitatem non fundari in auctoritate, & potestate immediati legislatoris, sic n. conuincit ratio facta, sed fundari in modo, materia, & ratione talis determinationis. Nam inprimis Deus non fecit illam determinationem sabbathi statuendo illam lege perpetua simpliciter, sed tantum secundum quid, id est, durante statu illius populi, & vtilitate, ac valore Circumcisionis, seu *donec veniret semen*, vt ait Paulus. Vnde veniente illo tempore, sese cessauit, nō ex defectu potestatis, sed voluntatis ipsius legislatoris. At vero præceptum hoc Ecclesiasticum latum est sine temporis determinatione, ac subinde quantum est ex se in perpetuum, quia Ecclesia Christi est perpetua, id est, vsque ad finem mundi duratura, & illius vtilitas ēt est perpetua: Deinde præceptum illud legale includebat ordinem ad mysterium futurum, quod aliquando debebat desinere esse futurū, & incipere esse præsens, aut præteritum, & ideo ex tunc oportuit tale præceptum abrogari. At vero hoc Ecclesiasticū præceptum nititur in mysterio Resurrectionis Christi iam facto, quod vt sic immutabile est, nec n. potest Christus non resurrexisse, nec potest non viuere gloriose, postquam resurrexerit. Quod si hoc præceptū habet aliquem ordinem ad quietem perfectam futuram in gloria, quando illa comparata fuerit, cessabit ēt hoc præceptum. Deniq; rationes, quæ in die Dominico concurrunt, vt pro illo facta sit hæc determinatio, & mutatio, sunt rationes perpetuæ, & immutabiles, & ideo præceptum ipsum non potest rationabiliter abrogari, contra rationem autem, & contra vtilitatem Ecclesiæ non permittet Spirit. S. vt dixi, qui Ecclesiā gubernat talem fieri mutationē.

Sed quæ sunt istæ rationes, seu proprietates talis 11. diei, propter quas ita oportuit in eum cadere tam fi- *Assignantur* xam, & immutabilem determinationem? Plures à *rationes ob* sanctis Patribus assignantur. Prima, & præcipua est, *quas Domi-* quia in illo die Christus resurrexit, illo n. die myste- *nica dies celebretur.* rium contigisse indubitatum fidelibus est, & tractatum à nobis est late in 2. to. 3. p. disp. 46. sect. 2. Quod vero illa fuerit præcipua ratio huius determinationis, testatur Aug. in ser. 154. & 251. de Tempore, cuius verba, & aliorum Patrum ibi retuli, vnde etiam dies Dominicus, dies Resurrectionis à Patribus appellatur, & inde etiam Dominicus dictus est, quia Domini victoriam commemorat, vt videre licet in Leone Papa epist. 81. ad Dioscor. cap. 2. Chrysost. hom. 5. de Resurrect. Gregor. lib. 11. epist. 3. in fine, *Dominico*, (inquit) *die à labore terreno cessandum est, atque omni modo orationibus insistendum, vt si quid negligentiæ per sex dies agitur, per diem Resurrectionis Dominicæ precibus expietur.* Et ob hanc causam Dominico die genuflexio prohibita semper fuit, sicut in die Paschatis, vt constat ex Concil. Nicen. cap. 20. de Conse. d. 3. c. *Quoniam sunt*: Eamque esse Apostolicam traditionem ex Iren. refertur sub nomine Iustin. quæst. 115. ad Orthod. Cum autem ibi Irenæus Martyr citetur, non potuit à Iustino allegari, cum ipse Iustinus quadraginta fere annis ante Irenæum passus sit, vt docte aduertit Couarr. lib. 4. Var. cap. 19. Ergo vel illa responsio Iustini non est, vel allegatio illa ab aliquo addita est. Eiusdem vero traditionis meminerunt Tertullian. de Coron. milit. cap. 3. Hieron. contra Lucifer. August. epist. 119. c. 15. & sequentibus. Ambros. optime serm. 60. *Dominica* (inquit) *erecti & feriati Resurrectionem Domini celebramus, Dominica enim ideo venerabilis est, atque solen-*

solemnis, quia in ea Saluator velut sol oriens emicuit, ac propterea ipsa dies ab hominibus seculi dies Solis vocatur, quod ortus eam Sol iustitiæ Christus illuminet. Atque eundem morem standi diebus Dominicis seruauit Ecclesia vsque ad Alexandrum 3. iuxta cap. *Quoniam*, de Fer. Et eundem postea Clemens 8. instaurauit.

12. *Aliæ rationes afferuntur.* Præter hanc rationem considerantur aliæ in hoc die ex mirabilibus operibus, quæ in eo Deus operatus est, propter quæ (vt dicitur in Can. 8. Trullano) *Tanta debet esse illius diei obseruantia, vt præter orationes, & Missarum solennia, & ea, quæ ad vescendum pertinent, nihil aliud fiat.* Secunda ergo ratio sumitur ex aduentu Spiritus sancti in Apostolos, & discipulos, qui in eundem diem contigit, vt in eodem Canone dicitur: & idem habent Leo Papa, & Aug. supra, idem Aug. serm. 154. & alij statim referendi, multaque alia de hoc puncto dixi in d. 2. tom. disputat. 46. sect. 2.

Aliæ rationes afferuntur. Tertia ratio fit, quia in eodem die natus est Christus, vt expresse affirmatur in d. Can. 8. Trullano, idemque habet Rupert. lib. 3. de diuinis officijs, cap. 16. & Cassiod. in id Psalm. 117. *Hac dies, quam fecit Dominus, &c.* Et latius auctoritate, & coniecturis confirmauimus d. 2. tom. disp. 13. sect. 4. Atque hinc sequitur quarta ratio, quia in eodem die circumcisus est Christus, & sanguinem pro hominibus fundere cœpit, & nomen *Iesus*, illi est impositum, vt notauit Nicephor. lib. 1. histor. cap. 12. Quinta addi potest ex eodem Canone Trullano, quod in eodem die stella magis refulsit, quæ etiam sequitur ex tertia, quia eodem die stella Magis apparuit, quo Christus natus est, vt tradunt Leo, August. Fulgent. & alij in sermonibus de Epiphan. & diximus latius dicto 2. to. disp. 14. sect. 4.

13. Sexta adiungitur ibidem, quia in eodem die baptizatus est Christus, quod etiam affirmat Augustinus serm. 154. de Tempore. Vnde vero id possit satis confirmari, nunc non inuenio, præsertim, quia in eodem sermone Augustinus dicit, Christum etiam cœpisse sua miracula facere in die Dominica, conuertendo, scilicet aquam in vinum: ostendimus autem in dicto 2. tom. disput. 26. sect. 1. non potuisse vtrumque mysterium in Dominica fieri, quia vtrumque est factum sexta die Ianuarij, & integer annus tantum inter illa intercessit, fieri autem non potest, vt sextus dies eiusdem mensis in duobus annis continuis Dominicus sit, seu quicumque alius dies hebdomadæ: & ita vtrumque redditur incertum. Suppositis vero opinionibus, quas loco proxime citato secuti sumus, videlicet, Christum baptizatum esse anno ætatis suæ trigesimo inchoato, & sexto die Ianuar. quo die facta est Magorum adoratio, seu Epiphania, & supponendo ex iam dictis in anno primo Natiuitatis Christi Epiphaniam incidisse in sextam feriam hebdomadæ, quia ipsa Natiuitas, & Circumcisio in Dominicam inciderunt ex his principijs per singulos annos computando, non erit difficile deducere, an in trigesimo, vel trigesimo primo anno ætatis Christi potuerit sexta dies Ianuarij esse Dominica. Nunc vero nolumus in hoc immorari, sed probabili fide sequimur, quod de baptismo dixerunt Patres sextę Synodi in Trullo congregati, quod & nomine Augustini in dicto sermone habetur. Aliud vero de miraculo nuptiarum omittimus: & eadem ratione omitto aliam rationem, quæ in eodem sermone 154. Augustini habetur, scilicet in hoc die benedixisse Dominum quinque panes, quibus quinque millia hominum satiauit: nam vnde hoc probari possit, non video.

14. Septimam rationem addit Leo Papa in d. Epist. 81. his verbis: *In hac die Apostoli à Domino prædicandi omnibus gentibus Euangelii tubam sumunt, & inferendum vniuerso mundo sacramentum regenerationis accipiunt.* In quibus verbis obscurum est, de quo mysterio, vel de qua Christi apparitione ad discipulos suos post resurrectionem suam, Leo loquatur: nam si verba in superficie considerentur, videtur alludere ad illa Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* quia per priora verba acceperunt Apostoli tubam Euangelij, per posteriora vero sumpserunt Sacramentum regenerationis inferendum mundo. *Matth. 28.* At difficile est ostendere, quod Matt. ibi narrat de apparitione Christi facta vndecim discipulis in monte Galilææ, &c. die Dominico factum esse, quamuis neque contrarium possit demonstrari. Quicquid ergo de hoc sit, quod tanquam incertum omittimus, melius fundatur hæc septima ratio in verbis, quæ statim addit idem Pontifex: *In hac die (sicut beatus Ioannes Euangelista testatur) congregatis in vnum discipulis, ianuis clausis, cum ad eos dominus introisset, insufflauit, & dixit, accipite Spiritum sanctum, &c.* Nam hoc factum esse in ipsa die Resurrectionis ad vesperam, ac subinde in die Dominico, constat ex Lucæ vltim. & Ioann. 20. *Luc. vlt. Ioan. 20.* Et late ostendimus dicto 2. tom. disput. 49. sect. 4. Et ad idem mysterium possunt applicari priora verba Leonis. Quia tunc dixit etiam Christus discipulis, *Sicut misit me viuens Pater, & ego mitto vos.* Per quæ verba Euangelij tubam absque dubio sumpserunt. Vnde etiam Lucas narrat, ibi dixisse Christum, *oportere in nomine eius prædicari pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes.* Quibus verbis etiam Sacramentum regenerationis significatur. Hoc ergo mysterium merito inter præcipuas huius diei prærogatiuas distincte numeratur, quia licet eodem die Resurrectionis contigerit, specialia, & maxima beneficia continet Ecclesiæ collata: Nam tunc data est illi potestas remittendi peccata in Apostolis, quia tunc primum consummati sunt Sacerdotes quoad potestatem in corpus Christi mysticum, vnde etiam tunc videntur primo consecrati Episcopi, & creati etiam Apostoli quoad spiritualem iurisdictionem in vniuersum orbem, maxime in foro sacramentali. Et fortasse ob hanc causam à sanctis Patribus, & Canonibus institutum est, vt Episcopi non nisi in Dominico die consecrentur, vt ex Decreto Anacleti Papæ refertur in c. 1. d. 75. Nam Episcopi Apostolis succedunt cap. *In nouo*, d. 21. ideo eodem die consecrantur, vt ibi notat Turrecrem.

Atque hæ quidem rationes ad illam dignitatem Dominicæ diei pertinent, quam specialiter in lege gratiæ obtinuit: non tamen caret prærogatiuis, quæ ad legem naturæ, & scriptam spectare videntur. 15. *Assignantur prærogatiuæ à lege naturali & scripta petita.* Constat enim in die Dominica creatum esse mundum quoad substantiam cœli, & terræ, & in eadem factam esse lucem, non solum spiritualem, & Angelicam, sed etiam hanc materialem, ratione cuius hęc fuit prima dierum omnium: Vt notat Augustinus dicto serm. 251. & Beda lib. de offic. Eccles. cap. 1. Et idem habet Leo supra, & dictus Canon. 8. Trullanus. Hanc ergo prærogatiuam dicimus communem esse legi naturæ, quia in Deum, vt in naturæ conditorem refertur. Atque ita hic dies complectitur præcipuam dignitatem sabbathi Iudaici. Non enim minus per celebrationem huius diei, quam per solennitatem sabbathi, beneficium creationis recognoscimus. Denique addunt prædicti Patres, præsertim August. & Orientales in dicto Can. 8. in hac die misisse Deum Manna de Cœlo, quod pertinet ad mirabilia patrata tempore legis scriptæ, imo est memoriale quoddam omnium beneficiorum, quæ Deus illi populo contulit. Idem affirmat Isidor. libr. 1. de offic. Eccles. capit. 24. Probat ex capit. 16. Exod. *Exod. 16.* Vbi in principio datum est Manna Hebræis per sex dies continuos, & cessauit in septimo, quia erat sabbathum, vnde bene concluditur cœpisse in Dominico, seu primo die: *Vnde* (infert Isidor.) *intelligant Iudæi, iam tunc prælatam esse Iudaico sabbatho Dominicam nostram: iam tunc indicatum, quod in sabbatho ipsorum gratia de cœlo ad eos nulla descenderit, sed in sancta Dominica, in qua primum Dominus illam pluit.* Sic ergo satis constat, quot, & quantis rationibus dies hæc ad Di-

uinum cultum peculiariter in lege gratiæ electa est.

16. Est autem animaduertendum, licet ad hanc determinationem talis diei faciendam, hę omnes prærogatiuæ considerari potuerint, nihilominus per se, ac directe non referri, vel institui hunc diem ad peculiarem commemorationem illorum operum Dei, sed ad Deum ipsum propter se colendum, & propter suam excellentiam, & maiestatem. Nam (vt sæpe diximus) naturalis ratio hoc modo principaliter dictat Diuinum cultum, & quoniam sola ratio certum tempus ad hunc cultum non determinat, per positiuam legem fieri determinationem oportuit: & ita in lege veteri facta est in die sabbathi, cui Dominica dies successit: ergo solennitas, & requies ab operibus terrenis, quæ in hoc die indicitur, ad ipsam Diuinitatem colendam ordinatur, etiamsi ad hanc determinationem pro tali die faciendam circumstantiæ illius diei, & opera, quæ in eo Deus fecit, fuerint considerata. Et confirmatur hoc, nam hac ratione in Ecclesia Romana Dominicus dies specialiter censetur dicatus in honorem totius Trinitatis, quia in lege gratiæ, sicut expressius cognoscitur Deus, prout in se est trinus, & vnus: ita ad profitendam hanc fidem, & Deum trinum, & vnum expressius colendum, septimus hebdomadæ dies specialiter destinatus est. Et ideo graues Auctores referunt, olim præfationem Trinitatis in omnibus Dominicis fuisse decantatam, quia Dominici dies sanctissimæ Trinitati dicati erant. Ita Micrologus de Eccles. obseruat. cap. 60. Et sumi potest ex cap. *Inuenimus*, de Conse. d. 1. Vbi Pelag. II. inter præfationes, *quas longa retro vetustas in Romana Ecclesia seruauit*, ponit præfationem sanctissimæ Trinitatis, cum tamen Ecclesia Romana speciale festum Trinitatis olim non seruaret, vt dicit Alexander 3. in capit. 2. de Fer. Ergo verisimile est, præfationem illam fuisse dictam in diebus Dominicis, vt Micrologus dicit. Item in eisdem diebus in ordinario tempore non impedito consueuit dici in Matutino octauum responsorium de Trinitate. Et in eisdem Dominicis maxime obseruari præcipitur, vt symbolum fidei, quo Trinitatem profitemur, in Missa dici non omittatur. Sic ergo dicimus, diem Dominicum in Dei, ac Trinitatis cultum esse singulariter ordinatum.

Dies Dominica assignata ad colendum Deum propter se.

Dominica dies specialiter dicata toti Trinitati.

17. Neque obstat, quod postea introductus sit mos in Ecclesia, vt in quadam peculiari Dominica festum Trinitatis celebretur, quod prius in particularibus prouincijs, seu Ecclesijs incepit, vt Alexand. 3. dicto cap. 2. refert, & sumitur ex Ruper. lib. 2. de Diuin. offic. cap. 1. & Dur. in Rationali lib. 6. cap. 11. & postea Ioannes XXII. in Romana etiam Ecclesia celebrari voluit, vt notat summa Pisana verb. *Feria*, §. 3. quod etiam nunc vniuersa Ecclesia seruat. Non (inquam) hoc obstat, quia illud merito additum est ad maiorem reuerentiam Trinitatis, & vt expressior memoria, tam in officio toto, quam in concionibus illius mysterij fieret. Nihilominus tamen omnes etiam Dominici dies ad peculiarem Trinitatis honorem instituti sunt.

CAPVT V.

De festis ad vitam, & mortem Christi pertinentibus, Virginique communibus.

1. ADuertendum est sermonem esse de his festiuitatibus, quæ sub præcepto seruari mandantur vniuersæ Ecclesiæ, & populo eius, & in rigore tantum sunt quinque: quibus nos duas addemus vsque ad Christi mortem. Sunt vero multæ aliæ, in quibus quoad Ecclesiastica officia mysteria humanitatis Christi celebrantur, sed illæ non pertinent ad præceptum speciale de obseruatione festorum, de quo nunc disserimus, sed vel ad præceptum de horis Canonicis, vel de modo celebrandi Missæ sacrificium, & ideo nunc de illis non agemus: attingemus vero, quæ necessaria fuerint, vt intelligatur, an in aliquo illorum dierum præceptum hoc de obligatione festorum liget.

Festum Incarnationis.

Primum ergo festum, vt secundum ordinem rerum ea enumeremus, est festum Incarnationis Diuini verbi, quod etiam festum Annunciationis Beatæ Virginis appellari solet. Imo in Concilio Toletan. 10. cap. 1. per Antonomasiam festum Diuinæ, seu Dominicæ Matris appellatur: *Nam quod* (ait) *festum Matris est, nisi Incarnatio verbi?* Et ita communiter inter festiuitates Beatissimæ Virginis hæc numerari solet, nec immerito, quandoquidem in illa summam dignitatem, & excellentissima gratiæ dona consecuta est. Proprie tamen dici etiam potest festum verbi Incarnati, quod illo die conceptum est sanctum, vt per Angelum annunciatum est. Sicut enim festum conceptionis Virginis magis est festum eiusdem Virginis, quam Matris eius Annæ, quamuis ex illa conceptione magnus honor, magnaque Dei dona (vt credendum est) in gloriosam Annam redundauerint, ita festum Incarnationis Christi principaliter est festum personæ conceptæ, & mysterij, licet simul ad Virginem pertineat. Quapropter si secundum se spectetur illud festum summæ dignitatis, & lætitiæ inter omnia, quæ ad humanitatem Dei pertinent, esse videtur. Quia in illo supremum beneficium Deus hominibus contulit, & maximum omnium mirabilium suorum operum fecit. Tamen quoad nos non videtur donum illud perfecte collatum vsque ad Virginis partum: & ideo quoad exteriorem lætitiam solennius illa Natiuitas festiuitas celebratur. Et ob eandem causam festiuitas illa præcipue ad Christum, hæc vero ad Virginem referri videtur: & sine dubio Ecclesiasticũ officium ad Virginem præcipue dirigitur. Nihilominus tamen propter rationes factas, & propter ordinem festiuitatum hoc loco illam posuimus. Sciendum autem est festum hoc duobus modis in Ecclesia celebrari, vno generali, & alio particulari: generali quidem modo celebratur eodem die, quo mysterium peractum est, nimirum vigesima quinta die Martij: particulari vero, prout in Hispania obseruatur, decimaseptima die Decembris ex decreto Concilij Toletani decimi, capite primo, consuetudine, & Pontificum approbatione vsque ad nostra tempora retento: & olim in Ecclesia Mediolanensi iuxta ritum Ambrosianum celebratur in Dominica quarta Aduentus, vt refert Galesinus in annotationibus ad Martyrologium Romanum: verumtamen hic de proprio festo agimus, nam aliud potius institutum est per translationem, quandam solennitatis, vt in eodẽ Concilio dicitur. 2.

In eodem die festum colebatur Verbi Incarnationis, & Virginis Annunciationis.

Dupliciter hoc festum in Ecclesia celebratur.

De illo ergo festo in omni rigore obseruando non inuenio præceptum in iure expressum, & scriptum. 3.
Nam in cap. 1. de Conse. d. 3. inter festiuitates generales non ponitur, neque inter eas, quæ ad Christum, neque inter eas, quæ ad Virginem spectant, cum tamen inter priores ponatur Purificatio, & inter posteriores Natiuitas, & Assumptio Virginis. In capite 1. extra, de Ferijs solum in generali dicitur, *Et omnes festiuitates Beatæ Virginis*, quæ autem illæ sint, non declaratur. Nihilominus tamen Doctores ibi communiter Hostiensis, Ioannes Andreas, Panormitanus, & alij pro certo supponunt, Annunciationem ibi comprehendi sub festiuitatibus Virginis, & aduertunt, quatuor solennes festiuitates Virginis in quatuor anni temporibus celebrari, Annunciationem in vere, Purificationem in hyeme, Assumptionem in æstate: Natiuitatem in autumno, vt ita omnibus temporibus Virgo colatur, & vicissim omnia tempora Virginis solennitatibus ornentur, &

Annunciationem esse vnam ex Deiparæ festiuitatibus.

prote-

protegantur. Et sane cum Gregor. IX. auctor illius decreti non sit admodum antiquus, verisimile non est, illius tempore festum Incarnationis non fuisse ex præcepto obseruatum in vniuersa Ecclesia: nam vt colligitur ex Leone Papa epistol. ad Episcopos Siciliæ capit. 2. *Sicut est aliud tempus, quo, annunciante Angelo, Beata Maria fœcundandam se per Spiritum Sanctum credidit, & concepit, aliud quo salua integritate virginea puer editus, exultante gaudio cœlestium ministrorum, pastoribus indicatur: ita discernenda erant causa solennitatum, & in omnibus institutis Patrum, principumque nostrorum rationabilis seruanda discretio. Nam spiritus Sapientiæ, & intellectus ita Apostolos, & totius Ecclesiæ erudiuit magistros, vt in Christiana obseruantia nihil inordinatum, nihil pateretur esse confusum.* Quæ verba omnia sunt Leonis, licet non eodem ordine, & contextu posita: vnde licet non expresse asserat has solennitates fuisse à principio distinctas, indicat tamen, & ex eisdem verbis satis congrua ratio eius institutionis colligitur, vnde non dubito quin mysterium Incarnationis proprio, & speciali ritu, officio ac die fuerit ab Ecclesia semper celebratum.

4 *Quo die obseruari solitum sit hoc festum, incertum est.* An vero vbique, & semper fuerit omnibus fidelibus propositum, vt ex præcepto obseruandum, vel quando hæc obligatio inceperit, mihi non constat. Item, an vbique fuerit in vigesima quinta die Martij obseruatum, vel in alio die mihi incertum est. Nam in dicto Concil. Tolet. 10. præcipitur obseruari in Hispania decima septima die Ianuarij, & de festiuitate Martij nulla fit mentio: imo significatur, tunc non celebrari propter officia Quadragesimæ, aut Passionis, vel Resurrectionis Domini, & ideo ne omitteretur illa solennitas, illum alium diem pro illa designari. Et additur. *Quod tamen nec sine exemplo decentis moris, qui per diuersas mundi partes dignoscitur obseruari, videtur institui. In multis enim Ecclesiis à nobis & spatio remotis, & terris, hic mos agnoscitur retineri.* Non est autem dubium, quin loquatur illud Concilium de obseruatione propria festi omnibus fidelibus iniuncti: nam dixit: *Debere esse ita solenne, sicut est eiusdem Natiuitatis Verbi.*

5. *Quam antiquum sit hoc festum.* Atque eodem modo videtur mentio eiusdem festi fieri in serm. 18. de Sanctis apud Aug. qui est secundus de Annun. quem aliqui tribuunt Fulgentio, sub nomine tamen Augustini legitur ab Eccesia in die Natiuitatis Virginis: incipit autem in hunc modum, *Adest nobis, dilectissimi, optatus dies Beatæ, ac Venerabilis semper Virginis Mariæ, ideo cum summa exultatione gaudeat terra nostra tantæ Virginis illustrata die solenni, &c.* Quæ verba satis indicant, magnam fuisse tunc illam festiuitatem, nec sunt admodum dissimilia, quibus sermonem alium in eandem festiuitatem inchoat Andr. Ierosol. auctor grauis, & satis antiquus. *Adest* (inquit) *nobis hodie gaudium omnium pristinam nobis noxam diluens, adest, qui est vtique, vt omnia gaudio impleat.* Ioannis etiam Chrysost. oratio in eandem festiuitatem nobis indicat eius antiquitatem, incipit autem in hunc modum. *Rursus lætitiæ nuncij, rursus libertatis indicia, rursum gaudia, rursum à seruitute liberatio, &c.* Petrus etiam Chrysolog. ante mille centum annos varias in illud festum habuit homil. quæ inter serm. eius à 140. incipiunt, & in 142. sic incipit: *Audistis hodie fratres charissimi Angelum cum muliere de hominis reparatione tractantē, &c.* Et multa in cæteris habet similia, quibus illius festi obseruantiam indicat. Beda etiam in tom. 7. in eadem festiuitate concionem habuit, omitto Bernard. Petrum Damian. & recentiores: quamuis illi etiam suis concionibus festum illud, vt solenne, & antiquum celebrent: & Guarr. in serm. 1. plane demonstrat, in proprio die obseruari solitum, sic enim incipit: *Opportune nobis in his diebus Quadragesimalis obseruantiæ solennitas interuenit Dominicæ Annunciationis, &c.* Non est ergo dubium, quin hoc festum antiquum satis sit: quando vero inceperit, & præsertim quando Romana Ecclesia illud amplexa fuerit, & per vniuersam Ecclesiam obseruari primum præceperit, affirmare non possumus, quia scriptum non inuenimus, certum tamen est, traditione satis esse affirmatum hoc præceptum, & à Summis Pontificibus saltem ipso vsu approbatum. Et multo ante Gregorium IX. festiuitatibus præcipuis Virginis fuisse annumeratum, ac proinde fuisse ab ipso comprehensum in dicto capite vltimo in illis verbis generalibus, eaque satis esse vt dicamus, hoc festum esse vnum ex his, quæ iure communi in vniuersa Ecclesia obseruari præcipiuntur.

Festum Natiuitatis.

Secundum est festum Natiuitatis Domini, quod primo loco ponitur in dictis cap. 1. de Consec. d. 3. & vltim. de Feriis. Et illi statim adiunguntur festum sancti Stephani, sancti Ioannis Euangelistæ, & Innocentum, & sancti Siluestri, de quibus postea. Illud autem festum antiquissimum esse, & ab Apostolis institutum constat ex Clement. libr. 8. Constit. & ex perpetua traditione, cuius initium ignoratur, quod est signum, illam esse Apostolicam. Et ita Isid. libro 1. de offic. 25. capit. indistincte ait: *Natalis dies Domini à Patribus votiuæ solennitatis institutus est.* Idemque ex variis concionibus antiquissimorum Patrum in illud festum facile intelligitur. Nicephorus autem libro 17. Histor. capit. 28. indicat Iustinum hoc festum obseruari præcepisse his verbis vtens: *Idem Imperator* (ait autem de Iustiniano primo) *tunc primum Seruatoris exceptionem toto orbe terrarum festo die honorare instituit sicut Iustinus de sancta Christi Natiuitate fecit.* Ita enim legendum est, non Iustinianus, vt habent nonnulla vetera exemplaria. Nam ibi tractat de Iustiniano, qui Iustino primo successit, ante quem non fuit alius Iustinianus. Igitur Iustino tribuit huius festi institutionem. Verumtamen non potest ita intelligi, vt tunc primum existimetur hoc festum incepisse: nam sine dubio est multo antiquius. Ad summum ergo potuit Iustinus augere illius diei celebritatem, & fortasse negligentiam aliquam, quæ irrepserat, sua lege emendauit, vt adnotauit Bellar. libr. 3. de cultu sanctorum cap. 16. circa finem. 6. *Natiuitatis festum ab Apostolis institutum.*

Celebrat autem Ecclesia festum hoc eodem die mensis, quo factum est mysterium, scilicet, vigesima quinta Decembris, illo enim die natus est Christus, de quo mysterio, & circumstantiis eius in dicto 2. tom. disp. 23. diximus. Non celebratur autem semper in eodem die hebdomadæ, Natiuitas Christi, ille enim in die Dominico natus est, festum autem non potest semper in Dominica celebrari simul cum eodem die mensis, & ideo per omnes dies hebdomadæ mutatur. Cur autem id factum sit in hoc festo potius quam in morte, vel Resurrectione Domini, tractat Durand. lib. 6. Ration. cap. 4. & varias rationes affert, quas infra agentes de Paschate attingemus. Nunc illa sufficit, hoc fuisse necessarium, vt singulis annis, seu post completum anni circulum festum posset celebrari, quod in omnibus aliis festis immobilibus obseruatum est, id enim per se erat conueniens, in Paschate vero propter specialem rationem immutatum est, & consequenter in quibusdam aliis festiuitatibus quæ ab illa pendent, & mobiles appellantur, vt videbimus. 7. *Quo die celebretur.*

Festum Circumcisionis.

Tertium festum est Circumcisionis Domini quasi annexum præcedenti, & ita in dicto capit. 1. ponitur sub nomine Octauæ natalis, in capite autem vltimo de Feriis sub proprio nomine Circumcisionis. Quam vero antiqua sit solennis & festiua obseruatio illius diei, non satis constat, quia ante illa iura, nec Clemens nec Isidorus, aut alij ex antiquis scriptoribus Ecclesiasticarum festiuitatum, huius facit 8. *Circumcisionis institutio valde antiqua.*

specialem mentionem. Nec etiam Leo Papa aut Augustinus, aut alij Patres illi cætate æquales, & de hoc festo proprias conciones reliquerunt. Imo Leo Papa in sermonibus de Epiphan. significat, festum illud proxime post Natiuitatem Domini solitum fuisse celebrari. Idem tamen Leo in dicta Epistola capit. 2. inter illa Christi Domini opera, & mysteria peculiari solennitate digniora illud ponit, *quo infans circumciditur*. Et Cyprianus, & Auctor de Cardinal. Christi operibus huic festo peculiarem orationem dicauit: Beda etiam in quadam Homilia illius diei tom. 7. sic incipit: *Sanctam venerabilemque præsentis festi memoriam paucis quidem verbis Euangelista comprehendit, sed non pauca cœlestis mysterij virtute reliquit.* Ex concionibus etiam Bernardi in illud festum intelligimus, inter celebres festiuitates illam fuisse annumeratam. Itaque dubitandum non est, quin sit satis antiqua, & sine certi initij memoria. Solet autem cum Natiuitatis festo confundi, quia est veluti terminus, & octaua illius. Tamen licet ratio octauæ sit sufficiens ad solennitatem quoad officium, quoad obseruantiam autem festi non solet reputari sufficiens, nisi cum die Dominica, vel cum alio peculiari iungatur mysterio. Sicut in hoc die octauo adiunctum fuit misterium Circumcisionis, quod peculiari festo meruit celebrari. Tum quia eodem die cœpit Christus pro nobis soluere pretium sanguinis sui. Tum etiam quia signaculum Circumcisionis, quod proprium lapsorum hominum videbatur, pro nobis sumpsit. Tum denique, *Vt in nomine Iesu*, quod illa die accepit, *omne genu flectatur.* Ob has ergo, & alias rationes sub præcepto festum illud generaliter constitutum est. Et aliqui existimant illud etiam fuisse institutum ad impediendas superstitiones, quas Gentiles in illis calendis Ianuarij obseruare solebant, vt habetur ex capit. *Non obseruetis*, 16. qu. vlt. Tandem aduertit Durand. lib. 6. Ration. off. cap. 15. festum illud non solum Christo, sed etiam Virgini esse dicatum, & olim duas Missas solitas fuisse in eo celebrari, vnam de Virgine, alteram de mysterio, & nunc constat ex multis Missæ, & officij partibus, præsertim in Collecta, Antiphonis, & Responsoriis, magnam officij partem esse de beata Virgine. Propter quod idem Durand. libro 7. cap. 1. nu. 47. illam vocat Octauam suppletionis, *Nam quia in Natiuitate* (ait) *multum actum est de partu, & parum de parturiente, ideo in Octaua plenius ipsa celebratur.*

Festum hoc non solum Christo, sed Virgini etiam dicari

Festum Epiphaniæ.

9. Quartum festum est Epiphaniæ, quod in eisdem iuribus expresse numeratur, estque adeo celebre, & antiquum, vt inter Apostolicas festiuitates post Natiuitatem numerari soleat, vt videre licet in Clem. lib. 5. Const. capit. 12. & lib. 8. cap. 33. vbi (quod valde notandum est) pro ratione illius festiuitatis affert, *Quod in illa die declarata sit Diuinitas Christi testimonio Patris in baptismo, & Spiritus sancti, qui in specie columbæ ostendit astantibus eum, cui tributum erat testimonium.* Isidorus etiam libro 1. de Diuin. offic. capite vigesimo sexto eandem rationem ponit simul cum præcipua de manifestatione Christi Magis facta, eorumque adoratione: addens etiam eodem die factum esse à Christo primum, & celebre miraculum conuersionis aquæ in vinum, de quorum mysteriorum concursu in eodem die fusius egimus dicto 2. tomo disput. 26. section. 1. vbi Augustin. Ambros. Origen. Maximum, Leonem & alios Patres festum illud, maxime venerantes retulimus. Et videri etiam potest Rupertus libr. tertio de diuin. offic. cap. 34. & Allien. libr. 4. capit. 23. & Ammianus Marcellinus libr. 21. Vbi circa tempora Constantij Imperatoris huius festiuitatis meminit, longe antiquiorem esse significans. De præcepto ergo seruandi hoc festum & scriptum ius habemus, & Apostolicam traditionem, & magnas huius obseruantiæ causas, præsertim propter vocationem gentium, & Christi manifestationem, de quibus dicto loco est disputatum, & ideo hic plura dicere non est necesse.

Epiphania festum ab Apostolis decretum.

Festum Præsentationis.

10. Quinto loco inter Christi festa ponimus præsentationem, & oblationem eius in templo propter ordinem festiuitatum, & quia reuera primaria ratio illius solennitatis est Christus: vnde in hoc ordine videtur numerari in dicto cap. 1. de Cons. dist. 3. nam proxime post Epiphaniam ponitur ante Pascha, & inferius adduntur festiuitates Beatæ Mariæ & more Ambros. & iuxta Græcorum ritum ita numerari dicitur. At vero in cap. vlt. de Feriis hoc festum omittitur, vnde sine dubio sub festis Beatę Virginis comprehenditur: nam ita etiam numerari optime potest, & communiter solet præsertim iuxta Romanum morem, vt ex lib. *Ordo Romanus*, & ex communi vsu satis constat. Habetque magnum fundamentum in ipso mysterio, quia simul cum oblatione Primogeniti sacrificium pro matre offerebatur, vnde & Purificatio Virginis festum illud appellatur. Propter quod recte dixit Beda, tomo 7. in homilia illius diei. *Solennitatem nobis hodiernæ celebritatis, quam quadragesimo natiuitatis die debitis veneramur officiis, maxime eiusdem Saluatoris nostri, simul & intemerata genitricis eius humilitate dedicatam sacra Euangelista lectio designat, exponens eos, qui legi nihil debuerant, implendis se legalibus per omnia subdidisse decretis.* Si autem illius festi officium attente spectetur, maiori ex parte ad Christum referri, tam ex collecta, quam ex Introitu, Epistola, & aliis partibus facile intelligitur.

Præsentationis festum Christo simul, & Virgini exhibetur.

11. De antiquitate autem huius festi non est tam certa notitia, sicut præcedentis, vnde aliqui putarunt, cepisse celebrari temporibus Iustiniani primi, quia Niceph. libr. 17. cap. 28. sic de illo scribit: *Idem Imperator* (loquitur de Iustiniano seniore, seu primo) *tū primum seruatoris exceptionem toto orbe terrarum festo die honorare instituit*, vbi *seruatoris exceptionem*, illius præsentationem appellat more Græcorum, qui hoc festum hypantin, vocant, id est, occursum, vel Simeonis, & Annæ, qui eo die obuiauerunt Domino, dum præsentaretur in templo, vt ait Micrologus cap. 47. vel celebrantium festum, qui fide Christo occurrūt, cum à Virgine matre in templum præsentandus defertur, vt ex Martino Polono in Chr. libr. 17. cap. 28. retulit Cou. lib. 4. Var. cap. 19. Et cum Nicephoro concordare videtur Sigebertus in Chronico, qui huius festi institutionem ponit in anno Domini quingentesimo quadragesimo secundo, qui sine dubio cadit in Imperium Iustiniani, Durand. etiam in Rationali, libr. 7. cap. 7. dicit tempore Iustiniani Imperatoris Constantinopoli magnam hominum multitudinem pestilentia fuisse sublatam, & ideo tunc fuisse institutam festiuitatem Purificationis. Gregorius autem Cedrenus Iustino prædecessori Iustiniani institutionem huius festi tribuit anno quingentesimo vigesimo septimo.

Quando inceperit.

12. Apud Baronium vero in 1. tom. in I. Christi anno, numer. 41. reperio, Purificationis festum ad abolenda Lupercalia Romæ cœptum fuisse anniuersario die celebrari: ibi autem non refert, quo anno inceperit, nec potui alium locum inuenire, in quo id se dicturum promittit. Nam tom. 6. Ann. 496. num. 46. dicit tempore Gelasij, & eius monitu Lupercalia fuisse à Senatu sublata, de Institutione autem festi illo tempore facta nihil narrat. At vero Beda in in Martyrol. quinto Idus Septemb. & ordo Romanus referunt, Sergium Pontificem instituisse solennem supplicationem, seu processionem, quæ illo die fit, illamque consuetudinem, & solennem festiuitatem introductam esse ab Ecclesia ad mutandam lustrandi consuetudinem, quam gentes obseruabant, refert

Hoc festum Romæ celebratum ad abolenda Lupercalia.

refert idem Beda in libr. de Ratione temporum, & Allin. Flac. de Diuin. offic. capit. de Purificatione, & Durand. supra. Vbi etiam tribuit hanc institutionem Sergio Papæ: vnde dici potest prius fuisse hoc festum institutum Constantinopoli occasione pestis, postea vero Romæ alia ratione. At Sergius post Iustinianum I. fuit tempore Iunioris, & Tiberij. Ideoque probabilius est, non fuisse festum à Sergio institutum, sed auctum, vt sensit etiam Bar. Ann. 701. num. 3. Imo verisimile est, antiquius esse hoc festum, (vt bene Couarru. supra aduertit: & sequitur Azor. tom. 2. lib. 1. cap. 18.) nam antiquiorum Patrum Gregorij Nysseni, Chrysostomi, Cyrilli, Hieronymi, & aliorum declamationes, & homiliæ in ea festiuitate habitæ leguntur apud Surium: Inter quos Cyrillus indicare videtur processionum vsum, quæ accensis cereis fiunt. Fortasse ergo aucta est solennitas, vel innouatum eius præceptum cum Constantinopoli, tum etiam Romæ, vt maiori cum pompa, & obseruatione celebraretur: ipsum autē festum antiquius esse credibile est: nam & Leo Papa in dicta Epistola 4. illius tempus, & rationem, cum aliis solennitatibus maioribus ponit.

Festum Transfigurationis.

13. Hæ Festiuitates, quas hactenus enumerauimus, pertinent ad infantiam Saluatoris, de reliquis autem mysteriis eius, quæ ante passionem contigerūt, vnam tantum festiuitatem videtur Ecclesia celebrare, quam sexto loco ponimus, scilicet Transfigurationis. Nam licet de aliis mysteriis vitæ eius peculiarem commemorationem faciat, vt de initio doctrinæ eius in ætate duodecim annorum, quando ad templum veniens cum matre, ibi remansit, &c. & de illius baptismo, Ieiunio, ac tentationibus, & de initio miraculorum eius, non tamen his mysteriis peculiarem festiuitatem dedicat, sed vel cum aliis festiuitatibus illa coniungit, vel in aliquibus Dominicis per annum ea commemorat, vt mansionem Christi in Templo celebrat in Dominica infra octauam Epiphaniæ: Baptismum in ipsamet Epiphania, & in Octaua eius, initium miraculorum cum eadem etiam Epiphania, & prima Dominica post Octauam eius: Ieiunium vero in prima Dominica Quadragesimæ. At vero de Transfiguratione licet in secunda Dominica Quadragesimæ particularem mentionem faciat: specialis nihilominus instituta est festiuitas, quæ sexto die Augusti celebratur. Qui mos in Ecclesia Græca videtur esse antiquus, vt ex Monologio Græcorum colligitur. In Ecclesia autem Latina habuisse initium à Calixto. 3. affirmat Platina in vita eius, & in eo festo indulgentias illas concessisse, quas Vrbanus in festo corporis Domini concesserat. Occasionem illud instituendi in illo die dicit fuisse, quia in eo Christiani insignem victoriam à Turcis ad Belgradum reportarunt. Alij vero antiquius putant esse hoc festum: quia illius meminit VVandelbertus in suo Martyrolog. Vixit autem ille ante Calixtum III. circa annum Domini 858. teste Trithemio lib. 2. de Vir. illust. S. Benedicti capit. 36. Secundo quia Durand. libr. 7. de Diuin. offic. cap. 22. & Ioann. Beleth. in explicatione Diuin. offic. capit. 144. hanc posuerunt festiuitatem in die sexta Augusti, & tamen sunt Calixto III. antiquiores. Tertio quia legitur homil. S. Leonis in eo tempore habita. Quapropter in hac re nihil certum affirmare possum. Est autem verisimile, festum hoc quoad officium chori, altarisque solennitatem ante Calixtum incepisse, quoad præceptum vero seruandi diem illum vt festiuum à tempore ipsius Calixti exordium habuisse.

Multa Christi festa simul cum aliis celebrantur.

Transfigurationis solennitas quam antiqua.

14. Et ita facile possunt in concordiam redigi prædictæ sententiæ: Nam Platina da propria obseruatione festi loqui videtur. Durandus autem, & Beleth. de officio præcipue tractant: nam innumeras recensent festiuitates sanctorum, quæ sub præcepto non sunt, licet Ecclesia de illis recitet. Minus vero vrget, quod ex VVandelberto refertur, quia solent in Martyrologiis poni festiuitates, quæ non seruantur ex præcepto, imo sæpe ponuntur sancti, de quibus Ecclesia non recitat. Aliquando etiam referuntur festiuitates, quæ apud Græcos celebrantur, etiamsi non obseruantur à Latinis: verisimile autem est, festum hoc fuisse celebrius, & antiquius apud Græcos, quam inter Latinos, vt indicant orationes Sanctorum Ephræm, Cyrilli Alexandrini, Andreæ Creten. & Basilij Seleuciensis in eam solennitatem, quas refert Surius, & Simeon Metaphrast. & prima habetur inter opera Ephræm. Verum est, illas tantum esse de mysterio, nihilque de speciali festiuitate indicare, vnde potuerunt in Dominica 2. Quadragesimæ proferri, quod etiam probabile est de homilia sancti Leonis. Denique quod ad præsens spectat, præceptum seruandi illud festum non videtur multum antiquum, & fortasse Romæ, vbi hoc festum rigorose seruatur, à Calixto III. inchoatum est: non tamen videtur fuisse latum pro vniuersa Ecclesia, vel certe non vbique est consuetudine receptum, quia de facto non vbique obligat, sed consuetudini standum est. Et ideo hæc sufficiunt de hoc festo: nam de mysterio ipso, in dicto 2. tomo, disputatione 32. tractatum est.

Propositæ opiniones in concordiam reducuntur.

Festum Passionis.

Septima Christi festiuitas poni potest dies mortis, & passionis eius cum his quæ illam proxime antecedunt, & subsequuntur vsque ad diem Resurrectionis exclusiue. Hoc enim festum vt ab aliis distinctum ponit Gregor. IX. in d. cap. vlt. de Feriis, his verbis, *Septem diebus Dominicæ Passionis*, & in leg. *Vt in die*, & leg. *Omnes dies*, Cod. de Feriis, septem dies præcedentes ante Pascha obseruari præcipiuntur. Et (quod maius est) Clemen. libro octauo Constitut. cap. trigesimo tertio significat, illas fuisse institutiones Apostolorum. Sed sciendum est, aliud esse tractare de Feriis, quæ in ordine ad iudicia concessa sunt in iure, aliud vero in ordine ad obseruationem ex præcepto quoad abstinendum ab operibus seruilibus, audiendam Missam, &c. Priori modo considerantur maxime in iure ciuili, & magna ex parte in iure Canonico sub titulo illo de Feriis, & præsertim in illo capite vltimo videtur de hoc præcipue tractari, sic enim in principio dicitur: *Quamuis non prorogari, sed expediri deceat quæstiones, debet tamen iudicialis strepitus diebus quiescere feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscuntur esse instituti.* Quam vltimam particulam addit, quia sunt aliæ feriæ, *quæ gratia vindemiarum, vel messium indulgentur* (vt ibidem subiungitur) quas quidam Iuristæ *rusticas* alij *temporales* vocant: Inter quas, & priores differentia constituitur in eodem capite in ordine ad strepitum iudicialem, quod prioribus nō possunt partes renunciare, nam etiam ex consensu illarum non possunt iudicia peragi, quia non in earum fauorem, sed in Dei honorem sunt introductæ: Posterioribus autem renunciare possunt partes, si inter se consentiant, vt eis non obstantibus, lis tractetur, quia sunt veluti priuilegium in fauorem earum concessum, cui renunciare possunt. His addunt Iuristæ ferias, quas repentinas vocant, id est, quæ non certa, & stabili lege, sed præcepto Principis ob occurrentem occasionem vno, vel alio die præcipiuntur. Quæ quidem vtroque ex dictis modis iuberi possunt, scilicet vel ab Ecclesiastico Principe in honorem Dei, vel à seculari in honorem suum, vel propter aliam Reipublicæ commoditatem ob Principem natum, vel partam victoriam. Sed hæc obiter tantum attingimus, vt nominum notitia habeatur, reliqua Iuris peritis remittimus. 15.

Passionis festum quando inceperit.

Quod ergo attinet ad septem dies Dominicæ Passio- 16.

An septem dies sanctæ hebdomadæ obseruentur operum cessatione.

passionis, licet probabile sit, olim dies illos fuisse in præcepto ex vi iuris communis, etiam quoad religiosum cultum, & cessationem ab operibus seruilibus: Nihilominus dicendum est, nunc non esse sub peculiari præcepto totam illā hebdomadam, quam sanctam appellamus. Dico autem, *sub peculiari*, quia prima dies eius sub generali præcepto de Dominica obseruanda continetur: de reliquis vero diebus nullum est præceptum generale obligans totam Ecclesiam. Et ita in cap. 1. de Consec. d. 3. nulla fit illorum dierum mentio. Et quamuis ibi Archid. dixerit hodie seruari feriam quintam, & diem Parasceues, tamen id non habet vniuersalis consuetudo, vt notat Siluest. verb. *Dominica*, quæst. 1. §. 7. qui addit limitationem his verbis: *Nisi forte Parasceues vsque ad osculum Crucis.* Sed in hoc etiam consulenda est consuetudo, nam alicubi solet obseruari cessatio ab operibus seruilibus, ab officio Missæ feriæ quintæ vsque ad finem officij feriæ sextæ illius hebdomadæ. Frequentius tamen (vt opinor) hoc fit ex voluntaria pietate, ac deuotione, potius quam ex obligatione in conscientia, & sicubi censetur esse obligatio propter consuetudinem, videtur solum esse quoad cessationem ab operibus in publico exercendis propter scandalum, & perturbationem vitandam, non vero quoad obligationem audiendi Missam, seu sacrum officium, vel omnino cessandi ab operibus etiam in occulto. Cuius signum esse potest, quod, quando dies Incarnationis cadit in aliquem ex illis diebus, longe alio modo, & rigore seruatur festiuitas à populo Christiano quoad Missam, vel officium audiendum, & quoad cessationem à laboribus.

17. Igitur si olim fuit tota illa hebdomada sub præcepto, consuetudine derogatum est, vt Summistæ communiter docent Armill. verb. *Feria*, num. 6. Rosella ibidem Anton. 2. part. tit. 9. cap. 7. & alij. Verisimile autem est id, quod Clemens refert, non fuisse in vniuersa Ecclesia introductum, neque fuisse institutum, vt semper duraret, sed pro aliquo tempore. Nam ibidem refert, etiam Apostolos præcepisse tunc obseruationem sabbathi more Christiano per modum festi; quod fieri potuit pro illa regione, & tempore, donec lex vetus cum honore sepeliretur. De Gregorio autem IX. verisimile est, nullum de hoc tulisse speciale præceptum, quia in dicto capit. vltim. non est sermo de cessatione ab omnibus operibus, sed ab strepitu iudiciorum: Et hoc solum in principio proponitur, vt patet ex verbis citatis, & id solum in fine capitis concluditur illis verbis: *Quibus solennibus ferijs (nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat) vsque adeo conuenit ab huiusmodi abstinere, vt consentientibus etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus huiusmodi promulgari.* Et certe verisimile non est ante Gregorium aliam fuisse consuetudinem, nec facile credi potest, illum voluisse nouam consuetudinem, & festiuitatem introducere.

18. Quare feriæ illæ solennes dicantur.

Neque obstat, quod feriæ illæ dicantur solennes, non enim ita vocantur propter festiuam solennitatem religiosam, quam in omnibus illis obseruare necesse sit, sed quia stabili, & antiqua consuetudine receptæ sunt. Sic enim Latine etiam dicitur esse solenne, quod quotannis fieri solet, vel consuetudine receptum est: vnde etiam feriæ rusticæ æstiuales, vel autumnales solennes appellantur, vt à repentinis distinguantur, vt sumitur ex Glossa dicto cap. vlt. & ibi Panorm. numer. 8. Nec etiam obstat, quod illæ feriæ dicantur in Dei reuerentiam, quia hoc optime stat sine præcepto abstinendi omnino ab operibus seruilibus, vel audiendi sacrum omnibus illis diebus. Sunt enim multi dies peculiariter dicati in honorem Dei, vel alicuius Sancti, qui non præcipiuntur illo modo obseruari, sed specialis reuerentia, aut honor cernitur maxime in Ecclesiastico officio, quod in diebus maioris hebdomadæ peculiariter fit in recordationem Dominicæ passionis. Et vt maiori cum solennitate fieret, adiunxit Ecclesia vacationem saltem à strepitu Iudiciorum, quæ non sunt tam necessaria ad hominum vitam, & sustentationem, sicut sunt alia opera, & ideo noluit Ecclesia vniuersale præceptum ferre de obseruatione festiua illorum dierum, licet iudicia prohibuerit in ordine ad reuerentiam Dei. Quin potius toto tempore Quadragesimæ iure ciuili prohibebantur iudicia criminalia, vt in leg. *Quadraginta*, Cod. de Feriis, & in capit. 2. 15. quæst. 4. prohibetur, ne omnibus illis diebus liceat, aliquem damnare in exilium. Et in ca. *Decreuit*, 22. quæst. 5. à Septuagesima prohibetur, exigi ab aliquo iuramentum. Quæ omnia non seruantur, & decreta illa sunt tantum Conciliorum prouincialium. Tamen ex eis intelligitur, quam diuersum sit tempus feriatum in ordine ad iudicia, etiam in reuerentiam Dei, & bonum animæ, vel simpliciter festiuum.

Potest tamen apparentius obiici, quia hinc sequitur ex vi illius Decreti non probari, alios dies, qui ibi numerantur, etiam Natalis, vel paschatis, & similes esse in præcepto iuris communis quoad obseruationem rigorosam festi. Patet sequela, quia non aliter dicuntur feriati hi dies, quam feriæ hebdomadæ sanctæ: Consequens autem videtur contra dicta. Respondeo, propter hoc argumentum esse probabilem opinionem, quam Siluester supra communem dicit, in illo capite non tantum præcipi vacationem ab strepitu iudicij, sed etiam ab operibus seruilibus in omnibus illis diebus. Sed nihilominus, inspecta intentione Pontificis in illa lege, & vi verborum eius concedendum videtur, intentionem illius legis non fuisse agere de festis ex præcepto obseruandis ab omnibus fidelibus, sed solum de feriis, in quibus abstinendum est ab strepitu iudicij propter reuerentiam Dei, quæ feriæ latius patent, quam illæ festiuitates, vt declaratum est. Nihilominus tamen ex qualitate materiæ, & ex aliis iuribus, & maxime ex traditione Ecclesiæ intelligimus, festiuitates, quæ ibi numerantur, esse ita solennes, vt ab omnibus sint ex præcepto obseruandæ cultu religioso, & hanc esse generalem regulam, quæ non admittit exceptionem, nisi vbi ex materia ipsa, vel ex consuetudine contrarium constet.

19. Obiectio. Diluitur.

CAPVT VI.

De festo Paschatis & Resurrectionis Domini.

1. Paschatis festum antiquissimum.

HÆc est octaua, & plenissima Christi festiuitas, quam communiter Pascha appellamus, translato nomine ab vsu Hebræorum, qui circa illud tempus suum Pascha celebrabant, quia iam Pascha nostrum immolatus est Christus, vt dixit Paulus 1. ad Corinth. 15. Qua occasione solet hic tractari de vocibus, *Phase*, & *Pascha*, & significatis earum, sed de his satis pro nostro instituto dictum à nobis est in 2. tom. sect. 2. in fin. Iam ergo vsu Ecclesiæ Pascha significat tempus illud, seu solennitatem illam, in qua Dominicam Resurrectionem solenniter celebramus. De qua inprimis certum est cadere sub rigorosum præceptum sabbathizandi (vt sic dicam) seu festiuum agendi diem illum. Et ita sub nomine sancti Paschatis proponitur in dicto ca. 1. de Consec. distinct. 3. & sub nomine Resurrectionis in dicto cap. vlt. de feriis. Quam esse institutionem Apostolicam colligimus ex Clemente libr. 8. Constit. capit. 33. & ex Canone 68. Apostolorum, vbi Quadragesima Paschæ ieiunari præcipitur, id est, quæ in solenitate, & festiuitate Paschæ terminatur, vt ex Clemente intelligimus libr. 5. cap. 12. 16. 17. & 18. Et hanc constitutionem fuisse perpetuo in Ecclesia obseruatam sub obliga-

obligatione legis, & præcepti notius est, quam vt probatione indigeat. Nam in præsenti statu constat de communi consensu Ecclesiæ, & obseruantia, cuius nullum aliud initium assignari potest præter Apostolicam institutionem, nec assignari potest tempus, in quo talis consuetudo fuerit in Catholica Ecclesia interrupta. Eam vero fuisse continuam, ex Patribus ostendi potest, quos statim referemus. Vnde aliqui putarunt, hoc præceptum esse de iure Diuino, ipsosque Apostolos non proprio arbitrio, sed institutione Diuina hoc festum Ecclesiæ tradidisse, quia summa, & quasi Diuina ratione nititur, tum propter resurrectionem Christi, tum quia in illo omnes resurreximus, tum etiam quia illa est per Antonomasiam dies, quam fecit Dominus ad salutem, & iustificationem nostram. Vnde etiam fit, vt illud festum omnino immutabile videatur, ac proinde Diuinum. Sed nihilominus idem de Resurrectione, quod de Dominica die censendum est, propter easdem rationes, simpliciter est enim Ecclesiasticum præceptum licet Apostolicum, non Diuinum, habetque omnem firmitatem & rationem quam habet dies Dominica, cum maiori excellentia, & causa, quia illa est tanquam exemplar, & prototypon omnium Dominicarum anni, nihilominus tamen in eadem latitudine Ecclesiastici præcepti continetur.

Hoc festum non est de iure Diuino.

2. *Totam hebdomadam Paschatis non esse festi obseruationis.*

Vnde est vlterius obseruandum, ex dictis locis Clementis haberi, hanc institutionem in principio factam esse, de obseruanda tota hebdomada Paschæ, ita enim expresse dicit in dicto c. 33. li. 8. & quod amplius est, in d. c. vlt. ponitur dies *Resurrectionis cum septem sequentibus*, & dicto capite 1. ponitur *Sanctum Pascha cum tota hebdomada*. Nihilominus tamen certum est, licet tota illa hebdomada sit feriata in ordine ad iudicia, quod maxime intenditur in illo cap. vlt. non tamen esse totam sub præcepto festiuæ obseruationis quoad omnia, quæ ad diem festum pertinent, vt constat ex Ecclesiæ consuetudine. Vnde in Concilio Maguntino sub Carolo. capit. 36. præcipitur obseruari Pascha vsque ad quartam feriam simpliciter, & quintam, cum aliqua moderatione. At vero iam nunc generalis consuetudo est, vt duo proximi dies post festum Paschæ ita obseruentur, sicut primus, ob maiorem solennitatem & honorem mysterij. In aliquibus item Prouinciis obseruatur tertius, reliqui vero vsque ad sabbathum nullibi obseruantur, & in obseruatione tertij diei seu feriæ quartæ illius hebdomadæ consuetudini standum est. Nam iuxta morem Ecclesiæ Romanæ illa dies non est ita solennis sicut priores. Vnde etiam in officio diei non habet æqualem solennitatem, nam primi tres duplices sunt, & supremæ classis, quartus vero solum, vt semiduplex, colitur. Et hæc est sententia communis, Anton. Syluestri, Angeli, Caietani. Armillæ, & aliorum.

3. *Pascha die dominico celebrandum.*

Circa hanc autem festiuitatem nonnulla breuiter explicanda sunt, propter antiquam de hoc festo controuersiam, & vt ratio temporis eius perspicue cognoscatur. Secundo igitur dicendum est festum Paschæ semper esse in Dominico die celebrandum cum hebdomada sequenti in sensu iam explicato. Ita habetur ex traditione Ecclesiæ, quæ ab Apostolis traxit originem, vt sumitur ex Clemente dicto libro quinto capite decimosexto. *Ne per errorem* (ait) *diem Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi alio die, præterquam Dominico tantum celebremus.* Et capitul. decimooctauo. *Sabbatho vsque ad galli cantum ieiunium producite, & illucescente vna sabbathorum, qui est dies Dominicus, desinite, &c.* Et quoniam de obligatione huius institutionis aliqui dubitare cœperunt, Deus speciali reuelatione, Hermæ Doctori Ecclesiæ antiquissimo facta, illam confirmauit, vt refert Pius I. (qui anno centesimo quinquagesimo Christi sedit) in Epist. 1. decret. Vbi etiam de hac obseruatione specialem legem tulit, quę habetur de Consec. d. 4. c. *Nosse vos.* Quā post quadraginta annos confirmauit Victor Papa epist. 1. c. *Celebritatem*, de Consec. d. 3. Et cum eo fere tempore de hoc articulo controuersia orta esset inter Orientales Ecclesias, omnes Episcopi Orientis in Consilio quodā Palæstino congregati statuerunt, omnino esse retinendam traditionem, vt festum Paschæ in die Dominica celebraretur, tuncque ieiunium solueretur. Ita refert Euseb. lib. 5. Histor. cap. 22. addens, eo tempore in varijs prouincijs tam Orientis, quam Occidentis, atque etiam Romæ fuisse de hac re motam quæstionem, & omnes Episcopos in hanc sententiam conspirasse: & cap. 23. refert Epistolas Policratis ad Victorem, vbi perpetuam traditionem de hac obseruantia ostendit: & cap. 24. refert decisionem Victoris Papæ de hac re, & concordiam Irenæi in sententia, licet iudicaret, non esse vnitatem Ecclesiæ scindendam propter vnius cæremoniæ diuersitatem.

4. Tandem vero in Concilio Niceno controuersia omnis consopita est, & dicta veritas stabilita: Quāuis enim in actis Concilij, quæ modo habemus, nihil de hac causa tractatum legamus, & in eius Decretis vel viginti, vel octoginta, quæ in 1. tomo Concil. iuxta varias editiones leguntur, nullum sit ad hanc quæstionem pertinens: nihilominus communis traditio Patrum est, in Concilio Niceno statutum, vel potius constitutum esse, quod nunc Ecclesia seruat. Quod satis patet ex Concilio Antiocheno vt statim dicemus: Item ex Socrate lib. 1. Tripart c. vlt. & Euseb. lib. 3. de Vit. Const. c. 4. & 5. Qui referunt, duas fuisse causas præcipuas cogendi Concilium illud. vnam ad definiendam fidem contra Arium: alteram ad statuendum Dominicum diem pro paschate celebrando, contra Asiaticos. Et cap. 17. refert, vbi in Concilio de sanctissimo festo Paschatis disceptaretur, communi sententia stabilitum esse, vt vno die videlicet, Dominico ab omnibus celebretur. Quod etiam refert Niceph. libr. 8. Hist. c. 19. Et attigit Athan. in Epistol. de synodo Arimin. & Seleuci. latius Epiph. hæres. 50. & 70. & Ambros. in Epist. 83. alias in enarratione de Paschatis celebrandi ratione, vbi præterea refert in Niceno Concilio aureum numerum computo esse adiectum ad statuendam certam rationem inueniendi legitimum diem Paschatis celebrandi. Ipsum autem Decretum ex quadam Epistola eiusdem Concilij ad Alexandrinam Ecclesiam refert Theodor. lib. 1. Hist. capit. 9. & in lib. 2. Tripart. capit. 12. his verbis: *Euangelizamus de consonantia sanctissimi Paschæ, quia vestris orationibus est correctum hoc opus, ita vt omnes Orientales fratres, qui cum Iudæis primitias celebrabant, consonent cum Romanis, & vobiscum, & cum omnibus ab initio Pascha custodientibus ex hoc tempore debeant custodire.*

5. *Quanta sit certitudo posita assertionis.*

Vt autem veritas magis declaretur, inquiri potest, quanta certitudine tenenda sit assertio posita, & quo sensu accipienda sit, & an sit mortale peccatum contrarium sentire, vel agere, & quo iure fundata sit, quidam enim dixerunt, non debere Pascha celebrari semper die Dominica, sed in decima quarta luna primi mensis, in quacunque die hebdomadæ inciderit, iuxta Iudæorum obseruationem. In hac opinione fuerunt Asiani ante Concilium Nicenum, vt ex Euseb. relatum est, additque Niceph. lib. 4. capit. vltim. etiam post Concil. Nicen. aliquos in ea opinione perdurasse, eamque consuetudinem retinuisse: idemque refert Epiphan. hæres. 50. vbi sectatores huius ritus, Quartadecimanos vocat: Et inter hæreticos eos ponit: sicut & August. hæres. 29. Tessarascædecatitas eos vocat. Alij vero dixerunt, rem hanc indifferentem esse, & neutram fuisse vt necessariam statuendam. Ita videntur sensisse Nouatiani, vt ex Socrate libro 5. Histor. capit. 20. & libro octauo Tripart. capit. nono colligitur. Et hæretici huius temporis dicuntur ita sentire, & multi alij, de quibus

quibus videri potest Bellarm.lib.3.de cultu Sanctorum cap.10. Et ad hoc suadendum induci potest historia supra relata de Irenæo, qui Victori Pontifici obstitit, ne propter cuiusdam cæremoniæ obseruationem Asianos excommunicaret. Allegari etiam potest, quod Ioannes Euangelista fertur, morem illum celebrandi hoc festum 14. luna Ecclesiis Asiæ tradidisse, sicut Petrus tradidit Romanis vsum celebrandi illud in Dominica, & ideo neutrum morem fuisse damnandum: vnde refert Nicephor.lib.4.Histor.cap.vlt.cum Polycarpus Romam venisset tempore Aniceti, persuaderi ab illo non potuisse, vt morem à Ioanne receptum relinqueret, & nihilominus vnione inter eos seruata discessisse: Idem habet Euseb.libr.5.capit.24.& ita etiam admittit Beda libr.5. Hist.cap.15.& Bellarm.supra. Denique cum alia festa Christi non eodem die hebdomadæ celebrentur, quo mysteria ipsa facta fuerunt, videri potest commodius futurum, si idem in hoc festo seruaretur, ita enim maior vniformitas in festis celebrandis haberetur, & innumeræ difficultates circa obseruanda nouilunia ad legitimum diem Paschæ inueniendum euitarentur.

5. *Hæreticum est sentire illicitum esse celebrari Pascha die Dominico.* Veruntamen vt recte notauit Castro verb. *Pascha*, aliud est agere de doctrina, aliud de obseruatione. Quod ergo ad doctrinam attinet: inprimis sentire, esse illicitam consuetudinem celebrandi Pascha in die Dominico, & non in decima quarta luna, hæreticum est. Et hoc sensisse videntur illi, quos vt hæreticos damnant Epiphan. August. & alij Patres. Ratio vero est primo, quia est contra infallibilem Ecclesiæ vniuersalis auctoritatem, & contra Apostolicam traditionem: impossibile enim est, vt Ecclesia, quæ est columna, & firmamentum veritatis erret approbando pro licito id, quod illicitum est. Secundo, quia vel hoc esset illicitum, quia est contra præceptum legis veteris de celebratione Paschatis in luna 14. & hoc Iudaicum est & inuoluit hæresim, quod obseruatione legalium sit necessaria: vel esset illicitum, quia est iure naturali, aut alio diuino positiuo prohibitum, & hoc stultum est, quia nec naturalis lex habet hic locum, vt est per se notum, nec de tali prohibitione est aliqua scriptura, vel traditio: immo illam fingere, est contra Ecclesiasticam traditionem, ac proinde hæreticum est: vel esset illicitum, quia contra præceptum aliquod humanum, & sic præter temerariam assertionem sine fundamento inuoluitur hæresis, quod supra leges Pontificias, & conciliares à Pontificibus approbatas possit esse humana prohibitio, quæ actum reddat illicitum.

6. *Dempta Ecclesiæ lege, an per se sit illicitum celebrare Pascha aliis diebus.* At vero è contrario sentire, quod seclusa Ecclesiæ lege de ritu celebrandi Pascha die Dominico, sit per se illicitum illud celebrare in aliis diebus hebdomadæ, in quibus 14. Lunam incidere contigerit, licet probabile non sit, non tamen est ita falsum, seu hæreticum, sicut contrarium assertum. Hoc propono contra alios, qui dixerunt, esse contra ius Diuinum alio die celebrare Pascha, quam Dominico. Id enim supponitur in illa assertione, quam reprobamus: si enim hoc est illicitum seclusa Ecclesiæ institutione & lege, oportet, vt sit contra ius diuinum. At illud ius esse non potest naturale, vt per se notum est, quia tota celebratio huius festiuitatis est vltra rationem naturalem, etiam suppositis ipsis mysteriis, & beneficiis mortis, & resurrectionis Christi, ex nullo enim principio morali sequitur necessitas talis festiuitatis seu commemorationis, seclusa lege determinante & præcipiente illam: ergo multo magis idem est de circumstantia talis diei in illa solennitate seruanda. Nec etiam potest de hoc fingi præceptum Diuinum positiuum, quia nec scriptum est nec traditum. Et quia totum ipsum festum non est de præcepto iuris diuini, vt dixi: ergo multo minus illa circumstantia. Et hoc ad summum probat argumentum sumptum ex facto Ioann. Euangelistæ, si verum est ipsum in vita sua celebrasse Pascha in 14. luna sine obseruatione peculiari diei Dominicæ. potuit enim tunc id facere quodam arbitrio humano, quia non erat res prohibita, & potius fortasse tunc expedire in illis locis ad sedandos Iudæorum animos, sicut Paulus circumcidit Timotheum, & alia legalia interdum seruauit. Quanquam Ioann. non more Iudæorum celebrabat Pascha, sed ritu Christiano, solumque, in circumstantia diei volabat cum Iudæis conuenire, vt minus à nostra festiuitate abhorrerent, vel certe id facere potuit ex aliis humanis coniecturis, vt ex propinquitate temporis ostenderetur consonantia rei & figuræ, veritatis, & vmbræ, vel vt celebritas Paschæ haberet diem magis certum, vel aliis similibus, quæ in his moralibus rebus sufficiunt ad aliquam determinationem faciendam in re de se non mala neque prohibita.

Dico vero tertio, licet sit verum, hanc rem ante determinationem esse indifferentem, non tamen ita esse indifferentem, vt non possit Ecclesia circa illam necessitatem imponere, ac subinde nunc post Ecclesiæ præceptum non esse indifferentem, sed necessariam ad honestatem morum, & oppositum dicere hæreticum esse. In quo caute legendus est Socrates libro quinto Histor. capite vigesimo, & libro nono, Tripart. capit. 38. Nam contrario errori fauere videtur. Probatur autem assertio, quia licet non seruare præceptum Ecclesiæ non sit hæreticum, sed prauum, vel sacrilegum, vel scandalosum, aut etiam schismaticum, tamen dicere, non esse peccatum, agere contra præceptum Ecclesiæ, hæreticum est, quia est negare potestatem Ecclesiæ ad ferendum verum præceptum & obligans in conscientia, quod est hæreticum. Et ita etiam hoc titulo iudicantur hæretici à Patribus omnes, qui in priori opinione Asianorum fuerunt pertinaces post Ecclesiæ determinationem, & præceptum, sicut etiam modo hæretici habentur, qui communionem sub vtraque specie retinere student contra Ecclesiæ prohibitionem. 7. *Post Ecclesiæ decretum non est indifferens dies ad Pascha celebrandum. Socrates caute in hoc legendus.*

Dices, non oportere, vt qui sic sentit de hac particulari materia, generaliter neget Ecclesiæ potestatem ad præcipiendum vel obligandum in conscientia: Sed in hac tantum materia dicere posset quis, non obligare præceptum, aut consuetudinem, vel quia materia non est capax tantæ obligationis, vel quia non est iustum tale præceptum, cum aliis ritus reputetur magis conueniens. 8. *Obiectio.* Veruntamen dubitari non potest, quin Ecclesia hoc statuerit tanquam necessario seruandum ab omnibus Ecclesiis. *Satisfit.* Sic enim ait Ambrosius supra. *Eo vsque Domini fratres Dilectissimi à vero nos deuiare non conuenit, nec vago ingenio discrepare vt quadam necessitas celebritatis huius omnibus sit imposita Christianis.* Et Eusebius supra ait, statutum esse *vt amplius non liceat, nisi die Dominica Pascha celebrare.* Et Athanasius in dicta Epistola ait, *Visum esse Concilio, vt omnes obtemperarent.* Et ex summa diligentia adhibita ab Ecclesiæ Pastoribus, Conciliis, & summis Pontificibus circa hanc obseruationem constat, ab eis iudicatam esse rem grauissimam & ad vnionem, & decorem Ecclesiæ multum pertinentem. Et similiter verba decretorum Pij, & Victoris, euidenter ostendunt proprium præceptum, & idem referunt omnes citati Patres de decreto Concilij Niceni. Alias nullus fuisset Concilij labor, si nihil stabile, ac firmum ab illo fuisset constitutum, nulla enim esse posset vtilitas, nisi res esset in necessitatem adducta, & imposita: Est ergo nunc hæreticum dicere, vel hoc, non esse in præcepto, vel non potuisse fieri, aut præceptum esse iniustum, aut materiam non esse capacem illius, omnia enim hæc sunt contra communem sensum & traditionem vniuersalis Ecclesiæ & Pontificum, Conciliorum, ac Patrum.

Neque ab huius legis obligatione posset quis excusari

Ex ritu tradito per Ioannem Apostolum non excusari quemquam.

cusari eo titulo, quod Ioannes Euangelista alium ritum tradidit, nam Ioannes tunc illum tradidit quādo oppositus non erat generaliter præceptus & ipse non potuit cæremoniam statuere, quæ per Petrum, & successores eius non posset reuocari. Imo neque poterat legem ferre obligantem vniuersam Ecclesiam sine consensu Petri, vel expresso, vel saltem tacito, qui in præsenti non interuenit: Vnde certissimum est, ritum illum non fuisse generalem. Et in rigore non est dubium, quin potuisset Anicetus Papa obligare Polycarpum ad seruandum morem Romanum, tamen eo tempore non fecit, quia non expediebat. Atque eadem ratione certissimum esse censeo, quod si aliqua priuata Ecclesia pertinaciter vellet in hac obseruantia à Romana, & vniuersali discedere, siue cū Iudæis Pascha celebrando, siue in certo, ac fixo aliquo die mensis, vt tertio die Aprilis, vel 25. Martij, vel alio simili, iuxta varias opiniones de die Mortis, & Resurrectionis Christi: merito posset cogi per censuras ad seruandum Ecclesiæ ritum, & si contumax esset, præscindi, & anathematizari. Quia illa esset grauissima culpa, & inobedientia cum scandalo, & schismate, & non sine magna suspicione hæresis. Vnde Concilium Antiochen. sub Iulio cap. 1. sub grauissima censura præcipit obseruari decretum Concil. Nicen. de celebratione Paschatis in die Dominico & excommunicat eos, qui celebrant in 14. luna more Iudaico. Neque contra hoc obstat factum Irenæi, quia tunc forte non erat tam clara obligatio, vel licet esset, pro tunc iudicauit, non expedire, coactione vti, non quia fieri non posset, sed quia tolerando, & conniuendo pro tunc, credidit potuisse melius remedium adhiberi.

Tertia assertio.

10. Tertio dicendum est, magnis rationibus Ecclesiam motam fuisse ad hanc obseruantiam retinendam, & præcipiendam, atque adeo hunc ritum secundum se magis esse conuenientem, & oppositum sentire plus esse quam temerarium, id autem docere esse valde scandalosum & impium. Non dico autem esse hæreticum, quia hac maiori congruitate non inuenio expressam definitionem, neque necessariam consecutionem ex vi præcepti, vel traditionis de re ipsa, quia ad obligationem, & honestatem præcepti satis est, quod res sit pia, & honesta, ac subinde conueniens, quicquid sit de illa comparatione. Nihilominus tamen dicta ratio conuenientiæ euidenter supponitur & significatur à sanctis Patribus, & Ecclesiasticis decretis, & hoc sufficit ad prædictum gradum certitudinis. Rationes autem, quæ potuerunt Ecclesiam mouere, sequentes occurrunt.

Prima ratio.

Prima, quod ita sit à Petro, & Paulo traditum, & (vt credi potest) à cæteris Apostolis, saltem excepto Ioanne, & vniuersalis consuetudo, paucis exceptis, ita tenuit vsque ad Concilium Nicen. vt ex Patribus, & Historiis vsque ad illud tempus constat, & allegatum est. Et ita locum habet ratio, quam ex Constant. supra indicat Eusebius dict. libr. tertio de Vita eius cap. septimo. *Quia nefas est, vt in tanto, & tam solenni nost. a Religionis festo regnet dissensio, & quia graue, ac indecorum est, vt iisdem diebus, alii sint in mœrore, & ieiuniis, celebrando mortem Christi, alii in lætitia & animorum remissione Pascha celebrando. Quapropter* (ait) *istud rectius instituendum est, & ad vnam normam redigendum.* Et ratio ipsa postulat vt pauciores pluribus cedant, & inferiores superioribus, & præsertim ipsi capiti Petro, & successoribus eius.

2. Ratio.

11. Secunda ratio tradita à Patribus est, vt non videamur Iudæis consentire, aut illos imitari, eodem die cum illis Pascha celebrando. Hanc significauit Clemens dicto lib. 5. cap. 16. dicens. *Neque amplius cum Iudæis tempus celebrandi Pascha obseruetis. nulla enim cum eis nunc nobis communitas est.* Et addit, ipsos etiam Iudæos falli in suo calculo, & ratiocinatione. Quod etiam dixit Epiph. hæres. 70. Et eandem rationem habet Const. supra, & addit: *In nostra enim est potestate, vt illorum more reiecto, veriore, ac magis sincero instituto (quod quidem à prima passionis die vsque hactenus recoluimus) huius festi celebrationem ad posteros propagemus.* Et infra: *Est enim reuera absurdissimum, vt illi insolenter se iactant, nos absque ipsorum disciplinæ subsidio istas res obseruare non posse.* Ac si dicat, vitandam esse illam similitudinem cum Iudaica consuetudine, vt clarius profiteamur nos non celebrare Pascha ex obligatione suæ legis, nec indigere illorum ritibus ad verum Pascha celebrandum. Quæ ratio adeo mouit Concilium Nicenum, vt statuerit, nunquam esse celebrandum Pascha eodem die, quo Iudæi celebrant, etiam si contingat, diem Dominicam in 14. Lunam incidere, vt infra videbimus. Nam licet in rigore, festiuitatem tunc agere, non esset Iudaicum (sicut nunc sæpe festum agimus in die sabbathi sine ritu Iudaico, quia alio titulo, & modo id obseruamus) nihilominus ob celebritatem Paschæ, & propter Iudæorum insolentiam, ac cæcitatem noluit Ecclesia cum eis vnquam concurrere in huius festi solennitate. Solet præterea hic alia ratio tradi, quia nisi hoc modo celebretur Pascha, continget in aliquo anno non celebrari, & in alio celebrari bis. Hoc enim inconueniens videntur colligere Clemens, & Constantinus citatis locis ex obseruatione Paschatis more Iudæorum, sed non videtur procedere simpliciter, sed supposito alio errore Iudæorum, vt infra dicam.

3 Ratio.

Tertia ratio addi potest, quia per se se erat expediens, vt Ecclesia semper ageret Pascha in Dominica, hoc autem suaderi potest omnibus rationibus quibus persuasum est, debuisse festum sabbathi in festum Dominicæ diei, à Christianis commutari. Si enim propter gloriam Dominicæ Resurrectionis, & propter spem nostram expediebat diem illum feriatum agere, multo certe magis conueniens erat festum ipsum Resurrectionis, quod est veluti prototypon omnium Dominicarum, extra Dominicā diem non celebrari. Rationē hanc longo discursu tractat Aug. Epist. 119. ad Ianuarium, præsertim à c. 9. vsque ad 17. vbi late discurrens ostendit, debuisse ita celebrari Pascha in lege gratiæ, vt ante diem eius sabbathum præcedat & ante illud dies crucis Domini, quia hoc Pascha nostrum non significat corporalem transitum sed spiritualem, quem Christus nobis meruit, transeundo prius de hoc mundo ad Patrem, & postea transeundo de morte ad vitam gloriosam. c. 13. sic inquit, *Dies Dominicus, non Iudæis, sed Christianis Resurrectione Domini declaratus est, & ex illo cœpit habere festiuitatem suam* Et in c. 14. præcipit attendere, *triduum sacratissimum crucifixi, sepulti, suscitati.* Nam per diem crucifixionis sanctificatio laboriosa huius vitæ, quæ ferendo Christi crucem, obtinetur, significatur, per sepulturam vero requies gloriæ in anima inchoata, & per Resurrectionem, consummatio nostra in gloria per generalem resurrectionem. Et concludit in fine capitis. *Hoc ex auctoritate Scripturarū, & vniuersæ Ecclesiæ consensione per anniuersarium Pascha celebratur.* Vnde addit in principio cap. 15. *In veteri lege ad celebrandum Pascha solum præceptum est obseruare mensem primum, & lunam 14. Ex Euangelio tamen,* (ait) *quia iam manifestum est, quod etiam die Dominus crucifixus sit, & in sepultura fuerit, & resurrexerit, adiuncta est etiam dierum obseruatio per Patrum Concilia, & orbi Christiano persuasum est eo modo Pascha celebrari oportere.* Eundemque Augustini discursum breuiter, & dilucide collegit Isid. lib. 1. offic. c. 31.

Cur Pascha non celebratur semper certo die mensis.

13. Atque ex hac assertione intelligitur ratio, ob quā festum Resurrectionis non celebretur in die fixo, & immobili alicuius mensis, vt fit in Natiuitate, & aliis festis, quæ immobilia vocantur. Nam eo ipso quod oportuit in Dominica semper fieri, non potuit in certo die mensis Aprilis, aut Martij; puta tertio, vigesimo quinto, aut alio simili numero fieri, quia non semper talis dies mensis est Dominicus. Aliam rationem reddit Augustinus in dicta Epist. 119.

119.capit.1.scilicet, quia in festo Natiuitatis, & similibus non repræsentatur aliquod Sacramentum, id est, sacra aliqua significatio, sed fit tantum annua commemoratio talis mysterij, in festo autem Paschatis non solum fit commemoratio mysterij secundum se, sed etiam repræsentatur peculiare Sacramentum, quod Deus obseruari voluit in sua morte, sepultura, & Resurrectione, prout talibus diebus factæ sunt. Vnde totus ille discursus ad hoc reducitur, quod oportuit hoc festum semper in Dominica celebrari, quæ non potest immutabiliter in aliquo die mensis numerari. Dices, potuisse institui, vt in quarta Dominica Martij, verbi gratia, vel prima Aprilis semper Pascha celebraretur, & tunc fieret aliqua mutatio in numero dierum, mensis tamen fuisset longe minor, & facilius inueniri posset. Et hoc sufficeret ad repræsentandum omnia mysteria & Sacramenta quæ in hac solennitate Augustinus supra expendit, quia semper præcederet sabbathum, & posset præcedere repræsentatio mortis Christi in feria sexta & ante Pascha potuisset etiam ieiunium Quadragesimale designari, obseruata in vnoquoque anno Dominica, & cum proportione possent celebrari Pentecostes, & alia festa, quę mobilia dicuntur, quæ aliquantulum etiam tunc mutarentur, sed multo minus, quam nunc. Et ita hic discursus non videtur sufficienter ostendere necessitatem, aut conuenientiam in modo designandi Dominicam Paschæ, quam nunc habet Ecclesia. Respondeo, concludere obiectionem, aliquid oportere addere discursui facto, vt hoc probetur, hactenus vero non fuit necessarium, quia solum egimus de ratione celebrandi hoc festum in die Dominico.

Obiectio.

Respondetur

14. Dico ergo quarto festum Paschatis celebrandum semper esse in die Dominico, qui proxime cadit post decimam quartam lunam primi mensis, ideoq; conuenienter fuisse ab Ecclesia statutum, & præceptum. Doctrina huius assertionis non minus certa est, quam præcedentis, quia eadem auctoritate, & traditione Ecclesiæ, Pontificum & Conciliorum ac Patrum nititur. Nam vt ex omnibus supra citatis constat, ita statutum est in Concilio Niceno, sicut antea fuerat generaliter obseruatum, & postea retentum est. Vt autem tota res breuiter exponatur, aduerto primo. Primum mensem hic appellari illum, de quo dicitur. Exod. duodecimo, *mensis iste vobis principium mensium primus erit in mensibus anni.* qui statim capit.13. vocatur *mensis nouarum frugum.* quo clare ostenditur fuisse principium veris, quod inter Martium, & Aprilem cadit. Quamuis enim mensis Septembris antea esset primus apud Hebræos, vt multi volunt, & forte semper talis habitus fuerit in ordine ad negotia, & actiones politicas: tamen ex peculiari institutione diuina aliud principium anni, atq; adeo alius primus mensis in eo capite designatus est. Sicut ergo Hebræi obseruabant illum mensem ad suum Pascha celebrandum, ita etiam voluit Ecclesia eundem ad verum pascha obseruari. Diuerso tamen spiritu, nam Iudæi in recognitionem temporalis beneficij quod in Ægypto receperunt, illum mensem obseruabant: Ecclesia vero in repræsentationem mortis, & Resurrectionis Christi. Illi enim celebrant Pascha propter transitum Angeli percutientis, vel propter trãsitum suum ex Ægypto in terram promissionis: nos propter transitum Christi ex hoc mundo ad Patrem, & à morte ad vitam, & propter transitum nostrum à morte spirituali ad vitam gratię in hac vita, & gloriæ (in spe) pro vita futura. Denique ait Augustinus: *Obseruamus mensem nouarum frugum: quia innouationem nostram recognoscimus.*

Pascha celebrandum die Dominico post. 14. lunam.

Quis mensis primus dicatur hoc loco.

15. Secundo obseruare oportet annum de quo ibi est sermo, esse lunarem, qui initium sumit à nouilunio primi mensis in cuius decima quarta luna, id est, lunari die, Iudæi suum Pascha celebrabant. Vt ex dicto loco Exod. & Leuit. 23. & Numero. 18. constat. Primus autem mensis erat semper circa æquinoctium vernale, sole in Ariete existente, vt ait Iosephus lib. 3. antiquitatum capit. 13. estque communis traditio Hebræorum, vt ex Anatholio statim referemus: sumiturque ex scriptura, quę mensem illum vocat nouarum frugum Exod. 13. Ac denique id etiam confirmat Ecclesiastica traditio. Quia vero æquinoctiũ solum cadit in vno die mensis ad non errandum in designanda decima quarta luna, quam Deus requirebat ad celebrationem Paschæ: oportet inquirere, an quilibet mensis, in cuius aliquo die cadit æquinoctium vernale, sit primus. In quo est certa, & communis responsio, non omnem mensem, in quo cadit æquinoctium, esse primum, sed distinctione vtendum esse, nam si æquinoctium cadat in ipsa decima quarta die mensis, vel in quacunque alia antecedente, ille erit mensis primus. Si vero 14. luna, vel quod idem est, si 14. dies mensis lunaris præter ita sit ante æquinoctium, tunc mensis ille non primus, sed vltimus anni, & consequenter illa decima quarta luna Paschalis non est. Ita docent omnes, vt constat ex Clauio in Apolog. noui Kalend. lib.1.cap. 1. & in explicatione eiusdem Calend.cap.1. Pereira in cap.12. Exod.disp.1. Azor.to.2.lib.1.c.3.& 4. Qui supponunt hanc fuisse diuinam institutionẽ, quam colligunt ex communi traditione Hebræorum, & Ecclesiæ, quam tradit Bed. de Ratione temporum c.43. & sequentibus vsque ad 60. vbi primum mensem Hebræorum ad festiuitatem Paschæ celebrandam, illum esse definit, cuius decima quarta luna cadit in ipsum æquinoctium, vel proxime post illud: & hanc fuisse traditionem Hebræorum, refert Anatholius antiquissimus, & peritissimus in his rebus, Laodiceæ Episcopus, apud Euseb. libr. 7. Hist. cap. 26. alias 28. ex qua concludit: *Pascha, & festum Azimorum omnino post æquinoctium agendum esse.* Idem attigit Niceph. lib.12.cap.32. Sozomen.lib.7.cap.18. Socrat.lib.5.cap. 20.& lib.9. Tripart.cap.38.

Annus lunaris obseruabatur à Iudæis in Paschate.

Quod etiam sumitur ex Epipha.hæres.70. vbi notat, Iudæos quosdam in magno errore versatos fuisse, quatenus Pascha suum interdum ante æquinoctium vernum celebrabant. *Vnde sequebatur*, (ait) *vt intra eundem annum bis aliquando Pascha celebrarent.* Et ita ab inconueniente tacite confirmat hanc sententiam: nam vt singulis annis ordinate celebraretur Pascha, & non esset confusio bis in vno anno illud celebrando, & in alio nũquam, necessarium fuit illud celebrari, vel in ipso æquinoctio, vel in prima 14. luna post illud. Atq; ita eundem errorem Iudæorum notauit Constantinus apud Euseb. libr. 3. vitæ eius cap.17. & ante illum Clemens lib. 5. c.16. De quibus tandem concluditur, nouilunium, siue initium illius primi mensis potuisse antecedere æquinoctiũ, per vnum, vel duos, vsque ad tredecim dies, non vero amplius. Vnde aliqui dixerunt, illum mensem esse primum cuius initium est propinquius æquinoctio vernali. Sed hæc regula non est vniuersalis, quia potest interdum nec plus, nec minus distare, sed æqualiter, & tunc non potest regula applicari, nec est vera, vt dicti autores latius probant, & ex dictis facile potest intelligi. Recte autem ex dictis colligitur, non esse necessarium, vt æquinoctiũ cadat semper intra primum mensem, nam fieri potest, vt aliquando cadat in vltimo mense, nimirum, quando æquinoctium cadit in 15. diem mensis, vel post illam. Regula ergo generalis tantum sumi potest ex 14. luna ad æquinoctium comparata, vt scilicet non sit ante illud, sed vel in illo vel prima post illud. Et hinc sumi potest nonnulla congruentia huius institutionis, nam quoties maior pars mensis præcedit æquinoctium, merito mensis ille cum præcedenti anno computatur. Alia etiam ratio reddi potest, quia verisimile est, Deum non creasse mundum ante æquinoctium vernale, sed in illo, vel post illud: nam in illo æquinoctio incipit propriũ, & quasi naturale ver, & ideo conue-

16.

Errores Iudæorum in Paschate obseruando.

conueniens fuit Pascha non celebrare ante æquinoctium. Denique credibile etiam est, illam 14. lunam in cuius nocte Iudæi discesserunt ex Ægypto, incidisse, vel in ipso æquinoctio, vel post ipsum: celebrabant autem Pascha in memoriam illius beneficij, & ideo eodem modo 14. lunam Paschalem numerabant. Quod si verum est, inde etiam fit, Christum passum fuisse ante æquinoctium: ita ergo nostrum etiam Pascha celebrandum.

18. *Ecclesia Pascha celebrat post æquinoctium.* Ex his ergo colligitur, Iudæos interdum celebrasse Pascha in ipso æquinoctio, interdum post illud; nunquam vero ante illud, si legitime celebrabant. Tenebantur enim celebrare in 14. luna primi mensis: hæc autem interdum incidit in ipso æquinoctio, interdum post illud, nunquam vero ante illud, quia iam ille mensis non erat primus, sed vltimus, ergo & Pascha celebrandum erat in æquinoctio, vel post illud, non vero ante. Ecclesia autem nunc semper celebrat, & celebrare tenetur suum Pascha post æquinoctium, id est, non ante illud, nec in illo. Ita enim ab eadem traditum, & præceptum est, vt patet ex Clem. Euseb. & Athanas. Ambr. & Aug. ac Beda supra. Et quidem quod non celebretur Pascha ante æquinoctium vernum præceperunt seuerissime Apostoli Can. 8. vbi deponi præcipitur Clericus, *celebrans Pascha cum Iudæis ante æquinoctium vernum.* Dicit autem *cum Iudæis*, scilicet, qui in hoc etiam secundum suam legem errabant, vt supra ex Clem. ac Eusebio notauimus. Nam quod antiqui, & veri Iudæi hoc non facerent, constat. Primo quia Christus non ante æquinoctium mortuus est, & resurrexit, cum altero die à die Paschatis motuus fuerit, & post triduum resurrexerit. Secundo quia hoc modo clarius ostenditur quomodo Paschæ veritas per Christum adimpleta sit, & figuratum figuræ respondeat. Item propter alia mysteria, quæ August. supra à capite 2. vsque ad 8. obseruat. Tertio addi potest ex Clemen. & Euseb. supra, hoc fieri ad vitandum illud inconueniens, ne intra eundem annum bis Pascha celebremus.

19. Sed obiici potest, hoc inconueniens per hoc non vitari, nam sæpe inter duo Paschata non intercedit annus integer, vt quando hoc anno celebratur in Aprili, & proxime præcedenti, aut sequenti in Martio: tunc ergo intra vnum annum duo Paschata celebrantur. Vnde etiam è conuerso aliquando intra duo Paschata tredecim menses interueniunt, & ita datur aliquis annus integer vacuus solennitate Paschali. *Satisfit.* Respondeo, hoc esse verum de anno solari; non vero de anno lunari, de quo procedit ratio facta, quia iuxta initium illius anni Paschæ tempus computatur. Vnde etiam fit, vt computando annum ab vno æquinoctio vernali vsque ad aliud, nunquam intra duo æquinoctia celebrentur duo Paschata, & hoc est inconueniens, quod dicti Patres inferebant.

20. *Probatur non celebrari Pascha ab Ecclesia in æquinoctio.* Quod autem Ecclesia nunquam celebret suum Pascha in ipso æquinoctio, patet: quia nunquam celebrat illud in 14. luna, sed post illam. Hoc autem ita seruat ex institutione, & traditione Apostolica, confirmata in Concilio Niceno, vt ex omnibus Patribus supra citatis constat: statutum enim est ab Ecclesia, vt quando contigerit, decimam quartam lunam primi mensis incidere in diem Dominicam, non celebretur Pascha in illa Dominica, sed in proxime sequenti: & ita etiam nunc obseruatur. Ratio autem prima: ac præcipua fuit, quia in eo anno Iudæi celebrabant suum Pascha in Dominica die, & noluit Ecclesia in illa solennitate concordare cum illis propter rationes supra factas, quas hic repetere necesse non est. Dicet vero aliquis: Ecclesia conuenit cum Iudæis in non celebrando Paschate ante decimam quartam lunam, idq; sine inconueniente: quia non propter eorum legem, sed propter suas rationes morales, aut mysticas id facit, ergo eodem modo posset cum illis concordare in celebrando Paschate, aliquando ipsamet 14. luna, ac subinde in æquinoctio. Respondeo, non esse eandem rationem, quia in primo habet respectum ad ipsam Christi resurrectionem, in hoc vero secundo non potest habere hunc respectum, quia Christus Dominus non est mortuus, nec resurrexit in 14. luna, sed post illam, mortuus est enim in 15. luna, & resurrexit in 17. & ideo non est, cur Ecclesia celebret suum Pascha in ipsa decima quarta, ideoque id non obseruat, ne videatur Iudæis consentire, vel id facere ex obseruantia legis veteris. Vnde conuenientia in sola illa negatione non celebrandi Pascha ante æquinoctium, non potest habere vestigium cæremoniæ Iudaicæ: obseruare autem positiue (vt sic dicam) definitum diem decimæ quartæ lunæ, multo maiorem habet conuenientiam, quam omnino voluit Ecclesia vitare. Vnde in Canon. 69. Apostolorum omnino cauetur, ne fideles in cæremoniis obseruandis Iudæos imitentur.

Sed instabit aliquis: nam si contingat decimam 21.
quartam lunam esse diem sabbathi, & eandem esse *Instantia.*
æquinoctii diem, nihilominus tunc Ecclesia celebrat suum Pascha luna decima quinta proxime sequenti. At tunc dies ille est solennissimus dies festus Iudæorum: est enim primus Azymorum; qui erat etiam festum Paschæ iuxta Ioannem capite 13. ergo si hoc non reputatur inconueniens; neque etiam fuisset; quod in ipsa decima quarta luna interdum caderet nostrum festum Paschæ. Maior patet ex Beda lib. de Ratione temporis capite 49. dicente, *Dominicum diem Paschæ à decima quinta luna vsque ad 21. esse quærendum*, & cap. 75. ait, *Dominicam Paschalem ipsi illam, quæ proxime sequitur post decimam quartam lunam*, talis autem erit, etiamsi incidat in decimam quintam lunam: & idem repetit capit. 59. 60. & 61. Idemque tradit Isidorus dicto libro primo cap. 31. & idem intendit Victor. Papa supra dum ait, *A quarta decima die primi mensis vsque ad vigesimam primam eiusdem mensis diem, eadem celebretur festiuitas.* Idemque fere habet August. dicta Epist. capit. 3. dicens, Ecclesiam celebrare Pascha tertia hebdomada lunæ, *Qui dies* (ait) *occurrit à quarta decima in vigesimam primam.* Hoc enim necesse est intelligi, vel à decima quarta exclusiue & consequenter à 15. inclusiue vsque ad 21. etiam inclusiue, vel intelligitur solemnitas Paschæ celebrari à 14. luna, quia incipit celebrari à vespera præcedentis diei, qui potest esse decima quarta luna, vt dictum est, & ita augetur difficultas, quia tunc nulla erit differentia inter Pascha nostrum, & Iudaicum quoad temporis solennitatem.

Propter hoc fortasse dicet aliquis, non esse celebrandum Pascha in die illo Dominico, quando in- 22.
ciderit in decimam quintam lunam, sed in sequentem esse transferendum. Ita enim quosdam obstinate sentire Clauius supra refert. Merito tamen id refellit ex testimoniis adductis, & aliis, quæ ex nouioribus auctoribus ibi refert. Idemque ex sequentibus confirmabitur. Non enim posset Pascha vnquam celebrari die 22. Martij, nisi in luna 15. celebrari posset, quia luna decima quinta non potest esse ante 21. diem Martij, in qua est æquinoctium. At vero Dominicam Paschæ posse incidere in 22. diem Martij, certissimum est, vt videbimus. Denique si Dominica veniens in decima quinta luna non esset Paschalis, duę Dominicę omittendę essent in hac celebritate, & transferendum Pascha in aliam sequentem, scilicet Dominica cadens in 14. luna, & cadens in 15. At Patres hoc nunquam docuerunt, sed solum illam, quę cadit in 14. lunam, transferendam esse docuerunt. Ad difficultatem ergo Beda supra cap. quinquagesimo septimo, & quinquagesimo nono, & lib. *Occurritur*
3. Historiar. cap. 23. illam præsentiens, tacite respon- *instantiæ.*
det, verum esse in eo casu, in quo Dominica dies incidit in decimam quintam lunam, nihil obseruantiam

tiam Ecclesiasticam à legali dissonare quoad tempus, discrepare vero multum in Sacramentis, quibus Paschalem colimus, & ideo nullum esse inconueniens. Sed per hoc non omnino euacuatur difficultas, & ideo addo semper esse in hoc diuersitatem: quod Ecclesia nunquam celebrat vt festiuam vesperam illam decimæ quartæ lunæ, quatenus pars illius diei est: illa autem vespera erat proprium Pascha Iudæorum, & ita non obseruando illud satis ostendit Ecclesiam non curare de cæremoniis legalibus, nec illas seruare, sed sua propria Sacramenta.

23. Ex his ergo concluditur assertio intenta, & proposita videlicet Paschæ festum celebrandum esse Dominica proxime sequenti post decimam quartam lunam primi mensis. Quæ est communis assertio Patrum, quos retuli, præsertim Clementis, Anatholij, Ambr. & Aug. Et probatur, quia celebrandum est Pascha in Dominica aliqua occurrente circa 14. lunam, & non in aliqua antecedente, quia illa etiam antecederet æquinoctium, ante quod non celebratur Pascha, vt ostensum est, nec etiam in 14. luna, in qua ipsum æquinoctium incidat, quia hoc prohibitum est, vt ostendimus, ergo debet celebrari hoc festum in Dominica, quę proxime cadit post decimam quartam lunam: non enim potest vltra differri, alias nullum esset tempus fixum, neque certum pro Paschate celebrando. Et hinc facile intelligitur, quæ sit dierum mensis latitudo, intra quam potest hoc festum celebrari. Si enim loquamur de diebus mensis primi, & lunaris iuxta computationẽ Hebræorum, sic intra latitudinem septem dierum celebrari potest, scilicet à decima quinta die vsque ad vigesimam primam, vt expresse docet Beda supra. Et ratio est clara, quia sicut potest in Dominicam incidere decima quarta luna, ita in feriam secundam, & quamcunque aliam vsq; ad sabbathum, solum autem excluditur Pascha ab ea Dominica, quæ fuerit 14. luna, & tunc celebratur in proxima Dominica sequenti, ac subinde in 21. luna, si autem 14. luna sit sabbathũ, celebrabitur in 15. luna, vt ostensum est, & sic consequenter de reliquis diebus intermediis: vltra vigesimam primam aũt lunam differri nõ põt Dominica, quia iam non esset prima post 14. lunam. Obiicet vero aliquis Innocentium I. Epist. 11. dicentem, in vigesima tertia luna nunquam celebrari Pascha, qui proinde videtur sentire in vigesima secunda posse celebrari. Sed nulla est coniectura, ibi enim docet id, quod suo instituto sufficiebat, docebat enim quoddam Pascha, de quo dubitatur, celebrandum fuisse in luna 16. quia alias differendum fuisset vsque ad 23. lunam, quod dicit esse contra morem inuiolabilem. Deinde dico, potius ex illa Epist. colligi, posse Pascha celebrari altera die post æquinoctium, scilicet vigesima secunda Martij, quod non potest esse, nisi etiam celebretur in 15. luna, quia non potest decima quarta præcedere, nisi in die sabbathi, alias caderet ante æquinoctium, quod esse non potest.

Quæ sit dierum latitudo intra quam potest Pascha celebrari.

Obiectio.

24 At vero si loquamur de mensibus solaribus, licet olim aliquibus Patribus visum sit, tempus, in quo incidere potest Dominica Paschæ, solum extendi à 22. die Martij vsque ad 20. Aprilis, vt patet ex Epistol. Synodali Theophili. Cæsar apud Euseb. lib. 5. Histor. ca. 23. & ex Epist. 64. & 65. Leonis Papæ. Nihilominus postea certa ratione compertum est, extendi illud tempus vsque ad 25. diem Aprilis, vt nunc obseruatur. Vt ratio vtriusque partis breuiter intelligatur, supponendum est, æquinoctium vernum cadere in 21. diem Martij, ita enim in Concilio Niceno declaratum est, & constitutum tanquam magis certum & stabile, & vt dies illa certa semper maneret, per Kalendarium Gregorianũ ad suam sedẽ restituta est, & modus inuentus, quo perpetuo in ea conseruetur, vt late prosequitur Clauius in libr. allegato. Hoc ergo posito facile ostenditur prior pars, quam aperte docuit Innocentius I. in dicta Epistol. 11. quia contingit, vt decima quarta luna in ipso ęquinoctio, simul in die sabbathi incidat, hoc enim ex ipsis motibus Solis, & lunæ manifestum est. Tunc ergo dies Dominica sequens erit Paschalis iuxta superius dicta, quia erit prima post æquinoctium, & post 14. lunam: tunc ergo Pascha erit 22. die Martij, ergo ab illo die potest incipere Dominica Paschæ, & consequenter eodem modo facile probabitur posse cadere in 23. quia 14. luna potest cadere in feriam sextam, & in eandem incidere æquinoctium, seu 21. dies Martij, & consequenter dies vigesimus tertius erit Dominica Paschæ, vel etiam potest accidere, vt 14. luna cadat in sabbathum post æquinoctium præcedens in feria sexta, & tunc redit eadem necessitas celebrandi Pascha in die 23. Martij, & sic de aliis.

A 22. die Martij vsq; ad 25. Aprilis potest incidere Pascha.

Quod vero tempus extendatur vsque ad 25. Aprilis, & ibi terminetur, ratio est, quia potest luna decima quarta primi mensis cadere in diem 18. Aprilis, & esse dies Dominica, quæ proinde non potest esse Paschalis iuxta principia posita, ergo tunc necesse est, Pascha differri vsque ad diem 25. Consequentia clara est, & antecedens patet, quia si nouilunium Martij cadat in septimam diem Martij, vt facile potest, tunc ille non erit primus mensis anni sequentis, sed vltimus præcedentis, quia decima quarta luna eius cadet ante æquinoctium, vt facile computanti patebit: cadet enim in 20. æquinoctium autem est in 21. vt positũ est, ergo annus lunaris potest finiri in quarto die Aprilis inclusiue: ergo primus mensis anni lunaris potest incipere quinto die Aprilis, ergo tunc 14. luna cadet in decimum octauum diem, ergo si contingat, esse Dominicam vt facile potest, cadet Pascha in 25. die Aprilis, ergo tanta est latitudo dierum mensium solarium, per quos potest variari Dominica Paschalis. Et inde facile colligi potest, nouilunia, quæ dicuntur Paschalia (id est, apta, vt celebrationi Paschæ deseruiant) ab octaua die Martij incipere, percurrere autem vsque ad quintum diem Aprilis inclusiue, ita vt in quocunque ex omnibus illis viginti nouem diebus intermediis nouilunium contingat, illud sit in illo anno nouilunium Paschale, quia in prima Dominica post 14. lunam eius, celebrandum erit Pascha, vt ex dictis satis liquet. 25.

Solum supersunt duo dubiola explicanda circa dicta. Vnum est, quia posuimus æquinoctium statuendum esse in 21. die Martij, & ex illo tanquam ex certo, & immutabili fundamento reliqua omnia esse deducenda. At illud mutabile etiam est iuxta numerationem nostrorum dierum, mensium, & annorum, qui non adæquate respondent motibus cœli, vt est constans apud Astronomicos: Nam communis noster annus fere per sex horas deficit ab integro circulo solari per motum proprium, vnde fit, vt æquinoctium vno anno contingens, verb. grat. sexta hora matutina diei, alio accidat hora 12. & in sequẽti in hora sexta pomeridiana: & ita consequẽter vt alio anno cadat æquinoctium in 22. Martij, & sic paulatim mutetur. Atq; hinc fiet, vt si semper vtamur 21. die Martij pro æquinoctio, accidat interdum vt luna 14. ante æquinoctium numeretur, & sic euertatur tota ratio colligendi verum diem Paschatis. Aliud dubium est, quia iuxta hanc computationem non poterit festum Paschatis celebrari eodem die naturali in vniuerso mundo, quod admittendum nõ est. Sequela patet, quia æquinoctium vernum non est in vniuerso orbe in eodem die, sed aliis citius, aliis tardius accidit iuxta diuersitatem regionum, & tanta est inter aliquas regiones oppositio, vt quod vni est æquinoctium vernum, alteri sit autumnale. 26.

Proponitur difficultas prima.

2. difficultas.

Respondetur ad priorem partem ex communi, & vera doctrina, quam Clauius dictis in locis copiose, & erudite explicat, verum quidem esse computationem Ecclesiasticam non correspondere exacte, & ad amussim circulationibus cœli, id vero non 17.

Enodatur primum dubium.

esse inconueniens, quia hæc res non mathematice, sed moraliter pensanda est, nam hoc totum ex iure Ecccleſiastico pendet, quod humanum est, & non poterat alio modo moraliter fieri, nec expediebat redigere totam Ecclesiam ad summum Astronomię subtilitatem, neque id erat necessarium ad conuenientem mysteriorum Christi celebrationem, quæ in his festiuitatibus, & obseruationibus intenditur. Atque ita distingui solet duplex ęquinoctium, vnum naturale, aliud Ecclesiasticum; seu ex institutione, illud vix cognoscitur, & attingitur ab hominibus, prout in se est, sed solum plus, minusve, secundum ergo oportuit esse certum, & omnibus facile cognitum, vt iuxta illud regula celebrandi Pascha computaretur. Quia vero hæc institutio, vt conuenienter fiat, debet accedere ad naturalem, quantum moraliter fieri possit, ideo curatum diligenter est, vt obseruatio Ecclesiastici æquinoctij non multum à naturali distet: & si cursu temporis paulatim ab illo recedat plus quam oportet, ad illud reuocetur. Sic ergo ex antiqua institutione Iulij Cæsaris, quam Ecclesia retinet, illa mutatio, quæ fit in annis propter horas, quæ in singulis annis communibus deficiunt, quarto quoque anno, qui bis sextilis dicitur reparatur per additionem vnius diei, per quam æquinoctium ad suum statum reuocatur. Et intra curriculum, trium, vel quatuor annorum non habetur ratio illius mutationis, seu postpositionis æquinoctij, etiamsi in re ipsa contingat ab vno die naturali in alium proximum sequenti anno transferri, quia, vt dixi, non potest aliter commode fieri, & Ecclesia non tam subtiliter hæc expendit, sed moraliter. Vnde etiam per additionem vnius diei integri naturalis, quæ in anno bisextili fit in aliud extremum transitur, quia additio est aliquantulum maior, quam esset necessaria. Quoniam in singulis annis communibus non deficiunt sex horæ integræ, & postea supplentur integræ: vnde fit vt æquinoctia, prout in re fiunt, singulis annis anticipentur aliquantulum, & paulatim præueniant diem vigesimum primum Martij per vnum, duos, vel plures dies. Et nihilominus Ecclesia semper vsa est à temporibus Concilij Niceni die illo 21. pro æquinoctio, propter difficultatem magnam reducendi, & confirmandi semper æquinoctium Ecclesiasticum ad proprium diem, in quo reuera existit. Quia vero illa discrepantia iam erat nimia, & in dies futura erat maior, difficultatem illam superauit insignis Pontifex Gregorius XIII. & Calendarium correxit subtractis decem diebus anni 1582. in mense Octobri, & modum inuenit, quo in posterum æquinoctium vernum firmius staret in eadē die 21. Martij parum, aut nihil recedendo ab æquinoctio naturali, statuēdo, vt in posterum in singulis centenariis annorum vnus dies subtrahatur, ita vt vltimus annus centenarij, qui futurus fuisset bis sextilis, non sit bis sextilis, sed communis. Nam tempore centum annorum plus, minusve per additionem dierum bis sextilium, quæ fit quarto quoque anno, vnus dies vltra necessarios additus erat, & ita etiam æquinoctiū per vnum diem anticipatum fuerat, per subtractionem autem vnius diei ad propriam sedem reuocatur. Hoc ergo modo, & sensu recte æquinoctium in 21. Martij collocatur, & ad celebrationem legitimam Paschæ sufficienter deseruit.

18. *Satisfit secundæ dubitationi.* Ad 2. dubitationem respondetur, sine dubio Paschæ festum celebrandum esse à Christianis totius orbis in eodem die, in eo nimirum, in quo Romana Ecclesia illud celebrat. Ita enim Pontifices Romani, Pius, Victor, & sequentes statuerunt, qui ius habent statuendi pro vniuerso orbe. Ita enim Concilium Nicenum decreuit, vt enim supra ex Theodoreto decreui, voluit omnes Orientales confirmari Ecclesiæ Romanæ in celebratione Paschatis, loquitur autem de Orientalibus dissentientibus, & ita plane vult omnes fideles in hoc conformari. Vnde Eusebius supra refert, statuisse Concilium, vt omnes vno die Pascha celebrarent: Idemque significat Concilium Antiochenum, & satis etiam declarauit Constantinus in sua Epistola, cuius verba supra retuli. Et in Concilio Arelat. 1. cap. 1. dicitur, *De obseruatione Paschæ Domini statuimus, vt vno die, & tempore per omnem orbem obseruetur, & iuxta consuetudinem litteras ad omnes tu dirigas.* Scribunt enim ad Siluestrum Papam, & ideo fortasse in Decreto Gregoriano de Consec. distinct. 3. vbi hoc c. refertur, additur, confirmatum esse à Siluestro Papa. Similiter in Concilio Carthag. 4. capit. 65. *Paschæ solennitas*, (dicitur) *vno die, & tempore celebranda est.* Idemque colligitur ex capit. *Placuit*, 1. & 2. de Consec. distinct. 3. Denique idem constat ex Leone Papa Epist. sexagesima quarta ad Martianum: dicit enim ex errore contingere interdum *Quod non licet, vt non simul omnis Ecclesia, quod non nisi vnum esse oportet, obseruet.* Idem fere habet in Epistola 65. & optime in 95. vbi ad Episcopos Galliæ, & Hispaniæ scribens ait, cauendum esse. *Ne in Paschalis festi die vel ignorantia, vel præsumptio peccatum diuersitatis incurrat.* Iuuat etiam, quod in Concilio Aureliano 4. cap. 1. dicitur, vno die esse Pascha celebrandum, & si aliquod dubium occurrat, à sede Apostolica sacram constitutionem esse tenendam. Nec obstat huic legi, & vniuersali consuetudini Ecclesiæ, quod tardius, aut citius æquinoctium in aliquibus prouinciis contingat, quia omnes seruare debent æquinoctium ab Ecclesia designatum, & id satis est, vt dixi, vnde non refert, quod alicubi fit æquinoctium autumnale illud, quod nobis est vernale, quia regula sumi debet ex regione Iudææ, tum quia ibi Christus est mortuus prope æquinoctium vernale, tum etiam quia in Ecclesia Romana idem est æquinoctium. Estque animaduersione dignum, quod sicut Christus resurrexit eo tempore, quo in nostro Hemisphærio incipit vernum tempus, ita etiam mortuus est in illo tempore, in quo habitantibus in alio Hemisphærio incipit autumnus, & ideo mirum non est, quod eodem die omnes festum illud celebremus, licet nobis vernale sit, aliis autumnale. Quod si quæ difficultates in aliis regionibus occurrant, per prouidentiam Summi Pontificis subueniendum est, vt & sciant, & commode valeant, tum festum ipsum, tum cætera, quæ antecedunt, & subsequuntur opportune agere. Ita enim semper habuit consuetudo, vt dicitur in dicto Concilo Arelatensi, & in litteris Pontificiis Pij, Victoris, Innocentij, & Leonis supra relatis. Atque hæc præsenti loco de hac festiuitate sufficiunt, nam de fundamento illius, quod est tempus mortis, & Resurrectionis Christi Domini in secundo tom. 3. par. copiose à nobis disputatum est.

CAPVT VII.

De aliis festiuitatibus ad Christi gloriam pertinentibus.

Festum Ascensionis.

POst resurrectionem celebrat Ecclesia alia festa mobilia, inter quæ primum locum obtinet Ascensio, estque nonum festum ad Christum pertinens, de quo his verbis scribit Clemens libro quinto capite decimooctauo. *Numeratis* (ait) *quadraginta diebus à primo Dominico die celebrate festum Assumptionis Domini, &c.* & lib. 8. cap. 33. ait. *Die Assumptionis vacent, quod hic fuerit impositus finis œconomiæ Christi*, vnde constat hoc festum antiquissimum esse, nam ab Apostolis manauit, nec aliud initium perpetuæ consuetudinis de illius obseruatione cognoscitur: & constat etiam ex antiquissimis Patribus, festū illud suis orationibus, 17. *Ascensionis festum ab Apostolis manauit.*

bus, seu homiliis celebrantibus. De illo enim dixit Epiphanius Constantiæ Episcopus: *Celebramus Christi Domini secundum carnem ascensum, quod sane festum inter Dominica fastigium obtinet, vt enim caput totam corporis constitutionem exornat, ita hac solennitas Diuinæ œconomiæ pulchritudinem, quasi colophonem illi imponens, mirifice illustrat.* Et ideo etiam illud vocat *Festorum decus*, & Augustinus sermone 174. de Tempore ait, glorificationem Christi in Resurrectione factam, in ascensione fuisse completam, & ideo vtrunque festum celebrari: sermon. 176. addit aliam causam: Quia sicut resurgendo, spem nobis resurgendi contulit, ita ascendendo, *victoribus, quo sequantur, ostendit.* Et multa similia in Leone Papa, & aliis Patribus in Concionibus illius festi legi possunt. Denique hoc festum inter generalia totius Ecclesiæ in iure etiam ponitur in dicto capit. vltim de Feriis, & in cap. 1. de Consec. dist. 3. Circa quem textum obiter aduertendum est, addi in illo capite, & quasi cum hoc festo coniungi tres antecedentes dies, qui Rogationum dicuntur, propter solennes Litanias, quæ in illis tribus diebus dicuntur, vnde videntur olim fuisse festiui, & in præcepto. Nunc autem certum est, non ita esse, vt Anton. supra & omnes Summistæ tradunt, & Doctores in dicto capite primo & vltimo, & constat ex communi vsu totius Ecclesiæ. Neque forte vllo tempore præceptum illud generaliter obseruatum est. Nam caput illud non est alicuius Pontificis, sed Concilij Lugdunensis inscribitur, quod non extat in tomis Conciliorum, & solum prouinciale fuit, quod totam Ecclesiam obligare non potuit, vnde verisimile est, peculiarem consuetudinem alicuius prouinciæ, quoad hanc partem declarasse, sicut de aliis in illo capite contentis postea videbimus. Tandem de tempore, in quo festum hoc celebrandum est, constat definitum esse ad certam hebdomadæ diem, scilicet feriam quintam, quia in illa completur dies quadragesimus à die Resurrectionis, quo die quadragesimo Christus ascendit. Quoad diem autem mensis hoc festum inter mobilia computatur, quia semper cum proportione sequitur ad diem Dominicæ Resurrectionis, ita enim propriis temporibus, & cum exacta. non solum memoria, sed etiam repræsentatione hæc festa celebrãtur: cætera de ipso mysterio, quod in hoc festo celebratur in dicto 2. tom. disp. 51. tractata sunt.

Festum hoc generale est.

Festum Pentecostes.

2. Decimum festum est aduentus Spiritus sancti in discipulos, in die Petecostes: Nam licet hoc festum potius de Spiritu sancto, quam de Christo Domino esse videatur, tamen quia ipse Christus Spiritum sanctum promiserat, & verbum suum illo die impleuit, & quia donatio etiam Spiritus sancti fructus fuit meritorum Christi, ac denique quia in hoc die quasi cœpit Christus regnare in Ecclesia sua militante, cœpitque publice prædicari in vniuerso mundo, ideo inter festa Christi hoc annumeratur. Atque ita hoc eodem loco illud ponunt Clemens Papa, dicto lib. 8. c. 33. & lib. 5. cap. 19. & Gregor. IX. dicto cap. vlt. & Concilium Lugdunens. in capit. 1. Isidor. libr. 1. de Diuin. offic. capit. 33. Et eiusdem festi meminit etiam Tertullianus libr. de Coron. milit. Basil. de Spiritu sancto cap. 27. Epiphan. in fin. Pannarij, Iustin. quæst. 115. Hilar. in proœm. Psal August. lib. 32. contra Faustum, cap. 12. & Epist. 118. cap. 1. & Epist. 119. capit. 15. & 16. & in 17. concludit, *hæc descripturis firmissime teneri Pascha & Pentecostem.* Vnde multi arbitrantur, de hoc festo loqui Lucam Actor. 20. cum ait de Paulo: *Festinabat enim, si possibile sibi esset, vt diem Pentecostes faceret Ierosolymis*: quia non erat tam solicitus de festiuitate Iudaica, sicut de Christiana: item de eodem loqui Paulum ipsum 1. Corint. 16. cum ait: *Permanebo autem Ephesi vsque ad Pentecostem*: Cum enim ad fideles scriberet, verisimile est, loquutum fuisse de festiuitate solenni, & nota omnibus Christianis, atque adeo illam fuisse iam tunc seruatam, & illo nomine appellatam: Et ita intellexit illa loca Epiphan. hæres. 75. Et idem sentit Hieronymus in proœmio Epistolæ ad Ephesios. Qui etiam huius festi mentionem fecit ad Galat. 4. & Matth. 9. Hoc denique festum antiquissimi Patres suis concionibus, & homiliis celeberrimum semper fuisse, ostendunt. Vnde aliqui putarunt, non esse humano iure præceptum, sed Diuino. Veruntamen regula sæpe repetita tenenda est, in lege Euangelica non esse data de his cæremoniis peculiaria præcepta diuina, sed Ecclesiæ dispositioni fuisse cõmissa. Festum ergo Pentecostes, prout in lege veteri fuit obseruatum, de iure Diuino fuit, illud autem ius iam cessauit, quia vero festum illud antiquum figura fuit diei Pentecostes, & aduentus Spiritus sancti, ac promulgationis legis nouæ, quæ in illo facta est, ideo hoc iam etiam festũ legis Gratiæ, quodammodo & per quandam imitationem ab illo iure manauit, simpliciter autem & in se Ecclesiasticum est. Habet tamen grauissimum fundamentum, & causam immutabilem, ideoq; tale est, vt moraliter mutari non possit, sicut de aliis dictum est. Denique hoc festum, sicut & Pascha, voluit Ecclesia, non vno tantum die Dominico, sed etiam per duas sequentes ferias solenniter celebrari, & seruari, vt sumitur ex citatis iuribus, & constat ex vsu Ecclesiæ, & omnibus Auctoribus: cætera vero, quæ de illius diei mysterio scholastice disputari possunt, tetigimus sufficiẽter in dicto 2. tom. disp. 46. sect. 1. ad finem. & in 1. p. lib. 12. de Trinit. cap. 6.

Cur Pentecostes numeretur inter Christi festa.

Pentecoste in lege Veteri fuit ex iure Diuino.

Festum corporis Christi.

Vndecimum Domini festum est de sancto Eucharistiæ mysterio, quod festum corporis Christi appellamus, & magna solennitate, & lætitia ab Ecclesia colitur feria quinta post octauam Pentecostes. Quod festum per mille ducentos annos non fuit in Ecclesia specialiter celebratum, sed eo fere tempore ab Vrbano IV. institutum est, insigni de hoc festo edita constitutione, quæ incipit: *Transiturus de hoc mundo ad Patrem Saluator noster, &c.* Quam postea confirmauit, & in iure posuit Clemens V. in Clem. Vnic. de Relig. & vener. Sanct. In illa ergo districte præcipitur huius obseruatio festiuitatis, & commonentur fideles, vt singulari deuotione, ac lætitia diem illum festum colant, & publicis supplicationibus, seu processionibus venerentur, & peculiares indulgentiæ conceduntur assistentibus in illo die, vel per Octauam, diuinis officiis. Quod quidem institutum tanta fide, ac deuotione populus Christianus amplexus est, vt ab eo tempore nullum Domini festum maiori solennitate, ac deuotione celebrari videatur. 3.

Festum Corporis Christi quando inceperit.

Contra hanc vero institutionem fremunt hæretici reprehendentes, vel cultum tanti sacramenti, vel nouitatem in solennitate, & modo illam exhibendi. Illos vero sapientissime redarguit Concilium Tridentinum sesion. 13. capit. 5. Vbi prius definit, sacramentum hoc eodem latriæ cultu esse adorandum, quo ipse Christus colitur, cum in eo sit vere, ac realiter præsens. Et per hoc primum fundamentum obiectiones hæreticorum confutat: & statim tacite subinferendo subiungit: *Declarat præterea sancta synodus, pie, ac religiose in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, vt singulis annis peculiari quodam, & festo die præcelsum hoc, & venerabile Sacramentum singulari veneratione, ac solennitate, celebraretur, vtque in processionibus reuerenter, & honorifice illud per vias, & loca publica circumferretur.* Addit vero duas elegantissimas rationes: *vna est, quia æquum est, Christianos omnes singulari significatione ostendere gratos animos erga communem dominum, & Redemptorem pro tam ineffabili beneficio,* 4.

Hæretici contra hanc solẽnitatem fremunt.

ficio, quo mortis eius victoria, & triumphus repræsentatur. Ait enim: *Quia oportuit victricem veritatem de mendacio, & hæresi triumphum agere, &c.* Et per hoc respondet ad aliud hæreticorum fundamentum, nam cum non multo ante Vrbanum sacramentariorum hæresis exorta esset, auctore Berengario, eamque fere toto illo tempore, Petrobrusiani, Henriciani, VValdenses, & Allienses defendere, & disseminare conarentur, contra nouam impietatem, pientissimam, acreligiosissimam nouitatem prouidus Pastor inuenit. Existimoque, non sine Diuina prouidentia factum esse, vt iam ex tunc præmuniretur sancta Ecclesia contra futuros nouatores Lutherum, Caluinum, & sequaces. Et eorum occasione indies inter Catholicos augetur deuotio, & huius festiuitatis obseruantia. De qua hic non dicemus plura, quia de illo venerabili Sacramento in 3. tom. 3. p. pro nostra tenuitate disputauimus.

Festum Inuentionis Crucis.

5. *Quo pacto crux fuerit inuenta.* Duodecimum Domini festum merito numerari potest Inuentio Crucis, quod festum die tertia Maij ab vniuersa Ecclesia custoditur, & colitur. Circa hoc autem festum inprimis supponendum est fundamentum eius, quod est historia inuentionis sanctæ Crucis. Referunt enim antiqui Patres, lignum illud sanctissimæ Crucis, in quo Christus pependit, Iudæorum, & infidelium industria sub terram fuisse absconditum, & in loco eius simulachrum Veneris fuisse positum, vt Christianis penitus esset ignotum, sicut fuit vsque ad tempora Constantini: Quo tempore non sine Diuino nutu, & admonitione, illud Helena inuestigatura Ierosolymam petijt, & ipso Deo iuuante, illud tandem inuenit. Retulit hanc inuentionem Euseb. in Chronico Anno Domini 325. his verbis: *Helena Constantini mater diuinis monita visionibus beatissimum Crucis signum, in quo mundi salus pependit, apud Ierosolymam reperit.* Latius totam historiam retulit Ambros. in Orat. de obitu Theodosij, & Paulin. epist. 11. ad Seuer. Sulpit. & ipse Sulpit. lib. 2. historiæ, Ruffin. lib. 1. hist. cap. 7. & 8. Theodor. lib. 1. c. 18. Socrat. lib 1. cap. 13. Sozom. lib. 2. cap. 1. & lib. 2. Tripart. c. 18. Niceph. lib. 8. c. 29. Qui Auctores nonnihil inter se in historia narranda differunt, sed nullam inuenio partem, quæ contrarietatem contineat. Licet enim vnus omittat, quod alius refert, omnia tamen conciliari possunt, vt quod Ambros. ait, Crucem Domini ex titulo fuisse cognitam, & distinctam à crucibus latronum, Paulinus vero, & Ruffin. ex miraculo, quod diuerso modo vterque narrat: subsistere simul potest. Nam potuit in principio ex coniecturis, aut vestigijs tituli dignosci, non tamen sufficienti certitudine: postea vero vel vno miraculo, vel duobus, vt Nicephorus indicat, potuit certius differentia cognosci. Nec vero multum referret, quod in his circumstantijs esset aliqua contradictio, vel error in humana historia, quam non viderunt proprijs oculis illi, qui referunt & loco, ac tempore distantes fuerunt: satisque est, quod in substantia (vt sic dicam) narrationis de Cruce inuenta omnes conueniant, vt historiam illam tanquam veram, & moraliter certam supponamus.

6. *Difficultas.* Dubitabit vero aliquis, quomodo potuerit ab Ecclesia festum institui propter inuentionem Crucis solum humana fide, & opinione cognitam, vel quid in illa inueniatur tanta celebritate dignum. Et auget dubium, quod Gelas. Papa in cap. *Sancta Romana*, d. 15. totam hanc historiam de inuentione Dominicæ Crucis tanquam dubiam, & incertam reliquit, dicens, *esse nonnullas reuelationes, quæ cum ad Catholicorum manus peruenerint* (ait) *Beati Apostoli sententia præcedat: omnia probate, & quod bonum est, tenete.* Et auget dubitationem, quod Euseb. antiquior omnibus, quos retulimus, & proprius illorum temporum historiographus narrans in lib. 3. de vita Constantini peregrinationem Helenæ in Ierusalem, & quæ ibi fecit opera, nullam ibi de inuentione Crucis mentionem facit. Vnde aliqui suspicantur, quod in Chronico eius legitur, ab aliquo superadditum esse, nam aliqua similia in illud Chronicum irrepsisse viri eruditi existimant. Vltimo magis auget difficultatem, quod in pontificali Damasi, & in 1. tom. Conciliorum legitur. *Tempore Eusebij Papæ Crux Domini nostri Iesu Christi quinto nonas Maji inuenta est. Baptizatur quoque Iudas post Quiriacus vocatus, Crucis inuentor.* Quod etiam affirmant Marianus Scotus, & Guiliel. Duran. in Rationali lib. 7. cap. 11. Quomodo ergo potuit Helena illam inuenire cum tempore Eusebij Papæ nondum esset Christiana? Nam tempore Syluestri, & post Constantinum filium suum baptizata est, vt aperte docet Euseb. lib. 3. de vita Constantini c. 6. vel si illi historiæ Damasi non creditur, cur alteri fides adhibebitur? vel quomodo potuit tam graue festum in tam incerta historia fundari.

Respondeo inprimis, incipiendo ab vltima parte propositæ interrogationis, inuentionem Crucis non tam fuisse fundamentum huius celebritatis, quam occasionem. In ipsa enim Cruce, ratione illius, qui in ipsa crucifixus fuit, est per se sufficiens fundamentum huius festiuitatis: in illum enim tota hæc religio tendit, & in venerationem Crucis propterea maxime festiuus dies designatur, quod instrumentum nostræ redemptionis fuerit. Sed hoc antea solum fiebat ab Ecclesia publico cultu in die Parasceues, cum mors Domini celebratur, & Crux speciali titulo populo adoranda proponitur. Postea vero occasione illius inuentionis noua festiuitas in illius specialem cultum dedicata est: vnde parum refert, historiam esse certam aut dubiam, vt ab illa rite, & sancte sumatur occasio honestissimi & religiosissimi cultus, semper enim manet in tali festo practica certitudo de conuenientia talis festiuitatis, & infallibilis veritas de sanctitate Crucis, tali festo, & veneratione dignissima. 7. *Euodatur difficultas.*

Addimus vero vlterius in illamet inuentione considerari posse multa, & magna Dei beneficia, in quorum gratiarum actionem merito potuit, ac debuit talis festiuitas constitui. Hęc enim solet esse maxima ratio instituendi has solennitates, iuxta dictũ Aug. li. 10. de Ciu. c. 4. *Et* (scilicet Deo) *beneficiorum eius solennitatibus, festis, & diebus statutis dicamus, sacramusque memoriam, ne volumine temporum ingrata subrepat obliuio.* In hoc ergo festo primum, & magnum beneficium Dei recognoscimus, quod tam longo tempore infidelitatis crucem illam integram nobis reseruarit: id enim sine speciali Dei prouidentia fieri non potuit: Dignum enim admiratione est, quomodo Iudęi statim post passionem Domini crucem illam non combusserunt, si ad manus eorum peruenit. Nam vt ait Paulin. in d. epist. *Si ad manus Iudæorum omnia contra fidem Christi pracauentium lignum illud venisset, conterendum, & exurendum fuisset: neque enim in Cruce abolenda negligentes fuissent, qui signauerant sepulchrum, &c.* Si autem Iudæis post passionem abscondita est, *Non nisi Diuina manu latuit vt postea inueniretur cum religiose olim quæreretur*, vt idem sanctus paulo inferius subiungit. Dicet aliquis fortasse, quod tempore Resurrectionis Christi crux Iudæos non latuit, sed potius ipsi in illius odium, eam in terræ abditis absconderunt. Quod magis insinuat Ambros. dicens: *Video, quid egeris diabole, vt gladius quo peremptus es, obstrueretur* & infra: *Quid egisti diabole, vt absconderes lignum, nisi vt iterum vincereris?* & infra: *Aperuit humum, decutit puluerem, tria patibula confusa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus absconderat.* Sed profecto si hoc verum est, non minus mirabile, nec minoris Diuinæ beneficentiæ in Ecclesiam suam signum est. Nam si ex odio fidei ab hostibus eius, siue Iudæis, siue Gentilibus Crux CHRISTI in visceribus terræ sepulta est, quomodo non potius illam igne consumpserunt, 8. *Assignantur causæ celebrandi huius festum.*

& in cineres redegerunt, vt nunquam posset in manus Christianorum peruenire? Nonne hoc remedium securius, & facilius erat? Diuino ergo beneficio id tribuendum est, quod infatuauerit, & dissipauerit eorum consilium. Aliud beneficium fuit reuelare crucem illam Ecclesiæ, cumprimum cœpit Ecclesia pacem habere sub Christianis Imperatoribus, quo satis significauit, vt Paulinus dixit, ideo ad tempus illam Deum occultasse, *Vt tunc inueniretur, cum religiose coleretur.* Merito ergo Ecclesia peculiari cultu religioso cœpit tunc crucem venerari, peculiare festum in eius honorem dicando, & gratias Deo agendo, quod ad fidelium consolationem sacrum illud lignum sibi reddiderit.

9. *Satisfit primæ parti propositæ difficultatis.* Vnde vlterius ad alteram partem interrogationis, & dubitationis respondeo, humanam fidem, & moralem certitudinem rei gestæ satis, superque fuisse ad instituendam solennitatem illius diei, vtroque titulo, & modo declarato, quia nullum perniciosi erroris periculum in tali celebritate esse poterat. Eo vel maxime, quod de inuentione Crucis in genere (vt sic dicam) dubitari non poterat, quando cœpit festum illud celebrari, quia res potuit esse notissima, & certissima, licet per humanam fidem haberetur. Sicut modo instituitur festum in gratiarum actionem pro victoria Christianis concessa, ad quod necessarium non est, vt factum illud fide Diuina constet, sed sufficit certitudo fidei humanæ, quæ in quadam publica, & euidenti testificatione fundatur, talis ergo esse potuit in hoc facto, maxime si statim festum incepit, vt credibile est. Vnde nihil obstat, quod ex Gelasio affertur, tum quia non constat, loqui de hac inuentione, sed forte de aliqua alia, quæ tunc ex aliqua nouella reuelatione circumferebatur. Nam inuentio Helenæ, per centum, & plures annos iam præcesserat, vel certe si de illa inuentione loquitur, non de ipsa re, nec de scriptis antiquorum Patrum, quæ ibidem approbat, sed de noua aliqua, & apocrypha scriptura, quæ nouo modo illam historiam narrabat, & tunc legebatur, loquitur, tum etiam, quia Gelasius non dicit historiam non esse veram, sed prudenter esse legendam, vt discernatur pretiosum à vili, & certum ab incerto: satis ergo est, quod factum ipsum certum sit. Quod autem Eusebius illud prætererit, casu accidere potuit, quia tunc non vitam Helenæ, nec omnia gesta eius enarrabat, sed quædam, quæ de ædificatione templorum dicere occurrit, occasione templi à Constantino ædificati, vt ibi etiam retulerat. De vltima vero dubitandi ratione dicam in sequenti puncto.

10. *An festum hoc iure communi celebrari præcipiatur.* Inquiri enim tandem potest, an hoc festum sit ex his, quæ iure communi celebrari præcipiuntur, & quando, & vbi latum fuerit hoc præceptum: Summistæ enim communiter ponunt hoc festum inter ea, quæ in iure communi continentur. Ita Angelus verb. *Feria*, numer. 3. Syluester verb. *Dominica*, num. 3. Armilla verb. *Festum*, num. 4. & 7. cum Caiet. Idem sequuntur Canonistæ, vt patet ex Panorm. cap. vlt. de Ferijs, num. 6. vbi refert Hostiensis, Ioannes Andreas, & Specul. Omnes fundantur in cap. *Crucis*, de Conse. distinct. 3. vbi etiam Glossa id supponit. Difficultas vero est, quia textus ille non videtur habere auctoritatem, & alioqui hoc festum non ponitur in dictis iuribus, capit. 1. de Conse. d. 3. vel capit. vltim. de Ferijs, ergo signum est, non esse de præcepto ex vi iuris: Probatur maior, quia in illo textu continetur error & falsitas manifesta. Dicitur enim esse Euseb. Papæ in Epist. 3. Qui Eusebius ante Syluestrum, & ante Melchiadem præcessit: verba autem textus sunt. *Crucis Domini nostri Iesu Christi, quæ nuper nobis gubernacula Ecclesiæ Romanæ tenentibus quinto nonas Maij inuenta est, in prædicto Kalendarum die inuentionis festum vobis solenniter celebrare mandamus.* *Textus cuiusdam falsitas conuincitur.* At hæc verba continent manifestam repugnantiam, quia non potuit Eusebius Papa esse auctor illius Canonis: cum non fuerit illius tempore Crux inuenta, vt supra visum est, & in ipso festo in officio eius profitetur Ecclesia, illam inuentionem factam esse opera Helenæ matris Constantini & Ruffinus, aliæque historiæ referunt accidisse etiam post Concilium Nicænum, non ergo potuit esse tempore Eusebij, ergo vel Eusebius loquitur de alia inuentione, quam modo non celebrat Ecclesia, & ita decretum illud non obligat. Præterquam, quod nulla talis inuentio vnquam fuit, nec poterat Crux inueniri tempore Eusebij, & iterum occultari, rursumque inueniri tempore Syluestri, cum inter Eusebium, & Syluestrum vix quatuor anni intercesserint, vel certe fatendum est, legem illam non esse Eusebij, ac subinde non habere auctoritatem, quia nescimus à quo lata sit. Vnde in 1. tom. Concil. in 3. Epist. Eusebij circa finem, vbi illa verba referuntur, nota quædam marginalis, quæ videtur esse Surij, sic habet, *Hoc quidem est contra sensum omnium historicorum, aliunde igitur huic loco assimulatum est.* Et ex ipso contextu Epistolæ constat verba illa nec cum antecedentibus, nec cum consequentibus conuenientiam habere.

Qui voluerit defendere decretum illud esse Eusebij, oportet, vt dicat Helenam fuisse Christianam ante Constantinum, & ita potuisse, illo iam imperante, & nondum Christiano, Ierosolymam adire tempore Eusebij Papæ, & Crucem inquirere, & inuenire. 11. *Quomodo textus defendi possit.* Nam quod illa fuerit prius Christiana, (licet Euseb. contradicat) non caret fundamento: nam Paulinus in dicta epistola 11. ait de Constantino. *Qui Princeps esse Principibus Christianis non magis sua, quam matris Helenæ fide meruit.* Hoc autem posito, reliqua non videntur repugnare, quia Eusebius rexit Ecclesiam 4. 5. & 6. anno Imperij Constantini, & licet ille non esset Christianus, tamen non erat male affectus erga illos, & ideo nihil obstare videtur, quo minus Helena illo tempore Crucem inuenerit. Sed nihilominus probare hoc non possumus, tum quia etiamsi dicamus Helenam inuenisse Crucem ante Conuersionem filij, non tamen possumus negare, quin illa inuentio fuerit saltem post reportatam victoriam Constantini ex Maxentio, quo tempore iam Euseb. obierat, vt Cæsar Baronius in Annalibus deducit. *Impugnatur adhuc.* Tum etiam, quia Ruffinus, & fere omnes referunt, inuentam esse Crucem post Concilium Nicænum. Et certe per se est verisimilius, Helenam non potuisse tantum opus aggredi, nisi filij auctoritate, pietate, & fide niteretur: nec Eusebius, aut alius refert, illam iuisse Ierosolymam, nisi post fidem, & conuersionem filij. Quare constanter tenendum est, inuentam fuisse Crucem tempore Syluestri: Ex quo aperte sequitur caput illud Crucis, non esse Eusebij, an vero illud fuerit à Syluestro editum, & solum in nomine, & titulo error irrepserit, affirmare non possum, quia nullum ad id habeo fundamentum, & sola Gratiani auctoritas non sufficit, quia ille sine alia examinatione vel collatione historiarum fragmentum illud accepit ex illa Epistola, vbi illud inuenit. Ex eo vero, quod in Gratiani decreto positum fuerit, non cœpit habere vim legis, si antea non habebat.

De ipso autem festo non videtur dubium, quin sit valde antiquum: nam in Ord. Romano antiquo habetur, & in Micrologo, & Beda in suo Martyrologio illius facit mentionem, & Martyrologium Romanum, & alia. 12. *Antiquitas huius festi.* Et (quod caput est) Ecclesia Romana illud festum celebrat tanquam ex præcepto obseruandum, & hæc est generalis consuetudo. Hoc ergo satis est, vt hoc festum inter ea, quæ ex præcepto generaliter obseruantur, numeretur, siue in iure contineatur, siue non: verisimileque est, incepisse hoc festum statim à tempore Syluestri: quia post illud tempus nullum aliud initium eius inuenitur. Est autem vltimo aduertendum, præter hoc festum celebrare Ecclesiam aliud de Cruce mense Septembri, *Festum exaltationis Crucis.*

quod

quod Exaltatio Crucis nominatur: quod festum tempore Heraclij Imperatoris incepisse creditur, quando Crucem Dominicam ex potestate Persarum eripuit, & in Ierosolymitanum templum non sine Diuinis prodigijs, & singularibus auxilijs restituit. Veruntamen hoc festum ab Ecclesia Romana obseruari non præcipitur, neque id consuetudine receptum est, ideoque non pertinet ad ea, de quibus nunc tractamus, est enim festum solum quoad Ecclesiasticum officium, non quoad festiuam obseruationem ex præcepto.

CAPVT VIII.

De festis B. Virginis Mariæ.

1. *Deiparæ Virg. festa merito ab Ecclesia celebrari.* PRincipio statuendum est, merito Ecclesiam nonnullos dies festos sub præcepto obseruari generaliter voluisse, in peculiarem honorem Virginis beatissimæ. Hæc assertio est de fide certa, quam in 2. tom. 3. p. varijs in locis attigimus: hoc vero loco solum dicemus ea, quæ ad hoc præceptum explicandum necessaria fuerint. Solent autem communiter recenseri quatuor tantum solennitates Virginis, quæ iure communi sub præceptum cadunt, scilicet, Natiuitas, Annunciatio, Purificatio, & Assumptio: Veruntamen de secunda, & tertia iam dictum est: possunt enim, vt notaui, inter Christi, vel Virginis festiuitates numerari. De alijs vero duabus, licet solennitate, & obligatione excellant, tamen vt ordinate iuxta mysteriorum exigentiam omnes commemoremus, de illis suo loco dicemus.

2. *Conceptio Virginis potuit ab Ecclesia sub præcepto constitui.* Prima ergo festiuitas Virginis est de Conceptione ipsius, de quo festo nonnulla dixi in dicto 2. to. disp. 3. sect. 5. Quibus duo hic breuiter addenda sunt. Vnum est, festum illud potuisse optime ab Ecclesia sub præcepto constitui. Aliud est, de facto non esse ex vi præcepti seruandum, sed standum esse consuetudini. Primum non potest in dubium reuocari, quia certum est, esse licitum, ac pium tale festum celebrare, ergo etiam debet esse certum potuisse ab Ecclesia præcipi. Antecedens ex dictis in illo loco est manifestum, quia Ecclesia non solum permittit aut tolerat hoc festum, sed etiam approbat, & consulit, & indulgentijs concessis fauet obseruantibus illud, non potest autem Ecclesia admittere vniuersalem errorem in materia morali, ergo nec cultum illicitum positiue (vt sic dicam) approbare, est ergo cultus illius festi sanctus, & licitus. Et ideo Sixtus IV. cum in Extrauag. *Cum præexcelsa*, de Reliquijs & vener. Sanct. hoc festum approbasset, & cultoribus eius indulgentias concessisset, statim in Extrauag. *Graue nimis*, excommunicat ipso facto eos, qui dixerint, non esse licitum, Conceptionem Virginis, eiusque festum celebrare. Hinc vero facile probatur prima illatio, quia Ecclesia habet potestatem præcipiendi actum pium, & religiosum, si expedire iudicauerit.

3. *Non est tamen hoc præceptum impositum.* Secundum vero dictum, videlicet tale præceptum non esse latum ab Ecclesia, commune est Doctorum in hac materia. Et patet, quia ante Sixtum IV. Ecclesia Romana non tulit tale præceptum, vt constat: Neque etiam Sixtus obseruationem illius festi præcepit, sed laudauit, & ad illam fideles induxit gratijs, & fauoribus concessis, nunquam vero necessitatem imposuit. Nec denique post illum latum est tale præceptum scriptum, vt constat. Vnde in Concilio Oxomensi sub Stephano in principio præcipiuntur obseruari omnia festa Beatæ Virginis: *Præter festum Conceptionis* (ait) *cuius celebrationi non imponitur necessitas.* Cum tamen initium festiuitatis huius in Anglia inceperit, vt fertur: consulenda ergo est consuetudo, quæ quidem etiam non est sub hac obligatione generaliter introducta, vt omnes sentiunt. Vt ergo alicubi censeatur cum eo rigore introducta, & obligare, oportet, vt aliquibus peculiaribus indicijs, & rationibus constet: & ad Episcopos maxime pertinebit in vnaquaque diœcesi modum consuetudinis declarare, quod in multis ex sequentibus festiuitatibus est explicandum.

Secundum festum est Natiuitatis eiusdem Virginis. De quo fit specifica mentio in dicto c. 1. de Conse. d. 3. Vnde comprehendi censetur in cap. vltim. de Ferijs, sub generali distributione omnium festiuitatum Virginis: Nam Doctores communiter id dictum esse putant propter quatuor præcipuas festiuitates, quarum vna est Natiuitas. Et ita de hoc festo obseruando recepta, & certa sententia est, datum esse præceptum obligans vniuersam Ecclesiam, & haberi ex iure communi, & ex consuetudine ita interpretante ius. Obscurum autem est initium huius festiuitatis, quando scilicet cœperit ab Ecclesia obseruari. Quod enim in primitiua Ecclesia obseruata non fuerit, magnum indicium est, in antiquis Ecclesiasticis historijs nullam illius mentionem inueniri. Quinimo expresso testimonio D. Augustini videtur constare, suo tempore non fuisse celebratum festum de Natiuitate Virginis. Quia serm. 20. & 21. de Sanctis dicit, solius Christi, & Ioannis natalem diem Ecclesiam celebrare, & nulli aliorum sanctorum hoc fuisse concessum. Violentum autem erit exponere de sanctis viris, non autem comprehendere fœminas, quia hoc præter ordinarium modum loquendi est, & serm. 40. de Diuersis dixit. *Solum duos natales celebrat Ecclesia huius* (id est Ioannis) *& Christi.* Nec est verisimile, fuisse tam absolute locuturum cum exclusione, si natiuitas Virginis tunc celebraretur. Cuius etiam signum est, quod nullus sermo eius in natale Virginis reperitur. Quin potius post Augustinum per multa tempora non videtur celebrata hæc festiuitas: Nam in Concilio Magunt. circa annum 800. cap. 36. celebrato, numerantur festa obseruanda, & inter ea Assumptio, & Purificatio Virginis, & non ponitur Natiuitas. Verisimile ergo videtur, per plures annos non fuisse hoc festum obseruatum saltem in vniuersa Ecclesia. Quod mirum videri non debet, quia cum multa festa de Christo essent communia Virgini, & alijs multis modis frequens memoria de Virgine ageretur, potuit facile accidere, vt prius Natiuitas Ioannis, quam Virginis solenni festo celebraretur. Præsertim cum illis primis temporibus non fuerit tanta pax in Ecclesia, vt potuerint omnia simul ad consummatum ordinem redigi.

4. Natiuitas Virginis sub præcepto vniuersaliter obseruatur.

Quando celebrari cœperit.

At vero licet hinc colligatur, festum hoc non fuisse vbique celebratum, vt verbi gratia, in Africa, vel in Gallia, &c. quod vero Romæ, vel in Italia, aut in Hispania non fuerit semper obseruatum, inde probari non potest, nec certo constat. Vnde affirmare possumus, esse satis antiquum, & multis in locis fuisse celebratum ante mille annos, vt ex varijs indicijs colligi potest. Nam Greg in Sacramentario, & Antiphonario illud commemorat, & in ordine Romano fit illius mentio, & ibi refertur Sergium I. Papam ordinasse in illo festo fieri processionem, & Litanias decantari, sicut in alijs solennioribus festis Beatæ Virginis. Item in tom. 4. Biblioth. homiliarum refertur sermo 5. Illefonsi de Natiuitate Mariæ, in quo inter alia sic inquit: *Honorabilis dies, & sacra festiuitas, in qua nata est Virgo Maria Dei genitrix. Hoc est gaudium nostrum, hæc est festiuitas nostra, exultemus, & lætemur omnes in celebratione hodiernæ festiuitatis, &c.* Et in libro de Virgine Maria idem significat: item Beda in Martyrologio illud posuit, quod in alijs Martyrologijs est frequens. Apud Damascenum etiam, & alios Patres reperiuntur Orationes, & Homiliæ huius festiuitatis. Sed in his omnibus obseruandum est, aliud esse loqui de celebritate religiosa illius diei ex deuotione ob Sanctissimæ Virginis 5.

Natiuita-

Natiuitatem, aliud vero de rigore præcepti obseruandi tale festum: primum euidenter colligitur ex dictis indicijs secundum, non cum tanta certitudine, quia similia possunt adduci de multis festis, quæ ex deuotione tantum celebramus. Initium ergo huius præcepti nobis incertum est: sed consuetudine videtur introductum, & tandem in iure ipso declaratum, vt dictum est.

11. *Festum Præsentationis Deiparæ.* Tertium festum Virgini dicatum est Præsentationis eius in templo, quo veneramur sacram illam oblationem, qua & ipsa Virgo seipsam, & parentes eius illam Domino in templo obtulerunt in tertio anno ætatis eius. Hoc autem festum non præcepti est, sed deuotionis, & ideo nihil de illo hic addendum occurrit his, quæ in 2. tomo attigimus, vbi de ipso mysterio, in quo festum fundatur, breuiter dixi in disp. 7. in initio. De celebratione autem diei in memoriam, & honorem illius mysterij dixi disp. 22. sect. 1. Et videri etiam possunt Orationes Patrum Græcorum, quas de illa festiuitate refert Surius die 21. Nouembris. *Annunciationis festũ.* Quartum festum est Annunciationis Angelicæ, quæ inter quatuor principales Virginis festiuitates numerari solet, & sub eis comprehendi, quoties de his festiuitatibus sermo est: de quo festo iam supra diximus.

12. *Visitationis festum.* Quinto ergo loco, & ordine succedit festum Visitationis, quando statim post filij conceptionem Virgo Elisabetham salutauit. De quo etiam, quæ ad nostrum institutum pertinent in dicto tom. 2. disp. 22. sect. 1. dicta sunt: neque hic amplius immorari oportet, quia hoc festum deuotionis etiam est, non præcepti. Nam licet Auctores referant, Vrbanum VI. solennitatem illam instituisse, non tamen constat, præceptum de illius obseruatione tulisse. Potuit enim illam ordinare quoad Ecclesiasticum officium, & celebrationem, non tamen præcipere quoad obseruationem. Quod si præcepit (vt Syluester cum Archidiacono docet) vsu receptum non est, nec custoditum: & addit Syluester, fortasse illam legem non fuisse promulgatam. In Concilio vero Basil. sess. 43. hæc solennitas iterum erecta, & commendata est: veruntamen nec ibi habentur verba, quæ indicent præceptum de obseruatione festi, nec si essent, haberent vim obligandi totam Ecclesiam, cum Concilium illud tunc non procederet sub obedientia Papæ, nec Papa postea illud quoad illam partem confirmauerit. Denique ex ipso vsu constat, Ecclesiam nunc non agnoscere tale præceptum: si tamen alicubi consuetudo illud introduxerit, seruandum est: oportet tamen, vt de modo consuetudinis satis constet, vt sæpe dictum est. Sextum festum est Purificationis, quod inter quatuor præcipuas Virginis solennitates ponitur, de quo supra dictum est.

13. *Assumptionis festum de iure communi seruandum.* Septimum, ac præcipuum est festum Assumptionis, in quo tria illa, quæ sæpe indicauit distinguenda sunt, Veritas mysterij, celebritas quoad officia cum publica solennitate, ac veneratione: præceptum obseruandi illum diem tanquam festiuum. De primo diximus in proprio loco in dicto 2. tomo disp. 21. per totam, & de secundo diximus ibidem specialiter in sect. 2. circa medium, & disp. 22. sect. 1. Neque hic circa illa duo puncta aliquid addendum occurrit. De tertio igitur puncto, quod huius loci est proprium, dicendum est, festum hoc Virginis ex præcepto iuris communis seruandum esse. Ita docent omnes Doctores in cap. de Conse. d. 3. vbi expresse hoc festum numeratur, & in cap. vltim. de Ferijs, vbi sub festiuitatibus Virginis hoc festum maxime comprehenditur. Nam est maxime proprium ipsius Virginis, & inter festiuitates eius habet quandam excellentiam, quia gloriam, præmium, ac triumphum sanctissimæ Virginis nobis repræsentat. Eiusdem præterea festi, & præcepti meminit Concil. Magunt. sub Carolo Magno cap. 36. Et, quod caput est, indubitata Ecclesiæ traditione, & consetudine sub hac existimatione recepta, præceptum hoc inuiolabiliter ab Ecclesiâ obseruatur. Vnde Bernardus Epist. 174. tantum has duas festiuitates Virginis, vt ab Ecclesia vniuersaliter præceptas recognoscit Natiuitatem, & Assumptionem, easque æquiparat dicens, *Accepi ab Ecclesia illum diem cum summa veneratione colendum, quo assumpta de seculo nequam, cœlis quoque intulit celeberrimorum festa gaudiorum. Sed & ortum Virginis nihilominus in Ecclesia, & ab Ecclesia indubitanter habere festiuum, atque sanctum, firmissime cum Ecclesia sentiens, in vtero eam accepisse, vt sancta prodiret.*

24. Quapropter sine probabilitate loquuntur, qui festum Assumptionis iuri Diuino attribuunt, cui per nullam consuetudinem derogari potest, quod senserunt Ioann. Andr. in cap. *Licet*, de Ferijs. argum. cap. vlt. de sent. excom. lib. 6. quem ex parte sequitur Angel. verb. *Feria*, n. 3. dicens, esse quasi iuris Diuini. Sed hoc per quandam exaggerationem dictum videtur. Nam reuera (vt sæpe dixi) nullum ex his festis est de iure Diuino. Tamen hoc festum censetur esse tantæ dignitatis, vt in ipso Diuino iure proxime fundatum, vel potius ex illo quasi necessaria collectione deductum videatur, & ideo moraliter verum est, consuetudinem non posse præualere contra obligationem huius præcepti, non quia esset contra ius Diuinum, sed quia esset adeo irrationabilis, vt nunquam possit tam sancto, ac necessario præcepto derogare. Quod etiam sensit Syluester verb. *Dominica*, q. 1. §. 7. Hinc denique intulerunt aliqui festum hoc ab Apostolis incepisse: *Ab Apostolis manasse probabile est.* Quod non est improbabile quoad celebritatem, & cultum, ac annuam memoriam Dormitionis Virginis in Ecclesiasticis officijs, & conuentibus. Et illius antiquitatis magnum indicium sumitur ex traditione, & scriptis antiquorum Patrum, præsertim Græcorum, quos in dicto tom. 2. locis citatis adduximus. At de ipso præcepto obseruandi talem diem, incerta res est, quando inceperit, & (sicut de similibus dixi) videtur potius traditione introductum, quam lege scripta: tandem vero etiam iure confirmatum esse.

25. *Festum B. Mariæ ad Niues.* Octauum festum Virginis, & generale totius Ecclesiæ est Dedicationis templi S. Mariæ Maioris, quod dicitur sanctæ Mariæ ad Niues. Quod Romæ celebrari cœpit à tempore Liberij Papæ, vt ex historia illius diei constat. Non constat autem, ab eodemne Liberio fuerit latum præceptum de obseruatione illius festi: scriptum enim non extat, nec in hystorijs illius Dedicationis, ac prodigij, quod in illa accidit, aliud dicitur, nisi *quod in illius dedicationis memoriam ex niue, quæ mirabiliter illo die cecidit, anniuersaria celebritate colitur.* Nullum ergo videtur præceptum de obseruatione festi traditum, maxime, quod vniuersam Ecclesiam obligaret, vnde hodie plerisque in locis ex sola deuotione seruatur. Romæ autem videtur ex consuetudine seruari sub obligatione: est tamen particularis obligatio, non communis omnibus locis, nisi vbi constiterit, similem consuetudinem introductam esse. Vnde constat, solennitates proprias Virginis sub generali præceptas tantum esse quatuor, vel si duas illarum Christo tribuamus, vt de Incarnatione, & Præsentatione Christi diximus, tantum esse duas, scilicet, Natiuitatem, & Assumptionem: alias vero quatuor deuotionis esse, nisi de speciali consuetudine aliud constet. *Quatuor Virginis festa sub generali præcepto seruantur.* Præter has vero sunt aliæ festiuitates Virginis, & particulares aliquorum regnorum, præsertim in Hispania festum Expectationis, & descensionis Virginis, quorum mentionem fecimus in d. 2. to. disp. 22. sect. 1. *Expectationis festum.* Et magis ad caput decimum pertinent. Solum aduerto, dici hæc festa particularia, non solum propter præceptum de illis obseruandis, quia reuera non semper interuenit, sed etiam quia ex deuotione non vbique, sed in quibusdam prouincijs Ecclesiæ celebrantur.

CAPVT

CAPVT IX.

De aliorum Sanctorum festiuitatibus.

1. *Sanctorum festa merito seruantur.* HIc etiam pro fundamento ponendum est, iure, ac merito institutum esse ab Ecclesia, vt in aliquorum Sanctorum honorem dies aliqui ita Deo dicati sint, vt ex obligatione, ac præcepto ab vniuersa Ecclesia seruentur. Doctrina in hac assertione contenta de fide est quoad multa: aliquid vero includit certum ex festo ipso. Primo ergo de fide est, sancte, & honeste posse dies festos Deo dicari in peculiarem honorem aliquorum Sanctorum. De hac parte multa diximus in 1. tomo tertiæ partis, tractando de cultu Sanctorum, & ideo hic eam breuiter expediemus. Nam ex perpetua Ecclesiæ traditione, & consensu est manifesta: Clemens enim libro 8. Constitution. capit. 33. Apostolorum, & Martyrum festa dicit esse seruanda, *Quia & magistri nostri fuerunt ad docendum nos de Christo, nobisque Spiritum sanctum dederunt, & Christum vitæ sua antepofuerunt.* Et apud Euseb. lib. 4. Histor. cap. 14. aliàs 15. extat egregia Epistola Ecclesiæ Smirnensis ad alias Ecclesias, in qua historiam Martyris sui Episcopi Polycarpi scribit, & concludit: *Sic nos postea ossa eius potiora lapillis pretiosis, auroque puriora ex cineribus selecta, eo loco reposuimus, qui illis erat decorus, consentaneusque. Vbi sane nobis in vnum aliquando coactis Dominus præstabit, vt celebrem eius martyrij diem instar Natalis festi, cum exaltatione, & gaudio, quantum fieri potest, maximo recolamus.* *Quare antiquus hic mos.* Quibus verbis satis ostenditur, quam sit antiqua consuetudo Christiana dies festiuos in honorem Sanctorum dicandi: eandemque egregie declarat, quod idem Euseb. lib. 7. capit. 17. aliàs 19. refert, antiquos Christianos propter nullam persecutionem, aut loci incommoditatem à celebrandis sanctorum Martyrum memorijs destitisse. Sic Tertullianus libr. de Coron. milit. dixit, *Ex antiqua maiorum traditione pro natalitiis annua die fecimus*, cum autem Tertullianus non multum ab Apostolorum temporibus distauerit, non potuit vocare antiquam maiorum traditionem, nisi quæ ab Apostolis manauerat. Eandemque traditionem plane confirmat Cyprianus Epist. 34. & 37.

2. *Finis huius institutionis & modus illius.* Finem, & modum huius institutionis declarauit optime Augustinus multis in locis, præsertim vero libr. 20. cap. 21. *Populus Christianus memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur, ita tamen vt nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamuis in memoriam Martyrum constituamus altaria, &c.* Similia habet libr. 8. de Ciuit. cap. 27. libr. 22. Enar. 2. in Psalm. 88. 47. serm. de Sanctis, & 101. de diuersis capit. 7. 8. & 9. & in multis sermonibus, qui antecedunt, & sequuntur, ac denique in omnibus, quæ de Sanctis scripsit. Atque eadem ratione allegari possunt Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, Ambrosius, Chrysostomus, & alij antiqui Patres in orationibus, & concionibus, quas de alijs Sanctis, non solum Apostolis, & Martyribus, sed etiam Confessoribus, & Doctoribus, ac Virginibus, & in eorum festiuitatibus ad populum factas, scriptas reliquerunt. Denique Isidorus libr. 1. de Diuinis Officijs capit. 34. *Festiuitates* (inquit) *Apostolorum, & in honorem Martyrum antiqui Patres in veneratione mysterio celebrari sanxerunt, &c.* Et capite trigesimo quinto, addit, has festiuitates pro varietate regionum multiplicatas esse, *ne forte rara congregatio populi fidem minueret in Christo.* Ratio denique huius veritatis est, quia sancti digni sunt cultu, & honore, non tantum ciuili, sed etiam Religioso, vt in dicto 1. tom. probatum, & declaratum est, sed ad hunc finem dedicantur festi dies in honorem Sanctorum, & ideo illis diebus Deo sacrificamus, & cum Sanctorum commemoratione Deum principaliter oramus, specialiter tamen intercessione talis, vel talis Sancti adiuuari postulamus. Denique Sanctos ipsos non rogitamus, nisi vt amicos Dei cum illo iam regnantes, & vt nostræ salutis ministros, & instrumenta viua, & vt intercessores, ac patronos nostros apud Deum, hoc autem totum cadit, & terminatur in laudem, & gloriam Dei, ergo.

Hac ergo veritate supposita, facile est alteram persuadere, videlicet iure, ac merito potuisse Ecclesiam nonnullos dies ita destinare ad cultum in peculiarem honorem aliquorum Sanctorum, vt sub obligatione præcepti eorum obseruantiam constitueret, quia cum res sit sancta, & honesta, non excedit Ecclesiasticam potestatem: nam est valde vtilis Christiano populo, propter rationes, quas Augustinus, & Isidorus tetigerunt, scilicet, vt fides excitetur, & non dormiat, vt spes erigatur, tum Sanctorum gloriam conspiciendo, tum auxilium intercessionis eorum expectando, vt charitas etiam tum ad Deum, tum ad ipsos Sanctos augeatur. Ac denique ad gratum animum pro beneficijs acceptis ostendendum, & alia similia. Et alioqui non est tale præceptum nimis onerosum, vel intolerabile Christiano populo, sed potius iuuat ad corporum leuamen, & moderandos labores externos, præsertim ne spiritum obruant. Nec est tanta multitudo harum festiuitatum, vt necessarios, ac conuenientes labores ad vsus humanæ vitæ impediat, vt experientia ipsa ostendit, & de prudentia, & prouidentia Pastorum Ecclesiæ semper sperandum est. 3. *Dies festos Sanctorum designare.*

Quocirca dupliciter errant hæretici huius temporis circa has Sanctorum festiuitates. Primo, quia non putant, posse institui in cultum religiosum, sed ciuilem tantum, sicut Principes temporales possunt in aliquem honorem suum dies aliquos destinare. Est enim euidens Sanctos esse dignos altiori honore, & adoratione. Nec minus euidens est, hanc institutionem religiosam cedere in maiorem Dei gloriam, maioremque fructum animarum: Nam fideles in illis diebus exercentur in operibus pietatis, & cultus Diuini: tuncque existimare debent diem festum agere, quando cultu sancto, & religioso Deum in Sanctis suis venerantur, & laudant, Psal. 150. Secundo errant hi hæretici, quia Ecclesiæ negant potestatem præcipiendi obseruationem festorum, quæ in Sanctorum honorem ordinantur: putant enim, esse contra libertatem legis gratiæ, quam ipsi falso confingunt. Sed hæc controuersia generalis est, eandemque rationem habet in omnibus præceptis Ecclesiasticis de ieiunijs, & similibus, de quibus in materia de legibus dicendum est: Neque enim in his festis Sanctorum est specialis ratio, vt ex dictis satis constat Libertas ergo legis gratiæ non excludit præcepta positiua, nec festiuitates, quæ fide, & spiritu Christi celebrantur, vt dixit Nazian. Orat. in sanctum Pentecosten, sed excludit necessitatem seruandi legem Moysis, & eius festa. 4. *Duo hæreticorum errores circa festa Sanctorum.* *Psal. 150.*

His ergo fidei veritatibus addimus, de facto institutum, & præceptum esse ab Ecclesia, vt aliqui dies festi non solum in honorem Dei, & Filij, ac Matris eius, sed etiam in honorem aliorum Sanctorum generaliter celebrentur. Ita docent omnes Doctores in dicto c. 1. de Consec. d. 3. & in vlt. de Ferijs, & Summistæ eodem verb. *Feria*, & verb. *Dominica*, & constat ex dictis iuribus, in eis enim plures festiuitates recensentur, quas constat ab vniuersa Ecclesia sub obligatione seruari: quod ipsa consuetudo, & traditio Ecclesiæ maxime confirmat. Vnde supposita hac notitia, & traditione, de fide certum relinquitur, nunc de facto teneri fideles vi præcepti ad has festiuitates obseruandas. 5. *Instituisse Ecclesiam sub præcepto aliqua Sanctorum festa.*

Sed vt hoc præceptum omnino explicatum relinquatur, oportet in particulari has festiuitates numerare: quod seruato ordine, quem Ecclesia in Lita- 6. *Angelorum festum.*

Litanijs obseruat, faciemus. Primum ergo sit festum sanctorum Angelorum, quod Ecclesia in mense Septembri celebrat. Est enim aduertendum, Ecclesiam duo festa Angelorum celebrare: vnum mense Maio, quod peculiariter videtur institutum in honorem Michaelis Archangeli, occasione apparitionis eius in monte Gargano: aliud vero mense Septembri, quod licet denominetur ex dedicatione templi Michaelis Archangeli, *eo tamen die* (vt ibi dicitur) *omnium Angelorum memoriam Ecclesia celebrat.* Vnde etiam incertum est, quod ex his festis sit antiquius: nam apparitio illa Michaelis antiquior est dedicatione templi eius. Quia, vt in eadem historia dicitur, apparitio facta est tempore Gelasij primi: templum autem Michaelis *non ita multo post dedicatum fuit à Bonifacio Papa*, vt ibidem dicitur, debetque necessario intelligi de Bonifacio II. qui fuit septimus à Gelasio: nam Bonifacius primus Gelasium præcessit. Et quamuis non constet, ab eisdem Pontificibus Gelasio 1. & Bonifacio 2. hæc festa esse instituta respectiue, non est tamen incredibile, imo dum aliud non constat, id videtur verisimilius. Nihilominus tamen festum Septembris est sub præcepto, non autem festum Maij. Quod est certum ex ipso vsu Ecclesiæ: & quia in dictis cap. 1. & vltim. festum dedicationis Angelorum specialiter numeratur, de alio vero non fit mentio. Vnde primum seruatur ex vi iuris communis, neque scitur esse alicubi consuetudini derogatum: aliud vero ex deuotione tantum colitur, nisi alicubi consuetudo obligationem induxerit. Ratio autem non est alia, nisi quia obligatio non oritur ex antiquitate: sed ex præcepto, & licet festum Michaelis sit antiquius, solum fuit institutum quoad Ecclesiasticum officium, & cultum: aliud vero simul habuit præceptum adiunctum. Et causa esse potuit, quod institutum fuit in honorem omnium Angelorum, & vt præcipuum festum etiam ipsius Archangeli Michaelis. Solent etiam in alijs locis celebrari festa, vel Gabrielis Archangeli, vel Angeli custodis: sed hæc & similia sunt aliquorum locorum particularia, præsertim in Hispania: omnia tamen honestissimas rationes habent, si legitima potestate introducta, seu approbata sint.

Ratio.

7. Secundo loco ponimus Natiuitatem Sancti Ioannis Baptistæ, quod festum inter ea, quæ iure communi obseruari præcipiuntur in dictis iuribus numeratur, & ab omnibus auctoribus, illudque esse antiquissimum constat, quia tempore Augustini iam colebatur vt antiquum, & ab Ecclesia traditum, sicut constat ex concionibus eius, & de initio illius nulla est memoria, quod est signum Apostolicæ traditionis iuxta doctrinam eiusdem Augustini in Epist. 118. & 119. Videturque hoc festum habuisse fundamentum in verbis Archangeli Gabrielis Luc. 1. *Et multi in Natiuitate eius gaudebunt*, & in prodigijs, & miraculis, quæ partim in eius sanctificatione in vtero, partim in eius natiuitate acciderunt.

Natiuitas S. Ioannis Bap. *Luc 1.*

8. Atque hinc etiam factum est, vt cum duas de hoc sancto festiuitates celebret Ecclesia, vnam de natiuitate eius mense Iunio, aliam de ipsius martyrio in Augusto, priorem sub præcepto præcipiat, non vero posteriorem. Tum quia Gabriel Archangelus in citatis verbis significasse videtur, placitum Deo esse, vt huius sancti festiuitas in lętitia de natiuitate eius præcipue ostendatur, tum quia in prima sanctificatione, & natiuitate specialem quandam prærogatiuam habuit: tum etiam, quia licet per vitam creuerit in gratia, & per mortem in illa fuerit consummatus, non tamen statim ad gloriam transiuit, & quoad hoc inter sanctos antiquę legis computari potest, quorum festa non solet Ecclesia specialiter colere. Addit etiam Aug. in concionibus suis, Natiuitatem Ioannis celebrari propter mysterium, quod præ se fert. Quia Ioannes fuit quasi terminus legis veteris, & initium nouæ, & quasi indicium vbertatis spiritualis eius, & veluti nexus vtriusque, & quasi Lucifer indicans orientem solem, & ideo solennius ab Ecclesia celebratur. Denique adiungo, non solere Ecclesiam duo festa alicuius sancti sub præcepto constituere, hoc enim quasi in singulare signum excellentiæ adorationis hyperduliæ Virgini reseruatum est, & ideo quando de aliquo sancto plura festa celebrat, vnum censetur esse principale, alia veluti accessoria, & ad summum de principali præceptum datur. Quia ergo Ecclesia natiuitatem Ioannis principaliter celebrandam elegit propter rationes supra indicatas, ideo etiam de illius tantum obseruatione præceptum tulit. Cætera, quæ de hoc sancto desiderari possunt, in 2. tom. 3. part. à nobis tractata sunt.

Cur Baptistæ Natiuitas potius quam mors sub præcepto seruetur.

Tertio loco ponimus festa Apostolorum: Quam institutionem antiquissimam esse, constat ex Clem. d. lib. 8. cap. 33. vbi specialiter ait: *In diebus Apostolorum vacent, Magistri enim vestri fuerunt, &c.* Vbi significat, iam tunc fuisse hæc festa sub præcepto constituta, & in dictis cap. 1. de Conse. distinct. 3. & vltim. de Ferijs similiter generatim ponuntur. *Festa duodecim Apostolorum*, vbi Doctores omnes, & Summistæ aduertunt, intelligi de festis principalibus, non de accessorijs, nam de aliquibus Apostolis, secundaria quædam festa celebrantur, quæ non sunt sub præcepto, vt de Petro vtraque cathedra Antiochena, & Romana, & Vinculorum festum. De Paulo conuersio eius, & peculiaris commemoratio, quæ post festum Petri, & Pauli, de illo fit, & de Ioanne Euangelista, festum ante portam Latinam vocatum. 9.

Apostolorũ festa antiquissima.

Dubitare autem quis potest, cur duodecim Apostoli numerentur, cum illi sint quatuordecim: nam præter duodecim sunt Paulus, & Barnabas: necenim dicere possumus, Paulum ab hoc honore ab Ecclesia excludi. Respondeo, non excludi quidem Paulum, vt infra dicam: Barnabam autem non numerari, quia etiamsi cum Paulo fuerit ab Spiritu sancto segregatus, Act. 3. & ideo Ecclesia Apostolorum nomine, ac officio illum honoret, & colat: nihilominus eius festum diem sub generali præcepto non constituit, vt est certa, & communis sententia Doctorum: quia nec in illis iuribus comprehenditur, nec in alio præcipitur, nec vsu receptum est tale præceptum: & ideo si alicubi ex consuetudine obseruatur, est particularis obligatio, non generalis lex. Non est autem eadem ratio de Paulo, tum quia licet non sit ex primis Apostolis ordine electionis, seu vocationis secundum ordinem temporis, est tamen ex primis in munere, spiritu, & in laboribus pro Christo, & Ecclesia. Tum etiam, quia est (vt sic dicam) indiuiduus comes Petri, & quasi vnum quid cum illo: & ideo in illis iuribus specialis de illo mentio statim fit. Vnde, cum numerantur duodecim Apostoli, sub Petro comprehenditur Paulus: quia diem festum habent communem: & Ecclesia nullum aliud festum solius Pauli proprium sub præceptum constituit. Idem, quod de Barnaba diximus, dicendum est de festis sanctorum Lucæ, & Marci Euangelistarum, quos Ecclesia ritu Apostolorum celebrare solet: eorum tamen dies festos sub generali præcepto hactenus non constituit: etiamsi aliud senserint Ioannes Andr. Panor. & Anton. in dicto capit. vlt. & summa Pisana verb. *Feria*, ex capit. *Gloriosus*, de Reliq. & ven. Sanct. Verum tamen inde nihil probatur, vt infra circa Doctores adnotabimus. Et ita sentiunt Anton. Syluest. Angel. & alij. Præterea vniuersalis consuetudo ita est interpretata legem illam: nam in multis locis non seruantur illa festa: vbi tamen fuerit consuetudine recepta obligatio, seruanda est. 10.

Cur 12. Apostoli numerentur, cum sint 14.

Additur præterea in dicto cap. 1. Maxime feriandum esse in festo Sanctorum Petri, & Pauli, qui mundum sua prædicatione illuminauerunt, idemq; fere in dicto cap. vlt. dicitur. Vnde non videtur dubium, quin hoc festum à die Martyrij illorum Apostolorum 11.

Festum Petri & Pauli à die martyrij illorum capisse.

stolorum fuerit Romæ, & in vniuersa Ecclesia Latina magna veneratione celebratum. Quod etiam ex supra dicto loco Clementis à fortiori colligitur. Meminit huius festi Hieronymus epistol. 19. ad Eustochium his verbis: *Festus est dies, & natali Beati Petri festiuius est solito condiendus.* Refert etiam Nicephorus lib. 16. Histor. cap. 35. tempore Anastasij Imperatoris auctum esse cultum illius festiuitatis Constantinopoli: nam Senator quidam Romanus nomine Festus, cum illuc alia de causa venisset, & vidisset festum illud minore cura, & splendore celebrari, quam par esset, ab Imperatore petijt, vt iuberet eadem reuerentia celebrari, qua Romæ fieri solitum erat. Imperatorem autem annuisse, & constitutione promulgata sanxisse, vt magnifice conuentus Ecclesiasticus in Apostolorum eorum honorem ageretur. *Et ab eo* (inquit) *tempore conuentus eius celebritas magna cepit incrementa, atque ingenti cum lætitia est frequentata.*

12. *Ioan. Euan. festum antiquissimum.* Post hoc magna solennitate colitur ab Ecclesia festum S. Ioannis Apostoli, & Euangelistæ. Quod etiam est ex his, quæ in dictis iuribus expresse numerantur, præter quam, quod vniuersali consuetudine obseruatur, & traditione adeo antiqua, vt illius initium ignoretur, à nullo enim scriptore Ecclesiastico traditur, & Beda in Martyrologio, & omnes alij scriptores de Sanctis, & vel de officijs Ecclesiasticis, de hoc festo, vt de antiquissimo, & solennissimo loquuntur. Celebratur autem ab Ecclesia tertia die à natiuitate Domini. Cuius rationem aliqui esse putant, quia eo die, id est, vigesimo septimo Decembris mortuus est. Alij mortuum in die vigesimo quarto Iunij, quo die Natiuitas Baptistæ celebratur, & ideo translatum fuisse festum Ioannis in illum alium diem, propter aliquam peculiarem rationem, quia vel tunc sedem Ephesinam accepit, vel ei est Ecclesia Ephesi dedicata, vt videre licet in Ioan. Belet. de Diuin. offic. capit. 30. & Durand. libr. 7. capit. 42. Sed hæc incerta sunt, & probabile est, Ecclesiæ non constitisse de die obitus, seu transitus eius, ideoque illum diem designasse, & festum eius cum natali Domini coniunxisse ad augendam illius festi celebritatem, sicut de festo S. Stephani, & Innocentum verisimile est.

13. *S. Iacobi festum solenniter Hispania celebrat tribus de causis.* Præterea, inter festa Apostolorum festum sancti Iacobi Maioris fratris Ioannis valde celebre est in vniuersa Ecclesia, præsertim in nostra Hispania, quæ illum singulari solennitate colit, vt patronum, & parentem, tribus potissimum de causis. Prima est, quia primus ipse Euangelium in Hispania prædicauit, prius enim, quam Ierosolymis martyrium pateretur, decimo anno post Christi Domini mortem Hispaniam peragrauit, & fidei semina iecit, quæ licet tunc parum fructus attulerint, tamen in virtute illius magnum Deus postea incrementum dedit. *Prima est, quia ante martyrium Hispaniam adijt.* Et quamuis hoc tempore nonnulli tentauerint hūc Iacobi in Hispaniam aduentum in dubium reuocare, nullo modo possunt antiquissimæ, & generali omnium Hispaniarum traditioni resistere, nec aliquid proponere, quod probabilem rationem dubitandi faciat: Nam quod Iacobus ante martyrium potuerit in Hispaniam venire, & redire Ierosolymam, non repugnat his, quæ de Apostolorum prædicatione, & gestis in Actibus Apostolorum, vel in alijs historijs fide dignis narrantur. Quia licet ex Actibus constet, per duos, vel tres annos primos ab Ascensione Domini Apostolos non recessisse Ierosolyma, tamen de cæteris annis vsque ad Iacobi martyrium nihil de factis à Iacobo, & alijs narratur, sed solum de Petro, & Paulo. Item licet ante Petri vincula (quando iam fuerat Iacobus mortuus) non credantur fuisse diuisi Apostoli in orbem terræ ad prædicandum, non reuersuri amplius in Ierusalem: tamen nihil vetat, quo minus ante id tempus exierint per diuersas prouincias, & digressiones facerent, & iterum Ierosolymam redirent. Sicut scimus, Petrum intra id tempus Antiochiam iuisse, ibique primum sedem suam fundasse, licet interim Ierosolymam proficisceretur, & Iudæam visitaret. Sic ergo potuit Iacobus intra idem tempus migrare in Hispaniam, & ibi prædicare, & postea Ierusalem redire.

Neque etiam obstat, quod eo tempore Apostoli Euangelium non prædicarent Gentibus vsque ad visionem Petri, Actor. 10. Primum quidem, quia fortasse in Hispania etiam tunc aliqui Iudæi habitabant, quibus annunciari poterat Euangelium. Nam (vt colligitur ex Actor. 1.) Iudæi dispersi erant per omnem nationem, quæ sub cœlo est, quandoquidem ex omnibus tunc venerant Ierosolymam, ergo etiam in Hispania esse poterant Iudæi, quibus prædicaretur Euangelium. Tum etiam, quia non est certum, ante reuelationem factam Petro non fuisse Euangelium Gentibus prædicatum: nam certe Paulus statim post conuersionem suam in Arabiam abijt, & in alias regiones, vbi verisimile non est, solis Iudæis prædicasse, cum ipse esset Gentium prædicator, & non ab homine, nec per hominem, sed per Iesum Christum edoctus esset, quid, & quibus, & quando prædicaturus esset. Idem ergo credi potest de Iacobo, quem Deus in prædicatorem, & fundatorem fidei in Hispania elegerat. Vnde reuelatio illa Petri eo tendit, vt Ecclesiæ vniuersæ, & præsertim ex Iudæis collectæ publice iam proponeretur, omnes saluari posse per fidem Christi, & ideo omnes ad Euangelium vocandos esse. Vsque ad illud ergo tempus non fuit hæc veritas ita publice declarata, vt inter Iudæos Gentibus prædicaretur Euangelium, neque ex Iudæis Gentibus vna Ecclesia congregari cœperit, nihilominus tamen potuit ante illam reuelationem alijs Apostolis instinctu diuino inspirari, vt ad Gentium prouincias irent, eisque prædicarent. Tum denique, quia illa reuelatio facta est Petro quattuor, vel ad minus tribus annis ante mortem Iacobi, & illud erat sufficiens tempus, vt iret in Hispaniam, & per vnum, vel duos integros annos ibi prædicaret, & postea Ierosolymam reuerteretur. 14. *Ante factam Petro reuelationem, an gentibus prædicaretur Euangelium. Actor 10. Actor. 1.*

Quod si hoc non repugnat Canonicæ Historiæ, neque alijs dogmatibus receptis parum profecto refert, quod priuatæ historiæ humanæ illorum temporum illius peregrinationis Iacobi mentionem non fecerint. Tum, quia in ea Iacobi peregrinatione nihil accidit adeo publicum, & prodigiosum, vt in vniuersum orbem illius fama exierit, quo possent excitari historici ad id memoriæ prodendum. Tum etiam, quia in illis temporibus non fuerunt in Hispania diligentes scriptores rerum, quæ in ea gerebantur, externi autem non poterant facile illarum notitiam habere, nisi fortasse earum, quæ ad publica bella, & Reipublicæ statum, & dominium pertinebant: nam aliarum rerum pertinentium ad religionem paruam, aut nullam rationem, vel curam habebant. Vnde, cum in illa ætate non fuerint scriptores Ecclesiastici, qui de rebus Hispaniæ mentionem fecerint nisi tenuem, mirum non est, quod in historijs antiquis nihil de hac profectione Iacobi in Hispaniam reperiatur. Nam profecto si Lucas acta Petri, & Pauli posteritati scripta non reliquisset, multæ illorum Apostolorum peregrinationes, & prædicationes obliuioni traditæ fuissent, nec aliter quam ex traditione ipsarum Ecclesiarum, quas fundassent, cognosci potuissent. Sicut profectio Petri Antiochiam, quæ à Luca omissa est, non aliter, quam ex illius Ecclesiæ traditione cognita fuit, nec ad nostram notitiam peruenisset, nisi ex monumentis illius Ecclesiæ Clem. Alexand. & ab illo Euseb. & Hieronym. illam scriptam reliquissent. Sic ergo aduentus Iacobi in Hispaniam non nisi ex eiusdem Hispaniæ traditione inquirendus est, hanc autem non permi- 15. *Nihil obest, quod humana historia hunc aduentum non enarrent.*

permisit Deus excidere, nec obliuioni tradi, nec in angulo concludi, sed ab vniuersis Ecclesijs Hispaniæ retineri. Quis ergo audebit huic traditioni contradicere, aut quomodo aliæ Ecclesiasticæ traditiones inconcussæ conseruari poterunt, si huic fides non adhibeatur.

16. *Firmatur hoc monumento Cæsaraugustano.* Eo vel maxime, quod non tantum à publica fama per dimanationem à parentibus ad filios, sed etiam à solenni, & antiquissimo monumento Cæsaraugustano testimonium habet hæc veritas. Nam Cæsaraugustæ, & in vniuersa Hispania est receptissima traditio, cum B. Iacobus illuc peruenisset, & animo, ac cogitatione suspensus esset, quod paucos homines ad fidem trahere potuisset, Beatissimam Virginem in corpore mortali ei apparuisse, eumque fuisse consolatam, & ab ea certiorem factum, per discipulos paucos, quo congregarat complendum fuisse, quod ipse perficere non potuisset. Et in huius beneficij æternam memoriam insigne templum, & valde honorificum ibi fundatum est. Quod in collegiatam Ecclesiam erectum magnis exemptionib. & priuilegijs Apostolicis donatum est, & sanctæ Mariæ de columna, vulgo *del pilar* dicitur, quia saxum, vel columna in eo cernitur, quam ipsam sacram Virginem suis pedibus calcasse, eadem docet traditio. Hæc est ergo prima causa, ob quam merito Hispania festum sancti Iacobi summa veneratione colit, simulque vt ipsius beneficium recognoscit, quod eius occasione Beatissima Virgo antequam ex hoc mundo discederet Hispaniam consolari, & sua præsentia honorare, & protectionem eius simul cum Iacobo assumere dignata fuerit.

17. *2. Causa est, quia eius habet corpus.* Alia causa est, quod sacrum Iacobi corpus post martyrium naui impositum diuina prouidentia, & peculiari eiusdem Spiritus S. fauore in Galæciam Hispaniæ prouinciam appulit, ibique vsque in hodiernum diem summa gentium omnium veneratione colitur. *3. Causa.* Tertia denique causa est, quod Iacobus innumeris amoris signis, & beneficijs in Hispanos collatis, se semper ostendit singularem illorum Patronum, ac benefactorem, quæ res notissima est in historijs: Nec in his amplius immorari licet. Ex his vero duabus posterioribus rationibus multum apud me prima confirmatur: Non enim sine causa Iacobus post mortem, & corporis præsentia, & gloriosi spiritus fauore tam propensum in Hispanos sese ostendit: sed profecto ea causa fuit, quod in Christo Iesu in Euangelio ipse illos genuit, & illius protectione, ac precibus non solum magna soliditate in fide permanent, sed etiam eorum ministerio, & industria Deus vti voluit ad fidem innumeris gentibus, & vt aiunt, nouo mundo prædicandam.

18. *S. Bartholomæi festum cur Romæ diuerso die celebrat.* Atque hæc sufficiant de Apostolorum festiuitatibus dixisse: nam de cæteris Apostolis nihil nobis peculiare dicendum occurrit. Solum de festo S. Barthol. scire oportet, quod licet Romæ, die 25. Aug. celebretur, non obligat præceptum vniuersam Ecclesiam pro illo die, nam extra Romanam Ecclesiam die 24. celebratur, & pro tunc obligat præceptum, vel quia ita est consuetudine introductum, vt Auctores dicunt, vel certe, quia Romana Ecclesia peculiari aliqua ratione ad illum diem immutandum ducta est: fortasse enim in illo die corpus S. Barthol. Romam est delatum: noluerunt autem Pontifices aliarum Ecclesiarum morem immutare.

19. *Martyrum festa. S. Stephani festum antiquissimum.* Quarto celebrat Ecclesia, & præcipit obseruari dies festos aliquibus Martyribus dicatos. Inter quæ festa primum, & antiquissimum est S. Stephani, nam illius specialiter meminit Clemens dicto lib. 8. c. 32. & de illo habemus antiquissimas conciones Augu. Fulgentij, Gregorij Nysseni, Maximi, & aliorum. At denique hoc festum in iure etiam habetur in sæpe allegatis capitulis. Et huic affine est festum sanctorum Innocentium, *SS. Innocentium festum.* quod in eisdem iuribus recensetur, & adeo est antiquum, vt Origenes homil. 3. in Diuersos, dixerit: *Horum memoria semper vt dignum est in Ecclesijs celebratur secundum integrum ordinem sanctorum vt primorum Martyrum pro Domino occisorum, & vt ipsa Bethleem primitias Domino Martyrum, in qua natus est ipse Saluator, obtulisse videatur.* Eodem fere modo loquuntur Chrysostomus homil. 3. ex varijs in Matth. Aug. Hilar. Arelaten. Beda, & alij Patres antiqui in homilijs eiusdem festiuitatis. At nihilominus Caiet. in Summa indicat, festum illud non obseruari ex generali præcepto, sed ex consuetudine. Contrario tamen modo sentiendum est: est enim sub præcepto Ecclesiastico, vt sufficienter probant, quæ adduximus, & communiter Doctores docent, & vsus Ecclesiæ confirmat. Nec est paruum indicium, quod Ecclesia eadem solennitate, & cum celebritate Octauæ festum illud celebrat. Nunquam enim inuenietur Ecclesia celebrare festum alicuius sancti cum Octaua, cuius principalem festiuitatem non præcipiat obseruari: Lex ergo de se omnes obligat, poterit tamen in aliquo loco consuetudine esse derogata, quod alijs etiam festiuitatibus, & legibus humanis commune est. His simile est Sancti Laurentij *S. Laurentij festum.* festum, quod sub eodem iuris præcepto continetur, & in dictis cap. 1. & vltim. speciatim exprimitur. Et ab initio fere martyrij huius Sancti celebre fuisse, satis indicant sermones sanctorum Leonis, Ambrosij, Augustini, Maximi, Petri Chrysologi, & aliorum, in illum diem. Præter hæc festa Martyrum nullum aliud inuenitur iuris præcepto mandatum obseruari, neque (quod ego sciam) vniuersali consuetudine per modum præcepti obligante receptum sit. Solum de festo Sancti Sebastiani potest videri contrarium probabile, *Quid de festo S. Sebast.* quia valde generalis videtur esse consuetudo. Sed nihilominus, quia est res pendens ex facto, non possumus id generaliter affirmare, sed vniuscuiusque loci consuetudinem esse spectandam.

20. *Confessorum festum nullum generali præcepto seruatur.* Quinto, de sanctis Confessoribus licet multas festiuitates solenniter Ecclesia celebret, nullius tamen inuenio festum, de quo certo affirmare possimus, generali præcepto Ecclesiæ obseruandum proponi. Maxime enim probabile id videri potest de festo Sancti Syluestri: *S. Syluestri festum.* multi enim credunt, ex vi iuris constitutum esse sub præcepto, quia expresse numeratur in dicto cap. 1. de Consec. & dicto cap. vltim. de Fer. sed nihilominus omnes fatentur, de facto vix seruari extra Romam, dicunt tamen, consuetudine contraria esse abrogatum. Veruntamen, vt supra insinuaui, ex solis illis duobus textibus, nisi aliunde traditio accedat, non satis probatur generale præceptum iuris de obseruatione alicuius festi. Quia cap. vltim. de Ferijs solum loquitur de diebus feriatis in ordine ad iudiciorum strepitum, & dictum cap. 1. non est ius Pontificium, nec Generalis Concilij, & ideo non potuit generale ius introducere, si antea non erat, vt statim alio exemplo videbimus. Et ideo censeo, hoc non esse sub præcepto iuris cum Glossa in L. *Omnes*, verb. *Epiphaniarum*, C. de Ferijs. *Glos.* Quamuis differentia non sit magni momenti, cum iam illud præceptum extra Romam derogatum esse constet, quod perinde est, ac si non fuisset latum. Quod si alicubi consuetudine obseruatur, ibi obligabit, si constet, talem consuetudinem non solum ex deuotione seruari, sed sub existimatione obligationis.

21. *S. Martini festum.* Aliud festum, de quo dubitatum est à Summistis, est S. Martini, quia in d. c. 1. cum alijs ponitur. Vnde Syluester, Tabiena, & Armilla, & latius Abbas c. vlt. de Ferijs, n. 6. cum Speculat. Hostiensis, & Ioannes Andr. & alij dicunt, fuisse quidem festum illud de iure antiquo, sublatum vero fuisse per ius nouum c. vlt. de Fer. quia ibi omissum est. Sed neque hoc admittit Abbas, *quia omitti* (inquit) *non est reuocari*, & ideo dicendum esset reuocatum esse consuetudine. Sed existimo non esse necessariam reuocationem, quia Conci-

Concilium Lugdunense non poterat facere generalem legem: numerauit autem illud, quia Galliæ Concilium erat, in Gallia autem merito celebratur festum illud speciali titulo, & vt magis proprium illius gentis: at extra Galliam non est in Ecclesiastico præcepto vniuersali, & ideo in alio capite omissum fuit. Est ergo consulenda consuetudo: Romæ enim obseruari solet sub præcepto, in Hispania vero minime, nisi fortasse in aliquo priuato loco.

22 *Festa Doctorum.* Dubitatum præterea est de festis Doctorum: nam Canonistæ volunt esse in præcepto lato in Clem. vni. de Reliq. & Vener. sanct. Ita Ioan. Andr. Anton. de But. & Panorm. supra citati. Quod si obijcias, quia ibi non inueniuntur verba declarantia tale præceptum, sed solum, vt festa illa sub duplici officio celebrentur: Respondet Abbas, *Non esse verisimile pro illo modico dimanasse decretalem mature, & ornate compositam.* Expendi etiam possunt verba illius textus, quatenus videntur æquiparare festum sanctorum Doctorum festo Apostolorum. *Merito* (inquit) *prouidit* (Apostolica sedes) *Apostolos, Euangelistas, & Confessores eosdem in vniuersali Ecclesia honorificantia potioris attollendos,* & infra concludit, *Volumus, statuimus, & præcipimus Apostolorum, Euangelistarum, & Confessorum festiuitates præcipuas annis singulis perpetuo celebrari sub officio duplici.* Nihilominus tamen dicendum est, ibi non ferri tale præceptum de obseruandis illis festiuitatibus, sed solum de celebratione earum sub officio duplici, in hoc enim tantum facit æquiparationem, & cum illa limitatione præceptum imponit, quod vltra vim verborum extendendum non est. Neque hoc est *modicum*, vt Abbas obijcit, quia ex vi illius decretalis celebritas, & solennitas in officio Doctorum non parum aucta est, non sunt ergo hæ festiuitates sub præcepto iuris, licet possint alicubi ex consuetudine introduci. Et hæc sententia nunc magis recepta est Anton. 2. p. tit. 9. capit. 7. §. 1. Syluest. verb. *Dominica,* Angel. & fere alij Summistæ verb. *Feriæ.* Idem dicendum est de festo Sancti Nicolai, quod nullo iure

S Nicolai festum. cautum est, consuetudine autem videtur in multis locis obseruari, sed neque est vniuersalis consuetudo, nec vbi reperitur, creditur esse obligationis, sed deuotionis, vt Angel. & Syluest. notant. Quod fere regulariter ita est, in particulari tamen semper est examinandus modus consuetudinis. De festo item

S Francis. festum. S. Francis. aliqui dicunt esse latum præceptum à Sixto V. Sed de hoc mihi non constat, & consuetudini standum esse iudico.

23. *Nullum festum sanctarum mulierum ex præcepto seruatur.* Sexto dicendum est, nullum festum sanctarum mulierum esse ex vi iuris communis, vel generalis legis vniuersæ Ecclesiæ obseruari mandatum. Ita docent omnes Doctores citati, & constat, quia nec in illis cap. 1. de Consec. d. 3. & vlt. de Fer. aliquod festum huiusmodi ponitur, nec alibi reperitur. In Concilio autem Oxomensi (quod supra retuli) trium sanctarum festiuitates obseruari mandantur, Mariæ Magdalenæ, Catharinæ, & Margaritæ. Sed illa lex priuata fuit illius diœcesis, vel prouinciæ. De festo autem Magdalenæ multorum locorum est consuetudo, non tamen vniuersalis: Solet etiam esse S. Cathar. sed non est tam frequens. Multis etiam in locis S. Luciæ festum sacrum habetur. Sed hæc duo posteriora regulariter sunt ex deuotione tantum: raro vero sub obligatione. Festum item S. Annæ cæpit multis in locis introduci, præsertim in Hispania. Sed non est ex vi legis, neque hactenus videtur consuetudo obligationem introduxisse. Cur autem de sanctarum mulierum festiuitatibus præter Virginem, nulla sint data ab Ecclesia præcepta vniuersum Christianismum obligantia, possent facile rationes, & congruentiæ excogitari, sed non est necesse in hoc immorari.

24. *Fe[stum] …* Septimo institutum est ab Ecclesia generale festum de omnibus Sanctis, & de illius obseruatione latum est præceptum vniuersale, & ita in dictis c. 1. & vlt. hoc festum inter solennia numeratur, & de illius obseruatione sub obligatione vniuersalis est, & indubitata consuetudo. De antiquitate autem huius festi Couarr. 4. Variar. capit. 19. numer. 8. circa finem, existimat esse ante tempora Augustini, propter concionem, quæ nomine Augustini in illa festiuitate legitur. Veruntamen multi obseruarunt, sermonem illum non esse Augustini, sed Alcuini, vel alterius, qui ex scriptis Cypriani, & Chrysostomi illum concinnauit, ideoque à Louaniensibus inter sermones Augustini de Sanctis positus non est, sed separatim inter incertos. Est ergo communis resolutio, festum hoc non fuisse ante Bonifacium 4. De quo referunt Platina in vita eius, & Raban. Homil. in illud festum. Bonifacium Romæ consecrasse templum, quod ab Ethnicis Pantheon dicebatur, in hono[re] omnium Martyrum, & Virginis, vnde hodie Ecclesia S. Mariæ Rotundæ vulgo vocatur. Inde vero (ait Raban.) crescente paulatim deuotione, & Religione decretum est, vt dies primus Nouembris in honorem Sanctorum omnium obseruari præciperetur. Et Matth. Palmerius in Chronico refert, Gregorium 4. ante 835. annos id præcepisse, & ab eo tempore in vniuersa Ecclesia obseruatum esse, vt refert etiam Durandus in Rationali libr. 7. capit. 34. Post diem autem omnium Sanctorum instituta est commemoratio defunctorum omnium, sed dies ille non est obseruari præceptus, nec ad festiuitatem pertinet. De suffragijs autem pro defunctis alibi diximus: & institutione illius diei videri potest Durand. supra cap. 35. Solent præterea hic addi festa dedicationum, vel Patronorum, sed hæc licet fortasse maneant à lege vniuersali, & ex vi iuris, vt exponam capite sequenti, tamen nullum est, quod obliget sub præcepto vniuersalem Ecclesiam, præter festum Angelorum, vel sanctæ Mariæ ad Niues, de quibus dictum est: aliæ enim Dedicationes Lateranensis templi, aut Sancti Petri, quas Ecclesia Romana celebrat quoad officium, de præcepto non sunt, vt constat.

[Festum omnium Sancto]rum generaliter seruatur.

Festum hoc cæpit tempore Bonifacij 4.

CAPVT X.

De numero, & comparatione dictarum festiuitatum.

Ex dictis in superioribus capitulis colligere licet, 1.
numerum festiuitatum, quæ ex generali præcepto ab vniuersa Ecclesia obseruandæ sunt, ad numerum octoginta vnius dierum ad summum accedere. Patet, quia Dominici dies regulariter sunt quinquaginta duo, ex festis autem Domini, quæ numerauimus, decem tantum sunt sub præcepto, ex illis tamen duo cum Dominicis coincidunt, & duo alia Virgini tribui solent, pro eis tamen addi debent quattuor dies festiui, qui coniunguntur cum festis Paschæ, & Pentecostes, & ita relinquitur idem numerus decem dierum, quibus addendæ sunt quatuor solennes festiuitates Virginis, & vnus dies Ioannis Baptistæ, & decem Apostolorum (quia licet ipsi sint tredecim, sex illorum bini celebrantur per singulos dies:) Martyrum vero tres tantum festiuitates ex præcepto obseruamus, quæ omnes numerum octoginta dierum efficiunt, cui numero dies vnus omnibus Sanctis dicatus adiungitur. Interdum vero hic numerus dierum minuitur, quia sæpe Sanctorum festiuitates in diem Dominicum cadunt. Et ideo moraliter loquendo non potest augeri ille numerus, nisi de nouo feratur aliquod præceptum, quia licet nonnunquam (scilicet) per singulos senarios annorum numerus Dominicarum crescat ad quinquaginta tres, semper, ex alia parte dierum festiualium numerus minuetur, & ideo

ideo vix vnquam accedet ad numerum dierum octoginta.

2. *An hi dies omnes æquales sint in obligatione.* Sed quæret tandem aliquis, an hi omnes dies æquales sint quoad præcepti obligationem. Et ratio dubitandi esse potest, quia in iure quidam maiores, alij minores dicuntur, vt ex capite 1. & cap. *Licet*, de Fer. colligitur. Respondeo breuiter primo, si comparatio fiat in magnitudine, seu duratione temporis, hos dies omnes esse æquales, nimirum viginti quattuor horarum, non quia hoc pertineat ad ius Diuinum, vel naturale, vt quidam Summistæ falsò confingunt, contra quos supra egimus, sed quia ius commune de his diebus loquitur, vt patet ex c. 1. de Ferijs, & alijs supra citatis: & quia simpliciter loquendo de diebus solent intelligi dies naturales, qui sunt viginti quattuor horarum, & ita præcepta ieiuniorum, vel orationum, quæ per singulos dies fieri debent, semper de his diebus intelliguntur.

3. *Quid dicendum de rebus ad quas obligant.* Secundo, si comparatio fiat in actionibus, vel omissionibus, ad quas obligat præceptum obseruandi festos dies, sic etiam omnes hi dies sunt æquales, extensiue, (vt sic dicam) licet intensiue possit inter eos aliqua inæqualitas cogitari. Dico autem esse æquales in hoc extensiue, quia (vt infra late dicam) non obligat dictum præceptum ad plures actiones in vno festo, quam in alio: nec ad abstinendum à pluribus operibus in vno, quam in alio, quantumuis in se sit dignius alio. *Ratio conclusionis.* Ratio est, quia tenor præcepti vnius est pro omnibus diebus: nam positiue iubet tantum audire Missam, negatiue autem prohibet vniuersa opera seruilia, & omnia, quæ ad illa reducuntur, vt infra videbimus. Neq; in hoc fit ampliatio, aut restrictio pro diuersis diebus, & si quis velit fingere varietatem aliquam, nullam regulam, aut rationem illius assignare poterit. Est ergo in hoc quædam æqualitas, quæ plane fuit necessaria, quia totum hoc præceptum fertur per modum vnius, nec poterat aliter ad diuersos dies applicari. Intensiue autem dico esse in hoc quandam inæqualitatem, quia quo solennius, & dignius est festum, eo maior est obligatio seruandi illud, & in illius transgressione, aut contemptu magis peccatur. Cuius signum est, quia magis scandalizat, seu offendit alios publica violatio festi, in vno quam in alio. Et ratio est, quia hæc inæqualitas non oritur ex forma præcepti, sed ex materia ipsa, quæ in vno actu eiusdem virtutis nobilior est, quam in alio, & consequenter actus ipsi inæquales sunt, vnde fit, vt idem præceptum cadens in illos magis, vel minus obliget. Existimo tamen, hanc inæqualitatem non esse tantam, vt notabilem diuersitatem faciat, quam in confessione explicare necesse sit, nisi ratione notabilis scandali, aut alterius extrinsecæ circunstantiæ.

4. *Dies festi inæquales sunt in solennitate, & in difficultate relaxandi obseruationem.* Tertio hinc fit, vt inter hos dies sit aliqua inæqualitas in solennitate, & signis honoris, & cultus, quibus ab Ecclesia celebrantur, atque etiam, quod ad nos magis spectat, in difficultate relaxandi obseruationem talis diei. Prior pars pertinet ad Clerum, & ad modum celebrandi Diuina officia in his diebus, & ideo eam vt notam, & ab hoc loco alienam remitto. Solum aduerto, quia hoc ad omnes pertinet, Alexandrum III. in capit. 2. de Ferijs, docere, *Dominicis diebus, & in præcipuis festiuitatibus* non esse flectenda genua in orationibus publicis, sicut obseruatur tempore Paschali, vbi obscurum est, quid intelligat per præcipuas festiuitates, & quod in hoc habeant singulare. *Obs.* Nam Glossa ibi verb. *Præcipuis*, intelligit omnes festiuitates ibi comprehendi: quæ obseruari præcipiuntur in dicto capit. 1. de Conse. d. 3. & in vlt. de Ferijs, ac subinde in hoc etiam seruari æqualitatem in omnibus diebus festis. *Diebus festis an flectenda genua.* Sed inprimis ceremonia illa non spectat ad obligationem præcepti. Deinde forte nunquam obseruata fuit in omnibus diebus festis indifferenter, sed in quibusdam maioribus, qui in eo textu dicuntur præcipui. Denique Clemens VIII. reuocans ceremoniam illam in Breuiario, non facit mentionem festiuitatum, sed tantum Dominicarum. Posteriorem ergo partem posuimus propter c. *Licet*, de Fer. vbi facultas datur laborandi in aliquibus alias prohibitis in diebus festis, & ab illa dispensatione excipiuntur maiores anni solennitates. Quæ exceptio, licet in particulari dispensatione fieri videatur, tamen ibi intelligitur, data esse forma concedendi similes indulgentias, seu dispensationes, & quoad hoc dicimus, non omnia festa esse æqualia. Nam in minoribus festis conceditur ex aliqua causa indulgentia, quæ ex eadem in maioribus concedi non debet.

Dubitant tamen ibi Doctores: quæ dicantur maiores festiuitates. Glossa enim ibi quinque numerat 5. *Quæ festiuitates dicantur maiores.* Natiuitatem Domini, Epiphaniam, Pascha, Ascensionem, & Pentecosten, nulla adhibita probatione: eam tamen sequuntur Ioannes And. & Panor. Addunt vero assumptionem Virginis, nam illud festum inter quattuor maxime priuilegiata quoad interdictum numeratur in cap. *Alma*, de sent. Excom. in 6. vbi ex illis quinque numeratis à Glossa, omittuntur Epiphania, & Ascensio Domini, & alijs tribus æquiparatur Assumptio: ergo à fortiori in præsenti est comprehendenda sub festis maioribus. Censeo verò etiam esse addendum festum corporis Christi: tum quia in Ecclesia non est receptum, vt minus solenne, quam cætera enumerata, tum etiam, quia illud etiam festum non est capax interdicti, iuxta concessiones Pontificum, de quibus diximus in tom. 5. 3. p. disp. 34. sect. 1. num. 41. Sunt autem hæc septem festa maiora limitanda, vt existimo, ad septem dies, quoad dictum effectum, quia non oportet illam difficultatem dispensationis extēdi ad Octauarum dies, etiamsi aliqui eorum festiui sint, vt à fortiori constat ex his, quæ in dicto loco tom. 5. dixi. Cum autem hæc enumeratio nullo iure in rigore probetur, quia dictum cap. *Alma*, parum fauet Epiphaniæ, & Ascensioni, oportet, vt communi opinione, & existimatione nitatur, nam omnia illa festa communiter reputantur quasi æqualia, & Paschalia, (vt sic dicam) licet interdum in iure aliquod priuilegium vni concedatur, quod alteri non conceditur: quod non obstat, quo minus simpliciter ex maioribus censeantur. Vnde infero, quod si alicubi aliquod festum Patroni, vt verbi gratia, sancti Iacobi Compostellæ, vel aliud simile, æque solenne, ac prædicta, communiter reputetur, merito etiam possit inter maiores festiuitates ibi reputari, vt non debeat in illo indulgentia laborandi sine valde extraordinaria causa concedi.

CAPVT XI.

De festis, quæ in aliquibus tantum Prouinciis, seu diœcesibus seruari debent ex præcepto.

QVamuis Ecclesia vna sit, & ideo in substantialibus, & principalibus ritibus, ac festiuitatibus vnitatem seruet: non est contra vnitatem eius, quod 1. *Aliqualis varietas Ecclesiæ decorem addit.* in aliquibus secundarijs ceremonijs varietatem habeat, imo hæc varietas pertinet ad pulchritudinem eius. Hæc ergo varietas etiam in festiuitatibus cernitur: quædam enim in vno loco seruantur ex præcepto, quia in alijs locis sub obligationem non cadunt, vt constat ex vsu Ecclesiæ, & supponitur in dicto capit. 1. de Conse. distinct. 3. & cap. 2. & vlt. de Ferijs, vbi Doctores omnes id aduertunt. De his ergo festis particularibus dicendum hic est. Non possumus autem singula numerare, sicut in prioribus fecimus, quia pendent ex priuatis legibus, & consuetudinibus, quæ variæ sunt. Solum ergo ad nos spectat explicare ius, & modum introducendi tales festiui-

festiuitates, & modum obligationis huius præcepti, prout talibus festiuitatibus applicatur. Possumus autem intelligere, duobus modis introduci huiusmodi festa particularia, primo ex vi ipsius iuris communis sine speciali facto, seu voluntate alicuius inferioris Prælati. Secundo per inferiorem legem, seu constitutionem extra ius commune, seu consuetudinem illi æquiualentem, & vterque modus est suo modo verus, & à nobis breuiter explicandus.

Dupliciter introducuntur festa particularia.

2. Primo ergo dicendum est, posse aliquod festum esse sub obligatione in vno loco ex vi iuris communis, licet non obligetur vniuersa Ecclesia ad illud festum obseruandum. Hoc patet, quia licet præceptum sit iuris communis, nihilominus materia præcepti potest in vno loco inueniri, & non in alijs, & sic obligare ibi, vbi est materia eius, non alibi, vbi non occurrit. Exemplis res declaratur: nam potest ius commune disponere, vt festum Patroni, Dedicationis, aut sancti Titularis vniuscuiusque loci, seu Ecclesiæ ex præcepto obseruetur: tunc enim hæc ciuitas ex vi huius legis tenetur obseruare festum S. Antonij, vel S. Vincentij, & nihilominus obligatio illa particularis est huius diœcesis, & non totius Ecclesiæ: & sic de alijs. Ita in huiusmodi lege ad illius obligationem supponitur quidem aliquid speciale in tali loco, ratione cuius obligat lex ad tale festum obseruandum in illo potius, quam in alio, sed illud, quod supponitur, non est particularis lex de festo ipso, sed est factum aliquod, ex quo oritur materia legis, quale est Dedicatio talis templi facta hodie, & hoc loco, vel particularis ratio, & voluntas habendi hunc sanctum, vt Patronum, vel Titularem: hac enim materia supposita ipsum ius commune obligat. Sicut in materia de voto dicimus, obligationem seruandi votum de iure naturali esse, quamuis materia illius obligationis, quæ est promissio, ex propria, ac particulari pendeat voluntate.

Primus modus explicatur.

3. Iuxta hanc assertionem ad ius commune pertinet id, quod disponitur in cap. 1. de Consec. distinct. 3. vbi inter obseruanda proponitur *Dedicatio cuiusque Oratorij*. Ex quibus verbis videtur colligi in vnoquoque oppido ex præcepto obseruandum esse diem Dedicationis templi eius. Et ita censuit Spec. in summ. tit. de Fer. §. 1. illa tamen verba omittuntur in capit. vltim. de Fer. & ideo alij censent, reuocatum iam esse illud præceptum. Imo Ioannes Andreas, Anton. & Abbas in dicto capit. vltim. intelligunt illa verba de festiuitate quoad officium, non quoad obligationem totius populi, quia esset (inquit) dura obligatio. Tamen quia textus ille à principio incipit, *Pronunciandum est laicis, vt sciant tempora feriandi per annum*, & infra, *Feriandi autem isti sunt dies*. Et postea consequenter eodem modo omnes enumerat, & ideo difficile creditu est, in illo solo die sermonem esse de officio Clericorum. Vnde potius dicendum censeo, quod supra iam dixi, legem illam non fuisse Pontificis alicuius, vel Concilij Generalis, & ita non potuisse per se constituere ius generale, sed particulare Prouinciæ Lugdunensis: neque etiam est extensum illud ius per consuetudinem: nam potius communi vsu, & regulariter talis Dedicationis dies non seruatur. In Concilio autem Oxomensi in principio inter festa obseruanda ponitur *Festum Dedicationis cuiuslibet Ecclesiæ in sua Parochia*. Sed illud etiam declarat particulare ius Anglicanæ cuiusdam Prouinciæ, non generale. Idemque censeo de alia lege ibi subiuncta, videlicet, *Quodlibet festum illius Sancti, in cuius honorem fundata est Ecclesia*: & loquitur *de festis obseruandis omni veneratione*, & non tantum quoad officij celebritatem: nam de his postea separatim tractat, estque lex illa satis pia, & consentanea rationi, nihilominus tamen non obligat generaliter, quia non habetur ex iure communi, neque etiam consuetudine generali recepta est. Idem dicendum est de simili lege lata in Concilio Maguntino sub Carol. cap. 36. his verbis: *Et illas festiuitates Martyrum, vel Confessorum obseruare decreuimus, quorum in vnaquaque parochia sancta corpora requiescunt, similiter etiam Dedicationem templi*, sed de hoc vltimo iam dictum est. Illud vero prius, licet pium, & sanctum sit, non potest habere vim legis vniuersalis, quia illud etiam priuatum Concilium est, & in iure communi non inuenitur. Solum ergo quoad officiorum celebritatem hæc seruanda sunt iuxta rubricas, & regulas Missalis, & Breuiarij Romani, quoad festorum autem obseruationem nulla est de hoc lex, aut vniuersalis consuetudo, vbi autem fuerit, seruanda est. Ex quibus concluditur, licet hic modus institutionis, & obligationis alicuius festi particularis ex vi iuris communis possibilis sit, de facto tamen nullum inueniri ius commune talem generalem regulam statuens in obseruatione festorum, vt ex ea particulares obseruantiæ oriantur: nam præter ea, quæ attigimus, nullum tale ius commune inuenitur, quod ad nostram notitiam peruenerit.

An dies dedicationis templi in quouis oppido seruandus.

4. Secundo dicendum est Episcopos in suis diœcesibus habere potestatem incipiendi, ac præcipiendi festa particularia ibi obseruanda. Hoc certum est apud omnes, & statim probabitur. Non intelligimus autem, solos priuatos Episcopos habere hanc potestatem, quia non est dubium, quin summus Pontifex hanc habeat potestatem, cum supremam, & vniuersalem habeat, non solet tamen immediate illa vti, nisi quando pro vniuersali Ecclesia festum instituit, sed ad summum præbet suam confirmationem, & assensum. Inquiri autem potest, an hic assensus necessarius sit, vel Episcopi auctoritas sufficiat. Dicendum vero est, vnumquemque Episcopum posse hanc legem ferre pro sua diœcesi absque speciali facultate, vel confirmatione Pontificis. Ratio prima est, quia hoc non est Episcopo prohibitum, & eo ipso, quod non prohibetur, censetur concessum, quia pertinet ad ordinariam pastoralem iurisdictionem. Secunda ratio est, quia hoc ei expresse conceditur in dicto capit. vltim. de Ferijs, ibi, *Singuli Episcopi in suis diœcesibus*, & in dicto cap. 1. de Conse. distinct. 3. Tertio hoc confirmat vsus antiquissimus Ecclesiæ, nam Episcopi hac potestate vsi sunt, vt ex historijs, & ex varijs consuetudinibus diuersorum locorum, & Episcopatuum constat.

Episcopos posse præcipere festa obseruanda in suis diœcesibus.

An auctoritas Summi Pontificis ad hoc necessaria sit.

5. Dicet aliquis, priuatas festiuitates ordinarie institui in honorem alicuius Sancti, siue Martyris, siue Confessoris: at non possunt Episcopi Sanctum aliquem religiose colendum suæ Ecclesiæ proponere, sine Romanæ Ecclesiæ approbatione, vt declarat Alexand. 3. in c. 1. de Reliq. & ven. Sanct. ergo nec possunt particularia festa ordinare sine Pontificis consensu. Respondeo, duo esse hic distinguenda, vnum est facultas colendi aliquem vt Sanctum publico, & solenni ritu, quæ per Canonizationem, aut Beatificationem (vt vocant) fieri solet, aliud est obligatio per præceptum inducta ad agendum diem festum in honorem talis Sancti. Hic non de illo priori agimus, sed de hoc posteriori: nam sunt valde diuersa, quia prius potest esse sine secundo, vt patet in multis sanctis, quorum festiuitates non celebramus, licet canonizati sint: secundum autem necessario supponit primum: non potest enim in venerationem alicuius hominis mortui festum dicari, etsi supponatur Ecclesiæ legitime propositus tanquam Sanctus, & cum Christo regnans. De hac ergo legitima propositione loquitur Alexand. III. in dicto capit. 1. de qua in materia de Fide, de Summo Pontifice agendum est. Alia vero decreta, quæ Episcopis tribuunt dictam facultatem, loquuntur tantum de secundo, id est, de præcepto obseruandi diem festum, supposita materiæ capacitate, vt recte intellexerunt ibi Innocent. Ioannes Andreas, & Abbas cum Glos. in cap. vnic. de Reliquijs & Veneratione Sanctor. in sexto, & Glossa in c.

Obiectio.

Expeditur.

Innoc. &c.

in cap.1. de Consec. d.3. Syluest. verb. *Dominica*, num. 3. contra nonnullos Canonistas, qui dixerunt, posse Episcopos sine præuia Canonizatione, vel approbatione Pontificis festos dies hominibus sub opinione sanctitatis defunctis dicare. Sed illi fortasse iuxta morem antiquissimum Ecclesiæ locuti sunt, quando ex tacita voluntate Pontificis Summi id permittebatur Episcopis cum consensu Metropolitanorum: sed iam non licet sine expressa Pontificis approbatione iuxta decisionem Alexand. III. Imo ille aperte significat, non se de hoc nouam legem ferre, affirmat enim etiam ante illud decretum id non licuisse.

6. *Quid supponendum, vt ab Episcopo possit festum solius Dei præcipi.* Vnde vlterius addo, etiam in festis, quæ ad solius Dei venerationem ordinantur, vt est, verbi gratia, festum Trinitatis, si speciali præcepto in aliqua diœcesi præceptum esset (vt de eodem festo Trinitatis dicitur in capitul.2. de Ferijs) necessario supponendam esse veram fidem, & existimationem de tali mysterio iuxta dogmata ab Ecclesia Romana approbata: nam præceptum Episcopi solum addit obligationem talis cultus, non vero fidem approbat. Et eadem ratione, quando de Virgine, vel de Sancto aliquo, cuius fælicitas, & sanctitas indubie creditur ab Ecclesia, instituitur festum ob specialem aliquam rationem sanctitatis, aut propter sanctam Natiuitatem, oportet, vt ratio illa, & veritas eius prius ab Ecclesia Romana probetur, quam tale festum publice indicetur, vel præcipiatur, etiam in particulari Episcopatu. Quia oportuit festum, & religiosum cultum in veritate fundari, Episcopis autem non est commissa hæc facultas approbandi veritatem illam, aut mysterium, quod est fundamentum festiuitatis, sed supposita illa approbatione, data est iurisdictio præcipiendi cultum, etiam per festi approbationem. Et hac ratione olim non placebat Bernardo eorum deuotio, qui conceptionem Virginis celebrabant sine approbatione Romanæ Ecclesiæ, & merito reprehenderetur: si non posset illa festiuitas in alio, quam in præseruatione fundari, tamen quia generatim celebrari poterat, vel in honorem primæ sanctificationis Virginis, quocunque tandem momento facta fuisset, vel in gratiarum actionem ad Deum pro beneficio nobis collato, personam illam nobis dando, & producendo, ideo tolerari potuit illa deuotio, quæ postea per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem confirmata est. Atque ad hunc modum de similibus particularibus festiuitatibus est iudicandum.

7. *Vtrum necessarius sit Cleri, & populi consensus. Ratio dubij* Vlterius vero interrogari potest, an solus Episcopus possit hoc præceptum imponere sine consensu Cleri, & populi, vel necesse sit horum consensum simul concurrere. Et ratio dubitandi est, quia ferre præceptum de obseruatione festi est actus iurisdictionis, sed iurisdictio est tantum in Episcopo, non in populo, vel Clero: nam ad Laicum populum non pertinet legem ferre Ecclesiasticam, etiam particulariter, & cum Clericis, sed tantum obedire illis. Clerus autem, cum sit subditus Episcopo, illius tenetur obedire præcepto, quia iurisdictio Episcopi licet non sit suprema, est quasi monarchica in suo Episcopatu: & ideo illius præcepto tenentur subditi parere. Et confirmatur ex vsu, quia Episcopi ad huiusmodi leges statuendas non solent populum, vel Clerum in Concilium vocare, sed sua potestate illas condunt. Respondeo, in rigore iuris Episcopum non solum, *sed cum Clero, & populo*, posse præscribere leges de peculiaribus festis in suo Episcopatu seruandis. His enim fere verbis eius potestas circa hunc actum limitatur in capit. vltim. de Ferijs, & in capit. 1. de Consec. distinct.3. Quibus locis id notant Doctores, præsertim Abbas num.4. vbi allegat Innocent. & alios: sequitur Angel. verb. *Feriæ*, num.5. Tabien. num. 10. Syluest. verb. *Dominica*, num.3. Anton.2. part. tit. 9. capit.7. §.1. Rationem vero deducit Abbas ex alio principio fortasse magis dubio, quod ea, quæ possunt alijs afferre præiudicium, non possunt præcipi ab Episcopo sine approbatione, vel saltem non cum rationabili contradictione eorum, quorum interest. Quod principium ipse probat auctoritate Innocentij, Frederici, & Archidiaconi, non tamen ex iure, nisi ex capit. *Gesta*, capit. *Vbi*, distinct.74. quæ prohibent Episcopis, ne aliquem inuitum ordinent, aut consecrent, quod longe diuersum est. Illud ergo principium licet sit consentaneum rationi, existimo tamen, in rigore solum procedere in casibus à iure expressis, vel contentis in aliqua iuris regula. Quod mihi probat ratio dubitandi proposita: nam iurisdictio Episcopi de se monarchica est, nisi à superiori limitetur; limitari autem potest iure communi, vel à Pontifice, ergo quando non inuenitur talis limitatio, potest suos subditos obligare præcepto, aut lege sua, quę non sit manifeste iniqua. Quod si subditis grauis visa fuerit, non possunt sua resistere potentia, seu auctoritate, sed ad superiorem recurrere: secus vero erit, si potestas eius iure sit limitata.

In præsenti ergo omnes admittunt dictam resolutionem quoad Cleri consensum, fatenturque, iurisdictionem Episcopi in hoc casu esse limitatam, vt sine Clero non possit hanc legem ferre, ob dictum capit. vltim. de Ferijs. Quod non est speciale, sed frequens in his, quæ pertinent ad negotia Ecclesiastica, spectantia ad bona Ecclesiæ, vel commune ius Clericorum, vt constat ex toto titulo de ijs, quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capituli, vbi specialiter videri potest Panormitan. in capit. *Nouit*. Quamuis in his multum valeat consuetudo, vt decernitur in capit. 3. de Consuet. in 6. De altera vero parte, quæ ad populum spectat, Anton. de But. in dicto capit. vltim. negat, assensum, vel concursum populi esse necessarium propter rationem supra positam, quia in his, quæ spectant ad Religionem, & bonum animæ, populus est subiectus Episcopo. Sed reuera dicta iura videntur contrarium expresse docere, nam æque requirunt populi, ac Cleri consensum: imo dictum cap. 1. de Consec. distinction. 3. nullam mentionem Cleri fecit, sed solius populi, sub eo tamen à fortiori includitur Clerus: vnde Abbas in dicto capit. vltim. dicit, requiri consensum, vel saltem præsentiam populi. Addit enim, non esse semper consensum necessarium, quia si populus sine legitima causa contradicat, non obstabit eius dissensus. Et in confirmationem adducit capit. 1. de ijs, quæ fiunt à maiori part. Capit. & capit. 1. 65. distinct. Quæ iura non de populo, sed de sacerdotibus loquuntur. Vnde si aliquid in præsenti probant, etiam de Clero idem erit dicendum. Re tamen vera illa iura non probant, quia loquuntur, quando minor pars contradicit in his, quæ à Capitulo, seu congregatione aliqua facienda sunt: tunc enim pauciorum contradictio non obstat, nisi vbi aliqua ratio manifesta obstiterit, quæ coram superiore probanda est, vt Glos. notat in dicto capit. 1. de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli. At in præsenti ius expresse videtur postulare consensum populi, & si totus populus contradicat, videtur censenda maior pars, & cuius maxime interest, ergo debet præualere. Præterea notanda sunt verba dicti capit. 1. de Conse. d.3. *Quam singuli Episcopi in suis Episcopatibus cum populo collaudauerint*. Vbi verbum, *collaudauerint*, requirit consensum expressum, vt notat Ægidius, quem refert, & sequitur Abbas in capit. 1. de his, quæ fiunt à Prælatis, &c. nota. 2. numer. 3. Ergo ex vi iuris, ac per se loquendo requiritur in præsenti casu consensus populi. Neque hoc videri debet præter debitum ordinem, quia cum huiusmodi præcepta non sint ad salutem populi necessaria, sed ad quendam maiorem ornatum, & deuotionem, & alias possit inde grauari populus, dum à suis laboribus, & lucris impeditur, merito

Marginalia (right column): 8. *Resoluitur quæstio.* — *Glos.*

merito potuit iure statui, vt sine suo consensu non cogeretur.

9. Hoc autem videtur intelligendum, quando populus vnanimi consensu contradiceret, nam tunc præsumitur, ratione aliqua iusta moueri: & timeri merito potest, tale præceptum non esse futurum vtile, si cum tanta contradictione populi ponatur: ac denique, quia ius illi fauet. At vero si Episcopus cum Clero communiter conueniret, & aliqui de populo assentirent, licet plures contradicerent, tunc forte haberet locum opinio Abbatis, maxime vbi ratio contradictionis iusta, & clara non videretur, & tunc recurrendum videretur ad superiorem. Hæc autem locum habent ante latum præceptum: semel autem præstito consensu, & stabilito præcepto, non erit in potestate populi contradicere, & illud abrogare, nisi Episcopus consentiat. Episcopus autem potest solus illud abrogare: qa quoad hoc potestas eius non est vllo iure rescripta. Intelliguntur etiam hæc stando in iure communi, nam per consuetudinem videtur huic iuri derogatum: solent enim Episcopi cum Consilio Cleri, vel aliquorum de Clero hæc præcepta populo dare, illo non vocato, nec consulto: & similiter solet populus talia præcepta timere, & acceptare. Quæ consuetudo seruanda est, vbi introducta fuerit, iuxta capitul. 3 de Consuetudin. in 6. Et tunc etiam censetur populus consentire, per hoc solum, quod non contradicit.

10. *Quibus conueniat præceptum particulare de festo seruando cum Generali.* Dico tertio, præceptum hoc de obseruando aliquo festo particulari in extensione obligationis quoad loca, & personas differre à generali præcepto, quoad cætera vero omnia fere conuenire. Explico assertionem, incipiendo à posteriori parte. Nam si in hoc præcepto consideretur id, quod agendum, vel omittendum præcipitur in die festo, eiusdem rationis est præceptum hoc particulare, & vniuersale, id est, ad idem obligat, quia ius non constituit in hoc aliquam differentiam, sed eodem modo, quo generalia festa obseruari mandantur, declaratur in iure vel etiam præcipitur, vt obseruentur festa, quæ Episcopi seruari præcipiunt in suis Episcopatibus: ergo in hac parte est quædam similitudo, & æqualitas. *Æqualia possunt esse in solennitate.* Quin potius etiam in gradu obligationis, seu solennitatis potest esse non minor intensiue (vt sic dicam) obligatio seruandi particulare festum, quam generale. Quia licet generalis lex videatur habere quandam maiorem dignitatem, & consequenter maiorem etiam vim obligandi ex vniuersali potestate, quæ maior est, nihilominus in particulari festiuitate quodammodo illa vniuersalis ratio imbibitur, quatenus ipsum commune ius præcipit obseruare festa ab Episcopis indicta. Et præterea ex particularibus rationibus potest augeri particularis festi obligatio, vt si sit insignis benefactor, & Patronus, vel ipsius reliquiæ magna populi veneratione colantur & similia.

11. *Conueniunt in tempore.* Deinde in tempore, pro quo tale præceptum ponitur, solet esse regulariter vniformitas: nam sicut festa generalia præcipiuntur pro vno die naturali per illa designato, ita etiam particularia, vt constat ex vsu, & ex paritate rationis. Dico autem *regulariter*, quia interdum præcipitur festum particulare pro dimidio tantum die, verbi gratia, vsque ad merediem: hoc enim in aliquibus diœcesibus fieri obseruauimus in die aliquorum Martyrum, vt sancti Blasij, &c. quod licet non sit frequens, reprehendi non potest. *Posse obseruari festum solum vsque ad meridem.* Quia nullum est ius Diuinum, vel naturale, quod præcipiat, vt festum necessario esse debeat viginti quatuor horarum, aut quod prohibeat vnam partem tantum diei festiuam. Et alioqui illa determinatio est voluntaria, seu arbitraria, ergo nihil impedit, quominus recte fiat tantum pro dimidio die. Item hoc modo potest quis voto se obligare ad vacandum Deo hora matutina tantum, ergo totus populus, ergo etiam per legem particularem potest obligari, quia potest iusta ratio subesse: nam vt aliqua vacatio fiat, potest suadere pietas, & gratitudo ad sanctum, vt tamen non fiat pro integro die, potest postulare populi necessitas. Et matutinum tempus sufficiens, & magis accommodatum iudicatur propter Missam audiendam. Interdum vero alicubi præcipitur pomeridianum tempus in feria quinta hebdomadæ sanctæ (vt supra notaui) propter specialem venerationem illius temporis, & propter stationes, & frequentiam populi Christiani. Hæc vero differentia accidentaria valde est, quia non est in potestate, sed in facti contingentia: nam etiam posset Pontifex pro vniuersa Ecclesia præcipere festum dimidij diei. Quid enim obstat? Hactenus vero non fecit, quia non iudicauit necessarium, vel quia festa vniuersalia sunt digniora, vel quia vniuersales leges non descendunt ad hæc particularia. Ex his ergo satis patet assertio quoad posteriorem partem.

Prior vero pars declarat propriam, & per se differentiam inter hæc festa, quam posuit Concil. Lugd. in dicto cap. 1. addens, quod festiuitates Episcopales *Vicinis tantum circummorantibus indicendæ sunt, non generaliter omnibus.* 19. *Quibus rebus conueniant.* Ex quibus inprimis constat, præceptum de tali festiuitate non obligare extra territorium præcipientis. *Quia extra territorium ius dicenti non paretur impune.* Vt dicitur in L. vltim. ff. de Iurisd. omn. iur. Et capit. *Vt animarum*, De const. in 6. Ex quo textu hæc pars sufficienter probatur. Et eius ratio ex eisdem verbis constat, quia actus agentis non extenditur vltra sphæram actiuitatis eius, sed vnusquisque Episcopus habet vt sphæram limitatam suæ iurisdictionis, territorium suum, seu diœcesim, ergo extra illam non obligat. Vnde etiam concluditur differentia in ordine ad personas, nam ad seruãda vniuersalia festa tenentur omnes fideles totius mundi & vbicunque existant, ad seruanda autem festa particularia tantum obligantur illi homines, qui intra locum talis territorij continentur. Et hoc sensu dictum est in dicto cap. 1. has festiuitates solum esse indicendas *Circummorantibus*, id est intra terminos diœcesis, vel loci, pro quo festum indicitur: interdum enim solum pro vno oppido, vel ciuitate iubetur. Sed de hac obligatione plura in sequentibus tractanda sunt.

CAPVT XII.

An potestas laica possit obseruationem alicuius diei festi præcipere sine Episcopi auctoritate.

Ratio dubitandi esse potest, quia Princeps secularis subditis suis præcipere potest, vt aliquo die operibus abstineant, & festum diem agant propter diem Natalis sui, vel propter insignem victoriam, aut aliam rationabilem causam. 1. *Ratio dubitandi.* Dices, posse quidem hoc præcipere per modum politici honoris, non per modum cultus religiosi, sic enim feriæ temporum propter temporales vtilitates interdum introducuntur. Sed contra quia potestas secularis potest præcipere actus Religionis, sicut potest præcipere actus aliarum virtutũ Iustitiæ, Temperantiæ, Fortitudinis, cur enim non poterit? Hoc enim naturale est, & Reipub. conueniens, ergo potest præcipere obseruationem festi alicuius, etiam intuitu Religionis, vt ad gratiarum actionem Deo faciendam, & consequenter potest etiam præcipere non solum vacare ab operibus aliquo die, sed etiam opera religionis exercere, vt audire Missam, & huiusmodi. Potest ergo festum aliquod instituere, & præcipere. Et confirmatur primo, quia vnusquisque Christianus potest se voto obligare ad diem aliquem obseruandum tanquam festiuum, ergo & Rex potest hoc præcipere subditis, quia votum est veluti lex

priuata, quam sibi potest vouens imponere in materia Religionis: non est autem minus potens voluntas Regis ad præcipiendum subditis, quam vnusquisque ad sibi legem imponendam: eo vel maxime, quod sicut potest priuata persona vouere festiuitatem aliquam, ita potest totus populus, seu tota Respublica illam vouere, possunt ergo sibi legem imponere in religiosa materia, licet ipsi laici sint, ergo etiam Rex, vel Princeps id poterit. Tandem consuetudo laicorum potest festum diem introducere ergo & lex Principis laici, nã hæc cum proportione æquiparantur: Atq; huic parti fauere videtur multæ leges Cod. titul. de Feriis, vbi Imperatores de diebus festiuis, & de modo, quo seruandi sunt, multa disponunt.

2. *Negatiua pars approbatur.* Nihilominus dicendum est potestatem hanc indicendi, & præcipiendi dies festos, & cultui diuino dicatos esse proprie spiritualem, seu Ecclesiasticam, & ita ad solos Ecclesiæ pastores pertinere, ideoque sine illorum consensu non posse Principes, vel communitates laicas festorum obseruationem præcipere. Ita sensit Panorm. in cap. 2. de Feriis, num. 2. Silnest. verb. *Dominica*, numero 2. Anton. 2. part. 9. capit. 7. §. 1. & est clara, & communis. Sumiturque ex generali illo principio iuris, quod laici in spiritualibus nullam habent præcipiendi auctoritatem capit. *Cum laicis*, de Rebus Ecclesiæ non alien. capit. *Decernimus*, de Iudi. & capit. *Bene quidem*, cum tota d. 96. & similibus: nam festorum obseruatio ad publicum Dei cultum ordinata inter spiritualia continetur, nam directe, & immediate ordinatur ad bonum animæ, & ad sacra pertinet, ergo. Deinde potest speciale argumentum sumi à simili ex capit. vlt. de Reb. Eccles. non alien. ibi enim habetur, non posse potestates laicas de mortuariis disponere, id est, leges ferre circa funera defunctorum & modum, vel circumstantias in eis seruandas, quia illa omnia sunt annexa rei spirituali, & concernunt diuinum cultum, & bonum animæ, vt ibi Doctores adnotant. & in capite *Ecclesia S. Mariæ*, de Constitution. Ergo eadem ratione non potest laica potestas disponere de obseruatione festorum, quæ magis directe ordinantur ad Diuinum cultum, & animarum profectum. Et confirmatur, quia alias si secularis princeps posset festa præcipere per se, & sine consensu Episcopi, posset etiam prohibere, nam est eadem ratio: consequens autem est contra debitum ordinem Ecclesiæ, nam laica potestas debet esse subordinata Ecclesiæ in spiritualibus, & in omnibus, quæ ad illa ordinantur, alias sequerentur schismata, & diuisiones in Ecclesia, vel spiritualia impedirentur per dispositionem laicorum. Ita res est clara & communis.

3 *Respondetur argumentis.* Ad argumentum ergo bene ibi responsum est, posse principes seculares interdum præcipere subditis feriari à laboribus, vel mechanicis operibus ad ciuilem honorem, vel ostensionem lætitiæ, vel ad commodam gubernationem in ordine ad requiem, & salutem corporum, vel in ordine ad collectionem fructuum, & similia, vt constat ex titulo de Feriis Cod. & ff. Tamen in ordine ad religiosum cultum non pertinet hæc cura ad temporalem principem. Quod si aliquando rex iudicauerit occurrere rationem aliquam sufficientem ad instituendum aliquod festum, debet per Ecclesiæ prælatos competentes id procurare, qui semper eius desiderio satisfacient, prout res postulauerit. Et ad replicam in contrarium respondeo, finem Religionis esse altiorem, quam sit finis potestatis secularis: nam hic sistit in conseruanda externa pace, & iustitia Reipublicæ, non attingit opera Religionis, nisi quatenus ad illum finem conferunt, nam alia ratione non cadunt sub laicam potestatem, sicut nec ieiunia, vel similia virtutum opera. At perfecta Religio primario tendit in Deum, & ad illius cultum ordinat ipsam pacem, & externam Reipublicæ conseruationem, & ideo materia Diuini cultus, & Religionis ad superiorem potestatem spectat, præsertim in lege gratiæ, in qua hæ potestates per Christũ distinctæ sunt, & perfecto modo subordinatæ. Hac ergo ratione non pertinet nunc ad ciuilem potestatem leges condere in materia Religionis, quia debent fieri præcipue in ordine ad salutem animarum, & ad diuinum cultum secundum se spectatum. Quod si aliquando fuerit conueniens spiritualia præcipere in ordine ad temporalia, id debent facere principes per superiorem potestatem, quæ possit illa omnia ad superiorem finem ordinare, & per altiora principia regulare. Vt si expedit, publicam processionem facere ad obtinendum à Deo temporale beneficium salutis, victoriæ, aut fructus terræ, non potest princeps secularis immediate illam præcipere, sed petere à Pastore Ecclesiæ, vt illam indicat. Idem est in ieiunio, & similibus. Idem ergo est in festiuitatibus seruandis.

Ad primam confirmationem de voto respondetur, non esse similem rationem, nam votum re- 4 *Satisfit confirmationi.* vera non est lex, nec est actus iurisdictionis, sed est promissio Deo facta, cuius materia esse potest cuiuscunque virtutis actus, etiam ipsiusmet Religionis: maior enim est Charitas, quam Religio, & tamen actus ipsiusmet Charitatis possunt esse materia voti, quia potest quis illos Deo promittere, etiamsi mere interiores sint, ita ergo potest actum orandi, vel sacrificandi, & alios actus Religionis Deo promittere. Vnde non solum potest homo ad plura obligari per proprium votum, quam per legem ciuilem, verum etiam ad plura, quam per legem Ecclesiasticam, vt patet de operibus consiliorum, & de actibus internis, nulla est ergo illa consecutio. Quapropter etiamsi votum sit totius populi, non obligabit in vi legis, sed tantum in vi promissionis, ideoque tantum obligabit vouentes, vel consentientes ipsis, quia obligatio voti est personalis, vt postea videbimus. Vt ergo tale votum publice seruetur ex obligatione ab his, qui non vouerunt, nec consentire voluerunt, necessaria erit Prælati Ecclesiastici auctoritas, quæ illis obligationem imponat in vi præcepti.

Ad id vero, quod de consuetudine attingebatur, 5. dicendum inprimis est, solam consuetudinem laicorum non posse propriam obligationem diei festi introducere, quia cum obseruatio diei festi communis esse debeat clericis, & laicis, & specialiori modo ad clerum pertineat, non potest sola consuetudo laicorum legem vniuersalem introducere, nec clericos obligare, iuxta communem doctrinam de consuetudine. *Sola consuetudo laicorum non potest introducere diem festum.* Deinde, quod caput est, nec totius populi, & cleri consuetudo potest obligare in vi legis, nisi Episcopi consensus expressus, vel tacitus accedat. Ratio est, quia consuetudo non habet vim inducendi obligationem legis, nisi includat consensum, & voluntatem eius, qui posset expresse talem legem ferre, vt ex materia de Legibus suppono: Atqui sine voluntate Episcopi non potest hæc lex de obseruatione exprese ferri, vt dictum est, ergo nec consuetudine. Oportet ergo consuetudinem esse notam Episcopo, & ab eo esse, vel expresse vel tacite approbatam, & ita cessat obiectio. Oportet tamen in hoc actu seruandi diem aliquem vt festum, duo distinguere: vnum est facere id, in quo cultus talis diei positus est, vt sunt verbi gratia, audire Missam, cessare ab operibus: aliud est facere hoc ex obligatione ab alio imposita, & non tantum ex deuotione: dico autem *ab alio imposita*, vt excludam obligationem voti. Potest ergo interdum approbare Episcopus actum illum ex deuotione factum, non habendo voluntatem imponendi obligationem, nec approbando illam, & tunc non sufficiet consuetudo inducere obligationem præcepti, quia sine voluntate obligandi eius, qui potestatem habet

habet obligandi, nulla est lex, cum vera lex debeat esse signum illius voluntatis, hic autem sine voluntate Ecclesiastici Prælati voluntas totius populi non sufficit hanc obligationem imponere, vt dictum est: oportet ergo, vt Prælatus approbet actum vt ex obligatione factum, seu, quod idem est, vt approbet obligationem. Et hinc valde difficile est, discernere, quando talis consuetudo sit introducta, vt obligatoria, quando vero in vi tantum deuotionis: existimoque vix posse discerni, nisi interueniat, vel expressa declaratio Episcopi, vel factum aliquod indicans talem voluntatem, vt si puniri faciat eos, qui festum non custodiunt, vel quid simile. Videtur etiam sufficere, communis existimatio totius ciuitatis, aut diœcesis, quam non ignorat Episcopus, & non corrigit, sed tacite approbat.

6. *Leges Codicis quomodo intelligendæ.* Ad vltimam partem de Legibus Codicis, memini me alijs locis latius dixisse, illas leges Codicis, quæ in rebus Ecclesiasticis disponunt, vel non factas esse auctoritate Imperatorum tantum, sed ex consensu, vel petitione Summorũ Pontificum, vel si aliter factæ sunt per ignorantiam, vel potentiam, vsurpando iurisdictionem, non habere vim legum. Verumtamen de illis legibus in particulari, quæ de sacris ferijs loquuntur, dici potest, in eis non ferri leges de obseruatione festorum, sed suppositis Ecclesiasticis legibus præcipientibus talia festa religiose obseruari, Imperatores Christianos, tanquam Ecclesiæ protectores, & defensores suis legibus imponere pœnas contra legum Ecclesiasticarum transgressores: Hoc enim non excedit potestatem Principũ secularium, maxime quando tales leges non reprobantur ab Ecclesia, sed tolerantur, & approbantur, vt vtiles ad disciplinam Ecclesiasticam muniendam: sic enim leges ciuiles ferunt pœnas contra hæreticos, & alios similes: quamuis seculares iudices illis legibus vti non possint, nisi postquam Ecclesia tulerit sententiam de culpa ad suum forum pertinente, & punitionem eius brachio seculari remiserit.

7. Quin potius indicant Syluester, & Anton. supra, posse Principem secularem sua lege statuere festum sub tali pœna, quam iuste à transgressoribus exigat, etiamsi illi culpam non incurrant eo quod ad Principes non spectet festum instituere. Quæ sane videtur repugnantia, nam si Princeps non potest talem legem ferre, ergo illa non est lex, ergo non potest Princeps iuste exigere pœnam ab his, qui non seruãt. Item si nulla intercesit culpa, quomodo potest esse iusta pœna. Dicendum ergo est, quando lex ciuilis cadit super festum ab Ecclesia statutum, & punit transgressores eius, tunc puram imponere pœnam, licet non obliget ad culpam, quia illam supponit contra superiorem legem, nonnihil vero aggrauat illam culpam virtualis quidam contemptus, qui tunc interuenit contra secularem Principem. Si vero lex ciuilis præcipiat feriari in die non præcepto ab Ecclesia, tunc sicut non obligat ad cultum religiosum, ita non potest secularis iudex iuste punire eum, qui diem illum, vt proprium festum, non obseruat, vt verbi gratia, quia non audit Missam, vel quia priuatim, & secreto opera seruilia exercet. Poterit tamen punire eum, qui ciuilem honorem publicum, qui per talem legem intendi potest, non obseruauerit. Tunc autem certe transgressores legis non erunt immunes ab omni culpa, non quidem contra religionem, sed contra obedientiam, vel iustitiam legalem aut debitam obseruantiam, nisi fingamus, legem ferri pure pœnalem, quod non repugnat, sed ad præsens nihil refert.

CAPVT XIII.

An obligentur peregrini ad festa patriæ seruanda.

HÆc quæstio generalis esse potest pro materia de Legibus, & in materia de Ieiunio, & alijs tractari solet, tamen etiam huius loci est propria, & est annexa his, quæ proxime diximus. Duo enim dubia inde oriuntur: Primum est, an subditi Episcopi extra diœcesim existentes teneantur tale festum obseruare, quando in loco, in quo existunt, non est festum sub præcepto indictum. Loquimur autem de his, qui non mutarunt domicilium, sed solum actualem præsentiam, seu existentiam: nam qui domicilium mutat, eo ipso desinit esse subditus, & ideo manifestum est, non teneri ad seruanda festa propria prioris territorij, seu diœcesis, aut parochiæ. De alio autem esse potest aliqua ratio dubitandi: Nam multi auctores docent, obligari aliquem legibus patriæ proprijs, etiamsi absens sit, si non mutauit domicilium, vnde idem erit in hac lege de seruando festo. Tenet autem id Syluester, verb. *Ieiunium* qu. 2. dist. 2. & ibi Rosella num. 16. & Anton. 2. q. titul. 6. cap. 2. §. 2. Palud. 4. d. 15. qu. 4. art. 3. Fundamentum esse potest, quia ille semper est membrum illius communitatis, & ideo semper tenetur illi conformari in legum obseruatione, vel aliter, quia ille est subditus, ergo tenetur obedire præcepto sui Prælati, ac superioris: Secundo alias posset quis per fraudem subterfugere onus huius præcepti, vt verbi gratia, in loco propinquo terminis territorij, posset quis in initio festi transilire trans territorij solum, vt laborare libere posset: vel certe si festum tantum esset vnius oppidi, posset in vicinum ire, vel si in eadem ciuitate festum solum esset vnius parochiæ, vt esse potest, liceret parochianis illius Ecclesiæ transire ad domos alterius parochiæ & ibi opera seruilia facere: Hæc autem videntur absurda, quia nemo potest per fraudem ab obligatione legis eximi, ergo. 1. *Vtrum absens obligetur legibus patriæ.*

Nihilominus dicendum est, personas alias subditas, dum extra territorium, id est, diœcesim, oppidum, aut parochiam (respectiue) versantur, non teneri ad hæc festa obseruanda. Hæc videtur esse communis sententia Doctorum in capit. *Vt animarum*, §. *Statuo*, de Constit. in 6. vt notauimus in 5. to. 3. p. disput. 5. sect. 4. Item in cap. *A nobis*, 1. de Sent. excom. vbi Abbas n. 11. & Felin. n. 6. Et hic alij referuntur. Idem tenet Nauarr. in Manual. c. 13. n. 5. c. 23. num. 120. Couar. 4. Variar. cap. 20. num. 8. in fin. Et omnes, qui tenent alienigenas, dum versantur in alieno Episcopatu, obligari statutis eius, vt videbimus dub. seq. Et probatur sufficienter ex c. *Vt animarum*, vbi declaratur, non incurrere censuram per statutum Episcopi latam, qui extra territorium Episcopi agit contra statutum. Cuius decisionis ratio est, quia ille non peccat contra statutum, sed aut nihil peccat, si alias actio vel omisio non erat contra legem Diuinam, vel naturalem, sed tantum contra humanam: vel si peccat, erit ex alio capite, quia agit, verbi gratia, contra legem naturalem, non quia agat cõtra statutum, nec quia sit contumax contra obedientiam suo Episcopo debitam, & ideo eius censuram non incurrit: illa ergo decisio euidenter supponit, statutum Episcopale non obligare subditos, seu personas diœcesis extra diœcesim peregrinantes. Vt late declaraui in dicta disput. 5. sect. 4. & 5. Et ex ibi dictis multa sumi possunt in huius sententiæ confirmationem. Et ibi rationes vniuersales declarauimus, quia statutum directe, ac per se respicit territorium, & pacem illius, vel communes mores eius, vt in eo seruandi sunt, & ideo non cadit in personas etiam subditas, nisi vt existentes intra territorium. Et ideo in eod. c. additur 2. *Pars negatiua eligitur.*

additur ratio: *Quia extra territorium ius dicenti non paretur impune:* Nam cum iurisdictio, vt respicit territorium, intra illud limitetur, lex, quæ pro territorio fertur, non potest extra illud obligare, quia iam excederet iurisdictionem.

5. *Cõfirmatur.* Et confirmatur ex Aug. Epist. 118. & in c. *Illa*, d. 12. dicente: Quod non est contra fidem, & bonos mores, honeste obseruari debere iuxta morem eorum, inter quos viuitur. *Et ideo*, inquit, *in sabbatho, si sum Romæ, ieiuno: si Mediolani, non ieiuno*: Idemque refert ex sententia Ambrosij. Ergo signum est, non teneri aliquem seruare in alio Episcopatu festum sui Episcopatus. Tota enim hæc doctrina, quę receptissima est, habet locum in hoc præcepto de obseruando aliquo particulari festo: nam præceptum illud maxime respicit publicum ritum religiosum in tali loco seruandum. Et confirmatur: Nam de lege, vel consuetudine priuata ieiunij, vel abstinentiæ à carnibus in Lusitania verbi gratia, pro vigilia S. Antonij, certum est, non teneri Lusitanum ad seruandam illam, dum in Castella versatur, vbi non est talis consuetudo, vt omnes fatentur, & consuetudo ipsa satis ostendit, ergo idem est in obseruatione festi particularis: est enim eadem ratio.

6. *Soluitur argumentum.* Ad rationem ergo dubitandi solutio constat ex dictis: nam lex talis non fertur ad subditos absolute, & secundum se spectatos, sed ad subditos præsentes, & existentes in tali loco, vel potius directe fertur ad locum, præcipitque in eo seruari tale festum, & ideo non comprehendit absentes, quia non possunt seruare festum in tali loco. Ideoque licet alibi illud non seruent, non agunt contra obedientiam sui Prælati, & tum quia non obligantur præcepto eius: tum etiam, quia reuera non agunt aliquid contra materiam præcepti, quia non violant festum in loco, in quo obseruari præcipitur, & ita eo ipso quod sunt absentes, quasi mutant statum, ratione cuius materia talis præcepti in eis locum non habet. Ad inconuenientia vero, quæ ibi inferebantur, Nauarrus supra expresse illa concedit, & infert tanquam corollaria: Ait enim, ex dicto principio inferri, quod operarij, qui ad locandas suas operas vadunt in alias regiones, non tenentur obseruare dies festos suos locorum, vbi ad tempus commorantur: & quod in festis illis, quæ in propria parochia obseruantur, non peccant, operas suas præstando in aliis parochiis, vbi illa festa non seruantur, nec posse ob eas rationes puniri iuste, etiamsi in vigilia festi, vel etiam in eodem migrent à loco, vbi seruatur festum, ad alium, vbi non seruatur. Nego igitur illa esse inconuenientia, quia in nullo illorum casuum agitur contra id, quod præceptum iubet, quod solum est, vt præceptum in tali loco non violetur, nunquam enim in illo loco violatur: & licet præcipiat, vt seruetur in tali loco, non tamen præcipit ibi assistere ad celebrandum illud. Quocirca ibi non interuenit propria fraus, aut dolus, sed fuga quædam (vt sic dicam) obligationis præcepti, quæ tamen contra præceptum non est, & ita licet per se non sit bona, non est mala, sed erit bona, vel mala aliunde pro ratione finis, aut causæ, propter quam fit.

7. *Nauarri limitatio in Missa audienda.* Addit vero Nauarrus in hoc limitationem circa Missæ auditionem, dicens, nisi dies festus inueniat incolam in loco proprio, vbi festum seruatur, quam Summistæ posteriores secuti sunt, vt videre licet in Lud. Lop. 1. p. Instruct. cap. 25. §. *Nec peccat*, Sairo libr. 7. in capitul. 3. num. 12. Emanuele in Sum. 1. p. ca. 122. & Emanuele Saa in sua Sum. Sed de hoc dicemus commodius infra c. 15. in fine.

CAPVT XIV.

An obligentur peregrini ad obseruanda festa loci, in quo versantur.

Hoc est secundum dubium superiori affine, videntur enim hi peregrini ad hoc non teneri, quia non sunt subditi, & lex non obligat, nisi subditos eius, qui legem tulit. Nec vero sola præsentia in tali loco facit subditos, quia illi non mutarunt domicilium, nec desierunt esse subditi alterius Episcopi. Vnde confirmatur, quia soli perpetui habitatores obligantur legibus ciuitatis, argum. leg. *Debitor*, ff. de Pignor. ergo similiter in proposito. Confirmatur secundo ex leg. *Hæres*. §. *Proinde*, ff. de iudic. vbi dicitur, peregrinum, eo quod in transitu emat, aut vendat, non comparare forum alicubi, nisi ibi ex proposito, & modo stabili ad negotiandum commoretur, & redditur ratio, *quia durissimū est, quotquot locis quis nauigans, vel iter faciens, delatus, tot locis se defendat.* Ergo similiter in præsenti non obligatur quis ad seruandum loci festum, eo quod ibi casu inueniatur statim discessurus, quia durissimum est, tot statutis, & consuetudinibus obligari, quot sunt loca, quæ in peregrinando mutat. Neque valet argumentum, quod ex puncto præcedenti sumi potest, quasi à commutata proportione, scilicet, nam si quis eximitur ab obligatione legis sui territorij, quia est absens, ergo è contrario obligabitur legibus alterius territorij, cui fit præsens: Non est enim similis ratio, quia ad obligationem duo requiruntur, scilicet, & subiectio, & materia præcepti: in priori autem casu, licet subiectio non desit, deest materia præcepti, quæ per absentiam mutatur, & tollitur, vt declaraui: in præsenti vero casu semper deest subiectio, licet materia præcepti intercedere videatur, & ideo non oritur obligatio, nam ad excusandum, defectus vnius conditionis ad obligationem necessariæ sufficit: ad obligationem vero necesse est, vt omnes conueniant, & nulla deficiat. 1.

In hac re varie loquuntur Doctores. Prima ergo sententia esse potest, absolute negans, aduenas obligari legibus loci, in quo morantur, nisi perpetuo habitaturi illuc accedant. Ita sentit Glossa in cap. *Quæ contra*, dist. 8. verb. *Aut peregrini*. Quærit enim, an peregrini, vel scholares obligentur dictis legibus, & prius ex illo textu, & aliis argumentatur pro parte affirmatiua: postea vero in contrarium obiicit leges à nobis allegatas, quibus concludi videtur, solos perpetuos habitatores obligari legibus ciuitatis: & nihil respondet, vnde videtur hoc sentire: & cum in quæstione posuisset tam peregrinos, quam scholares, videtur indistincte loqui de omnib. extraneis, siue parum, siue diu ibi maneant. Idem sentit Glossa in cap. *Illa*, d. 12. verb. *Veneris*. Nam licet dicat, *referre, an sint moraturi, vel cito recessuri*, tamen remittit se ad dicta in priora Glossa: & ita in eodem sensu videtur intelligere distinctionem, vt soli illi dicantur esse moraturi, qui ibi perpetuo mansuri accedunt. Et ita plane sentit Archidiac. dicto cap. *Illa*, verb. *Serua*, referens Hostiens. Palud. 5. d. 15. q. art. 3. num. 24. & ibi Palac. dis. 8. 9. §. *At vero*, Ledesma 2. p. Quarti, q. 17. art. 3. §. *Tertio dico*, indicat Syluest. verb. *Ieiunium*, q. 2. dum ait, *Si veniunt animo habitandi*, idem Rosella eodem verbo, num. 19. Medina Cod. de Ieiunio q. *Quando necesse est ieiunare*, & Turrecremata in dicto cap. *Quæ contra*, num. 8. qui etiam ait, *nisi velint ibi habitare*, idem in dicto cap. *Illa*. Hæc vero sententia non potest conuenienti ratione defendi, & ideo non censeo illam practice probabilem, nec enim sufficit multitudo Auctorum sine ratione, aut fundamēto probabili, maxime in re, quæ multum potest vergere cōtra bonos mores. Quis enim dicat, scholares Conimbricenses, qui per magnam anni partem ibi morantur non teneri 2. *Prima sententia.*

generi ad audiendam Missam in diebus festis proprijs illius Episcopatus? Profecto est contra communem sensum, & contra omnem bonam gubernationem, est etiam contra rationem, vt statim videbimus.

3. *Secunda sententia.* Propterea est secunda opinio, quæ præcedentem moderatur, distinguitque inter habitationem perpetuam, & transeuntem præsentiam, & diuturnam habitationem, per quam non acquiritur domicilium, quia non fit animo ibi perpetuo manēdi, quod ad domicilium requiritur, vt est receptum apud omnes, sed acquiritur quasi domicilium iuxta ea, quę tradimus in 4. tomo tractando de ministerio confessionis, vbi exempla posuimus scholaribus manentib. in loco Vniuersitatis seu Studij per magnam anni partem, in curialibus, mercatoribus, &c. Dicit ergo hæc opinio, non solum ratione domicilij, sed etiam ratione quasi domicilij obligari aliquem ad seruanda festa localia, quamdiu alicubi manet, non vero propter quamcunque aliam permanentiam transeuntem, etiamsi multorum dierum, vel plurium etiam mensium sit. Hanc opinionem quoad omnes eius partes tenet satis expresse Felinus in cap. *Quod clericis*, de Foro Compet. Vbi refert, & approbat sententiam Dominici in dicto cap. *Quæ contra*, ille enim reprobat opinionem Glossę supra citatam, quatenus æquiparat scholarem peregrino, quoad hoc, quod non obligatur statuto loci, vnde ait, scholares obligari, quia acquirunt forum, licet non acquirant domicilium. Vnde sentit ad hoc sufficere quasi domicilium, peregrinum autem non obligari contraria ratione, quia nec domicilium, nec quasi domicilium, nec forum acquirit. Pro eadem sententia citari possunt Auctores, qui specialiter de peregrinis, vel transeuntibus negant obligari statuto loci: de aliis autem diutius ibi commorantibus affirmant obligari, & nihil distinguunt in modo commorandi Quomodo videtur sentire Anton. 2. tit. 6. cap. 2. §. 1. Medi. 1. 2. quæst. 69. art. 5. Distinctius autem, & copiosius Sancius in 1. tom. de Matrim. libr. 3. disp. 18. quæst. 1. Vbi refert Speculat. & plures alios.

4 *Prima pars relatæ sententiæ approbatur. Ratio asser* In qua sententia maxime probanda est pars prior affirmans, habitationem ita diuturnam, vt ad forum acquirendum, & quasi domicilium sufficiat, sufficere ad obligationem seruandi festa loci, & idem est de similibus statutis. Ratio est primo, quia hoc genus permanentis habitationis sufficit ad acquirendum forum in ordine ad vsum Sacramentorum ordinarium, & conuenientem ad professionem vitæ Christianæ, ergo etiam sufficit ad subiectionem habendam Episcopo loci, imo & ad actus iurisdictionis voluntariæ satis est, id est, ad dispēsationem, vt est probabilis multorum opinio, ergo multo magis sufficiet ad obligationem seruandi omnia festa, & statuta loci, pertinentia præcipue ad commune regimen spirituale animarum illius loci. Secundo quia per se est valde absurdum, quod isti non teneātur viuere toto illo tempore secundum legem patriæ, & quod etiam non teneantur viuere secundum legem loci, in quo habitant. Tertio, quia similiter est valde exorbitans à ratione, quod ciuitas publicum festum obseruet, vel ieiunium, & tamen scholares ibi permanenter habitantes. & qui interdum esse solent magna pars populi, non conueniant cum ciuitate in his cōmunibus moribus Christianorum, negari enim non potest, quin tunc illi sint pars illius populi, & in illis locum habeat axioma Augustini turpem esse pārtem, quæ non consonat toti.

5. *Cōfirmatur.* Et confirmari hoc potest, quia isti solent interdum vocari incolæ, & habitatores alicuius ciuitatis, vt sumitur ex Bulla Gregorij XIII. de anno Iubilei apud Nauarr. tract. de Iubileo nota. 32, Vt ipse notat Ver. *Incolæ*: & ex multis, quæ adducit Tiraquel. de Retract. lignagi. §. Gloss. 2. num. 26. & Panormit. in cap. *Quod Clericis*, de For. comp. numer. 5. Vbi hac ratione dicit, acquiri forum per hanc habitationem diuturnam, & ex iure, & doctoribus id late confirmat, ergo hi habitatores merito obligantur ad seruanda loci festa, & statuta. Denique confirmari hoc potest ex dicta leg. *Hæres absens*. §. *proinde* ff. de Iudi. quatenus ait, mercatores sortiri forum per diuturnam permanentiam ad negotiandū, etiamsi domicilium perpetuum ibi non figant, ergo idem erit in præsenti, & ex sequentibus hæc pars latius confirmabitur. Declarant autem, & bene citati auctores, non oportere, vt aliquis prius in loco faciat magnam temporis moram, quàm obligetur legibus loci, sed satis esse, si ad locum veniat, & ibi morari incipiat cum intentione permanendi diuturno tempore, quo solet studium, aut negotium durare. Quia sicut ad acquirendum domicilium non requiritur mora, vel successio temporis, seu translatio actualis habitationis cum proposito perpetuo permanendi (vt recte Sylueſt, Verb. *Domicilium*, num. 2. & bene Nauarr. de Iubil. ad §. *In Leuitico*, not. 32. §. *Incolæ*, num. 43. & in Consil. 4 de Constitut. num. 43. & Sancius supra disput. 23.) ita ad acquirendum quasi dimicilium sufficit habitatio cum proposito, est enim eadem ratio.

Sed quæres, quanta mora temporis, saltem animo, & proposito concepta sit necessaria ad obligationem fundatam in hoc titulo quasi domicilij. Quidam ex dictis Auctoribus postulant maiorem partem anni. Itaque requirunt vel explicitum propositum permanendi ibi pro maiori parte anni, vel (quod perinde est) intentionem existendi ibi tempore necessario ad talem actionem, quæ regulariter, aut semper requirit ad minus partem anni maiorem, ita sentit Syluest. verb. *Domicilium*, numer. 2. quatenus ait ad perceptionem Sacramentorum necessarium esse habitare in aliqua parochia per maiorem partem anni, ex Innocentio ca. *Omnes*, de Pœnitent. & remis. Sed licet hoc sine dubio sufficit ad acquirendum quasi domicilium, & habitationem simpliciter, tamen quod id sit necessarium, nimis restrictum est, & non potest sufficienti ratione probari: nam etiam habitatio quatuor, vel quinque mensium est satis diuturnum tempus, vt quis dicatur ibi habitare eo tempore, vel accedere ad habitandum ibi, quando accidit animo habitandi per plures menses, etiamsi non sit maior anni pars. Vnde placet mihi, quod Nauarr. loco supra citato dicit, satis esse accedere cum animo habitandi ibi ad tempus incertum, puta ad tale negotium, quod solet tardius, vel citius fieri, moraliter autem requirit notabilem durationem: vel, (si quis non determinat actionem, nec tempus) satis esse accedere cum animo viuendi ibi pro aliquo tempore diuturno, non determinando illud: vel denique si determinet tempus certum, satis esse, quod sit adeo magnum, vt arbitrio prudentis posit dici esse ibi habitator. In quo addo, licet in ordine ad alios effectus posit forte iuxta hoc prudens arbitrium postulari maior anni pars, nihilominus in ordine ad eum, quem nunc tractamus, non videri hoc rationabile arbitrium, quia etiam pro minori tempore prudenter postulatur vniformitas cum toto populo in publica obseruatione festorū, vel similium legum propriarum talis loci, quod ex sequenti puncto àperte constabit. 6. *Quanta mora sit necessaria, vt quis ad leges teneatur.*

Altera ergo pars huius sententiæ, nēpe ad hāc obligationē esse necessarium, quasi domicilium, & omnes aduenas breuius cōmorantes alicubi, vel peregrinantes, & transeuntes per varia loca, nō teneri ad seruanda localia statuta: hęc (inquam) pars mihi nullo modo probari potest. Est ergo tertia sentētia, quæ indifferenter ait, peregrinos & aduenas obligari legib. loci, in quo inueniūtur, & consequēter teneri ad festa seruanda, Ieiunia. &c. Ita tenet Maio. 4. d. 15. q. 5. Dried. l. 1. de Liber. Chri. cap. 17. §. *Vna est*, Led. 1. p. 4. q. 15. a. 2. d. 2. Lud. Lop. 1. p. Inst. c. 52. §. *Vnaquæque ciuitas*, Couar. 7. *Secūda pars relatæ sentētiæ reijcitur.* *Tertia sententia.*

Couarr. lib. 4. Var. c. 20. num. 8. circa finem, Nauar. in Manual. c. 13. nu. 5. in fine, clarius in ca. 23. nu. 120. Vbi de ieiunio loquens ait, peccare, qui vescitur carnibus, transeundo per alias regiones, etiam quando licite illis vesceretur in terra sua, & in fine subdit, idem esse dicendum de festis, & similibus præceptis. Citat Panormitan. in cap. *Consilium*, de Ieiun. obser. vbi in 6. expresse dicit, quod peregrini in ieiuniis, & similibus debent se conformare consuetudini loci, & ad hoc inducit textum in dicto capit. *Consilium*, & Gloss. ibi: Additque posse peregrinos ad hoc compelli per Episcopum, vbi clare supponit habere Episcopum iurisdictionem in hos, subdit tamen pro ratione, *ne sit alicui scandalum*, de qua ratione infra dicam: Idem Abbas cap. *A nobis*, 1. de Sent. Excom. & ibi Host. & in Sum. titul. de Obser. Ieiun. §. *quando Ieiunandum*, num. 5. Porcius in dicto §. *Sed & quod Principi*, num. 26. Cardinal. Immol. & Bonifac. in Clem. 2. de Celebrat. Missar. idem sentit Archid. in dicto cap. *Quæ contra*, quatenus ait, peregrinum ligari statuto loci, per quem transit, & pro transgresione eius posse puniri. Hanc etiam partem indicat Angelus verb. *Ieiunium*, numer. 7. licet non de Missa, sed de ieiunio agat. Et pro hac sententia faciunt omnia, quæ circa capit. *Vt animarum*, de Const. in 6. diximus in dicta disput. 5. sect. 5. tom. 5.

8. *Sententia vera proponitur.* Hæc vero sententia ita indifferenter, & generaliter intellecta non videtur æque certa, quia infra illos duos modos domicilij, & quasi domicilij potest esse magna latitudo in modo existendi alicubi, & in modo ibi permanendi: & non in omnibus approbatur à Modernis hæc sententia, & reuera non est æque certa in vniuersum. *Duplex modus permanendi in loco* Possumus ergo subdistinguere alios duos modos. Vnus est, quando quis peruenit ad locum, vbi per aliquot dies moretur, vel recreetur, vel negotietur, ita vt ille sit quasi terminus peregrinationis, & viæ, licet quis in illo paruo tempore duraturus sit. Alius modus est, quando præsentia in tali loco solum est in transitu, tanquam in hospitio viæ, prandendo, vel pernoctando, & statim discedendo sine alia mora. Quando ergo præsentia est prioris modi, dicendum omnino censeo cum præcedenti sententia illam sufficere, vt quis teneatur ad festum, vel statutum loci seruandum. *In consuetudine potest fundari obligatio hæc.* Duobus autem modis hoc fundari potest, vel in consuetudine, vel in vi legis, & iurisdictionis. Cum enim contraria opinio maxime fundetur in defectu iurisdictionis ferentis talem legem in personas sibi non subditas: aliqui hac ratione fatentur, hos extraneos non teneri ad has leges seruandas ex vi subiectionis suæ, seu iurisdictionis alterius: nihilominus tamen aiunt teneri ratione consuetudinis: nam omnes fideles, qui per dies aliquot alicubi manent, si in eis occurat festum, vel ieiunium loci, existimant in conscientia se teneri ad seruandum illud: at consuetudo huiusmodi solet inducere obligationem, vt constat ex materia de Consuetudine, ergo. Confirmatur, quia talis est rationabilis, & necessaria ad bonos mores Reipublicæ, quia sæpe huiusmodi externi sunt plures, & habent amicos, & socios loci incolas, qui facile inducuntur ad non seruandum festum, vel non ieiunandum, si alij, quos comitantur, id faciant, ergo talis consuetudo merito obligat exteros, vt potius aliis se conforment, quam eos impediant. Dices, hoc esse ratione scandali. Respondeo, licet vitatio scandali sit occasio, vel indicium obligationis, non est tamen propria ratio obligationis, sed consuetudo est sufficiens ratio.

9. *Ex Augustino confirmatur.* Atque hoc modo probari etiam potest hæc sententia ex Augustino in dicto capit. *Quæ contra*, seu 3. *Confes.* dicente, vitanda esse flagitia, quæ sunt contra mores hominum, & subdit. *Vt pactum inter se ciuitatis, aut gentis consuetudine, vel lege firmatum nulla ciu... aut peregrini libidine violetur, turpis enim est pars suo vniuerso non congruens.* Peregrinus enim certe non dicitur, quia alicubi habet domicilium, vel quasi domicilium: loquitur ergo Augustinus de extraneis hominibus per paucos dies alicubi existentibus, & in eis censet esse flagitium rumpere leges hominum, inter quos pro tunc habitant. Et in ratione, quam adducit, expendo Augustinum hos etiam peregrinos numerare inter partes illius vniuersitatis, vt hac ratione teneantur non dissentire à toto. Præterea in dicto cap *Illa*, seu Epist. 118. c. 2. loquens de his moribus, & legibus ait, *Nec disciplina vlla est in his melior graui, prudentique Christiano, quam vt eo modo agat, quo viderit Ecclesiam, ad quamcunque forte deuenerit.* Vbi plane de his peregrinis loquitur, non dicit tantum aperte, hoc cadere sub obligationem, sed esse bonum, & prudens consilium: infra vero addit. *Pro eorum, inter quos viuunt, societate seruandum est.* Et statim refert quomodo in simili dubitatione Matris suæ consuluerit Ambrosius, eiusque responsum in summa fuisse. *Ad quam forte Ecclesiam veneris, eius morem serua, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quenquam tibi.* Et addit Augustinus se suscepisse hanc sententiam Ambrosij tanquam cœleste oraculum, & c. 4. addit, *violare quietem, & pacem, qui illam non seruant*, in quibus omnibus non paruam obligationem indicat, semperque de peregrinis loquitur, & in consuetudine fundatur.

Addo vero, non solum ratione consuetudinis, sed etiam per se ex vi legis, & ratione iurisdictionis teneri huiusmodi peregrinos ad seruanda festa, & statuta. Quod inprimis ita declaro, quia licet consuetudo interdum habeat vim legis, nunquam tamen potest habere illam vim, nisi quatenus in iurisdictione aliqua fundatur: nam si sit in materia temporali: oportet, vt fundetur consuetudo in consensu Reipublicę, vel communitatis habentis iurisdictionem ad ferendam legem, qua iurisdictione tacite vtitur, quando in talem consuetudinem tacite consentit, vel si communitas talem potestatem non habeat, requiritur expressus, vel tacitus consensus Principis, qui illam habeat: & in materia, & legibus spiritualibus necessarius est consensus Papę, vel Episcopi cum proportione, vt supra dictum est, & in materia de Legib. est notum. Interrogo ergo, à qua iurisdictione habeat vim obligandi hæc consuetudo, aut enim à iurisdictione illius communitatis, vel Episcopi illius loci, vbi festum seruandum est, & ita poterit etiam lex ipsa in vi iurisdictionis ferentis ipsam obligare peregrinos, etiā sine consuetudine, nam potestas, quæ dat vim consuetudini, potest legem ferre. Vel illa consuetudo obligat in vi alterius iurisdictionis: & hæc non facile explicari potest, cuius sit, vel qualis, quia non potest esse alterius communitatis particularis, vel Episcopi proprij ipsius personæ, quia minus potest obligare extra propriam diœcesim: vel est iurisdictio Papæ per tacitum consensum, vel per ius commune præcipiens, vt hæ consuetudines seruentur: & hoc ius non videtur posse facile ostendi, & illo dato non potest commode intelligi, nisi intercedat iurisdictio particularis prælati, alias hi peregrini tenerentur seruare hæc festa ex vi iuris cōmunis, & non ex vi talium statutorum, aut particularium consuetudinum. Vnde potius videtur dicendum, illam consuetudinem, vt aduenæ commorantes per aliquos dies in vno loco se conforment moribus loci in his, quæ ad communem vitam spectant, esse quasi ex iure gentium, & inde habere vim suam: tamen quia obligatio ad seruandum tale festum nō est immediate ex iure gentium, sed ex statuto talis Episcopatus, necesse est, dicere quasi communi iure gentium, & ex consensu omnium fidelium, & præcipue Pastorum, & Pontificum, introductum in Ecclesiam esse, vt Episcopi possint suis statutis obligare, non solum incolas, sed omnes ad tempus aliquod habitantes in suis diœcesibus vel locis sibi subiectis, ergo supposita illa consuetudine vniuersali, & quasi 10 *Non solum consuetudine, sed etiam ea iurisdictione tenentur peregrini ad festa loci in quo sunt.*

iure

iure gentium, obligatio iam est ex vi iurisdictionis Episcopalis.

11. *Variis indiciis ostendi tur hæc iurisdictio.* Potestque vlterius hæc iurisdictio variis modis, & indiciis ostendi. Primo à posteriori, quia Episcopi solent punire huiusmodi peregrinantes non seruantes festa, vel ieiunia sua, idque iuste ab eis fieri docent Auctores graues Canonistæ supra citati, quia non est verisimile, vsum tam frequentem Prælatorum esse iniustum, ergo habent iurisdictionem coactiuam & directiuam circa tales personas. Secundo à priori, quia hæc obligatio est necessaria ad bonum regimen proprij gregis, quia vt dicebamus periculum est, vt multi incolæ non seruent legem, si peregrini non seruant. *Obiectioni respondetur.* Dices, satis esse, quod peregrini ex iure naturali teneantur ad scandalum vitandum. Sed contra, quia sicut ratio scandali vitandi obligat ex charitate ad vitandam hanc, vel illam actionem, aut ad omittendam illam, ita potest inde sumi ratio sufficiens ad præcipiendum, vel prohibendum simpliciter, ne talis actio in tali loco fiat, ita vt non relinquatur vniuscuiusque arbitrio, an sequatur scandalum, necne, sed absolute feratur talis lex, quæ considerat id, quod moraliter accidit, & ad vitanda incommoda publica certam regulam operandi statuit. Hoc ergo modo ex scandalo, quod moraliter timeri potest, si aduenæ non conformentur populo in obseruatione festi, seu localis statuti, colligimus, Episcopum loci, seu alium similem legislatorem habere ius, & potestatem ad obligandum omnes, qui actu degunt in tali loco, ad seruandam legem, & vniformitatem cum aliis, quia hoc est per se necessarium ad pacem, & bonum regimen talis loci, ergo hac ratione illi aduenæ, quatenus ibi existunt, sunt subditi gubernatori loci, quatenus ad illum spectat, paci talis loci consulere, & consequenter etiam statuere de moribus ad illam necessariis, ergo per se etiam, & directe obligantur tali lege, vel consuetudine.

12. *Confirmatur ex potestate Principum laicorum.* Et confirmatur, quia Princeps laicus in multis casibus habet potestatem statuendi leges in terra sua, etiam in ordine ad peregrinos, quando respiciunt bonum, & vtilitatem suæ terræ, vel populi in ordine ad externam iustitiam, & pacem, ergo idem poterit Episcopus in ordine ad spirituale bonum. Antecedens constat ex vsu omnium regnorum, & quia illa potestas est necessaria ad conseruationem, & bonum regimen Reipublicæ in tali loco existentis: Item inductione, de lege prohibente deferre talia arma, vel extrahendi tales merces ex tali loco & similibus, de quibus per Bart. Bald. & alios in l. 1. C. de iurisdict. Omni. iudi. Consequentia vero probatur, quia non est minus perfecta spiritualis potestas in ordine ad suum finem, quam sit temporalis in ordine ad suum, vtranque comparando ad suum territorium, ergo non solum subijciuntur Episcopo incolæ loci, sed etiam aduenæ in ordine ad leges, quarum generalis obseruantia in illo loco necessaria est ad bonum suarum ouium. Denique declarari hoc potest ex dictis supra, & latius in 5. tom. de Censuris: quia statutum per se primo respicit territorium, & ratione illius personas ibi degentes, sed isti aduenæ pro tunc ibi degunt, & tenetur vti illo loco iuxta leges eius, & prout expedit ed commune bonum eius, ergo tenentur etiam hanc legem seruare.

13. *Declaratur amplius.* Tertio id declaro in hunc modum. Quia lex habet vim constituendi actum in tali, vel tali virtute iuxta exigentiam materiæ eius, & similiter habet vim constituendi medium virtutis, vt temperantiæ, & iustitiæ, ac denique habet vim præscribendi circumstantias necessarias temporis, & loci, vt actus in tali virtute honeste fiat, vt lex ieiunij facit, vt carnes hodie non sint materia temperantiæ, vel quod perinde est, vt hodiernum tempus non sit, quale esse oportet ad vsum carnium. Quod si lex illa limitata sit ad tale territorium, determinat etiam, locum illum pro tali tempore non esse conuenientem ad esum carnium, & similiter lex de obseruatione festi facit, vt opus seruile tali tempore, & loco factum sit contra Religionem. Illa autem lex simpliciter statuta est pro omnibus, qui hoc die in loco sic operari voluerint, & indifferenter ponitur pro omnibus ibi morantibus, ergo etiam respectu aduenarum illud opus tunc est contra Religionem, & prudentiam, quatenus dictat de circumstantijs seruandis ad operandum sine offensione Religionis. Neque hoc excedit potestatem legislatoris, quia habet plenam potestatem in talem locum respectu omnium, qui in illo operari velint, vndecunque illuc veniant. Sicut si pretium tritici taxatum est tali loco, aduena ibi vendens triticum suum, tenetur ex lege iustitiæ seruare legem, & taxam, quia ibi illud est medium iustitiæ non solum pro incolis, sed simpliciter pro omnibus operantibus in illo loco in illa materia iustitiæ: habet enim Princeps potestatem ita constituendi legem iustitiæ in illo loco: de quo nullus dubitat: Vnde sumi potest optima ratio: nam statutum loci potest in materia iustitiæ constituere medium, quod aduenæ ibi seruare teneantur, etiamsi peregrini sint, ergo potest etiam constituere medium in actu temperantiæ ibi exercendo, à quocunque exerceatur, ergo similiter in materia Religionis, ad quam spectat præceptum seruandi festum. Et hoc modo facile intelligitur aduenam fieri subditum ratione loci, quia posita illa lege pro tali loco, illud est medium virtutis in illo loco, & non alibi.

Tandem non est contemnenda illa ratio. Quod isti sic existentes in alio territorio, eo ipso excusantur, ab obligatione seruandi festa peculiaria suæ patriæ, & alias similes leges, ergo merito obligantur ad obseruanda festa loci, in quo existunt: debet enim esse æqua conditio præsentiæ, & absentiæ, vt seruetur conueniens distributio, & ne homines illi fiant liberi, & exempti ab omnibus legibus municipalibus, seu Episcopalibus, sine vlla legitima causa. Et quia ratio iuris postulat, vt sentiat onus, qui sentit commodum cap. *Qui sentit*: de Regula in 6. Neque obstat euasio supra insinuata, quia, vt ostensum est, non deest hic sufficiens subiectio ratione loci, pro quo materia in tali virtute constituta est, vt dixi. 14.

Potestque ab incommodo non parum hoc confirmari. Nam inquiro, quid dicendum sit de illo aduena, quando idem festum in vtroque loco tum præsentiæ, & domicilij seruatur ex statutis: vel consuetudinibus particularibus, non ex lege vniuersali Ecclesiæ: peto, inquam, an tunc teneatur aduena seruare festum in loco, vbi est præsens? Absurdum enim videtur dicere, posse etiam tunc festum illud non seruare, quia absentia à proprio territorio non videtur illum excusare, cum in loco, in quo inuenitur, eadem sit obseruantia. Et ita Sancius supra supponit tanquam certum, in eo casu non excusari. At vero aut contrarium dicendum est, aut inde concluditur nostra sententia: nam ille tunc non tenetur seruare festum in loco, vbi est præsens, ex vi constitutionis, aut consuetudinis suæ patriæ, quia hæc non obligat extra territorium, vt in superiori puncto dictum est. Ergo si obligatur, ex vi consuetudinis, aut statuti illius loci, in quo inuenitur, obligatur, quia non obligatur ex lege generali Ecclesiæ, vt supponitur, & oportet, vt ex aliqua lege obligetur, ergo nihil minus obligaretur, si etiam in terra sua non esset eadem consuetudo, vel lex, quia supposita absentia illa nihil confert ad hanc obligationem, ergo vel etiam in eo casu non obligatur, quod reputatur absurdum, vel semper obligatur. Et confirmatur: nam in eo casu habet locum ratio, quod ille non est subditus Episcopi loci, vbi est præsens, & lex alterius non obligat illum, ergo è contrario si tunc 15. *Ab incommodo probatur.*

si tunc obligatur à lege loci, ratione eiusdem loci est subditus, neque ad hoc refert, quod in loco domicilij sit, vel non sit similis lex.

16. *Soluuntur argumenta opposita.* Neque contra hanc resolutionem obstant, quæ in principio obiecta sunt. Nam principale fundamentum de carentia iurisdictionis in vno, & subiectionis in alio satis expeditum, ac declaratum est. Leges autem, quæ afferuntur non sunt ad rem. Nam prima si quid probaret, concluderet esse necessarium domicilium, & perpetuam habitationem, quod plane improbabile est. In illa ergo lege *Debitor*, non est sermo de obligatione legis neque de habitatione necessaria, vt quis obligetur legibus loci: sed casus legis erat, *quando in pignus datur prædium cum omnibus ibi importatis, inductis natis*, &c. An intelligantur comprehensi serui, qui ad prædium colendum mittuntur: & respondetur, *eos duntaxat comprehendi, qui hoc animo à Domino missi essent, vt ibi perpetuo essent*, exponit autem Glossa *Perpetuo*, id est, quamdiu ibi essent necessarij. Inde autem nullum potest sumi argumentum, quia in illo casu serui non erant dati, vel promissi per se in pignus, sed ad summum poterant cõprehendi tanquam res accessoriæ, & connexæ cum prædio, quia verba pacti postulabant illam connexionem, quæ respectu seruorum non poterat esse alia, nisi destinatio illorum ad insistendum prædio. At in præsenti lex fertur simpliciter ad totum territorium, seu locum, & ad sui obseruationem non requirit aliam cõnexionem, nisi actualem habitationem, & vnionem cum cæteris de populo, quæ ex actuali habitatione nascitur. Alia vero lex magis videtur pertinere ad casum sequentem. Dico tamen, illam loqui de illo, qui transeundo per locum emit ibi, aut vendidit, & pertransiit, postea enim non potest conueniri in illo loco, & merito, quia per vnam transeuntem actionem non acquiritur forum quasi permanens, & dans ius in alium, etiam absentem. At nos loquimur de obligatione, quæ durat solum quamdiu durat præsentia, & ideo nulla est similitudo. Esset autem nonnulla, si ageretur de conueniendo aduena in eodem loco, in quo contraxit, antequam inde discederet: & tũc sine dubio potest in eodem loco conueniri, si fraudem omisit, vel si est debitor, aut non vult stare conuentioni factæ, vel quid simile. Et ita potius fauet exemplum.

17. *Qui solum in transitu alicubi sunt non teneri probabile est.* Superest videndum, an hæc resolutio habeat eodem modo locum in his, qui solum in transitu, & tanquam in hospitio, & ad horam alicubi inueniuntur solum ad refectionem sumendam, vel ad quietem nocturnam, & statim sunt discessuri. Aliqui enim non putant esse admittendam obligationem hanc cum tanto rigore, tum quia esset res nimis onerosa, & scrupulosa iter facientibus, tum etiam quia consuetudo non videtur cum tanto rigore introducta: tum denique quia in moralibus parum pro nihilo reputatur, & ideo esse in transitu tantum non reputatur præsentia. Nam in iure, quod breui tempore durat, quasi non esse censetur, iuxta c. *Nam & ego*, de ver. signif. vbi ex Hieronymi sententia dicitur, vocari vnigenitum Salomonem, quia prior frater vterinus statim mortuus est, & ideo quasi non fuisse censetur. Et iuxta cap. *Ad audientiam*, iuncta Glossa, Ver. *Statim*, de Regular. dicente, *non dicitur factum, quod non durat.* Tandem addi potest argumentum, quia sacerdos Græcus transiens per Latinam Ecclesiam, non tenetur ritus Ecclesiæ latinæ seruare præsertim quoad consecrandum in Azimo, & multo minus Latinus transiẽs per Græciam tenetur consecrare in fermentato, vt in 3. tom. dispu. 44. sect. 3. diximus, allegando Epistolam Leonis Papæ, ergo similiter in proposito. Quoad hanc ergo partem potest contraria opinio probabiliter sustineri, & qui in praxi illa vti voluerit, non peccabit.

18. *Contrarium tamen certius.* Nihilominus si consequenter loquendum est, censeo, idem esse sentiendum de his transeuntibus pro eo tempore, pro quo in tali loco quiescunt, seruata proportione quoad tempus habile (vt sic dicam) ad obligationem, & executionem præcepti. Probatur primo, quia citata iura, seu testimonia Augustin. indifferenter loquuntur de peregrinis, seu venientibus ad aliquem locum, siue parum, siue multum ibi sint moraturi. Secundo, quia rationes sumptæ, vel ex necessitate ad communem pacem, & vnitatem, vel ex necessitate præscripta in materia, & circumstantiis virtutis pro tali loco, æque applicari possunt ad hos peregrinos cito transituros. Et similiter vrget inductio facta de lege taxante pretium, seruare enim tenetur illam, etiam qui ad horas tantum ibi manet. Item, de lege non ferendi arma tali hora noctis, & similibus. Tertio, quia si extraneus non habens domicilium, nec quasi domicilium in aliquo loco, obligatur legibus loci, non possumus per maiorem, vel minorem moram hanc obligationem limitare, aut discernere, quia neque vlla regula moralis, & certa potest assignari ad hanc discretionem faciendam, neque ratio. Quia maior, vel minor mora non videtur dare iurisdictionem vni, vel subiectionem alteri. Vnde argumentor quarto, quia si nõ obligaretur viator ad seruandum festum loci, ad quem hospitij gratia peruenit, maxime esset, quia non est subiectus, at respectu agendorum in tali loco, & concernentium locum est subiectus, nam hoc modo subiectus est, qui per paucos dies ibi commoratur, vt ostensum est. Et differentia illa permanentiæ maioris, vel minoris, seu quod sit tanquam in termino viæ, vel tanquam in via ipsa, seu termino medio, videtur, & valde materialis, & nimis speculatiua potius quam moralis, ergo in omnibus his casibus idem est dicendum cum proportione.

Quinto induco rationem illam, quia statim ac aliquis exit ex terminis sui territorij, desinit obligari lege territorij ad seruandum proprium festum eius, nec ab hoc consideratur mora temporis, aut loci distantia, sed satis est, vt sit extra territoriũ. ergo eadem proportione, vt obligetur lege alterius territorij satis est, vt intra illud versetur, nulla spectata tẽporis mora, nam debet esse proportio, & æqualitas in onere, & commodo, seu in suscipiendo vno iugo, & abiiciendo alio. Atque hinc potest vlterius argumentum sumi de his, qui nullum fixum habent domicilium, sed semper vagantur, & ideo vagi dicuntur, vt distinguantur à peregrinis habentibus alicubi proprium domicilium: Illi ergo licet nunquam sistant per moram notabilem in vno, vel alio loco, sed semper huc, illucque discurrant, tenentur seruare festa locorum, in quibus inueniuntur. Idemque est de similibus statutis, vel consuetudinibus, ergo & alij peregrini ad hoc tenentur. Patet consequentia, quia quod hi habeant domicilium alibi, nihil obstat huic obligationi, cum eo ipso, quod extra domicilium sunt, non obligentur legibus eius, manent ergo æque liberi, & expediti, vt statutis aliorum locorum conformari debeant. Item è contrario, quia si peregrini non subiiciuntur his statutis, quia nec sunt incolæ, nec veniunt illuc animo manendi per aliquod tempus notabile: etiam isti vagi non sunt incolæ, nec veniunt animo manendi vt supponitur, ergo est eadem ratio. Dices, isti vagi, quia nullibi domicilium habent, censentur illud acquirere quocunque veniunt, non sic alij: Respondeo: proprium domicilium reuera non acquirunt, nec illud habent cum nunquam habeant animum manendi, sed dicuntur acquirere domicilium quoad effectus necessarios ad bonam eorum gubernationem. Ita ergo peregrini, licet alibi domicilium habeant, tamen dum peregrinantur perinde se habent quoad statuta domicilij, ac si illud non haberent. Ergo quoad hunc effectum eadem est ratio de illis, ac de vagis. 19.

Quod autem isti vagi obligentur, probatur primo 20.

mo, quia isti vagi non possunt aliter acquirere iura, seu effectus domicilij, secundo quia alias isti essent exempti ab omnibus statutis & consuetudinibus Episcopalibus. Dices, nullum esse inconueniens, eum qui nullum certum domicilium: nec durabilem habitationem habet nullis consuetudinibus, aut statutis particularibus obligari. Sed reuera est contra bonos mores talium personarum, & non posset esse sine perturbatione Reipublicæ, & ideo merito possunt isti vagi coerceri à Præfectis vrbium, & à Pastoribus Ecclesiarum ad se conformandum loco, in quo sunt. Vnde tandem confirmatur, quia alias contingeret, istos tam vagos, quam peregrinos per multos dies, & menses alicubi morari, & nunquam obligari ad seruanda festa occurrentia in tali loco, & similia statuta. Sequela patet, quia si aliquis horum perueniat ad locum cum animo statim transeundi, non statim obligatur iuxta contrariam sententiam, ergo licet per occasionem differat discessum per vnum, vel alium diem semper habens animum statim discedendi, nunquam obligabitur, quia semper est in transitu, vt enim dixit I C. in leg. *Nihil interest*, 25. ff. de Capti, & postlimin. reuer. *Oportet, vt ea mente veneris, vt non illo reuertatur. Neque enim satis est, corpore quem domum rediisse, si mente alienus est.* Habens ergo animum transeundi, nunquam manet, etiamsi diu corpore præsens sit, sed transit, ergo præsentia in transeundo non satis est ad obligationem, nec mora longa sufficiet cum illo animo. Consequens autem est inconueniens morale, & contra pacem, & bonam gubernationem, & potest esse occasio multarum fraudum & perturbationum. Ergo rectius, & securius dicitur, quamlibet præsentiam sufficere ad hanc obligationem, dummodo cum debita moderatione, & proportione explicetur. Quod quidem si prudenter fiat, nec scrupulosa, nec nimis onerosa videri poterit hæc obligatio. Quomodo autem id fieri debeat, breuiter in nostro casu explicabo, & inde facile poterit ad alias materias applicari.

21 *Duo spectãt ad obseruationem festi.* Distinguenda ergo sunt duo, quæ ad obseruationem festi pertinent, & differentia inter ea est constituenda. Vnum enim est positiuum, scilicet audire Missam: aliud negatiuum, scilicet abstinere ab operibus seruilibus. Vnde primum vno actu, & vna particula diei impleri potest. Secundum vero habet tractum successiuum per totum diem, & per modum negatiui præcepti obligat semper, & pro semper intra illum diem. *Ad posterius negatiuum tenetur transiens.* Hinc ergo facile intelligitur hanc posteriorem obligationem posse cadere in eum, qui peruenit ad talem locum, etiamsi post horam sit discessurus, quia tenebitur pro illa hora non vacare operibus seruilibus, statim enim, ac transierit etiam eodem die ad locum, vbi tale festum non seruatur, amplius non tenebitur ad seruandum festum, vt per se clarum est. Et pro illa hora, vel paruo tempore vix potest esse obligatio grauis, saltem propter materiæ leuitatem: si tamẽ esset totum tempus ante, vel post meridiem, vel magna eius pars, tunc censeri potest materia grauis. In quo etiam omnino cauẽdum est, ne saltem publice talia opera fiant, quia reuera tunc maxime procedunt rationes factæ, & saltem scandali periculum vitari non potest; si quis tamen occulte, vel noctu aliquid simile faceret addictus primæ opinioni, non damnarem illum.

22 *An teneatur ad primum quod est positiuum.* De auditione autem Missæ, quia breui tempore impletur, dubitari potest, an eo ipso, quod aliquis est in loco aliquo per tempus sufficiens ad audiendam Missam, teneatur illam audire, si potest. Nam videtur teneri ex rationibus factis, quia tunc obligatur præcepto de seruando festo, & potest illud quoad hanc partem implere. Sed dico inprimis, eum, qui agit iter per locum, vbi dies est festiuus, etiamsi illac transeat hora Missæ, non teneri ad permanendum ibi pro tempore illo, vt audiat Missam, *Negatiua pars vera est.* nec cessare ab itinere, si alias non erat sibi opportunum, quia tunc nulla est ratio talis obligationis, vt est per se notum. Nec rationes supra factæ tunc habent locũ, quia ille reuera nõ est ibi, sed illac transit, nec obligatur ad ibi operandum aliquid, nec ad permanendum ibi aliquo tempore, quia præceptum de festo non obligat ad permanendum (vt supra dicebam) sed supposita permanentia obligat ad obseruationem, & ita procedunt rationes factæ. Et de his transeuntibus dixit in hoc sensu Nauarr. *Solum eis ansitum non ita obligare*, vt ex contextu est clarum: Deinde licet contingat, in illo loco quiescere tempore oportuno ad Missam audiendam, si indiget illo tempore ad necessariam actionem pro itinere, nec potest audire Missam, nisi à suo itinere retardetur, non credo teneri: Nam procedit fere ratio proxime facta.

Et eadem ratione existimo, si dormiat in loco, vbi sequens dies festiuus est, non obligari ad audiendam Missam, si statim peruenturus est ad loca, in quibus festum illud non seruatur, quia non potuit tam breuis, & transitoria mora inducere tantam obligationem cum incommodo itineris. Secus vero est, quando aliquis moratur toto tempore matutino in loco, vbi est dies festus, etiamsi alienigena sit & à prandio sit discessurus, existimo enim teneri ad Missam audiendam, quia tunc habent locum iura, & rationes adductæ pro secunda sententia, quæ hoc etiam affirmat. Idemque dicendum censeo, si aliquis discedat summo mane ab illo oppido, vbi seruatur festũ, quod simili modo seruetur in toto illo territorio, per quod vsque ad meridiem acturus est iter, nam procedit eadem ratio. 23. *Quid si dormiat in loco, vbi sequens dies festiuus.*

Vnde obiter colligi potest generalis regula pro discernenda mora necessaria ad hanc obligationem, nam si obligatio sit præcepti negatiui, hæc semper vrget pro rata temporis, quo durat præsentia in tali loco, quia præceptum æquali proportione obligat pro toto tempore, & pro qualiber parte eius. Si vero obligatio sit præcepti affirmatiui, necesse est, vt quis sit in loco saltem pro toto illo tempore, quod ad implendum actum præceptum per se conceditur, quia alias præceptum non obligat talem personam, quia nec ratione domicilij, quod ibi non habet, agimus enim de peregrino, seu transeunte, non de incola, nec etiam ratione præsentiæ, quia est in puro transitu, nec tunc habet locum ratio scandali, nec alia ratio boni communis. 24. *Regula generalis discernenda mora.*

Neque contra hanc doctrinam obstant in contrarium adducta. Ad 1. enim dico, esse quidem hoc aliquod onus, sed rationabile, & leue, quod facile, & sine scrupulis tolerari potest, si considerentur, quæ diximus. Ad 2. potius consuetudinem fauere huic sententiæ, quia reuera omnes timorati obseruant talia festa, & se sentiunt obligari. Ad 3. ex illo principio, quod parum pro nihilo reputatur, respondeo quando res ipsa aliunde habet consummationem suam, licet paruo tempore duret, non esse paruam, dummodo duret, quantum necessarium est ad actum. Vt consensus prauus mortale peccatum est, etiamsi breuissimo tempore duret, & illa parua duratio non facit, vt res illa pro nihilo habeatur, & in præsenti materia, si quis discedat à suo oppido, statim ac exit terminos eius, desinit obligari statuto eius ad festa seruanda, etiamsi noctu reuersurus sit, quia adhoc non consideratur duratio, sed absentia: ita ergo est è contrario. Neci iura, quæ afferuntur, obstant: nam illa interpretatio vnigeniti à Hieronymo tradita, & relata in dicto capitul. *Nam & ego*, non est sine aliqua metaphora, & improprietate, vt notat Abbas in dicto capitulo, *Nam & ego*, & ideo non potest ab illa sumi argumentum. Vnde forte Salomon dictus est vnigenitus, quia solus, vel primus ex legitimo matrimonio natus est. Vel etiam, quia quando natus est, iam prior erat mortuus, & sic parua duratio fratris dicitur ad hoc contu- 25. *Soluuntur argumenta.*

contulisse, quia iam ille non erat, at licet paruo tempore vixerit, vere filius, & genitus fuit. Sicut Pontifex electus, licet per horam tantum viuat, verus Pontifex est, & in numero Pontificum computandus, licet secundum æstimationem, & metaphoram habeatur, ac si non fuisset. In præsenti autem ad iudicandum de obligatione habenda est ratio veritatis, & durationis necessariæ ad tales effectus. Vnde etiam dictum illud Gloss. in dicto capite *Ad nostram. Non dicitur factum, quod non durat*, in rigore non est verum, vt ex re ipsa constat, & exemplis adductis de consensu prauo cito transeunte, & Pontifice electo, & paulo post mortuo. Dictum ergo illud solum Metaphoricè quoad aliquam considerationem sustineri debet, & præsertim in ordine ad præsumptionem, de qua in illo textu agebatur, scilicet de tacita professione, à qua statim quis resilit, nam præsumitur non consensisse, si autem consensit, nihil refert breuitas durationis. Hic autem non de præsumptione agimus, sed de veritate, ad quam spectanda est mora sufficiens ad actum, & ad debitam conformitatem cum populo in obseruatione festi, maior enim mora accidentaria est ad hunc effectum.

26. *Cur Græci non teneantur ad Latinorum ritus quando inter eos est.* Ad vltimum de consuetudine Græcorum, & Latinorum, respondeo inprimis ibi interuenire specialem rationem, quia ipsa Ecclesia ita interpretata est illos ritus, & vult illo modo seruari propter specialem rationem, quam attigimus in dicta disputatione quadragesima quarta, tomo tertio. Clarum est autem, quod si lex ipsa ita lata esset, vt explicaret, se velle obligare incolas terræ, & non alienigenas illuc venientes, tunc eos non obligari, hic autem agimus de lege, quæ indifferenter ponitur pro tali loco. Deinde addo, legem illam, vel consuetudinem quoad ritus accidentarios in sacrificio seruandos non esse vniuersaliter, & indifferenter propositam pro omnibus fidelibus, aut pro omnibus sacerdotibus, sed Ecclesiam ipsam admittere in hoc magnam varietatem, sicut videbimus in multis cæremoniis, aliter monachos, aliter vero clericos celebrare. Neque hi obligantur illorum cæremoniis vti, neque è conuerso, etiamsi in aliorum locis, vel Ecclesiis celebrent, quia ipsæ consuetudines non sunt locorum, sed (vt ita dicam) personarum, seu statuum, ac professionum: statuta vero, de quibus agimus, localia sunt, & de se ad omnes fideles cuiuscunque professionis pertinere possunt.

27. *Quomodo hæc extendenda ad festa generalia Ecclesiæ.* Vltimo tandem extendenda sunt, quæ diximus in his duobus punctis, ad festa generalia Ecclesiæ, quando ex consuetudine in aliquo particulari loco ablata est obligatio, vt in inuentione crucis, vel in festo Innocentium, aut aliis minoribus festis accidere diximus. Nam in his habent locum duo principia, quæ ex dictis colliguntur. Vnum est, incolas illius loci, in quo præceptum illud derogatum est, si extra illam inueniantur, vbi præceptum suam vim retinet, non posse vti indulgentia sui loci, sed teneri ad seruandum festum, siue ibi maneant, siue sint in transitu. Patet à fortiori, quia si in alio loco seruaretur festum illud ex particulari lege loci, tenerentur illi alienigenæ se illi conformare, vt diximus, ergo à fortiori, si ex lege generali Ecclesiæ ibi non derogata tale festum seruetur. Sic dixit Felin. in dicto capitul. *Quod Clericis*, de For. comp. cum Cardinal. in Clem. *Dignum*, de celebrat. Miss. quæstione 5. peccare Catalanum comedentem carnes Tolosæ die sabbathi, etiamsi in sua patria sine peccato posset eas comedere, quia extra locum consuetudinis non potest illa vti, vbi lex generalis in contrarium viget. Idemque dixit Nauarr. capite 23. numero 120. de Castellano comedente extrema animalium in die sabbathi, dum per Lusitaniam, vel Nauarram vagatur, vbi mos Castellæ non est receptus. Imo multi ex auctoribus, qui in legibus particularibus non censent aduenam transeuntem obligari ad earum obseruationem: nihilominus in generalibus id fatentur, etiamsi in patria hominis alienigenæ ex consuetudine non seruentur. Quia leges illæ de se, & per se omnes obligant, & derogatio, quæ alicubi facta est per consuetudinem, est quasi affixa illi loco, nec extendenda est, cum sit odiosa. Neque se habet vt priuilegium personale, quod cum persona incedat, quia nec isto modo introductum est, nec est vlla ratio, cur sic explicetur. Maxime quia ordinarie solent tales consuetudines introduci ex peculiaribus rationibus locorum, vnde etiam pro solis talibus locis introducuntur, aut permittuntur.

Vnde contraria sententia, quam Palaci. & alij nonnulli moderni docere ausi sunt, mihi non videtur practice secura, quia nulla auctoritate, nec ratione satis probabili, nedum firma nititur. Aiunt enim, licet illud videatur priuilegium, nihilominus eo gaudere, qui ad breue tempus foras exeunt redituri, quia fictione iuris habentur pro præsentibus. 28. *In 4. d. 15. disp. 8. post. 6. conc. fol. 126. § At vero.* At enim cur non habentur etiam pro præsentibus quoad obligationem seruandi statuta localia, vel consuetudines addentes obligationem? Contra rationem enim videtur, habere illos vt præsentes quoad consuetudines relaxantes ius commune, & non quoad honestas consuetudines addentes aliquid iuri communi. Dicent fortasse, illum esse fauorem, & ideo ampliandum, hoc vero esse onus, & quasi odium, & ideo esse restringendum. *Euasio.* Ego vero potius relaxationem communis iuris censeo esse odiosam, ideoque non esse extendendam, præsertim per solam fictionem iuris. *Impugnatur.* Maxime quia fictio iuris non extenditur vltra casus in ipso iure expressos, vel eandem rationem habentes, quod de præsenti casu dici non potest. Denique contrarium est consuetudine receptum, & oppositum valde nouum, & scandalosum apparet, si Mediolanensis verbi gratia, qui Romam peregrinatur: velit ibi in quatuor primis feriis Quadragesimæ carnes comedere, quia (vt aiunt) Mediolani id consuetudine licet, & idem est in exemplis supra allatis: Quamobrem censeo, non esse contrariam sententiam introducendam.

Aliud vero principium huic correspondens est, 29. incolam loci, in quo festum, vel aliud præceptum iuris communis suam vim, & obligationem retinet, si perueniat ad locum, in quo ex consuetudine non obligat, etiamsi transeundo tantum illic sit, non teneri pro tunc ad seruandum festum illud, & idem est de ieiunio, &c. *Non teneri peregrinum ad festum generale, si sit vbi non celebratur. Petr. Led. sum. de Matrim. q. 45. art. 5. punct. 3. dub. vlt.* Quod etiam est communiter receptum, vt patet ex Nauar. Couar. & aliis supra citatis. Et colligitur plane ex sententiis Aug. supra adductis quod potest quisque se conformare consuetudini populi, in quo inuenitur, in his rebus, quæ per se mala non sunt. Ratio etiam proxime facta hic applicari potest, quia relaxatio illa iuris communis per consuetudinem facta in tali loco, introduxit ibi priuilegium, quasi locale, vt eo vtantur omnes, qui loco etiam vtuntur, & in eo præsens sunt. Nec oportet ibi fingere absentiam, eo quod ille habeat animum cito redeundi, quia hæc obligatio, vel excusatio non in fictione, sed in veritate fundanda est. Atque hoc etiam habet vsus, nam Lusitani per Castellam transeuntes sine scrupulo vescuntur extremitatibus arietum in diebus sabbathi, & sic de aliis.

CAPVT XV.

An sit in Ecclesia præceptum de Missa in die festo audienda?

DVas partes, vt supra dicere cœpi, habet hæc obligatio seruandi festa, vna affirmatiua est, alia negatiua, in quibus substantia illius consistit, quæ iam à nobis explicanda est: hactenus enim fere tantum ostendimus, præceptum illud esse, & simul at- 1. *Proponitur quæstio.*

mul attigimus causas eius, & quas personas obliget. Hoc ergo cap. & sequenti explicabimus, ad quid obliget, seu quid agere præcipiat, postea vero dicemus, quid prohibeat.

2. *Præceptum ... ad audiendam Missam obligat.* Dico ergo primo. Hoc præceptum obligat ad audiendam Missam integram in diebus festis, quæ sub præcepto obseruari præcipiuntur. Hanc conclusionem tractaui late in tertio tomo tertia part. tota disputatione vltima, & ideo hic breuissime rem totam perstringam, ad illum enim locum lectorem remitto. Conclusio ergo certissima est ex communi consensu, & traditione Ecclesiæ: certum est enim, hoc præceptum non esse diuinum, sed Ecclesiasticum. Potest quidem probabiliter dici, ius ipsum Diuinum legis nouæ obligare omnes Christianos, vt interdum Diuino sacrificio intersint, illudque per sacerdotem, & cum sacerdote offerant, quia lex colendi Deum per sacrificium quasi naturalis est, & hæc determinata est in lege gratiæ ad sacrificium Missæ, & ideo ex vi institutionis illius Diuini sacrificij videtur sequi hæc obligatio, vel saltem quod sit Diuino iuri valde consentanea, vt dicta disputat. sectione 2. dixi. *Vtrum sit de iure diuino?* Nihilominus quod hæc actio exercenda sit in singulis diebus festis, audiendo integrum Missæ officiũ, de iure Ecclesiastico est, tum quoad aliquam institutionem, nimirum orationum, & aliarum cæremoniarum, quæ in Missa sunt, quæ sunt ex institutione Ecclesiæ, præter substantiam sacrificij, tum quoad præceptum de tali actione, quia Christus nunquam hoc determinauit ad tales dies, nec ad determinatum tempus. Ecclesia ergo hoc determinauit.

3. *Vbi & quando sit hæc obligatio imposita.* Sed quæres, Vbi, & quando? Quidam censent, non inueniri hoc præceptum in iure scripto: quia solum inuenitur in capite *Missas*, de Consecratio. distinctione prima. Et illud nec est Concilij vniuersalis, sed prouincialis, nec loquitur de omnibus festis, sed de Dominica, nec ad omnes fideles, sed tantum ad seculares. Non multum autem refert, An hoc præceptum sit satis expressum in aliquo Canone scripto, cum de vniuersali traditione, & consensu Ecclesiæ constet. Dico vero, hanc ipsam consuetudinem esse optimam interpretem iuris scripti, & ita etiam contineri hoc præceptum scriptum in citato Decreto. Nam inprimis licet illud sit Concilij Agathensis prouincialis, tamen illud vniuersa Ecclesia acceptauit. Addo etiam sufficienter haberi in sexto Synodo, capit. octauo, quod non est ex Trullanis Canonibus, sed ipsius Concilij generalis, ibi autem dicitur, esse licentiam iter agendi in die Dominico, *dummodo Missa non omittatur*; quam prius audiendam esse dixerat, docet ergo hoc esse sub obligatione. Deinde iam supra dictum est, dies festos esse æquales quoad obligationem præcepti, vnde, quod statuitur de Dominica, intelligitur esse statutum de omnibus festis, sed nominatur Dominica, quia est veluti generale festum in quo fit prima determinatio temporis deputati ad Diuinum cultum secundum se, vt supra explicatum est. Vnde in eodem Concilio Agathensi, capite vigesimo primo, supponitur in omnibus festiuitatibus esse Missam audiendam, tamen in solennioribus esse ad communem parochiam accedendum cap. *Siquis*, eadem distinct. 1. de Consec. idem in cap. *Quando*, & in capit. *Qui die solemni* ex Conciliis Aurel. & Carthag. Sermo etiam est generalis, & de tempore diei solennis, id est, festiui, in quo fideles debent ad Missas conuenire, & inde non discedere, donec à sacerdote benedictionem accipiant; & in eadem distinctione sunt alia decreta hoc explicantia, vt videbimus. Et in Concil. Tribur. capit. 35. expresse dicitur, in diebus Dominicis, Sanctorum festis omnes Christianos debere ad Missas conuenire. Quod ergo de Dominica præcipitur, ad omnes dies festos extenditur, qui autem sint hi dies festi; breuiter perstrinxi in dicta disput. sectio. 4. multò vero distinctius in superioribus capitibus. Et ex vtroque loco constat, hanc obligationem non extendi ad dies profestos, quia nullum est de hoc præceptum Ecclesiasticum. Denique quod in illo Decreto seculares exprimantur, non refert, quia non est factum ad limitandum, sed ad augendum, seu ad ostendendum generalitatem præcepti, ita vt subaudiendum sit, *etiam seculares*: nam clarum est, religiosos, & Ecclesiasticos magis ad hoc obligari, & hoc etiam interpretatur consuetudo, & alia iura, vt late dixi in dicta disput. sect. 3. vbi de personis, in quas hoc præceptum quoad hanc partem cadit, tractaui.

Adde vero propter alteram partem interrogationis, hoc præceptum antiquius esse, quam Agathense Concilium: hoc enim post quingentos fere annos post Christi ortum coactum est, traditio autem agendi diem festum per sacrificij Eucharistici communem oblationem, ad quam omnes Christiani conuenire debent; longe est antiquior, & à tempore Apostolorum incepisse videtur. Nam in Canone 10. Apostolorum, & capitul. *Omnes fideles*, de Consecrat. distinctione prima supponitur hic mos, & præcipitur, vt fideles non discedant ab his sacris conuentibus ante communionem. Clarius Clemens libro quinto Constit. capite vltimo in fine. *Cunctis* (inquit) *Dominicis diebus conuentus Ecclesiasiasticos celebrantes, lætitia fruimur.* Et lib. 7. capit. 31. *Die Resurrectionis Domini, quem Dominicum dicimus, conuenite sine vlla conuentus intermissione ad agendum gratias Deo, &c. vt sic sacrificium vestrum reprehensione careat, sitq; Deo acceptum, & gratum, qui de Ecclesia sua œconomica dixit, in omni loco offeretur mihi sacrificium mundum, &c.* Ex quibus locis Clementis intelligi potest, quoties antiqui Patres docent festa, & solennitates Ecclesiasticas celebrandas esse à fidelibus, præcipue loqui de celebratione per Missę sacrificium, & in hoc ponere quasi substantiam huius celebritatis. Vnde Iustin. in Apol. 2. pro Christian. in fine, describit modum, quo antiqui fideles in diebus Dominicis ad Missas audiendas conuenire solebant. Quem morem tempore etiam Hieronymi fuisse, satis ipse indicat in Epitaphio Paulæ Epist. 27. ad Eustoch. capit. 10. dum ait, Paulam cum Virginibus solitam fuisse diebus Dominicis ad Ecclesiam procedere vtique ad Missam audiendam: nam illo die solitam esse celebrari, idem tradit in Epist. 53 ad Ripar. contra errores Vigilantij capite 4. Vnde Augustinus sermone 215. de Tempore ad omnes fideles ait. *Omni die Dominico ad Ecclesiam conuenite, si enim infelices Iudæi tanta deuotione celebrant sabbathum, quanta magis Christiani in die Dominico soli Deo vacare, & pro animæ suæ salute debent ad Ecclesiam conuenire.* Et serm. 251. in Dominica, & solennitatibus festorum soli Deo vacandum esse dicit, *& vesperi etiam esse orandum, in die vero* (subiungit) *nullus se à sacra Missarum celebratione separet.* Itaque constat, traditionem hanc Ecclesiasticam longe antiquiorem esse Concilio Antiocheno, & ex modo, quo à Patribus commemoratur, non obscure colligitur fuisse introductam vt necessariam ad festorum obseruationem, & debibitum Deo cultum, licet forte rigorosa oblatio præcepti non fuerit in principio tam clare proposita, sicut fuit postea, quod ad præsens Ecclesiæ statum non multum refert. 4. *Antiquitas audiendi Missam in festo.*

Secundo ergo dicendum est, hoc præceptum obligare ex genere suo sub mortali culpa, eamque committi per voluntariam Missæ omissionem in die festo, etiamsi non ex consuetudine, vel contemptu omittatur, sed semel tantum, an iterum nisi excusatio sufficiens interueniat. Conclusionem hanc late probaui in dicta disputat. sectio. 1. Vbi retuli nonnullos Autores dicentes non esse peccatum mortale transgressionem huius præcepti, nisi ex contemptu fiat, per contemptum autem consuetudinem interpretantur. Sed assertio est omnino vera, & communis. 5. *Præceptum Missæ sub mortali obligat.*

nis, vt patet ex Palud. 4. d.15.q.5.art.1.Anton.2.p.tit. 2.c.10.§.1. Syluest. Ver. *Missa*, 1.q.1.vbi dicit pene omnes hanc sententiam tenere. Item Panor. in cap. 1.de Vit.& honest.cler.nu.8.Lapus allegat.58.Nauar.cap. 21.num.2. Caiet. in Sum. Ve. *Festorum violatio*, Sot. in 4.d.13.quæst. 2. artic. 1. Abulens. Exod.20.quæstione 13. Ratio à priori est, quia præceptum hoc pertinet ad virtutem Religionis, quæ ex suo genere grauissima est, & Missæ sacrificium est etiam materia satis grauis, vt dicto loco satis ostendi, & variis exemplis confirmaui. Nunc solum addo, quod si vna transgressio huius præcepti voluntaria non est peccatum mortale, nec ratione consuetudinis esset culpa mortalis, quia plura peccata venialia non efficiūt vnum mortale, nec sola consuetudo sufficit, vt quod ex illa fit, censeatur fieri ex contemptu: alias mentiri ex consuetudine esset mentiri ex contemptu, & consequenter esset peccatum mortale, quia quodlibet peccatum, licet per se leue sit, si fiat ex contemptu est mortale. Imo transgressio regulæ non obligantis ad culpam, vel omissio consilij, si ex contemptu fiat, censetur communiter esse mortale peccatum, de quo latius agitur in materia de Legibus, vbi explicatur, quid sit contemptus, quod nec facile, nec breuiter fieri potest. Est tamen ab hoc proposito alienum, quia frustra hic postulatur contemptus ad grauitatem transgressionis: alias præceptum de Missa audienda in die festo non esset proprium, & rigorosum præceptum, quod dicere erroneum est. Sequela patet, tum quia peccare ex contemptu non accidit tantum contra præcepta, sed etiam contra consilia, quia tunc actio, vel omissio non accipit suam malitiam ex transgressione regulæ, cui per se opponitur, sed ex contemptu, qui est per accidens. Tum etiam quia si est rigorosum præceptū, transgressio illius satis deliberata non potest esse venialis, nisi ex leuitate materiæ: materia autem tota huius præcepti non potest dici leuis sine magno errore.

6. Propterea enim additum est in assertione *ex suo genere*: per quam particulam significari solet, si peccatum sit consummatum & integrum in tali specie, esse mortale, posse tamen esse veniale ex leuitate materiæ, quod etiam in præsenti verum est, nam licet non audiatur integra Missa, si pars, quæ omittitur, leuis est, peccatum non erit mortale, sed veniale, sicut in aliis præceptis vulgare est. Quando autem pars Missæ omissa censenda sit leuis, in dicta disput. sect. 2. sufficienter explicui. Vbi etiam declaraui late quænam Missa sit audienda, vt præceptum integre impleatur. Et in sect.3. addidi, quid sit audire illam, & qua attentione audienda sit, vt præceptum integre, vel sufficienter seruetur. Deniq; addidi in assertione, *nisi excusatio sufficiēs interueniat*, quia omnia præcepta positiua hanc patiuntur exceptionem, & multo facilius quando humana sunt, quibus autem ex causis possit hæc excusatio prouenire, tractaui late in dicta disp. sect. 6.

Si leuis pars Missæ omittatur, est veniale tantum.

7. Vnum vero superest explicandum circa tempus, pro quo obligat hoc præceptum, nam quoad hanc partem affirmatiuum est, cuius natura est, vt licet obliget semper non pro semper: ergo cum proportione participat hoc præceptum hanc conditionem: nam obligat semper in die festo, donec impleatur, non tamen pro toto die, nec pro qualibet parte eius. Dubitari ergo potest, quomodo assignandum sit certum tempus, pro quo obliget. Cui dubitationi non satisfaciet qui dixerit obligare pro toto tempore ante meridiem, quia in toto illo potest præceptum impleri, & non extra illud, quia solum illud est ad dicendum Missam deputatum. Non, inquam, hoc satisfacit omnino, tum quia etiam illud tempus est indefinitum, & non pro toto illo obligat præceptum, sed pro quadam parte illius satis breui, & de illa quærimus, quomodo designanda sit. Tum etiam quia ad hoc præceptum est quasi per accidens, quod Missæ dicantur tantum in tempore matutino. Nam si Missa vel ex occurrenti occasione, aut necessitate, vel ex consuetudine recepta & approbata, vel ex priuilegio dici posset hora secunda, vel tertia pomeridiana, satisfaceret huic præcepto, qui vsque ad illud tempus auditionem Missæ differret. Igitur præceptum de se indifferenter obligat ad audiendum Missam in qualibet parte temporis illius diei, in quo inueniri possit. Vnde, si in pluribus horis eiusdem diei festi Missæ copia possit haberi, liberum homini relinquitur, vt, in quacunque hora velit, possit præceptum implere. Et tunc, quamuis horam anticipet, pro qua nondum præceptum vrget, sufficientissime illud implet, neque oportet tunc assignare tempus illud, pro quo præceptum obliget, quia iam tempus illud quasi præuentum est, vt sic dicam. Si vero auditio Missæ dilata est vsque ad vltimam horam diei, in qua potest Missæ copia inueniri, pro illa hora vrget iam hoc præceptum: quia est quasi vltimus terminus obligationis, extra quem impleri non poterit: neque aliter potest certum aliquod tempus, pro quo obliget hoc præceptum determinari.

Vnde infertur, posse hoc præceptum impleri statim post mediam noctem, si tunc Missa dicatur, vt notat Syluest. Ver. *Missa*, 1.q.1. quia iam auditur Missa illo naturali die, & hoc tantum præcipitur. Et similiter è conuerso sequitur, quod vbicunque possit dici, & de facto dicenda sit in aliqua hora post meridiem, non teneatur quis audire Missam antea, etiam si possit, quia talis determinatio in ipso præcepto formaliter non continetur, neque ex vi, & forma præcepti affirmatiui colligi potest. Et eadem ratione è conuerso si alicubi Missa tantum dicenda sit hora 8. vel 7. vel alia antecedente matutina, ibi, & in tali die obligare præceptum pro tali hora, & non posse aliquem licite, nec bona fide tunc scienter eludere præceptum, non audiendo Missam illa hora eo prætextu, quod præceptum non obligat pro tali hora, sed absolute pro toto tempore matutino, ideo posse illius executionem licite differre vsque ad meridiem: quod si tunc Missa non inueniatur, esse per accidens, & inducere excusationem, est enim vanus prætextus, quia præceptum non concedit positiue, vt sic dicam, vt toto tempore antemeridiano possit differri Missa, sed simpliciter præcipitur, vt illo die audiatur, & consequenter virtute conceditur, vt possit differri, quamdiu copia illius expectatur intra totum illum diem: quando vero iam futura nō speratur, præceptum iam pro tunc obligat, & ideo non habet locum excusatio. Vnde etiam fit, vt teneatur homo præuenire, & audire Missam, quamprimum potest in illo die, si probabiliter timet superuenturum impedimentum, ratione cuius non possit post talem horam Missam audire, etiamsi alias defutura non sit, quia, vt dixi, præceptum simpliciter obligat ad Missam audiendam in illo die, & tunc non potest aliter impleri, nisi audiendo Missam in illa hora: nam hic, & nunc, & in tali persona illa est quasi vltima hora diei apta ad implendum præceptum in qua, & pro qua præceptum obligat. Et in hoc omnes doctores conueniunt, & consuetudo ita declarauit præceptum, neque esse potest vlla dubitandi ratio. 8.

Atque hinc tandem fundari potest, quod supra in fine capit. 13. huc remisimus circa sententiam Nauarri dicentis, in festo locali alicuius oppidi teneri incolam illius loci, quem dies festus ibi reperit, priusquam inde discedat, vel ad laborandum in vicino oppido, vbi festum illud non seruatur, vel ad iter agendum, audire Missam, etiamsi post breuissimum tempus futurus sit extra territorium illius oppidi, pro quo solo obligat illud præceptum. Cuius rei rationē his breuissimis verbis reddit Nauar. quia dies festus, vbi ipsum deprehēdit, ad hoc ipsum obligauit. Posteriores vero Summistæ nullam rationem reddunt: nec in illis verbis explicatur, quid sit, cur ita ob- 9.

ita obliget tunc præceptum, quandoquidem eius obligatio non durat pro toto die, quia non obligat, nisi in illo territorio, & talis persona non est futura, intra illud toto die, imo nec toto matutino tempore, & licite, ac sine peccato discedit, quia præceptum non obligat ad permanendum ibi toto die, vt supra dictum est. Vnde non desunt moderni scriptores, qui probabilem censeant oppositam sententiam, scilicet posse in eo casu incolam discedere, non audita Missa, quia præceptum non obligat pro illa breui hora matutina, & postea cessat omnino eius obligatio. Quod si obijcias, præceptum obligare ad præueniendum, vt diximus: respondent, id esse verum, quando obligatio præcepti duratura est eo tempore, quo superuenturum est impedimentum: nam tunc reuera homo obligatur præcepto, & licet possit excusari per superueniens impedimentum, illa tamen excusatio non habet locum, quando impedimentum fuit præuisum, & potuit præueniri per actum simpliciter præceptum illo die. At vero in altero casu non ita est, quia præceptum in re ipsa non obligat pro toto matutino tempore, & ita postea non interuenit excusatio, sed totalis ablatio obligationis, qualem homo non tenetur præuenire.

Sanctius l. 3. de Matr. disp. 28. num. 21.

10. Sed hoc licet ingeniose excogitatum sit, nihilominus non videtur admittendum: tum quia in re practica, & morali non est facile recedendum à communi sententia: tum etiam, quia hæc videtur esse consuetudo populorum, quæ pia est, & sancta, & non expedit, occasionem præbere oppidis ad minuendum suorum festorum cultum. Tum denique, quia ex dictis colligitur sufficiens ratio, nam hoc præceptum, quatenus affirmatiuum est, nec requirit, nec concedit aliquam certam temporis latitudinem, pro qua possit eius obseruantia differri, sed obligat, vt quamprimum possit, impleatur, si postea implendum non est, nam hæc est vis, & natura præcepti affirmatiui, si in illo aliud non exprimatur. In hoc autem præcepto audiendi Missam in die festo nihil aliud exprimitur, sed simpliciter imponitur obligatio: postquam ergo hæc obligatio comprehendit personam, implenda est, quamprimum possit, neque potest excuti, vt sic dicam, per solum voluntarium discessum, nisi prius impleatur. Et in hoc, vt supra dicebam, est magna differentia inter præceptum affirmatiuum, & negatiuum circa diem festum, quia negatiuum obligat pro toto tempore diei, & in singulis partibus eius pro illis tantum impletur, & non pro alijs, & ideo potest seruari in oppido pro illo tempore, quo ibi permanetur, & pro altera parte eiusdem diei extra territorium non seruari, præceptum autem affirmatiuum præcise obligat ad vnum actum, & per illum impleri debet, quamprimum possit, si postea cessaturum est. Neque illa tunc est proprie præuentio, sed est solutio obligationis, quæ pro tunc vrget eo ipso, quod amplius duratura non est. Et ita parum refert differentia assignata inter excusationem, & carentiam obligationis.

11. Posset tamen sententia Nauarri iuxta vim nostræ rationis non improbabiliter limitari, vt locum habeat, quando potest quis in eo casu hora matutina Missam audire priusquam in aliud oppidum ad laborandum illo die discedat, nam tunc procedit maxime ratio facta, quam hoc modo etiam consuetudo confirmare videtur. At vero si toto illo tempore Missa ibi non diceretur, quam posset homo audire, expectandum illi esset ibi vsque ad meridiem pro Missa audienda, at durum videtur hanc obligationem imponere, quia præceptum per se non obligat ad permanendum ibi, quia ratio præcepti negatiui ad hoc non obligat, vt omnes supponimus, ergo nec ratio præcepti affirmatiui, sed pro illo tempore, pro quo obligauit personam ibi existentem, per illam non stetit quo minus illud impleret, vt in casu supponitur, ergo non apparet, vnde obligari possit ad expectandum ibi vsque ad meridiem. Nec videtur hoc esse contra intentionem Nauarri, & aliorum, cum enim dicunt posse iri ad laborandum audita Missa, supponere videntur hanc conditionem debere esse ita possibilem, vt moraliter non destruat priorem partem, vt fere destrueretur, si illa conditio cum maiori rigore esset exigenda. Accedit etiam, quod per modum excusationis potest hoc frequenter honestari, quia ordinarie casus hic solum habet locum in pauperibus, qui non videntur cum tanto grauamine obligandi, vt labore suo, vel maiori parte ipsius priuentur, propter expectandam Missam, quando ad horam tantum obligantur, & per illos non stat, quo minus tunc audiant. Sed nihilominus in eo casu maxime cauendum est scandalum, & consulenda, ac seruanda est consuetudo, & si circa hoc fuerit aliqua Episcopalis, seu Synodalis constitutio, obseruanda etiam est.

CAPVT XVI.

An in die festo aliæ actiones sacræ sint in præcepto.

Regula generalis est, hoc præceptum colendi Deum in die festo, quatenus affirmatiuum est, non obligare ad exercendum intra illum diem alium actum Diuini cultus, siue internum, siue externum, præter Missam. Assertio est communis, præter paucos auctores in vno, vel alio puncto, quod statim indicabo. Ratio autem vnica est, quia Ecclesia nihil aliud præcepit, quia nec scriptum inuenitur tale præceptum, nec traditione, seu consuetudine habetur, & qui oppositum senserit, oportet, vt alterutrum horum ostendat, melius autem hoc probabitur discurrendo per alias obligationes illius diei, quæ vel ab alijs assertæ sunt, vel excogitari possunt. 1.

Hoc præceptum, quatenus affirmatiuum, nihil vltra iubet.

Prima exceptio, & singularis est de die Paschatis, in qua obligamur ad communicandum, qui est actus Religionis, & ad cultum Dei spectans. Adde in Can. 10. Apostolorum dici, communione priuandos esse illos, qui in solennitatibus sacris ab Ecclesia discedunt, antequam Missa peragatur, & sanctam communionem percipiant. Sed hoc non est ad rem, quia illa obligatio non est ex vi præcepti obseruandi festum, sed ex vi alterius præcepti, cui accidentarium est, quod tempus illud, pro quo actus præcipitur, feriatum sit. Vnde, qui non communicat illo die, si Missam audit, nullo modo peccat contra hoc præceptum, sed contra aliud. Adde, iam illud præceptum non esse determinatum ad diem festum: nam potest in diebus profestis antecedentis, sequentisque hebdomadæ sufficienter impleri. Multo vero magis consuetudine sublatum est id, quod de communione videtur fuisse ordinatum, in illo Canone Apostolorum: si in hunc modum intelligatur, habere enim potest alios sensus, vt in 3. tom. 3. part. disput. 69. sect. 3. circa finem diligentius pertractaui. 2.

An ad hoc spectet communicatio in die Paschatis.

Secunda instantia esse potest de actibus orationis distinctis à Missa: nam in iure distincte hæc præcipiuntur, in dicto enim capite 8. sextæ Synodi dicitur, *Diei Dominici tanta debet esse obseruantia, vt præter orationes, & Missarum solennia, & ea, quæ ad vescendum pertinent, nihil aliud fiat*, & infra in necessitate datur licentia iter agendi: *ita duntaxat, vt huius occasione Missæ, & orationes non prætermittantur.* Ergo orationes sub eadem necessitate, qua Missa constituuntur. Quod autem illæ orationes à Missa distinctæ esse debeant, patet, tum ex accurata numeratione illarum, vt distinctarum: tum ex eo, quod Missa 3.

Sitne præceptum orandi in festo.

paruam diei partem occupat orationes pro toto illo die imponuntur. Ad hoc etiam facit, quod in Concilio Tributi. sub Arnulpho capit. 35. dicitur, *Diebus Dominicis, & Sanctorum festis, vigiliis, & orationibus insistendum, & ad Missas cuilibet Christiano cum oblationibus est currendum*. Multaque similia leguntur in Concil. Matiscon. 1. cap. 1. Atque in hanc partem videtur inclinare Abulens. quæst. 13. in cap. 10. Exod. nam reprehendit eos, qui dicunt hoc præceptum solum obligare ad vacandum primatiue à laboribus corporalibus, non vero ad vacandum positiue Deo per orationes, &c. Inferius autem videtur id limitare, dicens, *per orationes, vel Missæ auditionem*. Sed nec illa disiunctio est necessaria, quia præceptum definite est de Missa audienda, & de oratione, quam intrinsece includit, cum attente auditur, & non de alio actu.

4. *Pars negatiua approbatur.* Dicendum ergo est, hoc præceptum non obligare ad alias orationes fundendas in die festo, præter eas, quæ in Missa dicuntur, assistendo, & attendendo ad illas. Hoc patet ex vsu Ecclesiæ, & ex d. Can. *Omnes fideles*, qui est decimus Apostolorum, per quem interpretandum est cap. 8. 6. Synodi, dicitur enim ibi, *Omnes fideles, qui conueniunt in solennitatibus sacris ad Ecclesiam, & Scripturas Apostolorum, & Euangelium audiant, qui autem non perseuerant in oratione, vsque dum Missa peragatur, &c. communione priuari*: ex quibus verbis constat, non præcipi alias orationes ex vi huius præcepti, præter illam, quæ in Missa fit, in qua iubentur fideles perseuerare, quia cum debita attentione debent illi assistere. Possuntque si velint, alias orationes priuatas pro sua deuotione ibi dicere, vt in alio loco ostendi, non tamen tenentur, sed attendendo orationibus sacerdotis, præcepto satisfaciunt. Extra tempus autem Missæ non tenentur alijs publicis orationibus Ecclesiæ, seu horis Canonicis assistere, vt infra tractando de horis Canonicis videbimus. Nec etiam tenentur priuatas orationes domi, aut in Ecclesia dicere: quia, licet hoc optimum sit, & consulendum, non est positum sub obligatione præcepti. Cuius signum etiam est, quia præceptum positiuum de aliquo actu exercendo, semper datur de actu, & duratione determinata, Ecclesia vero nullum orationis tempus præscripsit fidelibus pro die Dominico, aut festo extra Missam, nec quid orare debeant, determinauit, nullum ergo est tale præceptum. Canones ergo, qui de orationibus loquuntur, vel intelliguntur de orationibus, quæ in ipsa Missa fiunt, vel si de alijs intelligantur, continent consilium, non præceptum, aut certe indicant tantum finem præcepti, vt dixit Syluest. verb. *Dominica*, q. 6. qui finis non cadit semper sub præceptum, iuxta doctrinam communem D. Thom. 1. 2. quæst. 100. art. 9.

5. *Obligentur ne fideles ad concionem in festo.* Tertia instantia esse potest de auditione sacræ concionis. Videntur enim obligari fideles ad audiendam concionem in die festo, quando in publico Ecclesiæ conuentu fit: Dicitur enim in Concil. Carthag. 4. cap. 24. *Sacerdote verbum Dei in Ecclesia faciente, qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur*, cap. *Sacerdote*, de Consecrat. distinct. 1. & in capit. *Omnes fideles*, ex dicto Can. 10. Apostolorum dicitur, debere fideles, qui ad Missas conueniunt, *Sanctas scripturas audire*. Accedit, quod teste Augustino lib. 50. Hom. hom. 26. non est minus verbum Dei, quam corpus Christi: habetur in capit. *Interrogo*, 1. quæst. 1. Vnde ipse infert, non minus reum esse, qui verbum Dei negligenter audierit, quam qui corpus Christi indigne tractauerit, ergo similiter non minus reus erit, qui concionem non audierit, quam qui Missam omiserit. Præterea, pabulum verbi Dei maxime est fidelibus necessarium, vt dicitur in capit. *Inter cætera*, de Offic. ordin. ex Concilio Lateran. sub Innocentio III. cap. 10. ergo non minus, sed magis debet, quam Missa præcipi. Propter quod aliqui Doctores dixerunt, in die festo præferendam esse sacram concionem Missæ, si vtraque simul audiri non possit. Denique in Concilio Tridentino sessione 24. cap. 4. de Reform. sic dicitur: *Moneat Episcopus populum diligenter, teneri vnumquemque parochiæ suæ interesse, vbi commode id fieri potest ad audiendum verbum Dei*: Est ergo hoc in præcepto.

Dico tamen, nullum esse præceptum, quod obliget in rigore, ac per se ad audiendam concionem in die festo. Ita supponunt, vt clarum Doctores omnes, & constat ex communi vsu, & sensu fidelium. Item, quia nullibi extat hoc præceptum. Præterea, est optimum argumentum, quia si fideles tenerentur audire concionem sacram, Pastores Ecclesiæ tenerentur prouidere, vt omnibus diebus Dominicis, & festis fieret concio in Ecclesia. Pastores autem ad hoc non tenentur, nec de facto ita fit, ergo. Dices, obligationem fidelium esse, vt concioni assistant, si fiat, quæ obligatio potest consistere, etiamsi concio nec semper, neque ex obligatione Parochorum fiat. Respondeo, gratis affirmari illud primum, quia nullibi extat tale præceptum conditionatum, nec solet ab Ecclesia ita poni, & ratio declarat, quod si oportuisset imponere populo obligationem audiendi concionem, cum fit, maiori ratione fuisset sacerdotibus imponenda obligatio illam faciendi, vel semper, vel pro aliquibus determinatis diebus. 6. *Non esse in præcepto concionem.* *Obiectio.* *Soluitur.*

7. *Instantia.* Dices, ita esse impositam per Concilium Trident. sess. 5. c. 2. & sess. 24. c. 4. de Reform. Præcipit enim Episcopis, & inferioribus Pastoribus, seu Parochis, vt saltem in omnibus Dominicis diebus, & solennioribus festis populis suis per se, vel per alios prædicent verbum Dei. Respondeo, Pastores Ecclesiæ ex officio teneri ad prædicandum verbum Dei, & docendum ac instruendum, & excitandum populum: hanc ergo obligationem ibi Concilium proponit, & quia de se non habet tempus definitum ex Diuino iure, neque ex antiquis Canonibus, vt frequentius executioni mandetur, determinat, vt saltem diebus Dominicis, & solennioribus festis hoc faciant. Non tamen videtur tam rigorose, ac præcise id præcipere, vt peccare grauiter censeantur, si interdum, vel sæpius illud omittant, quia non vtitur Concilium verbis tantam obligationem indicantibus, sed mandat, vt id faciant illis diebus, & alijs per Quadragesimam, & Aduentum, *Si ita oportere duxerint*, vt ibi additur, *& alias quotiescunque id opportune fieri posse iudicauerint*. Debent ergo Pastores hoc officium non negligere, & curare, vt diebus illis, quantum commode fieri possit, verbum Dei populo prædicetur: pro singulis tamen Dominicis, & festis non est rigorosum præceptum, vt etiam consuetudo interpretatur. Et hoc satis est, vt ex parte fidelium non sit talis obligatio audiendi concionem singulis festiuitatibus. Imo sæpe teneri poterunt Pastores Ecclesiæ ad prædicandum, & nihilominus ipsi fideles non tenentur ad audiendum ex generali præcepto positiuo, sed vnusquisque potest consulere conscientiæ, vt iuxta necessitatem suam se sentiat obligatum, aut immunem. Obligatio enim Pastoris respicit totum populum, qui semper indiget verbo Dei, licet non singuli de populo æque indigeant, obligatio autem fidelium ad audiendum est singularis, & personalis vniuscuiusque respectu suipsius, & ideo nec est ita generalis de se, nec habet tam certam temporis determinationem, sicut alia. *Satisfit.*

8. *Explicantur capitis cuiusdam verba.* Ad illud ergo caput *Sacerdote*, respondetur, inprimis non esse Concilij Generalis, sed Prouincialis: deinde cum non dicat, *Excommunicatus sit*, sed *excommunicetur*, videtur magis positum ad terrorem, & comminationem, quam ad proprium præceptum, saltem quod sub mortali obliget. Præterea, ibi non præcipitur fidelibus, vt audiant, sed, *vt sacerdote concionante, nemo egrediatur*. Si ergo antequam inciperet con-

ret concionari, quis egrederetur, non ageret contra illum Canonem, qui propter vitandam perturbationem, & scandalum, mandat, vt dum fit concio, nemo egrediatur. Et ita Angel. verb. *Feria*, num. 44. textum illum intelligit de eo, qui egreditur cum contemptu, vel scandalo. Denique licet in eo loco, vel tempore fortasse fuerit illud statutum necessarium propter vitandam aliquam prauam consuetudinem, nunc de illa re nullum est peculiare præceptum, præter id, quod naturalis ratio de cauendo scandalo, & publico impedimento verbi Dei, dictat. Addo etiam, nunc posse Prælatum monere eum, qui aliquo modo in hoc perturbat Ecclesiam, vel est negligens in audiendo verbi Dei cum publico scandalo, & præcipere, vt audiat, & excommunicare, si sit contumax: Tamen hoc neque pertinet ad præceptum de seruandis festis, neque de facto est in præcepto iure ipso lato, licet per homines possit imponi. Aliud vero caput, *Omnis fideles*, non videtur loqui de concione, sed de lectione Sacræ Scripturæ, id est, Epistolæ, & Euangelij, quæ in Missa recitari solet. Vnde in textu Gratiani additur, *Scripturas Apostolorum, & Euangelium audiant*, quæ verba per paraphrasim aucta videntur: nam in originali non habentur illa duo verba *Apostolorum, & Euangelium* Adde, ibi non præcipi, vt audiant, sed vt illi, qui audiunt lectionem sacram, non egrediantur, vel abeant, antequam sacrum officium compleatur propter inquietudinem, & scandalum vitandum. Vnde sic concluditur, *Velut inquietudines Ecclesiæ commouentes, conuenit communione priuari*, vnde videtur Canon ille editus contra aliquos, qui ex aliqua perturbatione, aut falso ritu nolebant cum alijs in oratione, & sacris communicare, sed tantum in scripturis audiendis, vt in d. tom. 3. d. 69. sect. 3. circa finem dixi.

9. *Explicatur Augustin.* Ad Augustinum respondeo, non loqui de verbo Dei ratione sensibilis soni, sed ratione veritatis æternæ, & necessariæ ad salutem, quam proponit, vt recte notauit Bellarmin. lib. 2. de Euchar. c. 24. circa finem: Et ita non posse inde inferri obligationem audiendi corporis aure verbum Dei, sed de obligatione corde recipiendi illud, quando fuerit ad salutem necessarium. Et ita dixit Augustin. curandum esse, vt verbum Dei, *De corde puro non pereat*. Et licet inde possit colligi, interdum esse necessarium corpore audire verbum, vt mente possit veritas eius retineri, non tamen potest inferri, necessarium esse, vt id fiat diebus festis, nec quod illa necessitas pertineat ad hoc præceptum de festorum obseruatione. Et hæc tantum necessitas ex alijs iuribus probatur, & non alia, quæ oriatur ex speciali præcepto, quia hæc non est imposita. Nec habet eandem rationem cum Missa, quia cultus Dei per sacrificij oblationem æque pertinet ad omnes, & ideo omnibus debuit imponi præceptum Missæ, necessitas autem audiendi verbum Dei non est æqualis in omnibus, nec est propter se, sed propter tollendam ignorantiam: & ideo non præcipitur omnibus generaliter, sed iudicatum est sufficere, vt ex parte Ecclesiæ & Pastorum eius verbum Dei non desit, & vt inuitentur fideles ad illud audiendum, quia non debent omnia sub rigore præcepti constitui.

10. *Non relinquenda Missa propter concionem.* Quapropter probanda non est illa sententia, quæ præfert auditionem concionis auditioni Missæ in die festo: nam per se loquendo contrarium est omnino verum, & certum, vt dixi in dicto tom. 3. disp. vltim. sect. 1. in fine, quia præcepta præferri debent consilijs, vt ibi latius explicui. Denique ad Concilium Trident. respondeo, cum ipsummet addiderit, teneri, *vbi commode id fieri potest*, satis declarasse, non loqui de rigorosa præcepti obligatione, vnde session. 22. cap. de obseruandis in Missa, ait: *Moneant Episcopi populum, vt frequenter ad suas parochias saltem diebus Dominicis, & maioribus festis accedant*: quæ verba satis ostendunt, hoc non esse necessitatis, sed congruitatis. Dico præterea, fortasse Concilium non loqui de obligatione, quæ descendat ex præcepto Ecclesiæ, sed ex lege Charitatis, qua quis tenetur habere curam animæ suæ, non solum adhibendo media simpliciter necessaria, sed etiam vtilia, quale sæpe est, concionem audire, & ita illa obligatio non pertinet ad hoc præceptum. Et tunc monet Concilium, vt ad parochiam accedant fideles, si commode possunt, vel certe si in eis commodius instruendi sunt. Vnde etiam indicat Concilium obligationem iuris communis, qua tenentur fideles interesse parochijs suis: additur autem *Ad audiendum verbum Dei*, non quia hoc sit per præceptum, sed quia hic etiam fuit finis Ecclesiæ, & quia est moraliter coniunctus cum auditione Missæ, si concio inter officium Missæ fiat, in rigore tamen non est ita præceptum, sicut Missa, neque nunc est in rigore præceptum parochijs interesse, vt alibi dictum est.

Quarta instantia est de oblationibus sacris, nam ad has etiam videntur obligari specialiter fideles in diebus Dominicis, & festis, nisi propter paupertatem excusentur. Ita enim declarari videtur in cap. *Omnis Christianus*, de Conse. d. 1. Et clarius in dicto Concilio Tribur. cap. 35. *Dominicis diebus, & Sanctorum festis ad Missas omni Christiano cum oblationibus est currendum*. Sed de hoc puncto videnda sunt, quæ supra lib. 1. cap. 2. tradidimus, vbi prius caput exposuimus: loquitur enim de oblationibus faciendis inter Missarum solennia, non vero declarat in Dominicis, vel alijs festis diebus esse faciendas: & non habet verbum præceptiuum, sed solum dicit, *Omnis Christianus procuret ad Missarum solennia aliquid Deo offerre*. Quæ verba solum admonitionem, vel exhortationem quandam continere videntur: & ita potest etiam aliud Concilium intelligi, proponit enim non solum substantiam actus audiendi Missam, sed etiam modum, & sæpe modus non cadit sub præceptum, licet substantia cadat. Addo vero, licet ius obligationum possit consuetudine esse introductum, oblationem vero, quæ inde nascitur, non pertinere ad hoc præceptum seruandi festa, sed ad aliud speciale, vel Religionis ratione alterius Diuini cultus, vel iustitiæ ad ministros eius, quæ obligatio posset etiam extra diem festum impleri, vel per contrariam consuetudinem tolli, manente integro præcepto de obseruatione festi. 11. *An ad oblationes obligatio sit in festis.*

Quinta instantia esse potest de cultu mere interno per dilectionem Dei super omnia, etiamsi homo sit in statu gratiæ. Nam hoc affirmauit Scot. 3. dist. 27. à 1. verb. *Quantum ad 2.* quem sequitur Tabiena verb. *Charitas*, num. 10. Non apparet autem, quo fundamento satis apparenti possit hæc opinio suaderi. Quia si respiciamus decalogum, vel in illo non præcipitur specialiter amor Dei, vel si in aliquo præcepto includitur, magis in primo continetur, nec præcipitur pro determinato tempore, sed simpliciter. Si vero respiciamus Ecclesiasticum præceptum, nullum est, quod hanc imponat obligationem. Item hoc præceptum est de cultu Dei, atque adeo est virtutis Religionis, amor vero per se non pertinet ad cultum, nec ad Religionem, sed ad superiorem virtutem. Tertio, vt recte argumentatur Caietan. 2. 2. q. 122. art. 4. tertium præceptum decalogi non fuit de cultu interno, sed de externo, idemque est cum proportione de præcepto Ecclesiæ: amor autem etsi possit ex intentione cultus fieri, ad interiorem cultum pertinet, non ergo præcipitur hoc præcepto. Nec vero talis actus est necessarius homini iusto, vt possit digne Missam audire, aut alium actum Religionis exercere, quia non est de necessitate actus honesti, quod ab amore imperetur, nec etiam hoc pertinet ad particularia præcepta, ergo nullo titulo cadit sub obligationem talis actus pro omnibus festis. 12. *Dilectio Dei an ex hoc præcepto eliciendа.*

Dices,

13. *Obiectio.* Dices, Amoris præceptum non habet de se certum tempus, pro quo obliget; & ideo obligat pro temporibus opportunis, nullum autem videtur esse *Diluitur.* magis opportunum, quam dies festus, ergo. Respondeo, non obligare pro omnibus temporibus opportunis, sed vel pro articulis necessitatis, vel quando ad vitam recte instituendam necessarius moraliter est talis actus: non est autem sic necessarius in omnibus diebus festis, & in multis profestis potest esse magis necessarius. Adde eadem ratione dicendum fore, teneri hominem in die festo ad exercendum actum fidei, & spei, quia de se sunt in præcepto, & non habent determinatum tempus de se, & illud tempus diei festi est opportunum. Quapropter contraria sententia negans necessitatem huius actus in die festo, & vera, & communis est: & sumitur ex D. Tho. 2.2. quæst. 122. artic. 4. quatenus ait, per præceptum de obseruatione Sabbati non fuisse mandatum cultum internum per orationem, vel deuotionem internam: nam eadem ratio est de amore, vt bene notat ibi Caiet. Nauar. in Manuali c. 13. n. 17. Sot. li. 2. de Iust. quæst. 4. art. 4. & in materia de Charitate cæteri communiter.

14. *Sitne in festis actus pœnitentiæ imperatus.* Sexta instantia præcedenti similis est de cultu interno per actum pœnitentiæ, contritionis, vel attritionis, nam quod hic sit necessarius ex vi huius præcepti, saltem homini existenti in peccato mortali, dixit Angel. verb. *Feria*, n. 43. tanta exaggeratione, vt affirmarit, rem esse indubitatam. Fundatur autem solum in hoc, quod existens in peccato mortali, præcipue si habeat memoriam illius, non potest vacare Deo per aliquod tempus diei festi, vt exigit hoc præceptum, ergo. Potestque hæc opinio confirmari ex eo, quod in die Sabbathi præcipiebatur Iudæis: *Affligetis animas vestras*, Leuit. 16. & 23. quod significat *Leuit. 16. & 23.* pœnitentiam de peccatis, ergo idem nunc erit cum proportione. Sed de hoc puncto dixi in quarto tomo tractando de præcepto pœnitentiæ, & ostendi, *Pars negatiua certa est.* hanc opinionem esse falsam. Et plane fundamentum Angeli nullius momenti est, quia licet homo sciat, se esse in mortali, potest audire Missam eo modo, quo exigit præceptum, vt à fortiori constat ex his, quæ de intentione, & attentione necessaria ad Missam audiendam, dixi in dicto 3. tomo, disp. vlt. sect. 3. Ergo propter Missam non est necessaria contritio: at hoc præceptum non obligat ad vacandum Deo in die festo alio modo, seu per alios actus, ergo propter vacandum Deo non est necessaria pœnitentia: nec etiam per se, & directe præcipitur, ergo non cadit sub hoc præceptum. Et ita sentiunt Caietan. Sot. Nauarr. Armil. Rosel. & alij communiter, Syluester etiam verb. *Dominica*, quæstione 6. dist. 4. fatetur, non teneri peccatorem conteri in die festo ex vi præcepti de festo, tamen si recordetur sui status, teneri ex vi memoriæ. Sed hæc obligatio, si vera esset, communis esset alijs diebus, non est tamen vera, sed hoc pertinet ad materiam de Pœniten. vbi de hoc latius.

15. *Destruitur fundamentum oppositæ sententiæ.* Ad fundamentum ergo contrariæ sententiæ negatur assumptum, nam, qui est in peccato mortali, potest orare, & Missam audire. Ad confirmationem primo dici potest, illam legem nunc non obligare: secundo dicitur, illud mandatum, *Affligetis animas vestras*, non pertinuisse ad diem Sabbathi, nec ad omnia festa Iudæorum, sed ad quoddam speciale, quod celebrabatur decimo die Septembris, & in eo distincte præcipiebatur cessatio ab opere seruili. Vnde potius sumitur argumentum è contrario, quod illa afflictio non pertineat ad festorum obseruationem, vt sic, neque ad obseruationem Dominicæ, quæ Sabbatho successit. Festum autem illud peculiare omnino iam cessauit, & si quid illi successit in lege noua, fuit pœnitentia, quæ tempore confessionis annuæ agi præcipitur. Nam per illud festum significabatur futura emundatio à peccatis Christiani populi, vt dixit D. Thom. 1.2. quæst. 102. art. 4. ad 10. in q. vero 103. art. 3. ad 4. dicit, illo festo expiationis succedere in Ecclesia festa Martyrum, & Confessorum. De quo videri potest Canon. Relect. de Pœnitent. p. 4. in fin.

Sed obijciet aliquis contra dicta: nam sequitur, non peccare contra hoc præceptum, qui in toto die 16. *Difficultas.* festo nullum alium actum Diuini cultus exercet, præter Missæ auditionem, etiamsi reliquum tempus ludendo, confabulando, &c. consumat, dummodo contra alteram partem præcepti prohibentem opera seruilia, & profana, nihil committat: consequens videtur esse absurdum: alias sine causa præciperetur hominibus vacatio ab alijs laboriosis operibus toto illo die, quia melius esset corporaliter laborare, quam otiose diem transigere. Sic enim dixit Augustinus libro de Decem chor. capite 3. loquens de Iudæis in Sabbatho otiantibus: videtur autem esse eadem ratio proportionalis de Christianis. Respondeo, nunc non tractari, an peccare in die festo sit contra hoc præceptum ex ea parte, qua prohibet certa quædam opera; de hoc enim statim dicemus, sed quæstionem esse solum de omissione actuum Diuini cultus. Et ex hac parte concedo, nullum incurri peccatum omissionis contra hoc præceptum, etiamsi nullus alius actus Religionis in toto festo fiat, præter auditionem Missæ, quia nullum extat de hoc præceptum affirmatiuum, negatiuum autem prohibens opera seruilia non obligat ad aliquid agendum: ex negatione enim non bene sequitur affirmatio: neque propterea illud inutiliter præcipitur, quia propter cultum præcipitur, finis tamen præcepti, vt sic, non cadit sub præceptum, medium autem ipsum de se vtile est, & ideo recte præcipitur, licet finis non ita præcipiatur. Tandem posset hic quæri, an saltem cum aliquis non potest audire Missam in die festo ex iusto impedimento, teneatur loco illius aliquid recitare, vel Religionis opus exercere: & similiter quando aliquis Missam omisit, an teneatur alijs precibus eodem die illam compensare, vel in sequenti die Missam audire. Dico tamen, non teneri, de quo videri possunt resoluta in d. disp. vlt. sect. 5. dub. vlt. & sect. 6. dub. penult. Et iuuare etiam possunt ea, quæ de omissione horarum Canonicarum in simili diximus.

CAPVT XVII.

Sola corporalia opera esse prohibita in die festo, non tamen omnia.

Incipimus de altera parte huius præcepti agere, 1. quæ negatiua est, & longiorem disputationem requirit, quia in illo loco tertij tomi nihil de illa diximus. Ad illam ergo explicandam suppono primo: præcipi fidelibus vacationem quandam ab operibus in die festo. Hoc constat ex iure, nam in cap. 1. de Ferijs, dicitur esse abstinendum *ab opere illicito*, & in capit. *Licet ab omni opere seruili*, & in capit. *Conquestus*, & in alijs locis alia opera prohibentur, vt infra videbimus. Præterea Clemens libro 8. Constit. cap. 33. his verbis explicat hoc præceptum, *Omnes fideles die Dominico vacent in Ecclesia*, & infra, *vacent serui* indicans, vacationem debere esse ab opere seruili: in sexta etiam Synodo capit. 8. prohibentur in diebus festis corporalia opera, præter ea, quæ necessaria sunt ad victum, vel similia: in Concilio Aureliano III. capit. 27. abstinendum dicitur *ab opere rurali*: in Concilio Antisi. capit. 16. dicitur, *Non licet in die Dominico boues iungere, aut alia opera facere*, vtique similia. Quod pluribus verbis explicatur in Concilio Matiscon. 2. capite 1. Vbi non tantum seruilia opera numerantur, sed quædam alia, de quibus infra, & similiter in Concilio Maguntin. sub Carolo cap. 36. 37. di-

37. dicitur esse prohibitum opus seruile, cuius aliqua exempla inde colliguntur, scilicet, arare, seminare, hortum, vel vineam colere, aut sepem circumdare, deinde adduntur alia opera, quæ forensia possumus appellare, de quibus postea. Denique communi traditione, & consuetudine Ecclesiæ hoc receptum est, & omnes Doctores in hoc conueniunt.

2. *Quam sit antiquum præceptum quoad hoc.* Sed dubitabit aliquis, quam sit antiquum hoc præceptum quoad hanc partem, videtur enim ex dictis sequi, non esse admodum antiquum: nam iura, quæ habentur in Decretalibus, recentiora sunt. Alia vero, quæ adduximus, non probant maiorem antiquitatem: nam quædam non habent sufficientem auctoritatem ad vim præcepti, vt libri Clementis. Alia vero fere omnia sunt Concilia Prouincialia, præter sextam Synodum, cuius decretum obscurum est, quia videtur plus prohibere, quam prohibitum reuera sit, vel vmquam fuerit, vt mox dicemus. Et ideo posset aliter, quam de proprio præcepto exponi, quia verba in rigore non omnino cogunt. Auget ergo præterea difficultatem modus loquendi Concilij Laodicen. capit. 29. Cum enim dixisset, *Non oportere Christianos iudaizare*, (quod mox exponemus, subdit. *Præferentes autem in veneratione Dominicum diem, si vacare voluerint, vt Christiani hoc faciant.*

3. Nihilominus tamen certũ est, ante sextam Synodum, & ante omnia dicta Concilia Prouincialia fuisse in Ecclesia hanc obseruantiam sub præcepto, vt colligitur ex dicto loco Clementis, & ex omnibus, quibus supra probauimus translationem diei sabbathi in diem Dominicum. Dicunt enim Patres factam esse translationem quoad quietem, & vacationem quandam ab operibus profanis, seu *à labore terreno*, vt dixit Gregorius libro 11. Epist. in 3. Constat autem ex ibi dictis, translationem illam esse antiquiorem Synodo Laodicena. Item Hieronymus, & Augustinus huius traditionis testes sunt, & eiusdem fere ætatis, id est, non multo tempore post Laodicenam Synodum, & tamen loquuntur de illa consuetudine, vt antiqua, & vetusta suo seculo. Hieronymus Epistol. 22. ad Eustochium capit. 15. dicit, Monachos Ægypti solitos fuisse laborare per hebdomadam, vacare autem die Dominica, vtique propter Ecclesiæ præceptum, Augustinus vero ser. 215. *Si infelices Iudæi tanta deuotione celebrant sabbathum, vt in eo nulla opera terrena exerceant, quanto magis Christiani in die Dominico soli Deo vacare, & pro anima sua salute debent ad Ecclesiam conuenire.* Expressius sermone 251. *Sciendum est* (ait) *quod ideo à sanctis Patribus nostris constitutum est Christianis, & mandatum, vt in solennitatibus Sanctorum, & maxime in Dominicis diebus otium haberent, & à negotio terreno vacarent, vt paratiores, & promptiores essent ad Diuinum cultum*, infra vero, per *sanctos Patres* exponit *Apostolos, & Apostolicos viros.* Quomodo autem Concilium Laodicenum intelligendum sit, statim dicam. Hoc ergo præceptum non est de nouo latum quoad substantiam suam in illis iuribus, quæ habentur sub titulo de Ferijs, sed ibi scriptum est, quod traditione iam habebatur, & fortasse quoad aliquid, vel auctum, vel magis declaratum est.

4. *Diuersa est cessatio ab opere in Christiano atque in Iudæo.* Secundo supponendum est, cessationem ab operibus, aliter Christianis præcipi in dieb festis, quam præcipiebatur Iudæis: nam Christianis non fit tam arcta prohibitio operum in die Dominico, sicut Iudæis fiebat in sabbatho, vt notat Abulens. Exod. 20. quæst. 13. & patet, tum quia multa opera nunc permittuntur Christianis in festis, quæ non permittebantur Iudæis in sabbatho, de quibus infra, tum etiam quia in lege noua facile conceditur licentia laborandi in festo, quæ in lege veteri non concedebatur. Ratio vero est, quia Iudæis omnia contingebant in figuram, quæ debet esse maxime conformis rei significatæ, & inuariata manere, vnde quia per sabbathum repræsentabatur quies Dei ab operibus exercendis, ideo tam arcte præcipiebatur illud otium: item illa prohibitio erat iuris Diuini, & ideo immobilior erat.

Hinc sæpe Patres cauendum præcipiunt Christianis, ne more Iudæorum in die Dominico otientur: & hoc modo intelligi potest Concilium Laodicenum, nam sic habet, *Quod non oporteat Christianos iudaizare, & otiari in sabbatho, sed ipsos eodem die operari.* 5.
Quod autem subiungit. *Præferentes autem Dominicam*, dupliciter potest intelligi. Primo, vt Dominicam præferant sabbatho, otiantes nimirum illa ex præcepto. Et nihilominus, si etiam sabbatho vacare voluerint, *Vt Christiani hoc faciant.* Secundo potest sic legi: *Vt si in die Dominico vacare voluerint, vt Christiani hoc faciant, si autem iudaizare inueniantur, excommunicentur*: non vero ideo dictum est sub ea conditione, quia tunc non esset necessaria ex præcepto, sed voluntaria vacatio Christiana in Dominica, sed vel, quia possunt vacare fideles plusquam teneantur, & ab operibus non omnino prohibitis cessare, quod ait Concilium posse fieri licite, dummodo Christiano spiritu, & modo, & non Iudaico fiat, vel forte legendum est, *si valuerint*, nam alia versio habet, *Si modo possint.* Eandem doctrinam obseruauit Concilium Aurel. 3. c. 27. vbi refert quosdam *persuasisse populis die Dominico cum caballis, & bobus, & vehiculis itinerari non debere, neque vllam rem ad victum præparare, &c. quæ res* (ait) *ad Iudæum magis, quam ad obseruantiam Christianam pertinere probatur.* Eundem errorem ex professo damnat Gregorius d. epist. 3. l. 11. docens, contra fidem esse, otium sabbathi ad literam custodire, non solum quoad diem, sed etiam quoad modum otiandi, & specialiter damnat quosdam, qui dicebant, non licere die Dominico toto corpore lauari, etiam pro necessitate corporis.

Tertio statuendum est, opera, quæ hoc præcepto prohibentur esse tantum externa, & corporalia. Ita sumitur ex D. Thom. supra dicta quæstione 122. articulo 4. & ex alijs Doctoribus statim referendis. Et probatur primo ratione generali, quæ comprehendat etiam legem Diuinam datam Iudæis de obseruatione sabbathi, quia illa lex tantum data est de cultu exteriori Dei, ergo solum præcipiebat vacationem ab operibus externis, & corporalibus, ergo opera prohibita tantum corporalia sunt: secundo ratione speciali de lege Ecclesiæ, quia Ecclesia non præcipit, nec prohibet internos actus secundum se, sed per se versatur iuxta externos, de internis autem solum disponit, quatenus cum externis connexi sunt, ergo dum præcipit vacare in diebus festis, externam, & corporalem cessationem ab operibus mandat, ergo dum prohibet seruilia opera, prohibet opera corporalia, & externa. Quod etiam nomen ipsum seruilium operum præ se fert, nam interna opera animæ non sunt seruilia, vt per se constat. 6. *Hoc præcepto solum corporalia prohibentur opera.*

Quarto suppono, non omnia corporalia opera esse prohibita Christianis in die festo. Hoc non indiget probatione, nam vsu ipso satis constat: & præterea etiam colligitur ex ipsa lege, non enim sine causa addita est illa particula *seruile*, cum dictum est: *Omne opus seruile non facietis in eo*, sed ne omne opus corporale, & externum prohibitum putaretur. Præterea idem patet inductione, nam iter agere, scribere, loqui, & similia opera corporalia sunt, & tamen prohibita non sunt, vt constat. Sed obijci potest, quia Exod. 20. absolute dictum est, *Non facietis omne opus in eo*, & Leuit. 23. *Omne opus facietis in eo*, ergo simpliciter omnia opera prohibentur in die festo: nam Ecclesia suum præceptum tulit ad imitationem illius. Ad hoc vero vno verbo responderi posset ex dictis: Præceptum Ecclesiæ sumptum esse ad imitationem, non vero ad æqualitatem præcepti antiqui. 7. *Non omnia corporalia opera prohibita.* *Obiectio: Exod. 20. Leuit. 23. Enodatur.*

Opor-

8. Oportet autem vltra considerare, in lege veteri non fuisse æqualem hanc prohibitionem pro sabbatho, & omnibus festis: nam pro sabbatho tam generalis erat prohibitio, vt nec cibos illo die præparare liceret, sed proximo præcedenti die præparari debebant, vnde parasceue vocabatur, (vt multi interpretantur) & in deserto non permittebantur manna colligere in sabbatho, ideo enim eis non dabatur, sed feria sexta pro vtroque die colligebant illud. At vero in festiuitatibus ordinarie non prohibebantur præparare cibos, vt Exod. 12. expresse dicitur de die primo, & vltimo Azymorum, *Nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad vescendum pertinent.* Vnde in ipsis etiam Scripturæ verbis notari potest hæc differentia, interdum enim simpliciter dicitur, *Non facietis omne opus*, vt in citatis locis, interdum additur, non facietis *Omne opus seruile*, vt de primo, & septimo die Azymorum dicitur Leuit. 23. Per hanc enim differentiam notatur, non fuisse æqualem prohibitionem, nam priora verba indicant, neque ignem incendi, nec cibos parari, nec aliud simile opus etiam necessarium ad vitam fieri potuisse illo die, quando antea præueniri poterat, per alia autem verba notatur hæc opera non fuisse prohibita, sed tantum seruilia. Quam differentiam notauit noster Ribera lib. 5. de Templo, &c. c. 5. cum Abulen. Exod. 20. q. 13. & Leu. 27. q. 7.

Exod. 12.

9. Fatemur ergo in die sabbathi prohibita fuisse Iudæis non tantum opera seruilia, sed etiam alia, & in die festo expiationis die decimo Septembris æqualis censetur fuisse prohibitio, quia Leuit. 16. de festo illo specialiter dicitur. *Affligetis animas vestras, nihilque operis facietis in eo*, & cap. 23. dicitur. *Omnis anima, quæ operis quicquam fecerit, delebo eam de populo meo, nihil ergo operis facietis in eo.* Verum est, paulo inferius ibi addi opus seruile, & Num. 29. tamen vt dicti authores notant, nec in Hebræo, nec in Græco est additio illa *seruile*, & Abulens. notat, illo die solitos fuisse Iudæos abstinere à cibo, & potu per totum diem, & ab vxoribus, à balneis, calceamentis, & ab omni occasione gaudij, vel delectationis. In alijs autem festiuitatibus non prohibebantur hæc, sed tantum opera seruilia: Ecclesia ergo quoad hoc potius alia festa, quam sabbathum imitata est. Et ratio est, quam attigit D. Thom. dicta quæ. 122. art. 4. nam illa quies sabbathi non erat moralis, sed ceremonialis, & significatiua, Ecclesia autem non amplectitur hanc vacationem, nisi quatenus moralis est, & ad diuinum cultum, & ad conuenientem gubernationem accommodata, & ideo non tam generaliter opera prohibet. Adde etiam in die sabbathi non fuisse Iudæis prohibitas simpliciter omnes actiones corporales, & externas, nam poterant iter agere ad certam mensuram, & necessaria opera facere, quæ præueniri non possunt, vt ducere animalia ad adaquandum ea, vel extrahere illa de fouea, si in eam caderent Matth. 12. Ioan. 7. & sumitur ex 1. Machab. 2. Christianis vero non solum hæc, sed etiam illa opera, quę præueniri possunt, si ad vsum communem corporis necessaria sint, permittuntur.

Quid prohibitum Iudæis in sabbatho. *Leuit. 16.* *Leuit. 23.* *Num. 29.* *Cur Ecclesia non fuerit imitata Iudaici sabbathi quietem.* *Matth. 12. Ioan. 7. 1. Mach. 2.*

10. His positis difficultas tota circa hanc partem est in explicando, quæ opera corporalia, vel laboriosa in festis prohibita sint, & quæ permissa, & quæ certa regula discerni possint. Ad hoc ergo explicandum suppono inter opera hominis, quædam esse seruilia, quædam non seruilia, quæ liberalia, vel spiritualia late dici solent. Quam diuisionem postea fusius explicaturi sumus: nunc satis sit, voces declarare. Seruilia enim opera dicuntur, quæ commoditatibus corporis inseruiunt, & ideo per seruos fieri solent, vt terram colere, artificia facere, & similia: ab his vero distinguuntur opera, quibus animus excolitur, vt loqui, legere, docere, &c. Nam quia humana seruitus secundum corpus attenditur, animus vero liber est, ideo priora opera dicuntur seruilia, posteriora vero libera. Sunt igitur in hac materia duæ generales regulæ obseruandæ. Prima est affirmatiua, & vniuersalis cum exceptione, videlicet in festis prohiberi omnia seruilia opera, nisi iure, vel consuetudine sint exempta. Secunda est negatiua, & vniuersalis cum exceptione scilicet: Nulla opera libera prohiberi in die festo, præter ea, quæ in iure specialiter prohibentur. Prima regula sufficienter probatur ex cap. *Licet*, de Ferijs, cum alijs in prima suppositione adductis, cap. præced. & illa prius tractanda est, nam de secunda postea dicemus.

Quæ opera corporalia prohibita Christianis. *Duplex regula ad opera prohibita agnoscendum.*

11. Vt autem declaremus, quid sub seruili comprehendatur, triplex seruile opus distinguere possumus ex mente D. Thom. 2. 2. quæst. 122. artic. 4. videlicet, Religiosum, quod Diuinum seruitium dici potest: peccaminosum, quo dicitur homo seruire peccato, aut Dæmoni: & indifferens, ac humanum, quo vnus homo solet alteri seruire. Nam opus seruile respectu alicuius dicitur, quia per opus seruile alicui seruitur: ille autem esse non potest, nisi aut Deus, cum quo numerantur Sancti cum ipso regnantes, vel Dæmones, seu peccata, vel mortales homines. Illa ergo opera, quibus colitur Deus, seruilia sunt Deo, quia Latria est quædam seruitus, est tamen Religiosa, & diuina seruitus, quia in Deum terminatur. Peccata vero dicuntur seruilia, quia *qui facit peccatum, seruus est peccati*, vt dicitur Ioann. 8. *Quia vnusquisque est seruus eius, cui obedit siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam*, vt dicitur ad Rom. 6. & 2. Pet. 2. *A quo quis superatus est, eius & seruus est.* Opera vero, quibus vnus homo ministrat alteri in his, quæ ad corpus pertinent, indifferentia sunt, & ad seruitutem humanam pertinent. De actionibus ergo primi generis nulla fere est quęstio: nam in illis actionibus consistit externus Dei cultus, & sanctorum honor, ad quem cultum principaliter festiui dies ordinantur, non ergo prohibentur in festo opera seruitutis Diuinæ, sed potius commendantur. Quinimo nec talia opera seruilia dici debent, sed maxime liberalia, quia seruire Deo, regnare est, & quia licet per corpus exerceantur, principaliter ordinantur ad subijciendam mentem Deo, & ad excitandum animum ad deuotionem, & internum Dei obsequium. Potest autem nonnullum dubium moueri circa hanc partem, quod infra commodiori loco expediemus. Nunc de secundo membro dicendum est, vt illo etiam excluso, tertium, quod proprie ad hoc præceptum, & ad primam regulam positam pertinet, clarius explicemus.

Triplex opus seruile. *Ioan. 8. Rom. 6. 2. Pet. 2.*

CAPVT XVIII.

An per quodcumque peccatum, præsertim mortale, festa violentur, & ideo specialiter censeantur prohibita in diebus festis.

1. Prima opinio affirmat, peccatum mortale esse specialiter prohibitum in die festo ex vi generalis prohibitionis operis seruilis, ac subinde omne peccatum in die festo commissum, pręter malitiam, quam habet ex propria materia, & obiecto, habere malitiam sacrilegij contrariam huic pręcepto, & ideo circumstantiam illam in confessione esse aperiendam. Hanc opinionem videtur docere D. Tho. dicto art. 4. ad 3. cum enim distinxisset triplex opus seruile, quo seruimus Deo, homini, & peccato, ait, primum non esse contra præceptum de obseruatione sabbati: secundum autem, & tertium esse contra illud. Idem tenet Alens. 3. part. quæst. 32. memb. 3. ar. 2. ad vlt. Anton. 2. p. tit. 9. cap. 7. §. 3. & 3. p. tit. 14. cap. 19. §. 7. & tit. 17. capit. 17. §. 4. in fine, & 5. circa medium, vbi refert in hanc sententiam Lyranum in cap. 20. Exod. vbi idem tenet Abulens. quæst. 11. & 12. item

Vtrum peccatum mortale specialiter prohibeatur in festo. *Pars affirmatiua.*

item Med. Cod. de Orat. quæst. 10. & 19. Idem sentit Bonauent. 3. d. 37. circa expositionem literæ, dum ait, hoc præcepto præcipue prohiberi opera carnalia, vt ebrietates, & iurgia, & similia, quæ maxime libertati spiritus repugnant. Idem ibi Gabriel quæstione vnica, art 1. not. 5. §. *Quorum distinctio*, in fine, & maior 4. d. 17. q. 4. Angel ver. *Feria*, n. 36. & verb. *Interrogationis*, circa tertium præceptum, & verb *Præceptum*, num. 5. Rosel. verb. *Confessio*, 2. num. 7. Cather. lib. 5. contra Caiet. Denique late, & alios referens Corduba in Quæstion. lib. quæstion. 6. tamque acriter illam defendit, vt audeat dicere, aliam non esse satis tutam. Fauetque huic opinioni Ambrosius Lucæ 13. prout illius verba retulit D. Thom. dicto art. 4. arg. 1. dicens, *Lex in sabbatho non hominem curare, sed seruilia opera facere, id est, peccatis grauari prohibet.* Hæc vero eadem verba ex Glos. in Luc. retulit idem Diuus Thomas 3. distinct. 37. artic. 5. In Ambrosio autem ea formaliter non inuenio, sed illius sententia in illo loco est, Deum in sabbato prohibuisse opera secularia, non religiosa: *Sicut Deus* (ait) *quieuit ab operibus mundi, non ab operibus sanctis*, & subdit: *Hoc autem non intelligens Archisynagogus prohibebat quemquam curari sabbatho, cum sabbathum futurarum typus sit feriarum, & ideo non operis boni, sed mali feriæ sunt, eoque præscriptum sit, vt nullam ferentes sarcinam delictorum nec bonorum ieiuni operum, sabbatha futura post mortem celebremus.*

2. Præterea fauet Augustinus lib. de Decem chor. cap. 3. dicens, *Melius faceret Iudæus in agro suo aliquid vtile, quam si in thearto seditiosus existeret, & melius eorum fœminæ in sabbatho lanam facerent, quam quod tota die in Neomeniis suis impudice saltarent.* Quod enim, ait, *melius*, pro *minus male*, positum est, vt constat, vtrumque enim malum esset: censet autem August. maius malum esse peccare in festo, quam laborare. Vtrumque ergo est prohibitum, & illud magis. Facit præterea idem August. lib. de ver. & fals. pœnit. c. 14. & habetur in cap. *Consideret*, de Pœnit. d. 5. vbi prius ait, ad pœnitentiam considerandam esse circumstantiam temporis. Et postea sic illam explicat: *Si in tempore orationi constituto, aut in festiuitate sanctorum, & in tempore ieiunii.* Denique fauet cap. 1. de Ferijs, in quo dicitur hoc præcepto prohiberi omne opus illicitum in die festo. Ratio vero pro hac opinione est, quia opus peccati est maxime seruile, & maxime contrarium Diuino cultui, & impeditiuum illius, sed hæc sunt opera, quæ ibi maxime prohibentur, ergo.

Ratione probatur.

3. Secunda opinio asserit, opus peccati ex eo tantum, quod pecatum sit, non contineri in materia huius præcepti, nec ex vi illius prohiberi, ac subinde peccatum etiam mortale in die festo commissum non habere ex illa temporis circumstantia specialem malitiam, quæ in confessione necessario aperienda sit. Hæc opinio non habet auctores multum antiquos, vt vere notauit Corduba, habet tamen plures, & graues. Ex Theologis illam docuit Caietan. 2. 2. quæst. 122. art. 4. & 1. 2. quæst. 7. art. 1. & in Sum. verb. *Festorum violatio*, & tom. 1. Opusc. tract. 18. quæstion. 3. Sot. in 4. distin. 18. quæstion. 2. artic. 4. & libr. 2. de Iust. quæst. 4. articul 4. Vict. in Sum. de Sacr. tit. de Confec. num. 195. Almayn. in 4. d 17. qu. 1. Ex Summistis Siluester ver. *Dominica*, quæstio. 8. dist. 4. vbi se ipsum refert, ver. *Circumstantia*, §. 3. & ver. *Confessio*, 1. §. 10. & in Rosa aurea casu 63 vbi ait, quosque viros doctissimos sui ordinis ita sentire. Et consentit Armilla. ver. *Feria*, num. 12. Tabieria eod. ver. n. 47. Angel. in Floribus Theolog. q. 9. Et ex iurisperitis late Nauar. in c. *Consideret*, de Pœnit. d. 5. in principio, n. 22. & seq. Couar. in c. *Alma*, 1. p. §. 5. n. 3. & lib. 4. Var. cap. 19. in fine, Gutiar. lib. 1. Canonic. quæst. cap. 13. Pro hac etiam sententia potest referri D. Thomas in 4. d. 32. artic. 5. quæst. 2. quatenus ait, tempus diei festi non esse circumstantiam, quæ trahit actum in nouam speciem peccati, & in 3. d. 37. art. 5. q. 2. ad 2. quatenus dicit, peccata non dici opera seruilia, nisi mystice, ad literam vero opera seruilia esse opera corporalia pertinentia ad mechanicas artes, quas serui exercere solent, & ab actibus liberalium artium condistinguuntur, significatque præceptum tertium decalogi prohibens opera seruilia, ad literam, & proprie intelligendum esse, non mystice.

2 Opinio negans peccatum specialiter prohiberi in festo.

4. Rationes ad hanc sententiam confirmandam afferuntur variæ, sed non omnes sunt solidæ. Nau. enim inter alia argumentatur, quia sicut laicis sunt deputati dies festi ad orandum, ita clericis omnes dies, sed clerici peccantes quolibet die, non peccant specialiter contra circumstantiam temporis sibi ad orandum deputati, ergo nec laici peccantes in die festo, &c. Hæc vero ratio parum probat, quia prior opinio non dicit peccari specialiter contra diem festum peccando in illo, quia dies ille est orationi deputatus, sed quia toto die vacandum est ab operibus cultui Diuino contrarijs, vel impedientibus illum. Licet enim non præcipiatur nobis toto die festo orare, vel exercere actus cultus Diuini, prohibetur nihilominus, ne per totum diem aliquid agamus seruile, & Diuino cultui contrarium. Hoc autem nō præcipitur clericis omnibus diebus, etiamsi illis oratio aliqua singulis diebus præcipiatur. Alia ratio eiusdem Nauarri est, quia lex de festo seruando non obligat arctius in lege gratiæ, quam in lege scripta, sed in scripta non obligabat ad non peccandum in die festo, ergo. Patet Minor, tum quia non obligabat illos ad internam quietem cum Deo; nec ad internum cultum, sed solum ad externam quietem, cessando ab opere seruili: tum etiam quia alias lex illa tunc obligaret ad contritionem eum, qui esset in peccato. Sed hæc ratio non vrget contra priorem sententiam, quæ eodē modo loquitur de præcepto hoc, vt fuit datum à Deo, & ab Ecclesia. Negabitur ergo Minor. Ad probationem vero dicetur, quod licet hæc lex non obliget directe ad internum cultum, obligat ad non impediendum illum, ideo enim præcipit vacationem ab operibus, vt homo possit Deo vacare, etiam mente, si velit, & ideo contra hanc vacationem censetur esse opus peccati, ac subinde contra præceptum, etiamsi ad internum cultum non obliget. Et ideo etiam non sequitur in rigore illud consequens de contritione: sunt enim hæ diuersæ quæstiones, neque oportet eas confundere: nam aliud est, non peccare, aliud non permanere in statu peccati prius commissi. Qui ergo dixerit, hoc præceptum obligare ad non peccandum in die festo, non cogitur dicere, etiam obligare ad non permanendum illo die in peccato habituali, quia peccatum habituale non impedit cultum Dei, sicut peccatum actuale, vt constat.

Nauarri rationes aliqua improbantur.

5. Vnica ergo ratio huius sententiæ est, quia præceptum de sabbatho, seu festo seruando non obligat specialiter ad non peccandum in illo die, ergo peccare in illo die non est contra hoc præceptum, quatenus opera quædam prohibet, nec etiam est contra præceptum Ecclesiæ, quatenus præcipit audire Missam, vt per se constat, quia potest quis in parte vna illius diei audire Missam, & in alia peccare, imo, vt alibi dixi, eodem tempore, quo Missam audit, peccare potest ex intentione praua, quæ veram Missæ auditionem non impediat. Quod si contingat aliquem peccare tali modo, vt inde impediatur à Missæ audienda, tunc quidem peccatum illud erit contra hoc præceptum, non quia peccatum est, sed quia impedit Missam: vnde etiam si alias peccatum non esset, sed opus indifferens, & impediret Missam, inde fieret peccaminosum, in vtroque autem casu non haberet inde aliam malitiam, quàm omissionem Missæ, cuius est causa. Hoc ergo est per accidens, & hic non consideratur.

Ratio fundamentalis.

6. *Probatur assumptum* Probatur ergo assumptum duplici ratione facta à Caiet. & cæteris. Prima est, quia opus peccati, vt sic non est seruile. Dico autem, *vt sic*, id est, ex eo, quod peccatum est: nam ex parte actus materialis potest aliquod peccatum esse opus seruile, vt si quis in die festo scindat ligna aliena, vt illa furetur, peccat quidem specialiter contra diem festum, non tamen quia illud opus erat contra iustitiam, sed quia seruile est, vnde quantum ad hoc præceptum idem peccaret, etiamsi ex loco publico, & communi ligna sine iniustitia scinderet. Peccatum ergo non est seruile ex eo, quod peccatum est, licet ex materia possit esse seruile, ergo peccare in die festo in materia non seruili, non est opus seruile, ergo non est prohibitum hoc præcepto. Antecedens probatur inductione, quia imperare actionem iniustam in die festo ratione materiæ non est opus seruile, vt per se notum est: Item fœminam cognoscere non est opus seruile, alias etiam maritalis copula in die festo esset opus seruile, & directe prohibita hoc præcepto, quod improb[a]bile est. Item ludere lusu prohibito, vel iniusto, non est opus seruile, & sic de alijs, sunt enim infinita peccata, quæ non perpetrantur per actiones mechanicas, aut seruorum proprias, sed per actiones liberorum, ac dominorum, & principum. Immo ipsæmet actiones liberalium artium possunt peccaminosæ fieri, vel contra prohibitionem humanam, vel ex iniqua intentione, vel contra iustitiam. Vt omittam, peccari etiam posse in die festo per omissionem retinendo alienum, & complacendo in illo, vel non curando infirmum, cum obligatio pro tunc occurrit. Illud ergo peccatum nou potest dici opus seruile ex parte materiæ, cum neque opus sit. Idemque argumentum sumitur de peccato mere interno: nam per illud præceptum solum opus externum prohibetur, vt sæpe cum D. Thoma dictum est. Hoc ergo argumentum efficaciter probat, non omne peccatum posse dici opus seruile ex parte ipsius operis, quia vel non est opus, vel non est externum, ergo eadem ratione quando opus (licet sit corporale) ex parte sua non est seruile, propter solam malitiam non fit seruile, ac proinde nec prohibetur hoc præcepto.

7. *Quomodo peccator dicatur seruus.* Nec refert, quod peccans dicatur fieri seruus vel dæmonis, vel suæ concupiscentiæ, vel peccati, vt dicitur Ioan. 8. Tum quia illud tantum symbolice dictum est, nam peccator reuera non est seruus proprie, est enim liber propria libertate, & rex vel dominus suarum rerum, sicut antea erat: sed metaphorice dicitur seruus fieri, quia subijcitur dæmoni, & suæ libidini, ac culpæ: ita ergo peccatum ipsum non est proprie, & ad literam opus seruile, licet metaphorice ita vocari possit, quod nihil refert, quia præcepti verba proprie, & litteraliter accipienda sunt, alioqui nihil in eis esset certum, & firmum, ex illa ergo symbolica appellatione nullum argumentum sumitur: nam, vt aiunt Theologi, ex sensu symbolico per se non sumitur argumentum efficax Tum etiam quia cum dicitur homo fieri seruus peccando, causaliter potius quam formaliter intelligitur, quoniam non tam fit homo seruus peccando, quia ipsummet peccare seruire sit, quam quia in pœnam peccati homo traditur in seruitutem, & captiuitatem dæmonis, & quia peccando fouet concupiscētiam, quæ posteà rationi dominatur, & quia peccatum commissum semel suo pondere in aliud trahit.

8. *Euasio.* Hæc ratio iudicio meo efficaciter probat, peccatum, vt sic non contineri formaliter in materia præcepti, seu sub opere per præceptum prohibito. Dici tamen potest contineri virtualiter, vel per æquiualentiam, quatenus prohibetur opus reddens hominem ineptum ad cultum Dei, quod maxime facit peccatum. Contra hoc vero procedit altera ratio à Caet. & alijs tradita, quia finis præcepti non cadit sub præceptum ex D. Tho. 1.2.q.96.art.3.ad 1.& ar.9. ad 2. Qui 2.2.q.44. art. 1. ad 2. hac ratione ait, licet finis præcepti sit caritas. 1. ad Tim. 1. nihilominus non omnia præcepta aliarum virtutum dari de actu caritatis, quia aliud est, quod præcipitur, aliud propter quod præcipitur. De quo principio videri possunt, quæ adducit Couar. in d. c. *Alma*, §.5. in principio. Iam vero in præsenti præcepto cultus Dei proprius non est materia præcepti, sed finis: materia vero est, vacare ab operibus seruilibus, ergo licet peccatum impediat illum finem, non est contra hoc præceptum, cum non contineatur sub materia eius, vt in priori ratione ostensum est.

Sed responderi potest, licet hac lege non directe præcipiatur positiuus cultus Dei, præcipi tamen, vt caueatur impedimētum eius, & quia peccatum maxime impedit cultum, maxime etiam prohiberi. Vnde licet finis præcepti non cadat sub præcepum, tamen medium ad finem sub præceptum cadit: medium autem in pręsenti est, non se reddere ineptum, & inhabilem ad cultum: sub quo medio comprehenditur non peccare. Vnde hac ratione multi Theologi, & iuris Canonici interpretes dixerunt, licet per festum non prohibeatur directe coniugalis copula, nihilominus virtute, & indirecte prohiberi, quia per illam copulam redditur persona inepta, & indisposita ad cultum Dei, quæ indispositio vitanda est ex vi præcepti de o[b]seruatione festi. 9. *Subterfugium.* Sed contra, quia sicut præceptum de medio non obligat ad finem, quia non est de illo, ita præceptum de vno medio non est de omnibus, vt præceptū de iustitia seruanda non est de misericordia, licet vtrumque sit medium ad proximi dilectionem seruandam, sic ergo lex prohibens vnum impedimentum cultus, non prohibet omnia, sed illud tantū, quod proprijs verbis exprimit. Ergo hæc lex de obseruatione festi, licet prohibeat opus seruile propter cultum, vel quatenus est impedimentū cultus, non tamen prohibet omnia impedimenta, quæ possunt apponi, sed illa tantum, que exprimit, ergo licet peccatum impediat cultum, non propterea est prohibitum specialiter illo pręcepto, quia in verbis non continetur. *Impugnatur.* Et declaratur, ac confirmatur: Nam interrogo, de quo impedimento cultus sermo sit? aut enim de illo, quod solum impedit, quamdiu durat, vel de illo quod relinquit hominē ineptum ad cultum per reliquum diei tempus? Si de primo loquamur, euidens est, non omnia impedimenta cultus esse prohibita in die festo, alias dormire nimium esset contra obseruationem festi, quia per somnum redditur homo inhabilis ad cultum, saltem pro tempore, quo durat: item, confabulari, ludere, studere, ac similia impediunt pro tunc cultum, & tamen constat, non esse peccata, ergo licet peccatum pro tempore, quo fit, impediat cultum, ex ea parte non est peccatum speciale. Alias etiam peccatum veniale fieret mortale ex eo tantum, quod in die festo fit, maxime si duret per tempus notabile, id autem absurdum est, quod nec Auctores primæ opinionis admittunt. Opus autem seruile est speciale peccatum, quia specialiter prohibitum est.

Si vero sit sermo de opere, quod relinquit hominem inhabilem etiam postquam trāsanctum est. 10. Inprimis hoc non habet quodlibet peccatum etiam mortale: nam licet quis in die Dominico labatur in aliquod peccatum in principio diei, potest postea Missam audire sine impedimento, quod obstat saltem substātiali obseruationi præcepti. Deinde, licet peccatum relinqueret hominē inhabilem per totū diem, vt ebrietas, si impediret etiā Missā, ex ea parte inuolueret malitiā omissionis ei[us], vt supra dixi, tamen, si cōmitteretur post Missam, non esset ex hoc c. speciale peccatū contra præceptū de festo, quia licet impediat cultum, nō impedit cultū necessarium ex præcepto, & ideo nullam aliam omissionem peccaminosam,

minosam, vel contrariam præcepto inuoluit. Reddere autem seipsum ineptum ad voluntarium cultul, non est speciale peccatum contra præceptum de Diuino cultu, cum ommittere id, quod voluntarium est, non sit peccatum. Secus vero esse, si tale impedimentum poneretur, exercendo opus seruile, nam illud esset peccatum non propter omissionem, cuius est causa, sed per modum commissionis, quia est specialiter prohibitum tale opus.

11. *Obiectio.* Dices, ex ratione, propter quam prohibetur, colligi, non minus prohiberi æqualia, vel maiora impedimenta: nam lex extenditur per paritatem rationis, interdum etiam si pœnalis sit, quod recta ratio ad bonum commune, vel homines spectans id postulat, vt videtur esse in præsenti: Qui enim fieri potest, vt Deus, vel Ecclesia prohibeat bonam artem mechanicam exercere, vt homo sit expeditus ad cultum Dei, & non prohibeat peccatum? Respondeo, falsum esse assumptum: nam leges positiuæ, quæ pendent ex libera voluntate Diuina, vel humana ferente legem, non extenduntur propter similitudinem rationis, præsertim quando lex est onerosa, vel pœnalis, vt ex propria materia suppono. Eo vel maxime, quod licet in aliquo appareat similitudo, vel etiam excessus, nunquam est in omnibus, neque in eo, quod mouit specialiter legislatorem: vt in præsenti non fuit intentio huius præcepti prohibere opera alias illicita, nec peccata omnia, quia iam per se satis erant prohibita: sed specialiter prohibere voluit opera quædam alioqui licita, quia & sunt magis in vsu: & frequentius distrahunt homines, & auertũt à cultu Dei, & nisi specialiter prohiberentur, liceret in illis occupari. Et hoc ipsum indicatum est Exod. 20. (vt bene notarunt Nauar. & alij) dum præmittitur: *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua, septimo autem die sabbathum Domini est, non facies omne opus in eo.* In priori enim parte de operibus licitis tantum sermo est, nam illicita non conceduntur fieri, ergo etiam posterior pars per se prohibet similia opera, non vero alia, siue absque peccato fiant, siue cum illo.

12. *1. Opinio vera est, & securissima.* Hoc ergo discursu efficaciter satis probatur hæc secunda sententia, quæ sine dubio est practice securissima, & vera, quantum ad præsens institutum spectat. Prius vero, quam argumentis respondeamus, oportet adnotare, in rigore, ac formaliter diuersas esse quæstiones, an scilicet peccare in die festo sit speciale peccatum directe, ac formaliter pugnans cum præcepto de die festo seruando, quatenus prohibet certa quædam opera: vel, an peccatum commissum in die festo habeat ex illa circumstantia temporis aliquã peculiarem malitiam. *Duplex quæstio indicatur.* In priori ergo quæstione euidens mihi est pars negans, quam secunda defendit opinio. & hæc est quæstio, quæ huic loco inseruit, & ideo dixi pro præsenti instituto discursum factum cõuincere. Stante vero resolutione primæ quæstionis, adhuc est locus alteri quæstioni, quia seclusa illa speciali prohibitione, & supposita sanctificatione illius temporis festiui ex speciali dedicatione ad cultum Dei, insurgit inde generalis obligatio sancta sancte tractandi, contra quã peccat, qui abutitur re sanctificata. Vt v.g. eo ipso quod calix est sanctificatus ad cultum Dei, est indecens, & culpabile, vti illo in communi, & vulgari mensa non propter specialem prohibitionem, sed propter generalem rationẽ, quæ oritur ex sanctitate rei, vt infra etiam dicemus circa locum sanctum: sic ergo peccare in die festo videtur abusus quidam illius temporis, & violatio sanctificationis eius, & ita potest inde aggrauari, vel sumi malitia aliqua, etiamsi in prohibitione de opere seruili illud opus nõ contineatur.

13. *Declaratur secunda quæstio.* Et declaratur optime, quia hoc modo etiam peccare in Parasceue Domini, aut in vigilia alicuius sancti, aut in die Rogationum censetur habere maiorem deformitatem, non propter specialem prohibitionem, quia illis diebus etiam seruilia opera prohibita non sunt: sed propter specialem sanctitatem illorum dierum, quam censentur habere per specialem deputationem ad honorem DEI, & ad communem orationem, vel commemorationem beneficiorum Dei. Deniq; hoc modo non tantum opera, quæ sunt peccata, sed etiam alia de se bona, vel indifferentia, si habeant aliquam indecentiam, quæ secundum rectam rationem videatur nõ congruere cum sanctitate illius temporis, censentur nõ bene, nec sine aliqua deformitate fieri in illis diebus. Quomodo dicunt graues Auctores copulam coniugalem non esse omni ex parte licitam in die festo, vt videre licet in D. Tho in 4. d. 32 art. 5. & in multis alijs, quos refert Sancius tom. 2. l. 9. dis. 12. qui non ideo hoc affirmant, quia talis copula per prohibitionem operis seruilis formaliter prohibita sit, hoc enim verisimile non est, sed quia est opus indecens pro tali tempore, nam prudentia in omni opere requirit præter alia temporis congruitatem: nam vt Sapiens dixit, est tempus tacendi, & tempus loquendi &c. Et similiter taurorum agitatio, seu congressio specialiter est prohibita à Pontificibus in diebus festis, & permissa in profestis, non quia sub prohibitione operum seruilium contineretur, sed quia habet peculiarem indecentiam pro diebus festis. Potest ergo dies festus esse circumstantia augens malitiam peccati, quod in ipso committitur, vel etiam reddens actionem malam, quæ alio tempore non fuisset mala, etiamsi tale peccatum, vel talis actio opus seruile non sit, nec per se, ac formaliter prohibita per legem de obseruatione festi.

Iuxta hæc ergo satis probabile censeo peccatum ex hoc, quod in festo fiat, malitiam aliquam, seu malitiæ augmentum accipere, dummodo hoc conuenienter intelligatur, & explicetur. Primo enim intelligi potest de augumento malitiæ intra eandem speciem, & non addendo malitiam sacrilegij. Et ita hoc expresse fatetur Nauar. supra num. 33. ad 1. & Sot. d. art. 4. vers. *Sed an*, Vict. in Summa 4. q. 195. Et res est facilis, quia maiorem quamdam deformitatem habet, cum recta ratione actus in tali tempore factus, quam in alio, nam prudentia, vt dixi, hæc omnia obseruat, & ponderat: & ideo est vna respectu omnium virtutum moralium, quia iudicat de singulis cum quadam connexione ad cæteras, expendendo circumstantias omnes, etiam prout oriri possunt ex connexione ad alias virtutes. Atque hoc modo potest iocosa locutio, vel otiosa, aut inutilis esse deformior in die festo. Immo etiam actio non mala potest fieri deformis ex hac circumstantia, vt de copula coniugali est probabile etiam intra latitudinem temperantiæ, & seclusa graui causa, vel necessitate honestante actum, & de malitia veniali, nõ mortali, sic enim grauiores Auctores loquuntur, de quo suo loco latius. 14. *Probabile est peccatum in festo factum habere malitiam peculiarem.*

Secundò potest hoc intelligi de augmento per additionem nouæ malitiæ contra Religionem, non quia talis actus sit prohibitus per hoc præceptum: hoc enim iam improbatum est, sed quia eo ipso, quod tale tempus est sanctificatum, & cultui Diuino dicatum quodammodo polluitur, & violatur, quodcumque peccatum præsertim mortale in illo committendo. Quod in hunc modum declaratur: Nam eo ipso, quod aliqua res consecratur, vel cultui Diuino dicatur, ex ipso iure naturæ absque alio præcepto positiuo sequitur obligatio tractandi rem illam cum debita reuerentia, & non profanando illam, ergo cum dies festus sanctificatus sit Deo, vt Scriptura loquitur, eadem naturalis prohibitio in illo locum habet vltra omnem positiuam, ergo ratione illius habebit omne peccatum in festo commissum specialem deformitatem contra temporis sanctitatem, ac subinde contra Religionem. Con- 15. *2. Genus augmenti nouæ malitiæ.*

firmatur denique, quia idem peccatum publice factum in die festo maius solet scandalum generare, quam si in alio tempore fiat: ergo signum est iuxta communem æstimationem, quam omnes habent ductu quodam naturæ, habere peccatum ex illa circumstantia specialem deformitatem.

16. *Ex hoc capite non habet peccatum nouam malitiam mortalem.* Nihilominus tamen dicendum est ex hoc capite non habere peccatum in die festo commissum nouam malitiam mortalem contra Religionem, nisi directe fiat ex contemptu talis festi: tunc enim non est dubium, quin sit graue sacrilegium, declarandum specialiter in confessione: quia ex intentione formali opponitur Diuino cultui, & contemnit illum: quod semper, & in omni materia graue crimen est, vt omnes citati Auctores notant: & specialiter D.Tho. q. 2. de Malo art.6. ad 2. Secluso autem contemtu non apparet in eo actu grauis deformitas contra Religionem: quia dies festus non est ita sanctificatus, vt teneatur omnes eius partes, tanquam Deo consecratas, reuereri aliter, quam non faciendo in illis opus specialiter prohibitum. An vero hoc sit speciale peccatum veniale contra Religionem, infra videbimus tractando de Loco sacro: nam de his duabus circumstantijs cum proportione loquendũ videtur, vt constat ex vsu Philosophorum moralium, imo etiam iurisperitorum per text. in lege *Vinum*, ff. Si certum petatur. Quicquid vero in hoc teneatur, constat hanc circumstãtiam non esse de necessitate confessionis, vt dixi in 4. tom. 3. p. quia sicut peccatum veniale non est de necessitate confessionis, ita nec circumstantia habens malitiam distinctæ speciei solum venialem. Vnde Caiet. d. art. 4. §. *Hiis igitur expeditis*, & in Sum. verb. *Dies festus*, quem sequitur Armilla. n. 23. docet illicitum esse, totum diem festum, vel magnam eius partem consumere ludendo, aut iocando, actionibus de se non peccaminosis: quia propter hoc multum quis impeditur à vacatione Diuinorum: & nihilominus subdit, illam non esse malitiam mortalem, & consequenter neque esse de necessitate cõfessionis, licet contra Religionem esse videatur. Sed hoc dictum Caiet. habet eandem dubitationem, quam, vt dixi, infra expediemus.

17. *Respondetur argumentis oppositæ partis.* Superest, vt ad motiua superioris sententiæ breuiter respondeamus. Ad Ambrosium ergo dico non explicare ibi sensum litteralem præcepti de obseruatione sabbathi, sed mysticum, & spiritualem. Et ita exponit D.Thom. 3. distin. 37. art. 5. quæst. 2. ad 2. & ex formali sententia Ambrosij, quam nos retulimus, satis constat. Ad Augustinum respondetur ipsum non dicere magis esse contra præceptum de obseruatione sabbathi lasciue saltare in sabbatho, quam filare, vel seditionem efficere in sabbatho, quam arare: sed dicere, illud esse peius: quod verum esse potest, quia illa peccata contra iustitiam, vel castitatem, aut charitatem possunt esse in se maiora, quam sit violatio diei festi. D. Thomas autem in dicto art. 4. quæst. 122. videtur aperte exponere illa verba de maiori transgressione huius præcepti, & ita etiam sentire, sed exponendus ipse est, vt Caietan. vult, de oppositione, & contrarietate ad hoc præceptum quoad finem eius, non vero quoad substantiam eius. Et ita magis videtur comparatio fieri inter opera secundum se spectata, quam vt sunt materia talis præcepti: nam hoc posteriori modo magis est contra substantiam huius præcepti opus per illud prohibitum, quam aliud peccatum, & simul etiam est contra finem huius præcepti, & interdum esse poterit maius peccatum, & tunc erit etiam magis contra finem eiusdem præcepti. Quando vero aliud peccatum est maius, erit magis contra finem, licet non sit contra substantiam præcepti. Ad caput *Consideret*, respondetur, multa ibi haberi de consilio, quæ non sunt de præcepto. Item dicitur temporis sacri circumstantiam posse interdum aggrauare notabiliter vel ratione scandali, vel ratione contemptus, vel certe, si opus ipsum, quo peccatur, simul etiam seruile sit. Ad cap. 1. de Fer. respondetur ibi non esse sermonem de opere illicito in genere, sed in tali materia, id est, de opere prohibito hoc præcepto, quod ibi non explicatur, quale sit. Ad rationem iam responsum est, peccatum, vt sic, non esse opus seruile in proprio, & literali sensu, nec esse ex his operibus impedientibus Diuinum cultum, quæ illo præcepto prohibita sunt.

CAPVT XIX.

Vtrum omne opus mercenarium seruile sit, ac subinde sit specialiter prohibitum in die festo.

Dicitur mercenarium opus, quod fit propter temporale lucrum, vel stipendium, quod interdum, ac sæpe contingit esse de se conditionis seruilis, & tunc non est locus quæstioni, vt per se patet, quia si opus seruile propter mercedem fiat, non propterea definit esse seruile. Sed quæstio est, quando lucrum, vel merces, seu intentio eius additur operi de se non seruili, an eo ipso opus reddatur ita seruile, vt sub generali prohibitione, & regula supra posita contineatur. In quo puncto, quod fundamentum est multorum casuum moralium, duo subdistinguenda sunt, vnum de lucro, aliud de mercede, seu stipendio, hæc enim diuersa sunt, vt statim declarabo. 1. *Quid sit opus mercenarium.*

Prima ergo sententia in hac materia est opus sufficienter dici, & esse seruile ex solo respectu ad lucrum temporale, etiam si ex nullo alio capite seruile sit: vnde si extra hunc respectum habuerit opus conditionem seruilem, infra explicandam, pluribus modis erit seruile Ita sentiunt multi Canonistæ in c. 1. de Fer. vt videre licet in Anton. ib. Abb. n. 4. & in legistis in L. *Omnes iudices*, cap. de Fer. qui late referuntur in Addit. ad Abbat. citato loco, & per Iacobum Abbarotium in Procemio feudorum, capite 1. eamdem significant Angelus, & alij infra citandi: dicunt enim ipsum studere, quod videtur opus maxime liberale, si spe, & intẽtione lucri principaliter fiat in die festo, esse festi transgressionem, & peccatum graue. Vnde necesse est, vt dicant illud opus esse seruile: quia, cum non sit specialiter prohibitum in iure, nec per consuetudinem, vt constat: si est contra obseruationem festi, oportet, vt sit prohibitum per illam generalem prohibitionem, *Opus seruile non facies*: ergo illa relatio sufficit ad constituendum opus seruile. Et ita expresse docent Richar. Siluest. Ang. & alij: qui propterea distinguunt triplex opus seruile, materialiter tantum, formaliter tantum, & materialiter, ac formaliter simul: & hoc tertium aiunt solum prohiberi hoc præcepto. *Materialiter*, autem intelligunt, id est, quod sit opus corporale, & externum: *formaliter*, autem, quod fiat propter lucrum, seu temporale commodum principali intentione. Vnde etiam indicant hanc intentionem esse necessariam ad opus seruile prohibitum hoc præcepto. Sed de hoc puncto, & de tota illa partitione in sequentibus dicam. Eandem fere sententiam docet Abul. Exod. 12. q. 25. distinguens duplex opus seruile: vnum quod est opus potentiæ executiuæ laboriosum, & non necessarium, nec immediate ordinatum ad conseruationem vitæ humanæ, quod ipse ibi late explicat, aliud tantum ex fine, quia ad lucrum ordinatur, quia seruus propter lucrum operatur. Vnde vniuersaliter concludit, omnes operationes exteriores, secundum se liberales, ex hoc fine fieri seruiles, & prohibitas. Fundamentum huius sententiæ, examinando, & impugnando illam, declarabitur. 2. *1. Opinio opus causa lucri esse seruile.*

Hanc ergo sententiam merito reprobat Caiet. 3.

dicta

dicta q. 122. art. 4. dub. vlt. in 1. supposit. quam facit, & eum sequuntur Sot. Nauar. & alij infra referẽdi.

Refellitur. Dicendum ergo est, solum respectum ad lucrum ex intentione operantis non esse satis, vt opus sit porhibitum, tanquam seruile. Hoc solum probat Caiet. vnico exemplo, quia negotiatio, seu mercatura fit maxime spe lucri temporalis, & tamen non fit inde opus seruile, quia non est prohibita ex vi illius primæ regulæ generalis, cuius signum est, quia ideo de illa negotiatione addita est in iure specialis prohibitio, vt infra videbimus. Sed Auctores allegati negarent assumptum: nam, si de studio id negant, maiori ratione idem negarent de negotiatione: cuius lucrum minus nobile, minusq; liberale, magisq; periculosum est: & consequenter dicerent, prohiberi speciatim in iure, nõ quia non contineatur sub regula generali, sed vel vt tolleretur omne dubium: vel certe, vt absolute prohibeatur, siue fiat propter lucrum, siue propter alium finem magis pium, nam illo etiam modo non licet, vt infra dicam. Sed instat Caietan. quia negotiari est opus liberorum, qui sunt domini pecuniarum, & non seruorum, qui nihil habent. Respondebunt tamen consequenter, esto, negotiari secundum se non sit opus seruile, nihilominus factum propter lucrum fieri opus seruile, sic enim de studio dicti Auctores dicunt. Vnde solum illum respectum sufficere putant, vt opus alias liberale, si nobili intentione fiat, intuitu lucri factum sit seruile, quia proprium seruorum est operari propter lucrum.

4. At enim hæc ipsa ratio ostendit sine fundamento hoc dici. Quia operari spe lucri non est proprium seruorum, quod patet tum inductione, quia nobiles, & principes illa spe, & intentione sæpe operantur, & nulli se propterea seruire putant, tum etiam quia nulli revera seruiunt: quia nec ratione operis, cum non tendat de se ad commodum alterius: nec ratione intentionis, quia intendẽdo lucrum, potius quis operatur propter se. Præterea, ratio magis moralis est. Quia Ecclesia per hoc præceptum non prohibet operari hac, vel illa intentione, sed prohibet facere hoc, vel illud opus: ergo si opus secundum se non est contra prohibitionem Ecclesiæ, neq; factum ex intentione lucri est contra generalem Ecclesiæ prohibitionem de opere seruili, ergo signum est non fieri opus seruile propter solã intentionem. Et confirmatur, quia alias studere in die festo ex intentione consectandi famam, & magnum nomen, & honorem, esset opus seruile, & contra præceptum de obseruatione festi, quod ridiculum est. Sequela probatur, quia illud censetur maius lucrum, quam sit pecunia, & licet sit nobilius, & altius, minusque seruile, quam sit pecuniarum lucrũ, nihilominus moraliter, & mystice loquendo, ambitio honoris non minus est idolorum seruitus, quam sit auaritia: neutra tamẽ est vera seruitus cum proprietate. Et tandẽ declarari recte potest ex D. Tho. 2. 2. q. 118. ar. 5. ad 4. vbi exponens illud ad Eph. 5. *Auaritia est idolorum seruitus*, ait non proprie, sed per similitudinem dictum esse. Est autem similitudo in hoc: quod, sicut idololatra subijcitur idolo, ita auarus pecuniæ: differentia vero est, quod idololatra subijcitur idolo ad cultum, & ideo idololatria est propria seruitus, auarus non subiicitur pecuniæ ad cultum, sed ad vsum. Ergo intendens pecuniæ lucrum non seruit proprie: & consequenter nec opus factum ex illa intentione inde fit seruile, si alias non est. Et ex sequenti puncto hoc à fortiori confirmabitur.

5. *2. Opinio asserens omne opus mercenarium esse seruile.* Secunda opinio est, opus fieri seruile, si fiat intuitu mercedis, stipendij, seu salarij, etiamsi de se seruile non sit, sed liberum. Differt autem hæc sententia à præcedenti, quantum differt merces à lucro: videntur autem differre tanquam genus, & species, nam merces lucrum quoddam est, vt constat: non tamẽ omne lucrum est merces, nam lucrum, quod negotiatione comparatur, non est merces nec stipendium. Merces ergo dicitur, quando lucrum speratur ab aliquo, qui in recompensationem obsequij sibi facti tantum lucrum redditurus est, quantum tali obsequio debetur. *In quo differant hæ duæ opiniones.* Hinc ergo videtur intentio mercedis magis seruilis, quam intentio lucri, quod non est merces, nec stipendium: quia qui ab alio mercedem sperat, illi seruire conuincitur, non vero, qui sperat aliunde lucrum, vt in præcedenti puncto declaratum est. Sic igitur ait hæc sententia opus mercenariũ eo ipso esse seruile, ac subinde esse prohibitum per illa generalia verba in die festo. Ita sentiunt à fortiori omnes Doctores citati in opinione præcedenti, & præterea antiqui Summistæ Astens. lib. 1. tit. 22. art. 4. & tit. 23. art. 3. q. 5. Summa confess. lib. 1. tit. 12. q. 9. Angel. verb. *Feria*, num. 9. qui ex hoc principio multa infert n. 26. & sequentibus. Et adducit Richar. pro hac opinione in 3. dict. 37. artic. 2. quæstio. 4. & sequitur Siluest. ver. *Dominica*, quæst. 4. & 5. vbi de lucro in genere loquitur, & satis lubrice, tamen in quæstion. 5. conclus. 3. plane affirmat esse peccatum mortale in aduocato dare consilium in die festo, si principaliter intendat lucrum, (quod in eo est stipendium) etiam in eo casu, in quo non peccaret dando illud consilium sine lucro, vel non intendendo illud principaliter, sed tantũ secundario. Tenet etiam Tabiena verb. *Feria*, num 39. Rosella num. 7. Fundamentum huius sententiæ iam declaratum est. Quia operari propter stipendium est seruilis modus operandi, & proprius seruientium, & ideo constituit opus seruile, quod alias non esset. *Fundamentum.* Et confirmari hoc potest inductione, nam piscari in die festo recreationis causa non est seruile opus, nec contra obseruationem festi, & tamen factum propter stipendium, vel lucrum est seruile, & prohibitum, quia sine dispensatione non licet cap. *Licet*, de Fer. Item transscribere gratia doctrinæ non est seruile, transscribere autem propter mercedem est seruile, & prohibitum, vt multi volunt, & sic de alijs.

Dicendum nihilominus censeo, nunquam opus fieri seruile, eo quod fiat propter mercedem, & stipendium, si alias ingenue factum non sit seruile, sed liberum. Imo etiam addo, quod licet opus ex se seruile sit, & mechanicum, ac per se prohibitum in die festo, si hic, & nunc occurrat necessitas, vel causa iusta excusans à præcepto, non esse illicitum, nec contra præceptum illud facere propter mercedem, & non alias, ac subinde iam tunc non fieri specialiter illud opus seruile ex relatione ad mercedem. 6. *Opus non fieri seruile ex mercede.* Præcipuus defensor huius sententiæ est Caietan. in dicto articulo 4. dub. vltim. qui valde ingeniose, & acriter illam confirmat & sequitur Sot. dicto art. 4. licet fortasse non in omnibus consequenter loquatur, tenet etiam Medina in sua instruct. confes. lib. 1. cap. 14. §. 8. Ludou. Lopez in sua Instr. 1. p. c. 25. Nauar. in Man. cap. 13. num. 5. Armilla ver. *Feriæ*, num. 22. Azor. 2. p. sum. lib. 1. cap. 28. qu. 1. Et Moderni frequentius hoc sequuntur. Ratio moralis est, quia Ecclesia nullibi prohibuit operari in die festo propter mercedem, nisi in quantum prohibet ipsum opus, quotiescumque ergo ex vi festi non prohibet opus, non prohibet, nec curat, an fiat propter mercedem, vel gratis, hoc naturali iuri & perfectioni relinquit. Ergo opus de se non prohibitum, quia de se liberale est, & non seruile, non prohibetur in die festo, etiamsi propter mercedem fiat. Et similiter licet opus alias sit seruile, & de se prohibitum, si hic, & nunc permittatur ex causa, licet non fiat sine mercede, non propterea magis violatur festum, quam si gratis fieret. Nam licet alias respectu aliarum virtutum ex hac conditione, vel intentione possit bene, vel male, aut minus bene, fieri, tamen respectu Religionis, & festi non magis violatur eo, quod ex mercede fiat, quam si fiat gratis. Nisi in casu, in quo per-

missio fit per dispensationem sub illa conditione concessam, nam tunc est specialis ratio, quæ potius confirmat sententiam nostram, vt iam declarabo.

7. *Confirmatur assertio.* Potest ergo assertio posita confirmari præsertim quoad posteriorem partem ex eo, quod interdum dispensatur cum operarijs, vt possint in templo ædificando laborare, aut lapides, vel ligna ad Ecclesiam, vel hospitale deferre, dummodo gratis id faciant. Quæ dispensatio iusta est, quia inuoluit commutationem vacationis præceptæ in opus pietatis, ergo si absolute daretur sine tali restrictione (vt dari licite posset, si necessitas id postularet) tunc sine vlla transgressione, vel violatione festi possent fideles laborare propter mercedem. Quia in præcepto sunt simpliciter dispensati, & nullum est aliud, quo prohibeantur stipendium accipere, cum alioqui opus dignum sit mercede, licet ex dispensatione tantum liceat. Item aliquando conceditur dispensatio piscandi ad lucrum sub hac conditione, vt pars lucri Ecclesiæ, aut pauperibus detur, vt patet ex capite *Licet*, de Ferijs, iuxta verum eius intellectum. Non enim ibi datur facultas sub conditione soluendi decimas Ecclesijs, vt Glos. putauit, sed sub conditione faciendi aliquam eleemosynam ex lucro illo: tum quia textus aparte loquitur de pauperibus, & de Ecclesijs circumuicinis, quibus non solent deberi tales decimæ, quæ personales sunt. Tum etiam quia, cum solutio decimarum per se debeatur, non oportebat, illam in dispensatione declarare, vt bene notauit Panorm. ibi. Neque illa concessio sic facta simoniaca est, quia non venditur dispensatio propter partem lucri, sed imponitur illud opus pietatis quasi in commutationem præcepti. Ergo habita illa dispensatione, nō violatur festum, etiamsi quis piscetur propter lucrum, quod ex piscatione sperat.

8. *Obiectio.* Dices, hoc esse verum, si intendat secundario, & consequenter, non vero si intendat principaliter: nam potius debet intendere opus illud pietatis, vel eleemosynæ, aut publicā vtilitatem, propter quam dispensatio conceditur. *Infirmatur.* Sed hoc gratis dicitur, tum quia, vt dixi, Ecclesia non præcipit, vel prohibet in his actionibus hac, vel illa intentione operari: tum etiam quia accidentarium est, illam dispensationem concedi sub conditione talis eleemosynæ, posset enim simpliciter concedi, & tunc non deberetur talis eleemosyna ex præcepto, sed ex consilio, vt etiam Angel. numer. 35. & Siluest. q. 5. concedunt, & tunc non peccabit quis, etiam si non intendat facere eleemosynam ex lucro. Similiter licet dispensans ordinarie intendat publicam vtilitatem, tamen vtens dispensatione non tenetur intendere communem vtilitatem, sed potest intendere proprium commodum, neque in hoc peccabit contra festum. Imo interdum posset esse hæc causa iustæ dispensationis, quoad vnam, vel aliam personam propter indigentiam eius.

9. *Instantia satisfit.* Sed dices tandem, hoc esse verum de intentione lucri, non vero de intentione mercedis. Sed re vera vnum sequitur ex alio: nam inquiro, cum piscatio illa fieri non possit sine multis cooperantibus, An omnes illi, qui adiuuant, teneantur gratis iuuare, vel esse debeant partiarij lucratores (vt sic dicam?) Certe neutrum dici potest: non primum, quia sic vana esset dispensatio, nulli enim vellent illa vti ad gratis seruiendum: non etiam secundum, tum quia moraliter id fieri non potest de omnibus quomodocunque iuuantibus, sed oportet, vt multi sint stipendiarij, & mercede conducti. Imo multi pauperes non aliter laborarent, quia volunt lucrum certum, & non dubium, quale est in partiarijs. Vnde recte aduertit Caiet. quod nisi liceret mercedem accipere pro his operibus seruilibus, quæ ob necessitatem in festis permittuntur, raro inuenirētur seruientes, nec subueniretur necessitatibus, quia pauci sunt, qui gratis velint intendere aliorum commodis. Eo vel maxime, quia licet opus sit necessarium ad remedium proximi, non est tamen necessarium, vt gratis fiat, quando proximus potest mercedem dare, ergo nullum peccatum est, illam postulare, immo iniustum videretur cogere ad seruiendum gratis ei, qui potest seruitium compensare: non est ergo contra obseruantiam festi talem mercedem exigere, ergo nec intendere illam, siue secundario siue principaliter, quantū attinet ad obseruantiam, festi, sed illa intentio aliunde discutienda est. Recte ergo hinc concluditur etiam altera pars, quando opus non ex dispensatione, vel per excusationem licet, sed per se, quia seruile non est, nec alias specialiter prohibitum, tunc enim nulla malitia, vel circūstantia contraria obseruationi præcepti illi adiungitur, eo quod fiat propter mercedem, quia hæc relatio non magis in hoc opere, quam in quolibet alio est contra præceptum de obseruatione festi.

Applico deinde cum proportione rationem factam, quia licet opus sit liberale, & de se non seruile, potest esse pretio æstimabile, vt constat ex communi sensu omnium, & exemplis statim declarabitur, ergo si non est contra obseruantiam festi tale opus gratis facere, neque erit contra eamdem obseruantiam exigere pro illo iustam mercedem, maxime ab eo, qui commode potest illam reddere, quia nemo cogitur suum opus alteri gratis impendere, quod pretio æstimabile est. Item, quia talia opera sæpe sunt necessaria in die festo ad conuenientiam Reip. vel Ecclesiæ ornatum, vel ad aliquam publicam necessitatem, & si gratis exhibenda sint, pauci aut nulli ad illa præstanda inducentur. Cogere autem illos, vt gratis faciant, cum Reipub. hoc non interfit, videtur contra rationem iustitiæ, & sine vlla causa Religionis: hoc enim per se ad cultum Religionis nec necessarium est, nec fere confert. Tandem hoc confirmatur euidenti inductione, nam cantare, & pulsare citharam, & similia, opera sunt non seruilia de se, & tamen videmus in ipsis Ecclesijs non fieri à ministris earum, nisi propter stipendium certum. Nec refert, dicere illud non esse intentum principaliter, sed secundario: tum quia incertum hoc est: multi enim, præsertim stipendiarij, & maxime laici principaliter hoc intendunt, & siue in hoc alias peccent per simoniam, siue non, tamen ex illo capite non violant festum, quia, vt sæpe dixi, prohibitio operum in die festo non datur de intentione, sed de ipso opere: tum etiam quia satis est, quod non intendant, sic seruientes gratis operari, sed ob mercedem, nec sine illa seruirent, si ergo tunc opus non est seruile, nec prohibitum, quantumcumque hoc sit præcipue intentum, opus non erit seruile. Item in multis academijs tenentur Lectores stipendarij docere in aliquibus festis ratione stipendij, & ita propter illud docent, & non aliter, & tamen id non censetur illicitum, nec contra festum. Et similia exempla multa adducit Caiet. ex quibus recte concludit, communem populi Christiani consensionem esse, non esse contra obseruantiam festi locare operas suas in illo die, quando alias tales operæ non sunt in festo prohibitæ, vel ex causa permittuntur. 10. *Opus non acquirit malitiā præcepto contrariā ex mercede.*

Ad fundamentum ergo contrariæ sententiæ negatur, ex hac sola relatione fieri opus seruile, quod de se non est: hoc enim nulla efficaci ratione ab aduersariis probatur. Contrarium autē probat Caiet. tribus rationibus. Prima est, quia multa sunt opera seruilia, etiamsi absq; intuitu mercedis fiat, vt infra videbimus. Hæc vero ratio solum videtur probare habitudinem hanc, seu conditionem mercedis non esse de necessitate operis seruilis, quod verissimum est, vt infra tractabimus. Non tamen videtur immediate, & efficaciter concludere respectum illum non sufficere 11. *Diruitur fundamentum alterius sententiæ. Prima ratio.*

sufficere ad reddendum opus seruile, quod de se tale non erat.

12. Ratio. Addit ergo secundam rationem Caietan. quia aliud est operari seruiliter, aliud mercenariè, à diuersis autem non fit illatio, quando inter se connexionem necessariam non habent, quæ hic nulla est. Quia operari seruiliter, est operari in commodum Domini, propter illum, operari autem mercenariè est operari propter se, & in commodum proprium. Vnde concludit, hæc non solum non esse connexa, verum etiam repugnare eidem operi, quia opus seruile est proprium seruorum, seruis autem non redditur merces, quia omnes operæ serui sunt Domini. Sed hoc posterius nimirum est, quia sine dubio non repugnat opus esse seruile, & esse propter mercedem, laborare enim in domo ædificanda, vel in vinea colenda, sine dubio est opus seruile, & tamē propter mercedem fit. Vnde cùm opus seruile dicitur esse seruorum, non oportet intelligere *seruorum* nomine mancipia captiua, & libertate carentia, vt Caiet. indicat: nam hi serui sunt, qui nihil habent, & qui suas operas dominis debent, de quibus Caiet. vult illud esse intelligendum. Ego vero non ita opinor, nam operā seruilia exercentur proprijssime, & satis seruiliter à famulis liberis, qui seruire proprijssime dicuntur, licet stipendium accipiant. Sunt ergo opera seruilia seruorum, id est, seruientium, & de his non semper est verum, nihil habere proprium, aut omnia sua opera debere dominis, sed illa tantum pro quibus mercedem accipiunt. Tunc clarum est non repugnare, opus esse seruile, & propter mercedem factum. Nec vero repugnat simul esse hæc duo operari propter dominum, & propter se: nam duplex vtilitas ex opere resultat, vna tamquam immediatus effectus operis, & quasi intrinsecus terminus eius quasi physicus: alia tanquam recompensatio operis, quæ dici potest mediatus effectus, moraliter potius, quam physice. Ille igitur, qui propter mercedem, verbi gratia, fodit vineam, immediatè intendit terram præparare, & colere in commodum Patroni, & ita operatur immediatè propter illum, mediante autem hoc labore intendit comparare sibi mercedem, & ita proxime operatur propter dominum, & vltimatè, seu remote propter se. Et hac ratione non repugnat ex hoc capite operari mercenarie, & seruiliter, seu idem opus esse seruile, & mercenarium.

13. Tertia Caietani ratio. Sed instat Caietan. in ratione tertia, quia ex hoc quod opus fiat propter commodum alterius, non fit seruiliter, quia potest fieri gratis, additio autem relationis ad mercedem non est vinculum seruile, quia hæc relatio operis mercenarij terminatur ad operantem, & non ad alium, quia operari propter mercedem vt sic, est operari propter se, & non propter alium. Sed in hac etiam ratione quandam repugnantiam inuenio: nam si operari propter mercedem, vt sic, non est vinculum seruitutis, vt re vera non est, & bene probatur discursu Caiet. ergo operari gratis non tollit vinculum seruitutis, quia solū tollit vinculum mercenarij operis, ergo ex eo quod opus factum in commodum alterius gratis fit, non recte infert Caiet. non fieri seruiliter: alioqui repugnaret, opus gratis fieri, & esse seruile, quod falsum est, vt dixi, & infra ostendam. Quod si fortasse quis dicat, & pro Caietano respondeat, opus gratis factum propter commodum alterius esse posse seruile, tunc autem non seruiliter fieri, quia liberaliter fit: consequenter fateri cogetur, opus factum in commodum alterius propter mercedem, licet in se seruile non fit, illo tamen modo seruiliter fieri, quia non gratis fit.

14. Potest opus factum immediatè in commodum operantis esse seruile. Vt ergo consequenter loquamur, & ex toto hoc discursu rationem efficacem colligamus, dicendum inprimis est, licet de ratione operis seruilis sit, vt fiat propter commodum alterius, non tamen hoc satis esse, vt opus sit seruile, quia etiam opus liberale, quale est opus doctrinæ, vel artis liberalis potest fieri propter commodum alterius. Hæc ergo relatio & modus operandi propter commodum alterius non facit opus seruile, sed abstrahit & communis est operi liberali. Imo addo vlterius, non repugnare opus fieri immediatè in commodum operantis & nihilominus esse seruile, vt quando quis laborat in propria vinea, & propter suum commodum. Ex his ergo relationibus, vt esse possunt in operante, non discernitur opus seruile à non seruili, nec aliqua earum constituit opus seruile, licet neutra illi repugnet, & illa, quæ est ad commodum alterius, magis accedat ad seruitutem. Et idem fere est de relatione ad mercedem additam operi de se non seruili: non enim constituit illud seruile, quia illa relatio vt sic, non respicit commodum alterius, sed ipsius operantis, vt bene Caiet. dixit, nec repugnat operi seruili, si in eo cōditionem seruilem supponat, quam infra explicabimus.

Relatio ergo ad mercedem facit opus mercenarium, non seruile, cuius signum est, quia si pro mercede intendatur honor, aut gloria, nemo dicit inde fieri opus seruile, quamuis mercenarium re vera fiat. Item operari propter stipendium non est proprium seruientium, nam principes, & duces, & magistri, & lectores, & ministri Ecclesiæ operantur propter stipendium, & nō propterea dicuntur seruiliter operari, sed mercenariè. At denique licet daremus illos operari modo seruili, non tamen [illegible]cere possemus facere opera seruilia, quod præcipue intendimus. Quia Ecclesia non prohibuit modum operandi mercenarium, nec præcipit liberalem, id est, gratuitum, sed prohibuit opera seruilia. Et hoc est clarū, & morale fundamentū huius veritatis, quod modus ille operandi propter mercedem, siue vocetur mercenarius, siue seruilis (quod potest pertinere ad modum loquendi) non cadit sub Ecclesiæ prohibitionem, tum quia nihil de hoc Ecclesia in suis decretis explicauit, tum etiam quia ille modus est magis intentionalis, quam realis: pendet enim ex intentione, & relatione extrinsecā operantis, Ecclesia autem prohibet opus ipsum, non intentionem, nec opus ex tali intentione factum. Et hæc ratio maxime vrget contra eos, qui fatentur, non esse contra hoc præceptū operari propter mercedem, quando non est principaliter intenta, sed secundario, quod fatentur Auctores fere omnes contrariæ sententiæ. Sine causa vero addunt, esse contra præceptum, si fit principaliter intenta merces, quia Ecclesia, vel non disponit de intentione extrinseca operis, sed solum de voluntate necessariò connexa cum opere, vel si interdum potest prohibere externum opus vt natum ex tali intentione, & non ex alia, nunquam censetur id facere, nisi quando expresse id declarat, vt suppono ex materia de Legibus: hic autem nihil de tali intentione Ecclesia declarauit, nec ex prohibitione operis seruilis sequitur prohibitio talis intentionis, vt satis declaratum est.

15. Relatio ad mercedem quod opus facit.

16. Scribere propter mercedem non est seruile. Circa confirmationem pro illa sententia factam ex quadam inductione, occurrebat tractandum de aliquibus operibus in particulari, maxime de venatione, piscatione, scriptione, & transscriptione, an sint opera seruilia, nec ne, & consequenter an sint prohibita in die festo. Multi enim Doctores, & Summistæ in priori sententia citati, cum supponant, hæc opera, vel de se non esse seruilia, vel saltem non semper, sub distinctione quadam respondent, si fiant propter mercedem: vel lucrum, seruilia esse, & prohibita: si vero fiant gratis, vel recreationis gratia, non esse seruilia, nec prohibita. Sot. etiam dicto artic. de actu scribendi agens in §. *Tertium genus*, ait, scribere, quatenus est quædam locutio cum absente, non esse opus seruile *Si tamen*

(ait) *ad opus seruile vergit, vt stata mercede transscribere, aut alia ratione calamo mereri, id minime fas est.* Vnde videtur dicere rationem, cur aliquando non liceat, solum esse, si stata mercede, aut ad merendum stipendium fiat. Si autem Soto hoc sentit, non est consequenter locutus, quia hoc repugnat cum superiori resolutione. Supponendum ergo est, scribere vt sic de se non esse opus seruile, quod omnes fatentur, præsertim vero declarat Caietan. dicto artic. 4. §. *Ad 2. dubium*, & Nauar. in Manual. cap. 13. num. 14 & infra probabitur: cum enim hactenus non explicuerimus, per quid constituatur opus in ratione seruilis, non possumus propriam rationem reddere, cur hoc opus excludatur à ratione operis seruilis: hoc vero supposito, consequenter dicitur, nunquam tale opus fieri seruile ex eo solum, quod propter stipendium, vel lucrum fiat, hoc enim plane sequitur ex resolutione data, & rationibus eius. An vero ex alio capite alius modus scribendi sit seruilis, vt etiam Caietanus & multi volunt, infra videbimus. Nunc solum dico, si scribere aliquo modo seruile est, siue gratis, siue mercenarie fiat, seruile esse, & consequenter, si nulla scriptio gratis facta seruilis est, nullam etiam pretio factam seruilem esse. Et idem dico de venatione, & quacunque alia actione, & ita respondeo ad confirmationem illam. An vero intra eandem speciem actionis, quædam possit esse seruilis, alia non seruilis, ex dicendis constabit.

17. *Opus ex se est seruile, & non ex aliqua relatione.* Ex dictis ergo circa opinionem tractatam, & circa rationes Caietani recte concluditur, non constitui opus sufficienter in ratione seruilis propter relationem ad lucrum, vel ad stipendium, sed necessarium esse, vt ipsum opus in se, & absolute, & (vt sic dicam) materialiter spectatum habeat proprietatem & conditionem operis seruilis. Hoc enim probant omnia, quæ adduximus contra superiorem sententiam, & ita sentiunt omnes Auctores, quos pro nostra sententia retulimus. Vnde obiter constat, diuisionem illam Richardi, & Summistarum de triplici opere seruili materialiter tantum, formaliter tantum, & materialiter ac formaliter simul superfluam esse, & falsum supponere, saltem quoad secundum membrum, nullum enim est opus seruile ex sola formalitate intentionis (de hac enim illi loquuntur, & alia cogitari non potest) nisi materia ipsius operis, id est, opus ipsum materialiter sumptum seruile sit. Adde, Siluestrum, Angelum, & alios nõ solum vocare opus serule formaliter tantum opus ipsum externum de se non seruile factum ex intentione lucri, sed etiam cogitationem, vel internam meditationem, aut consultationem factam in die festo de opere mercenario, aut seruili faciendo postea in die profesto: vt si aduocatus in die Dominica cogitet de his, quæ feria 2. proponere debet propter lucrum, aut mercator de contractu faciendo, aut colonus de cultura terræ ex mercede facienda. At vero licet hi Auctores fateantur, hoc opus non ita esse seruile, vt sit prohibitum ex vi præcepti obseruandi festum, sed tantum de consilio, vt dicit Angel. dict. num. 9. & Siluest. qu. 4. dist. 2. nihilominus immerito vocant illud opus seruile, quia neque opus est, nec sub diuiso illo continetur. Patet, quia illa cogitatio mere internus actus est (ita enim ipsi supponunt) opus autem seruile hic diuidendum, est opus externum, quia hoc solum hoc præcepto prohibetur, vt supra probatum est. Quod si illa præparatio non sistat in cogitatione, & meditatione interna, sed in actionem externam prodeat, tunc eadem ratio de illa erit, quæ de alijs corporalibus actionibus ad lucrum vel stipendium relatis. Quia nisi opus ipsum seruilem conditionem habeat, propter solam formalitatem ad mercedem non potest dici opus seruile formaliter tantum, ita vt contineatur sub prohibitione ratione festi. Hoc enim est, quod ad rem spectat: nam si quis vocet seruile formaliter & postea dicat, illam seruitutem non sufficere ad prohibitionem, nec ad peccandum contra præceptum, de nomine tantum disputabit. An vero duo alia membra illius partitionis sint necessaria, ex sequentibus constabit.

CAPVT XX.

Quidnam sit de ratione operis seruilis hoc præcepto prohibiti.

1. *Prima operis seruilis descriptio.* VArias descriptiones seruilis operis apud Auctores inuenio, tres tantum attingam, quoniam ex illis satis colligi potest qualitas, & ratio operis seruilis, quatenus ad hoc præceptum explicandum necessaria est. Primo Abul. in cap. 12. Exod. quæst. 24. sic opus seruile describit, *Est opus laboriosum organorum executiuorum, nulla vrgente causa, ad humanam vitam non immediate sustentandam, aut fouendam.* Quam descriptionem latissime explicat, summatim vero dicit, particulam *laboriosum* additam esse ad excludendum opus de se facile, vt comedere, & bibere, Per *Organa executiua* exponit opera manus, linguæ, & potentiæ secundum locum motiuæ, quia organa istarum actionum sunt proprie actiua, & voluntati obediunt, quæ duo requiruntur ad propriam executiuam virtutem humanam: & ita excludit opera sensuum, quæ per se non subsunt voluntati, & eadẽ fere ratione excludit opera partis vegetatiuæ. Illam vero particulam, *Nulla vrgente causa*, non declarat, licet satis obscura appareat: fortasse vero intelligit, hoc opus ita esse ab executiuo organo, vt ab intrinsecn moueatur, & non per coactionem ab aliqua extrinseca causa, quæ vrgens causa, & quasi vim inferens dici potest. Denique in reliqua parte declarat, opus seruile debere esse ad sustinendam vitam humanam non tamen immediate, *per quod* (ait) *excludi præparationem ciborum à ratione seruilis operis*, quia non prohibetur in die festo.

2. *Impugnatur.* Sed ex hac ipsa explicatione constat, descriptionem illam voluntarie compositam esse ad propriam opinionem postea ex illa inferendam, quod est contra rationem definitionis, quæ ex communibus conceptionibus, & notionibus sumenda est. Præterea multa sunt opera non seruilia, quibus tota illa descriptio conuenit, nam scribere est opus laboriosum, &c. Similiter etiam cantare, ac pedibus ambulare, quæ tamen seruilia non sunt ex suo genere, quicquid ipse dicat. E contrario vero paratio ciborum re vera est de se opus seruile, licet non prohibeatur, vt infra videbimus, & vestem facere vel barbam tondere, opus seruile est, cum tamen laboriosum proprie dici non possit. Nec propter excludendum opus comedendi, & bibendi erat necessaria illa particula, quia per vltimam sufficienter excludebatur multo magis, quam operatio parandi cibos. Hanc ergo definitionem missam faciamus, & ex illa tantum sumamus, opus seruile distingui posse ab opere naturali, quod immediate ordinatum est à natura ad eandem naturam fouendam, vel propagandam, seruile autem dicitur quod remotius naturæ inseruit. Et potest etiam hic aduerti, operationem seruilem quodam modo dici posse operationem manus, quæ est organum organorum, quo ratio & voluntas vtuntur ad iuuandã naturam, vnde vix vllum (vt opinor) opus de se seruile inuenietur, quod non fit à manu aliquo modo, licet non semper fit à sola illa, quod ex sequentibus planum fiet: non tamen per hoc sufficienter definitur opus seruile, quia non omne opus quod est à manu seruile est, at descriptione postea dicturi sumus.

3. Secunda ergo descriptio sumi potest ex Diuo Thoma

3. D. scriptio Thom. 2. 2. quæst. 122. art. 4. vbi dicit: *Opus seruile esse aliquod corporale opus ex his, in quibus vnus homo alteri inseruire solet.* Quamuis eo loco non intendat exacte definire opus seruile, sed qualemcunque notitiam illius dare. Duo tamen sunt in illis verbis obseruanda: vnum est, non esse de necessitate operis, vt in seruitium, vel commodum alterius hominis exerceatur, nam etiam potest homo opera seruilia exercere in suum proprium seruitium, & commodum: tamen quia seruitus proprie dicta est ad alterum, ideo explicatur opus seruile per qualitatem, & conditionem illius operis: quod solet homo exercere in obsequium, & seruitium alterius hominis: & ita dixit D. Thom. in 3. distin. 37. art. 5. q. 2. ad 2. Opera seruilia proprie dici illa, *ad quorum exercitium seruos deputatos habemus*: non itaque tunc solum seruilia sunt, quando per seruos exercentur, sed in se sunt talia, à quocunque exerceantur, quia semper, quantum est de se, apta sunt, fieri per seruos, & propter exercitium illorum solent serui deputari: nam vt aiunt, verba in definitionibus, seu descriptionibus non dicunt actum, sed aptitudinem. Alterum aduertendum est, quod supra obiter dixi, cum opus seruile à seruitute denominari dicitur, & describitur per habitudinem ad seruum, non oportere id intelligi de seruo rigorose sumpto, vt mancipium captiuum, & non habens libertatem, (vt Caietan. intellexisse videtur) quia hoc non est necesse ad opus seruile, nec enim ad omnia opera, quæ propriissime seruilia sunt iuxta intentionem huius præcepti, habemus ordinarie deputatos huiusmodi seruos, vt patet de omnibus operibus artium mechanicarum Reipublicæ, quæ seruilia reputantur, & non possunt dici esse talia, vt ad eorum exercitium habeamus deputatos huiusmodi seruos. Ergo seruitus ibi late sumitur pro famulatu, & ministerio corporali, quo vnus homo iuuatur ab alio in his corporalibus, & materialibus rebus, & qui sic ministrat, seruire dicitur, & si ad illud ministerium sit deputatus, vocatur seruus lato modo.

4. *Declaratur magis præcedens descriptio.* Tertio declarat amplius hanc descriptionem idem D. Thom. in 3. loco proxime citato dicens: *Opera seruilia propria esse illa, ad quorum exercitium seruos deputatos habemus, in quibus debent artes mechanica dirigere, quæ à liberalibus distinguuntur.* Itaque non omnia opera, quæ per corpus exercentur, licet per ea possit vnus homo alium iuuare, seruilia sunt, sed illa, quæ per mechanicas artes dirigi possunt: nam in his operibus dicitur proprie vnus homo alteri seruire, quia circa corpus proprie versantur, secundum quod attenditur seruitus vnius hominis ad alium. Hinc opus seruile à liberali distinguitur, & (vt supra dixi) illud esse dicitur opus corporale, & materiale quasi per antonomasiam, hoc vero dicitur magis opus mentis, & spirituale. Recte autem aduertit Caiet. in dict. art. §. *Ad 1. horum*, vtrunque opus esse ab anima, & à mente tanquam à principio, & per corpus exerceri tanquam per organum, & priori ratione etiam opus mechanicum posse dici spirituale, quia mente, & ratione dirigitur: posteriori autem ratione etiam opus liberalis artis corporale esse, & non spirituale in sua substantia, sicut est loqui, scribere, &c. Ideoque ex terminis, seu passionibus proxime intentis distinguenda esse hæc opera. Nam opus mechanicum ita est ab anima, & exercetur per corpus, vt pro fine habeat aliquod opus materiale, & corporeum, & in corporis vtilitatem proxime cedens, vt est calceos, vestes, domus, & alia similia artefacta conficere, & omnia, quæ ad culturam terræ ordinantur. Opus autem liberale licet corporeo organo fiat, quia homo non potest exponere alijs mentem suam: tamen immediate non fit propter materialem passionem, sed ordinatur ad spiritualem, vt ad instruendum alium, ad illuminandum, vel excitandum animum, &c.

Sic ergo ratio operis seruilis inprimis postulat, vt sit opus mechanicum, & corporale, non solum ex parte instrumenti, sed etiam ex proximo effectu, ad quem natura sua, vel ex vi suæ institutionis ordinatur. Atque hoc modo excluditur à prohibitione huius præcepti omne opus liberale, quantum est ex parte vniuersalis prohibitionis operis seruilis, nisi alias specialiter prohibitum sit. Ita ergo satis explicatum videtur, quid vel quale sit opus seruile, quod in festo generatim prohibetur. Superest tamen exponere, quam late pateat hoc opus, & an possit dari opus interdum seruile, & interdum liberale, & an in vniuersum prohibeatur, nec ne, quæ omnia tractando sequentia dubia, melius exponentur. 5.

CAPVT XXI.

De operibus naturalibus, pietatis, seu Religionis in festo non prohibitis.

TRes difficultates occurrunt circa ea, quæ de opere seruili diximus, quæ in hoc capite explicandæ sunt. Prima est circa opera mechanica, quæ ordinarie, & quasi per se sunt necessaria corpori humano quotidie ad sustentationem, vt sunt comedere, & bibere, & multo magis parare ea, quæ ad cibum, vel potum quotidianum necessaria sunt, hæc enim iuxta descriptionem datam sunt seruilia: quia & corporalia sunt, & circa corporalem terminum versantur, & ibi quasi sistunt: vnde etiam per artes mechanicas dirigi possunt & de facto diriguntur, & ad illa seruos deputatos habere solemus: quamuis, qui seruos habere non possunt, per se ipsos illa exerceant, hæc ergo opera seruilia sunt. Vnde Aristot. 1. Polit. capit. 4. ciborum præparationem vocat *ancillarum ministeria.* Et tamen non sunt in hoc præcepto prohibita, vt constat, ergo non satis explicatum est opus seruile, quod est materia huius præcepti, in quo vniuersaliter omne opus seruile prohibetur. 1.

2. *Enodatur difficultas.* Ad hoc respondeo inprimis de actu comedendi & bibendi non esse opus seruile, nec contineri proprie sub opere, quod in ea partitione diuiditur: nam opus, quod in seruile, & liberale diuiditur, est opus artificiale aliquo modo, quod per artem dirigi potest, vt Diuus Thomas indicauit, quodque veluti inuentum est ad iuuandam naturam in spiritualibus, vel corporalibus. Ab opere autem sic sumpto distingui potest opus naturale, & ideo proprie seruile non est, nec liberale, sed naturale. Tale ergo est comedere, & bibere, & ideo non cadit sub hoc præceptum. Tale etiam existimo esse generare, & ideo non cadere sub prohibitionem huius præcepti, siue turpiter fiat, vt per fornicationem, siue honeste, vt inter coniuges: de quo plura infra tractando de operibus peccaminosis: tale item censeo opus lauandi non solum manus, & faciem, sed etiam totum corpus, quod non prohiberi dixit Gregor. lib. 11. Epist. 3. cap. *Peruenit*, de Conse. d. 3. Eademque ratio est de alijs operibus necessarijs, quæ corpus humanum, etiam in diebus festis, vitare non potest, vt sunt indui, spoliari, & alia viliora, quæ licet maxime seruilia videantur, si conditio earum attendatur, tamen non sunt proprie seruilia, sed naturalia.

3. *Quid sentiendum de actione praparandi cibos.* De actione vero coquendi cibos, & aliis, quæ ad præparationem coquinæ, & mensæ ordinarie fiunt, responderi potest, hæc quidem seruilia esse, & ex vi verborum præcepti contineri sub illo, saltem quoad ea omnia, quæ præcedenti die præueniri possent, tamen ex consuetudine populi Christiani exempta esse ab illa lege, & ita cessat difficultas, quia hæc exemptio in omni lege positiua locum habet, quia per consuetudinem derogari, aut limitari potest.

potest. Ita indicat Caiet. dicto art. 4. §. *In eodem articulo*, & §. *His igitur expositis*. Sed non est intelligendum, ex intentione, & vi Ecclesiastici præcepti hæc esse prohibita, & per consuetudinem ablatam esse prohibitionem, nunquam enim Ecclesia has actiones prohibuit, nec fuit intentio eius vt Christiani ab his actionibus abstinerent in Dominica, vel festis, sicut Iudæi abstinebant in sabbatho, potius Ecclesia semper prohibuit seruare festa Iudaice, id est, abstinendo etiam ab his operibus, vt patet ex his, quæ supra adduximus. Vnde D. Tho. dicto art. 4. ad 4. aperte dicit, non prohibuisse Ecclesiam coquere cibos, quia non fecit tam arctam prohibitionem, sicut fiebat in die sabbathi. Intelligendum ergo est, hanc exceptionem in ipso præcepto contineri, sicut declarata fuit, quoad festiuitates aliquas in lege veteri, Exod. 12. *Nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad vescendum pertinent.* Hanc ergo exceptionem addidit Ecclesia in suo præcepto. Tamen quia non inuenitur ita clare scripta, dicitur haberi ex consuetudine populi Christiani, non per derogationem, sed per interpretationem, vel quia totum ipsum præceptum traditione incepit, & à principio ita incepit, & semper durauit.

4. *Ex consuetudine multa opera licere quæ alioqui prohiberentur.*

Addi etiam potest exceptionem hanc consuetudine auctam esse, nam plura fortasse ex consuetudine licent, quæ ex vi legis excipi necessarium non erat: nam ad ordinarium victum non erant necessarij pastilli, & alij cibi artificiosi, qui non sine magno labore fiunt, & tamen consuetudine permittuntur, & præparatio ciborum ad omnes has delitias ampliata est. Imo etiam interdum ampliatur ad actiones colligendi fructus eodem die, vt saniores, vel integriores, & meliores sint, vel ad actiones occidendi, vel ad excoriandi animalia, & similes, quæ maxime fieri solent, quando ratio aliqua necessitatis interuenit. Hæc vero, & similia extendenda non sunt, sed quoad fieri poterit coarctanda ad eas res, quæ conuenienter præcedenti die præparari non possunt, vel quia non commode conseruantur, vel quia propter multitudinem populi non sufficiunt. Et ita regulariter non licet panem coquere in die festo, quia potest commodissime præueniri, vbi autem id fieri non posset, vel propter populi multitudinem, vel quia dies festi continui plures sunt, tunc eodem die præparari posset, sicut alij cibi: & per hæc de similibus iudicandum est.

5. *De opere curandi proximum.*

Secunda difficultas est circa opera, quæ cum infirmis propter necessitatem exercentur, illa enim sæpe sunt satis seruilia, nam & corporalia sunt, & pro termino habent opus aliquod materiale artefactũ, quod corpori ad eius leuamen applicatur, vt emplastrum, potio &c. Atque huc spectant externa opera Chirurgorum, & minuentium sanguinem, seu venam scindentium, hæc enim opera, & similia mechanica sunt, ac subinde seruilia, & tamen prohibita non sunt, vt constat. Ad hæc, & similia respõderi potest ex Caiet. supra. §. *In tertio casu.* Hæc opera, quæ secundum se, & extra necessitatem sumpta sunt seruilia, tempore necessitatis desinere esse seruilia, & fieri communia, ideoque consequenter etiam fieri extra prohibitionem. Assumptum declaratur, quia opus seruile dicitur, quod est seruorum proprium: at vero in casu necessitatis desinunt hæc opera esse seruorum propria, quia sunt communia, & per omnes tam seruos, quam liberos exerceri debent: desinunt ergo esse seruilia, quia exuunt seruitutem ratione necessitatis. Quam responsionem colligit Caiet. ex Diuo Thoma ibi dicente, *Corporalia in Dei cultum non pertinentia in tantum seruilia esse, in quantum proprie pertinent ad seruientes, in quantum vero communia sunt seruis, & liberis, seruilia non dicuntur*: Vnde concludit, non violare sabbathum, qui hæc opera propter necessitatem proximi facit in die festo, quia tam liber, quam seruus tenetur proximo in necessitatibus subuenire.

6. *In festo licitè fiunt, sed non desinunt esse seruilia hæc opera.*

Sed quamuis certum sit in casu necessitatis proximi esse licitum hæc opera facere in eius obsequium, quia tunc lex non obligat, iusta excusatione interueniente, vt dicemus infra. Tamen quod per occasionem necessitatis desinat opus esse seruile, non videtur mihi proprie dictum, neque in rigore verum. Quia opus factum in obsequium, vel commodum proximi non est seruile ex eo, quod extra casum necessitatis fiat, sed ex eo, quod est corporale opus mechanicum, & habens pro fine, seu termino proximo aliquem corporalem effectum: quod autem fiat in necessitate, vel absque illa valde extrinsecum est ad rationem operis seruilis. Item opus fieri ex Charitate, & esse seruile non repugnat: dicit enim Paulus ad Gal. 5. *Per Charitatem spiritus seruite inuicem*, quod & est præceptum tempore necessitatis, & consilium extra illam, in vtroque autem euentu est idem seruitium, & æque proprium. Vnde quod dicitur, hæc opera esse communia seruis, & liberis tempore necessitatis, non est, cur ad illud tempus limitetur, nam etiam extra necessitatem possunt esse communia saltem ex consilio. Nam liber, & non indigens potest suis manibus laborare, vt habeat vnde tribuat egenis, etiamsi ad hoc non obligetur, sicut Monachi, & pij viri, aut fœmininæ sæpe faciũt, & tunc sine dubio opus seruile faciunt, ideoque in diebus festis non faciunt, nec fieri potest, vt statim dicam. Ergo quod opus sit commune seruis, & liberis, mutata intentione, vel genere obligationis, non obstat, quominus opus aliquod seruile sit. Et ratio est, quia opus non habet, quod sit seruile ex intentione operantis, nec ex conditione, vel necessitate personæ, in cuius commodum fit opus, sed ex intrinseca conditione operis, & termini eius, vt explicatum est. Vnde nullum est opus seruile, quod de facto exerceri non possit à personis non seruis nec ex officio seruientibus, nihilominus tamen, quando illud faciunt, actu seruiunt, & seruile opus operantur, siue ex obligatione ob necessitatem proximi id faciant, siue ex libera Charitate, & amicitia. Sicut etiam è contrario nullum est opus adeo liberale, quod non possit à seruo fieri, potest enim seruus studere, docere, & tamen in his non se gerit, vt seruus, sed vt homo ratione vtens, in qua liber est. 7.

Concedo igitur, in illis casibus, & similibus, opera illa esse seruilia, & nihilominus licitum esse, illa facere in die festo, non obstante præcepto, vel quia non prohibentur, eo quod sicut non prohibetur præparatio ciborum, licet seruilis sit, ita nec prohibentur remedia necessaria, vel conuenientia ad salutem humani corporis, & conseruationem eius, vt Gregorius satis indicauit in dicto cap. *Peruenit*, vel certe quia licet præceptum de se hæc opera prohibeat, necessitas tamen excusat, vt in multis alijs casibus infra videbimus, vbi etiam explicabimus differentiam inter excusationem, vel non prohibitionem: nam licet in idem videantur reuolui, tamen in rigore distinguuntur, vt in sequenti puncto etiam attingam. Neque existimo, D. Thom. voluisse dicere hæc opera, cum ob necessitatem fiunt, non esse seruilia, sed solum non esse illicita, nec vitari pro tunc, quia qui illa exhibet, ob necessitatem excusatur, & ita non se gerit, vt seruiens, sed vt necessitati subueniens.

Tertia difficultas est circa opera corporalia, & mechanica, quæ fiunt in cultum Dei, vel seruitium eius, quia hæc etiam videntur seruilia, cum sint opera corporalia, & mechanica, solumque in intentione operantis videatur ab alijs differre, & nihilominus talia opera non prohibentur in die festo. Ergo circa hoc distinctione vtendum est: nam quædam sunt ex his operibus, quæ immediate non fiunt in vtilitatem alicuius hominis, sed in solius Dei obsequium, huiusmodi sunt templum scopis mundare, ta- 8.

re, tapetis ornare, vel (si necesse sit pro ratione solennitatis) tabulatum efficere, vel aliud artefactum, item campanas pulsare, onera aliqua deferre, & similia. Alia vero sunt opera, quæ immediate versantur circa homines, vel in eorum commodum fiunt, referuntur tamen in cultum, & honorem Dei, vt qui laborat reficiendo vestes pauperis, aut religiosi ex affectu ad Deum, & in honorem eius.

9. Rursus priora opera distinguenda sunt: nam quædam sunt omnino intrinseca Diuino cultui, quia ex illis quasi componitur, vel illis exhibetur cultus Dei. Et hæc quantumcumque grauia, vel onerosa corpori, aut mechanica videantur, licita sunt in die festo absque alia necessitate, sed solum ad exercendum cultum Dei. Ita docet Diuus Thomas dicto articulo 4. ad 3. & ibi Caietan. Sot. & omnes. Et hac ratione dixit Christus Matth. 12. *An non legistis in lege, quia sabbathis sacerdotes in templo sabbathum violant, & sine crimine sunt.* *Violant* (inquit) non quoad præceptum (alioqui non essent sine crimine) sed quoad quietem, & otium, & quoad vacuitatem operis, quam sabbathi nomen significat, & tamen *sine crimine sunt*, quia opera illa Diuini cultus non prohibentur illo præcepto de obseruatione sabbathi. Sic etiam Ioan. 7. *Circumcisionem accipit homo in sabbatho, vt non soluatur lex Moysi.* Licet enim actio illa materialis videri posset prohibita per legem sabbathi, quia iuxta aliam legem ad cultum Dei pertinebat, non erat omittenda die sabbathi. Quocirca in hoc casu non solum interuenit excusatio à præcepto prohibente opera seruilia in die festo, sed etiam absoluta non prohibitio, quia talia opera seruilia non sunt, nec tali præcepto prohibentur vt recte Diuus Thomas dixit. Et ratio constat ex dictis, quia per illas actiones non seruitur homini, sed Deo immediate, ergo non sunt ex operibus seruilibus, quas hæc lex prohibet, imo sunt ex his, quæ præcipit, vel quibus maxime solet festum ipsum celebrari.

10. *Aliud genus operum magis remotum.* Alia vero sunt opera, quæ licet fiant tantum propter cultum Religionis, non tamen continent ipsum cultum, sed remotè concurrunt ad illum, vel ornando locum templi aut viarum, si futura sit processio, vel alia necessaria præparando, & in his Caietanus dicto articulo. 4. §. *Ad hoc dicitur*, & Sotus lib. 2. de Iust. quæst. 4. ar. 4. tria genera distinguunt: nam quędā sunt ita propinqua cultui, vt in eodem die requirantur, vt pulsatio campanarum, & similia, de quibus eadem est ratio ac de ipso cultu, quia accessorium sequitur principale, & quia ibi interuenit vera necessitas publica.

11. Alia sunt antecedentia, quæ licet pro tali festo requirantur, possunt antecedenti die præparari, vt mundatio altaris, ornatus, & similia: de quibus aiunt non esse reseruanda in diem festum, nisi vel plures dies festi continue succedant, vel aliud impedimentum occurrat. Non tamen declarant, an sint vere talia opera seruilia, neque an sit graue peccatum, illa reseruare in diem festum: magis vero indicant, non esse proprie seruilia, hoc enim solum tribuunt operibus tertij gradus: & sane est probabile, præsertim quando sint valde vicina cultui Diuino, & ex modo suo determinata ad illum, vt ornare altaria ipsa, & vestes sacras extrahere, ac præparare. Vnde hæc non censeo esse prohibita, licet consulendum sit, vt ante festum fiant: tum propter turbationem vitandam, tum vt tempus, & locus maneant tota die magis expedita & libera ad cultum Dei: si vero ex negligentia aliud fiat, non *An liceat templum in die festo scopis mundare.* censeo esse peccatum præsertim graue, secluso scandalo. At vero actio mundandi scopis templum, & parietes vestiendi tapetis, & similes magis remotæ sunt à cultu, & ex se sunt seruiles, & communes ad alia loca, vel domos, & ideo reseruari non debent in diem festum. Neque id fiet sine aliqua culpa, non credo tamen esse mortalem, secluso contemptu, vt bene indicat Caietan. dicto articulo 4. & in Sum. Verb. *Festorum violatio*, quia materia de se non est grauis, & fit leuior ex coniunctione ad cultum Dei. Vnde si intercedat obliuio, vel inaduertentia præcedens, excusari poterit omnis culpa, & si contingat ex negligentia omitti opus, postea iam erit casus necessitatis, in quo sine nouo peccato fiet opus,

In tertio gradu ponit Sotus opera mechanica, 12.
quæ remote cedunt in vtilitatem templi, vt arare, & colere agros templi gratis in Ecclesiæ subsidium, ligna, & lapides ad Ecclesiæ ædificium congerere, & à longinquo vehere, partem aliquam templi in festo ædificare, vel dealbare parietes, aut aliter perficere. Et de his ait esse vere opera seruilia: quod verum censeo, quia sunt mere materialia, & mechanica, & de se ordinata ad corporale seruitium hominum, licet ex relatione operantis extrinsecus referri possint, & referantur in cultum Dei. Quapropter sine dubio sunt per se prohibita, ne fiant in die festo, vt sentiunt Caietanus, Sotus. Nauarrus & alij. Dico autem per se, quia iusta necessitas excusare potest, & pietas sufficit ad iustam dispensationem, vt infra dicturi sumus. Videntur autem contra hoc sentire Angel. Verb. *Feria*, numero vigesimo octauo, & Siluester, & Antonius. Ad illos vero statim respondebimus.

Vnde à fortiori constat, quid dicendum sit de 14
operibus misericordiæ corporalis, & de se seruilibus relatis ab operante in honorem Dei. Dico *de se seruilibus*, quia si non includant opus seruile, vt visitare infirmos, pascere esurientes, &c. clarum est, in die festo licere *Quid de operibus misericordiæ dicendum.* Aliquando vero consistunt in opere seruili, vt est consuere vestem pauperis, vel ligna illi portare, &c. & tunc dicendum est, talia opera per se non licere, quantum est ex vi præcepti, & non interueniente necessitate, vt recte docent Caietan. Sot. Nauar. & Armilla citatis locis. Et ratio est, quia sunt opera seruilia. At vero nonnulli Doctores indifferenter aiunt, hæc opera, si fiant in subsidium pauperum, non esse prohibita in die festo. Ita Siluest. ver. *Dominica*, q. 4. ver. *Tertia*, in fine, Angelus supra n. 30. Anton. 2. part. tit. 8. capite. 7. § 5. Citant capit. *Conquestus*. de Feri. ibi, *Nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat*, vbi Glossa ad verbum illud, *Pietas*, rationem reddit, *quia in operibus misericordiæ dierum distinctio non est habenda*, & illam sequuntur Abbas, & alij Doctores ibi. Sed hi Auctores non negant, illa esse seruilia, sed dicunt, facta illo modo non esse prohibita, quasi lex ista prohibens opera seruilia in die festo tacitam conditionem includat explicatam in dicto capit. *Conquestus*, nimirum, nisi fiant tanquam opera pietatis, vel misericordiæ.

Sed hæc interpretatio admitti non potest sine a- 15.
lia declaratione, aut limitatione: Alioqui omnes artifices Reipublicæ possent laborare in die festo, vt ex lucro facerent eleemosynam, & si voto hoc Deo offerrent, votum esset licitum, quod sine dubio falsum est, & contra communem vsum, & sensum Ecclesiæ. *Impugnatur interpretatio.* Debet ergo hoc necessario limitari, & intelligi de operibus misericordiæ, quibus pauperes, vel infirmi actu indigent in die festo, vel quando ita indigent, vt licet ex parte necessitatis satis illis esset, quod in die profesto prouideretur, nihilominus si in die festo id non fiat, sine remedio, vel subsidio relinquentur, quia nemo inuenietur, qui eis gratis subueniat in die profesto, & ipsi non valent stipendium soluere. Quando ergo pietas est huiusmodi, sine dubio est licita in die festo: neque hoc negant priores Auctores. 16.

Præterea, illa opinio posterior in duobus non placet. Vnum est, quia parum, aut nihil distinguit inter hæc duo, scilicet, quod opus liceat propter excusationem, vel quia prohibitum non est, *Posteriorem opinionē in duobus deficere ostenditur.*

quæ

quæ tamen in rigore sunt distincta, vt infra dicam. Vnde in proposito, quando pauper, vel infirmus indiget actu pro ipsomet die festo, opus seruile in subuentionem eius ita licet, vt nec prohibitum esse videatur, nec vlla consultatione, vel dispensatione opus sit, vt licite fiat: quia ita se habent illa opera ad proximum, vt se habet ad vnumquemque victus quotidianus, vel ea, quæ ad conseruationem vitæ vel corporis sunt necessaria, vnde sicut præceptum non prohibet vnicuique hæc opera circa se ipsum, ita neq; illa circa proximum. At vero quando necessitas non instat pro illo die, & tale opus posset sufficienter fieri sequenti die profesto, tunc solum licet opus misericordiæ, aut pietatis per modum excusationis: & ideo necessaria est ponderatio necessitatis, & causæ, & quando non fuerit per se clara, & magna, necessaria erit Pastoris licentia. Et hoc etiam confirmat vsus Ecclesiæ, quoties enim hæc opera publice fiunt, Prælati facultas postulatur. Secundo non placet in illis Auctoribus, quod omnino requirunt, vt hoc opus pietatis, vel subuentionis proximi gratis fiat, & per modum eleemosynæ, quia necessarium non est, neque sufficit, si enim infirmus, verbi gratia, omnino indiget nunc in die festo opera artificis alicuius, verbi gratia, vt vena scindatur, vel aliquid simile, non indiget tamen, vt gratis fiat, quia si potest stipendium reddere, nō cogitur alius ex vi festi gratis hæc facere, quia hoc non spectat ad festi obseruationem, necessitas enim operis est, quæ excusat, non liberalitas, vel misericordia, vt talis est. Vnde è contrario si opus non esset necessarium, licet gratis fieret, & ex misericordia, quæ in alio die esset supererogationis, in eo non esset licitum sine dispensatione aliqua. Ad caput autem *Conquestus* dicam infra.

CAPVT XXII.

An opera liberalia prohibeantur hoc præcepto, vel cur permittantur.

1. *Ratio dubitandi.* VT ratio dubitandi intelligatur, suppono, non esse quæstionem de omni genere liberalium operum: nam sunt quædam quæ vel ipsum cultum Dei continent, vt oratio, vel ad illum proxime conferunt, vt lectio, doctrina, concio, & similia, quæ Caietan. dicto art. 4. §. *Ad primum*, vocat spiritualia ex spiritu gratiæ: de quibus ait non solum non prohiberi, sed etiam commendari in die festo: de his ergo nulla quæstio est. Alia sunt opera liberalia ad cultum Dei per se non spectantia, sed ad alia obiecta vt opera artium liberalium, & studium inferiorum scientiarum, vel etiam Theologiæ, si pure speculatiuum sit. De his ergo mouetur dubium, & illius ratio esse potest, quia si finem huius præcepti inspiciamus, non minus videtur necessaria prohibitio horum operum, quam seruilium, scilicet, vt homo possit manere expeditus ad vacandum Deo: Quia non minus impediunt attentionem mentis ad Deum opera liberalia, quam mechanica: imo plus occupāt mentem; & si diu continuentur, ita fatigant corpus, vt orationi, aut alijs actibus Diuini cultus vacare non valeat. Et præterea, quia nobiliora sunt, quam mechanica, magis delectant, & in eis libentius, ac facilius homo occupatur: & ita magis à Diuinis cogitationibus distrahitur, ad quas propter earum excellentiam, & spiritualem perfectionem cum difficultate attollitur, ergo magis debuerunt hæc opera liberalia prohiberi, quam seruilia.

2. *Opinio asserens, non licere in festo studere.* Hinc nonnulli Doctores Canonistæ dixerunt simpliciter, non esse licitum in festo studere. Ita tenuit Anton. de But. in cap. 1. de Fer. Et licet videatur præcipue loqui de studio propter lucrum, tamen etiam absolute loquitur de omni studio, quod non est in materia spirituali, & rationem reddit, *Quia dies deputata ad seruitium Altissimi deputatur ad seruitium actus mundani*, tale enim est studium, quod non est de materia spirituali. Item, quia studere in materijs inferioribus abstrahit mentem à contemplatione, & cultu Dei, ergo non licet in die festo. Vnde fit consequens, hunc auctorem idem à fortiori sensisse de quocunque actu artis liberalis, qui ad cultum Dei per se non spectat, tum quia nullus est magis liberalis actus, quam studium, tum etiam quia rationes factæ æque in cæteris procedunt. Expresius, ac scrupulosius docuit hanc sententiam Abulen. Exo. 12. quæst. 26. vbi ait, interdum opera nec in se seruilia, nec ex fine lucri esse prohibita in die festo, quia impediunt quietem diei festi, vt si quis toto die Dominico studeat, etiam Theologiæ, & causa pietatis, & non lucri, non caret culpa, quia tollitur quies festiuitatis, & quia est præferenda vacatio ad Deum studio, tanquam finis medio, vnde etiam infert, non licere docendo, aut legendo totum diem festum consumere, etiam causa pietatis, & multa alia consequenter infert satis scrupulose, quæ ibi videri possunt.

3. *Liberalia opera non prohiberi in festo.* Dicendum vero est, opera liberalia, & non seruilia nō esse prohibita in die festo, nec esse peccatum contra festi obseruationem in eis consumere totum diem, quacunq; intentione fiant, dummodo ab audienda Missa homines non impediant. Prima pars est expressa D. Thom. in dicto artic. 4. Et ibi Caiet. Sat. Nauar. Armil. Et in ea præcise sumpta consentiunt etiam Panorm. Pet. de Ancar. Andr. Barbat. & alij in dicto cap. 1. de Fer. loquentes in particulari de studio cuiuscunque rei. Idem Archid. in capit. *Ieiunia*, de Consecr. distin. 3. Gloss. & Doctores in l. *Omnes iudices*, cap. de Fer. Et quoad hanc partem non dissentiunt Angel. Siluest. & Rosel. in locis sæpe allegatis. Ratio est, quia hæc opera non sunt seruilia, & lex ipsa expresse limitauit prohibitionem ad opera seruilia: vnde licet nos lateret ratio legis, parū referret, quia verbis, ac dispositioni eius standum est. Nec refert, quod hæc opera impediant vacationem ad Deum, quia finis præcepti non cadit sub præceptum (& in hoc videtur maxime deceptus Abul.) vacatio autem ad Deum per positiuos actus contemplationis vltra Missam, non est materia huius præcepti, sed finis, & ideo ex hoc solo capite non fiunt contra hoc præceptum huiusmodi actiones, nisi tanta sit occupatio in illis, vt etiam Missam impediant.

4. *Ostenditur secunda conclusionis pars quoad continuationem.* Hinc ergo manifesta est secunda pars assertionis, de continuatione talium operum per totum diem, tum quia eadem est ratio vnius operationis liberalis, & plurium per se loquendo, tum etiam quia talis continuatio per se non est mala, nec prohibita, vnde non habet malitiam commissionis, nec etiam impedit actum præceptum, vt ostensum est: nam supponimus, non impedire Missam, ergo nec malitiam omissionis habet, ergo nullam. Tertia vero pars de relatione ad lucrum, seu finem in superioribus late probata est. Quod si finis non sit acquisitio lucri, vel mercedis, sed alius finis humanus etiā prauus, poterit quidem actio esse mala contra alia præcepta, tamen inde non erit contraria huic præcepto, quia per illud non prohibentur specialiter omnes actiones prauæ, aut peccaminosæ ex quocumque capite vt etiam supra ostensum est. Denique vltima pars clara est ex dictis, quia actus, qui est causa omissionis alicuius præcepti, malus est, vt per se cōstat.

5. *Studium nō prohiberi.* Ex hoc ergo principio concluditur, non peccare contra hoc præceptum, qui toto die Dominico studet, suo tempore audiendo Missam, non solum si studijs Theologiæ vacet, (quod est manifestum) sed etiam si Philosophiæ, aut Mathematicæ, aut iuri Canonico, vel etiam ciuili incumbat, quia studium quod

quodcunque immediate ordinatur ad perficiendam, & illuminandam mentem, vnde nullum studium esse seruile de se. Dces: ergo etiam mechanicas artes licebit addiscere in die festo, quia etiam illæ illuminant, & perficiunt intellectum, ergo etiam licebit earum vsus in die festo, quia est mediū ad illas addiscendas, nam si finis licet, etiam media ad finē. Respondeo, in artibus mechanicis duo esse, vnum est mentis conceptio, & instructio, alterum est praxis, & vsus ipsius artis. In festo ergo non licet vacare acquirendæ arti quoad facilitatem, & promptitudinem in ipso vsu, nam quoad hanc partem non acquiritur ars, nisi per exteriores actus eius, qui sunt opera mechanica, & seruilia: licet tamen addiscere artem in die festo quoad theoremata artis, & mentis instructionem, quia hoc seruile non est.

Instantia.

Occurritur.

6. Vnde etiam constat, licitum esse die festo docere quamcunq; scientiam & artem, prout ad mentem pertinet, siue voce, siue scripto fiat, quia totum hoc liberale est. Imo licet ad Mathematicas docendas vel addiscendas necessarium sit, aliquas ducere figuras, id non erit contra hoc præceptum, non solum quia leue est, sed etiam quia seruile non est. Nam illa delineatio non fit, vt homo vsu ipso addiscat figuras illas depinpere, quod videri posset seruile, vt statim dicemus de actione pingendi, sed fiunt tantum ad manuducendum intellectum vt vim demōstrationum percipiat, & per hæc est iudicandum de similibus actibus, quos constat liberales esse, de quibusdam vero, qui possunt videri dubij, statim in particulari dicetur.

7. Ad rationem ergo dubitandi respondetur inprimis, etiam si opera liberalia circa res creatas impediant, ne pro tunc mens vacet circa Deum, nihilominus Deum non prohibuisse illa in omnibus festiuitatibus Iudæorum, quia ad finem à se intentum satis esse iudicauit, tollere impedimenta operū seruilium, quod Ecclesia imitata est. Et hæc ratio sufficiens fuit ad constituendum præceptum sub illa forma. Item non debuit tanta prohibitio fieri, vt omnis operatio tam liberalis, quam mechanica prohibita esset, sic enim nihil licite agere possent homines, nisi quod Diuinum esset, & ad cultum Dei pertineret, vel esset necessarium, quod plane fuisset, omnes fere homiues conijcere in euidens periculum transgrediendi tale præceptum, ergo oportuit non omnia opera prohibere. Prohibita ergo fuerunt potius seruilia, quam liberalia, tum quia inferioris ordinis, tum quia magis communia sunt, quæ præcipue solent occupare homines, & distrahere illos à rebus Diuinis. Nam operationes liberales de se honestiores sunt, & quia non sunt adeo necessariæ vitæ humanæ, neq; ita vtiles ad humana cōmoda: ideo non solent ita homines abstrahere à rebus Diuinis regulariter loquendo, leges autem attendunt ea, quæ frequentius accidunt. Deniq; si qua sunt opera non seruilia, quæ animum multum perturbant, & distrahunt, vel occupant in rebus temporalibus, illa specialiter prohibita sunt, vt videbimus, generaliter autem non oportuit liberalia prohibere, sicut seruilia.

Diruitur fundamentum oppositæ partis.

CAPVT XXIII.

Denturne opera nec liberalia, nec seruilia, & quomodo ad hoc præceptum comparentur.

1. IN hoc capite examinandum est, an dicta diuisio operum in seruilia, & liberalia sufficiens sit, vel sint aliqua opera tertij ordinis sub neutro illorū membrorum comprehensa, & quid de illis dicendum sit, quod attinet, ad obseruationem festi, & prohibitionem eorum. In quo dubio Caiet. supra quem multi sequuntur, supponit, dari quædam opera nec liberalia, nec seruilia, quæ vocat communia, ac subinde

An dentur opera, quæ nec seruilia sint, nec liberalia.

diuisionem illam bimembrem pro hac materia non esse sufficientem, sed addendum esse hoc tertium membrum. Ratio eius est, quia opera seruilia sunt ea, quæ sunt propria seruorum: liberalia vero, quæ sunt propria liberorum, seu dominorum: at sunt quædam vtrisq; communia, vt etiam D. Thomas in illo art. 4. indicauit, ergo. Et confirmatur inductione: nam iter agere commune est seruis, & dominis: item venari, piscari, scribere, & omnes actiones similes, quæ ex suo genere non includunt seruitutem, quamuis neq; illam excludant: recte ergo communes, seu indifferentes appellantur, & tertium membrum operationum constituunt. Hinc dicunt consequenter hi Auctores, has actiones nec semper esse prohibitas, nec semper concessas in de festo: sed quatenus possunt inducere modum seruilem prohiberi: nam sub ea ratione seruiles sunt, & propriæ seruorum. Si vero à modo seruili abstrahantur, non esse prohibitas, quia seruiles non sunt. Quis autem sit ille modus, quo tales actiones efficiuntur seruiles, nō satis à dictis Auctoribus explicatur, & à nobis statim inquiretur.

Ratio pro affirmatiua parte.

2. Hæc ergo opinio speculatiue spectata mihi est difficilis, & ad expediendos casus morales veram rationem in eis reddendo, non videtur sufficiens. Primo enim in generali obijcio, quia inter hominem seruum, & liberum non potest dari medium, ergo neq; inter opus seruile, & liberum: patet consequentia à paritate rationis, ideo enim in homine non datur medium, quia illa membra, vel priuatiue opponuntur, vel includunt immediatam contradictionem, nam qui relatione seuitutis caret, eo ipso liber est, quia liber esse dicitur sui iuris, in quo negatio indicatur, scilicet, non alterius, sicut cum dicitur Deus esse à se, negatio declaratur, id est, non ab alio: hæc autem ratio non minus probat in illis terminis ad opera applicatis, nam eo ipso quod opus non habet conditionem, & relationem seruilem, liberum est.

Difficultas præcedentis opinionis ostenditur.

3. Secundo non apparet, quomodo distingui possint opera propria seruorum, ac liberorum, ita vt aliqua vtrisque communia relinquantur. Aut enim agimus de personis seruis, & liberis absolute, vel formaliter vt serui, vel vt liberi sunt. Priori modo nullum est opus ita proprium serui, quod non possit à persona libera exerceri, vt supra dicebam: nam rex potest artem mechanicam exercere, in eo tamen nō se geret vt rex, sed vt artifex, & si pedes suorū lauerit vel mensis ministrauerit, seruilia profecto opera exercebit, & licet ipse sit liber, & dominus, in eis se geret vt seruus. Igitur quod persona operans libera sit, non tollit, quin opus sit simpliciter seruile, atque ita nullum est opus seruile proprium seruorum materialiter, vt sic dicam, seu quoad statum, & conditionem personæ. Et similiter è conuerso nullum est opus ita ingenuum, quod non possit fieri ab eo, qui est seruus, quamuis in eo opere reuera non seruiat. Igitur isto modo non possunt distingui inadæquate opera in seruilia, & libera, per relationem ad conditiones personarum operantium. Si autem illa distinctio sumatur in ordine ad personas operantes formaliter spectatas, sic non videtur posse dari medium inter opus seruile, & liberum, nam illud quod dicitur commune, si exerceatur à seruo, non fiet ab illo, vt seruus est, sed vt conuenit cum libero in ratione personæ rationalis: vel è conuerso, si eo ipso, quod fit à seruo fiat ab illo, vt seruus est, profecto licet fiat à persona libera, in eo non se gerit vt liber, sed vt seruus, vel potius vt seruiens, quod satis est ad rationem operis seruilis.

4. Dici potest, opus seruile posse quidem esse in persona libera, non tamen tanquam in proprio subiecto, sed tanquam in alieno: & è conuerso de actione libera: atque ita opus seruile dici proprium serui, quia illum respicit (vt sic dicam) tanquam con-

Responsio.

T

naturæ-

naturale, & proportionatum subiectum, licet in alio esse possit quasi per accidens, & præternaturaliter. Sed contra, quia hoc dato, idem insurgit argumentum, quod non possit dari opus medium, quia eo ipso quod opus non postulat seruum tanquam propriũ, & connaturale subiectum, est opus liberũ: atque ita licet possit esse commune quoad personas liberas, & seruas, quia in omnibus esse potest sine præternaturalitate (vt sic dicam) nihilominus non est cõmune quoad abstrahendum à seruili, & libero, sed simpliciter liberum est. Nullũ enim opus est adeo liberum, quod non possit esse in seruo sine vlla præternaturalitate. Quod enim opus magis liberũ, quam amare, & laudare Deum? & tamen hæc sunt in seruis non minus connaturaliter, quam in liberis, si alioqui iusti sunt. Ita ergo scire, & docere possunt conuenire seruis tam connaturaliter, ac liberis, eo ipso quod rationales sunt.

Impugnatur.

5. Denique moraliter magis hoc inquirendo, si idem opus dicitur esse commune, quia nunc potest esse seruile, nunc non esse: inquiro per quid fiat seruile. Respondent multi, fieri seruile per relationem ad mercedem, vel temporale lucrum: sed hoc iam reprobatum est, & à Caiet. & alijs auctoribus, cum quibus disputamus, reprobatur. Et præterea, qui id affirmant, non negant, illud opus per se spectatum esse liberale: imo dicunt, omne opus liberale fieri seruile illo respectu. Aliter responderi potest, dari quidem posse opus, quod secundum suam speciem seruile non sit, nec positiue liberum, quia vsque ad certam mensuram, vel corporalis laboris, vel durationis, vel alterius similis conditionis, aut modi liberum est: nam exerceri potest ab homine libero, vt liber est, id est, absque eo, quod sic operando censeatur seruire, aut aliquid agere minus decens hominem liberum, ac dominum: si autem idem opus crescat, & augeatur in labore, vel duratione, vel alia simili conditione, iam erit opus seruile contraria ratione. Exemplum esse potest in itineratione, & potest sumi ex lege veteri, in qua breue, & suaue iter nõ censebatur seruile, imo nec contrarium sabbatho: maius autem iter esset contrarium sabbatho, cum tamen idem sit secundum speciem. Idemque videtur nunc esse in venatione, prout sumitur recreationis causa, vel ex officio. Atque hoc videtur sensisse Abul. in c. 12. Exod. q. 24. dum definit, opus seruile esse opus laboriosum organorum exequentium, &c. Vnde infert in fine illius quæstionis esse peccatum mortale ambulare vnam, vel duas leucas ad venationem aut maiorem diei partem in ea immorari. Item ait, esse mortale ambulare itinerando pro negotio aliquo expediendo.

Aliter eadem difficultas ostenditur.

6. Sed hæc & alia similia, quæ ibi scrupulosissime colligit, sunt contra communem vsum Ecclesiæ, & iudicium omnium prudentum, nullamque habent sufficiens fundamentũ, vt mox videbimus. Et ideo difficile creditu est, quod opus eiusdem rationis, & in sua substantia nõ seruile, fiat seruile propter corporis laborem, au defatigationem, aut propter temporis continuationem. Quia studium licet per multum diei tempus continuetur, & licet in eo non parum defatigetur corpus laborando etiam interdum corporaliter in mouendis, aperiendis, & claudendis libris, non tamen propterea fit opus seruile, nec prohibitum, idemque est in itineratione, aut venatione, & similibus. Et ratio est, quia hoc præcepto non prohibetur labor corporis, vel continuatio operis, sed opus seruile, continuatio autem non est seruilis, si opus, quod inchoatur, non est seruile. Idemque est de labore, nam auget opus intra suum ordinem, & labor operis liberalis, labor liberalis est, non seruilis: sic enim labor corporalis in cæremonijs, quibus colitur Deus, seruilis non est, sed religiosus, vt sentit D. Thom. d. art. 4. ergo etiam labor corporis in quibuscunque spiritualibus actibus

Opus non seruile ex se, nõ fit seruile propter corporis laborem.

Ratio assertionis.

(ita enim D. Thom. vocat omnes actus liberales) nõ est seruilis, sed spiritualis, seu liberalis. Idemque est de intensione actionis, vel similibus conditionibus, ad quas rationes factæ applicari possunt, præter has autem non occurrunt aliæ, quibus possit discerni, quando idem opus ex non seruili transeat in seruile.

Quamobrem generatim loquendo, probabile existimo, non oportere tertium illud membrum adiũgere. Nam si opus corporale sit, & circa materiam, & effectum corporalem versetur, & non sit quasi connaturale opus ad conseruationem, propagationem, & vegetationem corporis ab ipsa natura datum, sed industria hominis, vel arte adiunctum, & ordinatum principaliter ad sensibilem, seu corporalem vsum, tale opus seruile est, vt ex dictis constat, vnde licet sit facile, & parum duret, erit quidem leue opus, intra genus tamen seruilis operis cõtinebitur. Opus autem, quod non habuerit illam conditionem, non erit seruile, quomodocunque fiat, & consequenter non erit prohibitum ex vi generalis prohibitionis operis seruilis, nisi alia lege, vel consuetudine prohibitum sit, vel nisi ratione operum seruilium, quæ potest interdum habere adiuncta. 7.

Non dari opera media inter seruilia & liberalia.

Nec ego apud D. Thomam inuenio illud tertium membrum operis communis, quod à seruili, & non seruili abstrahat, vel quod secundum diuersos gradus possit esse seruile, & non seruile. Sed solum dixit in illo articulo 4. *Corporalia ad spiritualem Dei cultum non pertinentia in tantum seruilia dici, in quantum proprie pertinent ad seruientes.* Vbi sub corporalibus operibus ad Dei cultum non pertinentibus, etiam opera liberalium artium comprehenduntur, quæ per corpus exercentur, & ad Dei cultum non spectant. Et de illis operibus generaliter ait, seruilia non dici, si sint communia seruis, & liberis, id est, si non sint propria seruiẽtium, vt tales sunt: inde vero non sequitur, talia opera esse media inter seruilia, & non seruilia, sed potius sequitur illa non esse seruilia, & consequẽter, aut libera esse, aut naturalia. Sed hoc explicabitur amplius, & melius descendẽdo ad nonnullas particulares actiones, quæ maxime mouerunt alios Auctores, quia videntur interdum permitti, tanquam non seruiles: si autem constiterit, vel non esse necessarium hoc admittere in aliqua ex his actionibus, quæ ab alijs afferuntur, vel si in aliqua reperitur, oriri ex alio capite, constabit satis nostra sententia, eritque ad fundamentum alterius satis responsum. 8.

CAPVT XXIV.

Vtrum actio scribendi aliquando seruilis sit, & prohibita in die festo.

DE hac actione apud omnes indubitatum est de se, & ordinarie esse opus liberale, & non seruile, quia est opus mentis non solum effectiue, & directiue, quod habet opus cuiuslibet artis, sed etiam terminatiue, & quasi finaliter. Nam scriptio est quædam locutio permanens (vt Caiet. loquitur) ordinata ad exprimendos conceptus proprios, & gignendos similes in mente loquentis, & ita tota ordinatur ad animum, ideoque liberalis, & non seruilis est, vt expresse docuit D. Thom. dicens: *Docere tam verbo, quam scripto spirituale opus esse.* Quod autem dicit de scripto doctrinæ, eandem rationem habet in scripto instructionis, consilij, petitionis, historiæ, & similibus, & tam in eo, quod fit propter gignendam notitiam in alio, quam in eo, quod fit propter memoriam conseruandam, quia id fit excitando iterũ in nobis similes conceptus. Et in his concordant Caiet. Sot. Siluest. & omnes. 1.

Quid de actione scribendi sit dicendum.

Nihilo-

Nihilominus tamen quidam illorum dicunt, opus scribendi interdum esse seruile, non solum si fiat transscribendo, sed etiam, si fiat tantum scribendo, & tunc aiunt, esse prohibitum in die festo ex vi prohibitionis generalis operis seruilis. Quod si interroges, quando scriptio talis sit: respondent, quando quis mercede conductus scribit. Nec enim possunt vel ex labore scribendi, vel ex temporis longitudine differentiam sumere, quia fatentur, si Doctor tanto tempore, & labore suos conceptus ad suam memoriam, vel ad docendum scribat, non facere opus seruile, nec peccare, & tamen in amanuensi, qui locauit operas suas, dicunt, esse opus seruile. Nec mirum est, quod hoc dixerint Richard. Angel. Siluest. Abulen. & alij, qui ita in vniuersum censent de omni opere mercenario: quibus iam satis responsum est, eorum sententia improbata. Sed mirum est, quod hoc etiam doceant aliqui Doctores, alias nobiscum docentes, opus non fieri seruile, eo quod propter stipendium fiat, inter quos videtur esse Soto dicta quæstione 4. articul. 4. Nam licet prius de transscriptione loquatur, postea generaliter subdit: *aut alia ratione calamo mereri.* Et in eandem inclinat Azor dicto libr. capit. 27. quæstione 4. ait enim, libenter fuisse assensurum contrariæ sententiæ, quæ mitior, & benignior est, si ratione satis firma, & efficaci probaretur: & ideo concludit dictæ sententiæ adhærendum esse, quia tutior est, & communi Doctorum consensu recepta.

3. *Actus scribendi non prohibetur ex prohibitione operis seruilis.*

Nihilominus dico, actum scribendi nunquam esse prohibitum ex vi generalis prohibitionis operis seruilis, an vero interdum speciali lege prohibeatur, etiamsi liberalis sit, saltem vt pars actus iudicialis, vel mercaturæ, infra dicetur. Probatur assertio firma, & efficaci ratione, vel certe morali demonstratione, supposito illo principio, quod opus secundum se liberale non transit in seruile, ex eo solum, quod fiat ob lucrum. Nam inter scriptionem factam ob lucrum, vel sine lucro nulla alia differentia assignari potest, ergo si vna non est seruilis, nec alia erit. Respondent aliqui, scribere propter lucrum esse opus seruile, non quia opus liberale de se transeat in seruile ratione mercedis, sed quia sub genere scribendi sunt duæ species, vna operis liberalis, altera seruilis: nam scribere causa sciendi, docendi, aut addiscendi liberale opus est, causa vero quæstus seruile. At hæc plana est contradictio, aut verborum ludus. Interrogo enim si scribere est genus ad seruile, & non seruile, per quid contrahatur ad seruile, vel in quo differat scribere non seruile à seruili. Certe scribere, quod seruile dicitur, nihil addit nisi habitudinem ad mercedem, & quæstum: & aliud scribere non seruile existit per solam negationem illius quæstus, ergo per solam hanc habitudinem transfertur à non seruili in seruilem, quod est contra hypothesim.

4. *Explicatur amplius discurrendo per varios scribendi modos.*

Præterea rem magis ita explico, quia tripliciter potest quis scribere: vno modo per sese proprios conceptus exprimendo: alio modo vt discipulus alterius dictatá ab illo excipiendo, tertio vt instrumentum alteri ministrans, & illi scribens, vt sic dicam. Vnde ipsa etiam scriptio aliquando esse potest in vtilitatem scribentis tanquam disciplina eius, interdum in vsum, & vtilitatem dictantis, aliquando vero in vtilitatem aliorum. Deniq; potest etiam esse in vtilitatem istorum omnium: loquor autem de vtilitate scripturæ, vt signum mentis est. Quando ergo aliquis, vel per se se scribit conceptus suos, vel ab alio recipit dictata in suam disciplinam, sine dubio non exercet opus seruile, vt omnes fatentur. Maxime quia, qui sic scribit sibi, (vt ita dicam) regulariter non scribit mercede conductus, vel propter stipendium. Posset tamen scibere intentione alterius lucri temporalis, quomodo fieri etiam potest studium, & lectio, aut locutio: & tunc euidens est, actionem scribendi non fieri seruilem, alioqui concionator scribens concionem in die festo spe lucri temporalis violaret festum, & discipulus scribens lectionem, vt addiscat, & inde reportet temporalia lucra, quæ principaliter intendit, similiter peccaret contra festum, quod ridiculum est.

Atque hinc vlterius facile persuadebitur, eum, qui per se suos conceptus scribit, non operari seruiliter, etiamsi mercede conductus ita scribat, quia si mercedem ab alio accipit, certe in vtilitatem eius scribit, ergo illum scripto docet: at vero docere propter mercedem in die festo, non est seruile opus, vt supra ostensum est, ergo neque sic scribere. Idemque erit, licet scriptura non sit ad docendum proprie, sed ad narrandam historiam, vel nouos euentus aut quid simile, vt si quis propter mercede u voce narret historiam, vel recitet versus, non propterea censetur seruile opus facere, ergo neque si id faciat scribendo. Denique idem erit, etiamsi ab alio dictata excipiat ratione stipendii, quando simul illa excipit ad suam disciplinam, vt si famulus scholaris, & condiscipulus sui domini in eadem facultate pro domino lectionem scribat in schola ratione stipendij, simul addiscens, & vtens illa scriptura ad suam instructionem, ille enim opus per se liberum facit, & intentio mercedis, vel vtilitas domini intenta non potest transferre illud opus in seruile. 5.

Venio ad eum, qui scribit, vt instrumentum alterius: in quo potest esse magis apparens dubitatio, quia ille non loquitur, sed quasi depingit. Et inprimis si quis dicat, scriptionem huius propter stipendium esse seruile opus, profecto idem dicere debet, etiamsi gratis, & ex charitate (non tamen vrgente necessitate) id faciat, at si gratis faciat, non censetur facere opus seruile, vt videntur aduersarii etiam supponere: ergo nec propter mercedem scribendo seruile opus facit. Minor patet, tum ex dictis quia alioqui non potest assignari in illa scriptione, per quid transferatur in seruitutem, nisi per respectum ad mercedem, tum etiam, quia (consequenter loquendo) illud scribere ex eo seruile iudicatur, quod scribens non ex propria mente id facit, sed tanquam organum alterius, ergo sic factum etiam gratis, erit seruile. Hoc autem esse falsum absolute ostendo, quia illa scriptor non operatur, vt instrumentum inanime, sed mente concipiendo, & postea ex suo conceptu scribendo, at vero rem prius visam, vel auditam, ex propria mente scribere seruile opus non est, ergo nec erit seruile, rem simul audire, & eandem statim scribere. Item si hoc licet, & non est seruile, quando scribitur, quod ab alio dictatur in vtilitatem propriam scribentis, id est, vt scriptura in vsum eius cedat, cur erit seruile, quia fit in vtilitatem dictantis? quia hæc intentio extrinseca est, & non reddit opus seruile, quãdo opus illud, per quod hæc vtilitas alteri comparatur, in se seruile non est. 6. *De eo, qui scribit vt instrumentum alterius.*

Atq; hæc omnia euidentiora sunt, quando scribens intelligit, quæ excipit: nam tunc, per se loquendo, illa scriptio est quædam locutio permanens, & immediate dirigitur ad mentem eius, & aliæ intentiones, seu respectus extrinseci sunt, & ideo non reddunt opus seruile. Quando vere scriptor non intelligit significationem verborum, quæ scribit, tunc non videtur tam animi, quam corporis opus facere, quia non percepit verba, vt verba sunt, id est, vt sunt signa, sed tãtum vt sunt quædam materiales figuræ: & ideo videri potest illa actio seruilis, sicut actio pingendi, vel imprimendi librum: quod fortasse in eo casu non esset omnino improbabile, consequenterque loquendo, affirmandum id esset, siue propter mercedem, siue gratis sic scribatur, 7. *Quando scribens non percipit significationem verborum, quid dicendum.*

batur, vt patet ex rationibus factis. Veruntamen neque in illo modo scribendi id admitto, quia spectanda est natura actionis, non accidentalis conditio scribentis: Quod ergo ille non intelligat idioma dictantis, accidentarium est, actio vero ipsa natura sua mentalis: & spiritualis est, sicut enim loqui, & proferre voce verba quorum significata non percipis, sed eorum tantum conceptus, non vltimos habes, non est opus seruile, sed spirituale, & mentale, licet imperfectum, ita calamo eosdem conceptus scribere seruile opus non est. Eo vel maxime quod licet ego non intelligam, possum scribere, vt alii intelligant, & ita etiam illa scriptio ad mentem, non ad corpus per se, & natura sua ordinatur, non est ergo seruilis, ergo licet accedat stipendium, non est seruilis.

8. Tandem, durum, & asperum videtur dicere, non posse Doctorem vti amanuensi in die festo ad scribenda ea, quæ sancte, & vtiliter concipit pro se vel pro aliis. Nec satis est, respondere, hoc posse licere ratione necessitatis, quia si actio ipsa secundum se spectata est seruilis, & prohibita, ad minimum semper, vel regulariter loquendo esset necessaria dispensatio, quia in hac materia non occurrit regulariter tanta necessitas, vt per se se sola sufficiat impedire obligationem præcepti. Consequens autem est durissimum, & contra communem vsum omnium piorum, & timoratorum virorum, non ignorantium, sed doctissimorum. Quod si hoc per se licet, ergo non est opus seruile scribere vt instrumentum alterius, excipiendo, quæ ille dictat, ergo qui hoc potest facere gratis, potest etiam stipendium accipere sine violatione festi, quia ex hoc nō violatur festum, vt supra ostensum est.

9. Habet ergo hæc sententia firmissimas rationes: nec est destituta Auctoribus: nam illam tenent Caiet. dicto articul. 4. Nauar. dicto capit. 13. numer. 14. Med. & Ludo. Lopez locis supra citatis, & omnes qui nobiscum sentiunt, ratione stipendij non fieri opus seruile, excepto Soto, qui non satis suam mentem explicuit, nec rem ex professo tractauit, sed obiter attigit. Vnde immerito dici existimo, contrariam sententiam esse communi Doctorum consensu probatam, nisi quis dicat, opinionem asserentem, opus mercenarium, aut propter lucrum temporale factum eo ipso esse seruile, communi sensu Doctorum esse probatam, quia de actu scribendi in particulari Doctores non loquuntur, nisi quatenus propter mercedem fit, vt patet ex Angel. num. 31. & Siluest. numer. 7. §. *Quinta*, & ita loquuntur alij. Quamuis autem sententia illa, quæ omne opus mercenarium eo ipso dicit esse seruile, ac prohibitum, olim fuerit communis, iam est antiquata, & communi calculo reiecta, & ideo ratione illius non potest nunc dici communis eadem doctrina ad scripturam in particulari applicata. Quapropter nec verum est, illam sententiam esse tutiorem in ordine ad electionem opinionū, vel operationum, tunc enim dicitur aliqua pars tutior in ordine ad electionem, quando res est dubia ex vna parte, & certa ex alia, hic autem non est dubium, sed certum practice, in hac actione nullum esse peccatum, vbi enim veritas constat per rationem, & auctoritatem sufficientem, non est res dubia, vt constat ex materia de Conscientia in 1. 2. quæstion. 19. & attigit Nauar. in capit. *Consideret*, de Pœnit. dist 5. in principio, numer. 37. & alijs locis, & cum alijs Auctoribus, quos ibi refert. Eo vel maxime, quod non semper id, quod iustius, & æquius est, ex multitudine Auctorum pensandum sit, cum vnius sententia, & ratio possit alios vincere, vt dixit Imperator in l. 1. §. *Sed neque*, C. de Vetere iure enucl.

Hæc opinio non caret auctoribus

Contraria sententia non est dicēda tutior.

CAPVT XXV.

An transscribere sit opus seruile in die festo prohibitum.

DE transscriptione potest esse nonnulla maior ratio dubitandi. Quia Siluest. Angel. & Rosel. eodem modo, & cum eadem distinctione loquuntur de transscriptione, qua de scriptione, nimirum, si fiat propter pretium esse opus seruile, si liberaliter, minime. Et fere idem sentit Soto. Caietanus vero simpliciter, & nulla facta distinctione, nec mentione pretij, dicit trāsscriptionem esse prohibitam, *quia est opus seruile, & quia est opus mechanicum, & corporalis operis limen non exit: sicut pingere, vel statuam facere.* In quo fundamento magis consequenter loquitur, nam quod transscriptio fiat gratis, vel mercede non refert, si alioqui opus in se non supponatur seruile. Idemque videtur sentire Nauar. dict. cap. 13. n. 14. licet enim loquatur de transscriptione facta ob mercedem, explicat tamen, nō esse seruilem propter mercedem, sed quia ipsa in se est opus seruile. Vnde consequenter dicere debet, esse opus seruile etiam si gratis fiat. Potestque suaderi, quia transscribere non est opus mentis, neque artis liberalis, quia solum est ita pingere characteres, sicut in originali leguntur. Et confirmatur, quia imprimere librum, mechanicum est sine vlla dubitatione, & tamen etiam est genus quoddam transscriptionis. 1.

Nihilominus contrariam sententiam docet Med. in Instruct. lib. 1. c. 14. §. 8. & Lud. Lop. in Instruct. c. 52. Quam etiam recentiores Theologi frequentius sequuntur, & satis ipso vsu recepta videtur: eamque veram, & tutam esse existimo: oportet tamen illius rationem diligenter inspicere, vt possimus illam secure opponere auctoritati Doctorum contrarium sentientium. Primo ergo statuo, transscribere non esse in vniuersum opus seruile, nec prohibitū in die festo. Hoc plane supponunt Summistæ communiter vt dixi, quia solum damnant illud, quando fit pretio, idemq; sentit Sot. & consentit Azor supra q. 5. Et probatur, quia transscribere gratia addiscendi seruile non est, sed liberale opus, nec peccat scholaris, qui in die festo transscribit lectionem omissam, vel materiam aliquam, vt illam tunc, vel postea addiscat, vel vt eam memoria retineat. Probatur: quia tunc illud opus est doctrinæ, vel disciplinæ, ergo non est seruile, sed spirituale. Item, est actus & à mēte procedens, & ad mentē ordinatus, scilicet, vt illi significet, & illam instruat, & non sistit in commoditate corporis, ergo. Tertio, scripto accipere lectionem in die festo à præceptore dictante illam voce, non est opus seruile, ergo accipere eandem lectionem ab eodem præceptore quasi docente illam per scriptū suum non erit opus seruile. Probatur consequentia: quia (vt Caiet. & omnes fatentur) perinde est loqui scripto, ac verbo, ergo perinde est scribere, quod verbo audio, vel quod vsu audio (vt sic dicam) ab eo, qui per scripturam mihi loquitur, ergo sicut non est seruile scribere, quæ magister voce dictat, ita nec scribere, quæ per suum scriptū dictat: & hoc est transscribere. Idemq; erit, si transscriptio fiat ex quaternione condiscipuli, quia non accipitur nisi vt signum magistri loquentis, & impertinens est, quod charta ipsa scripta sit magistri, discipuli, aut cuiuscunque alterius. Quarto, qui studet in die festo per librum, licite facit sententias eius in suo codice scribendo, ita vt memoriæ scriptio inseruiat, ergo non facit opus seruile, & illa est quædam transscriptio. Quid enim refert ex impresso codice, vel manuscripto transscribere? Ergo sententia Caiet. quatenus absolute, & sine vlla restrictione omnem transscriptionē damnare videtur, nulla probabili ratione defendi 2.

Transscribere opus est liberale, nec prohibetur.

defendi poteſt: & ita hæc aſſertio iam ſine dubitatione recipitur.

3. *Trāſſcribere propter mercedem non eſt ſeruile, quādo etiam transſcribentis diſciplinæ inſeruit,*

Ex hac vero aſſertione infero contra Angel. Silueſt. & alios, & conſentanee ad ſuperius dicta, ſi transſcriptio fiat dicto modo, & gratia diſciplinæ, etiam ſi fiat propter mercedem, non eſſe actionem ſeruilem, nec prohibitam in die feſto. Probatur quia transſcriptio huiuſmodi ſine mercede facta non eſt ſeruilis, vt oſtenſum eſt, ergo nec cū mercede facta, quia nulla actio propter ſolā mercedis adiectionem transfertur ex non ſeruili in ſeruilem, vt oſtēſum eſt. Exemplis declaro: primū ſit ſupra tactū de famulo ſcholari, & ſui domini in eadem facultate audienda cōdiſcipulo, qui pro ſtipendio, vel ſuſtentatione, quā à domino recipit, lectionem illam trāſſcribit, in ea transſcriptione ſimul intendens ſuam doctrinam, & mentis vtilitatem, ad quam ſperat illa eadem ſcriptura vti. Profecto illa transſcriptio per ſe ſpectata, & ſecluſa mercede, ſeruilis exiſtimari non poteſt, quia per ſe, & natura ſua, ac etiam de facto eſt opus propriæ diſciplinæ ipſius transſcribentis, quod autem adiungatur vtilitas domini, vel quod cartha ipſa ſit domini, & in eius poſſeſsione, ac dominio manſura ſit ſcriptura, extrinſecum, & accidentarium eſt, nec mutat naturam operis. Vnde ſi gratis id fieret cum eadem intentione, non cenſeretur opus ſeruile, ſed liberalis pietatis: at ſola merces addita non facit ſeruile opus, ergo. Aliud exemplum eſt, ſi quis amanuenſis docti viri, cui operas ſuas locauit, ab illo ſcripta deſcribat, vt per illam traſſcriptionem in doctrina proficiat, & eiſdem codicibus à ſe ſcriptis pro aliquo tempore ad ſuam ſpirituale, ſeu mentalem profectum vtatur, profecto liberale opus facit, licet coniunctum habeat vſum alterius, & lucrum proprium, etiam principaliter intentum quia hæc intentio non facit opus ſeruile, nec refert aliquid ad præceptum de obſeruatione feſtorum.

4 *Non eſt ſeruile transſcribere etiam ſine proprio profectu.*

Vnde vlterius infero, quod licet aliquis transſcribat etiam mercede conductus, & ad domini vſum ſine propria vtilitate, vel profectu ſpirituali, nō facit opus ſeruile, nec prohibitum in feſto, ex vi generalis prohibitionis operis ſeruilis (quicquid accidere poſsit ex alia prohibitione ſpeciali, de qua poſtea dicturi ſumus.) Probatur primo, quia illa actio de ſe mentalis, & ſpiritualis eſt, & per accidens ad illam eſt, quod hac, vel illa intentione fiat ab operante, ergo inde non efficitur ſeruilis. neq; vero fit ſeruilis ex lucro, vel mercede iuxta principium ſupra poſitum, ergo nullo modo eſt ſeruilis. Dicunt, fieri ſeruilem eo ipſo, quod non intenditur profectus mentis, quia deeſt finis liberalis in operante? ſed dico inprimis, hoc eſſe impertinens, quia opus liberale non attendetur ex fine operantis, ſed ex obiecto operis. Deinde dico, intentionem mercedis non eſſe ſeruilem, ſed mercenariam. Præterea etiam poteſt intendi proprius profectus mentalis, non minus, quam per ſcriptionem, vt dictum eſt, & quod non intendatur, eſt per accidens. Deniq; eo ipſo quod quis intendit cooperari actioni liberali eius, qui per ipſum ſcribit, & per actionem de ſe liberalem, habet ſufficientem intentionem liberalem, etiam ſi alias intētiones extrinſecas adiungat. Vnde argumentor ſecundo, quia in omnibus eadē eſt ratio de transſcriptione, quæ eſt de ſcriptione, quæ fit alio dictante cū eadem intentione, & circumſtātijs, ſed oſtenſum eſt, ſcriptionē ſic factā, etiam propter ſtipendium non eſſe opus ſeruile, ergo idem dicendum eſt de transſcriptione. Probatur Maior, quia ſi quis dictet duobus amanuenſibus ſimul, & cū eiſdē circūſtantijs, neuter eorū facit opus ſeruile: quia cōcomitantia alterius nō facit, opus eſſe ſeruile magis, quam ſi quis ſolus ſcriberet, vt videtur per ſe notū, ergo licet vnus prius ſcribat, & alter transſcribat, non magis facit opus ſeruile transſcribens, quam ſcribens: tum quia quod ſimul ſcribant, vel ſucceſſiue non mutat naturam operis: tum etiam quia vterq; ſcribit dictante alio; vnus mediate, alter immediate; quod etiam impertinens videtur, vt opus ſit, vel non ſit ſeruile.

Vnde argumentor 3. quia perinde eſt loqui ſcripto, ac verbo; ergo perinde eſt ſcribere, quæ dictantur verbo, vel quæ dictantur calamo, ſicut ergo non facit opus ſeruile, qui ſcripto recipit, quæ ego dicto voce, ita nec qui ſcribit; quæ ego calamo dicto, id eſt, qui transſcribit, quæ ego ſcribo, nam ſcribendo illi dicto: & hoc argumentum eſt efficax ad hominem contra Caietanum, qui fatetur, ita eſſe iudicandum de locutione permanente per ſcripturam, ac de vocali, & tranſeunte, ſimileque argumentum contra eum eſt, quia ſcribere per alium, non eſt magis opus ſeruile, quam ſcribere per ſe, vt recte idem Caietan. dixit, & ideo quando ego per alium ſcribo, dictando illi, nec ego facio opus ſeruile, vt per ſe conſtat, nec ille, qui ſcribit. Tum quia veluti vnum mecum in illa actione reputatur; & quia in liberali opere mihi miniſtrat actione de ſe liberali: tum etiam quia alias ſi opus ſcriptoris eſſet ſeruile, mihi imputaretur, & ita nunquam mihi liceret per alium ſcribere, nec tale opus poſſet dici ſimpliciter non ſeruile, igitur quando ego per alium ſcribo, nec ego, nec ille, per quem ſcribo, ſeruile opus facimus. At quando alius transſcribit, quæ ego dictaui, aut ſcripſi, etiam ego per illum ſecundo ſcribo, ergo. Præterea quando ego per me ipſum iterum eandem rem ſcribo, non magis facio opus ſeruile, quam cum primum ſcripſi, & quando eandem rem bis voce dicto, ille, qui ſecundo ſcribit, non facit opus ſeruile, ergo nec etiam ſi dictem illi per ſcripturā priorem, opus facit ſeruile, illam trāſſcribendo. Denique ſi ego ipſe transſcribam, quæ prius ſcripſi, non magis facio opus ſeruile, quam ſi ſecundo ſcriberem ſola memoria: quid enim refert, quod iuuer exemplari ſcripto ad memoriam? ergo transſcriptio de ſe non eſt opus ſeruile, circumſtantiæ vero quæ adduntur, ſcilicet, quod ſit transſcriptio alieni ſcripti, vel in vtilitatem alterius, vel propter mercedem, non transferunt opus non ſeruile in ſeruile, vt oſtenſum eſt, ergo. 5.

Denique nulla ſufficiens ratio differentiæ inter ſcriptionem, & transſcriptionem aſsignatur, ſed ſcriptio etiam cum illis circumſtamtijs non eſt opus ſeruile (vt oſtendi, & Caiet. ſupponit) ergo nec transſcriptio erit. Maior pater, quia transſcriptio ſolum differt à ſcriptione in hoc, quod transſcribens, ſi alienos conceptus ſcribat, oculis & non auribus percipit quæ ſcribit, quod valde accidentarium eſt, ſi vero ſcribit conceptus proprios ex priori ſcripto, differt ſolum, quia nunc iuuatur exemplari externo, quod prius non habuit, quod minus refert ad ſeruile opus, quia vtroq; modo actio eſt ſpiritualis, & ad mentem ordinata. 6.

Ad fundamentum ergo in contrarium negatur, transſcribere eſſe opus ſeruile. Nego etiam transſcribere vt ſic, idem eſſe, quod depingere characteres ad imitationem eorum, qui ſunt in exemplari, nam qui transſcribit, per ſe non habet hunc finem, ſed ſenſa mentis, vel ſuæ, vel alienæ in ſigno ſenſibili ponere, quo poſsint ad aliorum mentes deuenire. Sicut enim hic eſt ſcriptionis finis per ſe, & intrinſecus, ita etiam transſcriptionis, quantum eſt ex vi operis, quidquid ſit de intentione operantis. Et huius ſignum eſſe poteſt, quod transſcribens non vtitur ſcripto exemplari ad imitandum illud materialiter ſed formaliter, vt ſignum eſt, & ideo transſcribens non imitatur formam, vel figuram litterarum exemplaris, ſed ſignificationem, vnde ſæpe fieri poteſt, vt ſimul transſcribat, & in aliam linguam vertat, quod profecto ſimile non eſt. 7. *Reſpondetur contrariæ partis fundamento.*

Ad confirmationem autem de impreſsione reſpondeo 8.

Imprimere est opus seruile. spondeo, sine dubio imprimere esse opus seruile, quia non fit per modum locutionis, & expressionis conceptuum mentis, sicut fit scriptio, vel transscriptio. Duo enim sunt in impressione, vnum est compositio, & ordinatio litterarum, aliud est impressio earum, & ante hæc duo antecedit formatio singularum litterarum, quæ sine dubio fit per actionem mechanicam, & seruilem, scilicet, infusionem metalli liquefacti, &c. quæ per se terminatur in illo corporali artefacto perficiendo. Similiter litteras compositas imprimere, & quasi figere plane est mere materiale, & corporale, nec illa actio extrinseco modo suo dirigitur, nisi ad imprimendam chartæ illam figuram, sicut inprimitur ceræ sigillũ, vel imago, vel quiduis aliud quod plane mechanicum est: & tali actioni accidentarium est, & remotum, quod figura ex illa compressione resultans sit mentale signum, necne: in ipsa vero ordinatione, & compositione litterarum maior quædam artis, & mentis ratio videtur inueniri, tamen non transcendit ordinem actionis mechanicæ, & de se seruilis, siue mercede fiat, siue gratis, quia solum est veluti præparatio quædam materiæ, seu instrumentorum ad aliam actionẽ imprimendi, quæ seruilis est. Vnde etiam terminus illius actionis est materialis illa cõpositio litterarum, cui valde extrinsecum, & accidentarium est, quod inde resultent signa, quibus mentis conceptus exprimuntur. Denique illa compositio non fit de se per modum locutionis, & expressionis mentis, sicut fit scriptio, & transscriptio, nec in ea formantur litteræ ipsæ, sicut fit etiam in transscriptione, & ideo non tenet similitudo. Et hoc consonat communi sensui & existimationi apud omnes, à quibus tota imprimendi ars mechanica reputatur, non sic autem ars scribendi, qua vtimur, siue scribendo, siue transscribendo, & ideo vtroque modo actio est æque liberalis.

CAPVT XXVI.

Actus pingendi sit ne seruilis, & prohibitus in die festo.

1. DVbium hoc ex præcedenti sequitur, habetque magnam rationem dubitandi pro vtraq; parte. Nam quod actus pingendi sit opus seruile, probari potest primo, quia ars pingendi mechanica est ex omnium sententia, ergo opus eius seruile est. Item est opus corporale terminatum ad extrinsecam materiam, & dirigibile per artem mechanicam, sed per has conditiones supra descripsimus opus seruile ex D.Thoma in 3.d.37. ergo. Tertio, alias sequeretur, posse licite, & sine transgressione huius præcepti hoc opus exerceri in die festo per totam diem etiam ex officio, & propter pretium, vel lucrum, dummodo Missa non omittatur, sicut de studio diximus. Consequens est falsum, & contra communem vsum: vnde videtur etiam esse contra pietatem, & bonos mores fidelium, ergo. Sequela patet, quia si opus de se non est seruile, propter intentionem pretij, non fit seruile, nec propter durationem vel corporalem laborem, vel occupationem, vt dictum est. Quarto, si depingere imaginem non est opus seruile, nec sculpere imaginem, vel conflare esset opus seruile, quod manifeste falsum est: alias nec fabrilis artis opus esset seruile, ergo. Sequela patet, quia non est maior ratio. Nam quod hæ artes sculpendi, vel conflandi laboriosiores sint quo ad corpus, non satis est, vt opera earum dicantur seruilia, si ex fine proprio, & materia seruilia non sunt. Simile argumentum est, quia si depingere penicillo non est opus seruile, ergo nec depingere acu erit opus seruile: nam etiam id est opus ingenij, & sine magno labore, aut motu corporis fit: at constat, id esse falsum, ergo. Propter hæc fortasse Caiet. dicto art 4. §. *Ad secundum*, pingere ponit inter opera per se seruilia, quæ non licent in die festo, siue gratis, siue mercede fiant, & æquiparat illa duo pingere, & statuam facere.

In contrarium autem est primo, quia pingere non magis videtur seruile, quam scribere, vel transscribere, quia exterius solum cunsistit in ferendis quibusdam lineis, & figuris, quod etiam in scriptura fit. Interius autem est opus mentis, & ad mentis informationem ordinatur, vnde etiam pictura historiam quodammodo narrat, & memoriam conseruat: est ergo eadem ratio de pictura, quæ de scriptura. Secundo, quia opus pingendi non est opus seruorum propriũ, vnde licet mechanicum sit, quod negari non potest, tamen est ita nobile, vt à quolibet libero homine exerceri possit, quia solum consistit, vt dixi, in quadam veluti scriptione, non est ergo opus seruile. Tertio, si esset opus seruile, nunquã liceret in die festo, etiam ob voluptatem vel pietatem, quia prohibitio est absoluta, & vniuersalis. & illi fines non possunt extrahere opus à ratione operis seruilis, si natura sua tale est, licet ob necessitatẽ possit excusari opus, vel propter leuitatem materiæ, saltem à mortali. Consequens autem est falsum: quia omnes fatentur, esse licitum, pingere in die festo tantum voluptatis gratia, vel ad artem discendam occupari in die festo, imagine pro exemplari proposita illam imitando, & delineando, eam attente intuendo, quæ certe non licerent, si pingere vt sic seruile esset. 2. *Suadetur actionem pingendi non esse seruilem.*

Hanc ergo partem absolute tuentur Med. & Lud. Lop. supra: vnde consequenter concedunt, non esse illicitum pingere in die festo gratia lucri, & mercedis acquirendæ. Alij vero Auctores, qui dicunt, pingere ob lucrum esse prohibitum, non vero si absque lucro alijs de causis fiat, plane sentiunt, opus ipsum non esse seruile materialiter, vt ipsi loquuntur, sed fieri seruile formaliter ex fine lucri. Denique idem sentire debent, vt consequenter loquantur, qui dicunt non peccare eos, qui ad artem pingendi addiscendam, *aliquid in festo depingunt*, *seu designant*, vt loquitur Angel. n.31. Et clarius Silu. verb. *Dominica*, q.5.§. *Quinta*: *Excusantur* (inquit) *pictores, qui in diebus festis retrahunt in Ecclesiis pulchras figuras, quia ad peritiam artis id faciunt.* Et Armil. verb. *Festum*, n.21. id declarat de his, qui figuras ab aliis factas pingunt, & extendit *ad puellas, quæ res amaturas faciunt* (sic ipse loquitur) *vt addiscant.* Item ad eos, qui designant in chartis, quæ phantasia fingunt, vt postea illa perficiant, vel fabricentur. Et similia habet Rosella, & alij Summistæ. 3.

Hæc controuersia videri potest de nomine, & modo loquendi, si res speculatiue consideretur, nihilominus ad definiendos casus morales, non est parui momenti, & fateor rem mihi videri dubiam, quia hinc verendum est, ne nimia licentia his artificibus tribuatur, aliunde vero non sunt scrupuli inijciendi. Neque etiam sine sufficienti ratione differentiæ vnum opus approbandum est, & aliud simile approbandum. Sentio igitur, hoc opus esse seruile ex genere suo, moueorque primo quasi à posteriori, quia ad definiendos casus morales, hæc pars videtur securior, & rationabilior. Secũdo, quia rationes pro illa factæ sunt satis probabiles, & non facile expedientur. Aliæ vero in contrarium factæ non habent difficilem solutionẽ. Nam inter picturã & scripturam est magna differentia. Primo, quia licet pictura procedat à mente, non tamen sicut scriptura procedit à mente ad exprimendos mentis cõceptus, ratiocinia, & iudicia, pictura vero solũ progreditur è mente tanquam quoddam artefactum, quod conformatur idolo mentis, quod etiam habet domus, statua, &c. Secundo etiam differunt in fine intrin- 4. *Auctoris iudicium.*

intrinseco, ad quem tendunt, nam scriptura per se tendit ad mentem instruendam, sicut locutio, & ideo per se opus est doctrinæ & disciplinæ, opus vero pingendi natura sua solum ordinatur ad assimilandam imaginem arte factam rei veræ. Quod vero inde sequatur conseruatio, vel excitatio memoriæ, accidentarium est ad illam actionem, consequitur enim ad illam, sicut ad productionem cuiuscunque obiecti similis sequitur, vt ducat in cognitionem similis, vel sicut ex generatione filij, qui est naturalis imago patris, sequitur, vt excitet memoriam, vel amorem eius. Atq; hinc fit, vt ars pingendi non sit ex his, quæ ad disciplinas, vel liberales artes pertinent, vnde nec per se pertinet ad eos, qui in Republ. nobiles, & liberaliores reputantur, sed ad eã deputantur inferiores ministri, & ita illa actio dici potest ex his, ad quas seruos deputatos habemus. Quod si interdum nobiles eam exercent, est ad modicum, & ad quandam honestam, vel iucundam occupationem quomodo etiam aliarũ artium opera interdum exercent. Atque ita patet responsio ad 2. rationem, ad 3. vero ex sequenti puncto constabit.

5. *Pingendi opus est in festo prohibitum.* Ex dicta enim resolutione infero, pingendi opus simpliciter esse prohibitum in die festo, siue pretio, siue liberaliter fiat, quia hoc non variat rationem operis seruilis, vt dixi. Imo etiam causa pietatis, vel religionis per se non licet, nisi aliqua iusta excusatio interueniat. Vt si templi pars aliqua, vt parietes, aut tectum, pictura sit ornanda, non licebit, id operis in festo facere, etiam si gratis, & ob reuerentiam templi fiat, nisi necessitas Ecclesiæ, & dispensatio Prælati interueniat: Et ita habet vsus. Item, licet quis depingat imaginem animo illam donandi Ecclesiæ, non licet in festo id facere sine licentia Prælati, quia non licet seruile opus facere in festo, etiam causa pietatis, sine necessitate excusante, vt supra dictum est. Quapropter multo minus licebit, id facere voluptatis causa, sicut nõ liceret, vas argenteum, aut aureum facere, etiam si quis in eo delectetur, & ea ratione id faciat. Quod si fortasse id permittitur ad modicum tempus, id erit ob materiæ leuitatem, & excusari poterit à culpa veniali, vel ex consuetudine, si talis est, vel ex benigna interpretatione Ecclesiæ, quæ modico tempore illam actionem licet seruilem permittit, quia proxime accedit ad liberalem, & supremum infimi attingit aliquo modo infimum supremi: Vel etiam excusari potest ex quodam colorato titulo moralis necessitatis, quia non potest homo, præsertim secularis, & ad id non assuetus, toto die integro lectioni, vel orationi vacare, & ideo, ne sit otiosus, vel actionibus minus honestis occupetur, indiget moraliter loquendo aliqua huiusmodi operatione, & ideo potest illa operatio modica, vel alia similis rationabiliter permitti, tanquam medium ad subleuandam naturam sine culpabili otio.

6. *Non licet in festo pingere ad artem addiscendam.* Atque eodem modo assero, per se non licere, pingere in die festo ad artem addiscendam quoad vsum, & facilitatem ipsius corporalis operis, quia hoc totum non transcendit seruilem conditionem & intentionem, & quia supra ostensum vniuersaliter est, non licere hoc modo in die festo occupari in vsu corporali artis mechanicæ propter illam addiscendam, quamuis liceat theoremata eius, vel regulas addiscere, & memoriæ mandare. Vnde illa, quæ ex Summistis retulimus, cum mica salis intelligenda sunt: Non enim licet in de festo imaginem ab alio pictam, pingendo transferre, quia non minus seruile est pingere ad imitationem sensibils exemplaris propositi coram oculis, quam ex propria mente, & imagine interna, imo hoc videtur minus seruile, quia magis mentale, & internum, sicut magis liberale censetur scribere, quam transscibere.

Nec vero intentio addiscendi honestat actionem, quia medium est seruile. Illa ergo actio delineandi tantum imaginem attente inspectam, ad illam postea imitandam, & pingendam, si excusanda est, ex paruitate materiæ inprimis excusari potest, & ex consuetudine, & ex benigna interpretatione præcepti cum quodam colore necessitatis, vt de pictura voluptatis causa diximus. Vel etiam hic addi potest, quod illud proprie non est pingere, sed solum memoriam, & mentem iuuare, vt possit postea idolum talis imaginis perfecte formare, & hoc videtur ad disciplinam liberalem accedere. Et iuxta hæc de alijs exemplis iudicandum est.

CAPVT XXVII.

An iter agere, saltare, & similia seruilia sint, & in die festo prohibita?

Quod ad itinerationem spectat, supponendum est, hic considerari non quatenus potest impedire auditionem Missæ, nam illa est obligatio alterius rationis, de qua iam dictum est, & quomodo excusari possit omissio ratione iusti itineris, alibi diximus Supponamus ergo non omitti Missam, sed post auditionem eius reliquum diei tempus agendo iter consumi. Videtur ergo opus hoc satis seruile, quia est corporale, laboriosum, & si proprijs pedibus fiat, solet esse proprium seruorum, si vero fiat equitando, habet fere semper annexas actiones plures seruiles. Vnde Caiet. dicto art. 4. §. *In eodem articulo*, sentit, hoc opus esse seruile, & per se prohibitum, licet consuetudine populi Christiani liceat, sicut coquere cibos, & infra §. *His igitur*, id amplius declarans, dicit, itinerare longo itinere quasi seruiliter fieri, ideoque in lege veteri fuisse prohibitum, nunc autẽ consuetudine licere. Vnde idem ait de nauigatione per flumen, quæ est itineratio quædam: & idem sentit Soto dicto articulo 4. §. *Tertium genus*, cum magna enim circumspectione, & limitatione dicit, *Itinerari audita Missa, maxime illis, qui in itinere sunt, mos quarundam prouinciarum admittit*: In quo loquendi modo significat, per se non licere, etiam continuando iter, sed tantum ex consuetudine, quam non dicit esse vniuersalem, sed quarundam prouinciarum. Idem sentit Abul. Exod. 12. q. 25. 1.

Dico tamen, hoc opus non esse seruile, nec per se prohibitum in die festo. Ita tenet Angel. num. 15. Rosel num. 26. & in idem inclinat Nauar. cap. 13. num. 7. licet dicat, consuetudinem etiam excusare. Et non est dubium, quin consuetudo sit vniuersalis, & per se sufficiens ad derogandum legi quoad hanc partem, etiam si hoc prohibuisset. Quod autem iter agere ex vi festi prohibitum non sit, probat Angelus: quia hoc opus non est tale, vt animum impediat, quominus possit vacare Deo: ergo, cum in particulari non prohibeatur, non est, cur in generali prohibitione contineri censeatur. Præterea, in lege veteri, cum esset strictissima prohibitio, nihilominus agere iter non omnino prohibebatur, sed potius concedebatur intra certam mensuram, quæ dicitur iter sabbati Actorum 1. ergo signum est agere iter de se non esse opus seruile, nec omnino contrarium cultui Diuino, aut quieti sabbathi. Quod autem tunc longius iter prohiberetur, peculiare fuit illius præcepti, quod nunc non obligat, nec constat, Ecclesiam illud in hoc fuisse imitatam. Imo mihi etiam non constat, quod illa prohibitio agendi longius iter extenderetur in lege veteri ad alias festiuitates eiusdem legis, quia non inuenio extensionem expresse factam: & alias scimus, non fuisse factam tam strictam prohibitionem operũ pro alijs 2. *Non esse seruile, nec prohibitum.*

festiuitatibus, sicut pro sabbatho. Præterea, supra dictum est, opus, quod non est seruile in paruo tempore, vel paruo labore factum, non fieri seruile propter durationem, aut laborem, quia semper est eiusdem rationis: sed agere iter modicum, & suaui modo non est seruile opus, ergo, licet augeatur, & duret, per se non fiet seruile, ac subinde neque prohibitum ex generali prohibitione operis seruilis. Minor patet, tum quia ob eam rem non prohibebatur olim in sabbatho, tum quia illud opus nec est proprie mechanicum; sed quasi naturale ad corporis vegetationem, & conseruationem, & situationem ordinatum; &, vt ita dicam, ad omnes actiones alicubi exercendas: vnde est quasi præuium ad omnes, & non inclusum sub opere, quod in seruile, vel liberale diuiditur. Nec refert, quod, si fit nimium iter, vel cum celeritate, & fatigatione corporis, efficiat, ne mens vacare possit Deo: quia, vt dixi, hic est finis præcepti, qui non cadit sub præceptum: nec etiam omnia media illum impedientia prohibita sunt, sed illa, quę ex vi verborum legis sub ipsa comprehenduntur.

3. *Quodnam iter faciendi genus prohibeatur.* Hæc vero intelligenda sunt de Itineratione, vt sic, nam, si addantur circumstantiæ, quæ includant, vel requirant opera seruilia, ex eo capite poterit tale opus esse prohibitum. Et hac ratione prohibitum est, per se loquendo, iter agere, deferendo bestiam, aut currum onustum, ita vt interdum onera leuare, interdum imponere sit necesse: nam hoc de se seruile est, & ideo, nisi ex necessitate, vel paruitate materiæ excusetur, non licet. Vnde in Concil. Matiscon. 2. cap. 1. sic legitur de die Dominico: *Nemo sibi talem necessitatem exhibeat, quæ iugum ceruicibus iumentorum imponere cogat.* Quæ verba generalia sunt de omni vsu seruili iumentorum, quamuis specialiter de actione arandi terram possint intelligi. Distinguendum vero est inter inchoationem, vel continuationem itineris: nam, si iter ante diem festum bona fide inchoatum est cum his oneribus, excusatur continuatio vel propter publicam vtilitatem, ad quam necessarium sæpe est, vt sine mora, & grauamine hæc transportatio rerum, & mercium fiat, vel certe propter vitandum graue nocumentum, quod paterentur iter agentes, & præsertim hi agasones, seu muliones, si cogerentur in omnibus diebus festis quiescere; quocumque iter agendo peruenirent, & ideo consuetudo etiam hanc excusationem approbauit. De inchoatione vero non est facile admittenda consuetudo, quoad hæc onera propter rationem factam, & ideo merito Caiet. quem Nauarrus, & alij sequuntur, abusum illam vocat: secus vero est quoad simplex iter. Vnde bene aduertit Caiet. si isti muliones ducant mulos sine oneribus, non esse illicitum ita progredi, vel ab vno loco in alium transferre animalia in die festo, quia id solum est iter agere, & non habet adiunctum opus seruile. Denique addit, quando homines in lectica, vel curru deferuntur, licitum esse, omnia opera necessaria facere ad illos iuuandos, vel ad imponendam mulis lecticam, & similia, quia omnino ordinantur ad iter tantum personarum. Et eadem ratione erit licitum; onera necessaria ad vsus itineris deferre, vt lectum, verbi gratia, necessaria ad mensas, & cibum etiam iumētorum, si opus sit: vel quia hæc omnia censentur accessoria itineri, vt sic, vel quia parua reputantur, vel certe, quia consuetudine recepta sunt.

4. *Expenduntur cantandi, saltandique actiones.* Simile dubium tractari solet de actibus corporalibus, vel musicæ, vocum, aut instrumentorum, vel etiam de illis agitationibus corporum, quæ in saltationibus, choreis, & tripudijs fiunt. Multi enim Summistæ varijs distinctionibus vtuntur, quæ ad rem non faciunt, vt videre licet in Angelo, Siluest. & Rosel. easq; latissime prosequitur Abul. in cap. 20. Exod. q. 25. 26. & sequentibus. Distinguunt enim, An hæc fiant propter lucrum nec ne? Et, An propter certum stipendium in particulari taxatum vel propter incertum, vel commune? Item, An principalis intentio ad hoc habeatur, vel secundaria? Item, An fiat ex causa pia, & honesta: vel sinistra, aut vana intentione: nam priori modo non censent per hæc violari festum, vt per se notum est: posteriori autem modo putant violari. Vnde aliqui addunt, si totus dies festus, etiam addita Missa, in his actibus consumatur, grauiter peccari, quia festa Christiana ridiculo exponuntur, vt ait Armil. n. 23. qui Caiet. adducit: non intelligunt autem esse mortale, sed veniale, vt diserte declarant.

5. *Non esse seruiles has actiones resoluitur.* Sed dico inprimis hæc opera omnia non esse seruilia, tum quia Musica inter artes liberales computatur, ad quam hæ omnes actiones reducuntur, tum etiam, quia ista per se non sunt opera seruorū, neque ad seruiendum fiunt ex genere suo. Quod autem interdum fiant mercenarie, id non mutat naturam operis. Tum denique, quia quædam ordinantur solum ad animi oblectamentum, vt, Cantus: & Musica de se excitat mentem, & ita est actus sermocinationis tali modo factus, vel instrumentis ornatus, & adiutus, quæ omnia liberalia sunt. Alia vero, quæ magis corporalia videntur, solum consistunt in quadam agitatione, & motione corporis ad eius leuamen, & vt cooperetur exultationi, & gaudio animi, & ita etiam pertinent ad liberalem actionem.

6. Vnde vlterius infero per se, & ex vi generalis prohibitionis operum seruilium non esse prohibita. Ita sentiunt dicti Auctores, dum hæc non ponunt inter seruilia materialiter, sed tantum formaliter ex fine, nos vero supponimus, ex solo fine non fieri opus seruile, & ita concludimus, simpliciter hæc opera non esse prohibita: quod etiam Caiet, Sot. Nauar. Medin. & alii sentiunt. Ex quo etiam constat, distinctiones illas esse impertinentes, quia intentio pretij non obstat, vt sæpe dictum est, nec etiam refert, quod intentio sit vana, vel turpis, vel principalis, &c. quia inde poterit actus habere malitiam alterius generis, non tamen propterea pertinebit ad violationem huius præcepti, vt dictum est. Nec denique continuatio per totum diem faciet mortale peccatum, seclusо contemptu, vel scandalo, vt etiam in superioribus dictum est. Si vero actiones illæ fiant cum excessu, & otio, erunt venialia in alio genere peccati, & non est improbabile, habere tunc ex circumstantia festi aliquam malitiam venialem, vt iam etiam tactum est.

CAPVT XXVIII.

De Venatione, Piscatione, & Militia.

1. *Quid sentiendum de actu venandi, vel piscandi.* SOlet præterea dubitari de venatione, (eademque ratio est de piscatione;) An sit actio seruilis, prohibita? Habet enim hæc actio fere easdem rationes dubitandi, quia est quodammodo communis, seu media, conuenit enim hominibus liberis, dominis, & conuenit etiam seruis. Vnde, quando fit ob delectationem, videtur actio libera: quando vero fit ex officio ad sustentationem vitæ, videtur seruilis: vnde à multis numeratur inter actiones communes seruis, & dominis. Præterea in cap. *Licet*, de Feriis, supponitur, piscationem hoc posteriori modo factam esse prohibitam: nam ex dispensatione, & non sine commutatione in aliud opus pium, in peculiari casu ob necessitatem, & ex dispensatione conceditur. Et ita quam plures Auctores sentiunt, venationem ob animi delectationem licere, quæ vero fit quæstus gratia, esse seruilem, & illicitam. Ita Ang. num. 26. Siluest. Rosel. & idem sentit Sot. Et Angelus

gelus ex eo sumit argumentum, quod venatio prohibetur in diebus ieiuniorum: ergo multo magis in die festo. Antecedens probatur ex Glos. in c. *Qui venatoribus*, d. 86. & videtur haberi in cap. *An putatis*, in eadem d. Ambros. in ser. 33. alias 41. in Dominicam 3. Quadrag.

2. Alij vero existimant venationem non esse opus seruile, nec prohibitam in die festo, etiam si fiat quæstus gratia. Ita expresse Nauar. d. c. 13. n. 11. §. *Sexto: quia non est* (ait) *seruile opus, nec finis quæstus facit illud seruile.* Idem Med. & Ludou. Lopez supra. Et sane distinctio illa de venatione voluptatis, vel quæstus gratia facta, mihi probari non potest quoad hoc, vt vna dicatur seruilis, & non alia. Quia, si differunt in solo fine, parum id refert ad prohibitionem, vel ad rationem seruilis operis, vt recte dicit Nauar. & sæpe probatum est. Et præterea, non magis honestus est finis voluptatis, quam finis acquirendi lucrum: imo hic posterior facilius pôt honestari, quia ordinarie, qui illo fine venatur, indiget illo iuuamine ad suam sustentationem. Si vero differunt illæ venationes in aliqua intrinseca conditione, ratione cuius vna est seruilis, & non alia, inquiro: Quænam illa sit? Non enim est continuatio temporis, nec corporalis labor maior, vel aliquid eiusmodi, tum quia re vera non intercedit talis differentia: non enim minus laborant per totum diem diuites, & nobiles in venatione, qnam pauperes, qui ex officio ad se sustentandum venantur: ergo neque ex hac parte dici potest vna venatio seruilis, & non alia.

3. *Venatio est opus seruile.* Mihi ergo videtur venationem, vt sic & per se spectatam opus seruile esse. Primo quia venatoria ars inter mechanicas computatur, vt ex Dialectica constat. Secundo, quia est opus corporale, laboriosum, sistens omnino in materia, & effectu corporali: vnde quodammodo est commune homini cum bestijs, nam illæ etiam venationi insistunt. Solum addit homo artem, & industriam, ac varia instrumenta venationum: & vtitur etiam his animalibus brutis ad venandum aptis, vt eis in eo opere iuuetur: tota vero hæc industria in materia, & corpore sistit, & ideo non transcendit actionem seruilem. Tertio addo argumentum à simili: nam scindere arbores, & ligna colligere, seruile opus est sine controuersia: ergo laborare in occisione animalium, & illa mortua deferre, seruile opus est ex genere suo. Patet cõsequentia, nam hæc opera solum differunt, quia in vno maior est fatigatio corporis, & minor industria, & voluptas, quam in alio reperitur, quæ differentia ad rationem seruilis operis parum referre videtur.

4. Quarto moueor, quia si non esset opus seruile, nullo modo factum esset prohibitum in die festo, vt bene argumentatur Nauar. quia nec specialiter prohibitum inuenitur, nec sub generali prohibitione operis seruilis continetur. Prior pars constat, quia in nullo Canone hæc specialis prohibitio continetur: argumentum vero Angeli nullius momenti est, tum quia argumentum à simili in his legibus nõ valet, tum etiam, quia assumtum est falsum, nam in diebus Quadragesimæ, vel ieiuniorum non est per se prohibita venatio, nec Ambrosius potuit vniuersalem de hoc legem ferre. Vnde vel loquitur de venatione illicita saltem per accidens, quatenus vel in ea interueniunt alia peccata, vel propter eam omittuntur alia præcepta, vel reprehendit illam, vt indecentem pro illo tempore, non vt simpliciter prohibitam. Posterior pars satis probata est: quia sub illa generali prohibitione non continetur opus, quod de se seruile non est: neque illud fit seruile ex fine, vel alijs circumstantijs. At vero tantam licentiam dare venatoribus in diebus festis, vt simpliciter, ac per se, & quocumq; modo eis liceat, nimium mihi videtur. Et contra illud non parum vrget dictum cap. *Licet*, de Ferijs, vbi piscatio sine dispensatione supponitur esse illicita, neque enim ibi de nouo prohibetur, nec ex alio capite illicita esse supponitur, nisi quia seruilis actio est, vt ibi Panormitanus, & alii interpretes docent. Responderi potest: ibi non esse sermonem de venatione, sed de piscatione. At hoc parum refert, quia hæc opera materialiter potius, quam formalirer differunt: vnde eadem ratio operis seruilis, quæ in vno est, reperitur in alio. Dicunt aliqui, etiam piscationem non esse opus seruile, sed habere adiunctas actiones seruiles propter quas censetur prohibita, vt sunt extendere retia, educere, lauare, item remigare, & similia, quæ non videntur in venatione interuenire. Sed profecto istæ actiones non tantum ex adiunctis, sed per se etiam sunt seruiles, vt ostendi. Et præterea etiam in venatione necessariæ sunt multæ actiones laboriosæ, & seruiles, vt exercitio ipso constat: licet fortasse plures cum piscatione coniungãtur, præsertim in ea, quæ in mari fit.

Hinc ergo vlterius censeo, opus hoc per se prohibitum esse in die festo, quia sub generali prohibitione operis seruilis continetur: nam hoc aperte sequitur ex præcedentibus. Quapropter, si aliqua venatio, recreationis gratia assumpta, excipienda est, per modum excusationis eximenda est: non quia per se seruilis non sit, nec prohibita. Erit autem excusatio prima ob leuitatem materiæ, & ex quadam morali necessitate ad vitandum vel otium, vel peiora opera. Et quidem, si venatio esset moderata, & solum à prandio per duas, aut tres horas, mihi non displiceret excusatio, vt supra in simili dixi. Tamen quia difficile est damnare illos omnes, qui maiorem sumunt licentiam, ideo potest addi alia excusatio ex consuetudine, quæ potest legem remittere, quæ videtur in hac parte præualuisse scientibus, & tolerantibus Pastoribus Ecclesiæ. Quamuis fortasse introducta fuerit ex apprehensione, & vulgi existimatione, quod venationem nobili modo exercitam non reputant opus seruile: neque inde scandalum sumunt, etiamsi in die festo fiat. 5 *Hæc opera sunt prohibita in festo per se.* *Quæ liceant ex consuetudine.*

Vnde etiam piscatio in fluminibus recreationis gratia facta ex eadem consuetudine licet: maxime quando est moderata, & sine magno labore ministrantium in illa. Alia vero, quæ fit in mari, non est in consuetudine, nisi propter peculiarem necessitatem, & ideo non licet: & de hac maxime loquitur dictum cap. *Licet*. Itaque in hoc differimus ab alijs Auctoribus, quod non approbamus hanc actionem per se, & ad improbandam illam, tamquam aliquando seruilem, circumstantias extrinsecas quærimus, vt faciebat prima opinio, quia hoc non potest consequenti ratione fieri, vt secunda opinio recte argumentatur: sed è contrario per se dicimus prohiberi, in casu vero, vel tali modo factam permitti ex ratione speciali, vel consuetudine: quod in operibus lege humana prohibitis facilimum est, 6.

Tandem dubitari potest de actu bellandi, An sit seruilis, & prohibitus in die festo, siue iustum sit bellum, siue iniustum, hoc enim non variat rationem prohibitionis, vt ex dictis constat? Videtur ergo hoc opus non esse seruile, quia non est opus seruorum, sed potius ingenuorum, & nobilium hominum, vt ex vsu constat, & hominum æstimatione, & Arist. 3. Ethic. c. 6. & sumitur ex 2. Polit. cap. 7. quatenus ibi dicit Arist. vitam militarem continere multas virtutis partes. Secundo, quia, vt Iuristæ dicunt, Militia, & studium in honore, & ingenuitate comparantur, at studium non est opus seruile, nec prohibitum in festo, vt dictum est, ergo nec militia. De qua ratione videri possunt iuris ciuilis interpretes in L. *Aduocati*, C. de Aduocat. diuersor. iudic. & Panor. in cap. de Fer. n. 4. Tertio ex L. *Diuus*, ff. de Fer. vbi dicitur, ea, quæ ad militarem disciplinam pertinent, etiam diebus feriatis esse paragenda, vbi Glossa id notat, & in L. *Omnes iudices*, C. de Fer. & vtraque 7. *Bellandi actus an seruilis.*

vtraque Glossa plane docere videtur, non minus esse licitam actionem Militiæ in die festo, quam studium. Et confirmatur, quia si militare esset illicitum in festo, etiam priuatim rixare, & pugnare esset speciale peccatum in die festo, & multo magis in priuato duello congredi in die festo: consequens videtur falsum, quia non magis hoc peccatum habet specialem malitiam ex circumstantia temporis festi, quam alia.

8. *Bellandi opus seruile esse.* Hoc vero dubium eodem modo, quo præcedens, expediendum videtur. Vnde assero inprimis opus actualis Militiæ, seu pugnæ de se seruile esse. Loquor de opere ipso quoad executionem, nam regere Militiam, & ordinare necessaria ad illam, liberale opus est, quia est potius opus mentis, quam corporis, at ipse actualis pugnæ congressus opus seruile est. Primo, quia hoc modo etiā Militaris ars inter mechanicas computatur, & non est dubium, quin artifices qui iuuenes docent ensium, & armorum vsum, mechanici censeantur. Vnde non dubito, quin de se sit seruile opus, per actualem vsum membrorum corporis, & instrumentorum pugnæ, exerceri in docenda, vel addiscenda huiusmodi arte: & ita vsu ipso constat, id non fieri, nec permitti in die festo. Secundo, quia si intendere occisioni ferarum opus seruile est, cur non magis intendere occisioni hominum? vnde rationes factæ de venatione cum proportione ad militiam, quæ dici potest hominum venatio, applicari possunt: est enim hæc actio mere corporalis, & laboriosa, & circa effectus corporales omnino insistens. Simile argumentum est, quod vsus chirurgiæ censetur opus mechanicū, & de se seruile, ergo & militare.

9. Tertio ad hoc opus habet Respublica suos ministros deputatos, qui sub ea ratione serui reputantur. Neque refert, quod ille actus nobilis videatur, & ideo ab ingenuis, & nobilibus indifferenter exerceatur: habet enim nobilitatem suam non ex fine proximo, ex quo attenditur ratio operis seruilis: quid enim magis seruile, quam homines occidere? sed habet illam nobilitatem tum ex fine remoto, quia ad Reip. defensionem, & ad famam, & ad nobilitatem captandam ordinatur: tum etiam ex eo, quod si iusta causa fiat, insignis actus virtutis fortitudinis est, & indicium præstantis animi, & fortis corporis, & magnarum virium. Et hoc solum probat ratio prima in contrarium facta: & ideo non obstat, quominus hoc opus ex se seruile sit, licet aliunde nobilitatem accipiat. Nec etiam obstat ratio secunda, quia illa æquiparatio studij, & militiæ non est accipienda in omnibus, & maxime in intrinsecis conditionibus ipsorum operum: sed in vtilitate, & necessitate eorum ad commune bonum Reip. & in aliquibus priuilegijs, quæ illis in iure conceduntur: & ideo argumentum ab studio ad militiam in præsenti nullius momenti est. De tertia vero ratione dicetur statim.

10. *Bellandi actio per se est prohibita in festo.* Secundo consequenter assero, actualem militiam per se esse prohibitam in die festo, licet per accidens, & ex causa interdum toleretur, & permittatur. Primum docuit Abbas ex Antonio in cap. 1. de Fer. dicens, licere militare in diebus fariatis iure Ciuili, non tamen Canonico: & allegat c. 1. de Tregua, & pace, qui textus nihil probat, tum quia non est ibi sermo de festis, sed de Aduentu, Quadragesima, & alijs quibusdam diebus: tum etiam, quia lex illa derogata per contrariam consuetudinem. Melius videtur probari ex cap. *Quod non licet*, de Reg. iur. vbi inter ea, quæ non licent in die festo, nisi ob necessitatem ponitur militare. Sed nec illud decretum cogit: quia ibi solum generalis regula constituitur, quod necessitas facit licitum, quod non erat: aliud vero de militia solum adducitur in exemplum ex Machabæis, quorum tempore militia extra necessitatem in sabbatho erat prohibita. Potest autem quis dicere, illud fuisse, quia in lege Iudæorum non solum prohibebatur seruile opus in sabbatho, sed simpliciter opus. An vero illud exemplum etiam in lege noua verum habeat, ibi non declaratur. Ratione ergo probandum hoc est ex principio posito, quia illud opus de se seruile est, ergo per se continetur sub generali prohibitione.

Altera vero pars constat, quia duplex est bellum, aggressiuum, & defensiuum. Defensiuum ergo est licitum in die festo ratione necessitatis: & de hac militia loquitur lex Ciuilis supra citata, vt sensit cū Anton. Abb. in d. cap. 1. de Fer. Et sic concordat ius Canonicum cum Ciuil. Glos. per textum in cap. *Si nulla*, 23. q. 8. & notauit Glos. in c. 1. de Tregua, & pace. Bellum autem aggressiuum ordinarie non licet in die festo: sed per epikiam, & dispensationem d. c. *Licet*, de Fer. (cum proportione applicata) licebit in bello iusto, si se offerat bona occasio comparandi victoriam, quæ semel amissa, non facile solet redire, & ita patet responsio ad tertiam rationem in principio obiectam. 11.

Et ad confirmationem dicendum est cum eadem proportione loquendum esse de priuato duello, aut rixa. Adde, solere tempote pacis fieri in die festo quasdā exercitationes, & demonstrationes militares, quæ in consuetudine sunt, & damnari non possunt, non solum ratione cōsuetudinis, sed etiam ratione moralis necessitatis ad publicam custodiam ciuitatis, quia non possunt commode alijs diebus fieri: ac deniq; quia illa, quæ tunc fiunt, aut parum, aut nihil de seruilibus operibus habent: & ad memoriam potius exercendam, vel cognitionem personarum habendam, quam ad exercendam militiam ordinantur, & si aliquid seruile miscetur ex alijs causis honestatur.

CAPVT XXIX.

De operibus non seruilibus, seu liberis, specialiiure prohibitis.

HActenus explicuimus generalem regulam de prohibitione operum seruilium cum exceptionibus, quæ occurrerunt, & obiter ostensum est, opera non seruilia non esse comprehensa vnquam ex vi illius prohibitionis, quia per limitationem illam, *seruile*, excluduntur, & quia in nullo alio iure generalis prohibitio liberorum, seu spiritualium operū facta inuenitur. Quia vero nonnullæ actiones non seruiles, in die festo specialiter prohibitæ inueniuntur, illas recensere, ac exponere ad huius doctrinæ complementum necessarium est. Sunt autem hæ actiones prohibitæ non plures, quam quinque, vt constat ex c. 1. de Fer. ibi enim prohibentur mercatus, placitum, iudicium ad mortem, vel ad pœnam, & iuramentum. In alijs etiam iuribus inueniuntur prohibita quædam ex his, vt in cap. vlt. eiusdem tituli prohibētur omnia, quæ ad iudicium pertinent, sub nomine *Strepitus iudicialis*, sub quo *Placitum*, & *Iudicium ad mortem*, *vel ad pœnam* comprehenduntur. In Concilio item Matiscon. 2. c. 1. solum dicitur, *Nullus vestrum litium fomitibus vacet, nullus causarum actiones exerceat.* In Concilio Turōn. cap. 40. solum mercatus, & placitum prohibentur: idemque fit in Concilio Magunt. c. 37. & circa placitum additur limitatio. *Vbi aliquis ad mortem, vel ad pœnam iudicetur*: quæ nunc necessaria non est, nam generalis est prohibitio, maxime ex d. c. vlt. de Ferijs. Itaque duo genera actionum sunt principaliter prohibita, scilicet Mercaturæ, & Fori, seu Iudicij. In solo autem d. c. 1. additur iuramentum, quod multi putant, sub iudicio includi: sed an hoc sit in vniuersum verum, infra dicemus. Consonatq; hæc prohibitio iuri Ciuili, tum antiquo, tum etiam nouiori: refert enim Cicero libro 2. de Legib. & lib. 1. de Diuinat. iuxta leges 1. *Quæ opera liberalia iure prohibeantur.*

leges duodecim tabularum in ferijs cessandum fuisse à iurgijs,& in leg.penul.ff.de Fer.dicitur, *Ferias dare vacationem a forensibus negotiis*, sub quibus omnes dictę actiones possunt comprehendi, quia omnes quodámodo in foro fiunt. Sed præcipue intelligi solent,vt Glos.ibi notauit, actiones iudiciales,quæ C.de Fer. late prohibentur in festis in l.1.2.3.& vlt. Constat autem has actiones de se seruiles non esse, quia nec sunt propriæ seruorum, nec sunt mechanicæ,sed ad cognitionem,& conuictum humanum ordinantur, specialiter ergo prohibentur,licet liberales sint. Et magna quidem ratione propter iurgia, & dissensiones, & sæcularem distractionem, quam secum afferunt,vnde quietem, & vacationem in die festo intentam maxime impedirent. Hæc autem ratio in mercimonijs, & contractibus temporalibus non minorem vim habet, & propterea ius Canonicum has etiam actiones expresse addidit:& quia de se pertrahūt ad peccatum, vt notauit Pan. in c.vlt.de Fer. Præter has autem actiones non inueniuntur aliæ liberales specialiter prohibitæ, neque in alijs tam generaliter habent locum rationes factæ. Ista ergo prohibitio ad prædictas actiones reuocatur,de quibus pauca notanda sunt.

2. *Quid sub Mercatus nomine prohibeatur.* Crca mercatum ergo si vim iuris attendamus, & propriam illius vocis significationem, per illam prohibentur in die festo omnes contractus emptionum, & venditionum,locationum, & permutationum, vt Doctores omnes ibi,& Summistæ,Caiet. Sot. & alij notant. Aduertit tamen Caiet.nunquam fuisse prohibitum, emere in die festo necessaria ad illius diei victum, & potum. Quod censeo verum de his, quæ ante illum diem commode emi non possunt, aut vbicunque moralis necessitas occurrit: tamen,quæ facile vitari possunt, vitanda sunt, nisi propter leuitatem materiæ, & communem vsum excusentur. Præcipue vero prohibentur publicæ nundinæ, quæ cum magno concursu hominum in certis locis fieri solent, ad quæ variæ merces deportantur negotiationis causa, ad quas nūdinas solent certi dies semel aut bis in anno assignari, illi ergo dies ex vi huius iuris festi esse non debent. Deinde idem est de nundinis magis priuatis,quæ in singulis hebdomadis certo quodā die fiunt, quæ iam vulgo Mercatus nomine appellari solent: si ergo in illum diem festum aliquod inciderit, cessandum est à Mercatu,& in diem transferendus est. Tertio prohibentur etiam priuati contractus, præsertim, si publice, vel publica solemnitate fiant,quia in his etiam proprijssime Mercatus fit,qui absolute,& sine restrictione prohibetur.

3. *Obiectio.* Dices communem Ecclesiæ praxim contrariam esse huic legi. Nam publicæ nundinæ in diebus festis vbique fiunt: neque solum, quando contingit, festiuitatem coniungi cū die ad nundinas designato,sed etiam ex directa intentione festum designando:quia in eo celebriores sunt nundinæ, quam si in profesto fiant. Deinde bona mortuoum publice solent in diebus festis subhastari,& voce præconis publice vendi. Item simili modo solent beneficia, aut Ecclesiarum prouentus, aut terræ publice ad locandum proponi. Item solent operarij conduci in die festo à prandio, & mitti in villam.Item mercenarij artifices solent in die festo vendere merces,aut calceos,vel alia huiusmodi: & hæc omnia publice tolerantur à Pastoribus Ecclesiæ: vnde in eis non videtur grauiter peccari. Circa hæc rigorose loquuntur Host.& Abbas in c. 1. de Fer. dum aiunt,nullam consuetudinem excusare posse, vt Mercatum in die festo facere liceat: quia est praua consuetudo, & irrationabilis. Quod probat Pan.quia licet mercari non sit peccatum, est tamen ex actionibus, quæ ad peccandum pertrahunt, vix enim inter ementes, & vendentes non interuenit peccatum, c. *Qualitas*,de Pœnitent. dist. 5. & propter hanc causam specialiter prohibetur Mercatus in festis, & quia nimium distrahit animum à Diuinis, ad quæ festa destinantur. Censent ergo hi auctores, tales consuetudines esse iniquas, & ad summum excusare posse ab exteriori pœna, non tamen à culpa.

Nihilominus dicendum est, consuetudines has, quoad fieri possit, cauendas, vel moderandas esse, ita vt nec introducantur, vbi non sunt, nec extendantur vbi sunt: nihilominus tamen, vbi receptæ fuerint,excusare à culpa. Ita sentiunt Caiet.d.ar.4. & in Sum. ver *Festorum violatio*, Nauar. dict.c.13.n.8. Ratio clara est quia tota hæc festorum obseruatio est de lege humana, cui potest per consuetudinem derogari. Nec refert, quod hæc actio sit obnoxia periculis peccandi: tum quia hoc nō obstat, quominus tale opus licite exerceatur aliis temporibus, ergo nec obstabit, quominus in die festo licite fiat, si in illo non sit simpliciter prohibitum: vbi autem cōsuetudo præualuit,iam cessauit prohibitio. Tum etiam, quia illa ratio pertinet ad motiuum legislatoris:non tamen facit materiam legis adeo necessariam, vt contra illam non possit præualere consuetudo. Denique consuetudo contraria posset omnino festi obligationem auferre: ergo & minuere. Adde, in omnibus illis casibus interuenire rationes aliquas honestātes consuetudines ex aliqua publica necessitate Solent enim nundinæ in festo fieri, interdum, vt rustici, & pauperes, qui non possunt in profestis operas suas deserere, illas possint adire Aliquando fiunt, quia tali die solet multitudo populorum ad locum aliquem conuenire pietatis causa, &, ne cogantur iterum illuc venire, vel nimium ibi detineri cū magno dispendio, & publico,nundinæ, in eodem die constituuntur. Oportet tamen obseruare,nunquā istam cōsuetudinem ita introduci, vt Missa omitti possit licite absque speciali necessitate. 4. *Respondetur.*

5. In Mercatibus autem, qui in singulis ciuitatibus, vel oppidis semel in hebdomada fieri solent, non ita præualuisse videtur hæc consuetudo, quia facile transferri possunt in alterum diem,& ita obseruandum est, quoad fieri possit, nisi consuetudo inueterata omnino resistat. Venditiones vero solēt publice fieri in festo,præsertim in paruis oppidis: quia alias pauci essent emptores, & res vilissime venderētur:Et similes causæ cum proportione in aliis casibus reperientur. Interdum etiā venditio potest illo die fieri in gratiam emptoris, qui fortasse est rusticus agricola, aut peregrinus, qui alio die adesse ibi non potest, vel alia ratione tunc indiget tali re. Interdum vero in gratiam venditoris,qui alio die non posset vendere ex defectu ementium, &c. Quæ omnia generatim spectata ad publicam vtilitatem pertinent,& ideo aliquid participant de dispensatione, cap. *Licet* de Feriis, quam inferius exponemus. His tamen non obstantibus lex ipsa Canonica per se suā vim retinet: & seruanda est,vbi non fuerit in aliquo casu particulari per consuetudinem derogata.

Circa aliam partem de Placito, seu iudicio forensi certum est, prohibitum esse in diebus feriatis, vt vidimus: tamen quia in hoc iudicio plures interueniunt personæ, & actiones, nonnulla circa illas breuiter notanda sunt. Personæ sunt Iudex, & partes:Actor, scilicet, & Reus, Testes, Tabellio, Aduocatus, & siqui sunt alii horum ministri. Circa quas personas generatim solum possumus dicere omnes teneri ad seruandam hanc legem quoad actiones forenses ad singulas pertinentes,vt elegāter, & specialim declaratur in l. vl. C. de Fer. Et similiter singuli gaudēt illa indulgentia, etiamsi aliis onerosam esse contingat: quia lex indifferenter, & generaliter loquitur. 6. *Placitum prohiberi diebus festis.*

Dubitari autem solet, cuius personæ habenda sit ratio in hac cessatione ab strepitu iudicij:contingit enim, vt partes, & iudex in diuersis locis domicilia habeant,& festū, vel ferias in vno loco seruari, 7.

non

non in alio: cuius ergo loci consuetudo seruanda est, iudicisne, an rei, vel actoris, vel omnium? Respondeo, spectandum semper esse locum illum, in quo iudex adest, & causa tractatur, & iudicium ordinatur. Tum quia lex iudex est principalis persona, & quasi caput in hoc negotio: & ideo ratio postulat, vt cæteri illum sequantur. Tum etiam, quia in modo ordinandi iudicium, attenditur consuetudo loci, in quo agitur causa, ergo etiam in tempore apto ad iudicium. Tum denique, quia iudex ipse tenetur, loci, in quo adest, & operatur, festa seruare, & consequenter ibi tenetur à forensibus actibus abstinere. Non vero tenetur etiam indulgere partibus, vt suorum locorum ferijs, seu festiuitatibus vtantur: quia hæc esset nimia iudiciorum dilatio: & quia possunt, vel debent ad locum iudicij accedere, vbi iam non tenentur festa suorum locorum propria obseruare. In hoc conueniunt Canonistæ in cap. vlt. de Fer. vt recte ibi expendit Abbas n. 23. qui magis loquuntur de ferijs temporalibus, seu rusticanis: tamen cùm proportione eadem ratio est de solennibus, seu festiuis. Addo vero, si aliquæ actiones pertinentes ad illam causam extra locum iudicij transigendæ sint, posse optime fieri in eo die, qui est festus in loco iudicij, & non in loco, vbi tales actiones sint. Vt v. g. si testes sint in alio loco examinandi ex cōmissione iudicis, prius data, optime poterit in illo die ab eis exigi iuramentum, & consequenter etiam examinari poterunt. Aduocatus item, si alibi resideat, & Tabellio, si alio in loco inquisitionem faciat, vel instrumentum, sua munera eodē die præstare possunt: quia obligatio seruandi tale festum, non se extendit ad alia loca vt supponimus: Et ita ex hac parte talis actio non est cōtra festi obligationem. Aliunde vero non est contra vacationem concessam pro illo die in tali iudicio: quia illa vacatio solum præcipitur, & conceditur pro tali loco: & ibi non fit progressio, sed in remotis dispositionibus, (vt sic dicam) seu præparationibus, quæ in alijs locis fieri possunt.

8. Secundo circa actionem iudicij dicendum est, sub illa comprehendi omnes actiones, quæ proprie forenses, & publicæ sunt, & pertinent quasi intrinsece ad acta iudicij: & expresse, vel virtute in cap. 1. & vlt. de Ferijs continentur. Hoc inprimis constat generali ratione, quia hæc prohibitio nititur in lege Ecclesiastica: ergo tanta est, quantā legis verba exigunt. Verba autem Canonica legis in dicto cap. vlt. sunt, *Debet iudicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscuntur esse statuti.* In fine vero hæc cessatio strepitus duobus verbis declaratur, scilicet, *vt nec habeantur processus, nec feratur sententia*: ergo ex vi illius iuris ea omnia, quæ pertinent ad formationem processus iudicialis, & ad prolationem sententiæ, prohibita sunt. In c. autem 1. eiusdem tit. his verbis declaratur hæc prohibitio, *His diebus nec Placitum fiat, neque aliquis ad mortem, vel ad pœnam iudicetur, nec sacramenta* (id est, iuramenta) *præstentur.* In quibus, quid nomine *Placiti* significetur, ex vsu Canonum sumendum est, quia extra illos non inuenio vocem illam in hac significatione, vt forensem causam, vel litem significet: proprie enim significare solet voluntatis electionem, & consensum. Vnde etiam obiectum voluntate approbatum placitum vocatur Gen. 24. *A Domino egressus est sermo, non possumus extra placitum eius quicquam loqui.* Vnde etiam significat conuentionem, & pactum ex mutuo consensu definitum, vt Gen. 29. & 30. videre licet. Vel etiam significat mentis decretum, quomodo dicuntur esse Philosophorum, & Medicorum placita. Atque hoc modo quæ decreta, vel statuta sunt à Deo vel Principibus, vel Senatu, placita vocantur. Prouer. 10. *Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa.* Ac denique terminus definitus ad aliquid agendum placitum vocari solet 2. Reg. 20. *Moratus est extra placitum, quod ei constituerat rex.* Quia ergo in forensi iudicio iuxta voluntatem, & arbitrium iudicis legibus regulatum, vel termini cōstituuntur, vel decreta dantur, & sententiæ: ideo tota causa iudicialis, & forensis tractatio nomine Placiti in iure Canonico significatur, vt videre licet in d. cap. 1. 15. q. 4. per totam. Iuxta hanc ergo interpretationem idem est prohiberi in die festo placitum, ac prohiberi strepitum iudicialem, vt in alio capite dicitur.

Quid Placitum.

9. *Difficultas.* At enim dubitabit aliquis, si hoc ita est, quid necesse fuerit addere cætera verba in illo cap. 1. quia, prohibito toto strepitu iudiciali, cætera prohibita erant, scilicet, Iudicium, ac Iuramentum, quæ per alia verba exprimuntur. Quod si totum ipsum per partes explicari oportuit, debuissent omnes actiones forenses numerari: alioqui cogitare quis poterit, illas tantum duas actiones esse prohibitas, & genus per species limitatum esse: quod tamen falsum est. Et præsertim habent difficultatem illa verba, *Neque aliquis ad mortem, vel ad pœnam iudicetur*, quia videtur per ea limitari hæc prohibitio ad iudicium criminale: nam in illo tantum per se agitur de infligenda pœna: imo nec semper illud prohiberi videtur, sed solum quando condemnandus est reus ad pœnam: si ergo absoluendus sit, non erit tale iudicium in festo prohibitum: quod etiam falsum est. Hanc difficultatem quoad hanc tantum posteriorem partem sensit Glossa in dicto c. 1. ver. *Ad mortem*, & ideo addidit, subintelligendum esse *maxime quia nulla causa* (inquit) *tunc tractari debet*, maxime vero causa sanguinis. Panorm. autem existimat nomine *Placiti*, solum significari causam ciuilem, & citat cap. *Placita*, 15. q. 4. sed ibi hoc non declaratur, nam absolute dicitur, *vt Placita secularia Dominicis diebus vel alijs præcipuis festis non fiant*: at criminalia iudicia magis secularia sunt, quam ciuilia. Et ideo dici posset cum Caiet. d. art. 4. §. *Sed ad hoc*, in fine, tempore illius Concilij, à quo caput illud desumptum est, non fuisse prohibita omnia iudicia in die festo: & sane in Concilio Magunt. supra citato hoc multum indicatur. Verumtamen, quia ex c. 1. & 2. 15. q. 4. quæ sunt antiquiora, contrarium colligitur, non videtur omnino deferenda Panor. sententia. *Satisfit.* Est enim probabilis illa vocis significatio: quia placitum magis significare solet decretum spectans ad ciuilem gubernationem, quam ad punitionē. Supposita ergo illa significatione, per primum verbum omnes causæ ciuiles, per secundum vero omnes criminales prohibitæ sunt, & in singulis prohibitæ sunt omnes actiones iudiciales. Cur autem iuramentum specialiter expressum fuerit, paulo inferius dicam.

CAPVT XXX.

De actibus forensibus in particulari prohibitis, vel irritis in die festo.

1. QVoniam multa prohibentur, quæ, si fiant, facta tenent, quando per legem expresse non irritantur: ideo in his actionibus forensibus, maxime necessarium est vtrumque explicare. Et vt doctrina moralis vtilior sit, ad particulares actiones descendere necessarium est. Primum ergo ex dictis constat, prohibitas esse omnes partes iudicij, quæ ad tres reuocantur, Inchoatio causæ, quæ à citatione maxime incipere videtur: Processus formatio, & causæ cognitio: Ac terminus iudicij, seu sententiæ prolatio. Et ita docent omnes, quia in his cōsistit strepitus iudicialis. Adduntur vero in d. c. vl. de Fer. duo valde notanda. Vnum est, tales actiones non solum esse prohibitas in die festo, sed etiam esse ipso iure nullas: nam expresse dicitur, *Nec processus habitus teneat, nec sententia.* Quæ verba magis clara sunt;

ta sunt, quam illa, quæ habentur in iure Ciuili, leg. *Vt in die*, C.de Fer. in fin. *Quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritetur.* Num ex vi verbi *irritetur*, dubitari poterat, An esset irritum ipso facto, vel solum per iudicem irritandum? Ius autem Canonicum euidenter declarat, totum esse ipso facto nullum, quia non tenet. Existimoque eumdem fuisse sensum Imperatoris, quia verba illa *omnibus modis* multum ampliant verbum irritandi: irritari enim debet, non solum factum tollendo, sed etiam declarando, validum non fuisse. Semper tamen est differentia, quia lex ciuilis poterit hoc facere in causis ciuilibus, non vero in Ecclesiasticis: lex autem Canonica in omnibus. Item lex illa Imperatoris in priuatis regnis potuit non seruari, lex autem Canonica vbique obligat. Aliud in d. c. additum est, ita esse prohibitas has actiones in die festo, vt neque ex conuentione partium fieri possint: neque etiam, si fiant, factæ teneant, ita enim expresse in textu declaratur, vt Glo. verb. *Quibus* notauit, quam omnes sequuntur.

Glos.

11 Et in hoc constituitur in eodem textu differentia inter ferias festiuitatum, vel aliorum temporum, quod his posterioribus possunt partes renunciare, non vero prioribus. Et ratio clara est, quia hæ temporales feriæ in partium leuamen conceduntur, festiuales vero in honorem Dei, & Sanctorum. In hoc tamen notari potest differentia, & conuenientia inter Mercatum, & Placitum, seu iudicium, quod neutrum licet in die festo, etiam ex conuentione partium, propter illam rationem, quod vtrumque est in honorem Dei prohibitum: & nihilominus contractus ita factus in die festo validus est, & instrumentum etiam extra iudicium factum ad illius confirmationem validum est: acta vero in iudicio non sunt valida. Ratio autem est, quia lex ipsa prohibens Mercatum non irritat illum, vt patet ex d.c. lex autem prohibens acta iudicij irritat illa. Ita sumitur ex Ioan.Andr.& Panor.in d.cap.vlt. & notat Syluest.verb. *Dominica*, q.3.in fine, qui allegat leg. *Actus*, C.de Ferijs, sed ibi nihil dicitur, nisi quod tales actus in diebus festis *Conquiescant*.

An citatio in festo facta licita sit & valida.

12 Specialiter vero dubitari solet quoad litis initium, An citatio facta in die festo licita sit, & valeat. In quo est breuiter aduertendum, aliud esse, citationem fieri pro die festo, aliud vsque ad diem festum, aliud vero esse, fieri in die festo. Primo modo facta citatio iniqua est, & inualida, quia sensus est, citari partem, vt in die festo respondeat: hoc enim indicat particula *pro*, vt constat. Continet ergo illa citatio præceptum iniquum, & iniustum, & ideo aperte est inualida pro illo die. *Instantia.* Dices, saltem obligabit ad comparendum alio die habili proxime sequenti, quia in citatione duo præcepta continentur, vnum comparendi, aliud tali die comparendi, & primum impleri potest, & est iustum. *Diluitur.* Respondetur, ita sensisse Innocent. Anton. & alios. Communior tamen sententia est, tale præceptum nullam omnino obligationem inducere, quia est irritum, & nullum, ex vi d.cap.vlt. vt late refert, & ostendit ibi Abb. n.21. Et credo esse veram, quando directe, & formaliter (vt sic dicam) citatio facta est pro die festo, vt pro Dominica, vel pro S.Ioan.festo, &c. quia tunc directe est contra præceptum de obseruatione festi, & ita est irrita, & nulla. At, si expresse solum fiat pro tali die mensis, vel hebdomadæ, & contingat, in illum diem festum incidere, tunc probabilis est opinio Innocentij. Et saltem, quod ad nos pertinet, tunc iudex non peccat: nec agit contra festum, vt patet ex vi talium verborum: nec præsumenda est praua intentio, vbi non ostenditur. Hinc autem sequitur, talem actum non esse contra legem, nec per illam esse irritum factum, sed obligare, prout potest, scilicet in diem proxime sequentem & habilem.

Citatio facta secundo modo valida est.

13 Secundo vero modo facta citatio, in legitimo sensu, quem habere potest, & debet (nisi aliud exprimatur) iusta est, & valida, nam illa verba indicant prorogationem temporis, pro quo fit mandatum, vsque ad talem diem festum, v.g. vsque ad Dominicam, & sensus esse debet, vt totum illud tempus vsque ad Dominicam inclusiue prorogetur, & intra illud non peccetur, non comparendo, die autem proxime sequenti respondendum sit. Qui sensus est satis vsitatus, & consentaneus verbis, & in illo præceptum nihil continet contra festi obseruationem, vt per se constat. Præterea, si alicui præcipiatur, vt intra octo dies compareat; licet intra illos dies vnus, vel plures dies intermedij sint festiui, tenetur comparere intra terminum præfixum, si vltimus non est dies feriatus, quia non oportet, vt pro toto tempore octo dierum, & singulis partibus eius possit quis compelli ad comparendum; sed satis est, quod intra illud tempus detur sufficiens mora, & terminus habilis ad comparendum: ergo, licet vltimus dies præfixi termini sit festiuus, citatio erit valida, quia potest præueniri terminus vltimus, & intra totum illud tempus in die non feriato proxime præcedenti mandatum impleri, ergo multo magis erit licita, & valida in priori sensu implendi videlicet illam proxime post diem festum designatum pro termino. Et hæc etiam resolutio satis communis est, vt videre licet in Ioan.Andr. Abb. & alijs Doctoribus in d c.vlt.

De tertio autem modo est magna disceptatio, & dissensio inter Canonistas, vt late tractat Abbas ibidem n.19. Breuiter tamen dico, citationem factam in die festo, etiamsi mandatum eius pro die profesto fiat, & intimetur, prohibitam esse ex vi capit.vlt. de Fer. ac subinde irritam. Duo enim possunt in tali citatione considerari. Vnum est quasi actio ex parte iudicis, scilicet, emanatio præcepti ab illo, & decretum citationis, vt sic dicam. Aliud est quasi passio respectu eius, qui citatur, scilicet, quod ei intimetur præceptum, & contingere potest, vt vtrumque fiat in die festo, vel alterum tantum, & omnibus modis censeo esse nullum illum actum. Et primo actio iudicis continens citationis præceptum, in festo facta nulla est, etiamsi non in festo, sed in profesto die sit intimanda reo. Ratio est, quia illa pertinet ad iudicialem strepitum, qui totus prohibitus, & irritatus est. Item, quia illud præceptum continere censetur interlocutoriam quandam sententiam, vt Abbas docet, omnis autem sententia in illo die prolata prohibita est, & nulla. Item, quia illud præceptum non fit sine causæ cognitione, quæ omnino est prohibita illo die, & consequenter etiam vox, seu præceptum, quod ab illa manat, vt sumitur ex l. vlt. C. de Fer. Denique, quia fauores ampliandi sunt, præsertim cum in hoc negotio simul religionem erga Deum, & pietatem erga reum hic fauor contineat. Atque hinc sequitur, quocunque die tale præceptum intimetur, non obligare, quia à principio fuit nullum. 14

Citatio facta in festo est inualida.

At vero si è contrario iudex protulit præceptum in die profesto, intimatio autem facta fuit in die festo, duobus modis id potest contingere. 15 Vno ex vi ipsiusmet citationis, quia nimirum per ipsam expresse præcipiebatur, vt ita fieret. Et sic etiam censeo præceptum fuisse iniquum, ac subinde nullum, propter dicta in priori puncto, quæ cum proportione hic applicari possunt, quia illa intimatio nulla est, vt iam dicam. Alio modo potest intimatio præcepti fieri in die festo, vel per accidens ex ignorantia ministri, vel ex malitia eiusdem, aut etiam iudicis, qui priuatim, & extra iudicium id ordinauit, & talis intimatio, quocumque ex his modis fiat, nulla est in die festo ex vi eiusdem c. vlt. & dictæ legis, *Vt in die*. Nam ibi præcipitur quies à litibus, & ab strepitu iudicij, & irritatur, quicquid in contrarium fit, hæc autem intimatio est contra quietem, & est pars non modica iudicialis strepitus, ergo. Nihilominus tamen præceptum ipsum in se validum manet, quia

in se non continuit illum errorem, & alioqui habili tempore latum est. Poterit ergo alio die profesto citatio fieri ex vi illius, quia non fuit extinctum propter indebitam applicationem eius, sed solum tunc non habuit effectum. Et ita, nisi iterum intimetur, nullam inducet obligationem ex vi intimationis factæ in die festo, nec ex vi illius poterit processus formari, alioqui omnia erunt nulla, vt ex dictis constat.

6. *An in die festo possint testes examinari.* Secundo quoad processum, seu progressum litis, quæri solet, an in die festo possint testes examinari? Vnum est certum, scilicet, non posse illo die exigi iuridicum iuramentum, id enim expresse, & specialiter prohibetur in dicto cap. 1. de Fer. Quæ prohibitio maxime intelligitur de solenni, ac iuridico iuramento, siue à testibus, siue à partibus postuletur. Cum ergo testes non possint dicere testimonium, nisi præuio iuramento, sicut iurare non possunt in die festo, ita neque examinari. *Obiectio.* Dices, posse iuramentum antecedere in die profesto, & tunc hæc ratio non obstabit, quo minus interrogationes, & responsa in die festo fiant. Ad hoc multi Canonistæ totum concedunt, dicentes puram examinationem testium non esse prohibitam in die festo, si antea præcessit iuramentum, & examinatio articulorum, & interrogationum, quę testibus proponendæ sunt: *Gloss.* vt dixit Glossa in Clem. vnic. de Offic. deleg. verb. *Iudices*, cum Specul. Ioann. Andr. & alijs, quos refert Abbas in dicto c. 1. Fundamentum est, primo, quia illud examen retrotrahitur ad diem iuramenti. Secundo, quia non est actus iudicialis, sed extraiudicialis, nam per merum executorem fieri solet. Contrarium autem tenuit ibi Ant. dicens, totum illum actum esse prohibitum, & esse nullum. Panor. vero mediam sententiam amplectitur, dicens, actum quidem esse validum, esse tamen illicitum, quia distrahit à Diuinis. Quæ distinctio mihi non probatur: quia vel ille actus est prohibitus tanquam iudicialis, & pertinens ad strepitum iudicij: & sic erit nullus iuxta c. vlt. Si vero non est prohibitus specialiter, de se non erit illicitus, quia non est opus seruile: & ita non est prohibitus generaliter: ergo nullo modo. Quod autem distrahat, non satis est, vt sit peccatum: quia finis præcepti non cadit sub præceptum, vt sæpe dictum est. Alias etiam legere historias humanas, vel de nouis euentibus interrogare in festo, esset speciale peccatum.

7. *Auctoris sententia.* Inter alias vero duas sententias opinio Antonij sicut magis pia, ita & probabilior mihi videtur. Primo enim illa retrotractio ficta est, nam reuera ille actus fit in die festo: non est autem admittenda fictio à iure non introducta, nec probata: imo parum consentanea iuri, & obseruationi festi multum derogans. Eo vel maxime, quod potius iuramentum præcedens solet quasi repeti, & confirmari in illo die, in quo testis examinatur: semper enim præmittitur, interrogationem esse faciendam sub præstito iuramento, quod ipse acceptat. Deinde non intelligo, cur actus ille non sit in præsenti materia existimandus iudicialis, nam sine dubio multum pertinet ad strepitum iudicij: quem totaliter prohibet, & annullat d. c. vlt. de Fer. & l. *Vt in di*, C. eod. vbi etiam præcipitur, vt lites quiescant, non quiescunt autem, sed progrediuntur, si examen fit testium. Item, tota illa actio pertinet ad formationem processus, & solet esse magna pars eius, at in d. cap. vlt. dicitur absolute, *Nec processus habitus teneat*: ergo neq; etiam quoad illam partem tenet. Item in l. vlt. C. de Fer. prohibetur in illo die omnis executio, *& ne vlla quemquam vigeat admonitio*: & infra, *sit ille dies à cognitionibus alienus*: quæ omnia plane violantur per testium depositionem. Item, testes non possunt tunc cogi ad respondendum, vt Panor. fatetur: ergo non iuridice interrogantur: ergo nec eorum depositio valida erit. Vel è contrario, si iuridice interrogentur, actus iudicialis est: & ita per legem Ecclesiasticam irritus factus. Denique sine dubio grauiter peccat Tabellio scribendo, & fidem dando, quia illa scriptio pertinet ad processum iudicialem conficiendum, quod prohibitum est, & consequenter irritum. Neque obstat, quod hæc examinatio testium fieri possit per aliquem deputatum à Iudice, qui non sit Iudex, sed quasi merus executor, qui iurisdictionem non habet, quia nihilominus illa actio fundatur in iurisdictione Iudicis, & pertinet ad executionem eius in contentioso foro.

Ab hac tamen generali regula excipiunt aliqui causas spirituales: nam in illis aiunt, licitum esse, & validum iuramentum accipere, & consequenter etiam testes examinare, non vero in temporalibus, de quibus solis intelligunt prohibitionem iuramenti factam in d. c. 1. Adduntque ideo esse specialiter factam, quia, licet ex aliqua necessitate licitum sit, iudicium ferre, seu litem agere in causa temporali, nihilominus exigere iuramentum, etiam tunc, prohibitum est. Ita sentit Caiet. d. art. 4. Et adducit D. Th. 2. 2. q. 89. art. 10. At D. Th. ibi non allegat d. c. 1. neque illud exponit, sed solum de iuramento in communi loquens, siue solenni, & iuridico, siue priuato: ait, *Pro spiritualibus negotiis iuramenta possunt præstari in solennibus diebus, quibus est spiritualibus rebus vacandum: non tamen tunc sunt iuramenta præstanda pro rebus temporalibus, nisi forte ex magna necessitate.* Vbi etiam non dicit, hoc esse omnino prohibitum, sed non esse faciendum, quia non est consentaneum fini diei festi, qui est spiritualibus vacare: si tamen fiat, non dicit esse speciale peccatum contra aliquam iuris prohibitionē. Quapropter verius censeo prohibitionem factam in d. c. 1. generalem esse ad omnia iudicia, & causas forenses, siue de temporalibus causis, siue de spiritualibus agatur, quia verba textus generalia sunt, nec talis limitatio in eo habet fundamentum. Nec etiam ratio D. Tho. hic applicari potest, quia neutræ causæ tractandæ sunt in die festo. In casibus autem, in quibus propter necessitatem potest esse licitum iudicium in die festo, sicut exceptiones habent locum in causis spiritualibus, ita in temporalibus, si in eis vera necessitas occurrat. Nam duplex illa exceptio, quæ in eodem textu additur, *Nisi pro pace, vel alia necessitate*, indifferenter ponitur, & in iudicio etiam de causa temporali habere potest locum, vt infra dicam. Si ergo in causa temporali talis occurrat necessitas, vel pietas, vt ratione illius licitum sit iudicium in festo, etiam erit licitum iuramentum exigere, & testes examinare, quia iam ibi occurrit necessitas. Si vero è contrario iudicium fit in causa, & negotio spirituali, & non occurrit necessitas, ob quam in die festo iudicium agere liceat, nec etiam tunc licebit iuramentum exigere, nec testes ad dicendum cogere, vel examinare, quia deest necessitas, quæ in d. c. 1. pro iuramento præstando postulatur. 8. *Vtrum hoc liceat in causis spiritualibus.*

Tertio dubitari potest quoad finem iudicij An omnis sententia sit prohibita in die festo? Ad quod Caietan. supra respondet, non omnem esse prohibitam, quia sententia excommunicationis ibi non prohibetur, neque est nulla: quod est verum: quia non fit cum strepitu iudicij. Et idem tenet Freder. de Sen. Con. 11. 12. & 13. & Abb. in d. c. vlt. de Fer. n. 16. 17. & 18. vbi plures in eandem sententiam refert. Anton. vero ibi contrarium tenet, quia Lex dicit, vt omnis vox Iudicis sileat in die festo. Sed dico magis in hoc esse attendenda verba Canonum, quam Legum. Item respondeo, intelligendum esse de voce pertinente ad strepitum iudicij, & ad processum iudicialem, excommunicatio autem, vt Caietan. bene notauit, non tam est procedere, & iudicare, quam veluti legem ferre, aut præceptum imponere. Vnde à fortiori constat, absolutionē ab excommunicatione non esse in die festo prohibitam, quia eadem dic illa procedit ratio, & aliunde est fauorabilior, quia 9. *Sitne omnis sententia prohibita in festo.*

est

est spirituale bonum, & per eam subuenitur periculo animæ. Quanquã hæc ratio posſit etiam suo modo applicari ad ipsam excommunicationem, quę est medicinalis pœna, & ad bonum animæ ordinatur.

10. Adducunt præterea Abb. Host. Ioan. And. & Specul. actus etiam voluntariæ iurisdictionis non esse prohibitos in die festo, argumentum sumentes ex lege *Actus*, C. de Fer. vbi emancipationes, & manumissiones in diebus festis fieri posse dicuntur, & super his acta fieri permittuntur. Efficacius vero id suadetur ex d. cap. vlt. eod. vbi solum iudicialis strepitus prohibetur, & quæ ad illum pertinent: dicitur autem esse iudicialis strepitus, vbi causa est contentiosa, & litigiosa, ac denique, vbi *quæstiones, & iurgia* tractantur, vt ibidem significatur in ipso procemio. At ea, quæ sunt iurisdictionis voluntariæ, non fiunt cum strepitu iudiciali, vt dispensationes, indulgentiæ, priuilegia, & huiusmodi, neque pertinent ad contentiosum iudicium, vt constat, ergo in eo cap. non prohibentur: sed neq; in alio sunt prohibita, vt satis constat ex omnibus allegatis, ergo. Addit vero Panor. limitationem, dicens, hos actus esse validos, licet in die festo fiant, non tamen fieri sine culpa, si absque speciali necessitate fiant. Sed hoc iam supra in simili reiectum est, quia, si hi actus valent, ideo est, quia in illo cap. non sunt prohibiti, vt ipse fatetur, sed neque in alio loco sunt specialiter prohibiti, vt dixi, nec etiam sunt opera seruilia vt constat: ergo manent in ordine actuum indifferentium (vt sic dicam) pro diebus festis: non ergo possunt magis damnari, quam confabulationes, & ludi de se non mali, & similes res.

11. *Executionem sententia prohiberi in festo.* Denique ex his à fortiori concludunt dicti Auctores, omnes actus extraiudiciales factos in die festo validos esse, & non esse prohibitos ex vi illius c. vlt. Probatur, quia ibi solum prohibetur strepitus iudicialis, & formatio processus vsque ad sententiam. Vnde infert Panor. in cap. vlt. de Iud. n. 22. executionem sententiæ latæ in die profesto, licet fiat in die festo, validam esse: quia non est actus iudicialis. Sed alij oppositum sentiunt, vt videri potest per Felinum in cap. vltim. de Iud. num. 13. Ego vero censeo, executionem prohiberi in die festo in dicto cap. vlt. & consequenter etiam irritari, quantum iuridice potest. Probo primo, quia Panor. fatetur esse prohibitam in c. 1. de Ferijs, præsertim in causa criminali: vnde, licet textus ille solum prohibeat, *ne quis in festo ad pœnam iudicetur*, ipse intelligit, *etiam esse prohibitum adiudicari, & executioni mandari*. Ergo eadem ratione, vbicumque prohibetur sententia in die festo, magis (vt sic dicam) prohibetur executio eius. Item probatur ex lege *Actus*, leg. *Vt in die*, lege vlt. Cod. de Ferijs. Quamuis enim hæc materia non videatur pertinere ad leges Ciuiles, tamen cum disponant immediate de actibus Ciuilibus, & in fauorem Religionis, per eas recte explicatur ius Canonicum. Ibi autem prohibentur omnes actus in die festo, qui sunt iudicij contentiosi, & irriti etiam declarantur in dicta leg. *Vt in die*, & in leg. vltim. expresse dicitur. *Vt à cunctis executionibus excusetur, nulla quemquam vrgeat admonitio, taceat apparitio, præconis horrida vox silescat*, &c. quæ omnia executionem sententiæ significant. Vnde tandem executio sententiæ non immerito sub strepitu iudicij comprehendi videtur, vt aperte significatur in dicta lege, *Vt in die*, & in illa esse solet maior perturbatio partium, & populi, & maior distractio, quam in sententiæ probatione: videtur ergo comprehensa in d. cap. vlt. de Fer. At ibidem irritantur omnes actiones, quæ prohibentur: ergo. Dico autem, quantum posſint: quia, cum executio consistat in facto, aliquando est irreuocabilis, vt constat.

12. *Feriato possit appellatio in festo.* Tandem de appellatione dubitari potest, An liceat in die festo illam interponere? Et ratio dubij esse potest, quia non licet in die festo, seu feriato appellationem prosequi: ergo nec illam proponere. Antecedens commune est Doctorum, vt statim dicam, & sumitur ex leg. 1. Cod. de Fer. Consequentia vero probatur, quia sicut prosecutio appellationis pertinet ad strepitum iudicij, ita etiam propositio: loquimur enim de iudiciali appellatione: illa autem actus iudicialis est, & pars processus, ergo. Et confirmatur, quia non est necesse, appellationem in continenti fieri, nam iura decem dies concedunt: & ordinarie melius, ac maturius est, non statim appellare: ergo nulla moralis necessitas esse potest appellandi in die festo, quia intra decem dies semper sunt aliqui profesti: &, si vltimus sit festiuus, nullum incommodum est, præuenire: vel, si primus feriatus sit, postponere. Cur ergo dabitur hæc licentia pro die festo. Adde, nullum ius Canonicum talem licentiam dare, iura autem ciuilia vel etiam id non dicunt, vel, licet dicerent, non sufficeret. Multa enim opera fieri permittuntur in diebus feriatis iure Ciuili Digestorum, & Codicis in tit. de Fer. quæ in die festo non licent, nisi quatenus per Canones permittuntur, quia hæc materia Canonica est.

Nihilominus Doctores Iuristæ communiter docent, appellationem posse in die festo interponi, licet eam prosequi tunc non liceat. Ita Glos. in dicto cap. vlt. de Fer. & ibi Panorm. num. 12. Glos. in leg. 1. de Fer. & Caietanus dicto art. 4. §. *Sed ad hoc*, dicens, *prohiberi homines litigare in die festo, actu appellandi excepto, qui omni tempore licitus reputatur*: nullam vero probationem adiungit. Glossa autem dicta id colligit ex dicta lege 1. Cod. de Ferijs adiunctis leg. 1. §. *Dies*, ff. Quando appellandum sit, & Authentic. de appellatione, & intra quæ tempora, Collat. 4. in principio. Sed in illis legibus nihil inuenio de hoc articulo tractatum: nam §. *Dies*, & in Authentic. solum agitur de numero dierum, intra quem appellandum est: & quod illi dies sint vtiles, ita vt per iudicem non impediatur appellatio. In lege autem 1. C. de Fer. solum dicitur, ita esse seruandas, quoad appellationem, ferias repentinas, sicut solennes, *Sine vlla adiectione*. Vnde ex his iuribus inter se collatis ad summum videtur posse colligi, licitum esse, appellare in die festo, quando necessitas vrget: vel præfinitus numerus dierum finitur, nisi ita fiat: ex quacumque causa id accidat. Nam cum appellatio sit quædam naturalis defensio, merito tunc conceditur: ne homo illa priuetur. Si vero commodissime potest anteponi, vel postponi ad diem festum, nec ratio naturalis defensionis postulat, vt id fiat tali die: nec iura citata id permittunt, nec si permitterent, extendenda viderentur ad festa religiosa. Quare, licet non audeam id damnare: nec videatur excessus grauis, quia sine magno strepitu fieri potest, & est res fauorabilis: nihilominus consulerem, vt in die profesto fiat, quoties commode posſit. 13. *Quid in hoc censeant iurisperiti. Glos.*

Aduertendum pręterea est, cum dicitur, actus extraiudiciales validos esse, & licitos, intelligendum id esse ex vi illius Decreti, seu Legis, per quam processus, sententia, & strepitus iudicialis prohibentur: nam alio ex capite contingere potest, vt actus malus sit. Est item notanda differentia inter cap. 1. & vlt. de Fer. quod in 1. non additur irritatio, quæ additur in vlt. Et ideo omnia, quæ in primo cap. prohibentur, si non prohibentur in vltimo, licet cum peccato fiant, valida sunt. Quæ autem in neutro cap. prohibentur, & seruilia non sunt, illicita non sunt ex eo præcise, quod in festo fiant, nisi aliunde habeant malitiam. 14. *Differentia inter duo capita iuris.*

Et ex hoc principio expediendum est dubium, quod Caietan. proponit: An liceat aduocato informare iudicem in die festo? Dicendum est enim hoc in neutro capite esse prohibitum, quia est actus extraiudicialis, & non est seruilis, & ideo nullo iure prohibitus est. Item ex eodem principio respondendum est interroganti, an iudicium arbitri sit in die 15. *Enodantur duæ difficultates.*

die festo prohibitum. Distinguendum enim est (cum Abb. d. c. vlt. n. 10.) de vero arbitro, & de internuncio, quem ipse *arbitratorem, seu compositorem* vocat. Et de primo dicendum est, non licere coram eo causam agere in die festo, nec ei sententiam ferre. Ita habetur expresse in l. *Omnes dies*, C. de Fer. vbi dicitur: *Nec apud ipsos arbitros, vel à iudicibus flagitatos, vel sponte electos vlla sit cognitio iurgiorum.* Et ratio est, quia ille procedit iudiciali modo instar iudicis. De alio vero ait Panor. posse munus suum exercere in die festo, quia solum est amicabilis fœderator, & conciliator pacis: fœdera autem, & similia pacta non sunt in die festo prohibita, vt ex eisdem iuribus colligitur, & latius ipse probat.

16. *Vtrum sit licitum in festo iuramentum extraiudiciale.* Tandem circa tertium caput harum actionum quæri potest, An iuramentum extraiudiciale sit in die festo licitum, vel prohibitum? Nam de iudiciali iam supra dictum est per se vniuersaliter prohiberi in qualibet causa, non solum ex vi illius specialis prohibitionis, sed etiam ex vi prohibitionis totius iudicij forensis. De alijs vero iuramentis extraiudicialibus Panormitanus in dicto cap. 1. de Fer. n. 8. & clarius in capit. vlt. n. 18. sentit, etiam extra iudicium esse prohibitum omne iuramentum in die festo. Potestque suaderi: tum, quia in dicto c. 1. distincte ponitur prohibitio iuramenti, & prohibitio Placiti, ac iudicij, tum etiam, quia fuisset superflua illa prohibitio iuramenti, si de solo iudiciali intelligeretur: quia iam erat contenta in prohibitione iudicij. Tum denique, quia ibi excipitur iuramentum pro pace, quod extra iudicium fieri solet in quocumque fœdere, vel conuentione. Nihilominus Caiet. in d. art. 4. §. *Secundum*, intelligit illud cap. 1. de Iuramento *solenniter in iudicio præstando*. Et suaderi potest, tum quia textus, iuxta subiectam materiam, videtur loqui de iudicialibus actionibus: tum maxime, quia alias omne iuramentum, alioqui licitum ex obiecto, fine, & alijs circumstantijs extra tempus, ex eo solum, quod in festo fiat, esset speciale peccatum: quod videtur absurdum, & contra omnem vsum, & sensum Ecclesiæ: & contra rationem, quia nulla erat causa, vel necessitas prohibendi hoc modo omnia iuramenta. Et similiter omne iuramentum, alias illicitum, in festo prolatum esset duplex peccatum, quod etiam est contra generalem regulam de alijs peccatis positam.

17. *Auctoris iudicium.* Ego vero dicerem, nec omnia iuramenta publica, & priuata, & quomodocumque facta, esse prohibita in illo textu, propter secundam rationem pro Caietan. factam, & quia non oportet adeo extendere legem odiosam: Nec sola iuramenta, quæ in iudicio postulantur, esse ibi prohibita, sed omnia etiam, quibus pacta, & conuenta inter homines firmantur, & præsertim illa, quibus contractus, ibi comprehensi sub nomine *Mercatus*, firmari solent. Moueor autem præcipue illa exceptione, *Nisi pro pace*, nam iuramentum pacis non est iudiciale, & ne videatur comprehensum, excipitur, ergo signum est, non prohiberi tantum iudiciale iuramentum. Pertinet autem illa exceptio ad iuramenta conuentionum, & obligationum humanarum, ergo recte conjectamus, illa esse prohibita, nisi in casibus exceptis. Consonat etiam ipse contextus, duo enim fuerant prohibita, scilicet, contractus & iudicium, additur ergo iuramentum, quo illa firmari solent. Itaque textum illum intelligo de iuramento solenniter facto in aliqua publica actione humana, siue illa pertineat ad judicium, siue ad alia negotia publica, quæ inter homines geruntur, & præsertim illa, quæ fieri solent ad pacta firmanda, & nouas obligationes inducendas. Et propterea specialiter iuramentum pro pace permittitur, quia est valde pium, & quia pax est omni tempore procuranda. Sub pace autem intelliguntur omnia, quæ ad iurgia remouenda, & concordiam facie[illegible]

hæc in festis licent, & iuramento firmari possunt, vt sentit Glos. in cap. vltim. de Fer. verb. *Quibus*, in fin. & ibi Panorm. n. 14. Et simili modo, quotiescunque iudicium ob piam causam in die festo agi potest, iuramentum etiam postulari potest, vt ijdem sentiunt, tum, quia est eadem ratio, tum etiam, quia concesso principali, conceduntur accessoria, maxime, quæ necessaria sunt, iuramentum vero est moraliter necessarium in iudicio. *Glos.*

18. *Explicatur limitatio quadam legis.* Atque ex his facile est explicare limitationem, quæ huic prohibitioni adiungitur in d. cap. vltim. de Fer. his verbis: *Nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat*: quacunque enim ex his duabus causis interueniente, potest licite causa iudicialis tractari in die festo sine vlla dispensatione hominis, quia ipso facto cessat obligatio legis, quia lex ipsa expresse illam limitauit. Procedit autem dicta limitatio in qualibet causa, siue ciuili, siue criminali, vt omnes docent, ac subinde in causa tam temporali, quam spirituali. Quia lex tam indefinite, & generaliter excipit, sicut prohibuerat, ergo, sicut omne iudicium prohibuerat, ita omne concedit in illis duobus casibus. Cum autem distinctis verbis, & modo diuerso vtramque causam ponat, certum est, distinctas causas, & rationes per illa verba significari.

19. *De necessitate.* Necessitatem ergo inprimis omnes Doctores intelligunt esse, quando id ad effectum ipsius iudicij est necessarium, vt in festo fiat. Quod his verbis declarauit Vlpian in l. 1. §. *Sed excipiuntur*, ff. de Fer. *Si res tempore peritura sit, hoc est, si dilatio actionem sit peremptura*: cui consonat cap. *Significauerunt*, vlt. de Iud. Item *res seruanda causa*, vt dicitur in l. 2. ff. eod. id est, vt Glos. exponit, *quando est debitor suspectus, ne dilapidet*: id emque erit, ne fugiat vel ne res pereat, aut notabiliter interim damnificetur. Vnde additur ibid. in l. 3. *Solere ius dici in feriis de rebus, quæ tempore, vel morte peritura sunt*, quarum varia exempla subijciuntur. Et in fine additur, *Item in eum, qui quid nundinarum nomine aduersus communem vtilitatem accepit.* Vnde intelligimus, & proprium litigantium commodum, & publicam vtilitatem posse hanc necessitatem inducere. Vnde Hostiens. & Abb. in d. cap. vlt. recte adnotarunt, non solum periculum spiritualis nocumenti, sed etiam temporalis damni priuati, vel publici ad hanc necessitatem sufficere, nam de temporali loquuntur prædicta iura ciuilia, de spirituali ratio à fortiori probat, quia spiritualia temporalibus præferenda sunt, vnde tunc necessitati etiam pietas coniungitur. Habet denique locum hæc necessitas non solum in causis ciuilibus, sed etiam in criminalibus. Sic enim latro suspectus de fuga potest in die festo incarcerari, & contra eum procedi, quantum necesse fuerit: iuxta Glossam, Bartolum, & alios in l. vlt. C. de Fer. Item, si atrox delictum cum publico scandalo commissum sit in die festo, potest statim publice iudicari, & puniri, si ad publicum exemplum ita expediat: Item, hac ratione solent hæretici in diebus festis publice iudicari, & supplicio affici, vt maior concursus populi fieri possit, quod ad populi terrorem, & instructionem valde necessarium est. Et ob similem causam in paruis oppidis solent similia iudicia in festis permitti, quia in profestis non adsunt rusticani, & agrorum cultores. His fere modis explicant verba illa, *Nisi necessitas vrgeat*, Glossa, Hostiens. Panor. & alij in d. c. vlt. Glossa etiam vlt. in d. c. *Significauerunt*: Et Glossa 1. 15. q. 4. in princ. Glossa etiam, & Doctores in d. lege 1. Et sequentibus, ff. de Ferijs. *Glos.* *Glos.*

20. *Quid pietatis nomine intelligatur in hoc loco.* Altera vero pars de causa pietatis recte explicatur à Caiet. d. ar. 4. §. *Ad hoc dubium*, vbi distinguit pietatis nomen, nam interdum pro Religione sumitur, interdum pro misericordia, interdum proprijssime pro virtute obseruantiæ ad patriam, parentes, & consanguineos: dicitque, ibi sumi pro misericordia pauperum, & indigentium personarum: nam

hæc

hæc sola interdum sufficit, vt liceat iudicia in festis agere absque alia necessitate, præter eam, quam vera ratio misericordiæ includit. Et ita etiam sentiunt omnes Doctores citati, & exemplum ponunt in causa miserabilium personarum, ad quas pertinent illa exempla, l. 2. ff. de Fer. *Vt tutores, & curatores dentur, alimenta constituantur, &c.* Eadem ratione, si litigantes sint valde pauperes possunt in die festo expediri, ne grauentur expensis vltra id, quod possunt, & sic de alijs. Addo vero, non ita oportere restringere hanc pietatem ad misericordiam, vt non possit etiam pro Religione, & pro patria iudicium peragi in die festo: quia, si similis ratio, & causa subsit in persona Religiosa, vel in aliqua Ecclesia, vel in causa ciuitatis, seu patriæ, poterit etiam in illa iudicium exerceri in die festo: quia titulus Religionis, vel propriæ pietatis adiunctus non minuit, sed auget rationem huius indulgentiæ. Neque hoc voluit negare Caietan. sed intelligit, solum finem, quasi extrinsecum Religionis, vel pietatis ad parentes, vel patriam non sufficere, nisi aliqua ratio indulgentiæ, vel miseriæ in eis subleuandæ, concurrat. Quod verissimum profecto est, quia oportet, pietatis causam talem esse, vt causam rationabilem tribuat non differendi iudicium in die festo: solus autem Religionis, vel cognationis, aut patriæ titulus non affert rationabilem causam, nisi ex parte ipsorum sit aliqua indigentia, ratione cuius illis celeriter subueniendum sit. Denique aduertit optime Caiet. hanc exceptionem, quoad hanc partem, non esse extendendam ad opera seruilia, neque ad alia prohibita extraiudicialia: nam de solis actibus iudicialibus dictum cap. vltimum loquitur. Quia de illis tantum excipit, de quibus prohibitionem facit, vt per se constat: nam illa exceptio est pars eiusdem legis, & eodem contextu proponitur. Vnde, licet prior pars, quæ est de necessitate, in alijs operibus locum habeat, non est ex vi huius capitis, sed vel ex ipso iure naturæ, vel ex generali intentione legum positiuarum. Posterior autem pars de pietate est ex peculiari indulgentia huius legis, quæ noluit cum maiori rigore prohibere iudicia in die festo: & ideo extendenda non est ad alia opera seruilia, vt illa liceant in die festo, propter solam misericordiam non necessariam pro illo die: quia hoc non licet, vt supra vidimus.

CAPVT XXXI.

Quanta sit obligatio huius prohibitionis, & quantum duret.

1. *Transgressionem huius præcepti esse mortalem.* DVo hæc supersunt explicanda circa obligationem huius præcepti, quæ ex dictis breuiter expediri possunt, & ideo simul illa proponimus. Primum est, quanta sit hæc obligatio, id est, an sit tanta, vt ex suo genere obliget sub reatu mortalis culpæ, vel tantum venialis? In quo Auctores, qui dixerunt præceptum hoc quoad partem affirmatiuam non obligare sub mortali, idem fortasse dicerent de hac parte negatiua, quia est eadem fere ratio. Dicendum vero est, grauem esse obligationem huius præcepti, atque adeo transgressionem eius ex suo genere peccatum esse mortale, licet in indiuiduo possit esse veniale ex leuitate materiæ, aut excusari ex conscientia erronea probabili ex consilio alicuius, qui reputatur doctus, ac fide dignus, vel ex aliqua simplici inaduertentia, & cogitatione. Hæc resolutio est clara ex superioribus: nam primo hoc præceptum est virtutis Religionis, & ex ea parte graue, ordinatur etiam ad grauissimum finem, qui est Diuinus cultus: ergo cessatio, quam præcipit, spectata, vt cadit sub hoc præceptum, materia est satis grauis. Præterea, Deus in lege veteri grauissime puniebat hoc delictum: & Ecclesia interdum excommunicat fideles propter transgressionem diei festi, ergo signum est, culpam esse de se grauem. Denique hic est communis sensus Ecclesiæ.

Nihilominus ex leuitate materiæ posse hoc esse veniale, certissimum est ex generali regula operum humanorum: nulla enim ratio specialis occurrit excipiendi hoc præceptum ab illa regula. Confirmatur, nam ex communi sententia hac ratione excusantur à culpa mortali tondentes barbam, & capillos capitis in die festo: si enim per partem horæ, paulo plus, minusue id faciant, non censetur materia grauis, vt est communis doctrina Sylueftri, Angeli, Caietani, Soti, Nauarri, in locis citatis, & aliorum communiter. Nam, sicut exiguum opus censetur materia leuis, ita etiam opus breui tempore durans. Quantum vero sit hoc tempus, incertum est. Quidam dicunt, si non attingat tertiam partem diei, non esse materiam grauem. Sed nimia est licentia, multumque præiudicat præcepto, & nulla probabili ratione nititur. Alij dicunt, si attingat horam integram, iam esse materiam grauem. Sed nimia est, & rigorosa restrictio, quia respectu totius diei pars vigesima quarta non apparet nimia; nec multum impedire finem præcepti, qui est cultus Dei. Quare prudenti arbitrio hoc existimo relinquendum: nam considerare oportet qualitatem, & laborem operis. Atque hinc patet, posse etiam hoc accidere ex iudicio conscientiæ, nam cum hoc pendeat ex arbitrio, facile potest quis decipi inuincibiliter, putans esse leuem materiam, quæ in se grauis est, & tunc certum est, excusari à culpa mortali, licet non excusetur à veniali. Adde in his casibus, si cum materiæ leuitate simul concurrat aliqualis necessitas, licet magna non sit, facile posse etiam venialem culpam excusari, vt ex his, quæ dicemus, constabit. 2. *Posse esse veniale ex leuitate materiæ.*

3. *Obligatio huius præcepti durat integro die naturali.* Circa secundum punctum dicendum inprimis est, obligationem huius præcepti ordinarie durare pro toto tempore vnius diei naturalis, id est, viginti quatuor horarum, nisi in aliquo particulari præcepto pars tantum diei designetur. Hoc totum satis explicatum est, agendo de temporis determinatione facta in tertio præcepto Decalogi. Ibi enim ostendimus, hoc tempus viginti quatuor horarum non esse determinatum iure naturali, (quod etiam per se est satis notum,) in lege autem veteri iure diuino tempus illud definitum esse pro celebratione sabbathi, & fere pro singulis festiuitatibus. Vnde intulimus, ridiculam esse opinionem asserentium, hanc determinationem esse nunc de iure Diuino, vel esse immutabilem: quia ius Diuinum antiquæ legis nunc non obligat, & oppositum sentire, esset hæreticum: ius autem Diuinum naturale in hac re locum non habet, superest ergo, vt tota hæc determinatio sit nunc de iure Ecclesiastico. Vnde constat, posse in Ecclesia dari præceptum vacandi in festo aliquo pro dimidio tantum die naturali, vel etiam artificiali, vt ab ortu Solis vsque ad meridiem, quod supra probatum est. Id tamen non fit in festiuitatibus toti Ecclesiæ communibus, & hoc satis est, vt dicamus, ordinarie tempus hoc esse viginti quatuor horarum, quia ita determinatur in illis festiuitatibus generalibus, & frequentius etiam in particularibus, licet raro in aliquibus aliud fiat. Et quidem, quando pro minori tempore fit determinatio, statim in ipsa lege declaratur principium, & finis temporis designati, & ideo nihil de illo dicere oportet. At vero, quando tempus est diei naturalis, varij sunt modi assignandi principium, & finem eius. Nam potest computari ab occasu ad occasum Solis, quomodo computantur in lege veteri dies festiui ex præscripto eiusdem legis, *A vespera vsque in vesperam celebrabitis sabbatha vestra.* Potest etiam computari ab ortu Solis vsque ad sequentem ortum, vel à meridie vsque ad meridiem, vel à media nocte in me-

Glos. in mediam noctem, vt videre licet in Gloss. in l. *More Romano*, ff. de Fer. & latius in Alciato in l. 2. §. *Cuiusque diei*, ff. de Verbor. signific. Tiraquel. de vtroque retract. lib. 1. §. 1. Glos. 11.

4. Dico ergo secundo: Initium, & finis diei, pro quo toto vacandum est ratione festiuitatis, iuxta regularem vsum Ecclesiæ à media nocte in mediam noctem sumendum est: licet in varijs prouincijs aliud possit consuetudine introduci, quod seruandum ibi est. *A media nocte in mediam noctem seruandus dies festus.* Prior pars non est scripta in iure Canonico, quin potius in cap. 1. de Fer. dicitur, Dominicam obseruandam esse à vespera vsque ad vesperam, & illo tempore abstinendum esse ab omni opere illicito, id est, prohibito. Idemque habetur in c. 1. de Consec. d. 3. Nihilominus prior pars certa est ex communi consuetudine, & traditione Ecclesiæ, de qua in Hispania, Italia, & Gallia satis nobis constat, & idem credimus esse in vniuersa Europa, nec de alia consuetudine nobis constat, nõ est autem dubium, quin hæc consuetudo ad præcepti determinationem sufficiat. Ratio autem fuisse videtur, vel quia hic modus computandi naturales dies, more Romano obseruatus fuit, vt dicitur in d. leg. *More Romano*: & ita etiam Ecclesia Romana illum retinuit, & ab illa vt à cap. ad alias manauit: vel certe, quia hic mos est facilior, & videtur maxime rationabilis, vt tota dies Dominica obseruetur, & eius obseruantia incipiat à tempore resurrectionis Domini, vel proxime circa illud: & omnino distet ab obseruantia sabbathi Iudaici. Potestq; hoc explicari exemplo præcepti ieiunandi, nam ex vi illius à media nocte vsq; ad mediam noctem à carnibus abstinendum est: ita ergo hic ab operibus seruilibus. Et hæc est communis resolutio, vt videre licet in Couarr. lib. 4. Var. c. 19. n. 9. Nauar c. 13. n. 5. & 8. Sot. & alijs.

5. Est tamen notandum, aliud esse agere de principio & fine diei festiuitatum in ordine ad officia Ecclesiastica: aliud in ordine ad obligationem seruandi festum. Nam priori modo incipiunt festiuitates à primis vesperis, & durant vsque ad secundas vesperas, vt voluit Glos. in c. *Alma*, §. *In festiuitatibus*, verb. *Assumptionis*, de Sent. excom. in 6. vel potius vsque ad completorium diei, iuxta Clementinam 1. cum Glos. ibi verb. *Inprimis*, de Reliq. & Vener. Sanct. Quod est verum in ordine ad suspensionem interdicti, de qua loquitur c. *Alma*, vt latius dixi in 5. tom. disp. 34. sect. 3. num. 20. & 21. Nam quoad officium Ecclesiasticum vsque ad mediam noctem protendi potest, vt infra de Horis Canonicis dicendum est: & videri potest Couar. infra citandus. At vero quoad obseruantiam festi incipit à media nocte, vt dictum est. Vnde non est dubium (quicquid Rosella dicat, n. 5.) licitum esse artificibus laborare die sabbati post occasum solis, & vsque ad mediam noctem: quia prohibitio non incipit prius obligare. Eadem autem ratione certum est, teneri ad cessandum ab operibus in die festo, etiam post occasum solis vsque ad mediam noctem, quia, vt dixi, per naturalem diem durat prohibitio, vbi expresse non limitatur. (Glos. Glos.)

6. Ad c. ergo 1. de Consecr. d. 3. facile dici posset, non potuisse statuere legem generalem, quia est Concilij Prouincialis, quod in hac parte neque approbatum, neque receptum est. Et idem dici posset ad c. 1. de Fer. Si solam originem eius spectemus: nam refertur ex Concilio apud Compendium, quod nec generale fuit, nec extat. Tamen, quia Greg. IX. pro lege illud statuit, non habet iam locum dicta respõsio. Dici ergo potest consuetudine esse abrogatum, vt multi Interpretes ibi respondent: & Panor. non abnuit. *Difficultas eluditur.* Occurrit vero difficultas, quia consuetudo hæc obseruandi festa hoc modo, antiquior esse videtur Greg. IX. qui solus potuit auctoritatem legis vniuersalis dare illi capitulo, vt dixi: ergo verisimile non est, Gregorium IX. voluisse morem Romanum immutare. Glos. Vnde Glossa ibi exponit de celebratione festi quoad officium. Sed non videtur expositio posse accommodari, præsertim ad cap. 1. de Ferijs, cum in illo expresse explicetur de vacatione ab operibus prohibitis. Et ideo Panorm. ibi per vesperam intelligit ortum solis. Hanc vero expositionem maxime refellit Couar. lib. 4. Variar. c. 19. n. 9. & sine dubio per ortum solis non potest intelligi ascensus solaris corporis supra nostrum Horizontem: tum, quia non congrueret expositio cum communi obseruantia, vt Abbas intendit: tum etiam, quia nemo tempus illud vocauit vesperam, sed potius lucem. Nihilominus ortus solis interdum dicitur punctus medius noctis, quando sol incipit ad nos appropinquare, vt notaui in 2. to. 3. p. d. 46. sect. 2. Clarius vero diceretur, ibi vesperam sumi pro nocte, & non determinari punctum noctis, à quo incipit festum: sed intelligendum esse iuxta communem consuetudinem.

Ex his ergo infertur, eum, qui intra tempus illud naturalis diei, designati ad festiuitatem, seruilia opera exercuit, siue tunc peccauerit, siue aliquo iusto impedimento excusatus fuerit, non teneri alio die abstinere ab operibus, nec vacare cultui Diuino, vt illum defectum suppleat: quia illud fuit onus illius diei, quod cessat, transacto die. Sicut, si non audiuit Missam intra illud tempus, non tenetur postea illam audire, nec in recompensationem aliquid aliud facere præter contritionem & confessionem de peccato cum satisfactione pœnitentiæ iniunctæ: quia nihil aliud præceptum est, vt etiam notaui in 3. tom. 3. part. disp. vltim. dub. vltim. Solum est hic aduertendum, sæpe accidere, vt festum, in diem impeditum cadens, in sequentem transferatur quoad Ecclesiasticum officium: nihilominus tamen non transfertur quoad obligationem audiendi Missam, & vacandi ab operibus, vt constat ex vsu Ecclesiæ: & ideo semper festum in suo die seruandum est: alius vero dies, in quem transfertur officium, non cadit sub obligationem. 7.

CAPVT XXXII.

De causis, quæ excusare possunt à festi obseruatione.

De hac materia ex professo dixi in dicto to. 3. disp. vltim. sect. vltim. Et omnia capita, quæ ibi numeraui, ex quibus quis potest excusari ab audienda Missa in die festo, applicari possunt ad hanc obligationem vacandi ab operibus seruilibus. Solum ergo est aduertendum, aliud esse non-obligari, aliud vero esse excusari. 1. *Discrimen inter non obligari, & excusari.* Non obligatur enim aliquis in die festo ad abstinendum ab aliquo opere, quando opus illud reuera non est materia illius præcepti, nec per illud prohibetur, vt diximus de opere liberali, vel de præparatione cibi necessarij in illum diem. Excusari vero dicitur quis, quando lex quidem prohibebat tale opus: tamen causa, vel necessitas occurrens suspendit pro tunc obligationem legis, vel aufert illam pro tali casu. Et ideo, quando non est excusatio, sed absoluta non obligatio, non tenemur præuenire necessitatem operis, etiamsi possimus: sed absque vlla necessitate, vel dispensatione possumus tale opus in diem festum reseruare. Quando vero per excusationem permittitur opus, necesse est, vt necessitas præueniri non possit, vel vt intercedat dispensatio. De operibus ergo, quæ simpliciter non cadunt sub hanc prohibitionem, dictum est supra, quia necessarium fuit ad explicanda opera, quæ per se prohibentur. De excusatione vero licet aliqua attigerimus de operibus liberalibus specialiter prohibitis, generalem tamen de operibus seruilibus tractationem in hunc locum reseruauimus. Supponimus ergo posse interdum interue-

teruenire excusationem circa hanc prohibitionem: hoc enim fere commune est omni præcepto positiuo, & maxime humano. Deinde hæc excusatio dupliciter accidere potest. Primo absque dispensatione, vel cum illa: & ad vtrumque modum necessaria est aliqua causa, saltem vt iuste fiat. Tamen in priori modo tam grauem oportet esse causam, vt per se faciat, obligationem cessare, eo quod intelligatur, non fuisse mentem Ecclesiæ obligare pro tali casu: In posteriori autem modo causa non tollit per se obligationem, sed adiuncta voluntate, & licentia Prælati, quæ ex tali causa iusta, & rationabilis redditur. Prior ergo proprie vocatur excusatio, & ita illam appellabimus, posterior vero proprius dicitur dispensatio; de qua in cap. seq. dicetur.

2. *Propria necessitas excusat in die festo.*

Causa ergo generalis, inducens excusationem, est necessitas imminens, quæ præueniri non potuit, vel quia est repentina, vel quia multis diebus durat, vel quia vsus, & conditio humana aliud non patitur. In particulari vero primum caput huius excusationis est necessitas propriæ conseruationis, vel sustentationis propriæ vitæ, aut familiæ. Quia intentio Ecclesiæ non est obligare cum tanto grauamine, vt dixi in dicta disputat. vltim. sectio. vltim. & quæ ibi dixi in 3. & 4. cap. de excusationibus, fere possunt cum proportione ad præsentem casum applicari. Et huius excusationis habemus exempla in scriptura 1. Machab. 2. de Machabæis pugnantibus in die sabbathi propter periculum, quod eis imminebat, nisi se defenderent. Et de Elia affert Diuus Thomas exemplum, quia, vt fugeret persecutionem Iezabel, confecit iter in sabbatho magis, quam per legem liceret: quod non inuenio expressum in Scriptura: Sumi autem potest ex 3. Reg. 19. quatenus ibi dicitur, quod ambulauit quadraginta diebus, in quibus sabbatha continebantur. Item adducit illud Matth. 12. *Quis erit ex vobis homo, qui habeat vnam ouem, & si ceciderit sabbatho in foueam, nonne tenebit, & leuabit eam?* Item, quod ibidem Christus excusat discipulos in sabbatho vellentes spicas, propter necessitatem. Denique de hac excusatione habet regula iuris, *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.* Sumpta ex Beda Marci 2. & habetur cap. *Quod non est*, extra de Reg. iur. vbi exemplum Machabæorum adducitur, & ibi Glossa alia refert.

3. Ex hoc ergo capite possunt excusari veri pauperes, qui nisi laborent, non possunt sustentare se, vel familiam suam. Qui tamen obseruare debent inprimis, vt sine scandalo id faciant, & secrete: secundo, vt certa sit, & euidens necessitas sufficiens: &, quia regulariter ipsi non possunt per se hoc iudicare, tum propter periculum affectus, tum propter defectum doctrinæ, vt secure id faciant, consulere debent virum, vel confessarium pium, & doctum, cuius iudicio stare possunt. Quod si res fuerit dubia, petant dispensationem à suo pastore: vel abstineant, quia eo ipso, quod causa est dubia, est insufficiens, vt per se sola obligationem auferat. Item ex hoc capite excusantur agricolæ, qui ingruente pluuia laborant, vt segetes tueantur, illas concinnando, vel operiendo: vel, qui ob venti commoditatem purgant triticum in area propter imminens periculum, quia fortasse commoditas venti deesse solet. Sed in his, & similibus casibus seruanda est regula data, vt scilicet necessitas sit certa: vel, si sit dubia, licentia petatur. Et quando actiones sunt publicæ, optimum consilium est, vt non fiant sine consensu parochi.

4. *Regula cognoscendi, quando potest opus continuari in festo.*

Item hinc excusat Caietan. coquentes lateres, tegulas, & calcem in festo: quod tamen Soto non probat, quia possunt vno, vel duobus diebus profestis decoqui, & in die festo potest cessari sine dispendio: secus vero est de vitro, & similibus. Sed hæc doctrina pendet ex facto, non ex iure: vnde regula est, quando inchoatum opus non potest intermitti in die festo sine dispendio notabili personæ, vel communitatis, tunc potest opus in die festo continuari, secus, quando non est hæc necessitas: quando vero in casu hoc contingat, necne, ad artifices spectat, & illis credendum est. Et ex hoc etiam capite excusant multi famulum, qui cogitur præcepto domini ad laborandum in die festo, nec potest illi non parere sine graui incommodo, quia vel priuaretur stipendio, vel alimento necessario, vel domo excluderetur, & famulatu priuaretur cum graui iactura, quia non sperat illud commodum facile inuenire. In his ergo casibus, & similibus Doctores hos excusant, vt patet ex Caietan. supra Nauarr. cap. 13. num. 7. cum Syluestro, Angelo, Rosella, & aliis, Anton. 2. part. titul. 9. cap. 7. §. 5. Et ratio est, quia hoc non solum excusat necessitas naturalis, vel quasi ab intrinseco, sed etiam necessitas per vim, & metum, quia eandem indigentiam, & causam inducit. Quamuis oppositum expresse doceat Abul. in capit. 12. Exod. qu. 23. sed sine fundamento. Nisi intelligatur, quando vis infertur in iniuriam, vel contemptũ festi, aut Religionis, quod etiam alii Doctores aduertunt: tunc enim propter nullum metum licet agere contra legem Ecclesiasticam, vt constat ex materia de Legibus.

Secundum caput excusationis esse potest necessitas Reipublicæ, seu communitatis, quia non minus, imo magis illi subueniendum est, quam propriæ necessitati. Item, quia Ecclesia non vult obligare ad hoc otium cum publico incommodo Reipublicæ, vt satis declaratum est in capit. *Licet*, de Feriis. Item, statim dicemus, hoc licere propter priuatam necessitatem proximi, ergo multo magis ob publicam. Et ex hoc principio excusantur multi opera seruilia, vel prohibita facientes ob publicam necessitatem. Vt excusantur milites bellum agentes in die festo ob defensionem Reipublicæ, & parantes tormenta bellica, & qui vallo circumdant oppidum vel fossam faciunt tempore necessitatis. Item reficientes pontes, & vias, & fontes, & alia, quæ sunt publici vsus, & vtilitatis, quando sine magno incommodo publico non potest remedium differri. Item, hac ratione licet laborare in prouidenda Republica de necessarijs ad victum diei festi quoad eas res, quæ præueniri antea non possunt. Adde, etiam excusari eos, qui pro causa publica, honesta, & conuenienti Reipublicæ aliquod opus faciunt, licet vtilitas non sit simpliciter necessaria, sed ad communem populi lætitiam, vel splendorem in occasione moraliter necessaria, vt in aduentu Regis, vel ortu Principis: tunc enim laborare solent artifices his diebus, vt vestes, vel publica artificia, & tabulata, & thathra vel perficiant, vel ornent, & similia: quæ ita sunt consuetudine recepta, vt ipsa sufficiat ad excusandum. Tamen in his casibus securius est licentiam à Pastoribus postulare, nam sine dubio similes causæ sufficientes sunt, vt iuste illam concedant, quando talia sunt opera, vt præueniri non possint, & fieri in diebus profestis, vel quando occasio talis est, vt breuitas temporis id non permiserit. 5.

Necessitas Reip. etiam inducit excusationem.

Tertium caput est necessitas proximi, etiam priuata: nam *Deus plus misericordiam vult, quam sacrificium*, Oseæ sexto, ex quo loco argumentatur Christus contra Iudæos, Matth. duodecimo, vnde infra concludit, *Licet sabbathis benefacere*, quando scilicet charitas, & necessitas proximi id postulat: quia tenemur proximos diligere, sicut nos ipsos. Vnde etiam Gentilis Scæuola de hac re consultus respondit, *In feriis agere licitum est, quod, si intermitteretur, nobis, vel aliis noceret*: refert Macrobius libro primo Satur. capite decimo sexto. Itaque, si salus, aut vita proximi periclitatur, licet pro illa tuenda, & defendenda laborare in festo: & si domus proximi accenderetur, laborandum est ad extinguendum ignem: & sic de aliis. In qui- 6.

Proximi necessitas excusat in die festo.

bus habet locum illud Bernardi, *Quæ pro chari ate inducta sunt, non debent contra charitatem militare.* Neque in hoc potest certior regula tradi, sed in particulari est necessaria prudentia, & consilium in prima regula datum hic etiam applicari potest. Ordinarie vero securius potest quis proprio iudicio duci in laborando in die festo ad subueniendum necessitati proximi, quam propriæ, quia non tam facile excedet in hoc ex affectu ad alium, sicut ad se ipsum: nihilominus tamen tutum semper est vti consilio prudentis, quando necessitas non est patens, nam si sit euidens tutius est excedere, quam deficere: &, si bona intentione fiat, nunquam in hoc committetur delictum. De quo videri possunt dicta in illa disput. vlt. sect. vlt. §. *Quartum caput.*

7. *Pietas similiter vel in Deum, vel in proximum.* Quartum caput est pietas in Deum, vel in proximum: hoc enim modo excusantur, qui in templo ornando, & parietibus instruendis aulæis, & tapetibus laborant. Sed de hoc puncto iam supra explicatum est, quando & quomodo locum habeat hæc excusatio. Et ad hæc reducuntur omnes rationes, & causæ, quæ possunt ab his operibus exercendis excusare. Et omnes tanguntur in capit. vlt. de Fer. in illis duobus verbis, *Nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat.* Circa quem textum supra dictum est, in eo non esse sermonem de operibus seruilibus, sed de operibus liberalibus, seu de actionibus forensibus, quæ cum iudiciali strepitu fiunt. Vnde, quia in illis actionibus specialiter fit exceptio, expressa in ipsamet lege prohibente illas actiones in die festo, dici non immerito potest, actiones illas in casibus ibi expressis non solum esse licitas per modum excusationis, sed etiam, quia pro illis casibus prohibitæ non sunt. Quod fuit maxime conueniens in illis actibus, propter peculiarem causam, nimirum quia non solum prohibentur, sed etiam irritantur, vt supra visum est, & ideo oportuit expresse excipi, ne fortasse de valore actus dubitari possit. Vnde, quod non sola necessitas, sed etiam pietas sufficiat, videtur esse peculiaris concessio in illis actibus, vt supra dictum est.

CAPVT XXXIII.

De dispensatione in hoc præcepto.

1. *Dispensatio ab præcepto eximit.* Dispensatio est quædam generalis ratio excusans, vel potius auferens obligationem præcepti in particulari: & locum habet in omni lege positiua: & ideo non indiget diffusa tractatione, sed sola applicatione generalium regularum. Vt autem omnes excusationes comprehendamus, distingui *Qua duplex* potest hæc dispensatio in expressam, & tacitam, id est in eam, quæ ab ipso superiore, verbo, aut scripto aperte conceditur, & eam, quæ vsu, & consuetudine, cognita, & tolerata à prælato, inducta est. Et rursus prior subdistingui potest, nam vna est ab homine, alia à iure: prior frequens, & ordinaria est, posterior in vno, vel alio casu inuenitur. Ad dispensatio- *Prima necessaria.* nem ergo ab homine necessaria est potestas, & causa, &, vt accedat voluntas.

2. *Qua potestas.* Potestatem ergo dandi hanc dispensationem habet inprimis Papa, vt per se notum est. Deinde habet illam Episcopus non solum in propriis festiuitatibus, sed etiam in generalibus totius Ecclesiæ, vt omnes docent. Quanquam enim Episcopi non possint generaliter in suo Episcopatu generalia festa tollere, quæ iure communi scripto, vel per traditionem generalem ab vniuersa Ecclesia obseruantur: quia nec potestatem habent de se, vt constat, nec hoc illis est concessum vel iure scripto, vel consuetudine: nihilominus possunt cum particularibus personis, aut populis in obseruatione talium festorum, quoad aliquos actus, dispensare. Ita docent Anton. 2. part. tit. 9. cap. 9. Caiet. dicto art. 4. §. *In septimo casu*, Sot. Syluest. Angel. Nauarr. locis citatis, & alij communiter. Et ex vsu satis constat. Ratio vero est, quia hæc potestas est moraliter necessaria ad ordinarium regimen animarum pro casibus repentinis, vel extraordinarie occurrentibus. Vnde recte dicunt iidem Auctores, non solum Episcopum posse hanc licentiam dare, sed etiam in absentia eius, pastorem illum, qui maiorem habet in populo auctoritatem. Vnde in paruis oppidis, quando non potest facile recurri ad superiorem prælatum, seu Episcopum, parochus potest licentiam dare solum ad tempus, & pro ratione occasionis actualis occurrentis. Nam, si oporteret, diuturnam, & stabilem facultatem concedere, Episcopus consulendus esset: quia ad illum per se spectat hæc dispensatio. Nomine autem Episcopi omnem ordinarium intelligimus: qui Episcopalem habet, vel participat iurisdictionem, de quo, quis sit, aliis locis late diximus. Et hæc de potestate.

Circa causam oportet hic applicare doctrinam, quæ in generali de Legibus dari solet, nimirum ad omnem dispensationem, vt iuste concedatur, necessariam esse rationabilem causam, diuerso tamen modo: nam quando Prælatus dispensat in lege propria, licet causa desit, dispensatio erit valida, quamuis male concedatur, quando vero dispensat in lege superioris, si datur sine causa, & iniusta est, & nulla. Sic ergo quando Episcopus dispensare in festo proprio sui Episcopatus, valida est dispensat, etiamsi contingat, male, & sine causa dari. Si vero dispenset sine causa in festis, quæ sunt in iure communi, dispensatio est nulla, quia est in lege superioris: & ita non potest, qui illam accipit, tuta conscientia illa vti. Si autem bona fide procedat, & non constet illi certo, causam esse nullam, vel insufficientem, præsumere potest pro facto superioris, & seruere vti dispensatione sua. Dices, si necessaria est causa, inutilis est dispensatio, quia causa per se excusabit. Respondeo, non omnem causam, sufficientem ad dispensationem iustam, & validam, sufficere ad tollendam per se obligationem. Quando ergo necessitas tanta est, vt constet clare, tunc legem non obligare, non erit necessaria dispensatio, per se loquendo, tamen, quia sæpe necessitas non est tanta, vel non est tam clara, ideo tunc est vtilis dispensatio. Item licet causa sit certa, & sufficiens per se, tamen si non sit publica, nec euidens omnibus, opus autem seruile, vel prohibitum sit in festo publice faciendum, tunc ad tollendam scandali occasionem, & ad publicam satisfactionem necessaria est dispensatio. Et hæc de causa. 3. *Qua causa.* *Obiectio. Satisfit.*

De voluntate nihil aliud dicere oportet, nisi per illam consummari dispensationem, & ideo necessarium esse, vt sufficienter manifestetur, & vt de illa satis constet iuxta occasionis exigentiam. Non tamen est per se necessarium, vt scripto concedatur, quia hoc nullo iure cauetur. Quæri autem potest, An interdum sufficiat voluntas præsumpta, seu ratihabitio? Dico tamen breuiter per se non sufficere, quando causa est dubia, & potest superior consuli: quando tamen necessitas instat, & non est locus adeundi Prælatum, tunc Syluest. verb. *Dominica*, qu. 4. §. *Qua autem*, cum Veruecio ait, non fore peccatum operari dispensatorie ex præsumpta voluntate Prælati, seu (quod idem est) tunc ratihabitionem habere locum. Sed hoc intelligo esse verum, quando causa occurrens vel est probabilis necessitas, licet dubia, vel est in ipso iure approbata, saltem æquiualenter iuxta prudens iudicium. In his enim casibus formari potest practicum iudicium probabile, ac subinde practice certum, quod lex tunc non obligat, etiamsi deficiat dispensatio. At si casus est ita dubius, vt sine dispensatione hominis non cesset obligatio legis, nec probabiliter id iudicari posit, 4. *Qua voluntas.*

tunc,

tunc, quantumcunque ego credam, Prælatum, si adesset, fuisse dispensaturum, non est mihi licitum, vti præsumpta volũtate, nec spe ratihabitionis, quia de facto hic & nunc vinculum legis non est sublatum, nec aufertur per meam præsumptionem, vel spem ratihabitionis. Et hæc de dispensatione ab homine.

5. *Dispensatio a duplex etiam.* Quoad dispensationes iure ipso latas, duas tantum inuenio, de quibus simpliciter affirmare possim, esse ipso iure concessas, & in superioribus tactæ sunt. Vna habetur in cap. *Licet*, de Fer. & datur in speciali casu, scilicet ad piscandum alecia, quando occasio offertur: quia, si amittatur, non facile redit. Est enim Alec, seu Halec, vel potius Halex genus quoddam piscis, cuius captura copiosa est, quando *Prima.* apparet, & Reipublicæ vtilis: solet autem raro, aut certis temporibus aduenire, & ideo tunc datur in illo textu facultas piscandi illud in diebus Dominicis, festisque non solennioribus, ne publica vtilitas amittatur. Quæ autem sint festiuitates maiores, quæ ibi excipiuntur, in superioribus dictum est. Quidam vero dicunt, hodie hoc licere etiam in maioribus festiuitatibus: sed hoc sustineri non potest ex vi iuris, quia repugnat illi, secus ex vi consuetudinis, vbi de illa constiterit. Crediderim, etiam Prælatum posse dispensare etiam pro maioribus festiuitatibus, vbi viderit expedire.

6. *Ad similia applicatur Caietan.* Est item aduertendum cum Caietan. supra §. *In septimo casu*, licet dispensatio illa in particulari concessa videatur, non esse tamen casum materialiter sumendum pro sola captura illius piscis, qui Halex vocatur: nam, etiamsi sit alterius speciei, si in eo eædem circumstantiæ concurrant, eandem dispensationem concessam esse, intelligendum est, quia illa dispositio nõ materialiter, sed formaliter, tanquam generalis lex, accipienda est. Et idem sentiunt Canonistæ ibi, & ponunt exempla Sardinis, & Thynnis. Oportet autem, vt in his eædem circumstantiæ occurrant, & vt sit vera necessitas tali die piscandi, quia alioqui illud commodum vel amittetur, vel magna ex parte diminuetur, quia ex his insurgit vera causa, propriaque materia illius dispensationis. His autem concurrentibus, non est necessaria Prælati auctoritas, licet Syluester oppositum indicet sine causa, quia illa dispensatio iure ipso concessa est: non enim dicitur ibi, vt Prælatus dispensare debeat, sed Pontifex ipse dicit, *Indulgemus*. Quæ concessio iuri inserta habet vim legis, & ideo formaliter intelligitur, & regulam generalem constituit dispensationis concessæ pro omnibus similibus casibus, in quibus magna vtilitas, præsertim communis, & ad bonum commune pertinens impediretur ratione festi. Quod potest habere locum non solum in piscatione, sed etiam in venatione, & in aliis acquisitionum generibus, licet in piscationibus frequentius id accidat.

7. *Vtrobique tamen cum onere.* Adnotauimus autem supra dispensationem illam non fuisse absolutam, sed cum aliquo onere, & commutatione faciendi aliquam eleemosynam ex lucro, vt ibi declarauimus. Et ideo addit Caietan. omnes, qui in vi illius iuris in festo piscati fuerint, teneri ad sustinendum illud onus: quod verissimum credo, opinor enim illud non esse consilium, (vt Syluest. sine fundamento dixit,) sed conditionem, seu limitationem dispensationis, vt plane declarant illa verba: *Ita quod post factam capturam, &c.* & ideo, quicumque illa dispensatione vtitur, quasi ex pacto tenetur ad conditionem: vel ex vi commutationis, per quam subrogatum induit eandem obligationem, & legem, sub qua erat opus, cuius loco subrogatum est, vt etiam Angel. sensit. Hoc autem intelligendum est, quando ex vi illius tantum iuris quis vtitur dispensatione illa. At vero si accedat Episcopi dispensatio, ille poterit ex speciali causa eam absolutam concedere sine tali onere: & tunc cessabit hæc obligatio.

Sed inquiri potest, An ex vi illius iuris liceat vnicuique priuatæ personæ laborare in die festo, vt non amittat occasionem alicuius vtilitatis, vel lucri notabilis, quod alio die acquirere non poterit. Nam Summistæ in hoc obscure loquuntur, Angel. numer. 34. ait, non solum propter necessitatem vitandi damnum, sed etiam pro acquirendo aliquo vtili, quod alio tempore acquiri non posset, licitum esse, vti facultate data in illo cap. *Licet. Et idem dic* (ait) *de quocunque simili*. Statim vero num. 35. subiungit, in illo casu necessariam esse dispensationem, si possit haberi commode, vel ab Episcopo, vel à proprio sacerdote, si Episcopus adiri non potest. Et idem fere dicit Syluest. d. quæst. 4. citans Verueci. & Angel. Hæc vero non consequenter dicuntur. Nam, si dispensatio cap. *Licet*, habet locum in hoc casu, non est necessaria dispensatio Prælati, vt ostẽsum est. Vnde è contrario, si Prælati dispensatio necessaria est, non procedit in eo casu dispensatio c. *Licet*. 8 *An ex vi illius iuris licitum sit operari persona priuata, ne occasionem lucri amittat.*

Dico ergo inprimis non esse dispensationem illam extendendam ad priuatam vtilitatem priuatæ personæ, sed inspiciendam esse præcipue vtilitatem publicam, quam Pontifex in illo textu considerauit, vt ibi notant interpretes, præsertim Andr. Barb. in Scholio ad Abbatem. Et quamuis in textu non aperte declaretur, ex materia eius nõn obscure colligitur: nam illa vtilitas, quæ prouenire solet ex huiusmodi piscationibus, communis est, & publica, & ideo necessitas reputatur, vt in eodem textu appellatur: & ob eandem causam generaliter illa facultas conceditur. Quapropter, quando solum cessat vtilitas priuatæ personæ, non existimo habere locum textum illum, sed tunc esse necessariam dispensationem Prælati proprij, quia illa non est necessitas: neque ibi agitur de vitando damno emergente, sed tantum de acquirendo lucro, propter quod non solet cessare obligatio præcepti, nec debuit tam facile ipso iure dispensari. Imo neque ordinarie videtur ex illo solo capite resultare sufficiens causa dispensationis, nisi vel persona sit alias indigens ita, vt illa vtilitas in aliquam necessitatem transeat: vel vtilitas, quæ cessat, tanti sit momenti, vt prudenti arbitrio æstimari possit eius amissio non mediocre nocumentum. 9. *Resoluitur.* *Ratio.*

Quando autem casus talis est, vt solum ius non censeatur dispensare, licet homo dispenset ad quandam illius iuris imitationem, tunc non tenetur dispensans apponere onus illud, quod in illo textu positum est, quia nullo iure ad hoc astringitur. Et tunc habebit locum, quod Syluest. ait, onus illud esse in consilio, non in præcepto. Nam, etiam si quis dispensatus ad laborandum in die festo, ne vtilitatem acquirendi amittat, magnum lucrum comparet, non tenetur ex illo eleemosynam facere in rigore præcepti, nisi sub hac conditione fuerit dispensatio concessa: quia ex alio capite non est, vnde oriatur obligatio ad faciendam eleemosynam ex illo lucro magis, quam ex aliis bonis. Potest tamen Prælatus, si iudicet expedire, illud onus apponere, vt supra dixi: quia nullo iure prohibetur, & est consentaneum iuri, & tunc inducet obligationem propter rationes superius factas. 10.

Secunda dispensatio iuris colligi potest ex capit. *Conquestus*, de Feriis, vbi ea, quæ ad iudicium forense spectant, & in die festo prohibita sunt, fieri conceduntur, *Si necessitas vrgeat, vel pietas suadeat*. Sed illa in rigore non est dispensatio in lege, sed exceptio: in ipsamet lege contenta: quæ potius præuenit, ne lex in illis casibus obliget, quam dispenset, cum dispensatio sit ablatio obligationis legis in particulari casu, in quo lex de se obligabat. Et de illa (quouis nomine appelletur) satis dictum est in capite trigesimo & 31. 11. *Secunda dispensatio.*

Superest tantum dicendum de dispensatione ratione consuetudinis, id est, quam ipsa consuetudo 12. *Dispensatio ex consuetudine.*

tudo inuexit. De qua breuiter dicendum est, consuetudinem fieri posse, vt aliquæ personæ licite possint in die festo aliqua opera seruilia, vel aliter in festo prohibita, exercere. Vt autem hoc efficiat consuetudo, necessarius est Prælatorum consensus saltem tacitus, qui est, quando videndo, & tacendo, tolerant: & hæc dici potest tacita dispensatio. Hæc assertio sumitur ex communi doctrina de Legibus, & de Consuetudine, eamque in particularibus casibus huius præcepti tradunt Anton. 2. par. titul. 9. capit. 7. §. 1. Syluest. verb. *Dominica*, quæstione prima §. vltimo, Caietan. verb. *Festorum violatio*, & 2. 2. quæstione 122. artic. 4. & ibi Sot. 2. de Iust. quæst. 4 artic. 4. Tabiena verb. *Feria*, num. 14. Armil. verb. *Festum*, num. 8. Nauar. cap. 13. numero 8. Ratio prioris partis est, quia consuetudo potest derogare legi humanæ, vnde potest illam totaliter abrogare, ergo etiam in parte potest obligationem eius auferre: siue illam obligationem auferendo ab his personis, & non ab omnibus, vel in eisdem personis auferendo illam circa quasdam actiones, & non circa alias. Patet consequentia, quia in his omnibus eadem est ratio. Secundæ vero partis ratio est, quia nemo potest tollere obligationem legis, nisi qui potest, illam ferre, vel ab illo habet potestatem: sed consuetudo populi non potest introducere legem de festo aliquo seruando sine voluntate Episcopi, saltem tacita: ergo nec potest festi obligationem tollere, vel minuere sine tacito consensu Prælati. Hinc vero facilis est tertia pars, quæ ad modum loquendi solum spectat: nam dispensatio est iuris relaxatio ex aliqua parte concessa ab habente potestatem: sed talis est exemptio, quæ consuetudine acquiritur: nam semper nititur tacita voluntate eius, qui potest dispensare: ergo. Neque est nouum, dispensationem tacite concedi: nam omnes Doctores fatentur interdum facto concedi sine verbo, vt agentes de Censuris sæpe attigimus, & in tractatu de Legibus dicemus.

13. *Obiectio.* Dices, Ad dispensationem requritur causæ cognitio, quæ in his consuetudinibus non semper interuenit. *Satisfit.* Respondeo primo, non semper esse necessariam causæ cognitionem, saltem ad valorem dispensationis, præsertim quando aliquis dispensat in lege propria. Et fortasse, neque cum dispensat in lege superioris: nam licet requiratur, vt in re causa subsit, non videtur necessarium, vt dispensans illam cognoscat, sed valebit dispensatio, si in re causa subsit, licet dispensans illam non examinet, sed vel temere dispenset, vel eam remittat conscientiæ dispensati, tunc enim est quasi conditionata dispensatio, Si habes causam, tecum dispenso: tu videris, an illam habeas. Deinde dico, quando de consuetudine constat Episcopo, illa videtur secum afferre sufficientem causam dispensationis, vel ad tollendum animarum periculum, quale esset, habere vinculum legis contra talem consuetudinem, tum quia præsumitur, ex aliqua necessitate communi illam consuetudinem introductam esse. Illa ergo consuetudo relaxat prohibitionem huius, vel illius operis in die festo, in his, vel in illis personis, & ideo dicitur quædam tacita dispensatio.

14. *Ex consuetudine excusari multa, alioqui prohibita.* Atque ex hoc principio definiuntur multi casus morales, & excusantur multa, quæ in Christiana Republica fieri videmus, ex quibus aliqua sunt tacta in superioribus. Nam quoad opera seruilia ex hoc principio excusantur interdum piscatores, & venatores, vel pictores: non omnino, sed quoad aliquos frequentiores actus, vel in quibusdam particularibus materiis, vt vidimus. Ex eodem excusantur tonsores, qui per aliquod tempus capillos tondent, & barbas radunt in die festo: nam licet excusentur interdum propter necessitatem eorum, qui tondentur, vel propter materiæ leuitatem, tamen etiam possunt consuetudine excusari, si conditiones supra dictæ concurrant. Sic etiam excusantur aliqui artifices, qui in die festo ad vesperam materiam aliquo modo præparant pro labore diei sequentis: non proprium artis opus efficiendo, sed solum applicando materiam ad certum locum, vel instrumenta artis mundando, vel quidpiam simile. Quoad alia vero specialiter prohibita, iam supra vidimus, quomodo multa, quæ ad mercatum pertinent, consuetudine liceant. Et ex eodem principio excusat Caietanus officiales vendentes in die festo rusticis venientibus de villis suis vestes, calceos, &c. Quamuis hi etiam titulo necessitatis excusari possint, sicut ex vtroque capite excusari possunt iudices, aut Prælati dicentes ius in die festo rusticis, vel agricolis, qui nō possunt in diebus profestis comparere: hoc enim Caietan. etiam ex consuetudine defendit, habet tamen etiam causam necessitatis, & pietatis. Huiusmodi autem consuetudines ampliandæ non sunt, sed coarctandæ, tum, quia dispensatio regulariter stricte accipienda est: tum etiam, quia consuetudo relaxans disciplinam odiosa est, & facile crescit, nisi populi multitudo diligentia, & solicitudine Prælatorum in officio contineatur.

Finis Libri Secundi.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII DE LOCIS SACRIS.

LIBER TERTIVS DE TEMPLORVM, AC LOCORVM SACRORVM RELIGIOSA OBSERVATIONE, ET PRÆCEPTIS AD ILLAM SPECTANTIBVS.

Xplicata Religiosa obligatione pertinente ad tempora Deo dicata, dicendum superest de altera circumstantia proposita, scilicet, de locis Deo consecratis: nam, vt supra dixi, hæ duæ circumstantiæ in ordine ad actus humanos, præsertim publicos, quandam inter se proportionem obseruant. Supponit autem hæc disputatio esse posse, ac debere, iureque, ac merito esse etiam in lege gratiæ aliqua loca specialiter destinata, ac sacrata ad Deum in eis religiose colendum: quod multi hæretici, & præsertim his temporibus nouatores, & sanctorum templorum euersores pertinaciter negant. Contra quos longa hic fuisset instituenda disputatio, nisi illa, quæ nostro instituto sufficiunt, tradita à nobis fuissent in 3. tomo 3. partis disput. 81. sectio. 1. & 2. vbi ex diuina scriptura, & Ecclesiæ definitione, ac traditione hanc veritatem ostendimus. Quæ adeo etiam est rationi naturali consentanea, vt vix ratio apparens occurrat, qua error contrarius fundari possit. Hoc igitur errore omisso, in præsenti tantum à nobis sunt declaranda præcepta, quæ vel debitum cultum talium locorum præscribunt, vel eorum irreuerentias prohibent.

CAPVT I.

An ex affirmatiuo præcepto aliqua reuerentia loco sacro debeatur, vel solum ex negatiuo.

1. *Locus sacer triplex.* VT constet, de quibus locis loquamur, supponendum est primo, locum sacrum, ac religiosum in præsenti materia appellari, qui ad actiones Diuini cultus exercendas peculiariter deputatus est, præsertim ad sacrificia, & orationem. Hic autem locus triplex distingui potest. Vnus est auctoritate Episcopi *Primus.* ædificatus, ac consecratus, vel benedictus, & ad prædictum finem destinatus: qui propriè Ecclesiæ nomine venire solet, cum de materiali Ecclesia sermo est. Alius est auctoritate quidem Episcopi erectus ad *Secundus.* eundem finem, non tamen benedictus, de quo loco ait Syluester verb. *Ecclesia*, 2. non dici Ecclesiam, nisi æquiuoce, sed vocari basilicam, seu domum regiam. Et Glossa in cap. 1. de Religios. domib. verb. *Dedicanda*: *Tunc*, ait, *accipit nomen Ecclesia, cum consecratur, sicut electus tunc accipit nomen Episcopi, cum consecratur*. Verum tamen, si talis locus publice sit destinatus pro ordinario vsu fidelium ad Missas, & conciones audiendas, recipiendaque sacramenta, simpliciter solet Ecclesia vocari. An vero semper, & quoad omnes iuris effectus comprehendatur in iure nomine Ecclesiæ, infra videbimus. Vt tamen nulla sit æquiuocatio, priora loca absolute appellabimus Ecclesiæ nomine, hæ vero posteriora cum addito vocabimus Ecclesias non benedictas. Tertium genus horum locorum est *Tertius.* eorum quę non publica auctoritate, sed priuata, destinantur ad sacra munera, quæ non appellantur Ecclesiæ, nisi æquiuoce. Imo nec loca sacra simpliciter dici possunt, vt enim dixit etiam Iuris Cons. in leg. *In tantum*. ff. de Rerum diuis. *Sacræ res sunt, quæ publicæ consecratæ sunt*. Vocantur ergo hæc vel oratoria, si sunt in domibus priuatis: vel, eremitoria, si sint per se separata, interdum etiam vocantur capellæ. Quamuis nomen hoc multiplex sit, interdum enim significat locum aliquem intra Ecclesiam constitutum ad diuina deputatum, benedictum, qui est pars eiusdem Ecclesiæ, & vnum cum illa corpus efficiens:

ficiens: interdum vero significat Ecclesiam integram, propriam, ac benedictam, non parochialem, nec matricem, sed simplicem, (vt sic dicam) aliquando vero indifferenter pro Ecclesia sumitur, vt in titulo de Capellis monachorum. Hic ergo præcipue sermo est de primo genere sacrorum locorum, & de illis semper loquemur prius: deinde vero adnotabimus, quid de cæteris locis dicendum sit.

2. *Dei templũ quomodo tractandum.* Deinde suppono, Dei templum seu Ecclesiam debita reuerentia tractandam esse, hocque pertinere ad Religiosum cultum Deo debitum. Hæc assertio certissima est, sumiturque ex Diuo Thoma 2.2.qu. 99.art. 1. & 3. vbi de hac re à Doctoribus disputatur: & de illa videri possunt in dicta disp. 81.3. tomi sect. 8. Et ratio est; quia rebus sacris debetur Religiosus honor, sed templum Deo dicatum inter res sacras merito computatur, ergo. Maior continetur in generali definitione fidei tradita in septima Synodo generali Nicæna 2. vbi dicitur, res sacras, & cultui diuino dicatas debito honore afficiendas, & venerandas esse. Minor vero est per se euidens, quia non est minus sacrum templum, quam vestis, vel aliquid simile: & ex Decretis referẽdis cum aliis multis, & quæ ex sanctis Patribus in dicto loco adduximus, manifesta etiam est. Vnde omnes Theologi inter species sacrilegij numerant irreuerentiam, quæ templo fit, tanquam factam rei sacræ.

3. *Dupliciter explicatur reuerentia templo debita.* Vt autem hanc veritatem declaremus, præmittendum præterea est, quod in dicta sectio. 8. in principio animaduerti, duobus modis posse hanc reuerentiam Deo debitam explicari: vno modo per obligationem positiuam, seu affirmatiuam aliquid faciendi in honorem talis loci: alio modo per obligationem priuatiuam, seu prohibentem aliquid fieri, quod in iniuriam cedat talis loci: sicut etiam in superioribus diximus, obseruationem diei festi consistere partim in aliquo opere præstando, partim in aliquo vitando. Rursus circa priorem modum obligationis considerandum est, aliud esse obligari ad exhibendum Deo cultum in tali loco, aliud vero obligari ad colendum vel honorandum locum ipsum. Quamuis enim locus, quantumuis consecratus, non sit capax honoris propter se ipsum, quia res inanimis est: ideoque, si aliqua veneratio illi exhibeatur, tota fit propter Deum, qui in eo speciali modo habitare censetur, & cuius cultui specialiter deputatus est, atque ita totus honor loco datus, ipsi Deo semper, ac principaliter dari videatur: nihilominus aliud est, colere Deũ ipsum in tali loco: aliud vero locũ ipsum venerari. Nam illud prius fit per actum directe terminatum ad Deum, vt obiectum, quod colitur propter se ipsum, id est, propter excellentiam propriam, quam in se habet, & quæ per talem actum adoratur vt quod, seu vt ratio adorandi. At vero hoc posterius fit per actum proxime terminatum ad locum ipsum, vt ad obiectũ, quod est veluti materia, circa quam versatur actus Reuerentiæ: attingit vero Deum, vt rationem colendi templum ipsum. An vero hæc duo possint interdum simul fieri per vnum, eundemque actum, nonnullam quæstionem, & difficultatem habet, quæ hic necessaria non est, & generalis est ad omnes res sacras, imagines, reliquias, ideoque in materia de Adoratione est late disputata. Nunc ergo satis est, modos illos secũdum se distinctos esse, posseq; vnum cadere in obligationem sine alio. Sic enim in tempore sacro, seu die festo habemus præceptum affirmatiuum colendi Deum in eo tempore per sacrificij oblationem, seu Missæ auditionẽ, & non inuenitur aliud præceptum colendi aliter, aut venerandi sacrum illud tempus.

4. *An sit speciale præceptum colendi Deum in Ecclesia.* Dico ergo primo: Nullum est præceptum speciale colendi Deum in tali loco, scilicet, in Ecclesia, vel templo, nisi quatenus actio aliqua Diuini cultus legitime exerceri non potest extra talem locum. Si hæc conclusio intel[illegible] naturali iure, est manifesta, quia ius naturæ non determinat certum modum cultus externi dandi Deo, vt supra est ostensum, ergo nec circumstantiam loci determinat. Et huc spectat illud Ioan. 4. *Spiritus est Deus: & in spiritu, & veritate debet adorari*, ideoque ex se non determinat locum, quia vbique est, & omnia prospicit, licet ex parte nostra, id est, eius, qui colit, vel eorum, coram quibus colit, prudentem circumspectionem requirat, vt locus sit aptus, & sine impedimento, vt infra tractando de Oratione vocali magis explicabimus. Si vero intelligatur conclusio de iure positiuo, vt præcipue intelligenda est, sic declaratur primo in præcepto audiendi Missam, quod fere est vnicum de cultu externo datum omnibus fidelibus. Illud ergo præceptum de se non obligat ad dandum illum cultum Deo in Ecclesia, seu templo, quia hoc non ponitur in verbis, & forma præcepti: iubemur enim audire Missam in Dominicis, & diebus festis, non vero in Ecclesiis, vel templis. Sed hoc aliunde necessarium est, nimirum, quia Ecclesia alias præcipit Missas non dici extra Ecclesiam iuxta modum declaratum, & tractatum in dicta disput. 81. sect. 4. Vnde quacunque ratione cesset hæc necessitas, quia contingit inuenire Missam extra Ecclesiam, vt in priuato oratorio, vel in campo sub dio, vel tentorio, illam ibi audiendo impletur præceptum audiendi Missam, quamuis in Ecclesia non audiatur: signum ergo est, hoc præceptum per se non respicere locum.

Verum est, sacris Canonibus antiquis interdum præcipi audire Missas in propriis Ecclesiis, saltem in quibusdam maioribus solennitatibus, vt patet ex c. *Siquis etiam*, de Consec distinct. 21. & in cap. *Nulli*, de Consec. distinct. 3. Et supra vidimus, olim fuisse consuetudinem audiendi Missas diebus Dominicis in propriis parochiis: iam vero hoc non est simpliciter sub præcepto generatim loquendo. Ex vi ergo huius præcepti non est determinatus locus colendi Deum. Ratio vero assertionis est, quia licet Ecclesiarum ritus conuenientissime sit institutus, vt fideles habeant publica, & sancta loca, in quibus commodius possint Deum colere, non fuit tamen necessarium illos arctare ad cultum exhibendum in illis locis: cum in quolibet honesto loco possint Deum colere. Solum ad cultum sacrificij propter sanctitatem eius, & solennem, ac publicum ritum determinatum est, vt in tali loco fiat, & non in alio sine dispensatione: & ita ratione illius potest hæc obligatio ad eos redundare, qui tali sacrificio cooperari, vel interesse obligantur, vt explicatum est. 5.

Simile quid considerare quis poterit in præcepto de Oratione: Nam Diuinum, seu naturale præceptum orandi Deum, non est de se determinatum ad certum locum, sed vbique potest orari Deus, vt in tractatu quarto videbimus. Nec etiam est in Ecclesia præceptum vniuersale omnibus fidelibus propositum, quod omnes, & singulos obliget ad orandum specialiter in Ecclesia. Solum in Horis Canonicis, quatenus ab Ecclesiæ ministris publice recitandæ, vel canendæ sunt, præscriptum est, vt in Ecclesiis fiat talis oratio publica. Hic autem non de oratione agimus, sed alio cultu, qui per alias actiones exhibetur, vt in principio notauimus. Instari item potest de oblationibus, quæ fieri in Ecclesia debent, interdum ex præcepto: sed illud præceptum generale non est, sed ad summum vbi fuerit consuetudine introductum. Et tunc etiam non respicit personas, sed potius ipsum sacrificium, vel aliud Diuinum officium. Fiunt enim tales oblationes tempore Missæ, & quia Missa fit in Ecclesia, ideo etiam oblationes in Ecclesia fieri debent. Si tamen quocunque casu contingeret, Missam illam solennem, quæ pro totius populi congregatione canitur, extra Ecclesiam seu templum fieri, ibi fieri posset oblatio, & satisfieret obligationi offerendi: illa ergo per se, & imme- 6. *Explicatur id ipsum in præcepto orandi.*

immediate (vt ſic dicam) non reſpicit talem locum.

Præceptum colendi loca ſacra negatiuum eſſe.

7. Dico ſecundo: Nullum eſſe datum affirmatiuum præceptum abſolutum de exercendo aliquo actu venerationis, ſeu cultus circa loca ſacra templorum, ſeu Eccleſiarum: ac ſubinde præceptum hoc reuerenter tractandi loca ſacra, licet formam affirmatiui præcepti habeat, in negatiuum reſolui, & per ceſſationem ab omni opere, quod ſit templo iniurioſum, aut contra reuerentiam eius, poſſe impleri. Hæc aſſertio ſola declaratione ſufficienter probabitur, eamque propono ſolum, vt tota materia comprehendatur. Præceptum ergo affirmatiuum abſolutum dicitur, quod ad opus aliquod interdum efficiendum abſolute obligat, vt eſt præceptum audiendi Miſſam. Hoc ergo modo nullum inuenimus in præſenti materia abſolutum præceptum, quia, ſi non occurrat neceſsitas, vel obligatio directe exercendi in Eccleſia actus diuini cultus, vt ſunt ſacrificium, oblatio, vel ſi quid eſt ſimile, propter aliam ſpecialem loci venerationem non tenemur templum adire, vel alia ſigna venerationis oſtendere, vt per ſe conſtat, quia nullum poteſt aſsignari tale præceptum, nec neceſsitas, vel vſus illius. Quando vero occurrit obligatio colendi DEVM exterius publice, & in Eccleſia: tunc ſatis impletur hæc obligatio exercendi actum ipſum cultus erga Deum immediate, & directe, licet nullo modo ad locum ipſum terminetur, nec formaliter (vt aiunt) nec materialiter, niſi tantum per accidens, quatenus ille cultus Dei in tali loco fit. Sic ergo conſtat, nullum eſſe tale præceptum affirmatiuum abſolutum, ſed ex ſuppoſitione aliqua, quæ pendet ex voluntate operantis: vt attentio orationis dicitur eſſe in præcepto, etiam in ſpontanea oratione, non tamen eſt abſolutum illud præceptum, ſed quaſi conditionatum, quia abſolute non obligatur quis attendere ad Deum, tamen ſuppoſito, quod vult orare, obligatur ad præſtandum attentionem. Simili itaque modo ego nunc non teneor abſolute circa imagines ſanctorum, quas apud me habeo, actionem aliquam exercere, tamen ſi aliquam exercere volo, illa eſſe debet reuerentiæ, & honorariæ adorationis (vt ſeptima Synodus loquitur.) Ita ergo in præſenti dicere poſſumus, licet hic non interueniat affirmatiuum præceptum abſolutum, inueniri tamen conditionatum, ſeu hypotheticum (vt ſic dicam,) quia ſi quis velit ad templum accedere, debet reuerenter accedere, & ſi velit ſigna æſtimationis, quam de illo habet, exhibere, debet proferre ſigna reuerentiæ, & honorariæ adorationis. Quod eſt manifeſtum ex dicto Concilio Niceno 2. & ex ſecunda ſuppoſitione. Atque hoc modo videtur loqui cap. *Decet*, de Immunit. Eccleſ. in 6. quod late exponit Nauarr. in Enchir. de Orat. cap 5. Verum eſt tamen, priorem partem illius capitis ſuaſoriam magis eſſe, quam præceptiuam, interim tamen, & quaſi per occaſionem declarat reuerentiam hoc modo Eccleſiæ debitam quaſi naturali lege.

8. Atque ex his facile patet vltima pars aſſertionis. Quæ inprimis ex dictis de præcepto ſanctificandi ſabbathum conſtat: habet enim affirmatiuam formam, impletur autem per ceſſationem ab omni opere ſeruili, ſeu prohibito in tali die, & ipſamet ceſſatio eſt de ſe ſignum quoddam reuerentię in Deum, ſi debito modo, & intentione obſeruetur. Ita ergo cum dicimus, templa eſſe reuerenter tractanda per negationem debet explicari, id eſt, non eſſe irreuerenter tractanda: nam omnis irreuerentia loci ſacri tanquam ſacrilega prohibita eſt, vt in dicta ſect. 8. 3. tom. in principio late oſtenſum eſt. Ergo abſolute loquẽdo, hoc præceptum ſufficienter impletur, ſi homo ſe abſtineat ab omni actu irreuerentiæ, vel iniuriæ loci ſacri. Et ideo, vt dicebam, ſi homo velit actum aliquem exercere in templo, vel circa templum, qui ſanctitatem eius attingat, tenetur ita ſe gerere, vt actum honorariæ adorationis exhibeat, quia alias contra ſanctitatem loci ageret, & ita irreuerentiam illi faceret. Sic igitur tota hæc obligatio in negatiuam reſoluitur, & per ſolã carentiam actus ſeruari poteſt, ſi homo nolit aliquid poſitiue operari. Vnde licet in hoc libro de affirmatiuis præceptis directe tantum diſſeramus, hic neceſſario dicendum eſt de his actibus, qui in templo fieri prohibentur, tanquam continẽtibus irreuerentiam, ſeu iniuriam eius, ſicut de operibus die feſto prohibitis ſupra tractauimus: quia non poteſt reuerentia loco ſacro debita, niſi per hanc negationem ſufficienter explicari.

Quæ actiones in templo vitandæ.

Dico ergo tertio: Ob reuerẽtiam loco ſacro debitam tenemur vitare, non tantum omnem actionem 9.
directa, & formali intentione factam in contumeliam, ſeu irreuerentiam templi, ſed etiam omnem exteriorem actum, qui in ſe continet irreuerentiam templi, quacunque intentione fiat. Declaratur, quia duobus modis conſtituitur actus aliquis in aliqua ſpecie peccati: vno modo ex directa, & formali intentione operantis, vt cum aliquis ad vxorem alterius accedit, vt de marito vindictam ſumat, vel eum inhonoret, ac infamet. Alio modo ex ſola operis voluntate, vt cum quis adulterium committit, ſola carnis concupiſcentia ductus, & dolens, quod cum illo actu coniuncta ſit iniuria alterius, quod non obſtat, quominus iniuſtus ſit. His ergo duobus modis poteſt committi ſacrilegium, & irreuerentia in locum ſacrum. Primo ex directa, ac formali intentione, quæ vix poteſt cadere niſi in hæreticum animum. Sic enim peccant in Deum hæretici, qui templa infringunt, comburunt, & euertunt, directe enim id faciunt, in contemptum, & iniuriam templi. Poſſet etiam talis intentio cadere in hominem obduratum, deſperatum, & odio habentem Deum, vt per ſe conſtat. Secundo poteſt hæc culpa committi, quaſi materiali voluntate, vt ſic dicam, id eſt, volendo facere aliquid in eo loco ſacro, quod in ſe continet iniuriam talis loci, & licet illa directe intenta non ſit, eſt conſequenter volita cum ipſo opere, quia per ſe loquimur, & ſecluſa ignorantia, vel alia cauſa excuſante. Vt cum quis inimicum occidit in loco ſacro, quem nollet ibi occidere, ſed id vult, quia aliter non poſſet occidere, nihilominus ſacrilegus eſt, quia ad malitiam voluntatis, & actionis culpabilis ſatis eſt, velle externum actum habentem talem conditionem non ignoratam, etiamſi illa non intendatur. De priori ergo modo irreuerentiæ clarum eſt, eſſe intrinſece malam, ac ſubinde ſemper prohibitam, vt prima parte aſſertionis dicitur. Imo tam praua eſt illa intentio, vt quamuis exterior actio, vel irreuerentia loci ſacri leuiſsima eſſe videatur, ſemper mortalis, & grauiſsima culpa ſit, quia procedit vel ex contemptu, vel ex odio ipſius Dei, aut ſacrarum rerum ad ipſum pertinentium; vel ex animo hæretico, vel infideli, quæ omnia & ſingula ſufficiunt, vt peccatum mortale ſit in omni materia etiam leuiſsima. Quin potius licet exterior actus ex ſe non eſſet iniurioſus, ſed indifferens, vt confabulatio de rebus indifferentibus: ſi fieret ex contemptu loci ſacri, & ad ſignificandum, non oportet differentiam facere inter illum locum, & communem, eſſet n. peccatum mortale, quia eſſet peccatum ex contemptu, quod ſemper graue eſt. De hac ergo formali irreuerentia nihil aliud dicendum ſupereſt: quia cum ſpecies eius ex ipſa formali intentione ſumatur, facile cognoſcitur. An vero in poſteriori modo peccandi contra locum ſacrum, difficile eſt diſcernere, quando actio ex ſe ſit iniurioſa loco ſacro, ita vt inde habeat actus ſpecialem malitiam contra Religionem, etiamſi iniuria loci ſacri intenta non ſit, ideoque in ſequenti capite accurratius tractandum hoc eſt.

CAPVT II.

De actibus in loco sacro prohibitis, qui illum polluunt.

1. *Ad tria capita reducũtur, quæ fieri in Ecclesia sacrilegium est.* MVlta sunt iure prohibita fieri in loco sacro, seu in Ecclesia, quæ si fiant, sacrilegia esse censentur: quæ ad tria capita reuocat Syluester verb. *Sacrilegium*, §. *Quintum.* Primum est effundere voluntarie humanum semen intra Ecclesiam: secundum effundere humanum sanguinem, sub quo necesse est, vt homicidium comprehendatur. Tertium est, iniuste aliquid auferre de templo. Sed reuera sunt multa alia in hoc genere prohibita, quæ ad tertium illud caput reuocari non possunt, vt videbimus. Aliter ergo possumus tria capita numerare, & sub singulis varios actus recensere tanquam species sub genere subalterno: Primum est, efficere actum in Ecclesia, quo ipsa Ecclesia polluitur. Secundum est, vti Ecclesia vt communi, & vulgari loco ad actum profanum in ea exercendum. Tertium est, violare immunitatem loci sacri. Discurrendo autem per hæc tria capita, & per omnia membra, quæ sub singulis continentur, constabit, diuisionem, & numerationem esse sufficientem: simulque declarabimus, An hæc omnia ex iure humano pendeant, vel aliqua etiam subsistant in iure naturali?

2. *Quinque actus Ecclesiam polluentes.* Circa primum caput dicendum est, quinque actus esse prohibitos in Ecclesia, quibus ipsa polluitur, ideoq; ad Religiosum Dei cultum pertinere illos cauere, & in quocunque illorum malitiam sacrilegij inueniri. De hac conclusione disputaui late in dicto 3. tom. 3. part. disputione 81. sectione 4. Et ideo breuiter illa commemorabo, & pauca adiungam. Primo *Primus.* ergo prohibitum est in Ecclesia homicidium: nam illo polluitur, vt constat ex capit. *Proposuisti*, de Consecrat Eccles. Dixi autem in citato loco hoc debere intelligi de homicidio voluntario, non de se causali, sed ibi hæ voces sumptæ sunt iuxta subiectam materiam, & generalem vsum Philosophorum moralium, cum docent peccatum debere esse voluntarium, non iuxta vsum iurium loquentium de homicidio voluntario, vel causali in ordine ad irregularitatem, vt in 5. tom. fuse explicauimus. In præsenti ergo excluditur illud homicidium causale simpliciter, seu omnino, id est, quod nec directe, nec indirecte voluntarium est, & consequenter neque est culpabile, saltem moraliter: nam cum ille actus, quatenus mortem hominis infert, non fit actus humanus, nec sacrilegium esse potest, & consequenter neque Ecclesiam violat, vt ibi dixi. At vero si sit homicidium voluntarium, etiam indirecte sufficiet ad crimen sacrilegij, & ad effectum polluendi Ecclesiam, vt communiter Doctores sentiunt, quia ius simpliciter loquitur de homicidio contentioso, seu peccaminoso: tale autem est etiam homicidium causale, si culpabile sit propter indirectam voluntatem. Et ita est intellgenda etiam in Glossa in capit vnic de Consecr. Eccles. in 6. & Panorm. in dicto c. *Proposuisti*, qui eodem modo loquuntur.

3. *Secundus actus.* Secundo prohibita est in Ecclesia humani sanguinis effusio, nam per eam etiam Ecclesia polluitur, vt habetur in capite vnic. de Consecration. Eccles. in 6. Quæ prohibitio in rigore distincta est à præcedenti, quia potest esse homicidium sine sanguinis effusione per suffocationem, & potest esse sanguinis effusio sine homicidio, vt constat. Et ita hæc distincte explicui in dicta sectione quarta, neque aliquid nunc *Tertius.* addendum videtur. Tertium prohibetur in Ecclesia humani seminis effusio, per quam etiam Ecclesia violatur, vt ibidem late tractaui, & copiosius postea explicuit noster Sanc. 2. tom. de Matrim. libr. *Quartus.* 9. disp. 15. per totam, qui videri potest. Quarto similiter prohibitum est excommunicatum in Ecclesia sepelire, alioqui polluta etiam manet, iuxta c. *Consuluisti*, de Consec. Eccl. quod nunc de excommunicato vitando intelligendum est iuxta Decretum Concilij Constantin. vt dicto loco notaui, & latius in 5. tom. disp. 12. sect. 4. Vnum autem dubium hic addendum occurrit, quod in fine capitis expediam. Quinta prohibitio huic similis est, ne Paganus, id est, non baptizatus intra Ecclesiam sepeliatur, quia per hoc etiam polluitur iuxta c. *Ecclesiam*, 12. de Consec. dist. 1. *Quintus actus prohibitus.*

4. *Additur sextus casus.* Ex his ergo satis probata manet conclusio, nam est alius casus, in quo, vt notaui, solet Ecclesia pollui, scilicet, per incendium eius, qui non pertinet ad actiones prohibitas in Ecclesia, sed ad Ecclesiæ destructionem. Vnde ille casus non pendet ex culpa præcedente: nam licet incendium casu, & sine vlla culpa contingat, si habet effectum sufficientem ad execrandam Ecclesiam, id est, destruendam consecrationem eius, reconsecranda erit, vt Glossa, Abbas, & reliqui Doctores sentiunt in capit *Ligneis*, & capit. *Proposuisti*, de Consecratio. Eccles. & in cap. *Ecclesiis*, de consecratio. distinctione prima. Et ex verbis absolutis illorum iurium colligitur aperte. Et patet, nam ratio illius effectus est, quia tollitur fundamentum consecrationis, parum autem refert, quod tollatur cum culpa, vel sine culpa. Vnde è contrario licet Ecclesia per summum sacrilegium incendatur, si cum effectu non comburuntur parietes, licet tectum, vel alia ædificia lignea comburantur, non manet Ecclesia execrata, vt dicitur in dicto capitul. *Ligneis*, Vnde nec violata, seu polluta manet, quia nullum est ius, quod dicat, propter tale crimen Ecclesiam pollui, aut indigere reconsecratione, aut expurgatione: Non pertinet ergo ille casus ad eos, quos nunc tractamus. Imo in citato loco tertij tomi notaui, in eo casu non proprie pollui Ecclesiam, sed destrui saltem quoad eas partes, in quibus residet consecratio. Vnde nunc addo, licet in eo casu sit necessarium consecrationem iterare, vt talis Ecclesia vere consecrata maneat, tamen si benedicta simul erat, ac consecrata, non indigere noua consecratione, benedictione, aut expurgatione, vt in ea posint licite Diuina officia celebrari, quia illa Ecclesia per incendium, & combustionem parietum solum amisit consecrationem, aliud vero impedimentum non contraxit, nec benedictionem amisit, quæ ipsi solo & quasi pauimento adhæret, vt ibi notaui: & ideo si reficiatur, & commode reparetur, statim apta, & expedita manet ad officia diuina: non pertinet ergo hic casus ad eos, quibus annexa est Ecclesiæ violatio.

5. *Differentia inter duos vltimos casus & tres priores.* Secundo notanda est differentia inter duos casus vltimos ad tres primos comparatos. Nam in tribus primis Ecclesia polluitur per actionem quasi transeuntem, & ex vi illius Ecclesia relinquitur polluta, etiamsi actio omnino transierit, nullumque effectum Physicum in Ecclesia reliquerit. In vltimis vero duobus casibus quodammodo polluitur Ecclesia per effectum in Ecclesia permanentem ex vi prioris actionis, id est, per corpus excommunicati hominis, vel infidelis in tali loco sepulti. Et hinc est, vt in prioribus casibus ad purgandam Ecclesiam, necessarium non sit, aliquid ab illa abstrahere, sed solum orationibus, & aspersionibus iuxta Ecclesiæ ritum illam reconciliare: at vero in quarto, & quinto casu ante omnia necesse est (per se loquendo) corpus ibi humatum extrahere, & extra Ecclesiam proiicere, & benedictionem, seu expurgationem adiungere, vt dicta iura præscribunt. Vnde etiam fit (quod notare oportet) in primis tribus casibus non pollui Ecclesiam, nisi quando actio est voluntaria, & cum graui culpa fit, vt proponendo illos tres casus declarauimus, & latius ostendimus in dicto loco tertij tomi. At vero in duobus vltimis casibus licet contingeret corpus pagani in Ecclesia

clesia sepeliri sine culpa, vt quia putabatur baptizatus, & postea publice constat, fuisse paganum: nihilominus Ecclesia maneret polluta, ex vi corporis ibi sepulti, ita vt non possit in ea celebrari, nec fidelis sepeliri, donec inde auferatur corpus, & Ecclesia purificetur, quia iura ita disponunt, nec attendunt, quo casu, aut scelere corpus tale in Ecclesia sepultum sit, sed tantum quod ibi sit, vt clare sumitur ex capite *Sacris*, de Sepultur. tam ex verbis, quam ex ratione eius, vt facile consideranti patebit. Sed licet hæc differentia inter prædictos casus vera sit, nihilominus in hoc omnes conueniunt, quod per se loquendo, & ex genere suo graue peccatum sacrilegij est, aliquid agere in Ecclesia, quo ipsa Ecclesia polluitur, quia id non fit sine graui irreuerentia loci sacri.

6. *An hi actus sint mali, quia per eos Ecclesia polluitur, vel è contrario.* Quæri vero potest hoc loco, præsertim circa tres priores casus, An huiusmodi actus sit malus, quia per ipsum Ecclesia polluitur, vel è conuerso, quia talis actus est malus, & grauis irreuerentia loci sacri, ideo ex Ecclesiæ statuto in talis irreuerentiæ odium illa veluti irregularitas loci sacri addita sit. In hoc enim puncto, obiter, & quasi aliud agens dixi in dicta sectio. 4. 3. tom. §. *Tertio*, actionem non fieri peccaminosam, quia polluit Ecclesiam, sed potius quia ipsa est turpis, & repugnans Ecclesiæ sanctitati, ideo ex institutione Ecclesiæ illi adiunctam esse illam irregularitatem, seu interdictionem talis loci. Hanc vero sententiam aliqui improbant ex eo, quod illi actus non continent malitiam sacrilegij, nisi quia prohibiti sunt ab Ecclesia, per se enim vel non essent mali, vt sepelire puerum non baptizatum in Ecclesia malum non esset, nisi esset prohibitum, vel si sint mali in illa specie, vt fornicatio in specie intemperantiæ, non sunt tamen sacrilegium facta in Ecclesia, nisi quia Ecclesia prohibet specialiter ibi fieri in reuerentiam loci sacri, vt supponitur. At Ecclesia non prohibet illos actus nisi quatenus statuit, vt per illos polluatur Ecclesia, vt videre licet in omnibus iuribus citatis, non enim continent specialem prohibitionem, sed solum dicunt illis modis pollui Ecclesiam, ergo in tantum prohibent, in quantum volunt, vt per illos polluatur Ecclesia, ergo ideo sunt sacrilegia, & peccata in tali specie, quia polluunt Ecclesiam, non è contrario.

7. *Resolutio quæstionis.* Nihilominus dicendum censeo, actum, verbi gratia, effundendi sanguinem in Ecclesia non sumere malitiam suam, quam in ratione sacrilegij habet ex eo, quod per eum polluitur Ecclesia, sed potius è contrario, ideo polluere Ecclesiam, quia hoc Ecclesia statuit, quasi in pœnam, & detestationem sacrilegij (idemque est de aliis actibus supra numeratis.) Sunt autem hic duæ quæstiones distinguendæ: Vna est, An hic actus sit sacrilegium, sola prohibitione iuris positiui: alia est, An sit sacrilegium ex eo, quod polluit Ecclesiam. Hic enim non tractamus priorem, nam de illa inferius dicemus: sed tractamus tantum posteriorem, quæ optime locum habet, etiamsi hoc sacrilegium sit de iure positiuo. Ratio, (quam etiam in dicto loco insinuaui) est, quia effectus ille moralis polluendi Ecclesiam, per se, & vt sic non est culpa, sed veluti pœna, & ad modum censuræ: actus autem prohibitus ab Ecclesia sub censura, vel irregularitate, non ideo est malus, quia per illum incurritur censura, sed ideo incurritur per illum censura, quia malus est: esto sit malus, quia prohibitus, ergo idem erit in præsenti. Minor declaratur: nam cum Ecclesia prohibet furtum sub excommunicatione, non est actus malus, quia per illam incurritur censura, sed potius quia malus est; ideo illi imponitur censura. Respondent, non esse simile, quia per illas prohibitiones non constituitur furtum in alia specie vitij præter iniustitiam, quam ex se habet. Sed contra: nam idem erit, si non omne furtum, sed illud tantum, quod fit in loco sacro, prohibeatur sub excommunicatione ob reuerentiam loci sacri. Quia tunc etiam non ideo committitur sacrilegium, quia incurritur excommunicatio, sed potius è contrario, quia illud est tale crimen, ideo imponitur excommunicatio, & tamen actus ille furandi in Ecclesia accipit specialem malitiam sacrilegij ratione prohibitionis. Idem esset, si ipso iure interdiceretur locus, in quo aliquod crimen fieret: non enim illud opus crimen esset, quia per illud interdiceretur Ecclesia, sed è conuerso, quia tam graue crimen esset; ideo tam graui pœna puniretur. Quod verum est, siue illud crimen sit tale, quia prohibitum ab Ecclesia, siue prohibeatur, quia de se malum est, & siue sit sacrilegium, siue quodlibet aliud vitium. Idem videre licet in omni irregularitate, quæ est pœna, semper enim supponit culpam, siue contra ius Diuinum, siue contra Ecclesiasticum. Et optima ratio in omnibus aliis est, quia pœna supponit culpam, præsertim pœna spiritualis, & ideo præceptum Ecclesiæ prohibens sub censura, vel propria pœna spirituali, vel prius supponit actum esse culpabilem, vel prius facit illum esse culpabilem prohibendo illum, & tunc ratione illius fert censuram, aut pœnam. In præsenti autem licet hic effectus polluendi Ecclesiam, non videatur propria pœna, se habet ad modũ pœnæ, & in odium talis sacrilegij, & ad exaggerandum illud ille moralis effectus ei adiungitur, ergo eodem proportionali modo intelligenda est prohibitio.

Addo præterea, quod licet Ecclesia statuat, vt per talem actum polluatur Ecclesia, intrinsece non sequitur, actum illum esse peccatum mortale, nisi vel formaliter prohibeatur, vel alias de se malus sit in eo gradu: valde namque dubium est, An propter solum effectum polluendi Ecclesiam actus ille tam prauus fiat? Declaratur per comparationem ad irregularitatem; si enim Ecclesia non prohibeat aliquem actum, sed tantum statuat, vt qui illum fecerit, fiat irregularis, non sequitur, peccare tunc mortaliter, quia facit illum actum, vt constat in omnibus actibus criminalis iudicij, per quos incurritur irregularitas ex defectu lenitatis; quæ non facit illos actus esse peccaminosos in laicis. Imo multi existimant, quod nisi illi actus essent per se interdicti clericis, non peccarent grauiter exercendo illos propter solum periculum irregularitatis, quod magis incertum est, quia Clerici fortasse tenentur ratione sui muneris irregularitatem vitare. Ad hunc ergo modum cum hæc pollutio Ecclesiæ non sit vera macula in illa, sed solum impedimentum quoddam morale per Ecclesiam positum, vt in tali Ecclesia non possint Diuina officia celebrari, donec purificetur, efficere actum, per quem tale impedimentum introducitur, non esset fortasse mortale peccatum ratione huius impedimenti, & quasi nocumenti illati Ecclesiæ, si actus ipse in se non esset prius ab Ecclesia prohibitus. Et ita supponit Angelus verbo. *Debitum coniugale*, numer. trigesimo quinto, ait enim per materialem copulam in Ecclesia habitam, etiam in casu necessitatis pollui Ecclesiam, & nihilominus coniuges tunc non peccare mortaliter, quia eis tunc non prohibetur copula: licet enim illud falsum sit, tamen aperte sentit hic auctor, illa duo non esse repugnantia, & rationem culpæ sumendam esse non ex pollutione, sed ex prohibitione. Vnde licet fortasse talis culpa aggrauetur ratione talis quasi nocumenti moralis, propter maius scandalum, quod inde oritur, & propter incommodum fidelium, primaria nihilominus ratio talis culpæ non inde sumitur, sed ex irreuerentia, quæ fit Ecclesiæ, vel ex natura talis actus, vel supposita Ecclesiæ prohibitione. Sicut quando furtum in Ecclesia prohibetur sub censura excommunicationis, aggrauatur quidem culpa ex eo, quod fit contra talem censuram propter maiorem contumaciam, scandalum, & nocumẽtum proprium, nihilominus tamen

8. *An ex eo solum quod actus polluat Ecclesiam, sit peccatum mortale.*

tamen substantialis culpa, (vt sic dicam) quæ ibi interuenit, non est ratione censuræ, sed ratione prohibitionis quam supponit censura.

9. *Iura quæ de Ecclesiæ violatione loquuntur, supponunt prohibitionẽ.*

Neque obstat, quod iura, quæ de Ecclesiæ violatione in his casibus loquuntur, non præmittant expressam prohibitionem efficiendi talem actum in Ecclesia: nam sine dubio illam supponunt. Imo si quis attente consideret, neque ille effectus violationis Ecclesiæ per huiusmodi actus ibi instituitur, sed supponitur, & ex illius suppositione aliquid ordinatur, vt in capitul. *Si motum*, de Consec. distinct. 1. dicitur: *Si homicidio, vel adulterio Ecclesia violata fuerit, diligentissime expurgetur, & denuo consecretur.* Vbi non instituitur, sed supponitur violatio, & de remedio prouidetur, & in cap. sequenti, similiter dicitur, Ecclesias consecratas non esse iterum consecrandas, nisi exustæ, vel sanguinis, aut seminis effusione pollutæ fuerint, eodemque modo loquuntur cap. *Proposuisti*, cap. *Aqua*, cap. *Si Ecclesia* extra. de Consec. Eccles. & cap. vnic. eodem titul. in 6. Vnde non est dubium, quin tam prohibitio hæc, quam institutio antiquior sit, quam hæc iura Decretalium, nam tempore Concilij Nicæni iam erat in vsu, Gratianus enim Concilio Nicæno tribuit dictum Canonem *Ecclesiis*, quanquam nunc inter Canones omnes Concilij Nicæni non habeatur. Antiquior vero est Canon *Si motum*, quem ex Hyginio Gratianus refert, & ille etiam loqui videtur de hac violatione per talia crimina, vt de re antiquiori. Igitur verba Canonum non obstant, quin intelligamus, à principio, quando hæc institutio incepit, prohibitas fuisse has actiones in Ecclesia sub eo grauamine, & quasi censura, vt si fierent, Ecclesia polluta maneret. Nec denique obstat, quod Auctores interdum ex effectu polluendi Ecclesias, colligant prauitatem actionis, & malitiam sacrilegij, tum quia non ex professo has rationes distinguunt, & considerant, sed moraliter per modum vnius de illis loquũtur: tum etiam quia argumentantur potius à signo, seu à posteriori, quã à priori ex causa. Adde, multos illorum ponere primam radicem huius malitiæ sacrilegij in prohibitione Ecclesiæ eodem modo, quo in furto facto in Ecclesia, vt statim referemus. Alij vero prius ponunt rationem talis culpæ in irreuerentia, quæ fit loco, deinde & coniungunt effectum polluendi Ecclesiam, vt patet in Supplem. Gabrielis in 4. distinct. 32. qu. vn. concl. 11. vbi ait: *In Ecclesia abstinendum esse à coitu propter loci reuerentiam*: ecce rationem primariam, simpliciter necessariam: *Et ne seminis emissione polluatur*: ecce rationem secundariam, & plane non necessariam ad talẽ malitiam: sufficeret enim Ecclesiæ prohibitio, licet effectus violationis non esset adiunctus, sicut sufficit in furto sacrilego, & aliis, de quibus infra dicemus.

10. *An hi actus sint sacrilegi solum, quia prohibentur ab Ecclesia*

Iam vero occurrebat tractanda altera quæstio, videlicet, An hi actus sint sacrilegi solum, quia ab Ecclesia sunt prohibiti, vel de se, & natura rei habeant adiunctam sacrilegij malitiam, eo ipso quod in Ecclesia fiunt? In qua nonnulla sunt clara, quæ hic possunt breuiter expediri, alia vero coniuncta sunt cum dicendis in capite sequent. & illuc remittuntur. Primo ergo certum videtur, duos vltimos casus de sepultura excommunicati, & Pagani in Ecclesia, fundari proxime in Ecclesiastica prohibitione. Prior enim magis pertinet ad effectus censuræ excommunicationis, quam ad peculiarem reuerentiam, & immunitatem Ecclesiæ, vt constat ex dicto loco quinti Tomi. Effectus autem censuræ ex institutione Ecclesiæ tantum sunt, vt in eodem tomo in principio ostendimus. Nec dici potest, censuram esse de iure Ecclesiastico, illa autem posita de iure naturali esse, vt excommunicatus non sepeliatur in sacro: Nam censura non habet determinatum esse, (vt sic dicam) nec definitam amplitudinem natura sua, sed tantum ex institutione. Vnde potuisset Ecclesia priuare excommunicatum vi censuræ ab omni communicatione Ecclesiastica, dum viuit non priuando illum sepultura post mortem ex vi censuræ (hoc enim nullam repugnantiam, nec inordinationem inuoluit.) Hoc autem posito, ex vi talis censuræ non esset malum, excommunicatum in loco sacro sepelire, nam censura, vt sic, non facit indignum sepultura Christiana, nisi ipsa id formaliter prohibeat, vt patet de suspensione, & est etiam probabile de interdicto generali personali. Quod ergo nunc excommunicatus non sit in Ecclesia sepeliendus, prouenit ex immediata prohibitione Ecclesiæ, nam tota censura est quædam Ecclesiastica prohibitio, seu collectio prohibitionũ, (vt sic dicam) latiusque declaraui in principio materiæ de Censu. Ergo hæc prohibitio immediate est de iure positiuo, ad naturale autem non pertinet, nisi remote, quatenus ius naturę dictat, positiuas leges esse seruandas, & in eodem loco dixi. Et signum huius manifestum est, quia nunc potest sepeliri in Ecclesia excommunicatus occultus, seu non vitandus, solum quia Ecclesia quoad hoc abstulit prohibitionem suam, ergo hæc prohibitio non aliter oritur ex censura, nisi quatenus ipsamet prohibitio formaliter includitur in censura.

Addo etiam, ex hac prohibitione sepeliendi excommunicatum vitandum in Ecclesia, non sequi ex natura rei per sepulturam eius pollui Ecclesiam, sed ad hunc effectum necessariam fuisse nouam legem inducentem illum effectum, quatenus prohibet in tali Ecclesia celebrari Diuina, donec corpus excommunicati extrahatur, & Ecclesia reconcilietur: Nisi enim Ecclesia hoc specialiter statuisset in d. cap. *Consuluisti*, ex vi prohibitionis non sequebatur, cum non habeat intrinsecam connexionem, nec enim ex quacunque transgressione graui Ecclesiæ præcepti circa Ecclesiæ immunitatem sequitur Ecclesiæ pollutio, vt patet de vi illata Ecclesiæ infringendo feras, & spoliando illam, & similibus: Neque in cadauere hominis excommunicati est tanta malitia, vel alia praua affectio, vt per se, & natura sua reddat illum locum ineptum ad celebrationem Diuinorum. Fecit ergo hoc rigor Ecclesiasticæ disciplinæ in aggrauationem illius censuræ, & odium contumaciæ, propter quam fertur. Et in hoc casu cõstat euidenter quod diximus, non ideo esse malum, sepelire excõmunicatum in Ecclesia, quia illam polluit, sed potius quia illud malum est, ideo Ecclesia alteram prohibitionem addidit, ratione cuius Ecclesia pollui dicitur. Vnde sepultura excommunicati non denunciati nunc non polluit Ecclesiam, quia per Ecclesiam non prohibetur. Et idem argumentum sumi potest à sepultura hominis personaliter interdicti, prohibita enim est in iure, tamen per illam non polluitur Ecclesia, quia hoc institutum non est. 11. *Ex sepultura excommunicati vitandi non polluitur Ecclesia ex natura.*

Quanquam de hoc puncto noua possit moueri quæstio, videlicet, An per sepulturam hominis personaliter, & nominatim interdicti polluatur Ecclesia? quam appello nouam, quia non inuenio illam motam à Doctoribus, quos consulere potui in dicto cap. *Consuluisti* nec à Summistis verbo *Consecratio*, vbi de hac materia tractant, nec à Nauarr. in Manuali, capit. 17. numer. 256. vbi hos casus explicat, nec mihi occurrit, vel in tertio tomo cum illos exponerem, vel in 5. agens de hoc effectu interdicti disputatio. 35. sectione 3. Quanquam ex quibusdam verbis, quæ in fine illius sectionis habentur, colligere quis potest, etiam in illo casu Ecclesiam pollui. Verba autem sunt. *An vero si talis persona* (id est, nominatim interdicta) *de facto sepeliatur, exhumanda sit, donec absoluatur, idem dicendum censeo, quod de persona excommunicata, quia quoad hunc effectum æquiparantur in iure.* Igitur licet de interdicto id non exprimatur, per æquiparationem cum excommunicato idem de illo dicendum videtur. Nam hæc paria iudicantur, iuxta Glossam in ca. 1. verb. *Obseruari*, de Sentent. excommu. in 6. per illum 12. *Vtrum polluatur Ecclesia per sepulturam hominis personaliter interdicti.*

textum, & alia, quæ allegat. Item facit, quod Turrec. in cap. *Nullus*, 11. qu. 1. numerans quindecim casus, in quibus aliquis prohibetur sepeliri in Ecclesia, subiungit, in illis omnibus cadauer exhumandum esse, iuxta dictum cap. *Consuluisti*.

13. *Auctoris iudicium.* Nihilominus probabilius censeo, in eo casu non pollui Ecclesiam. Quod videntur mihi supponere Doctores, & ideo nullam mentionem de interdicto fecisse, nam certe valde verisimile est, aliquem eorum fuisse id traditurum, vel insinuaturum, si ita sensisset. Ratio vero est, quia in iure non exprimitur, nec pœnæ sunt extendendæ, nec æquiparatio habet locum in materia pœnali: maxime quia excommunicatio multo grauior censura est, quam interdictum. Item, quia excommunicatio magis priuat omni communicatione, quam interdictum. Nec in dictis verbis oppositum insinuauimus. Nam verum quidem est, cadauer hominis interdicti in Ecclesia sepultum exhumandum esse, quia expresse priuatur sepultura Ecclesiastica, & ideo si per vim, vel alio modo illam habuit, non est permittendum, illam retinere. Item, quia capitul. *Sacris*, de Sepulturis, non de excommunicatis tantum, sed *de præcisis ab Ecclesia* loquitur, cum dixit exhumanda esse talia corpora: at interdicti etiam sunt ab Ecclesia præcisi, vt ibi Panorm. num. 1. in fine notauit. Et ideo dixi in citatis verbis quoad hunc effectum æquiparari in iure. Ex quibus verbis potest per argumentum à contrario intelligi quoad alium effectum polluendi Ecclesiam, non esse faciendam æquiparationem, quia in iure non fit. Quapropter si contingat, tale corpus interdicti non exhumari, non erit prohibitum celebrare in tali Ecclesia, quia nullibi inuenitur talis prohibitio, & quando postea exhumatum fuerit, non erit necessaria noua consecratio, aut expurgatio Ecclesiæ, quia nullibi etiam postulatur. Nec æquiparatio inter illas censuras in omnibus facienda est, alias non essent distinctæ, sed in his, quæ generaliter censuræ vt sic conueniunt, vel in iure exprimuntur, vt patet ex capit. 1. & cap. *Is cui*, de Sent. excom. in 6. Ex quibus potest sumi argumentum ab speciali, non esse æquiparationem indifferenter, & in omnibus inter hæc faciendam. vnde ad dictum Turrec. supra respondeo, multo minus probabilem videri æquiparationem illam, seu illationem ab excommunicato sepulto in Ecclesia ad omnem illum prohibitum ibi sepeliri, propter alia peccata, quæ non habent excommunicationem annexam, vt propter vsuras, & similia. Contra hanc enim illationem multo fortius procedunt rationes factæ, & ipsa nullo iure, vel ratione fundatur. De quo nonnulla addam in sequenti casu.

14. *De sepultura hominis pagani.* Alter etiam casus de sepultura hominis pagani plane fundatur in iure mere positiuo prohibente, huiusmodi corpora sepeliri in locis sacris, seu Ecclesiis: Nam licet dici possit eo ipso, quod Ecclesiæ, & earum cæmeteria destinantur pro sepulchris fidelium, illicitum esse, infideles ibi sepelire: hoc erit verum, si intelligatur illa dedicatio esse exclusiue pro solis fidelibus sepeliendis, & sic in idem redit, quia illa institutio voluntaria fuit Ecclesiæ, & consequenter humana, & in ea inuoluitur satis expresse ac formaliter dicta prohibitio. Accedit, quod nomine infidelis ibi intelligitur omnis non baptizatus, vt Doctores exponunt, vnde comprehenditur filius infans Christianorum, qui mortuus fuit, priusquam posset baptizari: at hoc profecto non potest ex natura rei prouenire, quia videri poterat puer ille habere ibi ius sepulturæ ratione patris, nec in eo esset intrinseca templi irreuerentia, cum corpus illud non fuerit propriis peccatis maculatum, nec sit ignibus inferni tradendum, esto, non sit glorificandum: est ergo ex sola prohibitione Ecclesiæ. Item comprehenditur ibi etiam catechumenus fidelis: si enim ante baptismum re ipsa susceptum moriatur, non est in Ecclesia sepeliendus propter illa iura, & per illam generalem regulam, quod quibus non communicamus viuis, neque etiam communicamus defunctis: catechumeni vero non sunt capaces sacramentorum ante baptismum, nec in sacrificiis, & suffragiis communibus cum fidelibus communicant, & ideo nec defuncti in Ecclesia esse debent. Tota vero hæc est institutio Ecclesiastica fundata in ratione congrua, per se autem, & intrinsece id non esset malum, cum illi iusti esse possint, ergo illa prohibitio simpliciter humana est.

Dices, saltem esse per se, & intrinsece malum ibi sepelire infidelem adultum, quem constat esse damnatum. Respondeo, idem argumentum fieri posse de quolibet publico peccatore, vel desperato fideli, etiamsi excommunicatus non sit: nam etiam constat, hunc esse damnatum. Hæc vero ratio prohibitionis non pertinet ad casus, de quibus nunc tractamus, id est, ad eos, quibus Ecclesia polluitur, quia ex eo, quod publicus peccator mortuus impœnitens sepeliatur in Ecclesia, non polluitur Ecclesia, cum in iure hoc non sit expressum: quamuis ergo ex illo capite id esset per se malum, non esset ratione infidelitatis vt sic, quod nunc agimus, sed ratione magis vniuersali, quia est corpus hominis damnati ad gehennam. Addo vero, etiam illam prohibitionem non esse de iure Diuino, seu naturali, considerando præcise sanctitatem loci sacri, & reuerentiam eo titulo illi debitã, sed ex alia Ecclesiastica institutione pendere. Primum patet, quia licet aliquis in peccato mortali moriatur, potest aliquis humanus honor eius corpori deferri propter alios titulos dignitatis Ecclesiasticæ, vel ciuilis: aut propter honorem quendam, ac decentiam ipsorum viuentium: aut denique propter aliquam humanitatis demonstrationem cum illo ostendendam ob aliquam coniunctionem: ergo seclusa Ecclesiæ prohibitione, non videtur per se, & intrinsece malum, illud cadauer in Ecclesia sepelire propter hanc humanitatem, vel honorem humanum, si Ecclesia non prohibuisset. Quia illa intentio mala non est, & actio non ita est contra reuerentiam Ecclesiæ de se, & intrinsece, vt sit illi iniuriosa, quia licet corpus defuncti non possit iuuari ad spiritualia bona ratione loci sacri, in quo sepelitur, tamen non deformat, nec inhonorat locum sacrum, nisi aliunde id prohibeatur. Altera vero pars declaratur, quia Ecclesia ideo vult fideles in loco sacro sepeliri, vt ibi iuuentur suffragiis, & orationibus viuentium, & vt ibi tanquam sacrum depositum collocentur, donec ad vitam beatam resurgant: & ex hac intentione, & institutione Ecclesiæ orta est prohibitio, vt nullus in peccato mortali defunctus, ita vt de peccato, & impenitentia publice, ac moraliter, vel ex præsumptione iuris constet, in loco sacro sepeliatur. Quæ prohibitio hoc modo colligitur ex cap. *Quibus*, & quatuor sequentibus, ca. *Quæsitum*, capit. *Fures*, 13. quæst. 2. Et pertinere censetur ad Ecclesiæ immunitatem, quam ex institutione Ecclesiæ habet, vnde contraria transgressio ad illas maxime pertinet, quæ contra Ecclesiæ immunitatem committuntur, de quibus infra dicturi sumus. 15. *Obiectio. Satisfit.*

De aliis vero tribus casibus, in quibus Ecclesia polluitur, cum clarum sit, effectum illum polluendi Ecclesiam, consistere tantum in vi prohibitionis iuris Ecclesiastici, dubitari potest, an illæ actiones, quibus ille effectus annexus est, sint iure Diuino in Ecclesia prohibitæ, vel etiam solo humano iure. Sed de his actionibus simul cum aliis dicemus in capit. sequent. Nam eadem est ratio dubitandi in omnibus. Tandem inquiri hic potest, quid nomine Ecclesiæ, vel loci sacri in hoc puncto intelligendum sit. Sed hoc, quantum pro materiæ necessitate mihi sufficere visum est, dixi in dicto 3 tom. disput. 81. sect. 4. Et specialiter illa explicui, aliqua addendo pro 16.

quarto casu de excommunicato in Ecclesia sepulto (eademque ratio est de infideli) in 5. tom. disp. 12. sect. 4. num. 6. & 7. Qui vero plura desiderat, videat Sancium dicto lib. 9. de Matr. disp. 15. q. 3.

CAPUT III.

An omne opus profanum in templo factum sit contra loci sanctitatem.

1. *Dupliciter potest actus esse profanum.* *Prior modus.* Constat ex proprietate vocis profanum religioso opponi: illud enim profanum appellamus, quod religiosum non est. Vnde est illud Ezechiel. 22. *Inter sanctum, & profanum non habuerunt distantiam.* Potest autem hæc oppositio intelligi vel negatiue tantum, vel positiue, & contrarie. Priori modo dicetur profanus omnis actus, qui ad Religionem, & cultum Dei non spectat. Et hæc significatio nō deseruit præsenti instituto: nam vt certum supponimus, non omnes actus, qui in Ecclesia fiunt, & ad religionem, vel cultum Dei non spectant, eo ipso sacrilegos esse, vel sanctitati loci contrarios. Probatur primo, quia possunt esse actus boni aliarum virtutum, & non Religionis, nec ex imperio eius, vt actus eleemosynæ, actus patientiæ, & similes. Hi autem nec proprie profani dici possunt, nec mali fiunt ex illa circumstantia, quia nullum est præceptum Diuinum, vel humanum prohibens in Ecclesia omnes actus, qui non sunt virtutis Religionis, etiamsi honesti sint: vel præcipiens, vt ibi fiant ex imperio, & relatione Religionis, & non aliter: Non enim sunt talia præcepta gratis, & sine maiori fundamento cōfingenda. Secundo, quia possunt esse actus indifferentes, qui, si fiant propter honestum finem, & cum aliis circumstantiis debitis, iam erunt honesti in indiuiduo, & sic erit eadem ratio de illis, quæ de aliis honestis: si vero fiant propter malum finem, erunt peccata, & ita dubitari non potest, An non tantum negatiue, sed etiam aliquo modo contrarie opponantur sanctitati loci: ideoque pro alio membro de oppositione positiua relinquendi sunt: si vero (iuxta probabilem opinionem) in indiuiduo maneant indifferentes ex parte finis, & ex aliis circumstantiis, non est verisimile, ex hoc solum, quod actus in Ecclesia factus caret honestate specifica Religionis, & in vniuersum omni honestate, esse iniuriosum loco sacro, aut inde accipere malitiam aliquam sacrilegij, etiam leuissimam. Probatur eodem fere discursu, quia nulla lex positiua prohibet, omnes actus tales fieri in templo, nullibi enim extat, nec traditione habetur: nec etiam ex solis principiis naturæ potest talis prohibitio colligi, etiam supposita sanctitate loci, quia ratio naturalis non dictat, esse debitum sanctitati loci, vt in eo nihil omnino fiat, nisi opus, vel Religionis, vel saltem alicuius virtutis: ex quo enim principio naturali potest hæc obligatio colligi? Item ratio naturalis solum dictat, nihil esse faciendum in Ecclesia contra reuerentiam ei debitam, at facere actum indifferentem non est contra reuerentiam debitam tali loco, ergo.

2. *Obiectio.* *Occurritur.* Dices, nonnullam esse irreuerentiam loci sacri, eo vti vt loco communi, & non sacro: sic autem illo vtitur, qui actus non bonos in illo operatur, etiamsi mali non sint. Respondeo, negando Minorem, si in eo vsu nihil speciale includatur sanctitati loci contrarium, nam locus sacer generalem rationem loci retinet, possumus ergo illo vti, vt locus tantum est, & vt habet generales commoditates loci videlicet quod defendit, tegit, recreat, &c. non vtendo illo, vt sanctus est: dummodo nequid contra illius sanctitatem faciamus. Neque vero hinc sequitur, omnem actum de se indifferentem in Ecclesia factum esse etiam licitum, vel non esse irreligiosum, quia nec de omni actu alias honesto id admittimus: solum ergo dicimus, ex eo, quod est indifferens, non sequi, esse irreligiosum factum, in Ecclesia. An vero aliunde possit aliquis actus indifferens, vel etiam honestus habere specialem repugnantiam, vel indecentiam in loco sacro, statim videbimus.

Superest ergo quæstio de actibus profanis posteriori modo id est, aliquo modo positiue repugnantibus loco sacro, vt sacer est: Et de his actibus sunt inter Doctores variæ sententiæ. Prima docet, nullum actum esse hoc modo contrarium loco sacro natura sua, & seclusa formali intentione operantis, sed tantum ex positiua lege Ecclesiæ prohibentis, ne talis actus in tali loco fiat in illius loci irreuerentiā. Ita sentit Caietan. 1.2. q. 99. ad 5. dubium, quod erat, in quo consistat directe agere contra sanctitatem loci, vt proprie sit sacrilegium: Respondet enim. consistere in hoc, quod est, incurrere voluntarie in illud, ad cuius contrarium inest sanctitas loco, vt verbi gratia, ad hoc, vt non possit inde aliquis extrahi violenter, vel aliquid huiusmodi, & in tomo 1. Opusc. tract. 31. qui est 17. Responsionum in 12. dub. 2. addit propositionem exclusiuam, tunc circumstantiam loci sacri esse circumstantiam necessario confitendam alicuius actus, quando ille est prædicto modo contra sanctitatem loci sacri, & non aliter, scilicet, quando agitur contra id, ad quod locus consecratur, vel sanctificatur. Sanctificari autem ad hunc, vel illum effectum, solum est ex lege positiua statuente, vt hoc, vel illud non fiat in tali loco in irreuerentiam eius, quia hoc ex sola rei natura definiri non potest, etiam supposita talis loci benedictione, vt constat exemplis, quæ vtroque loco adducit: & ideo in priori loco statim subiungit, posse Ecclesiam sua prohibitione facere, vt sit sacrilegium, quod de se tale non erat, sentiens per huiusmodi prohibitionem id fieri, & non aliter. Idem significauerat, licet non tam clare idem Caietan. 1.2. quæst. 7. vbi addit, omne peccatum aggrauari ex circumstantia loci sacri per accidens, id est, in sua malitia specifica, non vero nouam speciem malitiæ contrahendo. Hanc etiam opinionem aperte tenet Sot. lib. 2. de Iust. q. 4. art. 4. §. *Sed ait*, vbi dicit, sacrilegium in loco sacro esse ratione Ecclesiastici statuti, vt si sanguis, vel semen in loco sacro effundatur: Imo addit. *Locum sacrum non contaminari, nisi duobus dictis modis, nam etsi in Ecclesia* (inquit) *peieres, vel blasphemes, non est sacrilegium.* In quibus verbis illa exclusiua incredibilis mihi est, sed paulatim est in sequentibus impugnanda. Idem videtur sentire Vict. in Sum. 4. qu. 196. quatenus negat, locum sacrum esse circumstantiam necessario confitendam nisi in casibus prædictis. Item Anglesi. in Flori. q. 9. in diffic. An locus sacer in quolibet peccato speciem mutet, & Nauarr. in Manuali, cap. 6. n. 11. §. *Sexto*, clarius & latius in cap. *Consideret*, de Pœnit. d. 5. in principio, num. 19. 20. 21 & 39. quem Gutier. sequitur lib. 1. Canon. quæst. c. 31. nu. 35. Idem opinatur Sancius lib. 9. de Matr. disp 15. n. 5. vbi alios modernos refert.

3. *De actibus profanis posteriori modo sumptis.* *1. Sententia.*

Hæc sententia suaderi potest, quia non omnia peccata facta in loco sacro sunt sacrilegia, ergo quod aliqua sint sacrilegia, & non alia, non potest aliunde discerni, quam ex Ecclesiæ prohibitione, seclusa intentione formali directa, & sacrilega operantis, vt excludi supponimus. Antecedens supponitur fere à dictis Auctoribus vt manifestum, quia alias illa circumstantia esset semper in confessione aperienda, quod est durum, & inusitatum. Et ratio à priori esse debet, quia non omne peccatum ex eo, quod in Ecclesia fit, habet ex natura rei specialem repugnantiam cum ratione, si quis enim in Ecclesia temere de proximo iudicat, aut Epistolam scribit continentem mortalem culpam, nihil agit habens specialem repugnantiam cum ratione recta ratione talis loci. Hæc autem regula discernendi circumstantias addentes specialem malitiam traditur

4. *Probatur hæc opinio.*

à D.

à D.Thom.4.d.16. quæst.3. art.2.q.3.ergo. Et confirmatur, quia hac ratione non omne peccatum commissum à persona sacra, vel contra personam sacram est sacrilegium, vt docet S.Thom.2.2.q.99.ar.3. ad 3. Ergo idem à fortiori de loco sacro dicendum est. Prima consequentia probatur: Quia nulla ratio reddi potest, cur furtum in Ecclesia factum sit sacrilegium, non vero mentiri decipiendo alium, vel etiam falsum iurando, nisi quia vnum est ab Ecclesia specialiter prohibitum, & non aliud. Item, dare alapas alteri in Ecclesia, non est speciale sacrilegium, vulnerare autem, & sanguinem effundere est speciale sacrilegium. Item, pollui in Ecclesia, vel fornicari est speciale sacrilegium, habere autem in Ecclesia tactus impudicos, &c. non est speciale sacrilegium, secluso morali periculo pollutionis. In his autem, & similibus non potest ex sola rei natura assignari ratio, vel differentia, ergo tantum prouenit ex lege positiua Ecclesiæ id prohibente, & quasi constituente in his, & non in alijs, loci sanctitatem.

5. Simile argumentum fieri potest de actibus non malis: nam quidam actus de se non mali, vel etiam boni, si in Ecclesia fiant, sunt sacrilegia, alij vero minime, ergo hæc differentia non potest reuocari, nisi in Ecclesiæ prohibitionem. Antecedens quoad posteriorem partem satis est in principio huius dubij declaratum: Quoad priorem vero patet exemplis. Nam matrimonialis copula de se non est actus malus, imo bonus, & tamen in Ecclesia factus extra casum necessitatis est sacrilegium. Item, iudicare per se non est malum, nec vendere, aut emere, & tamen si in Ecclesia fiant, nunc sunt sacrilegia, ergo tota ratio huius sacrilegij in prohibitionem Ecclesiæ reducenda est. Vnde confirmatur generaliter prior pars: nam circumstantia, quæ per se non potest transferre actum de non malo in malum, nisi interueniat specialis prohibitio, non potest addere actui alias malo nouam speciem malitiæ, nisi ratione specialis prohibitionis. At circumstantia loci sacri non potest transferre actum de non malo in malum, nisi interueniat specialis prohibitio, vt patet de iudicio, mercatura, &c. Ergo neque quando actus est aliunde malus, fit sacrilegium ratione loci, nisi ratione Ecclesiasticæ prohibitionis.

6. *2. Sententia dicens omne peccatum in Ecclesia factum esse sacrilegium.*

Secunda sententia superiori fere omnino contraria inprimis affirmat, omne peccatum in Ecclesia factum esse sacrilegium ex ipsa rei natura, & secluso Ecclesiæ statuto. Deinde affirmat, ex alijs actibus, qui extra Ecclesiam peccata non sunt, aliquos esse sacrilegia, si in Ecclesia fiant, sæpe quidem ex prohibitione speciali Ecclesiæ, interdum vero etiam ex natura rei. Hanc sententiam, præsertim quoad priorem partem tenent multi Auctores. Vt autem eos sine æquiuocatione referamus, supponamus, abstracte nos loqui de malitia diuersæ speciei, seu contra Religionem, siue illa sit mortalis in illa specie, siue venialis: Hoc enim pendebit ex circumstantijs, vt infra videbimus. Sic ergo tenet illam opinionem Syluest. verb. *Confessio*, 1.q.10. fatetur enim, omne peccatum factum in loco sacro habere specialem malitiam sacrilegij saltem venialem: indicat vero, nunquam esse mortalem, nisi in tribus casibus ab Ecclesia prohibitis supra numeratis in principio huius capitis, hoc tamen magis declarat in alijs locis statim referendis. Eandem sententiam tenet, magisque illam declarat Cordub. in Sum.q.190. ait enim, omne peccatum mortale in Ecclesia factum esse mortale sacrilegium, si vero sit veniale, etiam in ratione sacrilegij esse tantum veniale: & licet in principio loquatur de peccatis luxuriæ, in fine extendit sermonem ad omnia peccata mortalia. Allegatque Syluest. in Ros.aur.q.63. quæ est in tract.3. inter Impertinentes, ibi tamen non constituit tam generalem regulam. Tamen ita videtur exponere verb. *Sacrilegium*, §. *Quintum*, & clarius verb *Immunitas*, 1. n.5. ibi enim fatetur, actum de se malum, vel notabiliter deformem in Ecclesia factum esse graue sacrilegium etiam in casibus ab Ecclesia non prohibitis. Eamdem opinionem tenet Med. Cod. de Confes. q. de Circumstantia loci sacri. Referri etiam potest pro hac sententia Anton.3.par. tit.14. cap.19.§.7. Vbi ex sententia D. Thom. ait, circumstantiam trahere peccatum in aliud genus, quando habet specialem repugnantiam ad aliud præceptum Diuinæ legis. Sicut furtum, ait, ratione loci sacri habet specialem malitiam sacrilegij: *quia repugnat præcepto, quod est de veneratione sacrorum*, quod præceptum non est Ecclesiæ, sed naturalis, ac Diuinæ legis. Præterea ex vltima parte assertionis videtur necessario inferri prima. Nam si aliqui actus, qui non sunt peccata, facti in loco sacro sunt sacrilegia propter irreuerentiam loci sacri, quam ex natura sua secum ferunt, seclusa prohibitione Ecclesiæ, profecto multo magis erunt sacrilegia omnia peccata commissa in Ecclesia, quia magis sunt contra reuerentiam debitam loco sacro.

Vltimam ergo partem docet clare D. Tho. 1.Cor. 7.
11.lect.4. exponens illa verba: *Numquid domos non habetis ad manducandum?* Non enim (inquit) *est licitum, domum Dei, quæ deputata est pro sacris vsibus, communibus vsibus applicare. Vnde & Dominus* Ioan. 2. *Eiecit vendentes,* Ioann. 2.
& ementes de templo, dicens, Domus mea domus orationis vocabitur, &c. Additque subinde D.Thom. in necessitate licitum esse, *vti Ecclesia ad comedendum, & bibendum, & ad alios* (inquit) *vsus licitos*: sentiens extra necessitatem etiam ad licitos vsus harum rerum communium non licere: ad illicitos vero numquam. Sentitque hanc obligationem oriri ex natura rei ex ipsa Ecclesiæ sanctitate, & consequenter oppositum esse contra Religionem, & sacrilegium. Ad hoc etiam videtur alludere Chrysost. in eum locum, Homil.27. *Quarta* (inquit) *accusatio est, quia non solum pauperes, sed etiam Ecclesia afficitur contumelia: sicut enim Dominicam cœnam facis priuatam, etiam rursus locum, vtens Ecclesia tanquam domo.* Et idem significat ibi Ambros. dicens, *Domi hæc esse agenda, non in Ecclesia, vbi vnitatis, & mysterij causa conuenitur, non dissensionis, & ventris.* Quæ verba etiam vsurpauit Anselmus, & subiungit, *Ecclesiam Dei ad orationem, & ad percipienda Sacramenta consecratam, contemni, dum in ea irreuerenter carnales cibi sumuntur.* Et in Commentarijs Hieronymi attributis ad illa verba, illa: *Aut Ecclesiam Dei contemnitis?* recte additur, *Facientes eam triclinium epularum.* Sic etiam Basil. in Reg. breu. regul. 310. ex verbis Pauli colligit, communes epulas non esse in Ecclesia manducandas. Sentiunt ergo hi Patres ex natura rei, & ex fine, ac consecratione Ecclesiæ illicitum esse, in ea huiusmodi actiones communes efficere, etiamsi alioqui peccata non sint, multo ergo magis hoc dicent de omnibus peccatis. Quod tandem confirmari potest ex verbis Hieron. contra Vigilant. *Ego confiteor timorem meum, ne forte de superstitione descendat, quando iratus fuero, & aliquid mali in meo animo cogitauero, & me nocturnum phantasma deluserit, basilicas Martyrum intrare non audeo, ita totus & animo, & corpore pertremisco.* Quid ergo sentiret Hieronym. de audacia committendi peccatum intra Ecclesiam?

8. *Iudicium Auctoris.*

Hæc quidem posterior sententia magis ad veritatem accedere videtur, aliqua tamen indiget explicatione. Vt ergo distincte, & in particulari declaretur, quid in hoc prohibitum sit specialiter, & quo iure, & consequenter, quando operatio illicita in Ecclesia sit proprie sacrilegium mortale, aut veniale, multa in particulari dicere necesse est, & ideo in sequentibus capitulis paulatim exponetur.

CAPVT IV.

De Actionibus forensibus in templis prohibitis, ob eorum reuerentiam.

1. ANte omnia supponendum est, Ecclesiam habere potestatem ita prohibendi actiones aliquas in locis sacris fieri, vt eo ipso sacrilegæ sint contra huiusmodi prohibitionem factæ, etiamsi de se tales non sint. Hæc est certa, & communis sententia omnium Doctorum, quos retuli capit. præced. & in sequentibus referam. Declaraturque ex illa doctrina de legislatore humano, qui habet potestatem constituendi actum præceptum in certa specie virtutis, iuxta materiæ capacitatem, & similiter actum prohibitum in certa specie vitij. Dices, legislatorem non posse facere, vt actus per suam legem fiat illius virtutis, cuius antea non erat, sed posse tantum facere, vt actus virtutis, qui non erat necessarius intra illam virtutem, posita lege, fit necessarius ad seruandum medium illius virtutis: vt quando præcipitur ieiunium, non fit per præceptum, vt ieiunium fit actus temperantiæ, nec videtur hoc fieri posse per legem: tum quia hoc pendet ex materia quasi intrinseca actui, quam lex nec dare potest, nec auferre, tum quia lex, vt præcipiat, videtur supponere rationem virtutis in actu, quia supponit honestatem: solum ergo facit illa lex, vt actus ieiunij, qui de se est actus virtutis temperantiæ, non tamen necessarius, fiat necessarius ratione legis: ergo in præsenti si actus de se non est Religionis, non potest per legem Ecclesiæ fieri Religionis. Et consequenter nec contrarius actus poterit fieri sacrilegium propter prohibitionē.

2. *Satisfit.* Respondeo inprimis non esse eandem rationem de actu virtutis, & vitij, nam ex vi legis humanæ prohibentis actum, incipit esse vitium, quod antea non erat, & simpliciter, & in tali specie, vt comedere carnes in die Veneris est intemperantia posita prohibitione Ecclesiæ, cum antea non esset: & idem videri potest in iniustitia, & alijs. Et ratio est, quia lex potest præscribere medium virtutis in materia eius, quo medio existente, incipit esse vitiosus in eadem materia recessus ab illo, cum antea non esset vitiosus, quia illud non erat medium, & ita non erat recessus à medio. Item, quia malitia est carentia bonitatis debitæ in esse: Vnde eadem carentia, quæ antea erat pura negatio, & ideo non erat mala, incipit ratione præcepti esse priuatio, quia iam est debita contraria bonitas. Vnde respondendo ad obiectionem fateor, legem supponere materiam aptam, vt in ea constituatur medium talis virtutis, & hac ratione posse (regulariter loquendo) in tali materia actum talis virtutis exerceri absque lege, si ratio per se possit medium sufficiens ad talem honestatem ibi inuenire, licet seclusa lege non iudicet esse necessarium, lex autem facit, vt illud medium sit necessarium, & (vt ita dicam) vnicum. Hoc autem totum in præsenti materia spectare licet. Nam abstinere à deambulatione, verbi gratia, in Ecclesia propter reuerentiam eius, etiam seclusa lege, est bonum, & ad materiam Religionis spectans: si ergo addatur lex id præcipiens intuitu reuerentiæ templi, faciet, illud esse necessarium intra illam virtutem, & consequenter faciet contrarium actum esse sacrilegium: Idem est de actu vendendi, & emendi, iudicandi, & similibus, nam cessatio ab his operibus in loco sacro ob sanctitatem eius de se est materia apta ad honestatem Religionis, & ad actum eius, etiam secluso præcepto, ideoque lex potest intra illam virtutem facere illum actum necessarium & contrarium irreligiosum. Idem videre licet in præcepto abstinendi ab opere seruili in die festo, nam ante præceptum illud non erat necessarium ad virtutem Religionis, erat tamen materia apta, vt posset intuitu Religionis obseruari. Vnde etiam secluso præcepto potuisset aliquis id velle actu honesto, & religioso, vt si quis velit intra hebdomadam vno die vacare ab illis operibus, vt se totum tribuat cultui Dei, etiam secluso præcepto, honeste, ac religiose id facere poterit. Præceptum ergo Ecclesiæ, quod illo intuitu materiam illam prohibet, intra virtutem Religionis legem constituit, & ideo commissio contraria sacrilegium est solum contra legem humanam.

Secundo suppono, duobus modis posse fieri sacrilegum aliquem actum ratione legis positiuæ, qui absque illa talis non esset. Vno modo tantum antecedenter, seu præsuppositiue: alio modo formaliter, per propriam, & directam prohibitionem, vt verbi gratia, quod res aliqua sanctificetur hoc, vel illo modo, & ad talem finem, pendet ex positiua lege vel Christi, vel Ecclesiæ: & tamen postquam res consecrata est iuxta illam legem, sine noua prohibitione erit sacrilegiū aliquid facere circa illam rem, quod, si fieret circa illam rem non sanctificatam, sacrilegium non fuisset. Vt, verbi gratia, sanctificatio Chrismatis, vel olei infirmorum ex lege Ecclesiastica pendet, tamen illa posita, sacrilegium est, oleum illud contemnere, vel irreuerenter tractare, etiamsi hoc non esset formaliter ab Ecclesia prohibitum: tunc ergo dicimus sacrilegium pendere ex lege positiua præsuppositiue, seu antecedenter. Formaliter autem pendet, quando præsupposita rei sanctificatione talis actus circa illam non esset sacrilegium, nisi per se, ac separatim esset prohibitus, vt in dicto exemplo, etiam supposita sanctificatione Chrismatis, non esset peccatum illud seruare in domo particulari, & propria: si autem accedat præceptum Ecclesiæ, vt in templo tantum seruetur, & inde non extrahatur, incipiet oppositum esse sacrilegium ex formali Ecclesiæ prohibitione. In hac ergo assertione loquimur de sacrilegio circa locum sacrum, quod ratione formalis prohibitionis tale est, & sine illa non esset, etiam supposita consecratione Ecclesiæ, & dedicatione eius ad talem finem: nam aliud genus sacrilegij, quod dicitur ex præsuppositione tantum legis positiuæ, reuera potius est ex vi legis naturalis dictantis sancta sancte tractanda esse, quamuis rei sanctitas ex humana sit institutione: sicut peccatum contra votum, peccatum est contra legem naturalem, quamuis pendeat præsuppositiue ex voluntate humana voluntarie promittentis: Si ergo respectu loci sacri est aliquod sacrilegium huiusmodi, illud ex natura rei esse dicemus, & in sequenti assertione de illo agemus. 3. *Dupliciter posse actum fieri sacrilegum.*

Tertio aduerto ex superioribus, actiones forenses duplices esse, quasdam pertinentes ad placitum, seu strepitum iudicij, alias ad mercatum, seu negotiationem. De vtrisque ergo in hoc capite tractamus, de alijs vero postea dicemus. 4.

Dico ergo primo. Placitum ex Ecclesiæ prohibitione in templis fieri non potest, vnde si fiat, sacrilegium committitur: quamuis absque prohibitione Ecclesiæ non semper esset sacrilegium, etiam supposita institutione templorum, & illorum sanctificatione. Hæc vltima pars per se clara est, & pro nunc supponitur, quia actus iudicij per se non est malus, vt constat, nec videtur adeo indecens, vt semper includat intrinsecam irreuerentiam contra locum sacrum, de quo in sequenti puncto plura dicam. Prior ergo pars probatur primo ex capit. *Cum Ecclesia*, de Immun. Eccles. Circa quod aduertendum inprimis est, ibi non prohiberi simpliciter omne placitum, sed solum, *in causis, vbi de sanguinis effusione, & corporali pœna agitur.* Hæc enim sunt formalia verba textus. Ex vi ergo illius textus non potest illa prohibitio vlterius extendi, vnde pro ratione 5.

tione additur. *Absurdum enim est, & crudele, ibi iudicium sanguinis exerceri, vbi est tutela refugij constituta.* Quæ ratio in causis Ciuilibus locum non habet, ergo nec prohibitio ex vi illius textus, de alio enim statim videbimus. Secundo ex parte loci extenditur illa prohibitio ad Ecclesias, & cœmeteria: crediderim tamen id additum esse maioris explicationis gratia: nam facta prohibitione pro Ecclesia, censetur esse facta pro cœmeterio, quia sub illa comprehenditur, tanquam accessorium sub principali, licet non conuertatur, arg. cap. vnic. de Consecr. Eccles. in 6. quod loquitur de pollutione cœmeterij, eadem autem ratio procedit in præsenti, vt constat.

6. Denique additur in illa prohibitione, *sub interminatione anathematis*, quod certum est, intelligendum esse de censura ferenda, non ipso iure lata, vt ex vi verborum constat, & Glossa ibi communiter recepta notat. Item talis pœna non extenditur extra causam sanguinis, quia pœna non debet extendi vltra formalia verba legis. Et fortasse ideo Lucius III. in illo textu de solis causis criminalibus locutus est, quia in illis tantum voluit pœnam addere. Quamuis autem ipse non prohibuerit placitum in Ecclesia circa alias causas, tamen si antea facta erat prohibitio, illam non abstulit. Atque ita Glossa ibi ad verbum *sanguinis effusione*, addit, *maxime*, quia etiam causæ ciuiles sæculares (inquit) *prohibita sunt*. Viderique potest illa prohibitio ante Lucium III. inueniri in c. 1. eod. tit. de Immun. Eccles. vbi dicitur, non posse iudices domos Ecclesiarum ad placitum faciendum vendicare. Vnde Glos. & omnes Doctores à fortiori colligunt: idem intelligi de ipsis Ecclesijs. Et sane merito: tum quia maiori ratione immunitate hac gaudent Ecclesiæ, quam earum domus, nam propter quod vnumquodque tale, & illud magis, tum etiam, quia ipsa Ecclesia est quædam domus, quæ (vt ita dicam) magis est sua, seu iuris sui, quam domus eius sint sub ipsius iure.

Glos.

7. Aduerto tamen, quod licet ex illo textu tanta colligatur prohibitio in Ecclesia, quanta in domibus Ecclesiæ, non tamen maior, quantum est ex vi illius legis, quia formaliter solum loquitur de domibus Ecclesiæ, & per vim rationis extenditur ad Ecclesias, ergo eadem ad summum potest colligi prohibitio. Quamuis autem inde habeamus prohibitionem, ne iudices seculares agant placita in Ecclesijs, quasi iure suo, aut præscriptione vtentes, vel consuetudine, non tamen videtur haberi absoluta prohibitio, ita vt etiam consentientibus Prælatis Ecclesiæ, non possint ibi placita exerceri, vel ipsis Prælatis prohibitum ibi sit, ne talem licentiam præbeant. Probatur, quia (vt dixi) tanta est ibi prohibitio de domibus Ecclesiæ, quanta de Ecclesijs: at non obstante illo textu, possunt iudices seculares placita facere in domibus Ecclesiarum ex concessione Ecclesiæ, vt expresse ibi notat Abbas, dicens: *Intelligo, quod in domo Ecclesia non debet secularis ius reddere, quando propria auctoritate, quasi ex iure publico elegit sibi mansionem in domo Ecclesia.* Quod probat ex illo verbo textus, *Quasi pro consuetudine. Secus autem puto* (ait) *vt haberet domum illam conductam ab Ecclesia, vel gratis concessam.* Ergo idem dici poterit respectu Ecclesiæ: Potest etiam hoc confirmari alia æquiparatione: nam ibi æque, & eisdem verbis prohibetur his secularibus ministris hospitium, ac placitum in domibus Ecclesiarum, at hospitium non simpliciter prohibetur, sed ne illud iure suo vendicent, nam ex liberalitate Ecclesiæ, vel alio voluntario pacto id prohibitum non est, vt etiam Glossa notauit, ergo idem dici poterit de placito.

An Episcopi concessione possit placitum in Ecclesia fieri.

Confirmatur aliter.

Glos.

8. Videtur ergo prohibitio illa alterius rationis, & Immunitatis ab ea, de qua nunc tractamus. Ibi enim non consideratur specialis sanctitas Ecclesiæ, & proprius finis eius, quatenus est domus orationis, & diuini cultus, vt ea ratione prohibeatur simpliciter placitum in illa, sed consideratur libertas Ecclesiæ in se, & in bonis suis, ratione cuius non possunt laici ea sibi subijcere ad aliquam veluti seruitutem, & onus temporale: & ideo non videtur ibi prohibitio simpliciter, sed tantum, ne possint iudices seculares quasi iure suo vtentes ibi placita facere. Tandem potest hoc declarari ex alia differentia notanda inter prohibitionem illius textus, & de qua nunc agimus. Nam illa extenditur non solum ad actus inuoluntariæ iurisdictionis, sed etiam voluntariæ, quia ad nullos potest iudex secularis ius sibi vsurpare in domibus Ecclesiæ: at vero prohibitio, de qua nunc tractamus, non extenditur ad actus iurisdictionis voluntariæ, vt mox dicemus. Vnde difficile reperietur (vt opinor) in antiquiori iure tam absoluta prohibitio.

At in iure nouiore satis expresse facta, vel declarata est per Greg. 10. cum Concil. Lugd. in c. *Decet*, de Immunit. Eccles. in 6. *Omnis* (inquit) *in Ecclesijs secularium iudiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi causa per laicos, criminalis maxime agitetur, sint loca eadem à laicorum cognitionibus aliena.* Quod autem hæc prohibitio facta sit intuitu tantum Religionis, & sanctitatis ipsius loci, constat ex principio textus: *Decet domum Domini sanctitudo: decet, vt cuius in pace factus est locus, eius cultus fit cum debita veneratione pacificus, &c.* Vnde iuxta hanc prohibitionem, & rationem eius nullo modo, aut titulo permitti potest hic actus in Ecclesia, etiam ex consensu Clericorum, quia est generalis, & independens à voluntate, seu concessione Prælatorum: illa enim non obstante, semper talis actus est contra quietem, & pacem, quæ in illo loco postulatur. 9.

Dices, hac ratione probaretur, etiam ipsos clericos iudices non posse sua placita Ecclesiastica in Ecclesijs exercere, quia etiam illa sunt contra pacem, & quietem in Ecclesia, & domo orationis necessariam. Respondeo, ita sensisse Decium in c. *Qua fronte*, de Appell. numer. 1. & ad id ponderat, quod in dicto capit. *Decet*, dicitur, *Cessent cuiuscunque fori tumultus.* Sed hæc verba non sunt ad rem, quia non intelliguntur de foro iudiciali, sed de foro (vt sic dicam) locali, seu materiali, vt bene intellexit Nauarr. supra num. 46. Et constat ex contextu, & quia alias repugnarent illa verba sequentibus, in quibus expressa adhibetur limitatio. Respondeo igitur negando sequelam, quia non potest lex contra sua verba extendi propter rationem suam, quia potest legislator vti sua ratione, quantum, & quomodo velit: in illa autem prohibitione bis fit expresse limitatio prohibitionis ad laicos iudices, & ad secularium iudiciorum strepitus. Et alioqui sacri Canones non solum permittunt, sed etiam monent, vt Ecclesiasticæ causæ in Ecclesia fiant, in capit. vltim. 2. quæst. 2. Vbi Turrecrem. intelligit esse præceptum, sed Glossa in capit. *Cum Ecclesia*, recte dicit, non esse de necessitate, sed de quadam honestate, arg. capit. *Qua fronte*, ibi, *Prout est Canonicum & honestum.* Atque ita fuisse semper limitanda, & intelligenda antiqua iura docuerunt cum Glossa Panormitanus, & alij Doctores ibi, & in dicto capite primo de Immunitate Ecclesiæ. 10.

Obiectio.

Respondetur.

Glos.

Sed vrgebit quis interrogando, cur prohibitio non fuerit vniuersalis, cum ratio generalis videatur? Item cum in die festo prohibeantur etiam placita Ecclesiastica, cur non in loco sacro? Ad hoc tacite respondent Glos. & Panorm. supra dicentes, voluisse Ecclesiam iudicia sua in Ecclesijs fieri, *Vt propter loci reuerentiam magis caueant à periurijs, & mendacijs.* At enim ob hanc rationem etiam secularia iudicia deberent ibi permitti. Respondeo, potuit Ecclesia in hoc habere maiorem rationem suorū iudiciorum, & causarum, quam secularium. Item potuit consulere honestati suorum clericorum, sicut in cap. *Testimonium*, 11.

Proponuntur duæ difficultates.

Enodatur 1. Instantia.

monium, 11. q. 1. dicitur, Clericum, vt testimonium dicat, in Ecclesia esse examinandum. Denique merito præsumit Ecclesia, Ecclesiastica iudicia cum minori strepitu esse transigenda, & breuiori tempore: ac denique Iudicem ipsum Ecclesiasticum maiorem curam habiturum, vt sine indecentia loci fiant. Alia vero ratio est de die festo, quia minus debent occupari illo tempore in his forensibus actionibus personæ Ecclesiasticæ, quam seculares. Sed licet hæc vera sint, nihilominus negari non potest, quin satis conueniens sit, vt etiam placita Ecclesiastica extra Ecclesiam fiant in Episcopali palatio, vel in alio loco commodo vt habet vsus, & significatur in d. c. *Qua fronte*. Hinc autem intelligi facile poterit, hanc prohibitionem esse Ecclesiasticam, & de iure positiuo, saltem magna ex parte: pendet enim ex arbitrio, & coniecturis humanis, neq; in opposito actu intrinseca malitia semper inuenitur: An vero aliquando inueniatur? infra dicam.

Explicatur altera difficultas.

12. *Hæc prohibitio sub mortali obligat.* Dico secundo, illa prohibitio ex suo genere sub mortali culpa obligat, quia materia est satis grauis, & necessaria ad communem pacem, & spiritualem Ecclesiæ vtilitatem. Item pertinet ad virtutem Religionis, vt declaratum est, ergo ex suo genere sub mortali obligat. Item quoad causas sanguinis hoc prohibetur sub anathematis vinculo: vnde nullum potest de his esse dubium. De alijs vero negare videtur Syluester n. 5. Sed verius credo de omnibus, quia materia omnium est satis grauis: & non est dubium, quin prohibitio de se sit rigorosa: Nam ibi præcipitur Ordinarijs, vt ibi *interdicta* obseruari faciant, vbi expendenda est vox, *interdicta*, quæ rigorosum præceptum dicit, vnde ibi distinguuntur *interdicta* ab alijs, quæ ibi tantum suadentur. Et de prioribus additur, vt Ordinarij ad illa cauenda seculares compescant, vbi Gloss. addit, *per censuras, vel alias pœnas*. Ergo signum est, hanc esse obligationem grauem, & necessitatem inducentem.

Glos.

13. *Placita in Ecclesia facta annullari.* Deinde in eodem §. non solum prohibentur huiusmodi placita, sed etiam annullatur, quicquid in eis actum fuerit intra Ecclesiam, nam de *processu*, & *sententia* dicitur, *omni careant robore firmitatis*. Quod eodem modo exponendum est, quo similem irritationem de Actis in die festo declarauimus. Aduertit autem, & bene Panormitanus in dicto cap. 1. de Immun. Eccles. hanc irritationem non extendi ad placita, quæ in domibus Ecclesiæ, extra Ecclesiam fiunt, quia in dicto cap. *Decet*, de solis Ecclesijs sermo est, & irritatio, cum sit odiosa, non debet extendi. Quod sequitur Syluester verb. *Immunitas*, 1. q. 1. Limitant item Panor. in d. cap. *Cum Ecclesia*, & Syluester supra, irritationem ad acta iurisdictionis inuoluntariæ, ita vt acta voluntariæ iurisdictionis, licet secularia sint, & in Ecclesia fiant, sint valida. Vnde consequenter dicere debent, illa non esse prohibita, tum quia ibi sola illa acta irritantur, quæ prohibentur: tum etiam, quia est eadem ratio quoad verborum proprietatem. Ratio ergo esse debet, quia sub strepitu iudiciali non solent in iure comprehendi acta iurisdictionis voluntariæ. Item, quia actiones voluntariæ iurisdictionis, vt dispensationes, & similia in die festo valide fiunt, vt supra dictum est, ergo & in loco sacro, nam in iure eisdem fere verbis prohibentur, & irritantur. Denique isti actus fauorabiles sunt.

Placita, quæ fiunt in domibus Ecclesiæ, non irritari.

Acta iurisdictionis voluntariæ nequaquam irritantur, neque prohibentur.

14. Addit nihilominus Abbas, quod si huiusmodi actus concernant pietatem, non solum valide, sed etiam licite fiunt in Ecclesia, si vero pietatem non concernant, licet validi sint, non tamen licite fiunt intra Ecclesiam: nam idem censuit supra de diebus festis. Dico tamen, ex vi iuris positiui non magis prohiberi hos, quam illos, quia in d. c. *Decet*, non prohibentur, vt ratio facta clare probat, si consequenter loquendum est, & in cap. 1. extra Eod. non est absoluta prohibitio, vt supra ostendi, neq; in alio Canone reperitur. At vero ex natura rei etiam non est per se prohibitio talis in Ecclesia, vt supra dixi. Interdum vero, si impediant Ecclesiæ quietem, vel officia non fient honeste in Ecclesia, etiamsi actus iurisdictionis voluntariæ sint: ex ratione generali infra tractanda, hoc autem potest contingere in actu pio, vt in subuentione pupilli, quando necessitas non vrget, vt in Ecclesia fiat, & potest æque commode extra fieri.

Ex quibus obiter constat, quid dicendum sit de quibusdam actibus publicis, qui cum placito habent quamdam similitudinem. Vnus est collatio gradus doctoratus. De quo certum est, non esse prohibitum, vt in Ecclesia fiat, quia reuera non est placitum, neque actus iurisdictionis contentiosæ, neque sub alia generali ratione, neque in propria specie inuenitur prohibitus. Et consuetudo idem declarat: nam ita fit in grauissimis Academijs: & ita docent Ioan. Andr. Panor. & alij in d. c. *Cum Ecclesia*, & Syluester supra. At ex natura rei interdum potest esse indecens, vel illicitum, si fiat tempore incommodo, & cum perturbatione Diuinorum officiorum, vel alia circumstantia indecente pro illo loco. De quo latius Nauar. in c. 5. de Orat. n. 37. §. *Quarto sequitur*, & sequentibus. 15. *Quid dicendum de collatione gradus doctoratus.*

Alius actus est conferre, vel Concilium seculare facere in Ecclesia de rebus temporalibus, & politica gubernatione. Hæc enim non censentur prohibita sub nomine placiti: vnde nec in festo sunt simpliciter prohibita. Et ita dicendum est ex vi illius specificæ prohibitionis (vt sic dicam) non prohiberi, nihilominus per alia verba interdici in d. c. *Decet*: *Cessent in locis illis vniuersitatum, & societatum quarumlibet Concilia, Conciones, & publica Parlamenta*. Quod omnino videtur intelligendum, quando materia talium actuum est mere temporalis, ac secularis: nam, si sit de re Ecclesiastica, vel pertinente ad pietatem, non est prohibita, vt bene Ioann. Andr. ibi, & Panor. notarunt. 16. *Concilium seculare non prohibitum in Ecclesia.*

Denique ex eisdem iuribus colligunt Doctores, Ecclesiam non debere ad vsus belli conuerti, vt in illa munitio, vel quasi arx constituatur. Quod maxime colligunt ex d. cap. *Cum Ecclesia*. Nam si causæ sanguinis in Ecclesia non sunt tractandæ, multo minus est in ea constituendus locus ad sanguinem effundendum, & homicidia facienda deputatus. Ita fere Innoc. & Panorm. ibi, Syluest. *Immunitas*, 1. q. 1. §. *Quarto*, Angel. n. 4. sed hoc intelligendum est extra casum necessitatis occurrentis in bello defensiuo, tunc enim licere, ijdem Auctores notant: estq; manifestum, quia licet ius esset expressum cessaret ob necessitatem, multo ergo magis cum in hoc casu expressum non sit, sed per illationem. Et optime hoc confirmari potest ex capit. *Reliquis*, de Custod. Eucharist. Additque Syluester ex Hostiens. debere id fieri de licentia Episcopi per se loquendo, quod rationi valde consentaneum est, & cap. 1. de Immunit. Eccles. 17. *Ecclesia non debet conuerti ad vsum belli extra casum necessitatis.*

Dico secundo: Mercatus est etiam actus iure Ecclesiastico prohibitus in templis fieri. Habetur hæc prohibitio in dicto capit. *Decet*, his verbis: *Cessent in Ecclesijs, earumque cœmeterijs negotiationes, & præcipue nundinarum, ac fori cuiuscumque tumultus*. Idem probatur ex 6. Synodo, & in 3. tom. disp. 81. sect. 8. §. *Secundo ex hoc*, sufficienter tractaui, quantum ad materiam moralem spectat, neque aliquid hic addere necessarium videtur. Addi vero hic possunt, quæ supra in simili puncto de Mercatu in festis prohibito dixi: nam eisdem fere verbis fit in iure vtraque prohibitio: & ita sensit Glos. in dicto cap. *Decet*, verb. *processu*: Vbi aduertit, quod licet, peccent, qui faciunt contractus mercium in Ecclesia per illum textum, nihilominus contractus validi sunt, quia in iure non irritantur, nec comprehenduntur sub irritatione Placiti, quia illa, cum sit odiosa, non est extendenda: & 18. *Mercatus non potest fieri in templo.* *Glos.*

de: & in vtroque consentit Panormit. in d. c. *Cum Ecclesia*, num. 6. & 7. & Syluest. verb. *Immunitas*, 1. n. 3. & 4. Et constat etiam ex dictis de contractu facto in die festo. Et videri etiam potest Nauar. d. c. 5. de Orat. n. 32. & 35. & 36. atque 37. Vbi hanc prohibitionem latius explicat.

19. *An hæc prohibitio sit de iure Eccles. Ioan. 2. Matth. 21.*

Dubitare autem potest aliquis, cur hunc actum hic numeremus, quia hæc prohibitio non videtur esse Ecclesiastici iuris, sed Diuini, ac naturalis. Nam Christus Dominus in veteri templo hoc reprehendit tanquam graue crimen Ioan. 2. & Matth. 21. Imo aduertit Alexand. Pap. in cap. *Ex multis*, 1. q. 3. *Et solicite considerandum*, dicit, *quod per totum textum S. Euangelij nusquam reperitur, Dominum tanta seueritate, tamque districta censura iustitiæ peccantes corripuisse, &c. Sicut illos vendentes, & ementes in templo.* Et licet idem Pontifex illud statim transferat ad sensum mysticum per illos vendentes, & ementes simoniacos intelligens, quod etiam Greg. Beda, & alij tradiderunt, ibidem relati in capitulis sequentibus, nihilominus certum est, ad litteram reprehendisse Christum, & corripuisse irreuerentiam, quæ per illas negotiationes templo fiebat, vt satis declarant illa eius verba, *Auferte hinc, & nolite facere domum Patris mei domum negotiationis.* Nihil ergo aliud Christus in illo actu culpauit, nisi iniuriam templi, quia in loco sacro, & orationibus actibus deputato, profanæ negotiationi, ac lucro intendebatur: culpauit autem Christus actum illum, non quia positiuo præcepto legis negotiatio in templo specialiter esset prohibita, quia nec tale præceptum inuenitur, nec Christus illud allegauit, sed sola veluti naturali ratione sumpta ex templi sanctitate, & fine vsus est: ergo multo magis nunc est hoc per se malum ex ipso Diuino, ac naturali iure.

20. *Enodatur.*

Respondeo, valde probabile hoc esse, ideoque simpliciter asserui, in citato loco tom. 3. hoc prohiberi, quia malum, quod etiam de alijs actibus dixi, & Nauar. in cap. *Qualitas*, de Pœnit. d. 5. n. 23. fatetur, eos, quos Dominus eiecit de templo, male fecisse ratione circumstantiæ loci, & ideo fuisse à Domino correptos. Et ita etiam interpretatur d. cap. *Decet*, de Immun. in 6. dicens, multa ibi reprobari, quia ob circumstantiam loci mala sunt. Hæc vero ita intelligenda sunt, vt non de omnibus, & singulis actibus in indiuiduo accipiantur, sed de actibus his à toto genere, vel etiam regulariter. Dupliciter enim de negotiatione loqui possumus. Vno modo generatim, & secundum intrinsecam rationem suam: & sic dicere non possumus esse ex natura rei intrinsece malum omnem actum negotiationis, seu mercaturæ intra Ecclesiam factum: quia in indiuiduo potest actus in se esse honestus ex obiecto, nempe iustitiæ, & ex fine aliquo honesto, & potest fieri tali modo, vt sine perturbatione Ecclesiæ, vel alio incommodo fiat, ergo tunc non haberet de se malitiam sacrilegij ratione loci. Interdum vero posset aliquam habere tantummodo venialem, & leuem, si in modo contendendi, vel vociferandi, aut alio simili esset aliquis excessus.

Dupliciter posse spectari negotiationem.

1 Modus. Aliquis actus negotiationis in templo fieri potest

21. *2 Modus. Negotiatio ex suo genere ratione naturali prohibetur in templo fieri.*

Aliter tamen loqui possumus de negotiatione, & mercatura ex suo genere: & sic dici merito potest, rationem naturalem dictare, mercaturam non esse in templo exercendam, quia ex se habet magnam improportionem cum tali loco: estque actio multis periculis peccatorum exposita, vt non immerito Christus Dominus dixerit, facere Ecclesiam locum negotiationis nihil aliud esse, quam facere illam speluncam latronum. Quia in negotiatione secundum se, & moraliter spectata numquam desunt furta, fraudes, periuria, & similia, quæ templi sanctitati valde repugnant. Vnde in Imperfecto Chrysost. in Matth. Hom. 38. & habetur in c. *Ejiciens*, d. 88. dicitur: *Ejiciens Dominus vendentes, & ementes de templo, significauit, quia homo mercator vix, aut numquam potest Deo placere.* Sic etiam dixit Leo Papa Epist. 90. alias 92. & habetur in c. *Qualitas*, de Pœnit. d. 5. *Difficile est, inter ementis, vendentisque commercium non interuenire peccatum.* Sic ergo talem actum exercere in loco sacro, malum ex suo genere dici potest, maxime si frequenter fiat, & faciendo Ecclesiam domum negotiationis, licet necesse non sit, omnes, & singulos actus esse malos: Id autem satis est, vt actus simpliciter prohibeatur per legem positiuam, quia licet non ita habeat intrinsece malitiam, vt ex natura rei inseparabilis ab ipso sit in omni indiuiduo, habet tamen vt plurimum. leges autem morales attendunt id, quod sæpius accidit, & periculis, ac incommodis moralibus occurrunt, & multa in indiuiduo prohibent, quæ secundum se mala non essent. Atque ita hæc prohibitio absoluta de iure Ecclesiastico dici potest, quia illa posita, iam non tantum ex genere, sed in indiuiduo omnis talis actus prohibitus est, & malus, quamuis semper talis prohibitio magnum fundamentum habeat in naturali lege. Et eodem modo cum proportione intelligenda sunt, quæ de alijs actibus dicemus.

CAPVT V.

De actionibus furti in templo prohibitis Ecclesiastico iure.

1. *Furtum in Ecclesia prohibetur iure Ecclesiastico.*

HOc est tertium genus operum, quæ ob templorum reuerentiam in eis fieri Ecclesia peculiariter prohibuit: quam prohibitionem Ioannes Papa in cap. *Quisquis*, 17. quæst. 4. his verbis declarauit. *Sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, aut sacrum de non sacro.* Ex quibus tribus membris tertium non spectat ad præsentem materiam, dicitur enim quis furari sacrum de non sacro, quando calicem, verbi gratia, vel alia bona Ecclesiæ, quæ sacra censentur, rapit de non templo, sed in alio loco non sacro inuenta: & ita furtum illud non habet rationem sacrilegij ex circumstantia loci, de qua sola nunc tractamus, sed ex conditione rei, seu materiæ, circa quam furtum versatur: de quo genere sacrilegij diximus in alio opere de Immunitate bonorum, & personarum Ecclesiasticarum: Et videri potest Iacob. Menoch. libr. 2. de Arbit. Iud. Cent. 4. casu 289. Vnde etiam primum membrum, quatenus hoc caput includit, cum tertio coincidit, quoad alteram vero partem cum secundo conuenit, & ex illius declaratione constabit, an illud primum furtum ex duplici capite sacrilegium fit.

2. *Aliter ius Canonicum, aliter Ciuile videtur disponere in furto rei non sacræ de templo.*

De illo ergo secundo membro aliter ius Ciuile, quam Canonicum disponit: nam in l. *Diui*, ff. Ad l. Iul. Peculatus, *Res priuatorum, si in ædem sacram depositæ, surreptæ fuerint, furti actionem, non sacrilegij esse.* Vbi Glossa simpliciter ait, in eo casu non committi sacrilegium, imo nec in tertio, quando sacrum de non sacro surripitur, sed tantum quando vtrumque concurrit: & idem tenet Bartol. ibi. Et communiter legisperiti, vt refert Iul. Clar. libro 5. §. *Sacrilegium*, numer. 1. Et ita ipse distinguit, secundum ius Ciuile tantum in primo casu censeri sacrilegium, quando sacrum de sacro aufertur: Secundum vero ius Canonicum quodlibet sufficere. Verumtamen ius Ciuile non statuit de peccato. An tale sit, necne, sed solum de actione, quæ in criminali foro contra huiusmodi furem datur, de hac enim aperte loquitur dicta lex, quæ potuit habere apparentem rationem, etiamsi tale peccatum non sit immune à malitia sacrilegij, quia directe, & quasi per se iniuria & nocumentum fit domino rei furto sublatæ, & ideo illi datur actio, non loco, cui indirecte, & quasi per accidens iniuria fit: Domino autem rei non competit actio sacrilegij, sed furti. Quod vero furtum illud in se adiunctam habeat malitiam sacrilegij, non videtur contrarium iuri Ciuili: Nam in

Ius Ciuile cum Canonico conciliatur.

l. *Aut*

l. *Aut facta*, ff. de Pœnis, dicitur: ***Locus facit, vt idem, vel furtum, vel sacrilegium fit***, id est, vel tantum furtum, vel etiam sacrilegium. Et licet dici posset, hoc procedere, quando res est sacra: tamen vix afferri potest ratio, cur locus habeat hanc vim circa rem sacram, & non circa alias, vt nimirum furtum rei sacræ, quod alias non esset sacrilegium, fiat sacrilegium adiuncta circumstantia loci, & non ita fit in furto rei non sacræ.

3. *Circa hoc dissensio est etiam inter Theologos.* Sed omisso iure Ciuili, ad quod non spectat, proprias rationes vitiorum, & peccatorum in ordine ad conscientiam discernere, sed solum in ordine ad politicam gubernationem, aut vindictam: etiam inter Theologos videtur esse in illo secundo membro opinionum diuersitas. Quidam enim simpliciter negant, esse sacrilegium furari rem laicam de Ecclesia: Cuius opinionis videntur fuisse Victoria, & Soto locis citatis cap. 3. in 1. opinione. Nam generaliter excludunt, alios casus sacrilegij ratione loci sacri, præter effusionem sanguinis, & seminis: vnde idem Soto lib. 5. de Iust. quæst. 3. artic. 1. §. *Hinc inepte*, explicando, quando furtum fit sacrilegium, ait, ***Si quod furto rapitur, res est sacra, sacrilegium dicitur.*** Vnde significat, si de loco sacro surripiatur, tunc etiam solum esse sacrilegium ratione rei acceptæ, & conditionis eius, non ratione loci. Et hoc fortasse modo defenderet Soto generalem exclusiuam, quam in alio loco posuit, scilicet, quia licet alia sacrilegia fiant in loco sacro præter effusionem sanguinis, & seminis, non tamen propter solam contaminationem, vel irreuerentiam loci, sed ex alijs titulis, vt hic, propter rem sacram inde sublatam. Atque ita in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 4. §. *Dedie*, ait, non esse necessarium confiteri circumstantiam loci sacri, nisi quando illic effunditur vel semen, vel sanguis, *vel surripitur res Ecclesiæ*. Non enim casu, sed consulto, non dixit *in Ecclesia*, sed *Ecclesiæ*, sicut de effusione seminis, & sanguinis dixerat, & paulo superius idem dixerat de homicidio, quod in alijs locis sub sanguinis effusione comprehendit.

Fundamentum huius opinionis. Fundamentum huius opinionis esse oportet, quod huiusmodi furtum non est ex natura rei iniuria loci sacri magis, quam alia peccata, neque etiam est speciali iure prohibitum sub tali ratione.

4 *Impugnatur præcedens opinio.* Sed contra hanc sententiam, & eius fundamentum obstat d. cap. *Quisquis*, cum enim ibi dicatur esse sacrilegium, furari rem non sacram de loco sacro, vel supponitur ex natura rei tale esse, vel ibi virtute fertur prohibitio: Nec ego video, quid possit ad textum illum responderi. Et ita propter illum fatentur ibi Glos. Archid. Turrecr. & alij, hoc esse verum sacrilegium, & idem dicit Iul. Clar. supra, & alij statim referendi.

Limitatio communis sententiæ. Aliqui vero hanc sententiam communem limitantes, & primam declarantes distinguunt duos modos, quibus potest res non sacra in Ecclesia esse. Primo, quia est quasi sub iure, & potestate Ecclesiæ, quia scilicet vel illi ad custodiendum tradita est, vel in pignus data, vel alio simili modo in Ecclesia deposita. Secundo potest res aliqua mere temporalis per accidens, & casu esse in Ecclesia, vel quia ibi est persona, quæ illam secum defert, vel quia casu ibi relicta est.

5. *Probatur prior pars in limitatione posita. 2. Mach. 3.* In priori casu affirmant, sacrilegium esse, furari bona in Ecclesia: in posteriori autem negant. Et prior pars suaderi potest primo, quia saltem id est necessarium, vt partitio sacrilegij posita in dict. cap. *Quisquis*, in omnibus suis membris verificari possit. Secundo potest confirmari ex libr. 2. Machab. 3. vbi refertur historia præclara de Heliodor. Diuina virtute flagellato, eo quod pecuniam in templo depositam regia auctoritate contra illius templi Immunitatem, & sanctitatem, & in eius contemptum (vt ibidem dicitur) rapere tentaret. Tertio, est optima ratio, quia quod hoc modo est in templo, est sub speciali patrocinio, ac custodia Diuina: est enim templum speciali modo, ac titulo sub dominio Dei, & ideo quod ibi deponitur, & per Dei ministros acceptatur, censetur veluti sub Dei fide, & defensione recipi: & ideo tale furtum specialem malitiam habet contra reuerentiam Deo, & templo eius debitam. Atque hæc pars mihi etiam videtur certa, existimoque etiam in solo Diuino, ac naturali iure veram esse, vt probant exemplum Heliodori, & ratio facta: magis vero indubitata est, addito iure Canonico in d. c. *Quisquis*. *Veram esse hanc partem resoluitur.*

6. *Probatur secunda pars.* Alteram vero partem probabilem censent aliqui moderni Theologi. Quia cum res ibi non esset sub speciali custodia templi, sed quasi per accidens ibi esset, non videtur per illud furtum grauis iniuria templo irrogari. Et alioqui tale furtum non est specialiter interdictum ab Ecclesia in honorem templi, ergo non est, vnde habeat mortiferam malitiam sacrilegij. Atque ita iuxta hos Auctores non erit hæc circumstantia furti de necessitate confessionis.

7. *Communis sententia approbatur, & sine vlla limitatione dicitur furtum in templo esse sacrilegium. Glos.* Ego vero censeo, communem sententiam esse omnino veram, quæ sine vlla distinctione affirmat, furtum in loco sacro sacrilegium esse, ac subinde esse mortale ex suo genere, id est, nisi ex leuitate materiæ excusetur. Ita tenent communiter Canonistæ cum Glos. in d. c. *Quisquis*, & in cap. *Sacrilegium*, 17. quæst. 4. vbi Turrecrem. quæst. 5. & communiter etiam Summistæ verb. *Sacrilegium*, Syluest. §. *Secundum*, Angel. n. 1. declarans, esse proprie sacrilegium, Caiet. in Sum. ver. eod. & Armilla n. 1. qui declarat, esse hanc circumstantiam de necessitate confessionis: Idem Nauar. in Manuali c. 6. n. 4. Fundamentum præcipuum huius sententiæ esse debet, quia in d. c. *Quisquis*, simpliciter, & sine limitatione ponitur species sacrilegij furari non sacrum de sacro; vbi autem lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, l. *De pretio*, ff. de Public. nisi vel alia lex obliget, vel ratio cogat, quando alias sequeretur absurdum: hic autem nihil horum interuenit. Imo distinctio, seu limitatio illa quodammodo destruit decisionem, & partitionem illius textus: Nam res, quæ secundum se non sunt sacræ, quatenus constitutæ sunt sub patrocinio Ecclesiæ, quæ in depositum, vel custodiam illas recepit, iam sunt aliquo modo sacræ, sicut alia bona Ecclesiæ, vel sicut promissio iurata, licet secundum se temporalis sit, vt est sub testimonio Diuino, est sacra, & pertinet ad forum Ecclesiæ: sic ergo res depositæ in Ecclesia ad forum, & defensionem Ecclesiæ pertinent, ideoque illas furari potius est furari sacrum de sacro, quam non sacrum, ergo in rigore necesse est, aliud membrum de alijs rebus intelligere. Eo vel maxime, quod licet hæc lex videatur odiosa latronibus, tamen simpliciter fauorabilis est, quia fauet Ecclesiæ, & Religioni, ergo amplianda est potius, quam restringenda, vel (quod nobis satis est) secundum integrum, & absolutum significatum verborum accipienda. Præterea prius in illo textu ponit Pontifex pœnas sacrilegij, postea varia sacrilegia enumerat, & inter ea ponit illa tria membra: & infra loquens de Ecclesijs, & monasterijs, ait, *Vel si qui deposita, vel alia qualibet exinde abstrahunt, veluti sacrilegi Canonicæ sententiæ subiaceant.* Ergo non potest ad illum textum alia restrictio accommodari. Denique in eo capite aperte intendit Pontifex Immunitatem Ecclesiæ defendere: magna autem, & valde rationabilis Ecclesiæ Immunitas est, vt res in ea existentes quamdam securitatem ab omni iniuriosa acceptione participent: & ideo, qui illas inde furatur, contra Immunit. Ecclesiæ agit, ac subinde contra reuerentiam illi debitam sacrilegium committit, iuxta ea, quæ dicemus cap. seq.

8. *Hæc immunitas Ecclesiæ est naturali rationi consentanea.* Est autem hæc Immunitas satis consentanea naturali rationi, quia sine dubio dictat, totam hanc reuerentiam esse debitam Deo, qui in templo peculiariter habitat, vel templo, quatenus Deo specialiter sanctificatum est, quod in idem redit. Sed nihilominus

An sit sacrilegium furtum in templo factum stando in solo iure Diuino.

minus stando in iure Diuino solo fortasse malitia sacrilegij in tali furto vel nulla esset, si iniuria templi non esset intenta, vel certe non esset adeo grauis, vt mortifera iudicari posset, quia non videtur habere tantam rationem iniuriæ, vt de alijs peccatis postea dicemus. At vero adiuncta immunitate concessa Ecclesiæ per ius Canonicum, est formalior (vt ita dicam) iniuria, & in illa specie longe grauior, quia ex institutione Canonica habet Ecclesia peculiare ius, vt sit veluti inuiolabilis custodia rerum, quæ intra illam existunt. Et quoad hoc est maior ratio in furto, quam in alijs peccatis, quæ in Ecclesia fiunt, & non ita sunt contra ius, & immunitatem, & quasi contra munus, & officium loci, sicut est furtum, vt attigi in 4. tom d. 22. sect. 4. n. 20. Et confirmari hoc tantum potest ex dictis circa præcedentem actum: nam si negotiatio in templo prohibetur, quia de se est iniustitijs, & rapinis obnoxia, quomodo non maiori ratione prohibebitur specialiter furtum in Ecclesia?

9. *Hoc furtum in ratione sacrilegij est mortale peccatum.*

Ex his ergo concluditur tale præceptum in ratione sacrilegij ex genere suo mortale peccatum esse. Hoc enim sentiunt Auctores citati, & probant rationes factæ. Et declaratur, quia intra latitudinem illius materiæ, aut modi furandi esse potest mortale, vt v.g. latrones, qui in Ecclesia crumenas occulte suffurantur, vel abscindunt, profecto grauissimum sacrilegium committunt, & communi Christiani populi æstimatione tale reputatur, & tamen illi solum peccant, auferendo non sacrum de sacro. Propter quæ omnia attente spectata censeo, non esse iudicandam practice probabilem, ac securam sententiam, quæ absolute negat, circumstantiam loci sacri in furto de re non sacra non esse de necessitate cōfessionis, quia est paucorum Doctorum contra torrentem aliorum sine textu, & sine firma ratione, vel quę probabiliter suadeat. Non est tamen negandum, quin hoc sacrilegium possit esse veniale ex leuitate materiæ, nam etiam furtum rei sacræ potest etiam hoc modo esse leue peccatum. Et probabile est, quoties furtum in ratione iniustitiæ est veniale, etiam in loco sacro factum esse veniale in ratione sacrilegij. An vero è contrario dicendum etiam sit, quotiescunque est mortale in ratione iniustitiæ, esse etiam mortale in ratione sacrilegij, non omnino definio, sed prudentib. considerandum relinquo. Quia cum furtum sit magis per se, ac directe volitum, quam iniuria loci sacri, non videtur repugnare, vt aliqua materia, & modus furandi sufficiat ad iniustitiam mortiferam committendam, quæ in ratione irreuerentiæ loci sacri, vel violationis Immunitatis eius non sit ita grauis offensio. Sed quia difficile est hæc distinguere, & prudenter ponderare, securius existimo pro generali regula statuere, quotiescunq; peccatum furti mortale est, & in loco sacro fit, circumstantiam loci esse in confessione aperiendam, vt mortifere aggrauantem in alia specie.

Ex leuitate materiæ potest esse veniale sacrilegium.

CAPVT VI.

De aliis actionibus, quæ ob templorum reuerentiam in eis fieri Ecclesia prohibuit.

1. IN hoc capite breuiter comprehendemus actiones alias in templis prohibitas, quæ minus graues cōmuniter censentur. Vna est in capit. *Relinqui*, de Custod. Euchar. vbi Innocen. III. ait, *Firmiter prohibemus, ne huiusmodi supellectilia*, (id est, tam clericorum, quam aliorum) *in Eccl sia admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates vrgentes ad eas oporteat haberi refugium, &c.* Quæ verba ex forma, & vi eorum, præceptum præ se ferunt, vt ex initio illorum satis constat. Illud tamen non dirigitur ad eos, qui sua supellectilia ferunt ad Ecclesiam, sed ad eos, ad quorum munus spectat illa admittere, vel repudiare, vt constat ex verbo *admittantur*. Vnde si extra casum necessitatis hoc fiat, peccatum magis erit admittentis, quam inferentis, non tamen excusabitur hic à culpa, tum quia per consequentiam prohibitio etiam ad illum spectat, tum etiam, quia inducendo aliud ad id, quod licite facere non potest, cum illo peccat. Tantoque erit grauior culpa, quanto fuerit instantior petitio, quod si vim faciat, erit maxima. Si autem bona fide petat putans, esse casum necessitatis, vel saltem dubitans, licet admittens fortasse peccet, poterit sæpe alius excusari. Hoc autem peccatum, quantum est ex forma prohibitionis, graue est, vt notat Angel. verb. *Immunitas*, numer. 5. tamen ex parte materiæ regulariter non videtur esse graue, nisi tantus sit excessus, vt notabiliter impediatur Ecclesia, vel fœdetur, aut contemni videatur. Denique stricte hoc intelligendum est de loco Ecclesiæ, non de Sacristia, nec de alijs locis adiunctis Ecclesiæ, vt constat ex proprietate verborum, & ex ratione textus, & ex vsu. Cœmeterium autem comprehendi solet tanquam Ecclesiæ annexum: & ita censet Angel. supra. At iuxta subiectam materiam vix potest accommodari, quia in cœmeterio non solent supellectilia poni, vt custodiantur, neque ibi posita inducerent ea incommoda, quæ in Ecclesia, & ideo probabile existimo ibi de sola Ecclesia esse sermonem.

Particula ria supellectilia intra Ecclesiam non admittenda.

Alia multa sunt prohibita in dicto capit. *Decet*, de Immunit. Eccles. in 6. quæ fuse satis, & pie tractat Nauarrus in Enchirid. de Orat. capit. 5. Post singulorum autem explicationem addit in n. 42. transgressiones contra textum non esse peccata mortalia, sed venialia, nisi per contemptum fiant, vel cum notabili impedimento Diurnorum officiorum, secutus in hoc Angelum verb. *Immunitas*, numer. 5. Vbi ait, ea omnia, quæ in dicto capit. *Decet*, prohibentur, non esse peccata, nisi per se sint mala, vel fiant ex contemptu. Idem sequitur ibi Tabien. & Syluest. quæst. 2. numer. 5. licet ille aliam addat limitationem, *Nisi res ex se magnam contineat irreuerentiam.* Ponit tamen exempla in his, quæ alibi, & non ibi prohibentur, vt in furto, effusione seminis, etiam licita, &c. Sumunt autem hi Summistæ argumentum ex eo, quod in §. *Ordinarij*, subiungitur, vt ordinarij suadenda suadeant, & interdicta compescant, ex quibus verbis videntur colligere, ordinarijs præcipi, vt hæc compescant, respectu vero subditorum ibi non dari præcepta, sed suasiones, & consilia. 2. *De aliis rebus prohibitis in C. Decet. Nauarri sententia.*

Aliter vero intelligo textum illum: Duæ enim partes in illo sunt distinguendæ: vna docens, & suadens, quod in Ecclesia agēdum est, alia vetans, quod agendum non est. Prior continetur à principio textus vsque ad versiculum. *Nullus in locis eisdem* : exclusiue. Posterior durat ab illa clausula vsque ad finem textus extra paragraphum. Prior igitur pars tota suasoria tantum est, & præcepta non continet, & de illa intelliguntur illa verba, *suadenda suadeant*, vt expresse declarauit Glossa verb. *suadenda*, & ex contextu ipso satis constat. In posteriori autem parte forma est præceptiua. Vnde opinor, quantum est ex vi legis inducere obligationem, quam potest iuxta materiæ capacitatem, & ex illa spectandum esse, An peccatum contra illam legem sit mortale, aut veniale, quia ex parte legis nihil deest ad vtramque obligationem. Hoc patet primo, quia per verbum prohibendi imperatiuo modo lex illa loquitur. Secundo, quia de illis sic prohibitis dicit inferius, *Interdicta huius Canonis auctoritate compescat.* Vtique per pœnam, & censuram, vt Glossa exposuit. Quomodo autem possent Episcopi hoc modo compellere auctoritate illius Canonis, si totus esset suasorius tantum, & non præceptiuus. Tertio, vox illa, *Interdicta*, vt supra ponderabam, in rigore significat prohibitio- 3. *Auctoris sententia circa idem caput.* *Glos.* *Glos.*

hibitionem obligantem. Quarto, materia illius legis magna ex parte est grauissima, & postulans prohibitionem, vt de strepitu iudiciali ostensum est, & idem est de mercatu, nundinis, & similibus. Lex ergo illa de se in omni proprietate, ac rigore legis prohibet. Ad discernendam autem qualitatem transgressionis materia consideranda est.

4 *Seditio prohibetur in templo sub mortali.*

Prohibet ergo inprimis, *Seditionem* fieri in Ecclesia, in qua parte sine dubio obligat sub mortali, quia seditio de se grauissimum crimen est contra communem pacem, & iustitiam, vnde in Ecclesia facta magna est irreuerentia. Adduntur vero ibi duo verba, *Nullus conclamationem moueat, impetumue committat.* Quæ duo videntur prohiberi, vt coniuncta seditioni, &, vt sic clarum est, grauissimam materiam prohibitionis continere. Nauarr. autem supra num. 25. ex illis verbis colligit ibi prohiberi in Ecclesijs omnes ludos clamorosos, & tripudia, quæ cum profano tumultu fieri solent, ex quo multa infert contra ludos, qui fieri solent cum nimia perturbatione, & tumultu, præsertim in quibusdam festis, & supplicationibus solennibus. Sed de his existimo iudicandum esse secundum prudentem rationem attento fine, & fructu, vel impedimento talium ludorum, nam illa lex per illa verba, nihil de his disponit. Magis ad hunc articulum pertinet prohibitio capit. *Cum decorem*, extra. de Vit. & honest. Cler. Vbi prohibentur fieri in Ecclesia, *ludi theatrales, & spectacula, in quibus introducuntur monstra laruarum, &c.* Quã prohibitionem omnes intelligunt de turpibus ludis: nam ludi honesti, & repræsentationes, quæ possunt ad pietatem mouere, non sunt prohibitæ, vt ibi notant Glos. & Panorm. num. 1. Syluest. verb. *Immunitas*, 1.

Glos.

5. *Quo pacto secularia concilia in templo prohibeantur.*

Additur præterea in d. c. *Decet*, prohibitio *secularium Conciliorum, & parlamentorum in Ecclesia*: de qua iam diximus. Et quoad hanc partem probabile existimo, regulariter non esse hanc materiam peccati mortalis, secluso scandalo, violentia, contemptu, & graui turbatione Diuinorum officiorum. Item oportet, vt concilia non sint de rebus iniquis contra iustitiam, vel pacem, aut aliquid huiusmodi: nam tunc magnam irreuerentiam continerent. At vero si sint pure politica, & sine necessitate ibi fiant sine prædictis circumstantijs, sed propter aliquã humanam commoditatem, non videtur esse materia grauis peccati, quia irreuerentia modica esse videtur.

6. *Quid de confabulatione in Ecclesia dicendum.*

Additur vlterius in eod. c. *Cessent vana, & multo fortius fœda, & profana colloquia cessent confabulationes qualibet.* In quibus vltimis verbis dubitari potest, An etiam colloquia alias honesta ad cultum Dei, vel ad finem, pro quo Ecclesia deputata est, nihil pertinentia prohibeantur, ita vt non sine culpa fiant, saltem veniali. Respondeo, non ita prohiberi, nisi habeantur illo tempore, quo Diuinis officijs attendendum est, vel quo alij ad hoc ibi assistunt, qui nostris confabulationibus impedirentur. At vero extra hæc tempora, si colloquia sint honesta, non erunt contraria loco sacro, & ideo ex natura rei non erunt culpabilia, etiamsi non pertineant ad finem Diuini cultus. Quia non tenemur semper esse in templo, & vti illo, vt templum est, (vt sic dicam) hæc enim est obligatio quasi affirmatiua, quæ non obligat pro semper, & ideo satis est nunquam agere contra illam. Vnde etiam non est verisimile, hoc esse absolute prohibitum per illa verba, sed quatenus colloquia, vel otiosa omnino sunt: vel alias mala. Vnde statim subditur. *Sint quæcunque alia, quæ Diuinum possunt turbare officium, aut oculos Diuinæ Maiestatis offendere ab ipsis prorsus extranea.* De his ergo colloquijs, si tantum otiosa sint, credo solum etiam habere malitiam venialem, vt sunt contra hoc præceptum: idemq; fortasse erit, licet aliam malitiam habeant alterius vitij, in quo etiam mortalem grauitatem non attingant. At si sint alias mortifera, credo non excusari à noua malitia graui contra hanc prohibitionem, & præsertim si sint fœda, turpia, & inhonesta: nam hæc ibi cum exaggeratione prohibentur. Adduntur vero etiam profana, quod intelligo de profanis contrarie ad religionem, vt erunt detractiones graues: verba, quæ iurgia, & odia fouent, & similia. Denique prohibentur ibi Mercatus, & Placita, de quibus iam dictum est.

Tandem ad hunc locum pertinet, quod in c. *Non oportet*, 2. d. 42. dicitur: *Non oportere agapes*, id est, *conuiuia facere in Ecclesijs, & intus manducare, vel accubitus sternere*: & in c. *Nulli*, statim subiungitur: vt Episcopi, & Clerici non conuiuentur in Ecclesijs, *Nisi forte* (ait) *transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiantur*, & additur: *Populi etiam ab huiusmodi conuiuijs, quantum fieri potest, prohibeantur.* Quæ iura de propria prohibitione exponit Nauar. supra num. 30. Sed vix aliquid continent præter id, quod decentia loci ex natura rei postulat. Nam in priori non ponitur verbum præceptiuum, sed tantum dicitur, *Non oportet.* In posteriori vero pro communi populo nulla prohibitio fit, sed dicitur, vt prohibeantur, & cum limitatione, *quantum fieri potest.* Quoad Clericos vero videtur fieri aliqualis prohibitio, sed cum tali exceptione, quæ extendi potest ad omnem casum, vbi prudentia dictauerit esse aliqualem necessitatem. Et ita in hoc non censeo esse specialem culpam contra ius positiuum, sed solum quantum ratio naturalis dictauit pertinere ad reuerentiam loci sacri, de quo statim. Quod vero additur in cap. penult. & vlt. dictæ dist. 42. vt in oratorio penitus nihil agatur, præter orationem, & psalmodiam, vel quod Diuinis ministerijs conueniat, non est lex Ecclesiastica, sed regula S. Augustini, & S. Benedicti: Quæ etiam de se consilium continet, non præceptum. 7.

Conuiuia in Ecclesia prohibita.

CAPVT VII.

Sintne aliqua opera facta in templo mala ex tali circumstantia, & ex naturali lege sine interuentu Ecclesiasticæ prohibitionis.

ALiqui Theologi, quos supra indicaui, nunquam putant esse ex 3. sola circumstantia loci sacri opus fieri malum, nisi Ecclesiæ prohibitio interueniat. Nihilominus contrarium existimo verum, asseroque multa esse opera, quæ, licet de se mala non sint ex natura rei, & aliqua prohibitione Ecclesiæ, male, & inordinate in templis fiunt. Quod, vt ostendam, suppono ex dictis sermonem esse de iure naturali, quod supponat aliquam institutionem humanam: multa enim sunt de humana institutione, ex quibus sic institutis oriuntur multæ obligationes naturales, vt esse Doctorem est ex institutione hominum, illa vero posita, debentur Doctori sua iura debito naturali, & calicis consecratio est de iure humano, facta vero consecratione ex naturali iure debetur illi, vt cum maiori reuerentia tractetur, quam vasa communia. Sic ergo dicimus, licet dedicatio, consecratio, & benedictio templi sit de iure Ecclesiastico: hoc tamen posito, ex iure naturæ prohiberi aliqua fieri in templo, etiamsi peculiari præcepto Ecclesiæ distincto ab ipsa templi sanctificatione non prohibeantur. Probari autem potest primo ratione generali, quia in alijs materijs, & rebus consecratis hoc genus naturalis obligationis inuenitur, cur ergo non ita etiam erit respectu templorum. Certe id nulla ratione fundari potest: cur enim, sicut datur in hac materia sacrilegium, quia prohibitum, non poterit etiam dari sacrilegium prohibitum, quia de se, & secundum rectam rationem tale est? 1.

Aliqua ipso naturæ iure in templo fieri prohibentur, licet de se mala non sint.

Sed præterea probatur assertio inductione: nam actus copulæ coniugalis de se malus non est, & sine vlla culpa fieri potest in loco conuenienti, & tamen in Ecclesia indecentissime fit, præsertim si nulla vrgente necessitate fiat. Vnde multi Auctores dicunt, 2.

Probatur assertio.

dicunt, quod licet Ecclesia id non prohibuisset, non sine peccato mortali ibi fieret: Quod sentit Syluest. verb. *Immunitas*, 1 num. 5. quatenus inter ea, quæ ex se continent maximam irreuerentiam loci sacri, ponit pollutionem licitam alias, quæ non potest esse nisi actus matrimonialis. Et ita intellexit, & secutus est Nauar. dicto c. 5. de Orat. n. 42. Et idem plane tenet Alensis 2. p. q. 147. membr. 9. & ad idem alludit, licet obscurius q. 168. memb. 3. §. *Quæritur, si vir*, ait enim, matrimonialem copulam semper esse peccatum in Ecclesia, etiamsi probabile sit per eam non pollui Ecclesiam: quia ratio peccati fundatur in contemptu loci sacri, pollutio vero pendet ex iure humano. Et idem videtur sentire Salzedo in Pract. crim. ad cap. 39. littera B. prius enim approbat opinionem dicentem non pollui Ecclesiam per copulam maritalem, quam dicit, posse procedere, quando coniuges longo tempore in Ecclesia habitant: & nihilominus subdit, eos in eo casu non excusari à culpa mortali, ergo sentit, hoc non prouenire ex prohibitione Ecclesiæ, nam hæc cessat in illo casu, si in eo Ecclesia non polluitur. Et certe Auctores, qui tenent, nunquam licere coniugibus coire in Ecclesia, etiamsi longo tempore ibi morentur, & pugnam carnis habeant, videntur in hoc maxime fundari, quia ille actus, licet alias malus non sit, tamen propter fœditatem, & turpitudinem suam habet intrinsecam deordinationem, si in loco sacro fiat. Nam si ex sola prohibitione Ecclesiæ crederent esse malum, non putarent Ecclesiæ præceptum cum tanto rigore obligare. Tenent autem illam sententiam Palud. 4. d. 18. q. 8. artic. 4. & d. 31. q. 3. art. 2. Ant. 3. p. tit. 1. cap. 20. §. 3. Caiet. in Sum. verb. *Matrimonium*, c. vlt. Armil. verb. *Debitum*, n. 6. Nauarr. in Manuali, cap. 16. num. 32. & alij multi, quamuis ipsi (vt verum fatear) non satis explicent, vtrum hac ratione moueantur.

3. *Obiectio.* Dices: Iuxta contrariam opinionem, quæ verior est, posse argumentum in contrarium retorqueri, quia in eo casu cessat malitia actus propter necessitatem, ergo signum est, esse ex sola prohibitione Ecclesiæ, quia si esset ex natura rei, non cessaret. *Satisfit.* Respondeo, negando consequentiam & probationem eius. Optime enim sequitur, quod, si malitia est ex sola prohibitione Ecclesiæ, cesset in illo casu, quia Ecclesiastica prohibitio non fit cum tanto rigore, vt late prosequitur Sancius citato loco à numer. 12. quia supponit totam malitiam illius actus in Ecclesia facti oriri ex prohibitione Ecclesiæ: Nihilominus illud fundamentum necessarium non est, nec è contrario sequitur, etiam in necessitate actum illum esse peccaminosum, si extra necessitatem est deformis ex natura rei, & non tantum ex prohibitione Ecclesiæ, quia etiam interdum ob necessitatem cessat obligatio naturalis legis, quando ex circumstantijs materia ipsa moraliter mutatur. *Ex necessitate aliquando cessat obligatio naturalis.* Ita vero est in præsenti: nam hæc copula sine vrgente necessitate facta in loco sacro continet virtualem contemtum eius, & ideo tunc non fit sine irreuerentia loci sacri: at vero interueniente necessitate iam cessat contemptus, & irreuerentia, quia quod necessitate fit ad subueniendum animæ periculo, non censetur moraliter fieri cum irreuerentia loci sacri: & ideo tunc cessat naturalis deformitas. Sicut Dauidi licuit comedere panes sanctos propter necessitatem, quod sine illa non liceret, etiam ex natura rei, supposita tali sanctificatione panum. Atque ita patet ratio assertionis quoad hoc particulare exemplum, quia eligere locum sacrum ad illum actum sine morali necessitate cogente, ex natura rei habet quandam deformitatem, quæ statim ipsi naturali rationi repugnat, quæ repugnantia non fundatur solum in morali malitia, quam interdum habet ille actus, licet inde augeri possit, sed etiam fundatur in fœditate quadam, & impuritate illius actus, quoad materialem actionem eius. Sicut exonerare ventrem in templo ex voluntate, & sine necessitate plane repugnat cum ratione naturali, nec potest excusari à culpa sacrilegij eo quod licet actus de se non sit malus, nec sit specialiter prohibitus in illo loco iure positiuo, nihilominus de se, & ratione talis materialis actionis illa est magna irreuerentia, & vilipendium illius loci, (quod potest esse aliud exemplum ad confirmandam conclusionem) ergo eadem, vel maiori ratione coitus cum fœmina etiam alias licitus est iniuriosus loco sacro, si sola voluntate absque cogente necessitate ibi fiat.

4 Vnde valde displicet opinio eorum, qui dicunt, fornicationem simplicem in Ecclesia factam occulte, non esse sacrilegium, nec habere circumstantiam necessario in confessione aperiendam, etiam nunc supposito toto iure Ecclesiastico. *Fornicatio simplex in Ecclesia occulte facta est sacrilegium.* Fundantur enim in hoc, quod fornicatio non est sacrilegium, nisi in quantum ex iure positiuo polluit, & violat Ecclesiam, & fornicatio occulta iuxta veram sententiam non polluit Ecclesiam, ergo illa fornicatio non opponitur Ecclesiæ præcepto, & consequenter non est sacrilegium. Cui opinioni videtur fauere Sot. 4. d. 32. art. 3. Conc. 3. quatenus simili distinctione vtitur in maritali copula, nam si sit occulta, censet non esse culpabilem, publicam vero esse culpabilem. Quam distinctionem aliqui moderni Summistæ secuti sunt: illi tamen semper loquuntur de copula alias licita, & occulta, de fornicatione autem, vel illicita pollutione occulta id censuit probabile Vaz. 12. d. 78. n. 6. Mihi vero (vt dixi) omnino displicet: Primo, quia, vt iam dixi, non ex sola prohibitione Ecclesiæ, sed ex se habet copula carnalis intrinsecam irreuerentiam loci sacri, quæ maior est in fornicatione, quam in copula de se licita, quia illa turpior est, & magis voluntaria, nulla enim necessitate honestari potest, aut excusari. Secundo, quia licet ex prohibitione Ecclesiæ tantum oriretur illa specialis malitia, satis est prohibita per Ecclesiam omnis fornicatio, & illicita seminis effusio in Ecclesia. Quanquam enim fornicatio non violet Ecclesiam actu, (vt sic dicam) & in foro Ecclesiæ, quamdiu occulta est, tamen Ecclesia suo præcepto non prohibet tantum publicam seminationem illicitam in Ecclesia, sed simpliciter seminis emissionem voluntariam, & maxime illicitam. Et hinc est, vt licet in principio, quando talis actus est occultus, non polluat Ecclesiam: nihilominus, si postea fiat publicus per publicam partis confessionem, vel sufficientem famam, incipit Ecclesia esse polluta, iuxta c. *Significasti*, de Adul. ergo à principio actus ille fuit culpabilis contra Ecclesiæ prohibitionem, quia culpa non pendet ex futuro euentu, nimirum, An fornicatio illa sit aliquando futura publica, nec ne: & actus ipse de se polluit sufficienter, & ideo est contra specialem prohibitionem Ecclesiæ. Eo vel maxime, quod supra ostendi, non esse actum illum culpabilem, quia polluit Ecclesiam per actualem obligationem abstinendi à celebratione in illa, sed potius è contrario, quia talem malitiam habet, siue contra legem naturalem, siue contra Ecclesiasticam, talem effectum, & quasi censuram inducere. Et ideo licet ad hunc effectum sit necessaria conditio, quod delictum sit publicum: nihilominus prius committitur peccatum, quam talis effectus fiat, vel sequatur ex defectu notitiæ. Quamobrem Nauar. supra omnino reprobat illam distinctionem Soti in actu matrimonialis copulæ; quod maiori ratione faceret in fornicatione, & in quacunque alia illicita seminis effusione. Et idem optime dixit San. supra n. 11. plures allegans. Quid vero dicendum sit de alijs turpibus actibus, dicam infra.

5. Præterea potest assertio ostendi ex his, quæ in confirmationem secundæ sententiæ adduximus, c. 3. Quia non solum Patres ibi citati, sed etiam Paulus 1. Corint. 11. significat esse irreuerentiam Ecclesiæ in illa *Confirmatur aliqua ex natura rei esse prohibita in templo.* *1. Corint. 11.*

illa manducare, & bibere communi, & ordinario modo, nihil discernendo inter illam, & profanum locum: Est ergo hoc irreligiosum ex natura rei sine prohibitione Ecclesiæ. Et confirmatur, quia vsus calicis sacri in mensa vulgari ex natura rei est sacrilegus contra reuerentiam debitam rei sacræ. Vnde Hieron. Dan.5. circa factum Balthasaris Regis, qui iussit vasa templi afferri ad vtendum illis in conuiuio, inquit, *Quamdiu vasa fuerunt in Idolio Babylonis, non est iratus Dominus*, (*videbantur enim rem Dei secundum prauam quidem opinionem, tamen Diuino cultui consecrasse*) *postquam autem humanis vsibus Diuina contaminant, statim pœna sequitur post sacrilegium.* Fuit ergo opus illud sacrilegium ex natura rei, ergo etiam in communi vsu loci sacri potest dari sacrilegium ex natura rei. Hoc ipsum confirmat Christi factum ejicientis ementes, & vendentes de templo: nam sine dubio illud factum eo modo, quo tunc fiebat, reputauit sacrilegium, & contrarium templi sanctitati, vt omnes Patres, & expositores ibi intelligunt, & supra tactum est, illa autem malitia non erat ratione positiuæ prohibitionis, sed ex vi naturalis rationis supposita sanctitate illius loci, ergo idem multo maiori ratione de nostris Ecclesijs fatendum est. Præterea, canere in Ecclesia lasciua, aut vana, vel pulsare in cithara, aut organo sonos profanos, sacrilegium est, *quia loco sacro iniuria fit, dum in dicato ad Dei laudem loco profana hæc fiunt, vnde ad illam sacrilegij speciem spectat, quo loco sacro iniuria fit*, vt dixit Caiet. 2.2.q.91.art.1.§. *Inter hæc*, circa fin. Ergo eadem ratione omnes actiones, quę ex natura rei, vel Diuina officia de se impediunt, vel habent indecentiam in illo loco, habent specialem malitiam sacrilegij, si in illo fiant. Non dicimus autem illam malitiam esse semper mortalem, sed potius frequenter esse venialem, nisi specialis prohibitio Ecclesiæ interueniat, vel tam fæda, & turpis sit actio, vt prudenti iudicio grauem iniuriam loci sacri continere censeatur.

6. *Omne peccatum in Ecclesia factum habet aliquam malitiam sacrileg j.*

Ex his infero, & dico secundo: Omne peccatum saltem externum in Ecclesia factum habere inde aliquam malitiam sacrilegij saltem venialem, raro autem mortalem, nisi vbi prohibitio Ecclesiæ interuenerit, vel notabilis irreuerentia in ipso actu apparuerit. Hanc assertionem docent Auctores citati c.3. in secunda opinione: & fere ex dictis probata est, explicatur autem per partes. Nam inprimis quod peccatum aggrauetur aliquo modo ex hac circumstantia, omnes fere Auctores etiam primæ opinionis fatentur, vt Caiet. Nauarr. &c. Quia sine dubio magis repugnat cum recta ratione, quod peccatum fiat in illo loco, quam in alio. Quod vero hæc grauitas sit in specie sacrilegij, præsertim quando actus exterior peccati in Ecclesia exercetur, vel in Ecclesia fieri proponitur, probatur. Primo, quia quando actus de se non malus, tamen improportionatus loco sacro, in eo fit, habet ab illo specialem malitiam sacrilegij: (optimum enim signum ad cognoscendum, quando circumstantia addit malitiam in propria specie, est, quando transfert actum de non malo in malum, vt est commune in materia de Pœn. & ratio id conuincit, quia tunc non habet aliam speciem,) ergo idem dicendum est de omni actu, qui aliunde habet malitiam, quando ex loco sacro malitiam accipit, quod illa sit distinctæ speciei, siue illa mortalis sit, siue venialis. Patet consequentia, tum quia illa circumstantia non minus potest dare suam propriam malitiam actui de se malo, quam indifferenti, nec enim prior malitia impedit, cum possit idem actus habere duas malitias: tum etiam, quia prior actus ideo accipit malitiam sacrilegij, quia est iniuriosus loco sacro, sed non minus iniuriosus est posterior, ergo. Atque hinc confirmatur hæc pars, quia multi actus de se non mali, sed indifferentes, vel interdum boni efficiuntur sacrilegia, ex hoc solum, quod in loco sacro fiunt, ergo multo magis peccata, licet de se non sint sacrilegia, efficientur sacrilegia, ex eo, quod in templo fiunt, quia magis repugnat sanctitati loci peccatum, quam actus indifferens. Quæ ratio apud me euidenter probat, comparando illa duo ex genere suo, ac subinde probat, multa peccata posse accipere nouam sacrilegij speciem ex circumstantia loci sacri. Quod autem omnia illam accipiant, vel quod omnia ibi sint specialiter prohibita ex natura rei ex vi sanctitatis loci, non videtur tam euidenter conuinci. Quia, vt supra dicebam, actus potest repugnare sanctitati loci non tantum ratione malitiæ, sed etiam ex modo, & conditione ipsius actus materialis: & fieri potest, vt maior repugnantia ex hoc posteriori capite, quam ex priori nascatur. Sed responsio ad hanc difficultatem ex aliarum partium declaratione constabit.

7. *Probabile est peccata interna in templo facta non habere malitiam sacrilegij.*

Limitaui ergo assertionem ad exteriora peccata; quia probabile videtur, peccata mere interna in Ecclesia facta non accipere specialem malitiam sacrilegij ab illo loco, vt est locus, in quo persona illa peccat. Vt enim notaui in 4.tom.d.22.sect.4. locus sacer dupliciter comparari potest ad actum internum: vno modo vt circumstantia, seu pars obiecti voliti, alio modo, vt circumstantia ipsius personæ operantis. Priori modo contingit, quando quis desiderat furari in Ecclesia, vel ex Ecclesia, vel in ea fornicari, aut quid simile: & tunc siue persona sit in Ecclesia, siue extra illam, quando illud desiderium habet, clarum est committere sacrilegium mentale, & internum, quia internus actus accipit ab obiecto malitiam eius, & consequenter etiam à circumstantia obiecti cum illo concupita accipit malitiam illi proportionatam: Et in hoc omnes conueniunt. De hoc ergo genere peccati nunc non loquimur. Alio igitur modo peccat quis in Ecclesia existens per desideria mala, non tamen appetendo illa implere intra Ecclesiam, sed vel expresse desiderando peccare extra Ecclesiam, vel nihil de circumstantia volendo, sed solum desiderando quasi abstracte talem actum. Et hoc modo hic consideramus locum sacrum respectu peccati mere interni, & mentalis, & dicimus, non accipere specialem malitiam à loco sacro, quia nec est specialiter prohibitum per Ecclesiam, quæ non iudicat de occultis, nec actus interior infert specialem iniuriam loco sacro, quia cum non sit actus sensibilis, non fit per se in loco sensibili, nec irreuerentiam contra illum continet. Et hoc maxime docent Sylu. Nauar. & alij citati in 1.opin. Et Can. Relect. de Pœn.p.5.§. *Multa hic, &c.* Lud. Lopez 1.p. Instr. c.33. & Cord.d.q.190. agens de exterioribus peccatis, de interioribus subticuit.

8 *Contraria opinio proponitur.*

At vero Sylu. verb. *Confessio*, 1.q.10. oppositum sentit: nam prius de turpi cogitatione, & desiderio in Ecclesia habito censet esse sacrilegium mortiferum, *maxime* (inquit) *quando sunt etiam de scelere perpetrando in Ecclesia*, dicens enim *maxime*, sentit etiam si sint de scelere perpetrando extra Ecclesiam, habere similem malitiam, tamen ratio eius non hoc probat, sed tantum primum, sc. quod cogitationes, & operationes ad eandem speciem pertinent: est enim hoc verum tantum, quando operationes sunt obiecta cogitationum. Addit etiam cogitationes superbiæ in Ecclesia habitas habere malitiam sacrilegij, licet venialem, idemque sentit de omni alia cogitatione mala extra materiam Veneream, in qua censet malitiam esse maiorem. Et potest hoc suaderi argumento supra facto, quia talis circumstantia auget malitiam cogitationis, habet n. maiorem deformitatem cum ratione, ergo auget per additionem malitiæ nouæ speciei, licet venialis. Sed nihilominus contrarium videtur verius, quia vel illud augmentum nullum est, cum non fiat iniuria loco sacro, vel solum est ex parte operantis, quatenus se continere deberet saltem ob circumstantiam loci à talib. cogitationibus, & non facit, sed prona quadã concupiscentia se ferri

finit

finit. Et hoc tenuit idem Syluest. Rosa aur. casu 63. Vbi, ait, cogitationes prauas in Ecclesia esse grauiores, sed non in noua specie malitiæ. Quod extendit etiam ad verba, *quia sistunt* (inquit) *in aere, & non attingunt structuras, nisi per accidens*. Quæ ratio non multum ponderis habet.

9. *Malitia peccati in templo facti communiter est venialis.* De externis ergo peccatis alia ratio esse videtur, quia per se, & natura sua dicunt ordinem ad sensibilem locum, & ideo quando sunt actus praui, aliquam irreuerentiam sacri loci continent. Addidi vero alteram limitationem, nimirum, hanc irreuerentiam, & malitiam regulariter esse venialem, quia ordinaria peccata regulariter non continent grauem irreuerentiam secundum prudens iudicium, nec sunt specialiter prohibita per Ecclesiam. Et hanc partem cum eadem limitatione tenet præter Syluest. Leon. Less. d. libr. 2. c. 45. dub. 3. Cordub. vero d. q. 190. solum excipit peccata venialia facta in Ecclesia: nam de mortalibus in vniuersum, ait, esse etiam mortifera sacrilegia, si in Ecclesia fiant. At id nec iure constat, nec ratione efficaci probari potest, quia licet respectu Dei malitia reddat actum magis detestabilem, magisque iniuriosum Deo, non tamen semper respectu loci sacri. Vt licet secundum se peior actus sit detractio, quam furtum, non ita repugnat immunitati loci, & reuerentiæ illi debitæ detractio sicut furtum, etiam ex natura rei loquendo, quia actus furti magis directe repugnat loco, quatenus per illum actum videtur priuari locus re, quam specialiter continet: sic etiam copula licita magis repugnat puritati debitæ tali loco, quam verbum iocosum, vel falsum. Non possumus ergo cum sufficiente fundamento dicere omnia peccata mortalia in Ecclesia facta esse etiam sacrilegia mortalia. Si vero accedat Ecclesiæ prohibitio, omnes fatentur, tunc esse sacrilegium mortiferum: nam prohibitio Ecclesiæ potest etiam efficere, vt sit mortale sacrilegium, quod sine illa nullum peccatum esset, vt ostendi, ergo multo magis id faciet, quando cadit in actum, qui de se peccatum mortale erat in alia specie. Vnde licet verum sit, non obstante prohibitione Ecclesiæ posse transgressionem esse venialem ex leuitate materiæ, tamen quando actus prohibitus est alioqui peccatum mortale, semper censeri debet grauis materia respectu Ecclesiasticæ prohibitionis, vt per se notum videtur. Et ideo si ad malitiam actus grauem in sua specie accedat prohibitio Ecclesiæ, malitia etiam sacrilegij, quæ additur, grauis, & mortifera est. *Dubium.* Dices: Quomodo lex humana potentior est ad hanc malitiæ grauitatem, quam naturalis lex? *Soluitur.* Respondeo, quia lex humana potest nouam obligationem imponere proportionatam materiæ, & additam legi naturali. Imo ad hoc data est hominibus hæc potestas, vt possint adiungere obligationem, determinando, quod lex naturalis per se non ita determinabat. Denique quando non est lex directe prohibens, irreuerentia loci est solum indirecta, & ex generali principio, ideoque potest esse leuis, quando vero addita est prohibitio, iam est directa irreuerentia, quia lex humana determinat abstinentiam à tali actu in loco sacro in cultum eius, & in signum reuerentiæ illi debitæ.

10 *Sacrilegium ex circumstantia loci nunquam esse peccatum mortale, male quidam dicunt.* Ex hoc autem inferunt nonnulli Auctores supra allegati, sacrilegium ex circumstantia loci numquam esse peccatum mortale, nisi interueniat Ecclesiæ prohibitio, vel (quod idem est) numquam actum prohiberi in loco sacro sub reatu mortifero ex vi legis naturæ solius, sine interuentu Ecclesiasticæ prohibitionis. Sed hoc mihi probari non potest ita vniuersaliter sumptum, tum quia nullam rationem hactenus vidi, quæ hanc generalem regulam persuadeat, tum etiam quia hoc repugnat cum dictis in c. 7. Si enim actus non malus moraliter potest isto modo prohiberi in loco sacro ex vi legis naturæ, cur non magis actus malus? Nam malitia non obstat: Et aliunde ex parte actus materialis potest esse non minor improportio. Ideo ergo addidi in vltima parte assertionis, licet illa regula frequenter vera sit, tam turpem posse esse actionem peccaminosam, vt ex natura rei pertineat ad reuerentiam debitam loco sacro, illam ibi cauere, & consequenter, vt illam exercere graue sit sacrilegium. Exemplum huius supra posuimus in fornicatione, vel pollutione occulta.

Nunc addimus, idem videri probabilius de tactibus impudicis præsertim grauioribus, & in partibus inhonestis. Quod præter Cordub. & Syluest. & Lud. Lopez in locis proxime citatis affirmat etiam Emanuel. 1. tom. Sum. c. 207. n. 1. & idem sentit Petr. Ledesma in Sum. Sacram. cap. 19. circa loci circumstantiam, ait enim etiam verba inhonesta altiori voce in Ecclesia prolata esse sacrilegium. Hi autem Auctores non possunt fundari in Ecclesiastica prohibitione: nam hæc prohibitio facta non est, nisi de seminis emissione in Ecclesia: & ideo nullus tactus impudicus in Ecclesia, seclusa seminis emissione, & morali periculo eius, (quod perinde ac actus moraliter reputatur) est specialiter ab Ecclesia prohibitus, nullibi enim inuenitur, nec continetur in illis iuribus, in quibus dicitur, Ecclesias pollui per effusionem seminis. Nam illa intelliguntur de actu completo, & consummato in illa ratione, & ideo si non peruenitur ad seminis effusionem, non polluitur Ecclesia, quantumuis præcedant actus turpes eiusdem malitiæ inchoatiue. Illi ergo non prohibentur specialiter ex vi præcepti Ecclesiastici, si ergo sunt sacrilegia grauia, id habent ex vi legis naturalis aduersantis illos actus in loco sacro, tanquam indecentissimos sanctitati eius. In quo genere actus illi reputantur prudēter materia grauis, & sufficiens ad grauem irreuerentiam loci sacri. Fortasse tamen non erit idem de turpi aspectu, aut nutu, aut leui verbo, maxime quando in transitu, & sine notabili mora, & scandalo fiunt, quia non videntur materia ita grauis. De quo non potest ferri certa regula, sed id prudenti iudicio relinquendum est. Vnum autem ex signis non contemnendis est, quando graue generat scandalum, quia licet malitia scandali videatur diuersa, & per accidens, tamen indicat propriam malitiam, quando sub illa mouet actus ad scandalum: ita vero est in præsenti, quia, qui hæc operantur in templo, non solum apprehenduntur, vt luxuriosi, ac leues, sed etiam vt irreligiosi, & in locum sacrum iniuriosi, & sub ea ratione grauiter offendunt populum, ergo signum est, sub ea etiam ratione grauiter offendere Deum, & templum eius. 11. *Tactus impudici grauiores sunt mortalia sacrilegia.*

Ad fundamenta prioris sententiæ relatæ in cap. 3. quatenus aliqua ex parte doctrinæ datæ repugnant, respondendum est, omnia peccata externa habere aliquo modo repugnantiam cum sanctitate loci, si in Ecclesia fiant, & ideo omnia participare aliquam malitiam sacrilegij, hanc vero non esse semper mortiferam, sed aliquando. Regulam autē ad discernendum, quando sit grauis, vel leuis materia talis culpæ, non esse solam Ecclesiasticam legem, sed etiam prudentem rationem iudicantem per legem naturalem, vt in alijs peccatis contingit. Quocirca cum Caietanus ait illum actum esse contra sanctitatem loci, qui impedit vsum loci, ad quem est institutus, si intelligatur de vsu, ad quem destinatur ex vi consecrationis, aut benedictionis, aut in quantum templum est, est aperte falsum: quia templum per se non instituitur, vt sit locus securus rerum in eo existentium, neque vt sit velut asylum confugientium ad ipsum, sed hæc habet per specialia priuilegia, vt de furto tactum est, & de alijs dicemus cap. seq. Si vero sub vsu, ad quem locus sanctificatur, comprehendantur omnia priuilegia specialia iure humano cōcessa Ecclesijs, sic & est impropria locutio, quia non omnia illa pertinent ad proprium finem Ecclesiæ, sed ad priuilegia illi concessa, vel immunitatem: & petitur 12. *Satisfit fundamentis prioris sententiæ.*

petitur principium, seu assumitur, quod probandum erat: supponitur enim ex vi solius sanctificationis Ecclesiæ, prout destinatur, & consecratur ad vsum sacrificij, orationis, & Diuini cultus, nullum actum in illa prohiberi, nisi alio speciali iure prohibeatur, & fiat repugnans sanctitati, & fini eius: vel quod perinde est, nisi abstinentia à tali actu iure humano speciali adiungatur aliquo modo sanctificationi ipsius Ecclesiæ. Hoc autem non credimus esse verum, nec à Caiet. aut alijs Auctoribus probatum: vnde dicimus, aliquid quidem esse posse contrarium sanctitati Ecclesiæ isto modo, aliquid vero ex natura rei repugnare cum sanctitate eius, quatenus illam vilescere facit, quantum est de se, & ideo virtualem eius contemptum concludit, sic enim omnis vsus, & contrectatio similis rei sacræ iure naturę prohibita est. Atque hæc omnia patebunt magis ex his tract. 3. libr. 3. quæ dicemus de sacrilegio, vbi etiam expediemus quæstionem supra huc remissam, An eodem modo sentiendum sit de tempore, & loco sacro? nam ex ibi dicendis pendet.

CAPVT VIII.

De multiplici Immunitate Ecclesiarum, & præsertim quoad tuitionem delinquentium, & quo iure introducta sit.

1. *Duplex est.* IMmunitas Ecclesiæ (vt in principio alterius operis de Immunit. Eccles. diximus, & est frequens apud Auctores) nihil aliud est, quam exemptio Ecclesiæ ab oneribus, vel operibus, aut vsibus eius sanctitati, & libertati repugnantibus. Sicut autem nomen *Ecclesia*, interdum significat Ecclesiam viuentem, seu congregationem fidelium, vel totam, vel præcipuam eius partem, quæ est Ecclesiasticarum personarum, interdum vero significat materiale templum: ita etiam Immunitas Ecclesiæ, alia est personarum, vel in seipsis, vel in bonis suis, & de hac diximus in prædicto opere. Alia est Immunitas templorum, quam ad hunc locum remisimus, & in tribus præced. cc. inchoata est, in hoc vero est consummanda, præsertim quoad priuilegium, quod habent Christiana templa, vt sint loca refugij ad se confugientium, quæ iam quasi per Antonomasiam retinuit nomen Immunitatis Ecclesiæ materialis, & ita in sequentibus nomine Immunitatis proprie hanc intelligimus.

2. *Templi, & bonorum illius.* Vlterius considerandum est, in huiusmodi Ecclesia distingui posse, & templum ipsum, & bona ad illud pertinētia, habere enim debet dotem suam, quæ ad onera eius sustentanda sufficiat, & sine illa consecrari non debet c. *Placuit*, & c. *Nemo*, d. Conf. d. 1. Quæ dos interdum mansus Ecclesiæ in iure appellatur c. 1. de Eccl. ædif. & c. 1. de Cens. vbi id notat Pan. & Gl. *Glos.* vbi Archid. & alij in c. *Secundum Canonicam*, 23. q. 8. Et solet præterea Ecclesia habere prædia, & redditus pro ministris, fabrica, & pauperibus. Quoad hæc ergo bona etiam Ecclesia gaudet sua Immunitate, quia libera est à tributis, & exactionibus, & collectis, cap. *Quanto*, de Cens. cum similibus. Sed hæc Immunitas communis est Ecclesiasticis bonis, vt talia sunt: imo proprie non pertinet ad Ecclesiam, vt materiale templum est, sed ad clerum illius: quia templum non est capax dominij, aut iuris, sed clerus, vel communitas ratione templi, seu in ordine ad templum, ideoque de hac Immunit. vel de prohibitione violationis eius hic dicendum non est, quia comprehenditur sub Immunitate Ecclesiasticorum bonorum, de qua in dicto loco dictum est.

3. *Vt sint illæsa.* Vnde ad hanc etiam Immunitatem pertinet ius, quod templum ipsum censetur habere, (intelligendum autem est dicto modo) vt integrum & illæsum conseruetur. Sic n. contra Ecclesiæ Immunitatem esse censetur, Ecclesiam infringere, aut suis bonis spoliare, c. *Sacrilegium*, c. *Quisquis*, c. *Quirapit*, cum alijs, 17. q. 4. & c. *Conquesti*, de Sent. excom. Vbi etiam censura fertur in eos, qui tale sacrilegium contra Ecclesias committunt. Quando autem, & quomodo illa incurratur, late à nobis explicatum est in 5. to. disp. 22. sect. 2. à n. 4. Circa hæc vero iura aduertendum est, non solum in eis prohiberi, ne quis Ecclesiam infringat, aut spoliet: verumetiam statui, vt eius confinia, & domus, quæ in illis sunt, eadem securitate, & Immunitate gaudeant: Ita habetur in c. *Sicut antiquitus*, 17. q. 4. Et declaratur, hæc confinia in Ecclesia Maiori extendi per circuitum quadraginta passuum, in Minoribus vero Ecclesijs per triginta. In d. autem cap. *Quisquis*, simpliciter dicitur *per triginta passus*: Et excipiuntur Ecclesiæ, quæ sunt intra ambitum murorum castellorum, in quibus propter locorum angustiam non potest hoc obseruari. Sed inter ipsam Ecclesiam, & ea, quæ sunt in confinijs Ecclesiæ, magnum est discrimen: nam respectu Ecclesiæ prohibitio hæc est iuris Diuini, & naturalis, quia vnicuique est iure naturæ debitum, vt nulla vis, nullumue nocumentum ei fiat, & hoc ius omnibus est naturale, conuenit ergo etiam Ecclesiæ ex ipso iure naturæ, quia, vt dixi, in hoc consideratur Ecclesia, tanquam persona quædam capax sui iuris, & dominij, siue hoc pertineat ad Deum ipsum immediate, siue ad clerum, siue ad fidelem populum. Violatio ergo huius iuris ex se & iniustitia est, & sacrilegium supposita Ecclesiæ sanctificatione: & ideo prohibitum est, quia malum: non malum, quia prohibitum. At vero extensio huius Immunitatis ad confinia per 40. aut 30. vel plures, aut pauciores passus, non sequitur ex natura rei ex vi consecrationis, aut dedicationis Ecclesiæ, vt per se notum videtur: sed fuit veluti priuilegium quoddam à Pontificibus Ecclesiæ concessum ad maiorem loci sacri venerationem. Quo priuilegio stante, sine dubio peccatum mortale est, illud violare, vt bene notarunt Ang. v. *Immunitas*, 1. n. 10. & Sylu. eod. v. q. 2. §. *Sexto*. Estque tale peccatum sacrilegium contra ius positiuum: quia Ecclesia dando illud priuilegium, reposuit illam materiam in virtute religionis, voluitq; abstinentiam ab omni violentia intra illa confinia esse signum honoris, & cultus ex necessitate tribuendi ipsi Ecclesiæ. An vero priuilegium hoc quoad totam illam distantiam passuum nunc integrum sit, nec ne, existimo standum esse consuetudini, quæ videtur habere, vt Ecclesia cum suo cœmeterio, cuiuscumque magnitudinis sit, de hoc priuilegio gaudeat. An etiam hoc intelligendum sit de violentia de se iniusta, vel etiam de illa, quæ in alio loco iusta esse posset? dicemus infra tractando de Securitate confugientium ad Ecclesiam. *Eorumque confinia.*

Præterea, ad hanc Immunitatem, seu ius Ecclesiæ spectant multa alia secularia onera, à quibus secundum iura Canonica libera esse debet Ecclesia. Nam inprimis ad hoc genus Immunitatis proprie pertinet, quod in c. 1. de Immun. Eccl. statuitur, vt in domibus Ecclesiarum seculares ministri placitum non faciant, neque hospitium sibi vendicent, quasi pro consuetudine, quod ad Ecclesias extenditur secundum omnes, vt supra retuli. Nam, vt ibid. notaui, ibi non simpliciter prohibentur hi actus, sed vsurpatio eorum, quasi proprio iure, grauamen Ecclesijs in se, vel in domibus suis imponendo. Atque ita hoc ius pertinet ad Immunitatem bonorum Ecclesiasticorum, & ita spectat ad Ecclesiam, non tam consideratam, vt habet ratione loci sacri, quam, vt habet rationem personæ habentis ius propriū in se, & in bona sua. Cuius signum est, quia illud ius ad domos Ecclesiarum extenditur, quę domus proprie loca sacra non sunt, licet sint res sacræ eo modo, quo cætera Ecclesiastica bona, & ea ratione violatio illius iuris sacrilega est, iuxta c. *Sacrilegium*, & c. *Quisquis*, 17. q. 4. Et potest dici tale sacrilegium fundatum in iniuria cōtra naturalē legem: nam talis est illa vsurpatio, supposito Ecclesiarum iure. Vnde quoad hæc, eadem ratio est de omni vsu Ecclesiæ, vel domorum eius, violento, & sine concessione Prælatorum Ecclesiæ. 4. *Et domus. Quoad iudicium. Et hospitia.*

Vltra

5. *Diruta non posse ad vsus profanos assumi.*

Vltra hoc vero prohibitum est, vt non solum quamdiu integra est, & suum vsum loci sacri habet, verumetiam postquam diruta est, ad seculares vsus, vel profanos non conuertatur. Ita statuit Hyginius Papa de Consec. dist. 1. cap. *Ligna Ecclesiæ dedicatæ non debent ad aliud opus iungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel igni sunt comburenda, vel ad profectum in monasterio fratribus, in laicorum vero vsum non debent admitti*: idem in cap. *Ad hæc*, de Religiosis domibus. Quæ prohibitio pure Ecclesiastica est, vt constat, sed ad Religionis virtutem pertinet, ratione iam sæpe declarata. Tamē si quis recte consideret, hoc priuilegium, non spectat ad vsum Ecclesiæ, vt locus quidam est priuilegiatus, sed spectat ad illam, vel quamcunque partem eius, vt est quædam res sacra, seu aliquomodo sacrata, de qua generalis regula est, *Quæ semel consecrata sunt, non debere ad profanos vsus conuerti*, vt videri potest in regula *Semel*, de reg. iur. in 6. cum Glossa ibi, & c. *Quæ semel*, 19. qu. 3. c. *Aliæ res*, cum consequentibus de Consec. dist. 1. Et de hoc genere Immunitatis nonnulla diximus in 3. tom. 3. p. disp. 81. sect. 8. sub. §. *Quarto addendum*, & videri etiam possunt Syluest. & Angel. locis supra citatis, & Panor. in d. ca. *Ad hæc*, num. 5. Ex cuius doctrina colligere aliquis potest, quod sicut ligna Ecclesiæ dirutæ non possunt conuerti ad profanos vsus, ita nec ligna profanæ domus destructæ possunt ad Ecclesiam construendam applicari. Nam dicet, quod sicut ex vestibus sacris scissis non potest fieri vestis profana nec ex veste alicuius fœminæ potest fieri vestis sacra, iuxta Glossam in cap. *Ad nuptiarum*, de Consec. dist. 1. Sed reuera vtrumq; falsum est, quia licet iura prohibeant res sacras conuerti ad vsus profanos, non tamen prohibent, res antea profanas conuerti, & dedicari ad vsum sacrum, dummodo sub debita forma, & modo applicentur, & postea suum statum retineant: Imo potius hoc modo non solum bona, sed etiam personæ ex profanis fiunt sacræ. De quo videri possunt, quæ Auctores notant in c. *Mancipia*, de Rerum permut.

6. *Quoad officium & vsum loci.*

Vltra hæc omnia habet Ecclesia suam peculiarem Immunitatem, vt officium, vel vsum loci exercet. Ad quam Immunitatem generaliter loquendo pertinent fere omnia, quæ in præcedentibus capitibus attigimus. Est enim Ecclesia locus specialiter deputatus, & consecratus ad sacrificium Deo offerēdum, & ad orationem, & alios actus Diuini cultus: & ex hac debitum illi est, vt sit immunis ab omni immūditia, & pollutione. *Ad sepulturam.* Deinde, est Ecclesia deputata ad sepulturam fidelium, & ex hac parte debetur illi, vt nec infideles in ea sepeliantur, quia *Nulla participatio fidelis cum infideli* 2. ad Corinth. 6. neque excommunicati maiori excommunicatione, quamuis, vt supra dixi, magis fortasse id pertineat ad vim censuræ, quam ad Ecclesiæ Immunitatem. Id vero aliqui extendunt ad excommunicationem minorem, vt Archid. in ca. *Sane*, 24. q. 2. quod saltem, quando excommunicatio minor est publica, admittit Turrecremata cum Gulielmo in c. *Nullus*, 13. q. 2. Sed loquitur sine textu, & consequenter sine ratione, quæ in hac materia sumi debet ex iure positiuo: & ideo improbabilis mihi videtur illa extensio, quia inter effectus excommunicationis minoris iste communiter non computatur, vt cōstat ex dictis in 5. to. dis. 24. sect. 2.

7. Alij vero sunt casus, in quibus iura prohibent aliquos propter specialia delicta sepeliri in loco sacro, vt propter vsuras in c. *Quia in omnibus*, de Vsuris, vel propter desperationem occidendo se c. *Placuit*, 23 qu. 5. & alia, quæ in Turrecre. supra videri possunt, pertinentq; vt dixi, ad rigorem Ecclesiasticæ disciplinæ. Ad Immunitatem autem Ecclesiæ sub quadam generali ratione spectare possunt, nimirum quatenus ad sanctitatem illius loci spectat, vt non nisi fideles, & qui in fide viua decessisse præsumuntur, ibi sepeliantur, vt supra tactum est. Et ita potest intelligi c. *Nullus*, 13. quæst. 2. cum Gloss. Præcipitur enim ibi, *Vt nullus mortuus in Ecclesia sepeliatur, nisi Episcopi, aut Abbates aut alibi presbyteri, vel fideles laici.* Multi vero restringunt illā particulā *Fideles*, ad laicos insignis sanctitatis, vel qui etiam fidem miraculorum assecuti sunt, vt videre licet in Turrecrem. ibi, & Syluest. verb. *Immunitas*, 1 numer. 7. & Angel numer. 6. Vnde inter Immunitates Ecclesiæ ponunt, vt laici, & fideles, regulariter non sint extra Ecclesiam sepeliendi, sed in atrio seu cœmeterio. Quod quidem licet in eo textu fundari satis non possit, sumitur ex cap. *Præcipimus*, 13. q. 2. Vbi simpliciter prohibetur, ne sepulturæ concedantur intra Ecclesiam, & additur, *Secundum instituta maiorum*, quo significatur prohibitionem esse antiquam, & generalem in Concil. Trib. c. 7. habetur eadem prohibitio. Videtur ergo in rigore iuris ita fuisse seruandum ad maiorem Ecclesiarum reuerentiam, & munditiem. Iam vero consuetudine receptum est, vt omnes fideles, qui in gratia decessisse præsumuntur, intra Ecclesiam sepeliantur. Et potuit etiam ex pietate introduci absque templorum violatione, vel irreuerentia: & ita sine peccato fieri potest, vbi talis fuerit consuetudo.

Præterea debetur Ecclesiæ, & loco sacro, quatenus talis, vt sit separatus ab omni vsu profano, quia hoc postulat talis loci sanctitas, atque ita procedunt omnia dicta in capitibus præcedentibus. Ex quibus etiam constat, hanc Immunitatem partim connaturalem esse Ecclesiæ, vt sacer locus est, id est, iure naturæ debitam, supposita sanctitate loci, partim iure Ecclesiastico esse auctam, vt vidimus. Præter hæc vero, quia ad locum spectat continere, & conseruare res, quæ in eo locantur, ideo ad dignitatem talis loci pertinet, vt in hoc habeat quasi peculiarem virtutem, vel imminentiam, & ideo omne furtum in Ecclesia specialiter prohibitū est, vt supra vidimus: Atque ad hanc prærogatiuam pertinet speciale priuilegium, quod habet Ecclesia, vt tanquam asylum ad se confugientium. 8. *Non vsum profanum*

Dicendum ergo est, concessam esse Ecclesiis Christianorum hanc Immunitatem, vt delinquentes, qui ad illas confugiunt, per vim extrahi non possint. Ita habetur 17. quæst. 4. cap. *Definiuit*, cap. *Miror*, cum tribus sequentibus, capit. *Nullus*, & capit. *Id constituimus*. Item in capit. *Inter alia*, de Immunit. Eccles. De hac vero Immunitate inprimis dubitari potest, An sit de iure Diuino, vel tantum de humano? Aliqui enim Iuristæ, sicut censent Immunitatem personarum, vel bonorum Ecclesiasticorum esse de iure Diuino, ita idem significant de hoc genere Immunitatis templorum. Pro qua sententia refert Couarruuias lib. secundo. Var. cap. 20. num. 2. in fin. Ioannem Igneum in lege prima in principio, ff. Ad Syllanian. numero 26. Et nonnulli argumentum sumunt ex eo, quod in lege veteri templum gaudebat hac Immunitate ex Diuino iure. Hanc vero sententiam sic relatam late impugnat Abulens. in capit. 20. Iosue, quæstione 7. Breuiterque dicendum est, hanc Immunitatem non esse de iure Diuino. Hoc patet, quia vel esset de iure Diuino naturali, vel positiuo: neutrum dici potest, ergo. Probatur prior pars Minoris, quia non est per se, & intrinsece malum, malefactores de templo extrahere per vim: quia, cum hoc non fiat formali, & directa intentione in contemptum, vel irreuerentiam templi, vt supponendum est, ex vi solius operis, & seclusa prohibitione positiua, non est irreuerentia, aut iniuria templi, vnde infra videbimus, in casibus non prohibitis hoc fieri posse sine irreuerentia templi. Atque hoc est signum, in casibus prohibitis id esse malum, quia prohibitum est, & non è conuerso, ideo esse prohibitum, quia per se est malum. Ratio aūt à priori est, quia actio illa per se iusta est, & nō est indecens in tali loco, præsertim quando est necessaria. Nec etiam ipse locus ex vi consecrationis suæ habet peculiare ius ad tuendum confugientes ad se, nisi ei ab

9. *Delinquentes.* *Hoc non esse de iure Diuino naturali.*

ei ab aliquo habente potestatem concedatur: ex solo autem iure naturæ non inuenitur principium, ex quo constet, illi esse concessum. Ad summum ergo dictat ratio naturalis, esse consentaneum dignitati illius loci, vt hoc ei priuilegium concedatur. Dices: Saltem, postquam est priuilegium concessum, erit contra naturalem iustitiam, & Religionem illud infringere. Respondetur concedendo sequelam: tamen quia illud priuilegium est ex voluntate humana, ideo prohibitio hæc non est de iure naturali, sed proxime fundatur in iure positiuo.

Obiectio.

Solutio.

10. *Non e diuino positiuo. In lege veteri.*

Quod autem hoc ius positiuum Diuinum non sit proprie, & in rigore, probatur, quia vel est Diuinum legis antiquæ, vel legis gratiæ. Primum dici non potest: Primo quidem, quia, esto fuisset concessum à Deo antiquo Tabernaculo, aut templo, illud ius non extenderetur ad templa Christiana: tum, quia sunt diuersarum rationum, & priuilegium vni concessum non transfertur ad alia: tum maxime, quia illud ius pertinuisset ad cæremonialia legis veteris, quæ in noua non habent vim. Vnde ex hoc capite erroneum esset dicere, templa nostra gaudere nunc hoc priuilegio in virtute, & efficacia legis veteris, quia hinc sequeretur, legem illam non esse mortuam quoad cæremonialia, cum tamen etiam mortifera sit. Addit præterea Abul. supra, antiquum templum non habuisse hoc priuilegium à Deo, tum quia nullibi legitur in Scriptura hæc concessio, imo 3. Reg. 2. legimus, Ioab iussu Salomonis occisum fuisse in Sanctuario eo tempore, quo Salomon creditur Deo placuisse, scilicet in principio regni sui: Vnde factum illud nullibi reprehenditur. Tum etiam, quia in illo populo assignatæ fuerunt à Deo aliæ ciuitates refugij, quæ sufficientes erant ad tutelam confugientium. Tum denique, quia, cum templum illud tantum esset vnum, non poterat esse sufficiens pro refugio illius populi totius: neque oportuit illud addere vltra omnes ciuitates refugij, quia cum omnes ad templum concurrerent gratia sacrificiorum, non oportebat illud grauari concursu delinquentium confugientium ad ipsum, quos in eo diu morari oportuisset, & ita non possent non polluere templum illud, præsertim iuxta ritus illius legis: Quæ sententia probabilis est. Alij vero existimant, templum Iudæorum non caruisse hac Immunitate: nam quod Exod. 21. dicitur. *Constituam tibi locum, in quem fugere debeas*, ratione templi dictum esse putant: nam statim subditur, *Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur.* Quæ videtur esse exceptio à regula generali, nimirum vt, qui non per insidias, sed per occasionem hominem occideret, & ad templum confugeret, ibi esset securus. Idemque seruatum fuisse in aliis casibus, colligi potest ex 3. Reg. 1. vbi Adonias timens Salomonem, in templum confugit, tanquam ad locum securum. Quod vero statim capit. 2. de Ioab refertur, ideo non fuit contra Immunitatem, quia Ioab homicidia per insidias commiserat. Atque ita res videtur incerta, quamuis non videatur improbabilis opinio Abulensis, quia si talis Immunitas fuisset templo concessa, expressius fuisset in lege declarata.

11. *In lege gratia.*

Altera vero pars de iure Diuino positiuo legis gratiæ facile probatur. Primo, quia tale ius neque scriptum est, neque ab Apostolis traditum, nec enim talis traditio ex Patribus, aut alia probabili via ostendi potest. Secundo ex illo principio generali, quod Christus nullas leges cæremoniales Ecclesiæ suæ tribuit, præter substantiales ritus sacrificij, & sacramentorum: reliqua enim, quæ ad cæremonias, & sacra pertinent, per suos vicarios disponenda reliquit: inter hæc autem computari potest hæc Immunitas. Vnde ipsamet templorum benedictio, & consecratio ab Ecclesia est instituta, modus etiam huius immunitatis, determinatio eius quoad loca, personas, delicta, effectus, & alia huiusmodi, tota est de Ecclesiastico iure, vt videbimus: ergo ipsa etiam Immunitas proprie, & immediate solum est de iure eodem. Dico autem *proprie & immediate*, tum, quia ius Canonicum solet interdum vocari Diuinum à Iurisperitis: hæc autem immunitas proprie est de iure Canonico, & ad illud spectat illam præcipere, & instituere, & quia res spiritualis est, & ad Religionem spectans: tum etiam, quia mediate, & remote potest dici hæc Immunitas manare à iure Diuino, quia potestas ad illam instituendam ab ipso Christo data est, & ipsamet Immunitas est valde consentanea generali voluntati ipsiusmet Christi, qua voluit, omnia in Ecclesia sua ordinate disponi, & sancta sancte tractari. Atque his fortasse modis tractati sunt de iure Diuino illi Iuristæ, quos Abulens. allegat, dicit tamen, illos præcipue fuisse fundatos in Immunitate sanctuarij, & ideo fortasse vocarunt Diuinum hoc ius per quandam imitationem, quod etiam in iure non est inusitatum. Tamen simpliciter etiam ipsi Iuristæ fatentur, hanc Immunitatem esse de iure Ecclesiastico, vt constat ex Abbate, & aliis in dicto cap. *Inter alia.* Et eandem sententiam optime declarat Couar. supra toto num. 2. vbi erudite hanc institutionem congruam esse ostendit, tam exemplis Scripturæ sacræ, quam multis aliis ex humana historia desumptis.

Secundo interrogari potest, quam sit antiqua in Ecclesia hæc immunitas. Respondeo breuiter, nihil de hoc certò constare: vnde probabile est, cum ipsa templorum solenni dedicatione incepisse, hoc est, à temporibus Constantini, ab eo enim tempore Ecclesiæ Christianæ publice ædificatæ sunt. Et tamen Nazian. & Amb. illius fere ætatis Episcopi illam significasse videntur: Ille orat. 20. hic Epist. 33. alias libro 2. Epist. 14. Constat etiam tempore Chrysostom. iam fuisse latam legem pro hac Ecclesiarum Immunitate: nam Eutropius contra hanc Immunitatem fecit, ab Imperatore Arcadio legem statui, contra quam legem extat oratio apud Chrysostom. to. 5. Illa vero lex non præualuit, sed statim extincta est, vt refert Nicephor. lib. 12. capit. 4. Socrates libr. 6. cap 5. & Prosper de Prædictionibus & promissionibus Dei, 3. part. cap. 38. Eandem legem consuetudine obseruantium supponit August. Epist. 187. ad Bonifacium. Decreta etiam, quæ allegauimus satis antiqua sunt, nimirum Gelasij primi ante mille centum annos, & Concil. Ilerdensis cap. 8. fere eiusdem antiquitatis. Item Concil. Aure. primum in cap. 3. 4. & 5. hanc Immunitatem late declarat, & inter alia inquit: *De homicidis, adulteris, & furibus, si ad Ecclesiam confugerint, id constituimus obseruandum, quod Ecclesiastici Canones decreuerunt, & lex Romana constituit, vt ab Ecclesia atriis, vel domo Episcopi reos abstrahere omnino non liceat.* Ex quibus verbis satis constat, hanc Immunitatem antiquiorem esse illo Concilio, cum tamen illud etiam fuerit tempore Hormisdæ Papæ ante mille centum annos celebratum. 12. *Quando inceperit.*

Constat etiam ex eisdem verbis non solum iure Canonico, sed etiam Ciuili hanc Immunitatem fuisse confirmatam. Quod etiam constat ex toto titulo Cod. de His, qui ad Ecclesiam confugiunt. Nam licet solum ius Canonicum potuerit hoc ius introducere, & in rigore non indigeat ad illud introducendum Imperatoria, vel regia potestate, nihilominus & Principes illi seculares potuerunt pro sua pietate hoc priuilegio Ecclesiam (vt sic dicam) præuenire, & condecorare, & ipsi Pontifices, & Concilia ad maiorem suæ legis obseruantiam voluerunt etiam Principum auctoritate iuuari. Et ideo Concilium Tolet. 12. capit. 10. sic dixit, *Pro his, qui quolibet metu, vel terrore Ecclesiam appetunt, consentiente pariter gloriosissimo Domino nostro Eringio Rege, hoc sanctum Concilium definiuit, vt nullus audeat confugientes ad Ecclesiam, vel residentes inde vi abstrahere.* Et Innocent. III. in dict. cap. *Inter* 13.

ter alia, statuta Canonum, & traditiones Regum allegat.

Vnde verisimile est, quod sicut aliæ Immunitates Ecclesiasticæ, quamuis auctoritate Pontificum fuerint principaliter introductæ, non sine consensu Imperatorum fuerunt generaliter stabilitæ non quidem ex necessitate, sed ex suaui Ecclesiæ prouidentia, vt alibi diximus: ita hæc Immunitas Ecclesiarũ, de qua tractamus: eodem modo simul à iure Canonico statuente, & adiuuãte Ciuili, initium sumpsit. Et ita leges Ciuiles, & Canonicæ, quæ hanc Immunitatem concedunt, fere eiusdem antiquitatis sunt: quamuis inter eas, quas inuenimus scriptas, Ciuiles paulo antiquiores videantur. Vtcumque tamen sit certum est, ius Canonicum in hoc puncto maiorem habere auctoritatem: imo propriam, & (vt sic dicã) intrinsecam potestatem, quia materia hæc (vt dixi) Ecclesiastica proprie est, & Canonica, vt recte tradiderunt Gloss. in d. c. *Sicut antiquitus*, 17. q. 4. & Gl. in d. c. *Inter alia*, & ibi Abbas nu. 24. & alij multi, quos refert, & sequitur Couarruuias supra num. 3.

CAPVT IX.

Quænam Ecclesiæ propria Immunitate gaudeant.

1. *Quæ Ecclesia hac immunitate gaudeant* Circa hoc, primo dicendum est, Ecclesiam auctoritate Episcopi fundatam, & consecratam, seu benedictam primo, & principaliter gaudere hac Immunitate. Hoc manifestum est ex dictis iuribus, & tradunt omnes Doctores citandi, & à fortiori cõstabit ex dicendis. Solum quæri potest circa hanc assertionem, si in huiusmodi Ecclesia nondum sunt celebrata Diuina mysteria, An gaudeat hac Immunitate? sed hæc quæstio in Ecclesia proprie consecrata vix locum habet, cum consecratio sine Missa esse non debeat c. 2. & ca. *De fabrica*, de Consec. d. 1. Nihilomiuus tamen interdum posset contingere sine Missa consecrari, quia Missa non est de substantia cõsecrationis, vt cum Host. & aliis docet Syluest. verb. *Consecratio*, 2. Tunc ergo dicendum est, talem Ecclesiam gaudere priuilegio Immunitatis. Imo etiam, si proprie consecrata non sit, sed tantum benedicta, iam est Religiosus locus, & perpetuo Deo dicatus. Item, est similiter Ecclesia in propria, & vsitata significatione, ergo iura, quæ hanc Immunitatem concedunt Ecclesiis, illam comprehendunt: maxime cum fauores Ecclesiarum extendendi sint. Denique id colligitur ex capite penultimo de Immunitat. Ecclesiæ, vt statim videbimus: nam quæ in sequenti puncto dicemus, hoc à fortiori confirmabunt.

2. *Etiam non benedicta.* Secundo ergo dicendum est, etiam Ecclesiam non consecratam, nec benedictam, si obsequiis Diuinis dedicata sit, & in ea Diuina mysteria celebrentur, eodem priuilegio Immunitatis frui. Ita declarat Gregor. 9. in capitul. *Ecclesia*, de Immunitat. Ecclesiæ, quamuis expresse solum loquatur de Ecclesia non consecrata: Et ideo dubitari possit, An comprehendat Ecclesiam non benedictam. Aliqui enim sentiunt, non gaudere, quia simpliciter Ecclesia non est, vt Abbas in Rubr. de Consecrat. Ecclesiæ, & Angel. & Syluest. verb. *Ecclesia*. Item, quia Ecclesia non benedicta non censetur locus sacer: cuius signum est, quia non polluitur, neque indiget reconciliatione. Sed nihilominus dicendum est, decisionem illius textus extendendam esse etiam ad Ecclesiam non benedictam, si habeat alias conditiones in illo textu requisitas. Ita sentit Abbas in dicto capit. *Ecclesia*: Et clarius in cap. vltim. de Censib. numero 4. vbi dicit, Oratoria, si sint auctoritate Episcopi constructa, gaudere hac Immunitate: Idem in capitul. *Petentibus*, de Priuilegiis numer. Angel. verb. *Immunitas*, nu. 26. Syluest. verb. *Immunitas*, 5. quæstio. 1. in fine, & verbo *Loca Religiosa*, quæst. 2. & Gregor. Lopez in L. 4. tit. 11. part. 1. Couar. cum aliis infra citandis. Colligiturque primo ex ratione textus in dicto cap. penult. seu *Ecclesia*, scilicet, *quia Ecclesia obsequiis Diuinis dedicata, nullis est temerariis ausibus profananda*: Sed potest esse Ecclesia sufficienter dedicata Diuinis officiis, etiamsi benedicta non sit: ergo gaudebit hoc priuilegio. Minor patet, si Ecclesia sit auctoritate Episcopi primũ lapidem ponentis dedicata: quia talis Ecclesia hoc ipso manet perpetuo dicata Diuino obsequio, nec potest ad profanos vsus conuerti, ergo iuxta rationem Gregor. 9. hoc satis est, vt Immunitate gaudeat.

Et ita confirmatur optime hæc sententia ex ca. 3. *Ad hæc* de Religiosis domibus, vbi de hospitali, & consequenter de omni loco *auctoritate Pontifi.* (id est Episcopi) *ad sacrum vsum destinato*, dicitur, ita esse Religiosum, vt non possit ad profanos vsus conuerti: ergo & Ecclesia sic dedicata est locus Religiosus, qui profanari non debet: ergo gaudet dicto priuilegio. Præterea talis Ecclesia, si fuerit sanguinis, vel seminis effusione polluta, purificanda est, vt cõstat ex cap. vlt. de Consecr. Eccles. vnde mirum est, quomodo aliqui moderni oppositum dixerint. Vnde in Glossa verb. *Non consecrata*, aduertit, Ecclesiam non consecratam gaudere eodem priuilegio, quo consecrata, *Et si aliquis* (inquit) *illuc confugerit, debet ab Ecclesia defendi, & hoc ideo, quia locus auctoritate Episcopi dedicatus est Diuino cultui, & quod semel Deo dedicatum est, ad profanos vsus redire non debet.* Denique talis Ecclesia simpliciter venit appellatione Ecclesię, vt probant dicta iura: &, licet Panormitan. dicto capit. *Ecclesia*, numero 2. dicat, hoc procedere *largo sumpto vocabulo*, tamen hoc intelligo intra propriam significationem, cum iura ita loquantur. Et ideo id nihil obstat, quominus hæc immunitas Ecclesiis concessa ad has extendatur, quia, vt dixi, hæc priuilegia in fauorem Ecclesiarum extendenda potius sunt, quam limitanda.

Atque hinc vlterius hoc ampliatur, vt procedat, etiamsi in huiusmodi Ecclesia Diuina officia nondum ceperint celebrari. Ita docet Panormitanus cum Hostiensi, & Cardinal. in dicto capit. *Ecclesia*: sequitur etiam Couarruuias supra numer. 4. dicitque esse frequentiori Interpretum sententia probatum. Idem Syluest. verb. *Immunitas*, 1. quæstione 1. Colligiturque ex dicto capitul. *Ad hæc*, de Religiosis domibus quatenus statuit, locum auctoritate deputatum ad hospitalitatem esse locum Religiosum, & ad profanos vsus non amplius conuertendum. Ex quo colligunt Doctores, vt infra dicemus, gaudere hac Immunitate, cum tamen in illo necessarium non sit Diuina officia celebrari, ergo à fortiori idem dicendum est de Ecclesia auctoritate Episcopi deputata, etiamsi nondum sit in ea oblatum sacrificium, vel celebratum aliud Diuinum officium. Præterea, talis Ecclesia iam est simpliciter Ecclesia, quia non incipit esse Ecclesia propter sacrificium in ea celebratum, sed potius ideo iam potest in illo loco legitime, & quasi iure ordinario celebrari, quia est vera Ecclesia: & quoad hoc dedicatio facta auctoritate Episcopi æquiparatur benedictioni: ergo iura concedentia Ecclesiis hoc priuilegium, hanc comprehendunt: & procedunt aliæ rationes supra factæ. Tandem fauet ratio textus in dicto capitul. penultimo de Immunitat. Ecclesiæ. *Quia Diuinis officiis dedicata, nullis est temerariis ausibus profananda.* Quæ ratio idem aperte probat de huiusmodi Ecclesia. 4. *Et in qua Diuina officia non sunt adhuc celebrata.*

Obiici tamen potest, quia in principio loquitur ille textus de Ecclesia, in qua Diuina officia, & mysteria celebrantur: Propter quæ verba Glossa ibi contrarium sentit dicens, Ecclesiam, in qua mysteria nondum celebrata sunt, nondum plene dedicatam videri Diuinis obsequiis. Respondetur inpri- 5. *Obiectio.* *Satisfit.*

inprimis ad textum, per illa verba non statui, vel postulari illam conditionem, sed solum ab illa nominari, quia ita frequentius accidit, tamen sub illa voce comprehendi Ecclesiam proxime aptam, & sufficientem, vt in ea diuina mysteria celebrentur: & hæc fuit intentio Pontificis, vt ratione sua declarauit. Neq; est nouum vt nomen, significans actum, vsurpetur ad significandam aptitudinem, neque etiam est insinuatum, vt aliud significet nomen, præter id, vnde impositum fuit ad significandum. Quod autem dicit Gloss. dedicationem non esse consummatam ante celebrationem mysteriorum, falsum est in rigore loquendo, quandoquidem talis Ecclesia non potest amplius ad humanos vsus conuerti. Vnde etiam est falsum, quod ibidem subdit, ibi non dici committi sacrilegium: quia ille locus est sacer, & Religiosus, ergo ex parte sua sufficit ad sacrilegium. Denique repugnare sibi videtur, cum subdit, talem locum, si semine, vel sanguine polluatur, expiandum esse, priusquam in eo celebretur, ergo signum est, ibi committi sacrilegium: ergo etiam ast signum, locum illum gaudere Immunitate. Nam licet multa loca gaudeant hac Immunitate, quæ non polluuntur, quia non sunt Ecclesiæ: nihilominus, si ille locus, de quo tractamus, polluitur, signum est, esse veram Ecclesiam, & magis religiosum locum, quam alia, quæ gaudent illo priuilegio, licet non sint Ecclesiæ. Ergo gaudet hac Immunitate Ecclesiis concessa.

6. *Interdicta vel polluta.* Præterea extenditur hæc immunitas ad quamcunque ex dictis Ecclesiis, etiamsi interdicta sit, vel etiamsi fuerit polluta, & nondum sit reconciliata. Ita docent Host. Panormit. & communiter Doctores in dicto cap. *Ecclelesia*, præsertim quoad priorem partem, & Syluest. verb. *Immunitas*, 1. q. 1. Et ratio est, *Ratio assertionis.* quia inter effectus interdicti non ponitur, vt priuet Ecclesiam sua Immunitate pro eo tempore, quo interdicta est: nullo enim iure hoc habetur, vt constat ex his, quæ de interdicto suo loco tractauimus in 5. tom. disp. 33. & sequentibus. Interdictum autem non plus operatur, quam iure statutum sit. Neque extendendum est, cum sit pœnale, quod omnibus censuris commune est: Et præsertim non est facienda extensio in maius grauamen Ecclesiæ. Atque hæc ratio eadem efficacitate procedit in Ecclesia polluta, quàuis illa non sit proprie interdicta, nec de illa in particulari Doctores citati loquantur. Conuenit enim in hoc pollutio Ecclesiæ cum interdicto, quod iure Ecclesiastico introducta est, sicut interdictum, & ideo illos habet effectus, quos ius statuit, & non plures. Statuit autem ius, vt Ecclesia polluta sit impedita quoad Diuina officia, & sepulturam, non vero, quod priuetur sua Immunitate. Et ratio optima est, quia Ecclesia non peccauit, neque in se fuit polluta, id est, priuata, & diminuta sua sanctitate, imò semper manet ad celebranda Diuina mysteria immutabiliter dedicata. Solũ ergo, ex institutione iuris, dicitur esse polluta in ordine ad publica officia Diuina, & funera fidelium, ad terrorem fidelium, & vt maiorem reuerentiam circa talem locum concipiant: propter hoc ergo non debuit ipsa priuari suo iure, ac immunitate. Confirmari hoc potest, primo ratione sæpe facta, quod Ecclesia, licet sit ita polluta, simpliciter est Ecclesia. Secundo, quia Clericus excommunicatus, vel interdictus non priuatur Immunitate. Tertio, quia talis Ecclesia non priuatur aliis Immunitatibus, verbi gratia, vt sit libera à placito, & à mercatu, & ab omni alia contaminatione, tributo, &c. ergo idem est de præsenti Immunitate. Neque circa hoc difficultas occurrit.

7. *Immunitas hæc quoad totam Ecclesiæ fabricam.* Ampliatur præterea hæc Immunitas, vt non solum Ecclesia quoad internum ambitum suum, sed etiam quoad totam suam fabricam, seu habitationem, aut capacitatem, & quoad externum cœmeterium hoc gaudeat priuilegio. Vtraque pars communi consensu Doctorum recepta est: Nam quoad priorem, omnes constituunt differentiam inter Ecclesiam, prout pollui potest, vel prout gaudet hac Immunitate. Quia non polluitur per actus, qui fiunt vel supra tectum, vel in turri, vel in alio simili loco cum illa coniuncto, & extra illam existente, & ad sacros vsus non deputato: At vero quoad hanc Immunitatem nomine Ecclesiæ omnia ista comprehenduntur. Cuius ratio esse videtur, quia nomine Ecclesiæ lata significatione, & in communi modo loquendi vsitata, tota hæc fabrica comprehenditur, & fauores ampliandi sunt, maxime in causa Religionis. Præterea consuetudo, quæ est optima legum interpres, ita hoc exposuit. Multum præterea fauet ca. *Id constituimus*, 17. quæstio. 4. dicens, *Obseruandum esse, quod Ecclesiastici Canones decreuerunt, & lex Romana constituit, vt ab Ecclesiæ atriis, vel domo Episcopi reos abstrahere omnino non liceat*: Ergo multo minus licet abstrahere de habitaculis, seu locis ipsiusmet Ecclesiæ. Expressius vero id habetur in capit. *Si quis contumax*, eadem causa, & quæstio. ibi *De atrio Ecclesiæ, vel de porticibus, quolibet modo Ecclesiæ adhærentibus*: Vbi Glossa in confirmationem adducit, quod etiam iuxta ciuile ius. *Quæ Religiosis adhærent Religiosa sunt.* L. *Quæ Religiosis*, ff. de Rei vendicat.

Atque ex his iuribus, & ex cap. vltim. de Immunit. Eccles. satis probata relinquitur altera pars de cœmeterio, quod secundum ius antiquum (vt supra notauimus) extenditur, ad ambitum quadraginta passuum pro Maioribus Ecclesiis, & triginta pro Minoribus, in illarum circuitu, ex ca. *Si antiquitus*, & cap. *Definiuit*, cum aliis 7. quæstion. 4. Sed, vt dixi, in hoc standum est consuetudini, & in vnaquaque Ecclesia illud spacium pro cœmeterio habendum est, quod vel est benedictum, vel pro loco sacro ab Episcopo deputatum. De quo videri potest Panorm. dicto cap. *Ecclesiæ*, num. 10. & latius Couarr. dicto cap. 20. numer. 5. Vnde colligunt Doctores, eum, qui confugiendo ad Ecclesiam, portæ clausæ adhæret, & vectem manu tenet, seu ansam, quia ingredi non potest, gaudere hac Immunitate. Ita Couar. dicto c. 20. num. 18. cum Ioan Igneo in leg. 1. ff. ad Syllan. n. 57. Ratio reddi potest, quia, licet ille non sit intra Ecclesiam, est in illa magis, quam, si esset in cœmeterio, & ordinarie est intra concauum ipsius parietis Ecclesiæ: & ita est intra spatium eius nonminus, quam si esset in superiori cubiculo Sed quid, si quis supra tectum Ecclesiæ sit, & super tegulas? Hoc non inuenio in specie interrogatum à Doctoribus: videri autem potest non gaudere, quia non est in Ecclesia, tanquam in loco, nec muris eius vllo modo continetur, sed est in aëre. Nihilominus probabilius est gaudere: Tum quia priuilegia Ecclesiæ amplianda sunt: tum etiam, quia ille reuera est in Ecclesia, quia ibi dicitur aliquis esse proprie, vbi pedes habet, licet à tali corpore non circundetur: sicut corpora Sanctorum erunt in cœlo, quia pedibus calcabunt superficiem conuexam cœli, licet à corpore cœlesti non circundentur. Tum præterea, quia etiam illæ regulæ Religiosæ sunt, iuxta illam regulam: Quæ Religiosis adhærent, religiosa sunt: & ideo, qui adhæret regulis, non potest ab illis religiose euelli. Tum denique, quia, licet ille homo tunc non sit intra Ecclesiam, est intra situm Ecclesiæ, & adhæret illi: gaudet ergo Immunitate: non minus, quam qui est in camera superiori: Ille enim non tam videtur gaudere propter muros, quibus circundatur, vel propter tectum, quo tegitur, quam quia est supra ipsam Ecclesiam, & intra situm eius. 8. *Et cœmeterium.*

Denique extenditur hæc immunitas ad alia loca, quæ in iure Religiosa censentur, vt est hospitale authoritate Episcopi dedicatum, iuxta cap. *Ad hæc*, de Religiosis domibus, estque communiter receptum per Innocent. Panormit. & alios in dicto capit. *Ecclesiæ*, & plures refert Couarr. supra num. 4. Idem est de 9. *Hospitale.*

Monaste-

Monasterijs Religiosorum quoad totum claustrum Monasterium, seu habitationem eorum, quia totus ille locus Religiosus, & sacer est, vt constat ex toto titulo de Religiosis domibus: Et optime probatur ex capit. *Ligna*, de Consecrat. distinctione 1. Atque hoc etiam consuetudo confirmat. Denique addunt Doctores, etiam domum Episcopi hac gaudere Immunitate, quod expresse habetur in dicto capit. *Id constituimus*. Nonnulli tamen voluerunt illud restringere, vt intelligatur, quando domus Episcopi intra quadraginta passus Ecclesiæ suæ sita est. Sed hoc iuxta antiquum ius nullum fuisset priuilegium Episcopi, illud autem Decretum aliquid speciale illi concedere voluit. Item non est, cur fauorem limitemus sine fundamento in textu: Igitur, vbicunque situm sit palatium Episcopi, hoc gaudet priuilegio. Et ita sensit Glossa ibi, & Abbas supra num. 9. Couarruuias vero dicto numero 5. §. *Quinto* dicit, priorem limitationem esse forensi consuetudine receptam: quod si ita est, illi standum erit, quia talis consuetudo non est expresse contra ius Canonicum.

19 *Non quoad oratoria priuata.* Vltimo addendum est in hoc puncto, oratoria priuata non gaudere hac Immunitate. Ita docent Innocentius capit. *Inter dilectos*, de Donationibus, & Abbas in capit. vltim. de Censib. numer. 4. Siluester locis citatis, & verb. *Interdictum*, 6. quæstione quinta, Armilla verb. *Immunitas*, numer. 19. & Iulius Clar. libr. 5. vltim. quæstione trigesima, numer. 7. Et ratio est, quia huiusmodi oratorium non est Ecclesia, simpliciter loquendo iuxta modum iuris. Imo neque est Religiosus: Nam priuata auctoritate erectus est, & eadem potest ad profanos vsus conuerti: vtrumque autem repugnat loco Religioso, & sacro stricte, ac proprie sumpto. Dicitur autem oratorium priuatum, quod auctoritate Episcopi dicatum non est, vt omnes colligunt ex capit. *Ad hæc*, de Religios. domibus. Glossa in Clement. *Quia contingit*, de Religios. domib. Neque sufficit, vt de licentia Episcopi possit in eo sacrum celebrari, quia per hoc non manet locus ille immutabiliter deputatus ad sacra ministeria. Quomodo autem constare debeat oratorium, seu capellam esse publicam, & auctoritate Episcopi dicatam, vt hac gaudeat immunitate, tractant Doctores in capit. *Patentibus*, de Priuilegijs, & Summistæ in verb. *Ecclesia*, & verb. *Loca sacra*, qui videri possunt, nam res est facilis, & magis pertinens ad externum forum, quam ad nos, multumque ex consuetudine pendet. Tandem non omitam adnotare, Hostiensem extendere hanc Immunitatem ad sacerdotem Eucharistiam deferentem per plateas, & ad thronum, seu tabernaculum, in quo idem corpus Domini defertur, ita vt, si reus fugiens illud amplexetur, capi non possit. Quod sequitur Turrecr. in capit. *Quæsitum*, 13. quæstione secunda, & Siluest. num. 1. in fine, & multi alij, quos refert Couarru. numer. 5. qui non iure, sed pia quadam consideratione fundantur, & ideo ipse dubius est: Glossa vero in dicto capit. *Quæsitum*, 13. quæst. 2. oppositum tenet, quia priuilegia non debent trahi per consequentiam. Sed certe consequentia, quæ hic fit valde probabilis est, quia corpus Christi est fundamentũ huius Immunitatis. Præterquam quod videtur hoc pertinere ad reuerentiam iure Diuino debitam corpori Christi. Denique nomen Ecclesiæ non absurde extenditur ad locum illum, in quo actu est (quamuis in transitu) corpus Christi, & ideo communem sententiam seruandam in praxi censeo.

CAPVT X.

Quæ personæ gaudeant propria Ecclesiarum Immunitate.

Diximus de amplitudine huius priuilegij ex parte locorum sacrorum, dicendum consequenter est de illius extensione, seu latitudine ex parte personarum. Primo ergo certum est, omnes fideles baptizatos gaudere hoc priuilegio. Ita docent omnes: & sumitur ex citatis iuribus, quæ indefinite, & sine limitatione loquuntur. At vero indefinita locutio in lege prolata æquiualet vniuersali, quia non licet nobis excipere, vel distinguere sine auctoritate, vel ratione cogente, vbi lex indistincte loquitur. Eo vel maxime, quod cum hæc lex prohibitionem contineat, includit negationem, quæ distribuit, & vniuersalẽ reddit sermonẽ. Hinc ergo fit, vt hac Immunitate gaudeant, nõ solum homines liberi, sed etiam serui, si fideles, & baptizati sint, exceptis casibus, in quibus illa negatur, de quibus infra dicemus. Atq; ita colligitur ex dicto c. *Si quis contumax*, 17. q. 4. & ex c *Inter alia*. 1.

2. *Quid si seruus dominum timens ad Ecclesiam fugiat.* Additur vero ibi specialiter de seruo confugiente ad Ecclesiam ex timore Domini compellendum esse redire ad Dominum, postquam Dominus de serui impunitate clericis iuramentum præstiterit: In quo puncto considero, seruo non solum concedi Immunitatem respectu iudicis, si delictum commisit, propter quod possit publice puniri, sed etiam respectu domini, si solum ita deliquit, vt priuatim ab eo puniri possit. Quoad primam ergo Immunitatem nulla ibi fit distinctio inter liberum, & seruum, & ita æqualiter illa gaudent, vt ibi bene notauit Panorm. n. 23. in fine, *Quia*, vt ait, *non est acceptio personarum apud Deum*: Seruus autem respectu iudicis tanquam liber comparatur, & conditio serui accidentaria omnino est. Secus vero respectu domini, quia dominium illius habet, & ius ad opera illius, vt notatur in l. vltim. circa finem, Cod. de His, qui ad Ecclesiam confugiunt. Vnde sumitur etiam argumentum ab speciali: nam cum ille textus solum respectu domini addat dictam limitationem, in alijs nullam admittit. Circa limitationem vero ipsam addit aliam Panormitanus cum Cyno, nisi seruus fugiat propter magnam atrocitatem domini, quia non est exponendus tunc tam graui periculo: & idem fortasse est, quoties prudenter timetur morale periculum de graui nocumento serui, non obstãte iuramento. Tunc enim aut cogendus est dominus maiorem cautionem adhibere, vel certe seruum vendere, vt Panormitanus ait. Additur vero in l. *Si seruus*. Cod. de His, qui ad Ecclesiam confugiunt, si seruus armatus in Ecclesiam irruat, statim extrahendum esse, vel domino liberam concedi facultatem illum extrahendi. Verumtamen Angel. verb. *Immunitas*, nu. 12. hoc etiam intelligit cum cautione iuris Canonici, scilicet, promissa impunitate. Quod intelligo, esse verum ex vi talis conditionis personæ, scilicet, quod sit seruus: secus vero erit ratione delicti, si ita irruat armatus in Ecclesiã, vt in ipsa delinquat: quod alijs etiam commune est, vt infra videbimus.

Secundo colligitur ex dictis, fidelem gaudere hoc priuilegio, etiamsi excomunicatus sit. Ita docet Couar. dicto cap. 20. num. 11. in principio cum Hostiens. in Sum. tit. de Immunitate, & alijs pluribus, quos refert dicens, esse communem sententiam: Et ratio eius est, quia hæc Immunitas Ecclesijs, non delinquentibus concessa est: vnde tacite infert, non esse vim inferendam Ecclesiæ, etiamsi delinquens excommunicatus sit. Oportet vero addere, esse concessam Ecclesiæ hanc Immunitatem cum generali prohibitione, quæ comprehendit etiam excommunicatos, cũ non excipiantur. Item hic habet locum ratio supra tacta, quod excommunicatio non habet alios effectus, nisi quos ius declarauit, nullo autem iure statutum est, vt excommunicatus non possit habere tutelam in Ecclesia, ergo non obstante excommunicatione inde extrahi non potest. Vnde se- 3. *Fidelis excommunicatus hoc habet priuilegium.* *Idem dicendum de interdictis.*

de sequitur, idem à fortiori dicendum esse de interdicto, quia grauior est censura excommunicationis, & magis priuat participatione Diuinorum: Item quia nullibi ponitur hic effectus inter effectus interdicti: Item, quia Ecclesia interdicta gaudet sua Immunitate, ergo Ecclesia non interdicta gaudebit illa respectu personæ interdictæ.

4 Huius vero contrarium docuit Felin in cap. *A nobis*, de Exceptionibus, numer. 5. Loquitur tamen specialiter de illo, qui interdictus est ab ingressu Ecclesiæ, & adducit capit. *Quia frustra*, de Vsur. vbi dicitur, *Frustra legis auxilium inuocare, qui committit in legem.* Interdictus autem ab ingressu Ecclesiæ in eam delinquit, ingrediendo, ergo non potest illa protegi, ac defendi. Item, quia interdictus ab ingressu Ecclesiæ, non potest in ea sepeliri, ca. *Is cui*, de Sent. excom. in 6. Et pro hac sentētia citat Couar. Summam confessorum titulo de Immunitate Ecclesiæ, quæstio. 5. Ipse vero horum Auctorum sententiam reprobat: vnde sentit, etiam personale interdictum prohibens expresse ingressum Ecclesiæ non excludere effectum huius Immunitatis. Quod mihi etiam placet propter rationes factas, & quia ille tunc fugiens ad Ecclesiam necessitate compulsus non censetur facere contra suum interdictum, non enim contemnit Ecclesiam, nec prohibitio illa videtur obligare cum tanto rigore. Præsertim cum non ingrediatur Ecclesiam in ordine ad actus Religionis, vel cultus, quo sensu videtur maxime prohiberi ille ingressus. Et ideo non censetur violare tale interdictum, qui per Ecclesiam transit, neque etiam, qui in eam se recipit, vt à pluuia verbi gratia, & ab iniuriis temporum se defendat, maxime si alibi non possit. Et ita cessant rationes Felin.

5. *An clerici hoc gaudeant beneficio* Dixi autem in assertione, laicos frui hoc beneficio, quia de Clericis est Controuersia: aliqui enim existimant, eis valere Immunitatem: Ita Innocent. dicto cap. *Inter alia*, & ibi Cardinalis quæstio. Romanus, & alij apud Couarruuiam Et sane ratio à nobis pro assertione facta hoc etiam probare videtur, quia iura, quæ de hac Immunitate loquuntur, non de solis lacis, sed generaliter de omnibus tractant, scilicet, de liberis, & seruis, dicto capit. *Inter alia*. Clerici autem maxime liberi sunt, item de reis in dicto ca. *Id constituimus*, vel de confugientibus ad Ecclesiam, cap. *Diffiniuit*. Maxime vero videtur vrgere cap. *Nullus Clericorum*, 17. qu. 4. vbi dicitur: *Nullus Clericorum seruum, aut discipulum suum fugientem ad Ecclesiam extrahere audeat, vel flagellare præsumat*, ergo multo minus potest clericus inde extrahi, vt puniatur.

6 *Pars negatiua approbatur.* Nihilominus contrariam sententiam tenet Panorm. in dicto cap *Inter alia*, nu. 13. quamuis fateatur, se non reperisse textum, vbi hoc prouideatur: allegat tamen Glossam in dicto capit. *Nullus*, quæ sentire videtur Prælatum Ecclesiasticum non peccare, extrahendo clericum ab Ecclesia, si id non faciat ex odio, sed zelo disciplinæ. Et hanc opinionem sequitur Angelus num. 14. & Syluest. quæst. 3 §. *Tertium*, & Couarruu. dicto capit. 20. num. 16. & Remigius de Gonny tract. de Immun. Fallentia 21. & Nau. in Man. c. 25. n. 21. & 22. Iulius Clar. d. §. finali, q. 30. & alij moderni: Qui etiam referunt, ita esse vsu receptum. Ratione etiam declaratur ab incommodo ex Syluest. supra: nam alias Religiosi nunquam possent incarcerari, quia semper sunt in Monasterio, quod totum est locus Immunitatis, vt supra dictum est: Consequens autem est plane absurdum, vt per se constat. Item maior est Immunitas personalis clerici, vt sic dicam, quæ illi conceditur ratione suæ cōsecrationis, quam illa, quæ prouenire potest ex circumstantia loci, sed prior non impedit, quominus à suo Prælato possit Clericus incarcerari, & corporaliter puniri intra Ecclesiasticos limites, c. *Vniuersitatis*, de Sent. excom. ergo nec locus sacer impediet. Item Ecclesiasticum iudicium censetur magis medicinale, quam vindicatiuum, & spirituale potius, quam temporale, & ideo tale iudicium intra Ecclesiam fieri non prohibetur, ergo nec prohibebitur fieri circa personam clerici, extrahendo illum ab Ecclesia.

Hæc ergo sententia probanda est, limitanda vero (vt bene dicit Nauarr.) vt procedat de Clerico respectu Ecclesiastici iudicis. Nam in eo casu, in quo secularis iudex potest manus inijcere in clericum v. g. minorem non beneficiatum, neque tonsuram, & habitum gestantem, (iuxta Trident. sess. 23. cap. 6.) non potest illum ab Ecclesia extrahere, quia tunc reputatur, vt laicus, & non debet esse peioris conditionis quam ille. Aliam præterea limitationem addidit Bernardus Diaz in Practica ca. 115. alias 123. Nisi delictum clerici dignum sit depositione, & traditione curiæ seculari, quia tunc, inquit, iudex Ecclesiasticus, vel non debet illum extrahere, vel si extrahat, non debet illum brachio seculari tradere. Couar. autem considerat, limitationem non esse necessariam, quia quando delictum est tam atrox, Ecclesia non defendit clericum, quominus à suo iudice tradi possit brachio seculari. Et hoc mihi placet, quandocunque delictum huiusmodi fuerit. Si vero detur delictum, quod non excipitur ab Ecclesię tuitione, & nihilominus propter illud, & propter incorrigibilitatem in illo, potest clericus tradi brachio seculari, tunc merito habere debet locum limitatio Bernardi, quia non debet esse peioris conditionis clericus, quam laicus. An vero dari possit huiusmodi delictum, in sequentibus attingemus, quamuis hoc magis ad iurisperitos pertineat. 7. *Limitatur superior conclusio.*

Ad fundamentum autem contrariæ sententiæ dicendum est: licet Canones expresse non limitent ad laicos, tamen consuetudinem ipsam ita illos declarasse, est enim optima legum interpres. Addit Panormitan. ex ipsis iurib. posse colligi, loqui de iudicibus secularibus: nam in dicto cap. *Inter alia*, statim additur, *Nec inde debet damnari ad mortem, vel ad pœnam; sed rectores Ecclesiarum sibi obtinere debent membra, & vitam.* Vbi cum rectores Ecclesiarum distinguantur à iudicibus, & illis committatur defensio personæ, non iudicij, indicari videtur Immunitatem concedi aduersus iudices seculares, & eorum punitionem. Vnde obiter colligo, etiam laicas personas in his, in quibus possunt ab Ecclesiasticis iudicibus corripi, non posse tueri aduersus illos protectione Ecclesiæ, quia hæc immunitas Ecclesiæ non conceditur aduersus ipsam Ecclesiam, seu potestatem eius. 8 *Respondetur fundamento oppositæ sententiæ.*

Denique dixi, *Laicum fidelem*, &c. quia de infidelibus etiam est controuersia. Quod enim etiam illis valeat hæc Immunitas, docuit Glossa in dicto capit. *Inter alia*, verb. *Extrahendus*, addit enim, *etiam Iudæus* quam ibi sequuntur Host. Ioann. Andr. & Tiraquel. tract. de Primog q 66. n 8. & plures alij per eum relati, & per Couarruuiam supra n. 11. Potestque confirmari ratione supra facta, quia iura generalem regulam constituunt, & non nominant fideles, vel Christianos, sed simpliciter omnes reos, vel ad Ecclesiam confugientes, ergo non est limitandus fauor, præsertim, quia non fit ipsis reis, vel infidelibus, sed Ecclesiæ. Item quia Ecclesia humanitatem exercet, et cum infidelibus in his, quæ pertinent ad vitæ conseruationem, vel defensionem, quando illa indigent: Nihilominus contrariam sententiam tenet Glossa in leg. 1. Cod. de His, qui ad Ecclesias confugiunt, quam veriorem existimant Abbas dicto capit. *Inter alia*, numero sexto, & plures alij, quos refert, & sequitur, Couar. dicto numer. 11. qui solum hoc probat, quia non est par, ab Ecclesia defendi eum, qui eius gremio, tutelæ, & fidei committere se ipsum recusat: Quæ ratio profecto non multum conuincit, si quæ diximus pro contraria sententia expendantur, præsertim quia etiam dicere quis posset non esse par, vt Ecclesia defendat iniquum, & homicidam. 9. *An infideles hac gaudeat Immunitate*

Sicut

Sicut ergo de illo dicimus, hic non tam considerari beneficium personæ, quam loci sanctitatem, neque Ecclesiam defendere iniquitatem hominis, sed vitam, ita etiam dici potest de infideli. Et pręterea cum hoc pendeat ex iure positiuo, illa opinio præferenda videtur, cui verba legis magis fauent.

10. In iure ergo Canonico nihil inuenio, quo possit hæc posterior opinio probari: nam verba Canonum generaliter, & indifferēter loquuntur, & in hoc magis fauent priori sententiæ. Potest autem aliquis dicere, Canones loqui iuxta subiectam materiam de hominib. & personis, quæ sunt sub Ecclesiæ iurisdictione: *Nam de his, quæ foris sunt, nihil ad nos,* & ideo ex materia subiecta verba limitari ad fideles, etiamsi in ipsis verbis limitatio non addatur, quę ratio probabilis est, rem tamen relinquit satis dubiam. Et ideo vlterius considero, circa hanc Immunitatem leges ciuiles, quæ Canonicis non repugnant, vim, & efficaciam habere: nam in dicto cap. *Inter alia,* aperte dicitur, *Iuxta statuta Canonum, & traditiones legum Ciuilium, &c.* Si ergo ius Ciuile aliquid in hoc statuit, obseruandum est. At vero in leg. 1. Cod. de His, qui ad Ecclesiam confugiunt, de Iudæis qui simulant se Christianæ legi velle coniungi, dicitur, vt ad Ecclesiam fugientes non defendantur, quod à paritate rationis de Pagano, vel Sarraceno similiter procedit. Vnde sumitur argumentum à contrario, quod si non simulato animo, sed ex corde baptizari petat, ab Ecclesia defendendus est. Non enim sine causa addita est illa restrictio, *qui simulat se, &c.* Quia vero simulatio, aut veritas non potest iudicibus clare constare, ad præsumptionem necessario recurrendum est.

11. *Sententia Auctoris.* Aut vero infidelis confugiens ad Ecclesiam petit baptismum, vel non: si non petit, credo, non gaudere, vt supponit secunda opinio, & expresse notat Angel. num. 13. quicquid Syluest. contradicat, solum quia iura Canonica sine restrictione loquuntur. Sed cum Innocentius III. adiungat legem Ciuilem, optime possumus in hac parte ius Canonicum per Ciuile interpretari (præter aliam coniecturam, & responsionem superius datam) in dicta autem lege euidenter supponitur, infidelem non petentem baptismum non gaudere hoc beneficio. Nam si is, qui simulate petit, non gaudet, vt ibi statuitur, multo minus qui non petit. De illo autem, qui petit, vlterius distinguo: nam vel ante commissum delictum, & conceptum iudicis timorem voluntatem ostenderat conuersionis suæ, vel solum post fugam ad Ecclesiam, baptismum petit, vt defendatur. In priori casu profecto probabilior est prima opinio: quia nulla ratio tunc est præsumendi simulationem, & ita multum fauet dicta lex. Neque tunc habet locum responsio Glossæ, scilicet, verba illa solum denotare frequentiam, quia etiam verum non est, in huiusmodi hominibus frequentius reperiri simulationem. Accedit, quod ille tunc aliquo modo erat fidelis ante delictum, quia erat quasi catechumenus, & animo iam fidem conceperat: Item tunc cessat coniectura alterius sententiæ, maxime enim par est, vt Ecclesia huiusmodi hominem defendat. Et huiusmodi casus contingere potest frequenter in captiuis seruis, & aliis infidelibus, qui inter nos versantur.

12. At vero quando infidelis solum post delictum, & fugam ad Ecclesiam, incipit ostendere voluntatem fidei, magna est præsumptio, quod simulate petit, nam vt Panormitanus ait, est præsumptio iuris, & de iure, contra quam non admittitur probatio: quod autem illa præsumptio sit non tantum iuris, sed etiam de iure solum probat ex illa lege, quia ratione huius præsumptionis statuit, vt isti infideles non defendantur ab Ecclesia; donec debita soluant, vel Innocentiam probent. Veruntamen si attente consideretur lex illa, non dicit, vt non defendantur, sed vt non suscipiantur, scilicet ad baptismum, donec, &cæt. Nam post solutionem debitorum, vel probatam innocentiam, parum indigerent Ecclesiæ Immunitate: Vnde quoad illam partem lex illa nullius momenti est, quia disponit in materia aliena: hoc enim iudicium pertinet ad Ecclesiam. Prius tamen dicit, vt isti arceantur vtique ab Ecclesia: sed hoc non generaliter statuit, sed cum illa limitatione, *Qui simulant se, &cæt.* Et ideo non videtur ita statuere, vt inducat præsumptionem de iure. Ideoque probabiliorem existimo priorem opinionem: quam etiam sequuntur Angelus, & Syluester cum communi Canonistarum. Potest enim Ecclesia huiusmodi ad se confugientem, & petentem baptismum, protegere, donec examinet, an vere, vel simulate petat: atque ita admittere probationem contra præsumptionem. Quod si Ecclesia iudicauerit, illam non esse simulationem, sed veram voluntatem ea occasione à Deo inspiratam, vt sæpe accidit, sicut potest illum hominem baptizare, ita & vel declarare vel efficere, vt Immunitate gaudeat. Si vero præsumptio purgari non potest, tunc procedet secunda opinio iuxta prædictam legem.

Sed quid de Hæreticis? illi enim licet sint infideles, sunt tamen baptizati, & ex hac parte videntur melioris conditionis, quam alij infideles. Aliunde vero non inuenitur propter hæresim illis imposita hæc pœna, vt hac Immunitate Ecclesiæ non gaudeant. In contrarium vero est, quia omnino sunt indigni tali fauore. Propter quod Couar. sup. numer. 11. §. *Decimo quarto*, negat, hæreticum gaudere hoc beneficio: citat Villarieg. tract. de Hæret. q. 11. n. 15. & alios. Syluest. autem *Immunitas*, 3. qu. 3. §. *Secundum*, dicit etiam hæreticum gaudere hac Immunitate, quantum ad alia maleficia ab hæresi. Itaque certum est pro ipsa hæresi non gaudere, tum propter atrocitatem criminis, vt infra dicemus, tum quia illa causa est Ecclesiastica: supra autem diximus, Immunitatem hāc contra Ecclesiasticum iudicem non valere. De aliis vero criminibus probabilis videtur Syluestri opinio, quia non habemus fundamentum ad excipiendam personam, vbi crimen non est exceptum. 15. *Quid de Hæreticis dicendum.*

CAPVT XI.

In quibus causis valeat templorum Immunitas.

PRimum distinguenda est duplex causa, Ciuilis, & criminalis. De ciuili res est minus certa: multi enim negarunt, gaudere beneficio Immunitatis eum qui propter debita ad Ecclesiam confugit. Ita sensit Iason in leg. *Vnum*, ff. Si certum petatur, num. 5. ductus plane argumento leui, scilicet, quod in die festo potest capi debitor, ergo in loco sacro, quia à tempore ad locum valet argumentum, sicut etiam è conuerso. Sed certe non valet in omnibus præsertim in his, quæ à iure positiuo pendent. Estque euidens in eadem materia: nam etiam malefactor capi potest, & incarcerari in die festo, non autem in loco sacro. Melius argumentum sumitur ex verbis iurium: Nam in capitul. *Id constituimus*, dicitur, Canones & leges statuisse, *Vt non liceat ab Ecclesiis reos abstrahere*, debitores autem non sunt proprie rei. Et infra de seruo dicitur: *Si confugerit pro qualibet culpa*, non ergo pro debito. Deinde dictum capit. *Inter alia*, sic inquit: *Si liber quantumcunque grauia maleficia perpetrauerit, &cæt.* Loquitur ergo tantum in causis criminalibus. Congruentia etiam addi potest, quia iura solum intendunt, hominem defendere à pœna, vt ex eodem capit. *Inter alia*, colligitur, non ergo intendunt priuare creditorem iure suo, Nam hac ratione statuunt, vt seruus reddatur domino, promissa cautione de impunitate, quæ in debito- 1. *In quibus causis prosit confugere ad Ecclesiam.*

bitore non est necessaria, quia clarum est, non posse creditorem illum punire.

2\. Propter quam rationem alij distinctione vtuntur, scilicet, Ecclesiam valere confugienti ad illam propter debita in ordine ad iudicem, scilicet, vt extrahi non possit, vt incarceretur, vel aliter in persona sua cogatur ad solutionem, concessa tamen in hoc securitate, posse cogi, vt exeat ad soluendam eo modo, quo possit, scil. tradendo creditori bona, quæ habet, vel quæ secum ad Ecclesiam detulerit, vel certe suis operibus seruiendo, aut lucrando creditori, vt aliquorum regnorum iura disponunt. Ita tenuit Oldradus consil. 54. & approbat Panormitanus dicto capitul. *Inter alia*, numero vigesimo secundo. Et plures alios pro hac sententia refert Couarruuias, supra num. 14. Et fundamentum est, quia Ecclesia non vult per hanc Immunitatem iuri alterius derogare, sed solum confugientem à pœna, vi, & coactione defendere.

3\. *Hanc immunitatem habere locum in causis Ciuilibus.* Nihilominus simpliciter alij affirmant, Immunitatem hanc habere locum in causis Ciuilibus, ita vt qui propter debita ad Ecclesiam confugit, tutus omnino esse debeat. Ita tenet Couarruuias dicto numero 14. §. *Sed profecto*, cum aliis, quos refert: & videtur aperte probari ex lege 1. Cod. de His, qui ad Ecclesiam confugiunt, ibi, *Vt ad Ecclesiam confugientes euitare possint crimina, vel pondera debitorum.* Et in leg. vltim. §. *Cum autem*, ibi, *in publico, priuatoue contractu actione Ciuili, &c.* quæ late prosequitur Imperator, declarando modum, qua causa illius tractanda est, qui propter debita ad Ecclesiam confugit. Cum ergo lex Canonica in hoc non repugnet, iuxta legem Ciuilem, quam ipsa allegat, & approbat, erit interpretanda. Vnde cum in capitul. *Id constituimus*, 17. quæstione quarta dicitur obseruandum esse, *quod Ecclesiastici Canones decreuerunt, & lex Romana constituit, vt ab Ecclesia reos abstrahere non liceat*: non oportet hoc limitare ad reos de Criminibus, sed late intelligere, prout reus in iudicio appellatur, qui prouocatur, & postulatur ad causam, siue ciuiliter, siue criminaliter agatur. Et ita etiam fauent alij Canones, qui vniuersaliter loquuntur de confugientibus ad Ecclesiam, vt supra visum est. Alioqui vero hoc limitant, nisi quis sit obnoxius publicis tributis, propter Authenticam, de Mandatis Principum, §. *Publicorum.* Veruntamen non est admittenda exceptio, quia præiudicat Immunitati Ecclesiæ per Canones concessæ, vt dixit Abbas supra num. 24. quem sequuntur Syluest. dicta quæst. 3. §. *Sextum*, & Couarr. supra. qui alios refert. Aliæ præterea limitationes adhibentur, quæ nobis non videntur necessariæ, sed de illis legi potest Couar. supra.

4\. *Regula in causis criminalibus.* De Criminalibus causis regula generalis est, propter nullum crimen posse reum ab Ecclesia violenter extrahi, nisi tantum in casibus in iure exceptis, vel æquiualenti consuetudine. Ita Docent Doctores omnes, & est manifestum ex iuribus citatis: Nam & generalem regulam constituunt, & exceptionem addunt, quæ vim etiam habet firmandi regulam in cõtrarium. Igitur in dict. capit. *Inter alia*, additur exceptio, *nisi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum, &c.* Atque ita de his duobus delictis nulla est difficultas. *Fures non habent hoc priuilegium.* Addit vero Couarr. consuetudine receptum esse, vt fures etiam simplices non gaudeant templorum Immunitate, & hanc consuetudinem introductam esse, videntibus, & consentientibus clericis, & Pastoribus Ecclesiæ: Quod si ita est (vt plane esse videtur) dicendum est exceptionem hanc auctam esse per talem consuetudinem, neque dici posse illam esse contra Immunitatem Ecclesiæ, quia non censetur introducta, nisi ex beneplacito ipsius Ecclesiæ, & in odium delicti, non in diminutionem reuerentiæ Ecclesiæ debitæ.

5\. *Illatio aliquorum improbatur.* Ex hac vero exceptione inferunt aliqui, excipiendum esse quodcunque crimen æque graue latrocinio publico, vel nocturnæ depopulationi. Sed hoc improbabile est, vt omnes Doctores statim citandi annotant, quia dictum c. *Inter alia*, prius dicit, *Quantumcunque grauia maleficia perpetrauerint*: Et deinde addit in particulari duas illas exceptiones, ergo non licet ad alia omnia crimina æque grauia illas extendere: alias non esset exceptio, sed destructio regulæ. Item in capit. vltim. de Immunit. Eccles. specialiter excipitur homicidium factum in Ecclesia, ergo supponitur, si extra Ecclesiam fiat, posse homicidam in Ecclesia defendi, cum tamen homicidium ex se grauius sit, quam latrocinium. Denique in huiusmodi rebus non licet extendere iura propter solam similitudinem, non enim sine causa in particulari loquuntur. Vnde licet alia crimina sint grauiora furto, tamen propter maiorem frequentiam huius delicti, & maiorem pacis, & securitatis publicæ perturbationem potuerunt merito hæc crimina excipi potius, quam alia.

6\. *Excipitur crimen in Ecclesia admissum.* Quæri autem potest, An præter has sint aliæ exceptiones admittendæ? De quo multa legi possunt in Panorm. Syluest. & Couar. supra. Breuiterque dicendum est, nonnullas alias exceptiones præter dictas admittendas esse. Prima est, si delictum in ipsa Ecclesia committatur. Ita habetur in dicto cap. vlt. de Immunit. Eccles. Qui textus loquitur in particulari de committentibus homicidia, vel mutilationes membrorum in Ecclesia. Et ideo merito dubitari potest, an ad alia dicta extendatur. Mihi tamen videtur, intentionem Pontificis fuisse excipere omnia grauia delicta in Ecclesia commissa: Quod tenuit ibi Panorm. num. 9. & Couar. num. 15. & idem sentit Nauar. cap. 25. num. 20. dicens, esse opinionem communem, quam etiam late tractat Remigius de Gonny in tractatu de Immunit. Fundari autem potest in ipso textu: Nam in principio sic incipit: *Nonnulli impunitatem suorum excessuum per defensionem Ecclesiæ obtinere sperantes, &c.* De his ergo excessibus generaliter loquitur: de homicidio autem, & mutilatione mẽtionem facit quasi gratia exempli. Deinde in decisione etiam est vniuersalis sermo, & rationes etiam eius generales sunt, videlicet: *Cum in eo, in quo deliquit, puniri quis debeat, & frustra legis auxilium inuocet, qui committit in legem, mandamus, &c.* Solet etiam dubitari: An hic casus absolute excipiatur, vel solum quando in Ecclesia quis delinquit spe Immunitatis, nam in textu fit mentio huius spei. Nihilominus allegati Doctores communiter asserunt, indistincte hoc intelligendum esse de delinquente in Ecclesia, siue spe Immunitatis, siue alia ratione delinquat, quia Pontifex in decisione sua non fundatur in spe, sed in qualitate delicti, & iniuria Ecclesiæ: atque ita vsus etiam legem illam exponit.

7\. *Si non in Ecclesia omnino committatur.* Sed quid si delictum non omnino fuerit in Ecclesia commissum? Potest autem hoc contingere multis modis: Primo si existens in Ecclesia feriat extra Ecclesiam existentem: & tunc existimo, non gaudere Immunitate cum Syluestro, & aliis: quia licet effectus delicti extra Ecclesiam consumetur, ille absolute delinquit grauiter in Ecclesia, quia ibi exercet actionem suam, quæ graue peccatum est: Item quia rationes textus tunc habent suam vim. Et ex eodem fundamento censeo, idem esse dicendum, si quis in Ecclesia mandet ministro aut famulo, vt alium extra Ecclesiam occidat, quod etiam sentit Siluester, nam ille etiam peccat grauiter in Ecclesia, & de illo dici potest debere puniri in eo, in quo deliquit: Item quia si spe Immunitatis confugisset ad Ecclesiam ad tale mandatum ibi dandum, sine dubio indignus esset, quem Ecclesia defenderet: dictum est autem in hac materia non referre, quod delictum fiat spe Immunitatis, vel absq; illa, ergo. Idem censeo esse dicendum, si delictũ fuit extra Ecclesiam inchoatum, & intra illam consummatum, vt si quis extra Ecclesiam existens, sagitta, vel

ta, vel alio instrumento existentem in Ecclesia percutiat, vel per seruum ad hoc missum, quia ille reuera in Ecclesia delinquit, etiamsi in Ecclesia non fit. Nam ipsum delictum in Ecclesia committitur, & fit ab illo, quia extra Ecclesiam est, sicut sol illuminat hic, licet non sit hic. Item, quia in delicto sic commisso locum habent rationes dicti c. vlt. & verba eius in omni proprietate comprehendunt illud delictum. Et ita tenet Couar. sup n. 15. §. *Vigesimo septimo.*

8. Posset tamen obiici, quia leges punientes delicta, non extenduntur ad delicta inchoata, vel imperfecta, sed coarctantur ad consummata, & perfecta, vt in materia de Censuris sæpe dictum est. *Obiectio.* Respondetur, illud esse verum, secundum exigentiam verborum legis, & ita in præsenti hæc pœna, vel quasi pœna non incurretur, donec delictum in Ecclesia factum sit, tunc vero illam incurrunt omnes, qui illud committunt, seu ad illud cooperantur, quia verba, & rationes dicti capituli non plus requirunt. *Diluitur.* Alia item obiectio fieri potest, quia sequitur, eum, qui furatus est extra Ecclesiam, si intra illam, rem furto sublatam iniuste contrectet, ea vtendo, vel illam occultando, eo ipso censeri in Ecclesia peccare, quia illa contrectatio peccatum est, & interdum nouum, & distinctum, ac subinde ea ratione non gaudere Immunitate. De hoc puncto late tractat Couar. numer. 15. §. *Vigesimo octauo,* & refert opinionem Angeli sentientis in illo casu amitti priuilegium Immunitatis, ipse vero Couarruu. contrarium sentit. Ego vero inprimis assero iuxta superius dicta tolli fundamentum huius dubitationis, quia fur licet extra Ecclesiam furetur, iam non gaudet Immunitate. Vnde nec incipiet priuari illa, eo quod rem sublatam intra Ecclesiam retineat, vt est per se notum. Si autem ponamus, alicubi valere Ecclesiam pro furto simplici, dicendum videtur, si fur velit abuti Ecclesia ad occultandam rem sublatam, quantum ad illud delictum, non gaudere Immunitate, quia decisio, & ratio dicti c. vlt. tunc plane locum habet: secus vero erit, si casu accidat, esse in Ecclesia secum deferendo, vel vtendo illa re, quia nunc moraliter non censetur peccare in Ecclesia, neque in Ecclesiam, illi iniuriam inferendo.

9. Præterea Couarru. supra §. 26. hanc exceptionem extendit ad eum, qui deliquit prope Ecclesiam spe confugiendi ad illam, quando de tali spe per coniecturas constare potest, vult enim illum non gaudere Immunitate Ecclesiastica, refertque Ancharanum, & alios, & affert coniecturam à simili de illo, qui committit peccatum reseruatum spe Bullæ, aut Iubilei. Verum hæc omnia non videntur mihi sufficere ad extendendam legẽ odiosam, & quodammodo coarctantem Immunitatem Ecclesiasticam: Præsertim quia textus ille distincte loquitur de Ecclesia, & cœmeterio eius, ergo in virtute ponit Exclusiuam, vt tantum de illis locis loqui intelligatur. Item, qui prope Ecclesiam peccat absque spe Immunitatis, non priuatur illa, vt aperte Couar. supponit, sed peccare cum spe, vel sine illa non variat in præsenti effectum illius legis, vt ipse etiam fatetur, ergo neq; in præsenti refert. Item si coniecturæ, & exempla, quibus vtitur, valerent, eodem modo probarent de eo, qui longe ab Ecclesia peccat cum spe confugiendi: nam etiam ille abutitur beneficio, &c. Non est ergo extensio facienda: nam lex illa solum voluit præcauere, ne Immunitas daret occasionem peccandi in Ecclesia. Et hanc partem censeo veriorem, quam tenet aperte Angel. verb. *Immunitas* n. 7.

10. Altera exceptio fieri solet de homicida per insidias, ex cap. primo de Homicidio, quod ita habet *Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur.* *Qui per insidias alium interficit, an priuatur hac immunitate.* Circa quem textum aduertendum est, plures non intelligere illum de laicis homicidis, sed de Clericis, & consequenter dicere ibi non agere de Immunitate Ecclesiæ deneganda his homicidis, sed de pœna imponenda clerico occidenti alium per insidias, nimirũ quod *ab altari sit euellendus*, id est, deponendus, & degradandus, *vt moriatur*, id est, brachio seculari tradatur. Ita Panormitan. & multi alij. Sed expositio mihi valde displicet. Primo, quia sine fundamento in textu limitant illum ad clericos, cum textus absolute dicat, *Si quis.* Secundo, quia metaphorice interpretatur verba textus, quod non licet, maxime in lege morali, & pœnali. Vnde illa met assertio, quod clericus propter tale delictum sine alia speciali atrocitate, vel incorrigibilitate, statim degradari possit, & tradi brachio seculari, incerta est, vel fortasse falsa, vt Couarru. cum multis alijs censet, & intelligi potes ex his, quæ in materia de Degradatione diximus in 5. tomo disputatione 30. sectione 2. Et mihi saltem certum est, ex illo textu non probari. Tertio quia textus ille non est alicuius Concilij, vel Pontificis ante Gregorium IX. Sed sunt verba sumpta ex Exodi 21. quæ Gregorius IX. inseruit iuri Canonico, & ita ex illis fecit Canonicam legem, ergo in sensu literali, & proprio illa vsurpauit, & transtulit ad idem cum proportione significandum, sed in Exodo erat sermo de quocunque occidente per insidias & statuebatur, quod in templo defendi non posset, ergo idem significant verba illa in illo textu, vt bene intellexit Glossa ibi communiter probata, fauetque. Nec refert, quod Concilium Tridentinum sectio. 4. capit. 7. de Reform. illa verba inducit ad statuendum, vt omnis voluntarius homicida semper sit irregularis, & inhabilis ad ordines, & beneficia: nam argumentatur à simili, seu à fortiori, & in hoc nobis fauet, quod non solum de clericis, sed etiam de laicis loquitur.

Hoc ergo vero sensu supposito, optime ex illo probatur dicta exceptio, iuxta quam dicendum est, eum qui per industriam, & insidias alterum occidit, siue in Ecclesia, siue extra Ecclesiam, siue clericum, siue laicum, & siue ipse clericus sit, siue laicus, violenter extrahi posse ab Ecclesia à suo iudice: ita enim ex dicta expositione aperte colligitur: & certe tale delictum dignum est hac Ecclesiæ seueritate, & merito in hoc lex Canonica imitata est legem Diuinam veterem. Neque obstat cap. *Inter alia*, quod Panormitanus obiicit, nam licet Innocentius III. ibi hanc exceptionem non fecerit, potuit postea fieri à Gregor. IX. Atque ita sentiunt Felinus in dicto cap. 1. & Franciscus Aretinus in capit. *Cum non ab homine*, de Iudiciis, & sequitur Couarru. supra num. 7. referens plures alios: & Abulens. qu. 16. & 21. in cap. 21. Exod. vbi ait legem illam Exodi fuisse canonizatam in dicto cap. 11.

Sunt autem in illo textu notanda duo verba, scilicet, *per industriam & per insidias*, quæ non sunt synonyma, nec conuertuntur: omnis enim, qui occidit per insidias, occidit per industriam, vt per se clarum est, non tamen è conuerso. 12. *Explicantur verba c. 1 de Hom.* Dicitur enim per insidias occidere, qui à tergo alium occidit, vel quocumque alio modo interficit hominem nihil tale præcauentem, maxime cum nulla esset præcauendi causa, seu qui dolose circumuenit alium, & callide seducit, vt eum occidat, iuxta Glossam in cap. Clericus 1. 46. d. Exemplum optimum est in Absalone, quando fratrem Adoniam occidit 2. Reg. 13. & ita Bartol. in leg. *Respiciendum*, §. *Delinquunt*, ff. de Pœnis, exemplum ponit in occidente sedentem in mensa: idemque est de occidente socium itineris secum secure incedentem, vt fecit Ioab ad Abner 2. Reg. 3. vel qui dato signo pacis, & securitatis alium occidit, vt cum Amasa fecit idem Ioab 2 Reg. 20. Item de propinante venenum, & similibus: in omnibus ergo his casibus planum est, non valere Immunitatem, quia & industria & insidiæ interueniunt.

At vero si quis ex proposito, & vtendo tota sua industria alterum occidat, non tamen incautum, 13.

nec per dolum, sed prouocando illum, vel ita aggrediendo, vt possit conari vel ad fugiendum, vel ad se defendendum, ille per industriam quidem occidit, non tamen per insidias. Et ideo dubitari potest, an ille etiam priuetur Immunitate: nam textus copulatiue loquitur *per industriam, & per insidias*, copulatiua autem in singulis membris vera esse debet, & ita intellexit locum Exod. Abulens. ibi, nihilominus probabilius est, illud homicidium non comprehendi sub hac exceptione, nam duæ illæ voces coniunctim sumendæ sunt, ita vt posterior sit determinatio prioris. Quod sensisse videtur Couarruu. dicto numer. septimo, §. *Tandem*, dicens, *per industriam, & insidias, id est, per industriam insidiosam*, quam expositionem confirmat ex Gloss. & Bartol. in leg. 1. ff. de Pactis. Et potest confirmari, quia illa lex est odiosa, & ideo restringenda, quod illo modo fit. Item, quia, qui occidit alterum de industria, non semper occidit incautum, vt Abulens. supponere videtur, vis enim vocis non hoc significat, sed solum vt opus data opera fiat: at vero non omne homicidium data opera intentum intelligitur ibi exceptum iuxta communem sententiam, & consuetudinem, debet ergo esse industria insidiosa. Dices, ergo superflue ponitur illa particula per industriam. Respondeo, eodem modo posse retorqueri argumentum, nam si omne homicidium per industriam exciperetur, non oportuisset addere, *& per insidias*, coniuncta ergo sunt illa duo, vt vnum per alterum explicetur, & alterum per alterum limitetur. Ex his ergo concluditur nullum homicidium non insidiosum, Hispane, *No hecho a traicion*, esse exceptum per hoc caput, siue casuale culpabile, siue sit voluntarium repente factum, siue sit voluntarium præmeditatum cum industria, & sine dolo. Quia qui sic delinquit non est homicida per insidias, & ita tradit Couarruu. in dicto numero septimo, §. *In his*, & §. *Nono*, quamuis de præmeditato homicidio dicat sæpe fieri contrarium propter plurium Doctorum auctoritatem, qui oppositum senserunt, sed reuera sine fundamento iuris.

Si homicidium insidiosum non sit, hoc loco excipitur.

14. E contrario vero dubitari potest, an aggrediens per insidias ad occidendum aliquem, si effectum non est consecutus, priuetur fauore Immunitatis propter solam vulnerationem insidiosam, vel propter culpabilem, & punibilem iaculationem, etiamsi manus aberret: Aliqui enim affirmant, vt Ioannes Igneus in leg. 1. §. *Si Dominus*, ff. ad Syllanianum numero 7. & 20. Sed contrarium videtur probabilius in rigore iuris: Quod tenuit Rebuffus tractatu de Immunitate articulo primo, quæstione quinta. Ratio est, quia hæc lex expresse loquitur de illo, qui occidit, vnde ex vi verborum requirit actum consummatum cum effectu subsecuto: non enim dicitur occidisse quantum ad homines, & quantum ad factum ipsum, qui tentauit occidere, sed frustra, licet quoad Deum, & quoad culpam æque peccauerit: leges autem humanæ loquuntur etiam humano modo, & restringendæ sunt ad proprietatem verborum, præcipue quando odiosæ sunt. Solum posset prior sententia defendi, quando consuetudo illam extensionem fecerit.

15. Præterea ex dictis etiam expeditur casus de Assasinis, quem ita tractat Couar. supra num. 10. sumitur enim illa vox dupliciter, vt etiam notaui in 5. tom. disputatione 13. sect. 4. num. 46. Primo pro illis, qui pecunia accepta, alios incautos occidunt, vel pro publicis deprædatoribus viarum, & in hoc sensu constat, hos comprehendi in superioribus exceptionibus. Alio tamen speciali modo Assasini dicuntur quidam infideles patrio nomine ita vocati, quorum opera vti solebant nonnulli ex Christianis ad alios etiam Christianos insidiose occidendos. Et in hoc sensu constat, hanc legem non esse necessariam pro talibus Assasinis exequentibus homicidia, quia illi cum infideles sint, nullo modo gaudent immunitate, tamen si opus esset (propter opiniones) à fortiori comprehenderentur, vt constat.

De Assasinis quid dicendum.

16. Dubitari præterea potest de mandante alterum insidiose occidi, An comprehendatur in hac exceptione saltem post subsecutum effectum: nam si non sequatur, iam dictum est, non habere locum hanc legem, veruntamen etiamsi sequatur, non videtur mandans vere occidere, & lex pœnalis, vt dixi, non est extendenda. Nihilominus existimo, mandantem etiam comprehendi in hac exceptione, quia *qui facit per alium, est perinde, ac si per se ipsum faceret*, vt habet regula iuris 72. in 6. Vnde hæc non est extensio legis pœnalis, sed interpretatio ab ipso iure facta, & sane tale delictum dignum est huiusmodi pœna, & maiori: loquendo etiam in particulari de mandante occidere per homines Assasinæ gentis: Valde probabile est, etiam effectu non secuto, non gaudere Immunitate, saltem ex vi capit. 1. de Homicidio in 6. Vbi licet in speciali hoc non declaretur, tamen in pœnis ibi latis videtur hæc à fortiori comprehendi.

17. Tertia exceptio esse potest de raptoribus Virginum: de qua est controuersia: nam iure Ciuili excipitur etiam hoc crimen in Authent. de Mandatis Principum §. *Neque autem*, verb. *Quod si delinquentes*, & §. *Sed neque*, verb. *Neque autem*, iure autem Canonico statuitur contrarium in capit. *De raptoribus*, quæstione 1. & ideo inter Iuristas est dissensio: nam seruandum esse ius Canonicum censent Glossa Panormitan. & frequentius Doctores in dicto capit. *Inter alia*, quia materia hæc Canonica est, & ideo illa Authentica per iura Canonica quoad hanc partem derogata est, & hoc sequitur Angelus numero 17. & Siluest. verb, *Immunitas*, 3. quæstione 2. contrarium vero tenuit Ancharranus in dicto capit. *Inter alia*, & Hippolytus in leg. vnica, Cod. de Raptoribus, quos sequitur Couarruuias supra numero 8. qui credit iura Canonica antiqua esse in hac parte derogata, & ita respondet ad dictum capit. *De raptoribus*. Facilius tamen respondere posset, decretum illud non esse Pontificium, neque vniuersalis Concilij, sed Aurelian. 1. Prouincialis, & ideo facile potuisse non vniuersaliter recipi: nam de alia derogatione per ius nouum non constat, cum ius Ciuile illam facere non potuerit. Indicat tamen Couarru. factam esse per noua iura Canonica, quatenus non ita distincte concedunt Ecclesiæ hanc Immunitatem, sicut antiquiora decreta, sed aliqua grauia crimina excipiunt: quæ Reipublicæ maxime nocent. Vnde quia raptus Virginum nec minus graue crimen est, nec minus Reipublicæ nociuum ideo putat, cum aliis esse exceptum. Veruntamen hic discursus facile potest in contrarium retorqueri, nam exceptio firmat regulam in contrarium, vnde cum antiqua iura Canonica vniuersalem regulam constituant, & noua quasdam exceptiones addant, confirmant regulam quoad omnia crimina non excepta. Nec licet extendere exceptionem propter solam similitudinem rationis, alioqui esset etiam excipiendum adulterium, quod in dicta etiam Authentica excipitur, & Ancharranus consequenter fatetur, sed reprobatur ab omnibus: imo multa etiam alia vitia essent excipienda, quod supra ostendimus, admitti non posse. Quapropter ex vi iuris videtur probabilior prior sententia, ex consuetudine autem fortasse posset hæc exceptio admitti, quando videntibus & consentientib. Prælatis Ecclesiæ introducta esset. Vel certe raptus Virginum posset aliquomodo reuocari ad vitia excepta in c. *Inter alia*, quia rapina in genere latrocinium quoddam est: raptus autem virginis quædam rapina esse videtur ex D. Thom. 2. 2. q. 66. art. 4. ad 3. Et ideo licet habeat aliam malitiam luxuriæ adiunctam, non incongrue potest intelligi hoc vitium comprehensum sub latrocinio, nam reuera habet malitiam iniusti-

Raptores virginum an hac gaudeant immunitate.

Auctoris iudicium.

tiæ grauiorem, & fere eiusdem rationis: Ob hanc ergo causam non est probabilis hæc exceptio, præsertim accedente consuetudine.

18. *Vtrum fuga ex carcere excipiatur.* Vltima exceptio esse potest fuga è carcere, in quo malefactor iam comprehensus erat, & præsertim si carcerem infringat, & inde ad Ecclesiam cõfugiat. Ratio esse potest vel propter publicum nocumentum illius delicti contra publicam custodiam, vel quia ille non confugit ad Ecclesiam, cum esset liber, sed iam vinculis constitutus, iura autem tantum fauent illis, qui in sua libertate existentes ad Ecclesiam confugiunt. Vnde hac ratione dicunt multi Doctores, si ministri iustitiæ delinquentem captum ferentes per Ecclesiam transeant, posse eadem vi, quia illum introducunt, abducere, quia iam captus in Ecclesia ingressus est, vt dixit Archid. in cap. *Sicut antiquitus*, 17. quæstio. 4. quem Couar. num. 13. cum aliis, quos refert, secutus est. Et simili ratione quamuis criminosus in sua libertate existens confugiens ad sacerdotem deferentem Eucharistiam per viam, ibi sit securus, iuxta opinionem Hostiens. supra relatam, nihilominus, si corpus Domini deferatur ad communicandum hominem in carcere detentum, non potest inde prætendere Immunitatem, quia nõ liber, sed in vinculis iam constitutus est, vt idem Hostiens. Syluest. & alij respondent, ergo similiter in præsenti casu.

19. *Pars negatiua stabilitur* Nihilominus illa exemptio admittenda non est, quia nullo iure nititur, neque firma, aut probabili ratione fundatur. Nam inprimis illud delictum (si tamen delictum est, quod nunc non disputo) non est graue, sed valde excusabile, propter naturalem hominis inclinationem ad fugiendam pœnam, & ad vitam, ac libertatem conseruandam, ergo hoc titulo non potest admitti hæc exceptio: præsertim cum dictum sit non esse extendendas exceptiones in iure positas sine aliquo fundamento in ipso iure. Neque etiam ex alio capite sumitur probabile fundamentum, quia qui è carcere fugit, eo ipso constituitur extra vincula, & in sua libertate, & ex illa se cõmittit protectioni Ecclesiæ. Et ideo non sunt similia exempla, quæ adducuntur: Nam in primo supponitur homo captus, & coactus deferri, & ita non intrat Ecclesiam tanquam in locum refugij, sed per illam ducitur tanquam per aliam viam, licet casus non videatur moralis, nisi accidat, nullam aliam esse viam, quod vix potest contingere. In altero vero exemplo res est clara. Atque ita in nostro principali casu docuit Archid in dicto cap. *Sicut antiquitus*, n. 116. quem alij communiter sequuntur. Vnde à fortiori constat, gaudere etiam hac Immunitate eum, qui cum iam esset captus à ministris iustitiæ ab eorum manibus elapsus fugit ad Ecclesiam, quod maiori ratione dicendum est de illo, quem actu iudex insequebatur, & prius ad Ecclesiam peruenit, quam iudex: in quo nullam rationem dubitandi esse posse video, quicquid aliqui Iuristæ dixerint, quos merito Couar. supra num. 12. reprehendit.

20. *Difficultas.* Dubitari autem hic solet, si huiusmodi reus iam captus sub iuramento eundi recta ad carcerem, liber dimittatur, vel iam incarceratus sub iuramento redeundi permittatur exire, contra iuramentum ad Ecclesiam confugiat, an gaudeat Immunitate: illi enim videtur obstare graue crimen sacrilegij, seu periurij, & infidelitatis. Nihilominus communiter Doctores docent, Ecclesiam ius suum retinere ad tuendum illum, siue ipse peccauerit, siue non. Quod tenent Angel. n. 19. Syluest q. 3. §. *Quintum*, & Abb. d. c. *Inter alia*, in fin. qui referunt Ioann. Andr. in Additionibus ad Speculatorem tit. de Iureiurando, & plures refert Couar. sup. n. 3. §. *Decimo octauo*, quos ipse sequitur. Addunt tamen omnes, si iniuste captus fuerat, nullo modo esse tradẽdum iudici, sed relaxationem menti procurandam: si tamen iuste fuerat captus, licet non possit inuita Ecclesia extrahi, tamen Pastorem Ecclesiæ posse dare facultatem extrahendi illum, habita cautione de impunitate pœnæ corporalis, non vero cum morali periculo talis pœnæ.

CAPVT XII.

De effectibus, quos habet Immunitas templi in eos, qui ad illud confugiunt.

Svpponimus, primum, ac præcipuum effectum huius Immunitatis esse, quẽ hactenus explicuimus, videlicet vt reus non possit inde, & inuita Ecclesia abduci, de quo iam satis dictum est. Quærimus autem, An præter hunc habeat alios? 1. *Varii effectus huius Immunitatis.*

In quo inprimis dici potest, alium effectum esse, vt etiam intra ipsam Ecclesiam non possit ei aliqua violentia fieri, qualis esset ibi ligari, vel in vinculis poni, nam hoc esset ex Ecclesia carcerem facere: quod eius Immunitati magis repugnat. Vnde in Concilio Toletan. 12. capit. 10. definitur, vt *nullus audeat, confugientes ad Ecclesiam, vel residentes inde abstrahere, aut quodcunque nocibilitatis, vel damni inferre.* Et ibidem subditur, permittendum esse huiusmodi delinquentibus, vt extra Ecclesiam per triginta passus secure exire valeant. Supponit ergo non esse ligandos, &c. Et expresse id cauetur in Leg. *Præsenti*, Cod. de His, qui ad Ecclesiam confugiunt, ibi, *Nec in ipsis Ecclesiis ita quenquam detineri, atque constringi, vt ei aliquid victualium rerum, aut vestis negetur, aut requies.* Atque ita docuit Couarruuias cum aliis supra numero duodecimo. 2.

Tertius effectus est, vt in Ecclesia non spolietur rebus, aut bonis, quæ secum tulerit. Ita colligitur ex eiusdem iuribus: nam in cap. *Diffiniuit*, 17. quæst. 4. dicitur. *Aut quodcunq; nocibilitatis, vel damni seu spoliis, &c.* priuatio autem bonorum damnum, seu spolium est. Hoc autem intelligo de bonis, quæ sine alicuius iniuria secum defert, vel ibi retinet: nam si debita aliena ibi detineret, posset illis spoliari per eum, qui ad hoc haberet potestatem. Sicut in capit. *De raptoribus*, 36. quæst. 1. de raptore dicitur, quod si secum deferat raptam ad Ecclesiam fœminam, abstrahenda est, licet ipse non sit per vim abducendus. Atque ad hunc modum dixit Couar. supra numer. vltim. §. *Trigesimo sexto*, eum, qui fugit ad Ecclesiam cum armis prohibitis, posse ibi expoliari armis per iudicem, quia habere ibi huiusmodi arma, contra legem est, quod Ecclesia defendere non intendit: vnde illa non est proprie pœna, sed subtractio materiæ culpæ. Eo vel maxime quod illud ipsum quoddam peccatum est, quod in Ecclesia committitur, vel continuatur, & ideo quoad illud cessat Immunitas, licet persona ob eam causam extrahenda non sit. 3. *3. Effectus.*

Quartum effectum addit Couar. nu. 16. §. *Trigesimo primo*, cum ait, non posse Ecclesiam obsideri propter eum, qui ad Ecclesiam confugit. Sed hoc intelligendum est cum limitatione ab eo addita, videlicet, hoc non licere ad impediendum, ne alimenta, & vestitus, & alia necessaria ad vitam, & ad humanas actiones recluso in Ecclesia deferantur, quia esset manifesta coactio, quæ tanta esse posset, vt reus vel se tradere, vel exire, vel mori cogeretur. Et hoc aperte cautum est in leg. *Præsenti*, in verbis citatis, vt notant Hostiensis, & Panormitanus in dicto cap. *Inter alia*. Si vero Ecclesia obsideatur à iudice solum ad præcauendum, ne reus libere fugiat, vel certe vt, si extra fines Ecclesiæ exeat, capiatur, illud non erit contra Immunitatem, quia nulla vis fit existenti in loco sacro, sed solum locus non sacer obseruatur, vt si voluntate sua illuc exeat delinquens, ibi teneatur, vbi iure capi potest. Et hoc tamen obseruãdum est, quod Panormitanus num. 13. reprehendit iudices, *quia si fugiens ad Ecclesiam* (inquit) *ponit pedem extra Ecclesiam, statim eum capi faciunt.* Sic etiam Syluester, Couar. 4. *4. Effectus.*

Couar. cum Ioann. Andr. & aliis, docent contra Immunitatem esse illum, qui est contra Ecclesiam in vltimo termino eius, & chlamidem vestis habet extra terminos Ecclesiæ apprehensa extremitate vestis violenter trahere, & ab Ecclesia abducere, nam dum persona est intra Ecclesiam gaudet Immunitate, etiamsi vestis extra Ecclesiam extendatur, qui potest etiam numerari inter effectus huius fauoris. Et ratio reddi potest, tum quia illa vis non infertur vesti, sed personæ, quæ gaudet Immunitate, cum sit intra Ecclesiam, tum etiam quia accessorium sequitur principale, vestis autem adhæret personæ tanquam accessorium principali, & ideo dum persona est ibi, gaudet Immunitate, consequenter etiam vestis, maxime cum semper maior pars vestis sit intra Ecclesiam. Vnde idem credo esse dicendum, etiamsi manum, vel pedem extra terminum Ecclesiæ extendat, dummodo caput, & præcipuæ partes corporis intra Ecclesiam maneant, propter easdem rationes.

5. *Vltimus effectus.* Vltimo pertinet ad hos effectus, vt huiusmodi reus, quandiu in Ecclesia perseuerat, non possit ad mortem, vel corporalem pœnam damnari. Ita notat Abbas supra num. 3. 8. & sequentibus: & colligitur ex d. cap. *Inter alia*, nam prius dicit, *Non est violenter ab Ecclesia extrahendus*, & statim addit. *Neque inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam.* Est ergo hic effectus distinctus à primo, & sensus apertus est, quod licet intra Ecclesiam existens iudicari possit, non tamen ad illas pœnas damnari. Vnde Panorm. per pœnam ibi intelligit *pœnam corporis afflictiuam*, quam dicit esse strictam pœnę appellationem. At vero Gloss. ibi de omni genere pœnarum vocem intelligit, allegans c. *Id constituimus*, 17. qu. 4 vbi dicitur, *de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere sint securi.* Vera tamen videtur sententia Panorm. nam in eodem cap. *Inter alia*, statim subiungitur: *Super hoc tamen, quod inique fecit, est alias legitime puniendus*: non potest tamen puniri nisi aliqua pœna, non ergo omnis pœna prohibetur, ergo tantum stricta pœna corporis afflictiua. Tamen quia pœnæ etiam corporis multiplices esse possunt: ideo de illis etiam possunt intelligi verba illa alterius textus, *& omni pœnarum genere*, scilicet, *corporalium*. Dixi autem, *quandiu in Ecclesia pers. uerat*, quia si inde exeat & capiatur, corporaliter damnari poterit: Quamuis Syluest. q. 4. in fine contrarium sentiat dicens, quod licet exeat de Ecclesia, ex quo semel confugit ad eam, iam non potest de illo maleficio corporaliter damnari, iuxta Gloss. & Archid. in cap. *Reum*, 17. quæst. 4. sed Gloss. loquitur, quando exit fide data, & iurata à iudice de impunitate eius, tunc enim iam Ecclesia illi obtinuit remissionem pœnæ corporalis: nos autem loquimur, quando ille exit nulla compositione facta, & sic res est clara, quia cessauit Immunitas, & res manet integra sicut antea, & ita colligitur ex d. c. *Id constituimus.*

6. *Quæ pœna possit imponi confugienti ad Ecclesiã.* Hinc vero nascitur quæstio, quænam hæc pœna, quæ imponi potest, & quo modo. Ad priorem partem respondet Panormit. esse pœnam pecuniariam, sequitur Syluest. dicta q. 4. & sumitur ex Glossa dicto cap. *Reum*, & videtur necessarium, maxime loquendo de pœna criminaliter imponenda, quia seclusa pœna corporali, hæc videtur fere necessaria, vel saltem facilior, & frequentior. Addit præterea Glossa in dicto ca. *Reum*, quod si reus non habeat pecuniam, potest damnari, vt seruiat perpetuo ei, cui iniuriam intulit, sicut de raptore dicitur 36. quæst. 1 c. *De raptoribus.* Ego vero hoc non admitterem, etiamsi Archid. & Panormitan. consentiant, quia illa pœna est grauissima, & maior, quam multæ corporales, sicut non posset condemnari ad triremes, etiamsi ibi verberandus non esset, solum propter duram, & laboriosam seruitutem. Neque etiam existimo posse condemnari ad exilium, quia hæc etiam esset grauis pœna, & inter corporales computatur, ergo neq; ad seruitutem cogi potest. Vnde dispositionem illam in raptu virginum specialem esse existimo, propter illius delicti atrocitatem, & in illo etiam crimine non definite ponitur illa pœna, sed sub disiunctione, *Aut seruiendi conditioni subiectus sit, aut redimendi se liberam habeat facultatem.* Vnde si pecunia possit satisfacere pro delicto, clarum est teneri, & posse etiam ad hoc condemnari: si tamen esset impotens ad soluendum, in illo casu, & ex vi illius decreti, vbi esset receptum, posset obligari ad seruiendum: existimo tamen, non esse in vsu, etiam in illo casu, neque Canon ille, vt supra notaui, per se posset vniuersam Ecclesiam obligare. Cætera autem de ordine seruando in huiusmodi pœna imponenda legi possunt in Panormit. & aliis in dicto c. *Inter alia.* Qui etiam aduertunt, posse huiusmodi peccatorem, etiamsi ad Ecclesiam confugerit, cogi à Pastoribus Ecclesiæ ad agendam aliquam pœnitentiam pro salute animæ, quia hoc non est contra Immunitatem, cum possit pœnitentiam illam intra Ecclesiam agere, & Immunitas non sit concessa contra salutem animæ. Vnde hoc præcipue intelligitur de pœnitentia medicinali, vel quando peccatum est publicum, & ad tollendum scandalum necessaria iudicatur.

CAPVT XIII.

Quale crimen committant, & quam pœnam incurrant Iudices reos ab Ecclesiis extrahentes.

Circa hoc inprimis statuendum est in casibus à iure exceptis nullum esse peccatum extrahere per vim confugientem ad Ecclesiam absque vlla facultate Pastorum Ecclesiæ. Patet, quia tunc non agitur contra immunitatem: Item ius ipsum dat talem facultatem, ergo ad euitandam culpam non est necessarium, illam ab homine obtinere, ergo neque etiam petere, per se loquendo, quia hoc nullo iure cauetur. Atque ita docet Couarru. supra numer. 18. §. *Trigesimo quarto*, cum Guidone Papa, & Gulielmo Benedicto, quamuis referat, alias tenuisse contrarium ex Authent. *Siquis ei.* Cod. Ad legem Iuliam, de Adulteriis. Sed inde nihil probatur, vt bene Couar. aduertit. 1. *Quomodo iudex contra hanc Immunitatem delinquit.*

Secundo certum est, si iudex vim non inferat, sed blanditiis, & promissionibus roget reum, vt secum exeat, & ipse voluntarie, & sine vlla coactione consentiat, & egrediatur, nullum esse peccatum, etiamsi fortasse Clerici non consentiant. Quia tunc non fit contra Immunitatem, quia non fit violentia, & hæc sola est, quæ ex vi Immunitatis prohibetur: nam expresse dicitur in dicto c. *Inter alia*: *non est violenter extrahendus*: & eodem modo loquuntur alia iura. Et ratio est, quia beneficium non conceditur inuito, vnde neque ipsi reo fit iniuria, cum non sit inuoluntarius, neque Ecclesiæ, quia reuera reus non extrahitur, sed ipse egreditur, potest autem egredi sine culpa, etiam Clericis inuitis, quod notauit Nauar. in Manuali ca. 15. num. 21. citans Hostiens. & communem in ca. vlt. de Immunit. Eccles. 2.

Tertio, si ex iusta licentia Pastorum Ecclesiæ, reum etiam inuitum iudex extrahat, non peccat contra Immunitatem. Probatur, quia licet tunc faciat vim personæ, non facit vim Ecclesiæ: hoc autem priuilegium Ecclesiæ directe concessum est, non delinquentibus. Dices. Quo modo possunt Rectores Ecclesiæ hanc licentiam dare in casibus ab ipso iure nõ exceptis? Respondeo posse illam dare habita prius securitate de delinquẽtis impunitate quoad vitam, & membra, & omnem corporalem indemnitatem. Ita docet Syluest. verb. *Immunitas*, 3. qu. 4. & colligitur ex capit. *Id constituimus*, 17. quæstione 4. ibi. *Reos abstrahere non liceat, sed neque alteri consignare, nisi ad Euangelia datis sacramentis, de morte, debilitate, & omni pœnarum genere sint securi.* Ergo, si hæc securitas habeatur, 3. *Obiectio.* *Satisfit.*

beatur, poteſt dari hæc facultas à Rectoribus Eccleſiæ: ergo illa habita, non peccat iudex extrahendo reum: neque Eccleſia tenetur rei conſenſum expectare ad hanc facultatem dandam, quando iudicauerit expedire, & prudenter cenſuit inde nullam iniuriam parari, aut timeri poſſe reo. Tunc autem tenetur iudex ſtare promiſsis, alioqui grauiſsime peccat, & tenebitur ad reſtituendum reum: & cogi poterit per Eccleſiam, vt à fortiori patebit ex dicendis.

4. *Iudex ab Eccleſia reum extrahens ſacrilegium committit.* Quarto igitur dicendum eſt, iudicem, qui reum extrahit ab Eccleſia per vim, & contra Eccleſiæ Immunitatem, graue ſacrilegium committere. Hoc certiſsimum eſt, quia violatio Immunitatis Eccleſiaſticæ ſacrilegium eſt, vt conſtat ex c. *Sacrilegium*, cum multis alijs, 17.q.4. & ſpecialiter de hac violatione id tradit D.Thom.2.2.q.92. artic.2.ad 3. Idem conſtat ex verbis Canonum, & ex pœnis, quas imponunt, vt ſtatim videbimus. Vnde fit primo, poſſe Eccleſiam per vim reſiſtere iudici volenti reum ab Eccleſia extrahere in caſu non conceſſo, quia licitum eſt vim vi expellere, & Eccleſiaſticam Immunitatem tueri. Hæc autem vis ex parte Eccleſiæ præcipue debet eſſe ſpiritualis, cenſuris cogendo iudicem, vt à tali violentia deſiſtat, vt late ſcribit Remigius de Immunit. Eccleſ. quæſt. 12. & conſentit Couarruuias ſupra verſic. vltimo, & ita habet Eccleſiæ vſus. Poteſt etiam Eccleſia reſiſtere, fores claudendo, & omnibus alijs medijs externis vti ad impediendam vim, ſeu effectum eius abſque aggreſſione, ſeu bello actiuo, (vt ſic dicam) quod etiam conſtat ex vſu, & quia in hoc nulla eſt indecentia, nec prohibitio.

5. *An liceat Clericis arma capere contra iudicem reum extrahentem.* An vero liceat Clericis, vel Eccleſiaſticis perſonis ſumere arma, & vti (vt ſic dicam) bello actiuo ad defendendum confugientem ad Eccleſiam, dubitari poteſt, quia interdum ita fit, & videtur Eccleſia vti iure ſuo ex illo principio, quod vim vi repellere licet. Veruntamen Couarr. ſupra cum alijs negat, id fieri debere, non vero declarat, an poſsit. Dicendum tamen videtur, ipſis perſonis Eccleſiaſticis per ſe hoc non licere, quia Clericis prohibitum eſt ſumere arma ſine ſpeciali diſpenſatione, quæ in hoc caſu non conceditur, nec regulariter neceſſaria eſt. Poſſent tamen interdum Paſtores Eccleſiæ vti auxilio laicorum ad Eccleſiam defendendam: Sed hoc rariſsime expediet, quia ſequi poſſunt magna ſcandala, quæ maioris momenti ſunt, & magis vitanda, quam vnius Eccleſiæ violatio. Quando autem magna eſſet neceſsitas, & graue, vel commune damnum Eccleſiæ timeretur, tunc id fieri poſſet interueniente præcipue Summi Pontificis auctoritate.

6. *Tenetur iudex reſtituere Eccleſiæ reum.* Secundo ſequitur ex dictis, teneri ſecularem iudicem ad reſtituendum Eccleſiæ eum, quem vi, & contra Immunitatem extraxit. Ita docent Sylueſter ſupra q.7. & Angel. num.20. cum Panorm. d.c. *Inter alia*, num.16. & Bartol. in Leg. *Præſenti*, Cod. de His, qui ad Eccleſiam confugiunt, & Oldrado conſ.53. & colligitur aperte ex capit. *Miror*, 17. quæſt.4. quod eſt Aug. Epiſt. 187. ad Bonifacium, quem reprehendit, quod hominem de Eccleſia rapuerat, & ſubdit, *Eccleſiæ igitur illæſum reuoca, quem vi irreligioſiſſimus rapuiſti.* Et infra illum communione priuat, donec reſipiſcat. Et ratio clara eſt, tum quia Eccleſia paſſa eſt iniuriam, & ideo debet reſarciri, tum etiam, quia alias iudex iniquus quodammodo ex ſua iniquitate cōmodum reportaret, ſi perſonam retinere poſſet, quam ſacrilege extraxit, & parui eſſet fructus beneficium huius Immunitatis, ſi ſemel violatum reparari non poſſet. Vnde addunt prædicti Doctores, quod licet iudex poſtquam extraxit reum, velit cautionem de impunitate dare, & ea conditione reum retinere, non ſatisfacit Eccleſiæ, nec conſcientiæ ſuæ, ſed debet prius reſtituere quod abſtulit, & poſtea de alia compoſitione cum Eccleſia tractare. Vnde ſi iudex nolit hoc modo ſatisfacere Eccleſiæ, poteſt per cenſuras Eccleſiaſticas ad id compelli, quia eſt pertinax contra Eccleſiam in re valde graui, quod etiam docent Auctores omnes, & vſus comprobat.

7. *An iudex propter hoc ſacrilegium incurrat pœnam.* Sed quæret aliquis: An iudex propter hoc ſacrilegium incurrat aliquam pœnam. In quo eſt aduertendum, cum ille violet ius Ciuile, & Eccleſiaſt. de vtriuſque pœna poſſe dubitari. Nam leges etiam Ciuiles grauiſsimam pœnam imponunt, vt patet ex leg.2. & leg. *Præſenti*, C. de His, qui ad Eccleſiam, &c. Vbi dicitur, Maieſtatis crimine teneri, qui in hoc delinquit, & capitali, & vltimi ſupplicij animaduerſione eſſe plectendum, ſed hæc pœna non videtur eſſe in vſu, neque ad nos pertinet. De iure autem Canonico imponitur pœna excommunicationis propter hoc crimen, vt ſignificatur in c. *Quiſquis*, 17.q.4. ibi, *Donec in conuentu admonitus legitime ſatisfaciat, ſciens ſe communione priuatum*: Quæ verba videntur continere cenſuram ipſo facto incurrendam. Verumtamen ſi quis attente legat textum illum, illa verba non cadunt ſuper hoc delictum, ſed ſuper aliud rapiendi ex Eccleſia bona illius, & fortaſſe etiam reſpectu illius delicti non continent propriam cenſuram ipſo iure latam, vt latius tractaui in 5. to. diſp. 22. ſect.2. n.9. Nulla ergo cenſura inuenitur in iure lata ipſo facto propter hoc crimen. Ait autem Sylu. ſupra quæſt.8. iudicem ſic delinquentem debere excommunicari. Sed intelligendum eſt non abſolute, ſed ſub conditione, niſi Eccleſiæ ſatisfaciat, & reum reſtituat, vt ipſe etiam declarare videtur. Et idem ſentit Turrecr. in cap. *Miror*, 17.q.4. Et ratio eſt, quia pro delicto commiſſo non fertur excommunicatio, niſi quatenus pendet in futurum, ſed habet tractum ſucceſsiuum quoad emendationem. Præter hoc vero imponitur iure Canonico pœna pecuniaria propter hoc delictum, vt patet ex c. *Si quis contumax*, & c. *Quiſquis*: de qua legi poteſt D.Thom.2.2. quæſt.99. art.4.

8. *An iudex peccet non ſolum contra Eccleſiam, ſed etiam contra reum, quem extrahit.* Vltimo ſupereſt hoc loco graue dubium, An iudex extrahens violenter aliquem ab Eccleſia, non ſolum contra Eccleſiam, ſed etiam contra ipſum hominem, cui vim infert, delinquat? & conſequenter: An inferat illi iniuriam contra iuſtitiam commutatiuam, ac ſubinde teneatur ad reſtituendum illi omnia damna inde ſubſecuta. Et ratio dubitandi eſſe poteſt primo, quia ius Canonicum tantum dicit, committere peccatum ſacrilegij, qui hoc facit, vt patet ex dicto cap. *Quiſquis*, & cap. *Si quis contumax*. Vnde in dicto cap *Miror*, ait Auguſt *Eccleſiæ illæſum reuoca, quem vt irreligioſiſſimus rapuiſti*, vbi non dicitur iniuſtus, ſed irreligioſus. Et auget difficultatem D.Thom. nam in 2.2. quæſt.99. artic.2. ad 3. ait, quando iudex capit aliquem de loco ſacro, quem in alijs locis licite capere poſſet, actum illum non habere aliam malitiam, niſi ſacrilegij, *quia non habet*, inquit, *aliam deformitatem, niſi quia res ſacra violatur.* Ergo non habet deformitatem iniuſtitiæ reſpectu perſonæ ab Eccleſia extractæ. Ratione item hoc confirmatur: Quia Immunitas hæc non eſt priuilegium perſonæ delinquentis, ſed ſolius Eccleſiæ, ergo illa perſona ſemper eſt ſub iuriſdictione iudicis: ergo iudex extrahendo illam, & vim ei inferendo, non facit ei iniuriam, etiamſi contra Eccleſiam peccet, quia reſpectu perſonæ exercet verum actum iuriſdictionis. Atq; hinc ſequitur, iudicem non teneri ad reſtituendum aliquid illi perſonæ, etiamſi magna detrimenta ob eam cauſam paſſa fuerit, quia vbi non eſt iniuria contra iuſtitiam commutatiuam, non naſcitur obligatio ad reſtituendum. Sequitur etiam, quod ſi talis iudex contra hominem ſic captum iuridice in reliquis procedat vſque ad condemnationem, & mortem, non tenetur reus homicidij, & conſequenter nihil ob eam cauſam debere ſatisfacere, aut reſtituere. Probatur, quia licet male egerit, actũ

suæ iurisdictionis exercuit, ergo factum tenuit, ergo quicquid postea consequenter ad factum illud ex eadem iurisdictione facit & exequitur, valide fit, & sine iniustitia respectu talis personæ, licet respectu Ecclesiæ semper addat offensionem, ergo.

9. *Pars affirmatiua præfertur.*

Nihilominus contrariam sententiam existimo probabiliorem, pro qua referunt aliqui Turrecr. in c. *Sacrilegium*, 17. q. 4. ille vero nouem ibi habet quæstiones & in octo primis nihil de hoc puncto disputat, sed solam malitiam sacrilegij in hoc crimine declarat: tamen in q. 9. in genere loquens de pœna pecuniaria sacrilegij, dicit soluendam esse ei, cui facta est iniuria, & infra ait, *Pœna, quæ pro rei damno debetur, persoluenda est ei, cuius res est, vel fuit, qui damnum passus est*, numquam vero declarat in hoc peculiari crimine aliquid esse restituendum ei, qui ab Ecclesia extrahitur, hic autem de restitutione agimus, non de pœna. Restitutio enim non est proprie pœna, sed potius est quædam vitatio culpæ, seu Continuationis eius, & ideo est per se necessaria, etiamsi lex nullam pœnam imponat, nec iudex: pœna autem solum imponitur ratione legis, & ordinarie requirit actionem iudicis: Addo etiam in præsenti non constare, pecuniariam pœnam, quæ solet imponi iudici seculari committenti hoc delictum, applicandam esse ei, qui ab Ecclesia abductus est, nullo enim iure hoc habetur, nec Turrecr. id affirmat, sed potius ait pœnam, quæ pro Immunitate Ecclesiæ violata imponitur Ecclesiæ, cui illata est vis, præstandam esse, iuxta c. *Si quis in atrio*, & c. *Si quis deinceps*, 17. q. 4. quæ licet in diuersis casibus loquantur, tamen à fortiori hoc probare videntur. Præterea referuntur pro hac sententia Host. & Victor. quos inuenire non potui: Alij vero Auctores, qui de hac Immunitate tractarunt, huius quæstionis non meminerunt, vt patet in Couarr. Remigio, Syluest. Angel. & alijs Summistis, Panorm. & alijs expositoribus in prædicto cap. *Inter alia*: Moderni vero Theologi, qui eam attigerunt, in hanc partem magis inclinant, vt videre licet in Valen. 3. tom. Summæ disp. 6. q. 15. puncto 1.

10. *Ratione probatur.*

Ratione igitur probatur primo iudicem extrahentem aliquem de Ecclesia, iniuriam illi facere contra iustitiam commutatiuam, quia ibi non habet in eum iurisdictionem, ergo non exercet in eum iurisdictionis actum, ergo exercet tyrannidem, & meram violentiam, ergo facit iniuriam contra iustitiam commutatiuam. Consequentiæ omnes sunt per se euidentes: Antecedens autem probatur ex illo principio iuris: *Extra territorium ius dicenti impune non paretur*, c. 2. de Constit. in 6. leg. vlt. ff. de Iurisdict. omnium iudicum, vbi Glos. aduertit, illud esse verum tam inter non subditos, quam inter subditos extra territorium. Et ex citato cap. habetur expresse: nam ibi agitur de obligatione subditi extra territorium existentis ad seruandam legem sui Prælati, & dicitur, non obligari illa, quia iurisdictio extra territorium non extenditur, sed in casu, de quo agimus, iurisdictio temporalis iudicis non extenditur ad Ecclesiam, quoad hunc actum comprehendendi delinquentem in illa legitime receptum, est enim quoad hoc Ecclesia locus exemptus, locus autem exemptus extra territorium esse censetur, & iurisdictio intra territorium limitata, ad illum non extenditur, vt colligitur ex c. *Cum Episcopus*, de Officio ordinarij in 6. & ex c. *Luminoso*, 18. q. 2. Item ex cap. 1. de Priuilegijs in 6. ibi, *Dummodo sit in loco exempto commissum delictum, vel contractus initus, aut res litigiosa*, quia nimirum, quando contingit, hæc esse, aut fieri in loco exempto, non censentur esse in territorio, quia non sunt in loco iurisdictionis. Idem colligitur ex Clement. vlt. de Priuilegijs, quatenus in ea dicitur, Prælatos non posse exercere actus iurisdictionis in locis exemptis præter eos actus, qui eis specialiter conceduntur. Cum ergo Ecclesia sit locus exemptus à iurisdictione temporali quoad actum inferendi manus in eum, qui ad Ecclesiam confugit, quando iudex secularis per vim ibi exercet talem actum, non est iurisdictionis, sed tyrannidis.

Glos.

11. *Confirmatur conclusio.*

Et confirmatur primo, nam iudex secularis, qui manus infert in personam Ecclesiasticam, non solum sacrilegus est, sed etiam iniustus respectu talis personæ, quia non exercet vere iurisdictionem in illam, cum eam non habeat, ergo similiter in præsenti. Nec refert, quod ibi persona est exempta, hic autem non, sed locus: nam ex hac differentia solum sequitur, in priori casu personam vbique esse exemptam, quia immediate, & ratione personalis status exempta est, in posteriori autem casu, licet non interueniat tanta exemptio, nam locus est, qui directe eximitur, tamen ratione illius redundat in personam, vt contentam in tali loco, & ideo, vt sic, exempta etiam est, atque ita cum proportione procedit ratio. Et consequenter cessat ratio contrariæ sententiæ, nam licet hic fauor principaliter, & per se concedatur Ecclesiæ, quia vero conceditur illi, quatenus continet, ac tuetur confugientes ad se, consequenter redundat in eos, quatenus ibi sunt. Item eo ipso, quod talis locus per illum fauorem eximitur à iurisdictione seculari, consequenter etiam persona, quæ ibi est, eximitur ab eadem iurisdictione quoad talem actum ibi exercendum, licet alias subdita sit. Sicut eo ipso, quod regnum Galliæ, V.G. est extra iurisdictionem Hispaniæ, si Hispanus aliquis delinquens se transferat intra terminos regni Galliæ, exemptus sit à iurisdictione iudicum Hispaniæ, quoad actum exercendum in illo territorio, non quidem ratione sui, sed ratione loci, & hoc exemplum confirmat assertionem positam. Quę tandem confirmatur: nam ille, qui est in Ecclesia, potest sine culpa resistere, & se defendere, ne comprehendatur, ergo signum est, eum, qui illum aggreditur, non facere actum iurisdictionis, sed iniuriæ, quia non potest dari bellum iustum ex vtraque parte.

12. *Actus ille extrahendi est nullus.*

Et ex hoc fundamento sequitur, actum illum capiendi, seu extrahendi reum, & incarcerandi illum iuridice non esse. Dico *iuridice*, quia de facto ille reuera extrahitur & incarceratur, tamen non propterea iudex acquirit ius, & potestatem in ipsum, & hoc modo dicimus actum esse iuridice nullum. Sicut qui accipit rem alienam, vel aliquid vltra sortem in mutuo, de facto accipit rem, tamen quia non acquirit dominium illius, dicimus actum esse ipso iure nullum: Ita ergo est in præsenti. Quod aperte probatur ex fundamento posito, quia ille non est actus iurisdictionis, sed violentiæ, & iniustæ rapinæ (vt sic dicam) ergo per illum non potest acquiri noua potestas, aut ius in talem personam. Item iudex non potest reum sic captum sub sua custodia detinere, sed tenetur illum statim restituere Ecclesiæ, vt ostensum est ex c. *Si antiquitus*, 17. q. 4. cum alijs: Vnde quasi continue peccat, dum voluntarie illum retinet, ergo signum est, actum fuisse nullum, & per illum nullum ius, vel potestatem in reum acquisiuisse.

13. Potest etiam hoc confirmari ex alio principio tradito in c. *Decet*, de Immunit. Eccles. in 6. quod omnis processus iudicum secularium in Ecclesia factus est irritus, & inanis. Nam si cæteri actus istius iurisdictionis inuoluntariæ in Ecclesia facti irriti sunt, cur non magis actus comprehensionis, magisque Ecclesiæ iniuriosus? Video, responderi, & instari posse, quia processus iudicialis in die festo, etiam est irritus, & tamen actus comprehendendi malefactorem in die festo, validus est: & ratio est, quia comprehensio, licet sit actus iurisdictionis, nō est tamen actus iudicialis, sed extraiudicialis: eadem autem ratio videtur habere locum in præsenti, quia in illo c. *Decet*, non irritantur, nisi actus iudiciales. Dico tamen, non esse parem rationem, quia comprehensio delinquentium non est prohibita in die festo,

Vnde

Vnde non est iniusta, est autem prohibita in loco sacro, & locus ipse est exemptus ab vsu talis iurisdictionis in ipso. Et ideo licet ex vi formalium verborum non videatur conuincere d. cap. *Dicet*: tamen ex subiecta materia valde probabiliter extenduntur illa verba ad omnes hos actus. Vel saltem à pari, vel fortiori ratione sumitur inde argumentum, quod cum Ecclesia sit magis immunis à violenta incursione, quam ab strepitu iudicij, si actus iudicialis strepitus irritantur, multo magis actus violentæ extractionis. Vnde, quamuis hæc irritatio non esset expressa in iure, ex ipsa immunitate, & exemtione talis loci necessario sequitur. Verumtamen etiam est in iure satis expressa, quatenus non minus prohibet retentionem personæ sic comprehensæ, quam capturam eius.

14. Et hinc sequitur secundo, omnes actus iudiciales postea factos circa huiusmodi reum, esse ipso iure nullos, & non esse actus iurisdictionis, sed violentiæ. Probatur, quia si fundamentum est nullum, necesse est, omnia, quæ in illo fundantur, frustranea esse, sed omnes illi subsequentes actus fundantur in captura, & quasi possessione in reum ipsum: ergo cum hæc nulla sit, cętera omnia etiam sunt irrita. Itaque si iudex postea reum sic captum interroget, & examinet, non iuridice interrogat, quia non habet iurisdictionem in eum, vt sic captum. Cuius signum euidens est, quia ille reus non tenetur respondere veritatem, quod omnes pro indubitato habent, quia illi reo datur actio contra talem iudicem, vt se eximat de manibus eius, ergo donec audiatur, non potest cogi ad respondendum illi. Item, quia in Ecclesia interrogatus non teneretur respondere, ergo propter violentiam sibi illatam non amisit hoc ius, sed quãtum est in se, potest iuste in omnibus ita se gerere, ac si esset intra Ecclesiam: si autem reus non tenetur respondere, profecto iudex non iuridice interrogat, quia non datur bellum iustum ex vtraque parte, cum hic non interueniat ignorantia, neque alia iusta ratio coactionis. Vnde, si vlterius iudex procedat, vel ad torquendum, vel ad condemnandum, vel ad exequendam pœnam, semper iniurias multiplicat, & nullum actum verę iurisdictionis exercet, quia semper procedit per actus nullos, vt declaratum est.

Omnes actus iudiciales postea factos esse nullos.

15. Tertio hinc concluditur, teneri huiusmodi iudicem ad restituendum reo omnia nocumenta, & damna illi secuta ex huiusmodi actionibus. Probatur, quia ex actione iniuriosa contra commutatiuam iustitiam oritur obligatio restituendi omnia nocumenta, quæ restitui possunt, vt est per se notum. Dices, Nullus iudex talem restitutionem facit, difficile autem creditu est, hanc tam communem praxim continere tam grauem errorem. Respondetur inprimis nos hic non tractare, quid fiat, sed quid fieri debeat, nulla enim consuetudo præualere potest contra hoc ius, quod naturale est, supposita Ecclesiæ Immunitate, cui etiam iudices per sua facta violenta derogare non possunt: ille igitur abusus, si reuera est, ex inconsideratione rationis huius obligationis procedit. Addo vlterius, si iudex à culpa excusetur per ignorantiam inuincibilem vel facti, vel iuris ex aliqua opinione, vel auctoritate probabili, ex qua credidit, talem esse casum, vt in eo non gaudeat reus Ecclesiastica Immunitate, tunc consequenter excusari à restitutione damnorum, quia hæc restitutio (vt supponimus) non nascitur ex re accepta, sed ex iniusta damnificatione, & ideo interueniente excusatione quoad iniustitiam, cessat obligatio restituendi. Et hinc forte nascitur, vt pauci restituant, quia pauci sibi persuadent se iniuste agere, sed credunt se probabili ratione duci. Cauere tamen debent, ne in hoc sint præcipites, quia sæpe ducuntur nimio affectu, & sine sufficienti ratione, aut motiuo sibi persuadent non iniuste agere: quod coram Deo non reddit securos, quia est ignorantia vel affectata, vel nimium crassa. Oportet etiam considerare, aliud esse loqui de ipsa iniuria, quæ per actionem violentam extrahendi ab Ecclesia fit, vel contra corpus ipsum, quod multum interdum pati solet in huiusmodi actibus, vel contra honorem, aut famam, quibus etiam non parum derogatur. aliud vero esse loqui de nocumentis, quæ fiunt in bonis fortunæ, vt expensis, rebus, aut pecunia sublatis, vestibus dilaceratis, & similia. Hic ergo principaliter loquimur de restitutione horum bonorum, quæ in pecunia solui possunt. De restitutione autem honoris, famæ, aut damni corporalis generales regulæ obseruandæ sunt, & hic applicandæ.

Iudex tenetur ad damnum reo secutum.

Obiectio.

Diremitur.

Ad rationem dubitandi in principio positam iam responsum est, illationes vero, quæ ex illa fiebant, ex posito principio corruunt. Quia ostensum est, quomodo iudex in illis actionibus nullam veram iurisdictionem exerceat. Ad iura vero ibi citata respondetur, iura Canonica solum agere de hoc peccato, quatenus ipsis contrarium est, & ideo semper de illo tanquam de sacrilegio loqui: non excludunt autem aliam malitiam, si ad priorem consequitur. Ad D. Thom. quidam respondent solum loqui de actu extrahendi ab Ecclesia, & de illo fatentur esse actum sacrilegij, & non iniustitiæ, si tamen postea iudex vlterius procedat contra talem reum, dicunt, iam peccare peccato iniustitiæ. Sed inprimis à nobis ostensum est, etiam ipsam extractionem esse iniustam: deinde non consequenter loquuntur, quia non est magis iniusta retentio, quam extractio, si ergo reus non iniuste extrahitur, profecto nec retinetur, ergo contra sic retentum non iniuste proceditur, etiamsi semper contra Religionem agatur. Alij dicunt, si iudex extrahat reum sine alio damno, vel expensis, saltem tunc non peccare contra iustitiam, & hoc satis esse ad saluandum dictum D. Thomæ. Sed illud falsum est, nam illamet violentia sine vera iurisdictione facta iniuriosa est, sicut fieret à priuato homine, etiamsi non inferret aliud peculiare damnum. Aliter responderi potest D. Thom. solum gratia exempli illud posuisse, exemplorum autem non semper requiri veritatem, sed posse intelligi, quasi in sensu hypothetico, scilicet, illum actum esse sacrilegium, etiamsi non haberet adiunctam iniustitiam. Et fortasse D. Thom. considerauit primam malitiam illius actionis esse sacrilegium, quod verum est, & sufficiens ad intentionem D. Thom. iniustitia vero consequitur ibi per quandam redundantiam, vt declaratum est, quod forte D. Thom. non negasset.

16. *Soluuntur rationes oppositæ partis.*

Sed quid, si huiusmodi reus à priuato homine per vim, vel deceptionem extra Ecclesiam traheretur, & ibi à iudice inueniretur, numquid peccaret iudex illum capiendo? Respondent aliqui etiam tunc peccare contra Religionem, & iustitiam, quia etiam tunc est obligatio restituendi illum Ecclesiæ, & quia non potest ratio differentiæ reddi. Alij simpliciter negant iudicem peccare, quia non agit contra Immunitatem, quod in rigore est verum, si non fuit particeps prioris violentiæ. Distinguendum ergo est, nam si iudex misit alterum, qui tanquam priuatus amicus falsus illum deciperet, vel inimicus vim inferret, tunc sine dubio non potest capere illum, quia actio principaliter est iudicis, & ideo ipse tenetur reum Ecclesiæ restituere. Si vero ipse nihil cogitando de priori iniuria reum inuenit extra Ecclesiam, potest sine dubio illum capere, & contra illum procedere, quia extra locum sacrum illum inuenit, & ibi incipit exercere iurisdictionem suam, & ideo non violat Immunitatem, neque ipse tenetur hominem restituere Ecclesiæ. Alter vero, qui illum extraxit, tenebitur restituere, quod si iam non potest, est per accidens, & satisfaciet restituendo expensas, & damna, prout potuerit.

17. *Quid, si reus à priuato homine per fraudem extractus comprehendatur à iudice.*

Finis Libri tertij.

TRA-

TRACTATVS TERTIVS, DE VITIIS RELIGIONI CONTRARIIS; ET NEGATIVIS PRÆCEPTIS, QVIBVS ILLA PROHIBENTVR.

INTER disputandum de præceptis affirmatiuis Religionis, obiter diximus de nonnullis prohibitionibus; quæ in eisdem præceptis affirmatiuis virtute continentur, vel tantam cum eis connexionem habent, vt vnum sine altero explicari non potuerit; præter illa vero sunt alia præcepta, quæ directe, & per se tantum sunt negatiua, prohibentque omnem deformitatem contrariam Diuino cultui, siue per excessum, siue per defectum, de quibus in hoc Tractatu dicendum est. Hoc autem optime fiet, explicando vitia Diuino cultui contraria, illa enim sunt, quæ per propria præcepta negatiua prohibentur. De his autem vitiis disputauit D. Thom. 2.2. à q. 92. vsque ad 100. quia prius de virtute ipsa, & de omnibus actibus eius tractauit. Nos autem in primo Tractatu solum de virtute secundum se, & de Diuino cultu diximus, & quosdam actus, qui præter cultum peculiares quasdam rationes habent, scilicet, Orationem, Iuramentum, & Votum ad proprios Tractatus reseruauimus; & ideo hic non dicemus de vitiis, quæ his actibus proprie opponuntur, vt sunt periurium, infidelitas in promissis Diuinis, & defectus, qui committi possunt in oratione ad Deum; quamuis quæ de aliis vitiis dicemus, non poterunt non pertinere aliquo modo ad illos actus, quatenus illi participant rationem cultus.

Præterea circa hæc vitia generaliter aduerto, posse in eis tria distingui: Primo materialem, & realem actionem, quæ in omni peccato commissionis interuenire solet, & solet dici materiale peccati, seu vitij: Secundo deformitatem, quam talis actio solet habere frequenter, in alio genere, seu contra aliam virtutem à Religione distinctam; soletque esse fundamentum, vel occasio malitiæ contra Religionem. Tertio spectare possumus malitiam ipsam formaliter Religioni contrariam. De his ergo vitiis, vt formaliter constituuntur per hanc vltimam malitiam, hic consideramus, tamen ad ipsam malitiam explicandam, & vt ipsa vitia comprehendantur, sæpe necessarium erit, ipsas materiales actiones prius exponere, & si quam aliam inuoluunt, aut præhabent malitiam aperire, quantum necesse fuerit ad declarandum, quomodo in eis malitia contra Religionem fundetur. Diuidemus autem hunc Tractatum in tres libros, vnum de Irreligiositate, alterum de Superstitione, & tertium de Sacrilegio, cuius partitionis ratio ex primo capite libri sequentis constabit.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI DE IRRELIGIOSITATE.

LIBER

LIBER PRIMVS, DE IRRELIGIOSITATE, EIVSQVE SPECIEBVS.

CAPVT I.

Irreligiositas quid sit, & quot modis dicatur, & quomodo vitia Religioni contraria generatim distinguenda sint.

1. *Omnia vitia Religioni contraria posse vno conceptu concipi, & vna voce significari.*

SIcut virtus Religionis vna est, ita vitium illi contrarium sub ratione vnius concipi, & significari potest. De conceptu patet, tum quia oppositorum eadem est ratio cum proportione loquendo, tum etiam, quia omnia vitia contraria Religioni in hoc conueniunt, quod medium, & honestatem Religionis destruunt, ergo ab illis omnibus abstrahi potest conceptus communis vitij Religionis contrarij. Id autem, quod vno conceptu concipitur, potest etiam vna voce significari. Hoc ergo potest esse primum significatum huius vocis, *Irreligiositas*, illam scholastice accommodando: licet apud Latinos admodum frequens non videatur, illa tamen vsus est Diuus Thomas in hac materia, licet in significatione magis restricta, vt statim dicam. Nulla etenim vox videtur esse magis accommodata ad illum generalissimum conceptum huius vitij exprimendum. Posset tamen etiam appellari Irreuerentia, quæ magis Latina vox est, verumtamen ex se latius patet, quia non tantum irreuerentiam significat, Irreligiositas autem proprie indicat irreuerentiam Deo, ac religioni contrariam. Confirmari hoc potest exemplis aliarum virtutum: nam vitium in communi oppositum iustitiæ iniustitiam appellamus; & similiter intemperantiam temperantiæ opponimus, ergo & Irreligiositatem Religioni. Hoc igitur modo, & idololatria, & sacrilegium, imo & periuriũ, & omne simile vitium Irreligiositas est.

2. *An Irreligiositas sit species infima?* Statim vero occurrit inquirendum, An vitium hoc sic conceptum, & significatum sit vnum in specie vltima, vel quam habeat vnitatem? Quidam enim distinguunt de hoc vitio materialiter sumpto, vel formaliter quoad malitiam Religioni oppositam. Priori modo dicunt non habere vnitatem specificam, sed valde genericam, vel analogam, quod est manifestum, siue considerentur materiales actiones, quibus in hoc genere peccatur, interdum enim sunt corporales, interdum spirituales: aliquando sunt voces, aliquando corporis gestus, sæpe vero actiones circa exteriorem materiam, &c. Siue considerentur malitiæ contra alias virtutes, quas in huiusmodi actionibus ante malitiam Religionis inesse contingit: nam aliquando est malitia infidelitatis, aliquando mendacij, vel furti, homicidij, aut similes. De toto ergo hoc materiali nulla est controuersia. In formali autem malitia dicunt esse vnum vitium in specie vltima, quod varijs nominibus significatur, & ita in plura vitia distinguitur ratione materiæ, & non ratione formæ. Fundamentum est illud vulgare, quod malitia moralis consistit in priuatione honestatis: honestas autem Religionis vna est in specie (supponimus enim ex supradictis Religionem esse vnam virtutem) ergo & malitia est vna, quia priuatio ex habitu opposito sumit speciem suam.

3. Hæc vero sententia probari nullo modo potest, Primo, quia incredibile est, idololatriam, & periurium v.g. non habere malitias formaliter distinctas, quatenus sunt vitia Religioni opposita, quia statim recta ratio in eis inuenit deformitates valde diuersarum rationum, & longe diuerso modo destruentium honestatem Religionis. *Pars affirmatiua impugnatur.* Secundo, quia alias non oporteret, has varietates vitiorum Irreligiositatis distincte explicare in confessione per se loquẽdo, & vbi ad alias malitias explicandas non esset necessarium, maxime iuxta opinionem asserentem, non esse necessarium in confessione explicare circumstantias, nisi mutantes speciem malitiæ: Consequens autem in omnium sententia absurdum est. Tertio, quia in alijs virtutibus commune est, habere multa vitia opposita specie diuersa, non tantum materialiter, sed etiam formaliter, sicut opponuntur liberalitati auaritia, & prodigalitas: nemo enim dixit, in his vitijs esse malitias eiusdem rationis: neque est verisimile, cum habeant modos destruendi medium liberalitatis extreme contrarios. Habet ergo Irreligiositas vnitatem communem, & valde genericam. Dico autem *valde*, quia sub illo genere non descenditur immediate ad species infimas, sed ad subalternas, seu ad genera media, quæ sub se habent alias species, vel vltimas, vel interdum etiam subalternas magis contractas, vt videbimus, & nunc breuiter vno, vel alio exemplo declarari potest. Nam sub Irreligiositate dicto modo accepta continetur superstitio, & similiter sacrilegium: hæc autem inter se distinguuntur, & sub se continent varias species formales, & in genere talis malitiæ, quod argumento facto de confessione sufficienter ostendi potest à posteriori: non enim quis sufficienter confitetur, dicens se commisisse vnum sacrilegium, nisi speciem eius aperiat, & idem est de superstitione. Vnde communis consensus omnium est, in his vitijs reperiri specificas diuersitates formales, & in genere malitiæ. Atque hæc est clara doctrina D. Thomæ in discursu prædictarum quæstionum, & signatim in q.92. art.2. ad 1. & q.99. art.3. ad 1. quibus locis Caiet. id notat, & tanquam manifestum supponit, & vterque respondet fundamento contrariæ sententiæ.

4. *Respondetur fundamento contrariæ opinionis.* Ad vulgare igitur argumẽtum facile respondent, qui negant, malitiam moralem consistere in priuatione, sed in positiua habitudine contraria: sic enim vnum potest habere multa contraria, licet non omnino, & extreme opposita: sed illud fundamentum falsum esse existimo: illud tamen in Primam secundæ remitto. Respondeo ergo primo, licet virtus Religionis quoad habitum vna sit specie, habere tamen actus specie differentes, vt in primo libro dixi, & secundum hanc varietatem actuum posse dari vitia specie distincta Religioni opposita. Quia formalis malitia vitij in actu spectatur potius quam in habitu: nam actus non generat habitum per malitiam, sed per positiuam entitatem. Secundo dicitur cum Diuo Thoma, & Caietano supra, bonitatem consurgere ex integra causa, malitiam autem ex quocunque defectu, & licet bonitas Religionis sit vna, destrui posse multis modis, seu per varios defectus diuersarum circumstantiarum, & inde posse resultare malitias specie distinctas. Vnde ad argumentum,

mentum, cum dicitur, priuationem specificari ex habitu, seu ex forma positiua, quam destruit, respondetur id esse verum, tamen illam speciem non esse vltimam, nisi priuatio sit totalis (vt sic dicam) id est, nisi priuet tota forma, & totaliter, ac omni modo. At vero quando priuatio est quasi partialis, non oportet, vt priuationes eidem formæ oppositæ sint eiusdem speciei. Ita vero comparantur varia vitia Irreligiositatum respectu Religionis: nam licet singula totam honestatem Religionis expellant à suo actu, non tamen singula destruunt totaliter ipsam Religionem: nam sacrilegium, V.G. non introducit cultum falsi Dei, & non omnino excludit cultum veri Dei, & sic de alijs. Et ex hac responsione intelligitur ratio à priori huius veritatis, quam in hunc locum propterea reseruaui: genus enim Irreligiositatis complectitur totam materiam Religionis, & omnem modum destruendi in illa honestatem Religionis: vitia autem particularia sub Irreligiositate contenta non ita destruunt honestatem Religionis in tota materia, & omni modo, & ideo sub illo genere plures species, & genera malitiarum contineri possunt.

5. *Declaratur diuisio Irreligiositatis.* Irreligiositas autem sic accepta diuidi potest in Irreligiositatem magis propriam, & sacrilegium, hæc enim mihi diuisio non displicet, quamuis alij Doctores illa non vtantur. Quod, vt declarem, aduerto D.Thom. in principio quæst. 92. cum nihil dixisset de communi genere, seu vitio Religioni opposito, statim illud distinxisse in superstitionem, & Irreligiositatem, quæ duo membra distingui dicit, quia superstitio opponitur Religioni per excessum, Irreligiositas per defectum. Nam superstitio conuenit quasi materialiter cum Religione in hoc, quod exhibet cultum, differt autem, & opponitur illi, quia in cultu exhibendo excedit, & errat, sicut prodigalitas conuenit cum liberalitate in largiendo, sed excedit. Irreligiositas autem differt à Religione, quia despicit cultum, & ita opponitur Religioni per defectum, sicut auaritia opponitur liberalitati, quia retrahit à largiendo. Sub his autem duobus membris plura D.Thom. subdistinguit, & ita discurrit, & procedit explicando singula vitia. Quam rationem distinguendi non improbo, sed vtor alia, quæ mihi est aptior ad distinctionem singulorum vitiorum explicandam. Possunt enim hæc vitia, & in vniuersum habitus, & actus habere in se varias conuenientias, & differentias propter varias habitudines, quas continent, & secundum illas possunt varijs modis distingui, sine falsitate, vel oppositione. D. Thom. ergo in toto suo discursu solum vtitur voce Irreligiositatis ad significandum quoddam genus subalternum vitij Irreligionis, (vt sic dicam) nam communi genere nullum nomen imposuit, vt notaui, & nullam speciem vltimam huius vitij illo nomine appellauit. Nos autem sumemus etiam illam vocem pro genere subalterno, sed diuerso modo, imo etiam necessarium erit ad aliquam speciem vltimam illud nomen accommodare, vt videbimus.

6. Vt ergo priorem diuisionem à nobis positam explicemus aduerto, ex dictis in 1. lib. Religionem duplices habere actus, quidam primarij sunt, quibus Deus ipse in se colitur, vt sunt adoratio, sacrificium, & similes, alij sunt secundarij, quibus res omnes Deo dicatæ, & ad eius cultum sacratæ cum debita veneratione, ac reuerentia tractantur. Iuxta has ergo duas rationes duo generalia vitia Religioni opposita distinguimus. Vnum, quod Deo ipsi irreuerentiam exhibet, seu cultum ipsiusmet Dei incongrue tractat: Aliud, quod in irreuerentia debita rebus Deo dicatis deficit: & primum quidem apte retinet nomen Irreligiositatis, quia Religio Deum ipsum respicit tanquam proprium obiectum, & ideo Irreligiositas dicitur vitium oppositum Religioni, quoad primarium obiectum eius. Aliud autem vitium iam communi vsu sacrilegij nomen obtinuit, de cuius vocis etymologia infra suo loco dicemus. Satis ergo probabili ratione, vt apparet, diuiditur primo illud generale vitium in hæc duo membra, datur enim illa diuisio per obiecta, per quæ solent habitus, & actus distingui: illa etiam obiectorum distinctio prima omnium esse videtur, quæ in obiecto Religionis considerari potest, siue materiale, siue formale obiectum spectemus: nam ex parte materiæ Deus, qui per se colitur, maxime distinguitur ab omni re creata, quæ ad ipsius cultum consecrata est, excellentia etiam diuina, quæ est ratio formalis huius obiecti, longe aliter est in Deo ipso, quam in alijs rebus sacris: nam in Deo est per essentiam, in alijs per quandam participationem, seu in Deo est formaliter, & intrinsece, in alijs per quandam habitudinem, seu denominationem. Vnde longe alterius rationis est irreuerentia Dei in seipso, vel in rebus sacris ordinatis ad ipsum, ergo conuenienter diuiditur vitium religioni contrarium in irreuerentiam ipsiusmet Dei in se, quam vocauimus Irreligiositatem minus late sumptam, & sacrilegium, seu irreuerentiam rei sacræ. Atque ita constat distinctio horum membrorum, & propria vniuscuiusque ratio, & adæquatio eorum cum diuiso. Nam in obiecto adorabili aliquo modo per virtutem Religionis non potest intelligi, nisi aut obiectum per se adorabile, vel propter aliud, quia hæ duæ differentiæ immediate, & contradictorie opponuntur, ergo neque in vitijs contrarijs inueniri potest aliud, quod sub aliquo illorum membrorum non contineatur.

Omisso autem pro nunc sacrilegio, de quo dicemus in tertio libro huius Tractatus, Irreligiositas subdistingui vlterius potest in Diuinam irreuerentiam, seu Irreligiositatem tertio modo strictiori sumptam, & superstitionem: ita vt ad hæc duo membra specialiter accommodetur, quod D.Tho. dixit de vitijs Religioni oppositis per defectum, vel excessum, nam hæc duo inueniri possunt in cultu ipsiusmet Dei secundum se, vt D.Th. fatetur partim q.92. partim in 97. in capitibus quæstionum, licet in secundo loco addat alia vitia opposita Religioni per defectum, de quibus dicemus agentes de sacrilegio. Superstitio ergo dicitur opponi Religioni per excessum, & varias habet species, de quibus postea dicturi sumus. Irreligiositas vero, seu Irreuerentia Dei contrarietatem cum Religione habere dicitur per defectum, quia tunc peccari dicitur hoc modo contra Religionem, quando in ipsomet actu, qui deberet esse cultus, defectus aliquis committitur, ratione cuius cedit potius in irreuerentiam Dei. Sub hoc autem membro duas tantum species D.Thom. posuit in dicta quæst. 97. spectantes nimirum ad Irreuerentiam Dei, secundum se, scilicet, tentationem Dei, & periurium, quarum sufficientiam non declarat, neque aliam rationem diuisionis assignat. Ex illis autem duabus speciebus, periurij consideratio, vt dixi, differenda à nobis est, donec de peculiari actu iuramenti tractemus, & ita ex illis speciebus, quas sub hoc genere D.Thom. posuit, sola Diuina tentatio superest nobis explicanda. Possetque non immerito post materiam de Oratione tractari, quia reuera potissimum orationi opponitur, vt videbimus, tamen quia in rigore generalius vitium est, & in alijs factis inueniri potest, ideo in cap. sequenti hoc vitium, & præcepta, quæ ad illud pertinent, explicabimus.

Non video autem cur blasphemia Religioni non opponatur, & ad hoc genus vitij Irreligiositatis non pertineat, nam reuera continet magnam Irreuerentiam Dei in se, & opponitur cultui eius, non per excessum cultus, vt constat, sed per summũ defectum & contemtũ diuinæ reuerentiæ, per quẽ contemtũ D.Th. hanc Irreligiositatem declarauit. Non videtur etiam hoc vitium in hac materia pretermittendum, quam- 8.

7. *Subdiuiditur vlterius Irreligiositas.*

8. *Numerantur quædam vitia ad Irreligiositatem pertinentia Blasphemia.*

quamuis de illo tractauit D. Thom. 2. 2. q. 13. & q. 14. eo quod fidei confessioni opponi videatur, sed profecto etiam Diuina tentatio suo modo opponitur confessioni fidei, imo & idololatria, & multa alia similia vitia, quæ cum infidelitate magnam habent coniunctionem. Sicut ergo hoc non obstat, quominus cætera Religioni proprie opponantur, ita etiam non obstat, quominus blasphemia sit vitium Religioni contrarium, de illo ergo in hoc libro etiam dicemus. Sunt præterea alia vitia Religioni contraria per defectum, quæ sub hoc etiam membro collocari possent. Vnum est perfidia, seu infidelitas ad Deum in promissis, quod constat, magnum vitium esse, & directe ad Irreuerentiam Dei pertinere, non minus quam periurium: opponitur autem Religioni, mediante voto, & ideo de illo simul dicemus tractando de voto: à D. Tho. autem prætermissum videtur, quia magis opponitur Religioni, seu voto per modum omissionis, quam per modum commissionis, nam directe opponitur præcepto affirmatiuo, *Vota tua Domino reddes*, vt suo loco latius tractabimus.

Infidelitas ad Deum in promissis.

9. *Ingratitudo ad Deum.* Aliud vitium esse potest ingratitudo ad Deum sicut enim gratiarum actio ad Deum actus est Religionis, vt sup. vidimus, ita ingratitudo, quæ illi contraria est, Religioni etiam opponitur, non quidem per excessum, vt constat, ergo per defectum: continetur ergo sub prædicta Irreligiositate. De hoc autem vitio nonnulla diximus, tractando de Pœnitentia, vbi ostendimus, ordinarie non esse speciale vitium: sed in omni peccato materialiter, seu generaliter includi. Quando autem specialem malitiam habet, magis videtur in omissione, quam in commissione consistere, & ad defectus Orationis pertinet, vt patebit ex his, quæ de oratione dicemus. Potest autem hoc vitium formaliter cōmitti per contemptum Diuini beneficij, vt dixit D. Thom. 2. 2. q. 107. artic. 2. ad 1. & consequenter etiam exterius ostendi potest per quemcunque actum procedentem ab huiusmodi contemptu, ad significandum illum. Hic autem modus peccandi contra Deum vix separatur à blasphemia, estque rarissimus, & cum proportione ita est explicandus, sicut ingratitudo ad homines, & ideo D. Thom. nihil de hac ingratitudine ad Deum, dixit in 2. 2. præterea, quæ generaliter tractat in illa q. 107. ad quam pro nunc lectorem remittimus. Denique omnes defectus, qui in oratione contingunt, & reddunt ipsum actum orationis Irreligiosum, ad hoc membrum Irreligiositatis pertinent, quamuis sub alia ratione possint sacrilegia reputari, vt suo loco declarabimus. Omnes vero illi defectus, vel in omissione consistunt, vel ex illa originem ducunt, & orationi proxime opponuntur, ideoque explicando conditiones ad bene orandum necessarias, totum hoc genus vitij declaratum manebit.

1. *Irreligiositas tertio modo sumpta adhuc est genus.* Ex quibus satis constat, Irreligiositatem hoc etiam tertio modo sumptam non esse infimam speciem alicuius vitij, sed quasi genus proximum plures species infimas sub se continens, quales sunt tentatio Dei, periurium, blasphemia, infidelitas in promissis ad Deum, ingratitudo ad Deum, & incōgrua oratio, vel si quod aliud est huiusmodi innominatum vitium, nobis enim de alio non constat, neque aliam rationē huius sufficientis numerationis reddere possumus, nisi quia non inueniuntur alia officia Religionis, quatenus directe Deum colit, præter ea, quæ numerauimus: & ideo etiam non inuenitur alius modus deficiendi in Religionis officio erga Deum, præter supra dictos. Est ergo, vt summatim quæstionem resoluamus, triplex acceptio Irreligiositatis: In prima est genus quasi generalissimum in hac materia, sub se continens omnia vitia contraria Religioni: In secunda est genus medium, quod superstitionem sub se cōplectitur, & à sacrilegio distinguitur: In tertia est genus infimum à superstitione distinctum, & prædictas sub se continens species.

11. *An malitia, quæ in omni peccato includitur, spectet ad Irreligiositatem.* Vna tantum hic difficultas occurrebat de malitia diuinæ iniuriæ, quæ in omni peccato includitur, & ad auersionem Dei pertinere dicitur. Illa enim, cum sit quædam iniuria Dei, speciale vitium constituere videtur, & virtuti Religionis opponi, ad quam spectat, Deo debitum ius reddere: hoc autem vitium sub tota enumeratione facta minime comprehenditur. Sed non est hic locus disputandi de illa malitia, quam non omnes in peccato agnoscunt tāquam specialem, & ab alijs distinctam: illa autem posita, consequenter fatendum est, illam vel opponi Religioni, vel reduci ad aliquod speciale vitium Deo contrarium. Credimus autem, illam per se opponi illi virtuti iustitiæ ad Deum, quam vocamus Pœnitentiam, vt in 4. tom. 3. p. diximus. Hic autem vel supponimus, Religionem re ipsa esse distinctam virtutem ab illa iustitia, & pœnitentia, vel certe de illa disputamus sub hoc præciso conceptu, quo à Pœnitentia distinguitur saltem formaliter, seu ratione cum fundamento in re, ideoque vitium illud, qualecunque illud sit, non pertinet ad ea, quæ Religioni opponuntur: & ideo de præceptis, vel prohibentibus tale vitium, vel præcipientibus cōtrariam æquitatem, & iustitiam ad Deum, in materia de Pœnitentia satis dictum est.

CAPVT II.

De Tentatione DEI formali, & expressa.

1. *Duplex tentatio.* Tentatio duplex in Scripturis inuenitur: vna probationis, seu experimenti, altera inductionis, seu seductionis, vt notauit August. Epist. 146. ad Consentium, & qu. 58. in Exod. Et vtraque potest alicui atribui vel actiue, vel passiue: Nam passiue dicitur tentari homo, quando examinatur, vt scientiam suam, vel virtutē ostendat, vel cum ad prauum aliquid agendum inducitur: actiue autem tentare dicitur, qui alterum examinat, vel inducit ad malum: & frequentius sumitur hoc secundo modo, nam secundum communem vsum tentatio illa, quæ est inductionis, in malam partem sumitur, & ideo vocata est ab August. *tentatio seductionis.* Ex hac ratione dicit Iacobus, *Deum neminem tentare,* scilicet, tentatione inductionis, quia neminem ad malum inducit. Alijs vero locis dicitur Deus tentare hominem, vt Abraham, Tobiam, Iob, & populum suum tentatione examinis, ac probationis. Vnde dicitur, Deuter. 13. *Tentat vos Deus, vt palam fiat, vtrum diligatis eum.* Vbi obiter notanda est illa particula, *vt palam fiat*, non enim Deus tentat hoc modo hominem, vt ipse cognoscat, sed vt alios cognoscere faciat, sicut exponitur communiter illud Gen. 22. *Nunc cognoui, &c.* i. feci, vt omnibus notum sit. Veruntamen hoc loco non agimus de tentatione, vt Deo potest actiue tribui, sed passiue, & quoniam omni passioni respondet actio, hæc ipsa tentatio est actiue ab homine, qui Deum tentare dicitur.

2. *Homo varijs modis Deum tentat.* Potest autem homo varijs modis tentare Deum, & inprimis accommodari possunt ad Deum aliquo modo illi duo modi tentationis ad inductionem, vel ad probationem. Prior tentatio non ita habet locum in Deo, sicut in homine, quia nec Deus seduci potest, sicut homo, neque ad peccandum prouocari. Quis enim tam stolidus esse potest, qui tentet, aut Deum seducere, aut ad malum inducere? Nihilominus tamen duplici ratione potest membrum illud ad diuinam tentationem accōmodari: Primo, vt, tentare Deum, sit illum ad iram prouocare: nam per hoc, quantum est ex parte hominis quasi affligitur Deus, & ad malum pœnæ inferendū

inducitur: qui modus loquendi non est inusitatus in Scriptura, vt notauit Iansf. Ps. 77. circa vers. 21. sic enim quod ibi dicitur v. 40. *Quoties exacerbauerunt eum in deserto, in iram concitauerunt eum in inaquoso?* statim exponitur in v. 46. *Et conuersi sunt, & tentauerunt Deum, & sanctum Israel exacerbauerunt.* & ver. 56. *& tentauerunt, & exacerbauerunt Deum.* Et eodem modo potest intelligi satis accommodate illud Eccles. 18. *Ante orationem præpara animam tuam, & non sis, quasi homo, qui tentat Deum,* i. ne tibi contingat, vt loco placandi Deum per orationem, illum ad iram prouoces. Quamuis hic locus possit etiam de probationis tentatione exponi, vt voluit D. Tho. 2. 2. q. 97. art. 3. ad 2. Tentatio vero Dei hoc modo, licet sit ex peccato, quia Deus non prouocatur ad iram, nisi ex peccatis nostris, non tamen habet specialem malitiam contra Religionem, sed communis est omnibus peccatis. Alio item modo potest hæc tentatio inductionis fieri ab homine erga Deum, quando ab illo postulat auxilium ad aliquid prauũ perpetrandum, vt ad interficiendum inimicum, vel ad seducẽdam fœminam, & ad turpem amorem inducendum: in his enim, & similibus casibus videtur homo velle Deum ad malum inducere, quamuis re vera homo non intendat Deum inducere ad peccandum, quia si Deus faceret id, quod ab ipso postulatur, vt ab ipso factum, iam non esset peccatum. Nihilominus tamen illa actio (quocumque nomine appelletur) iniuriosa Deo est, & Religioni contraria: eius autem malitia aduersatur proprie orationi ex parte materiæ, circa quam debet oratio versari, & ideo non solet hæc vocari tentatio Dei, sed praua oratio, cuius malitia cõstabit infra in tract. de Orat. Quocirca cum agimus de tentatione Dei, non agimus de tentatione inductionis, sed probationis, seu experimenti, vt notauit D. Thom d. qu. 97. art. 1. & omnes scribentes in hac materia.

3. *Tentat Deum, qui de eo experimentum vult sumere.* Dicitur ergo tentare Deum, qui ad sumendum experimentum de Deo aliquid petit, aut facit, & in hoc etiam genere tẽtationis Dei duplicem modum distinguit D. Thom. supra: potest enim homo tentare Deum aut formaliter, aut interpretatiue: Hic posterior modus obscurior est, & ideo postea de illo separatim dicemus. Tentatio ergo formalis Dei est, quando homo expressa, & formali intentione aliquid facit, vt exploret, & cognoscat aliquid de Deo. Hæc autem tentatio non est in omni materia æque deordinata & ideo subdistinguenda est. Nam in Deo considerari possunt aut perfectiones intrinsecæ, quæ omnino pertinent, ac necessariæ sunt ad esse veri Dei, aut possunt considerari operationes, affectus, & locutiones Dei ad extra, quæ pendent ex libera determinatione DEI. Inter hæc autem duo est differentia, nam dubitare de prioribus perfectionibus Dei per se loquendo intrinsece malum est, quia est contra debitam fidem, & existimationem, quam homo debet de Deo habere. Exemplnm est, si quis aliquid cupiat, aut petat, vt exploret, An Deus sit omnipotens, bonus, aut sapiens? nam iste dubitat de his, quæ de DEO cognoscere, ac certo credere debet, quia illa attributa, & similia sunt de veritate ipsius Dei. At vero dubitare de posterioribus actibus non est ita per se malum, quia non tenetur homo, nec potest in omnibus scire voluntatem Dei liberã, nec de omni effectu potest statim cognoscere, quomodo à Deo sit, & ideo in explorandis his actibus non statim apparet malitia, sed circumstantiæ spectandæ sunt, vt dicemus. Prior ergo tentatio Dei videtur esse maxime propria, & ideo breuitatis gratia ita illam simpliciter vocabimus, alterã vero appellabimus tentationẽ voluntatis, seu, actionũ Dei.

4. *Tentare Deum, per se malum esse & contra Religionem.* Primo ergo dicendum est, tentare Deum ex formali intentione, per se malum esse, & Religioni contrarium, reduci tamen ad defectum quemdam in modo orandi ex parte materiæ orationi debitæ. Prima pars huius assertionis est D. Th. & omnium: & colligitur ex d. Ps. 77. *Tentauerunt Deum in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis, & male locuti sunt de Deo, & dixerunt: Numquid poterit Deus parare mensam in deserto? quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt, numquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? ideo audiuit Dominus, & distulit. &c.* Ex quibus verbis constat, tentationem illam maxime displicuisse Deo, eo quod ex dubitatione de potentia, & bonitate eius nasceretur, & ideo tanquam grauissimum peccatum ibi damnari. Sic etiam Exod. 17. dicitur: *Tentauerunt Dominum, dicentes, est ne Dominus in nobis, an non?* Quoties ergo simili modo tentatur Deus, graue peccatum committitur, ratio clara est, quia talis tentatio procedit ex quadam infidelitate, procedit enim ex dubio in materia fidei: & fouet illud, dubius autem in fide infidelis est, quia reuera non credit, cum fides in assensu certo & firmo consistat. Atq; ita constat hoc peccatum, & mortale esse, & nunquã esse posse veniale ex parte materiæ, quia quodlibet dubiũ deliberatũ in materia fidei peccatũ mortale est, ex subreptione vero potest esse veniale, & per ignorantiam inuincibilem potest aliquando excusari, vt infra dicam.

Hinc vero nascitur dubium circa secundam partem assertionis: Nam sequitur, hoc peccatum non esse contra Religionem, sed contra fidem, vel fidei confessionem, nam actus imperatus habet eandem malitiam cum imperãte, imo ab illo denominatur, sed huiusmodi tentatio est actus imperatus ab infidelitate mentis, & inde habet totam malitiam suã, ergo habet malitiam infidelitatis, non Irreligiositatis. 5. *Obiectio contra secundã partem conclusionis.* Ad hoc vero optime respondet D. Thom. d. qu. 97. art. 3. ad 1. *Solutio.* Sicut ex certitudine fidei aliquis exhibet Deo reuerentiam, ita ex incertitudine fidei, vel ex falsa fide posse actũ irreuerentiæ erga Deum facere, vnde sicut reuerentia, licet sit ex fide, ad Religionem formaliter pertinet, vt constat de actu adorationis, ita irreuerentia, licet procedat ex infidelitate, est vitium Irreligionis, sicut in idololatria manifestum est. Hinc ergo probatur illa secunda pars assertionis, nam tentatio hæc Dei est magna irreuerentia DEI, nam est petere ab ipso probationem (vt sic dicam) suæ excellentiæ, potentiæ, vel sapientiæ, quod est contra reuerentiam DEO debitam.

6. *Difficultas.* Dices, hac ratione non satis probari, in hoc actu esse formaliter specificam malitiam contra Religionem, sed solum materialiter, eo modo, quo plures alij actus, qui indebito modo circa Deum versantur, possunt reputari contra reuerentiam Deo debitam. Nam ipsemet actus dubitandi de omnipotentia Dei, est contra reuerẽtiam illi debitam, & multo magis credere aliquid repugnans excellentiæ Dei est iniuriosum illi, & contra reuerentiam illi debitam, idemq; est de odio Dei, & similibus actibus, qui tamen non pertinent ad Irreligiositatem, sed ad vitia contraria vel fidei, vel charitati, &c. ergo idem erit de tentatione Dei. Hoc vero expedietur facile explicando & probando tertiam partem propositã in assertione: Nam vt D. Th. inquit in d. art. 1. tunc aliquis hoc modo tentat Deum, quando ea intentione aliquid à Deo postulat, vt exploret eius scientiã, aut potentiam, & similia, i. vt experimento cognoscat, an Deus vere aliquid sciat, aut possit, &c. Ergo hæc tentatio dicit actum distinctũ ab actu dubitandi de huiusmodi attributis Dei, & ab actu, quo posset exterius exprimi illa dubitatio. Nam potest quis exterius profiteri, & dicere, se dubitare de hac, vel illa veritate fidei, & in hoc consummare malitiã confessionis contrariæ fidei, & tamẽ per illum actum præcise sumtũ nondum tentare Deum. Si autẽ vlterius homo procedat, & à Deo ipso petat nouũ & extraordinarium modum ostendendi illam veritatẽ, vt illam exploret, nouũ genus peccati cõmittit, quod iam

iam nō ſpectat ad ſpeciem infidelitatis ex parte obiecti ſui, ſed ex illo habet nouam inordinationem, quæ conſiſtit in hoc, quod aliquid à Deo in materia indebita poſtulatur, in quo fit contra reuerentiam Deo debitam: hoc ergo modo illa malitia eſt contra Religionē, quatenus in materia orationis verſatur.

7. *Enodatur difficultas.* Et ita ceſſant obiectiones: nam qui elicit vel profert hæreſim, peccat contra fidem, & confeſsionem eius tantum, ſi non vltra progreditur: ſi tamen petat à Deo miraculum in confirmationem ſuæ hæreſis, iam contra Religionem peccat. Et ſimiliter, ſi per illam falſam doctrinam intenderet honorare Deū, ex alio capite contra Religionem peccaret per ſuperſtitionem, vt infra videbimus. Idemque eſt de odio Dei, ac ſimilibus actibus, nam ſi in proprijs rationibus eorum ſiſtatur, habet vnuſquiſq; malitiam tantum contra ſuam virtutem: ſi autem aſſumātur, vt materia cultus, vel eorum occaſione aliquid indebitum à Deo petatur, iam priori malitiæ adiungitur altera contra religionem. Neq; verum eſt, quod dicebatur, actum imperatum non habere malitiam niſi ab actu imperante, nam ſæpe habet malitiam ex proprio obiecto, vt ex 1.2. conſtat. Sic ergo hæc tentatio Dei ex obiecto ſuo habet malitiam contra religionem, quia per eam petitur aliquid à Deo contra reuerentiam illi debitam.

8. *Inſtantia.* Dices præter hunc modum tentandi Deum expreſſe per verba Orationis eſſe alium modum tentandi factis, quando homo per ea, quæ facit, intēdit experimentū ſumere Diuinæ ſcientiæ, ſeu poteſtatis, vt dixit D. Thom. d. art. 1. Ergo hæc malitia non tantum inuenitur in oratione, ſed etiā in opere. *Occurritur.* Reſpondeo, nunquam tale opus habere rationem expreſſæ tentationis Dei, niſi quatenus habet coniunctum deſideriū explorandi per tale factum, An Deus talis ſit, vel an hoc ſciat, aut poſsit. Illud autem deſiderium tali opere declaratum eſt quædam virtualis, ſeu tacita oratio. Imo tunc videtur homo habere propoſitum non credendi id, de quo dubitat, niſi Deus tali opere oſtendat veritatem, quam ſcire deſiderat, & ita virtute poſtulat à Deo extraordinarium modum confirmādi veritatem ad nutum ſuæ voluntatis, & non Diuinæ, quod maxime irreuerentiæ eſt.

9. *Explicatur dubium.* Sed occurrit duplex dubium circa concluſionem poſitam. Nam contingere poteſt, vt aliquis non peccet, dubitādo de aliqua perfectione, vel proprietate Dei. Nam ſi ſit ſupernaturalis veritas, fieri poteſt, vt non ſit illi ſatis propoſita eius reuelatio, vel etiamſi ſit veritas naturaliter cognoſcibilis, poteſt homo ſimplex, & qui philoſophari non nouit, ſine peccato de illa dubitare, quamdiu in ordine ad fidem non ſufficienter proponitur. Ergo tunc non erit malum ex tali dubitatione petere à DEO ſignum aliquod, vel opus miraculoſum ad explorandam illam veritatem, ergo non ſemper tentatio Dei ad probationem veritatis illicita eſt. Vnde de Gedeon. legimus *Iudicum 6.* Iudic. 6. cum ei apparuiſſet Dominus, & mitteret illum ad liberandum Iſrael, ſuumq; auxilium ei promitteret, reſpondiſſe, *Si inueni gratiam coram te, da mihi ſignum, quod tu ſis, qui loqueris ad me.* In quo non reprehenditur, ſed prudenter egiſſe creditur, vt ex Gloſ. ibi notauit Caiet. d q. 97. ar. 2. & Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Euangeliſtarum exponens verba illa Matth. 22. *Interrogauit eum vnus ex eis legis doctor tentans eum, Magiſter, quod eſt mandatum magnum in lege, &c.* Inquit, fieri potuiſſe, vt illa tentatio non fuerit in malam partem. *Tanquam volentis* (inquit) *decipere inimicum, ſed cauta potius, tanquam experientiam amplius volentis ignotum: neque enim fruſtra ſcriptum eſt, qui facile credit, leuis eſt corde.* Igitur non ſemper tentatio hæc mala eſt, ſed tunc ſolum quando dubitatio mala eſt.

10. *Proponitur* Aliud dubium eſt circa eandem aſſertionem, quia ſupponit hanc tentationem procedere ſemper ex dubitatione, quod non eſt vniuerſaliter verum. Nā *alia difficultas.* licet aliquis ſit certus, poteſt ſine peccato deſiderare, vel certior fieri ex parte ſua ad excludendam omnem humanam tentationem, vel amplius illuminari in illa veritate, de qua certus eſt, vel propter ſe, vel ſaltem propter alios: ergo ſi tunc à Deo petat ſpeciale ſignum ad hunc finem, non peccabit, etiamſi ipſum tentare videatur. De qua re multa occurrunt in Scriptura exempla: ſic enim Elias 3. Reg. 18. conditionem ſacrificij conſumendi per ignem de cœlo miſſum populo propoſuit, & concludit, *Deus, qui exaudierit per ignem, ipſe ſit Deus.* Quod factum videtur fuiſſe quædam Dei tentatio: nam fuit ordinatum ad ſumendum experimentum de vero DEO, tamen quia non proceſsit ex dubitatione, ſed recta fide, intentione, ac neceſsitate, honeſtiſsimum fuit. Similiter Abraham Gen. 15. ad Deum ſibi loquentem dixit: *Vnde hoc ſciam?* vel *ſecundum quid ſciam?* vt legit Aug. quod verbum videtur fuiſſe tentantis Deum, & petentis ſignum extraordinarium ad explorandam veritatem eius; & tamen non reprehenditur Abrahā, quia non id dixit dubitans de veritate Dei: nam de illo iam ibi ſcriptum erat: *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam,* à qua fide non defecit, quando alia verba ſubiunxit, *ſed aliquam ſimilitudinem petiit, qua eius rei, quam crediderat, modus agnoſceretur:* teſte Auguſt. 17. de Ciuit. cap. 24. Vbi etiam affert exemplum Beatiſsimæ Virginis, quando dixit: *Quomodo fiet iſtud? Non ita,* inquit, *Abraham rem credidit, modum autem ſcire optauit:* & in eundem ſenſum Chryſoſt. Homil. 37. in Geneſ. ita exponit verba Abrahæ: *Non vt incredulus hoc interrogo, ſed quia iterum mihi hæreditatem nominas, volebam & clarius ſignum accipere, quod poſſit infirmas meas cogitationes ſolidare.* Sic etiam Gedeon Iud. 6. poſt ſufficien- *Iudicum 6.* tem reuelationem Dei, cui ipſe iam crediderat, & ex illa fide multa operatus fuerat, duplex ſignum velleris à Deo petijt. Quamuis enim D. Tho. d. q. 97. ar. 2. ad 3. illum non excuſet, nihilominus excuſari facile poteſt, maxime cum Deus illum non reprehenderit, & ſigna poſtulata conceſſerit, quibus Chriſti myſteria præfigurata ſunt, vt docuit Aug. 12. contra Fauſt. c. 32. Vnde vereſimile eſt, id feciſſe ex ſpeciali inſtinctu Dei, ſicut de Abraham idem S. Tho. docuit. Atque etiam id facere potuit ſine vlla dubitatione in fide, vel ad ſe magis confirmandum, & excitandum, vel certe propter populū, vt facilius crederet, ſe eſſe à Deo miſſum. In hoc ergo modo tentandi Deum, non inuenitur vlla deformitas, quia nec petere à Deo tale ſignum, per ſe malum eſt: nec modus eſt malus, cum non ſit defectuoſus in fide. Et ideo Deus ſæpe inſpirat talem petitionem, vt Iſa. 7. legimus dixiſſe ad Achaz: *Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo,* & non laudatur, ſed potius reprehenditur Achaz, eo quod non petierit.

Ad hæc duo dubia poteſt vno verbo reſponderi, verum eſſe in his caſibus licite poſſe fieri huiuſ- 11. *Soluuntur dubia.* modi petitionem à Deo, in eis tamen non proprie tentare Deum, quia tentare Deum in Scriptura, in malam partem accipitur, & ita etiam nunc de illa loquimur. Et ne videamur in ſolo vſu vocis fundari, explicare id poſſumus ex re ipſa. Nam in caſu poſito in prima difficultate, cum non ſupponatur in homine ſufficiens poteſtas ad cognoſcendam veritatem, de qua dubitat, neque homo peccat dubitando, vel ſuſpendendo aſſenſum, donec veritas ſufficienter proponatur, nec explorat aliquid de perfectione Dei, ſed explorat, An ille, qui loquitur, ſit Deus, & ideo non tentat Deum. Vnde recte Caiet. d. ar. 2. dixit, tentare Deum inuoluere ignorantiam, vel dubitationem malam. *Et ideo* (ait) *ſi quid eſt, quod licet dubitare de Deo, hoc extra tentationem DEI eſt, ſi cum debitis circumſtantiis fiat.* Quia nimirum, qui in eo caſu petit ſignum, non explorat Deum proprie loquendo, ſed poſtulat inſtrui ab eo, & ideo

neque peccat, neque tentat Deum. Idemque in posteriori casu clarius constat, quia in eo, qui petit signum, non explorat veritatem, de qua iam certus est, sed vel maiorem instructionem pro se postulat, vel pro alijs maiorem, magisque publicam confirmationem.

12. Recte autem admonet Caietan. oportere, vt hoc debitis circumstantijs fiat, & sumitur ex D. Thom. ibid. dicente: *Cum subsit iusta necessitas, seu pia vtilitas, & alia, quæ ad hoc concurrere debent.* Igitur ex defectu talium circumstantiarum poterit committi tentatio Dei, etiam in illis casibus. Circumstantiæ autem necessariæ sunt, prima, vt occurrat necessitas, tum ex parte finis, tum etiam ex parte medij. Ex parte finis, vt nimirum talis veritas sit necessaria ad salutẽ, vel propriam, vel aliorum, vel ad voluntatem Dei implendam, vel saltem, vt sit valde conueniens ad aliquod commune bonum: Ex parte vero medij, vt non omittãtur ordinaria media à Deo præstituta ad veritatem agnoscendam: nam si prætermissis illis, extraordinarium signum à Deo petatur, irrationabilis est petitio ad tentationem Dei spectans, etiamsi nõ videatur ex infideli dubitatione procedere. Nam si homo non adhibeat media, quæ prudenter adhibere potest, tunc magis tentat Deum quam sperat in eo, vt dixit Aug. 16. de Ciu. c. 19 & l. 22. contra Faust. cap. 36. vbi varijs exemplis hoc ostendit, & l. de Opere Monach. c. 27. illa repetit, ex quibus concludit: cum possumus ordinaria media adhibere, non oportere tentare Deum. Et D. Th. d. q. 97. art 1. refert ex Glos. Deut. 6. *Illum tentare Deum, qui habens, quod faciat sine causa petit extraordinarium opus à Deo.* Deinde etiam posita necessitate, oportet modum seruare in huiusmodi petitione, quod Caiet. his verbis declarauit: *Licitum est humiliter petere signum pro opportuna instructione*, nam in particula *humiliter*, totum hunc modum comprehendisse videtur.

Quæ circumstantiæ necessariæ sint, vt hoc licite fiat.

13. Ad hanc ergo summissionem animi spectat, vt homo non ita determinet fidem suam ad signũ aliquod particulare, quod à Deo postulat, vt nisi illud concedatur, non sit crediturus, nam hic modus petendi de se est plane temerarius, & contra fidem, & subordinationem Deo debitam. Quando ergo homo petit huiusmodi extraordinariam instructionẽ à Deo, ordinarie non debet determinatum signum vel modum petere, sed solum, vt Deus prouideat iuxta dipositionem Sapientiæ suæ, vel si aliquid in particulari petit, non debet id facere cũ animo obstinato non parendi, vel nõ credendi, nisi id fiat, sed cum debita subordinatione ad voluntatẽ Dei, qualem habebant tres pueri apud Dan. c. 2. quando Regi responderunt: *Ecce Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis ò Rex liberare, quod si noluerit, notum sit tibi ò Rex, quia Deos tuos non colimus*: Ita enim sperabant miraculosã protectionem Dei, vt parati essent ad credendum, etiamsi illam non daret. Et hoc ipsum significauit August. cum in d. lib. de Opere Monach. cap. 27. dixit: Quod si Christi discipuli persecutores fugientes interrogarentur cur non starent potius, & inuocarent Deum, vt per eius mirabilia eruerentur, *Responderent* (inquit) *non se oportuisse tentare Deum, sed tunc eum talia, si vellet, esse facturum: cum ipsi quid facerent, non haberent*, expendendo illam particulam, *si vellet*, quia semper talis petitio debet habere hanc cõditionem virtute coniunctam, alioqui tentat Deum, qui ab illo petit signũ, quale ipse petens vult, & illud præscribit tanquam vnicum medium explorandi veritatẽ. Quod si aliquando Sancti hoc fecisse videntur, credendum est, id non fecisse sine speciali Spiritus S. impulsu, vt de Abraham dixit D. Tho. & de Elia videtur mihi esse indubitatum. Et idem credo, quoties lego aliquos viros sanctos petiisse à DEO signum aliquod publicum ad confundendum aliquem hæreticum, aut veritatem fidei confirmandam, est enim tam excellens, & supernaturalis hæc petitio, vt sine speciali Dei motione fieri recte non possit. Et hæc videntur sufficere de propria, & formali tentatione Dei de his, quæ necessario illi conueniunt.

Fides non determinanda ad signum particulare.

Secundo dicendum est, tentare Deum ad explorandam eius voluntatem, vel determinationem de aliquo futuro euentu per se etiam malum est, licet sit minus graue peccatum ex genere suo, quam sit altera tentatio Dei. Hæc assertio erit clara, si auferatur quæstio de nomine quoad verbum *tentandi*: Nam petere à DEO opportunam instructionem, etiam extraordinariam, & miraculosam ad cognoscendũ aliquid huiusmodi, non semper malum est, vt recte dixit Caiet. d. ar. 2. & sumitur ex D. Th. ibid. & ar. 1. Talis autem petitio debito modo facta nõ censetur esse tentatio Dei, quia reuera non fit animo explorandi, aut sumendi experimentum de Deo, sed ad comparandam necessariam instructionem à Deo. Talis ergo tentatio contingit, quando homo indebite, & irrationabiliter vult nosse in aliquo voluntatem Dei, & ad illam explorandam aliquid à Deo petit, loquimur enim nunc de formali, & expressa tentatione in tali materia, quæ nõ fit sine tali intentione: Constat ergo, talem tentationem prauã esse, & irreligiosam, tum quia contra reuerentiam Deo debitam est, secretam eius voluntatẽ indebito modo, & contra eandem voluntatem velle nosse: tum etiam, quia multo maior audacia est, propter hunc finem à Deo postulare aliquod signum, vel extraordinarium opus, vt per se constat. Quod autem in huiusmodi materia sit minus peccatum, patet, quia non procedit per se loquendo ex dubitatione in fide, neque ex ignorantia culpabili, seu de re, quam homo scire teneatur: non enim tenetur scire homo, quid Deus facturus sit, aut quid velit in his, quę non reuelauit, ergo dubitare de voluntate Dei in illis nõ est peccatum, ergo neque explorare talem Dei voluntatem ex hoc capite malum est, sed ex eo solum, quod aliunde est indebitus modus, & inordinatus appetitus, est ergo hæc tentatio ex vi suæ materiæ minus graue peccatum, quam prior. Locuti autem sumus de voluntate, quam Deus nõ reuelauit: nam si Deus iam sufficienter manifestauit, & proposuit determinationem aliquam suæ voluntatis, vel effectum, quem facturus est, dubitare de illo non tantum esset dubitare de voluntate, sed etiam de veritate, & fidelitate Dei, ideoq; tentatio Dei in illa materia ad priorem modum pertineret. 14.

Malum est tentare Deum explorando eius voluntatem de euentu futuro.

Sed quæret aliquis, An tentatio Dei, etiam expresse, & formalis in huiusmodi materia, quæ non requirit dubitationem in fide, sit peccatum mortale per se, & ex vi sui obiecti? Dico autem *per se, & vi sui obiecti*, quia ex aliis capitib. sæpe potest esse mortale, præsertim ex duobus. Primo ex fine, si lethale malum sit, vt est generale, etiam in operibus indifferentibus. Secundo ex periculo alicuius grauis nocumenti, vel scandali, vt si quis temere offerat, & petat publicum miraculum ad cognoscendã Dei voluntatem in aliquo negotio: aut si te in puteum proiicias, vt Deus te protegendo, ostendat beneuolentiam erga te, sicut de quodã Monacho legitur apud Cassian. Collat. 5. c. 5. Loquendo autem per se, & ex vi obiecti videri potest hoc peccatum non esse mortale, quia solum videtur esse nimia quædam curiositas cognoscendi consilium, vel voluntatem Dei in his, quæ neque homini necessaria sunt, neque ad ipsum pertinẽt, ex quo fine non habet talis actus grauem malitiam, neq; etiam ex materia, quia, vt supponitur, res, quæ postulatur, non est mala, nec denique ex modo, seu ex medio, quod est postulare à Deo tale signum, quia per hoc non videtur irrogari DEO grauis iniuria. Et ita sentiunt aliqui moderni, imo putant illam non esse proprie tentationem DEI, quia non procedit ex dubitatione de perfectione DEI, sed solum de libera determinatione volun- 15.

An huiusmodi tentatio Dei sit peccatum mortale.

voluntatis Dei; & videtur fauere D.Thom.d.q.97. ar.2.Nam totam rationem peccati, & proprie tentationis Dei in hoc ponit; quod procedat ex dubitatione de perfectione Dei.

16. *Resolutio quæstionis.* Nihilominus dicendum est; hoc peccatum ex genere suo esse mortale. Ita tenet Caietan.in Summa ver. *Tentatio Dei*, & sequitur Tolet.lib.4.Instructionis cap.19.& alij Ratio est, quia illa est notabilis irreuerentia Dei, quia non solum vult, qui sic petit, vt Deus foueat, & cooperetur ad vanam curiositatem, sed etiam vult, vt DEVS sua potentia aliquid mirabile, & extra ordinarium operetur solum ad illum vanum finem; quod est valde alienum à sapientia, & prudentia Dei; petit ergo à Deo aliquam rem, quæ non decet illius Maiestatem, vultque habere Deum tanquam magistrum rerum ipsi inutilium, idque per ostensionem potentiæ suæ, quod indecentissimum est. Ideoque hoc peccatum multum derogat Religioni erga Deum; siue vocetur propria tentatio Dei, siue alia grauis Irreligiositas; quod pertinet ad quæstionem de nomine. Non video tamen, cur non sit propria tentatio, cum sit exploratio quædam Diuinæ voluntatis expresse intenta, per tale medium. Neque oportet, vt omnis tentatio sit ex dubitatione de perfectione Diuina; quamuis illa sit grauissima, & pessima inter omnes tentationes Dei. Nam inter homines, qui aliquid petit ab aliquo; vt exploret eius amorem, vel propositum, proprie dicitur tentare illum: non oportet ergo verbum hoc respectu Dei limitare ad explorationem alicuius perfectionis necessario conuenientis Deo. Et sane cum Deut. 6. & Matt. 4. prohibetur tentatio Dei; de hoc modo tentandi Deum videtur esse sermo. Quando enim diabolus à Christo petijt, *Mitte te deorsum*, non videtur petijsse; vt probaret Diuinam potentiam, sed affectum erga ipsum, & ideo adiunxit: *Angelis enim suis mandauit de te, &c.* & tamen illi Christus respondit: *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Et hæc ipsa prohibitio ostendit grauitatem huius delicti: est ergo peccatũ mortale ex suo genere: imo vix potest esse veniale, nisi fortasse ex ignorantia, & simplicitate non omnino crassa, qua quis id faciat ex quadam inepta specie pietatis.

CAPVT III.

De Tentatione DEI interpretatiuâ.

1. Dicendum superest de alio modo tentandi Deum interpretatiue, & implicite, quem omnes Doctores cum D.Thom. supra ponunt: dicuntque esse, quando aliquis opere ipso Dei potentiam, vel amorem explorat; quamuis hoc non intendat formaliter. Sic D. Thomas inquit, illum tentare Deum interpretatiue; *qui etsi non intendit experimentum de Deo sumere; aliquid tamen petit, vel facit, quod ad nihil aliud est vtile, nisi ad probandam Dei potestatem; vel bonitatem.* Exempla communia sunt, si quis continuos quadraginta dies velit abstinere ab omni cibo, & potu, vt Christum imitetur. Item si quis aperto vitæ periculo se exponat sine necessitate, vel nolit vti medijs ordinarijs, vel à Deo institutis, vel ad salutem tuendam in graui morbo, vel ad actionem aliquam conuenienter exercendam. Sic Nauar.in Manuali, c. 11. n.40.dicit, peccare mortaliter eum, qui voluntarie omissa præuia meditatione, concionatur, vel qui in graui morbo solum prouidentiæ Diuinæ se committit, nullo vtens remedio absque necessitate. Similiter erit graue peccatum ad probationem alicuius veritatis miraculoso experimento vti velle, vt apud multos fuit aliquando in vsu, vt paulo post attingemus. In his ergo, & similibus casibus censetur tentari Deus interpretatiue propter rationem contentam in verbis D. Thom. supra relatis. Qui etiam exemplum adiungit. Nam cum quis equum currere facit, vt euadat hostem, non sumit de equo experimentum, si vero absque vlla necessitate, vel vtilitate equum currere faciat, nihil aliud facere censetur, quam experiri equi velocitatem: ita ergo dicit esse in præsenti.

In hoc vero tentationis genere, licet regulariter 2. *Sitne in tentatione interpretatiuâ specialis malitia contra religionem.*
facile sit, deformitatem, & malitiam inuenire contra alias virtutes à Religione distinctas, vt contra iustitiam; si actio fiat cum periculo vitæ proximi, vel alterius iniusti nocumenti, vel contra charitatem, si fiat cum periculo proprio; vel contra temperantiam, aut aliam similem virtutem, si imprudenter eius medium; & necessarius actus omittatur, vt patebit facile, hoc applicando cum proportione ad exempla adducta: nihilominus non est facile in hoc opere declarare specialem malitiam contra Religionem, si non interueniat expressa, & formalis intentio probandi Deum; si autem hæc intentio interueniat, iam non erit interpretatiua tentatio, sed expressa. Ergo loquendo de vitio contrario Religioni, nulla est interpretatiua tentatio, sed illa, quæ sic appellatur, vel dicetur tentatio præsumptione quadam, & non vere, vel solum materialiter, quia illa actio talis est, vt de se sit apta ad tentandum Deum. Antecedens declaratur in illo exemplo, quando aliquis ingreditur ignem ad probandam innocentiam suam, aut enim id fit sine vllo intuitu Religionis respectu Dei ex temeritate quadã, & tunc ibi nulla ratio Irreligiositatis inuenitur, sed solum temeritatis; & periculi propriæ mortis, & publici scandali; sæpe enim continget illo modo, & innocentem comburi; & vulgarem populum decipi, dum putat, illo modo probatum esse delictum, cum reuera non sit; vt recte dixit Iuo epistol. 74. Si vero illud fiat intuitu Dei, id etiam esse potest duobus modis: Vnus est, existimando ad diuinam prouidentiam pertinere, non permittere, in eo casu innocentem cremari, etiamsi necesse sit, miraculose actionem ignis suspendere, & hinc concipiendo certam, & indubitatam fiduciam non patiendi ab igne detrimentum, cum is, qui ingreditur, certus de sua Innocentia sit. Alius modus esse potest, quando aliquis non habens hanc existimationem, & Spem certam; vult suo periculo experiri; An Deus innocentiam hoc etiam modo tueatur, & defendat? Si ergo hoc posteriori modo fiat, erit quidem tentatio Dei, non tamen interpretatiue, sed satis expressa, & formalis, vt ex ipsa declaratione satis cõstat. Non tamen solet ita fieri regulariter, sed priori modo, & de illo videntur loqui Auctores, quando hanc vocant tentationem Dei interpretatiuam. At vero tunc nihil minus esse videtur, quam tentatio Dei: Nam tentatio Dei debet esse ex dubitatione, vel de perfectione Dei, vel saltẽ de eius voluntate, vt supra visum est, & D.Thom. docet: ergo, vt sit interpretatiua tentatio, oportet, vt sit etiam saltem interpretatiua dubitatio: ibi autem neutra inuenitur, sed potius nimia certitudo, vel potius pertinacia circa credulitatem de tali futuro euentu ex speciali prouidentia Dei.

Vnde confirmatur primo; quia illud potius videtur esse vitium præsumptionis Spei oppositum 3.
per excessum, & procedens etiam ex quadam fide nimia, & voluntaria: & ideo videtur extreme distãs à tentatione Dei, quæ est ex defectu fidei, vel confidentiæ in Deo. Confirmatur secundo, quia per huiusmodi operationem non explorat homo aliquid de Deo, nec quoad attributa, nec quoad actus eius, sed explorat aliquid de homine, v.g. An fecerit hoc delictum, necne? vel, An in hoc verum dicat, aut aliquid huiusmodi? ergo illa non est tentatio Dei, sed potius hominis. Vnde tandem cessare videtur ratio D.Tho. & in contrarium reuolui: dicit enim, tunc esse tentationem interpretatiuã, quando actio non est ad aliud vtilis, nisi ad experimentum su-

mendum de Deo: at in præsenti actio putatur vtilis ad alios fines, vt ad probandam propriam innocentiam, vel ostendendam singularem sanctitatem, etiam si fortasse ostentatio vana sit, vel certe ad confirmandã veritatem, etiam fidei, ex zelo indiscreto, & temerario, ergo.

4 *Ad tentationem interpretatiuam necess. est, vt opus fiat cum aliquo respectu ad Deum.*

In hoc puncto inprimis dicendum est, ad hanc tentationem, Dei interpretatiuam, necessarium esse, vt opus fiat cum aliquo respectu ad Deum etiam ex intentione operantis. Hoc recte probat discursus factus. Declaratur præterea ex eo, quod Caietanus in dicto art. 1. ait, formale huius tentationis Dei interpretatiuæ, consistere in hoc, quod siue vtilitate, vel necessitate respuat homo causas secundas, nam hoc non est intelligendum mere negatiue, quia non sufficit hoc ad tentandum Deum, debet ergo intelligi positiue, scilicet, quod homo contentus sola causalitate causæ primæ respuat secundas, ergo saltem hic respectus ad DEVM necessarius est ad hanc tentationem. Antecedens declaratur, nam si quis ingrediatur ignem, non vt liber euadat, sed vt comburatur, non censetur tentare Deum, sed se occidere vel per desperationem, vel per specialem instinctum Spiritus sancti, vt Tecla. Item qui aliquem grauem dolorem, vel vlcus patitur, & respuit causas secundas, nullam adhibendo medicinam, non vt sine his causis sanetur per solam virtutem causæ primæ, sed quia non vult sanari, sed potius illam infirmitatem continue pati, ille non tentat DEVM, quia nec formaliter, nec virtute aliquid de illo explorat. Vnde si imprudenter id agat, peccat quidem, non tamen contra Religionem, nec contra Dei honorem, sed contra suam salutem. Si vero ex bono fine, & prudenti discretione id faciat, vt de viris spiritualibus, & sanctis dicit Caiet. in illo art. 1. faciet quidem opus virtutis, tamen ex obiecto non facit opus Religionis, sed patientiæ, humilitatis, aut aliquid huiusmodi, ergo ad tentationem interpretatiuam DEI non satis est respuere causas secundas, nollendo effectum, sed oportet, velle effectum sine causis secundis: nemo autem est ita stolidus, vt possit velle effectum sine vlla causa tam secunda, quam prima, ergo qui tentat Deum etiam interpretatiue, vult effectum à causa prima sine secunda, ergo tentatio DEI fit semper saltem cum hoc respectu ad Deum. Et in hoc conuenit hæc tantatio DEI cum formali, & expressa.

5. *In tentatione interpr tatiua com mittitur peccatum contra religionem.*

Addendum præterea est, in hoc modo operandi peccatum committi, non solum contra alias virtutes iuxta materiæ capacitatem, sed etiam contra religionem. Probatur, quia in eo opere interuenit, vel formalis, vel saltem virtualis imploratio diuini auxilij, sed illa est indebita, & contra rationem, & in materia, quæ non pertinet àd honorem Dei, ergo est irreuerentia contra Religionem Deo debitam: nam siue expresse, & formaliter, siue interpretatiue, & (vt ita dicam) in actu exercito aliquis imploret Diuinum auxilium debet id facere prudenter, & iuxta beneplacitum eius. Quod autem in illo operandi modo intercedat imploratio Diuini auxilij, manifestum est, quia eius intuitu homo aggreditur tale opus, etiam sæpe cum periculo vitæ. Vnde ordinarie adiungi solet etiã expressa inuocatio Diuini auxilij, vt constat ex multis historiis, quas erudite congerit Martinus del Rio lib. 4. Disquisition. Magic cap. 4. quæst. 4. & sequentibus: & moraliter vix poterit homo aliter tale opus aggredi: nam licet voce forte non oret, corde tamen implorabit Deum, in quo ita cõfidit: vel certe quamuis nec interius loquatur orando, ipso desiderio, & intentione obtinendi à Deo talem protectionem, vel cooperationem, virtualiter implorat extraordinarium Dei auxilium ad talem effectum necessarium. Quod autem ille modus inuocandi Deum, sit indebitus, & contra honorem ipsius DEI, probatur, quia est contra ordinem prouidentiæ eius. Item hoc probãt omnia adducta in cap. præcedenti respondendo ad vltimam difficultatem in fine propositam.

6. *Hoc genus peccati diuersum est à formali tentatione Dei.*

Præterea, concedendum est, hunc modum peccati longe diuersum esse à formali, & expressa tentatione Dei: quod satis probant obiectiones factæ: nam formalis tentatio procedit ex aliqua dubitatione, hæc vero culpa, de quo nunc agimus, procedit ex nimia confidentia. Item, illa est exploratio diuinæ perfectionis, aut voluntatis ex intentione operantis, & ex ipsa actione, in hoc autem opere nihil exploratur de Deo, sed solum imploratur, quod non oportet, saltem ex intentione operantis. His ergo stantibus quæstio satis speculatiua est, an hæc malitia, quam nũc explicuimus, sit specie distincta à malitia formalis tentationis Dei? Tamen argumenta facta videntur mihi satis persuadere esse distinctam, quia longe diuersa ratione pertinet ad Irreuerentiam DEI, & quia procedit ex principijs, & causis moralibus longe diuersis. Et quod ad mores spectat, clarum est, necessarium esse in confessione aperire, an tentatio Dei fuerit expressa, vel tantum interpretatiua, quia saltem necessarium est, aperire intentionem, qua factum est opus, quo tentari Deus dicitur.

Vtrum specie differant inter se.

7. *An hoc peccatum congrue vocetur tentatio Dei.*

Hinc vero nascitur alia quæstio, quæ in eisdem obiectionibus tangitur, an recte vocetur hoc peccatum tentatio Dei, etiam interpretatiua, cum nihil videatur habere commune cum propria tentatione Dei. Sed hæc quæstio tantum ad modum loquendi spectat, in quo non est recedendum a communi vsu: Omnes autem Theologi hoc peccatum vocant tentationem Dei, saltem cum illo addito, *interpretatiuam*, ita etiam loquitur Aug. in d. lib. de Opere Monach. c. 27. & li. 22. contra Faust. c. 36. vbi regulam statuit, tentare hominem Deum, quando non vult vti debitã industria. Imo etiã iura Canonica ita loquuntur, quæ statim referemus. Ratio vero reddi potest, quia malitia huius peccati, licet ex præsumptione procedat, non est præsumptio, sed Irreligiositas: Sicut supra dicebamus, expressam tentationem Dei, licet procedat ex infidelitate, non esse infidelitatem. Hæc autẽ Irreligiositas conuenit cum formali tentatione Dei, tum quia est formalis, vel virtualis petitio diuini auxilij contra ordinem prouidentiæ diuinæ, tum quia fit per opus de se exploratiuum, vt sic dicam, diuinę sapientiæ, aut potentię. Et ita dixit Aug. 16. de Ciu. c. 19. quod *si Abraham periculum, quantum cauere poterat, non caueret, magis tentaret Deum, quam speraret in Deo.* Hęc ergo sufficiunt ad rationem vocis, maxime cum hęc censeatur esse tẽtatio Dei non simpliciter, sed cum illo addito *interpretatiua*: Quia in eo opere Deus tentari videtur, vt dicitur in cap. vltim. de Purg. vulg. & fortasse ita etiam potest commode exponi illud Eccle. 18. *Noli esse quasi homo, qui tentat Deum*, quod de interpretatiua tentatione exponit D. Thom. quia ille, qui imparatus ad orationem accedit, vult fructum, seu effectum orationis sine medijs ordinatis à Deo, quod est interpretatiue tentare ipsum, vt declarauimus, & tamen ille non dicitur simpliciter tentans Deum, sed *quasi tentans* vt ponderat ibi Caiet. dicens, *Non nisi extensiuo vocabulo irreuerentia hæc tentatio, Dei est.*

8. *Probationes vulgares merito prohiberi.*

Atque ex his infertur, merito prohiberi per sacros Canones probationes illas, quæ purgationes vulgares appellantur, vt patet ex c. *Mennam*, 2. q. 5 & cap. *Consuluisti*, & c. *Monomachiam*: Item cap. 1. & 3. de Purg. vulg. & cap. *Ex tuarum*, de Purgat. Canonica, in quibus prohibentur purgatio, vel probatio per experimentum ferri candentis, & aquæ feruentis, & idem est de quibuscunq; operibus, vel signis, in quibus miraculosa diuinæ virtutis ostensio expectatur, vel postulatur ad veritatis occultæ probationem. Et eadem ratione prohibetur monomachia in eundem finem facta, vt patet ex eisdẽ iuribus. & ex

Concilio

Concil. Tridentino sess. 25. c. 19. de Refor. vbi generaliter duellum prohibetur, & consequenter etiam hic casus continetur. Nam licet duellum potissime prohibeatur propter periculum & propriæ mortis, & homicidij alterius, tamen quando fit in ostensionem veritatis, etiam prohibetur ratione Diuinæ Irreuerentiæ, quia ibi virtualiter postulatur à Deo peculiare auxilium, vt ille, cui veritas fauet, victor euadat, alioqui nulla esset probatio veritatis in illo opere: illud autem à Deo postulare, magna Irreuerentia est. Quocirca, si ea, quæ diximus, considerentur, facile intelligetur, hæc prohiberi, quia mala sunt, & non tantum esse mala, quia prohibita: nam ipsa iura dicunt, hæc prohiberi, quia in eis tentatur Deus: tentatio autem Dei etiam interpretatiua per se mala est, seclusa humana prohibitione. Et ideo nihil refert, quod iura in vna, vel altera particulari actione loquantur, quia nihilominus prohibitio ratione materiæ æquiualet vniuersali, vt recte sensit D. Thom. 1. 2. q. 95. art. 8. ad 3. & 3. p. q. 80. art. 6. ad 3. & Alex. Alens. 3 p. q. 45. memb. 3. Abbas, Ancharanus, & alii in dicto cap. 3. de Purgat. vulgari, Turrec. in dicto c. *Consuluisti*, 2. q. 5.

15. *Obiectio Del Rio n. 3.* Sed obijci potest, quia Deus similem delicti purgationem sæpe per miracula confirmauit, vt varijs exemplis ostendit del Rio supra sect. 3. & sequentibus, ergo signum est, non esse per se malam. Adde quod Numer. 5. quoddam simile purgationis genus præcipit Deus in muliere suspecta de adulterio. Item in Concilio Bormaciensi. cap. 15. & habetur in cap *Sæpe* 2. quæst 5. præcipitur, vt si furtum in Monasterio committatur, fratres purgentur hoc modo, vt fratres omnes in fine Missæ de manu Abbatis communicent in hæc verba: *Corpus Domini fit mihi ad probationem hodie.* Et in cap. 10. Similem purgationem postulat ab Episcopo vel presbytero suspectis de graui crimine, & habetur capit. vltim. 2. quæst. 5.

16. *Satisfit.* Respondetur ad primam partem de miraculis, vel ea accidisse in aliquibus casibus, in quibus ex speciali inspiratione Diuina id fieri potuit, vel certe quia Deus voluit innocentiæ fauere, etiamsi homines inepte id postularent ex ignorantia, vel inuincibili, vel etiam crassa, bona tamen intentione agendo. Ad 2. licet Alens. supra sentiat illam fuisse permissionem tantum, non legem Dei, verius videtur placuisse tunc Deo vti cum illo populo tali genere miraculosæ probationis, & ideo tunc fuisse licitam, quia iam non erat tentatio Dei, nam erat medium ordinarium ab ipsomet constitutum. Et eadem ratione non est tentatio Dei, quoties fit ex speciali reuelatione, aut æquiualente inspiratione Dei, quia tunc iam est medium proportionatum, & Deus ipse vult tale miraculum à se postulari. Ad 3. D. Thom. idem censet de illa purgatione per sumptionem corporis Domini, quod de aliis purgationibus vulgaribus, esse scilicet per se malam, & interpretatiuam tentationem Dei, iuxta cuius sententiam consequenter dicendum est, errasse illud Concil. Prouinciale quod plane fatetur Valentia 3. tom. disput. 6. q. 14. p. 1. in fine, vbi censet illa decreta fuisse reuocata per noua iura. Alij vero censent, illam probationem non esse illicitam, si auctoritate publica iudicis Ecclesiastici fiat, de quo videri potest Martin. del Rio dicto libr. 4. cap. 4. quæst. 3. Et ego nullibi illam inuenio specialiter prohibitam, sed solum in generali, in quantum peregrina iudicia inhibita esse dicuntur in dicto cap *Ex tua*: neque etiam videtur esse intrinsece tentatio Dei, quia non fit ad aliquam ostensionem miraculosam, sed solum quasi in testimonium, & iuramentum innocentiæ. Nihilominus non censeo esse conuenientem propter periculum animæ, & magis propter Irreuerentiam Sacramenti.

CAPVT IV.

De Blasphemia quid sit?

IN definienda Blasphemia non conueniunt Auctores, nam Diuus Thomas 2. 2. quæ. 13. artic. 1. dicit blasphemiam importare quandam derogationem alicuius excellentis bonitatis, præcipue Diuinę: Budæus autem dixit, Blasphemiam esse execrationem, & maledictionem, seu conuitium: vocat etiam nocens dictum, & sacrilegam infamationem: vnde constat, Blasphemiam ex vi suæ significationis, non solum circa Deum, sed etiam circa creaturas versari posse, sicut maledictionem. Iam vero vsu receptum est, vt Blasphemia ad derogationem Diuini honoris, ac bonitatis applicata sit, vt notauit August. lib. 2. de moribus Manichæorum, cap. 11. dicens, *Est autem Blasphemia, cum aliqua mala dicuntur de bonis, itaque iam vulgo Blasphemia non accipitur, nisi mala verba de Deo dicere.* Et subiungit optimam rationem accommodationis vocis. *Quia de hominibus dubitari potest, Deus autem sine controuersia bonus est.* D. Athanas. Orat. de Blasphemia in Filium hominis, & in Sp. Sanctum dixit, *Qui blasphemat contra ipsam Deitatem, impie agit*, & Hugo de Sancto Vict. lib. de Fructu carnis, & spiritus, cap. 6. dixit, *Blasphemiam esse cum quadam probrosa Irreligiositate, & diminutione honoris Diuini vituperium, ac conuitium.* Item sumitur ex cap. 2. de Maledicis, vbi Glossa, & Doctores notant, Blasphemiam esse vitium linguæ Diuino honori contrarium. Ex his ergo breuiter sic potest Blasphemia definiri: *Est verbum maledictionis, conuitii, seu contumeliæ in Deum*: Quam definitionem per partes explicando, multa, quę ad hoc vitium pertinent, facile declarabuntur. 1. *Quid sit blasphemia.*

Dicitur ergo hoc vitium esse *verbum*, ad denotandum esse peccatum, quod locutione committitur. 2. *Blasphemia in locutione committitur.* Sicut enim Religio honorat Deum, non tantum factis, sed etiam lingua, laudando ipsum, & eius excellentiam recognoscendo, ita potest etiam malitia hominis verbis inhonorare Deum: hoc ergo verbum dicitur Blasphemia. Est autem duplex verbum: mentale & externum, seu sensibile, vtroq; ergo potest blasphemari Deus, sicut potest etiam mente, & ore laudari. Et ita in prædicta definitione verbum abstracte accipitur: vnde obiter diuidi potest Blasphemia in internam, & externam. Interna dicitur, quæ fit locutione pure mentali. Externa, quæ fit per sensibile verbum. Circa priorem aduertere oportet, illam non esse in voluntate, sed in intellectu, nam locutio mentalis actus intellectus est. Et ideo distinguere necesse est inter affectum Blasphemiæ, & Blasphemiam ipsam internam. Affectus enim Blasphemiæ proprie non est Blasphemia in re, vt sic dicam, sed in voto, & appetitu, & ideo licet tota malitia formalis Blasphemiæ sit in illo affectu, ideoq; talis affectus dici possit Blasphemia mentalis, sicut desiderium occidendi hominem vocatur homicidium mentale: nihilominus non est vere, & realiter Blasphemia, sicut desiderium occidendi non est realiter homicidium, sed morale quadam imputatione. *Blasphemia diuiditur in externam, & internam.* Blasphemia autem interior est propria Blasphemia in vsu, & executione, vt sic dicam, & comparatur ad affectum, vt obiectum eius, & respectu voluntatis dici potest actus externus, licet respectu corporis sit internus. Quod declarari potest his, quæ supra diximus de Adoratione, distinximus enim affectum adorandi ab adoratione etiam interna, est enim adoratio obiectum affectus, & actus externus comparatione illius, consistitque in exhibitione signi submissionis: Sic ergo è conuerso Blasphemia consistit in locutione verbi maledicentiæ contra Deum, quæ interior dicitur, quando sola mente fit locutio, exterior vero, quando fit corpore, & tunc censetur esse consummata Blasphemia.

3. *A signa omnia ex terna conceptus explicantia comprehendantur definitione blasphemia.* Dubitari autem potest, quando Blasphemia dicitur esse verbum, An intelligatur proprie de verbo oris, vel extendi etiam possit ad omnia signa, quibus mentem nostram significamus, etiamsi in factis sæpe consistant. Et ratio dubitandi esse potest, quia interdum loquitur factis, & signis: sic enim peccatorũ cõfessio, quãuis ordinarie per verbũ proprium fieri debeat, debet aliquãdo fieri per alia signa. Itẽ D. Th. ait Blasphemiam opponi confessioni fidei, at cõfessio fidei non tantũ verbo, sed ẽt opere, vt in Martyrib. constat, ergo etiam blasphemia potest vtroque modo fieri. Sicut enim Catholici, qui versantur inter hæreticos deferendo publice rosarium, crucem, & aliud simile signum, fidem confitentur, ita è contrario, qui inter infideles, cæremonias eorum exerceret, vel alijs signis Religiosis proprijs alicuius sectæ vteretur, diffiteretur fidem, ergo etiam potest quis blasphemare non tantum verbis proprijs, sed etiam signis. Tandem confirmatur, quia de facto potest esse aliquod vitium huiusmodi contra Religionem, scilicet, quo factis, & signis inhonoretur Deus, verbi gratia, si quis in cœlum expueret in signum Diuini contemptus, vel puluerem versus cœlum iaceret, vel alio simili signo ex impositione vteretur, profecto grauissimum peccatum contra Religionem committeret, & tamen non est aliud vitium ad quod pertinere posit, nisi ad Blasphemiam, quia esset Irreligiositas directe contra Deum, & non per excessum superstitionis, vt constat, sed per defectum cultus, imo per contrarietatem ad cultum, positiue inhonorando Deum, ergo necesse est, ad Blasphemiam pertinere. Quia solum materialiter differt in modo signi, formalis autẽ ratio Irreuerentiæ, ac iniuriæ, eadem esse videtur: modus etiam loquendi Scripturæ fauet, nam 2. Esdræ c.9. de Iudæis, *Cum fecissent sibi vitulum conflatilem, & dixissent: Iste est Deus tuus.* subditur: *feceruntque blasphemias magnas*: Et iterum inferius: *Quia recesserunt à Deo, & proiecerunt legem post terga sua, & Prophetas occiderunt*, & additur: *Feceruntque blasphemias grandes.* Item quando Iudæi imposuerunt Christo chlamydem coccineam, coronam, & arundinem, & genua flectebant ad eum illudendo, & dicendo. *Aue Rex Iudæorum*, non solum blasphemabant, proferendo hæc, & similia verba, sed etiam exhibendo illa signa: vnde inferius ait Matth. c.17. *Blasphemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes, vah. &c.* Vtroque ergo signo blasphemabant. Similiter non tantum erat Blasphemia in Christum, vocare illum malefactorem, sed etiam cum latronibus eum crucifigere, quia *per hoc inter iniquos reputatus est.* Item sicut est Blasphemia verbo dicere, Eucharistiam esse communem panem, ita etiam facto id significare, ponendo illam in mensa communi, vel brutis animalibus illam præbendo, quia in re est iniuria eiusdem rationis.

4. Nihilominus dicendum est, verbum in illa definitione proprie sumi pro verbo expresse significante ex impositione: ita sentit D. Thom. supra, & clarius Alens. 3. p. q. 13. memb. 6. Nauar. in Manual. cap. 11. n. 81. & constat ex communi vsu, ex quo sumenda est vocum significatio: Blasphemia enim vitium linguæ apud omnes significat, vt patet ex omnibus, quos in principio huius capitis citauimus. Declarari etiam potest à contrario: nam laus Diuina tantum proprio verbo fit, quamuis enim Deus alijs gestibus, & actibus corporis adorari possit, tamen propria laus actus est oris, iuxta illud Psalm. 33. *Semper laus eius in ore meo.* Vnde Diuus Thomas 2. 2. qu. 103. artic. 1. ad 3. differentiam constituit inter laudem, & honorem, quod laus consistit in solis signis verborum, honor autem in quibuscunq; externis signis: sic ergo Blasphemia proprie dicta, quæ laudi Dei opponitur, tantum verbis exprimitur, item Blasphemia non tantum inhonorationem continet, sed etiam infamationem, dicitur enim esse sacrilega infamia, infamatio autem non fit sine verbo, ergo & Blasphemia proprium verbum requirit. Denique alias idololatria, & omnia similia vitia possent dici Blasphemia, quod constat, non ita esse proprie loquendo, quamuis per metaphoram interdum fortasse ita appellentur. Cùm autem dicimus Blasphemiam exteriorem consistere in proprio verbo, non solum de verbo prolato, sed etiam de verbo scripto intelligendum est, quia verbum scriptum tam expressam significationem habet, sicut prolatum, & loco illius substituitur, & ita de vtroque verbo dicitur Senacherib. 2 Paralip. 32. *Alia multa locuti sunt serui eius contra Dominum Deum, epistolas quoque scripsit plenas Blasphemia in Dominum Deum Israel, & locutus est aduersus eum.*

5. *Soluuntur argumenta opposita partis.* Ad primam autem rationem dubitandi respondetur, ad Blasphemiam non quamcunque significationem, sed expressam requiri, vt licet in alijs confessionibus interdum sufficiant signa minus expressa, tamen in Blasphemia ex peculiari ratione sua semper requiritur expressum signum, sicut de laude Dei dictum est. Vnde propria ratio Blasphemiæ non consistit in quacunque confessione alicuius erroris, sed in maledictione, & conuitio Dei, & ideo dicemus infra, formaliter ac per se non opponi confessioni fidei, sed diuinæ laudi, & benedictioni, & ideo non omnis actio, vel signum externum contrarium confessioni fidei est Blasphemia, sed esse poterit infidelitas, vel idololatria, aut quidpiam simile. Ad alteram confirmationem respondetur, de facto non esse inter homines vsum talis signi separati à verbo Blasphemiæ, & ideo simpliciter Blasphemiam dici consistere in verbo. Si tamen fingeretur aliquod tale signum, vsus illius sine dubio reduceretur ad Blasphemiam, vt argumentum recte probat: tamen non habetur ratio illius, quia (vt dixi) non est in vsu, & licet esset quasi nihil reputaretur respectu verborum, quia, vt dixit Aug. libr. 2. de doctr. Christiana, cap. 3. *Omnia signa verbis comparata paucissima sunt*: Quæ verba in simili puncto adduxit D Thom. 2. 2. q. 72. art. 1. & ex illis concludit, contumeliam inter homines, proprie loquendo, in verbis consistere, quia verba inter homines habent principalem vim significandi, quamuis extenso nomine, posit etiam factis fieri. Sic ergo potest dici de Blasphemia, loquendo, (vt ita dicam) de possibili: nã de facto, vt dixi, nullus videtur esse vsus talium signorum, quæ sine verbis habeant huiusmodi impositionem. Vnde etiam in Scriptura quoties alicui peccato, quod videtur in facto consistere, tribuitur nomen *Blasphemia*, semper est ratione alicuius verbi adiuncti, vt Iudæi dicuntur blasphemasse, quando fecerunt vitulum conflatilem, quia simul dixerunt: *Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra AEgypti*, Exod. 32. Et similiter quando illudebant Christo, semper adiungebant verba contumeliæ, vt est illud *Aue Rex Iudæorum*, & illud, *Vah, qui destruis templum Dei, &c.* Aliæ vero iniuriæ, quas Christo fecerunt, & quæ de Eucharistia in vltimo argumento proponuntur, non consistunt in factis, vt signa sunt, sed vt facta sunt: & ideo non habent rationem Blasphemiæ, etiam extenso vocabulo, sed in signis cuiusdam sacrilegii, seu iniuriæ, quæ ad sacrilegium, reducenda est, quatenus proxime versatur circa rem, vel corpus creatum, quamuis prout est contra personam Diuinam, maior quædam Irreligiositas esse videatur, vt dicemus infra tractando de sacrilegio.

6. *Aliquorum opinio proponitur* Secundo loco dictum est in definitione Blasphemiam esse *Verbum conuitii, contumeliæ, aut maledictionis in Deum.* Circa quam partem aduertendum est, quosdam sensisse, veram Blasphemiam tantum esse in verbo, quo Diuinæ Maiestati, potestati, aut bonitati aliquid detrahitur: vt fit, quando negatur aliquid de Deo, quod ei conueniat, aut affirmatur, quod ei non conueniat, aut quando id, quod perti-

net ad propriam excellentiam Dei, alteri tribuitur, conuitium autem, maledictionem, aut contumeliā contra Deum, non nisi improprie dici blasphemiā. Ita videtur sentire D. Tho. 2.2.q.13.art.1. Nam ibi in corpore, & ad 3. solū illo priori modo explicat verba Blasphemiæ: videturq; in hoc fundari, quod Blasphemia opponitur confessioni fidei: fidei autem confessioni non opponuntur conuitia, & maledictiones sed falsæ assertiones. Et in hanc sententiam propensus est Couarr. licet tandem in ea non persistat, in c. *Quamuis*, de Pact.1.p.§.7.n.8. Et potest tandē suaderi, quia falsitas est de ratione blasphemiæ, sed falsitas non inuenitur proprie, nisi in propositione qua affirmatur aliquid, vel negatur, non vero in simplici conuitio, vel maledictione per verbum optandi, aut imprecandi, ergo.

7. *Reiicitur praecedens opinio.* Nihilominus recte dictum est, blasphemiam esse verbum maledictionis, conuitij, aut contumeliæ: nam quodlibet huiusmodi verbum in Deum prolatum est vere, ac proprie blasphemia, & è conuerso omnis blasphemia in aliquo ex illis verbis continetur. *Prima pars conclusionis probatur.* Prior pars patet primo ex cap.2. de Maledicis, vbi absolute dicitur, blasphemiam proferri, quando lingua contra Deum, vel Sanctos relaxatur: idem apertius tradunt August. & Hugo Victor. in principio citati, D. Thom. etiam in dicto a. 1. arg. 1. dicit, Blasphemare esse contumeliam, vel aliquod conuitium inferre in iniuriam Creatoris. Idem sentiunt ibi apere Caietanus, & alij expositores: Et iuris interpretes, quorum plures refert Couarruuias supra, & ipse tandem dicit, omnem hanc esse veram blasphemiam, & debere maxime habere nomen blasphemiæ, & eodem iure, eisdemque constitutionibus adæquandum fore. Ratio denique est, quia in his omnibus est malitia Irreligiositatis directe contra Deum, & per verbum inhonoratiuum Dei (vt sic dicam) ergo in omnibus alijs est vera malitia blasphemiæ.

8. *Confirmatur secunda pars conclusionis.* Altera vero pars probatur, explicando varios modos, quibus blasphemia proferri potest, qui in genere in duos distingui possunt, vnus est, quando per verba indicatiui modi derogatur Diuinæ excellentiæ, aut potentiæ: Alius est, quando per verba execrationis, ignominiæ, aut contumeliæ Diuino honori iniuria infertur. Prior modus subdiuiditur in illos tres à D. Thoma positos, scilicet, quando affirmatur aliquid de Deo, quod illi non conuenit, aut negatur, quod conuenit, aut creaturæ tribuitur, quod est proprium Dei, nam per hoc etiam derogatur excellentiæ Diuinæ, dum æquatur creaturæ, & talis fuit blasphemia eorum, qui dixerunt: *Isti sunt Dii tui.* Similiter quoties Christus videbatur sibi vsurpare, quæ sunt propria Dei, vt remittere peccata, sedere à dextris Dei, &c. de Blasphemia à Iudæis accusabatur, vt Matth.9. & 26. Omnes autem hi tres modi ad maledictionem pertinent, non enim sumitur maledictio tantum pro imprecatione alicuius mali, sed in vniuersum pro locutione cuiuscunque mali. Iuxta illud Psalm. 77. *Et male locuti sunt de Deo, & dixerunt: Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto, &c.?* Ex quibus verbis etiam constat, ad hoc genus blasphemiæ pertinere, non solum falsum aliquid de Deo proferre, sed etiam in dubium reuocare, quæ pertinent ad perfectionem eius, vt ad omnipotentiam, sapientiam, iustitiam, &c. Posterior modus blasphemandi de Deo interdum fit per verba optandi, aut desiderandi, aut imprecandi Deo malum aliquod, vel carētiam alicuius boni, vt cum aliquis Deo ipsi maledicit, aut æquiualentia verba execrationis in eum profert, quorum aliqua specialia exempla infra adhibebimus: Aliquando vero Blasphemia committitur ignominiose nominando ea, quæ Deo conueniunt, præsertim secundum humanitatem, & secundum inferiores, & obscuriores partes eius: Omnia enim hæc verba cedunt in contumeliam Creatoris, & ideo proprijssime blasphemia sunt.

Dices: Blasphemia tantum est, quando aliquid falsum contra Diuinum honorem, & excellentiam profertur, vnde falsitas censetur esse de ratione blasphemiæ, vt Caietanus notauit dicta q.13. art. 1. ex D. Thom. ibi in corpore, & ad 1. & 3. Vnde definiri solet blasphemia, vt sit oratio, per quam de Deo falsa dicuntur, vt videre licet in Alex. Alens. 131. m. At vero falsum non profertur, nisi per verbum indicatiui modi, non optando, aut desiderando. Et similiter nominando vera membra corporis Christi, non significatur falsum, etiamsi irreuerenter significentur, ergo his modis non committitur blasphemia. 9 *Obiectio.* Ad hoc respondet Caiet. in omni verbo blasphemiæ inueniri falsitatem, sed non eodem modo, *Solutio* proprie enim, ac formaliter inuenitur in blasphemia enunciatiua, vt per se cōstat, in alijs autem dicit esse virtualiter, seu in actu exercito. Vt in blasphemia optatiua, seu imperatiua, non quidem enunciatur aliquid falsum, tamen appetitur id, quod esse non potest, aut nō decet, vt verbi gratia, Deum non esse beatum, aut habere malum aliquod, aut ignominia affici, vel quid simile. Et similiter qui vera Christi membra ignominiose nominat in actu exercito dicit, ea esse vituperabilia, & contumelia digna, quod falsum est, licet sit verum in Christo esse talia membra. Hæc Caietan. responsio sustineri quidem potest: est tamen nimis metaphorica, & generalis, nam hoc modo etiam qui odit Deum, in actu exercito falsum significat, nam virtute dicit, Deum esse odio dignum, quo modo in vniuersum dictum est, *Errant, qui operantur malum*, Prouer.14. Nec enim in illis blaspemijs alius error, nisi pure practicus reperitur: Nam qui ex ira, vel odio in Deum profert verba optantis malum illi, non sentit, illud esse possibile, aut decens, sed appetit, licet sit impossibile: & indecens vt satisfaciat furori suo. Et similiter qui verenda Christi membra contumeliose nominat, non dicit etiam in actu exercito illa membra esse vituperabilia, id est, digna vituperio, sed facto tantum vituperari posse ad explendum inordinatum affectum. Error ergo, qui ibi interuenit, est mere practicus, qui omnibus vitijs inordinati affectus communis est. Ideoque simplicius responderi potest, negando, falsitatem aliquam esse de speciali, & propria ratione blasphemiæ, vt sic. *Accommodatior solutio.* Nulla enim ratione hæc necessitas probatur, & argumentum factum oppositum sufficienter persuadet: Et in hanc partem magis inclinat Alensis supra, & tenet aperte Azor tomo 1. lib.9.c.28. quæst. 1. & 2 & ex dicendis amplius constabit.

Tertio additum est in definitione, blasphemiam esse verbum contumeliæ *in Deum*, vt per hanc vltimam particulam determinaretur hoc peccatum ad speciem vitij Religioni contrarij: 10. *Blasphemia solum cadit in Deum.* Sicut enim Religio habet Deum pro obiecto *cui*, & sicut laus, non quælibet, sed Dei est actus Religionis, ita Blasphemia, de qua tractamus, *in Deum* est. Quamuis enim nomen blasphemiæ interdum latius sumi soleat: nihilominus vt supra ex Augustin. notaui, iam est applicata illa vox ad maledictionem de Deo, qui solus summe bonus est. Ac per hoc distinguitur Blasphemia à maledictione, conuitio, aut contumelia in hominem prolatis: nam illa sunt peccata contra iustitiam, vel charitatem proximi, non contra Religionem Dei.

CAPVT V.

Quotuplex sit Blasphemia.

VAriæ solent huius vitij tradi partitiones, quæ obiter fere tactæ sunt eius definitionem explicando:

cando: duæ tamen indigent peculiari declaratione, quæ hic breuiter attingimus. Primo itaque diuidi potest Blasphemia in eam, quæ est contra Deum, & cõtra Sanctos. Hæc diuisio colligi potest tum ex c. 2. de Maledicis. *Si quis* (ait) *contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum, & maxime Beatam Virginem linguam in Blasphemiam publice relaxare præsumpserit.* Tum ex Glossa in id ad Epes. 4. *Blasphemia auferatur à vobis* quæ addit, *in Deum, & in Sanctos*: tum denique ex D. Thom. dicta qu. 13. art. 1. ad 2. vbi Caiet. non solum dicit esse Blasphemiam in Sanctos, sed etiam dicit esse eiusdem speciei.

Gloss. Ephes. 4

2. Sed occurrit difficultas, quia hæc diuisio videtur contraria definitioni. Diximus enim in definitione, Blasphemiam esse contra Deum: in hac autem diuisione dicimus etiam esse contra Sanctos, aut ergo hoc falsum est, aut definitio non conuertitur cum definito. Propter hoc aliqui addunt in definitione: *Contra Deum, vel Sanctos*, vt videre licet in Nauar. d. n. 81. Veruntamen non est necessarium: dicimus enim verbum maledictionis, vel contumeliæ in Sanctos, non esse propriam blasphemiam, nisi quatenus est aliquo modo in Deum prolata: Quia nimirum in Sanctis suis maledicitur Deus: Ita respondet Alens. dicto memb. 1. & idem fere habet D. Tho. dicta solut. 2. Ait enim, quod *sicut Deus in Sanctis suis laudatur, in quantum laudantur opera: quæ Deus in Sanctis efficit, ita & Blasphemia, quæ fit in Sanctos, ex consequenti in Deum redundat.* Et simili modo dixit idem Sanctus 2. 2. q. 76. artic. 2. *Maledicere rebus irrationalibus, in quantum sunt creaturæ Dei, esse peccatum Blasphemiæ.* Et idem dicit de detractione creaturæ ibidem art 4. ad 1. quia talis maledictio aut detractio creaturæ, vt est opus Dei, redundat in Deum, *Et sic habet* (inquit) *rationem Blasphemiæ.* Iuxta hanc ergo doctrinam etiãsi maledictum in Sanctos Blasphemia sit, nihilominus non est diminuta definitio, nam etiam illa Blasphemia est in Deum, imo sub ea tantum consideratione habet propriam rationem Blasphemiæ. Erit ergo illa particula intelligenda, quod Blasphemia sit in Deum, vel in se, vel in Sanctis, & creaturis suis.

3. Instantia. Sed nondum est euacuata tota difficultas, quia Adoratio Sanctorum simpliciter distinguitur ab Adoratione Dei, licet possit Deus in Sanctis adorari, ergo similiter Blasphemia Sanctorum est distincta à Blasphemia Dei, etiamsi possit Deus in Sanctis blasphemari, nam contrariorum eadem est ratio. Quæ difficultas petit, an verba contumeliæ, vel iniuriæ in Sanctum simpliciter prolata ex se, seu ex vi talis obiecti contineant veram malitiam Blasphemiæ contra Deum, ipsum inhonorare in Sancto suo. Constat enim vtrumque modum operandi esse possibilem, & inter se multum differre, cum intentio moraliter distinguat operationes: Quando ergo homo operatur ex formali intentione blasphemandi Deum in Sanctis, optime procedit responsio & doctrina data: quia nemo dubitat, quin tunc iniuria principaliter fiat Deo, & consequenter illa sit proprijssima Blasphemia Religioni Dei contraria.

4. Difficultas ergo est, quando simpliciter conuitium profertur in Sanctum, nihil aliud intendendo nisi contumeliam talis personæ. Videtur enim tunc actio illa solum esse contra virtutem illam, qua honoramus Sanctos, quæ non est Religio, sed Dulia. Quia sicut cultus Sanctorum absolute illis datus nõ est cultus Dei, nec virtutis Religionis, ita nec Blasphemia prolata in Sanctum illo modo est vere, & proprie Blasphemia Dei, nec contra Religionem eius. Quod ex verbis D. Thom. supra citatis confirmari potest: æquiparat enim Blasphemiam laudi. At vero laus alicuius sancti nisi expressis verbis, vel saltem ex formali intentione operantis extendatur ad Deum, non est propria laus Dei, neque habet aliã honestatem, nisi Duliæ: ergo similiter blasphemia in Sanctum ex vi obiecti, & seclusa speciali intentione operantis non habet propriam malitiam Blasphemiæ, quæ est contra Deum, sed tantum inobseruantiæ contra Sanctos. Denique maledictio creaturæ irrationalis secundum se, & absolute facta non est Blasphemia sed est vana, & illicita actio, vt dixit Diuus Thomas dicta qu. 76. art. 2. Vnde vt sit Blasphemia necessarium est, vt sit maledictio creaturæ, vt creatura Dei est. Non videtur autem posse creatura maledici sub hac ratione, nisi ex praua intentione maledicentis. Et fortasse ideo addidit D. Thomas dicta q. 76. art. 4. ad 1. talem maledictionem per accidens habere rationem Blasphemiæ, id est, ex intentione, & relatione operantis, non ex vi operis, seu obiecti, ergo simili modo contumelia, aut maledictio in sanctum prolata per se, & ex vi obiecti non est proprie Blasphemia, sed tantum ex intentione, & relatione operantis.

5. Vide Valentian. 3 to. disp. 1. q. 13. p. 4. 2. Vazquez lib. 1. de Ad. or. disp. 6. c. 4. Quid recentiores aliqui in hoc sentiant.

In hoc puncto aliqui moderni Auctores fatentur, conuitium prolatum in sanctum simpliciter, & absolute spectatum vt in sanctitatem excellentem, non habere propriam malitiam Blasphemiæ Religioni contrariam propter rationem factam: & ideo vt contumelia irrogata Sanctis habet rationem Blasphemiæ in Deum, necessarium esse existimant, vt versetur circa Sanctos, quatenus habent aliquem respectum ad Deum, non tamen postulant formalem intentionem inferendi Deo iniuriam, sed satis esse putant, si sancti apprehendantur cum aliquo respectu ad Deum. Alij vero Auctores simpliciter, & sine distinctione asserunt, contumelias sanctorum, præsertim defunctorum, & cum Christo regnantium esse veras, & proprias blasphemias in Deum, quacunque intentione fiant, dummodo sufficienti aduertentia, & libertate proferantur. Ita loquuntur Alensis D. Thom. Caiet. supra, & in Sum. verb. *Blasphemia*, & ibidem Armilla, Siluest. & alij Summistæ, & Nauar. dicto cap. 12. Et Couar. dicto §. 7. num. 9. & fauet ius in dicto c. 2. de Maledicis, nam absolute eodem modo loquitur. Et quamuis possit dici, non omnem Blasphemiam iuridicam esse proprie, & in rigore blasphemiam, vt Siluest. indicat, nihilominus verisimilius est, ius ipsum considerasse præcipue iniuriam, quæ in Deum ipsum redundat per huiusmodi contumeliam in Sanctum, & ideo illam vt propriam blasphemiam damnasse. Probabiliter ergo defendi potest hæc sententia. Et declarari potest ex generali regula, quod ad contrahendam malitiam non est necessaria formalis intentio, sed sufficit interpretatiua, quando in obiecto ipso est sufficiens fundamentum, ita enim est in præsenti, nam sancti ex vi sui status habent quasi intrinsecam habitudinẽ ad Deum, & ideo si contumelia afficiatur, iniuria transit in Deum ipsum, etiamsi hoc formaliter non intendatur, vel licet illa habitudo expresse non consideretur, sicut considerari posset, & deberet.

6. Tripliciter contumeliam proferri posse in Sanctos.

Itaque in tribus modis potest contumelia in sanctum proferri. Primo expresse cogitando simul de Deo, & intendendo honori eius detrahere in sancto suo, & tunc est formalissima blasphemia Dei, vt per se constat, quia non ex sono verborum, sed ex significatione, & animi intentione malitiam suam desumit. Hic tamen modus blasphemandi Sanctos, rarissimus est, & ideo non possumus ad illum tantum modum limitare hanc Blasphemiam Dei in sanctis suis. Secundo potest quis cogitare de Sancto cum aliqua expressa habitudine ad Deum, scilicet, peculiaris amici, aut ministri eius, vel quid simile, & nihilominus voluntarie in Sanctum proferre verba cõtumeliæ, & tunc etiam censetur iniuria transire in Deum, & ideo non habet propriam malitiam blasphemiæ, quia ratione illius vinculi, quod inter hanc personam, & Deum consideratur, in Deum cadit opprobrium, etiamsi hoc formaliter non intendatur. In quo minus requiritur ad iniuriam, quam ad cultum, & honorationem; quia bonum est ex integra

gra causa, & ideo requirit intentionem magis formalem. Tertio igitur fieri potest, vt cogitatio de Sancto non sit expresse respectiua, in ordine ad Deum, sed solum de illa excellentia sanctitatis, in qua talis respectus fundatur, & tunc licet imperfectior sit blasphemia in Deum: tamen indirecte participare videtur eandem malitiã, quia ad hanc sufficit voluntas talis obiecti, quod de se cedit in opprobrium Dei. Item quia si formalis intentio inhonorandi Deum, non est necessaria, etiam expressa cogitatio illius habitudinis non erit necessaria ad incurrendam malitiam Blasphemię, quia ad voluntarium indirectum satis est, quod potuerit, & debuerit cogitari. Ratio autem in contrariũ facta solũ suadet, esse in illo actu malitiam contra Duliam, quod fatemur: addimus vero, etiam esse in illo malitiam contra Religionem, neq; enim hæc duo repugnant: Qualis autem sit illa malitia, explicabimus amplius cap. seq.

7. *Secunda Blasphemiæ diuisio.*

Altera diuisio Blasphemiæ est in hæreticalem, & simplicem, seu non hæreticalem: Quæ diuisio est maxime necessaria ad explicanda iura, quæ ferunt pœnas contra Blasphemos, vt paulo post videbimus. Dicitur autem Blasphemia hæreticalis, quæ hæresim, seu falsitatem contra fidem formaliter, aut virtualiter continet, & significat. Huiusmodi est omnis Blasphemia enunciatiua, siue affirmando, siue negando aliquid de Deo, quod fides docet: vel etiam tribuendo creaturæ id, quod secundum fidem soli Deo conuenit: vel de his etiam dubitationem ostendendo. Item ad Blasphemiam hæreticalem pertinent nomina quædam conuitij Deo attributa, vt si quis eum nominet iniustum, ignorantem, vel quid simile, nam licet expresse id non affirmetur enunciando, & componendo, sed simpliciter ita nominando, nihilominus virtute satis affirmatur, quod ita profertur. In hoc etiam ordine ponuntur illæ Blasphemiæ grauissimæ, quæ his verbis solent proferri, *Non credo in Deum, discredo, abnego*, vulgo, *reniego*, & omnes æquiualentes, quia omnia hæc formã infidelitatis habent, vt bene notauit Soto lib. 8. de Iust. q. 2. art. 3. Blasphemia autem non hæreticalis dicitur omnis illa, quæ nec formaliter, nec virtute continet falsitatem, quasi speculatiuam contra fidei veritatem, vt sunt omnes Blasphemiæ, quæ proferuntur per modos optandi, imperandi, aut imprecandi: Item quæ fiunt nominando aliquid, quod in Deo vere reperitur, tamen per modum contumeliæ, & irrisionis. Nam in his omnibus solum est quædam falsitas practica, quæ non opponitur fidei, & ideo non sunt ita hæreticales Blasphemiæ, sicut priores.

8. *Aliqua vulgares Blasphemiæ expenduntur.*

Et ad hunc ordinem pertinent multa vulgaria verba Blasphemiæ, vt, *displaceat Deo. Ad despectum Dei, Per vitam Dei*, & similia, quia per hæc non indicatur infidelitas, sed conceptus quidam Dei, nam verbum illud non sermone vulgari dicitur, *Pesse &c.* Non tam est affirmantis, quam imprecantis: per aliud autem verbũ vulgo, *A despecho, &c.* non significatur aliquid fieri posse contra efficacem Dei voluntatem, sed vel significatur voluntas faciendi aliquid, etiamsi Deo displiceat eo modo, quo displicere potest per antecedentem voluntatem, aut signi, quæ nihilominus est magna irreuerentia, & magnus contemptus: vel, certe profertur etiam per modum imprecationis, optando Deo displicentiam, vel tædium de tali re, vt Soto etiam indicat: Illud autem verbũ vulgare *Por vida*, eatenus Blasphemiam continet, quatenus execratorium verbum est, quasi subijciendo vitam Dei defectioni, & morti, nisi ita fit, aut eueniat, quod affirmatur: Et ita in his non est propriè falsitas speculatiua, quæ ad infidelitatem spectat, sed grauissima iniuria, & contumelia Dei, & ideo hæreticales non sunt, vt censuit etiam Salzedo ad Practicã Bernardi c. 110. §. *Et quia*. Multa etiam de his Blasphemiis in particulari legi possunt in Couar. dicto §. 7. n. 9. Ex dictis vero à nobis sufficienter patet ratio, & distinctio vtriusq; membri, quæ magis ex sequenti capite patebit.

CAPVT VI.

Qualis, & quanta sit malitia Blasphemiæ.

1. *Blasphemia ex suo genere mortale peccatum est.*

IN primis certum est, hoc peccatum mortale esse, & ex suo genere grauissimnm. Ita docet D. Thom. dicta q. 13. ar. 2. & 3. & 3. p. qu. 80. art. 5. Alex. Alens. dicta q. 13. memb. 3. & 5. vbi Blasphemiam & homicidio, & periurio præfert ex genere suo: Et idem sentiunt communiter Theologi, & Summistæ. Est autem aduertendum, ad propriam malitiam Blasphemiæ necessarium esse, vt verba Blasphemiæ formaliter, seu significate, & serio proferantur: Nam si quis materialiter referat verba Blasphemiæ, constat de se nullum esse peccatum. Quod si ex leuitate animi ioco illa proferat, esse quidem poterit peccatum leuitatis, & alicuius irreuerentiæ assumendo nomen Dei in vanum, non tamen est propria Blasphemia, de cuius ratione est, vt formaliter proferatur per modum conuitij, aut maledictionis in Deũ, & ideo si humano modo fiat, semper est grauissimum peccatum.

2. *Blasphemia non potest esse venialis ex sola leuitate materiæ.*

Et quidem quod attinet ad grauitatem absolutam, manifestum est, illam esse mortalem, nec posse esse venialem ex sola leuitate materiæ, nisi accedat etiam surreptio, & indeliberata voluntas: Nam ex hoc capite clarum est, hoc peccatum esse posse veniale, & ita fatentur omnes: Contingit autem id duobus modis. Primo quando quis ex subita passione, aut motione prius protulit verbum, quam aduerteret sensum, vel significationem eius secundum quam Blasphemiam continet, tunc enim non profert voluntarie, ac formaliter Blasphemiam, sed tantum materialiter verbum de se Blasphemum, & ideo excusatur culpa graui, vt notauit Caietan. ver. *Blasphemia*. Secundo solet hoc accidere ex quadam praua consuetudine, quæ licet de se non excuset, præsertim quamdiu voluntaria est, nihilominus si in ipso actu reuera tollat aduertentiam rationis, ita vt homo prius loquatur, quam aduertere possit, qd loquitur, tunc in actu nõ est noua malitia præsertim mortalis, sicut si per vehementem passionem perturbantem, & impedientem plenum rationis vsum similia verba quis proferret. Extra casum autem, vel casus huiusmodi inaduertentiæ semper tale peccatum mortale est, vt bene Caiet. supra dixit.

3. *Non est grauius peccatum blasphemia omni alio.*

De grauitate autem comparatiua huius peccati, cum grauissimum esse dicitur, non est existimandum, esse simpliciter grauius omni alio peccato, nam simpliciter grauius est odium Dei, & peccatum hæresis etiam est maius, vt statim dicam: Imo etiam desperatio grauius peccatum est ex genere suo, quia sicut virtutes Theologales excellentiores sunt virtute Religionis, ita peccata illis contraria ex genere etiam suo deteriora sunt, quam Blasphemia, quæ Religioni opponitur, vt iam videbimus. Inter peccata autem Religioni opposita hoc videtur esse maximũ ex suo genere, quia directe opponitur Diuinitati, & excellentiæ eius secundũ se, eiq; non solũ negat debitum cultũ, sed etiã summam irreuerẽtiã, & iniuriã infert, quantũ potest, & quasi aperto Marte, vt sic dicam, bellũ Deo indicit. Cum enim homo non possit Deo in se malum aliquod inferre, exacuit linguã contra Deum per blasphemiam, vnde Hier. Isaiæ 18. *Nihil* (inquit) *horribilius Blasphemia, quæ ponit in excelsum os suum, omne quippe peccatum comparatum Blasphemiæ leuius est.* Et ideo Deus in Scriptura maxime

maxime hoc vitium detestatur, & illud grauissime punit, vt patet Leuit. 24. vbi lapidibus obrui præcipitur Blasphemus, & Isai. 37. 4. Reg. 19. & 2. Mach. 15. & sæpe alias leguntur grauissimæ, & extraordinariæ vindictæ, quas propter hoc vitium Deus de hominibus sumpsit.

4. *Quomodo Blasphemia distinguatur ab infidelitate. Ratio dubitandi.*

Vt autem propria malitia huius vitij magis explicetur, nonnulla dubia explicanda sunt. Primum ac præcipuum est, quomodo blasphemia ab infidelitate distinguatur: Et ratio dubitandi est, quia Diuus Thomas 2. 2. q. 13. hoc vitium ponit vt contrarium confessioni fidei, confessio autem fidei non est actus Religionis, sed est actus fidei exterior, ergo malitia Blasphemiæ est contraria fidei, saltem quo ad exteriorem actum: Vnde idem D. Thom. eadem q. art. 3. ex eo, quod Blasphemia opponitur confessioni fidei, concludit, habere in se grauitatem infidelitatis, & aggrauari ex eo, quod prorumpit in verba contumeliæ, & maxime si accedat detestatio voluntatis. *Sicut à contrario* (inquit) *laus fidei augetur, si accedat Dei amor, & prorumpat in laudem Dei.* Et augetur difficultas: nam idem D. Tho. in dicto art. 1. ait per blasphemiam derogari Diuinæ bonitati, affirmando de illa, quod ei non conuenit, vel negando, quod conuenit. *Quod* (inquit) *potest contingere dupliciter, vno modo secundum solam opinionem intellectus, alio modo coniuncta quadam affectus detestatione*, & subiungit: *Huiusmodi ergo derogatio Diuinæ bonitatis vel est secundum intellectum tantum, vel etiam secundum affectum: si consistat tantum in corde, est cordis Blasphemia, si autem exterius prodeat per locutionem, est oris Blasphemia, & secundum hoc Blasphemia confessioni opponitur.* Ergo iuxta hanc doctrinam Blasphemia interior non differt ab hæresi, seu infidelitate: & blasphemia exterior non differt ab externa negatione fidei, hæc enim proprie opponitur contrariæ confessioni fidei.

5. Hæc difficultas non tam in re ipsa consistit, quam in doctrina, & verbis Diui Thomæ: In quibus explicandis multa dicit Caietan. Nos autem primo explicabimus rem ipsam, & inde constabit, quid ad Diuum Thomam dicendum sit.

Blasphemia neque est infidelitas, neque illam supponit. Probatur primum.

Primo ergo loquendo de Blasphemia secundum totam latitudinem suam, manifestum est, Blasphemiam, vt sic, nec esse infidelitatem propriam, neque illam præsupponere, neque etiam esse semper contrariam confessioni fidei. Primum patet, quia propria infidelitas consistit in sentiendo aliquid falsum de Deo, quod per se spectat ad mentem, & intellectum: Manifestum autem est, Blasphemiam non consistere in falsa opinione de Deo: nam Catholicus potest esse Blasphemus, & *Dæmones credunt, & contremiscunt*, & nihilominus maxime sunt Blasphemi, vt D. Thom. supra art. 4. docet.

Obiectio.

Dices: licet non omnis Blasphemia sit infidelitas, tamen è conuerso infidelitas ipsa blasphemia quædam est, saltem mentalis, si infidelitas in mente tantum sit.

Respondetur.

Respondetur, falsum hoc esse, vt etiam Caietan. dicto articulo 1, notauit, quia sentire falsum de Deo est infidelitas, non blasphemia: Nam Blasphemia, vt diximus, consistit in locutione contumeliosa Dei, non in ipso sensu, vel opinione falsa de Deo. Et declaratur: nam in fide duo sunt, scilicet, assensus intellectus, & voluntas assentiendi, quæ voluntas distinctæ honestatis est à voluntate honorandi, vel colendi Deum. Hæc ergo duo cum proportione inueniuntur in infidelitate, seu hæresi, scilicet, error intellectus contrarius veritati assensus fidei, & voluntas ita sentiendi de Deo, contraria voluntati credendi, ergo voluntas hæc sentiendi aliquid de Deo, quod falsum est, formaliter loquendo, non est voluntas Blasphemandi Deũ, aut iniuriam illi inferendi, sic ergo infidelitas interior non est Blasphemia.

6. *Probatur secunda pars assertionis.*

Quod vero neque ad Blasphemiam necessario supponatur: eodem argumento conuincitur, quia in credentibus inuenitur blasphemia. Et hoc euidentius constat in blasphemia non hæreticali, quia per illam non profertur aliquid falsum de Deo, vt cap. præced. visum est, ergo non est cur talis blasphemia necessario supponat in mente errorem contra fidẽ: nam error practicus, qui in tali blasphemia inuoluitur, non est fidei contrarius. Vnde in alijs etiam peccatis inueniri potest, vt supra declaratũ est. Imo hinc etiam constat, saltem ratione huius blasphemiæ vere dictum esse, blasphemiam non semper esse contrariam confessioni fidei, quia vbi nihil falsum profertur contra fidem, non negatur fides etiã ore, ergo nec peccatur contra fidei confessionem, sed per hanc blasphemiam non profertur aliquid falsum, quo fides negari videatur, ergo illa non est contraria confessioni fidei. Minor patet, quia dicit aliquid verum de Deo, tamen per irrisionem, & contumeliã, vel qui malum aliquod Deo imprecatur, non confitetur exterius aliquid contra fidem, sed solum ostendit prauum suum affectum erga Deum. Neque obstat, quod huiusmodi blasphemus in actu exercito se gerat erga Deum tanquam contemptibilem, vel mali capacem, quia per hoc non confitetur, Deum esse contemptibilem, seu capacem mali: igitur malitia blasphemiæ non hæreticalis per se, ac formaliter non opponitur confessioni fidei, sed Religioni, & laudi Dei. Et ideo Tolet. lib. 4. Instruct. c. 12. aperte fatetur, se in hac parte à D. Thom. dissentire. Alij vero illum interpretantur, vt loquatur late de Confessione fidei, prout oratio, & laus Dei potest dici quædam fidei confessio. Ita Bannez dicta q. 13. Et fere idem habet Valent. supra puncto 2. Alij autem putant D. Thomam non in vniuersum de blasphemia locutum fuisse, sed de blasphemia hæreticali, quod probabile est, & tenet Azor libr. 9. cap. 28. quæst. 1.

Sed de Blasphemia etiam hæreticali dicendum est, habere propriam malitiam Religioni contrariam, & distinctam ab ea, quæ est in infidelitate interna, vel externa, licet sæpius cum illa cõiuncta sit. Probatur, quia etiam hæc Blasphemia non semper procedit ab interiori infidelitate, vt omnes fatentur: nam potest quis ira, vel alio animi dolore Deum vocare iniustum, aut improuidum, non quia ita de illo sentiat, sed solum, vt, vel illo mendacio vindictam de illo sumat, quatenus potest. Quod exemplo humano aperte declaratur, interdum enim vt vnus homo alteri contumeliam faciat, eum vocat stultum, vel Iudæum, etiamsi talem opinionem de illo non habeat, imo etiamsi sciat, esse mendacium, quia de hoc nihil curat, dummodo illi iniuriam faciat. Ita ergo se habet huiusmodi Blasphemus erga Deum, & ita etiam Dæmones blasphemant Deum, &, vt credibile est, eum vocant iniustum, inuidum, licet reuera hæc de ipso non credant, sic ergo manifeste distinguitur, & separatur Blasphemia hæreticalis ab infidelitate, & hæresi. Semper tamen videtur hæc blasphemia contraria confessioni fidei, quia semper continet negationem fidei saltem exteriorem, qui autem exterius negat fidem, non negando interius, licet infidelis, aut hæreticus non sit, peccat tamen contra fidei confessionem, quia ex intrinseca fidei obligatione tenemur, non negare fidem, etiam exterius. 7.

Blasphemia hæreticalis habet malitiam Religioni contrariam distinctam ab infidelitate.

Hoc tamen non obstat, quominus in illomet actu præter malitiam contrariam confessioni fidei, sit etiam malitia contraria laudi, & honori debito Deo, quæ propriam Blasphemiam constituit, & Religioni opponitur. Sicut fidelis, qui metu mortis sacrificat Idolo tantum exterius sine interiori infidelitate, deficit quidem in confessione fidei, & hoc titulo grauiter peccat, nihilominus tamen simul committit peccatum Idololatriæ Religioni contrarium, quia honorem soli Deo debitum alteri defert. Et simili modo infidelis, vel hæreticus, qui ex falsa opinione, quam habet de 8

Deo

Deo, falsum de illo loquitur, vel aliquid dicit, quod in contumeliam Dei cedat, simul & hæreticus est, & Blasphemus, quia & contra fidem, & confessionem fidei peccat, & contra Diuinum honorem loquitur, etiamsi fortasse id formaliter non intendat. Nam, vt sæpe dixi, ad peccati malitiam contrahendam sufficit voluntas faciendi actum de se inhonoratiuum alicuius, licet honoris detractio per per se non intendatur. Hac ergo ratione omnis abnegatio fidei Blasphemiam continet: Et sic dixit Diuus Thomas quodlib. 9. articulo 14. Petrum negando Christum non solum defecisse in confessione fidei, sed etiam blasphemasse: Atque ita etiam de hac Blasphemia hæreticali intelligi potest, quod Diuus Thomas in alio loco citato dixit, Blasphemiam includere infidelitatem, vtique exteriorem saltem, & aggrauare illam, habendo Irreligiositatem, & præsertim si accedat detestatio voluntatis, seu intentio detrahendi bonitati Dei, & eius honori. Et ita etiam videtur intellexisse Soto libr. 8. de Iust. quæst. 2. art. 3. in principio, & Caiet. in re idem sentit.

9 *Quomodo blasphemia distinguatur ab odio Dei, & desperatione.* Atque hinc etiam obiter intelligi potest, quomodo Blasphemia distinguatur ab odio Dei, & à desperatione. Constat enim inprimis Blasphemiam posse proferri sine odio Dei, quia potest proferri sine voluntate directa, & formali inhonorandi Deum, vt Diuus Thomas, & Caietanus docent, & experientia constat: quoties enim aliquis verba blasphemiæ vsurpat ad significandam animi sui indignationem cum sufficienti aduertentia ad verba quæ profert, vere Blasphemat, & saltem indirecte voluntatem habet derogandi Diuino honori. Secundo fieri potest, vt aliquis blasphemet ex directa intentione infamandi Deum, vel detrahendi eius honori, & non ex proprio odio, sed ex quadam acerba ira, vel superbia, & elatione animi, quod maxime contingit quando Blasphemia procedit ex infidelitate, vt videre licet in facto Senacherib. 4. Reg. 19. & Nicanoris 2. Machabæor. 15. Et quoad hoc perfectior, & formalior solet esse blasphemia in infideli, quam in fideli, etiamsi contrarium indicet Caietan. dicta quæstione decima tertia, articulo 3. Nam licet infidelis non credat in Deum quem Blasphemat, nihilominus directe, & formaliter intendit detrahere vero Deo, quem fideles colunt, quæ intentio blasphemandi Deum, non solet regulariter inueniri in fidelibus, quamuis possint interdum tam peruersam habere voluntatem, vt illo etiam modo blasphement Deum. Tertio potest Blasphemia ex odio Dei prouenire, sicut ex odio hominis prouenit maledictio, & conuitium, quomodo maxime blasphemant damnati, vt Diuus Thomas dixit articulo 4. Et nihilominus odium ipsum non est Blasphemia, quia licet in re ipsa sit iniuriosum Deo, formaliter tamen non est contra honorem, sed contra amorem Deo debitum, nec consistit in verbo, sed in prauo affectu. At vero si quis velit hoc ipsum odium verbo ostendere, vel profiteri, iam illud erit verbum Blasphemiæ imperatum ab odio. Atque eodem modo censendum est de desperatione, formaliter enim non est blasphemia, sed alius prauus affectus, proferre tamen verba desperationis erit Blasphemia, quia per talia verba semper detrahitur Diuinæ bonitati, veritati, aut potētiæ. Est etiam desperatio radix quædā blasphemiæ, quia & excludit timorem iniuriam inferendi Deo, vt Diuus Thomas notauit articulo 4. & quasi ex natura rei auertit animum ab affectu Dei, de quo aliquis desperat, & ita facile ad Blasphemandum de illo prouocatur.

10. *Malitia blasphemiæ distinguitur à iuramēto.* Secundo principaliter comparari potest malitia Blasphemiæ ad alia vitia contra virtutem Religionis. Et primo conferri potest cum periurio, seu iniquo iuramento: multi enim existimant Blasphemiam ad temeraria, seu Irreligiosa iuramenta pertinere, vt referunt Couar. supra num. 8. & Azor. d. c. 28. q. 1. Et Soto dicta q. 2. ar. 3. conclus. 1. Blasphemiam dicit esse *scelestissimam periuriorum speciem.* Et iuramentum per falsos Deos, etiamsi alias verum sit, dicit esse blasphemiam, idemque ait de iuramento per creaturam, vt talis est. Nihilominus certum est, malitiam blasphemiæ vt sic, esse distinctam à malitia Irreligiosi iuramenti. Ita fatentur dicti Auctores nec negat Soto, & sumitur aperte ex D. Tho. 2. 2. q. 13. iuncta quæst. 98. Et patet, quia malitia blasphemiæ potest omnino separari iuramento, ac subinde ab omni malitia iniqui iuramenti. Vt cum quis profert verbum conuitij contra Deum, nihil iurat, & tamen blasphemat. Ratio denique à priori est, quia malitia iuramenti non interuenit, nisi vbi adducitur Deus in testem, sæpe autem quis blasphemat, non afferendo Deum in testem, vt per se notum est. *Ratio à priori.*

11. *Malitia blasphemiæ sæpe est coniuncta cum malitia iuramenti.* Addendum vero est, malitiam blasphemiæ sæpe esse coniunctam cum malitia iuramenti: Hoc patet, primo in illis iuramentis, quæ fiunt cum quadā exaggeratione, quæ redundat in blasphemiam, & contumeliam Dei, vt supra dicebamus de illa execratione, *Per vitam Dei*, nam per modum iuramenti fieri solet, non est autem idem de vsitato verbo, *viuit Deus*, quia in illo non fit comparatio, vel execratio, sed solum viuens Deus testis adducitur. Item iuramenta illa, quæ fiunt nominando Deum modo contemptibili, aut ignominioso: exprimendo aliquas inferiores partes corporis Christi, & iniqua iuramenta sunt, & blasphemiæ, vt aperte supponit Pius Papa in cap. *Si quis*, 22. quæst. 1. dicens, *Si quis per capillum Dei, vel caput iurauerit, vel alio modo Blasphemia contra Deum vsus fuerit, &c.* Idem sumitur ex Authentica. *Vt non luxurientur homines, &c.* collat. 6. tit. 5. Idemq; censet Soto supra de iuramento per corpus, & sanguinem Domini. Caiet. vero ver. *Blasphemia*, quem ibi Armilla sequitur, non putat esse Blasphemiam, *dicere ad sanguinem, vel ad corpus Dei siue inuocando per modum iniuriantis, siue resonando in rixa, aut turbatione contra aliquem.* Vnde à fortiori idem dicturus esset, quando per modum iuramenti illa proferuntur, præsertim cum pro ratione afferat, *quia ex quo verbum caro factum est, Deus carnem & sanguinem habet.* Nam si hæc ratio bona est, etiam in illo modo iurandi locum habet: & ita sequitur, & ampliat illam sententiam Nauar. d. c. 12. n. 83. Re tamen vera ratio non est formalis: nam etiam Deus caro factus habet caput, capillos, iecur, & alia pudentiora membra: & nihilominus per hæc iurare, vel ea contumeliose nominare Blasphemia est. Quia non satis est esse verum, quod dicitur, si contumeliose dicitur, nam vt supra dixi, huiusmodi Blasphemia non consistit in falsitate, sed in contumelia. Quocirca quando absq; forma iuramenti per modum iniuriæ & indignationis aliquis dicit. *Ad corpus Domini* vulgo: *Cuerpo de Dios*, mihi videtur in rigore blasphemia grauis, nisi per inaduertentiam excusetur, quia est verbum contumeliæ, & cōtemptus in Deū. Aliqui vero excusant huiusmodi locutionem, prout frequenter profertur in rixa, & perturbatione cum alio, quia non solet proferri ex indignatione contra Deum, sed contra illum, cum quo fit rixa. Sed certe si verba ipsa de se blasphema sunt, illa non erit sufficiens excusatio, alioqui etiamsi aliquis ex simili indignatione ad hominem, cum quo contendit, prorumperet in verba maledictionis, vel abnegationis Dei non blasphemaret, quod dici nō potest: Ad blasphemiam ergo non est necessaria formalis indignatio in Deū, seu in actu signato, vt sic dicam, sed satis est, quod in actu exercito ex indignatione cū homine prorūpat aliquis volūtarie in verba contumeliæ contra Deum, quod per illa verba fit, nō minus quam per alia, quantū est ex vi significatio- *Ad blasphemiam non est necessaria formalis indignatio in Deum.*

cationis illorum, sæpe enim proferuntur quasi materialiter, & omnino ignorando, quid significent, & tunc sic loquentes excusari possunt à culpa graui blasphemiæ. At vero quando quis iurando nominat corpus, & sanguinem Domini facilius potest à blasphemia excusari, si cum debito modo ex reuerentia id faciat; sicut sine blasphemia potest iurari per sacramentũ Eucharistiæ, quod nomine corporis, & sanguinis Domini significare solemus: & ita iuxta communem vsum non videntur illæ partes cũ contuitio, & contumelia distinctè nominari, quia & distinctè consecrantur, & sicut in singulis totum continetur, ita etiam nominatur, & illa distinctio fieri solet non ad despectum, sed ad maiorẽ iuramenti contestationem, commemorato illo mysterio, seu passione Domini, quæ per illud significatur: sicut solent aliqui iurare per Christũ crucifixum, in quo non est blasphemia, quicquid sit de nimio excessu in modo iurandi, de quo alias. Vide Couar. in d. cap. *Quamuis pactum* p. 1. §. 1. n. 6.

Si quis iurando nominet corpus, & sanguinem Domini non blasphemat.

12. Alius præterea modus blasphemandi coniunctus cum iuramento esse solet, quando Diuina veritas humanæ æquiparatur, vt cum aliquis affirmat tam verum esse, quod dicit, quam est verum, Deum esse, vel quam est verum, Christum natum esse ex Virgine, Vel quam est verum Euangelium, & similia. Ita sentit Soto supra: quamuis solùm dicat, hanc formã iurandi non longe distare à blasphemia, sed certe illa comparatio multum videtur derogare Diuinæ bonitati, & veritati: nam per illã tribuitur veritati humanæ tanta infallibilitas, & certitudo, quanta est in Diuina, & ita tribuitur creaturæ id, quod est proprium creatoris, quod ad blasphemiam pertinet. Posset tamen excusari, dicendo, non fieri æquiparationem in certitudine, & infallibilitate, sed solum in veritate, quę in indiuisibili, & totali adæquatione consistit, & ideo non videtur esse maior in vna veritate, quam in alia. Verumtamen nõ est sufficiens excusatio, quia comparatio illa fit ad confirmandam certitudinem veritatis, & firmandum intellectum in assensu eius, ideo enim assumitur comparatio ad veritatem Diuinam, & non ad alias. Quapropter in rigore verborum videtur illa magna irreuerentia, & contumelia Diuinæ veritatis, ac subinde ad blasphemiam pertinere. Fateor tamen hoc multum pendere ex intentione loquentium, qui sæpe loquuntur per exaggerationem, & non intendunt facere omnimodam æquiparationem. Et ita excusari poterunt à malitia blasphemæ, vel quia non aduertunt, quid verba illa significent, vel quia verba illa capacia sunt alterius significationis, quam ipsi intendunt.

Alius blasphemandi modus, cum veritas humana æquiparatur Diuinæ.

Excusatio.

Reiicitur.

13. Præterea verum esse videtur, quod Soto docet, iurare per falsos deos, blasphemiam esse, sicut etiam iurare par creaturam, vt creatura est, quia per tale iuramentum tribuitur creaturæ, vel idolo, quod est proprium veri Dei, hoc autem est blasphemia. Item quia illud iuramentum est contrarium confessioni fidei: nam per illud in actu exercito confitetur, qui iurat aliquid aliud esse primam veritatem in testificando præter verum Deum, ergo est blasphemia. Dices ergo erit grauius peccatum iurare verum per falsos deos, quam iurare falsum per verum Deum, quia blasphemia maius peccatum est, quam periurium, vt sentit D. Thom. dicta. q. 13. ar. 2. ad 2. & docet expresse art. 3. ad 2. afferens Glossam super ad Ephes. 4. estque aperta sentẽtia August. libro contra Mendacium cap. 10. dicens: *Ideo peius est blasphemare, quam peierare: quoniam peierando falsæ rei adhibetur testis Deus, blasphemando autem de ipso, falsa dicuntur Deo.* Consequens autem falsum est: Nam idem August. Epist. 154. ad Publicol. & habetur in cap. *Mouet* 22. quæstione 1. dicit, *Sine vlla dubitatione minus malum est, per deos falsos veraciter iurare, quam per Deum verum fallaciter. Quanto enim per quod iuratur, magis est sanctum, tanto magis est pœnale periurium.* Ergo signum est, iuramentum per falsos deos non esse Blasphemiam.

Iurare per falsos deos est blasphemia.

Obiectio.

Ad hoc respondet Soto, iuramentum per falsos Deos minus malum esse in ratione periurij, quam periurium per Deum verum, & in hoc sensu fuisse locutum Augustinum, *Qui tamen* (inquit) *non negasset, quin idololatria quam includit iuramentum per falsos Deos, sit grauius peccatum, quam periurium per verum Deum.* Sed difficile est accommodare solutionem, nam iurare verum per falsos Deos non est periurium, ergo sub ea ratione non potest comparari, neque ita comparatur ab Aug. Sed quatenus habet rationem mali, vnde comparatio esse videtur inter testificationem veri per falsum Deum, aut falsitatis per verum Deum. Aliter respondent Alex. Alens. 3. p. q. 31. memb. 3. art. 2. §. 2. Bonauent. in 3. d. 39. dub. 4. circa litteram, & Turrecr. in dicto cap. *Mouet*. q. 4. Qui dicunt, in iuramento esse duo, scilicet quod asseritur, & per quem asseritur: & in primo aiunt, minus peccare iurantem verum per falsum Deum: in secundo autem magis peccare. Sed habet responsio eandem difficultatem, quia qui verum iurat per falsos Deos, nihil peccat in re asserta, sed solum in testificatione eius: comparatur autem cum altero, quatenus peccat. Item ratio Augustini hoc ostendit, nam ex maiori sanctitate veri Dei concludit, maius esse peccatum peierare per illum, quam adducere in testem falsum Deum, siue ad verum, siue ad falsum confirmandum. 14.

Responsio Soti reiicitur.

Aliorum responsio refellitur.

Dici ergo potest, iurantem verum per falsos Deos, simpliciter, & intensiue (vt sic dicam) grauius peccare, iurantem autem falsum per verum Deum, peccare grauius secundum quid, & extensiue. Nam prior vno tantum modo peccat, posterior autem duobus, quia & mentitur, & contra humanam iustitiam peccat, ad eam pertinet fides in pactis humanis, de quo iuramẽto ibi loquitur Augustinus. Et præterea peccat contra Deum, illum adducendo in testem falsitatis, pluribus ergo modis peccat, & hoc vocamus *extensiue* grauius. Comparando autem priorem malitiam idololatriæ, seu Blasphemiæ cum periurio, vt est contra Deũ verum, sine dubio prior est grauior malitia, vt bene sentiunt omnes dicti auctores: Quod satis est ad respondendum obiectioni. An vero apud Deum, seu in Diuino iudicio illa vnica malitia iuramenti veri per falsum Deum, sit digna maiori pœna, quã omnes simul malitiæ, quæ in periurio per verum Deum, inueniuntur, incertum est, pendetq; ex modo peccandi, & circumstantijs: nam generatim loquendo fieri potest, vt multitudo malitiarum inferioris rationis moraliter æquiualeat, vel excedat grauitatem vnius malitiæ superioris rationis. Addo etiam iuramentum mendax per falsum Deum præter malitiam blasphemiæ habere rationem periurij, saltem ex conscientia erronea iurantis, sub hac aũt ratione grauius esse periurium per verum Deum, quam per falsum, quod etiam videtur comprehendisse Aug. & probat ratio eius, quia maior est sanctitas veri Dei, quam falsi, etiam prout cogitatur, vel reputatur ab eo, qui per illum iurat: ratio autẽ blasphemiæ semper est maior, quia illa consistit in iniuria illata vero Deo, non tantum vt testificanti, vt fit in periurio, sed vt existenti (vt sic dicam,) & habenti supremam excellentiam, cui per talem blasphemiam derogatur. 15.

Vera solutio.

Incertum est quis à Deo sit magis puniendus, An iurans falsum per verum Deum, An iurans verum per Idolum.

Ex quibus omnibus intelligi potest, quamuis contingat, blasphemiam, & periurium in eodem actu coniungi; nihilominus semper manere distinctas malitias, ideoque ita esse actum in confessione aperiendum, vt vtraque illius malitia explicetur. Vnde etiam è conuerso sequitur, licet iuramentum ratione modi iurandi blasphemiam contineat, si tamen non cadat supra mendacium, non habere specialem malitiam mortalem periurij, sed tantum Blasphe- 16.

In eodem actu duplex malitia distincta potest esse, periurii scilicet, & blasphemia.

Blasphemiæ, quia, vt supponitur, iuramentum est per verum Deum, & non est periurium, quia non est ad confirmandum falsum, ergo non habet malitiam mortalem sub præcisa ratione iuramenti, sed solum sub ratione contumeliæ, & conuitij in Deum. At vero è conuerso, qui per Deum verum falsum iurat, si nullam aliam circumstantiam prauã misceat, licet sit periurus, non est Blasphemus, vt docuit D. Thomas supra art 3. ad 2. Quia licet afferat Deum in testem falsitatis, non tamen affirmat, eum esse mendacem: neq; sperat, Deum testificaturum illud mendacium, sed solum sub Dei auctoritate vult alium decipere: & potius sperat (vt Diuus Thomas ait) *quod Deus super illud non testificetur per aliquod euidens signum.* Atque ita constat, malitias periurij, & blasphemiæ adeo esse distinctas, vt sæpe possint mutuo, ad inuicem separari, licet interdum possint coniungi.

17 *Qui promittit peccatum in honorem Dei se facturum, est blasphemus.* Et iuxta hæc potest fieri discursus circa alios actus Religionis, & vitia, quæ contra illos committuntur: nam cum illis potest sæpe coniungi Blasphemia, præsertim si cum sufficienti aduertentia, & multo magis si cum directa intentione fiant, vt si quis Deo promittat peccatum aliquod in honorem eius facere, non solum est iniquus in malo promittendo, sed etiam est blasphemus, quia illud magis est verbum conuitij, quam honoris, potiusque videtur esse comminatio, quam promissio. *Et qui ad laudandum Deum turpi vtitur verbo.* Similiter, qui ad laudandum Deum profana aut turpia verba assumit, si per ea verba Deum laudare intendat, Blasphemiam in ipsum committere videtur, quia in actu exercito significat, Deum gaudere similibus laudibus, & ita facit Deum contemptibilem potius, quam laudabilem: & ita videtur sentire Nauarr. dicto capit. 12. numer. 87. Verum est, quod si huiusmodi cantilenæ non proferantur, nec referantur ad laudem Dei, sed misceantur alijs veris laudibus Dei, non erunt proprie Blasphemiæ, licet non careant alia malitia Irreligiositatis, vel sacrilegij, vt infra dicemus de Oration. tractando. *Blasphemia item est abusus verbis scripturæ, non tamen semper.* Similiter aliqui inter Blasphemias numerant abusum verborum sacræ Scripturæ ad conficiendos profanos libellos, vel ad actiones ludicras, & similia. Hoc tamen vitium regulariter potius sacrilegium est, quam Blasphemia: Si tamen tantus esset abusus, vt veritati, & auctoritati illorum verborum derogari videretur, profecto contumelia transiret in auctorem eorum, & malitiam Blasphemiæ participaret, & ideo Conc. Trid. sess. 4. in fine hoc vitium reprehendens, & prohibens, à nomine sacrilegij, vel blasphemiæ abstinet, vocatq; *temeritatem, irreuerentiam & contemptum.*

18 *Vtrum blasphemia omnes sint eiusdem speciei.* Tertio loco fieri potest comparatio inter ipsas diuersarum Blasphemiarum malitias inquirendo, An omnes sint eiusdem speciei, seu (quod idem est) eiusdem grauitatis essentialis, nam quod in indiuiduo, seu accidentaliter vna possit esse grauior alia, dubium non est. In quo Caiet. d. quæst. 13. art. 1. & in Sum. ver. *Blasphemia*, absolute docet, omnem blasphemiam esse eiusdem speciei: *Pars affirmatiua.* quem multi moderni sequuntur, nullam tamen probationem adducunt, nisi quod omnes Blasphemiæ sunt contrariæ Religioni, quatenus cultum latriæ debet Deo, vnde inferunt, quod sicut Religio, & Latria vna est, ita & Blasphemia: quæ tamen ratio non conuincit, quia facilius vitia multiplicantur, quam virtutes, vt supra dictum est. Potest tamen illa sententia confirmari, quia omnia periuria sunt eiusdem speciei, & omnes hæreses, ergo & omnes Blasphemiæ. *Negatiua pars valde probabilis iudicatur.* Nihilominus contrariam sententiam censeo esse valde probabilem: nam Blasphemiæ hæreticales videntur specie distingui à non hæreticalibus, quia continent deformitatem, & iniuriam longe diuersæ rationis. De hæreticalibus autem inter se comparatis. D. Thom. dicta quæst. 13. art. 1. ad 3. sentit non differre specie formaliter in ratione Blasphemiæ, quia omnes reducuntur ad enunciationem falsam de Deo, quod est verisimilius: *Blasphemiæ hæreticales non differũt specie.* Et similiter Blesphemiæ non hæreticales solum videntur distiugui secundum magis, & minus in ratione contumeliæ aut conuitij.

19 *Vtrum blasphemia in Deum prolata distinguatur specie ab ea, quæ profertur in Sanctos.* Possunt autem in hoc ordine distingui specie in ratione Blasphemiæ, maledicta, aut contumeliæ in Deum, vel in Sanctos immediate prolata, quia adoratio Sanctorum etiam respectiue, & in ordine ad Deum est diuersæ rationis ab adoratione debita ipsi Deo propter se. Sed licet in Blasphemia contra Sanctum prolata inueniatur aliqua malitia specie distincta à propria malitia Blasphemiæ, quæ est contra Deum, nihilominus facile sustineri potest malitiam Blasphemiæ, quæ est in illo actu, quatenus in Sancto maledicitur Deus, eiusdem speciei esse cum Blasphemia immediate in Deum prolata. Parum vero hoc refert, dummodo intelligamus in conuitio contra Sanctum prolato duas ad minus esse malitias, vnam contra illam personam, quæ contumelia afficitur, cum sit per se digna honore, quæ malitia proprie est contra Duliam, & consequenter est distincta specie à propria malitia Blasphemiæ. Altera malitia est, quatenus illa contumelia redundat in Deum ipsum, & illi censetur principaliter fieri, & per hanc constituitur proprie ille actus in ratione blasphemiæ. Hæc tamen distinctio sufficit, vt ratione alterius malitiæ coniunctæ hæc circumstantia explicanda sit in confessione, & ita in ordine ad illam talis differentia quasi specifica censenda est, quod est obseruandum pro omnibus blasphemijs, quæ habent adiunctas in ipsis materialibus actibus malitias aliarum rationum. Et hæc sufficiant de malitia Blasphemiæ.

CAPVT VII.

De pœnis Blasphemiæ in foro Diuino, Canonico, & Ciuili.

1. *Nulla est blasphemia irremissibilis.* Materiam hanc breuissime, ac remissiue expediam, quia quæ ad dogmata fidei, vel ad conscientiam spectant, alibi à nobis tractata sunt, quæ vero ad externum iudicium pertinent, nostra non sunt. Primo ergo respondet Blasphemiæ grauissima pœna in foro Dei, quæ erit æterna, nisi in hac vita remissio talis culpæ obtineatur: vbi statim occurrebat quæstio, An aliqua Blasphemia sit apud Deum irremissibilis, ita vt hæc sit quasi pœna tali blasphemiæ specialiter imposita in foro diuino? quod tractare solent Theologi de Blasphemia in Spiritum Sanctum. Sed de hac re dixi disput. 8. de Pœnit. sect. 1. vbi explicui, nullam esse Blasphemiam irremissibilem simpliciter, sed aliquam ita appellari, quia directe opponitur dispositioni necessariæ ad peccati remissionem & ideo reddit illius remissionem valde difficilem.

2. *Nulla censura incurritur propter blasphemiam ipso facto.* Secundo considerari potest Blasphemia in ordine ad Sacramentale iudicium confessionis. Et sic potest inprimis de illa dubitari, An Blasphemia habeat censuram aliquam ipso iure annexam, vel reseruationem, nam hæc etiam esse solet quasi quædam pœna. Breuiter tamen dicendum est, nullam incurri censuram ipso facto propter tale peccatum, quia in iure nulla legitur: solum enim in cap. *Siquis*, 22. q. 1. imponitur pœna depositionis clerico blasphemanti: verumtamen nec imponitur ipso facto, sed imponi præcipitur, nec etiam illo modo pœna illa est in vsu, vt Doctores statim citandi fatentur. Quapropter nec reseruationem habet hoc peccatum ipso iure annexam, quia nec talis reseruatio facta est Papæ, quia hæc non solet fieri sine annexa censura, nec etiam facta est Episcopo ex vi communis iu-

nis iuris, quia nullibi legitur, nam in cap. *Statuimus*, de Maledicis, quod citari solet, non est sermo, de reseruatione in foro Pœnitentiæ, sed de pœna in foro contentioso, vt notaui disput. 23. de Pœnitent. sect. 3. numer. 10. vbi hoc latius tractaui, & specialiter aduerti, Concil. Lateran. sub Leone X. sess. 9. supponere ordinarios confessores posse absoluere ab hoc peccato præcipere tamen, vt id non faciant, nisi imposita grauissima pænitentia. Sed in hac etiam restrictione, vt ait Armilla verb. *blasphemia*, num. 5. lex illa non est in vsu recepta: atque ita communi, seu Diuino iuri in hoc standum est.

3. *Propter hoc crimen decernitur pœna in iudicio humano imponenda.* Tertio decernitur propter hoc delictum pœna in exteriori iudicio humano imponenda, tam per legem Canonicam antiquam, & communem, vt pro clericis in dicto cap. *Siquis*, 22. quæstione 1. pro laicis vero in dicto cap. 2. de Maled. quam per nouas constitutiones dicti Concilij Latera. & Iulij III. in quodam motu proprio, qui incipit: *In multis deprauatis*; & in alio Pij V. qui incipit, *Cum primum Apostolatus officium*. Hæ vero nouæ constitutiones vsu receptæ non sunt. Punitur etiam hoc delictum per leges Ciuiles in Authentico, *Vt non luxurientur*, &c. supra citato. De quibus pœnis legi possunt Glossa, & Doctores eisdem locis, & Bernardus Diaz cum scholio Salzedi dicto cap. 110. Practicæ, & Couarruias dicto §. 7. à num. 10. & Iul. Clar. lib. 5. §. *blasphemia*, & Simancas in Catholicis institutionibus titul. 8. Castro libr. 1. de Iusta hær. punit. cap. 12. & Azor dicto lib. 9. cap. 28. q. 5. & sequentibus, qui referunt alios: & late tractant, quomodo peccatum hoc sit misti fori, & quomodo Blasphemia hæreticalis ad Inquisitores hæreticæ prauitatis pertineat, & alia, quæ ad forense negotium magis spectant.

Finis Libri Primi.

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI DE SVPERSTITIONE.

LIBER

LIBER SECVNDVS DE SVPERSTITIONE.

Superstitio ex communi sententia vitium est Religioni Dei contrarium, vt in superioribus tactum est, & mox latius videbimus. Non est autem vna tantum species vitij, sed quasi genus quoddam proximum multas sub se continens species: nam quædam superstitio est circa Deum verum, alia circa Deos falsos vel expresse, vel tacite, de quibus omnibus in discursu huius libri dicendum est.

CAPVT I.

Quomodo superstitio circa Deum verum esse possit, & quid illa sit.

1. PRimum omnium obseruandum est, quod superstitio excessum quendam importat, quia iuxta communem vsum nimium Dei cultum significat, vt constat ex vsu tam Latinorum, quam Theologorum cum Diuo Thoma 2. 2. q. 93. Vnde Aulus Gellius lib. 10. Noct. Atticar. dixit, superstitionem esse *importunam, & ineptam Religionem*, & idem fere habet Cicero lib. 2. de Nat. deor. Circa etymologiam autem huius vocis varie loquuntur auctores: nam Cicero supra putat, deriuatum esse nomen illud à voce *Superstio*, seu à nomine *Superstes*, nam *qui totos* (inquit) *dies immolabant, vt eorum liberi superstites essent superstitiosi sunt vocati.* Isidorus vero lib. 8. etymol. cap. 3. ex eadem voce *Superstes*, aliam deriuationem refert. *Alii* (inquit) *à senibus, quia multis annis sup:rstites per ætatem delirant, & errant superstitione quadam nescientes, quæ vetera colant, aut quæ veterum ignari adsciscant, superstitionem dictam putant.* Deinde refert ex Lucretio, superstitionem dictam esse *à superstando*, quasi superstitio sit cultus superstantium rerum, seu rerum, quæ supra nos sunt, id est, cœlestium, ac diuinarum. Quam etymologiam ipse reprobat, quia cultus talium rerum non est superstitio, sed maxime legitimus. Vnde ipse potius sentit superstitionẽ dictam esse *à superstatuo*, vel *superinstituo*. Nam superstitio est superflua obseruantia in cultu super statuta, seu instituta Maiorum. Quæ descriptio ad significationem vocis declarandam apta est, ad vocis autem deriuationem nõ videtur satis vocibus ipsis accommodata. Et ideo alij è contrario existimant etymologiam Lucretij cum vocibus quadrare, licet ille in re explicanda errauerit. Fuit enim Epicureus, qui omnem Dei Religionem contempsit, quia non putauit Deum habere prouidentiam humanarum rerum, & ideo omnem Dei cultum superstitiosum esse credidit, quia procedit ex timore Dei super nos stantis, quem timorem in vniuersum vanum esse putauit: in quo turpiter errauit. Potest autem hic timor esse nimius, & irrationabilis, & inde potuit nimius Dei cultus superstitio vocari, quasi procedat ex nimio timore Dei super nos stantis, Parum tamen ad nos refert, vnde vox deriuata sit, dummodo constet, quid significet.

Nominis Etymologia.

2. Est autem aduertendum secundo, ad legitimum cultum Religiosum duo requiri, vnum est, vt cultus sit legitimus ex parte rei cultæ: aliud est, vt in modo etiam colendi prudens, & moderatus sit. Vnde è contrario quia malum contingit ex quocunque defectu, dupliciter potest cultus esse superstitiosus scilicet, vel ex parte rei cultæ, si non sit cultus veri Dei, sed falsi, vel ex parte modi obseruandi etiam in adoratione veri Dei. Posset etiam quis addere tertium membrum, scilicet, cultum deficientem in vtroque: nam Cicero supra etiam in cultu falsi Dei significat, posse esse superstitionem in modo, sed nobis non est hoc tertium membrum necessarium. Gentilis enim, qui putabat cultum exhibitum suo idolo iuxta suas leges, & mores esse legitimum, vocauit superstitionem cultum eiusdem idoli vltra instituta suorum maiorum, nos tamen totum cultum talis Dei, qualiscumque cultus sit, vt superstitiosum omnino abijcimus, & ideo in tali cultu non curamus de modo eius, vt superstitiosum appellemus. Sic ergo apud Theologos, & alios Doctores duplex distinguitur superstitio: vna est in cultu veri Dei, alia in cultu falsi Dei, & hæc posterior generaliter vocari potest falsus cultus, seu superstitio idololatriæ. Prior vero vocatur indebitus, vel nimius cultus veri Dei. Ita docet D. Thomas communiter receptus in 2. 2. quæst. 92. art. 2. Vbi superstitionem ex parte rei cultæ, quam nos generatim idololatriam vocauimus, in tres distinguit species, scilicet in idololatriam expressam, seu stricte sumptam, & diuinationem, & vanam obseruantiam. quæ idololatriæ tacitæ dici possunt, de quibus postea dicemus. Alteram vero superstitionem in cultu veri Dei in duo membra distinguit, scilicet, in superstitionem perniciosam, & superfluam, de quibus in præsenti tractabimus.

Dupliciter sit cultus superstitiosus, vel ex parte rei cultæ, vel ex parte modi, quo colitur.

Multiplex superstitionis diuisio.

3. Antequam vero vlterius progrediamur, oportet circa diuisionem datam lectorem admonere cuiusdam erroris nouorum hæreticorum, qui nihil distinguunt inter idololatriam, & superstitiosum cultum veri Dei, sed omnem superstitiosum cultum, etiamsi circa Deum verum versetur, idololatriam vocant. Quod solum faciunt, vt catholicos calumnientur, eosq́ idololatriæ falsò coarguant. Ad quod concludendum alium adiungunt errorem, fingentes superstitionem, vbi non est, vt paulo post videbimus: non tamen suo furori satisfaciunt, Catholicam Ecclesiam, vt superstitiosam reprehendentes, nisi etiam idololatram illam faciant: & ideo superstitionem etiam illam, quæ est circa verum Deum, idololatriam vocant. Hunc errorem copiose, & docte refutauit Gregor. de Valent. in suo 3. tom. disp. 6. q. 11. punct. 1. & postea Leonardus Lessius lib. 2. de Iust. capit. 43. dub. 4. & ideo nobis necesse non est in hoc errore confutando immorari. Nam si vocem ipsam attendamus, nihil aliud est idololatria, quam idoli latria, seu suprema adoratio: Deus autẽ verus idolum non est, ergo contra vocem ipsam est, aliquem cultum veri Dei idololatriam vocare, quod etiam confirmat, & conuincit frequentissimus scripturæ sacræ, & Sanctorum Patrum vsus, vt dicti Auctores late prosequuntur. Si autem rem ipsam spectamus, euidentissimum est, deformitatem, & malitiam longe diuersæ rationis esse in adoratione veri Dei, quantumuis superstitiosa, vt ex terminis ipsis videtur per se notum, & ex rebus humanis declarari potest: nam loge maiorem iniuriam facit Regi, qui alium Regem in eodem Regno præter legitimum recognoscit, quam qui ipsummet verum Regem indebito modo reueretur. Vnde nemo est, qui Iudæos nunc idololatras vocet, quia Deum

Error hæreticorum, qui nihil distinguunt inter idololatriam & superstitionem.

verum colunt, etiam si male colant: & idem esse potest de Paganis cognoscentibus vnum verum Deum, vt mox dicemus, & à fortiori idem erit de Christianis, etiam male colentibus Deum. Bene ergo generalis illa partitio data est secundum illa duo genera malitiarum per excessum in cultu. Bene etiã nomina singulis membris adaptata sunt, quæ immutare non licet, præsertim contra vsum Scripturæ, & Sanctorum. Nam ex verbis inordinate prolatis hæresis incurritur. Quam vero stulte isti hæretici calumnientur Ecclesiam de idololatria, eo quod sanctos cum Christo regnantes colat, in 1. tom. 3. p. ostensum est.

4. *Vtrum in cultu veri Dei possit esse superstitio.* Sed adhuc superest nobis disputatio quasi per contrarium extremum cum Lactantio lib. 4. Instit. cap. 28. Vbi reprehendit Ciceronem, eo quod dixerit superstitionem esse posse in vera Religione, nam vera Religio tantum est in cultu veri Dei, quem ipse Lactantius non putat posse esse superstitiosum: *Nam superstitio* (inquit) *solum est in cultu nouorum, & falsorum Deorum, qui superstitio appellatus est, eo quod homines, relicto antiquo, & vero Deo superstitem suorum Deorum memoriam colere cœperint.* Suaderique potest hæc sententia, quia in cultu veri Dei non potest esse excessus. Probatur, quia in veri Dei amore excessus esse non potest, ergo nec in cultu, & Religione. Patet consequentia, quia sicut Deus super omnia amandus est, ita etiam colendus, ergo sicut amor Dei non potest esse nimius, ita neq; cultus. Item vel hic excessus accidere potest in cultu interno, vel in externo: Non quidem in interno, quia interna de Deo æstimatio, si sit vera, nõ potest esse nimia, sed quanto maior æstimatur, tanto verius cogitatur, si autem non sit vera æstimatio, iam cultus, qui ex illa nascitur, non pertinebit ad cultum Dei. Nec etiam potest esse nimius, sed oportet, vt sit, verus, & commensuratus: nam ex vero, & moderato actu interno non potest oriri excessus in exteriori actu, si autem externus cultus non nascatur ex vero, ac legitimo cultu interno, iam non erit veri Dei cultus.

5. *Posse dari resoluitur.* Sed dubitari non potest, quin in colendo vero Deo possit superstitio committi, id est, peccatum per excessum in modo colendi verum Deum: Ita enim docent Theologi omnes cum D. Thoma dicta quæstione 98. articulo. 2. Declaratur autem inprimis ratione, hoc vitium esse possibile, & quomodo intelligendum sit, deinde exemplis, & testimonijs cofirmabimus tale esse. Primum autem facile intelligetur, distinguendo illa duo, quæ supra in cultu, & adoratione distinximus. Vnum est vera existimatio de excellentia personæ, quam colere intendimus: Aliud est signum illud, quo vtimur ad recognoscendam illius excellentiam, nosque illi submittendum, in cuius signi exhibitione cultus ipse, & adoratio consistit. In cultu ergo veri Dei, etiamsi superstitiosus sit, non potest omnino deesse primum ex his, quæ posuimus, & hoc probat ratio dubitandi proposita, quia si existimatio vera Dei omnino deesset, iam non esset cultus veri Dei, id enim adoramus, quod nobis in mente, & intentione adorandum proponimus, per falsam autem existimationem Dei nemo sibi proponit verum Deum adorandum, sed falsum, & à se fictum, ergo adoratio, quæ inde oritur, non est adoratio veri Dei, ergo nec est superstitio, de qua nunc agimus. *Obiectio.* Dices, Iudæus, vel Sarracenus falsam de Deo habet existimationem, quando illum apprehendit, & iudicat, esse vnum, & non trinum, & nihilominus verum Deum colit. *Soluitur.* Respondeo, in aliquo quidem decipi quatenus Trinitatem personarum in Deo negat: in aliquo vero non errat, sed verum Deum secundum essentiam cognoscit, ipse autem non adorat Deum, quantum ad id, quod de illo negat, sed quantum ad id, quod affirmat, seu de illo cognoscit, & ita veram de Deo existimationem habet, verumque Deum colit: quamuis (vt ita dicam) in eo non colat, quicquid re vera colendum est. Atque ita cum dicimus ad cultum veri Dei siue legitimum, siue superstitiosum necessariam esse veram de Deo existimationem, non est sensus opotere ita esse veram, vt nullam habeat admistam falsitatem, alioqui nulli infideles, vel hæretici adorarent verum Deum quod falsum est, dicente Paulo de Gentibus, *Cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt*, ad Roman. 2. & de Iudæis capit. 10. *Testimonium prohibeo illis, quod æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam.* Sensus ergo est, necessariam esse de vero Deo existimationem saltem quoad substantiam, & essentiam, ac existentiam eius confuse conceptam, etiamsi alia de illo ignorentur, vel falso existimentur.

At vero, hæc licet existimatio veri Dei supponatur, in materia cultus, siue in illo signo, quo vtimur ad deum adorandum, potest esse error, & superstitio: Quia hæc duo valde diuersa sunt scilicet, Deum esse dignum honore propter talem excellentiam, quam habet, & hanc rem, vel illam esse aptam ad exhibendum Deo debitum honorem, ergo licet in primo non erretur, potest in secundo error contingere. 6. *In signo quo Deum colitur potest dari error.* Quando ergo aliquis intendens colere verum Deum illis rebus vtitur ad illi exhibendum honorem, quæ ad illud officium aptæ non sunt, neque illis vere Deus honoratur, tunc superstitio committitur, & cultus ille superstitiosus dicitur. Vnde fit, vt hoc genus culpæ maxime cõtingat in exteriori adoratione, quamuis non in sola. Primum significat Diuus Thomas quæstione 93. articulo 2. ad 2 quia signum, quo in tali adoratione vtimur, non est natura sua impositum ad significandam vel Dei excellentiam, vel nostram submissionem ad illam, & ideo facile potest in tali adoratione contingere error circa vsum signi, vel materiæ, quæ ad Deum colendum assumitnr. Quod in humana adoratione facile perspicitur, contingit enim, rusticum hominem ineptis verbis, aut gestibus, vti ad regem adorandum, qui non errat in persona regis, quam adorat, sed in modo, & actibus, quibus illum adorat. Vnde mirum est, quomodo Lactantius, alioqui eruditus, dixerit, *Omnino quid colas, interest, non quemadmodum colas.* Est enim hic manifestus error moralis, & practicus, & valde generalis: nam honestas actionum multum pendet ex modo: & ex defectu modi sæpe tota bonitas actus destruitur, quia bonitas integram causam requirit, vt in moralibus notum est: ergo non tantum interest, quid colas, sed multum etiam, quomodo colas. In defectu ergo huiusmodi superstitio hæc, de qua tractamus, consistit. Vnde etiam constat altera pars, scilicet posse hanc superstitionem interuenire in interiori cultu: nam zelus, seu æmulatio pro Deo, actus interior est, & potest quis illum concipere ex intentione colendi Deum, & tamen si zelus indiscretus sit, vt esse potest (teste Paulo citato loco ad Rom. 10.) erit superstitio, non Religio. Et idem in timore, & similibus actibus internis aptis ex suo genere ad colendum Deum, contingere potest, si in particulari imprudenter exerceatur, quia talibus actibus re vera non honoratur Deus, neque sunt apti, vt ad illum finem ordinentur.

Iam vero ex vsu ipso, & quasi inductione hoc genus vitij declaratur, habet enim locum tam in infidelibus, qui verum Deum aliquo modo agnoscunt, quam in catholicis, qui perfecte, & absque errore illum cognoscunt. 7. *Inductione declaratur in Iudæis, & Gentilibus.* Nam inprimis Iudæi nunc circumcidentes filios suos, sabbatha seruantes, superstitiosi sunt, quia verum quidem Deum colere illis cæremonijs intendunt; sed tamen illis iam Deum non honorant, sed potius offendunt. Sic dixit Amb. in Psal. 118. Enarrat. in Octon. 5. circa illa verba: *Statue*

tue seruo tuo eloquium tuum in timore tuo. Iudæi habent zelum Dei, sed quia non habent secundum scientiam in ipso Zelo, & timore maiorem contrahunt Diuinitatis offensam. Et postea de circumcisione, & sabbathis adhibet exempla. Gentilis etiam, si quis nunc esset verum Deum agnoscens, & Christianam fidem non acceptans, si offerat Deo sacrificium vituli, superstitiosus est, quia licet Deum verum colere intendat, illi offert, quod revera sacrificium non est, nec verus Dei cultus. Nam licet olim illud esse potuerit sacrificium, nunc re vera non est: nam vt recte dixit August. Epist. 49. quæst. 3. *Cum hæc exhibentur DEO secundum veram inspirationem, atque doctrinam, vera Religio est.* Illud autem sacrificium non offertur secundum DEI veram inspirationem, atque doctrinam, ergo non est actus veræ Religionis, est ergo superstitio. Nec refert, quod illud sacrificium videatur legi naturali conforme, est enim conforme negatiue, id est, non habens ex sola lege naturæ indecentiam: tamen postquam à Deo reprobatum est, & in melius commutatum, iam rationem cultus nõ habet, sed superstitio est. Quod si fortasse contingat, Philosophum Gentilem sic offerentem habere ignorantiam inuincibilem fidei, & ductu naturæ duci, ille quidem excusaretur à culpa propter ignorantiam, tamen actio ipsa in se suprestitiosa esset, quia re vera non est sacrificium, nam ex vi Diuinæ institutionis, vnius incruenti sacrificij oblatione omne aliud sacrificium irritum factũ est, & nullum: etiamsi per ignorantiam excusaretur, qui illud intentat. Adde, multis alijs modis posse contingere superstitionem in huiusmodi Gentili, si Deum verum varijs obseruationibus colere intendat, vt alij circa falsos Deos faciebant.

8. *Ostenditur posse reperiri in heretico & catholico.* Præterea hæretici multis modis superstitiosi esse solent, vel in sacrificio Eucharistæ aliquid admiscendo, quod Christus non obtulit, vel in Baptismo, aut aliorum Sacramentorum vsu. Multi etiam in ritibus orandi, ieiunandi, aut alijs operibus, quibus Deũ colere solemus, infinitas superstitiones miscuerunt, qui tamen omnes verum DEVM colebant. Denique etiam Catholicus potest interdum in hoc vitium labi: sic enim Cœlestinus Papa Epist. 2. ad Episcop. Galliæ, cap. 1. quosdam Sacerdotes reprehendit, qui ambulabant *amicti pallio, & lumbos præcincti*, vt viderentur ad literam obseruare Christi verba Luc. 12. *Sint lumbi vestri præcincti*, & de illis dicit: *superstitioso potius cultui inseruire, quam mentis vel fidei puritati.* Sic etiam dixit Alexand. Papa Epistola prima, capite quarto. *Repulsis opinionibus superstitionum, panis tantum, & vinum aqua permistum in sacrificium offerantur.*

9. *Hæreticorũ error asserentium omnem cultum humano discursu introductũ prohiberi.* Oportet tamen in hoc puncto cauere alium hæreticorum huius temporis errorem, dicunt enim, omnem cæremoniam, & omnem cultum à DEO ipso non præceptum, seu in Euangelio non contentum superstitiosum esse, imo & idololatriam vocant, vt paulo antea notaui. Funtanturq; præcipue in illo Deuteron. 18. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, neque addas quicquam, nec minuas.* Vnde colligunt, omnem cultum non præceptum eo ipso prohibitum esse, & ideo Paulum ad Coloss. 2. dixisse: *Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum secundum elementa mundi, & non secundum Christum.* Et infra: *Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ.* Vnde colligunt, omnem cultum voluntarium, & ex humano discursu introductum esse illicitũ & à Deo prohibitum. Verumtamẽ hæc sententia hæretica est, quia non solum est contra vniuersalem consuetudinem & perpetuam traditionem Ecclesiæ, sed etiam contra Scripturam, & contra rationem naturalem, vt ostendi in 3. tom. 3. par. disp. 15. sect. 2. Et patet breuiter, quia Scriptura ipsa præcipit obseruare vota, quæ tamen voluntarie, & non ex præcepto promittuntur, Et ratio naturalis dictat, non solum esse facienda bona præcepta, sed etiam esse vtile, plura bona, & honesta facere, quam præcepta sint. Item vix possunt homines non vti determinatione aliqua humana in actionibus diuini cultus, quia lex diuina vel naturalis non omnia determinauit, vt sæpe in superioribus ostensum est. Vnde etiam hæretici ipsi suos peculiares modos, & ritus introducunt in modo colendi Deũ, qui non sunt in Euangelio, vel diuina lege præcepti, imo nec ipsi inter se in huiusmodi ritibus conueniunt, ergo plane ignorant quid loquantur, & seipsos tanquam superstitiosos, & idololatras condemnãt. Non est ergo superstitiosum quicquid præceptum non est, sed quicquid contra præceptum est, siue sit contra diuinam institutionem, siue contra Ecclesiasticam, siue contra rationem naturalem ostendentem in aliquo ritu vel inutilitatem, vel superfluitatem, vel aliquid huiusmodi.

10. *Explicatur locus Deuteronomii.* Et ita intelligitur locus ille Deuter. Ibi enim specialiter prohibebat Deus Hebræis vti cæremonijs Gentium, vt ex verbis proxime prçcedentibus constat: & in hoc sensu concluditur ibi nihil fuisse addendum, vel minuendum, vtique legi sibi traditæ contrarium. Non vero prohibebantur omnia, quæ non erant præcepta, dummodo non essent præceptis contraria, sed potius eis consentanea, vt in ipsamet lege explicatur Leuit. 23 vbi post præcepta festiuitatum, oblationum, & sacrificiorum additur, *Exceptis sabbathis Domini, donisque vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino.* Quæ lex non est derogata per prohibitionem in Deuteronomio factam, vt constat. Vnde postea iuxta legem Leuitici instituerunt Iudæi aliquas festiuitates in lege non præceptas: & Christus Dominus vsus est multis cæremonijs in lege, non præceptis, vt in dicto loco ostendi. Vnde nec Paulus ad Colossens. 2. omnem voluntarium cultum damnat, cum ipsemet 1. ad Corinth. 7. virginitatem, & abstinentiam ab opere coniugij propter orationem consulat, etiam quando præcepta non est: in dicto ergo loco ad Coloss. 2. agit præcipue de vitanda superstitione legalium cæremoniarum, & cauendis deceptoribus, qui illam sub specie humilitatis, & Religionis Angelicæ, seu per Angelos traditæ introducere volebant, vt D. Thom. exponit. Quamuis extendi possit Doctrina illa ad omnem superstitiosum cultum nõ fundatum in recta ratione, sed in hypocrisi, & irrationabili voluntate, vt Caiet. & alij declarant, in hoc enim sensu recte dici potest superstitio Religio ita voluntaria, vt nec lege, nec iusta ratione fundata sit, quæ superstitio etiam in cultu veri Dei locum habet, vt dixi.

11. *Lactantii fundamento respondetur.* Ad fundamentum ergo Lactantij non est difficile ex dictis respondere, fatemur enim, ex parte Dei non posse esse excessum in cultu, si alias cultus sit rationi consentaneus, & in eodem sensu recte etiam dicitur, non posse esse excessum in quantitate veri cultus, quia nullus potest adæquare excellentiam Dei nedum excedere, vnde Ecclesiast. 43. dicitur, *Glorificantes Dominum, quantumcumque potueritis, superualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes Dominum, exaltate eum quantum potestis, maior enim est omni laude. Quis magnificabit eum, sicut est?* Nihilominus tamen ex circumstantijs, & modo, seu qualitate cultus posest hic interuenire excessus, vt bene declarat Diuus Thomas dicta quçstione 92. art. 1. & in idem redit, quod quæstione 93. artic. 2. ait, in cultu Dei nihil esse posse superfluum, seu excedens secundum quantitatem absolutam, quæ videlicet supponat verum cultum, tamen secundum quãtitatem proportionatam posse esse superfluum, quatenus id offertur in cultum, quod aptum non est.

12. 1. Obiectio. Sed occurrunt nonnullæ obiectiones. Prima, quia hinc sequitur, hoc non esse vitium per excessum, sed potius per defectum: Patet, quia, qui colit Deum actu proportionato, ipsum revera non colit, ergo non excedit, sed deficit in cultu Dei, sicut qui daret pauperi fictam pecuniam, & non veram, non peccaret per excessum contra misericordiam, sed potius per defectum. 2. Obiectio. Secunda, quia si in quantitate proportionali potest esse excessus, etiam in absoluta: Nam qui his in die cõmunicat, excedit, addendo quantitatem absolutam in vero cultu: nam secunda communio tam vera cõmunio est, sicut prima. 3. Obiectio. Tertia, quia etiã è conuerso põtest illa quãtitas minui, vt si quis offerat in sacrificio corpus, & non sanguinem, erit illud peccatum non per excessum, sed per defectum, & tamen superstitio est: iuxta sententiam Gelasii in c. *Comperimus*, de Cons. d. 2. qui de illis, qui ita offerebant, ait: *Nescio, qua superstitione docentur astringi.*

13. Respondetur ad obiectiones. Respondeo, omnia procedere ex quadam æquiuocatione: Nam excessus non debet considerari in formali cultu, vt sic dicam, sed in materiali: Nam, si cultus semper sit verus, & legitimus, nunquam potest esse excessus in colendo DEO, vt dictum est, Quando vero aut ex materia actionis, aut ex circumstantiis contingit, vt cultus transeat in superstitionem, iam quidem desinit esse cultus, & ita verũ est, non esse excessum in cultu formaliter sumpto. Est tamen excessus in multiplicandis, vel faciendis actionibus pro cultu, quæ ad illum non deseruiunt, & hoc modo vocatur hoc vitium per excessum. Quod potest non incommode declarari per ordinem ad affectum colentis: habet enim superstitiosum affectum colendi, vel saltem illum ostendit, quantum est ex parte operis, & excedere existimatur in eo affectu, quandoquidem opportune, & importune (vt sic dicam) colere vult, & quicquid occurrit, in cultum offert, siue sit aptum, siue non sit. Ad 1. ergo respondeo, negando sequelam. Ad probationem dico verum esse, illum non excedere, vere colendo & honorando, excedere tamen operando ad cultum modo, aut tempore, aut loco repugnantibus vero cultui. Ad II. respondeo, ibi etiam non esse excessum in cultu formali, qui solum pertinere hic dicitur ad quantitatem absolutam, sed in materiali, quia licet communio de se sit materia veri cultus, si tamen indebito modo fiat, desinit esse verus cultus, & ita illa secunda communio hic, & nunc nõ continet verum cultum, neque honorat Deum, etiam si sit tam vera communio, sicut prior, quia non fit tam debito modo. Ad III. similiter respondeo, ibi quidem peccari per defectum, quoad integritatem sacrificii, operari tamen per excessum in materia cultus, quatenus pro sacrificio offertur, quod re vera sacrificium non est, vnde, quoad hoc interuenit ibi superstitio. An vero quoad alium defectum de mutilatione sacrificii ibi adsit sacrilegii genus contra reuerentiam rei sacræ debitam, infra dicetur.

CAPVT II.

Quot modis, & quam grauiter peccari possit in cultu veri DEI per superstitiosum cultum.

1. Superstitio in cultu veri Dei vitiosa est. Ex dictis in præcedenti capite manifeste colligitur superstitionem in cultu veri Dei vitiosam esse, & moraliter malam, ac subinde esse prohibitam. Primum patet, quia vitium est quicquid declinat à medio virtutis: ostensum est autem superstitionem hanc non seruare medium Religionis, quia vel non assumit materiam aptam ad cultum, vel nõ quando, & quomodo oportet, ergo est vitium morale, ac subinde moraliter mala, quia malũ ex quocumque defectu. Vnde etiam concluditur, talem cultum prohibitum esse, quia omne malum morale prohibitum est, siue sit malum, quia prohibitum, siue prohibitum, quia malum. Videndum ergo superest, quale sit hoc malum, ac subinde quibus modis committi possit hæc superstitio, simulque constabit, quam graue peccatum sit.

D. Thomas ergo d. quæst. 93. hanc superstitionem diuidit in perniciosam, & superfluam. Perniciosam declarat esse illam, quæ falsa est, & mendacium continet, nam eo ipso tale mendacium perniciosum est, iuxta doctrinam Augustini lib. de Mendacio, c. 14. quia est in rebus ad Religionem Dei pertinentibus: Additque D. Thomas, hoc mendacium posse contingere dupliciter, scilicet vel ex parte rei significatæ, à qua discordat significatio cultus, vel ex parte personæ colentis, quando ille est minister Ecclesiæ colens Deum in persona Ecclesiæ, & tamen in colendo non seruat modum ab Ecclesia præscriptum: nam tunc etiam falsarius censetur, quia aliquid proponit ex parte Ecclesiæ, quod ipsa non præscripsit. Superfluam superstitionem appellat D. Thomas illam, quæ offert Deo pro cultu id, quod nec ad gloriam Dei spectat, nec mentem, vel corpus hominis Deo subiicit, prout debet, ac lege, vel consuetudine impositum est: Tunc enim superflue talis actus in cultum Deo offertur, cum Deus illo non honoretur. Atque hanc diuisionem optime Caietan. exponit in dicta qu. 93. ex illo Ioann. 4. *In spiritu, & veritate*: nam falsitas veritati opponitur: superfluitas autem spiritui, qui enim colit Deum eo modo, qui spiritui nõ seruit, superfluum cultum exhibere dicitur, ille autem in spiritu non adorat, quia in exterioribus totus insistens ad interiorem cultum nihil proficit, vt D. Thomas significat. 2. Superstitionum alia perniciosa, alia superflua sunt.

Circa hanc vero doctrinam, vt tota varietas huius vitii explicetur, nonnullæ difficultates proponendæ sunt. Prima est, quia omnis superstitio falsitatem continet, saltem ex parte colentis, nam significat se colere Deum, re tamen vera non colit, ergo falsum significat, ergo non recte diuiditur superstitio per falsum cultum, & alium, quia oporteret, illum alium falsum non esse, talis autem non inuenitur. Vnde Lactantius lib. 4. Instit. cap. 28. dixit, *Religio veri cultus est, superstitio falsi*, id est, falsi cultus: ideo enim Religio non est, quia verum cultum non offert, vero autem falsum opponitur, ergo omnis superstitiosus cultus falsus cultus est. Secunda è cõtrario est, quia omnis superstitio non continet superfluum cultum, ergo non recte per illum diuiditur. Patet antecedens ex Isidoro lib. 8. Etymol. cap. 3. vbi ait: *Superstitionem dictam esse, eo quod sit superflua, aut superstatuta obseruatio.* Et Seruius dixit, superstitionem esse *inanem, & superfluum timorem.* Et ratione probatur, quia dictum est, superstitionem esse vitium per excessum secundum aliquam circumstantiam, quæ inanem, imo & iniuriosum Deo talem cultum reddit, ergo semper talis cultus superfluus est. Quid enim magis superfluum, quam quod fini est improportionatum, seu quod omnino inutile est? talis autem est omnis superstitio. 3. Proponuntur difficultates circa hanc doctrinam.

Tertio augetur vtraque difficultas, quia ex Diui Thomæ doctrina plane sequitur, eosdem superstitionis actus sub vtroque membro collocari. Nam inprimis sub cultu superfluo ponit omnem illum, qui ad Dei gloriam non pertinet, at nullum mendacium ad gloriam DEI pertinet, erit ergo superfluus cultus. Vt v. g. qui ad cultum Dei supponeret falsas reliquias, & mendax esset, & superfluus in cultu Dei, quia non indiget mendaciis, quibus honoretur. Sicut qui ad confirmandam fidem falsa miracula confingeret, & vanus, ac superfluus esset, & falsus. Item ait D. Thomas in dicto art. 2. id, quod est præter DEI institutionem, vel consuetudinem commu- 4.

communem, superfluum esse in D E I cultu. Vnde fit, vt ministrare Sacramentum, vel offerre sacrificium contra modum Diuina auctoritate constitutum, & in Ecclesia consuetum fit cultus superfluus quia est præter institutionem, & consuetudinem: at D. Thomas in artic. 1. hunc vocat cultum perniciosum: seu falsum secundo modo, ergo confunduntur illa membra. Quarto potest obijci, quia ex dicta doctrina D. Thomæ in illo articulo 1. sequitur omnem cultum falsum, etiamsi solum sit falsus ex parte operantis, mendacium perniciosum continere, ac subinde omnē superstitiosum cultum peccatum mortale esse, quod difficile creditu est. Sequela vero patet, quia omnis superstitiosus cultus est falsus cultus, vt ostendi, ergo est mendacium perniciosum, at omne mēdacium perniciosum est peccatum mortale, ergo.

5. Quinto aliunde apparet illis duobus membris addendum fuisse tertium, sicut enim potest Deus superstitiose coli mendacijs, & vanis actibus, seu inutilibus ad virtutem, ita potest coli superstitiosissime & perniciosissime alijs peccatis & turpibus actibus. Vt v. g. si quis occidat homines in sacrificium Dei, non solum superfluus, sed etiam perniciosus dici potest, secluso mendacio significationis, nam etiam illud in ratione vitij moralis contra Religionem videtur habere peculiarē deformitatem, sicut longe alterius malitiæ est vouere Deo actum indifferentem, vel inutilem, vt deambulare, aut ludere, vel vouere rem intrinsece malam, vt mentiri. Ergo vel distinguēdum fuit hoc genus perniciosi cultus à falso, & superfluo, vel non erat, cur illa distinguerentur. Sexto potest obijci, quia aliquis videtur esse superstitiosus cultus, qui dici potest defectuosus potius, quam superfluus: vt Missam dicere sine vestibus sacris, & similis.

6 Vt his obiectionibus respondeamus, & occasione illarum varietatem harum superstitionum explicemus, recolendum est, quod supra notaui, licet in hac materia, formaliter consideremus vitia, quatenus continent malitias contrarias Religioni, nihilominus illarum varietatem sæpe pendere ex materialibus actionibus, quibus veluti adhærent, & ex malitiis, quæ in eis præsupponi solent, etiamsi alterius rationis sint. Sic ergo in præsenti interdum vtitur quis mendacio in ipsomet cultu Dei, interdum vero absq; proprio mendacio superstitiosus est ex aliis capitibus: priorem ergo vocauit D. Tho. cultum perniciosum, posteriorem autem superfluum cultum. Et ita diuisio est adæquata, quia membra contradictionē proxime includunt. Distinguuntur autem primo, & quasi radicaliter ex parte cuiusdam malitiæ, scilicet mendacii, & falsitatis, quæ in vno membro supponitur, & non in alio. Vnde falsitas illa, ratione cuius aliquis superstitiosus cultus perniciosus dicitur, non est falsitas cultus: nam hæc communis est omni superstitioni, vt recte obiectio primo ostēdit, sed est peculiaris falsitas, quæ in ipso facto supponitur, non solum quatenus significat cultum, vel excellentiam Dei, sed quatenus aliquam aliam rem significare supponitur, vt v. g. circumcisio nunc est superstitio quædā, quia est signum gratiæ futuræ, & nondum exhibitæ, teste August. lib. 6. contra Iul. c. 3. illa autem significatio falsitatem continet distinctā à falsitate, seu à nullitate cultus, eiusque fundamentum existit, ideo enim cæremonia illa nunc superstitiosa est, & inutilis ad cultum, quia falsam significationem habet ex vi suæ primææ institutionis. Itaque cultus superstitiosus in genere dici potest falsus, non falsitate, quæ vocatur in dicendo, seu significando, sed falsitate in essendo, vt Metaphysica loquitur. Specialiter autem cultus perniciosus dicitur, qui in aliqua falsitate in significando fundatus est. Vnde etiam expeditur facile secunda obiectio: fatemur enim, omnem cultum superstitiosum posse dici superfluum, vt ibi adducta probant: nihilominus tamen illa vox accommodata est ad specialem cultum significandum, illum videlicet, qui inanis est, non propter mendacium, sed propter quemcunq; alium defectum. Perniciosus enim cultus dicitur, qui non solum inanis est, sed etiam mendax, superfluus autem vocatur, qui nimius est, & inanis absque speciali mendacio. Et eodem fere modo expedienda est tertia difficultas: nam ex dictis constat, non posse eundem cultum superstitiosum sub vtroq; membro contineri: aut enim continet mendacium, & sic non spectat ad secundum membrum: etiamsi ad gloriam D E I non pertineat: nam illa doctrina D. Thom. & quasi descriptio superflui cultus intelligenda semper est cum exclusione, id est, vt tantum ad Dei gloriam, & verum honorem non pertineat, quamuis aliam falsitatem non includat.

Varietas in superstitionibus sæpe ex actionibus materialibus pendet.

Cultus alius perniciosus, alius superfluus.

Qui cultus perniciosus dicatur.

Circa illam vero tertiam obiectionē explicanda est illa subdiuisio perniciosæ superstitionis in eam, quæ falsitatem continet ex parte rei significatæ, vel ex parte colentis. Prius enim membrum optime explicatur per ritus Iudaicos, quorum vsus nunc continet falsitatem in significatione ipsarum actionum, vt D. Thomas dixit. Quia non solum verba, sed etiam facta imponuntur ad significandum, & ideo in factis ipsis esse potest falsa significatio, quatenus rem iam factam significant, vt nondum factam, sed futuram. Interrogare autem quis potest circa hoc membrum, an ad cultum perniciosum hoc modo sufficiat, actionem illam fuisse olim impositam ad significandam rem futuram: vt futura est, vel necessaria etiam sit intentio exercētis illam actionem ad idem significandum? In quo est distinguenda duplex intentio: vna est formalis intentio mentiendi, alia est intentio significandi per illud factum id, quod à principio ex D E I impositione significauit. De priori mouit dubium Caiet. d. q. 93. art. 1. quia Iudæi modo non habent illam, licet posteriorem habeant: sed fine dubio illa intentio non est necessaria ad committendam hanc superstitionem perniciosam, quia sufficit intentio exhibendi signum falsum, quia in facto ipso continetur mendacium, à quo non excusatur operans propter ignorantiam, cum illa culpabilis sit. 7.

Superstitio perniciosa alia falsitatem habet ex parte rei significatæ, alia ex parte colentis.

Duplex intentio potest reperiri in circumcisione à Iudæis modo facta.

Hinc vero ego dubito de posteriori intentione: quam sine dubio habent Iudæi: quærimus autem, An necessaria sit? Et ratio dubitandi est, quia si dicamus non esse necessariam, damnabimus omnem vsum circumcisionis post Christi mortem, etiam quando lex vetus nondum erat mortifera, quod dici non potest. Si autem dicamus, necessariam esse, sequetur, nunc non esse superstitiosum vsum circumcisionis, si non fiat animo significandi futura, nec ex obligatione, aut ritu legis veteris, sed solum propter quandam cum Christo conformitatem, vt Aethiopes facere dicuntur. Respondeo, vt talis cæremonia dici possit perniciosa, necessarium esse, vt qui illam exercet, ea vtatur, vt signo habente talem impositionem, alias non loquetur per illud, nec falsum dicet: & hoc optime probat exemplum Pauli circumcidentis Timotheum, & similia. Neque hinc sequitur, vsum illius actionis per modum cæremoniæ sacræ nunc non esse superstitiosum alia intentione factum: tum quia esto, tunc non sit perniciosus cultus, erit saltem superfluus, quia est prorsus inutilis ad cultum Dei, finita iam, & abolita impositione Dei. Et illa intentio assimilationis ad Christum in hoc vulnere, seu cicatrice est prorsus vana, nihilque pertinens ad gloriam Dei. Tum etiam quia licet vsus talis cæremoniæ ex tali intentione non appareat intrinsece malus, & consequenter nec prohibitus, quia malus, nihilominus ex cōmuni cōsensu, & consuetudine Ecclesiæ prohibitus est, & ideo etiā est malus, ac superstitiosus: & fortasse etiam est perniciosus 8.

Difficultas circa secundam intentionem.

Resoluitur.

niciosus propter falsitatem materialem quam ex vi operis continet, licet non sit formale mendacium ex intentione operantis. Nam qui profert propositionem, quæ in communi, & vsitata significatione terminorum falsa est, non intendens id significare, sed aliud, quod ipse sibi fingit, seu imponit, licet à formali mendacio excusetur, nihilominus simpliciter falsum profert, & perniciose alios decipit, & ex hac parte à malitia mendacij saltem indirectà nõ excusatur. Ita ergo intelligi potest in præsenti: nam ex communi sensu Ecclesię circumcisio, verbi gratia, facta, vt cæremonia sacra illam significationem habet, & ideo non excusatur à superstitione perniciosa, qui illa vtitur, etiamsi priuata intentione aliud intendat.

9 *An qualibet falsitas in cultu reddat illum perniciosum?* Rursus vero interrogari potest circa idem membrum, An quælibet falsitas huiusmodi cultus reddat illum perniciosum vel solum illa, quæ fuerit in materia Religionis, aut in materia fidei? Nam Aug. in citato loco de Mendacio non dixit, omne mendacium in materia Religionis Christianæ esse perniciosum, sed dixit, omne mendacium *in doctrina religionis esse capitale*, quod longe diuersum est. Nam mendacium in doctrina Religionis pertinet ad errorem, & hæresim: mendacium autẽ in materia Religionis non semper continet hæresim, sed aliquam irreuerẽtiam, vt si quis in confessione falsum dicat, confitendo, quod non fecit ob indiscretam humilitatem: illud ergo non videtur perniciosum mendacium, quia nec alicui nocet, nec est contra doctrinam Religionis, ergo licet ille cultus sit superstitiosus, vt superfluus, non tamen vt perniciosus.

10. *Pars affirmatiua vera resoluitur.* Nihilominus tamen D. Thom. omnem superstitionem, quæ in re significata falsitatem cõtinet, perniciosam appellat. Et ita videtur absolute loquendum, quia omne tale mendacium, in quacumque materia sit, vsurpatum ad colendum Deum per illud, est iniuriosum DEO peculiari modo, & ideo perniciosum mendacium est: Omne enim mendacium, quod in alterius iniuriam cedit, perniciosum est, ergo si in diuinam iniuriam cedat, maxime erit mendacium perniciosum: Cedit autem in diuinam iniuriam, quoties in eius cultum adhibetur. *Superstitio perniciosa non semper est mortale peccatum.* Quamuis autem perniciosum mendacium ex suo genere mortifera culpa sit, nõ est necesse, vt sit semper, & in omni indiuiduo peccatum mortale: nam potest esse mendacium perniciosum, quod in aliqua materia peccatum veniale sit, vt patet de falso testimonio in materia leui. Sic igitur licet hæc superstitio perniciosa dicatur, non semper in indiuiduo est peccatum mortale: nam si falsitas sit contra doctrinam religionis, tunc semper peccatum est mortale, seu capitale, vt August. dixit, quia talis materia semper esset grauissima, vt per se constat: si autem non sit contra doctrinam Catholicam, sed solum consistat in facto aliquo, tunc interdum esse poterit venialis culpa ex leuitate materiæ, licet sæpe sit mortalis: Et ita in exemplo adducto de falsitate in confessione, si mendacium sit vel in materia necessaria, vel in tota materia Sacramenti, grauis est culpa, quia est contra substantiam Sacramenti, si vero sit in materia partiali, & non necessaria censetur culpa venialis ex leuitate materiæ, iuxta ea, quę in 4. to. d. 22 sect. 10. diximus.

11. *Explicatur alia pars diuisionis de falsitate ex parte colentis.* Aliud membrum illius diuisionis de falsitate in cultu ex parte colentis, obscurius est: quia non videtur excedere gradum, & rationem superflui cultus, vt probat obiectio facta, quia hæc falsitas solum in hoc consistere dicitur, quod aliquis exhibet cultum aliter, quam à Christo sit institutum, vel ab Ecclesia ordinatum, seu consuetum, quod habet omnis superfluus cultus. Dicendum vero est, falsitatem hanc in hoc consistere, quod offerens, seu colens Deum nomine Christi aut Ecclesiæ, id offert in cultum, quod nec Christus, nec Ecclesia suo nomine offerri voluit. Nam eo ipso sic colens falsarius inuenitur, quia virtute, seu in actu exercito affirmat, alium, cuius nomine colit, id offerre in cultũ, quod ipse offert, quod tamen falsum est. Hoc modo videtur mentiri, qui se fingit Sacerdotem, cum non sit, & sacrificium se offerre simulat. Quanquam in illo videantur simul concurrere duo modi falsitatis: nam & falsus est in re, quam significat per verba, quæ profert, nam re vera non sunt corpus, & sanguis Christi, quæ esse affirmat: & falsus etiam est, gerendo se, vt Christi ministrum ab illo missum, & constitutum, vt nomine Christi offerat, cum re vera talis non sit. Hęc autẽ posterior falsitas sine priori inueniri videtur in sacerdote vero ab Ecclesia præciso vel deposito, qui se nihilominus ingerit sacris, & nomine Ecclesiæ sacrificium offert, & in eo publice orat: nam in eo falsarius est, quia Ecclesia re vera illi non commisit talem legationem ad Deum pro se. Item falsitatem hoc modo committit, qui nomine Ecclesiæ petit, quod ipsa non ordinauit peti. *Sacerdos depositus, si sacrificium offerat falsarius erit?*

Vnde intelligitur, duobus modis posse aliquem in hoc publico, & communi cultu Dei agere contra institutionem Christi, vel Ecclesiæ: Vno modo exercendo, vel offerendo nomine alterius, quod re vera illi commissum non est, qui potest dici defectus in substantia cultus, seu fictio in legatione, quã exercet nomine alterius, à quo constitutus non est, vt in exemplis positis. Et optimum est in Saule 1. Reg. 13. qui holocaustum obtulit, cum Sacerdos non esset, & ideo multum Deo displicuit. Ad hoc item genus mendacij reducit Caiet. abusus cæremoniarum Ecclesiæ, vel rerum sacrarum, transferendo illas ad profanas significationes, contra earum institutionem, de quibus in c. *Quicumque*, 26. q. 5 Addit item Caiet. etiam huc spectare peccatum concionatorum, aut Doctorum, qui falsis testimonijs, aut miraculis fidem confirmant, sed illa actio non videtur ad cultum pertinere, sed ad doctrinam, & fidei confessionem, ac persuasionem, & ideo magis videtur peccatum illud esse vel contra ipsam fidem, seu fidei confessionem, vel contra caritatem. Præterquã quod illud mendacium non tam est ex parte colentis, quam ex parte ipsius rei significatæ, quia res ipsa, quæ profertur, nõ ita se habet, sicut per verba vel scripta significatur. Et similiter alij abusus rerum sacrarum magis spectant ad falsitatem ex parte rei significatæ, quia re vera illa signa non significant id, ad quod assumuntur, & ideo illæ actiones magis ad sacrilegium, quam ad superstitionem pertinere videntur, vt constabit attente legenti d. cap. *Quicumque.* Alio modo potest esse defectus in modo tantum, vt si Sacerdos offerat calicem non mistũ aqua, sed in puro vino consecratũ, vel si absq; vestibus sacris offerat, & similia. Primus ergo modus pertinet ad falsitatem, & superstitionem perniciosam, secundus vero spectat ad aliud genus sacrilegij, vel ad superstitionem cultus superflui, quia in illo cultu nõ est falsitas etiam ex parte colentis, nam reuera offert in persona Christi, & Ecclesiæ, licet in modo male se gerat, non est ergo falsarius, sed sacrilegus, & dici potest superfluus in cultu, quia licet deficiat potius, quam excedat in modo colendi, inde tamen fit, vt totus ille cultus sit superfluus, quia melius esset non colere, quam sic colere. Quando ergo dicitur, illum esse falsarium hoc modo, quia agit contra Christi, vel Ecclesiæ institutionem, intelligendum est, quando defectus est in substantia institutionis ipsius cultus vel secundum se, vel prout offerendus est nomine alterius, si vero defectus sit in modo accidentali, etiamsi quis agat contra ecclesiæ ordinationem, nõ erit falsarius, sed alio modo sacrilegus, vel superstitiosus, & ita conciliantur ea quæ in illa tertia difficultate attinguntur. 12.

Aliter vero ea conciliat Caietanus dicta q. 93. accurate 13.

curate obseruans verba Diui Thomæ, qui agens de superstitione falsa ex parte colentis, dixit esse contra modum ab Ecclesia institutum, agens vero de superfluo cultu dicit esse præter Dei, & Ecclesiæ institutionem. Ponderat ergo Caietan. differentiam poni in esse contra vel præter Ecclesiam. At enim etiam superfluus cultus potest esse contra Ecclesiam, idest, contra consuetudinem, vel constitutionem Ecclesiæ, vt ipse Caiet. cum D. Tho. fatetur. Oportet ergo explicare, quo alio speciali modo falsus cultus ex parte colentis sit contra Ecclesiam. Certe non apparet alius, nisi quia est contra voluntatem Ecclesiæ nolentis talem ministrum offerre nomine suo, vel prohibentis, ne talis oratio, vel aliquid huiusmodi nomine suo offeratur, quod non inuenitur in superfluo cultu.

14. *An superstitio perniciosa ex parte colentis sit solum in cultu communi, vel etiam in priuato.*

Hinc vero nascitur dubium tactum à Caiet. in d. quæst. 93. An hic modus perniciosæ superstitionis ex parte colentis inueniatur tantum in cultu communi, in quo minister proximus exercet cultum in nomine Christi, vel Ecclesiæ, vel etiam in priuato cultu: Nam ex his, quæ diximus, videtur sequi tantum reperiri in communi cultu, quia falsitas illa tota cõsistit in hoc, quod cultor proximus, vt sic dicam nomine alterius offert, quod ille non vult. In contrarium vero est, quia D. Thom. dicit, hanc falsitatem *præcipue inueniri in cultu communi*, dicendo autem *præcipue* insinauit reperiri etiam in cultu priuato. Propter quod Caiet. ibi hoc simpliciter affirmat, affertque exempla sequentia. Primum est, si quis ieiunet in Dominica die contra Ecclesiæ prohibitionem, nam illud ieiunium tunc non prohibetur tanquam actus intemperantiæ, nec lex illa respicit ieiunium, vt habet materiam temperãtiæ, sed vt materiam religionis, quia illa prohibitio fit in detestationem errorum Manichæorum, Priscillianistarum, & aliorum hæreticorum, qui superstitiose illo die ieiunabant, ne Christi Resurrectionem venerari, & de illa lætari viderentur: Nam sicut non credebant, illum fuisse verum hominem, ita neque vere mortuum esse ac resurrexisse, vt Leo Papa Epist. 93 c. 4. notauit: Et sumitur ex Melchiade in cap. *Ieiunia*, de Consf. d. 3. & ex Conc. Cæs. Augus. c. 2. in cap. *Nequis*, ead. d. Secundum exemplum Caiet. est, si quis Dominicam orationem omnino priuata intẽtione recitet, omnem Ecclesiam ab illius participatione excludens, nam fingit se non omniũ nomine, sed priuato illã offerre contra Christi intentionem. Tertium exemplũ esse potest de illo, qui falsas reliquias vt veras proponit in cultum Dei vel Sanctorum.

15. *Difficile inueniri falsitatem hanc in cultu priuato.*

At enim difficile est intelligere, in quo consistat hæc falsitas ex parte colentis in cultu priuato, quia qui priuate colit in sua propria persona cultum exercet, & in hoc non mentitur, quia reuera suo nomine offert & non alterius: hoc est enim de ratione priuati cultus: nec Caiet. exponit, quis alius modus falsitatis possit esse ex parte operãtis in cultu priuato. Nec illius exempla hoc declarant: nam ieiunium in die Dominica, si ex superstitione fiat, continet potius falsitatem ex parte rei significatæ, quam ex parte operantis: nam sic qui ieiunat, non in persona Ecclesiæ se ieiunare simulat, sed priuatum ieiunium exercet, vt Caiet. supponit, in hoc ergo non mentitur, quia vero ieiunat, vt illa cæremonia profiteatur, non esse credendam, vel colendam Christi resurrectionem, mendax est, quia falsum significat per illud factum, hæc autẽ est falsitas ex parte rei significatæ non ex parte colentis vt constat.

Caiet. exempla hoc non ostendere.

16. *Aliud est orare in persona Ecclesiæ, aliud orare pro Ecclesia.*

In secundo vero exemplo aduertendũ est (quod in materia de oratione latius dicam) aliud esse orare in persona Ecclesiæ, aliud orare pro tota Ecclesia. Nam primum fit per orationem per se publicam: secundum autem fieri potest per priuatam. Oratio ergo Dominica non est à Christo instituta, vt in persona Ecclesiæ tantum dicatur: nam omnibus, & singulis dixit: *Vos autem sic orabitis*, sed data est, vt pro omnibus, seu pro tota Ecclesia fiat vt verba eius ostendunt. Qui ergo illam orationem proferret intendens nullo modo orare pro Ecclesia, non esset mendax ex parte orantis, quia in sua persona propria & priuata orans, & non in persona Ecclesiæ, nihil falsum profitetur, quia re vera ita orat, imo & orare potest licite, si in alio nõ deficiat, ergo vel nulla falsitas ibi interuenit, nec supestitio, sed peccatum contra charitatem excludendo alios à participatione orationis, quæ debet esse communis ex parte eorum, pro quibus oratur, vel si aliqua est falsitas, tantum est ex parte rei significatæ, quia verba data ad significandam orationem pro omnibus, transferuntur ad aliam significationem omnino priuatã, quam reuera non habent. Deniq; licet quis teneretur dicere illam orationem in persona Ecclesiæ, vt Sacerdotes in Missa, & nihilominus intenderet non prodesse omnibus per illam, sed sibi tantũ, non esset mendax in cultu externo, quia reuera potest oratio totius Ecclesiæ pro vno priuato fieri: esset ergo prauus in intentione contra caritatem communem, & contra fidelitatem sui muneris. Nullo ergo modo iuuenitur in illo actu falsitas ex parte operantis.

17. *Qui falsas reliquias supponit, non in persona Ecclesiæ, sed propria hoc facit.*

Neque etiam in tertio exemplo: nam qui falsas reliquias proponit, non facit actum illum in persona Ecclesiæ, sed propria, vt constat, ideo enim cultus priuatus dicitur, in eo ergo non mentitur, sed quia signum est falsum, & rei non existentis, ideo mentitur, falsitas autẽ illa non est ex parte operantis, sed rei significatæ, vt bene notauit Tolet. in Sum. lib. 4. cap. 14. Concludo igitur illud genus falsitatis solum in cõmuni cultu inueniri, quia in priuato vnus non colit Deum nomine alterius, vt in hoc possit falsitatem miscere, sed vnusquisque in propria persona colit: solum ergo potest falsum cultum exercere vtendo falso, significando id, quod non ita est. Diuus Thomas autem addendo *præcipue*, non oportet, vt in eo rigore illo termino vsus fuerit, sed largius, vt idem significat, quod maxime, seu principaliter.

18. *Hoc genus falsitatis ita graue peccatum est, vt vix fieri possit leue.*

Atque hinc sequitur hoc genus falsitatis & mendacij perniciosum valde esse, & ex suo genere mortale peccatum, ita vt vix fieri possit leue ex materiæ paruitate, quia fit Deo iniuria, & Christo, vel Ecclesiæ: sicut qui apud vnum regem se fingeret legatum alterius, vel aliquam legationem vni proponeret, quam alter non cõmisit, vtriq; faceret grauem iniuriam, ita multo magis in præsenti. At vero quando defectus esset in modo accidentali, licet ex suo genere etiam sit culpa grauis, cum sit contra Religionem, nihilominus esse poterit venialis ex parte materiæ leuis. Exempla satis insinuata sunt in cultu sacrificij, & similia facile peti possunt ex administratione sacramentorum, nam absoluens aliquem v.g. sine iurisdictione falsarius est, non solum in re significata, sed etiã, quia se gerit vt ministrum Christi, & Ecclesiæ, vbi constitutus non est, & ideo grauissime semper peccat: Sit autem absoluat eum sufficienti potestate, & valore sacramenti cum aliquo defectu in modo, non erit falsarius, licet possit esse superstitiosus grauius, aut leuius pro materiæ qualitate. Tale censeri potest peccatũ eius, qui in Missa, vel officio diuino accidentales ritus non seruat, vel pro sua deuotione alios adiungit, ideoque regulariter non censetur mortaliter peccare, sed venialiter, secluso contemptu, nisi graue aliquod Ecclesiæ præceptum violet, vt bene censuit Nauar. in Manual. n. 11. cap. 24. cum Caiet. verb. *Superstitio*, & dicta q. 93. art. 2.

19. *Soluitur 4. difficultas.*

Et ita relinquitur obiter expedita quarta difficultas: committitur. n. in ea æquiuocatio de falso cultu: nam, vt dixi, licet omnis superstitiosus cultus dici possit falsus in essendo, non tamen in significãdo. Et ideo loquendo primo modo de falso cultu, vt illa obiectio

obiectio in ſua probatione procedere videtur, non ſequitur, omnem ſuperſtitioſum cultum eſſe ſemper peccatum mortale, quia licet falſus ſit, id eſt, nullus, & inutilis, non tamen ſemper falſum ſignificat, nec ſemper aliunde continet grauem iniuriam. At vero ſi ſermo ſit de cultu falſo ex parte operãtis, id eſt, falſitatem continente reſpectu eius, in cuius perſona ſit, ſic concedo, illum ſemper eſſe peccatum mortale, moraliter loquendo, quia vix cogitari poteſt materia leuis talis delicti, licet fortaſſe in aliquo caſu nõ repugnet, vt ſi quis in oratione publica, quæ fit nomine Eccleſiæ, miſceat aliquid profanũ, quod Eccleſia non permittit ſuo nomine proferri in laudibus Dei: Nam vt infra ſuo loco dicetur, illud ex ſe graue peccatum eſt, tam leue autem verbum eſſe poſſet, aut tam indifferens, vt ex leuitate materiæ poſſet à mortali culpa excuſari.

20 *Superſtitionem ſuperflui cultus poſſe diuidi in turpem, & leuem.*

In quinta obiectione petitur, an ſuperſtitio, quæ dicitur eſſe ſuperflui cultus, diuidi poſsit in turpem & leuem, ſeu vanum cultum. Ad quod breuiter reſpondeo, nihil impedire, quominus ſic diuidatur: nam revera inueniuntur illi duo modi ſuperſtitionis ſub illa generali ſpecie, etiam prout diſtinguitur à ſuperſtitione falſi cultus, & in ordine ad malitiam moralem eſt magna differentia inter illos duos modos ſuperſtitionum. Turpem ergo cultum appello, quando Deus coli intenditur illiſmet actibus, qui alias praui, & turpes ſunt, etiam ſi nõ ſint mendacia: Exemplum poſitum eſt de ſacrificio per immolationẽ hominis, quæ intrinſece mala eſt, vbi de præcepto & auctoritate Dei non fit: Idem eſt, ſiquis ex iniuſte acquiſitis Deo offerat in cultum, quæ oblatio *maculata*, vocatur, Eccl. 34. Recte ergo hic cultus non ſolum ſuperfluus, ſed etiam turpis appellatur. Imo etiam poſſet aliquis dicere talem cultum etiam inuoluere mendacium iniurioſum Deo, ac ſubinde pernicioſum: nam qui huiuſmodi actione DEVM colit, profitetur, illam actionem placere Deo, quod falſum eſt, & pernicioſum mendacium. Sed hæc collectio valde remota eſt, quia nõ eſt ex propria ſignificatione ipſius actionis, ſed per quandam argumẽtationem ex intentione operantis, quæ ſupponit in illo talem exiſtimationem, quamuis facto ſuo illam non exprimat, & ideo proprie mendacium non eſt nec falſitas in ſignificando, ſed tantum in eſſendo. Turpis autem merito dicitur talis cultus, quia turpitudinem, & malitiam inuoluit in ipſamet actione colendi.

21. *De alio cultu ſuperſtitioſo, ſine turpitudine.*

Poteſt autem eſſe alius cultus ſuperſtitioſus, & ſuperfluus ſine turpitudine, ſed ex alia ineptitudine actionis ad affectus colendi, vel ex defectu aliarum circumſtantiarum. Et inter hæc duo membra hæc poteſt conſiderari moralis differentia, quod turpis cultus ſemper eſt peccatum mortale, vt exemplum de voto actionis prauæ recte probat, & infra ſuo loco declarabitur: Et ad hoc valet illa collectio, quam paulo antea faciebamus, quia is, qui tali actu Deum colit, ipſo vſu profitetur, eſſe Deo gratam talem actionem, quod grauem iniuriam Dei continet. At vero alius cultus ſuperfluus (vt ſic dicam) ordinarie poteſt eſſe venialis culpa, niſi contemptus interueniat, vel ſit cõtra expreſſum Eccleſiæ præceptum in materia notabili, & maxime ſi ſit ex intentione introducendi in Eccleſia talem ritum. Et ita ſunt intelligendi, qui abſolute hoc affirmant de ſuperſtitione ſuperflua, vt Caiet. Nauar. & Tolet. ſupra.

22. *Dupliciter actus veri cultus exercetur ſine debita circumſtantia.*

Tandem circa ſextam obiectionem aduertendum eſt, quando aliquis actus veri cultus exercetur ſine debita circumſtantia, dupliciter id fieri poſſe: vno modo ex quadam negligentia, vel temeritate culpabili: alio ex intentione introducendi ritum contra communem legem, vel conſuetudinem, ſeu (quod idem eſt) omittẽdo ſtatutas circumſtantias, ſeu cæremonias propter inutiles, vel ſuperſtitioſas. Prior modus vel ad ſuperſtitionem non pertinet, ſed ad alium modum Irreligioſitatis, aut ſacrilegij, vel ſi ad ſuperſtitionem reducitur, eſt indirecto modo participando culpam, quæ proprie in altero modo reperitur. Poſterior ergo modus eſt proprie ſuperſtitioſus, nam introducit nouũ ritũ in cultu Dei contra communem legem, vel conſuetudinem. Nec refert, quod talis cultus fortaſſe ſit per modum priuationis, quia illamet priuatio exigitur, vt pars ritus: tam ſuperſtitioſum enim eſt ſacrificare in ſolo pane, introducendo id tãquam ritum neceſſarium, vel conuenientem, vel ſufficientem in illo ſacrificio, quam eſſet ſuperſtitionem addere vltra panem & vinum aliam materiam. Et tũc illa ſuperſtitio ad ſuperfluum cultũ pertinet, etiamſi ritus ille ſit quaſi priuatiuus, quia ille etiam ſuperfluus eſt, & reddit totum cultum vanum, & inutilem ad internũ cultum, in quo conſiſtit ratio ſuperflui cultus.

Ex quibus omnibus conſtare ſufficienter poteſt in hoc genere peccati ſuperſtitionis, non tantum duas, ſed plures ſpecies malitiæ reperiri adeo formaliter diuerſas, vt in confeſsione videantur explicandæ: nam ſuperſtitio pernicioſa malitiam habet longo alio modo iniurioſam Deo, & à ratione exorbitantem, quàm ſuperſtitio, quæ tãtum eſt ſuperflui cultus. Et inter pernicioſas longe aliud peccatũ videtur circumcidere puerum more Iudaico, vel ſine ordine ſacro fingere ſacrum, vel cum ordine ſacro ab Eccleſia præciſum, vel ſuſpenſum, miniſtrare. Item in alio genare ſuperflui cultus longe grauior deformitas etiam in ſua ſpecie videtur eſſe in cultu per actum turpem, & bonitati Dei contrarium, quam in cultu excedente tantum in cæremonia impertinente. Et in materia Sacramentorum alia ſuperſtitio eſt, quæ ſubſtantiam Sacramentorũ immutat, & euertit: alia, quæ ſolum in accidentalibus ritibus ſuperflua eſt. In quibus omnibus poſſemus etiam ſpeculatiue varias rationes malitiarum conſiderare, ſed quia id magis contentioſum eſt, minuſq; vtile, conſtanter ſtatuendum videtur hanc variationem malitiarum tantam eſſe, vt neceſſariũ ſit in confeſsione modum ſuperſtitionis aperire: ſiue id ſit, quia nonnullæ ex his ſupponunt hæreſim in mente, quam oportet explicare, aliæ vero illam non ſupponant, ſiue quia in alio genere peccati includunt malitiã ſpecie diuerſam, vt in genere mendacij pernicioſi, vel alterius turpitudinis, vel ſpecialis ſacrilegij & iniuriæ rerum ſacrarum, ſiue quia non poſſunt aliter à confeſſore curari, imo nec ſecundum ſuam neceſſariam grauitatẽ intelligi, niſi ſecundum ſuum modum peculiarem explicentur. Siue quia in genere moralis malitiæ formaliter differunt, quod profecto ſatis probabile apparet ex omnibus, quæ diximus. 23.

Sub genere ſuperſtitionis plures ſpecies malitiæ ſunt in confeſſione declarandæ.

CAPVT III.

De Idololatria quid ſit, & quod obiectum habeat.

VOx *Idololatria* interdum accipitur metaphorice, vt patet ex Paulo ad Epheſ. 5. vbi auaritiam vocat *Idolorum ſeruitutem*, nam auarus totum ſuum affectũ in pecunijs habet: & ideo videtur pecunias tanquã Deos colere. Sic enim idem Paulus ad Philippenſ. 3. de hominibus ventri deditis dixit: *Quorum Deus venter eſt*, & eadem fere ratione omnis, qui mortaliter peccat, poteſt per metaphoram idololatra vocari, quia creaturam, propter quam peccat, pro Deo habere cenſetur, quatenus illam ſuper omnia amat. Atque ita Hieron. Amos 2. tractans illa verba: *Super tribus ſceleribus Iuda, &c.* ait, *Vnumquemque peccatorem Chriſtianum adorare vitia ſua, cumque incipere habere Deum, à quo victus eſt, dicente Petro, à quo quis ſuperatur, eius & ſeruus eſt.* Et Eſai. 44. circa illa verba: *Hæc dicit Dominus, &c.* Similiter, inquit, hæreticos eſſe idololatras, vtiq; per metaphoram, *Qui ſimula-* 1.

Idololatria aliquando metaphorice accipitur pro variis rebus.

simulachra dogmatum suorum, atque mendacij, artifici corde componunt, & venerantur ea, quæ sciunt à se simulata. Quibus similia habet Aug. l. de vera Rel. c. 18. Sed idololatria hoc modo sumpta non significat aliquod speciale vitium Religioni oppositum, sed vt dixi, vniuersis peccatis mortalibus attribui potest; & præsertim aliquibus, in quibus maior inordinatio affectus erga creaturam cognoscitur, & ideo hæc significatio præsenti instituto non seruit. Quamuis necessarium fuerit adnotare illam, tum ne vitia confundantur, tum vt Scripturæ intelligantur, tum denique, quia ex metaphorica significatione intelligi potest esse aliam propriam, à qua translatio facta est.

2\. *Quid propriè sit idololatria.* Idololatria ergo proprie dicta idem significat, quod voces simpliciter, ex quibus illa componitur, præ se ferunt, nimirum idolorum latriam, vnde explicando, quid in præsenti sit idolum, & quid latria, explicatum relinquetur, quid sit idololatria, & quomodo committatur. Idolum ergo iuxta primariam significationem, statuam, vel imaginem significat, vt ex Sap. 13. colligitur, vbi late describitur Idoli fabricatio per artem sculpendi & pingendi, & de idolo concluditur: *Imago enim est, & opus est illi adiutorio;* & cap. 14. *Per manus* (dicitur) *quod fit idolum, maledictum est & ipsum, & qui fecit illud.* Et infra: *Acerbo enim luctu dolens pater cito sibi rapti filij fecit imaginem.* Et infra: *Imaginem Regis, quem honorare volebant, fecerunt.* Idolum ergo iuxta primæuam significationem, imaginem significat. Non tamen quælibet imago idolum dici *Solum imaginem rei fictæ vocari idolum qui dicant.* potest, vt mox dicemus. Dicunt tamen aliqui, tunc solum imaginem idolum posse appellari, quando rem non subsistentem nec possibilem significat, sed fictam, vt chimæram, vel quid simile. Ita sentit Origen. hom. 8. in Exod. sic exponens, quod Paulus ait 1. ad Cor. 8. *Scimus, quia nihil idolum est in mundo.* Quod sequitur Theod. q. 38. in Exo. & Oecum. in 1. ad Cor. & multi alij. Veruntamen licet verum sit, multa talia fuisse idola Gentium, vt sumi potest ex Athan. *Contrarium est verum.* Orat. contra idola. Nihilominus negari non potest, quin idolum potuerit etiam esse imago alicuius rei veræ, & aliquando subsistentis, quod ex citatis locis Sap. aperte colligitur. Nam in eis dicitur idololatriam cœpisse, fabricando, & depingendo imagines hominum, vel aliquorum animalium, quæ res veræ ac subsistentes sunt. Et Cypr. l. de Idolorum vanitat. late ostendit, Deos Gentium maiori ex parte fuisse homines. Et Aug. lib. 8. de Ciu. c. 26. Vnde l. 20. contra Faustum, c. 5. late probat idola, & Deos Gentium aliquas res veras esse, seu corpora vera, ad salutem autem nihil esse, neque etiam ad cultum diuinum promerendum.

3\. *Idolum esse imaginem destinatam ad indebitum cultum alicui tribuendum.* Quapropter alij existimant, rationem idoli non compleri per hoc, quod sit imago rei falsæ vel fictæ, sed per hoc, quod sit imago ad indebitum cultum alicui tribuendum destinata. Nam etiam imago chimeræ, vel rei fictæ si non ad cultum, sed ad delectationem, aut memoriam, vel exercitium artis fabricetur vocari non potest idolum. Atque ita Sap. d. c. 13. describens constitutionem idoli præter sculpturam & picturam adiungit: *Et fecit ei dignam habitationem, &c.* Et cap. 14. cum dixisset, patrem rapti filij fecisse imaginem, subdit, *Et illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter seruos suos sacra, & sacrificia:* & infra vocat idola *figmenta,* quæ iniqua consuetudine aut lege ex deceptione, aut inordinato affectu colebantur: *Incommunicabile* (inquit) *nomen lignis, & lapidibus tribuerunt.* Sentit ergo idolum vocari effigiem ad cultum indebitum institutam. Dico autem *indebitum cultum,* quia si imago sit alicuius rei veræ, & dignæ secundum rectam rationem aliquo vero honore, & cultu, & solum erigatur talis imago ad rem illam debito honore colendam, non potest illa imago idolum appellari. Et hac ratione septima Synod. act. 7. definit imagines Christianorum, & prout Ecclesia Catholica eas recipit, & approbat, idola dici non posse, vt late tractaui in 1. tom. de Incar. disput. 54. sect. 7. Et hoc sensisse videtur Tertull. lib. de Idol. cap. 4. dicens: imagines earum rerum, quas colit humanus error, idola appellari.

Et Isidor. libr. 8. Etymol. dixit, *Idolum esse simulachrum, quod humana effigie factum, & consecratum est.* Quæ descriptio quoad priorem partem nimium restricta est, non est enim de ratione idoli, vt sit ad humanam effigiem, expresse enim dicitur in dicto cap. 13. Sap. *Et assimilat illud imagini hominis, aut alicui ex animalibus illud comparat.* Et ex cap. 32. Exod. constat, Hebræos imitantes Ægyptios idolum fecisse in vituli effigie, latiusque explicauit Paulus ad Rom. 1. dicens: *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum.* Imo etiam potest figurari idolum, quod non sit alicuius rei veræ, vel speciei effigies, sed fictæ, vt diximus. Quoad posteriorem vero partem videtur illa descriptio diminuta, quia vt humana imago sit idolum, non satis est, quod sit consecrata, id est, ad cultum dicata, debet ergo restringi ad consecrationem indebitam, seu excedentem humanæ naturæ capacitatem. Et ideo optime Aug. lib. 7. Q. in lib. Iud. idolum declarat, id est, *Cuiusdam Dei falsi simulachrum,* & in hoc sensu accommodari potest Origenis sententia. *Origenis doctrina commode explicatur.* Nam licet idolum possit esse imago veri hominis, si tamen destinetur ad colendum illum hominem, vt Deum, iam erit imago falsi Dei, & sub ea ratione erit imago rei non existentis. Imo fortassis eadem, vel proportionali ratione si quis iniquum hominem, & in peccatis mortuum sibi depingeret ad cultum, quamuis non vt Deum, sed vt sanctum hominem illum colere vellet, talis imago rationem idoli participaret, vt sensit Sander. l. 1. de Imaginibus, quia, licet talis imago repræsentaret verum hominem, simul referret falsum Sanctum. Et in hoc sensu recte dicitur, idolum inuoluere falsitatem in sua repræsentatione, ac subinde imaginem falsam. Sic enim Scriptura de idolis loquitur, vt notauit Bellar. lib. 2. de Imaginib. c. 5. Et propterea fortasse Zach. 11. de iniquo pastore, qui officium pastoris non exercet, dicitur. *O Pastor & idolum,* quia non est verus pastor, sed fictus, & nomine potius, quam re, sicut idolum vocatur Deus, cum non sit, vel certe, vt ibi ait Hier. sceleratus pastor vocatur idolum, dum se appellat Deum, & vult ab hominibus adorari. Et ita etiam potest intelligi Paul. 1. Cor. 10. cum dicit, idolum nihil esse, scilic. in ratione, qua Deum, vel personam summo honore dignam repræsentat. Vnde post illa verba: *Scimus, quia nihil est idolum in mundo,* subiungit, *& quod nullus est Deus, nisi vnus.* Et ita etiam dicuntur idola non esse Esth. 14. vt exposuit Hier. Oseæ 7.

Ex hac vero primæua significatione extensum est nomen idoli ad significandam quamcunque creaturam, quæ tanquam Deus colitur, seu colenda proponitur supremo cultu vero Deo debito, etiamsi talis res non sit imago, neque vt imago alicuius falsi Dei adoretur, sed vt ipsemet falsus Deus, nam in hac significatione videtur profecto sumi in ipsomet nomine *Idololatria.* 5. *Quæuis creatura, quæ tanquam Deus colitur, dicitur Idolum.* Nam omnis adoratio creaturæ, per quam vt Deus colitur, idololatria est, ergo omnis creatura sic adorata idolum est, etiamsi non in aliqua imagine, sed in se, & propter se immediate adoretur. Et similiter omnes, qui creaturam, vt creatorem adorant, & in eis computantur, qui à Paulo vocantur *Idolis seruientes,* 1. ad Cor. 5. & 6. siue creaturæ adoratæ sint statuæ, siue ignis, aut aqua, & similia, quæ Sap. 13. numerantur, & rectores terrarum, ac Deos putatos esse à Gentibus refertur, & qui eos adorabant, inter idololatras numerantur. Vnde Paul. 1. ad Cor. 10. cum dixisset, *Fugite ab Idolorum cultura,* subiungit: *Quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant.* Et sic etiam August. lib. 5. Locutionum de Deut. in fine,

Idololatras, inquit, appellari, qui idolis seruiunt, & idololatriam esse idolorum seruitutem: vbi nomine idolorum intelligere videtur omnes deos gentium, atq; adeo quicquid creatum tanquam diuinum numen ab eis colebatur. Atque eodem modo loquitur Athanas. Orat. contra idola aliquantulum à principio. Et Tertul. lib. de Idol. c. 3. hac ratione dixit, Idololatriam agi posse sine idolo, id est, sine simulachro, & aliquando factam esse *sine isto nomine, licet non sine isto opere.* Vnde significat nomen idoli & idololatriæ non fuisse, donec simulachra pro dijs adoranda introducta sunt, rem autem ipsam, id est, idololatriæ vitium sine simulacris sensibilibus exerceri potuisse. Vnde fit, vt simili modo nomen idoli, licet ab statuis pro dijs adorandis sumptum sit, nihilominus quatenus significat adæquatum obiectum idololatriæ, omnem rem creatam, quæ tanquam verus Deus adoranda proponitur, comprehendat. Ex his ergo satis constare potest, & quid nomine idoli in voce idololatriæ significetur, & quod sit huius vitij obiectum, quamuis eiusdem obiecti ratio, & modus magis in sequentibus elucidanda sint.

6 *Latria est adoratio soli Deo debita.* Altera vero pars illius vocis est *Latria*, quæ cum omni proprietate ac rigore intelligenda est de adoratione, ac seruitute soli Deo debita, vt exposuit Aug. d. lib. 5. Locutionum de Deut. & lib. 1. Quæst. in Gen. q. 61. & lib. 1. de Trinit. cap. 6. Et satis declaratur à Sap. d. c. 13. vbi hanc latriam declarat per votum, orationem & petitionem de omnium rerum euentu, & cap. 14. idem declarat per cultum sacrorum, & sacrificiorum, imo addit etiam appellationem, & æstimationem Dei, *Et incommunicabile*, inquit, *nomen lapidibus, & lignis imposuerunt.* Et hoc idem est, quod Paulus ad Rom. 1. dixit. *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & quadrupedum, & serpentum.*

7. *Latriam constare & internis, & externis actibus.* Vt autem explicetur, quomodo latria potuerit idolis tribui, ac subinde committi vitium idololatriæ aduertendum est ex supra dictis, latriam & internis & externis actibus fieri posse. Et quidem internis, vt sit vera, non ficta adoratio, primo requirit actum intellectus, quo res adorabilis, seu quæ adoranda proponitur, æstimetur, seu habeatur pro Deo: Deinde in voluntate requiritur voluntas, & intentio adorandi, id est, exhibendi aliquod signum submissionis, & recognitionis excellentiæ diuinæ in tali re. Vltimo consummatur adoratio in exhibitione talis signi, vel interioris, si adoratio sit mere interna, vel exterioris, si externa sit. Hæc ergo tria debent in idololatria concurrere circa idolum, vt omnino vera, & consummata sit in suo genere, scilicet, opinio aliqua diuinitatis de idolo, seu re, quæ adoratur, affectus adorationis, & adoratio ipsa, seu exhibitio signi submissionis, & recognitionis alicuius excellentiæ diuinæ in re sic adorata: quæ tria breuiter à nobis explicanda sunt, vt ratio idololatriæ exacte cognoscatur, & simul explicabitur multiplex modus eius.

CAPVT IV.

Quomodo adoratio Diuina tribui possit idolo, & consequenter quotuplex sit idololatria.

1. *Quomodo actus latriæ concurrere possint in adoratione idolorum.* RAtio dubitandi oritur ex actibus numeratis in fine præcedentis capitis, qui sunt, opinio intellectus, affectus voluntatis, & exhibitio signi diuinæ excellentiæ, non enim apparet, quomodo hi omnes in idolorum cultu non currere possint. Et primo circa existimationem intellectus dubitari potest:
1. Dubium. Quomodo sit possibilis talis existimatio diuinitatis de idolo, manibus facto, cum sit per se euidens, illud non habere vitam, neque excellentiam vllam, præter eam figuræ pulchritudinem, quam ab artifice habet. Et confirmatur: nam eo ipso, quod Idololatriæ cultus multis dijs dabatur, nulli dari poterat ex opinione, seu æstimatione veræ diuinitatis: Quia excellentia diuinitatis in eius singularitate, & eminentia super res alias consistit, & ita destruitur, quando inter multos diuiditur, ergo fieri non potest, vt adoratio diuisa inter multos procedat ex opinione veræ diuinitatis in singulis. Secundo, Esto *2. Dubium.*
sit possibilis illa existimatio, non tamen videtur necessaria ad propriam idololatriam: Quia latria, quam idololatria inuoluit, non est vera latria, sed mendax, ergo non est necesse, vt procedat ex existimatione veræ diuinitatis. Et confirmatur, quia multi Philosophi agnoscentes tantum vnum summum Deum Idololatræ fuerunt, adorando Angelos bonos, & malos, vel animas cœlorum, iuxta illorum opinionem, vel animas hominum mortuorum, quas pro ratione meritorum in numerum inferorum deorum ascribi putabant, vt colligitur ex Aug. lib. 8. de Ciuit. c. 12.

2. Tertio circa affectum colendi, seu honorandi idolum dubitari potest, quia etiam hic actus non videtur necessarius ad committendam idololatriam: *3. Dubium.*
nam potest quis exterius exhibere alicui honorem sine intentione honorandi illum, ergo potest etiam hoc modo exhiberi honor diuinus idolo, sine affectu honorandi illud, & tamen illa externa adoratio erit vera idololatria, quia ad nullum aliud vitium pertinet, ergo ille affectus non est de ratione idololatriæ. Accedit, quod sine opinione veræ diuinitatis in idolo non potest esse affectus exhibendi illi diuinum honorem, ostensum est autem, non posse haberi illam opinionem de idolo creato, ergo nec potest circa cultum eius talis affectus haberi. Quarto circa ipsum actum externum cultus, similis oritur difficultas, quia nullus actus exterior continet adorationem latriæ, nisi ex intentione operantis, vt supra lib. 1. visum est, sed talis intentio vel haberi non potest, vel certe sæpe non inuenitur in idololatria, vt dictum est, ergo. Confirmatur, quia si aliquid externum de se continet veram latriam, & proprium Dei cultum, maxime sacrificium, sed hoc potest offerri creaturæ sine idololatria, sic enim per Missæ sacrificium etiam Sanctos colimus: & templa eis dicamus, eosdem suffitibus incensi, thimiamatis, & aliarum rerum similium veneramur, illud autem genus sacrificij quoddam est, quod Deo offerri solet, vt ex Scriptura constat, ergo.

Hæ difficultates expedientur facile, præmittendo idololatriæ necessariam partitionem. Est enim 3. *Idololatria alia vera, alia ficta est.*
quædam idololatria vera, alia ficta. Circa quę membra est considerandum, duobus, seu tribus modis posse adorationem aliquam dici veram, scilic. vel ex parte adorantis, vel ex parte personæ adoratæ, vel ex vtroque capite. Cum enim adoratio consistat in recognitione, & confessione excellentiæ per signum aliquod protestatiuum talis excellentiæ, vt existentis in tali persona, interdum talis significatio falsa est, quia res ipsa non ita est, sicut significatur, neq; in tali persona talis excellentia reperitur, & tunc dicitur adoratio falsa ex parte personæ adoratæ, etiamsi ex intentione adorantis non sit ficta, sed vera, quia reuera intendit talem rem adorare. At vero si adorans non intendat interius ita adorare, sicut exterius significat, tunc adoratio dicitur falsa ex parte personæ adorantis, etiamsi fortasse sit vera in re ipsa ex parte personæ adoratæ, quia nimirum in ea inuenitur vere illa excellentia, quam signa exteriora indicant, licet adorans illam non recognoscat, aut cōfiteri nolit. Et potest claritatis gratia talis adoratio dici ficta potius, quam falsa. Si autem signum adorationis & in se falsum sit, & ab adorante ficto animo exhibeatur, tunc adoratio & ficta simul, & falsa dici poterit. Applicando igitur diuisionem hanc ad idololatriam, dicendum est, omnem idololatriam *Omnis Idololatria est falsa adoratio ex parte rei adoratæ.*
esse

esse falsam adorationem ex parte rei adoratæ, quia in ea significat excellentiam, quæ in illa non est. Vnde in hoc sensu omnis idololatria potest dici falsa latria. Latria enim significat adorationem significatiuam diuinæ excellentiæ in eo, cui exhibetur, & ideo tunc est simpliciter, & vere latria, quando vere significat talem excellentiam in re adorata, quando autem falso illam significat, est falsa latria, quæ idololatria dicitur.

4. *Idololatria aliquando vera, aliquando falsa est ex parte adorantis.* At vero hæc ipsa idololatria potest interdum esse vera idololatria ex parte adorantis, interdum vero ficta. Veram appello, quia non ex animo ficto procedit, sed ex intentione adorandi, licet alias falsum significet, sicut qui falsam propositionem affirmat, putans esse veram, & ex intentione dicendi verum, formaliter non mentitur, licet materialiter falsum dicat. Sic ergo potest esse aliqua vera, id est, non ficta idololatria, licet in se sit falsa latria: aliqua vero idololatria potest esse ficta, seu falsa etiam ex parte adorantis, qui non ex animo talem cultum exhibet. Quę fictio interdum potest esse ex parte intellectus, vt cum quis non opinatur esse in re sic adorata diuinam excellentiam, tamen propter extrinsecas causas vult illam externo signo confiteri: aliquando è contrario potest esse fictio in solo affectu, vt esse patet in dæmone, qui velit, nolit, credit esse in Christo Diuinam excellentiam, & cogitur interdum illam confiteri, eique genua flectere, & nihilominus non habet affectum honorandi Christum, sed solum exhibendi hoc, vel illud signum, quia cogitur: Sæpe vero potest esse fictio ex vtroque capite, vt contingit in fideli, qui à tyranno cogitur thus offerre idolo, in quo nec credit esse diuinam excellentiam, neque habet animum, actum illum faciendi in honorem idoli, sed solum exterius faciendi talem actum, & aliquando poterit interiore affectu in verum Deum significationem illam referre.

5. *Ad idololatriam veram ex parte colentis quid requiratur.* Ex his ergo concludimus, ad idololatriam omnino veram ex parte colentis necessariam esse opinionem diuinitatis, seu alicuius diuinæ excellentiæ in idolo, seu in re adorata, vt satis ex dictis declaratum est. Neque est impossibilis talis idololatriæ modus, vt in prima difficultate obijcitur, quia post originale peccatum ita fuit corrupta natura, vt in summam cæcitatem vsque ad veri Dei ignorationem peruenerit. Qua ignoratione existente, facile fuit, in opinionem plurium Deorum deuenire. Quam opinionem in triplicem Theologiam iuxta Aug. lib. 6. de Ciuit. cap. 5. & Euseb. l. 1. 2. & 3. de Præpar. Euang. distinxerunt Philosophi, præsertim Varro, in physicam, ciuilem, & fabulosam: Ad primum membrum pertinent opiniones, quas de vno, vel pluribus Dijs Philosophi in suis scholis, & libris docebant: nam verisimile est, vnumquemque secundum opinionem suam Deos plures coluisse, etiamsi illos populis non proponerent publico, & communi ritu colendos, vt ibidem August. indicat. Has vero Philosophorum opiniones ad duas reducit D. Thom. d. quæst. 94. art. 1. Prima fuit eorum, qui totum mundum animari ab ipso Deo dicebant, & ideo sensibilem mundum, vel præcipuas partes eius adorabant, tanquam diuinitate plenas, prout Varro etiam sentit apud August. l. 7. de Ciuit. c. 5. & 6. qui latius hæc prosequitur cap. 16. & sequentibus. Et in eadem sententia dicuntur fuisse Pythagorici, & alij Philosophi, qui non supremum Deum, sed inferiores putabant animare mundum, fortasse enim non vnum, & eundem DEVM existimabant animare totum mundum, & singulas partes eius: sed varia numina esse in Sole, Luna, elementis, &c. Sic enim videtur intelligendum, quod Sap. 13. dicitur hos Philosophos, *Aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut Solem, & Lunam rectores orbis terrarum Deos putasse.* Nam in 1. parte illius cap. aperte loquitur Sapiens de Philosophis, quos

Varro triplicem distinxit Theologiam, physicam nempe, ciuilem, & fabulosam.

Quidam mundum à Deo animari dicebant, & ideo illũ, vt Deum adorabant

Sap. 13.

asserit Deum inquisiuisse, & in operibus illius conuersatos fuisse, ad illius tamen cognitionem non peruenisse, & ideo huius mundi partes tanquam Deos, & rectores orbis terrarum coluisse. Non declaratur autem ibi, an coluerint hæc sensibilia corpora propter seipsa, vel propter eorum animas, quas putabant esse numina quædam his corporibus coniuncta. Veruntamen ex ipsorum Philosophorum dictis, & ex Augustini, & Thomæ sententijs hoc posterius eos opinatos fuisse, colligitur: estque per se verisimilius, quia non est credibile homines non solum ratione vtentes, sed etiam aliquo modo sapientes sibi persuasisse, corpora inanimata ex se habere diuinitatem aliquam, aut esse per se digna supremo cultu.

Altera opinio Philosophorum, quam D. Thom. refert, est Platonis, & aliorum, qui vt testatur Aug. 7. de Ciu. c. 12. cum agnoscerent, esse vnum summum Deum cæterarum rerum conditorem, nihilominus plures minores Deos colebant, quos intelligentias, aut dæmones vocabant, inter quos etiam ponebant quorundam mortuorum hominum animas Diuinitatis participes effectas, sed fortasse hi Philosophi, licet confiterentur vnum summum Deum, non in omnibus perfectionibus suis summum & vnicum illum existimarunt: quia licet crederent, cæteros Deos esse inferiores in perfectione, nihilominus non credebant, pendere ab illo in omni operatione, & efficacia sua, sed habere supremam efficaciam, & virtutem in aliquo genere, ideoque etiam illos esse ab hominibus colendos, vt Deos, id est, supremo quodam cultu illis propter se debito, arbitrabantur: vel certe licet speculatiue non errarent in ferendo iudicio de perfectione, & dependentia illorum minorum Deorum à primo, errabant practice in iudicio de cultu illis tribuendo, nullam in hoc constituentes differentiam inter summum Deum, & cæteros: sicut inter homines licet Reges terræ inæquales sint in potestate, & dominatu, omnes tamen volunt, eisdem titulis honoris, & excellentiæ coli. 6.

Plato vnum summum Deum, & alios minores Deos colebat.

Addo præterea, multos Philosophos existimasse substantias separatas, quas Angelos vocamus, non fuisse factas ab alio, & ita in hoc æquiparabant illas Deo, idque satis erat, vt eis Diuinum cultum tribuerent, siue alias dicerent, esse inæquales, siue æquales in absoluta perfectione. Eo vel maxime, quod Gentiles cultum Deorum referebant ad propriam vtilitatem: Vnde, quantum putabant posse à Dijs iuuari, aut commodum aliquod accipere, vel ab incommodis seruari, tantum adorationis, & cultus illis tribuebant: Existimare autem poterant, inferiores Deos non minus sibi esse posse vel beneficos, vel maleficos, quam Summum Deum, maxime si circa diuinam prouidentiam errabant, & huiusmodi administrationem intelligentijs inferioribus tribuebant. Atque ita fieri potuit, vt eos adorandos crediderint, vt Deos, id est, supremo cultu soli Deo debito. 7.

Substantias separatas non fuisse ab alio factas aliqui credebant.

Secunda Theologia circa Deorum, seu Idolorum cultum, ciuilis vocata est, quia veluti communi ciuium vsu, & consensu introducta erat, & Pontifices ac Populi in cultu plurium Deorum frequentius illa vtebantur. Et licet difficile sit explicare, quomodo Varro hanc Theologiam à naturali, & fabulosa distingueret, vt late prosequitur Aug. lib 6. de Ciu. cap. 6. & sequentibus. Verisimile tamen est, hanc Theologiam positam fuisse in opinione Diuinitatis, quæ simulachris ab hominibus factis inesse putabatur. Quam opinionem idem August. lib. 8. de Ciu. c. 23. Hermeti Trimegisto tribuere videtur, dum ait: *Ille alios Deos dicit à Summo Deo factos, alios ab hominibus.* Nam priores Dij videntur ad Theologiam physicam pertinere, posteriores vero ad Ciuilem: Nam hi Dij ab hominibus facti videntur esse Idola, & simulachra, *quæ opera sunt manuum hominum*: vt ibid. 8.

Cur Theologia pars quadam dicta fuerit ciuilis.

Aug. subiungit. Addit vero: *At ille* (i. Trimegistus) *visibilia, & contrectabilia simulacra, velut corpora Deorum esse asserit. Inesse autem his quosdam spiritus inuitatos, qui valeant aliquid, siue ad nocendum, siue ad desideria eorum nonnulla complenda, à quibus eis diuini honores, & cultus obsequia deferuntur.* Hanc autem opinionem, & ciuilem Theologiam introductam esse ait per artem quandam copulandi visibilibus imaginibus, & statuis spiritus inuisibiles, ita vt simulacra essent quasi animata corpora illis spiritibus dicata & subdita. *Et hoc* (dicebat Trimegistus) *esse Deos facere, tamquam magnam & mirabilem Deos faciendi accepisse hominespotestatem*, vt Aug. ait. Non erat tamen magna potestas, sed mirabilis fraus dæmonum, qui se statuis immiscebant, & per ea ita loquebantur, & responsa dabant, vt viuere existimarentur.

9. *Quod discrimen sit inter Theologiam ciuilem, & naturalem.* Inter hanc ergo Theologiam ciuilem, & naturalem, hæc inprimis potest differentia constitui, quod naturalis sine sensibilibus imaginibus haberi, & exerceri poterat, hæc vero ciuilis in simulachris præcipue fundata erat: Item prior creaturam Deo factam: posterior vero statuam ab hominibus fabricatam, vt Deum colebat: Item illa in discursu aliquo Philosophico, licet Sophistico fundabatur: hæc vero in sola deceptione dęmonum per experientias aliquas, & apparentia signa. Quod si fortasse aliqui Philosophi vtebantur imaginibus Solis, aut Lunæ, aut aliarum partium mundi, non illas colebant, vt habentes diuinitatem aliquam, sed solum, vt repræsentantes falsos Deos, quod etiam ad Idololatriam pertinebat, longe tamen diuersa ratione, quam simulachra, quæ per Theologiam ciuilem adorabantur, vt habentia in se diuinitatem, saltem per aliquam vnionem inuisibilium spirituum. Atque de hoc genere Idololatriæ videtur loqui Sapiens, c. 13. vbi postquam vanam Philosophorum Theologiam reprehenderat, subiungit. *Infelices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellauerunt Deos opera manuum hominum, aurum, & argentum, artis inuentionem, & similitudines animalium, &c.* Et ad prædicta duo genera falsæ Theologiæ applicari potest, quod Paulus ad Col. 2. dicit: *Videte, ne quis vos seducat per Philosophiam, aut inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum.* Ac denique ad hanc politicam, seu ciuilem Theologiam pertinere maxime videtur, quod Dauid ait Psalm. 95. *Omnes dii Gentium dæmonia*: Loquitur enim de dijs, quos in Idolis suis publico ritu Gentes colebant, qui (vt diximus) erant dæmones, qui in statuis & idolis se insinuabant, vt ab hominibus deceptis colerentur, & ideo aiebat Paulus 1. Corinth. 10. *Quæ immolant gentes, dæmoniis immolant*, vt notauit August. dicto lib. 8. de Ciuit. cap. 24. & Euseb. lib. 4. de Præp. Euang. cap. 6. & Lactant. libr. 2. Diuin. Institut. cap. 16.

10. *Qualis fuerit Theologia fabulosa.* Tertia denique Theologia Gentium ab eodem Varrone fabularis, seu fabulosa appellata est, referente Aug. lib. 6. de Ciu. c. 5. & 6. Ad eam enim spectabat adoratio quorundam hominum mortuorum, quos gentes, vt Deos colebant ex falsa deceptione, & traditione. Et quamuis priores Theologiæ non minus falsæ essent, quam hæc, nihilominus hæc veluti per Antonomasiam fabulosa dicta est, quia nec vanis ratiocinationibus, nec solis præstigijs dæmonum, sed vanis hominum inuentionibus, & poetarum figmentis fuit introducta. Vtebantur autem Gentiles idolis, & simulachris etiam in hoc idololatriæ genere, sed vt ait D. Th. in d. q. 95. art. 1. non adorabant ipsas imagines, vt Deos, sed homines quosdam, qui per illas repræsentabantur, quos appellabant Iouem, Apollinem, &c. De quibus hominibus innumeras fabulas confinxerunt, & de illis (quod mirabilius est) innumera scelera & turpissima flagitia narrabant, & credebant, & nihilominus eos Deos esse existimabant, & vt tales illos colebant. Quid autem nomine Dei, aut Deorum illi Gentiles intelligerent, vix explicari potest, quia non poterant sub illo nomine concipere aliquid perfectissimum, vt quod sit à se, & non ab alio, vel quod sit rerum principium, vel quidpiam simile. Quomodo enim de illis, quos credebant fuisse homines, & tales homines, aliquid huiusmodi opinari, aut concipere potuissent? Videntur ergo cogitasse diuinitatem esse aliquam excellentiam, quæ ab hominibus comparari potest, non solum virtute, sed etiam industria, potentia, vel alio simili modo, etiamsi cum vitijs coniuncta sit. Et maxime videntur Gentiles existimasse, tales homines post mortem posse sibi esse noxios, vel vtiles ad obtinendas in hac vita res necessarias ad aliquos humanos vsus, & ea ratione illos coluisse, vt noxia auerterent, & vtilia conferrent. Et ita iuxta innumeras hominum necessitates innumeros Deos multiplicauerunt, vt late tractat Aug. citatis locis. Denique de huius etiam falsæ Theologiæ, ac superstitionis ratione specialiter videtur loqui Sap. 14. vt paulo post videbimus.

11. *Explicatur prima difficultas.* Ex his ergo satis explicata manet prima difficultas, in qua petebatur: Quomodo cultus idolorum procedere potuerit ex opinione diuinitatis existentis in ipsis statuis: nam explicatum est, non statuas nudas adoratas fuisse, sed aut ratione numinis superioris: quod illis coniungebatur, vel ratione hominum, qui per ipsas repræsentabantur, & vt dij colebantur. Ad confirmationem autem ex eo sumptam, quod vera dignitas, & excellentia non potest in plures personas, seu res adoratas diuidi, respondeo breuiter, vere quidem non posse, existimatione autem falsa posse. Nam potentia creandi tantum potest esse vna, tamen per deceptionem existimari potest Angelos habere eam potestatem, & ideo esse dignos suprema quadam adoratione. Et similiter licet reuera vna tantum sit suprema rerum omnium prouidentia, nihilominus per errorem existimare potuerunt gentes, diuisam esse curam, & gubernationem rerum vniuersi, & alium Deum esse, qui curam habeat segetum, alium vinearum, alium aliorum fructuum, aut aquarum, & elementorum, ac cœlorum, vel metallorum, &c. vt late prosequitur Aug. l. 4. de Ciu. c. 8. & sequentibus. *Quomodo existimari possit, dari plura numina.*

12. *Obiectio.* Dices: esto crederent, plures esse rerum vniuersi rectores, seu moderatores, nihilominus non potuisse existimare omnes esse supremos dominos earum rerum, quibus præsident, & independentes ab omni alio, quia hoc aperte repugnat conuenienti regimini vniuersi. Vnde Aug. supra refert agnouisse Gentiles maiores & minores Deos, & inter omnes vnum supremum, quem Iouem appellabant, ergo licet alios colerent, quatenus illis indigere se credebant, non est necesse, vt proprium diuinitatis cultum eis tribuerent. Respondeo de facto ipso satis constare, gentes errasse sacrificando pluribus dijs, ac subinde vnumquemque ex illis dijs tanquam verum Deum, seu (quod idem est) sub aliqua ratione supremæ excellentiæ colendo. *Satisfit.* Vnde verisimile est, credidisse, vnumquemque Deum in aliquo munere, seu præsidentia, & efficacia circa res aliquas habere supremam vim & potestatem, etiamsi alij dicerentur maiores, alij minores iuxta dignitatem rerum, quibus præsidebant. Vel certe multi Gentilium, præsertim commune vulgus cæca quadam ignorantia & falsa traditione, ac fide ducebantur, putantes singulis rebus vim quandam inuisibilem, ac supremam præsidere, ideoque supremo cultu esse colendam, sine vlla relatione ad vnum supremum creatorem & gubernatorem omnium, nec discurrebant, quomodo id fieri posset, aut quomodo sine vno supremo numine, ac progenitore mundus posset subsistere.

13. Ad secundam difficultatem iam responsum est ad fictam, seu apparentem idololatriam tantum externam non esse necessariam opinionem diuinitatis

in

Explicatur 2. difficultas, asseriturque ad fictam idololatriam non esse necessariam opinionem Deitatis in Idolo. in idolo, seu re adorata: ad veram tamen idololatriam necessariam esse talem opinionem; quia sine tali opinione non potest esse affectus, & intentio significandi vere, & ex animo supremam excellentiam in tali re sic adorata: sine hoc autem affectu, & intentione non est vera idololatria, vt declaratum est, quia, vt diximus, aliud est, esse veram Latriam, aliud, esse veram idololatriam: Et licet non sit de ratione veræ idololatriæ, vt contineat Latriam re ipsa veram, oportet tamen, vt contineat illam veram saltem ex intentione operantis. Ad confirmationem autem de Philosophis agnoscentibus vnum supremum Deum, & sub illo alios: Respondetur primo, multos ex illis, licet inæqualitatem aliquam agnoscerent, non tamen veram subordinationem, & dependentiam omnium ab vno, & ita illos fecisse æquales saltem in aliqua independentia, & eminentia alicuius perfectionis, vel potestatis. Et hac ratione plures coluisse, vt supremos, & sine vlla relatione ad supremum cultum vnius veri Dei, & hoc fuisse satis ad veram idololatriam. Secundo dicitur, multos fortasse ex illis, licet cognoscerent vnum Deum, cui soli supremus cultus debetur tanquam supremo principio, & fini omnium aliorum, nihilominus exteriori cultu plures Deos æqualiter coluisse, vel adoratione omnino ficta, vt populo condescenderent, vt de aliquibus August. significat: vel certe, quia decipiebantur à dæmonibus, qui affectantes diuinos honores, illis persuadebant sibi etiam esse debitos propter insignem excellentiam, & potestatem. Et vtroque modo potest intelligi, quod Paulus ad Rom. 1. dicit de Gentilibus Philosophis, *Cum cognouissent Deum, non sicut Deum illum glorificasse, & mutasse gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium, &c. Et coluerunt*, (concludit) *& seruierunt creaturæ potius, quam creatori.* Rom. 1.

14 3. Dubium enodatur. Tertia præterea difficultas ex dictis expedita relinquitur. Fatemur enim posse externum honorem exhiberi sine affectu honorandi, illam tamen non esse veram idololatriam, sed omnino fictam: cuius deformitas, licet contra Religionem sit, & ad idololatriam reducatur, tamen in illo genere actus imperfectus est, vt cap. seq dicemus: & præter illam deformitatem habet etiam malitiam mendacij perniciosi, & iniuriosi veræ Religioni. Quod autem ibi additur, non posse haberi affectum colendi aliquem, vt Deum, sine opinione diuinitatis in illo, non est in vniuersum verum. Nam sicut duobus modis potest quis verbo proferre mendacium, scilicet, vel putans, se dicere verum, vel volendo loqui contra mentem, ita duobus modis potest quis velle exhibere diuinum honorem ei, qui non est verus Deus: Primo deceptus falsa opinione diuinitatis in illo cogitatæ: secundo sine tali opinione per adulationem, vel diabolicum timorem volens adorare, & signum falsum excellentiæ exhibere: & vtraque est idololatria, licet prior sit magis propria, & omnino vera, nam posterior falsitatem formaliter includit, etiam ex parte colentis, vt supra declaratum est. Dupliciter potest aliquis dare Dei honorem ei, qui non est Deus.

15. 4 Obiectio soluitur, declaraturque quomodo sint iam determinata signa ad colendum Deum De aliis signis indifferentibus Ad 4. difficultatem respondetur, licet ex natura sua nullum signum externum habeat significationem determinatam ad excellentiam diuinitatis, nihilominus ex communi, vel impositione, vel consuetudine omnium populorum sacrificium, & quæ illud concernunt, vt templum, sacerdotium, & similia esse determinata ad diuinum cultum: & ideo quæcunque intentione hæc tribuantur creaturæ, vt rei principaliter adoratæ, idololatriam committi aut veram, aut saltem affectatam, vel fictam. Vnde secundo dicitur, alia etiam externa signa adorationis, quæ de se indifferentia sunt ad Latriam, & alios cultus, vt genuflexio, capitis inclinatio, & suo modo oratio, vel promissio, per intentionem colentium posse determinari ad cultum Latriæ, & sic attributa creaturis propter seipsas continere idololatriam. Si vero debita intentione referantur ad creaturam, non esse idololatriam, vt latius in 1. tom. tractando de Adoratione Sanctorum, Reliquiarum, & imaginum declaratum est: per quæ ibi satis factum est calumnijs hæreticorum, qui Ecclesiæ crimen idololatriæ impudenter attribuunt, quæ hoc loco repetere necessarium non est. Vnde ad confirmationem negamus, Ecclesiam offerre sacrificium aliquibus creaturis, seu sanctis hominibus, vel dicare illis templa, sed vni tantum vero Deo, licet concomitanter, & secundario intendatur peculiaris honor, & memoria alicuius Sancti in alicuius templi dedicatione, vel sacrificij oblatione Deo ipsi facta, quod non pertinet ad cultum Latriæ, seu Duliæ, vt citato loco declarauimus. Incensi autem, vel aliorum suffituum cultus, aut suauium odorum concrematio, vel vsus candelarum ardentium, & similia, nec sunt sacrificia, sed sacramentalia quædam, seu accidentales ceremoniæ, nec continent Latriæ cultum de se, vel ex impositione, sed per intentionem colentium determinantur. Et ita fiunt interdum, vel in honorem Sanctorum ad significandam eorum sanctitatem, vel ad excitandos animos fidelium ad deuotionem vnicuique rei congruentem.

CAPVT V.

De origine Idololatriæ quænam fuerit.

HÆc quæstio non difficile potest ex dictis in præcedenti capite definiri. Potest autem intelligi vel de origine causali, vt sic dicam, id est, de causis & occasionibus idololatriæ, vel de temporaria origine, id est, de initio temporis, in quo introduci cœpit idololatria: Et vtramque partem attingit D. Thom. d. q. 94. art. 4. priorem in corpore articuli, posteriorem in solutionibus argumentorum. Quod ergo ad priorem sensum attinet, docet D. Thom. idololatriam partim ex ignorantia veri Dei, partim ex praua hominum dispositione quoad affectum, partim ex deceptione dæmonum originem duxisse. Alij vero ex Sap. 14. simpliciter asserunt, originem idololatriæ fuisse ex erectione statuarum, & imaginum in memoriam mortuorum, accedente potentia, & tyrannide hominum potentium, & nimium diligentium mortuos suos, eorumque honorem affectantium. Distinguendum autem videtur de duplici Idololatria: Nam quædam committi potuit, & inchoari sine imaginibus, vt significauit D. Thom. d. q. 94. art. 1. ad 4. alia cum imaginibus, & idolis sensibilibus, & prior modus facile contingere potuit in Idololatria, quæ in physica Theologia nitebatur, posterior vero in Ciuili, & fabulosa Theologia maxime locum habet. 1. Quæ causa Idololatriæ, & quo tempore incepit. Sap. 14. Idololatria quædam sine imaginibus fiebat, alia cum illis.

Dico ergo, priorem idololatriam abstrahentem ab idolis sensibilibus ortam fuisse ex ignorantia veri Dei, & imbecillitate humani discursus, adiuncta hominum negligentia, & dæmonum industria, ac deceptione. Hoc fere totum colligitur ex cap. 13. Sap. quod ita incipit: *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, & de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui est, nec operibus attendentes agnouerunt, quis esset artifex.* Et subiungit hanc ignorantiam fuisse culpabilem, & ex illa ortum fuisse errorem colendi partes vniuersi, vt Deos, quæ idololatria per se imagines non requirit. Ratio etiam hoc ostendit, quia Theologia naturalis, seu physica non est orta ex Ciuili, vel fabulosa, nam potius Philosophi, qui in suis scholis illam tradebant, in suis etiam libris popularem, & fabulosam idololatriam irridebant, licet fortasse in vsu illius, consuetudine quadam, & humano timore ducerentur, vt in Varrone, & alijs August. reprehendit, ergo error illius Theologiæ physicæ non est ortus ex imaginibus, sed potius 2. Vnde prima fuerit orta. Sap. 13.

potius si in illo genere idololatriæ vsus idolorum, seu inanium imaginum adiunctus est, ille ortus est ex falso errore plurium Deorum præsidentium diuersis mundi partibus, aut rebus corporeis, ad quarum similitudinem imagines formabantur. Ita enim bouem, vitulum, serpentem, & species similes in suis imaginibus adorabant, quia putabant, diuersa numina inuisibilia his rebus præsidere, quæ in illis imaginibus colebant: Et eadem mente alij colebant Solem, Lunam, ignem, &c. tanquam mundi partes in se diuinum aliquid continentes, quibus postea imagines dicarent, vt eas magis præsentes haberent, vt aperte sentit D. Thom. in d. art. 1.

3. *Idololatria cum imaginum cultu ex nimio affectu mortuorum orta est.* Secundo vero dicendum est, idololatriam cum cultu, & veneratione sensibilium simulachrorum sculptilium, & falsarum imaginum originem, vel occasionem habuisse ex nimio affectu ad aliquos homines mortuos, & desiderio præsentiæ illorum, accedente tyrannide, vel nimia Principum assentatione, & adulatione, quæ prauam consuetudinem induxit, & paulatim errorem auxit, cooperante dæmone suis præstigijs, ac deceptionibus. Hæc etiam assertio sumitur ex Sap. 14. (*Sap. 14.*) vbi prius dicitur, idolorum vsum non fuisse ab initio, sed ab hominibus otiosis, & vanis inuentum esse: modum autem inuentionis describit Sap. dicens: *Acerbo luctu dolens pater, cito sibi rapti filij fecit imaginem, & illum, qui tunc tanquam homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia. Deinde interueniente tempore, conualescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.* Et postea subiungit, ideo fecisse homines imagines eorum, quos honorare volebant, *Vt illum, qui aberat, tanquam præsentem colerent. Et hæc* (concludit Sapiens) *fecit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui, aut Regibus deseruientes homines, incommunicabile nomen lapidibus, & lignis imposuerunt.*

4. *Obiectio.* Obijci autem potest, idololatriam hanc potius duxisse originem ex affectu filij erga parentem mortuum, quam ex affectu patris ad filium, vt Sapiens dicit. Assumptum patet ex multorum Patrum sententia afferentium, mortuo Belo primo Assyriorum Rege, Ninum filium eius in solatium doloris imaginem illius erexisse, cui tantam reuerentiam exhibebat, vt reis omnibus ad eam confugientibus pepercerit, & ideo homines imaginem illam Diuinis honoribus colere incepisse. Ita refert Abul. cap. 4. Genes. q. 13. in fine, & c. quæst. 34. in fine ex Euseb. Iosepho. sed Iosephi locum inuenire non potui, neque Eusebij. Quamuis enim hic in Chronic. in principio dicat, Ninum, Beli filium, fundasse ciuitatem Niniue, nihil vero dicit de imagine Beli à Nino erecta. Isidorus autem l. 8. Etymol. c. vlt. magis hoc indicat, dum ait, Bel fecisse idolum Babylonicum, & subiungit. *Fuit autem Bel pater Nini primi Assyriorum Regis.* Idem sentit Hieronym. Osiæ. 2. circa illa verba. *Et erit in die illa*: dum ait, *Ninum in tantam peruenisse gloriam, vt patrem suum Belum referret in Deum.* Et subdit inferius: *Didicimus exordium dæmonis, imo hominis in dæmonem consecrati.* Ambros. etiam idem affirmat, si eius sunt commentaria in Paulum, quæ sub illius nomine circumferuntur in id ad Rom. 1. (*Rom. 1.*) *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, &c.*

5. Accedit, quod multi existimant, idololatriam per vsus simulachrorum incepisse à tempore Enos filij Seth, & nepotis Adæ, non quod credendum sit, ipsum fuisse idololatram, id enim verisimile non est, nec in Scriptura indicatur, imo potius contrarium: sed quod ipse cœperit Dei imaginem ritu Catholico erigere, iuxta illud Gen. 14. (*Gen. 14.*) *Iste cœpit inuocare nomen Domini*: Et inde alij sumpserint occasionem idola condendi, & depingendi Deum sub forma sensibili tanquam propria Dei, quod ad idololatriam pertinet. Ita sentit Dionysius Carth. sequens scholasticam historiam, quam refert Gen. 4. Et sumitur ex Hebræorum lectione, & interpretatione, quam ibi Lippomanus in Catena refert ex Hieron. in q. Hebr. super illum locum. Nec dissentiunt Hugo Card. Oleaster, & Honcala ibidem. Si autem hoc verum est, longe diuersum initium habuit idololatria per imagines falsas, quam Sapiens describit. Denique licet daremus idololatriam fabulosam habuisse illud initium, quod profert Sapiens, nihilominus ciuilis idololatria, quæ etiam est per imagines, potuit esse antiquior: non enim orta est amore parentum, aut filiorum mortuorum, sed ex dæmonum industria, ac deceptione. Vnde verisimile est, illud idololatriæ genus esse antiquissimum, quia dæmon semper fuit valde solicitus in deceptione hominum maxime affectando sibi diuinos honores.

Ad primam partem respondent aliqui Sapientem loqui de priuato cultu, historiam autem de Nino intelligi de publico: quia Ninus fuit primus, qui occasionem dedit publicæ idololatriæ, imaginem patris publice erigendo, & proponendo, vt à populis coleretur: nihilominus tamen fieri potuisse, vt ante illum acciderit, quod Sapiens narrat, vt homo aliquis potens ex amore filij præmature mortui eius imaginem depingi fecerit, & priuatim illam coluerit. 6. *Responsio aliquorum.* Sed profecto etiam Sapiens loquitur de publico cultu per ritum sacrorum, & sacrificiorum, & per inductionem subditorum ad illum ritum seruandum, vt ex contextu constat. *Impugnatur.* Melius dici posset, Sapientem non facere vim in hoc, quod occasio huius idololatriæ fuerit amor parentis ad filium mortuum, vel amor filij ad parentem mortuum, sed in hoc, quod ex affectu ad præsentiam, & reuerentiam mortuorum hominum illa occasio sumta sit: & ita sentiunt, ac loquuntur Doctores citati, præsertim Hieronym. & Ambros. & optime Cyprian. libr. de Idolorum vanitat. *Vera solutio.* Vnde reliqua, quæ in particulari dicuntur, videntur poni gratia exempli, nam fieri quidem potuit, vt & filius ex amore patris, & pater ex affectu ad filium, & subditi ex affectu ad Regem, & amicus ex affectu ad amicum illi consuetudini initium dederit. Sapiens autem vnum, vel aliud exemplum indicat, non vero excludit alia, nec dicit, illud exemplum de amore parentis ad filium, fuisse omnium primum. Potuit ergo aliud de Nino præcedere.

Addo vero, illud etiam satis incertum esse, vt ex allatis Auctoribus constat: Ideoque verisimile esse credo, Sapientem attingere historiam de aliquo parente, qui filij emortui fecit imaginem, & illi consuetudini initium, seu primam occasionem dedit. 7. *Soluitur aliter argumentum.* Quam historiam multi profani Auctores fortasse ignorauerunt, & ideo dixerunt, Ninum fuisse primum, qui vsum illum inchoauit. Non tamen desunt etiam inter profanos Auctores, qui illius historiæ mentionem fecerint: Nam Diuus Fulgentius (si eius est opus) in libr. 1. Mytholog. §. *Vnde idolum dicatur*, in hunc modum scribit: *Diophantes Lacedæmonum auctor libros scribit antiquitatum viginti quatuor, in quibus ait Syrophanem Aegyptium familia, substantiaque locupletem filium genuisse, quem velut enormis substantiæ successorem ineffabili, vltra quam paternitas exigebat, affectu erga filium dedit um. Isque dum aduersis fortunæ incursibus raperetur, patri geminæ orbitatis crudele dereliquit elogium &c.* Et infra. *Denique doloris angustia, quæ semper inquirit necessitatis solatium, filij sibi simulachrum in ædibus instituit.* Et infra. *Denique idolum dictum est Idodynin, quod nos Latini speciem doloris dicimus. Namque vniuersa familia in Domini adulationem, aut coronas plectere, aut flores inferre, aut odoramenta simulachro succendere consueuerat. Nonnulli etiam seruorum culpabiles, Domini furiam vitantes, & ad simulachrum profugi veniam merebantur, & quasi salutis certissimo collatori florum, aut thuris offerebant munuscula, timoris potius effectu, quam amoris affectu.*

Ad

8\. *In prima mundi ætate non fuisse idololatriam* Ad secundam partem, quæ posteriorem sensum quæstionis supra positum attingit, respondeo, verisimile esse, quod D. Thom. dicto artic. 4. ad 2. docet, in prima mundi ætate non fuisse vsum idololatriæ, quod etiam sequitur Abulens. locis citatis. Quia cognitio vnius veri Dei ab Adamo tradita tam erat recens, viuente adhuc ipso Adamo, vt nec cogitatio plurium Deorum, nec idololatria videatur potuisse tam cito introduci. Quæ ratio licet non conuincat, de toto tempore illius primæ ætatis vsque ad diluuium, neque de tota multitudine hominum in varias congregationes, & populos iam diuisa: in quibus fere omnibus innumera vitia percrebuerant, quibus ratio, & traditio obscurari, & obliuisci potuit: persuadet nihilominus non incepisse à temporibus Enos, nec occasione illius. *Idololatria non incœpit occasione Enos.* Et certe in Scriptura hoc nullum habet fundamentum, maxime iuxta vulgatam lectionem, quæ à nobis retinenda est, in qua solum dicitur Enos cœpisse *inuocare nomen Domini*: quod non oportet intelligi de ritu imaginum, sed de aliquo quocunque solenni ritu per publicas deprecationes, vel templa, aut sacra, vel certa sacrificia communia, vt alij multi exponunt, & videri potest in Mendoza in Quodlib. quæst. 7. positiua. Et licet daremus Enos incœpisse Dei imagines instituere ad instructionem, & memoriam: per metaphoricam aliquam repræsentationem, non per propriam similitudinem id fecisse credendum est. Quod vero inde sumpserint alij occasionem idola fingendi, Scriptura nō docet, nec est fundamentum ad id asserendum.

9 *Quidam dicunt ita piū fuisse Enos, vt tanquam Deus coleretur ab hominibus.* Alij vero dicunt, Enos fuisse tam pium, & sanctum, vt cœperint illum inuocare, eique tanquam Deo imaginem dicare: quod significat Theodoretus quæstione quadragesima septima in Genes. Et Anastasius Nicænus in Quæstion. Eccles. Et alij citati in Catena. Lipom. Genes. 4. Sed neque hoc fundamentum habet in Scriptura, vt ex dictis constat, quia Scriptura non dicit passiue, *incœpit inuocari*, sed actiue *incœpit inuocare*: & licet passiue loqueretur, iuxta illam lectionem non diceretur, ipsum Enos incœpisse inuocari, sed tunc, id est eo tempore cœpisse inuocari Deum vel speciali ritu publico, vt dixi, speciali nomine Iehoua, vt Caietan. ait. *Impugnatur* Nullum ergo habemus fundamentū, vt dicamus, tunc incœpisse idololatriam præsertim per imagines, & figuras hominum. Quando autem incœperit, incertum mihi est: nam auctores varia referunt, & nullam certam, vel satis probabilem historiam produnt. De qua re videri possunt Lactant. lib. 1. cap. 22 & lib. 6. cap. 11. & sequentibus. Euseb libr. 10. de Præpar. Euangel. & in Chronic. anno mundi termillesimo sexcentesimo quinquagesimo, August. lib. 4. de Ciuit. & sequentibus vsque ad 8. Isidorus lib. Etymol. cap. 11. & Cœl. Rhodig. lib. 8. Lect. antiq. c. 36. & Polyd. Virgil. de Rerum inuent. c. 3.

10 *Prius fuerūt ab hominib. imagines institutæ, quā Dæmones se illis insinuassent.* Ad tertiam partem concedo, Sapientem præcipue loqui de fabulosa idololatria, à qua vel non distinguit ciuilem, vel de illa specialiter non loquitur. Vnde licet fortasse acciderit, idololatriam ciuilem alicubi introductam esse industria Dæmonum sine illa speciali occasione, quam Sapiens assignat, illud non repugnaret cum assertione Sapientis, sed esset res diuersa, de qua Sapiens non loquitur, neque illam excludit. Addo tamen verisimilius esse prius fuisse ab hominibus inchoatas, & in æstimatione habitas imagines hominum, & postea Dæmones se se insinuasse, & cœpisse per illas imagines aliqua responsa dare, vel alia prodigiosa facere, vt homines deciperent, & in eis aliquid Diuinum esse persuaderent. Atque ita concluditur, prius fuisse imagines vt imagines repræsentantes homines, quam vt idola Deificata putatiue (vt sic dicam) per immissionem, seu coniunctionem inuisibilium spirituum. Est autem valde consentaneum & testimonio Sapientis & humanæ coniecturæ, imagines hominum cœpisse depingi occasione mortuorum hominum, vel absentium, & ex affectu nimio ad illos cœpisse etiam in veneratione haberi. Vnde tandem concluditur, primam occasionem totius idololatriæ siue fabulosæ, siue ciuilis per imagines ex dicto affectu faciendi præsentes homines mortuos incœpisse, prout Sapiens significat.

11\. *An prius fuerit idololatria sine imaginibus, an cum illis.* Sed quæri potest, comparando inter se idololatriam sine imaginibus, & cum imaginibus, quænam illarum antiquior fuerit, & prius incœperit, ac subinde quodnam fuerit primum totius idololatriæ initium. Videri enim potest verisimile, idololatriam cum imaginibus fuisse omnium primam, & maxime illam, quæ per adorationem hominum mortuorum inchoata est. Hoc suadet inprimis locus Sapient. 14. supra tractatus. Deinde quia munus philosophandi, & inquirendi Deū ex creaturis, non videtur tam antiquus, sicut idololatriæ imaginum. Nam tempore Abrahæ iam erant idola, quæ progenitores eius adorabant, vt ex Ios. 14. constat, vbi sic habetur. *Trans fluuium habitauerunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor, seruieruntque Diis alienis.* Quicquid enim sit de illa quæstione, An Abraham etiam fuerit idololatra (quæ nunc nobis necessaria non est, & de illa videri potest Mendoza supra) certum ex illo loco est, patrem, & auum eius fuisse idololatras, & incertum est, An etiam proauus, vel alij progenitores eius magis remoti idololatræ fuerint, vel quando cœperit post diluuium vsus idololatriæ in illa progenie. Certum item est, cultum illum falsorum Deorum fuisse per sensibilia idola, tum quia hoc solet intelligi in Scriptura nomine falsorum Deorum: tum etiam quia Laban pater Rachel huiusmodi habebat idola, quæ Rachel furata est Genes. 31. quæ quasi iure hæreditario, & patrio more in illa familia retinebātur. At philosophorum sectæ, & opiniones recentiores sunt, vt late tractat Euseb. lib. de Præp. Euang.

12\. *Idololatria sine imaginibus prius fuisse in vsu testatur Eusebius.* His vero non obstantibus, idem Eusebius Cæsariens. libro primo de Præparat. Euangelic. sentit, idololatriam sine imaginibus prius fuisse in vsu, quam cum illis. Nam colere Solem, & Lunam, & alias partes mundi tanquam Deos, idololatria est: refert autem Eusebius. *Ægyptios primos omnium Solem, & Lunam Deos putasse: Quibus non sanguinem, aut nidorem offerebant, sed fruges terræ, quam etiam ipsam vt DEVM adorabant.* Quæ ibi, & alia multa ex Porphyrio refert, & ex Platone in Cratylo. Addit vero, eo tempore homines tunc non fuisse vsos simulachris, aut templis, *quia neque pingere, neque fingere, aut cœlare, sed nec ædificare adhuc sciebant.* Vnde infra concludit: *Quibus omnibus apertissime liquet, non fuisse apud vel Græcos, vel barbaros simulachrorum dedicationem, &c.* Itaque pro comperto habet, idololatriam creaturarum cœlestium sine idolis ab hominibus fabricatis antiquiorem fuisse, non tam ex propria Philosophorum inuentione, quam ex quadam admiratione cœlestium corporum, & siderum, & præsertim Solis & Lunæ.

13\. *Probabile illud esse de cultu priuato, secus de publico dicendum.* Sed licet hoc probabile sit quoad priuatum cultum, quem vnusquisque sibi eligebat iuxta proprium errorem, vel opinionem, tamen loquendo de publico cultu per dedicationem templorum, & sacrificiorum, dicendum est incœpisse cum idolis, & ab illis initium accepisse. Quia Sapient. 14. expresse dicitur: *Initium fornicationis idolorum inuentio* Loquitur autem ibi Sapiens de propriis idolis arte factis, & fornicationem vocat iuxta communem phrasim Scripturæ, superstitionem colendi creaturas Diuinis honoribus: ergo necesse est, vt dicamus saltem communem, & quasi generalem corruptionem hominum in hac parte ab idolorum, & vanarum imaginum fabricatione, & dedicatione initiū sumpsisse. Vnde etiam verisimile fit, originem illam, quam ibi ponit Sapiēs de nimio affectu ad homines mortuos,

& exemplo, ac coactione tyrannorum, fuisse primam occasionem huius corruptelę, quæ postea aucta fuit, præsertim ex propensione hominis ad præsentiam sensibilem rerum, quas colit, partim ex industria Dæmonum, vt supra declaratum est.

CAPVT VI.

Quam sit grauis culpa idololatriæ, & quæ pœna illi imposita sit.

1 *Idololatria est peccatum grauissimum ex suo genere.* QVod ad culpam attinet, constat, hoc esse grauissimum peccatum ex genere suo. Hoc de fide certum est, & euidens lumine naturali, vt omnes Theologi sentiunt cum Diuo Thoma dicta quæstione 94. artic. 2. & 3. Ad explicandam vero hanc malitiam, & varios eius gradus, distinguendi sunt tres modi supra insinuati, quibus committi potest hoc peccatum. *Primus modus idololatriæ.* Primus est, quando ex infidelitate mentis procedit, & ex errore circa Deorum multitudinem, & tunc manifesta est huius peccati grauitas: Tum quia ita sentire de Deo grauissimum peccatum est, ergo errorem illum exterius profiteri, etiam est grauissimum peccatum, sed illa idololatria tunc est quędam professio falsæ fidei, & existimationis de Deo, ergo. Tum etiam quia tale peccatum est directe, & formaliter contra honorem Deo debitum, nam sicut Diuina excellentia singularis est, ita etiam postulat singularem cultum, & honorem, ergo contra illius honorem directe fit, quoties incommunicabile nomen Dei, & consequenter incommunicabilis honor alteri, quam vero Deo communicatur.

2. *An possit interuenire ignorantia inuincibilis circa multitudinem Deorum.* Sed quæres, An in huiusmodi errore possit inuincibilis ignorantia interuenire? Aliqui enim simpliciter negant, quia tale crimen tam aperte repugnat lumini naturæ, vt nulla possit esse excusatio sufficiens talis erroris. Alij absolute affirmant, quia de tota fide, atque adeo de Deo ipso vero, & vno potest dari inuincibilis ignorantia, & sumitur ex Diuo Thoma 2.2. quæst. 10. artic. 1 quia licet Deus possit euidenter cognosci lumine naturæ, non tamen adeo facile, quin vel doctrina, vel inquisitio sufficiens necessaria sit: potest autem vtraq; deesse absque hominis culpa, ergo tunc poterit esse ignorantia inuincibilis. *Resoluitur quæstio.* Verum tamen hæc quæstio ad materiam de fide magis spectat. Et ideo breuiter dico, si quis habeat aliquam cognitionem vnius Dei, & erret putando, esse alios deos, quibus diuinus cultus tribuendus sit, nullo modo posse per ignorantiam inuincibilem excusari. Sic enim dicit Apost. ad Roman. 1. fuisse excusabiles Philosophos, *qui cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, &cæt.* Quia ipsamet existimatio vnius veri Dei erat sufficiens ad illam ignorantiam, & deceptionem expellendam, si vellent aduertere. Nam qui credit, & recognoscit esse in Republica vnum supremum Regem, quomodo ignorare potest peculiarem honorem illi debitum non esse alteri tribuendum? At vero si quis omnino ignoret Deum verum, & vnitatem eius, excellentiamque supremi numinis, pro ratione talis ignorantiæ excusabitur vel à culpa, vel à tanta culpa colendi plures Deos. Hoc constat, quia si illa ignorãtia culpabilis sit, non excusabit quidem culpam, tamen quatenus ignorantia est, aliquo modo minuet illam: si vero contingat, ignorantiam esse inuincibilem, excusabit omnino culpam, vt constat. An vero id possit contingere, in materia de fide dicitur ex professo. Nunc dico, vel illam nunquam dari, vel saltem esse rarissimam, & non posse inueniri, nisi in homine adeo rudi, vt vix censeatur habere plenum vsum rationis, præsertim in his superioribus rebus. Vt contingere potest in aliquo gentili, qui & nullam rectam instructionem habet, neque per se philosophari valet, vt multi nunc inueniuntur in Æthiopia, Brasilica, & aliis similibus Regionibus.

3. *Secundus modus peccandi per idololatriã.* Secundus modus peccandi per idololatriam esse potest sine propria mentis infidelitate, cum affectu tamen tribuendi Diuinum honorem alteri, quam Deo vero. Vt si quis credens, Dæmonem non esse Deum, velit illi exhibere sacrificium aut aliquid simile, animo honorandi ipsum, vt eum sibi habeat propitium. Et circa hunc modum refert D. Thomas dicto articulo 2. veterum sententiam asserentium, hoc non esse malum, quia idem honor præsertim externus, qui creatori tribuitur tanquam debitus, potest sine culpa simul tribui creaturæ propter aliquam insignem excellentiam eius, vel propter aliquod commodum. Sed hoc non solum est hæreticum, sed etiam contra rationem naturalem, quia cum adoratio debeatur ratione excellentiæ, vbi est propria, & incommunicabilis ratio excellentiæ, etiam debet esse incommunicabilis adoratio: excellentia autem, & ratio adorandi Deum vnica est, & incommunicabilis puræ creaturæ, ergo & adoratio, quam latriam vocamus. Quæ ratio non solum probat de interna adoratione, sed etiam de externa, quę ad Deum specialiter determinata est, vt illius singularem excellentiam, & dominium significat, qualis est sacrificium: Et ideo sacrificium offerre creaturæ tam intrinsece malum est, sicut verbis confiteri illam esse verum Deum, vt ait Augustin. libr. 10. de Ciuitat. cap. 19. Vnde sicut esset crimen læsæ Maiestatis humanæ in vno regno alium vt Regem cognoscere præter verum Regem, saltem exterioribus signis regium honorem ei deferendo, ita est crimen læsæ Maiestatis Diuinæ Diuinum honorem creaturæ tribuere præsertim animo, & affectu honorãdi illam.

4. *Per idololatriæ modus comparatur cum hoc secundo in grauitate.* Quin potius si hunc secundum idololatriæ modum cum primo comparemus, videtur hic esse damnabilior, quia est cum certa scientia, & cognitione Dei, & ideo maiorem contemptum, & formalius mendacium perniciosum inuoluit: Vnde licet prior peccandi modus sit deterior quantum ad id, quod supponit, scilicet infidelitatem, & errorem: nihilominus quoad id, quod formaliter ponit, id est, quoad propriam culpam Religioni contrariam, peior est ratione modi hic posterior modus peccãdi, quam prior. Sicut D. Thom. 2.2. q. 10. art. 6. dixit, simpliciter grauiorem infidelitatem committi per hæresim, quam per Paganismum, quia illa est cum maiori cognitione veritatis, & repugnantia eiusdem fidei, vt declarauit Aug. lib. 21. de Ciuit. cap. 25. ita in præsenti ex genere suo grauius est peccatum idololatriæ hoc secundo modo commissum, quam primo. Accedit, quod vix potest aliquis sciens, aut credens soli vero Deo esse latriam tribuendam, velle illam ex animo tribuere creaturæ, nisi ex Dei odio, & ad vindictam sumendam de illo, sicut operantur Dæmones, & damnati. Qui modus operandi & supponit summam peruersionem voluntatis & illam participat. *Obiectio.* Dicet: posse interdum id fieri sine tali odio, aut intentione vindictæ ex adulatione quadam vel ex concupiscentia, aut timore inordinato, sicut posset accidere in simili crimine læsæ Maiestatis humanæ. *Responsio.* Respondetur, hoc esse verum de tertio modo idololatrandi ficto animo, de quo statim dicetur: nam ille satis est ad fines prædictos, nec inter homines plus inuenitur: At vero hic loquimur de adoratione ex intentione, & affectu, quæ ad solam adulationem, vel ad satisfaciendum affectui alterius necessaria non est, & ideo regulariter quando talis adoratio fit ex animo, & contra veritatem cognitam, maxime videtur procedere ex odio Dei, vel ex formali contemptu illius: licet non repugnet etiam fieri ex indiscreta, & voluntaria adulatione, assentatione, vel alio simili affectu.

5. *Tertius idololatriæ modus.* Tertius modus committendi idololatriæ peccatum est sine errore intellectus, & sine affectu colendi creaturam vt Deum, sed solum exhibendi signum externum adorationis soli Deo debitæ cum exte-

quando exhibetur externum signum fine errore intellectus, & sine affectu volundi.

riori significatione adorandi creaturam fine intentione cultus. Sicut de Seneca refert August. libr. de Ciuit. capit. 6. & de platonicis lib. 10. c. 1. & de Cicerone Lactant. lib. 2. de Orig. error. cap. 3. Qui philosophi, & multi alij in hoc etiam videntur errasse, quod non putarunt hunc modum idololatriæ prauum esse, quando fit ob ciuilem causam, vel saltem (vt alij voluerunt) quando fit necessitate vrgente ad vitandum grauissimum malum mortis, vel aliud æquiualens. In quem errorem lapsi sunt etiam antiqui Philosophi, vt testis est Aug. lib. de Vera Relig. c. 5. & lib. 6. de Ciuit. c. 10. Et idem secuti sunt antiqui hæretici, vt testatur D. Thom. dicto art. 2. Sed hic error ex professo impugnatur in materia de Fide, vbi ostenditur, non solam fidem esse de necessitate salutis, sed etiam fidei confessionem, iuxta illud ad Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Illa autem idololatria externa licet ficta, est contra fidei confessionem, nam est confessio alterius Dei, & consequenter continet negationem veri Dei, nam duo simul esse non possunt. Vnde etiam illa fictio est Religioni contraria, tum quia continet perniciosum mendacium contra Dei honorem, scilicet, quod alter sit Deus, vt D. Th. recte dixit: tum etiã. quia qui sic colit falsos Deos, decipit alios perniciose, quia veraciter eum agere existimant, vt Aug. supra dixit, vnde grauissimum scandalum in eis generat. Et ideo Eleazarus sanctissime respondet 2. Mach. 6. præmitti se potius velle in sepulchrum, quam tale peccatum committere: *Non enim ætati nostra dignum est* (inquit) *fingere, vt multi adolescentium arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectuti conquiram.* Est igitur sine vlla dubitatione grauissimum hoc peccatum, & Diuino honori, ac Religioni valde contrarium. Vnde Christus Dominus Matth. 10. aiebat: *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cœlis est: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est.*

6. Probatur externam idololatriã esse malam

Denique ratio est manifesta, quia huiusmodi actus externæ idololatriæ est intrinsece malus, nam est mendacium perniciosum, Deo iniuriosum, & hominibus valde scandalosum, ergo quocumque respectu timoris, vel amoris humani factum semper malum est, & Religioni contrarium. Dices: Quomodo potest actio exterioris adorationis ad peccandum sufficere, si voluntas desit, cum ratio peccati in voluntate sit. Item illa nõ est vera idololatria, sed ficta, ergo nec est verum peccatum, sed apparens. Item alias esset idololatria tragœdus, qui theatro exterius exhibet Diuinum honorem alteri repræsentanti personam Iouis, quod constat esse falsum. Sequela vero patet, quia ibi exhibetur actio externa honoris absque voluntate. Respondetur ad 1. hoc peccatum non committi sine voluntate, quia illa actio exterior voluntarie exhibetur, licet fiat sine intentione honorandi. Vnde ad 2. dicitur, illud esse verum peccatum externæ idololatriæ, licet desit interior, respectu cuius illa exterior actio dicitur ficta idololatria, quia falsam significationem habet, non quia veram malitiam non habeat. Ad 3. vero negatur sequela, quia tragœdus etiam exterius non serio exhibet honorẽ, sed solum repræsentat, qualiter exhiberi solet: de ratione autem huius fictæ idololatriæ est, vt exterius serio exhibeatur, profitendo exterius vere, & animo exhiberi, etiamsi falso, & cum mendacio id fiat.

Dubia aliquot proponuntur.

Enodantur.

7. Vtrum hic tertius modus excedat præcedentes in grauitate.

Hic vero inquiri potest comparando hunc modum idololatriæ ad præcedẽtes, in quo illorum grauior malitia reperiatur. Videri enim potest hoc vltimum genus peccati esse grauissimum inter dictos idololatriæ modos. Nam inprimis includit totam malitiam superstitionis, idololatriæ, & deinde fit ex certa scientia, & non ex ignorantia, in quo excedit primum peccandi modum, ac denique addit perniciosum mendacium, in quo excedit secundum modum peccandi Vnde Aug. lib. de Ciuit. c. 10. dicit Senecam eo damnabilius coluisse idola, quod id mendaciter agebat. Nihilominus certum est hunc postremum peccandi modum non esse tam grauem, sicut secundum. Probatur, quia secunda est vera idololatria, hæc tertia est tantum simulata. Item illa est formaliter in ipsomet affectu, à quo grauitas malitiæ maxime dependet, hæc vero est tantum in voluntaria exhibitione externi signi honoris, sine affectu honorãdi. Item in vtroque illo modo idololatriæ inuenitur mendacium non solum materiale, sed etiam formale, quia vtroque modo attribuitur exterius Diuina excellentia illi, in quo non existit Quod si aliqua maior ratio mendacij in tertio modo inuenitur, nõ auget malitiam, sed potius minuit, quia minus malum est, falso ostendere affectum honorandi idolum, quam talem affectum habere, & opere ostendere. Denique ratio scandali respectu aliorum non minus in secundo modo, quam in tertio reperitur, vt constat.

Resoluitur quæstio.

8\. Vnde Augustinus in citato loco non loquitur de sola ficta adoratione idolorum tertio modo ficta, sed de quacumque mendaci adoratione falsi Dei, etiamsi absque existimatione Diuinitatis in re sic adorata fiat: Nam verisimile est, Senecam, de quo ibi Aug. loquitur, ex animo adorasse idola Gentium, quamuis certo sciret, Deos non esse. Vel certe mens August. fuit dicere, peccatum Senecæ in particulari grauius fuisse, quam peccatum communis populi adorantis eadem idola, ob circumstantiam grauiorem scandali, quod ex actu talis personæ sequebatur; & non ex alijs. Hoc autem accidentarium est, nos vero loquimur per se, & comparatione facta ad easdem personas, ac cæteris paribus. Comparando autem inter se primum, & tertium modum colendi idola, videtur se habere, sicut excedens, & excessus: Nam primus excedit, tum quia supponit infidelitatem in tali persona, tum etiam quia includit affectum verum adorandi falsum Deum. Tertius autem modus excedit, quia est peccatum ex certa scientia, & non ex ignorantia, sicut primus: & consquenter quia regulariter, & ordinarie fiet cum maiori scandalo propter circumstantiam personæ. Vnde dicendum videtur per se, & intra grauitatem superstitionis in primo modo esse maiorem malitiam, per accidens vero, & propter nocumentum proximi posse tertio modo grauius peccari contra charitatem: & ratio vtriusque partis facile constat ex dictis.

Vlterius vero fieri potest comparatio inter idololatriæ peccatum in tota latitudine sua spectatum in supremo gradu malitiæ, quem intra suum genus habere potest, ad omnia alia pecata alijs virtutibus etiam Theologicis contraria. Vnde potest secundo inquiri, An idololatria sit grauius peccatum, quam cætera omnia alijs virtutibus, vel ipsi Relgioni opposita. Et quidem inter peccata Religioni contraria omnes Doctores communiter fatentur, hoc esse maximum, quia est crimen læsæ Maiestatis Diuinæ, maxime contrarium singulari eius excellentiæ, & honori. Vnde non est etiam difficile creditu, quod sit ex suo genere grauius, quam cetera peccata virtutibus moralibus opposita, vt ex dicendis magis patebit. Sed difficultas est, comparatione facta ad peccata opposita Theologicis virtutibus. Aliqui enim Thomistæ id etiam contendunt, eo quod D. Thom. dicta quæstione 94. articul. 3. in corpore simpliciter dixerit, idololatriæ peccatum secundum se, & ex parte ipsius peccati, id est, ex vi suæ speciei, grauissimum esse inter omnia peccata, quæ contra Deum cõmittuntur, quia idololatria, quantũ est in se, facit alium Deũ in mundo, minuẽs Diuinum

9\. Vtrum idololatria sit grauius peccatum omnibus aliis.

Comparatur cum peccatis.

Theologicis virtutibus oppositis.

num principatum, & in solut. ad 1. defendere conatur non solum veram idololatriam, sed etiam fictam excedere infidelitatem in malitiæ grauitate, & idem sentit de desperatione, & odio Dei, nam de illis omnibus argumentum procedebat. Et ita exponit, & sentit Caietanus dicens, idololatriam esse grauius peccatum, quam odium Dei, & infidelitatem, quia vtrumque includit, *quoniam vtriusque protestatio est: Colens namque idola,* (inquit) *quantum in se est, tollit à DEO suam singularem excellentiam, qua solus DEVS est, hæc est autem sua Deitas, quod ad odium DEI spectat, & negat huiusmodi singularitatem, quod ad infidelitatem spectat.*

10. *Displicet Caiet. opinio* Verumtamen hæc sententia mihi non probatur: Quia vel Caietan. loquitur de proprio, ac formali odio Dei, propriaque infidelitate, vel loquitur de interpretatiuo odio, & infidelitate. In vtroque autem sensu vel ratio assumit falsum, vel male infert, vel vtrumque defectum committit, ergo. Probatur minor quoad priorem partem, tum quia, vt ex dictis facile intelligi potest, primus idololatriæ modus procedit quidem ex infidelitate, non ex odio Dei: nam vel idololatria ignorat omnino verum Deum, & ita non potest illum proprie, ac formaliter odio habere, quia voluntas non fertur in incognitum, vel cognoscit aliquo modo Deum supremum, errat tamen credendo, cum illo esse aliquos Deos dignos diuino honore, & tunc licet non repugnet odisse supremum Deum, id tamen necessarium non est, vt colat inferiores Deos, vt per se notum videtur, & de Platone, ac aliis philosophis Augustin. refert. E contrario vero in secundo modo idololatriæ, non præcedit infidelitas, nec speculatiuus error intellectus: odium autem Dei, licet præcedere possit, & regulariter fortasse ita fit, non est tamen in rigore necessarium. Nam pro suo arbitrio potest quis velle tribuere Diuinum honorem ei, quem scit non esse verum Deum, propter alia inferiora motiua humana, sine formali odio veri Dei, vt paulo antea declaraui. Accedit, quod ratio Caietani non probat, idololatriam non includere formaliter odium Dei, sed tantum interpretatiue, vt consideranti facile patebit.

11. *Solutio.* Responderi autem potest ex eodem Caietano: licet idololatria ex genere tantum spectata, non includat formale odium Dei, idololatriam tamen summam, id est, summe peruersam procedere ex summo, & formali odio, & idem esse de infidelitate, & desperatione: vnde concludit, comparando summum ad summum, grauius peccatum esse, idololatriæ, quia includit reliqua, & addit aliquid. Sed hoc modo aperte committitur defectus in illatione: *Impugnatur* Nam licet peccatum aliquod fiat ex odio Dei, non ideo est maius, quam odium, vt licet furtum fiat propter mœchiam, non ideo est maius peccatum, quam intentio mœchiæ, vt est per se notum. Est autem eadem ratio in præsenti, quia licet idololatria procedat ex odio Dei, semper manent peccata formaliter, & specie distincta: inde enim solum fit, vt vnum sit causa alterius per modum actus imperantis, & imperati, vel per modum intentionis & electionis: odium enim imperat irreuerentiam, & tunc odium habet vim intentionis mouentis ad electionem idololatriæ, ad satisfaciendum odio. Hæc autem emanatio vnius ab alio nō tollit distinctionem actuum inter se, nec cōfundit malitias, quas ex propriis materiis alias habent, vt in exemplo allato de mœchia, & furto manifestum est. Nam furtum propter mœchiam factum veram malitiam furti habet specie distinctam à malitia mœchiæ, quamuis etiam illam participet per quandam denominationem. Idem ergo cum proportione est de idololatria procedente ex odio.

12. *Odium Dei est omnium* At vero odium Dei ex suo genere est grauissimum inter omnia peccata, quia est affectus summe inordinatus, & contrarius directe excellentissimæ virtuti charitatis: vt testatur etiam D. Thom. 2. 2. qu. 34. *peccatorum grauissimū.* articul. 2. ergo etiam quando ex tali odio imperatur idolotria, odium manet grauius peccatum, quam sit idololatria. Et hæc ratio probat eodem modo de idololatria procedente ex infidelitate, maxime quia tunc infidelitas solum se habet ad idololatriam dispositiue, & tanquam remouens prohibens potius, quam imperatiue. Vnde licet idololatria addat nouum peccatum vltra peccatum infidelitatis, nihilominus ambo manent distincta in rationibus suis, & suam specificam grauitatem retinent. Constat autem infidelitatem ex suo genere maius peccatum esse, quam sit idololatria, quia opponitur altiori virtuti: & quia maior iniuria Dei est, non adhibere illi fidem, quam honorem illi debitum alteri communicare, vt etiam ex D. Thom. sumitur 2. 2. q. 10. art. 3. & q. 20. art. 3. ergo.

Ex quibus intelligi potest, semper esse falsum dicere, idololatriam includere formaliter infidelitatem, vel odium Dei, nam licet contingat, idololatram præhabere infidelitatem, vel odium Dei, & inde procedere ipsius idololatriam, nihilominus ipsa idololatria non includit in se formaliter alia peccata, vnde hac ratione non potest dici superare illa, tanquam includens illa. Quod si comparatio fiat inter peccatum odij præcise sumptum, & ipsummet adiunctum peccato idololatriæ, sic inanis, ne dicam puerilis, est comparatio: sic enim etiam blasphemia, quatenus ex odio, vel infidelitate potest procedere, dici potest grauior illis: nullus autem ita loquitur. Deinde inde etiam non concluditur maior grauitas culpæ, sed multiplicatio culparum, quæ dici solet augmentum extensiuum, de quo nulla poterat esse quæstio. Ac denique comparatio illo modo facta non tam est ex parte peccati, quam peccatoris, qui grauius extensiue peccat plura peccata committendo, quam vnum tantum: at hic comparantur ipsa peccata, vt diserte Diuus Thomas distinguit. Quod si tandem altera pars eligatur, & dicatur idololatria includere odium nō formaliter, sed participatiue, seu interpretatiue: sic nihil valet illatio, quia omne peccatum mortale includit hoc modo odium Dei, quatenus includit auersionem à Deo, & vltimum finem ponit in creatura. Vnde D. Thomas dicta quæst. 34. artic. 2. ex hoc ipso principio concludit formale odium Dei esse grauius peccatum ex suo genere quolibet alio peccato mortali, quia illud est quasi per se, ac formaliter mortale peccatum, alia vero per participationem eius. 13. *Idololatria non includit formaliter infidelitatē neq. odium Dei.*

Dico ergo, peccatum idololatriæ non esse ex suo genere tam graue peccatum, sicut peccata formaliter contraria virtutibus Theologicis, vt D. Thomas in aliis locis citatis apertissime docet, & probat, & ex dictis satis patet: Dicitur autem esse grauissimum peccatorum inter peccata opposita moralibus virtutibus. Et in hoc sensu forte locutus est D. Thom. dicto art. 3. Nam cum in prioribus locis fecisset comparationem inter vitia contraria virtutibus Theologicis, & moralibus, eam hic supponere videtur, & solum cum vitiis moralibus collationem facere. At enim dicet aliquis, verba D. Thomæ difficile illum sensum admittere, quia in corpore dicit, hoc peccatum esse grauissimum inter omnia, quæ sunt contra Deum. Sed potest exponi de peccatis, per quæ fit irreuerentia Deo, vel quæ sunt contra Deum, quatenus attingi potest per virtutes morales, non vero attingitur per virtutes Theologicas. 14. *Idololatria non excedit peccata opposita virtutibus theologicis. excedit v. ro opposita virtutibus moralibus* *Obiectio.* *Solvitur.*

Sed vrgeri vlterius possunt, quæ dicit in solutione argumentorum, præsertim ad 1. & 4. sed forte in illis solutionibus non tam intendit D. Thomas explicare intensiuam grauitatem peccati idololatriæ, quam extensiuam, quam censetur habere ex coniunctione, & consortio aliorum vitiorum: Vnde dici potest, hoc peccatum idololatriæ secundum quandam rationem esse grauissimum, vel potius 16. *Grauitas extensiua idololatria maxima est.*

maxi-

maxime periculosum. Primum quia ordinarie pessimam habet originem, qualis est infidelitas, aut odium Dei, vt supra explicatum est. Loquimur enim de idololatria vera, & ex animo, nam ficta non habet tantam grauitatem, vt dixi, quamuis ratione scandali soleat esse grauissima, & præterea etiam sit grauissimo periculo exposita. Nam qui exterius infidelitatem profitetur, in magno periculo versatur amittendi etiam internam fidem, & Religionem. Solet esse præterea idololatria origo, & radix fere omnium vitiorum, partim industria Dæmonum, & id permittente Deo in vindictam huius grauissimæ iniuriæ suæ, vt late prosequitur Paulus ad Roman. 1. partim ex natura talis vitij, quod ad alia incitat, vel per modum finis, vel per modum occasionis, vt Diuus Thomas dixit dicta quæst. 94. artic. 4. ad 1. Et ob hanc causam dicitur Sapient. 14. *Initium fornicationis est exquisitio idolorum, & adinuentio illorum corruptio vitæ est.* Quam corruptionem Sapiens inferius explicat dicens. *Et non sufficerat, errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viuentes inscitiæ bello, tot, & tam magna mala pacem appellant. Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniæ plenas vigilias habentes, neque vitam neque nuptias mundas iam custodiunt, sed alius alium per inuidiam occidit, aut adulterans contristat & omnia commista sunt, sanguis homicidium, furtum,* & cætera, quæ prosequitur, & concludit, *Infandorum enim idolorum cultura omnis mali causa est, & initium, & finis.* Nō quod idololatria sit adæquata causa huiusmodi vitiorū, sæpe enim aliunde oriūtur, & ante ipsam idololatriam præcedūt, & illi occasionem præbent, sed quod omnia soleant ex īdololatria oriri, & maximā occasionē in illa habeāt.

17. *An sint alii modi idololatriæ præter tres supra numeratos* Tertio inquiri potest, an præter tres modos supra enumeratos, sint alij modi committendi hoc idololatriæ peccatum. Ad quod breuiter respondeo, omnem propriam, & formalem idololatriam in illis tribus modis contineri, causaliter tamen, seu cooperando aliqualiter ad idololatriam posse alijs modis malitiam eius participari. Declaratur vtraque pars, quia idololatra proprie vocatur, qui alteri, quā vero Deo, Diuinum honorem exhibet: formalis ergo, & propria idololatria posita est in exhibitione talis honoris, hæc autem exhibitio honoris esse non potest, nisi ex mere externa, vel etiam interna, & hæc vel concurrente simul intellectu, & voluntate, vel sola voluntate sine errore intellectus: ergo præter illos tres modos formalis idololatriæ nullus alius excogitari potest. Quod auem illa malitia possit alijs modis participari, constat ex generali principio, quod dans causam, vel cooperationem alicui peccato, particeps est illius. Sic ergo Dæmon ipse, cum sibi affectat, & procurat Diuinum honorem, idololatriæ vitium participat, licet proprie ipse idololatra non sit, nec formalem idololatriam ipse exerceat. Idemque est de Tyrāno, qui seipsum vt Deum adorare facit: Nam licet alium falsum Deum ipse non adoret, nec etiam se ipsum, tamen quia alios ad idololatriam inducit, & quia ipse affectat Diuinos honores, idololatriæ maculam incurrit, idemque crimen læsæ Maiestatis diuinæ committit, imo grauius in genere delinquit, quam ipsi, qui eum adorant, tum quia maiori superbia contra Deum eleuatur, tum etiam quia in virtute, & radice complecti tur vniuersa aliorum peccata.

18. Simili proportione iudicandum est de illo, qui alteri consulit idololatriam, etiamsi ipse idolum non colat, nec ex errore consulat, sed ex odio, vel deceptione, nam præter alia vitia, quæ in illo actu interuenire possunt incurrit etiam prauitatem idololatriæ, idemque est de quocumque cooperante, & moralem occasionem præbente alteri, vt idolum colat, nam hoc generale est omnibus peccatis, vt ex 1.2. supponitur. Atque de hoc genere peccati loquitur Diuus Thomas 2.2. quæst. 169. ar. 2. ad 4. cum ait, peccare artificem fabricantem idola, vel aliqua ad cultum idololatriæ pertinentia. Hic vero sese offerebat occasio tractandi quando in huiusmodi actionibus sit propria cooperatio, quando vero sit tantum permissio, item tractari poterat, quādo scandalum, quod in his operibus interuenire potest, sit actiuum, quando vero passiuum: & an malitia illa scandali in hac materia data ad idololatriam pertineat, vel solum contra charitatem sit. Verumtamen hæc, & similia in præsenti omitto, quia generalia sunt, & de singulis fere vitijs tractari possunt, vt constat ex citato loco Diui Thomæ, & quæ ibi tractat Caietanus. Vnde generaliter quæstio hæc pertinet ad materiam de Scādalo, 2.2. quæstio. 43. & tractari etiam solet in 1.2. quæstione sexta articulo 3. & quæstione 73. articulo 8.

Vltimo superest dicendum de pœna, quæ ratione huius peccati incurritur: quod breuissime expediri potest, quia hic non agimus de pœnis, quibus Deus huiusmodi peccatum punit vel in hac vita, vel in futura: nam hoc ad humanam scientiam, vel iudicium non spectat. Tantum ergo dicere possumus, solere Deum in hac vita punire hoc peccatum subtractione gratiæ suæ, & permittendo homines labi in alia quamplurima peccata, vt ex Paulo retulimus ad Rom. 1. Item constat, Deum aliquando immittere grauissimas pœnas temporales, seu corporales huius vitæ propter huiusmodi scelus, vt patet Exod. 32. & aliis similibus locis veteris testamenti. Non constat autem de huiusmodi pœna certam aliquam legem esse à Deo latam, sed pro arbitrio suo interdum puniri hoc peccatum in hac vita, interdum conniuere. Pro futura autem vita, si in hac per pœnitentiam non deleatur, certum est, iuxta grauitatem eius respondere illi grauissimam inferni pœnam, quam Deus ipse statuit. Omisso ergo iudicio Diuino, & tractando de humano, aduertendum est, peccatum idololatriæ committi posse ab infidelibus non baptizatis, & à baptizatis hominibus. Pro prioribus certum est, nullam esse pœnam ab Ecclesia latam, imo nec ferri posse, per se loquendo, quia Ecclesia non iudicat de his, quæ foris sunt. Posset autem hic tractari: An Ecclesia possit punire hoc peccatum in idololatris non baptizatis, vel sibi temporaliter subiectis, vel etiam non subiectis, & an tales infideles aliàs liberi, & nullo modo subiecti Principibus Christianis, possint per eos compelli ad relinquendam idololatriam, & vnum verum Deum colendum. Sed hæc, & similes quæstiones pertinent ad materiam de Fide & infidelitate, & tractari etiam solent in materia de Bello, & ideo in propria loca illas remitto.

19. *De pœnis à Deo inflictis pro idololatria.*

Infidelibus non potest statui pœna ab Ecclesia pro idololatria.

Loquendo autem de hominibus baptizatis, qui Ecclesiæ iurisdictioni per Baptismum subduntur, aduertendum est, duobus modis posse hoc peccatum ab eis committi, vno modo apostatando à fide, & ex interna infidelitate, animo, & mente concepta, & credita: alio modo absque infidelitate interiori, siue ex adulatione aliqua, & ābitione humana, siue ex contemptu, & odio Dei, siue tantum ficte ex timore humano. Quādo priori modo committitur peccatū illud idololatriæ, est etiā apostasia à fide, & professio exterior internę infidelitatis, & ideo nō est dubiū, quin ille sic delinquens incurrat censuras omnes, & pænas latas per Ecclesiam in Apostatas, & hæreticos, de quibus agitur in 2.2. q 11. & 12. Vltra illas vero nulla est pœna specialiter imposita propter talem idololatriam, seu quod idem est, propter apostasiam à fide tali modo, id est, per actum externum idololatriæ protestatam, & declaratam, nulla enim talis pœna in iure aliquo reperitur. Et ideo de illis pœnis non est hic aliquid addendū. Vnde quando tale crimen solum cōmittitur exterius sine interiori infidelitate, certum est propter illud nullā specialem imponi pœnam ratione idololatrię peculiariter

10. *Quæ pœna homini baptizato statuantur, quando ex infidelitate interna idololatriā cōmittit.*

Quando solum exterius committitur idololatria non imponi specialem pœnam.

riter latam, quia vt dixi, nulla est talis pœna lata pro vera & consummata idololatria, ergo multo minus pro ficta.

21. *An propter tale peccatum incurrantur censura lata contra hæreticos Pars affirmatiua proponitur.* Dubitari autem solet, An propter tale peccatum incurrantur censuræ, & pœnæ latæ contra hæreticos, & apostatas? Nam Caiet. dicta q. 94 art. 1. simpliciter affirmat. Ratio eius est, quia tale peccatum habet veram malitiam infidelitatis, & Apostasiæ exterioris, sed censuræ, & pœnæ sunt latæ per huiusmodi culpas, ergo. Confirmat exemplo, nam si excommunicatio esset lata contra furem, qui ex metu solum furaretur contra voluntatem suam, & habens odio ipsum furtum, nihilominus excommunicationem incurreret, quia reuera furtum cõmitteret, ergo similiter, &c. Confirmari item potest quia Ecclesia punit actus externos, non internos, de quibus illi constare non potest, sed ille actus externus vere est peccaminosus in tali specie prohibita, ergo.

Negatiua, et vera eligitur. Contraria vero sententia, sicut communis, ita etiam verissima est, sicut tradidimus in 5. tom. disput. 4. sect. 3. num. 15. cum Nauar. in Manual c. 11. num. 27. & aliis, quos ipse refert. Et expresse tenet idem Syluest. verb. *Apostasia*, 1. q. 1. & verb. *Hæresis*, 1, q. 5. & 6. Qui refert Alens. 2. p. Ille vero qu. 163. memb 2. solum dicit, non esse vere Apostatam, qui exterius ex metu Paganorum ritus obseruat absque interiori infidelitate, de excommunicatione autem nihil expresse dicit. Vtrumque vero expressit Angel. verb. *Apostasia*, q. 9. Tabien. verb. *Apostasia*, q 3. Rosel n. 1. Armil. verb. *Hæresis*, n. 4. Simancas etiam de Cathol. Inst. tit. 17. n. 35. optime dicit, hanc esse differentiam inter hæresim & alia crimina, quod alia metu coinmissa nihilominus perfecta esse possunt, non vero hæresis, nisi mens etiam accedat, vnde infert num. 36. qui metu lapsus est exterius, non vero corde discessit à fide, non esse puniendum hæreticorum pœnis: Et in eam sententiam citat Abulens. & Albertinum in Rub. de Hæret. lib. 6. q. 13. num. 67. & Brunum lib. de Hæret. c. 4. & idem habet Direct. Inquisit. p. 1. qu. 9. commentar. 24. Denique sententiam hanc sequuntur communiter moderni Scriptores.

22. *Ratione probatur.* Ratio autem ex dictis manifesta est, quia leges pœnales restringendæ sunt, quantum rigor verborum permiserit, at hæ pœnæ non feruntur nisi in infideles hæreticos, vel apostatas, quales non sunt illi, qui animo non consentiunt infidelitati, licet opere externo illam simulent, ergo non extenduntur ad illos talium legũ pœnæ. Vnde facile respondetur fundamento Caiet. Falsum est enim tale peccatum habere veram malitiam infidelitatis, licet habeat aliquam veram malitiam externæ idololatriæ, vel perniciosi mendacij contra fidei confessionem. Ad 1. vero confirmationem iam est assignata differentia inter furtum, & hæresim, nam furtum est perfectum in sua specie, etiamsi ex metu fiat, nõ vero idololatria, si deest falsa existimatio. Ad 2. vero confirmationem respondetur, licet Ecclesia non puniat actum mere internum, interdum vero non punire externum, nisi vt procedentem ab interno, vt latius in dicto loco tomi quinti explicuimus.

CAPVT VII.

De superstitione Diuinatiua quid sit, & vnde habeat malitiam seu deformitatem.

1. *Diuiditur superstitio in Diuinatiuam, & vanam obseruantiam* POstquam de aperta, & expressa idololatria dictum est, sequitur, vt de tacita, seu implicita dicamus, nam hæc etiam inter superstitionis species Religioni contrarias à Diuo Thoma & omnibus Doctoribus numeratur. Hæc autem superstitio in duas species subdiuiditur: Vna cognitionis dici potest, altera operis: communiter vero prior appellatur Diuinatiua, posterior vero vanæ obseruantiæ dicitur, vt patet ex Diuo Thoma & interpretibus 2. 2. quæstio. 95. & 96. Vt autem communis ratio huius superstitionis, & sufficientia dictæ diuisionis intelligatur, aduertendum est ex doctrina D. Thomæ 2. 2. quæst. 92. art. 2. & quæst. 95. artic. 2. Diuinum cultum non solum ordinari ad reuerentiam Deo exhibendam, quasi recognoscendo solum excellentiam Diuinitatis, & Maiestatis eius, sed etiam referri aliquid ab eo obtinendum, quod solus ipse præstare potest. Superstitio ergo idololatriæ expressæ opponitur reuerentiæ debitæ priori modo: hæc autem superstitio tacitæ idololatriæ opponitur cultui soli Deo debito posteriori modo. Duo autem sunt, quæ homo potest à Deo velle singulariter obtinere, vnum est mentis instructio in cognitione rerum occultarum quas per suæ naturæ vires consequi non potest: aliud est affectio alicuius operationis, seu effectus superantis vim causarum naturalium, quas homo suis naturalibus viribus applicare potest, siue effectus ille sit externus, & sensibilis, siue internus, qualis est affectus voluntatis. Quando ergo homo aliquid ex his duobus intendit consequi ab alio, quam à Deo, & aliquid facit eo fine, superstitionem continentem idololatriam tacitam censetur committere, quæ si ordinetur ad cognitionem occultorum obtinendam, diuinatio dicitur, si ad præternaturalem effectionem dicitur vana obseruantia, nos Magiam appellabimus. Quæ omnia in discursu sequentium capitum declarabuntur, & probabuntur. Dicemus autem prius de diuinatione, postea de vana Obseruantia, seu Magia.

Primo igitur ex dictis intelligi potest, quomodo Diuinatio in præsenti sumatur, & quid sit: Si enim vim vocis attendamus, Diuinatio idem videtur esse, atq; Diuina notio, id est, participatio quædam illius cognitionis rerum futurarum, seu occultarum, quæ Diuinitatis est propria. Vnde iuxta hanc latam etymologiam diuinatio & bona, & mala esse potest: vnde Cicero lib. 1. de Diuinatione dicit, Diuinationem esse à Diuis sumptam; quia est præstantissimæ rei nomen, significat enim scientiam, seu præsensionem futurorum: Et in lib. 2. addit: Diuinationem etiam significare vim quandam interpretandi Diuina oracula, & responsa. Verumtamen quia tota hæc cognitio in Gentibus proueniebat ex virtute Dæmonis, ideo vsu Scripturæ, & Ecclesiasticorum Doctorum Diuinatio fere semper in malam partem accipitur. Nam si cognitio occultorum ex Dei dono, seu reuelatione accipiatur, bona, & sancta existit & dicitur prophetia, vel scientia aliqua infusa. Diuinatio autem dicitur, quando cognitio, seu prænotio rerum futurarum, seu occultarum, quæ vi naturæ ab homine cognosci non possunt, per media indebita comparatur, seu procuratur. Sic docet D. Thom. q. 95. artic. 1. ex Hieronymo in cap. 3. Michææ circa finem dicente in Scripturis semper in malam partem sumi: iuxta illud Num. 5. *Non est augurium in Iacob, nec Diuinatio in Israel.* Quod in laudem illius populi dictum est, in quo erat prophetia, non Diuinatio. Vnde in eodem c. 3. Michææ de falsis Prophetis, qui pretio diuinabant, dicitur: *Nox vobis pro visione erit, & tenebræ pro diuinatione.* Vnde Origenes ho. 16. in Numeros, Diuinationem putat per antiphrasim ex contrario nomen accepisse, *quasi quæ per homines Dæmonibus repletos fiat.* Isidor. autem libr. 8. Etymol. c. 9. dicit, istos superstitiosos diuinatores dictos esse *Diuinos, quia Diuinitate se plenos simulant, & astutia quadam fraudulentiæ hominibus futura coniectant.* Diuinatio ergo est vsurpatio indebita prænotionis, seu prædictionis rerum futurarum, seu occultarum, quæ Diuinitatis est propria: & ideo qui à Deo ipso hanc cognitionem per reuelationem suscipit, non dicitur proprie diuinare, quia non vsurpat Dei cognitionem, vel (vt D. Thom. ait) non facit, quod Diuinum est, sed suscipit. 2. *Quid sit Diuinatio.*

Secundo

Diuinatio est peccaminosa actio.

3. Secundo dicendum est, Diuinationem hanc prauam esse, & peccaminosam actionem. Hoc de fide certum est: Primo quia in Scriptura sancta prohibetur, & reprehenditur: Deut. 18. *Non inueniatur in te, qui ariolos sciscitetur, nec qui pythones consulat, nec qui Diuinos, &c. Omnia enim hæc abominatur Dominus.* Et infra. *Gentes istæ, quarum possidebis terram, augures, & Diuinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es.* Et Leu. 19. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, &c.* Item Leuit. 20. *Vir, siue mulier, in quibus pythonicus, siue Diuinationis fuerit spiritus, morte moriatur.* Vnde Eccl. 34. *Vana spes, & mendacium viro insipienti, &c.* Et infra: *Diuinatio erroris, & auguria mendacia, & somnia malefacientium, vanitas est.* Secundo quia hæc prohibitio non fuit tantum in lege veteri, sed etiam nunc durat, & in sacris Canonibus continetur 26. quæst. 5. per multa capita, & in alijs Pontificiis decretis, quæ in sequentibus exponemus, & habetur etiam in iure Ciuili Cod. de Maleficijs. Non fuit autem hæc prohibitio de solo iure positiuo Diuino in lege veteri, vel humano in lege noua: sed fuit semper de iure Diuino naturali, quod illis positiuis legibus declaratur, & additis pœnis roboratur: Nam hoc vitium non ideo malum est, quia prohibitum, sed ideo prohibitum, quia malum.

In Diuinatione & finis, & media distinguenda sunt.

4. Ad intelligendam autem rationem, & modum huius malitiæ, & deordinationis, duo in hac diuinatione distinguenda sunt: Vnum habet rationem finis, aliud rationem mediorum. Primum ergo interuenit in hoc negotio per modum intentionis finis appetitus, & desiderium sciendi occulta, nam licet hæc ipsa cognitio possit appeti vt medium ad alios fines, vt ad vanos honores, & famam comparandam, vel ad lucrum, vel ad vitanda pericula, & similia, tamen isti fines sunt per accidens ad malitiã Diuinationis, quam inquirimus. nam ipsa cognitio occultorum est per se appetibilis, & sæpe desideratur ex sola quadam nimia curiositate sciendi, & ita in proposito solum consideratur vt finis, propter quem illa media eliguntur, quæ ad talem cognitionem obtinendam deseruire possunt. Secundo ergo interuenit in hoc opere medium, seu modus, & via acquirendi talem cognitionem, & in hoc consistit propria deformitas huius actionis, prout nunc à nobis consideratur. Si enim tantum spectetur secundum se illa intentio, seu desiderium talis cognitionis, videtur esse ex obiecto indifferens, vt expresse docuit Origenes homil. 16. in Numeros. Non enim est intrinsece malum cupere scire occulta, & abdita sapientiæ Diuinæ, tum quia hoc videtur conforme appetitui naturæ, quo omnis homo naturaliter scire desiderat: tum etiam quia interdum potest esse honestus ille appetitus si ex bono fine, & cum debita mensura habeatur. Vnde quando habet malitiam, id est, vel quia propter malum finem concipitur, vel saltem quia sine honesto fine habetur, solum ex vana quadam curiositate. Vel certe quia in modo appetendi talem cognitionem, exceditur, amando illam nimium, & per modum vltimi finis, quod tunc maxime cognoscitur, quando talis cognitio per iniqua media inquiritur. Igitur in medijs, seu modis inquirendi talem cognitionem potissima malitia huius actionis existit, vt breuiter attigit D. Tho. d. q. 95. art. 2. ad 1.

Non in fine, sed in medijs consistere Diuinationis deformitatem.

Hanc deformitatem in eo consistere, quod per doctrinam Dæmonum occulta cognitio inquiratur.

5. Tertio dicendum est, Diuinationis malitiam in hoc consistere, quod futurorum contingentium, seu rerum occultarum cognitio per instructionem, & doctrinam Dæmonum inquiritur, vel cõparatur. Hanc assertionem declarauit D. Th. in dicta q. art. 1. & 2. Nam in primo dicit, tunc Diuinationem committi, quando prænunciatio futurorum occultorũ vsurpatur indebito modo. Ibi autem non explicat, qualis sit ille indebitus modus, nec etiã dicit, omnẽ indebitum modum esse superstitionem Diuinatiuã, nec re vera ita est: Nam potest quis curiose, vel superflue appetere cognitionem aliquorum occultorum, eamq; à vero Deo indebite postulare, & tunc non erit superstitiosus, nec Diuinus, sed erit tentans Deũ, aut indiscrete deprecans Deũ. Tales erant discipuli, quando à Christo interogabant: *Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel?* Quibus ille respondit: *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Reijciens interrogationem illam tanquam ineptam, & appetitum illum, vt curiosum, vt ibi Auctores omnes aduertunt, maxime Chrys. & Aug. Epist. 78. & 80. Imo cum multorum sententia sit (vt testis est Iust. Quæst. 112.) in ea interrogatione errasse discipulos cogitantes, regnum Christi fore terrenum, Christus ibi hunc errorem dissimulauit & non reprehendit, quia forte excusabantur ignorantia (vt nonnulli moderni expositores volunt) quam noluit Christus remouere vsq; ad Sp. sancti aduentum, reprehendit autem curiosam interrogationem de re futura, & soli Diuinæ ordinationi, ac præscientiæ reseruata.

Sic etiã Matt. 24. Christus interrogatus à discipulis: *Dic nobis, quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui?* respondit, *De die illa nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius* (vt addit Marcus) *sed solus Pater.* Vbi adnotant Catholici Doctores, licet Christus diem iudicij non ignoraret simpliciter, & absolute, sed solum certa quadam ratione, quia non à se, nec ex humanitate sciebat, voluisse tamen nihilominus cum illa exaggeratione loqui ad retundendam curiosam interrogationem, & nimiam auiditatem discipulorum sciendi futura, quæ ex Dei voluntate pendent. Excesserunt ergo discipuli in illo appetitu, interrogatione, ac petitione: non possunt tamen dici fuisse superstitiosi, nec diuini, aut diuinationis affectatores, quia non ab alio, quam à vero Deo cognitionem futurorum inquirebant, & licet indebito modo eam quærerent, quia intempestiue, ac sine causa, non tamen talis erat ille modus indebitus, vt ad superstitionem pertineret. Igitur non omnis indebitus modus in hac materia sufficit ad superstitionem diuinatiuam, nec per illa sola verba explicatur specifica ratio superstitionis, sed ad summum generica. 6.

Qualis sit modus indebitus superstitionis.

Proprius ergo modus indebitus diuinationis futurorum, quo hæc superstitio completur, est, quod talis cognitio non à vero Deo, sed aliunde inquiritur, ac postulatur, nimirum, à Dæmonibus, nã secluso vero Deo, non superest recursus, nisi ad dæmones. Vnde ab Ecclesia, & Patribus hoc nomine maxime damnatur hæc ars diuinatoria: & superstitiosa censetur, quod à Dæmonibus cognitionem rerum occultarum procuret. Et ideo in Conc. Anquir. c. 1. prout refertur in cap. *Episcopi*, 26. qu. 5. de his diuinatoribus dicitur, quod *relicto creatore, diaboli suffragia quærunt.* Idem testatur Aug. lib. 2. de Doctr. Christi. c. 22. in fine, & 23. in principio dicens: *Istæ opiniones quibusdam rerum signis humana præsumptione institutis ad eadem illa, quasi quædam cum Dæmonibus pacta, & conuenta referenda sunt. Hinc enim fit, vt occulto quodam iudicio Diuino, cupidi malarum rerum homines tradantur illudendi, & decipiendi pro meritis voluptatum suarum, illudentibus, ac decipientibus eos Angelis.* Vtique malis, & infra: *Omnes igitur artes istæ, vel nugatoriæ vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum, & Dæmonum, quasi pacta infidelis, & dolosæ amicitiæ constituta penitus sunt repudianda, & fugienda Christiano.* De qua re videri etiam potest lib. 2. de Diuin. Dæm. à c. 2. vsq; ad 8. 7.

Similiter Cypr. lib. de Idolor. Vanit. *Nequissimi* (inquit) *Spiritus afflatu suo vatum pectora inspirant, extorum fibras animant, auium volatus gubernant, sortes regunt, oracula efficiunt, falsa veris semper inuoluunt, nam & falluntur, & fallunt.* Et Orig. homil. 16. in Numer. *Est* (inquit) *quædam in ministerio præscientiæ operatio dæmonum, quæ artibus quibusdam ab his, qui dæmonibus* 8.

mancipatunt, colligitur. Idem ostendit Euseb. lib. de Præp. Euang. c. 7. testimonijs Gentilium id confirmans, qui Dijs suis artes tribuebant, quos Dæmones esse, constat testimonio Dauid dicentis *Omnes Dij gentium dæmonia.* Ratione pręterea declarari potest: quia homo duplicem tantum habet viam acquirendi cognitionem: vna est per inuentionem, alia est per disciplinam, res autem occultæ quæ per diuinatoriam artem cognoscuntur, tales sunt, vt per solam inuentionem, & naturalem facultatem ingenij humani cognosci nõ possint ea certitudine, ac modo, quo per talem superstitionem expetuntur, ergo necesse est, vt per disciplinam ab aliquo eas agnoscente discantur, ergo talis disciplina, seu instructio à dæmone postulatur, secluso vero Deo.

Ratione probatur.

9. Maior certissima est, & ex vsu ipso supponitur, ideo enim homines curiosi his superstitionibus vtuntur, quia non possunt per se talium rerum cognitionem cõparare. Patet etiam ex materia subiecta: nam hæc cognitio inprimis est de actibus liberis, & futuris contingentibus, quæ ab illis pendent, de quibus non potest esse humana cognitio: & licet esse possit aliqua coniectura, homo tamen per hanc superstitionem certiorem quærit cognitionem, imo certissimam, & infallibilem, quæ propria est Dei, vel reuelationis eius, iuxta illud Isa. 41. *Annunciate nobis futura, & dicemus, quia Dij estis vos.* Deinde si inquiritur hæc cognitio de rebus, quæ in pręsenti tempore fiunt, hæ aut sunt cogitationes, & spirituales affectiones mẽtis humanæ nullo externo signo manifestatæ, quas solus Deus nouit, vt dicitur 2. Paralip. 6. Vel si sunt exteriores effectus, fiunt in locis ita absentibus, & distantibus, vel aliter occultis, vt sub humanum sensum, vel cognitionem tali tempore cadere non possint, quando earum cognitio postulatur. Rursus peti potest hæc cognitio de rebus præteritis eodem modo occultis, & remotis à sensibus humanis, & cum certitudine superante omnem humanam, & naturalem coniecturam. postulari etiam potest de rebus pertinentibus ad ordinem Diuinæ prædestinationis, aut singularis prouidentiæ, vel certe de aliquibus naturalibus ita occultis hominibus, vt nullis effectibus, vel signis sensibilibus indicentur, vt sunt plures herbarum proprietates, vel lapidum aut mineralium, & similia. Vel denique licet talia sint, vt humana industria, ac diligẽtia comparari aliquo modo possint, per hanc vero superstitionem sciri desiderantur sine humano labore, aut inquisitione, & breuiori tempore, faciliori modo, maiorique certitudine, quam per vires humanas possit. Constat igitur hanc cognitionem non posse obtineri per inuentionem humanam, quod in antecedenti sumebatur.

Confirmatur ratio facta à rebus, quæ per Diuinationem acquiruntur.

10. Procuratur ergo hæc cognitio ab aliquo alio, qui eam possit docere, & tradere, vnde necesse est, illum esse intellectualem personam: Quia res inferiores siue inanimes, siue animatæ irrationales non possunt hominem docere propria doctrina, vt per se notum est. Nam licet cœli dicantur loqui, & bruta animalia, vt formicæ, interdum dicantur docere hominem, non tamen proprie, sed metaphorice, quatenus ex illorum actibus, vel operibus excitari, potest homo, vt per discursum suũ aliqua intelligat, quod ad inuentionem pertinet: propriam autẽ disciplinam non accipit homo, nisi per illuminationẽ, & locutionem aliquam propriam naturæ intellectualis. Diuinatiua ergo cognitio ab aliquo intelligente postulatur: Non petitur autem à vero Deo, vt supponitur, ergo à dæmone. Probatur hæc vltima consequentia: quia inter Deum, & dæmones tantum sunt vel sancti Angeli, vel alij homines: Sancti autẽ Angeli, cum sint Dei ministri, & ab illius voluntate discrepare non possint, nihil homines docent, nisi quæ à Deo accipiunt, vt de illis homines instruant, vnde quicquid à sanctis Angelis in hoc genere petitur, ad Deum reuocatur. Idemq; est de animabus sanctis cum Deo regnantibus, nam vel ab eis solum postulari potest, vt à Deo nobis impetrent aliquarum rerum cognitionem, quãdo nobis expedit, vel si ab ipsis animabus instructio, aut reuelatio aliqua postulari posset, solum esset per communicationem illius cognitionis, quã à Deo participant, & cũ subordinatione ad voluntatem eius: & ita tota illa petitio ad orationem Deo fusam reducitur, vt in tractatu de orat. latius dicemus: ideoq; cognitio illo modo habita non esset propria diuinatio, de qua loquimur, sed ad prophetiam, seu sacram reuelationem reduceretur. Homines vero per vim naturæ, seu per inuentionem non possunt hæc occulta cognoscere, vt diximus, & ideo sub ea ratione non potest vnus homo ab alio discere, aut petere talium rerum cognitionem. Quod si ab alio homine petatur, oportet, vt ille supponatur habere hanc cognitionem, vel à Deo, vel à dæmone: si à Deo, iam illa non erit diuinatio, & hoc modo requirere scientiam ab homine, idem est, quod à Deo illam expectare mediate, quia expectatur ab homine, vt organo, per quod Deus loquitur. Et pari ratione quando petitur ab homine, & non vt ministro veri Dei, à dæmone inquiritur. Sic ergo tota hæc superstitiosa diuinatio per dæmonum instructionem, seu disciplinam inuestigatur.

A quibus diuinatio procuretur.

Hinc ergo recte concluditur huiusmodi diuinationem per se, intrinsece, ac semper prauam esse, ac detestabilẽ natura sua, & nõ solum propter positiuã prohibitionẽ. Probatur primo, quia diuinatio hæc est studium præsciendi futura, seu cognoscendi occulta per medium omnino improportionatum, & inordinatum: hoc autẽ est rationi, & voluntati Dei contrarium, ergo. Probatur minor, quia medium illud inuoluit societatem, & communicationem familiarem cum dæmone, dicit autem Paulus 1. Cor. 10. *Nolo vos fieri socios dæmoniorum.* Vnde Orig. hom. 16. in Num. *Non vult Deus*, (inquit) *auditores, nos fieri, & discipulos dæmonum, neque vult, vt si quid volumus discere, discamus à dæmonibus: melius est enim ignorare, quam à dæmonibus discere.* Cuius prohibitionis ratio sufficiens est, quando alia deesset, quia omnis societas cũ dæmonibus noxia est, & periculis plena. Sed hoc latius declarabimus c. seq. ostendendo, qualis sit malitia huius vanæ Diuinationis. Non omittam egregiam rationem, quam indicauit Orig. dicta hom. 16. in Num. *Nam si expedit nobis scire futura, dicentur à Deo per Spiritum suum: si vero non dicuntur, neque denunciantur, scito, quia non nobis expedit futura pranoscere. Quod si idcirco non dicuntur nobis, quia ea scire nobis non expedit: qui diuersis artibus, & dæmonum inuocationibus gestiunt futura pranoscere, nihil aliud faciunt, nisi ea cupiunt scire, quæ sibi scire non expedit.* Quæ ratio alijs iungenda est, vt grauem malitiam ostendat, nam vt supra dixi, hæc malitia magis ex medio sumenda est, quam ex fine. Qualis autem, & quam grauis sit, magis in seq. c. declarabitur, & si quid difficultatis hic occurrere poterat, ibi expedietur. 11.

Diuinatio intrinsece est mala, & non quia prohibetur.

CAPVT VIII.

Qualis, & quanta sit superstitiosæ Diuinationis malitia, quando expresse postulatur à Dæmone, & quomodo Religioni opponatur.

SVpponendum primo est duobus modis posse hanc superstitionem committi. Primo per expressam cum dæmone communicationẽ: Secundo per tacitam, & implicitam. De hoc posteriori dicemus in capitibus sequentibus, hic priorem explicabimus: est enim facilior ad intelligendum. Tum etiam committitur talis superstitio, quando expresse à Dæ- 1.

Varij modi petendi aliquid à dæmone per expressam communicationem.

à Dæmone cognitio rerum occultarum postulatur. Quod variis modis accidere potest, primo simpliciter petendo à Dæmone, vt aliquid doceat petentem sine vlla promissione, vel pacto ex parte petentis, sicut enim homo pius interdum simpliciter postulat à Deo scientiam, ita impius eam postulare potest à Dæmone. Aliquando vero id fit cum expresso pacto, quo petens se obligat ad obsequiū Dæmonis, vel ad perpetuam societatem, vel subiectionē, si res occultas eum doceat. Et similiter è contrario ex parte Dæmonis esse potest interdū expressa responsio simplex & sine pacto, aliquando vero solet etiam acceptare pactum, & ipse simul obligari ad docendum, & instruendum hominem de his occultis, ipso homine inuicem se obligante. Modus etiam ex parte petentis varius est, interdum enim ad petitionē adiunguntur sacrificia, suffitus, & aliæ ceremoniæ in honorem Demonis factæ. Aliquando adiunguntur adiurationes, figuræ, vnctiones, & similia iuxta pactum cum illo factum. Vnde aliquando solo imperio inuocatur Dæmon, & quasi cogitur respondere in vi pacti, & regulariter non deest ipse promissis, nisi à Deo impediatur, non propter vim fidelitatis: mendax enim est, sed propter odium hominis, & auiditatem nocendi illi: nam etiam antequam inuocetur, hominem inducit, & tentat, vt ipsum inuocet. Aliquando vero fieri potest, vt licet homo postulet à Dæmone talem cognitionem etiam oblata aliqua conditione non doceat illum, neq; vllum præbeat responsum, vel quia Deus non permittit, vel propter alias rationes nobis occultas. Tunc autem propria culpa Diuinationis, quam infra explicabo, iam commissa est ab homine, etiamsi effectus desideratus nō fuerit subsecutus.

2. *Varii modi quibus Dæmones homines instruunt per locutionem. Primus, Secundus.* Solet etiam hic effectus instruendi homines variis modis à malis Angelis fieri. Primo per expressam locutionē sine ostensione alicuius loquētis sub specie hominis vel alia figura visibili, sed per nudam tantum auditionē & non ante multos annos publice comprobatū est in quodam falso Propheta. Secundo loquuntur Dæmones immediate sub specie personæ humanæ, in qua apparent. Hanc enim speciem posse Angelos formare virtute naturali non impedita, sed habente potius paratum generalem primæ causæ concursum, certum est vt traditur à Theologis in materia de Angelis. Tunc autem licet id, qud apparet, non sit verum corpus humanum, & consequenter nec corpus viuum, ac subinde neq; illa sit vera locutio vitalis, est nihilominus verus, & realis sonus, qui per aures percipitur, & consequenter est sufficiens ad docendum, vel illuminandum, vel potius decipiendū hominem modo humano, non minus quam vnus homo alium doceat. Dixi autem hoc procedere, quando Dæmon immediate docet hominem sub tali specie, nam quando docet mediate vnum hominem per alium viuentem, immediate profertur Diuinatio per verum hominem & veram vocem humanam. Tunc autem solet pactum cum eo tantum interuenire, qui à Dæmone edoctus fuit: non repugnat autem, vt cum vtroq; intercesserit expressum pactum tali, vel tali modo factum. Vnde ad hunc etiam modum pertinet, quod interdum solet Dæmon futura prædicere per verum hominem viuentem intrando in illum, & per eum futura prædicendo. Qui homo sic arreptus solet pythonicus, vel pythonissa appellari. Et per huiusmodi pythones solent alii homines Dæmonem consulere, & ipse per eos dat responsa vt ex Deuter. 18. 1. Reg. 28. Esa. 8. & aliis locis colligitur.

3. *Tertius modus.* Tertio etiam solet dæmon homines docere per corpus mortuū, in illud intrans, & per illud loquēs, ac si esset viuū, soletq; hoc fieri adhibitis quibusdam vanis ceremoniis, vel incantationibus, quas vt dixi, necesse est ab ipso Dæmone traditas esse, & in pacto inito fuisse adiunctas. Nam, vt recte dixit Euseb. lib. 5. de Præp. Euan. cap. 7. *Vnde homines, quibus Dæmones coguntur, quam ab ipsis Dæmonibus discere potuissent?* Quod in omnibus aliis modis seqq. eadem ratione locum habet. Atq; ad hunc modum pertinet, quod interdum fingunt Dæmones suscitare hominem mortuū, vel spiritum eius adducere, qui loquatur in corpore assumpto, sicut de Samuele legitur 1. Reg. 28. (de qua apparitione magna est cōtrouersia, qualis fuerit, quæ infra habebit cōmodiorem locum) & hic modus diuinationis *Necromantia* vocatur, licet hæc vox sæpe latius sumatur. Quarto potest dæmō, & solet hoc modo decipere homines, loquendo per alia animalia, aut vera, & viua, vel tantū apparentia, sicut locutus est cū Eua in forma serpentis, siue ille fuerit verus serpens, siue non, quod modo non refert. Quinto potest dæmon hoc facere per imagines seu statuas inanimes, & humana arte confectas, sicut olim dabat responsa per idola, quæ oracula dicebantur, quibus occulta, & præsertim futura prædicebat: nam id facere facillime poterat per realem, & sensibilem sonum voci similem: siue vteretur, vt instrumento partibus idoli, & figura ad illum sonum formandum: siue, quod verisimilius est, in contiguo aere inuisibli modo ita sonum efficeret, vt idolum ipsum loqui videretur, ideoq; à miseris hominibus viuum putaretur. *Quartus.* *Quintus.*

4. *Alii modi instruendi per signa sensibilia.* In his autem modis omnib. interuenit instructio per auditū realiter, & vere immutatum: aliis vero modis solet hæc dæmonis illusio fieri sine reali sono, vel auditione sensibili per exhibitionem alicuius signi sensibilis: ad quod necesse est, vt tale signum id habeat ex impositione ab ipsomet Dæmone facta, & homini manifestata vel certe ab ipso homine designata, & postulata, & ab ipso Dæmone acceptata, deniq; ex vtriusq; conuentione determinata. Sunt autem hæc signa multiplicia & secundum illa varia nomina diuinationum imposita sunt. Primum est *Aruspicium*, in quo diabolus respondet per signa ostensa in extis animalium, quæ illi sacrificantur. Secundū est *Insomnium*, faciet enim Dæmon hominem somniare, quæ vult ab ipso credi. Tertium dicitur *Præstigium*, vel etiam *Delusio*. Quamuis enim interdū multi ex illis modis, quos diximus fieri per realem sonum auditus, soleant præstigia, & illusiones vocari, proprie vero hæ voces ad sensum visus, vel phantasiam referuntur: & ita præstigium fit per aliquam speciem oculis impressam, vel imaginationi: Quamuis enim Angelus (vt creditur) non possit virtute naturali has species sensibiles per se efficere, quia non potest per se transmutare materiam, aut corpora ad formas aliquas, vel qualitates: potest tamen applicando actiua passiuis medio motu locali facere, vt mediis corporib. sensibilibus tales species imprimantur. Quod interdum facere potest obiecto vero corpore sensibus externis, interdū vero formato exterius apparenti corpore, quod licet reuera sensibile sit, non tamen sit illud, quod apparet. Aliquando vero, id facit commouendo humores, & spiritus animales, & deferendo illos vsque ad sensus externos: sæpe vero decipiendo sensus internos, & phantasiam illudendo, & latius prosequitur Caietan. dicta quæst. 95. artic. 3. & tractant Alens. 2. p. quæst. 43. memb. 3. artic. 1. & Gab. in 2. d. 8. quæstione 2. art. 3. & in materia de Angelis copiosius tractatur.

Quarto respondet Dæmon per sortes, quarum euentui fidem adhiberi vult, & vocatur *Sortilegium*. 5.
Quinto vtitur variis figuris factis in elementis, vel aliis corporibus inanimatis, & varia habent nomina: Nam si fiat in terra, vel re terrestri, dicitur *Geomantia*, si in aqua dicitur *Hydromantia*, si in aere, *AEromantia*, si in igne *Pyromantia*: Et sub his varii alii modi distingui solent, quos referre inutile est. Sexto potest hoc fieri per volatus aliquarum auium, vel per garritus, aut alios sonos animalium,

quod vocatur *augurium, omen, auſpicium.* Nam licet hæc, & alia ſoleant inter pacta implicita cum Dæmonibus recenſeri, tamen ſi contingat, dari ab ipſo Dæmone tanquam ſigna euentus, vt infallibiliter credantur, per expreſſum pactum, & impoſitionem, ad hanc primam ſpeciem pertinebunt. Hanc enim ſpeciem totam vt vnam tractamus, quia prædictæ differentiæ omnes nobis videntur materiales, & phyſicæ potius, quam morales, quia genus vitii formaliter non diſtinguunt, vt infra videbimus.

6. *Dæmon aliqua cognoſcit, & alia quæ ignorat ex his de quibus fit Diuinatio.*

Secundo principaliter ſuppono, Dæmonem aliquid ignorare de his occultis, de quibus fit Diuinatio, aliquid vero poſſe cognoſcere. Nam Diuinatio generaliter, vt de illa nunc loquimur, eſſe poteſt (vt dixi) & de futuris contingentibus liberis, & de animi cogitationibus mere internis, ac mentalibus, & de ſupernaturalibus miniſteriis. Præter hæc vero poteſt etiam diuinatio eſſe de rebus iam factis per ſe quidem ſenſibilibus, ex accidenti vero hominibus occultis: Item de rebus, quæ actu fiunt, in locis tamen abditis, aut remotiſsimis. Futura ergo contingentia, quæ ab aliena voluntate libera pendent, ſiue Diuina, ſiue humana, ſiue Angelica, non poſſunt certo, & infallibiliter cognoſci virtute naturali ab Angelis, vt eſt ſententia Catholica ab omnibus Theologis recepta, quam paulo inferius confirmabimus. Dixi autẽ *quæ à libera voluntate pendent*, nam illa futura contingentia, quæ à ſolis cauſis naturalibus prouenire ſolent, etiam raro, & per accidens, propter concurſus oppoſitarum cauſarum, cognoſci poſſunt à Dæmone virtute naturali, non in vna, vel altera cauſa per ſe ſpectata, ſed in omnibus ſimul ſumptis exacte cognitis, & inter ſe collatis, quod facile poteſt Angelus facere: comprehendit enim omnes naturales cauſas vniuerſi tam ſuperiores, & cœleſtes, quam inferiores, & elementares, ſeu terreſtres, & tam efficientes, quam materiales, & futurum concurſum omnium, niſi à cauſa libera impediantur, vel tranſmutentur. Et ita poteſt etiam Dæmon ſua virtute naturali, hæc prædicere, quia tamẽ hæc omnia ſunt ſubiecta Diuinæ prouidentiæ, ac liberæ diſpoſitioni, ideo etiam de his non poteſt habere Dæmon omnimodam certitudinem, quia non poteſt diſpoſitionem Dei cognoſcere, habet tamen cognitionem certam ſaltem naturali certitudine.

7. *Propriam ſuam Voluntatem futuram cognoſcit dæmon, & poteſt prædicere. Dæmon poteſt mutare propoſitum.*

Dixi etiam *à libera voluntate aliena*, quia quæ pendent à propria voluntate, cognoſcere poteſt Dæmõ, & prædicere, quia habet propoſitum illa faciendi: ſic enim ait Auguſt. lib. de Diuin. *Dæmon.* cap. 5. & lib. 2. Gen. ad lit. cap. 17. Dæmones multa prædicere, quæ ipſi facturi ſunt. Verumtamen hæc ipſa cognitio, & prædictio non eſt omnino certa, & infallibilis: Nam quia voluntas Angeli abſolute eſt mutabilis, ideo licet nunc habeat propoſitum faciendi aliquid poſtea illud mutare poteſt, etiam ſi futurum prædixerit, maxime cum mendax ſit, & falſum dicere nõ erubeſcat. Aliunde etiã habet incertitudinẽ illa prædictio, quia licet Dæmon aliquid ſtatuat facere, & ideo illud futurũ eſſe prædicat poteſt à Deo, & miniſtris ſanctis eius impediri, ne id faciat, & conſequenter fiet, vt falſa fuerit diuinatio. Habet ergo illa prædictio duplicem conditionem adiunctam, vnã, vt intelligi debeat ſecundũ præſentem diſpoſitionẽ cauſæ niſi mutetur: alia erit, ſi à ſuperiori cauſa libera non impediatur. Dixi præterea non poſſe hæc futura *certo, & infallibiliter cognoſci*, quia per coniecturas, & probabiliter aliquo modo præſentiri poſſunt etiam ab homine, multo vero magis ab Angelo etiã malo, vt Aug. ſupra late declarat, tũ quia dæmon hominis cõplexionem cognoſcit exacte, & naturæ vniuſcuiuſque propenſionem, & ita magna cum probabilitate coniectat, quid homo faciet in tali, vel tali euentu, & talium obiectorum concurſu. Tum etiam quia maxime iuuatur diuturna experiẽtia, qua cognoſcit, quib. modis maxime moueri ſoleat voluntas humana, & ad volendum induci. Dixi denique *Virtute naturali*, quia interdum poteſt Dæmon cognoſcere voluntatẽ Dei, ipſo reuelante, vel in Scripturis, quas dæmon intelligere valet, vt Dam. tradit lib. 2. de Fide ca. 4. vel ex Dei locutione in aliquo facto particulari, vt in calamitatibus Iob illi innotuit quod Deus eas ſibi facere permiſiſſet, neque eſſet illum impediturus, qua cognitione poteſt interdum abuti dæmon ad decipiendos homines, ac ſi ipſe ſua virtute poſſet cognoſcere futura.

8. *Cogitationes internæ, & actus liberi non cognoſcuntur à Dæmone.*

Eodemque fere modo philoſophandum eſt de internis cogitationibus, & actibus liberis mentis humanæ: nam hæc etiam non poteſt dæmon ſua virtute cognoſcere certo, & infallibiliter, niſi quatenus per ſigna, vel effectus externos manifeſtantur. Vt eſt communi ſententia Theologorum receptum, & in Scriptura ſatis ſignificatur 2. Par. 6. *Tu ſolus noſti corda filiorum hominum.* Loquitur autem Salomon de cordibus, vt ſunt in actuali cognitione, & affectu, quas vocat vias hominis, dum ait: *Redde vniuique ſecundum vias ſuas, quas noſti, eum habere in corde ſuo.* Et hac ratione dicitur eſſe proprium Dei ſcrutari corda hominum Hierem. 17. Vnde in li. de Eccl. dogm. cap. 81. dicitur, *Internas animæ cogitationes Diabolum non videre certiſumus.* Additur vero ibidem, *ſed motibus eas corporis ab illo, & affectionum indiciis colligi, experimento didicimus*: Habet ergo de his dæmon coniecturalem cognitionem, non certam. At de aliis effectibus iam factis, vt de furto, de locutione humana, & ſimilib. etiamſi fiant in loco remotiſsimo, & occulutiſsimo, habere poteſt Dæmon notitiam certiſsimam, & intuitiuam, ſi velit attendere, vt per ſe clarum eſt. Et ita ex re præſenti, etiam facta in vno loco poteſt prædicere ſimilem futuram in alio loco, quia ex fluxu alterius euentura eſt naturaliter, ipſe autem dæmon celeritate naturæ, & cognitionis præuenit effectum, & manifeſtat illum prius, quam fiat. De quo multa legi poſſunt in Athanaſio ex Antonio in vita eius, aliquantulum à principio. Quia vero non ſemper actu omnia cognoſcit, & conſiderat, quando effectus eſt iam omnino præteritus, nullumque illius veſtigium actu durat, poteſt ita ignorare illum, vt non poſsit certo dicere, aut reuelare, an factum fuerit, poteſt tamen vti coniecturis, & ex indiciis colligere, vel à quo factum ſit, maiori multo probabilitate quam poſsit homo: propter rationem factam de maiori rerum comprehenſione, & experientia, quibus eſt præditus. Vt ergo breues habeamus terminos, quibus loquamur, res illas, quæ ſoli Diuinæ cognitioni reſeruatæ ſunt, vocabimus per ſe occultas: aliæ vero dicentur per accidens occultæ, iuxta modum etiam loquendi Theologorum in aliis materiis.

9. *Diuinationem præcedit appetitus ſciendi res abditas, & alii plures actus.*

Tertiò ſupponendum eſt, plures actus in hoc genere vitii interuenire poſſe, qui nec eandem habent malitiam, nec ſemper contrariam Religioni, & ideo diſtincte tractandi ſunt. Primo ergo ex parte hominis antecedere ſolet appetitus ſciendi occulta per actum non ſolum elicitum, ſed etiam per deliberatum conſenſum, qui in hoc negotio ſe habet tanquam intentio finis, vt ſupra tetigi capit. præced. vbi etiam explicaui malitiam huius actus: neque de illo hic aliquid addendum occurrit, quia per ſe non habet grauem malitiam, nec Religioni contrariam, niſi quatenus ex ſequentibus actibus illam participat, vel ex intentione alterius finis praui, propter quem talis cognitio quæratur, vt ſupra etiam tactum eſt. Et præſertim ſolet eſſe hic finis vana oſtẽtatio ſanctitatis, quæ grauem ſacrilegii malitiam continet, & pernicioſæ hypocriſis: vnde ex hoc capite eſſe poteſt talis intentio mortale peccatum ex ſuo obiecto ante omnem malitiam Diuinationis. Secundo additur petitio, ſeu voluntas expreſſa conſequendi hanc ſcientiam per induſtriam dæmonis, Tertio addi poteſt pactum expreſſum

sum cum Dæmone, quod potest esse magis, vel minus graue iuxta modum subiectionis, vel obligationis, quam homo de se ipso, vel de suis rebus Dæmoni facit. Vnde hic adiungi possunt sacrificia, & alia signa honoris, & cultus, quæ homo Dæmoni exhibeat, vt ab eo, quod desiderat, obtineat. Quarto maxime considerare oportet, quid homo à Dæmone in hoc negotio petat, an videlicet petat certam, & indubitatam cognitionem internorum actuũ cordis humani, ac liberorum, siue præsentium in corde latentium, siue futurorum cum effectibus, qui ab illis pendent: vel solum petat cognitionem aliorum effectuum occultorum solum ratione absentiæ, vel distantiæ temporis præteriti, aut loci, aut certe de aliis futuris, & per se occultis solum petat illam maximam coniecturam, quam Dæmon de illis facere potest: nam longe grauior malitia in priori petitione reperitur, quam in posteriori, vt ex dicendis constabit. Quinto post datum à Dæmone responsum sequi potest, & solet ex parte hominis fides, quam dictis eius adhibet. Sexto ad hanc consequitur exterior Diuinatio, & prædictio talium effectuum, vel vt omnino certa, & infallibilis, vel saltem vt cognita altiori modo, & maiori certitudine, quam humano modo comparari posiit, & inde etiam subsequi possunt alia opera ex vi talis credulitatis facta, de quibus eadem ratio est, quod ad præsens pertinet.

10. *Præcipua Diuinationis malitia consistit in petitione rerum per se occultarum à Dæmone* His positis dico primo: Prima diuinationis malitia grauissima, & ratione cuius est superstitio contra Religionem est, quando à Dœmonio per se postulatur cognitio certa rerum per se occultarum. Assertio est certa, & communis, vt patet ex D. Tho. supra, Caietan. & aliis: omnes enim ponunt Diuinationem aliquam inter species superstitionis falsum cultum continentis, iuxta doctrinam Aug. 2. li. de doct. Christ. cap. 20. Ergo maxime hoc competit prædictæ Diuinationi: nam ex omni capite includit malitiam, quæ ad hanc speciem spectare potest, scilicet, ex consortio, vel societate cum Dæmone, ex parte materiæ cogoscendæ, & ex modo cognitionis. *Fundamentum.* Ratio verò propria est, quia cognitio certa rerum per se occultarum est propria Dei, vnde illam à Dæmone petere, est ipsi attribuere id, quod est proprium Dei, quod est recognoscere in Dæmone excellentiam quandam Diuinitatis, sed hoc spectat ad superstitionem falsi cultus, & tacitam idololatriam in se continet, ergo. Maior de fide certa est: Nam scriptura ponit vt signum Diuinitatis certam cognitionem futurorum liberorum Isai. 21. & 41. Et similiter ponit, vt signum Diuinæ reuelationis, ac fidei, prædictionem certam futurorum contingentium, & mysteriorum per se occultorum, vt ex Esa. 46. plane colligitur, & ibi notat Hieronymus circa illa verba: *Ego Deus, & non est vltra me Deus, nec similis mei annuncians ab exordio nouissima, & ab initio, quæ nondum facta sunt. Quasi dicat.* in Hieron. *Considerate, quod præter me nullus sit, qui poterit scire ventura, nisi ego, qui per Prophetas nuncio.* Et Daniel. 2. *Confitentur* (inquit) *Magi, & confitentur arioli, & omnis scientia secularis litteraturæ præscientiam futurorum non esse hominum, sed Dei, ex quo probatur Prophetas spiritu Dei locutos.*

11. Similiter Orig. lib. 6. contra Celsum, ait, certam prædictionem futurorum esse characterem proprium Diuini sermonis & ex euentibus iudicari. Et hinc lib. 7. contra eundem, à principio probat oracula Gentium non fuisse Dei, sed Dæmonum, Prophetias autem Iudæorum fuisse Diuinas. Et Iust. Respons. ad q. 146. *A Deo* (inquit) *rerum futurarum & prædictio, & euentus proficiscitur: Dii autem gentium sicut absunt à vera Diuinitate, sic etiam à prænotione rerum futurarum.* Idem habet Chrysost. homil. 18. in Ioan. *Certa* (inquit) *prædictio futurorum immortalis dumtaxat Dei opus est*: Damas. libr. 1. de Fide, cap. 4. & alij Patres communiter. Qui eodem modo loquuntur de cognitione cogitationũ cordium, maxime Hieron. epist. 40. & Aug. tract. 32. in Ioan. & Chrys. ho. 30. in Matt. & Cyril. lib. 2. in Ioan. c. 19. *Nulli* (inquit) *alii, sed Diuinæ tantummodo naturæ Propheta illud attribuit: scrutans corda, & renes Deus.* Colligit etiam optime ex illo 1. Cor. 14. *Si omnes prophetent, intret autem quis idiota, vel infidelis, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus: occulta enim cordis eius manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum pronuncians, quod vere Deus in nobis sit.* Cum ergo talis cognitio sit ꝓpria Dei, qui illã à Dæmone postulat, inprimis supponit, Dæmonem illam habere, quia nemo potest docere, quæ ignorat, ergo attribuit Dæmoni propriam quandam excellentiam Dei. Deinde supponit, posse Dæmonem sua virtute hæc prædicere, quod etiam est contra singularem Dei prærogatiuam, ergo talis deprecatio, & consortium cum Dæmone includit recognitionem Diuinæ excellentiæ in illo, ac subinde tacitam idololatriam, ac falsam superstitionem contra cultum veri Dei.

Dices, fieri optime posse, vt qui hanc cognitionem à Dæmone procurat, ignoret esse propriam Dei talium rerum scientiam, & consequenter vt petendo non tribuat Dæmoni Diuinam excellentiam formaliter, quod solum posset ad superstitionem, vel tacitam idololatriam pertinere. Item licet aliquis credat, Dæmonem hæc certo cognoscere, potest existimare, non ita illa cognoscere, vt Deus cognoscit, sed inferiori modo, licet certo, & dependenter à Deo, vel ex aliquo dono Dei, ergo ex vi illius petitionis non tribuitur Dæmoni Diuina excellentia. Deniq; licet aliquis hanc cognitionem à Dæmone petat, potest non intendere illum colere vllo cultu, nedum Diuino: sicut quando vnus homo ab alio interrogat, quid in curia Regis, vel Pontificis fiat, non intendit illum honorare, aut ei reuerentiam exhibere, neq; ex vi talis operis id facit, si id non intendit, ergo similiter respectu Dæmonis consulere illum etiam de his rebus per se occultis, & ab illo petere certam prædictionem earum non est colere illum: non est ergo hæc superstitio, esto sit aliud peccati genus. 12. *Obiectio.*

Respondeo ad priorem partem, hic non considerari id, quod est per accidens ex parte operantis, quale est, quod per ignorantiam operatur, & ideo interdum excusetur: sed considerari, quod per se conuenit actioni ex vi sui obiecti, & materiæ. Illa ergo operatio superstitiosa est, & de se contraria Diuino honori: nam contra honorem Dei est, alteri attribuere, quod est proprium eius, quod per illam actionem fit, licet operans excusari posiit. Dicendum vero vlterius est, in illo modo consulendi Dæmonem, adiungi aliud genus peccati de se grauis, nimirum perniciosum errorem, quo creditur Dæmon esse omnisciens, vel aliquid simile: quod credere de se hæreticum est, & vix potest per ignorantiam à graui culpa excusari. Si tamen contingeret, (quod non videtur repugnare) aliquem perinuincibilem ignorantiam credere Dæmonium posse hæc futura certo cognoscere, tunc verum est operantem excusari ab hac peculiari malitia, quã modo tractamus, licet alijs modis peccet, vt in sequenti puncto tractabimus: nam quoad hoc eadem est ratio. Regulariter vero illa ignorantia est culpabilis, & crassa, maxime in Christianis, & tunc non excusatur operans à malitia superstitionis, & tacitæ idololatriæ, quia actus redit in naturam suæ formæ ratione talis ignorantiæ, id est, ad eandem culpam imputatur, quam de se habet, & quam aliquis committeret, si scienter illum faceret. Vnde ad secundã partem eadem fere responsio applicanda est. Nam si Dæmoni tribuatur hæc scientia vt connaturalis, eo ipso datur illi Diuina excellentia, quia non solum est proprium Dei habere talem scientiam in tali gradu 13. *Respondetur.*

gradu perfectionis, vel independentiæ, sed simpliciter habere illam ab intrinseco ex vi suæ naturæ, vt testimonia supra adducta probant. Ex dono autem Dei per se loquendo, vel reguraliter non potest hæc scientia dæmoni tribui, cum sit hostis Dei, neq; hoc intenditur in hoc Diuinationis genere, vt per se notum est. Quod si interdum in his intercedat aliqua ignorantia, est per accidens, & de illa iudicandum est iuxta doctrinam, & distinctionem datam.

14. *Ad falsum cultum ex parte rei adoratæ non semper requiri formalem intentionem colendi.*

Ad vltimam denique partem dicitur, ad falsum cultum ex parte rei adoratæ non semper esse necessariam formalem intentionẽ colendi, vt actio habeat malitiã talis cultus, sed satis esse, vt actio de se pertineat ad cultum, & honorem eius, cui exhibetur: sicut ad rationem homicidij, & malitiam eius nõ semper est necessaria formalis intentio occidendi, satis est voluntaria effectio talis operis: Et ratio generalis est, quia ad malitiã actionis multo minus sufficit, quam ad honestatem, quia malum ex quocunque defectu, & ideo licet ad actum studiosum Religionis necessaria sit intentio colendi, ad prauum cultum necessaria non est. Addo vero vlterius illam actionem postulandi à Dæmone, vt doceat ea, quæ solus Deus docere potest, de se continere magnum cultum, & honorem Dæmoni impensum, sicut oratio ad Deum rite facta de se continet Religiosum cultum Dei: vnde talis deprecatio ad Dæmonium videtur opponi Religioni secundum debitum actum orationis: nam sicut oratio respectu veri Dei potest continere verum cultum latriæ, ita illa deprecatio respectu Dæmonis continet tacitam idololatriam, siue fiat cum formali intentione cultus, siue non, vt in priori responsione dictum est. Neque est simile exemplum humanum allatũ, quia cognoscere humano modo externa facta hominum, vel in præsentia visa, vel ab alijs relata, non pertinet ad singularem excellentiam, vel perfectionem hominis, vnde illa interrogare de se non est nota summissionis aut cultus, at certo cognoscere futura per se occulta, summæ excellentiæ est, & Dæmon non alia ratione illam affectat, nisi vt sit aliquo modo, vel habeatur, sicut Deus, & ideo talis deprecatio de se includit huiusmodi cultum, & idololatriam saltem tacitam.

15. *An fiat superstitio, quando solum à dæmone petitur cognitio rerum occultarum eo modo, quo ille cognoscit.*

Maiorem difficultatem ingerere potest hæc vltima obiectio quando in hoc facto, vel consortio cum Dæmone nihil aliud postulatur, nisi vt reuelet, & patefaciat occulta eo modo, quo illa cognoscere potest, nimirum vt si sint per se occulta, summam diligentiam sibi possibilem adhibeat ad coniecturam faciendam, & proferat id, quod in causis, & signis verisimilius continetur. Si vero res, de quibus interrogetur, tantum sunt per accidens occultæ, certam de illis cognitionem tradat, quam naturaliter habere potest. In hoc enim peccati genere aliqui existimant non committi superstitionem, & consequenter nec tacitam idololatriam. Ratio est, quia tunc non postulatur à Dæmone aliquid proprium Dei, neque aliqua Diuinitatis excellentia: Et hoc maxime confirmat adductum exemplum de simili interrogatione inter homines. Et præterea licet dicamus, esse aliquod genus honoris, & cultus, quando in rebus difficilioribus, quæ altiorem vim intelligendi, aut perfectionem requirunt, petimus ab alio edoceri, quia illi nos subijcimus profitentes eius excellentiam, totus hic honor non est contrarius Dei Religioni, nec est superstitiosus, etiam si in Dæmonem fiat, quia re vera etiam Dæmon habet illam perfectionem naturalẽ, in qua nos superat, & vere illam recognoscimus. Nec videtur esse contra Dei honorem, quod homo profiteatur se indigere Dæmone ad talem cognitionem, & hac ratione aliquo modo illi subijci, sicut discipulus subijcitur magistro, & profitetur se illius ope indigere sine iniuria Dei. Vnde etiam non est dubium, quin Dæmon licet non possit homini infundere scientiam, possit nihilominus illum iuuare virtute suæ naturæ ad illam acquirendam, vel obiecta præsentando, vel tollendo impedimenta, vel docendo modo humano, ergo hoc postulare à Dæmone non est idololatria.

Nihilominus dico secundo: Etiam in hoc genere societatis cum Dæmone inueniri malitiam superstitionis & irreuerentiæ Diuinæ Religioni contrariæ. Hæc assertio sumitur ex D. Thoma dicta q. 95. art. 2. Nam vniuersaliter ait, *Ad superstitionem pertinere, cum aliquis assumit auxilium Dæmonis ad aliquid faciendum, vel cognoscendum.* Vbi nihil distinguit inter cognitionem propriam DEI, vel non propriam, sed simpliciter de auxilio ad cognoscendum loquitur. Affertque ad id confirmandum Aug. lib. 1. Doct. Christ. vniuersaliter dicentem, *quicquid spectat ad consultationes, & pacta quadam significationum cum Dæmonibus placita, atque fœderata* ad superstitionem pertinere. Et hoc etiam aperte sentit Caiet. in fine dicti art. 2. & insinuat peculiarem rationem in verbis, quibus respondet ad obiectionem, quam faceret: quod scilicet vti pacto Dæmonis, absolute videatur ad societatem, & non ad cultum spectare, & per hoc diuinationem non esse superstitionis speciem, (quæ obiectio in materia huius assertionis maxime locum habet) respondetq; sine vlla distinctione aut limitatione, quod *ratione affectatæ excellentiæ Diuinæ à Dæmone, implorare illius auxilium, vel consilium superstitionis est.* Quamuis ergo non consulatur Dæmon, neque fiat pactum cum illo ad obtinendam ab eo altiorem rerum occultarum cognitionem, quam ipse possit consequi, & communicare virtute naturali, quia tamen per hanc ipsam societatem Dæmon intendit vsurpare aliquid de excellentia Dei, & de honore illi ab homine debito, in hoc saltem quod homo, relicto Deo, ad ipsum recurrat, & ipsi se subijciat, tanquam indigens auxilio eius, & in eo confidens, etiam inuito Deo, vt sic dicam, ideo homo consulens Dæmonem prædicto modo plane consentit, & cooperatur Dæmoni vsurpare conanti diuinã excellentiam, & ideo contra Religionem Deo debitam superstitiose operatur. 16.

Pars affirmatiua vera iudicatur.

Et confirmari hoc potest ex illo 4. Reg. 1. *Numquid non est Deus in Israel, vt eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron?* Quamuis enim Ochozias forte erraret, aliquid Diuinum cogitans in illo idolo, non tamen de hoc specialiter reprehenditur, sed absolute, quia contempto vero Deo, dæmonem consulebat, quod erat contra honorem veri Dei, vt ibi Abul. indicauit q. 7. *peccasse Ochoziam*, inter alia, *quia consulendo Beelzebub, contemnebat Deum, ac si nullus esset.* Et in q. 8. loquens de illo, qui petit aliquid à dæmone, vel idolo humiliando se illi, ait. *Et istæ venerationes constituunt idololatriam.* Vnde potest considerari alia ratio, quia iuxta communem quasi impositionem, & hominum æstimationem huiusmodi consultatio de futuris, quæ humanam cognitionem excedunt, habetur tanquam signum recognitionis, & confessionis alicuius Diuinitatis in eo, qui consulitur, maxime quando consulitur, vt per se responsurus sine coniunctione ad alium. Cum ergo dæmon non habeat aliam talem coniunctionem cum Deo, vt per relationem ad eum consulatur, consultatio, quæ ad illum fit, eo ipso superstitionem idololatriæ participat. 17.

Præterea potest alio modo ratio superstitionis in tali diuinatione declarari magis explicando rationem Caietan. Nam dæmon licet in principio consulatur non tanquam infallibilis veritas, vel tãquam certo sciens omnia etiam per se occulta, tamẽ quatenus est in se, intendit deducere hominem in eam existimationem, vel saltem vt eam profiteatur, & signis ostendat. & ideo qui quocumque modo Dæmo- 18.

Declaratur magis negatio.

Dæmonem consulit, societatem, vel quodcumque pactum, cum illo contrahendo, in magno periculo versatur incidendi illud barathrum apostatandi à Deo. Nam affectus dæmonis inordinatissimus est per summam superbiam, & odium: & artes ad decipiendum, & industria, ac experientia sunt ei maximæ. Idemque, si Deus permittat, facile decipiet quoscumque, qui societatem cum illo ineunt, qui merentur etiam à Deo destitui, & labi permitti propter summam audaciam, & ingratitudinem. Igitur qui talem inchoat societatem, statim incipit declinare à vera Religione, & superstitiosus esse, quia moraliter eiusdem vitij est committere aliquid, & morali periculo, & occasioni committendi illud, se exponere. Sicut qui vanam societatem contraheret cum muliere infami, & fornicationibus, vel adulterijs dedita, & maxime si de illa constaret, mentem & vsum eius esse, amicos suos ad libidinem turpissimam inducere eo ipso, & ex vi talis societatis censeretur iam malitiam libidinis contraxisse, etiamsi nondum actu ipso formali in eam lapsus esset: ita ergo est in præsenti.

19. *Explicatur aliter culpa hac.* Denique potest aliter explicari hæc culpa, quia Dæmon est publicus hostis Dei, & hominum, & in omnibus intendit obscurare gloriã Dei, & ideo qui Deo tanquam supremo Regi, & principi adhærent, eo ipso renunciant omni societati cum dæmone, vt Christiani faciunt in Baptismo, quia sub vero Deo militando bellum contra dæmonem profitentur. Propter quod aiebat Paulus: *Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus Principes & potestates tenebrarum*: ad Eph. 6. Vnde Aug. Ps. 54. in principio dixit cõtra dæmones indictam nobis esse luctam, & bellum. Qui ergo societatẽ cum dæmone init, eiq́; se tradit docendum, & instruendum quomodocumque, eo ipso crimen læsæ Diuinæ Maiestatis committit. Ac subinde grauissimam Deo iniuriam facit contra honorem eius, & contra fidelitatem ei debitam, non ex vi voti, sed ex vi subiectionis & seruitutis debitæ Deo. Sicut si vasallus vnius regis transiret ad Tyrannum, & publicum hostem, qui regem à suo throno deturbare conatur, & cum illo amicitiam contraheret, & ab eo auxilium peteret, plane ageret contra fidelitatem, & obseruãtiam debitam suo principi, & honorem illi debitum censeretur in hostem transferre: Ita ergo est in præsenti. Et ideo in præsenti causa omnis societas cum dæmone, & consultatio, vel obsecratio ad sciendas res occultas quocumque modo est irreligiosa dæmonis veneratio, ac subinde superstitio.

20. *Cum vtroque modo consulendi dæmonem coniunctam esse alias malitias.* Dico tertio: Cum vtroq; modo consulendi dæmonem de occultis siue per se, siue per accidens, sunt coniunctæ aliæ malitiæ interdum contrariæ alijs modis ipsi Religioni, & interdum alijs virtutibus. Hæc assertio patebit facile discurrendo per alios actus, & circumstantias, quas in tertia suppositione numerauimus. Primo ergo in omni huiusmodi consultatione Dæmonis inuenitur morale periculum deceptionis perniciosæ vel consulenti, vel alijs, & ex hac parte habet sæpe hoc crimen specialem malitiam, vel contra charitatem propriam, vel proximi, vel etiam contra iustitiam. Primum certissimũ est, & traditur frequenter à Patribus, quia dæmon ab initio mendax est, & pater mendacij, & nullam viam nocendi deserit, sed circuit quærens, quem deuoret. Vnde Aug. lib. 4. de Trinit. c. 17. *Potestates* inquit, *aeriæ superbæ, atque fallaces, etiamsi quædam veraper suos vates de societate, & ciuitate sanctorum, & vero mediatore dixisse reperiuntur, id egerunt, vt per hac aliena vera etiam fideles Dei, si possent, ad sua falsa traducerent*. Et lib. 2. Genes. ad lit. ca. 17. *Fatendum est* (inquit) *quando ab istis* (id est, ab astrologis iudiciarijs rerum humanarum) *vera dicuntur, instinctu quodam occultissimo dici, quod, cum ad decipiendos homines sit spirituum seductorum operatio est*. Vnde in fine capitis concludit: *Quapropter bono Christiano diuinantes impie, etiam dicentes vera cauendi sunt, ne consortio dæmoniorum animas deceptas pacto societatis irretiant.* Multaque similia in Patribus supra citatis reperientur. Cum ergo hæc sit dæmonis intentio, & astutia, constat, summum esse periculum grauiter errandi in omni cognitione, ac doctrina ab ipso accepta, & in societate cum illo ad illam comparandam: hominem autem huic periculo se voluntarie exponere plane inordinatissimum est.

21. *Hæc malitia est proportionata materiæ, & intentioni operantis.* Erit autem hæc malitia proportionata materiæ, & intentioni operantis: Nam, si materia talis cognitionis sit pure philosophica, seu naturalis, & humana, omninoq́; speculatiua, id est, non ordinata ad aliquid agendum, sed solum ad curiositatem, vel vanam ostentationem, non erit periculum deceptionis contra iustitiam, vel charitatem in re graui, sed solum contra prudentiam, & studiositatem, quia tenetur homo periculum deceptionis vitare in quacumque materia, hæc autem per se spectata non est grauis. At vero si materia cognitionis practica sit, & accipiatur, vt regula operandi aliquid, tunc peccatũ esse poterit vel contra iustitiam, si aliquomodo periculum grauis nocumenti alijs inde proueniat, vel contra charitatem propriam, si periculum vergere possit in proprium damnum spirituale, vel corporale: poterit etiam esse contra fidem, si sit periculum errandi in materia eius.

21. *Quando Idololatria committatur in Diuinatione.* Præterea solet coniungi cum hac diuinatione expressus cultus dæmonũ, qui qdem si fit per sacrificia, vel alias ceremonias determinatas ad Diuinum cultum, tunc præter malitiam diuinationis, est in tali actu expressa idololatria, vt est per se manifestum, & notat Abul. supra, & omnes. Si vero sit cultus per actiones communes, quibus solent Sancti honorari per se, & propter suam sanctitatem creatam, & desit intentio formalis colendi dæmonem, vt Deum, sed solum sit intentio honorandi illum propter excellentiam suæ naturæ, & scientiæ, & ad habendum illum propitiũ, sic nõ erit expressa idololatria, sed dici poterit idolodulia, quia directe est opposita virtuti Duliæ, licet indirecte sit etiã contraria religioni & tacite participet superstitionis malitiã, vt in secũda assertione explicatum est. *Quando fiat idolodulia.* Rursus, quãdo consultationi, & societati dæmonum adiunguntur iniqua verba, seu promissiones cum aliquo expresso pacto, præter malitiam falsi cultus iam explicatã, tunc pro ratione promissionis poterit esse noua blasphemia, vel alia similis inquitas, vt si promittat renunciare Christo, vel nunquã in illius amicitiã redire, nec eius sacramentis vti, vel si animã suã, aut perpetuam obedientiã dæmoni promittat. Hæc enim, & similia solent dæmones à miseris hominibus postulare, de quibus omnibus constat habere peculiares malitias nũc religioni, nunc caritati Dei, nunc caritati propriæ oppositas, iuxta diuersas materias, quæ attendendæ sunt ad iudicium ferendum de tali crimine.

23. *In fide dæmoni adhibita idololatria, & hæresis continetur.* Vltra hæc vero omnia accedere solet fides, & credulitas, quã tales homines præbent dæmoni aliquid sibi dicenti, in quo actu duo spectanda sunt, scil. modus credendi, & res credita. Ex parte modi erit noua malitia grauis, si dæmonis responsum tanquam certum, & infallibile credatur, nam in tali fide, & implicita idololatria, & hæresis continetur. Nam qui sic credit, dæmonem apprehendit, vt numen infallibile, in cuius obsequium intellectum captiuat, vel submittit, quod ad idololatriam spectat. Item, qui sic credit dæmoni, plane supponitur credere dæmonem non esse malum, nec fallacem, nec etiam esse talem, qui falli possit: Vtrumque autem contra fidem est. At vero, si non hoc modo credatur assertio dæmonis, sed solum fide quadam humana, vel (vt ita dicam) Angelica tanquã res valde probabilis, & magnæ auctoritatis, licet fallibilis, tunc non incurretur hæc specialis malitia. Erit a. cõsideranda

Materia diabolici oraculi consideranda. materia diabolici oraculi, nam potest continere errorem contra fidem Catholicam, & tunc committetur expressum peccatum hæresis, vt per se constat. Tandem si ex hac fide sequatur exterior diuinatio, & prædictio talium rerum, & inductio aliorum ad illas credendas, vel ad aliquid agendum ratione illius cognitionis, tunc adiungitur malitia scandali, & iuxta materiæ proportionem censeri poterit talis diuinator, vel hæresiarcha, vel seductor in materia iustitiæ, vel in alijs materijs morum, vel hypocrita, vel fur, & latro, si hæc, & similia intendat, vel ex eius praua operatione sequantur, nam ita sunt cum hoc vitio moraliter coniuncta, vt excusari non possint regulariter loquendo.

24. *In ordine ad scientiam consideratur id, quod est per se in actu.* Ex his ergo satis constat, qualis sit diuinationis culpa, & quotuplex, quando committitur cum expressa societate cum dæmone. Solum est aduertendum, in ordine ad scientiam, & doctrinam considerari id, quod est per se, & primario in actu, & ideo tale peccatum simpliciter poni sub specie superstitionis falsi cultus, & Religioni contrarij, nam reliquæ malitiæ, quæ adiunguntur, vel sunt accidentariæ, & variabiles, quia ex adiunctis sumuntur, vel sunt minus graues, & secundariæ, vt explicatum. At in ordine ad praxim, & ad iudicium ferendum de tali crimine, vel in confessione sacramentali, vel in forensi iudicio omnia dicta separanda sunt, & ponderanda, vt condigna sententia ferri posit.

CAPVT IX.

Vtrum interdum committatur superstitiosa Diuinatio per implicitum pactum cum Dæmone, & quomodo, ac quibus modis id fiat.

1 *Diuinatio superstitiosa committitur sine expresso pacto cum dæmone.* Communis, & vera sententia est, posse hoc peccatum superstitiosæ diuinationis committi absque expresso pacto, vel negotiatione cum dæmone. Ita docet D. Thom. d. q. 95. artic. 2. vbi late Caiet. & omnes: & sumitur ex D. Augustino libr. 2. de Doctrina Christ. cap. 20. & sequentibus: & ex alijs statim referendis. Hinc ergo concludunt etiam omnes cum D. Tho. ad hoc peccatum sufficere pactum implicitum cum dæmone. Nam hoc peccatum non committitur sine aliquo pacto cum dæmone, vt ex adductis in præcedenti capit. constare potest: Nam ad superstitionem falsi cultus necessarium est, vt aliquis cultus diuinus in aliquam personam, vel rem creatam transferatur. Diuinatio autem, præcise spectata, vt est vana inquisitio cognitionis rerum occultarum, vel voluntaria, & temeraria credulitas earum, non est cultus alicuius rei creatæ, nec potest illam rationem induere, nisi quatenus includit pactum cum dæmone, quia ex nullo alio capite, nec respectu alterius rei, vel personæ potest ibi falsus cultus admisceri, ergo necesse est, vt interdicat pactum saltem implicitum, & quod illud sufficiat: quandoquidem expressum non est semper necessarium. Duo ergo explicanda supersunt: vnum est, quid requiratur ad hoc pactum implicitum: aliud est, quid sufficiat.

2. *Quid requiratur ad hoc pactum implicitum.* Quoad primum dicendum est, vt in huiusmodi cognitione interueniat pactum implicitũ cum dæmone, necessarium esse, vt quæratur absque ope diuina, & per vanam inquisitionem, seu per medium ineptum, & de se inutile, vt talis cognitio acquiratur. Ita docet D. Thom. dicto artic. 2. Caiet. & alij. Et ratio quoad priorem partem est clara: Quia si veritatis inquisitio cum fundamento nitatur in diuina auctoritate, vel auxilio, clarum est per se malam non esse, cum Deus sit fons omnis cognitionis, & veritatis. Cur autem hæc conditio ponatur, paulo inferius explicatur. Deinde additur necessarium esse, vt inquisitio vana sit, quia si illa non sit vana, non est, cur cognitio per illam comparata implicito pacto cum dæmone tribuatur: alias omnis humana inquisitio ex effectibus, & signis naturalibus, dæmoni esset tribuenda, quod temerarium iudicium est, & iniuriosum naturæ, & Catholicæ veritati contrarium. Vt autem humana inquisitio ad cognitionem tendens, vana non sit, duo requirũtur, & sufficiunt: *Quale debeat esse medium cognitionis, vt inquisitio non sit vana.* Primum est, vt medium cognitionis sit obiectum aliquod proportionatum humanæ cognitioni, quæ per sensus acquiritur, id est, vt sit obiectum sensibile ab homine: Secundum est, vt tale medium sit etiam proportionatum veritati, quæ per illud inquiritur, vel ab illo accipitur: id est, vt habeat naturalem aliquam connexionem cum illa, ratione cuius optime posit hæc ex illo colligi, ita vt medium illud aliquo modo in se contineat illam veritatem.

Hoc autem duobus modis tantum contingere potest, scilicet, vel vt medium contineat conclusionem tanquam causa effectum, vel tanquam effectus causam. Inter quos duos modos est notanda differentia, quia causa licet virtute contineat effectum, & ideo in illa, vel per illam cognosci posit effectus, vt posibilis, non tamen semper est determinata ad effectum, quia potest esse causa libera, & indifferens, vel si naturalis sit, potest esse causa impedibilis per occursum alterius. Quia ergo scientia occultorum, de qua tractamus, non est de effectibus posibilibus, sed de rebus existentibus, seu futuris certo aliquo tempore, ideo vt inquisitio illorum non sit vana, non satis est, vt medium sit causa effectus, sed oportet, vt sit causa determinata ad effectum, & non impedienda, vel vt sumatur cum circumstantijs, in quibus hæc determinatio, & expeditio ad operandum, vt existens, vel futura contineatur. At vero effectus supponitur iam actu existens, & ideo in se includit determinationem, & expeditionem suæ causæ, determinationem, inquam, actualem, sine qua effectus non fit, siue illa fuerit necessaria, siue ex propria libertate. 3 *Quid habere debeat medium, vt proportionatum sit veritati quæsitæ.*

4. *Non esse addendum tertium medium, quando scilicet signatum continetur in signo.* Neque oportet addere membrum, quo signatum continetur in signo, & per illud cognoscitur, quia vt tale signum naturali cognitioni, & humanæ inquisitioni deseruiat, necesse est, vt sit naturale signum, omne autem naturale signum ad effectum, vel causam reuocatur, quia res non sunt factæ per se ad significandum, sed in tantum ex natura rei significant, in quantum habent connexionem cum suis causis, vel effectibus, siue mediatam, siue immediatam. Potest enim hæc significatio esse vel per immediatam habitudinem effectus ad causam, aut causæ ad effectum, vel per connexionem duorum effectuum in vna causa, à qua vterque procedit. Tunc enim vnus effectus per alium significatur, vt serenitas per iridis arcum, non quia vnus effectus sit causa alterius, vel è conuerso, sed quia vterque sequitur ex eadem causa, & ita mediante causa vnus effectus indicat alium, nam cum causa facit vnum effectum, ex illo colligimus alium esse futurum. Solum posset instari de speciebus intentionalibus, vel notitijs, quæ repræsentant obiecta, licet non sint effectus eorum: At illa repræsentatio non est per inquisitionem ex medio cognito, de qua nunc tractamus, sed est effectiua, vel formalis repræsentatio tanquam medium incognitum, vt vocatur, quæ præsenti instituto non seruit. Atque ita tandem concluditur, tunc inquisitionem naturalem non esse vanã, quando est per causam, vel effectum, ac subinde tunc esse vanam inquisitionem, quando fit per medium inutile, id est, quod non habet sufficientem connexionem causæ, vel effectus cum re, quæ inuestigatur. Hæc est ergo prima, & præcipua conditio necessaria, vt in cognitione alicuius effectus occulti pactum implicitum interueniat.

Atque hinc fit, vt iuxta varia media inutilia, & vana, 5.

Species diuinationum iuxta varia media vana distinguuntur.

vana, quæ solent esse in vsu diuinorum ad res futuras, & incertas, vel aliter occultas prædicendas, variæ etiam distinguantur species huius diuinationis per pactum implicitum, quæ quidem materialiter diuersæ sint, & inde varia nomina accipiunt: In ratione autem pacti impliciti, atque adeo in ratione superstitionis eandem rationem formalem habere videntur. Vnde è contrario multæ ex his speciebus in materia conueniunt cum speciebus diuinationū, quæ fiunt per pactum expressum, quia eadem signa possunt vtrique pactioni deseruire. Solent autem diuidi quasi species subalternæ sub illo genere, vna vocari solet *Augurium* in lata significatione sumtum: alia *Sortil gium*. Prior fit per inspectionem aliquarum rerum, vel figurarum, aut effectuum naturalium, ex illis colligendo, & prædicendo effectus alios, cum quibus non habent connexionem. In quo genere primo numeratur *Iudiciaria Astrologia*, qua Genethliaci vtuntur: Item, *Insomnium*, *Auspicium*, *Omen*, & *Augurium* stricte sumptum. Quæ quidem fere nomina etiam in ca. præced. explicuimus, quia illa signa, & similia accipi possunt ex conuentione cum dæmone, & pacto expresso, quando vero sine tali pacto accipiuntur, vt media cognitionis, ad vanam inquisitionem spectant, & pactum implicitum indicant. Adduntur etiam hic *Chiromantia*, quæ est diuinatio futuri euentus ex inspectione lineamentorum manus: *Metoposcopia*, quæ diuinat in fronte: *Spatulamantia*, seu *Hotomantia*, quæ in dorso, seu scapulis fit, *Physiognomia*, quæ fit in figura, & signis totius humani corporis, & præsertim totius faciei. Altera species huius diuinationis fieri dicitur per obseruationem aliquarum humanarū actionum, ex quarū euentu, vel inspectione aliquid diuinatur, inquiritur aut creditur, quod nullam habet cum altero effectu, vel euentu connexionem naturalem: sub quo genere varii modi referuntur, sed omnes continentur sub *Sortibus vanis*, quocumque modo constituantur, vt ex D. Tho. d. q. 95. ar. 3 & 8. intelligere licet, & infra in particulari explicabimus.

Numerantur variæ diuinationum species.

6. Sed circa omnia ista genera, vel nomina diuinationum aduertendum est ex supra dictis, accipienda esse vel quantum ad illos effectus, qui ex talibus signis nullo modo deduci possunt, vel saltem quoad eum modum cognitionis, qui ex vi talium mediorum comparari nō potest: nam hoc necessarium est ad vanā inquisitionem, vt declaratum est. Vnde si ex signo sensibili, vel effectu viso per certam deductionem fundatā in aliqua ex habitudinibus supra explicatis, cognoscatur aliquis effectus, & solus ille inquiratur, cessat omnis ratio illicitæ diuinationis. Sic ex Eclipsi v. g. prædicere alios effectus futuros, non est superstitiosa diuinatio, quia nō sumitur Eclipsis in ratione puri signi nullam habentis naturalem connexionem cum talibus effectibus, sed vt effectus ortus ex tali causa astrorum, ac cœlorum concursu, & ex quo alii etiam effectus sequi solent. Sic enim diximus vnum effectum alicuius causæ posse indicare alium effectum eiusdem causæ. Simili modo si ex aliqua causa posit coniectari probabiliter aliquis effectus, non tamē posit certo cognosci, & per tale medium solum inquiratur secundum illum gradum cognitionis, non est illicita diuinatio, vt si quis obseruet fugā, vel cantum auium, vt inde coniectet, an pluuia sit futura, nō est diuinatio, vt docuit D. Th. d. q. 95. ar. 7. ad 1. ex illo Iere. 8. *Miluus in cœlo cognoscit tempus suum*, *&c.* Idem enim est in similibus. Tales etiā sunt diuinationes, & coniecturæ medicorum ex signis, quæ in corporibus obseruant: Idemque est de aliis, quorum ratio constat ex dictis. Voces ergo illæ, quibus significantur vanæ artes seu obseruantiæ huius diuinationis, in malā partem accipiuntur, quatenus vitium significant: & in hoc omnes cōueniunt: Quod spectant effectum aliquem, vel obiectum sensibile sub pura ratione signi alterius effectus, quam inquirunt sine vlla consideratione alterius connexionis, vel habitudinis causæ & effectus inter se, vel plurium effectuum ad eandem causam. Et hoc est quasi formale constitutiuum huius vanæ inquisitionis, quando in diuina reuelatione non fundatur.

Quando prædictæ species reperiantur in rerum cognitione.

Vlterius enim addere oportet alteram conditionem, quasi negatiuam, necessariam ad vanam obseruationem alicuius signi ad aliquid cognoscendum, nimirum quod illud signum non habeat impositionem à Deo. Nam si illam habeat, clarum est, non esse vanum, tale signum obseruare ad cognitionem acquirendam, quia potest per illud signum occulta veritas agnosci, sicut per scripturam. Deus enim auctoritatem habet ad imponendum aliquid ad significandum placitum suum, vt per se constat. Significat ergo aliquid esse futurum, si à Deo impositum est, sed talis significatio non potest nō esse vera, si à Deo imponitur, quia Deus nō potest mentiri: & tunc imponendo illud signum per illud loquitur & affirmat, talem effectum esse futurum, vel esse in tali loco, ergo. Sicque non superstitiose, sed sancte diuinat, qui viso arcu cœli, credit, non esse tantam futuram pluuiam, vt dissipet terram, quia Deus illum pro signo posuit, Gen. 9. Et id satis est, siue illa significatio etiam fundetur in naturali aliqua connexione illorum effectuum in causa, siue non, sufficit enim solum verbum Dei. 7.

Vt obseruatio sit vana, necesse est, vt tale signum non habeat impositionem à Deo.

Vnde hæc significatio, quam diuinam possumus appellare, interdum esse potest per expressam reuelationem publicam, & canonicam: sicut est illa, quæ fit in scriptura, vt in exemplo dato, & in signis aduentus Spiritus S. in die Pentecostes, quæ vere, sufficienterque significabant effectum naturaliter occultum, supposita præcedenti Christi promissione, & prædictione. Aliquando vero potest talis impositio cognosci per priuatam reuelationem expressam, & sæpe per internum Spiritus S. instinctum. Sed in his casibus oportet examinare Spiritus, an à Deo sint. Non desunt tamen in Scriptura huiusmodi signorum exempla, quæ inferius tractando de aliquibus ex prædictis diuinationibus, afferemus. Et hoc modo nonnunquam sancti viri ex vno verbo obiter audito, aut lecto signum diuinæ voluntatis, aut specialis prouidentiæ ad dirigendas suas actiones accipiunt, non per vanam ominationem, sed per instinctum diuinum, vt prudentem, & probabilem coniecturam, vt legi potest apud Aug. l. 18. confess. cap. 12. & Greg. Turo. lib. 2. Histor. Franc. c. 37 Quando ergo vel certa inspiratione, vel probabili & prudenti coniectura creditur signum prouenire ex diuina prouidentia, vel admonitione, cessat vanitas obseruationis. E contrario vero vbi nulla est ratio præsumēdi significationem diuinam, & medium cognitionis de se inutile est, & vt signum tantum accipitur, vana est inquisitio. 8.

Hanc diuinam significationem varie fieri posse.

Iam vero superest explicandum, An eo ipso, quod inquisitio est vana modo explicato, interueniat pactum implicitum dæmonis, & An hæc sit sola præsumtio, vel reuera tale pactum existat, & in quo consistat. Ratio dubitandi esse potest, quia licet aliquis inquirat cognitionem veritatis occultæ in re, vel ex medio, vnde cognosci nō potest, potest id facere ex quadam stultitia, aut vanitate: ergo non est, cur statim præsumatur rationabiliter, ac prudenter pactū implicitum cū dæmone, & licet de facto præsumatur, non oportet, vt ita sit. Præterea, pactum implicitum supponit explicitum, quomodo enim intelligi potest, aliquē operari ex pacto implicito, nisi operetur in virtute alicuius pacti expliciti, quod præcessit? Quid enim est pactum illud implicitum, si non sit veluti moralis virtus relicta ex pacto explicito? Certe explicari non potest. At supponimus, eum hominem, qui sic operatur, non habuisse vnquam pactum explicitū cum dæmone, ergo non est posibile, 9.

An inquisitio hoc modo vana contineat pactum dæmonis implicitum.

nedum

nedum necessarium, vt operetur ex pacto implicito. In contrarium vero est, quia talis vsus diuinationis, inquirendo veritatem occultam, vnde sciri non potest, & credendo illam ex puris signis sine vlla connexione medii cum re credita absque reuelatione, vel speciali instinctu Dei, damnatur ab Ecclesia, & à D. Tho. vt superstitio falsi cultus Religioni contraria, ergo per illam transfertur diuinus cultus ad dæmonem, quia non potest in alio consistere falsitas illius cultus, vt ex dictis constat. Vt autem cultus DEI tribuatur dæmoni, necessaria est aliqua societas, vel pactum cum illo, & illud non est explicitum, vt supponitur, ergo oportet, vt sit saltem implicitum.

10. *Resoluitur quæstio.* Dicendum ergo est, hoc pactum interuenire, quoties homo serio vtitur his signis ad veritatem occultam per illa significatam inquirendam, & illam credit, quando iuxta regulas alicuius artis diuinatoriæ per illa media significatur, vel accedit cum animo adhibendi fidem talibus signis, quando illa obseruat. Hoc satis probat quasi à posteriori ratio moralis facta: nam actio illa, seu illud studium, prout à nobis explicatum est, graue, ac perniciosum crimen est, damnatum in pluribus locis Veteris Testamenti supra adductis. Additque Caiet. dicto articulo 2. etiam prohiberi à Paulo in Nouo Testamento, & alludit, vt paulo inferius declarat, ad locum Pauli ad Galat. 4. *Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos, timeo vos, ne forte sine causa laborauerim in vobis.* Hæc enim verba intelliguntur à multis de obseruatione harum rerum, vt sunt signa futurorum. Quos secutus est Gratianus 26. quæstione 2. §. *Vnde*, post cap. 1. Et inde colligit Caietan. hæc omnia esse per se mala, & ideo prohiberi, & non è conuerso ideo esse mala, quia prohibita. Sed esto, hoc ita sit, tamen ex testimonio Pauli non colligitur: nam verba illa commode intelliguntur de obseruatione cæremoniarum legalium, vt etiam Caiet. ipse in Paulum intellexit: & D. Thomas ibi Lect. 4. dicit, quod licet prior expositio sustineri possit, quia veram doctrinam continet, non tamen est secundum mentem Apostoli. Nihilominus Patres illas obseruationes damnant, vt superstitiosas, & continentes tacitam idololatriam, vnde sine dubio sentiunt ibi interuenire pactum implicitum, vt expresse declarauit Diuus Thomas dicto articulo 2. & dicta Lection. 4. Testimonia autem Patrum legi possunt in Decret. 26. q. 1. & 2. cum sequentibus.

11. *In quo consistit hoc pactum implicitum.* Modus autem huius pacti in hoc solum videtur poni à D. Thoma dicto articulo 2. & 3. adiuncta expositione Caiet. quod ille, qui his vanis inquisitionibus vtitur, ita se gerit, vt virtute velit dæmonem illis obseruantiis immisceri. At enim ad summum habetur, talem hominem se exponere periculo societatis cum dæmone, non vero quod iam vtatur pacto implicito. Vt ergo declaretur hoc pactum, inprimis supponendum est, hominem exercentem hanc artem, vel obseruantem talia signa, vti illis, vt vtilibus ad cognoscendam rem occultam, & spe adinueniendi illam per hoc medium: & hoc vocauimus in assertione, *Serio his attendere, & cum animo adhibendi fidem.* Nam si quis aliquid huiusmodi faciat, non quia putet esse vtile, nec quia sperat per illud medium scire veritatem, sed solum otiose quærendo, quid casu accidat, vel quid designet tale signum iuxta regulas talis artis, licet falsas, & nullius momenti eas esse credat: Tunc constat, non operari ex pacto implicito dæmonis, nec esse Ariolum, aut Diuinum, sed materialiter facere id, quod isti solent formaliter facere. Vnde in eo modo operandi hæc, non est peccatum superstitionis, sed otiosæ actionis, ideoque per se loquendo, & secluso scandalo, vel periculo per illa loca perueniendi ad seria, illud non est peccatum mortale, sed veniale, vt recte Caiet. supra notauit, & est communis sententia.

Vti his signis, non cum animo adhibendi illis fidem, solum est veniale.

12. *Semper fundantur ii superstitiosi in doctrina dæmonum.* Denique, supponimus eum, qui sic operatur, non ponere spem suam, aut fidem suam in Diuina reuelatione, quia reuera nulla est, vt supponitur. Neque isti illam somniant, neque in illa fundantur. Cuius signũ est, quia vtuntur regulis suæ artis, vel aliquibus traditionibus humanis. Hinc ergo aperte concluditur, eos tacite fundari in disciplina, & instructione dæmonis, & hoc est operari ex pacto implicito cum Dæmone. Probatur hæc vltima illatio, quia non potest acquiri cognitio alicuius rei occultæ per aliquod signum, quod illam ex rei natura non significat, nisi quia significare creditur ex impositione alicuius habentis auctoritatem, sed in præsenti hæc signa non sunt naturalia, vt supponitur, & ostensum est, ergo, qui illis vtitur, vt vtilibus, credit esse imposita ad significandum ab aliquo habente auctoritatem, cui credendum sit, sed non sunt imposita à Deo, & consequenter nec à sanctis Angelis, vt constat, ergo à dæmone, ergo vti illis signis in virtute est à dæmone discere, & illi credere, & hæc est societas, aut pactum implicitum cum illo.

13. *Duplex modus vtendi his mediis.* Et declaratur amplius: nam dupliciter potest quis vti rebus & mediis: vno modo supponendo, & credendo, in eis esse vtilitatem, & veram significationem, alio modo non supponendo vtilitatem ex impositione iam facta, sed sperando habere illam ex superiori aliquo, & occulto instinctu, vtroque autem modo intercedit pactum implicitum, ergo. Minor patet, quia in priori modo, qui magis vsitatus est, procedit discursus factus, quod illa impositio non potest esse, nisi à dæmone. In posteriori autem modo, cum non possit illa reuelatio sperari à Deo, necesse est, vt speretur à dæmone, imo si expresse ita fiat, magis videbitur esse pactum explicitum, quam implicitum, quia licet tale pactum in eo casu non præcedat, speratur tamen, & intuitu illius fit illa inquisitio, seu vana obseruatio. Vocamus autem hic pactum, non tantum quasi stabilem coniunctionem per mutuam promissionem, & obligationem, sed quamcunque societatem, & deprecationem, seu petitionem auxilii ad aliquid cognoscendum, nam vtrumque horum sufficit ad superstitionem falsi cultus, vt supra declaratum est. Constat autem in illo casu esse saltem tacitam deprecationem, & postulationem auxilii à dæm ne, quandoquidem sub illa spe fit vana inquisitio. Neque est necesse, vt expresse speretur à dæmone, iam enim esset expressa inuocatio, vt dixi, sed satis est, quod homo his vanis inquisitionibus intendat, spe cognoscendi futura, quia, vt D. Tho. ait, statim dæmon se ingerit, vnde virtualiter, hoc est, quod homo affectat.

14. *Declaratur amplius hoc pactum implicitum.* Tandem potest hoc pactũ implicitum declarari, quia non potest homo his vanis inquisitionibus intendere animo, & spe cognoscendi futura via inuentionis, sed via disciplinæ, magister autem illius disciplinæ non potest esse, nisi dæmon, ergo conuincititur homo, quod tacite intendat doceri à Dæmone, & hoc est pactum implicitum. Maior declaratur, quia illud medium, quod vt signum veritatis occultæ, seu futuri euentus assumitur, neque est causa determinata ad illum effectum, vt supponitur, neque est effectus, à quo possit incipere cognitio, nam potius intenditur, vt terminus eius: vnde non est medium, sed conclusio scienda, nec est effectus habens in causa necessariam connexionem cum alio effectu, quia nulla talis connexio inter signum, & veritatem inquisitam inuenitur, vt in Auguriis, & aliis similibus artibus in particulari demonstratur: ergo assumitur illud medium, vt purum signum. At huiusmodi signum inutile est ad acquirendam cognitionem via intentionis, quia non est signum naturale, sed ad placitum, vt supra declaratum est: omnis autem acquisitio cognitionis per signa ad placitum pertinet ad disciplinam potius, quam ad inuentionem. Docetur enim homo ab illo, qui talia signa scripsit,

scripsit, vel primo imposuit ad talem significationem. Argumentum denique euidens est, quia cognitio acquisita per talia signa tota reducitur ad auctoritatem eius, qui signa præbuit, & dixit, esse vera, & hoc, vel illud significare, nam in vi solius discursus & luminis intellectualis ex rebus ipsis id colligi non potest.

15. *Solum dæmonem esse auctorem illorum signorum.* Iam ergo probatur minor, quod solus dæmon conuincatur esse auctor illorum signorum, seu falsæ impositionis, seu fictionis eorum, quia non est Deus, vt constat, nec homo creditur potens per se ad talem doctrinam tradendam, est ergo dæmon. Vnde si doctrina illa per modum alicuius artis, & certis regulis cōtenta in aliquibus libris scripta cōtinetur, à dæmone per aliquem ministrũ suum scripta est, & qui nunc illam addiscunt, à dæmone docentur, sicut qui studet libris Augustini, ab Augustino docetur, & qui Scripturam legit, & credit, à Deo docetur. Atque hoc modo interuenit ibi pactum implicitum, & reducitur ad explicitum, quod cum aliquo primo enunciatore illius doctrinæ præcessit. Et ita responsum manet ad præcipuam rationem dubitandi.

16. *Obiectio 1.* Sed dicit aliquis primo, posse aliquem velle vti his vanis inquisitionibus, expresse intendendo non habere pactum cum dæmone, sed solum propter experientias aliquas, quæ ostendunt, futura ita euenire, sicut signa illa (quæ à nobis vana censentur) indicant, iuxta regulas talis artis, vel iuxta traditionem peritorum in illa. Neque iste sic illa vtens attendit, vel curat, quomodo fuerint nota hominibus talia signa, sed ab hoc abstrahit, & ab omni pacto cum dæmone per expressam voluntatem suam, vt supponitur, ergo non potest sic operanti attribui pactum implicitum. *2. Obiectio* Secundo fieri potest, vt sic operans opinetur, talia signa non fuisse demonstrata à dæmone: sed vel à Deo fuisse sic instituta ad significandum, sicut Origenes existimauit de signis cœlestibus, vel casu esse inuenta, & postea vsu compertum esse vera significare, & habere illam significationem permanentem, ergo qui sic illis vtitur, non profitetur pactum implicitum cum dæmone. Denique, qui non probatur malus, bonus præsumitur iuxta regulam iuris, ergo si aliquis reuera nesciat, talia signa esse ex traditione, & societate dæmonum, & ideo velit illis vti, quia non probatur habere malam originem, sed occultam, ille talis non profitetur pactum implicitum cum dæmone. Hoc autem modo videntur illis vti omnes homines, qui non habent expressum pactum cum dæmone: Ac subinde falsum est dicere eo ipso, quod aliquis vtitur his signis & inquisitionibus, nesciens esse à Deo, profiteri pactum implicitum cum dæmone.

17. *Respondetur ad primam obiectionem.* Ad primum respondetur, interdum per crassam ignorantiam, vel incogitantiam velle aliquem contraria. Vnum in se, ac formaliter, aliud virtute, & in alio. Sic ergo accidit in illo casu, nam licet is, qui voluntarie vtitur talibus inquisitionibus vanis, explicite dicat, se nolle pactum cum dæmone, implicite vult illud: & licet nolit expressum pactum, de facto vult tacitum, quia vult vti illis medijs vt vtilibus, cum tamen vtilitatem habere non possint, nisi interuentu dæmonum. Nec refert, quod credat, illa esse vtilia proper experientiam, nam hoc ipsum est credere ex consortio cum dæmonibus habere vtilitatem, quia illæmet experientiæ ab ipso dæmone procuratæ sunt, vt homines ab eo decepti credant illa esse vtilia: vt enim supra ex Aug. notaui, dæmones aliquando vera enunciant, vt auctoritatem sibi concilient cum hominibus, & ita securius illos decipiant. Vide Aug. d. lib. de Diuin. dæm. à c. 3. & l. 2. Gen. ad lit. cap. 17. & l. 5. de Ciu. Addo præterea illam experientiam valde fallacem esse, quia reuera multo frequētius inueniuntur falsæ illæ prænunciationes, quã veræ: nam veræ notantur, & numerantur, quia paucæ sunt, falsæ vero innumerabiles sunt. Quod etiam Phauorinus agnouit apud Aulum Gellium lib. 4. Noct. cap. 1. & Cic. lib. 2. de Diuinat. Et rursus ex illis, quæ vera eueniunt, multa sunt casu, & quasi sorte, vt ait Aug. 7. Lib. Confess. cap. 6. Regulariter autē iste casus est in paucioribus, vt dixi, & ad summum vtrumlibet ex vi talium signorum: & ideo si quid amplius ex illis signis docetur, & creditur (vt reuera creditur ab Ariolis) totum id fundatum est in tacito pacto, & operatione dæmonis. Neque excusantur isti, dicendo se non curare, vnde talis doctrina originem traxerit: tenentur enim hoc curare, & eo ipso, quod non curant, & nullam probabilitatem habent, quod sit à Deo, voluntarie ignorare se fingunt, quod à dæmone sit, & virtute volunt illa vti, etiamsi à dæmone sit.

Ad secundum iam supra dixi, considerandum esse, quid per se conueniat actioni, non quid possit excusare ignorantia. 18. *Satisfit secundæ.* Qui ergo crediderit, talia signa esse à Deo creata, & instituta ad significandum naturaliter, etiam sine vlla connexione causæ vel effectus, in re ipsa valde decipietur, & materialiter saltem id faciet, quod de se includit tacitum pactum cum dæmone: ipse vero excusari poterit vel à toto, vel à tanto iuxta gradum ignorantiæ: Non enim videtur impossibile, aliquando esse inuincibilem, licet regulariter valde crassa videatur: id tamen ex generalibus regulis de ignorantia discernendũ est, vt recte dixit Caiet. supra, quia non potest particularis regula certior dari. At vero, qui non putat illa signa esse à Deo, & ducitur propter vsum, & consuetudinem, & experimentum verorum euentuum, non excusatur, vt dixi: quia totum id ad experientiam reducitur, quæ ex industria, & societate dæmonum prouenit, vt declaraui.

Ad tertium nego, non probari has artes habere malam originem, quia nō solum negatiue nescitur, 19. *Soluitur 3.* vnd sint, sed etiam positiue scitur, esse à dæmone, hoc enim probant discursus supra facti, quod non continent scientiam inuentionis per discursum, sed traditionis per disciplinam, quæ fidem præbet docenti, & eius tantum auctoritate fundatur. Similiter dico in his artibus non solum nesciri, An sint à Deo, seu non sciri, quod sint à Deo, sed etiam sciri, quod non sint à Deo, non solum quia Deus id docet, & profitetur in Scriptura, detestans tales artes, sed etiã quia frequentius illa signa fallunt, & continēt mendacium, & quia nihil pietati deseruiunt, sed potius occasionem præbent committendi multa flagitia. Vnde talia signa nec viris sanctis reuelata sunt, nec probi illis vtuntur, sed flagitiosi homines, incantatores, & similes. Notat etiam Aug. libro 2. de Doct. Crist. cap. 24. talia esse hæc signa dæmonum, vt non significent, *nisi consensus obseruantis accedat.* Ideo enim (inquit) augures *id agunt, ne videant volatus, aut audiant voces auium*, ne scilicet sibi aliquid mali significent esse. Vnde non obscure constat, totum hoc ex pacto cum dæmone. Igitur non possunt tales artes præsumi bonæ, vel indifferentes, nec alterius doctrinam continere, nisi dæmonis. De quo vide plura apud Aug. supra, & 5. de Ciu. c. 17. Orig. lib. 6. & 7. contra Celsum, Euseb. lib. 5. 6. & 10. de Præpar.

CAPVT X.

Expediuntur nonnullæ difficultates circa superiores diuinationum species.

Prima dubitatio est, an hæc diuinatio per pactum implicitum in ratione superstitionis differat specie ab illa, quæ est per pactum expressum. 1. *An diuinatio per pactũ explicitum differat specie ab ea, quæ fit per implicitum.* Aliqui absolute affirmant, differre specie in genere vitij, & mali moralis: Quod significat D. Tho. art. 3. in corpore, & ad 1. Difficile vero est, hanc sententiam

tiam persuadere, quia tacita, vel expressa voluntas, aut pactum implicitum non solent morales actus distinguere in specie morali: sicut professio tacita, & expressa eiusdem speciei sunt, & sic de alijs. Deinde in illis superstitionibus est eadem participatio idololatriæ, & priuatio eiusdem honestatis Religionis: Cur ergo distinguentur morali specie? Quare in rigore loquendo probabile est, non distingui, sed solum vt actus perfectus & imperfectus, completus vel incompletus intra eandem speciem: Nihilominus tamen in ordine ad praxim, præsertim in ordine ad conuersionem, & ad pœnas, seu censuras, & ad præsumptionem de hæresi, & alios similes effectus, non dubito, quin perinde sit de ills censendum, ac si essent distincti speciei. Quia certissimum iudico, vbi pactum expressum cum dæmone intercessit, explicandum esse in confessione, quia longe diuersum iudicium faciendum est de illo peccato à cõfessore, quam de alio, & sic de alijs. Et quoad hoc verissimum est, quod D. Tho. ait d. art. 3. ad 1. *Multo grauius esse, dæmones inuocare, quam aliqua facere, quibus dignum sit, vt se dæmones ingerant.* Hoc enim declarat bene maiorem grauitatem notabilem in confessione explicandam, sed non specificam diuersitatem in rigore: tum quia committere peccatum aliquod, v.g. fornicationem, & exponere se morali, ac proximo periculo illius, eiusdem speciei sunt, & ita possunt esse in præsenti: tum quia in pacto implicito etiam est inuocatio dæmonis, vel vsus, & credulitas doctrinæ eius, quod perinde est.

2. *An distinguenda sint sub hu membris plura vitia specie distincta.* Simile dubium est, An sub aliquo ex dictis membris distinguẽda sint plura vitia superstitionum specie distinctarum. Aliqui enim censent, in his vanis obseruantijs, quæ continent implicitum pactũ, specie distingui ea, quæ obseruant signa, quæ in rebus ipsis sine industria hominis præexistunt, vt sunt Astrologia iudiciaria, Augurium, & similes: ab his, quę vtuntur vanis actionibus humanis, vt ad sortes pertinentibus. Nam D. Thomas etiam dicto art. 3. hæc ponit, vt genera distincta superstitionum. Sed certe D. Thom. sicut distinxit hæc genera, ita etiam distinxit sub vnoquoq; illorum plures species quasi vltimas. Quod si hæ non sunt veræ species morales distinctæ in genere vitij, & mali moralis, certe non est; cur inter illa duo superiora capita distinctio proprie, & essentialis, quasi specierum subalternarũ intercedere credatur. Deinde sub genere superstitionis huius, quæ fit cum pacto expresso, non distinguuntur plures species formaliter diuersæ; sed tantum materialiter, ergo nec sub altero de pacto implicito: nulla enim apparet sufficiens ratio differentiæ. Denique non minus vnum, & simile est medium ad cognoscendam veritatem occultam, quod assumitur in Augurio, quam quod sumitur in sortibus; & è conuerso, nec in ordine ad iniuriam Dei multum videtur referre, quod credatur dæmoni loquenti per signum factum ab homine, vel datum in dispositione aliarum rerum: ergo hæc materialis diuersitas signorum, non magis videtur sufficere ad specificam diuersitatem malitiarũ, quam multiplex alia varietas, quæ in hoc genere Diuinationum reperitur.

3. *Obiectio.* Sed obijci potest ex D. Tho. quia hæc signa assumuntur vt principia cognoscendi, diuersitas autem principiorum diuersificat speciem etiam in scientijs demonstratiuis, ergo & hic. At hæc ratio non minus probat de omnibus speciebus horum signorum in particulari, quam de illis duabus generalibus Auguriorum, & Sortium. Deinde, in neutris ostẽdit diuersitatem formalem in genere vitij moralis, sed ad summũ in genere cognitionis. Et præterea etiam in cognitione licet ostendat diuersitatẽ quoad apprehensionem, non vero quoad iudicium de re significata, si detur. Vt licet Deus reuelet veritatem occultam per varia signa verborum, scripturarum, vel rerum, vel actionum humanarum, qualia in Prophetis inueniuntur: nihilominus assensus, qui eius testimonio datur, eiusdẽ speciei est: ita ergo credere Dæmoni danti signum, eiusdem rationis est, licet signum sit materialiter diuersum. Et ob eãdem causam vti signo in dæmonis auctoritate fundato, tanquam vtili ad cognoscendam veritatem, pactum implicitum continet eiusdem rationis, etiãsi signa sint materialiter diuersa. Vnde Aug. lib. 2. de Doct. Christ. cap. 23. & 24. postquam omnia dicta signa numerauit, concludit. *Quæ omnia tantum valent, quantum præsumptione animorum, quasi communi quadam lingua, cum dæmonibus fœderata sunt.* Omnia ergo habent linguam eiusdem rationis in ratione mali, & in fallacia loquentis per illa, licet materialiter varia sint.

4. *Vtrum sufficienter diuidatur diuinatio in Augurium, & sortilegium. Ratio dubii.* Tertium dubium esse potest circa hanc eandem diuisionem bimembrem Diuinationis cum tacito pacto, in Augurium, & sortilegium, An sit sufficiens? Ratio autem dubitandi est, quia præter illos modos inuenitur alius præsagiendi futura ex signis aliquibus occurrentibus, qui vanus est, & superstitiosus sine expresso pacto, & ad neutrum illorũ pertinet. Assumptum patet in illa, quæ dicitur vana obseruãtia euentuum ad actiones proprias moderandas, vel timendos, vel sperandos futuros successus, ad quos tales euentus nihil cõducunt. Huius vanitatis multa exempla ponit Aug. lib. 2. de Doct. Christ. cap. 20. *Si membrum* (inquit) *aliquod salierit, si iunctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit.* Et infra, *limen calcare, cum ante domum suam transit: redire ad lectum, si quis, dum se calciat, sternutauerit: redire domum, si procedens offenderit.* In omnibus enim his inuenitur quidam modus opinandi de futuris ex signis inutilibus, qui pertinet formaliter ad generalem rationem diuinationis, vt ex eius declarationibus constat. Quod autem sub illis duobus membris non comprehendatur, patet quia non fit per inspectionem effectuum prouenientium ex dispositione rerum naturalium, nec ex humanis actionibus ad eum finem factis. Potest vero aliquis respondere, illa omnia non pertinere ad diuinationẽ, quia Diuinatio fit quasi ex instituto, dũ homo quærit signa, vnde diuinet, quod in illis obseruantijs nõ fit, sed casu signa eueniunt. Et præterea Diuinatio ordinatur ad cognitionem, illæ autem obseruantię potius ad dirigendas operationes referuntur. Vnde D. Thom. in tota quæst. 95. illarum non meminit, sed eis peculiarem locum tribuit in quæst. 96. artic. 3.

5. *Commemoratarum obseruationum vanitates reduci ad diuinationem.* Nihilominus assero, illas omnes vanitates ad diuinationem reduci. Ita sensit D. Thomas in d. artic. Et optimam reddit rationem, quia illi euentus solum obseruantur, vt signa, cum tamen neque ex diuina impositione significent: ergo ex dæmonis industria, ergo omnis credulitas, quæ illis datur, accipitur vt diuinatio dæmonis. Et ideo nihil refert, quod talia signa non sint quæsita, & causa oblata: tũ quia satis est, quod voluntarie acceptentur, & credantur: tum etiam quia licet præsens euentus casu accidat, tamen ars diuinandi ex illo instituto quæsita, & comparatur supponitur. Neque item refert, quod talis obseruatio ordinetur ad dirigendas actiones, tum quia inde solum fit, vt cognitio illa sit practica, non tamen, quod non sit congitio, quod satis est ad Diuinationem, si per vana fiat de occultis: tum etiam quia illa ordinatio solum est ex parte scientis, seu addiscentis, hoc autem modo vix est vlla diuinatio, quæ non ordinetur ad actionem. Addit vero D. Thomas supra hanc Diuinationem reduci ad illam, quæ fit per astra, quod maxime verum est de omni vana obseruatione dierum hebdomadæ, mensis, aut anni reputando quosdã faustos dies, alios infaustos ad aliquas actiones sine vllo fundamento, quia ex astris sumitur varietas dierum. At

vero

vero alia omnia, in quibus obseruantur fortuiti euentus, sub Omine continentur. Vnde Chrysosto. homil. 21. ad Populum circa finem: *Et quid tandem* (inquit) *sunt omnia? saepe domum quis suam egressus hominem vidit vnoculum, vel claudicantem, & ominatus est* Et infra: *Si virgini occurreris, sterilis dies erit: si vero meretrici, dextera, & bona, & multa mercatione plena.* Vnde etiam potest haec diuinatio vocari Augurium lato modo, quia ex motu, situ, aut aspectu alterius rei occurrentis fit: & quod casu occurrat, vel ex industria quaeratur, est impertinens ad rationem signi ex consortio Daemonis habentis authoritatem, vt dixi.

6. *In his obseruationibus idem genus peccati est.* Est ergo in hac vana obseruantia idem genus peccati, ac subinde ex suo genere eandem habet grauitatem, licet ex ignorantia possit esse veniale. Imo Caiet. d. ar. 3. & in sum. ver. *Superstitio obseruationum,* censet, ordinarie esse veniale, quia ex quadam simplicitate fit absque praesumptione mali, aut pacti cum daemone. Imo addit, posse fieri sine vllo peccato, quando ex praesenti occursu concipitur suspicio alterius mali euentus ex causa vtrique communi. Sed hoc posterius tunc habet locum, quando illa coniunctio in cōmuni causa potest in aliqua probabili ratione fundari iuxta doctrinam superius datam, alioqui nulla est ratio excusationis. Deinde fieri potest, vt aliquis non praebeat definitum assensum de futuro effectu ominato, sed solum quod ex vano

Veniale peccatum solū in his saepe datur. quodam timore concepto, vel alia simili leui voluntate, cesset ab actione, vel aliam inchoet, &c. Et tunc facile potest credi, solum committi culpam venialem, per se loquendo, & secluso scandalo, alijsque circumstantijs. At si quis definite credat, futurum tristem euentum, quem praesagit solum propter vanam obseruationem, non possumus peccatum illud à malitia graui excusare, nisi maxima sit ignorantia, & ruditas personae.

7. *An hae omnes species sint prohibitione etiam sint malae intrinsece. Ratio dubitandi.* Vltimo vero dubitari potest, an omnes species numeratae in hoc genere diuinationis, quae sine pacto expresso fit, sint ita intrinsece malae, vt seclusa etiam positiua prohibitione Dei, vel Ecclesiae, honestari non possint. Et ratio dubitandi esse potest, quia in Scriptura videntur saepe nonnullae istarum Diuinationum approbatae, vt cum seruus Abrahae, Genes. 24. dixit. *Puella, cui ego dixero, incl. no hydriam tuam, vt bibam, & illa responderit, Bibe Domine, quin & camelis tuis potum tribuam, ipsa est, quam praeparasti seruo tuo Isaac.* Plane ominatus est, vnde inferius subditur: *Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens, vtrum prosperum fecisset Dominus iter suum, an non.* Ecce obseruationem ad Omen, vel Augurium pertinentem, & tamen non fuit mala, sed potius à Deo per ipsum effectum approbata. Similiter Ionathas 1. Reg. 14. pergens contra inimicos cum armigero suo conditionem posuit, *Si dixerint: Manete, &c. stemus, si autem dixerint, Ascendite, ascendamus, quia tradidit illos Dominus in manibus nostris.* Quae verba plane sunt ominatiua. Similiaque sunt, quae dixit Dauid ad Ionatham 1. Reg. 20. *Si dixerit, Bene, pax erit seruo tuo: si autem fuerit iratus, scito, quia completa est malitia eius.* Ecce praedictionem occulti effectus ex signo valde incerto, in quo nulla connexio, vel ratio causae, vel effectus reperitur. Praeterea est manifestum exemplum 1. Reg. 6. Vbi sacerdotes, & Diuini Philistinorum dederunt signum de Arca Domini: *Si per viam finium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande: sin autem minime, sciemus, quia nequaquam, &c.* Quod signum ex se nullius momenti videri poterat, & tamen diuina prouidentia illud probasse videtur. Praeterea, Ioseph erat vir sanctus, & tamen augurijs, & augurandi scientia vsum fuisse, testantur ipse, & dispensator eius, Genes. 44. Denique aliqui vtuntur loco Iob. 37. *Qui in manu omnium hominum signat, vt singuli nouerint opera sua.* Referuntque illa verba ad lineamenta manuum, vt inde suadeant, non esse per se malum, ex lineis, & signis manuum futura diuinare. Est autem eadem ratio de similibus.

Circa hoc notari potest quidam error Rabbi David Kimhi, quem refert Abul. 1. Reg. 14. q. 4. Qui dixit, auguria, quae obseruantur in animalibus, & alijs similibus, esse semper illicita: omnia vero, quae sumuntur ex verbis humanis, non semper esse illicita: Mouebaturque ex nonnullis testimoniis adductis, rationem vero differentiae non assignabat. Sed haec sententia falsa, & erronea est, vt ibi late Abul. ostendit. Quia in vniuersum damnantur, & prohibentur omnia talia omina in Scriptura: nec est vlla probabilis ratio illa excipiendi. Item quia in eis est eadem ratio malitiae, quia non minus sunt signa incerta, & vana: & ita aeque damnantur à Patribus tanquam pertinentia ad reliquias idololatriae. Quocirca generaliter dicendum est, hoc genus diuinationis intrinsece malum esse, nunquamque honestari posse, si rationem diuinationis à nobis explicatam retineat. Haec sententia sumitur ex D. Thom. dicta quaestione 95. articulo 2. & 3. Quam fusius, quam caeteri, explicuit Caiet. in artic. 2. docens hoc vitium esse prohibitum, quia malum, & non è conuerso, quem omnes sequuntur: & rationibus supra factis, quibus malitia huius vitij explicata est, hoc satis conuincitur. Et consequenter idem probant testimonia Patrum relata 26. q. 1. & seqq. Si ergo hoc vitium prohibetur, quia malum, aperte sequitur, esse intrinsece malum, quia non aliunde, quam ex propria materia, & conditione deformitatem habet. Quapropter quotiescunque aliqua actio materialiter similis (vt ita dicam) videtur concessa, seu approbata, signum est, non fuisse vsurpatam cum conditionibus requisitis ad propriam diuinationem, ac subinde nullum pactum implicitum cum daemone inclusisse. Duas autem conditiones necessarias supra posuimus. Prima erat, vt non obseruetur effectus, vel causa, vt reuera talis est sed tantum sub ratione signi. Secunda, vt non obseruetur tanquam signum à Deo acceptum, seu inspiratum. Vbi ergo ista duo concurrunt, semper reprehenditur diuinatio: è conuerso autem, vbi approbari videtur, aliqua illarū conditionum deest.

8 Error Rabbi Kimhi.

Diuinationes has omnes esse intrinsece malas.

In prima igitur quasi diuinatione, & verbis serui Abrahae vtraque conditio deesse potuit. Nam inprimis verisimile est, illa verba protulisse peculiari instinctu Spiritus sancti, à quo in illo negotio gubernabatur, & non videtur dubium, quin ex magna fiducia in Deum illa verba protulerit, sperans peculiare patrocinium eius ad eligendam sponsam futuram Isaac. Et hoc significauit D. Tho. d. q. 95. art. 7. ad 3. dum dixit, *Eliezer attendisse verba puellae, oratione praemissa ad Deum.* De qua oratione bis fit expressa mentio in d. cap. 24. Gen. Et idem sensit Augustin. lib. 1. Quaest. in Genes. quaest. 63. dicens, aliud esse, mirum aliquid petere, quod ipso miraculo signum fit, aliud haec obseruare, quae ita fiunt: *Vt mira non sint, sed à coniectoribus superstitiosa vanitate interpretentur.* Hoc ergo posterius ait pertinere ad auguria: primum vero minime, & tale dicit fuisse factum Eliezer. De quo subiungit, magis posse dubitari, an reprehendi potuerit, quia tentaret Deum, quam quod augurari videretur, ait tamen nec tentationem Dei illam fuisse, sed consultationem, & sanctam petitionem ex instinctu ipsius Dei, qui idcirco orationem acceptauit, & omnia compleuit, sicut seruus petierat, vt ait Chrys. hom. 48. in Gen. Qui etiam significat, potuisse Eliezer accipere signum illud, vt coniecturam probabilem candoris, & probitatis animae illius Virginis: *Quia sciunt* (inquit) *Patriarchae hospitalitatem, & quia Virginem inde ducendam congruebat iisdem esse moribus praeditam, quibus iustus nullam aliam coniecturam inquirit, sed characterem virginitatis animi hospitalitate colligere vult, & inquit, Cui dixero, &c. Non solum facit, quod petiui, sed & candorem ac libera-*

9. Soluitur exemplum serui Abraha.

bitatem mentis suæ declarabit, morum suorum mititatem satis ex aquæ præbitione ostendendo. Erat ergo signum illud per se etiam aptum ad prudentem faciendam ex illo coniecturam tanquam ex effectu optimæ indolis, & virtutis non vulgaris. Possumus vero vtrũque coniungere ex Abul. ibi, nam Eliezer & à Deo inspiratus hoc signum petiuit, & tale signũ petijt, in quo magna bonitas ostenderetur: *Ad quam nulla Virgo inclinaretur, nisi eam Deus specialiter inclinasset.*

10. *Enodatur secundum de conditione posita à Ionatha.* Ad 2. de conditione posita à Ionatha cum armigero suo late respondet Abulensis supra dicta q. 4. Et in summa dicit primo affirmandum non esse, nec credendum, Ionatham in eo facto peccasse, tum, quia nec in Scriptura, nec à Patribus reprehenditur, tum quia Deus approbasse videtur intentionem, & actum eius, victoriam illi præbendo etiam miraculoso modo. Secundo sentit, eodem modo esse excusandum factum illud, quo proxime tractatum de Eliezer. Et sane quod Ionathas non commiserit omen, vel augurium superstitiosum contra DEVM, constat, quia non à dæmone, sed à Deo expectabat victoriam, vt patet ex illis verbis: *Non est Domino difficile saluare vel in multis, vel in paucis.* Ab eodem igitur sperabat instrui, mediante illo signo, sic enim concludit: *Ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris, hoc erit nobis signum.* Si ergo excessus aliquis potuit esse in Ionatha, magis pertinebit ad tentationem Dei, quã ad superstitionem. Ab hac autẽ etiam excusatur, quia credendum est, id fecisse diuino instinctu & inspiratione, & præmissa oratione ad Deũ, quamuis hoc expresse in Scriptura non referatur.

11. *Explicatur tertium de Verbis Dauid, & quartum de signo dato à Sacerdotibus Philisti.* Idem dici posset de verbis Dauid, tamen ex alio capite intelligimus, illud non fuisse omen, sed humanam coniecturam prudentem, & probabilem, quia ex vultu, & verbis alicuius cõiectari potest affectus odij, aut praui animi, tale autam fuit signum à Dauid datum, vt bene ibi exponit Abul. q. 13. De signo autem dato à Sacerdotibus Philistinorum Abulensis 1. Reg. 6. 18. ait, eos non peccasse in eo facto, tentando Deum, quia non agnoscebant Deum Israel esse verum Deum, non tamen explicat, an peccauerint ominando, & vtendo quodam signo de se incertissimo, cuius nullam probabilem rationem habere potuerunt. Maxime quia potuit DEVS nulla speciali prouidentia dirigere vaccas, & accidere, vt per aliam viam irent, & falsum tunc esset signum illud, & rem, ad quam significandam assumebatur: possunt enim ire vaccæ per viam Bethsames, etiamsi per impossibile Deus non fecisset illis nocumentum illud. Nihil ergo obstat, quin dicamus, Sacerdotes illos in eo peccasse, & ductos fuisse sua consuetudine augurandi, & consultandi etiam dæmones: Deum autem vsum fuisse malitia eorum, & speciali prouidentia voluisse, vt vaccæ irent recta via, ad confusionem infidelium, & honorem, ac reuerẽtiam suæ Arcæ conciliandum etiam ab hostibus. Nec etiam est, cur excusentur à peccato tentandi Deum, nam licet non crederent, in hoc ipso peccabant, & habebant alia media, quibus sufficienter agnoscere poterant, virtutem diuinam ibi intercessisse: vnde sine dubio peccabant, nouum signum quærendo.

12. *Ioseph nunquam vsus fuit hac arte.* Circa verba Ioseph, & serui eius, omnes expositores pro certo supponunt, Iosephum nunquam fuisse vsum huiusmodi arte, quia iniqua, & intrinsece mala est, & quia ipse cum interpretabatur somnia, spiritu diuino id faciebat, idque suis verbis profitebatur Gen. 40. *Numquid non Dei est interpretatio?* & cap. 41. *Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.* Quocirca si verbum augurandi in proprio sensu intelligatur pro iniqua arte, tres sunt expositiones. Prima est, Iosephum ioco fuisse locutum, ita Aug. lib. Quæst. in Gen. qu. 145. quem secutus est D. Tho. d q. 65 art. 7. ad 1. & Magister Histor. in Gen. Secunda est, Iosephum quidem serio id de se affirmasse, & falsum dixisse, vt fratres cogeret ad veritatem dicendam, vel vt timorem incuteret: Ideoq; à peccato mendacii non excusari: illud tamen officiosum fuisse, non noxium, & ideo excusari à mortali. Quia licet videretur se grauiter infamare, tamen fratres non illum agnoscebant, & putabant esse idololatriã quendam Principem, & ita nihil illi nocebat, quod etiam putarent esse augurem. Ita Abul. ibi. Tertia expositio est, non fuisse mentitum Ioseph, sed amphibologia vsum esse, interrogando: *An ignoratis, quod non sit similis mei in augurandi scientia?* In quibus verbis multiplex est amphibologia: vna quia interrogans non enunciat, nec affirmat aliquid: nam licet audientes possint illum sensum concipere, potest loquens illum non intendere, sed suo iure vti ambigue loquendo, quicquid Abul. contra Ioannem Gallensem obiiciat. Altera amphibologia esse potuit in pronomine *Mei*, quia non id, quod erat, sed id, quod gerebat exterius, & esse putabatur, significare voluit, vnde non affirmauit, se esse augurẽ, sed eum, qui in illo gradu honoris, & principatus esset collocatus, timendum fuisse, vt augurem. Ita fere Theod. q. 104. in Gen. Deniq; in illo verbo, *sit*, potuit esse amphibologia: nam secundum veritatem, vel secundum vulgi opinionem accipi potuit, vt sensus à Ioseph intentus fuerit: *An ignoratis, quod nullus reputatur, & æstimatur similis mei, &c.* Et hoc etiam significauit D. Thom. in prædicta solut. dicens: *Referens forte hoc ad illud, quod vulgus de eo opinabatur.*

Deniq; etiam in verbo *Augurandi*, potuit esse amphibologia, quæ mihi maxime placet, & stabit sententia, etiamsi affirmanter, & serio accipiatur. Nam verbum Augurandi late sumi solet, vt conuertitur cum verbo diuinandi, vt indifferens est ad præcognitionem futurorum, vel occultorum, siue prauam siue honestam, vt ex Cicerone, Plinio, & Aristotele ostendit Perer. Gen. 44. disp. 1. Potuit ergo Ioseph in hac significatione illo verbo vti, etiamsi sciret à fratribus in alia esse accipiendum, permittendo in hoc falli absq; suo mendacio. Ita Rupert. ibi, quem Caietanus sequitur, & Pererius ibi disputat. 2. Qui recte aduertit, non dixisse Ioseph se habuisse scientiam augurandi in scypho, sic enim falsum dixisse, vel illud additum cõtraheret significationem verbi ad praua auguria, nam diuina non fiebant in scypho. Quare seruus, quia ita locutus est, non potest hoc vltimo modo excusari, sed vel iuxta Augustini expositionem, vel concedendo illum fuisse mentitum. 13. *Cõmodior expositio.*

Ad vltimam obiectionem ex loco Iob 37. possumus inprimis respondere, duplicem esse Chyromantiam, vnã naturalem, quæ pars est Physiognomiæ, aliam Astronomicam, & vanam. Prior non omnino reprobanda est, si intra debitos limites se cõtineat, vtendo signis, quæ sunt in manu, tanquam effectibus, ex quibus aliquo modo colligi potest corporis dispositio, & temperamentum, cui solent animi inclinationes accommodari. Altera omnino vana & superstitiosa est, quia nullum habet fundamentũ in natura, sed in figmentis iudiciariæ Astrologiæ, vt late ostendit Valles ca. 32. Sacræ Philosophiæ, & Martinus Delrio lib. 4. Disq. Mag. ca. 3. q. 5. Igitur licet quispiam contentiose velit verba Iob intelligere de lineis, & dispositione manuum, de naturali Chyromantia id exponere poterit: nam ad alteram verba illa applicare, & vanum est, & sine fundamento, ac plane impium, nam est doctrinam vanam, & superstitiosam Spiritui sancto attribuere. Atque hoc in Summa late tradit Valles supra, & in fine addit mysticam expositionem nõ contemnendam, nimirum per ipsam manum, & figuram manus significatum esse homini, natum esse ad laborandum, & ad Deum adorandum, &c. 14. *Chyromãtiam quandam naturalem, & bonam, aliam vanam.*

Nihil vero est, quod nos cogat ad locum illum intelligendum de propria manu materiali, sed de potestate operandi, nam quia manus est organũ organorum, 15.

ganorum, pro facultate operandi solet in Scriptura [illegible] poni, iuxta illud, *In manu Domini omnes fines terræ*, & illud, *Opera manuum eius annunciat firmamentum*: & similia. Soletq; sæpe significare liberam agendi potestatem, sicut paulo ante a c. 36. in eodem libro de Deo dicitur: *In manibus abscondit lucem, & præcipit ei, vt rursus adueniat*, id est, in sua libera potestate. De hac ergo exponuntur dicta verba in Commentar. Hieronymo attributis in eodem loco, ita vt sensus sit. *Qui in manu hominum signat*, id est, qui sui signum & characterem posuit in libera hominis potestate ad agendum, *vt nouerint singuli opera sua*, id est, vt vnusquisque attente iudicet, & discernat, quid sibi agendum sit. Vel vt alia litera habet, *vt nouerit homo [illegible] [illegible]tatem suam*: qua vsum etiam est Concilium [illegible] capite 7. huic fauens expositioni Quæ certe [illegible] est, & si cum antecedentibus, & sequentibus cohæreret, non esset contemnenda. Verumtamen ibi loquebatur Eliu de mirabilibus operibus Dei, in temporum varietate, & in tonitruis, variisque tempestatibus, quæ in orbe fiunt: & tandem dixerat: *Qui præcipit niui, vt descendat in terram, & hyemis pluuiis, & imbri fortitudinis suæ.* Et statim adiungit. *Qui in manu omnium hominum signat*: id est, qui per has temporum varietates & iniurias, homines sæpe impedit, & quasi claudit manus eorum, ne laborare possint, *vt nouerint singuli opera sua*: id est, vt curam habeant suorum operum, nec opportunum tempus laborandi amittant, cum tam facile, mutata cœli dispositione, impediri possint. Et huic sensui consonant sequentia verba, *Ingredietur bestia latibulum*, vtique coacta eadem cœli intemperie: *Et in antro suo morabitur*, quasi ibi signata, & clausa, ne cibum quærere, nedum operari possit. Hoc ergo ipsum cum proportione est, quod de hominibus dixerat, & verbum *Signare*, nõ sumitur, vt est idẽ, quod signo indicare, sed vt est idem, quod obsignare, & claudere, vt est vsitatum in scriptura, prout late ostendit Pineda supra, qui erudite locum hunc in hãc sententiam explicat, quam expositionẽ etiam Martin. del Rio cum Olympiodoro, & Philippo Presbytero amplexus est.

CAPVT XI.

Quousque se extendat prohibitio ferendi iudicium de rebus occultis, vel futuris per astrorum constellationes.

1 DIximus in præcedentibus capitulis, diuinationem tunc esse superstitiosam, & prohibitam, quando nec diuinæ auctoritati, nec naturali connexioni effectuum cum suis causis, vel causarum cum suis effectibus est fundata: vel quando in hac ipsa inuestigatione modum excedit. Iam vero ad maiorem huius materiæ cognitionem possemus per singula signa huius diuinationis discurrere, & expendere quantam habeant cõnexionem cum effectibus, qui ex illis prædicuntur, vt ita clarius constaret, quando diuinatio ex vnoquoque signo perniciosa sit. Sed ad rem moralem sufficere nobis visum est, de tribus in particulari dicere, scilicet de astris, sortibus, & insomniis, quia de his specialiter tractauit D. Th. d. q. 96. art. 5. 7. & 8. & quia magis pertinent ad materiam moralem, & Theologicam: nam eorum occasione nonnulla iura humana, & testimonia Scripturæ explicanda sunt. De cæteris vero signis sufficiunt, quæ obiter tacta sunt, explicando generalem doctrinam, & qui plura desiderauerit, legere poterit Martinum del Rio d. l. 4. c. 2. præsertim q. 6. totã, & q. 7. sect. 1. & 2. & cap. 3. q. 2. 3. 4. & 5. & quos ipse allegat. Igitur de prædictionibus ex astris in hoc capite dicendum est, & explicandum, quando illicitæ sint, & in quo gradu, & genere peccati. Supponimus enim, non omnem prædictionem sumptam ex obseruationibus syderum esse illicitam: nam iura etiam Ecclesiastica aliquam permittunt. Et ratio ipsa docet, cum cœli, & astra naturales causæ sint inferiorum effectuum, ab illis, vt tales sunt, aliquorum effectuum cognitionem desumi posse. Quia vero illæ causæ, & non sunt per se causæ omnium effectuum, qui in hoc orbe inferiori fiunt, & eorum, quorum sunt causæ, non semper sunt solæ, sed indigent aliarum cooperatione, neque etiam semper sunt efficaces, quia impediri possunt, ideo etiam est clarum, multos ex his effectibus non posse per astra cognosci, vel non cum certitudine. Eo vel maxime, quod licet astrorum virtus multum valere possit ad hos effectus, tamen est à nostris sensibus remotissima, & maiori ex parte occulta, & ex hoc etiam capite necesse est, vt multi ex his effectibus nos lateant.

Non omnis prædictio ex astris est illicita.

2 Hinc duplex Astrologia distinguenda est, vna dicitur naturalis, altera, iudiciaria, quam diuisionẽ de Astronomia tradidit Chrysost. orat. 9. ex Nouiter additis in 5. tom. Sed prior Astrologia naturalis, nomen Astronomiæ obtinuit, posterior Astrologiæ nomen retinuit, quamuis de se generalius esse videatur. De Astronomia ergo nulla est quæstio, constat enim esse licitam, sicut est Philosophia, cuius illa est pars. In hac vero Astronomia duo munia distinguere possumus, vnum est cognoscendi naturam, proprietatesque astrorum ex effectibus eorum diu obseruatis. Ad hoc etiam officium spectat inuestigare numerum astrorum, magnitudinẽ, velocitatem, vel tarditatem motus, stationem, retrogradationem: aspectus, & similia omnia, quæ non in futurum prædicuntur, sed in ipsis astris facta conspiciuntur, aut coniectantur. Aliud munus est, ex his, quæ per priorem inuestigationem de ipsis astris & proprietatibus, ac motibus eorum inuenta sunt, inuestigare, ac prænoscere aliquos effectus, qui in ipsis cœlis euenturi sunt. Et huc spectant Eclipsium prædictiones, aspectus, coniunctiones, & oppositiones variæ futuræ in ipsis astris post plures etiam annorum reuolutiones, & in his omnibus per se nullum est vitium morale: imo est inquisitio per se honesta, & vtilis, quia ex principiis naturalibus procedit, & perficit mentem circa obiectum satis nobile, & ad dirigendas exteriores actiones corporales per humanam prouidentiam potest esse vtilis illa præcognitio.

Astronomiam licitam esse.

3 Potest tamen in ea contingere vitium artis, seu cognitionis, quod est error ac deceptio. Nam hæc inuestigatio quoad priorem sui muneris partem sine dubio est valde incerta in multis rebus. Nam certe paucorum astrorum virtutes proprias cognoscere potest ingenium humanum naturali inuestigatione, quia non habet medium proportionatũ, sufficiens ad illam cognitionem acquirendam. Solum enim possumus ex effectibus discurrere ad has virtutes astrorum inuestigandas: effectus autem, & pauci sunt respectu tantæ multitudinis stellarum, & ordinarie possunt à variis syderibus prouenire, neque homo potest facile inuenire, an sint à Saturno, vel ab alio Planeta. Potest tamen fieri in his probabilis coniectura post multam experientiam, & obseruationem, non tamen certum iudicium, nisi in paucis, & in his maxime, quæ à Sole, vel à Luna fiunt, quia horum duorum planetarũ influentia notior nobis est. Ex hoc ergo capite potest interdum contingere falsitas in hac inuestigatione, non tamẽ perniciosa, sed humana. Si quis tamen interdum excedat pro certis iudicando, quæ vix probabiliter cognoscit, id non pertinet ad superstitionem, sed ad imprudentiam, & temeritatem virtuti studiositatis contrariam. In altera vero sui muneris parte, quando prædictiones nituntur in solis motibus cœli, solet esse hæc inuestigatio & cognitio certissima, quia & mo-

In Astronomia facile contingit error.

& motus illi vniformes sunt: & si aliquando videntur habere aliquam difformitatem, in illa met seruant vniformitatem, & facilius cognosci potest: & ita potest cum certitudiue supputari concursus, vel similis euentus futurus ex progessionibus talium motuum, neque in his continget deceptio, nisi fortasse in supputatione error committatur. At vero quando prædictiones sunt de aliis effectibus futuris ex efficientia astrorum, maior est incertitudo propter rationem tactam: Sed hoc iam spectat ad iudiciariam doctrinam in generali sumptam, quam Astrologiam vocauimus: ideoque de Astronomia hæc sufficiant præsenti instituto.

4. *Distinguuntur varii effectus, circa quos versatur Astrologia.* Circa prædictiones ergo Astrologicas ad discernendum, an licitæ sint, vel illicitæ natura sua considerare oportet, quales sint effectus, qui per eas prædicuntur. Possunt enim esse aut naturales, ac necessarii, saltem physice, id est, vt plurimũ, vel frequentius: aut possunt esse mere contingentes, & casuales, etiam ex vi causarum naturalium, aut possunt etiã esse liberi, seu contingentes ex interuentu alicuius causæ liberæ, à qua effectus immediate, vel mediate pendet. Rursus possunt hi effectus prædici, vel in vniuersali tantum, vel in particulari: & in hoc ipso potest esse magna varietas secundum maiorem, vel minorem determinationẽ circumstantiarum prædictorum effectuum. Nam interdum potest esse tam generalis prædictio, vt à certis personis & locis abstrahatur: aliquando possunt designari loca, & non personæ: interdum è conuerso prædici potest effectus de persona in particulari, non vero pro determinato loco, vel tempore. Vnde in his omnibus modis (si quis recte consideret) tanta potest esse abstractio, & vniuersalitas, vt effectus non sit contingens, sed naturalis, & necessarius: nam si prædicas, Petrum esse moriturum, non effectum contingentem, sed necessarium prædices. Vt ergo prædictio sit accommodata materiæ, de qua tractamus, oportet, vt sit determinate, & in particulari de aliquibus circumstantiis, quæ reuera efficiant effectum contingentem simpliciter, id est, liberum, vel omnino casualem.

5. *Non esse malum coniectare ex astris effectus naturales.* Dico ergo primo: Neque est per se malum, nec prohibitum, coniectare ex astris, effectus naturales, qui per se proueniunt ex influentiis cœlestibus, & ex ortu, & occasu, & concursu planetarum, vel aliorum astrorum, eorumque aspectibus, neque in hoc committitur diuinationis culpa, potest tamẽ aliter peccari per excessum in hoc genere inquisitionis, aut credulitatis, aut in vsu eius. Prior pars huius assertionis est D. Tho. & communis: Sumiturque ex Sixto V. in Motu proprio 21. *Cœli, & terræ creator Deus*, qui est contra iudiciariam Astrologiam: ibi enim circa principium, dum damnat artes inuentas ad prænoscendos futuros, & fortuitos euẽtus, limitationem interponit dicens. *Exceptis dumtaxat futuris euentibus ex naturalibus causis necessario, vel frequenter prouenientibus, qua ad diuinationem non pertinent*: Nam vt supra diximus, diuinatio in malam partem sumitur, & proprie tantũ est de contingentibus, ac per se occultis. Et infra ferendo legem contra iudiciarios, addit: *Præterquam circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam.* Quia nimirum hæ artes vtuntur obseruationibus horum effectuũ futurorũ, ac naturalium, vt sunt æstus, frigus, serenitas, tempestas, & similes. Et ideo fortasse Hier. in Ep. 130 ad Paul. (& in Bibliis habetur loco præfationis) circa medium, alias c. 6. inter artes vtilissimas generi humano ponit non solum Astronomiã, sed etiã Astrologiã, hanc sc. naturalẽ. Ratio vero est clara, quia hi effectus non sunt per se occulti, sed vere indicari possunt per suas causas, sed huiusmodi causæ sunt cœli, vt supponitur, ergo nec est per se malum, illos per tales causas inuestigere, nec est, cur hoc prohibeatur, cum ad vsus vitæ humanæ admodum vtile esse possit.

Altera vero pars assertionis declaratur supponendo hanc ipsam cognitionem talium effectuum, licet in se possibilis sit per astra, hominibus esse valde incertam, ac difficilem, tum, quia, vt dicebam, pauca homo assequitur, & pauciora potest naturaliter certo cognoscere de virtutibus, ac proprietatibus stellarum. Tum quia effectus non pendent ex vna tantum, vel duabus stellis, sed ex multis, & sæpe stellæ fixæ possunt impedire actiones planetarum, & è conuerso: & licet concursus planetarum inter se facilius cognoscatur, non tamẽ concursus eorum cum stellis fixis, qui semper varius est propter motus octauæ, & nonæ sphæræ. Tum præterea, quia effectus hi non solum pendent à causis cœlestibus, sed etiam ab inferioribus, nec solum à causis efficientibus, sed etiam à materialibus, vt à dispositione aeris, aquæ, ac terræ, non solum prout se habent in vno loco, sed etiam in diuersis, quia sæpe excitantur ventorum motus in vno loco, qui in alio impediunt naturales effectus, quos ibi astra indicare videbantur. His ergo omnibus prudenter consideratis, statim apparet, quam curta & incerta possit esse cognitio: Quod etiam experientia confirmat: nam multæ ac variæ prædictiones, quæ quotannis de his effectibus fiunt, ac peruulgantur, magna ex parte inter se inueniuntur contrariæ, quod est signum magnæ incertitudinis, & multo maius est, quod singulæ inueniuntur maiori ex parte deficere, & falsum prædicere: vt sæpe obseruauimus, & à viris in illa scientia doctissimis obseruatũ est. Quocirca vt prædictio talium effectuum prudenter fieret, non deberet esse omnino absoluta, sed cum limitatione, vt v. g. Influentiæ cœlestes indicant serenitatem, aut pluuiam: vel sub hac forma: Sterilitas aut pestis imminet, aut valde timeri potest. Interdum vero solet experientia constare, frequentius euenire tales effectus ex talibus causis, raro autem impediri: & tunc magis possunt absolute prædici, nam illa verba semper patiuntur philosophicum sensum: Idque maxime cõtingit, quando non solũ constellationes cœlestes, sed etiam aliqua proxima signa in elemẽtis, vel aliis effectibus naturalibus considerantur, & tales solent esse prædictiones nauticæ, & medicæ, ac similes. 6. *Cognitio per astra est valde incerta hominibus.* *Vide Ioan. Picum Mirand. lib. 2. contra Astrolog. c. 9.*

Hinc ergo constat secunda pars assertionis: nam in hoc genere peccari potest, aut verbis nimium absolutis, aut nimia certitudine hæc prædicendo, aut credendo: Est enim tunc temeraria assertio vel imprudens. Non videtur autem hoc peccatum, per se loquendo, ad superstitionem pertinere, quia nullum pactum implicitum ibi interuenit, sed leuitas, & inconsideratio, firmiter adhibendo fidem indicationi vnius causæ, non considerando alias, nec rationem habendo impedimentorum, quæ occurrere possunt, vt frequenter contingit, ipsa etiam experientia teste. Dices, quod ergo peccati genus hoc est, vel contra quam virtutem est illa malitia? Respondeo, in primis esse contra puram, & sinceram veritatem, nam illud quoddam genus mendacii est: affirmare enim incerta pro certis, vel futura sub conditione, tanquam absolute futura, mendacium est. Tamen ex hoc cap. tantum erit peccatum veniale ex genere, nisi nocumentum aliquod publicum, vel alias graue inde timeatur, iam enim esset perniciosum mendacium. Adiungi etiam solet in huiusmodi actu arrogantia, & ambitio, vel etiam immodicus lucri appetitus, sed hæc extrinseca sunt. Hinc vero consequenter fit, vt etiam peccari possit in vsu talis prædictionis, aut credulitatis. Et hinc reprehenduntur medici, qui grauitatem, aut periculum morbi, aut vulneris ex solis astris, vel signis Zodiaci metiuntur, spectando, sub quo aspectu ægritudo incepit, &c. De qua re videri potest Martin. del Rio libro 4. c. 3. q. 1 ad finem: Vbi recte ostendit, nec esse tantam vim in stellis, vt ex illis sumi possit iudicium de his particularibus effectibus, & conditionibus eorum: nec 7. *In prædictione horum euentuum temeraria assertio esse potest, hoc tamen non pertinet ad supersti.* *Hoc peccatum est contra veritatem.*

nec sine aliarum causarum consideratione, præsertim complexionis, & dispositionis talis corporis, aeris, ac terræ posse probabile iudicium ferri. Peccatum autem, quod in hoc committi potest, vltra supra dicta, sæpe potest esse contra caritatem, si vsus ille sit noxius alicui, vel etiam esse poterit contra iustitiam pro ratione nocumenti illati, & obligationis vitandi illud.

8. *Posse inclinationem futuram nascentis pueri prædici, non tamen certo.*

Dico secundo: Non est per se malum, nec vniuersaliter prohibitum ex stellarum constellatione, obseruata pueri natiuitate, coniectare temperamentum eius, & ex illo naturalem inclinationem futuram, & propensionem ad iram, vel mansuetudinem, & ad hæc, vel illa studia, & similia: hæc vero etiam in vniuersali tanquam certa, vel nimium probabilia prædicere, stultum est, & sine aliqua culpa non fit. Hanc etiam assertionem docet D. Th. supra, quem alii sequuntur. Probatur prima pars de malitia per se, quia hic effectus mere naturalis est, temperamentum enim corporis humani à causis naturalib. procedit, ergo verisimile credi potest, magnam vim in eo habere cœlestes influentias, ergo ex illis coniectare huiusmodi effectum, non est per se malum: quia nec pactum implicitum continet, nec fundatur in astris, vt in puris signis, sed vt in causis, nec etiam est de se alicui noxium, vt constat, ergo non est, cur per se malum sit: Nec etiam aliquo iure positiuo damnatum inuenitur. Hinc etiam facile persuadetur secunda pars assertionis, quæ est de inclinatione, & propensione naturali hominis ad hos, vel illos effectus, & consequenter ad hæc, vel illa studia: nam hæc inclinatio magna ex parte fundatur in naturali corporis temperamento, & complexione: ergo sicut coniectari potest temperamentum, ita & hæc inclinatio.

9. *Prædictionem hanc incertissimam esse.*

Nihilominus vero addimus, (confirmando tertiam conclusionis partem) totam hanc inuestigationem incertissimam esse, & vix peruenire ad suspicionem quandam, non vero ad coniecturam, vel cognitionem omnino probabilem, nedum ad certam. Ita sentiunt communiter Patres, & Theologi, & ex peritis in Astrologia, qui prudentiores sunt. Et probatur à fortiori ex dictis in præcedenti assertione, nam tota incertitudo, quam ostendimus esse in cognitione naturalium effectuum, inuenitur in hac inuestigatione humanarum cōplexionum ex conceptionum, vel natiuitatū obseruationibus: & augetur mirum in modum ex aliis capitibus. Primo quia qualitates, & conditiones rei generandæ magis pendent ex dispositionibus materiæ, ex qua producenda est, & ex efficacia proximæ virtutis actiuæ, quam ex influentia cœlorum: ergo ex solo aspectu syderum, qui hora natiuitatis concurrit, non potest satis colligi futura complexio, temperies, aut inclinatio prolis genitæ. Antecedens est per se euidens, quia istæ causæ intrinsecæ, vel propinquiores, sunt magis propriæ, & determinant influxus vniuersales. Consequentia vero etiam per se euidens est. Totum autem argumentum exemplo, & experientia declaratur. Nam si duæ terræ diuersæ virtutis, qualitatis, & dispositionis simul eodemq; tempore seminentur tritico diuersæ qualitatis, etiamsi eodem tempore germinare incipiant, & producere triticum: nihilominus meliorem, & vberiorem fructum producet bona terra, quam mala, cæteris paribus: quod si terra bona melius etiam triticum recipit, multo etiā melius illud reddet, quod si vltra qualitatem terræ & seminis, accedat melior cultura, crescet magis perfectio effectus, etiamsi influentia syderum ex se æqualis sit. Ita ergo est in generationibus hominum: nam licet duo infantes sub eadem constellatione nascantur, si mater alterius melioris complexionis sit, melioremque materiam conceptioni filii ministret, multum conferet ad meliorem fœtus complexionem: si vero accedat paterna virtus fortior, calidior, & sine dubio multum efficiet ad meliorem filii complexionem: Et augeri tandem poterit, multumque mutari ex sanitate, temperantia, alimentis, & aliis exercitiis matris, dum prolem gestat in vtero: ergo cum hæc omnia nec considerentur, nec considerari possint ab his diuinatoribus, non potest esse eorum suspicio valde infirma. Atque hunc discursum insinuauit Augustinus lib. 5. de Ciuitate cap. 2.

10. *Non minus confert ad temperamentum infantis conceptio, quam natiuitas.*

Præterea, non minus, imo multo magis conferre potest ad temperamentum prolis conceptio, quam natiuitas, quia in conceptione formatur corpus humanum, & tunc perficitur eius organizatio, & consequenter etiam complexio, & temperamentum tunc principaliter perficitur, quod non facile postea mutatur: in natiuitate autem non accipit fœtus nouas qualitates, vel alterationes intrinsecas, sed solū separatur à matre, secum autem fert illud temperamentum, quod in conceptione accipit cum eo modo, perfectione, aut imperfectione, quam per nouem mensium educationem in vtero consecutus est. Ergo si cœli aspectus obseruandus est ad præiudicandum de pueri complexione ac temperamento, potius aspectus syderum in conceptione, quam in natiuitate occurrens obseruandus esset: Non enim minus influunt, sydera tempore conceptionis, formationis, & educationis prolis in vtero, quam tempore natiuitatis. Quod enim Aristoteles dixit: *Sol & homo generant hominem*, non minus, imo magis de formatione ipsa, & generatione in vtero, quā ex vtero verum est. Nec enim prolis occultatio (vt sic dicam) in ventre matris impedire potest cœlorum influentiam, quæ in visceribus terræ suam efficaciam habet, & totum ipsum maternum vterum conseruat, & fouet. At Mathematici nihil de conceptione curant, sed tantum de tempore natiuitatis ex vtero, non possunt ergo cum firmo fundamento loqui, sed ad summum tenuissima coniectura.

11. *Probatur coniecturam Mathematicorum esse debilem.*

Sed fortasse ideo non considerant aspectum conceptionis, quia punctum, & hora conceptionis non potest ita cognosci, sicut tempus natiuitatis. At hinc fortius dupliciter redarguuntur: Primo, quia hinc conuincitur, obseruationem illam natiuitatis esse mancam, ac diminutam, quia pendet tota ex dispositione, quam proles accipit in conceptione, & ex modo, quo illa dispositio aucta, & consummata fuit toto tempore nutritionis in vtero, ergo cum totum hoc non consideretur, infirma est coniectura. Secundo, quia fere tam incertum est punctum natiuitatis, sicut & conceptionis: Quamuis enim confuso modo magis constare possit de tempore, die, & hora natiuitatis, quam conceptionis: tamen de proprio puncto natiuitatis exacte constare non potest. Dicunt autem Mathematici, vt Gregor. contra illos argumentatur, vim constellationis consistere in puncto: & illo, vel minimum, variato, vim constellationis multum variari, propter magnam velocitatem motuum cœlestium, ex qua prouenit, vt breuissimo momento astrorum aspectus, tam inter se, quam respectu prolis multum varientur, & præsertim quoad stellas fixas propter maximam celeritatem octauæ sphæræ, vt ex Astronomia constat. Ergo ex sola obseruatione natiuitatis non nisi tenuissima coniectura fieri potest. Et huc accedit argumentum de geminis, qui sæpissime temperamenta sortiuntur valde distincta: quod argumentum vrget Gregorius Homil. 10. in Euang. & latius Augustinus 5. de Ciuitat. per septem prima capita, occurrendo vanis omnibus Mathematicorum euasionibus, quas propterea omitto.

12. *Non caret culpa, qui ex solis astris*

Ex his ergo facile ostendi potest postrema pars assertionis, videlicet de huiusmodi temperamentis, & inclinationibus hominum, & de aliis corporum proprietatibus, quæ naturalia esse videntur, ex solis

Inclinationem pueri vt certam nunciat. solis astris, vel signis Zodiaci, & obseruatione horoscopi certam cognitionem inuestigare, aut promittere, non carere culpa & peccato interdum graui, nisi per ignorantiam ex parte excusetur. Hanc enim partem à fortiori probant, quæ in simili diximus in priori assertione, quia hic maius imminet periculum falsitatis. Potest etiam in hoc genere diuinationis interuenire maius periculum introducendi superstitionem aliquam, quæ se extendat ad prædictionem actuum humanorum, & ideo regulariter maior culpa in hoc genere iudiciorum committi potest. Addo etiã videri posse hoc genus præiudicii esse à Sixto V. prohibitum, dum solum excipit iudicia, quæ ad nauigationem, agriculturam, aut rem medicam pertinent: nam hoc præiudicium de temperamentis, & inclinationibus infantum ad nullum illorum membrorũ pertinere videtur. Sed in rigore non videtur omnino prohibitum quoad id, quod per se malum nõ est, quia statim subiiciuntur hæc verba: *Aut facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, &c. aliquid affirmare audent, etiam si non certo se id affirmare asserant, aut protestentur.* Itaque nisi prædicantur futura in se, ac determinate, non habet locum illa prohibitio. Qui autem solum coniectat temperamentum, & inclinationem, & nihil aliud prædicit, non præiudicat futura contingentia, nec casus fortuitos, non ergo agit proprie contra hanc prohibitonem: Aget autem contra prudentiam, & veritatem, si certitudinem promittat, vel definitum iudicium ferat absolutum, sed ad summum suspicionem, vel limitatum iudicium videlicet, horoscopum hunc promittere, vel quidpiam simile.

Sixtus V non prohibuit omnino hoc iudicium.

13. *Prædicere futura, quæ pendent ex libertate, est peccatum omni iure prohibitum.*

Dico tertio: Prædicere futura contingentia, quæ ex libertate dependent, ex signis cœli & astrorum, superstitionis peccatum est omni iure grauissime prohibitum. Assertio est certa & communis, D. Th. dicta qu. 95. art. 5. & ibi Caietan. & alii, Anton. 2. p. tit. 12. cap. 1. §. 6. Alens. Bonauent. & aliis locis supra citatis, Summist. verb. *Astrologia*, & verb. *Superstitio*: Et Canonistæ in cap. 2. de Sortileg. vbi Ioannes And. & Panor. Dec. in capit. *Nouit.* de Iudic. Not. 1. plures refert Martin del Rio lib. 4. cap. 3. q. 1. Probatur 1. ex Veteri Testamento Esai 47. *Stent, & saluent te augures cœli, qui contemplabantur sydera, vt ex eis annunciarent ventura tibi.* Vbi Septuaginta vertunt, *Astrologi cœli.* & Hieronymus addit: *Qui vulgo appellantur Mathematici, & ex astrorum cursu, lapsuque syderum res humanas regi arbitrantur.* Et ex hoc loco intelligimus, quoties Scriptura augures detestatur, ac prohibet hos etiam Astrologos, & Mathematicos comprehendere: Nam, vt ait Isidor. lib. 8. Origin. cap. 9. *Astrologi dicti sunt, eo quod in astris augurantur*: intelligit vero de iudiciariis, quia nomen Astrologi, aut Mathematici generalius est, & honestam artem significare etiam solet. Facit etiam illud Iere. 10. *Iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cœli nolite metuere, quæ timent Gentes, quia leges populorum vanæ sunt*: Vbi simul contingit idololatrias, quas vias Gentium vocat, & diuinationem per astra, quæ signa cœli appellat, & omnia dicit esse vana. Ex Nouo Testamento adduci potest illud ad Gal. 4. *Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: timeo vos, ne forte frustra laborauerim in vobis*: Nam licet, vt supra dixi: hoc testimonium alium possit habere sensum, tamen in hoc illud vrget contra Iudicarios Sixtus V. in dicto motu proprio dicens: *Vt illos merito Apostolus arguat, atque increpet illis verbis, dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos, timeo vos.* Item de his maxime videtur intelligendum, quod dicitur Act. 19. *Eos, qui fuerunt curiosa sectati, tulisse libros, & coram omnibus combussisse.*

14. Secundo in c. *Illos*, 26. q. 2. dicitur, *Planetarios, quos Mathematicos vocant, Christiana, & vera pietas repellit, & damnat.* Sumptaque est hæc sententia ex August. l. 4. Confess. cap. 3. & in ea significatur opus hoc per se esse malum, ac detestabile, & non solum, quia prohibitum: & cap. *Sed & illud*, inter alias superstitiones ponitur, *Requirere stellarum cursus, & ex his euentus futurorum rimari.* Ex Orig. Homil. 5. in Iosue, & in cap. *Non liceat*, 26. qu. 5. prohibentur Christiani *obseruare lunæ, & stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda, &c.* Sumptumque est caput illud ex Canonibus Martini Bracarensis cap. 72. Intelligitur autem iuxta subiectam materiam de obseruatione Lunæ, aut stellarum inani, ac superstitiosa, & iuxta *Gentilium traditionem*, vt ibidem dicitur, qui putabant Lunam, & stellas esse rectores orbis terrarum (vt dicitur Sapient. 13.) ex quorum influxu necessario cætera eueniunt, & ideo in Concil. Tolet. 1. in assertione fidei dicitur. *Si quis Astrologiæ, vel Mathesi existimat esse credendum, anathema sit.* In quo modo definiendi significatur, hoc non fieri sine hæresi, de quo statim dicam. Præterea etiam iure Ciuili damnatur hoc vitium, vt patet in leg. 2. 5. & 7. C. de Maled. & Mathem. & leg. *Mathematicos*, C. de Episcop. audient.

15. *Patres scripserunt contra hanc diuinationem ex astris.*

Præterea contra huiusmodi diuinationem ex astris scripserunt inprimis sancti Patres, præsertim Augustinus dicto lib. 5. de Ciuit. & 2. lib. de Doct. Christ. c. 20. & sequentibus: Et aliis locis supra relatis. Euseb. lib. 6. de Præparat. Euang. in principio refert insaniam Porphyrii, qui dicebat, Deos Gentium ex stellis cognoscere omnia futura, etiam hominum facta, & ideo potuisse illa prædicere: vnde coniicere licet, hanc Astrologiam, eiusque deceptionem fuisse originem totius operis superstitionis diuinatiuæ. Illum vero errorem confutat Eusebius per totum illum librum, ostendens stellas non posse liberas actiones impedire: & cap. 8. refert optimam disputationem Bardesanis Syri de hac re: & cap. 9. aliam Origenis de qua infra pauca dicemus. Libro etiam 14 capite 4. refert, Socratem distinxisse Astronomiam: & ex verbis eius colligo Socratem sensisse, quandam esse vtilem, quæ ad recte cognoscenda tempora deseruit: aliam nimium curiosam, & parum vtilem, non tamen perniciosam, nempe illam, quæ nimia solicitudine distantias astrorum, magnitudines, & similia speculatur: aliam vero esse perniciosam Astrologiam, quę videlicet futura inquirit: ideo enim aiebat: *Omnino non esse curandum homini, vt per cœlestia corpora, futurorum, quæ in potestate diuina sunt, cognitionem perquirat. Nec enim posse homines illa cognoscere, nec Diis gratum esse, si quæ illi occultarunt, ea tu diligenter inquiras.* Anast. Nicæn. q. 18. in Scriptur. Vbi ex Greg. Nazian. aliqua refert Basil. optime Homil. 6. Hexamer. exponens illud Genes. 1. *Vt sint in signa, & tempora*: Nam quia his verbis abutebantur Genethliaci, ideo contra illos vehementer inuehitur. Eumque imitatus est Ambrosius lib. 4. Hexamer. cap. 4. Breuius Anastas. Sinai lib. 4. in Hexamer. circa eadem verba, inquit: *Non ea dicit Deus volens Astrologiam docere homines, neque in sola luna & astris habere spem gubernationis, vt desipientium Astrologorum videtur vanitati, &c.* Olympiod. in Ecclef. 7. ita legit illa verba: *Quis nouit, quid sit homini bonum, aut quid futurum est sibi? Quis homini nunciabit, quid post eum futurum sub sole sit? Præsens* (inquit) *hæc auctoritas nostri Ecclesiastæ omnem funditus euertit diuinandi superstitionem, vanasque Astrologorum nugas de hominum geniturís. Nullus enim mortalium certam futurorum scientiam consequi potest.*

16. Præterea Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4. § De statu hominis, confirmans arbitrii libertatem addit: *Neque enim ex generationis natura peccas: neque propter animam fornicaris: neque (vt nonnulli fingunt) astrorum inclinationes ad amplectendam impietatem te cogunt. Cur tua ipsius mala confiteri detrectas? cur innocuis astris culpam ascribis? Non ergo deinceps attendas Astrologis, &c.* Et in fine dicit, æque esse vitandos Astrologos, sicut

sicut alios augures, ac diuinatores. Et ideo Lact. l. 2. c. 17. æque dicit, Astrologiam esse à Dæmonibus inuentam, ac reliquas magicas disciplinas. Chrysost. item Hom. 6. in Matth. breuiter, sed efficaciter confutat errores eorum, qui ex sidere, quod Christo nato, Magis apparuit, colligebant, veras esse Astrologiæ prædictiones: *Nam si Christus (inquit) secundum leges natus est astrorum, quomodo Astrologiam fodit, fatumque destruxit, omnemque artis huius obruit officinam?* Quod latius prosequitur Auctor Imperfecti Homil. 2. Neque omittam aduertere, Albinum Flaccum libr. de Diuin. offic. capit. 5. illam quidem Astrologiæ partem inter magicas artes, & superstitiones damnatas recensere, subiungere vero, *Illius artis scientiam vsque ad Euangelium fuisse concessam, vt Christo edito, nemo exinde natiuitatem alicuius è cœlo interpretaretur.* Quæ verba vel impropria sunt, vel errori fauent eorum, qui dixerunt hoc genus diuinationis ante Christi aduentum, licitum fuisse vsque ad tempus, in quo Christus fuit à Magis adoratus, ex tunc vero fuisse prohibitum, quem errorem Del Rio supra refert ex Salisberiense lib. 1. cap. 11. Quamuis ille auctor non dicat simpliciter, sed *aliquatenus* illam artem tunc licuisse. Certum autem est, per se non licuisse, quia errorem, & malitiam continet contra rationem naturalem. Vnde Albinus fortasse solum dicere voluit, eo tempore fuisse à Deo magis permissam, & quasi toleratam illam artem, sicut etiam erat permissa idololatria, non ita vt liceret, sed ita, vt non puniretur, sed videretur eam dissimulare Deus. Sicut autem per Euangelium idololatria destructa est, ita etiam huius artis malitia magis patefacta, & reprobata est. Quamuis etiam ipsi Ethnici olim illam reprobauerint, vt constat ex Cicer. in lib. de Diuin. & in disp. Phauorini apud Aulum Gel. lib. 14. Noct. Atticar. c. 1.

17. *Probatur ratione esse illicitam hanc artem.*

Tandem est ratio à priori, quia vel prædictio morum humanorum, & aliorum futurorum contingentium liberorum fundatur in constellationibus, & astris tanquam in causis, & sic fundatur in hæresi, ideoque non solum superstitiosa est, sed etiam hæresis confessionem virtute continet vel fundatur in astris, vt in puris signis, & sic continet diabolicam superstitionem eodem modo, quo alia auguria, & diuinationes, necesse est autem, vt in altero horum fundetur, ergo non potest non continere grauissimam, ac perniciosam doctrinam, & culpam. Illatio cum minori nota sunt ex generali doctrina supra data. Minor vero quoad priorem partem constat, quia vt prædictio illa possit esse certa, necesse est, vt ex constellatione siderum ex necessitate ineuitabili sequantur talia futura: & ita fere supponebant Gentiles antiqui, putabant enim omnia fato euenire, & inde huiusmodi diuinationē, & artem commendabant, vt ex Origene, Augustino, & aliis supra citatis constat, & ex Cicer. libr. de Diuinat. Ergo vtendo hac arte isto modo, tollitur humana libertas, & voluntates nostræ influxibus cœlestibus ex necessitate subiiciuntur, vitiaque omnia, & peccata non homini, sed cœlo, eiusq; auctori erunt attribuenda. Deniq; supponitur in illo errore animas humanas, & facultates earum intellectum, & voluntatem, materiales esse, & corporeas, quandoquidem necessitati, & influxui corporalium causarum subiiciuntur. Quæ omnia sunt hæretica dogmata: & illationes sunt euidentes, & ita illis potissime vtuntur Patres in locis citatis.

18. *Obiectio.*

Posset vero aliquis dicere, vt talis cognitio certa ex astris habeatur satis esse, vt cœli tanquam causæ vniuersales determinent causas secundas, etiam voluntates humanas, ad vnum infallibiliter operandum, nam ad certitudinem prædictionis satis est, quod effectus sit infallibiliter futurus, & vt talis cognoscatur, etiamsi non ex necessitate eueniat, sed libere: ergo ex illa positione non sequitur, aut libertatem tolli, aut nostras voluntates necessitari ex influxu cœlorum. Aliud enim est, effectum esse futurum infallibiliter, aliud esse euenturum necessario, seu ex necessitate: nam infallibilitas non infert necessitatem, nec tollit libertatem, vt in Diuina scientia constat. Similiter aliud est voluntatem determinari à superiori causa, aliud necessitari: quia (vt aliqui credunt) Deus determinat illam, & non necessitat. Ergo siquis de cœlo item respondeat, non cogetur illos errores fateri. Atque eadem ratione non sequetur cœlum, vel Deum auctorem naturæ esse causam peccati, nisi quoad materiale, quod admittere non recusant illi Catholici, qui dicunt Deum determinare voluntates hominum ad materialia peccatorum. Deniq; poterit negare vltima illatio, quia licet anima humana non sit corporea, est corpori coniuncta, & ideo pendet à corpore in suis actionibus non intellectualibus, & hoc satis esse dicent, vt mediante cœlesti influxu in corpus, & sensus externos, & internos, determinetur ad vnum, etiamsi non satis sit, vt necessitetur.

19. *Respondetur.*

Respondemus tamen ex doctrina sanctorum Patrum, & ex euidenti ratione non minus falsum esse, dicere voluntates hominum determinari ad vnum per influxum astrorum, quam necessitari: quia stellæ naturaliter influunt, ac necessario quantum possunt, ergo si possent nostras voluntates ad vnum determinare, illa determinatio esset mere naturalis physica, & necessaria, & præueniens vsum humanæ libertatis: non enim esset in nostra potestate, illam impedire, neq; in potestate cœlorum illam suspendere, aut moderari, ergo talis determinatio infert necessitatē, vel potius est idem cum illa, & quasi descriptio illius: quia necessitari nihil aliud est, quam determinari ad vnum per actionem necessariam, quæ nō sit in potestate illius, qui determinari dicitur. Sic ergo infallibilitas futuri effectus, quæ ex tali determinatione prouenit, optime infert libertatis euersionem, & inductionē necessitatis simpliciter, quia est necessitas antecedens, ac mere naturalis non cōsequens. Et ideo non est simile de scientia, nam infallibilitas eius non est antecedēs, sed consequēs, nec est in causa prædeterminata ad vnū, sed in effectu libere futuro, & obiectiue præsenti in æternitate. Quod autē dicebatur de Deo determinante nostrā voluntatē antecedente aliquo influxu ab ipso solo procedente, falsum quidē est, sed non in eodē gradu certitudinis, quo ille error, quē nunc improbamus. Quia possent nonnullæ differentiæ inter Deum, & cœlum assignari: nam Deus mouet libere cœlum naturaliter, Deus suaui modo & sapientia, ac libertate sua moderando, & accommodando motionē: cœlum vero operatur mere naturaliter, & quantum potest: Deus deniq; mouet spiritualiter: cœlum mere materialiter. Fateor tamen has differentias adeo esse materiales (vt sic dicam) vt negari non posse videatur, quin ex prædicta æquiparatione, & ex doctrina Patrū in præsenti materia magnum sumatur argumentū cōtra illam sententiam in illo sensu intellectam. Sed nunc de illo puncto non tractamus.

20. *Posito influxu illo cœlesti in nostram voluntatem, sequitur nulla esse peccata.*

Ad illud vero de causa peccati respondeo, posito illo genere influentiæ cœlestis in nostram voluntatem, potius sequi, nulla esse peccata, quia sine libertate non peccatur, tunc autem nulla esset libertas. Essent tamen conuersiones ad obiecta turpia, & praua, quæ, si libere fierent, essent peccata. Et ita euidenter sequitur ex illa positione ea, quæ nunc sunt peccata, & nobis tribuuntur, quia libere fiunt à nobis, posita illa hypothesi, Deo fuisse tribuenda quoad illam turpitudinem, quā tunc ex necessitate haberent: hæreticū autē est, dicere primam causam, & radicem omnium actionum, quæ ab homine turpiter fiunt, in Deum esse referendam. Neq; hoc admittent Theologi, qui alias tribuunt illam determinationem Deo, qui cū illa conantur cōponere libertatem,

tatem ratione cuius saluari putant, quod malitia in hominem, & non in Deum refundatur. An vero nodum satis expediant, lector attente consideret, nos enim de hac re alibi copiose disputauimus. Ad vltimum deniq; respondetur, non minus euidens esse corporalem causam non posse determinare ad vnum spiritualem voluntatem, de se liberam, ac non posse illam necessitare, tum quia ostensum est, hæc duo idem esse maxime respectu causæ naturaliter agentis, tum etiam quia neutrum fieri potest, nisi per influxum directum, & immediatum in ipsam voluntatem. Nam sensus, & sensibilia obiecta non habent vim determinandi ad vnum voluntatem, quacumq; ratione, aut modo proponantur, nisi ita perturbentur, vt rationis vsus impediatur, quod nõ fit in actionibus humanis, de quibus loquimur, & quæ futura contingentia vocantur, de quibus fiunt Astrologicæ prædictiones, quas improbamus.

21.
Has prædictiones esse superstitiosas, si ab astris fiant, vt pura sunt signa.

Venio ad aliud membrum propositionis assumptæ, videlicet si hæ prædictiones fiant ex astris, vt pura signa sunt, non vt sunt causę, superstitiosas esse. Tunc enim procedit generalis doctrina suprapositanam talia signa non sunt signa naturalia, quia nec sunt causæ determinatæ rerum futurarum, vt supponitur: nec sunt effectus earum, vt per se notum est: neque habent cum illis communem causam, in cuius influxu necessario connectantur. Ergo sunt signa ad placitum significantia, & ex illis quæritur cognitio non in vi inuentionis, sed in vi alicuius disciplinæ. Hæc autem non potest esse nisi Dæmoniaca, vt in superioribus generaliter ostensum est, ergo in tali disciplina interuenit consortium, & pactum tacitum cum Dæmone, & consequenter omnis superstitio, quæ in illo continetur, prout supra satis explicatum est. Quin potius omnis alia superstitio diuinatoria in hoc fundata esse creditur: nam omnia fere alia signa vana diuinationum in elementis, aut circulis, aut figuris confictis, vel aliis huiusmodi, fiunt obseruando certam aliquam siderum dispositionem, quasi inde omnia pendeant.

22.
Obiectio.

Sed aiunt istius artis amatores, suis regulis, & experimentis inuenire, vera esse, quæ prædicuntur per talis artis peritiam, se autem solam veritatem quærere, quæ vbicumq; inuenta fuerit, amabilis est, & iuste arripi potest, etiamsi ibi ab ipso dæmone reposita fuerit. Sicut esset licitum thesaurum absconditum in visceribus terræ, etiamsi ab ipso dæmone ibi fuisset absconditus, extrahere. Respondemus in

Dissolutio.

primis, veritatem occultam à dæmone discere, vel inquirere semper esse malum: & hoc sensu falsum est, licitum esse arripere veritatem à dæmone. Eodemq; modo si ad effodiendum thesaurum occultum oporteret, à dæmone discere, vbi esset, non liceret, id quærere ab illo, quia iam iniretur societas cum illo. Secus vero esset, si alias patefactum esset, vbi fuisset absconditus thesaurus, nam tunc, licet opera dæmonis ibi esset repositus, licitum esset, illum effodere, quia hoc nullum esset pactum cum dæmone. Atq; eadem proportione si quis ope dæmonis didicisset veram philosophiam, quæ semel acquisita iam non penderet ex testimonio dæmonis, sed ex suis principiis certis, tunc licitum esset, inde discere naturalem veritatem, quia tunc iam nullum esset cum dæmone commercium. Non est autem sic in præsenti, sed credulitas prædictionis semper nititur in dæmonis auctoritate, qui signum imposuit, seu (quod idem est) hominibus persuasit, talia astra esse signa talium futurorum, & vera significare. Vnde vlterius dicimus falso supponi, in tali prædictione, vel inquisitione inueniri veritatem. Imo qui hoc supponit, iam fidem dæmoni adhibet, & cum illo pactum init. Nec refert, quod interdum eueniant, quæ sic prædicuntur, quia vt supra dixi cum Aug. de Diuin. Dæmon. c. 5. & 2. de doctr. Christ. cã. 24. hoc & est rarum, & casuale, & sæpe ab ipso dæmone procuratum ad decipiendos homines. Vnde fit, vt per talem artem quasi obligentur Dæmones ad procurandum, vt eueniant ea, quæ per astra iuxta suas institutiones prædicuntur, & consequenter vt homines illis vtendo tacite implorent auxilium Dæmonum ad hoc, vt eueniant ea, quæ ipsi prædixerunt.

Cur non possit quis vti hac arte à dæmone docta, posset vero vti philosophia.

Solent vero aliter Mathematici respondere, negando illationem illam: Astra obseruantur, vt pura signa, ergo vt Dæmoniaca signa. Dicunt enim potius esse signa Diuina: Quia Deus (inquiunt) in cœlo mediis astris scripsit futura omnia, quantumuis cõtingentia, & libera. ita interpretantes illud Gen. 1. *Et sint in signa, & tempora, & dies, & annos.* Astrologia ergo docens significationem hanc astrorum, non est Dæmoniaca, sed Diuina scientia. Soletque huiuscemodi sententia tribui Origeni apud Euseb. lib. 6. de Præp. cap. vlt. vbi postquam probauit late, stellas non esse causas nostrarum actionum, significat, non esse inconueniens, esse signa à Deo instituta, quia significatio non ita repugnat libertati nostrę, sicut efficientia. Dei enim præscientia non præiudicat libertati, ergo nec signa per eam data, vt constat de prædictionibus in Scriptura contentis: *Sic enim* (ait) *fieri potuit cœlum tanquam liber à Deo conscriptus ad futura significanda.* Adducitque orationem quandam Ioseph, in qua dicit, *Legi in tabulis cœli quæcumque contingent vobis, & filiis vestris*, & illud Isaiæ 34. *Complicabuntur cœli vt liber*, quia nimirum eius significata adimpleta iam erunt. Eademque opinio tribuitur Alberto Magno in Speculo. Et ita sensit Pet. Aliaco li. de Legibus, & sectis, & qu. 30. in Gen. Denique Aug. lib. 5. de Ciuit. capit. 1. hanc attingens euasionem ait, *Non enim hominum mediocriter doctiorum, fuit ista sententia.*

23.
Aliqui dicunt astra esse signa à Deo imposita ad significandum.

Respondeo, quocumque modo asseratur, futura contingentia posse certo cognosci ex siderib. erroneũ esse, & vti tali arte esse superstitiosum. Absolute enim, & sine vlla distinctione damnatur ab Ecclesia & Hierem. 10. quasi ad irridendam illam euasionem dicitur: *A signis cœli nolite metuere, quæ timent Gentes, quia leges populorum vanæ sunt.* Siue ergo timeantur vt causæ, siue vt signa, vanum est. Vnde Orig. supra hoc ipsum testimonum adducens non videtur persistere in priori sententia, sed concludit: *Ieremias autem vt homines ad se ipsum conuertat, & vt formidinem, quæ à signis impendet, auferat: ac vt omnem forsan huiusmodi opinionem ab hominum animis deiiciat, A signis, inquit, cœli non timeatis.* Sentit ergo, radicitus esse tollendam talem de signis cœli opinionem, quia quomodocumq; ex illis possent præsciri certo futura, eadem solicitudo, anxietas, & perniciosa curiositas in animis hominum remaneret. Et præterea etiam isto modo non excluderetur pactum tacitum cum Dæmone. Esto enim, haberent astra à Deo talem significationem, vnde, quæso, esset hominibus nota? Certe Deus illam non reuelauit: vbi enim est talis reuelatio? Numquid in regulis Mathematicorum? At illæ incertissimę sunt, & sæpissime deficiunt, ac mentiuntur, quod est Dæmonis proprium: ergo oportet, vt illa significatio quæratur à Dæmone, tanquam ab eo, qui illam cognoscit, & per eam præscit futura, & sic eadem superstitio committitur. Addimus deniq; falsum omnino esse, astra imposita ad huiusmodi significationem, quod August. supra demonstrat argumento facto de geminis, & variis illorum moribus: nam sicut indirecte infertur, eos non necessitari à cœlo, ita conuincitur, non significari. Quia stellæ significantes, & concursus, seu aspectus earum idem est, vt supponitur: ergo non potest de vno gemino significare, quod erit malus, & de alio, quod erit bonus, quia vnum signum in se vniforme, & eodem modo se habens non potest in duobus natis sub eodem signo cõtraria significare, vel si in vtroque significat bonitatem, vel malitiam, in alte-

24.
Erroneum est dicere futura contingentia posse certo cognosci ex astris.

in altero falsum est signum, & non est à Deo. Quod si dicantur esse veluti æquiuoca signa ad plura significandum imposita, tunc incerta, & æquiuoca redditur tota significatio, nec potest certis regulis comprędendi, quas Mathematici tradunt, sed oporteret singulas significationes, seu impositiones antea præsciri, per reuelationem eius, qui talia signa imposuit: vnde esset superflua (quia reuelatio per se sufficit) & ad saluādas Astrologorum vanitates est prorsus inutilis.

Explicantur testimonia Scripturæ in contrarium allata.

25. Testimonia vero Scripturæ, quæ pro illa significatione suadenda afferuntur, nullius momēti sunt: Nā verba Gen. 1. ab omnibus Patribus intelliguntur de signis datis à Deo ad numerādos annos, diuidendos dies, & cognoscenda tempora apta ad vsum huius vitæ, vt ad nauigandū, seminandum, & alios vsus vitæ necessarios. Duplex ergo est expositio, vna; vt per illa duo verba idem significetur, & vnum explicet aliud: cum enim dictum esset, *Vt sint in signa* additum est, *& tempora*, id est, in signa temporum quæ tempora sunt dies, & anni. Ita fere Aug. in imperf. Genes. c. 13. Alia est, vt sint signa æstatis & hyemis, ita vt tempus seminandi indicent, alia metendi alia nauigandi. *Ita vt* (ait Cyril. Hierosol. Catech 6.) *homo in naui sedens & incertis fluctibus nauigans, in stellam aspiciens dirigat nauem.* Et infra dicit per solem contulisse pulchritudinem diei, per lunam noctis tenebras consolatum esse. Et hæc est expositio etiam Basil. Ambros. & aliorum ibi, quam Augustinus dicto capit. 13. complectitur. Alter locus Isaiæ varias habet expositiones, quæ in Benedicto Pereira legi possunt tom. 1. in Genes. in lib. 1. cap. 3. contra diuinationem ex astris. Sed cum constet, locutionem illam esse metaphoricam, nullum ex ea potest firmum argumentum sumi. Vt enim demus, metaphoram in hoc consistere, quod sicut liber inuolutus legi non potest; ita nec in cœlis post iudicii diem legi poterit: nihilominus non inde sequitur, nunc omnia futura posse in eo legi; neque enim in quolibet libro res omnes leguntur. Cœli ergo iam tunc non significabunt id, quod significare naturaliter possunt, nimirum, serenitatem, & pluuiam, ver, & hyemem, tempus nauigandi, vel seminandi, &c. hæc enim, & similia sine motu cœli non significantur, sicut neque fiunt: quia ergo tunc motus cessabit cœlorum, ideo complicabuntur, sicut liber. Vel generalius, quia vsus libri est ad legendum, tunc solet complicari, quando iam non est vsui: cœli ergo complicari dicuntur, quia vsus eorum, influentiæ, & ministeria varia cessabunt. Vel denique exponi potest ille locus per alium Apocalyp. 6. *Et cœlum recessit, sicut liber inuolutus.* Quod dictum est de tribulatione futura tempore Antichristi: de qua dixit Christus Matth. *Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum.* Sic ergo recedet cœlum, non motu locali, sed ab oculis hominum, sicut recedere solet liber inuolutus, quia litteræ eius videri non possunt. Oratio autem illa Ioseph, quam citat Origenes, non solum Canonica non est, verum neque vllam habet auctoritatem, eamque reijcit Athan. in Synopsi, vt notauit Perer. Gen. 49. in principio.

Ex astris nō possunt prædici futura, quæ ex sola Dei voluntate pendent.

26. Atque ex hac assertione à fortiori colligitur, non posse ex astris prædici futura, quæ ex sola Dei voluntate pendent. Nam liberior est voluntas Dei, multoque cœlis superior, quam voluntas humana, & ideo longe grauius peccatum est, velle ex astris prædicere, quid Deus sua libera voluntate facturus sit, quam quid homo. Est etiam longe impossibilius quia de homine aliqua saltem coniectura forte sumi potest propter actionem cœli in corpus, cuius inclinationem solet sequi anima. At Dei voluntas omnibus modis altior est, & neque directe, neque indirecte, neque per se, neque per accidens eam potest inclinare cœlum, sed ipsa regit, & gubernat cœlum, prout vult. Vnde fit, vt etiam ipsi naturales effectus futuri ex necessaria influentia cœli, prædici non possint ex astris cum tanta certitudine vt non sint subiecta mutationi, & defectui, si Deus voluerit effectus impedire Et ita est intelligenda Gloss. in c. *Non licet*, 26. q. 5. Quam sequitur Abbas in cap. 2. de Sortileg. n. 7. cum dicit, posse hos effectus prædici ab Astrologis, sed non vt habentes necessitatem. Ratio autem, quā isti Auctores subdunt: scilicet quia corpora cœlestia sunt signa rerum, & non causæ, non est ad rem, nec veritati Theologicæ consentanea, vt ex dictis patet. Ratio ergo est, quia non sunt prima causa, sed illius prouidentiæ subiecta. Valde ergo errarunt, qui somniarunt, effectus etiam externos, & corporales factos in vniuerso ex peculiari prouidentia, vel voluntate Dei, potuisse in astris præcognosci, vt sunt Diluuium, Christi Natiuitas, & similes. In quo errore dicitur fuisse Petrus de Aliaco, quem in Italia nonnulli imitati sunt, contra quos legi potest Ioannes Picus Mirandulanus libro 2. & 3. contra Astrologos.

Præterita etiam, vel præsentia hominibus occulta ex astris non agnoscuntur.

27. Secundo ampliatur posita assertio, vt non solum in futuris, sed etiam in rebus iam factis, vel quæ actu fiunt, si ita sunt occultæ vt humano modo sciri non possint, locum habeat. Ita docent omnes Auctores citati, & specialiter Alexan. Alens. 2. par. quæst. 164. memb. 6. 3. & Turrecrem. in cap. *Illos.* 26. q. 2. art. 4. vbi docent, hac ratione graue crimen esse inuestigare de rebus clam furto sublatis per iudicia astrorum, & inspectionem astrolabii, vbi sint, aut à quo sublatæ sint. De quo extat cap. in iure *Ex tuarum*, de Sortilegiis: vbi sacerdos, qui cum quodam infami ad priuatum locum accessit, vt per inspectionem astrolabii furtum Ecclesiæ posset recuperare, licet sine pacto expresso cum Dæmone, sed ex zelo, & simplicitate id fecisset, grauissime peccasse dicitur. Quem textum expendit bene Caietanus dicta quæstione 65. articulo 2. Et ex eo colligit, ignorantiam raro excusare grauitatem huius delicti. Præterea in cap. 1. eodem titul. generaliter dicitur, esse prohibitum de futuris inquirere per diuinationem: vnum autem genus diuinandi est per astra. Ratio autem est, quia ex astris non possunt cognosci ab homine hæc occulta, & ideo illa inquisitio pactum implicitum inuoluit, quia vel supponit artem aliquam à Dæmone traditā, vel eo tendit, vt Dæmon se immisceat, & quod desideratur, ostendat. Antecedens notū est, quia vel præteritæ actiones inuestigantur nunc ex dispositione, & aspectu, quem nunc astra habent: & sic minus possunt ex illis cognosci, quam actiones futuræ, quia multo minus pendent iam ex causalitate cœli, quam futura, vt recte notauit Origenes apud Euseb. supra. Si vero inuestigentur præterita ex præteritis constellationibus, habent ad illa eandem habitudinem causarum insufficientium & non imponentium necessitatem. Denique eodem modo comparantur ad illa, sicut præsens cōstellatio comparatur ad futurum euentum, ergo illa inuestigatio præteritorum contingentiū habet eandē malitiam, quæ futurorum. Quod si loquamur de actionibus, quæ eodē tempore fiunt, vel illæ sunt occultæ, quia sunt actus liberi meræ interni: & sic constat non posse cognosci in astris, quia non sunt causæ per se illorum, nec in illis ponunt necessitatem: vel sunt actiones, aut res externæ, sed occultæ propter distātiam loci, vel remotionem eius à sensibus hominū: & sic etiam non potest talis effectus in præsenti per astra cognosci, quia per astra non potest haberi notitia intuitiua talis effectus, vt constat, nec abstractiua, quia etiam ad hoc non imposuerunt astra necessitatem, vt res in tali loco reconderetur: vel vt Romæ nunc hoc, vel aliud fieret ab hominibus. Ergo in his omnibus diuinationibus est idem genus superstitionis, & malitiæ.

Idem etiam

28. Tertio extenditur assertio etiā ad effectus casuales, qui licet à causa libera non eueniant, ex acciden-

tario

tario concursu, & impedimento causarum naturalium raro contingunt. Ista enim, vt talia sunt, non habent certam causam in astris, & ideo ex illis ea inuestigare, idem vitium est superstitiosæ Diuinationis, vt expresse docuit D. Thom. in dicta q. 95. art. 5. & alij supra citati. Ratio vero est, quia huiusmodi casualis effectus, vt talis est, nō habet causam per se, vt dixit Arist. in 6. Met. vtique infra Deum, qui sua infinita scientia, & prouidentia omnia cōprehendit, & ipsum etiam concursum seu occursum contrariarū causarū aut intendit, aut ex certa scientia permittit. In cęlo autē nihil tale coiectari potest, quod sit causa illius concursus causarum, à quibus proxime casualis effectus euenturus est, ergo nullo modo potest ex astris prædici. Dices: Per Astrologiam non inspici tantum vnam, vel aliam stellam, sed concursum, & aspectum futurum in omnibus, ergo in collectione omnium poterit cognosci effectus casualis futurus. Respondeo, negando consequentiam: tum quia homo non potest omnium stellarum, etiam fixarum concursum, & vim exacte cognoscere: quod necessarium esset ad talium effectuum certam cognitionem: tum maxime quia casualis effectus non solum pendet ex astris, sed etiam ex causis inferioribus, & ex materiæ dispositionibus, quæ in astris cognosci non possunt, & hominibus notæ non sunt, neque per illas artes considerantur. Vnde neque Angeli ipsi possunt naturali virtute hos casuales effectus in solis astris cognoscere: sed indigent comprehensione omnium aliarum causarum tam efficientium, quam materialium, quæ in tali puncto concurrere possunt, vt ex propria materia constat: homines autem non possunt hæc omnia comprehendere, ergo ex astrorum obseruatione talis cognitio haberi non potest, ergo cum inde quæritur, superstitiosum est, & disciplina Dæmonum tacite desideratur.

dicendum de effectibus casualibus.

Obiectio.

Solutio.

29. Quarto ampliatur assertio, vt non solum locum habeat, quando hæc prædicuntur, vt certo euentura; sed etiam quando simpliciter, & in particulari asseruntur, & credenda proponuntur etiam, secundū moralem, & probabilem coniecturam. Hoc non est ita certum, sicut cætera: aliqui enim Auctores Catholici significant hoc non esse peccatum, quia nec per se malum esse videtur, nec inuenitur prohibitum. Prior pars constat, quia coniecturalis cognitio haberi potest ex his causis, nec ex illa sequuntur incommoda supra illata, quia nec tollitur liberum arbitrium, nec inducitur fatum, &c. Altera vero pars probatur, quia nullum inuenitur ius humanum, in quo aliquid amplius in hoc genere prohibeatur, quam quod per se malum sit. Alij vero etiam hoc genus probabilis prædictionis damnant: quod in particulari inuenio in quodam scholio ad Panorm. in cap. 2. de Sortileg. verb. *Sed meo, &c.* Quod probat ex ca. *Illos planetarios*, 26. q. 2. vbi Augustinus ait, Christianam pietatem repellere, damnareque omnem consultationem horum Astrologorum: at si posset expectari saltem probabilis cognitio sine peccato, non esset damnanda talis consultatio, quia in hominibus probabilis cognitio ad multa esse potest vtilis, ideoque sine peccato ex naturalibus causis inquiritur. Est ergo prohibitum rimari futura ex astris, siue ad certā cognitionem eorum habendam, siue ad coniecturalem.

Asseritur non solum non posse hæc prædici, vt certo euentura sed etiam nec vt probabiliter futura.

30. Sed in hoc puncto loqui possumus vel in ordine ad iudicium externum: quod in præsumptione sæpe fundatur, vel in ordine ad conscientiam, & ad Deum, qui iudicat de culpa actionis, prout in se est. Vnde etiam sermo esse potest vel de exteriori prædictione: vel de interiori intentione, & credulitate. Primo ergo quod spectat ad externum forum, ac iudicium: Qui simpliciter, & absolutis verbis prædicit hæc futura in particulari, vt hunc futurum esse Episcopum, vel ducem, vel similia: vel reuelat particularia facta omnino occulta, iure Ecclesiastico damnatur, & punitur vt Diuinus, licet postea explicet intellexisse suam prædictionem, vt probabilem. Hoc euidenter probatur ex verbis Sixti V. statim referendis. Et ratio est, quia vnusquisque iudicandus est apud homines iuxta planum verborum sensum: nam si illi euasioni daretur locus, nullus posset conuinci, quia ipsi nunquam dicunt hoc infallibiliter esse euenturum, imo fatentur in generali interdum sua principia deficere. Quare in tali prædictione absoluta non deest grauis culpa saltem propter scandalum, & propter speciem mali cum præsumptione iuris, & de iure. Vnde vlterius addimus, quod licet in his prædictionibus expresse addant, se non affirmare id tanquam certum, nihilominus coram Ecclesia non excusantur, sed puniendi sunt. Hoc declarauit expresse Sixtus V. in dicto Motu dicens. *Statuimus, vt contra facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmare audent, etiam si id se non certo affirmare asserant, aut protestentur, &c. Inquirant, & procedant, & in eos seuerius Canonicis pœnis, & aliis eorum arbitrio animaduertant.* Vel ergo Pontifex supponit, hoc esse iure Ecclesiastico prohibitum, vel tacite id prohibet, seu prohibitionem auget, alias non iuberet eos puniri, non obstante prædicta declaratione, & protestatione ipsorum. Ratio autem esse potest, vel quia etiam ille modus prænunciandi futura, est perniciosus Reipub. quia eadem incommoda, & vanæ inuestigationes ex illo sequuntur: vel quia semper præsumitur, ea verba proferri ad occultandam malitiam, & diuinationē: vel certe quia etiam illa est vera Diuinatio, vt iam dicam. In tota ergo hac exteriori prædictione inuenitur culpa, saltem ratione scandali, & prohibitionis Ecclesiæ.

Qui verbis prædicit hæc futura, damnatur, & punitur iure, vt Diuinus.

31. Dico vero vlterius, etiamsi quis interius non plus intendat, quam verbis profert, & declarat, cum dicit, se id non affirmare vt certum, sed vt probabile, superstitiose agere, & aliquam culpam grauem superstitiosæ Diuinationis committere. Ratio est, quia ex solis astris comparari non potest cognitio talium futurorum, vel occultorum ita probabilis, vt ad definitum iudicium ferendum sufficiat, scilicet, ita esse futurum: qui autem ita illa prædicit, vel ea intentione illa inuestigat, saltem hanc determinatam cognitionem humanam talium futurorum inquirit, ergo tacite vult ex disciplina dæmonis talem cognitionem comparare. Minor, & consequentia nota est. Maior autem patet ex superius dictis, quia sola astra sunt remotissimæ causæ, & illæmet sunt maiori ex parte hominibus ignotæ, quia plures omnino ignorantur, & paucæ illæ, quæ cognoscuntur, imperfectissime cognoscuntur, quoad earum virtutem, & influentiam. Et confirmatur: quia hæc diuinatio etiam sub specie probabilitatis solum fundatur, vt supponimus, in regulis artis iudiciariæ: at illæ regulæ non possunt habere etiam probabilitatem ex solis astris, & ideo damnantur, vt industria dæmonum introductæ, ergo illa inuestigatio, vel credulitas, etiam si sit cum formidine, superstitiosa est. Et hoc tandem bene confirmant verba Dei per Ieremiam. *A signis cœli nolite metuere*: non enim irrationabiliter timerentur, si iudicium probabile, & cognitionem humanam conferre possent. Si ergo timenda non sunt, profecto nec sub illa specie inquirenda, aut consulenda sunt. Secus autem esset, quando non ex astris solis, sed ex aliis circumstantiis, & causis particularibus sumeretur coniectura, vt ex temperamento personæ, ex aliis actibus eius, & similibus circumstantiis: nam talis obseruatio non est diuinatio, sed prouidentia: vnde si inter alias coniecturas consideretur etiam aspectus astrorum, quatenus aliquid conducere potest, id non pertinet

Etiamsi non vt certa hæc prædicantur, qui prædicens interius aliud habeat superstitiose tamen agit.

per inet ad superstitionem, sed ad naturalem Astrologiam, quæ non est damnata, vt diximus.

CAPVT XII.

An sortium vsus semper sit superstitiosus, & prohibitus.

1. *An sortes semper superstitiosæ sint, & prohibitæ.*

RAtio dubitandi est, quia sortium mos & tẽpore legis scriptæ, & in lege gratiæ inuenitur à sanctis Patribus vsitatus, ergo de se non est malus, sed potest licite fieri. Antecedens patet: nam terra promissionis per sortem diuisa est, Deuter. 1. Actor. 17. Saul per sortem electus est. 1. Reg. 10. Ministeria etiã sacerdotalia sorte diuidebantur, iuxta illud Luc. 1. *Sorte exiit, vt incensum poneret, &c.* Imo in ipsis Diuinis sacrificijs sorte eligebatur, quid esset offerendum Deo Leuit. 16. Præterea Iosue ad cognoscendum malefactorem occultum sortem misit: Iosue 7. Et Ionathas sorte cognitus est, 1. Reg. 14. Ionas etiam sorte agnitus est Ionæ 1 Ac denique Matthias sorte electus est Actorum 1. Vnde Augustinus Concion. 2 in Psalm. 30. circa illa verba, *In manibus tuis sortes meæ*, colligit, sortes non aliquid mali esse, *sed res est* (ait) *in dubitatione humana posita diuinam indicans voluntatem*. In contrarium vero est, quia sortilegia, id est, sortium vsus, vel per sortes electio iure damnata est toto titulo de Sortilegijs, & 26. q. 1. 2. & seqq. vbi multa ex Patribus referuntur.

2. *Sortes vel diuisoriæ, vel consultatoriæ, vel diuinatoriæ sunt.*

Resolutio vero clara est, adhibita sortium diuisione, quæ trimembris dari solet ex D. Thom. dictâ quæst. 95. artic. 8. Nam quædam sortes dicuntur diuisoriæ, quædam consultatoriæ, quædam diuinatoriæ, sed huius partitionis sensus, & ratio intelligitur melius, ad duo membra vsum sortium reuocando. Ad duos enim fines mitti possunt sortes, scilicet, vel ad aliquem effectum faciendum, vel ad aliquid occultum cognoscendum, seu reuelandum. Quandò priori modo mittuntur, dicuntur generaliter sortes diuisoriæ, & dici potest contractus sortium seu sortes, quæ mittuntur in vi alicuius contractus: nam ille effectus, qui per sortes intendi potest, non est effectus physicus, quia per sortes non applicatur aliqua physica causa ad operandum, sed est effectus moralis, qui ex conuentione hominum fieri potest, vt est translatio dominij eius rei, quæ in sortẽ mittitur, vel collatio officij, aut beneficij, aut alterius potestatis, quæ per electionem, vel sortem conferatur. Quoties autem sortes ad aliquem huiusmodi effectum faciendum, mittuntur, necesse est, vt in vi alicuius pacti & conuentionis præuiæ inter eos, quorum consensu ille effectus fieri potest, mittantur, aliàs non essent operaturæ, accedente vero illo pacto in virtute illius operantur. Nam pactum includit voluntatem quasi conditionatam, eius, qui potestatẽ habet ad talem effectum faciendũ, quæ voluntas transit in absolutam, impleta per sortẽ conditione: nã licet illa conditio casu impleatur, non refert, quià non aliter posita erat in pacto. Et ita pro diuersitate huius pacti variæ possunt esse istæ sortes: aliæ enim sunt lusoriæ, vt sunt in omni ludo, cuius euentus pendet ex purâ fortuna: aliæ sunt electoriæ, seu quæ ad electionem faciendam ordinantur. At vero quando sortes solum mittuntur ad cognoscendum occultum aliquid, tunc generali nomine dici possunt & consultatoriæ, & diuinatoriæ: quia omnis inquisitio veritatis occultæ quædam consultatio est & omnis prædictio, vel præcognitio illius potest dici Diuinatio generatim loquendo. Tamen, quia Diuinatio in malam partem sumitur, vt supra diximus, sortes illæ, quibus tacite, vel expresse consulitur Dæmon, Diuinatoriæ dicuntur, si vero consulatur Deus, dicuntur consultatoriæ per vocis etiam appropriationem.

3. *Sortes diuisoriæ per se malæ non sunt.*

Dico ergo primo: Sortes diuisoriæ, seu quæ fiunt in vi contractus per se, & natura sua malæ non sunt, aliquæ vero sunt humano iure prohibitæ, aliæ vero indifferentes adhuc manent. Conclusio est communis, & clara. Prima enim pars constat, quia in illis sortibus nulla superstitio inuenitur, quia nec ad cognitionem rei incertæ ordinantur, sed immediate ad operationem: nec etiam continent expresse aut tacite aliquam Dæmonis inuocationem: quia nec ad docendum, nec ad operandum aliquid imploratur eius auxilium, cum per eas sortes nihil intendatur quod superet efficaciam voluntatis humanæ vel Diuinæ, si iussu, vel nutu illius sortes mittantur, vt dicemus. Per se autem non requiritur in tali sortium vsu aliquis Dæmonis consensus, vel cooperatio. Materialiter autem potest contingere, vt aliquis habens aliquam cum Dæmone societatem, pactum cum illo faciat, mittendo sortes pro determinanda obligatione ad hanc, vel illam actionem: veruntamen ibi ratio superstitionis non consistit proprie in sortibus, sed in paciscendo cũ Dæmone. Abstrahẽdo ergo ab hac speciali malitia, in vsu sortium ex contractu ad aliquid diuidendum, vel conferendum, per se, & natura sua malitia superstitionis non est: nec etiam habet talis vsus malitiam iniustitiæ, nisi aliunde ex materia, vel aliqua deceptione, vel ex modo sortium illi adiungatur: id enim interdum accidere posse, infra videbimus: est autem quid singulare, & quasi accidentarium. Per se autem sortes non inuoluunt iniustitiam, quia in eis est voluntaria pactio, & potest esse cum æqualitate vtriusq; partis. Nec deniq; est ibi per se coniuncta malitia contra alias virtutes, quæ probabili ratione cogitari possit. Sortes ergo hæ non sunt intrinsece malæ.

4. *Sortes generaliter non prohiberi.*

Neque etiam inueniuntur sortes generaliter prohibitæ: nullibi enim ostendi poterit talis lex vel Ciuilis, vel Canonica. Quia potius iure Ciuili in multis casibus approbantur, vt patet ex leg. *Si duobus*, Cod. Communia, de legatis: vbi in variis casibus, in quibus hæredes, vel legatarij, quibus æqua data est potestas eligendi seruũ, & rem aliã inter se de electione contendunt, omnibus dicitur ibi: *Sancimus in huiusmodi casibus rei iudicem fortunam esse, & sortem inter altercantes adhibendam, vt quem sors prætulerit, is quidem habeat potestatem eligendi.* Et Glos. ibi Ver. *Fortuna*, aliam legem Digestorum refert. Nec talis lex iudicari potest iniqua, tum quia quod priuati homines possunt licite facere ex communi consensu ad tollendas controuersies, potest per legem statui, vt ita fiat, tum etiam quia illud est in talibus casibus optimum medium ad dirimendas lites, & nulli parti est iniuriosum, cum in omnibus sit æqualeius: quod, vt supponitur, nec diuidi potest, nec omnibus æqualiter applicari, & ideo incertitudo etiam sortium æqualis est. Nec ius Canonicum leges illas pro similibus casibus reprobauit. Et statim afferemus casus alios, & regulam generalem constituemus ad discernendum, quando huiusmodi sortes liceant, aut non liceant.

5. *Ius Canonicum prohibet sortes in electionibus Ecclesiasticis.*

Tertia ergo pars assertionis declaratur, quia in iure Canonico prohibentur sortes in electionibus Ecclesiasticis faciendis. Hoc patet ex capit. *Ecclesia* extra, de Sortilegiis, vbi prius dicitur, *multa reprehensione dignum, quod sors in talibus interueniat.* Et postea concluditur: *Sortis vsum in electionibus perpetua prohibitione damnantes.* Ex quibus verbis colligitur primo, prohibitionem illam extendi ad omnẽ Ecclesiasticam electionem, quia absolute, & sine restrictione fit: & in talibus locutionibus indefinita locutio æquiualet vniuersali, quia generales regulæ per eas constituuntur, sicut in doctrinalibus. Quod maxime est necessarium in lege prohibente, quia prohibitio includit virtualem negationem, quæ vim habet distribuendi. Imo ex discursu illius

textus

textus constat, non tantum esse prohibitam sortem in ipsa dignitate Ecclesiastica, officio, aut beneficio conferendo, sed etiam in eligendis, vel nominandis compromissarijs ad electionem faciendam. Ibi enim dicitur fuisse reprehensione dignum, quod potestas nominandi, seu eligendi compromissarios vni per sortem delata fuerit. Et ratio est, vel quia etiam tunc prouisio Ecclesiæ immediate reducitur in sortem: vel quia eadem incommoda in illa sortitione inueniuntur: nam fieri potest, vt ille, qui per sortem assumitur ad compromissarios nominandos indignus sit, & ineptus ad illud munus, ex quo tota electio Episcopi, aut alterius similis postea pendet. Et hac ratione (vltra vim verborum) extenditur illa prohibitio ad omnem electionem Ecclesiasticam, per quam vel iurisdictio, etiam ad vnum actum, vel ius eligendi aut nominandi, vel Ecclesiastica dignitas aut officium, vel beneficium, vel administratio Ecclesiastica confertur: & in hoc conueniunt expositores ibi cum Glossa, & Theologi cum D. Tho. dicto art. 8. & Summistæ.

6. *An sortes liceat inter duos mittere, quando suffragia sunt paria.*

Sed quæri potest circa hoc primo, An saltem in eo casu, in quo suffragia paria sunt, & duo habuerũt in electione (semel, bis, aut sæpius facta) paria suffragia. An inquam, licet inter illos duos sortem mittere. Videri enim potest licitum: tum quia vix superest tunc aliud remedium, tum quia vterque illorum sufficienter iudicatur idoneus per suffragiorum multitudinem, & ita cessat periculum, in quo solo ratio legis fundatur: tum denique quia tunc non videtur sors fieri in electione simpliciter, quod est prohibitum: iam enim electi sunt illi duo præ alijs, & inter se vt æquales, & quasi disiunctim, vt alter illorum dignitatem, aut officium habeat: & solum mittitur sors, vt electio facta habeat effectum in vna illarum personarum potius, quam in alia. Accedit quod in multis congregationibus est in vsu, vt in electione Pastoris, vel Rectoris plures eligantur, non vt omnes officium habeant, sed vt postea inter eos solos sors mittatur, per quam vnus ex eis tandem officium consequitur. Hæc ergo sortitio non est prohibita, alioqui non ita esset tolerata, & recepta. Eadem autem ratio est de hac, & de præcedenti: ideo enim hic modus eligendi cum sortibus videtur licere, quia per electionem illorum plurium ablatũ est periculum eligendi indignum, quia omnes illi per electiones suas propositi sunt vt digni: & ita sortitio non est simpliciter ad electionem, sed ad quandam electionis factæ determinationem, seu executionem. Atque hoc confirmari potest ex facto Apostolorum Actor. 1. talis enim fuisse videtur electio Matthiæ: nam prius Apostoli constituerunt duos quasi ab ipsis electos, & approbatos vt idoneos ad Apostolatum, & postea inter duos tantum illos miserunt sortem. Sed de hoc facto latius infra.

7. *Pars negatiua eligitur non posse scilicet mitti sortes inter duos illos.*

Nihilominus censeo, ex vi iuris communis non esse licitum in priori casu per sortitionem terminare illam electionem, seu diuisionem suffragiorum cõponere. Ratio est, quia illa esset vera electio per sortem, quæ in vniuersum, & sine limitatione prohibita est. Falsumque est tunc non superesse aliud remedium compromissariorum, quod in iure approbatum est in cap. *Quia propter*, de Electione. Aliud autem remedium sortium non inuenitur approbatũ: imo in dicto cap. *Quia propter*, omnis electio facta aliter, quam per omnes electores, vel per compromissarios, reprobatur. Neque etiam est verum, vtrumque illorum æqualia suffragia habentium fuisse sufficienter iudicatum idoneum, quia Capitulum eligentium de neutro hoc indicauit, quia non censetur esse iudicium totius Capituli, nisi saltem maior pars electorum in illo conueniat. Ideoque in neutrum illorum facta est electio ad aliquid, nec approbatio sufficiens personæ eius: & ideo si sortes postea mittantur, reuera tota electio est per sortes, quod reprobatum est. Et hæc videtur expressa sententia Glossæ in cap. *Duobus*, de Rescript. in 6. verb. *teneantur*, Vbi expresse quærit, quid erit, si electores pari numero discordant eligendo inter duos, respondetque, superiorem posse eos compellere, vt concordent, & eligant intra certum tempus, alias ad eũ deuolui electionem: vnde supponit, non posse per sortem electionem terminari, & ita etiam sentit Felinus in cap. *Capitulum*, de Rescript. cum Cardinali in capit. *Licet causam*, de Probat. in fin. vbi generalem regulam statuit, in beneficialibus non esse locum sorti.

8 *Non posse plures eligi, vt postea per sortes vnus accipiat munus Ecclesiasticum.*

Vnde ad secundum casum respondemus primo, in illo aliquam maiorem rationem inueniri non reprobandi sortes, quia iam singuli illorum, qui mittentur in sortem, sunt reuera electi ad maiorem numerum suffragiorum ad tale officium, vel dignitatem, non vt illam determinate habeant ex vi solius electionis, sed vt illam habere possint, & ita singuli sunt approbati à Capitulo ad munus illud. Nihilominus tamẽ addo secundo, etiam illum modum electionis non licere in proprijs electionibus Ecclesiasticis propter generalem prohibitionem, à qua non licet casum excipere sine fundamento iuris, vel euidenti necessitate. Nec admitto, dari talem consuetudinem in electionibus Ecclesiasticis, sed in quibusdam congregationibus, quæ potius Ciuiles, seu laicæ sunt, quam Ecclesiasticæ. Et officia, ad quæ tales electiones fiunt, nec iurisdictionem, nec administrationem propriam, & Ecclesiasticam habent. Quod si in aliqua communitate, & electione Ecclesiastica talis fuerit eligendi modus, erit ex vi alicuius constitutionis approbatæ per Papam, per quam aliquo modo derogatur iuri communi, quo sublato ille modus electionis per se malus non est. Et hoc modo posset defendi electio Matthiæ per sortem, quia tunc nulla erat prohibitio positiua Diuina, vel humana de tali vsu sortium, neque ex natura rei in illa erat periculum prauæ electionis, quia solũ mittebantur sortes inter duos selectos, & iudicatos idoneos, & dignos: & fortasse Apostolis non innotescebat, quis esset dignior, & ideo miserunt sortem. Sed in illo particulari facto aliquid amplius necessario dicendum est, quia non fuit tantum sortitio electiua, (vt sic dicam) sed fuit etiam consultiua, & ideo specialem Dei instinctum interuenisse necesse est, vt infra dicam.

9. *An electio talis per sortes non solum sit prohibita, sed etiam nulla*

Secundo inquiri potest circa hanc partem, An talis electio per sortes non solum sit iure prohibita, sed etiam sit nulla. Quod enim non sit nulla, videtur colligi ex dicto cap. *Ecclesia*, vbi licet dicatur reprehensibilis electio facta per sortes, non dicitur esse nulla, imo supponitur fuisse valida, cum Pontifex illam confirmet, non enim illam innouat, & denuo confert, sed tantum confirmat, confirmatio autem supponit valorem actus. Et idem sentit Glossa ibi ver. *Adgratiam*, dicens, ideo confirmationem illam ad gratiam computari, *quia de iure debuit cassari*: ergo non fuit irrita, sed ad summum irritanda, ac subinde valida. Denique postea in prohibitione nullum est verbum annullans, sed tantum prohibens vsum sortium in electionibus, lex autem prohibens non irritat, nisi addat verbum declarans nullitatem actus, vt in materia de Legibus tractamus. Nihilominus Panormitanus ibi numer. 5. ait, censendam esse electionem illam nullam, quando sors in illa interuenit. Primo quia est facta contra dispositionẽ Legis. Secundo quia est contra formam eligendi datam in capit. *Quia propter*, de Elect. Sed primum motiuum apud me non concludit, quia, vt argumẽtabar, actio contra prohibitionem legis, quæ non habet verba irritantia, non est irrita ipso facto, sed ad summum irritari potest, & ideo ex vi illius cap. *Ecclesia*, non credo, esse talem electionem nullam ipso facto. At vero in dicto cap. *Quia propter*, expresse dici-

se dicitur, *Aliter electio facta non valeat*, ideo ex vi illius textus verum esse existimo irritam esse electionem ad aliquam Ecclesiam, quæ per sortes fit, quia in ea seruari non potest forma præscripta in dicto c. *Quia propter*, & consequenter de illa verificantur illa verba. *Aliter electio facta non valeat*, nam aliter facta est.

10. *Electio commissariorum per sortes non facit irritam electionem ad Ecclesiam per eos factam.*

Dices, ergo in casu capituli *Ecclesia*, electio, de qua ibi tractabatur, nulla fuerat ipso facto ex vi capituli, *Quia propter*, nam ius illud antiquius erat: cõditum enim est ab Innoc. III. qui Honorium III. præcessit, à quo illud ius manauit. Quomodo ergo Honorius non censuit illam electionem irritam, sed validam, quandoquidem illam confirmauit? Respondendum videtur, rationem esse, quia in illo casu dicti cap. *Ecclesia*, non est electio ad Ecclesiam facta per sortes, sed per suffragia, & electionem commissariorum, & ita potuit in ea seruari forma cap. *Quia propter*, iuxta illa verba: *Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ prouideant de Pastore.* Quod totum in dicto cap. *Ecclesia*, seruatum est, solum fuit erratum in modo committendi eligendi potestatem commissariis, interuentu sortium. De hoc autem modo committendi potestatem eligendi aliis, nihil dispositum erat in cap. *Quia propter*, neque circa hoc ibi est forma præscripta ad committendam talem potestatem. Potuit ergo commissio esse valida licet per sortes fuerit facta, si autem commissio fuit valida, etiam electio à commissariis valida esse potuit, quia in ea, vt dixi, seruari potuit forma capit. *Quia propter*. Et ideo restricte dixi, electionem ad Ecclesiam sortibus factam esse nullam, & non simpliciter omnem actionem ordinatam ad electionem, neq; omnem prouisionem beneficii per sortes factam esse nullam, quia in dicto capit. *Quia propter*, de sola propria electione ad Ecclesiam facienda, forma præscribitur, & sola illa aliter facta annullatur. In aliis vero casibus, vbi necesse non est illam formam seruare, etiamsi vsus sortium sit prohibitus, non inuenitur ius actionem, vel collationem irritans: & ideo quoad hoc censeo procedere priorem sententiam Glossæ per textum ibi in dicto c. *Ecclesia*.

11. *Vtrum licitum sit litigantib. de aliquo beneficio mittere inter se sortes.*

Tertio quæri potest, An ex vi illius capit. *Ecclesia* prohibitum sit, vti sortibus ad terminandas, vel tollendas lites Ecclesiasticas, præsertim in causis beneficialibus. Aliqui simpliciter negant factam esse talem prohibitionem, ac subinde licitum esse inter litigantes de aliquo beneficio, mittere sortes, & ita componere litem. Quia in dicto capit. *Ecclesia*, solum prohibentur sortes in electionibus, quæ lex cum odiosa sit, restringenda est ad proprietatem verborum: non est ergo amplianda ad reliquas conuentiones, quæ electiones non sunt: at qui componunt litem per sortes, non eligunt, ergo non prohibentur id facere illo iure. Nam ille, cui sors fauit, non accipit beneficium ex vi sortis, sed ex vi tituli, aut iuris, quo pro se litem prætendebat: & per sortem solum fuit ablatum impedimentum: ergo hoc nec de se malum est, nec prohibitum, erit ergo licitum. Vnde à fortiori idem dicendum erit de quocumque alio negotio Ecclesiastico, quod nec electio sit, nec ad electionem ita proxime ordinetur, vt sub illa contineri videatur. Atque ita sensisse nonnullos iurisperitos, refert Felin. in dicto capit. *Capitulum*, numer. 21. At vero Abbas in dicto capit. *Ecclesia*, solum dicit, in illo cap. non esse prohibitum inter Clericos vsus sortium in causis & litibus temporalibus, quod certe manifestum est, & satis conuincitur discursu facto. Per illum autem limitatum loquendi modum insinuat Abbas, in causis, & litibus beneficialibus non esse licitum vti sortibus ad componendas illas. Expressius vero id docuit Cardinalis in dicto capit. *Licet causam*, de Probat. in fine dicens, *in beneficialibus causis non esse locum sorti*: & hoc sequitur Felinus supra, addens limitationem in Papatu ad tollendum schisma, de quo alibi. Ratio vero dictæ regulæ (omissa pro nunc exceptione) est, quia per huiusmodi sortem incurritur periculum obtinendi beneficium sine iusto titulo, contra regulam primam de Reg. iur. in 6. dicentem, *Beneficium Ecclesiasticum non posse licite sine institutione Canonica obtineri*, contra c. vnic. de Eo, qui mittitur in possess. li. 6. Vbi dicitur, in his litibus beneficialibus cauendum esse, ne aliquid fiat, *per quod ad beneficium vitiosus pateat ingressus*. At per sortem incurritur periculum vitiosi ingressus, ergo non habet locum in componendis causis beneficialibus.

In hoc puncto dicendum censeo primo, non esse prohibitum ex vi dicti capit. *Ecclesia*, vti sortibus ad componendas lites Ecclesiasticas, etiam in beneficialibus. Hoc mihi probat ratio primæ sententiæ. Et videtur esse opinio Gloss. in dicto cap. *Licet causam*, de Probat. ver. *Vt possidetis*, vbi loquens de litigantibus super beneficio, ait, *Vbi nullus, vel vterque ostendit titulum, & omnino sunt æquales probationes, nec apparet, quis ad iudicium prouocarit, sorte dirimatur.* Et allegat iura Ciuilia, & cap. *Sors*, 26. quæst. 2. quatenus dicit, sortem de se non esse malam, vnde supponit, in tali materia etiam non esse prohibitam. Et hanc opinionem esse vsu receptam, & iustam, dicit ibi Hostiens. n. 20. nec dissentit Abbas n. 37. Licet adhibeat limitationem quæ ad rem nostram non pertinet, scilicet, vt sortes mitti possint, consentientibus partibus, non vero repugnante altera, vel vtraque. Nam illud prius sufficit, vt intelligamus hoc non esse prohibitum, quicqid sit de posteriori parte, quæ alibi examinanda est. 12. *Resolutio quæstionis.*

Secundo dico, hunc modum componendi litem beneficialem per sortes, non posse fieri per auctoritatem priuatam ipsorum litigãtium. Ita intelligendam puto secundam opinionem supra positam. Et hoc probat bene ratio, quam pro illa adduximus, quia fieri posset, vt per talem sortem beneficium obtineret, qui non habet titulum. Et quoad hoc potest hic applicari sententia multorum Canonistarum asserentium in dicto capit. *Licet causam*, sortem non habere locum in dubio facti, sed iuris. Nam illud dictum applicatum ad præsentem materiam habet verum, quando voluntates partium, etiamsi inter se pacificantur, nõ sufficiunt ad tollendum dubium facti: tunc etiam incurritur periculum vitiosi ingressus, quod periculum per huiusmodi sortes non vitatur. Ita vero est in proposito, quia si litigator non habet iustum titulum, etiamsi maxime conueniat cũ illa parte in sortibus mittendis, & super illũ cadat sors, non sufficit consensus partis aduersæ ad dandũ ei titulũ: hac ergo ratione non licent huiusmodi sortes. Secus vero est in causis temporalib. in quibus res, de qua litigatur, potest per priuatũ pactum litigantium alteri adiudicari. Vnde iuuari potest hæc assertio ex generali regula, quod super beneficium, de quo litigatur, non licet pactum facere priuata volũtate sine auctoritate iudicis, imo tale pactũ simoniacũ censetur: sed hæ sortes non fiunt sine pacto, vt supra ostensum est, ergo non licent. Hinc vero obiter colligitur, peccatũ ibi commissum non esse superstitionem, de qua nunc tractamus, sed ad sacrilegium, vel simoniam pertinere, vt constat. 13. *Lis beneficialis non potest componi per sortes auctoritate priuata litigantium.* *Peccatum commissum in his sortibus non est superstitio.*

14. Deinde concludimus, & dicimus tertio: auctoritate iudicis posse fieri huiusmodi sortes. Ita sentiunt Glossa & Doctores allegati: & patet à sufficienti partium enumeratione: nam hoc licet aliquo modo, & non auctoritate priuata, ergo saltem auctoritate iudicis. Item patet ex contraria regula de simonia: nam si super beneficio litigioso partes paciscantur in manibus iudicis, & ipse admittat, & iuxta pactum sententiam proferat, tenet, & nulla fit simonia nec sacrilegium, ergo idem erit, si pactum sit de sortibus. Nam sicut in tali dubio, vel litigio pactum

pactum operatur, vt accedente auctoritate iudicis, eiusque sententia, caueatur periculum vitiosi ingressus, quia ille, cui per talem sententiam fuerit adiudicatum tale beneficium, vere illud consequetur, & ille censetur sufficiens titulus: quando sine fraude, aut vi, vel clara iniustitia, bona fide processum est, ergo eadem ratione tolletur illud periculum, etiamsi pactum fit sortium, nam illud quasi materiale est, & tota ratio in iudicis auctoritate consistit.

15. *An prædicta prohibitio extendatur ad secularem electionem.* Quarto dubitari potest, An prohibitio cap. *Ecclesia* extendatur ad electionem eiusdem, seu Secularem. Videtur enim extendi, tum quia textus absolute loquitur de electionibus, & non limitat prohibitionem ad beneficialia: tum etiam quia illa prohibitio fundata est in illa ratione naturali, quod per sortem committitur electio fortunæ, vt possit cadere sors super indignum, vel minus dignum, quod de se est contra iustitiam, etiam in ciuilibus magistratibus, &c. In contrarium vero est consuetudo, quæ est optima legum interpres, quia non obstante illo iure vsus sortium frequens est in Ciuilibus electionibus. Ratio etiam addi potest, quia ius Canonicū nō disponit nisi in propria materia: vnde in eodem textu dicitur, reprehensione dignum esse, quod sors *in talibus* interueniat, id est, in his, quæ ad beneficia pertinent: ergo de his tantum subiecta est sequens prohibitio. *Resoluitur quæstio.* Respondeo breuiter, prohibitionem illam, vt positiui iuris, non extendi ad Ciuiles magistratus, & officia, vt recte probatum est: estque omnium fine dissensione sententia. Nec refert, quod in vltimis verbis, in quibus prohibitio fertur, absolute dicantur *intelligentibus*, quia semper intelligitur iuxta subiectam materiam, & iuxta præcedentia verba, & discursum textus, vt adnotauimus. Ratio vero in priori parte facta recte probat, interdum esse posse iniquam sortitionem illam in publicis officiis ciuilibus contra legem naturalem, etiamsi nulla sit prohibitio humana, illa vero iniquitas non consistit in superstitione, nec est contra Religionem, sed erit contra iustitiam distributiuam, cui repugnat, vt id, quod secundum merita conferendum est, per sortem detur, & contra commutatiuam, ac legalem, quia id repugnat debitæ administrationi Reipubl. eiusque communi bono. Vt ergo huiusmodi sortes in electionibus interdum liceant, oportet aliquomodo præuenire, vt solum mittantur inter eos, qui ita sunt digni officio, vt vix possit inter eos manifestus excessus indicari, sic enim vitatur illud periculum, & non alio modo. Et quia difficile est, hanc cautionem adhibere, ideo fortasse dixit Pan. d.c. *Ecclesia*, n. 3. ibi quidem non prohiberi electiones seculares per sortes. *Et ita* (inquit) *in multis locis faciunt Laici. Melius tamen puto abstinendum, quia militant rationes allegata.*

16. *Concluditur diuisorias sortes posse honeste fieri.* Atque hinc tandem nota est vltima pars assertionis, nimirum diuisorias sortes esse indifferentes, & de se posse honeste fieri. Hoc n. intendit Aug. in d. cap. *Sors*, seu Con. 2. in Psal. 30. Et hoc probat vsus veteris testamenti in principio adductus nam licet nonnulla ex illis tunc fierent speciali Dei mandato: illud tamen non est semper necessarium, cum actio de se mala non sit. Dico autem *de se*, quia variis modis potest hic misceri peccatum. *Varii modi possunt hic misceri peccata.* Primo si ex praua intentione, vel existimatione erronea fiat. Potest autē hęc intentio esse multiplex. Primo si quis putet, actus humanos sortiri effectus: iuxta dispositionem stellarum, & ideo mittat sortes, quia putat constellationem sibi forte propitiam ad sortitionem dirigendā. *Secundum.* Tunc enim actus est in genere superstitionis tractatæ, cap. præced. Secundo erit praua intentio, si quis sortiatur confisus de adiutorio Dæmonis, vel aliqua illius promissione, vel prædictione, tunc enim etiam est superstitio, non vero est proprie diuinatoria sed magica, & malefica, de qua infra dicturi sumus, quomodo à diuinatione distinguitur, quia tunc non tam expeditur à Dæmone reuelatio rei futuræ, quam effectio, & motio manus extrahentis sortem, quam sine dubio potest ipse efficere, si permittatur. Tertio mitti potest sors ea intentione, vt euentus ex fortuna eueniat. Et tunc (ait Diuus Thomas artic. 8.) *Non videtur habere vitium, nisi forte vanitatis.* Intelligendum autem hoc est, nisi quis ita fortunæ se committat, vt prouidentiam Dei non agnoscat: tunc enim esset Gentilicus error: semper enim verum est illud Prou. 16. *Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur:* Si autem quis ita se fortunæ committat, vt non excludat diuinam prouidentiā, vel dirigentem, vel permittētem, tunc ex parte huius intentionis non est actus malus, sed erit actus otiosus, si absque necessitate, vtilitate, vel honesta causa fiat, & tunc potest vanitas vocari: si autem fiat ex iusta causa, vel necessitate, nullum erit peccatum, imo licet fiat ludi, vel lucri causa, non erit semper malum: nam hæc motiua indifferentia sunt, & possunt honestari ex aliis finibus. Secundo potest in his sortibus interuenire peccatum ex parte materię, vel contra iustitiam distributiuam, vt paulo ante explicatum est in electionibus ad officia, vel contra commutatiuam, vt si ad puniendum delictum commissum, per sortes eligatur persona: nam præter diuinationem (de qua infra) est euidens periculum, vt puniatur innocens, & nocens relinquatur impunitus, vt late declarat Abul. 1. Reg. 14 quæst. 27. & 28. *De peccato quod in sortibus interuenire potest ex parte materiæ.* vel etiam potest misceri malitia sacrilegii ex parte materiæ, vt supra explicatum est, & ita potest fortasse de aliis contingere. Tertio potest in his sortibus interuenire malitia, si per eas intendatur effectus, qui non potest per voluntatem, vel consensum sortientium fieri, vt si sortiantur de re aliena, seu de re, quam non possunt suis voluntatibus diuidere, aut applicare. Tunc enim est clara iniustitia, & potest esse impietas: seu sacrilegium pro materiæ qualitate, vt constat. Quod si in tali casu expectetur à Deo effectus per aliquod signum, tunc iam illæ sortes sunt potius consultatoriæ, de quibus postea. Quarto potest hic esse peccatum ex modo, vt si quis fraudibus vtatur in sortibus, sicut in ludo: tunc enim esset iniustitia. Item poterit esse irreuerentia, seu irreligiositas, si quis vteretur libro Euangeliorum, vel Diuinis oraculis ad sortiendum præsertim in rebus terrenis iuxta Augustin. epist. 119. capit. 20. Quamuis ibi potius de consultatoriis sortibus loqui videatur, vt infra dicam. Quinto possunt sortes esse malæ solum quia prohibitæ, vt in casu supra tractato. Constat autem hæc omnino extra rationem sortium esse, & ideo recte dici tales sortes de se indifferentes.

Potestque hoc variis exemplis monstrari, vt de sorte ad dandam eleemosynam huic potius, quam illi, apud Aug. 1. de doctrina Christiana c. 28. De sorte ad eligendum inter duos Dei ministros tempore persecutionis, aut pestis, quis permansurus sit, vel recessurus, apud eundem August. Epistol. 180. Et idem dici posset, si sortirentur (stante æqualitate) quis esset ad Indos iturus, vel inter eos mansurus: sic enim leguntur Apostoli diuisisse inter se missiones suas per orbem quod indicat Cyril. lib. 5. in Isai. capit. 81. Turrian. in lib. 8. Const. Clement. capit. 5. Item de sorte, quæ mittitur ad tollenda iurgia, iuxta illud Prouerb. 18. *Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque diiudicat:* & sic de aliis. Vnde tandem infero, non recte dixisse Baldum in Leg. *Mesminimus*, Codice Quando, & quibus quarta pars debeatur, sortem non licere, nisi in casibus à iure permissis, & in aliis omnibus peccatum contineri. Contrario enim modo dicere debuisset, sortem non continere peccatum, nisi vel ex circumstantia accidentaria, & extrinseca, vel in casibus in iure expressis, extra illos vero per se loquendo licere, vel saltem esse rem indifferentem. Et hoc sensit Gloss. 17. *Exemplis monstratur non esse sortes de se malas.*

vlt. in

vlt. in dicto cap. *Eccl sia*, & Felin. dicto capit. *Capitulum*, de Rescript. numer. 21. & dicto cap. *Licet causam*, de Probat. n. 44. circa finem, vbi alios allegat. Et ratio satis constat ex dictis, nam in illis etiam casibus, quæ iura ciuilia expresse permittunt, non ideo licitæ sunt sortes, quia iura illas permittunt, nam sola permissio non faceret illas licitas, si ipsæ de se malæ essent, quia vero malæ non sunt, ideo iuste permittūtur interdum, non solum ad vitandum maius malum, sed propter aliquam vtilitatem, vel commoditatem, vt dictum est.

18. *Vsus sortium ad cognoscēdā occultam veritatem illicitus est. nisi Dei inspiratione fiat.*

Secundo ac principaliter dicendum est. Vsus sortium ad cognoscendam veritatem occultam, nisi fiat ex Diuina inspiratione expectando ab ipso Deo veritatis cognitionem, illicitus est, & ex suo genere grauem malitiam continet. Sub hac assertione sortes diuinatorias, & consultatorias conprehendo: ambæ enim ad hoc tendunt, vt veritas occulta per indicium sortium cognoscatur: sed differunt, vt diximus, quia per consultationem intelligitur Diuina, & est, quoties per indicium sortis à Deo postulatur, & expectatur cognitio rei desideratæ: Diuinatio autem intercedit in sortibus, quoties à Deo non expectatur cognitio. Rursus mittere sortes, expectādo à Deo iudicium veritatis, dupliciter fieri potest, scilicet prudenter, & temere. Si prudenter fiat, non erit vitium, quia vitium non fit prudenter, si autem fiat temere, vitium erit. Quod autem possit hoc interdum prudenter fieri, probat in primis vsus Sanctorum in veteri testamento, quem inprincipio adduximus in testimoniis secundo loco citatis. Nam sortitio facta à Iosue fuit quidē ad reuelandum malefactorem occultum, per Dei tamen expressum mādatum, vnde nō tam erat consultatoria, quam executiua Diuini mandati: vnde & fuit prudentissima, & cum spe certa, quod sors esset ita à Deo dirigenda, vt veritatem indicaret.

19. *De sortibus à Saule missis.*

De sorte autem missa à Saul ad similem finem Abul. ibi putat, etiam Saulem id fecisse ex diuino præcepto, quod leuibus coniecturis suadet: & qui voluerit, potest id credere, quia non habet incōmodū, licet non probetur. Non est tamen nobis necessarium defendere, bene & prudenter fecisse Saulem, quia nec erat sanctus, nec spiritu Dei in actionibus suis ordinarie regebatur, neque de illa habuit expressum mandatum Dei, nec in scriptura refertur aliqua circumstantia, vnde colligatur id fuisse ex Diuina inspiratione. Nam licet verisimile sit Deum postea temperasse sortem, eamq; ita direxisse, vt vere indicaret personam inquisitam, nihilominus potuit esse sors illicite intentata, vt indicauit idē Abul. 1. Reg. 14. qu. 20. nam illa directio sortium est quasi quædam gratia gratis data, quam Deus dat, quibus vult, etiamsi peccēt vtendo sortibus, quia Deus bene vtendo eorum praua actione, assequitur alium finem, quem ipse intendit. Sicut in facto Ionæ est manifestum: nam ibi nō est dubium, quin nautæ inepte egerint, sortem mittendo, & tamen Deus direxit illam, vt per eam veritas indicaretur, & Ionas mitteretur in mare, & sequerentur alia mirabilia, quæ ipse intendebat, vt indicauit etiam Abul. 1. Reg. 14. q. 37. Vnde quod Prou. 16. dicitur: *Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur*, etiamsi de materialibus sortibus ad literam intelligatur, non est necesse limitari ad sortes sine culpa missas: omnes enim à Domino temperantur, licet non omnes eodem modo: nam quando mittuntur ex suo mandato, vel speciali instinctu, ita diriguntur, vt infallibiliter ostendant veritatem: quando vero mera humana voluntate fiunt, à Domino temperantur vel per specialem, vel per generalem prouidentiam, interdum directiuam, interdum permissiuam, semper tamen eueniunt ex eius prouidentia, & hoc est temperari ab ipso. Illa vero prouidentia potest esse specialis, & specialissima in directione sortis, vt veritatem attingat, etiamsi forte non sine peccato, & temeritate fuerit missa.

Vide supra locum Chry. Prouer. 16.

20. *De sorte missa ad Matthia electionem.*

At vero de sorte ab Apostolis missa ad Matthiam eligendum, varie loquuntur Patres. Cum enim omnes cōueniant nullum ibi interuenisse peccatum, quod est certissimū, quia licet nondum essent Apostoli tunc cōfirmati in gratia, magnam tamen lucē, & gratiam ab Spiritu sancto acceperant, vnde nec ignorare poterant, quid in eo facto liceret, nec sine causa committere quicquam, quod peccatum esset. Maxime cum omnium consilio, vel consensu electio facta fuerit, & præmissa oratione communi, post grauissimam Petri admonitionem. Cum hoc ergo certum sit, nonnulli ex Patribus hoc attribuūt alicui imperfectioni, vel potius minori perfectioni Apostolorum. Hoc enim significat illud Bedæ Actor. 1. *Sorte quæritur, quia nondum erat plenitudo Spiritus sancti in Ecclesia effusa. Septem autem diaconi postea non sorte, sed electione discipulorum sunt ordinati.* Quod refert, & approbare videtur Diuus Thomas dicto artic. 8. & idem sensisse videtur Chrys. hom. 3. in Acta, cum dixit: *Quoniam non erat spiritus, sorte rem peragunt.*

Qui tribuant hanc sortem imperfectioni Apost.

21. *Explicatur præcedens Patrum assertio.*

Sed hæc sententia non est intelligenda de imperfectione morum in illo facto, sed ad summum de defectu alicuius cognitionis, vel instructionis, quam nondū Petrus & Apostoli habebant: vel certe de imperfectione status Ecclesiæ in illo tempore. Nam quod ad mores attinet, nec peccatum, nec imperfectio vlla in illo facto notari potest. Si enim sortes illas tantū vt diuisorias spectemus, & in Apostolis supponamus potestatem ad prouidendū de successore loco Iudæ, & quod electio modo humano facienda fuisset, nulla moralis imperfectio in illa electione notari posset, etiāsi facta fuisset sine extraordinaria inspiratione, aut motione diuina, sed ordinaria, prout nunc fit electio Pontificis. Nam si ex cōmuni consensu, vel ad plura suffragia vnus tantū electus fuisset, quia ille reputatus esset dignior, nulla fuisset imperfectio. Ergo si contigit (vt credendum est) quod illi duo, Matthias, & Barsabas reputati fuerunt digniores cæteris, & inter eos iudicari humano modo non potuit, quis esset dignior, nulla imperfectio fuit, ambos prius eligere, vt alia via postea fieret electio inter ipsos. Sic enim etiam nunc in quacumque electione fieri posset, seclusa prohibitione positiua etiam in electione ad Papatum, vt eligentes prius inter se conuenirent, si fieri posset, vt inter duos, vel tres electio fieret, maxime si publice constaret, illos esse dignissimos. Rursus facta illa prima electione, cum non superesset via humana ad cognoscendum, quis illorum esset dignior, aut cuius electio magis futura esset iuxta beneplacitum Dei, profecto electio per sortem honestissima erat, nullaq; imperfectio in ea notari posset. Quia inprimis supponebatur, vtramq; personam esse dignam, & ferendo arbitrium humano modo, quamcūq; illarum potuisse iuste eligi determinate. Quia suppositione stante, per sortem eligere nec malum, nec imperfectum erat ex natura rei. Et alioqui nulla erat tunc prohibitio humana, & licet fuisset Petrus, & Apostoli potuissent in illa dispensare. Deinde nulla erat superstitio, aut tentatio Dei, vt per se notum est, & statim amplius explicabitur. Denique nullus perfectior modus excogitari potest, si enim aliquis esse posset, maxime quod Petrus, vel congregatio illa vnum ex illis duobus definite eligeret, at fortasse nullam habuerunt humanam rationē ad id faciendum, ergo melius fecerunt id committendo prouidentiæ diuinæ, vt plane fecerunt, præmissa oratione & mittendo sortem. Fuit etiam illud medium tunc aptius ad tollendam omnem offensionem, & contentionē, & ad ostendēdam sinceritatē intentionis, & desiderii procedendi sine vlla priuata affectione. Itaq; considerando illam electionem tantum vt hu-

mano modo factam sine vlla exteriori ostensione Diuinę voluntatis per sensibile signum, non inuenitur in ea morum imperfectio, nec aliquid singulare propter quod sit necessarium recurrere ad specialem instinctum Spiritus sancti.

21. *Predicta sors non solum diuisoria, sed etiā consultatoria fuit*

Addimus vero illā non solum fuisse sortem diuisoriā, sed etiam consultatoriā, voluerunt enim Apostoli per illā intelligere Diuinam voluntatē circa electionem inter illos duos. Et hoc supponebat in illis aliquā imperfectionē, non ad mores, sed ad cognitionē pertinentē, vel, vt ita dicā, spectantē ad ordinē gratiæ gratis datæ, non gratum facientis. Cum enim Apostolatus esset dignitas personalis (vt sic dicam) quæ non erat in Ecclesia perpetuo duratura, dubitare potuerunt Apostoli, An esset nouus Apostolus loco Iudæ eligendus. In hoc vero per intelligentiam prophetię Dauid illuminatus fuit Petrus à Sp. sancto vt doceret alios, Episcopatum Iudæ alteri fuisse dandum, & nouum testem Resurrectionis Christi fuisse ex tota illa congregatione creandum. Tamen quia Apostolatus erat dignitas, quam solus Christus immediate contulerat, dubitare vlterius potuerūt, an oporteret cœlesti signo demonstrari electionē à Christo factam, vt firma, & indubitabilis permaneret. Et ita supponitur in Apostolis hæc imperfectio, quia nondum sciebant quomodo esset illa dignitas conferenda. Vel certe si fortasse intelligebant se posse designare personam, quamuis Christus immediate daturus esset potestatē (vt satis verisimile est, nam sicut designarunt duas, potuissent vnam tantū designare, si expedire iudicarent, vel si certi essent de maiori eius idoneitate) nihilominus propter imperfectū statum, quē tunc habebat Ecclesia, & quia nō erat tota satis instructa de his mysteriis, & vt maiori reuerentia, & fide susciperet electum, & quia forte ignorabant, quis illorum duorū esset dignior, opportunum iudicarunt, à Deo ipso electionem inter illos duos expectare. Sic ergo consultatio illa ad Deum imperfectionem aliquam supponebat, non tamen cum morali imperfectione facta est. Vnde probabilius credo cum Apostoli orarunt: *Tu Domine, qui corda nosti omnium ostende, quem elegeris.* Ostensionem publicam per aliquod signum visibile petiisse, vt verba ipsa sonant: neq; id fuit tentare Deum, quia non sine morali necessitate, & publica vtilitate, nec sine Diuino instinctu, (vt credendum est, & oratio ipsa ostendit) id fecerunt.

Act. 1.

23. *Probabile est fuisse datum aliquod signum diuinum in electione Matthiæ.*

Vnde cū postea dicitur, *Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam*, probabile est, indicium aliquod Diuinum fuisse datum, quo omnibus constitit, Deū elegisse Matthiam. Quæ fuit sententia Dionysii c. 5. de Eccl. Hierar. Vbi etiam ait, ob reuerentiam tantæ dignitatis Apostolos Deo ipsi electionem commisisse, vt non ab hominibus, neque per homines, sed à Deo ipso immediate tribueretur, & ideo Deum, exhibito aliquo mirabili signo sensibili, quē eligeret, declarasse. Et ita intellexerunt etiam Maximus, & Carthus. in Dionys. Turrec. in scholi. ad li. Const. Clem. libr. 8. c. 5. Qui ait. nullas sortes materiales (vt sic dicam) fuisse Matthiæ, & Barsabæ, sed dare sortes nihil aliud fuisse, quam eos proponere, vt super quem caderet certum aliquod de cœlo signum, electus haberetur. Quod est probabile, & consentaneum Dionysio: sed magis literale est, quod fuerint eis datæ propriæ sortes, & extractæ, & quod ceciderit super Matthiam, vt communiter expositores Act. 1. sentiunt. & Hieronym. Ionæ. 1 & D. Thomas supra videtur supponere & esse communem sententiam dicit Anto. 1. part. Hist. c. 1. in principio, & c. 15.

24. Nihilque vetat, quod simul signo aliquo visibili ostensum fuerit, sortes illas euenisse ex singulari Dei directione, qui Matthiam eligebat, & Apostolum creabat. Nam hoc videntur postulasse Apostoli, cum dixerunt: *Ostende, quem elegeris*: Et præterea illi tempori, & loco videbatur conuenientissimum ad maiorem consolationem, & satisfactionem illius Ecclesiæ, quæ nondum erat per Spiritus sancti aduentum confirmata, vt certo omnibus constaret, Deum fuisse, qui Apostolicam dignitatem Matthiæ tribuisset. Item vt Apostoli, qui Dominum per sortes illas consulere voluerunt, ab ipso haberent responsum, aliquo peculiari signo manifestatum. Nam si nihil aliud ibi contigisset, præter id, quod in omnibus sortibus humanis accidit, nimirum, vt sors pro Matthia educeretur: nihil singulare ex parte Dei habuisset illa electio, nec magis ibi ostendisset suam voluntatem, quam in aliis sortibus humanis, quod non videtur verisimle, nec intentioni, & orationi Apostolorum consentaneum. Et hoc certe sensit Hieronymus Ionæ 1. dicens illam sortem factam esse ex speciali priuilegio, nullum autem fuisset, nisi aliquod signum Diuinum intercessisset. Et hoc ipsum significauit Orig. hom. 13. in Iosue, dicens: *Præcedenti namque oratione, non iam casu, sed prouidentia, sors Diuinum iudicium deferebat.* Idemque significat August. dicta Concione 2. in Psalm. 30. cum ait: *Electi sunt duo iudicio humano, & electus de duobus vnus iudicio Diuino.* Etenim si sortes illæ nihil amplius habuissent, quam aliæ materiales sortes, non magis constitisset fuisse à Deo electionem vnius ex duobus, quam ipsorum duorum electionem, quia vtrumq; factum est ex prouidentia, & directione Diuina. Cum ergo subdit August. *De duobus consultus est Deus, quemnam ipsorum esse vellet, & cecidit sors super Matthiam*: Intelligit ita cecidisse, vt cœlesti aliquo signo ostenderet Deus suam voluntatem, & responsum daret consultationi Apostolorum. Quale autem fuerit illud signum, à Luca declaratum non est, quia nobis id scire necessarium nō erat: fortasse tamen fuit aliquis cœlestis radius, vel (sicut Num. 17. legimus de Aaron) potuit virga florere in manu Matthiæ, & non Barsabæ, vel aliquid simile diuinitus fieri.

Act. 1.

Recte igitur ab Origine in. hom. 13. dictum est sortes consultatorias de se sanctas, & bonas esse, vtique si debito modo fiant, id est, propter honestum, & grauem finem, & necessitate exigente, & cum debita reuerentia, nec sine speciali instinctu Dei. Hæc enim omnia, in sortitione Matthiæ seruata esse, satis ex dictis constat. Vnde fit illam sortitionem fuisse consultatoriam, nam licet ordinaretur ad aliquid faciēdum, quod pertinet ad sortes diuisorias, præsertim ordinabatur ad cognoscendam Dei voluntatem, & vt constaret omnibus quis esset dignus, tanta dignitate, & Deum esse, qui illam conferebat, quæ omnia ad consultationem spectant. At vero si aliter hæc Diuina consultatio temere, & imprudenter fiat: erit graue peccatum. Est autem in hoc aduertendum primo, quando tale peccatum interuenit, non esse superstitionem diuinatiuam, de qua tractamus, sed esse aut tentationem Dei, aut sacrilegium. Si enim talis modus consultationis fiat sine necessitate, & prætermissis ordinariis mediis Diuinæ prouidentiæ, est tentatio Dei, vt constat ex supra dictis de hoc vitio. Et ita docuit Diuus Thomas dicto articul. 8. Si vero fiat indebito modo, erit aliquod genus sacrilegii, ad quod videntur spectare duo alii peccandi modi in hoc genere, quos Diuus Thomas ponit. Vnus est, si quis nulla oratione præmissa, vel sine debita reuerentia, & humilitate accedat ad Deum hoc modo consulendum. Alius est, si medio improportionato vtatur, vt si sortes sint de temporalibus rebus, & diuina oracula ad hoc conuertantur, id est, Euangelia, vel aliquid huiusmodi, vt Caietanus exponit, sed supra dictum est in sortibus diuisoriis. 25.

Sortem Matthiæ fuisse consultatoriam.

Si hæc consultatio temere fiat, est graue peccatum.

Deinde est considerandum, duobus modis, seu duplici intentione posse fieri hanc Dei consultationē. Primo intendendo, & expresse, vel tacite petēdo à Deo 26.

Duplici intentione

potest fieri hac Dei consultatio. 1. Intentio. à Deo, & signo aliquo Diuino, & extraordinario ostendat, quid in tali negotio agere expediat, vel quis sit dignus tali dignitate, vel quis sit futurus vtilior Ecclesiæ, si illam suscipiat, vel similia. Ad quem modum diximus, Apostolos consuluisse Dominum in electione Matthiæ. Et hic modus consulendi adeo est extraordinarius, vt non solum necessitatem, vel vtilitatem requirat, sed etiam motionem Diuinam valde specialem ad id postulandum, & extraordinarium instinctum, alioqui non vitabitur tentatio Dei, vt in superiori libro diximus. Et talem motionem credendum est, habuisse aliquos Sanctos vtentes fortuita apertione libri sacri ad vtilitatem Dei, vel futurum aliquem euentum cognoscendum, vt de Tetrico Episcopo sancto refert Gregor. Turon. lib. 4. Historiæ Francorum cap. 16. Secundo

2. Intentio. potest quis intendere solum impetrare à Deo occultam directionem sortium per specialem prouidentiam, quæ licet miraculosa dici non possit, pertineat tamen ad specialem gratiam, & beneficentiã Dei, illaque tanta fiducia postuletur, vt secum homo statuat, id, quod sors tulerit, amplecti, tanquam ex Diuina voluntate, & ordinatione, & non tantum ex permissione profectum. Quomodo videntur intellexisse orationem Apostolorum in electione Matthiæ, qui non putant signum aliquod cœleste, & visibile fuisse in ea ostensum. Estq; hic modus facilior, & non requirit extraordinarium instinctum Spiritus Sancti, vt absque temeritate fiat, sed satis est prudens ratio ex coniectura humana sumpta ex necessitate, & honestate causæ, & ex dubitatione occurrente, quia non inuenitur melior modus ad faciendam determinationem, & ex modo, quo fit, præmissa oratione, & recta intentione, & in tali materia, in qua ex successu sortium non sit periculum iniustitiæ, aut alterius mali, tũc enim sine temeritate, aut tentatione Dei credi potest, Deum sua prouidentia affuturum. Et si quis recte consideret tunc magis videntur illæ sortes diuisoriæ, quam consultatoriæ, quia non tam intenditur cognitio per sortem, quam determinatio ad aliquid faciendum: solumque concipitur probabilis spes, Deum illo modo tacite approbaturum determinationem, quæ spes nec superstitiosa, nec vana est, sed probabilis, vt declaraui. Sed dices, Quid necesse est tunc sortibus

Obiectio. vti cum oratio sufficiat ad impetrandam à Deo necessariam cognitionem, & illi sit promissa exauditio, non sortibus. Respondeo, per has sortes non excludi orationem: sed cum homo timeat postulare apertam reuelationem, & non suppetat (vt supponitur) aliud medium humanum ad tollendam ambiguitatem, & ancipitem dubitationem, vtitur eo medio, quo potest, inuocato Diuino auxilio quod illud dirigat. Semperque supponendum est, in neutra parte earum, quæ in sortibus mittuntur, etiamsi fiat, seu eligatur, esse aliquid contra iustitiã, vel rectam rationem. Quando ergo hæc omnia concurrunt, non est in tali genere consultationis aliqua malitia.

27. Superest tandem, vt alteram partem de diuinatoriis sortibus explicemus, & concludamus: sequitur enim veluti à sufficienti partium enumeratione. Nã eo ipso, quod sortes mittuntur ad occultam veritatem cognoscendam, & non nituntur in Deo, eiusq; prouidentia, superstitiosæ sunt, ac subinde illicitæ, & contra Religionem. Duobus autem modis

Sortes diuinatoriæ dupliciter participant malitiam superstitionis. supra positis possunt hãc malitiam participare. Primo per expressam societatem cum dæmone, vel ab illo aperte petendo, vt sortes dirigat, & fidem illi adhibendo: vel pactum aliquod cum illo contrahẽdo, & signum sortium ab illo accipiendo, & illo tanquam regula actionum vtendo. Et quando hoc modo delinquitur, clara est malitia superstitionis, & eiusdem rationis cum aliis diuinationibus Diabolicis cum pacto expresso, solumq; in signo materiali differt. Alio modo potest hic etiam peccari ex pacto tacito, quod interuenire censetur, quoties manifestatio veritatis non à Deo expectatur. Nã tunc procedit generalis ratio supra facta de signis vanis, & inutilibus: nam hoc etiam medium sortiũ de se vanum signũ est, quia nec ex natura sua, nec ex aliqua legitima impositione habet talem significationem, Non natura sua, quia nõ est causa, nec effectus illius rei, cuius cognitio inquiritur, neq; cũ illa habet connexionem naturalem in aliqua causa, vt per se notum est. Non etiam ex impositione legitima, quia nec à Deo data est, nec ab hominibus cum fundamento dari potuit: ergo necesse est, vt vel à Dæmone manauerit, vel ab illo tacite expectetur: vel certe, vt ipse se ingerat ad decipiendum hominem, qui in eo ipso peccat, quod tali periculo moraliter se exponit, vt de aliis dictum est.

Et ob hanc causam prohibita est Ecclesiastico iure talis diuinatio, sic enim intelligenda sunt iura, quæ de tali diuinatione loquuntur, Vt sunt c. *Non liceat*, 26. q. 5. vbi sortilegi cum diuinatoribus, & maleficis æque damnantur ex Canone 72. Martini Brachar. Episcopi. Idem ex Conc. Tolet. 4. c. 28. in ca. *Si quis Episcopus*, ibidem, & cap *Peruenit*, ex Greg. lib. 9. Epist. 47. & in c. *Contra idolorum*, ex eodem Greg. libr. 7. Epist. 66. Similiter Leo Papa ad Episcopos Brit. c. 4 sortes tanquã diuinationes, & maleficia dicit esse damnandas. Præterea in cap. *Si quis clericus* ex Concil. Aurel. c. 32. & latius in cap. *Aliquanti* ex Conc. Agath. ca. 42. damnantur, *qui sub nomine fictæ Religionis per eas, quas Sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque Scripturarum inspectione futurorum scientiam promittunt.* In quo videtur alludi ad eos, *qui de pag. nis Euangeliis sortes legunt*: de quibus Aug. Epist. 119. ca. 20. Quos solum damnat, *quia ad vitæ huius vanitatem diuina oracula volunt conuertere*: & significat minus peccare, *quam qui ad dæmonia consulenda concurrunt.* Sed nihilominus si illo genere sortium vtuntur, vt puris signis, ac sortibus sine speciali recursu ad Deum, vel ex motione eius saltem probabiliter credita ex aliquibus coniecturis, superstitio clara est: licet sit minus peccatum, quam expressa consultatio Dæmonis, non immunis à tacita consultatione. Et ideo in cap. *Episcopi*, eadem causa, & quasi ex quodam Concil. Anqui. ars sortilega tanquam à Dæmone inuenta damnatur. 28. *De hac diuinatione sunt iura intelligenda.*

Vt vero malitia huius peccati magis declaretur, aduerto, has sortes diuinatorias interdũ esse quasi speculatiuas (vt sic dicã) id est, ordinatas ad cognoscenda futura, seu occulta solum propter cognitionem in illa sistendo, vt cũ per sortes inquiritur, quis obtinebit cathedram, aut victoriã, & similia: non ad aliquid operandũ, sed solum ad voluptatẽ, & satietatem curiosi appetitus, & affectus: aliquando vero esse practicas, quia ordinantur ad aliquid agendum ex tali cognitione, vt quãdo per sortem inquiritur, quis fuerit malefactor occultus ad puniendum illũ, vel quid simile. Quãdo fiunt priori modo, sunt pure consultatoriæ dæmonis, & ideo tantũ habent malitiam superstitionis, sicut intẽtio futurorũ per astra, vel auguria, &c. de qua nihil superest addendum. Quando vero fiunt posteriori modo, non sunt sortes puræ cosultatoriæ dæmonis, sed ordinarie participant aliquid de diuisoriis, nam ad illas pertinet distributio honoris, vel pœna per sortes. Et ideo præter malitiã superstitionis interuenire solet malitia iniustitiæ, infamando v.g. proximum, vel innocentem si sors in ipsum cadat, vt potest, & sæpe accidit, vel nocentem occultum publicãdo, quod etiã est iniustum. Item eodẽ modo peccatur exponendo innocentẽ periculo pœnæ, quã non meretur, si sors super illum cadat. Et licet cadat in eum, qui reuera fecit delictum, grauissima iniustitia est, illum punire non probatum nocentem. Nam per sortes reuera non probatur nocens, nisi testimonium dæmonis 29. *Harum sortium quadam ordinantur solum ad cognitionem, aliæ ad operationem.*

recipiatur, quia sortes per se nullam probabilitatem faciunt cũ sint mere casuales: & in vtrumq;, nocentem scilicet, & innocentem, posit æque cadere sors. deferre autem fidem dæmoni non solũ sacrilegium est, sed etiam in eo casu est iniustum, quia mendax est, & magis appetit malum inferre innocentibus, quam malefactoribus. Et ita ad hoc genus sortium pertinet, duellum ad veritatem occultam manifestandum, nã præter malitiã sortium cõtinet iniustitiã respectu proximi, & peccatũ contra charitatem respectu sui. De quo late Caie d. ar. 8. & Martin. Del Rio lib. 4. c. 4. q. 3. & seqq. Vbi de superstitiosis purgationibus etiam disserit, de quibus supra diximus, quia pertinere etiam possunt ad tentationem Dei. Deniq; eadem ratio est de omnibus sortibus, quæ ad aliquid agendum ordinantur, in quo inest periculum grauis nocumenti vel sui, vel proximi in fama, honore, fortunis, aut vita.

30. *Inepta aliquorum excusatio.* Nec vero, qui his vtuntur, excusari possunt dicẽdo se expectare à Deo dirigendas esse sortes, quia ipse est, qui temperat illas Prou. 16. falsa enim est, & vana excusatio: quia Deus non semper temperat dirigendo, sed sæpius permittendo, nec talem directionem promisit, nec ordinarii euentus aliud ostẽdunt. Dixerunt vero quidam, in anima humana esse sufficientem potestatem ad sortes dirigendas obseruata cœli constellatione, quod referri solet ex Agrippa lib. 2. Philos. c. 54. Sed illa philosophia non solum vana, sed Diabolica, & superstitiosa est, quia & inuoluit superstitionem iudiciariæ Astrologiæ & addit nouam sortilegiorum. Vnde etiam potest anima humana talem potestatem sibi arrogare, nisi ex dæmonis suggestione, ac deceptione? Est ergo eadem ratio de hoc diuinationis genere, quæ de augurijs, & similibus.

CAPVT XIII.

Quando Diuinatio per somnia superstitiosa sit.

1. *Quid sit somnium.* PRincipio supponendum est, somnium appellari imaginariam visionem, seu apprehensionem, quę in sensu interiori fit tempore somni, quando exteriores sensus sopiti sunt, vt videre licet apud Arist. lib. de Somniis. Soletq; variis nominibus appellari, dicitur enim somnium, & insomnium, visum, phãtasma, & interdum etiam oraculum, quas voces accurate distinguit Auctor lib. de Spir. & anima c. 25. inter opera August. to. 3. Tamen reuera idem sunt, præter nomen oraculum, quod ad diuina insomnia magis applicatur, imo de se omnem Diuinam prophetiam etiam extra somnum factam solet significare. Hic ergo iuxta subiectam materiam priores quatuor voces pro eadem accipimus. Non pertinet autem ad præsens institutum philosophicam materiam de somniis tractare, sed solum quæ necessaria fuerint ad explicandum, quale peccatum misceri posit in adhibenda fide insomniis. Agimus ergo de somniis, quatenus nobis significare possunt aliquid *Tripliciter aliquid potest intelligi per somniũ significari.* esse futurum, vel factum esse, vel fieri in distanti, vel occulto loco, vel quolibet alio occulto modo. Tripliciter autem intelligi potest per somnium aliquid huiusmodi significari, scilicet vel tanquam per causam, vel tanquam per effectum, vel tanquam per signum, & quasi, per locutionem.

2. *1. Modus colligendi ex somnio tanquam ex causa impugnatur.* Primus modus significandi, aut colligendi ex somnio tanquam ex causa, vix potest habere locum, aut esse alicuius momenti, nec esse in vsu, nisi adiunctis aliis superstitionibus, vel coniecturis. Quia somnium, vel quod in eo cogitatur aut apprehenditur, præter speciem, & memoriam sui, quam relinquit, non potest in homine habere aliquẽ effectũ, qui ex illo postea sit ex necessitate euenturus, sed ad summum, mediante apprehensione illius, seu recordatione, quæ in vigilia fit, potest esse occasio, vel ratio operandi aliquid, quod ab homine non necessario, sed libere fit, si rationis vsum habet, vt constat. Et hoc satis indicauit D. Thom. dicta. q. 95. art. 6. dicens, *somnia quandoque esse futurorum euentuum causam, cum mens alicuius solicita ex his, quæ videt in somniis, inducitur ad aliquid faciendum, vel vitandum.* Constat ergo, talẽ effectum non posse cognosci in somnio tanquam in causa, nec ab illo, qui passus est somniũ, nec ab alio, qui de illo notitiam habuit. Quia talis causa nec est efficax ad talem effectum, nec determinat hominem, seu voluntatem eius ad illum. Imo ille idem effectus non sequitur, nisi mediante aliqua alia credulitate de re significata per somnium, quæ credulitas voluntaria est, & non necessaria: & adhuc illa posita dispositio de aliquo alio faciendo, vel vitando libera est, & raro euenit. Ergo ex somniis tanquam ex causa non solum accipi non põtest certa cognitio futuri effectus, verum etiam nec probabilis coniectura.

Nec potest aliquis in hoc peccare, aut errare saltẽ quoad iudiciũ certum ferendum de futuro euentu, nisi vel reducendo illum ad aliquã constellationem cœlestem, vel ad aliquam occultam significationem: & sic iam non est cognitio in somnio tanquam in causa, sed tanquam in effectu, vel tanquã in signo, & inuoluit vel errorẽ Astrologiæ iudiciariæ, vel Dæmoniacæ superstitionis, vt ex dicendis constabit. At vero si solũ fieret coniectura, non esset tantus error, tamen si ex solo somnio fieret, satis vana, & ridicula esset coniectatio, vt ex dictis patet: si tamen vltra somnium considerentur dispositio, & complexio personæ, & sortis eius apprehensio, & facilitas in credendo, vel timendo, aut deliberando, posset fieri probabiliter, & sine peccato talis coniectura, præsertim si fieret ad præueniendũ, ne talis effectus homini nociuus consequeretur. Neque de hac prima cõsideratione somniorũ aliquid amplius aut D. Th. aut Doctores docuerunt, nec videtur necessarium. 3.

Secundo potest insomnium considerari, vt effectus, qui solet esse signum suæ causæ, quæ significatio naturalis est, & de se bona. Sciendum autem est, varias esse somniorum causas. Nam Gregor. libr. 4. Dialog. ca. 48. li. 8. Moral. ca. 13. alias 18. sex enumerat, eũq; imitatur Isid. li. 3 Sent. c. 6. Illæ autẽ causæ sunt ventris repletio, vel inanitas, cogitatio præcedens, Dæmonis illusio sola, vel illusio cum cogitatione permista, seu ex illa occasionem sumens, Diuina reuelatio sola, vel cum cogitatione mista. At Gregorius Nyssenus libr. de Hominis opific. capit. 13. primas tantum duas causas somniorum ponit, quas late, & optime declarat: de Dæmone vero nihil dicit. Diuinas autem visiones, quæ inter dormiendum fiunt, non tam vult vocari somnia, quam visa Diuina in somno. D. Thom. autem dicto art. 6. aliter has causas enumerat, sed fere in idem redit, licet aliquas addere videatur. Primum enim has causas distinguit in internas, & externas: & internas dicit esse duas, scilicet animalem, & corporalem, quæ coincidunt cum duabus primis à Greg. positis: nam animalis dicitur esse cogitatio præcedens, corporalis dispositio aliqua, vel temperamentũ corporis, quod significauit Gregor. nomine impletionis, & inanitionis, quia frequentius ex actuali dispositione, qua corpus afficitur per cibum, & potum, & ex actione illorum, & ex vaporibus, qui ad caput inde ascendunt, solent somnia ex parte corporis excitari. Sub causis extrinsecis videtur D. Th. quatuor causas numerare, duas spirituales, scilicet Deũ, & dæmonem: quas sub nomine reuelationis, & illusionis Gregor. posuit, & duas corporales, scilicet elementa, ea præsertim, quæ nos circũstant, & cœlũ, quas D. Gregor. omisit, quia fortasse hæ causæ non nisi media corporis humani alteratione, & immutando temperamentum, vel dispositionem eius, causæ sunt somnio- 4. *Secunda cõsideratio somnii prout effectus est, & significat causam.*

somniorum, & ita sub prima causa repletionis, & inanitatis corporis videtur Gregorius has omnes causas comprehendisse, easque optime discernit, & variis exemplis declarat. D. Tho. vero è conuerso causas illas mistas, quas Gregorius posuit, omisit, quia sub simplicibus virtute continentur, & multis aliis modis possunt causæ illæ misceri ad somnia generanda, & ita plura alia membra numerari possent, quod nunc necessarium non est.

5. *Varia somniorum nomina ab eorum causis desumpta.* Solum est ad vsum vocum vlterius obseruandũ, somnia illa, quæ proueniũt ex intrinseca causa corporis, vel etiam ab extrinseca corporali solere naturalia vocari, quia omnes illæ causæ naturales sunt & naturaliter operantur, illa vero, quæ sunt ex præcedenti cogitatione, vocari animalia, vel moralia, quia in moribus & cognitionis actibus habent fundamentum: alia vero dicuntur Diuina, seu oracula, quæ à Deo immittuntur, alia vero, quæ sunt à dæmone, dæmoniaca dicuntur. Cum autem hæ dænominationes à causis sumantur, sicut idem somnium potest à pluribus causis prouenire, ita potest simul esse, & naturale, & animale, &c. Denique animaduertendum est, somnium, vt est effectus quidam, comparari posse, vel ad suam causam præcise, quatenus illam indicat, vel ad alium effectum futurum ab eadem causa ipsiusmet insomnii: nulla enim alia habitudo vtilis ad cognitionẽ ex tali effectu interuenire hic potest. Nam, vt supra dixi, ex effectu tantũ cognosci potest, vel causa eius, vel alius effectus futurus ab eadem causa, quando in illa habet sufficientem connexionem cum priori effectu.

6. *Non est malum per somnia inuestigare eorum causas.* Primo igitur certum est, per se non esse malum ex somniis inuestigare causam, vel causas eorum, imo potest esse bonum, & vtile, & interdum necessarium. Ita docent D. Tho. Caiet. & omnes de hac materia scribentes in 2.2. & Anton. 2. p. tit. 12. cap. 1. Estque manifestum. Primo, quia ex effectu, & conditionibus eius per se malum non est, causam inuestigare, nisi ex intentione operãtis, vel aliunde malitia adiungatur, quod est per accidens. Secundo, quia somnia ipsa varia sunt, quam varietatem sine dubio à suis causis accipiunt, ergo ad reddendam rationem illius varietatis, necessarium est, causam vnicuiq; somnio proportionatam inquirere, quod est per effectum quærere causam: quærere autem huiusmodi rationem, bonum est per se loquendo, & interdum necessarium, vel vtile ad vitam humanam, vt videbimus, ergo. Tertio, hoc ostendit vsus medicorum: illi enim ex qualitatibus somniorum coniectare solent de humoribus corporis, de prædominio, vel abundantia alicuius, & de qualitate temperamenti, vt constat ex Arist. lib. de Diuin. per somnia, Hippocr. lib. 6. Epidemiorum, & lib. de Insomniis, & Galen. lib. de Præsagio ex insomniis, & lib. 3. de Locis male affectis c. 4. Idem ostendit vsus Patrum, & Theologorum, nam quia insomniũ potest esse à Deo, vel à dæmone, docent ex conditionibus somnii inuestigare & coniectare, à qua ex illis causis fuerit profectum, vel an à neutra earum, sed fortasse ex aliqua præterita cogitatione, vel si nõ ab illa, an à causa naturali, & quænam illa sit. Itaq; tota hæc coniectatio de se licita est.

7. *Ex somniis difficile est cognoscere eorum causam.* Dico vero secundo, hanc coniectationem ex somniis adeo esse tenuem, & difficilem, vt vix possit probabilis cognitio causæ propriæ ex tali effectu comparari, nisi adiunctis multis aliis circumstantiis vel naturalibus, vel moralibus, vel supernaturalibus. Hanc veritatem affirmant, & probant optime Gregor. & Isid. supra. *Sed nimirum* (inquit Gregor.) *cum somnia tot rerum qualitatibus alternent, tanto eis credi difficilius debet, quanto, & ex quo impulsu veniant, facilius non elucet.* Isid. vero ait. *Facile credi somniis non opus est, quia diuersis imaginationum qualitatibus oriuntur, & vnde veniant, raro consideratur.* Ratio itaque assertionis est, quia causæ somniorum variæ sunt, vt vidimus, & nullum est somnium, quod ab vna causa proficiscatur, quod illã necessario requirat, nam (vt Caiet. bene notauit) saltem dæmon potest se ingerere, & applicando actiua passiuis facere, vt excitentur somnia, quæ ab humoribus, vel aliunde possunt prouenire. Et licet Deus possit in somnio in intellectum immittere aliquam cogitationem immediate, quod non potest facere dæmon, tamen si illa cogitatio sit per modum somnii, id est, cum conuersione ad phantasmata, nunquam ex solo somnio cognosci poterit sufficienter, Deum fuisse causam eius, quia similia phantasmata possent virtute dæmonis, applicari, & excitari. Solum ergo somnium nunquã est sufficiens signũ suæ causæ determinatæ.

Denique hoc clarius constabit, discurrendo breuiter per singulas causas supra enumeratas. Et quidem prima causa, quæ est dispositio corporis, & tẽperamentum, ac humores redundantes, &c. negari non potest, quin saltem in suo genere multum conferat: vt medici, & philosophi docent, & experientia indicat. Et ratio est, quia motus phantasiæ inter dormiendum, aliquam mutationem obiectiuam præsupponunt, quæ ab humoribus mediis spiritibus animalibus fit, & ideo verisimile est, esse proportionatam dispositioni corporis, & humorum. Sic ergo è conuerso potest talis causa ex qualitate somnii coniectari, vt medici faciunt: *Quia secundum morborum discrimina* (ait Nyssen. supra) *somniorum etiam species diuersas ægris accidere affirmant. Alias nimirum his, qui stomachi vitio laborant, alias, quibus cerebri membranæ sunt læsæ, alias febri correptis, alias iis, in quibus nimius humor sit bilis: alias, quibus pituita sit molesta, &c.* Et ita læta somnia indicãt abundantiam sanguinis, tristia melancholiæ, onerosa, & timida, pituitæ, bellicosa bilis. Sic etiam ait Nyssen. *qui sitiunt, ad fontes se esse somniant, qui esuriunt in conuiuiis, adolescens per ætatem lasciuiens, consentanea libidini suæ imaginatur.* Constat igitur has causas naturales esse accommodatas his effectibus, & per illos non improbabiliter significari. Tamen incertum semper est indicium, quia similia somnia possunt prouenire ex aliqua præcedẽti cogitatione, vel affectione, etiamsi corpus illis humoribus non abundet, vt qui flores, rosas, musicam, &c. in vigilia desiderat, facile de his somniat, etiamsi nõ multo sanguine abundet. Item licet aliquis atra bili non abundet, somniat tristia, si per occasionem tristis in vigilia fuit. Vltra hoc dæmon potest similia somnia procurare absque similibus materialibus causis intrinsecis, aliunde applicando vapores, & alia corpora, quæ similia phantasmata faciant, vel moueant. Ac denique ex actione corporis ambientis, vel influentia cœli potest somnium variari, stante eadẽ intrinseca corporis dispositione, nimirum si actio ambientis, vel cœli diuersa sit. Oportet ergo ad coniectandam dispositionem corporis ex qualitate somnii, nosse, & considerare affectus somniantis, & consuetudinem, & præcedentes cogitationes, & cœlestem constellationem: ac denique quoad fieri possit ex aliis coniecturis obseruare, an dæmonis industria, vel etiam Dei specialis actio interuenerit, de quibus coniecturis paulo post dicemus. Cum autem hæc omnia sint valde interna, vel alias occulta, & sæpe ignota, non potest ex omnium collatione certa cognitio haberi. Erit autem coniectura probabilis, si omnia rite spectentur, & conferantur: ex solo autẽ somnio tenuissima erit coniectura, vt ex ratione facta patet.

8. *Ostenditur prædicta difficultas discurrendo per causas.*

Secunda causa erat præcedens cogitatio, sub qua etiam affectio, & frequens consuetudo comprehenditur. Et de hac etiam non est dubium, quin possit esse sufficiens causa, iuxta illud Ecclesiast. 2. *Multas curas sequuntur somnia.* Et ratio est, quia cogitatio præcedens relinquit phantasmata, quæ facile in somno commouentur, maxime si proxime præcessit cogitatio, & si fuit valde intenta, vel sæpius repetita. 9. *Expenditur 2. causa somniorum.*

Refert Lorin Eccl. 1. Claud.

Vnde recte dixit Claud.

Omnia quæ sensu voluuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies.

Et Nyssen. supra in fine, *Quibus* (inquit) *quis assuetus diurno studio, eorum in somniis etiam, simulachra fingit*: Et ad hanc causam videtur reducendum illud somniorum genus, *quod* (vt ait Nyssen. supra) *vniuique pro morum varietate formatur, nam alia sunt hominis fortis, alia timidi imaginationes nocturnæ: alia temperantis, alia intemperantis somnia, alia homini auaritia inexplebili, alia liberali per somnum obiiciuntur.* Hæc enim omnia media cogitatione prouenire videntur: nam quia homo vigilans cogitationes habet suis affectibus accommodatas, ideo similia etiam patitur somnia. Siquis autem attente consideret, vix ex huiusmodi somniis cognoscet se habuisse in vigilia tales cogitationes: nam sæpe illa somniat, quæ non cogitauit vnquam, vel non tam vicino tempore, vt verisimile sit inde fuisse excitata in somno phantasmata. Potius ergo solet in tali coniectura supponi aliunde cognitio causæ, & tunc per comparationem vtriusque fit probabilis coniectura, quod tale somniũ ex tali causa processerit. Vt v.g. somniat quis se occidere inimicũ, & simul recordatur se de inimico, vel vindicta in die cogitasse, tunc sane probabiliter colligit ex tali cognitione manasse somnium. Et idem est de aliis similibus affectionibus.

10. Expenditur quinta causa, quæ comprehendit vicina elementa.

Tertia causa erat Deus, de qua iam dictum est, & plura statim dicemus, & de quarta etiam, scilic. dæmone. Quinta ergo est aer continens, aut aliud simile vicinum elementum, de quo clarum est, tunc non afficere phantasiam, quia neq; immediate potest, vt per se constat, neque tunc mouet sensus externos, quia supponuntur per somnum impediti. Solum ergo potest tunc corpus alterare, & ita non nisi remote, & quasi per accidens causare somnia: quapropter ex somnii qualitate ad summum poterit coniectari, an corpus fuerit calidum, frigidum, humidum, &c. Quod vero illa dispositio corporis ex circumstante, vel propinquo elemento euenerit, nõ potest ex somnio cum probabilitate colligi, nisi forte aliunde constet, corpus de se non fuisse ita affectum: nam tunc potest cum probabilitate credi à medio, seu aere circumstante originem duxisse.

11. Vltima causa, quæ est cœlum.

Sexta, & vltima causa est cœlum, creditur enim influere in phantasiam, quæ corporea est, & organis corporeis immersa, ac subinde posse in eam producere varias species imaginarias, etiam quando sensus exteriores ligati sunt somno, & ita posse esse causam somniorum. Sed non est intelligendum posse cœlum directe, & per se influere in phantasiã varias imaginarias species, sicut in materia corporali varias formas producit. Quia fieri non potest, vt ad phantasiam ingrediantur nouæ species imaginariæ, seu noua phantasmata, nisi per sensus externos; quia hæc est vnica & naturalis via acquirendi species sensibiles in sensibus internis, scilicet per externos. Et ideo impossibile est, vt virtute cœli imprimatur phantasiæ species lucis, aut coloris, quando sensus externus nunquã illas percepit: sicut dixit D. Thomas in simili 1. p. q. 111. art. 3. in corpore, & ad 2. Vnde (seclusa diuina actione possibili) insomnia fieri non possunt, nisi excitando phantasmata præcedentia, quæ in memoria conseruantur, & postea in somno mouentur, vel ad simplices actiones, vel ad varias, & quasi compositas apprehensiones, ex quibus varia somnia, & monstra interdum consurgunt. Illa autem motio fit partim per alterationem organi phantasiæ, per quam alterationem magis disponitur ad vsum talis phantasmatis, quam alterius: partim & potissimum per agitationem spirituum animalium, in quibus imagines earundem rerum sensatarum deferuntur, & applicantur phantasiæ, eamq; ad operandum per similia phantasmata excitant. Quæ omnia ex philosophia constant.

Cœlum ergo non potest esse causa somniorum imprimendo imagines, vel phantasmata interno sensui, sed ad summum alterando per influentiã suam hoc, vel illo modo humores corporis, & ipsosmet spiritus animales, (corporei enim sunt, & influentiæ cœlesti subiacent,) & ipsum cerebrum, ac organum phantasiæ. Atque hinc fit, vt nec ex solo aspectu cœli, & syderum colligi possit, quale fuerit somnium, neq; ex sola qualitate somnii cognosci possit, à qua cœli influentia processerit. Et ratio vtriusque est, quia cœlum non est immediata causa somnii, vnde non per se necessitat phantasiam ad hanc, vel illam apprehensionem, sed solum mediis humoribus corporis, & potentiis, & organis, quæ alterat, & mouet. Hæc autem alteratio non est semper ab eodem aspectu cœli, sed accommodatur materiæ, & dispositioni eius: & ita varia est iuxta varietatem humorum, & temperamenti: ergo ad coniectandam causam cœlestem somnii ex ipsomet somnio, oportet præcognoscere corporis somniantis dispositionem, qualitatem humorum, & copiam, & alia quæ difficillime cognoscuntur à nobis: ergo coniectatio huius causæ est tenuissima, & vix ad probabilitatem peruenit. Præsertim quia ipsa virtus stellarum occulta nobis est: nam licet de vna, vel altera obseruatum sit, an bilem flauam, vel atram generet, aut sanguinem: tamen quælibet potest ab aliis occurrentibus impediri, & ita valde incerta redditur influentia, vt supra capit. 11. dictum est latius. Ita ergo hæc coniectatio causarum somniorum ex ipsismet somniis tantum, vt ex effectibus, incertissima est.

Hinc dico tertio, impossibile esse homini, ex somnio tanquam ex puro effectu cognoscere alium effectum futurum, vel naturalem cum certitudine, vel contingentem ad vtrumlibet, vel liberum vllo modo. Hanc assertionem sumo ex Caietan. art. 6. Quam multis verbis, satisq; obscuris ibi proponit. Declaratur autem prima pars: nam si ex somnio, vt ex effectu posset cognosci alius effectus futurus, solum esset, quia haberent connexionem in vna causa communi, vt D. Thom. ibi dixit: nam alius modus cogitari non potest, vt sæpe dictum est, at illud medium valde incertũ est, quia ipsa cognitio causæ per talem effectum, scilicet, somnium, incerta valde est, vt ostendimus, ergo multo magis incerta erit coniectatio alterius effectus in tali causa communi. Declaratur præterea, quia hoc genus coniectationis nõ habet proprie locum in somnio animali, nec in diuino, vel dæmoniaco. Nam in somnio animali causa est præcedens cogitatio, vel affectio, quæ causa, & incerta est respectu ipsiusmet somnii, & de se non habet alium determinatum effectum futurum, qui ex illa, vel necessario, vel vt in plurimum nascatur. Quid enim cogitari potest? Præsertim cum præterita cogitatio possit, vel non habere ordinem ad sequentem operationem, vel effectum, vel esse adeo leuis, & transiens, vt vix ad effectum alium incitet, nedum cogat. De diuino autem somnio, & dæmoniaco id clarius est: quia causæ illorum sunt liberæ: vnde licet somnium effecerint, non est necesse, vt sint determinatæ ad aliquos alios effectus faciendos. Et quamuis essent, non posset id colligi ex solo somnio, vt effectus est: nam vt signum nunc non consideratur. Solum ergo supersunt causæ naturales somnii, ex quibus illa, quæ intrinseca est, habere facile potest aliquem naturalem effectum communem cum somnio, vt ver. g. si somnium indicat atram bilem, ex illo coniectari potest, talem personam passuram esse tristem apprehensionem, si vero persona est infirma, & somnium indicat repletionẽ humorum, coniectari inde potest ægritudinem fore grauem, vel indigere inedia, aut alia euacuatione, & similia. Et istæ naturales indicationes, & præsagia sine dubio sunt licita, & de his maxime videtur loqui D. Tho. Quam vero sint incerta, à fortiori patet

12. Non posse ex somnio tanquam ex effectu cognosci alium effectum futurum.

patet ex dictis in præcedenti conclusione, quia additur coniectatio alterius effectus ex tali causa, quæ habet suam peculiarem incertitudinem, & obscuritatem, vt constat. Aliæ vero causæ naturales sunt extrinsecæ, scili. elementaris, & cœlestis. De priori nihil est quod dicamus, quia vix potest cogitari effectus, quem habeat communem cum somnio præter similem alterationem, quam diximus potuisse dare occasionem vel materiam somniandi, hoc vel illud, cognoscere autem illũ effectum, nihil noui est.

Quidā putant posse futura cognosci ex somnio, quod somnium indicat influentiam cœli.

13. In cœlesti ergo causa fieri solet maior vis, & propter illam præcipue hoc disputatur, vt Caiet. etiam in suo commentario art. 6. supponere videtur: nam totam doctrinam ad hanc causam dirigit. Hi enim, qui nimium de influentia astrorum, & de arte iudiciaria confidunt, mediante illa putant, posse multa futura cognosci ex indicio somniorum, quia somnium indicat constellationem, & influentiam cœlestem, qualis sit, & per illam putant posse cognosci, quid futurum sit. Verumtamen hæc cognitio etiam in ordine ad effectus naturales incertissima est, vixque potest gradum probabilitatis attingere. Tum quia ex vi somnii solius constellatio cœlestis tenuissime & obcurissime indicatur. Tum etiam quia licet aliquo modo indicetur, non tamen plene, neque cum concursu omnium astrorum, quæ esse possunt. Contingere enim potest, vt occurrant aliqua, quæ licet non impediant effectum somnii propter materiæ qualitatem, impediāt alium propter alias circumstantias. Tum præterea quia licet tempore somnii fuerit talis constellatio, nescitur quantum duratura sit, imo certum est, statim variari, & mutari astrorũ aspectum, & distantiam, tam inter se quam à tali, vel tali loco terræ, præterquam quod statim oriuntur nouæ stellæ, quæ possunt effectum impedire vel alium inducere. Tum denique quia supra ostensum est, quam sit tenuis & incerta influentiarũ cœlestium cognitio, etiam directe obseruata, & inquisita, qualis ergo erit adumbrata solum per indicia somniorum? Vnde tandem fit, quod si talis coniectatio sit de effectibus liberis, aut mere casualibus vel alias omnino occultis, non solum sit incerta, sed etiam prorsus vana, & inutilis, quia præter omnia dicta habet indeterminationem, & occultationem à causis proximis, & præterea tales sunt hi effectus, vt ad illos influentia per se non attingat.

Ex somnio constellatio cœli obscure cognoscitur.

In hac Diuinatione non datur peccatum superstitionis, si solum tendat ad effectum naturales.

14. Atque ex his tandem vltimo concluditur, in hoc genere diuinationis naturalis (ita enim illam voco, quia ex naturali effectu, vt talis est, ad inuestigandũ naturalem effectum procedit) per se loquendo non esse peccatum superstitionis, si intra discursum, & inquisitionem ex effectu semper contineatur, vt D. Tho. & omnes docent. Quia in hoc genere inuestigationis nec pactum cum dæmone inuenitur, nec moralis occasio eius: & ita nulla fit irreuerentia Dei: neque aliunde habet talis actio aliquid contra Religionem: imo neque contra aliam virtutem inordinationem continet per se loquendo, quia non excedit limites philosophiæ naturalis. Quod siquis in hoc genere nimium credat suis discursibus & diuinationibus Philosophicis, aut medicis, & nimis cōstanter, ac confidenter affirmet, credat, & prædicet, quod coniectat fundatus solum in discursu ex effectu, peccare quidem poterit contra prouidentiam, & studiositatem, ac modestiam, & interdum etiam contra charitatem, iustitiam, aut similem virtutem, si talem cognitionem temere ad aliquid operandum applicat cũ graui periculo alicuius nocumenti proprii, vel proximi. Tamen ex vi illius excessus non peccabit contra Religionem, quia totum illud negotium non versatur in materia religionis. At vero si diuinatio transgrediatur terminos naturalium effectuum, & trāseat ad liberos, eos cum certitudine, vel nimis absolute prædicendo, iam cōmittitur superstitio, quæ ordinarie videtur esse eiusdem rationis cum diuinatione ex astris, nisi aliud pactum expressum cum dæmonibus intercedat, vt ex dictis satis patere potest, applicando discursus, & rationes in superioribus factas.

Datur tamē si effectus liberos inquirat.

Expenditur vsus somniorum, prout signa sunt.

Tertio loco dicendum est de vsu somniorum, non vt effectus tantum, sed vt signa, & quasi voces interdum sunt. Non est enim dubium, quin apprehendantur in somniis aliqua, quæ aliquos effectus futuros, vel occultos significant, nō vt effectus, quia nec sunt, nec creduntur esse causæ talium effectuũ, nec habent cum illis aliquam connexionem in causa communi, sed apprehenduntur, vel formantur tantum, vt signa imposita: vel data ad tale quid significandum. Solent autem hæc signa dari interdum per modum expressæ locutionis per conceptus aliquarum vocum, quæ ita formantur in phantasia dormientis, ac si ea per auditum corporis audiret, qui modus videtur esse frequens in diuinis somniis, iuxta illud, Num. 12. *Si fuerit Propheta inter vos, per somnium loquar ad eum.* Et hoc modo videtur facta locutio ad Ioseph & Magos dormientes, Matth. 1. & 2. Dæmon etiam potest hoc modo loqui in somniis, quia sicut potest applicare phātasmata rerũ, ita etiā vocum, concitando spiritus & humores, & applicando illos modo accommodato ad illum effectum. 15.

De somnis quæ fiunt per imagines rerum significatarum.

Aliquando vero immittuntur hæc somnia significantia per apprehensiones visionum quarundam, quæ sint veluti imagines rerum per eas significatarum. Et hæ imagines possunt etiam esse in duplici differentia. Quædam enim sunt veluti imagines propriæ, & formales rerum, quas significant, vt Genes. 31. vidit in somniis Iacob *ascendentes mares super oues fœmines, varios, & maculosos, & diuersorum colorum.* Quæ visio significabat id ipsum, quod euenturum erat Iacob, vt oues parerent varios fœtus, quibus ipse ditaretur sicut Angelus in eodem somno illi aperte declarauit. Simile fuisse videtur somnium Pauli, Actor. 16. quando noctu vidit hominem Macedonem deprecantem illum, vt in Macedoniam transiret. Simile fuisse creditur somnium Theodosii, quando præuidit, coronam imperij sibi imponi à Meletio Antiochiæ Episcopo, vt refert Theod. l. 5. Hist. c. 6. & 7. Aliæ vero sunt imagines in somno ostensæ, quæ tantum metaphorice, seu per analogiam quandam, & tropum significant: & hæc insomnia sunt frequentia in Scriptura, vt Genes. 28. de Iacob, qui scalam vidit in somno: & cap. 37. de somniis Ioseph. Manipulorum, & Solis, Lunæ, ac Stellarum, & cap. 40. de somno pincernæ, & magistri pistorum Pharaonis, quorum alter somniauit se vuas exprimere, & dare poculum Pharaoni, alter vidit in somnio tria canistra, & c. & c. 14. de somniis Pharaonis, de septem bobus, & de septem spicis. Et de statua Nabuchodonosor. Dan. 2. & de arbore magna, &c. Dan. 4. & de quatuor ventis, & bestiis quatuor eiusdem Daniel. c. 7. Tale etiam videtur fuisse somnium Polycarpi, de quo refert Eusebius lib. 4. Hist. cap. 14. triduo ante martyrium suum in somniis vidisse ceruical flamma accendi, atq; consumi. Vterq; autem modus somniorum huiusmodi potest facile per naturalem virtutem Angeli immitti, quia illa omnia repræsentantur per phantasmata prius sensibus percepta, & spiritibus animalibus inhærentia, quæ per motum localem applicari possunt, & ita componi, vt huiusmodi faciant repræsentationes tam proprias, quam symbolicas, vt constat ex doctrina D. Tho. 1. p. q. 111. art. 3. Et ex August. 12. Gen. ad lit. cap. 13. & 14. Solet autem esse discrimen inter hæc duo vltima somniorum genera, quod quando somnium est per imagines proprias facile intelligitur significatio eius, in quo conuenit cum somnio, quod per apertam locutionē percipitur: & sic Theodosius facile intellexit somnium supra narratum. At vero quando somnium est per tropum, & figurā, sæpe non intelligitur à somniante, vt de Pharaone & 16.

Duplex imaginum genus.

Assignatur discrimen inter hæc duo genera somniorum.

ne & aliis constat: nisi etiam tam similis sit analogia, & cum talibus circumstantiis, vt facillime percipiatur, sicut in casu Polycarpi videre licet.

17. Deinde statuendum est, hæc somnia nec animalia esse, nec naturalia esse posse. Prior pars constat, quia licet somnium proueniat à præcedenti cogitatione, vel affectu, non potest inde participare aliam significationem, præter eam naturalem, quam habet, vt effectus quidam est, non potest autem inde habere specialem habitudinem, vel quasi impositionem ad aliquid aliud significandum, vt per se notum videtur. Et eadem fere ratione potest probari altera pars, quia naturales causæ, siue intrinsecæ, siue extrinsecæ, siue elementa, siue cœlum, & astra nõ habent vim ad tale signum imprimendum, vt signũ peculiare, & ad placitum significans: hoc enim est proprium alicuius motoris intellectualis, qui per talia signa indicare velit mentem suam, vel aliquid aliud. Quocirca manifeste errarunt Protagoras, & alii Stoici, qui dixerunt, nulla esse somnia, quæ non aliquid significent, & ideo nulla esse negligenda vel contemnenda. Nam illud prius falsum aperte est in somniis mere naturalibus, vel animalibus. Hoc autem posterius non est etiam in vniuersum verum, vt dicemus. Somnia ergo hæc, quæ, vt signa quędam immittuntur, necesse est, vt ab aliqua superiori mẽte & intelligentia proueniãt: sunt enim veluti locutiones quædam mentales, seu imaginariæ, quæ ab ipsomet somniante fieri non possunt, tum quia non vtitur tunc ratione, tum quia ordinarie sunt de rebus sibi ignotis, & occultis. Nec etiam possunt fieri ab alio homine, vt per se patet: ergo oportet, vt proueniant ab aliquo extrinseco spiritu.

Hæc somnia nec animalia, nec naturalia esse possunt.

18. Explicandum vero superest, à quo spiritu sint: Nam in hoc errarunt Epicurei, qui (vt refert Tertul. lib. de Anima, c. 46.) nulla somnia immitti à vero Deo affirmabant, quia prouidentiam Dei negabant. Nec videtur ab hac sententia alienus Arist. in libro de Diuinat. per somnium, negat enim, Deum esse causam somniorum. Aliqui vero eum exponunt, quod non dixerit, nulla somnia esse à Deo, sed non omnia esse illi tribuenda. Vnde Tertull. supra sic de Arist. scribit: *Aristoteles maiore sententiam mendacio recitans, agnoscit & verum*, id est, cum prius videatur generali sententia mendacium profiteri, negando esse à Deo somnia, postea veritatem agnoscit: fatetur enim, aliqua somnia habere superiorem, & occultam causam, vel, vt Pamelius illa verba exponit, licet Aristoteles senserit, somnia maiori ex parte esse mendacia, tamen in aliquibus veritatem agnoscit. Et hinc colligit ipse Pamelius, sensisse Aristotelem, non omnia somnia esse à Deo, non vero dixisse, nulla esse à Deo. Sed profecto Aristoteles absolutam posuit negationem. Et licet postea dicat, aliqua somnia esse vera, addit tamen, id esse vel à casu, vel à dæmone. Plato etiam in Sympos. non agnoscit somnia diuina, sed dæmoniaca: è conuerso vero Hippocrates libro de Insomniis, præter naturalia somnia, ponit Diuina, de dæmoniacis autem nihil dixit. Veritas autem Catholica est, hæc somnia & à Deo, & à dæmone immitti posse. Sub Deo autem ministros eius Angelos bonos comprehendimus. Et ita diuiduntur adæquate hæc somnia in Diuina, & dæmoniaca. De Diuinis plenæ sunt Scripturæ, ex quibus iam multa exempla desumsimus, quæ hanc probant veritatem. Item ex historiis Sanctorum similia somnia diuina referuntur frequenter à Patribus, præsertim à Gregor. in Dialogis. Deniq; Num. 12. promisit Deus se locuturum Prophetis in somniis. Et Iob. 33. de Deo dicitur: *Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines.* Vnde sentit etiam Tertul. supra sæpe huiusmodi somnia vera Ethnicis communicata fuisse à DEO ex liberali beneficentia propter illorum, vel aliorum commodum. De dæmone vero, quod possit talia somnia in dormientibus facere, iam probatum est, & nemo dubitat. Quod autem multa somnia huiusmodi sint, satis indicauit Sapiens, cum dixit: *Multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in eis.* Eccl. 34. Quod de somniis dæmoniacis, & vanis intelligendum est. Et de eis videtur accipiendum illud Eccl. 1. *Vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates.* Et illud Ierem. cap. 29. *Ne attendatis ad somnia vestra, quæ vos somniatis, &c.* Hæc enim, dicuntur propter somnia, quæ opera dęmonis credenda proponuntur, vt constat, quæ in Gentilibus fuisse frequentissima, confirmat Tertullianus dicto libro de Anima, cap. 46. & 47. Et hæc distinctio est frequentissima in aliis Patribus. Legi potest August. lib. 12. Genes. ad lit. fere per totum: & Gregorius Nyssenus lib. de Opificio hominis, cap. 33. & 34. Et attingit Lactantius libro de Opificio Dei, cap. 18. Vbi etiam ex Virgilio illam refert eisdem fere verbis, quibus ex Homero eãdem Tertull. retulit. Videri etiam potest Philo lib. de Insomniis.

Quid Arist. in hoc senserit.

Hæc somnia & à Deo, & à dæmone possunt immitti.

Ex hac ergo distinctione, ac doctrina, duæ sequuntur indubitatæ regulæ. Vna est, Diuinis somniis fidem adhibere, non modo vanum non est, verum potius sanctum, & necessarium, si de origine somnii satis moraliter constet. Hoc constat exemplis Scripturæ de Gedeon, Iudic. 7. de Daniele locis citatis: & de sancto Ioseph, & Magis, Matth. 1. & 2. Ratio vero est, quia Deo loquenti fides adhibenda est, parumque refert, quod hoc, vel illo modo loquatur, dummodo constet, ipsum loqui, sed huiusmodi somnium à Deo immissum est quædam locutio Dei, iuxta illud: *Per somnium loquar ad eum*, ergo talis credulitas tã necessaria est, sicut fides, quando alia necessaria concurrunt. Duo autem sunt maxime necessaria, vt his somniis fides adhibeatur: vnum est, vt sufficienter constet, illorum auctorem esse Deum, vel bonum Angelum ministrum eius: quia sicut non creditur prudenter, nisi quod sufficienter proponitur, vt reuelatum à Deo: ita nec somnio fides prudenter datur, nisi aliquo sufficienti modo constet, Deum esse somnii auctorem. Aliud requisitum est, vt significatio somnii patens, & clara sit, vt solet maxime esse in somniis, quæ per expressam locutionem fiunt, vel saltem, vt ex circunstantiis, & coniecturis sufficienter innotescat. Alias enim, si interpretatio somnii ignoratur, (quod maxime locum habet in somniis ænigmaticis) non potest illi adhiberi fides, nimirum, vt particulare aliquid significat, sed ad summum in generali credi poterit, hoc signum esse verum, & id, quod per illud significatur, reuera esse futurum. Hic vero interrogari potest, An liceat futurorum, vel occultorum cognitionem desiderare, vel petere, per huiusmodi somnia à Deo immissa. Verumtamen hæc interrogatio de quacumq; Diuina reuelatione fieri potest. Nunc ergo breuiter dicimus, per se, ac ordinarie hoc non licere, nisi vrgens necessitas & honestissima ratio occurrat: vel nisi ex speciali Spiritus sancti instinctu id fiat. Quando autem in hoc peccatur per excessum, magis pertineret tale peccatum ad tentationem Dei profectam ex ambitiosa, ac superba curiositate sciendi occulta Diuinæ Sapientię, quam ad superstitionem, de qua nunc tractamus. Poterit tamen tale peccatum ad præsentem speciem reduci, si homo ex tali immoderato affectu se exponat morali periculo, vt dæmon sese ingerat, & transfiguret in Angelum lucis, & ita eum in suam societatem adducat. 19.

Diuinis somniis fides habenda.

Secunda regula est: Dæmoniacis somniis fidem dare pecccatum esse superstitionis contrarium Religioni eo modo, quo aliæ superstitiosæ diuinationes Ita D. Thomas, & omnes. Et colligitur ex testimoniis Scripturæ citatis, in quibus huiusmodi somnia damnantur, & credulitas, vel fiducia in eis prohibetur; Idemque sumitur ex c. *Episcopi*, 26. q. 5. 20.

Dæmoniacis somniis fidem adhibere, superstitio est.

Et

Et late, ac optime tractat Augustinus supra, & lib. 8. de Ciuit. cap. 16. & sequentibus: & alii Patres supra allegati. Est autem hoc peccatũ manifestum, quando præcedit expressum pactum Dæmonis, qui per somnia respondere promisit, vel etiamsi postquam quis somnium vidit, & non intellexit, & ad dæmonem recurrit pro eius interpretatione, sicut faciebat Nabuchodonosor, Daniel. 2. & 4. Et ad hoc expressum pactum spectat, vti peculiaribus cæremoniis, vel ante somnum, vel in modo ipso dormiendi, vt sibi per somnia reuelentur occulta: hæc enim spectant ad Gentilicos mores, atque adeo ad pacta, & instructionem dæmonum, de quibus legi potest Cælius Rhodigin. lib. 27. Lection. antiq. capite 14. Idem denique vitium est, si pactum tacitum intercedat, vt in aliis dictum est: intercedit autem hoc pactum, quoties quis nihil de Deo cogitans, nec rationem habens ad credendum esse à Deo, illis finem adhibet. Ratio est superius tradita, quia somnia, vt talia signa sunt, non sunt signa naturalia, sed ad placitum, vel ex generali impositione, si verba sint, vel ex intentione, aut auctoritate loquentis, si sint alia signa, voluntarie assumpta, seu imposita ad aliquid in particulari significandum, ergo cognitio, quæ ex illis accipitur, non est per modum inuentionis, seu naturalis inquisitionis, ex effectibus ergo per modum disciplinæ, in qua discipulus fidem adhibet magistro testificanti, ergo qui sic credit talibus somnijs, vult dæmonem habere magistrum, & illi fidem adhibet, & societatem cum eo tacite profitetur. Probatur hæc vltima consequentia, quia non fundatur in DEO, vel auctoritate eius, vt ostensum est, quia nullum habet indicium eius. Dices: Etiam non habet indicium, quod sit à dæmone. Respondeo: Eo ipso, quod nõ constat, somnium esse à Deo, vel existimandum est, esse mere naturale: quod rationem signi ex impositione significantis induere potest, quia vel nullam habet, vel si contingat aliquam habere, erit mere casualis, nullamque potest per se habere auctoritatem, vt ei credatur: vel certe, si accipitur, vt signum datum ab aliquo alio intelligente, & superiori, necesse est, vt vel expresse, vel tacite dæmoniacum sit.

Obiectioni respondetur.

21. *Difficile est discernere, vtrum somnium sit à Deo.*

Tota vero huius negotii obscuritas & difficultas est in discernendo, & diiudicando, An somnium sit à Deo, nec ne? In quo inprimis admonent omnes Patres citati, non satis esse ad credendũ talia somnia esse à Deo, quod experimento aliquo sit cognitum, sæpe fuisse vera, seu habuisse euentum significationi conformem: quia (vt supra dicebamus) consuetudo dæmonis est, sæpius vera dicere, vt semel fallat, & in re aliqua maioris momenti decipiat. Et similiter non satis est, quod somnia esse videantur de rebus vtilibus, vel ad humanam vitam, vel ad vitandum aliquod malum imminens, quia hoc modo solet dæmon homines attrahere, & beneuolentiam eorum captare, vt bene obseruat D. Thomas 2. 2. quæstione 172. artic. 6. Et sumitur ex Chrysost. homil. 19. Imperf. & Augustino lib. 2. de Doctrina Christ. c. 19. & sequentibus. Vbi adducit illud, Deut. capite 13. *Etiamsi dixerint vobis, & ita euenerit, non credatis eis.* Imo nec satis est, quod somnia sint de bonis actibus, & honestis, ita vt ad illos inclinare, & inducere videantur, quia hoc etiam modo solet Satanas transfigurare se in Angelum lucis. Quare non est etiam sufficiens signum Diuini somnii, quod futura contingentia vere significet, vel internas cogitationes, vel aliqua mysteria fidei. Nam, vt in aliis signis supra diximus, fere hæc omnia potest aliquo modo interdum docere dæmon scilic. futura contingentia ex coniecturis, vel quia ipse ad illa cooperatur, & inde euenit, vt possit sæpe verum dicere, licet non semper. Atque eodem modo cogitationes alterius, vel effectus indicat. At mysteria fidei per intelligentiam scripturæ cognoscere potest, vel per reuelationem bonorum Angelorum, vt ait D. Thomas 2. 2. quæstione 172. artic. 6. ad 1. cum Aug. 12. Gen. ad lit. cap. 19. Tunc ergo dæmon interdum vera docet hominem in vno mysterio, vt in altero fallat & ita in errorem, vel hæresim illum inducat. Hæc ergo signa, licet iuuare possint, tamẽ ambigua sunt, nisi aliqua addantur.

22. *Quædã in somnio obseruanda, vt cognoscatur à quo sint.*

Possunt ergo ad hanc differentiam coniectandã obseruari inprimis, quæ in ipso somnio inter dormiendum accidunt, & tunc quando illa sunt turpia, obscœna & inhonesta, signum est, non esse somnium à Deo: potest autem interdum esse naturale vel animale, iuxta somniantis aut temperamentum, aut mores. Si tamen considerata personæ conditione, verisimilius apparet, non habuisse somnium in tali homine huiusmodi causas, signum fere euidens est esse à dæmone, vt sensit Iustin. Martyr in Respons. ad quæst. 21. & Theonas apud Cassianum, Collat. 22. cap. 6. Sed hoc indicium magis spectat ad somnia moralia, vt sic dicam, quam ad diuinatiua, de quibus nunc agimus. Sic etiam ex contrariis effectibus coniectare licet. Nam si somnium sit suaue, & de re speciali, & animum relinquat deuotum, seu bene dispositum ad deuotionem, indicium est, esse à bono Angelo, vel Spiritu sancto præparante animam ad officium virtutis per illuminationem aliquam, & bonam affectionem, & spiritualem suauitatem, & humilem, atq; deuotam, quam post se relinquit, vt tractat Gregor. supra, & attigit August. 6. Confess. Secundo obseruari debet materia somnii: nam si inducit ad aliquid malum, clarum signum est, non esse à Deo: idemque est, si nihil aliud, quam vanam curiositatem, vel elationem, & affectum æstimationis apud alios fouere videatur, quia Deus nõ est auctor harũ vanitatum, nec sine magna causa & ratione homines modo extraordinario docet & illuminat. At vero è contrario quando materia non apparet Deo improportionata, & indicatio per somnium potest habere vtilitatem honestam, vel publicam, vel priuatam, tunc aliquod indicium est, esse à Deo: non tamen est per se sufficiens, vt ex dictis constat, & notant expresse Tertull. Gregor. & Isidorus supra.

Somnium turpe à quo sit.

Materia somnii obseruanda est.

23. *Circumstantiæ somnii consiuderandæ sunt.*

Tertio considerandi sunt alii effectus, & circunstantiæ, non solum, quæ in ipso somnio acciderunt, sed quæ postea etiam relinquuntur. Est enim aduertendum, licet reuelatio in somniis, quoad apprehensionem percipiatur durante somno, iudiciũ nihilominus de qualitate somnii, & de veritate per illud præcepta, non fieri in ipso somno, sed postea in vigilia. Quod intelligo de proprio somnio, quod fit in phantasia, nam si inter dormiendum DEVS eleuet mentem ad intelligendum, & perfecta ratione vtendum sine dependentia à phantasmatibus, vt facile potest: tunc in ipso somno fiet perfectum iudicium, & modus ipse percipiendi reuelationem, est sufficiens signum Dei loquentis, quia non potest dæmon ita illabi in animam, nec ita eleuare dormientem ad intelligendum. Tunc autem maxime locum habet, quod Nyssenus dixit, talem reuelationem non recte inter somnia computari, nisi velimus omnes Diuinas apparitiones somnia appellare. Est ergo, Ecstasis, vt dicemus infra lib. 2. de Orat. vel prophetica reuelatio altioris ordinis nõ somnium. Quando ergo est proprium somnium, non iudicatur de illo in somno, sed postea in vigilia iuxta doctrinam D. Tho. 1 p. q. 84. art. 8. & q. 94. art. 4. & 12. de verit. articul. 2. ad 1. & 2. q. 28. art. 3. ad 6. Atque ita Iacob, cum inter dormiẽdum vidisset scalam, Gen. 28. cum euigilasset de somno dixit: *Vere Deus est in loco isto, & ego nesciebam*, Et de Petro dicitur Act. 12. quod *ad se reuersus dixit: Nunc scio vere, quia misit Dominus Angelum suum, &c.* Videtur enim prius non perfecte euigilasse. Itaq; iudicium de qualitate, veritate & origine somnii in vigilia ferri debet.

De somnio non recte iudicatur in somno.

Duobus

24 Duobus autem modis ferri potest iudicium de somnio, quod à Deo sit: vno modo assensu firmo & certo, qualis est assensus fidei. Et ad hoc necessaria est specialis gratia Spiritus sancti, quæ pertinet ad discretionem spirituum: consistitque in quadam interna illustratione mentis, & suaui, honesta, & efficaci inclinatione affectus, qua mens certa redditur, Deum esse, qui loquitur, vt bene tractat Gegorius locis supra citatis. Quando vero non datur hæc peculiaris instructio Spiritus sancti (nec enim necesse est, semper dari, etiamsi significatio somnii fuerit à Deo, vel bono Angelo) tunc coniectare licet. Nam si ex occasione, materia, & effectibus constet, somnium ordinari ad aliquod opus pietatis, & doctrinæ fidei, ac honestati morum esse consentaneum, vt ad pręparandam animam ad martyrium, vel ad aliquā superuenientem tribulationem patienter ferendam (vt in somnio Polycarpi) facile coniectari potest esse à Deo. Et ad hoc etiam conferre possunt aliæ coniecturæ sumptæ ex internis effectibus spiritualibus, vt sunt susceptio visionis cũ humilitate, deuotione, & reuerentia ad Deum, & similibus. Tunc autem licet nō perueniatur ad certitudinem fidei, sufficit coniectura probabilis, quæ ad prudens iudicium satis sit, vt homo credat, tale somnium esse à Deo, & secundum illud aliquid operetur, vel prouideat. Est autem in hoc euentu consilium optimum iudicio, & consuetudine sapientum vti, qui & doctrina, & pietate polleant, & experientia spiritualium rerum non omnino careant.

Duplex modus ferendi iudicium de somnio.

25. At vero quando quis sine prudenti discretione, & iudicio facile credit huiusmodi somniis non excusatur, per se loquendo, à graui culpa, etiamsi temere dicat, se credere illa esse à Deo, quia euidenti periculo Dæmoniacæ deceptionis se exponit, & quantum est ex se, vult illa credere, etiamsi à Dæmone sint, nec vult discernere inter Diuina, & dæmoniaca somnia. Maiorque erit culpa, si iam alias quis expertus est in similibus casibus se esse deceptum, taliaque somnia falsa inuenisse, illud enim est maximum signum illusionis dæmonis; vt D. Tho. notat 2. 2. quæstione 172 articulo 5. ad 3. ex Chrysostomo homil. 19. Imperf. & ex illo Deut. 18. *Quod in nomine Domini Propheta prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non locutus.* Notant autem Caietanus in Sum. Verb. *Somniorum obseruatio*, & Nauar. in Manuali, cap. 11. numero 33. posse hoc peccatum excusari à grauitate mortali, quando homo non omnino credit rem in somno ostensam esse veram, seu futuram, & nihilominus aliquid operatur ratione talis somnii, quod alias malum non est, nec contra præcepta Dei, vel Ecclesiæ, (& ita non potest obesse, potest autem prodesse) vt euitet aliquod malum, quod somniũ minatur, vel quid simile. Tunc enim licet sit aliqua leuitas, vel simplicitas, aut nimia timiditas, non apparet grauis malitia, quia (si quis recte consideret) ille non tam credit illud esse à Deo, vel esse verum, quam posse esse, in quo multo minus erroris est, licet multum sit vanitatis. At vero si quis ita sit obseruator somniorum, vt ordinarie per illas indicationes & diuinationes in agendis gubernetur, non potest excusari à graui culpa, & superstitione, nam hæc obseruatio auguriis comparatur Leui. 19. *Non augurabimini, neque obseruabitis somnia.* Et similia habentur Deuteron. 18. & 2. Paralip. 33. Sicut ergo auguriis fidem dare, & per illa proprias actiones dirigere, grauis superstitio est, ita & somnia obseruare. Plura de Diuinis insomniis dicemus DEO dante in materia de Prophetia: & de illis videri potest Perer. libro 1. in Daniel. in fine, vbi de hac materia egregiam habet disputationem, & Martinus del Rio libro 4. cap. 3. quæst. 6.

Non excusatur à graui culpa, qui temere credit somniis.

CAPVT XIV.

An in operibus Magiæ pactum cum Dæmone, & superstitio interueniat.

PRincipio necesse est, significationem vocis declarare, quia Magorum nomen (vt est vulgare) æquiuocum est: olim enim apud Græcos significabat sapientes, & eos præcipue, qui in philosophia erant eruditissimi. Et quia inter naturales scientias illa videbatur altior, & admirabilior, quæ cœlorum & astrorum motus considerat, & assequitur, ideo illi maxime solebant Magi appellari, qui in illa scientia eminebant, semperque in syderum obseruationibus versabantur. Sic enim tres illos viros primos Christi ex Gentibus adoratores vocatos esse Magos, Matth. 2. satis significauit Leo Papa serm. 4. de Epiphan. dum illos vocat *gentem, quæ spectandorum syderum arte pollebat.* Et ideo sermone 3. eos appellat *viros ad hæc* (id est, sydera) *spectanda non inscios.* Cum ergo Magi à Magia denominantur, Magia in hoc sensu idem est, quod philosophia naturalis, vel magis stricte, idem quod Astrologia, vel Astronomia. Postea vero translata est hæc vox ad significandam artem, quæ docet facere aliqua opera insolita, & quæ mira hominibus apparent, quia rara sunt, & occultas habent causas. 1.

Magia sumitur pro Philosophia naturali.

Secundo aduerto Magiam diuidi vlterius solere in naturalem, & superstitiosam. Hanc diuisionem insinuauit Hieronymus Daniel. Secundo in principio, declarans differentiam inter Magos, & maleficos. Latius, & apertius Gulielm. Paris. in secunda parte principali de Vniuerso, parte secunda illius cap. 21. Optime Victoria Relect. de Magia num. 7. vbi ad explicandam hanc Magiam naturalem multa congerit exempla, quæ mirabilia videntur, quia per virtutem naturalem occultam fiunt, ex Augustino 12. de Ciuit. capite 4. & 5. Aristotele, Plinio, & aliis, & plura habet Guliel. supra. Igitur sicut duplicem Astrologiam supra distinximus, ita hic duplicem Magiam: est enim eadem, seu proportionalis ratio. Sicut enim Astrologia interdum intra naturæ limites continetur, & tunc naturalis dicitur, aliquando vero conatur ex astris diuinare, quod per illa naturaliter significari non potest, & tunc in superstitionem transit: ita ars factiua aliquorum operum verorum, aut apparentium, quæ hominibus mira videntur, aliquando non transcendit virtutem causarum naturalium, sed applicando actiua passiuis cum exacta cognitione virtutum, & dispositionum agentium, & patientium, naturaliter resultant, aliis vero mira videntur, vel quia virtutes rerum ignorant, vel etiam quia ipsamet applicatio fit cum tanta industria in seruanda proportione, & cum tanta velocitate & artificio, vt omnino causa occultetur, & ita effectus mirabilior sit, vel appareat. Quando ergo tota hæc applicatio intra hanc moderationem continetur, vt & applicentur causæ aptæ ad effectus & applicatio fiat modo hominibus possibili, vocatur Magia naturalis: Quando vero exceditur, & vel applicatio fit peculiari aliquo modo humanas vires superante, vel ad facienda opera huiusmodi applicantur ea, quæ virtutem naturalem non habent ad aliquid faciendum: illa est Magia superstitiosa, quæ ad præsentem locum solum spectat. Nam Magia naturalis per se non est mala, vt constat, quia in sola cognitione & industria naturali nititur. Solet tamē esse nimis curiosa, & vana ex defectu vtilitatis, & præterea esse etiam solet periculosa, ideoque cauenda, quia est nimis propinqua Magiæ superstitiosæ, & paulatim ad illam inuitat, & excitat: Dæmonque non dormit, sed quam primum potest, se immiscet, addendo 2.

Diuisio Magiæ in superstitiosam & naturalem.

addendo aliquid, quod humanam industriam, & cognitionem excedat, vt sic homines ad Magiam, superstitiosam transferat, quæ non per causas naturales, sed ope dæmonis aliquid intentat. Et ab hac dicti sunt Magi malefici, & incantatores, sicut fuit Simon Magus, Act. 8. & Elymas, Act. 13. Et in hoc sensu prohibetur consultatio Magorum, Leuit. 19. & 20.

3.
Magiā late sumptam comprehendere superstitiosam Diuinationem, & eius species.

Omissa ergo naturali Magia, circa superstitiosam notandum est tertio, interdum large sumi, interdum stricte, & strictissime. Large Magia comprehendere solet *Diuinationem* superstitiosam, omnesque eius species, vt Pyromantiam, Chyromantiam, &c. vt constat ex Plin. lib. 30. c. 2. Et hoc modo in Scriptura arioli, diuini, augures, Incantatores, & similes Magi appellantur: sic enim Magi appellari solent, qui & futura prænunciant, & mira opera faciunt, vt Simon Magus, & similes. Et in iure tam Canonico, quam Ciuili sæpe hoc modo sumitur Magiæ nomen, vt infra videbimus. Fundamentumque habuisse videtur hic vsus in prima huius vocis significatione, nam Magia nomen est sapientiæ, illorum autem sapientiam homines maxime admirantur, qui futura prænoscere possunt, & occulta: & ideo non minus Diuinos, quam mirabilium operũ effectores, Magos appellarunt. Deinde vtrumque munus eandem habet originem, & eiusdem Dæmonis societati innititur: ac denique inter se sunt coniuncta, vt sæpe ad prædicendum futura, fiat aliquod mirum opus, quale est suscitatio mortui, vel quid simile: & ideo vtrumque munus potuit optime eodem Magiæ nomine significari.

4.
Discrimen inter Magiam, & diuinationem.

Nihilominus alio modo potest accipi nomen Magia magis stricte, prout distinguitur à diuinatione, nam hæc ars, quæ ordinatur ad aliquid faciendũ vltra humanas vires, & non virtute DEI, sed Dæmonis per se, & ex obiecto, ac fine, diuersa est ab alia, quæ ad cognoscendum ordinatur, licet mutuo iuuare se possint in suis prauis actionibus: Ergo recte possunt diuersis nominibus significari. Si enim intra genus diuinationis diuersæ sunt voces varias veluti species significantes, quia plurimis modis fit diuinatio: cur non magis tota superstitio operandi mira, distincta voce nominabitur ab arte tota cognoscendi occulta? Nullum autem aliud nomen inuenio vsitatum, quod huiusmodi artem peculiariter significare possit, & soleat, præter vocem Magiæ. Imo non incommode intelligi hinc potest prohibitio illa, Leuit. 19. *Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis quid sciscitemini.* Et c. 20. *Anima, quæ declinauerit ad Magos, & Ariolos, &c. interficiam illam, &c.* Arioli enim diuinatores proprie dicuntur: Magi ergo ab illis videntur distingui ta nquam præstigiatores in operibus faciendis, vel tanquam malefici, ita ergo Magia distinguitur à diuinatione. Vlterius vero Magia, sic etiam sumta in duas veluti generales species diuidi potest (ex Suida, quem refert Perer. in ca. 7. Exo. disp. 2.) scilicet in Magiam strictissime sumptam, & maleficium proprie etiam dictum. Tota enim hæc ars, quatenus male operatiua est, scil. ope Dæmonis, maleficium dici potest: interdum vero non solum malo modo facit, sed etiam malum, & tunc dicitur proprie maleficium, vel Græce pharmacia: aliquando vero bonum operatur, licet malo modo, & tunc retinet nomen Magiæ strictissime sumtum. Sunt & alii multi vsus harum vocum: sed ad rem, quam intendimus, declarandam hæc sufficiunt. Hic enim Magiam sumimus illo medio modo, nam quia de diuinatione iam diximus, hic de Magia tractamus, quæ ars est faciẽdi aliquid virtute dæmonis, siue illud sit hominibus proficuum, siue nociuum, quod proprie maleficium dicitur.

Magia operatur mira, diuinatio recognoscit occulta.

5.
An reuera detur Magia.

Igitur de Magia sic sumpta quæri potest, An reuera aliqua talis sit? Aliqui enim hoc negarunt, qui in fundamento diuisi sunt. Quidam enim negarunt esse dæmones, & consequenter esse Magiam, quæ illorum efficacitate vtatur. Hunc errorem quoad maleficos, & maleficia refert D. Tho. in 4. d. 34. q. 1. art. 3. & ibi Bonauen. q. 2. Eamque fuisse vanam aliquorum medicorum opinionem refert Origenes, Tract. 4. in Matthæ. circa illa verba cap. 17. *Miserere filio meo, quia lunaticus est.* Verumtamen fundamentum huius erroris euertit magna ex parte nostræ fidei doctrinam, & historiam. Nam si non sunt Dæmones, falsum est, quod de tentatione primæ mulieris, & de Christi tentatione, & Iob persecutione Scriptura refert. Et quod Paulus ait ad Ephes. 6. de certamine hominum cum principibus tenebrarum. Sed hoc in propria materia latius tractandum est, nunc tanquam de fide certum suppono, esse dæmones, i. Angelos malos Dei, & hominum hostes.

Refertur quoddam fundamentum falsum eorum, qui eam negant.

6.
2. Fundamentum eorum, qui negant posse dari pactum inter homines, & dæmones.

Alii ergo dixerunt, nullam esse Magiam, quia nullum reuera intercedit, vel intercedere potest pactum inter dæmones, & homines. Ita refert Petr. Binsfel. Tract. de Confes. Malef. Prælud. 6. illudque late impugnat. Verumtamen non est etiam, quod in hoc immoremur, nam est sententia erronea. Aut enim negat posse hoc pactum intercedere, aut negat factum. Primum est contra omnem rationem & fidem: nam Matth. 4. legimus, Dæmonium obtulisse pactum Christo: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.* Cur ergo non poterit simile pactum offerre Mago, Faciam hoc vel illud si me colueris, vel quid simile? Item dæmoni non deest potestas loquendi cum homine, nec potestas ad faciendum multa, quæ homines mirentur, & affectent, & quibus decipiantur. Cur ergo non poterit tale pactum cum homine facere? Atque eisdem modis conuincitur secundum, scilic. non posse negari, quin cum effectu sæpe hoc fiat. Nam hoc supponunt Scripturæ, & omnia humana iura, & Patres statim referendi. Item, ex supra dictis de Diuinatione constat, ex appetitu cognoscendi futura, sæpe homines pacisci hoc modo cum dæmonibus, & è conuerso dæmones se se offerre, & immiscere ad decipiendos homines per falsas, & sacrilegas diuinationes. Cur ergo dubitandum est, quin etiam in ordine ad miras, & apparentes operationes simili pacto vtantur ad decipiendos homines, & ad extorquendum ab illis adorationem, & cultum? Præterea contraria sententia solum fundatur in hoc, quod putat, omnia, quæ de operibus Magorum narrantur, esse meras nugas, & fictiones hominum mentientium se hoc, vel illud efficere, cum reuera nihil faciant, quod per industriam, & malitiam humanam fieri non possit. At hoc fundamentum est vanum & falsum & contra Scripturam, & infinita testimonia humana: ergo temere, & sine fundamento id dicitur. Assumptum constabit latius ex dicendis. Non defuere tamen, qui admittendo hos effectus dicerent non dæmoni, sed Deo esse tribuendos, vel sanctis Angelis. At hoc blasphemum est, cum in his nihil honestatis vel vtilitatis reperiatur, & cum hæc Deus abominatur, vt ostendemus. Et contra hunc errorem videri potest Martinus del Rio lib. 1. q. 1.

7.
Dari Magiam certum est.

Dicẽdum ergo sine dubitatione est dari Magiam, quæ docet mira aliqua facere, quæ virtute humana, & per causas naturales, prout ab homine cognosci, & applicari possunt, fieri non valent: ac subinde talem Magiam superstitiosam esse, quia sine pacto dæmonis non fit. Hæc assertio est tam certa, vt sine errore in fide negari non possit: nam satis expresse habetur in Scriptura. Primo, quia in ea narrantur similia opera facta esse à Magis, vt patet Exod. 7. & 8. de signis factis in Ægypto per Magos Pharaonis, & 1. Regum 28. de Pythonissa, quæ vocauit Samuelem. Circa quæ facta est considerandum, non esse de fide res illas, quæ exterius fiebant, vel apparebãt, reuera fuisse tales, quales apparebant: est tamen de fide tales apparuisse, & visas esse, vel si loqui videbantur,

bantur, esse sensu auditus perceptas: nam hoc expresse docet Scriptura. Et hoc satis est, vt dicamus necessario ibi interuenisse operationem dæmonis: quia illa, quæ exterius apparebant, qualiacumque essent, non poterant fieri per meram fraudem, aut inuentionem humanam, quia nō potest homo tanta velocitate applicare corpora, vt illæ res, vel imagines rerum fiant: nam etiā tales imagines fieri non possunt sine magna rerum mutatione, tam subita, vt humanam industriam superent. Atque hoc plane supponit Christus, Matth. 24. cum dicit: *Surgent Pseudochristi, & Pseudoprophetæ, & facient signa & prodigia.* Qualia videntur illa Simonis Magi, de quo Act. 8. dicitur, *Quod multo tempore Magiis suis dementasset eos.* Supponimus autem semper in his illationibus fidei veritatem, quæ non agnoscit alios Angelos præter sanctos, & dæmones. Nec disputamus contra antiquos Gentiles, qui medios quosdam Dæmones ponebant distinctos à cœlestibus Angelis, & non hostes hominum, sed potius beneficos: quibus hos vtiles effectus Magiæ tribuebant, vt videre licet in Augustin. libr. 8. de Ciuitat. à capit. 13. & clarius libr. 10. à capit. 9. Sed error ille repugnat Scripturis, & communi sensui, & traditioni Ecclesiæ, vt in materia de Angelis ex professo tractādum est. Cum ergo hæc opera Magiæ, vtpote vana, curiosa, & ad deceptionem hominum ordinata, non possint sanctis Angelis attribui, necesse est, vt ex pacto Dæmonum proficiscantur. Alii vero ea retulerunt in animas hominum mortuorum. Sed hoc etiam fidei repugnat, quia illæ animæ non versantur inter nos, sed vel in cœlis, vel in inferno commorantur, vt late prosequitur Chrysostom. Homil. 29. in Matth. & alio in loco proprio docetur. Imo probabile est, animas separatas sua virtute naturali nihil posse circa corpora operari. Ac denique etiam animæ ipsæ aut sanctæ sunt, aut damnatæ, & priores non magis possent Magiæ cooperari, quam sancti Angeli: de damnatis autem, etiamsi aliquid facere possent, eadem ratio quoad malitiam esset, quæ de dæmonibus.

8. *Probatur assertio principaliter.* Secundo principaliter probatur assertio, quia propter hanc causam multabantur Magi iussu Dei, Exod. 22. Deuteronom. 18. Leuitic. 19. & 20. & 21. & refertur in capite *Illud*, 26. quæstion. 5. Ex Isidor. libro 8. Origen. capite 9. Idem testatur, & late tractat Augustinus in multis aliis locis, præsertim libr. 15. de Ciuitat. capite 23. vbi specialiter de dæmonibus incubis dicit, tam constantem esse famam, & experientiam, vt id negare imprudentiæ videatur. Et libro decimo octauo, capite decimo septimo, & decimo octauo, & libro 3. de Trinitat. capite 7. & sequentibus, præsertim 10. & 11 libro 12. Genes. ad lit. capite 13 & 14. & Epistola 5. ad Marcelli. sub finem, & optime libr. octoginta trium quæstionum, quæstione 79. Et in lib. Cypriano attributo de Duplic. Martyr. numer. 12. sic habetur: *Qui Magicis artibus vtuntur, tacite CHRISTVM abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus.* Sic etiam Tertullianus libro de Anima, capite 57. Magiam vocat *secundam idololatriam, & fallaciam: sed ratio fallaciæ* (inquit) *solos non fugit Christianos, qui spiritualia nequitiæ non quidem socia conscientia, sed inimica scientia nouimus.* Et in Apolog. cap. 23. ait, Magos ad sua opera habent Dæmonum sibi assistentem potestatem. Idem Lactantius libro secundo de origin. error. capite 17. Eusebius libro quinto, de Præparat. capite 7. libro 6. c. 3.

9. Tertio probari potest assertio communi sententia Theologorum. D. Thomas 2. 2. quæstione 95. & 96. & in 4. distin. 34. quæstione 1. articulo 3. vbi etiam Bonauent. Scot. & alii. Gabr. 2. d. 8. quæst. 2. articulo 4. Anton. 2. part. titul. 12. Guliel. Paris. latissime libr. de Legibus versus finem, præsertim §. *His autem ita positis*, & §. *Procedamus igitur.* Victoria Relect. de Mag. quæst. 1. Benedict. Perer. Exod. 7. disputat. 2. Et copiosissime Martinus delRio in suis Disquisitionibus Magicis. Denique ipsi etiam Gentiles non ignorarunt, Magiam esse Dæmoniacam fraudem, & ideo tandē illam detestati sunt, vt constat ex Plinio lib. 20. capite 1. & 11. Et ex gestis Martyrum constat, miracula, quæ in eis fiebant, attribuisse tyrannos arti Magicę, supponentes esse superstitiosam artem, quæ aliquid operatur virtute Dæmonum. Nec oportet, ratione veritatem hanc comprobare, quia est res facti, quæ magis pendet ex testimonio, quam ex ratione: satis enim est, quod ratio ostendat esse possibilem, vt iam satis ostensum est. Tamen ex effectibus potest hæc veritas etiam conuinci, de quibus pauca dicemus inferius. Solum oporteret hic euasiones præcludere, quibus istarum artium cultores excusare se affectant, ne cum Dæmonibus pactum habere iudicentur. Sed illæ plane sunt friuolæ, & nugatoriæ, vt late, & erudite ostendit noster Martinus libro primo suarum Disquisitionum, capite tertio, per quatuor quæstiones: & capite quarto per alias quatuor. Nos vero in sequentibus breuissime pauca attingemus.

Ex his ergo principiis primo conuincitur ac declaratur, quale sit Magiæ crimen: Est enim superstitio, & tacita idololatria Religioni contraria. Imo si quis recte consideret, Diuinatio, & Magia peccata sunt eiusdem rationis, solumque materialiter differunt. Nam per Diuinationem comparatur ope dæmonis occultorum cognitio, per Magiam obtinetur ab eodem aliquorum operum effectio. Ratio autem malitiæ in vtroque vitio formaliter consistit in contrahenda cum dæmone societate, & in tacito cultu, & veneratione illius: ad quam malitiam parum refert, & materialiter se habet, quod hæc societas ordinetur ad aliquid cognoscendum, vel faciendum. Et ideo in Scriptura hæ omnes artes fere semper simul, & sub eadem pœna prohibentur. Idemque est in iure Canonico, & Ciuili, & simili modo de eis loquuntur Patres, vt præcipue intelligi potest ex Augustino locis citatis. Vnde etiam intelligitur, sicut Diuinatio dupliciter committitur, scilicet cum expresso pacto cum Dæmone, & cum solo tacito: ita etiam Magiam posse vtroque modo fieri, nam est eadem ratio: & ita quoad hoc fere eandem doctrinam habent, vt ex Diuo Thoma, & cæteris Auctoribus constat. Quando ergo Magia fit per pactum explicatum, manifestam habet malitiam, eamque grauissimam, etiamsi in minima materia versari videatur: quia inuocatio Dæmonis grauissima iniuria DEI est, etiamsi ad rem minimam inuocetur. Nec etiam in hoc potest admitti ignorantia, inter fideles præcipue, neque inaduertentia: cum ad expressam inuocationem, & dæmonis cognitio, & satis plena aduertentia necessaria sit. Item, sicut de Diuinatione dixi, ita etiam hic, quod Dæmon inuocetur ad hunc, vel illum effectum, licet grauitatem criminis augere possit, tamen intra rationem superstitionis non mutat speciem peccati. Quia in ordine ad religionem totum illud materiale est: Et confirmatur à fortiori, nam dictum est, ipsam Diuinationem, & Magiam non differre specie inter se in ratione vitii oppositi religioni: multa ergo minus distinguentur duo opera Magiæ, vel dæmonum inuocationes ad diuersos effectus. 10. *Magia, & Diuinatio peccata solum materialiter differunt.*

Dixi autem, *intra rationem superstitionis*, quia sæpe ex circumstantiis variatur hoc vitium multipliciter, addendo superstitioni varias malitias contra eandem religionem, vel contra alias virtutes. Nam contra religionē sæpe additur sacrilegium, vt quando rebus sacris, aut Euangelicis verbis ad sua maleficia Magi abutuntur. Item quando pactum est expressum, addi etiam solet expressa idololatria per sacrificium, aut alium similē cultum dæmoni exhibitum, 11. *Ex circumstantiis quomodo Magia varietur.*

tum, ſicut in Diuinatione explicatum eſt. Frequenter etiam admiſcentur turpiſsima vitia contra caſtitatem, vſque ad nefariam cum dæmone commiſtionem, vt ſupra tactum eſt. Imo in hæreſim ſæpe inciditur, quia qui hoc modo dæmoni mancipantur, vel non credunt ipſum eſſe Deo ſubiectum, & ab ipſo in ſuis operibus pendere, vel non credunt, illum eſſe damnatum: vel certe nihil firmiter credunt, & tanquam athei ſunt. Sæpe etiam directam apoſtaſiam cõmittunt à Religione Chriſtiana, nam Chriſto renunciant, & eius Sacramẽtis: contra quæ alia ſacrilegia committunt, dum aliquibus cæremoniis etiam characterem à ſe abraderẽt, ſi poſſent: vel certe in eo etiam hæretici ſunt, quod putant illum deleri poſſe. Vnde fit etiam, vt plures blaſphemias proferant: quę omnia latius proſequuntur, qui de his rebus fuſius ſcripſerunt: hæc vero inſtituto noſtro ſufficiunt.

12. *In his maleficiis grauiſsima iniuſtitia committuntur.*

Solum addimus, in his maleficiis committi ſolere grauiſsimam iniuſtitiam contra ſalutem, & vitam hominum, & alia temporalia damna eis faciendo, vel occidendo animalia, ſegetes deſtruendo, & ſimilia. Quæ cum fiunt, certum eſt, etiamſi opera dæmonis fiant, ipſos maleficos ad reſtitutionem obligari. Ratio eſt clara, quia qui cauſam damni dat, damnum feciſſe cenſetur: iſti autem malefici, ſeu venefici ſunt cauſa horum nocumentorum, etſi opera dæmonis tanquam miniſtri vtantur: tenentur ergo reſtituere. Sicut qui per Aſſaſinos alium occidit, vel eius res dilapidat, ad reſtitutionem tenetur. Accedit, quod iſti malefici aliquo modo proxime cooperantur, moraliter loquendo, ad hæc damna, quia adhibent ſigna, quibus poſitis, dæmon nocumentum infert, alias non illaturus. Vnde licet Dæmon poſsit dici quaſi miniſter hominis, qui illum ad maleficium faciendum veluti conduxit, mediante pacto cum illo inito, tamen ipſe homo eſt, veluti inſtrumentum dæmonis ad illud damnum perpetrandum, quia eſt veluti cauſa moralis exhibens ſignum, ſine quo dæmon non operaretur: ergo ſine vlla dubitatione ad reſtitutionem omnium damnorum tenetur. Vnde recte intulit. Petr. Binsfeldi. dicto libro Prælud. 13. iuxta quandam doctrinam Nauarri in Man. capite 15. numero 25. hanc obligationem non extingui, etiamſi maleficus corporaliter puniatur, nam per illam pœnam ſatisfit Reipublicæ, & iuſtitiæ legali, non parti læſæ, nec iuſtitiæ commutatiuæ. Et ideo ſi talis maleficus bona reliquit, quæ ad heredes tranſierunt, illi tenentur ad reſtitutionem, iuxta capit. *In litteris*, de Raptoribus, &c. & capite vlt. de Sepult. Si vero ad fiſcum peruenerunt, fiſcus tenetur prius damna illata reſtituere, iuxta leg. *Non poſſunt*, & leg. *In ſumma*, ff. de Iur. fiſcus. Vbi optima ratio redditur, quia quæ æri alieno obnoxia ſunt, in bonis defuncti non computantur. Sed hæc aliis debitis communia ſunt. Solum hic adnotamus, nihil eſſe in hoc delicto ſpeciale, quod hos maleficos, vel bona eorum ab hoc debito excuſet.

13. *Prædicta crimina communia ſunt ſuperſtitioni, ſiue committatur per pactũ tacitum, ſiue per expreſ.*

Atque hæc omnia fere communia ſunt huic ſuperſtitioni, ſiue per expreſſum pactum, ſiue per tacitum committatur: quamuis multo clariora ſunt, quando pactum eſt explicitum. Nam ſi ſolum ſit implicitum, non poſſunt formaliter committi illa delicta, ſeu circumſtantiæ, quæ directe & formaliter reſpiciunt ipſam perſonam Dæmonis, vt ſunt, vota ei offerre, vel oblationes, vel obſequia, & ſimilia. Nihilominus hæc aliquo modo participantur, ſaltem propter morale periculum perueniendi ad illa, & ita pro ratione periculi maior, vel minor erit participatio talium deformitatum. Subſtantialis autem malitia, (vt ſic dicam) quæ eſt ſuperſtitionis, formaliter ſemper ineſt, quia ad illam ſufficit pactum implicitum, vt ſupra in Diuinatione declaratum eſt: & iuxta ibi dicta explicandum hic eſt hoc pactum implicitum: nam eſt eadem omnino ratio, ſeruata proportione. Sicut enim ibi dicebamus cum aliquis intendit, vel conatur quærere cognitionem per ſigna de ſe inutilia, vel credit illam poſſe conſequi per talia media ſine Deo, eo ipſo cenſeri, pactum implicitum cum dæmone habere, vel (quod perinde eſt) illud intendere & procurare: ita in præſenti eo ipſo quod quis applicat medium de ſe inutile ad efficiendum aliquem effectum, vt ille effectus fiat, tacite vult effectum ex operatione dæmonis: (ſupponimus enim non expectare illum à Deo miraculoſe) quia reuera non vtitur illo medio, vt cauſa, quæ naturaliter poſsit habere illum effectum, cum ſit prorſus inutile, ſed vt ſigno, ad cuius præſentiam Dæmon operaturus eſt. Sed hæc ratio, & tota malitia huius taciti pacti melius intelligetur, explicando ſpecies eius, & ſigna, quibus fieri ſolet, & virtutes, vel inutilitates eorum: quod breuiter præſtabimus attingendo ſolum ea, quæ ad perfectam notitiam huius ſuperſtitionis neceſſaria videbuntur.

CAPVT XV.

Quæ ſint ſpecies, ſeu modi Magicæ ſuperſtitionis.

POſſunt hæ ſpecies diſtingui vel ex parte effectuum, qui ſunt veluti fines proximi, ad quos tendunt opera huius artis, vel ex parte ſignorum, quæ ad tales effectus efficiendos applicantur. Supponimus autem, ſermonem eſſe de diſtinctione materiali ſpecierum, non de formali in ratione malitiæ: iam enim ſæpe diximus, hanc non eſſe neceſſariam, nec inueniri ſufficiens fundamentum illius, ſicut de Diuinatione etiam dictum eſt. Præterea, eſt notandum hic diſcrimen inter Magiam cum expreſſo pacto, vel cum implicito: nam quando pactum eſt expreſſum, neceſſarium non eſt, quod effectus intentus, vel modus externus illius ſit aliquo modo mirabilis, vel ſuperans vires humanas: nam licet mere naturalis, vel talis, vt poſſet à famulo fieri, vel ab alio agente ordinario: quacumque ratione aliquis ad illum vtatur opera Dæmonis, expreſſe poſtulando, vel acceptando illum etiam ad ferendam epiſtolam modo ordinario, vel ad dirigendum in via, vel aliquid ſimile: illa eſt ſuperſtitio contraria fidelitati, & cultui Deo debitis, & pertinet ad ſpeciem Magiæ: quia continet expreſſam inuocationem adiutorii Dæmonis, & quia ſemper talis effectus habet aliquid mirabile ex parte occultæ cauſæ, ſaltem in hoc, quod à Dæmone fit. At vero ad tacitum pactum Magiæ neceſſarium eſt, vt vel opus in ſe excedat virtutem naturalium agentium, vel certe in modo, quo fit: & maxime, vt id, quod applicatur ad illud efficiendum, ſit vanum, & ineſficax ad obtinendum effectum. Et ideo ad intelligendam bene hanc tacitam ſuperſtitionem neceſſarium eſt, ſpecies, & modos illius declarare. 1. *Quando pactum eſt expreſſum parum refert, quod effectus per Magiam editus ſit mirabilis, aut non ſit.*

Igitur ex parte effectus ad tria capita poſſunt hæ ſpecies reduci, ſcilicet ad artem effectricem ſcientiæ ſeu cognitionis, ſanitatum & maleficiorum. Poteſt enim à dæmone expectari auxilium vel ad effectus animæ, vel corporis. Effectus igitur animæ comprehendimus ſub nomine ſcientiæ, vel cognitionis, ad has enim poteſt iuuare Dæmon: nam ad virtutem nõ iuuat, ſed potius ad malum, & ad peccatum, quod hic non conſideratur, quia non eſt proprium artis Magicæ, ſed ad generale officium Dæmonis ſpectat, quod eſt, homines tentare. Quod ſi in hoc aliquid ſpeciale operatur in arte Magica, ſub aliquo ex illis tribus effectibus continetur. Effectus autem corporis poſſunt eſſe vel proficui corpori, vel rebus humanis, & hos comprehendimus 2. *Species Magiæ ex parte effectus ad tria capita reducuntur.*

 ſub

sub sanitate: vel possunt esse nociui, qui ad maleficia pertinent. Possunt autem his addi quidam effectus, qui videntur à dæmonibus fieri circa cadauera, & animas mortuorum: sed hi vel diuinationi tãtum deseruiunt, & ideo sub Necromantia comprehenduntur: vel certe, quatenus coniunctam habent aliquam operationem, ad maleficia illos reuocamus.

Assignatur discrimen inter primã speciem Magiæ, & Diuinationem.

3. Circa primam ergo speciem primum aduerto, esse discrimen inter hanc artem, & diuinationem: nam hanc ponimus partem Magiæ, & consequenter à Diuinatione illam distinguimus in hoc, quod Diuinatio est de rebus, quæ naturaliter cognosci non possunt: vnde earum veritas, fides, & qualiscunque cognitio tota resoluitur in Dæmonis testimonium, & auctoritatem. At vero in hac arte Magiæ non talis quæritur scientia, vel cognitio, sed talis, qualis vel per ordinarium studium, vel per infusionem Diuinam haberi potest, ita vt per eam manifestetur veritas per propria media, vel principia, à quibus potest naturaliter, seu necessario deduci, sicut in Philosophia, vel alia simili scientia fit. Inquiritur, tamen hæc ipsa scientia per artem Magicam modo extraordinario, & præternaturali, vnde si non inquiratur à DEO, necesse est, vt à Dæmone quæratur, & ita hæc ars pertinet ad operationem Dæmonis, non ad Diuinationem. Nam qui hoc modo docetur Philosophiam, vel Mathematicas opera Dæmonis, etiamsi repente euadat Philosophus, vel Mathematicus, non dicetur Diuinus, vel diuinare, quia non futura prædicit, nec occulta pandit, sed demonstratione, vel ratiocinatione vtitur ad veritates necessarias, & Philosophis notas demonstrandas.

An Notoria ars ad hanc Magiæ speciem pertineat.

4. Obseruandum præterea est ex Diuo Thom 2.2. quæstione 96. articulo 1. quandam esse ab hominibus inuentam artem, quam Notoriam vocant (cur autem ita vocetur, Auctores non dicunt) quæ per quasdam obseruantias, & per quædam ieiunia, & orationes ad Deum, & figurarum inspectiones, & prolationes ignotorum verborum (vt D. Thomas ibi dicit in primo argumen. & in corp.) subitam, seu extraordinariam scientię acquisitionem promittit. Quam esse vanam, ac perniciosam D. Thom. supra docet. An vero ad hoc genus superstitionis, quod nunc tractamus, pertineat, non declarat. Imo in fine corporis dicit, in arte Notoria non quæri scientiam per magisterium dæmonis loquentis cum homine, ad eum modũ, quo vnus homo docet alium. Et in solut. ad 3. ait, *In arte Notoria non interuenire societatem initam cum dæmone.* Addit etiam ibidem D. Thomas, artem illam esse inefficacem. Vbi Caietanus aduertit, ideo dici inefficacem, quia finis eius est consequi scientiam per infusionem: ergo à Deo quærit scientiam, vt in primo etiam argumento D. Thomas obiicit, & in solutione non negat, sed dicit, quærere illam modo indebito, & in hoc consistere malitiam eius. Videtur ergo malitia hæc non pertinere ad superstitionem, sed vel ad tentationem Dei, quia ab eo petitur miraculum, seu opus supernaturale sine causa vel necessitate: vel etiam ad cultum indiscretum, & vanum, nõ tamen falsum, quia reuera ibi non colitur alius Deus, sed verus indebito modo. Quia licet aliquæ ex obseruantiis, quibus ars illa vti dicitur, non sint superstitiosæ, vt ieiunia, & orationes, tamen coniunctæ cum aliis vanis obseruantiis, facient totum cultum superstitiosum, non tamen falsum, quia semper intenditur acquisitio scientiæ à vero Deo.

Pars affirmatiua vera est.

1. Dicendum nihilominus est, artem Notoriam sub hac parte, & specie Magiæ comprehendi, & pactum implicitum cum Dæmone continere. Ita sumitur ex D. Tho. d. art. 1. in 1. part. corpor. ait enim artem illam vti ad scientiam obtinendam quibusdam vanis obseruantiis, non vt causis, sed vt signis superuacuis. *Et per consequens* (ait) *sunt signa pertinentia ad pacta quadam significationum cum Dæmonibus placita, atque fœderata. Et ideo ars Notoria penitus est fugienda Christiano, sicut aliæ artes nugatoriæ, vel noxiæ superstitiones.* Perinde ergo iudicat de hac arte, sicut de tota Magia, vel Diuinatione quoad superstitionem, & pactum cum dæmone. Cum ergo dicit in fine corporis, per artem Notoriam non quæri scientiam à dæmone docente, non intendit excludere omnem modum acquirendi scientiam opera dæmonis, sed solum illum modum addiscendi à Dæmone loquente, & docente, more humano: non enim ita inquiritur scientia per artem Notoriam, sed alia via breuiori, & faciliori, sine vllo hominis studio, per solam vanarum obseruantiarum exhibitionem. Et ideo vehementer suspicor in solut. ad 3. vbi negatiue legitur: *Quæ societas cum dæmone inita in proposito locum non habet*, mendum irrepsisse, & delendam esse negationem, affirmatiueque legendum, *locum habet.* Alias D. Thom. non soluisset argumentum, sed confirmasset. Obiecerat enim, in hac arte non esse illam superstitionem, quæ est in Diuinatione, quia ibi inquiruntur à dæmone futura, quæ ipse cognoscere non potest, hic autem procuratur scientia, quam ille optime nouit. Respondet autem, in diuinatione non tantum esse peccatum, quia procuratur à dæmone cognitio veritatũ, quas ipse non cognoscit, sed simpliciter propter societatem cum eo initam. Ergo necesse est, vt concludat, hanc posteriorem inordinationem etiã habere locum in arte Notoria: alias si hoc etiam concederet, non habere locum in hac arte, plane concessisset totum, quod argumentum probare nitebatur. Atque ita videtur legisse Caiet. cum ex hac solutione notat, ad peccatum mortale sufficere pactum initum cum dæmone, *quod constat* (inquit) *in obseruantiis artis Notoriæ committi.*

D. Thom. locus mendosus corrigitur.

Cum ergo idem Caietanus ait, *per illam artem intendi scientiam per infusionem*, non est intelligendus à Deo, sed à dæmone, vel expresse, si expressum pactum præcessit, vel tacite, & interpretatiue, ac moraliter, etiamsi expresse non intendatur. Et ratio huius intentionis est, quia qui his obseruantiis vtitur, vult obtinere scientiam sine studio, & labore, sic autem obtineri non potest, nisi per infusionem, ergo virtualiter intendit illam habere, per infusionem: non potest autem fieri illo modo, aut per astra, aut per verba, vel per obseruantias, quæ adhibentur, vt per se euidens est, neque à Deo procuratur, quia nullis mediis ad hoc proportionatis ars illa vtitur, nec DEVS promisit infusionem scientiarum per ieiunia, vel orationes, nedum per ignota verba, vel inspectiones figurarum. Ergo velit, nolit, qui sic operatur, conuincitur se velle à dæmone habere scientiam infusam, & consequenter se habere societatem cum dæmone, vel saltem dare illi moralem occasionem, vt se interserat, qui illam non omittet. Vnde qui sic operatur, in virtute attribuit dæmoni virtutem infundendi scientiam, quod solius DEI proprium est. Quamuis autem hæc vera sint de illa arte, si quis tamen ex ignorantia, & simplici intentione vellet, à Deo ipsam scientiam infusam impetrare, & ad hoc non adhiberet vanas obseruationes illius artis, sed media ordinaria, quibus religiose vti solemus ad aliquid à Deo impetrandum, vt sunt orationes, ieiunia, & alia bona opera, vel corporis afflictiones, non committeret idololatriæ superstitionem, sed tentaret Deum, vel improbe coleret, si id faceret sine speciali instinctu Dei, & sine causa, & non adhibendo industriam, & diligentiam, quam ex parte sua posset apponere. Et ratione periculi (si esset aliquo modo præuisum) posset participare malitiam superstitionis, & hoc tantum probat obiectio facta. 6.

Vltimo vero addendum hic est, ad hanc speciem Magiæ, 7.

Omnis ars addiscendi scientiam ope dæmonis ad Magiam spectat. Magiæ, quam modo tractamus nõ pertinere solum ad propriam artem Notoriam, vt à D. Thoma explicatur, sed etiam omnem artem addiscendi scientiã ope dæmonis, quocumque modo intendatur. Vt si quis studendo, & faciendo, quod in se est, ad scientiam acquirendam, simul vteretur vanis obseruantiis, quibus speraret, vel vim memoriæ acquirere, vel facilitatem, & acumen ingenii, vel organa sensuum melius disposita, vel similia, quæ virtute naturali talium obseruantiarum fieri nõ possunt: fieri autem aliquo modo possunt virtute dæmonis, vt *Delrius.* late exponit Martinus libro 2.q.24. sine dubio hoc genus superstitionis committeret. Itemque ille, qui vellet à dæmone edoceri eo modo, quo docetur ab homine loquente, siue intendat, vt dæmon sibi loquatur ad aures corporis in corpore visibili assumpto, siue solum in imaginatione formando eadem verba, quod etiam facere potest. Quacunque enim ratione ineatur societas cum dæmone, etiam si nihil petatur expresse, vel tacite, quod virtutem eius naturalem superet, superstitiosum est, & ad hanc partem artis Magicæ pertinet. Et multa ex his, quæ diximus, sine societate expressa fieri non possunt, vt consideranti facile patebit, erit autem saltem implicita, quando ad effectum intentum obtinendum vanæ obseruantiæ adhibentur, quæ non possunt esse causæ, & ideo non sunt nisi magica, & diabolica signa.

8\. *Quæ spectent ad alteram speciẽ Magiæ, quæ sanitatum dicitur.* Ad alteram speciem quam sanitatum appellauimus, pertinent ea, quæ D. Thomas tractat. 2.2. quæstione 96. art. 2. vbi recte declarat, sub nomine sanitatum comprehendi omnes immutationes corporum similes, & maxime illas, quę ad hominum commodum, & vtilitatem, seu beneficium fiunt, siue immediate fiant circa ipsa corpora humana: siue circa animalia, siue circa arbores, & similia. Item huc spectant effectus alii, qui per hanc artem hominibus promittuntur, verbi gratia, vt non possint lædi ab hostibus, nec subesse casibus fortuitis, & similes. In hoc autem genere effectuum, vt pactum implicitum intelligatur, præcipue oportet considerare, an effectus ipsi secundum se spectati tales sint, vt per causas naturales, vel creatas fieri possint, necne. Aliquando enim sunt naturales, vt sanitas, quæ recuperari potest medicamentis adhibitis, & valetudo, quæ potest conseruari naturalibus remediis, & virtutibus herbarum, vel obseruata qualitate ciborum. Multa etiam fieri possunt per solum motum localem, vt inuentio, vel transportatio thesauri, congregatio nubium, vt conuenienti tempore pluat, & sic fructus sint vberiores, fugatio, vel occisio animalium nocentium, & similia. Aliquando vero possunt esse effectus supra virtutem omnium causarum naturalium corporalium, vt maxime est ille, quod homo non sit expositus effectibus, seu casibus contingentibus: quia nulla est causa naturalis, quæ hos impedire possit, nec prouidentia humana, quæ præuenire illos in vniuersum valeat.

9\. *Quando effectus sunt supra vires causarum creatarum talis ars est diabolica.* Quando ergo effectus, qui per hanc artem promittitur, supra vires est creatarum causarum, certũ est, talem artem esse Diabolicam, & Magicam deceptionem. Probatur, quia media, quæ ad tales effectus adhibentur, non possunt esse causæ, ex se habentes virtutem ad illos, quia illa media sunt actiones humanæ, vel applicationes rerum naturalium, effectus autem sunt longe superiores: ergo adhibentur vt signa, ad quorum præsentiam aliquis alius operetur: sed ille non est Deus, nec sanctus Angelus: tum quia DEVS nunquam talia signa instituit: tum quia in eis nihil est, quod DEVM deceat, nec quod pietatem promoueat. Est ergo dæmon, à quo non vere, sed per præstigia fit talis effectus, vt postea dicemus. Exempla sunt in illo effectu immunitatis (vt sic dicam) ab omnibus effectibus contingentibus aduersis. Quæ enim causa, vel dispositio naturalis potest hoc præcauere? Similis est effectus ille præseruandi corpus: seu reddendi illud immune à læsionibus hominum, quia hic effectus per se pendet ex libero vsu vtriusque hominis, & percutientis, & percussi: circa quem vsum nihil possunt per se naturales causæ, & præterea sæpe per accidens pendet ex casuali occursu, vel occasione. Quod si intelligatur immunitas esse ex parte corporis percussi, vt scilicet taliter sit affectum, quod licet vulneretur vel fortiter pungatur, lędi non possit, etiam si nulla arma defensiua habeat præter gestationem, v.g. amuleti, vel alterius similis inuolucri, vel certæ scripturæ, &c. Tunc etiam euidens est nec in his rebus, nec in vlla causa naturali posse esse virtutem ad talem immunitatem corpori præstandam. Et ideo in his, & similibus ex natura effectus licet pactum colligere, vt dictum est.

Vbi obiter adnotari potest, quod D. Thom. docet in dicta q. 96. art. 4. etiam si res, aut verba sacra sint, posse superstitionem in eorum vsu committi, si aliquid adiungatur, quod vanum sit, & inutile, ad Diuinam reuerentiam, vel ad Diuinum auxilium impetrandum. Vt quod tali modo, aut talibus impertinentibus signis res deferatur, aut verbum scribatur, vel proferatur. Quia iam quoad illam partem signum est dæmoniacum, & superstitioni adiungitur sacrilegium. Addo præterea quod, licet seclusa omni huiusmodi superstitione, sanctum & religiosum sit, reliquias Sanctorum ad collum suspensas deferre, vel Euangelium, v. g. initium Ioannis in pectore scriptum portare, & similia, bona fide sperando per modum impetrationis peculiarem Dei protectionem, & Sanctorum intercessionem, nihilominus id tanquam omnino certum sperare, non minus, quam si esset à Deo promissum, non caret superstitione, si non falsi cultus, saltem superflui. Et præterea interuenire ibi potest tentatio Dei, si ob eam confidentiam nimiam temere se homo periculis exponat, aut in periculis omittat ordinaria media, quibus se tueatur. Quia postulare à Deo miraculosam defensionem, aut protectionem sine causa, vel speciali instinctu est tentare ipsum: vnde oratio, vel alius cultus, qui propter hunc finem illi offertur, superfluus & vanus est, quia re vera per talem actionem ipse non honoratur. Et præterea illa nimia confidentia de consequendo illo effectu ab ipso DEO, cum non sit fundata in promissione eius, vel est vana, & pure voluntaria, vel etiã est nimia confidentia sui, & suorum meritorum: & ex hac parte potest continere perniciosam superbiam. Denique modus ille quærendi commoda hæc temporalia per vsum Reliquiarum, vel aliarum rerum sacrarum cum tanto affectu, & credulitate infallibiliter obtinendi illa, non caret periculo, quod dæmon se ingerat, & in aliam maiorem superstitionẽ hominem inducat. Oportet ergo cum debita reuerentia, & spe in Deum, & in Sanctorum patrocinium, quod vtique non deerit homini, quando, & quomodo illi fuerit expediens, precationes dirigere. Et cum proportione idem sentiendum est de vsu Sacramentalium, vt sunt Agnus Dei, & Aqua benedicta. De quibus est ratio peculiaris propter virtutem spiritualem impetrandi, quam habent nomine Ecclesiæ, ex eius institutione, & benedictione, vt in tom. 1 de Sacramentis tractauimus. 10 *Etiam si res, aut verba sint sacra, potest in vsu cõmitti superstitio.*

Omissis vero supernaturalibus effectibus, sunt alii, qui ex se non sunt simpliciter miraculosi, quia licet superent aliquo modo virtutem humanam, non tamen Angelicam, neque omnẽm efficaciam causarum creatarum. In his ergo oportet modum considerare. Hic autem modus duplex esse potest: vnus ex parte rei seu instrumenti, aut medii, quod ad talem effectũ applicatur. Alius est ex parte temporis, seu celeritatis, qua fit effectus: In priori modo est infinita varietas superstitionũ, quas hic ex pro- 11. *De effectibus, qui non sunt ex se simpliciter miraculosi. In his duplex modus considerandus. Alius ex parte*

modū, alius ex parte tem poris.

fesso docere aut numerare, necessarium non est, nec ad præsentem doctrinam pertinet. Satis ergo est scire, hæc media interdum consistere in actionibus transeuntibus, interdum in permanentibus signis, aliquādo in vtrisque simul. Deinde transeuntes aliquando sunt verba, aliquando vero sunt actiones aliquæ vel manuum, vt benedictiones cum certo modo, & figura, vel oris, per aliquam insufflationem, aut halitum, vel totius corporis per aliquos ritus, & cæremonias. De verbis generalis regula sumitur ex D. Tho. d. q. 96. ar. 4. si aliquid contra fidem, vel clare falsum contineant, superstitiosa esse: item si in lingua peregrina, quæ nō intelligitur, nec est in vsu in communi consuetudine Ecclesiæ: nam est præsumptio, ibi facere aliquid falsum, vel superstitiosum, maxime quando necessarium putatur, vt in tali lingua proferātur. Item si verba sunt prorsus inutilia, quia non continent precationem, nec inuocationem, aut laudem Dei, vana signa, & dæmoniaca esse conuincitur. Et huc spectant incantationes veneficorum, de quibus dicitur, Ps. 57. *Non exaudiet voces incantantium: & venefici incantantis sapienter.* At vero (vt ex D. Th. colligitur) si verba nullam falsitatem contineant, nec dæmonis claram inuocationem, & alioqui sint verba sacra, & apta ad orandum, vel colendum Deum per eorum prolationem, vt est oratio Dominica vel Angelica, nomē Iesu, & similia, ex hac parte non poterit iudicari superstitio: esse tamen poterit ex intentione, si illud verbum adhibeatur, vt signum infallibile talis effectus. Quia cum tale signum nō sit à Deo institutū, à dæmone datum esse conuincitur, qui sub specie bonorum verborum vult homines decipere, & simul vult profanare verba sacra, & eis ad Magiam vti. Et præterea, quando in verbis ipsis non statim apparet superstitio, aliæ obseruantiæ, quæ simul adhibentur & necessariæ reputantur, considerandæ sunt. Videri de his verbis potest Delrius lib. 1. c. 4. q. 3.

Verba quædam, vt media adhibentur.

12\. *Aliæ actiones, quæ adhiberi solent communiter sunt superstitiosæ.*

Præter verba, vel etiam sine verbis, adhiberi solent aliquæ actiones per modum signorum, aut cæremoniarum. Et in his fere generalis regula est, quicquid fit præter signum crucis, ordinarie, ac generaliter esse superstitiosum, & frequenter continere expressam idololatriam. Quia per huiusmodi ritus solent dæmones affectare Diuinos honores, vt docet Augustinus libro 10. de Ciuit. cap. 9. & 10. Sed hoc magis videtur spectare ad Magiam, quæ fit cum expresso pacto. Secluso vero expresso cultu dæmonis in his actionibus semper inuenitur inutilitas in ratione causæ, quia nullam vim naturalem habere possunt ad effectum intentum. Quia solum sunt cæremoniæ quædam, quę per leues motus manuum, aut aliorum membrorum corporis fiunt, quæ per se non sunt actiuæ circa alios, ad quorum commodum ordinarie fiunt, nec in ipsomet, qui mouetur, si in eo effectus intendatur, possunt per se causare, nisi hoc, vel illud vbi, & per accidens calorem aliquem, si motus sit ad illum sufficiens: sed in præsenti nec solet esse talis, nec ob eam causam fit. Omnis ergo iste ritus adhibetur solum in ratione signi, quia seclusa ratione causæ, nulla alia ratio superest, vt sæpe dictum est. Tale autem signum, cum non sit à DEO traditum, solum ex pacto dæmonis haberi potest, nec ipse moueretur signis ab alio traditis, vt de signis Diuinationum diximus cum Euseb. 5. de Præp. c. 7.

13\. *Quo pacto iudicandum sit de rebus permanentibus, quæ adhibentur.*

Præterea, eadem fere regula seruanda est in rebus permanentibus, quę pro remedio adhibentur: nā inprimis si in ratione naturalis causæ sunt prorsus impertinētes, quia nullam virtutem naturalem habent, & sufficienter hoc de illis constat, procedit generalis regula, quod adhibentur, vt signa dæmoniaca. Quia non sunt instrumenta Dei, qui potest lutum super oculos imponendo, visum restituere: nihil enim tale promisit Deus se facturum per huiusmodi res inutiles ad operandam sanitatem applicatas. Est ergo mera superstitio. Si vero res, quæ applicatur, talis est, vt possit habere naturalem aliquam virtutem, vt est herba aliqua, oleum, vel quid simile: tunc inprimis consideranda est alia circumstantia supra posita ex parte modi, An scilicet effectus tanta celeritate fiat, vel fieri credatur, & speretur, vt naturalem vim talium agentium naturaliū superet: & tunc in idem redit, nam ad illum modum operandi tale medium est naturaliter improportionatum, vnde est signum aliunde prouenire proportionem, & virtutem. Et præterea, hac ratione solent circa res tales fieri aliquæ cæremoniæ vanæ ex his, quæ in primo, & secundo membro positæ sunt, quasi ad supplēdam virtutem, quæ rei permanenti deest, cum tamen omnes illæ cæremoniæ inutiles sint ad illam conferendam, & ita in eandem superstitionem reuoluitur. Quæ expresse damnatur in cap. *Non licet*, 26. qu. 5. Vbi fit prohibitio, ne in collectionibus herbarum, etiam medicinalium, aliquas obseruationes, vel incantationes liceat attendere. Aliquando vero alicui rei permanenti ex materia prorsus inutili ad talem effectum, adduntur alia signa permanentia, vt figuræ, lineæ, & similia, vt per ea virtus suppleatur, vel compleatur, cum tamen ipsæmet figuræ de se inutiliores sint ad tales effectus, & ita in idem vitium reditur, quia tota illa res talibus characteribus, aut numeris depicta in ratione causæ tam inutilis est, sicut antea: ergo solum relinquitur in ratione perniciosi signi. Et ideo August. lib. 2. de Doct. Christ. c. 20. & sequentibus dicit hæc omnia *ad molimina Magicarum artium pertinere.*

Atque ex his facile constat, quid dicendum sit de altera parte supra posita ratione, cuius potest talis effectus superare causas naturales, scilicet ex modo actionis in facilitate & velocitate, vt si homo repēte ac subito sanetur sine miraculo, vel interuentu virtutis diuinæ, vel cum actio habet effectum in distātem locum, vt si faciendo hic imaginem Petri Romæ existentis, ibi ille doleat, vel cum ad prolationem aliquorum verborum res magni ponderis eleuatur, & ab vno loco in alium transfertur, vel cum persona, adhibita, v. g. certa vnctione, breuissimo tempore in locum distantissimum ducitur. Dicendum enim est, totum hunc effectum reduci ad eam radicem superstitiosæ Magiæ, quia nimirum media, quæ ad talem modum actionis applicantur, re vera de se non sufficiunt ad illum, nec possunt habere talem virtutem naturalem, & ideo manifestum est adhiberi non vt causas, sed vt signa, ac subinde adhiberi ex pacto cum dæmone, quandoquidem non possunt Deo attribui. Aduertere autem oportet, sæpe talem esse modum harum actionum, vt non superet omnem virtutem creatam. ad colligendum autem superstitionem, & pactum satis esse, vt pensatis omnibus circumstantiis concurrentibus in modo talis effectus, constet superare naturalem virtutem agentium corporalium, necessariumque esse, vt aliquod inuisibile, & incorporeum agens ibi interueniat, nam hoc satis est, vt de pacto cum Dæmone constet. Quia supponimus, virtutem illam superiorem, & incorpoream ibi interuenientem non esse Diuinam nec ministrum eius, & ideo recte concluditur esse dæmonem, vt c. præcedenti satis declaratum est.

14 *Quid sentiendum sit de alio modo, qui in his effectibus est ex parte temporis.*

Aduertendum.

15\. *Præcluditur subterfugium recurrentium ad virtutem ab anima, imaginatione, vel efficacia huius generis impressam.*

Duo autem subterfugia Magorum hic breuiter reiicienda sunt. Vnum est eorum, qui dixerunt, hæc signa, quæ adhibentur, vt verba vel alia similia, licet de se inefficacia videantur, accipere virtutem ad prædictos effectus, etiam quo ad extraordinarium operandi modum, ab efficaceitate animæ, vel imaginationis, aut effectus ipsius hominis operantis hæc mira opera. Dicunt enim esse in anima vim ad imprimendam virtutem his signis, quę adhibentur, quando

quando illa signa talia sunt, vt proportionem aliquam seruent ad effectum, quæ possint excitare affectum, & imaginationem operantis, vt si sint verba significantia sanitatem, vel aliquid simile. Sed hoc subterfugium tam vanum est, vt in illius impugnatione immorari superuacaneum videatur. Primo quia id nulla probabili, aut verisimili ratione fundatur: Secundo quia imaginatio hominis non habet vim mouendi externa corpora, sed ad summum commouendi internos spiritus, & humores hominis, cum quibus habet naturalem ordinem, vnionẽ, ac sympathiam. Et eadem ratio est de interno affectu, & desiderio, nam per se, & immediate non operatur aliquid in alium, vel in verba, sed ad summum potest aut membra ipsiusmet hominis patientis illos affectus localiter mouere, aut humores eius concitare, in alio vero nihil potest efficere, nisi vel aliquid, quod per modum localem fieri possit, vel aliquam alterationem, vel obiectiuam motionem, quæ ex humoribus concitatis, vel ex halitu, aut spiritibus prouenire possit, hæc vero motio, vel alteratio non est productiua illius mirabilis virtutis: *Nec enim potest capillum vnum album facere nigrum*, vt dicitur Matth. 5. Quomodo ergo poterit illam virtutem efficere, aut vnde in ea est tanta efficacia? Est ergo id vanum, & contra rationem, & sensum omnium. Tertio constat experientia, eos, qui applicant hæc signa ad huiusmodi opera, non moueri illa vehementi imaginatione, & affectu, sed perinde illa verba proferre, & tangere manu, vel applicare oleum, aut pannum cum certis cæremonis, sicut solent vel medici, vel alii artifices sua opera facere. Ergo figmentum est, illam excusationem prætendere. Vnde etiam vanum est, significationi verborum, vel cæremoniarum aliqua ex parte hanc efficacitatem attribuere, cum significatio illa solum sit ex impositione vel publica, vt est in verbis ad significandum: vel priuata, & voluntaria, vt solet esse in aliis ritibus, quibus isti vtuntur: quod totum vel est ens rationis, vel denominatio extrinseca, nihilque proinde potest ad recipiendam virtutem deseruire. Denique maius miraculum esset, in transitorio verbo, quod vix per momentum durat, per solum affectum, desiderium, aut imaginationem producere tam mirabilem virtutem, quæ subito sanitatem efficiat, vel ingens pondus à terra eleuet, & similia: quam facere ipsum effectum sola imaginatione, vel desiderio ad præsentiam talis signi: Sicut ergo hoc dicere insanum esset, ita etiam illud. Plura, si libet, lege in Martino, libro primo capit. 3. q. 2. & 3. & cap. 4. quæst. 3.

16. *2. Subterfugium recurrentium ad cœlestes influentias impugnatur.* Aliud effugium Magorum est ad influentias cœlestes, quod ex parte receperant aliqui viri aliàs prudentes, & docti: & ideo attentius considerandũ est. Et inprimis vix solet vsurpari in signis transitoriis, vt sunt verba, & signa manuum, & similia, tum quia ipsimet Magi in his signis faciendis nullam constellationẽ obseruare solent: tum maxime quia per se est incredibile, quod in re tam debili, & incapaci, vt est sonus verborum, aut motus manuum tã subito, & in continenti tam magna virtus imprimatur à cœlo. Tum præterea quia nec de tali virtute cœli constat, nec humano modo constare potest. Solet ergo peculiariter hoc dici de signis permanentibus ex auro, argento, vel simili materia factis, vel in forma annuli cum certis figuris, vel in forma imaginis alicuius astri, vt sunt illæ, quæ imagines astronomicæ dicuntur. De his ergo dicunt aliqui, quod licet ex materia sola, seu forma naturali non habeant hanc virtutẽ, si fabricentur peculiari modo per artem cum talibus figuris, seu characteribus, & sub tali constellatione cœlesti, inde accipere possunt virtutem intrinsecam ad tales effectus, ideoque non posse inde colligi pactum cum Dæmone. Quam euasionem approbat Caiet. dicta q. 69. art. 2. defendendo imagines astronomicas, quando sine aliis characteribus, vel numeris, aut certis punctis fiunt, sed solum cum imagine alicuius signi cœlestis, vt Leonis, Virginis, & in certa constellatione, & solum dicitur talis imago esse vtilis contra aliquẽ morbum, & contra dolores renum, vel contra melancholiam, vel ad alium effectum similem.

Ratio Caiet. est, quia ille effectus non est supernaturalis, sed fieri potest per artem medicinæ, & herbas medicinales, ergo non est superstitiosum credere, imaginem aureã, vel argenteam v. g. fabricatã in tali constellatione, & cum illa forma signi Leonis habere talem virtutem medicinalem ex impressione cœlesti, quam aurum, vel argentum sine illa imagine non haberet, quia illa figura per conformitatem ad astra, potest esse dispositio ad recipiendam ab astris talem influentiam, & virtutem, quam alias non reciperet. Nam figura secundum se potest aliquo modo ad actionem conferre, vt patet in instrumentis artis, & in rotis, & organis Mathematicis, & in motu grauiũ, in quibus figura iuuat naturam: & in viuentibus figura est magna pars organizationis: ac denique conformitas ad astrum in tali figura potest etiam conferre ad suscipiendam influentiam eius. Cum ergo influentiæ cœlestes sint nobis occultæ, non videntur tales imagines astronomicæ, si simplices sint, damnandæ. Secus autem (inquit) est, si addantur alii characteres, quia illi sunt impertinentes, & nihil conferre possunt ad actionem. Et ideo solum possunt adhiberi vt signa indicantia pactum cum Dæmone. Et hanc doctrinam confirmat Caietanus ex Diuo Thoma 3. contra Gent. cap. 105. nec putat illam retractasse in dicto art. 2. 17. *Caiet. ratio qua approbat imagines astronomicas.*

Verumtamen nullo modo admittenda est à viro Theologo hæc euasio, quia reuera est superstitiosa, & nulla probabili ratione fundata, & vt omittam alias imagines, quæ cum superstitiosis cæremoniis, & characteribus variis modis formantur (de quibus legi potest Martinus libr. 1. capit 4. quæstione 1.) etiam in simplicibus nullam mihi videtur habere probabilitatem opinio Caietani. Et primo illam simpliciter condemnat Diuus Thomas dicto articulo 2. ad 2. Qui optima vtitur ratione, quia forma artificialis non potest habere virtutem agendi, ab artifice: quia solum procedit ab idea mentis, quæ non est actiua (actione scilicet, & alteratione naturali) nec etiam ex natura sua talem vim habet, quia solum consurgit ex compositione, ordine, & figura, quæ nec sunt principia agendi, nec disponunt ad recipiendam virtutem agendi, ex influentia cœlesti. Additque Diuus Thomas auctoritatem Augustini libr. 10. de Ciuitat. capit. 9. & 11. vbi cum ex Porphyrio retulisset, fieri solere in terra ab hominibus herbas, lapides, &c. certis quibusdam figurationibus, atque figmentis, quibusdam etiam obseruatis in cœli conuersionibus motibus syderum, quæ virtutem idoneam habeant aliquibus exequendis: addit August. *Totum hoc ad Dæmonis pertinere ludificationes, &c.* Verum est Augustinum ibi indistincte loqui de figuris, & aliis vanis cæremoniis, & obseruantiis, nihilominus tamen satis huic sententiæ fauet, & contra easdẽ imagines astronomicas optime scribit Chrys. hom. 8. in Epist. ad Coloss. 18. *Impugnantur hæ figuræ.*

Præterea, rationes Caiet. nullius momenti sunt: primo quia figura nunquam est actiua, nec propriũ principium agendi, solumque ad motum localem confert, & ad actionem instrumentorum, vel agentium, quæ per motum localem applicantur ad agendum. Et tunc etiam figura solum disponit, vt agens, vel instrumentum possit facilius, vel commodius applicari huic, vel illi loco, prout ad actionem intentam expedit. Et quoad hoc merito est vtilis, quia per motum localem tenditur ad vbi, ipsa autem 19. *Caiet. rationes nullius momenti esse ostenditur.*

autem figura seruat proportionem cum Vbi, & illi naturaliter accommodatur, & ideo ad localem applicationem deseruit. At vero ad alterationem, vel ad naturales effectus, & virtutes, qui per alteratione͂ fiunt, per se nihil confert. Nec potest intelligi, quid figura solis in metallo, lapide, aut ligno descripta ad hanc, vel illam cœli influentiam recipiendam conducat: nec enim lignum melius cōburitur, eo quod sit huius figuræ, vel illius, nisi illa deseruiat, vt melius applicetur: superstitiosum autem esset, imagine͂ ignis in lapide depingere, vt actionem ignis melius reciperet. Distinctio autem illa Caietan. de figura, vt figura est, vel vt est forma artificialis, plane friuola est: nam illa denominatio formæ nihil prorsus addit, nisi vel habitudine͂ ad artem, vel ad subiectum, quod informat, vel certe (vt in Metaphysica dixi) forma illa physice spectata potest includere alias qualitates, quæ ordinarie actiuæ non sunt: sed colores aliqui, qui ad recipiendam virtutem agendi non disponunt, nec in his imaginibus astronomicis solent considerari.

Disp. 42. sect. 3. in fin.

20. *Consonantia inter imaginem, & astrum reiicitur.*

Præterea consonantia illa, quæ à Caietano spectatur inter imaginem, & astrum, seu signum cœli, cum sit tantum quædam relatio, vel extrinseca denominatio, quid conferre potest ad influentiam? Eo vel maxime quod hæc conformitas non est vera, & naturalis: nec enim in cœlo est vera facies Leonis, aut externa forma scorpionis, & similia: sed ex variis dispositionibus astrorum variæ figuræ, vel imagines sunt ab Astrologis excogitatæ, & accommodatæ ad distinguendas partes Zodiaci, vel explicandas virtutes, & numerum stellarum, quarum habent maiorem obseruationem. Potuissent autem aliis figuris, & modis illas depingere, vel explicare. Quid ergo talis pictura, quæ ex sola humana accommodatione, & inuentione pendet, potest ad influentiam deseruire? Hinc ergo concluditur, non posse certam virtute͂ ratione illius imaginis tali rei quasi infundi, quia per illam figuram non repræsentatur vnum simplex astrum, sed congeries multorum, ex quibus videtur in cœlo consurgere talis figura, & licet inter illa astra fortasse aliquod sit præcipuum, tamen alia simul influunt, & habent diuersas, vel contrarias virtutes: imo etiam aliæ vicinæ stellę, vel planetæ tunc occurrentes influere possunt, & suam virtutem dare, ergo vanum est putare certam aliquam influentiam, & virtutem vnius astri peculiariter imprimi. Et præterea, esto, posset hoc fieri, non potest ab hominibus cognosci: sunt enim occultissimæ huiusmodi influentiæ, nam præter impressionem lucis, & quatuor simplicium qualitatum, vix aliæ influentiæ singularium virtutum cognosci possunt, præter eas, quæ ad formas substantiales per naturalem generationem consequuntur, quas melius recipiunt herbæ, lapides, & metalla, quam imagines artefactæ. Ac denique licet aliquid astra influerent in tales imagines, incredibile est, ita immobiliter imprimi, vt postea semper duret. Est ergo vsus talium imaginum superstitiosus, quia non possunt reuera exhiberi vt causæ, sed vt mera signa.

21 *Ostenditur hanc esse D. Thom. sententiam*

Nec D. Thomas 3. contra Gentes cap. 105. oppositum sentit, quin potius ibi etiam ex professo probat veritatem hanc: solum in fine capitis, postquam rationes multas contra hoc magicum signum fecerat, subiungit hanc euasionem, quasi dari posset ab aliis, scilicet, formam artificialem, vt talis est, posse esse rationem specialis influentiæ, & consequenter specialis virtutis. Et ad illam non respondet ex proposito, sed ait solum, in characteribus aliis, & numeris, quæ adduntur in his imaginibus, non habere locum. Et ita videtur tacite illam responsionem approbare. Ad hoc vero dupliciter respondet ibi Ferrar. Primo, artificialem formam non ratione sui, sed ratione mutationis, quę fit in materia, quando illa imprimitur, posse disponere ad aliquam influentiam. Sed hoc neque potest accommodari ad D. Thomam, neque ad rem, de qua tractamus. Primum patet, quia eadem responsio dari posset de omnibus characteribus, qui in his imaginibus imprimuntur, nam etiam in illis sculpendis, vel imprimendis necesse est, aliquam mutationem in materia fieri. Quod si instetur, quia per quoscumq; characteres fieri posset similis mutatio in materia: illi autem characteres, vt tales, vel in tali numero, adhibentur vt necessarii. Eadem proportione vrgere possumus de imaginibus, quia mutatio materiæ eadem fieret, imprimendo aliam imaginem, & tamen hæc censetur necessaria. Est ergo eadem ratio, & ita redargutio D. Th. fuisset inefficax.

Atque hinc probatur secundum, & refutatur doctrina in illa euasione contenta. 22. Primo ratione insinuata, quia talis forma adhibetur vt necessaria in tali conformitate, & similitudine ad astrum, ergo signum est, adhiberi vt artificialem formam per se, & nō tantum ob aliam alterationem, quæ fit in materia, quando illa imprimitur: nam hæc fieri posset per aliam formam, vel sine vlla, comprimēdo illam materiam, vel densando, vel cauando, vel liquefaciendo illam prius, & postea infundendo, nec enim in tali materia fieri solent alterationes aliæ, & hæ possent in illa fieri sine impressione alicuius imaginis, vt constat. Secundo quia nec ex parte huius mutationis potest consurgere in tali materia dispositio sufficiens: tum quia potest illa mutatio esse tantum localis, diuidendo, & seperando aliquas particulas illius materiæ ab aliis, per quam separationem non applicatur illa materia cœlo melius ad recipiendum calorem: vel lumen, sicut in terra motio eius solet conferre ad influentias cœli melius recipiendas, vel vt calor magis penetret, vel vt humiditas aquæ melius illam disponat, quod in proposito non habet locum: tum etiam quia licet sæpe, dum imprimitur figura, fiat aliqua alteratio caloris, statim trāsit, vnde non potest esse dispositio ad perseuerantem influentiam, nec potest esse sola illa dispositio sufficiens in corpore tam denso, & terso, & natura sua alieno à tali virtute. Tota ergo superstitio ponitur in imagine, & interdum fortasse tantum, requirent imaginem depictam, quæ sine alteratione materiæ fieri potest. Alia ergo responsio melior est, D. Thomam ibi non curasse de explodenda ex professo illa euasione, tum quia per rationes factas prius in eodem capite expugnanda erat, tum etiam quia ex integro ritu talium imaginum satis conuincebatur esse superstitiosas. Plura de his imaginibus lege in Martino libr. 4. quæstione 1. vbi alios Auctores refert.

Exponitur D. Thom.

23. *Obiectio, in qua de iis agitur, qui per verba, & lintei applicationem vulnera sanant.*

Vna vero superest obiectio partim ab experientia, partim ab auctoritate sumpta, præsertim in actionibus ordinatis ad conferendam sanitatem, morbosq; pellendos Videmus enim passim, ab aliquibus multa fieri cum corporum vtilitate, ac fructu, & per media de se inefficacia, vt sunt verba quædam, vel sola, vel cum aliqua vnctione olei, vel solum adhibendo frustum panniculi linei, vel alterius materiæ ab eisdem artificibus benedictum. Quibus remediis suo modo adhibitis sanant vulnera, quæ à Medicis creduntur incurabilia, & interdum subito, vel tam breui tempore, vt vix credibile sit naturali aliqua virtute id fieri posse. Idemque est de his, qui in Hispania salutatores vcantur, qui sanitatem conferunt suo tactu, vel benedictione, aut aliis obseruantiis, non quidem clare superstitiosis, de se tamen inefficacibus: & præsertim valere solent contra rabiem canum, seu morsus eorum. Accedit, quod ibi publice faciunt hæc, & interdum examinantur ab Episcopis, & Inquisitoribus, & facere non prohibentur. Ergo vel signum datum ad cognoscendum pactum implicitum Dæmonis sufficiens non est, vel non semper est damnandus

vsus

vſus rerum, quæ vim habuerint ex tali pacto, quando ille, qui eis vtitur, id ignorat, & bona fide operatur, & in verbis, aut factis, quibus vtitur, nihil fidei contrarium, neque falſum, nec contra Eccleſiæ cæremonias, neq; aliter pernicioſum apparet. Vnde etiam Caiet. 2.2.q.96.art.4. excuſat eos, qui vtuntur quibuſdam annulis confectis ex nummis oblatis crucifixo in die Paraſceue cum adoratur, vt eis iuuentur contra morbum contractionis neruorum: & in vniuerſum eos, qui ſimilia faciunt ex ſimplicitate, & deuotione, credentes diuina virtute illa fieri, ſolum quia ita acceperũt ab aliis, & ita experti ſunt, Hac ergo ratione poterunt omnes excuſari.

24. *Explicatur obiectio, in quantum comprehendit eos, qui herbis medicis vtuntur.* Ad hoc non poteſt vna generalis reſponſio dari, quæ omnes iſtos homines comprehendat. Quidam enim vtuntur aliquibus herbis medicinalibus habentibus re vera virtutem ad illos effectus, ad quos applicantur, & adeo ſunt efficaces, vt citiſsime, & regulariter operentur, multum autem occultæ, & inuſitatæ: & inde prouenit, vt curationes illæ vulgo exiſtimentur mirabiles. Et tunc clarum eſt, non interuenire peccatum per ſe loquendo, quia illa curatio non pertinet ad ſuperſtitioſam Magiam, ſed ad naturalem. Solent autem interdum hi homines tã occulte, & artificioſe vti his remediis naturalibus, vt ſine illis operari appareant, vt hoc modo in maiori æſtimatione, & admiratione habeantur: & tunc quidem poteſt eſſe peccatum vanitatis, vel etiam auaritię, non tamen erit mortale, niſi vel in iniuſtitiã tranſeat, vel ſcandalum graue inde generetur, inducendo homines, vt iudicent, illud fieri opera dæmonis, vel ſub illa ſpecie maiora promittendo, quæ ſupra virtutem ſint naturalium cauſarum: & parando viam ad introducenda opera ſuperſtitioſæ Magiæ. Et quia in his hominibus ſemper eſt morale periculum, ideo non ſunt publice permittendi, niſi clare oſtendant ſaltem Magiſtratibus Reipubl. quibus herbis vtantur, & probabili aliqua via oſtendãt, tales herbas talem habere virtutem. Poteſt autem contingere, vt virtus talis herbæ caſu cognita ſit, vel traditione accepta à peritiſsimis Medicis, vel certe aliquando etiam poteſt eſſe à Dæmone manifeſtata, non quidem illi, qui nunc ea vtitur, ſed aliis, qui præceſſerunt, & poſtea experimento cognitum ſit, Dæmonem verum dixiſſe. Et tunc nullum erit peccatum tali herba vti, quia ille vſus iam non fundatur in ſocietate Dæmonis, ſed in virtute à Deo data, iamque experimento cognita. Quod autem illa cognitio occaſionem, vel originem ſumpſerit ex doctrina Dæmonis, per accidens eſt. Ita recte notauit Victor. dicta Relect. num. 15. Aliqui etiam credunt, interdum has virtutes reuelatas eſſe Diuinitus, vel aperte, vel per inſomnia, vt ex Plinio 2. lib. 25. Natu. Hiſt. refert Nicol. Leonicus in procemio ad lib. Ariſtot. de Præſenſione per ſomnium. Vndecumq; ergo talis cognitio originem traxerit, vſus virtutis cognitæ per ſe licitus eſt, & non pertinet ad Magiam, de qua agimus.

Vide Plin. lib 3. c. 1. & lib. 24. c 17. & lib. 30. c. 1.

25. *Quid dicendum de modo, quo ſalutatores curant.* Alii ſunt, qui conferunt ſanitatem aliquorum morborum, vel vulnerum ſine remediis naturalibus, vel proprie artificialib. ſed ſolis verbis deprecatoriis ad Deum cum ſigno Crucis, vel alio ſimili non ſuperſtitioſo. Et hoc modo dicuntur operari hi, qui ſalutatores appellantur. De quibus dubius eſt Victoria ſupra numer. 16. præſertim quia ſolent eſſe homines vitioſi, & quæſtuoſi: ſed non audet illos condemnare, quia gratiæ gratis datæ interdum communicantur peccatoribus: vnde præſumi de his poteſt, quod habeant à Deo gratiam ſanitatum, quia vnuſquiſq; præſumitur bonus in aliqua actione, ſi in ea non appareat malus. Vnde communiter ab Eccleſia videntur hi homines tolerari, & ideo non ſunt à nobis facile damnandi. Addit etiam Victoria, poſſe in his hominibus eſſe virtutem aliquã naturalem contra morbum certum: verbi gratia, morſum canis rabiẽ patientis, & c. non per ſola verba, vt verba ſunt, ſed vt halitum, & ſpiritum ſecum deferunt, in quibus poteſt eſſe ex tali complexione aliqua bona virtus, ſicut in faſcinatione dicitur eſſe mala, vel ſicut dicitur fuiſſe in Pſyllis contra morſus ſerpentum. Quapropter in his multum conſiderandum eſt, an vtantur certis quibuſdam verbis, vel ſignis, quæ ab aliis didicerunt, & quibus putant ineſſe virtutem, ita vt à quacumq; perſona fiant, eundem habeant effectum: nam quando ita ſit, eſt apertũ ſignum, non eſſe gratiam gratis datam, quia hæc non adhæret verbis, aut ſignis, ſed communicatur perſonæ. Et non eſt in poteſtate recipientis illam, aliis eam communicare, ſed gratis dat illam Deus, cui vult. Et eodem ſigno oſtenditur, tunc non eſſe virtutem naturalem, quia quando talis eſt, eſt quaſi indiuidualis ex tali complexione, & temperamento, & ideo non adhæret verbis, à quocumq; proferantur, nec eſt in poteſtate vnius transfundere illam complexionem in alium. At vero quando virtus eſt perſonalis, & non habuit malum initiũ, de quo conſtet, ſed perſona illa, vel caſu, vel ex fide bona, & ſimpliciter incœpit operari, & poſtea experta eſt effectum, & à Deo illum ſperat, & non ab alio, nõ videtur damnanda. Præſertim quando is, qui illam exercet, pie viuit, & illa gratia honeſte vtitur, alioqui ſuſpectus eſſe debet. Nam licet Deus interdum conferat aliquam gratiam gratis datam homini peccatori, non tamen permanenter, & habitualiter, & quaſi ad arbitrium eius, ſed ſolum ad aliquem actum, per occaſionem, & propter aliquam fidei vtilitatem, vt ex D. Th. notauit Victor. ſupra nu. 14. At iſti profitentur ſe habere hanc virtutem priori modo, & ideo ſuſpecti ſunt.

Vide Plin. li. 7. c. 2. & Calepin. verb. Pſylli.

26. *Quid dicendum de aliis qui per verba, & panniculi applicatione aliqui ſanant.* Alii denique vtuntur ad huiuſmodi effectus præſtandos quibuſdam remediis externis, certis, ac definitis, de quibus euidens eſt, non poſſe eſſe cauſas naturales talium effectuum, ac ſubinde eſſe ſigna. Et dicuntur eſſe talia, vt à quocumque addiſcantur, & proferantur talia verba, & applicetur pannus cum tali benedictione, & ſimilia, effectus infallibiliter fiat. Et hoc potiſsimum modo dicuntur nunc aliqui ſimiles curationes efficere, & publice tolerari, & ita de illis maxime procedit difficultas propoſita. Ad quam, quod ad conſcientiam attinet ſimpliciter cenſeo, non eſſe ita tolerandos, vt Confeſſores illam licentiam eis concedant, eoſque abſoluant. Nam licet pro aliquo tempore excuſari aliqua ex parte per ignorantiam potuerint: quia nimirum per ſolam aliorum traditionem id acceperant, qui ita experti fuerant ſine aliquo conſortio cum Dæmone, & ipſi etiam poſtea experti ſunt ſine ſuſpicione mali: nihilominus in re ipſa, & ſecundum ſe non erat id licitum, ita vt vix potuerit ignorantia fuiſſe omnino inculpabilis: quia illi non habent probabilem rationem ad præſumendum Diuinam virtutem eſſe infallibiliter aſsiſtentem illis verbis, & actionibus, vt ſæpe dictũ eſt. Quia hoc eſt proprium verborum Sacramentalium, & aliquid ſimile introducere ſine Eccleſiæ auctoritate ſuperſtitioſum eſt, & in fide periculoſum. Quid enim ſi quis crederet, ſe habere propria quædã verba, quibus infallibiliter ſanctificetur anima ex promiſsione Diuina? nonne hæreticus reputaretur? ergo perinde fere reiiciendus eſt, qui ſimile quidpiam dixerit de quocumq; ſupernaturali effectu. Relinquitur ergo, vt qui hoc modo illis verbis, vel vanis obſeruantiis vtuntur, velint, nolint, tacita ſocietate Dæmonis vtantur, & in illa confidant, vel ſaltem morali periculo illius ſe exponant.

27. *Non poſſe præſumi Deũ alicui Sancto hãc gratiam conceſſiſſe.* Nec ſufficiens reputanda eſt excuſatio à Caietan. data, quod iſti poſſunt præſumere Deum alicui Sãcto gratiam illam conceſsiſſe, quia Deus non conſueuit confere has gratias quaſi permanentes, & affixas ipſis verbis (vt ſic dicam) à quocumq; proferantur.

rantur. Neque id fuiſſet conſentaneum Diuinæ ſapientiæ, & prouidentiæ, quia per ſe non confert ad ſalutem æternam, & alioqui eſſet occaſio multarum illuſionum, & deceptionum dæmonum: hoc enim colore poſſunt infinitæ fraudes Magorum occultari. Ac deniq; nulla eſt veriſimilis ratio ad id præſumendum. Quamquam fortaſſe, quando opus aliquod per ſe redolet pietatem, & fouet illam, nihilque falſum, aut malum præ ſe fert, nihil noceat credere, alicui Sancto factam eſſe talem gratiam propter tale opus, neque etiam oberit imitari illum in tali opere, aut deuotione, ſi forte Deus ſimile beneficium concedere dignetur, non quia credetur infallibiliter futurum ex promiſsione, id enim ſuperſtitioſum eſt, ſed quia impetratio à Deo per opera pietatis ſemper poteſt ſperari. Iſti autem largitores ſanitatũ non hoc modo operantur: ſed cum certitudine effectus, & conſequenter ex aliquo pacto ſuperſtitioſo, & nihil faciunt, quod redoleat pietatem, nec ipſi hoc ſpiritu operantur, imo ad decipiendum, & lucrandum ſæpe fraudes, & mendacia adiungunt: & ideo non eſt aperienda hæc ianua propter deſiderium temporalium beneficiorum. Ideoq; non arbitror, poſſe hoc in foro conſcientiæ diſsimulari. In foro autem exteriori fortaſſe interdum conniuetur, quia non probantur ſufficientia indicia ad pactum tacitum præſumendum.

De Maleficio.

18. Supereſt dicendum de tertia ſpecie huius Magiæ, quam maleficium appellauimus: circa quam hoc loco nõ immorabimur: tũ quia omnia, quæ de ſecũda ſpecie diximus, ad hanc poſſunt cum proportione applicari: tum etiam quia in hac certiora, & euidentiora ſunt indicia pacti cum Dæmone, quia cum tota hæc actio malefica ad deceptiones, impuritates, & iniurias ordinetur, præ ſe fert diabolicum adiutorium, vnde in ſignis ipſis nihil conſpicitur, quod non oſtendat vanitatem, irreligioſitatem, & ſæpiſsime apertam idololatriam. Tum denique quia omnia, quæ duobus capitibus dicenda ſuperſunt ad actiones huius tertiæ ſpeciei maxime pertinent: & ita ex illis ſufficienter declarabuntur omnia, quæ ad doctrinã moralem huius ſpeciei deſiderari poſſunt.

CAPVT XVI.

Vtrum omnia opera Magiæ præſtigioſa ſint, vel ſolida, & vera.

1. HIc iam non inquirimus, an omnia iſta opera fiant ab hominibus per meram impoſturam, ac deceptionem. Supponimus enim ex ſupra dictis ſæpiſsime talia eſſe, vt nulla virtus ac ſubtilitas humana ad illa ſufficiat. Vnde diſtinguendo omnes actiones Dæmonis ab his fictionibus hominum, dicere poſſumus, omnia opera Magiæ vere, & realiter eſſe opera Dæmonum. Sicut dici veriſsime poteſt, columbam, quæ in baptiſmo Chriſti apparuit, actione vera, & propria Angelorum bonorum formatam fuiſſe, quia ſiue illa fuerit vera columba quoad ſubſtantiam talis animalis, ſiue tantum imago eius, vtroq; modo debuit induſtria, & motione ſanctorum Angelorum formari. Ita ergo in præſenti ſupponimus, hos corporeos effectus, vel motus, qui per Magiam fiunt, per realem, ac veram operationem dæmonum fieri. Inquirimus autem de ſubſtantia ipſorum effectuum, qualis ſit, id eſt, An ſint veræ res, quales apparent, vel ſolum appareant per effectionẽ aliquarum veluti imaginum, ſpecierum, aut phantaſmatum, quæ omnia generali vocabulo præſtigia vocamus? Videri autem poteſt hæc quæſtio ſpeculatiua potius, quam practica, & pertinere magis ad factum, quam ad ius, & ad hiſtoriam magis, quam ad mores. Sed nihilominus prætermitti omnino non potuit, quia ad explicandum ius, & malitię grauitatem, & obligationes, quæ inde naſcuntur, factũ ipſum intelligere neceſſe eſt: breuiſsime tamen ex doctrina ſpeculatiua ſola illa reſumemus, quæ præſenti inſtituto neceſſaria fuerint.

Corporeos effectus à Magia editos actione dæmonum fieri.

An res quæ apparent, veræ ſint.

Quoniam autem hi effectus, qui à Magis fiunt, à Dæmone, ſeu virtute eius fiunt, ideo ad declarandum, quales ſint ipſi effectus, neceſſarium eſt de poteſtate Dæmonis ad operandum circa homines, & has res ſublunares pauca præmittere. Quæ res ex profeſſo tractanda eſt à nobis in materia de Angelis: & ideo ſatis huic loco erit, principalia principia, & fundamenta proponere, ac breuiter corroborare. Primo ergo ſupponimus, omnem virtutem, & poteſtatem operandi ad extra, ſeu actione tranſeunte, & corporali, quæ Angelis eſt naturalis, in Dæmonibus poſt peccatum integrum manſiſſe, quia per peccatum non fuerunt in Angelis naturalia diminuta, nedum amiſſa, vt eſt axioma Theologorum cum D.Thom. 1.p.qu.64.artic.4. ſumptumque eſt ex Dionyſ. ca.4. de Diuinis nominibus. Solum eſt aduertendum, quod licet virtus ipſa in ſe non fuerit diminuta, nihilominus ſubiectio, & ſubordinatio illius aliquo modo immutata eſt propter ordinem gratiæ, & ſupplicium culpæ. Naturaliter enim Angelus in naturali perfectione ſuperior cogere poteſt inferiorem, aut ei reſiſtere, ne ſua virtute exterius operatiua vtatur, quia ſicut eſt natura ſuperior, ita etiam actiuitate. Qui ordo non eſt mutatus in Dæmonibus inter ſe, vt Theologi tradunt, tamen reſpectu ſanctorum Angelorum immutatus eſt, quia licet Angelus bonus ſæpe ſit inferior in natura, nihilominus minimus ſanctus Angelus poteſt cogere ſupremum dæmonem, eiq; efficaciter præcipere: ita vt minimus Angelus cuſtos poſsit potentiæ totius Inferni reſiſtere. Et ratio eſt, quia tunc non operatur ſanctus Angelus ſola virtute naturali, ſed vt miniſter Dei ſine cuius nutu, & voluntate nihil intentat. 2

De poteſtate, quæ eſt in dæmone operandi circa res ſublunares.

Virtus naturalis non eſt in dæmone imminuta per peccatum, ſubordinatio tamen illius eſt imminuta.

Secundo ſtatuendum eſt, Dæmones virtute naturali multa poſſe facere, & operari circa corpora, & res inferiores. Hoc in primis ex hiſtoria Canonica colligitur: nam in Scriptura legimus, Dæmones multa operari circa homines, vel alia corpora: ſed non operantur illa virtute gratuita, aut ſupernaturali, ergo. Minor euidens eſt, quia Dæmones ſunt hoſtes Dei, qui publicum bellum contra eum gerunt, cur ergo Deus ſupernaturalem virtutem eis tribueret? Item Dæmon non vtitur hac virtute, niſi ad malefaciendum, ac decipiendum, ergo non eſt ſpecialiter infuſa à Deo, aliàs videretur infuſa propter illum finem: quod à Diuina bonitate alienum eſt. Data ergo fuit à principio cum ipſa natura, & propter optimum finem, propter quem data eſt natura: manſit vero poſtea in natura per peccatum lapſa, quia Deus noluit propter peccatum naturalia auferre, ſed gratuita. Maior autem propoſitio conſtat, nam Tobiæ 3. legimus, Dæmonium nomine Aſmodæum occidiſſe ſeptem viros Saræ. Et Iob. 1. & ſequentibus multa mala narrantur, quæ Satan in tentatione Iob operatus eſt: & capit. 41. dicitur. *Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei.* Et Petrus de dæmone, ſeu de Diabolo, qui idem eſt, dicit quod *circuit quærens, quem deuoret*. 1. Petr. 5. Quod non niſi operando, & aliquid agendo circa corpora, & ipſos homines, exequitur. Et paul. ad Ephe. 6. vocat Dæmones *mundi rectores tenebrarum harum*, qui nobis inſidiantur, & ideo aduerſus illos colluctari debemus. Non poſſent nobis inſidias parare, niſi aliquid circa nos, vel res exteriores, aut interiores, quæ nos mouent operando. Nec nobis curandũ eſſet de illorũ bello, ſi nihil erga nõ agere poſſent, & ſimilia ſunt ſexcenta in Scriptura. Certũ ergo de fide ſit, dæmones habere aliquã vim agendi in homines, & in corpora, & præſertim ſublunaria. Ratio reddi poteſt ex perfectione Angelicæ naturæ, quia non eſt veriſimile 3.

Dæmones virtute naturali multa faciunt circa corpora.

mile esse expertem omnis actionis, & virtutis actiuæ in corpora: vt omittamus rationes physicas ex motibus cœlorum & similes.

4. *Dæmones possunt corpora mouere loco.* Hinc tertio pro certo habent Theologi statim referendi cum Augustino, posse Dæmones corpora loco mouere, & ita facere, vt distent, quæ propinqua erant, & vt incipiant esse propinqua, quæ erant distantia. Quod etiam euidenter probatur ex Matth. 4. Vbi dicitur: *Tunc assumpsit eum Diabolus in sanctam Ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum Templi. Et iterum assumpsit eum in montem excelsum, & ostendit ei omnia regna, &c.* Quæ verba euidenter significant motũ localem à dæmone factum in corpore Christi, & ostensionem illam omnium regnorum per aliquam ex parte obiectorum mutationem, vel repræsentationem factam esse multi non improbabiliter arbitrãtur, quę mutatio (siue ad sensum corporis, siue ad phantasiã facta fuerit repræsentatio) sine aliqua corporum mutatione intelligi non potest. Certum etiam est, Dæmonem locutum fuisse ad Christũ sensibiliter ad aures corporis, & probabile est, locutum fuisse in forma visibili, quæ omnia sine motione locali corporum fieri non possunt. Ex libro etiam Iob clare constat dæmonẽ excitasse ventum validum, & alia multa fecisse, quæ sine motu corporis fieri non possunt. Ratio denique naturalis reddi potest, quia motus localis facit in mobili minimam trãsmutationem in omnes motus, ergo cum dæmon possit immutare corpora, saltem localem motum poterit in eis efficere. Quin potius alios motus non potest immediate efficere in corporibus, vt in sequenti puncto dicemus, ergo necesse est, dicere saltem mutationem localem efficere posse.

Obiectio. Dices, ergo poterit Dæmon inuertere totum ordinem vniuersi, vel hunc montem in alium locum transferre. *Respõdetur.* Respondeo primum licet possit, mouere corpora localiter, non ideo hoc posse sine vlla mensura, quia virtus eius finita est, & ideo fortasse non potest mouere violenter corpus cuiuscumque magnitudinis, nec potest quanta voluerit velocitate corpus quodlibet mouere. Vnde non est improbabile, plures Dæmones simul plus posse efficere, vel maius corpus aut velocius mouere, quam vnum solũ. Secundo dicitur etiam intra mensuram, quam potest, non semper permitti agere, quantum potest, vt constat ex lib. Iob, & Tobiæ, & Matth. 8. & sæpe alibi in Scriptura. Nam hoc spectat ad Diuinam prouidentiam, & dependentiam omnis virtutis creatæ ab ipso Deo. Hac ergo ratione non potest Dæmon inuertere ordinem vniuersi, neq; alia multa satis minora facere, quæ sine dubio faceret, si permitteretur. Vide Diuum Thomam 3. contra Gent. cap. 108.

5. *Dæmones solum applicando actiua passiuis inducunt formas, & qualitates in corpora* Quarto statuendum est, non posse dæmonem immediate, ac per se transmutare corpora ad formas, vel qualitates, sed solũ posse ad has transmutationes operari applicando actiua passiuis per motum localem. Vnde fit, vt præter hunc motum nihil possit in corporibus, vel potentiis hominum, vel aliorum efficere, nisi quod virtute alicuius agentis naturalis hoc, vel illo modo applicati fieri possit. Ita docet Aug. lib. 83. Quæst. q. 79. & lib. 3. de Trinit. c. 7. & seq. D. Thom. 1. p. q. 65. art. 4. Et q. 110. art. 2. 3. & 3. contra Gent. c. 103. Alens. 2. q. 43. Bonau. & alii in 2. d. 7. Hinc ergo fit primo vt, transmutationes, & formationes rerũ, quę per aliqua agentia naturalia fieri non possunt, non possint vere per virtutem dæmonum fieri, sed ad summum apparenter. *Formationes rerum, quæ per agentia naturalia fieri non possunt, apparenter tantum Dæmones faciunt.* Patet, quia dæmones nihil possunt agere immediate nisi motũ localem, reliqua vero solum applicando naturalia agentia, ergo si naturalia agentia ex se non habent virtutem ad effectus aliquos, quantumuis ad illos applicentur, illos non efficiunt. Sic non potest Dæmon homines resuscitare, quia licet possit fortasse animam separatam localiter mouere, & intra corpus mortuum præsentialiter constituere (si permittatur) non tamẽ potest illam iterum corpori vnire, nec in corpore restituere organizationem ad hoc necessariam, quia naturalia agentia extrinseca non possunt illã efficere. Et eadẽ ratione non potest hominẽ generare per solam applicationẽ extrinsecorũ agentium, quia organizatio corporis humani tam perfecta est, vt fieri non possit naturaliter nisi ex humano semine, & in matrice fœminæ per naturalem calorẽ, & alias virtutes animę ad illud munus deputatas. Potest tamen dæmon coeundo in corpore assumpto, nunc cum viro tanquam succubus, postea cum fœmina vt incubus, facere, vt illa concipiat verum hominem, tamen ibi genitor illius hominis reuera est vir ille, à quo prius dæmon semen accipit: quia ille virtutem seminariam confecit, & emisit, quamuis ad vterum fœminæ non nisi mediante industria, & mutatione locali dæmonis peruenerit, quæ differentia accidentaria est. De qua re legi potest Aug. 5. de Ciu. c. 23. & quæ tradit Isidorus lib. 8. Orig. ca. 11. in fine, & communiter Scholastici cum Magistro 2. dist. 8. & alii multi, quos refert, & sequitur Petrus Binsfeldius lib. de Confessionibus Malefic. post prælud. Conclu. 5.

Secundo eadem ratione non possunt industria, & arte Dæmonis fieri animalia perfecta, quæ ad suãm generationem multam, & perfectam organizationem requirunt, & ideo nec ex putrefactione, vel per alia quasi casuali, vel accidentario concursu particularium agentium, & patiẽtium fieri possunt, sed solum per viam à natura institutam, sicut de humano corpore dictum est: nam quoad hoc est eadem ratio. 6. *Arte dæmonum fieri non posse animalia perfecta.* Hinc etiam recte colligitur, omnes transmutationes hominum in bestias, quæ fieri dicuntur virtute Dæmonis, non esse veras, sed apparentes, nam vt essent veræ, oporteret, animam hominis qui mutari dicitur, à corpore separari, & illi vniri veram animam bouis, aut asini, &c. vtrumque autem falsum esse constat. *Trãnsmutationem hominis in bestiam à dæmone non vere sed solum apparenter fieri.* Primum quidem, quia si anima talis hominis semel à corpore separetur, non posset idem homo postea redire virtute eiusdem Dæmonis, quia non posset resurgere, contrarium autem fit in his transmutationibus, nam idem homo postea redit, sicut antea erat. Secundum etiã est falsum, quia non potest Dæmon per applicationẽ agentium naturalium, ita hominem interficere, vt materiam eius disponat, & organizet sufficienter ad introductionem animæ bouis, aut asini, vel similis bruti perfecti, maxime immediate, & subito, vt istæ apparitiones fiunt, sunt ergo illusiones sensuum, & dæmonum præstigia, vt docuit Aug. 18. de Ciuit. cap. 17. & 18. Chrysost. homil. 29. in Matth. Isidor. lib. 8. Orig. cap. 9. Rabban. lib. de Magorum præstig. & habetur in cap. *Non mirum*, 26. quæst. 5. Idem D. Thom. q. 6. de Potentia art. 5. ad 6 Et 1. p q. 114. art. 4. ad 2. Bonauent. 2. distin. 7. ar. 2. q. 2. Victor. Relect. de Magia, Castrus libr. 1. de Iusta hæreticorum punitione, capit. 14. Paulus Grillan. libro 2. de Sortilegiis q. 7. Petrus Binsfeldius lib. de Confessionibus Malefi. circa conclusionem 3. vbi plures alios refert.

Ex eodem autem principio sequitur, posse Dæmones vere, & non tantum apparenter efficere aliquos effectus, qui per celerem motũ localem, & applicationem elementorum naturaliter agentium & patientium cõsurgere possunt, vt sunt ranæ, mures, muscæ, & similia, vt Auctores citati docent, & alii Theologi cum Mag. 2. d. 7. & D. Thom. d. q. 110. & 114. & Alens. 2. par. q. 43. memb. 2. ex August. 3. de Trinit cap. 7. & sequentibus. 7. *Vere Dæmones efficiunt animalia imperfecta.* Et ratio est clara, quia Dæmon potest naturaliter mouere hæc corpora magna cum celeritate, ergo etiam potest ita illa applicare, vt ex eis resultent illi effectus, qui ex putrefactione, vel ex casuali occursu talium rerum solent casu consurgere, iuxta doctrinam Arist. 7. Metaph.

textu 23. Accedit, quod ad has generationes multum conferunt astra, & influxus eorum: vnde cum Dæmon optime cognoscat astrorum dispositiones, & virtutes, potest etiam ita applicare inferiorē materiam, & agentia, vt aptissima sint ad tales generationes faciendas. Et ideo id, quod legimus Exod. 8. & 9. de Sapientibus, & maleficis AEgyptiis, quod fecerunt ranas, serpentes, &c. vere factum esse, & non tantum apparenter sentit Aug. supra, & libr. 20. de Ciuit. c. 18. Et facile credi potest. Quod autem ciniphes facere non potuerint, Diuino consilio factum est, vt constaret, eos non Dei virtute operatos fuisse, sed ope Dæmonis, qui non semper permittitur facere totum id, quod potest, vt deceptiones eius detegantur.

8. *Striges vere deferuntur in loca distantissima breui tempore, & intra domos.* Similiter dubium non est, quin possit Dæmon mulieres has, quæ sagæ, seu striges vocantur (*Bruxas*) vere, & realiter deferre in loca distantissima breuissimo tempore, quia hic effectus non excedit virtutem naturalem dæmonis, vt constat. Vnde etiam constat, posse dæmones has fœminas verè introducere in domus vsq; ad interiores partes earum, etiāsi clausæ sint, non quia possit per ianuam, vel fenestram clausam hominem introducere (id enim virtute nullius agētis naturalis, aut creati fieri potest.) Sed quia potest portas subito, & sine strepitu aperire, & iterum claudere: nam hæc, & similia per solum motum localem fieri possunt. Quapropter etiam non possunt humanum corpus intromittere in aliquem locum per foramen adeo paruum, vt capere corpus integrum non possit, nisi nimium densetur, vel comprimatur, quod sine graui læsione, & dolore corporis, & interdum sine interitu hominis fieri non possit. Potest tamen Dæmon celerrime dilatare viam, & foramen, & statim ad priorem statum restituere, quia hæc omnia per solum motum localem fieri possunt: itaque hæc, & similia facere possunt. Quamuis autem hæc mira hominibus videantur, quia insolita, & quia supra vires humanas sunt, non sunt tamen vera miracula, vt notauit D. Thomas 1. p. q. 110. art. 4. Alens. 2. p. q. 42. & 43. Et reliqui Theologi 2. d. 7. Et attigit Isidor. lib. 8. Orig. cap. 9. Iustin. Martyr quæst. 24. & 26. vbi distinguit vera miracula ab omnibus Magiæ operibus. Ratio vero est, quia miraculum proprie illud est, quod simpliciter fit vltra totam virtutem causarum naturalium, & rarum est, & insolitum: hæc autem opera dæmonum nunquam esse possunt supra totam virtutem causarum naturalium, vt declaratum est, & ideo non sunt vera miracula, etiamsi rara, & extraordinaria videantur.

Quid sit miraculum.

9. His positis de potestate Dæmonum, quæstio superest de facto, quales sint effectus, quos per Magos operantur. Nam esse possunt veri, aut apparentes, & sine dubio vtroque modo generatim loquendo ab eis fieri possunt: ambiguum autem est, quomodo fiant. Sub qua quæstione generali multæ particulares continentur, vt an ranæ factæ à Magis in AEgypto fuerint veræ: an Samuel vere apparuerit ad vocem Pythonissæ. vel an lamiæ, vulgo *Bruxas*, realiter transferantur ad loca distantia, vel solum phantasia: quæ omnia prosequi longum esset: attingemus autem necessaria, & reliqua ad alios auctores remittemus. Prima ergo opinio fuit, hæc omnia fieri tantum per præstigia, & illusiones phantasiæ non vere. Ita videtur sensisse Plinius lib. 30. c. 1. Sed ille reuera magis sentit errorem supra impugnatum, quod ista opera nullo modo sint per actionem Dæmonis, sed per industriam & ludum, ac deceptionem hominum. Ex his autem, qui opera huius artis talia esse confitentur, vt sine ope Dæmonis fieri non possint, non inuenio, fuisse auctorem, qui in vniuersum negauerit, aliquem verum effectum fieri à Magis. Nihilominus potest hoc suaderi ex capit. *Episcopi*, 26. quæstione quinta, vbi post narrationem quarundam similium actionum, vel mutationum, quæ à strigibus fieri dicebantur, dicitur, quod Sacerdotes per suas Ecclesias omni instantia prædicare debent, falsa esse, & à maligno spiritu per phantasiam, & seductionem fingi. Vnde videtur ibi aperte doceri vniuerse, & sine restrictione vlla hæc Magorum opera solum per illusionem, & phantasiam fieri: nunquam per veritatem. Coniectura adiungi potest, quia vel Dæmon ipse, qui pater est mendacii, nihil vere operari vult, volens potius omnibus modis homines decipere, & illudere: vel forte quia non permittitur à Deo aliquod mirum opus vere facere, ne homines ignorantes credant, æqualia esse talia opera à Dæmonibus facta & à Deo per miraculum, vel per gratiam gratis datam. Alioqui non possumus ex operibus discernere, quid à bono, quid vero à malo spiritu fiat: atque ita multa supernaturalia opera vim suam amitterent ad testificandam, seu confirmandam Diuinam virtutem, & veritatem. Ac denique certissimum est, multas ex his rebus, quæ per Magiam fiunt, apparentes esse: est autem eadem ratio de omnibus, vel saltem nihil aliud iudicare possumus, quia non possumus inter illas discernere.

1 Opinio asserens omnia hæc opera esse solum apparentia.

Alia sententia esse potest extreme contraria, omnes hos effectus vere, & in re ipsa tales esse, quales apparent, & à Magis fieri dicuntur. Quod fortasse crediderunt aliqui Gentiles, vel homines simplices, aut valde idiotæ: nullum tamen auctorem legi, aut relatum inueni, qui id asseruerit. Potest tamen conuertendo argumentum proxime factum suaderi: Quia certum est, multos effectus Magicos veros esse, vt videbimus: cur ergo non idem credetur de omnibus, cum nulla sit nobis ratio ad hoc potius credendum de quibusdam, quam de aliis, vel assignandus erit modus discernendi inter hos effectus, quod difficilimum apparet. Accedit, quod Scriptura eodem modo loquitur de his effectibus sicut de veris. Nam de Magis AEgyptiis dicit: *Et fecerunt similiter*, vtique sicut fecerat Aaron. Et de Pseudoprophetis Antichristi ait Christus Matt. vigesimoquarto, quod *dabunt signa magna & prodigia*, solæ autem phantasticæ illusiones non possunt dici magna signa. 10.

2 Opinio extremè contraria.

Nihilominus vera, & communis sententia est: nō semper hos effectus esse veros, nec semper falsos, sed interdum vno modo, interdum alio fieri à Dæmone. Ita docent Theologi omnes 2. d. 7. & 4. d. 34. D. Thom. 1. p. quæst. 114. articul. 4. ad argument. & 3. contra Gent. cap. 104. & sequentibus, & quæst. 6. de Potent. art. 5. ad 8. & quæst. 16. de Malo, art. 9. ad 10. & 2. Thessal. 2. lect. 2. in fine, Alens. 2. part. quæstione 42. per totam: Victoria dicta Relect. cap. 7. Abulens. in capit. 4. Matth. quæstione 47. Martin. libr. 2. quæstione 6. Estque sententia Augustini lib. 3. de Trinit. capit. 7. & sequentibus: & aliis locis sæpis citatis. Idemque sumitur ex Iustino, Tertulliano, Origen. aliisque Patribus, qui interdum docent aliquos effectus horum Magorum esse veros, interdum tantum phātasticos. Ratio autem huius varietatis partim ex impotentia Dæmonis, partim ex malitia reddenda est. Difficultas vero est in vtraq; parte huius rationis explicanda, & in assignando modo ad hos effectus discernendos. 11.

Non semper veros esse hos effectus neq; semper falsos.

Dico ergo. Quoties effectus omnem vim causarum naturalium, & corporearum superat & requirit formalem aliquam mutationem quoad substantialem formam, vel qualitates, talis effectus non fit vere per Magiam, sed tantum phantastice, vel per aliquem motum localem, qui ita ab ipsomet Dæmone fit, vt ab aliquo fieri appareat. Hæc assertio sequitur aperte ex principiis supra positis. Nā Dæmon nō habet virtutem ad efficiendos vere huiusmodi effectus, ergo quando illos promittit, aut exhibet, mendaciis, ac præstigiis vtitur. Tunc ergo falsitas est ex defectu 12.

Regula assignatur ad cognoscendos effectus falsos.

defectu potestatis. Possumusque hoc breuiter exemplis declarare, discurrendo per tres species horũ effectuũ supra positas. Nam in prima non potest Dæmon scientiam infundere subito, quia hoc non potest fieri per causam naturalem, quando ergo tale aliquid facere videtur, præstigio vtitur. Et interdum facit Dæmon, vt is, qui prorsus diuinam Scripturam ignorabat, repente facto aliquo signo, vel sumpto aliquo cibo, totam illam memoria tenere, & intelligere videatur. Sic enim de Anabaptistis refertur, quod sumpto bolo illius panis, quem ipsi pro Eucharistia sumunt, repente de Scripturis disputant, & illas se nosse gloriantur. Re tamen vera illi non consequuntur illam scientiam, sed Dæmon ipse præoccupans hominem, eius linguam mouet, vt loquatur, & phantasmata eius ita excitat, vt putet se illa scire. Quod autẽ illa sit actio Dęmonis, probatur ratione sumpta ex eius impotentia ad infundendos habitus, vel species, & ad applicandum tam subito omnia phantasmata, & faciendum omnes actus internos necessarios ad illam scientiam acquirendam. Tum etiam experientia: nam si talis homo Dæmonem deserat, & conuertatur ad fidem, abstineatque ab illa hæretica cœna: inuenitur tam rudis, sicut antea erat, quia Dæmon etiam illum deserit, quod etiam referunt, qui illud experiri potuerunt.

Non potest Dæmon scientiam infundere.

13. In secunda vero specie Magiæ intelligetur esse clara impostura Dæmonis, quando per Magiã promittit hominis mortui resuscitationem, quam efficere nõ potest, sed vt sibi fidem conciliet, illam fingit, vel fingendo hominem mortuum, vel occisum, seu decollatum, qui reuera non est: quia potest eludere sensus, & facere, vt appareat caput abscissum, & sanguis fluens, cum reuera nihil tale fiat. Vel si homo vere supponitur mortuus, ipse ingreditur cadauer eius, vel aliud omnino simile apparens format ex aere, & in eo ita loquitur, vt viuere reputetur. Quod interdum facit, vt credatur potens ad resuscitandos homines, vel vt animas hominum post mortem dæmones fieri suadeat, vt ait D. Th. 1. p. q. 117. art. 4. ad 2. ex Aug. lib. 10. de Ciuit. c. 11. & Chrys. Homil. 29. in Matth. Idem manifestum est in his amuletis, & periammatis, quando ars magica homini promittit fore per illa impassibilem, vel nõ posse vllo casu contingente lædi, si talem artificiosam imaginẽ portet, vel quid simile. Tunc enim reuera non fit corpus impassibile, vel immune ab his nocumentis, sed tam subest illis, sicut antea, & quoad hoc dicimus effectum esse præstigiosum, & falsum. Nihilominus tamen accidere poterit, vt alius effectus reuera consequatur, nimirum vt talis homo ense punctus non feriatur, & vt lapis recta cadens oblique cadat, ne illi noceat. Nam hæc operatur Dæmon ipse, quia inuisibiliter potest interponere aliquid, quod resistat, vel ensis motum continere, aut impedire valeat, nec vltra progrediatur, vel lapidem alio mouere. Et ita hic effectus est quasi mistus ex veritate, & apparentia: nam quoad carentiam læsionis est verus, vt experientia ipsa cognosci potest: quoad modum vero est fictus, attribuitur enim virtuti amuleti, & reuera fit à Dæmone, ille enim potest per motum localem hoc facere: amuletum autem nec potest talem motum efficere, nec illi resistere, seu illum impedire. Ita etiam contingit, quando Magia promittit hoc, vel illud facienti habiturũ se statim vel equos ad iter agendum velocissime, vel copiam auri repente inuentam in arca, vel copias armentorũ, aut quid simile. Ordinarie enim hæc omnia vana sunt, & per illusionem phantasiæ fiunt, quia Dæmon non potest talia animalia vere producere applicando actiua passiuis, imo fortasse neq; aurum præsertim tam repentina actione. Vnde etiam ferũt solere tale aurum paulo post in carbones conuerti: vnde est illud Hispanum prouerbium, quod Victoria adducit, *Bienes del trasgo.* Et licet possit Dæmon huiusmodi res, & diuitias veras breuissimo tẽpore aliunde afferre inuisibiliter, tamen vel non permittitur semper id facere, quia esset nimia occasio decipiendi homines: vel certe ipse etiam non vult hoc commodum familiaribus suis conferre, sed tantum eos illudere.

Mortuos nõ vere suscitat Dæmon.

In tertia specie maleficorum collocantur omnes transmutationes hominum in bestias, quas Dæmon vere facere non potest, vt diximus. Item huc etiam spectat animarum hominum mortuorũ euocatio ad corpora, vt in eis, & per ea loquantur, & occulta aliqua narrent, & futura prædicant: cuius exemplum habemus 1. Reg. 28. Est enim ibi præter deceptionem diuinationis, illusio in fingenda præsentia, & actione animæ hominis mortui. Nam licet Dæmon naturali virtute possit animam separatam loco mouere, etiam coactam: tamen secundum legem à Deo statutam hoc ei non permittitur. Quia in animas sanctas nullam habet potestatem, quod de cœlestibus est clarum: idem vero est certum de animabus Purgatorij, quia lex Diuina est, vt inde non exeant, donec soluant, & tunc recta tendant in cœlum. Nec Dæmones habent in illas animas potestatem vllam. Quod si forte aliquando aliqua illarum inde permittitur exire, solum est ex speciali dispensatione Diuina, pertinetque ad eius gratiam, & liberalitatem, non ad Magiam. Animæ vero Inferni ita sunt ex lege Dei alligatæ loco, & igni Inferni, vt nec sua, nec Dæmonum omnium voluntate inde exire valeant. Vnde diues ille existens in inferno Luc. 16. non potuit inde exire, licet maxime cuperet. Nec Dæmoni hæc licentia datur, quia illæ damnatæ sunt ad perpetuum carcerem, ibiq; possunt à Dæmonibus torqueri, non tamen inde extrahi etiam per momentum: quia neque ipsi possunt legem Dei violare, nec est, cur eis talis licentia detur.

24. *Homines in bestias apparenter solum transmutat: eodem modo mortuorum animas euocat ad corpora.*

Hic vero statim occurrebat difficultas de anima Samuelis, An vere apparuerit, cum à Pythonissa fuit euocata? Quæ res satis vulgaris est, & dubia: illamque in vtramque partem versat Augustinus lib. 2. ad Simplic. qu. 3. & tandem concludit faciliorem intellectum, & expeditiorem exitum esse dicere eum, qui tunc apparuit, nõn fuisse Samuelem, nec quoad animam, nec quoad corpus, sed spectrum, & imaginem eius. Nam solent (inquit) Augustinus imagines rerum in Scriptura nominibus rerum appellari, idemque respondit ad Dulcit. lib. 8. Quæst. ad illum quæst. 9. In lib. vero 2. de Mira. spec. Augu. attributo c. 11. hęc sententia constantius affirmatur: imo in li. Quæst. veteris testamenti q. 27. sub nomine eiusdẽ Sancti sic dicitur: *Indignum facinus æstimo, si secundum verba historiæ commendatur assensus, id est, quod verus Samuel apparuerit.* Sed est nimia censura, & aliena à mente Augustini in aliis eius locis certis, & indubitatis. Tertul. tamen lib. de Anima capit. 57. eum exaggeratione dicit: *Absit, vt animam cuiuslibet Sancti, nedum prophetæ à Dæmonio credamus extractam, edocti, quod ipse Satan transfiguretur in Angelum lucis.* Eandem sententiam habet Iustinus, si ipse est auctor Quæst. ad Gent. q. 52. Sequitur etiam Cyril. li. de Adora. in spir. Gul. Paris. li. de Vniuers. 1. p. 2. p. princip. circa finem. Et Turrec. in c. *Nec mirum*, 27. q. 5. At vero Iustin. Dialog. cum Tryphone versus finẽ plane docet contrariam sententiam: Probat enim animam manere post mortem ex eo, *quod Samuelis animus ab ea, qua Pythone afflata erat, Saulis rogatu reuocatus est.* Imo sentit habuisse Dæmonem potestatẽ ad id faciendum quasi generali lege illius temporis: *Videntur enim* (inquit) *omnes etiam animi eorum, qui ita iusti sunt, & prophetæ ita venisse in potestatem talium virtutum, qualem fuisse in illa Pythonissa res ipsa declarat.* Et infra subdit debere nos petere, *ne in tale dominium anima nostra incidant.* Et sequuntur Lyra. & Caiet. in 1. Reg.

25. *An Samuelis anima vere apparuerit.*

1. Reg. & late ibi Abul. q. 18. Et constantissime Bene. Perer. in cap. 7. Exod. 8. Et fauet non parum Aug. lib. 2. de Cur. pro mortuis agend. cap. 12. Denique D. Tho. d. q. 95. art. 4. ad. 2. & 2. 2. q. 174. art. 5. ad 4. & 1. p. q. 89. art. 8. ad 2. vtramque sententiam, vt probabilem, videtur relinquere, & Caiet. ait, adhuc sub iudice litem esse, quod etiam asserit Pamelius in Scholiis ad Tertul. supra. Idem fere habet Sot. lib. 8. de Iust. q. 3. art. 2. Castr. libr. 2. de Iusta hæreticorum punitione capit. 14.

16. *Soluuntur rationes asserentium fuisse veram animam.* Igitur qui negãt, fuisse veram Samuelis animam, præcipue id conantur colligere ex ipso loco Regum, vt late expenditur nomine Augustini dicto li. de Mirab. & Quæst. veter. testam. Nam inprimis ibi nunquam affirmatur, illum fuisse verum Samuelem, sed de Pythonissa dicitur: *Cum vidisset Samuelem*, quod recte intelligitur iuxta mentem eius, quia putauit se videre: & similiter de Saule subiungitur: *Intellexitque Saul, quod Samuel esset*: intellexit ergo ille, non tamen inde sequitur, ita fuisse, neque id ibi affirmatur. Rursus vero subditur: *Dixit autem Samuel ad Saul, Quare inquietasti me, vt suscitarer.* At vero etiam ibi dicitur loqui Samuel, id est, qui putabatur esse Samuel à Saule, & Pythonissa. Frequens enim est in Scriptura, vt iuxta hominum opinionem vocibus vtatur. Præterquam quod (vt Augustinus ait) sæpius imagines solent vocari nominibus rerum quas repræsentant, & qui personam agit alterius, nomen eius suscipit, sicut Angelus loquens nomine Dei solet in Scriptura Deus appellari. Quod autem Samuel dixit, *Quare suscitasti me*, & potest esse dictum iuxta mentem Saulis, & potest intelligi fuisse mendacium à Dæmone prolatum: Dæmon enim erat, qui ibi loquebatur: & mentitus est, dicens se esse Samuelem resuscitatum vt etiam Saulem, & Pythonissam magis deciperet. Quod autem Dæmon loquens ad Saulem nomine Samuelis futura omnia vere prophetauerit, Dei permissio, & ordinatio fuit in pœnã, & afflictionem Saul. Vnde etiã illud, quod dæmon inter alia dixit ad Saul. *Tu, & filii tui cras mecum eris*, verum fuit, vt dictum à Dæmone, quia Saul non cum Samuele in loco piorum, sed cum Dæmone in Inferno futurus erat.

17. *Eccle. 46. Obiicitur locus Ecclesiastici.* Maiorem difficultatem habet hic locus ex alio Ecclesiastic. 46. Vbi de vero Samuele videtur hæc apparitio exponi, sic enim de Samuele dicitur: *Post hæc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exultauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatem gentis.* Quæ verba adeo clara videntur, vt Augu. dicto lib. de Cura pro mort. agend. & D. Thom. in citato loco 1. p. significent, si liber Ecclesiastici inter Canonicos recipiatur, non posse negari, quin vera Samuelis anima apparuerit: at nũc de fide iam certũ est, librum illum esse Canonicum.

Explicatur locus. Nihilominus Iansenius ibi illum locum in priori sensu interpretatur dicens Sp. sanctum in vtroque loco tenuisse eundem modum loquendi circa phantasticum Samuelem, vocando simpliciter Samuelẽ, qualem Saul, & Pythonissa decepti esse putarunt.

Obiectio. Dices: Quomodo ergo in posteriori loco in laudem Samuelis ponitur, quod etiam post mortem prophetauerit? Si enim non ipse fuit, sed Dæmon sub imagine eius, nulla illius laus existit. *Soluitur.* Respondebunt, tantam fuisse apud Deum Samuelis auctoritatem, vt non permiserit, mentiri etiam Dæmonem, qui nomine eius loquebatur: & ideo prophetia illa, etiamsi à Dæmone proxime dicta, Samueli attribuitur, quia propter illum, & propter bonum nomen eius concessa est. Et addi potest, Dæmonium non potuisse certo scire, quod prædixit, nisi à Deo per aliquem ministrum suum edoctum: fieri autem potuit, vt Deus ordinauerit, quod Dæmon instrueretur à Samuele de his, quæ dicturus erat, & ita non fuerit locutus nisi ex reuelatione, & permissione sibi facta per Samuelem, ideoque tam prophetiam, quam laudem eius Samueli attribui. Ita ergo hæc pars defenditur.

18. *Præfertur opinio asserens fuisse veram animam Samuelis.* Quoniam vero opposita sententia sincerius verba Scripturæ interpretatur, & sine incommodo possunt ita subsistere præferenda videtur. Illa vero supposita, addendum est, si Samuel vere apparuit, nõ in vi artis Magicæ apparuisse, sed ex peculiari ordinatione Diuina ad maiorem terrorem, & confusionẽ Saul. Vnde aliqui censent, Samuelem præuenisse incantationẽ Pythonissæ, quod non repugnat Scripturæ, licet ex ipsa non satis colligatur. Quocirca si Samuel venit, non ex potestate Dæmonis venit, sed ex voluntate Dei. Nec enim probandum censeo, quod Iustinus sentit, Dæmonem habuisse potestatem in Samuelis animam, vt eam suo nutu, ac voluntate posset ad vocem Pythonissæ à Limbo educere, & ad terram deferre. Incredibile enim est, dæmonem habuisse potestatem ordinariam talem super sanctorum Patrum animas, vt per se notum est: nec est magis credibile, Deum illam ei ex dispensatione concessisse super animam Samuelis. Quamquam enim hoc non sit ita absurdum, quin fieri potuerit, vt Augustinus ad Simplic. dicit, tamen nec necessarium est ad historiam etiam cum omni proprietate, & rigore verborum intellectam, neque habet decentiam vllam, vel congruitatem. Nam cognita Dei voluntate, anima Samuelis poterat per se venire, & loqui virtute Diuina. Præterea esto anima ipsa venerit, non est necesse proprium, & verũ corpus Samuelis aparuisse, quia poterat anima Samuelis facilius apparere in corpore asũpto, & formato ad similitudinem sui corporis, sicut Angeli facere solent. Quamuis enim anima separata fortasse non possit virtute naturali corpus assumere: tamen potest Deus hanc virtutem illi conferre. Eo vel maxime quod licet verum corpus Samuelis ibi apparuisset, non est verisimile, propriam, & veram resurrectionem eius ibi esse factam, quia fieri non poterat, nisi virtute Diuina, & ad effectum ibi intentum, & narratum, necesse non erat, tantum miraculum tunc operari: ergo qualecunque fuerit illud corpus, si vera anima Samuelis ibi aduenit, solum erat in illo tanquam motor in mobili, & ita per illud loquebatur, vt notauit Castro loco citato.

19. *Non semper esse veros effectus Magiæ, sed interdum phantasticos.* Secundo principaliter dicendum est: Quamuis effectus, qui per Magiam fiunt, sæpe sint ex his, qui possunt vere fieri virtute Dæmonum, modo superius dicto, nihilominus non semper vere fiunt, nec semper phantastice, sed interdum vno, interdum alio modo. Hæc est communis sententia. Potest autẽ probari inductione in tribus speciebus, seu generibus effectuum supra numeratis, nam ratio à priori hic reddi non potest, cum non pendeat ex potestate, sed ex libertate, seu voluntate Dæmonis. Cur autem aliquando velit sic operari, id est, vere, aliquando autem ficte, nobis satis constare non potest: sed interdum forte non amplius permittitur: aliquando vero ad suos prauos fines censet vnum modum esse vtiliorem, aliquando vero alium.

20. *Probatur assertio in primo genere effectuum, quos Dæmon edit.* Quod vero vtroque modo operetur in primo genere effectuum ad scientiam, & cognitionem pertinentium probatur, quia supra ostensum est dæmonem in suis diuinationibus interdum vera dicere, & sæpius falsa, non solum casu, sed etiam ex instituto: quid ergo mirum est, quod in alicuius scientiæ acquisitione interdum hominem vere adiuuet, interdum vero tantum ficte? Item graues auctores sentiunt, & inter eos Tertul. libr. de Habitu mulierum, capit. 2. aliquas virtutes occultas lapidum, aut herbarum innotuisse hominibus per doctrinã dæmonum, tunc ergo verum effectum habuit Dæmonum instructio. Item Dæmones possunt interdum priuare homines vsu rationis, & reuera facere amentes, quia possunt phantasiam notabiliter lædere, & non videtur dubiũ, quia interdũ id faciunt permittente

tente Deo, ergo pari ratione vt poſtea decipiat homines, ſæpe miniſtrabunt prius illis ad ſcientias addiſcendas, vel confortando phantaſiam, vel applicando obiecta, vel docendo, vt ſupra dictũ eſt. Poteſtq; hic effectus non difficile cognoſci ab eo, qui illum recipit, ex facilitate cognoſcendi ſuperante vires naturales, quas in ſe expertus eſt, & ex permanẽtia effectus, & modo cognoſcendi per veram demonſtrationem, vel per effectuum experientiam, &c. Quod autem multa huiuſmodi etiã contingant per illuſionem, de ſe credibilius eſt propter Dæmonis malitiam, & decipiendi affectum. Vnde huc ſpectat, quod ſæpe etiam apparet Dæmon in forma viſibili vere ſe ipſum profitendo, & manifeſtando, aut verbis ipſis, ſpecie tetra, & deformi, vel alicuius animalis venenoſi ac nociui, vt ſerpentis, canis, &c. Sæpius vero ſe alium fingit, & apparet ſub alterius ſpecie mentiendo, ac illudendo, ita vt etiam ipſum Chriſtum interdũ ſe fingat, ſæpius vero transfiguret ſe in Angelum lucis, & tunc ad diſcernendum, & cognoſcendum illum magna diſcretione ſpiritus opus eſt. Poteſt quidem ex dictis, vel factis, vel aliis ſignis ſæpe diſcerni, vt ſi aliquid contra ſanam doctrinã loquitur, vel in vniuerſum falſum dicere deprehenditur, vel aliquid ſacrilegum facere, vel odium in Chriſtum, aut Sanctos oſtendere, ſi excitat hominẽ ad ſuperbiam, vel alium ſimilem affectum. Sæpe tamen difficilimũ homini eſt per ſeſe iudiciũ ferre, & ideo oratione, & conſilio prudenti opus habet. Quod ſi ipſemet Dæmon perſuadere conatur, ne quis conſilium capiat, ſed ſe occultet, aut ne ad virum probum, & ſanctum, ſed ad alios accedat, hoc ipſo ſe ſatis manifeſtat, quod malus Angelus ſit, & non bonus. Videri poteſt de hac re S. Anton. apud Athan. in Vita eius ante medium, vbi tanquã expertus, & à Deo illuminatus optime loquitur. Aliqua etiam habet Macar. Hom. 7. Interrog. 2. Videri etiam poteſt Tertul. in Apolo. c. 22. & 23. vbi proprios, & varios Dæmonis effectus recenſet, ex quibus dignoſci poſſit.

21. *Probatur in 1.* De ſecundo etiam genere effectuum non videtur dubium, quin aliquando vere, interdum fictè fiant. Aliquãdo enim per artẽ Magicã ſubito homines ditãtur pecuniis, quæ paulo poſt in vilem aliquã materiam reſoluũtur, ſeu potius apparent. Aliquando veram monetam non ab eis factam, ſed aliunde ſublatam dæmones conferunt ſuis maleficis, vt experientiis conſtitiſſe referunt: De quo videri poteſt Petr. Binsf. d. li. de Confeſ. Malef. prœlud. 6. Similiter facile credi poteſt, quod ſæpe ſanitas comparata opera Magiæ ſit vera ſanitas, aut vulneris curatio, id enim ex operationibus hominum, & ex diuturnitate effectus bene cognoſci poteſt. Et in ſimilibus effectus eadem eſt ratio. Vnde quod D. Thom. in 3. diſt. 22. q. 2. art. 4. ad 4. dixit, *Illa quæ fiunt per artem Dæmonis præter viam naturæ non ſunt diuturna*, intelligendum eſt de his, quæ ita fiunt præter viam naturæ, quoad ipſas cauſas naturales, id eſt, quæ talia ſunt, vt per naturales cauſas fieri non poſſint. Illa enim vt diximus, fucata ſunt, non vera, & ideo non diu conſiſtunt. At vero ſi ſolum fiant præter viam naturæ, quoad applicationẽ cauſarum (nam illa applicatio longe alio modo poteſt fieri à Dæmone, quam ab homine, vel ab aliis cauſis nuturalibus) ſic facta poſſunt eſſe diuturna, ſi talia ſint, vt à cauſis naturalibus conuenienter applicatis fieri poſſint: nam tunc ad veritatem, vel durationem effectus nihil refert, quod hoc, vel illo modo facta fuerit applicatio. Vnde è conuerſo, & à poſteriori ſi effectus eſt diuturnus, magnum indicium eſt quod ſit verus: præſertim ſi cum hac proprietate alia etiam ſigna concurrant, vt quod res ſic facta habet eãdem virtutem operandi, & ſimilia.

22. *Expenditur* Deniq; longe certius eſt in tertio genere maleficiorum effectus eſſe pluſquam veros (vt ſic dicam) eſt enim magis proprium Dæmonis nocere, quam benefacere, imo nunquam benefacit, niſi vt occaſinem nocendi captet, & ideo frequentius in effectibus maleficiorum veritas inuenitur, quam in aliis, & propter hanc cauſam tam ſeuere prohibetur hæc ars maleficiorum, & ipſa maleficia puniuntur, vt ſupra ex iure Canonico, & Ciuili allegatum eſt, quia reuera nocent valde, & non apparenter tantũ, & ita vltra Religionis perniciem, etiã contra iuſtitiã ſunt valde nociua Reip. *tertium genus effectuũ.* Quod euidenter oſtendit maleficium illud quod impotentem reddit hominem ad generandum, & veluti per Antonomaſiam nomen maleficii obtinuit: nam impotentia illa tam vera eſt, vt iure Canonico cenſeatur illud ſufficiens impedimentum ad irritandum matrimonium poſtea contractum. Vt patet ex capit. vltim. de Frigid. & malefic. & capit vltim. 33. quæſt. 1. & ex conſenſu omnium Doctorum ibi, & Theologorum 4. d. 34. & aliorũ. *Cap. Vlt. Delrius.* De qua re, & experientiis illius vide Martinum lib. 3. p. 1. quæſt. 4. ſect. 8. Solum hic obſeruo, cum dicimus hunc effectum eſſe verum, non ſemper intelligi quantum ad intrinſecam impotentiam, ſed ſolũ quoad actum ipſum, qui ſemper impeditur, ſiue id contingat propter impedimentum per ſe, vt ita dicam, id eſt propter infrigidationem, deſiccationẽ, vel aliquid ſimile, per quod ipſa virtus generandi intrinſece debilitatur, ſiue per obſtaculũ aliud interpoſitum, etiamſi virtus integra ſit: vtroq; enim modo accidere poteſt, vt in dicta d. 34. late docent Theologi, præſertim Palud. q. 2. art. 3. Quomodo autem hoc non obſtante maleficium poſſit cenſeri perpetuum, maxime quando virtus ipſa generandi in ſe non eſt immutata, cum ſemper pendeat à voluntate Dæmonis tractatur late in 4. vbi ſupra, & bene Thomas Sanchez lib. 7. de Matrim. diſp. p. 4. Ad rem vero præſentem non refert, nobis enim ſufficit, vt effectus ipſe reuera fiat virtute dæmonis, quacumq; ratione fiat.

Alius vulgaris effectus maleficiorum eſt mutatio locorũ ſuperans omnes vires humanas, omnẽq; 23. *An ſtrig s vere locum mutẽt, pars negatiua proponitur.* actiuitatem corporum naturalium. In quo maxime ſolet dubitari de lamiis ſeu ſtrigibus, quæ dicuntur ferri per aera ad loca diſtantiſsima in breuiſsimo tempore, An hoc vere illis contingat, aut ſolum per phantaſiæ illuſionem? Nam quidam hoc poſterius affirmant, præſertim Canoniſtæ, quibus hanc opinionem tribuit Victoria in dicta Relect. Et videtur in eam inclinare Turrecrem. in capit. *Epiſcopi*, 26. qu. 5. art. 2. præſertim ad 5. Et fundatur in illo ca. *Epiſcopus*, propter quod dixit Nauarrus in Man. n. 11. c. 38. eſſe peccatum mortale credere ſtriges corporaliter per aera ferri ad diuerſa loca, niſi aliquando, & raro Deo permittente. Et huic opinioni fauent aliquæ experientiæ, quæ referuntur, quales ſunt illæ, quas Abul. in capit. 13. Geneſ. q. 354. & Caietan. 2. 2. q. 95. artic. 3. referunt de quibuſdam fœminis maleficis, quæ dicebant media quadam vnctione ferri ad loca diſtantiſsima, in quibus aliarum ſimilium conſortio, & omni voluptate perfruebantur. Et tamen ad ſumendam experientiam ſe ſe coram aliis vnxerunt, & ſtatim graui ſopore correptæ in eodem loco iacuerunt, donec ad ſe redierunt: & tamen narrabãt ſe ad illa loca, & cõuiuia fuiſſe perductas. Vnde conuictæ ſunt, non re ipſa, ſed ſola illuſione phantaſiæ illa omnia eis accidiſſe.

Nihilominus tamen alii docent, omnino deferri 24. *Pars affirmatiua.* has ſagas corporaliter, ac verè ad loca diſtantia, & ibi cum aliis congregari ex variis, ac diſtantibus locis multaq; turpia, & ſacrilega in illis locis cum aliis ſimilibus, & cum ipſis Dæmonibus, fortaſſe in forma viſibili, & humana committere. Hæc eſt ſententia communis Theologorum, & Iuriſtarum, vt ait Pegna. Direct. Comment. 68. Eamque ita affirmat Abulen. quæſt. 47. in cap. 4. Matt. vt dicat non poſſe hoc ſine impudentia negari, cum mille teſtes occur-

occurrant, qui harum rerum conscii sunt. Idem late prosequitur Iacob. Sprengerus in Malleo Maleficiorum, & Castr. lib. 1. de Iusta hæreticorum punitione ca. 16. & Paulus Grillanus de sortilegis q. 7. & alii, quos refert, & sequitur Martinus lib. 2. q. 10. & li. 5. section. 16. num. 4. & 5. Vbi etiam Patres antiquos refert, qui loquuntur de potestate Dæmonis ad hos motus efficiendos, in quibus etiam varia occurrunt exempla, vt de Simone Mago ducto in aera virtute Dæmonum apud Clementem lib. 6. Constit. cap. 9. & de cellula sancti Equicii loco mota à Dæmone apud Gregorium 1. Dialog. capit. 4. De his item lamiis dicitur experimento cognitum esse, sæpe accidisse in illis congregationibus, & locis, ad quæ deferuntur, vt nonnullæ aliqua occasione deterritæ, vel nomen IESV proferant, vel signo Crucis se benedicant, & statim congregatio dissoluatur, & omnes dispareant, ac Dæmones fugiant, & solæ maneant, quæ signum sacrum fecerunt, & in eodem loco in quo esse putabant, se inueniant, & pedibus, & non sine magno labore domum redire cogantur: & interdum prius à Dęmone propter non seruatam nequissimam disciplinam, & scandalum aliis datum vehementer cædantur. De qua re varia exempla referuntur in dicto lib. de Confessionibus Maleficorum Prælud. 10. versus finem. Denique ratio vnica, & prudentialis potius, quam speculatiua est, quia potestas non deest Dæmoni, vt hoc vere faciat, vt iam constat, nec est, cur Deus id non permittat, vt etiam est per se notum, cum permiserit Dæmonem transferre ipsum Christi corpus ab vno loco in alium: volũtas item dæmonis promtissima est ad has mutationes & congregationes prauas vere, & realiter efficiendas, si videat illo modo posse ad maiora peccata illas mulieres inducere, vel magis id sibi præstare, *vt ab eis maiorẽ cultum, & adorationem consequatur*: Vnde infinita sunt testimonia, & cõfessiones ipsarum sagarum, quæ ita sibi hoc accidisse narrant, ideoque multi prudentes iudices illis fidem adhibent, & iuxta grauitatem delicti, quæ inde resultat, illas puniunt. Recte ergo dixit Abulens. non posse hoc prudenter negari.

25. *Resolutio quæstionis.* Quare in hoc effectu optime locum habet conclusio posita, & ex illo vtraq; pars eius cõprobatur. Nam interdum totum hoc fit per illusionem phantasiæ, vt probant experientiæ prioris opinionis. Sæpius autem vere & realiter fiunt saltem quantum ad translationem localem, & similem actionẽ. Et hoc videtur esse regulare, aliud autẽ veluti per exceptionẽ. Quam fortasse ideo dæmon interdum facit, vt putetur semper ita fieri, & non vere. Quando autem vno modo, vel alio fiant, ex confessionibus ipsarum personarum attentis circumstantiis, quas ipsæ narrant, prudenter pensandum erit. In dubio autem, & quamdiu aliud satis non probatur, præsumendum videtur, quod vere factum sit, & ita esse puniendum. Quamuis etiamsi res per illusionem interdum fiat, tunc etiam grauissimum peccatum committatur, & eodem fere supplicio dignum propter pactum cum Dæmone, & conatum ad totum illud delictum vere, & realiter præstandum.

26. *Explicatur argumentũ petitum à C Episc.* Circa capit. *Episcopus*, quod negotium facere solet contra communem sententiam duo solent dubitari. Primum est de Auctore, secundum de sensu. De 1. dubium est, quia Gratianus illud refert ex Concilio Anquirensi, quod sub hoc nomine non extat, & si forte legendum est Ancyrano, in illo etiam non habetur, sed in appendice illius sumpta ex quodam libello sexdecim librorum partialium lib. 6. ca. 7. vt habetur in 1. to. Concil. quod non videtur certæ auctoritatis. Adde magnam partem illius capitis inueniri nomine Aug. lib. de Spirit. & Anim. cap. 28. Nihilominus omnes recipiunt caput illud vt authenticum. Et quidam putant fuisse Damasi in quodam Concilio Romano: quod sentit Baron. tomo 4. An. 382. n. 20. & 22. & in Drecret. Gregor. annotatur, in quodam peruetusto codice Romano de Vitis Sanctorum in vita Damasi fieri mentionem cuiusdam Concilii Romani sub illo Pontifice, in quo fit mentio istarum mulierum illusarum à Dæmonibus. Alii vero adscribendum illud putant Concilio Ancyrano, quia traditione antiqua hoc receptum videtur, à qua non videtur facile recedendum. Maxime quia quod ex Concilio Romano sub Damaso affertur, non est contrarium. Ibi enim solum fit mẽtio dictarum mulierum, & præcipiuntur excõmunicari: quod potuit recte fieri, etiamsi in Ancyrano Concilio (quod censetur antiquius) Canon ille editus fuisset. Vnde etiam potius videtur Auctor libri de Spirit. & anima ex illo capite partem quandam transscripsisse, quam è contrario.

Hac ergo parte supposita, circa alteram de sensu 27. breuiter dicendum est, quæ in illo capite dicuntur, non esse generaliter accipienda, sed applicata ad casum & materiam, de qua ibi erat sermo, scilicet, de quibusdam mulieribus, quæ credebant aliquam Deam Dianam, quæ veram potestatem, & dominatum haberet, cuius virtute interdum per aera equitando ferrentur, & ad illius obsequium, & seruitium vocarentur, cui etiam obediendum esse credebant; & fortasse etiam putabant illam Deam posse veros equos formare, & per aera mittere, & similia, quæ ex verbis, & discursu capitis satis constant. Idem quod de Herodiade illa cogitabant, incredibile erat in re ipsa verum esse, cum illa damnata sit, & non sit in potestate Dæmonis illam ab Inferno educere, multoque minus poterat illi verum corpus restituere, vt cum lamiis equitando per aera discurreret. Sic ergo in illa narratione multi errores includuntur, vt constat: & de illis, ac similibus intelligenda sunt verba, quæ ibi subiunguntur: *Quia talia, & similia credunt, fidem amittentes.* Et ita huiusmodi credulitas in illa materia ibi magis damnatur, quam opus faciendi maleficia ex pacto cum dæmonibus, quamuis hoc etiam valde damnabile sit. Nos autem loquimur de solo effectu mutandi locum, & faciendi aliquas actiones corporeas, quæ sine dubio virtute Dæmonum fieri possunt. Vnde addere possumus, semper in his maleficiis interuenire aliqua, quæ non vere, sed apparenter fiunt, vt quod dicuntur istæ sagæ deferri in hircis, præstigium est, stultumq; esset credere illos esse veros hircos: sunt enim ipsi Dæmones sub tali specie, & sic possunt aliæ illusiones contingere, & nihilominus mutationes & actiones locales vere esse. Atque sic intelligunt textum illum Doctores communiter, præsertim vero Turrec. ibi art. 3. & Abul. supra ad 1. & satis late Siluester ver. *Hæresis*, 3. latius vero Martinus lib. 5. sect. 16. versus finem.

CAPVT XVII.

Quibus mediis vti liceat ad tollenda maleficia.

HÆc quæstio de maleficiis proponitur, quia quando vsus Magiæ ad bonum aliquod siue fortunæ, siue corporis, siue intellectus, sibi, aut alteri acquirendum, ordinatus est, etiamsi contingat, effectum illum esse comparatum, necessarium non est contra talem effectum iam factum, seu possessum remedium aliquod adhibere: sed solum contra peccatum, quod in tali effectu procurando commissum est, & ne iterum in posterum fiat. Ratio est, quia per talem effectum nulli facta est iniuria, & ita nulla est obligatio resarciendi damnum, vel restituendi aliquid. Aliunde vero bonum illud, quod factum est, secluso ordine ad talem causam, nullam habet malitiam, nec in illo effectu habendo, vel retinendo

Quæ bona per Magiam acquisita retineri possint.

tendo est aliqua inordinatio moralis per se loquendo, vt supponitur, & est per se clarum. Nam si talis effectus per media naturalia, & generalem Dei prouidentiam, & proprio, ac honesto labore humano esset comparatus; nulla esset inordinatio illud retinere, & conseruare: ergo quamuis effectus eiusdem rationis per iniquam superstitionem comparatus sit, non tenetur quis illum destruere sed potest honeste retinere, ac illo vti humano modo, quia respectus ad talem causam iam cessauit; & culpa per pœnitentiam potuit moraliter omnino deleri. Sicut lucrū acquisitum: verbi gratia à meretrice sine iniuria alicuius, licet turpiter acquisitum fuerit, honeste postea retinetur, maxime mutando vitam, & honeste postea illo vtendo. Ita ergo in præsenti fieri potest seruata proportione.

2. *Ea retineri possunt, quæ in conseruatione non pendent à dæmone.* Duo autem seruare necesse est. Vnum est, vt conseruatio talis boni ab opera Dæmonis omnino iam non pendeat, alioqui non cessasset malitia, quæ oritur ex ordine ad talem causam, & ideo semper esset illicitum ita retinere, & conseruare tale bonum. Vt v. g. si alicui esset per Magiam sanitas restituta non absolute, & simpliciter, sed cum onere conseruandi illam tali, vel tali remedio superstitioso, vt quotidie vtendo tali cæremonia vana, vel deferendo tale amuletum Dæmoniacum, tunc non licebit tale bonum ita retinere, sed oportebit potius salutem perdere, quam tali medio illam conseruare. Si autem sanitas semel esset comparata absolute sine tali dependentia, licet per superstitiosum remedium, & cum pacto Dæmonis etiam expresso obtenta esset, clarum est non esse propterea abiiciendam, neque aliud remedium esse necessarium contra talem effectum, sed solum contra peccatum. Optimumque consilium est recognoscere illum effectum vt à Deo collatum, ipse enim est per se, ac principalis causa eius, & permittendo mala, interdum confert beneficia, quæ ab illo semper recognoscenda sunt. Et quod dicimus de sanitate, habet locum in scientia naturali, seu cognitione alicuius virtutis herbarum, vel similibus. Quia, vt supra dicebam, licet hæc male comparata sint, si omnino cessaret postea pactum cum Dæmone, & recursus ad illum, licitum est illa retinere, & honeste tali cognitione vti. Ac denique idem erit de pecunia, & aliis bonis fortunæ, si constet, esse vera, & non tantum ficta, & apparentia.

3. Et hoc est alterum obseruandum pro his externis bonis, nam frequentius in illis contingit elusio, & ideo nisi res sit satis probata, & euidens, cauendum est ab vsu tali pecuniæ, vel alterius rei similis, quia in eo vsu potest facile iniustitia committi, & consequenter graue scandalum generari. In his etiam bonis contingere potest, vt per rapinam alteri sublata sint, non ab ipso, qui Magiam exercuit, & à Dæmone illa recepit, sed ab ipso *Dæmone*. Nam cum ille non possit verum aurum efficere, sæpe, vt det vni veram pecuniam, ab alio surripit. Si ergo hoc constaret possidenti talem pecuniam, profecto obligandus esset ad illam domino reddendam, quia saltem ratione rei acceptæ videtur ad hoc teneri.

Obiectio. Dices: Eo ipso quod Dæmon illam subtraxit ab illo, permittente Deo, videtur alius dominium talis rei amisisse, quia potens est Dæmon ad auferendum illud: ergo ex re ipsa non nascitur talis obligatio, ergo si alioqui illa nō fuit iniusta acceptio ex parte Magi, non videtur ad restituendum teneri.

Responsio. Respondeo, negando, alterum amisisse talis rei dominium propter solam Dæmonis rapinam, quia Dæmon per se licet possit rem auferre, quæ localiter mutari potest, non potest tamen eradicare (vt sic dicam) illius rei dominium, quod personæ ipsi quasi adhæret, nec Deus permittendo ablationem rei, concedit licentiam auferendi dominium, nec est, cur Dæmon quasi iure suo tantam habeat potestatem. Hoc tamen vix potest ad praxim reduci: quia constare non potest, vnde talem pecuniam Dæmon tulerit, potuit enim ex thesauro in terris recondito, vel in maris profundo existente illam citissime portare, vel alio modo illam donare sine detrimento tertii: & ideo vbi certis indiciis de domino non constiterit, retineri potest. De remediis ergo circa hos effectus nihil dicere amplius necesse est.

Vnum tamen per occasionem dicere non prætermittam, quod maleficiis etiam commune esse potest. Solent enim hi Magi, quando expressum pactum cum Dæmone ineunt, Christo, & Sanctis eius, suæque spirituali saluti, & Sacramentis omnibus renunciare, seq; totos Dæmoni in obsequium tradere, dato etiam chirographo, suo interdum sanguine consignato. His ergo hominibus, vt resipiscant, primum omnium remedium contra desperationem, & hæresim adhibendum est: solent enim miseri existimare, nullum sibi remedium ad æternam salutem superesse, eo quod iam illi renunciarunt, & ad perpetuam societatem, & subiectionem Dæmoni se obligarunt. At vero definito iudicio hoc credere hæreticum est, & secundum illam existimationem, vel apprehensionem operari, desperationis peccatum est. Tenentur ergo isti firmiter credere inprimis non solum licite posse, sed etiam teneri, pactum rescindere, & Dæmoni abrenunciare, & quantū in se est, omnia signa perrumpere, & omnino à prioribus maleficiis, seu Magiis abstinere. Deinde tenetur credere etiam hoc peccatum per pœnitentiam posse deleri, ad quam subinde excitandi sunt; nam hoc remedio omnino rescinditur prius pactum, siue Dæmonium chirographum reddere cogatur, sicut de Sanctis aliquibus legitur, siue non: illud enim nihil in fine vitæ coram Deo nocebit, si per pœnitentiam sufficienter deletum sit. Quæ doctrina hic ex professo non probatur, quia prior pars per se nota est, nam cum pactum illud sit iniquissimum, & Deo iniuriosum, clarum est, esse inualidum, ac subinde seruari non posse, sed omnino debere rescindi. Altera vero pars ex materia de Pœniten. & Gratia Dei manifesta est, & ex generalibus Dei promissionibus Ezechiel. 18. & 33. & sæpe alias sine tali exceptione. Denique Sanctorum exempla in hoc nota sunt, vt de sancto Cypriano in vita eius, & de Theuda apud Damascen. in Histor. Barlaam. capite 32. vbi hanc veritatem egregie confirmat. Et de alio ab Augustino relato post enarrationem Psalmi 61. vbi hanc etiam veritatem confirmat. Et de B. Ægydio Lusitano Ordinis Prædicatorum in Historia eiusdem Ordinis. Ferdinand. Castelli part. 1. lib. 1. cap. 72. & in vitis Sanctorum similia facile reperientur, in quibus veluti experimento cognitum est, quod *Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.* Rom. 5. *4. Remedium Magis adhibendum.*

Venio ad proprios effectus maleficii, de quibus sciendum est, in duplici statu posse cōsiderari: primo quando ita sunt facti, vt à maleficio amplius nō pendeant, vt si quis per maleficium vulnus accepit, aut stolidus factus est, vel aliquid simile passus, quod durat quoad corporale detrimētum absque dependentia quasi cōseruatiua per maleficium. Secundo effectus maleficii potest ab arte ipa Magiæ, & ab opera Dæmonis in futurum pendere, & solent interdum Magi signa quædam externa conficere, quibus durantibus, durat effectus maleficii, & illis destructis cessat. Pro vtrisque ergo effectibus curandis possunt triplicia remedia adhiberi, scilicet supernaturalia physica seu humana & superstitiosa: hic non agimus de superstitiosis, sed de licitis: nam de aliis dicemus capite sequenti. 5. *Triplicia remedia possūt adhiberi ad curandos Magiæ effectum.*

Supernaturalia ergo remedia contra effectus vtriusq; generis vtilia sunt, præsertim vero oratio cū firma fide, & spe, ac conscientia pura, ad quam puritatem 6. *Quæ remedia super-*

naturalia ad hoc sint vtilia. ritatem vsus sacramentorum maxime necessarius est: Item ad eundem finem plurimum conferunt bona opera, præsertim misericordiæ, ieiunii, humilitatis, & similia: Præcipue vero sacrificium Missæ, quod magnam vim habet impetrandi. Sed hæc, & similia remedia vtilissima sunt, & moraliter necessaria, sunt tamen generalia pro omni tribulatione, tentatione, ac necessitate, & ideo nihil amplius de illis hoc loco dicere est necessarium. Solum possumus addere, quando effectus talis est, vt pendeat semper ex artificio, & opera Dæmonis, tunc non solum prodesse remedia spiritualia priuata (vt sic dicam) sed etiam publica. Priuata voco, quæ à quolibet adhiberi possunt, & vim habent impetrandi à Deo, quasi ex opere operantis. Inter hæc tamen quædam sunt, quæ ratione significationis suæ peculiarem vim habent contra Dæmonem, vt est vsus nominis Iesu, & signi crucis, & humiliatio cordis ad Deum, & similia, quæ Dæmon maxime detestatur & fugit propter superbiam suam, & odium in Christum. Publica autem remedia voco exorcismos, qui ex Ecclesiæ institutione fiunt, & in persona eius, & inde peculiarem vim habent impetrandi, quod etiam de vsu aquæ benedictæ dici potest, de quibus sacramentalibus in 1. & 4. tom. 3. partis plura diximus. Et de his remediis spiritualibus late scripsit Martinus lib. 6. cap. 2. quæst. 3. sect. 3. Breuiter vero, & vtiliter Leonardus Lessius lib. 2. de Iustit. c. 44. dubit. 5.

7. *De remediis naturalibus* De remediis etiam naturalibus, seu physicis pauca hoc loco dicenda sunt, quia vel effectus maleficii iam à Magia non pendet, licet per illam fuerit effectus, & tunc de illo perinde iudicandum est, ac si ex aliqua causa naturali esset factus, ideoque si sit ægritudo, aut læsio capitis, vel intrinseca impotentia generandi, vel aliquid huiusmodi, ad Medicos spectabit iudicare, an talis effectus physice sit incurabilis, vel si curari possit, quæ remedia poterunt esse accommodata. Si vero non sit maleficium in ipsomet corpore, sed in rebus externis, vt fuit in Iob, occisio boum, ouium, & aliorum animalium, ac seruorum vsque ad filios, & solet esse combustio segetum, & destructio arborum, & similia detrimenta, quæ per hanc artem fieri dicuntur, contra hæc nulla suppetunt naturalia remedia, sed præcipua sunt moralia, vt est patientia eius, qui passus est damnũ, & iustitia ex parte illius, qui auctor eius fuit. Nam si potest aliqua ex parte illud resarcire, tenetur vt supra diximus. Denique si effectus pendet semper ab arte mala & à Dæmone, parum proderunt naturalia remedia, vel medicinæ, quia, si permittatur à Deo, Dæmon potest facile impedire talium remediorum efficacitatem, vel adhibendo contraria resistentia, vel corrumpendo ipsa medicamenta, vel vias obstruendo, aliterue impediendo ne applicentur. De his vero remediis legi potest Martinus supra sect. 2.

8. *An liceat destruere signa quibus posita fiunt maleficia.* Solum de quodam humano remedio, quale est destruere signa maleficii, quando per propriam hominis actionem, vel potestatẽ destrui possunt, quæri solet, an sit licitum, vt v. g. an liceat capillos ligatos dissoluere, aut comburere, annulum taliter cõfectum frangere, eruere à terra rem aliquam ibi defossam. His enim, & similibus signis solent veluti firmari pacta inter maleficium, & Dæmonem, vt quamdiu signum permanet, teneatur Dæmon malefacere ex vi pacti, destructo autem signo, vel cesset obligatio, vel etiam teneatur Dæmon à malefaciendo cessare. Hinc ergo oritur ratio dubitandi, quia ablatio talis rei impertinẽs est, vt cesset effectus maleficii in ratione causæ, vt constat, ergo qui illam efficit, solum vtitur illa vt signo, quo moueatur Dæmon ad cessandum malefacere, ergo est ibi quidam vsus Magiæ, & societas cum Dæmone, à quo in vi prioris pacti postulatur, vt desinat malefacere. Secundo si hoc esset licitum, pari ratione liceret apponere contrarium signum ad eundem effectum, nimirum vt pactum rescindatur, & consequenter cesset maleficium, & maleficiatus sanitatem recuperet. Sequela declaratur & probatur. Fingamus enim signum Dæmonis fuisse priuatiuum tantum, vt quamdiu Petrus maleficiatus annulum in tali digito non posuerit, vel quamdiu nõ percusserit sagam. Vel certe possit esse signum simul priuatiuum, & positiuum, vt quamdiu ex tali loco non fuerit eruta olla, v. g. ibi defossa, & loco illius fuerit posita res alia. In his (inquam) & similibus casibus licebit contrarium signum apponere: Consequens est falsum, quia per illud signum positiue quis concurreret ad petendum à Dæmone, vt cesset, quod non licet vt supra dictum est, ergo: Tertio, interdum pactum est tale, vt obligetur Dæmon, ablato signo, non solum ad cessandum, sed etiam ad restituendum subito hominem ad pristinam sanitatem, qui ergo auferret signum, peteret à Dæmone restitutionem salutis, at hoc nunquam licet, ergo. Quarto affertur testimonium Hieronymi in vita Hilarionis, vbi refert, cum virgo à Dæmone obsessa, ad Hilarionem liberanda delata esset, respondisse Dæmonem, *Exire me cogis, & ligatus subter limen teneor, non exeo, nisi me adolescens, qui tenet dimiserit.* (vtique ablatis signis maleficii) Addit vero Hieronymus. *Noluit autem sanctus antequam purgaret virginem, vel adolescentem, vel signa iubere perquiri, ne aut solutis incantationibus recessisse Dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem.* Vbi Hieronymus duo mala significat esse in auferendis istis signis, vnum, quia pertinet ad vsum incantationum, aliud, quia datur fides Dæmoni.

Nihilominus communis sententia est, licere simpliciter, hæc signa destruere, si vbi sint, deprehendantur, vel ad manus deueniant. Quod ita docuit Scot. 4. d. 34. quęst. vnic. vt quęstionem hanc *Trufaticam* appellauerit, *quia non solum* (inquit) *licet, sed meritorium est destruere opera Diaboli.* Quem imitatur Gabriel 2. d. 8 quæst. 2. art. 4 dub. 2. Henricus autem Quodlib. 5. qu. 33. dixit: *Catholicum est destruere opus superstitiosum Dæmonis, & in hoc ei contrariari.* Idem Caietan. Sot. Castr. Siluest. Nauar. Pet. Binsfel. & omnes supra citati, & alii, quos Martinus, & Sancius referunt. Ratio à priori est, quia destruere hæc maleficia, non est positiuo iure prohibitum, nec est per se, & ex natura rei intrinsece malum: & fieri potest bona intentione, ac fine, ergo per se loquendo licitum est. Prima pars Maioris ab omnibus supponitur tanquam indubitata, quia nullibi extat talis positiua lex, neque in iure Canonico, neque in Scriptura. Atque hinc probatur inprimis secunda pars, nam in Scriptura sæpe prohibetur, quicquid in vsu harum prauarum artium malum est ex natura rei. Nam (vt supra dixi) prohibitiones, quæ in veteri Testamento de hoc habentur, non sunt de iure positiuo legis veteris, sed explicant naturale ius: cum ergo ibi nunquam prohibeatur destructio talium signorum, profecto magnum argumentum est, non esse per se malum. Adde, quod potius Scriptura sępe pręcipit aras idolorum destruere, statuas confringere, lucosque succendere: Exod. 34. Deut. 7. cum similibus. Vt autem recte notauit Henric. supra, perinde est, signa Magiæ destruere, ac idola tollere. Simile argumentum negatiuum sumitur ex Patribus, & ex Iure Canonico, quia nullibi hanc destructionem prohibent in particulari, neque in generalibus prohibitionibus Magiæ continetur, vt ostendemus. Vnde licet sæpissime ab illa generalitate ad multas species Magiæ descendant, vt illas reprehendant, vt maxime videre licet in Augustino 2. de Doct. Christ. capit. 20. & sequentibus, hanc actionem nunquam reprehendunt, nec verba ex Hieronymo citata continent reprehensionem, vt in- 9. *Licere signa hæc destruere ostenditur.*

vt infra ponderabimus, ergo ſignum eſt, talem actionem per ſe malam non eſſe. Dices, etiam ſanctos Patres illam non approbare. Hoc certe parum refert, tum quia vt non ſit mala, ſatis eſt, quod non damnetur, nec reprehenſibilis appareat: tum etiam quia Sancti non ſemper approbant poſitiue, quicquid poteſt eſſe licitum, ſemper autem reprehendunt, quæ ſunt per ſe illicita. Adde, multos, & graues Theologos hoc factum approbaſſe, idque tanquam clarum, & certũ docuiſſe, quod non eſt veriſimile, facturos fuiſſe in re per ſe, & intrinſece mala.

Obiectioni occurritur.

10\. Ratione tamen oſtenditur hæc eadem pars, quia in deſtructione maleficii nulla eſt ſocietas cum dæmone, neque vlla honoratio eius, ergo per ſe non eſt actio ſuperſtitioſa, ergo nec mala. Hæc vltima conſequentia clara eſt, quia nullum aliud veſtigium malitiæ alterius ſpeciei in illa cogitari poteſt. Prior etiam conſequentia eſt per ſe nota, quia nullus alius modus ſuperſtitionis, vel irreligioſitatis in illo actu fingi poteſt. Antecedens autem probatur, primo, quia actio illa potius tendit ad deſtruenda vincula impietatis, & diſſoluendum pactum, & conſequenter quantum eſt ex ſe ad tollendam ſocietatem cum dæmone. Secundo, illa deſtructio eſt inuoluntaria ipſi dæmoni, nam ſaltem ex ſe inuito illo fit, & independenter à voluntate eius, ergo per ſe non eſt dæmonis honoratio. Tertio, per illam ablationem nihil per ſe poſtulatur à dæmone, ſed tollitur efficaciter id, vnde ſolet dæmon moueri ad operandum, & faciendum malum. Hoc autem per ſe eſt maxime laudabile. Vnde Hieronymus ſupra refert, Hilarionẽ reprehendiſſe virginem, eo quod à dæmone obſideretur. Sicut ergo eſt optimum tollere peccatum, ne Dæmon inde poſsit moueri ad nocendum nobis, ita licet deſtruere iniquum ſignũ, quo dæmon ſolet excitari ad malefaciendum. Quarto in deſtructione illius ſigni non interuenit vſus alicuius vani ſigni per modum cauſæ ad faciendum aliquid, ad quod tale ſignum eſt inutile, ſed in hoc conſiſtit ratio ſuperſtitionis cum pacto implicito, ergo. Antecedens patet, quia potius illa eſt deſtructio vani ſigni, non vt cauſæ, ſed vt ſigni, quia, vt ſignum ſolet mouere Dæmonem, ergo merito deſtruitur, nec ibi eſt vlla ſuperſtitio etiam tacita.

Ratione probatur

11\. Iam probatur, & declaratur altera pars de intentione: nam inprimis ſi loquamur de intentione finis remoti, eſt intrinſeca, nam eſt intentio operantis, non operis, vnde clarum eſt, eſſe poſſe bonam, vt, v.g. liberare proximum ab illa vexatione corporis, quod ad miſericordiam pertinet, item tollere proximo occaſionem cadendi ſpiritualiter continuando pactum cum dæmone, & alteri proximo amplius nocendi, & ſimilia. Quod ſi contingat, intentionem eſſe malam, aut vanam, tunc poterit per accidens actio eſſe mala, tamen non proinde erit ſuperſtitio. Loquendum eſt ergo de intentione finis intrinſeci, & operis: & hæc per ſe bona eſt: quia non eſt, nec eſſe debet intentio obligandi dæmonem ad aliquid agendum, nam in hoc miſceretur ſuperſtitio: Sed intentio eſt, deſtruendi incentiuum dæmonis ad tale maleficium committendum. Nec enim dubitari poteſt, quin Dæmones his ſignis excitentur, & inducantur ad nocendum, & quod ceſſare ſoleant, illis deſtructis: nam hoc experientia notum eſt. Vnde hoc credere nulla eſt ſuperſtitio, quia nõ à dæmone hoc diſcitur, vt à docente (vt ſic dicã) vel teſtificante: ſed ex operibus eius malignis, & longa conſuetudine hoc per experientiã cognoſcitur. Et conſequenter ratione conſtat moueri dæmonẽ illis rebus, non vt res ſunt, ſed vt ſigna ſunt ab eis data, ergo licite & prudenter creditur, dæmonẽ habere talem cõſuetudinem. Ergo optima intentio ad deſtruendum talia ſigna eſt tollere incentiuũ dæmonis ad malefaciendum, deſtruendo illud non per artem, vel beneuolentiam eius, ſed per propriam hominis poteſtatem, ipſo etiam inuito.

De intentione, qua hæc ſigna deſtrui poſſunt.

12\. Tandem confirmatur hoc inductione: nam imagines aſtronomicæ quid ſunt, niſi ſigna pacti, & ſocietatis cum dæmone? Quid autem magis vſitatum, magiſque religioſum, quam ſimiles imagines confringere? Idẽ argumentum ſumitur ex omnibus ſuperſtitioſis amuletis, & periaptis: omnia enim ſunt ſigna fœderum cum dæmone, & tamen optimum eſt, illa rumpere, vel cremare. Neque eſt vllus confeſſarius pius, & doctus, qui pœnitentem abſoluat prius, quam hæc deſtruat. Idem eſt ſi quis haberet ſcripta certa verba dæmonis ad curandum ſuperſtitioſe, debet enim tale ſcriptum igni tradere. Ergo ſemper eſt licitum deſtruere hæc ſigna, quantum per humanam induſtriam fieri poteſt. Deniq; qui dedit chirographum dæmoni, quando renunciauit Chriſto, vt cum illo iniret ſocietatẽ, nunquid non poteſt rumpere chirographum, ſi ad manus eius perueniat? Poteſt quidem maxime: nam ſi licet pœnitere, & reſcindere contractum, cur non licebit ſignum eius perrumpere? Nulla ergo videtur hic eſſe ratio dubitandi.

Probatur inductione poſſe tolli hæc ſigna.

13\. Vnde vlterius addo, non ſolum eſſe hoc licitum, ſed etiã eſſe in præcepto per ſe loquendo. Et in primis reſpectu ipſius malefici, ſeu Magi, qui pactum cum dæmone fecit, & ſignum poſuit, clara eſt obligatio ex iuſtitia, quia tenetur non inferre damnum proximo. Imo ſupra oſtenſum eſt, teneri ad reſtituenda ſeu reſarcienda damna illata, ergo multo magis tenetur ad non inferendum vlterius ſimilia nocumenta, ergo & ad reſcindendum pactum cum dæmone, quo mediante, eſt cauſa illius damni. Sed auferre ſignum, nihil aliud eſt quam pactum reſcindere, nec poteſt illud reſcindere alio medio apto, & licito, ergo. Et confirmatur: nam iudex in foro externo iuſte poteſt illum cogere ad maleficium tollendum, & in foro interno idem faciet prudens confeſſor, nec abſoluet illum, donec illud deſtruat: tum propter obligationem iuſtitiæ declaratã, tum propter obligationem religionis ad tollendam omnem ſocietatem cum dæmone, omneque ſignum eius, quantum in ſe eſt, & quantum licite poteſt. In aliis vero non eſt hæc obligatio ex iuſtitia, niſi forte in iudice, vel prælato, qui tenetur ex officio conſulere vniuerſali bono Reip. & impedire grauia, & iniuſta nocumenta ſubditorum. Si ergo illi conſtet de maleficio, & de modo, quo poteſt per ſimplicẽ, & humanam actionem deſtrui, tenebitur ex officio ordinare, vt cum effectu deſtituatur. Alii vero obligari poterunt ex charitate, quia vnuſquiſque tenetur ſubuenire proximo neceſsitatem patienti, & impedire illius iniuriam, ſi commode poteſt. Dixi autem *per ſe loquendo*, quia ex accidenti poſſet quis non obligari, ſi graue aliquod damnũ inde ſequatur. In quo generales regulæ de iuſtitia & caritate ſeruãdæ ſunt.

Non ſolum hoc licitum eſſe, ſed etiam in præcepto.

14\. Ad 1. ergo argumentum in contrarium reſpondetur, concedendo, ablationẽ ſigni non eſſe cauſam ceſſationis effectus maleficii, quia ſicut affirmatio non erat cauſa affirmationis, ita nec negatio negationis. Qui ergo deſtruit artificiũ illud, non intendit deſtruere cauſam, ſed ſignum maleficii: nego tamen, inde ſequi, quod vtatur illo ſigno ad excitandũ dæmonem, vel exigendũ aliquid ab illo, vel in vi præcedentis pacti, vel quaſi per nouam interceſsionem & rogationem dæmonis: hæc enim omnia illicita ſunt, in illo tamen opere non miſcentur, ſed ſolum intenditur ablatio ſigni, quo Dæmon alliciebatur. Quod longe diuerſum eſt, vt facile conſtat: nam in prioribus actionibus eſt inductio poſitiua dæmonis, quæ licet ſit ad non agendũ, nõ eſt homini permiſſa, vt declaratũ eſt: in hac vero actione potius eſt priuatio inductionis dæmonis, vt ſic dicã, nã eſt ablatio ſigni, quod obiectiue ſolet excitare, & inducere dæmonẽ ad malefaciendũ. Vnde tandẽ negatur ſecũda

Soluitur 1. argumentum in contrarium adductum.

consequentia: nam hic non est vsus Magiæ, sed est vsus potestatis humanæ, quam homo ex se habet ad destruendum illud artificium. Qui vsus supponit quidem cognitionem, quod tale artificium sit signum, quo dæmon abutitur: quæ scientia non est per se mala vndecumque habeatur, & vsus eius ad destruendum maleficium optimus est: nec per illum intenditur aliquid in vi pacti, vt iam declaratum est.

15. *Difficultas.* Dices: Qui aufert signum, credit fore certum, vt dæmon cesset malefacere: alias frustra tolleret, ergo nititur in pacto, & in virtute illius intendit cogere dæmonem, vt desistat. Deinde hoc maxime habet locum, quando prius pactum inter dæmonem, & Magum, sub illa forma transanctum est, scilicet vt ablato signo, non solum possit dæmon, sed etiam debeat à malefaciendo desistere, vt in tertio argumento proponebatur. *Enodatur.* Respondetur, in primis non esse necessarium, certo sperare dæmonem cessaturum, ablato signo, sed satis esse id probabiliter existimare ex his, quæ regulariter, & fere semper accidunt: nam hoc satis est ad prudentem actionem. Est autem experientia notum, Dæmonem solere hæc pacta seruare, & nocere, quamdiu signum extat, & cessare illo destructo: siue hoc sit, quia Deus non permittit dæmoni libere nocere hominibus suo arbitrio, & cooperante homine prauo per pacta & signa Magiæ id permittit, vt eius bonitas in vno, & hominum malitia in alio magis ostendatur, vt attigit Victoria in d. Relect. num. 36. ad 4. Siue hoc sit, quia Dæmon ipse voluntarie consueuit seruare hæc pacta, non vt fidelitatem seruet, mendax enim est, & pater mendacii, sed vt illo modo securius homines decipiat, dum fidenter audent cū illo pacisci. Quacumque tamen de causa id faciat dæmon, experimento constat, frequentius, ac regulariter ita facere. Qui autem destruit signum, non curat de causa, cur dæmon cesset à nocendo, ablato signo: sed solum intendit fugare illum, saltem tollendo incentiuum quo moueri solet. Vnde parum refert, quod ex priori pacto se obligauerit dæmon ad cessandum, quia qui aufert signum, non intendit obligare illum in vi prioris pacti, sed solum obiectum, quo moueri solet, amouere. Quod est facillimum, quando destructor signi est tertia persona, quæ pactum non fecit, nec signum posuit, & potest facile ignorare, qualiter pactum factum sit. Verumtamen etiamsi sciat, imo etiamsi sit ipse maleficus, si pœnitere velit, & emendare delictum, potest etiam intentionem mutare, & tantum intendere, rescindere omne pactū, & nihil exigere ex vi prioris pacti, sed solum amouere signum, vt inductiuū dæmonis ad malefaciendum. Eadem enim actio vna intentione facta potest esse mala, quæ, mutata intentione, erit bona, quando actio ex se, ac per se indifferens est. Denique, vt potest dæmon ablato signo, adhuc continuare maleficium, si permittatur à Deo, quando ex priori pacto non se obligauit ad cessandum, ablato signo: ita etiam potest in maleficio perseuerare, etiamsi prius se obligasset ad cessandum, quia est mendax, & non semper seruat pacta, sed solum, quando vel non permittitur aliter facere, vel quando existimat sibi cōmodius ad suos prauos fines, igitur qui destruit signum, non debet curare, quid facturus sit dæmon, vel quale fuerit pactum, sed solum debet intendere tollere talem occasionem mali, & restituere hominem ad eum statum, in quo erat, quando non erant talia signa, sperans, quod sicut antea non alliciebatur dæmon ad malefaciendum, ita nec postea signis destructis excitabitur.

16. *2. Argumentum solutum.* Ad secundum argumentum inprimis responderi posset, nō esse omnino eandem rationem, quia plus est dare signum, quam tollere, quia per ablationem solum destruitur superstitio, quod bonum est, per actionem autem effectricem signi videtur quodammodo cōtinuari superstitio, & interuenire aliqualis positiua cooperatio ad illam, & ideo maior cautela in tali casu videtur necessaria. Nihilominus tamē re attētè spectata, si illa actio, licet positiua videatur, præcise ordinetur ad auferendum, vel impediendum signum, non est mala, nec superstitiosa, nec magis pertinet ad societatem cum Dæmone, vel ad honorem eius, quam pura ablatio positiui signi. Vt, verbi gratia, si signum datum à Dæmone esset, se non cessaturum à maleficio talis hominis, quamdiu corpus eius lotum non fuerit: Non pertinebit ad Magiam lauare corpus, si id fiat, non intentione positiue sanandi illo medio, aut opera dæmonis, sed tantum tollendi signum, vt ille cesset malefacere, quia intentio illa bona est, & medium est indifferens de se, & supposita malitia dæmonis, est bonum, quia solum est auferre incentiuum mali, & parum refert, quod ablatio signi fiat per actionem positiuam alterius rationis, siue non: Item finge, Dæmonem dedisse pro signo se nociturum tali homini, quamdiu ille non se signauerit cruce, vel quamdiu non habuerit tales reliquias ad collum appensas: Nunquid propter prauam dæmonis conditionem, & intentionem non licebit illa facere? Licebit sine dubio, non solum propter specialem sanctitatem talium rerum, sed etiam ad destruendum signum à dæmone datum. Et hoc à paritate rationis colligitur ex citatis Auctoribus: & satis in particulari significat Siluester, verb. *Maleficium*, qu. 9. cum Hostiens. in cap. *Littera*, §. *Mulieris*, de Frigid. & Malefic. sed ille generalius loquitur. Idem vero expresse notauit Lessius supra dub. decimo, in vltima assertione. *Quod signum positiuum dari possit licite, vt Dæmon desistat à maleficio.*

Ad tertium iam fere responsum est, quicquid enim dæmon antea spoponderit, potest malitia eius separari ab actione destruentis signum ex bona intentione operantis, quia actio de se indifferens est. Ille ergo nunquam intendet, (vt recte operetur) vt maleficiatus consequatur salutem per actionem, & industriam positiuam dæmonis, absit, hoc enim intrinsece malum est, nam est inuocare dæmonem & excitare illum: Solum ergo intendet negationem hanc, quæ bona est, & pactum non includit, scilicet, vt dæmon habeat, vnde specialiter excitetur ad nocendum, quod ipse homo sua naturali virtute, & actione efficere potest tollendo signum. Postquam vero actio ita fit, vt postea dæmon non solum cesset à malo, sed etiam operetur aliquid ad salutem restituendam, per accidens est, nam id faciet malitia sua, & quia vult fidelem se alteri ostendere, non tamen faciet prouocatus ab eo, qui abstulit signum, qui tunc solum se habet, vt permittens illam Dæmonis operationem, non vt cooperans ad illam, nec vt rogans aliquo modo, aut honorans Dæmonem, sed potius, vt rescindens pactum eius, quantum in se est. 17. *3. Argumentum enodatur.*

Ad locum Hieronymi dico inprimis, Hieronymum ibi non dicere, Hilarionem noluisse inuestigare signa, quia id malum esset, sed simpliciter, noluisse. Vnde potius in tali absoluta locutione indicat, non ex necessitate: sed ex perfectiori virtute ita se gessisse, ac subinde non id omisisse, quia esset malum, sed quia plus de DEO confidebat: Erat enim dignum tali viro, vt altiori virtute, & modo Dæmonis opera destrueret, & ideo de quærendis signis non curauit. Deinde, fortasse timuit Hilarion aliquod scandalum, vt significant illa verba: *Ne solitis incantationibus recessisse videretur*, id est, ne astantes id putarent, & aliquod scandalum sumerent: facile enim crederent, non potuisse dæmonem expelli à viro sancto inuitum, & non ablatis signis. Tunc ergo sine dubio non expediebat tali viro, & in tali occasione vti illo medio, esto illud per se, & natura sua malum non sit. 18. *Hieronymi locus explicatur.*

CAPVT

CAPVT XVIII.

An sit intrinsece malum, vel aliquando liceat vti maleficio ad maleficium destruendum.

1. Svperest dicendum de remediis superstitiosis, quæ possunt adhiberi, vel ad tollendum nocumentum prius factum per præcedens maleficium, quod iam omnino præteriit, & cessauit, solumque reliquit effectũ suum: vel possunt adhiberi ad malefícii signa destruenda, & rescindendum pactum, quod durat. Itẽ in hoc distingui potest inter ipsum Magum, qui talibus maleficiis vtitur, & alium, qui ab ipso petit, vt tollat maleficium iam factum. Primo ergo certum est, si effectus relictus est ex maleficio, & maleficium iam cessauit, non licere vti opera artis Magicæ ad curãdum talem effectum, quod à fortiori docent omnes Doctores infra referendi. Quia non est licitum vti arte Magica ad curandum morbum, ortum à causis naturalibus, & propria naturæ corruptione, ergo nec ad curandum morbum ex maleficio causatum: est enim eadẽ ratio deformitatis in vtroque remedio: & quod morbus prouenerit ex priori maleficio valde accidentarium est. Item non licet vti Magica ad benefaciendum, ergo nec ad recuperandas diuitias, quæ per maleficium destructæ, aut combustæ fuerant, ergo neq; omnino ad expellendum quemcunq; similem effectum. Quæ rationes probant, non solum esse illicitum, in eo casu per se vti arte Magica, habendo pactum cum dæmone expressum, vel pactum, quod intrinsece malum est: verumetiã nec licere vti industria Magi ad talem effectum submouendum, vel curandum, etiamsi Magus ipse maxime paratus sit ad tale remedium tribuendum. Quia non licet petere à Mago parato, vt naturali morbo per suam iniquam artem remedium adhibeat: Nam hoc est, quod vniuersa Scriptura, & omnes Canones, & leges prohibent: ergo idem est, etiamsi morbus, vel alius similis effectus per aliud maleficium fuerit factus. Est enim (vt dixi) eadẽ ratio. Quæ autẽ sit propria ratio à priori huius prohibitionis, in sequenti puncto dicetur.

Non licet vti Magia ad tollendum effectum remanentem ex maleficio, quod iam cessauit.

2. Secundo certum est, Mago ipsi nunquam licere vti maleficio ad maleficium tollẽdum, etiamsi ipsemet prius maleficium fecerit, & non possit aliter illud destruere, sicut interdum contingit. Ita docent omnes statim referendi tanquam certum, & indubitatum in fide. Et patet rationibus factis, & ex omnibus, quæ hactenus diximus de malitia talis operis, quod intrinsece malum est, & vniuersaliter prohibitum. His ergo stantibus, quæri nihilominus solet, an liceat vti opera eiusdem, vel alterius Magi ad impediendum, vel tollendum prius maleficium, & effectum eius per aliud maleficium efficacius, vt sic dicam. In qua re Auctores variis distinctionibus vsi sunt. Prima est, quia vel maleficus paratus est ad vtendum maleficio, vt prius destruat, & sic cesset effectus eius, vel non est paratus, sed oportet rogare, & inducere illum. Quando non est paratus, omnes fatentur, non licere vti opera malefici, vt maleficus est. Tamen in alio casu quando est paratus, dicunt, esse licitum ab illo petere, vt maleficium maleficio soluat. Hanc sententiam tenet Angel. in Sum ver. *Superstitio*, numero decimo tertio, referens pro illa Aureol. 4. d. 34. quæstione secunda. Fundantur solum in hoc, quod licet ad bonum finem vti malitia hominis parati, sicut licet petere mutuum ab vsurario, & iuramentum ab infideli, qui per Deos falsos iuraturus est. Addi potest in confirmationem, quod tunc non petitur effectus positiuus, seu auxilium Dæmonis ad aliquid agendum, sed sola destructio maleficii, quæ bona est. Confirmatur secundo, quia ab ipso dæmone liceret petere, vt desistat, ergo à ministro dæmonis idẽ licet postulare, vel esse te ab ipso dæmone per suum ministrum. Antecedens patet, quia sanctus Angelus, & interdum homo præcipit dæmoni, vt desistat à malo faciendo: ergo, qui non valet imperare, vel cogere illum, poterit saltem petere.

Mago non licet vti maleficio ad aliud tollendum.

An aliis liceat vti opera Magi ad tollendum vnum maleficium per aliud.

Pars affirmatiua.

Verumtamen hæc sententia sibi ipsi contraria est, & omnino falsa speculatiue, & practice improbabilis, & tam repugnans dogmatibus fidei, vt erronea iudicetur. Prima pars, quæ est fundamentum cæterarum, declaratur: Nam dicti Auctores fatentur, non licere inducere illum, qui maleficia facere nouit, non tamen est solitus, nec paratus illa facere, vt maleficium maleficio soluat: Quod certissimum est, & ratio est, quia in ipsomet Malefico, seu Mago intrinsece malum est, per Magicam artem aliquid efficere, aut procurare, & ideo nunquam licet etiamsi propter bonum finem fiat: quia *non sunt facienda mala, vt veniant bona*, ad Rom. 3. Quod in his maxime verum est, quæ sunt intrinsece mala. Quod autem tale sit opus Magiæ, constat ex omnibus hactenus tractatis, & ex dictis in puncto proxime præcedente. Quando enim maleficium cessauit, & effectus maleficii permanet, non est licitum, illum curare per remedia Magica, quæcunque illa sint, si talia sint, vt non possint esse naturales causæ, sed signa non Diuina: nam eo ipso sunt signa dæmoniaca, & pactum cum dæmone includunt, quo vti intrinsece malum est, & vt tale prohibitum in Scriptura, & iure Canonico, vt supra visum est. Hæc autem ratio eodem modo procedit, quando neque effectus maleficii cessauit, neque ipsum maleficium: ergo non minus est intrinsecè malum, vti maleficio, seu arte Magicã ad tollendum maleficium, quia pactum cum dæmone idem intercedit, nec magis potest ex hoc fine honestari, quam ex aliis, vt recte docuit D. Thom. in 4. d. 34. art. 3. ad 3. & ibi Bonau. Scot. & omnes. Sicut ergo ipse Magicus non potest licite vti arte sua ad maleficium tollendum, ita neque alius potest licite illum ad id faciendum inducere, præsertim quando ille paratus non est, quia nunquam licet alium ad malum inducere. Et ita dicti Auctores in primo puncto recte sentiunt. 3.

Pars affirmatiua erronea iudicatur.

Ex illo autem conuincuntur falsum dicere in secundo puncto, seu membro diuisionis suæ. Nam vt recte aduertit Caiet. 2. 2. q. 78. artic. 4. tunc licet ab aliquo petere aliquid, quod ille sine peccato facturus non est, quando id, quod petitur, per se licet, & sine peccato fieri potest: tunc enim accidentarium est, quod alter peccaturus sit, id faciendo: nam ex malitia sua addit operi postulato malitiam, non ex vi petitionis. At vero opus per se illicitum, quodque bene fieri non potest, nunquam potest ab alio licite postulari, quantumcumque ille paratus sit. Et ratio est, quia tunc petendo opus, petitur malitia, quia inseparabilis est ab opere: at qui petit, auctor est operis, nam rogãs, sicut & consulens, causa moralis est operis postulati: ergo est etiam auctor malitiæ, & propria causa talis peccati ob eãdem rationem, quia inseparabilis est malitia à tali opere. Dices: Quando alter est paratus, non videtur induci ad opus, quia ipse per se est satis inductus, qui ergo petit opus aliquod à tali homine sic disposito, non est causa operis, vel peccati, sed tantũ vtitur malitia alterius. Respondeo, falsam, ac perniciosam esse hanc doctrinam, alias ordinarie ac regulariter licebit petere maleficia, seu veneficia à Magis, quia ipsi paratissimi sunt ad illa facienda: neq; qui sic peteret, censeretur esse particeps talis delicti, vt Magia est, quia nõ est causa eius iuxta illã doctrinã. Consequens est erroneũ, vt ex dictis cõstat, ergo. Et alia similia absurda possũt inferri in materia morali. Falsum ergo est, quod in illa euasione assumitur. Nam qui petit ab alio, vt det, vel faciat aliquid, causa est moralis 4.

Opus per se illicitum nunquam potest ab aliquo peti etiamsi ad illud sit paratum.

Obiectio.

moralis talis operis, etiãsi alter sit paratissimus ad dandum. Et qui petit mutuum ab vsurario parato, non excusatur à culpa, quia nõ sit causa mutui, nam reuera causa est, sed excusatur, quia mutuum de se bonum est, & ipse non est causa vsurarum, neq; illas petiit, sed permisit. Secus autem est, quando quod postulatur, est ipse actus flagitiosus, à quo non est separabilis malitia, tunc enim, qui tale opus petit etiã à parato, ad totum opus, & malitiam eius illum inducit, & ideo à culpa excusari non potest. In præsenti autem ita est, quia opus illud destruendi maleficium per maleficium, seu Magiam intrinsece malum est, vt ostendimus. & ideo non potest postulari etiam à parato, absque eodem genere peccati. Et hæc, vt dixi, est communis, & indubitata resolutio Theologorum in 4. d. 34. & aliorum, Caietanus tomo 2. Opusc. tract. 12. Castr. lib. 2. de Iust. hæret. punit. c. 15. Abulens. Matth. 19 quæst. 90. Turecr. in cap. vlt. 33. quæst. 1. articul 3. Couar. in capit. *Quamuis pactum*, par. 1. § 1 numero 10. Nauar. in Man. capite. 11. numer. 29. & aliorum, quos late referunt Martinus libro 6. cap. 2. sect. 1. q. 2. & Sancius lib. 7. disput. 65. num. 7. & Petrus Binsfel. in libro 4. cap. de Math. & Mal. q. 5.

5. Per hæc ergo & partes omnes assertionis probatæ sunt, & responsum est ad fundamentum, & exempla Aureoli. Ad 1. vero confirmationem dicitur inprimis, si maleficium maleficio tollendum est, aliquod positiuum crimen postulari, & contrarium negatiuo præcepto, quia petitur, vt fiat illud maleficium, quo aliud tollendum est. Et ita licet ipsa destructio prioris maleficii de se mala non sit, tamen procurare illam tali medio, intrinsece malum est. Secundo respondendo simul ad secundam confirmationem dicitur, quod licet destructio maleficii in se bona esse possit, tamen postulare illam à dæmone, intrinsece malum est, quia inuoluit societatem, & pactum cum ipso dæmone, & quendam cultum eius. Nam rogare dæmonem, vt aliquid non faciat, nõ minus est quidam cultus eius, & quædam subiectio ad ipsum, quam rogare illum, vt aliquid faciat, sed petere ab illo quodlibet bonum, vel remedium alicuius mali intrinsece malum est, ergo & petere ab illo, vt à maleficio cesset intrinsece malum est. Vnde Leo Papa sermone 19 de Passione, de Dæmonibus ait, *Multis, quod dolendum est, ita per nequitiam simulationis illudunt, vt quidem illos & timeant pati infensos & velint habere placatos, cum beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus, quia tutius est homini inimicitiam dæmonis meruisse, quam pacem.* Nihil ergo ab eis licet petere seu rogare, ergo nec dissolutionem maleficii. Atque ita docet Sot. 4. d. 34. articul. 3. §. *Quodsi quis*, & Martinus, ac Sancius supra contra quendam Brianfonium (quem referunt) in Collectari. supra 4. sent. qu. 13. concl. 3. Noster etiam Lessius dicto libro 2. cap. 44. dub. 10. dicit, licitum esse verbo petere à diabolo, vt desinat nocere, modo id non petatur deprecando. Sed est sano modo intelligendum: nam petere, & deprecari parum differunt, vnde petere per modum supplicationis non licet, petere autem per modum obiurgationis, & contemptus licitum est, vt si dicas: Abi hinc, cessa malefacere: in hoc enim nulla est societas cum dæmone, nec aliquid ab eo proprie postulatur, nec honor ei defertur. Et ita nihil contra hoc obstat ratio supra facta, quia quando Angelus, vel sanctus homo præcipiunt dæmoni, imperando id faciunt virtute diuina, & vt ministri Dei, eiusque obsequentes voluntati, at quando homo rogat dæmonem tanquam supplex, & indigens eius ope, plane se illi subiicit, eumque quodammodo Deo præfert iuxta illud, 4. Reg. 1. *Nunquid non est Deus in Israel, vt eatis ad consulendum Beelzebub?* Deus ergo orandus est, vt liberet à maleficio, non dæmon. Quod si Deus liberare noluerit, non propterea orandus, aut colendus est dæmon, vt in simili dixerunt tres pueri, Dan. 3. Eo vel maxime quod si quis rectam fidem teneat, non potest cum fiducia petere à Dæmone aliquod remedium, etiam in proprio maleficio, cum sciat, illum esse mendacem, & perniciosum hostem, qui bonum etiam corporis non confert, nisi in ordine ad animæ malum, & ideo etiam ratione periculi moralis nõ potest hoc fieri sine graui peccato.

Poscere à dæmone, vt cesset à maleficio, non licet.

Hinc ergo aperte concluditur, non licere petere à Mago, vt maleficium maleficio tollat, quantumuis paratus sit. Satis enim paratus est dæmon, à quo non licet id postulare: quando autem petitur ab aliquo Mago, ab ipso Dæmone postulatur, quamuis per Magum. Quia petere à Mago, vt maleficium faciat ad tollendum maleficium, nihil est aliud, quam petere ab illo, vt id à dæmone obtineat tanquã eius amicus, & socius, qui cum illo pactum habet, ergo qui hoc petit à Mago, per illum petit à Dæmone, quod eiusdem malitiæ est. Sicut qui petit à Sancto vt à Deo impetret, religiose orat, quia per Sanctum à Deo petit: ita ergo hic superstitiose petit, quia per Magum à dæmone petit. 6.

Hinc vero sumpserunt aliqui occasionem aliter distinguẽdi inter petitionem, & coactionem, ac dicendi, non licere rogare Magum, vt maleficium tollat per suam artem, propter rationes factas, nihilominus tamen licere, eum cogere minis, ac pœnis, vt tali modo maleficium destruat. Quia hoc non est societatem cum dæmone inire, sed iure suo vti, & quasi se defendere. Item, quia si dæmonem ipsum cogere homo posset, non esset illicitum eum cogere ad tollendum maleficium, quia illud non esset colere illum, sed esset imperare, & quodammodo conculcare. Ita refert ex quodam Remigio Martinus supra, eumque impugnat, eiusque argumenta dissoluit, quæ omitto, quia futilia sunt, & eius sententia plane falsa, & improbabilis. Nam in primis si talis distinctio locum haberet, non minus liceret paratum cogere imperio, quam reluctantem cogere minis, ac terrore: quia eius argumenta æque in vtroque procedunt, scilicet, quia coactio inhonorat, & expers est omnis pacti, & similia. At vtrumq; improbabile est: quomodo enim licitum esse potest alium cogere ad malum faciendum, etiã quando alias inuitus est, & à tali crimine alienus, si nõ licet etiam paratum inducere, ac rogare? Itaque licet cogere non sit honorare, non propterea est moraliter efficere, & efficacius causare crimen illud, ad quod faciendum alius cogitur. Et hæc est præcipua ratio malitiæ in hac inductione, quæ efficacior est in coactione: & ideo nullo titulo, vel necessitatis, vel recepti nocumenti honestari potest. Solum ergo habere posset locum illa coactio sine peccato, quando Magus, qui maleficium fecit, potest illud destruere absque nouo maleficio, nououe auxilio dæmonis. Tunc enim licitum esset cogere Magum, vt tali modo licito maleficium tolleret, iuxta ea, quæ in sequenti puncto dicemus. Et in eo tantum casu procedit alia ratio, quod licet vim vi repellere & cogere illum, qui nocumentum infert, vt cesset, quia id sine peccato optime potest. At tunc impertinens est distinctio, quia tunc non solum licet cogere, sed multo magis rogare, siue paratus sit, siue non paratus, quia non ad malum, sed ad bonum inducitur. 7.

Refertur opinio asserẽs non licere id à Mago petere, licere tamen eum ad id cogere minis.

Vnde obiter intelligitur differentia inter dæmonem ipsum, & Magum ministrum eius. Quod dæmon in nullo casu potest à nobis cogi vel rogari, etiamsi daremus posse tollere maleficium sine peccato suo: sicut reuera posset ex vi obiecti, licet ipse nunquam id sit facturus sine aliqua malitia propter obstinationem suam, & prauam intentionem, quod esset per accidens, si aliud non obstaret. Obstat tamen inprimis quoad coactionem, quia mortalis homo 8.

Discrimen, quod est inter Magum, & dæmonẽ, quoad petitionem, vel coactionem quæ eis infertur.

homo (seclusa virtute Diuina, quæ in præsenti non operatur, vt supponimus) non potest cogere vnum Dæmonem, nisi virtute alterius, ac suinde per pactum cum alio Dæmone superiori, qui potest inferiorem cogere. Propter quod recte dixit D. Tho. q. 6. de Potent. artic. 10. seclusa virtute Diuina, non posse Dæmonem cogi ab homine, nisi pet artem Magicam, id est, in virtute alicuius pacti cum superiori Dæmone, vt late etiam prosequitur Victor. in dicta Relect. à n. 20. Sicut ergo nunquam licet vti arte Magica, ita nunquam licet homini cogere Dæmonem. At vero vnus homo potest ab alio cogi, & facto, propter maiores vires, vel etiam iure, quando sine inductione ad malum, & sine iniustitia id fieri potest. Vtrumque autem horum concurrit in coactione Magi ad destruendum maleficium, quando sine maleficio potest, & ideo talis coactio interdum licet circa Magum, nunquam vero circa Dæmonem. Similiter ostensum est, nunquam licere rogare Dæmonem, quia omnis societas cum illo nobis est interdicta, vt contraria fidelitati, & Religioni debitæ Deo, at non sic nobis est interdicta omnis societas cum Mago viatore, quando cum illo agimus, non vt Magus est, sed vt homo: hoc autem modo rogamus illum, cum ab eo petimus, vt destruat maleficium, quod sine peccato destruere potest.

9. *Declaratur opinio.* Atque hinc colligitur declaratio ad assertionem proxime positam contra Angelum, quæ partim est ampliatio, partim videri potest restrictio eius. Nam à Mago etiam parato ad Magiam exercendam, non potest peti expresse, vt per illā maleficium destruat, vt probatum est. Vnde fit, quod si constet tale esse maleficium, vt sine nouo maleficio, seu auxilio dæmonis dissolui non possit, non licet petere à Mago, etiam indifferenter, & in communi, vt maleficium dissoluat, quia in tali casu, & opere illud est virtute petere, vt opus Magicum exerceat. Idemque erit, si destructio maleficii in genere petatur, non ab eodē Mago qui illud fecit, sed ab alio, qui de illo, vel de loco, vbi sunt signa eius, nihil nouit: nam in tali homine talis petitio, licet in specie verborum indifferens videatur, reuera est petitio maleficii. Quoad hoc ergo aliquo modo ampliatur prædicta assertio. At vero si constet, maleficium optime posse absque maleficio nouo soluere maleficium, licite ab eo petitur in particulari, vt modo licito, & sine vsu pacti cum Dæmone illud destruat, quia hoc non est contra positam assertionem: nec ratio eius contra hoc militat, cum talis petitio non sit inductio ad opera Magiæ. Vnde hoc modo non solum licet id petere à parato, sed etiam à non parato: imo à non parato securius petitur, quia quod petitur bonum est, & in illo minus est periculi, cum non supponatur paratus ad opera Magiæ pręstanda. Difficultas vero nonnulla est, An ab his, qui norunt vtroque modo dissoluere maleficium, licito, scilicet, & illicito: liceat absolute petere, vt maleficium destruant. Potest autem sic expetens triplicem opinionem, seu existimationem habere de illo Mago, à quo petit. Primo, vt probabiliter credat, illum non vsurum mala arte, quando per se habet potestatem ad destruendum signum maleficii, & ita dissoluendum illud. Et tunc sine dubio est licitum absolute petere, quia petitio est indifferens ex se, & ex parte personæ cessat morale periculum. Secundo potest petens timere, & dubitare, an alius superstitioso, vel licito modo sit dissoluturus maleficium. Et in hoc etiam casu licitum est sic petere, quia etiam petitio est de se indifferens, & potest honesto modo impleri, & in dubio potest pręsumi bonum potius, quam malum, & quia petens non constituit alium in morali periculo, de quo ipsi constet, & à fortiori propter ea, quæ dicemus in sequenti puncto. Loquimur autem in hoc puncto, quando dubium est de futura voluntate talis hominis: nam si dubium sit de potestate, seu scientia, non videtur licere in dubio petere, quia cum constet, illum esse maleficum, & non constet, illum scire tollere maleficium sine vsu suæ artis, præsumendum contra illum est, quia isti frequentius nesciunt soluere maleficia, nisi per artem suam, vt auctores citati docuerunt: Præsertim vero quia si dubito, an ille sciat soluere sine maleficio, dubito, an illa dissolutio possit licite fieri: id autem de quo est dubium, an licite fieri possit, nec petendum, nec agendum est, stante dubio.

An possit hoc peti à Mago, qui nouit licito & illicito modo tollere maleficia.

Tertio potest petens certus esse, vel probabiliter credere, quod si à tali Mago petat destructionem maleficii, an potius per artē illicitam, quam per potestatem licitam illud sit destructurus. Et in eo casu dicunt aliqui, non esse licitum petere, etiam indifferenter, & in communi. Quod tenet Caietanus tomo 2. Opuscul. tractu 12. & noster Martinus indicat sect. 1. quæstione 2. in fine 4. conclus. Sed oppositum verum existimo: quod tenent aperte Petrus Ledesmus de Matrimon. quæstion. 58. à 2. dubio 2. cap. 3. Henricus libro 2. alias 12. de Matrim. cap. 8. n. 3. in fine, Sancius supra num. 11. Et ratio est clara, quia tunc peto rem, quam alius licite præstare potest, & habeo ius petendi, ergo nec induco ad malum, nec moralem præbeo occasionem, quia vtor iure meo. Et per accidens est, quod alius malitia sua vsurus sit, nam ego permitto illam, non consentio, nec sum causa eius. Et hoc probant optime exempla, quæ Angelus, & Aureolus afferebant. Et si attente legatur Martinus, non contradicit, non enim dicit, quod licet possit, & sciat maleficus soluere sine maleficio, malum sit ab eo petere: sed passiue ait, *licet possit maleficium solui.* Vnde videtur loqui in casu, quando maleficium quidem ex se potest dissolui sine peccato, ille tamen à quo petitur, vt illud destruat, non nouit illud soluere sine maleficio, de hoc enim tantum exemplum adducit. Et de illo verum est, non licere ab illo petere, vt dixi: quia impertinens est respectu talis personæ, quod maleficium secundum se sit aliter dissolubile, si talis persona illum modum licitum nescit, tunc enim absolute ab illa peteretur, quod non nisi illicito modo facere nouit: Nos autem loquimur, quando persona scit, & consequenter potest licite facere, sed creditur non factura, tunc enim eius malitia non obstat, vt declaratum est, & in hoc sensu loquuntur Ledesma, & Henricus, quos pro se Martinus citat. 10. *Sententia Auctoris.*

Caietanus autem aperte sentit contrarium, non tamen sufficienter id probat. Ait enim oportere particulare opus petere, & non vage, relinquendo in arbitrio praui hominis petitionem propriam. At enim satis est petere effectum determinatum, qui possit licite ab alio fieri, neque oportet semper medium, aut modum determinatum proponere. Alias non posset ab infideli peti, vt iuret, sed oporteret petere, vt per verum Deum iuret: & sic de aliis. Vnde etiam falsum est, quod sumit, tunc petitionem fieri à malefico, vt talis artifex est, quia non petitur opus, quod ex se requirat talem artem, vt ex suppositione constat. Ergo talis petitio ex vi verborum non dirigitur ad artificem prauum, vt sic, sed ad illum hominem, vt tenetur dissoluere maleficium, quæ petitio ex natura rei videtur ita intelligenda, etiamsi absolute proponatur. Quod ergo Caietanus docet, est bonum consilium, non tamen simpliciter necessarium per se loquendo, & ex vi religionis. Quod addo: nam si esset spes, quod petendo & rogando, vt medio licito vtatur, ad id posset induci, & retrahi à peccato, charitas obligaret ad id consulendum, & petendum tali modo: quando vero non est spes, etiam ipsa charitas non obligat, quia vtor iure meo, & illa est tantum permissio. Cauendum enim est, ne adhibeatur aliqua cooperatio ad maleficium, si fortasse Magus velit maleficio 11. *Caietani opinio reiicitur.*

ficio vti, quod non potest sine cooperatione petentis, vel maleficiati applicari, talis enim cooperatio nunquam licet, quia determinate est ad actum per se illicitum.

CAPVT XIX.

De pœnis, quas Diuini, Magi, & Malefici incurrunt.

1. *Eadem est pœna Diuini, Magi, & Malefici.* QVæstionem hanc simul de his omnibus criminibus, seu modis committendi hoc crimen tractandam reseruauimus, quia fere iura omnia tam Canonica, quam Ciuilia eisdem pœnis afficiendos decernunt eos, qui talia crimina committunt. Vt videre licet tota causa 26. in Decret. & Codice toto titul. de Malefic. & Mathem. Atque hæc est regula generalis: si vero aliqua inuenitur exceptio breuiter adnotari poterit. Quin potius etiam in lege veteri eadem pœna his omnibus criminosis imponebatur, & sub eodem tenore legis, ac prohibitionis fere semper ponuntur. Nam licet, Exod. 22. Solum *Exod 22.* dicatur: *Maleficos non patiaris viuere*: tamen nomine Maleficorum isti omnes comprehenduntur, quia in propria, & vsitata significatione non solum dicitur maleficus, qui arte Magiæ ad nocendum vtitur, sed absolute qui pactum habet cum dæmone, & aliquid ex illo operatur. Vnde Leuit. 20. additur: *Vir* *Leuit 20. Deut. 18.* *siue mulier, in quibus Pythonicus, siue diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, &c.* Et Deuteronom. 18. fere omnes modi huius peccati distincte numerantur, & subditur: *Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiusmodi scelera delebit eos, &c.* Et ita *Galat. 5.* Paulus ad Galatas 5. omnia hæc vitia sub vna voce *Apoc. 18 & 21.* comprehendit, quando inter opera carnis ponit *veneficia*. Et eodem sensu dicitur Apocal. 18. *In veneficiis tuis errauerunt omnes gentes.* Et simile habetur capite 21. Itaque omnia hæc flagitiorum genera eodem iure censentur, & ita eisdem pœnis generaliter puniri solent. Duæ autem possunt esse hæ pœnæ, sc. Canonicæ, & Ciuiles: Canonicæ item pœnæ quædam esse solent, quæ ipso iure, seu facto incurruntur: aliæ, quæ per iudices Ecclesiasticos imponendæ sunt: atque istæ etiam postremæ ad forum contentiosum spectant, & à iuris Canonici peritis tractari debent, ad quos etiam pertinet modum, & ordinem inquirendi, ac ferendi iudicium de hoc delicto exponere. Priores autem pœnæ ad forum conscientiæ maxime spectant, & ideo de illis prius dicemus: de cæteris vero pœnis vtriusque fori externi, Ciuilis nimirum, & Canonici solum capita indicabimus, & ad proprios auctores remittemus.

2. *An hi omnes incurrant excommunicationem ipso facto.* Quia vero pœnæ Canonicæ, quæ ipso facto incurruntur, potissimum sunt censuræ, ideo ante omnia videndum est, an omnes isti sic criminosi sint ipso facto excommunicati, vel aliquam censuram incurrant. Quidam enim dixerunt, propter hoc crimen incurri excommunicationem ipso facto. Ita tenet Tabiena, verb. *Excommunicatio*, 1. casu 4. allegans ad hoc quandam extrauagantem, Ioan. 22. Et solet ad hoc allegari cap. *Sortes*, 26. quæstione 5. vbi de sortibus dicitur: *Ne exerceantur, sub anathematis interdicto prohibemus.* Verumtamen hæc verba non continent sententiam latam, sed ferendam, vt ex materia de Censur. constat. Magis videntur vrgere verba textus, in cap. *Si quis ariolos*, ibidem, in quo dicitur: *Si quis ariolos, aruspices, aut incantatores obseruauerit, aut phylacteriis vsus fuerit, anathema sit.* Nam hoc vltimum verbum sententiam latam continere solet.

3. *Negatiua pars statuitur.* Dicendum nihilominus est, propter hoc crimen nullam censuram, vel Ecclesiasticam pœnam ipso facto incurri. Ita sentit Alexand. Alens. 2. p. q. 164. mem. 5. dum ait, *hos esse excommunicandos.* Siluester verb. *Superstitio*, quæstione vltima, vbi quærens de pœna, licet non ponat expresse negatiuam partem de censura ipso iure lata, dicit tamen solum propter hæc delicta esse ferendam excommunicationem, in quo plane sentit, donec feratur, non incurri. Et simile argumentum sumi potest ex eodem Siluest. Caietan. Nauar. & aliis Doctoribus, qui numerando casus, in quibus excommunicatio ipso iure incurritur, hunc prætermittunt, quos in lib. de Censur. nos imitati sumus. Deinde hoc probatur, quia in nullo decreto iuris Canonici talis censura fertur. Nam in tit. de Maleficis nulla fit mentio talis censuræ, licet facta ipsa prohibeantur, & eorum malitia exaggeretur, & aliæ pœnæ imponendæ assignentur. Idem latius videre licebit 26. Causa fere per totam. Solum verbum citatum ex capit. 1. *Anathema sit*, videtur habere nonnullam apparentiam, quia talia verba sufficienter declarare solent censuram ipso facto latam, vt diximus dis. 3. de Censura, sectione tertia.

Responderi tamen potest, in illo textu incertum esse, an vox *Anathema*, sumatur proprie pro excommunicatione, vel solum pro quadam execratione, seu pro persona execrabili, & separanda à consortio bonorum, vt patet 1. Corinth. 16. & Roman. 9. 4. *Explicatur Caput, Si quis Ariolos. 1. Cor. 16. Rom. 9.* Sed hoc non placet, quia secundum vsum Canonum accommodata est illa vox ad significandam excommunicationem maiorem, etiam cum quadam exaggeratione. Et Canon ille non est admodum antiquus, sumptus est enim ex Concilio Romano, sub Gregor. II. qui sedit sub anno 716. Imo omnes Canones illius Concil. sub eadem forma feruntur: & in multis est euidens sermonem esse de propria censura. Aliter dici potest, verbum, *sit*, non semper dicere sententiam latam, sed præcipere, vt feratur. Imo Nauar. in Manuali, capite 27. num. 12. sentit, in rigore ita esse interpretandum verbum illud, nisi ex aliis iuribus, vel circumstantiis aliud colligatur. Sed fortasse contrarium est verius, vt citato loco dixi, & Nauar. fatetur esse communiorem sententiam. Quod etiam testatur expresse Panorm. in c. 2. de For. compet. in fin. & cap. *Si diligenti*, eodem titulo & Felin. in cap. *Rodulphus*, de Rescript. num. 31. vers. *Sit excommunicatus*, qui Baldum, & alias Gloss. allegat. Addunt nihilominus omnes exceptionem, nisi ex aliis iuribus aliud constet. Et ita exponunt Glossam vlt. in cap. *Si quis ex clericis comam relaxauerit*, de Vit. & honest. cleric. Nam ibi additur: *Anathema sit.* Glossa vero exponit, *id est, fiat, non enim est excommunicatus ipso iure.* Et tamen illud caput sumptum est ex eodem Concilio Romano, sub Gregor. II. estque vltimum capitulum eius. Quod etiam habetur in capit. *Si quis*, d. 30. vbi Glossa etiam ita exponit de censura ferenda, forte quia materia, vel alia iura id postulant. In nostro ergo capite poterit eadem interpretatio admitti, quia sunt multa alia iura, quæ declarant, illam esse censuram ferendam, ac subinde non esse latam. Patet hoc ex aliis iuribus illius, quæstione 5. Nam in capite 2. & 3. Pœnitentia quinquennii imponitur pro hoc crimine. In cap. autem *Non oportet*, quod est Concilii Laodic. 36. capit. dicitur: *Eos autem, qui talibus rebus vtuntur, proiici ab Ecclesia iussimus.* Et non fertur illa pœna generaliter contra omnes fideles, sed contra clericos Magos. Idemque habetur in Concilio Agathens. capit. 68. Idem vero Concilium, cap. 42. tam de laicis, quam de clericis, si quis eorum tale crimen commiserit, *ab Ecclesia* (inquit) *habeatur extraneus.* Et habetur in dicta quæstione, capit. *Aliquanti.* Quæ verba, cum sint de futuro, hominis sententiam requirunt, vt constat. Similia sunt in capit. *Si quis clericus*, ibidem: *Ab Ecclesiæ communione pellantur.* Et loquitur etiam tam de laicis, quam de clericis: estque Conc. Aur. 1. c. 32. Et idem fere habetur in c. *Auguriis*, ex Concil. Carthag. 4. c. 89.

Sed,

5\. *Difficultas quæ in præcedenti explicatione iuris reperitur.* Sed, vt verum fatear, hæc omnia mihi non satisfaciunt, quia considero, hæc omnia iura antiquiora esse, quam Concilium Romanum sub Gregor. II. vt facile constare potest cōsideranti tempora Conciliorum, quæ allegauimus. Vnde colligo, non posse ex illis Decretis antiquis limitari, aut exponi dictum caput. *Siquis Ariolus*, quia potuit rigorem addere prioribus iuribus, & eo ipso quod modum loquendi mutauit, & per verba latæ sententiæ censuram imposuit, videtur id fecisse. Nec vero post illud tempus inuenimus decretum, quod de hac censura loquatur tanquam de imponenda per hominem. Quin potius Concilium Romanum sub Zacharia Papa, qui fuit paulo post Gregor. 2. in cap. 9. puniens similia delicta vtitur etiam illo modo loquendi, *Anathema sit*. Et habetur cap. *Siquis*, 26. q. 7. Quod autem ibi de his vitiis sit sermo, licet ex verbis, quæ Gratianus refert, obscure colligatur, satis aperte constat ex Epistola vltima eiusdem Pontificis Zachariæ ad Bonif. & ex alia Epistola Bonifacii ad ipsum. Quapropter non videtur improbabile, circa illa tempora percrebuisse prauam ariolandi consuetudinem, & ideo prædictos Pontifices rigorem censuræ addidisse, vt ipso facto incurreretur, prout verba sonant. Sed licet hoc non sit improbabile in rigore iuris, nihilominus non videtur ita consuetudine receptum, vnde vel consuetudo derogauit illi iuri quoad hanc partem: vel certe cum sit optima legum interpres, ita verbum illud interpretata est, vt scilicet in illo iure perinde fuerit dicere, *sit anathema*, ac si diceretur, Anathematizetur, seu sit anathemate feriendus. Quod autem hæc sit consuetudo, constat ex Glossis adductis, & ex Doctoribus communiter, qui hanc censuram non agnoscunt tanquam iure latam.

6\. Præterea extrauagans Ioannis XXII. quam allegat Tabiena, nec in iure habetur, nec in Bullario Romano edito anno 1586. inter constitutiones illius Pontificis continetur. Refert tamen illam Eymeric. in Direct. Inquis. p. 2. q. 43. Et habetur etiam (vt ibi notat Pegna Comment. 68.) in Repertori Inquisit. Et ex eius tenore constat excommunicari hos omnes sortilegos ipso facto. Nihilominus tamen non videtur illa constitutio ita promulgata, cognita, & recepta, vt illum induxerit effectum. Denique in Concilio Lateran. sub Leone X. sess. 9. tit. de Reform. curiæ, in fine de his sortilegis generatim dicitur, quod, *Si fuerint clerici, per superiores infamia notentur, si vero non destiterint, deponantur, & in monasterium detrudantur, & beneficiis priuentur. Laici vero excommunicationis, & aliis pœnis iuris tam Ciuilis, quā Canonici subiaceant.* Ex his ergo omnibus non satis colligitur censura, quæ ipso facto incurratur.

7\. *Difficultas.* Superest vero difficultas, quia ex alio capite videntur hi malefici incurrere excommunicationem ipso facto, vel saltem, quod ab Ecclesia, vt tales tractandi sunt, quia vel sunt hæretici: vel saltem hæretici præsumuntur: hæreticus autem ipso iure excommunicatus est, vt constat. Assumptum patet: Tum quia isti sunt idololatræ, & omnis idololatra vel est, vel præsumitur infidelis, an subinde hæreticus, seu apostata, si fidelis, vel baptizatus erat: tum etiam quia omnis illa societas, quā isti habent cum Dæmonibus, inuoluit multa veræ fidei contraria, vt in discursu præcedentium capitum explicatum est. *Non in omni superstitione dari hæresim.* *Soluitur.* Ad hoc breuiter respondetur: primo non omnem superstitionem supra numeratam continere hæresim, nec manifeste illam sapere. Hoc probatur aperte ex cap. *Causam*, §. *Sane*, de Hæret. in 6. Vbi Alex. 4. præcipit Inquisitoribus, ne se cum his diuinatoribus, & sortilegis intromittant, *nisi hæresim saperent manifeste.* Supponit ergo non semper hæresim sapere, & ita tunc procedunt ea, quæ diximus sine vlla limitatione.

Secundo concedimus sæpissime hæc peccata exerceri cum aperta hæresi, vt in superioribus explicatum est; & habetur in c. *Episcopi*, 29. q. 5. Et tunc fatemur, ratione hæresis incurri excōmunicationem ipso facto, & alias pœnas, illæ tamen non incurruntur formaliter ratione superstitionis, quod hic tractamus, sed ratione apostasiæ à fide, & propriæ infidelitatis in homine Christiano, ac baptizato, quod longe diuersum est. Aduerto autem, cum pœnæ hæreticorum tunc incurrantur, quando interna hæresis exterius manifestatur, etiamsi occultissime id fiat, ad incurrendas illas pœnas in hoc casu satis esse, aliquam actionem huius artis exterius exercere ex falso errore, vel circa potestatem dæmonis, vel circa eius malitiam, & damnationem, vel aliquid simile fidei dogmatibus contrarium. Nam inuocatio dæmonis ex tali credulitate, vel alia similis actio est sufficiens manifestatio externa interioris erroris: & licet occulte, vel cum solo dæmone fiat, sufficit ad censuras incurrendas, vt ex generali doctrina de Censuris, & de hæresi constat. *Quando simul cum superstitione datur hæresis, ratione huius solum incurritur excom munication.*

Tertio dico, aliquando fieri hæc crimina cum magna suspicione hæresis, licet non sit manifesta. 9. *Quomodo iudicandum de censura in foro interiori, vel exteriori.* Et tunc quantum ad forum conscientiæ attinet, ad iudicandum de censura, & aliis pœnis veritas spectanda est, non præsumptio, vt constat, quia vt supra de idololatria dicebamus, qui exterius illam exercent sine animo hæretico, non incurrunt hæreticorum pœnas, ergo à fortiori idem dicendum est de idololatria, quæ per has superstitiones committitur, siue tacite, siue expresse. At vero in foro exteriori iuxta qnalitatem suspicionis, seu præsumptionis aut vehementis, aut leuis iudicandum erit:

10\. *Duæ regulæ assignantur ad cognoscendum suspectos de hæresi in hac materia.* Hic vero interrogari potest, quando censeatur quis suspectus de hæresi propter hoc crimen, quod late tractant Doctores, qui de hac materia scribunt: ex his vero, quæ dicunt, duæ breues regulæ colligi posse videntur. Vna est, quoties hi Diuini, vel Magi, aut malefici expresse inuocant dæmonem, aliquid ab eo postulando, quod à solo Deo cognosci, reuelari, aut fieri potest, vehemens oritur suspicio hæresis, quia nemo petit ab aliquo, nisi quod credit ipsum facere posse. *Prima.* At quando solum petitur à dæmone aliquid, quod naturales vires Angeli non excedat, cessat dicta præsumptio. Et tunc est adhibenda secunda regula: *Secunda.* nam si in illo pacto, & inuocatione dæmonis intercessit adoratio dæmonis per latriam, vehemens generatur suspicio, quia illa est expressa idololatria, quæ de se est infidelitatis protestatio, & ostensio. Præterea etiamsi sit per solam duliam, magna generatur suspicio, quia talis adoratio indicat, non credi talem esse dæmonem, qualem secundum veram fidem esse credimus, ac subinde illam etiam esse ostensionem, & confessionem cuiusdam infidelitatis. Item crescit hæc suspicio, si in pacto cum dæmone interueniat exterior fidei abnegatio, vel renunciatio Christi, aut Sacramentorum eius, vel etiamsi in vsu talis artis abusus Sacramentorum, vel rerum sacrarum misceatur, & tanto maior erit suspicio, quanto res fuerint sacratiores, & præsertim si fuerit ipsa Eucharistia. Quando vero nihil horum interuenit, & præsertim, si pactum non sit expressum, sed tantum implicitum, cessat dicta suspicio. Plura de hac re videri possunt in Castrens. lib. 1. de Iusta hæreticorum punitione, cap. 13. 14. 15. & 16. Et Siman. de Cathol. institut. tit. 21. præsertim à num. 10. & tit. 62. num. 2. & 3. tit. 63. num. 29. & 34. Iul. Clar. libr. 5. verb. *Hæresis*, n. 24. & 25. vbi alios refert. Eymericus in Direct. Inquis. p. 2. q. 42. & 43. & ibi Pegna referens plures Comment. 67. & 68.

11\. *Ad quod forum pertineat hoc delictum.* Tandem potest hic consequenter interrogari, ad quod forum hoc delictum pertineat, & quæ pœnæ per competentem iudicem sint propter illud imponendæ, & quo ordine ac modo id faciendum est. Tamen hæc etiam omnia breuiter remittam, quia aliena

aliena sunt. In primo ergo puncto, si delictum involuat suspicionem hæresis, ad Inquisitores pertinet, vt constat ex dicto cap. *Causam*, & ex omnibus allegatis auctoribus. Quibus addendum est per motum proprium Sixti V. contra iudiciarios, ampliatam in hac parte esse iurisdictionem Inquisitorum, præsertim in diuinationibus, *etiam quoad casus, in quibus antea procedere non valebant*, vt ibidem dicitur. Si vero sit pura superstitio sine expressa suspicione hæresis, non pertinet ad Inquisitores, vt in eo capite ordinatur & tunc censetur communiter esse misti fori, nisi ratione personæ ad iudicem tantum Ecclesiasticum pertineat. Itaque, si delinquens sit clericus à Prælato suo iudicabitur: si vero sit laicus, siue vir, siue fœmina, misti fori est, & à præoccupante iudice, siue laico, siue Ecclesiastico iudicabitur. Et hæc est sententia Abba. in c. 1. de sortilegiis, n. 3. & 4. Alder. in Rubrica, de hæretic. num. 13. Castr. libro 1. de Iusta hæret. punit. c. 16. Iulii Clari lib. 5. verb. *Hæresis*, num. 26. Binsfeld. de Confess. Malef. Prælud. 14.

12. *Quæ pœna sint imponenda pro hoc delicto, si à Clerico committatur.* In secundo ergo puncto, omissa culpa hæresis, vel suspicionis eius, quæ ad aliud genus punitionis pertinet, & propria est Inquisitorum: crimen superstitionis ab vnoquoque iudice iuxta ius suum puniendum est. Ab Ecclesiastico per leges Canonicas, quæ maxime habentur in titulo de sortilegiis, & 26. q. 5. & 7. Circa quas aduertendum est, si reus sit persona Ecclesiastica, ordinarie puniri, vel aliqua suspensione, vt in cap. 2. de sortilegiis, vel depositione, vt in capit. *Siquis Episcopus*, 26. quæst. 5. Ita enim legendum est, vt in Concil. Tolet. 4. cap. 18. habetur, & non *Suspensus*, vt legit Gratian. & ibi additur pœna perpetuæ pœnitentiæ in monasterio, vt tamen aduertit Panormitanus in cap. 2. de sortilegiis aliquando imponitur leuior pœna, interdum grauior, quia & delicta secundum se non semper sunt æqualia, & ex parte circumstantiarum potest esse magna varietas, quam iudex considerare debet. Vnde etiam interdum potest adhibere censuras, quæ laicis communes sunt, vt in cap. *Aliquanti*, ibidem expresse dicitur. Addidit etiam Antoninus de Brut. in cap. *At si clerici*, de Iudice, debere Clericum propter hoc crimen deponi, & tradi brachio seculari, allegatque cap. *Admoneat*, 26. quæstione 7. Sed ille textus non refertur nisi ex August. apud quem non inuenitur. In Concilio autem Turon. 3. capit. 42. Vbi reperitur, desunt vltima verba, quæ continent pœnam. Adde, ibi solum de degradatione fieri mentionem, non de traditione curiæ seculari: pœna autem non est extendenda, cum recte possit intelligi de degradatione verbali. Et ideo merito illam opinionem reiicit Panormitanus in eodem capit. num. 37. concludens Clericum propter hoc delictum puniendum esse iuxta capit. *Tua*, de Pœnis. Vbi pro grauibus criminibus generatim dicitur imponenda pœna degradationis, seu depositionis, & perpetuæ detrusionis in monasterium ad agendam pœnitentiam. De quo videri potest Bernard. Diaz in Pract. c. 107. vbi plures alios refert. Denique circa Clericorum pœnas addimus, nullas incurrere ipso iure, quia nulla censura sic illis imponitur nec irregularitas, vt dixi in 5. to. disp. 63. sect. 4. n. 8.

13. *De pœna laicis imposita à iure Canonico pro hoc crimine.* Quod ad laicos attinet, variæ pœnitentiæ illis imponuntur pro hoc delicto in iure Canonico, vt patet in capit. 1. de sortil. vbi pœnitentia tantum quadraginta dierum imponitur, quæ videtur intelligenda, quando leue est delictum, vel certe, vt Panor. notat, intelligitur de pœna imponenda in foro pœnitentiæ, nam in foro contentioso grauior pœna imponenda est. Verumtamen pro foro pœnitentiæ isti Canones pœnitentiales iam non sunt in vsu, sed prudenti arbitrio Confessorum relinquitur. Et fortasse similis est pœna quinquennii pœnitentiæ, quæ his imponitur in cap. 2. & 3. 26. quæst. 5. Ibi enim in cap. *Non oportet*, & sequentibus iubentur isti excommunicari, vt vidimus, quæ longe maior pœna est. Additur in capit. *Quisquis*, 1. quæstione octaua, *Qui ad Sortilegos, Magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem esse admittendos.* Vnde colligit Siluester verb. *Superstitio*, quæstione vndecima, hos esse infames. Sed ibi non agitur de omnibus sortilegis, sed de his, qui ad illos accedunt, qui sæpe id faciunt, vt eos accusent, & illi repelluntur tanquam suspecti, & vt tollatur occasio calumniæ, vt Hugo, & Turrecremata exposuerunt. Vnde illa non est proprie pœna. At vero Gregor. Papa libro septimo. Epistol. 66. ad Ianuar. & habetur in capit. *Cum idolorum*, 26. quæstione quinta, si post sufficientem admonitionem, isti emendari noluerint, præcipit eos, *Si serui sint verberibus, cruciatibusque, quibus ad emendationem peruenire valeant, castigari, si vero sint liberi, inclusione digna, districtaque esse in pœnitentiam redigendos.* Additur denique in cap *Episcopi*, eadem causa, & quæstion. *Episcopi, si aliquem virum, aut fœminam huiusmodi sceleris sectatorem inuenerint turpiter dehonestatum de parochiis suis eiiciant.* Et hoc solet magis vsu seruari, vt notat Panormitanus capite primo, de Sortilegiis. Solent enim hi cum mitra infami publice verberari, vel etiam in scala nudi, & melle vncti publice collocari: de quo videri potest Salced. in Schol. ad capitulum centesimum septimum, Pract. Bernardi, vbi alios Doctores, & iura allegat. Addit vero Siluester verb. *Hæresis*, 3. quæstio. vlt. posse interdum Ecclesiasticum iudicem hos reos remittere brachio seculari, non solum quando conuincuntur esse hæretici relapsi, sed etiam quando crimina sunt atrocia, & habent adiuncta alia morte digna. Quod verum esse existimo, quia nullibi est prohibitum, & potest ad commune bonum necessarium esse.

At vero ius Ciuile longe grauiorem pœnam his malefactoribus imponit: nam capitalis sententia in eos ferenda decernitur, fere toto tit. C. de Malef. & Mathematic. Sed de his pœnis iurisperiti consulendi sunt: leges enim illæ præcipue videntur punire iniustitias, & nocumenta, quæ Reip. & priuatis personis hi malefici inferre solent, & ideo tam grauiter illos puniunt. Vnde in illis legibus cauendum est, quod interdum asserunt, non esse dignos supplicio eos, qui his artibus vtuntur, non ad malefaciendum, sed potius ad medendum corporibus, vel impedienda aliqua nocumenta in fructibus terræ, vt patet in leg. *Eorum*, C. eod. tit. & in legib. Partitarum Hispaniæ, in leg. vlt. tit. 23. par. 7. Non enim credendum est, leges illas approbasse talia facta, aliàs errorem in fide continerent, vt ex supra dictis patet, sed solum noluisse illa punire, sed permittere, quod interdum facere possunt leges Ciuiles, quando peccata non sunt contra iustitiam, nec contra publicam pacem. Quod ita etiam intellexerunt Bartol. & Salycet. in dicta leg. *Eorum*, & Gregorius Lopez, dicta lege vltima, & Azebed. lib. 8. Recopilat. tit. 1. leg. 5. num. 13. Addit vero Gregor. Lopez cum Angel. dicta lege, *Eorum*, posse illas leges intelligi, quando illa remedia licet ordinaria, & naturalia non appareant, non continent apertam superstitionem, vel illicitam incantationem, sed eredi possunt fieri virtute Diuina. Hic tamen sensus difficile accommodatur ad illas leges: tamen per alias leges Ciuiles videtur prohiberi. Magia etiam ad vtilitatem humanam exercita, vt ad inuentionem thesauri leg. vnic. C. de Thesaur. libro 10. & notat Petrus Binsfeld. in tit. de Malefic. & Mathematic. libro 4. quæstio. 5. vbi alios refert: & in vniuersum hæc maleficia, etiamsi propter salutem, vel alios fructus terræ fiant, eadem pœna damnantur in legibus Hispaniæ lib. 8. Nouæ Recopilat. tit. 3. leg. 6. quæ fuit à Ioanne 1. edita, anno millesimo quadringentesimo decimo. 14. *Pœna à iure Ciuili imposita pro eodem crimine.*

Circa

Circa tertium punctum, seu ordinem seruandum à iudicibus, in huius delicti punitione noluimus immorari: tum, quia magis ad Iuristas pertinere credimus: tum etiam, quia de hac re latissime scripsit Martinus Delrius in suis Disquisitionibus, lib. 5. per totum. Breuius Gregorius de Valentia, in su. part. disp. 6. q. 13. punct. 4. Satis etiam distincte, ac erudite Petr. Binsfeld. de Confess. Malefic. præsertim memb. 2. & super titul. de Maleficis multa sparsim attigit. Præcipue videri potest Malleus Malefic. p. 2. & 3.

16. *Libri huius artis cremari debent.* Vltimo loco nô prætermittam admonere, summe necessarium esse ad puritatem Catholicæ fidei, & Ecclesiæ, vt omnes libri de his superstitiosis artibus concrementur, iuxta exemplum Apostolicum, quod Actorum 19. refertur: tales enim erant illi, de quibus ibi dicitur, quod *multi eorum, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus.* Sic enim intellexit Augustinus in fine Psalmi LXI. post totam enarrationem eius, & illos dicit fuisse imitatum Mathematicum quendam pœnitentem, quem ibi commendat. Et simile exemplum Cypriani refert Nazianzenus oratione 18. in eundem: & de Theuda. Damascen. in Histor. Barlaam, capite 32. & ad eundem antiquiorem morem videtur alludere Athanas. de Incarnatione Verbi, prope finem, dum inter alia Christi fidei mirabilia hæc ponit: *Qui hactenus idola adorauerunt, iam ea conculcant, qui Magiam adorati fuerant, volumina comburunt.* Extat etiam de hac re lex Theodosii, & Honorii. C. de Episcopali audient. leg. *Mathematicos,* vbi hos libros coram Episcopo comburi præcipiunt, & inter hæreticorum libros ab Ecclesia prohibitos, hi comprehenduntur, vt constat ex Indice librorum prohibitorum. Quem hac in parte districte obseruari sub pœnis in eo contentis, præcipit Sixtus in motu proprio superius allegato.

Finis libri secundi.

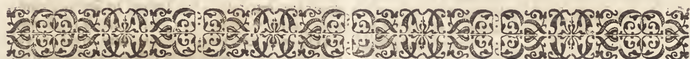

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII DE SACRILEGIO.

LIBER TERTIVS, DE SACRILEGIO, EIVSQVE SPECIEBVS, ET PRAECEPTIS, QVIBVS PROHIBENTVR.

Sacrilegium quid proprie significet.

SACRILEGIVM dictum censetur à sacro, & lego: hoc autem verb. interdum significat furari, aut rapere: vnde sacrilegium primo impositum videtur ad significandum furtum, vel iniquam contrectationem rei sacræ: atque ita Isidorus lib. 1. Origin. lit. S. dixit: *Sacrilegus dicitur ab eo, quod sacra legit, id est, furatur.* Inde autem extensum est ad significandam omnem iniuriam, vel violationem rei sacræ. Potest autem res sacra large dici etiam DEVS ipse: & sic omne peccatum contra Religionem poterit dici sacrilegium, quomodo cultus idolorum sacrilegus vocatur, & ignẽ, quo victimæ, aut odores idolis adolentur, sacrilegium appellauit Tibullus. *Res sacra stricte sumpta distinguitur à Deo.* Stricte vero, ac proprie res sacra ab ipso Deo distinguitur, & est illa, quæ Diuino cultui peculiariter dicata est: & hoc modo sacrilegium proprie dictum, & vt hic sumitur, est vitium condistinctum à vitiis hactenus tractatis, quibus ipsi Deo quasi directe, & in se iniuria infertur, & ita nec periurium, nec alia similia vitia sunt proprie sacrilegia. Per sacrilegium enim immediate res Deo dicata violatur, & ita illa est, quasi materia proxima huius peccati, quæ vocari solet obiectum, *quod*, Deus autem est obiectum *cui*, seu in cuius iniuriam remote actio redundat. Habet autem hoc vitium species varias, & ideo prius in genere rationem eius aperiemus, illudque in sua membra diuidemus, postea de singulis speciebus dicemus.

CAPVT I.

Quid sit, & quotuplex sacrilegium.

SVpposita vocis Etymologia, & significatione supra declarata, recte sacrilegium definitur, esse violationem rei sacræ, vt ex D. Thoma sumitur 2. 2. quæst. 99. artic. 1. Et eandem definitionem habet Glossa 1. *Definitur sacrilegium.*

Glossa in cap. *Omnes Ecclesiæ*, 17. q. 4. Turrec. in cap. *Sacrilegium*. 17. q. 4. Vbi alias descriptiones refert: sed vel non sunt de proprio sacrilegio, vel ad hanc reuocantur. Quid vero nomine *rei sacræ*, in illa descriptione intelligatur, patebit ex sequentibus: nunc solum dicimus, *rei sacræ* nomine intelligi quamlibet rem creatam, quæ ex peculiari dedicatione ad cultum Dei sancta, vel sacra effecta est: violatio autem talis rei dicitur quælibet irreuerentia, aut indigna eius tractatio.

2. *Particula à Caietan. addita in definitione sacrileg. ad excludendum simoniam.* Caietanus vero in dicto artic. 1. addendum putauit esse violationem rei sacræ per actionem, seu commutationem inuoluntariam: obiicit enim simoniam esse quandam violationem rei sacræ, & non sacrilegium. Vt ergo illam excluderet necessarium putauit illam particulam addere, vel secundum illam verba D. Th. interpretari. Declarat hoc exemplo vitiorum, quæ sunt opposita iustitiæ, & distinguuntur per hoc, quod quædam versantur in commutationibus voluntariis, vt vsura quædam in inuoluntariis, vt furtum. Sic enim existimat in virtute Religionis sacrilegium esse violationem & actionem inuoluntariam, simoniam vero non esse sacrilegium, quia non est in actione voluntaria, cōmittitur enim per modum emptionis, & venditionis. Alii constituunt differentiam inter sacrilegium & simoniam, quod per sacrilegium violatur res sacra in aliquo vsu suo, vt si quis vtatur calice consecrato in communi mensa, &c. per simoniam vero non derogatur vsui rei sacræ, sed ipsimet rei, quatenus vilipenditur, & indigne tractatur.

3. *Reiicitur Caiet. sententia.* Sed nihil video, quod cogat negare peccatum simoniæ esse verum sacrilegium, quia pro materia proxima habet, non Deum, sed rem sacram, vt beneficium, Sacramentum, &c. ergo illud peccatum non continetur sub illis vitiis oppositis Religioni, quibus Deo directe iniuria irrogatur, ergo continetur sub vitio communi, quo irrogatur iniuria rei sacræ, seu (quod idem est) quo res sacra inique violatur: hoc autem vitium sacrilegium vocatur, quod in plura specie distincta diuiditur, vt postea videbimus: vnū ergo inter alia est simonia. Accedit, quod multa possunt esse sacrilegia per actiones voluntarias, nam vendere res ecclesiæ indebite sacrilegium est, non enim est simonia, vt infra ostendemus, & est peccatum contra Religionem, quod non potest ad aliam speciem pertinere, & ita etiam in iure appellatur, vt videbimus: & tamen illa iniuria fit per contractum voluntarium, ergo hoc non obstat rationi sacrilegii. Item matrimonium sacerdotis, vel Religiosi, aut habentis votum castitatis sacrilegium est, & tamen committitur per actionem voluntariam, scilic. per contractum siue inualidum, quando votum est solenne, siue validum, quando est omnino simplex. Vnde etiam sumitur argumentum, quia illud peccatum non est simonia, licet sit iniuria per actionem vtrinque voluntariam ex parte hominis, ergo etiam illo modo à Caietano intento non adæquate explicatur ratio simoniæ, nec ratio sacrilegii. Præterea exemplum de iustitia non videtur recte accommodari, quia iustitia est ad alterum hominem, & ideo iniuria potest variari ex diuerso modo, quo actio qua infertur, est voluntaria, vel inuoluntaria ei, cui fit iniuria: quomodo etiam D. Thomas 2. 2. quæstione 66. artic. 4. distinxit furtum, & rapinam per diuersum modum inuoluntarii ex parte illius, qui patitur iniuriam. At vero ratio iniuriæ, quæ est in sacrilegio attenditur principaliter respectu Dei, vt infra videbimus: DEO autem non est minus inuoluntaria irreuerentia rei sacræ, quæ fit per simoniam, quam illa, quæ fit per alias actiones, ergo siue illæ actiones inter homines sint per voluntarium pactum, siue alio modo, illud non impedit, quominus tales actiones sint vera sacrilegia. Et ita facile excluditur alia differentia, tum quia ad summum est specifica secundum diuersas species sacrilegii, non tamen excludit conuenientiam in genere sacrilegii: tum etiam, quia illa differentia non constat, percussio enim clerici sacrilegium est, non quia fit contra vsum sacerdotii, sed quia est indigna tractatio rei sacræ, & venditio doni gratuiti etiam est contra debitum vsum eius, datum est enim, vt gratis detur, & venditio beneficiorum, & ordinum maxime est contra bonum vsum eorum, vt omnia iura clamant.

Dico ergo, nihil esse absurdi concedere simoniam esse speciem sacrilegii, vt rationes factæ probant, contra quas nihil affertur alicuius momenti, nisi quod D. Thomas, & alii Doctores separatim tractant de simonia, & sacrilegio, dico tamen id fuisse propter specialem rationem simoniæ, & amplissimam eius materiam, sicut nos etiam faciemus in hoc libro, & sequenti: neque hic noster sensus alienus est à modo loquendi Doctorum, & Iurium. Soto enim libro 9. de Iust. quæstione 5. artic. 1. & 2. simoniam vocat sacrilegium, & Beda lib. Retract. in Acta, capite 8. dicit, Simonem Magum tentasse facere emptionem sacrilegam. Et Glos. in cap. *Audiuimus*, 1. qu. 3. dicit sacrilegium in simonia committi, & ibi Turrec. num 2. dicit: *bene sacrilegium dicitur simonia*. Et habet fundamentum in textu, vbi Gregorius ait, *A sacrilegio hoc facinus non dispar dixerim*. Quamuis enim per hæc verba formaliter non dicatur, simoniam esse sacrilegium, satis nihilominus indicatur. Denique licet dici possit sacrilegium interdum accipi, quasi specifice, vt distinguitur à simonia, nihilominus negari non potest, quin illa vitia conueniant in generali ratione violandi rem sacram: neque negari potest, quin hoc genus optime sacrilegii nomine significetur: hoc ergo modo hic definitur, & ideo nulla additio necessaria est. In sequentibus autem capitulis prius dicemus de sacrilegio quasi distinguendo illud à Simonia: de qua postea in particulari dicemus. 4.

Ita ergo generatim declarata ratione sacrilegii, ad explicandam totam latitudinem eius, oportet varios modos sacrilegii proponere, & explicare. D. Thom. igitur dicta quæst. 99. art. 3. sacrilegium distinguit ex parte rerum sacrarum, quæ per illud violantur. Quia sicut habitus (ait) distinguuntur ex obiectis, ita vitia per materias, circa quas versantur, materia autem sacrilegii est res sacra, ergo iuxta diuersitatem rerum sacrarum diuidentur sacrilegia. Vnde colligit D. Tho. sicut tria sunt genera rerum sacrarum, scilicet personæ, loca, & quædam res aliæ, ita triplicem esse speciem sacrilegii contra personas, & contra loca, & contra res alias diuino cultui dicatas. 5. *Sacrilegium in tres species diuidit.*

Circa quam partitionem multiplex oriri potest dubitatio. Primo, circa singula membra, quid sub se contineant, & quale in eis sacrilegium committatur. Secundo, circa eorum sufficientiam, quia inter res sacras computatur tempus DEO dicatum: vnde sacrilegium committit, qui illud violat, vt supra visum est, & tamen in illa diuisione non comprehenditur. Item Scriptura sacra est res valde sacra, vnde, qui peruertit verba eius, sacrilegus appellatur à D. Thoma dicta quæst. 99. artic. 2. ad 1. Quod si forte dicatur, hæc omnia, & similia comprehendi sub tertio membro rerum sacrarum, sic erit aliunde superflua, vel mere voluntaria distinctio, quia non minus distinguuntur tempus, aut Scriptura, seu verbum Dei ab aliis rebus sacris, quā locus sacer, cur ergo magis specialiter ponitur locus, quam cæteræ res sacræ? Valde etiam obscurum & incertum remanet, quæ sint illæ res sub tertio membro contentæ. 6. *Difficultates circa propositam diuisionem.*

Tertio occurrit difficultas circa illorum membrorum distinctionem, tum quia cum sacrilegium cōsistat in irreuerentia rei sacræ, potius sunt distinguenda 7.

guenda

guenda sacrilegia ex parte sanctitatis, per quam res constituitur in esse sacræ, quam ex varietate rerum, quæ sacræ denominantur, & quasi materialiter ad sacrilegium pertinent: sed in locis sacris, & vasis, & similibus non est sanctitas diuersæ rationis, quia in omnibus est solum per quandam denominationem, & deputationem, seu benedictionem extrinsecam in ordine ad cultum Dei: ergo distingui non debent. Tum etiam, quia in eadem re possunt esse varii tituli sanctitatis, vt, verbi gratia, in eadem persona est sanctitas gratiæ, & fidei, & characteris baptismalis, & simul esse potest sanctitas ordinis, seu consecrationis, & præterea sanctitas voti, vel professionis religiosæ: & similiter idem calix Ecclesiæ sacra res est, & quatenus consecratus est, & quatenus sub bonis Ecclesiæ est, & quatenus in loco Ecclesiæ custoditur: magis ergo secundum has rationes distinguenda essent sacrilegia, quam secundum res ipsas sacras materialiter sumptas. Tum denique quia ex modo violationis magis pendet malitia sacrilegii: nam furari imaginem, & illam conculcare, aut comburere, longe diuersum sacrilegium esse videtur, quamuis circa eandem rem vtrumque versetur: ergo non sumitur sufficienter hæc distinctio ex parte rerum sacrarum.

8. *Defenditur proposita diuisio.* Nihilominus trimembris illa diuisio sacrilegii ex parte materiæ sacræ multum recepta est inter Doctores, vt videre licet in omnibus Summistis, verb. *Sacrilegium*, Angel. num. 1. Siluest. §. 1. Caiet. eod. verb. & 2.2. q. 99. Eandem habet Alens. 2. par. q. 170. memb. 2. & illam attigit Bonauent. in 3. distinct. 37. dubio 7. circa litteram: eandem habent Canonistæ, in cap. *Sacrilegium*, 17. q. 4. Vbi Turrec. q. 5. & 6. Habetque illa distinctio magnum fundamentum in sacris Canonibus: nam illa tria genera sacrilegiorum tanquam maxime propria in eis numerantur: nam de sacrilegiis contra personas sacras loquuntur, cap. *Sicut*, & cap. *Quisquis*, 17. q. 4. Imo, si attente legantur, tota trimembris distinctio in eis continetur. Præterea de sacrilegiis contra personas sacras extant multi Canones, in cap. *Si quis deinceps*, vsque ad cap. *Siquis suadente*, ead. caus. & q. & de sacrilegiis contra loca sacra, in cap. *Miror*, & cap. *Frater*, cum aliis ibidem: & de sacrilegiis contra res, seu bona Ecclesiæ, cap. *Sacrilegium*, cap. *Omnes Ecclesiæ*, & cap. *Attendendum*, ibid. Et expresse in capit. *Qui rapit*, dicitur, *Qui pecunias, vel res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit.* Ratio vero, & sufficientia huius diuisionis non est speculatiuo rigore exigenda, solum enim hæc traditur tanquam magistralis diuisio accommodata ad omnia sacrilegia explicanda, & sub certis capitibus comprehendenda: satisque est, vt membra illa sufficientem distinctionem in ratione sacrilegii inter se habeant, & quod sub illis nihil includatur, quod rationem sacrilegii non habeat: ac denique, quod nullum fit sacrilegium, quod ad illa tria membra non reducatur, quamuis sub illis membris possint diuersæ etiam species sacrilegiorum magis in particulari distingui. Quæ omnia discurrendo breuiter per illa membra facilius declarabuntur, simulque difficultates soluentur.

CAPVT II.

De multiplici sacrilegio contra personam sacram.

1. *Persona fit sacra, vel per ordinationem, vel per statum religiosum,* Circa primum membrum de persona sacra primo supponendum est, nomine *personæ sacræ*, hic intelligi illam, quæ peculiari modo diuino cultui dicata est. Nam (vt D. Thomas dixit dicta quæstione 99. artic. 1.) Sacrum dicitur aliquid ex eo, quod ad Diuinum cultum ordinatur, ac deputatur, nam inde efficitur quodammodo Diuinum, & speciali reuerentia dignum: ergo etiam persona eadem ratione dicetur sacra. Duobus autem modis videtur fieri persona sacra iuxta vsum Ecclesiæ, scilicet per ordinationem sacram, & per statum Religiosum, vel quandam eius participationem: qualis est per votum simplex castitatis, aut alium modum dedicationis ad cultum Dei perpetuum ab Ecclesia approbatum. *vel per quandam participationem illius.* Non enim quælibet priuata deuotio, aut propositum se totum dicandi ad cultum Diuinum constituit personam sacram, sed necesse est, vt ex iure fiat talis consecratio personæ, hæc autem non fit, nisi altero modo ex duobus supra positis. Quod potest confirmari ex sententia Hieronymi relata in capite *Duo sunt*, XII. quæstione prima, sic enim ait: *Duo sunt genera Christianorum. Est autem vnum genus, quod mancipatum diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi ab omni strepitu temporalium cessare conuenit, vt sunt clerici, & Deo deuoti, videlicet, conuersi, &c.* Hoc ergo primum genus sacras personas continet, (nam aliud continet laicos, & communem plebem Christianam) & in illo, duo illi modi inueniuntur: nam clerici ordinatione constituuntur, reliqui, qui conuersi, seu Religiosi dicuntur, per votum, vel statum aliquem ab Ecclesia approbatum. Aliquis ergo ex illis modis necessarius est, vt ex conditione personæ sacrilegium insurgat, & quilibet illorum sufficere potest.

2. *Obiectio.* Dices: Etiam fideles omnes sunt generali quodam modo sacri, ille ergo sufficiet, vt sacrilegium circa personam fidelem committi possit. Antecedens patet, quia per baptismum, & fidem speciali modo dicatur homo diuino cultui, & per gratiam specialiter sanctificatur. Consequentia vero probatur, quia per talem sanctificationem fit talis persona digna speciali reuerentia, & honore propter specialem habitudinē, seu cōiunctionem ad Deum. Nam Sanctos cum Christo regnantes specialiter colimus Religioso cultu ratione sanctitatis, & ideo sacrilegium est, eos blasphemare, vel alio modo irreuerenter tractare: ergo idem erit de omnibus participantibus illam sanctitatem. Et confirmatur ex Concilio Tolet. 4. c. 64. cap. *Constituit*, 17. q. 4. vbi prohibetur, ne Iudæi permittantur publica officia exercere in terris Christianorum, vt hac occasione Christiani à Iudæis iniuriam non patiantur, & subditur: *Siquis autem iudicium hoc permiserit, velut in sacrilegum excommunicatio proferatur.* Illa ergo iniuria, quæ fit Christianis, censetur sacrilegium: nam ob hanc causam, qui per iniustam permissionem in illam consentit, tanquam sacrilegus punitur: & ita Gratianus ibi dicit, *sacrilegii reatum incurrit, qui Iudæis publica officia committit.*

3. *Soluitur.* Respondetur, proprie loquendo non committi sacrilegium propter iniuriam, vel aliam irreuerentiam hominis Christiani, etiamsi iustus reputetur: quia talis irreuerentia non est contra Religionem, sed aut contra iustitiam, aut contra obseruantiam proximo debitam. *Non committi sacrilegium propter iniuriā Christiano illatam.* Quod videtur limitandum, nisi id fiat ex peculiari intentione conculcandi religionem Christianā, aut inhonorandi Deum ipsum, vel Christum, in tali persona, nam tunc intentio illa contra Religionem est, & consequenter actus, qui ex illa fit, eius malitiam participat. Addo vero, etiam iniuriam factam Christiano illa intentione nō esse sacrilegium stricte sumtum, vt nunc de illo loquimur, licet generali modo ita vocetur, eo modo, quo quælibet Irreligiositas solet vocari sacrilegium: est enim illa irreuerentia ipsius Dei magis, quam talis personæ, nam illa solum assumitur, vt materia, in qua Deus ipse contemnitur, & inhonoratur. Sicut è conuerso cultus, & adoratio Dei, etiam si in signo externo circa aliquam rem creatam versetur, directe, & per se est cultus DEI, non autem rei creatæ, nisi forte concomitanter. Ita ergo de actu contrario censen-

censendum est. Vnde hic modus inhonorandi Deum, non solum in homine Christiano, vt sic, sed etiam in homine, vel ad imaginem Dei facto, imo in quacumque re, quatenus in ea Deus aliquo modo residet, potest inueniri. Et ideo non pertinet hoc peccatum ad sacrilegium, quod ex parte personæ committi dicitur. Vnde non obstat, quod persona aliquo modo sanctificatur per fidem, vel gratiam, quia ratione illius non tenemur colere ex Religione talem personam, & ideo neque irreuerentia illi facta est contra Religionem. Quid autem dicendum sit de Sanctis cum Christo regnantibus, ex sequentibus patebit. In illo autem capit. *Constituit*, sacrilegium late sumitur, vt sentit, Turrecrem. in cap. *Sacrilegium*, 17. quæst. 4. art. 5. Nam Iudæi iniurias inferunt Christianis, vt Christiani sunt, & in odium Christi, ac religionis Christianæ, & ideo, qui in hoc illis fauent, aliquo modo tanquam sacrilegi reputantur.

4. *Quot genera sacrilegii contra personas sacras dentur.* Iam vero cira personas sacras ratione ordinationis, vel status, seu specialis dedicationis ad Diuinum cultum dubitari potest, quomodo sacrilegium circa tales personas, vel ab eisdem ratione talis circumstantiæ committatur. Ad quod breuiter dicendum est, tria, vel quatuor genera sacrilegiorum circa has personas distingui. Primum est inferre manus violentas in talem personam, violando priuilegium, seu immunitatem eius, quæ Canonis dicitur propter cap. *Siquis suadente*, 17. q. 4. Secundum est violatio fori circa talem personam, quod magna ex parte continetur in primo, sed est aliquomodo diuersum. Tertium quodammodo præcedenti annexum est violatio immunitatis clerici à soluendis tributis, & ab aliis seruilibus oneribus. Quartum sacrilegium in hoc genere committitur per fornicationem, vel similem turpitudinem. Circa primum modum sacrilegii aduertendum est, illum potissime constare ex iure positiuo in dicto c. *Siquis suadente*, Nam ibi specialiter interdicitur iniectio manuum violentarum in clericum intuitu Religionis, & in talis personæ reuerentiam, & ideo ex vi illius Canonis materia illa constituitur in virtute Religionis, & sub eius obligatione. Et ideo illa iniuria, quæ alias esset contra iustitiam ex natura rei, incipit esse contra Religionem ex vi illius Canonis: sicut supra Tractat. 2. libro 3. diximus de aliquibus actionibus prohibitis in loco sacro. Dubitari autem potest, an talis iniuria Clerici, ex natura rei sit sacrilegium, etiam secluso iure Ecclesiastico. Videri enim potest responsio affirmans vera, quia illa esset semper irreuerentia personæ sacræ. Et non videtur improbabile. Communiter tamen oppositum verius creditur, quia seclusa lege positiua, talis actio non esset formaliter contra sanctitatem personæ, quia ex natura rei non esset debita talis immunitas huiusmodi personæ ex peculiari titulo sanctitatis, nisi Ecclesia suo præcepto id effecisset, quod sentit Caietanus in dicta quæstione nonagesima nona, ad 5. dub. 44.

Primum genus sacrilegii.

An Clerici iniuria ex natura rei sit sacrilegium?

Pars affirmatiua verior indicatur.

Confirmatur. Confirmatur, ac declaratur: nam in aliquibus casibus clericus ordinatus non gaudet illo priuilegio Canonis, in quibus casibus sicut persona manus iniiciens in clericum, non incurrit illam censuram, ita non censetur inferre manus sacrilegas, sed tantum iniustas, ergo signum est, hoc sacrilegium esse contra ius positiuum. Vnde aliqui dixerunt peccatum illud ratione excommunicationis annexæ nouam speciem malitiæ accipere. Sed reuera malitia illa non oritur ab excõmunicatione adiuncta, nam malitia talis supponitur excommunicationi, quia propter tale sacrilegium fertur. Nascitur ergo ex prohibitione, quæ prior est, quam excommunicatio. Vnde si fieret prohibitio intuitu Religionis sine adiuncta excommunicatione, illa sufficeret ad tale sacrilegium: non est ergo excommunicatio ratio illius malitiæ, quamuis in tali materia possit esse signum eius. Occurrebat autem hoc loco declaranda materia illius Canonis, quæ latissima est, sed id factum à nobis est in 5. tom. de Censf. disp. 22. sect. 1. per totam.

Secundum item sacrilegii genus contra personam sacram integrum postulabat tractatum ad sui declarationem, tamen in opusculo de Immunitate personarum sacrarum, & bonorum Ecclesiasticorum omnia, quæ in hac materia nobis occurrunt, prosecuti sumus, & ideo de hoc loco illa prætermittimus: solumque aduertimus circa secundum genus sacrilegii illud sub priori genere magna ex parte comprehendi: nam in dicto capit. *Siquis suadente*, omnis iniuriosa violentia clerico fieri prohibetur, siue sit iniuriosa ex natura rei, siue supposito aliquo Canonico iure. Vnde si iudex secularis vim inferat clerico, vt illum in carcerem coniiciat, etiam propter verum delictum, & carcere dignum, in censuram Canonis incidit, quia reuera manus violentas in clericum iniicit. Simul vero agit contra immunitatem fori, ex qua nascitur, vt illæ manus iniustæ, ac sacrilegæ sint, atque hoc modo sæpe sacrilegium commissum in personam clerici contra priuilegium fori materialiter (vt sic dicam) coincidit cum sacrilegio contra priuilegium Canonis, semper tamen formalis ratio vtriusque diuersa est. 6. *2. Genus sacrilegii.*

Et quamuis multiplicatio preceptorum prohibentium eundem actum sub eadem ratione virtutis sufficere non solet ad multiplicandas malitias in eodem peccato, imo neque ad augendam malitiam, ita notabiliter, vt necessarium sit illam circumstantiam in confessione aperire, vt probabilior fert opinio, sicut dixi in 4. tom. disp. 22. sect. 4. dub. vlt. Et bene tractat Sancius libro 9. de Matrimon. disp. 15. n. 6. alios referens: nihilominus in prædicto casu sentio, hanc multiplicationem prohibitionum, & priuilegiorum, quibus illæ fundantur, variare multum rationes sacrilegii, quia sunt immunitates religiosæ (vt sic dicam) diuersarum rationum. Vnde si iudex, vt persona priuata feriat clericum, vel vt iudex illum violenter detineat, non satisfaciet præcepto confessionis, generaliter confitendo, se manus violentas in Clericum iniecisse, sed tenetur declarare, an id fecerit iurisdictionem exercendo: tum quia est iniuria, & violentia longe diuersa, tum etiam, qua illo modo multiplicantur censuræ. Vltra hoc vero potest sæpe sacrilegium committi, exercendo iurisdictionem in Clericum, non inferendo in illum manus violentas, & tunc omnino separatur sacrilegium huius secundi generis à priori, vt per se manifestum est. 7. *Multiplicatio præceptorum prohibentium eundem actum quando sufficiat ad multiplicandas malitias.*

De tertio etiam genere sacrilegii, seu fundamenti eius, quod est immunitas personæ Ecclesiasticæ à tributis personalibus, disputaui late in dicto Opusculo, & ideo hic solum aduerto, quod licet furari temporalia Clericorum bona non sit sacrilegium, nihilominus per impositionem tributi illa iniuste exigere, & extorquere sacrilegium est, quia per simplex furtum nec vis infertur personæ, nec fit contra immunitatem aliquam specialiter Clericis concessam. Nullum enim Canonicum ius specialiter prohibet furari à Clerico magis, quam à laicis, sicut prohibet manus violentas illis inferre. At vero imponere Clerico tributum, vel ab eo exigere extra casus permissos specialiter est iure Canonico prohibitum, cap. *Non minus*, & cap. *Aduersus*, de Immun. Eccles. cum similibus. Et ideo licet hæc iniuria non videatur esse circa personam, sed circa bona Clerici, quando violentia personalis non intercedit, nihilominus in ea interuenit sacrilegium contra personam, quia fit contra immunitatem eius, & circa illam exercetur quædam potestas dominatiua similis, seu proportionalis iurisdictioni, 8. *3. Genus sacrilegii.*

eique

tique correspondens, cum tamen ab illa potestate persona clerici, quasi in Religiosum honorem exempta sit. Quapropter si vltra impositionem, & petitionem tributi accedat exactio per violentiam ipsimet personæ clerici factam, duplex ratio sacrilegii, sicut & duplex censura, interueniet iuxta ea, quæ in puncto præcedenti diximus. Cætera, quæ hic desiderari possunt ex citato loco petenda sunt.

CAPVT III.

De sacrilegio personæ, vel in personam per violationem castitatis.

1. Qua pacto hoc peccatū inter sacrilegia numeretur.

QVartum genus sacrilegii per actus venereos censetur committi in personam, vel à persona Clerici ratione voti castitatis, quod est ordini annexum: & eadem ratio erit de quocumque habente simile votum, vt sumitur ex D. Thoma 2. 2. quæst. 154. articul. 1. & ex Siluest. Angel. Caietan. & aliis verb. *Sacrilegium*, & Tolet. libro 5. Instruct. capit. 12. Vnde nascuntur duo dubia. Primum est, quomodo hoc peccatum numeretur inter species sacrilegii, cum reuera sit quædam perfidia in Deum, & consequenter pertineat ad irreligiositatem, vt est vitium condistinctum à sacrilegio, vt in principio huius tractatus visum est. Et declaratur: nam aut hoc peccatum consideratur, vt committitur ab ipso clerico fornicante, vel vt committitur à complice, qui cum illo fornicatur. Priori modo interuenit ibi fractio voti, cuius malitia non pertinet ad sacrilegium, quia directe est contra Deum ipsum, cui fit promissio voti, neque vltra hanc malitiam est in illo peccato alia malitia contra Religionē ex vi eiusdem voti, quia non sunt gratis multiplicandæ malitiæ, alioqui in omni fractione voti duplex malitia similis interueniret, quod incredibile est. Vnde vlterius etiam ex parte alterius peccantis cum clerico inueniri potest malitia fractionis voti per modum cooperationis, quatenus cum illo concurrit ad violandum votum suum, quæ malitia non pertinebit ad sacrilegium, vt ostensum est, & multo minus est multiplicanda malitia ex parte voti in socio criminis, quam in principali delinquenre: ergo ex hac circumstantia personæ sacræ non consurgit sacrilegium, siue consideretur vt circumstantia *quis*, siue vt circumstantia *circa quid*.

2. Caiet. sententia in hac materia.

Circa hoc Caiet. dicta quæst. 99. duo dicit, vnum est fractionem voti esse perfidiam contrariam fidelitati, quam Deo debemus, quod verissimum quidem est, vt constabit ex materia de Voto: neque de hoc puncto hic amplius dicendum est. Secundum est huiusmodi perfidiam sub sacrilegio comprehendi, ac subinde omnem fractionem voti esse sacrilegium tam in votis realibus quam personalibus. Ratio est, quia eo ipso, quod res, actus, vel persona Deo promittuntur, dicata manent cultui Diuino, ergo efficitur res sacra, & consequenter subtractio eius per fractionem voti est violatio rei sacræ. Atque ità infert, qui vouit ieiunare tali die, & non ieiunat, sacrilegium cōmittere contra sanctitatem suæ personæ, quia per votum illud sanctificata fuit talis persona, & dicata Deo quoad talem actū. Sicut mulier, quæ votum simplex castitatis emisit, sacrilega censetur fornicando, vt sumitur ex D. Tho. in illa q. artic. 3. quia per votum suum sanctificauit se Deo quoad talem materiam. Et cum eadem proportione loquitur de votis realibus, nam qui vouit dare pecuniam, vel vineam Ecclesiæ, vel pauperibus & non implet, sed bona illa apud se retinet, sacrilegus est, tanquam inique occupans bona Deo iam sacrata, sicut in iure dicitur sacrilegium committere, qui rem Ecclesiæ legatam retinet Cap. *Sacrilegium*, cum multis aliis 17. q. 4.

3. Ostenditur difficultas quæ in doctrina Caietani est.

Hæc vero doctrina Caietani intellecta de proprio sacrilegio, prout ipse, & nos loquimur, difficilis mihi est. Primo quia perfidia in Deum, & sacrilegium sunt peccata quodammodo genere diuersa, ergo fieri non potest, vt vnum per aliud essentialiter contrahatur, ergo si fractio voti est perfidia, non contrahitur formaliter ad speciem sacrilegii. Antecedens probatur tum iuxta diuisionem horum vitiorum à nobis positam, tum etiam iuxta eam quam Diuus Thomas tradit. Nos enim distinximus primo, ac præcipue vitium irreligionis in irreligiositatem, quæ directe continet irreuerentiam Dei, & proprium sacrilegium, quod spectat ad irreuerentiam rei Deo sacratæ, quæ duo diximus esse tanquam duo genera maxime diuersa sub illo primo. At vero perfidia in Deum continetur sub genere irreligiositatis directe contrariæ Deo, nam sicut votum directe continet cultum Dei, ita perfidia irreuerentiam Dei, ergo est vitium omnino condistinctum à sacrilegio. Vnde etiam Diuus Thomas in principio quæst. 97. vitia, quæ pertinent directe ad irreuerentiam Dei, à sacrilegio condistinguit. Et ideo nemo dicet periurium contineri posse sub sacrilegio, quia est sub genere condistincto à sacrilegio: at vero non minus directe est talis perfidia contra irreuerentiam Dei, quam periurium iuxta doctrinam D. Th. 2. 2. q. 89. arti. 8. dicentis maiorem irreuerentiā esse in infidelitate ad Deum, quam in periurio, ergo fractio voti hoc modo non potest esse sacrilegium.

4. Responsio impugnatur.

Dicet fortasse aliquis fractionem voti specificari per sacrilegium, non formaliter, sed quasi materialiter, ex modo, quo fornicatio etiam specificatur per sacrilegium in Virgine sacra, vt ait D. Tho. dicta quęst. 99. ar. 3. ad 3. Sicut enim vitium contra vnam virtutem potest esse materia peccandi contra aliam, & tunc dicitur specificari ab illa, (vt in adulterio luxuria specificatur per iniustitiam, non metaphysico modo, sed morali,) ita intra eandem virtutem potest vna malitia per aliam diuersæ rationis quasi contrahi ratione moralis coniunctionis in eadem materia: vt si quis promittat aliquid Deo dare sub iuramento, fractio talis voti perfidia est simul contracta ad periurium. Sic ergo fractio voti esse potest perfidia contracta ad sacrilegium. Sed hoc nihil aliud est quam dicere in omni fractione voti esse duas malitias: vnam perfidiæ, & alteram sacrilegii, quia illa contractio materialis nihil aliud est, quam coniunctio duarum malitiarum in eadem materia: vt patet in exempls adductis, & quia esse non potest per modum generis, & differentiæ, vt ratio facta plane ostendit, ergo non potest intelligi, nisi per coniunctionem duarum malitiarum in eadem materia. At incredibile est, vt supra argumentabar, in omni fractione voti esse duas malitias. Et confirmatur ex Paulo 1. ad Timoth. 5. dicente: *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Loquitur enim de viduis, quæ votum castitatis fregerant iuxta communem omnium interpretationem, & tamen non aliam malitiam in eo peccato declarat, nisi fregisse primam fidem, ergo non oportet aliud malitiæ genus in eo actu cogitare.

5. Fractionem voti solam malitiam perfidiæ habere probabile est.

Quapropter probabiliter dici potest, fractionem voti proprie, & in rigore non habere, nisi malitiam perfidiæ. Quod à contrario actu declarari potest, nam ieiunium v.g. ex voto factum non habet aliam honestatem religionis, nisi quia est fidelitas quædam ad Deum, ergo è contrario fractio ieiunii tantum habet malitiam infidelitatis. Item materia illa non aliter dicitur consecrata Deo, nisi quia illi promissa est, ergo contraria omissio, vel actio non aliter est violatio rei sacræ, nisi in quantum non est impletio promissionis. Et idem videtur esse cum proportione de voto castitatis, per quod magis videtur persona

ſona conſecrari Deo, quam per alia vota particularium actuum, & tamen illa conſecratio non eſt, niſi obligatio orta ex promiſsione, ergo nec violatio illius ſanctitatis aliud eſt quam infidelitas promiſsionis.

6. *Obiectio.* Quod ſi obiiciatur, quia communiter peccatum luxuriæ dicitur eſſe ſpecies ſacrilegii, vt patet ex D. Th. 2.2.q.154.art.10. Imo in Concil. Tolet. 2. ca. 1. expreſſe dicuntur ſacrilegii rei Clerici violantes votū caſtitatis. Reſponderi poteſt primo, omne peccatum contra religionem ſolere vocari ſacrilegium, vt ſupra diximus, & hoc modo fractionem voti vocari ſacrilegium. Nam & D. Tho. in. d. art. 10. non aliter probat hoc eſſe ſacrilegium, niſi quia caſtitas voto promiſſa, eſt actus religionis, quatenus ordinata eſt ad cultum Dei. Addi vero poteſt fractionem voti quaſi eminenter continere rationem ſacrilegii, quia ipſamet perfidia erga Deum eſt quædā violatio rei aliquo modo conſecratæ Deo ad talem actum, vel officium ſanctitatis. Et hoc maxime videtur habere locum, quando votum non ſolum ex promiſsione, ſed etiam ex ordinatione, & acceptione Eccleſiæ habet peculiarem vim dedicandi perſonam Diuino cultui, vt eſt votum ſolenne, vel votum caſtitatis factum in manibus Prælati: nam per illud cenſetur Virgo quaſi deſponſari Chriſto: tunc ergo cum maiori proprietate eſt coniuncta violatio rei ſacræ cū perfidia, & ideo dici poteſt proprie ſacrilegium: & tunc non eſt improbabile addi ſpecialem malitiam ſacrilegii vltra perfidiam. Quod ſentiunt Auctores, qui exiſtimant, religioſum fornicantem non ſatis explicare peccatum ſuum in confeſsione, dicendo ſe habere votum caſtitatis, niſi explicet etiam ſtatū perſonæ: quod tenent multi Theologi moderni, quorum opinio optime in hoc fundabitur, quod alias licet declaret malitiam perfidiæ, non declarat ſacrilegii. Sed quid de illa opinione ſentiendum ſit, dicam in materia de voto: nunc relicto ſtatu, & ex vi ſolius voti verius videtur in fractione voti vnam tantum eſſe malitiam, quæ eſſentialiter eſt perfidia contra Deum, & concomitanter violat perſonam, quia tamen non violat niſi ratione perfidiæ, ideo nō multiplicat malitias. Præſertim quia ſola promiſsio non videtur facere materiam eius proprie ſacram, niſi in ordine ad fidelitatem Deo ſeruandam.

7. *An tota ratio ſacrilegii in materia caſtitatis ſit votum. Ratio dubitandi.* Secundum dubium eſt, an tota ratio ſacrilegii circa perſonam ſacram in materia caſtitatis ſit votum. Et ratio dubitandi maxime in Clericis eſt, quia præter votum habent conſecrationem, per quam efficiuntur perſonæ ſacræ, ergo etiam ſecluſo voto, turpitudo luxuriæ eſt contra ſanctitatem talis perſonæ ad eum modum, quo ſupra dicebamus turpes actus in Eccleſia ex natura rei eſſe contra ſanctitatem loci, etiam ſecluſa ſpeciali prohibitione Eccleſiæ. Atque ex hac quæſtione pendet alia, ſcilicet, an conſtituti in minoribus ordinibus, præſertim ſi Diuino cultui actu dicati ſint, ſacrilegium committant fornicando, vel quæ cum eis ſcienter fornicantur. Item hinc poteſt pendere alia quæſtio, quæ in materia de confeſsione tractatur, an Sacerdos violans caſtitatem, teneatur in confeſsione explicare ſe eſſe ſacerdotem, vel ſatisfaciat dicendo ſe habere votum caſtitatis. Nam ſi illud peccatum eſt Sacrilegium, non ſolum ratione voti, ſed etiam ratione Sacerdotii, oportebit vtramque circumſtantiam explicare, & ita eſſe explicandam, ſcripſit Petrus Ledeſma in Sum. ſacram. capit. 19. de Pœnit. dub. 1. & 2. de circumſtantia perſonæ, qui dicit Sacerdotem, vel Epiſcopum non ſatisfacere explicando ſe habere ordinem ſacrum, niſi explicando talem ordinis gradum, indicat ergo ex vi ſacerdotii committi ſacrilegium per fornicationem, etiam præter obligationem voti.

8. *Initiati mi.* In hoc tamen breuiter aſſero, ſecluſo voto, in his, qui minoribus ordinibus initiati ſunt, hoc peccatum vel nullum eſſe ſacrilegium, vel non eſſe mortale in illa ſpecie. Hoc indubitatū eſt apud omnes, nam docent illam non eſſe circumſtantiam de neceſsitate confeſsionis, & à fortiori patebit ex dicendis. Idemque ſentiendum eſt de ſubdiaconatu per ſe ſpectato ſine voto, prout aliquando fuit. Item de Diaconatu etiam nunc veriſsimum eſt non addere ſpecialem malitiam grauem præter votum. Nam ob eam rem eſt apud omnes indubitatum, non eſſe neceſſarium explicare in confeſsione illum gradum ordinis, ſi votum ſufficienter explicetur, vt dicendo ſe habere ordinem ſacrum, vel eſſe religioſum, vel (vt eſt etiam probabilius) habere votum caſtitatis. Ratio vero omnium eſt, quia licet hæ perſonæ efficiantur aliquo modo ſacræ, tamē ſecluſo voto, nō ſacrātur ad vſum caſtitatis, neę peccatum caſtitati contrarium reddit perſonam ineptam ad actus illos, ad quos conſecratur, ergo per tale peccatum non violatur formaliter perſona ſacra, vt ſacra eſt, ſed ad ſummum materialiter, ergo tale peccatum, vel nullum eſt ſacrilegium, vel ad ſummum habebit inde aliquam malitiam venialē. *...minoribus ordinibus peccando contra caſtitatem, vel nullum vel ſolum veniale committunt ſacrilegium. Idem dicendum de Subdiaconatu. & Diacona-*

9. *Quid de ſacerdotio ſentiendum.* At vero in ſacerdotio videtur eſſe maior deformitas, tum quia per illud dedicatur perſona ad miniſterium longe altius, & ſacratius, tum etiam quia per tale peccatum grauiter polluitur talis perſona in ordine ad dignam, & conuenientem adminiſtrationem ſui muneris. Propter quod multi graues Auctores cenſuerunt, obſeruantiam caſtitatis ex diuino iure eſſe annexam ſacerdotali ordini, vt infra in materia de voto videbimus, quod ſaltem videtur veriſimile quoad abſtinentiam ab illicitis actib. caſtitati contrariis, ita vt ſanctitas illius ordinis per ſe obliget ad abſtinendum à talibus actibus propter quandam indecentiam, quam præ ſe ferunt comparatione illius. Et confirmari poteſt, nam lex ipſa naturæ ſemper dictauit in ſacerdotibus ex vi talis muneris pudicitiam maxime poſtulari. Et ideo etiam in lege veteri hæc mnnditia maxime commendabatur ſacerdotibus, vt ex Leu. 21. & aliis locis colligitur, & ex 1. Regum 21. Et apud Ethnicos maxime cōmmēdabatur pudicitia ſacerdotibus, vt multis teſtimoniis oſtendit Tiraquel. in legibus Conn. leg. 15. à. num. 118. Ergo quantum ſacerdotium nouæ legis dignius eſt, eo videtur hæc obligatio eſſe maior ex vi Religionis. Denique non videtur poſſe negari, quin fornicatio ſacerdotis notabiliter aggrauetur ex tali circumſtantia perſonæ, quæ grauitas pertinet ad propriam rationem ſacrilegii vltra perfidiam, quæ eſt in tranſgreſsione voti, ergo quāuis non interueniſſet votum, & conſequenter nec malitia perfidiæ, maneret grauis malitia ſacrilegii ob perſonæ ſacræ violationem. Eſt ergo hæc ſententia pia, & probabilis, ſed incerta. *Probabile eſt peccata carnis in ſacerdote eſſe ſacrilegia ex ſe, etiam præſcindendo à voto.* Quia iuxta illam oportebit dicere blaſphemiam in ore ſacerdotis eſſe graue ſacrilegium ex circumſtantia perſonæ vltra malitiam blaſphemiæ, quia non minus videtur polluere talem perſonam, & impedire illam à ſacro miniſterio, quam fornicatio. *Obiectio.* Conſequens autem communiter non admittitur, vt videre licet in Caiet. dicta quæſtione 99. dub. 5. & Nauar. in Sum. cap. 6. numer. 13. & in capit. *Conſideret*, de Pœnit. d. 5. nu. 56. Alias omnia peccata grauia ſacerdotis eſſent ſacrilegia ex circumſtantia perſonæ, quod eſt difficile creditu.

10. *Reſponſio aliquorum.* Reſpondent aliqui concedendo, omnia peccata non ſolum ſacerdotis, ſed etiam perſonæ ſacræ eſſe ſacrilegia, tamen ſub ea ratione habere tantum malitiam venialem, etiamſi in alio genere mortalia ſint, quia licet repugnent ſanctitati perſonæ, non tamen ſpeciali repugnantia, ſed generali, ſicut nos ſupra diximus de loco ſacro. Verumtamen ſi hoc ſemel conceſſatur, valde probabiliter ſequitur tam excellentem eſſe per ſe conſecrationem, & tantam peccati deformitatem, vt violatio illa perſonæ

sonæ sacræ grauem malitiam contineat in ratione sacrilegii, consecratio autem sacerdotis satis excellens est, & peccatū turpe, vt fornicatio: & enorme, vt blasphemia, satis grauiter illi repugnant. Si ergo generalis illa repugnantia sufficit ad rationem sacrilegii; graue augmentum sufficiet ad malitiam mortalem in eo genere: hoc autem admittere valde scrupulosum est pro materia de confessione.

11. *Opposita pars satis probabilis.* Satis ergo probabile est respectu personæ sacræ illam generalem repugnantiam non sufficere ad propriam rationem sacrilegii, quia ex vi consecrationis non prohibentur illi omnes actiones prauæ speciali prohibitione, vt alibi Deo dante latius ostendetur. Quo fundamento posito consequenter dicendum est, solam consecrationem sacerdoti per se non sufficere ad sacrilegium mortale, nisi ratione voti adiuncti, vel Ecclesiasticæ legis specialiter obligantis tales personas ad abstinendum à venereis intuitu Religionis, & sanctitatis. De qua re dicemus plura in sequentibus libris tractando de continentia sacerdotum, & statu Religiosorum. Et ideo de hac specie sacrilegii hæc sufficiunt, nam alia duo dubia, quæ hic desiderari possunt, scilicet, an hæc species sit infima in ratione sacrilegii, & cur opponatur Religioni, & non obseruantiæ, & duliæ, in capite sequenti melius tractabuntur.

CAPVT IV.

De sacrilegiis contra locum, & alias res sacras.

1. *An tempus sacrum constituat propriam speciē sacrileg.* De secunda specie sacrilegii contra locum sacrum multa essent dicenda, nisi in superiori libro omnia essent tradita, & explicata. Hic ergo solum est reddenda ratio, cur tempus sacrum non constituat speciem propriam sacrilegii, sicut locus, nam solennitates inter res sacras computantur, teste Diuo Thoma 1. 2. quæstione 101. articulo quarto ad quintum. Ad quod altero è duobus modis responderi potest, primo concedendo dari propriam quandam speciem sacrilegii ex violatione temporis sacri. Ita sentit nouissime Leonardus Lessius lib. 2 capit. 45. numer. 15. & 18. Ponit tamen hoc sacrilegium in tertia specie, ita vt tempus Diuino cultui dicatum inter res sacras connumeretur tanquam mensura rerum sacrarum. Duobus autem, vel tribus modis violari potest festum, primo per omissionem Missæ, & hoc (vt recte dicit) non est sacrilegium, seu irreligiositas quædam erga Deum ipsum per omissionem potius, quàm per commissionem. *Primus dicendi modus affirmatiuus.* Nam sacrificium non est veneratio alicuius rei sacræ, sed est supremus cultus ipsiusmet Dei, cuius obligatio determinatur ab Ecclesia ad dies festos: & ideo illius omissio habet malitiam directe contrariam cultui secundum se, neque aliter opponitur sanctitati festi. Secundo violatur festum faciendo in illo opus seruile, seu directe prohibitum in die festo: & hanc violationem dicit esse proprie sacrilegium, quia per illud opus sanctitas diei festi violatur, vel contemnitur. Tertio modo potest sacrum tempus violari, faciendo in illo opus, quod licet non sit specialiter prohibitum, repugnat ex generali ratione sanctitati temporis, vt peccando in die festo, & hoc etiam dicit esse sacrilegium idem Auctor eodem capit. 45. dub. 4. Ait tamen malitiam sacrilegii esse venialem: quod intelligendum est secluso contemptu, seu nisi ex directa, & formali intentione tale opus fiat in despectum, & iniuriam illius dei: nam tunc erit graue peccatum, vt constat, & videtur esse propriissimum sacrilegium.

2. Quæ sententia probabilis mihi videtur, oportet tamen rationem reddere, cur sacrilegium contra locum sacrum ponatur species distincta ab omni sacrilegio contra alias res sacras, non vero sacrilegium contra tempus sacrum. *Probabilis iudicatur præcedens sententia* Quia si consideremus species malitiarum, violatio festi per opus seruile est peccatum æque distinctum ab irreuerentia facta calici, vel imagini, ac est distinctum ab eisdem furtum factum in loco sacro. *Cur sacrilegium contra tempus non constituat speciem distinctam ab aliis, quemadmodum sacrileg. contra locum.* Si vero locus, & tempus inter se comparentur, videntur seruare proportionem, vt supra argumentati sumus: nam vtrumque est mensura actionum, & sicut actio sacra determinatur ad tale tempus, ita & ad talem locum, vel è conuerso tam tempus, quam locus fit quid sacrum, quia dicatur ad actiones sacras, igitur videtur esse eadem vtriusque ratio. Sed licet fortasse non possit speculatiua differentia assignari, responderi poterit, ratione doctrinæ illam diuisionem fuisse sic traditam, quia sacrilegium contra locum sacrum habet in iure specialem considerationem propter multiplicem modum commitendi illud, & propter varia priuilegia locis sacris concessa. Vel certe dici posset hanc speciem sacrilegii contra tempus sacrum reduci potius ad secundam speciem sacrilegii, quæ ex loco sumitur, quia hæ duæ circumstantiæ in moralibus seruant proportionem, & ita de illis loquitur Diuus Thomas in illa solutione ad 5.

3. *Secundus dicendi modus negans per violationem temporis non committi sacrileg.* Aliter dicendum occurrit, in violatione temporis sacri non committi proprie sacrilegium, & ideo tempus sacrum in hac enumeratione non computari. Quod declarari potest primo ex physica differentia inter tempus, & locum: nam locus est res permanens, & ideo est capax specialis consecrationis, & venerationis. tempus autem est res transiens, vnde non aliter sanctificatur, quam determinando actiones sacras, quæ in illo fieri debent: & ideo non censetur habere aliam sanctitatem præter sanctitatem talium actionum. *Declaratur primo.* Intelligendum autem hoc est de tempore, quod est mensura extrinseca, ita vt seruetur proportio ad locum: tempus autem intrinsecum actioni sacræ eodem modo sacrum est, quo actio ipsa: illud autem proprie, ac per se non violatur, nisi in quantum actio ipsa sacra, vel omittitur, vel impeditur, vel male fit, quod non pertinet ad sacrilegium, sed ad alia peccata contra Religionem.

4. *Ostenditur discurrendo per peccata, quæ fiunt in tempore sacro.* Secundo declaratur, discurrendo per illa tria, quæ supra enumerata sunt: nam omissio Missæ non est sacrilegium, vt probatum est. Commissio etiam seruilis operis in die festo non videtur esse proprium sacrilegium, sed alia species irreligiositatis contra cultum Dei in se. Quod patet, quia vacatio ab operibus seruilibus in die festo non præcipitur quasi in venerationem ipsius temporis, sed directe in cultum ipsius Dei, siue illa vacatio instituatur in signum venerationis debitæ Deo, siue præcipiatur, vt homo sit expeditus ad vacandum cultui Diuino: ergo contrarium opus non est contra reuerentiam alicuius rei sacræ, sed contra reuerentiam Dei in se: & in hoc cerni potest differentia inter locum, & tēpus. Nam prohibitio, verbi gratia, negotiandi in Ecclesia immediate fit propter reuerentiam habēdam ipsi Ecclesiæ, quamuis magis remote totum ordinetur in Deum, prohibitio autē negotiādi in die festo nō fit in reuerentiam temporis, sed immediate in cultū, seu ob cultum Dei, & ideo prior transgressio proprie est sacrilegium, posterior autem magis est irreligiositas immediate contra Deum. Vnde etiam non videtur necessarium admittere illum tertium modum sacrilegii in die festo per opus in eo specialiter prohibitum, quia tale opus licet alias malum sit, non est violatio alicuius rei sacræ, neque aliter repugnat Religioni, nisi quatenus specialiter repugnat sacræ actioni, vel vacationi tali tempore præceptæ. Vnde neq; in hoc oportet omnino seruari similitudinem inter locū, & tempus, quia locus eo ipso,

ipso, quod ad sacra munia publice destinatur, abstrahitur, & separatur ab omni vsu profano instar aliarum rerum sacrarum, vt statim dicturi sumus, tempus autem extrinsecum, & commune non ita dedicatur, & abstrahitur, sed solum quo ad eas actiones sacras, quæ in ipso fieri præcipiuntur: sub actionibus comprehendo carentiam actionum iuxta regulam à D. Thoma positam 1.2. quæstione 71. artic. 6. ad. 1.

De tertia specie sacrilegii.

5. Circa tertiam speciem sacrilegii Diuus Thomas in dicta q. 99. ar 3. non aliter explicat materiam huius speciei sacrilegii, nisi numerando varia genera rerum sacrarum, quæ per hanc speciem sacrilegii violari possunt. In primo ponit Sacramenta, in secundo vasa sacra, & ibi enumerat imagines sacras, & reliquias Sanctorum, in quibus, inquit, personæ Sanctorum honorantur, & *dehonorantur*: in tertio ponit res, quæ pertinent ad ornatum Ecclesiæ, & ministrorum, in quarto ponit bona Ecclesiastica ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ deputata. Non declarat autem D. Thomas, cur hæc omnia sub vna specie sacrilegii numerentur, cum locus ponatur in specie distincta. Nam alioqui solet templū vel tabernaculum comprehendi sub generali appellatione sacrorum, seu rerum sacrarum, eodem modo, quo vasa sacra, vt patet ex eodem D. Thom. 12. quæ. 101. art. 4. vbi hæc omnia vocat instrumenta cultus. Nec videtur esse minor distinctio in ratione rei sacræ inter vasa sacra, & imagines, ac reliquias, quam sit inter loca, & vasa sacra. Hæc vero difficultas, totaq; enumeratio explicabitur melius cap. sequenti.

CAPVT V.

Qualis sit diuisio sacrilegii in tres species.

An tria membra assignata sint species infima.

1. DVo præcipue sunt in hoc capite explicanda, vnum est, an illa tria membra sint species vltimæ sacrilegii, aliud, an sint formaliter diuersæ. Circa primum D. Thomas (vt aliqui ei tribuunt) sensisse videtur: illas esse species vltimas. Nam in dicta q. 99. articul. 3. in corpore articuli, de his videtur loqui, vt de tribus speciebus vltimis: & in solutione ad primum dicit, non tantum differre materialiter, sed etiam formaliter in ratione sacrilegii. Et quod magis mouere potest, in solutione ad secundum dicit, percussionem Virginis sacræ, & commistionem cum illa esse eiusdem speciei in ratione sacrilegii: supponit ergo omne sacrilegium in personam sacram esse eiusdem speciei: ergo eadem ratio est de reliquis. Item violatio Ecclesiæ per effusionem sanguinis, vel seminis, eiusdem speciei est in ratione sacrilegii, licet peccata, quibus fit talis violatio, in se diuersissima sint, ergo eadem ratio erit de reliquis. Et confirmari potest, quia nisi ita dicamus, difficilimū erit, vel species vltimas agnoscere in hoc genere vitii, vel rationes constituendi, & distinguendi illas assignare. Et ita clare sentit Caietanus dicta quæst. 99. dub. 3.

Pars affirmatiua.

Pars negatiua certa iudicatur.

2. Sed nihilominus certum existimo, non omnes illas esse species infimas, imo probabilius mihi est, nullam earum esse vltimam. Et quidem in prima specie ad minimum existimo esse distinctum sacrilegium manus violentæ, vel turpis actus, quia vnum est perfidia contra votum, vt supra declaraui: aliud est violatio cuiusdam peculiaris immunitatis talis personæ, quæ duo valde distincta sunt in genere moris, quia repugnant Religioni secūdum actus, & honestates valde distinctas. Nec fortasse Diuus Thomas sensit oppositum in illa solutione ad secūdum, non enim dicit, illa duo conuenire in vna specie vltima, sed simpliciter in vna specie sacrilegii, scilicet in vna ex tribus enumeratis qualescumque illæ sint. De aliis vero sacrilegiis in personam per varias violationes immunitatum aut Canonis, aut fori, aut tributorum magis incertum est, an inter se distinguantur specie, non est tamen improbabile etiam illas inter se distingui, quia immunitates, quæ per illas violantur, sunt moraliter diuersarum rationum. Et quod ad praxim spectat, clarum existimo in ordine ad confessionem habendas esse tanquam species distinctas, quia nec peccata, quibus fiunt, possunt aliter explicari, nec de illis in ordine ad iudicium ferendum de iniuria Ecclesiæ facta, & de satisfactione illi debita, potest aliter haberi sufficiens notitia.

Sacrilegium manus violentæ & turpitudinis distinguuntur specie.

Similiter in secundo sacrilegio in locum sacrum cum iura distinguant in genere furti tres species sacrilegii, scilicet, furando sacrum de sacro, aut non sacrum de sacro, aut sacrum de non sacro: sicut tertium distinguitur specie à duobus tribus, ita duo prima videntur inter se specie distingui, cum tamen vtrumque sit contra locum sacrum. Sed hoc non multum cogit, nam dici facile potest, secundum, & tertium membrum esse simplices species sacrilegii, quia vna est contra rem sacram tantum, vt cū quis furatur sacrum de non sacro: altera vero est contra locum tantum, vt quando quis furatur non sacrum de sacro. At vero prima species non est simplex, sed mista, neq; est vna, nisi materialiter, formaliter autem est duplex per coniunctionem duarum malitiarum sacrilegii in eodem actu, atque ita malitia sacrilegii, quæ in vtroque furto est ratione loci sacri, eiusdem est speciei. Aliis ergo exemplis potest ostendi hæc specifica differentia: nam furtum in loco sacro videtur sacrilegium specie distinctum à violatione templi per effusionem sanguinis, vel seminis, habet enim deformitatem diuersa ratione repugnantem rectæ rationi: & à posteriori suaderi potest ex effectu violandi Ecclesiam. Si enim effusio sanguinis, vel seminis censetur sacrilegium eiusdem speciei, quia eodem modo violant Ecclesiam, cur non censebuntur diuersæ speciei à furto, cum longe aliter violent. Quod si dicas hoc pendere ex statuto Ecclesiæ. Respondeo, hanc variam Ecclesiæ dispositionem indicare magnam diuersitatem in crimine non solum accidentalem, sed etiam essentialem moraliter. Imo melius colligitur differentia in criminibus ex differentia in illo effectu, quam identitas sacrilegii ex conuenientia in eodem effectu, nam sæpe sacrilegia specie distincta inducunt eundem effectum excommunicationis, vel irregularitatis, quia ad hoc satis est, vt conueniant in quadam grauitate, vel acerbitate criminis, licet alias differant: at vero quando vnum crimen est dignum tanta pœna, & non aliud in tota sua latitudine, non paruum signum est specificæ distinctionis. Præterea, abstrahere delinquentem à loco sacro, vel in illo loco iudicium, aut mercaturam facere: videtur plane iniuria loci valde diuersa, & contra immunitatē loci moraliter distinctam: & ita in hoc genere sacrilegii existimo esse varias species, & maxime in ordine ad confessionem necessarium moraliter esse ita reputari, & explicari. Quod aliis exemplis statim amplius confirmabitur.

Ostenditur specifica distinctio inter sacrilegia commissa in loco sacro.

Obiectio.

Soluitur.

4. Denique de tertia specie, de qua præcipue dubium propositum est, videtur mihi res clarior. Primo propter varietatem rerum sacrarum, quæ in hoc membro continentur, & modis valde diuersis sanctitatem participant. Nam vasa sacra sunt instrumēta Diuini cultus, at sacramenta sunt vasa diuinæ gratiæ, & in aliquo illorum Christus ipse realiter continetur: in imaginibus vero, & reliquiis est alius modus sanctitatis per certas quasdam habitudines ad personas sacras, bona autem Ecclesiastica per denominationem magis remotam sacra censentur. Dicit autem D. Thomas in illo artic. 3. secundum diuer-

Sub tertia specie sacrilegii variæ continentur species.

diuersam sanctitatem rerum sacrarum distingui species sacrilegii, ergo etiam sub illa generali ratione rei sacræ distinguendæ erunt diuersæ species, cum in illis rebus distinguantur etiam sanctitates (vt ita dicam) diuersarum rationum. Neque satisfacit, quod Caietan. respondet, omnes has sacras conuenire in hoc, quod tantum relatiue sunt sacræ: nam hæc est ratio valde generalis, & sub illa continentur sanctitates relatiuæ diuersarum rationum: & certe sanctitas loci relatiua est, seu moralis per humanam deputationem & benedictionem, & sicut locus dicit relationem continentis, ita & vasa sacra suo modo. Et in vestibus sacris considerari potest relatio genere diuersa pertinens ad prędicamentum *Habitus*, & ita inter sanctitatem vestis, vasis, imaginis, & reliquiarum esse poterit generica diuersitas relationum, quę à Caietano consideratur in loco respectu aliarum rerum sacrarum, non ergo satisfacit illa responsio.

Caiet. responsum reiicitur.

5. Præterea, hoc potest inductione confirmari: nam licet furari pecuniam Ecclesiæ sacrilegium sit, tamen calicem confringere, & irreuerenter tractare, longe diuersum sacrilegium est, cum tamen vtrumque ad hoc membrum pertineat. Sicut enim aliquis cultus, & honor debetur calici, qui non debetur pecuniæ Ecclesiæ, ita diuersum est sacrilegium, quo fit calici irreuerentia, vel quo pecunia Ecclesiæ subtrahitur. Imo circa eandem rem sacram, verbi gratia, calicem possunt esse diuersi modi sacrilegii, ita profecto distincti, vt in confessione exprimendi necessario sint, non ex accidentali grauitate, sed ex propriis rationibus eorum, vt si quis verbi gratia, vtatur calice in mensa communi ad vsus profanos, profecto longe aliud sacrilegium committit ab eo, qui calicem furatur, nam licet vt res sacra sit eadem, modus violandi illam est longe diuersus, adeo vt prior sit contra Religionem ex ipsa lege naturali, posterior verò videatur esse tantum ex lege positiua: nam ex sola rei natura fortasse esset tantum iniustitia. Et similia exempla sumi possunt discurrendo per alias res sacras, præsertim Sacramenta, reliquias, & imagines. Quis enim dicat baptizare, & absoluere indigne esse sacrilegium eiusdem speciei cum irreuerentia facta imagini, & sic de aliis. Denique Simonia, vt supra conclusimus, species est sacrilegii, & sine dubio sub tertio membro continetur, vt ex infra tractandis constabit: Nemo autem negat esse speciem vitii, ab aliis sacrilegiis contra res sacras distinctam.

Probatur inductione.

6. Concludo ergo hanc speciem non infimam, sed subalternam, & licet difficile sit in his omnibus specificam rationem distinguendi cognoscere, tamen hæc difficultas fere in rebus omnibus, præsertim in actibus humanis inuenitur. Item licet speculatiue id sit verum, tamen moraliter ex ipsa rationis regula in multis apparet statim magna differentia, & in ordine ad confessionem optimum consilium est, quando modus sacrilegii, vel ex parte rei sacræ, vel ex modo violandi illam, est multum diuersus, & de se habens sufficientem grauitatem ad mortale peccatum, illud explicare in confessione tāquam habens peculiarem speciem in ratione sacrilegij.

7. Atque ex his expeditum fere est, quod secundo loco proposuimus: Quia veluti à fortiori constat rectè à Diuo Thoma dictum esse, tres illas generales species sacrilegii non tantum materialiter, sed etiam formaliter sub genere sacrilegii distingui, nam quæ diximus de speciebus contentis sub singulis membris, magis probant de ipsis membris inter se. Caietanus etiam hoc declarat, quia persona est formaliter, & simpliciter sancta, vt subiectum sanctitatis, locus vero vt contentiuus personarum, & rerum sacrarum, alia per habitudinem, qua ad sanctitatem ordinantur. Quod generatim loquendo rectè consideratum est, dummodo ad species conuenienter applicetur, vt diximus. Et præterea in eo, quod de persona dicitur, aduerto, personam esse quidem formaliter, & simpliciter sanctam, præcipue ratione gratiæ, & iustitiæ inhærentis, hic autem non solam hanc sanctitatem personæ considerari, imo nec principaliter, vt infra dicam, est enim sacerdos, & religiosus persona sacra sufficientissime ad rationem sacrilegii, etiamsi nec formaliter, nec simpliciter sancta sit. Nam ratio sacrilegij ab hoc abstrahit, & præscindit, & solum consurgit ex eo, quod talis persona est Diuino cultui dicata speciali modo, & ad aliquod ministerium eius, & ideo dixi supra, hanc sanctitatem esse respectiuam: non excludo tamen, quin possit esse formalis. Circa locum etiam considero, quod licet sub ratione loci dicati ad continendum Dei populum ad Diuinum cultum congregatum, censeatur habere peculiarem rationem sanctitatis, sub qua spectat ad illam secundam speciem sacrilegii: nihilominus quatenus res quædam consecrata est, & destinata ad Diuinum cultum, habet quandam conuenientiam cum aliis rebus sacris, sub qua ratione existimo, posse aliquod sacrilegium contra templum vel monasterium esse eiusdem speciei cum sacrilegio contra rem aliquam sub tertio membro contentam, vt verbi gratia, templum destruere, aram, & vasa sacra infringere, vestes sacras scindere, & similia existimo esse sacrilegia eiusdem speciei. Item sicut vi, vel furto occupare bona Ecclesiæ mobilia, & immobilia, sacrata, vel non sacrata eiusdem speciei sacrilegium est, magis, vel minus graue, ita per vim occupare templum, aut monasteriū præcise stando in ratione rapinæ, aut furti rei sacræ sacrilegium eiusdem rationis esse videtur. Neque hoc est contra dictam diuisionem, nam in ea consideratur locus sacer, vt locus est, & quoad immunitates speciales, quas habet, vt exercet rationem loci, propter quas habet etiam alias communes rebus sacris, vt in lib. 1. de Immunitate notaui cap. 14. Et hoc modo potest aliqua moralis ratio illius diuisionis dari, nam persona sacra vt sic, & locus sacer vt sic habent singularem modum sanctitatis, & immunitatis, præsertim iuxta Ecclesiastica iura, & ideo illa duo specialiter numerata sunt, alia vero sub ratione magis generali, quia vitia eis contraria fere non habent in iure diuersam considerationem, licet in genere mali, & vitii moralis possint habere diuersas rationes specificas, vt declaratum est. Et ita obiter responsum est ad difficultates in principio positas.

Non solum materialiter sed etiam formaliter differunt inter se tres species sacrileg.

Locus sacer dupliciter spectari potest.

CAPVT VI.

Proponuntur nonnulla dubia de quibusdam rebus sacris.

1. SEd adhuc supersunt nonnulla explicanda circa res sacras, quæ in tertio membro numerantur. Et inprimis merito dubitari hic potest, an irreuerentia contra Eucharistiam dicenda sit sacrilegium. Et ratio dubitandi est, quia Eucharistia non est sancta, sicut aliæ res sacræ, sed sicut Deus ipse, quia reuera est Deus, ergo sicut irreuerentia contra Deum ipsum directe non est sacrilegium, sed irreligiositas alterius rationis, ita irreuerentia contra Eucharistiam plus est, quam sacrilegium. Et confirmatur, quia cæteris rebus sacris præter Eucharistiam non debetur suprema adoratio Latriæ, sed secundaria quędam veneratio, vt septima Synodus docuit: Eucharistiæ autem debetur idem latriæ cultus, qui vero Deo debetur, vt definit Concil. Trident. sess. 13. ca. 5. & Can. 6. ergo etiam irreuerentia facta Eucharistiæ est aliquid maius, quam sacrilegiū, quod fit aliis rebus

An irreuerentia contra Eucharistiam sit sacrilegium.

Ratio dubii.

rebus sacris, & directe opponitur illi secundariæ venerationi rerum sacrarum. Declaratur tandem, quia adoratio debita Christo in Eucharistia eiusdem speciei est cum adoratione, quæ dabatur Christo in propria specie visibili existenti, vt expresse docet Concil. Trident. dicto capit. 5. ergo etiam irreuerentia, aut iniuria facta Eucharistiæ, vel Christo in propria specie eiusdem rationis est, iuxta illud: *Reus erit corporis, & sanguinis Domini*, 1. ad Corinth. 11. At vero iniuria facta Christo in specie visibili non tantum erat sacrilegium, sed maior quædam irreligiositas, ergo idem dicendum est de Eucharistia. Ad hoc vero respondere quis potest ex Caiet. dicta quæstion. 99. dub. 6. irreuerentiam contra Eucharistiam non esse contra sanctitatem Christi, vt est sanctitas personæ. Sed non satisfacit, quia res ipsa contenta in sacramento est persona, & sanctitas illius rei est sanctitas per essentiam. Et ideo adoratio illius rei est tam vera Latria, ac adoratio personæ: Et ad hoc nihil refert, quod ibi non sit corpus per modum corporis, ergo idem est de irreuerentia.

2. *Contra Eucharistiam committi posse peccatum maius quam sacrilegium.*

Conuincor ergo his argumentis, vt dicam contra Eucharistiam committi posse peccatum, quod directe, & principaliter sit maioris rationis, quam sacrilegium quatenus nimirum est contra ipsam Christi personam, concomitanter vero esse sacrilegium; quatenus est contra reuerentiam debitam speciebus sacramentalibus, quæ res sacræ sunt. Sic ut enim adorato Christo in Eucharistia coadorantur species, ita proportionaliter est iniuria, & ideo sicut illa adoratio simpliciter est primaria Latria respectu personæ Christi, eminenter vero continet secundariam venerationem specierum, ita etiam irreuerentia principaliter est irreligiositas contra Christi personam, continet vero rationem sacrilegii respectu eius, quod ibi est sacramentum tantum. Nec refert, quod illa irreuerentia videatur immediatius versari circa species, quam circa Christum, quia respiciendum est magis ad rem contentam sub speciebus, cui directe, & formaliter fit iniuria: Sicut quando clericus trahitur per vestem, iniuria fit ipsi personæ, licet non attingatur persona, nisi mediante veste. Quod non obscure significarunt Paulus 1. Corinth. 11. Cum dixit. *Iudicium sibi manducat & bibit non diiudicans corpus Domini.* Et ita optima ratione intelligitur verum esse, quod Caieta. dixit dicta quæst. 99. dub. 6. grauius esse hoc sacrilegium contra Eucharistam, quam omnia alia contra personas sacras, loquendo de grauitate secundum speciem suam. Ratio enim propria est, quia hoc peccatum est altioris rationis, vt sic dicam, quam omne aliud sacrilegium eo, quod sit directe contra excellentiam diuinam personæ Christi. Et nihilominus verum etiam est, quod idem Caietan. subiungit in dub. 7. propter peccatum inferendi manus violentas in Eucharistiam non incurri excommunicationem latam contra inferentem manus violentas in clericum. Et ratio à priori non est, quia illud peccatum non fit contra sanctitatem Christi, vt Caietanus vult, sed est quia nomine clerici, in capit. *Siquis suadente*, non comprehenditur Christus, sed clericus viator, & visibilis, ac minister huius Ecclesiæ militantis, vt constat ex vsu illius vocis, & ex ipso contextu, & ex communi omnium intelligentia. Neque etiam obstat, quod illa iniuria Eucharistiæ sit grauius peccatum, nam pœna non extenditur ad dissimile crimen, etiamsi grauius sit, & sæpe censura fertur pro crimine minus graui, quia est maior necessitas coercendi illud, quam aliud grauius, quod rarissimum est.

Propter crimen iniiciendi manus in Eucharistiam non incurritur excommunicatio.

3. *An reliquiæ, & imagines Sanctorum bene in hoc ordine numerentur.*

Deinde dubitari potest circa easdem res sacras, an reliquiæ, & imagines Sanctorum bene in hoc ordine numerentur. Et ratio dubii est, quia irreuerentia istarum rerum non videtur esse contra Religionem, sed contra virtutem obseruantiæ, vel Duliæ, ad quam pertinet veneratio Sanctorum. Probatur ex Diuo Thoma dicente, irreuerentiam istarum rerum in hoc consistere, quod in eis personæ Sanctorum inhonorantur, ergo sicut honor Sancti in imagine sua est actus Duliæ, & non Religionis, ita irreuerentia contra imaginem, vel reliquiam alicuius Sancti est contra Duliam, & non contra Religionem, quia videtur potius esse inobseruantia quædam (vt sic dicam.) Nam peccatum, quod committitur contra reuerentiam debitam alicui personæ, illi virtuti opponitur, ad quam spectat venerari talem personam, vt irreuerentia contra parentem est impietas: non sacrilegium, sed personę creatæ quantumuis Sanctæ non debetur honor ex virtute Religionis, sed ex obseruantia, erga inhonoratio talis personæ non est sacrilegium, sed inobseruantia, ergo multo minus irreuerentia reliquiarum, vel imaginum Sanctorum erit sacrilegium contra Religionē, sed aliud vitium innominatum, & secundarium contra obseruantiam, seu Duliam.

4. *1. Responsio Vazquez.*

Ad hanc difficultatem responderi potest primo concedendo totum, quod argumentum intendit, vt plane concedit Gabriel Vazquez libro 1. de Adoration. disput. 6. capit. 8. vbi ait percussionem clerici, aut Religiosi non esse sacrilegium contra virtutem Religionis, sed contra virtutem obseruantiæ propter rationem factam. Et hoc idem consequenter dicit de irreuerentia facta reliquiis, vel imaginibus Sanctorum ex eodem fundamento. Secus vero sentit de imaginibus Dei, & de rebus sacris inanimis, quarum irreuerentiam dicit esse contra virtutem Religionis. Quia illæ res ex Religione in veneratione habentur, vnde idem consequenter diceret, sicut reuera dicendum est de Cruce, & aliis imaginibus Christi Domini, & de reliquiis Crucis, aut aliis instrumentis passionis, aut vestibus, quæ Christum tetigerunt, quia hæc omnia ex virtute Religionis coluntur. Quæ quidem sententia quoad hanc posteriorem partem clara est, neque contra illā versatur difficultas posita. Quoad primā vero partem videtur esse contra communem modum loquendi tam Canonum in dicto capit. *Siquis suadente*, ibi, *Sacrilegii reatum*, quam D. Thomæ & reliquorum Auctorum. Responderi autem potest, quod sicut cultus sanctorum religiosus dicitur propter coniunctionem, quam habet cum Diuino cultu, licet à virtute Religionis non eliciatur, ita percussio clerici dicitur sacrilegium, quia versatur circa personam sacram, & Deo coniunctam, licet proprie contra Religionem non sit. Sed contra hoc est, quia quando Diuus Thomas, & Doctores diuidunt Sacrilegium per tria membra explicata, de sacrilegio proprie dicto, & Religioni opposito loquuntur, vt constat. Item sacrilegium per turpem accessum ad personam sacram, proprie contra Religionem est, quia est contra votum, sed eodem modo censent omnes de sacrilegio, quod committitur in percussione personæ sacræ. Imo Diuus Thomas dicit conuenire in specie sacrilegii. Denique iura interpretanda sunt iuxta receptum vsum vocum: Maxime quando communiter ita intelliguntur.

Difficultas huius responsionis.

5. *Percussio Clerici, & irreuerentia reliqui. & imagi. sunt sacrilegia.*

Propter hoc ergo non censeo negandum, quin percussio clerici, & irreuerentia reliquiarum, & imaginum Sanctorum sit sacrilegium contra Religionem, licet irreuerentia talium rerum, vel personarum sub aliqua ratione possit esse contra obseruantiam, hæc enim duo non repugnant, vt agentes de Blasphemia diximus, & ex materia de adoratione constat. Et posteriorem quidem partem probat ratio facta in difficultate proposita. Prior vero declaratur inprimis in percussione clerici. Nam illud sacrilegium est contra ius positiuum, vt dixi, lex autem Canonica non prohibet illam percussionem intuitu obseruantiæ, sed intuitu Religionis Dei, & ita

ita constitui contrarium actum, seu carẽtiam actus in materia virtutis Religionis, ergo illa percussio est vitiosa contra Religionem. Primũ antecedens constat: nam quod possit Ecclesia hoc modo prohibitionem facere, & in materia Religionis actum constituere, supra ostensum est, nam si hoc potest facere circa locum sacrum, & circa bona Ecclesiastica, cur non multo magis circa ministros Dei. Quod autem ita fecerit, & ex verbis Iurium constat, & ratio suadet: quia Ecclesia in hac prohibitione non respexit ad excellentiam creatam personæ clerici, sed ad ministerium, quatenus ratione excellentiæ Diuinæ, ad quam ordinatur, venerandum est, & ita non prohibet illam actionem, nisi vt cedit in quandam irreuerentiam Dei, seu quod idem est, vt est irreuerentia talis personæ, quatenus minister Dei est. Præterea si quis faciat iniuriam sacerdoti in despectum, & contumeliam ministerij, sine dubio committit sacrilegium contra Religionem Dei, vt etiam dictus Auctor fatetur, quia peculiarem respectum habet contra Deum, in quem transit illa iniuria, sed Ecclesia per suam legem potuit ita prohibere illam iniuriam vt ad Deum pertinentem præcipiendo abstinentiam ab illa in quendam cultum religiosum Dei. Et ita sine dubio instituit immunitates personarum sacrarum, sicut & templorum, & Ecclesiasticorum bonorum, ergo sacrilegia contra has immunitates ęque sunt contra Religionem, etiamsi quando sunt contra personas rationales, plerumque sint etiam contra obseruantiam, vel iustitiam, hoc enim non excludit, quin possit in eodem actu coniungi malitia sacrilegij: Neque ad hoc necessarium est, vt percutiens clericum intendat iniuriam facere Deo: nam in peccatis committendis non est necessaria similis intentio, quando in obiecto ipso est specialis malitia, sed sufficit facere id, quod ex se, vel ex prohibitione habet talem malitiam.

6. Ob hanc ergo causam dixi in superioribus, personam sacram, vt ponitur inter materias sacrilegii, magis considerari secundum sanctitatem respectiuam pertinentem speciali modo ad cultum Dei, quam prout est in se excellens, vel sancta absoluta quadam sanctitate, & excellentia. Quod si sub hac ratione absoluta velimus loqui de personis sanctis, etiam cum Christo regnantibus, verum quidem est, si absolute adorentur propter creatam sanctitatem non adorari Religione, sed dulia. Et consequenter etiam est verum, irreuerentiam irrogatam Sanctis, non vt habent respectum ad Deum sed vt homines sunt excellentes, vt sic non Religioni, sed Duliæ opponi: vt bene etiam obseruauit Valen. in 3. to. disp. 1. quæ. 14. puncto 2. At vero si Sancti considerentur, quatenus amici Dei sunt, & in eis ipse honorari potest, & illi etiam per respectum ad ipsum, vt sic per Religionem Dei coluntur, & consequenter etiam iniuria eis facta sacrilegium est contra Religionem Dei. Vnde probabile est, quod omnis iniuria Sanctorum præsertim cum Christo regnantium transit in Deum, & participat malitiam sacrilegij contrarij Religioni, etiam si iniuria Dei intenta non sit. Nam ad peculiarem illam adorationem in Sanctis requiritur peculiaris intẽtio, quia actus virtutis est, at vero ad contrariam iniuriam non est hoc necessarium, quia actus vitii est, ad quem satis est, quod malitia sit in obiecto, vt supra dicebam. Sicut irreuerentia facta Principi transit in Regem, licet non sit intenta respectu Regis: & hæreticus contumeliam inferens imagini Dei, iniuriam facit Deo, etiamsi millies dicat, se id non intendere. Ita ergo est valde probabile de iniuria Sanctis facta. Et quamuis fortasse speculatiua consideratione, & secundũ alium statum rerum possit dari irreuerentia in Sanctum, quæ non transeat in Deum, tamen loquendo de Sanctis cum Christo regnantibus, & considerato communi modo, quo in Ecclesia Dei coluntur, vix potest irreuerentia in Sanctum separari à sacrilegio in Deum, quia æstimandi sunt, vt coniunctissimi Deo, qui vult, eos maxime à nobis honorari, & tanquam suam æstimat irreuerentiam, quæ contra illos fit.

Sancti possunt coli vel Religionis, vel Duliæ actu.

Ex his ergo facile respondetur ad alteram partem de reliquijs, & imaginibus Sanctorum: sunt enim materia sacrilegii, non quatenus referunt Sanctos, vel sunt partes, aut aliquid eorum, sistendo in ipsis, vt sic enim verum est vitium illud ad Duliam pertinere. Sed circa res tales committitur sacrilegium, vel quatenus inhonoratio, quæ in illis, vel per illas Sanctis fit, nõ in illis sistit, sed ad Deum transit, vt declaratum est, vel certe quia secundum Ecclesiæ vsum hæ res habentur, & æstimantur, vt instrumenta Diuini cultus, & ideo habentur sacræ non tantum in ordine ad Sanctos, sed etiam in ordine ad Deum, non minus, quam sacræ vestes, vel altaris ornamenta. 7.

Iniuria quæ per reliquias fit sanctis transit in Deum.

Tertio circa easdem res sacras dubitari potest, cur inter eas numerentur sacramenta, & non sacrificium, quia sicut Sacramentum consistit in quadam actione, seu receptione sacra, ita sacrificium consistit in sacra actione, & ita potest hæc irreuerenter fieri, sicut illa, ergo sicut irreuerentia Sacramenti est sacrilegium, ita etiam irreuerentia sacrificii, ergo numerandum esset sacrificium inter res sacras, quæ per sacrilegium violantur. Eadem interrogatio cum eadem dubitandi ratione fieri potest de oratione, quæ est etiam actio sacra, & irreuerenter fieri potest. Ad hoc breuiter dico, hic non numerari illas actiones, quæ ipsum Dei cultum directe, & immediate continent, quia irreuerentia, quæ in eis cõmittitur, non est sacrilegium, sed aliud genus Irreligiositatis circa Deum, quæ vel ad superstitionem pertinet, vel ad eam reducitur. Et ratio est, quia talis irreuerentia Deo ipsi immediate fit, non ipsi actioni tanquam rei sacræ, qui enim orat inattente, Deo ipsi irreuerentiam facit immediate, & tanquã proximo obiecto cui, & idem est de sacrificio: nam hi actus continent ipsum formalem cultum Dei. Actiones autem Sacramentorum non ita continent immediatum Dei cultum, sed sunt instrumenta, quibus sanctificantur cultores Dei, & ideo merito inter res sacras computantur, quæ per sacrilegium irreligiose tractari possunt. 8.

Cur inter res sacras numerentur sacramenta, & non sacrificia, & Oratio.

Sed quid de concione sacra, seu verbo Dei: nam illud etiam videtur actio sacra, & non continet cultum Dei, sed est etiam instrumentum Diuinum ad sanctificandos cultores Dei, & potest indigne, & irreuerenter tractari, ergo circa illud potest sacrilegium committi, & tamen à D. Thom. inter res sacras non numeratur. Ad hoc Caiet. dicta q. 99. dub. 2. fatetur, irreuerentiam factam verbo Diuino esse sacrilegium, tum quia per illud Deus nos sanctificat iuxta illud Ioan. 13. *Vos mundi estis, propter sermonem meum*, tum etiam quia verba, & nomina sacra propter significationẽ sacram merentur aliquã venerationem, vt constat ex materia de Adoratione, & ex 7. Synodo can. 3. Quæ sententia mihi placet, præsertim quoad nomina Dei, Christi, & Sanctorum, quæ fortasse sub imaginibus comprehensa sunt à D. Thoma. Et idem censeo de proprio verbo Dei, vt est verbum Scripturæ Canonicæ, quod Religiosam reuerentiam meretur, quatenus singulari modo à Deo ipso dictatum est, & reputari potest tanquam reliquiæ ipsius Dei, & ideo adulterare hoc verbum, peruertendo illud, sacrilegium est, præterquam quod potest etiam esse blasphemia, & hæresis, vel participatio eius. Aliud vero verbum doctrinæ in tantum potest ad materiam Religionis pertinere, in quantum coniunctum est cum ipso verbo Dei, in cuius irreuerentiam redundat quicquid in sacra doctrina, præsertim pro concione, indigne tractatur. Seclusa autem hac irreuerentia verbi Dei, alia peccata, 9.

Quid de concione sacra dicendum.

peccata, quæ possunt in docendo committi, non pertinent, vt opinor, ad sacrilegium, quia illa actio non est ita proprie res sacra, vt venerationem aliquam Religiosam mereatur. Et ita videtur satis explicata tota materia sacrilegiorum, Simonia excepta, de qua postea dicturi sumus. De variis autem modis, vel actionibus, quibus omnes istæ res sacræ violari possunt, diximus in variis locis, de Sacramentis, tractando de illis: de vasis, & vestibus sacris in 3. tom. disp. 81. sect. 8. de imaginibus, & reliquiis in materia de Adoratione, de bonis Ecclesiasticis in Opusculo de Immunitate.

CAPVT VII.

De grauitate sacrilegii, & qualitate malitiæ illius, ac pœna eidem debita.

1. *Peccatum sacrilegii mortale est ex suo genere.* Ex dictis in præcedentibus capitibus constat hoc peccatum sacrilegij in omnibus tribus speciebus eius esse mortale ex genere suo, quia est contra excellentẽ virtutem Religionis, & in omnibus speciebus habet materiã satis grauem, vt patet facile per illas discurrendo. Nã percussio clerici ex genere suo grauis materia est, & similiter vsurpatio iurisdictionis in clericum, vel cum ab illo tributum exigitur. Item violatio castitatis in persona sacra per votum, peccatum mortale est ex suo genere, vt constat. De violationibus etiam loci sacri satis hoc est declaratum in superiori tract. lib. 3. In tertio denique genere iniqua administratio, vel receptio Sacramentorum ex suo genere peccatum mortale est. Peruertere etiam Scripturam ad confirmandos errores, grauissimum sacrilegium est, imo etiam illa abuti ad res turpes, & obscœnas, graue peccatum est. Sicut etiam vti vasis sacris ad vsus profanos, seu communes. Denique occupare bona Ecclesiæ, vel iniustis oneribus illam grauare, clarum est esse ex suo genere graue peccatum. Est autem hoc verum, siue sacrilegium fiat ex directa intentione contemnendi, & inhonorandi res sacras, vt faciunt hæretici, siue fiat solum ex voluntate libera propter alium finem, vel vtilitatem, aut delectationem humanam, quia vt circumstantia det specialem malitiam, non est necessaria formalis intentio, sed sufficit libera voluntas, vt ex prima secundæ constat.

2. *Peccatum hoc potest esse veniale, ex leuitate materia, & ex inaduertentia. Caiet.* Potest autem hoc peccatum esse veniale duobus modis consuetis. Primo ex leuitate materiæ, vt Caietan & omnes Summistæ verb. *Sacrilegium*, fatentur. Et ratio est, quia etiamsi res sit sacra, potest irreuerentia eius esse leuis, vt per se constat, & disputando de Sacramentis, & de locis sacris, & sæpe alias tractatum est. Semper tamen necessarium est, vt absit contemptus, ita vt irreuerentia non fiat ex formali intentione inferendæ iniuriæ rei sacræ, tunc enim semper est mortale, quantumuis iniuria leuis esse videatur, quia intentio illa continet magnam irreuerentiam. Item ad iudicandum de leuitate materiæ oportet considerare omnes circumstantias eius, & modũ prohibitionis, vt an sub graui censura sit ab Ecclesia prohibita. Vt verbi gratia, exigere ouum à clerico in tributum, leue quidem apparet, si tamen consideretur ius, & potestas, quæ vsurpatur, grauis materia est: similiter violenter detinere clericum breui tempore in ratione nocumenti, vel corporalis iniuriæ, leue reputatur, & nihilominus considerata immunitate clerici sufficit ad graue sacrilegium, iuxta c. *Nuper*, de Sent. excom. & ea, quæ diximus in 5. to. disp. 22. sect. 1. nu. 25. & seq. Secundo potest hoc peccatum esse veniale propter inaduertentiam, quæ licet non sit omnino inuoluntaria ratione negligentiæ, tamen illa est leuissima, & ita actus non plene deliberatus est, & ideo non est peccatum mortale.

Tria vero mihi supersunt explicanda circa malitiam sacrilegii. Primum est, An hoc peccatum sit semper commissionis, vel possit etiam esse omissionis? Videtur enim sacrilegium intrinsece requirere positiuum actum, quo res sacra irreuerenter tractetur. & ideo semper esse peccatum commissionis. Item hoc peccatum est contra præceptum negatiuũ non violandi res sacras, ergo est peccatum commissionis. Itẽ alias omissio communionis, vel confessionis in tempore præcepti esset sacrilegium: consequens videtur falsum, quia cum res sacra, id est, Sacramentum tunc non sit, non potest dici irreuerenter tractari. *An hoc peccatũ possit esse omissionis.*

4. *Affirmatiue resoluitur quæstio.* Nihilominus dicendum est, aliquod peccatum omissionis esse posse contra reuerentiam debitam rei sacræ, ac proinde sacrilegium. Probatur, quia interdum est sub præcepto affirmatiuo aliqua veneratio rei sacræ. Id constat ex c. 1. de Cust. Euchar. & c. *Sane*, de Celeb. Mis. vbi Clerici præcipiuntur custodire Eucharistiam clauibus adhibitis, idque sub graui suspensionis pœna trium mensium ab officio. Illud autem præceptum per solam omissionem violatur, vt constat. Item in eodem c. *Sane*, præcipitur omnibus, vt cum in Missa eleuatur hostia salutaris, se reuerenter inclinent. Omissio ergo illius adorationis peccaminosa est, & ad irreuerentiam omissiuã pertinet. Itẽ in c. 2. de Custodia Eucharistiæ præcipitur, vt Oratoria, vasa sacra, vestimenta, palę, & corporalia nitida, & munda conseruentur: hoc autẽ sine commissione per solã omissionem violatur, quia sine culpa alicuius hæ res paulatim sordescunt, & quia non mundantur, vel lauantur, præceptum illud violatur. Multaq́ similia peti possunt ex locis supra citatis, in quibus ostendimus, quomodo veneratio aliqua istarum rerum sub præceptum affirmatiuum cadat, contra præceptum autem affirmatiuũ peccatur per omissionem, vt constat. Quod autem hæc malitia pertineat ad sacrilegium, patet, quia est contra Religionem, versatur circa rem sacram per defectum reuerentiæ illi debitæ, nec potest reduci ad aliud vitium ex his, quæ contra hanc virtutem numerantur.

5. *Soluuntur argumenta in contrarium adducta.* Ad primum ergo respondetur, in moralibus omissionem reuerentiæ debitæ reputari irreuerentiam. Verum est etiam sacrilegium ordinarie committi per actum positiuum, & inde fortasse nominari: nihilominus tamen interdum incurri posse per omissionem. Vnde ad secundum dicitur, licet sæpius sacrilegium sit contra præceptum negatiuum, interdum etiam esse contra affirmatiuum. Ad tertium dici potest primo tunc sacrilegium omissiuum committi, quando res sacra existit, & actio aliqua præcepta, & pertinens ad honorem eius omittitur. At vero præceptum de recipiendo Sacramento non est huiusmodi, & ideo fortasse quando omnino omittitur sacramentum, non est sacrilegium, sicut supra dicebamus de omissione Missæ in die festo. Secundo responderi potest vsum alicuius sacramenti pertinere ad quandam venerationem eius, & ideo quando omittitur tempore præcepti sacrilegium committi. Neq; obstat, quod res sacra non sit, nec fiat, quia satis est, quod debeat esse, vel fieri.

6. *An in hoc vitio detur peccata, quædam per excessum, & alia per defectum. D. Tho. pars negatiua.* Secundo explicandum est, An in hoc genere vitii peccetur semper per defectum, vel in eo possint duo vitia extreme opposita esse per excessum, & defectum: Nam Diuus Thomas quæ. 97. in principio sacrilegium collocat sub vitio Religioni opposito per defectum: vnde non videtur agnoscere sacrilegium, quod per excessum opponatur Religioni. Et confirmari potest ex dictis, quia si sit sacrilegium omissiuum, manifeste est per defectum, si autem sit commissiuum, semper habet rationem sacrilegii, quatenus actio circa rem sacram sit cum illius iniuria, vel sine debitis circumstantiis ad reuerentiam necessariis.

In

7. *Pars affirmatiua proponitur.* In contrarium vero est, quia sicut circa Deum ipsum potest peccari & deficiendo in cultu, ac reuerentia, & excedendo indiscrete in modo cultus, ita circa res sacras potest vtroque modo peccari: sed propter illam causam distinguuntur irreligiositates in Deum per excessum, & defectum, ergo eodem modo distinguenda sunt in irreligiositate circa res sacras. Minor declaratur exemplis: nam adorare imaginem sancti adoratione latriæ, peccatum per excessum est. Sed ad hoc bene responderi potest, tunc non adorari imaginem vt imaginem, sed vt idolum, & ideo illam esse superstitionem contra Deũ ipsum. Sed licet hoc verum sit, non tamen videtur repugnare, quin sit sacrilegium respectu talis rei sacræ. Clarius vero exemplum erit, si quis publico cultu in Missa, vel in oratione publica colat Sanctũ à Pontifice non propositum per Canonizationem, vel sufficientem beatificationem contra c. 1. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum, illud autem peccatum per excessum est. Idemque est de veneratione reliquiarum, vel publica sine auctoritate, contra c. 2. de Reliq. & venerat. Sanct. & Concil. Trident. sessione 25. in decreto de hac re, vel priuata veneratione sine morali fide, satisq; probabili de sanctitate personæ, aut de veritate reliquiarum, contra rectam rationem.

8. *Dari sacrilegium per defectum, & excessum resoluitur.* Non videtur quidem posse negari, quin hoc vitium per excessum in hac materia committi possit. Vnde à Concilio Trident. supra, superstitio vocatur ibi, *Omnis porro superstitio in Sanctorum innocatione, reliquiarum veneratione, & imaginum sacro vsu tollatur.* Superstitio autem peccatum per excessum est, vt supra vidimus: vnde sine dubio est peccatum specie distinctum à sacrilegio, vt sonat vitium per defectum. Et licet, quando transit in idololatriam, pertineat ad superstitiones supra tractatas, quę sunt directe contra Deum: tamen quando sistit in modo inepto, insolito, vel irrationabili colendi ipsas res sacras, videtur esse superstitio specie distincta ab omnibus supra positis, quia non immediate circa Deũ, sed circa cultum rerum sacrarum committitur. Est enim contra secundarios actus Religionis, seu secundariam latriam (vt vocant) non contra primariam: Nam si hæc ratio sufficienter distinguit vitia per defectum, non video, cur non distinguat etiam per excessum. Neque contentiose disputandum est, An hæc superstitio circa res sacras dicenda sit sacrilegium, nec ne? nam erit contentio tantum de vocabulo. Fateor tamen secundum communem vsum vocis non appellari proprie sacrilegium: & fortasse ideo Auctores de hoc vitio specialiter non disputant, quia potest ad superstitionem contra Deum reuocari, & quia non indiget speciali explicatione, sed per proportionem ad superstitionem indebiti cultus Diuini debet intelligi, ac declarari.

9. *An hæc malitia sacrilegii possit esse sola in actu peccati?* Tertio explicandum est, An hæc malitia sacrilegii possit interdum esse sola in actu peccati, vel semper supponat actum peccaminosum, cui adhæreat? Videtur enim non posse separari, quia non sumitur ex obiecto, sed ex circumstantiis, & ideo semper supponere videtur malitiam in actu ex obiecto, quia si actus sit bonus ex obiecto, non videtur esse sacrilegium, neque irreuerentia rei sacræ. *Resolutio quæst.* Dicendum vero est, licet frequenter hæc malitia coniuncta sit cum aliis, & in eis quodammodo fundetur, nihilominus sæpe posse esse solam, & separatam ab aliis, quia nimirum actus non habent aliam deformitatem, nisi quia res sacra violatur, vt expresse docuit D. Thomas p. 99. articul. 2. ad 3. Et licet aliqui ab hac regula excipiant sacrilegia contra personas sacras, tamen in eis hoc etiam inuenitur: nam coniux habens votum castitatis si petat debitum ab altero coniuge, sacrilegium committit, & non peccat contra iustitiam, neque contra temperantiam. Deinde si Prælatus Religionis iuste pręcipiat verberari subditum suum, tamen sine necessitate faciat illũ verberari per laicum, sacrilegus est pure contra ius positiuum in cap. *Vniuersitatis*, de Sent. excom. Vnde peccatum illud non est contra iustitiam, neque contra aliam virtutem præter Religionem. Item si quis fuste percutiat Clericum, ipso voluntarie consentiente, nõ facit illi iniustitiam, & nihilominus est actio sacrilega contra speciale ius positiuũ in cap. *Contingit*, de Sent. excom. Sic ergo in prima specie separabilis est malitia sacrilegii ab omni alia. In secunda autem specie copula matrimonialis habita in Ecclesia extra casum necessitatis sacrilega est, vt supra vidimus, & tamen aliam malitiam non habet, neq; contra iustitiam, neque contra temperantiam. In tertia etiam specie frequentissima sunt exempla vt in indigna sumptione, vel administratione Sacramenti, profano vsu vasorum sacrorum, & similia.

Vnde constat in hac tertia specie sacrilegii oriri malitiam ex ipso obiecto proximo, seu materia, circa quam versatur actio sacrilega: & hinc est vt sæpius in illa accidat separatio malitiæ sacrilegii ab aliis, & ita cessat ratio dubitandi in principio proposita. Tamen etiam in prima specie, persona sacra, circa quam versatur actio sacrilega, se habet vt proximum obiectum peccati, & ideo etiam in illa facile inueniri potest talis separatio. Quando vero tantum concurrit vt circumstantia *quis*: non se habet proprie vt obiectum, nihilominus tamen quia tali personæ potest esse prohibita actio (alias non mala) ratione voti, vel legis positiuæ latæ intuitu Religionis, ideo etiam hoc modo potest in tali persona separari sacrilegium à cæteris peccatis. Atque hoc vltimo modo contingit etiam in loco sacro, ille enim proprie non est obiectum, sed circumstantia actionis, nisi fortasse ex formali, & directa intentione fiat actio in contemptum, & iniuriam loci sacri, & tunc clarum est, præcipuam speciem talis peccati esse sacrilegium, siue in ipsa actione sit alia malitia, siue non sit. 10.

Tamen addendum superest vnum verbum de pœna sacrilegii, quæ duplex cogitari potest: vna spiritualis, vt censura: alia temporalis, vt pœna pecuniaria. De priori certum est, non per omne sacrilegium incurri ipso facto aliquam censuram, sed solũ in tribus casibus. Primo in percussione clerici, contra Canonem, *Si quis suadente*, quæ in 5. tom. disp. 22. sect. 1. disputata est. Secundo in fractione Ecclesiæ cum raptu, de qua, quomodo intelligenda sit, dixi in eodem tom. & disp. sect. 2 à nu. 9. Tertia est contra violatores immunitatis Ecclesiasticę, quę in variis casibus incurritur contentis in Bulla Cœnæ Domini, quæ in eodem tomo declarata est, & videri potest Concil. Trident. sess. 22. c. 11. de Reform. Alii addunt etiam incendium Ecclesiæ. Sed de hoc quid sentiendum sit, dixi in eodem tom. disp. ac sect. à n. 15. Et ideo circa illas censuras amplius hic non immoramur. Vltra hos vero casus nec censura aliqua, nec irregularitas incurritur ipso facto, quia nullibi continetur. Circa alteram vero pœnam aliqua sunt iura Canonica, in quibus pœna pecuniaria imponitur propter hoc delictum, quæ habentur 17. quæst. 4. Quam pœnam sufficienter explicat, & eius rationem reddit D. Thom. dicta q. 99. artic. 4. Et ideo nihil amplius de illa dicere necesse est, maxime cum illa magis pertineat ad forum externum, quã ad internum, quia nemo tenetur illam soluere, donec iuridice cõdemnetur. Occurrebat statim quæstio, an hoc delictum sit mere Ecclesiasticum, aut misti fori, sed hanc etiam disputationem ad Iurisperitos remittimus. 11. *Pœna sacrilegii vel spiritualis est, vel temporalis.*

Finis libri tertii.

INDEX CAPITVM LIBRI QVARTI DE SIMONIA.

Cap. 35.

LIBER QVARTVS, DE SIMONIA.

Xpeditis aliis speciebus sacrilegii, quæ breuiorem tractatum postulabant, superest dicendum de Simonia, quæ vitium est sub genere sacrilegii contentum, vt diximus, & sub se habet varia membra, ratione quorum copiosiorem habet materiam: Nam quia vitium hoc in aliquam hominum vtilitatem redundare solet, & interdum fouet appetitum diuitiarum, interdum appetitum honoris, & dignitatis, ideo frequentius in Ecclesia committitur, & in magnam eius perniciem cedit. Maxime quia propter hoc vitium sæpius beneficia indignis conferuntur: electiones iniustæ fiunt, & res sacræ ac diuinæ indigne tractantur. Ob has ergo causas separatim de hoc vitio tractamus, eiq; hunc integrum librum tribuimus, quia non potest non esse copiosior illius consideratio. Prius ergo quid Simonia sit, postea quotuplex sit, & quas causas habeat

Ordo rerũ quæ in hoc libro sunt tractandã.

beat, ac tandem quas pœnas vel effectus inferat, declarabimus.

CAPVT I.

Quid Simonia sit, & cur hac voce significetur.

1. *Quod vitium significetur per hoc nomen Simonia.*

PRincipio supponendum est hoc nomine Simoniæ vitium quoddam significari, quod committitur, vendendo, emendo: aut quocumque modo commutando rem sacram, seu spiritualem pro temporali. Nam quod huiusmodi contractus fieri possit, & soleat, notius est, quam vt declaratione indigeat. Quod vero talis contractus cedat in iniuriam rei sacræ, nunc supponitur, nam infra ex professo probandum est in variis speciebus Simoniæ, quia non in omnibus eãdem radicem malitiæ habet. Ideoq; sufficit nunc quædam breuis declaratio, nam eo ipso, quod res sacra, vt sacra est, pro re temporali, ac profana commutatur, indigne tractatur, ac profanatur, ergo talis commutatio malitiam sacrilegii inuoluit. Vel aliter eo ipso quod res spiritualis temporali pretio emitur, aut venditur, illi æquiparatur in valore, & æstimatione, quia contractus ipse postulat quandam æqualitatem inter ea, quę commutantur, at hoc ipsum est contra debitam æstimationem, & dignitatem rei sacræ, ergo talis actio vitiosa est, meritoq; inter sacrilegia connumeratur. Quod denique hoc vitium nomine Simoniæ significetur constat ex vsu totius Ecclesiæ, & ex Titulis de Simonia in Decretalibus, Sext. & Clement. & ex innumeris Decretis, Causa 1. per sex primas quæstiones, vbi hæc materia ex Patribus, & à Doctoribus tractatur: & à Theologis in 4. d. 25. & 22. q. 100. & ab aliis multis Doctorib. qui de hac materia scripserũt.

2. *Quis huic vitio nomen Simoniæ imposuerit. Chrysost.*

Solet autem hic quæri, quis nomen Simoniæ huic vitio imposuerit, & qua ratione ita appellatum sit. Sed non est res magni momenti. Nam de auctore nominis nihil (vt arbitror) certũ dici potest. Chrys. quidem Hom. 60. ad Populum omnes, qui hoc vitium committunt, Simones vocat, dum prohibet, ne vllus Simon communicare audeat: & Homil. 13. in Marc. Simonem proponit tanquam primum huius vitii exemplar, quem imitari dicit omnes, qui gratiam Christi emere student, & eodem modo loquuntur Patres illi æquales, vel antiquiores: distincte vero non vtuntur voce Simoniæ pro ipso vitio significando. Greg. autem lib. 7. Epist. 110. 113. & 114. Simoniacam hæresim appellat. Legimus item antiquiores Patres mentionem facere cuiusdam hæresis, quam Simoniacam appellant, vt patet apud Nazian Orat. 44. in Pentecost. prope initium, & Epiphan. hæres. 21. Sed illa longe alia hæresis fuit à vitio Simoniæ: imo fuit infinitarum collectio hæresum: nam ille Simon & negabat Deum esse creatorem cœli, & terræ: seque creatorem Angelorum faciebat: Et Spiritum sanctum quandam fœminam esse dicebat, & sexcenta similia deliramenta effutiebat. Imo ait Irenæus lib. 1. contr. hær. ca. 20. ab illo hæreses omnes substitisse, & sectatores eius vocatos esse Simonianos, vt etiã appellat Aug. li. de hæres. in 1. qui longe diuersi sunt à Simoniacis. Ergo hæresis Simoniaca, de qua loquitur Gregor. non complectitur totam doctrinam falsam Simonis, sed pro illa speciali, quam Simon indicauit, quando virtutem dandi Spiritum sactum emere voluit, vox illa vsurpata est à Gregorio, & inde postea vox incõplexa *Simonia*, deriuata est ad proprium vitium, & sacrilegium significandum.

Nazian. Epiphan. Quæ hæresis quondã Simonia diceretur

3. *Rationes assignãtur cur à Simone nomen*

Rationes autem ob quas à Simone hoc vitium nomen acceperit, plures redduntur. Prima est, quia ille fuit primus, qui in legẽ gratiæ hoc vitium commisit, an vero ante hanc legem alii illud commiserint, infra videbimus. Secunda est, quia ex parte materiæ grauissime deliquit, quia ipsammet personam Spiritus sancti, & dona eius venalia esse voluit, & consequenter voluit Spiritum sanctum sibi subiectum, & tanquam seruum venalem habere, sicut scripsit Tharasius ad Paschasium Papam & habetur in c. Eos, 1. quæstione 1. Tertia est, quia simul emendo, & vendendo Spiritum sanctum peccauit, saltem affectu, intentione, & conatu. Formaliter enim emere tentauit potestatem dandi Spiritum sanctum, & quia hæc potestas non datur sine ipso Spiritu sancto, ipsum etiam Spiritum sanctum emere voluit. Et ita ex loco Actor. 8. probat Chrysost. Homil. 13. in Marc. non solum esse malum vendere spiritualia, sed etiam emere. *Nam Simon Magus* (inquit) *non quia vendidit, sed quia emere voluit, damnatus est.* Nihilominus addit Diuus Thomas dicta q. 100. articulo 1. ad 4. etiam peccasse vendendo Spiritum sanctum, saltem affectu, & intẽtione, quia ad hoc emere volebat potestatem, vt postea ipsum Spiritum sanctum venderet, & allegat capit. *Saluator* 1. quæst. 3. vbi Vrban. 2. ait, *Simon Magus non Spiritum sanctum propter Sp. sanctum, quo ipse erat indignus, sed ideo quantum in ipso erat, emere voluit, vt ex venditione signorum, quæ per eundem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur.* Sic etiam Epiphan. hæres. 21. inquit: *Cum Simon non haberet rectum cor, neque cogitationem rectam, sed lucro, & studio pecuniarum intentus esset, offerebat pecunias Petro Apostolo, vt daret ipsi potestatem dandi Spiritum sanctum per manus impositionem, ita ratione secum inita, quã dare vellet multo pro modica pecunia, atque sic per adhibitionem Spiritus multas pecunias cumulare, ac lucrari.* Et Cyrillus Hierosolymitan Catechef. 16. *Non dixit* (inquit) *date mihi Spiritus sancti communionem, sed potestatem, vt aliis venderet, quod non erat venale.* Et similem sententiam habet Augustin. tract. 10 in Ioan. Neque hanc prauam Simonis intentionem temere iudicarunt Patres, sed ex verbis, & circumstantiis personæ, & operum eius prudenter eam collegerunt. Expresse enim ipse Simon dixit Apostolis. *Date mihi hanc potestatem, vt cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum:* Cum enim aiebat: *Date*: non liberalem donationem, sed oblationem pretio venditam postulabat, eodem ergo modo dare intendebat. Vnde recte August. Tract. 10. in Ioan. *Putabat* (inquit) *mercatores esse Apostolos, talis enim ipse erat, & quod venderet, emere volebat.*

accepe[r]it hoc vitiũ. Prima. Secunda.

4. Quarta ratio sumi potest ex eo quod hoc vitium in Simone primum per Apostolos damnatum, & quasi anathematizatum est. Vnde est illud, quod Gelas. Papa Epist. 1. capit. 26. de Simoniacis scripsit. *Dantem simul, & accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio testatur, inuoluit.* Et habetur in cap. *Quos*, 6. 1. q. 1. & similis sententia potest sumi ex cap. *Reperiuntur* 7. Quinta ratio sumi potest, quia in Simone non solum ipsum vitium damnatum est, sed etiam radix eius, quæ est auaritia, à qua maxime oriri solet. Quod adeo exaggerat Vrban. Papa in d. ca. *Saluator*, vt dicat: *Nec Apostolus emptionem Spiritus sancti (quam bene fieri non posse, nouerat) sed ambitionem quæstus talis, & auaritiam, quæ est idolorum seruitus, in eodem Simone, exhorruit, & maledictionis iaculo percussit.* Vbi non intelligit, Apostolum non exhorruisse vitiũ ipsum emendi Spiritum sanctum: nam in vniuersum affectum illum exhorruit, maxime vero talem, qui ad turpem quæstũ ex nimia auaritia ordinabatur. Vnde illi maxime sunt Simoniaci, maximeq; hæreticũ illum imitantur, qui ob temporalem quæstum spiritualia emunt, quamuis omnes ementes, & vendentes Simoniaci sint, quacumq; intentione id faciant. Sexta etiam ratio addi solet, quia Simon ex falsa fide & ex hęresi concepta in vitium illud prolapsus est. Quod ex verbis Petri non obscure colligitur: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.* Illa ergo existimatio

matio non erat secundum fidei puritatem, vt ponderauit Ambr. lib. 2. de Pœnit. c. 4. cap. *Petrus*, 1. q. 1. Fuit ergo aliqua hæresis. Illa vero duobus modis explicari potest. Primo, quia reuera non existimabat, nec credebat, illud esse donum Dei, sed putabat, Apostolos esse Magos, sicut ipse erat, & volebat ab eis doceri artem illam, & ad hoc pecunias offerebat. Hoc indicauit Magist. Histor. in Actib. c. 44. dicens, existimasse Simonem, Apostolos quadam peculiari industria potestatem illam solitos fuisse conferre, potuisseque pecunia comparari. Secundo, quia existimauit Spiritum sanctum, & dona eius venialia esse, & pecunia obtineri posse, vt ait Nicephorus libro 2. Histor. capitul. 6. & indicat Cyrill. Hierosolym. Catech. 6. Ex quo manauit hæresis affirmans spiritualia posse pecunia æstimari, quam Armenis tribuit Guido Carmelita, vt refert Castro verb. *Simonia*.

5. *Cur hoc vitium simoniaca hæresis appelletur.* Atque ex his obiter intelligitur, cur vitium hoc, quod sacrilegium esse diximus, simoniaca hæresis à Gregorio appelletur. Estq; in Iure Canonico valde vsitatus ille modus loquendi, vt patet 1. quæst. 1. cap. *Presbyter*, 3. cum aliquibus sequentib. cap. *Cum liqueat*, 13. cap. *Statuimus*, 206. & grauissime in capit. *Eos*, 21. Vbi Macedonii hæresi hæc antefertur: nam Macedonius Spiritum sanctum Patris, & Filii seruum faciebat: Simon autem hominum, quem simoniaci imitantur. Et in cap. *Patet*, vlt. 1. qu. 7. cum magna exaggeratione dicitur, simoniacos tanquam primos, & præcipuos hæreticos esse detestandos. Et quod loquantur hæc iura de ipso vitio simoniæ, patet ex capit. *Quoties*, extra, de Simon. vbi quidam dicitur ordinatus per Simoniacam hæresim: vnde aperte constat, ipsum vitium hæresim appellari. Solet etiã Gregorius hanc vocare Neophytorum hęresim, vt patet ex dicta Epist. 110. & ex lib. 4. Epist. 55. *Cur simonia neophytorum hæresis dicatur.* & lib. 5. Epist. 107. & c. *Quisquis*, 1. q. 1. non quia ab aliquo homine sic appellato originem traxerit (nullum enim talem Historiæ referunt) sed quia Simon adhuc Neophytus, id est, recens baptizatus illam inuenit, vt ibi notat Glossa, & alii.

6. *Simonia per se non est fidei contraria.* Sed nihilominus certum est, vitium hoc per se, & formaliter non esse contrarium fidei, quia per se non requirit errorem in intellectu contrarium fidei. Nam, licet non male sentiat de rebus sacris, potest tamen ex aliquo prauo affectu, vel intentione eas indigne tractare. Alias omne sacrilegium hæresis esset, quod verum non est. Dicit D. Thomas dicto artic. 1. ad 1. simoniam vocari hæresim quoad externam professionem, quia qui donum Spiritus sancti vendit, profitetur, se esse doni Spiritus sancti dominum. Vel generalius loquendo, qui rem spiritualem, & sacram vendit, eam tanquam venalem se æstimare significat, ac subinde iudicare esse rem pretio æstimabilem, quod speculatione iudicatum hæresis esset. Tamen quia potest vitium committi cum solo iudicio practico sine illo speculatiuo, ideo proprie, & vere hæresis non est. Et ita Glossa, & Doctores in ca. *Firmissime*, de Hæret. notant, simoniacum vocari hæreticum late, non proprie. Fortasse etiam ab origine dicta est hæc pestis simoniaca hæresis, quia ex hæresi primum orta est, & qui illam exercet, primum hæresiarcham Noui Testamenti imitatur. Propter quæ omnia vitium hoc præsertim frequenter vsitatum, suspicionem hæresis afferre solet, & pœnas aliquo modo similes mereri, vt infra suo loco videbimus.

7. *Definitio simoniæ proponitur & explicatur.* Posset ergo simonia iuxta dicta breuiter definiri esse sacrilegium, quod committitur in emptione, & venditione, seu in contractu quolibet, quo res spiritualis, vt talis est, pro temporali commutatur. Quod enim hoc vitium sub hoc genere contineatur, supra ostensum est, quia reuera est profanatio quædam, & iniuriosa contrectatio rei sacræ. Per hoc ergo genus ab aliis vitiis Religioni contrariis, quæ sub hoc genere non continentur, distinguitur. Per alias vero particulas explicatur differentia propria constitutiua huius vitii: & ita illam declarant Host. & Abbas in cap. *Nemo*, de simonia. Vnde per easdem distinguitur simonia ab aliis speciebus sacrilegiorum: nam in aliis non tractantur indigne res sacræ, vt tales sunt, per voluntariam commutationem, sed per actiones longe diuersas, vt supra visum est. Quæ differentia tanta visa est Caietano, vt crediderit, per eam distingui hoc vitium quasi genere ab omnibus aliis vitiis contra religionem hactenus tractatis. Veruntamen satis est, si dicamus per illam distingui specie ab omnibus aliis sacrilegiis. Nam à genere ipso excludi non potest per illam differentiam: nec enim descriptio proposita ex repugnantibus partibus constat. Nam licet emptio sit voluntaria actio, nihilominus est contra reuerentiam rei sacræ, & ideo differentia illa optime potest contrahere genus sacrilegii. Quod autem simonia distinguatur specie, etiam morali, & in genere vitii à cæteris sacrilegiis, probari potest ex diuersa ratione deformitatis in ordine ad rectam rationem, & ex aliis, quæ de distinctione harum specierum sæpe diximus. *Simoniam distingui specie à cæteris sacril.* Et vt abstrahamus ab speculatiua quęstione, saltem est moraliter certum, hanc speciem esse diuersam in ordine ad confessionem, quia necesse est, in confessione explicare simoniæ peccatum commissum esse. Neque satis esset, in genere dicere sacrilegium aliquod esse commissum, quod est indubitatum apud omnes, & communi consensu totius Ecclesiæ receptum. Imo etiam in speciebus simoniæ (ne de illarum distinctione iterum dicere necesse sit) idem cum proportione obseruare necessarium erit. Nam inter eas esse solet tanta varietas, vt modum, & materiam simoniæ declarare necessarium sit: siue id sit propter rigorosam specificã distinctionẽ, siue quia in ordine ad mores humanos non potest aliter de illa ferri morale, seu Sacramentale iudicium.

Ex his sufficienter declaratum videri poterat, quid sit simonia generatim sumpta, quia clarior, & distinctior notitia non est in hoc principio requirenda, ne omnia confundamus. Nihilominus prætermittere non possumus communem, & vsitatam definitionem simoniæ, eiusque breuem declarationem, ne illam reprehendere, aut contemnere videamur. Non est enim ita, sed in re non putamus distingui ab ea quam tradidimus, imo in hoc excedit, quod per vniuersaliores terminos, & abstrahentes à particularibus opinionibus datur: nos enim, vt insinuaremus consequentiam huius doctrinæ ad traditam in superioribus, & vt supponeremus omnia, quæ dicta sunt in genere de sacrilegio, in simonia supponenda esse, ideo per genus sacrilegii illam descripsimus: vsitata vero definito sic habet,

Simonia est *studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum.* Hanc amplectitur D. Tho. in d. 25. q. 5. art. 1. & omnes Theologi in 4. d. 25. & Altis. lib. 3. Tract. 21. Alens. 2 p. qu. 167. alias 185. memb. 2. Anton. 2. part. tit. 1. c. 5. §. 1. Sot. l. 9. de Iust. q. 5. art. 1. Iuris Canonici interpretes in Rub. de Simon. Et Summistæ eodem. Nauar. capit. 13. n. 100. Armach. lib. 10. de quęst. Armen. cap. 12. Estque sumpta ex Glossa in principio 1. 1. ver. *Quidam*. Vbi Turrecr. late illam tractat, & defendit. 9. *Definitio simoniæ magis vsitata explicatur.* Ponitur autem loco generis *studiosa voluntas*, vel quia generalissimum genus est, de quo non potest esse controuersia, quin sit de ratione cuiuscunque peccati, & vitii, quia sine voluntate eligente peccari non potest, & hæc dicitur voluntas studiosa: vel ad denotandum, hoc vitium esse oppositum religioni, quæ est pars iustitiæ, & voluntatem habet pro subiecto proprio. Vel ad indicandum, vitium hoc non opere tantum, sed etiam solo affectu deliberato posse cõmitti, nõ solum generali ratione, qua omne peccatum potest solo desiderio fieri, vt Nauar. significat, sed

sed etiam alia speciali, quam in simonia mentali infra explicabimus. Vel denique quia prima simonia in Ecclesia commissa, à quo hoc vitium nomen accepit, sola studiosa voluntate, & conatu commissa est, vt placuit Victor. in Relect. de Simon. n. 3. cum Armac. supra. Et sumpta videtur illa particula ex c. *Qui studet*, 1. q. 1.

10. *Quid loco differentiæ.* Reliquæ particulæ ponuntur loco differentiæ, & fere coincidunt cum supra positis: tria vero in eis insinuantur, ex quibus pendet tota cognitio huius vitii. Primum est materia simoniæ, quæ explicatur illis verbis, *aliquid spirituale, vel spirituali annexum.* Vbi statim occurrebat inquirendum, quid hic significetur nomine spiritualis, & quid sit spirituali annexum. Veruntamen ad exacte hoc explicandum oportet, multa dubia infra tractanda hic anteuertere: quod confusionem pareret. Et ideo D. Thom. non curauit hoc per definitionem explicare, sed per exempla, vt in argum. *Sed contra*, ait vendere altare, decimas, vel Spiritum S. esse simoniam, ex cap. *Altare*, 1. qu. 3. & in solut. ad 6. numerat *Sacramenta, & alia* (inquit) *huiusmodi.* Victor. vero post longam disputationem concludit in numer. 6. spirituale in proposito esse idem, quod *donum Spiritus sancti*, iuxta illud Actorum 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia donum Dei existimasti pecunia possideri.* Et sub hoc dono ait comprehendi tam gratias gratis datas, quæ numerantur 1. Corinth. 12. quam varia ministeria, seu Ecclesiæ dignitates, quæ ad Ephes. 4. recensentur, Nauarrus autem dicto capit. 23. n. 99. & ad Rubric. de Iudic. numer. 24. inprimis declarat, debere esse donum supra naturale ad salutem animarum ordinatum: & deinde addit, non oportere, vt sit immediate datum à DEO, sed satis esse, quod sit ab ecclesia institutum per supernaturalem potestatem à Christo sibi gratis datam. Et addit vltimo oportere, *vt sit gratis dandum.* Sed hoc addere non oportet, quia si res ita sit spiritualis, vt sit materia simoniæ, eo ipso habet, vt gratis danda sit, vt infra dicemus.

11. Sed, vt dixi, hæc materia non potest hic satis explicari, nec fere vna definitione describi, sed paulatim explicanda est in discursu doctrinæ, & ideo dico breuiter cum Richard. 4. dist. 25 art. 3. qu. 1. & aliis Theologis ibi, quos alii, & præsertim Summistæ omnes imitantur, Spirituale hic non dici ab spiritu creato, sed ab increato, id est, ab Spiritu S. quatenus est auctor donorum gratiæ, quæ per antonomasiam spiritualia dona vocantur: sub spiritualibus autẽ donis hic intelligimus omnes gratias gratis datas, & omnia dona Spiritus sancti, & ministeria diuinitus ordinata ad spiritualem salutem animarum, & à fortiori instrumenta eiusdem salutis, & quicquid propter illam est à DEO, vel Ecclesia specialiter institutum. Hoc non aliter nunc probatur, quàm ex verbis Christi, Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date.* Ibi enim (vt infra declarabo) intrinsecam malitiam simoniæ significauit, vnde etiã indicauit propriam materiam eius, quæ sunt gratiæ gratis datæ, & alia supernaturalia dona, quæ gratis dantur in ordine ad salutem animæ. Item ex verbis Petri. *Existimasti, donum Dei pecunia possideri.* Spirituale ergo in dicta definitione ab Spiritu S. denominatur, seu à salute animæ, quæ per Antonomasiam spirituale bonũ dicitur, quia est suprema participatio Spiritus sancti: & maxima perfectio spiritus creati, ideoque omnia dona, quæ ad hanc salutem ordinantur per se, ac proxime singulari titulo spiritualia vocantur. Et hic est communis consensus omnium, quia vitium simoniæ circa totam hanc materiam versari potest, & illam non excedit, vt ex sequentibus constabit.

Quid in hoc loco significet donum spirituale.

12. Addo vero, bona spiritualia in tantum esse posse materiam simoniæ, in quantum facto licet non iure pro materiali pretio æstimari, ac commutari possunt. Quia tamen hæc spiritualia, de quibus homines praue negotiari possunt, non sunt pure immaterialia, imo frequentius sine corporalibus non subsistunt, vt dicitur in cap. *Siquis obiecerit*, 1. q. 3. ideo in definitione adduntur ea, quæ sunt spiritualibus annexa. Huiusmodi autem sunt res quædam, quæ licet in se materiales sint, cum spiritualibus connectuntur: vel tanquam materia cum forma, vt calix argenteus cum consecratione, vel tanquam materiale cum formali, vt ablutio cum ratione Sacramenti, vel vt principium seu inchoatio ad terminũ, vt ius patronatus ad beneficium, vel tanquam effectus ad causam aliquo modo, si beneficium datur propter officium, vnde ex his, quædam dicuntur annexa antecedenter, alia consequenter, alia concomitanter, de qua partitione infra suo loco dicemus.

Quæ res dicantur annexa spiritualibus.

Secundo in illa particula definitionis insinuatur id, in quo maxime realis simonia consistit, id est, indebita actio circa rem sacram, de qua dicitur, esse emptionem, vel venditionem eius. Quia res spirituales, & sacræ multis modis possunt iniuria affici, & non omnes pertinent ad simoniam, sed tantum illę, quę fiunt per huiusmodi contractũ. Declarat autem Diuus Thomas supra, & omnes cum illo, sub nomine emptionis, & venditionis comprehendi alios contractus æquiualentes venditioni, quales sunt: Do, vt facias, vel vt obligeris ad hoc, vel illud, & similes. Nam etiam in iure Ciuili solet interdum venditionis contractus in hac generalitate sumi, vt expresse dicitur in leg. *Sicut.* §. *Venditionis.* ff. Quibus modis pignus, &c. Et ibi Glossa refert alia iura. Et latius Tiraquel. lib. 1. de Retract. §. 1. Gloss. 2. Tertio in eadem venditionis voce indicatur tertium, quod in hoc peccato interuenit, nimirum pretium sine quo nec datio rei spiritualis esset venditio, nec receptio esset emptio, sed esset gratuita donatio, & acceptio, quod est contra rationem simoniæ, vt declaratum est, & sumitur ex cap. 1. & c. *Gratia*, 1. qu. 1. quatenus ibi dicitur, simoniacos non gratis, seu gratuito ordines accipere, & clarius ex Act. 8 *Existimasti, donum Dei pecunia possideri.* Tamen sicut diximus venditionem late sumi pro acceptione non gratuita, ita pecunia, vel pretium accipiendum est pro quacumque re æquiualente, seu pretio æstimabili: vnde aliqui addunt illi definitioni particulam *pro re temporali.* Sed non est necessaria, quia in ipso verbo vendendi satis continetur, & quia nonnullam patitur dubitationem, de qua infra dicetur.

13. *In venditione rei sacræ peculiariter explicatur simonia.*

Addunt aliqui Canonistæ huic definitioni aliam particulam, nimirum, *opere subsecuto*, quia si per solã voluntatem definiatur cõueniet definitio simoniæ mentali, non vero reali, vel conuentionali: ita Host. in cap. *Nemo*, de simon. nec repugnat ibi Abbas. Sed posset cõtra eos conuerti ratio, quia addita illa particula, definitur realis simonia, & externa, non vero mentalis, in qua est essentialis ratio peccati, nam actus exterior non addit essentialem malitam actui. Vnde illi videntur locuti, vt Iuristæ de simonia, quæ ad forum Ecclesiæ externum pertinet, & est capax pœnarum Ecclesiæ, quæ semper requirit aliquod opus subsecutum, etiamsi mentalis sit. Tamen apud Deum potest dari vera simonia per solam voluntatem. Fateor tamen potuisse simoniam definiri non per voluntatem, sed per actum ipsum, dicendo esse venditionem rei spiritualis, sicut definitur furtum esse acceptionem rei alienæ, &c. Et sicut ibi non excluditur furtum mentale, quia intelligitur esse acceptionem actu, vel voto, seu desiderio. Ita dici posset de Simonia. At vero etiam è conuerso, cum dicitur, est voluntas vendendi, &c. non excluditur actualis venditio voluntaria, & studiosa, seu deliberata, quia actio illa, vt simonia sit, voluntatem illam includit. Vnde tota controuersia est de modo loquendi, nam res satis constat, & vulgata definitio sustineri poterit sine vlla additione. Illa vero, quam nos

14. *Particula à Canonistis addita reiicitur. Host.* *In actu interno potest dari Simonia, quasi non habeat ad nundum externum, non est capax pœnarum Ecclesiæ.*

hos dedimus per proprium genus vitii, & differentiam eius, videtur profecto satis accommodata, & iuxta vtramq; totam hãc materiam prosequemur.

15. Ex dicta ergo essentiali ratione huius vitii reducere possumus, totam illius materiam, & amplitudinem ad quatuor capita, seu quatuor diuisiones, iuxta quatuor conditiones eius, quæ ex dictis definitionibus colliguntur, scilicet, genus vitii, seu sacrilegii: materia, circa quam versatur, quæ est res aliqua spiritualis. Pretium, seu res temporalis, quæ pro tali re spirituali datur: actio ipsa vendendi, seu commutandi, & ad primum ex his capitibus potest accommodari diuisio Simoniæ in intrinsece malã, vel solum, quia prohibita est. Nam vitium consistit in deuiatione à regula: constituitur enim per carentiam conformitatis ad regulam: regula autem est lex, seu ius prohibens talem actionem, hoc autem ius explicatur per illam diuisionem: recte ergo generi accommodatur. Ad secundum pertinent variæ diuisiones Simoniæ, quæ ex parte materiæ dari solent, vt quod Simonia alia est circa rem spiritualem: alia circa rem annexã rei spirituali: vel in particulari solet distingui Simonia in ordinibus, vel in beneficiis, & aliis similibus. Ad tertium pertinet diuisio illa Simoniæ ex parte pretii, scilicet à manu, à lingua, ab obsequio, ex c. *Ordinationes*, 1. q. 1. cap *Totum*, 1. q 3. Et huc spectant aliæ quæstiones de variis rebus, quæ in commutationem rei spiritualis dari possunt. Ad quartum spectat communis etiam diuisio Simoniæ in mentalem, realem, & conuentionalem, & huc etiam spectant omnes modi pactionum, & contractuum, qui sufficiunt ad Simoniam cõmittendam, ex quorum cognitione pendet, qui non sufficiunt. In his ergo quatuor capitibus totam hanc materiam, quantum ad explicandam culpam spectat, comprehendemus, & eodem ordine illam prosequemur, quia videtur satis accommodata ad naturã, & varietatem huius vitij explicandam: qua intellecta, facile erit de obligationibus, quæ ex ea resultare possunt, & de pœnis illis impositis dicere.

In quatuor capita distribuuntur omnia, quæ de Simonia sunt dicenda.

CAPVT II.

PRIMA SIMONIÆ DIVISIO.

Sitne aliqua Simonia iure Diuino prohibita. Incipitque explicari prima diuisio Simoniæ in eam, quæ est prohibita, quia mala, & eam, quæ est mala, quia prohibita.

1. QVoniam præcipua huius tractatus intentio est, declarare malitiam Simoniæ, quæ per comparationem ad regulam, quæ est ius, seu præceptum sumenda est, ideo primo loco tractanda est diuisio Simoniæ, quæ per comparationem ad hanc regulã sumitur. Ante omnia ergo supponenda est diuisio Simoniæ in eam, quæ est contra ius Diuinum, & eã, quæ tantum est contra Ecclesiasticum. Quam diuisionem omnes fere admittunt, vt de Iurisperitis constat ex Glos. in c. *Cum pridem*, de Pactis. verb. *Illicita pactionis*: alia Glos. in ca. *Ex parte*, 1. de Officiis deleg. verb. *Dimittere*. Quam ibi Innocent. Hostiens. Abbas, & alii approbant. Idem sentit Gloss. in cap. *Saluator*, 1. q. 3. verb. *Et iudicem*. Turrec. in ca *Latorem*, art. 2. num. 5. 1 q. 1. Eandem distinctionem admittunt Theologi, vno, vel alio excepto, vt infra. Et in generali persuaderi facile potest. Primo ex communi ratione sacrilegii: nam aliquod esse potest sacrilegium contra ius Diuinum, & aliquod contra Ecclesiasticum, vt supra visum est: ergo eadem ratione poterit esse Simonia vtriusque modi. Patet consequentia, quia Simonia sacrilegium quoddam est, & ita ex vi generis nõ repugnat ei dicta partitio, nec ex propria ratione potest ostendi repugnantia.

Diuisio Simoniæ in eam quæ est de iure Diuino, & in eã, quæ est de iure Ecclesiast.

Probatur diuisio.

Secundo ostendi potest in particulari de singulis membris. Nam inprimis Simon magus propriam & grauissimam Simoniam commisit, vt ex dictis capit. præcedentibus constat: sed ille non peccauit contra positiuam legem ecclesiæ, quia nec lata tunc erat, nec ille tenebatur illã scire, ergo peccauit contra Diuinũ ius. De altero vero membro, quod possibile sit, probatur ex generali principio, quod lex humana potest constituere materiam aliquam, vt necessariam in aliqua specie virtutis, quæ ex natura sua necessaria non erat, & sic potest facere, vt aliquid sit malum contra talem virtutem, quod seclusa lege positiua, malum non esset: vt seculare iudicium agere in loco sacro est sacrilegium contra ius humanum, quia Ecclesia id prohibuit in peculiarem reuerentiam loci sacri: sic ergo negotiari, vendendo, vel emendo rem aliquam annexam rei sacræ, vel permutare beneficia propria authoritate, potuit ab Ecclesia prohiberi, vt necessarium ad reuerentiam talis rei, & tunc opposita actio erit Simonia contra ius Ecclesiæ.

Quantumuis autem hæc diuisio recepta sit, non desunt circa illam difficultates, nec etiam desunt, qui in aliquo contradicant, & ideo vtrumque membrum sigillatim tractandum est. Circa primum ergo membrum de Simonia contra ius diuinum dubitari potest, An talis Simonia sit contra ius diuinũ naturale, vel positiuum? Et ratio dubij est, quia D. Tho. in d. art. 1. (quem omnes sequuntur) vtrumque coniungere videtur. Nam prius probat, Simoniam esse malam duplici ratione, scilicet, quia res spiritualis, & sacra indigne tractatur, cum pretio æstimatur, & quia vendit homo rem, cuius non est dominus, scil. rem sacram, & spiritualem. Quæ duæ rationes videntur eo tendere, vt probent, hoc esse contra ius Diuinum naturale. Deinde vero adiungit tertiam rationem sumptam ex verbis Christi, Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date*. Quæ ratio procedere videtur de iure Diuino positiuo, nam ex natura rei nõ est intrinsece malum rem gratis acceptam non gratis dare, nisi aliunde resultet malitia, sic enim homo gratis à Deo accepit libertatem naturalem, vires ad laborandum, & similia, & tamen illa vendere, vel fructus, aut vsus eorum, non est per se malum. Videtur ergo D. Thom. velle, hoc vitium esse contra vtrumque ius Diuinum. 2.

An primũ membrum Simoniæ sit contra ius Diuinum naturale, vel contra positiuum. Ratio dubitandi.

Probatur esse contra vtrumque.

Aliunde vero apparet contra neutrum esse: non quidem contra ius Diuinum positiuum in lege gratiæ: quia in hac lege nulla sunt data præcepta positiua à Christo Domino, præter præcepta Fidei, & Sacramentorum: circa modum autem tractandi Sacramenta, vel alias res sacras nihil peculiare præcepit Christus, præter id, quod iure naturæ sequitur ex sanctitate, seu dignitate vniuscuiusque rei sacræ. Et confirmatur, quia verba illa: *Gratis accepistis, gratis date*: possunt facile per modum consilii explicari. Tum quia nullum est verbum, quod rigorosum præceptum, eiusque obligationem requirat. Tum, quia ibi nõ tantum monet venditionem, sed etiam quamcumque munerum oblationem, etiam gratuitam, si in recompensationem facti beneficii offeratur, vt Ians. in Concor. c. 55. animaduertit, & tamen hoc non est præceptum, sed consilium, vt constat. Tum denique, quia statim subiungitur, quasi in confirmationem præcedentis consilii: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris*. Quod tamen consilium est, licet sub eadem forma imperando proponatur. 3.

Probatur non esse contra vtrumque.

Probatur non esse contra ius Diuinum positiuum.

Quod vero nec contra ius naturale sit hoc vitiũ, probari potest, quia duę priores rationes D. Thom. non videntur hoc conuincere. Non quidem prima, quæ inde sumebatur, quod videtur res spiritualis indigne tractari, dum per temporale pretium comparatur. At hoc non videtur cogere: tum quia sæpe in contractibus iustitiæ fit licite permutatio, vel recompen- 4.

Probatur non esse contra natur.ale.

compensatio inter rem, quæ pecuniam satis recompensari non potest per pretium pecuniæ, vt fama, vel corporis membrum non potest pecunia recompensari, & tamen, qui abstulit famam, vel abscidit membrum, potest ex conuentione humano arbitrio facta iniuriam pecunia recompẽsare. Tum etiam quia non oportet, vt hoc fiat ex falsa æstimatione æqualitatis inter rem temporalem, & spiritualem, sed ex voluntaria quadam pactione, instituẽdo, vel designando certum aliquod pretium loco rei æqualis, quod ab eo, qui æquale dare non potest, videtur posse postulari, quod potest sine iniuria rei dignioris, quam ille accepturus est. Sic enim nõ possumus nos reddere æquale Deo pro iniuria, quam illi fecimus, & tamen ipse honestissime à nobis postulat in recompensationem id, quod facere possumus. Et confirmatur: quia si hæc ratio valida esset, vtiq; probaret, nec scientiam naturalem posse vendi, nec sanitatem, quia hæc non possunt pretio vllo æstimari. Respõdebit aliquis sanitatem, aut scientiam non vendi, sed actiones, aut industrias, quę iuuant ad illas acquirendas, quæ actiones humanæ sunt, & pretio æstimabiles. At enim eodem modo dicemus, non vendi gratiam, quæ per Sacramenta, v.g. datur, nec virtutem Sacramentorum, nec sanitatem, v.g. quæ per gratiam gratis datam confertur, sed actiones quasdam humanas quæ ibi interueniunt, & pretio æstimabiles sunt.

1. Ratio D. Thom. impugnatur.

5. Altera ratio D. Thom. sumitur ex eo, quod non sumus domini rerum spiritualium, sed dispensatores: nemo autem vendere potest, nisi id, cuius est dominus. Quæ ratio videtur habere fundamentum in cap. *Eos*, 1. q. 1. Potest autem refutari ex obiectione proxime facta, quia licet non simus domini donorum spiritualium, sumus tamen domini actionum, quas per illa dona exercere possumus, ergo possumus illas vendere. Secundo, quia falsum videtur assumptum: aliqui enim censent, esse nos dominos gratiæ, & spiritualium virtutum, quas in nobis recipimus, vt beneficiatus est dominus sui beneficii, & sic de aliis. Tertio, quia esto, non habeamus dominium, habemus vsum: vsuarius autem potest vendere ius suum, etiamsi dominus rei non sit: sic ergo, qui prophetiæ, vel linguarum donum accepit, poterit pro vsu illius, vt concionandi, aut interpretandi pretium accipere. Tandem confirmatur, quia si hæc ratio esset valida, sequeretur esse simoniacum, rem spiritualem pro alia spirituali commutari: consequens est falsum, vt suppono, ergo. Sequela patet, quia qui non est dominus, sed dispensator, nullam recompensationem potest exigere, nec temporalem, nec spiritualem, quia nullum habet ius, cum non sit dominus. Vt qui dispensat eleemosynam alterius gratis dandam secũdum voluntatem eius, non potest exigere à paupere, vt aliquam orationem dicat, vel Missam, si sit Sacerdos, imponendo illi obligationem.

2. Ratio D. Thom. impugnatur.

Canó Rele. de Pœnit. p.4 §. Ad 2. Ledesm. in 4 q.3. ar. 2 dub 3. & aliqui moderni in 2. disputantes de Dominio.

6. In hac dubitatione breuiter aliqua dicenda sunt. Primum est, vitium Simoniæ ex genere suo esse posse, imo regulariter esse contra ius Diuinum naturale. Hæc est sententia, & mens D. Thomæ dicto art. 1. & expressius in art. 2. quem ibi Caiet. & alii sequuntur, Soto lib. 9. de Iust. q. 5. art. 1. & 2. Victor. dicta Relect. n. 11. Dur. 4. d. 15. q. 5. n. 7. & ibi Palud. qu. 4. art. 2. & idem sentit Richar. art. 3. q. 1. Adria. Quodlib. 9. ad 3. Armach. lib. 10. cap. 9. Et nullum inuenio contradicentem quoad hoc membrum, & Gl. ac Iuristæ allegati illud tanquam indubitatum supponunt. Ideoque pars hæc omnino certa videtur, & conuincitur ex verbis Petri, Act. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia donum* Dei *existimasti pecunia possideri.* Vbi ex ipsa natura, & conditione talis doni arguit Simonem, non ex aliqua positiua prohibitione, sentit ergo ex natura rei affectum illum, & conatum fuisse iniquum, & sacrilegum. Videtur autem esse vis rationis à Petro insinuatæ, quia contra dignitatem, & excellentiam doni, quod est proprium Dei, & ex eius gratuita voluntate pendet, est, vt per humanũ contractum, ac temporale pretium acquiratur, hoc autem fit per Simoniam, est ergo magnum sacrilegium ortũ ex ipsa rei natura, quia est contemptus quidam, & vilipendium diuini doni. Est etiam grauis iniuria ipsiusmet Dei, quia eius dona ita tractantur, ac si ipse esset per pecuniam inducendus, & quasi cogendus ad sua gratuita dona præstanda. Vel certe, quia dum hæc dona ab homine emuntur, ipso opere, & facto significatur, non Deum, sed hominem esse principalem auctorem talium donorum, & ab illius voluntate, & efficacia principaliter pendere, non ex gratuita voluntate Dei. Ergo talis modus acquirendi, vel conferendi hæc dona Diuina, ex natura rei est contrarius sanctitati, & propriæ conditioni talium donorum, ideoq; ex natura rei illicitus est, & sacrilegus. Et confirmatur, quia lex naturalis dictat, sancta esse sanctè tractanda, & ideo de Sacramentis dicimus, quod licet eorum institutio sit de iure diuino positiuo, tamen illa supposita institutione, contra legem naturalem est, sacramenta indigne suscipere. Ita ergo in præsenti eo ipso, quod hæc dona supernaturalia, & diuina sunt, contra legem naturalem est, ea indigne tractare, deducendo illa ad viles, & temporales contractus. Vnde intelligitur obiter, hoc ius non dici naturale eo, quod per nudum naturale lumen dictetur, sed quia ratio fide illustrata naturaliter hoc dictat, ita vt hoc ius sit quasi connaturale ipsi fidei, vt in materia de Legibus latius expositum est.

Simonia non solum potest esse, sed regulariter est cõtra ius Diuinum naturale.

Præterea rationes D. Tho. optimæ sunt, & communiter ab omnibus probantur, imo fere illis solis vtuntur ad veritatem hanc confirmandam, vt videre licet in citatis Auctoribus, præsertim Dur. & Rich. in Ians. Matth. 10. Prima autem ratio, vt efficacior sit, non est fundanda in sola inæqualitate inter pretium temporale, & rem spiritualem, sed maxime in improportione quadam, ratione cuius res spiritualis indigne tractatur, quando pro temporali pretio commutatur. Quia tractatur, vt subiecta humano arbitrio, & æstimationi, & non vt res suo modo Diuina, & pendens ex liberali largitione DEI. Item tractatur vt res vilis, & prauæ æstimationis: nã vt recte dixit Hormisda Papa de hac eadem re scribens ad Episcopos Hispaniæ. *Quis non vile putat esse, quod venditur?* Et ita cessant obiectiones factæ. Nam licet in bonis mere humanis distinguii soleant bona diuersorum ordinum, vt diuitiæ, fama, & vita, inter quę fit interdum commutatio, vel compensatio aliqualis, & arbitraria, esto res non sint omnino commẽsurabiles: nihilominus omnia illa humana sunt inferioris ordinis respectu bonorum gratiæ, & inter se in hoc conueniunt, quod omnia sunt bona mere temporalia, & humana, & ideo possunt sine vlla irreuerentia in commutationem afferri, quia nullum ex illis bonis est sacrum, vel dignum aliqua veneratione. Et similiter sine iniustitia possunt ita commutari, quia permutantes possunt ita conuenire, & tale ius inter se constituere, vel cedere iuri suo. Secus vero est in bonis gratiæ, & rebus sacris, quę speciali veneratione tractandę sunt, & ideo non sunt per temporalia pretia æstimandæ: nec ad hos temporales contractus deducendæ. Vnde non est simile, quod afferebatur in priori difficultate de recompensatione diuinæ offensionis per Pœnitentiã, quia licet ibi non sit æqualitas, est tamen quædam proportio, & id, quod in recompensationem offertur, diuinum donum est, & non ex humana, sed ex diuina voluntate taxatur, & postulatur. Eodemque fere modo respondet D. Tho. supra de gloria, quæ per merita quodam modo emitur. In confirmatione autem addita, ad primam difficultatem postulatur, An sacræ functiones, saltem ratione materialis operis 7.

Rationes à calumnia vindicantur.

operis, ac laboris humani possint vendi saltem stādo in iure naturæ: Sed hoc infra in particulari tractandum est: nunc dicimus saltem ex natura rei non posse vendi, prout sacræ sunt, quod ad propositum satis est. Nec in hoc æquiparantur eis aliæ actiones humanæ, quia semper sunt inferioris ordinis, vt in seq. magis exponemus.

8. *Quid dicēdum de beneficiis Ecclesiasticis.* Ad II. difficultatem, quod attinet ad beneficia Ecclesiastica, quatenus aliquid spirituale in illis est, eadem ratio est de illis, quæ de aliis rebus spiritualibus, quatenus vero temporale emolumentum habent infra tractandum est, quomodo subsint dispēsationi Prælatorum Ecclesiæ, vel eorum, qui illa possident, & quomodo in eis simonia committatur, de illo enim non satis constat, an sit contra ius diuinum, vel humanum, & ideo necesse nunc non est de illa in particulari miscere sermonem. Tamen de aliis proprie spiritualibus, & supernaturalibus, vt sunt gratia gratum faciens, & gratis data cum omnibus donis, quæ ad has reducuntur, probabilius simpliciter est, non cadere sub humanum dominium, vt hic supponit D. Thom. atque etiam docuit 1. 2. q. 73. art. 9 ad 2. & Sot. 4. de Iust. q. 2. Et videtur habere fundamentum in Paschasio Papa, in d. cap. *Eos qui*, 1. q. 1. q. 1. quatenus in hoc maxime fundat iniquitatem simoniæ. *Gratiam non cadere sub Dominium hominis probabilius est.*

9. *Licet cadat sub dominium adhuc non posse vēdi. Victor.* Verumtamen etiamsi demus, esse nos dominos aliquo modo donorum gratiæ, quæ nobis collata sunt, potest ratio subsistere, quam Vict. variis modis declarat. Primo, quia licet nostra sint, data sunt à solo DEO, quæ autem sic habentur, non possunt vendi *Nam videtur* (inquit) *iure gentium, quod pisces maris, fere omnibus sint communes.* Secundo, quia sunt data nobis ad communem vtilitatem, quæ autem talia sunt, non possunt in vtilitatem priuatam conuerti, illa vendendo. Tertio, quia quæ gratis, & sine operibus nostris conferuntur, nobis liberaliter debent distribui, vt aqua, sol, &c. Sed profecto parum cogunt. Quia licet aliqua bona sint à DEO solo, & gratis donata, si mihi in particulari donata sunt, licitum mihi erit illa, vel vtilitatem, vel vsum illorum vendere, si aliunde non repugnat, quia dominium dat hanc facultatem, siue à solo Deo, siue à quocunque alio originem duxerit: parum enim hoc refert. Nec exempla sunt ad rem, quia pisces, & feræ tunc vendi non possunt, quando non sunt alicui in particulari ad dominium applicatæ, at vero facta applicatione vendi possunt. Et si Deus ipse alicui immediate pisces aliquos, aut feras donasset, posset illas vendere sicut vidua potuit vendere oleum, quod per Eliseum Deus miraculose donauerat. In præsenti autem hæc dona gratiæ non dantur tantum generi humano in communi, sed dantur diuisa, & applicata tali personæ, diuidente Spiritu sancto singulis, prout vult, ergo ex hoc capite non procedunt exempla, nec rationes factæ. Neque etiam videtur sufficere, quod dentur propter aliorum vtilitatem, quia simul dari possunt propter communem vtilitatem, & priuatam, posset enim quis deseruire communitati, vtendo, v. g. dono sanitatis, etiam propter curationem aliquid acciperet, vel operā suam venderet. *Rationes Victor. non cogere ostenditur.*

10 Aliter ergo exponenda est illa ratio: nam in his donis gratiæ ad summū potest considerari aliquod dominium quoad actus eorum, quatenus illos libere exercemus, & ea ratione dicimur esse illorum domini. Tamen hi actus dupliciter considerari possunt, vno modo, vt pertinent ad sanctificationem operantis, & illi possunt esse vtiles ad meritum: & vt sic constat, non esse vendibiles pretio temporali, quia non possunt transferri in dominium aliorum, imo neque efficaciter transferri in vtilitatem aliorum. Alio ergo modo considerari possunt, vt possunt per eos conferri aliqua spiritualia bona proximis, & vt sic etiam vendi non possunt, quia nos non sumus domini illorum spiritualium bonorum, quæ per illos actus conferenda sunt aliis, sed pendent ex sola institutione, acceptatione, ac voluntate, & efficacitate Dei: & ideo si quis tentet vendere tales actiones, quatenus spirituales fructus aliis afferunt non actiones, sed fructum ipsum venderet. Et ita Petrus reprehendit Simonem, quod donum ipsum DEI emere tentasset, quamuis ille ab Apostolis non postularet, nisi actionem illam, per quam cōferri posse putabat tale donum. Adde actionem ipsam spiritualem, vt talis est, esse donum Dei, quod vilesceret, si pecunia æstimaretur. De actione autem ipsa materiali, an intrinsece maneat inuendibilis ex natura rei eo ipso, quod eleuata est ad tale esse spirituale, vel ad talem efficaciam supernaturalem efficiendam, infra videbimus tractando de Sacramentis, & aliis actionibus corporalibus, vbi efficacia harum rationum, & intrinseca malitia simoniæ magis constabit.

Secundo dicendum est, in lege gratiæ non esse latum speciale præceptum Diuinum positiuū prohibens venditionem rerum spiritualium, sed naturale esse à Christo Domino in Euangelio explicatum. Priorem partem ponit expresse Victor. in d. Relect. num. 11. quem posteriores sequuntur propter rationem supra insinuatam, quod in lege noua nec negatiua, nec affirmatiua præcepta data sunt à Christo, præter præcepta Fidei, & Sacramentorum, vt sumitur ex D. Thom. 1. 2. q. 108. ar. 1 ad 2. & art. 2. in corp. vbi ostendit hoc pertinere ad libertatem legis gratiæ. Confirmarique potest hæc pars ex præced. assertione. Quia omnis simonia, quæ committi potest contra res per se spirituales, vel contra illas res sacras, quæ sunt ex ipsius Christi institutione, est immediate, vel mediate contra legem naturalem, ergo non fuit necessarium addere specialem legem positiuam Diuinam circa hanc prohibitionem, licet fuerit conueniens ius ipsum naturale à Christo indicari. 11. *In lege gratia non est positiuum præceptum prohibens venditionē rerum spiritualium: naturale tamen explicatum est.*

Sic ergo procedit altera pars assertionis, quæ probari solet ex Matth. 21. & Ioann. 2. vbi Christus eiecit vendentes, & ementes de templo, inter quos erant vendentes columbas, quia columba Spiritum sanctum, & dona eius repræsentat. Vt exponunt in Matth. Hieronymus, & Beda, Ambrosius, Luc. 19. Chrysostomus bene Homil. 13. in Marc. vbi fere omnia dicta confirmat. Et de eodem testimonio habentur multa iura 1. q. 3 c. *Ex multis*, cum sequentibus. Verumtamen licet auctoritas reddat hoc argumentum efficax, tamen ex testimonio per se spectato non sumitur, quia est mystica expositio, à qua non solet efficax argumentum sumi. Possumus etiam inde argumentari, quasi à fortiori. Nam si Christus tam acriter reprehēdit negotiationem in templo, multo certe magis damnat negotiationes, & venditiones ipsarum rerum sacrarū, ac diuinarum. Potissime vero probanda est hæc pars ex dictis verbis CHRISTI: *Gratis accepistis, gratis date.* In quibus verbis inprimis pro certo statuendum est, aduerbium illud *gratis*: in vtroque loco proprie accipi. Quod aduerto, quia Maldonatus exposuit, *Gratis data*, id est, *largiter*, nam, quæ gratis dantur, largiter dantur. Sed sine dubio illa non est proprietas vocis: nec fundamentum illius translationis videtur in vniuersum verum: nam sæpe, quæ gratis dantur, etiamsi gratis accepta sint, cum magna moderatione, & mensura dari solent: nisi contingat, multum esse liberalem, qui donat. Denique quicquid sit de hac metaphora, proprietas vocis prius tenenda est: tum propter generalem regulam interpretandi Scripturam: tum, quia & Patres, & Theologi omnes ita intelligunt, vt gratis sit, dare sine pretio: tum etiā, quia hæc est significatio aptissima pro materiæ qualitate, & ad mores maxime necessaria, & nullum habet cōueniens. Tum denique, 12. *Probatur vltima pars assertionis.*

quia

quia in hoc sensu dicitur, *gratis accepistis*, i. sine pretio, & sine merito ex gratuita voluntate dantis, in eodem ergo sensu subiicitur, *gratis date.*

13. *Prædicta Christi verba præceptum continent.* Secundo est supponendum, verba illa præceptum continere & necessitatem indicare, non consilium. Ita in rigore postulat imperandi verbum, si aliunde non constet de alio leniori sensu, quod hic constare non potest, neque ex materia, quia illa capax est talis præcepti, vt constat: neque ex Patrum expositione: nam potius illi, & expositores communiter ac Theologi intelligunt, ibi præceptum contineri, quo prohibetur Simonia. Et licet Patres hac voce non semper vtantur, sed auaritiæ turpis, quam dicunt ibi Christum prohibuisse, tamen in re in idem redit, quia idcirco auaritia illa materia est grauiter culpabilis, & turpis, quia est sacrilega, & contra dignitatem, ac sanctitatem Diuinæ gratiæ. Sic Hieronymus ibi exponens illa verba, inquit: *Quia semper dona spiritualia, si merces media sit, viliora fiunt, adiungitur auaritia condemnatos, Gratis accepistis, gratis date.* Sentit ergo damnari illam venditionem, vt sacrilegam, & redundantem in vilipendium spiritualium donorum. Vnde subiungit: *Ego magister, & Dominus absque pretio hoc vobis tribui, & vos sine pretio date, ne Euangelii gratia corrumpatur.* Quod optime confirmãt verba Petri 1. Epist. cap. 4. *Vnusquisque prout accepit gratiã in alterutrum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.*

14. *Confirmatur.* Vnde noua insurgit confirmatio: cum enim hæ gratiæ, & Ecclesiastica ministeria ad confirmationem, & fructificationem doctrinæ ordinentur, si pretio venderentur, corrumperetur Euangelium, id est, inefficax, & inutile redderetur, tum quia signa ipsa, & verbum vilescerent, nec æstimarentur tanquam Diuina, sed vt artes, vel inuentiones humanæ adlucrandum: & ministri acciperent occasionem vacandi potius quæstui, quam doctrinæ, & auditores minus beneuoli redderentur ad verbum Dei suscipiendum. Et hoc fere modo expendit locum illum late ibi Abul. q. 61. 62. & 63. Continent ergo verba illa præceptum de re valde necessaria ad Apostolicum ministerium. Nec refert, quod sequentia verba contineant consilium, quia verba adaptantur materiæ, in quam cadunt. Quamuis dici possit, etiam sequentia verba continere verum præceptum, ita enim loquitur ibi Hieronymus. Siue illud fuerit quasi personale præceptum pro solis Apostolis, & pro illo tempore datum, vt significat Augustinus lib. Quæst. Nou. & Vet. Test. q. 104. & Ambr. lib. 7. in Luc. 10. crca illa verba, *Non peram*, &c. Et exponit late Iansen. Matth. 10. Siue spiritualiter intelligendum sit, nimiam solicitudinem taliũ rerum ibi prohiberi, quæ solet esse turpis auaritiæ mater. Vt ibi latius expositores declarant: & vno verbo attigit Amb. lib. de Ioseph. c. 13. dicens: *Misit Dominus discipulos sine auro, &c. id est, vt incentiua litis, & instrumenta eriperet vltionis*, Et Ps. 118. Oct. 5. *Ideo dixit Dominus: Nolite possidere aurum, vel argentum, ne vos auri, & argenti cupiditas auara possideat.*

15. *Præceptum in illis verbis contentum nõ est positiuũ tantum Ambr.* Addo vero vlterius, præceptum in illis verbis contentum non esse positiuum tantum, sed ex natura rei, & ex vi talis materiæ necessarium. Hoc satis declaratum est, & probatum rationibus factis, quia & finis talium gratiarum, & dignitas earum postulat, vt mercatui non exponantur. Sic ergo dixit Amb. lib. 5. in Luc. 8. *Tam vili actione vult æstimari se Christus, vt ab omnibus ematur, ne quis pauper deterreatur, Gratis* (inquit) *accepistis, gratis date, pecuniam non quærit diuitiarum altitudo, sed gratiam.* Vbi vtramque rationem & ex parte finis, & ex dignitate gratiæ attigit. Sic etiam dixit idem Ambros. libr. de Dignit. Sacer. c. 5. *Si gratia gratis datur, & pretio non comparatur, à te cur gratia pecuniis comparatur?* Vbi obseruandum occurrit, in verbis Christi vtrumque *gratis*, cum eodem rigore, & proprietate sumi, eo nimirum modo, quo gratia Diuini, & supernaturalis ordinis, gratia per Antonomasiam appellatur, quia videlicet omnino gratis datur, ita vt omne debitũ excludat, siue meriti perfecti, siue imperfecti, siue connaturalis habitudinis ad ipsam naturam. Quod enim gratis sic accipitur, gratis etiam, & sine pretio communicari debet, eo modo, quo potest ab vno homine alteri communicari, quia si communicetur propter pretium, agitur contra naturam talis gratiæ, & contra auctorem eius: nam venditur id, quod ipse solus potest conferre, & ita homo opus Dei vendit tanquam suum, & id quod vendit, vult æstimari, vt suum, non vt DEI.

CAPVT III.

Qualis, & quanta, & quam intrinseca sit malitia Simoniæ

Priusquam ad aliud membrum diuisionis declarandum accedamus, nonnulla dubia, quæ ex dictis circa primum membrum oriuntur, expedienda sunt, vt hæc malitia Simoniæ, quam intrinsece malam esse dicimus, & de qua nunc tantum agimus, perfecte intelligatur. Ex dictis ergo constat primo, hanc malitiam esse contrariam directe, ac proxime virtuti Religionis, quatenus ad Religionẽ pertinet res sacras, atque diuinas debita veneratione tractare. Hoc enim est, quod per Simoniam maxime violatur, vt declaratum est. Et omnes rationes, quæ fiunt ad declarandam malitiam naturalem huius vitij, vt efficaces sint, eo tendere debent, vt declarent quomodo per venditionem, seu temporalem pactionem aut commutationem Diuinis donis, & consequenter Deo illorum auctori grauis irreuerentia fiat, quod etiam in superiori capite pro viribus explicatum est. 1. *Peccatum hoc ex genere suo est contra Religionem.*

Et hinc sequitur secundo peccatum hoc ex genere suo mortale esse, atque grauissimum, quod est certissimum dogma, & ab omnibus Doctoribus, tã Theologis, quam Iurisperitis, & Summistis receptum, satisq; est declarata hæc grauitas à Petro illis verbis: *In felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.* Et in iure tanta exaggeratione reprehenditur hoc vitium, vt omnibus aliis peccatis mortalibus ex genere suo præferri videatur. Nam in cap. vlt. 1. q. 7. dicitur: *Omnia crimina ad comparationem Simoniacæ hæresis quasi pro nihilo reputantur.* Et in cap. 1. q. 3. dicitur, non esse dispar à sacrilegio. Et in cap. *Reperiuntur*, 1. q. 1. vocatur *execrabile flagitium*, & in c. *Quisquis*, ead. dicitur *piaculare flagitium*, id est, vt exponit Glossa, quia comparatur ei, quod morte expiatur. Et in cap. *Si quis Episcopus*, ead. ex Concil. Chalced. capit. 2. vocatur *turpissimum lucrum*, & in cap. *Sane*, 15. q. 3. dicitur, *ad instar publici criminis, & læsæ maiestatis puniendum.* Similia habentur in capit. *Tanta*, de Simon. Quæ non sunt intelligenda cum tanta proprietate, vt omnino credatur, hoc peccatum ex genere suo reliqua omnia superare. Nam sine dubio maius peccatum est hæresis, & omnia, quæ directe opponuntur virtutibus Theologicis, maiora sunt, vt supra generaliter ostensum est. Et intra latitudinem peccatorum contra Religionem maius peccatum est idololatria, vt recte notauit Alens. d. q. 167. memb. 2. §. 3. Nam idololatria immediate est contra ipsum Deum, & maiestatem eius: Simonia vero proxime est contra dona eius. Intelligendum ergo est omnia illa esse dicta per exaggerationem ad explicandum esse hoc acerbissimum, & grauissimum peccatum. 2. *Peccatum hoc ex genere suo est mortale. Act. 8.*

Præsertim vero exaggeratur à Patribus, quia est vitium perniciosissimum Ecclesiæ. Tum quia ratione auaritiæ, & ambitionis, quæ cum illo coniunguntur, nimium diffunditur, & vt cancer serpit, & ideo 3. *Cur hoc vitium tãtum exaggeratur à Patribus.*

& ideo vocari solet Simoniaca pestis. Et hac ratione dicitur in capit. *Sicut*, de Simonia, *Simoniaca pestis ali s morbos vicit*: vtique in extensione, & virtute corrumpendi mores. Et ob eandem causam in dicto cap. *Reperiuntur*. 1.q.1. dicitur *Cancerosum vulnus, & vsitatum malum*. Tertium etiam quia magnum nomen nocumentum affert Ecclesiæ, nam occasione huius vitii indigni eliguntur, & sanctum datur canibus, & Ecclesiæ vilescunt. Ratione ergo harum circumstantiarum solet exaggerari, & præferri aliis vitiis. Et eodem modo posset exponi Ambr. lib. 4. in Luc. Et habetur in capit. *Cito*, 1.q.1. quatenus significat, grauius fuisse punitum hoc peccatum in Giezi 4. Reg. 5. quam idololatriam in Moabitis, Deuter. 23. Quia Giezi dictum est *Lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo vsque in sempiternum*. De Moabitis autem dictum est. *Non intrabunt in Ecclesiam vsque in tertiam, vel quartam generationem* (vt legit Ambrosius). Esto enim fuisset imposita maior pœna, non inde inferretur esse absolute maius peccatum. Quia sæpe in Republica maior pœna ponitur ad coercendum peccatum, quod maius nocumentum communitati affert, vel quod frequentius accidit, quia natura est in illud procliuior, licet in se non sit simpliciter grauius. Re tamen vera ex illis locis non potest sumi illa comparatio, tum quia Moabitæ non fuerunt puniti propter idololatriam, sed *quia noluerunt Hebræis occurrere cum pane, & aqua in via, quando veniebant ex Aegypto*, vt ibidem dicitur, tum quia non dicitur, *vsque in tertiam, & quartam*: sed dicitur, *etiam post decimam generationem non intrabunt in Ecclesiam Domini in æternum*: tum denique quia pœna Moabitarum erat in suo genere longe grauior, quam lepra corporalis, scilicet non admitti in Ecclesiam, neque ad amicitiam cum populo Dei, vt ibidem subiungitur. Sunt ergo alia peccata grauiora, licet hoc & mortale, & grauissimum sit.

4. *An hoc peccatum possit aliquando esse veniale?* Vnde interrogari non immerito potest, An hoc peccatum possit esse aliquando veniale, nihil enim inuenio ab Auctoribus dictum? Et habere potest dubitationem ex generali regula, quod mortale ex genere fieri potest veniale ex leuitate materiæ, vbi materia talis est, quæ possit augeri, & minui, vt videtur esse in præsenti: nam & res spiritualis, quæ venditur, potest esse in suo genere leuis, vt verbi gratia, si vendatur parum aquæ benedictæ, aut cereus agnus, vel quid simile: & pretium potest esse tã paruum, vt pro nihilo reputetur.

5. *Ex leuitate materia nõ potest hoc peccatum esse veniale.* Dico nihilominus, in hoc peccato non dari leuem materiam, nec fieri posse veniale nisi forte per incõsiderationem, vel ignorantiam habentem admistam negligentiam tantum venialem. Priorem partem videntur mihi satis insinuasse Doctores loquentes tam absolute, & acerbe de grauitate huius peccati, & nullam faciendo mentionem venialis peccati ex leuitate materiæ, cum in aliis sacrilegiis, superstitionibus, & similibus vitiis illam non omittant, vnde in aliis peccatis dicere solent esse mortalia ex genere: in hoc vero non addunt limitationem, *Ex genere*, sed simpliciter dicunt esse graue, & grauissimũ peccatũ. Ratio vero est, quia nec ex parte rei spiritualis, nec ex parte pretii potest ita diminui hoc peccatum. *Ostenditur non dari leuitatem ex parte rei spiritualis* Primũ patet, quia nullũ donum gratiæ, quamtumuis paruum videatur, esse potest vendibile sine graui irreuerentia Dei, & ipsiusmet doni, quod licet in suo ordine sit paruum, nihilominus non potest contemni, neque conculcari sine graui culpa, & eadem ratione, nec vendi potest sine culpa, quia per hoc grauissime contemnitur, & tanquam quid vile tractatur. Et quantum est ex parte talis actionis, substrahitur à gratuita donatione Dei. Nam quod pretio potest æstimari, ac dari, non reputatur tanquam pendens ex gratuita donatione Dei. Vnde sicut laberetur grauissime qui vel minimum opus pietatis sibi tribueret, & non gratuitæ donationi Dei, neque in tali cogitatione potest inueniri leuis materia: ita grauiter peccat semper, qui donum aliquod gratiæ: etiamsi minimum esse videatur, venditioni exponit. Sic existimo esse peccatum mortale, vendere vel vnum minimum cereum agnum, vel pro vero pretio vnam operationem Angelicam, vel aliquid simile spirituale facere, aut conferre. Multoque certius est esse peccatũ mortale, primam tonsurã pro pretio dare, licet in gradu ordinum videatur quid minimum: idemque est in similibus.

6. *Probatur non posse oriri leuitatem ex parte pretii.* Idem facile ostendi potest ex parte pretii: nam si illud magnum sit, eo ipso apparet grauis deformitas, quia tunc ex vtroque capite satis magna est materia talis delicti. Item, illud est magnum lucrum temporale, & est turpissimum, quia per abusum rei spiritualis acquiritur: est ergo graue peccatum. *Obiectio.* Dices, rationem hanc probare solum ex parte vendentis: nam ille qui emit, nihil lucratur temporale, sed potius iacturam patitur. *Satisfit.* Respondeo primum ementem peccare saltem ex priori capite, quia rei spirituali iniuriam facit &, quo maius pretium dat, eo (vt sic dicam) minus gratis vult habere illam: atque ita gratiam vult habere non gratis, quod peruersum est (vt dicitur in c. *Gratia* 1.q.1.) etiam in minimo dono gratiæ. Et deinde, cum emere, & vendere correlatiua sint, si venditio est Simoniaca, etiam emptio: & si vna est grauis, etiam altera, saltem per quandam societatem, & cooperationem. Si autem pretium sit vile, eo magis videtur vilipendi, & contemni res spiritualis, quæ sic venditur: æquiparatur enim pretio temporali, & quia in suo ordine parua esse videtur, vili pretio danda, aut comparanda censetur. Itaque cuiuscunque quantitatis sit id, quod pro re spirituali datur, si reuera vt pretium datur, & accipitur, Simonia est, & per eam grauis irreuerentia fit rei sacræ, & ideo non potest excusari à peccato mortali propter materiæ leuitatem.

7. *Quo pacto possit dari peccatum veniale in hac materia.* Cumque hæc actio fiat per humanam conuentionem, & contractum, certe non potest ex surreptione, vel indeliberatione excusari, quia contractus humani sufficienti libertate ad peccandũ mortaliter fieri solent. Potest nihilominus interuenire ignorantia, vel facti, quia vel non aduertit quis, rem illam esse spiritualem, aut non putat, illam esse venditionem, aut pactionem æquiualentem: vel certe potest esse ignorantia iuris, si existimet, in tali materia non dari Simoniam prohibitam. Veruntamen hæc posterior rato erit excusabilis in materia pertinente ad ius Diuinũ, de qua nunc loquimur, nisi vbi fuerit res dubia, & sub opinione cõstituta: & tunc si quis adhæserit opinioni probabili, ignorãtia erit probabilis, & inuincibilis, & ita excusabitur etiã à culpa veniali, alioqui vero non excusabitur à mortali: poterit nihilominus contingere, inaduertentiam esse aliquo modo cupabilem, sed cum leui culpa, vel negligentia, & tunc etiam Simonia poterit esse venialis quasi ex surreptione, & indeliberatione. Sed hoc tam est accidentarium, & rarum, vt non obstet, quominus moralis regula absolute possit constitui hoc peccatum semper esse mortale.

8. *Obiectio.* Sed obiici potest, quia sacrilegium, etiam in materiis Sacramentorum potest esse veniale, & mendacium in sacramentali confessione potest esse veniale, & infidelitas in seruando voto potest esse venialis ex leuitate materiæ: ergo Simonia, cum tantum sit quædam species sacrilegii, eadẽ ratione poterit etiam esse venialis ex materiæ leuitate. *Soluitur.* Respõdeo, negando consequentiam: nam sub genere Irreligiositatis possunt est multa peccata venialia ex leuitate materiæ, & nihilominus blasphemia, quæ species est Irreligiositatis, non potest esse venialis ex parte materiæ, vt supra dictum est. Ita ergo de Simonia, quæ merito potest cum blasphemia comparari: nam

rari: nam facto ipso (vt sic dicam) continet quandam Blasphemiam. Nam qui vendit spirituale donum, facto profitetur, esse rem pretio æstimabilem, & cōparabilem industria humana, ac subinde non esse supernaturale donum gratuitum, quod in omni materia habet grauem deformitatem: in aliis vero materiis aliorum sacrilegiorum hoc non inuenitur vt constat.

9. *An Deus possit dispensare in vendendis rebus spiritualibus.* Vlterius vero dubitari potest, An hæc malitia sit adeo intrinseca actui Simoniæ, vt non possit talis actus illa carere, & honestari, etiam de potentia absoluta Dei? Quod est quærere, An possit Deus nobis dare licentiam emendi, vel vendendi spiritualia sine labe Simoniæ? Quæ interrogatio partim potest pendere ex illa, An præcepta moralia naturalia sint indispensabilia? partim potest aliquid diuersum inquirere. *Duo sensus quæstionis proponuntur.* Est enim considerandum, aliud esse, quærere, An stantibus omnibus conditionibus, & circumstantiis, quæ nūc sunt ex parte materiæ, & obiecti Simoniæ per se prauæ, fieri possit, vt actio vendendi, & emendi rem sacram, purgetur à malitia Simoniæ, per Diuinam dispensationem immediate tollentem obligationem legis, & non mutantem materiam talis actionis? aliud vero esse, quærere, An res spirituales possint à Deo nobis aliter concedi, quam nunc concedantur? & An facta illa mutatione, inde resultare possit, vt res spiritualis honeste vendatur absque Simonia.

10. *In primo sensu tractatur quæstio, & pro parte negatiua resoluitur,* Prior sensus pertinere potest ad quæstionem de præceptis naturalibus an dispensabilia sint. Et iuxta varias opiniones, quæ in illa generali quæstione inueniuntur, hic erit consequenter loquendum. Ego vero censeo, in nullum præceptū naturale, quod ex intrinseca materia virtutis, vel vitii nascitur, posse cadere propriam dispensationem, quia illa malitia non nascitur ex voluntate extrinseca legislatoris, sed ex natura intrinseca talis materiæ, quæ auferri etiam non potest, vel mutari per solam extrinsecam voluntatem, nisi in materia ipsa, vel cōditionibus fiat mutatio. Quia voluntas extrinseca potest tollere obligationē, quæ ab illa, vel ab inferiori voluntate prouenit, etiamsi materiam intrinsece non mutet: naturæ autem rerum non possunt ita mutari, vt constat. Quæ ratio locum habet tam in naturalibus præceptis, quæ dicuntur esse prima principia, quam in conclusionibus, siue proximis siue remotis, dummodo per euidentem illationem consequantur. Censeo autem, malitiam Simoniæ, de qua nunc agimus, intrinsece sequi ex natura talis actus vendendi, vel emendi, prout versatur circa res spirituales, prout nunc sunt, vel nobis donātur: hoc enim probant omnia dicta in capite præcedenti, alias non erit Simonia mala de iure naturali: & ideo censeo per nullam dispensationem fieri posse, vt talis actus non sit malus, nam ille non est malus, quia prohibitus, sed de se talis est, & prohibetur, quia malus: ergo quantūcumque tollatur prohibitio, semper erit malus: sed dispensatio solum potest tollere prohibitionem, non mutare naturam: ergo non potest à tali actu malitia separari per vllam dispensationem. Quæ ratio ex seq. puncto magis patebit.

11. *1. Obiectio.* Duo vero hic obiici possunt. Vnum est, quia in hoc peccato habet locum epiikia, stantibus eisdem circumstantiis intrinsecis obiecti, & materiæ, & solum mutatis extrinsecis circumstantiis, quę possunt inducere excusationem: multo ergo magis poterit cadere in hunc actum Diuina dispensatio, quia potentior est Diuina voluntas, quam omnis extrinseca circumstantia. Vnde regula generalis, & vera est: omne præceptum, cuius obligatio potest in particulari cessare per Epiikiam propriam, multo magis posse nō obligare per Diuinam dispensationem, vt ex materia de Legibus suppono. Et ita nota est consequentia. Antecedēs vero haberi potest ex sententia satis communi, quo in casu necessitatis extremæ potest sine peccato emi baptismus: ibi enim non limitatur materia venditionis, seu emptionis quoad intrinsecas conditiones suas, sed solum accedit necessitas, quę extrinseca est. Secundo obiici potest, quia Papa potest dispensare in Simonia, quæ in venditione beneficiorum committitur, etiamsi iuris Diuini sit, vt multi Canonistæ docent, ergo multo magis poterit Deus dispensare in quacunque Simonia iuris Diuini. *2. Obiectio.* Sed hæ obiectiones petunt longas quæstiones infra tractandas, & ideo ne methodum perturbemus, illas nunc remitto. Et ad primum nego, posse in illo casu emi baptismum: An vero alio modo possit tunc licite pecunia dari, quæ postulatur, infra dicam. *Respondetur ad primam.* Ad secundum dicendum est, vel illam Simoniam esse tantum de iure positiuo, vel Pontificem non posse in illa dispensare, quid autem horum verius sit, infra dicam. *2. Soluitur.*

12. *In 2. sensu tractatur quæstio, & soluitur, quod possit Deum ita bona hæc nobis donare, vt illicite vendi possint.* In alio vero sensu quæstionis probabile videtur, posse Deum ita donare hæc spiritualia bona hominibus, vt ex vi talis donationis liceat illis talia bona vendere sine vllo sacrilegio, vel irreligiositate. Primo enim posset dare homini absolutum, & liberum dominium talium rerum: cur enim non poterit, cum sint res creatæ, & ipse sit absolutus dominus earum, & ex hac parte possit eas dare cui voluerit? Et ex parte hominis non est incapacitas, cum possit habere liberum, & expeditum earum vsum. Deinde etiamsi non tribuat dominium, potest dare facultatem dispensandi illa per venditionem, vel contractum onerosum in vtilitatem vel ipsius dispensatoris, vel alterius, prout dispensator ipse concesserit. Sic enim dispensator, qui non est dominus, potest vendere rem domini, si facultas ab illo concessa ad hoc extenditur. Hæc autem facultas non est dispensatio in præcepto, sed est mutatio in materia, & est quædam participatio dominii. Præterea potest Deus aliquod huiusmodi donum cum dicta largitate concedere, non vt pertinens ad salutem animæ, vel ad bonum spiritale aliorum, sed solum ad commoditatem humanam recipientis, vel etiam aliorum: & tunc cessare videtur omnis ratio malitiæ in venditione illius gratiæ quoad effectum eius, vel etiam quoad ipsam potestatem, si Deus daret alicui potestatem transferendi illam in alium. Vt verbi gratia, posset alicui dare gratiam sanitatis, vt ex vsu eius viueret, & temporales diuitias acquireret, & idem est de Prophetia & similibus. Neque enim in hoc apparet aliquid per se indecens, aut repugnans Diuinæ bonitati.

13. *Declaratur.* Posito autem tali modo donationis, cessaret omnis ratio intrinsecæ malitiæ, quæ in Simonia nunc inuenitur. Quia tunc non venderetur res aliena, inuito domino, sed vel propria, vel sic dispensabilis ex voluntate domini. Nec tunc fieret irreuerentia Deo, quia ipse est contentus, & iuxta voluntatem eius fit. Nec fit contra naturam talis materiæ, seu gratiæ, quia non est de intrinseca ratione, & quasi naturali essentia eius, vt gratis detur, hæc etenim conditio extrinseca est, & pendens ex voluntate eius, qui ius habet, vel potestatem dandi talem rem, ipse enim vni potest gratis dare, alteri non nisi propter opus. Et similiter potest vni gratis dare, & cum dominio, vel facultate, vt ipse non gratis det: sed prout voluerit. Neque etiam tunc donum illud Dei haberetur vt sacrum, vel Religiosum, quia nec ex se, nec ex intentione dantis ordinaretur, vel ad specialem Dei cultum, vel proxime ad salutem animæ, nisi eo modo, quo dona naturalia scientiæ, vel prudentiæ ordinantur ad Deum vt vltimum finem, quia in eundem referendus est vsus eorum, & omnis vtilitas ab eis proueniens. Denique nec etiam tunc res spiritualis pecunia æstimaretur, ac si non plus valeret, hoc enim sine dubio videtur continere intrinsecam deordinationem, & quasi practicum mendacium: non est tamen id necessarium

cessarium ad venditionem, & quæstum temporalem, sed sufficit, vt aliquid determinaretur humano arbitrio, quod licet de se esset inæquale, ex conuentione hominum haberetur sufficiens, posset enim Deus etiam hanc taxandi potestatem homini tribuere.

14. Hæc præcipue propono, quia deseruire possunt ad explicandam amplius intrinsecam deformitatem illius Simoniæ, quæ de se talis est, & prohibita est, quã mala, & non è contrario. Quamuis enim fortasse hæc malitia pendeat ex modo, & fine, quo Deus confert homini hæc bona, qui modus absolute loquendo pendet ex libera voluntate Dei: talis enim est ille, quem explicauit Christus cum dixit: *Gratis accepistis gratis date*, & Petrus cum dixit: *In alterutrum illam administrantes* (vtique gratis) *sicut boni dispensatores multiformis gratia Dei.* Nihilominus non est malitia illa prouenìens ex positiua prohibitione, sed ex ipsa lege naturæ, quia ille modus accipiendi hæc dona à Deo tenet se ex parte materiæ, & obiecti huius obligationis, quæ intrinsece nascitur ex tali materia sic possessa, & accepta. Sicut quando quis reponit apud alium vestem suam solum in depositum, & custodiam, depositarius ex iustitia tenetur illam non vendere, quæ obligatio naturalis est, & intrinseca, licet ex parte materię, seu fundamentaliter (vt ita rem explicem) pendeat ex voluntate tradentis vestem: nam si ille voluisset dare illam, non solum in custodiam, sed simpliciter ad omnes vsus, cessaret illa obligatio ex iustitia. Sic etiam obligatio voti est naturalis, licet materia eius supponatur ex arbitrio vouentis.

15. Addo vero secundo, hunc modum concedendi hominibus vsum supernaturalium donorum adeo esse proportionatum naturæ illorum, vt merito dici possit connaturalis ipsis, ideoque (quicquid sit de miraculis, & extraordinariis prouidentiis) simpliciter loquẽdo talia dona ex naturali cõditione sua secum afferunt obligationem non vendendi, & nec procurandi illa per temporales commutationes. Et hoc declarant rationes adductæ in præcedenti ca. idemque explicatum intelligimus per Christi verba, vt exposuimus. Atque hoc modo dicere possumus saltem de potentia ordinaria, & iuxta prouidentiam consentaneam naturis rerum non posse à venditione talium rerum separari malitiam, idque satis esse, vt simpliciter dicatur intrinsece mala.

Hic modus quo Deus modo confert res supernaturales hominibus proportionatus est, & connaturalis. De potentia ordinaria non posse à venditione rerũ spirit. auferri malitiã.

16. Vltimo vero addo (esto possit Deus aliter conferre homini hæc dona ad diuersum finem, & cum maiori potestate, ita vt per mutationem materiæ venditio desinat esse mala) non in omnibus gratiis habere hoc æqualem rationem. Nam in his virtutibus operatiuis, seu gratiis gratis datis, quæ ad corporales actiones, vel temporalia commoda immediate dãtur, vt est gratia sanitatum, donum linguarum, & similia, minor indecentia inuoluitur. Alia vero sunt dona spiritualia, quę non nisi indecentissime ordinarentur ad quæstum, vt est potestas remittendi peccata, concedendi indulgentias, & similia: & in his licet in rigore non appareat implicatio contradictionis, tamen videtur satis alienum à sapientia, & excellentia prouidentiæ Diuinæ, quod ad illum finem, & cum tanta licentia, seu libera facultate homini concedantur.

CAPVT IV.

An in peccato Simoniæ sit tantum malitia contra Religionem, an etiam contra iustitiam.

1. Ex dictis in duobus capitibus præcedentibus, & ex rationibus, quibus malitiam Simoniæ declarauimus, nascitur occasio præsentis quæstionis, & ideo visa est hoc in loco necessaria. Ratio autem dubitandi est, quia vendere rem alienam, inuito domino, non solum est contra Religionem, sed etiam contra Iustitiam, sed Simonia est venditio rei alienæ inuito domino, ergo est contra Iustitiam. Item, qui vendit pretio, rem non æstimabilem pretio, contra Iustitiam peccat, sed res spiritualis non est pretio æstimabilis, ergo. Denique hac ratione vsura est contra Iustitiam, quia mutuum pretio venditur, cum ipsum pretio æstimabile non sit, ergo similiter Simonia. Atque ita videtur sentire Soto dicto libro nono, quæstione quinta, articulo secundo. Quem aliqui Moderni secuti sunt. Non est tamen facile præcipitanda sententia, quia hinc pendet resolutio eorum, quæ de obligatione restituendi simoniacę accepta, infra tractanda sunt.

Ratio dubitandi.

Distingui ergo debet iniustitia vel respectu Dei, vel respectu hominis, cui res spiritualis venditur. Quod ad Deum attinet, iniustitia contra illum committitur: Et hoc probat ad summum prima ratio facta, quia res spiritualis, quam ego vendo, non est hominis, cui illam vendo, sed est Dei, & ideo si aliqua est iniustitia in tali venditione, quatenus est contra voluntatem domini, & vltra facultatem dispensandi talem rem ab ipso datam, solum est respectu Dei. Hæc vero malitia non est contra aliam virtutem præter Religionem, quia vt supra ostendimus, iustitia ad Deum non est, nisi Religio: nec intra hanc virtutem sunt ibi duæ malitiæ: vna contra venerationem, & æstimationem debitam rebus sacris: & alia contra Deum, seu dominium eius, quia hæc iniustitia non tam est in alienatione, vel destructione rei alienæ, quam in modo. Vnde iniustitia hæc non consistit in damno illato domino rei, Deus enim non priuatur dominio talis rei: nam cuicunque conferatur, semper illius est, & ipse non vetuit dare illam alteri, sed tantum dare tali modo, venditione scilicet, vel æquiualenti pacto. Et ita tota hęc iniustitia respectu Dei reducitur ad irreuerentiam, quæ fit Deo, non debito modo vtendo tali re, cui etiam rei derogatur per eundem modum concessionis eius: & ita tota ibi est vna malitia, quæ simul est contra Deum, & rem sacram: seu contra Deum per indebitum vsum rei sacræ.

2. In Simonia datur iniustitia ad Deum, quæ malitia est contra Relig.

Et hinc fit, vt hic modus iniustitię tam ex parte ementis, quam ex parte vendentis reperiatur, licet ratio in obiectione facta solum de vendente in rigore procedat: nam qui potest rem alicuius domini accipere à dispensatore eius, gratis illam donet, non facit iniuriam domino eiusdem rei, à dispensatore nolente gratis eam dare, illam emat. Nam potius ipse, qui emit, in hoc potest pati iniuriã. Sic solent pauperes, quibus testamento legantur census, quando hæres, vel curator animæ negligens est, vel iniquus, & differt solutionem, vel tergiuersatur, remittere partem, vt aliquid sine difficultate accipiant, quæ remissio emptio quædam est, nulli tamen est iniuriosa, & tales esse possunt circumstantiæ, vt non sit iniqua ex parte pauperum, licet sit iniusta ex parte dispensatoris. At in proposito etiam emens rem sacram iniuste agit contra Deum eodem genere iniustitiæ, quia licet non sit contra voluntatem domini talis rei, vt talis persona illam accipiat, & habeat, est tamen contra eius voluntatem, vt accipiat tali modo, scilicet per emptionem, & cum irreuerentia, & vilipendio rei sacræ, tota vero hæc iniustitia, vt dixi, non transcendit rationem sacrilegii tali modo, & in tali specie commissi. Et ita respõsum est ad primam rationem.

3. Soluitur 1. argum.

Secunda vero ratio procedit de iniustitia propria, & commutatiua, quæ est respectu hominis. Ad quam

4. Soluitur 2.

argumentum.

quam inprimis dico, malitiam iniustitiæ non semper coniungi, seu inuolui cum malitia Simoniæ. Hoc patet inprimis ex parte ementis: ille enim vere, ac perfecte Simoniacus est, & tamen nulli homini facit iniuriam (loquor enim ex sola rei natura, seclusis legibus positiuis, de quibus infra) & sic videtur res per se clara, quia vel ille facit iniuriam alteri, cum quo contrahit, vel alicui tertio: Hoc posterius dici non potest, quia non est necessarium, interuenire tertiam personam, vel damnum eius, & si id contingat, erit per accidens ad rationem Simoniæ. Primum etiam non est verum, quia recipiens ab altero rem spiritualem tali modo non faciet illi iniuriam, quia alter voluntarie dat rem illo modo, & est contentus tanto pretio: volenti autem non fit iniuria. Et in hoc potest considerari conuenientia, & differentia inter vsuram, & Simoniam. Nam in vsura qui emit, non est iniustus, nec vocatur vsurarius, nec per se loquendo est iniquus, potest enim nihil peccare soluendo vsuras, quod si interdum peccet cooperando, vel inducendo ad malum, erit contra charitatem, & per accidens. At vero in Simonia emens non peccat quidem contra iustitiam respectu vendentis, in quo conuenit cum vsura: simpliciter tamen, & per se peccat proprio peccato Simoniæ, vnde Simoniacus vere dicitur. Signum ergo est, malitiam iniustitiæ non inuolui necessario, nec per se cum malitia Simoniæ.

Probatur in Simonia nulli fieri iniuriam ab emente

5. Probatur vero vlterius assertio etiam ex parte vendentis: Quia sæpe dando rem spiritualem alteri, priuat seipsum commodo suo, vel quoad temporalem vtilitatem, vel quoad honorem, & dignitatem, vel certe quoad voluptatem, ornatum, vel quid simile, vt patet in concessione beneficii, officii & cæt. hoc autem incommodum proprium est pretio æstimabile humano modo loquendo: ergo licet alias causa Religionis non liceat recompensationem pecuniæ pro illo incommodo accipere, si tamē fiat, non peccatur contra iustitiam, sed contra Religionem. Item licet interdum corporalis res propter annexionem ad spiritualem fiat inuendibilis ex obligatione Religionis, nihilominus illa secundum se suum valorem retinet, ergo quamuis contra prohibitionē Religionis, secundum illum valorem vendatur, non peccatur contra iustitiam, quia in re datur res materialis æquiualens pretio per pactum ex vtraque parte omnino voluntarium. Atque hæ rationes saltem probant, iniustitiam non esse necessario coniunctam cum vēditione Simoniaca ex sola rei natura. Neque contra hoc procedit secunda ratio dubitandi supra posita, quia licet res spiritualis secundum se non sit æstimabilis pretio, ac proinde neque vendibilis: nihilominus eius alienatio potest habere coniunctum aliquid æstimabile pretio, & ratione illius poterit vendi. Sicut in mutuo potest aliquid vltra sortem accipi ratione damni emergentis, vel lucri cessantis. Solum est differentia, quod in mutuo separari id potest non solum ab iniustitia, sed etiam ob omni malitia, quia seclusa iniustitia, nulla alia malitia in vsura reperitur. In præsenti vero seclusa iniustitia, manere potest malitia Simoniæ, quia sine iniustitia ad hominem, potest fieri irreuerentia Deo, & rei sacræ.

Idem probatur ex parte vendentis.

6. Maior difficultas est, An ex natura rei omnis Simonia possit ab iniustitia proximi separari, quando proximus alias non tenetur ex iustitia dare rem spiritualem, quam vult vendere? Nam vbi præcedit obligatio ex iustitia, clarum est aliam exactionem esse iniustam, vt si Parochus, qui ex officio tenetur Sacramenta ministrare, velit illa vendere, sed id accidentarium est, quia non prouenit per se ex venditione rei sacræ vt sic, sed quia agit contra priorem iustitiæ obligationem. Propria ergo dubitatio est, quando aliquis non tenetur ex iustitia spiritualem rem conferre, vel actionem efficere. Et ratio dubitandi esse potest, quia vel illa venditio est iniusta, quia res quæ datur, non est pretio æstimabilis, & ideo est inuendibilis: vel quia vendens non est dominus talis rei, & voluntas domini est, vt talis res gratis donetur, & non vendatur. Natura autem ratio videtur efficax: ergo. Probatur Minor quoad priorem partem, quia res spiritualis est inæstimabilis temporali pretio, non per defectum, sed per excessum, quia scilicet pluris æstimanda est, quam pecunia: quando ergo pecunia æstimatur, non fit illi iniuria, cui propter pecuniam datur, quia aliquid maius ei datur, quam sit eius pecunia: ergo ex hac parte non est inæqualitas respectu illius, sed potius respectu dantis. Et quoad hoc non est simile exemplum de vsura: nam vsura est iniqua, quia mutuatio pecuniæ est inuendibilis per defectum, quia nihil valet, nisi quantum valet pecunia, per se autem nullius æstimationis, vel valoris temporalis est. Potest confirmari à simili: nam vt infra dicitur, scientia acquisita etiam Theologiæ pretio vendi potest sine iniustitia, imo sine peccato: & tamen in illa etiam verum habet, quod Sapiens dixit Prouerb. 3. de sapientia, pretiosiorem esse cunctis opibus, quod non obstat quominus pretio possit vendi sine iniustitia, ergo similiter in præsentia. Similiter potest aliquis vendere famam suam pecunia sine iniustitia, quamuis sit longe maioris æstimationis: & virgo vendendo virginitatem suam, licet sit impudica, non est iniusta, & sic de aliis: ergo ex hoc capite non apparet iniustitia. Neque etiam ex alio: Primo quia illud ad summum videtur procedere, quando quis tenetur ex officio dare spiritualia, qui vero absolute non tenetur dare, licet ratione Religionis teneatur dare gratis, si dare vult, tamen cum liber sit ad nollendum, & absque iniustitia possit nolle dare talem rem, potest etiam sine iniustitia non concedere talem rem, vel non exercere talem actionem, nisi pretio. Vt verbi gratia, licet ego, si eligo, tenear eligere digniorem, tamen si sum liber ad eligendum, vel non eligendum, non videtur iniustitia (ex natura rei loquimur, & secluso positiuo iure) nolle eligere, nisi pretio accepto. Et præterea voluntas illa Dei non videtur obligare ex iustitia, quia non id prohibuit intuitu commodi temporalis proximi, sed intuitu religionis, & ne res sacræ vilescant, ergo ex illa lege, seu conditione rerum sacrarum non videtur oriri obligatio, vel materia iustitiæ.

An ex natura rei possit omnis Simonia separari ab iniustitia proximi.

Hæc pars sit satis apparens huiusmodi discursu, nihilominus tamen probabilius videtur, non semper venditionem Simoniacam esse immunem ab iniustitia, posseque generalem cōstitui, & quotiescunque ratione solius spiritualitatis rei aliquod temporale pretium accipitur, iniustitiam committi. Vt ver. gra. si quis vendat calicem consecratum pluris, quam valeat argentum, opus seu effectio & omnis alia temporalis expensa in eo consecrando facta, sed solum ratione consecrationis, venditio non est tantum Simoniaca, sed etiam iniusta quoad illum excessum. Vnde quia parum aquæ, vel nullo, vel exiguo pretio æstimatur, si quis illam aquam benedictam vendat pretio maiori, & Simoniacus, & iniustus est: & iuxta hanc regulam & cum proportione ad hæc exempla iudicandum censeo. Ratio autem est, quia ratione solius spiritualitatis res nō est pretio æstimabilis, & consequenter nec est magis æstimabilis quā ratione materiæ valeat, imo quodāmodo videri posset minus æstimabilis, quia ratione spiritualitatis est magis limitata & coarctata quoad vsum, quia solū ad vsus sacros assumi potest: Satis vero est, quod saltem non crescit in tēporali valore propter solā spiritualitatē, licet crescat in quadā veluti dignita-

7. Aliquando dari iniustitiam in Simonia. Regula generalis.

dignitate, & reuerentia. Hoc autem probari potest ex communi hominum consensu, & æstimatione, ex qua pretia rerum maxime pendent. Constat enim, hanc esse communem apprehensionem, & æstimationem Christianorum omnium: præterquam quod o leges etiam, per quas solent pretia rerum venalium taxari, non solum in tali materia illam non adhibent, sed omnino prohibent talem æstimationem seu appretiationem fieri.

8. Secundo est optima illa ratio, quod res spiritualis vt sic inuendibilis est secundum temporalem æstimationem, siue hoc proueniat ex dignitate talium rerum per se spectata, siue adiuncto modo, & circumstantiis, ac præsertim fine, cum quibus talia bona sunt collata hominibus, & eorum vsui ac dispensationi commissa. Et ideo parum refert, quod hæc exemptio, & quasi immunitas talium rerum ab æstimatione pecuniaria, fit propter excessum dignitatis: nam hoc satis est, vt valor temporalis rei, cui spiritualitas adhæret, non crescat ratione solius spiritualitatis, ac subinde vt non possit solo illo titulo, vel exigi pretium, vel augeri. Exempla autem, quæ in contrarium adducuntur, vel sunt de rebus, quæ licet digniores videantur, quam pecunia, nihilominus secundum vsum, & apprehensionem hominum pecunia taxari, ac æstimari possunt prudenti arbitrio, vel sunt de rebus, quæ in se reuera non venduntur, nec emuntur, sed ratione alicuius actionis pretio æstimabilis, vt infra de scientia dicemus. Et per hæc satis responsum est ad rationem dubitandi in contrarium, cætera enim facilia sunt: & ideo hæc pro nunc sufficiant de hac quæstione, nam in discursu materiæ, & maxime tractando de restitutione omnia clariora fient.

CAPVT V.

An Simoniæ vitium sit proprium temporis legis gratiæ, vel etiam in lege veteri committi potuerit.

1. QVæstio hæc annexa est præcedentibus: si enim hoc peccatum contra ius naturale existit, sequitur, in omni tempore, & sub omni lege esse potuisse, quia lex naturalis in omni tempore obligauit. Consequens autem videtur dubium tam de tempore legis veteris, quam naturæ: & ideo de priori in capite sequenti. Quod ergo in lege veteri hoc vitium non fuerit, ostendi potest, quia prophetæ munus prophetandi propter pretium exercuisse videntur: talem enim fuisse tunc consuetudinem, ex historia 1. Reg. 9. colligi potest, cum Saul interrogauit puerum, *Quid feremus ad virum Dei*, & puer respondit: *Ecce inuenta est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, vt indicet nobis viam nostram.* Et. 3. Reg. 14. Ieroboam misit vxorem ad Abiam Prophetam cum muneribus, vt sibi indicaret, quid futurum esset de filio, qui ægrotabat: & 4. Reg. 8. Rex Syriæ misit nuncium ad Eliseum cum magnis muneribus, vt ei prædiceret, an ab infirmitate sanandus esset, necne. Et licet in his locis Scriptura non dicat, Prophetas illos recepisse pecuniam, vel dona, non tamen dicit ipsos illa non recepisse, nec dicit, illos reprehendisse ferentes ea, & vsus ille videtur ostendere, & tunc fuisse frequens, & non fuisse reputatum illicitum, vel infame, quale est factum Simoniacum, alias non fuissent ausi homines tam facile inuitare sanctos viros, & insignes ad Simoniam committendam. Daniel etiam postquam somnium, & interpretationem eius Nabuchodonosor aperuit, Præfectura, Principatu, & magnis muneribus donatus est, quæ non repudiauit, sed potius magistratum quendam pro sociis postulauit, vt constat Daniel. secundo. Illud autem ad vitium Simoniæ pertinuisset, si tunc malum esset. Et similiter capite quinto, magnam retributionem temporalem accepit Daniel propter alterius somnii interpretationem.

An in lege veteri Simonia daretur.

Pars affirmatiua.

Denique confirmari, hoc potest, quia in tota lege veteri nulla fit mentio prohibitionis Simoniæ, seu venditionis, & emptionis spiritualium rerum, signum ergo est, non fuisse tunc prohibitum. Nec satis est dicere, illam fuisse prohibitam, quia mala est, & ideo non oportuisse legem de illa ferri. Nam in lege veteri illa etiam prohibebantur, quæ per se mala erant, vt patet ex præceptis Decalogi in ea scriptis. Id autem duabus ex causis fiebat, prima, & præcipua, quia obscurata nimium erat naturalis ratio, & oportebat per legem illuminari, & instrui: altera ratio erat, vt pæna pro delictis imponeretur. Vtraque autem causa in hoc vitio maxime locum habebat, prima quidem, quia malitia huius vitii minus clara est, quam multorum aliorum, & ideo facilius poterat ignorari: secunda vero, quia vt supra dicebamus, natura valde procliuis est ad hoc vitium, & ideo maxime debet pœnis coerceri. Ergo si illo tempore esset prohibitum, debuisset in lege explicari, & puniri, hoc autem non fit, ergo signum est, non fuisse prohibitum. 2. *Confirmatur.*

Pro resolutione aduertendum est duobus modis intelligi posse hominem in aliquo statu huius vitæ mortalis esse incapacem Simoniæ. Primo ex defectu materiæ, nimirum, quia in tali statu non habet dona spiritualia, quæ possit emere, vel vendere, nam vbi materia vitii deest, etiam deest possibilitas, ideoque merito dicetur homo incapax Simoniæ in tali statu. Quamuis enim interdum aliquis per desiderium peccet per furtum, verbi gratia, vel fornicationem, qui materiam peccandi non habet, quia neque occurrit aliquid, quod furari possit, nec cum qua possit fornicari: tamen vbi deesset omnino in tota natura, vel in tota aliqua ætate, vel statu hominum materia alicuius vitii, nec cogitatio, nec desiderium talis vitii posset moraliter ascendere in cor hominis, & ideo simpliciter dici potest homo incapax talis vitii in tali statu: Secundo modo in statu alicuius legis incapax huius vitii, si in illo haberet quidem propriam, & veram spiritualem materiam, quam facto posset emere, vel vendere, non tamen esset illi prohibita talis emptio, vel venditio. Hic ergo non tractamus de priori sensu: quia nondum egimus distincte, & ex professo de materia huius vitii, & ideo sensum illum remittimus in caput octauum. In secundo ergo sensu ponitur quæstio. Vnde quod ad legem veterem spectat, supponimus, in illa fuisse materiam aptam ad Simoniam, si prohibitio non deerat: nam erant spiritualia dona, quæ constat esse materiam Simoniæ, etiam ex his, quæ circa definitionem breuiter diximus. Et ita solum superest quæstio, an fuerit etiam prohibitio in illa lege, vt hoc vitium ibi committi potuerit. 3. *Duobus modis potest homo esse incapax Simoniæ.*

Dico ergo primo Simoniam repugnantem Diuino iuri etiam in lege veteri fuisse prohibitam, & ita hoc vitium potuisse illo tempore committi, & de facto fuisse commissum. Hæc assertio communis est. Propria vero eius ratio est, quia in lege veteri fuit sufficiens materia Simoniæ, ergo & vitium esse poterat. Antecedens iam declaratum est, & constat, tum quia multæ gratiæ gratis datæ erant tunc eiusdem rationis cum his, quæ sunt in lege gratiæ, vt Prophetica interpretatio Scripturarum, & cetera: tum etiam quia Pontificatus, sacerdotium, sacrificium, Sacramenta, templum, & similia, licet essent minus perfecta, erant tamen 4. *In lege veteri fuit prohibita Simonia.*

tamen vere spiritualia, & ad Diuinum cultum, & ad spirituale bonum animarum suo modo ordinabantur. Consequentia vero probatur, quia facile poterant homines tunc vendere, & emere illa spiritualia, quæ in ea lege erant. Et quamuis daremus, nunquam fuisse tale peccatum illo in tempore commissum, vel de illo non satis constare ex Scriptura, parum ad causam referret: satis enim est, vt ex hypothesi verum sit, quod si talis venditio, aut emptio tunc facta est, seu fieret, haberet, malitiam eiusdem speciei cum ea, quam nunc Simoniam appellamus. Patet ex ratione in principio tacta, quia talis venditio, & emptio circa talem materiam ex natura sua est sacrilega, & sanctitati talis materiæ contraria, ergo talis etiam tunc fuisset.

5. *An in facto Giezi Simonia fuerit data.* Ad maiorem autem rei claritatem, & quia deseruiet ad futuram doctrinam, examinanda sunt aliqua exempla, quæ de hac Simonia afferri solent. Primum, & valde celebre est de Giezi, qui duo talenta argenti à Naaman accepit, postquam à lepra sanatus fuit ab Eliseo quarti Reg. quinto. Nam ibi statim fuit punitus Giezi lepra propter peccatum Simoniæ, nam pro spirituali beneficio temporale pretium accepit. Ita sentit de facto Giezi Diuus Thomas dicto articulo primo ad quartum. Vnde ait, eos, qui actu vendunt spiritualia, licet in intentione imitentur Simonem, in facto imitari Giezi, & ideo non solum Simoniacos, sed etiam Giezitas dici posse. Alensis etiam dicta quæstione 169. memb. 1. in principio eandem sententiam confirmans ait, ementes spiritualia proprie esse Simoniacos, vendentes autem esse proprie Giezitas, licet iam communi vsu omnes Simoniaci dicantur. Idem sentit Hugo Victor. 2. de Sacram. p. 10. cap. 2. & in hoc consentiunt cæteri Scholastici, & Summistæ, ac Canonistæ. Nam in cap. *Sicut pro certo*, de Simoni. de vendentibus spiritualia dicitur: *Omnino damnentur, & cum Simone, & Giezi condemnentur.* Et in capite *Eos*, 21. 1. q. 1. hac ratione dicit Tarasius venditionem hanc, & emptionem in Actibus Apostolorum, & in 4. Regum esse damnatam. Et in cap. *Cito* 16. eadem quæst. in eodem sensu dicitur: *Cito turpem sequitur lepra mercedem*, &c. ex Ambr. lib. 4. in Lucam. Sic etiam dixit Cyril. Hierosol. Catechef. 16. *Cum Eliseus gratis sanasset lepram Naaman, Giezi pretium eius accepit, alieni officii præmium intercipiens* Et infra: *Vendidisti curationem leprosi, & hæreditabis illius lepram. Impleui (inquit Eliseus) ego perfectionem illius, qui dicit mihi, Gratis accepistis, gratis date. Tu autem vendidisti hanc gratiam, suscipe ergo & præmium istius venditionis.* Vbi attente considerandum est, quod Cyril. ait, iam tunc audiuisse Eliseum Christi verba, quia licet non audiuisset ab ipso Christo, rem ipsam audierat per lumen fidei, & rectam rationem ab illo deductam.

6. *Obiectio.* At enim dicet aliquis, licet in facto Giezi statim appareat grauissimum peccatum & turpis auaritiæ, & iniustitiæ ac plani furti, ac latrocinii, non tamen ita apparere malitiam Simoniæ, nec ex scriptura colligi posse, ob talem malitiam esse punitum. Primum quidem patet, quia Giezi nomine Elisei petiit, quod ipse non petebat, nec acceptare voluerat, in quo contra Naaman iniustitiam, & furtum commisit: nam illum decepit, & per deceptionem ab eo rapuit, quod alter dare nolebat illi: vnde reuera non dedit, neque in illum dominium transtulit, & consequenter nec ipse Giezi, quod acceperat, iuste poterat retinere. Vnde Chrysostomus Enarrat. in 3. ca. Isaiæ, factum illud vocat *furtum.* Peccauit deinde grauissime contra Eliseum, nomine illius petendo, quod ipse non petebat, & quantum in se erat, illum infamando in quæ crimina ex turpissimo auaritiæ affectu inciderat. Et ita Chrysost. Hom. in illum locum in fin. 1. tomo. vocat sæpius delictum illud perfidiam, & mendaciũ: *Perfidia* (inquit) *attulit pœnã.* At vero Simoniæ macula, aut venditio rei spiritualis nõ ita ibi apparet: nam inprimis gratia iam gratis facta, & deinde Giezi non petiit aliquid quasi debitũ, vel quasi pretium pro sanitate restituta, sed petiit ex amicitia, & beneuolentia: hoc autem modo petere aliquid ab eo, cui spirituale beneficium factum, vel donatum est, non est vendere gratiam iam factam, nec est Simonia, vt constat, ergo. Minor supponatur nunc: infra enim tractanda est late: Sumi vero potest ex capite *Quam pio*, & capite *Sicut Episcopum*, 1. quæst. 2. Maior autem ex ipsa historia colligitur, nullum enim verbum Giezi protulit, quod exactionem pretii, aut rei debitæ indicaret. Et confirmatur: nam si Eliseus recepisset illa dona à Naaman, quando illa offerebat, in rigore non committeret Simoniam: esto non tam perfecte, & sancte ageret, sicut fecit, illa respuendo. Probatur ex dictis iuribus, quia gratia iam erat facta sine vllo pacto, vel vmbra illius, & donatio illa erat liberalis gratitudinis, vt ostendunt verba illa: *Obsecro te, vt accipias benedictionem à seruo tuo.* Vnde Chrysost. in loco proxime citato introducit Naaman dicentem: *Accipe munera, quæ offero, non enim pretium curationis est istud, nec sanitatem perceptam isto munere redimo: quippe cum sanitas ista, quam merui, nec pretio poterit redimi, nec vllo munere inueniri.* Ergo nec Giezi postea commisit propriam Simoniam accipiendo, etiamsi alias peccauerit. Patet Consequentia, quia non aliter petiit, quam veluti acceptando nomine Elisei priorem oblationem sibi factam, & ex noua occasione mutando priorem voluntatem.

C. Quam pio *Cap. Sicut.* *Chrysost.*

Hanc quæstionem tractat Abulens. 4. Reg. 5. q. 19. & tertio. Et in summa respondet, Giezi commisisse Simoniam: non conuentionalem, vt constat, quia nullum pactum inter eum, & Naaman præcessit, sed realem cum intentione Simoniaca, quia petiit pecuniam pro sanitate diuinitus collata, & sub eadem intentione illam recepit. Nec refert (ait) quod sanitas iam esset collata, & non per Giezi, sed per Eliseum, quia Simonia committi potest, si pecunia petatur pro spirituali iam dato, etiamsi prius gratis datum fuerit: quia veluti retractatur prior liberalis voluntas, & in onerosam, seu vendibilem commutatur, quantum est ex parte sic petentis, quod sufficit ad Simoniam mentalem, & realem, etiamsi conuentionalis non præcesserit. Quod autem Giezi non dederit sanitatem, sed Eliseus, nihil refert, nam petiit nomine Elisei quod perinde est. Veruntamen licet doctrina, quantum ad ius attinet, sit vera supposita illa intentione, quæ Giezi attribuitur, tamen nec illa intentio probatur, nec ab ipso Giezi fuit expressa, nec ex facto satis colligitur: quia etiam potuit Giezi illud postulare solum, quia videbat Naaman fuisse paratum ad donandum gratis, & liberaliter, non tanquam satisfactionem, & compensationem pro sanitate offerenda, sed supposito beneficio gratis accepto in significationem animi grati, vel ad subueniendum gratis necessitatibus Elisei, vel in Religionem, & obsequium veri Dei, quem ex beneficio recepto cognouerat. Sicut ergo in Naaman hæc potius intentio, quam alia præsumitur, & ideo excusatur ab omni Simonia, non solum quando Eliseo obtulit pecuniam, sed etiam quando dedit Giezi, quia, & eadem pia intentione dedit, & credidit ab Eliseo, pie etiam, & honeste peti: ita etiam ex parte Giezi potuit factum illud fieri sine intentione Simoniaca inhærendo, vt dixi, liberalitati Naaman, quæ licet per occasionem orta sit ex sanitate, non propterea erat mala, nec Simoniaca. 7. *Abulensis sententia.* *Difficultas.*

Dici ergo inprimis posset speculatiue loquendo hoc non repugnare: nihilominus in tali persona, & cum talibus circumstantiis merito præsumi Simoniacam intentionem in tali facto. Quia quando temporalis pecunia statim post beneficium datum postu-

postulatur, magna præsumptio est, pro illo postulari, & non liberaliter peti, sed exigi, vt quasi necessitate quadam alter dare compellatur. Et hæc præsumptio maior est, quando persona est iniqua, & in facto ipso ostendit immoderatum affectum extorquendi pecuniam, quocunque illicito modo possit. Hac ergo ratione præsumitur Simonia in Giezi, & non in Naaman. Et quod ad rem nostrã spectat, hoc satis esse posset. Nam saltem supponunt Doctores omnes factum illud etiam illo tempore, & sub illa lege fuisse prohibitum. Addi vero vlterius potest, factum illud fuisse reuera Simoniacum, quia omnino vitandum erat propter speciem Simoniæ, quam præ se ferebat. Propter quam causam probabile est, ipsum Eliseum noluisse acceptare illa dona, non solum ex consilio, sed etiam ex obligatione, ne in factum, quod præ se ferebat Speciem Simoniæ, consentire videretur. Quod significauit Iansen. in c. 55. Concord. Euang. dicens: *Non conueniebat gratuita dona accipere, ne pietas conuerteretur in quæstum, & ne gratia Dei vilesceret.* Et ita plane sentiebat Sanctus Hilar. apud Hierõ. in Vita eius, quando Orionus nobilis, à quo ipse legionem Dæmoniorum expulerat, *post nonnullos dies ad ipsum rediit dona offerens. Cui Sanctus: Non legisti, quid Giezi, quid Simon passi sint, quorum alter accepit pretium, alter obtulit, vt ille venderet gratiam Spiritus sancti, hic mercaretur? Cumque Orionus flens diceret: Accipe, & da pauperibus, respondit: Tu melius potes tua distribuere.* Et subiungit inferius: *Noli contristari fili, quod facio, pro me, & pro te facio, si enim hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio reuertetur.*

9. *Examinatur factum Balaam.* Secundum exemplum affertur de Balaam, qui prophetandi munus vendebat, vt ex Num. 22. colligi potest, nam mercede conductus ibat ad maledicendum Israel. Quod notauit Hugo de S. Victor. lib. 2. de Sacram. part. 10. cap. 2. & Adrian. Quodlib. 9. articul. 2. vbi ait, aliquos Doctores ob hanc causam vocare Simoniacos Balaamitas. Hoc etiam exemplo vtitur Victoria dicta Relect. numer. 11. & ad hoc afferunt verba Petr. 2. Epist. capit. 2. *Derelinquentes rectam viam, errauerunt, secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit*: Et illa Iudæ. *Errore Balaam mercede effusi sunt.* Veruntamen in illo facto, & in his testimoniis nullum vestigium Simoniæ inuenio. *In eo non fuisse Simoniam resoluitur.* Nam Balaam non fuit vocatus vt propheta Dei, sed vt Ariolus, nec ad veritatem aliquam reuelandam, vel gratiam conferendam, sed ad maledicendum populo Dei, vtendo maleficiis, & inuocatione Dæmonum, qui Dii falso putabantur. Ergo non magis fuit Simoniacus, quam possint nunc Simoniaci dici malefici, qui operas suas ad auguria, vel maleficia facienda turpissime vendunt. Fuit ergo in Balaam præter idololatriam, & vitium ariolandi, auri, & argenti magna cupiditas, & propter hanc cupiditatem, licet semel esset correptus à Deo, & prohibitus, ne iret ad maledicendum populum, nihilominus iterum ire tentauit, & Deus iratus contra illum, eum ire permisit. Et fortasse hanc eius cupiditatem Rex Balaac prænouerat, & ideo quamuis semel repulsam ab illo passus fuerat, iterum eum inuitauit, & maiora dona promittens tandem eum corrupit. Hæc ergo peccata eius in Scriptura clare indicantur, & reprehenduntur, & notantur ab August. quæst. 48. in Num. & serm. 103. de Tempore, & ab Anast. Nicæn. quæstion. 32. De alio autem Simoniæ vitio nullibi inuenio illum reprehensum. Nam verba Petri, & Iudæ valde generalia sunt. Amare enim *mercedem iniquitatis*, de quocunque vere dicitur, qui mercede conductus ad iniqua perpetranda inducitur: nam de Iuda dixit idem Petrus quod *possidit agrum de mercede iniquitatis.* Et eodem modo optime dicitur *Balaam mercede effusus*, non quia spiritualia vendidit, sed quia summam iniquitatem, & conatum maledicendi per falsas artes vendidit. Ibi ergo nec inuenitur Simonia, ne reprehensio eius. Nec Abulensis Numero 22. 23. aut 24. illam notauit. Et alibi 4. Regum 5 quæstione trigesima quinta, ait, de nullo alio ante Giezi legi, quod fuerit Simoniacus, sed illum fuisse primum, & ideo fuisse grauiter punitum, cum tamen præcessisset Balaam, in illo ergo tale vitium non agnouit.

Tertium exemplum adduci solet ex libro tertio, Regum 13. vbi de Ieroboam dicitur. *Fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum, quicunque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum, & propter hanc causam peccauit domus Ieroboam, & deleta est.* 10. *Factum expenditur, & resoluitur ibi non fuisse.* Et fortasse propter hunc locum dixit Tarasius in dicto capitul. *Eos*, Simoniam esse damnatam in 3. Regum, sicut in 4. Estque valde considerandum, quod illi sacerdotes, quos Ieroboam faciebat, non erant veri sacerdotes sed falsi, sacrilegi, & idololatræ: & tamen ex suppositione falsæ apprehensionis, & conscientiæ erroneæ, venditio illa reprehenditur. Sed in hoc exemplo supponitur Ieroboam vendidisse illa sacerdotia: & videtur colligi ex verbis illis: *Qui volebat, implebat manum suam*, id est, manum Ieroboam implebat pecunia: sicque multos Sanctos exposuisse, refert Abulensis ibi quæstion. 41. Ipse vero longe alium putat esse sensum, quia non est sermo de manu Ieroboam, sed de manu sacerdotis, seu eius, qui volebat fieri sacerdos: dicitur autem implere manum, non quia pecuniam acciperet, sed quia consecrabat, & initiabat manum suam applicando illam ad sacrificia, iuxta suos falsos ritus. Qui sensus mihi valdet placet. Et videtur aperte declarari 2. Paralipom. 13. vbi Abia exprobrabat Israelitas dicens: *Eiecistis sacerdotes Domini, & fecistis vobis sacerdotes, &c.* declarans autem modũ addit: *Quicunque venerit, & initiauerit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem, fit sacerdos eorum, qui non sunt Dii.* Hoc ergo exemplum nihil etiam probat.

Quartum, & certum exemplum sumitur ex secundo, Machab. 4. Vbi refertur Iasonem ambiisse summum sacerdotium, & pro illo obtinendo cum aliis facultatibus, & prærogatiuis, obtulisse regi Antiocho multa talenta argenti. 11. *Iasonis factum Simoniacum fuit.* Et deinde additur, multa mala inde euenisse, *propter impii, & non sacerdotis Iasonis nefarium, & inauditum scelus.* Et postea refertur Menelaum quendam aucta promissione maioris pretii sacerdotium obtinuisse, eiecto Iasone. Illud autem factum sine dubio ibi narratur vt prauum, & sacrilegum, ac subinde vt habens veram prauitatem Simoniæ, & ab eo tempore creditur hoc vitium percrebuisse inter Iudæos, & vsque ad Christi tempora durasse: indeque ortum esse, vt summum sacerdotium, quod antea perpetuum erat, annale esse inceperit, sicut ex Euangelio colligitur: nam Ioann. 11. & 18. Caiphas dicitur, *Pontifex anni illius*, & Lucæ tertio, dicuntur, Annas, & Caiphas principes sacerdotum, quia alternatim per annos pontificatum administrabant, quem largitionibus à Romanis obtinuerant, vt sentit Abul. 4. Reg. 5. qu. 39. vbi ait, Romanos ob maiorem quæstum fecisse, vt summum sacerdotium per annos administraretur. Quod colligi potest ex Ioseph. libr. 18. Antiq. cap. 3. alias 4. Quamuis enim ibi non faciat expressam mentionem venditionis Pontificatus, refert tamen frequentem mutationem factam auctoritate Præsidum Gentilium, quam verisimile est, non fuisse factam sine munerum lagitione. Vnde refert Isidor. Pel. li. vlt. Epist. 315. Caipham emisse Pontificatum. Illæ vero emptiones non sine magno scelere fiebant, quia erant cõtrariæ legi præcipienti, vt summum sacerdotiũ in filiis Aaron permaneret iure perpetuo. Quod autem illud peccatum esset etiam proprium scelus Simoniæ, ex lege naturali probatur, quomodo autem ex lege etiam scripta colligi possit, statim videbimus.

12. Ad obiectiones ergo in principio sumptas ex Scriptura respondet Gratianus in capite *Iudices*, 23. 1. quæstione prima ex Hieronymo Micheæ 3. non sanctos, sed malos prophetas solitos fuisse pretium pro suo munere postulare, illosque valde reprehendi in eadem Scriptura, vt paulo post dicemus. Ad illud vero dictum Saulis, & pueri eius, respondet inprimis Hieronymus, licet inter se ita confabulati fuerint, postea vero ausos non fuisse aliquid offerre Prophetæ. Quin potius Samuelem liberaliter illos hospitio excepisse, & non solum gratis respondisse, sed etiam ad cœnam inuitasse. Deinde addit, etiamsi Prophetæ datum fuisset tale aliquid, quale illi cogitabant, illud non potuisse vt pretium offerri, fuisset enim vile pretium, & indignum tanto propheta: fuisset ergo per modum piæ oblationis pro templo, vt Hieronymus ait, vel per modum stipendii, seu eleemosynæ, sicut nunc datur sacerdoti Missam dicenti. Simili modo respondet ibi Gratianus sub nomine Hieronymi ad factum vxoris Ieroboam, attulisse illa munera non in pretium, sed per modum eleemosynæ ad sustentationem prophetæ. Hæc tamen responsio in Hieronymo non legitur. Quia ille absolute respondet, Prophetam non accepisse illa munera, sed potius fœminam corripuisse. Et probabiliter coniectat, illam ex praua consuetudine deferendi similia munera ad Augures, & Diuinos, cogitasse etiam sanctum Prophetam illis fuisse mouendum ad reuelandum, quod illa desiderabat.

Soluuntur obiectiones supra posita.

13. De Daniele nulla est difficultas: nam ex capite quinto, satis colligitur, quam liberum haberet animum ab his muneribus, & honoribus humanis: nam Regi Balthasar multa offerenti respondit: *Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da: Scripturam autem legam tibi Rex, & interpretationem eius ostendam.* Et nihilominus, iubente Rege, post auditam interpretationem, *Indutus est Daniel purpura, & circumdata est torques aurea collo eius, & prædicatum est de eo, quod haberet potestatem tertius in regno suo.* Aliud est ergo dona recipere quasi in pretium, vel commutationem prophetiæ, quod Daniel non fecit: aliud propter magnam personæ existimationem, & admirationem conceptam ex sapientia, & responsis eius, eleuari quasi per potentiam regiam ad excellentem dignitatis gradum cum muneribus, & honoribus illi conuenientibus, quod Danieli contigit, sicut de Ioseph postea videbimus. Eodem ergo modo accipienda sunt, quæ capite secundo narrantur: Ibi enim nulla promissio donorum ex parte Regis præcessit, & ideo nec ex parte Danielis potuit refutatio illorum præcedere, ita tamen locutus est, vt nihil sibi attribueret, & consequenter vt nihil etiam sibi appeteret, dicens: *Est Deus in cœlo reuelans mysteria, qui indicauit tibi Rex, quæ ventura sunt, &c.* & infra, *Mihi non in sapientia, quæ est in me plus, quam in cunctis viuentibus, Sacramentum hoc reuelatum est, sed vt interpretatio regi manifesta fieret.* Quibus verbis satis ostendit ad hoc sibi fuisse datam illam cognitionem, vt eam reuelaret, & nihil aliud in eo facto quæsiisse, nisi Diuinam voluntatem implere. Postea vero Rex non quasi recompensans beneficium, sed ex cognitione veri Dei concepta, & admiratione personæ, Danielem sublimauit, atque ditauit. Quod sicut non fiebat sine speciali Dei prouidentia, ita etiam verisimile est, vel fuisse factum à Rege cum tanto imperio, & potentia, vt Daniel resistere non potuerit, vel certe Danielem ex Diuina inspiratione intellexisse, id tunc fuisse conueniens ad Dei gloriam, & sui populi consolationem, & leuamen: & ex eodem principio existimo ortum fuisse, vt Daniel pro tribus sociis apud Regem intercesserit. Quæ omnia consona sunt his, quæ D. Hieronymus ibi contra Porphyrii calumnias commentatus est.

Daniel nullã Simoniã commisit.

Ad rationem inprimis dicimus vitium hoc sufficienter fuisse in lege prohibitum, cum Exod. 23. dicatur: *Non accipietis munera, quæ excæcant etiam prudentes, & subuertunt verba iustorum.* Deinde cum Deus in illa lege tam copiose prouiderit, ac deputauerit bona; ex quibus sacerdotes viuere deberent, vt decimas, primitias, & alias oblationes, & sacrificia, satis per hoc præcepit eis, vt sine pretio, & mercede spiritualia ministrarent: imo virtute illis prohibitum erat, vt nec alia, neque aliter exigerent, quam per legem institutum erat. Et ideo 1. Reg. 2. grauissime reprehenduntur filii Heli, quia venientes ad sacrificandum in templo cogebant carnem crudam dare, vel aliter quam lex disponebat. Et Christus Matth. 15. reprehendit Scribas, & Pharisæos, eo quod munera acciperent, & approbarent, per traditionem hominum contra legis mandatum. Denique hac de causa grauissime reprehenditur hoc vitium in illa lege per Prophetas Michææ 3. vbi prius ad Principes, & Duces populi (sub quibus etiam sine dubio sacerdotes comprehenduntur) dicitur. *Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriauerunt; tunc clamabunt ad Dominum, & non exaudiet eos, &c.* Quibus verbis exactiones iniquæ iudicum, & sacerdotum reprehenduntur. Quod bene Chaldæus sine figura dixit, *Violenter facultates populi ab eo rapientes, & pecunias eorum tollentes.* Vt ibi Ribera notauit afferens similia loca Ezech. 34. Ierem. 23. Zach. 11. Quæ de sacerdotibus loquuntur: In his ergo reprehensionibus à fortiori Simonia comprehenditur. Et clarissime in eodem loco Michææ de Prophetis additur. *Si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium:* & infra: *Principes eius in muneribus iudicabant, & Sacerdotes eius in mercede docebant, & Prophetæ eius in pecunia diuinabant.* Ac denique Ezech. 22. Prophetæ reprehenduntur, *eo quod opes, & pretium acceperunt.* Satis ergo constat, quam fuerit detestabile hoc vitium in illa lege: & quo minus expresse in illa lege prohibebatur, eo euidentius constat, quam fuerit Diuino, ac naturali iuri contrarium.

14. *In lege veteri satis hoc vitium fuisse prohibitum.*

CAPVT VI.

An in lege naturæ habuerit etiam locum Simoniæ vitium, fueritque prohibitum?

De illo antiquiori tempore potest esse nonnulla maior dubitandi ratio, quia in eo non videntur fuisse spiritualia dona, de quibus tam facile possit per lumen naturale cognosci, illa vendere aut emere intrinsecam malitiam continere. Vnde hic etiam non desunt exempla, quæ oppositum suadere videantur. Nam Abraham sepulturam emit Genes. 23. quæ emptio nunc Simoniaca est, & Iacob à suo fratre Esau Sacerdotium emit, Genes. 25. Emit enim primogenituram, cui tunc erat sacerdotium adiunctum, vt est communis traditio. Ioseph etiam Genes. 40. post somnii interpretationem dixit ad pincernam Pharaonis. *Tantum memento mei, cum tibi bene fuerit.* Vbi videtur beneficium temporale postulasse pro actu interpretandi, qui propheticus erat, & spiritualis. Et capit. 41. Principatum Ægypti acceptauit Ioseph, quem videtur Pharao illi dedisse propter gratiam interpretandi somnia. Et confirmatur, quia si in lege naturæ fuisset hoc vitium, etiam nunc inter infideles esse posset, quia illi tenentur ad totam legem naturalem: Consequens videtur falsum: quia in illis non sunt gratiæ, nec supernaturalia dona, quomodo ergo possunt Simoniam committere. Et simile argumentum sumi potest de homine creato in puris naturalibus, in quo naturalis ratio suam vim haberet, & ita haberet integram naturalem legem, & tamen in eo non haberet lo-

1. *Pars negatiua proponitur.*

ret locum Simonia propter eandem rationem, quia non haberet supernaturalia dona.

2 *Duplex acceptio statum legis naturæ.* Priusquam respondeamus, oportet in memoriam reuocare statum legis naturæ dupliciter accipi, vno modo vt lex naturæ dicit solam rationem naturalem puram, vt per naturale lumen intellectus dictari potest, alio vt dicit rationem ipsam vt eleuatam per fidem, & prout sic eleuata potest dictare de agendis, vel vitandis per dictamina connaturalia ipsi fidei, & lumini supernaturali. Hoc ergo loco statum legis naturalis hoc posteriori modo sumimus: nam supponimus vt clarum, in illo fuisse spiritualem materiam, circa quam solet versari Simonia, nam in illo fuerunt etiam gratiæ gratis datæ, vt Prophetia, fuit etiam sacerdotium, & aliquod sacramentum, & sacrificium, oratio, & aliæ spirituales functiones. De statu autem legis naturæ priori modo sumpto, seu puro, paulo inferius pauca dicemus.

3. *In lege naturæ Simonia potuit committi.* Hoc ergo supposito, dicendum est, vitium Simoniæ committi potuisse in tempore legis naturę, prout fuit in hominibus fidelibus ante latam legem Moysi, vel etiam post illam, in his qui non erant de stirpe Abrahæ per Isaac, & Iacob. Nam in illo tempore (vt dixi) etiā erat materia spiritualis de se sufficiens ad hoc vitium, ergo ibi etiam committebatur tale vitium, si venditio, vel emptio circa talem materiam fiebat, quia habebat eandem malitiam, quæ non positiuo iuri, sed Diuino, ac naturali ex vi luminis fidei contraria est. Vnde etiam nonnulla exempla Simoniaca illius temporis communiter recensentur, quæ breuiter expendenda sunt.

4. Primum est de Ephron, qui Abrahæ vendidit locum sepulturæ Genes. 23. Quod innuit D. Thomas dicta qu. 110. art. 4. ad 3. Sed de facto nullum ibi fuit vestigium Simoniæ ex parte Abrahæ, nec forte ex parte Ephron. *Ephron sepultura locū Abrahæ vendens Simoniam non commisit.* Tum quia non constat, illum agrum fuisse ante deputatum ad sepulturam: imo verisimilius est, neminem antea fuisse ibi sepultum, ideo enim Abraham locum illum elegisse videtur, vt haberet locum sepulturæ separatum à sepulchris Gentilium, vt ibi notant expositores. Tum etiam quia licet iam ille locus quoad speluncam esset ad sepeliendum destinatus, poterat ager vendi condigno pretio habens adiunctam, & quasi annexam talem speluncam. Tum etiam quia ipsamet spelunca potuisset emi, & vendi pro valore ipsius terræ, nulla habita ratione illius deputationis, vel quasi consecrationis. Nam vt infra dicemus etiam nunc posset vendi, si per ius Canonicum prohibitum non esset, sicut calix vendi potest ratione materiæ. Dicit tamen Hieronymus in quæstion. Hebr. in Genes. ad caput. 23. Ephron, *postquam victus est pretio, vt sepulchrum venderet argento, licet cogente Abraham*, postea vocatum esse Ephron. *significante scriptura non eum fuisse consummatæ perfectæque virtutis, qui potuerit memorias vendere mortuorum.* Sed quicquid de hoc sit, non dicit Hieronym. ibi interuenisse peccatum. De possibili vero, seu ex hypothesi, addit Diuus Thomas, quod, quia inter Gentiles loca sepulchrorum Religiosa reputabantur, si Ephron intendit accipere pecuniam tanquam pretium pro loco sepulturæ, peccatum commisit, vtique Simoniæ, licet Abraham non peccauerit emens, vel quia non intendebat dare pretium, nisi pro communi terra, vel quia redimebat suam vexationem. Sed certe si Ephron peccaret, vix posset excusari Abraham, primum quia ibi nulla erat vexatio, poterat enim Abraham alium locum quærere, vbi suum mortuum sepeliret, nec satis erat, emere bona intentione, si alter Simoniace vendebat, non enim licebat cooperari illi, nedum illum inducere. Dicendum ergo videtur, Abraham recte egisse, & nullam habuisse rationem præsumendi in alio malam intentionem, quia solum petebat pretium, quod terra ipsa valebat, nec augebat pretium propter solum titulum sepulturæ. Vnde licet inter Gentiles locus sepulchri sacer, & Religiosus haberetur, non ideo erat prohibitum vendere locum ipsum materialem iusto pretio, quia neque id ex natura rei malum est, nec est, cur fingatur tunc aliquo iure humano fuisse prohibitum, sed ad summum poterat esse malum augere pretium ex illo solo titulo, quod esset locus sepulturæ, vel pretio vendere vsum talis loci ad sepeliendum aliquem. Et hoc significat Diuus Thomas esse contra legem naturalem, quod an ita sit, infra tractando de materiis Simoniæ videbimus: nam in casu, de quo tractamus, non est talis excessus commissus, quantum ex textu scripturæ colligi potest.

Aliud frequens exemplum est de Esau, qui primogenituram vendidit fratri suo Iacob, Genes. 25. 5. *An Esau primogenituram vendens Simoniacus fuerit.* Ita etiam sentit D. Thomas in dicta solut. ad 3. vbi accusat Esau tanquam Simoniacum, excusat autem Iacób, quod suam redemit vexationē: nam ius primogenituræ ad ipsum pertinebat donatione Diuina. Non ergo acquisiuit aliquod spirituale ius per illam emptionem, sed abstulit impedimentum, quod frater sibi obiicere poterat propter antecessionem Natiuitatis. Hæc fere Diuus Thomas, quæ Caietanus latius prosequitur, & præsertim dubitat, quomodo possit excusari Iacob à culpa, si Esau Simoniam commisit, quod certe non paruam habet dubitationem, propter quam idem Caiet. Genes. 25. in dubium vocat totum fundamentum huius quæstionis, nimirum, quod primogenitura tunc haberet annexum sacerdotium, vel aliquid spirituale. *An primogenituræ Esau habuerit annexū sacerdotiū.* Et Oleaster ibi vlterius progressus id negare non dubitauit, sumitque argumentum ex eo, quod Abel nō fuit primogenitus, & tamen erat sacerdos, sacrificium enim obtulit. Hoc vero fundamentum parui momenti est. Tum quia Hieronymus statim citandus significat, morem illum, quod primogenitus esset sacerdos summus, incepisse post diluuium. Tum etiam quia non repugnabat, secundo genitum esse sacerdotem, sed non summum. Tum denique quia non constat oblationem Abel fuisse proprium, & publicum sacrificium, potuit enim esse simplex oblatio, & priuata, quæ à non sacerdote fieri potest.

6. *Affirmatiua pars vera resoluitur.* Quapropter non est facile neganda antiqua traditio, quam refert, eique fidem adhibet Hieronymus epist. 126. ad Euagri. & in Tradit. Hebr. ad cap. 14. 27. & 49. Genes. Præsertim cum eandem significet Clemens libro 8. Constit. capit. 5. & Augustinus in Psalm. 46. quos fere omnes posteriores Doctores secuti sunt, vt Diuus Thomas supra, & ad Hebr. 12. Abul. Genes. 25 & 27. & ibi Lippom. Et bene Benedictus Per. Gene. 25. disp. 8. qui id conatur probare ex 19. Exod. quia ibi dicitur. *Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur.* Ex quo loco recte probatur, fuisse sacerdotes in populo Dei ante institutum Leuiticum sacerdotium, sed non probatur, illos fuisse primogenitos. Potuerunt enim aliter esse electi à populo, vel designati per Moysen, vt ex capit. 24. Exodi potest cōiectari. Et (quod caput est) inde non habetur, illos fuisse summos sacerdotes, sed communes. Nam summus Sacerdos tunc reuera erat Moyses, vt ex c. 24. & aliis locis satis constat Apparentius id probat idem Auctor ex Paulo, de quo statim dicetur.

Hoc ergo fundamento posito, opinio D. Thomæ proposita satis recepta est: & confirmari maxime solet ex Paulo ad Hebræos 12. 7. *Esau Simoniā commisisse statuitur vt probabile.* Qui appellat Esau *profanum, qui propter vnam escam vendidit primitiua sua.* Nam profanus idem est, quod irreligiosus, & res sacras non curans, & ideo in Scriptura profanus Sancto contraponitur. Leuit. 10. *Vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum, inter pollutum, & mundum.* Vocans ergo Paulus profanū Esau, in hoc satis

satis indicat, sacram rem violasse, vendendo primogenituram, ac subinde Simoniacum fuisse. Et fauet ibi Chrysostom. homilia 31. Nam Esau vocat, *mundanum vendentem spiritualia*: idemque indicauit Augustin. in dicta Enarrat. Psalmo 46. dicens, quod *Esau per gulam perdidit primogenita sua, nam plus amauit, quod corporaliter concupierat, quam quod spiritualiter prius nascendo meruerat.* Si enim primogenitura tantum esset quid naturale, & temporale, ratione illius non posset dici Esau aliquid spiritualiter meruisse nascendo: dum ergo Augustinus dicit spiritualiter, significat rem illam fuisse spiritualem, & consequenter venditionem eius fuisse Simoniam.

8. *Quo pacto ex vi legis naturalis venditio Simoniaca fuerit.* Sed licet hæc sententia probabilis sit, tamen quia hic non tam est agendum de accusatione, vel excusatione personæ, quam de ipso facto, & iure illius secundum se, sic non caret illa sententia difficultate in explicando, quomodo ex vi legis naturalis venditio illa Simoniaca fuerit: etiamsi eo tempore primogenituræ esset coniunctum summum Sacerdotium. Et ratio difficultatis est, quia negari non potest, quin primogenitura secundum se sit tantum proprietas quædam naturalis, seu naturalis dignitas, vt eam vocat Chrysostomus Homilia 51. in Genes. Cui coniunctæ erant per ratiocinationem humanam, & quasi ex iure Gentium multæ commoditates, seu prærogatiuæ, & honores, ac vtilitates humanæ, & temporales: plures, vel pauciores iuxta varias consuetudines, vel leges humanas, vt indicauit Glossa in capit. *Quam periculosum*, 7. quæstione 1. Et late Tiraquell. de Iur. primogen. in Præfatione. Vbi specialiter à num. 12. tractat de Primogenitorum prærogatiuis in illis antiquis Patribus, & inter Iudæos, & numero 17. & 18. addit munus sacerdotale, referendo Hieronymum, & alios. Supponebatur ergo primogenitura naturalis, & ciuilis, seu humana, vt sic dicam, & illi coniungebatur ius Sacerdotale, vel ex ordinatione Diuina, vel ex traditione populorum fidelium. Negari autem non potest, quin ius primogenii secundum se spectatum, & secluso adiuncto spirituali, habeat humanam æstimationem, secundum quam venale sit, & commutabile pro alio temporali bono: nam totum illud commodum primogenituræ, licet in naturali prioritate natiuitatis fundatum sit, trasferri potest in alium, quia non est necessario coniunctum cum naturali illa prioritate. Item est pretio æstimabile, quia simpliciter est temporale bonum, ergo est vendibile sine iniustitia, vel alia intrinseca iniquitate, vt late etiam ostendit Tiraquel. supra qu. 28. & 29.

9. *Bene potest intelligi venditio primogenitura Esau, quin videretur ius spirituale.* Igitur licet primogenituræ fuerit annexum sacerdotium, poterat vendi sine Simonia, stando in iure naturali, ratione materialis per se spectati, non habendo rationem ad spirtuale in computatione, vel æstimatione pretii. Quod facilime intelligetur in venditione Esau, nam pretium fuit tam vile, vt nec ad materiale soluendum per se sufficeret, vt statim attingam. Prior illatio infra est generaliter tractanda, nunc breuiter patet, tum ratione, quia materiale non amittit valorem suæ commoditatis & vtilitatis temporalis propter spirituale adiunctum, tum exemplis, quia hoc modo sine Simonia venditur calix ratione materiæ, & venditur villa, seu fundus, cui adhæret ius patronatus, & non propterea venditur ipsum ius patronatus, licet cum fundo transferatur, nec per se vendi possit. Ita ergo recte intelligitur venditio primogenituræ sine venditione iuris spiritualis. Et hoc exemplo illam declarat Lipoman. Genes. 25. & consequenter illam à labe Simoniæ excusat. Idemque habent Archid. Hug. & Laur. in dicto cap. *Quam periculosum*, Et certe Glossa idem sentit (quicquid ibi dicat Turrec. articulo quinto,) nam licet referat Gandulfum dicentem Esau fuisse Simoniacum, ipsa subdit, *Sed est contra eum caput: Qui studet*, 1. quæstion. 3. *vbi Giezi dicitur fuisse primus Simoniacus.* Ad quod non respondet, sed transit, vnde videtur obiectioni succumbere, & à Gandulfo recedere.

10. Nec capitul. *Qui studet*, contemnendum est: nam licet Turrecr. respondeat, Giezi fuisse primum Simoniacum in veteri lege, sed in naturali Esau fuisse primum: Nazianzen. tamen in dicto capitul. non agit de veteri lege tantum, sed de toto veteri Testamento. Re tamen vera non dicit Giezi fuisse primum, sed solum probando malitiam Simoniæ ex vtroque Testamento adducit exemplum Giezi, & Simonis: & ita ex illo textu ad summum colligi potest argumentum negatiuum. Quod autem dicti Canonistæ negant Esau vendidisse ius spirituale, non ideo est, quia negent fuisse coniunctum cum primogenitura (vt Turrecr. eis imponere videtur) contrarium enim ex illis constat, & ex aliis multis, quos supra Tiraquell. refert: sed negant, annexionem illius iuris cum primogenitura sufficere, vt vendita primogenitura, censeatur venditum spirituale ius, ad quod Turrecr. non respondet, neque ad rationem factam. Et sic videtur dixisse Chrysostom. supra, Esau vendidisse dignitatem: quam à natura habebat. At sacerdotium non erat à natura, neque illius meminit Chrysostom. non quia non esset, sed quia in venditionem non venit.

11. *Probabilius est in facto Esau non fuisse Simoniam.* Iuxta hunc ergo dicendi modum probabilius quidem videtur in illo facto secundum se spectato, & in illo tempore quando iure tantum naturali regulandum est & non positiuo, per se, & intrinsece in tali facto non fuisse Simoniam. Atque hoc modo facillime defenditur, quomodo Iacob non peccauerit petendo à fratre, vt primogenituram venderet, quod alias, vt Caietanus dixit Genes. 25. difficile esset, si venditio illa intrinsece Simoniaca fuisset. Quia nunquam licet petere ab alio, quod ipse sine peccato præstare non potest, nec talis petitio potest honestari, quando is, à quo petitur venditio, moraliter non potest excusare Simoniam, si faciat quod postulatur. Respondet tamen Caietanus in 2 2. quæstion. 100. articul. quarto, licet verba Iacob sonarent venditionem, tamen sensum non fuisse petendi veram venditionem, sed traditionem rei quæ sua erat, offerendo aliquid ad inducendam voluntatem Esau, quia aliter ab illo recuperare non poterat: quam doctrinam ait Caietanus extendi ad omnem redemptionem vexationis in hac materia. Sed de hoc videbimus postea: nunc solum assero mihi non satisfacere pro præsenti casu. Quia Esau pro tunc non inferebat iniuste vexationem, nam habebat naturalem titulum, & possessionem primogenituræ cum consensu, & voluntate patris: vnde illi non constabat, illam pertinere ad Iacob, & se fuisse obligatum ex iustitia ad transferendam, & quasi restituendam illam. Et ideo in tali occasione, & cum talibus circumstantiis Iacob petebat ab Esau rem, quam sine peccato facere non poterat: quia per modum restitutionis, seu cessionis debitæ primogenituram relinquere non poterat: ergo cogebatur illam formaliter, ac propriissime vendere, ergo inducebatur ad malum, quod vitare non poterat.

12. Sed ait Caietanus, quod licet Esau sciuisset Diuinam ordinationem, non cessisset, sed in sua detentione perseuerasset. At hoc diuinare est, & parum refert, quia illa conditionalis de futuro nihil ponit nunc in esse, nec reddit hic, & nunc culpabilem Esau in non restituendo, ergo nec reddit inculpabilem Iacob in petenda venditione, non prius instruendo fratrem de iure suo. Vt si nunc aliquis bona fide haberet meum beneficium, non liceret statim

statim offerre illi pretium, vt restituat, sed oporteret prius illi ostendere, quomodo beneficium non sit suum, sed petentis. Eo vel maxime quod non cōstat, Iacob eo tempore habuisse iam ius in re, sed ad rem: nam Deus tantum dixerat: *Maior seruiet minori*, quæ erat promissio de futuro, quæ non dabat ius in re, donec translatio maioratus cum effectu fieret, redemptio autem vexationis non habet locum, donec sit ius in re acquisitum, imo fortasse nec ante possessionem adeptam, de quo postea. At vero si illa venditio non erat Simoniaca intrinsece, cessat facile omnis difficultas, siue Iacob præuiderit, non fuisse faciendam ab Esau, sine graui peccato, siue non: nam satis erat, quod fieri posset moraliter sine peccato: nam Iacob vtebatur iure suo & malitia alterius erat per accidens. Sicut etiam facile excusatur Iacob vel ab iniustitia, quod tam vili pretio rem tantam emere voluerit, vel à crudelitate, non subueniendo gratis fratri in tanta necessitate cōstituto: nam ille vtebatur iure suo, & rem sibi debitam postulabat, & vt sine iniustitia illam peteret pro vili pretio, satis erat, quod sibi de iure suo constaret, etiamsi alius ignoraret. Et eadem ratione non tenebatur dare gratis pulmētum. Maxime quia Esau non erat in vera necessitate, sed in intemperantissima cupiditate.

13. Quod vero spectat ad peccatum Esau, mihi curæ non est de illo excusando, potuit enim ex praua intentione esse Simoniacus, volens vendere etiam ipsum spirituale ius, & hoc satis est, vt intelligatur, etiam in illo tempore potuisse aliquam Simoniam committi. Contendo tamen pactum illud bona intentione factum, potuisse esse non Simoniacum, & ideo potuisse à Iacob simpliciter peti. Et quod ad generale ius pertinet contendo venditionem temporalis rei non fieri Simoniacam iure naturæ, eo quod sit antecedenter annexa ad ius aliquod spirituale, si pretium est commensuratum rei temporali, & pro illa tantum detur. Addo etiam nihil esse, quod in rigore cogat dicere Esau commisisse propriam Simoniam. Peccauit quidem per excessum gulæ, vt omnes Sancti tradunt: & maxime Gregor. 3. Moral. capitulo. vigesimo septimo, & Augst. 16. de Ciuit. capitul. trigesimo septimo, Vbi ait excessisse *per immoderantiam cupiditatis*, & in dicto Psalm. 46. ait per gulam perdidisse primogenita. Idem Chrysosto. homil. 31. in ad Hebr. & ibi Theophy. & Diuus Thomas ibi etiam exponit, *profanum*, id est, *gulosum*, non tam proprietatem vocis, quam causam venditionis considerans. Præterea peccauit Esau vt prodigus, & vilis pro re vilissima nobilissimum naturæ donum, & valde honorificum, victus cupiditate, commutans, vt recte notauit Lippom. adducens alios in Caten. Genes.

Quo pacto peccauerit Esau.

14. Tandem propter proprietatem vocis *profanus*, qua vtitur Paulus, fatemur, peccasse etiam Esau tamquam profanum, carentem Religionis spiritu, & affectu, & contemnentem ius primogenituræ. Itaque licet illud non vendidisset, prout spirtuale erat, sicut explicuimus, contempsit tamen, & pro nihilo habuit, & ideo profanus fuit. Quamuis enim ius illud tantum esset annexum primogenituræ, tamen ratione tantę dignitatis (licet non debuerit æstimari vt res digna temporali pretio) debuit haberi in maiori æstimatione spirituali, & consequenter non ita contemni: merito ergo profanus dicitur, qui ita illud comtempsit. Quod enim illam contempserit, ex verbis Genes. aperte colligitur, dum ita concluditur. *Abiit parui pendens quod primogenita vendidisset.* Vbi Lippom. id est, *vilipendit primogenituram*, iuxta septuaginta, & Chaldaicum, *Et in hoc ait, exaggerari peccatum Esau, quod primogenita nihil faciebat.* Et Theophyl. *Hæc*, inquit, *est profanatio contemptus diuinarum rerum.* Et de Esau ait *est belluo, vorax, mundanus, spiritualia profanans, & conculcans.* Et hoc modo tacite interpretatur verbum *Vendens*, quo Chrysost. vsus fuerat: Et ita etiam recte intelligitur, quod August. dixit, plus amasse corporalem cibum, quam spiritualia. Ex his denique etiam præsumi potest, omnia, quæ cum primogenitura coniuncta erant, vendere voluisse, nec inter spiritualia, & temporalia, seu naturalia differentiam fecisse, quod est propriissime fuisse profanum. Et ita facile possunt concordari opiniones, quantum attinet ad personale factum. dummodo pro regula non sumatur, omnem venditionem similis materiæ necessario esse simoniacam ex vi naturalis iuris.

Cur Esau profanus appelletur.

Opiniones hæ quomodo possint concordari.

Ex his ergo satis constat, in lege naturæ potuisse Simoniam committi, quando res spirituales directe, & secundum se vendebantur, vel pro temporalibus commutabantur. Hinc vero vlterius supererat dicendum de lege naturali pura, id est, vel qualis esset in homine creato in puris naturalibus, vel qualis nunc intelligi potest in Republica humana inuincibiliter ignorante totum ordinem gratiæ, & colente aliquo modo Deum. Sed hæc quæstio pendet ex maiori declaratione obiecti, seu materiæ, circa quam versatur Simonia: nam hypothetice, seu sub conditione dicere possumus, quod si in illo statu inueniri poterat materia Simoniæ mere naturalis, vt sic dicam, etiam vitium inueniri posset aliquomodo, quia naturalis ratio haberet suam vim prohibendi negotiationem rerum sacrarum. Si autem è conuerso verum est, vt multi volunt, in illo statu non inueniri materiam Simoniæ, etiam est clarum, neque tale vitium potuisse in illo statu locum habere. Quid autem de tali materia sentiendum sit, melius in capite octauo definiemus. 15.

An possit dari Simonia in homine creato in puris naturalibus.

Denique ex dictis solutæ fere sunt rationes dubitandi in principio positæ. Negamus enim in lege naturali, prout fuit in hominibus fidelibus inuenta non esse supernaturalia dona, quæ possent esse materia Simoniæ: nam (vt dixi) tunc etiam erant supernaturalia dona gratiæ, & ministeria, de quibus dubitari non potest, quin sint sufficiens, materia Simoniæ. Ad exempla autem de Abraham, & Iacob satis iam responsum est. Ioseph autem sine causa adducitur in exemplum, nam quando petit misericordiam à Pincerna Pharaonis, nullum contractum cum illo fecit, nec aliquid per modum debiti exegit, sed gratis omnino somnium interpretatus est: deinde vero pium opus ab ipso misericorditer, & beneuole efflagitauit. Et ita notat ibi Abulens. nihil pro interpretatione postulasse Ioseph. Sed solum quasi eleemosynam postulasse, sicut illam postulare posset, etiamsi nullum beneficium alteri contulisset. Ille ergo (ait Abul.) non exigebat debitū, quamuis Pincerna teneretur ex gratitudine beneficium beneficio compensare. Augu. vero serm. 80. de Tempore indicat, nonnihil defecisse Ioseph à firma in Deum spe, petendo auxilium ab homine impio, in quo illum à culpa veniali non excusat. de vestigio autem Simoniæ illum non accusat, quod nobis satis est. Credo tamen nec per diffidentiam venialiter peccasse, quia non est contra debitam, & perfectam fiduciam in Deum vti mediis humanis moraliter occurrentibus, & accommodatis ad propriam miseriam subleuandā, seu ad vim, & iniuriam propulsandam, hoc auem in eo facto egit Ioseph. In alio vero loco euidentius est, Ioseph nihil temporale postulasse, sed Regem ipsum Pharaonem propria sponte dixisse, *Num inuenire poterimus talem virum, &c?* & elegisse illum ad illud munus non propter acceptā gratiam, sed propter hominis virtutē, & sapientiam. Merito ergo potuit Ioseph dignitatē acceptare, imo & debuit, quia nō ignorabat, illam fuisse Dei voluntatē. Ad vltimam cōfirmationem 16.

Soluuntur rationes, quæ afferebantur in contrarium.

nem de homine in puris naturalibus iam respõsum est.

CAPVT VII.

Sitne aliqua Simonia solo humano, seu Ecclesiastico iure prohibita.

1. OMnia, quæ hactenus diximus, pertinent ad prius membrum diuisionis propositæ, quod erat Simonia contra ius naturale: nunc de altero membro Simoniæ contra ius positiuum dicendum est: non enim deest circa illud controuersia. Nam Durand. in 4. d. 25. q. 5. nu. 9. contendit, nullam esse Simoniam soli iuri positiuo contrariam. Probat primum: quia id, quod est tantum contra præceptum positiuum, solum habet malitiam inobedientiæ, quia in talibus tota ratio malitiæ est præceptum, cui sola inobedientia opponitur, ergo si venditio, vel emptio solum est mala, quia prohibita, erit tantum inobedientia, non Simonia. Maiorem videtur Diuus Tho. docere 2. 2. q. 104. art. 2. ad 1. Vbi ait, quædam esse quæ ad nullam aliam virtutem nisi obedientiæ pertinent, vt patet in his, quæ ideo sunt mala, quia prohibita: & eandem probat Durand. exemplis, quia qui in die ieiunii pluries comedit solum contra obedientiam peccat, & sic de aliis. Secundo argumentatur, quia vel res, quæ vendi prohibetur, est sacra, vel non est sacra: si est sacra, non solum erit Simonia, quia prohibita, sed ex natura rei talis erit, quia omnes rationes factæ ad probandum dari Simoniam contra ius naturale, probabunt idem de tali Simonia. Si vero res non est sacra, etiamsi iure humano vendi prohibeatur, venditio eius non erit vera Simonia, quia prohibitio illa non mutat rerũ naturas, & ita nec facit, vt res sacra, quæ non erat, nec vt Simonia vera in alia materia versetur, quam in re sacra. Ne autem videatur Glossis, & doctrinis Canonistarum contradicere, exponit solere huiusmodi contractus prohibitos per Ecclesiam (quãdo, licet alias de se mali non sint, nihilominus sub pœnis Simoniæ prohibentur,) Simonias appellari largo modo, & in ordine ad pœnas, non quia reuera prauitatem Simoniæ contineant.

Pars negatiua pr ponitur.

2. Nihilominus dicendum est, non tantum illo metaphorico modo, sed vere, ac proprie dari posse Simoniam, etiamsi contra ius tantum Ecclesiasticum, & positiuum fit. Ita sentiunt Glossæ, & Canonistæ relati c. 2. qui hoc defendunt specialiter contra Durandum, Palud. 4. dist. 25. q. 4. ar. 2. Sot. lib. 9. Iust. q. 5. art. 2. Qui auctores solum quibusdam exemplis declarant, vbi, quando, & quomodo hæc Simonia tantum positiua inueniatur. Sed exempla non sufficiunt: tum quia fere omnia possunt esse dubia, & Durandus dicet, in multis illorum esse Simoniam quoad pœnam, non quoad culpam, tum etiam quia oportet assignare regulam ad cognoscendam materiam huius Simoniæ, & prohibitionis, nam ex tali regula iudicandum est de exemplis, & sine illa doctrina est incompleta, & insufficiens ad particulares quæstiones definiendas. Vt ergo res breuiter declaretur, & soluantur obiectiones Durandi, aduerto, duobus modis posse intelligi aliquam Simoniam esse de iure humano. Primo, quia res spiritualis quæ venditur, licet vere sacra, & spiritualis sit, tamen totam spiritualitatem suam habet ex iure humano, & Ecclesiæ institutione, & vt sacramentalia omnia sunt spiritualia de iure humano. Secundo, quia immediate ipsa venditio talis rei, vel commutatio pro alia ex pacto, & obligatione mutua de se non est mala, iure tamen humano prohibita est intuitu Religionis: Vt verbi gratia, officium Oeconomi (quod gratia tantum exempli dictum sit) Ecclesiæ per se spectatum non est res sacra, & ideo vendere illud nõ est de se Simoniacum: si autem Ecclesia illud vendere prohibuit intuitu reuerentiæ rerum sacrarum, erit venditio Simoniaca iure positiuo Ecclesiæ, & non Diuino. Multi ergo Doctores videntur priori modo interpretari hanc Simoniam iuris humani. Ita docet satis aperte Mai. in 4. distin. 25. qu. 3. ad 47. & supra Palud. supra ad 2. Durandi, quem imitatur Turrec. & ita explicare videntur sententiam suam Glos. licet non satis clare in dicto capit. *Ex parte.* Idemque significant ibi Felin. num. 1. Dec. num. 7. & alii tum ibi, tum in dicto cap. *Latorem* 1. q. 1. & in c. 1. de Simon.

Propriam Simoniam dari posse sol. Ecclesiastico iure prohibitam.

Hic vero modus explicandi hanc Simoniam probari non potest, si proprie loquamur, & vis non fiat in verbis, vt recte notauit Victor. in Relect. de Simonia num. 12. & seq. Nam primo pluris vendere aquam benedictam ratione benedictionis, Simonia est contra ius Diuinum: & idem est in similibus rebus sacris, vt infra videbimus. Et tamen res ipsæ sacræ factæ semper per institutionem positiuam Ecclesiæ. Secundo hæc duo, videlicet benedicere aquam ad tales effectus spirituales, & prohibere, ne vendatur, valde distincta sunt, vt per se notum videtur. Ponamus ergo Ecclesiam instituisse benedictionem aquæ, vt fecit, & non prohibuisse in particulari venditionem eius, nec comprehendisse venditionem sub aliqua generali lege sua: hoc posito nihilominus venditio illa Simoniaca erit, si vt aqua benedicta est, vendatur, id est, maiori pretio ratione benedictionis, quam per se vendi posset: igitur talis Simonia non est de iure humano, sed ex ipsa rei natura. Non est enim tunc mala, quia prohibita iure humano: Ponimus enim, nullum esse tale ius prohibens: est ergo prohibita, quia mala, ac subinde iure naturæ prohibita. Tertio ostendimus supra tractando de sacrilegio, & de immunitate templorum, sacrilegium, quod committitur vtendo profane vasis sacris, esse contra legem naturæ, & similiter profanationem templi, & similia, licet talium rerum sanctitas sit de iure humano, ergo similiter Simonia, quæ necessario sequitur ex rei consecratione, est contra ius naturale, licet ipsa consecratio non sit de iure naturali. Tandem in ipsis Sacramentis simile quid inuenitur, nam institutio eorum est de iure Diuino positiuo, sacrilegium autem, quod cõmittitur, indigne illa sumendo, vel conculcando, vel (quod idem est) vendendo, est contra ius Diuinum naturale. Ergo non recte explicatur membrum dicto modo, nisi de nomine (vt dixi) sit contentio: & dicatur esse de iure positiuo in radice, quod fortasse negasset Durandus, quamuis in hoc etiam satis diminute loquatur. Verumtamen nec modus ille loquendi probandus est, quia reuera non declarat rem, & illa appellatio tantum in illo sensu declarata nihil ad moralem quæstionem confert, vt in sequentibus videbimus. 3.

Impugnatur primus modus explicandi Simoniam contra solum ius positiuum.

Dicendum ergo est, tunc Simoniam aliquam esse de iure positiuo, quando immediate habet talem malitiam ex vi prohibitionis Ecclesiæ vetantis venditionem, aut pactum onerosum circa talem rẽ, intuitu Religionis, seu reuerentiæ debitæ rebus sacris, ita vt talis actio illã malitiam non haberet, seclusa Ecclesiæ prohibitione, etiamsi res tam spiritualis, vel sacra esset, sicut nunc est. Probatur, quia reuera hoc est necessarium, vt actio aliqua dicatur esse mala in aliqua specie vitii ex vi solius prohibitionis Ecclesiæ. Quod inprimis declaratur exemplo, sumpto ex Concil. Trid. sess. 24. c. 18. de Refor. vbi de examinatoribus ad beneficia, dicit, *Caueant ne quicquam prorsus occasione huius examinis, nec ante, nec post accipiant.* Quam prohibitionem constat esse positiuam, & etiam subiungit: *Alioqui Simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrant.* Quæ verba non possunt nisi nimis violenter de sola pœna explicari. Præsertim cum postea pœnam subiiciat. A simili etiam 4.

Quando Simonia aliqua sit solum de iure positiuo.

iam potest hoc confirmari. Quia nunc contrahere matrimonium cum consanguineo in tertio gradu, vel quarto, est sacrilegium contra ius naturale, fornicari autem cum illo est incestus contra ius positiuum. Ratio autem discriminis est, quia matrimonium cum consanguineo non tantum est illicitum, quia immediate est contra legem Ecclesiæ prohibentem illud, sed etiam est sacrilegium contra legem Diuinam naturalem vetantem facere sacramenta irrita, quæ obligatio ex natura rei sequitur, eo ipso quod personæ factæ sunt inhabiles ad contrahendum, etiamsi hæc inhabilitas iure humano introducta sit. At vero copula illicita cum consanguinea accipit specialem circumstantiam incestus ex lege prohibente immediate, quia per illam legem immediate constituitur talis circumstantia vt necessaria ad debitam honestatem inter personas in tali gradu coniunctas. Ita ergo intelligi potest, & debet in materia præsenti: nam si actus fiat Simoniacus ex institutione Ecclesiæ, solum mediate quatenus res sacratur, vel spiritualis fit ex institutione Ecclesiæ, & inde ex natura rei resultat ratio Simoniæ, tunc Simonia non est mala, quia prohibita, sed prohibita, quia mala, & contra ius naturæ: at vero si contingat immediate ex sola prohibitione resultare Simoniam, non aliter mutata materia in ratione rei sacræ, vel annexæ rei sacræ, quam per prohibitionem: illa erit propria Simonia de iure positiuo. Quod autem hic modus possibilis sit, ostenditur ratione supra insinuata, quia lex positiua præcipiens aliquem actum in aliqua materia virtutis, intuitu honestatis illius virtutis, habet vim constituendi materiam illam vt necessariam ad honestatem talis virtutis, & è conuerso lex prohibens aliquid intuitu alicuius virtutis, eo ipso constituit actum prohibitum in specie vitii contrarii illi virtuti, quia habet vim constituendi medium, & quasi taxandi illud in materia virtutis, vnde fit, vt actus prohibiti intuitu eiusdem virtutis excedant, vel deficiant à medio necessario talis virtutis, & consequenter habeant malitiam tali virtuti contrariam.

5. Hoc autem principium supponitur, vt manifestum ex materia de Legibus: Et fundamentum eius est, quia qui habet potestatem legislatiuam, habet etiam potestatem dirigendi actus subditorum in vnaquaque materia virtutis iuxta exigentiam eius, quod maxime est vniuersaliter verum in potestate Diuina, & suo modo in potestate Ecclesiastica, quæ immediate ad internam animæ salutem ordinatur, & ideo generalius potest præcipere in omni materia virtutis, quam lex ciuilis. Sic ergo in materia Religionis potest lex Ecclesiastica aliquam actionem emendi, aut vendendi rem sacram, aut annexam rei sacræ de se non malam prohibere intuitu Religionis tantum, & ob reuerentiam rerum sacrarum, ac subinde constituere immunitatem à tali contractu vt necessariam ad seruandum debitum medium in honestate Religionis, & cultum debitum rei sacræ: Tunc ergo actio illa erit immediate mala ex prohibitione Ecclesiæ, & illa malitia erit in specie Simoniæ, quia prohibitio fit in materia capaci illius malitiæ, & intuitu sacri cultus, cui malitia Simoniæ opponitur. sicut in superioribus dicebamus, immunitatem loci sacri à negotiationibus, & forensibus iudiciis, & à violenta extractione delinquentium, qui eius custodiæ se committunt, licet ex iure Ecclesiastico sit, facere, vt actus contrarii sint sacrilegia talis speciei contra locum sacrum, ita ergo in præsenti prohibitio facit, vt talis venditio sit sacrilegium tale, quod est Simonia.

6. Obiectio. Dices: quomodo potest fieri talis prohibitio, quæ pertineat ad materiam Simoniæ, nisi supponatur fieri circa rem sacram? Si autem res supponatur sacra, iam supponitur venditio eius ex se Simoniaca absque superaddita prohibitione positiua: nunquam ergo potest hæc malitia immediate oriri ex prohibitione positiua. Respondeo, tripliciter posse id intelligi, iuxta tria, quæ in Simonia intercedunt, scilicet res vendita, pretium, & contractus. Potest ergo hæc Simonia intelligi, primo ex parte actionis vendendi, vel emendi, etiamsi circa rem vere, & proprie sacram fit. Secundo ex parte rei, quæ vendi prohibetur. Tertio ex parte pretii. Responsio. Tripliciter posse fieri hanc prohibitionem.

Quando fit primo modo, oportet vt contractus, vel datio, & acceptio rei, quæ prohibetur, non sit propria emptio, & venditio, & ideo ex solo iure naturæ non sit prohibita etiam circa rem sacram, & nihilominus lex positiua illam prohibeat intuitu Religionis, quia est pactio aliqua habens magnam affinitatem cum emptione, & venditione, & consequenter magnam speciem, seu apparentiam eius, & ideo expedit prohiberi ad maiorem puritatem Religionis, & ad tollendam omnem occasionem, & suspicionem Simoniæ. Tunc ergo actio sic prohibita erit Simonia positiua, quia licet res, circa quam versatur, sit vere sacra, nihilominus ipsa de se non erat mala, talis tamen erat, vt potuerit prohiberi intuitu Religionis, & (vt ita rem explicem) ad maiorem immunitatem rei sacræ ab omni labe Simoniæ, ideoque talis prohibitio constituit illam materiam in specie talis vitii, quod est Simonia. Exemplum sit: si Ecclesia prohibeat, vt in actuali administratione alicuius sacramenti nihil recipiatur etiam sponte oblatum, agere contra illam prohibitionem, esset Simonia positiua. Quia illa acceptio de se non erat propria venditio, tamen ab Ecclesia ita prohibetur, ac si esset venditio. Item beneficiorum permutatio propria auctoritate facta, fortasse non est propria venditio sufficiens ad Simoniam ex natura rei: Ecclesiæ tamen prohibitio facit illam Simoniacam. Item compositio litis beneficialis per solam conuentionem partium, & alia similia exempla peti possunt ex ca. *Quam pio*, ca. *Quæsitum*, & cap. *Cum olim*, de Rer. permut. & cap. *Cum pridem*, cap. *Cum clerici*. de Pactis. & c. *Constitutus*, cum aliis de Transact. De quibus infra ex professo dicemus, nunc enim solum vt probabilia exempla hæc ponimus ad rem explicandam, quicquid sit de eorum veritate: Generaliter autem manifestum videtur, hunc modum prohibitionis, & Simoniæ esse possibilem.

Secundus modus, alio modo fieri potest, vt venditio, quæ prohibetur, vera, & propria sit, res autem circa quam prohibetur, non sit ita sacra, vt ex natura rei sit irreligiosa eius venditio, & nihilominus Ecclesia illam prohibeat, non instituendo circa rem talem nouam aliquam consecrationem, aut benedictionem, sed immediate faciendo talem prohibitionem intuitu solius Religionis, & ob maiorem immunitatem rerum sacrarum ab omni labe Simoniæ, tunc enim etiam illa materia constituetur ex vi legis Ecclesiasticæ in materia Religionis, quantum ad abstinentiam ab illa actione, & consequenter contrarius actus constituetur in materia Simoniæ. Hic autem modus non potest contingere circa rem in se vere sacram, vt ratio supra facta probat, potest tamen contingere in re annexa aliquomodo rei sacræ, potest enim esse tam remota annexio (vt sic dicam) vt ex natura rei non sufficiat ad materiam Simoniæ, & nihilominus sufficiat, vt per legem positiuam compleatur. Sicut de incestu supra dicebamus, quod licet coniunctio sanguinis in tertio gradu ex sola rei natura non sufficiat ad incestum, vel ad irritandum matrimonium, est sufficiens fundamentum, vt per legem humanam possit prohiberi intuitu castitatis, seu honestatis inter consanguineos: Ita ergo in præsenti cum proportione. Exemplum autem esse potest in officio Oeco- 7.

Oeconomi, aut thesaurarii rerum Ecclesiasticarum: habent enim aliquam connexionem, & affinitatem ad res sacras, non vero tantam, vt ex natura rei sit Simonia vendere tale officium: accedente autem Ecclesiæ prohibitione, erit Simonia iuxta cap. *Saluator*. 1. q 3.

8. *3 modus.* Tertio modo. Vt pro re spirituali non detur temporale pretium, sed spirituale, & nihilominus permutatio prohibeatur sub hac specie, vt cum dicto exemplo de permutatione beneficiorum, & ex discursu materiæ constabit. Nam discurrendo per singulas materias, vel actiones Simoniæ applicabimus hanc veluti regulam ad explicandum, quis modus Simoniæ in vnaquaque reperiatur. Nunc breuis ratio regulæ reddi potest, quia in Simonia, quæ per se talis est, illa tria requiruntur, scilicet materia, quæ est res sacra, pretium temporale, & pactio, seu venditio, quæ est actio sacrilega: ergo vt actio, quæ ex natura sua talis non est, per prohibitionem talis fiat, oportet, vt seruet proportionem, vel in materia, vel in pretio, vel in pacto, ad aliam, quæ per se talis est, vt intuitu eiusdem religiosæ honestatis prohiberi possit, & de facto prohibeatur: omnibus autem modis explicatis potest seruari proportio in prohibitione, si illo intuitu fiat: ergo in ordine ad rectam rationem inducit tale præceptum honestatem eiusdem rationis intra latitudinem illius virtutis.

9. *Fundamenta Durādi eneruātur.* Ex his facile est respondere ad fundamenta Durandi. Ad primum dicitur falsum esse assumptum, nam transgressio legis positiuæ non est tantum inobedientia, imo nec est formaliter inobedientia, nisi fiat ex formali intentione, & contemptu præcepti, aut legislatoris: alioqui solum generali ratione, & quasi materialiter inobedientia est, formaliter vero, & specifice est tale vitium, qualis est materia legis, & modus prohibitionis eius. Quod eisdem exemplis, quæ Durandus adducit, probamus. Nam comedere carnes in die prohibito intemperantia est, & non tantum inobedientia, & similiter comedere pluries in die ieiunii, violare etiam immunitatem Ecclesiæ, aliquem violenter extrahendo, sacrilegium est, non tantum inobedientia, & sic de aliis. Ad D. Tho. autem ibi citatum respondet Caiet. in eodem loco, quando D. Tho. dicit, ea quæ sunt mala, solum quia prohibita, talia esse vt ad nullam virtutem pertineant præter obedientiam, intelligendum esse cum addito *secundum se*. Sic enim, ait, *multa cadunt sub humanum præceptum, quæ secundum se ad nullam spectant virtutem.* Sed hoc etiam non videtur verum, quia aliud est, non pertinere ad virtutem, aliud non cadere sub obligationem virtutis, vt ex D. Th. in eodem loco constat, vbi dicit non omnia opera virtutum cadere sub præceptum, ac subinde multa pertinere ad virtutem, & non ad obligationem virtutis. Illa ergo, quæ sunt mala, quia prohibita, talia sunt, vt eorum opposita secundum se non sint de necessitate, & obligatione alicuius virtutis, vt per se constat, nihilominus etiam secundum se possunt pertinere ad virtutem aliquam, vt ieiunare ad temperantiam pertinet, etiam quando non præcipitur, & audire Missam, & similia. Imo videtur hoc necessario esse præsupponendum ad legem humanam, quia non potest præcipere nisi honesta, nec præcipiendo facit honesta in specie virtutis determinata præter obedientiam, sed supponit esse honesta, & facit necessaria.

10 *Interpretatur D. Th.* Quare possemus interpretari D. Tho. cum ait, ad nullam virtutem talia pertinere, intelligere non pertinere quoad obligationem, & necessitatem, non tamen excludere, quin possint pertinere quoad honestatem. Et fortasse Caiet. non aliud voluit. Adde vero vlterius interdum posse præcipi id, quod secundum se ad nullam virtutem pertinet, & per præceptum constitui non solum in necessitate virtutis, sed etiam in honestate virtutis. Vt Ecclesia prohibet verbi gratia ieiunium in die Dominico, & tamen abstinere à ieiunio in illo die secundum se non pertinebat ad virtutem, sed erat quid indifferens: & hoc satis est ad legem humanam, potest enim actum de se indifferentem præcipere. Et licet semper præcipiat illum propter honestum finē, non tamen cadit sub præceptum finis legislatoris, sed tantum actus præceptus. Et ita non repugnat, aliquem transgressorem alicuius legis humanæ habere tantum malitiam inobedientiæ, quando scilicet materia eius ad nullam aliam specialem virtutem pertinet præter obedientiam, quod fortasse voluit indicare D. Tho. At vero quando materia præcepti pertinet ad specialem virtutem, vel ex vi præcepti in illa collocatur tanquam necessaria ad honestatem illius virtutis: tunc transgressio habet specialem malitiam contrariam illi virtuti, & non tantum obedientiæ: & ita est in præsenti, vt declaratum est.

Ad secundum argumentum Durandi iam est responsum, quod potest esse res sacra, & actio non Simoniaca ex sola rei natura, & fieri Simoniaca ex vi prohibitionis, potest item esse res annexa rei sacræ, sed non tam arcto vinculo, vt sufficiat ad naturalem Simoniam, per prohibitionem autem possit fieri. Cum vero Durandus ait, legem non posse mutare rerum naturas: respondemus, verum esse non mutare illas in esse physico, seu reali, nihilominus tamen mutare illas quoad esse quoddam morale, & quoad necessitatem, vel medium virtutis. Sic enim lex iustitiæ taxans pretia rerum mutat valorem earum, & mutat medium iustitię in earum commutatione seruandum: & sic etiam potest præscribere tempus, & locum, & modum necessario seruandum in operatione, vt studiose fiat etiam in proprio genere virtutis: & talis mutatio est, quæ in præsenti fit. Neque satisfacit Durandus intentioni Iurium, & Canonistarum, cum actiones sic prohibitas Simoniacas appellant. Tum quia vitium non est simile alteri in ratione, neque in nomine propter similitudinem pœnæ, vt patet de homicidio: & in præsenti alienatio rerum Ecclesiasticarum solet puniri eisdem pœnis, quibus Simonia, & tamen Simonia non est. Tum etiam quia in ordine ad confessionem multum interest, vno, vel alio modo loqui de tali actu. Nam si sententia Durandi esset vera, non oporteret, in confessione exprimere Simoniam prohibitam ab Ecclesia, sed sufficeret dicere fuisse quandam inobedientiam in materia graui: quia adiectio pœnarum, vel sola denominatio analoga ob similitudinem pœnarum non sufficit ad obligationem confessionis, vt constat. At certum est, talem Simoniam esse confitendam in specie, & vt Simoniam, vt constat ex consensu, & praxi totius Ecclesiæ. Est ergo illa Simonia non solum quoad culpam, sed etiam quoad pœnam.

11. *Lex licet non posset mutare res in esse physico, potest tamen mutare quoad esse morale.*

Hæ actiones Simoniacæ non sunt solum in pœna, sed etiam in culpa.

12. *Hanc Simoniam positiuam solum esse propriam legis gratiæ* Atque hinc constat, Simoniam hanc, quam positiuam appellare possumus, propriam esse temporis legis gratiæ, nam in statu legis naturæ non constat nobis fuisse huiusmodi prohibitionem positiuam, licet illam fuisse non repugnauerit: quia non deerat potestas legislatiua, & prohibitio poterat esse conueniens. Minus autem erat tunc necessaria, quia non erant tot spiritualia dona, nec etiam tot res temporales spiritualibus annexæ, & ita ibi sufficere poterat ipsa naturalis legis directio. Imo etiam in lege scripta non inuenimus de hoc speciale præceptum, sed tantum sub communi voce munerum, & magis ad iudices, quam ad sacerdotes: licet à fortiori omnes comprehenderit, maxime quia sacerdotes tunc etiā erant iudices in multis, & præcipuis rebus. Illa tamen prohibitio pure moralis

videtur fuisse, & naturale ius proponens, ac declarãs. Quare etiam in illa lege nulla videtur fuisse propria Simonia positiua.

13. *Simoniam positiuam esse mortalem vi suæ materiæ.*

Tandem colligitur ex dictis, hoc peccatum Simoniæ, etiam quando est contra legem positiuam, mortale esse ex vi suæ speciei, & materiæ, nam reuera eiusdem speciei est cum Simonia contra legem naturalem, quia diuersitas præceptorum quoad efficientes causas eorum non variat speciem peccati, quando in materia eiusdem rationis versantur, & eandem virtutis honestatem respiciunt: quia species tam præcepti, quam virtutis ex obiecto, & motiuo sumitur, & consequenter species vitii sumenda est per recessum ab his, seu per carentiam honestatis debitæ, quæ eadem est, etiamsi ex diuersis præceptis debeatur. Est ergo hic Simonia eiusdem speciei cum Simonia naturali iure prohibita, ac subinde eiusdem est grauitatis substantialis. Ac denique in illam conueniunt omnia, quæ de hac grauitate diximus in capit. 3. his exceptis, quæ pertinent ad intrinsecam connexionem malitiæ cum tali materia, vel actione secundum se spectata: illa enim in hac Simonia non reperitur, vt satis declaratum est. Et hactenus de hac prima diuisione Simoniæ.

INCIPIT EXPONI SECVNDA EX PARTE MATERIÆ.

CAPVT VIII.

An diuidi posit Simonia in eam, quæ in materia naturali vel supernaturali versatur, & consequenter, An detur aliqua Simonia in materia mere naturali?

1. *Quando aliquid dicitur materia Simoniæ, non ex eo dicitur prohiberi omnis modus recipiendi aliquid temporale.*

POst explicatum ius prohibens Simoniam, dicendum sequitur de materia eius, nam inde tanquam ex obiecto habet rationem suam. Et quoniam hæc materia multiplex est, per partes explicanda est, & in singulis declarabimus, quo iure prohibeatur emptio, & venditio circa talem materiam. Est autem hic pro tota hac parte supponendum, quando dicimus, aliquam esse materiam Simoniæ, non statim improbare omnem modum recipiendi aliquid temporale occasione illius materiæ, sed solum pretium, vel quod habet rationem pretii. Quid autem necessarium sit, vt aliquid detur vt pretium, vel quando aliter dari intelligatur, in tertia diuisione principali explicandum est. Hoc supposito cum materia Simoniæ variis modis diuidi posit ab vniuersalioribus incipiendo, proposita diuisio ante omnia examinanda est. Et quoniam ex dictis supra circa definitionem Simoniæ manifestum est, dari aliquam materiam supernaturalem Simoniæ, tota præsens quæstio huc reuocatur, An posit dari aliqua Simonia, quæ in materia pure naturali versetur? Voco autem pure naturalem materiam illam, quæ potest esse in homine ex vi luminis, ac rationis naturalis, eiusque naturali arbitrio subiacet. Hæc autem duplex esse potest, vna mere corporalis, & humana, vt sunt bona corporis, & fortunæ, alia spiritualis aliquo modo, vt scientia, & res sacræ ad naturalem Dei cultum pertinentes. De prioribus rebus nulla est quæstio, notum est enim non esse materiam Simoniæ, & à fortiori patebit ex dicendis. Circa res ergo posterioris generis est nonnulla dubitatio.

2. *An scientias naturales vendere sit Simonia.*

Primo quidem propter scientias naturales, quas homo materialiter acquirere potest, & aliis communicare, illas enim pretio vendere, videtur iniquum, quia rationes factæ de Simonia ad talem venditionem possunt applicari. Nam etiam de his scientiis dici potest, quod de sapientia dicitur Prouerb. 3. *Pretiosior est cunctis opibus, & omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari.* Ergo etiam hæc scientia non potest pretio æstimari, ergo iniquum est, illam pretio vendere, habetque ex hoc capite eandem malitiam, quam Simonia. Et ideo sapiens Prouerb. 23. generaliter monet, *Noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.* Potest hoc confirmari. Primo, quia omnis veritatis cognitio, atque adeo omnis scientia est ab Spiritu sancto, etsi naturalis sit, teste Aug. lib. de Magist cap. 12. alias 13. ergo id satis est, vt sit materia Simoniæ. Confirmatur secundo, quia scientia naturalis extenditur ad cognoscendum verum Deum, ergo saltem illa cognitio naturalis Dei, est inuendibilis: nam contra reuerentiam Deo debitam est vendere veritatem eius. Alias simplices, & idiotæ, qui per se non possunt naturalem cognitionem Dei assequi, cogi possent ad illam emendam, & qui pretium non haberent, cogerentur illa cognitione carere, sine qua beati esse non possunt, quod absurdum est. Vnde tandem confirmatur, quia alias posset homo beatitudinem suam naturalem pretio comparare, quod per se statim apparet absurdum. Sequela vero patet, quia beatitudo illa naturalis per industriam hominis potest obtineri, stando in pura natura, vt nũc loquimur.

3. *An esset Simoniacum vendere illa, quibus Deus coleretur ab homine in pura natura creato.*

Secundo, ac principaliter est difficultas, quia in pura natura esse posset, & deberet cultus Dei Religiosus, vnde posset etiam esse sacrificium, & consequenter etiam sacerdotium, cæremoniæ Religiosæ, quæ suo modo ad beatitudinem naturalem consequendam, vel ad Dei fauorem impetrandum deseruirent. Ergo in his omnibus esset tunc sufficiens materia Simoniæ, cum tamen tota illa materia naturalis sit, vt constat. Probatur consequentia, quia tunc etiam posita humana institutione circa hæc omnia, iniquum, & contra Dei reuerentiam esset sacerdotia, vel sacrificia vendere, & sic de cæteris. Et confirmatur, quia circa talem materiam naturalem verum sacrilegium contra naturalem legem committi posset per alias actiones, quibus res illæ sacræ conculcarentur, aut ad communes vsus transferrentur, & indigne tractarentur. Nam sacrilegium Religioni ex natura rei opponitur, ideoque vbi est vera Religio, etiam verum sacrilegium esse potest. Ergo etiam esset sacrilegium commutare illas res sacras pro temporali pretio, nam per hoc indigne tractarentur: hoc autem sacrilegium Simoniam vocamus, vt diximus, ergo.

4. *Duplicia dona intellectus, & voluntatis in homine intelligi possunt.*

In hoc puncto supponendum est, tantum duplicia dona spiritualia, & naturalia in homine intelligi posse, intellectus scilicet, & voluntatis: ad hæc omnia reducuntur, quę excogitari possunt. Et in eis est considerandum, spiritualia dona, quæ in homine sunt, non posse à posidente secundum suam substantiam vendi, non solum iure, sed neque etiam facto, ita scilicet, vt in alium transeant physice, vt per se illum perficiant, quia non possunt ab vno ad alium transferri. Sicut enim non possum alteri donare meam propriam animam, nec intellectum, aut voluntatem, ita nec habitus, vel actus, qui in his potentiis sunt. Solum ergo potest in his intelligi vẽditio, quantum ad vsum talium donorum, id est, quantum ad externa opera, quæ ab illis procedunt, & in alterius vtilitatem, vel commodum fieri possunt. Potest autem hæc venditio intelligi, quantum ad factum spectat, vel tantum vendendo ipsa opera talium donorum, vel quodammodo vendendo fontem illorum: ad eum modum, quo venditur homo, quando venditur libertas eius. Ita enim posset artifex, vel philosophus vendere alteri suam artem, non vt illum doceat, nec etiam vt suam pefectionem intellectualem physice in alium transferat: sed vt ciuile dominium eius alteri tribuat, ita vt qui vendit, teneatur vti arte, vel scientia ad nutum, vel voluntatem alterius, & illi tantum pro illis fructificare, & lucrifacere. In quo est etiam considerandum, duplices effectus, seu duplicia opera prouenire

uenire ex virtutibus intellectus. Quædam enim sunt mere corporalia, siue transeuntia, vt cantus, pulsatio citharæ, & similia: siue permanentia, vt pictura, &c. Alia dicuntur spiritualia, non quia per corpus non fiant (quia inter homines non potest esse communicatio talium donorum, nisi medio corpore) sed quia proxime, & per se ordinantur ad instruendam mentem alterius, vel voluntatem mouendam, aut dirigẽdam. De prioribus ergo nulla est quæstio, tum quia (vt dixi) non computantur inter spiritualia etiam naturalia Tum etiam quia per se notum est, vendi posse, & iusto pretio æstimari. Solum ergo de posterioribus est nonnulla sententiarum diuersitas.

5. *Dona intellectus, & voluntatis vendere Simoniam esse, quidam di[cunt].*

Prima opinio docet, nec voluntatis dona, neque intellectus vendi posse licite, & sic eum, qui vendit scientiam naturalem, Simoniam committere. Quã sententiam ex Theologis antiquis tenuit Altisiodorensis lib. 3. Summæ tract. 27. capit. 3. quæst. 2. sequitur Alens. p. 2. quæst. 167. memb. 4. dub. 2. & D. Tho. 4. d. 25. quæst. 3. art. 2. quæst. 2. in corp. & ad 8. Quodlib. 8. artic. 11. vbi sic illam explicat. Quia docens scientiam: vel artem humanam, licet possit locare operas suas, si intendat veritatem ipsam vendere, Simoniacus est. Et idem sequitur Siluest. verb. *Simonia*. quæst. 10. & verb. *Doctor*. quæst. 9. Ex Canonistis citatur pro hac sententia Glos. in cap. *Non licet* 11. quæst. 3. & sine dubio multum fauet, quatenus ait, aduocatum, vel iurisperitum posse quidem pecuniam accipere pro consilio, vel patrocinio, quando in eo laborat: tamen si sine speciali studio, & labore possit illud dare, teneri gratis dare: non dicit tamen esse Simoniam, si aliter faciat. Referuntur etiam Hostiens. & alii in cap. *Quia nonnullis*, de Magist. Sed illi non loquuntur de Simonia, sed disputant, quando Magister iuste, vel iniuste aliquid exigat ab auditoribus. Vnde non video, cur Soto dixerit hanc esse opinionem communem Iuristarum. Quidam vero hanc sententiam limitant dicentes, venditionem talium rerum esse Simoniam lato modo, non proprio. Sicut Glossa in capit 1. de Magist. verb. *Consuetudinis, quasi Simoniacum*, vocat vendere licentiam docendi. Et Richar. 4. distin. 25. artic. 3. quæstione 2. *quam Simoniam* appellat pretium doctrinæ exigere, quando quis alias recipit iustum stipendium pro legendi munere. Citatur etiam pro hac sententia Anton. Sed reuera illam non docet, licet in aliis non distinguat Simoniam à turpi lucro 2. part. tit. 1. capit. 5. §. 16. not. 6.

6. *Secunda opinio asserens vendere dona naturalia non esse Simoniam.*

Secunda opinio est extreme contraria, nimirum nullum genus Simoniæ posse versari in materia mere naturali, ac subinde in homine in puris naturalibus constituto non posse hoc genus vitii reperiri. Et consequenter neque in homine, qui nunc colit Deum ductus sola ratione naturali sine vlla fidei, vel rerum supernaturalium cognitione: hæc enim omnia se se consequuntur, vt constat. Ratio vero omnium est, quia materia Simoniæ est res spiritualis & denominatur ab spiritu increato, & non creato, vt supra dictum est circa definitionem: huiusmodi autem res spiritualis supernaturalis est, & pertinens ad ordinem gratiæ. Cuius rei fundamentum ex Scriptura sumptum est, in qua solum de donis Spiritus sancti, & gratiis gratis datis, vel ministeriis spiritualibus sermo est, vbi huius vitii fundamentum, & malitia indicatur, vt patet ex Matth 10. Act. 8. ergo. Et confirmatur, nam malitia Simoniæ in hoc consistit, quod non gratis datur id, quod gratis acceptum est, vel quia venditur id, quod non est proprium, aut id, quod vendibile non est: nihil autem eorum conuenit in naturalia opera, quantumuis spiritualia, seu intellectualia, quia illa gratis non accipiuntur, sunt enim naturæ debita. Et quamuis ipsa natura gratis accipiatur ab eius auctore, tamen ipsa non venditur, sed aliquis vsus eius, qui supposita naturæ institutione debitus illi est: vnde quicquid huiusmodi est, proprium est ipsius hominis, nam propria industria, & viribus illud acquirit, suoque arbitrio subiacet: Denique licet tale bonum secundum physicam proportionem non habet comparationem cum materiali pretio, tamen secundum moralem æstimationem, & in ordine ad vsus humanos potest illam habere, & venditioni exponi, vel pecunia comparari, nec in hoc fiet alicui iniuria, nec aliunde apparet indecentia, aut deordinatio in tali actione, ergo. Atque hanc sententiam tenet Soto, si attente legatur dicta quæstione quinta art. 1.

Pro resolutione aduerto, aliud esse quærere, An vendere hæc spiritualia dona naturalia sit Simonia? vel generalius quærere, An sit bonum, vel malum? posset enim esse malum, quamuis Simonia non esset. Distingui etiam præterea possunt hæc bona in tres classes. Quædam enim sunt mere intellectualia, & talia voco omnia illa, quæ perficiunt intellectum, siue speculatiuũ, siue practicum, & per se non ordinantur ad honestatem moralem. In secundo ordine pono bona, quæ perficiunt tam intellectum, quam voluntatem in ordine ad honestos mores virtutum moralium, vt pręcise versantur circa obiecta, & personas creatas. In tertio specialiter cõstituo ea, quæ spectant ad naturalem cultum, & Religionem Dei, vt naturaliter cognosci potest, & coli. 7. *Dona naturalia in tres classes diuiduntur.*

Dico primo: Spiritualia dona naturali more intellectualia, siue speculatiua, siue practica eo modo, quo de facto ab homine vendi possunt, nec sunt, nec esse possunt materia Simoniæ. Hanc assertionem sumo ex Diuo Thom. 2. 2. quæstione 71. articulo 4. ad 2. & quæstione 100. articulo 3. ad 3. Caietano dicto articulo 3. & in Sum. verb. *Simonia*: eadem docent in 4. distin. 25. Richard. articulo 3. quæstione 2. Palud. quæstione 5. Durand. quæstione 3. Angel. *Simon*. 1. in principio, Armach. libr. 10. capite 8. Adrian. Quodlib. 9. Nauarrus. Victor. Soto, & Moderni omnes. Et probatur sufficienter ex fundamento secundæ sententiæ, quia Simonia est peccatum contra Religionem: in tali autem venditione nihil agi potest contra Religionem, siue infusam, siue mere acquisitam, & naturalem, ergo. Maior supponitur tum ex dictis, tum ex conceptu omnium loquentium de Simonia: tum etiam quia nisi in hoc conueniamus, non potest esse firma, & (vt ita dicam) vniuoca disputatio, alias enim omne vitium commissum in rerum venditione poterit quis vocare Simoniam. Minor autem etiam videtur per se nota, quia venditio illa nullo modo est contra Religionem, vel cultum Dei, quia materia eius non habet Deum pro obiecto quod, vel cui, vt patet de omnibus artibus humanis, & de scientia iuris humani, mathematicis, philosophia naturali, & cæt. Et licet contingat scientiam habere Deum pro obiecto, vt Metaphysicam, non refert, quia non respicit illum vt colendum, sed vt speculatiue cognoscendum. Est ergo manifestum, in hac actione non interuenire irreligiositatem aliquam, ac subinde nec Simoniam. Quod amplius explico: nam si per impossibile posset quis scientiam alterius destruere, vel per maleficium memoriam eius prorsus auferre, peccaret contra iustitiam, non vero contra Religionem ratione nocumenti, sed solum ratione maleficii, quando interuenerit, quod est per accidẽs, & est vitium alterius generis, ergo signum est illam non esse materiam Religionis, nec vitii contrarii, scilicet sacrilegii, & consequenter nec Simoniæ. 8. *Dona intellectualia siue speculatiua siue practica non sunt materia Simoniæ.*

Dico secundo: vendere hęc bona intellectualia eo modo, quo vendi possunt de facto, per se loquendo nullam 9.

Vendere hac bona naturalia non habet malitiam moralē, & quamuis aliquam habeat, Simonia non est.

nullam ma ... etiam moralem continet, & si contingat illam habere, Simonia non erit Probatur prima pars, quia nemo potest vendere hæc bona, prout illa in se habet, vt transferat in alterum, quia hoc stultum esset, cum sit impossibile, & ita hoc non potest esse iustum, neque iniustum, nec moraliter consideratur. De facto ergo potest homo vendere illam operam, & laborem, quem ponit in docendo, siue tantum vnum actum vendat, siue locet operam suam ad multū tempus, siue quodam modo vendat totam suam artem concedendo alteri totum vsum, & fructum eius in perpetuum, seu obligando se in perpetuum ad vtendum, vel lucrandum cum illa ad arbitrium alterius. In toto ergo hoc facto non inuenitur iniquitas per se loquendo, quia nec est contra Religionem, vt declaratum est, nec est contra iustitiam, quia illa omnia possunt arbitrio hominum iusto pretio æstimari, vt constat ex vsu, & communi hominum æstimatione, à qua pretia rerum temporalium, corporalium, & humanarum accipi solent. Et iuxta hanc considerationem solet res natura sua nobilior minori pretio æstimari, vt equus, quam seruus, qui in ordine ad humanos vsus vtilior reputatur. Item ille labor docendi, siue vtendi arte aut liberali, aut mechanica corporalis est, licet per intellectum dirigatur, est ergo pretio æstimabilis, ergo si iusto pretio vendatur, nulla erit iniustitia. Suppono enim ex parte contrahentium concurrere alias conditiones necessarias ad iustitiam, vt facile fieri potest, quod si interdum non concurrant, erit per accidens, hic autem per se loquimur. Et eadem ratione nihil in eadem venditione per se committitur contra charitatem, quia nemo tenetur per se loquendo laborem suum, & operam pro alio gratis impendere, quod autem interdum possit teneri propter necessitatem, est per accidens ad præsentem considerationem. Sic enim etiam potest in hoc peccari contra Religionem, vt si quis habens votum gratis docendi, pretium acciperet, quod, vt constat extrinsecum est.

10. Atque hinc facile probatur altera pars, quam probat Soto simul cū prima assertione, quia si vendere doctrinam naturalem esset Simonia, etiam vendere laborem, & operam adiunctam: esset Simonia, sicut de Sacramentis infra dicemus. Sed responderent alii, vel non vendi laborem, sed locari pro stipendio, quod etiam in spiritualibus licet, vel ex natura rei non esse Simoniacum, vendere materiale sine formali. Sed profecto etiam vendere formale non est Simonia, vt statim dicam. Propria tamen ratio huius partis est eadem, quæ primæ conclusionis. Quia materia illius actus non est materia Religionis, ergo licet circa illam peccetur, erit iniustitia, vel immisericordia (vt sic dicam) non Simonia, vel si ratione voti materia fiat Religiosa, esse poterit infidelitas in Deum, quod est vitium longe diuersum à Simonia. Magis tamen hæc pars intelligetur per aliquas illationes, quibus possunt ex hoc principio aliqui morales casus definiri.

Non est Simoniacus, qui vendit doctrinam etiamsi intendat vendere veritatem naturalem.

11. Ex dictis ergo sequitur primo, non esse Simoniacum illum, qui vendit doctrinam, etiamsi intendat directe vendere ipsam veritatem naturalem. Probatur, quia illa veritas nec per se supernaturalis est, vt supponitur, nec est res sacra, aut per se ordinata, & instituta ad cultum Dei, ergo non est in materia Simoniæ, ergo licet intentio directe feratur ad illius venditionem, non facit actionem Simoniacam. Atque hoc significauit Diuus Thomas in dicto articulo tertio, mutando loquendi modum, quem in Quodlibetis tenuerat, vbi venditionem veritatis naturalis vocat Simoniam. In dicto tamen articulo. 3. solum dicit, grauiter peccare, qui sic vendit veritatem, & eodem modo loquitur in 4.

Cur sit graue peccatū vendere veritatem, & quale sit.

Sed queres, cur illud sit graue peccatum, & quale sit? Respondeo iuxta ea, quæ Sanct. Thomas significat, tunc aliquem proprie vendere veritatem, quando vltra condignum pretium sui laboris, vel operis, quod ponit in docendo, aliquod speciale pretium pro veritate ipsa exigit: tunc enim iniustitiam committit, quia vel bis vendit idem, vel vēdit rem non suam. Veritas enim considerari potest duobus vel tribus modis. Primo vt est in mente docentis: & sic non venditur, quia vt sic non datur alteri, vnde pro illa vt sic, pretium accipere, clara esset iniustitia. Secundo consideratur, vt est in signo, in verbis, vel scriptura, docentis, vel quod idem est, vt in illis verbis est obiectiue respectu addiscentis. Et vt sic non distinguitur ab ipsa doctrina, vnde licet maxime vendibilis esset, non posset vendi pretio distincto ab ipsa doctrina, quia qui tenetur docere, tenetur veritatem docere. Ergo vendere hoc modo veritatem distincto pretio ab ipsa doctrina, est idem vendere bis. Hoc autem fit, quoties vltra iustum pretium pro labore docendi aliquid accipitur propter ipsam veritatem, quæ dicto modo est in doctrina, quia in prima obligatione ad docendum includitur obligatio vera docendi, vnde idem bis venditur. Tertio potest veritas considerari, vt incipit esse subiectiue in mente discentis: & vt sic iam non computatur inter bona docentis: sed addiscentis, quod bonum ipse sibi acquisiuit suo labore, & industria: ergo non potest Doctor pro illa veritate sic spectata peculiare, seu maius pretium postulare, quia non potest vendere rem non suam: & pro auxilio, quod ipse tribuit discipulo ad acquirendam veritatem illam, iam accepit condignum pretium in suo opere, & labore, nam illa industria non est quid distinctum ab opere, & labore. Sic ergo potest committi peccatum iniustitiæ in venditione veritatis. Non est tamen Simonia propter rationem dictam, quia illa materia, & inæqualitas est alterius ordinis. Si vero ponamus, Magistrum nec velle, nec accipere pretium excedens valorem sui operis, & laboris, licet directe intendat vendere veritatem ipsam, non video in illa intentione grauem malitiam, vel iniquitatem, sed ignorantiam, quia ille nescit adaptare intentionem actione iusta, quam facit: vel certe intentio illa ita interpretanda est, vt ille velit expresse obligare ad veritatem docendam, & hoc modo directe intendat veram doctrinam, & solidam, non fucatam, vanam, & falsam: at hoc bonum est.

Non peccat qui auget pretium sua doctrina propter aliquam eius excellētiam, licet in docendo minus laboret.

13. Secundo infero, non peccare aliquem, etiamsi augeat pretium suæ doctrinæ, vel propter doctrinæ nobilitatem, vel propter eximiam peritiam personæ, etiamsi labor coporalis maior non sit, imo licet sit minor, vel nullus. Hoc attigit Soto argumentando contra primam sententiam, hinc à signo bene colligens: hanc non esse materiam Simoniæ. Nam in materia Simoniæ, licet contingat rem materialem subiectam spirituali esse æstimabilem pretio, non potest tamen pretium augeri propter id, quod est spirituale in tali materia: at hic licet augere pretium laboris, & operis propter dignitatem scientiæ, & doctrinæ. Hoc autem ita esse constat ex communi vsu omnium vniuersitatum: nam cæteris paribus, maiori stipendio conducuntur magistri nobiliorum scientiarum, vel artium: & excellentiores, ac famosiores in vnaquaque arte carius solent vendere suam doctrinam, quam inferiores in eadem. Ratio autem est, quia doctrina ipsa ex obiecto redditur dignior, & consequenter prout vendibilis est, redditur etiam maioris æstimationis, & valoris. Et similiter ex parte personæ docentis plurimum augetur doctrinæ ęstimatio, nam vt Ambr. dixit: *Primus discendi ardor nobilitas est Magistri.* Vnde etiam ad omnem humanum vsum doctrinæ multum valet æstimatio, quæ ex aucto-

ritate docentis nascitur. Ergo totum hoc considerari iuste potest ad pretii æqualitatem, ac subinde potest iuste augeri pretium ex his capitibus. Quare non bene dixit Glossa supra citatā, teneri Doctorem ad dandum gratis consilium, quando sine studio, & labore illud dat. Est enim hoc falsum, quia illa actio non solum ex labore, sed ex se, & ex aliis circumstantiis habet suum valorem. Eo vel maxime quod in compensando tali opere, non est tantum consideranda facilitas, quam nunc habet operans in illo præstando, sed pensandæ sunt omnes præteritæ expensæ, ac labores, quibus facilitas illa comparata est: nam omnia illa nunc influunt in hoc opus, redduntque illud maiori valore, & pretio dignum.

14 Addo denique quod licet illa scientia naturalis esset sine vllo labore parta, vel à Deo per accidens infusa, non esset iniustum, neque illicitum per se loquendo illius vsum, seu doctrinam vendere iuxta condignam æstimationem talis operis secundum se spectati, quia opus eiusdem rationis est, & eiusdem valoris, & æstimationis, etiamsi principium eius miraculose collatum fuerit, quia etiam tunc principium ipsum naturale manet. Sicut si Deus miraculose alicui restituat manum aridam, non minus potest vendere opera eius, quam si à natiuitate illam haberet. Denique valor rei non semper attenditur ex modo, quo comparata est, nec ex pretio magno, aut paruo, aut nullo, quo constitit, sed ex intrinseca natura, & valore eius iuxta communem æstimationem.

Licet talis doctrina sine labore sit parta potest eius vsus vendi.

15. Vnde obiter constat, quam sit infirmum argumentum Altisiodorensis probantis scientiam non posse vendi, quia omnis scientia est gratis ab Spiritu sancto. Nullius enim valoris est consecutio, tum quia naturalis scientia est ab Spiritu sancto gratis, vt ab auctore naturæ, non vt auctore gratiæ: ille autem respectus non reddit rem inuendibilem, alias nihil vendi posset. Tum etiam quia, licet esset data, supra ordinem naturæ, atque adeo quodammodo magis gratis, quam naturalia dona, nihilominus opera, quæ ex illa nascuntur, vt doctrina, artificia, & similia sunt opera naturalia omnino, & eiusdem valoris, & æstimationis cum his, quæ oriuntur à principio naturaliter consecuto. Dixi autem *per se loquendo*, id est, ex vi talis operis, & ex sola rei natura, quia si Deus infunderet talem scientiam per modum gratiæ gratis datæ in ordine ad fidei confirmationem, & ad communem vtilitatem spiritualem Ecclesiæ, & ad hunc finem daretur specialis gratia actualis in ipso vsu talis scientiæ, tunc iam reputaretur vt gratia simpliciter supernaturalis, & aliter esset iudicandum de illa, iuxta dicenda inferius de gratiis gratis datis. Et ita sentit Nauar. capit. 23. num. 99. dicit enim ad propriam Simoniam non satis esse donum esse supernaturaliter datum, nisi sit datum ad salutem animarum. Idemque sentit Sot d. quæstione 5. verb. *colligamus ergo*, post secundam conclusionem.

16. Tertio infertur ex dictis: si quis vendat doctrinam suam carius, quam par est, vt duplicatum pretium accipiat, fore quidem iniustum, non tamen Simoniacum. Exemplum vulgare est de Magistro, qui cum habeat ab Ecclesia condignum stipendium, vt publice omnes aduenientes doceat, à singulis discipulis aliquid exigit. De quo puncto videri possunt Doctores Canonistæ in capit. 1. de Magist. & Summistæ ver. *Doctor*. Qui inprimis dubitant, An illud liceat, necne? Deinde si non liceat, quale peccatum sit? Sed primum ad nos non spectat, & breuiter placet, quod Panormitanus ait, spectandum esse modum pacti, & conductionis, & leges pacti esse seruandas. Nam si conductus est, vt gratis omnes doceat siue diuites, siue pauperes, siue incolas, siue extraneos, à nullo potest aliquid licite exigere, quia agit contra obligationem. Si vero solū pro pauperib. docendis conductus sit, vt videtur esse casus illius capitis primi (licet possit habere aliū sensum) tunc poterit accipere aliquid à diuitibus, & sic de aliis, semperque supponendum est, quod stipendium sit sufficiens, nam si sit inæquale, alia erit ratio. Item hoc procedit, quando Magister exigit: si vero sponte offeratur, non peccat accipiendo. Quod si de modo conuentionis, & pacti non constet, tunc consuetudini standum erit, vt Panorm. concludit.

Qui carius quā par est vendit doctrinam, iniustus est, non Simoniacus.

At vero (quod ad secundnm punctum quo ad nos spectat) quando hoc illicite fit, aliqui doctores vocant illud Simoniam, vt Angel. verb. *Magister*, n. 11. citans Hostiensem, Archidiaconum, & alios. Alii vocant quasi Simoniam, vt Richard supra. Sed D. Tho. solum dixit, non licere Et reuera non est nisi iniustitia, nec habet commercium vllum cum Simonia. Loquimur enim semper de Doctore conducto ad docendas tantum naturales scientias, seu liberales artes, nam de sacra doctrina nihil hactenus diximus, nec etiam de speculatiua, seu Scholastica Theologia, quā in tota doctrina huius capitis non comprehendimus, quia specialem difficultatē habere potest, eo quod supernaturalis sit & ideo illam reseruamus considerandam cum aliis supernaturalibus donis. Igitur excessus ille factus à Magistro conducto pro talibus scientiis, contra iustitiam quidem est, vt ex dictis satis patet, non est tamen Simonia, quia materia non est capax, vt dixi. Neque ille peccat contra Religionem magis, quam si esset præceptor conductus à seculari Republica, seu potestate, & similem excessum committeret. Solum posset circa hoc dubitari, quando Ecclesia, vel Episcopus contulit alicui beneficium cum onere docendi, tunc enim videtur doctrina esse annexa rei spirituali: Sed de hoc dicemus infra. 17.

Magistrū ab Ecclesia pretio conductum ad docendum non esse Simoniacum si aliud pretium exigat à discipulis.

Quarto infero, non esse Simoniam, si præceptor nolit vacare à legendo, nisi pretio accepto à discipulis, siue id faciat in die festo, siue in non festo. Quod aduerto, quia D. Thom. dicto art. 3. ad 3. dicit eum, qui habet ab Ecclesia stipendium, vt doceat non posse licite aliquid recipere, *vt aliqua festa faciat, vel prætermittat*. Vbi non ait, hoc facere esse Simoniā, sed tantum non licere. Alii vero dicunt, esse Simoniam, si vacatio à lectione ordinetur ad festum colendum, vel non colendum, & propter illā aliquid accipiatur, secus si tātum recreationis gratia. Ita Siluester supra, & Angelus verb. *Magister*, n. 14. Sed dico, hanc non esse materiam Simoniæ simpliciter loquendo: Nam si dies sit festus ex præcepto Ecclesiæ, non pertinet ad debitam obseruantiam eius docere, vel non docere: Nam si quis doceat illo die, non violat festum, & si non doceat, nō propterea melius colit illud, sed hoc pendebit ex intentione, & voluntate vacantium. Ergo sicut recipere pretium pro lectione illius diei non est Simonia, ita nec recipere pro vacatione à lectione est Simonia, quia illa materia etiam illo die non est religiosa, sed indifferens. Quod autem illa vacatio à lectione ordinetur à Discipulis, vel Magistro ad melius vacandum Deo, extrinsecum est, nec mutat naturam operis: nec enim priuata auctoritas, aut intentio ad hoc sufficit. Vnde à fortiori sequitur, idem dicendum esse, quando vacatio conceditur in die profesto, quia tunc etiam id, quod venditur, non est religiosum. Quod autem alii velint illa vacatione vti ad cultū religiosum non satis est, alias non liceret vendere candelam, & vinum, &c. quando emitur ad cultū tantum religiosum. An vero illud liceat necne, ex obligatione Magistri pensandū est: Nam si ille ex officio, & stipendio tenetur docere tali die: vel etiamsi vacare tenetur, nō licet illi, pretio vendere vacationem, & in hoc casu loquitur D. Thomas, & tunc peccabit

18. Non datur Simonia, quando præceptor non vult vacare à legendo, nisi accepto pretio à discipulis.

bit contra iustitiam, vel obedientiam pro ratione obligationis. Si vero res voluntaria sit, non est per se iniquum vendere priuationem operis, seu obligationem ad non operandum aliquid, quod posset sine iniuria alterius facere.

19. *Dare licentiam docendi propter pretium nō est Simonia.* Vltimo inferri potest, quid dicendum sit de licentia docendi, de qua tractat Glossa in dicto cap. 1. de Magist. & vocat quasi Simoniam. Et idem sequitur ibi Panormitanus dicens, esse Simoniam largo modo, nōn stricto. Veruntamen si illa licentia non pendeat ex potestate spirituali, non est, vnde actio illa sit Simonia, vt docent Hostiens. ibi, & Angel. verb. *Magister*, num. 15. & alii, quia illa non est materia Simoniæ: si enim actio ipsa docendi non est materia Simoniæ, cur erit talis licentia? Adde distinctionem illam de larga, & stricta Simonia nullum habere fundamentum in præsenti, & rem obscuriorem reddere, quia non explicatur illo modo, an peccatum illud sit contra Religionem necne: & ideo simpliciter negandum est, esse Simoniam, quia reuera non est contra Religionem. Erit autem contra iustitiam, quando Prælatus, vel Magistratus quilibet tenetur ex officio illam licentiam dare, vt verbi gratia, quando persona est idonea, & nulla ratio boni communis occurrit, propter quam liceat illam impedire à tali munere. Et in eo casu tenetur, qui pretium recepit, illud reddere ei, qui dedit, quia ille iniuriam passus est. At vero quando persona non est idonea, & superior posset, & deberet negare talem licentiam: tunc respectu dantis non esset iniustitia negare illi licentiam, & ideo nec est propria iniustitia respectu illius, si ei detur propter pretium, sed est turpe lucrum, tum quia est contra ius Ecclesiasticum in toto fere tit. de Magist. Tum quia etiam est contra ius naturale ratione officii debiti: & ex hac parte videtur esse contra iustitiam debitam cōmunitati ratione officii. Et inde videtur probabile satis, quod ait Angelus, tunc restituendum esse pretium non ei, qui dedit, quia non est illi facta iniuria, sed Reipublicæ, cui facta est, fiet autem illi restitutio dando illud pauperibus. Dixi autem, *Si licentia non pendeat à potestate spirituali*. Vtique tanquam actus eius, quia si sit actus potestatis spiritualis, censeri potest propria Simonia, illam vendere, vt ex postea dicendis constabit.

10. *Naturalia bona moralia nō sunt materia Simoniæ.* Dico tertio. Naturalia bona moralia, id est, quæ inter homines tantum versantur, non sunt materia Simoniæ, neque illa vendere est per se loquendo aliquod peccatum, interdum vero esse poterit contra charitatem, & iustitiam, nunquam tamen erit vera Simonia. Hanc conclusionem intendunt etiam Doctores supra citati, maxime, qui absolute negant, bona mere naturalia, quantumuis in illo ordine spiritualia, esse materiam Simoniæ. Nam hæc de quibus tractat hæc assertio mere naturalia sunt. Et ratio constat ex dictis, quia hæ actiones, & tota materia, in qua versantur, non solum naturales sunt, sed etiam ad Religionem non pertinent, ergo nullo modo pertinent ad materiam Simoniæ. Consequentia patet ex dictis, & antecedens ex terminis ipsius assertionis constat: ideo enim locuti in ea sumus de bonis mere humanis vt excluderemus, quæ ad Dei cultum dicata sunt, de quibus statim dicemus. Denique declarari hoc potest eodem modo, quo præcedens cōclusio, seruata proportione: nam hæc bona moralia spiritualia esse possunt, aut prudentia intellectus, sub qua comprehendo omnem scientiam moralem practicam, quatenus iudicare, & consulere potest, quid agere liceat, vel non liceat, aut virtutes morales voluntatis præsertim illæ, quę ad proximum, seu ad communem societatem hominum ordinantur. Constat autem, hæc bona, vt sunt habitus mentis, in se ipsis vendi non posse nec iure, nec facto, quia non potest vnus homo suos prudentiæ, vel virtutis habitus in alium transferre, neque alium habitum illi infundere. Solum ergo potest in his bonis intercedere venditio ratione operationis talium virtutum moralium quatenus ab vno fiunt in commodum alterius. Et talis venditio nec est per se mala, quia illæ operationes sunt corporales, & humanæ, & pretio æstimari possunt, & earum homo est dominus. Nec etiam esse possunt materia Simoniæ, etiamsi alias inique vendantur propter rationem decleratam. Atque hæc conclusio ex sequentibus illationibus notior fiet.

Ex hac ergo assertione sequitur primo, non esse Simoniam pretium accipere pro dando consilio morali, quatenus ex principiis lumine naturæ notis pendet, vel à iure aliquo humano scripto, etiamsi detur in ordine ad conscientiam naturalem (vt sic dicam) seu ad operandum, & faciendum honestum, & vitandum prauum. Patet, quia tota hæc materia est mere naturalis, & nullo modo sacra. 21. *Non est Simonia pecuniam accipere pro dando consilio.* Sed quæres, an tale consilium vendere turpe sit? Respondeo, per se loquendo non esse intrinsece malum, quia non est iniustum, est enim talis actio pretio æstimabilis, non solum propter studium, & laborem, sed etiam propter dignitatem, quam in illo genere habet. Neque etiam est contra charitatem, misericordiam, vel aliam similem virtutem per se loquendo, quia nulla est ratio talis contrarietatis, vel deordinationis. Atque ita de consilio humano, seu morali in genere docent omnes Doctores, vt videre licet in Victor. Soto, & aliis supra. Declarando tamen illud consilium magis loquuntur de consilio politico, vt sic dicam, id est, ordinato ad actionem, & iura ciuilia, & ad vicendas lites, & similia, quam de consilio dato solum ad dirigendam operationem quoad honestatem moralem eius. Ad primum autem genus consilii pertinet patrocinium aduocati, & consilium Iurisconsulti, de quo manifestum est posse vendi, iuxta sententiam Augustini Epistola 54. ad Macedon. capit. vltim. 14. quæstion. 5. & capite *Non licet*, 11. quæstion. 3. & tractat D. Thomas 2. 2. quæstion. 71. articulo quarto, & ibi Sot. & alii, & Anton. 3. par. tit. 6. cap. 2. §. 4. vbi merito reiicit limitationem Glossæ in dicto capite *Non licet*, scilicet, id intelligi, quando non sine opera, & labore tale consilium datur, non est enim necessaria limitatio, vt supra de doctrina dixi, nam est eadem ratio. Et ita simpliciter docent Archidiac. & omnes ibi. Felin. referens Hostiens. & Immol. in capit. *Per tuas*, 1. de Simon. numer. 3. late Tiraquel. referens plures de Nobilit. capit. 29. num. 30. & sequentibus. Rebuffus in Tract. de Priui. Schol. Priuil. 46.

Isti vero auctores non declarant, an hoc procedat, etiam quando consilium datur in foro conscientiæ tantum. 22. *Quando consilium datur in foro conscientiæ tantū, potest etiam pro illo accipi pretium.* Dico tamen eandem esse rationem, quando consilium est mere naturale, vt nunc loquimur, & in ordine ad conscientiam naturalem (vt sic dicam) id est, ad naturalem honestatem. Quia etiam totum illud est bonum naturale tam in se, quā ex parte principii, à quo procedit, quā etiam ex parte termini, ad quem tendit. *Obiectio.* Dices, Etiam honestas naturalis non potest vendi, quia non potest pretio æstimari, nec comparari cum temporalibus bonis. *Responsio.* Respondetur: Licet honestas secundum se vendi non possit, tamen industria & auxilium ad cognoscendum, & operandum honestum vendi potest. Item licet opus honestum non possit pretio æquari, potest tamen quatenus laboriosum est, & delectabile, vel alias vtile, humanam æstimationem recipere, vt mox videbimus: ergo & cōsilium, quod de illo datur, potest similiter æstimari. Vnde colligitur, si in tali vēditione, seu pretio excedatur, iniustitiam committi, non Simoniā. Quando vero, & quomodo in hoc peccare possint vel aduocati, vel similes consulētes, tractatur in materia de Iustitia, d. q. 71. d. 2. Et ex Iurisperitis videri possunt citati Auctores, &

Moderni, qui plures referunt. Didacus Per. libr. 2. Ordin. Castel. tit. 19. leg. 2. Azeued. ad leg. nouæ recopil eiusdem regni lib. 2. tit. 16. leg. 18. & 21. & late Tiraquel. supra.

Non est Simon a stando in pura natura accipere pretium pro exhortatione ad virtutem moralem.

23. Secundo sequitur, non esse Simoniam, stando in pura natura, accipere pretium pro exhortatione aliqua ad virtutem moralem, & ad vitanda peccata contra naturæ legem, siue in publica oratione, & quasi concione fieret, siue in priuata admonitione, vel correctione. Vt si communitas aliqua induceret philosophum aliquem, vel eloquentem oratorem, vt populum ad virtutem excitaret. Non enim excedit hoc munus limitationem rationis naturalis, & fortasse inter Gentiles, vel alios infideles est in vsu. Dicimus ergo, huiusmodi homines posse vendere, & locare suas operas, non solum per modum sustentationis, vt nunc fit, & postea videbimus, sed simpliciter per modum contractus venditionis, vel æquiualentis illi, compensando non tantum laborem corporalem, sed etiam dignitatem actionis, & maiorem industriam, & alias qualitates actionis, & personæ. Quia tota illa actio est mere naturalis (vt sic enim de illa loquimur) & non spectat per se ad Religionem, sed ad bonam politiam, vel ad summum ad bonam moralem gubernationem Reipublicæ. Et confirmatur, quia in Republica Romana, verbi gratia, patronus alicuius caussæ orans publice in Senatu exhortando iudices ad faciendam iustitiam, vel gratiam, poterat vendere suum patrocinium sine vlla vmbra Simoniæ, imo sine vlla iniustitia, vel turpitudine, si pro iustitia pugnaret. Et idem intelligi posset in bello in Oratore efficaci ad exhortandos milites ad strenue pugnandum, posset enim suam actionem, & suam industriam vendere. Idem ergo est in præsenti, quia perinde est prouocare ad iustitiam, vel fortitudinem, & ad alias virtutes morales. Vnde à fortiori constat, idem habere locum in priuata correctione, vel admonitione, vt si pater cōduceret aliquem, qui filium corrigeret, admoneret & monita honestatis daret. Quia in his omnibus, & similibus procedit eadem ratio sæpe repetita, quia tota illa actio, licet procedat à principio bono moraliter, & spirituali suo modo, & tendat ad similem terminum, non habet propriam rationem actionis sacræ, nec excedit naturæ limites, & prout fit per corpus, habet suam æstimationem humanam.

Vendere opera misericordia nō est Simonia nec per se vitiosum.

24. Tertio sequitur, nullo modo pertinere ad Simoniam, vendere opera misericordiæ, iustitiæ, aut similia, nec per se vitiosum esse, nisi vbi ratio iustitiæ, aut charitatis, seu misericordiæ aliud postulet. Hoc constat quoad priorem partem eadem ratione proxime facta. Quoad omnes vero declaratur exemplis, nam in singulis ratio statim apparebit. Nam seruire infirmis, opus misericordiæ est, & sine dubio emi, & vendi potest. *Obiectio* Dices, Potest vendi ratione materialis actionis, non quatenus misericordia est. *Satisfit.* Respondeo, Omni modo, quo potest cogitari tale opus vendibile de facto, posset etiam iure vendi per se loquendo, quia nulla ratio alicuius virtutis obstat. Vnde in contractum deduci posset cum omnibus conditionibus externis necessariis ad virtutem, & honestatem talis operis. Nam cur non? De honestate vero, quæ pendet ex interiori intentione secundum se spectata, non posset fieri pactum, quia illa sicut non cadit in cognitionem humanam, ita nec venit in humanum commercium: nihil tamen vetat, quin vnus homo possit obligari alteri ad operandum tali intentione, vendendo intentionem non secundum se, sed vt causam talis operis, sicut potest interdum per legem humanam prohiberi intentio, seu interior affectus, vt influens in opus externum. Multo vero magis posset in pactum deduci, vt habeatur intentio simpliciter necessaria ad opus externum tali modo exteriori factum, vt contraria intentio exterius non extendatur.

Præterea, si iudex venderet iustitiam, siue bene, siue male alias faceret, non committeret Simoniam in naturalibus, vel politicis, vt D. Thom. & omnes Scholastici supra allegati, & Summistæ docent. Et Glos. in cap. *Vendentes*, 1. qu. 3. verb. *Iustitiam*, quam Turrec. & alii ibi sequuntur. Idemque omnes hi auctores dicunt de testimonio ferendo: nam licet pecunia recipiatur pro veritate dicenda, non erit Simonia. In his vero casibus poterit committi aliquod peccatum, vel contra charitatem, (si quis in casu, in quo tenetur ex misericordia gratis iuuare proximum, vel consolari, vel corripere, aut aliud simile beneficium facere, nolit, nisi pretio facere, quod potest contingere in graui necessitate, & paupertate.) Vel contra iustitiam ratione officii obligantis ad tale opus faciendum sine nouo præmio, quia ipsum officium suum affert sufficiens stipendium, sicut supra de Doctore dictum est. Vel quia venditur speciali pretio id, quod non est dignum pretio, vt contingit in mutuo, nam mutuare sine dubio est opus misericordiæ: si quis tamen pro tali opere exigeret speciale pretium, distinctum à capitali, iniustitiam committeret: illa tamen malitia vsura esset, non Simonia. Vel denique potest esse illicitum propter legem prohibentem, vt de iudicibus, & testibus sunt multi Canones 1. qu. 1. cap. *Iubemus*, cum sequentibus, cap. *Non licet*, 11. qu. 3. ca. *Non sane*, 14 q. 5. Et leges Ciuiles, tum Iuris communis Authent. Vt iudices sine quoquo suffrag. fi. Tum huius regni lib. 5. Ordin. tit. 59. Tum etiam Castellæ lib. 5. nouæ recopil. tit. 5. Sed hæc ad alia loca spectant. 25.

Non est Simonia dare alteri pecuniam, vt bonum opus omittat.

Quarto à fortiori colligitur, non esse Simoniam dare alteri pecuniam, vt omittat aliquod bonum opus, vel ne alteri benefaciat: nam hæc, & similia esse potuerunt contra charitatem, vel iustitiam, ad Simoniam autem nihil spectant. Et eadem ratione è conuerso, si aliquis accipiat pretium pro cauendo peccato, vt ne alteri malefaciat, vel ne inebrietur, aut ludat, & similia, nulla est Simonia. Nam licet illæ priuationes videantur esse quiddam spirituale, quatenus honestatem aliquam habent, tamen omnia continentur in latitudine materiæ naturalis, & mere humanæ. Poterit tamen illa esse iniustitia, si cum violenta coactione tale pretium exigatur. Alioqui obligatio illa, & quasi priuatio libertatis propriæ æstimabilis pretio est, & sine iniustitia vendi potest, imo tales possent esse circumstantiæ, vt sine vlla malitia fieret: & per hæc de aliis similibus iudicari potest. 26.

Probabile est in materia Religionis naturalis posse dari Simoniam naturalem.

Dico quarto: Non est improbabile, in materia Religionis naturalis posse dari malitiam naturalis Simoniæ, & hoc modo posse intelligi peccatum Simoniæ in homine etiam in puris naturalibus, vel nunc inter Gentiles, vel Paganos, quatenus mera ratione naturali vtuntur. Esset tamen illa Simonia distincta specie ab ea, quæ nunc committitur, Ita tenet expresse Victor. in dicta Relect. numer. 20. & 21. Eandem necessario supponunt illi auctores, qui putant, Ieroboam commisisse Simoniam saltem ex intentione, & conscientia erronea (vt sentiunt Adrian. dicto Quodlib. 9. art. 2. & Palud. 4. distinct. 25. qu. 4. num. 25. Et ibi Durand.) quia scilicet vendebat falsa sacerdotia, & ab ipso inuenta, tamen quia ipse credebat, esse vera sacerdotia, Simoniam committebat. Et Ieroboam non existimabat, illud esse sacerdotium supernaturale, nec à Deo institutum, bene enim sciebat, se illud inuenisse, vnde nihil supernaturale in tota illa materia cogitabat: si ergo Simoniam committebat, signum est, non esse necessariam materiam supernaturalem omnino ad Simoniam, nam si illa esset necessaria, profecto esset necessaria aut vera, aut saltem putata, ibi autem neutro modo inuenta est. Imo addit Victoria 27.

apud

apud idololatras esse veram Simoniam non solum ex conscientia erronea, sed etiam ex obiecto. Quod sequitur Valent. 3. tom. disp. 6. quæstio. 16. punct. 2. dub. 1 addit vero, id procedere de idololatris, qui

Idololatra nihil vere sacrum habere potuit. anteChristum fuere, non vero postea, quia per Christum omne sacerdotium abrogatum est. Ego vero existimo nunquam inter idololatras, vt tales sunt, vera sacerdotia esse potuisse. Quia sicut idololatræ, vt tales sunt, veram Religionem non habent, ita nec verum sacerdotium, nec aliquid vere sacrum. Nec satis est, quod in illis hominibus, qui sunt idololatræ, sit vera potestas naturalis eligendi veros sacerdotes (quæ ratio mouit Victoriam: sed non sufficit,) quia illa potestas solum est ad eligendum sacerdotem pro cultu veri Dei. Vnde omnis creatio sacerdotis falsi Dei, licet ab hominib. fiat, non est ex illa naturali potestate, sed ex vsurpata per prauam voluntatem, & ideo talis actus natura sua irritus est. Semper igitur sacerdotium inter idololatras fuit fictum, & nullum, ideoque inter idololatras non potuit esse Simonia ex obiecto vero, sed solum existimata ex conscientia erronea.

28. *Probatur assertio.* Oportet ergo loqui non de idololatris, sed de cultoribus veri Dei per puram rationem naturalem. Sic ergo probatur assertio, quia in pura natura esse posset verum sacerdotium, ergo venditio illius fuisset tunc contra rationem naturalem, & contra Religionem, ergo illud peccatum esset Simonia naturalis. Antecedens supponitur vt certum ex supra dictis, quia sacrificium, & sacerdotium sunt suo modo de lege naturæ, sicut & Religio, & cultus externus Dei: ergo secluso ordine fidei, & gratiæ, esset potestas in communitate humana creandi sacerdotes, & constituendi totum ordinem rerum sacrarum, non minus quam principatum politicum, & omnia, quæ ad illum pertinent, vt ex materia de Legibus, & de Hierarchia Ecclesiastica suppono, & tractat bene Victor. in Relect. de Potest. Eccles. Prima vero consequentia probatur, quia venditio sacerdotii veri ex iure naturæ est mala, & Religioni contraria. Nunc enim non ideo est prauum vendere sacerdotium, quia à Deo institutum est, sed quia est institutum ad Dei cultum, & ex hoc habet sufficientem dignitatem, vt secūdum rectam rationem vendi non possit, ergo idem haberet cum proportione sacerdotium naturalis ordinis, vt sic dicam, quia est eadem proportionalis ratio. Non enim obstaret, quod illa dignitas inter bona naturalia computaretur, quia nihilominus esset dignitas sacra propter habitudinem ad Deum, & hoc satis esset, vt in maiori æstimatione habenda esset, quam res, quæ temporaliter venduntur, & emuntur. Nihil ergo repugnat, quod inter naturalia bona sit aliquod inuendibile intuitu Dei, vt colendus est religiose ex vi luminis naturalis.

29. *Vendere sacerdotium etiam in pura natura est cōtra Diuinum cultum.* Declaratur præterea, quia vendere sacerdotium est res valde contraria Diuino cultui, etiam stando in pura lege naturali, tum quia eo ipso vilipenderetur talis dignitas, tum etiam quia per illam occasionem daretur indignis, quod etiam est contra rationem naturalem, & contra debitum cultum Dei. Tū præterea quia consequenter ad illam venditionem omnia pertinentia ad cultum Dei essent venalia, & omnes actus illius muneris, vt oblatio sacrificii, & similia sacra, si qua essent in tali statu instituta, ergo ipsa ratio naturalis dictat, facta tali institutione non esse venum exponenda, quia vilesceret totus cultus Dei, ergo malitia talis actionis contra Religionē est, & genus quoddam Simoniæ. Potest etiam hoc exponi per comparationem ad alia officia Reipublicæ, quorum vēditio valde prohibita est, quia est multum nociua Reipublicæ, vt constat ex titul. ad Iuli. de Ambit. offic. & aliis Iuribus, ergo multo magis venditio sacerdotii stando in lumine naturæ esset detestabilis, & iniqua. Sed est differentia, quod venditio aliorum officiorū temporalium, vt Magistratuum, Iudicum, &c. non est Simonia, sed iniustitia, vel contra commutatiuam, vel saltem contra legalem iustitiam, quia materia illa, cum sit mere temporalis, & humana, non est materia Simoniæ, vt omnes docent cum Glossa. verb. *Et iudicem*, in ca *Saluator*, 1. q. 3. & ex infra dicendis de officiis temporalibus Ecclesiæ à fortiori patebit. At vero sacerdotium etiam naturale sacra res esset, & ideo posset esse materia Simoniæ.

Dices: venditio officiorum temporalium Reipublicæ non est intrinsece mala, licet male sonet, & digna sit prohiberi, vt sentit D. Tho. ad ducissam Braban. opusc. 21. & videri potest apud Caiet. in Sum. ver. *Venalitas* Sot. li. 3. de Iust. q. 6. art. 4. Couar. lib. 3. Var. ca. 19. in fin. Iul. Clar. lib. 5. §. *Simonia* n. 4. & Iurist. cōmuniter in leg. *Barbarius* ff. de Offic. Prætor. & in leg. vnica ff. ad Leg. Iul de Ambit. Qui omnes fatentur, hoc quidem esse malum, quia prohibitū non de se, & intrinsece, ideoque posse licere vel supremo principi, vel ex iusta eius dispensatione. Ergo idem dici posset, & deberet de sacerdotio, stando in pura lege naturali. Nam in ea fortasse nō cēseretur sacerdotium dignius, quā temporalis Magistratus, vt alibi tractatum est. Et hoc ostendit nobis ius Ciuile, nā in L. *Siquis* 11. ff. de Pollicit. sacerdotiū in ordine ad venditionē æquiparatur Magistratui Ciuili, & supponitur vtrumq; vendi posse, dum dicitur, *Siquis ob honorem, vel sacerdotium pecuniam promiserit, & antequam honorem, vel Magistratum ineat, decedat, non oportere hæredes eius conueniri.* Supponitur enim ibi, quod si conditio fuisset impleta, possent hæredes conueniri, atque adeo sacerdotium potuisset vendi saltem Principis auctoritate. 30. *Obiectio.*

Respondeo inprimis negando consequentiam, quia sacerdotium est res sacra, quod non habent alia temporalia officia. Vnde deformitas, quæ consideratur in venditione officiorum temporalium non est ex ipsamet materia intrinsece, sed ex nocumentis, quę inde possunt Reipublicæ prouenire, quæ non sunt adeo intrinseca, quin separari possint per Principis prouidētiam, & ideo non est in illis tam intrinseca prohibitio, quin per legē humanam debeat consummari. At deformitas, quæ cernitur in venditione sacerdotii naturalis, in ipsamet materia intrinsecū habet fundamentū, & in Deo ipso, ad cuius cultum proxime tale munus ordinatur; & ideo satis probabile est illam venditionem, etiam tunc futurā fuisse intrinsece malam. Nec lex Ciuilis debet mouere, nam Iuriconsultus ille idololatra erat, & verā Religionē Dei veri non cognoscebat, & ita non habebat cōdignā æstimationem sacerdotii veri, & naturalis. Gentiles n. idololatræ, licet haberent suum Religionis, & sacerdotii modū, politice illud negotium tractabant, & totū Religionis cultum ad politicam vtilitatem, & commoditatem Reipublicæ referebāt, & ideo mirū non est, quod eodem modo de sacerdotio, & de aliis Magistratibus censerent in ordine ad vēditionem. Dico vero vlterius: quod licet daremus, venditionē sacerdotii naturalis non esse malū intrinsece, sed quia prohibita esset, nihilominus illa venditio sic prohibita, esset Simonia saltem quia prohibita, quod satis esset ad dicēdum, in pura natura esse posse Simoniam. Assumptū declaratur, quia illa prohibitio haberet vim constituendi materiā illam vt necessariā in materia Religionis, nam quoad hoc eandē efficacitatem haberet potestas legislatiua, quæ esset in Repub. humana in pura natura instituta, ergo posita tali lege prohibente, venditio illa esset contra Religionē, ac subinde Simonia. 31. *Satisfit.* *Venditionem sacerdotii esse intrinsece malam, etiam in lege natura.* *Venditio sacerdotii, licet intrinsece mala non sit, sed quia prohibita, adhuc esset Simoniaca.*

Addidi vero in fine quartæ assertionis, Simoniam illam fore specie distinctam ab ea, quæ nunc committitur, quia quantum differunt Religio infusa, & acquisita, tantum differt illa Simonia contra puram legem naturæ, ab ea, quæ nunc committitur 32. *Illam Simoniam distinctam esse specie ab ea, quæ nūc datur.*

contra

contra Religionem infuſam, & contra ſupernaturalem Dei cultum. Quia priuatio accipit ſpeciem ab habitu, cui opponitur, vt conſtat. Vnde fortaſſe etiam verum eſt, Simoniam nunc eſſe magis intrinſece malam, magisq́ cōtra naturam ſupernaturalium donorum, quam eſſe poſſet in pura natura. Atq; ita poſſunt facile intelligi auctores, qui negant in pura natura eſſe poſſe Simoniam, loquuntur enim de Simonia, qualis nunc eſt. Et ſic etiam definimus ſupra Simoniam, illiq; pro materia ſpiritualem rem ordinis ſupernaturalis aſsignauimus, eodemq; modo de illa in ſequētibus loquemur. Et ita per hanc partem ſatisfit ſecundę ſententiæ, & fundamento eius. Nam in venditione ſacerdotii & rerum ſacrarum, etiamſi in pura natura eſſent inſtituta, cernitur indecētia, & irreuerētia in ordine ad cultum Dei. Et hoc etiam ſuadet ſecunda ratio dubitandi in principio poſita.

33. *Soluuntur argumēta.* Ad primam vero difficultatem, quatenus fauet priori opinioni, & procedit contra priores concluſiones noſtras reſpondendum eſt. Et primum, ad locum Prouerb. 3. dicitur, ſcientiam naturalem eſſe pretioſiorem pecunia, quia ſimpliciter, & in ſe nobilior eſt, & non poteſt pecunia obtineri, nam ſiquis non valeat ingenio, licet multas pecunias pręceptori conferat, non obtinebit illam. Quomodo dixit idem Sapiens Prouerbiorum 17. *Quid prodeſt ſtulto habere diuitias, cum ſapientiam emere non poſſit?* Et nihilominus ipſa ſcientia, vel ars in ordine ad vſus humanos poteſt habere æſtimationem ſuam: & induſtria, ſeu cooperatio ad illam addiſcendam etiam poteſt pecunia æſtimari, vt dictum eſt. Quod autem ex 23. capit adducitur, retorqueri poteſt: nam ibidem permittitur: *Veritatem eme.* Ergo hoc Simoniacum non eſt per ſe loquendo. Senſus ergo duplex eſt: *Eme veritatem*, hoc eſt, ſapientiam, doctrinam, & intelligentiam. Vtique non parcendo ſumptibus, vt illam acquiras, quærendo præceptores, vel quicquid aliud fuerit neceſſarium, & pecunia potuerit obtineri: veritatem vero, & ſapientiam iam comparatam liberaliter communica. In quo ſenſu neutrum præceptum eſt, ſed conſilium, & ita non damnatur ibi venditio, cum non damnetur emptio, ſed inter licitas venditiones, & emptiones emptio præfertur, & conſulitur potius, quam venditio. Alter ſenſus eſt, vt non ſit ſermo de venditione, & emptione proprie, ſed per metaphoram, ſicut Iſaiæ 55. dicitur. *Venite, emite abſque argento.* Et Chriſtus Matth. 13. de mercatore, qui incurrit margaritam regni cœlorum, & dedit omnia ſua, & comparauit eam. Ita ergo Sapiens admonet, quærendam eſſe veritatem, etiam emendo, ſi oportuerit, id eſt, contemnendo diuitias, & omnia temporalia propter ſapientiam. Sicut etiam dixit Sapiens Sap. 7. ſapientiam non eſſe vendendam, id eſt, propter nullum lucrum eſſe obliuioni tradendam, contemnendam, vel pro nihilo habendam. Ad primam confirmationem iam reſponſum eſt, ſcientiam naturalem eſſe ab Spiritu ſancto vt auctore, & gubernatore naturę, quod non obſtat, quominus naturalia bona vendibilia ſint, alias nihil eſſet vendibile. Ad ſecundam confirmationem iam dictum eſt, non vendi proprie veritatem, ſed iuuamen ad intelligendam veritatem. Et quod hoc vendatur, etiam in cognoſcendis virtutibus ad Deum pertinentibus, vel ad bonos mores, nulla eſt irreuerentia Dei, neque indecentia, quia etiam induſtria humana in his veritatibus addiſcēdis, ac docendis eſt pretio æſtimabilis, vt dictum eſt. Aliquando vero eſſet contra dilectionem proximo debitam hæc gratis non docere, etiam ſtando in pura natura, quando ſcilicet proximus indigeret maxime illa cognitione ad honeſtam vitam inſtituendam, & non haberet pretium, quo Doctorem, ſeu Magiſtrum quæreret. Ad vltimam confirmationem ſimiliter dicitur, beatitudinem naturalem in ſe ipſa non eſſe comparabilem pecunia, conſiſtit enim in operatione propria ipſius hominis, quā ipſemet debet efficere, non ab alio emere, nihilominus aliqua humana ſubſidia ad hanc beatitudinem acquirendam poſſent pecunia comparari, neque in hoc eſt aliqua abſurditas.

Atque ex deciſione huius quæſtionis poſſet breuiter alia reſolui, quæ hic tractari ſolet, An Simonia poſsit eſſe in infidelibus? Sed ne debitum ordinem inuertamus, infra tractando generaliter de perſonis, quæ poſſunt Simoniam committere, melius definietur. 34.

CAPVT IV.

Altera diuiſio Simoniæ ex parte materiæ.

An gratia ſanctificans, vel dona, & actus eius poſſint eſſe materia Simoniæ?

POteſt vlterius Simonia, prout nunc in Eccleſia committitur, diuidi ex parte materiæ, in eam, quæ circa propria bona ſpiritualia ſupernaturalia verſatur, & aliam, quæ cadit in res ſpiritualibus annexas: de quibus membris ſigillatim, & per partes dicendum eſt. Solent autem priora ſpiritualia bona in tria membra diuidi, vt videri poteſt in omnibus Summiſtis, verb. *Simonia*, præſertim Silueſt. & Angel. nu. 1. Tabien. num. 1. & 7. Anton. 2. part. tit. 1. capit. 5. Paludano & aliis 4 diſt. 25. Gloſ. in Sum. 1. q. 1. & ibi aliis doctoribus, & in Rubr. de Simon. & in capit. *Conſulere*: eod. Quamuis ibi Panormitanus cum Ioanne Andr. plura membra diſtinguat, quæ ad hæc facile reducuntur. Quædam ergo dicuntur ſpiritualia in ſe, ſeu per eſſentiam, vt gratia, & virtutes infuſæ, & dona Spiritus ſancti: & huc etiam ſpectant gratiæ gratis datę, quaſi in habitu conſideratæ, & character, & ſimilia. Alia dicuntur ſpiritualia, ex parte cauſæ per relationem ad ſpirtualem effectum, nimirum, quia ſunt cauſæ bonorum ſpiritualium, & ſupernaturalium prioris modi, & ſic Sacramenta ſunt ſpiritualia bona cauſaliter, quia ſunt cauſæ gratiæ, &c. Et ad hæc reducuntur Sacramentalia omnia, & ſimilia. Alia denique dicuntur ſupernaturalia, & ſpiritualia ex parte effectus, ſeu per relationem ad ſpiritualem cauſam ſupernaturalem, à qua proxime, & principaliter oriuntur, vel efficienter, vel etiam finaliter. Sic actus prophetandi ſpiritualis eſt, quia & naſcitur ex cauſa ſpirituali, & ad ſalutem, vel fidem Eccleſiæ ordinatur, & ſic de aliis: Siquis autem recte conſideret, ſæpe hæc omnia poſſunt in eandem rem conuenire: imo fere ſemper coniunguntur. Nam gratia, & in ſe eſt ſpiritualis, & eſt cauſa multorum bonorum ſpiritualium, & eſt effectus proprius Spiritus ſancti ſupernaturaliter operantis, quæ eſt cauſa maxime ſpiritualis. Item Sacramenta ipſa non ſolum ſunt cauſæ gratiæ, ſed etiam effectus meritorum Chriſti, & inſtitutionis à Chriſto factæ, quæ ſpirituale quid eſt: & in ſe etiam ſunt bona quædam ſpiritualia, & ſancta, vt patet maxime de Euchariſtia, & in cæteris ſuo modo, ſcilicet quatenus in ſe aliquo modo continēt Chriſti gratiam, vt Concilium Trident. definit ſeſſ. 7. & ita D. Thomas articul. 1. ad 6. Sacramenta ponit *inter ea, quæ ſunt ſpiritualia ſecundum ſe.* Actus etiam prophetiæ ſicut à cauſa ſpirituali procedit, ita in ſe ſupernaturale quid eſt, & vere ſpirituale, ſaltē prout eſt in mente prophetæ, & ſpiritualem effectum habet, nimirum fidem, ſeu cognitionem quam in aliis generat. Itaque diſtinctio illa accipienda erit ſano modo, & ad doctrinam accommodato, quatenus vnumquodq; illorum membrorum denominatur ab eo, quod in ipſo præcipuum eſſe videtur. Hic ergo de primo membro ſpecialiter dicendum eſt. 1. *Supernaturalia bona in tria membra diuidūtur.*

Poſſet autem inprimis quæri, An gratia vnionis, quæ maxime ſpiritualis, & ſupernaturalis eſt, poſsit eſſe materia Simoniæ? Et ratio dubitandi eſſe poteſt, 2. *An gratia vnionis poſſit eſſe materia Simoniæ.*

test, quia potest esse materia venditionis, & emptionis humanæ, & pro pretio temporali dari. Sic enim Iudas vendendo Christum, vendidit gratiam vnionis. Et idem dici poterit de illo, qui venderet Eucharistiam. Tali enim venditioni conuenit tota definitio Simoniæ, nam ibi interuenit studiosa voluntas vendendi rem maxime spiritualem: ergo illa gratia est materia Simoniæ. Confirmatur, quia ob hanc causam Iudas inter Simoniacos connumerari solet. Sic enim dixisse videtur Tarasius relatus in capit. *Eos qui*, 1 quæstion. 1. *Vt verius dicam, Iudæ comparantur, qui Iudæis Christum vendidit*: loquitur autem de Simoniacis. Expressius Nazianz. ibidem relatus capitul. *Qui studet*, prius dicit, *multorum exemplis*, se velle ostendere, quam detestabile vitium sit Simonia, & postea inter exempla ponit Iudam, qui Christum *omnium redemptorem vendidit*. Item Cyrillus Ierosolym. Catechesi 16. loquens cum Simone Mago ait: *alter tu Iudas argento te gratiam Spiritus sancti empturum existimas.* Sentit ergo, Iudam prius simile vitium commisisse, & Simonem illum imitatum fuisse. Insinuat etiam Basilius Epist. 176. vbi ad Simoniacos ait: *Ne velitis Iudam sectantes quæstus gratia secundo illum prodere.*

3. *Pars negatiua vera resoluitur.* Nihilominus dicendum est, gratiam vnionis non posse esse materiam Simoniæ, nec Iudam fuisse vere, ac proprie Simoniacum. Hanc posteriorem partem supponunt omnes communiter, dum Simonem ponunt vt primum Simoniacum noui testamenti, nisi forte Iudas numeretur inter homines veteris testamenti, quia ante Christi mortem & peccauit, & mortuus est. Sed quidquid de hoc sit, nobiscum sensisse videtur Sot. d. qu. 5. art. 1 in fin. primæ conc. Et rationem indicat, *quia Iudas, licet Christum auctorem gratiæ vendiderit, non tamen vendidit tanquam donum ementibus vtile, sed vt morte perimendum: & ideo non est ab illo nomen huius sacrilegii tractum.* Vbi non aperte negat, Iudam commisisse hoc crimen, sed nõ esse ab illo nomen vitii desumptũ. Ratio etiam non videtur multum efficax: nam quod venditio fiat ad peremptionem, non tollit veram rationem venditionis, nec obstaret prauitati Simoniæ, si alias materia esset capax. Qui enim nunc venderet infideli oleum sanctum, vt sanctum est, id est, maiori pretio quam oleum valeat, Simoniacus esset, licet illud venderet, vt fieret pabulum ignis, vbi perimitur. Et ratio est, quia hic finis est extrinsecus, & potest addere nouam malitiam, non vero tollit illam, quæ ex materia sumi potest. Vnde qui venderet Iudæo Eucharistiam, qui illam igni traditurus est, non solum esset cooperator ad maleficium, seu sacrilegium Iudæi, sed etiam vere Simoniacus, si sacrum illum panem carius venderet, eo quod sacer est. Alii reddunt rationem, cur venditio Iudæ non fuerit Simoniaca, quia respectu Christi non fuit commutatio voluntaria, sed iniuriosa, & coacta actio. Sed non placet, quia Simonia nunquam est voluntaria actio respectu materiæ, in quam cadit, seu ex parte rei venditæ, sed respectu alterius, cum quo fit contractus, quod habuit etiam illa Christi venditio. Quod autem fuerit simul Christo inuoluntaria, non tollit aliam malitiam, sed auget, est enim illa circumstantia quasi per accidens, quatenus illa materia vendita rationalis erat, & capax voluntarii, & inuoluntarii, vt statim aliis exemplis patebit.

4. *Ratio, cur Iudas Simoniacus non fuit vendendo Christum.* Propria ergo ratio, quod ad Iudam spectat, esse videtur, quia ille non vendidit Christum, cogitans aliquid de spiritualitate, quæ in Christo erat, nec eo titulo aliquod pretium sumens, sed solum ratione humanæ naturæ, quæ erat in Christo quasi res corporalis annexa rei spirituali: in simili autem venditione non continetur intrinsece Simonia, quando pretium non extenditur ad rei spiritualitatem, sed præcise datur propter materiale illud, quod est in re, cuius æstimationem pretium non excedit. Dices, quamuis, demas, neque Iudam, neque Pharisæos aliquid cogitasse de persona vera, quæ sub illa humanitate latebat, tamen culpabiliter illam ignorasse, & ideo eius iniuriam nihil minus imputari, quam si illam cognouissent. *Obiectio* *Soluitur.* Respondeo, imputari quidem quoad rationem iniustitiæ, & irreuerentiæ alterius rationis, non vero quoad malitiam propriam Simoniæ, quia hæc pendet intrinsece ex cognitione spiritualitatis rei, quæ venditur: alioqui venditio præcise fit de re materiali, quæ cognoscitur, & in alium transfertur. Potest tamen hic adiungi alia ratio sumpta ex dictis supra de Irreligiositate, & sacrilegio, quod iniuriæ factæ in Christi personam sunt alterius speciei, & malitię quasi alterius ordinis, quam sint sacrilegia, quæ fiunt contra personas, & res sacras pure creatas: quia sunt contra excellentiam alterius ordinis, & contra adorationem alterius rationis illi debitam. Sic ergo licet venditio Christi habuerit malitiam contra Religionem, & reuerentiam debitam tantæ personæ, illa tamen malitia longe altioris ordinis fuit, quam Simonia. Et hæc ratio probat in vniuersum priorem partem conclusionis, quod gratia vnionis non possit esse materia Simoniæ, quia illa gratia est alterius ordinis ab omni re supernaturali pure creata, contra quam versatur propria Simonia. Item applicari potest prior ratio, quia impossibile videtur, vt aliquis cognoscens gratiam vnionis, seu (quod idem est) cognoscens, aliquem hominem esse veram personam Diuinam, tentet, illum vendere temporali pretio: non potest ergo talis venditio contingere, nisi ratione materialis naturæ, quæ ad propriam Simoniam non sufficit.

Neque obstant in contrarium obiecta. Ad rationem enim iam responsum est, negando assumptum, non est enim illa gratia talis res, quæ vendi possit etiam facto, & licet posset, non est ex rebus creatis, & ideo nec venditionis, nec propriæ Simoniæ materia esse potest. Ad verba Tarasii dico, probare contrarium. Nam ibi etiam comparat peccatum Simonis cum peccato blasphemantium Christum, & tamen constat, esse diuersæ speciei, & eodem modo statim adiungit comparationem cum peccato Iudę, tanquam cum re diuersa, habente tamen quandam analogiam, seu proportionem ad illam. Et idem dicendum est ad Nazian. Comparat enim in effectu, & pœna, non in specie malitiæ. Maxime quia textus ille in Nazianzeno non inuenitur, sed videtur desumptus paucis mutatis ex epistola Tarasii, vt in Decreto Gregoriano notatur, & ideo in eundem sensum trahendus est. Cyrillus autem, & Basilius apertius loquuntur metaphorice, & secundum quandam imitationem grauioris peccati. 5. *Soluuntur argumenta partis oppositæ.*

Superest ergo quæstio, An idem dicendum sit de gratia sanctificante, quod nimirum sit inuendibilis non solum iure, sed etiam facto, & ideo non possit esse materia Simoniæ. Ita enim multi doctores sentire videntur, quia, vt supra dicebamus, nemo potest gratiam, quam in se habet, in alterum transferre: quomodo ergo potest illam vendere etiam facto? Panormitanus igitur in c. *Consulere*, num. 3. distinguens spiritualia per essentiam in incorporalia, & corporalia, dicit, priora vt sunt gratia, & dona Spiritus sancti, vendi non posse, nec iure, nec facto, & ita non esse materiam Simoniæ. Citat Glos. in cap. 1. 1. quæst. 1. quæ reuera id non dicit. Idem vero asseruit Angel. Simon. 1. num. 1. & Tabien. num. 7. Idemque sentit Sot. dicto libr. 9. qu. 6. art. 1. & alii, quos refert Vgoli. statim allegandus. Et sumi potest ex cap. *Saluator*, 1. quæst. 3 ibi. *Nec Apostolus emptionem Spiritus sancti (quam bene fieri non nouerat) sed ambitionem, & auaritiam, &c. in Simone exhorruit.* Et simile habetur in c. *Iudices*, verb. *Poterat*, 1. q. 1. 6. *An gratia sanctificãs sit inuendibilis & iure & facto.*

Sed nihilominus dicendum est, hanc etiam gratiam posse esse materiã Simoniæ. Hæc assertio sumi potest 7. *Gratiã posse esse materiã Simoniæ.*

poteſt ex Diuo Tho. art. 2 quatenus ait, gratiam Sacramentorum non poſſe vendi ſine Simonia, ſupponens, illam eſſe materiam Simoniæ, gratia autem Sacramentorum res eſt ſpiritualis per eſſentiam. Palud. etiam 4. diſtin. 25. quæſt. 5. num. 15. aperte dixit, ſpiritualia per eſſentiam eſſe materiam Simoniæ. Eandem opinionem amplectitur Vgoli. de Simon. Tabul. 1. c. 35. non recte autem illam defendit, ac perſuadet. Fatetur enim, huiuſmodi gratiam de facto vendi non poſſe, & nihilominus poſſe eſſe materiam Simoniæ, quia ad Simoniam ſufficit animus, & voluntas ſeu deſiderium vendendi rem ſpiritualem. At enim, quia ſi de facto nunquam poſſet talis gratia ab hominibus vendi, vel emi, nec ſuper illam acquirendam, vel dandam poſſent fieri conuentiones humanæ ſub pretio temporali, profecto nullus peccaret per ſolam voluntatem, vel affectum vendendi, vel emendi circa talem materiam. Ergo dicendum potius eſſet illam non eſſe materiam Simoniæ. Nam circa materiam ſimpliciter impoſſibilem homini, non verſatur ſtudioſa voluntas, eſto poſſit intelligi affectus ſimplex, vel conidtionata voluntas vendendi, vel emendi talem gratiã, ſi eſſet poſſibile; hoc enim ſatis non eſt, vt dicamus, illam eſſe materiam Simoniæ. Quis enim dicat Angelum eſſe materiam Simoniæ, quia poteſt homo habere affectum vendendi Angelum, ſi poſſet. Itaq; licet malitia Simoniæ mentalis poſſit committi per ſolam voluntatem, tamen Simonia proprie eſt peccatum, quod exteriori actione cõſummatur, & ideo materia illius non dicitur niſi illa, circa quam poſſunt exteriores actiones vendendi, & emendi inter homines fieri.

8. *Gratiam poſſe vendi, & emi.*

Vt ergo probetur aſſertio, oſtendendũ eſt ipſammet gratiam poſſe vendi, & emi. Probari autem hoc poteſt tum de habitibus gratiæ ſanctificãtis, tum de actibus. Primo ergo vt gratia habitualis proprie vẽdi dicatur, non eſt neceſſe, vt vendatur in abſtracto ſumpta, vt ſic dicam, ſed ſatis eſt, quod vendatur in concreto, id eſt, vt vendatur homo gratus, qua gratus eſt, ſicut venditur artificioſa figura, quando venditur artefactum, quod ratione figuræ, & artis pretioſum, & æſtimabile eſt, & ſicut venduntur res aliæ ſubſiſtentes, quatenus per quædam accidentia vel pretio digna, vel certe maiori pretio digna redduntur. Sed gratia vendi poteſt ab homine hoc modo; ergo id ſatis eſt, vt ſit propria materia Simoniæ: & cum gratia ſit accidens, vt materia venditionis eſſe dicatur, ſatis eſt, vt ſit materia illius per modum accidentis, ſcilicet quatenus afficit ſubiectum, quia accidentia, ſicut aliter non ſunt, ita nec ſunt aliter vendibilia. Probatur ergo minor: Quia ſi Chriſtianus captiuus, verbi gratia, carius redimatur ſolum quia Chriſtianus eſt, profecto ex parte vendentis illa eſt Simonia, vt bene notauit Vgolin. ſupra ca. 36. n 3. Et ratio eſt, quia tunc venditur illa perſona maiori pretio, quã valeat, ſolum ratione ſpiritualis gratiæ, vel fidei, vel characteris quem in ſe habet: hæc enim omnia nunc comprehendo ſub habituali gratia, Nam ſi vendens calicem, augens pretium ratione ſolius conſecrationis, eſt Simoniacus, cur non magis, qui vendit Chriſtianum, augens pretium ſolum quia Chriſtianus eſt?

Qui vendit p. uris hominem quia Chriſtianus eſt Simoniam committit.

9. *Qui vendit ſacerdotem intuitu ſacerdotii, Simoniacus eſt.*

Simili modo ſiquis venderet ſacerdotem in mãcipium, ſi id faciat intuitu ſacerdotii, Simoniacus eſt, quia vendit characterem ipſum ſacerdotalem. Dico autem, *intuitu ſacerdotii*, quia ſi venderet hominem illum eo modo, quo ſolent ſerui vendi in ordine tantum ad corporalem vſum, & iuxta æſtimationem communem ſeruorum, tunc non eſſet Simonia, quia mere materialiter ſe habet ibi character (ſicut paulo ante de venditione Chriſti dicebamus) ſed eſſet & iniuſtitia, & ſacrilegium contra canonem: *Siquis ſuadente*. At vero ſi ſpecialiter æſtimaret illum ratione ſacerdotii, & augeret illo titulo pretium eius, vel ſi tota ratio pretii eſſet illa dignitas, tunc dico vendi intuitu ſacerdotii, & committi Simoniam, vt ratio facta probat, quia venditur conſecratio talis perſonæ, & conſequenter forma ipſa, & character, per quem conſecratur. Simili modo exiſtimo, fore Simoniacum, ſiquis habens ſeruum iuſtum, & ſanctum illum venderet cariori pretio, quam valeat, vt ſeruus eſt, ſolum quia ſanctus eſt, & in gratia eſſe ac viuere creditur. Dices interdum fieri poſſe, vt ratione bonitatis moralis ſeruus ſit fidelior, & aptior ad ſeruiendum: & hoc titulo illum maiori pretio æſtimare, nec Simoniacum eſſe, nec iniuſtum. Reſpondeo, verum hoc eſſe, nec de hoc titulo nos loqui, ſed de puro titulo ſpiritualis ſanctitatis, quamuis illum non reddat aptiorem ad munus ſeruiendi, ſed ſolum quia creditur Deo magis gratus: nam hoc titulo illum carius vendere, ſine dubio contra rationem, & contra dignitatem gratiæ eſt, & tunc dicimus, vendi gratiam. Sicut quando dixit Chriſtus, qui recipit prophetam in nomine prophetæ, ibi intellexit, venerari prophetiæ donum, qui ergo venderet ſanctum prophetam, propter excellentiam ſanctitatis, & prophetiæ, ingens pretium pro illo poſtulans, ſpiritualem illam dignitatem plane venderet, & Simoniam committeret: ſunt ergo, vel de ſe poſſunt eſſe hæc materia Simoniæ. Poſſet etiam hoc ex actibus gratiæ confirmari: quia illi actus etiam ſunt in eſſentia ſpirituales, & ſupernaturales. Sed de illis infra dicendum eſt.

Idem dicendum de vendente ſeruum pluris, quia ſanctus eſt.

Obiectio.

Reſponſio.

10. *Explicatur aliter aſſertio.*

Alio item modo explicari, ac probari poteſt aſſertio: reſpondendo ſimul ad difficultatem in principio poſitam. Quia non ſolum venditur res, quam aliquis iam poſſidet, & in alium transferre poteſt, vt illum afficiat, vel ab illo poſſideatur (eſt enim hic certus quidam venditionis modus, quem fatemur, non habere locum in his donis abſtracte conſideratis.) Ille tamen modus nec eſt neceſſarius, nec vnicus, & ideo conſecutio valida non eſt, tum quia iam oſtenſum eſt, quomodo poſſit vendi gratia cum ſuo ſubiecto, & cum illo transferri in poſſeſſionem alterius, quaſi redigendo illam in ſeruitutem alterius, quantum eſt ex parte vendentis: tum maxime quia non tantum ſolet vendi res, quæ poſſidetur, transferendo in eam tem, ſed etiam poteſt res de nouo fieri, & tradi alteri, quod ſi hoc fiat, propter pretium res illa vendi dicitur, & emi. Vt pictor vendit imaginem, quam facit, & ideo ſi fingeremus, poſſe pictorem dare alicui pulchritudinem, pingendo, vel coloribus afficiendo faciem eius, ſi id faceret propter pretium, vere diceretur vendere illi pulchritudinem. Et qui pingit domum alicuius pretio, vendit illi figuras illas, licet nunquam fuerit illarum dominus, ſed tantum actionis, per quam illas fecit. Sic ergo vendi etiam poteſt gratia, quatenus per vnum hominem in alio fieri poteſt, vt ſacerdos vendens abſolutionem, vere dicetur vendere gratiam, & ordinans alium propter pecunias vendit illi characterem ordinis, & gratiã ſacramentalem, qnantum eſt ex ſe, nam illam cõfert pro pretio, ſi alius non ponat obicem, quod poteſt contingere, quando ipſe ignorat, & bona fide accedit.

11, *Quando venditur actio, per quã gratia fit, venditur ipſa gratia.*

Et hoc modo venditur ipſa gratia non cum ſubiecto, ſed ſecundum ſe, quamuis non vendatur niſi vt terminus actionis, quæ eſt aliquo modo in poteſtate, & dominio vendentis. Nihil tamen obſtat, quominus ſimul cum ipſa actione vendatur effectus eius, imo ille principaliter: quia *propter quod vnumquodque tale, & illud magis*. Tunc autem tota æſtimatio, & valor talis actionis ab effectu ſumitur, ergo effectus ipſe eſt, qui tunc maxime pretio æſtimatur. Et hoc modo dicunt ſæpe Sancti, Simonem Magum voluiſſe ipſum Spiritum ſanctum, & gratiam eius vendere, & ideo voluiſſe, donum eius, id eſt, poteſtatem conferendi gratiam emere: peccauit ergo volens emere gratiam quaſi gratis datam, ſed

propriam

propriam potestatem ministerialem, & volens vendere gratiam sanctificantem. Imo Sot. dicta quæst. 5. art. 1. in principio dixit, voluisse emere ipsum Spiritum sanctum, & gratiam eius gratum facientem: proprius autem id dicitur de voluntate vendendi, quamuis emere potestatem dandi gratiam, quodammodo etiam sit illam emere. Hic autem modus venditionis non tam proprie habet locum in actibus gratiæ præsertim internis, & spiritualibus, quia non est in hominibus potestas ita efficax horum actuum in alio, sicut gratiæ habitualis, vel characteris permanentis. Potest tamen esse altero è duobus modis. Primo si ego venderem meum supernaturalem actum, quatenus potest alteri afferre aliquam vtilitatem spiritualem vel meriti de congruo, vel impetrationis, vel satisfactionis. Nam ita possunt vendi opera, etiamsi ipsamet realiter non transeant in alium, vt ab illo possideantur, sed satis est, quod gratia illius fiant, vel ad arbitrium eius: nam hoc ipsum æstimabile pretio esset, si qualitas, & dignitas operis non repugnaret cum pretio. Alio modo potest id intelligi quatenus vnus homo potest cooperari ad fidem, & similes actus alterius saltem plantando, & rigando, nam qui hanc cooperationem vendit, merito censetur alteri vendere fidem, quam concipit: vel similes actus, quia illa cooperatio non censetur æstimari illo pretio, nisi ratione illius termini, seu effectus, sicut in actione pingendi explicauimus.

12. *Respondetur doctoribus oppositum sentientibus.* Ad doctores autem, qui oppositum sentire videntur, duo dici possunt. Vnum est, illos solum fuisse loquutos de donis habitualibus, vel quæ per modum habitus permanentis dantur, & de illis tantum voluisse docere, non posse de facto vendi, vt nude spectata, & secundum se, quod verum est, quia semper venduntur vt coniuncta vel subiecto alique ex parte materiali, vt homo, vel coniuncta alicui actioni, per quam fiant, quæ ordinarie etiam est materialis, & homini sensibili accommodata. Vel secundo dici potest, illos nihil aliud voluisse, nisi quod insinuatur in Iuribus, quæ allegant. Dicunt autem illa decreta, Spiritum sanctum nec vendi posse, nec emi, non quia homo non possit de facto gratiam eius vendere, cum possit pro pretio illam offerre, & cum effectu dare, non obstante pretio, si actionem rite exerceat, & ex parte recipientis non sit obex, sed quia tunc etiam non datur Spiritus sanctus ex vi venditionis, vel emptionis, nec ex vi voluntatis prauæ, qua venditur, sed ex vi suæ promissionis, & institutionis. Et hoc modo vocatur ibi talis vēditio potius simulata, quàm vera, scilicet quoad efficaciam, & dominium vendentis, quamuis quoad externam conuentionem, & prauam intentionem vera sine dubio sit.

CAPVT X.

Vtrum Sacramenta omnia Ecclesiæ sint propria materia Simoniæ.

1. *Sub Sacramentis sacrificium comprehendi.* POst sanctificantem gratiam proximum locum inter spiritualia, quæ sunt materia Simoniæ, censentur habere Sacramenta, sub quibus sacrificium comprehendi debet (etiamsi de illo expressa mentio non semper fiat, vt patet in D. Tho. d. qu. 100. art. 2.) tum quia & in sacrificio consistit cultus Diuinus formalius, ac principalius, quam in cæteris actionibus, vt dixit D. Tho. 1. 2. q. 101. art. 4. & in 3. tom. de Sacram. late diximus, & supra in 1. tractatu. Tum etiam, quia in lege noua sacrificium, & potissimum Sacramentorum in eandem rem coincidunt, nam Sacramentum Eucharistiæ sacrificando conficitur, & res oblata in illo sacrificio est ipsum Sacramentum consummatum, & (vt vocant) in facto esse. De his ergo Sacramentis breuiter explicandum est quomodo sint materia Simoniæ.

Vt autem possit vniformis, & generalis esse doctrina, separemus Eucharistiam, vt est proprie Sacramentum, habens esse suum permanens, à cæteris Sacramentis omnibus, quorum esse est transiens: consistit enim in actione quadam, vel passione, sicut etiam consecratiō ipsius Eucharistiæ est actio sacramentalis transiens, seu sacrificatio, vt dixi. Et vsus eiusdem Eucharistiæ, id est, sacramentalis communio, sub his transeuntibus Sacramentis comprehenditur, nam est dispensatio actualis cuiusdam Sacramenti. Illa ergo omnia Sacramenta, quæ consistunt in actione transeunte, sicut habent maiorem quandam conuenientiam, & similitudinem inter se, ita etiam facilius possunt generalibus regulis cōprehendi: & ideo operæ pretium visum est prius de Eucharistia, vt est Sacramentum permanens, veram, & claram doctrinam supponere, & postea de cæteris dicere. 2.

3. *Eucharistia est suprema materia Simoniæ.* Igitur de Eucharistia certissimum est, non solum esse propriam, sed etiam supremam, & maximam materiam Simoniæ, nisi forte venditio ipsius dicenda si detestabilius vitium, quam Simonia. Probatur, quia hoc Sacramentum est Christus ipse sub sacramentalibus speciebus contentus, & vt est panis viuus sacramentalis, vel sunt species consecratæ, vt realiter continentes ipsum Christum, (nam quod ad præsens attinet, parum refert, vno, vel alio modo loqui) ergo non potest vendi hoc Sacramentum, quin Christus ipse vendatur, ergo talis venditio magnam irreligiositatem intrinsece continet. Ac propterea dixi, videri posse peccatum hoc maius, quam Simoniam, quia videtur simile venditioni Iudæ, de qua diximus fuisse peccatum alterius rationis, & grauioris. Aut fortasse verius est, vtramque malitiam comprehendere, nam quatenus est venditio Sacramenti sensibilis, & ad vsus humanos accōmodati, est propria Simonia, & summa ex genere suo: vt vero transit in grauissimam irreuerentiam personæ Christi, est irreligiositas grauioris rationis: iuxta dicta de sacrilegio superiori lib. cap. 3. Imo vt versatur circa ipsum Sacramentum, vt tale est, potest interdum duplicem malitiam contra Religionem participare. Quia duobus modis possunt vendi sacræ illę species. Primo ad vsum proprium Sacramentalem, scilicet ad communicandum, & tunc in venditione illa propriissime Simonia committitur, de qua loquitur textus in cap. *Nullus episcopus* 100. 1. q. 1. & pro ratione redditur ibi, quia tunc gratia Spiritus sancti venditur. Et addi possunt aliæ rationes, quia res maxime sacra temporali pretio commensuratur, & ita tractatur, ac si esset sub dominio vendentis, quæ sunt rationes malitiæ Simoniæ. Nec ibi inuenitur alia malitia per se, nam quod ibi coniungatur, vel indigna sumptio, vel indigna dispensatio Eucharistiæ, est per accidens, & in rigore potest separari interueniente ignorantia ex parte recipientis. Hic vero occurrebat quæstio, An interdum liceat emere Eucharistiā propter vitandam maiorem eius iniuriam. Vt verbi gratia, ad vindicandam illam de potestate Hæretici, aut Iudæi, vel Idololatræ, qui illam rapuit, & quasi captiuam retinet, sed de hoc infra dicam in generali quæstione de hac re. Secundo modo vendi potest Eucharistia ad prauos, & magicos vsus, ita enim solet à maleficis irreuerenter tractari, & tunc duo peccata intelligo committi ex parte vendentis: vnum Simoniæ, quod iam explicatum est: aliud horrendi sacrilegii, quatenus rem adeo sacram ad profanos vsus conuertit: Tale enim sacrilegium committeret, si ad eundem vsum gratis illam daret, quamuis ergo vendat, non excusatur ab illo, nec in aliud commutat, sed vtrumque committit.

Et hæc videntur sufficere de hoc Sacramento, quia in 4.

quia in eo nulla occurrit alia difficultas. Nec etiam hic habet difficultatem quæstio de materia huius Sacramenti, an vendi posit. Nam si sit sermo de materia remota, quæ in hoc Sacramento transiens appellatur, clarum est, vendi posse. Quia nihil aliud est, quam panis, & vinum, quæ sunt res venales. Et licet petantur ad conficiendum ex illis Sacramentum, non propterea gratis necessario dandæ sunt, quia propter illam ordinationem extrinsecam petentis non efficiuntur res sacræ, vt de aliis Sacramentis mox dicemus. Et hinc colligit Vgolinus tractatu primo capite 39. numero 7. pro expensis factis in conficiendis hostiis, & cæt. vel illis emendis (publice enim vendi solent) posse aliquid exigi. Addit tamen illud esse peccatum ratione scandali: quod habet locum, si talis compensatio statim peteretur à communicantibus. Imo tunc vix posset à Simonia excusari, quia magis videtur Sacramentum vendi, quam pura illa materia. At si separatim à communitate, & non à singulis communicantibus, petantur huiusmodi expensæ, non est per se scandalosum, nec iniquum, erit vero iniustum, si vel eas petat, qui ex officio, & beneficio obligatur ad illas, vt Parochus, vel si vltra æquitatem petat. At vero si loquamur de materia proxima, illa nihil aliud est, quam ipsæmet species consecratæ, de quibus iam dictum est, vendi non posse. Imo etiam, si quis velit ad valorem prioris panis respectum habere, postquam species consecratæ sunt, non retinent illum valorem, sicut non continent antiquam substantiam. Nec habere possunt proprium antiquum vsum mere materialem, sed nouum, & spiritualem: nam licet corporaliter sumendæ sint, non tamen ad naturalem vsum, sed ad spiritualem. Et licet corporaliter nutriant, postquam sumptæ sunt: hoc veluti per accidens esse debet ad debitum vsum illius cœlestis panis, & illud ipsum sine interuentu supernaturalis operis non fit, nam oportet, Deum ibi iterum materiam panis recreare: & ideo quicquid in illo sancto Sacramento est, extra humanam æstimationem, & supra omne pretium est.

Materiā remotam Eucharistiæ vendi posse.

Materiam proximam non posse vendi.

5. Venio ad cætera Sacramenta, in quibus loqui possumus vel de ipso Sacramento, vt includit totū, quod est de ratione Sacramenti, vel de materia ipsius. Voco autem nunc materiam, totum illud signum sensibile, quantum ad rem totam, quæ substernitur significationi, siue sit elementum, siue verbum. Quod ergo attinet ad Sacramentum ipsum, regula generalis, & certa est, Sacramenta vt sic esse propriißimam materiam Simoniæ iuri naturali contrariæ. Hæc est sententia communis omnium, quos referemus. Et vix indiget probatione, quia licet Sacramenta in actionibus quibusdam, vel passionibus circa res materiales consistant, nihilominus, vt Sacramenta sunt, Diuina, & supernaturalia dona sunt gratis collata nobis à Christo eorum auctore, & per respectum ad gratiam, quam conferunt, spiritualia sunt. Imo D.Thom. artic. 1. ad 6. illa vocat secundum se spiritalia. Caietan. vero verb. *Simonia*, ea vocat composita ex materiali, & spirituali, in quibus spirituale præcipuum est, & quasi formale, & ideo spiritualium retinent naturam. Nam reuera supernaturalia sunt, & propter spirituale sunt instituta. Ergo eo ipso quod sunt talia, contra reuerentiam illis debitam, & contra Religionem, & contra verbum Christi, *Gratis accepistis, gratis date*, est illa vendere: est ergo Simonia ex natura sua mala, & ideo prohibita. Habetur autem hæc generalis prohibitio in c. *Cum in Ecclesiæ*, de Simon. ibi. *Seu pro aliis Sacramentis aliud exigatur.* Quod vitium ibi appellatur *horribile*, quo verbo satis significatur esse contra Diuinum ius. Comparatur etiam cum peccato Giezi, quod fuit contra legem naturalem, vt vidimus. Ac denique dicitur, contra hanc prohibitionem nullam posse præualere consuetudinem, quod est etiā signum intrinsecæ deformitatis. Præter hanc vero generalem prohibitionem sunt aliæ particulares de Ordinationibus, de Confirmatione, & Baptismo &c. 1. quæstion. 1. capit. 2. 4. Et multis sequentibus. Et in capit. *Baptizandis*, 99. cum multis sequentibus in particulari prohibetur Simonia circa Baptismum, Confirmationem, Ordinem, & Communionem: De Pœnitentia habetur in capit. *Nemo presbyterorum*, de Simon. & de Oleo sancto, id est. extrema vnctione, cap. vlt. 1. quæstion. 3.

Sacramentum, vt sic, est materia Simoniæ iure naturali contraria.

6. Addo præterea, præter malitiam Simoniæ posse facile inueniri in Sacramentorum venditione malitiam contra charitatem. Primo quidem, quia cum tali actu regulariter est coniuncta malitia scandali, maxime quando Sacramenta communi populo ministrantur. Secundo quia per hunc abusum arceri facile possunt pauperes à perceptione Sacramentorum. Et vtramque rationem tetigit Gelasius Papa in cap. *Baptizandis*, 99. 1. q. 1. dicens: *Et ideo nihil à prædictis prorsus exigere moliantur, quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione reuocati, redemptionis suæ caussas adire despiciant.* Et notauit Gloss. in cap. *Relatum*, 10. q. 3. & Panor. in cap. *Cum sit.* de Simon. Addo etiam, interdum esse posse iniustitiam, quando scilicet, qui pretium exigit, tenetur ex officio, & iustitia gratis ministrare. Quod indicauit Gregorius Papa in d. c *Relatum*, 10. q. 3. admonens animarum Rectores, ne per has exactiones graues sint subditis suis: est enim grauamen illud plane iniustum.

In venditione Sacramentorum præter Simoniā dari posse etiam malitiā contra charitatem.

7. Neque circa generalem hanc regulam inuenio difficultatum, aut opinionum diuersitatem, præter quandam exceptionem, quam nonnulli Canonistæ fecerunt. Dixerunt enim aliqui, excipiendum esse Matrimonium: nam illud vendere licet, & ita non est materia Simoniæ. Ita sensit Glos. in cap. *Cum in Ecclesiæ*, de Simonia, quæ fatetur quidem, Matrimonium esse Sacramentum, & nihilominus dicit, posse vendi, *quia in eo* (ait) *gratia non confertur*, iuxta capit. *Connubia*, 32 q. 2. & cap. *Nuptiarum*, 27. q. 1. Idem tenet Glos. in Summa, & in cap. *Quicquid*, 201. 1. q. 1. & in cap. *Vendentes*, 1. q. 3. Quæ Glossæ allegant d. cap. *Quicquid*, fortasse quia in eo dicitur pro his actibus, in quibus gratiæ cōsolatio inuenitur, non posse pretium recipi, vel fortasse quia ibi numerantur actus, qui sunt materia Simoniæ, & inter illos non ponitur Matrimonium. Allegant etiam cap. *Honorantur*, 32. qu. 2. solum, quia ibi dicit Ambros. *Honorantur parentes Rebeccæ muneribus*: Inde enim infert etiam ibi Glos. *Ergo pro matrimonio contrahendo potest exigi pecunia.* Et infra eandem rationem erroneam repetit. Et ab hac sententia non discordat Durandus 4. dist. 26. q. 3. Vbi pro illa refert etiam Hostiens. in Sum. tit. de Sacram. non iter. §. *Tertia diuisio.* Et eandem sequitur Alens. 2. par quæst. 169. num. 4. art. 1. dub. 1. in fine.

Opinio asserens Matrimoniū posse vendi sine Simonia.

8. Nihilominuus certum est, non esse talem exceptionem admittendam. Nam secundū fidem Catholicam Matrimonium est verum Sacramentū nouæ legis, & gratiā, ex opere operato confert, vt in Concilio Trid. sess. 7. generatim, & sess. 24. Can. 1. in specie de Matrimonio definitum est. Vnde cōsequenter sequitur, Matrimonium, quatenus Sacramētum est, vendi non posse. Ita docet D.Tho. d. q. 100. art. 6. ad 2. cuius tēpore non erat ita certum, Matrimoniū esse verū Sacramentū, & dare gratiam, & ideo solū dicit contrariam sententiam non esse vsquequaq; veram: iam vero sicut de fide est, Matrimonium dare gratiam, ita etiam est omnino certum, esse materiā Simoniæ, vt Sacramentum est, neq; posse vt sic sine Simonia vendi. Et ita docent omnes Theologi cum D.Tho. supra, & in 4. d. 25. Et iuris interpretes super cit. iur. & omnes Summistæ. Fundamentum autem illarum Glossarum erroneū est, vt dixi, & nunc hære-

Reijcitur proposita sententia.

Fundamentum illius esse erroneū.

hæreticum. Et præterea male inferunt, quia vt Matrimoniũ non posſit vendi, satis eſt, quod ſit Sacramentum, (vt ipſæ fatentur, imo & eſſe maximũ Sacramentum, vt dicit Gloſ in d. c. *Honorantur*) etiam ſi gratiam non daret. Sed fortaſſe Gloſſæ non intellexerunt, eſſe Sacramentum proprie inſtitutum à Chriſto, ſed lato modo, ſicut fuit inſtatu innocentiæ teſte Paulo ad Eph. 5. Et in omni lege fuit aliquo modo Sacramentum, quia ſignificauit coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, & nihilominus vendi poterat. Sed licet in hoc ſenſu illatio poſſet ſuſtineri, tamen in antecedente, duplex error includeretur, ſcilicet & quod Matrimonium nõ ſit Sacramẽtum ſpeciale nouæ legis, & quod gratiam non conferat. Et ſane Gloſ. in d. c. *Quicquid*, potius videtur ſentire, actiones ſacras, quæ gratiam non conferunt, poſſe ſine Simonia vendi, nam ex negatione illius effectus tanquam ex negatione cauſæ adæquatæ infert, non eſſe Simoniam vendere Matrimonii Sacramentum. Et è conuerſo de benedictione nuptiali, quæ à ſacerdote datur, ait dare gratiam, & ideo eſſe materiam Simoniæ, ſentiens, illud eſſe neceſſarium fundamentum Simoniæ. Quæ aſſertio etiam erronea eſt, quoniam certiſsimum eſt, alias actiones ſpirituales, quæ non dant gratiam, eſſe materiã Simoniæ, vt infra videbimus. Et de benedictione Sacerdotis improbabile eſt dare gratiam ex opere operato, cùm non ſit forma Sacramenti, ſed Sacramentale quoddam, vt ſuppono, vt eadem Gloſſa plane fatetur.

9. *Soluuntur obiecta contra veram ſententiam Cap Quid quid.*

Neque alia iura, quæ illæ Gloſſæ allegant, ſunt ad rem. Nam in cap. *Quicquid*, generalis regula ponitur de omnibus Sacramentis, ſub quibus Matrimoniũ comprehenditur, etiamſi non nominetur in particulari, quia nec ibi numerantur omnia, nec erat neceſſarium. Et ita ibi etiam non excluduntur aliæ actiones, quæ gratiam non conferunt, etiamſi illarum mentio non fiat. In cap. autem *Nuptiarum*, nihil habetur ad præſentem cauſam pertinens. Capitul. autem *Connubia*, non loquitur de Sacramento, aut vinculo Matrimonii, ſed de vſu, & actu, quo cõſummatur. Et deinde quod ibi dicitur, non adeſſe in illo actu præſentiam Spiritus ſancti, ſi intelligatur de præſentia per efficientiam gratiæ ex opere operato, clarum eſt, ſi vero intelligatur de præſentia Spiritus ſancti auxiliantis, vt honeſte, & ſine peccato fiat, vel etiam remunerantis per gratię augmentum, ſi legitima intentione, ac debita puritate fiat (quod magis videtur ſignificare Origenes, qui eſt auctor illius textus) non eſt id vniuerſaliter verum, nam ſæpe poteſt fieri ille actus ſancte, & meritorie, quod non ſit ſine auxilio, & præſentia Spiritus ſancti. Sed quia hoc rarum eſt etiam in iuſtis coniugatis, ideo ita locutus eſt Origenes. Cap. autem *Honorantur*, nihil ad rem facit: tum quia in eo eſt ſermo de coniugio Rebeccæ, quod fatemur non fuiſſe Sacramentum, tum etiam quia illa donatio non fuit pretium, vt eadem Gloſſa ibidem fatetur, dicens: *Talis donatio potius dicitur honor, quam pretium*, fuit enim quidam actus voluntatis, & gratitudinis, & amicitiæ, non pretium.

10. *Quo pacto detur, & accipiatur dos in Matrimonio ſine Simonia.*

Sed adhuc ſupereſt difficultas circa vſum Eccleſiæ. Videmus enim, in Matrimoniis pecuniam ſemper dari, & multa pacta interuenire priuſquam fiãt. In qua difficultate reſponſio communis eſt, hoc non eſſe pretium Matrimonii, ſed dotem neceſſariam ad onera Matrimonii ſuſtentanda. Ita communiter Iuriſperiti citatis locis præſertim in d. c. *Cum in Eccleſia*, vbi Panorm. num. 2. & Thom. d. Argen. in 4. d. 25. quæſt. 1. art. 4. dub. 2. ad 1. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 5. §. 16 Silueſt. Tabien. & alii. Et ſumitur ex cap. *Per veſtras*, de Donat. inter vir. & vxor. & leg. *Pro oneribus*, C. de Iur. dot. Quæ reſpõſio optime ſatisfacit, quantum ad dotem ſpectat: nam & Eccleſia quæ res ſacra eſt, ſine dote conſecrari non debet, iuxta capit. *Cum ſicut*, de Conſecrat. Eccl. & c. 1. prima. q. 2. & c. *Nemo*, de Conſecr. d. 1. Imo nec ædificari, vt ibi notant Gloſ. Panor. & alii. Sed difficultas ſemper ſupereſt de aliis contractibus, qui circa Matrimonium frequenter fiunt, qui non videntur poſſe excuſari à venditione, & emptione Matrimonii. Solet enim, quando perſonæ non ſunt æquales in nobilitate, vel alia ſimilitudine, inæqualitas illa ad quandã æqualitatem reduci per pecuniam, vt conſtat ex vſu. Tunc non poteſt dici, id fieri ad ſuſtinenda onera Matrimonii, nam ad hoc ſufficeret competens dos, tunc vero fit hæc additio vltra ſufficientem, & abũdantem dotem. Et interdum fit ſub conditione, vt ſi contingat, mori ſine filiis coniugem minus nobilem, alter ſuperſtes ſit neceſſarius hæres tantæ pecuniæ, vel talium bonorum. Et confirmatur ex ca. *De illis*, de Condit. appoſ. vbi dicitur, validum eſſe contractum hunc, Ducam te in vxorem, ſi rem talem mihi donaueris, ibi autem interuenit pactum æquiualens venditioni: nam ille ſic cõtrahens vendit Matrimonium ex parte ſua pro re, quam poſtulat. Nec ibi habet locum excuſatio de dote, quia conditio ponitur de abſoluta donatione prẹter dotem.

Videtur ergo dicendum, Matrimonium, quamuis ſit ſacramentum, ſimul eſſe contractum humanum, in quo cõmunicatio materialis, vt ſic dicam, id eſt, rei corporalis pro corporali manifeſte interuenit. Nam in matrimonio cõiuges inuicẽ tradunt, & acceptant corpora ſua, vnde vnus tradit ſe alteri, quia alter tradit ſe illi, & è contrario. Igitur ex parte huius contractus nihil repugnat, quod in Matrimonio aliquo pretium interueniat, quando ad æquitatem contractus neceſſarium viſum fuerit. Et tunc non emitur, aut venditur Sacramentum, nec aliquid ſpirituale, ſed venditur vel materialis contractus, vel potius quodammodo emitur quaſi partialiter corpus ipſum materiale, quod eſt materia Sacramenti. Nihil enim repugnat, corpus humanum emi ad vſum Matrimonii, ſicut emitur ad ſeruitutem. Nam ſicut corpus vnius coniugis pro corpore alterius cõmutatur, ita ſi non ſint moraliter æqualia, poteſt commutari corpus vnius, pro corpore & pecunia alterius, hoc enim nec contra iuſtitiam eſt, nec cum Simonia habet commercium. 11. *Vera reſponſio.*

Poteſt hoc etiam aliter declarari, quia per huiuſmodi pecuniam ſemper compenſatur aliqua conditio temporalis, in qua alter contrahentium alterũ excedit, & ita ſemper fit cõmutatio temporalis pro temporali, non pro ſpirituali. Vt v. g. quando alter contrahentium eſt nobilis, & alter diues, ſicut corpus pro corpore commutatur, ita nobilitas pro diuitiis, & ſi vnus eſt ſenex diues, alter iuuenis pauper, grauamen illud, & periculum, quod ſuſcipit iuuenis, pecunia cõpenſatur. Et ſic de aliis conditionib. pulchritudinis, aut deformitatis, hebetudinis vel facilitatis ingenii, & ſimilib, iudicandum eſt. Et hoc totũ videtur cõprehendiſſe D. Th. d. a. 2. ad 6. dicens. *Matrimonium non ſolum eſſe Sacramentum, ſed etiam naturæ officium, & ideo licet pro Sacramento non poſſit pecunia dari, pro Matrimonio, vt eſt officium naturæ, licitum eſſe, pecuniam dare* Nam ſub illa ratione officii naturæ includuntur omnia, quæ ad æqualitatem contractus, vt talis eſt, neceſſaria videbuntur, vt bene explicauit Richard. 4 d. 25. ar. 3. q. 1. ad 4. Et idem ſentit Panorm. in cap. *Cum in Eccleſia*, de Simon. nu. 3. citans. Bart in l. *Si ita ſtipulatus*, §. 3. & in l. *Si diuortio*, ff. de ver. oblig. Et idem Guilliel. Redoan. tract. de Simon. p. 1. cap. 11. numero 4. Qui tamen in eo cauendus eſt, quod nõ videtur recte ſentire de Matrimonio, vt Sacramentum eſt, ſed in opinionem Gloſſarum damnatam inclinare ſine vlla neceſsitate ad præſentem reſolutionem. Quia licet Matrimonium ſit perfectiſsimũ Sacramentum, non abſtulit rationem contractus, neque alia, quæ ad æquitatem eius, & ad officium naturæ 12. *Declaratur aliter.*

naturæ necessaria sunt. Et hinc etiam est, vt in contrahendo Matrimonio licitum sit pecunia procurare consensum alterius, & dare aliquid vel parentibus puellæ, vt consentiant, vel internunciis, vt illud procurent, quia hæc omnia immediate ad contractum, & officium naturæ ordinantur.

CAPVT XI.

Vtrum materiæ Sacramentorum secundum se spectatæ vendi possint, vel sint materia Simoniæ.

1. *An pretium possit exigi pro re, quæ est materia Sacramenti.* HÆc difficultas nascitur ex his, quæ proxime diximus superiori cap. de Matrimonio. Videtur enim ex dictis sequi, quando fit Sacramentum licitum esse aliquid per modum pretii exigere pro re illa, quæ est materia Sacramenti, seu quæ substernitur illi rationi spirituali, quæ est in Sacramento: scilicet sacræ significationi, & virtuti causandi gratiã, licet secundum hanc formalem rationem non possit vendi, nec ptetio æstimari. Probatur autem sequela, quia in Matrimonio corpora contrahentiũ, & contractus est materia Sacramenti: & præsertim contractus ipse est illud materiale sensibile, quod ad sacram significationem, & effectionem eleuatur, nihilominus vendi potest hæc materia, non vendito Sacramento, ergo idem poterit in materiis aliorum Sacramentorum, nam etiam sunt entia materialia natura sua æstimabilia pretio, possunt ergo per sese spectari, & vt sic æstimari, & vendi, vel emi, non vendendo Sacramentum. Quod videtur fieri, quoties non pluris vẽditur illud materiale, eo quod sit illi adiuncta ratio Sacramenti, qua per se vendi iuste posset. Et confirmatur, quia res aliæ sacræ, vt calix, & similia possunt hoc modo vendi, quoad materiam, vt infra videbimus: ergo idem dicendum videtur de materiis Sacramentorum.

2. *Materia Sacramenti duplex est, proxima scilicet, & remota.* In hoc puncto aduertendum est, materiam Sacramenti duplicem esse, scilicet remotam, & proximam, remota solet esse elementum aliquod, vel aliquid proportionale, vt aqua, oleum, chrisma, vinum, panis, &c. Proxima est actio aliqua, vel lotio, vnctio, & quoad formas, verborum prolatio, (iam enim diximus sub hoc materiali formas etiam in hac disputatione comprehendi.) *Materia remota vendi potest.* Quod ergo attinet ad materiam remotam nulla est quæstio, nam illa, vt antecedit actionem sacram, & vt est res quædã permanens, sine dubio vendi potest, vt supra etiam dixi, quia est res mere materialis. Solum aduerto, hanc materiam interdum esse consecratam, aut benedictam, vt est chrisma, oleum sanctum, & solet etiam in Baptismo esse aqua benedicta: & tunc eadem est ratio de tali materia, vt benedicta, seu sacrata est, quæ de aliis rebus permanentibus consecratis, de quibus dicturi sumus c. 15. Vendere autem illas ratione solius materiæ, non est Simonia iure naturæ, vbi autem fuerit prohibitio specialis Ecclesiæ, seruanda est.

3. *In materia proxima duo spectari posse.* In materia vero proxima, quæ semper consistit in aliqua hominis actione, duo spectari possunt, vnum est actio ipsa corporalis, in qua ratio Sacramẽti fundatur, vt est ablutio, signatio, prolatio verborum, & similes, aliud est labor, quem esse contingit in huiusmodi actione, vt defatigatio confessionis in audienda confessione, vel in Missa dicenda, & sic de aliis, & huc etiam spectant aliqua incõmoda temporalia, quæ intrinsecè comitantur talem occupationem, vt temporis iactura, & cessatio ab aliis lucris, & operibus, & similia. *Actus ipsos vendere Simonia est.* Hęc posterior consideratio communis est ad omnes actiones sacras, quæ per corpus exercentur, & ideo de omnibus simul commodius hoc tractabitur in c. 15. Solum ergo hic superest dicendum de actibus ipsis. De quibus indubitanter dicendum est, esse materiam Simoniæ quæ plane committitur, si vendatur. Ita docet aperte D. Thom. d. q. 100. articu. 2. præsertim in solut. argum. vbi Caietan. Sot. & omnes id docent. Anton. 2. p. tit. 1 cap. 5. §. 16. Durand. bene 4. d. 15. q. 3. Palud. q. 5. Richard. Argent. Angel. Tabien. Siluest. Caiet. & alii Summistæ ver. *Simonia*. Et communiter Canonistæ in cap. *Cum in Ecclesia*, de Simon. ex quo textu id sumitur, & ex omnibus, quæ de hac materia habentur 1. q. 1 cap. *Baptizandis*, vbi Glossa, & ex similibus. Nam illa non solum dicunt, esse Simoniam vendere Sacramenta, sed etiam vendere actionem Sacramentorum, vel in vniuersum sacra ministeria, quæ constat consistere in ipsis materialibus, & corporalibus actionibus sic institutis. Nec huiusmodi venditio prohibetur in Iure Canonico, vt per talem prohibitionem illicita fiat, sed potius reprobatur, & punitur tanquã per se mala, & contraria verbis Christi. *Gratis accepistis gratis date*. Item hæc est communis Ecclesiæ traditio, & sensus. Vnde contra hanc prohibitionem nulla consuetudo præualere potest, vt dicitur in odem. c. *Cum in Ecclesia*. Est ergo id contra ius Diuinum. Denique ab incommodo argumentatur Durandus, quia si actiones ipsas vendere liceret, ridiculum esset, & inutile prohibere venditionem Sacramentorum, quia non aliter possunt vendi, quam vẽdendo actiones. Sed ad hoc responderi posset, longe aliter vendi, si actiones ipsæ carius vendantur propter rationem Sacramenti. Sed nihilominus moraliter rem spectando, ratio est vrgens: Tum quia saltem hoc titulo posset colorari omnis talis Simonia. Tum maxime quia actiones illæ per se spectatæ exiguæ æstimationis sunt, vnde non possent moraliter vendi sine respectu ad sanctitatem, quam habent.

Ratio vero à priori huius veritatis est, quia tota illa actio, vel passio, quæ est materiale Sacramenti est actus ministerii, & potestatis spiritualis, & supernaturalis, & ideo ipsamet materialis actio gratis etiam cõferenda est. 4. *Ratio à priori.* Vt v. g. cum Christus dixit: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris &c.* simul & eodem modo præcepit Apostolis, vt circa baptismum actiones illas corporales, & sensibiles baptizandi, & proferendi formam cum inuocatione Trinitatis facerent super credentes, & vt illas facerent ad salutem eorum, & ad lauandas eorũ animas, seu (quod idem est) vt eas facerent cum intentione faciendi Sacramentum. Totum ergo illud ad quoddam esse Diuinum, & supernaturale eleuatum est, & ita super totum illud cadit præceptum alibi datum. *Gratis accepistis gratis date.* Et hæc ratio locum habet in omnibus Sacramentorum materiis, seu actionibus. Et ideo fortasse dixit D. Tho dicto art. 1. ad 6. Quod sicut anima viuit secundum seipsam, corpus vero secundum animam, ita quædam sint spiritualia secundum se ipsa, inter quę principaliter ponit Sacramenta, distinguens illa ab aliis, quæ sunt spiritualia quasi extrinsece, seu vt adhærent spiritualibus. Nam licet actiones Sacramentorum realiter, & physice materiales sint, tamen secundum suum esse materiale eleuatæ sunt ad supernaturalẽ ordinem, nam ipsæmet sunt ministeria sacra, & signa, & causæ gratiæ, & ideo iam sic institutæ, & eleuatæ perinde reputantur, & æstimantur, ac si in suis entitatibus essent spirituales, & supernaturales. Et confirmatur, quia illemet actus Sacramenti, qui in suo esse, materialis, & naturalis esse videtur, factus ad Sacramentum conficiendum supernaturalis est, & spiritualis ex principio, & fine, quia procedit à quadam supernaturali potestate à Christo data, neque altier fieri potest, & tendit ad dandam spiritualem salutem alteri, ergo impossibile est æstimare illum actum sic factum, vt mere materialem, ergo nullo modo vendi potest. Tandem confirmatur: quia istæ actiones Sacramentales, prout

prout in Sacramentis fiunt, non habent vtilitatem humanam, seu naturalem, & materialem, sed solum spiritualem, & religiosum cultum Dei: & si hoc non haberent, essent vanæ, ac inutiles superstitiones, ergo non possunt iam æstimari pretio, vt temporales sunt. Vnde in illis habet locum, quod Paschal. Papa in capit *Siquis*, 7. 1. quæst. 3. significauit, cum in his materiale sine spirituali nihil proficiat. *Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum derelinquit.*

5. *Soluitur instantia de matrimon.* Ad instantiam vero de Sacramento Matrimonii responderi potest facile ex supra dictis, nec Sacramentum, nec contractum vendi proprie, cum aliquid temporale in Matrimonio accipitur. Nam si illud temporale sit dos, nullam habet rationem pretii, sed subsidii ad onera Matrimonii sustentanda. Si vero sit per modum recompensationis, sic datur vel pro materia remota Sacramenti Matrimonii, id est, pro corpore alterius contrahentis tanquam partiale pretium eius, corpora enim contrahentium sunt materia remota illius Sacramenti, & nullum est inconueniens, vt materia remota Sacramenti ematur, sicut diximus. Vel certe nec corpus ipsum proprie emitur, sed aliqua eius conditio, vt nobilitas, peritia in aliqua arte, vel quid simile, vel è conuerso recompensatur nocumentum, vel incommoditas quæ alteri contrahentium ex aliquo defectu alterius prouenit.

6. *Differentia notanda inter Matrimonium, & alia Sacramenta.* Addo etiam differentiam notandam inter hoc Sacramentum, & alia, quod in Matrimonio totum id, quod est materia proxima illius Sacramenti, est mere naturale habens suum finem proximum, & vtilitatem moralem, scilicet, mutuam obligationem coniugum, & morale vinculum ordinatum ad honestum finem naturæ, secundum quam rationem, & à potestate naturali progreditur, & ad finem materialem, & naturalem tendit. Hanc autem materiam Christus integram reliquit, nec illi addidit cæremoniam aliquam essentialem illi Sacramento, sed solum significationem Sacramentalem, & causalitatem gratiæ. Et ideo illa materia, & contractus eandem vtilitatem, & æstimationem habet, quam antea habebat. Quapropter nullum inconueniens est, quod secundum se maneat vendibilis, nulla habita ratione ad esse Sacramenti secundum quod inuendibilis est. In aliis vero Sacramentis tota materialis actio Sacramenti supernaturalis est secundum institutionem suam, & non habet aliam vtilitatem, nec alium finem, nisi cæremoniæ sacræ, & causæ gratiæ: propter quod fieri rite non potest, nisi ex supernaturali potestate, & ideo in ea non est separabile materiale ab spirituali, nec secundum se vendibile manet. Et ita ad alteram partem argumenti nego, has actiones Sacramentorum esse æstimabiles pretio secundum se: tum quia omnino sunt ex institutione Diuina, & supernaturali, tum etiam quia reuera non habent alium vsum humanum, propter quem possint pretio æstimari. Et similiter ad confirmationem sumptam ex aliis rebus sacris permanentibus, negatur consequentia: nam est longe diuersa ratio, quia in eis materiale est valde extrinsecum, & habet semper suum valorem, & æstimationem, vt postea videbimus.

CAPVT XII.

Vtrum in necessitate possit Sacramentum emi ab eo, qui non vult illud, nisi propter pretium, ministrare.

1. HÆc quæstio de omnibus fere rebus sacris tractari potest, solet autem specialiter disputari de Baptismo, quia in eo maior necessitas inueniri potest, quam in aliis, nos autem illam extendimus ad omnia Sacramenta, quia, vt videbimus, etiam in aliis potest locum habere, & ex resolutione data in omnibus Sacramentis facile poterit doctrina applicari ad similes casus in aliis actionibus, vel rebus sacris occurrentibus. Sunt autem in hoc puncto variæ sententiæ. Prima simpliciter negat, licitum esse in eo casu, dare pecuniam sub illo colore, vel titulo, vt Sacramentum obtineatur pro quacunque necessitate, etiamsi sit spiritualis, & omnino extrema, qualis est in infante morti proximo, qui non potest nisi per Baptismum saluari. Ponitur ergo casus, in quo sola mater adest, quæ vel non scit baptizare, vel trunca est manibus, vel aquam non habet, nec potest petere Baptismum pro filio, nisi ab vnico ministro, qui solus aquam habet, & illam vendere non vult, nec baptizare paruulum, nisi pretio accepto. Ait ergo hæc sententia, etiam in simili euentu non licere dare pecuniam petenti, vt baptizet. Ita sentit D. Thom. d. quæst. 100. articul. 2. ad 1. & 4. dist. 5. quæstion. 2. articul. 1. quæstion. 5. ad 2. & d. 25. quæstion. 3. artic. 2. quæstion. 2. ad 3. Idem Alens. 2. p. q. 169. memb. 3. art. 1. dub. 2. Richar. dicta d. 25. artic. 3. quæst. 2. ad 8. Potest tamen non immerito referri pro contraria sententia saltem in casu pueri, quia licet prius dicat non licere tunc dare pecuniam, postea refert sententiam contrariam, & sensum eius declarat, & non reprobat. Expressius idem tenet Palud. 4. d. 5. quæstion. 3. numer. 17. Anton. vero 2. part. tit. 1. cap. 5. §. 16. eodem modo, quo Richard. loquitur. Turrecrem. etiam in cap. *Gratia*, 1. quæstion. 1. idem, quod D. Thom. asserit. Tenet Siluest. verb. *Simonia*, quæst. 8. Allegatur etiam pro hac parte Glossa vltima in cap. *Baptizandis*, 1. quæst. 1. licet etiam pro sententia contraria soleat adduci, nec immerito, quia reuera cōtradictoria dicit, prius enim absolute negat, posse licite fieri, & postea subdit, *Sed ego facerem, & bene, licet non deberem facere.* Quod valde inconstanter, & imprudenter dictum est. *Prima opinio negatiua.*

2. *Fundamentum huius opinionis Rom. 3.* Fundamentum huius opinionis ex duobus principiis sumitur: vnum est, esse intrinsece malum, emere Sacramentum, & ideo propter nullum finem vel necessitatem licere posse. Quæ illatio manifesta est ex illo Roman. 3. *Non sunt facienda mala, vt inde veniant bona.* Assumptum vero probatur, quia supra ostensum est, Simoniam contra ius Diuinum esse natura sua prohibitam, ac subinde intrinsece malam, sed Simonia hæc, quæ in Sacramentis committitur, est contra ius Diuinum, vt ostensum est, ergo. Et confirmatur: quia venditio Sacramenti est intrinsece mala, ergo & emptio: nam hæc correlatiua sunt, & non possunt separari, nec potest reddi maior ratio de vna, quam de alia. Aliud principium est, non posse in eo casu dari pecuniam petenti illam, vt baptizet, nisi emendo Baptismum. Probatur primo, quia si posset alio titulo dari maxime ad redimendam vexationem: at hæc in eo casu non excludit emptionem, ergo non excludit Simoniam nec honestari potest. Minor probatur, quia illa vexatio consistit tantum in negatione iniqua Baptismi, ergo ablatio vexationis nihil aliud est, quam collatio Baptismi, ergo redimere vexationem, nihil aliud est, quam emere Baptismum, vt cesset vexatio. Sicut si Episcopus nollet dare alicui beneficium, quod ex iustitia distributiua dare tenetur (quia suppono, solum illum esse dignum) vexationem illi faceret, & nihilominus si ille daret Episcopo pecuniam ad redimendam vexationem suam, plane emeret beneficium, quia ibi non tollitur vexatio, nisi dando beneficium. Ita ergo in præsenti. Vnde sumitur confirmatio argumenti ab incommodo, quia alias sequitur, quoties simili modo fit vexatio, in spiritualibus, negando id, quod ex iustitia debetur, posse dari pecuniam, vt reddatur tale debitum, quia redimitur vexatio, quod tamen falsum est, &

viam aperit Simoniis, vt infra videbimus. Et ideo in materia de Beneficiis est regula communis, non licere ante acquisitum ius in re redimere vexationem ad obtinendum illud, ab eo, qui illud collaturus est, etiamsi supponatur ius ad rem, sed ad summum licitum esse remouere eum, qui potest obesse, vt cesset ab impediendo, vt ad hoc propositum notauit Palud. supra. At in dicto casu licet infans habeat ius ad Baptismum, non tamen habet ius in re, & non agitur de tollendo impedimento, sed de obtinendo ipso Baptismo ab eo, qui collaturus est: ergo non est licita redemptio vexationis, quia reuera est emptio rei spiritualis, per quam emptionem per se, & directe vexatio tollitur, & non alio modo. Denique confirmatur, quia alias non solum in illa extrema necessitate liceret vexationem redimere, sed etiam quotiescunque alicui iniuste negaretur Sacramentum. Patet sequela, quia quotiescunque mihi negatur iniuste Sacramentum, vexatio fit mihi, & consequenter ego habeo ius expellendi illam vexationem, si possum, ergo dando pecuniam, possum licite illam expellere, etiamsi non occurrat alia necessitas recipiendi Sacramentum, sed sola spiritualis vtilitas, vel certe licet necessitas non sit extrema, sed grauis. Probatur hæc vltima consequentia, quia non emitur Sacramentum, si autē non emitur Sacramētum, licita erit datio pecuniæ etiam extra necessitatem aliam præter ipsam redemptionem vexationis ad tollendam illam: consequens autem non admittitur etiam à dictis auctoribus, ergo.

2. Secunda sententia distinguit inter extremam necessitatem simpliciter in ordine ad vitandam æternam damnationem, & necessitatem grauem, non tamen absolutam, & extremam. Prior inuenitur in infante in casu proposito: posterior inueniretur in adulto in simili casu, ille enim non est in absoluta necessitate salutis, quia per contritionem, & Baptismum flaminis saluari potest. In hoc ergo posteriori casu de adulto conuenit hæc sententia cum præcedenti, non licere tunc dare pecuniam vllo modo aut colore, & à fortiori pro obtinendis aliis Sacramentis nunquam esse licitum dare pecuniam ministris petentibus, quia in aliis Sacramentis nunquam est tanta necessitas, quia alia præter pœnitentiam non sunt media necessaria ad salutem, pœnitentiæ autem Sacramentum, cum non detur, nisi adultis, semper potest quoad illam necessitatem suppleri, & recipi in voto per contritionem, quod ad vitandam damnationem satis est. At vero in casu de paruulo dissentit hæc opinio à præcedenti, affirmatque in eo posse dari pecuniam petenti, ne paruulus pereat. Ita docuit Gloss. in d. capitul. *Baptizandis*, & idem sentiunt ibi Archidiac. & Domin. Idem tenet Panormitan. in d. ca. *Cum in Ecclesia*, nu. 5. quem ibi alii sequuntur, & Guilliel. Redoa. tract. de Simon. part. 1. cap. 9. num. 8. & 3. p. c. 5. n. 16. Et ex Theologis docuit hoc Caiet. d. q. 100. artic. 2. Citari possunt pro hac sententia Altisi. lib. 3. Sum. tract. 27. cap. 2. quæst. 3. & Bonauent. 4. d. 5. artic. 2 q. 1. ad vlt. vbi dicit, hoc magis consonare pietati, & rationi. Illum videtur sequi Marsil. 4. qu. 4. articul. 4. dub. 14. Nam prius ponit priorem opinionem, quam dicit esse Holkot, & postea subiungit, Bonauenturam docuisse contrarium, & pertransit. In his autem auctoribus aduerto expresse doceri partem affirmatiuam huius opinionis, nimirum quando baptizandus est infans, licitum esse dare pecuniam in illo casu: de parte autem negatiua in adulto non ita loquuntur, sed vel tacent, vel potius insinuant se indifferenter loqui, & maxime Bonauentur. quem Marsil. sequitur. Et idem sentit Maior in 4. d. 5. quæstion. vnic ad 3. vbi de paruulo expresse affirmat licere, de adulto vero solum dicit, *Sufficit ei sua bona voluntas, qua baptizari vult*, non tamen dicit, aliud esse illi prohibitum. Possunt etiam referri pro hac opinione Richard. & Anton. vt supra notaui. Ex Summistis eam sequitur *Angel. Simonia*, 2. num. 12. Tabien. numer. 29. Et idem sentit Nauarr. d. capit. 23 numer. 102. in fin. licet soleat in contrarium referri, quia ita incipit. *Idem dicendum est, &c.* Et si relatiuum *Idem*, ad proxime præcedentem clausulam referatur, plane affirmat, in eo casu committi Simoniam dando pecuniam. Tamen sine dubio est referendum ad initium totius §. *Vndecimo*, in quo incipit agere de casibus, in quibus non committitur Simonia apud Deum, licet exterius pecunia detur, & quod hic sit sensus, constat, quia allegat, & sequitur Panormitan. & quia pro ratione affert, quod in necessitate etiam ab hæretico licet Baptismum postulare.

Hæc sententia, cum duas habeat partes, vnam negantem de adulto, alteram affirmantem de paruulo: priorem non tam probat, quam supponit ex eo solum, quod adultus non est in extrema necessitate. Vnde totam rationem alterius partis sumunt auctores huius sententiæ ex priuilegiis extremæ necessitatis, vt late prosequitur Redoan. supra, non tamen multum ad causam, quia fere omnia, quæ adducit in exemplum, sunt ex his, quæ sunt mala, quia prohibita, & non prohibita, quia mala, de quibus facile intelligitur, ordinarie licere in extrema necessitate. Vnde illa fere eodem modo procedunt in necessitate adulti sicut paruuli, vt patet in exemplo, quo vsus est Nauarr. quod liceat in necessitate sumere Baptismum ab hæretico, nam hoc etiam adulto licet, secluso periculo deceptionis. Tamen reuera exempla nec de adulto, nec de paruulo procedunt, quia sumus in materia per se, & intrinsece mala, quæ vel nullo modo, vel difficilius cessat propter solam necessitatem etiam extremam. Vnde duo exponere oportet in hac sententia. Vnum est, quomodo malitia Simoniæ cesset, quando necessitas est extrema, vt in paruulo, aliud est, cur non cesset, quando non est tanta, licet sit grauissima, vt est in adulto. Primum non aliter probatur, nisi quia curator paruuli potest dare illam pecuniam non animo emendi, sed tantum tollendi impedimentum, & satiandi auaritiam alterius, vt remoto isto impedimento, ille velit ministrare. Et ita non emitur Baptismus, & cessat Simonia. Vt autem pecunia possit tunc dari isto modo, necessitas extrema præbet facultatem, seu naturale ius vitandi damnationem pueri, quando sine hoc modo ineuitabilis esset. Et declaratur hæc ratio, quia quando datio pecuniæ potest habere bonum finem necessarium per se, & distinctum ab emptione rei spiritualis, licet pecunia propter illum finem detur, non committitur Simonia expressa, nec interpretatiua: ita vero est in præsenti, ergo. Maior patet, quia intentio formalis non est emendi, vt supponitur: & ita non est Simonia expressa: necessitas autem excusat ab interpretatiua, quia non tenetur quis cum tanto damno proxime vitare illam externam apparentiam Simoniæ, quando reuera, & in animo talis non est. Minor autem iam satis patet ex dictis, quia dare pecuniam illi auaro, vt non tam grauiter noceat proximo, vel vt desistat ab illa praua voluntate non Baptizandi, optimus finis est. Neque obstabit, quod alius accipiendo peccet quia qui dat, non cooperatur peccato illius, nec petit aliquid, quod sine peccato ipse facere non possit, sed permittit malitiam eius, illaque benè vtitur, sicut de soluente vsuras constat.

5. Verumtamen licet hic discursus probabiliter procedat quoad hanc partem affirmantem, videtur tamen destruere alteram negantem de adulto. Cur enim non poterit adultus etiam illa intentione dare pecuniam, & ita non committere Simoniam expressam? Cur etiam non excusabitur coram Deo à Simonia præsumpta, seu interpretatiua cum etiam sit in grauissima necessitate? Quia difficillimum est habere

2 Sententia distinguens inter necessitatem grauem, & extremam.

4. Probatur 1. pars huius opinionis affirmans ad baptizandū paruulum in extrema necessitate posse dari pecuniam.

Difficultas vrgetur in adulto.

habere contritionem, & ita licet nō sit tam certū periculum damnationis, tamē moraliter magnum est, quod in re tanti momēti sufficiens esse debet, vt propter illud vitandū possit etiam cōtemni exterior illa apparētia Simonię. Et accedit quod licet habeat quis contritionem, tamen moraliter loquēdo integrā remissionē culpæ, & pœnæ non assequetur, nec volabit statim ad cælū, quod grauissimū nocumentū reputari debet, ergo pro illo vitando habet ius vtēdi illa cautela, seu redimendi vexationē suam. Huc accedūt multę ex rationib. factis pro prima sentētia, quę plane videntur probare, quod si in illo casu de paruulo non cōmittitur Simonia, quia reuera non est emptio rei spiritualis, eadē ratione non erit emptio in necessitate adulti, si intentione simili, & ad eundem finem tollendi impedimentum detur pecunia, ac subinde etiam in eo casu non esse peccatum illam dare.

6. *Opinio Soti asserens in extrema necessitate posse emi Sacramentum.* Quapropter So. li. 9. de Iust. q. 6. a. 1. licet cum pręcedēti secunda opinione in vtraq; parte, & affirmante de paruulo, & negāte de adulto cōueniat, tamen lōge aliam rationem reddit in casu de paruulo, iuxta q̄ & tertiam, & nouam opinionē constituit, & nouā rationē differētię inter vtrumq; casum reddere potest. Ait ergo, ideo licere in eo casu de paruulo pecuniam dare, quia licet tunc Sacramentū emere, quę emptio nunq̄ licet, nisi in extrema necessitate. Priorem partē probat primo argumētis supra factis pro prima opinione, qa redēptio vexationis in pręsenti casu esse nō potest sine emptione Sacramenti, nam mediū vnicū ad redimendam vexationem, est emptio Sacramēti, tunc autē non est mala emptio, qa non propter se fit, nec propter temporalem finē, sed propter spiritualē grauissimā, & extremā necessitatē. Quod si obiicias, qa actio intrinsece mala ex obiecto nō potest vnquā honestari ex bona intētione finis. Respondet consequēter, emptionē Sacramenti nō esse intrinsece malam. Et in hoc constituit differētiam inter emptionē & venditionem Sacramenti, quod vēditio est intrinsece mala, non emptio: cuius nullam rationē reddit, sed declarat tantū exēplo vsurę, in qua vendere matrimoniū, intrinsece malū est, non vero emere. Deinde vero subiungit exemplū non esse sumēdum in omnibus, nā soluere vsuras licitū est etiā extra extremā necessitatem, in graui, emere autē Sacramentū, non licet nisi in extrema necessitate. Et ideo (inquit) nō licet adulto in illo casu dare pecuniam. Cuius aliā non reddit rationē, nisi qa in spiritualib. multo maior est adhibēda cautio, & ideo solū in extrema necessitate permittitur ēptio, ne si minor sit necessitas videatur qs dādo pecuniā alterius iniqtati cōsētire.

7. *Impugnatur opinio Soti dicentis emptionem Sacramenti nō esse intrinsece malam.* Sed hæc nō vidētur dicta cum fundamēto solido, nec cum consequentia doctrinæ. Primum n. assertio illa, quod emptio Sacramenti nō sit intrinsece mala, expresse est contra D. Th. & omnes Theologos, & Iuristas, & cōstat ex omnib. allegatis in vtraq; opinione, & in aliis, quos infra referemus. Vnde Bonau. 4. dist. 25. dub. 3. circa lit. vbi Magister ait: *Vtriq; eadē sententia percelluntur*, scil. emētes, & vēdētes, ipse Bonau. addit: *Quantū ad genus peccati est vniformitas, quia vterque gratia Spiritus sancti facit iniuriam.* Deinde Soto nullam affert rationem, cur vēditio Sacramēti sit intrinsece mala, & nō emptio: nam exemplū de vsura nihil probat, qa in vsura nō oritur malitia ex aliqua excellentia ipsius mutui, sed potius ex eo, quod nullius pretii est, & consequēter tota malitia eius consistit in iniustitia, quia venditur res, quę nō est digna pretio, quæ iniustitia solū est ex parte vendentis, non ex parte emētis seu petentis mutuū, qa ille nō potest sibi facere iniuriam, sed potest cedere iuri suo. Vnde etiamsi absq; graui necessitate cū cōmuni petat mutuū à parato, nō peccat. Imo licet sine vlla rationabili causa petat, vel etiāsi inducat nō paratū, etsi peccet ratione inductionis, & cooperationis ad malū alterius, nunquam proprie peccat in eo, q̄ est emere mutuū, qa (vt dixi) cedit iuri suo, nec potest sibi facere iniuriam. At malitia Simoniæ oritur ex excellentia rei spiritualis cui grauis fit irreuerentia, & iniuria, dum pretio temporali comparatur, hæc autem æq; fit emendo, ac vendendo, neq; emens potest cedere (vt sic dicā) iuri rei spirituali, magis quam vendens. Est ergo in vtraque æque intrinseca malitia.

Præterea hoc declaratur ex facto Simonis, cuius factum vt per se malum, & grauissimū Petrus reprehēdit: & tamen ille emere tantū tentauit. Respōdet Sot. illū voluisse emere ad vendendū. Sed cōtra, nam licet hoc verisimile sit, tamen hoc neq; est æque certum, cum ex Scriptura non colligatur aperte. Neque à Petro redditū est pro causa, sed tantū dixit: *Quoniā donum Dei existimasti pecunia possideri.* Ergo hoc sufficiebat ad delictū, quicqd sit de alia intentione: nec indubitatū delictum soli intentioni occultæ tribuendū est. Vnde Chrysost. homil. 13. in Marc. ponderat, Christum non tantum eiecisse de templo vendentes, sed etiam ementes (quo facto significatos esse Simoniacos ex sententia Patrum supra ostendimus) *Quia non solum* (inquit) *vendere, malum est, sed etiam emere*: & subiungit: *Denique Simon Magus non quia vendidit, sed quia emere voluit, damnatus est. Infelix est, qui vendit, infelix est, qui emit, gratia enim Christi auro, & argento non potest comparari.* Sic etiam Taras. in epist. ad Adrian. in cap. *Eos, qui*, 21. 1. q. 1. dicit, peccare illum, qui vendit Spiritum sanctum, quia vult illum habere tanquam seruum: *Similiter* (subdit) *& qui emit, Dominus eius volens esse, quod emerit, per pretium pecuniæ illud acquirit*: Vbi non ponit rationem culpæ in hoc, quod Spiritus sanctus emitur, vt vendatur, sed in intrinseca ratione emptionis, quæ per se infert iniuriam Spiritui sancto, quia ita tractatur, ac si eius dominium per temporale pretium posset obtineri. Et potest hoc confirmari ex multis aliis Decretis in tota illa q. 1. in quibus vtraq; pars ęque damnatur. Item in definitione Simoniæ æq; ponitur, quod sit voluntas emendi, aut vendēdi. Itē sicut est intrinsece malū vēdere rem alienā, inuito domino & ita etiā emere. Item sicut est cōtra diginitatē rei pretio inæstimabilis illā vendere, ita etiam emere, qa per vtramq; partē pecuniæ æquiparatur. Item qui ab aliquo emit rē, facto ipso protestatur, illā esse materiā aptam ad talē contractū, & similes rationes possunt facile multiplicari, vt in sequentib. etiam dicemus. 8. *Responsum Soti refellitur.*

9. *Non loqui Sotum consequenter.* Præterea non loquitur Soto consequenter: nam si emptio Sacramenti non est intrinsece mala, ergo in rigore est de se indifferens, quia si non est intrinsece mala, de se non habet malitiā, vnde cū nec bonitatē habeat, vt constat, erit indifferens: & ad sūmum erit vel male sonans, vel ad malū vrgens, nisi aliūde honestetur. Ergo non solū in extrema necessitate paruuli, sed etiā in grauissima necessitate adulti poterit licere. Nā ea, quę non sunt intrinsece mala multo facilius, & frequentius honestari solent ex optimis, & grauissimis, ac moraliter necessariis causis, etiāsi extrema necessitas nō intercedat. Quod autē respondet Soto, in spiritualib. esse maiorem cautionē adhibendā ne videatur quis alterius Simoniæ cōsentire, si extra necessitatē extremam pretiū tribuat: valde friuolū apparet, qa non agimus hic de specie culpæ corā hominibus, sed de existentia illius corā Deo, apud quē si intentio sit sana, & mediū non sit malū, actio non erit suspecta, nec habebit vllā rationē cooperationis ad malitiā alterius, quia ille se offert, & non solū est paratus, sed cogit. Ergo tractādo de veritate, & non de suspicione, nullo modo ille videri potest peccato alterius cōsentire, qui suā tantū quęrit salutē, & vtitur illo medio ab alio coactus, solum ne se in graue periculū damnationis coniiciat, de sua contritione, & dispositione non satis confidens. 10.

Adde, quod etiam apud homines potest ibi esse suspicio collusionis, vel consensus in peccatum alterius: hæc enim suspicio merito præsumitur, quādo quis per illud spirituale, q̄ data pecunia obti-

Nn 4 net, ali-

net, aliquod emolumentum temporale consequi potest, vt contingit in Simonia, in ordine, in beneficio, in absolutione à censuris, & in similibus: at vbi solum spirituale propter se quæri potest, cessat omnis suspicio, ita vero est in præsenti, nam desiderium Baptismi, & præsertim in articulo mortis non potest esse propter temporale lucrum, sed tantum propter spiritualem salutem, & ideo sacri Canones facilius permittunt dare aliquid sponte, & accipere sic oblatum in Baptismo, quam in Ordine, vt infra videbimus. Ergo ex hac parte nulla est suspicio in emptione baptismi, si alias ipsa per se mala non est, & necessitas mortis vrget in adulto. Quæ enim irreuerentia tunc fit Sacramento? aut enim per emptionem, & hoc non iuxta dictam sententiam, quia non est per se mala, & fit propter altiorem finem, & vrgentissimam causam: aut in venditione, & hæc non imputatur ementi, ad quod satis est, vt propter grauissimam causam, & necessitatem emat, etiam si non sit extrema. Nam cur non, cum vtatur iure suo, & medio de se non malo? Quin potius addo, ex illa opinione Soti, vt ab ipso traditur, sequi, in minoribus necessitatibus licitum esse, emere spiritualia, quia si actio de se nõ est mala intrinsece, multo facilius honestari potest coram Deo, secluso scandalo, & suspicione mala apud homines.

11. *Declaratur aliter Soti opinio.*

Aliter vero posset hæc Soti opinio declarari, confitendo (vt plane videtur necessarium) Simoniam, quæ est in emptione Sacramenti, esse intrinsece malam, & addendo, nihilominus in extrema necessitate desinere esse malam, non quia actio intrinsece mala solum propter finem bonum possit licite fieri, (hoc enim repugnat verbis Pauli supra inductis, & rationi quia repugnat esse malum, & licere) sed quia posita extrema necessitate mutantur conditiones ex parte materiæ necessariæ ad illam malitiam. Sicut furtum intrinsece malum est, & nihilominus in extrema necessitate licitũ est accipere alienum, inuito domino, quia tunc non est rationabiliter inuitus, vel quia tunc non tam res aliena quã communis accipitur. Sic etiam dicebamus supra, posse Deum ita dare alicui spiritualem gratiam, vt det illi licentiam vendendi illam, & tunc cessare malitiam Simoniæ in illa actione, non quia talis venditio nunc non sit intrinsece mala, sed quia iam non esset similis venditio, nec cum eisdem conditionibus. Ita ergo in præsenti dici potest, malitiam hanc Simoniæ, licet intrinseca sit, nihilominus ex parte materiæ multum pendere ex voluntate illius, qui dixit: *Gratis accepistis, gratis date.* Hinc ergo fit, vt hæc prohibitio nunquã cessare possit ex parte dantis Sacramentum, si vendendo dare velit, quia nunquam potest hoc facere, ex præsumpta voluntate Domini, quia nunquam potest occurrere causa, vel necessitas, quæ talem præsumptionem inducat, nec fingi potest casus, in quo Dominus ipse talem licentiam dedisse credatur. Quia collatio Sacramenti semper pendet ex libera voluntate dantis, & semper potest libere dare, & ideo semper voluntarie irrogat iniuriam Sacramento, si vendat, neque potest habere rationem præsumendi, Dominum gratiæ de tali venditione esse contentum. At vero ex parte eius, qui recepturus est Sacramentum, non semper est in voluntate eius habere Sacramentum gratis, & alioqui potest esse in extrema necessitate gratiæ. Tunc ergo merito præsumitur Dominus dedisse illi facultatem, vt habeat Sacramentum, quomodo potuerit, etiam emendo, si aliter non potest: nam propter hoc maxime instituit Sacramenta, vt indigentes gratia, illam recipiant per Sacramenta, & cupit maxime necessitatibus indigentium prouidere. Et ita ex parte voluntatis eius merito creditur tunc non fieri contra illam: & ex parte gratiæ, vel Sacramenti etiam cessat irreuerentia, quantum spectat ad ementem, quia non emit ex irreuerentia, nec ex vili gratiæ æstimatione, sed solum ex necessitate, vt non priuetur tanto bono. Et hoc modo fit mutatio in eo casu ex parte materiæ, quia pro illo censetur datum ex parte Dei Sacramentum cum hac amplitudine, & ita cessat malitia. Et consequenter potest hoc modo reddi apparens differentia inter necessitatem extremam, & minorem, quia illa præsumptio, & mutatio materiæ habet locum in extrema necessitate, & non in minori, sicut malitia furti cessat in extrema necessitate, non vero in alia.

Explicatur quomodo dici possit non esse Simonia in extrema necessitate emere Sacramentum.

Sed neque isto modo censeo, illam sententiam, 12.
sustinendam esse quoad priorem partem, nec satis *Impugnatur.*
facere quoad posteriorem. Primum patet, quia non potest emptio Sacramenti separari ab emptione gratiæ, quia propter illum emitur, & propter quod vnumquodq; tale &c. vt supra etiam dictum est: emptio autem gratiæ nunquam potest separari ab emptione Spiritus sancti, vt dixit Tarasius, quia & ab illo, & cum illo infundi debet, nec dari potest gratia nisi etiam ipse Spiritus sanctus detur, emptio autem Spiritus sancti intrinsecam continet iniuriam eius. Vnde nunquam præsumitur Christus dedisse nobis Sacramenta cum iure emendi illa, si aliter habere non possimus, quia non vult, nos illa accipere cum Spiritus sancti contemptu, & iniuria. Accedit, quod reuera nunquam est necessaria emptio magis quam venditio, nisi fortasse in casu illo, quem finxit Soto, in quo cogatur quis iurare se dare pecuniam vt pretium Sacramenti, in quo infra ostendemus, esse omnino prauum, illam dare. Extra illum vero non esse necessarium Sacramentum emere etiam in extrema necessitate: probatur, quia potest aliter dari pecunia, quam emendo, vt secunda opinio sufficienter declarat, & respondendo ad argumenta amplius exponetur, ergo nulla est ratio præsumendi, Christum in hoc negotio aliquid speciale concessisse pro necessitate extrema. Et hinc facile probatur altera pars, quia iam nulla superest differentia quoad hoc inter paruulum, & adultum. Adde, quod si illa præsumptio, & mutatio ex parte haberet locum in casu de paruulo, nulla sufficiens ratio reddi posset, cur non deberet extendi ad adultum, quia Christus non solum extremis, sed etiam grauibus necessitatibus subueniri voluit, præsertim spiritualibus, & cũ tanto periculo æternæ mortis. Vnde etiam necessitas illa adulti potest dici extrema, quia est necessitas mortis cum grauissimo periculo æternæ salutis, licet nõ sit necessitas tam desperata (vt sic dicam) sicut est necessitas paruuli.

Est igitur quarta sententia, quæ cum secunda 13.
conuenit in asserendo, licitum esse in eo casu dare pecuniam vt non pretium Sacramenti, sed vt remouentem impedimentum prauæ voluntatis, & auaritiæ: differt tamen, quia non solum in paruulo, sed etiam in adulto affirmat, hoc licere. Hanc opinionem habet expresse Albert. Magn. 4. d. 5. articul. 1. ad fin. Vbi vtrumque casum expresse distinguit, & dicit in vtroque posse aliquem redimere vexationem vel pro se, si ipse indiget, vel pro paruulo, si filium, vel alium habet, quem vult baptizari. Eandem sententiam tenet supplementum Gabr. in 4. d. 25. qu. 2. art. 7. prop. 7. docet late, & optime Adrian. Quodlib. 9. art. 3. ad 2. confirm. tertii argum. Et solet referri Maior, sed in loco citato non id affirmat de adulto, licet neque neget, in dist. autem 25. Quarti, q. 5 ad 3. videtur magis fauere: quia licet affirmando de paruulo, taceat de adulto, tamen ratio, quam affert & consequentia doctrinæ videtur vtrumque postulare. Et eodem modo allegari possunt pro hac parte Bonauent. & Mars. vt dixi. Quin potius addit Adrian. in eo casu teneri adultum Baptismum obtinere, etiam oblata pecunia, quia tenetur curã suæ salutis gerere, & baptismum recipere, si potest illum obtinere sine emptione illius, remouendo auaritiam alterius data pecunia: & in hanc partem inclinat Vgo-

4. Opinio asserens posse dari pecuniã non ad emendum Sacramentum, sed ad remouendum impedimentum.

nat Vgo-

nat. Vgolin. Tab. 1. c. 6. nu. 7. Continet ergo hæc sententia duas partes, vna est, dare pecuniam iniquo ministro Sacramenti petenti illam, & nolenti aliter Sacramentum ministrare, non semper esse emptionem Sacramenti, sed posse intentione dantis, habentisq; ad hoc ius ex necessitate vrgente, separari. Et in hoc conuenit hæc sententia cum secunda. Et est valde pium, potestque sine magna difficultate sustineri, quamuis prior opinio, quæ Diui Thomæ fuisse videtur, probabilitate non careat. Tamen omnibus pensatis, hæc pars eligenda est, quia nulla ratio sufficiens occurrit, cur illud non sit in hominis potestate, vel cur actus externus dationis pecuniæ imputari homini debeat apud Deum, tanquam emptio contra intentionem suam, cum alias habeat grauem, tamque honestam causam sic operandi, & permittendi malitiam alterius. Et hoc apertius constabit ex solutionibus rationum prioris sententiæ.

Hæc opinio quoad priorẽ partem de pueris vera iudicatur.

14. Altera pars huius sententiæ est, hoc nõ tantum habere locum in extrema infantis necessitate, sed etiam in grauissima adulti: in quo differt hæc sententia à secunda, & mihi videtur multo magis consequenter loqui: tum quia nulla sufficiens ratio differentiæ redditur, vt supra ostensum est: tum etiam quia illa datio pecuniæ potest per intentionem dantis denudari omnino à ratione emptionis, ergo etiã in adulto indigente Baptismo, & in extremis posito, poterit denudari. Et tunc est honestissima ratio sic operandi, nec interuenit vlla irreuerentia Sacramenti, nec ibi fit aliquid contra rationem gratiæ, vel dignitatem eius, non contra absolutum dominium Dei in omnibus huiusmodi donis, ergo dominium tũc tã licet, quã in casu paruuli. Accedit, quod maior est obligatio vniuscuiusque ad subueniendum sibi in spiritualibus, quam proximo: si ergo licet vti hoc medio ad subueniendum proximo extreme indigenti, cur non licebit vnicuiq; pro se ipso? Potest quidẽ responderi, quod non est æqualis necessitas. Sed dico inprimis excessum necessitatis in paruulo compensari ex maiori obligatione, & inclinatione charitatis ad curandum de propria salute spirituali: & ideo merito cõcedi, vt possit adultus pro se facere, quod potest pro alio, etiãsi necessitas propria minor aliquantulum sit. Addo deinde necessitatem esse satis magnam, & suo modo extremam, & periculum esse grauissimum in re magni momenti, & hoc satis esse, licet non sit æqualitas omnimoda. Et declaratur, quia illa necessitas peccatoris adulti tanta est, & moraliter à Deo æstimatur, vt teneamur ex charitate subuenire proximo sic indigenti, etiam adulto cum periculo vitæ corporalis, vt alibi dictũ est, ergo signum est, necessitatem illam spiritualẽ reputari moraliter extremã, ergo illa sufficit, vt iuste separari possit per intentionẽ datio pecuniæ ob alios fines honestos, ab emptione, si autem separatur, iã non est Simonia, & ideo actio est licita.

Quoad secundam partem de adulto etiam approbatur hæc opinio.

Tomo 4. de Pœnitentia disp 32. sect 1. & disp 44. sect. 3.

15. Sed quid si improbus homo non solum pecuniam petat sed etiam petat, vt detur sibi in pretium? Respondeo, si non amplius vrgeat, non cogi eum, qui dat pecuniam, dare iuxta intentionem petentis, sed posse dare in sustentationem, vel eleemosynam vel ad tollendum impedimentum, vel certe si sit persona ignorans, satis est, si intendit, eo modo dare, quo licite potest, & non iuxta prauam intentionẽ petentis. Vlterius vero restringi potest casus, in quo iniquus homo velit, vt dans dicat, ac profiteatur, & iuret, se dare pecuniam illam in pretium Sacramenti, & non in pretium aquæ, aut laboris, nec tantum ad redimendam vexationem, aut alio simili modo. Et in hoc casu, si ille id faciat in iniuriam, vel irrisionẽ Sacramenti, vel Religionis Christianæ, etiam Soto fatetur non posse fieri, sed potius esse relinquendum paruulum mori sine Baptismo, quam ita dare pecuniam, quia tunc inseparabilis est à tali datione pecuniæ iniuria Religionis, talis autem iniuria est intrinsece mala: vnde fieri non potest etiam pro salute spirituali proximi, vel propria. Tunc autem si agatur de salute adulti, saluari poterit per contritionem, & sperare potest sibi non defuturã ex auxilio Dei, necessario ad resistendum illi tentationi, & priuandum se illo remedio, ne Deum offendat.

Quid dicendum si non solum pecunia petatur, sed etiam in pretium petatur.

Si iuramentũ petatur, quod pecunia detur in pretium Sacramenti, quid sentiendum.

16. At vero si intentio petentis non sit tam praua, sed solius auaritiæ, vel odii priuati, vt faciat alium consortem, & participem sui criminis: tunc ait Soto licitum esse, dare pecuniam in pretium, & affirmare cum iuramento hac intentione dari: & loquitur consequenter. Tamen est iudicio meo improbabilis assertio, & horrenda, quia sine dubio illa professio est valde iniuriosa rebus Diuinis, & Sacramentis, nec est talis iniuria separabilis, etiamsi ab iniquo exactore formaliter intendatur. Item fundamentũ etiam est omnino falsum, scilicet, quod emptio Sacramenti non sit intrinsece mala. In illo ergo casu omittendum est Sacramentum: & hoc saltem conuincunt argumenta primæ sententiæ, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona. Et ita etiam supponunt omnes auctores etiam secundæ, & quartæ sentẽtiæ: omnes enim ante omnia supponũt, remouendam esse intentionem emendi. Quod si intentio haberi non potest, etiam nõ potest exterius fingi, nam si cum iuramento fiat, erit periurium, si absque iuramento, erit mendacium perniciosum, & sacrilegium contra reuerentiam debitam Sacramento. Et ita in specie, sic vrgendo casum illum, docuit Maior. 4. distin. 5. ad 3. & ex Modernis Vgolin. Tab. 1. c. 6. n. 5. & 8. Qui addit, posse quempiam in eo casu verbis amphibologicis vti accommodando illa ad suam mentem, &, non ad mentem petentis, & ita intelligit Sotum. Sed ille longe aliter sensit, vt explicui, cum etiam intentionem emendi approbet. Tamen remota hac intẽtione, si verba possunt proferri in sensu æquiuoco, posset ille etiam à malitia excusari. Casus autẽ vrgetur, quando quis cogitur expresse iuuare, & affirmare, se dare tali intentione emendi, & tradendi pretiũ, & tũc non est dubium, quin res sit intrinsece mala. Et opinio Soti singularis est, ideoq; in re tam graui non potest censeri probabilis. Valentia vero pun. 3. negare videtur hunc casum esse possibilẽ, sed nõ video, qua ratione id possit negari.

Soti opinio reiicitur.

17. Tandem quæri potest, quid sit dicendũ, si ille, qui Baptismum in eo casu dare non vult, non petat pecuniã, neq; id faciat ex affectu auaritiæ, sed ex odio, vel ex alio prauo affectu: nunquid licebit inuitare illum pecuniis ad vincendã duritiam eius? Videtur n. nullo modo licere, quia illud est inducere ad malum, nam ille inprimis non est paratus ad dandũ Sacramentum propter pecuniã, vt in casu supponitur: quãdoquidem illã non petit nec expresse, nec tacite, vt præsupponendum est: ergo tunc qui petit, non vtitur malitia eius, sed illũ inducit. Deinde ille non potest licite dare Sacramentũ accepta pecunia, ergo petitur ab eo id, quod sine peccato præstare non potest, ergo est inductio ad malum formaliter. Hoc attigit ex citatis auctorib. Adrianus, & intrepide respõdet, posse fieri, quia ex parte petentis non cõmittitur Simonia, quia, vt supponimus, nõ offert pecuniam animo emendi, sed tantũ auferendi impedimentum, & redimendi vexationem. Nec etiã inducit ad malum, sed ad minus malum, quia minus malũ est accepta pecunia, baptizare extreme indigentẽ, quam illum sine remedio necessario ad salutẽ relinquere. Vnde ille, qui sic offert pecuniã, non simpliciter petit ab alio, vt accepta pecunia, baptizet, sed quasi sub conditione tacita, vel expressa, si non vult aliter desistere à grauissimo peccato, & nocumento non baptizandi. Confirmat hoc Adrianus, quia possumus licite minis, & incusso iuste timore talem hominem compellere, vt baptizet: quoniam alias deferetur ad iudicẽ, & pœnas luet, ergo etiam possumus blanditiis, & beneficijs illum inducere, & consequenter etiam

An liceat inflectere pecunia illum, qui ex odio non vult dare baptismũ?

Pars negatiua approbatur.

etiam data pecunia, quia non est maior ratio, cur liceat inducere per timorem, quam per concupiscentiam, cum supponatur vtraque inductio esse ad bonum finem, & ad maius malum vitandum. Potest etiam confirmari: nam qui offert pecuniam in illo casu, petit, vt propter pecuniam remittat offensionem, aut odium, vel vindictæ appetitum, quod per se bonum est, & pecunia redimi potest: inde autem consequenter speratur, vt ille deposito furore, baptizet. Vnde non obstante acceptione pecuniæ ex alio titulo, posset Sacramentum gratis ministrare, & ita non petitur ab illo aliquid, quod sine peccato facere non possit. Atque hæc sententia mihi videtur pia, & valde probabilis, nec inuenio nouam rationem, qua possit solide refutari.

18. *Idem ostendum de confessionis Sacramento.* Atque ex dictis sequitur, id quod dictum est de Baptismo, extendi posse, & debere ad Sacramentum pœnitentiæ, si homo sit in extremis constitutus, & conscientiam habeat peccati mortalis: nam si vnicus adesset sacerdos, & ille nollet audire confessionem, vel absoluere, nisi accepta pecunia, posset illi dari, quia hoc Sacramentum est tantæ necessitatis respectu peccatoris baptizati, sicut Baptismus respectu adulti non baptizati, quod ergo dictum est de baptismo respectu adulti, dicendum est de pœnitentia in illo casu. Et ita in specie notauit Vgolin. dicto. cap. 6. n. 7. ca. 40. §. 1. Vbi addit ad nullum aliud Sacramentum hoc esse extendendum, quia non sunt tantæ necessitatis. Sed licet fortasse hoc ita sit per se loquendo, tamen in casu posset esse æqualis necessitas in ordine ad salutem æternam, & tunc idem erit iudicandum. Vt verbi gratia, si contingeret hominē subito amittere loquelam, & sensum, & non posse recipere Sacramentum pœnitentiæ, posse tamen recipere extremam vnctionem, sacerdos autem nollet illam dare, nisi à circumstantibus, vel habentibus curam infirmi pecunia detur: tunc dico, eadem probabilitate dici posse licite dari, non vt pretium, sed vel vt honestum stipendium, vel ad remouendum impedimentum. Idem necessitatis modus posset in Eucharistia accidere, præsertim si nullus esset sacerdos, sed tantum Diaconus, & ille nollet eam deferre infirmo, non prius accepta pecunia: est enim eadem ratio necessitatis, quia per quodlibet Sacramentum potest homo fieri ex attrito contritus, si bona fide illud recipiat, & ideo in magno periculo constituitur, si in his casibus Sacramentis priuetur: Ad quæ etiam ius habet, & ideo potest facile vitari emptio Sacramenti, qua sublata, nulla relinquitur probabilis ratio, cur non possit hoc fieri in tali necessitate.

In aliquibus Sacramentis hoc etiam aliquando admittendum.

19. *Proponitur eadē quæstio in Eucharistia sumenda per modum viatici.* Quin potius non sine causa verti potest in dubiū, An necessitas recipiendi Eucharistiam vt viaticum sit ad hoc sufficiens ratio, etiamsi homo sit iam confessus, vel non habeat conscientiam peccati mortalis. Quia probabile est, Eucharistiam esse necessariam ad salutem necessitate medii, quod debet in re adhiberi, quando commode potest procurari sine propria culpa, tunc autem potest procurari sine emptione Sacramenti, vtendo debita intentione, vt explicatum est. Et causa illa videtur honestissima, & sufficiens ad vtendum illo medio & intentione, nam malitia alterius non debet me priuare tanto bono, quando ego habeo ius, & possum vti bene malitia illius sine vlla cooperatione cum illo. Potestque ita explicari: nam vel Eucharistia est iam consecrata, & Ecclesia seruata pro infirmis, vel est consecranda de nouo. In priori casu illa hostia consecrata, ex dono Dei est mea quoad vsum maxime pro illo articulo, magis quam panis communis fit meus in extrema necessitate, etiamsi alias esset sub dominio alterius. Ergo sicut in extrema necessitate possum accipere panem alterius, etiam per vim repellendo vim, si alius obstiterit, ita hic possum exigere ad meum vsum per modum viatici consecratum panem, & remouere omnem vexationem & vim, quocumque modo possim, siue per vim, siue per pecuniam, quia habeo ius in illa re, & tanquam meam ad illum vsum mihi eam vendico. In posteriori autem casu non tam clare apparet ius in re, est tamen aliquod, vt in solutionibus argumentorum dicam: & ita possum etiam redimere vexationem: vel certe (quod facilius est) possum inuitare sacerdotem ad Missam, oblata pecunia ex parte mea per modū eleemosynę, vel sustentationis, non curando, qua intentione ipse illam accipiat: nam ego ad illam intentionem non cooperor, nec teneor illam vitare cum tanto meo incommodo. Videtur ergo hoc etiam probabile, sed quia nullus auctor expresse id asseruit, aliis iudicium remitto, tamen si attente legantur, quæ Adrian. & Albert. in priori puncto scripserunt, non inueniuntur alieni ab hac sententia: nā rationes, quib. vtuntur, hic habēt eandē vim: quia si euitetur emptio Sacramenti, vt facile potest, sicut declaratū est, nulla ratio intrinsecę malitię superest, quod si hæc non obstat, nihil videtur esse, quod obstare possit in tam graui necessitate, quominus quis vtatur iure suo. Item quia tunc posset sacerdos per honestam coactionem, vel comminationem cogi ad dandam Eucharistiam, cur ergo non per aliam inductionem non intrinsece malam?

Addo denique alium casum, quo omnia dicta cōfirmantur, nimirum si Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum quasi capiuum teneatur à tyranno, vel hæretico, vel Iudæo, qui velit illud conculcare, aut comburere, nec possit aliter ab illa iniuria vindicari, nisi pretio dato. Assero enim, tunc posse dari pecuniam, si tyrannus illam petat, & sponte offerri, etiam si non petat, vt cesset ab iniuriis, & Sacramentum fidelibus restituat. Probatur, quia tunc non emitur Sacramentum, nec qui dat pecuniam, hoc intendit, sed redimitur vexatio, quæ fit Sacramento ipsi, & Christo: nam quilibet homo potest redimere vexationem, quæ fit proximo suo, ergo multo magis illam, quæ fit Christo. Redimitur etiam vexatio, quæ fit Ecclesiæ, quę sola habet ius retinendi, & vtendi Eucharistia. Item redimitur (vt ita dicam) ipse tyrannus à malitia, quam committit: licitum enim est dare alicui pecuniam, vt à peccando desistat, & ex omnium sententia licitum est dare pecuniam alicui, ne Simoniam committat, quam facere volebat, vt infra videbimus. Ergo licitum est illi tyranno dare pecuniam, vt cesset iniuriam irrogare Sacramento & consequenter, vt illud restituat fidelibus: nam quamdiu apud se retinet, in hoc ipso grauissime delinquit. Denique consimili ratione licitum est, reliquias Sanctorum pretio redimere ab hæreticis, & infidelibus indigne illas tractantibus, licet alioqui Simonia sit illas vendere, vel emere, vt paulo post dicemus, ergo illa redemptio non est emptio rei sacræ, & consequenter nec in Eucharistia erit. Antecedens videtur constare ex vsu omnium priorum, fundari autem debet eisdem rationibus, & in specie asseruit Vgolin. ca. 38. n. 5. Et sumitur ex Anton. d. c. 5. §. 13. 20.

Posse dari pecuniam tyranno, qui Eucharistiæ Sacramentum quasi captiuum habuerit.

Ad fundamentum ergo primæ sententiæ respondemus posse in illo casu separari dationem pecuniæ ab emptione Sacramenti, quia si fit sermo de emptione formali, hæc pendet ex intentione operantis, quæ libera est, vnde si non habeatur talis intentio, non erit formalis emptio. Si vero fit sermo de emptione imputata moraliter, seu interpretatiua, hæc nulla sufficienti ratione probatur, vel conuincitur. Nam ego vtor iure meo dando illam pecuniā alia intentione, & ita mihi non imputatur, quicquid inde sequitur. Dices: Quantumuis des proxime, & immediate ad redimendam vexationem, vel ad tollendum auaritiæ impedimentum, satiando illā, semper hoc totum ordinatur ad hoc, vt ille ministret Sacramentum, & ita per pecuniam intenditur 21.

Respondetur ad fundamentum primæ sententiæ.

Obiectio.

Sacra-

Solutio. Sacramentum saltem mediate, & hoc est emere. Respondeo: Etiam quando ego do stipendium, vel eleemosynã sacerdoti, intendo quidẽ immediate sustentationem eius, illam tamen nõ intenderem, nisi etiam intẽderem, vt ille faceret sacrũ, & ita aliquo modo per pecuniam intendo sacrum, & tamen non ideo emo, nec intendo emere etiam mediate, quia nunquam intendo dare pecuniam vt pretiũ Sacrificii, ita ergo est in præsenti. Et ratio est, quia vt fit emptio, nõ satis est, vt detur pecunia, sed oportet, vt per se ordinetur ad obtentionem rei sacræ tanquam pretium eius. Hic autem nec per se ordinatur, sed per accidens in quantum ordinatur ad remouendum prohibens, nec datur vt pretium Sacramenti, sed vel vt extinguat auaritiam, vel etiam dari posset vt pretium pro depositione odii, iræ, aut appetitus vindictæ, si inde nasceretur in renitentia in dando Sacramento.

21. *Soluitur 1. argumentũ* Et ita patet solutio ad formam argumenti primi, quia tollere vexationem, hic non est tollere immediate carentiã, seu negationem Sacramenti, sed est tollere illum affectum prauum, ex quo sequebatur denegatio talis Sacramenti. Quando autem, & quomodo hæc redemptio vexationis habeat locum in beneficiis, & quid in hoc sit de iure naturæ, quid vero de iure positiuo, infra dicetur: Vnde ad primam confirmationem de iure acquisito, vel acquirendo, respondetur in ordine ad Sacramenta obtinenda, prę sertim quæ necessaria sunt ad salutem, fideles habere ius acquisitum ex Christi institutione, & donatione. Deinde, vnumquemq; habere ius acquisitum, ne iniuste opprimatur, argum. c. *Dilectus*, de Sim. Et maxime habet ius vnusquisq; ne damnari cogatur. Ad vlt. confir. respondeo in extrema, & quasi extrema necessitate concedi hanc facultatem redimendi vexationem propter salutẽ animæ perpetuam, non extendi tamen ad alios casus ordinarios, tum quia nõ censetur esse tunc propria vexatio: tũ quia potest aliis modis vitari, & habenda est ratio Sacramenti, quia facile hoc modo daretur occasio irreuerenter illud tractandi, & Simoniam committendi, si hæc licentia extenderetur.

CAPVT XIII.

Vtrum omnes actus potestatis ordinis sint materia Simoniæ.

1. *Omnes actus procedentes à potestate ordinis sunt materia Simoniæ.* POst Sacramenta occurrebat statim disputatio de Sacramentalibus: quia vero Sacramentalia vel in aliquibus actib. ordinum consistunt, vel per illos conficiuntur, oportet prius hoc fundamentum præmittere. Regula igitur generalis sit: Omnes actus procedentes à potestate ordinis, in quocumque eius gradu, seu ordine, materia sunt Simoniæ, ita vt illos emere, aut vendere Simoniacum sit. Est certa, & communis sententia, quã tradit D. Th. d. q. 100. a. 3. Vbi dicit, *Vendere, aut emere id quod spirituale est, in his actib. esse Simoniam.* In quo loquendi modo insinuat, aliquid esse spirituale, quod vendere non licet, & aliquid materiale, seu temporale, quod vendere licet: Et eodẽ modo loquitur Sot. d. q. 6. a. 3. conc. 2. quod postea videtur explicare, quandam constituens differentiã inter actus ministrandi Sacramenta, & alios sacri ministerii, de qua postea dicemus. Nunc loquendo præcise de actib. potestatis ordinis, vt ab illa sunt, simpliciter dicendum est, non posse emi, aut vẽdi etiam quoad substantiam talium actuũ, id est, quoad totum illud ministeriũ, quod per hos actus exhibetur sensibiliter, ac visibiliter. Loquor autem nunc de ipsis actibus, nõ de labore: nam de hoc postea dicam. Et ita exposita assertio est communis in 4. d. 25. Vbi maxime Duran. Palud. Rich. Arg. & Mai. quæstionibus sæpe citatis. Item Alens. Altis. Siluest. etiam verb. *Simon.* q. 9. Angel. *Simon.* 1. in principio. Et cõmuniter Iuris Canonici interpretes in ca. *Consuluere*, de Simon. & aliis locis supra citatis, in quibus distinguunt tria mẽbra spiritualia rerum, quæ sunt materia Simoniæ, & vnum vocant quoad effectum, vt supra exposui, & sub hoc collocant ministeria ordinum, quę vocant spiritualia quoad effectum, quia procedunt à potentia spirituali, & supernaturali, & ideo simpliciter dicunt esse spirituale, & materiam Simoniæ. Imo addit D. Th. (quod & nos supra notauimus c. 9. in principio) hæc ministeria etiam esse spiritualia quoad causam, quia disponunt aliquo modo ad spiritualem fructum, vel salutem, vel conferunt aliquã cõsecrationem, vel sanctificationem, quæ suo modo spiritualis est, vt videbimus. Addo deniq; etiam hos actus censeri posse in se spirituales, nõ quia physice immateriales sint, sic n. etiam Sacramenta spiritualia non sunt, sed quia habent quoddã esse morale ex institutione Spiritus sancti, aut immediate aut mediante Ecclesia, secundum quod esse ad supernaturalem ordinem pertinent, & hoc totum hic spirituale vocatur, vt supra dictum est. Et hinc habent, vt ad supernaturalem Dei cultum, & Religionem infusam per se pertineant, & vt simpliciter procedant à potestate quadem spirituali, & supernaturali, qualis est character ordinis.

Atque hinc constat ratio conclusionis: nam totus hic ordo actuum supernaturalis est, & ad salutẽ animæ per se, & proxime ordinatus, est ergo materia Simoniæ. Et eadem ratio concludit, totam actionẽ necessariam ad hoc ministerium, etiamsi in suo esse materialis videatur, seu corporea, inuendibilem esse tanquam moraliter (vt sic dicam) spiritualem. Quia tota illa ritu facta est ex supernaturali, & spirituali institutione, & est à potentia supernaturali, & ita quoad hoc (seruata proportione) nulla est differentia inter hos actus, & actus Sacramentorũ, nisi quod in Sacramentis grauior est Simonia, quia illa sacratiora sunt: in reliquis vero rationes factæ de Sacramentis, de cæteris functionibus ordinum procedunt. Et ita loquuntur Iura Canonica, nam c. *Ad nostram*, de Sim. absolutè loquitur de *ministerio Ecclesiastico*, & prohibet pro illo pecuniam accipere: manifestum autem est, omnes functiones ordinum ad ministerium Ecclesiasticum pertinere. Et in ca. *Cum in Eccle.* 9. & in c. *Suam*, 29. eod. in particulari est sermo de benedictionibus nubentium, & mortuorum exequiis, vel suffragiis, quæ sunt functiones ordinũ Et similia iura sunt frequentia in illo titulo, & 1. q. 1. cum frequentibus. Et de aliquibus actibus in particulari aliqua statim afferemus. 2.

Aduertendum est autem, hanc Simoniã licet Iure Canonico prohibeatur, non esse malam quia prohibita est, sed è conuerso prohibitam quia mala est, quia materia eius vere est sacra, spiritualis, & supernaturalis, & ideo ex natura sua habet, vt vendi non possit, in eaq; procedunt rationes omnes, quæ de Simonia contra naturale ius supra adductæ sunt. Et ideo de Simonia etiã in hac materia dicitur in dicto c. *Cum in Ecclesia*, non posse per consuetudinem honestari talem venditionem, quia nimirum consuetudo non præualet contra ius naturæ, quod etiam aduertit Sot. dicto a. 2. Denique in hac Simonia, etiã prout est contra ius naturale, locum habet regula c. *Siquis obiecerit*, 1. q. 3 Qui vnũ vendit, quod sine altero subsistere nequaquam potest, nihil inuenditum derelinquit: hac n. ratione Simonia cõmittitur, & contra ius Diuinum est, non solum vendere carius hos actus, quia spirituales sunt, quã materialiter sumpti vendi, aut æstimari possent, sed etiam simpliciter ipsos actus vẽdere quocumq; vero pretio, quia supposita institutione, ac modo, quo fiunt tales actus omnino efficiuntur Diuini ordinis, & secũdũ id totũ, q; sunt, ab spirituali potestate procedunt, & vt sunt, nec vtilitatẽ habent, nec æstimationẽ, nisi in ordine ad spiritualem finem, & ideo omnino inuendibiles sunt 3. *Hanc Simoniam non esse malam quia prohibetur, sed è contra prohibita est, quia mala.*

sunt. Quæ omnia inter doctores sine controuersia recepta sunt.

3. Explicatur quo pacto Simonia detur in his actibus.

Superest vero, vt declaremus, quomodo hæc regula ad singulos actus ordinum Ecclesiasticorum applicanda sit: & quinam sint isti actus, vel quomodo fieri debeāt, vt sint materia Simoniæ, si emantur, aut vendantur. Ad quod breuiter explicandum aduerto, quosdam esse actus tam intrinsece, & essentialiter postulātes potestatem ordinis, vt sine illa nec recte, seu religiose, nec rite, ac valide fieri possint. Alii vero sunt, qui licet, vt fiant ex officio, & quasi ex intrinseca potestate, ordinem aliquo modo requirant, tamen alio modo magis priuato fieri possunt sine ordine, vel sine tali ordine. Præterea priores actus subdistingui possunt, sunt enim duplices. Quidam, qui ex Diuino iure certum ordinem requirunt, & aliter rite fieri non possunt. Et huiusmodi tantum esse videntur Sacramentorū functiones, & actio sacrificandi, nam hæc tantum habent Diuinam institutionem. Et huiusmodi sunt in sacerdote consecrare, absoluere, Extremam vnctionem dare, & inter Deum, & populum sacrificiū offerendo intercedere in ipso sacrificio, vel extra illud pro toto populo, & vice, ac nomine eius orationes publicas fundendo. Quamuis in aliis etiam constitui possint ministri ad publicas orationes fundendas, qui sacerdotes nō sint, vt cōstat ex vsu Ecclesiæ, & infra de horis Canonicis dicemus: nihilominus aliquid peculiare in hoc habet sacerdos: nā est principalis minister in hoc munere, præsertim quando preces cōniunguntur cum sacrificio, & oblatione, teste Paulo ad Heb. 5. & 8. Et ita Isidorus inter sacerdotales functiones ponit orationē ad Deū c. 1 dist. 25. Alia etiam duo Sacramenta scilicet Confirmationis, & ordinis essentialiter requirunt potestatem Ordinis, nam iure ordinario pertinent ad Episcopum (cuius consecrationem, ordinem esse supponimus, siue sit distinctus ordo à sacerdotio, siue quoddam illius argumentum, quod ad præsens non refert) per Pōtificem vero possunt aliquando committi simplici sacerdoti, non vero inferioribus clericis. Et ita hæc etiam duo ministeria essentialiter sunt à potestate Ordinis, vel pontificalis per se, vel sacerdotalis ex cōmissione Summi Pontificis. Reliqua vero duo Sacramenta quo ad substantiam suā non requirunt Ordinem, tamen ratione sui semper sunt materia Simoniæ, à quocumque ministrentur vt supra dictum est. Specialiter vero Baptismus quando solenniter ministratur, proprium munus est sacerdotis, etiam quoad accidentales cæremonias eius. Sicut etiam dicendum inferius est de benedictionibus nubentium: nam substantia Sacramenti Matrimonii nunquam potest à sacerdote fieri proprie loquendo. De his functionibus manifestum est, esse materiam Simoniæ, quasi duplici titulo, scilicet, & quia Sacramenta sunt, & quia actus sunt omnino proprii potestatis Ordinis in gradu perfecto, qualis est sacerdotalis, vel pontificalis. Neque de illis occurrit aliquid addendum. Quibus autem titulis, aut modis aliquid in his functionibus, seu pro illis dari possit, aut recipi, vt pro Missa, pro ordinatione, &c. dicemus generaliter circa tertiā diuisionem Simoniæ: vbi de pretio, & quid ad illud requiratur, agendū est.

5. De aliis actibus, qui immediatam institutionē suam habent ab Ecclesia.

Præter has vero sunt quædam aliæ functiones sacræ, habentes immediatam institutionem suam ab Ecclesia, & non à Diuino iure, vt sunt multarum rerum consecrationes, Calicis, altaris, templi, Chrismatis, & agnorum Dei. Item etiam aliæ simpliciores benedictiones, vt aquæ benedictæ, vestimentorum, sacrorum corporalium. Et hæ omnes functiones ex instituto Ecclesiæ à nullo fieri possunt infra sacerdotem, & quædam illarum sunt ita propriæ Episcoporum, vt aliis inferioribus nō communicentur, vt sunt Calicis, aræ, & templi consecratio, & similes. Aliæ vero sunt, quæ licet iure ordinario pertineant ad Episcopos, tamen ex priuilegio conceduntur interdum aliquibus inferioribus prælatis, vt benedictio corporalium, & vestimentorum, &c. Aliæ denique sunt, quæ iure proprio sacerdotibus etiam competunt, vt sunt benedictiones nubentium, benedictio aquæ, & salis destinati ad sacros vsus, incensi, cerei paschalis, candelarum pro die Purificationis, cinerū, pro die primo Quadragesimæ. Et de his omnibus actionibus est etiā res manifesta, quod sunt materia Simoniæ. Et cōstat ex multis decretis quæ in specie de his loquuntur, præter generalia supra adducta. Vt de benedictionibus Abbatū. c. *Sicut pro certo*, de Simon. De consecration. Eccl. c. 1. 1. qu. 1. c. *Cum sit Romana*, de Simon. Vbi excipitur id quod datur pro procuratione, de qua quid sit, & quomodo intelligatur, infra suo loco dicetur. De consecratione altarium, cap. vlt. 1. q. 3. Et de benedictionibus nubentium in c. *Cum in Ecclesia*, & c. *Suam* de Simon. Et ex his intelligendæ sunt omnes similes, etiamsi in Iure non expresse ponantur. Atque ita sumitur ex D. Th. dict. q. 100. art. 2 & ibi. Sot. in lib. 9. de Iust. qu. 6. art. 1. Anton. 2 par. tit. 1. c. 5. §. 16. Siluest. q. 9. Tabie. num. 33. Nauar. dicto c. 23. nu. 99. Glos. & Doctores dicto c. vlt. 1. q. 3. item Glos. in Clement. vlt. de Stat. mon. ver. *Benedici*, Panormitanus & alii super dicta Iura de Simonia. Neque in his esse potest vlla ratio dubitandi, cum omnes rationes factæ in his maxime procedant. Parum enim refert, quod hæc sint de institutione Ecclesiæ, nam illa sufficit, vt hæc omnia sint vere sacra, & spiritualia. Item non obstat, quod etiam ex Ecclesiæ ordinatione sint hæ functiones annexæ his ordinibus, nam satis etiam est, quod de facto sint actus solius potestatis Ordinis. Eo vel maxime quod licet Christus non instituit in particulari has actiones, tamen in generali dedit Ecclesiæ potestatem instituendi illas, & ex illarum institutione quasi naturali, ac Diuino iure sequitur, vt earum effectio ad ministros sacros & non profanos pertineat. Ac subinde, eo ipso quod Christus Dominus Episcopos, & sacerdotes instituit, eisque supremas consecrationes commisit respectiue, consequenter eodem Diuino iure eos fecit idoneos, vt eis tanquam propriis ministris committendæ essent reliquæ benedictiones, vel consecrationes, quæ per Ecclesiam instituerentur, quamuis peculiarem modum assignandi ministros talium actionum ipsi etiam Ecclesiæ commiserit, exceptis materiis Sacramentorum, quæ ab ipsomet Christo peculiariter institutę sunt, vt alibi tractatum est. Sic ergo omnes istæ functiones dici possunt proprie horū ordinum aliquo modo ex Diuino iure: sunt ergo omnes materia Simoniæ.

6. De aliis actibus, qui non semper ordinem requirunt.

Præter has vero dantur functiones inferiorū ordinum, quæ non omnes videntur adeo sacræ, nec semper ordinem requirere, & ideo aliquam maiorem declarationem, vel imitationem postulant. Inter has ergo actiones primū locum tenent functiones Diaconi, quæ sunt maxime sacræ, proprium n. munus Diaconi est Episcopo, vel sacerdoti sacra solēniter facienti ministrare, & in illa Missa Euangeliū cantare. Quę munera valde sacra sunt, & spiritualia, & ad illa specialiter Diaconus ordinatur, & ideo non est dubiū, quin totū illud ministeriū sit materia Simoniæ, vendique non possit, neque emi. Interdum etiam committitur Diacono diuinæ Eucharistiæ dispensatio in absentia sacerdotis, necessitate vrgente, & olim quando sub vtraque specie dabatur sacra cōmunio Diaconus sanguinem dispensabat. Et hoc etiam conuenit illi ratione talis ordinis, pertinetque ad Sacramentorum ministerium, vnde non est dubiū, quin sit materia Simoniæ. Denique interdum etiā cōmittitur Diacono sacra cōcio in absentia sacerdotis, sed de hoc actu infra specialiter dicēdū est, quomodo sit materia Simoniæ, est n. maxime propriū Episcopi, & post illū sacerdotis. Simili modo iudicandū est

est de functionibus Subdiaconi: nam habet etiam ex vi sui ordinis in solenni Missa suum peculiare ministerium, & sacræ Epistolæ lectionem, quæ à non ordinato cum ea solennitate, & ex officio dici non potest, alias fieret irregularis: iuxta ea, quæ diximus in 5. tom. disp. 42. sect. 4. Est autem in hac actione aduertendum, quod licet solenniter fieri non possit, nisi ex potestate ordinis, tamen extra Missam fit interdum à non ordinato, vt solet cantari Epistola in choro ab aliquo laico. Et tunc potest dubitari, An illa actio sit materia simoniæ? Quod attigit Vgolin. Tabien. 1. cap. 43. §. 5. num. 4. sed dico inprimis, non comprehendi sub regula, quam tractamus, quia reuera ille non est actus ordinis, vt constat, cum sine ordine legitime fiat, vt vsus Ecclesiæ probat. Nihilominus addo, probabile esse, non posse talem actionem vendi sine simonia, quia est valde spiritualis, & aliquo modo est sacrum ministerium, & quasi pars celebrationis Missæ, est ergo ex natura rei inuendibilis actio illa, quia vt sacra, & spiritualis tractari debet. Et licet ex natura rei esse posset aliqua dubitatio: ex iure Ecclesiastico non videtur dubitandum: tum propter communem sensum, & vsum Ecclesiæ, & propter generalem prohibitionem vendendi sacra ministeria: tum quia Ecclesia prohibet vendere officium Oeconomi, & similia, quæ minus annexa sunt spiritualibus, ergo à fortiori hoc prohibet.

Epistolam in choro à laico dictã esse materiam simoniæ probabile est.

7. Maior est dubitatio de actibus quatuor inferiorum ordinum, quia non sunt admodum spirituales, & sæpe per laicos fiunt fere eodem exteriori modo. Sed inter hos actus exorcizandi videtur esse maxime spiritualis, & supernaturalis, & in Diuina virtute niti, ordinarique ad salutem spiritualem energumeni, vnde non est dubium, quin sit materia simoniæ, non minus quam actus gratiæ gratis datæ, cui ille simillimus est. De actu vero, seu ministerio Acolythi, si fiat ex officio, & cum solennitate, qua fieri solet, etiam constat, esse materiã simoniæ quia etiam est sacrum ministerium & valde coniunctum cum Diuino sacrificio. De laico vero ministrante Missæ, priuato, & ordinario modo, quo à pueris & communibus laicis fieri solet, non immerito dubitari potest, quia minister ille non exercet actum ordinis, nec tenetur illud exhibere gratis, cum ex officio ad id vocatus non sit, nec specialiter gratiam ad id receperit. Sed nihilominus eo ipso, quod voluntarie cooperatur tali ministerio sacro, & suam actionem cum illo coniungit, qui Sacramentum efficit, debet illam cum debita reuerentia exhibere, & consequenter gratis, & non veniali modo, licet pro obligatione, vel sustentatione, vel aliis titulis possit aliquid accipere, vt postea generaliter tredemus. Idemq; cum proportione dicendum censeo de functione lectoris, quæ est sacram lectionem Veteris & Noui Testamenti in Ecclesia legere, vt in Matutino, in Capitulis horarum, &c. Et magis constabit ex his, quæ de diuino officio, & concione infra in particulari dicemus. Denique ostiarii munus minus sacrum esse videtur: ad illum enim solum pertinet res, & fores Ecclesiæ custodire, & dum aguntur sacra, excludere eos, qui adesse prohibentur, iuxta c. 1. d. 21. & ca. 1. d. 25. Nihilominus apud Deum ministerium hoc sacrũ reputatur, & sanctum. Vnde Malac. 1. ait Dominus. *Quis est in vobis, qui claudat ostium, & incendat altare meum gratuito?* Quæ interrogatio intelligi potest, vel quasi reprehensionem continens, quod Leuitæ hæc ministeria tunc venderent, vel vti Hieron. indicat, continet querimoniam Dei de ingratitudine Sacerdotum, & Leuitarum, nam cum nec minimum ministerium gratis agerent, i. pro quo non acciperent à Deo condignum stipendium decimarum, & aliorum spiritualium prouentuum, nihilominus res diuinas, & Dei cultũ indigne tractabant. In vtroque autem sensu supponitur ministerium illud spirituale esse. Igitur ministerium illud, quatenus in Ecclesia nunc fieri potest, potestate, & auctoritate ordinis spirituale est, ac proinde materia simoniæ. Si vero aliter fiat, prout laico committi potest, non videtur de materia simoniæ.

De actibus quatuor ordinum inferiorum.

Ex hoc ergo discursu non solum constat, actus omnium ordinum prout ab illis procedunt, & cum habitudine ad illos fiunt, materiam esse simoniæ, sed etiam eosdem actus spectatos, quatenus aliquãdo fieri possunt à laico per Ecclesiæ commissionem, regulariter esse ita spirituales, vt vendi non possint, sed sint materia simoniæ ex diuino ac naturali iure. Dico autem *regulariter*, quia interdum potest esse actus tam materialis secundũ se, vt nisi accedat prohibitio Ecclesiæ, non sit materiæ simonia, si non vt actus ordinis, sed prout à laico fieri potest, exerceatur, vt dictum est de officio Ostiarii, maxime quatenus ad eum spectat res mobiles Ecclesiæ custodire. De officio item cantoris idem dici potest, sed illud non est proprium alicuius ordinis, vt infra videbimus. De prima vero tonsura nihil dicere necesse est, quia illa nec est ordo iuxta veriorem sententiam, nec habet proprium munus actiuum, sed solum est quasi potentia passiua, seu dispositio, quæ ad ordines, vel beneficia, vel aliqua Ecclesiastica ministeria proxime idoneitatem confert. Hoc tamen satis est, vt ipsa tonsura spirituale aliquid sit, ac subinde materia simoniæ: nam reuera per collationem eius aliquomodo sanctificatur persona, & specialiter Deo dicatur, & in sortem ministrorum Dei, seu cleri annumerari incipit, & ita eius collatio quoad hoc comprehenditur sub prohibitione, qua ordinationes emi, & vendi prohibentur, argum. ca. *Cum conting it*, de Ætat. & qual. Vbi tonsura ordo appellatur in lata, & fauorabili significatione. Denique quo ad hoc eadem est ratio de hac tonsura, quæ de aliis Sacramentalibus, quæ vendi non possunt, vt videbimus. 8

Prædictos actus esse materiam simoniæ, siue ab ordinato, siue à laico administrentur.

CAPVT XIV.

An omnia Sacramentalia tam in actione. quam in termino sint propria materia Simoniæ?

Sacramentalium nomine significari solent, vel cæremoniæ quædam institutæ ab Ecclesia ad ornatum Sacramentorum, vel generalius omnes cæremoniæ, & benedictiones sacræ, quæ in Ecclesia fiunt, vt in 3. tom. 3. p. disp. 15. latius tractaui: & hoc posteriori modo nunc de illis loquimur. Potest autem distingui duplex Sacramentalis actio: vna, quæ non habet permanentem effectum per consecrationem alicuius rei, vt benedictio nuptialis, exorcismus, &c. alia, quæ habet talem effectum, vt benedictio aquæ, olei, calicis consecratio, &c. Quam diuisionem attigit Caiet. 2. 2. q. 88. ar. 11. & ex illo Nauar. in commen. de Spol. §. 18. n. 9. & 10. hanc posteriorem vocant benedictionem constitutiuam vtique rei sacræ: priorem autem inuocatiuam, quæ si priuatim fiat, non est Sacramentale quid, sed quando fit ex publica auctoritate & institutione Ecclesiæ, vt infra constabit. Nos vero vtramque benedictionem comprehendimus sub actione Sacramentali, quod vocare possumus Sacramentale transiens: rem autem sacram, quæ interdum per benedictionem constituitur, appellare possumus Sacramentale permanens. Et licet hic præcipue agamus de actionibus, simul dicemus de terminis: tum propter connexionem: tum quia per mutuam collationem melius singula intelligentur: tum quia hoc modo fere totam materiam Religiosi cultus comprehendimus, iuxta doctrinam D. Thom. 1. 2. q. 101 ar. 4. 1.

Quæ Sacramentalia dicantur.

Primo ergo dicendum est, Sacramentalia omnia etiam 2.

Sacramentalia omnia transeuntia, esse materiam simoniæ.

etiam quæ ſunt in fieri, ſeu tranſeuntia, vt appellauimus, eſſe materiam ſimoniæ. Hoc poteſt explicari inprimis in benedictionibus ſolennibus Eccleſiæ, quæ ſub Sacramentalibus comprehenduntur. Proceditq; in primis in benedictionibus conſtitutiuis, quæ, vt ſunt in fieri, tranſeuntes ſunt, & de illis ſatis conſtat ex dictis, vendi non poſſe ſine ſimonia, quia ſunt ordinum functiones, vt patet de conſecratione Eccleſiæ, calicis, benedictione aquæ, veſtimenti, &c. Idemque dicendum eſt de benedictionibus inuocatiuis, etiamſi permanentem effectum circa rei conſecrationem nõ relinquant, vt patet in benedictionibus nuptiarum, & ſimilibus. Aduertendum vero eſt, benedictiones has inuocatiuas ſæpe eſſe mere priuatas, quæ à laicis etiam conuenienter fiunt, vt benedictio menſæ, benedictio paterna, quam pater dat filio, vel ſenex iuueni, & poteſt etiã dari à Presbytero: & hæ hic non conſiderantur, quia per ſe non ſunt actus ordinum, nec ad Sacramentalia pertinent: ſed ad orationem potius priuatam, de qua, an vendi poſſit, infra attingemus. Aliæ vero ſunt benedictiones, quæ licet rem proprie non conſecrent, nec ſeparent illam à communibus & profanis vſibus, nihilominus fiunt ſpeciali ritu à miniſtris Eccleſiæ, & ex ſpeciali eius inſtitutione, vt habeant ſpecialem effectum, ſaltem per modum impetrationis in nomine totius Eccleſiæ, & ideo merito inter Sacramentalia numerantur. Et tales ſunt benedictiones nuptiarum, vt conſtat: item benedictio nauis, vel domus, aut aliquorũ ciborum, prout in Miſſali, vel Pontificali habentur. Item ad hæc Sacramentalia tranſeuntia pertinent cæremoniæ, quę in Sacramentis ſolenniter conferendis fiunt, vt exorciſmus, & catechiſmus in Baptiſmo, & alia ſimilia quæ in ſpecie notarunt Soto q. 6. art. 1. & Nauar. c. 23. n. 99. & optime Guil. Red. de Sim. 3. p. c. 17. n. 18. & 19. De his ergo omnibus procedit concluſio: & ratio eſt eadem, quia huiuſmodi actiones, & benedictiones omnes ſunt actus ordinum, nec enim poſſunt, niſi à Sacerdotibus fieri, comprehenduntur ergo ſub regula generali in principio cap. ſuperioris conſtituta. Item ſunt actus proprie ſpirituales, nam & à poteſtate ſupernaturali procedunt, & ad ſpiritualem finem ordinantur. Vnde conſtat, Simoniam circa res huiuſmodi eſſe contra Diuinum & naturale ius: licet etiam contineatur in iure Canonico, vel ſub generali prohibitione vendendi ſacra miniſteria, vel ſub ſpecialibus prohibitionibus benedictionum nuptialium, & ſimilium.

3. *Sacramentalia permanentia similiter.*

Secundo dicendum eſt, Sacramentalia omnia permanentia, ſeu res ſpecialiter ab Eccleſia conſecratæ vt tales ſunt, materia ſunt ſimoniæ, quæ committitur etiam contra ius Diuinum, quoties res huiuſmodi vt tales ſunt, venduntur. Hæc eſt etiam cõmunis aſſertio, vt patet ex Theologis, & Summiſtis locis citatis, & ex Doctorib. Canonis. in cap. *Cum in Eccleſiæ*, de Simon. Ex quo textu concluſio probatur, quatenus ibi prohibetur vẽditio ſepulturæ, quę cẽſetur eſſe ex his rebus hoc modo ſacris. Et melius ex cap. *Siquis obiecerit*, 1. q. 3. vbi generaliter ſtatuitur, res, quæ ex conſecratione proueniunt, venales non eſſe, & exemplum ponitur in eccleſia, ſeu templo, & additur, *aut tale aliquid &c.* & alia ſtatim adducemus. Ratio autem eſt, quia hæ res ſunt verè ſacræ, ideoque, ſi vt tales vendantur, irreuerentia magna committitur, quæ ad ſimoniam ſpectat. Item illud eſſe quod habent quatenus ſacræ ſunt, qualecumq; illud ſit, ſiue phyſicum, ſiue morale, ſupernaturale eſt, & ſpirituale: nam ex ſupernaturali inſtitutione, & poteſtate procedit, & ad ſpiritualem finem ac, ſupernaturalem proxime ordinatur, ergo res illæ, quatenus tales ſunt, ſpirituales ſunt, & materia ſimonię. Vnde fit, ſi carius vendantur ratione cõſecrationis, aut benedictionis, quam antea valebãt ratione ſuæ materiæ vel artis, ſimoniam cõmitti, quia tunc iam venduntur, quatenus ſpirituales ſunt. Et ſequitur hoc conſequenter ex dictis: nam benedictio & conſecratio talium rerum vendibilis non eſt, nec pretio æſtimabilis, ergo nec pretium rei augeri poteſt ratione ſolius conſecrationis, quaſi permanentis in illa. Nam actio, & terminus eius formalis (vt ſic dicam) quaſi correlatiua ſunt, & proportionẽ ſeruant. Nam ſi terminus eſſet pretio æſtimabilis, etiam actio poſſet pretio æſtimari, & è conuerſo: ſi actio non poteſt ęſtimari pretio, nec terminus. Vt ſi artificium vt ſic non eſſet pretio æſtimabile, profecto neque actio artificis æſtimanda eſſet, nunc vero, quia actio artificis pretio æſtimatur, etiam arteſactum creſcit in valore ratione formæ artificiatæ. In præſenti ergo cum conſecratio non ſit pretio digna, nec rem eſſe conſecratam auget valorem eius, illa ergo ratione vendi non poteſt.

4. *An res conſe[cr]... ratione materiæ.*

Sed difficultas eſt, An iſtæ res conſecratæ vendi poſſint ratione materiæ, non obſtante conſecratione eo pretio, quo vendi poſſent ante conſecrationem? Primum enim videtur vendi non poſſe, etiam ratione materiæ ex d. ca. *Siquis obiecerit*, & ex regula eius, quia qui vendit id, quod ſine alio ſubſiſtere nõ poteſt, neutrum inuenditũ relinquit, ſed conſecratio illa eſſe non poteſt ſine tali re materiali, nec res illa ſemel conſecrata poteſt iam ſubſiſtere ſine conſecratione, quia manente re, non poteſt auferri conſecratio, etiam per Pontificem, vt notauit Caiet. 2. 2. q 88. ar. 11. & ſequitur Nauar. in Tract. de Spol. §. 18. ergo non poteſt vendi vnum ſine alio, ergo nec res ipſa materialis. Et ita videtur concludi in d. ca. imo hoc eſſe videtur intentum eius, cum ſic inchoat. *Siquis obiecerit, non conſecrationem emi, ſed res ipſas, quæ ex conſecratione proueniunt, penitus deſipere probatur.* Secundo in actionibus ipſis conſecrandi, miniſtrandi, & conficiendi Sacramentum, inuenitur etiam materiale, & formale, nã locutio illa vel motio manus, aut pedis, & ſimiles, quæ in his miniſteriis, etiam Sacramentorum interueniunt, materiales ſunt, vt cõſtat, poſſentq; fieri ſine ſacra inſtitutione, & vt ſic haberent valorem ſuum temporalem, formale vero eſt illud eſſe, quod recipiunt ex inſtitutione, & ex habitudine ad poteſtatem, & finem ſpiritualem. Et nihilominus poſtquam materiale fit, vt cõiunctum formali, vendi nõ poteſt, nec pretio æſtimari, vt ſupra dictum eſt, ergo idem dicendum eſt de rebus ſacris permanẽtibus. Tertio poſtquam res materialis benedicta eſt, & conſecrata, iam nõ poteſt transferri ad communes vſus talium rerum: agimus enim de benedictione conſtitutiua, quæ in hoc differt à pure inuocatiua, quod transfert rẽ ſic cõſtitutam in aliũ ordinẽ, & ad alios vſus tantũ ſacros, ergo iam non poteſt res illa etiã materialiter ſumta pretio ęſtimari. Probatur conſequẽtia, quia hæ res materiales nõ æſtimantur temporali pretio, niſi propter temporalem, & communem vſum. Et hæc ratio ſaltẽ videtur probare, rem illam non eſſe dignã tanto pretio, ſicut antea, quia ſaltem non valet ad totum vſum cõmunem, & propter vſum ſacrum æſtimari pretio non poteſt. Vnde licet materia illa (vt calicis, v. g.) poſt confractum calicem ad humanos vſus poſſit transferri, ſaltem calix, vt vas quoddam eſt arteſactum, non poterit pretio vendi, etiamſi pondus illud argenti poſſit pretio æſtimari. Quarto denique vel omnes iſtæ res vendi poſſunt ratione materiæ, vel aliquæ tantum: neutrum dici poteſt: ergo potius dicendum eſt, nullas poſſe vendi. Prior pars, ſcil. non poſſe omnes vendi, ſumitur ex d cap. *Cum in Eccleſia*, vbi de ſepultura id negatur, & ex d. c. *Siquis obiecerit*, vbi id negatur de Eccleſia. Item ex cap. *Placuit*, 102. & c. *Dictum eſt*, 105. 1. q. 1. vbi pro chriſmate, & pro balſamo aliquid exigi prohibetur: vbi per chriſma intelligitur ſine dubio ſacramentũ cõfirmationis, per balſamũ autẽ materia eius, quam oportet eſſe cõſecratã, & ideo vẽdi prohibetur, etiã ratione materiæ.

Idem

Idem ergo erit de oleo sancto, & de aqua benedicta. Vnde facile probatur altera pars, quia nulla ratio sufficiens reddi potest cur ex his rebus quædam vendi possint, & non aliæ, ergo de omnibus negandum est.

5. *Sententia Canonistarum.* In hac re communis sententia Canonistarum est, has res semel cõsecratas, quamdiu consecrationem retinent, vendi non posse, sed si quæ sunt, quæ confractæ, aut scissæ amittere possunt consecrationem, prius esse frangendas, & postea illã materiam vendi posse. Vnde inferunt, distinguendum esse inter res huiusmodi. Quædam enim consecrationem recipiunt sub certa forma artificiali, à qua tanquam à subiecto, vel necessaria dispositione subiecti, pendet consecratio, & de his aiunt materiam esse inuendibilem, quamdiu formam, & consecrationem retinet, si tamen illa priuetur, iam vendi posse, nec esse materiam simoniæ. Aliæ vero sunt materiæ, quæ sine respectu ad artificialem formam, quasi in sua substantia consecrantur, vt Chrisma, oleum, aqua, panis, & similia, & de his aiunt, amplius vendi non posse etiam ratione materiæ. Quia in his consecratio ita inest materiæ per confusionem (vt ipsi loquuntur) seu inseparabiliter, vt amplius non sit illa materia conuertibilis ad humanos vsus, ideoq; vendibilis iam non est. Et hæc sententia videtur suaderi rationibus à nobis pro dubitatione propositis. Illamque indicat Glossa in d. cap. *Placuit*, 102. Gloss. etiam in cap. *Ea qua*, ca. *Non satis*, cap. *In tantum*, de Simon. Vbi Doct. qui ex eisdem Iuribus id colligunt, quatenus in eis prohibetur accipi pretium pro Chrismate, quod etiam sumitur ex ca. *Quicquid*, 101. & sequentibus 1. quæstio. 1. In his tamen Iuribus aduertendum est, in nonnullis illorum sermonem esse de collatione Chrismatis, quæ fit per vsum eius in solennitate Baptismi, vel in Sacramento Confirmationis, aut in aliis eius sacris vsibus, de quibus in titul. de Sacra vnctione. Et sic nihil probatur ex illis textibus, quia solum inde habetur, propter illam actionem vngendi, vel chrismandi non esse accipiendum pretium, quod fundatur in hoc, quod illa actio est Sacramentalis, de qua est alia ratio, vt supra dictum est. Aliqua vero ex illis Iuribus loquuntur de ipsa materia olei, vel Chrismatis manifeste: & illa videntur hanc sententiam suadere. Et ita sensit Panormitanus cum aliis in dicto cap. *Ea qua*, referturque Astens. in Sum. lib. 6. titul. 55. art. 9. & idem sentire videtur Angel. cap. *Simonia*, 2. numer. 23. & 24. nam cum Panormitano sentit, & differentiam constituit inter vasa sacra, & liquorem balsami. Et Tabien. numero 39. 40. & 43. Nec ab hac sententia discordat Diuus Thomas dicta quæstione 100. articulo 4. ad 1. vbi non aliter putat, posse vendi calicem, nisi prius confringatur, quia postea, inquit, non intelligitur esse vas sacrum, sed purum metallum.

6. *Opinio asserentium res sacras vendi posse ratione materia.* Alii nihilominus indifferenter aiunt, has res sacras vendi posse ratione materiæ, siue sint res artificiales, vt vasa, siue naturales, vt oleum, vel simplex, vel mistum balsamo, quod Chrisma dicitur. Ita tenet Soto dicta q. 6. artic. 1. Vbi multa incunctanter approbat, quæ non parua indigent consideratione, vt quod possit calix locari, *nam locatio illa* (inquit) *longe antecedit ad Sacramentum*: Item, quod possit vnus Chrisma emere in vno loco, & vendere in alio: & quod vna Ecclesia possit alteri vendere oleũ sanctum pro iusto valore olei. Addit tamen, pro illa particula olei, vel Chrismatis, quæ in sacra vnctione consumitur, non posse pretium postulari, etiam si alias esset tali rei proportionatum. Nam priores contractus sunt antecedentes ad Sacramentum, & ita ad illud accidentaliter se habent, illud autem oleum, quod consumitur in ipsa vnctione Sacramenti, vel Sacramentali, est de intrinseca ratione eius: & ideo non est similis ratio. Et hæc opinio, quod hæ res vendi possint, videtur esse cõmunis, nam illam indicat D. Thom. d. art. 4. ad 1. 2. & 3. si attente legatur, & clarius in 4. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 3. Vbi tam de rebus mobilibus, quam de immobilibus sacris dicit, non posse vendi, vt sacræ sunt, tamen posse vendi ratione materiæ: & de calice ait, quod etiam integer potest vendi alteri Ecclesiæ. Interdum vero addit limitationem aliquam, quæ non pertinet ad vitandam simoniam, sed ad debitum modum alienandi res sacras, ita vt nec alienentur ab Ecclesia sine causa, nec ad vsus profanos conuertantur. Consentiunt ibi Durand. Palud. Richard. & idem Rich. Quodlib. 2. q. 24. Nauarrus dicto cap. 23 num. 108. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 5. §. 23. Siluest. verb. *Simonia*, q. 12. Caiet. verb. *Simonia*, regula 1. & fauet in tertia, quamuis hæc rem magis reddat dubiam, vt dicemus: Guilielm. Redoa. 3. p. cap. 16. in princ. & cap. 17. n. 6. & sequentibus.

Hi vero auctores fere omnes loquuntur de vasis, aut vestibus sacris, non vero de liquoribus, oleo, chrismate, tamen indifferenter loquuntur, nullam differentiam assignantes inter huiusmodi res, & in hoc fauent huic parti. Item in hoc, quod pro generali regula constituunt, hæc omnia, quæ sunt antecedenter annexa spiritualibus, id est, quæ secundum se antecedunt spiritualitatem, vendi posse secundũ se spectata: nam tale est oleum, balsamum, aqua, &c. ergo in illis etiã procedit regula. Item, quia dicunt, vnam Ecclesiam posse alteri vendere sacras vestes, & vasa integra etiamsi ad vsum sacrum vendantur: ergo eadem ratione poterit vendere oleum sanctum absque Simonia. Item specialius fauent dicentes posse emi aquam benedictam, seu consecratam ad baptizandum, dummodo non benedictio, sed elementum ematur. Ita Archid. in ca. *Baptizandis*, 1. quæstione 1. & sequitur Guiliel. Redoa. 3. p. capitulo 5. num. 20 & Tabien. *Baptismus*, 6. num. 4. Est autem eadem ratio de aqua, & de oleo, quia etiam in illo non pendet consecratio ex aliqua figura. Ratio denique pro hac sententia esse debet, quia res illa ratione suæ substantiæ, & naturalis conditionis est æstimabilis pretio, & non amittit valorem ratione consecrationis, licet nouum non acquirat. Quod autem posita consecratione non possit conuerti ad profanos vsus, est accidentarium, pertinetq; ad reuerentiam rei sacræ, non tamen propterea res ipsa amittit valorem suum. Ac denique (quod maxime vrget) multa sunt in hoc genere vsu recepta, quæ nõ possunt aliter honestari, vt soluendo argumenta dicetur melius, simulque amplius hoc confirmabitur. 7.

8. *Duæ limitationes Generalis Regulæ à Caiet. positæ.* Duæ vero limitationes ad hanc generalem regulam colligi possunt ex Caietano. In dicta regula 3. ver. *Simonia*. prima est. Nisi alicuius talis rei venditio per Ecclesiam sit prohibita, quæ quidem ex suppositione vera est in suo sensu. Nos tamen hic non agimus de simonia, quia prohibita, sed ex natura talis rei, illa vero tunc esset solum quia prohibita. Deinde Caiet. non declarat, an de facto sit aliqua talis prohibitio: non enim adducit exempla de rebus sacris, sed de officiis quibusdam, quæ vendi prohibentur, de quibus est longe diuersa ratio, vt infra videbimus: Quidam autẽ existimant, ad hanc exceptionem pertinere Chrisma, seu balsamum, nam ob specialem prohibitionem Ecclesiæ in Iuribus citatis putant, vendi non posse. Ita sentit Vgolin. Tabien. 1. capit. 37. §. 3. sentit tamen illam prohibitionem esse in foro fori, seu externo, non in foro poli, seu conscientiæ. Veruntamen ex illis capitibus non colligitur vniuersalis prohibitio, & ea, quæ colligitur, sine dubio in foro conscientiæ obligat, imo fortasse est fundata in iure naturali, suppositis aliis institutionibus Ecclesiæ, vt infra exponetur. Aliud exemplum esse potest de sepultura, de qua infra dicetur.

9. *2. Limitatio.* Altera limitatio ex Caiet. in 2. reg. est. Nisi in tali re composita ex materiali, & spirituali minus principale sit id, quod se tenet ex parte materiæ: nam tunc id, quod præcipuum est, trahit ad se, quod minus est. Duabus itaque regulis omnes casus in hac materia occurrentes voluit concludere Caiet. Vna est, quando materiale in re sacra præcipuum est, tunc rem sacram vendi posse ratione materiæ, vt calicem, templum, &c. Quando vero materiale est minus principale, tunc non posse vendi etiam ratione materiæ. Sed in primis, si recte res expendantur, nunquam in re composita ex materiali, & spirituali videtur esse principalius materiale, quam spirituale: nam semper spirituale est altioris ordinis, & inæstimabile pretio temporali: cuius etiam signum esse potest, quia quantumuis temporale sit magnæ æstimationis, semper per spirituale transfertur ad altiorem dignitatem, & abstrahitur à communibus vsibus humanis. Secundo difficilius est habere regulam ad discernendum, quando in tali re principale sit materiale, vel spirituale. Vnde enim talis comparatio metienda est? non enim ex valore materiæ secundum se: alias in calice aureo materiale esset præcipuum, & in stanneo esset minus principale. Et in aqua benedicta aqua esset minus principalis, & vendi non posset, in Chrismate vero materiale esset præcipuum, & ideo vendi posset: quæ constat dici non posse. Quod si ex qualitate, vel valore materiæ secundum se illa differentia sumi non possit, non apparet, vnde sumenda sit. Tertio etiam illa distinctione admissa, non apparet, cur non semper possit res sacra materialis vendi ratione materiæ, eo modo, quo ibi reperitur, scilicet, vel simpliciter, si principaliter ibi fuerit, vel secundum quid, si minus principaliter. Vnde Caietan. in 2. regula nunquam dixit, quando materiale est minus præcipuũ rem non posse vllo modo vendi, sed non posse vendi *absolute*, id est, tractando absolute de tali re quando venditur: quia sic intelligeretur tractari de re sacra, vt sacra est. *Vnumquodque enim* (ait Caietan.) *cum absolute tractatur, & iudicatur, censetur tractari, secundum id quod in eo principale est.* At, ponamus, cum talis res venditur, non simpliciter de illa tractari, sed cum restrictione de materia illius eo modo, quo ibi est, cur ego sic non poterit vendi? tunc enim non procedit dicta ratio.

Impugnatur vtraq; limitatio.

10. *Aliorum distinctio de materia rei sacra, quar. do sc. est magni, vel parui valoris.* Aliter alii distinguunt quia vel materia rei sacræ est moraliter magni valoris, & prudenter ita æstimabilis, aut est res exigua, quæ moraliter quasi pro nihilo reputatur. Quando est prioris generis, dicunt vendi posse ratione materiæ, non vero quando est posterioris rationis, quia tunc moraliter censeretur vendi ratione consecrationis. Ita sentit Valent. 3. tom. disput. 6. quæstione 16. part. 2. dub. 5. Et quoad primum membrum ponit exempla de sacris imaginibus, vestibus, calice, &c. De oleo sancto, aut balsamo nihil dicit, quoad secundum vero membrum ponit exempla in iure patronatus, iure præsentandi, & similibus, quæ certe non sunt exigua, nec paruæ æstimationis, sed de illis nunc non agimus, quia non pertinent ad Sacramentalia, nec ad effectus eorum, seu res consecratas per actiones Sacramentales: infra vero videbimus, An illa sint inuendibilia natura sua, vel ex prohibitione Ecclesiæ. Addit vero alia exempla in illo secundo membro de aqua benedicta, & agnis Dei, quas res dicit non posse vendi sine simonia. Sed de aqua benedicta contrarium communiter docetur, vt vidimus, Agni etiam Dei ratione materiæ sine scrupulo à viris timoratis venduntur, vt sæpe vidimus, etiã Romæ, & viri etiam docti, & timorati illos emunt, neque hoc habet multam difficultatem ex natura rei, de iure autem positiuo videri posset hoc prohibitum per constitutionem secundam Gregorii XIII. quæ incipit. *Omnis certe studii.* Vbi prohibet, agnum Dei *depingi, miniari, aut vendi.* Sed illa constitutione directe videtur prohibita depictio agnorum, & venditio illorum depictorum, quæ occasione picturæ fieri solebat. Et ita est intellecta cõmuniter illa constitutio, & consuetudo illam interpretata est, nam Agni albi postea vendi consueuerunt, non vt sacri, sed ratione materiæ, vel potius laboris, vt paulo post dicemus.

Impugnatur.

Præterea distinctio non videtur in re fundata, sed in præsumptione, hic autem non de præsumptione agimus, sed de veritate coram DEO. At vero hoc modo si seruetur proportio, eadem est ratio de re magni, vel exigui valoris temporalis: nam licet vtraque consecretur, vtraque vendi poterit adæquato pretio, illa magno, hæc exiguo. Vt verbi gratia, aqua exigua ad communem vsum bibendi, iuste interdum venditur exiguo pretio, asse, verbi gr. vel dipondio. Cur ergo erit simonia tanti vendere aquam benedictam eiusdem quantitatis? Item licet vnus agnus Dei paruus videatur habere materiam exiguam, tamen centum, vel mille habent æstimabilem materiam, ergo ita simul sumpti poterunt vẽdi pretio proportionato materiæ, ergo licet postea sigillatim distrahantur, poterit pro rata aliquid pro singulis exigi, quia in his eadem est ratio totius, & partis, seruata proportione. Nam vbi est eadem ratio totius, & partis, quæ de toto dicuntur, de parte dicta intelliguntur, vt sensit I. C. in Leg. *Qua de tota*, ff. de Rei vendi. Solum ergo potest illa consideratio materiæ deseruire ad præsumendum in rebus exigui momenti, si vendantur, communiter committi simoniam, quia carius venduntur ratione consecrationis. Quod quidem si ita sit, & talis sit intentio vendentis, clara erit simonia. Si autem non sit hæc vendentis intentio, sed solum vendere carius materiam illam, quia alius est affectus ad illam, vel quia potest illum decipere, erit quidem sic vendens iniustus: sed de simonia dubitari potest, quia ille reuera non intendit vendere carius rem ratione spiritualitatis. Nihilominus tamen non videtur excusandus: tum quia de se præbet specimen simoniæ, quod vitandum est: tum quia est contra reuerentiam rei sacræ, etiam illo modo illam inique vendere. Loquendo ergo de his rebus ex solo iure naturali, & seclusa Ecclesiæ prohibitione, non oportet distinctionibus vti, nec limitationem adhibere, sed simpliciter dicere, has res vendi posse ratione materiæ secundum se spectatæ, & nulla habita ratione consecrationis. Quia quod aliquæ vendi possint tam ex his, quæ requirunt certam formam artificialem, quam ex his, quæ illam non requirunt, dubitari non potest, & nulla conueniens ratio differentiæ inter has, & alias ex sola rei natura reddi potest. Et rationes etiam factæ pro secunda opinione hoc confirmant, & ex solutionibus argumentorum res magis elucescet, & ibi etiam dicemus, An ex iure positiuo aliqua exceptio facienda sit.

11. *Distinctionem p[ro]positã non bene fundari.*

Seclusa prohibitione positiua has res possunt vendi ratione materiæ.

Ad 1. ergo ex capite *Si quis obiecerit*, Bonauen. in 4. d. 25. dub. 5. circa literã dupliciter exponit textum illum, quem ibi Magister summatim retulit, nunc vero secundam expositionem omittimus, quam infra resumemus, quia prima sufficit, & maxime seruit intentioni nostræ, si possit textui accommodari. Ait ergo, aliud esse loqui de temporali, cui annexum est spirituale, & aliud de temporali, quod est annexum spirituali, priori modo ius patronatus est annexum fundo, posteriori modo præbenda est annexa spirituali muneri. In his ergo posterioribus dicit procedere regulam, vt non possit temporale vendi, quin spirituale vendatur, quia cum ibi temporale sit, quasi consequens ad spirituale, & aliter transferri in alium non possit, non potest etiam vẽdi, quin spirituale vendatur. In prioribus autem nõ tenet regula, quia fundus vendi potest, nõ vendito iure patronatus, quia fundus secundum se est prius. 12

Solvitur 1. argum. in oppositum factum.

Temporale cui est annexum spirituale potest vendi, secus dicendum de temporali, quod est annexũ spirituali.

Quæ

Quæ doctrina verissima est, vt infra tractando de rebus spiritualibus annexis videbimus, & ad nostrum propositum optime seruit, quia hæ res materiales, de quibus tractamus, non sunt proprie annexæ spiritualibus, sed potius spiritualia annectuntur eis, nam præsupponunt illas, & eis quasi adiacent, & ideo temporalia semper possunt secundum se vendi, licet cum illis transeant spiritualia sine vllo pretio. Et in idem redit, quod communiter dicitur, in his rebus temporale esse annexum spirituali antecedenter, & ideo vendi posse.

13. *Difficultas proponitur & dissoluitur.* Accommodatio vero huius doctrinæ ad textum illum habet difficultatem, quia inde infert Paschas. Ecclesiam non posse vendi, at vero Ecclesia est res sacra, in qua spirituale annectitur temporali, & non è contra. Hæc vero obiectio facile excluditur iuxta veram lectionem illius textus, quæ ex orginali integro adducitur in Gregoriano decreto. Vbi enim Gratianus sic habet. *Nam cum corporalis Ecclesia, aut Episcopus, aut Abbas, aut tale aliquid sine rebus corporalibus in nullo proficiat*: legendum potius est. *Cum corporalis Ecclesia Episcopus, vel Abbas sine rebus &c.* Et sic cessat obiectio, nam ibi non agitur de materiali Ecclesia, An possit vendi necne, sed de dignitate Episcopi, vel Abbatis, & eadem est ratio de officiis, quæ licet spiritualia sint, cum sint ad gubernandam corporalem, & visibilem Ecclesiam, indigent corporalibus, vt sibi annexis, & ideo in his verũ est, quod, qui vendit corporale annexum, nihil inuenditum relinquit. Et ita quadrat optimè expositio Bonauent. à qua non dissentit D. Thom. d. qu. 100. art. 1. ad 6. Intelligit enim illum textum de his temporalibus, quæ censentur spiritualia, quia spiritualibus annexa sunt. Et clarius in 4. d. 25. circa lit. Mag. dicit: *Hoc debere intelligi de illis, quorum vnum, quod venditur, ordinatur ad alterum, quod sub pretio cadere non potest, sicut beneficia Ecclesiastica sunt ordinata ad ministrorum Ecclesiæ sustentationem, & ideo* (ait) *non potest instari de iure patronatus. &c.* Eadem autem ratio est de similibus. Et sine dubio dicta lectio illius textus est legitima, & consentanea discursui Pontificis, & illis verbis, quæ in obiectione ponuntur: *Siquis obiecerit, non consecrationem vendi, sed res ipsas, quæ ex consecratione proueniunt.* Loquitur ergo de rebus temporalibus, quæ consequuntur ad consecrationem, & illi sunt annexæ, non de his, quæ supponuntur absolute. Nomine autem consecrationis intelligit, vel ordinationem sacram, vt Glossa exponit, vel cuiusuis spiritualis dignitatis collationem, vt, Episcopatus, Abbatiæ, vt statim exemplis declarat. Siquis autem velit adhærere litteræ Gratiani, dicat, ibi esse sermonem formalem de Ecclesia, vt Ecclesia, sicut est sermo de Episcopo, vt Episcopo, & de Abbate, vt Abbate, quo modo vendi non potest, quia vtrumque includit, spirituale scilicet, & materiale.

14. *2. Argumentum soluitur.* Ad II. negatur consequentia, possetque hic pro ratione applicari distinctio Caietani, quia in actibus ipsis sacris spirituale est id, quod præcipuum est, in his vero Sacramentalibus permanentibus materiale est præcipuum, & ideo in prioribus materialis *1. Solutio.* actio inuendibilis est, in posterioribus autem materiale subiectum est vendibile secundum se. *Secunda.* Sed in hoc non quiesco propter obiectiones supra factas, quia sunt membra valde obscura, & præbent occasionem aliis difficultatibus, & obscuritatibus. *Quando materiale non antecedit spirituale, sed est concomitans, vendi non potest.* Melius posset explicari hæc doctrina ex proxime dictis ad primum in actionibus ipsis, materiale non esse antecedens ad spirituale, sed concomitans, & quasi ita intrinsece permistum cum illo, vt totum fiat, quasi intime, & secundum se spirituale. In his vero rebus permanentibus materiale supponitur, vt subiectum, cui postea annectitur spirituale. Etenim si quando spirituale antecedit, & habet annexum, & consequens id, quod temporale est, hoc temporale vendi non potest, quia virtute venderetur illud, quod supponitur, cur non magis id dicemus de temporali intime in suo fieri, & esse permisto spirituali? Quod tamen non habet locum in rebus sacris, quæ secundum suum esse naturale, vel artificiale supponuntur, & non habent tantam permistionem, vel connexionem cum spiritualitate. Et hanc differentiam indicauit D. Thom. d. qu. 100. artic. 1. ad 6. cum Sacramenta vocauit *spiritualia secundum se ipsa*, eadem enim ratio est de Sacramentalibus quoad actiones ipsas. Magis vero hoc mihi explicuit Bonauen. in dicto dubio 5. in secunda expositione, quam supra huc remisi. Dicit enim, tunc materiale non posse vendi, quin vendatur spirituale, quando ita est coniunctum cum spirituali, vt ipsummet materiale teneat locum spiritualis, non vero quando res materialis suam temporalitatem retinet, etiamsi illi sit annexa aliqua spiritualitas, sicut contingit in fundo, & iure patronatus, Ita ergo in præsenti assero, functiones has sacras, licet organis corporalibus fiant, ita esse eleuatas per institutionem, vt locum spiritualium teneant, & ipsę moraliter cõsideratæ intime sint spirituales, nam ipsæmet materiales actiones cõtinent intrinsecum cultum Dei, & impetrationem ac spiritualem valorem apud Deum, & ideo fiunt omnino inuendibiles. At vero in his rebus sacris materia semper manet secundum se temporalis, & ideo non ita fit inuendibilis, quin secundum se spectata suam retineat temporalem æstimationem.

Ad tertium dico inprimis, propter illud videri posse non improbabilem opinionem Canonistarũ, quatenus ait, vasa sacra (vt Calicem, verbi gratia) vendi non posse integra permanentia, & consecrationem retinentia. Quod si verum esset, etiam inter ipsas Ecclesias, vel personas Ecclesiasticas asserendum esset, quia etiam inter illas non potest Calix deseruire, nisi ad vsus sacros, & ideo, si vendatur, videtur vendi, vt sacer, & consequenter Simonia committi. Hoc autem est contra communiorem sententiam, ac fere omnium & contra communem consuetudinem, ita enim passim fit sine scrupulo. Et merito, quia ibi non venditur consecratio, cum ratione illius vas illud non carius vẽdatur, nec venditur vsus, quia hic est valde remotus, & qui calicem emit, ex vi emptionis non obligatur ad illum vsum, solum ergo venditur illud, quod est materiale in Calice, aut alia re simili. Quando autem Calix venditur laico, dixerunt multi, prius debere frangi, & tunc iam non vendi Calicem, sed argentum. Ita admonent Diuus Thomas supra, Argent. 4. distinct. 25. & alii supra relati propter sententiam Ambrosii in capit. *Aurum*, 12. q. 2. Et habetur etiam in capit. *Ea enim*, §. *Hoc ius*, 10. quæst. 2. Sed aduertendum est, hoc non esse necessarium ad vitandam simoniam, sed ad vitanda sacrilegia, si res sacræ ad vsus profanos transferantur contra regulam Iuris. *Semel dicatum, &c.* Et contra Canones decernentes, vt sacra à laicis non contrectentur in cap. *In sancta*, cap. *Vestimenta*, cum similibus, de Consecr. distin. 1. Vnde si nullum sit talis sacrilegii periculum & constet, laicum emere calicem, vt per Sacerdotem in sua capella, vel oratorio, illo ad rem sacram vtatur, etiam poterit illi integer vendi, quia id nec per se malum est, cum omne periculum abusus cesset, nec inuenitur in Iure prohibitum. Et ita docent Palud. Redoan. & alii. 15. *3. Argumentum enodatur, resoluiturque vendi calicem, & similia.*

Addo vlterius propter ea, quæ in argumento tanguntur, tunc calicem vendi posse non solum iuxta argenti (v.g.) pondus, & valorem, sed etiam iuxta communem operis, sed artificii æstimationem, quod obiter attigit Vgolinus Tabien. 1. cap. 44. §. 2. numer. 10. Alii vero auctores licet expresse non tradant, non tamen id excludunt, sed potius virtute affirmant, dum asserunt, posse vendi iuxta æstimatio- 16. *Calix vendi potest, nõ solũ iuxta argenti pondus, sed etiam cõmunem artificii æstimationem.*

mationem ipsius rei secundum se, & prout supponitur consecrationi, solumque cauent, ne propter consecrationem augeatur pretium: at figura, & opus solent communiter conferre ad valorem, & distinguuntur à consecratione, & ad illam supponuntur, ergo. Item in vestibus sacris hoc maxime necessarium est, quia suum volorem præcipuum sæpe habent magis ex opere, & artificio, quam ex materia: & tamen constat vendi, etiam postquam benedictæ sunt, secundum valorem, quem habent opere computato. Itē, in imaginibus, quatenus res sacræ sunt, id manifestū est: nam si opus excludas, parum valoris habent, & tamen secundum condignum valorem picturæ, & perfectionis eius venduntur, cum tamen etiam in illis obseruandum sit, vt sanctitas non vendatur. Non enim carius vendi potest imago, eo quod sit sacra, quam profana, id est, eo quod sit personæ sanctæ potius, quam alterius: nec imago Virginis carius vendi potest, quam S. Francisci propter maiorem personæ repræsentatæ sanctitatem, hoc enim esset, vendere id, quod est sacrum in imagine, & ita in simoniam vergere. Perfectionem autem figuræ, & artis vendere licet, idem ergo est in aliis rebus sacris artefactis. Quin potius quod supra dicebamus, Agnos Dei vendi solere non tam ratione materiæ, quam operis, iustificari potest: materia enim illa ceræ licet secundum se vendibilis sit, tamen prout in Ecclesia, non creditur vendi posse: quia Pontifex, cum Agnos Dei consecrat, totam illā materiam suis expēsis facit, quam postea gratis donat, & consequenter virtute vult gratis dari. Quando ergo venduntur, solum est ratione alicuius laboris, & operis, quod in reficiendis, seu conficiendis Agnis postea ponitur, & ideo cauere debent, qui illos vendunt, ne vltra hanc æstimationem pretium augeāt, alias à simonia excusari non poterunt. Opus autem, & industria vendi possunt, idem ergo est in omnibus similibus artefactis. Ratio deniq; eadem est de opere, quæ de materia ipsa, nā ita est æstimabilis pretio, & ita supponitur ad benedictionem, seu consecrationem. Neque contra hoc obstat ratio facta, quia quod res sacra, quandiu in illo esse permanet, non possit nisi ad sacrum vsum assumi, accidentarium est ad valorem rei materialis secundum se spectatæ, nam hic non consideratur, nisi secundum communem rei æstimationem, considerando, vel expensas, quæ in tali re fieri solent, vel communem æstimationem, quam habet postquam sic confecta est. Non potest tamen negari, quin materia sacrata, quando amplius iam non est conuertibilis, ad humanos vsus, minus æstimetur in suo valore materiali, quam antea, cum erat omnino libera, vt sic dicam. Et eadem ratione, quando rei consecratio pendet ex figura, & artificio, quo confecta est, paruam inde habet æstimationem, sed hoc totum pendet ex vsu, & communi æstimatione, res autem ipsa secundum se pretio æstimabilis est.

17. *Respondetur ad 4. argum.*

Ad quartum iam dictum est, generalem statuendam esse regulam, nec admittendam esse exceptionem, nisi quæ ex iure Ecclesiastico constiterit. Vnde ad primā instantiam de sepultura respondetur breuiter, idem esse de illa dicendum ex natura rei, seruata proportione. Primo enim vendere terram cōmunem ad sepulturam, seu vt ibi sepulchrum constituatur, non est simonia, vt supra cap. 6. tactum est, & tradit D. Thomas dicta q. 100. art. 4. ad 3. Glossa, Panorm. & alii in cap. *Abolenda*, de Sepult. Anton. supra §. 22. & omnes Summistæ, verb. *Simonia*, & ver. *Sepultura*. Guil. Redoan. late 3. part. capit. 16. num. 14. & sequentibus, vbi alios refert. Idemque aperte supponit Amb. in cap. *Aurum*, 12. qu. 2. Ratio vero clara est, quia etiam ad Sacramenta conficienda licet vendere materias remotas, vt supra visum est, ergo multo magis ad sepulturam. Item quia terra illa de se pretio æstimabilis est, & res mere temporalis, quod autem emens velit illam ad illum vsum, est per accidens. Vnde etiam ad Ecclesiam ædificandam potest fundus pretio vendi, vt etiam supponit Ambros. in d. c. *Aurum*, & Greg. in ca. *Comperimus*, 14. q. 6. & clarius constat ex lib. 7. Epist. 54. ad Fantinum.

Secundo postquā terra aliqua, vel cœmeterium ad sepulturam fidelium benedictum, vel publice dicatum est, certum est, non posse vendi respectu habito ad benedictionem. Hoc etiam docent omnes, & constat ex dictis, quia illa Benedictio est etiam constitutiua, & locus ille sacra res habetur in Ecclesia, ergo in illa etiam habet locum regula posita: & hoc etiam docent omnes auctores supra citati. Tertio, si quis habeat sepulchrum proprium suis sumtibus emptum, vel ædificatum pro se, vel suis, non est materia simoniæ, si vendatur quoad proprietatem iuxta valorem fundi, & respectu habito ad solas expensas in eo ædificando factas. Hoc constat ex dictis de aliis rebus sacris, nam procedit eadem ratio, quia ibi non venditur benedictio, nec proprium ius sepulturæ, sed materiale illud, ad quod alia sequuntur. Et ita sentit Siluest. ver. *Simonia*, q. 12. ver. *Tertio*: & affert D. Tho. dicentem in d. art. 4. ad 3. terram vbi fuit ecclesia, posse in necessitate vendi, sicut potest vendi Calix. Vnde similia loca iure hæreditario transferri solent à parentibus ad filios ratione temporalitatis, quæ in eis est: nam in spiritualibus non poterat esse per se successio, ergo eodem modo possunt per venditionem in alium transferri, quatenus temporalia sunt. Neque hoc inuenio specialiter ab Ecclesia prohibitum, vt statim dicam. Quod etiam sensit Vgol. c. 44. §. 2. n. 10.

18. *Cœmeterium ad sepulturam benedictū non potest vendi respectu habito ad benedictionē.*

Quarto, quando locus aliquis sacer communis est pro sepulturis fidelium, prohibitum est ab Ecclesia sepulturam ibi alicui vendere, vel sine certo pretio, aliquem ibi non admittere ad sepeliendum. Hoc constat expresse ex d. c. *Abolenda*, de Sepultur. ibi etiam sic narratur talis consuetudo: *Non prius permittatur effodi sepultura quam pro terra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium Ecclesiæ persoluatur.* Et statim nō solum pro benedictione, sed etiam pro terra id fieri prohibetur. Idem habetur in cap. *Quæsta est*, cum tribus sequentibus 13. q. 2. Et idem sumitur ex capitulo, *Audiuimus*, de Simon. Vnde non est dubium, quin hoc sit malum, quia prohibitum (quidquid dicat Tabien. verb. *Simonia*, numer. 83.) quia hæc iura sine dubio loquuntur de exactione aliqua pro vsu sepulturæ in illa terra absolute, & simpliciter, siue exigatur pro terra, siue pro benedictione terræ, nihil enim in hoc distinguunt, nec alio modo satis impedirent abusum, quem vitare intendunt.

19. *Quando locus sacer est cōmunis ad fidelium sepulturam, prohibitū est ab Eccl. sepulturā alicui ibi vendere.*

Deinde non dubito, quin peccatum contra illam prohibitionem sit simonia, saltem quia prohibita, in quo mea sententia non loquitur consequenter Vgolin. supra dicens, prohiberi propter auaritiam vel inhumanitatem, & ideo peccatum illud non esse simoniam: nam inprimis illa possunt esse motiua extrinseca præcepti, tamen materia sit Religiosa, & prohibitio directe sit intuitu Religionis, ne locus sacer negotiationi exponi videatur. Vnde in dicto cap. *Abolenda*, absolute sit prohibitio, & oppositum appellatur *peruersitas consuetudinis*, quæ exaggeratio magis simoniæ conuenit, quam aliis vitiis. Et in d. c. *Audiuimus*, sub titul. de Simonia, & cum aliis simoniæ vitiis hoc numeratur, idemque fit in d. cap. *Cum in Eclesia*, clarius in capite *Ea*, *qua*, eod. ibi. *Quia vero hoc Simoniacum esse cognoscitur, &c.* Et in cap. *In Ecclesiastico*, 13. qu. 2. in confirmationem adducitur illud: *Gratis accepistis, gratis date.* Igitur prohibitio illa est intuitu Religionis, & ita materia illa materia simoniæ effecta est.

20. *Peccatum contra prohibitionem supra positam simoniam esse contra Vgol resoluitur.*

Potest autē hæc prohibitio esse, vel respectu clericorū in ordine ad loca sacra in cōmuni deputata 21.

ad

Explicatur præcedens doctrina discurrēdo per personas, quæ sepulturam vendere possunt. ad sepulturam fidelium. Et hoc modo loquuntur Iura frequentius, & sic videtur Simoniæ ratio habere magnum fundamentum, etiã ex natura rei, quia clerici non sunt domini illius loci, etiam vt quædã terra est, vnde non habent ius vendendi illam, & ideo cum vsum sepulturæ vendunt, solum id, quod spirituale est, vēdere censentur. Vnde Diuus Thomas 4. distinct. 25. q. 3. art 2 q. 3 ad 2. dixit, *Sepulturam non posse vendi ratione consecrationis, vt scilicet aliquis pro pecunia ibi sepeliatur.* Intelligit ergo esse Simoniam, quod magis certum est, facta ab Ecclesia prohibitione. Quando vero locus deputatus pro sepultura non est communis, sed proprius alicuius, vt certa capella cum toto loco subterraneo, tunc ex natura rei non videbatur prohibitum patrono, ne posset aliquid accipere pro licentia sepeliendi ibi aliquem extraneum, nec in eo apparet tam clara Simonia ex natura rei: nam videtur illa esse quasi locatio quædam ipsius terræ, quæ non videtur per se mala. Et in illa specie dubitari potest, An prohibitio Ecclesiæ ad illum casum extendatur. Existimo tamen, factam esse cum hac extensione, præsertim in d. cap. *in Ecclesiastico*: nam verba eius generalissima sunt. *Interdictū sit omnino Christianis, &c.* Faciuntque ad hoc confirmandum, quæ notat Abb. in cap. *Quanto*, de Iud. n. 10. Vbi ait, laicum habentem ius sepulturæ in loco sacro non habere dominium, nec propriam possessionem, sed quandã tolerantiam ex benignitate, & honestate Ecclesiæ. Sed hoc alibi examinandum est, nam est incertum, vt constat ex Gl. & Innoc. ib. Et videri potest Fel. in c. *Ad audientiam*, 2. de Rescrip. n. 9. Sed ad rem præsentem non refert: nam etiamsi illud ius sit verum, ac firmum, est annexum rei spirituali, & ideo non licet vendere vsum eius, seu facultatem per illud datam, vt aliquis ibi sepeliatur hoc enim merito prohibitum est.

22\. Et hinc à fortiori colligitur, esse Simoniam aliquid accipere pro honoratiori loco sepulturæ, vt quod sit intra Ecclesiam, & non in cœmeterio, vel, vt intra Ecclesiam sit propinquior altari, &c. Ita sentiunt Anton. supra §. 22. & Siluest. quæst. 11. Et est res clara, quia ibi tota ratio pretij est sanctitas loci, vel quidam respectus ad maiorem sanctitatem, etiam si fortasse motiuum remotum, sit honor humanus. Non desunt tamen Theologi, qui dicant, hoc esse licitum, quia solum ibi venditur honor quidam humanus, qui non est spiritualis, sed tantum in hominum apprehensione consistit: vt si quis emat sedere in honoratiore loco, vel quid simile. Sed non est admittenda sententia, quia, vt dixi, licet fortasse hoc sit motiuum ementis, tamen quod venditur, sacrum est, & ille honor est veluti quid annexum consequenter ad talem rem spiritualem, sicut est honor humanus annexus dignitati, aut beneficio. Nam etiamsi quis propter illum honorem moueatur ad emendum beneficium, Simoniacus est, ita ergo est in præsenti. Vnde cum fundamentum huius honoris sit maior sanctitas loci ex maiori propinquitate ad altare maius, vel ad Domini corpus, videtur etiam ex natura rei Simoniacum esse, vendere locum propter illum respectum: certius vero est esse comprehensum in Ecclesiastica prohibitione. Secus vero erit, si quis velit onerare Ecclesiam, & ita possidere in illa ius sepulturæ in aliquo certo loco illius, vt non possit alius ibi sepeliri. Tunc enim videtur illa obligatio ex parte clericorum posse vendi saltem auctoritate Prælatorum Ecclesiæ, cum circa hoc non inueniatur facta prohibitio, nec contineatur in superiori, quia aliud est vendere sepulturam, quod ibi prohibetur, aliud vendere obligationem non sepeliendi ibi alium, vt per se constat. Vnde neq; tunc venditur aliquid spirituale nec spirituali per se annexum, illa enim obligatio est onus accidentarium, quod æstimabile pecunia est, vt generaliter infra videbimus.

Simonia est aliquid accipere pro honoratiori loco sepulturæ.

Aliud exemplum erat de templo, seu Ecclesia ex dicto cap. *Siquis obiecerit*, sed iam ad hoc responsum est, vel male textum illum allegari, quia mendose legitur apud Gratianum, vel certe intelligendum esse de Ecclesia, vt benedictionem includat. Mihi tamen prior responsio eligenda videtur, quia nititur veritati, & alia videri posset aliquantulum coacta, litera illa retenta. Tertium exemplum erat de balsamo: in quo breuiter supponimus, illud per se, spectatum, vt antecedit confectionem Chrismatis vendi posse, etiamsi ad illum finem ematur: hoc enim satis constat ex dictis. Deinde Chrisma iã confectum solet ab Episcopo distribui pro suis Ecclesiis, seu parochiis, & locis Religiosis. Et sic ex natura rei non esset Simonia, expensas factas circa materiam Chrismatis simul distribuere, & se indemnē seruare, nec fortasse ex natura rei esset iniustum: hãc tamen exactionē specialiter prohibent Iura Canonica, & facta prohibitione, credo esse Simoniam iure prohibitam, & simul credo esse iniustitiam, quia iam Episcopi tenentur gratis, & suis expensis de illa materia suis Ecclesiis prouidere. Constat autem ex dicto capit. *Placuit*, prohibitionem esse factam intuitu Religionis, & ad vitandum specimen, vel periculum venditionis rei sacræ. Et ideo non dubito, quin illa sit respectu Episcopi Simonia, quia prohibita. Deniq; potest considerari illa quantitas olei, vel balsami, aut Chrismatis, quæ expenditur in ipsamet vnctione Sacramentali, & hæc videtur esse inuendibilis iure Diuino, & non ex natura rei, quod etiam sentit Soto, quia vt sic est pars Sacramenti & materia proxima eius. Quod si quis dicat antecedenter posse peti à fidelibus, vt emant res necessarias ad huiusmodi materias conficiendas, nam hoc Simoniacum non est. Respondetur, iam hoc satis esse prouisum per decimas, & primitias, aliosq; Ecclesiasticos prouentus, & ita sublatam esse omnem occasionem palliandi talem Simoniam. 23

Quid dicēdum de emptione balsami Chrismatis.

24\. Per hæc ergo satisfactum est difficultatibus omnibus, & ex dictis facile est iudicare de aliis rebus sacris, quæ sine speciali benedictione, aut consecratione Ecclesiæ sanctæ esse censentur, & inter spiritualia numerantur. Huiusmodi sunt imagines, de quibus aliquid tetigimus. Item reliquiæ Sanctorum, quæ etiam sunt res sacræ, & inuendibiles, vt à fortiori constat ex cap. vlt. de Reliq. & vener. Sanct. & ibi notant Gloss. Abbas, & alii, & Siluester verb. *Reliquiæ*. Prohibetur enim ibi, *ne reliquiæ exponantur venales*, vbi non solum prohibetur, ne pretio transferantur in alterum, sed etiam ne cum illis fiat venalis quæstus, ostendendo illas propter pretium, respectu habito ad ipsas reliquias (quia nunc non agimus de labore, postea enim de illo generaliter tractabimus.) In reliquarum autem venditione non potest moraliter distingui materiale à formali, tum quia materiale non est æstimabile pretio secundum se spectatum, nec per relationem ad sanctam animam æstimari potest. Tum etiam quia sicut supra dicebamus de actibus Sacramentalibus, ita ipsæ reliquiæ non possunt dici antecedenter annexæ rebus spiritualibus, sed secundum se esse suo modo spirituales, quia partes sunt sancti hominis, qui fuit templum viuum Spiritus sancti. Quando vero contingit, ipsas reliquias esse ornatas argento, & auro, & ita donantur, clarũ est absque Simonia vendi totum illud ornamentum, quia illud materiale est, & extrinsecum valde ipsis reliquiis, & nihilominus cum proportione obseruare oportet, ne carius illud tabernaculum vendatur propter habitudinem ad rem, quam continet. Sicut non liceret vendere carius Rosarium eo, quod per contactum ad varias reliquias videatur quodammodo sanctificatum, quia per hos omnes respectus venditur, quod spirituale est. Denique in hoc ordine poni possunt libri Euangeliorum Antiphonarum, & similes res,

Reliquia Sanctorum non possunt vendi sine Simonia.

quæ ſacræ cenſentur, quatenus deputatæ ſunt ſpecialiter Diuino cultui: nam materialiter vendi poſſunt, vt per ſe conſtat, nunquam tamen augendo pretium propter ſpiritualem reſpectum, vt ſæpe dictum eſt.

25. *Licentia vendendi res ſacras ratione materiæ non eſt extendenda ad profanas negotiationes.* Denique propter ea, quæ ex Soto retuli, non omittam aduertere, hanc licentiam vendendi has res ſacras ratione materiæ, non eſſe extendendam ad profanas negotiationes, quæ ſanctitati talium rerũ iniurioſæ ſint, nam cum hæc ſit præcipua ratio Simoniæ, non poterit ab illius labe talis exceſſus excuſari. Hinc moraliter loquendo cenſeo, non eſſe licitum, has res ſacras locare quamuis non inueniatur prohibitum ſpeciali iure poſitiuo, quia per ſe loquendo magnam habet indecentiam, & aliqualem ſimilitudinem habet prohibitio vendendi ſepulturam in ſacro: nã illa videtur eſſe quaſi locatio quædam talis loci ad illum vſum. Item alias poſſet parochus aliquid exigere, vt permittat aliquem facere ſacrum in ſua parochia quaſi locando illam ad eum vſum: id autem turpe profecto eſſet. Similiter indecentiſsimum eſt locare calicem pro pretio ad ſacrum faciendum, quia hoc eſt virtute vendere vſum ſacrum illius calicis. Nam locatio venditioni comparatur, quia in ea licet non vendatur res, vendi tamen cenſetur vſus rei: ſi ergo locatur res ſacra, cum non poſsit locari niſi ad vſum ſacrum, venditur ſacer vſus. Atque ita ſentit etiam Vgolin. Tab. 1. cap. 44. §. 1. n. 3. ver. *Quoad 1. caſum*, Addit vero limitationem dicens, *habito reſpectu ad ipſam materiam, quæ vſu conſumitur, poſſe aliquid exigi*, quod ad ſummum eſſet verum potius per modum reparationis damni prouenientis, quam per modum locationis. Vt ergo id locum habeat, oportet, vt reuera per talem actum res ipſa materialis, quæ ſacra eſt, deterioretur, & aliquantulum conſumatur, alioqui falſus eſſet titulus exactionis, & fictus. Moraliter autem non contingit tale detrimentum propter vſum calicis, etiam ſæpius repetitum, in aliis autem veſtibus ſacris poſſet contingere, ſi frequens eſſet vſus, pro vno autem, vel alio actu conſiderabile non eſt.

26 *An ſacriſtiæ poſſit aliquid exhiberi, vt pretioſiora vel mundiora veſtimẽta præbeant.* Item non cenſeo approbandum, quod Sacriſtæ ſeu Theſaurarii aliquid exigant, vt pretioſiora, vel mundiora veſtimenta vel calices meliores præbeant ad ſacrificandum, ſi illud exigant per modum pretii pro vſu rerum ſacrarum, ſecus ſi pro labore non debito: vel pro expenſis, quas in lauandis lineis veſtibus faciunt, id petant: & adhuc iſto modo procurandum eſt, vt vitetur, quia ſemper habet ſpeciẽ mali. Et ſimiliter eſſe cenſeo contra ſanctitatem talium rerum, ex illis negotiationem facere: emendo verbi gratia, ab vna Eccleſia veſtes ſacras, vt alio eas portando carius vendantur, & ſimilia, quæ licet non ſint aperte Simoniaca, non poſſunt omnino excuſari, quatenus illo modo res ſacræ profanantur, & datur moralis occaſio ad Simonias committendas. Sæpe etiam in his actionibus poterit committi ſacrilegium alterius rationis, etiamſi proprie Simonia non ſit. Vt ſi fur ſurripit ab Eccleſia Chriſma, vel oleum ſanctum, & illud vendit pretio proportionato ipſi oleo, non erit Simoniacus, erit autem ſacrilegus, quia ad hoc ſufficit iniuſte vendere rem ſacram materialiter, licet non vendatur, vt ſacra eſt, quod proprie ad Simoniam ſpectat.

CAPVT XV.

Vtrum Diuina officia ſint propria materia Simoniæ. Vbi de aliis virtutum operibus.

1. *Quæ ſint Diuina officia, & de quibus hic agendum ſit.* Diuina officia (vt latius explicaui in 5. tom. 3. part. diſp. 34. ſect. 3.) in generali ſignificatione actus ſunt ſpirituales, & Eccleſiaſtici, & comprehendere poſſunt actus præcipuos poteſtatis ordinis, vt Sacramenta, & maxime Miſſam. Hic vero ſolum loqui intendimus de actibus publicæ orationis, quæ in exequiis mortuorum, vel in publicis proceſsionibus, litaniis, & ſi qui ſunt alii ſimiles actus. Agimus autem de illis ſeparatim, quia licet hæc officia à clericis proprie ſiant, tamen non ſunt proprie actus ordinum, nam ſine ordinibus fieri poſſunt, imo & ſub obligationem cadere, ſicut moniales, Religioſi nondum ordinati, & beneficiati ad horas canonicas recitandas obligantur, & in choro ſæpe aſsiſtunt, qui clerici non ſunt. Et ita de his poſſunt eſſe ſpeciales dubitandi rationes, & difficultates, quas hic explicare neceſſarium eſt.

2. *Pars negatiua proponitur.* Videri ergo poteſt, Diuina officia non pertinere ad Simoniæ materiam. Primo quia hæc officia nihil aliud ſunt quam orationes quædam ad Deum: hæ autem orationes natura ſua vendibiles ſunt, ergo non ſunt materia Simoniæ. Maior ſupponitur ex facto ipſo, & ex dictis in materia de Interdicto in d. diſp. 34. nam ſecluſis benedictionibus conſtitutiuis, ſeu conſecrationibus rerum ſacrarum, reliqua ſiue ſiant per expreſſas petitiones, ſiue per modũ benedictionum, omnia pertinent ad inuocationem Dei, vel ad eius laudem, & gratiarum actionem, quæ omnia ad orationem reducuntur. Minor autem patet, quia oratio tantum eſt quidam actus humanus, cuius homo eſt dominus, & in quo ponit ſuum laborem, & operam, ergo natura ſua eſt actus pretio æſtimabilis, ſicut alii actus humani. Et confirmatur primo, quia ſuffragia mortuorum, & funeralia pertinent ad hæc officia, & orationes publicas, & tamẽ pro illis dari ſolent certa pretia, ſic enim & teſtamẽto relinqui ſolet quantitas pecuniæ ſub onere faciendi hæc, vel illa officia, & cum Religioſis ſiunt pacta, vt eant ad funera pro tanta, vel tanta quantitate, & ſuper hoc ſiunt conuentiones, & exactiones non minus, quam inter emptorem, & venditorem, locatorem, & conductorem, & idem fieri ſolet in proceſsionibus publicis, & aliis orationibus communibus. Confirmatur ſecundo: nam orationes priuatæ vendi poſſunt, vt videtur eſſe in vſu, datur enim aliquid homini pauperi, aut deuoto, vt hoc, vel illud recitet, ergo & in orationibus publicis idẽ fieri poteſt. Confirmatur tertio, quia alias pro nullo actu virtutis, aut miſericordiæ exercendo poſſet pretium exigi, quia non eſt maior ratio de hoc opere miſericordiæ ſpiritualis, quæ eſt oratio, & de corporali opere ſepeliendi mortuorum, quam de omnibus aliis miſericordiæ operibus. Conſequens autem eſt duriſsimum, & contra communem vſum Eccleſiæ, & contra rationem, nemo enim cogitur gratis exhibere beneficium. Confirmatur quarto, quia alias nec pro actionibus docendi, concionandi, & ſimilibus licitum eſſet, pretium accipere, ſed omnia hæc eſſent materia Simoniæ: quod eſt valde rigoroſum, & contra ſuperius dicta c. 8. ſi hic cum proportione applicentur.

3. *Reſoluitur, diuina officia eſſe materiã Simoniæ.* Nihilominus dicendum generaliter eſt officia diuina, prout in Eccleſia ſiunt ex eius inſtitutione, & per miniſtros Eccleſiaſticos, materiam propriam eſſe Simoniæ, ita vt illa vendere, vel emere Simonia ſit contra Diuinum, & naturale ius. Hæc eſt ſententia communis omnium doctorum in locis ſæpe citatis, & præſertim D. Thomæ dicto art. 3. & colligitur etiam ex generalibus prohibitionibus Iuris Canonici, cap. *Ad noſtram*, de Simon. Vbi pro miniſterio Eccleſiaſtico aliquid recipi prohibetur: conſtat autem, hæc Diuina officia Eccleſiaſtica miniſteria eſſe, ergo. Et ſimiles prohibitiones ſumi poſſunt ex cap. *Cum in Eccleſia*, cap. *Non ſatis*, eod. & alias ſpeciales ſtatim afferemus, ex quibus etiam poteſt vniuerſalis colligi, tum quia non eſt maior ratio de quibuſdam, quam de aliis, tum etiam quia non prohiben-

hibentur verbi gratia, exequia mortuorum, quia talia sunt, sed propter spiritualitatem, quam habēt, quæ omnibus Diuinis officiis communis est. Ratio ergo generalis est, quia hæc officia sunt quid spirituale, fere omnibus modis, quibus spiritualitas potest in materia Simoniæ reperiri, nam inprimis fiūt ex principio, ac potestate spirituali supernaturali, nam fiunt nomine Ecclesiæ per potestatem ministerialem ab ea concessam, & quasi delegatam, & ex suo genere requirūt fidem, & gratiam Spiritus sancti, vt recte fiant. Vnde etiam possunt talia opera dici in se spiritualia: nam licet sensibili voce, vel gestu fiant: informantur fide, ac Religione, & verum, ac supernaturalem Dei cultum in se continent, & inde habent suam æstimationem, & valorem, non temporalem, sed altioris ordinis. Denique etiam sunt suo modo causæ spirituales, quia ordinantur ad satisfaciendum Deo pro peccatis hominum, & impetrandam ab eo gratiam, & alia beneficia, & ad excitandos, ac disponendos animos fidelium ad virtutē. Est ergo hæc materia valde spiritualis, ac subinde natura sua inuendibilis, & hoc est esse materiam Simoniæ.

4. *Soluuntur argumēta.* Hæc autem veritas magis elucescet descendendo ad particularia, quod fiet discurrendo per ea, quæ in rationibus dubitandi tanguntur. Ad principalem ergo rationem respondemus, illam communem esse & Sacramentis, & Sacramentalibus, quatenus in actionibus humanis consistunt. Nihil ergo obstat, quod actus humani si spirituales sint, & opera, vel instrumenta Diuinæ gratiæ, inæstimabiles pretio sint, quia eleuantur ad supernaturalem ordinem, & principaliter sunt ab Spiritu sancto, & ad spiritualem effectum ordinantur. Quod vero in illa ratione tangitur de labore, & opera, in cap. 21. expendetur.

5. *Suffragia mortuorū vendi non possunt.* Ad 1. confirmationem dicendum est, etiam suffragia mortuorum esse officia Diuina, & Ecclesiastica, & in eis habere locum generalem regulam propositam, imo hoc exemplo illam optime confirmari. Nam hæc suffragia vendi, vel pro eis pretiū dari, maxime prohibitum est in c. *Ad Apostolicam*, & capit. *Suam*, de Simon. Et colligitur ex cap. penult. de Simon. cum Gloss. ibi, & doctoribus communiter, tum ibi, tum in dicto cap. *Ad Apostolicam*, S. Tho. dicta quæst. 100. art. 3. Anton. d. cap. 5. §. 22 Sot. d. qu. 6. artic. 2. Siluest. Tabien. & c. ver. *Simonia*, Redoan. part. 1. c. 30. n. 6. & 3. p. cap. 16. num. 34. c. 18. à princip. Ratio est eadem, quia hæc suffragia spiritualia sunt, & Ecclesiastica officia. Oportet tamen aduertere, quod in principio capit. 8. admonuimus, nos nunc solum definire hoc officium esse materiam Simoniæ, ita vt pretio illud æstimare Simoniacum sit. At vero aliquid in illo vel pro illo accipere honesto modo, & titulo, per se malum non est. Et hoc modo intelligenda sunt fieri, quæ in obiectione proponuntur. Et si aliter fiant, non licent, vel quia Simoniaca sunt natura sua, si ratio pretii pro orandi officio interueniat, vel quia esse possunt alias prohibita, vel iniusta.

6. *Pro his stipendium licet accipere non vero pretium.* Vnde etiam distinguere necesse est inter stipendium & pretium: nam illud licet, hoc non licet: vt infra suo loco explicabitur. Item distinguendum est inter id, quod exigitur, vel quod sponte offertur, & inter id, quod ex consuetudine offerendum est, vel quod vltra consuetudinem postulatur. Spontaneæ enim oblationes non prohibentur, sed iniquæ exactiones. Consuetudines etiam piæ obseruari præcipiuntur in dicto capite *Ad Apostolicam*, Modus autem petendi oblationes etiam consuetas præscribitur, vt ab omni specie mali abstineatur. De quibus oblationibus, & de modo illas petendi supra tract. 2. lib. 1. dictum est. Item distinguere oportet inter parochos, seu Clericos omnes, qui ex officio, vel ratione beneficii tenentur funeralia defuncto exhibere, & alios aduentitios, qui vocantur, cum alias ibi inseruire non teneantur. Prioribus enim non solum est prohibitum, pretium postulare, sed etiam nouum stipendium, vel sustentationem, præter consuetas oblationes debito tempore, & modo. Vnde si aliquid aliud exigant, grauiter peccant, & Simoniam committere præsumuntur, quia non habent rationem petendi, & ideo mercedem propriam videntur postulare, & quamuis non intendant formaliter pretium, à malitia Simoniæ non excusantur propter irreuerētiam, quam per illam met exactionem faciunt Diuinis officiis, & quia exterius specimen Simoniæ indebite præbent, ac denique quia Iura hæc prohibent tanquam Simoniaca Et præterea peccant contra iustitiam, quia iniustum stipendium ab inuitis exigunt. Alii vero clerici aduentitii, seu voluntarii, licet pretium exigere non possint, stipendium tamen, vel congruentem sustentationem petere possunt, nec peccant, illam petendo, antequam ministrent, nec fortasse de illa paciscendo, vt infra dicetur: hæc enim doctrina de omnibus his ministris generalis est. *Discrimen est notandum inter clericos, qui ex officio tenentur, & alios qui non tenentur.*

Denique in funeribus distinguere oportet varios actus, quia non omnes spirituales sunt, & pro his, qui spirituales non fuerint, licitum erit, pretium exigere, vt verbi gratia, deferre corpus defuncti, non pertinet ad Ecclesiasticum officium, nec ad spirituale ministerium. Item corpus ipsum sepulturæ tradere, cooperire, similia corporalia sunt potius, quam spiritualia: hæc igitur pretio æstimari possunt. Huc etiam spectant omnia, quæ ad pompā funeris mere humanam ordinantur, vt tumulum facere, & ornare, mundare, &c. Spiritualia vero sunt omnia, quæ ad orationes, vel Ecclesiasticum officium pertinent, & quæ suffragiorum Ecclesiasticorum nomine comprehenduntur, vt sunt psalmodia, litaniæ, lectiones & antiphonæ, ac orationes, &c Itē huc pertinere videntur omnia, quæ spectant ad pōpam (vt ita dicam) spiritualem, vt est processio clericorum, quæ fieri solet à domo defuncti ad Ecclesiam, cū tota illa fit per modum suffragii, & spiritualis auxilii: & ideo etiam clerici, & Religiosi non possunt per modum pretii aliquid accipere, secus per modum stipendii, aut etiam pro extraordinario labore iuxta ea, quæ dicemus capit. 21. Et idem cum proportione censeo dicendum de confraternitatibus, quæ comitari solent corpus defuncti, nam licet personæ earum laicæ sint, tamen ad spiritualem actionem ibi concurrunt, & ad auxilium animæ potius, quam ad honorem humanū, & ideo quicquid recipiunt, spirituali modo debent recipere per modum congruæ sustentationis, vel eleemosynæ, non per modum pretii. Iuxta hæc ergo moderanda sunt, quæ in 2. confirmatione obiiciebantur, alias licita non erunt. 7. *In funere quidam actus sunt spirituales, alii nō ita: pro spiritualibus non potest accipi pretium, pro aliis potest.* *De confraternitatib. quid dicendum.*

Atque idem dicendum est de aliis Ecclesiasticis processionibus, quæ publice fieri solent, vel ad venerationem festorum, aut Sanctorum, vel adimpetranda à Deo auxilia pro communibus necessitatibus, prout fiunt, vel in ordinariis diebus litaniarum, vel interdum extraordinarie iuxta occurrentes necessitates. Omnes enim illæ processiones habent rationem Ecclesiastici officii, & ideo ministri earum suas spirituales actiones vendere non possunt, nec aliquid exigere, si ex officio ad id tenentur, si vero non tenentur, possunt quidem ex altari edere, non tamen aliquid tanquam pretium accipere propter eandem causam, quia tota illa actio spiritualis est. Idemq; dicendum est de omnibus, qui aliquem concursum ad illas actiones habent, siue deferendo crucem, siue thronum, in quo reliquiæ, vel imagines Sanctorum ponuntur, & multo magis si ipsum corpus Dominicum deferatur: quia omnia hæc spiritualiter fiunt, & ad finem spiritualem vel excitādi fideleles ad deuotionem, vel honorandi 8. *Processiones habent rationem Ecclesiastici, nec pro illis pretium potest accipi.*

randi

randi Deum, & Sanctos, & auxilium ab eis impetrandum ordinantur.

9. *Quomodo oratio priuata sit materia Simoniæ.* In secunda confirmatione petebatur, An orationes priuatæ sint materia Simoniæ. Ad quod breuiter dicendum est, si oratio consideretur, vt est vel impetratoria, vel satisfactoria, vel meritoria de cõgruo pro eo, pro quo funditur, esse materiam Simoniæ, ita vt si sub ea ratione vẽdatur, aut pretio ematur, committatur Simonia. Hæc est sententia D. Th. art. 3. ad 2. quam omnes recipiunt. Et probatur, quia sub illa consideratione est res mere spiritualis, nam & à Diuina gratia procedit, & in sua vtilitate, & efficacia in illa omnino nititur, & ad effectum spiritualem pertinentem ad bonum animæ ordinatur. Habet ergo omnia, quæ in materia Simoniæ omnino propria desiderari possunt: Vnde quoad hoc eadem ratio est de his orationibus, quæ de publicis. Nam licet Iura Canonica de his orationibus priuatis quoad hanc partem nullam faciant mentionem, vel prohibitionem, quia non erat ita necessaria, sicut in publicis ministeriis Ecclesiasticis, nihilominus quod spectat ad ius Diuinum, & naturale, idem omnino in vtrisque inuenitur, vt ratio facta probat. Vnde ad illam confirmationem dicendum est, illam consuetudinem, vt honesta sit, ita esse intelligendã, vt id, quod datur, non sit per modum pretii, sed per modum eleemosynæ, quæ ad sustentationem orantis aliquid iuuet, vel etiam per modum stipendii, maxime si oratio diuturna sit.

10. *An actus virtutum vendi possint.* Simili modo expediendum est, quod in tertia confirmatione petitur, an virtutum actus vendi possint, quatenus ab vno in alterius vtilitatem fiũt. Duobus enim modis possunt actus virtutum fieri in alterius vtilitatem, scilicet vel in vtilitatem spiritualem vel corporalem: quæ duplex consideratio non habet locum in oratione, & ideo non fuit in illa necessaria. Nam licet oratio possit ordinari ad obtinendam à Deo aliquam temporalem, vel corporalem vtilitatem, nihilominus ipsa oratio non confert ad obtinendum illum effectum, nisi spiritualiter, & vt donum gratuitum, & ideo nec dicitur corporaliter iuuare, nec sub illa ratione pretio æstimari potest. At vero per opera misericordiæ possumus iuuare proximum corporaliter, non impetrando, sed præstando illi beneficium, seu seruitium corporale: per eadem vero opera, vt sunt apud Deum aliquomodo meritoria, & per opera temperantiæ, vt ieiunii, vel per alia opera pœnitentiæ, vt satisfactoria sunt, possumus spiritualiter proximo prodesse. Priori ergo consideratione possunt talia opera pretio æstimari, vt per se notum est, & constat ex vsu, & ratione, quia sunt bona corporalia, & temporalia, alias nullæ actiones humanæ pretio essent æstimabiles. Item talia opera vt sic per vires naturæ fiunt, & per easdem conferunt vtilitatem, ob quam pretio æstimantur, vnde nec ex parte principii, nec ex parte termini, nec in suo esse habent spiritualitatẽ. Quod vero contingat, ab operante fieri in gratia, & ex gratia, ac modo supernaturali ex parte actus interni, est per accidens, nec immutat corporalis operis naturam. Posteriori autem modo talia opera erunt materia Simoniæ, si vendantur, quia vt sic sunt spiritualia, & in eis omnino procedit eodem modo ratio de oratione facta. Alia, quæ in vltima confirmatione tanguntur, infra cap. 18. tractabuntur.

Actus virtutis potest habere vtilitates, corporalem scilicet, & spiritualem.

Primo modo potest pretio æstimari, posteriori minime.

CAPVT XVI.

Vtrum actus spirituales soli operanti vtiles, vt sic possint esse materia Simoniæ.

1. *Hostiens.* QVæstio est valde controuersa inter Doctores, An sit licitum, dare alicui pecuniam, vel quid simile, vt fiat Christianus, vel Religiosus, vel vt Sacramenta frequentet, & similia. In qua quæstione varie loquuntur Canonistæ, vtunturque variis distinctionibus. Hostiensis in capit. *Dilectus*, 2. de Simon. numer. 1. & 2. distinguit inter necessaria ad salutem, vt est Baptismus, & alia non necessaria, vt Religio. Et in prioribus dicit, posse aliquid dari, etiam sub conditione, & pacto, vt recipiatur Baptismus, in posterioribus negat. Rationem autem differentiæ non reddit, nec videtur posse dari. Quia non minus est spiritualis, & supernaturalis actus ad salutem necessarius, quam non necessarius, seu qui est in consilio, si ergo per illam dationem emitur, vel venditur talis actus, in vtroque erit æque malum, si vero non emitur, nec venditur, in neutro erit malum: Aliter distinguit Abbas in d. cap. *Cum in Ecclesia*, num. 7. Nam si pecunia detur, vel promittatur solum ad remouendum obstaculum conuersionis, licite datur vel promittitur: si vero detur, vt illud sit motiuum operandi, vel veniendi ad fidem, id non licet. Et hoc sequitur Guil. Redoan. 3. part. capit. 5. num. 23.

Opinio impugnatur.

Abbat. sententia.

2. *Declaratur prima pars huius sententiæ, & approbatur.* Declaratur prius membrum, nam interdum infidelis non suscipit Baptismum, quia timet paupertatem, vt si derelicturus sit patriã, vel quia est Iudæus oneratus vsuris, & timet restitutionem. In his ergo casibus ait Abbas, licitum esse, vel remittere vsuras, si quis habeat ad hoc potestatem, vel offerre necessaria ad vitam, etiamsi patriam relinquat, vel offerre pecunias, quibus soluat debita, & sic de aliis impedimentis. Quæ opinio quoad hanc partem mihi valde placet, dummodo non fiat pactum, vt statim dicam, nam in reliquo illud est opus magnæ charitatis, & non habet vmbram Simoniæ, quia nulla est ratio pretii ibi considerata, sed tantum tolluntur impedimenta. Nec etiam est ibi periculum fictæ conuersionis, nam supponitur quis affectus, & dipositus ad conuersionem, sed impediri ab executione propter tale impedimentum, vel certe licet non supponatur, præuideri potest, illam occasionem, & timorem humanum impedire dispositionem, licitum est ergo timorẽ illum auferre: nam eo ipso quod datur aliquid ad tollendum obstaculum, satis declaratur, illam non esse futuram rationem conuersionis, sed aliam altiorem. Quoad hanc ergo partem verissima est sententia Abbatis, & eam sequuntur ibi Felinus, & Archidiaconus, Turrec. in d. c. *Quam pio*, Angel. Siluester, & omnes citandi. At vero diuisio Abbatis quoad aliud membrum nec est adæquata, nec ratio eius pertinet per se ad Simoniam, vt patebit.

3. *Duo modi quibus aliquid dari potest intuitu conuersionis, exponduntur.* Dico ergo, duobus modis posse aliquid dari alteri intuitu conuersionis eius, vel vt aliquid pertinens ad suam spiritualem salutem faciat. Primo dando illud cum pacto expresso, vel subintellecto, do, vt facias, ita vt qui recipit, promittat, & se obliget ex vi muneris. Secundo dando simpliciter, vel eleemosynam faciendo, aut signa amicitiæ ostendendo, vt alter paulatim bene affectus reddatur, & ad bonum faciendum facilius inducatur, & inclinetur. Quando fit donatio hoc posteriori modo, licitum est allicere animum proximi ad conuersionem, vel ad quodcumq; exercitium virtutis, donis, ac beneficiis. Et hoc expresse docuerunt Glossa in dicto cap. *Quam pio*, & in cap. *Debet*, 23. q. 4. & in dicto capit. *Dilectus*, 2. de Simon. Quibus in locis consentiunt Doctores, & alii supra citati, & D. Thom 2. 2. q. 100. artic. 3. ad 4. & ibi Soto & alii: & Medin. C. de Restitut. quæst. 27. ad 4. & alii infra referend. Et hoc probant Iura in dicto cap. *Debet*, vbi ait August. Vnumquemque debere proximum ad Dei cultum adducere non solum doctrina, & disciplina, sed etiam beneficentiæ consolatione, id est, donis, & beneficiis. Idemque sumitur saltem à simili ex Gregor. in cap. *Qui sincera*, d. 45. & ex aliis infra referendis. Ra-

dis. Ratio vero est, quia hoc non potest esse Simoniacum, quia ibi non interuenit pactum, nec ratio pretii vel emptionis, sed liberalis donatio, & acceptio: illa vero intentio dandi, vt alter inuitetur facilius ad virtutem, optima est, nulla ergo malitia per se loquendo hic interuenit.

4. Solum est cauendum, ne tantus sit excessus in huiusmodi muneribus, vt tacite videatur alter ita moueri, vt principaliter trahatur ad fidem, vel confessionem propter respectum humanum, aut ne videatur ingratus benefactori suo, vel ne careat illa commoditate: iam enim tunc per excessum posset in hoc peccari. Sic enim licitum est, precibus aliquem attrahere ad Baptismum, pœnitentiam, vel Religionem, tamen non debent esse preces adeo importunæ, vt moralem vim cogendi habere videantur, quia tunc exponitur alter, qui rogatur, periculo fictionis, aut inconstantiæ, & tunc posset esse actio peccaminosa, etiamsi proprie non esset Simoniaca. Atque hinc etiam fit, vt licet is, cui talia munera donantur, intelligat, quo fine, & qua spe dentur ab alio, non peccet, nec sit Simoniacus, illa recipiendo, quia non accipit vt pretium, sed vt liberale donum, licet cum ea spe datum, nam etiam illa spes Simoniaca non est, vt bene notauit supra Medin. & similiter, si ille, qui recepit donum, postea operetur actum virtutis cum respectu ad donum, vt sit alteri gratus, vel vt ei obsequatur, vel certe cum spe doni, si illud nondum recepit, nec est Simoniacus ob eandem rationem, nec peccat, si non excludat proprium motiuum virtutis, sed solum alio iuuetur.

5. *An alius modus faciendi donationem cum pacto expresso illicitus sit. Pars affirmans probatur.*

At vero quando fit donatio, vel promissio priori modo cum pacto, vel conditione expressa, est maior difficultas, & controuersia. Nam tale pactum nunquam licere tradit Bonif. in dicto cap. *Quam pio*, vbi prius posita quæstione simili, anxium se, & dubium ostendit, nec videtur ironice loqui, vt Glossa dicit, sed serio, vt patet ex illis verbis, *Deum testificor*, *&c.* quia hoc iuramenti genus non bene cadit super locutionem ironicam. Vere ergo affirmabat se esse anxium, fortasse tamen non propter magnitudinem quæstionis, sed quia timebat illos contristare, & ideo de modo respondendi dubitabat. Tandem vero huiusmodi pacta improbat, dicitque se nunquam legisse, Apostolos hoc modo inuitasse homines ad fidem, ac Religionem. Quod secundo roboratur ex generalibus regulis Iuris, quod omnia pacta, & exactiones, seu conuentiones in materia spirituali reprobatæ sunt, cap. vltim. de Pactis, capit. *Quæsitum*, de Rer. permut. & in eodem cap. *Quam pio*. Constat autem materiam huius promissionis, aut largitionis spiritualem esse, qualis est receptio Baptismi, vel ingressus Religionis, & eadem ratio est de cæteris operibus virtutum, solum ea spectando, quatenus spiritualia sunt, & ad salutem proficua, ita enim in casu proposito spectantur. Quod autem emantur in vtilitatem operantis, vel alterius, non videtur referre, quia semper manent æque spiritualia. Vnde Pontifex in dicto cap. *Quam pio*, sic in virtute argumentatur. Talis actus est donum descendens à Patre luminum, ergo qui pro illo munus accipit, donum Spiritus sancti vendit, qui vero largitur munus, donum emit. In qua ratione etiam supponit, ibi interuenire verum, & proprium pactum, & patet, quia est promissio, vel largitio onerosa, & sub conditione, Dabo, si feceris, vel, Do, vt facias.

6. Tertio si liceret hoc modo temporale donum alicui dare, vt velit baptizari, eadem ratione liceret dare vt vellet baptizare, & ita posset omnis pactio Simoniaca honestari. Sequela patet, quia tam spirituale opus est suscipere Baptismum, sicut dare. Vnde si quis dicat in nostro casu illam non esse emptionem, sed liberalem donationem factam sub ea conditione, non ad emendum Baptismum sed ad inducendam voluntatem, & inuitandam, vt velit baptizari, ita in administratione actiua Sacramenti dicā, me non emere Sacramentum, sed donare sub conditione boni operis, inclinando voluntatem alterius ad illud faciendum. Atque hæc promissio posset fieri electori, si eligat Petrum, quem ego existimo esse digniorem, & electo, vt acceptet, si ego existimo præstiturum obsequium Deo acceptando. Et sic de aliis innumeris. Quarto si hic contractus esset licitus liceret etiam Religioni cum aliquo pascisci, quod si Religionem ingrediatur, dabit illi talia subsidia, vel tales honores, quod videtur expresse damnatum in d. c. *Quam pio*, & præ se fert magnam inordinationem contra spiritualitatem illius status. Similiter posset Episcopus promittere alicui beneficium, si ordinari se permitteret, & similia: quæ plane Simoniaca reputantur. Sequela vero patet, quia in his omnibus dici potest dationem esse liberalem ad inclinandum animum alterius ad opus virtutis, non ad emendum illud.

In contrarium esse videtur auctoritas ipsiusmet Dei paciscentis cum hominibus, se daturum temporalia bona, si seruauerint præcepta, tales enim sunt infinitæ promissiones in veteri testamento. Et honorantibus parentes longæuam vitam promittit Exod. 12. *Vt sis longæuus*, quam esse promissionem etiam vitæ præsentis explicuit Paul. 1. Timoth. 4. significans, illam promissionem etiam nunc durare. Secundo fit idem argumentum ex comminationibus pœnarum etiam temporalium, per quas Deus inducit homines ad opera virtutis, nam pœna, & prœmium æquiparantur, & temporalis pœna pretio æstimari potest. Vnde hæc eadem argumenta fieri possunt ex rebus humanis: nam licitum est parenti filium punire, si studiose non viuat, & illum per flagella, & minas inducere, vt operetur virtutem, ergo etiam donis temporalibus, & promissionibus eorū id facere licet. Imo nihil videtur frequentius in bonis parentibus, qui suauiter student inducere filios ad opera virtutis, promittunt enim illis dona, & interdum meliorem hæreditatis partē, si obedientes sint, vel honesti, &c. Sic etiam interdum dominus promittit seruo libertatem, si velit conuerti ad fidē, & non reprehenditur, sed laudatur. Imo auctoritate publica interdum promittitur malefactori infideli vita, si baptizari velit: hunc enim vsum refert, & approbat Med. loco infra citando. Sic etiam fidelis potest promittere infideli, ducturum se illam in matrimonium, si conuertatur ad fidem, quæ conditio approbari videtur in cap. *Non oportet*, 28. qu. 1. Item Greg in ca. vlt. 23. q. 6. ait seruum infidelem, & obduratum onerandum esse laboribus, vt vexatio det illi intellectum: ergo etiam poterit allici muneribus, ac promissionibus. 7. *Pars negatiua.*

Tertio argumentari possumus à priori, quia in huiusmodi pacto, & promissione non est malitia Simoniæ, nec alia cum fundamēto affirmari potest, ergo. Minor, licet ad præsentem causam non referat, vt manifesta supponatur, quia intentio sic promittentis, vel donantis bona est, vt constat, mediū etiam non est malum, quia ex obiecto saltem est indifferens, & ex fine fiet bonum, quia ad illum est vtile, & non est perniciosum; & per illud non inducitur alius, vel vt ficte operetur bonum, vel vt principaliter id faciat propter temporale commodum, neque vt hoc accipiat tanquam pretium virtutis, sed solum vt hinc aliquo modo alliciatur, & excitetur ad virtutem operandam, prout debet. Probatur ergo maior, quia ibi ex parte dantis, vel promittentis non est emptio, quia ille nihil ab alio recipit, & nemo emit, nisi qui recipit aliquid à vendente: & eadem ratione non est venditio ex parte recipientis, quia nihil tradit danti, sed ipse sibi operatur. Et in hoc sensu videtur dixisse Siluester, non 8. *Ratio à priori.*

esse

esse hic periculum Simoniæ, quia qui promittit, nō accipit fidem, sed infidelis, & eandem rationem late prosequitur Med. & Cardin. etiam illa vtitur. Aliter potest explicari hæc ratio, quia promissio, vel donatio facta alteri sub conditione, quæ in solam vtilitatem, & fauorem recipientis cedit, non censetur onerosa, sed mere gratuita, & liberalis: & consequenter non potest esse occasio Simoniæ, hæc enim sine contractu oneroso non committitur, vt dictum est. Antecedens commune axioma est Iuristarum, vt videre licet per Tiraquellum, & quos ipse refert in leg. *Si vnquam*, in Gloss. *Donationis largitas*, numer. 145. Hippolyt. in §. 1. Inst. de Donation. num. 494. Menoch. Cons. 154. numer. 7. Et ratio sumitur ex præcedenti, quia quando conditio tota cedit in vtilitatem alterius cui fit promissio, promittens nihil recipit, & recipiens sibi tantum proficit: ergo non potest dici datio onerosa. Item ex generali ratione liberalitatis id colligi potest: nam liberaliter fit, quod gratia alterius quis facit, & non gratia sui: sed ita est in præsenti, licet promissio fiat sub conditione, quia conditio ipsa est gratia alterius, non sui, ergo.

9. *A quibus auctoribus defendatur pars quæ negat licere hanc donationem per modum pacti.* In hoc puncto iuxta contrarias rationes provtraq; parte positas ita diuersæ sunt opiniones. Prima simpliciter negat, licere dare aliquid, vel accipere hoc modo per viam pacti, Do, vt facias, vel Promitto sub tali conditione, vt fias Religiosus, & non aliter, &c. Ita tenet Diuus Thom. dicto artic. 3. ad 4. Vbi Caietan. tacendo consentire videtur, sicut & Sot. & Arago. Valen. vero clarius adhærere videtur (licet in generali) disp. 6. quæst. 16. punct. 2. dub. 3. idem D. Thom. 2. 2. q. 189. art. 9. Tenet hoc etiam expresse Pan. cum aliis, quos refert in c. *Dilectus*, 2. de Sim. n. 7. Vbi idem sentit Felin. n. 2. referens Anto. & idem tenet Anchar. & alii ibi, Archid. & Turrec. in dicto c. *Quam pio*. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 5. §. 18. & tit. 12. cap. 2. §. 1. Angel. *Simonia*, 3. numer. 29. Siluest. quæst. 8 dicto 3. Tabien. num. 28. & 61. Armill. num. 30. & n. 50. Item Siluest. verb. *Religio*, 1. q. 2. Et hanc partem amplexus est Bart. imo tanquam certam supponit in le. *Titia*, ff. de Verb. obligat. n. 12. Vbi alii Legistæ idem sequuntur. Medi. etiam in Cod. de Restit. quæst. 27. in fine (licet moueri videatur aliquibus rationibus ex his, quas secundo loco posuimus) non audet contra hanc opinionem proferre sententiam, sed concludit, *Sed quia hæc alterius negotii sunt, & ad materiam de Simonia pertinent, cum his, quæ communiter dicuntur, transeamus.*

10. *Auctores partis oppositæ.* Contrariam sententiam indicat Gloss. in dicto cap. *Quam pio*, verb. *Interuentu* 1. quæst. 2. clarius in capit. *Debet*, 23. q. 4. Vbi concludit, *Licite fit pactio vbi agitur de conuersione alicuius ad fidem*: indicat tamen in ingressu Religionis non licere, quia Religio non est necessitatis, sicut Baptismus, vel fides, per hoc enim respondet ad c. *Quam pio*. Idem sentit quantum ad conuersionem ad fidem Gloss. 1. in d. ca. *Dilectus* 2. Simon. & non negat de Religione, & aliis actibus. Idem sentit Adrian. quodlib. 9. art. 3. ad 3. principale, saltem de Baptismo, de aliis vero actibus obscure loquitur, tandem vero idem sentire videtur, citatque Card. Alex. in c. 2. d. 4. Item Card. in dicto cap. *Dilectus*. 2. num. 3. similiter Siluest. ver. *Gabella*, 5. quæstion. 2 pro conuersione ad fidem admisit, fieri posse pactionē. Id autem retractasse videtur in ver. *Simonia*, vbi eodem modo loquitur de fidei, & status Religiosi susceptione. Refertur etiam pro hac sententia Naua. in cap. *Inter verba*, conclus. 5. illat. 1. num. 20. Sed ibi in editione vlt. latina nihil habet de pacto, sed de simplici datione, vt conuertatur ad fidem. Refertur etiam Angel. in 2. p. in materia de Rest. q. Quis teneatur rest. art. 2. quis à restit. sit liber. diff. 15. vbi ait sicut precibus, ita & pretio aliquem ad bonum allicere, licitum esse, sed nihil de pacto: & nomen pretii improprie videtur sumptum pro quocumq; dono temporali, aperte enim tractat de liberali donatione. Eandem opinionem videtur sequi Molin. Tract. 2. de Iust. disp. 93. concl. 4. vbi expresse approbat inductionem per donationem, vel promissionem etiam sub expressa conditione, *Si hoc feceris, &c.* Si tamen attente legatur, non recedit à communi sententia, vt statim declarabo. Hanc item sententiam late, & sine distinctione vlla defendit Sancius lib. 1. de Sponsal. disp. 39. & Leonard. Lessi. lib. 2. cap. 35. dub. 12. tractans specialiter de ingressu Religionis, dicit, non esse Simoniam aliquem inducere pecuniis ad Religionem, etiam si intendam obligare illum: dicit tamen esse illicitum, quia scandalosum, & propter periculum inconstantiæ, & maxime propter c. *Quam pio*.

11. *Iudicium Auctoris.* In tanta varietate difficile est ferre iudicium, & mihi quidem in re tam graui durum videtur à communi recedere sententia, quam præcipui Doctores Theologiæ, Canonum, & legum sequuti sunt: D. Thom. Pan. & Bart. cum multis sectatoribus: præsertim cum in d. c. *Quam pio*, & in aliis iuribus magnum habeat fundamentum, adeo vt D. Thomas (sicut notatur in Decret. Gregor.) sola illius capit. auctoritate suam sententiam constituerit, & nisi illa sententia D. Thomæ in aliquo sensu verum habeat, vix credo posse illi textui responderi. Aliunde vero insolentissimum esset omnia facta damnare, quæ ex communi praxi afferuntur, & habent quandam huius pacti imaginem, vel speciem, & à piis fidelibus, doctis, & indoctis sine scrupulo fiunt. Præsertim cum multa ex illis vel æquipollentia inueniantur in iure probata, vt in secunda parte argumentorum propositum est. Mea ergo resolutio est, licitum quidem per se loquendo esse dare aliquid temporale alteri, vt aliquod bonum efficiat ad suam spiritualem salutem, siue sit opus necessitatis, siue consilii, dummodo talis elargitio non includat veram rationem pacti, mutui, & onerosi, vt interdum potest: nam tunc illicita, & in mateeria præsenti Simoniaca erit pactio. Hanc resolutionem aliquibus propositionibus explicabo, quæ facilius intelligentur, distinguendo inter largitionem de præsenti sub conditione faciēdi in futurum, & promissionem postea dandi, si prius tu feceris hoc, vel illud. Nec distinguo inter opus consilii, vel necessitatis, quia, vt dixi, hęc distinctio nullum fundamentum habet, præsertim in ordine ad Simoniam. Imo (si ita loqui licet) honestius fit hoc ex parte recipientis in opere consilii, quam in opere necessario tanquam medio, vel præcepto: Quia in opere consilii magis liber est homo à debito operandi, & ideo plus videtur de suo conferre, quando vel se obligat ad faciendum, vel se inclinat, & ideo videtur habere honestiorem causam recipiendi. Quamuis ex parte dantis videatur magis ex misericordia moueri, quando necessitas proximi maior est, & minus cogere illum, quando iam supponitur obligatus ad opus. Sed, vt dixi, hæc parum referunt ad committendam, vel vitandam Simoniam, imo nec ad aliud genus peccati commitendum, vt supra tactum est, & magis ex sequentibus patebit.

11. *Dare aliquid de præsenti proximo, vt opus spirituale faciat, quomodo honestum sit.* Dico ergo 1. Donari aliquid de præsenti proximo petēdo ab illo, vt aliquid spirituale faciat in bonum animæ suæ, siue vitando peccata, siue præcepta exequendo, siue opus consilii, vel supererogationis faciendo, non est malum, sed est sanctum, & honestum, quando donatio fit absolute: ita vt, licet ille, qui donum, vel pecuniam recipit, statim rem ipsam acquirat, non statim maneat simpliciter obligatus ad Religionem suscipiendam, vel aliud simile opus spirituale faciendum: erit autem talis donatio ex tunc valida, quia licet apponatur conditio, non est proprie conditio, sed modus, & talis modus, qui non inducat obligationem, etiamsi non impleatur. Ita explicat suam sententiam Molin. vt patet

patet ex vltimis verbis illius disput. Et in eo casu est conclusio clarissima, & procedit optime iuxta illam secunda sententia, & non est contra primam, quia nunc reuera non est pactum. Atque ita potest hic applicari ratio facta superius, quod actio illa non est mala ex obiecto, quia est donatio liberalis cuiusdam doni de se indifferentis: nec ex fine mala est, imo est bona, cum sit honestum finis, nec ex modo est mala, quia donum illud non datur vt pretium, cum pactum, & obligatio mutua non interueniat: ergo non habet vnde sit mala, vel Simoniaca. Et ad hoc iuuare possunt rationes secundæ sententiæ, & multa ex exemplis, quæ ibi adducuntur.

13. *Mater licite dat filio munera, vt pia opera exequatur.*

Hoc enim modo existimo, dari filio à matre munuscula quædam aut vestes, &c. petendo ab illo, vt confiteatur, vel Missam, aut concionem audiat, &c. Et licet interdum dicat se dare cum tali cõditione, non intendit apponere propriam conditionem, sed modum, vel potius finem suum, & intentionem explicare. Et eodem sensu licita erit talis donatio, si ordinetur ad inuitandam filiam ad Religionis ingressum, vel ad inuitandum infidelem ad fidem: dummodo aliunde vitetur periculum, ne aliquid horũ fiat ab alio, vel nimis inuoluntarie, ob reuerentiam donantis, vel animo ficto, aut non satis Religioso. Dixi autem *ita vt non maneat simpliciter*, id est, determinate obligatus ad Religionem, quia non videtur inconueniens, vt maneat obligatus sub disiunctione vel ad implendam conditionẽ vel ad reddẽdum, quod accepit, si donator ita suam voluntatem explicuerit. Nam hoc videtur clare colligi ex c. 2. ad Condi. appositis, quod paulo post tractabimus, & rationem reddimus in puncto sequenti. Potest tamen practico casu explicari, quia licitum est alere pauperẽ in studio ad hunc finem, vt ad Religionẽ ingrediatur, etiam declarando illi conditionem, non tamen absalutam imponẽdo obligationẽ. At sub conditione, seu disiunctione licitum erit obligare illũ, vt vel ingrediatur Religionem, vel expensas restituat. Quamuis enim Med. supra videatur in hoc dubitare, mihi tamen non videtur dubium, quia ibi nulla est Simonia, neq; coactio, sed liberalitas limitata pro arbitrio donantis, non inique, nec iniuste, sed caute: quod facere potest, vt magis patebit ex puncto sequenti.

14. *Quando licitum sit promittere aliquid sub expressa cõditione, si fides accipiatur, vel quid simile fiat.*

Dico 2. Promittere aliquid sub conditione expressa, si fidem susceperis, vel si fueris Religionem ingressus, aut si quidpiam simile spirituale feceris, intendendo spirituale bonum operantis, & intendendo se obligare ad implendã promissionem, adimpleta conditione, & non aliter licitum est, nullãq; habet labem Simoniæ, quando ex parte eius, cui fit promissio, nulla oritur obligatio ad ingressum Religionis, vel quidpiam simile. In hoc etiam approbamus secundam sententiam, & extendimus illam ad opera supererogationis, & vt locum habeat, non solũ quando fit promissio illo modo ad tollenda impedimenta, quod magis indubitatum est, sed etiam quando fit per se ad inducendam voluntatem: nec putamus, hoc esse contra primam sententiam, quia ibi reuera non intercedit pactum, vt explicabimus.

Ratio assertionis.

Ratio ergo assertionis est, quia tota illa promissio sic facta nõ excedit donationẽ liberalem ordinatam ad inclinandã voluntatem alterius ad tale opus virtutis: ostẽsum est autem talẽ donationem esse licitã, ergo. Probatur maior primo, quia supra ostensum est, licitũ esse aliquid donare hac formali intentiõne cõciliandi affectum alterius, vt ita possit facilius inclinari ad spirituale opus amplectendum, quod ab illo desideratur: ergo etiam est licitum, hanc intentionem verbis aperire, quia per hoc non mutatur ratio, vel modus donationis, sed hoc solum fit per illam promissionem illo modo explicatam, vt constat, ergo. Secundo ostensum etiam est, quod licet donatarius intelligat intentionem dantis, & spem eius, quam verbis non exprimit, nihilominus licite accipit, nec ideo Simoniam mentalẽ committit, ergo licet verbis exprimatur, vt in casu positæ conclusionis fit, non erit Simonia id accipere, ergo nec dare. Tertio multa exempla ex adductis hoc confirmant: & illud maxime, quia iuxta veriorem, & communiorem sententiam validum, & licitum est legatum sub propria conditione, Si Petrus fuerit Religiosus, lego illi centum aureos quotannis in alimentũ, vel pro libris, aut quid simile. Idem optime cõfirmatur ex c. 2. de Condit. appos. vbi manumissio seruorum facta sub hac conditione, Do eis libertatem, dũmodo Monachi fiant, & in monasterio perseuerent, & non aliter, valida esse declaratur: & seruari præcipitur. At libertas res temporalis est, & pretio æstimabilis, ergo licita est similis promissio sub conditione, etiam ad hunc finem, vt alter Religionem ingrediatur.

15. *Confirmatur exẽplo serui, cui libertas promittitur ea conditione, vt sit Religiosus.*

Quarto est optima ratio, quia ibi nec est Simonia, nec coactio, aut obligatio ingrediendi Religionem, vel quid simile, sed est quædam optio, quæ homini gratuito offertur, vt hoc vel illud eligat pro suo arbitrio, vt in proximo casu de mancipiis, sub illa cõditione libertate donatis, eis datur optio, vt vel Religiosi vel serui manere debeant, & inter hęc eligant. In quo nulla eis fit iniuria, quia serui iam erant, imo fit gratia, cum honesta via euadendi seruitutem illis proponitur, si Religionem eligere velint. Et ita etiã nulla eis infertur vis, quia seruitus iam inerat, & in eorũ electione manet tam Religio, & libertas, quam seruitus. Quod autem ad illa duo membra restringatur electio, non est vis, sed gratia, quia neq; talis electio illis debebatur, cum essent addicti seruituti. Quod vero illis non fiat maior gratia, nec detur simpliciter libertas, non est vis, nec iniuria, vt constat. Præterea nec Simoniæ vmbra ibi interuenit, quia nulla venditio fit, nec pactũ, quod inducat obligationem ingrediendi Religionẽ, tam liber enim manet ille ad non ingrediendum, sicut antea erat: vnde non datur libertas in pretium professionis Religionis, sed est quædam liberalis concessio libertatis ad illum finem bonum, & non ad aliũ, vel sub ea conditione, & non absolute. Sicut si conditio à domino posita fuisset, Si ego ingressus fuero Religionem, dono tibi libertatem, optima esset conditio, idem ergo est de alia, nam solum differunt, quod vna conditio pendet ex voluntate eiusdem serui, alia non: quæ differentia nõ refert, imo iuuat, vt prior manumissio conditionata liberalior fit, & magis posita in potestate serui.

16. *Aliis exemplis illustratur assertio.*

Atq; idem iudicium est de aliis casibus supra insinuatis. Vt quando damnato ad mortem conceditur vita, si velit Religiosus fieri, non cogitur ad Religionẽ, nec venditur Religio, sed optio illi datur, vt inter illa duo eligat: in quo fit illi gratia, quia minus malum hoc est, quam cogi ad moriendum. Multo vero facilior est alius casus de contrahendo matrimonio cum infideli, si conuertatur. Nã ibi etiã datur infideli libera optio eligendi vel manere in infidelitate sine tali coniugio, vel ad fidem venire & matrimonio copulari, & qui sic promittit, habet ius, & obligationem non aliter consentiendi in tale matrimonium. Postulat ergo iustam conditionem, & quasi idoneitatem personæ necessariam, nulla ergo est ibi vmbra Simoniæ. Sicut etiamsi iuuenis ineruditus Religionẽ postulet, recte potest ab eo postulari, vt se disponat per doctrinã, & studeat, vt sic recipiatur, vt dixit Ant. supra, & alii, sic ergo licitũ est viro, vel fœminæ fideli ab infideli petere, vt se per Baptismum disponat, nam sic cum illo contrahet, & non aliter. Simili modo iustum est, & sine Simoniæ specie, quod supra ex Greg. referebamus, oneribus affligere seruum infidelem, vt vexatio det illi intellectum, intelligendũ enim id est de oneribus iustis, & tunc dominus vtitur iure suo: & quasi optionem tribuit

tribuit seruo, vt si vult fauorem sentire, suscipiat fidem, non emendo illam, sed eligendo id, quod sibi commodius est. Et ita satis constat, priora argumēta principio proposita non procedere contra has duas assertiones.

17. *Dare vel promittere temporale sub pacto, vt alter obligatus maneat ad fidem, vel aliquid simile, Simonia est*

Dico 3. dare, vel promittere temporale sub pacto, & conditione, vt alter obligatus maneat determinate ad fidem, vel Religionem, vel Sacramentum aliquod suscipiendum, vel quidpiam simile, licitum non est, & Simoniæ vitio non caret. In hoc sensu intelligo priorem sententiam, & sic illam veram esse existimo. Et videtur sufficienter probari argumentis in principiqio factis. Et magis declarabitur, & persuadebitur, ostendendo posteriora argumenta non habere vim contra hanc conclusionē. Et in primis argumentum à promissionib. Dei nullū est: tū quia, vt significauit D. Tho. 2. 2. q. 122. art. 5. ad 4. promissiones Dei temporales semper habent spiritualem conditionem adiunctam, si temporalia bona ad spiritualem salutem futura sunt vtilia, sic enim cadunt etiam sub meritum: tum etiam quia Deus non imponit obligationē ratione promissionis, sed per se potest imponere obligationem præcepti, & liberaliter adiungit promissionem. Et idem est suo modō de comminatione: nam obligatio, quæ est in præcepto, non nascitur ex comminatione, sed supponitur, & alia tantū est quędam inductio ad vitandum malū: & quoad hoc idem est de comminationibus, vel pœnis humanis. Præterquam quod illa est quædam optio, quæ datur homini, proponendo illi ignem, & aquam, vt ad quod voluerit, porrigat manum. Alia vero exempla omnia ibi adducta procedunt iuxta pręcedentem conclusionem, in nullo tamen eorum intercedit proprium pactum inducens definitam obligationem, vt explicatum est.

18. *Satisfit tertiæ rationi in oppositū adductæ.*

Tertia vero ratio principalis, quam multi magni faciunt, mea sententia non est efficax. Nam in primis si efficax esset, probaret spiritualem actionem propriam, vel receptionē Sacramenti soli operanti, vel recipienti vtilem, esse posse materiā Simoniæ respectu alterius, qui illā fieri vult pretio dato. Consequens est falsum, ergo. Sequela patet, quia in illo casu semper procedit illa ratio quod dans temporale nihil spirituale recipit. Minor autem patet tum ex ipsismet auctoribus secundę opinionis, ita enim approbant conditionem illam, vt semper excipiant, dummodo temporale non detur in pretium, ergo supponunt, ibi esse posse venditionem & emptionem. Item omnes supponunt ingressum Religionis posse emi ex parte Religionis, vel alicuius tertii, & vendi ex parte ingredientis, quamuis ingrediendo nihil spirituale alteri donet, sed recipiat. Item si frater minor natu à primogenito pretio emat, vt Religiosus fiat, eo fine, vt ipse in hæreditate temporali succedat, sine dubio esset Simoniacus, & vere emeret rem spiritualem, licet illam non recipiat, sed tantum temporalem. Dico ergo ad emptionem non esse necessarium, vt emens aliquid recipiat ab alio quasi materialiter, sed satis esse, quod emat ab alio voluntatē eius (vt sic dicam) & illius effectum, id est, vt faciat, quod emens vult, siue illud maneat in agēte siue transeat in alium, siue sit vtile ementi, siue alteri. Possum ergo proprie emere commodum alterius, vt patet respectu tertii. nam possum tertio emere Baptismum, & ero Simoniacus, licet in me nihil spirituale recipiam. Ita ergo possum emere Baptismum ipsimet recipienti, & ab ipso, quatenus ab illo pendet: nam quod ego intendam meam vtilitatem, vel alterius, vel ipsius vendētis, extrinsecum est ad rationem emptionis. Et eadem ratione etiam ipsemet, qui recipit spirituale vendere potest illud, si pretio faciat, quia vendit suum consensum, & effectum illius, & hoc spirituale quid est. Addo præterea, quod sicut est Simonia vendere spirituale pro temporali, ita est Simonia emere tēporale per spirituale: ille autem qui recipit verbi gratia, temporale donum pro suo ingressu in Religionem quasi emit temporale donum, commutando pro illo ingressum Religionis, alter autem vendit temporale donum, quod dat pro re spirituali, licet id faciat in alterius commoditatem.

Ad emptionem Simoniacam nō est opus, vt emens aliquid recipiat ab alio.

Vnde ad alteram eiusdem rationis declarationē in hoc axiomate fundatam, quod promissio sub cōditione apposita intuitu eius, cui fit donatio, vel promissio, non est onerosa, sed liberalis: respondeo, hoc est verum, quando optio relinquitur libera ei, cui fit promissio, si autem inducat absolutam, & determinatam obligationē ad aliquid difficile, & arduum, etiamsi illi proficuum, & vtile sit, & licet hæc vtilitas intendatur, nihilominus cōtractus erit onerosus, & poterit esse vera cōmutatio spiritualis pro tēporali atq; adeo emptio, & venditio. Et licet verū sit, eum, qui sic obligat alterum ad spirituale aliquid faciendum soli operanti vtile, quoad hoc vltimum intendere bonum alterius spirituale, & ex hac parte facere opus liberalitatis, & puræ beneuolentiæ spiritualis, nihilominus quatenus dat temporale præmium illum cogendo, & obligando ad tale opus reuera non facit donationē temporalem liberalē, sed onerosam, & ideo id non obstat, quominus illa sit vera Simonia. Ex quibus rationem concludo, quia in eo genere conuentionis indigne tractatur res spiritualis, dum per pretium fit, vt talis res spiritualis in rerum natura fiat (ita enim me declaro) ergo non potest honestari illa pactio ex eo, quod in huius, vel alterius, propriam, vel alienam vtilitatem spiritualem talis conuentio fiat. Si enim dato temporali pretio possum alium obligare ad orandum in suam vtilitatem, cur non in meam? Nam si illa commutatio secundum se nō est mala, ordinare illam ad proprium spirituale commodum, non erit malum, imo cæteris paribus magis videtur vnicuiq; concessum suam spiritualem vtilitatem quærere quam alienam. 19.

Dices, tunc non dari pretium pro re spirituali, sed pro obligatione ad actum spiritualem: obligatio autem vendi potest sine Simonia, licet actus spiritualis vendi non possit. Respondendo, hic non esse separabilem obligatiouem ab actu quoad emptionem, & venditionem, quia illa obligatio ad nihil aliud tendit nisi vt actus fiat, nec alia ratione est pretio æstimabilis, nec inducit alia incommoda, vel onera temporalia, & accidentalia, ratione quorum possit pretio æstimari: nam solum in tali euentu potest obligatio ad spiritualia vendi, vt inferius dicetur. Denique per se se satis notum esse videtur, esse inordinatum, & contra sanctitatem Religiosi status obligare aliquem pretio, vt teneatur Religionem ingredi, & idem est de Baptismo, & similibus. Et potest retorqueri argumentum, quia si hoc liceret, quia non emitur actus sed obligatio, etiam posset emens in propriam vtilitatem id emere, vt Religio posset emere Religiosum, vel prælatum sibi vtilem quia diceret se non emere actum, sed obligationem: Consequens autem est expresse contra ca. *Quam pio*, & alias aperitur ianua ad omnem Simoniam: est ergo inanis hic prætextus. 20. *Obiectioni satisfit.*

CAPVT XVII.

Vtrum ingressus Religionis ad habitum, vel ad professionem sit materia Simoniæ.

QVæstio hæc annexa est præcedenti, quoniam ingressus Religionis opus est virtutis, & valde spirituale, & ad perfectionem ipsiusmet personæ operantis principaliter ordinatum, & ideo solet hoc loco tractari: à nobis autem breuiter expedietur, 1. *Status quæstionis proponitur.*

tur, quoniam alibi de illa differuimus. In hoc ergo puncto duæ quæstiones distinguendæ sunt. Vna est, comparando ingressum Religionis ad monasterium, vt ad vendens, & ad ingredientem vt ad emẽtem statum illum: alia est, comparando ingressum ad monasterium vt ad emens talem personam, vt sic dicam, ad ipsam vero personam, vt ad vendentem se ipsam ad talem statum. Ad hunc posteriorem sensum videtur pertinere quæstio proposita Bonifacio Papæ in cap. *Quampio.* Et ita communiter citatur, quia reuera doctrina Pontificis ad hunc etiam casum dirigi videtur. Propria vero quæstio illius textus alia fuisse videtur, quam ibi Glossa in hunc modum proponit: cum quoddam monasterium Prælato careret, & ex alio monasterio illum postularet, aliud monasterium nolebat illum concedere, nisi facta aliqua sibi recompensatione. Et quidem ex textu bene colligitur tractari de vocanda, & trahenda persona ad prælatiam, seu regimẽ monasterii, an vero illa persona vocaretur simul ad statum Religiosum ex Ecclesia aliqua seculari, vel ex alio monasterio, vbi iam erat Religiosus, & Prælatus, non constat ex textu, neque an ipsemet peteret subsidium pro se, vel pro Ecclesia sua. Sed hoc non multum videtur referre ad quæstionis decisionem. Claritatis tamen gratia distingui possunt duæ quæstiones. Vna est de prælatione Ecclesiastica, alia de statu ipso Religionis. Inter quas est similitudo in hoc, quod sicut in vna inquiritur de venditione, seu emptione personæ ad statum Religiosum, ita ibi agebatur quasi de emptione personę ad prælationem spiritualem, seu abbatiam. Aliunde vero potest differentia considerari, quod monasterium postulans alium in Abbatem, non vocati, sed suam vtilitatem, & commoditatem quærebat, dum autem persona vocatur ad statum Religiosum, ipsius vocati vtilitas quæri solet.

2. *An sit Simonia dare aliquid ad impetrandam personam ad prælatum alicuius Ecclesiæ?*

Hinc poterat esse nonnulla minor ratio dubitandi in casu illius textus, quia cum illa persona postularetur ad prælationem Religiosam, & in vtilitatem spiritualem postulantium, statim apparere poterat intrinseca malitia Simoniæ, quia emere propriam spiritualem vtilitatem temporali munere, seu pecunia, Simoniacum plane est. Aliunde videri poterat licita illa donatio, quia fortasse altera Ecclesia, à qua prælatus postulabatur, ex carentia eius magnum detrimentum patiebatur, & sæpe contingit, vt hoc detrimentum sit etiam in temporalibus, quia vnus prælatus solet esse in his rebus vtilior monasterio, quam alius, vel propter maiorem industriam, vel propter maiorem auctoritatem, seu beneuolentiam erga populum, qui ratione illius largiores eleemosynas monasterio confert. Ergo aliud monasterium absque Simonia poterat aliquam recompensationem postulare, non vendendo spirituale ministerium, vel alia dona spiritualia talis personę, sed aut eius humanam industriam, vel certe potius se indemnem conseruando. Nihilominus certum est, in illo casu committi claram Simoniam, si per modum pacti aliquid temporale detur pro impetranda persona ad prælationem Ecclesiæ, siue ipsi detur, siue alteri. Quia in eo casu procedunt omnia dicta in fine superioris capitis. Item quia, qui sic vendit, vel locat suam personam ad tale ministerium, plane vendit ministerium ipsum, vt c. 20. latius dicemus: at vendere ministerium spirituale, Simonia est. Alia vero consideratio de recompensatione damnorum est per accidens, & haberet quidem locum, si detrimentum esset omnino temporale, & nullo modo proueniens ex concomitantia, seu annexione ad spirituale. De qua re partim in c. 20. partim tractando de beneficiis, & prælationibus dicemus.

Resoluitur quæstio pro parte affirmatiua.

3. *Attrahere ad statum Religiosum per temporalia munera quando sit simoniacum.*

Simili ergo modo sentit Pontifex in illo textu, esse illicitum, & Simoniacum in alio casu (de quo nunc tractamus) de ingressu Religionis, aliquem ad Religiosum statum attrahere per temporalia munera. Sed intelligenda est responsio iuxta resoluta in præced. c. Nam si munera dentur simpliciter, & absolute, vel sub conditione tantum inuitante (vt sic dicam) vel facilitante conditionem Religiosi status, sic licita est donatio, vel promissio. Si autem sit cum mutuo pacto, & obligatione, sic est Simoniaca. Et hæc decisio illius textus, & in ea fere omnes Doctores conueniunt. Præsertim D. Thomas d. art. 3. ad 4. Et Quodlib. 4. articul. 23. in fin. corporis, & ad 17. Turrec. in d. cap. *Quampio*, Panorm. & alii relati c. præcedenti pro prima opinione. Auctores etiam præcipui secundæ opinionis ibidem relatæ, licet de Baptismo aliter loqui videantur, de statu Religionis nõ ausi sunt id concedere. Nec refert, quod hic status ordinetur ad vtilitatem recipientis: tum quia in hac ipsa vtilitate spirituali potest intercedere emptio, & venditio, vt supra declaraui: tum etiam quia sæpe persona quæritur, & attrahitur muneribus propter monasterii commoditatem, vel spiritualem, vel temporalem, vel propter honorem, &c. Et ideo in hoc negotio, etiam sine prædicto pacto munera sunt valde periculosa, & vitanda propter cauendum scandalum, fictionem, inconstantiam: & quia illa media non sunt per se accommodata ad statum tam arduum, & spiritualem, licet non sint intrinsece mala.

4. *Ingressus Religionis duplex.*

Hic ergo præcipue tractamus quæstionem in priori sensu. In quo est vlterius aduertendum, duplicem esse ingressum Religionis, vnum per susceptionem habitus ad probationem, alium per professionem, seu vota, per quæ verus status Religionis constituitur. Qui duo ingressus licet in multis differant, vt infra tom. 3. videbimus, quod ad præsentem quæstionem attinet, tanquam idem reputantur, tum quia vbi est vnum propter aliud, ibi est vnum tantum, ingressus autem prior totus est propter secundum, tum etiam quia receptio ad habitum solum propter professionem potest habere aliquam æstimationem: & ideo si propter receptionem ad habitũ aliquid recipitur, propter confessionẽ accipitur. Tum etiam quia vterque ingressus ordinatur ad salutem animæ, & perfectionẽ charitatis, & Dei cultum, & per potestatem spiritualem fit, ideoque vterque est quid spirituale. Tum denique quia illa duo se habent, sicut via, & terminus, sicut pręsentatio, & collatio ad beneficium, & simile. Vnde Iura in hac materia de vtroque ingressu indifferenter loquuntur, vt recte notauit Nauar. Cons. 86. de Simõ. Et patet ex c. *Nullus*, 1. q. 2. & in c. *Non satis*, &c. *De regularibus*, & c. *Veniens*, & c. *Quoniam*, & c. *Audiuimus* de Sim. Et in Extrauag. 1. de Sim. inter Communes. Et in omnibus his locis prohibetur talis receptio ex parte monasterii ex puncto. In hoc vero puncto cõsiderandũ est, aliud esse loqui ex sola rei natura, aliud de iure positiuo: & ad vtrumque expendendum consideranda sunt duo in ingressu Religionis, vnum est beneficium spirituale, quod fit Religioso, dum consecratur Deo per professionem, ad quam recipitur: aliud est onus, quod monasterium suscipit alendi, & sustentandi Religiosum.

5. *Ex natura rei est Simonia recipere aliquem in Religiosum vendendo illi talem statum.*

Igitur ex natura rei, & ex vi iuris Diuini Simonia esset, recipere aliquem in Religiosum, vendendo illi Religiosum statum. Et hoc modo status, seu ingressus Religionis vera, ac propria materia Simoniæ existit, quod est indubitatum apud omnes, ac fere per se notum, quia res illa maxime spiritualis est, tam ex parte principii, quod sine dubio est Spiritus sanctus, quam ex fine proximo, & per se, qui est cultus Dei perfectus, & spiritualis profectus ingredientis.

6. *Ad sustentãda onera.*

Nihilominus tamen ad sustentanda onera temporalia, quæ Religio in se suscipit cum tali persona, non est ex natura rei Simoniacum, aut malum ali-

temporalia n n est Simoniacum ex natura rei, aliquid recipere. quid recipere, vt aperte docet D. Thomas supra, & sequuntur omnes, quos statim referam. Et constat, quia ibi non accipitur temporale pro spirituali, sed pro temporali, vt constat ex dictis supra in simili de Matrimonio carnali. Sicut enim Matrimonium, & est Sacramentum, & humanus contractus, & sub hac posteriori ratione habet annexa onera temporalia, & incommoda, quæ non possunt sine temporalibus bonis sustentari, & ideo licitum est, vt vterque coniugum aliquid ad hoc conferat: ita professio Religiosa, & est status quidam spiritualis, & oblatio, quæ fit Deo, & quoddam genus consecrationis talis personæ ad cultum Dei: & præterea est contractus quidam humanus inter Religionem & Religiosum, nam Religiosus se tradit Religioni, se totum in illam transferendo, & Religio acceptando illum se obligat ad sustentandum illum, & ita in se suscipit omnia onera tēporalia, quæ ad sustentationem talis personæ necessaria sunt. Licet ergo ille status priori ratione spectatus spiritualis sit, & ideo vēdi non posit, nec temporali pretio compensari: tamen sub posteriori ratione onus illud pretio æstimabile est, vel (vt castius loquamur) indiget temporali subsidio, & adiutorio: & ideo non est contrarium, nec alienum à ratione naturali, vt qui Religionem ingreditur, tēporale aliquod subsidiū secū afferat, quoad ipsum sustentandum Religio iuuetur. Sic etiam Ecclesia licet pro Sacramento ordinis nihil recipi permittat, nihilominus præcipit, vt nemo ordinetur, qui beneficium non habeat aut aliunde habeat temporalia bona ad suam sustentationem clericatui decentem sufficientia, quæ postea alienare non posit, donec beneficium Ecclesiasticum sit adeptus, vt patet ex Conc. Trid. sess. 21. cap. 2. de Reform. Sic ergo licet status Religiosus vendi non posit, congruam sustentationem à persona requirere, non est per se malum.

6. *An hoc sit prohibitū iure Ecclesiastico.* Ex his autem duabus partibus prior, quam de iure Diuino esse diximus, iure etiam Canonico roborata est, & aucta, vt constat ex Iuribus supra citatis. Circa alteram vero partem, quam diximus non esse prohibitam iure Diuino, dubitari solet, *An* sit prohibita iure Ecclesiastico? *Pars negatiua.* In quo dubio communis sententia est, non esse simpliciter prohibitam iure Ecclesiastico. Ita sentit D. Thomas dicto artic. 3. ad 4. nam dicit simpliciter hoc esse licitum, quod non diceret si crederet, iure positiuo esse prohibitum, aliquid recipere ab ingrediente ad sustentationem. Quod si tempore Diui Thomæ non erat talis prohibitio, neque nunc est: nam iura, quæ videri possunt hoc prohibere, iam eo tempore lata erant, vt bene aduertit Nauarrus infra citandus. Idem Diuus Thomas expresius in 4. dist. 25. quæstione tertia, articulo 3. quæstione 1. ad argument. vbi Palud idem sequitur quæstione 5. numer. 20. & Caiet. in dicto articulo 3. & in Sum. verb. *Excommunicatio*, capit. 73. Anton. 2. partis. titul. 1. cap. 5. § 18. Siluest. ver. *Simonia*, quæstione 15. Angel. ver. *Simonia* 4. per totum: Tbien. num. 63. cum sequentib. Sot. lib. 6. de Iustit. quæst. 6. art. 2. Idem sentiunt Glossæ in c *Nonsatis*, & in cap. *Quoniam*, de Simon. quas ibi Abbas, & alii frequentius sequuntur. Et Turrecre. 1. quæst 2. in principio, & ibidem alter Card. Alex. qui plures antiquiores refert. Item Anania in Rubr. de Simon. Allegatur etiam Bart. in leg. *Titio centum.* § 1. ff. de Condit. & demonstrat. Sed ibi Bartol. potius videtur sentire contrarium, & ibi in quodam scholio varia loca eius inter se contraria referuntur, & Auctor scholii in hanc partem inclinat, quod nimirum hoc liceat, quando monasterium indiget, etiam cum pacto, vt infra dicam, Nauar. tandem idem approbat, licet dicat, oppositum esse melius in Tract. de Reddit. Ecclesiast. quæst. 1. Monit. vltim. num. 2.

8. Fundamentum huius sententiæ est, vel quia nullum est decretum, quod talem prohibitionem generalem sufficienter ostendat; quod, An ita sit, statim expendemus: vel si est, contraria consuetudine derogatum est: *Fundamentum huius opinionis.* nam cum esset mere humana prohibitio, potuit contraria consuetudine derogari: constat autem de facto esse, & seruari talem consuetudinem, & experimento constat, præsertim in Monialibus. Addi etiam potest cōiectura, quia moraliter fieri non potest, vt plures personæ in Religionibus recipiantur, nisi posit ab eis recipi vnde sustententur, sed non est verisimile voluisse Ecclesiam præcludere viam tot personis ad statum perfectionis, ergo non est verisimile hoc prohibuisse, sed solum id, quod contra spiritualem rationem illius status committi potest.

Multi autem ex auctoribus huius sententiæ quasdam moderationes adhibent, quæ attente sunt expendendæ. 9. *Expeditur prima moderatio adhibita auctoribus huius sententiæ, vt scilicet, monasterium egeat.* Prima est, vt reuera monasterium egeat, ita vt non habeat redditus sufficientes ad sustentādum plures Religiosos, quam habeat. Hanc conditionem supponit aperte D. Th cum dicit, *licet recipere aliquid pro sustentatione personæ, quæ recipitur, si ad hoc non sufficiant monasterii opes.* Idem tenet, & declarat Caietanus ibi, & fere alii Doctores citati in hoc conueniunt. Solus Sot. quæstione 6. articul. 2. negat aperte hanc conditionem esse necessariam, ductus ea ratione, quod ea, quæ recipiuntur ad sustentationem, recipi possunt etiam à diuitibus, quia nunquam recipiuntur, vt pretium rei spiritualis, vt patet in clericis diuitibus, qui nihilominus sine Simonia, vel iniustitia de altari sustentatur. Et inclinat in eandem sententiam Siluest num. 15. ait enim, si monasterium sit diues, esse Simoniam præsumptiue tantum quoad forum externum, non vero in conscientia, si debita intentione in sustentationem recipiatur. Sed hæc opinio Soti nullo modo probanda est, vt late dixi tom. 5. de Cens. vbi ad hoc probandum sententias Canonum, & dicta Doctorum ponderaui. *Opinio Sot. reiicitur.* Et rationem à priori declaraui, maxime supposita institutione Ecclesiæ. Nam bona monasterii redditus Ecclesiastici sunt, ideoque expendi debent gratis in his operibus, ad quæ sunt ab Ecclesia destinata: Ecclesia autem vult, vt talia bona in Religiosis alendis liberaliter consumantur, & præcipit etiam, vt quælibet persona idonea ad tale institutum, & ad illud à Deo vocata ex eisdem bonis gratis alenda sit, si ad id sufficiant, non obstante Religiosorum numero præexistente, ergo tunc aliquid ad sustentationem exigere est vendere, quod gratis dandum est.

10. *Subterfugium præcluditur.* Dici vero potest, inde solum concludi illam esse iniustitiam, non vero esse Simoniam. Respondetur 1. fortasse ex natura rei ita esse, & tunc ad summum habere locum, quod Siluest. dicit de Simonia præsumpta, tamen supposita prohibitione Ecclesiæ, etiam esse veram Simoniam. Quia Ecclesia prohibuit illam receptionem non tantum ratione iniustitiæ, sed maxime intuitu Religionis, & ne status ille adeo spiritualis, & sanctus venundari videretur, nam lex Ecclesiastica prohibendo præsumptam Simoniam intuitu Religionis facit, illam esse veram, vt supra dictum est. Et ita intelligunt multi decisionem textus in capit. *Tuanos*, de Simonia, præsertim quoad illa verba: *Si clerici, qui illum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commode temporalia perciperent, admissuri.* Exponunt enim Raimun. Cardinal. & alii, illam decretalem loqui, quando Ecclesia, seu monasterium abundat, & tunc dicit committi Simoniam. Addo etiam, posse optime sustineri, ex natura rei hanc esse veram simoniam, etiam si supponat aliquam Ecclesiasticam institutionem: sicut supra dicebamus de calice, & aliis rebus habentibus consecrationem ex institutione Ecclesiæ, & infra dicemus de beneficiis Ecclesiasticis. Ita enim hic de institutione

titione Ecclesię est, quod Religiosi habeant ius, vt de bonis monasterii gratis sustinentur, quod ius spirituale est. Et licet in his, qui iam sunt Religiosi, sit ius in re (vt sic dicam,) in his, qui volunt ingredi legitime, est aliqua participatio illius iuris, quasi ad rem, seu est proxima capacitas acquirendi illud gratis. Ergo petere ab eis aliquid intuitu sustentationis, est vendere illis ius, quod ingrediendo monasterium acquirere possunt, & debent, ad suam sustentationem ex bonis Ecclesiæ: hoc autem est vera Simonia non solum quia prohibita, sed per se, & ex natura rei. Sicut si Episcopus nollet ordinare habentem beneficium ad titulum eius, sed ad titulum patrimonii, cogendo illum ad applicandos fructus beneficii, vel patrimonii ad alia opera pia, vel ad sustentandos alios clericos, sine dubio Simoniam committeret. Ita ergo est in præsenti: nam qui vult ingredi monasterium opulentum, habet quasi beneficium ab Ecclesia, vt ad titulum diuinarum monasterii consecrari debeat Religiosus: ergo exigere ab illo patrimonium, vt bona monasterii ad alios vsus applicentur, vel certe vt ipsamet bona patrimonii in alios vsus expendantur, & tunc qui illa dedit, alatur ex bonis monasterii, Simonia est, & iniustitia. Hæc ergo conditio nobis valde probatur, & si consuetudo illi contraria est, & non potest aliquo iusto titulo reduci ad veram indigentiam monasterii, probanda non est: quia nō est consuetudo rationabilis, sed corruptela reprobata in ipsis Iuribus, vt videbimus. Quomodo autem possit hoc saluari ex vero titulo necessitatis, non obstante opulentia monasterii, in citato loco satis explicui.

11. *2. Moderatio expenditur, Quod scilicet pactum non intercedat.* Alia conditio, quam dicti Auctores, non omnes, sed aliqui præsertim Iuristæ adhibent, est, vt pactum non intercedat. Ita Glossa in dicto cap. *Non satis*, quam ibi Abbas, Mari. Soci. & alii sequuntur. Dicit tamen, posse prælatum monasterii protestari, se paratum esse ad recipiendum gratis petentem habitum, tamen non habere, vnde illum alat: & ideo si velit ingredi, oportere, vt secum afferat, vnde viuat, & tunc illum recipiet gratis, & sine vllo pacto. Idem fere habet Glossa in dicto capit. *Quoniam*, ibi etiam ab Interpretibus probata. Veruntamen Caietanus, Nauarrus, Soto, ac fere alii talem conditionem non admittunt, nec Diuus Thomas illam posuit. Et plane videtur destruere positionem ipsam. nam in primis stando in iure naturali, non est licitum deducere in pactum, quod licitum est ita petere, vt nisi detur: opus non fiat, vt recte sentit Caietanus, quem alii sequuntur, & infra etiam cap. 20. & de sustentatione clericorum dicetur. Et ratio est, quia *Impugnatur;* si pretio, & acceptio pro sustentatione non est Simoniaca, pactum cadens supra talem rem, vt subsidium sustentationis, non cadit in materiam Simoniæ: ergo non habet, vnde ex natura rei sit prohibitum, cum alias constet esse iustum. At vero in præsenti illimet Auctores supponunt, ius Canonicum non prohibere petitionem sustentationis necessariæ, quam ius naturę non prohibet: ergo nec pactum prohibebit, nec est, cur prohibeat.

12. *Videri impossibile concedere aliquo modo factum, & prohibere pactum.* Imo videtur impossibile concedere factum eo modo, quo moraliter fieri potest, & prohibere pactum. Quid enim est, quod dicitur non esse prohibitum iure Canonico? Aut enim non prohibetur recipere id, quod mere voluntarie, & sponte offertur à volente ingredi, etiamsi Religio paratam se ostendat ad recipiendum illum, etiamsi nihil temporale secum afferat: & hoc nihil profecto est, quia nemini vnquam venit in mentem, hoc esse prohibitum, vel prohiberi posse: quia hoc esset prohibere opera virtutis, & eleemosynæ, & priuare Religionē piis, & honestissimis subsidiis sine causa. Vnde tantum abest, vt hoc prohibeatur, vt expresse approbetur in dicta Extrauag. de Simon. & sumitur ex capit. *Tua nos*, & capit. *Dilectus*, 2. de Simon. & ex capit. *Si quis*, in fin. 1. quæstione secunda. Aut ius Canonicum non prohibet, quin Religio possit denegare receptionem ad habitum, nisi aliquid temporale detur sufficiens pro sustentatione personæ recipiendæ, quod plane videntur concedere dictæ Glossæ, etiam in illo modo, quo explicant, hanc dotem esse petendam. At vero illud est pactum plusquam implicitum, & fere explicitum: quid enim aliud fit in petenda dote pro matrimonio carnali? Item ex illo modo petendi sequitur aperte, illum, qui dat, non sponte dare, sed ex quadam necessitate, quia alias non recipietur, vnde si non statim dat, saltem obligatur ad dandum, etiam ciuiliter, & per publicum instrumētum, & Religio hac ratione suscipit tale onus, est ergo vera pactio. Si ergo tale factum licet, etiam pactio non est prohibita, est ergo superuacanea illa conditio.

Propter hanc vero causam alii Doctores fatentur, esse prohibitam talem exactionem saltem de iure Ecclesiastico, quia putant, esse prohibitam omnem pactionem in ingressu Religionis pro sustentatione necessaria, etiam in paupere monasterio. Pro hac sententia citatur Innocent. in capit. *Tua nos*, de Simon. Sed ille licet referat opinionem, non videtur in illa firmari: nam subiungit: *Alii dicunt, quod talis exceptio non est Simoniaca*, argument. capit. *Si quis*, 1. quæst. 2. Et transit, nihilque amplius dicit. Illam vero sententiam probat Archid. 1. quæst. 2. in principio, & latius eam sequitur Vgolin. Tab. 1. cap. 4. §. 1. num. 16. qui etiam addit, prohibitionem illam nunc esse in suo vigore, & non esse consuetudine derogatam. Prohibitio autem affertur 1. ex capit. *Nullus*, 1. quæstione. 2. sed ibi non aliter prohibetur pretio vendi, & cum pacto ingressus Religionis, quam ordinatio & similia. Vnde sufficienter intelligitur, ibi prohiberi id, quod iure Diuino prohibitum est, scilicet venditionem ipsiusmet rei spiritualis. Et similis omnino prohibitio est, quæ habetur in cap. *Non satis*, de Simon. & quæ accipi potest ex cap. *Cum in Ecclesia*, & ex capit. *Veniens*, eodem. Et clarius habetur in cap. *De regularibus*, eod. in quo supponitur, ingressum fuisse Simoniacum, & de pœna tractatur: non explicatur autem, in quo Simonia posita sit, intelligendum ergo est consistere in venditione ipsius ingressus. Vnde ibidem dicitur, *Cum super hoc*, id est, super detestationem Simoniæ, *auctoritates multæ reperiantur expressæ*, quæ non sunt nisi illæ, quæ habentur 1. quæstione 1. Vt ibi Glossa notat, in illis autem præcipue damnatur Simonia, quæ mala est de se, non vero fit specialis prohibitio circa hunc ingressum de re, quæ de se mala non fit. Et eodem modo intelligitur optime caput *Dilectus*, 2. eodem. Vbi eadem Simonia damnatur. In capit autem *Audiuimus*, eodem, prohiberi videntur omnes huiusmodi exactiones, non solum, quæ verè sunt malæ, & contra ius Diuinum, sed etiam illæ, quæ habent speciem mali. Sed ibi non agitur de dote, quæ postulatur tantum ad sustentationem eius, qui ingreditur, sed de pitantiis, seu propinis, quæ solent exigi pro singulis Religiosis, & non videtur damnari, tam contributio, quam modus exigendi, quia *difficultates* (inquit Pontifex) *ingerunt*, & *malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum.* Qui modus exactionis valde reprobatus est, vt supra disputando de oblationibus diximus, & infra attingemus. 13. *Sententia asserentium saltem iure Ecclesiæ esse prohibitum omnē pactum in ingressu.*

Magis mouere potest capite *Quoniam*, eod. Quoniam ibi specialiter de monialibus fit prohibitio, ne pecunia pro earum ingressu exigatur, *etiam paupertatis prætextu.* Sed vt ibi Glossa indicauit, & in dicto loco de Censur. notaui, tunc dicitur aliquid vere, ac proprie exigi prætextu paupertatis, quando monasterium reuera pauper non est, & nihilominus illo titulo, & colore aliquid exigit. Et sic ad summum colligitur ex illo textu, quod supra contra Sot. 14.

tra Sot. dicebamus, ibi esse prohibitum monasteriis opulentis, ne sub eo colore aliquid recipere valeant. Vel certe potest recte intelligi, ibi prohiberi venditionem ipsius ingressus, quæ prætextu paupertatis fieri potest monasteriis etiam vere pauperibus. Nam sub specie recipiendi aliquid ad sustentationẽ, multo plus exigunt ratione ipsius ingressus. Et ita intelligitur etiam hoc modo ibi esse prohibitum aliquid, quod ex natura rei malum est. Nam vt recte dixit Nauar. supra, ex pacto nihil potest recipi, nisi quod alendæ vni personæ est necessariũ, quodque monasterium ob paupertatem non posit tribuere, & si aliquid vltra petatur, illicite fit, quod etiam ego dixeram in citato loco de Censuris numer. 12. Nam quando plus exigitur, quam quod ad vnam personam sustentandam commode iuxta exigentiam talis status sufficit, nõ apparet, qua ratione aut titulo honestari posit. Nam etiamsi fiat prætextu paupertatis, titulus est coloratus, & non verus. Et hoc videtur reprobatum in d. c. *Quoniam*.

15. Vltimo hæc prohibitio solet probari ex dictis Extrauag. primæ de Simon. Vbi Vrbanus Papa seuerissime prohibet sub excommunicatione ipso facto incurrenda, & Papę reseruata, ne ab his, qui ad Religionem recipiuntur, exigatur aliquid vel petatur, aut exigatur directe, vel indirecte, nec recipiatur quicquam præter id, quod personæ ipsæ *pure, & sponte, & plena liberalitate, omnique pactione cessante, dare vel offerre voluerint*. Et addit. *Sed eas potius cum omnimoda puritate recipiant, ac in victu, & vestitu sicut alias personas suarum Ecclesiarum, monasteriorũ, prioratuũ, & locorum sincera charitate pertractent*. Ex quibus verbis colligi videtur, voluntatem Pontificis fuisse, vt etiam ad sustentationem gratis admittantur, & cõsequenter vt etiam titulo sustentationis nihil ab illis exigi posit. Et in principio illius textus reprobatur omnis talis consuetudo illi prohibitioni cõtraria, & corruptela vocatur, vnde irrationabilis esse significatur.

16.
Resoluitur non dari talem prohibitionem.

His vero non obstantibus, existimo, non esse ibi factam talem prohibitionem, supposita conditione veræ paupertatis, & indigentiæ ex parte monasterii. Quod aperte tenet Nauar. supra, & in Manual. cap. 27. numer. 106. allegans Caiet. & idem sentit Sot. & multi alii ex allegatis. Et vltra ea, quæ in d tom. 5. de illo textu dixi, nunc expendo nullam nouam prohibititionem ibi fieri, sed tantum renouari antiquam, & addi censuram. Hoc enim expresse declaratur in ipso textu: tum in principio, cum proponitur factum, vbi dicitur: *Detestabilis à Canonibus reprobata seruatur abusio*. Proponit ergo puniendam rem iam antea per Canones reprobatam tum inferius, cum Pontifex ait, *Nos igitur huic morbo pestifero cupientes congruam adhibere medelam, & aliis pœnis in talia, præsumentes inflictis à iure in suo robore duraturis, pœnam adiicere grauiorem*. Non ergo aliquid de nouo prohibet, aut punit, quod antea non esset prohibitum, & punitum, sed rei prohibitæ censuram adiungit. Vnde inferius iterum per parenthesim interponit (*quamuis sit à iure inhibitum*) ostensum est autem, antiquiora iura non prohibere sustentationem recipere, vel dare quando monasteriũ vere est pauper, ergo nec in illa Extrau. hoc prohibetur. Deinde ex verbis, quibus factũ refertur, & damnatur, magna coniectura fit, non esse sermonem de necessaria sustentatione, nã illius receptio, nec per se adeo detestabilis apparet, nec in Sacris Canonibus reprobata. Igitur ibi solum prohibentur exactiones illæ, quæ sine vera necessitate fiunt, & onerosum reddũt, & moraliter valde difficilẽ Religionis ingressum, & occasiones sunt multorum scandalorũ: quæ omnia in veram, ac necessariã sustentationem nõ conueniunt. Hunc autem sensum plane indicant illa verba, *Quoscumque pastus, seu prandia, pecunias* (vtiq; per modum distributionum) *localia, aut res alias, etiam ad vsum Ecclesiasticum, seu quemuis pium vsum deputata, vel deputanda, &c.* Id est, munuscula, & dona, quæ pro Sacristia, valetudinario, vel alis similibus vsibus extorqueri solent. Hæc enim & similia non pertinent ad personæ sustentationem: hæc ergo si necessaria sit, ibi non est prohibita.

Sed obiicitur prætęrea, quia iura prohibent, ne recipiantur in monasterio plures personæ, quam ex reditibus monasterii possint sustentari, vt patet ex cap. vnic. §. 1. de Stat. regul. in 6. & in Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. de Refor. regular. ergo supponunt hæc iura nihil posse recipi pro sustentatione ingredientis, sed deberi ex redditibus monasterii sustentari. Sed ad hoc respondimus in d. 5. tom. Concil. Trid. vel ampliasse, vel declarasse illam legem, dum addidit, *vel ex redditibus propriis, vel ex consuetis eleemosynis*, nam sub his eleemosynis comprehendi possunt dotes, quas secum afferunt moniales, cum recipiuntur. Vnde Nauar. in dicto Monito vlt. definiens esse licitum recipere, cum competente dote aliquam in monialem vltra numerum, qui ex redditibus sustẽtari potest, ait, tam ius antiquum, quam nouum exponendum esse, ne plures recipiantur indotatæ, cum dotibus tamen recipi possint, ita vt non grauetur monasterium. 17. *Obiectio.*

18.
Non est prohibitũ iure aliquid recipere, & de illo pacisci ad sustentationem.

Concludo igitur cum communi sententia, non esse prohibitum iure Canonico in vero casu necessitatis aliquid recipere, & de illo pacisci, explicando illud esse ad necessariam sustentationẽ. Et licet hoc esset prohibitum Iure Canonico, certe consuetudo fuisset sufficiens ad derogandum illi. Quia illa esset prohibitio mere humana, quæ per consuetudinem derogatur. Neq; talis consuetudo potest dici corruptela, aut irrationabilis, sed potius laudabilis, quam seruandam esse dixit c. *Ad Apostolicam*, de Simo. Est autẽ laudabilis, quia necessitati animarum, & monasteriorum egentium per illam subuenitur, alias, vel hæc monasteria grauanda essent, vel multæ virgines priuandæ essent remedio, & Religioso statu: & ideo Prælati Ecclesiæ videntes, & tacentes illam consuetudinem approbant tanquam conuenientem, & moraliter necessariam, & nihil contra ius Diuinum obtinentem, & interpretantem potius, quam derogantem Ecclesiasticum ius, vt bene sensit Felin. in dicto cap. *Quoniam*, num. 12. Hæc autem, quæ diximus, non ita facile applicantur ad prandia, distributiones, seu propinas, & alia dona, quę à monialibus exiguntur, & quasi vi extorquentur: nam hæc videntur valde reprobata in illis Iuribus, præsertim in cap. *Adiuimus*, cap. *Quoniam*, cap. *Tuanos*, & maxime in dict. Extrauag. Quapropter in his moderatio adhibenda esset, vt saltem si propter consuetudinem recipiuntur, non negarentnr spiritualia, nisi illa darentur, sed seruaretur modus petendi illa præscriptus in d. c. *Ad Apostolicam*. Sed si qui excessus in hoc committuntur, non sunt contra ius Diuinum, & consuetudine tolerari possunt, præsertim quia possunt aliquo modo ad necessariam sustentationem reduci, vt in cit. loco tomi 5. dixi.

19.
Confirmatur vera sententia.

Denique potest hæc nostra sententia confirmari ex Concil. Trident. sess. 25. cap. 16. de Regular. Vbi tria circa bona ingredientium Religionem disponit. Primum est, vt non fiat eorum renunciatio nisi ex licentia Episcopi, & duobus mensibus ante professionem, & aliter facta non valeat. Secundum, vt pro anno probationis posit Religio suscipere de bonis nouitii necessaria ad victum, & vestitum eius. Tertium, vt ante professionem nihil amplius de his bonis detur monasterio. De prima igitur, & 3. parte huius decreti dicemus infra tractando de statu Religioso. Nunc secunda est, quæ ad nostrum propositum spectat. In qua Concilium permittit aliquid recipere pro sustentatione nouitii pro tempore probationis. Verum est, Concilium non loqui de pacto, nec de modo recipiendi, id est, An posit

monasterium ita illam sustentationem exigere, vt sine illa nolit recipere nouitium? Tamen cum hoc Concilium non prohibeat, per rationem naturalem & alia Iura id regulandum est: at ex vi rationis id non est malum, nec per alia Iura est prohibitum, saltem quando monasterium eget, ergo etiam illo modo licita est exactio. Quod si pro sustentatione in nouitiatu id licet, eadem ratione licebit pro sustentatione totius vitæ, si ex parte monasterii eadem est cum proportione indigentia. Et ita ibidem in 3.p. proposita satis insinuat Concil. posse monasterium à tempore professionis bona Religiosi accipere, & possidere: quod ego intelligo, vel ipso libere donante, quando monasterium diues est, vel monasterio exigente saltem necessaria ad sustentationem, quando vere indiget.

CAPVT XVIII.

An functiones supernaturalis doctrinæ sint materia Simoniæ?

1. *Quæ sit doctrina supernaturalis.* DOctrina supernaturalis hoc loco dici potest in primis ipsa fides, ad quam reducuntur gratiæ omnes etiam gratis datæ, quæ, vel ad fidem propagandam, vel ad illam stabiliendam, & confirmandam ordinantur. Sub quibus comprehendimus omnia dona spiritualia, quæ conferre solet Deus, vel ad intelligendam scripturam speciali modo, vt habuerunt Apostoli, vel ad non errandum in doctrina fidei, vt eisdem datum est, & in Summo Pontifice, vt talis est, perseuerat. Deinde dici potest sacra, & supernaturalis doctrina scientia Theologiæ, siue positiuæ, siue scholasticæ, vel speculatiuæ, vel moralis.

2. *Fides quo pacto sit materia simonia.* Circa primum membrum nulla est difficultas, nam fides, quatenus est habitus, vendi non potest, vt constat. Vt vero est actus internus credentis dupliciter considerari potest, primo, vt est perfectio ipsiusmet habentis, & vt sic magis habet rationem disciplinæ, quam doctrinæ, nam qui credit, audit à Patre, & discit, vt dicit Christus, Ioan. 6. Sic autem constat, esse donum supernaturale inæstimabile pretio, ac subinde iure inuendibile: vix autem potest etiam facto vendi, si vero aliquo modo vendatur materia est Simoniæ. Potest autem intelligi dupliciter vendi de facto. Primo, si is, qui crediturus est, pretiũ accipiat, vt credat, iuxta dicta in ca. 16. & tũc venditur potius, vt disciplina, quam vt doctrina: vt si quis in opinione, vel fide humana venderet alicui, quod eius opinionem teneret ac defenderet, vel quod eius dictis fidem daret. Secundo potest is, qui fidem alteri tradit, seu docet, vendere fidem, vendendo doctrinam fidei, quatenus supernaturalis formaliter est. Censebitur autem vendi formaliter, quatenus supernaturalis est, altero è duobus modis. Primo, si vendatur, quatenus ex supernaturali dono specialiter procedit, vt si Pontifex venderet resolutionem in aliquo puncto fidei tanquam infallibilem: vel, si Scriptor Canonicus venderet scripturam suam, eo quod infallibilis veritatis sit, vel si Propheta venderet occultorum reuelationẽ, vel si prædicator habens vim faciendi miracula ad confirmandam fidem, pretio venderet talem fidei cõfirmationem, & sic de aliis. Et ratio est clara, quia omnes istæ functiones sunt diuinæ, & spirituales, vt constat ex supra dictis. Secundo modo potest vendi doctrina fidei, vt spiritualis, seu supernaturalis, si particulari pretio æstimetur propter excellentiam fidei, quam habet in alio genere. Et hoc vltimum in sequentibus amplius explicabitur, reliqua enim nullam difficultatem, vel obscuritatem habent.

3. *An doctrina Theologica sit materia simoniæ?* Præsens ergo quæstio maxime proponitur propter doctrinam Theologiæ, quam addiscimus in scholis deducendo conclusiones, & veritates eius ex principiis fidei, nostra industria, ingenio, & labore discurrendo, & post illam comparatam eadem vtimur ad docendos alios. In hac ergo doctrina quatuor genera functionum distinguere possumus. Vnum est, Theologiam docere ad instruendas mentes audientium in illa doctrina, quæ functio, vt sic non ordinatur ad probitatem morum ipsorum audientium, sed solum ad illuminandum intellectum modo humano, quomodo tota illa actio veluti speculatiua dici potest. Et complectitur tam scholasticam doctrinam, quam positiuam, quatenus sistit in vera Scripturæ sacræ intelligentia tradenda. Alia functio est, dare consilia ad forum conscientiæ pertinentia, quæ ordinantur ad instruendam mentem eorum quibus consilia dantur in ordine ad satis faciendum conscientiæ suæ, vel seruando præcepta, vel à malis abstinendo, & ita hæc actio magis practica est, quam præcedens. Tertia functio est, concionari, & verbum Dei proponere, vel fideli populo ad confirmandum illum in fide, vel excitandum eum ad Dei timorem, & amorem, siue infideli populo ad persuadendam illi fidem, & Christianæ religionis veritatem, ac pietatem. Quarta functio addi potest (licet posset ad tertiam reduci) videlicet docere rudimenta fidei populo Christiano, vel catechizare eos, qui iam habent credendi volũtatem, & baptizari desiderant. De quibus omnibus sigillatim, ac breuiter dicemus. *4. Theologiæ functiones numerantur.*

4. *Opinio asserens simoniam esse pretium accipere pro docenda Theologia.* Circa primam ergo functionem duplex est opinio: vna non posse pro docenda Theologia pretium recipi sine simonia, ac subinde doctrinam Theologiæ, quantum ad hanc functionem, esse materiam simoniæ. Hanc opinionem à fortiori tenent omnes, qui de naturalibus scientiis ita opinantur, quos supra retulimus cap. 8. De Theologia vero specialiter id docuit Palud. 4. d. 25. qu. 5. n. 20. quem sequitur Anton. d. cap. 5. §. 7. notab. 6. in fin. idem Siluest. verb. *Simonia*, quæst. 10. cum duplici limitatione. Vna, quod quis doceat Theologiam tanquã ex officio, vt magister, alia quod doceat ex pacto: sed hæc posterior conditio pertinet ad actum simoniæ, non ad materiam eius, de qua nunc agimus, & ita etiam supponimus sermonem esse de hac materia in ordine ad venditionem, vel æquiualentem contractum. Prior autem conditio videtur continere peculiarem rationem, & fundamentum huius sententiæ, vt mox explicabimus. Et hanc sententiam videtur sequi Host. in c. *Quia nonnullis*, de Magistris, licet obscure satis loquatur.

5. *Fundamentum huius sententia.* Fundari potest hæc sententia primo, ac præcipue, quia doctrina Theologiæ supernaturalis est, tum ex parte principii, tum ex parte termini proximi, ad quem per se ordinatur, ergo est proprie spiritualis, prout ad materiam simoniæ requiritur. Consequẽtia tenet ex superius dictis circa definitionem simoniæ. Antecedens autem quoad primam partem declaratur: nam doctrina Theologiæ procedit ex fide, tanquam à proprio principio, fides autem supernaturalis est. Dices, illud esse remote, seu mediate, proxime vero procedere à sententia acquisita. Sed contra, nam etiam Theologia vera, & perfecta est in se, & in suo esse supernaturali, & ab illa saltem procedit Theologica doctrina, ergo. Maior latius probatur in principio primæ partis, & in materia de fide, nunc declaratur breuiter. Quia certitudo Theologica (iuxta veriorem Diui Thomæ opinionem) certior est, quam naturalis scientiæ, vnde certitudo eius supernaturalis est, sed talem certitudinem necesse est procedere ex supernaturali motiuo, ergo consequenter necessarium est, vt actus scientiæ Theologicæ habeat supernaturalem speciem ab illo motiuo supernaturali. Est ergo talis scientia supernaturalis in se, & ab illa proxime procedit doctrina Theologiæ: ergo est supernaturalis ex parte

parte participii proximi, & ita est supernaturalis quoad effectum, non minus quam actus credendi, vel prophetandi. Altera vero pars de termino patet, quia illa doctrina tendit proxime ad generandã in discipulo scientiam eiusdem rationis cum ea, quæ est in magistro, sed ostensum est illam esse supernaturalem & spiritualem, ergo ordinatur proxime ad supernaturalem terminum.

6. *Confirmatur.* Confirmatur primo, quia officium Doctoris Theologi non est tantum deducere conclusionem ex principiis creditis, sed etiam ipsa principia fidei roborare, illustrare, & credibilia facere, & ab hostibus fidei defendere, vt sumitur ex Augustin. 14. de Trin. c. 1. At hæc omnia supernaturalia sunt, & de se ad finem valde spiritualem ordinata: imo aliqui volunt talia esse, vt non nisi per auxilium speciale datum propter Christi meritum fieri posſint, ergo sunt materia simoniæ, si pretio vendantur. Confirmatur secundo. Quia inter ministros Ecclesiasticos numerat Paulus Pastores, & Doctores 1. Cor. 12. & Ephes. 4. At vero supra ostendimus esse simoniam vendere Ecclesiastica ministeria, ergo & in vniuersum vendere sacram doctrinam, quacumque ratione tradatur, simonia est. Confirmatur tertio, Quia non possumus satis probabili ratione distinguere inter vnum, & alium modum tradendi hanc doctrinam, vt vnum afferamus esse vendibilem, alium negemus: affirmare autem omnes vendi posse, improbabile est, vt de concione statim dicemus: ergo tutius est omnes in vniuersum negare vendi posse. Tandem accedunt rationes Palud. & Silu. ille enim sic colligit vendere licentiam docendi Theologiam Simoniacum est, cap. 1. & 8. de Magist. ergo multo magis vendere ipsam doctrinam. Siluest. autem argumentatur, quia gradus magisterii in Theologia spirituale quid est, ergo docere in virtute illius est etiam spirituale, atque adeo materia Simoniæ. Alii argumentantur, quia onus docendi Theologiam interdum annectitur Ecclesiastico beneficio, ergo signum est, esse spirituale munus, ac subinde vendi non posse.

7. *Pars opposita proponitur.* Contraria sententia est hodie communis recepta in scholis. Eam tenet Adrian. Quodlib. 9. artic. 1. in fine, Caiet. d. articul. 3. Vict. d. Relect. n. 6. Sot. l. 6. de Iust. q. 5. ar. 1. & q. 6. ar. 2. ad 2. Tenuit etiam Gloss. in cap. *Vendentes*, 1. q. 3. verb. Debitam in paticulari loquens de Theologo Doctore, nam generalius de omnibus id affirmat in c. *Qui studet*, 1. q. 1. ver. *Sanitatis*, & in c. *De quibusdam*, 37. d. ver. *Magistri.* Et ita etiam loquuntur Durand. & multi ex Doctoribus quia ita sentiunt de scientiis naturalibus, inter quas solent Theologiam computare. Probari solet primo, Quia non minus Theologiæ lectoribus, sua salaria assignantur, quam Doctoribus aliarum facultatum, & interdum beneficium confertur propter docendam Theologiam, vt constat ex cap. 1. 2. 4. & vlt. de Magist. & ex Triden. sess. 23. cap. 18. de Reform. Sed hæc probatio non cogit, quia dici potest, hæc dari in congruam sustentationem, non in pretium. Sic etiam pro officio prædicandi designatur præbenda, & interdum salarium certum, quod non est pretium, sed stipendium sustentationis.

Probatur. 1.

8. *Probatur 2. Vict. Sot.* Secundo possumus argumentari ex Vict. & Sot. à posteriori, quia dare alicui beneficium, quod non habet adiunctum onus docendi, cum pacto, & obligatione docendi Theologiam esset simonia, ergo signum est docere Theologiam esse quid temporale, & pretio æstimabile, nam ideo collatio illa beneficii Simoniaca est, vt dicti auctores tanquam certũ sumunt, & docent etiam Nauar. in Man. ca. 25. n. 58. & Tab. ver. *Magister*, num. 9. Veruntamen neque hoc cogit, nam dicetur illam pactionem esse Simoniacam, non quia beneficium detur pro temporali sed quia in datione beneficiorum omnis pactio prohibita est. Sicut esset Simoniacum dare beneficium cum onere audiendi confessionem, quando beneficium de se simplex est, & non habet tale onus annexum. Sicut autem possunt alia onera annecti beneficiis vacantibus, ita etiam munus docendi, vt iura prius adducta probant, & vsus habet, vnde videtur potius sumi argumentnm, quod hoc onus spirituale sit. Tertio argumentatur Vict. quia si non liceret vendere doctrinam Theologiæ, neque etiam liceret vendere labores in docendo hanc scientiam, quia vbi actio vendi non potest, nec etiã labor eius, vt infra videbimus. At illud admittere durum est, cur enim, si cantor Ecclesiæ, etiamsi in publica oratione cantet, potest vendere laborem suum, & aduocatus similiter etiam in spirituali causa, & Theologus non vendet suum laborem, etiamsi annexus sit spirituali doctrinæ? Sed idem argumentum fieri poterit de concionatore. Responderi ergo poterit cantare esse actionem maxime corporalem, & laborem illum esse accidentarium ad orationem, patrocinium aduocati esse mere temporale, licet materia remota (vt sic dicam) sit spiritualis. At vero hic ipsam actionem docendi esse mere spiritualem, & supernaturalem, vt priora argumenta probare videntur, & ideo mirum non esse, quod labor ille intrinsecus vendi non posſit, neq; inde sequi aliquod incommodum, quia per stipendium sustentationis satisfit sufficienter tam iustitiæ titulo, quam necessitati docentis.

Vnde fateor, sententiam priorem posse, & facile & pie sustineri, & habere congruitatem in hoc, quod de doctrina sacra decentius hoc modo loquimur. Nihilominus in rigore vera est hæc posterior sententia. Fundamentum autem eius esse debet, quia licet doctrina ipsa Theologiæ in se supernaturalis sit, nihilominus actiones magistri illam docentis naturales sunt, & naturali modo cooperantur ad hoc, vt auditores discant, siue in eis generetur naturalis assensus, siue supernaturalis, quia non venditur ipse assensus, sed solum labor & opus, quod in alio iuuando, & illuminando ponitur. Sic ergo actus docendi Theologiam non est proprie supernaturalis ex parte principii. Vnde D. Thom. Quodlib. 3. artic. 9. dixit ad docendam etiam Theologiam sine periculo spirituali sufficere peritiam, de qua homo certus esse potest, etiamsi non habeat charitatem. Vnde significat sufficere peritiam naturalem: non est ergo illa actio per se loquendo supernaturalis ex parte principii. Nec etiam est proprie supernaturalis ex parte termini. Tum quia illa actio docendi per se non ordinatur ad spiritualem salutem audientis, sed solum ad manuducendum intellectũ ad quandam intelligentiam, sine qua potest esse salus, & cum qua potest esse carentia salutis. Tum etiam, quia illa doctrina per se non mouet voluntatem ad aliquem affectum supernaturalem (sine quo affectu nihil supernaturale in discipulo generari potest) sed solum dirigit discursum intellectus, quatenus ab illo naturaliter fieri potest, & per artem, vel per industriam hominis iuuari potest. Ergo munus hoc docendi Theologiam, siue scholasticam, siue interpretationem Scripturæ, non est ex illis functionibus spiritualibus, & supernaturalibus, quæ sunt materia simoniæ. Et hoc magis constabit, respondendo ad argumenta.

9. *1. Opinionẽ defendi posse, secundã tamen in rigore veram esse indicatur.*

Fundamentum.

Ad primum multi negant, actum Theologiæ, vel habitum, qui ex illis generatur, esse supernaturales, vel per se dependentes à principiis fidei, vt creditis per veram fidem infusam. Nam possunt manere in hæretico quoad ea omnia, quæ suæ hęresi non repugnant. Quo posito tota argumentatio ruit, quia licet doctrina Theologiæ quasi obiectiue sumpta supernaturalis sit, quia nisi per reuelationem haberi non poterit. tamen supposita reuelatione, negotiatio mentis (vt sic dicam) circa illam potest esse mere naturalis, & independens per se ab auxiliis gratiæ superna- 10. *Soluitur. argum. pro opposita parte adductum.*

pernaturalis, ac subinde quoad materiam simoniæ manet in eodem ordine cum aliis scientiis naturalibus. Et in hoc sensu videtur dixisse Victo. doctrinam Theologiæ non magis esse donum Dei, quam philosophicas disciplinas, & ideo non magis esse materiam simoniæ. Soto vero dixit, quod licet fides, & arcanorum reuelatio donum Dei sit, scientia tamen Theologiæ humano sudore conquiritur.

11\. *Perfectum assensum Theologicũ posse esse supernaturalem, hunc tamen non esse necessarium ad docendam Theologiã.*

Addo vero vlterius duo: vnum est, perfectum assensum Theologicum esse posse vere supernaturalem, propter argumentum factum, quod potest esse certior omni assensu naturali, vt in principio primæ partis tractari solet: & nos in materia de gratia, & Fide diximus. Sed hoc ad præsens non refert, tum quia ille modus assentiendi ex voluntate pendet, sicut assensus fidei, quia illa maior certitudo nõ est ex vi, ac necessitate solius discursus, sed ex voluntate captiuante intellectum in obsequium fidei. Vnde talis assentiendi modus quoad conclusiones Theologicas, non est necessarius ad docendam Theologiam, neque ad discendam illam. Imo nec haberi potest ex vi doctrinæ Theologiæ, quia (vt dicebam) docens Theologiam, non excitat voluntatem, sed instruit intellectum in vi solius discursus, suppositis principiis fidei. Ideoque ex vi doctrinæ Theologiæ non generatur in discipulo assensus supernaturalis, sed solum assensus naturalis, quantum haberi potest in vi discursus.

12\. *Hæreticus non potest habere assensum Theologicũ ita certum, vt potest habere Catholicus.*

Secundo nihilominus addo, proprium assensum Theologicum, qualis in viro Catholico esse potest, ac debet, per se pendere ab assensu supernaturali principiorũ fidei, quia talis assensus debet esse certus, & infallibilis ex vi obiecti, hoc autem habere non potest, nisi fundetur in principiis fide Catholica creditis, quia qui in principiis nutat, in conclusionibus etiam formidare necesse est. Vnde impossibile est, vt hæreticus habeat assensum Theologicum ita firmum ex se, & certum, sicut habet Catholicus, de quo alibi latius. Hoc tamen non obstat, quominus ille actus Theologiæ certus sit tantum certitudine naturali, & simpliciter naturalis, & consequenter in ordine ad materiam Simoniæ eadẽ sit de illo ratio, quæ de aliis scientiis naturalibus. Neq; etiam obstabit, quod supponat fidem, & ab illa procedat: tum quia non procedit supernaturali modo, sed solum cooperando discursui naturali, & ita non procedit à fide, vt supernaturalis est, sed solum vt est assensus certus absolute: vel (quod in idem redit) non est ab illa secundum se, sed vt modificata per principium naturale, & sequendo (vt aiunt) debiliorem partem. Et potest hoc confirmari, quia si quis habeat donum linguarũ infusum, & per illud doceat alios linguarum peritiam, non erit simoniacus, si doctrinam illam vendat, quia in illo opere virtute naturæ operatur, & donum infusum non aliter ibi concurrit, quam si esset naturale.

13\. *Respondetur ad primam confirmationem.*

Ad primam confirmationem, dicitur vera esse illa omnia, quæ de Theologia dicuntur, tamen omnia per se loquendo per naturalem discursum fieri possunt, & fiunt, supposita fide. Vnde quoad dependentiam ab auxilio gratiæ sequuntur regulam aliarum doctrinarum naturalium: nam ad efficiendos illos actus singulos sine errore & deceptione vltra auxilium ad credendum non requiritur nouum speciale auxilium gratiæ, tamen ad collectionem totius muneris, id est, ad non errandum in aliquo illorum actuum, & ad assequendum perfecte totum id, quod in illo negotio interuenit, necessarium est auxilium gratiæ speciale, vt ex propria materia suppono. Hoc autem non obstat, quominus doctrina Theologiæ vendi possit, sicut & philosophiæ, ac metaphysicæ, de quibus idem cum proportione verum est. Et ratio est, quia Doctor ratione pretii non obligatur ad operandum ex hac gratia speciali, nec ad procurandam illam, vt recte doceat,

Ad singulos actus Theologiæ efficiendos non est necessarium speciale auxilium gratiæ, secus dicendum de collectione omnium actuum.

sed ad studendum, & laborandum, vt ea doceat, quę fidei principiis consentanea sunt: aliunde vero ad vitanda pericula errorum tenebitur homo auxiliũ gratiæ procurare, quamuis ex vi pretii ad hoc non teneatur. Ad secundam confirmationem respondetur, Paulum in illis locis eosdem intellexisse per Pastores, & Doctores, nam in 1. ad Cor. solum Doctores nominat: in Epistola autem ad Ephes. simul coniunxit *Pastores, & Doctores*: nam Pastores sunt, qui curam habent Dominici gregis, quos etiã Paulus appellat Doctores, ait D. Tho. vt ostendat, ad pastores Ecclesiæ pertinere doctrina populum DEI pascere, iuxta illud, Ier. 3. *Dabo vobis pastores secundum cor meum, & pascent vos scientia, & doctrina.* Hæc ergo doctrina pastoralis ad ministerium Ecclesiasticum pertinet ad materiam simoniæ, si vendatur, vt de Concione statim dicetur: at vero scientia mere doctrinalis non spectat proprie ad spiritualia, & Ecclesiastica ministeria, quæ ibi Paulus distinguit. Quæ sit autem differentia inter officium concionãdi, & docendi, quod in 3. confir. petitur, paulo inferius declarabitur.

2. Confirmatio enodatur.

14\. *Vendere licentiam ad docendam Theologiã, non est simonia ex natura rei.*

In ratione Palud. petitur, An vendere licentiam ad docendam Theologiam, Simoniacum sit? In quo breuiter dicemus, licentiam docendi, si non sit actus iurisdictionis spiritualis (de quibus actibus infra dicemus) non esse materiam simoniæ, nec vendere talem licentiam esse simoniam ex natura rei, & attento iure Diuino. Hoc patet, quia per cathedram maxime datur alicui licentia, imo & obligatio docendi, & tamen vendere cathedram etiam Theologiæ non est Simoniacum, alias vendere suum suffragium in oppositione ad cathedrã Theologiæ esset Simoniacum, quod nullus hactenus dixit, sed ad summum esse iniustum. Item, si Patronus, vel Rex, ad quem pertinet conferre cathedrã, illam daret sub onere aliquo à se imposito tali personæ, quidquid sit de iniustitia, non esset Simoniacus, licet id faceret in cathedra Theologiæ, vt constat etiam ex vsu, & ex cõmuni consensu omnium. Pari ergo ratione licet Rex, vel Rector, qui iurisdictionem habet temporalem, pro licentia docendi etiam Theologiam sine publica cathedra, vel salario, aliquid exigeret, licet esset turpe lucrum, non esset simonia, quia nec actus, ad quem datur, neque potestas, ex qua datur, spiritualia sunt. Et ita sentiunt Innoc. Panor. & alii in cap. 2. de Magist. Anton. d. cap. 5. n. 17. not. 8. cum Richard. & aliis, quos refert, idemque habet loco infra citando. Idem Tab. ver. *Magister*, num. 10. Prohibitio ergo, quæ habetur in d. cap. 1 & 2 de Magist. facit actum dandi licentiam esse illicitum, & iniustum, non vero esse Simoniacum: nisi in quantum esse potest (vt dixi) actus iurisdictionis spiritualis: & tunc idem erit, etiamsi licentia sit ad legendam philosophiam, vel aliam similem doctrinam & ita inde inferri non potest de doctrina Theologica, quod ipsa sit materia simoniæ: quia illa licentia nõ est simoniaca propter doctrinã, ad quam datur, sed propter abusum spiritualis iurisdictionis. Sicut dispensatio cum clerico, vt vtatur officio medici, vel aduocati, materia est simoniæ, quæ committeretur, si pretium pro illa dispensatione daretur, & nihilominus dispensatus potest accipere pretium pro suo patrocinio, vel curatione. Ita ergo in præsenti.

15\. *Vendere magisterium Theologiæ, non est simonia.*

In ratione Siluestri postulatur, An ratione magisterii in Theologia doctrina eius fiat specialiter spiritualis, & inuendibilis? Vbi prius quæri potest: An ipsummet magisterium spirituale sit, & ipsum vendere, sit simonia? Hoc tractat Anton. 3. part. titulo 5. capit. 2. §. 6. & ex illo Tabien. verb. *Magister*, num. 11. & varia referunt, claram autem resolutionem non tradunt. Gradus ergo magisterii in Theologia videri potest spiritualis, quia per potestatem spiritualem institutus est. Item collatio eius spiri-

tualis

tualis etiam actus videtur, quia auctoritate Pontificia confertur. Aliunde vero non videtur res proprie spiritualis: tum quia ad actum docendi, qui spiritualis non est, vt dixi, ordinatur, tum etiam quia alias etiam doctoratus in Iure Canonico spirituale quid esset, quia etiam pertinet ad Ecclesiasticam institutionē, & auctoritate Pontificia confertur: constat autem non ita esse, cum laicis, & vxoratis conferatur. Præterea isti gradus non sine pretio temporali conferuntur, vt constat ex vsu. Sed dici potest illa, quæ in susceptione huius gradus tribuuntur, nō esse pretium gradus, sed stipendia assistentium pro labore. Nihilominus ego probabilius censeo huiusmodi gradus, in quacunq; dentur facultate, non esse proprie materiam simoniæ, nec esse res spirituales. Quia solum sunt publicæ approbationes ad officium docendi, consulendi, curandi, & similia, cum aliquibus priuilegiis, ac facultatibus, & commoditatibus, vel honoribus omnino tēporalibus. Quapropter tota illa moralis qualitas, seu honorificus titulus & quasi ius vel proxima habilitas, ad docendum, quæ nomine gradus, seu magisterii, significatur, æstimabilis pretio est, nec in ea inuenitur aliquid magis spirituale, quam in ipsa doctrina, in qua fundatur, vel ad quam ordinatur, ideoq; Iura, quæ prohibere solent exactiones, & contributiones pro recipiendis personis ad Sedes, vel munera Ecclesiastica, vt in c. *Cum in Ecclesia*, de Sim. cum similibus. De his gradibus etiam in Theologia nullam mentionem faciunt, vel prohibitionem. Vnde etiā probabilius videtur ea, quæ soluuntur in talibus gradibus, habere modum pretii, vel contractus onerosi, qui non posset esse Simoniacus, si materia capax esset, quia multa in eis exiguntur, quæ non possunt reduci ad stipendium sustentationis, essetque nimius excessus, si solum hic titulus spectaretur. Nec refert, quod collatio vel institutio huius gradus Pontificia sit, quia etiam potest Pontifex aliqua temporalia instituere, & conferre ad splendorem, vel vtilitatem rerum spiritualium, quæ nō eo ipso sunt ita annexa spiritualibus, vt sint materia simoniæ, nisi speciali iure sit prohibitum illa vendere, quod in his gradibus non inuenitur.

16. *Nihil refert, quod lector sit Magister, aut non sit.* Atque hinc tandem concluditur, parum referre ad quæstionē, quam tractamus, quod lector Theologię Magister sit necne, vt pro doctrina possit pretium accipere, quando quidem magisterium etiam ipsum temporale quid est. Immo licet esset aliquo modo spirituale per modum actus seu effectus iurisdictionis, sicut de licentia dicebamus, nihilominus non mutaret naturam actus docendi, propter quem datur, quia semper maneret temporale & naturale. Nec magisterium est per se principium illius, sed tantum habet vim cuiusdam publicæ approbationis. Vnde parum etiam refert quod is, qui Theologiam docet, sit laicus, vel clericus secularis: aut Religiosus, quia per has circumstantias nō mutatur natura talis actus. *Soluitur vltima ratio.* Tandem ad vltimam rationem aliorum, quod officium docendi Theologiam potest esse annexum beneficio Ecclesiastico: Respondeo, etiam officium docendi Canones, immo & Grammaticam, posse esse beneficio annexum, vt constat ex toto titulo de Magistris. Imo & officium Oeconomi, & Thesaurarii, & similia onera etiam ad temporales actus, vel solicitudines, possunt esse annexa beneficiis ecclesiasticis, quando annexio fit per eum, qui habet potestatem, quia tunc nulla est ratio simoniæ, quia fructus præbendæ possunt applicari, vt stipendium non solum operis spiritualis ministerii, sed etiam temporalis oneris, & laboris. Et supposita annexione talis oneris ad beneficium, postea beneficium gratis, & liberaliter datur cum suo onere.

17. *An Simoniam committit ille, qui ratione beneficii habet obligationem docendi Theologiam, si petat aliquid pro doctrina?* Sed quæres, An supposita obligatione ad docendam Theologiam ratione beneficii, sit simonia petere aliquid pro ipsa doctrina. Host. enim in ca. pen. de Magist. dicit, illam exactionē esse Simoniacam. Imo addit, quod licet ille pro extraordinaria lectione, ad quam ex vi beneficii non tenetur, pretium accipiat, simoniam cōmittit. Sed hoc posterius probabile nō est, quia id nullo Iure prohibetur, nec est vlla ratio, cur malum sit. Nam in primis non est iniustum, quia ille non tenetur ex officio ad extraordinariam lectionem, ergo ratione illius potest iuste stipendium postulare. Deinde non est Simoniacum, quia actus, pro quo pretium accipitur materia Simoniæ non est, vt ostendimus, Nam quod illa eadē persona sit obligata ratione beneficii ad similem actum, quid refert? non enim hoc immutat naturam alterius actus, neque ille est aliquo modo annexus ipsi beneficio, nō est ergo dubium, quin illud liceat. Circa primum autem dictum si quis exigat pretium pro opere, quod ex officio tenetur gratis facere pro communi omnium vtilitate, non est dubium, quin sit iniustus, nisi consuetudine, vel aliis titulis iustis excusetur, vt supra c. 9. dictum generaliter est, nam hic procedit eadem ratio. *Pars negatiua eligitur.* At vero de Simonia non immerito dubitari potest. Et quidem ex natura rei non dubito, quin illa simonia non sit, quia semper accipitur temporale pro temporali functione, etiam si illa functio ex iustitia debita sit proper Ecclesiasticum stipendium. Item, quoad hoc non est maior ratio de doctrina Theologiæ, quam iuris Canonici, vel Grammaticæ, si quælibet illarum beneficio annexa sit, quia vt supponitur, nulla illarum ex natura rei est materia simoniæ, & obligatio adiuncta ratione beneficii non magis mutat vnius naturam, quam alterius. Nihilominus tamen fateor iure Ecclesiastico potuisse hoc prohiberi tāquam Simoniacum, prohibendo illam exactionem tanquam extortam pro re annexa rei spirtuali tali modo, per Ecclesiam, & ex præcpto eius, sicut infra in aliis annexis declarabimus. Non constat autem mihi, factam esse talem prohibitionem, neque vllam aliam præter eam, quæ ex natura rei sequitur ex lege iustitiæ, & ideo verius censeo illam non esse Simoniam, vt alii auctores frequentius docent.

Sed iam sequitur declarandum, An idem dicendum sit de secundo actu consulendi, quem supra proposuimus? Et quidem si actus consulendi solum concernat forum externum, & iustitiam in ordine ad illud, non est dubium, quin idem sit de illo dicendum, nō est enim materia simoniæ, sed vendi potest, etiamsi à Theologo detur, quia ille actus est mere naturalis, & conditio, vel scientia personæ accidentaria est, vsus autem doctrinæ Theologię in his actibus mere naturalibus, & qui tantum sunt ad instructionem intellectus, vel temporalem vtilitatē, pretio æstimari potest, vt diximus. At vero, quando consilium datur ad pacandam conscientiam, & in illius foro, aliqui dicunt, esse materiam spiritualem, & sufficientem ad simoniam, si tale consilium pretio vendatur. Ratio est, quia ille actus tendit directe ad salutē animæ, est ergo spiritualis. Item ille actus tendit ad immutandum affectum, vnde videtur esse eadem ratio de illo, quæ de actu concionandi, de quo statim dicemus esse materiam spiritualem. Et hanc sententiam insinuat Vict. in d. Relect. dicens, pro Theologia posse accipi pretium: *si intentio solum feratur ad tradendam doctrinam, & non per modum consilii spiritualis.* Et hoc sequuntur aliqui moderni. 18. *Secundus actus Theologiæ, qui consistit in consulēdo, non est materia simoniæ, si solū concernat forum externum.*

Nihilominus assero, si consilium sistat in pura instructione intellectus: non esse materiam simoniæ, etiamsi ab interrogante petatur ad pacandam conscientiam suam, vel ad dirigendam illam: secus vero est, si fiat per modum exhortationis, ita vt æquiualeat veluti priuatæ concioni: nam tunc eadem erit ratio de illo, quæ de concione, de qua statim, quia eadem ratio est publicæ, vel priuatæ concionis, sicut eadem ratio est de concione, quam tres audiunt, 19 *Si consiliū sit pura instructio intellectus, nō est materia simoniæ, secus si fiat per modum exhortationis.*

diunt, vel quæ coram copioso populo fit. Et hoc genus consilii vocari potest spirituale, Aliud vero, de quo prior pars nostræ assertionis loquitur, vocari potest consilium doctrinale. De illo ergo probatur assertio. Primo ex D. Tho. d. art. 3. ad 3. dicente *Licite potest pretium sua doctrina, seu consilii accipere.* Vbi sicut generaliter loquitur de doctrina, & à Caietan. & aliis intelligitur etiam de doctrina Theologiæ, ita etiam loquitur de consilio. Vnde loquentes de venditione Theologicæ doctrinæ solum excipiunt concionem, seu prædicationem, vt patet ex Caiet. & Sot. Nauar. etiam c. 23. n. 100. eodem modo, quo D. Tho. dicit Doctores posse accipere pretium pro sua scientia & consilio. Vbi nec de Doctore, nec consilio quicquam distinguit.

20. *Probatur ratione.* Tertio probatur ratione, quia consilium doctrinale immediate ordinatur solum ad instructionem intellectus illa materia morali, sed illa instructio non est minus naturalis, quam si daretur in materia speculatiua: nam si consideretur scientia, à qua illud consilium procedit, est parta labore humano, & mere acquisita, si vero consideretur modus tradendi illam cognitionem particularem, est etiam per modum humani magisterii, seu doctrinæ. Quod si spectemus ad proximum effectum, & quasi intrinsecum finem illius consilii, solum est formare intellectũ alterius in cognitioue talis veritatis. Quod vero ab ipso discente ordinetur ad pacandam suam conscientiam, vel ad alios fines, extrinsecum est, & non mutat naturam actionis, vt est ab ipso Doctore. Confirmatur I. quia sæpe posset tale responsum dari ex vi solius philosophiæ moralis, & pure acquisitæ. Confirmatur II. quia sæpe similia responsa dantur à Iuris Canonici peritis, qui eodem modo pretium accipiunt, quo pro aliis cõsiliis sine vllo scrupulo iniustitiæ vel simoniæ, ergo idem est, licet detur consilium à Theologo, nam actus est eiusdem rationis. Confirmatur III. quia si quis interroget à Theologo: an talis contractus sit vsurarius, solum vt in eo casu doctior fiat, & sit instructus ad confessiones audiendas, vel consulendum aliis, potest Theologus sine simonia suum responsum illi vendere, quia illud solum habet rationem cuiusdam priuatæ doctrinæ, ergo idem est etiam, si qui interrogat, intendat illo modo consulere conscientię suę. Probatur consequentia, tum quia intentio interrogantis non mutat naturam actionis, nec enim Theologus respondens plus ex sua parte operatur cum vno, quam cum alio: tum etiam quia respondens non tenetur conformare se intentioni alterius, sed potest solum intendere docere illum veritatem, qua ipse poterit vti in bonum conscientiæ suæ, si voluerit. Confirmatur IV. quia hæc eadem doctrina, quæ in particulari consilio datur, publice etiam docetur vel voce, vel scripto, nec plus aliquid confert ad pacandam conscientiam, quantum est ex parte docentis data per priuatum consilium, quam per librum, vel publicam lectionem, sed data in publica lectione, vel libro vendi potest, ergo & in priuato consilio. Deniq; in tradendo huiusmodi consilio de se pure doctrinali non operatur Theologus, vt peculiare instrumentum gratiæ Dei, sed solum vt Magister humanus: neq; operatur reuera ad mouendum affectum consulentis, sed tantum ad tollendam ignorantiam eius in re practica, & morali. Imo, qui interrogat, sæpe solum intendit scire opinionem eius quem consulit, vel ab illo scire, quid alii Doctores sentiant, vt opinionem probabilem in operando sequatur: nihil ergo apparet in tali responso, cur non possit recompensatio condigna operis, & laboris eius, vel studii tunc, vel antea circa illum casum adhibiti, postulari. Neq; est eadem ratio de hoc consilio, & de concione, vt ex proxime dictis facile intelligi potest, & magis ex puncto sequenti.

21. Prior ergo opinio, vt probabilis sit, non de consilio mere doctrinali intelligenda est, sed de consilio exhortatiuo (vt sic dicam) quod ad animæ reformationem vel correctionem ordinatur proxime, & ex intentione, & modo consulendi. Vel etiam potest intelligi de consilio, quod magis pendet ex donis Spiritus S peculiaribus, quam ex sola doctrina, & studio humano, quod bene Vict. vocauit spirituale consilium. Huiusmodi est consilium, quod pertinet ad discretionem spirituum, vt cum datur ad iudicandum de aliqua vocatione, an sit à Deo, nec ne: vel de reuelatione aliqua, an sit à bono, vel prauo spiritu, vel de modo orandi, & meditandi, an sit vtilis, vel expediens tali personæ, vel de modo vincendi aliquam tentationem, & similibus, quæ magis pendent ex peculiari directione, & illuminatione Diuina, & ex quadam spirituali experientia, quam ex doctrina, quamuis hæc etiam iuuet. Hæc enim consilia, vel omnino, vel principaliter, spiritualia sunt, & ad gratias gratis datas suo modo pertinent: vel etiam dici possunt fructus gratiæ sanctificantis, & ideo de illis verius est, quod sunt materia simoniæ, & vendi non possunt. Et hunc sensum confirmat vsus Ecclesiæ, nam pro his spiritualibus consiliis nullus timoratus audet temporalem retributionem recipere: de doctrinalibus autem non ita esse videtur. *Consilia spiritualia seu exhortatoria sunt materia simoniæ.*

22. *3. Actus Theologiæ qui in concione consistit, est materia simoniæ.* Tertio loco dicendum est de concionandi actu: & de hoc omnes Doctores, tam Theologi, quam Canonistæ fatentur esse materiam simoniæ, & sine illius labe vendi non non posse. Ita D. Thomas dicto articulo 3. ad 2. Caietanus, Soto, Victor. supra. Idem Diuus Thomas Quodlib. 2. artic. 12. & in 4. d. 25. q. 3. articul. 2. q. 2. ad 4. & 5. & ibi Palud. q. 5. Richard. Dur. & Argent. Siluest. q. 9. Angel. *Simonia*, 3. num. 9. Tab. n. 8. Astens. in Sum. lib. 6. tit. 5. Anton. supra. Ratio vero, est 1. quia verbum prędicationis est verbum DEI: & prædicator est veluti legatus à DEO missus ad illud munus exercendum, iuxta illud, Matth. vlt. & Marc. vlt. *Euntes ergo prædicate*, *&c.* & illud Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Verbum autem Dei est maxime spirituale, & prædicatio illius est proprium, ac principale opus ipsius Dei, cuius homo est instrumentum, ergo est materia simoniæ, ergo vendentes illud simoniaci sunt, sicut adulterantes illud sacrilegi sunt. Secundo, quia per sacram concionem, quod proxime, & principaliter intenditur, est inflammare voluntates hominum ad amorem Dei, & pœnitentiam: hoc autem est maxime opus Spiritus S. quia neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, nisi Sanctus S. det fructum: ergo actus concionandi maxime spiritualis est, & supernaturalis, pertinet enim ad gratiam excitantem, & ita tota illius verbi æstimatio pendet ab Spiritu S. & sumitur ex illo proprio effectu, ad quem ordinatur, ergo.

23. Tertio Matt. 10. dicitur, Christus Dominus misisse Apostolos, dicens eis: *Euntes, prædicate, dicentes, quia appropinquauit regnum cœlorum, infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eiicite, gratis accepistis, gratis date.* Ex quo contextu manifestum videtur, verba illa vltima, *gratis date*, tam cadere in illa, *Euntes, prædicate*, sicut in cætera omnia opera gratiarum, quæ ad confirmandam Diuinam prædicationem gratis dantur: sine vlla enim probabilitate exciperetur ipsa prædicatio, cum eodem tenore de omnibus Christus loquatur. Et non fit minor, imo quodammodo maior ratio de prædicatione ipsa, quia ex parte finis proximi est magis spiritualis, quia immediatius ad salutem animarum ordinatur, & cæteri actus gratiarum sunt propter ipsum Dei verbum, vt efficacius, & credibilius fiat. Quarto hoc confirmatur optime ex verbis Augustini, lib. de Pastor. cap. 2. quæ referuntur etiam in Glos. ord. 1. Timoth. 5. & à D. Thoma supra. *Vnde viuitur, necessitatis est accipere, charitatis est præbere,*

non tanquam venale sit Euangelium, vt istud sit pretium eius, quod sumunt, qui annunciant, vnde viuant, si enim sic vendunt, magnam rem vili pretio vendunt. Accipiant sustentationem necessitatis à populo, mercedem dispensationis à Domino. Vbi & tangit rationem à priori, cur prædicatio vendi non possit, quia scilicet pretiosior res est, quam vt possit vili pretio æstimari, & respondet tacitæ obiectioni, quomodo teneatur prædicatores gratis prædicare, cum sustentatione indigeant: nam sustentationem recipere licet, (ca. *Cum voluntate.* §. *Prædicatores*, de Sentent. excommun.) pretium non licet. Quomodo autem hæc duo distinguantur, & an liceat sustentationem in pactum deducere, & taxare, dicemus in 4. diuisione. An vero pro labore aliquid recipere liceat, in capit. 20. explicabimus.

24. *An docere pueros, & ignorantes doctrinam Christianã sit materia simonia.* Circa vltimum punctum de fidei rudimentis tradendis populo Christiano, docendo nimirum pueros, vel ignorantes doctrinam Christianã, quidam simpliciter affirmant hanc esse materiam Simoniæ, ita vt vendi non possit. Sic sentit Lessius libro 2. cap. 35. dub. 13. dum ait, exigere pretium pro simplici catechismo, seu doctrina fidei tradenda, esse Simoniam, quia hæc doctrina non æstimatur, nisi vt disponit ad salutem. Contrarium simpliciter Vgol. Tab. 1. cap. 10. §. 3. n. 3. idque ex eo solum videtur colligere, quod docere Theologiam ob pretium non est materia Simoniæ, ergo nec docere Christianam doctrinam. Potestq; hoc confirmari, quia hæc actio docendi doctrinam non videtur supernaturalis, vel spiritualis proprie: tantum enim ordinatur ad intelectum instruendum, vel potius ad memoriam iuuandam, & excolendam, non ad ipsam fidem generandam. Quocirca distinctione aliqua videtur hæc res definienda. *Resolutio quæst.* Nam inprimis si catechismus fiat solenni ritu, & tanquam actus ordinis, sicut fit in Baptismo, tunc certum est, non posse vendi quia est ministerium mere Ecclesiasticum, & ordinis, quod etiam notauit Sot. q. 6. art. 1. in fin. Deinde si doctrina Christiana doceatur modo persuasiuo, & per modum concionis, etiam erit materia simoniæ, sicut de concione dictũ est. Priori modo potest doceri Christiana doctrina infideli, proponendo illi veritatem fidei, & ostendendo credibilitatem eius in hunc finem, vt persuadeatur, & credat: & tunc sine dubio est opus maxime spiritu-ale, cuius fructus ab Spiritu S. expectandus est, & ideo vendi non potest. Posteriori modo solet doceri Christiana doctrina fidelibus, ita exercendo memoriam, vt sit etiam excitatio ad confirmandos eos in fide, & ad operandum secundum illam: & tunc etiam habet modum, & rationem concionis, & ideo eadem est ratio de illa, quæ de concione. At vero si labor docendi doctrinam, solum assumatur ad iuuandam memoriam alterius, & exercendam illam, in rigore non videtur esse materia simoniæ, necesse simoniam, opus illud, & laborem pretio æstimare. Parochus autem, qui ex officio tenetur hunc laborem sumere, non potest licite pretium pro illo exigere, vt constat.

CAPVT XIX.

Vtrum Actus pertinentes ad iurisdictionem interni fori, seu ad animarum curam, sint materia simoniæ?

1. DIximus in superioribus de actibus, qui procedunt à potestate ordinis, quorum occasione de aliis actibus spiritualibus virtutũ propter affinitatem, & similitudinem sermonem interposuimus: nunc superest, vt de actibus iurisdictionis spiritualis dicamus: nam hi etiam inter ea spiritualia numerantur, quæ ab effectu, seu ex parte effectus denominantur. Duplex autem est spiritualis iurisdictio: vna pertinens ad forum internum, & animæ: alia spectat ad exteriorem Ecclesiæ gubernationem: de priori hic breuiter dicemus, de altera in seq. cap. Sub priori ergo iurisdictione comprehendimus hoc loco totam illam curã pastoralem, quæ in propiis parochis, & pastoribus veluti proximis animarum necessaria est: habent enim peculiarem iurisdictionem ad ministrandum suis ouibus omnia sacramenta, & Dei verbum, & suam parochiam in his spiritualibus gubernandam. *Iurisdictio duplex est, altera ad forum internum, altera ad externum spectat.* Quamuis enim spiritualis iurisdictio non in omnibus Sacramentis sit ad eorum valorem necessaria, sed in sola pœnitentia, tamen vt recte ministrentur, iurisdictio necessaria est, vel aliqua eius participatio. De vsu vero huius iurisdictonis pauca nobis dicenda supersunt: nam cum ille vsus fere totus consistat in ministerio Sacramentorum, Sacrificiorum, aliorumque officiorum Diuinorum, & verbi diuini: constat, omnia dicta de his actibus secundum se spectatis, à fortiori dicenda esse de eisdem, prout à parocho, verbi gratia, ex officio, & iure proprio exerceri possunt. Omnes ergo dicti actus huius iurisdictionis materia sunt simoniæ. Maxime vero hoc verum habet, & aliqua maiori explicatione indiget in vsu huius iurisdictionis in Sacramẽto pœnitentiæ, nam ibi vsus iurisdictionis, & est actus ordinis, & est de substantia illius Sacramenti, est enim actus constitutiuus Sacramenti pœnitentiæ: vnde non magis vendi potest, quam Sacramentum, vel actus ordinis. Et ita in hoc conueniunt omnes cum D. Thoma dicta quæstione 100. articulo 2. ad 3. & sumitur ex capit. *Nemo*, de Simon. Vbi omnes Interpretes: Siluester verb. *Simonia*, quæstion. 8. & alii Summistæ, Guilliel. Rod. 1. part. cap. 7. num. 1. & 3. part. cap. 6. num. 6. Anton. d. cap. 5. §. 16. Soto, Victoria Nauarrus.

2. *Multipliciter potest peccari in vsu iurisd. ad confessioni.* Occurrit vero adnotandum, variis modis posse peccari in vsu huius iurisdictionis. Primo, si pretium accipiatur absolute pro audienda confessione, vt constat: tum quia inde inchoatur Sacramentum, tum etiam, quia ipsum audire confessionem per clauem scientiæ, & in tali foro, est actus iurisdictionis supernaturalis. Secundo committetur Simonia, si post auditam confessionem pro absolutione conferenda pecunia extorqueatur, siue pœnitens sit dignus, siue indignus absolutione. Vnde dicitur in d. cap. *Nemo. Nec quemquam pœnitentem, nec minus digne pœnitentem, gratia vel fauore ad reconciliationem adducat.* Dices, quando absoluitur indignus, absolutio valida non est, ergo non est Sacramentalis, ergo pro illa pretium accipere non est simonia. *Obiectio.* Respondeo, licet illa absolutio apud Deum non valeat quoad effectum Sacramenti, fortasse valere ad Sacramentum conficiendum, vt multi existimant. *Satisfit.* Deinde licet coram DEO etiam non valeat ad Sacramentum constituendum, nihilominus est quidam vsus, vel potius abusus iurisdictionis spiritualis. Et ita dici potest quod licet ille, qui talem actum vendit, non vendat verum actum spiritualem, quodam modo vendit ipsam potestatem spiritualem, quia quantum est ex se, illa vti conatur propter pretium, ad absoluendum indignum, satis ergo est, quod quantum est ex se, absoluat. Sed quid, si recipiat pecuniam solum propter verba absolutionis exterius proferenda sine intentione absoluendi? *Si Sacerdos recipiat pretium solũ pro verbis absolutionis sine intentione prolatis, Simoniacus est.* Respondeo inprimis, si Sacerdos contrahat cum pœnitente de danda vera absolutione Sacramentali pro pretio, licet dolose mentiatur Sacerdos, secum cogitans proferre verba sine intentione, non excusat peccatum simoniæ, tum quia alter reuera emit Sacramentum, quantum in se est, & ita Simoniacus est, cum quo operatur Sacerdos: tum etiam quia ipse cõmittit simoniam conuentionalem circa venditionem Sacramentalis absolutionis, etiamsi

animo

animo ficto ex parte sua facta sit conuentio. Quin etiam addo, quod licet à principio conuenerint sacerdos, & pœnitens tantum, de externa absolutione conferenda, ita vt ab aliis videri, seu audiri possit ad eorum satisfactionem, nihilominus si id pretio fiat, turpe esse lucrum, licet non videatur esse tam propria simonia, quia non venditur reuera aliquid spirituale. Patet, quia illa pactio non fit sine tanti muneris iniuria, nam quodammodo vilescit, & venale fit dum venditur saltem ad palliandam absolutionem, quæ malitia videtur posse ad simoniam reduci, quamuis perfecta non sit.

3. *Confessor simoniam committit, si neget absolutionem pœnitenti propter pecuniam ab alio acceptam.* Tertio committitur in hac materia simonia, si post auditam confessionem, propter pecuniam, (quæ dari posset à tertia persona) absolutio denegetur, quod in d. c. significatur his verbis: *Vel quocumque liuore digne pœnitentem à confessione remoueat.* Quod videtur pertinere ad quæstionem infra tractandam, an omissio actuum spiritualium possit esse materia simoniæ: sed ibi dicemus, quæ generalia sunt: hic vero certum videtur, tam esse actum clauium, in hoc foro pœnitentem ligare, sicut soluere, iuxta illud: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ioan. 20. Et ideo licet *retinere* non videatur actus positiuus, nec constitutiuus Sacramenti, tamen quia est actus clauium, quo pœnitens virtualiter declaratur indignus absolutione, ideo venditio illius Simonia est. Vnde hoc habet locum, siue iusta sit negatio absolutionis, siue iniusta. Nam si sit iusta, tunc vere, & proprie est actus clauium, & procedit ratio facta, si vero est iniusta, de facto etiam est actus clauium, quia vere denegatur Sacramentalis remissio peccatorum, & pœnitens illa ratione manet obligatus ad iterum confitẽda peccata. Vnde etiam hic vendi videtur ipsa potestas spiritualis clauium ad vsum faciendi pœnitenti magnam iniuriam, & inferendi illi graue nocumentum, est ergo, & iniusta, & turpissima Simonia. An vero sit Simonia accipere pecuniam pro non ministrando alicui toto Sacramento pœnitentię, infra videbimus: nam quoad hoc generalis est materia.

4. *Potest committi simonia accipiendo pretium pro leui pœnitentia imponẽda.* Quarto posset simili modo committi simonia in vsu istius iurisdictionis quoad tertiam partem Sacramenti pœnitẽtiæ, nimirum recipiendo pretium pro leni pœnitentia imponenda, vel etiam pro augenda illa, vt facile potest ex aliis intelligi, ac declarari. In hoc autem aduerto, contingere interdum, vt confessor imponat pœnitenti in satisfactionem aliquas eleemosynas pro pauperibus, vel pro Missis dicendis, eo animo vt ipse accipiat talem eleemosynam, vel simpliciter, vel vt stipendium Missæ, iuxta intentionem dantis. Et hoc dupliciter fieri potest à Sacerdote. I. Cogendo pœnitentem, vt sibi tribuat eleemosynam: & hoc est sine dubio Simoniacum, quia illa coactio, & obligatio est æstimabilis pretio. Secundo potest imponi talis pœnitentia generaliter, sperando tamen pœnitentem daturum esse eleemosynas Sacerdoti, vel vt Missas dicat, vel quia nouit, ipsum esse pauperem: & tunc licet hoc intuitu pœnitentia iniungatur, nõ est Simonia, quia reuera nulla ratio pretii ibi interuenit, nec intentio, aut spes eius, sed tantum eleemosynæ, quod non facit actionem Simoniacam etiam mentaliter, vt infra generatim dicemus. Imo licet suam necessitatem vel desiderium dicendi Missas, post datam absolutionem ostenderet, non esset Simonia propter eandem rationem. Cauendum autem est scandalum, & nimius appetitus lucri, & auaritiæ, & ideo talis vsus regulariter vitandus est, meritoque in aliquibus Episcopatibus, & Religionibus prohibetur.

5. *Potest fieri simonia per delegationẽ* Quinto potest in hoc genere committi Simonia per delegationem huius iurisdictionis, siue ex parte confessoris, siue ex parte pœnitentis fiat. Fit autem ex parte confessoris, quando parochus, verbi gratia, committit alicui vices suas pro audiendis confessionibus suorum subditorum, & tunc si pro hac *huius iurisdictio-nis.* commissione, vel ab ipso Sacerdote, vel à suis subditis aliquod pretium accipiat, sine dubio Simoniã cõmittit, quia illamet cõmissio actus spiritualis est, eiusdẽq; spiritualis iurisdictionis. Item potestas, quę per illam datur, spiritualis iurisdictio est, ergo si vẽdatur, materia est Simoniæ, venditur autẽ per illum modũ, vt cõstat. Imo addo, quod licet parochus nõ cõmittat iurisdictionem, sed tantum det licentiam audiendi confessiones in sua Ecclesia, Religioso, verbi gratia, qui iam habet iurisdictionem à Papa, vel Episcopo, si illam licentiam vendat pretio, Simoniam committet, quia etiam illa licentia quid spirituale est, & à potestate spirituali procedit, & ad spiritualem fructum proxime ordinatur, quod cap. seq. ex generali doctrina magis confirmabitur. Ex parte autem pœnitentis delegatur hæc iurisdictio, quando illi datur licentia eligendi confessorem. Et hæc etiam est materia Simoniæ, quia in ea procedunt eædem rationes: tum quia illamet licentia est actus potestatis spiritualis, & ad spiritualem finem, tum etiam quia tandem resoluitur in eandem delegationem spiritualis iurisdictionis, nam cum pœnitens eligit confessorem, illi delegatur iurisdictio ex vi illius facultatis, ergo fit delegatio ex vi pretii. Addo denique etiam in ipso pœnitente habente facultatem eligendi confessorem, esse Simoniam, si propter pretium hunc potius, quam illum eligat, & in Sacerdote esse Simoniam, si pretio dato procuret esse electum, vt, v. g. si quis pretio emat esse confessorem Regis, Simoniacus est, quia emit, vt sibi deligetur iurisdictio confessoris, quam incipit habere post electionem Regis ex vi facultatis Pontificis, quam Rex habet ad eligendum confessorem. Quæ tota doctrina communis est, vt videre licet in Anton. dicto cap. 5. §. 16. Summistis communiter, ver. *Simonia.* Redoan. 1. parte, cap. 7. num. 2. & 3. parte, capit. 6. num. 8. Vgolin. Tab. 1. capit. 36. §. per totum.

Sexto potest ad hanc iurisdictionem reduci potestas absoluendi à censuris, quatenus hæc absolutio ante Sacramentalem præmitti solet, & sæpe necessaria est, & ad spiritualem animæ vtilitatem pertinet. Nam licet censuras ferre, & tollere ad iurisdictionem fori contentiosi pertineat, vt suo loco diximus, tamẽ quatenus potestas absoluendi à censuris à iure latis, & non reseruatis communi iure concessa est animarum pastoribus, & aliarum etiam absolutio sæpe solet concedi, vel ex delegatione speciali, vel quatenus ad salutem animæ omnino necessaria est, ideo cum hac iurisdictione in foro interno illã coniungimus. Dicimus ergo etiam vsum iurisdictionis huius, id est absolutionem à censura esse materiam simoniæ, quia est actus valde spiritualis, tum ex parte principii, procedit enim à potestate mere spirituali: tum ex parte finis, nam ad salutem animæ per se ordinatur. Et ita vendi prohibetur omnino in c. *Nullus*, 124. 1. q. 1. Vbi est sermo de Episcopo, & de absolutione à suspensione, vel interdicto, sed est eadem ratio de aliis. De absolutione vero ab excõmunicatione est textus expressus in cap. *Ad aures*, de simon. Item sumitur ex generali regula cap. *Ad nostram*, eod. ibi. *Pro Ecclesiastico ministerio &c.* Quibus locis id notant Glossæ, & Doctores, estque res extra controuersiam. 6. *Absolutio à censuris est materia simoniæ.*

Solum posset hic tractari, An cum quis vexatur per iniustam censuram, & Sacerdos non vult illum absoluere, nisi accepta pecunia, possit alius illam dare ad redimẽdam vexationem, & non intentione emendi absolutionem. Et idem cum proportione quæri posset de Sacramentali absolutione, si confessor illam iniuste negat post auditam confessionem. Quidam simpliciter negant id esse licitum: Ita Innoc. in d. cap. *Ad aures*, de Simon. vbi ait, nunquam 7. *An simonia sit dare pecuniam Sacerdoti iniuste nolenti aliter absoluere.*

quam licere aliquid dare pro spirituali pœnitentia redimenda ab eo, qui illam daturus est, alteri vero qui vim infert, aut clerico, ne illam concedat, aut peccatori, ne illam petere possit, concedit posse aliquid dari ad redimendam vexationem. Et hoc posterius extra controuersiam est. Ratio autem prioris resolutionis est, quia tunc redimere vexationem nihil aliud est, quam absolutionem emere. Item, quia redemtio vexationis solum habet locum, vbi quis habet acquisitum ius in re, iuxta capit. *Dilectus*, 1. de Simon. & in capit. *Quæsitum*, 1. qu. 3. In illo autem casu non habet homo ius acquisitum ante absolutionem obtentam, quia semper manet priuatus diuinis ratione censuræ. Et hanc sententiam indistincte sequitur Vgolin. Tab. 1. de Simon. cap. 44. §. n. 5. & c. 50. n. 7. vbi pro illa refert etiam Zabar. in d. c. *Ad aures.*

8. At vero Ioan. Andr. & Panor. in eodem capit. *Ad aures*, distinctione vtuntur. Nam si ex carentia absolutionis immineat homini aliquod aliud graue detrimentum, vt quod non poterit eligi, vel eligere: tunc dicunt posse dare pecuniam ad vitandum illud incommodum, si vero non imminet periculum, & potest adire superiorem, vel alium, qui absoluat, tunc nullo modo esse dandam pecuniam, quia cum vera necessitas non instet, nec sequatur aliud incommodum præter carentiam seu dilationem absolutionis, nihil est ibi, quod redimatur, nisi ipsamet priuatio absolutionis, & hoc est illam emere. At Glossa in d. c. *Dilectus*, & in cap. *Ad aures*, & in c. *Quæsitum*, 1. q. 3. absolute censet, licitum esse, tunc redimere vexationem, quam sequitur Anton. in ca. *Dilectus*, de Simonia, Redoan. 3. part. de Simonia, capit. 21. numer. 6. Quia intentio dantis non est de emenda absolutione, sed solum de tollendo prauo appetitu, vel affectu, qui impedit alium, ne gratis velit iustitiam facere. Et hæc opinio in rigore Iuris, & rationis videtur mihi vera, si de propria Simonia loquamur: quia vero omnis species mali vitanda est, securius est sequi distinctionem Panormitæ, quæ non solum in extrema necessitate locum habet, sed etiam in graui, iuxta superius dicta, cap. 12. quæ magna ex parte hic possunt accommodari.

Resoluitur quæstio.

9. Septimo ad actus huius Iurisdictionis reduco nunc indulgentiarum concessionem, quam esse actum spiritualis iurisdictionis, suppono ex his, quæ dixi in tom. 4. d. 49. sect. 3. & tom. 5. d. 14. sect. 1. Et licet illa Iurisdictio superioris rationis sit, & Pontificia simpliciter, vel Episcopalis, seu quasi Episcopalis quoad aliquam partem, vel delegationem, nihilominus actus eius est valde spiritualis, & ad internam conscientiæ mundationem spectat, quatenus reatus pœnarum temporalium coram Deo remittit, & ita ad ingressum cœlorum præparat, & à purgatorio liberat, & ideo ad spiritualem, & internam iurisdictionem illum reducimus. Eo vel maxime quod licet indulgentiæ à Pontifice concedantur, sæpe solent per confessorem applicari: est etiam res facilis, & ideo hic potest breuiter expediri: dicendum est enim, etiam hunc actum esse materiam Simoniæ, neque vlla ratione emi, aut vendi posse. Hoc pro comperto supponunt omnes. Et patet I. quia est actus supremæ cuiusdam spiritualis, & supernaturalis potestatis à Christo concessæ, & finis eius maxime spiritualis. Secundo, quia est administratio quædam spiritualis, seu Ecclesiasticum ministerium: & ita continetur sub generali prohibitione, ca. *Ad nostram*, & c. *Nemo Presbyterorum*, de Sim. Tertio, quia vendere indulgẽtias, esset vendere satisfactionem Christi, & Sanctorum, quæ per indulgentias applicatur. Quarto, quia priuata persona nõ potest alteri vendere suam impetrationem, vel satisfactionem spiritualem, vt supra ostensum est, licet videatur suo modo habere dominiũ eius: multo ergo minus poterit Ecclesiæ Prælatus, qui solum est dispensator thesauri Christi, & Ecclesiæ, spirituales eius diuitias vendere. Neque obstat, quod sæpe ad lucrandam indulgentiam exigatur contributio aliqua temporalis: nam illa non est pretium indulgentiæ, sed est quoddam opus pietatis, quod postulatur, vt dispositio & proxima ratio concedendi indulgentiam. Et ideo non solet talis pecunia applicari concedenti indulgentiam, sed ad eleemosynas, vel ad alia publica opera pietatis imperari.

Indulgentiarum cõcessio est materia simon.

Atque hinc consequenter constat, non licere pecuniam accipere pro quacunque gratia, vel actibus, qui in ordine ad indulgentiam obtinendam solent in Iubileis à Pontificibus concedi, vt per confessores fiant, seu applicentur. Vt, v. g. pro commutatione, seu dispensatione in votis. Sicut enim Pontifex gratis hanc facultatem concedit, & concedere debet, ita multo magis, cui facultas illa delegatur, gratis illa vti debet: & si aliquid directe, vel indirecte extorqueat, simoniam committit. Idemque est de absolutione à peccatis reseruatis, quæ item solet cõcedi cum indulgentiis, & est actus maxime spiritualis, & de illa procedunt, quæ de absolutione à peccatis, & à censura diximus. Nam supposita ablatione reseruationis, quæ per illam concessionem fit, tenetur ex officio confessor absolutionem simpliciter præbere. Et eadem ratione constat, nec grana benedicta, nec imagines, cruces, & similia vendi posse ratione indulgentiæ illis per benedictionem concessæ, quia hoc esset vendere indulgẽtiam ipsam vt constat. Tunc autem censerentur hæc vendi ratione indulgentię, quando eo nomine carius venderentur: nam si sint pretio æstimabiles ratione materiæ, vel expensarum, non erit simonia, quantum ad eam partem illa vendere, quamuis habenda sit ratio vitandi scandalum, & omne malum, vel turpis lucri specimen. 10.

Simonia est accipere pecuniam pro quocunque actu a confessore facto, vt gratia Iubilæi pœnitenti concedantur.

Vltimo reuocari possunt ad hanc Iurisdictionem internam omnes licentiæ, vel quasi dispensationes, quas parochi dare possunt suis subditis in ordine ad præceptorum obseruationem, vel excusationẽ, vt, v. g. laborandi in die festo propter occurrentem necessitatem, vel comedendi cibum prohibitum in aliquo die, & similia: siue hæc fiant per proprium actum iurisdictionis, siue per authenticam approbationem (vt sic dicã) causæ excusantis: nam quomodocumque fiant, sunt actus spirituales pastoralis officii, & ideo nullo modo vendi possunt. Maxime cum ad illos parochus ex suo officio teneatur, & ita sub ministerio Ecclesiastico comprehendantur, propter quod recipit ab Ecclesia conueniens stipendium, & sustentationem. 11.

Licentiæ à parocho cõcessæ subditis sunt materia simoniæ.

Vnde etiam potest obiter definiri dubium, quod circa Sacramentum Matrimonii nunc excitari potest. Nam cum præsentia parochi necessaria nunc sit ad valorem Matrimonii, dubitari potest, An ille actus assistendi parochi sit nunc materia simoniæ, ita vt veram simoniam committat, si nolit assistere, nisi pretio accepto. Videri enim potest non esse, quia ille non est actus Iurisdictionis, & ideo validus est, etiamsi ab excommunicato fiat, vt alibi dixi, sed est actus cuiusdam testimonii publici, & authentici, quod primo, & per se requiritur ad valorem contractus, & consequenter ad valorem etiam Sacramenti: ergo non videtur actus spiritualis, nec materia Simoniæ, sicut etiam requiruntur alii duo testes, qui si pretium exigant pro illa assistentia, non erunt Simoniaci. Nihilominus in parocho videtur mihi talis actus materia Simoniæ, nam licet non sit actus Iurisdictionis est tamen actus sui muneris, & officii spiritualis, & actus ille, vt ab illo exigitur, est spiritualis, saltem, vt annexus Sacramento ex necessitate, supposito Ecclesiæ præcepto. Vnde per se primo requiritur ad Matrimonium, quatenus Sacramentum est. Et in hoc est magna differentia inter parochum, & alios testes, nam in aliis, testimonium 11.

Parochus simoniam committit si nolit assistere matrimonio contrahendo, nisi dato pretio.

monium eorum proprie requiritur ratione contractus, vt de illo constet, & ideo ad summum tenentur ita se gerere, sicut alii testes in caussis Ecclesiasticis, de quibus, An teneantur gratis ferre testimonium, vel illud etiam sit materia simoniæ, infra dicemus. At vero parochi præsentia propria, & speciali ratione postulata videtur propter sanctitatem illius contractus, seu propter rationem sacramenti, & ita ille ibi adest, vt minister Ecclesiasticus. Quapropter non immerito illud potest nuncupari Ecclesiasticum ministerium, ac subinde comprehendi sub generali regula capit. *Ad audientiam*, sæpe citati, & capitulo, *Consulere*, eodem, quod pro nulla Ecclesiastica administratione licet precium accipere. Denique cum sufficere possit ad Matrimonium alius Sacerdos de licentia parochi, manifestum videtur non posse parochum, vel Episcopum illam licentiam vendere, vt ex dictis constat, & ex dicendis capitulis sequentibus magis patebit, ergo neque si ipse assistat, potest pro illa assistentia pretium accipere, quia si assistendo per alium non potest actum suum vendere, nec per se poterit. Pro nullo ergo actu huius pastoralis curæ, pretium accipere licitum est.

CAPVT XX.

Vtrum actus Ecclesiasticæ iurisdictionis pertinentis ad externum forum, sint materia Simoniæ?

1. *Nullum actum iurisd. externi fori posse vendi sine simonia.* DE hac iurisdictione solet generalis regula constitui, nullum illius actum posse simonia vendi, aut emi, ac subinde semper esse materiam simoniæ. Hæc regula sumi potest ex D. Thom. quæst. 100. art. 3. præsertim ad 3. & in 4. d. 25. q. 3. artic. 2. qu. 2. præsertim ad 9. & ex aliis Theologis, ibi & Anton. Siluest. & aliis Thomistis locis sæpe citatis, Iuris etiam interpretes idem sentire videntur in cap. *Vendentes*, 1. quæst. 3. cum Gloss. ibi, Cardinal. Alexan. n. 7. & sancti Sixt. n. 6. Item in cap. *Qui recte*. 11 q. 3. Verumtamen hæc vniuersalis regula licet fortasse vera sit, non est æque certa in omnibus actibus huius iurisdictionis, quia licet omnes, quatenus ab illa sunt, sint aliquo modo spirituales ex parte principii, non tamen omnes sunt æque spirituales, vel in se spectati, vel in ordine ad proximum finem, ad quem referuntur, quidam enim videntur esse satis materiales, & immediate ordinati ad finem politicum inter personas Ecclesiasticas, vt lites ciuiles, vel criminales inter eas dirimere, licentiam dare ad aliquem actum mere temporalem, & similia, ideoque non potest esse de omnibus his eadem certitudo. Propter hoc ergo operæ pretiũ duco magis in particulari de his actibus loqui, eorum varietatem distinguendo.

2. *Qui sint actus quibus iurisd. confertur.* Primo ergo distinguere possumus actus, quibus ipsa iurisdictio confertur, ab actibus, quibus eadem iurisdictio administratur. Actus enim, quo iurisdictio Ecclesiastica alicui confertur, reuera est actus iurisdictionis. Duobus enim modis confertur hæc iurisdictio scilicet, vel vt ordinaria, vel vt delegata: & cum confertur vt ordinaria, semper datur ab aliquo superiori altiorem iurisdictionem habente, in virtute cuius potest aliis dignitatem conferre, cui talis iurisdictio coniuncta est. Sic enim à Summo Pontifice manat hæc iurisdictio ad Episcopos, vel alios Prælatos illam participantes, & interdum ab Episcopo potest alicui inferiori communicari. Potestas autem delegata ab eo conceditur, qui ordinariam habet, & in virtute illius committitur. & ita illa commissio actus ordinariæ iurisdictionis, merito dici potest, iuxta l. *Imperium*, ff. de Iurisd. omnium iudic. Solum potest à priori membro excipi iurisdictio Summi Pontificis, quæ maxime ordinaria est, & non confertur ab alio homine habente iurisdictionem ordinariã, sed immediate à Deo ipso. Hæc autem exceptio nihil obstat generalitati doctrinæ: tum quia loquimur de iurisdictione, quæ per homines dari potest: homines enim sunt, qui simoniam committere possunt, nõ Deus, tum etiam, quia in illa dignitate, eiusque iurisdictione electores Pontificis subeunt vicem eius, qui iurisdictionem confert, & ita ex parte illorum potest illa iurisdictio esse materia simoniæ, vt dicemus.

Actus vero, quibus hæc iurisdictio administratur, sunt illi, qui ab illa prodeunt, & per quos exercetur, ac veluti executioni mandatur, versaturque circa externam gubernationẽ Ecclesiasticam. Vnde distingui possunt in actus pertinentes ad directionem, & actus pertinentes ad executionem: sub prioribus continentur maxime præceptorum, seu legum lationes in Ecclesiastico foro: sub posterioribus continentur omnes actus iudiciorum Ecclesiasticorum, siue ciuilium, siue criminalium, & cæterorum, quia ad illos reducuntur. Vnde etiam duplices actus huius iurisdictionis distingui solẽt, quidam vocantur iurisdictionis voluntariæ, quia in eis nõ intercedit coactio, sed gratia, & ita fiunt, volente illo, cum quo exercentur, vt sunt dispensationes, priuilegia, facultatum concessiones, legitimationes, & similes: alii dicuntur iurisdictionis contentiosæ, vt qui ad iudicia Ecclesiastica spectant: & inter hos quidam pertinent ad censuras imponendas, vel tollendas, qui plus habent de commodo animarum, & minus de strepitu iudicii externi, ideoque magis spirituales videntur: alii vero sunt magis externi, & politici, vt actus omnino forenses litium ciuilium, vel criminalium personarũ Ecclesiasticarum. Denique in his actibus considerare possumus, vel iurisdictionem ipsam, aut facultatem, à qua ipsi actus procedunt (quam spiritualem esse supponimus) vel actus ab illa procedentes, prius ergo dicemus de actibus, quibus ipsa iurisdictio communicatur, vel comparatur, quia etiam hi actus ad iurisdictionem pertinent, postea de cæteris actibus. 3. *Qui sint actus quibus iurisd. exercetur.*

Dico ergo primo. Actus communicandi iurisdictionem spiritualem natura sua sunt materia simoniæ, ita vt illos vendere, aut emere simonia sit iuri Diuino contraria. Hæc assertio certa, & communis est, & melius patebit descendendo ad aliquos actus in particulari. Ratio vero generalis est, quia si huiusmodi actus vendantur vel emantur, venditur ipsa spiritualis iurisdictio, at vendere iurisdictionẽ ecclesiasticam manifeste est simonia, nam & ipsa est supernaturalis, & supernaturaliter data, & ad spiritualem, ac supernaturalem finem per se primo ordinata, vt constat ex propria materia, ergo. Maior per se nota est, quia vendere actum, quo res traditur, nihil aliud est, quam vendere rem traditam, & è conuerso non aliter venditur aliqua res, quam vendendo elargitionem eius. Item actus, quo res traditur, nõ alia ratione æstimatur, nisi quia res ipsa æstimabilis est: vnde si vnum pretio æstimatur, ac venditur, etiam aliud. Declaratur præterea ex duplici modo supra communicandi iurisdictionem hanc, vt ordinariam, & vt delegatam. Nam priori modo non datur, nisi conferendo aliquam dignitatem Ecclesiasticam talem iurisdictionem habentem, vel si tantum sit cura pastoralis, datur conferendo beneficium ecclesiasticum curatum, habens talem iurisdictionem, seu curam, & solicitudinem, sed vendere has dignitates, ac beneficia, simonia est, vt paulo inferius dicemus generaliter de omnibus beneficiis Ecclesiasticis. Nam quoad hanc partem, tota doctrina de simonia in Ecclesiasticis beneficiis maiorem rationem habet in beneficiis habentibus curam animarum, & Ecclesiasticam iurisdictionem, quam in simplicibus, vt per se constat, ergo. Posteriori

4. *Actus communicandi iurisdictionem spiritualẽ sunt mat. sim. Ratio.*

riori item modo, scilicet, per delegationem immediate communicatur ipsa iurisdictio non cum aliqua dignitate, aut beneficio, sed proxime, & in se, ergo sicut iurisdictio illa æstimabilis pretio non est, ita neque illius commissio. Et vtraque pars huius rationis expresse traditur in cap. 1. 2. & 3. Ne Prælati vices suas. vbi Gloss. & Doctores omnes in his conueniunt, & in ca. *Ad nostram*, de sim. & in cap. *Licet* de Pœnis. Et Summist. verb. *Simonia*, Siluest. qu. 14. Tabien. n. 44. Angel. *Simonia*, 2. num. 27. Nauar. d. c. 23. n. 111.

5. *Episcopi Vicarius, & similes, non possunt pretio constitui.* Atque hinc colligitur primo. Non posse Episcopi Vicarium pretio constitui, nec aliquem spiritualem iudicem, siue delegatum, siue ordinarium loco Episcopi, aut Capituli, vacante sede, prouideri, nec vicarium alicuius Ecclesiæ, etiam ad nutum amobilem, nec capellanum, cui parochialis cura delegatur, pretio constitui, siue pretium detur ex parte eius, qui officium, seu iurisdictionem accipit, siue ex parte eius, qui illam communicat: quia quocunque modo id fiat, iurisdictio spiritualis emitur, ac venditur, ideoque simonia committitur, vt probant allegata Iura, & rationes factæ ostendunt. Et specialiter probatur ex cap. *Ad nostram*, de simon. ibi, *seu pro vicariis assignandis, &c.* Est autem semper sermo de pretio, & de venditione, nam stipendium sustentationis nunquam excluditur, vt in principio præmisimus, & constat ex vsu, & notant Glossæ, & Doctores in c. 1. & 2. Ne prælati vices suas, & infra circa tertiam diuisionem latius dicturi sumus.

6. *Quo pacto clericatus Cameræ, & auditoratus pretio dari possint.* Hic vero occurrebat difficultas ex vsu Romanæ Ecclesiæ, in qua vidimus vendi clericatum Cameræ, & auditoratum Cameræ, quæ sunt munia constituta ad Ecclesiasticam iurisdictionem exercendã vice Pontificis. Respondeo, duo in illis muneribus esse distinguenda, vnum est iurisdictio spiritualis, quæ auditori, vel clerico confertur, aliud est emolumentum temporale quod ex administratione illius iuridictionis eis prouenire solet. Primum etiam ab ipso Pontifice vendi non potest sine simonia, quia est contra ius Diuinum: secundum autem per se, ac nude spectatum vendibile est, vt constat, quia quid temporale est, & sumitur ex cap. vlt. Ne Prælati vices suas. Vbi Abb. & in cap. 1. eod. n. 2. & ibi alii, & Ang. *Simonia*, 2. num. 25. Dico autem *per se, ac nude spectatum*, quia, vt coniunctum spirituali iuri, ac iurisdictioni tanquam consequens ex illa vendi non potest, quia sic etiam ipsum spirituale antecedens venderetur, iuxta cap. *Si quis obiecerit*, 1. q. 3. Hoc autem posterius verum est de Iure Ecclesiastico, non de Diuino iure saltem respectu eius, qui potest illa disiungere, & vnum sine altero dare. Talis autem est Summus Pontifex, qui ex iusta causa potest se ab aliqua humana prohibitione eximere, & potest dare ius spirituale reseruando sibi emolumentum temporale: vel partem eius. Hoc ergo in illis officiis fecisse credimus. Nam quia emolumentum temporale magnum erat, partem eius sibi reseruauit, eamque simul à principio redimi voluit, & ita sine simonia, aut venditione iurisdictionis spiritualis illud emolumentum exigit in prædictis officiis conferendis. Inferiores vero Prælati non habent tantam potestatem, & ideo non extenditur hæc licentia, vt in sequentibus latius dicemus.

7. *Non potest vendi ius eligendi ad dignitates* Secundo sequitur ex dicta assertione, non posse vendi ius eligendi ad dignitates, aut Ecclesiastica beneficia, neque ius confirmandi electionem, aut conferendi talia beneficia, aut instituendi in illis. Hoc certum est apud omnes, quia hoc ius aliquo modo spectat ad potestatem iurisdictionis spiritualis, vnde & tale ius in se spirituale est, & conferre illud, actus est iurisdictionis spiritualis, est ergo materia simoniæ. Et confirmatur, quia tota ratio æstimationis in hoc iure est dignitas illa, seu beneficiũ, ad quod ordinatur electio, collatio, vel institutio, ergo si tale ius venditur, est propter actum, & actus propter effectum, qui spiritualis est, ergo venditur id, quod spirituale est. Denique declaratur in singulis. Nam de electione id habetur ex cap. *Matthæus*, de Simon. & ibi notat Abbas, num. 3. Ratione etiam patet, quia per electionem confertur spirituale ius, vt habetur ex capit. vlt. de Translat. Episcopi. *Ratio conclusionis.* vbi dicitur vinculum spirituale, quod est inter Episcopum, & eius Ecclesiam, in electione initium sumere: quia nimirum electus incipit statim habere aliquod ius. Quod quidem esse ius in re sensit Glos. in cap. *Quanto*, d. 63 quam sequitur Abbas in cap. *Sacrosancta*, de elect. n. 4. & in capite. *Quanto*, de Iudic. num. 6. & in cap. *Nobis*, de Iure patron. num. 4. Alii autem volunt solum acquirere ius ad rem, non in re, de quo videri possunt multa apud Felin. in cap. *Cum Bertoldus*, de Sen. & re iudic. n. 2. & 3. Nam ad præsens parum refert: quia qualecumque sit illud ius, spirituale est, & hoc sufficit, vt ius eligendi spirituale sit. Id præterea euidens est in iure confirmandi, nam per confirmationem certissimum est, acquiri ius in re. Vnde in dicto cap. vlt. de Translat. Episcopi, dicitur per confirmationem fore ratum spirituale coniugium Episcopi cum Ecclesia, & ideo (vt Glos. & Abb. locis allegatis dicunt) iam tunc non solum habet ius quasi in habitu, sed habere etiam potest in vsu, & exercitio, iuxta cap. *Transmissam*, de electiõn. & ideo confirmatio actus est iurisdictionis spiritualis, & valde proprius Prælatorum Ecclesiasticorum. Idemque manifestum est de iure conferendi, vel instituendi: nam hæc etiam sunt propria munera Prælatorum Ecclesiæ, nec possunt exerceri sine propriissima spirituali iurisdictione, ergo ius ad huiusmodi actiones proprie spirituale est, & materia simoniæ. An vero idem sit de iure præsentandi, dicemus infra tractando de iure patronatus: nam habet specialem rationem, quæ ad illud ius pertinet.

Dico secundo: Omnes actus iurisdictionis voluntariæ, quatenus ad effectum spiritualem ordinantur, materia sunt simoniæ. Assertio est communiter recepta, quæ ita in generali proposita sufficienter probatur ex cap. *Ad nostram*, & cap. *Consulere*, & capit. *Nemo Presbyterorum*, de simonia. Melius tamen ostendetur quasi inductione, descendendo ad particulares actus huius iurisdictionis, quales sunt dispensationis votorum, relaxationes iuramentorum, & dispensationes in legibus Ecclesiasticis, irregularitate, impedimentis matrimonii, & similibus. 8. *Omnes actus iurisd. voluntariæ quatenus ad effectũ spirituali ordinantur sunt materia simon.* De quibus constat apud omnes, esse materiam simoniæ. Diuus Thomas cum aliis in 4. d. 25. Idem Diuus Thomas d. quæst. 100. articulo 3. ad. 3. & ibi Caietanus & alii, Sot. q. 6. art. 2. ad 3. Anton. d. cap. 5. § 17. Angel. *Simonia*, 3. num. 45. Siluest. quæst. 9. Redoan. 1. part. cap. 21. num. 12. & cap. 29. num. 16. § *Item pro vsu*, notant alii Doctores, in c. *Nemo*, 2. de simon. & cap. *Cum ab omni*, de vit. & honest. cleric. Sumiturque ex eisdem Iuribus, & ex aliis sæpe citatis: & cap. *Ad nostram*, de simon. Vel propter generalem prohibitionem accipiendi aliquid pro ecclesiasticis functionibus, inter quas omnes istæ dispensationes merito commutantur: vel à simili, & à fortiori, quia si pro sententiis, absolutionibus, & similibus non est pretium accipiendum, multo minus pro his dispensationibus. Denique in Concil. Trid. sess. 24. cap. 5. de Refor. de dispensationibus in matrimoniis, gratis esse dandas, dicitur, idem de dispensationibus in legibus Ecclesiasticis dicitur sess. 25. c. 18. de Refor. Ratio vero est, quia hæ dispensationes sunt actus supernaturalis potestatis iurisdictionis, vt cõstat, nam actus dispensandi actus est iurisdictionis, vt in tractatu de Legibus ostendimus, & infra in tractat. de Voto: & cum eiusdem iurisdictionis sit dispensare, & legem ferre, sicut potestas legislatiua Ecclesiastica supernaturalis est, ita etiam potestas

potestas dispensandi in talibus legibus. Et idem à fortiori est de potestate dispensandi in his, quæ attingunt aliquo modo ius Diuinum, vt in votis, iuramentis, &c. Ergo omnes hi actus supernaturales sunt ex parte principii, nec minus spirituales sunt ex parte finis, quia tollunt vincula, quæ conscientiam ligant, & soluunt, non solum in terra, sed etiā in cœlis, ac denique ad spiritualem salutem de se, & quasi intrinsece ordinantur. Ergo in hos actus optime cadit sententia Christi: *Gratis accepistis, gratis date.*

Accedit alia ratio, quia in dispensationibus seruanda est æquitas iustitiæ distributiuę, vt pro ratione causæ detur, vel negetur dispensatio, qua æquitate sublata, eneruatur, & corrumpitur Ecclesiastica disciplina: at si dispensationes vendantur, iustam distributionem non seruari morali consecutione necessarium est. Nam eo ipso, quod per dispensationem lucrum quæritur, ille dispensatur, qui plus confert. ille autem qui pauper est, indispensatus recedit, etiamsi æqualem, vel fortasse maiorem dispensationis causam habeat. Vnde confirmatur, quia vel dispensatio petitur ex causa legitima, & tunc suo iure debita est: & ita immerito pretium postulatur: vel non habet legitimam causam: & sic turpiter, & iniuste venditur. Sed hæ rationes procedunt etiam in Legibus Ciuilibus, earumque dispensationibus. At ibi solum ostendunt talem abusum esse contra iustitiam legalem, vel distributiuā, non vero esse simoniam, vt ex supra dictis constat. In præsenti vero materia, cum alioqui sit apta ad simoniam, vt ostensum est, optime declarant grauitatem sacrilegii in tali materia, quia cum grauissimo detrimento animarum, & Ecclesiasticæ gubernationis coniunctum est. Atque hinc etiam constat, idem dicendum esse de quacunque licentia in materia spirituali, vt sunt litteræ dimissoriæ, pro quibus sine dubio pretium accipere non licet, vt patet ex Concilio Tridentino, sessione vigesima prima, capite primo, de Reformatione, vbi etiam sponte oblata accipere prohibet: idemque est de priuilegiis, & similibus fauoribus, & gratiis, quæ vel dispensationes quædam sunt, vel illas virtute continent, vel eandem rationem habent. An vero idem dicendum sit de licentiis, vel facultatibus, quæ licet per spiritualem potestatem dentur, in materia mere politica versantur, paulo inferius declarabo.

10. *Difficultas circa stylum Romanæ curiæ.* Contra hanc tamen assertionem obiici solet stylus Romanæ curiæ, & legatorum Pontificis qui habet, vt ad obtinendas dispensationes necessarium sit, aliquam pecuniam persoluere: Dicunt aliqui, huiusmodi pecuniam non dari pro dispensatione, sed pro rescriptis, & testimoniis tanquam necessaria stipendia officialium, qui in his laborant. At hoc non honestat actionem, tum quia constat ex vsu, præter omnia stipendia officialium, maiorem lucri partem cedere in vtilitatem dispensantis, tum etiā quia etiam pro chartis, testimonialibus litteris, & sigillo prohibitum est aliquid accipere etiam ipsis notariis, & officialibus, in cap. 1. Simon. & in cap. *Sicut Episcopum*, 1. quæstione 2. & in Tridentino sessio. 21. capit. 1. de Reformatione. Vnde Nauarrus Conf. 2. de Simon. reprobat in hac parte similem consuetudinem Romanam accipiendi vnum aureum pro subscriptione, vel registratione Datarii, vel pro suspensione sigilli. Et licet dicta iura, atque etiam Nauar. loquantur de litteris testimonialibus, aut bullis in collatione ordinum, aut beneficiorum, tamen eadem ratio esse videtur de dispensationibus, quæ non minus gratis conferendæ sunt, quam ordines, aut beneficia. Auget præterea difficultatem, quia quo difficilior est dispensatio, eo maior pecuniæ quantitas pro ea postulatur, vt pro dispensatione in secundo gradu matrimonii, quam in quarto, & sic de aliis, cum tamen rescripta in testimonium talium dispēsationum tradenda eiusdem sint laboris, & oneris, ergo videtur augeri pretium solum propter respectum ad rem spiritualem, quod simoniacum est.

Ad hoc respondetur primo, quod licet exigere pretium pro dispensatione sit simonia contra Diuinum ius, in quo non potest Pontifex dispensare, tamen exigere aliquid in sustentationem, & ad sustinenda onera status dispensantis non est contra ius diuinum, vt infra generaliter dicetur, neque in præsenti materia dispensationum inuenitur esse contra ius Ecclesiasticum. Nam in hac specie nulla talis prohibitio in illo reperitur. Et licet daretur talis prohibitio, Summus Pontifex, qui est super tale ius, posset ea, quæ ad suum statum pertinent, ordinare, prout sibi videbitur expedire. Ita ergo si in curia aliquid in dispensationum expeditione pro ipso Pontifice postulatur, non est venditio gratiæ, sed sustentatio personæ, vel onerum illius status. Secundo dicemus, merito potuisse Pontifices imponere hoc onus, & quasi tributum ad suam sustētationem necessarium potius in dispensationibus, quam in aliis gratiis, quia dispensationes odiosæ sunt, & oportet, eas onerosas reddere petentibus, ne facilitas obtinendi, maiorem licentiam tribuat eas importune petendi: fiunt autem illis onerosæ, si absque sumptibus, & pecunia illas obtinere non possint. Et hac ratione fieri etiam potuit, vt quo difficilior est dispensatio, vt rarior etiam fit, maius pecuniæ onus habeat annexum. 11. *Enodatur.*

Tertio. Sæpe id, quod solui præcipitur, non applicatur Pontifici, vel eius officialibus, sed ad aliquod pium opus: & tunc ratio impositionis esse potest quia non datur absoluta dispensatio, sed commutatio vnius operis in aliud. Quod maxime habet locum in votorum dispensatione. Item aliquando id imponitur in pœnam alicuius prioris delicti, vt si dispensatio est in irregularitate cōtracta ex delicto, commutatur in aliam pœnam pecuniariam, quam potest etiam Pontifex suæ cameræ applicare, Et sic etiam in dispensationibus, in affinitatibus, vel impedimentis contractis per illicitam copulam. 12.

Quarto etiam pro officialibus, & expensis eorum, & laboribus in scribendo, expediendo, &c. potest licite aliquid exigi, quia hoc non est per se malum, vt constat, neque in hac specie inuenitur prohibitum. Nam Iura, quæ loquuntur de ordinibus, & beneficiis, non videntur extendenda ad hæc omnia, tum quia non est in omnibus illis eadem ratio. Tum etiam, quia illa iura sunt potius odiosa, quam fauorabilia. Præterquam quod licet talis prohibitio Canonica per consuetudinem Romanam, vidente, & consentiente Pontifice, esset derogata. Vnde etiam in concessione indulgentiarum, quæ spiritualior est (vt sic dicam) non censetur esse prohibitum officialibus pro suo labore in instrumentis conficiendis aliquid accipere.

Dubitari ergo non debet, quin talis consuetudo per tot Pontifices, non solum pios, & timoratos, sed sæpe etiam sanctissimos, & doctissimos tolerata, & approbata libera sit ab omni labe simoniæ, & ab omni crimine, vt late confirmat, plura ad hoc allegans Redoan. 1. p. de Simon. capit. 21. n. 4. & seqq. Et animaduerti potest Concilium Trident. in allegatis locis, & præsertim in sessio. 22. cap. 5. de Reform. vbi agens de dispensationibus, quæ in Romana curia conceduntur, ait. *Ea vero, quæ gratiose conceduntur, suum non sortiantur effectum, nisi prius ab eisdem* (id est, ab Episcopis) *tanquam delegatis Apostolicis summarie tantum, & extraiudicialiter cognoscantur.* In quibus verbis supponit, alias esse dispensationes, quæ non gratiose conceduntur, quas non solum tacite approbat, sed etiam permittit, vt suum statim sortiantur effectum. Dicuntur autem non gratiosæ, non quia vendantur, absit, sed quia non sine 13. *Consuetudinem Curiæ Rom. liberam esse à simonia.*

sine onere aliquo, vel in commutationem, vel in pœnam, vel in subsidium sustentationis conceduntur. Aliæ vero, quæ sine vllo tali onere conceduntur, (quæ sunt etiam quam plurimæ) dicuntur gratiosæ. Et fortasse quando in aliquibus aliis locis citatis disponit Concilium, vt aliquæ dispensationes gratis concedantur, de hoc modo gratioso loquitur, qui non tantum proprium pretium, sed etiam hoc genus oneris excludat: nam prohibitio pretii tam vniuersalis est, tamque Diuina, vt eius particularis admonitio non videretur necessaria.

14. *Non possunt Episcopi aliquid exigere etiam prædictis titulis.*

Quapropter verissimam existimo illorum auctorum sententiam, qui docent, non posse Episcopos, etiam prædictis titulis aliquid exigere in dispensando in his casibus, qui ad ipsos pertinent: quod tenet Nauar. Cons. 18. de Pœnit. & remiss. Tab. ver. *Simonia*, num 49. Vgolin. Tab. 1. capit. 52. num 5. in fin. Probant autem, quia id est prohibitum iure communi, quatenus spiritualia pure, & sine pacto, & modo, dari præcipiuntur, cap. vlt. de Pact. cum similibus, & quia non potest cum onere dari, quod ex iure communi gratis dandum est, cui iuri communi Ecclesiastico omnes Episcopi subiiciuntur, Pontifice solo excepto. Quæ principia, & iura late Nauarrus vrget. Ponderari vero potest decretum Concilii Trident. sess. 25. capit. 18. de Reform. vbi generaliter agens de dispensationibus Ecclesiasticis inter alia disponit, *Vt gratis*, ad quoscunque dispensatio pertinebit, præstetur, aliterque facta dispensatio, subreptitia censeatur. Nam, vt dicebam, illud *gratis* non videtur tantum excludere pretium, sed etiam onus, & grauamen pecuniæ, quocumque titulo fiat. Hoc autem maxime verum habet, quando tale onus imponitur, vt cedat in vtilitatem dispensantis titulo sustentationis, nam hoc præcipue videtur voluisse prohibere Concilium. Et est valde necessarium, ne illo titulo detur occasio multiplicandi iniustas dispensationes, quod maxime videtur voluisse vitare Concilium, vt ex principio illius cap. constat. Item hoc præcipue habet locum, quando Episcopi habent aliunde sufficientes redditus ad suum statum, & eius onera sustentanda, vt sunt maxime in Hispania, & regulariter in aliis Ecclesiæ prouinciis.

15. *Hæc onera nõ facile debent imponi pro stipendiis officialium.*

Et ob easdem causas non facile permitti debet, vt pro salariis, aut stipendiis officialium talia onera imponantur. Quia Episcopi tenentur suos habere officiales, & illis ex suis redditibus conuenientia stipendia tribuere, vt sentit Sot. dicta quæst. 6. art. 1. Nam cum hi Prælati ratione muneris teneantur ad hos actus præstandos, tenētur etiam ad omnia, quæ moraliter ad illos necessaria sunt, vnde propter illa omnia redditus conuenientes recipiunt. Vnde si aliquod lucrum ex dispensationibus illis tribuant officialibus, ipsi virtute accipiunt in suum commodum, & incommoda, quæ Concilium vitare voluit, non euitant. In hoc tamen existimo, multum posse valere consuetudinem præsertim cum in hoc speciali casu nihil sit in Iure statutum, vt dixi. Addo præterea, quod licet hæc vera sint, non est prohibitum Episcopis, quin per modum commutationis possint dispensando, onus alicuius eleemosynæ imponere, maxime quando dispensant in votis, & in obseruatione festi, & similibus, quia non tenentur puram dispensationem dare, sed possunt commutationem miscere, & eadem ratione, si dispensatio supponat culpam, possunt illum punire præcipiendo eleemosynam, vt tamen ab omni simoniæ labe, & illius specie abstineant, non sibi, sed piis operibus talem pecuniam applicare debent, & optime faciēt: si eorum liberam dispositionem eisdem, cum quibus dispensant, vel si necesse sit, aliis fidelibus ministris committant.

16. *Actus iu-* *rius Ecclesiastica etiam contentiosa sunt materia simon.*

Dico 3. Actus iurisdictionis Ecclesiasticæ, etiam cōtentiosæ, & inuoluntariæ, materia sunt simoniæ, ad quam vitandam gratis exerceri debent. Ita docent omnes auctores allegati in præced. assert. numerantque primo actus visitandi iuxta ca. 1. & 2. de Cens. in 6. & Concil. Trid. sess. 24. cap. 3. de Reform. Quibus locis victualia, seu consuetæ procurationes ad sustentationem permittuntur, de quibus etiam statutum est in cap. *Cum venerabilis*, & c. *Procurationes*, de Censib. Secundo numeratur actus Ecclesiastici iudicii vsque ad sententiæ prolationem. Ita sumitur ex D. Thoma in locis citatis cum Theologis in eisdem locis, præsertim Richard. 4. dist. 25. articul. 2. qu. 3. ad 5. Anton. dicto §. 17. Siluest. quæst. 10. Angel. *Simonia*, 3. num. 28. Tabien. num. 47. Nauar. in comment. de Dat. & accept. seu in Extrauag. *Ab ipso*, not. 9. num. 19. *Glossis*, & doctoribus, in cap. *Vendentes*, 1. quæstione 3. Idem Hostiens. & Abbas in cap. *Tua nos*, de Simon. vbi etiam Felinus numer. 4. referens etiam Abbat. in capit. *Cum ab omni*, de Vit. & honest. Clericorum, Redoanus 2. part. cap. 30. num. 13. & sequentibus. Et sumitur ex dicto cap. *Cum ab omni*, vt ibi late per Panorm. & ex d. cap. *Vendentes*, ibid. *Vendentes in templo sunt, qui hoc, quod quibusdam iure competit, ad præmium largiuntur*, & ex cap. *Nemo Presbyterorum*, de Simon. vbi dicitur, simoniam esse aliquem reconciliare, vel testimonium reconciliationis ei dare non gratis, & ex cap. *Ad aures*, eodem, vbi est sermo de absolutione à censura, quæ pars est iudicii. Denique ex generali prohibitione cap. *Ad audientiam*, nam iudicia Eccles. facere inter Ecclesiastica ministeria computatur, non ergo licet illa vendere, licebit tamen stipendium sustentationis accipere, quo titulo honestari solent aliquæ contributiones, quæ dari solent Ecclesiasticis iudicibus, & sportulæ vocantur, de quibus videri potest Panor. in d. cap. *Cum ab omni*, num. 9. & 10. Addunt vero prædicti Doctores fere omnes non tantum iudicem, sed etiam testem simoniam committere vendendo testimonium suum in spirituali iudicio. Sed hoc examinabimus infra tractando de his, qui simoniā committunt. Tertius actus est censura ligare, vel absoluere, quanquam hæc etiam sub iudiciis comprehenduntur. Et de absolutione iam supra dictum est capit. præced. de Censura vero id colligitur ex capit. 2. de Simon. Et ibi à Doctoribus notatur, in vniuersum ligare aliquem per potestatem Ecclesiasticam, vel punire, si pretio fiat, simoniam committi. Ad quod etiam facit d. cap. *Nemo Presbyterorum*. Ratio denique vniuersalis est, quia in his omnibus actibus exercetur supernaturalis potestas à Deo gratis data ad gubernandam Ecclesiam suam, ac proinde gratis exerceri debet ex vi suæ institutionis, & naturæ, ergo si pretio vendatur, Simonia committitur, ergo in omnibus his actibus inuenitur Simoniæ materia. Vnde non videtur hæc Simonia tantum esse, quia prohibita, (licet reuera per Ecclesiam prohibita sit,) sed etiam natura sua, & ex vi talis materiæ.

Sed circa hanc, & præcedentem assertionem superest dubium, an locum habeant, etiam quando actus iurisdictionis, licet ab Ecclesiastica potestate procedant, circa materiam politicam, & mere humanam versantur. In quo inprimis suppono, sermonem esse de potestate Ecclesiastica formaliter: contingit enim, Prælatos Ecclesiæ habere propriam, & directam iurisdictionem temporalem, vt habet Pontifex in suo temporali territorio, & regno, & habent multi Episcopi in aliquibus locis, quæ iurisdictio, vt est in illis, potest denominari Ecclesiastica, sicut temporalia bona Ecclesiæ spiritualia vocantur. Nihilominus tamen certum est, actus illius iurisdictionis, etiam vt exercentur per iudicem Ecclesiasticum, non esse materiam simoniæ, quia semper manent mere temporales. Et ita docent communiter Canonistæ in capitulo secundo. Ne prælati vices suas. Debent ergo assertiones positæ intelligi de 17.

An prædicta sint etiam intelligenda de actu procedente à potestate Eccles. qui tamen versatur circa materiam politicam.

de actibus procedentibus ab Ecclesiastica potestate propria, & spirituali. Deinde hi actus sæpe versantur in materia pure spirituali, vt patet quoad priores actus in dispensationibus votorum, & legum Ecclesiasticarum, & similibus: & in posterioribus actibus in censuris ferendis, & tollendis, in beneficialibus causis, & matrimonialibus, vel in his, quæ ad fidem pertinent, & similibus. Et in his nullum est dubium, quia actus sunt omnino spirituales tam ex parte principii, quam ex parte materiæ, & finis.

18. *Expenduntur alii actus qui proxime versantur in materia temporali.*

Possunt autem per spiritualem potestatem exerceri quidam actus, qui videntur mere politici, & humani, quia proxime versantur in materia temporali, & humana. Vt in actibus iurisdictionis voluntariæ esse videtur licētia studendi, vel humanis litteris, & philosophiæ, vel etiam Iuri Canonico, aut Theologiæ, quia hoc studium actus naturalis, & vendibilis est, & proxime ordinatur tantum ad commoditatem humanam. Idemque censeri potest de licentia docendi. Item legitimatio, verbi gratia, solum spectata quatenus per eam tollitur quædā inhabilitas ad temporales honores, & commoda, & similia. In actibus vero iurisdictionis non voluntariæ videntur huiusmodi esse causæ mere ciuiles inter clericos de bonis temporalibus, vel de criminibus, aut iniuriis. De his ergo actibus censent aliqui, natura sua non esse materiam Simoniæ, quia mere humani, & politici sunt. Nec sufficere putant, quod à iurisdictione Ecclesiastica procedant, quia licet hæc potestas in spe spiritualis sit, simul est eminenter politica, & temporalis, & ideo quando sub hac tantum ratione operatur, non est ex natura rei Simonia vendere actus eius: sed poterit esse Simonia, quia ab Ecclesia prohibita. Et huic sententiæ fauet Innocent. in cap. 2. de Magist. quatenus dicit, non esse Simoniam, sed turpe lucrum vendere licentiam studendi, quod sequitur *Angel.* verb. *Magister*, n. 15.

19. *Resoluitur omnes illos actus quatenus procedūt à potestate esse materiam Simoniæ.*

Sed nihilominus probabilius videtur, omnes hos actus, quatenus à potestate spirituali procedūt, esse veram materiam Simoniæ ex vi iuris Diuini. Quod sentit Glossa prima in cap. 2. Ne prælati vices suas, dicens, vbicunque Episcopus gratis facere aliquid debet ratione sui officii Simoniam committere, si aliquid exigat. *Maxime* (inquit) *cum iurisdictio sit spiritualis*. Vbi per illam particulam *Maxime*, non potest fieri comparatio ad actus, qui procedunt à iurisdictione temporali, cum in eis Simonia locum non habeat, vt dictum est proxime, & latius supra capit. 8. Sensus ergo esse videtur, vel ob hanc maxime causam ibi interuenire Simoniam, quod iurisdictio, à qua illi actus procedunt, est spiritualis: vel tunc maxime committi Simoniam quando actus ex vi obiecti, & materia est spiritualis. Vtroque autem modo infertur assertio posita. Nam si potissima ratio Simoniæ in tali materia est habitudo ad talem iurisdictionem, omnes actus ab illa procedentes erunt materia Simoniæ, quia in omnibus illa potissima ratio inuenitur. Si vero actus spirituales ex obiecto dicuntur maxime esse materia huius Simoniæ, etiam alii actus eiusdem muneris, & potestatis licet non habeant materiam ita spiritualem, erunt materia Simoniæ, etsi non tam grauis, nec tam præcipua. Et hoc posteriori modo intelligunt illic Glossam Abb. Aretin. & alii: qui consequenter in hanc sententiam descendunt. Et eandem supponere videntur Ioan. Andr. *Anani.* & Card. in cap. 2. de Magist. & Turrecre. & Præposit. in cap. *De quibusdam*, 37. d. dicentes, esse Simoniam aliquid exigere pro licentia studendi, nam hæc licentia proxime non versatur circa materiam spiritualem.

20. Ratio vero generalis est, quia vsus iurisdictionis spiritualis formaliter, ac per se spiritualis est. Nec refert, quod interdum materia proxima actus videatur politica, aut temporalis, quia consideranda est, prout cadit sub talem spiritualem potestatem, sic enim non cadit, nisi vt ordinata ad spiritualem finem, & ad illum aliquomodo conducens, & vt sic iam est spiritualis, & ita actus spiritualis efficitur nō solum ex parte principii, sed etiam ex parte finis. Atque hac ratione quodlibet iudicium inter clericos spirituale censendum est, quia licet sit de crimine communi laicis, & clericis, vel de bonis temporalibus, semper causa illa tractanda est modo Ecclesiastico, in quo semper habetur ratio clericalis decentiæ, ac dignitatis. Vbi obiter notandum est, hæc iudicia semper esse à potestate Ecclesiastica formaliter, licet conueniant clericis ratione suę immunitatis, quia hæc immunitas non est ex potestate ciuili, vt hæretici volūt, vel eorum fautores, sed est ex Ecclesiastica potestate, & à diuino iure ducit originem, & ideo semper illi actus sunt à supernaturali potestate elicitiue (vt sic dicam) & ex relatione ad finem spiritualis boni totius Ecclesiæ, & maxime Ecclesiastici status, semper sunt actus spirituales, ac subinde materia Simoniæ. *Ratio assertionis.*

CAPVT XXI.

Vtrum labor, & defatigatio corporalis in operibus spiritualibus, sit materia Simoniæ, aut vendi possit licite: idemque de obligatione ad talia opera interrogatur.

1. *Quæstio hæc non solum de Sacramentis, sed etiam de aliis actib. procedit.*

QVæstio hæc tractari solet maxime de actibus Sacramentorum, habet tamen eandem rationem in omnibus actibus externis, qui licet ex fine, & principio spirituales sint, nihilominus eorum spiritualitas (vt sic dicam) adhæret operi corporali, quod habet annexum vel laborem, & defatigationē corporis, vel aliquam incommoditatem, quatenus homo pro illo tempore, quo spiritualibus occupatur actionibus, non potest suis lucris, vel corporalibus commodis intendere. De omnibus ergo operibus hactenus tractatis potest cum proportione quæstio hæc ventilari, & ideo in hunc locum illam reseruauimus Et ita etiam generatim opiniones, & auctores referemus, etiamsi ipsi interdum in particulari de Sacramentis, vel Diuinis officiis, aliisue similibus operibus loquantur.

2. *1 Sententia asserens licitum esse pretium accipere.*

Prima ergo sententia est pro huiusmodi labore licitum esse pretium accipere, etiamsi actio, cui adiungitur, sit intime necessaria ad sacrum ministerium. Ita tenet Adrian. Quodlib. 9. articul. 1. in resolut. lit. O. Refert Altisiod. 3. p. quæst. penult. de Simon. alii referunt lib. 3. tract. 21. capit. 2. in Codice autem Parisiensi satis antiquo, quo vtor, tractatus de Simonia est 27. & in eo non inuenio hoc expresse assertum: potest autem sumi à simili ex capit. 3. quæstione 2. quatenus ibi ait pro doctrina non posse pretium accipi, posse tamen pro labore, & addit comparationem ad alia spiritualia. Et ita videtur alligari ab *Adrian.* & eodem modo posset referri Alens. 2. p. q. 167. m. 4. art. 3. dub. 2 Bonau. etiam in 4. distin. 25. art. 1. q. 4. in fine, cum idem dixisset de scientia, subdit. *Atque idem est pro celebratione Missarum, & similibus.* Expresius id tradit Mai. ibi quæstione 1. in fine §. *Hactenus*. Inclinat ex parte Richard. articulo 3. quæstione 2. ad 1. & 8. licet non de Sacramentis, sed de consecratione Ecclesiæ, & celebratione Missarum loquatur, sentiens in qu. 3. contrarium de Sacramentis, quæ vix possunt conciliari. Pro eadem sententia refertur *Armach.* libr. 10. Ex Iuris etiam peritis multi hanc sententiam docuerunt Gloss. in capit. *Significatum*, de Præb. verb. *Itaque*. Item Gloss. 1. in capit. *Suam*, de Simon. quæ

quæ ſolum dicit, poſſe celebrantem Miſſam accipere aliquid in ſuſtentationem, vel poſſe locare operas ſuas: nec plus videtur prior Gloſſa intendere, licet dicat, poſſe recipi aliquid pro labore. Et idem fere habet Gl. in c. vlt. 21. q. 2. & ſequitur Panor. d. cap. *Significatum*, num. 8. & ibi alij, & Præpoſit. in cap. *Iudices*, 1. q. 1. Iul. Clar. dicens, eſſe communem ver. *Simonia*, num. 1. Angel. ver. *Simonia*, 2. num. 6. & refert pro illa Innoc. & Hoſtienſ. in cap. *Quoniam*. Ne Præla. vic. ſu.

3. *Fundamentum propoſita ſententia.* Ratio fundamentalis huius ſententiæ eſſe debet, quia actio illa ſecundum ſe, & labor corporalis, qui ex illa naſcitur, vel incommoditas eundi, & redeundi, vel ibi aſsiſtendi cum mora temporis neceſſaria, & moraliter, & phyſice eſt pretio æſtimabilis, & non amittit ſuum valorem propter coniunctionem cum re, ſeu conditione ſpirituali tali operi adiuncta, ergo illa vt ſic ſpectata non eſt materia Simoniæ, ac ſubinde vendere illam præciſe ſecundum illum valorem nullo modo augendo pretium intuitu ſpiritualitatis, nullam habet rationem Simoniæ. Secundo quia illi labori ex natura rei debetur ſtipendium, ſeu merces, vnde in Concil. Agathen. capit. 36. dicitur Clericis reddenda eſſe ſtipendia, *Sanctis laboribus debita ſecundum ſeruitij ſui debitum*, capit. vltim. 21. quæſtione 2. Non debetur autem ſtipendium ratione ſpiritualis miniſterij, vt ſpirituale eſt, ſed vt in eo corpus laborat, & occupatur, ergo hæc duo recte diſtingui poſſunt in tali opere in ordine ad recompenſationem: ergo etiam in ordine ad pretium, & mercedem. Reſponderi poteſt, illud ſtipendium, de quo Concilium loquitur, non dari vt pretium operis, ſed in ſuſtentationem debitam, iuxta illud Lucæ 10. *Edentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt, dignus eſt enim operarius mercede ſua.*

4. Sed contra hoc argumentor tertio. Quia hoc ſtipendium ſuſtentationis nihil differt à pretio operis, & laboris ſpecialiter ſpectati: vnde in Scriptura ita appellatur, vt patet ex eiſdem verbis Lucæ allegatis, & 1. Timoth. 5. *dignus eſt operarius mercede ſua.* Nam merces proprie ſignificat pretium operis. Matth. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Vnde Paulus 1. Corinth. 9. comparat illud ſtipendio militis, quod revera pretium eſt. Denique Numer. 18. expreſſe vocatur *pretium pro miniſterio in ſanctuario.* Et à ſigno confirmari poteſt, quia in eo attenditur proportio, & commenſuratio operis, ac laboris cum ſtipendio. Nam idcirco non datur tantum ſtipendium recitandi Miſſam, & officium mortuorum, ſicut canenti, nec audienti vnam confeſsionem, ſicut audienti per totum diem, nec ſicut concionanti, ergo ſignum eſt, æſtimari laborem, & corporale opus, & cum proportione retribui: hoc autem eſt eſſe pretium, vel explicetur, in quo hæc diſtinguantur. Quarto licitum eſt ſimplici ſacerdoti *locare operas ſuas pro miniſterio* ſpirituali, ſed in locatione id, quod datur pro *opere*, habet veram rationem pretij, vt ex natura illius contractus conſtat, vt ex lege 2. ff. Locati, & Inſtitutio Codic. in principio, eod. ergo licitum eſt, vendere tales operas materialiter ſpectatas. Maior conſtat ex vſu communi Eccleſiæ, & ita in ipſo Euangelio diſtinguitur mercenarius à paſtore, dicitur autem mercenarius, qui mercede conducitur. Vnde in dicto capit. vltim. 21. quæſtione 2. iſti clerici mercenarij *conductitij* appellantur. Dices, In illo contractu non accipi pretium pro operibus, ſed pro obligatione ſeruiendi. Sed hoc non ſatisfacit, tum quia hæc obligatio in omni pretio pro opere interuenit, ſolumque differt, quod ſit ad longum, vel breue tempus, vel ad vnum, aut plures actus, quæ differentia valde accidentaria eſt: tum etiam quia ipſa obligatio veluti habet ſpeciem à termino, vnde non eſt digna pretio, quatenus ordinatur ad miniſteriũ ſpirituale, vt ſpirituale eſt, ſic enim poſſet vltra omne pretium æſtimari, ergo ſpectatur ſolum vt obligatio ad opus laborioſum, & corporale, ergo etiam ipſum opus poteſt immediate hoc modo ſpectari, & æſtimari condigno pretio.

5. *2. Sententia affirmans laborem intrinſece adiunctum rei ſpirituali non poſſe vendi, ſecus vero laborem accidentarium* Secunda ſententia in hoc puncto eſt, laborem intrinſece adiunctum ſacro miniſterio, vel ſpirituali muneri non poſſe pretio æſtimari, neque vendi, ſecus vero eſſe de accidentario labore, de quo nulla eſt controuerſia, vt infra videbimus. Pro hac ſententia videtur eſſe D. Thom. in 4. diſtinct. 25. q. 3. ar. 2. quæſt. 2. in corpore, & ad 4. & 5. Et Quodlib. 8. articul. 11. quatenus his locis ait, abſolute non licere vendere hos actus, nec locare tales operas, quamuis liceat ſuſtentationem accipere. Et quamuis in 2. 2. quæſt. 100. art. 2. ſolum dixerit, *crimen Simoniæ eſſe, accipere pecuniam pro ſpirituali Sacramentorum gratia:* & art. 3. dixerit, *vendere quod eſt ſpirituale in his actibus, Simoniam eſſe*, nihilominus in eodem ſenſu videtur locutus, nam ſub illo ſpirituali comprehendit totum actum, prout in re ipſa ſpiritualis eſt & ideo ſolum excepit id, quod datur per modum ſuſtentationis. Atque ita intelligunt, & ſequuntur Caietanum ibi Sotus lib. 9. quæſt. 6. artic. 1. Late idem diſputant, & docent Durand. 4. diſt. 25. quæſtione 3. num. 10. & Palud. q. 5. quamuis Paludano non placeant rationes Durandi, de quo ſtatim. Tenet etiam Grab. Lect. 28. in Canon. litt. C. de Abulenſ. 3. Reg. 14. quæſt. 9. Silueſt. ver. *Simonia*, quæſt. 9. ibi Reg. 5. Victor. ſupra num. 29. Et eam ſequuntur Innoc. & Hoſtienſ. in capit. 3. Ne Prælati vices ſuas. Idem Hoſtienſ. & Anchar. in dicto cap. *Significatum*. Idem tenuit Abb. emendans, vel declarans priorem ſententiam in c. *Suam*, num. 4. & in cap. *Cum ſit Romana*, num. 2. de Sim. Vbi Zabarel. Anani. Ioann. Andr. & alij.

6. *Probatur hæc opinio Durando.* Probat Durandus hanc ſententiam, quia labor operis etiam in corporalibus actionibus non venditur, nec emitur, nec eſt dignus alia æſtimatione, quam ipſum opus, ſed in his miniſterijs ſpiritualibus opera ipſa non poſſunt vendi, nec pretio æſtimari, ergo nec labor illis annexus. Maior patet: tum quia ex parte vendentis operas ſuas, parũ refert labor ad valorem operis: nam æque poteſt illud vendere. Tum quia eſt æque vtile ementi, ſiue cum labore illud faciat, ſiue ſine illo. Sicut ſupra dicebamus, aduocatum poſſe recipere pretium pro conſilio, ſiue illud cum labore det, ſiue magna cum facilitate. Tum etiam quia ex parte ementis labor etiam non addit ęſtimationem, quia illi nullam vtilitatem affert, ſi opus ab ipſo emptum æqualiter fiat, parum enim mea intereſt, quod Scriptor laboret in ſcribendo, vel ſumma facilitate præſcriptum opus perficiat. Minor aũt ſupponitur vt clara ex ſupradictis, quia ſi opera poſſent vendi, etiam Sacramenta vendi poſſent. Hæc tamen ratio in ſuperficie ſpectata videtur falſum aſſumere: quia corporalis labor ſine dubio videtur pretio æſtimabilis, nam eſt aliquid temporale, cuius dominium eſt in laborante. Item quia alias nec pro labore accidentario ad *miniſterium* Sacramentorum liceret pretium accipere: *conſequens* autem eſt contra omnes auctores, etiam ſecundæ *ſententiæ*, vt videbimus. Sed fortaſſe Durandus non hunc ſenſum intendit, ſed alium, qui explicandus eſt, quia ad punctum quæſtionis intelligendum confert.

7. *Diſcrimen inter laborem qui datur ex parte operis per ſe ſpectati, & illum qui datur ex parte ſubiecti.* Diſtinguendum ergo eſt de labore operis, nam quidam eſt ex parte ipſius operis ſecundum ſe ſpectati quaſi ex obiecto, alius eſt tantum ex parte ſubiecti, nam idem opus laborioſius eſt perſonæ debili, vel non aſſuetæ, quam forti, & exercitatæ, vt patet in itineratione, foſsione terræ, & ſimilibus. Labor ergo, qui mere naſcitur ex parte ſubiecti, non auget valorem, vel æſtimationem operis, & hoc ad ſummum probat diſcurſus Durandi. Sicut è conuerſo facilitas operandi proueniens ex perfectione ſub-

iecti non minuit valorem operis, cæteris parib. Imo etiam apud Deum non minuit meritum, nec satisfactionem, cæteris etiam paribus, vt ex propria materia constat. Item merces non possunt carius vendi per se loquendo, solum quia vendens carius illas emit, quã alius, nisi per se spectatę talem habeant æstimationem. Idem ergo est de labore adiuncto, solum ex conditione operantis. Et ita fatemur, hunc laborem in præsenti materia non posse vendi. At vero quãdo labor operis per se illi adiungitur natura sua, quasi ex obiecti, & intrinseco modo, qui attendi debet per comparationem ad ordinariam hominũ conditionem, & dispositionem, tunc labor multum facit ad operis æstimationem: & ideo in operibus corporalibus per se loquendo vendi censetur, vt ex cõmuni hominũ æstimatione, & vulgari loquendi modo constat. Sic enim idem esse censetur vendere operas, & vendere laborem. Itẽ in hoc labore comprehenditur diuturnitas operis, & molestia, & defatigatio, quam secum affert, at hę conditiones conducunt ad æstimationem operis, licet non sint adæquata ratio illius. Neq; contra hoc probant aliquid considerationes Durandi: nam si consideretur labor ex parte locantium operas suas, ipsi maxime intendunt vendere laborem suum, quia sine dubio est pretio dignus, quando opus ipsum per se illud requirit. Quod si interdum minuatur hic labor ex industria, vel extraordinaria dispositione laborantis, illud est per accidens, & ideo non tenetur operans minuere pretium, quia non minuitur valor operis: nam hic valor pensatur ex communi æstimatione, quæ attenditur secundum id, quod per se, ac regulariter contingit, sicut etiam è contrario non augetur pretium, etiam si labor per accidẽs crescat ex defectu operantis. Ex parte autem ementis inprimis parum refert, quod labor vt sic non afferat illi specialem vtilitatem, satis enim est, quod opus, cui labor per se adiungitur, in eius vtilitatem cedat, nam pretium datur pro opere, quod æstimatur, vt per se habeat talem conditionem. Deinde satis est, quod ille labor de se est pretio æstimabilis, & quod operans non vult illum assumere nisi pro pretio, & quod ita paciscitur cum emente, nam hoc est satis, vt emens teneatur soluere pretium, siue inde reportet vtilitatem, siue non, quod etiam in omni opere verum est: & ideo multa opera iuste venduntur à laborantibus, quę non sunt vtilia ementibus, sed propter alios fines illa emunt.

8. Ex hac vero generali doctrina morali, quæ sine dubio vera est, concludit optime ratio, quam Durandus intendit. Nam ex discursu facto cõcluditur, opus, & laborem dictum non esse æstimabilia duplici pretio, sed vno, & eodem, vel nullo. Vnde consequenter fit, in præsenti materia non esse distinguendum inter opus, quo fit Sacramentum, & laborem per se, & intrinsece illi adiunctum: nam hæc duo etiam in operibus profanis non sunt æstimabilia distinctis pretiis, sed totum illud est vnum opus talibus conditionibus affectum, quod omnibus spectatis tali pretio cõmuniter æstimatur. Vnde fit, quod si opus non sit pretio æstimabile, nec labor hic per se illi adiunctus sit æstimabilis pretio: nam labor non æstimatur per se, sed in ipso opere, vt sic dicam, quatenus reddit illud magis, vel minus æstimabile. Si autem opus sit extra ordinem rerum pretio æstimabilium, labor etiam illi per se coniunctus non poterit illud reddere magis, vel minus æstimabile, & consequenter nec labor ipse per se poterit pretio æstimari, quia per se non habet valorem. Quod si Durand. in hoc sensu dixit laborem non vendi, nec emi scilicet per se, & separatim ab opere laborioso, recte dixit, dummodo non neget, laborem intrinsecum, esse conditionem, ex qua magna ex parte sumitur valor corporalis operis. Sicut proprietas, & virtus alicuius lapidis, aut herbæ reddit illam rem dignam tanto valore, licet non possit per se æstimari distincto pretio ab ipso lapide, vel alio subiecto, cui inhæret. Vnde si contingeret, esse lapidem, qui ratione suæ substantiæ esset inæstimabilis pretio, licet haberet talem virtutem, & proprietatem sibi naturaliter coniunctam, non posset pretio æstimari, quia impossibile est, æstimare virtutem sine lapide. Ita ergo est de opere, & labore illi per se coniuncto. Est autem in superioribus ostensum, opus ipsum sacrũ, etiamsi physice videatur habere aliquid materiale, totum esse inuendibile, quia totum reuera spirituale, & à principio spirituali procedit, & ad finem spiritualem tendit, ergo idem dicendum est de labore talis operis.

Duran. ratio confirmatur.

9. Quapropter, qui distinguunt in operibus sacris inter opus, & laborem, & fatentur opus esse inuendibile, laborem autem vendibilem, repugnantia dicunt: quia labor non est vendibilis, nisi cum opere, seu ratione operis, nec opus fit vendibile ratione laboris, si ratione suę substantiæ (vt sic dicam) inuendibile sit. Et hoc videtur voluisse Durandus, quod mihi maxime probatur, & idem intendit Caietanus cum ait, laborem, qui in concione, celebratione, & similibus actionibus sacris per se interuenit, partem esse ipsiusmet actionis, & ideo non magis posse vendi, quam ipsam actionem. Et Soto similiter dixit, hunc laborem esse de substantia Sacramenti verbi gratia, vel similis operis, & ideo inuendibilem esse. Quoad hanc ergo principalem partem verissima est secunda sententia, & prædicto modo sufficienter probatur. Estque optima confirmatio Durandi ab incommodo. Nam si labor hic spiritualis ministerii vendi posset, profecto & ipsum ministerium vendi posset, & ita posset honestari omnis Simonia in his actionibus: tam vendibiliaque fere essent hæc opera sacra, sicut quælibet alia corporalia: omnia enim sunt vendibilia maxime ratione laboris. Et sicut in his vendi non potest spiritualis vtilitas, neque in aliis ministeriis vendi potest specialis vtilitas, quæ vel ex industria conducentis operarios, vel aliunde illi prouenit, sed solum materiale opus, prout communiter æstimatur. Denique hic locum habet regula Vrbani, in capit. *Siquis obiecerit*, 1. quæst. 3. *Qui horum alterum vendiderit, sine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum derelinquit.* Quam regulam ostendimus supra habere locum in his, quæ vel ita connexa sunt, vt vel corporale per se sequatur ex spirituali, illudque supponat, vel ita sint concomitanter se habentia, vt vnum sit intime adiunctum alteri in suo esse origine, & fine. ita vero se habet hic labor intrinsecus ad hæc opera, & ministeria sacra, vt declaratum est. Et ita induci possunt omnia Iura, quibus pro his ministeriis pretium accipi prohibetur, omnia enim frustra essent, si prædictum laborem vendere liceret. Quocirca cum hæ rationes, & Iura vniuersalia sint, non possunt probabili aliqua ratione, vel consideratione limitari ad Sacramenta (quod Richar. fecit dicta q. 3.) quia licet Sacramenta sint sacratiora, & in eis commissa Simonia grauior sit, nihilominus alia etiã ministeria sacra simpliciter sunt spiritualia, & in hoc æqualia, quod simpliciter inuendibilia sunt, & ideo de omnibus quoad hanc partem eodem modo est loquendum.

Qui distinguunt in operibus sacris inter opus, & laborem asserentes opus esse inuendibile, laborem vero vendibilẽ, pugnantia dicunt.

10. Neque contra hanc partem vrgent argumenta primæ sententiæ. Nam primum de æstimatione corporalis laboris æque procedit de ipsomet opere, ac de eius labore, de ipso autem opere dici non potest vendi posse, aut pretio æstimari, vt supra ostensum est. Dico ergo, totum illud opus cum toto suo intrinseco labore, & conditionibus omnibus, quas per se habet adiunctas, factum esse inæstimabile pretio per eleuationem ad spiritualem ordinem, & intimam coniunctionẽ cum ratione Sacramenti, aut alterius sacri ministerii. Vnde consequẽter dicitur,

Labor intrinsecus operis spirit. fit inæstimabilis pretio per coniunctionem cum tali opere.

tur sacros ministros: eo ipso quod se se talibus ministeriis dicarunt, assumpsisse onus ministrãdi gratis, & non vendendi tales operas, aut labores. Neq; propterea deterioris conditionis fiunt, tum quia diuino cultui dicantur, & Deo consecrant opera suas, tum etiam quia non priuantur mercede sua, quæ nõ sit pretium laboris, sed stipendium personæ, vt bene ibidem ad secundam rationem responsum est.

Discrimen assignatur inter pretium, & stipendium. In tertia vero ratione petitur differentia inter pretium, & stipendium, de qua infra, circa quartam diuisionem dicturi sumus ex professo. Nunc satis sit dicere, quod pretium spectatur per commensurationem ad valorem, & æstimationem operis, seu laboris, quod repugnat sanctitati operis, ac ministerii sacri: stipendium autem sustentationis consideratur in ordine ad personam, quatenus sustentatione indiget, quam acquirere non potest, dum aliis in spiritualibus inseruit, & ideo ab illis ex iustitia debetur sustentatio ratione talis ministerii, saltem vt conditionis necessariæ ad talem obligationem. Et in hoc sensu vocatur hoc stipendium merces in testimoniis ibi allegatis secundum quandum æquiparationem, vel analogiam, vel certe quia nomen mercedis abstrahit à propria ratione pretii temporalis, & de quolibet præmio ex iniustitia debito dicitur, quomodo vita æterna merces appellatur. Et ideo hoc stipendium interdum in Euangelio vocatur cibus, quia datur in sustentationem, interdum merces, quia debetur ex iustitia. Pretium autem nõ appellatur in nouo Testamento: in illo autem loco Numeror. aliqui putant, legendum esse mercedem non pretium, & ita vertunt Septuaginta, & sequuntur Sanct. Pag. & Oleaster. Et ita posset exponi nomen petii. Vel etiam dici potest, ibi sermonem esse de Leuitis, quorum ministerium erat mere corporale, vt excubias facere, custodire, & deferre tabernaculũ, & ideo eis magis accõmodatur ratio pretii. Quod significat Abul. ibi q. 30. & 31. Alia vero, quæ in eadẽ, & quarta ratione petuntur, pertinent ad labores, vel conditiones accidentarias sacris ministeriis, de quibus dicendum superest.

11. *An labor accidentarius sit materia simoniæ.* Quod ergo spectat ad alteram partem de labore accidentario, fatentur auctores posterioris sententiæ, illum nõ esse materiam Simoniæ, sed posse pretio æstimari. Imo multi existimant, & verisimiliter credi potest, auctores primæ sententiæ nihil aliud intendisse. Vt autem verus sensus, & ratio huius partis intelligatur, aduerto, aliter sumi ab his auctoribus laborem per accidens, quam à nobis sumptus fuerit in alia simili distinctione præmissa. Vocant enim laborem per accidens, non laborem, qui ex parte subiecti, seu personæ operantis coniungitur cum ipsomet intrinseco opere Sacramenti, sed laborem, qui nascitur ex alio opere, qui per accidens coniungitur cum opere Sacramenti. Qui duo labores accidentarii adeo distinguuntur mea sententia, vt pro priori non magis liceat accipere pretium, quam pro ipso opere Sacramenti: pro posteriori autem liceat. Declaratur exemplis: nã si sacerdos propter tarditatẽ suam, vel senectutem nimiũ fatigatur, dicendo Missam, aut ministrando Sacramẽtum, labor talis personæ accidentarius plane est tali ministerio, vt constat, & nihilominus non potest pro illo exigere pretium, quia in nullo opere talis labor est dignus pretio distincto ab opere ipso, vt ostensum est. Si ergo propter opus ipsum non potest exigi pretium, etiam nec propter laborem huiusmodi accipi poterit: nam si consideretur ille labor, vt est à tali opere, non est magis vendibilis, quã ipsum opus, si vero spectetur, vt est ex dispositione operantis, sic est per accidens, respectu potentis opus, & ideo non potest alius cogi ad emendum, vel soluendum illum, quia non est causa illius. At vero si sacerdos cogatur agere iter vnius leucæ, vel expectare duas horas, vt sacrum faciat, ille labor est accidentarius ministerio sacro, non est coniunctus illi ex parte operantis, sed ratione alterius operis, vel occupationis, aut otii, quod per accidens adiungitur ad ministerium sacrum ex parte petentis sacrum ministerium. Et tunc manifestum est pro tali labore posse pretium postulari, quia reuera accipitur pro opere distincto à ministerio sacro, & ita in vniuersum verum est, in tantum accipi posse pretium pro hoc labore accidentario, in quantum accipi etiam potest pro illo opere accidentario, cui per se coniungitur.

12. *Quis labor dicatur per se adiunctus ministerio sacro.* Sed adhuc superest à nobis explicandum, quis labor sit per se adiunctus ministerio sacro, vt omnis alius, qui præter illum adhibetur, accidentarius iudicandus sit. *Aliquorũ opinio.* Aliqui enim videntur exponere laborem per se, tantum esse illum, qui intrinsece coniungitur operi sacro, vt est in Sacramentis, quoad substantiam eorum prolatio formæ cum lotione, vnctione, vel alia simili actione intrinseca Sacramento, & quoad reliqua Sacramentalia, vel sacra ministeria cum proportione. Omnia vero alia opera antecedentia vel consequentia ad hæc intrinseca putant esse per accidens, & vendi posse, ac pretio æstimari, etiamsi alioqui moraliter, & humano modo loquendo, necessaria sint ad tale ministerium. Vt verbi gratia, ad concionandum opus est, vt antecedat studium, non est tamen intrinsecum concioni, dicunt ergo posse pretio æstimari. Itẽ post laborem concionis sequitur tanta corporis lassitudo, vt per multas horas laborari non possit in aliis rebus, & commodis humanis, est ergo illud accidentarium incommodum pretio æstimabile. Imo cum exhortatio ipsa spiritualis, quæ per concionem fit, possit lenta actione, & fere sine labore fieri, totus ille labor, & fatigatio corporis, quæ adhibetur in feruore concionis cum magna vocis contentione, dicetur etiam per accideus, & ideo posse in pactum deduci. Sicut cantores Ecclesiæ vendunt suos labores, quia illa vocum contentio, & harmonia non erat per se necessaria ad Diuina officia, sed per accidens adiungitur.

13. *Oppugnatur.* In contrarium autem est, quia si hanc regulam amplectamur, multa pacta in his ministeriis spiritualibus approbanda erunt, quæ contra vsum Ecclesiæ, & contra bonos mores esse videntur,: nam aperitur via ad vendenda multis modis hæc sacra ministeria. Nam inprimis poterit sacerdos, qui Missam canit præter stipendium sustentationis debitum ratione Missæ, suum laborem, & fatigationem vendere, quia etiam ille labor est per accidens ad illud ministerium sacrum, sine illo enim fieret. Præterea, poterat etiam pretium exigi pro labore eundi ad Ecclesiam verbi gratia, quia ille antecedit, & non est per se coniunctus cum actione sacra: pro re autem corporali secundum se pretio æstimabili, quæ antecedit ad rem spiritualem, etiamsi ad illam moraliter necessaria sit, iustum pretium accipi potest, vt supra de rebus sacratis dictum est. Et ita quando illud iter est longum, omnes concedunt posse pretio compensari, idem ergo erit, licet sit breue, quia licet sit necessarium, non est per se connexum cum sacro ministerio. Nec refert, quod breue illud iter paruæ æstimationis sit, tum quia hic loquimur in rigore, & seruata proportione: tum etiam quia licet in vno actu sit paruæ æstimationis, in multis erit magnæ, & ita pro multis repetitis actionibus, vt Missis, &c. poterit aliquod pretium consideratione dignum postulari. Atque ad hunc modum possunt multæ circumstantiæ antecedentes, vel consequentes ad opus sacrum considerari, quæ secundum se sunt æstimabiles pretio, & non sunt intrinsecæ ipsi ministerio, licet alioqui ex alijs rationibus humanis necessariæ sint ad tale opus.

14. Quapropter dicendum videtur, non solas operas, &

Vera sententia exponitur, & explicatur, pro quo labore non posset accipi pretium

ras, & labores, quibus intrinsece quasi componitur actus ipse spiritualis, sed etiã quæ per se necessariæ sunt ad tale ministerium sacrum, prout ab hominibus moraliter exerceri potest, non debere, nec posse pretio æstimari. Hoc mihi probant posteriores rationes, quæ possunt amplius confirmari, Quia alias licet iudex Ecclesiasticus non posset pro sententia, vel actu iudiciali pretium sumere, posset pro studio, pro labore videndi processum, audiendi partes extra iudicium, & similia multa, quæ ad illud munus necessaria sunt: & ita possent iustificari omnia dona, & præmia temporalia, quæ isti iudices acciperent. Similiter visitatores Episcoporum pro labore itineris possent pretium accipere, & pro labore studendi, vel legendi, quem sæpe adhibere necessarium est. Et ita de aliis, quæ sunt aliena ab vsu Ecclesiæ: nam pro his ministeriis concedit Ecclesia stipendium sustentationis conueniens, & proportionatum, pensatis omnibus necessariis operibus ad tale ministerium: pretium autem pro actionibus necessariis postulare, alienum est ab vsu Ecclesiæ. Et ratio à priori est, tum quia illa omnia quatenus per se necessaria sunt ad tale ministerium, veluti componunt vnum opus morale, quod totũ sacrum est, & vt tale est tractandum: tum etiam quia omnes illæ actiones, prout fiunt in Ecclesia, non habent æstimationem, nec vtilitatem, nisi ratione operis spiritualis, seu ministerii Ecclesiastici, ad quod ordinantur, & ideo si illa pretio fierent, ministerium ipsum venderetur.

15. *Qui labor censendus est esse per accidens.*

Illi ergo labores censendi sunt per accidens adiunctis his ministeriis sacris, qui non ex vi ministerii per se, ac moraliter expetuntur: sed tantum in casu, ratione circumstantiarum, personarum, aut locorum. Et in his tantum ponunt exempla Caietan. Sot. & alii auctores, vt sunt agere iter vnius leucæ ad dicendum sacrum, quando id non est coniunctum officio, aut beneficio, expectare quotidie per horam, vel aliud tempus ad celebrandum, vel dicere Missam statis horis, vel in certis locis, & ad hoc obligari, & similia. Huiusmodi ergo extraordinarii labores vendi possunt, seu locari, & de illis intelligenda est secunda pars posterioris sententię, quam sequimur, & explicamus. At vero studere pro concione non censeo esse laborem accidentarium, nec vendibilem, nisi quis præmitteret extraordinarium studium, vel quid simile, studium autem debitæ præparationis ad concionandum tam sacrum reputandum est sicut ipsa concio, totum enim ordinatur, vt homo fiat aptum Spiritus sancti instrumentum ad munus illud. Et maiori ratione labor, qui adhibetur in ipso actu concionis, licet magnus videatur, quia est per se coniunctus cum ipsa actione sacra, prout moraliter fit, nec mutat eius naturam, quod in vna persona sit maior, vel minor iuxta diuersos modos concionandi, nam hoc accidentarium est ex parte operantis, non alterius, & ideo non potest in moralem considerationem, aut æstimationem adduci. Et eadem ratione non censeo sacerdotem canentem Missam posse aliquid vendere de labore illius Missæ, siue sit ratione cantus, siue ratione temporis, aut moræ, quia tota illa actio prout ita fit, est sacra, & totus ille labor est quasi pars illius. Alias Diacono, & Subdiacono ex officio ministranti semper liceret vendere suas operas, quia illud ministerium moraliter non fit sine cantu, & aliis similibus laboribus. Nec in hoc æquiparandi sunt hi sacri ministri cantoribus conductis ad ornandum Diuinum officium suis vocibus, aut aliis musicis instrumentis. Nam illi reuera per se non exercent actionem spiritualem, neque in rigore officium Diuinum recitant ex vi illius ministerii, & ideo non solum pro labore, sed pro tota illa actione pretium accipere possunt. Secus vero est de clericis in Ecclesia præbendatis ad ministerium chori: nam illi pro suo cantu, & opera non possunt pretium accipere, quia spiritualia exercent, quæ intrinsece illam operam, & laborem requirunt. Et ideo licet fortasse teneantur multum vigilare, vel media nocte surgere, &c. non possunt hos labores vendere, licet stipendia sua possint accipere. In his ergo omnibus laboribus, etiamsi magni, & corporales esse videantur, habet locum stipendium sustentationis, non pretium.

Tandem petitur in vltima ratione pro priori sententia facta, An pro obligatione ad hæc spiritualia facienda possit pretium accipi? Communiter enim dici videtur hoc esse licitum, quia obligatio quid distinctum est ab actu spirituali, ad quem fit, & per accidens se habet ad illum: estque æstimabilis pretio, etiamsi actus, ad quem ordinatur, non sit pretio æstimabilis: ergo potest vendi, nec propterea venditur actus spiritualis. Confirmatur exemplo vsuræ, nam licet pro mutuo nihil accipi possit, pro obligatione ad mutandum potest aliquid exigi, quia est pretio æstimabilis, & per accidens ad ipsum mutuum. Confirmatur 2. ex vsu, nam sacerdos locat operas suas ad ministrandum Sacramenta, & alia spiritualia in aliqua Ecclesia, per quam locationem obligatur, & ratione illius obligationis aliquid recipit per proprium pactum. Locatio autem venditioni æquiualet, Instit. de Locat. l. 2. ff. Locat. Et hoc tantum modo videntur honestari legata, & anniuersaria, per quæ obligantur capitula, seu conuentus Ecclesiarũ ad certa officia, vel sacrificia singulis annis facienda pro certo pretio, vt infra cap. 38. videbimus. 16. *An possit accipi pretium pro obligatione exercend. spirit.*

Sed nihilominus dicendum est, pro obligatione ad spiritualia, vt talia sunt, nõ posse accipi pretium, licet possit accipi subsidiũ sustentationis, pro obligatione autem ad spiritualia, prout includunt aliqua corporalia onera, quæ sunt per accidens ad ipsa spiritualia secundum se spectata, posse accipi proprium pretium. Hæc videtur esse mens omnium Auctorum in hac materia, vt aperte explicauit Abbas in capite *Significatum*, de Præbend. numero octauo, & Caietanus verb. *Simonia*, regul. 5. vbi ait, non esse licitum locare operas spirituales secundum se, licere tamen ratione corporalium: quæ per accidens adiunguntur: nam idem est locare operas, quod obligare se ad tales operas propter certum pretium. Et eodem modo loquitur Innoc. in d. cap. *Significatum*, & in cap. 3. Ne Prælati vices suas. Et prima pars declaratur ex ratione supra facta, adiuncta doctrina D. Thom. in d qu. 100. articul. 4. ad 1. vbi ait, temporalia annecti spiritualibus tanquam fini, & ideo quamuis liceat vendere temporalia, *ordo* (inquit) *ad spiritualia, sub venditione cadere non debet.* Ergo obligatio spectata solum secundum ordinem ad spirituale ministerium vendi non potest. Item quia si illa obligatio sic spectata venderetur, spirituale ministerium venderetur, vel vt res vendita vel vt ratio venditionis, neutro autem modo vendi potest, alias appretiaretur res ex sola spiritualitate, quod est Simoniacum, vt sæpe dictum est. Neque contra hoc procedit prima ratio dubitandi, quia obligatio vt præcise respicit spirituale, est illi annexa, & ab illo accipit æstimationem suam, & ideo vt sic vendi non potest, sed alio altiori modo rependi debet, scilicet per subsidium sustentationis, vt in secunda parte assertionis dicitur, quæ noua probatione non eget. 17. *Resolutio quæstionis.*

Vltima vero pars de accidentariis oneribus recte probatur ex vsu, & exemplo mutui, & ex dictis in superioribus. Nam sicut labores, ita & incommoda, & onera accidentaria pretio æstimari possunt: in his autem obligationibus interueniũt multa huiusmodi onera, vt perpetuo manendi in tali loco, expectare talem vel talem horam, priuari aliis cõmodis, & occupationibus, vt possit quis esse paratus 18. *Probatur posterior pars assertionis.*

ratus semper ad tale ministerium, obligatio ergo, per quam similia onera inducuntur, compensari potest iusto pretio intuitu illorum, licet non possit pretium augeri, eo quod ad spirituale ministerium hæc omnia ordinentur. Sed si quid amplius necessarium sit, recipiendum est titulo sustentationis, nō pretii. Et ita existimo, anniuersaria, & similes dotationes perpetuas multo melius honestari hoc titulo sustentationis, quam locationem operum, etiam pro accidentalibus oneribus, quæ sunt per accidens, in re autem perpetua magis considerandum est id, quod est per se: vt est sustentatio, vt in dicto c.38. dicemus.

CAPVT XXII.

Vtrum omissio spiritualium actuum sit materia Simoniæ?

1. *Ratio dubitandi.* Ratio dubitandi est, quia omissio non est aliquid supernaturale, nec per potestatem spiritualem fit, sed per meram voluntatem, vnde dici non potest spiritualis ratione principii, & consequenter nec ratione finis, quia omissio per se non confert ad spiritualem salutem. Secundo Christus Dominus solum dixit: *Gratis accepistis, gratis date.* Per quæ verba, vt supra tetigi, in rigore non præcepit dare, sed sub conditione, si detur, vt gratis detur, ergo qui non dat, quocumque modo non det, siue gratis, siue pretio, non facit contra illud præceptum, ergo neque, qui omittit propter pretium, Simoniam committet, nam ille solum non dat. Et confirmatur, quia præceptum illud Christi requiritur in negatiuum, Ne vendatis ea, quæ gratis accepistis, sed per solam omissionem non peccatur contra præceptum negatiuum: nam omissio opponitur tantum affirmatiuo præcepto, ergo per omissionem non peccatur contra illud verbum Christi, & consequenter nec Simonia committitur. Tertio si vendere omissionem actus spiritualis, esset Simonia, semper esset mala, siue actus, pro cuius omissione pecunia datur, futurus esset iustus, siue iniustus. Cōsequens est falsum: ergo. Sequela patet, tum quia Simonia est intrinsece mala, & ita semper est mala: tum etiam quia vendere actum spiritualem, semper est Simoniacum, & malum, siue actus sit malus, siue bonus, vt in iusta, vel iniusta absolutione, vel electione, &c. ergo idem esset in omissione, si illa etiam esset materia Simoniæ. Minor autem, seu falsitas consequentis patet, quia ei, qui indignum electurus est, licitum est, dare pecuniam, vt ab electione abstineat, & ei, qui Simoniace ordinaturus est, ne ordinet, vt communiter doctores in cap. *Cum in Ecclesia*, de Simon. ergo

2. *Pars affirmatiua proponitur.* In contrarium vero est, quia in Iure expresse dicitur, committi Simoniam omittendo, sicut committendo, cap. *Nemo presbyterorum*, de Simonia: vbi prohibetur, ne pœnitentia detur, vel negetur pretio, & subditur, *Vtrumque enim Simoniacum est.* Dicunt aliqui, ibi late accipi nomen Simoniæ. Sed contra: quia non est verisimile, æque proferri eandem vocem de duobus in eodem Iuris contextu, & vni proprie, alteri tantum per metaphoram adaptari: nā determinatio cadens in plura, æqualiter ea determinat, argum. Leg. *Iam hoc iure*, ff. de vulg. & pupill. Præsertim cū verba legis tam absolute prolata, cum proprietate sint intelligenda: alioqui eodem modo posset quis suo abitratu interpretari omnia decreta, quæ actiones aliquas, vt Simoniacas damnant. Secundo, nam supra dictum est, iustam, ac debitam absolutionem Sacramentalem negare pretio accepto, Simoniacum esse, quia negare absolutionem est actus clauium quatenus clauis est potestas remittēdi, & retinendi peccata, claudendi, & aperiendi, non enim potest aliter claudere, vel retinere quam non absoluendo: ergo idem erit de negatione absolutionis à censuris, & eadem ratione de cæteris similibus omissionibus. Tertio licet omissio beneficē non sit aliquid reale, tamen est vera priuatio realis, quæ proinde ad actionem reducitur, vt sentit D.Th. 1. 2. q.71. art.6. explicans definitionem peccati, & potest habere eosdem effectus morales, quos habet actio, sic enim non minus iniustus est, qui non defendit eum, qui occiditur, si ex officio teneatur, quam illum occidendo, vt sentit idem D. Thom. 1. 2. qu. 72. art. 6. ideo omissio potest esse causa irregularitatis, sicut commisio, ergo eadē ratione poterit moraliter spiritualis reputari aliqua omisio, & esse Simoniæ materia.

Circa hoc variæ sunt opiniones. Prima absolute negat circa solam omissionem posse committi veram Simoniam. Ita tenent Adrian. dicto Quodlib. 6, art. 2. in principio, Innoc. dicto cap. *Nemo*, exponit *Simoniacus*, id est, per modum Simoniaci puniendus: loquitur autem tantum de illo, qui pro pecunia celat delictum alterius. Et idem sequitur Hostiensis ibi. Fundari potest hæc sententia rationibus priori loco positis, & addi potest, aliqua poni in dicto capit. *Nemo*, quæ non possunt censeri materia propria Simoniæ, vt celare Episcopo peccatum alterius propter pecuniam, vel propter respectum consanguinitatis aut familiaritatis. Item reconciliare indignum gratia vel fauore. Item propter liuorem à reconciliatione dignum remouere. Hæc enim omnia non videntur esse propriæ Simoniæ, vel ex defectu materiæ, vt in celando delictum, vel ex defectu pretii, vt in gratia, fauore, liuore, & respectu consanguinitatis, ergo necessario ille textus exponendus est de Simonia improprie, ac late sumpta. Quod si ille textus non cogit, non est, cur dicamus in sola omissione propriam Simoniam committi. 3 *1. Opinio negans circa solam omissionem posse committi Simoniam.*

Secunda sententia est, omissionem esse posse propriam Simoniæ materiam. Tenet Diuus Thomas 2. 2. quæstione 100. articulo 3. ad 3. & in 4. dist. 25. quæst. 3. articulo 2 quæst. 2. ad 6. Palud. ibi quæst. 5. Supplem. Gabr. q. 2. art. 1. not. 4. Siluest. verb. *Simonia*, qu. 9. dist. 5. & 9. Tab. n. 46. Angel. *Simonia*, 3. numer. 42. Anton. dicto capit. 5. §. 17. Et indicat etiam Soto d. qu. 6. art. 2. ad 3. Et in hanc partem magis inclinat Gloss. in d. cap. *Nemo*, verb. *Celent*, & verb. *Vtrumque*. Idem Panormit. ibi n. 6. Significat Felin. & ibi frequentius alii doctores. Sequitur Vgolin. Tabul. 1. capit. 40. §. 3. Et videtur hæc fuisse sententia Gratia. §. *Qui autem*, post cap. *Nullus Episcopus*, 1. q. 1. vbi Gloss. ita exponit, & sequitur. Quam ibi approbant Archid. Præposit. & Turrecr. Qui etiam id confirmant ex capit. *Sunt quidam*. Nam licet solum dicat Paschalis Papa, eos, qui sic delinquunt, *esse sacrilegos iudicandos*, tamen cum hoc sacrilegium in commutatione temporalis rei pro spirituali consistat, non potest aliud esse quam Simonia. Posteaque adducit ibi Gratin. per quinque capita vsque ad finem quæstionis, varias leges ciuiles, in quibus æquali pœna puniuntur similia crimina in iudicibus, vel aliis ministris secularibus, quando in iustitia administranda corrumpuntur, siue agendo, siue omittendo delinquant: sumens inde argumentum, delictum esse eiusdem qualitatis, & rationis in materia temporali, & consequenter idem esse dicendum in materia spirituali. Multumque potest ad hoc confirmandum iuuare regula Iuris Ciuilis 164. ff. de Regul. Iur. *Qui non facit, quæ facere debet, videtur facere aduersus ea, quæ non facit*, significat enim, omissionem rei debitæ æquiparari commissioni, quod etiam habetur in Leg. *In fraudem*, ff. Quæ in fraudem cred. & in multis aliis, quæ ibi notat Acurs. Nec enim refert, quod physice differant tanquam actio, & carentia. Nam ea, quæ physice distin- 4 *2. Opinio affirmans omissionē esse propriā materiam Simoniæ.*

distincta sunt possunt moraliter æquipollere, & hoc est, quod ad rationem peccati per se spectat.

5. *8. Opinio affirmans vera iudicatur.*

In hoc puncto hæc posterior sententia mihi simpliciter vera videtur, quia non affirmat, quācumq; omissionem actus spiritualis esse materiam Simoniæ, sed solum indefinite, & generatim in sola omissione posse interdum reperiri sufficientem materiam Simoniæ. Prior vero opinio, quia id absolute, & in vniuersum negare videtur admittenda non est, licet verum sit, multas esse omisiones spiritualium actuum, quæ licet vendantur, propria Simonia non committetur. Vt ergo explicemus quando hæc sit, vel non sit sufficiens materia Simoniæ, distinguamus inprimis, aliud esse pretium dare, nē actus spiritualis indigne fiat: aliud esse dare, ne fiat, etiamsi iuste, & sancte faciendus sit. Item de actione etiam digne facienda distinguere oportet: nam interdum non est debita, & ideo licet omittatur, nullum committetur peccatum per se loquendo, licet fortasse vendere, aut emere talem omissionem, inordinatum sit. Aliquando vero actio non solum licita, sed etiam debita est, cuius proinde omissionem emere, aut vendere, est peccatum. Præterea, inter omissiones has potest considerari alia varietas: nam quædam sunt meræ priuationes aliquorum vsuum, virtutum, vel potestatum, quędam vero sunt morales quidam vsus alicuius potestatis spiritualis. Exempla priorum omissionum sunt non orare, non audire Missam, & similes: posteriorum vero exempla sunt non absoluere pœnitentem dignè confessum, non absoluere à censura eum, qui iuste absolutionem petit, & similes. Inter quas hoc potest discrimen considerari, quod in prioribus non resultat ex illis effectus moralis præter ipsam omissionem, in posterioribus autem resultat aliquis effectus, qualis est perseuerantia censuræ, vel damnatio alicuius, seu retentio peccatorum. Quod siquis recte consideret, solum in actibus potestatis iurisdictionis spiritualis, seu in priuationibus eorum, inuenitur hoc genus omissionum. Et ratio est, quia potestas iuridictionis data est ad soluendum, & ligandum: potestas autem ordinis de se tantum datur ad operandum, cessatio autem ab opere non est proprie ab ipsa, sed à sola voluntate: sicut virtus, vel auxilium gratiæ datur ad actum supernaturalem, vel spiritualem, omissio autem talis actus non est à gratia, sed à sola voluntate: at respectu iurisdictionis ipsa negatio actus esse potest ab ipsa iurisdictione. Item possumus hic distinguere inter Simoniam de iure Diuino, vel humano: nam fortasse interdum esse potest vnius modi in hac materia, aliquando vero alterius.

6. *1. Concl. Non est Simonia dare alicui pecuniam, vt abstineat ab actu spirit. quem iniuste sacrilege, aut Simoniace facturus est.*

Dico ergo primo, Non est Simonia dare alicui pecuniam, vt abstineat ab actu spirituali, quam iniuste, vel sacrilege, aut Simoniace facturus est. In hac conclusione videntur omnes conuenire. Et ratio est, quia hoc nec prohibitum inuenitur, nec est per se malum. Prior pars patet, quia in dicto capite *Nemo*, non est sermo de his omissionibus, sed de illis, quæ sunt contra honestatem; & obligationem; vt legenti facile constabit: & ex capite *Sunt quidam.* 125. prima quæst. prima. Neque inuenitur alius Canon, qui de hac materia tractet, vt ibi Glossa notauit in §. antecedente. Altera vero pars constat: quia, qui dat pecuniam; in eo casu non intendit emere aliquid spirituale, sed solum impedire, ne peccatum iniustitiæ, sacrilegii, vel Simoniæ fiat: at per se non est malum, imo bonum, impedire peccatum, etiam mediante pecunia, sicut precibus, vel minis. Item quia licitum est pecunia data, inuitare ad bonum, vt supra dictum est, ergo etiam licet per pecuniam inducere ad non peccandum.

7. Dicunt autem Doctores Canonistæ; in eo casu non committi quidem Simoniam ex parte dantis, de quo procedit ratio facta; committi autem ex parte recipientis. Ita refert, & sequitur Abbas in ca. *Cum in Ecclesia*, de Simon. numer. 8. & sequitur Redoan. 1. part. cap. 8. num. 9. Contrarium vero etiam de recipiente tradit Vgolin. Tabula 1. cap. 42. §. 5. agens in particulari de illo, qui accipit pecuniam, vt non eligat, vel ordinet Simoniace. Et ratio eius est, quia ille non intendit Simoniam committere, sed potius vitare, quando pretium accipit pro illa vitanda. Sed ratio non est vniuersalis, quid enim si accipiat pecuniam non pro vitanda actione Simoniaca, sed pro vitanda electione iniusta indigni, vel absolutione peccatoris indispositi, & publici? tunc enim potest abstinere ab vno sacrilegio, & nihilominus aliunde Simoniam committere. Imo etiam in priori casu non repugnat, velle vnam Simoniam vitare, & aliam committere. Siquis enim pretium accipiat, ne Simoniace alteri beneficium conferat, nihilominus Simoniam committit, & dum putat vnam vitare, in aliam relabitur. Eo vel maxime quoniam ad Simoniam committendam non est necessarium habere formalem intentionem eius, sed satis est voluntarie facere contractum in materia Simoniacā.

Opinio Canonistarum asserens in eo casu non dari Simoniā ex parte dantis, committi tamen ex parte recipientis.

8. *Sententia Auctoris.*

In hoc ergo puncto duo abitror esse distinguenda ex parte recipientis pecuniam. Vnum est, si pro pecunia abstineat tantum à malitia illa, quam cogitabat, non vero ab actione ipsa, cui coniungenda erat malitia, vt si indignum erat electurus, potest ob pecuniam vitare illam prauam circumstantiam, nō tamen omittere electionem. Vel si in peccato erat celebraturus, potest pecunia induci, vt prius confiteatur, & sic abstineat à sacrilegio, quamuis celebrationē non omittat. In hoc ergo casu formaliter loquimur, & dicimus, non committi Simoniam etiam ex parte recipientis, quicquid sit de iniustitia, vel turpi lucro, de quo alias. Probatur, quia tunc non vendit vsum alicuius spiritualis doni, sed vsum tantum suæ libertatis. Item quia in aliis casibus, & vniuersaliter loquendo, recipere pecuniam pro aliquo peccato vitando non est Simonia; vt per se constat. Aliunde vero esse potest, si propter pecuniam à tota actione spirituali, & non solum à praua eius circumstantia desistat: tunc enim de illa omissione iudicandum erit iuxta sequentes propositiones.

9. *Potest committi Simonia in vsu negatiuo spirit. iurisdictionis per solam omissionem.*

Dico secundo. In vsu negatiuo spiritualis iurisdictionis per solā omissionem potest Simonia committi, si talis omissio moraliter censeatur prouenire à tali iurisdictione, & habere effectus morales illi proportionatos. Quoad hanc saltem partem censeo verissimam secundam sententiam, & bene probari ex capite *Nemo*, & ex rationibus factis. Et declaratur vlterius. Nam inprimis quod aliquæ omissiones possint esse quasi elicitæ moraliter à potestate iurisdictionis, videtur manifeste probari ex iuridictione fori interni in negatione absolutionis in illo foro, per auctoritatem iudiciariam. Et simile intelligi potest in iurisdictione fori contentiosi in indigna negatione absolutionis à censura, & similibus. Dices: Quomodo omissio potest esse actus iurisdictionis, cum actus non sit nihil, & ens rationis? Respondeo, interrogando, quomodo omissio possit esse infinita Dei offensio, & digna pœna æterna cū nihil sit, & ens rationis? Sicut ergo ad hoc respondendum est, illam omissionem esse veram, & realem priuationem actus liberi debiti in esse, & vt sic esse quendam moralem vsum voluntatis liberæ offensiuum Dei ratione solius carentiæ, quia per hoc opponitur præcepto eius. Ita in præsenti respondendum est, omissionem illam non esse formaliter ens rationis, aut fictum, sed esse priuationem realem, ac moralem, quæ ratione iurisdictionis, cuius auctoritate talis actus denegatur, habet moralem vim ad plures effectus morales, quod satis est, vt dicatur actus iurisdictionis. Nomine actus compre-

comprehendo carentiam actus iuxta morem philosophorum. Addi etiam potest, hanc omisionem non exerceri ab homine sine aliquo actu positiuo, quo Ecclesiasticus iudex declarat se nolle absoluere, vel iudicare hunc non esse dignum absolutione, quia moraliter non datur pura omisio, & præsertim in vsu iurisdictionis, quæ inter homines exercetur, & ideo non innotescit, nisi per aliquem actum. Verumtamen licet contingeret, talem vsum fieri per solam cessationem ab actu, nihil referret, & sufficeret responsio data, vt magis ex sequentibus constabit. Et præterea quando interuenit actus, ratio Simoniæ non consistit in materiali actu positiuo, sed tota sumitur ex omissione, quæ est quasi obiectum illius positiui actus, & veluti exterior actus eius. Vt quando volo non absoluere, omisio exterioris absolutionis est obiectum illius voluntatis, & quasi imperatus actus eius, & ille est, qui per se venditur, & ratione cuius illa voluntas est materia Simoniæ. Et idem est de quolibet actu positiuo simili, qui in huiusmodi omisione possit interuenire.

10. Hoc ergo modo dicimus, omisionem hanc esse materiam Simoniæ, manetque probatum ex ipsa declaratione, quia reuera est quidam vsus, & exercitium spiritualis potestatis, quod non magis potest pretio æstimari, quam ipsa absolutio, quia æque pertinet ad supernaturalem ordinem, & est quædam participatio Diuini iudicii supernaturalis maxime in foro pœnitentiæ, in quo hæc sententia videtur multo magis indubitata. Et confirmatur, quia, qui vendit illam omisionem, virtute vendit ipsam iurisdictionem spiritualem, quia illa omisio non habet æstimationem, nisi quatenus est aliquomodo ab illa iurisdictione, & ab illa moralem quandam efficaciam habet, ergo tota ratio illius pretii sumitur ex iurisdictione spirituali, & ita illa est, quæ venditur. Confirmatur secundo, quia illa venditio non est sine magna irreuerentia Sacramenti pœnitentiæ, vel Ecclesiastici iudicii. Vnde ex hac etiam parte illa est Simonia, quia venditur ibi spirituale iudicium. Nam virtute saltem fertur ibi sententia condemnatoria per spiritualem potestatem: & in foro pœnitentiæ quodammodo fit venale Sacramentum, quatenus illud iudicium, & acta illius venalia fiunt, vtendo iurisdictione illa. Dices: Ergo si quis propter pecuniam nolit omnino confessionem alicuius audire, erit Simoniacus. Respondeo, negando consequentiam, quia illa omisio non est actus iurisdictionis, nec potestatis spiritualis, vt iam explicabo.

Confirmatur. *Obiectio.* *Satisfit.*

11. *Omisio actus spiritualis, si non sit actus iurisd. non est materia Simoniæ, nisi intuitu alicuius boni spirit. vendatur.*

Dico tertio, Omisio actus spiritualis, si non sit actus iurisdictionis spiritualis, non est materia Simoniæ, nisi intuitu alicuius spiritualis boni vendatur, aut pretio, vel maiori pretio æstimetur. Prior pars procedit, quando talis omisio solum secundum se spectatur, potestque inprimis exemplis declarari in actibus, qui sunt à mera potestate ordinis, vt si clerico detur pecunia, ne Missam faciat: vel Episcopo, ne ordinet aliquem. Tunc enim nec sacerdos, nec Episcopus committunt Simoniam. Et ratio est, quia illa omisio non est actus potestatis ordinis, sed solius arbitrii, vnde ibi non venditur aliquid spirituale, sed naturalis vsus libertatis. Imo interdum hoc posset sine peccato fieri, si sacerdos vel Episcopus non peccaret, non celebrando, vel non ordinando alium, & occurreret finis, vel occasio honestans talem omisionem. Secundo possunt exempla afferri ex actibus virtutum, qui ad potestatem ordinis non pertinent, vt si detur alicui pecunia, vt Missam omittat, vel orationem, aut quid simile. Nam de illa omisione, & similibus multo magis procedit ratio facta. Et præterea dare pecuniam alicui, vt aliquod peccatum committat, non est Simonia, vt constat, ergo nec dare pecuniam, vt omittat actum virtutis. Hæc vero ratio ostendit, hanc partem non solum procedere, quando actus non est debitus, & omisio potest sine peccato haberi, sed etiamsi debitus sit & omisio sit peccaminosa. Probatur, quia semper omisio illa est vsus, vel abusus puræ voluntatis, & non alicuius potestatis, aut gratiæ spiritualis, & quando actus est debitus, solum additur omisioni ratio peccati, quæ non facit omisionem esse magis spiritualem, sed solum esse peiorem, quod non refert ad rationem Simoniæ. Atque ita dare alicui pecuniam, ne ingrediatur Religionem, vel illam accipere sub tali promissione non est Simonia, quia nihil spirituale ibi interuenit. Quod verum est, etiamsi qui vendit negationem ingressus, haberet ex voto obligationem ingrediendi: nam licet in eo alias grauissime peccet, non tamen est Simoniacus, propter rationem dictam.

12. *An Simonia sit omittere propter pretium actum debitum ex officio.*

Sed quid, si actus sit debitus ex officio spirituali, vt si parochus, qui ex officio tenetur Missam dicere, propter pretium illam omittat? Item si nolit confessionem subditi audire, quando tenetur: nam tunc etiam videtur sua iurisdictione, & officio abuti. Cur enim negare propter pretium absolutionem in Sacramento debitam, est Simonia, & venditio spiritualis iurisdictionis, & vendere negationem totius confessionis, & absolutionis, non est Simonia? cum illæ omisiones eiusdem speciei esse videâtur: vtraque enim est iniustitia quædam contra obligationem ratione officii. Item si negare officium debitum, non est Simoniæ materia, quomodo verum est, quod in dicto capite *Nemo*, dicitur propter pecuniam non denunciare publicum peccatorem esse Simoniam? Nam illa negatio non est actus iurisdictionis, sed omisio cuiusdam actus debiti ex charitate, vel ad summum ex obedientia, vel iustitia legali. Item si parochus pretio corruptus negat subdito auditionem confessionis, aut aliud Sacramentum, non est Simoniacus: ergo etiam negando illi licentiam eligendi alium confessorem propter pretium, non erit Simoniacus, minus enim videtur esse hoc, quam illud. Consequens autem non consonat his, quæ diximus, nam illa negatio licentiæ actus iurisdictionis est. Denique examinatores Ecclesiastici, constituti ad examinandas personas in ordine ad beneficia, ordines &c. vel eorum vsus, si pretio currupti nô approbent dignum, sunt Simoniaci, & tamen non vtuntur iurisdictione, sed solum quia non exercêt spiritualem actum ex officio debitum, ergo non est vniuersaliter vera dicta propositio. Et ita obscurum manet, quæ certa regula possit in hoc assignari.

13. *Resoluitur illam omisionem actus debiti non esse materiam Simoniæ.*

Respondeo ad primam interrogationem, illam omisionem in rigore non videri materiam Simoniæ, quia non est actus iurisdictionis, nec ex se habet aliquem effectum moralem ad iurisdictionem pertinentem, sed solum est voluntarius, non vsus iurisdictionis. Vnde licet illæ omisiones in ratione iniustitiæ conueniant, parum id refert ad rationem Simoniæ, quia vendere iniuriosam actionem, vel omisionem, non est per se materia Simoniæ, sed tunc solum, quando illa iniuria fit in vi, & auctoritate spiritualis iurisdictionis, & per actum, vel negationem actus quasi imperatam, vel elicitam à potestate iurisdictionis, tunc enim per relationem ad tale principium actus est spiritualis, vel materia Simoniæ. Et sub hac ratione omisiones illæ differunt specie morali tanquam actus iurisdictionis, & actus priuatus ad iurisdictionem non pertinens. Sed obiicit Vgolin. dicto §. 2. & 3. Vbi oppositum videtur vniuersaliter tenere, quia qui propter pecuniam desinit vti suo spirituali munere, vel potestate, commutat spirituale pro temporali quia, pro temporali spirituale negatur. Respondetur, hoc non esse commutare

Obiectio. *Solut.*

mutare spirituale pro temporali, quia negatio actus spiritualis, si aloqui non sit actus iurisdictionis, nec valorem suum accipiat ex spirituali (de quo statim dicemus) non est aliquid spirituale, sed est voluntarius quidam vsus naturalis libertatis.

14. Igitur ad alteram interrogationem, de actu non denunciandi publicum peccatorem, concedo, illam omissionem per se spectatam non esse materiã Simoniæ, etiamsi sit contra obligationem charitatis, vel obedientiæ, aut contra legalem iustitiã, quatenus esse potest contra bonum commune, quia per hoc non habet, quod sit in se aliquid spirituale, nec quod ex aliqua spirituali potestate nascatur, aut titulo eius fiat, seu quasi fiat, sed solum ex praua voluntate. Ad cap. autem *Nemo*, negari potest facile, ibi affirmari, illam esse Simoniam. Duas enim habet partes textus ille, vnam à principio vsque ad versiculum. *Nec quemquam*, exclusiue: aliam in toto illo versiculo vsque ad finem. Et in priori prohibetur presbyteris, ne accipiant aliquid temporale propter celandum publicum peccatorẽ Episcopo, vel ministris eius. In illa autem prima parte nullum de Simonia verbum est, prohibetur ergo illud tamquam cõtrarium bonis moribus, & officio Clericorum, non tanquam contrarium Religioni, neque vt Simonia. In secunda autem prohibentur clerici reconciliare quempiam, vel reconciliationẽ alicui negare propter pretium, & de his ratio redditur, *quia Simoniacum est vtrumque*, quæ verba non referuntur ad priorem partem capitis, sed tantum ad hanc posteriorem: nam vox illa *vtrumque* tantum duas partes complectitur, quæ debent esse proxime præcedentes, ergo non cadit in eas, quæ remote præcesserant, alias si Pontifex voluisset omnia præcedentia complecti, cum illa sint plusquam duo, non deberet dicere, *quia vtrumque*, sed *quia omnia hæc Simoniaca sunt*. Sed Panor. ibi hunc sensum non probat: quia non est maior ratio de prioribus casibus, quam de posterioribus. Vnde ad rationem factam respondet, illud *vtrumque* referri ad vtramque partem textus, nam casus singularum partium tanquam vnus reputantur propter similitudinem. Sed certe duo casus positi in posteriori parte in se spectati sunt adeo dissimiles, vt de reconciliatione pœnitentis non sit dubium, quin sit materia Simoniæ, & de alio casu, scilicet negatione reconciliationis magnum sit dubium: sine causa ergo dicitur, tamquam vnum reputari propter similitudinem. Neque ergo signum *vtrumque* ad illas duas partes textus melius refertur, nec est verum, non esse maiorem rationem in his casibus posterioris partis, quã prioris, quia hi posteriores sunt actus iurisdictionis, non vero priores. Et certe Innoc. quando dixit, in eo textu prohiberi Simoniam similitudinariam, de priori parte textus loquitur, seu de omissione denunciationis debitæ. Ita enim concludit. *Non enim dicitur proprie Simoniacus, qui celat per gratiam crimen alterius*. De vlt. vero parte textus nihil dicit. Et Hostien. etiam licet vocem, *Vtrumque*, referat ad totum textum, tamen improprietatem Simoniæ ponit in casu non denunciandi. Vnde si quis instet. Si vitium prohibitum in prima parte textus non est Simonia, cur ibi ponitur sub titulo de Simonia: Respondebitur, non omnia prohibita sub illo titulo esse proprie Simoniaca, sed quædam obiter adiũgi propter analogiam aliquam, vt multis aliis exemplis ostendi potest, quæ in sequentibus attingemus.

Non denunciare publicum peccatorem non est materia Simoniæ.

Explicatur argum. petitum ex cap. Nemo.

15. Nihilominus Glos. Panormit. & alii, vt dixi, cum particulam *vtrumque*, ad totum textum referunt, videntur agnoscere propriam Simoniam in illa omissione denuntiationis debitæ: & idem sentit Diuus Thomas supra, & aperte Anton. Siluest. cum Paludano locis citatis. Et hinc Vgolinus dicto capit vigesimo quarto, §. 3. concludit, esse Simoniacum parochum, qui pro pecunia non denunciat Episcopo subditum suum, qui tempore Quadragesimæ, & Paschatis Sacramenta non suscipit. Neque aliam rationem affert, nisi quia propter pecuniã desinit exercere officium suum, hæc tamen ratio non est sufficiens, vt ex dictis constat. Posset ergo aliter exponi textus ille, vt etiam in priori parte loquatur de presbytero, qui exercendo aliquo modo suam iurisdictionem, seu pastoralem curam delictum sub diti celat Episcopo. Non enim ibi dicitur vniuersaliter, omnem hominem, qui debitam denunciationem omittit propter pecuniam, esse Simoniacum, sed specialiter est sermo de presbyteris: intelligendum est ergo de presbyteris, ad quos ex officio pertinet, delicta hæc corrigere, vel deferre ad Episcopum, vt emendentur: ipsi vero abutuntur officio suo, ad celãdos subditos peccatores: verbi gratia, in casu illo de non suscipiente Eucharistiam in Paschate, si parochus inter eos, qui communicarũt, scribat eum, qui non communicauit, vt ab Episcopo illum occultet, & perinde est, si scribendo eos, qui non cõmunicarunt, vt Episcopo eos denunciet, illum omittat, qui pecuniam dedit, nam tunc abutitur suo munere, & quasi iurisdictione, & quantum in se est, impœnitentem absoluit, & à censura liberat per talem abusum propter pecuniam. Quæ doctrina in se est valde verisimilis, & probabilis, & licet ex priori parte textus non satis colligatur: tamen in posteriori virtute continetur. Iuxta illam intelligi debet Diuus Thom. supra dicta solut. ad tertium cum ait, Simoniacum esse pastorem, qui pecuniam accipit, *vt subditum corrigat, vel à corrigendo desistat*. Nimirum in vtroque vtendo aliquo modo sui muneris auctoritate, & cura, seu iurisdictione.

Exponitur aliter idem cap. Nemo.

Si parochus ex pretio nõ denunciet subditum nõ suscipientem Eucharistiã, probabile est committere Simoniam.

In tertia instantia petebatur, An negare licentiam subdito iuste petenti illam, vt alteri confiteatur, sit materia Simoniæ, ita vt si negetur propter pretium, Simonia committatur. Videri enim potest, illam esse meram negationem vsus sui muneris, & ita non magis esse materiam Simoniæ, quàm negationem celebrationis, vel aliam similem. Nihilominus probabilius videtur, illã esse materiam Simoniæ, quod sentit Vgolinus tit. 1. cap. 36. §. 3. num. 6. solum vero probat, quia est Simonia accipere pretium pro spirituali non administrando. Sed quia hoc vniuerse sumptum, & præcise spectatum non est verum, vt dixi: oportet addere, in illo casu ita nõ administrari iurisdictionem in vno actu, vt illa met negatio sit vsus iurisdictionis, & ab illa auctoritatem accipiat, & vim quandam habeat ligandi subditum, ne possit actum exercere, quem legitime postulat. Hæc ergo est pro regula suscipienda, quia de singulis casibus in particulari dicere extra doctrinam est, prudenterque discernendum est ex effectu negationis, An per eam exerceatur moraliter iurisdictio spiritualis, vel solum sit mera negatio, qualis esse potest, quãdo parochus omittit actionem sui muneris, vel vt venationi intendat, aut ludat, vel dormiat. Nam in hoc posteriori casu non est Simonia vendere negationem actus, etiamsi fortasse actus omissus excellentior, & spiritualior sit: in priori autem casu Simonia committitur, cognoscetur autem ex effectu, vt si iudex Ecclesiasticus pecunia corruptus nihil agendo tacite condonat delictum, vel præcipit, vt contra criminosum non procedatur, aut iniustum, dilationem permittit in damnum alterius, si negat licentiam ex iustitia debitam, & ita virtute ligat subditum, ne ius suum, vel remedium quærere possit. In his enim, & similibus casibus non est tantum negatio vsus, sed est moralis vsus iurisdictionis spiritualis, & ideo materia est Simoniæ. 16.

Negare subdito iuste petenti actum aliquem spirit. quando sit Simonia, si ex pretio fiat.

Regula generalis.

In vltima vero instantia de examinatoribus Ecclesiasticis in ordine ad functiones Ecclesiasticas, 17.

ratio dubitandi specialis est, An examinatores dicendi sint vti potestate iurisdictionis. Sed breuiter dicendum est, quod licet propriam, & rigorosam iurisdictionem non habeant, participãt nihilominus aliquo modo potestatem eius, qui vices suas illis commisit. Vnde sine dubio ministerium illud, prout ab illis exercetur, Ecclesiasticum est, & spirituale, Quapropter si pro danda approbatione examinator pretium recipiat, Simoniam committit, vt aperte sensit Glossa in cà. 1. Simon. verb. *Minister*, loquens iuxta textum de examinatore ad ordines suscipiendos: est autem eadem ratio de examinante ad vsum ordinum susceptorum, vel ad beneficia. Et in illo vendente approbationem est peculiaris ratio, quia cooperatur ad actum spiritualem complendum per Prælatum, & parat viam ad illum, vel potius ad illum, disponit vice Episcopi, ideoque Simoniam etiam ex hoc capite committit. Sic ergo è contrario dicendum est iuxta regulam dicti capit. *Nemo*, examinatores huiusmodi repellendo dignos, seu, quod idem est, non approbando illos propter pretium, Simoniã committere: quia illa omisio est auctoritatiua (vt sic dicam) & à iurisdictione, seu munere Ecclesiastico procedit, habetq; vim declarandi examinatum vt indignum, etiamsi per solam omisionem fieri videatur.

Examinator committit Simoniam, si pro danda approbatione pretium accipiat.

18. Ex his ergo satis probata, & explicata manet assertio quoad generalem regulam pertinentem ad spiritualem actuum omisionem, quæ ab spirituali potestate non procedit: addita vero est exceptio, seu conditio limitans regulam, quam explicare necesse est. Diximus enim, hanc omisionem non esse materiam Simoniæ, nisi intuitu alicuius boni spiritualis pretio æstimetur. Cuius limitationis ratio clara est ex dictis: quia res spiritualis non solum vendi non potest tamquam proxima materia venditionis (vt sic dicam) verum etiam nec vt ratio æstimationis alicuius rei pro pretio temporali, quia tunc etiam res spiritualis est, quæ pretio æstimatur: imo illa maxime, quia propter quod vnumquodque tale, &c. Quod posset aliis exemplis comprobari de calice consecrato, si ratione consecrationis pluris vendatur, & de labore etiam accidentario, qui ad ministerium spirituale adhibetur, & in vniuersum de omnibus rebus temporalibus, si specialiter propter ordinem ad spiritualia vendantur, vt dixit Diuus Thom. d. q. 100. artic. 4. ad 1. Sed declaratur vlterius propriis exemplis. Nam, si in oppositione ad beneficium pecunia detur alicui, vt non opponatur, eo intuitu, vt alterius electio certior, vel probabilior sit, Simonia committitur, argument. cap. *Matthaus*, de Simonia. Ex quo potest aliud exemplum sumi, siquis ante obtentum beneficium det pecuniam alicui, vt non contradicat, de quibus plura dicemus infra agentes de beneficiis. Et videri potest Maiol. lib. 5. de Irregular. cap. 45. num. 3. Aliud exemplum est, siquis propter pretium Missam omittat, quam audire solet, æstimans pretio temporali spirituale lucrum, quod illi cessat ex illa omisione, eoque titulo carius vendens illam omisionem: tunc enim omisio illa sic vendita mihi videtur materia Simoniæ, quia dum cessatio lucri spiritualis pretio æstimatur, ipsum etiã spirituale lucrum pretio æstimatur: tantumdem enim æstimari solet cessatio lucri, quantum esset, & æstimaretur ipsum lucrum si fieret. Et tunc ad illam æstimationem optime applicantur verba Christi, *Gratis accepistis, gratis date*. Nam etiam Missam, quam aliquis potest audire, à Deo gratis accepit: & licet illam sua voluntate non audiat, nihilominus ex parte Dei iam illam accepit, & similiter accepit lucrum, quod posset inde reportare, si vellet. Cum ergo propter pecuniam illud omittit, rem spiritualem gratis à Deo datam pretio vendit, illa se priuando propter pretium, & illam quodammodo alteri dat, non in eum illam transferendo, sed propter eum iacturam illius faciendo. Hoc ergo Simoniacum est. Nam si contingat, hominem honesta ratione se priuare vno spirituali opere vt alteri inseruiat, licet suum seruitium vendere posit, quia temporale est (vt suppono) & consequenter etiam posit vendere materialem (vt sic dicam) omisionem illam, quatenus in illa obsequitur voluntati alterius, iacturam autem spiritualem vendere non potest, sed gratis, ac ex charitate eam pati, tunc enim non temporali pretio, sed alio æquiualenti, vel maiori fructu compensabitur.

Limitatio supra posita explicatur.

19. Atque ex his facile est respondere argumentis primæ sententiæ, quatenus contra nostram procedere possunt. Ad primum enim iam declaratum est, quomodo omisio, quando ex auctoritate Ecclesiastica exercetur, habeat rationem actus moralis iurisdictionis, & ideo posit esse materia Simoniæ. Item declaratum est, quomodo etiam illa omisio, quæ non est actus iurisdictionis, si ratione spiritualis iacturæ pretio æstimetur, sit materia Simoniæ, quia non venditur spirituale bonum tantummodo illud proprie dando alteri propter pretium, sed etiam compensando iacturam eius pretio. Ad secundum etiam declaratum est, quomodo qui omittit, posit dici dare, quia vel dat vsum quendam iurisdictionis: exercere enim iurisdictionem est quasi dare illam, nam per actum positiuum non aliter datur: vel dare dici potest, qui se priuat lucro propter alterum: vnde si lucrum sit spirituale, & cessatio eius pretio æstimetur, lucrum spirituale non gratis, sed pretio datur. Ad confirmationem dicitur primum interdum peccari per omisionem contra præceptum negatiuum, vt non restituendo peccat aliquis contra præceptum non furandi. Verum est, tunc semper supponi aliquid affirmatiuum, quod est retentio rei alienæ, seu alteri debitæ, quod in his omisionibus spiritualibus aliquomodo considerari potest, nam qui non absoluit, quasi retinet absolutionem alteri debitam, & sic de alis. Verumtamen clarius dicitur esse æquiuocationem in illo argumento, nam licet in præsenti materia Simoniæ sit omisio, tamen peccatum Simoniæ, quod circa illam committitur, non est omisio, sed commisio, scilicet venditio omisionis, & ita potest optime esse contra præceptum negatiuum Christi. Sicut siquis ab vno acciperet pretium pro non mutuando alteri, iniustus esset, & contra præceptum negatiuum non furandi peccaret, & peccatum illud ad vsuram pertineret. Ad tertium denique iam constat ex dictis, quando datur alicui pecunia ne indigne eligat vel Simoniace ordinet, non dari pecuniam, vt omittat actionem spiritualem, sed vt abstineat à vitiosa circumstantia eius, & ita cessat obiectio.

Soluuntur argumenta 1. sententiæ.

20. Addimus vero, non omnes omisiones spiritualium actuum esse eiusdem modi, & rationis, & ideo non oportere, vt omnes æqualiter sint materia Simoniæ, quia vel non æque spirituales sunt, vel non accipiuntur sub spirituali respectu. Omisiones ergo, quæ altero ex illis duobus titulis sunt materia Simoniæ, scilicet, quia vel sunt actus spiritualis potestatis, vel sub respectu spirituali sumuntur, semper sunt talis materia, & reddunt actum emendi, & vendendi ita per se malum, vt semper malus sit. Aliæ vero omisiones, quæ non sunt huiusmodi, per se non sunt materia Simoniæ, & ideo contingere poterit, vt venditio earum non solum Simonia non sit, sed etiam nec vitiosa actio: nam proxima materia eius indifferens est, potestq; ex fine honestari. Addo denique licet omisio spiritualis actionis hoc posteriori modo sumpta per se non sit materia Simoniæ, nihilominus per ius positiuum posse fieri materiam Simo-

Omisiones actuum spiritualium non omnes sunt eiusdem modi.

mo-

moniæ. Vt v. g. si ius positiuum absolute prohibeat parocho, vt pretium non accipiat pro omittendis actionibus sui muneris, cuiuscunque generis sint, idque eo intuitu, ne munus illud, & actiones eius vilescant, & indigne tractari censeantur: tunc reuera omnis talis venditio esset vera Simonia, & in multis omissionibus posset esse mala, quia prohibita, & non è conuerso. Et fortasse posset etiam hoc modo exponi. ca. *Nemo*, supra tractatum, præsertim quoad priorem partem. Non enim magis repugnat, dari Simoniam de iure humano in hac materia, quam in aliis, de quibus infra dicemus. Imo facile intelligitur, inueniri proportionem, quia omissio spiritualis actus, licet aliquando per se, & in se spiritualis non sit, tamen reducitur quodāmodo ad spiritualem ratione habitudinis, & ob eandem causam venditio illius potest habere indecentiam, vel periculum, & speciem quandam turpitudinis, & ideo merito posset prohiberi intuitu tantum Religionis, per huiusmodi autem prohibitionem constituitur aliqua materia Simoniæ de iure positiuo.

Ad argumenta secundæ sententiæ respondere
21. non est necesse, quia probant, omissionem in casibus à nobis declaratis posse esse materiam Simoniæ: non tamen probant omnem omissionem spiritualis actionis absq; alia consideratione esse materiam Simoniæ, vt facile consideranti patebit.

CAPVT XXIII.

An id, quod spirituale non est, nisi quia est annexum spirituali, sit materia Simoniæ?

1. *Annexio cō sistit in aliquo vinculo quod intercedit inter rem, quæ annectitur, & inter illud, cui annectitur.*

HActenus dictum est de illa materia Simoniæ, quæ in se spiritualis est aliquomodo, siue dicatur per essentiā spiritualis, siue per causam, siue per effectum: nunc superest dicendum de materia spirituali per connexionem, id est, de rebus, quæ censentur materia Simoniæ, quia licet in se spirituales non sint, sunt annexæ spiritualibus rebus. Nam licet obiter multa de his rebus in superioribus attigerimus, vt de materia sacrorum vasorum, & locorum, de corporalibus operibus, laboribus, & similibus quia sine illis non poterant bene explicari omnia, quæ ad spiritualem materiam explicandam necessaria erant, nihilominus materia hæc propriā, & prolixā disputationē postulat, præsertim quoad ea, quæ dicūtur annexa spiritualibus, quia spiritualia præsupponunt & ab eis pendent, quæ maxime sunt Ecclesiastica beneficia, de quibus hactenus nihil diximus. Vt autem plena notitia habeatur huius materiæ, quæ annexa spiritualibus dicitur & rerum, quas sub se comprehendit, aduerto inprimis annexionē hanc consistere in vinculo aliquo, quod inter rem vnam, quæ annectitur, & alteram, cui annectitur, intercedit, vt vox ipsa præ se fert. Hoc autē vinculum optime reducitur ad aliquod causalitatis genus, quia connexio dicit aliquam necessariam adhæsionem, vel consecrationem, quæ sine aliquo causalitatis modo inueniri non solet: & ita esse potest vna res connexa alteri, vel quia ad illam ordinatur aliquo modo, vel quia in illa est, sicut in materia, vel quia ab illa pendet à causa efficiente.

2. *Tria genera annexorū distinguuntur antecedenter scilicet, consequenter, & concomitanter.*

Atque hinc distingui solent tria genera annexorū rebus spiritualibus, scilicet, antecedenter, consequenter, & concomitanter, quia interdum id, quod dicitur annexum, consideratur vt causa eius, cui dicitur annexum: & tunc dicitur esse antecedenter annexum, quia causa antecedit effectum. Interdum consideratur, vt effectus, qui se habet consequenter ad causam: interdum vt coniunctum intrinsece, & quasi vnitum ad componendum vnum totum, & tunc dicitur esse annexum concomitanter. Aliqui vero hoc tertium membrum reiiciunt, & Diuus Thomas illud omisit, ideoque postea de illo dicemus. Prima vero duo membra ab omnibus admittuntur, vt videre licet in Diuo Thoma, q. 100. art. 4. Anton. 2. part. tit. 1. c. 5. §. 21. Sot. q. 7. art. 1. Nauar. c. 23. nu. 99. Siluest. verb. *Simonia*, q. 1. Angel. nu. 4. & aliis infra referendis. Ex quibus solus Nauar. illa duo membra ita declarat, vt ea dicantur antecedenter spiritualibus annexa, quæ in habente illa nihil aliud requirunt, nisi Christianismum, vt ius patronatus ait, ius sepulturæ, & calix. Illa vero dicuntur esse talia consequenter quæ in habente requirunt aliquem ordinem, vel consecrationem præter Baptismum vt beneficia Ecclesiastica, & officia. Sed his terminis non explicatur ratio connexionis, nec in calice, & similibus apparet, quomodo supponunt tantum Christianismum, nam in vtente sæpe requirunt plus, quam Christianismum, in ipsa vero materia nihil tale requirunt. Aliqua etiam sunt officia Ecclesiastica, quæ non requirunt plus, quam Christianismū in habente, vt infra videbimus.

3. *Quæ dicantur antecedenter annexa, & quæ consequenter.*

Proprie igitur explicantur illa duo per habitudinem causæ, vt dixi. Et D. Thomas significat, illa dici talia antecedenter, quæ secundum se tempore possunt præcedere ad spiritualia, illa vero consequenter, quæ omnino supponunt spiritualia, quibus annectuntur. Itaque sub primo membro ponit D. Tho. d. q. 100. art. 4. ius patronatus, & vasa sacra. Sed de iure patronatus infra dicturi sumus: habet enim quæstionem, an sit spirituale: vel tantum spiritualibus annexum, & licet sit annexum, An sit tantum antecedenter, vel etiam aliis modis, sub vasis autem sacris comprehendit Diuus Thomas omnia, quæ ordinantur ad sacrorū vsum, & ad Diuina officia, vt templa, vestes sacras, &c. Addunt etiam aliqui, ad hanc speciem pertinere Sacramentalia, vt sunt Catechismus, Exorcismus, & similia, quæ præcedere solent ad Sacramentum, & ad illud ordinantur, vt & Religiosius fiat, & facilius suum consequatur effectum, ablatis impedimentis, quod insinuat Nauar. cap. 23. num. 99. vbi omnia Sacramentalia, & omnia Iura, vel munia ab Ecclesia instituta inter hæc annexa spiritualibus ponit. *Quia omnia sunt* (inquit) *addita humanitus spiritualibus datu Diuinitus*, & ideo recte illis annexa dicuntur. Sed hoc mihi non placet, nam multa ex his spiritualia sunt, & non proprie spiritualibus annexa, vt statim dicam. Sub altero autem membro ponunt Diuus Thomas, & omnes Ecclesiastica beneficia, quæ sunt annexa spiritualibus officiis tanquam dependentia ab aliis, & tanquam propter illa instituta, quia beneficium datur propter officium. Item quia beneficium supponit aliquem ordinem, & illi quasi annectitur. Addit vero Siluest. ad hæc annexa pertinere functiones, verbi gratia, sacerdotii, vt celebrare: nam pendent ex ordine, cui propterea annexæ sunt. Sed hoc non proprie dicitur, & confusionem parere potest in hac materia.

4. *Connexio causalis non solum inueniri tur inter materiale, & spirituale, sed etiam inter spiritualia inter se.*

Et ideo aduertendum est, connexionem illam causalem, quam explicuimus, non solum inueniri inter materiale, & spirituale, sed etiam inter spiritualia inter se, vt officium Canonicum recte dicitur annexum ordini sacro, & consecratio Corporis Domini ordini sacerdotali tanquam pendens ab illo. Et è contrario oblatio panis, & vini, quæ in Missa fit ante consecrationem, dici potest annexa antecedenter consecrationi tanquam ad illam præparans, & ordinata. Proprie ergo annexa spiritualibus dicuntur secundum quandam exclusionem, seu præcisionem, ita vt illa dicantur talia, quæ cum in se materialia sunt, & non per se spiritualia, ratione solius connexionis cum illis, spiritualia censentur: & materia sunt Simoniæ: nā alia, quæ in se spiritualia sunt, licet sint connexa cum aliis spiritualibus, simpliciter spiritualia dicuntur, non spiritualibus annexa. Alias sola potestas ordinis, & iurisdictio-

Quæ dicatur proprie annexa spiritualibus.

dictionis, & habitus gratiæ dicenda essent spiritualia, nam reliqua omnia spiritualia illis annexa sunt aliquo modo. Vnde fit vt nec functiones ordinum, nec Sacramentalia omnia sint numeranda inter hæc annexa, quia multa ex illis in se spiritualia sunt, & ex spiritualibus principiis manant, & ad spiritualem finem ordinantur. Et ita videntur exponere hęc annexa communiter Iuris interpretes in capit. *Consulere*, de Simon. præsertim Ioann. Andr. & Abb. & in capite *Quanto*, de Iud. Vbi etiam Anton. de Butr. & Archid. in capite 1. 1. q. 1.

5. *Non omnia spiritualia, quæ sunt ex sola institutione Ecclesiæ sunt ex his annexis.* Et ex eodem principio sequitur, non omnia spiritualia, quæ sunt ex sola institutione Ecclesiæ, esse ex his annexis, quia multæ benedictiones, & consecrationes sunt ex institutione Ecclesiæ, & tamen non sunt materia Simoniæ tanquam annexa spiritualibus, sed tanquam functiones in se vere spirituales, vt supra visum est. Imo ad hoc (vt dixi) parum refert, quod actio sit instituta ab Ecclesia, vel à Christo immediate, dummodo per institutionem veram spiritualitatem consequatur. Nam Ecclesiastica institutio mediate saltem ad Diuinam reducitur, quatenus per potestatem Diuinitus datam fit, vt prima tonsura, & collatio eius ex Ecclesiæ institutione est, & nihilominus materia est Simoniæ tamquam spirituale quid, & non solum vt annexum, in quo ęquiparatur collationi ordinum, licet secundum magis, & minus intra illum differat. Idemque dicendum est de actionibus sacris, quæ in Baptismo verbi gratia, fiunt tamquam accidentales cæremoniæ, & Sacramentalia illius, nam sunt per se, & proprie materia spiritualis Simoniæ, & non tantum ratione connexionis ad Baptismum, licet illam connexionem habeant in ratione dispositionis quasi eiusdem ordinis.

6. *Quo pacto vasa sacra dicantur annexa spiritualibus.* Vnde cum vasa sacra inter hæc annexa numerantur, non est intelligendum de ipsis vasis, vt sacra sunt, quamuis etiam vt talia sunt, re vera sint annexa Sacramentis, seu sacris vsibus, sed est intelligendum de ipsis vasis ratione materiæ, quæ subest consecrationi. Nam vas ipsum vt sacrum quid spirituale est, & non tantum annexum, materiale autem ipsum solum per annexionem sacrum factum est. Cuius etiam argumentum est, quia vas ratione materiæ recte dicitur antecedenter annexum, quia supponitur consecrationi, vas autem consecratum non tantum antecedenter, sed vt tale est, iam est in se quid spirituale: dici posset consequenter annexum, quia est effectus spiritualis functionis & potestatis. Denique est clarum argumentum, quia Diuus Thom. ait, hæc annexa antecedenter posse interdum vendi, quod est verum de materia, non de vase, vt consecratum est. Interdum vero hæ res non sunt specialiter benedictæ, aut consecratæ, sed deputatæ tantum ad cultum Dei, & inde tantum sacræ censentur, & tunc magis proprie videntur inter ea computari, quæ solum ratione connexionis spiritualitatem habere censentur. Sic etiam cum beneficium dicitur esse annexum consequenter spiritualibus, intelligendum est de beneficio ratione præbendæ, quæ respicit temporalia emolumenta, non vero ratione officij, cui est annexa præbenda, nam illud spirituale est in se, licet interdum sit ex institutione Ecclesiæ, & annexum spirituali ordini. Considerenda est ergo annexio, non inter spiritualia inter se, sed inter materiale, & spirituale, siue illud spirituale sit ex institutione Ecclesiæ, siue ex Diuina, & siue connexio illa sit ab ipso Deo immediate: siue per Ecclesiam sit facta. Vt frequenter facta esse videtur in his, quæ tantum antecedenter, & consequenter annexa sunt Spiritualibus, vt patet ex exemplis adductis in illis membris, & ex his, quæ in particulari de multis dicemus, amplius constabit.

7. *Quid sentiendum de tertio membro annexorum.* Et ex his constat, quid de tertio membro horum annexorum sentiendum sit, nam licet Diuus Thomas & multi illud non posuerint, alij Scholastici illud posuerunt, vt Richard. in 4. dicta 25. articulo 3. quæstione 3. & ibi Supplementum Gabr. quæstione 2. articulo 1. notab. 1. in fine, Durandus quæstione 3. numero 10. & Redoan. part. 1. capite 7. in fin. capite 27. per totum, & capite 29. numero 2. Nec videtur omnino improbandum hoc membrum, quia spiritualia munera per actiones materiales fiunt, quæ actiones, licet supposita institutione sacra, simpliciter spirituales sint, nihilominus secundum se spectatæ materiales sunt, & connectuntur intime, & concomitanter spiritualibus rationibus. Vnde etiam Caietanus dicta quæstione 100. articulo. 3. & in Summ. verb. *Simonia*, hæc vocat composita ex spirituali, & materiali: cur ergo illud materiale non potest dici annexum illi spirituali concomitanter? At vero Diuus Thomas hoc membrum omisit, quia de toto illo opere iudicandum est in ordine ad Simoniam tanquam de re simpliciter, & secundum se spirituali. Et hoc quidem optime dicitur de actionibus ipsis, in quibus spirituales functiones consistunt, & de earum labore intrinseco iuxta ea, quæ de illis supra diximus: siue sint functiones Sacramentorum, siue Sacramentalium, benedictionum, & consecrationum, siue Diuinorum officiorum, in omnibus enim actio ipsa materialis est veluti essentialis pars ipsius functionis spiritualis, & ideo non tam proprie dicitur annexa rei spirituali, quam spiritualis. Sed non oportet de voce contendere, cum de re constet. Possunt vero intelligi quædam alia accidentaliter concurrentia concomitanter, vt est verbi gratia, labor cantorum in choro canentium, quorum opera, & labor non est spiritualis, videtur tamen esse spiritualibus annexus. Sed hæc non numeratur proprie inter annexa, prout hic diuiduntur, hic enim tractamus de his, quæ aliquo modo per se sunt annexa saltem communi iure, illa vero, quæ sunt per accidens, non considerantur: siue enim antecedant, siue sequantur, siue comitentur, simpliciter temporalia sunt, & reputantur & vt talia æstimari possunt, vt supra dictum est.

8. *1. Assertio. Non potest vendi annexum spirituali, quatenus tale.* Ex hac ergo terminorum declaratione colligitur propositæ quæstionis resolutio, quæ in quatuor assertionibus consistit. Prima est, Annexum spirituali, quatenus tale est, id est, ratione connexionis, quam habet ad spirituale, vendi non potest. Hæc est Diui Thomæ dicto articulo 4. ad primum & omnium. Et ratio constat ex supra dictis, quia spirituale vendi non potest, nec vt res vendita, nec vt ratio venditionis, quia eo ipso pretio æstimaretur. Secunda propositio est, Annexum spirituali concomitanter (admisso illo membro) nullo modo, vel respectu, aut ratione vendi posse. Hæc satis probata est in superioribus, quia illud non tam est annexum, quam vere spirituale, tanquam intrinseca pars spiritualis functionis, vt declaratum est. Tertia propositio est, Annexum antecedenter per se spectatum vendi posse, etiam supposita annexione, licet non ratione illius. Hæc etiam propositio satis in superioribus probata est. Solum circa illam occurrebat dicendum de iure patronatus, & de iure sepulturæ, & de iure sedendi in certo loco Ecclesiæ, quod Supplem. Gabrie. in 4. distinctione 25. quæstione 2. in fin. vocat ius stabli, iuxta modum loquendi Iuris in capite *Cum inter*, de Renunciatione. Sed de his dicemus infra commodiori in loco. Quarta propositio est, Ea, quæ sunt annexa spiritualibus consequenter, vendi non posse sine Simonia. Quia venderetur necessario illud spirituale, quod ad illa præsupponitur, vt dicitur in capite *Si quis obiecerit.*

tierit. primo quæstione 3. Et hanc differentiam notant Diuus Thomas, & omnes Theologi inter tertiam, & quartam assertionem, seu inter annexa antecedenter, vel consequenter: quod hæc posteriora magis inuendibilia sunt, quam priora. Quia ea, quæ sunt annexa consequenter, sunt dependentia ab spiritualibus, & illa præsupponunt, nec aliter conferri possunt, & ideo si venderentur, necessario venderetur illud spirituale, quod præsupponunt. At vero illa, quæ sunt annexa antecedenter, de se sunt priora, & ideo, vt talia sunt, vendi possunt. Denique quando temporalia antecedunt, magis videntur spiritualia annexa, & adhærentia temporalibus, quam è conuerso: alia vero temporalia, quæ se habent consequenter ad spiritualia, propriissime illis connectuntur, & comparantur ad illa, sicut accessorium ad principale, & ideo magis imitantur naturam illius. Quod magis ex sequentibus elucidabitur. Nam hæc sola vltima assertio nobis declaranda superest: postulat vero copiosam materiam de Simonia circa beneficia, quam fusius prosequi necessarium est.

CAPVT XXIV.

An beneficia Ecclesiastica sint materia Simoniæ ex Diuino, vel Ecclesiastico iure?

1. Quid significet hoc nomen beneficium.

QVamuis beneficij nomen in primæua significatione donum, vel opus in alterius commodum beneuole factum significet: in Iure tamen Canonico accommodatum est ad significandos titulos, seu iura Ecclesiastica ordinata ad præstanda munera spiritualia cum iure recipiēdi eo titulo fructus annuos de Ecclesiasticis bonis. Et ita sumitur in Concil. Mogunti. in capite primo de Ecclesiis ædific. nec inuenitur illa vox in illa significatione in antiquiori Canone: res autem antiquior est, vt constat ex Dion. in cap. 1. 13. quæstione 1. & ex capit. primo disti. 22. & ex Vrban. primo in capite *Videntes*, 12. quæstion. prima cum similibus, in quibus horum titulorum cum suis prouentibus fit mentio in particulari, vocanturque aut Episcopatus, aut Abbatiæ. Prioratus, Dignitates, Parochiæ, vel Ecclesiæ, aut Altaria: quæ omnia cum multis aliis, quæ discursu temporis instituta sunt, beneficia appellantur. Duo autem in his beneficiis distinguere necesse est, scilicet, ius ministrandi spiritualia, & ius percipiendi emolumenta temporalia, quorum primum proprie vocatur officium, secundum autem dicitur præbenda, vel beneficium, quod propter officium datur, vt dicitur in capit vltim. de Rescri. in 6. quamuis iam communi vsu totum illud quod ex vtroque iure resultat, & est quasi moraliter vnum, dici soleat Ecclesiasticum beneficium.

In beneficiis duo distinguenda, officium scilicet, & præbenda

2. Descriptio beneficij.

Et ita per modum vnius describi potest beneficium, esse ius perpetuum ministrandi in Ecclesia, & pro ministerio recipiendi fructus annuos ex Ecclesiasticis bonis. Primum autem horum multiplex est, & iuxta illius varietatē beneficia etiam Ecclesiastica distingui solent, vt videre licet in Rebuff. in Praxi. tit. *Quotuplex sit beneficium*, & Selua de Benef. in princ. Azor. in 2. tom. lib. 3. cap. 2. Non enim distinguuntur beneficia ex qualitate, quantitate, aut modo reddituum, nec ex eo, quod sint ex decimis, vel ex oblationibus, vel ex prædiis, aut aliis Ecclesiasticis bonis: hæc enim varietas quasi materialis est, & accidentaria ad rationem beneficij, & est in re accessoria, & minus principali, & ideo non inde sumitur beneficiorum distinctio, sed ex titulis, propter quos redditus Ecclesiastici tribuuntur. Et ita distinguuntur beneficia in simplicia, & administrationem habentia: item quædam habent iurisdictionem spiritualem, alia non habent: item quædam iurisdictionem habent in foro etiam contentioso, vt Episcopatus, & superiores omnes vsque ad Summi Pontificis dignitatem, & nonnullæ etiam dignitates inferiores, vt Abbatis, Prioris, Archidiaconi, & similium: alia vero iurisdictionem tantum habent in foro interiori cum pastorali cura animarum, quæ beneficia parochialia dicuntur, seu curata: alia vero sunt, quæ iurisdictionem nullam habent, sed administrationem aliquam rerum Ecclesiasticarum: alia denique solum ad seruiendum in Diuinis officiis instituta sunt. De quibus omnibus in Iure Canonico mentio habetur, vt in capit. *Omnes*, 22. dicto capit. *Nullus*, 9. quæstione 2. & capit. 1. 13. quæstion. 1. & toto titulo de Præbend. lib. 3. & 6.

Per quid beneficia distinguantur.

3. Titulus beneficij semper est spiritualis
Ca. Dilecto.

Ex his ergo constat (quod ad materiam præsentem necessarium est) titulum beneficij semper esse spiritualem capit. *Dilecto*, de Præben. & inde maxime æstimandum esse, quia illud est primum, ac principale in ipso. Et inde etiam est, vt beneficium semper sit annexum alicui ordini, seu gradui clericali (vt primam tonsuram comprehendamus) ex parte personæ, cui conferendum est. Nam cum sit proprie spirituale, non nisi clerico conferri potest, vt colligitur ex capite *Clerici*, 1. quæstione 2. & capit. *Quantum sit graue*, de Decim. & capit. *Causam, quæ*, de Præscr. & aliis, quæ supra tractando de Decimis adduximus. At vero præbenda, seu redditus Ecclesiastici in se spectati temporales sunt, quatenus vero tali titulo annexi sunt, & solum ratione illius dantur, ac deberi possunt, quandam spiritualitatem participant, propter quam solet præbenda interdum vocari spirituale ius, vt notauit Panormit. per textum ibi in capite *Dilecto*, de Præben. Et ita etiam dixit Innocent. in capite *Maioribus*, de Præbend. præbendam esse nomen iuris, quia non significat solam temporalitatem, sed illam vt annexam spirituali iuri, & vt sic censetur quid spirituale, quia quæ Religiosis adhærent, Religiosa censentur, vt dixit Iul. Cla. in L. *Quæ Religiosis*. ff. de Rei vend. solet vero etiam nomen præbendæ accipi, pro ipso emolumento temporali secundum se spectato, & sic sine dubio temporale quid est vt constat, & notauit Glossa in capite *Cum Maioribus*, de constitut. & Panormitanus in dicto capite *Maioribus*, de Præben.

4. Beneficia quoad spirituale ius quod includunt sunt materia Simoniæ contraria iure diuino.

His ergo positis duo mihi videntur certa, primum est, Beneficia quoad ipsum spirituale ius, quod includunt, & in quo fundantur, esse materiam Simoniæ iuri diuino contrariæ. In hoc nulla controuersia est inter auctores, satisque in superioribus probatum est, dum ostendimus iura spiritualia, quę consistunt in potestate aliqua spirituali, vendi non posse. Nam titulus beneficij Ecclesiastici ius quoddam spirituale est, vt diximus, ergo neque ipsum, neque beneficium ratione ipsius vendi potest. Neque oportet in hoc distinguere inter beneficium simplex, & habens iurisdictionem, vt quidam tentarunt, quia etiamsi beneficium curatum non sit, nec iurisdictionem habeat, semper fundatur in spirituali titulo, per quem ordinatur, vel ad aliquam executionem ordinis, vt ad Missas celebrandas, vel ad Diuina officia ministranda, vel recitanda, qui titulus spiritualis est: nec potest dari proprium Ecclesiasticum beneficium sine aliquo huiusmodi iure, in quo fundetur. Quod si contingat, alicui dari ius ad aliquos annuos redditus ex Ecclesiasticis bonis, separatum ab omni spirituali titulo, illud non computabitur inter Ecclesiastica beneficia, vt nunc supponimus, & ex definitione data constat. An vero aliquid huiusmodi detur, & quid de illo dicendum sit, in sequentibus tractabitur.

Atque hinc colligitur, vendere beneficium quoad hoc ius ita esse intrinsece malum, vt neque ipsi

Pontifici, neque alicui ex dispensatione eius licere valeat. Ita sentiunt omnes Doctores infra citandi. Et patet: quia Pontifex iuri Diuino subiectus est, ne que illud immutare, aut in illo dispensare potest. Neque obstat, si quis obiiciat beneficiorum Ecclesiasticorum institutionem, ac titulorum diuisionem esse ex Ecclesiæ institutione, vt constat ex Iuribus supra allegatis, & est per se notum. Pontificem autem mutare posse ea, quæ instituta sunt ab Ecclesia, & in eis dispensare. Respondemus enim primo, quod licet aliquid sit spirituale ex Ecclesiæ institutione, nihilominus postquam tale est, iure Diuino prohibitum est, illud vendere, vt sub cap. 8. ostendimus, vt constat de Sacramentalibus omnibus, vasis sacris, vt talia sunt, & similibus: ita ergo in præsenti dici potest. Addo vero 2. id, quod est spirituale in beneficiis Ecclesiasticis secundum se, & quoad substantiam suam (vt sic dicam) esse de iure Diuino, quia vel est iurisdictio Ecclesiastica, vel cura animarum vel spiritualis aliqua administratio & functio: potestas enim ad hæc omnia ab ipso Christo manauit. Vnde licet soli Põtifici immediate ab ipso Christo conferatur, nihilominus institutio beneficiorum Ecclesiasticorum quoad spirituale, quod in eis est, non est aliud, quam communicatio quædam illius potestatis à Christo datæ, nam per beneficium quædam participatio eius confertur. Ostensum est autem supra, potestatem illam vendi non posse, nec participationem, vel communicationem, aut delegationem eius, quod verum est etiam respectu Pontificis, ergo.

Vendere beneficium quoad hoc ius ita est intrinsece malum, vt neque Pontifici liceat. Obiectio. Responsio.

6. Secundo certum est, nunc de facto nõ posse vendi, aut emi beneficia Ecclesiastica, etiam respectu habito ad temporale emolumentum, quod est in ipsis, sine vitio Simoniæ, ac subinde beneficia Ecclesiastica, etiam sic spectata esse materiam Simoniæ. Hoc manifestum est ex innumeris Legibus Canonicis prohibentibus omnes onerosos contractus in Ecclesiasticis beneficiis, & præcipietibus vt pure, & simpliciter concedantur, ca. vlt. de Pactis, c. *Super eo*, de Transact. c. *Querelam*, c. *Tua nos*, cum similibus, de Simon. & c. vn. vt Eccl. benefic. sin. dimin. & 1. qu. 3. fere per totam. Pro integra ergo huius assertionis probatione sufficit Ius Canonicum, nam de ratione, & origine huius prohibitionis in sequenti puncto dicendum est.

Beneficium non potest nunc vendi sine Simonia, etiã respectu habito ad temporale commodum, quod in eo est.

7. His ergo suppositis, quæstio grauis est, an vendere beneficia tantum intuitu, & æstimatione temporalis commodi, quod in eis est, vel incõmodi, quod alicui prouenit spoliando se suo beneficio, sit Simonia contra ius Diuinum: vel tantum contra Ecclesiasticum. In quo puncto variæ sunt sententiæ. Prima simpliciter affirmat, esse contra ius Diuinũ naturale, ac subinde esse adeo intrinsece malum, vt nõ cadat in illud dispensatio, nec ab ipso Papa sine crimine Simoniæ vendi possit beneficiũ, etiam ratione temporalis emolumenti. Hæc sententia sumi potest ex D. Th. d. q. 100. art. 4. Vbi negat illud temporale, quod est annexum beneficio, vendi posse, & pro ratione reddit non solum Ecclesiæ prohibitionem, sed quia non potest vendi, quin spirituale vẽdatur. In 4. etiam d. 25. q. 3. art. 2. q. 3. ad 4. id significat. Sed reuera ex D. Thom. nihil clare habemus in hoc puncto. Durand. autem ibi q. 5. ex professo hanc sententiam defendit. Sequitur ibi Palud. q. 4. à n. 24. dicens, esse veriorem, & tutiorem sententiam. Et idem sentit Richar. art. 3. q. 3. dum ait, ius percipiendi fructus beneficij vendi non posse, licet possint vendi ipsi prouentus. Et idem sentit Maio. ibi q 3. ad 4. & Bonauent. in expositione litteræ dub. 5. vbi ita etiam Magistrum exponit. Idem tenet Adrian. (licet soleat in contrarium referri.) Quodlib. 9. ad 5. princip. vbi in concordiam redigit vtramq; opinionem. Idem Alens. 2. p. q. 167. mem. 3. art. 2. Anton. d. c. 5. §. 21. Siluest. q. 12. Caietan. tom. 2. Opusc. tract. 9. quæst. 1. Sot. q. 7. art. 1. Victor. d. Relect. nu. 44. Couarru. in Regula *Peccatum*, p. 2. §. 8. nu. 8. sub fin. Citatur etiam Nauarr. d. c. 23. num. 108. Sed licet in dicto 6. & 7. videatur in fauorem huius sententiæ loqui, statim in 9. constantissime contrariam sententiam defendit, vt patebit. Pro eadem sententia referri potest Panorm. vt infra dicam: & plures refert Felin. cap. 1. de Simon. illosque sequitur, licet alibi contrarium dixerit.

An talis Simonia sit contra ius Diuinum, vel solum contra Ecclesi. 1. Sententia asserens esse contra ius Diuinum.

Fundamentum huius sententiæ sic explico, quia vel venduntur fructus beneficij separati à beneficio, & titulo Ecclesiastico, vel vt percipiendi ex titulo Ecclesiastico. Si vendantur priori modo, verum est, illud non esse per se, & intrinsece Simoniacum, imo ibi in rigore neque Simoniam contra ius positiuum interuenire. Tunc autem non venditur beneficium, quia beneficium non consistit in prouentibus, sed in iure percipiendi illos: imo nec aliquid annexum rei spirituali tunc venditur: nam eo ipso quod fructus separantur à iure, & titulo beneficij, non sunt annexi alicui rei spirituali, & ideo mirum non est, quod vendi possint. Vnde hoc modo non solum fructus vnius anni, sed plurium vendi possent (semota prohibitione Ecclesiæ) & consequenter potest transferri in aliũ aliquod ius colligendi tales prouentus per singulos annos, nõ ex titulo emptionis, ita vt ius acquisitum temporale sit, non spirituale, sicut supra tract. 2. lib. 1. in decimis latius exposuimus. Tota ergo hæc pactio, & commutatio extra materiam Simoniæ est, & extra punctũ etiam præsentis quæstionis, quia illa non est venditio, neq; emptio beneficij, vel præbendæ Ecclesiasticæ, vel rei annexę consequenter rei spirituali, vt declaratum est. At vero si fructus beneficij vendantur posteriori modo, scilicet, vt percipiendi titulo beneficij, sic impossibile est, vendere emolumentum illud temporale, non vendito ipso iure spirituali, quia non potest beneficium transferri in alium, nisi transferatur officium, vt colligitur ex Reg. 1. de Reg. Iur. in 6. Et in commune principiũ receptum à Doctoribus in principio materiæ de Præbendis, & beneficijs, vt videre licet per Rebuffum in Praxi. cap. *Quid sit beneficium*, & Hoged. de Benef. incomp. in Præfat. numer. 2. ergo similiter vendi non potest de facto beneficium, nisi vendito spirituali munere, cui adhęret, ergo tam intrinsece malum est, beneficium vendere, sicut vendere ipsum ius spirituale. Probatur consequentia, quia quando venditur beneficium, reuera non venduntur tantum temporales redditus, sed venditur ius ad illos, & non aliud ius, nisi quod est in clerico, vt clericus est, ergo necessario venditur id, quod spirituale est.

8. Fundamentum huius sentent.

Responderi autem potest, cum beneficio duo iura conferri, vnum ad ministerium Ecclesiasticum, quod competit ratione beneficij, aliud ad redditus temporales, & primum esse spirituale, secundum vero temporale, nam vnumquodque est proportionatum illi rei, ad quam datur. Quamuis autem hæc iura sint coniuncta, & simul incedant, nihilominus distincta manent, ergo potest vnum gratis dari & aliud pretio æstimari. Sicut in calice ita sunt coniuncta vas, & consecratio, vt non possit vnum sine alio transferri, & nihilominus quia semper sunt distincta, potest vendi vnum, & non aliud. Idẽ ergo posset fieri in beneficio ex natura rei, nisi Ecclesia prohibuisset: sicut è contrario posset Ecclesia prohibere vendere calicem etiam ratione materiæ, & tunc essent inseparabilia illa duo in venditione. Contra hoc vero replicari potest ex Durand. Quia ex illis duobus, quæ sunt in beneficio scilicet spirituale officium, & emolumentum temporale, primum datur à Prælato Ecclesiæ, secundum vero non donatur à Prælato, sed consequenter debetur ex dono fidelium, vel fundatorum, qui prouentus illos obtulerunt pro sustentatione talis ministerij, ergo

9. Responsio ad fundamentum. *Impugnatur ex Durand.*

ergo Prælatus vendendo beneficium, non ius temporale vendit, sed spirituale, quod ipse dare potest. Hæc vero replica Durandi parum vrget, tum quia hic non agimus de solo Prælato, sed de quocunque vendente beneficium, vnde non consideramus facultatem, quam vendens habet ex parte sua, sed qualitatem ipsius materiæ, & sic videtur illud ius vendibile esse, quia temporale est, tum etiam quia licet hi redditus beneficiorum originem traxerint à fidelibus, vel per decimas, vel per alias donationes, & legata pia, iam est acquisitum ius Ecclesiæ, & de hoc quærimus, an temporale sit: nam si est temporale, ex parte illius non repugnabit vendi. Et ille, qui fuerit dominus beneficii, vel illius iuris, poterit illud vendere, & si aliquis non dominus illud vendiderit, erit iniustitia ex natura rei, non tamen erit Simonia, quia ius illud quid temporale est.

10 *Vrgetur melius ex Caietan.* Melius ergo vrgetur ratio facta ex Caiet. supra, quia ibi non sunt duo iura, vnum ad spiritualem functionem, aliud ad emolumentum temporale, sed est vnum, & idem, quod ad vnum terminatur mediante alio, seu ratione alterius. Nam proximum fundamentum illius Iuris ad emolumenta temporalia est functio ipsa spiritualis, ratione cuius stipendium sustentationis debetur, sub qua ratione prouentus beneficii conferuntur, ergo ius illud totum hoc includit, scilicet quod sit ad tales prouentus ratione talis muneris, ergo immediate versatur circa spirituale, & per illud transit ad temporale, ergo impossibile est vendere ius ad emolumenta temporalia, non vendendo ius spirituale, tum quia est vnum, & idem: tum quia primario est ad spirituale, ad temporale vero tanquam ad accessorium, quod ex illo sequitur: tum etiam quia illudmet temporale semper respicitur, vt comparandum titulo spirituali, vt sic autem quid spirituale est, vt appellatur in d. capitul. *Dilecto*. Ex quo textu potest tota hæc ratio, & instantia confirmari. Ac denique declarari potest exemplo Philosophico, quia impossibile est, vendere relationem resultantem ex fundamento, nisi vendendo fundamentum, quia cum necessario sequatur, posito fundamento (supponimus enim, iam esse terminum) & sine eodem fundamento sequi non possit, non potest aliter dari: quam dando fundamentum, & consequenter nec vendi potest, nisi fundamento vendito. Non potest enim aliquis vendere mihi similitudinem imaginis meæ, nisi vendendo figuram illam artefactam, in qua illa relatio similitudinis fundatur. Ita ergo dico in præsenti ius ad prouentus temporales, esse veluti relationem quandam, quæ fundatur in officio spirituali, nec posse competere, nisi ratione illius, & ideo spiritualem esse, sicut est ipsum officium, & vendi non posse, nisi vendito officio, sicut nec gratis dari potest, nisi gratis etiam collato spirituali munere seu iure ad illud.

11. *Confirmatur hæc opinio.* Atque hoc modo potest confirmari satis probabiliter hæc opinio ex regula cap. *Si quis obiecerit*. 1. q. 3. *Qui horum alterum vendit, sine quo alterum non prouenit, nihil inuenditum derelinquit.* Vnde infert, non posse vendi Ecclesiam, vel præbendam, non propter Ecclesiæ prohibitionem, sed propter inseparabilitatem, & in capit. *Saluator*, ead. Vrbanus Papa ex verbis Christi: *Gratis accepistis, &c.* colligit *res Ecclesiasticas*, vendi non posse, per res autem Ecclesiasticas plane intelligit beneficiorum prouentus, vt tales sunt: nam pro ratione subdit: *Quæ* (scilicet res Ecclesiasticæ) *dona Dei sunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent.* Et statim idem confirmat ex Regula Paschalis proxime relata, quam ipse etiam refert. Similia habet Alexand. 2. in capit. *Ex multis*, & Vrban. in capit. *Res Ecclesiæ*, & Gregor. in capitul. *Peruenit*, & Innocent. in cap. vlt. eiusdem quæst. Item ex cap. *Presbyter*, 1. quæst. 1. Vbi in hoc æquiparantur vendere *altare, decimas, & Spiritum sanctum.* Fauet etiam capitul. *Ex diligenti*, de Simon. Nam loquens de huiusmodi contractibus in beneficiis ait, *Cum hæc Diuinis, & humanis legibus contraire noscantur.*

Nihilominus est secunda principalis sententia dicens, hanc Simoniam tantum esse contra ius humanum, ideoque vel à Pontifice, vel ab alio ex dispensatione eius posse vendi beneficium sine Simonia, dummodo non intuitu spiritualis iuris, quod in ipso est, sed intuitu temporalitatis vendatur. Hæc est communis sententia Canonistarum, quos refert, & sequitur Felinus cum Decio, & aliis in capitul. *Ex parte*, 1. de Offic. delegat. & Anani. cum Cardin. in cap. 1. de Simon. & Cardin. Alex. in capit. *Latorem*, 1. quæst. 1. à numer. 29. Eandem habet Decius consil. 436. num. 10. Et Iul. Clar. lib. 5. §. *Simonia*, num 5. dicens, esse magis communem sententiam. Quam etiam sequitur Nauar. c. 23. n. 108. §. *Nemo*, nam licet in septimo dixisset cum Theologis, beneficia non posse vendi, in nono subiungit, illud intelligendum esse quoad partem spiritualem, quam habent, nam quoad temporariam vendi possunt, quod multis rationibus probat, præsertim contra Caietanum, quem ait nimis metaphysice probare priorem sententiam, & multa sumere, quæ non probat. Eandem opinionem tenet Vgolin. Tab. 1. ca. 3. § 5. Qui tamen loquitur semper de iure percipiendi fructus, vt distincto à iure ministrandi spiritualiter, & separabili ab illo: & de illo vt sic separato dicit posse vendi, quod, vt dixi, extra controuersiam est, sed non attingit punctum quæstionis. 12 *2. Sententia asserens hanc Simoniam solum esse contra ius humanum.*

Potest etiam pro hac sententia referri Maio. 4. d. 25. qu. 2. ad 2. dum ait, non esse Simoniam (vtique contra ius Diuinum) si Episcopus det beneficium alicui cum onere insumendi certam partem fructuum in aliquod pium opus, per aliquot annos, & consequenter posse etiam sine Simonia computare simul illos fructus, & valorem illorum petere ab eo, cui confertur beneficium, libere beneficium præstando (scilicet, quoad spiritualia, & reliquos fructus) & ait, se ita sentire per cōsultationem habitam cum viris sapientibus: addit tamen, non esse faciendum propter speciem mali, & propter periculum, quod recipiens beneficium moriatur, antequam summam illam ex fructibus beneficii percipiat. At si hoc verum est, multo magis poterit Summus Pontifex beneficia vendere, ratione habita ad sola temporalia. Referri etiam potest Thom. de Argent. ibidem ar. 4. in 2. p. illius, quatenus regulam generalem constituit, vendendo annexum spirituali non committi Simoniam, nisi vendatur, quatenus annexum est. Explicat autem tunc vendi vt annexum, quando in venditione habetur respectus ad spirituale & propter huiusmodi annexionem carius venditur ipsum temporale. Si ergo id, quod est temporale in beneficio, non vendatur hoc modo, sed secundum id, quod per se spectatum valet, non vendetur vt annexum, nec erit Simonia. 13

Hæc sententia fundari potest primo in hoc, quod ius ad emolumentum temporale beneficii est diuersum, & distinctæ rationis à iure spirituali, quantumuis coniuncta sint, & vnum ab alio pēdeat. Supposita autem distinctione, etiamsi simul dentur, & separari non possint quoad translationem vnius sine alio, nihil vetat, quominus vnum sine alio vendatur. Ex his enim duobus principiis optime infertur, non esse intrinsece malum, vendere ius ad temporale, si ponamus, solum illud vendi sine alio: nam possibili posito in esse, nihil sequitur impossibile. Probatur ergo prima pars, primo ex terminis proximis: Nam vnum ius immediate ordinatur ad spiritualem functionem: aliud proxime ad commodum temporale. Secundo ex origine, quia ius spirituale 14. *Fundamentum secunda sententiæ*

tuale est aliquo modo ex iure Diuino positiuo, vel fomaliter, vel radicaliter: nam prouenit à Christo, vel immediate, vt in Pontifice: vel mediante Pontifice, & aliis Prælatis, seu Pastoribus per potestatem illis à Christo datam, aliud autem ius partim fundatur in ratione naturali consequente ad primum ius, quatenus dignus est operarius cibo suo, partim est ex institutione Ecclesiæ, supposita largitione fidelium, vel voluntaria, vel præcepta. Tertio spirituale ius potius est onus, quam commodum temporale, aliud vero ius solum est temporale commodum. Vnde in aliquibus beneficiis præsertim simplicibus illud prius non tam videtur esse ius, quam obligatio ad aliquid spirituale faciendum, vt ad assistendum in choro, vel ad officium Diuinũ recitandum: aliud verũ temporale non est obligatio, sed quasi præmiũ obligationis, & facultas moralis percipiendi tales fructus. Neque huic distinctioni videtur obstare, quod vnũ ius fundetur in alio: quin potius hinc colligitur aliqua distinctio, quia idem non fundatur in se ipso. Nec etiam bene colligitur esse vnum ex eo, quod ius ad prouentus non est nisi ratione officii, nam inde solum habetur, quod ius ad fructus oriatur ex titulo spirituali: vnde potius infertur distingui. Quia in aliis etiam rebus ius in re aliqua, & titulis diuersa sunt, ius enim est dominium aliquod v. g. titulus autem est ratio fundans illud dominium. Sic ergo hic fatemur, titulum spiritualem esse, nihilominus tamen dicimus, in illo posse fundari ius temporale, quod est quid distinctũ licet cum illo coniunctum.

15. Alterum vero principium, scilicet, posse hæc separari in venditione, licet non separentur in traditione, concessione, & acceptione, probatur. Primo quia intentio dantis, & accipientis potest facile illa discernere, dummodo temporale secundum se æstimetur, & nõ augeatur eius pretium ratione tituli spiritualis, cui adiungitur: sic enim potest titulus spiritualis ex intentione vtriusque partis gratis dari, & accipi, & nihilominus pro temporali pacisci: cur enim hoc repugnat ex sola rei natura, & seclusa prohibitione positiua? Confirmatur hoc exemplo iuris patronatus, nam secundum se vendi non potest: & tamen cum fundo, seu cum vniuersitate vendita transire potest, & tunc etiã non censetur ipsum ius vendi, nam, vt infra dicam, etiam illud aliquo modo spirituale est & venditio illius, vt tale est, intrinsece mala est, sed tamen quia semper est quid distinctum à fundo, licet illi inseparabiliter adhæreat, & cum illo transeat non censetur vendi, vendito fundo, quando ex eo capite fundus non pluris æstimatur, ergo ex natura rei idem esset in beneficiis, nisi Ecclesia prohibuisset, est enim eadem ratio. Dicetur, ius patronatus esse annexum spiritualibus antecedenter, beneficium vero esse annexum officio consequenter. Sed contra, primo quia licet ius patronatus sit antecedens respectu beneficii conferendi per præsentationem factam in vi talis iuris, respectu fundi est tanquam consequens, nam cum illo transit, & ratione illius comparatur, ergo in hoc est similitudo rationis. Imo quodammodo maior, nam in iure patronatus id, quod est spirituale quasi nascitur ex temporali, in beneficio autem temporale nascitur ex spirituali: facilius autem videtur vendere fructum, non vendita radice, quam vendere radicem, quæ secum portet fructum, & non vẽdere fructum. Si ergo hoc non obstat, quominus vendito fundo, non vendatur ius præsentandi, multo minus obstabit, quominus vendito temporali fructu, non vendatur spiritualis titulus, qui antecedit.

Probatur posse in venditione separari ius ad emolumentum temporale à iure spirituali.

Confirmatur exemplo iuris patronatus.

Subterfugiũ præoccupatur.

16. Vltra hoc etiam videtur parum referre, quod annexum temporale sit consequenter: vel antecedenter, dummodo inseparabilitas, & translatio vnius cum alio interueniat, sicut inuenitur etiam in calice consecrato. Nam magis coniuncta sunt in calice materiale, & spirituale, quam in beneficio. Nam ibi manente vase integro, non potest per Ecclesiam fieri separatio, hic autem in rigore posset, & nihilominus in calice separantur quoad venditionem, & separatio solum fit intentione quoad mentem, & æstimatione materiæ quoad contractum, id est, vt ratione spiritualitatis non pluris vendatur: ergo ex natura rei idem esse posset in beneficiis. Nam quod in vno temporale sit antecedens, in alio consequens, non videtur referre, quin potius quando antecedit, videtur habere rationem causæ, & secum trahere id, quod spirituale est, & ideo magis quodammodo vendi effectus in causa, seu cum illa, & nihilominus intentio, & æstimatio ea separat, ergo etiam in temporali, quod se habet vt consequens, & vt effectus, facilius poterit fieri separatio.

Dicunt vero aliqui, in beneficio temporale esse accessorium, & minus principale, in calice vero materiam esse principalem, & consecrationem quasi accessorium, & adiacens, in omnibus autem mistis attendendum esse id, quod est præcipuum, accessoriumque sequi ad principale, & non è conuerso: & ideo posse consecrationem transiri cum calice, non vero officium cum beneficio. Atque ita quando beneficium venditur, non transit officium cum temporali vendito, ergo venditur ipsum, & cum ipso transit temporale. Sed inprimis (vt in superioribus notaui) non recte dici videtur etiam in calice consecrationem esse minus principalem, sicut enim in artificialibus sæpe opus superat materiã, ita in his sacris semper consecratio superat materiam, cui adhæret, nec ideo non venditur consecratio, vendito calice, quia minus principalis est, sed potius quia dignior est, magisque inæstimabilis pretio, ac denique quia de facto non æstimatur. Deinde concesso toto eo quod assumitur, inde nos inferimus contrario modo: nam quia in beneficio, temporale est accessoriũ ad spirituale: ideo vendito accessorio, non censetur vendi principale, sed in sua natura relinqui, vt gratis donetur. Sicut polluto cœmeterio, non censetur Ecclesia polluta, quia est accessorium. Vnde potius, vendito calice, videri posset vendita consecratio, tanquam accessorium cum principali, tamen reuera non venditur, vel quia principalior est, vel certe (quod caput est) quia intẽtio contrahentium, & modus contrahendi potest separare accessorium à principali, & principale ab accessorio: sicut vendendo artificiatum, possum æstimare artem, gratis donando materiam: vel è conuerso gratis dare artificium, & materiam vendere, siue tale sit artefactum, vt in eo opus superet materiam, siue è contrario, semper enim res pendet ex voluntate, & æstimatione contrahentium. 17.

Consecratio semper superat materiã cui adhæret.

18. Vnde tandem concluditur ratio alio modo formata, licet in idem redeat. Quia licet consideremus totum beneficium vt quid vnum constans ex spirituali, & materiali, posset illud vendi, æstimando solam materialem partem, & non spiritualem, ergo hoc non esset intrinsece malum, nisi esset prohibitum. Antecedens patet, quia illud pendet ex intentione, & modo æstimationis, vt ostẽsum est. Estque hæc res non valde Metaphysica, sed moralis: nam id, quod est spirituale in beneficio, si non haberet temporale commodum, difficilius acciperetur gratis, quã daretur, ordinarie enim cupiunt homines exonerare se illo onere: volunt tamen se in tẽporali cõmodo vel incommodo indemnes seruare: & ideo optime possunt velle gratis dare, quod spirituale est, vendere autem, quod est temporale. Recipiẽs vero licet videatur ita recipere onus spirituale, vt sine temporali commodo non esset recepturus, nihilominus illa tantũ est quædã conditio sine qua nõ, nõ vero accepit pro tẽporali, tanquã pro pretio. Hic ergo modus vendendi vnum totum ratione vnius partis, & nõ ratione alterius nec speculatiue, nec practice repugnat. Consequentia vero, scilicet si hoc

Probatur alia ratione.

hoc modo fiat, non inueniri intrinsece malitiam, patet, quia tunc nõ fit iniuria rei spirituali, quia nec æstimatur pretio, nec est ratio venditionis, aut æstimationis rei venditæ, & consequenter nullo modo venditur.

19. *Confirmatur ex pensionibus, quæ beneficiis imponuntur. Cap. Constitutus,*

Et confirmatur: nam in Ecclesia vsitatum est, vt beneficia cum onere alicuius pensionis ab vno in alium transferantur, quod nunc fieri videmus auctoritate Pontificis, & olim videtur potuisse fieri ab Episcopis, vt colligitur ex capitul. *Constitutus*, de Religios. dom. Et si Episcopis non esset prohibitum, non apparet, cur in suis Episcopatibus id non esset eis licitum, ergo eadem ratione si prohibitio non esset, posset vnusquisque priuatus beneficium suum cum simili onere alteri tradere, licet institutio esset ab Episcopo facienda: illa autem est quædam virtualis venditio emolumenti temporalis beneficii, quia est datio cum pacto oneroso. Eo vel maxime, quod ea pensio postea potest pretio redimi, ergo etiam à principio potuisset compensari, vt dicebat Maior. Denique supra diximus, ita facere nunc Pontificem in Auditoratu, & Clericatu Cameræ, & ita dicitur simpliciter hæc officia vendere, quamuis quoad principale spiritualia sint, & temporale sit annexum illis spiritualibus functionibus, & iuri illarum, non antecedenter, sed consequenter, ergo, &c.

20. *3. Opinio asserens Simoniam esse cõtra ius Diuinum vendere beneficium curatum, secus tamen si beneficium sit simplex.*

Tertia sententia media, & distinctione vtens referri solet ex Panor. in capite. *Extirpanda*, in Repet. §. *Qui vero*, de Præbend. numer. 53. & sequentibus, videlicet vendere beneficium simplex non esse Simoniam contra ius Diuinum, vendere autem beneficium curatum, vel maiorem habens iurisdictionem, esse contra ius Diuinum. Ita refert sententiam Ponormitani Nauar. supra d. c. 23. num. 108. in fin. Et Vgolin. d. §. 5. num. 1. Et Couarru. d. Regul. *Peccatum*, 2. part. §. 8. numer. 8. Et pro eadem refert Maior 4. distin. 25. quæst. 3. & Siluester verb. *Simonia*, quæst. 3. & alios Iuristas. Refertur etiam Paul. Burgen. tract. de Irregular. & dispensat. tit. de Simonia, nu. 23. Veruntamen Panor. illa distinctione nõ vtitur, nec Maior, aut Siluest. illam referunt, nec est verisimilis, si sermo sit de proprio beneficio, vt mox ostendemus. Caietanus ergo in d. Opusc. aliter refert sententiam Abbatis, neque ait, falsum dixisse, sed fuisse diminutum, quia inter beneficia inuendibilia posuit illa, quæ habent ordinis, vel clauium executionem, & omisit ea, quæ ratione alicuius officii clericalis conferuntur, cum tamen illa etiam sint annexa rei spirituali: nam officium clericale non spirituali annexum, sed spirituale est, vt supra ostensum est, & docet Diuus Thomas dicta quæstion. 100. articul. 3. & 4. Et quia hoc beneficium, solum datur ad officium clericale, & non ad vsum ordinis, vel clauium, simplex vocatur, & ideo fortasse priores auctores attribuerunt Panormit. quod dixerit, beneficia simplicia solum ex prohibitione Ecclesiæ vendi non posse.

21. *Defenditur Panormit. à calumnia.*

Sed ego in verbis Panormit. neque illum defectum, aut excessum inuenio. Cum enim late probasset sententiam Theologorum supra tractatam, quod beneficium vendi non potest, quia est annexum potestati ordinis & clauium, subdit inferius hæc verba, *Et prædicta puto procedere, quando executio beneficii, vel officii concernit Diuina.* Quæ verba sine dubio comprehendunt totum officium clericale: nam illud sine dubio *concernit Diuina.* Addit etiam, *Vt puta altaris administrationem, vel clauium executionem.* At vero sub altaris administratione comprehendit fine dubio totum clericale officium, quia totum ad altaris ministerium ordinatur aliquo modo, vnde statim declarans, quid excipiat, inquit, *Secus autem si concerneret tantum administrationem temporalem, vt est videre in hospitali.* Solum ergo recipit, quando præbenda, vel redditus essent annexi alicui officio mere temporali, vt esse possunt. Tunc autem sine dubio exuitur præbenda omni spiritualitate, & ideo laico dari potest, vt dixit Glos. in capitul. *Cum M.* de Constit. verb. *Receperunt*: & declarauit idem Panormitanus in capitul. *Maioribus*, de Præbend. nume. 4. Et ita etiam annecti potest præbenda muneri pure temporali, vt verbi gratia, lectioni Grammaticæ, quam laicus legere possit. Tunc ergo clarum est, illam non esse materiam Simoniæ contra ius Diuinum, etiam secundum primam sententiam supra relatam. Cum ergo Panormitan. hanc solam exceptionem faciat, & exceptio firmet regulam in contrarium, plane nullam distinctionem facit inter alia beneficia, quæ titulo clericali dantur, quantumuis simplicia sint, & solum obligent ad officium aliquod clericale, sed omnia illa spiritualia esse intellexit, & ad ministerium altaris pertinere. Vnde idem Panormit. in cap. *Consuluit*, de Simon. absolute dixit, Simoniam committi in spirituali beneficio obtinendo, & infra ait, quicquid cõpetit clerico ratione ordinis, esse ita annexum spirituali, vt vendi non possit.

22. *Tertia opinio reiicitur.*

Non oportet ergo hic tertiam opinionem distinguere, nam Panormitan. plane sentit cum prima sententia. Et illa distinctio de beneficio simplici, vel curato: cuiuscunque fuerit, in præsenti probabilis non est, quia in vtroque est ius spirituale, & temporale emolumentum, & priori ratione neutrum vendi potest, parumque refert, quod illud ius sit altius, maius, & nobilius in vno beneficio, quam in alio: Nam etiamsi sit minimum spirituale, materia est Simoniæ iuri Diuino contrariæ. Si autem habeatur respectus ad tempralitatem, de vtroque est eadem ratio. Præbenda autem annexa temporali muneri, non est beneficium, proprie loquendo, vt ex dictis in principio cap. constat, & inferius etiam dicetur, & ideo loquendo de beneficiis non oportet aliqua distinctione vti. Solum igitur superest, vt duas sententias relatas conferamus. Inter eas autem, licet magna sit in verbis contrarietas, fortasse in re tanta non est, quanta apparet. Vt tamen rem explicemus, & ex illa colligi possit proprius loquendi modus, dicemus prius, quid in hoc genere fieri possit à Summo Pontifice sine vitio Simoniæ, & quo titulo, ac modo: deinde quid possit fieri ab inferioribus, vel nunc dispensatis à Pontifice, vel ex natura rei ablata prohibitione positiua.

23. *Pontifex potest præbendam separare ab officio spirituali, & sic eam vendere sine Simonia.*

Primo ergo potest Summus Pontifex fructus beneficii, seu præbendam, vt temporale quid à titulo clericali, & spirituali officio separare, & sic eam vendere sine Simonia, sicut potest illam donare laico, etiam licite, si iustam causam, & rationem habeat, vt omnes fatentur, & constat ex dictis. Et siquis attente consideret rationes, quas Nauarrus adducit, plures earum solum hoc probant scilicet posse Papam sine Simonia vendere præbendam separando illam à Canonica, vel simili titulo: sed hoc reuera non est vendere beneficium, vt ex dictis constat. Vnde etiam infero, posse Pontificem vendere beneficium, quod spirituale hactenus fuit extinguendo spirituale officium, vel obligationem illius, quia tũc nihil spirituale vendit, quia in emptorem nihil spirituale transit, sed mere temporale. Et ita speculatiue id distinguendo, considerare possumus ibi separari præbendam à titulo spirituali extinguendo illum, & deinde vendi præbendam, ac subinde non vendi beneficium.

24. *Potest Pontifex dare beneficium cũ onere soluendi quotannis partem fructuum beneficii.*

Secundo, potest Pontifex dare beneficium alicui cum onere soluendi quotannis sibi, vel alteri partem aliquam fructuum beneficii. Hoc etiam indubitatum est, & constat ex vsu Ecclesiæ, Et ratio est, quia Pontifex est supremus dispensator temporalium bonorum Ecclesiæ, & ita potest fructus qui ex humana institutione erant annexi titulo talis beneficii, ab illo separare, & sub alio, vel sine titulo

spirituali

spirituali conferre, & hoc facit, quando illo modo confert beneficium. Quare neque tunc venditur beneficium, quia illa pars fructuum non habet rationem pretii quandoquidem nec erat eius, cui beneficium confertur, neq; ab ipso pensio illa ex bonis eius exigitur, sed ex bonis Ecclesiæ, vel beneficii vacantis alteri assignatur. Tamen quia non separatur in perpetuum à beneficio, sed ad tempus seu ad vitam pensionarii imponitur beneficiato onus soluendi illam. Vnde quoad illam partem ille solum fit tanquam administrator cum tali onere soluendi illam pensionario. Quod totum non fit à Papa, vt à Domino illorum bonorum, & ideo non habet vmbram venditionis, sed fit, vt à supremo dispensatore. Et si applicat sibi pensionem, non accipit pretium, sed partem suæ congruæ sustentationis ex bonis Ecclesiæ, & sub eadem ratione applicat alteri.

25. *Probabile est posse Pontificem æstimare valorem pensionis, quam beneficio imponit & eum simul accipere.* Tertio probabile mihi est, posse Pontificem, quando præbet beneficium cum pensione, æstimare simul temporalem valorem illius pensionis, & illum simul recipere pro se vel pro alio ab eo, cui beneficium confert. Hoc dixit de Episcopo Maior supra: sed de Pontifice multo est id verisimilius, vt aperte declarat Adrian. dicta solut. ad nonum dicens, sicut auctoritate Papæ potest prius dari beneficium pro pensione, & postea redimi pensio, ita eius auctoritate posse à principio interuenire pecuniam. Imo ibidem ait, eadem Papæ auctoritate posse permutari beneficium pro officio temporali Ecclesiastico, vt notariatus, non vnum pro alio commutando, sed vtrumque in se suscipiendo (vt sic dicam) & dispensatoria prouidentia distribuendo. Illud etiam de pensione, & redemptione eius simul facta admittit Sot. d. q. 7. art. 2. ad fin. in corp. & licet Caietan. Opusc. 17. Respon. 16. videatur contradicere, fortasse non intelligit in ordine ad Pontificis potestatem absolutam.

26. *Ratio assertionis.* Ratio denique est, quia illa pensio beneficio imposita, vel imponenda, aut est mere temporalis, quia sine titulo spirituali alicui applicatur, & illa potest redimi ratione temporalitatis, quam habet, vt infra dicemus. Ergo potest à principio, & imponi, & redimi, quod fit per dictum modum conferendi sub tali onere. Parum enim refert, quod illa duo formaliter intercedant, vel virtute, vel quod temporibus distinctis, aut simul fiant, quandoquidem moraliter rem spectando, in idem redit. Et confirmatur, quia ibi non potest dici vendi beneficium, quia id quod postulatur, & accipitur à beneficiato, non petitur, vt pretium beneficii, nec quoad partem spiritualem, nec etiam quoad partem præbendæ, quę ad illam pertinet, sed pro parte fructuum, quæ in pensionem imponi censetur, & virtute imponitur.

27. *Difficultas proponitur.* Sed contra, quia hic modus conferendi beneficium non videtur purus à venditione illius: quia licet pensio imponi, & voluntate redimi possit, tamen cogere beneficiatum, vt & pensionem acceptet, & simul eam redimat, totumq; valorem simul conferat, ad contractum omnino onerosum, & alienum ab omni actu dispensandi bona Ecclesiastica, esse videtur. Et declaratur ab incommodo, quod Maior tetigit, nam ille, qui sic recipit beneficium, cogitur exponi periculo perdendi pecuniam, quam præbet, si prius moriatur, quam ex fructibus beneficii illam recuperet, ergo illud onus est pretio æstimabile, & beneficium reuera datur pro aliquo pretio. Denique constat iuxta communem vsum, & sensum curiæ Romanæ, Clericatum cameræ, & Auditoratum vendi à Pontifice, & tamen supra dicebamus non aliter vendi à Pontifice, quam reseruando sibi partem prouentuum illorum officiorum, & valorem illius computando, & simul exigendo, ergo si quidpiam simile fiat in beneficio, reuera vendetur.

Confirmatur ducto exemplo Auditoratus, & clericatus cameræ.

28. *Satisfit.* Respondeo hoc ipsum exemplum cogere nos, vt dicamus, hunc modum dandi beneficia cum onere alicuius pecuniæ non esse intrinsece malum, siue appelletur venditio benficii, siue quolibet alio modo. Probatur, quia, licet illa officia Cameræ Apostolicæ non dicantur beneficia: quia fortasse emolumenta eorum non sunt ex propriis Ecclesiasticis redditibus, ex quibus instituta sunt beneficia, sed ex aliis stipendiis, vel salariis à Pontificibus designatis: nihilominus in duobus quæ ad rem præsentem maxime spectant, cum beneficiis conueniūt. Vnum est, quod fundamentum illorum officiorum spirituale est, nimirum iurisdictio Ecclesiastica, quæ pro illa communicatur, vnde functiones illorum munerum spirituales sunt, vtpote actus iurisdictionis Ecclesiasticæ etiam spiritualis, nam excommunicant, absoluunt, &c. Vnde etiam sunt inuendibiles, vt supra dictum est. Aliud, in quo conueniunt cum beneficiis, est, quod emolumenta temporalia illorum officiorum sunt spiritualibus annexa consequenter, quia dantur propter officium, sicut de beneficio dicetur ca. vlt. de Resc. in 6. id est, propter spirituales functiones officii: nascūtur ergo illi prouentus ex titulo, & actione spirituali, ergo sunt illis annexi consequenter, seu dependenter ab illis. Si ergo in illis officiis non est per se malum, nec contrariū iuri Diuino illa tradere pro pecunia, illo modo, profecto nec in beneficiis est cōtra ius Diuinum.

29. *Ratio petita ab auditoratu, & Clericatu Cameræ vrgetur.* Neq; ego inuenio quid possit huic paritati rationis responderi. Nam quod temporales prouentus sint ex redditibus Eccclesiasticis, vel ex aliis stipendiis nil refert, quia ratio Simonię non oritur ex qualitate bonorum temporalium, sed ex hoc, quod detur pretium pro titulo, vel officio spirituali, si enim hoc fiat in vtroq; officio, aut beneficio, Simonia erit: si autem in illis officiis separatur venditio emolumenti temporalis, à venditione spiritualis tituli non obstante annexione consequente, profecto etiam in beneficio separabilis erit. Quod si separetur, iam non erit Simonia, etiamsi temporale illud emolumentum ex redditibus Ecclesiasticis resultet, vt per se notum est. Est ergo æquiparatio euidens, nisi forte illa munera aliquid aliud temporale coniunctum habeant, non per se, nec consequenter, sed per accidens, & concomitanter annexum cum munere spirituali, ratione cuius vendi possint. Vt si fortasse habent etiam temporalem iurisdictionem adiunctam in ditione Papæ, vel aliquid simile, de quo mihi non constat, & ideo pro certo habeo, stando præcise in ratione posita, & in titulo exigendi pretium, seu pecuniam, actionem non esse Simoniacam contra ius Diuinum.

30. *Soluitur obiectio supra facta asserendo illud non esse vendere beneficium, sed imponere onus temporale.* Ad obiectionem ergo respondeo, illam non esse propriam venditionem beneficii, sed esse impositionem cuiusdam oneris temporalis, quam Pontifex in beneficio facere potest, simul cum redēptione eius antecedente, quæ redemptio, licet venditio sit, non est venditio rei spiritualis, vt constat, nec est venditio rei temporalis annexæ rei spirituali, quia illud onus non est per se annexum titulo beneficii, imo per impositionem talis oneris separaretur pars redituum à titulo beneficii vt etiam per se notum est. Neq; etiam obstaret, quod Papa nollet dare beneficia, nisi volenti statim redimere pensionē, quia cum ibi sint duo, datio & acceptio beneficii, & virtualis impositio, ac redemptio pensionis, vnum nō miscetur cum alio, etiamsi simul fiant: & prior datio gratuita manet, etiamsi Papa nollet etiam gratiam facere, nisi volenti acceptare redemptionem pensionis. Sicut si Petrus nolit mutuare Paulo pecuniam, nisi Paulus velit sibi vendere triticum, non est vsurarius, dum modo non exigat obligationem in futurum, sed tantum actum præsentis venditionis pro iusto, & adæquato pretio, tunc enim nō exigit pro mutuo aliquid pretio æstimabile, quia vendere

dere rem iusto pretio non est res æstimabilis nouo, & speciali pretio magis quam mutuum, sed solum est concomitantia duorum contractuum, vel actionum, quas potest quis velle simul facere, & non vnam sine alia. Sicut potest quis velle mutuare triticum alteri, si ipsi mutuet vinum & non alias, & sic de aliis, iuxta doctrinam D. Th. 2.2 q. 78. art. 2. ad 4. Ita ergo in præsenti, licet officium non detur sine redemptione temporalis oneris, non ideo venditur officium, sed gratis datur, simulque venditur temporale emolumentum iam quodam modo separatum ab illo officio ex voluntate Pontificis, qui potest illa separare, & onus imponere.

31. *Respõdetur ad cõfirmationem sumptam ex incommodo.* Ad confirmationem autem sumptam ex incommodo respondetur illud pertinere ad iustam compensationem faciendam inter commodum, & periculum, vt exactio nimia non sit, quod in omni redemptione pensionis, vel oneris vitalitii seruãdum est, seruata autem æquitate, inde non redundat aliquod onus respectu spiritualis officii, quominus gratis conferatur. Ad vltimũ consequenter censeo dicendum proprie, & simpliciter loquendo reuera non vendi illa officia, sed ipsa gratis conferri cum diminutione emolumenti respectu accipientium. Quam diminutionem Pontifex posset facere, vel minuendo stipendia, vel partem sibi reseruando, ne autem illa diminutio fiat, pretio redimitur ab accipientibus talia officia, illud autem vendibile est, & Pontifex ius habet ad illud vendendum, quia supponimus, posse iuste illam partem emolumentorũ, sibi reseruare. Quod si vulgo illa officia vendi dicuntur, est etiam vulgari modo & materialiter rem spectando, non secundum veram, & moralem rei proprietatem. Hoc tamẽ exemplum declarat, quod licet in hoc modo dandi beneficia, exigendo pretium modo explicato in hac tertia assertione non sit in rigore Simonia: merito Pontifices nunquam illũ vsurparunt in beneficiorum prouisione, quia habet magnam speciem venditionis, quæ licet in vno, vel alio officio quasi proprio ipsius Pontificis possit permitti sine Simonia, vel graui incommodo: in beneficiis generaret magnum scandalum, & viam ad infinita mala aperiret, ideoque licet in rigore non sit illa Simonia contra Diuinum ius, omnino vitanda est: & hoc fortasse docere voluit Caiet. supra, & Soto, ac Mai. id non negant.

32. *Media aliqua separatione præbendæ potest Pontifex dare beneficium exigendo pecuniam, si non detur separatio non potest.* Quarto hinc concludo, media formali, vel virtuali separatione præbendæ, seu fructuum quoad aliquam saltem eorum partem posse Pontificem cum exactione alicuius pecuniæ dare beneficium, nulla vero facta separatione non posse, & ita absolute loquendo non posse vendere beneficium. Sic conciliantur opiniones supra relatæ, iuxta Adria. Naua. & alios. Nam prior procedit iuxta hanc posteriorem partem, altera vero iuxta primam partẽ assertionis. Et si Caiet. attẽte legatur in d. q. 100. art. 4. plane admittit priorem partem huius assertionis. Quæ quidem satis probata, & declarata est ex dictis. Nam de separatione formali procedunt prima, & secunda assertio, virtualis autẽ separatio declarata est in tertia. Et potest etiam aliis exemplis declarari: nam si pingue beneficium pro tenui commutetur, potest Pontifex concedere, vt pensione aliqua imposita super beneficium pingue, excessus temporalis compensetur, illius tantum ratione habita vt quotidie fit: ergo etiam potest concedere, vt data à principio certa pecuniæ summa pensioni moraliter æquiualenti commutatio fiat, quia sicut potest postea concedere redemptionem pensionis, ita potest vno actu vtrumque concedere, & tunc dicimus fieri virtualem separationem, quod tenent Soto, & alii supra allegati, & quos infra tractando de permutationibus beneficiorum afferemus, vbi hoc punctum latius declarabimus. Denique hanc partem probant omnia adducta pro secunda sententia.

Et ratio est, quia Papa est supremus dispensator bonorum Ecclesiæ, & ideo sicut re ipsa potest separare redditus ab spirituali titulo, ita mente, & intentione, & voluntate potest separare temporale ab spirituali, & ita compẽsare temporale cum temporali, & spiritualia, vel gratis, vel pro spiritualibus conferre. Aliqui etiã hoc declarant, quia Papa potest separare in re ipsa temporales reditus ab spirituali titulo, & dare spiritualem titulũ sine iure ad tẽporalia, ergo quando dat alicui spiritualem titulũ, potest ab illo exigere summã pecuniæ, vt relinquat illos redditus annexos illi titulo, & non illos separet, vel vt separatos vniat. Sed ego nõ tam facile hoc admitterem, tum quia cũ illa competant Pontifici per supremam potestatem spiritualem, illud plane esset vendere vsum suæ potestatis, quod est contra Diuinum ius: tum etiã quia emere à Papa, vt fructus maneant vniti beneficio est emere, vt semper liceat acquirere ius ad illos fructus mediante spirituali ministerio, hoc autem est vendere ministerum ipsum, vt statim dicemus. Denique ipsamet annexio taliũ fructuum ad spiritualem titulum, spirituale quid est, tam quoad potestatem, à qua manat, quam quoad terminum spiritualẽ, qui ibi necessario inuoluitur, quàm etiam quoad finem, qui est, vt spiritualia conseruari possint, vt dicitur in d. c. *Si quis obiecerit*, 1. qu. 1. ergo pro conseruanda annexione fructuum, vel restituenda, aut denuo facienda, non potest pretiũ dari, vel accipi etiam à Papa. Solum ergo potest tẽporale ipsum separari, & vt sic compensari, & pretio redimi auctoritate Pontificis. 33. *Ratione probatur.*

Iam vero probatur altera pars conclusionis. Et in primis in illa procedũt rationes omnes pro cõmuni sententia Theologorum adductæ. Et deinde explicantur in hũc modũ, quia si beneficium nõ separatur ab officio spirituali, quando venditur beneficium, pretio emitur facultas obtinendi illos redditus, & ius ad illos mediãte spirituali ministerio, ergo emitur, & venditur ipsum spirituale ministeriũ, saltem vt medium necessariũ, ad temporalia acquirẽda. Declaratur primũ in hunc modũ, quia ante exhibitũ spirituale ministeriũ non est acquisitũ ius ad tẽporales redditus veluti directe, & immediate in ipsis, sed tãtũ virtute in ministerio spirituali, quatenus is, qui possidet beneficiũ, habet ius ministrãdi, & per spirituale ministeriũ consequendi propriũ, & formale ius ad tẽporales redditus, ergo vendere illud ius ad redditus quasi radicale, est vẽdere ipsum ministerium spirituale. Atque in hoc cernitur magna differẽtia inter hæc tẽporalia, vt annexa consequẽter, vel antecedenter, & soluuntur fere omnia, quæ pro prima opinione adducta sunt, si cõtra hanc obiiciantur. Denique declaratur, quia si Papa nõ separet fructus beneficii ab ipso beneficio, sed velit semper, vt sint stipendium sustentationis debitæ pro spirituali munere, si hanc ipsammet sustentationem vendat, conuincitur vendere ipsum spirituale munus, etiamsi ipse dicat, se id non intendere. Nam vẽdit rem annexam spirituali muneri, vt annexa est, id est, vt est sustentatio debita ratione talis ministerii spiritualis, ergo necesse est, vt venditio aliquo modo attingat rem ipsam spiritualem, & in illam cadat. Et hoc etiam bene confirmat ca. *Si quis obiecerit*, quod aliqui interpretantur de annexis tantum concomitanter, sed aperte loquitur etiam de beneficiis, vt supra vidimus. Alii vero, vt Vgolin & Nauar. indicat, exponunt regulam illam, qui vnũ vendit, aliud inuenditum non relinquit, intelligi secundum præsumptionem Iuris, nõ secundum veritatem. Sed non placet, quia secundũ rei veritatẽ, & rigorem loqui videtur Papa, cũ dicat, *penitus desipere*, quia illud negat, & cum exemplum adducat, de corpore, quod sine anima viuere non potest, quod non ex præsumptione dicitur, sed ex veritate rei. Loquitur ergo de temporali ita annexo, vt non nisi per spiri- 34. *Probatur 2. pars conclusionis.* *Nauar.*

 tuale

tuale comparari possit: nam qui tale temporale vendit manente annexione, non potest non aliquo modo vendere ipsum spirituale: secus vero est, quando fit formalis, vel virtualis separatio, vt declaratum est.

35. *Prælati inferiores nec possunt vendere beneficium sine Simon. contra ius Diuinum, nec pecuniam exigere aliis titulis explicatis.*

Quinto ex his à fortiori constat, inferiores Prælatos non solum non posse vendere beneficia Ecclesiastica sine Simonia contra Diuinum ius, verum etiam nec posse aliis modis, vel titulis explicatis pecuniam exigere pro beneficio, etiam intuitu temporalis incommodi. Ita docent fere omnes, & patet breuiter prior pars, quia ostensum est, beneficium vt sic, id est, vt annexum spirituali titulo, non posse vendi sine Simonia etiam à Papa, ergo multo minus ab inferioribus. Ratio vero alterius partis est, quia Episcopus non potest disiungere fructus beneficii à beneficio, & consequenter non potest de illis, vt de mere temporalibus disponere, nec facere, vt ius ad illos acquiratur, nisi medio iure, & ministerio spirituali, ergo non potest præbendam, vel, partem eius vendere, nisi vendendo spirituale. Consequentia patet ex dictis, & antecedens probatur, quia Iure communi statutum est, vt beneficia sine diminutione conferantur, in proprio titulo, & in c. *Prohibemus*, de Censib. prohibentur Episcopi partes redditUum beneficiorum suis vsibus applicare, aut Ecclesiis noua onera imponere. Idem sumitur ex cap. vlt. 1. quæst. 3. cap. *Maioribus*, & cap. *Vacante*, de Præb. Est autem hæc prohibitio de iure positiuo, vt cōnstat. Vnde illa seclusa possent Episcopi in suis diœcesibus saparationem facere, & ita etiam possent sine Simonia sibi, vel alteri ex iusta causa applicare temporale emolumentum, & consequenter illud per se spectatum vendere. Sed hoc merito prohibitum est, quia esset in magnam Ecclesiæ perniciem, vt in prædictis Iuribus satis significatur.

36. *An Episcopus possit modo, non obstante iure positiuo imponere onus pecuniæ cupienti beneficium.*

Solum potest interrogari, An nunc etiam non obstantibus his prohibitionibus Iuris positiui, licere possit Episcopo aliquod onus pecuniæ imponere cupienti beneficium obtinere, eo modo, quo id affirmat Maior supra relatus: Videtur enim id posse fieri aliquando licite: nam multorum Canonistarum opinio est, posse Episcopum imponere temporalem pensionem illi personæ, cui confert beneficium, vt tenet Gigas qu. 6. de Pension. cum Innoc. Imol. Felin. Anchar. Oldrado, Decio, Anton. & aliis, quos citat. Quod etiam tenet, & late probat Gábar. de Officio, & potestate legati libr. 6. capit. 77. Et videtur posse probari ex cap. *Constitutum*, de Relig. domib. & cap. *Cum venisset*, de Restit. spoliat. & cap. *Veniens*, cap. *De cætero*, de Transact. Illud ergo onus personæ impositum in collatione beneficii temporale quid est, & pretio æstimabile. Dices, non esse per modum pretii, nec ex bonis recipientis beneficium, sed esse per applicationem alicuius partis fructuum beneficii ad aliquod pium opus. Sed esto, hoc ita sit, sequitur vlterius, posse Episcopum computato valore illius annuæ pensionis simul in principio collationis valorem illum exigere à recipiente beneficium, vt Maior concedit.

37. *Satisfi.*

Respondeo inprimis hoc non videri contra ius Diuinum, nec continere veram Simoniam, si pure fiat, & sana intentione, iustaque ex causa, & cum sufficiente potestate, vt de Pontifice diximus, estque eadem ratio de Episcopo in sua diœcesi in casibus sibi à Iure concessis, vt de transactionibus infra dicemus. Secundo hic non tractamus nunc, An Episcopi possint imponere pensiones in beneficiis attento Iure Ecclesiastico? supponimus tamen ordinarie non posse propriam pensionem super ipsis beneficiis imponere, quia non possunt beneficia diminuere & ita non possunt diuidere beneficiū, & pensionem quasi adhærentem illi imponere, ita vt duret, quamdiu pensionarius vixerit, etiāsi beneficiatus moriatur. Hoc enim est prohibitum Episcopis Iure communi, vt patet ex Decretis allegatis, & ex c. *Nisi*, de Præb. in fin. Possunt tamen, quando Ecclesiam sui iuris à sua dignitate separant, aliquid in recognitionem antiqui iuris, & superioritatis suæ Sedi reseruare, qui est casus dicti cap. *Constitutus*, vt ibi communiter exponitur, & ita ad præsentem casum nihil refert. Aliquando etiam licet Episcopis imponere pensionem personalem (vt sic dicam) in casibus in Iure concessis, ac declaratis, vt maxime videntur esse transactiones, & concordiæ litium: nam in his casibus loquuntur fere Iura citata. Et interdum fortasse possunt reseruare pensionem ad vitam renunciantis propter senium, post diuturnum Ecclesiæ seruitium: de quo aliquid in sequentibus attingemus.

Episcopi nō possunt imponere pensiones in benefic.

38. *Priuatis personis ex iure Diuino prohibitū est vendere beneficia.*

Sexto, ex his facile constat, quid dicendum sit de priuatis personis possidentibus beneficia: clarum enim est ex vi iuris Diuini esse illis prohibitum beneficia vendere, etiamsi sua esse videātur, quia sunt sua, vel secundum quid, scilicet quoad ministerium, & vsumfructum, vel saltem cum hac limitatione rebus spiritualibus intrinseca, vt vendi nō possint, sed gratis danda, si ea possidens illa conferre velit. Vnde addere possumus, in his priuatis personis ita esse malam venditionem proprii beneficii, vt licet Iura Canonica eam non prohiberent, illicitū eis esset vendere beneficium, seu præbendam, aut partem eius etiā intuitu solius tēporalitatis. Quia in priuata persona nulla est potestas faciendi separationē vnius ab alio, nec formaliter, nec virtute, neque vllo modo, dictum autem est, non facta separatione, non habere locum venditionem sine Simonia, ergo.

39. *Difficultas.*

Dices, Beneficiarius potest locare fructus sui beneficii ad aliquos annos, & secluso iure humano prohibente, posset locare ad vitam suam, sed locatio est æquiualere quædam venditio præbendæ pro illis annis, ergo iam licet illis aliquo modo vendere præbendam. Vnde vlterius posset beneficiatus, stando in Diuino iure, vendere partem fructuū sui beneficii pro toto tempore vitæ suæ, accepto simul pretio, & valore illius, & postea dare beneficium alteri cum sola altera parte fructuum, & consequenter etiam posset ab eodem, qui confert beneficium, prius exigere, vt emeret partem fructuum totius vitæ suæ, & ita virtute venderet beneficium quoad temporalitatem eius. Respondeo, non posse priuatum beneficiarium, etiam stando in Diuino iure, ita locare fructus beneficii, vt illos separet à titulo beneficii, quia ad hanc separationem nullam habet potestatem, nam cum annexio facta fit auctoritate Ecclesiæ, contra Diuinum ius, & contra rationem naturalem, vt à priuata persona possint separari sine auctoritate publica, & gubernatiua. Quantumuis ergo locentur fructus, annexi manent beneficio, & ad illum per se primo pertinent, qui titulum habet beneficii, conductor vero tantum vice illius colligit fructus, & ita ex vi contractus illius, soli fructus venduntur in ordine ad illum statum, quem habent, postquam sunt recepti, & sub priuato dominio beneficiati.

Enodatur, resoluiturque non posse beneficiariū etiam stando in Diuino iure ita locare fructus vt illos separet à titulo beneficii.

Quocirca si durante tempore, pro quo fructus 40.
sunt locati, prior beneficiarius moriatur, & alius succedat, fructus sequentis temporis ad successorem pertinebunt, & illi tenebitur conductor soluere pretium, & nomine, ac vice illius colligit fructus. Ideoque falsum esse existimo: quod in altero casu supponitur: nam etiam stando in iure Diuino non potest priuatus possessor beneficii locare, seu vendere fructus sui beneficii futuros per multos annos, vel pro toto tempore vitæ suæ, & accipiendo simul pretium omnium illorum fructuū, ita vt ex vi huius contractus præiudicet successori, priuando illum tali parte fructuum pro toto illo tempore, etiamsi liberaliter dimittat beneficium post priorem

vendi-

venditionem. Quia priuatus possessor beneficij ex ipsa natura talis rei nullam habet potestatem, aut ius ad talem venditionem faciendam. Probatur, quia ipse ex vi beneficij solum habet ius percipiendi fructus ratione spiritualis ministerij, ergo solum mediante hoc titulo, & ministerio consequitur fructus, ergo non potest fructus vendere pro illo tempore, pro quo non est habiturus titulum, vel ministerium spirituale, quia nullum ius habet in illos fructus, nec beneficium illud confert, quia solum dat ius ad fructus, mediante tali titulo, seu ministerio. Et confirmatur, quia illa præbenda integra est per Ecclesiam deputata, vt sit stipendium sustentationis eius, qui tale beneficium habuerit: ergo non potest priuatus diminuere illud stipendium pro tempore futuro, & pro suo successore.

41. *Concluditur Simoniam esse in priuata persona aliquid postulare ab eo, cui beneficium confert.*

Vnde tandem concludo, in priuata persona semper esse Simoniam hoc colore, vel titulo aliquid postulare ab eo, cui beneficium conferre vult. Itaque vendere alicui futuros fructus illo modo, accepto simul pretio cum animo relinquendi beneficium, si per se fiat, id est, non dando beneficium emptori, non est Simonia, sed iniustitia, quia non venditur spirituale, sed temporale, ad quod nullum ius, seu dominium habet. Et ita facit iniuriam vel emptori, si decipiat illum, vel successori, & Ecclesiæ, si per vim faciat, vt successor beneficij illis fructibus priuetur. At vero si beneficium detur alicui, accipiendo pecuniam ab illo sub eo colore, quod vendit fructus futuros, vel quod posset vendere, & non facit, tunc Simonia committitur contra Diuinum ius. Probatur, quia vendit fructus, vt postea obtineantur à tali persona titulo beneficij, ergo vendit titulum beneficij, vt supra ostensum est. Nec excusabitur à vera Simonia, etiamsi dicat, se non intendere vendere titulum, sed meros fructus, nam de facto vult vendere fructus vt percipiendos spirituali titulo, nec ipse potest eos separare, aut aliter transferre, ergo velit, nolit, conuincitur vendere spiritualem titulum. Est ergo semper hæc Simonia propria, & contra ius Diuinum in priuatis personis.

42. *Obiectio.*

Dices, Beneficiarius priuatus, cum se priuat beneficio, vt alteri tribuat, incommodum, & iacturam patitur in temporalibus, ergo saltem poterit ab aliquo exigere aliquid ratione illius incommodi, quod patitur: nam illud pretio æstimabile est, nam est quoddam temporale detrimentum. Respondeo, supposito iure positiuo, hoc non habere locum, quia hæc omnia sunt prohibita, vt constat, meritoq; ordinatum est, vt si quis vult hanc iacturam non pati, suum beneficium retineat: vel si rationabilem causam habet renunciandi, & non potest sine temporali incommodo, à Prælato habente potestatem remedium postulet, quia alias aperiretur via innumeris fraudibus, & Simoniis. At vero stando in solo Diuino iure, probabile est, illud non esse intrinsece malum propter rationem factam. Et confirmatur alio simili exemplo: nam parochus, verbi gratia, non potest suam iurisdictionem pro pretio delegare, nec licentiam, quam dat alteri clerico ad administrãda Sacramenta in sua Ecclesia: si tamen ipse inde iacturam patiatur, & priuetur multis prouentibus, poterit se indemnem seruare, & conditionem apponere, per quam prouentus sibi reseruet, vel iustam eorum partem, quia tunc non vendit spirituale, sed redimit damnum temporale, vt bene docuit cum Veruec. Siluester ver. *Simonia*, quæst. 8. vers. *Secundum*, Vgol. Tab. 1. c. 36. §. 3. nu. 4. Ergo similiter, &c. Nihilominus in beneficiis probabilius videtur ex natura rei hoc etiam non licere, quia in beneficio sunt onus, & commodum: & commodum ex institutione Ecclesiæ est tam annexum oneri, vt ab illo disiungi non posit, nec ius ad illud acquiri, quatenus temporale est, nisi mediante onere spirituali. Ergo qui vtrumque voluntarie dimittit, non potest pro temporali incommodo aliquid exigere, cum illa iactura sufficienter recompensetur cum oneris, & obligationis carentia, cumque ex illa recompensatione sequatur necessario diminutio in sustentatione pro ministerio beneficij ab Ecclesia designata. Quare ex natura rei videtur necessarium, vt illa recompensatio fiat ipsius Ecclesiæ auctoritate. Nec est simile in altero exemplo de parocho: nam parochus nunquam dimittit suum titulum, licet alteri det licentiam, & ideo semper in illo manet fundamentum illorum prouentuum, seu emolumentorum, & ideo merito potest se indemnem seruare: qui autem beneficio renunciat, nullum titulum retinet, vt posit illam recompensationem accipere.

Respondetur. Contra ius positiuum facit beneficiarius, qui beneficium alteri conferendo aliquid ab eo petit. probabile tamen est non esse hoc intrinsece malum.

Probabilius iudicatur esse hoc intrinsece malum.

CAPVT XXV.

Vtrum Præstimonia sint materia Simoniæ contra ius Diuinum, vel humanum?

1. *Ratio dubitandi.*

Ratio dubitandi esse potest, quia hæc non sunt Ecclesiastica beneficia, quamuis enim per illa conferatur aliquod ius ad portionem aliquam Ecclesiasticorum redditutm, non tamen pro spirituali titulo: ergo non sunt beneficia, nam (vt diximus) de ratione beneficij Ecclesiastici est spiritualis titulus: ergo non sunt hæc materia Simoniæ. Probatur consequentia, quia neque sunt spiritualia in se, vt per se notum est: neque spiritualibus annexa, quia licet fortasse illi redditus interdum fuerint annexi spiritualibus, iam in his separati sunt ab omni spirituali titulo: ergo illa vendere, non est Simonia contra ius Diuinum, vt per se etiam patet. Neque etiam contra Ecclesiasticum, quia in generali prohibitione vendendi spiritualia, vel eis annexa, vel beneficia, non continentur, vt ex ratione facta colligitur, nec de illis in particulari specialis prohibitio inuenitur. In contrarium vero est communis vsus, & sensus Ecclesiæ, nunquam enim hæc vendi consueuerunt.

2. *An præstimonia sint propria beneficia.*

De his præstimonijs controuersia est, An sint propria beneficia, nec ne? Quidam enim negant, vt Ioannes Andr. in cap. vn. de Rerum permut. in 6. cum alijs, quos infra referam tract. sequent. lib. 4. de Oratione, cap. 21. Alij affirmant simpliciter esse beneficia. Quod tenet Hostiens. in cap. *Postulasti*, de Rescript. nu. 9. & 10. & Oldra. cons. 81. & alios referam citato loco. Nonnulli vero distinctione vtuntur, nam quædam dicunt esse præstimonia, quæ solis clericis, & cum aliquo spirituali titulo, & onere dantur, & perpetua sunt, alia vero, quæ dantur etiam laicis solum ad studium, vel militiam, & de prioribus fatentur esse beneficia, quod est clarum, de posterioribus negant. Ita Hogeda 2. part. de beneficijs incompatib. ca. 8. nu. 12. vbi alios refert pro his omnibus opinionibus. Ego vero, ne distinctio hæc confusionem pariat, censeo, non esse vocanda prestimonia illa, quę laicis dantur mero titulo temporali: nam hæc non solent communi vsu loquendi præstimonia, sed potius pensiones appellari, nam propria præstimonia saltem primam tonsuram postulant, vt persona sit illorum capax, vt omnes fatentur, & vsus probat. Item præstimonia non sunt personalia, aut vitalitia, sed perpetua, quando enim vacant per mortem habentium, non extinguuntur, sed conferri possunt, & debent alijs per Ecclesiasticum Prælatum: hoc autem non opinor inueniri in pensionibus, quæ laicis conceduntur ad militiam, vel studium, & ideo non possunt dici præstimonia, sed pensiones, de illis ergo dicemus in puncto sequenti. Hic ergo tantum vocamus præsti-

Præstimonia non sunt vocanda, quæ laicis dantur.

Quæ proprie præstimonia dicantur.

monia

monia illa, quæ sunt perpetua, & clericorum propria. Et de illis adhuc res dubia fuit olim: An sint beneficia, necne? Quia ad rationem beneficij non sufficiunt illæ proprietates, quas attigimus nisi detur ad aliquam spiritualem functionem, non constat autem hoc de his præstimoniis, vt in citato loco latius dicam.

3. *Quidā dicūt præstimoniū esse materiā Simoniæ eo ipso, quod solis clericis dari possit.*

Aliqui vero in proposito censent, eo ipso quod præstimonium solis clericis dari potest, esse materiam Simoniæ, nec vendi vlla ratione posse, siue sit proprium beneficium, siue non, id est, siue sit institutum propter spiritualem functionem, siue solum ad alendos pauperes clericos in studio, vt postea possint Ecclesiæ inseruire. Ratio est, quia iam sunt annexa illa bona alicui rei spirituali, scilicet, ordini clericali, saltem primę tonsuræ, quæ etiam spiritualis est. Et videtur fauere D. Thomas dicto artic. 4. nam connexionem hanc explicat per hoc, *quod aliquid non competit, nisi habenti officium clericale.* Et eodem modo loquitur Caietanus in dicto tract. 9. tom. 2. Opusc. quæst. 1. Sed reuera si hæc præstimonia nullum haberent annexum alium spiritualem titulum, illud non sufficeret ad materiam Simoniæ constituendam saltem ex vi iuris Diuini. Quia tale præstimonium reuera non esset verum beneficium propter illam solam conditionem. Quia licet tonsura esset necessaria ad tales fructus percipiendos ex Ecclesiæ ordinatione, nihilominus fructus non darentur ratione tonsuræ, sed ratione studij, verbi gratia, vel ad studendum. Vnde ex illo solo capite non potest proprie dici temporale esse annexum spirituali consequenter, quia illi fructus non sequuntur ex tonsura, nec ratione illius debentur, sed solum se habet tonsura tanquam conditio, quam Ius prærequirit, vt subiectum sit aptum ad recipiendum illud temporale, quod non videtur satis ad propriam connexionem. Sicut si quis institueret certas portiones ad alendos clericos pauperes in studio, & non alios, non ideo dicerentur illa bona annexa spiritualibus, si nihil aliud spirituale ab eis exigeret. Addendum ergo est, hæc præstimonia reuera habere titulum spiritualem, cui temporalia illa annexa sunt, nam saltem obligant ad officium Canonicum, quod satis est ex omnium sententia: nam est clericale officium. Et ideo D. Thom. non dixit, habenti *clericalem tonsuram*, sed habenti *clericale officium*, & ita etiam exposuit bene Caietan. Et licet olim fuerit dubium de illa obligatione, hodie dubitari non potest, vt citato loco ostendam.

Impugnatur eorum opinio.

4. *Præstimonia esse materiā Simoniæ resoluitur.*

Sit ergo certa resolutio: Præstimonia, si proprie, & secundum communem vsum illius vocis loquamur, esse materiam Simoniæ, & vendi non posse, eodem modo, quo cætera beneficia. Ita docet Hostiens. supra cum alijs relatis, & Sot. lib. 9. de Iust. q. 7. art. 1. Et probatur primo, Quia sunt beneficia Ecclesiastica licet simplicissima: ostensum autem supra est, quo ad hoc esse eandem rationem de beneficijs simplicibus, & cæteris. Secundo ex consuetudine sumitur efficax argumentum, quia cum magna sit cupiditas obtinendi beneficia, & præsertim ea, quæ simpliciora sunt, nemo audet præstimonia vendere, aut emere, nec Ecclesia id toleraret. Tertio ex modo, quo conferri solent, constat, collationem eorum spiritualem esse, & vendi non posse, solum enim à Prælatis Ecclesiasticis, & cum solennitate, qua cætera beneficia, hæc conferuntur, signum ergo est, reputari spiritualia, ac subinde eorum fructus esse spiritualibus annexos. Et ita plane declarauit Pius V. in Motu proprio, quem cap. sequent. referemus, & illum, infra tractando de horis Canonicis, explicabimus.

CAPVT XXVI.

Vtrum Pensiones Ecclesiasticæ sint materia Simoniæ

1. *Opinio Canonistarum asserentium pensionem non esse rem spiritualem.*

Antiqua opinio Canonistarum fuisse videtur, pensionem absolute, & indistincte non esse rem spiritualem, quia potest dari laico, & solum est portio quædam ex redditibus Ecclesiasticis assignata, non cum spirituali titulo, aut onere, sed propter alias causas, vel functiones. Ita sumitur ex Gloss. in cap. *Quamuis*. 1. de Præbend. in 6. verb. *In persone*, quatenus ibi ait, pensionem posse laico conferri, & sine titulo dari. Vnde in illo textu à beneficio distinguitur, quod etiam notat Glossa per textum ibi, in cap. *Ad audientiam*, 31 extra, de Rescript. Quibus locis videri possunt interpretes, nam in hanc partem inclinant: præsertim Abb. & Felin. in d. cap. *Ad audientiam*, Anton. de But. & Zabarel. in Clem. vn. de Supplen. neglig. Prælat. & alij, quos videre licet in Gigan. quæst. 28. de Pensi. in princ. Ludouic. Gomez in Regul. de Annal. post qu. 21. & Regula de infirmis, quæst. 16 Rebuff. de Pacif. possess. nu. 132. 133. Couar. cap Cum in officiis, de Testam. n. 6. Sarmien. de Reddit. Eccles. 2. p. ca. 8 n. 13. Hoged. de Benef. incompat. in Præfat. n. 1. 3. Salzed. in Pract. cap. 62. nu. 10. Idemque sentit S. Iuest. verb *Hora*, qu. 2. dist. 8. quatenus negant, pensionem, etiam datam clerico, obligare ad recitandum Canonicum officium. Consentit etiam Sot. lib. 3. de Iust. q. 6. art. 2. in dub. penult.

2. *Ex prædicta opinione sequitur pensionem non esse materiam Simoniæ.*

Ex qua sententia videtur aperte sequi, pensiones non esse materiam Simoniæ, sed vendi posse, & emi, saltem stando in Diuino iure, quia sunt mere temporales, & licet ex spiritualibus manauerint, tamen per concessionem ab eis separatæ sunt, vnde iam nō sunt spiritualibus annexæ, ergo nullo modo sunt materia Simonię. Atque ita sentiunt multi ex dictis, licet non omnes, vt dicam. Idemque absolute tradit Caietanus tom. 1. Opusc. tract. vlt. Respons. 10. Et vsus comprobare videtur: nam quotidie hæ pensiones redimuntur. Et quod id fieri licite possit, etiam sine licentia Papæ, docet Tolet. in sua Sum. libro. 5. ca. 92.

3. *Pensiones sunt in dupli ci genere: quædam enim conferuntur omnibus, aliæ solis clericis.*

Sed hoc non obstante, multiplici distinctione in hac materia vtendum est, quia illa generalis regula non potest ad omnes pensiones applicari, maxime post Motum proprium Pij V. *Ex proximo*, qui est 138 editusque est anno 1571. Ex quo decreto prima diuisio pensionum sumenda est: nam quædam conferuntur omnibus, quædam vero clericis, vt clerici sunt, ita enim ibi Pontifex distinguit. Priores sunt illæ, quæ vel laicis conferuntur, vel indifferenter sine expressione, vel postulatione talis conditionis, vel quę dantur propter rationem aliquam de se temporalem, & humanam, vel corporalem. Vt si certa pensio assignata sit pro Thesaurario, seu Sacrista, aut pro pulsandis campanis, vel curandis infirmis. Posteriores autem sunt: quando assignantur pro clericis, vt clerici sunt, quod fieri intelligitur vel quando illa conditio expresse postulatur, vel ex modo, & ratione concessionis supponi intelligitur, & in vniuersum, quando propter munus aliquod spirituale conferuntur.

4. *Sententia supra relata procedit de priori genere pensionum. Inter pensio impugnatur.*

Primo igitur de priori genere pensionum procedit maxime sententia relata, vt declarauit Sotus lib. 9. de Iust. quæst. 7. artic. 2. ad finem, Victor. dicta Relect. numer. 54. Veruntamen Rebuf. loco citato num. 34 absolute negat, etiam has pensiones vendi posse. Probat, quia pensio est annexa beneficio Ecclesiastico, ergo vendi non potest. Patet consequentia, tum ex regula generali, tū exemplo iuris patronatus,

natus, tum quia qui adhæret Ecclesiæ, debet regi iure Ecclesiæ, capit. *Damnatus*, de Sum. Trin. Denique ait in tali venditione magnum esse periculũ delinquendi, & ideo ab illa esse abstinendum. Ego vero censeo distinguendum. Nam aut loquimur de hac pensione ex vi solius iuris Diuini, & naturalis, quod resultat ex hoc præcise, quod talis pensio ex bonis Ecclesiasticis, vel super beneficium Ecclesiasticum assignata sit, vel loquimur ex iure positiuo addito vltra hanc institutionem, seu consignationem.

5. *Resoluitur pensionem priori modo spectatam nõ esse materiam Simo.*

Dico ergo, pensionem huiusmodi priori modo spectatam non esse materiam Simoniæ, & sine vlla vmbra illius vendi posse, vt docent citati Auctores, & communis sententia, quia est quid mere temporale. Nec obstat ratio Rebuffi, quia falsum assumit. Talis enim pensio non est annexa rei, vel titulo spirituali: Nam vt argumentabar, quod fructus pensionis sint assumpti (vt sic dicam) vel consignati ex fructibus beneficii; non sufficit ad annexionem, quin potius illa portio ex ipso separata est à titulo illius beneficii, quantum ad illum, cui confertur: vnde nisi in illo alius sit spiritualis titulus, nulla est annexio illius temporalis ad spirituale. Sicut tertiæ decimarum Regi concessæ temporales sine dubio sunt, & vendi possunt, vt quotidie fit: quia illud ius datum Regi circa Ecclesiastica bona non est ius spirituale, sed mere temporale. Eo vel maxime, quod interdum potest ius mere temporale ex spirituali manare sine annexione ad spirituale, vt patet de fructibus decimarum, quando iam sunt sub dominio proprio clericorum. Vnde non est simile de iure patronatus: nam illud vel est spirituale, vel certe proximum spirituali, illique valde annexum: nam ordinatur ad collationem beneficii spiritualis media præsentatione, quæ spiritualis est ratione termini, vt infra dicetur. Pensio autem hæc est ius ad rem mere temporalem, nullo mediante spirituali titulo, materia autem remota (vt sic dicam) ex qua sumpti sunt illi prouentus, & causa effectiua donans pensionem, licet id fecerit per potestatem spiritualem, non fecit rem esse spiritualem, vel annexam illi. Sicut quando Papa fecit eleemosynam ex bonis Ecclesiæ, & per potestatem spiritualem: eleemosyna facta mere temporalis manet, & sine vlla annexione. Quid vero dicendum sit de iure positiuo paulo inferius dicam.

6. *Pensiones clericorum in varia membra diuiduntur.*

Secundo dicendum est de pensionibus clericorum, vt clerici sunt. Et has possumus in varia membra distinguere, iuxta varios modos imponendi has pensiones: nam de singulis oportet in particulari dicere. Interdum ergo datur hæc pensio clerico simplici, siue in maiori, siue in minori ordine constituto absolute, simpliciter ad suam sustentationem, sine respectu ad aliquod beneficium, vel spirituale ministerium, aliquando vero cum aliquo speciali respectu, aut titulo. De prioribus pensionibus, vt cap. præced. tetigi, aliqui existimant pensionem, eo ipso quod requirit in persona clericatum, seu primam tonsuram, etiamsi nullum spirituale onus secum afferat, fieri spirituali annexam, ac subinde Simoniæ materiam, & inuendibilem iure Diuino. Ex quo sequitur etiam iure antiquo fuisse omnes has pensiones clericorum inuendibiles. Et hoc videtur sentire Nauar. Consf. 59. 60. 61 62. & 63. de Simonia, & in Manuali, cap. 23. nu. 111. & quod magis est, dicit omnes ita sentire.

Nauarri sententia asserẽs pensionem requirentem clericatum in persona esse inuendibilem iure Diuino.

7. *Reiicitur hac sententia stãdo in iure antiquo.*

Sed reuera stando in iure antiquo, & in sola natura talis pensionis, contrarium est communiter receptũ, & est verius, neque oppositum potest sufficienter fundari. Quia illa pensio in sola illa ratione spectata nõ datur propter spirituale titulũ, sed præcise ad sustentationem: clericatus autem solum requiritur, vt conditio, vel dispositio ex parte subiecti. Sicut eleemosyna, quæ fit clerico peculiari respectu, quia clericus est, & quasi in honorem clericatus, non ideo fit spiritualis, vel annexa rei spirituali. Et declaratur, quia tunc redditus temporalis dicitur, proprie annexus titulo spirituali, quando ius spirituale tale est, vt secum afferat ius ad temporale: at prima tonsura non affert secum hanc pensionem: non habet ergo illam sibi annexam consequenter, sed immediate datur personæ, noua liberali donatione temporali, licet in illa requirat talem conditionem spiritualem. Aliud vero esset, si in aliquo Episcopatu esset aliquod certum emolumentum ita annexum statui clericali, vel primæ tonsuræ, vt ei statim esset debitum ex vi ordinationis, illud enim diceretur proprie annexum consequenter ordini, & vendi non posset. Sicut nunc priuilegia Clericorum annexa sunt ordini, & vendi non possunt, etiamsi aliqua secundum se spectata sint temporalia, & pretio æstimabilia. Non inuenitur autem in Ecclesia talis modus annexionis pensionum ad ordinem vt sic, & ideo ex hoc solo capite non fit pensio spiritualis, quod clerico, vt clericus est, conferatur.

Addimus vero secundum ius nouum Pii V. has pensiones spirituales esse, & inuendibiles. Probatur, quia dantur cum obligatione alicuius spiritualis, ac clericalis muneris: ergo iam sunt annexæ clericali officio, & non tantum requirunt statum clerici, vt conditionem, sed etiam postulant ministerium spirituale, ratione cuius tales redditus fiant debiti, & acquiratur ius ad illos. Antecedens patet, quia Pius V. imposuit his pensionariis obligationem recitandi officium Beatissimæ Virginis, vt in sequent. tractat. lib. 4. videbimus. Supponimusque (vt ibi dicemus) illam legem obligare, & non esse per contrariam consuetudinem abrogatam, saltem in Hispania: quia nec de tali consuetudine constat, nec de tacito consensu Pontificis in ea toleranda: illa ergo lege supposita, iam illi fructus sunt annexi muneri spirituali. Nam licet adhuc pensiones hæ non sint beneficia in rigore, quia non sunt perpetua, nihilominus sunt quidpiam spirituale constans ex illa obligatione spirituali, & iure ad temporalia sibi annexa. Et quoad hoc procedit optime opinio Nauarri, & stante hoc iure, mihi videtur certa. Et intelligo, hanc Simoniam esse contra ius Diuinum, quia licet supponat institutionem Ecclesiæ quoad talem annexionem temporalis ad spirituale: illa supposita, res sit natura sua inuendibilis, sicut de beneficiis explicauimus.

8. *Secundum ius nouum Pii V hæ pensiones sunt spirituales, & inuendibiles.*

In quo sensu vera sit sententia Nauarri.

Atque hinc infero, etiamsi pensionarius habeat licentiam à Papa transferendi in alium suam pensionem, non posse sine Simonia illam translationem, seu renunciationem pensionis in alium facere pro aliquo pretio, vt sentit Nauar. Constit. 66. & 93. de Simonia. Qui loqui videtur ex natura talis pensionis, & seclusa obligatione per Pium V. imposita. Sed in priori statu credo idem esse dicendum de venditione translationis, quod de venditione pensionis, nam si pensio vendi possit, multo magis translatio eius, quia non alia ratione potest esse malũ, translationem vendere, nisi quia eo ipso pensio venditur. Et ita tradit late Gigas de Pensionibus quæst. 99. Secus vero est de pensione, quæ iam nunc spiritualis est: nam licet transferri possit, gratis est transferenda, quia alias venderetur aliquid spirituale. Et eadem ratione non potest transferri in aliũ reseruatis fructibus ipsi tranferenti, vel aliqua parte illorum, vt dixit Nauarrus ibi constitutione 65. Et existimo esse verum in eodem sensu. Si tamen is, qui habet licentiam transferendi in alterũ totam pensionem, vellet transferre partem, & aliam sibi retinere, retento in se titulo spirituali, posset id facere, quia potest vti licentia in parte, & non in totum, & quia tunc gratis dat id, quod dat, & quia

9. *Licet pensionarius habeat licentiam à Papa trãsferendi pensionem in aliũ, Simoniacus erit, si pro pretio transferat. Nauar.*

quia pensio non est indiuisibilis, sicut beneficium, sed diuidi potest. Tunc autem teneretur alter, in quem translata fuit dimidia pensio ad explendam obligationem à Pio V. impositam, quia esset vere pensionarius vt clericus. Credo etiam posse per se loquendo in alium transferre omnes fructus pensionis pro tota vita sua retinendo in se titulum, & obligationem pensionis, quia hoc non est transferre pensionem, sed solos fructus. Vnde per mortem transferentis pensio tunc extingueretur, vt constat.

10. *An talis pensio possit redimi.*

Sed talis pensio saltem redimibilis est. Nauarr. supra, & in Manuali capit. 23. numer. 111. pro constanti habet, non posse redimi sine auctoritate Papæ. Imo idem docet contra Caietan. etiam ante annexionem factam à Pio V. Et probat primo, quia pensio non potest constitui sine auctoritate Pontificis, ergo nec destrui seu tolli: nam oppositorum, seu correlatiuorum (vt ipse ait) eadem est ratio, & quia eadem concurrere debent ad destructionem, quæ ad constructionem, capit. 2. de Regul. Iur. Secundo quia pensio emi non potest, vt dictum est: ergo nec redimi: nam contrariorum (ait) eadem est disciplina. Tertio nunc saltem videtur hoc probari illa ratione, quod pensio est quid annexum spirituali, ergo sicut emi non potest, ita nec redimi. Sed in hoc dico aliud esse loqui de iure Diuino, aliud de positiuo, item aliud ante Pium V. aliud modo. Igitur ante Pium non erat contra ius Diuinum has pensiones redimere. In hoc assentior Caietano, & Teleto cum Anton. de Butr. & aliis supra citatis. Et patet à fortiori ex dictis, quia tunc non erat pensio inuendibilis natura sua. Addo, quod licet vendi non posset, posset redimi. Probo, quia quando redimitur pensio, non commutatur spirituale pro temporali, sed extinguitur quid temporale: nulla est ergo ibi malitia Simoniæ. Nec contra hoc procedit prima ratio Nauar. negatur enim consequentia, quia quando id, quod construitur, tātum est fauor priuatæ personæ, illa potest cedere iuri suo: sic enim priuilegium non potest haberi sine auctoritate Superioris, potest autem destrui voluntate priuata priuilegiati renunciantis. Et patet, quia pensio potest gratis remitti, & sic destrui sine auctoritate Papæ, vt ipse Nauarrus admittit, & tradit Ludou. Gomez in Regula de Infirm. qu. 16. cum Præposit. in capit. *Agathosa*, 63. dist. ergo quicquid sit de æqualitate rationis quoad alia, saltem ex hoc capite non repugnat redimi. Secunda item ratio nihil probat, quia & falsum sumit, & male colligit, vt ostendi. De tertio vero dicam statim.

Ante Pium V. non erat contra ius Diuinum has pensiones redimere.

11. *Videtur sequi ex dictis etiam nunc non esse intrinsece malum redimere pensiones.*

Ex his ergo videtur inferri, etiam nunc non esse intrinsece malum, pensiones has redimi. Et quidem quod non sit Simonia contra ius Diuinum, videtur posse probari sufficienter, quia ex licentia Pontificis fit, & certum est rite, & recte fieri. Dici vero potest, Pontificem tunc non dispensare, sed mutare materiam, & ideo iam non esse Simoniam, quæ antea erat, etiamsi antea esset contra ius naturale: quia mutata materia, mutatur etiam, vel potius cessat obligatio iuris naturalis. Sed inquiro, quę sit hæc materiæ mutatio? certe nulla est alia, nisi quod per redemptionem non transfertur in redimentem ius aliquod spirituale, sed tantum cessat temporale commodum, & extinguitur spirituale onus, quod potest fieri optime auctoritate Pontificis. At vero hoc ipsum potest fieri sine auctoritate Pontificis ex natura rei loquendo, nā si ex sola conuentione partium pēsio redimatur, nullum ius spirituale acquiritur alicui parti, nam qui soluebat pensionem, iam habebat totum ius spirituale beneficij, & redimendo pensionem, nihil spirituale acquirit, sed liberatur ab onere temporali, in alio vero extinguitur spiritualis obligatio extincta pensione.

12 Sed nihilominus verius censeo, supposito Iure Pii V. hanc redemptionem esse prohibitam sine auctoritate Pontificis ex natura rei. Quod ita explico, quia supposito illo Iure, ex vi illius imponitur pensionario onus spirituale auctoritate Pontificis, & vult Pontifex, ipsum non habere fructum pensionis, nisi ratione officii Diuini illi iniuncti, ita vt iam habeat locum in his pensionibus illud axioma cap. vlt. de Rescrip. *Beneficium datur propter officium*, nā licet pensio non sit beneficium stricte sumptum, est tamen late quatenus est beneuola subuentio, seu commodum gaudium tribuens capienti, vt dixit Abbas in cap. *Ad audientiam*, 2. de Rescript. in principio. Quod commodum iuxta institutionem Pontificis ratione officii datur, id est, ratione actualis recitationis: in hoc ergo conuenit cum rigorosis beneficiis: ita enim intelligenda est sententia illa dicti cap. vlt. vt supra dictum est. Ergo non potest pensionarius sua auctoritate se eximere ab hac obligatione, & totū commodum pensionis recipere, quod facit, quando alter illam redimit, quod si ipse redemptionem acceptare non potest, profecto neque alius illam facere potest. Vnde hoc stante Iure efficaciter videtur applicari prima ratio Nauarri, quia quod auctoritate Prælati constitutum est, non potest per voluntatem priuatam destrui, illud autem ius spirituale, quod est in pensione, auctoritate Pontificis constitutum est, & per eandem est applicatum huic pensionario cum tali commodo temporali, ergo non potest ipse suo arbitrio illud destruere, accipiendo per redemptionem pēsionis totum commodum temporale.

Contraria sententia verior iudicatur.

Dices: hac ratione bene probari, illud non licite fieri, quia est iniustum, accipere illud temporale cōmodum, exonerando se ab officio, per quod esset comparandum: non tamen probatur illud esse Simoniacum, quia nihil spirituale ibi datur, vel accipitur. 14 *Obiectio.* Respondeo primo probabile esse, etiam ibi interuenire Simoniam, saltem in hoc, quod propter pretium aliquis vendit spiritualem titulum, non dando illum alteri, sed extinguendo illum, nam hoc modo solent interdum emi res temporales, non vt transferantur in emptorem sed vt extinguantur, vt si quis det pretium alteri, vt scripturam comburat, at hoc etiam est contra excellentiam rei spiritualis, Item qui acceptat redemptionem pensionis vendit annuos fructus, qui sunt stipendia spiritualis muneris, atque ita vendit rem annexam per Pontificem muneri spirituali, ergo de se vendit rem spiritualem, & ipsum titulum, etiamsi in alium non transferat illum. Secundo addo, vt tollatur omne dubium stylum curiæ habere, vt hæc habeantur ac puniantur vt Simoniaca, vt Nauarrus supra refert dicto Conf. 63. stylus autem Curiæ, vel declarat naturalē malitiam, vel Ecclesiæ prohibitionem: habet enim vim obligandi, vt seruetur, vt ibidem ait Nauar. ex cap. *Ex litteris*, de Constitut. & ibi notatis.

Soluitur.

Sed quæres, Si pensio sit iniuste imposita, An liceat illam redimere? Respondeo, si ita sit iniusta, seu illicite imposita, vt nihilominus valida, vt facile esse potest, redimi non posse, vt ex dictis constat, nam iniustitia dispensantis non facit venalem rem spiritualem, quæ reuera collata est. Si tamen tanta fuit iniustitia, vt etiam pensio fuerit inualida, tunc licitum erit soluenti illam, eam redimere, quia non pensionem veram, sed vexationem suam redimit: alter vero qui pretium recipit, vel erit Simoniacus ex conscientia erronea, si putet pensionem esse validam, vel erit iniustus, accipiendo pretium, si cognoscat, fuisse inualidam, vt per se constat.

15. *Pensio iniuste si sit valida non potest redimi, secus si sit inualida.*

Vnde infero primo, si hic stylus Curiæ est antiquior, quam constitutio Pij V. etiam antea non licuisse absq; auctoritate Pontificis pensiones has redimere, & à fortiori nec vendere, & contrariū fuisse Simoniam, saltem quia prohibitum, etiāsi non esset contra ius Diuinum, quia ad hoc (vt dixi) sufficit stylus

16. *Si stylus Curiæ supra latus est antiquior, quam constitutio Pii V. etiā*

antea non licebat pensiones redimere, aut vendere.

stylus Curiæ siue ratione consuetudinis: siue (quod magis credo) quia sufficienter declarat, & proponit Pontificum voluntatem: & prohibitionem. Et eadem ratione si stylus hoc habuit, & habet non solum in his spiritualibus pensionibus, sed etiam in temporalibus, in eis etiam procedit opinio Rebuffi, quod sine Simonia vendi non possunt, saltem ratione iuris positiui: & ita respondemus ad hoc dubium, de illis pensionibus supra huc remissum. Quam vero sit antiquus hic stylus Curiæ, & an modo talis sit, vt extendatur non solum ad has spirituales pensiones, sed etiam ad temporales, mihi non satis cōstat. Verisimilius tamē est, illum stylum, & prohibitionē cadere in pensiones clericorum, vt clerici sunt, vel quæ sunt annexę aliquo modo officiis Ecclesiasticis, quæ vendi prohibentur: nam aliæ pensiones omnino temporales, nullo modo videntur iam ad ordinem rerum spiritualium, vel Ecclesiasticarum pertinere.

17\.
Si pensio ita redimatur, vt non extinguatur in pēsionario pensum spirituale, non cōmittitur Simon.

Secundo infero, si pensio spiritualis non ita redimatur, & omnino extinguatur titulus spiritualis in pensionario, sed ita vt maneat ipse semper obligatus ad pensum spirituale soluendum, & quasi in se retinens titulum talis pensionis, talem redemptionem non esse Simoniacam, imo nec videri prohibitam, quia illa reuera non est redemptio pensionis, sed quasi locatio fructuum, seu anticipata venditio fructuū. Vnde in eo casu cessat ratio supra facta, quia tunc non destruitur, quod Papa construxit, nec venditur vllo modo illud spirituale, quod est in tali pensione, quia retinetur semper eodem modo, quo antea erat. Nec inuenitur prohibitum pensionariis, quominus possint fructus locare ad totam vitam per anticipatam solutionem, nisi fortasse stylus Curiæ ad hoc etiam extendatur, ne pauperes clerici alienent fructus suæ sustentationis, quod non facile credo, nisi forte in pēsionibus, quæ dantur loco alimentorum, vel ad quartum titulum aliqui ordinantur. Sic etiam dixit Nauar. dicto Cōs. 62. Quod si per redemptionem non liberetur beneficium ab onere pensionis, sed tantum persona tenens beneficium, licita erit redemptio, quia nō est redemptio pensionis, sed oneris personalis, quod est mere temporale, & signum est, quia licet moriatur redemptor pensionis, successor tenebitur soluere pensionem, quia beneficium transit cum onere suo. Intelligo tamen nunc ita hoc licere, vt pensionarius, nō obstante redemptione, semper teneatur ad spirituale onus pensionis, quia licet acceperit simul æstimationem fructuum pensionis pro tempore vitæ beneficiati, vt supponitur, nihilominus totum illum cumulum accepit vt stipendium sustentationis pro officio, singulis diebus, & toto illo tempore præstando. Quin potius addo, quod licet conueniant inter se partes sine Papa, & redemptionem faciant absolutam, nihilominus in conscientia pensionarius non liberatur ab onere spirituali, quod ratione pensionis tenetur explere, non quidem in pœnam Simoniæ, de qua nondum agimus, sed ex natura rei. Tum quia non potest quis priuata sua voluntate se liberare, & eximere ab onere per Pontificem imposito, reportato eodem stipendio. Tum etiam quia ex iustitia tenetur ad officium, qui accepit fructus beneficii, siue anticipatos illos accipiat siue annuatim, vt cōstat: ita vero se habet in eo casu pensionarius ille, vt ex dictis notum est.

Tensionarius manet in conscientia obligatus ad onus spirit. si cum alio sine licentia Pontif. redemptionem faciat.

18\.
Obiectio.

Dices: ergo nunc non potest clericus etiam libere, & gratis renunciare pensioni, ita vt ab spirituali onere liber maneat: sicut non potest beneficiarius renunciare beneficio sine auctoritate Superioris. Probatur consequentia, quia illud onus per Pontificem impositum fuit, ergo licet possit quis renunciare commodo suo temporali, quia potest donare fructus pensionis, non tantum potest sua voluntate exui illo onere. Consequens autem videtur durissimum, & præter morem, quia reuera non est verisimile, fuisse hanc intentionem Pontificis. Tum quia illum non expressit, & non sequitur necessario ex eo, quod ad recitandum Virginis officium pensionarios obligauerit. Tum etiam quia illud esset contra commodum beneficiorum, & libertatem pensionariorum. Respondeo igitur negando sequelā: nam est valde dissimilis ratio. Quia aliud est, renunciare officio, renunciando etiam commodo illius, aliud est, velle accipere temporale cōmodum, & per illud pretium acceptum liberari ab spirituali debito. Hoc posterius est per se inordinatum, & hoc diximus esse malum, & prohibitum. Primum vero fit, quando gratis omnino renunciatur pensio, & ideo illud sine dubio licet. Neque hoc est contra institutionem Pontificis, quia ille non præcepit, vt pensionarius semper retineret pensionem, neq; vt semper recitaret absolute, sed vt recitaret, quando acciperet pensionem: censetur autem semper accipere, quando valorem pensionis pro toto aliquo tempore anticipate recipit, & ita semper durat vis illius præcepti, quando autem libere renunciatur pensio, tunc tollitur materia illius obligationis, & contra nullum præceptum fit.

Satisfit Et resoluitur. posse clericū libere renunciare pensioni, ita vt maneat liber ab onere spirit.

Superest dicendum de aliis pensionibus clericorum, quæ aliis specialibus titulis, seu rationibus dātur: quæ multiplices sunt, possuntq; iterum subdistingui: nam quædam dari solent pro aliquo munere spirituali, vt stipendium sustentationis pro tali munere, aliæ vero dantur ratione alicuius beneficii. Prioris generis est pensio, quæ solet dari titulari Episcopo, vt sit adiutor proprij Episcopi in Pontificalibus muneribus: potest etiam dari vicario Episcopi, visitatori, &c. Et hanc possumus vocare stipendiariam pensionem spiritualem, de quo Soto dicto lib. 9. q. 7. art. 1. generatim, & indistincte definiuit, talem pensionem, nec vendi, nec redimi posse, quod formaliter, ac proprie loquendo verum esse existimo: potest tamen aliquod dubium continere. 19.

Pensiones quædam dantur pro munere spirit. vt stipendium sustentationis, aliæ ratione beneficii.

Vt ergo hoc explicetur, aduerto dupliciter posse hanc pensionem intelligi. Primo vt sit propria pensio imposita super Episcopatum verbi gratia, vel aliud simile beneficium, vt pro Petro, vt sit vicarius Episcopi, vel vt pro illo concionetur, quæ pensio semper durabit, quam diu Petrus vixerit, etiamsi Episcopus moriatur. Vel etiam posset esse perpetuo imposita, & dicata pro tali functione, licet non pro certa persona, vt si super beneficium alicuius parochiæ, esset imposita pensio certa ad sustentandum concionatorem in Quadragesima, vel aliquid simile. In his ergo, & similibus euidens est, non posse vendi, quia venderetur spirituale ministerium, cui sunt annexæ, nec etiam posse redimi, quia obligatio ad tale munus non potest extingui. Vnde si pensionarius retento munere, & obligatione illius, vellet pacisci de tota pensione pro vita Episcopi verbi gratia, & illam vendere: tunc non esset redemptio pensionis, sed locatio fructuum, vt paulo antea dicebamus: & ideo dixi, sententiam Soti formaliter veram esse de pensione vt annexa muneri, nam materialiter ipsa pensio quoad fructus, vendi potest quod annuatim accipiendum est pro aliqua summa pecuniæ simul accepta, quia tunc soli fructus per se separatim, & sine illa annexione ad spirituale ministerium venduntur. Oportet tamen, vt hęc non misceantur: nam si Episcopus verbi gratia, velit alicui dare munus, cui est pensio annexa, cogendo illum à principio, vt secum de tota pensione paciscatur, & redemptionem pensionis acceptet, Simoniam committit, saltem iure Ecclesiastico prohibitam, quia munus illud cū pensione illi annexa, consequenter per modum vnius confertur, & ideo debet pure, & simpliciter dari absque pacto, tunc autem interuenit pactum. Item quia Episcopus nullum 20.

Explicatur quo pacto nec vendi, nec redimi possit pensio quæ datur Episcopo titulari.

lum habet omnino ius ad cogendum alterum, vt suam pensionem redimat vel locet: & ideo dum non vult dare spirituale sine hoc onere, Simoniam committit.

21\. *Quid dicendum sit de pensione stipendiaria cum est tantum personalis.*

Alio autem modo potest intelligi hæc pensio stipendiaria, vt sit tantum personalis, quia non est Episcopatui v.g. imposita, sed Episcopo, vel potius ipse Episcopus illam sibi imponit, assignando illam suo vicario, visitatori, aut alteri simili ministrãti in spiritualibus pro salario, seu congrua sustentatione. Et in his pensionibus vix habet locum quæstio, quia certum est, absque Simonia talem pensionem postulari, & exigi ex parte ministri, qui Ecclesiasticum ministerium assumit, quia non vt pretium, sed in sustentationem illam postulat, & eodem modo licite promittitur, iuxta caput primum cum similibus, ne Prælati vices suas. Potest etiam Prælatus de hac pensione pacisci, & eam minuere quoad possit, aut velit, intra latitudinem congrui, seu iusti stipendii. Si autem officium haberet iam taxatum stipendium, vel certa emolumenta, partem illorum exigere, vel aliquid loco illius, Simonia esset in inferioribus Prælatis, saltem ex prohibitione Iuris, vt bene notat Vgolinus Tab. 1. cap. 48. §. 6. Committeret item Simoniam Episcopus, si aliquid acciperet à Petro v.g. vt ipsum potius in vicarium acciperet, quam Paulum, tunc enim iam pecuniam acciperet, pro sua potestate deleganda. Et eadem ratione si Petrus offerret pecuniam alicui tertio, vt sibi munus illud obtineret, non minus Simoniam committeret, quam si pro beneficio obtinendo id faceret. Idemque est quoties istæ pensiones ita venduntur, vt ipsa ministeria consequenter vendantur. Is autem, qui iam habet ministerium, rectè potest pensionem sibi debitam vendere, tanquam de re pure materiali disponendo. Redemptio autem in his, etiam quoad factum locum non habet, si relinquẽdum sit ministerium, quia eo ipso cessat pensio sine alia redemptione.

22\. *Qui tenetur dare certum stipendium pro Missis, simoniam nõ committit, si ab aliquo sacerdote pretiũ accipiat, vt illi potius, quam alteri det stipendium.*

Sed quæri potest circa hoc, An Simoniam committatis, qui, cum teneatur dare certum stipendium alicui sacerdoti pro multis Missis dicendis, pretium accipit ab aliquo sacerdote, vt illi potius, quam alteri stipendia tribuat, vel, quod in idem redit, si cum illo conueniat, vt maiori parte stipendii contentus sit, & aliquam sibi relinquat. Videtur enim illa esse Simonia, quia illa eleemosyna pro Missa est quasi pensio stipendiaria pro ministerio spirituali: ergo illam vendere, obligando ad ministerium, est vendere ministerium: ergo est Simonia. At in illo casu venditur pensio, & eleemosyna illa, quæ obtinenda est per ministerium spirituale, ergo committitur Simonia. Nihilominus dico, ibi posse quidem committi iniustitiam, si ille nullum habeat ius ad illam extorsionem faciendam, Simoniam autem nõ committi, quia eo modo, quo potest fieri pactum de stipendio Missarum sine Simonia, vt infra dicemus, potest etiam, qui conducit clericum, procurare, vt paruo stipendio contẽtus sit absque Simonia. Quod si in hoc excedat, cogatque clericum pauperem, vt propter necessitatem inæquali stipendio contentus sit, erit iniustus, non autem Simoniacus, quia nihil spirituale emit, aut vendit, sed tantum de stipendio sustentationis conuentionem facit: hoc autem tantum fuit in prædicto casu, vt constat: ergo ibi non est Simonia ex natura rei. Nec etiam ex prohibitione Iuris, quia nulla de his priuatis muneribus, & stipendiis prohibitio facta est.

23\. *De pensionibus, quæ pro beneficio dantur, quid sentiendum.*

Venio ad pensiones, quæ pro beneficio dantur: in quo genere distingui solet duplex pensio: vna, quæ datur in titulum beneficii, alia, quæ pro beneficio datur. Ita sumitur ex Panormitano in cap. *Conquerente*, de Cleric. non residentib. & ex Cardinali & aliis quos refert, & sequitur Gigas dicta q. 54. & in 67. & Gomez etiam locis citatis. Verumtamen illa pensio, quæ in titulum beneficii erecta est, ad præsentem considerationem non spectat, est enim verum beneficium, siue sit ad seruiendum, & iuuandum parochum in officio parochiali, quæ solet Capellania vocari, siue sit ad seruiendum tantum in choro, vel officiis Diuinis, siue sit beneficium simplex, aut propriũ præstimonium: omnia enim hæc sunt propria beneficia, vt de Præstimoniis diximus, & de aliis à fortiori constat, quia in eis inuenitur titulus spiritualis cũ perpetuitate, institutione canonica, & aliis conditionibus necessariis. Pensio ergo sic instituta in titulum beneficii, licet retinuerit hoc nomen, quia redditus eius super beneficium aliquod impositi fuerunt, tamen post talem institutionem iam non est pensio, prout nunc de illa loquimur. Pensio autẽ pro beneficio imposita est propria pensio, & non beneficium. Tribus autem modis videtur posse imponi. Primo pro beneficio, cui aliquis renunciat, cum illud pacifice possideret, & commode posset illi inseruire. Secundo, quando pro beneficio litigioso per transactionem, & arbitrium iudicis, vni datur beneficium, alteri vero pensio super illud. Tertio quando Parochus senex, qui per plures annos Ecclesiæ inseruiuit, dimittit beneficium, & ei datur pensio ad suam sustentationem.

Tripliciter potest imponi pensio pro beneficio.

24\. *Opinio asserentium posse vendi, & redimi has pensiones.*

De his ergo omnibus aliqui sentiunt, pensiones has esse temporales omnino, & posse vendi, & redimi. Ita sentit Caietan. dicta Respons. 10. Nam licet de redemptione directe respondeat, tamen ratio eius æque de venditione procedit, loquitur autem specialiter de prima pensione, quæ reseruatur pro beneficio resignato, & à fortiori est idem dicendum de reliquis, quia est eadem, vel maior ratio vt dicemus. Sed Caietanus loquitur iuxta antiquum Ius, in quo eadem videtur ratio de his pensionibus, ac de illis, quæ simpliciter dantur Clericis auctoritate Papæ ex beneficiis vacantibus, quia etiam in his non dabantur fructus pensionis ob functionem spirituualem. Nec refert, quod pensio reseruetur intuitu prioris beneficii, vel præcedentium spiritualium ministeriorum, quia non datur tanquam stipendium illorum, neque vt illis annexa, sed immediate datur personæ tamquam eleemosyna quædam ex bonis talis beneficii auctoritate Pontificis facta. Quæ eleemosyna postquam facta est, & quasi separata à beneficio, temporale quid est, licet motiuum ad illam faciendam spirituale fuerit. Sicut si fructus certę possessionis Ecclesiæ ad vitam parochi senis separaretur (quoad vsum fructum) à beneficio, & applicaretur ad sustentationem eius.

25\. *Opinio existimantiũ nec modo vendi posse has pensiones neque vnquam potuisse.*

Alij vero existimant, has pensiones vendi non posse, nec potuisse vnquam, vel quia dantur vt annexæ ordini clericali, & intuitu illius, cuius signum est, quia si contingat, pensionarium quocumque ex his modis relinquere omnino statum clericalem ducendo vxorem, eo ipso pensio vacaret, & ille fieret inhabilis ad talem pensionem: vel secundo, quia talis pensio subrogatur loco beneficii, & ideo ita constituitur, vt sapiat naturam beneficii, & spiritualis fiat aliquo modo, saltem per annexionem. Et ita sentiunt Caccialupus de Pensio. quæstione 30. & Gigas quæstion. 54. Quamuis de hoc formaliter ibi non tractent, sed de alio puncto, scilicet An hæ pensiones per matrimonium vacent? Affirmant enim vacare, & Gigas ait, ita obseruare Curiam. Videtur autem inde sequi, has pensiones reputari valde spiritualibus annexas: quamuis in rigore possent alia ratione vacare, scilicet, quia intentio Pontificis fuit eam dare clerico vt clerico, & non vt laico, & ita est præsumendum, nisi aliud ex concessione constet, quia, & recta ratio, & ordinarium ius id postulat: de quo alias. Præterea Victor. in dicta Relect. numero 49. in tertio casu de parocho sene inclinat in partem negantem talem pensionem esse vendibilem, licet oppositum non omnino abiiciat. Et idem

idem sentit Soto dicta quæst. 7. art. 2. licet sub particula, *Forsitan*. Qui tamen non eodem modo statim loquitur de aliis duobus generibus pensionum, quas redimi, & vendi posse censet. Quod mihi non videtur consequenter dici. Nam potius in vltimo casu, quando pensio datur veluti in remunerationem præteriti seruitii, vel in puram sustentationem parochi senis, videtur militare ratio, ob quam illa pensio sit mere temporalis. Quia iam non datur propter spirituale ministerium, per quod redditus illi comparandi sint, & quod præcedat seruitium spirituale, non refert, vt declaraui. Item Maior 4. distinct. 25. quæstione 5. ad 4. agens in particulari de pensione imposita ad componendam litem, censet, esse spiritualem, ita vt natura sua posit cum beneficio commutari. Et consequenter ait, inducere obligationem spiritualem, saltem orandi pro illis, qui beneficium illud instituerunt, aut dotarunt, aut decimas soluunt, &c.

26. *Auctoris sententia.* Mihi breuiter videtur, secundum Ius antiquum eandem esse rationem de his pensionibus, quæ de aliis mere simplicibus (vt sic dicam,) seu quæ sine aliquo ex his respectibus ad præcedens beneficium, vel ministerium dantur: quia non video rationem dissimilitudinis. Et ideo ex natura rei non erant inuendibiles, nec irredimibiles. Sed consulendus erat stylus Curiæ, & si ex illo de prohibitione constaret, tunc essent materia Simoniæ, quia prohibitæ: secus vero dicendum esset, vbi de tali stylo non constaret. Nunc autem existimo, has omnes comprehensas fuisse à Pio V. sub pensionibus Clericorum, vt clerici sunt: omnes enim ad illa duo membra reduxit: & non est verisimile, has pensiones comprehendi sub pensionibus laicorum, quia re vera dantur intuitu clericatus. Quare non dubito, quin nunc sint spiritualibus annexæ, obligant enim omnes ad aliquod spirituale officium, vt diximus. Et ita de illis iudicandum censeo, nisi ex Bulla concessionis aliud de voluntate Pontificis constet.

CAPVT XXVII.

Vtrum Commendæ, coadiutoriæ, vel hospitalia sint materia Simoniæ.

1. *Quid sit Commenda.* HÆc quæstio, & similes magis pendent ex intelligentia facti, quam ex nouo Iure, præsertim si de iure Diuino loquamur: nam de Ecclesiastico poterit esse specialis aliqua ratio: vtrumque ergo breuiter explicabimus. De Commendis ergo explicandum prius est, quid hac voce significetur. Commenda enim à verbo commendandi dicta est, interdum enim Ecclesia aliqua, vel beneficium eius non confertur alicui in titulum, sed commendatur, seu committitur illi cura, vel administratio eius, & ob hanc commendationem fructus beneficij, vel pars eorum illi assignatur, & illa commissio, seu cura cum tali emolumento commenda dicitur. Vnde iuxta propriam, & antiquam rationem Commendæ introductæ sunt in fauorem, & vtilitatem Ecclesiæ, quæ commendatur. Imo in ca. *Nemo*, de Elect. in 6. dicitur, non esse faciendas, nisi ex euidenti Ecclesiæ commendatæ necessitate, vel vtilitate. Quia videlicet si non commendaretur, maneret pro aliquo tempore sine ministerio ac gubernatione necessariis Et ita ibi præcipitur, vt istæ commendæ temporales sint, imo sex mensium tempus illis præfigitur. Sed vt notat Siluest. ver. *Cõmenda*, illud maxime locum habet in commendis Ecclesiarum parochialiũ, de quib. textus expresse loquitur. Solent autem commendari etiam Ecclesiæ curatæ, vel Episcopales in fauorem eorum, quibus commendantur per modum cuiusdam dispensationis, & in ordine ad titulum postea obtinendum, cuius aliqua exempla infra ponemus. Denique solent etiam commendari Ecclesiæ non curatæ magis in subuentionem eorum, quib. commendantur, quam ipsarum Ecclesiarum, quomodo sunt nunc commendata multa monasteria, & abbatiæ, quarum fructus ad sustentationem personarum Ecclesiasticarum vt Cardinalium, vel aliorum applicantur: & istæ commendæ solent esse perpetuæ. Et interdum applicantur cum spirituali onere administrationis, aut regiminis, interdum vero ad functiones laicas, & temporales, vt ad militiam, & similia.

Ex quibus colligere possumus duas distinctiones commendarum, quædam enim sunt temporales, aliæ perpetuæ. Priori modo commendatur Ecclesia vacans vel auctoritate Papæ, si sit cathedralis, vt in ca. penult. & vlt. 21. q. 1. vbi Greg. huiusmodi commẽdatarium vocat Cardinalem sacerdotem: vel si Ecclesia parochialis sit, auctoritate Episc. in quo casũ maxime habet locum dictum c. *Nemo*, & de illo disponit Trid. sess. 24. c. 18. de Reform. Vbi eam vicariã virtute vocat: nam commendatarium appellat vicãrium cum congrua fructuum portione, qui onerã talis Ecclesiæ sustineat, donec de Rectore illi prouideatur. Eademq; ratio est, licet Ecclesia non vacet, si habeat Rectorem impeditum, vel absentem, &c. tũc enim Ecclesia commendatur alteri tamquam vicario, vt expresse nominatur in c. *Cum ex eo* (vbi de hoc casu mentio fit) de Elect. in 6. Aliæ vero sunt cõmendæ perpetuę, quæ fiunt quando Ecclesię in perpetuã administrationẽ dantur: licet proprius titulus beneficij non cõferatur, iuxta c. *Dudum*. 54. de Elect. &c. *Quis plures*, 21. q. 1. Vbi Glos. notat Cõmendatariũ non fieri Prælatum, vel proprium Ecclesiæ Rectorem, sed quasi procuratorem, vel gubernatorem, quod etiam affirmat Siluest. ver. *Commenda*, & alij statim referendi. Alia diuisio est, quia commenda interdũ datur cum spirituali administratione, cui tẽporales fructus annectuntur, vt in omnib. exemplis adductis, interdum vero solum datur ad temporale ministerium, vel alio titulo mere laico, vt maxime cernitur in cõmendis militaribus. Priores ergo vt breuiter loqui possimus, vocabimus spirituales, seu clericales: posteriores vero militares. 2. *Commenda aliæ temporales, aliæ perpetuæ.* *Quædam cõmendæ dãtur cum spirituali administratione, aliæ solum ad temporale ministerium.*

Primo de Commendis clericalibus seu spiritualibus: siue temporales, siue perpetuæ sint: manifestũ est, esse materiam Simoniæ iure Diuino contrariæ. Probatur quia principale in eis est spirituale ministerium, cui temporale commodum consequenter annexum est: ergo sunt propriissima materia Simoniæ. Consequentia patet ex discursu præcedentium capitum. Et antecedens ex declaratione vocis, & rei, quæ illi subest, clarum etiam est. Confirmatur, quia vel commenda hæc conceditur ad tempus, vel perpetuo. In priori delegatur spiritualis iurisdictio, vt loquitur Gregorius in c. *Obitum*. 16. distin. seu committitur vt loquitur Innoc. tertius in c. *Cum nobis*, in fine, de Elect. ergo vendere talem commendam, est vendere iurisdictionem spiritualem, seu delegationem eius. At vendere delegationem, iurisdictionem, vel administrationem spiritualem Simoniã est iure Diuino prohibita, vt supra visum est. Vnde in c. *Non satis*, de Simon. expresse prohibetur acceptio pretij pro committenda iurisdictione: & in c. *Ad nostram*, pro vicaria, idemq; constat ex c. 1. & 2. Ne Prælati vices suas, & est res indubitata Si autem cõmenda est perpetua, multo maior ratio est, quia per illam datur cura, vel iurisdictio ordinaria, aut quasi ordinaria. Vnde vel est Ecclesiasticum beneficiũ, aut illi æquiparatur, vt late tractat Lud. Gomez. in Reg. de Triennali possessore, q. 5. Quint. Mandos. in Reg. de Verisi. not. q. 3. Et late probat Rebuff. de Pacific. possess. n. 35. Et sequentib. Et Hoge. de Benef. incompat. 1. p. c. 14. Vbi de his Cõmendis copiose disputat. 3. *Commenda spirituales siue temporales sint, siue perpetuæ sunt mat. Simon. contra ius Diuinum.*

Solum

4. *An sit Simonia vendere commenda tario, vt eius bonis fruatur seruiendo per vicarium.* Solum posset quis interrogare, quando commẽda datur in fauorem commendatarij, & non vt per se illi inseruiat, sed vt bonis eius fruatur, seruiendo per vicarium, An sit Simonia, vendere commendam, dummodo vicarius gratis prouideatur? Interdum enim Ecclesia commendatur puero, donec habeat ætatem competentem ad titulum recipiendum, qui toto illo tempore nullam iurisdictionem, vel spiritualem administrationem per se habiturus est, sed necessarium est de vicario prouidere Ecclesiæ pro illo tempore: Cur ergo non licebit, commendam illam vendere? Videtur enim res mere temporalis, quia tantum est ius ad redditus sine vlla spirituali obligatione. Et in illam videtur conuenire, quod *Siluest.* Siluest. alias dixit, illam potius videri comedendã, quam cõmendam. vel certe videtur commenda de solo titulo temporali, nam commẽda spiritualis necessario esse debet in vicario, qui pro illo tempore *Pars affirmatiua vera resoluitur.* prouidetur. Dico tamen, illam etiam esse inuendibilem natura sua, supposita institutione. Primo, quia sic commendatus est quasi præsentatus ad Ecclesiã, vel plus quam præsentatus, quia ex vi eiusdem prouisionis obtinebit titulum, expleto ætatis tempore, vel alia cõditione, sub qua prouisio facta est, impleta. Vnde merito dici potest ex tunc acquirere ius saltem ad rem, ad Ecclesiam illam in proprietate obtinendam: hoc autem ius spirituale est, & illi iuri sunt ex tunc annexi fructus beneficii, Secundo quia reuera ex vi illius commendationis, ad talem personam per se loquendo pertineret administratio spiritualium in tali Ecclesia si valeret: & vicarius censetur loco illius ministrare, ergo in se habet aliquam spiritualem causam, qui sunt annexi illi fructus: ergo simpliciter vendi non potest. Imo vix potest iuste concedi etiam gratis, quia est valde exorbitans à ratione, & à Iure in dicto capite *Cum ex eo*, de Elect. in 6. Et ideo licet aliquando tales commendæ fuerint in vsu, vt Hogeda supra refert, iam nullatenus conceduntur.

5. *Coadiutoria sunt materia Simoniæ.* Et hinc à fortiori constat, quid dicendum sit de Coadiutoriis, quæ nunc magis sunt in vsu: dicendum enim sine dubio est, esse materiam valde spiritualem neq; vendi posse. Probatur, quia Coadiutor, vel est quasi vicarius, cui committit proprietarius vices suas, vel à superiore illi committuntur, & sic procedunt de illo, quæ dicta sunt de commendis temporaneis: vel est datus cum iure succedendi, & cum congrua sustentatione, & sic potest comparari cum commenda, quæ ad tempus datur in ordine ad obtinendam postea proprietatem Ecclesiæ. Item per illam coadiutoriam datur ius ministrandi, vel celebrãdi beneficia loco alterius, est ergo quid spirituale. Et præterea, quod in illa maxime æstimari solet, est ius illud futuræ successionis, quod directe spirituale est. Denique infra in materia de Oratione ostendemus, huiusmodi coadiutorem teneri ad officium canonicum persoluendum. Est ergo eadem ratio de illa, quæ de Ecclesiastico beneficio.

6. *Commendas militares non esse materiã Simoniæ per se spectatas.* Secundo loco dicendum est, commendas militares reuera tãtum esse temporalia subsidia, vel stipendia pro muneribus temporalibus, & ideo per se spectatas non esse materiam Simoniæ, quia nõ sunt aliquid spirituale, vel spirituali annexum. Ita de illis sentiunt Vict. in d. Relect. nu. 45. & Aragon. d. qu. 100. art. 4. & communiter viri docti tam regni Castellæ, quam Lusitaniæ, in quibus regnis hæ commẽdæ frequentiores sunt. Itemque probat vsus, nam dantur pro temporalibus seruitiis, & illarum dispẽ- *Assertio supra posita Argum. impugnatur Primum.* satio, & administratio laicis Principibus commissa est. Nonnulla vero obiici possunt. Primum, quia hæ commendæ non dantur, nisi Religiosis professis, vnde videntur quasi annexæ statui Religionis, qui spiritualis est. Nec refert nũc tractare quæstionem, An isti milites sint vere, ac proprie Religiosi? infra enim suo in loco discutietur: satis nunc est, quod eo modo, quo sunt Religiosi, spirituale aliquid habent, & inuendibile, cui videntur annexæ istæ commendæ. 2. Secundum est, quia licet isti milites non obligentur ad officium Canonicum, obligantur saltem ad aliquod pensum orationum, qui titulus etiam spiritualis est. 3. Tertio, quia habent ius præsentandi in Ecclesiis sibi commendatis regularem aliquem clericum sui ordinis, vt beneficium, seu titulum beneficii in tali Ecclesia obtineat cum onere soluendi decimas commendatario, retenta sola cõgrua portione sibi assignata, quod totum valde spirituale esse videtur. 4. Quarto, quia licet commendæ dentur his militibus in stipendiũ militiæ, tamen militia in illis est opus spirituale, & Religionis, quia ex voto, & professione ad illam obligantur. Et ita etiam ex hac parte videntur stipendia annexa muneri spirituali.

7. *Soluuntur argumenta.* Sed hæc omnia non declarant veram annexionẽ harum commendarum ad titulum spiritualem. Ad 1. enim dicimus professionem Religionis non esse titulum, ratione cuius debeantur commendæ, sed esse tantũ conditionem, sine qua non, & quasi dispositionem necessariam ex parte personæ, vt sit capax illius commodi temporalis, iuxta voluntatem Pontificis, vt si Pontifex præciperet talia bona temporalia distribui inter solos Religiosos, non ideo essent annexa titulo spirituali, vel sicut supra dicebamus, pensiones non fieri spirituales, eo quod supponant primam tonsuram, si nullam secũ afferant spiritualem obligationem, 2. respondeo, illam precum obligationem non oriri ex commenda, sed ex professione & regula, sicut laici aliquarum Religionũ obligantur ad priuatas quasdam orationes: vnde fructus commendæ reuera non sunt stipendia pro tali Diuino officio. Neq; Ecclesia consueuit hæc stipendia designare pro priuatis orationibus, sed pro onere ad aliquod officium Diuinum de se publicum, & quod suo modo nomine totius Ecclesiæ fiat. Ad. 3. non constat, omnes Commendas habere illud ius annexum. Sed esto, habeant, respondeo, illud se habere ad modum iuris patronatus: quod antecedenter est annexum beneficio talis Ecclesiæ, & quasi inest Commendæ temporali tanquam fundamento. Vnde concedo, illud ius vendi non posse, transit tamen cum ipsa commenda, & licet illa venderetur, non venderetur ius illud, sicut in aliis iuribus patronatus constat.

8. Ad 4. respondetur 1. has Commendas non tam solere dari in stipendium ex iustitia commutatiua comparandum per labores militiæ, quam in præmium precedentium meritorum: nam præter commendarum expectatiuam, solent hi milites accipere propria stipendia suorum munerum, bene autem potest aliquid temporale dari hoc modo in gratitudinem præcedentium laborũ etiam spiritualiũ. Secundo dicitur, labores militiæ etiam in his Cruciferis simpliciter esse temporales, & pretio æstimabiles: quia ipsi non vouent directe militare, sed tantũ obedire iuxta suam regulam: & optime fieri potest, vt opera, quæ iniunguntur per regulam, corporalia tantum sint, vt in Religiosis laicis aliarum Religionum videre licet. Nec refert, quod ex voto, & institutione Religionis omnia ordinentur ad cultũ Dei, nam ille est finis remotus: opera autem ipsa secundum suã naturam, & proximum obiectum æstimãda sunt. Vnde vlterius dicitur, quod licet hi milites vouerent militiæ opera, non vouent, illa facere gratis, vel suis expensis, vel sine iusta retributione etiã temporali, neque per hoc solum, quod opus fiat ex voto, fit ita spirituale, vt vendi nõ possit secundũ se spectatum, iuxta suam temporalem æstimationem, dummodo non æstimetur particularis ille respectus faciendi opus ex voto: ille enim æstimabilis pretio non est, nec in præsenti Commenda datur

propter

propter illum respectum, sed simpliciter propter militiæ laborem.

9. *An humano iure sit prohibitũ has Commendas vendere.*

Sed quæres, An saltem iure humano prohibitum sit, has Commendas vendere? Aliqui enim ita affirmant: & Victor. supra solum dicit, posse vendi auctoritate Pontificis, vbi insinuat, esse prohibitum, illas vendere inferiori auctoritate. Sed mihi non constat de tali præcepto positiuo prohibente venditionem Commendarum, vel simpliciter, vel intuitu Religionis, & rerum spiritualium, & ideo non credo, esse hanc Simoniam etiam contra ius Ecclesiasticum. Addo tamen, ex ipsa rei natura, considerata institutione talium præbendarum, esse illicitũ, & iniustum, illas vendere formaliter, & directe, vt sic dicam. Probatur, quia inprimis non possunt eas vendere Magistri ordinum, vel Reges, quibus commissa est distributio harum præbendarum. Tum quia non sunt domini, sed dispensatores, & non supremi, sed sub Pontifice, qui illis dedit illam facultatem, non ad vendendum, sed ad iuste distribuendum, propter quod fortasse addidit Victoria illam limitationem. Tum etiam, quia si vendantur, dabuntur indignis, & frustrabitur finis huius institutionis, & profitentes hanc militiam, priuabuntur præmiis sibi publica auctoritate constitutis, ac proinde ex iustitia distributiua debitis. Deinde multo minus possunt hæc vendere particulares commendatarii, qui non sunt absoluti domini ipsarum, sed quasi vsufructuarii, solumque ad vitam illas recipiunt.

Non est Simoniacũ, est tamen iniustum vendere has Commendas formaliter, & directe. Probatur assertio.

10. *Non est iniustum eas vendere virtualiter.*

Dixi autem, non posse directe, ac formaliter vendi, quia dari possunt cum onere, & obligatione ad aliquid temporale, vt ad eundum in Africam, vel in Indiam, quæ virtualis venditio est, tamen non est illicita, quia non est contra finem institutionis, nec contra iustam distributionem, atque adeo non excedit potestatem dispensatoris, seu conferentis. Item dari potest commenda vni cum onere soluendi pensionem alteri, quod per se non est illicitum, si in assignatione pensionis habeatur ratio iustæ distributionis, seu finis talium præbendarum. Item interueniente iusta causa, posset vendi commenda applicando pretium ad maius bonum commune eiusdem militiæ, sed ad hoc auctoritas Papæ necessaria erit, siue specialiter obtineatur, siue in generali facultate Magistro ordinis concessa comprehensa intelligatur, quod pendet ex illius verbis, quæ consideranda sunt ab his, ad quos hæc dispensatio pertinet. Denique per pecuniam procurare obtentionem commendæ, non directe emendo illam, sed fauorem, vel intercessionem procurando, Simonia non est, cum non sit pro re spirituali acquirenda, ex alio autem capite poterit actio esse mala, de quo alias.

Non est Simonia procurare commendæ obtentionem per pecuniam.

11. *An hospitalia sint mat. Simoniæ.*

Vltimo, ex dictis haberi potest, quid sit dicendum de hospitalibus, de quibus Canonistæ tractare solent, an sint beneficia, vel nomine beneficiorum veniant, & eadem ratione quæri potest, an sint materia Simoniæ. Nomine autem hospitalis intelligitur Rectoria, seu officium regendi, & gubernandi hospitale. Oportet autem supponere, sermonem esse de hospitalibus, quæ Religiosa, seu Ecclesiastica dicuntur, nõ enim omnia talia censentur, sed illa tantum, quæ auctoritate Episcopi instituta sunt, & sub eius cura existunt, iuxta cap. *Ad hæc*, de Relig. domi. Nam cætera, quæ priuata voluntate eriguntur, non censentur Ecclesiastica, licet pia loca dici possint, vt late per Tiraquel. de Priuileg. piæ causæ, in Præfat. n. 4. 5. & 6. Et ideo de his hospitalibus laicis, quæ per laicum, & priuata volũtate retineri, ac gubernari possunt, nulla est difficultas, quin ad materiam de Simonia non pertineant: nam eorum gubernatio mere tẽporalis est: & licet ex charitate, & misericordia suscipi possit, de se pretio æstimabilis est, vt constat. De religiosis ergo hospitalib. adhiberi solet distinctio similis illi, quam de Commendis tradimus: habere enim possunt spiritualem administrationem, vel tantum temporalem pertinentem ad gubernationem infirmorum. Quando sunt prioris generis, clarum est, esse materiam Simoniæ, quod eodem discursu facile probari potest. Nam interdum talis Rectoria hospitalis perpetua est, & titulum habet spiritualem fixum, & permanentem, & conferendum auctoritate Prælati Ecclesiastici, & tunc inter beneficia reputatur, vt tradũt latius Silua de Benef. p. 1. q. 3. nu. 3. 4. & 28. & p. 2. q. 11. n. 14. Hoged. de Benef. incom. in Præfat. numero 4. Rebuff. in Practic. titulo de Deuolu. numero. 73. Sicut ergo beneficium est materia Simoniæ, ita & hoc hospitale. Interdum vero possunt hæc hospitalia habere Rectorem cum administratione spirituali, & simul cum temporali sine titulo, & ad nutum amouibilẽ, & tunc beneficia quidem non sunt propter carentiam tituli & perpetuitatis: nihilominus tamen inuendibilia sunt propter spiritualem administrationem, quæ licet sit tantum delegata, seu per modum Vicariæ, id satis est, vt neque tale officium, nec stipendium illi annexum vendi possit, iuxta principia sæpius repetita, & probata.

Hospitalia quadã habent administrationẽ spirit. alia solum temporalem. Hospitalia prioris generis sunt mat. Simõ.

12. *An hospit. posterioris generis sint mat. Simõ. Pars negatiua.*

At vero quando officium gubernandi hospitale, non habet functionem vllam spiritualem, sed tantum tẽporale regimen cum tota solicitudine pertinente ad debitam curam infirmorum: tunc dubitari potest, An tale officium sit materia Simoniæ. In quo, sententia communis esse videtur, illud non esse materiam Simoniæ, siue tale officium ad tempus committatur, siue perpetuo. Ita tenet Abbas in cap. *Extirpandæ* §. *Qui vero*, in Repet. n. 55. de Præb. & cap. 1. de Simon. n. 7. vbi Felin. Et ratio est, quia tale officium mere temporale est, vt colligitur ex Clem. *Quia contingit*, §. 1. de Religiosis domibus. Et patet, quia vt supponitur, ad nullam spiritualem functionem ordinatur. Quæ ratio recte quidem procedit ex vi iuris Diuini, ac naturalis, & ita verissimum censeo, hospitale huiusmodi non esse materiam talis Simoniæ iuri Diuino contrariæ.

Ratio.

Resoluitur non esse mat. Sim. iuri Diuino contrariæ.

13. *Est tamen Simon. contra ius positiuum vendere hæc hospit.*

Dubitari autem potest, An sit materia Simoniæ, quia prohibita. Et mihi quidem breuiter videtur, esse Simoniam vendere hæc officia, comprehensam sub generali prohibitione Concilii Chalcedonensis relatam, & confirmatam per Vrbanum Papam in ca. *Saluator* 1. q. 3. de qua prohibitione infra specialiter dicturi sumus. Nunc breuiter applicatur ad præsentem materiam: nam ibi prohibetur vendi officium procuratoris, defensoris, & Vrbanus explicat nomine *Procuratoris* intelligi *quemlibet Ecclesiasticarum rerum administratorem, vt verbi gratia, Præpositum. Oeconomum, vicedominum.* Hæc autem hospitalia Religiosa de quibus loquimur, & eorum bona, Ecclesiastica sunt, vt constat ex Iure citato, & ex omnium sententia: ergo officium rectoris, gubernatoris, aut quouis alio nomine appelletur, continetur in illa lege sub nomine *Procuratoris*, seu administratoris rerum Ecclesiasticarum. Ergo vendere tale hospitale est Simonia, quia prohibita. Confirmatur, quia sicut templum, seu Ecclesia est res quædam spiritualis, ita & hospitale Religiosum ex peculiari institutione Ecclesiæ, & dedicatione ad cultum Dei, ergo administratio illius merito dici potest aliquid spiritualibus annexũ, maxime accedente Ecclesiastica lege, ergo est materia Simoniæ, saltem interueniente Ecclesiastica lege. Contra hoc autem sentire videtur Anton. 3. part. tit. 11. capit. 2. §. vlt. Sed quod diximus, prius iste docuit 2. p. titul. 1. capit. 5. & idem sentiunt Victor. & Soto, & videtur conuincsi rationibus factis.

(?¿?(

CAPVT

CAPVT XXVIII.

Vtrum ius Patronatus sit materia Simoniæ, vbi de iure sepeliendi, & similibus?

Ius patronatus, aliud ciuile, aliud Canonicum est.

1. IVs Patronatus, quoddam ciuile est, aliud Canonicum. Ciuile est, quod Iure Ciuili fuit introductum, & conuenit Patrono respectu liberti, seu bonorum eius. Canonicum autem ab Ecclesia fuit institutum in quandam ostensionem gratitudinis, & remunerationis eius, qui aliquam Ecclesiam fundauit, construxit, vel dotauit, ille enim Patronus talis Ecclesiæ dicitur tanquam eius pater, quia illam dotauit, vel quasi genuit, & ideo Pontifices aliquod ius in illam Ecclesiam illi concesserunt, quod ius Patronatus appellatur. Competunt autem Patrono ex vi istius iuris multa, quæ in Iure Canonico declarantur, propter quæ honorificum, vtile, & onerosum dicitur. Honorificum quidem, quia Patrono conuenientia obsequia præstari debent, & præsertim illi cōceditur honorificus locus in sua Ecclesia. Dicitur etiam onerosum, quia Patronus licite potest defendere suam Ecclesiam, ne bona eius dilapidentur, modo præscripto in ca. *Filius*, 16. q. 7. Dicitur præterea ius vtile, quia si Patronus ad egestatem deueniat, Ecclesia debet ei subuenire maiori cura, & obligatione, quam aliis pauperibus, c. *Quicumque*, cum sequentibus. Et notat ibi Glossa in ca. *Piamentis*, Et communiter Doctores ibi, in Rubr. de Iur. Patro. & in c. *Nobis*, Atque hæc omnia, quatenus declarata sunt, veluti ex natura rei, sed ex naturali gratitudine videntur consequi ex beneficio, quod Patronus Ecclesiæ contulit, vnde hoc ius quoad hæc tria sic declaratum, non tam videretur ex gratia donatum, quam debitum, vt significauit Innocentius in ca. *Præterea*, 2. de Iur. Patron.

Quid patrono competat ratione huius iuris.

Patronus habet ius præsentandi personas ad beneficia suæ Ecclesiæ.

2. Ob hanc ergo fortasse causam, vt Ecclesia magis alliceret fideles ad hæc opera pietatis, maiorem quandam, & specialem gratiam voluit Patronis cōferre, concedendo illis ius præsentandi personas ad beneficia suæ Ecclesiæ. Sic enim nomine *gratiæ*, hoc ius appellauit Concilium Arausicanum 1. ca. 10. & ex Nicolao Papa refert Gratian. in cap. 1. 16. qu. 5. Hinc dixit Glossa in dicto ca. *Piamentis*, Iure antiquo non fuisse hoc ius concessum Patronis: mouetur autem ex illo textu, & ca. *Filius*, ead. quæstio. & cap. *Nouerint*. 10. quæstione 1. Sed reuera in illis Decretis non negatur hoc ius Patrono, sed solum denegatur tale ius in bona Ecclesiæ, vt illa vsurpare vel administrare præsumat. De proprio autem iure præsentandi nihil ibi dicitur: hinc vero colligi non potest, eo tempore non fuisse hoc ius institutum. Quin potius verbum illud, *Præter processionis additum*, in dicto capit. *Piamentis*, de hoc iure intelligi potest, vt eadem Glossa declarauit. Item in capit. *Quoniam*, de Iur. Patron. loquens Concil. Lateran. de hoc iure, vocat illud *potestatem, in qua Ecclesia huc vsque patronos sustinuit*. Quib. verbis significat, hoc ius antiquissimum esse. Et certe Concilium Arausican. satis antiquum est, & dicto cap. *Decernimus*, cum sequentibus satis antiqua etiam sunt, & huius iuris mentionem faciunt, & in nullo fit mentio de illo, tamquam de re tunc primum instituta, vnde initium illius, vt opinor, ignoratur, quod est signum antiquissimæ traditionis. Quidquid vero sit de initio eius, certissimum est, & iustissime institutum esse, & Patronis conuenire secundum conditionem, & modum in Iure Canonico expressum; vnde ab auctoribus hoc ius ad honorificum titulum censetur pertinere, vt videre licet in Ioanne Andr. Panormitano, & aliis locis supra citatis.

Ius patronatus quoad honorem, defensionem & vtilitatem temporalem non est materia Simoniæ.

3. Quæstio ergo proposita maxime procedit de iure Patronatus ratione huius vltimi fauoris, & actus eius: nam reliqui magis temporales sunt, & per se non habent annexionem cum re spirituali, nam licet ex actu Religionis, seu pietatis, qualis est ædificare, vel dotare Ecclesiam, resultent, illa non est annexio ad spirituale, nec repugnat ex spirituali resultare aliquid mere temporale, sicut ex iure decimarum resultat in parocho dominium decimarum, quod semel acquisitum mere temporale est, & ideo decimæ iam possessæ vendi possunt. Ita ergo ius Patronatus quo ad honorem humanum, & quoad defensionem, & vtilitatem temporalem ex beneficio facto Ecclesiæ, quasi iure naturali gratitudinis nascitur, etiamsi Iure Canonico stabilitum sit, & maiori fortasse obligatione Ecclesiæ impositum. Nihilominus tamen secundum illos respectus tantum temporale manet, quia Ius etiam Canonicum potest aliquid temporale præcipere, & licet id præcipiat ex motiuo spirituali, seu in ordine ad spiritualia, id non sufficit ad connexionem de qua tractamus, vt constat. Quia ius Patronatus secundum illos respectus non est materia Simoniæ, vt sentiunt omnes auctores statim referendi & colligitur etiam ex Iuribus allegandis. Quamuis alia ratione etiam secundum illos respectus inuendibile videatur, quia non est transferibile ad alios, nisi iure sanguinis, & quasi intrinseco hæreditario iure, vt notatur & colligitur ex capit. *Nobis*, de Iur. Patronat. iunctis capit. *Quicumque*, & capit. *Filiis*, quæstione 7. Et ratio est, quia illud debitum gratitudinis, est quasi personale, & ideo vendi non potest extraneis, consanguineis autem communicatur, seu ad illos redundat, quia sunt aliquo modo vnum cum fundatore per vinculum naturale consanguinitatis. At vero ius Patronatus sub vltimo respectu, transferri potest etiam ad extraneos, vt Iura concedunt, quia cum Ecclesia eam facultatem Patronis concesserit quasi ex abundantia gratitudinis vltra naturale debitum voluit illam concedere cum maiori amplitudine, & liberalitate, vt patebit.

An ius præsentandi quod in patrono datur sit materia Simon.

4. Hinc ergo intelligi potest dubitandi ratio, quia licet hoc ius ab Ecclesia manauerit, tamen in se mere temporale esse videtur, ac subinde non esse materia Simoniæ, sed vendi posse. Assumptum patet primo, quia est ius de se commune laicis, qui non sunt capaces spiritualium iurium. Secundo quia transfertur ad hæredes iure sanguinis, sicut dictum est de eodem iure quoad alios respectus: ad spiritualia non transeunt iure hæreditario, alias in beneficiis etiam posset esse hæreditas. Tertio etiam ad extraneos transire potest, non solum per donationem, sed etiam per venditionem, vt ex Iure constat, & statim probabitur: ergo simpliciter est quid temporale. Quarto illud ius solum esse videtur quidam humanus honor, quia nullum spiritualem fructum, vel effectum habet. Nam si aliquem haberet, maxime præsentationem ad rem spiritualem, vt ad beneficium, at hoc nihil spirituale est, quia per illam præsentationem nullum ius spirituale confertur, sed solum quasi applicatur materia, circa quam Prælatus Ecclesiæ operetur, quod valde remotum est ad actionem, vel effectum spiritualem.

Deciditur quæstio pro parte affirmatiua.

5. Nihilominus dicendum est primo, ius Patronatus, quatenus est ius præsentandi ad Ecclesiastica beneficia, esse materiam Simoniæ, ac subinde peccatum Simoniæ esse illud vendere. Hoc est certum, saltem de iure Ecclesiastico, vt omnes Doctores fatentur, & patet ex capit. *Quia clerici*, vbi aduocatiæ vendi prohibentur, vt autem Glos. ibi Ioann. Andreas, & alii exponunt, aduocatia ibi idem significat, quod ius patronatus, & quamuis rationem vocis non reddant, ex ratione textus colligitur. Iuxta quam interpretationem non immerito posset sub nomine *Defensoris*, & *Aduocati* comprehendi Patronus in

nus in capit. *Saluator*, 1. quæstione 3. Et ita ibidem eandem prohibitionem contineri. Ibi enim refertur caput Concilii Chalcedonens. in quo prohibetur vendi officium *Defensoris*: & Vrbanus Papa declarat, *Defensorem* (inter alios) esse *aduocatum*. Si ergo ius Patronatus aduocatia appellatur, recte dicimus, patronum esse aduocatum, quia etiam est defensor, cum ad illum pertineat ius defensionis, vt diximus. Vnde etiam in capit. *Præterea*, 2. de Iur. Patron. nomine aduocati Glossa patronum intelligit, & in eodem textu videtur statim ita explicari. Nam hæ voces, aduocati, Patroni, Vicedomini, &c. tanquam synonyma poni videntur. Quando ergo ius Patronatus vocatur aduocatia, licet idem ius significetur, non tamen sub eodem actu, sed aduocatia dicitur à iure defendendi suam Ecclesiam. Sed non refert, quia non respicitur, vnde vox sumpta sit, sed quid significet, nam hoc ius licet plus habeat actus, idem est, & indiuisibile. Eadem prohibitio habetur expresse in capite *De iure*, eodem, in dicto capite *Præterea*. Ratio, quæ in dicto capit. *De iure*. redditur, est, quia ius Patronatus est spiritualibus annexum, Simonia autem committitur, etiam circa spiritualibus annexa, capite *Quæsitum*, de Rerum permut. capit. 1. de Transact. cap. *Querelam* de Simonia.

6\. *An Simonia commissa in venditione iuris Patronatus, sit non solum contra ius Ecclesiast. sed etiã contra Diuinum.*

Ad explicandam vero magis hanc rationem quæri potest, an Simonia, quæ in venditione iuris Patronatus committitur, sit non solum contra ius Ecclesiasticum, sed etiam contra Diuinum. Nam ex dicta ratione videtur sequi, solum esse contra prohibitionem Ecclesiæ, quia vendere ea, quæ spiritualibus sunt annexa solum antecedenter, non est per se, & intrinsece malum, vt supra dictum est, sed ius patronatus solum antecedenter est annexum beneficio vt constat: ergo si solum ratione annexionis huius inuendibile est, non natura sua, sed sola prohibitione est inuendibile: ac subinde Simonia ibi non est contra ius Diuinum, sed solum contra humanum. Et confirmatur primo, nam ius patronatus solum est ex Ecclesiæ institutione, & non consistit in aliqua consecratione, vel benedictione, per quam res fiat sacra, aut spiritualis: ergo non habet, vnde sit materia Simoniæ cõtra Diuinum ius. Confirmatur secundo, quia Diu. Thomas 2. 2. quæstione 100. articul. 4. ius Patronatus ponit inter ea, quæ aliquo modo vendi possunt, non autem in quantum sunt spiritualibus annexa: ergo secluso iure positiuo, posset vẽdi ius Patronatus secundũ se spectatũ, licet formaliter non posset vendi propter annexionẽ ad beneficium. Confirmatur tertio, quia ius sepulturæ, & ius habendi in Ecclesia honorificum locum, seu stallum (vt alii loquuntur) vendi possunt, seclusa prohibitione Ecclesiæ: ergo & ius præsentandi. Atque ita videntur sentire Theologi in 4. d. 25. Diu. Thom. q. 3. art. 2. q. 3. ad 3. Et ibid. Palu. Richar. Duran. & Mai. Anton. 2. p. tit. 1. c. 5. §. 2. Siluest. ver. *Simonia*. q. 12. & ibi alii Summistæ, Soto lib. 9. q. 7. art. 1. Nauar. dicto cap. 23. nu. 99. & 108.

7\. *Postquam ab Ecclesia ius Patronatus instituitur, illud mater. Simo. manet contra ius Diuinũ naturale.*

Nihilominus dico secundo. Post factam ab Ecclesia institutionem iuris Patronatus, ipsum ex natura rei, & ex Diuino naturali iure inuendibile est, & materia propriissimæ Simoniæ. Iuxta istam conclusionem intelligendi sunt dicti auctores: illam enim non negant: & quãuis distincte illã non explicent, nihilominus illam magis significant, qui dicunt ius Patronatus secundum se non esse vendibile, licet possit transire cũ vniuersitate, de quo statim dicetur. At vero Doctores Canonistæ diuisi valde videntur circa hanc assertionem: quidam enim simpliciter dicunt, ius Patronatus secundum se spectatũ mere tẽporale esse, & solum propter annexionem reputari tanquã spirituale, quibus fauent iura, quæ vocant hoc ius annexũ spiritualibus, vt dictum capit. *De iure*, cum similibus. Ita Abb. Deci. & alii in Rub. & in c. *Quanto*, de Iudic. & in d. ca. *De iure*. quos multi sequũtur, vt late tractat Selua. 1. par. de Benef. c. 7. n. 78. & seqq. Alii vocant partim tẽporale, partim spirituale, vt Glos. in c. *Piamentis*, 16. q. 7. Alii tenent, esse simpliciter, & secundũ se spirituale: & isti multum fauent nostræ assertioni. Tradidit autem id Anton. de Butr. & Andr. Barbat in d. cap. *Quando*, & in Rub. de Iudic. Et tradit Gloss. vlt. in cap. *Præterea*, 1. de Transact. Et idem plane sensisse videtur altera Gloss. citata, non enim vocat partim spirituale, partim temporale hoc ius, quia partim, & partem habeat, nam indiuisibile est, sed (vt eadem bene explicat) quia secundum diuersas habitudines videtur cum temporalibus, & spiritualibus rebus, aut iuribus conuenire. De temporalitate ergo solum illi attribuit, quod laicis conuenire potest, & quod transit ad hæredes: spiritualitatẽ autem solũ inde colligit, quod vendi non potest, vtique per se, & natura sua: alias non bene inferret. Illæ autem duæ conditiones non indicant, esse hoc ius temporale, sed solum in aliquo conuenire cum illo. Quin potius Anton. & Barbat. supra ex priori conditione colligunt, esse spirituale hoc ius: quia in laicis tanquam in subiecto extraneo, & præter regulam communem talium iurium ex speciali gratia Ecclesiæ (vt loquuntur iura supra citata) inuenitur. Et eodem modo transit ad hæredes, non formaliter (vt sic dicam) id est ex vi temporalis iuris hæreditarii, sed ex gratia etiam Ecclesiæ, quæ voluit illum fauorem etiam personis per Patronum vocatis, aut illum repræsentantibus, communicare.

Hæc ergo sententia mihi valde placet: nihil enim video in ipso iure Patronatus, quod merito dici possit temporale proprie, & in se, multa autem video, propter quæ debeat simpliciter, & intrinsece, ac in se iudicari spirituale. Primum enim ab eadem spirituali potestate Ecclesiasticæ iurisdictionis, qua beneficia Ecclesiastica instituta, & modus conferendi illa, & aliæ conditiones ad illa requisitæ ordinatæ sunt: ab eadem hoc ius inuentum & creatum est, ergo ab origine spirituale est. Deinde terminus, ad quem tendit, spiritualis est, vt cõstat, nam est beneficium Ecclesiasticum, & potestas iurisdictionis, vel administrationis Ecclesiasticæ, quæ per illud conferri solet. Actus etiam huius iuris spiritualis est, nam est præsentatio ad beneficium spirituale. Per quam præsentationem non vtcunque applicatur materia, seu subiectum, sed etiam quodam modo fit proxime capax institutionis ad beneficium, adeo vt si persona sit idonea, & digna necessario instituenda sit iuxta caput, *Significasti*, capit. *Suggestum*, cum similibus. de Iur. Patron. Et si institutio sine præuia prẽsentatione fiat, irrita fit, iuxta capit. *Illud*, eodem. Ergo præsentatio, licet non conferat proprium ius, vt Iuristæ volunt in ca. *Quanto*, per eundem textum, 63. d. & alii apud Gomez. in Regul. de Trienn. poss. quæstion. 35. nihilominus confert quasi proximam moralem capacitatem, quæ, vt talis est, spiritualis est, nam ad formam spiritualem, & ex spirituali Ecclesiæ potestatẽ ordinata, & prærequisita est. 8.

Ius Patronatus spirituale debet iudicari propter multa, quæ in eo sunt.

Denique ex his concluditur, etiam ius ipsum Patronatus in se spirituale quid esse, quia est veluti potentia moralis ad aliquid agendum, potẽtia autem ab obiecto, & actu sumit suam speciem, & conditionem, cum ergo illa potentia ad obiectum spirituale per actum spiritualem tendat, vt ostẽsum est, ipsa etiã in se spiritualis iudicanda est. Nam licet non sit potentia physica, sed moralis, & pertineat ad iura, quæ incorporalia vocantur, etiam in illo ordine dari potest ius spirituale, vt patet in ipsa spirituali iurisdictione, vel in iure eligendi ad beneficia, cui proxime accedit ius præsentandi. Vnde confirmatur ratio: nam ius eligendi ad prælationem Ecclesiasticam, etiamsi contingat esse in laico, vt olim 9.

fortasse permissum est, iuxta ea, quæ referuntur in Decretis, dist. 63. spirituale est, quia illud ius ex origine, obiecto, & actu spirituale est, & non mutat naturam propter subiectum, quia, cum sit quid morale, potest etiam moraliter inesse laico ex dispensatione, & concessione Ecclesiæ, ergo idem erit de iure præsentandi. Nec refert, quod etiam dicatur annexum rei spirituali, non enim repugnat, id quod vna ratione spirituale est, si sit omnino respectiuum, & ordinatum ad aliud spirituale, quod præcipuum est, dici illi annexum: sic enim vasa sacra, etiam vt sacra sunt, dicuntur esse annexa spirituali, scilicet, sacrificio, & Sacramentis, vt D. Thomas, & alii loquuntur: quod non obstat, quominus vasa, vt consecrata, sint in se quid spirituale, vt supra declaratum est. Ita ergo ius patronatus est quidem in se quid spirituale, tamen quia totum suum esse est in ordine ad beneficium, ideo per suammet spiritualitatem est annexum alteri spirituali principaliori.

10. *Ex eo quod ius Patronatus sit in se spirituale, monstratur esse mater. Simon iuri Diuino contraria.*

Ex hoc ergo principio optime probatur secunda assertio posita. Nam id, quod est secundum se spirituale, & supernaturale, natura sua est inuendibile, & consequenter est materia Simoniæ iuri Diuino contrariæ, vt sæpe in superioribus ostensum est, sed ius patronatus secundum se spectatum est quid spirituale, vt ostendimus: ergo est materia propriissime Simoniæ. Nec refert, quod illud ius sit ab Ecclesia inuentum, & institutum, nam etiam prima tonsura est ab Ecclesia instituta, & calicis consecratio, & similia, & nihilominus sunt materia propriæ Simoniæ. Quia si illud, quod instituitur, est spirituale, inde habet, quod sit materia Simoniæ, parumque refert, quod sit à Deo immediate, vel ab homine institutum. Maxime cum homo in hac institutione, potestate Diuina sibi concessa vtatur, & ita institutio semper ad Deum vt supernaturalium, & spiritualiũ principalem auctorem referatur. Nec etiam refert, quod hoc ius possideatur à laico, quia non ideo mutat naturam suam, character enim Baptismi etiam est in laico, & nihilominus est natura sua inuendibile, & ius eligendi ad beneficia, etiamsi laico communicaretur, inuendibile permaneret. Et confirmatur, quia magis inuendibile est hoc ius, quam calix, vt calix, vel saltem non minus, sed calix vt calix est natura sua inuendibilis, & de iure Diuino, ergo & hoc ius. Vnde etiam confirmatur, quia sicut calix non potest vendi carius ratione consecrationis, ita nec fundus, cui annexum ius patronatus, ratione illius, vt omnes fatentur, quia iam venderetur ipsum ius, sicut in priori casu venderetur consecratio, ergo est par vtriusque ratio. Atque hinc etiam sumitur optima ratio, quia ius hoc non habet æstimationem vllam, vel valorem, nisi ratione beneficii, ad quod refertur, vt per se constat: ergo si vt tale est, vendatur, beneficia virtute venduntur, saltem vt dantia valorem iuri patronatus, hoc autem est contra Diuinum ius, vt supra ostensum est, ergo. Quo tandem fit, vt licet hoc ius vocetur annexum beneficio, nihilominus sit ex Diuino iure inuendibile, quia illam annexionem habet intrinsecam, & naturalem, & inseparabilem à tali iure, quia totum suum esse habet in ordine ad beneficiũ, & inde accipit totam suam æstimationem, & dignitatem. Et licet Ecclesia possit efficere, vel destruere tale ius, tamen quod sit, & non sit annexum beneficio, fieri per Ecclesiam non potest, non est ergo vendibile, nisi secundum talem annexionem vẽdatur, at hoc contra Diuinum ius est, ergo.

11. *Præsentatio ad beneficium est materia Simon.*

Atque hinc sequitur (quod etiam confirmat præcedentem assertionem) actum istius iuris, scilicet, præsentationem ad beneficium, materiam esse Simoniæ contrariæ iuri Diuino. Patet, quia, & est actus spiritualis, vt ostendi, & per illum aliquid spirituale confertur, vt etiam declaraui, & à supernaturali quodam iure, seu potestate procedit, vt etiam satis probatum est, ergo. Confirmatur 1. quia si præsentatio esset pretio vendibilis profecto ius præsentandi, saltem hoc titulo, esset pretio ęstimabile, propter commoditatem temporalem, quam secum afferret. Confirmatur 2. quia si præsentatio esset vendibilis, facile præsentarentur indigni, & infinita incommoda sequerentur. Et ita declaratur in capit. *Præterea*, 1. de Transact. vbi late Abb. & alii quos refert, & sequitur Redoan. p. 3. capit. 13. num. 22. & sequentibus, & c. 14. per totum. Vbi in nu. 7. hoc ampliat, vt ꝓcedat, vbi sunt plures patroni, & vnius tãtum vox emitur, etiãsi contingat illam non esse necessariam, vt fiat præsentatio: quod mihi verum videtur, quia illud est accidentarium, & quod ibi emitur, & vẽditur, semper est spirituale. Et in electione videtur id aperte definitum in c. *Matthæus*, de Simon. Est autem eadem ratio de præsentatione, vt ibi etiam Doctores adnotant & alii, quos Redoan. refert.

12. *Licet ius Patronatus non possit vendi, potest tamen transire cum re vendita, dummodo res non ex eo vendatur carius.*

Dico tertio. Licet Ius patronatus vendi nõn possit, transire potest cum re vendita, dummodo ratione illius res illa non carius vendatur. Ita docet D. Tho. d. art. 4. ad 3. & cæteri Theologi allegati, & Iuristæ omnes, vt patebit. Habeturque expresse in ca. *Ex literis*, cap. *Cum seculum*, de Iur. Patr. Ex quibus iuribus sumitur ratio, quia sicut ius Canonicũ potuit conferre laico patrono hoc ius præsentandi, ita potuit dare illud, non solum pro persona eius, sed etiam pro suis hæredibus, vel successoribus: vel potuit illud dare cũ facultate transferendi, sicut interdũ datur pensio vel potuit concedere, vt hoc ius ita connectatur, vel quasi affigatur alicui rei temporali, vt hęc vendatur, cum illa transeat. Nam hæc omnia non repugnant spiritualitati illius iuris, vt ex ipsa declaratione, & exemplis satis constat. Vendito enim calice, non venditur consecratio, etiamsi cum illo transferatur, quia supponimus, calicem in venditione non fuisse pluris æstimatũ ratione consecrationis, idem ergo in præsenti dicendum est.

Ratione probatur.

13. *In illo humano contractu rei temporalis haberi potest ratio iuris Patronatus.*

Atque ita nota etiam est vltima pars assertionis. Ex qua obiter colliges, in nullo humano contractu, vel solutione aut compensatione rei temporalis haberi posse rationem iuris patronatus: nam eo ipso venderetur. Vt licet homini habenti ius patronatus illud in solutionem temporalis debiti dare, etiamsi alia temporalia bona non habeat, quia iam venderet illud. Nec potest vnus hæres alteri ius patronatus cedere in compensationem maioris portionis, quam accipit, nec potest dari in feudum, vel alio simili modo in onerosum contractum deduci, vt late Abb. in cap. *Querimoniam*, & ca. *Ex litteris*, 2. de Iur. Patr. & attigit Innoc. ibi, & cap. *Cum seculum*, eodem, plura Tabien. verb. *Ius patronatus*, num. 7. & sequentibus.

14. *Simonia est se in beneficio litigioso aliquem præsentare ea conditione, vt suis expensis litiget.*

Hinc vero vlterius intulit Vgolin. Tab. 1. ca. 49. §. 2. nu. 5. Simoniam esse in casu litigioso, præsentare aliquem ad beneficium sub conditione, vt suis expensis litiget, & probet ius præsentandi pertinere ad præsentantem: quia tunc præsentatio venditur pro illis expensis. Refertque Nauarrum Const. 12. de Simon. vbi Nauar. videtur magis id supponere, quam asserere. Itaque in illa specie onerosi pacti videtur id verum, quia plus exigitur sub obligatione à præsentato, quam ipse facere teneatur. At vero si conditio tantum sit, vt nisi præsentatus intra tempus à iure statutum suam præsentationem prosequatur, præsentans iure etiam suo vti possit ad præsentandum alium, vel agere quod sibi fuerit opportunum, nulla committeretur Simonia. Et hic est casus, quem Nauar. tractat. Et ratio est, quia tunc nullum onus, nullaue obligatio imponitur præsentato, præter eã, quę iure inest, vnde non cogitur litigare absolute, sed sub conditione, si velit suam præsentationem firmam retinere, nec obligatur ad probandum ius præsentantis, nec ad litigandũ pro illo,

illo, sed pro se, & pro iure suo, si voluerit illud obtinere. Quod vero inde possit indirecte commodum redundare in præsentantem, si præsentatus volens prosequi præsentationem, litem vincat, non facit præsentationem esse Simoniacam, cum id non obstet gratuitæ præsentationi, vt constat.

Ius Patronatus non potest in alium transferri, nisi modo, & in casibus à iure expressis.

15. Tandem ex dicta assertione, & eius probatione inferri potest, ius Patronatus, non posse à Patrono in alium transferri, nisi modo, & in casibus à iure expressis. Quod notauit Menoch. referens alios Cons. 90. n. 79. Et sumitur ex generali regula, quod laici in spiritualibus non possunt, nisi quod eis concessum est à Canonico iure, iuxta Glos. in c. vlt. Innoc. & Abb. in cap. *Quanto*, de consuetud. Ratio etiam clara est, quia hęc potestas transferendi non competit ex natura rei, quasi separata à iure: tum quia in his rebus non est alia natura, nisi quam ius Canonicum eis tribuit: tum etiam quia potius ordinaria, & quasi naturalis conditio horum iurium spiritualium est, vt priuata auctoritate non transferantur, sed cum dignitatibus Ecclesiasticis, vel à Prælatis Ecclesiæ conferantur. Ergo solum conuenit hæc facultas Patrono ex speciali gratia, & concessione iuris positiui. Ergo non potest excedere ipsius iuris dispositionem. Oportet autem breuiter hos modos exponere, quia ad perfectam intelligentiam tertiæ assertionis necessarium est. Tribus ergo modis, seu in tribus casibus hæc facultas Patrono conceditur vt notat Glos. in capit. *Cum seculum*. de Iur. Patro. Primus est iure hæreditario, & extenditur non solum ad hæredes necessarios, sed etiam ad voluntarios, non solum consanguineos, sed etiam extraneos, quia Ius absolute loquitur, & nihil distinguit, vt notat Glos per text. in Clemen. II. de Iur. Patron. & Ioan. Andr. in dicto capit. *Cum seculum*. Et idem eodem modo sumitur ex capit. *Considerandum*, cap. *Si plures*, 16. q. 7.

Tribus modis hæc facultas Patrono datur.

Primus est per ius hæred. tũ

2. Per liberalem donationem.

An sit necessaria Episcopi licentia.

16. Secundus modus est per liberalem donationem, quia vnusquisque potest in alium transferre ius, quod habet, vt dicitur in c. *Cura*, de Iur. Patro. Dicunt autem Iuristæ, donationem hanc factam loco Religioso validam esse, etiamsi fiat sine auctoritate Episcopi, vt autem fiat quibuscunque aliis necessarium esse Episcopi consensum, Et prima quidem pars expresse habetur in cap. Vnic. de Iur Patron. in 6. ita explicante: & confirmante cap. *Illud*, extra eod. contra Glos. ibi, vt notant Innoc. & Hostiens. ibi, & in cap. *Cura*, eod. Altera vero pars non est tam clara, quia illa conditio consensus Episcopi ad valorem huius donationis, in dicto capit. *Cura*, non postulatur. Nec ego inuenio Ius aliquod expressum in quo postuletur. Nam Iura ad hoc allegantur, scilicet caput. *Quod autem*, caput. *Nullus*, caput. *Cum laici*. de Iur. Patron. caput. *Nemini*, 16. quæst. 7. hæc (inquam) Iura non loquuntur de ipsomet iure Patronatus, sed de ipsis Ecclesiis, seu beneficiis, quæ sine auctoritate Episcopi Patroni dare non possunt, non solum aliis priuatis personis, verum nec locis Religiosis, vt expresse in eisdem Iuribus dicitur. Quod autem ad donandum ipsum ius Patronatus alteri personę priuatæ, sit necessarius consensus Episcopi nullibi inuenio expresse requisitũ. Tamen quia in dicto capit. *Illud*, & dicto capit. Vnic. tanquam speciale conceditur locis Religiosis, vt donatio iuris Patronatus illis facta sine assensu Episcopi rata sit, ideo si aliis fiat, censetur inualida. Et ita est supponendum ex communi Canonistarum sententia in eisdem locis.

3. Modus transferendi ius Patronatus est cum re vendita.

17 Tertius modus transferendi ius Patronatus est cum re vendita, iuxta cap. *Ex litteris*, cap. *Cum seculum*, de Iur. Patronatus vt autem tam hic modus, (qui ad rem præsentem maxime spectat,) quam priores magis declarentur, aduertere necessarium est, dupliciter posse alicui laico ius Patronatus conuenire, scilicet, vel ratione alicuius rei, quam possidet, cui veluti cohæret ius Patronatus, vel immediate ratione suæ personæ, quia ipse fundauit Ecclesiam, vel est successor eius, qui illam fundauit, & ius in ipsum trãstulit aliquo ex duobus prioribus modis. Et primum vocare possumus ius Patronatus reale, secundum personale, vt breuibus terminis vtamur. Quando ergo ius Patronatus inest fundo, aut villæ, in qua est Ecclesia, tunc recte intelligitur, vendita terra, aut villa, cui est coniunctum ius patronatus, cum illa transire sine venditione talis iuris, seruata tertia assertione à nobis posita. Et in hoc casu plane loquuntur Iura in d. capit. *Ex litteris*, & capite *Cum seculum*. Et in eodem sensu dixit Diuus Thomas. *Ius patronatus per se non venditur, sed transit cum villa, quæ venditur, vel conceditur.* Vbi ponderanda sunt illa duo verba, quia si per venditionem villæ potest transire ad ementem ius Patronatus sine assensu Episcopi, sed ex vi iuris, à fortiori poterit transire, si villa libere donetur. Et ita limitandum est, quod in secundo modo dictum est de consensu Episcopi requisito, intelligitur enim, quando ius Patronatus solum, & per se donatur: secus vero est, si transeat cum donatione villæ. Nam quod venditioni conceditur, multo magis liberali donationi concessum esse credendum est: cum hæc multo magis aliena sit ab omni apparentia Simoniæ, & alioqui maiori fauore digna sit. Potestque colligi ex dicto capitul. *Cum seculum*, ibi, *Cum ratione feudorum emptorum, aliterue acquisitorum, &c.* Ratio autem generalis est, quia accessorium sequitur principale, cui adhæret, tunc autem ius Patronatus se habet sicut accessorium ad villam, quia est quasi accidens illi inhærens: & optime quoad hoc comparatur cum calicis consecratione.

Ius Patronatus vel est reale, vel personale.

Quia vero necessarium est (vt diximus) vt villa, vel fundus eo titulo non vendatur carius, solent Iuristæ interrogare, an sit venditio Simoniaca, quando in venditione exprimitur ipsum ius Patronatus. Quidam enim affirmant, eo ipso iudicandam esse venditionem Simoniacam: alii simpliciter negant: alij distinctione in verbis vtuntur, nam si dicatur vendi villa, & ius Patronatus, Simonia est, si vero dicatur vendi villa cum iure Patronatus, non est Simonia. Veruntamen, vt bene dixit Siluest. d. q. 2. ad forum conscientiæ hoc parum refert, quia si bona fuit intentio, & pretium non excessit valorem villæ per se spectatæ, parum refert, quod his, vel illis verbis fuerit contractus conceptus. Existimoque etiam in foro exteriori præsumendum esse contractum licitum, si ex aliis circumstantiis aliud non colligatur verisimiliter. Nam illa expressio vtroque illorum modorum facta potest habere sensum, qui culpam excuset, & ideo talis sensus semper præsumendus est, cæteris paribus. Et ad hoc valent multa principia Iuris, & coniecturæ, quas in simili adducit Nauar. conf. 12. de Simon. Potestque non immerito aliquando exprimi ius Patronatus in illa venditione: tum, vt de illo constet: tum vt non putetur reseruatum, aut separatum à villa. Optima autem forma exprimendi illud accipi potest ex d. c. *Ex litteris*: ibi, *si vobis constiterit, quod præfato militi præscripta villa fuerit, non excepto iure Patronatus, ad formam concessa.* Negatiua ergo forma optima erit, vendi villam, non excepto iure patronatus, quamuis enim eo ipso quod non excipitur, intelligatur translatum, iuxta illum textum, & iuxta vulgarem regulam, quod accessorium sequi-
tur principale: nihil tamen nocere potest, quod in illa forma exprimatur, quia non plus exigitur, quam Iure concedatur. 19.

18. *An venditio sit Simoniaca ex eo quod in ea exprimitur ius Patronatus.*

Resoluitur non esse Simoniam

Quando ius Patronatus est personale an venditis bonis transeat cum illis.

At vero quando ius patronatus non cohæret fundo, aut villæ, sed personæ, merito dubitari potest, an venditis bonis, cum illis transeat ius Patronatus? Et quidem si Patronus solum vendat vnam,

vel alteram partem suorum bonorum, vt domum, aut vineam, certum est, non transire ex vi venditionis, quia nulla est connexio, nec ratio translationis. At vero si venditio fiat omnium bonorum, tunc multi Iuristæ censent, transferri etiam in emptorem ius Patronatus. Sic enim dicere solent, transire ius Patronatus cum vniuersitate, vtiq; bonorum, si vendatur. Ita tenent communiter Canonistæ in d.c. *Ex litteris*, de Iur. Patr. in ca. *Quanto*, de Iudic. Et multi alii, quos refert Couar. lib. 2. Variar. c 18. n. 6. & sequent. Sed non video in Iure Canonico sufficiens fundamentum huius sententiæ, & ideo contrariam opinionem veriorem censeo, quam ibidem refert Couar. ex multis auctoribus, quos etiam refert, & sequitur Lamberti. de Iur. Patr. libr. 1. 2. p. q. 5. princ. art. 14. n. 20. & art. 15. n. 8. & 13. Et ratio est, quia si ius Patronatus non cohæret rei venditæ, non transfertur ex vi venditionis illius, quia quando res non sunt inter se connexæ, non est, vnde vna secum ferat aliam ex vi translationis vnius tantum. Sicut in motibus physicis vna res non mouetur ad motum alterius, nisi propter aliquam vnionem inter illas: & in moralibus per donationem vnius rei non censetur consequenter alia donata, quæ cum priori connexa non est: idem in legatis est manifestum, idem ergo est in venditione: Si ergo ius Patronatus non cohæret vniuersitati, etiam si hæc vendatur, non transferetur in emptorem ex vi alterius rei venditæ: ergo si transferretur, esset quia reputaretur tanquam pars vniuersitatis, & per se vendita partialiter, sicut aliæ partes, quod esset Simoniacum, vt constat.

Partem affirmatiuã qui sequãtur.

Negatiua præfertur.

20. *Obiectio.* Dices: hac ratione probaretur etiam non transire hoc ius cum hæreditate, quia est personale, & non reale, quia cum non cohæreat hæreditati, etiamsi illa relinquatur hæredi, ex vi illius non transibit ius Patronatus. Respondetur, negando primam consequentiam, quia licet non transeat ex vi bonorum, quæ hæredi relinquuntur, transit ex vi iuris, & ratione illius ex vi hæreditatis, vt talis est: nam Ius Canonicum ita disposuit in hærede, non autem in emptore. Neq; ab vno ad aliud potest fieri extensio, seu illatio. Tum quia sunt valde diuersa: hæres enim repræsentat personam defuncti, non autem emptor: & propterea hæres solet succedere in omnibus iuribus, & honoribus, non autem emptor, vt de iure sepulturæ colligitur ex leg. *Quia perinde*, 42. Ad Trebellian. & de Iure Patronatus in libertos ex leg. *Si Patron.* 55. eodem, vt statim dicemus. Adde, quod hæres regulariter esse solet sanguine coniunctus: & hoc titulo dignus est, vt Ecclesia illi fecerit hanc gratiam, quando vero instituitur extraneus, indicat in testatore amicitiam erga illum, quæ æquiualere possit sanguini, & ideo illi etiam voluit Ecclesia fauere: in emptore vero non procedit vlla similis ratio, vt constat, & ita nisi res ipsa vendita, quasi necessitate quadam secum ferat ius Patronatus tanquam accessorium, in fauorem emptoris nunquam hoc concessum est. Accedit tandem: quod in institutione hæredis tota donatio est mere gratuita, & ideo extendi optime potuit ad ius Patronatus, etiamsi necessariũ esset, per se, & directe ex speciali voluntate testatoris transferri. Secus vero est in venditione bonorum, quia volũtas vendendi non potest licite cadere in ius Patronatus per se spectatum, ideoq; si ex vi connexionis cum re ipsa non transferatur, ex vi voluntatis vendentis transferri non potest. Quod si dicas, posse vendentem habere voluntatem transferendi gratis hoc ius, licet alia bona pro precio vendat. Respõdeo primum, id non præsumi in venditore, & ideo non oportuisse, vt ius faueret huic voluntati. Deinde quãdo venditor bonorum habuerit hanc voluntatem erga emptorem, tunc per accidens, & concomitanter coniungentur venditio vnius, & donatio alterius: ideoque sicut ius Patronatus donari non potest alicui sine approbatione Episcopi, ita nec tunc fieri poterit, nisi locus religiosus sit. Et tunc oporteret certo constare, contractus non misceri, ita vt vnus fiat propter alium, sed ius Patronatus omnino gratis donari, & ita tunc non transferretur in emptorem, vt sic, sed in donatarium.

Respondetur.

21. Sed quæret tandem aliquis, quid dicendum sit, quando ius Patronatus, & bona habent inter se cõnexionem, non tamen ius Patronatus cohæret bonis, sed potius bona cohærent iuri Patronatus. Vt verbi gratia, quia Patronus instituit, ac voluit, vt qui esset Patronus semper possideret talia bona, nõ tam in gratiam, & commodum eius, quam in Ecclesiæ vtilitatem, sc. vt cum Ecclesia, in qua est ius Patronatus, indiguerit, possit, ac debeat Patronus ex talibus bonis Ecclesiæ succurrere. Dicunt enim aliqui, tunc venditis bonis non transire cũ illis ius Patronatus, quia tunc ius Patronatus non est accessorium ad bona, vt sequatur illa, sed potius bona sunt accessoria ad ius Patronatus, quia sunt gratia illius, Argument. legis, *Et si non sunt*, ff. de Aur. & Argent legat. Sed hoc difficile creditu est, nam inde fieret, talia bona temporalia esse prorsus inuendibilia ex vi talis institutionis, quia nec vendi possunt, trãsferendo ius Patronatus, quia committeretur Simonia, nec etiam separari possent ab illo, quia fieret cõtra voluntatem testatoris. Consequens autem falsũ videtur, & incredibile. Quia nec institutio Patroni obligat expresse ad nunquam vendẽdum illa bona, sed gratis donandum, vt supponimus, nec id necessario sequitur ex tali institutione, cum possit voluntas Patroni impleri transferendo vtrumq; simul in alterũ, etiamsi bona ipsa iusto pretio vendantur. Nec deniq; ibi interuenit ratio Simoniæ, quia supponimus, bona non pluris vendi propter coniunctionem ad ius Patronatus, imo fortasse minori pretio vẽdi propter onus, quod habent adiunctum subueniendi aliquando Ecclesiæ, in qua est ius Patronatus.

Quid dicendum quando ius Patronatus non cohæret bonis, sed potius bona cohærent iuri patronatus.

Quocirca distinctione vtendum puto, nam vel illa bona ita sunt annexa iuri Patronatus, vt omnes fructus eorum ex necessitate, & obligatione conuertendi sint in vsus Ecclesiæ & quasi spirituale seruitium iuris Patronatus, & tunc credo, vendi non posse, transferendo cum illis ius Patronatus, quia tunc moraliter loquendo non habent æstimationẽ ratione suorum prouẽtuum temporalium, cum omnes ad Ecclesiam pertineant, solum ergo possunt æstimari propter honorem iuris Patronatus, & hoc titulo æstimari pretio non possunt, alias ipsum ius Patronatus venderetur. Aut illa bona ita comitantur ius Patronatus, vt ordinarie cedant in temporalem commoditatem habentis tale ius Patronatus, licet per occasionem necessitatis Ecclesiæ debeat aliquando ei prouidere: Et tunc dico, esse pretio æstimabilia, & vendi posse, non obstante connexione cum iure Patronatus, quia habent suum temporalem vsum, & commoditatem, ob quam pretio æstimentur. Neq; propterea venditur ius Patronatus, cum intuitu illius pretium nõ augeatur. Neque refert, quod tũc bona temporalia sint accessoria, quia non sunt omnino accessoria, sed per se etiam suam considerationem, & commoditatem habent, vnde si sub hac ratione spectentur onus succurrendi Ecclesię tempore opportuno, est quasi accessorium respectu talium bonorum sic spectatorum. Eo vel maxime q; consecutio illa, & inseparabilitas bonorum taliũ à tali iure Patronatus nõ est ex natura rei, sed ex voluntate instituentis. Et ideo ad rationẽ Simoniæ parũ refert illa ratio accessorii, vel principalis, orta ex intẽtione instituentis: sed recipiendũ est, an in vẽditione possit vnũ ab alio separari, q; hic optime fit, etiãsi cõnexio sub illo respectu facta fuerit. 22.

Resolutio quæstionis.

Rationes omnes dubitandi propositæ nu. 4. & 6. explican- 23.

An liceat vendere ius sepulturæ. explicando & probando nostram sententiam, solutæ sunt, nec de illis addere quippiam necesse est, preter quam de vltima confirmatione posita in nu. 6. in quo duo petuntur. Vnum est de iure sepulturæ, an liceat illud vendere, vel pretio emere, de quo videri possunt supra dicta cap. 14. ibi enim occasione sepulturæ de iure ad illam, diximus, quatenus laicis conuenire potest. Nam aliud est ius sepulturæ, quod Ecclesiæ ipsi, seu eius clericis competit, quod dicitur ius funerandi, seu sepeliendi. Et primum dici potest quasi passiuum, quia est ius, vt quis sepeliatur, secundum vero actiuum, quia est ad sepeliendum alium, vel celebrandum officium, de quo constat esse magis spirituale, & inuendibile, quia conuenit ratione Ecclesiasticæ administrationis, & potestatis, & officium eius spirituale est, de quo etiam supra diximus. Et plura de his iuribus videri possunt in Siluest. ver. *Sepultura*, Freder. de Sen. cons. 246. Lapo tractat. de Canoni. porti. num. 72. & 73. Redoan p. 1. cap. 30. à num. 1. vsque ad 6. & Supplem. Gabr. 4. d. 25. quæst. 2. dub. 10. vsque ad finem quæst. Vbi etiam tractat de alio iure, quod in illa confirmatione attingebatur, scilicet de iure stalli, seu sedendi, aut standi in Ecclesia in certo loco: definitque posse vendi. Sed de hoc inuenio ius positiuum aliquid statuens, vel prohibens, iudicandum ergo est ex natura rei, spectata autem natura loci sacri, & vsu eius, vt talis est, profecto vendi non potest: onus autem, & obligatio accidentaria clericorum vendi posset, iuxta supra dicta: quamuis etiam illud vitandum sit, quia non caret specie auaritiæ, & turpis lucri. *An ius stalli possit vendi.*

CAPVT XXIX.

Vtrum temporalia officia Ecclesiæ, vel actus eorum sint materia Simoniæ.

1. *Officia hæc, & eorum actus non sunt mater. Simon stando solum in iure Diuin.* HÆc sola nobis superest quæstio circa materiam Simoniæ. Duo autem videntur circa illam certa. Primum est, hæc officia, vel actiones eorum ex natura rei, & stando in solo Diuino iure naturali, non esse materiam Simoniæ. Ita docent communiter Theologi in 4. d. 25. Durand. quæst. 5. Palud. q. 4. Caiet. & omnes Summistæ verb. *Simonia*, Soto. d. lib. 9 quæst. 5. art. 2. Victor. d. Relect. à num. 12. Idem sentiunt communiter Iuristæ cum Glos. in cap. *Saluator*, 1. quæst. 3. ver. *Et iudicem*. Vbi Card. vterque & Archid. in cap 1. ead. causa, & quæst. Innoc. Abb. & alij in cap. 1. & 2 Ne Prælati vices suas. Ratio autem clara est, quia hæc munia, vel officia non habent in se aliquid spiritualitatis, neque ordinantur ad spirituales actiones, sed tantum ad temporales, vt sunt custodire, vel administrare res Ecclesiæ, & similia, vt videbimus. Dices, hæc officia ordinari ad spiritualia, vt officium Sacristæ ad cultum templi: officium syndici ad defensionem bonorum Ecclesiæ &c. Ergo hoc satis est, vt vendi non possint ex se, quia sunt annexa spiritualibus. Respondeo, ordinari quidem ad spiritualia tanquam ad finem remotum: proxime vero versari circa opera mere corporalia, & materialia, & sub ea ratione spectari, quando dicuntur temporalia, & ex se vendibilia, quia non est necesse vendi secundum illum respectum, neque id liceret, sicut de omnibus actibus bonis dixit D. Thom. dicto art. 4. ad 1. Vnde est apertum discrimen inter hæc officia, & Ecclesiastica spiritualia. Nam hæc habent pro materia proxima functiones spirituales, & ideo non tantum ex fine intrinseco, sed ex propria materia spiritualia sunt, ac subinde natura sua inuendibilia: illa vero sunt ex obiecto, & materia mere temporalia, ordinatio vero ad spiritualem finem extrinseca est, & ideo secundum se non sunt materia Simoniæ. *Soluitur.*

Dices, Licet officium ipsum temporale sit, tamen conferre illud est actus spiritualis iurisdictionis, dictum est autem supra, non posse vendi actum iurisdictionis spiritualis, etiamsi circa temporales causas versetur: ergo etiam hic non poterit vendi collatio talis officij, etiamsi circa officium materiale versetur, ergo nec officium ipsum. Dicet fortasse aliquis, conferre illud officium non esse actum iurisdictionis, sed esse actum cuiusdam eminentis potestatis administrandi res temporales Ecclesiæ, quæ est in Prælato, cuius participationem communicat ministro, quando illud officium temporale illi tribuit. Est autem differentia: quia in Prælato est illa potestas eminentiori modo per ipsammet potestatem spiritualem, quæ eminenter extenditur ad temporalia, in ordine ad spiritualia, ministro autem solum datur temporalis quædam facultas administrandi res Ecclesiasticas quoad id, quod materiale, & (vt dicam) mechanicum in eis est. Potestas enim spiritualis, & eminentior potest instituere, & donare aliquid mere temporale, vt supra dictum est. Sed nō videtur hoc omnino euacuare difficultatem, quia semper ille actus distribuendi hæc officia, est immediate à potestate spirituali, & re vera dici potest actus iurisdictionis Ecclesiasticę, vel æquiparatur illi, & ita semper videtur esse de vtroque eadem ratio. Dico ergo actionem illam distribuendi non vendi, nec esse vendibilem, sed terminum eius, vt sic dicam: id est officium ipsum, quatenus in facto esse consideratum, est pretio æstimabile, vt habet temporalem commoditatem non annexam functionibus spiritualibus, sed temporalibus. Et ita cum illud officium venditur, non actus iurisdictionis venditur, sed res illa quæ per iurisdictionem huic, vel illi applicatur, nam sicut iurisdictio est ad distribuendum, ita intelligi potest esse ad vendendum. Nam licet vendere sit magis actus dominii, quam iurisdictionis, tamen quando res æstimabilis pretio, non est sub proprio, & priuato dominio, sed sub communi, vel si est sub proprio, est tantum sub conditione, vt alteri necessario conferenda sit, tunc potest actus vendēdi à potestate iurisdictionis, vel à potestate vendendi res communes proficisci. Sic enim vendere in necessitate vasa sacra, vel res Ecclesiæ potest esse actus iurisdictionis, seu administrationis competentis ex potestate spirituali, & nihilominus per illum actum potest res vēdi pro valore, quem secundum se habet. *Difficultas an possit vendi collatio horum officio rum.* *Responsio.* *Impugnatur.* *Vera quæstionis resolutio.*

Secundum principium certum est, hæc officia vendi non posse sine graui peccato propter Ecclesiæ prohibitionem. In hac etiam assertione videntur conuenire Doctores: sumitur enim ex Concil. Chalced. Canon. secundo. Et refertur in capite *Si quis Episcopus*. 8. 1. quæstione 1. Et confirmatur ab Vrbano Papa in capite *Saluator*. 1. quæstion. 3. Ibi enim vendi prohibentur multa officia Ecclesiastica, etiam temporalia: vt œconomi, & cætera. Idemque habetur in capite *Consuluit*, de Simon. Vnde non est dubium, quin hæc officia vendere, malum sit, saltem quia prohibitum. Veruntamen Glossa in dicto capite *Saluator*, verb. *Et iudicem*, vltimo loco refert, & sequitur opinionem dicentem, non esse hoc illicitum: nam licet solum dicat expresse, non esse Simoniacum, tamen dum ait, illam opinionem inhærere consuetudini generali planè sentit, sicut id non est Simoniacum, ita non esse illicitum, quia vel prohibitum non est, vel consuetudo potuit prohibitioni derogare. Maxime vero dicitur esse consuetudo in Curia Romana, vt refert Iason. in Leg. *Illud*. C. de Collat. & cum illa Glossa sentit ibi Præposit. numer. 6. & 9. referens Cardin. Ray. & Summam confessor. Et idem approbat Anton. 3. part. titul. 11. capit. secundo §. vltim. Sed nihilominus censeo, etiam tunc durare prohibitionem, & venditionem illam esse illicitam, quia de prohibitione constat, de contraria vero consuetudine non constat. Imo 3. *Hæc officia vendi non possunt sine graui peccato.*

contrarium videtur seruari communi consuetudine, saltem extra Romanam Curiam. Dicit tamen Siluester quæstione 13. in fine, quod vbi re vera fuerit contraria consuetudo, prohibitio cessat, arg. capit. *Conquestus* 11. quæstion. 3. At vero Guiliel. quem refert Præposit. dixit talem consuetudinem corruptelam esse, nec posse præualere contra legem, quia est irrationabilis cõsuetudo contra commune bonum, bonosque Ecclesiæ mores. Quod maxime videri potest probabile in inferioribus Prælatis infra Pontificem, quia illi non sunt domini, nec supremi dispensatores, & ideo non possunt de rebus Ecclesiasticis disponere, nisi iuxta modum à Iure concessum, vel saltem non possunt modo prohibito, quia non aliter illis data est potestas ad illa vendenda, imo est ablata per prohibitionem: ergo non possunt per prauam consuetudinẽ contra hanc prohibitionem præualere. De Romana autem Curia, mihi non constat de facto esse ibi talem consuetudinem generalem, sed solum de certis officiis, de quibus supra dictum est, de aliis autem vel non est, vel si est, pertinet ad supremam Pontificis potestatem, qui potuit pro se, vel Curia sua in prohibitione positiua dispensare, de quo infra latius dicemus.

4. *An hoc peccatum ad Simoniam spectet, vel ad aliud vitij genus?*

Difficultas vero superest, An peccatũ contra hanc prohibitionem commissum Simonia sit, vel aliud genus vitii? Multi enim Canonistæ negant, esse propriam & veram Simoniam. Ita docet Innocenti. in capit. primo, Ne Prælat. vices suas. & Archid. in cap. 1. 1. quæstione 3. & idem sequitur Turrec. in dicto capite *Saluator*, num. 11. & ibi Præposit. Ratio eorum esse potest, quia per prohibitionem non fiunt hæc officia spiritualia, nec spiritualibus añexa, ergo per prohibitionẽ non magis fiunt materia Simoniæ, quam antea erant, ergo licet, illa vendere, sit turpe lucrum, non tamen est Simonia. Alii distinctione vtuntur: nam si hæc officia consueuerunt dari laicis, vel solis, vel nunc clericis, nunc laicis, vendere illa, non est Simonia quia nullo modo sunt annexa spiritualibus, & licet interdũ dentur clerico, non tamen ratione clericatus. At vero si solis clericis dentur, tunc vendi non possunt sine Simonia, & ita sunt annexa clericatui. Ita refert Turrec. supra nu. 11. & sequitur Siluester verb. *Simonia*, quæst. 13. & Voglin. Tabien. 1. c. 48. §. 7. num. 3. & fundari videntur quoad hanc partem quia iam tunc illud officium est annexum rei spirituali, scilicet clericatui.

5. *Resoluitur peccatum illud Simoniam esse*

Probabilius vero dicitur, malitiam illius peccati esse veram Simoniam, supposita prohibitione. Ita sentiunt Theologi citati, præsertim Caietan. verb. *Simonia*, Regul. 3. in fin. Soto lib. 9. quæstione 5. articul. secundo, ver. *Sed interrogando vrgebis*: paulo autem inferius ante solutionem argumentorum videtur dicere, hanc non esse propriam Simoniam, sed quod Simoniæ pœna vindicatur, in quo reincidit in opinionem Durandi, quã impugnat. Fortasse tamen solum dicere voluit in vltimis verbis, hãc non esse tam propriam Simoniam quoad culpam, quam quoad pœnam, quia non est ita de se mala venditio sacristiæ, sicut beneficij, de his enim ibi loquitur. Sed melius loquitur, & rem hanc declarat Victor. dicta Relect. numer. 16. In eadem sententia sunt Abbas. & Anani. & Felin. in cap. *Consulere* de Simon. Hostiens. in capit. *Tuanos*, eodem, Anton. 2. part. titul. 1. capit. 5. §. 2. Probatur autem in hunc modum: quia vel hæc non est propria Simonia, quia esse non potest propter solã Ecclesiæ prohibitionem, vel quia non est ita prohibita aliquo iure: neutrum dici potest, ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia supra probatum est contra Durandum, posse dari propriam Simoniam, quia prohibita. Dicetur fortasse, posse quidem dari talem Simoniam, si supponatur materia spiritualis

Probatur assertio.

prohibendo pactum circa illam, quod de se non erat malum, nec iure naturæ prohibitum, non posse autem id fieri circa materiam non spiritualem, quia deest quasi primum fundamentum Simoniæ. Sed contra, Quia licet hæc officia de se non sint spiritualia, non est tamen dubium, quin sint valde coniuncta spiritualibus: nam per illa res sacræ contrectantur, valde propinque, & familiariter, vt sic dicam: vel Ecclesiastica bona per illa administrantur. Ergo quamuis de se non habeant spiritualitatem, vel cõnexionem sufficientem natura sua ad materiam Simoniæ, potest per legem positiuam impleri, faciendo annexionem sufficientem ad materiam Simoniæ. Vnde quoad hoc fieri potest æquiparatio inter materiam, & contractum: nam lex Ecclesiastica potest facere per prohibitionem, vt pactum sit Simoniacum, quod alias non erat: ergo potest facere vt officium sit annexum rei spirituali, quod alias non erat. Sic etiam argumentatur Victoria, quia consecratio calicis non facit materiam inuendibilẽ omnino, & tamen si lex Ecclesiæ prohiberet intuitu Religionis ne vendatur calix, etiam quoad materiale vas, esset Simonia, illud vendere: ergo similiter potuit hoc facere in his officiis. Tandem declaratur, quia si Ecclesia sua lege faciat rem aliquam immunem à venditione solum intuitu Religionis, talis lex ad virtutem Religionis pertinet, & constituit materiam illam vt necessariam intra talem virtutem & consequenter transgresio talis legis contra Religionem est, & non in alio genere vitij irreligiosi, nisi Simoniæ: sed potuit hoc modo vetare venditionem horum officiorum: ergo. Probatur minor, quia in his officiis est tanta affinitas ad Diuinum cultum, vt venditio illorum possit facile redundare in diminutionem Diuini cultus, ergo optime potest talis venditio prohiberi intuitu Religionis, & cultus Dei & rerũ sacrarum, ergo absolute possibile fuit in rebus his hoc genus Simoniæ, quia prohibita.

Quod autem hoc modo fuerit ab Ecclesia facta prohibitio, probatur ex tribus decretis supra adductis. Nam Concilium Chalced. in dicto cap. *Si quis Episcopus*, eodem tenore eisdem verbis, & sub ratione eiusdem turpitudinis, ac deformitatis prohibet horum officiorum venditionem, ac venditionem ordinum, seu clericatus: ergo tota illa prohibitio fit intuitu Religionis, licet applicata quibusdam rebus, supponat in illis sufficientem materiam Simoniæ, in aliis vero faciat: & æque extendit prohibitionem, & pœnam etiam ad interuentores. Vnde Vrban. in d. c. *Saluator*, sic colligit: *Cur sancta synodus Chalcedonensis procuratorem, vel defensorem Ecclesiæ, adeo per pecuniam ordinari prohibet, vt interuentores quoque tanti sceleris anathematizet, nisi quod eosdem Simoniacos iudicet*? Et statim allegat sententiam Paschalis Papæ in cap. *Si quis obiecerit* ead. quæstion. vbi de propria Simonia sermo est. Idemque statim auctoritate Augustini confirmat, vendere Spiritum sanctum, qui hæc officia vendit. Quæ omnia certe non possunt exponi de Simonia quoad pœnam, vt Durandus exponit, quia potius expresse idem Pontifex ex acerbitate pœnæ colligit malitiam culpæ, & verbis vtitur, quæ manifeste definiunt culpam, vt vendere Spiritum sanctum. Neque aliam quamcunque impropriam interpretationem admittunt, vt mox dicam. Alias nullam propriam Simoniam possumus ex Iure colligere, præsertim in illa, quæ talis est, quia prohibita, & ita illo modo facile eluderet Durandus omnia argumenta ex Iure desumpta contra suam sententiam. Confirmantur etiã dicta Iura in dicto capit. *Consulere*, de Simon. Vbi de eisdem officiis loquens, ait, *Tam ementes, quam vendentes cum Simone percelluntur.* Certe non potuit clarius, nec phrasi magis vsitata in antiquis decretis declarare speciẽ illius delicti. Plane etiam ex his locis colligi-

6. *Probatur Ecclesiam prohibuisse hanc venditionem.*

colligitur prohibitionem esse factam intuitu Religionis, sicut intuitu Religionis damnatus est Simon, & damnantur omnes, qui Spiritum sanctum, vel dona eius vendunt: hæc enim ratio talis prohibitionis in eisdem Iuribus redditur. Igitur sicut prohibitio Ecclesiastica facit, vt negotiatio in templo sit verum, ac proprium sacrilegium, quia Ecclesia voluit in talis loci reuerẽtiam illi concedere immunitatem ab illa actione, & abstinentiam ab illa in tali loco posuit, vt materiam necessariam cultus debiti tali loco, ita prohibitio Ecclesiæ facit, vt venditio, aut negotiatio circa talem materiam sit vera, ac propria Simonia, quia Ecclesia concedere voluit his officiis immunitatem à tali negotiatione circa illa, & abstinentiam ab illa posuit vt materiam necessariam ad debitum cultum rerum sacrarum, circa quas talia munia versantur. Quod descendendo ad aliqua particularia, statim magis explicabitur.

7. *Non est opus distinguere inter officia, quæ Clericis vel laicis committũtur.*

Et ex his rationibus, ac probationibus colligitur, non esse necessariam, neque opportunam distinctionem de officiis, quæ clericis, vel laicis committuntur. Primo quidem quia de Ecclesiasticis officiis tractamus: officia autem Ecclesiastica non debent laicis de Iure committi, iuxta cap. *Induatum est*, cum aliis. 89. distin. Vnde si interdum committuntur laicis, siue per iniuriam, siue per occasionem necessariam aut consuetudinem toleratam, aut priuilegium, non mutat naturam officii, neq; desinit propterea sub prohibitione comprehendi. Secundo quia vt supra dixi, quod in persona requiratur clericatus tonsura ad aliquod munus, vel ad pensionem, non sufficit ad connexionem, nisi aliunde fiat, vel ratione ministerij, vel ratione Canonis, ergo hæc officia non ideo sunt materia Simoniæ, quia per clericos ministranda sunt, quia hoc non sufficeret ad Simoniam, si non facta esset prohibitio, ergo ratio Simoniæ est prohibitio, sed hæc habet locum, etiamsi hæc officia laicis conferantur: ergo etiam respectu illorum sunt materia Simoniæ, vt scilicet illis vendi non possint.

8. *Quæ officia comprehendantur sub hac prohibitione. Dispensatoris officiũ vendi prohibetur.*

Vlterius autem dubitari potest, quænam officia Ecclesiastica sint hæc temporalia, quæ sub hac prohibitione comprehenduntur, in dictis enim capitibus variis nominibus appellantur, de quibus exponere oportet, quid proprie in hac materia significent, & An ad alia extendantur? Primo ergo dictum caput, *Si quis Episcopus*, prohibet per pecuniam promouere *dispensatorem*, seu *procuratorem*, vt vertit Vrba. in c. *Saluator*, & exponit, per eum intelligi *quemlibet Ecclesiasticarum rerum administratorem*, Vt v.g. *Præpositum*, *Oeconomum*, *Vicedominum*. Et idem fere habetur in d. capit. *Consulere*, Hæ autem voces fere idem significant, vt intelligi potest ex aliquibus Decretis. 89. distin. Nam in c. *Volumus*, ait Gregor. *Volumus, vt frater noster Paschasius & vicedominum sibi ordinet, & maiorem domus.* Vbi Glos. cum Hugone exponit vicedominum, id est Oeconomum rerum Episcopalium, qui rebus Episcopalibus, & hospitibus superuenientibus prouideat. Colligitur ex capit. *Diaconus*, ead. d. Per maiorem autem domus intelligit Oeconomum mensæ capitularis, seu rerũ Canonicorum. Potestq; hoc colligi ex c. *Quia*, ibid. Et Trid. Conc. sess. 24. capit. 16. de Refor. Oeconomum vocat, qui rerum Ecclesiasticarum, & prouentuum curam gerit. Et sumitur etiam ex Leg. *Iubemus nulli*. C. de sacrosanct. Eccles. Recte ergo generaliter comprehenduntur sub hac voce omnes rerũ Ecclesiasticarũ administratores, qui vice Prælati, aut Cleri ad Ecclesiastica bona administranda potestatem accipiunt. Aduertunt autem Præposit. & Turrecr. in dicto cap. *Saluator*, cum Hugone, quod si Episcopus, aut Clerus concederet alicui redditus suos, vel alicuius loci pro certa summa pecuniæ singulis añis præstanda, non esset Simonia, quia illa non est venditio officii, sed locatio talium bonorũ: & hoc sine dubio est consuetum & licitum: quia non venditur officium, sed redditus.

Prohibet præterea dictum capit. *Si quis Episcopus*, pretio constituere Ecclesiæ *Defensorem*. Quis autem hic sit: exponit Vrbanus *Defensoris nomine* intelligi *aduocatum, siue castaldum aut iudicem*. Supra vero diximus, tam nomine defensoris, quam nomine aduocati posse intelligi Patronum Ecclesiæ, nihilque vetat. Tamen communiter à Doctoribus intelligitur in vulgari significatione, prout significat procuratorem, quem Ecclesia constituit ad causas suas tuendas: quod intelligo, quando ex officio, & cum speciali potestate ab Ecclesia recepta, ad id munus constituitur. Aduocatus autem, qui absque mandato, ad patrocinandum assumitur, allegando de Iure, non pertinet proprie ad officia Ecclesiastica, de quibus hic sermo est: sed ille tantum, qui speciale habet ab Ecclesia, vel Episcopo mandatum, seu potestatem, alio nomine solet vocari syndicus, de quo est titulus in Decretal. de Syndico, & ex eius c. vnic. colligitur illum esse, cui generaliter Ecclesiæ negotia commendantur. Idemque significatur nomine *Castaldia*: Quamuis hæc vox (vt ex Calepino constat) etiam soleat Oeconomum, & rerum administratorem significare: neutro autem modo significat officium ab aliis distinctum. 9. *Officium Defensoris similiter nõ potest vendi.*

Nomine autem *Iudicis*, quod in eodem capit. additur, clare significatur munus distinctum, nimirum administrandæ iurisdictionis loco Episcopi. Veruntamen si iurisdictio sit spiritualis, iam supra est ostensum, non posse delegari, seu committi pro pretio absque Simonia contra ius Diuinum: videtur ergo ibi esse sermo de iudice temporali, quem potest constituere Episcopus, vbi habet temporalem iurisdictionem, iuxta caput vltim. Ne Cleri. vel Mona. in 6. Et ita videtur intellexisse Glos. in dicto cap. *Saluator*, & ibidem Præposit. Nec mirum est, quod hæc etiam iudicatura vendi ab Ecclesiasticis prohibeatur sub dicto rigore, quia licet non pertineat ad vsum spiritualis iurisdictionis, pertinet ad rerum Ecclesiasticarum administrationem, & per quandam annexionem est aliquo modo spiritualis respectiue, & ob illum respectum vendi prohibetur. Additur denique in d. cap. *Si quis Episcopus*, nomen *Mansionarii*, quod in cap. *Saluator*, non exponitur, nec refertur: neque etiam à Glos. vel expositoribus in d. cap. *Si quis Episcopus*. Neque in dictionariis Latinis hoc nomen declaratur, quia Latinum non est. Solum ergo inuenio in Cod. Theodosiano, in L. 21. de Decurion. fieri mentionem Præfecti mansionum: fortasse ergo simile Ecclesiasticum munus nomine mansionarii significatur, qui præficitur ad clericorum, vel Canonicorum mansiones distribuendas, quando Ecclesiasticæ sunt, & de omnibus Ecclesiæ conferuntur, vel cui cura talium domorum, val mansionum committitur, & ita hoc munus ad quandam partem œconomiæ pertinebit. 10 *Iudicis officium similiter.* *Mansionarii officium quod sit.*

Dubitari autem potest, An officium Sacristæ, vel Thesaurarii, seu Custodis rerum sacrarum sub hac materia comprehendatur. Et ratio dubitandi esse potest, quia sub illis nominibus non comprehenditur, & prohibitio extendenda non est vltra verborum rigorem. Nihilominus omnes fere primo loco ponunt officium hoc inter ea, quæ vendi prohibentur, vt patet ex Soto dicta qu. 5. art. 2. vbi ait, ab Vrbano prohibitum esse, ne vendatur officium Sacristæ, idem significat nomine Sacrorum ęditui, in quæstion. 7. articul. 1. Idem latius Vgolin. dicto. §. 7. in principio. Quinimo hic significat, esse Simoniam contra ius Diuinum, hoc officium vendere, quia est officium, quod circa spiritualia versatur, vt sunt custodire, & contrectare vasa sacra & vestes, altaria præparare, & necessaria ad sacrificiũ, lu- 11. *Sacristæ officium vendi prohibetur.* *Opinio asserens esse Simoniam contra ius Diuinum, vẽdere hoc officium.*

minaria accendere, & signum ad Ecclesiastica officia dare, iuxta ea, quæ tradit Isidor. in ca. 1. d. 25. in fin. & quæ habentur extra. in titul. de officio Sacristæ, & de officio Custodis. Ex quibus etiam colligitur, munus hoc solis clericis esse committendum. Sed non existimo, esse hanc materiam Simoniæ contra ius Diuinum, quia licet functiones huius muneris habeant pro materia res sacras, tamen omnes sistunt in materiali parte earum, & ita omnes sunt actiones mere corporales. Nihilominus tamen non dubito, quin sub dicta prohibitione Ecclesiæ comprehendantur, vel quia munus Sacristæ pertinet reuera ad Ecclesiasticarum rerum administrationem, quam generaliter comprehendit Vrbanus: Vnde Sacrista merito dici potest quidam particularis œconomus, vel quia etiam comprehendi potest sub his, qui ratione sui officii regulæ Ecclesiasticæ subiiciuntur: nam Sacrista debet esse subiectus Archidiacono, vt dicitur in capit. vnic. de Officio Sacristæ, omnes autem officiales Ecclesiastici, qui ratione muneris subiiciuntur regulæ, seu correctioni Ecclesiasticæ, pretio constitui prohibentur, vt expresse dixit Chalced. Concilium.

Reiicitur hac opinio

12. Idem censendum est de officio Primicerii, de quo fit mentio in d. cap. 1. d. 25. & extra in proprio tit. de officio eius: cuius officium magis ad spirituale accedit, pertinet enim ad illum gubernatio chori, vnde & Magister chori dicitur: vnde aliqui censent, habere aliquam iurisdictionem Ecclesiasticā, quod si verum esset, natura sua esset inuendibile, proprie vero non habet, vt ibi notat Panorm. sed solum quandam Magisterii auctoritatem ad minores clericos instruendos, & ad chorum dirigendum, quod per se non videtur sufficiens, vt ex iure Diuino sit materia Simoniæ, magis quam officium Cantoris. Nihilominus tamen non dubito quin sub dicta prohibitione comprehendatur, imo & reduci posset ad generalem regulam capit. *Ad nostram*, de Simon. vbi omne ministerium Ecclesiasticum vendi prohibetur, hoc enim ministerium merito dici potest Ecclesiasticum, nam ad Ecclesiasticam disciplinam, & œconomiam quandam magis spirituale pertinet. Dico autem, posse reduci, saltem posita alia prohibitione Ecclesiæ, quia in rigore illæ actiones non sunt spirituales, nec propria materia Simoniæ ex vi Diuini iuris, vt ex dictis satis constat.

Officiū Primicerii, iure Canonico est etiam prohibitū.

13. Sed adhuc potest de his muneribus dubitari, An sicut est Simonia prohibita, vendere talia officia, ita etiam fit Simonia similis vendere functiones, vel opera eorum? Videtur enim esse par ratio, vel maior, quia magis propinque videntur actiones annexæ spiritualibus rebus, quam munia. Si ergo potestas, & ius ad talia munia, aliquo modo facta est per Ecclesiam spiritualis, hoc ipso munia illa efficiūtur spiritualia, vel spiritualibus annexa, vt vendi non possint. Nihilominus dicendum est, opera illa non esse materiam Simoniæ, sed posse in toto rigore iusto pretio æstimari, & vendi seu locari. Probatur, quia sunt mere corporalia, vt dictum est: ergo ex vi iuris Diuini non sunt materia Simoniæ. Nec etiam vendi prohibentur aliquo Ecclesiastico iure: nam præter supra tractata nullum est, quod de hac materia loquatur. Et ex illis nihil colligitur: nam loquuntur de ipsis officiis, quæ sunt ex institutione Ecclesiastica, & per potestatem Ecclesiasticæ iurisdictionis conferuntur, & in quibus oportet constituere personas iuxta eorum idoneitatem, & non propter pretium. Multum etiam refert, quod hæc munera gratis conferantur, vt ex emptione illorū non sumatur postea occasio vexandi Ecclesias, & bona illarum rapiendi. Quæ rationes non habent locum in actionibus talium officiorum, pro quibus stipendium debetur, potestq; accipi non solum per modum sustentationis, sed condignæ recompensationis. Quia prohibitio non est extendenda ad diuersa, maxime vbi tanta rationis dissimilitudo interuenit.

An simonia vendere functiones, vel opera horum officiorum.

Pars negatiua eligitur.

14. Vltimo dubitari potest, An in vniuersum vendere bona Ecclesiæ, vel quascumque res Ecclesiasticas, sit Simonia, quia prohibita, saltem quando venditio illa iniqua est, & iniusta: Simulque soluenda est obiectio, quæ contra dicta sumi potest ex d. cap. *Saluator*. Nam in eo generaliter dicitur, *vendere Ecclesiasticam rem, Simoniacum esse*. Et ratio subiungitur. *Quia donum Dei est res ipsi Ecclesiæ oblata*. Vbi aperte videtur esse sermo de ipsis bonis temporalibus Ecclesiæ, nam omnia illa sunt res à fidelibus oblatæ Ecclesiæ, & deinde post adductum in exemplum factum Simonis, & Petri damnationem, sic concluditur: *Quisquis igitur res Ecclesiasticas (quæ dona DEI sunt, quoniam à Deo fidelibus & à fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent) propter sua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei possideri pecunia existimat.* Et in reliqua parte capitis hoc ipsum variis rationibus, & testimoniis confirmatur. Potestque etiam suaderi ex definitione Simoniæ supra posita: nam illa est venditio rei sacræ, omnia enim bona Ecclesiæ inter res sacras computātur, & est sacrilega venditio, suppono enim, esse iniustam, ergo est sacrilegium commissum per actionem voluntariam, in quo ratio Simoniæ consummatur. In contrarium vero est, quia contra communem sensum auctorum est, dicere committi veram Simoniam, vendendo possessionem Ecclesiæ, vel eius triticum, aut vestes, etiamsi iniuste id fiat, quia res illa, quæ venditur, mere materialis est, & licet habeat aliquem ordinem ad spiritualia, non sub ea ratione venditur, nec ille ordo est vera connexio, quæ faciat rem aliquo modo spiritualem, sed est tantum ordo ad finem, qui non facit rem inuendibilem, vt dixit D. Thom. d. art. 4. ad 1. Item si tales res propter iustam causam vendantur ab eo, qui potestatem habet, certum est, licite vendi, vt constat ex toto titulo de Rebus Eccles. alien. vel non, &c. Et ex cap. *Apostolicos* 1. q. 2. Quibus locis etiam forma vendendi præscribitur, ergo signum est, res illas non esse materiam Simoniæ: nam si essent, nec propter bonum finem vendi possent. Denique rapere bona Ecclesiæ, comburere, vel aliter consumere, licet sit sacrilegium, non est Simonia, ergo nec iniuste vendere, nam illa quædam rapina est, vel sacrilegum furtum.

An vendere bona Ecclesiæ sit simonia, quia prohibita, saltē quando venditio est iniusta.

Propter hæc quidam fatentur Vrbanum in eo textu loqui de omnibus rebus, seu bonis Ecclesiæ, non tamen loqui de Simonia vera, & propria, nec quo ad hanc malitiam conferre venditionem illam cum facto Simonis, sed solum quoad originem eius, quæ est auaritia, nam hanc radicem habuit in Simone, vt ibidem Vrbanus dicit, & habetur etiam in c. seq. & sæpe in Iure. Quod autem hæc fuerit Vrbani mens patet, quia ad hoc declarat, Simonem per ambitionem quæstus, & auaritiam deliquisse: tum etiam quia solum damnat eos, qui res Ecclesiæ ad propria lucra vendunt. Hæc vero interpretatio probari nullo modo potest. Primo quia est contra proprietatem verborum Iuris, vt ostendimus. Secundo quia si licentia illa permittatur, nunquam poterit probari ex Iure aliquam esse propriam Simoniam, maxime quando in ipsomet Iure dicitur tale vitium propter auaritiam execrabile: quod frequentissime fit, vt in cap. vlt. eiusdem q. puniuntur, qui præbendas, & similia vendunt, *Interueniente execrabili ardore auaritiæ.* Et subditur infra, *Quoniam Simoniacum est.* Quis autem dicat, illud vocari Simoniacum, quia imitatur factum Simonis in radice, non in malitia Simoniæ? At eodem modo loquitur Vrbanus. Simile argumentum sumitur ex c. *Ex multis*, ibidem: nam ad damnandam Simoniam præmittit ibi Alexand. *Ex iniqua concupiscentia fieri*

15. *Opinio quorundam.*

Reiicitur.

fieri conspiciens, &c. Item ex cap. *Quidquid* 101. q. 1. ibi, *Pro huiusmodi ambitione.* Melius ex c. 20. eadem caus. & q. Vbi sic ait Greg. *Cum omnis auaritia idolorum sit seruitus, quisquis hanc, & maxime in dandis Ecclesiasticis honoribus vigilanter non præcauet, infidelitati subiicitur.* Infidelitatem vocat Simoniacam hæresim, vt ipse loqui solet. Et similia sunt multa in tit. de Simonia. Quod si absurdum esset, omnia hæc Iura interpretari de imitatione Simonis quoad auaritiam, non quoad prauitatem Simoniæ, non licet decisionem Vrbani sic exponere, cum non aliter, nec minus expresse loquatur. Eo vel maxime, quod in Canonibus etiam solet distingui Simonia à sordida auaritia, vt specialiter obseruari potest in Trid. sess. 24. c. 14. de Refor. ibi *Ingressus eos, qui Simoniacæ labis, aut sordidæ auaritiæ suspicionem habent, &c.* Vrbanus autem in d. cap. non loquitur tantum de sordida auaritia, sed de illa, quæ in execrabile Simoniæ vitium hominem præcipitat, quam vocauit *execrabilem auaritiæ ardorem,* Innoc. II. in d. c. vlt. eiusdem q. Tertio omnia quæ allegat Vrbanus in d. cap. *Saluator*, de vera Simonia loquuntur, & alia etiam Iura, quæ cum illo concordant, vt supra ostensum est: ergo.

16. *Aliorū sententia asserentes esse veram Simoniam vendere inique bona Ecclesiæ.* Aliqui ergo ex Canonistis, qui de vera Simonia tantum intelligunt, fatentur esse Simoniam veram vendere inique quæcumque bona Ecclesiæ, dicunt tamen, non esse ex natura rei, sed ex illo Iure prohibente, & ideo non extendi vltra prohibitionem, & ob hanc causam venditionem iustam temporalium bonorum Ecclesiasticorum non esse Simoniam, quia prohibita non est. Et ita facile soluunt rationes supra in contrarium obiectas. Ita tenet ibi Præposit. num. 3. cum Archid. ibidem, quem in hoc sequitur Rebuff. in Compend. alienat. rer. Eccles. num. 113. Verumtamen hæc sententia singularis videtur, & *Impugnatur.* aliena à communi mente Doctorum. Nam communiter in Iure sacrilegium specifice sumptum, & Simonia tanquam diuersa vitia ponuntur, iniusta autem venditio rerum Ecclesiasticarum sacrilegium dicitur in Iure, non Simonia, vt patet ex cap. *Omnes,* cum aliis 17 quæstio: 4. ergo Item fur, qui accepit res Ecclesiæ, & postea illas vendit, non committit peccatum specie distinctum ab eo, quod cōmisit furando, sed illud repetit; primum autem non fuit Simonia, sed furtum sacrilegum, c. *Quid ergo,* 25. q. 4. ergo.

17 *Limitatio aliorum explodatur.* Alii ergo limitant textum illum ad res consecratas, seu ita sacras, vt non possint conuerti ad vsus profanos: de quibus videri potest Nauarrus in Comment. de spoliis ad caput. *Non liceat* 12. quæst. 2. §. 18. num. 7. & 8. vbi inter alia refert Glossam in capit. *Altare* 1. quæstio. 3. quæ dixit, res oblatas ad altare non posse vendi, quia putauit, esse ex rebus ita sacris, vt non possint postea profanari. Quod quidem (vt bene Nauarrus docet) verum non est quoad exemplum, tamen ex illa veluti exceptione recte colligitur, res sic sacras vendi non posse, alias vero res Ecclesiæ, quæ latiori modo vocantur sacræ, esse vendibiles. De prioribus ergo rebus sacris intellexerunt textum illum antiqui expositores, vt ibi refert Glossa verb. *Ecclesiasticum.* Et videtur sensisse Gratianus, qui in fine illius capitis ait, *Nec circa venditiones rerum sacrarum sufficiant,* Glossa enim ibi, verba illa dicit non esse de textu, quod si de textu sunt vt fortasse est verius, magis probarent, & ita etiam sentit Archidiaconus ibi. Sed contra hoc est, quia etiam hæ res pro materiali possunt vendi sine Simonia: item quod illa expositio non habet fundamentum in textu.

18. *Auctoris sententia, vendere bona Ecclesiæ, etiam sacra, si non vendantur vt sacra, nulla Simonia est.* Dico ergo, vendere bona Ecclesiæ mobilia, vel immobilia, etiam sacra, si non vendantur vt sacra, nec ratione spiritualitatis, quam habent, non esse Simoniam, etiam iure Ecclesiastico prohibitam, vt probant omnia adducta, & supra de hoc satis dictū est. Consequenter igitur assero, Vrbanum in illo textu non loqui de his rebus secundum se spectatis, sed de Ecclesiasticis administrationibus; & consequenter de his bonis, quatenus possunt esse materia alicuius Ecclesiastici officij, seu ministerij. De his n. officiis ibi præcipue agit, & iuxta intentionem suam loquitur de Ecclesiasticis rebus. Nam qui vendit verbi gratia, *Oeconomiam* Ecclesiæ, vendit rem Ecclesiasticam, nam illud officium Ecclesiasticum quid est, & consequenter vendit aliquo modo res illas, quæ illi administrationi subiiciuntur, quatenus pro pretio alicuius potestati, & regimini illas committit. Et sic etiam Glossa ibi textum exponit de Ecclesiastica administratione, & Glossa in capit. *Siquis obiecerit,* eadem quæst. Et hoc magis probant Archid. Præposit. & alii, solum nos addimus, Vrbanum ita fuisse locutum generali modo de rebus Ecclesiæ, & de rebus oblatis, à fidelibus, quia qui administrationem Ecclesiasticam vendit, omnia bona Ecclesiæ quodammodo vendit. Non ergo tractat de venditione bonorum temporalium Ecclesiæ, quæ per modum dispensationis fieri potest ab habentibus potestatem: nam hæc non est absolute prohibita, & licet modus licitus sit à Iure præscriptus, transgresio eius non pertinet ad Simoniā, sed ad indebitam administrationē per iniustitiam, & sacrilegium. Nec etiam tractat de venditione talium rerum per iniquam earum occupationem, q̄ ad sacrilegum furtum pertinet, & per se magis est violenta contrectatio rei alienæ, quam voluntaria negotiatio. Sed loquitur de venditione talium rerum in ordine ad earum administrationem, & gubernationem, quæ solum fit vendendo Ecclesiastica officia, vt dictum est.

CAPVT XXX.

An pretium ad Simoniam necessarium sit temporale, vel possit esse spirituale? & consequenter An commutare spiritu le pro spirituali sit Simonia ex natura rei?

Diximus de materia Simoniæ, dicendum est iam de pretio: nam cum Simonia committatur per contractum onerosum, consistentem in commutatione rei spiritualis per modum venditionis, vel æquiualentis contractus, necesse est, vt ibi pretium interueniat & quoniam hoc multiplex esse potest, & in iure distingui solet in varias species, priusquam ad illas descendamus, necesse est, vt genus ipsum explicemus. 1. *Incipit explicari tertia diuisio Simon. ex parte pretii.* Duo autem in hoc pretio considerari possunt. Vnum est res illa materialis, quæ in commutationem rei spiritualis datur, aliud est respectus, sub quo danda est, vt habeat rationem pretij, quam possumus formale pretii appellare. Hæc igitur declaranda sunt, quoniam hinc pendet multorum dubiorum de Simonia decisio: tamen quia formale pretii intelligi non potest sine ordine ad pactum, in quo ipsa Simonia consummatur, ideo in quarta decisione simul cum ipso pacto melius explicabitur. *In pretio duo consideranda, materiale scilicet, & formale.* Hic solum supponimus, ad rationem pretii non satis esse, quod pecunia pro actione spirituali detur quocumque modo, etiam si alias non esset danda: multis enim modis potest licite dari, & accipi, vt videbimus. *Quid requiratur ad rationē pretii.* Oportet ergo, vt detur in cōmutationem, & quasi apprehensionem rei, quæ pro pecunia datur, & hanc vim habet particula *Pro,* quando dicitur, Simoniam committi, quando spirituale pro temporali datur. Quomodo loquitur Diuus Thomas dicta q. 100. art. 1. & 2. & ibi Soto, & alij, & bene Nauarrus c. 23. n. 100. ver. 4. Imo & Iura ita loquuntur cap. *Cum in Ecclesiæ,* ca. *Non satis,* c. *Sicut* 2 de Simon. c. *Placuit,* cum aliis 1. q. 2. Vbi videri possunt Archid. in cap. *Ordinationes,* n. 8. Præposit. nu. 5. qui in re idem dicunt. Hoc ergo posito, in præsenti solum

ſolum tractamus de re, quæ ad Simoniam ſufficit. ſi pro illa in omni proprietate, & rigore ſpiritualis res detur.

2. *Status quæſtionis.*

Vt ergo ab vniuerſalioribus procedamus, vidẽdum inprimis eſt, An res ſpiritualis poſsit habere rationem talis pretij? Sumitur autem hic res ſpiritualis eodem modo, quo in definitione Simoniæ, & diſtinguitur ab omni re temporali, quæ vel eſt pecunia, vel illa æſtimari poteſt, quia & naturaliter, vel ciuiliter habetur, & ad vſus & commoditates humanas ordinatur & vtilitatem habet. Et ita idẽ eſt quærere, An ſpirituale poſsit eſſe pretium in Simonia, quod quærere, An commutatio ſpiritualis pro ſpirituali Simoniaca ſit? Quod poteſt tractari vel ex natura rei, vel ex iure Eccleſiaſtico. De hoc ſenſu poſteriori dicemus in c. ſequenti: hic in priori loquimur.

3. *Opinio aſſerens committi Simoniam ſi detur ſpirituale pro ſpirituali.*

Circa hoc igitur aliqui dixerunt Simoniam eſſe, dare ſpirituale pro ſpirituali, ſi ex vero, & proprio pacto oneroſo fiat. Ita tenet Richard in 4. diſt. 25. arti. 3. quæſtione prima ad primum, vbi duas rationes adducit. Prior eſt *quia emitur* (ait) *res à non domino*, ſupra autem oſtendimus, vnam ex radicibus Simoniæ eſſe, quia homo non eſt dominus rerum ſpiritualium, quæ ratio æque videtur procedere, etiam ſi pro re ſpirituali illam conferat. Poſterior ratio eſt, quia eſt contra rationem gratię, vt vendatur pro quocumque pretio, etiam ſpirituali, quia eo ipſo non erit gratia. Addit etiam, omnem pactionem in his eſſe prohibitam in Iure, capite *Tua nos*, de Simonia. Sed hoc in rigore non probat de iure Diuino, de iure autem Eccleſiaſtico ſequenti capit. dicetur. Idem tenet expreſſe Palud. ibidem, quæſtione ſecunda, numer. 15. Supplem Gab. quæſtion. ſecunda, artic. tertio, dubio quarto in fi. Adrianus Quodlib. 9. circa finem ad 4. confir. 2. argum. & ad 5. quia magnam vim facit in verbo Domini: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Citantur etiam pro hac ſententia aliqui Canoniſtæ: ſed illi loquuntur fortaſſe de iure poſitiuo; de quo inferius. Poteſt hæc ſententia vlterius ſuaderi. Quia ſi licet de præſenti commutare vnam rem ſpiritualem pro alia ſpirituali, licebit etiam in præſenti dare verbi gratia, Miſſam, dũmodo alter obligetur ad dicendum aliam in futurum: conſequẽs eſt falſum, quia illa obligatio in futurum, eſt pretio æſtimabilis: ergo. Denique licebit alicui dare pretioſa vaſa ſacra, vt mihi conferat ſuũ beneficium, loquendo ex natura rei ſecluſa prohibitione poſitiua: conſequens eſt falſum: ergo. Sequela patet: quia ibi cõmutatur ſpirituale pro ſpirituali: Minor autem patet: quia in tali commutatione neceſſario miſcetur æſtimatio rei ſpiritualis, non ſolum ratione ſpiritualitatis, ſed etiam ratione materiæ.

4. *Stando in iure Diuino pretium Simoniæ debet eſſe quid temporale, neque ſufficit ſpirituale.*

Nihilominus dicendum eſt primo pretium Simoniæ, ſtando in ſolo diuino iure, debere eſſe aliquid temporale nec ſpirituale ſufficere. Hæc aſſertio eſt communis Doctorum, quos ſtatim referam, Et ſumitur 1. ex Actor 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam Donum Dei exiſtimaſti pecunia poſsideri.* Vbi Simoniæ malitia ponitur in commutatione rei ſpiritualis pro pecunia: ſub pecunia autem comprehenditur, quicquid pecunia æſtimatur, vt ex Ariſtot. 3. Polit. docuit D. Thom. dicta quæſtion. 100. artic. 2. & 5. Idemque colligi poteſt ex verbis Chriſti Matth. 10. Vbi poſtquam Chriſtus dixit. *Gratis accepiſtis, gratis date*, Subiungit. *Nolite poſsidere aurum, neque argentum, & cæt.* tacite declarans, gratuitam donationem excludere pretium auri, & argenti. Et ita expoſuit expreſſe Hieronymus ibi, & Chryſoſtomus homil. 33. in Matth. ita illa coniunxit, *Nihil poſsideatis, gratis accepiſtis, gratis date.* Et Diuus Thomas exponit: *Gratis date, id eſt, non propter aliquid temporale. Et quia poſſent dicere* (inquit) *Vnde ergo viuemus, ſubdit, Nolite poſsidere, & cæt.* Et eodem modo exponunt cæteri Patres. Præterea probari poteſt hęc aſſertio ex capite *Ad quæſtiones*, de Rerum permutat. Vbi ait Eccleſiam poſſe pro Eccleſia permutari, & temporalem poſſeſsionem pro temporali poſſeſſione, dummodo contractus non miſceantur. Cuius ratio non eſt alia, niſi quia quando Eccleſia pro Eccleſia datur, non pro re temporali datur, ſed pro ſpirituali, quæ non habet rationem pretij: ſupponit ergo, pretium debere eſſe rem temporalem. Ratio denique reddi poteſt, quia indecentia, & malitia in commutatione Simoniaca naſcitur ex improportione inter materialem rem, & ſpiritualem, & conſtat ex dictis ſupra hoc lib. cap. 1. & 2.

5. *Commutare rem ſpiritualem cum re ſpirituali non eſt Simonia ex vi iuris Diuini.*

Dico ſecundo, Commutare rem vere ſpiritualem pro rẽ vere ſpirituali, non eſt Simonia ex vi iuris Diuini, etiam ſi cum omni proprietate, & pacto vna res ſpiritualis pro alia detur. Ita ſentit D. Thomas in loco cit. ex Matth. 10. & in 4. diſtin. 25. quæſtion. 3. art. 3. ad 8. Durandus ibi quæſtione 5. nu. 9. Maior quæſtion. 6. Argent. articulo 4. ad 3. Soto lib. 9. quæſtione 5. articulo 2. Victoria ſupra, nume. 17. Licet enim in numero S. confuſe loquatur, exponendus videtur iuxta ea, quæ poſtea expreſſe dicit. Idem ſentit Couarru. lib. 1. Var. capit. 5. numero 4. Et ſequitur aperte ex præcedenti aſſertione. Primo quia talis commutatio non eſt prohibita per Chriſti verba, *Gratis date*, vt ex Patrum expoſitione conſtat: ergo ſignum eſt, non eſſe contra ius Diuinum naturale. Secundo quia vbi non eſt contra pretium, non eſt venditio: neque emptio: ſed quando datur ſpirituale pro ſpirituali, nullum datur pretium: ergo. Dices: Nonne Iſai. 55. dicitur. *Venite, emite abſque argento*: Reſpondeo, ibi potius ſignificari, illam non eſſe venditionem, nec emptionem humanam, ſed aliud genus acquiſitionis, in qua licet ab homine aliquid poſtulatur, non eſt vera emptio humana. Vnde recte ibi Hieronymus perinde putat dictum eſſe, *Emite abſque argento*, ac *gratis accipite*, adducens dicta verba Chriſti, *Gratis accepiſtis*: & Pauli, *Gratia ſaluati eſtis* Epheſ. 2. Et concludit, *Mirum in modum emunt aquas abſque pecunia.* Igitur vbi pecunia non interuenit, vel aliquid æquiualens, non eſt emptio: nec ergo eſt Simonia. Vnde argumentor 3. Nam per talem commutationem non fit iniuria, vel irreuerentia rei ſpirituali, ſicut non fit iniuria gratiæ, quod pro gratia detur iuxta illud Ioan. 1. *Gratiam pro gratia.* Et ita expeditur obiter ſecunda ratio Richardi, quia non eſt contra rationem gratiæ, quod pro gratia detur. Sicut etiam non eſt contra excellentiam ſpiritualis præmij, quod pro ſpirituali merito detur: ſic ergo nulla fit iniuria rei, vel actioni ſacræ, ſi pro alia ſimili commutetur. Denique vſus Eccleſiæ, & piorum hoc confirmat, nam ſpirituales ſatisfactiones, vel deprecationes inter ſe commutant, & curatus poſtulat à vicino curato, vt pro ſe vno, vel alio die parochiæ ſuæ inſeruiat, repenſurus alio die ſeruitium pro illo in eius Eccleſia. Et ſimiles commutationes in ſacrificiis, in audiendis confeſsionibus, quotidie fiunt.

Soluitur 2. argumentum.

6. *Reſpondetur ad primam rationem Richardi.*

Neque obſtat, quod non ſumus domini ſpiritualium rerum, quæ erat prima ratio Richardi: tũ quia non eſt hæc completa ratio per ſe ſufficiens ad Simoniam, niſi rẽs ſpiritualis, vt tẽporalis æſtimetur. Tum etiam quia re vera habemus aliquod dominium (vt c. 2. dicebamus) ſaltem ratione operum liberorum, quæ in his ſpiritualib. exercemus, vel ratione materiæ, cui ſpiritualitas adhæret: vt habere poteſt homo dominiũ calicis, roſarij benedicti, aut imaginis. Vnde quoad opera ſpiritualia, licet non poſsit homo habere rationem ſui laboris, vel operis, & dominij eius, & illud vendat pretio, quia non eſt ſeparabile in venditione ab ſpiritualitate, tamen vt illud commutet pro opere ſpirituali, poteſt habere rationem ſui dominij commu-

commutãdo opus pro opere, & spiritualitatem pro spiritualitate: in hoc enim non fit permistio, sed totum pro toto commutatur, seruata tamen proportione. Similiterque in rebus sacris potest ita fieri cõmutatio, vt habeatur ratio ad spirituale, quod in eis est: in quo differt talis commutatio à venditione talis rei: nam in venditione non potest haberi respectus ad benedictionem, in commutatione vero vnius grani benedicti pro alio potest haberi hic respectus, quia possum intendere dare hoc spirituale pro illo spirituali, & pro grano non benedicto non darem. Deniq; esto, non simus domini, sumus dispensatores horũ bonorum, præsertim eorum, quæ ab vnoquoque priuatim possidentur, quorum habemus liberam administrationem in his omnibus, quæ vel eorum reuerentiæ, vel superiorum legibus non repugnant. Et ita possumus ea libere donare, quantum est ex hoc capite. Ita ergo possumus illa inter se commutare, quia hæc commutatio horum bonorum quædam dispensatio illorum est, & quando spirituale pro spirituali commutatur, nulla est indecentia, nec prohibitio ex lege Diuina: & ideo nisi intercedat lex humana, nulla est ratio Simoniæ.

7. *Soluitur prima confirmatio.* Ad fundamentum Adriani iam responsum est, Ad. 1. vero confirmationẽ à nobis additam respondetur, trib. modis posse fieri hanc commutationem. Primo si intercedat mutua obligatio ad aliquid spirituale pro alio faciendum, & tunc spirituale datur pro spirituali, & obligatio ꝑ obligatione, & sic seruatur proportio. Secundo, si tantum intercedat reciproca traditio de præsenti rei sacræ pro sacra, seu actionis spiritualis pro actione. Tertio si vnus statim dat, vel facit, vt alter postea recompenset: & tunc dicunt aliqui, commutationem fieri inter res spirituales, obligationem autem eius, qui statim rẽ non exhibet, non esse pretium rei spiritualis, quam accipit, sed necessariam quandam cõditionem, quæ ex dilatione solutionis nascitur. Sed instari potest ex materia de Vsura: nam sequitur, posse exigi ab alio propter mutuum, vt se obliget ad mutuandum in futurum. *Instantia.* Sequela patet, quia etiam ibi dicam, mutuum præsens non dari nisi pro mutuo futuro: obligationem autem non esse pretium mutui, sed necessariam conditionem, quæ ex dilatione alterius mutui sequitur. Addendum ergo est in præsenti materia, illam obligationem etiam reputari quid spirituale, & propterea non esse pretio æstimabilem per se loquendo quia tanquam omnino vnum cum re spirituali tradenda, vel facienda computatur. Sicut quando quis ex mutuo manet obligatus ad soluendum, non est obligatio ęstimabilis distincto pretio ab ipso capitali. Quia ergo hic pretium spirituale (vt sic dicam) postea soluendum spirituale est: ideo etiam obligatio, quæ ex commutatione intrinsece nascitur, tanquam spirituale quid reputanda est, vt in superioribus dixi. Vnde in prædicto casu non posset pretio redimi, aut vendi sine Simonia. Quod autem interdum possit esse temporaliter onerosa, accidentarium est: semperque intelligendum est, obligare sine graui incommodo.

8. *Commutare beneficiũ calice Simonia est ex natura rei.* Ad vltimam confirmationem de commutatione beneficii pro calice pretioso respondeo, negando sequelam: est enim talis commutatio Simoniaca ex natura rei, quia reuera non spirituale pro spirituali, sed temporale pro spirituali datur. Vnde oportet in hac commutatione maxime obseruare, an commutatio fiat inter res mere spirituales, vel inter res mistas ex spirituali, & temporali: nam in prioribus nullum est periculum Simoniæ ex parte materiæ, quia licet contingat, vnam esse digniorem alia, semper sunt eiusdem ordinis, vt si duo Sacerdotes conueniant: Ego tibi pœnitentiam ministrabo, tu da mihi Eucharistiam, & sic de similibus. In aliis vero mistis aliquid potest esse periculi, ne fortasse excessus in re temporali per spiritualem compensetur, vt si quis rosarium benedictum pretiosæ materiæ tribuat pro vili, quia habet maiores indulgentias, non carebit labe Simoniæ, nam censeretur emere spirituale, & alter vendere. Oportet etiam seruare proportionem, quia temporale potest esse annexum spirituali antecedenter, & consequenter, & quando temporale se habet antecedenter, semper est per se vendibile, non vero quando se habet consequenter, vt supra dictum est. Hinc ergo fit, vt sacrum pro sacro, si in vtroque temporale est annexum antecedenter, optime commutetur, vt calix, pro calice: & tunc si in materia sit inæqualitas, potest fieri pecunia recõpensatio, quia tota materia vendi posset: si vero in spirituali sit inæqualitas (sicut de indulgentiis dicebamus) nulla potest intendi recõpensatio, sed gratis condonandus est excessus. At vero si commutarentur spiritualia, quæ habent tẽporalia annexa consequenter (etiam seclusa prohibitione Ecclesiæ) licet in temporalibus esset inæqualitas, non posset temporali pretio compensari, quia necessario emeretur spirituale, à quo pendent, iuxta superius dicta, quæ etiam latius sequenti capite dicemus. Atque hinc fit, vt spirituale, cui antecedenter est annexum temporale, commutari non possit, etiam ex natura rei pro spirituali, cui sunt annexa temporalia consequenter, vt calix pro beneficio. Quia quando temporale antecedenter se habet, id, quod primo, & quasi fundamentaliter datur, est temporale, quod etiam in tali re est vendibile, in alia vero re, in qua temporale est consequens ad spirituale, quod primo, & per se datur, est spirituale: & ita tunc emeretur spirituale vnius pro temporali alterius. Oportet ergo seruare proportionẽ, ita vt vel spiritualia, quæ commutantur, pura sint, vel si habeant temporale annexum, in vtroque sit antecedenter, vel in vtroque consequenter, & vt non misceatur compensatio temporalis pro spirituali.

Tandem ex dictis intelligi potest, vanam esse quæstionem, An possit cum Deo ipso Simonia committi, offerendo illi aliquod temporale opus ad emendum ab ipso sua dona, vel mirabilia opera, vt sanitatem extraordinario modo restitutã propter eleemosynam, vel aliquid huiusmodi. Certum est enim in his promissionibus, & quasi pactis, seu votis conditionatis cum Deo, vel Sanctis nullam esse Simoniam. 9. *Vana iudicatur illa quæstio, An possit cum Deo Simonia committi.* Tum quia id, quod offertur semper est spirituale obsequium: nam licet opus promissum, vel bona materialia, & temporalia videantur, offeruntur semper vt spiritualia obsequia: & ita semper spirituale pro spirituali commutatur. Tum etiam quia nec ibi esse potest Simon. realis, vel conuentionalis secundum rem, cũ Deus sit Dominus omniũ, & possit de omnib. disponere, prout voluerit, nec etiã ex parte hominis potest esse mentalis, vel attentata Simonia: sicut fuit in Simo. Mago, quia etiã petit ab omnium Domino, & cum eo negotiatur, & illi offert dona ab ipso accepta, non vt materialia pretia, sed vt spiritualia obsequia: vel etiam potest offerre vt merita, vel vt satisfactiones, aut de congruo, aut de condigno, & obligationem ad illa etiam offerre potest vt specialem cultum Religiosum. Nec potest quis esse tam stolidus (nisi sit infidelis valde rusticus) qui putet aliter posse à Deo emi eius beneficia, vt illi offerat pecuniam, vel aliquid æquiualens in pretium. Quapropter nulla distinctione hic opus est, nec maiori discussione. Nec oppositum dixit Innoc. qui citari solet in ca. *Scriptura*, de voto: nam licet prius in contrarium argumentetur, postea veritatem statuit, quam ibi Abbas, & alii sequuntur. Et fortasse in sequenti volumine agens de voto plura de hoc puncto dicemus.

CAPVT

CAPVT XXXI.

Vtrum in spiritualium commutatione, præsertim beneficiorum, possit vera Simonia committi saltem contra Ecclesiasticum ius?

1. *Proponitur pars negatiua.* Videri potest, non esse possibilem talis Simoniæ modum, quia non potest esse Simonia, nisi verum pretium interueniat: sed per ius positiuum fieri non potest, vt res spiritualis habeat veram rationem pretii: ergo nec potest fieri, vt talis commutatio sit Simoniaca. Maior patet ex dictis, quia sine pretio non est venditio, nec sine venditione Simonia. Minor etiam patet, quia de ratione pretii est, vt sit res temporalis, & materialis, vt etiam ostensum est. Et declaratur, quia si res illa, pro qua altera spiritualis datur, in se non est pretio æstimabilis, iam non æstimatur pretio res altera, quæ pro illa datur, & consequenter ibi non interuenit deformitas Simoniæ. At Ecclesia per suã prohibitionem nõ potest facere, vt res spiritualis tẽporalis fiat, vel pretio æstimabilis, ergo nec potest facere, vt cõmutatio rerum spiritualium inter se cum proportione facta sit Simonia. Atque hanc partem defendit Durandus: cum quo cap. 8. disputatum est.

2. *Sententia asserens omnem commutationẽ rei spiritualis pro alia Simoniacã esse ex iure Ecclesi.* Aliunde vero apparet ex iure Ecclesiastico factũ esse, vt omnis commutatio rei spiritualis pro aliã etiã spirituali Simoniaca sit. Probatur, quia in iure omnis pactio in distributione, seu traditione spiritualium rerum prohibetur: ergo etiam pactio de dãdo spirituali pro spirituali prohibita est, qa vti ius non distinguit, neque nos distinguere debemus. Antecedens constat ex cã. vlt. de Pactis, & ex ca. *Præterea*, 2. de Transact. c. *Tua nos*, de Simon. cum similibus: in quibus omnis pactio in spiritualibus absolute, & simpliciter improbatur. Atque hanc sententiam docuerunt aliqui Canonistæ in d. cap. vlt. de Pactis vt Cardinal. Imol. Anton. Tribui etiam solet Nauarro d. c. 23. n. 100. ver. 2. Sed reuera illam non docet, vt videbimus.

3. *Non repugnat hanc commutationem esse Simoniacã solum quia fit contra prohibitionem Ecclesiæ.* Dico ego 1. Non repugnat, commutationem spiritualis pro spirituali aliter factam, quam legibus Ecclesiasticis permissa sit, vere, ac proprie esse Simoniacam, solum quia contra Ecclesiæ prohibitionem fit. Hanc assertionem tradidimus supra c. 8. in generali, hic vero ad particulares materias applicanda est. Illam ergo docet Nauar. dicto ver. 2. refertque pro illa Siluestrum verb. *Simonia*, quæst. 13. ver. 4. Angel. *Simonia* 3. numero 3. Idem tenet Siluest. verb. *Permutatio* 2. q. 4. Et in beneficiis id docent communiter Cononistæ in ca. *Quæsitum*, de Rerum permut. & in capit. *Ex parte* 1. de Officio delegat. Et sumitur ex D. Tho dicta. q. 100. ar. 1. ad 5. Tenet Palud. 4. distin. 25. q. 5. Et idem sentiunt Maior, Richard. Argent. & alii, solo Durando excepto. Soto dicta qu. 5. art. 2. Victor. d. num. 17. Qui omnes fere in beneficiis loquuntur, & ab illis sumi potest generale argumentum. Nam beneficium Ecclesiasticum simpliciter est quid spirituale, & ideo commutatio vnius pro alio si pure fiat, id est, sine adiectione, vel reseruatione alicuius temporalitatis, sed simpliciter vnum pro alio conferendo, ex vi solius iuris Diuini, Simonia non est, iuxta dicta in capit. præced. Et nihilominus per Ecclesiam facta est Simoniaca, si absque auctoritate Prælati per solam pactionem priuatorum beneficiatorum fiat, vt nunc supponimus, & in sequenti assertione ostendemus, ergo.

4. *Enodatur dubium circa cõmutationem beneficiorũ.* Sed fortasse aliquis dubitabit in hoc exemplo, quia permutatio beneficiorum priuata auctoritate non tantum Ecclesiastico iure prohibita est, sed etiam Diuino, supposita tali beneficiorum institutione, quia beneficium ex natura sua, quam habet à tali institutione, postulat auctoritatem superioris, vt alteri conferri possit. Sed hoc non obstat: nam aliud est considerare impossibilitatẽ, vt sic dicam, translationis beneficii in in alium, & receptionem beneficii alterius priuata auctoritate, aliud vero est considerare pactionem, & permutationem priuatorum inter se. Nam prior actio, vel potius conatus per se, & natura sua illicitus est, & sacrilegus. Tum quia illo spiritualia indigne tractantur, & vsurpantur, ac conferuntur totumque factum irritum est natura sua. Tum etiam quia est iniustitia vsurpatæ iurisdictionis, nam beneficiorum collatio, & institutio ad solum Prælatum ratione iurisdictionis suæ pertinet. Tamen in eo vt sic non est Simonia: quia ibi non consideratur ratio venditionis, vel permutationis, sed iniquæ intrusionis. Est ergo illud sacrilegium alterius rationis contra Diuinum ius, supposita institutione, quam suo Iure postulat beneficiorum finis, & natura. At vero sine hoc sacrilegio posset intelligi commutatio vnius beneficii pro alio ex conuentione partium inter se, obtinendo postea collationem, & institutionem à Prælato, nec sciẽte, neque approbante contractum permutationis in ipsos factum, & in hoc dicimus, non inueniri Simoniam contra ius Diuinum, & fatentur omnes Doctores citati, & alij quos referemus, & probant adducta superiori cap. Et solet confirmari, quia si illa permutatio esset de se mala, etiam nunc fieri non posse auctoritate Prælati, quod falsum esse constat. Sed quantam vim hoc habeat, statim dicemus. Sic ergo exemplum illud recte probat conclusionem. *Commutatio vnius beneficii pro alio ex sola conuentione partium inter se non est simonia contra ius Diuinum.*

5. *An sit aliqua peculiaris ratio, vt fiat prohibitio in spiritualibus, quibus temporalia sunt annexa, & non in aliis spiritualib.* Sed vlterius considerari potest, in hoc exemplo, & similibus in quibus temporalia sunt spiritualibus connexa, specialem rationem inueniri, ob quam in eis merito fieri possit prohibitio, quæ non inuenitur in aliis spiritualib. rebus, vnde inferri posse videtur, non esse assertionem extendendam ad materias pure spirituales. Declaratur, quia in beneficiis licet titulus sit spiritualis, prouentus sunt temporales, & sunt ita spiritualibus functionibus annexi, vt ex illis necessitate quadam dimanent, vnde facile fieri poterit, vt in commutationibus talium spiritualium rerum maior ratio temporalium, quã spiritualium habeatur. Quod aliquo modo derogat spiritualium dignitati, & conuenienti administrationi, & saltem habet speciem mali, quæ ab omnibus Christianis cauenda est dicente Paulo 2. Thes. 5. *Ab omni specie mali abstinete vos*, maxime vero hoc seruandum est Ecclesiasticis personis, & in pertractandis spiritualibus rebus, Atque ideo merito potuit Ecclesia illam permutationem prohibere intuitu Religionis ad cauendam illam mali speciem, vt dixit Pontifex in cap. *Audiuimus* 4. de Sim. In aliis autem materiis pure spiritualibus nõ habet locum hæc ratio, neque ex parte vnius rei, pro qua altera datur, potest aliquid temporale considerari, ratione cuius fiat prohibitio præsertim in ordine ad vitandam Simoniam, vel periculum, aut speciem eius. Et ita in permutatione earum non videtur habere posse locum Simonia, quia prohibita. Ad hoc autem facile possemus concedere totum, quod infertur. Ideo enim in assertione indefinite locuti sumus, solumque diximus, non repugnare: nam ad hoc satis est, quod in aliqua materia spirituali possit habere locum talis Simonia, nec est necessarium, vt ad omnem materiã extendatur. Addo vero potestatem Ecclesiasticam ad prohibenda pacta, & commutationes inter spiritualia, de se vniuersalem esse, & in quacumq; materia posse illas prohibere, si sufficiens ratio occurrerit ad prohibitionem faciendam: sine tali enim ratione, nec operatur illa potestas, quia lex debet esse rationabilis, nec potestas data est in destructionem, sed in ædificationem. At vero si abusus aliquis introduceretur per cõmutationẽ aliquarũ functionum pure spiritualiũ, vt absolutionem pro absolutione præstando, vel quidpiã simile *2. Thes. 5.* *Resoluitur.*

simile, merito posset Ecclesia talẽ commutationem prohibere, vt per se constat. Et fortasse talis prohibitionis transgresio ad Simoniam etiam pertineret, vt paulo inferius dicam.

6. *Permutatio beneficiorum propria auctoritate facta est vera Simonia.* Dico secundo, Permutatio vnius rei spiritualis pro alia spirituali in beneficiis Ecclesiasticis, & in his, quæ illa concernunt, prohibita est per Ecclesiam, si propria auctoritate fiat, & sic facta, veram Simoniam continet, quia prohibita. Prima pars satis ex Iure constat, & ita in illa nulla est controuersia c. *Quæsitum cum olim*, de Rerum permutatione, capit. *Maioribus*, de Præbend. Vbi de sola permutatione dignitatum, sermo est, veruntamen in aliis Iuribus declaratur, seu extenditur ad omnia beneficia. Et ita etiam intelligitur generalis regula in capit. vltim. de Pactis, quod in his spiritualibus omnis pactio prohibita est: permutatio enim quædam pactio est, vt constat.

7. *An permutatio beneficiorum sine interuẽtu pecuniæ sit Simonia ratione prohibitionis Ecclesiast. Pars negatiua.* Difficultas vero est in posteriori parte assertionis, An talis permutatio beneficiorum simpliciter facta, & sine interuentu pecuniæ, vel alterius temporalis æquiualentis sit vera Simonia ratione Ecclesiasticæ prohibitionis. Quidam enim contendunt, quod licet sit mala, quia prohibita, non tamen est Simonia. Quod iuxta opinionem Durandi supra tractatum capit. 8. recte diceretur, tamen præter illum citantur pro hac sententia Soto libr. 9. de Iust. quæstione 7. articulo 2. & Couarruuias libr. 2. Var. capit. 5. num. 4. & 5. Sed neuter ibi tractat de hac re, sed de renunciatione beneficii sub conditione, & quia putant non esse Simoniacam, putant etiam non esse illicitam, nec prohibitam, vt infra videbimus. Neminem ergo inuenio hanc opinionem tenentem præter Durandum, & vix potest defendi, nisi iuxta illius sententiam. Nihilominus aliqui viri docti dixerunt, licet posit dari Simonia de iure positiuo; non tamen in hac materia permutationis beneficiorum, quia in ea non datur temporale pro spirituali. Sed ad hoc iam à nobis responsum est, habere tẽporale admistum, & ratione illius posse esse fundamentum Simoniæ prohibitæ. Contra hoc vero instatur, quia in beneficio, temporale est accessorium, spirituale principale: at in rebus, vel actionibus accessorium in considerationem nõ venit, sed sequitur principale, leg. 1. ff. de Auctor. tutor. ergo. Et confirmatur, quia si hæc permutatio esset Simoniaca, nõ posset auctoritate Episcopi fieri, quia non potest ille dispensare in iure communi, quod est ius Superioris, at potest licite fieri Episcopi auctoritate: ergo non est Simonia, quia prohibita.

8. *Pars affirmatiua eligitur.* Nihilominus contraria sententia communis est, & omnino vera. Illam enim tenent ex Theologis Paludanus, Richardus, Maior. Argent. Sot. & Vict. locis citatis in prima assertione: & Summistæ omnes & Canonistæ ibidem allegati & Anton. 2. par. tit. 1. capit. 5. §. 8. Rebuff. in Pract. 3. p. tit. de Permutatione num. 52. Vgolin. Tab. 1. c. 27. Redoan. titul. de Simon. par. 3. capit. 3. & 13. Pobaturque primo ex capit. *Dum olim*, de Rerum permut. & clarius in cap. *Quæsitum*, eod. ibi, *Præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet Simoniæ.* Respondent aliqui illud esse verum, quando permutatio fit pactione præmissa. Sed interrogo, de qua pactione fit sermo, An de pactione dãdi aliquid temporale vltra beneficium, vel de pactione, & conuentione dandi vnum beneficium pro alio. Primum dici non potest iuxta mentẽ Pontificis in illo textu, quia nec de hoc erat quæsitum, sed solum, *An commutationes fieri valeant præbendarum*: nec pro ratione dubitandi afferebatur; nec quod dandum erat aliquid temporale; sed solum quod in Concilio Turon. capit. *Maioribus*, de Præbend. tantum inter dignitates videbatur prohibita permutatio. Vnde etiam intelligitur, solum ibi de permutatione mala, quia prohibita, fuisse interrogatum Pontificem. Debet autem responsio esse interrogationi proportionata. Non ergo agitur ibi de alio puncto, in quo temporale detur pro spirituali: nam hæc Simonia contra ius Diuinum est, vnde nullum verbum ibi reperitur, quo tale pactum significetur. Ergo pactio illa non est, nisi de pura commutatione vnius beneficii pro alio, ergo illa est Simoniaca, iuxta illum textum.

Dices. Quid ergo vult Pontifex ibi, cum ait, *Generaliter teneas, quod commutationes præbendarum de iure fieri non possunt; præsertim pactione præmissa?* nam 9 *Di[illegible] cit.* si pactio tantum est de pura permutatione, superflue additur illud, *præsertim, &c.* quia impossibile est fieri permutationem sine pactione, quia permutatio, contractus quidam est, & omnis contractus est pactio. Respondeo fortasse illud verbum solum *Solutio.* fuisse additum ad explicandum, in quo consistat deformitas illius permutationis factæ sine auctoritate Episcopi, quia fit in vi pacti, vel certe dici potest, permutationem simpliciter posse fieri, primo solo facto dando, & recipiendo sine alia pactione, vel quod etiam fiat pactio per mutuam obligationem in futurum: & vtraque permutatio est illicita, & Simoniaca, sed posterior est magis clara, & deterior, quia plures obligationes includit. Quæ distinctio potest intelligi ex lege *Ex placito.* Codice de Rerum permutatione, vbi prius dicitur, ex placito permutandi, re non secuta, actionem non competere. Et subditur, *Nisi stipulatio subiecta ex verborum obligatione quæsierit partibus actionem.* Sic ergo potest esse permutatio sine pacto, & cum illo.

Posset item persuaderi assertio ex dictis supra 10. *Aliter confirmatur assertio.* contra Durandum, si pro fundamento sumeret contraria sententia, nullam dari Simoniam contra ius positiuum, si autem admittatur aliqua Simonia contra ius positiuum, non video, quo modo posit negari, in hoc facto prohibitio reperiri. Nam si pro beneficio, vel alia re spirituali detur res mere temporalis, iam Simonia non esset contra ius humanum, sed contra Diuinum. Quando ergo in materia beneficiali potest esse Simonia, quia prohibita? Respondent, quando id, quod datur est mere temporale, sed modus dandi non esset sufficiens ad Simoniam, nisi prohiberetur. Sed hinc sumo argumentum satis efficax. Nam si lex facit modum sufficientem ad Simoniam, qui de se non erat, cur non poterit etiam facere vt res, quæ de se non erat sufficiens ad pretium ex natura rei, ex prohibitione, & quasi taxatione legis fit sufficiens ad commutationem Simoniacam? Certe non potest reddi ratio; quæ satis facit.

Sed præterea ostendo ex principiis supra posi- 11. *In hac materia non distinguitur illicitũ quia prohibitum & Simoniacum.* tis in hac materia, & in hac actione non distingui illicitum, quia prohibitum, & Simoniacum ex eodem capite. Et argumentor in hunc modum: illa permutatio, & pactio est illicita in materia spirituali contra Religionem, sed solum ratione volũtariæ pactionis, & commutationis, ergo est Simonia. Antecedens supponitur ex dictis contra Durandum, quia illa transgresio non est formaliter contra obedientiam, nec contra iustitiam, sed sumit speciem ex materia, vnde necessario est contra Religionem. Quod autem deordinatio non aliunde, quam ex prohibito pacto oriatur; per se euidens est, & ex dictis Iuribus, & ex capitulo *Cum vniuersorum*, de Rerum permutatione. Consequentia vero probatur, quia illa est quædam irreligiositas, & non potest ad aliam speciem vitiorum contra Religionem pertinere. Suppono enim, resignationem beneficiorum fieri manibus Prælati: & ab ipso conferri, tamen ex pactione præcedente; de qua nulla mentio facta est, ibi ergo non interuenit iniuria, neque alia malitia contra Diuinum ius, tota ergo malitia consistit in pacto prohibito per Ecclesiastica iura. Iam ergo probatur consequentia, quia Simo-

nia non est aliud, quam irreligiositas circa res sacras & spirituales, seu sacrilegium commissa per iniquam negationem circa illas. Et discurrendo per alias species irreligiositatis, facile constabit in nulla alia specie vitii contra Religionem posse collocari. Et propterea mihi valde probabile est, quod si de facto esset prohibita per Ecclesiam pactio, & commutatio inter aliqua mere spiritualia, ita vt illa esset mala, quia prohibita, necessario esset quædam Simonia, quia esset peccatum contra Religionem, & contra debitum modum contrectandi res sacras, & non per furtum, nec per alias actiones sacrilegas, sed per negotiationem prohibitam circa illas, vt spirituales sunt. Vnde hoc existimo in rigore sufficere posse ad rationem Simoniæ, saltem de possibili. Ideoque cum communiter dicitur Simoniam non interuenire, nisi cum datur temporale pro spirituali, intelligitur ex natura rei, & stando in Diuino iure: absolute vero extendi potest ad omnem commutationem de re spirituali, quæ in reuerentiam eius fieri prohibeatur.

Valde probabile est, si de facto esset prohibita ab Ecclesia commutatio inter mere spiritualia, talem commutationem Simoniacam.

12\. Sed quicquid de hoc sit (quod magis potest esse dubium) longe certius id est, quando commutatio est prohibita ad vitandam speciem, & occasionem Simoniæ, quæ esse potest in tali materia ratione temporalitatis, quam inuoluit, vt paulo antea declaraui. Et amplius suaderi potest, quia ex parte materiæ Simoniæ, non solum est sufficiens materia Simoniæ res in se vere spiritualis, sed etiam res temporalis annexa spirituali, quando per legem Ecclesiasticam constituta est, vt sic dicam, in illo ordine per prohibitionem, & quasi annexionem positiuam. Ergo & è contrario res spiritualis habens annexam temporalẽ, potest ratione illius prohibitionis in cõmutationem alterius rei similis adduci, & consequenter constitui tanquam sufficiens pretium ad Simoniam constituendam. Atque ita factum est in beneficiis, vt declaraui. Neque obstat quod temporale in beneficio sit accessorium, quia licet ex natura rei accessorium sequatur principale; si ordo non peruertatur, homines tamen sæpe abutuntur his rebus, & magis amant accessorium, quam principale, & ideo morale periculum est, ne quando videntur principale pro principali permutare, potius pro accessorio permutent. Merito ergo lex Ecclesiastica potuit huic malo prouidere, & ita prohibere illam permutationem, ne spiritualia, quæ ibi sunt principalia, pro temporalibus quæ sunt accessoria darentur. Et ita in generali loquendo de Simonia de facto prohibita Diuino iure, vel humano, dicendum est, pretium, vel quasi pretium, quod in illa interuenit, esse rem temporalem, vel nudam, vel coniunctam rei spirituali, si per Ecclesiam prohibita sit, in talem commutationem adduci.

Longe id certius est, quando prohibitio fit in rebus spiritualibus ratione temporalitatis, quã inuoluunt

13\. Et per hęc satisfactum est principali motiuo alterius sententiæ. Confirmatio autem nullam habet difficultatem, quia ipsa lex prohibens permutationes has priuatim factas concedit, vt auctoritate Episcopi fieri possint, vt videbimus capite sequenti. Et ideo dum ita fit permutatio, non dispensat Episcopus in lege Pontificia prohibente permutationem, quia lex non prohibuit talem permutationem. Denique vt disputatio hæc non de solo modo loquendo, nec in sola speculatione sistere videatur, quod ad praxim attinet, non parum referre p otest, vt infra agendo de pœnis videbimus. Et ideo verius censeo in foro saltem Ecclesiastico, tal em permutationem cum pactione occulta tanquã veram Simoniam Iure censeri. Ita enim loquuntur Iura, & omnia Pontificia rescripta, & Doctores cõmuniter, à quibus vsus vocũ in propria arte sumendus est. Et consequenter etiam in ordine ad forum pœnitentiæ lapsus hic tanquam Simoniacus repudiandus est. Nam si Simoniæ circa beneficia esset reseruata, sine dubio hæc etiam comprehenderetur sub tali reseruatione, & sic de aliis ad illud forum pertinentibus. Ac denique in confessione huius peccati clarum est, non posse aliter, quam vt Simoniam in confessione declarari, & ita credo esse in vsu omnium.

[illegible]tur [illegible]rma[illegible]tio opposita sententia

Permutatio hac cũ pactione occulta Simoniaca censenda est.

14\. Ex his colligitur, esse Simoniam saltem contra ius positiuum, commutationes facere in actionibus pertinentibus ad prouisiones beneficiorum, quæ à potestate, vel iure aliquo spirituali procedunt, vt verbi gratia, cum duo electores ita paciscuntur, Tu elige hunc, & ego eligam illum, vel elector cum confirmatore, vel etiamsi electio, vel confirmatio pro collatione alicuius beneficii, vel promissione illius fiat iuxta caput *De hoc*, de Simon. Imo etiamsi Patronus præsentationem offerat, si alter sibi renunciet beneficium. Ita sentiunt Doctores citati. Et colligitur aperte ex dictis Iuribus, & ex aliis, quæ in vniuersum prohibent pacta in his materiis cap. *Cum pridem*, & ca. vlt. de Pactis cum similibus. Ratio vero est, quia licet hic videatur spiritualis functio pro spirituali cõmutari, tamen moraliter loquendo, & cũ præsumptione, vt sic dicam, non æstimatur vt quid spirituale, sed vt via, & medium ad lucrum temporale, & ideo merito tales commutationes ab Ecclesia prohibitæ sunt. Item Iura prohibent similia pacta inter ea, quæ connexa sunt spiritualibus, sed hæc omnia sunt beneficiis annexa, nam ad illa ordinantur, & ab eis æstimationem habent, est ergo hæc commutatio prohibita, & consequenter est Simonia, quia prohibita, quia ex materia statim resultat hæc malitia, quod eodem modo declarandum, & probandum est, sicut de beneficiis diximus.

Simonia est contra ius positiuũ commutationes facere in prouisionibus beneficiorum.

15\. Secundo infero, doctrinam hanc extendi ad omnia spiritualia, quæ habent temporalia annexa consequenter, etiamsi proprie, & in rigore beneficia non sint, quia non sunt perpetua, vt verbi gratia, si beneficium pro vicaria etiam amouibili ad nutum permutetur, vel quid simile. Probatur primo, quia est eadem ratio malitiæ, & prohibitionis, vt constat. Secundo, quia in dicto ca. *Quæsitum*, dicitur, esse prohibita pacta omnia in his etiam, quæ spiritualibus annexa sunt, quod maxime intelligendum est, vt statim dicam, in his, quę sunt annexa cõsequenter, quia habent eandem rationem, idemque fundamentum Simoniæ, si per respectum ad temporalia commutentur.

Ita sentiendũ de aliis spiritualib. quæ habẽt temporalia annexa cõsequenter, licet beneficia nõ sint.

16\. Tertio infero, etiam esse Simoniam prohibitam, permutare beneficium pro iure quasi inchoato ad aliud beneficium, siue per præsentationem, siue per nominationem comparatum sit, vt si quis det vni beneficium, vt cedat præsentationi, quam ad aliud beneficium habet, vel simile. Hoc etiam videtur clarum propter easdem rationes, quia tunc beneficium non confertur pure, nec sine pacto. Tum etiam quia sicut præsentatio actiua non potest pro beneficio permutari, quia est annexa beneficio, ita nec præsentatio passiua, quia etiam est suo modo cõnexa, & ab illo haberet ęstimationem, quã habere potest. Atque ita sensit Franc. in ca. 1. de Rer. perm. in 6. ibidem Ioan. Andr. Siluest. verb. *Permutatio*, qu. 13. Nauar. in Conf. 43. de Simon. quia aliam rationem adducunt, de qua statim dicetur. Contrarium vero huius illationis sentit Gloss. in cap. *Ad audientiam*, 2. de Rescr. & ibi Panor. n. 6. Loquunturque in eo casu, in quo aliquis renunciat litteris Apostolicis de obtinendo beneficio, cum pacto suscipiendi beneficium. Et fundatur in hoc, quod per tales litteras nullum acquiritur spirituale ius. Sed illud esse verum, quando per illud pactum nihil aliud exprimeretur, quam quod ex vi litterarũ fieri deberet. Alioqui si nouum pactũ fiat de re, quæ in ipsis litteris non inerat, quod diximus, verius est, & magis receptum, vt ibi late refert Felin. Nec negari potest, quin litteræ illæ aliquid conferant, siue vocetur ius ad rẽ, siue actio, siue commo-

Simonia est permutare beneficium pro iure quasi inchoato ad aliud beneficium.

Contrariã sententiam qui teneãt.

commodum, nam sine dubio est spirituale, per annexionem, originem, & proximam habitudinem. Alias vendi posset pro temporali pretio, quod absurdum est dicere. Et huic parti magis fauet textus ille, si recte expendatur.

17. *Simonia etiā est permutare inter se similia iura.*

Quarto, consequenter infertur, esse Simoniam eiusdem ordinis, permutare inter se similia iura ad beneficia, vt si vnus cedat suæ præsentationi, vt alius sibi cōferat aliam expectationem, quam à Pontifice habet, vel quidpiam simile. Hoc sumitur ex Panormitano ex capit. *Cum olim*, de Rerum perm. n.4. & docent Ioan. And. Franc. & Freder. Senen cap. 1. de Rerum permutatione, late Felinus referens alios in cap. *Ad audientiam*, 2. de Rescript. num. 11. Siluest. verb. *Permutatio*, 2. qu. 7. & quæst. 13. conclus. 9. & Nauar. supra, qui alios allegant. Ratio eorum est, quia permutatio solum est concessa inter beneficia, & quæ sunt propria permutantium, vt patet ex dicto capite 1. de Rerum permutatione in 6. ibi, *Secundum formam Iuris sua beneficia permutare volentes*: nam illa particula *sua*, requirit ius acquisitum in beneficiis permutandis, qui autem habet tantum præsentationem, vel exspectatiuam, non habet beneficium, vt constat, & sumitur ex capit. *Si tibi absenti*, de Præbend. in 6. Ergo inter illa Iura, quæ tantum sunt ad rem, non habet locum permutatio. Probari solet hæc illatio, quia permutatio illorum Iurium non est permissa: est ergo prohibita, in capit. *Quompio*, 1. quæstione secunda. Sed ibi non est sermo de commutatione spiritualium inter se, sed spiritualis pro temporali. Iura autem, de quibus agimus, spiritualia sunt, non ergo comprehenduntur sub illo Iure, nec sub aliis quæ generatim loquuntur, quia, vt statim dicam, generales prohibitiones paciscendi in spiritualibus, intelliguntur, quando de commutando spirituali pro temporali agitur, nisi vbi est sermo specialis de beneficiis. Vnde posset retorqueri argumentum, quia permutatio spiritualis pro spirituali, quæ non est prohibita, non est Simoniaca, sed potius licita per se loquendo, sed permutatio horum Iurium non est prohibita, ergo. Probatur minor argumento aliorum, quia permutantes Iura non permutant beneficia, quia habere ius non est habere beneficium, & ideo ex vi talis permutationis non permutantur beneficia. Quamuis autem ille, qui habet ius ad beneficium, non sit dominus beneficii, nihilominus suo modo est dominus illius iuris, quod in se habet, qualecumque illud sit, cur ergo non poterit illud permutare?

Retorquetur argumentum.

18. *Ratio ab aliis adducta inefficax indicatur.*

Propter hoc fortasse addunt Panormit. & cæteri aliam rationem, videlicet quia hæc iura sunt mere personalia, quæ non possunt in alium transferri. Quæ ratio optima est ad probandum, hæc iura non solum non posse iure permutari: verum etiam nec facto, ita vt sit valida, & rata permutatio, quod est manifestum in præsentationibus, expectatiuis, & electionibus, sunt enim hæc personalia tantum, conditio enim seu qualitas, vel industria personæ in eis electa est. Et ideo tales concessiones non excedunt casum expressum cap. *Cui de non sacerdotali*, de Præbendis in 6. Atque ita hæc ratio non solum probat, talem permutationem fieri non posse auctoritate priuata, sed neque etiam in manibus Episcopi, nam solum conceditur inter *sua beneficia*. Hoc autem modo explicata ratio non probat hanc permutationem non posse fieri propter vitandam Simoniam, sed quia simpliciter hæc iura non sunt permutabilia, quia sunt tantum personalia, vt notauit Guiliel. Redoan. 3. p. de Simon. capit. 12. in fine. Quocirca si aliunde ponamus, hæc iura esse transferibilia in aliū, ex illo capite non apparet Simonia in tali cambio. Vt si præsentatus obtineat à Patrono licentiam transferendi nominationem in alium, & habens expectatiuam à Papa, similem facultatem ab eo obtineret, & inter se postea commutarent, non posset hoc improbari dicta ratione, nec ex dicto cap. vnic. vt ostensum est.

Probandum ergo videtur rationibus supra insinuatis, quia in prohibitione permutandi beneficia, & illis annexa prohibitum est, hæc iura inter se cōmutare, quia, & sunt beneficiis annexa, & ab illis habent suam æstimationem, vnde virtute ibi permutantur beneficia. Et confirmatur: nam licet hoc ius ad beneficium non possit in alium transferri, potest renunciari ad arbitrium habentis, & tamē si id fieret cum simili pacto, Simoniacum esset, vt si quis renunciet expectationi, quam habet à Papa ad vnum beneficium, dummodo ad aliud præsentetur, vt dictum est, & idem auctores docent; ergo ratio huius Simoniæ, nō pendet ex impotentia transferendi tale ius in alium, sed ex prohibitione paciscendi in beneficialib. sumenda est. Vnde etiam concludo, hoc intelligendū esse de permutatione propria auctoritate facta: nam in manibus Prælati fieri posset, vt opinior, si alias habentibus talia iura, data esset facultas transferendi in alios, ab eo, qui potest eā dare. Verumtamen licet Pontifex faciat facultatem transferēdi in alium expectatiuam, nisi expresse concedat facultatem commutandi, non posset fieri permutatio propria auctoritate, sed translatio facienda esset liberaliter, vt de pensionibus diximus accedente autem Prælati auctoritate, si commutatio fiat inter iura spiritualia, non videtur prohibitum, vt capite sequenti videbimus.

19 *Probatur assertio rationibus su pra insinuatis.*

Dico tertio. Permutare spirituale pro spirituali extra beneficiorum materiam non est specialiter prohibitum iure positiuo. Ita sentit Gloss. in capit. *Quampio*, 1. qu 2. verb. *Pactio*, quatenus declarat, per illa verba generalia, *Dummodo cesset omnis pactio*, prohiberi inhonestas pactiones, non tamen honestas: per inhonestas autem videtur intelligere illas, quæ sunt inter spiritualem, & temporalem rem, per honestas vero, quæ inter spiritualia versari possunt, & ita exponit, ac sequitur ibi Præposit. n. 2. refertque plures antiquos pro eadē sententia, & inter eos Inn. & Panorm. Et idem sentit Turrec. Item Glos. in cap. vlt. de Pactior. verb. *Cessare*. Vbi Abbas, Cardin. & alii, & in ca. 2. & c. *Super eo*, de Transact. idemque supponunt omnes allegati in 1. conclus. Ratio vero est, quia nulla talis prohibitio in Iure inuenitur. Dices satis contineri in generalibus prohibitionibus, quæ habentur in dicto capit. *Quampio*, & in dicto capit. *Super eo*, & capit. *Cum pridem*, & capit. vltim. de Pact. Sed contra, quia hæc Iura generatim loquuntur de pactis, in quibus temporale pro spirituali datur, vt patet in dicto capit. *Quam pio*, & in dicto capit. vltim. de Pact. & aliis, quæ ita loquuntur, vt improbent pacta, in quibus aliquid datur pro spiritualibus obtinendis, dum enim id, quod datur, ab spiritualibus distinguunt, satis significant loqui de temporali munere dato pro spirituali. Imo etiam multa Iura in materia beneficiali de simili pactione loquuntur, vt in cap. *Tuanos*, de Simon. cap. *Super eo*, de Transact. Et optime in capit. vlt. de Rerum permut. cum Gloss. ibi. verb. *Temporalia*. Alia vero, quæ specialius loquuntur damnando pacta in spiritualibus, semper loquuntur in particulari de beneficiis, aut Iuribus, quæ illa concernunt, non vero de aliis materiis spiritualibus.

20. *Commutare spiritualē pro spirit. extra beneficiorum materiam non est iure prohibitum.*

Obiectio.

Respondetur.

Vnde explicatur hæc assertio, nam spiritualia hæc, de quibus in hac assertione loqui possumus, duplicia sunt. Quædam pure spiritualia, sub quibus comprehendimus functiones omnes sacras, quibus si quid est materiale annexum, est concomitāter, & ita intime, vt spirituale simpliciter, seu moraliter reputetur. Alia vero sunt spiritualia mista, quæ habent aliquid corporale antecedenter annexum, vt vasa sacra, vestes, & similia. De prioribus, inter se commutandis, vel non commutandis nunc

21. *Explicatur assertio discurrēdo per duo genera rerum spiritualium.*

nunquam fit in Iure mentio, sed solum cauetur, ne pretio vendantur capit. *Ad nostram*, capit. *Non satis*, capit. *Cum in Ecclesiæ*, de Simonia, cum aliis, supra allegatis. De posterioribus etiam nullum inuenitur Ius prohibens permutationem vnius pro alio eiusdem ordinis. Imo in capitulo *Ad quæstiones*, de Rerum permutatione approbatur permutatio vnius Ecclesiæ pro alia pure facta: vbi Glossa reddit rationem, quia spirituale pro spirituali commutatur. Verum est, Glossam illam postulare auctoritatem Superioris, sed hoc ideo ibi verum est, vel quia simul fit permutatio beneficiorum, vel quia Ecclesia parochialis non potest alicui conuentuali de nouo vniri sine Prælati auctoritate. At vero si res spirituales sint omnino sub libera potestate, & dispensatione commutantium, non erit talis auctoritas necessaria.

21\. Contra hanc vero assertionem referri solent Richardus, Adrianus, & Paludanus locis supra citatis, & ex Canonistis Gofred. quem Præposit. refert in dicto capit. *Quam pio*. Item Imol. & Anton. capit. vltimo de Pactis. Verumtamen Paludanus, Richardus, & Adrianus, non loquuntur de Simonia ex prohibitione Ecclesiæ, sed de iure Diuino, & ideo eorum sententia ad præsentem assertionem non spectat, sed in superiori capite tractata est. Alii vero auctores videntur præcipue locuti in materia beneficiali, de qua nonnulla remanet quæstio. An interdum liceat pactum inter spiritualia saltem per modum transactionis, de qua quæstione infra dicemus: nunc enim solum de propria permutatione locuti sumus. Quod si illi auctores plus dicere voluerunt, ostendere non possunt, talem prohibitionem tam vniuersalem esse ab Ecclesia factam, nec fortasse moraliter expediret. Denique (vt supra argumentabar) vsus ipse Ecclesiæ satis docet, non esse factam. Neque hic superest noua difficultas.

CAPVT XXXII.

An Prælati auctoritas necessaria sit, vt spiritualium permutatio in beneficiis absque Simonia fiat?

1\. CVm hæc Simonia solum sit mala, quia prohibita, solum habet locum (vt diximus) in Ecclesiasticis beneficiis. sub beneficiis comprehendo omnia iura illis annexa, quæ ad illa reuocantur iuxta dicta in præced. capite. Nam in aliis materiis spiritualib. vbi nec commutatio prohibita est, nec per se mala, nulla conditio positiua (vt sic dicam) necessaria est, vt in eis non committatur Simonia per earum inter se permutationem, sed solum negatiua, scilicet, vt nõ misceatur praua intentio, nec alia mala circumstantia, quæ destruat puritatem contractus: nam tunc iam non spirituale pro spirituali, sed pro temporali, vel omnino, vel aliqua ex parte daretur, vt cap. 30. explicatum est. Et ideo alias res spirituales missas facimus, solumque de beneficiis tractamus. *Status quæstionis.* Atque de illis supponimus, non ita esse prohibitam eorum permutationem, quin aliquando fieri possit sine Simonia. Id enim clare supponitur in capit. *Inter cætera*, de Præbend. & in cap. vnico, de Rerum permutatione in 6. Et sumi potest ex cap. *Quærenti*, & capit. *Cum olim*, & cap. *Ad quæstiones*, extra eodem, & in præced. etiam capite tactum est. Vt ergo discerni valeat permutatio Simoniaca à non Simoniaca, oportet exponere conditiones necessarias ad puritatem eius, & ideo cõsequenter cõstabit, cum malum sit ex quocumq; defectu, quibus modis possit in hoc Simonia committi. Prima autem, & præcipua est auctoritas Prælati, & ideo in hoc capite de illa dicemus, & postea de reliquis.

Sit igitur generalis regula, vt permutatio licite fiat, necessarium esse, vt auctoritate Superioris fiat. 2. *Auctoritas Superioris necessaria est vt permutatio licite fiat.* Hæc assertio expresse habetur in proxime citatis Iuribus, & optime in cap. *Cum vniuersorum*, de Rerum perm. ibi. *Licet ipsi per se de Iure non possint Ecclesiastica beneficia commutare.* Et ratio clara est, quia talis permutatio potest esse necessaria, vel vtilis, aut Ecclesiæ, aut ipsis beneficiatis, & ideo non debuit omnino prohiberi, fuit autem expediens, vt proprio arbitrio priuatorum non fieret, ideoq; merito Superioris auctoritas postulata est.

Ad explicandum autem magis sensum huius concessionis eiusque rationem, dubitant Canonistæ, An in tali casu fiat permutatio beneficiorum, 3. *An fiat permutatio beneficiorum, an solum personarũ.* vel tantum personarum mutua translatio. Sunt enim hæc duo diuersa, nam permutatio directe cadit in rem, quæ permutatur, & fit per quendam contractum, in quo vnusquisque contrahentium, quantum in se est, confert aliquid alteri propria voluntate & consensu, vt vicissim aliquid ab alio recipiat, vt constat ex Iure titul. de Rerum permu. & Doctoribus ibi in Rubr. & Summistis verb. *Permutatio*. Translatio autem non res, sed personam, vel personas immediate respicit, est enim translatio in præsenti materia personæ, ab vno beneficio in aliud, aut ab vna Ecclesia ad aliam mutatio legitime facta auctoritate Superioris, à cuius voluntate, & auctoritate maxime vires accipit, vt constat ex tiul. de Translat. Prælat. & capit. *Scias frater*, 7. quæstione. 1. Dixerunt ergo aliqui, permutationem beneficiorum nunquam licere etiam Prælati auctoritate, sed solum translationem personarum ab vna dignitate vel Ecclesia, seu Ecclesiastica obligatione, & solicitudine in aliam, vtrumque enim videtur dici in dicto capit. *Quærenti*, de Rerum permutatione. Nam prius in illo pro generali regula datur, *permutationes beneficiorum de Iure fieri non possunt.* Et postea in fine subditur, *Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licite poterit ab vno loco ad alium transferre personas.*

Nihilominus tamen certum est, permutationem beneficiorum proprie sumptam, & vt distinguitur 4. *Auctoritate Prælati est concessa iure beneficiorum permutatio propriè sumpta.* à translatione personarum, esse Iure concessam, auctoritate Prælati. Nam quod illa duo distinguantur, constat ex dictis in principio, & ex diuersis titulis, quæ de illis habentur in Iure, & ex principiis, & causis earum, quia translatio non est contractus, nec fit per modum contractus, vnde per se non requirit, quod fiat inter duos, & per se respicit vtilitatem Ecclesiæ, non translatorum, vnde originem ducit à prouidentia Prælati, non à voluntate translati, ideoque sine illius consensu fieri potest, & interdum cum maiori onere, & minori temporali commodo, & sæpe fit circa vnum tantum ad beneficium vacans. Permutatio autem revera fit per modum contractus, & ideo per se postulat, vt fiat inter duos, & ex consensu eorum, tenditq; proxime ad eorum commodum sine Ecclesiæ incommodo, ac denique in ea datur vnum pro alio in recompẽsationem. Totum ergo hoc permittitur in beneficiis cum auctoritate Prælati, & ideo hoc modo non solũ translatio personarũ, sed etiam permutatio beneficiorum in rigore sumpta, licita est cum dicta conditione. Et ita sentiunt omnes Doctores, & aperte Diuus Thomas dicto articulo 1. ad 5 prius enim dicit, has permutationes fieri non posse priuatim, subdit vero statim. *Potest tamen Prælatus permutationes huiusmodi facere.* Et probatur sufficienter ex dictis Iuribus, & ex Clem. vnic. de Rerum permut. In dicto autem cap. *Quærenti*, Pontifex illum modum loquendi tenuit, vt significaret duo. Vnum est, beneficia secundũ Ius non posse permutari priuata auctoritate, & consensu permutantium, ita enim omnes illam primam generalem regulam intelligunt. Aliud est, hanc permutationem non esse

non esse faciendam ab Episcopo sine respectu ad commune bonum Ecclesiarum, & quia hoc ex personis maxime pendet, ideo potius per translationẽ personarum, quam per beneficiorum permutationem eam Pontifex declarauit. Forte etiam olim maior rigor in hoc obseruabatur, vt non per modum permutationis, sed tantum per modum translationis hoc fieret, postea vero maior facultas concessa est, vt constat ex superioribus Iuribus, & in sequenti puncto amplius exponetur.

5\. *An liceat partibus sine licentia Prælati inter se tractare permutationẽ, animo tamẽ petendi Prælati cõsensum?*

Secundo enim dubitari potest circa hanc assertionem, esto non liceat permutationem consummare sine notitia, & consensu Prælati, An saltem liceat partibus inter se prius negotium tractare, & de permutatione facienda tali, vel tali modo conuenire cum ordine ad scientiam, & consensum Prælati? Aliqui enim Canonistæ scrupulose in hoc locuti sunt, negantes hoc licere. Quod sentit Gloss. in cap. *Cum vniuersorum*, de Rer. permutat. verb. *Tractare*, quam ibi sequitur Anchar. & idem docet Innoc. in dicto c. *Quæsitum*, eod quem ibi sequuntur aliqui, & Hostiens. dixit, esse tutius. Sed non habent fundamentum, quia hoc nullibi est prohibitum, nam solum prohibetur permutare, vel pacisci: tractare autem neutrum illorum est, quia non dicit actum cõsummatum, sed Præparationem ad illum, vt constat ex vi ipsius vocis, atq; etiam ex Iure colligi potest cap. 1. de Reb. Eccles. non alien. Vnde opposita sententia colligi potest ex capit. *Cum vniuersorum*, de Rerum. permut. Vbi cum de tractatu de permutatione, facta fuisset mentio, tractatus non improbatur, sed solum dixit Pontifex, partes per se non posse permutare. Ratio etiam moralis est euidens, quia prohibere tractatum, moraliter loquendo, esset prohibere permutationem, quia non potest ad illam alia via perueniri. Dices, posset fieri ex licentia Prælati. At hoc valde onerosum est, interdum enim Superior longe distat. Item nisi prius sit aliqua spes concordiæ, superflua esset petitio talis licentiæ. Denique quod caput est, nullibi est hoc præceptum. Illi ergo Canonistæ videntur locuti iuxta aliquem antiquum rigorem, quando nõ tam beneficiorum permutatio, quam translatio personarum fiebat ex officio Prælati, & non ad petitionem priuatorum, nunc autem cum permutationes proprie liceant de petitione beneficiatorum, non potest negari, quin possit præcedere inter eos tractatus.

Pars affirmatiua eligitur.

Obiectio: Satisfit.

6\. *An partes possint inter se non solum permutationẽ tractare, sed etiam mutuo se obligare?*

Dixerunt autem alii, esse quidem licitum tractare prius de permutatione, sed non concludere, aut se mutuo obligare, quia hoc esset pacisci, quod non licet sine consensu Prælati. Ita significat Panormitanus in dicto capite non *Quæsitum*, circa finem dicens, posse partes inter se tractare, non tamen concludere permutationem, & adducit Glossam, & Ioan. Andr. in cap. vnic. eodem, & sequitur Cardin. in eodem cap. *Quæsitum*, num. 4. Et eodem modo loquitur idem Panormitanus in dicto cap. *Cum vniuersorum*, imo ibi difficilius se explicat dicens, quod clerici dicuntur permutare, quando inter se deliberant de permutando cum deliberato consensu, & ideo male facere, licet postea vadant ad Superiorem: & hoc putat esse reprehensum in illo textu. Et hoc videtur sequi Anton. 2. part. titul. 1. cap. 5. §. 8. Sed melius hanc sententiam exposuit Siluester ver. *Permutatio*, 2. q. 5.

7\. *Resoluitur quæstio pro parte affirmatiua.*

Dicendum ergo est, licitum esse volentibus permutare, & tractare, de negotio, & concludere, quantum est ex se, præbendo suum mutuum consensum in ordine ad consensum Prælati: hoc enim etiam est moraliter necessarium, & aperte colligitur ex dicto capit. vnic. de Rerum permutat. in 6. ibi, *Sua beneficia permutare volentes*. Et similia verba habentur in Clement. vnic. eodem, vbi Glossa inde colligit, posse præcedere tractatum vtique vsque ad consensum, nam hoc significat verbum *volentis*. Et ita sentit ibi Cardinal. Zabarel. citans Paul. nu mer 7. & Cardinal. in dicto capite *Quæsitum*, quæstione 39. numer. 23. Ratio etiam eadem est, quia hoc est medium necessarium moraliter ad finem permutationis, concesso autem fine, conceduntur media, præsertim adeo intrinseca, & necessaria. Denique hoc etiam nullibi inuenitur prohibitum. Addo vero vlterius, etiam posse partes ita consentire, vt se obligent ad standum conuentioni inter se factæ, non simpliciter & absolute, sed sub conditione, si Prælatus consenserit. Ita hoc declarauit Siluest. Et probat optime, quia hoc etiam non est prohibitum, sed sola *permutatio præsertim pactione præmissa*, vt dicitur in dicto capite *Quæsitum*. Pactio autem tantum conditionata, si Prælatus consenserit, nec est permutatio, nec simpliciter pactio de permutatione, cum conditionalis suspendat permutationem, & subiiciat Iuri voluntates contrahentium. Item hoc genus obligationis est etiam moraliter necessarium, ne contingat frustra postulari Superioris consensum, si illo præstito, possent partes retrocedere pro suo arbitrio. Vnde in praxi videtur ita seruari, nam postquam Prælatus consentit, nõ est in potestate permutantium, vel resignantium retrocedere, vt tradit Innocentius in capite *Inter cætera*, de Præbend. Quamuis enim permutantes non acquirant beneficia vsque ad collationem, vt tractat Rebuff. supra, & Cardinal. Zabarel. in dicta Clement. vnic. de Rerum permutat. numero 19. nihilominus interposita auctoritate Prælati per consensum perfecta est resignatio, & ita non possunt partes retrocedere, ergo signum est, antea consensisse & se obligasse sub illa conditione. Nec videtur Panormitan. dissentire: nam in capite *Quæsitum*, solum dicit, non posse *inter se concludere permutationem*, vtique absolute, in alio autem capite *Cum vniuersorum*, obscurius loquitur. Sed debet intelligi iuxta textum: in cuius casu (si attente legatur) partes ita inter se tractauerant de permutatione, vt quoad illam consensum Prælati non requirerent pro resignatione facienda in fauorem tertii. Inde enim ortum habuit deceptio, in qua fundatur ille textus, quod alter resignauit suum beneficium in consanguineum alterius, & alter postea resignare nolebat. Hæc autem deceptio locum non habuisset, si conuentio permutandi Episcopo innotuisset. In hoc ergo sensu ait Panormitan. deliberationem inter partes esse peccaminosam, etiamsi ad Episcopum pro resignatione accedant, & ita etiam intellexit Siluest. & bene Rebuff. in Pract. tit. de Permut. nu. 52. & 53.

Possunt partes se obligare ad perseuerandum in cõuentione, si Prælatus consenserit.

Sed dubitabit aliquis, An liceat, sese mutuo obligare ad perseuerandum in conuentione facta, & ad non reuocandam illam, donec præsentetur Superiori, & ipse suum consensum neget. Aliqui enim hoc negare videntur. Vnde Rebuff. in Pract. titul. de Permutat. numero 4. ait, post conuentionem factam inter volentes permutare, & data procuratione, quando est res integra, posse reuocari, licet non possit reuocari ab altera parte, postquam alia suum beneficium resignauit. Et potest suaderi, quia illa mutua obligatio cum illo rigore facta nõ est necessaria ad permutationem, vnde non censetur concessa eo ipso, quod permutatio conceditur. ergo censetur prohibita per generalem prohibitionem faciendi pacta, & conuentiones super beneficia. Nihilominus probabilius videtur, quod licet tanta obligatio non oriatur ex mutuo consensu permutandi, nisi exprimatur (quod fortasse voluit dicere Rebuffus) nihilominus si fiat, non committi Simoniam, imo validam esse, & inducere obligationem in conscientia. Ita tenet Frederic. Senens. in Tract. de Permut. benefic. quæst. 38. numer. 64. & 65. & idem sentit Cardin. supra, nec cæteri contradicunt,

8\. *An liceat se se mutuo obligare ad perseuerandum in conuentione, donec præsentetur Superiori, & ipse consensum neget?*

Resolutio quæstionis.

dicunt. Ratio vero est, quia etiam hoc pactum non est per se malum, vt constat, nec etiam est prohibitum. Tum quia non est de permutatione beneficiorum, nisi iuxta Iuris concessionem, tale autem pactum non prohibetur, vt ostendimus. Tum etiam quia tota illa pactio consistit in promissione mutua circa perseuerantiam, & stabilitatem in concordia facta: hoc autem bonum est, cum concordia bona, & secundum Iura esse supponatur.

9. *Episcopus est superior cuius auctoritate facienda est permutatio.*

Tertio dubitari potest circa eandem conditionem, quis sit Superior, cuius auctoritate facienda est permutatio, vt absque Simonia fiat? Respondeo, nunc sermonem esse de permutatione, quæ simpliciter fit inter beneficia sine adiectione oneris, vel pensionis ex altera parte (de hoc enim infra dicemus) & sic dicimus, Superiorem ad quem pertinet auctoritas faciendi permutationem, esse Episcopum. Ita colligitur manifeste ex dicto capitulo *Quæsitum*, ibi, *Si autem Episcopus*, &c. & idem sumitur ex dicto capitulo vnico, de Rerum permutatione in 6. ibi *In manibus tuis ipsa resignant.* Ex quibus Iuribus, & ex ipsa rei natura constat, hoc esse intelligendum respectiue de vnoquoque Episcopo pro sua diœcesi, & cum proportione loquendum esse de ipsis Episcopis respectu sui Superioris, vt late tractant Doctores, præsertim Zabar. & Rebuff. statim referendi.

10 *Quid intelligendũ sit sub nomine Episcopi.*

Duo vero supersunt exponenda, scilicet, quid nomine Episcopi intelligendum sit, & consequenter, An Prælati Episcopis inferiores interdum hoc possint? Multi enim simpliciter negant inferiorioribus hãc potestatem, & id colligunt ex dicto capitulo *Quæsitum*, quatenus ibi prius ponitur generalis regula, quod hæ permutationes Iure non licent, & postea additur quasi exceptio, nisi Episcopus interuenerit: ergo firmatur regula in contrarium, quod licet fiant, auctoritate cuiuscumque inferioris Prælati, non liceant. Ita tenet Glossa in Clement. vnic. de Rerum. permutatione, quam sequitur Panormitanus, dicto capitulo *Quæsitum*, dicens esse communem sententiam, quam etiam tenent Innocentius, Hostiensis, Cardinalis & Frideric. in Tractat. de Benef. permutat. quæstione decima nona & vigesima secunda, Rebuff. in Tractat. de Permut. numero 2. & sequentibus. Declarant autem hi auctores, quid intelligãt nomine Episcopi, & quid excludant, cum dicunt, ad solum illum hocius pertinere.

Opinio aliquorum.

11. *In hac opinione qui Prælati hanc iurisdictionem habeant.*

Primo igitur nomine Episcopi intelligunt eum, qui habet iurisdictionem Episcopalem, etiamsi dignitatem Episcopalem non habeat, vt est capitulum, Sede vacante, vt notauit Glossa in dicto Clement. vnica. verb. *Concedantur*, & ibi Zabarell. quæstione vndecima. Et idem sentit Rot. decisione centesima vndecima, & trecentesima duodecima, aliàs in titulo de Rerum permutatione, decisione quinta & sexta, in nouis. Item si sit inferior Prælatus, vt Abbas exercens in omnibus iurisdictionem Episcopalem, vt ex eadem Glossa sumitur, expressius Panomitanus supra. Imo etiam satis erit quod habeat præscriptam iurisdictionem in hoc actu dandi auctoritatem permutationibus, vt in particulari notauit Rebuffus, quia per præscriptionem arquiritur iurisdictio. Ratio huius partis est, quia fundamentum huius actionis est Episcopalis iurisdictio, vnde si Prælatus hanc habeat, sufficit, & ita Diuus Thomas non facit mentionem Episcopi in particulari, sed dixit. *Potest autem Prælatus ex officio suo, &c.* Quod vero in dicto capitulo *Quærenti*, nominetur Episcopus, non refert: tum quia denominatio solet sumi ab eo, quod est regulare, & ordinarium, per quod non excluduntur, imo comprehenduntur ea, quæ sunt eiusdem rationis, vt latissime confirmat Tiraquel. libro primo, de Retract. §. 20. à numero quarto vsque ad decimum. Tum etiam quia Episcopus vno modo, & quasi formaliter dicitur ratione iurisdictionis Episcopalis, id est quoad officium, & curam, licet non sit talis, quoad dignitatem, & consecrationem. Vnde quando actus, de quo est sermo, pertinet pure ad officium, & iurisdictionem ordinariam, etiamsi nominetur Episcopus, intelligitur ratione iurisdictionis. Nam character, vel dignitas nihil ad talem actum operatur. Secus vero est, vbi iurisdictio committitur Episcopis ex speciali delegatione Papæ, vt in multis Decretis Con. Trid. Tunc enim non extenditur ad inferiores, vt constat: & videri potest per Decium in capitulo *Quoniam Abbas*, de Offic. delegat. numero dicimo quinto. In præsenti autem constat iurisdictionem esse ordinariam, non delegatam, & ideo de hac parte nulla est controuersia.

Qui autem excludantur, cum dicitur nullum præter Episcopum posse permutationem approbare, declaratur. Quia non id dicitur propter inferiores, qui non habent potestatem conferendi beneficia, nam de illis constat, & per se notum est, non posse permutationem probare: sed dicitur propter aliquos inferiores Prælatos, qui interdum possunt beneficia conferre, de quibus dicti auctores, & fere omnes dicunt non habere potestatem dandi auctoritatem permutationibus beneficiorum, ac subinde non excusari Simoniam, si tantum coram illo prælato, Episcopo prætermisso, permutatio fiat. Quia ille Prælatus non est Episcopus, neque quoad dignitatem, nec quoad iurisdictionem, & ideo nullo modo comprehenditur in dicto capitulo *Quærenti*. Aduertunt tamen hi auctores, quod licet approbatio permutationis pertineat ad Episcopum, si collatio ad alium pertineat, eius consensum esse necessarium, & idem de Electore, Patrono, & similibus: quod est clarum, quia per dicta decreta non priuautur alii iure suo, neque cum præiudicio eorum sunt exquenda. 12. *Qui Prælati excludantur.*

Contrariam nihilominuus sententiam in hoc puncto tenet Angel. verb. *Permutatio*, numero quinto, Siluest. eodem 2. quæstione secunda, dicens, Superiorem sufficientem ad permutationem, non esse solum Episcopum respectu suorum inferiorum, si ad illum talium beneficiorum collatio non pertineat sed esse posse inferiorem, si ad illum collatio, vel institutio spectet. Et hoc videtur sentire Soto dicto libro nono, quæstione quinta, articulo secundo, & quæstione septima, articulo secundo, qui sub disiunctione loquitur de Episcopo vel eo, ad quem collatio spectat, ipse autem hoc non disputat, sed supponit, Siluest. vero solum probat ex capitulo *Ad hæc*, §. vltimo de Offic. Archid. & capitulo *Super eo*, §. vltim. de Offic. delegat. Veruntamen illa Iura ad summum probant, tunc non esse vsurpandam collationem beneficiorum ab Episcopo, sine consensu eorum, ad quos pertinet, vt etiam fatetur prior communis sententia, non tamen probant, quod sine auctoritate Episcopi possit fieri permutatio. Apparentius induci posset cap. vnic. de Rerum permutatione in 6. *Illos tamen, qui secundum formam Iuris sua beneficia in eadem diœcesi ad tuam collationem spectantia permutare volentes, &c.* exponendo etenim particulam illam, *Ad tuam collationem spectantia.* Quia per eam indicantur permutationes beneficiorum non pertinentium ad collationem Episcopi, ad eum non spectare. Et licet Gloss. ibi dicat, verba illa non esse Iuris, sed narrationis facti, non satisfacit. Tum quia id non potest satis ex textu colligi, cum omnia illa verba sint Bonifacii condentis Ius. Tum etiam quia licet demus, sumpta fuisse ex propositione facti, seu quæstionis, nihilominus recte ex eis colligimus, & Episcopum interrogantem intellexisse ad se non pertinere bene- 13. *Contraria sententia.*

Rationes probatur. neficiorum permutationem, nisi quorum collationem habet, & Pontificem tacite illum sensum approbasse. Ratione potest hæc sententia suaderi, quia in permutatione ideo requiritur Superioris auctoritas, quia nec vnius beneficii renūciatio potest esse valida sine Prælati consensu, nec potest nouum beneficium obtineri sine Prælati collatione: ergo si ad aliquem inferiorem Prælatum pertinet resignatio, & collatio talium beneficiorum, illius auctoritas sufficiet ad concludendam, & exequendam permutationem, nec Episcopus poterit tunc se intromittere, cum ad illum non perineat institutio, aut destitutio talium beneficiorum. Et confirmatur, quia iam ille inferior Prælatus habet iurisdictionē Episcopalem saltem, quoad prouisionē talium beneficiorum: (nam talis potestas ordinarie propria est Episcoporum, cap. *Omnes Basilicæ* 9. quæst. 7.) ergo quoad tales actus, recte comprehēdi potest nomine Episcopi. Et ita soluitur fundamentum contrariæ sentētiæ, & ampliatur Ius in re fauorabili. Nam frustra (vt inquiunt) fit per plura, quod potest fieri per pauciora: cum ergo collatorum consensus necessarius sit, & ibi Episcopus nihil fere cooperetur, ad quid sunt onera, & grauamina multiplicanda?

14. *Prima sententia in praxi seruanda, quamuis posteriori valde sit verisimilis.* Hæc posterior sententia, si vim rationis spectemus, videtur mihi valde verisimilis, quia tamen difficile est in re morali à receptissima sententia recedere, tutius censeo admonere, vt in praxi illa seruetur, vbi consuetudo præscripta aliud non habuerit. Nam vbi Prælatus, ad quem pertinet collatio, habet consuetudinem approbandi permutationē beneficiorum, communis etiam sententia fatetur saltem titulo præscriptionis posse id facere ratione iurisdictionis Episcopalis præscriptione comparatæ ad illum effectum. Vbi autem nō fuerit tale ius præscriptione acquisitum, ex vi iuris cōmunis defendi optime potest, approbationem permutationis ad Episcopū pertinere ratione iurisdictionis Episcopalis. Quod ita potest declarari distinguendo duo, quæ in hoc negotio interueniunt. Vnum est approbare permutationem, & conuentionem partium, seu cōsensibus partim auctoritatem dare, & quasi complere conditionē, vt pactio conditionata transeat in absolutam: aliud est exequi permutationem acceptando resignationem, & nouam collationem faciendo. Primum ergo pertinet ad Episcopum, d. cap. *Quærenti*, & non ad inferiorem collatorem, nisi iurisdictionem Episcopalem etiam habeat. Secundum autem pertinebit ad inferiores, quando beneficiorum collatio ad illos, & non ad Episcopum pertinet, & ita fieri nō poterit ab Episcopo, nisi de consensu illorum. (Quid autem facere possit Episcopus, si ipsi nolint consentire, tractant allegati Doctores, in quibus videri potest, quia neque ad nos pertinet, neque ad explicandam Simoniam necessarium est.) Et quia in d. cap. vnic. sermo est de permutatione quoad vtrumque, & præsertim quoad executionem, vt patet ex verbis illis, *Et in manibus tuis ipsa resignent.* Ideo in particulari exprimuntur beneficia ad collationem Episcopi pertinentia. Ratio autem reddi potest, quia permutatio beneficiorum, licet in rigore sit distincta à translatione personarum, tamen regulariter non fit sine illa, sæpe quoad loca, & fere semper quoad munera, & officia: tranlatio autem personarum, quia multum interest Ecclesiæ, ad Episcopum spectat, vt sumitur ex capitul. *Mutationes*, 7. quæstione 1. & notatur ab allegatis Doctoribus, & ab Innocent. & aliis, in capitul. *Nisi cum pridem*, de Renunciatio. Et ratio est, quia ad Episcopum ex suo munere pertinet curam habere vniuersalis boni totius diœcesis. Merito ergo permutatio quatenus trāslationem includit, ad Episcopi approbationem pertinet, quia interest Ecclesiæ, & diœcesi, vt cum eius vtilitate, vel saltem sine dispendio, & incommodo illius fiat. Executio vero, ad quem spectat collatio, remittenda est, quia non debet cum illius præiudicio, permutatio fieri. Et hanc rationem tetigit Zabarel. in d. Clem. vnic. quæstione 8. qui videri potest cum aliis, qui ibi allegantur.

Quarto, inquiri potest circa eandem assertionē, An illa generalis regula patiatur aliquam exceptionem, ita, vt aliquando possit licite fieri aliquarum præbendarum permutatio ex priuatorum mutuo consensu sine interuentu Superioris. Ratio autem dubitandi est, quia Innoc. in d. ca. *Quæsitum*, docet regulam procedere primo in præbendis, quæ in diuersis Ecclesiis sunt: secundo intra eandem Ecclesiam in præbendis, quæ diuerso iure censentur, quia habent diuersa onera, vel munera. At vero si sint præbendæ eiusdem Ecclesiæ, & eisdem rationis, dicit posse sine Simonia priuatim permutari. *Bene potest* (inquit) *vnus Canonicus vnam præbendam cum alio permutare.* Subiungit vero hanc limitationem: *Dummodo collatio præbendæ non pertineat ad inuestituram alicuius, quia tunc videtur, quod eius debeat requiri consensus.* Sequitur Glos. ibi ver. *Episcopus*, & pro ratione allegat caput *Sanctorum*, d. 70. quia ibi dicitur debere clericum perpetuo manere in Ecclesia, ad cuius titulum ordinatus est, significans, quando in permutatione non fit translatio à loco, vel à munere, tunc fieri posse priuata auctoritate. Consentiunt in eandem sententiam Cardin. & Imol. ibidem, sed ita exponunt, vt præbendarum possit fieri permutatio, non titulorum, nam præbendę per se spectatæ, temporales sunt, & ita in earum cambio non committitur Simonia, nec etiam fit alienatio earum, quia in eadem Ecclesia manent. 15. *An aliquā de licite fieri possit permutatio sine superioris interuentu. Ratio dubii.*

Dicendum nihilominus est, nullam esse exceptionem admittendam in regula posita. Ita docent Hostiens. Panormit. & alii communiter in d. capit. *Quæsitum*, Zabar. dicta Clem. vnic. num. 8. Sequitur Angel. verb. *Permutatio*, num. 4. Tabien. verb. *Beneficium*, 3. numer. 15. Et fundamentum est, quia prohibitio Iuris, generalis est, & absque vlla exceptione: quomodo ergo possumus nos illam admittere? Maxime, quia nullo modo potest opinio Innocent. conuenienter intelligi, aut explicari. Quia, si sermo sit de beneficiis quoad titulum, manifestū est, non posse vnquam fieri permutationem illorū, propria auctoritate permutātium, quia nullus potest se ipsum suo titulo priuare, nisi cōsentiente Prælato renunciationi eius, nec etiam potest nouum beneficium alicui conferri sine Prælati collatione, vt est notum in Iure, tit. de Renunc. & de Instit. & de regul. Iuris. in 1. Et ita omnis huiusmodi permutatio non solum de iure, sed etiam de facto impossibilis est stante natura, & modo institutionis beneficiorum Ecclesiasticorum. Si autem aliquod pactū secrete fiat, & postea executio procuretur, non declarato pacto: erit simonia contra ius positiuum, vt declaratum est. 16. *Resoluitur nullam dari exceptionem in regula posita.*

Si vero sit sermo de præbendis, vt annexis suis titulis, impossibile etiam est inter illas fieri permutationem auctoritate priuata, quia nō possunt à titulis separari auctoritate priuatorum. Quod in hūc modum declaro, quia vnus Canonicus non habet ius ad fructus præbendæ, nisi medio spirituali officio, ad quod tenetur ratione sui tituli, sed semper retinet eundem titulum, ergo ad idem officium tenetur: ergo ratione illius nunquam poterit consequi aliam præbendam, vel alios fructus, nisi illos, qui sunt annexi tali titulo, quia semper sunt illi annexi, & non alteri, ergo impossibilis est etiam de facto talis permutatio præbendarum. Accedit, quod etiam permutatio bonorum annexorum propria auctoritate facta est in iure prohibita, & ideo de illis etiam, vt talia sunt, priuata facere pacta, esset Simoniacum. Tertio vero modo posset intelligi duos Canonicos commutare inter se fructus præsentes, 17.

vel futuros præbendarum suarum, vel si habeant certas possessiones suis præbendis annexas, posse illas commutare inter se, quoad vsus tantum, vel vsus fructum personalem, & temporalem, qui ad eos pertinere potest. Et hoc sine dubio fieri potest licite, quia in eo contractu, non præbenda, sed fructus præbendæ commutantur, qui etiam vendi possent, vel locari, quia, vt sic mere temporales sunt. Tamen si hoc tantum voluissent Innoc. aut Card. non oporteret distinguere de præbendis eiusdem, vel diuersæ rationis, imo nec in eadem, vel diuersis Ecclesiis, quia fructus sicut pro arbitrio dominorũ possunt vendi, vel dispensari, ita & permutari, siue diuerso, siue simili titulo comparentur, & siue in eadem Ecclesia, siue in diuersis. Hæc autem non est limitatio, neque exceptio à generali prohibitione, vt constat, & ideo nullam hic adhibere necesse est.

CAPVT XXXIII.

An beneficium Ecclesiasticum possit absque simonia cum pensione permutari?

1. HÆC quæstio propriam difficultatem habet, & ideo in particulari eam tractamus. Supponimus autem, non posse absque simonia fieri talem permutationem per solam voluntatem permutantium sine auctoritate Prælati competẽtis, hoc enim euidens est ex dictis in cap. 31. & 32. Difficultas ergo est; An saltem in manibus Prælati possit fieri talis permutatio, & quis ille Prælatus esse debeat? Et hoc modo tractarunt hanc quæstionem Canonistæ, qui dubitant, & de capacitate materiæ, An scilicet illa duo sint permutabilia, cum pensio temporale quid sit, beneficium autem spirituale, & consequenter etiam de potestate Prælatorũ Ecclesiæ ad talem permutationem faciendam, etiam de Summo Pontifice, quia videtur esse contra diuinum ius, vt videre licet in Paulo Rom. Tractat. de Pension. cap. 7. §. *Venio, &c.* Gigant. eodem Tractat. quæst. 33. Caccialup. eod. Tract. Feder. de Sen. Tractat. de Permut. benef. q. 9. Bellar. eod. Tract. q. 11. num. 4. Qui referunt antiquiores. Sed breuiter supponenda est distinctio de pensione mere temporali, & de spirituali, quã supra explicaui. Item distinguitur à prædictis Canonistis in eam, quæ instituitur, & exigitur in titulum beneficii, vel est mere temporalis, nec agnoscunt aliquam mediam. Sed nos diximus supra, illam pensionem, quæ exigitur in titulum beneficii, præstimonium potius dicendam esse, quam pensionem. Et illam, quæ retinet esse pensionis, (vt sic dicam) si clericalis sit, esse nunc spiritualem, si vero sit laica, esse temporalem, ita ergo nunc loquimur.

Status quæstionis.

2. Dico ergo I. Si pensio in titulum beneficii erecta sit, permutari potest cum beneficio etiam in manibus Episcopi, & iuxta Ius commune. Ita tenet Ioan. Andr. cap. vnic. de Rer. perm. in 6. & ibi Collectan. quem refert Bellarm. Idem tenet Feder. Senens. in Tract. de Benef. permut. q. 14. Et sumitur ex Cardinal. in Clement. vnic. de Præben. qu. 12. Et ratio est clara, quia talis pensio reuera est beneficiũ, sicut de Præstimoniis supra diximus. Contra hoc vero sentire videtur Bellarm. supra citans Guilliel. Sed loquitur, quando pensio non est instituta vere in beneficium, sed loco beneficii data, de qua mox dicemus. Clarius contradicit Paul. Roman. supra dicens, iure communi non posse fieri talem permutationem, referens Zabarel. & Imol. qui aperte loquuntur de pensione, quæ non data est in verum titulum beneficii. Nec video probabilem rationem pro illa sententia, vt contraria assertioni positæ, & magis patebit ex dicendis.

Pensio in titulũ beneficii erecta potest cum beneficio permutari etiam in manibus Episcopi.

Dico II. Pro spirituali pensione permutari potest beneficium auctoritate Papæ, non vero inferiorum Prælatorum. De hac conclusione pauca dicunt Auctores, quia vix faciunt mentionem talis pensionis, sed omnem pensionem, quæ non datur in titulum beneficii, tanquam temporalem iudicant. Supposita tamẽ veritate talis pensionis, eiusq́ spiritualitate supra explicata, videtur clara prior pars assertionis, licet posterior videri posset dubia. Vtraque vero simul ostenditur I. in pensione posita super idem beneficium, vt si Petrus habeat beneficium, de quo soluit pensionem Ioanni, posset fieri permutatio, vt Ioannes accipiat beneficium, & pensionem Petro soluat. Quia in illa permutatione intercedit resignatio beneficii in fauorem tertii, & ex hac parte non potest appropari ab Episcopo; deinde intercedit translatio pensionis in alium, quam non potest Episcopus concedere. Ergo ex vtroque capite excedit potestatem Episcopi, non vero Papæ, qui vtrumque potest concedere, vt constat, & in superioribus dictum est. Dices: Ponamus Papam dedisse pensionem Petro super beneficium Pauli cum potestate transferendi in quemcumque voluerit, ergo tunc poterunt inter se dicto modo commutare in manibus Episcopi, quia licet Paulus resignet beneficium in fauorem Petri, non renunciat simpliciter, sed causa permutationis: hęc autem resignatio causa permutationis acceptari potest ab Episcopo ex iure communi, vt patet ex ca. *Quæsitum*, cap. vnic. Clem. vnic. de Rer. permut. Respondeo, probabile fortasse hoc esse, præsertim si consuetudo ita habeat: mihi tamen videtur non posse fieri de rigore Iuris, quia illa non est propria permutatio beneficiorum, quæ sola conceditur Episcopo, vt constat ex d. c. *Quærenti*, & statim iterum dicam. Addo etiam, facultatem transferendi pensionem intelligi puram, & sine pacto, & ideo non extendi ad translationem faciendam ex pacto recipiendi aliquid, etiam spirituale. Quia etiam hoc pactum est iure communi prohibitum, & approbatio illius non est commissa Episcopo in iure. Vnde facile constat, assertionem procedere de quacunque pensione spirituali super quodcunq́ beneficium imposita, quia quando illa ꝑ beneficio permutatur, commutatur spirituale pro spirituali, ergo non est prohibita iure Diuino talis commutatio: ergo si fiat auctoritate Papæ nulla est Simonia. Et idem erit, si Papa det licentiam, quia iam tũc fit auctoritate illius, nec dare illam licentiam, quia iam tunc fit auctoritate illius, nec dare illam licentiam, est per se malum, quia semper conceditur cum ordine ad approbationem alicuius Prælati, vel clerici, cui Papa committat vices suas.

3. Pro spirituali pensione permutari potest benefi. auctorita e Papæ, non vero alterius.

Obiectio.

De secunda vero parte assertionis est nonnulla controuersia: An Episcopus possit hanc permutationem iure ordinario facere, & probare. Aliqui enim affirmant, quia pensio spiritualis, licet in rigore beneficium non sit, venit tamen nomine beneficii latè loquendo, & in ordine ad fauores, argum. c. *Postulasti*, vbi is, qui habet ab Ecclesia congruentem sustentationem ex titulo spirituali, scilicet vicariæ perpetuæ, censetur habere beneficium Ecclesiasticum, ergo idem dici potest de pensione, ergo sub potestate, quam habet Episcopus ad approbandam permutationem, comprehendi potest hæc permutatio beneficii cum pensione. Sed nihilominus probabiliorem existimo partem propositam, quam intendit Bellarm. supra, & eandem tenet Paul. Rom. supra referens multos. Affert autem multas rationes, quarum aliquæ procedunt de pensione merè temporali: aliæ tales sunt, vt etiam pensiones datas in titulum beneficii comprehendere videantur: aliæ videntur eò tendere, vt etiam Pontifici hæc potestas negetur contra priorem partem nostræ assertionis, ac denique nonnullæ, ex illis rationibus magis ad

4. An Episcopus possit hanc permutationẽ facere?

Negatiua pars eligitur.

gis ad nomen permutationis, quam ad rem pertinere videntur, vt in sequentibus attingam. Ratio ergo vnica huius partis est, quia licet pensio hæc spiritualis sit, non tamen est beneficium, nec est perpetua, nec natura sua transfertur in alium, nec per Canonicam institutionem confertur, inferioribus autem Prælatis tantum concessum est, vt permutationes beneficiorum facere, & tractatus, seu conuentiones permutare volentium approbare valeant, eisque auctoritatem dare, ergo non possumus Iura extendere ad permutationem beneficii cum pensione.

6. *Obiectiones contra priorem partem cõclusionis.* Sed contra priorem partem obiici potest ex Romano supra, quia Papa non potest mutare naturam pensionis, & permutationis: sed natura pensionis est, vt eo ipso quod pensionarius illi renunciat, extinguatur, & nihil fit, ad permutandum autem necesse est renunciare pensioni, quæ eo ipso nihil est: ergo non potest cum illa perfici permutatio: nam permutatio debet esse cum re aliqua, non cum nihilo. Et licet Papa posit renuncianti beneficium aliam pensionem conferre, non vero illammet numero, quæ antea erat, & ita non fit parmutatio. Cõfirmat hanc rationem ex aliis multis conditionibus permutationis, quæ non possunt in pensionem conuenire, vt quod sit inter res eiusdem speciei, & in præsenti, quod fiat per reciprocam renunciationem & collationem, & similia: ergo ex natura talium rerum repugnat esse inter eas veram permutationem, & ideo mirum non est, quod etiam per Papam fieri non posit.

6. *Soluuntur obiectiones.* Sed hæc apud me parum vrgent, facile enim possunt expediri, quatenus ad rem spectant, & de nominibus non est contendendum. Possunt ergo duo volentes sic permutare, ita conuenire, & consentire inter se, vt si Papa velit facere, vt beneficium vnius transferatur in alterum, & pensio huius in illum, ipsi consentiant, & hoc modo renunciabunt iuribus suis, & non aliter. In hoc enim nulla est Simonia, cum totum referatur ad consensum Pontificis, & totum versetur in materia spirituali. Certum item est, posse Pontificem illas renunciationes illo modo admittere, & effectum præstare, quod ille auctor non videtur negare: & videtur ex se euidens, quia vtraque pars per se spectata subiacet potestati Pontificis, & in coniunctione earum nihil est contra ius Diuinum, cum tota materia spiritualis sit ex vtraque parte. Iam ergo disputatio est de nomine, negando, ibi fieri permutationem. Addo vero nihil ibi necessario immutari de proprietate permutationis. Quia falsum est, pensionem extingui per illam renunciationem, quia non est absoluta, sed cum tali conditione, quod in alterum transferatur, & ita si conditio impletur, non extinguitur, & si non impletur, permanet, sicut antea. Falsum item est, pensionem translatam in aliam personam, non esse eandem numero, quia pensio (vt sic dicam) non accipit suam indiuiduationem à persona, cui soluenda est, sed à beneficio, cui inhæret ex vi talis impositionis, & quasi diuisionis prius factæ in tali præbenda. Et licet prior imposita fuerit pro vita talis pensionarii, & postea prolongetur, vel in aliam vitam transferatur, non est alia pensio, sed eadem. Denique vera permutatio etiam potest subsistere inter res specie diuersas, vt tradit Decius in Leg. 2. ff. *Si certum petatur*, & late Pinel. Codic. de Rescin. vendi. in Rub. p. 2. ca. 1. n. 9. Et in præsenti, vt talis permutatio vera, & licita sit, sine dubio sufficit, vt vtraque res spiritualis sit, & vicissim conferatur auctoritate Superioris habentis potestatem, siue detur per institutionem, seu collationem Canonicam, siue alio modo, & siue sit perpetua, siue temporalis, dummodo in alterum transferri posit, saltem ex concessione Prælati approbantis permutationem.

Contra alteram partem etiam obiicitur, quia permutatio beneficiorum fauorabilis censetur, vt tradit Federic. de Senis dicto Tractatu, quæstione decima octaua, cum Glos. in capitulo vnico, de rerum permutatione, in 6. in Glos. 2 & sequentibus, vsque ad 6. Ergo debemus verba Iurium, quæ ad illam pertinent, ample interpretari, facultas igitur quæ conceditur Episcopo approbandi permutationem beneficiorum ample est intelligenda: ergo comprehendet etiam pensionem spiritualem, quæ largo modo sub beneficio comprehenditur. Respondeo inprimis (quidquid sit de antecedenti) negando consequentiam: tum quia ampla significatio ad summum extendi debet intra proprietatem verborum: beneficium autem in propria significatione sua non comprehendit talem pensionem, quia nec definitio, nec proprietates beneficii illi conueniunt, vt constat: tum etiam, quia si quis consideret verba cap. *Quærenti*, (in quo textu maxime conceditur hæc potestas Episcopis) facile intelligit, sermonem esse de propriis beneficiis, quæ ad Ecclesiarum vtilitatem, vel necessitatem instituta sunt, pensiones autem huiusmodi non sunt. Et similiter in dicto capitulo vnico sermo est de beneficiis, quæ per propriam collationem Episcoporum dari possunt. Et confirmatur, quia alias posset etiam Episcopus approbare permutationes pensionum inter se, si pensio in his Iuribus veniret nomine beneficii: consequens autem communiter non admittitur, quia cum pensionum collatio, seu consignatio ad Episcopum non pertineat, neque illarum commutatio ad illum pertinet: sed solus Papa, qui potest illas præstare, & licentiam ad illas transferẽdas tribuere, potest etiam commutationes approbare. Et quamuis det licentiam simpliciter transferendi pensiones, non censetur dare licentiam commutandi, quia hoc est contra ius commune, & ideo si commutatio fiat, cum illius aprobatione facienda est. — *7. Obiectio contra alteram partem assertionis. — Satisfit.*

8. *Materia permutationum odiosa potius, quam fauorabilis videtur.* Deinde addo propter antecedens assumptum, materiam permutationum beneficiorum non videri mihi simpliciter fauorabilem, sed potius odiosam, & ideo extendendam non esse. Neque Glossa citata oppositum dicit, nõ loquitur enim de permutatione simpliciter, & per se spectata, sed respectu expectatiuarum, & sic dicit esse fauorabilem respectu expectatiuæ, quod per se pertinebat ad textũ illum, qui peculiariter conditus fuit, vt effectus permutationum propter expectatiuas non impediretur, maiorem fauorem præbens permutationibus, quam expectatiuis. Et merito, tum quia permutantes habent proprium quoddam, & quasi intrinsecum ius, expectantes vero valde extrinsecum, & diminutum: tum etiam quia expectatiuæ sunt simpliciter odiosæ, & ideo per Concil. Trid. sess. 24. cap. 19. de Refor. sublatæ sunt, permutationes vero tolerantur, & non habent tot incommoda, & interdum possunt esse Ecclesiis vtiles. Simpliciter vero, & ex suo genere (vt sic dicam) non sunt fauorabiles, vnde non sunt valde antiquæ, & ita continent relaxationem quandã antiqui rigoris, & quasi dispensationem communis iuris de vitandis pactionibus in spiritualibus, & ideo non est facile admittenda tanta ampliatio Iurium, quæ de illis loquuntur, sed satis est quod ad omnia illa, quæ in proprietate, & rigore verborum continentur, extendantur.

9. *Permutari pensionem temporalẽ cum beneficio est Simonia cõtra ius Diuinum, nec à Summo Pontif. fieri potest.* Dico tertio. Pensio mere temporalis non potest cum beneficio permutari absque Simonia contra Diuinum ius, vnde nec à Summo Pontifice fieri potest per modum permutationis, licet alio modo posit Pontifex eundem effectum efficere. Prima pars communis est omnium Doctorum, quos retuli, & aliorum plurium, quos ipsi allegant. Præsertim Imol. in Clement. 1. § *eadem*, de Supplen. neglig. Prælat. & ibi Zabar. q. 8. Ratio vero vnica est, quia *Ratio fundamentalis.*

quia in tali permutatione venditur beneficium pro re temporali, sed hoc est contra ius diuinum, vt supra vidimus, ergo. Maior patet, quia talis pensio, vt supponitur mere temporalis est, vnde quantum est ex se, est pretio aestimabilis, & vendibilis, ergo habet propriā rationē pretii, si pro beneficio permutetur. Aliae rationes adduntur videl. quod pensio est tantum ad vitam pensionarii, vnde si pro beneficio permutaretur, posset contingere eum, qui beneficium dat, & pensionem accipit, priuari omnibus redditibus, si alter prius moreretur. Sed haec ratio non cogit, tum quia Papa potest facere, vt pensio transferatur ad vitam permutantis, tum etiam, quia inde non colligitur Simonia, sed quaedam inaequalitas pertinens ad summum ad iniustitiam, quae tolleretur, si permutans, sciens, & volens se exponeret tali periculo. Et similes sunt aliae rationes, quas propterea omitto, quia proposita sufficit. Eadem probat secundam partem, quia non potest Papa contra ius Diuinum agere, nec in eo dispensare. Et hanc partem latissime prosequitur Romanus supra, sed vt dixi, aliae viae, quibus illam probare conatur, mihi non satisfaciunt, & nimium probarent, si essent efficaces.

10. *Quomodo possit Pontifex eundē effectum praestare.* Vltima pars explicanda, & probanda est eodem modo, quo supra diximus, & declarauimus, quomodo possit Pontifex facere, vt relinquens beneficium aliquam pecuniam accipiat, non dando vnum pro alio, sed relinquendo beneficium in manibus Pontificis, petendo ab illo, vt sua potestate, & pro suo munere, ac pastorali cura ipsi prouideat de aliquo sustentationis subsidio. Hoc ergo modo fieri potest in praesenti tanto facilius, quanto redditus pensionum ex bonis Ecclesiasticis soluuntur, quorum habet Pontifex supremam dispensationem. Potest ergo, & vni dare beneficium alterius, & pensionem quam alter habebat, etiamsi temporalis sit, transferre in alterum, non tanquam pretium beneficij, sed tanquam alimentum, quod ipse confert sua potestate. Et ita etiam intelligitur, ibi non interuenire propriam permutationem inter partes, quia non possunt reuera dare vnam rem pro alia, sed tantum se constituere in manu Pontificis, declarando desiderium suum, & necessitatem. Quare tunc non videtur renunciatio facienda sub illa clausula, *Non aliter, nec alio modo*, sed simpliciter totum negotium constituendo in prouidentia Pontificis, alioqui non video, quomodo possit talis permutatio à labe Simoniae purgari: quia necessario includeret pactum cōmutandi spirituale pro temporali. Posset autem dici, quod per intentionem posset Simonia separari: quia non intendo per temporale emere spirituale, vel è contrario, sed tantum me indemnem seruare, & necessitati meae prouidere, intuendo ad temporalia tantum, quae in vtraque parte inueniuntur, & illa inter se commutando ex consensu Pontificis, & nullo modo dando temporale pro spirituali, licet illud quasi concomitanter comparetur. Et fortasse potest hoc probabiliter defendi, vt supra etiam tactum est. Tamen priorem modum iudico securiorem, & seruandum, & ita in eo nulla est difficultas. Quia Papa potest ex officio suo nolle dare beneficium vni, nisi renunciet pensioni, non quia det pro pensione, sed quia non vult illum habere tot redditus ex bonis Ecclesiae, quod iustissime facere potest, quod si ille relinquat pensionem, etiam potest Papa illam conferre alteri, vt habeat, vnde viuat. Et tūc haberet locum ratio supra facta, quod illa non sit permutatio, quia prior pensio extinguitur, & altera de nouo creatur auctoritate Pontificis. Et ita permutantes inter se nihil sibi inuicem donant. Et consequenter omnis ratio, & fundamentum Simoniae tollitur.

11. *An cōmen-da cum beneficio permutari possit?* Et iuxta haec similis quaestio de Commenda definienda est, An possit pro beneficio commutari, quam tractat Victor. dicta Relect. num. 46. Et defendit non posse. Et idem dicit de officio temporali, vt notariatu, &c. Reprehenditque sententiam Adriani, qui in d. Quodlib. 9. ad 5. dixit auctoritate Pontificis fieri posse, quia Pontifex potest separare fructus praebendae à iure spirituali, & ita concedere commutationem inter illos, & commendam. Contra quod obiecit Victor. quia est falsa fictio, nam reuera ille, cui datur praebenda, non percipit fructus, nisi in vi spiritualis iuris. Cuius signum est, quia si non recitet, non facit fructus suos: & grauiter peccaret ratione beneficii, etiamsi ordinem sacrum non habeat. Quae ratio iudicio meo bene probat, non posse fieri propriam commutationem etiam à Papa, vnius rei pro alia, non vero probat, quominus Papa, vt Superior Praelatus, & dispensator conferre possit beneficium cum onere dandi alteri sustentationem, vel aliquid loco eius, quod potest esse vel commenda, vel aliquod officium Ecclesiasticum. Nec etiam probat, non posse Papam in se suscipere renunciationem & prouisionem illarum rerum, & postea illas distribuere, prout sibi videbitur expedire: in hoc enim nulla emptio, aut venditio inter partes interuenit.

CAPVT XXXIV.

Vtrum permutatio inaequalium beneficiorum fieri possit, facta temporali recompensatione absque simonia? Et concluduntur conditiones necessariae ad puram permutationem.

SVppono, omnia illa beneficia, quae proprie talia sunt, posse inter se simpliciter permutari in manibus Superioris sine Simonia, siue simplex pro curato, siue curatum pro dignitate, vel Canonicatu, siue tenue pro pingui, siue è contrario, & siue vnum pro vno, siue pro multis permutetur. Iura enim in hoc nihil distinguunt, & ideo nec nos distinguere debemus, cum nulla cogat ratio, neque ex natura rei vnum sit magis intrinsece malū, aut magis nociuum Ecclesiae, quam aliud. Et ita in hoc conueniunt Doctores allegati, cap. praeced. Panor. Deci. & alii in ca. *Cum venerabilis*, de Exception. Zabar. cum Paulo in d. Clem. vnic. quaestio. 2. numer. 10. Idem Rebuff. in Pract. titul. de permut. num. 40. & 49. Feder. Senen. in tractat. de Benef. permutat. qu. 12. num. 2. Qui recte aduertit hanc regulam intelligi, quantum est ex vi permutationis: nam si aliunde requiratur dispensatio ad plura beneficia obtinenda, licet qui ea tenet, sit dispensatus, nō poterit permutando vtrumque dare alteri non dispensato, quia non potest dispensationem in alium transferre, sed necessarium erit, vt supponatur in alio dispensatio, quod per se satis clarum est. Vt latius prosequitur Aegyd. de Bellam. in tract. d Perm. Benef. 3. par. qu. 10. à n. 7. 1. *Omnia beneficia, quae proprie talia sunt, possunt inter se permutari.*

Ex hac ergo regula colligitur, beneficia, inter quae fit permutatio, interdum esse posse aequalia in omnibus, scilicet tam in dignitate, & titulo spirituali, quam in munere, & in praebenda, & redditibus, interdum vero esse inaequalia, quod potest accidere variis modis. Primo, vt vnum superet aliud in omnibus, scilicet in spirtualibus, & temporalibus. Secundo, vt se habeant sicut, excedens, & excessum, quia scilicet vnum in spirituali, aliud in temporali superat. Tertio, quod sint inaequalia in spiritualibus, & aequalia in temporalibus. Quarto, è contrario vt in spiritualibus aequalia sint, sed in temporalibus aliud sit dignius. Quando ergo beneficia sunt omni ex parte aequalia, nulla est difficultas, quia tunc per se loquendo simpliciter, & sine vlla adiunctione ex alterutra parte commutari debent, 2. *modis beneficia sunt inaequalia.*

nam

nam id ratio æquitatis postulat præter Religionis, ac Simoniæ rationem, de qua statim dicetur, & ita videtur in ipso facto, vsu seruari. Quædam vero difficultas, quæ hic excitari posset, inferius expedietur commodius.

3. *An liceat inæqualitatem beneficii, temporali dono compẽsare?*

At vero quando beneficia sunt inæqualia, nonnulla dubia oriuntur. Vnum est, An liceat inæqualitatem compensare, data pecunia, vel aliquo dono temporali æquiualente? Aliud est, An saltem hoc liceat, imponendo pensionem super alterum ex beneficiis? Circa primum, vnum est certum, videlicet, quando excessus est in re spirituali, non licere, illum supplere, dando pecuniam, vel aliquid æquiualens temporale. *Quando excessus est in re spirituali, non licet.* Ratio est clara, quia tunc venderetur spirituale pro temporali saltem ex parte. Vnde talis Simonia iam nõ esset contra ius positiuum, sed Diuinũ, iuxta superius dicta de beneficiis, quatenus sunt materia Simoniæ. Et ita hoc est indubitatum apud omnes, quos statim referam. Vnde bene intulit Siluest. in verb. *Permutatio*, 2. quæst. 6. cum Archidacono etiam cum auctoritate Prælati id non posse fieri, quia cum sit contra ius Diuinum, parum prodesse potest Prælati auctoritas. *An possit vnum beneficium dignius, & tenuius, pro pinguiori, & minus digno commutari sine simonia?* Hinc vero colligunt aliqui, quoties beneficium dignius, & tenuius pro pinguiori, & minus digno commutatur, Simoniam committi, quia excessus dignitatis cum excessu fructuum compensatur. Sed hoc ad præsumptionem tantum pertinere potest; non necessario ad veritatem. Nam si recta intentione fiat, poterunt talia beneficia simpliciter, vnum pro alio commutari, sine respectu ad pretium temporale pro re spirituali: & ita nec in foro exteriori præsumetur Simonia, si nude, & pure fiat permutatio in manibus Prælati, quia ibi per se non est malum aliquod, & ideo potius præsumitur bene factum, quod non probatur malum. Imo etiam in foro interiori licet quis sumat occasionem permutationis ex temporali commodo, & ab illo ita moueatur ad volendũ permutare, vt sine illo non esset permutaturus, non ideo est coram Deo Simoniacus, quia nihilominus non intendit emere rem spiritualem, hæc enim duo non repugnant, vt in quarta decisione latius dicemus.

4. *Quando beneficia sunt inæqualia in fructibus, an liceat per pecuniam inæqualitatem resarcire?*

Punctum ergo difficultatis solum est, quando beneficia sunt inæqualia in fructibus temporalibus, An liceat per numeratam pecuniam illam inæqualitatem reficere, nullo modo intendendo dare pretium pro spirituali titulo, siue dignior sit, siue non sit? In quo puncto fuit multorum opinio, hoc non esse intrinsece malum, neque prohibitum, si interueniente auctoritate Prælati fiat, & ideo tunc non esse Simoniam. Ita tenet Caiet. d. q. 100. art. 4. *Pars affirmatiua.* Panormita. pro eadem sentẽtia refertur in cap. *Ad quæstiones*, de Rerum permutat. num. 3. quem sequitur Siluest. verb. *Permutatio*, 2. quæst. 6. Angel. eodem n. 6. Tabien. Beneficium 3. n. 15. Ratio eorum solum est, quod licet ibi sint coniũcta spirituale, & temporale, intentione distingui possunt, & cum proportione spirituale pro spirituali, & temporale pro temporali permutari, licet vno actu, & contractu vtrũque simul fiat: ergo similiter potest per intentionem rectam fieri, vt pecunia detur pro temporali, & non pro spirituali. Confirmatur primo ex d. cap. *Ad quæstiones*: vbi Pontifex dicit, posse Ecclesiam pro Ecclesia permutari, & possessiones vnius Ecclesiæ pro possessionibus alterius, addita pecunia pro supplenda inæqualitate possessionum, dummodo contractus non misceantur. Secundo confirmari potest ex dicto capit. *Quæsitum*, eodem. Vbi prius dicitur, permutationes beneficiorum, præsertim pactione interueniente, Iure esse prohibitas: postea vero dicitur, auctoritate Episcopi posse fieri, ergo licet pactio intercedat dandi pecuniam ad supplendum temporale, non erit prohibita, si auctoritate Superioris fiat.

5. *Pars negatiua negat.*

Alia vero sententia simpliciter negat, hoc esse licitum. Hanc tenet Adrian. Quodlib. 9. art. vlt. ad 5. Vbi de Angelo dicit, & grauiter errasse, & Panormitano falsum imposui sse. Et in hoc secundo videtur melius intellexisse Panormitanum. Nam verba eius sunt: *Nota, quod Ecclesia pinguior non potest permutari cum Ecclesia tenui, interueniente pecunia simpliciter ex ea parte, quia videretur pecunia data pro redditibus spiritualibus, vel pro re spirituali obtinenda.* Vbi ponderanda est vltima causalis propositio, in qua duo distinguit Panormitanus, scilicet redditus spirituales, & rem spiritualem: Vbi non potest redditus spirituales vocare, nisi redditus beneficiales (vt sic dicam) qui spirituales vocantur, quia titulo spirituali comparantur, & illi distinguuntur ab ipso titulo, tanquam à re spirituali, nec potest intelligi, quo alio modo illa duo distinguantur. Et tamen de vtroque negat Panormitan. posse pecunia redimi, vel compensari, & ita intelligit textum illum. Vnde subiungit: *Debet seruari cautela, quam tradit iste textus vt pecunia suppleatur, non propter redditus spirituales* (id est, beneficiales, vt declaraui) *sed propter complures redditus temporales alterius Ecclesiæ.* Id est, propter redditus aliarum possessionum Ecclesiæ, quæ patrimoniales dicuntur, quarum redditus non sunt annexi spirituali officio, aut titulo, sed sunt temporalia bona Ecclesiæ ad sustentanda eius onera, & in casu illius textus ad monasteria illa, quæ permutationes faciebant, pertinebant. 6.

Et ita declaratus ille textus nihil facit pro priori opinione. Immo fauet posteriori, pro qua subinde merito potest Panormitanus allegari. Et ita etiam idem sensit in capitul. *Ad quæstiones*, de Rerum permutatione, numero tertio, & in capitulo, *Cum venerabilis*, de Exception. notab. quarto, num. quarto eodem modo exponens textum illum, ib. *Theodosius Episcopus cum suorum Sacerdotum assensu prædictam Ecclesiam Sancti Viti pro quibusdam Ecclesiis, & rebus aliis in cambium, vestro duxit monasterio concedendam.* Nam si illæ *res aliæ* temporales fuerunt (ait Panormitanus) datæ sunt non pro bonis alterius Ecclesiæ, quæ habebantur in titulum, sed pro aliquibus, quæ habebantur in proprietatem: nam prius dictum fuerat, monasterium illud prætendisse, illam Ecclesiam in spiritualibus, & temporalibus ad se pertinere. Atque hoc modo hanc etiam sententiam tenent Cardin. Imol. & Anchar. Item Nauarrus dicto capitulo 23. numero 100. verb. *Tertio.* Vbi eandem interpretationem capitulo *Ad quæstiones*, indicat. Idem Gregor. Lopez in Leg. 2. tit. 6. partit. 5. Couar. lib. 1 Variar. cap. 5. n. 8. & 9. licet male alleget Panormit. in contrarium. Et idem videtur tenere Sot. dicto libro nono, quæstione quinta, artic. 2. & quæst. 7. articul. quamuis varia dicere videatur. Prius enim aperte dicit, hoc esse contra ius Diuinum, ideoque nec per dispensationem Papæ posse licere. Et tamen in posteriori loco in fine respondendo ad argumenta, videtur plane approbare opinionem Caietani, imo extendere illam, vt infra videbimus. Posset autem in hoc vltimo loco exponi, vt loquatur de pensionibus, non de pecunia numerata, nam argumentum, cui respondet, de pensionibus procedebat, quia diuerso modo de his locutus fuerat, & quia non est verisimile eodem articulo docuisse contraria.

7 *Fundamentum partis negatiuæ.*

Fundamentum huius sententiæ est, primo, quia non potest talis compensatio per pecuniam fieri, quin vendatur id, quod est spirituale in beneficio, ergo non potest id fieri sine simonia contra ius Diuinum. Consequentia patet ex supra dictis: & antecedens probatur, quia ille contractus partim permutationis est, partim emptionis, & venditionis. Quamuis enim Iuristæ disputent, An contractus similis sit venditio, vel permutatio (vt videre licet in Panormit. d. cap. *Ad quæstiones*, n. 4.) tamen, vt tollatur

tur quæstio de nomine, & explicetur res in ordine ad forum conscientiæ, recte dicemus, ibi esse contractum mistum. Nam quatenus spirituale pro spirituali, & fructus integri beneficii tenuis cum parte æquali fructuum pinguioris beneficii datur, permutatio fit, quatenus vero datur certa pecuniæ summa pro reliquo excessu fructuum, est emptio illius partis fructuum, ergo ex illa parte necesse est emi spiritualem titulum. Probatur consequentia, quia illa pars fructuum non emitur, nisi vt annexa spirituali titulo, & comparanda per spiritualia munera, quia hanc habet annexionem, nec potest à permutantibus separari, ergo illa parte vendita, necesse est, titulum spiritualem vendi, iuxta ca. *Siquis obiecerit*, 1. qu. 3. & omnia supra dicta de annexis consequẽter ad spiritualia.

8. *Ratione efficaci confirmatur.* Secundo est optima ratio, quia alias etiam liceret dare alteri beneficium, non causa permutationis, sed simplicis renunciationis, dando illi gratis titulum spiritualem, & recipiendo ab illo recompensationem fructuum in pecunia numerata, saltem quatenus excederent congruam sustentationem: at hoc esset vendere beneficium, etiam quoad spirituale, solum propter connexionem, ergo idem est si pro parte fiat similis emptio. Et eadem ratione, si vnum beneficium nullos haberet fructus, & aliud haberet, possent commutari, dando æquiualentem pecuniam pro fructibus omnibus alterius beneficii. Quam sequelam conatur Caietanus negare assignando differentiam inter partem, & integros fructus. Quia quando vtrumque beneficium (ait) habet fructus, potest fieri inter eos commutatio: & compensatio excessus est quasi quid consequens, & accessorium, quando vero alterum beneficium non habet fructus, nõ potest fieri permutatio fructuum, sed venditio: At certe hoc nihil ad causam refert, quia si venditio fructuum (etiamsi mente, & intentione per se spectentur) est illicita, etiam permutatio eorum cum adiuncta venditione partiali est illicita. Probatur, quia si venditio est illicita, ideo est, quia fructus illi in re ipsa venduntur, vt annexi titulo spirituali consequenter ad illum, & ideo necessario etiam venditur ipse titulus, sed hæc eadem ratio habet locum in permutatione, quæ habet admistam partem pretii, vt euidenter probatur in dicto c. *Ad quæstiones*, & ratio conuincit, quia illa est quædam partialis emptio, vt declaratum est, ergo. Vnde è contrario si fructus cum permutantur, possunt ita mente separari, vt tanquam res mere temporales tractentur, & in temporalem recompensationem trahantur, profecto etiamsi integri considerentur, poterunt eodem modo separari, & tractari, ac subinde vendi. Hoc autem videtur valde absurdum, quia sic licite fiet beneficiorum venditio, ergo. Vltimo præter ius Diuinum, quod rationes factæ ostendere videntur, videtur ille contractus omnino prohibitus per generalem regulam iuris Ecclesiastici, in cap. *Cum pridem*, & cap. vlt. de Pactis, & cap. *Quam pio*, 1. qu. 2. & cap. *Cum olim*, & capitul. *Cum vniuersorum*, de Rerum permutat. cum similibus, in quibus pactiones de temporalibus pro spiritualibus, vel spiritualibus annexis prohibentur.

9. *Secunda sententia vera iudicatur.* Inter has sententias hæc posterior simpliciter ac moraliter loquendo vera est, & omnino tenenda: prior vero solum in vno casu extraordinario posset aliquo modo locum habere. Ad hoc ergo explicandum dico primo. Permutare pingue beneficium pro tenui cum pecunia, quocumque modo, & intentione fiat, sine auctoritate Superioris, Simonia est, non solum contra ius positiuum, sed etiam contra Diuinum. *Permutare benef. pingue pro tenui, cũ pecunia sine auctoritate* Hoc probant clare rationes factæ pro secunda sententia: & quoad primam partem non negatur ab auctoribus primæ sententiæ, quoad postremam vero pendet ex dictis supra de materia simoniæ contra ius Diuinum, sub qua ostendimus comprehendi Ecclesiastica beneficia, ex quo principio aperte deducitur hæc pars, vt ostensum est. In hoc ergo differt hæc simonia, seu permutatio ab illa, quæ simpliciter fieri potest priuatim inter beneficia pura, illa enim non est simonia contra ius Diuinum, sed contra humanum, vt dictum est, hæc autem est etiam contra Diuinum. *Prælati est simonia cõtra positiuum, & contra Diuinum ius.*

Dico secundo: Permutatio beneficiorum inæqualium iu fructibus cum adiectione pecuniæ ex parte tenuioris, etiamsi fiat in manibus cuiuscumq; Prælati inferioris Summo Pontifice, simoniaca est, & contra legem Ecclesiæ, & contra Diuinam. Hæc assertio de propria permutatione intelligenda est, de transactione infra dicetur: habet enim specialem rationem. Hæc autem conclusio quoad primam partem de iure positiuo non videtur negari à priori opinione, præsertim à Caietano, vt statim dicam: alii enim Summistæ nihil declarant, sed absolute loquuntur. Hanc etiam partem expresse docuit Glos. ibi communiter probata in dicto cap. *Cum pridem*, de Pact. Probaturque sufficienter vltim. argumento facto pro secunda sententia, quia commutatio spiritualis rei pro materiali, & maxime pro pecunia, ita est in Iure prohibita, vt nullius Superioris auctoritate honestari possit, vt aperte colligitur ex cap. vlt. de Rerum permut. Vbi pactio facta iudicum arbitrorum auctoritate illicita iudicatur propter interuentum rei pecuniariæ: & in cap. *Cum pridem*, de Pact. pactio rei spiritualis pro materiali adeo turpis iudicatur, vt nec Papa ipse illam soleat tolerare, aut admittere. Denique prohibitio similis pacti valde absoluta est in Iure, vt (præter citata Iura) habetur in capit. *Nemini*, 19. quæstione 7. vbi dicitur. *Nemini regum, aut cuiquam hominum liceat, &c.* Et nullibi inuenitur concessa facultas Episcopis, vel aliis Prelatis agendi, vel admittendi permutationes contra hanc Apostolicam prohibitionem, ergo non potest per Episcopos in hoc dispensari: nam inferior non dispensat in lege Superioris in casibus sibi non concessis, cap. *Cum inferior*, de Maior. & obed. Neque est verum, quod in dicto cap. *Quæsitum*, detur talis facultas Episcopo: tum quia (vt supra ostendi) in illo textu non est sermo de permutatione spiritualis pro temporali, sed de pura beneficiorum permutatione, tum etiam, quia potius ibi videtur limitata potestas Episcopi ad transferendas personas ab vno loco ad alium propter necessariam, vel vtilem causam, nullo autem modo propter pecuniam. Ergo ad summum potest extendi eius facultas ad permutationem puram beneficiorum, seu spiritualium inter se, vt supra explicuimus. Ratio autem huius partis magis patebit, probando secundam. 10. *Eadem permutatio si fiat, in manibus Prælati, qui nõ sit Sum. Pont. simoniaca est contra humanum, & Diuinũ ius.*

Quod ergo tunc Simonia sit contra ius Diuinum, 11. probandum est ex dictis supra de materia simoniæ quoad beneficia, quia Episcopus non potest disiungere fructus annexos officio à titulo beneficii: imo nec potest beneficium cum diminutione conferre, vt statim dicetur. Ergo non potest facere, quin pecunia, quæ non datur in compensationem excessus fructuum, detur pro illis, vt annexis spirituali titulo, ergo nec potest efficere, quin detur pro ipso titulo, iuxta regulam textus in ca. *Siquis obiecerit*, 1. q. 2. quod vbi est talis connexio, qui vnum vendit, nihil inuenditum relinquit. Quod maxime, ac necessario procedit in his temporalibus, quæ consequenter, ac dependenter sunt annexa spiritualibus. At vero dare pecunias pro spirituali titulo, est contra ius Diuinum, ergo licet fiat ex auctoritate Episcopi, eandem malitiam retinet. *Probatur esse contra ius diuinũ.*

Dico tertio: Nihilominus probabile est, hoc posse fieri absque Simonia auctoritate Papæ, non per 12. modum propriæ permutationis, nec per propriam dispensationem, quæ in ius Diuinum non cadit, sed per *Probabile est hoc posse fieri sine si-*

monia auctoritate. permutationem factam ex parte materiæ, & quasi nouum ius ex parte ipsarum rerum, instituendo. Ita videtur explicare mentem suam Caieta. vt patet ex secunda obiectione, quam facit cum responsione, supponit enim debere interuenire Papæ auctoritatem. Idem supponit in secunda responsione ad primam obiectionem, vbi loquitur de illo casu, in quo beneficium nullos habens redditus pro beneficio illos habente permutatur, recompensatione facta per pecuniam, censet enim, fieri posse ex plenitudine potestatis Papæ, & non alias. Vnde idem sentit etiam, quando recompensatio est pro parte fructuum, alias illo modo non satisfaceret obiectioni. Præterea hoc tenet aperte Gloss. in dicto cap. *Cum pridem*, & omnes Canonistæ, qui putant, simoniam in venditione beneficiorum solum esse contra ius positiuum. Nos autem eo modo, quo supra diximus, licet vendere beneficium formaliter sit contra ius Diuinum, nec Papa posit in eo dispensare, nihilominus posse per Papam fieri, vt pecunia intercedat sine emptione: ita hic dicimus, fieri non posse, vt spirituale pro temporali permutetur, neque in hoc cadere dispensationem, & nihilominus posse mutare materiam illam, separando à pinguiori beneficio partem fructuum, & applicando illos in sustentationem alterius, qui tenue beneficium recipit, & concedendo, vt fructus sic separati pecunia compensentur. Vel etiam potest permittere, vt alter, qui beneficium pingue recipit, det aliquid alteri, non in compensationem, vel permutationem pro fructibus spiritualibus, sed in congruam sustentationem eius, qui tenuius beneficium recipit. Est enim in potestate Pontificis dispensatio, & applicatio talium fructuum, & ad eum pertinet, prouidere modum, quo vterque retineat congruentem sustentationem, vel stipẽdium proportionatum, & ideo potest denudare talem pecuniam à ratione pretii, & illam admittere loco stipendii sustentationis. Quo Iure constituto per Pontificem, si pura fit intentio, cessat simonia, quia cessat venditio. Quia tamen hoc periculosum est, & malam speciem habet, ideo non consueuerunt Pontifices ordinarie hoc permittere, vt supra dixi, & ex Iuribus proxime citatis constat.

13. *Satisfit rationibus 1. sententia.* Ratio ergo prioris sententiæ solum habet locum, supposita huiusmodi concessione, & mutatione facta per Pontificem, illa vero seclusa, non valet sola intentio purgare Simoniam, quia non potest mutare naturam talis materiæ, nec dissoluere annexionem fructuum ad talem spirtualem titulum, nec nouam facere. Caput autem *Ad quæstiones*, vel non est ad rem, vel potius probat contrarium. Ibi enim non agebatur de permutationibus beneficiorum, sed Ecclesiarum, quæ erant vnitæ duobus monasteriis, & consequenter ab eis possidebantur, non in titulum beneficii, sed in proprietatem ad suorum cõuentuum sustentationem, vt Couar. & antiquiores supra citati aduertunt. Et in vniuersum dicunt Iuristæ, beneficia perpetuo vnita monasterio iam non reputari, vt beneficia, sed vt bona propria monasterii, cui vnita sunt, vt videre licet in Ludouic. Gomez in Regul. de infirmis, quæst. 15. & Mand. quæst. 10. & aliis in Clemen. vnic. de Rescript. & in Clement. vnic. de Sequestrat. possess. Quia vero Ecclesiæ licet vnitæ habent duplicia bona, quædam pertinentia ad ius decimarum, quod semper spirituale est, & proprie pertinet ad Ecclesiam, vt talis est, alia pertinentia ad possessiones, quæ simpliciter sunt bona temporalia immobilia, & per se non habent annexionem aliam ad titulum spiritualem, sed solum sunt sub dominio temporali Ecclesiæ, & ideo dixit ibi Pontifex, Ecclesiam pro Ecclesia esse simpliciter commutandam, in quo nostræ sententiæ fauet, & inter possessiones, si permutentur, posse fieri recompensationem in pecunia, si inæquales sint, quia illæ mere sunt temporales, quod nihil facit contra ea, quæ diximus. Imo addit Pontifex ita esse illam duplicem permutationem faciendam, vt contractus non misceantur, vbi non prohibet, quin posint simul fieri, & vnus non sine alio, quia non propterea miscentur, licet concomitanter fiant, & liberum sit contrahentibus non facere vnum sine alio: nec prohibet, quin possint fieri per modum vnius virtute continentis plura partialia, quia hoc non pertinet ad Simoniam, sed prohibet, ne compensatio quæ datur pro temporali, extendatur ad spiritualia, nec etiam aliquid amplius detur hoc titulo: tunc enim proprie miscerentur contractus, & sic nulla est in illo textu difficultas. De capit. autem, *Quærenti*, iam satis diximus.

Rationes autem sententiæ posterioris probant primas duas assertiones nostras, & non procedunt contra tertiam, quia fatemur, iuxta illam non fieri permutationem temporalis pro spirituali, vel annexo spirituali, sed aut fieri pro redemptione temporalis oneris iam separati à titulo spirituali, vel applicari per Pontificem aliquid temporale ad sustentationem, & stipendium habentis tenue beneficiũ, eamque merito exigi ab eo, qui beneficium pingue ab Ecclesia recipit. Et ita cessant alia incommoda, quæ ibi inferuntur. Illa enim simpliciter non licent: interueniente autem Pontificia auctoritate, & facta modo debito, & non per modum venditionis, aut propriæ commutationis possunt sine inconuenienti fieri, vt explicatum est, & ex sequentibus illationibus magis constabit. 14. *Rationes 2. sententiæ nõ officiũt tertiæ assertioni.*

Ex dictis ergo facile intelligi potest, An permutatio beneficiorum, imponendo pensionem alteri eorum, simonia ea sit? Dicendum enim est primo, si propria auctoritate fiat, esse apertam simoniam, etiam si ad permutanda beneficia Prælati auctoritas interueniat, qui de pensione nihil nouit. Hoc est certum apud omnes, quia ibi interuenit pactio euidenter prohibita in Iure, vt visum est. Vnde inferunt aliqui talem simoniam esse de Iure positiuo, vt sentit Soto. Credo tamen esse contra ius Diuinum, quia euidenter datur spirituale pro temporali, talis enim pensio propria auctoritate imposita mere temporalis est, & pretio æstimabilis. 15. *Permutatio beneficiorum imponendo pensionem propria auctoritate est simonia contra impositiuum, & diuinum.*

Secundo est idem dicendum, etiamsi talis permutatio, & pactio fiat cum auctoritate Prælati inferioris Papæ, quia illi concessum non est, vt possit permutationem facere, nisi pure, & simpliciter, vt paulo antea probatum est. Et tradit Quinti. Mand. de Signatur. gra. tract. de Permutat. in fine, & Soto dicta q. 5. art. 2. & q. 7. artic. 2. & colligitur ex capit. vnic. de Rerum perm. in 6. ibi. *Libere & sine fraude.* Et ratio est, quia Episcopus non potest facere diuisionem in beneficio iuxta titul. Vt beneficia sine diminutione conferantur. Et cap. *Nisi essent*, de Præbend. Ibi. *Ne forte circa prouentus aliqua videatur facta sectio prioratus.* Vnde fit argumentum: nam vel pensio imponitur beneficio, & hoc ordinario iure non cadit sub Episcopi potestatem, vt probant dicta Iura, & est communior sententia. & praxis, ac stylus Curiæ: vel imponitur personæ beneficiati, & sic est onus mere temporale, quod imponi non potest in commutatione beneficii, vt ostensum est. Sed obiiciunt aliqui ex dicto capite, *Ad quæstiones*, de Rer. permutat. Nam illud de pensione intelligit Soto, & tamen Papa ibi non constituit pensionem, sed approbat ab Episcopo impositam: Sed textus ille non inducitur ad rem: tum, quia, vt dixi, non est in eo sermo de permutatione beneficiorum: tum etiam quia nulla mentio fit de impositione pensionis, sed de compensanda per pecuniam inæqualitate possessionum: tum etiam, quia si ageretur de pensione, non oporteret distinguere contractus, & res permutatas, sicut Pontifex ibi monuit. Patet, quia pensio auctoritate Superioris posset super Eccle- 16. *Idem dicendum, si talis permutatio fiat ex auctoritate Prælati inferioris Papa.* *Episcopus non potest facere diuisionem in beneficio.* *Obiectio.* *Soluitur.*

siam, & super spiritualia iura imponi, vt statim dicemus. Quocirca illa compensatio pecuniaria, quę ibi probatur, non pertinet ad potestatẽ imponendi pensionem in beneficio, sed ad potestatem alienandi possessionem temporalem Ecclesiæ in vtilitatem eius.

17. *Permutatio beneficiorũ cum pens. ex auctor. Pap. nõ est simoniaca.*

Tertio, dicendum est, permutationem beneficiorum inæqualium in temporalibus prouentibus factam cum onere pensionis in pinguiori beneficio, si auctoritate Pontificis fiat, nullam habere labem Simoniæ. Hoc etiam certum est ex sententia omnium. Et constat ex vsu quotidiano. Et ratio est, quia, si attendamus Ius Canonicum, Pontifex potest secum dispensare, vel certe non obligatur illo, hac maxime in parte, quia prohibitiones latæ in hac parte ad inferiores Prælatos referri videtur, vt colligitur ex cap. *Prohibemus*, de Censibus. Si vero attendamus ius Diuinum, hic non interuenit respectu Pontificis, vel quia pensio ab eo imposita causa permutationis, spiritualis censenda est; quia datur cum spirituali onere, & ratione illius, & ita semper cõmutatur spirituale pro spirituali. Vel certe, quia, esto, imponat illam simpliciter, vt temporale quid, potest illam separare à beneficio pinguiori, & illam conferre, vt mere temporale commodum eius, qui renunciat pinguiori beneficio: non tanquam pretium renunciationis, sed dispensatorie illam conferendo in vitæ subsidium. Et ita nullam habet rationem pretii, quia non ex permutantium commutatione, sed ex prouidentia supremi Pastoris confertur. Et in hoc est magna differentia inter Papam, & inferiores Episcopos: nam inferiores non possunt ita dispensare Ecclesiasticos redditus ad suum arbitrium etiam prudens, sed solum iuxta concessiones Canonum, & ideo, quãdo hos limites transgrediuntur, nihil faciunt. Et consequenter admittendo illicita pacta, non solum peccant contra ius humanum, sed etiam contra Diuinum. Sicut dispensando in voto castitatis, non solum contra ius humanum, sed etiam contra Diuinum peccant, quia vsurpant iurisdictionem, quam non habent: Pontifex autem vtendo sua potestate, potest tollere materiam Simoniæ, vel annectendo tẽporalia spiritualibus, vel illa separando, & alio iusto titulo ea conferendo: qua mutatione facta, nec contra humanum, nec contra Diuinum ius peccat. Atque ex hac assertione constat, nihil peccare permutantes, si inter se prius tractent & conueniant de pensione imponenda cum ordine ad consensum Pontificis vt patet ex dictis in capite superiori, quæ hic possunt applicari cum eisdem auctoribus.

18. *Si beneficium vnũ sit dignius in spiritualibus, videtur species simoniæ, si super id pensio fiat.*

Sed quid, si vnum beneficium sit dignius alio in spiritualibus, poteritne Pontifex acceptare permutationem, imponendo pensionem super dignius beneficium? Respondeo factum hoc magnam præ se ferre speciem Simoniæ, quia, qui præbet alteri beneficium dignius, non videtur exigere pensionem, nisi ad compẽsationem sui beneficii, vnde cum ille excessus spiritualis sit, spirituale pro temporali commutatur, quod ita est contra ius Diuinum, vt per potestatem Papæ honestari non possit. Neque ibi habet locum mutatio materiæ, quia nec illa maior dignitas spiritualis, potest separari ab vno beneficio, & alteri coniungi, nec temporalis pensio, quantumuis spiritualis fiat, censetur compensare illum excessum, ratione suæ temporalis commoditatis. Aliunde etiam videtur esse illa quædam indebita distributio Ecclesiasticorum redditũum, quia maior dignitas ex se postulat pinguiores fructus, vt modo conuenienti sustentetur, & cum decore: ergo contra rationem est dare alteri beneficium dignius, & illi pensionem imponere solum propter maiorem dignitatem.

Non tamẽ hoc semper damnãdũ nec int insece est malum.

Sed nihilominus hoc non apparet intrinsece malũ, nec semper damnandum. Nam inprimis si dignius beneficium est etiam pinguius, non erit absurdum, moderatam pensionem illi adiicere, dummodo pro qualitate dignitatis, & oneris sufficientes redditus beneficio relinquantur: tunc enim securrere potest Pontifex incommodo temporali alterius sine respectu ad digniorem qualitatem beneficii. Deinde licet in qualitate reddituum non excedat, si aliunde honesta causa intercedat, quæ possit mouere Pontificem, præter excessum in qualitate spirituali beneficii, vt quod persona, quæ illud emittit, magis indiget, vel quod alias est dignior, & magis de Ecclesia bene merita, vel etiam quod beneficium aliud non solum minus dignum est, sed etiam magis laboriosum, & onerosum, tunc fieri potest, vt non solum Simonia non intercedat, verum etiam nec sit iniusta distributio, vel illicita dispensatio. Quia vitium Simoniæ purgatur eo ipso, quod pensio non datur intuitu compensandi spiritualem dignitatem, & pensio fit iusta ex causa honesta.

Atque ex dictis in hoc, & præcedentibus capitibus concludere possumus conditiones necessarias, vt permutationes in materia beneficiorum pure, & absque Simonia fiant. Possunt enim ad quatuor breuissimas reuocari. Prima est, vt res ipsæ permutabiles sint natura sua, & quod iure Ecclesiastico prohibitæ non sint permutari, & huc spectat, quod vtraque sit spiritualis, & transferibilis in alium, & cætera. Secunda est, vt permutatio fiat auctoritate superioris Prælati, ad quem de iure id spectat. Tertia, vt sine auctoritate Pontificis nullũ onus imponatur, neque aliqua exactio fiat. Quarta, vt nullum pactum inter partes priuatim fiat, nisi in ordine ad consensum Pontificis, vel Prælati, qui possit illi auctoritatem dare. Et huc spectat, vt non fiant pacta, quod vnus soluat omnes expensas, vel expediat suis sumptibus Bullas ad vtrumq; permutantium pertinentes, & similia, quæ Simoniaca sunt, nisi Pontifici declarentur, & ipse consentiat. Vide Nauarrum libro quinto, Cons. titul. de Simonia, Constit. 50. & 51. De aliis vero conditionibus, quæ ad iustitiam, vel honestatem integram talis permutationis necessariæ sunt, vt quod fiat voluntarie sine vi, & fraude, & ex iusta causa, & similibus hic non agimus, quia hic non tractamus per se de beneficiis, & eorum permutatione, sed solum quatenus in ea cauenda sit Simonia, reliqua in proprium locum remittimus.

19. Summa dictorum.

Simoniacũ si vnus tantum soluat expensas Bullarum, nisi id Pontifici manifestetur, & ille consentiat.

CAPVT XXXV.

An renunciatio beneficii in fauorem tertii Simoniam contineat?

1. Renunciatio beneficii qu d sit.

SIcut proxime de permutatione dicebamus, ita in præsenti non est à nobis tractanda tota materia de resignatione, seu renunciatione beneficiorum, sed solum quatenus in huiusmodi actione Simonia interuenire potest. Dicitur ergo renuntiatio beneficii abdicatio voluntaria, qua quis se libere spoliat beneficio suo illudue dimittit: agimus enim de expressa renunciatione: nam tacita ad præsentem materiam nihil refert. Huiusmodi autem renunciatio interdum fit causa permutationis, de qua in superioribus capitibus dictum est: aliquando vero per sese gratia sui, vt sic dicam, soletque dici renuntiatio simplex, de cuius ratione, vt valida esse possit, etiam est, vt in manibus Prælati fiat, qui eam acceptet, iuxta capitul. *Admonet*, & capitul. *Quod in dubiis*, de Renunciatione. Quatuor autem modis potest hæc renunciatio fieri in manibus Prælati. Primo, pure, & absolute, id est, sine onere pensionis, & sine designatione personæ, cui conferatur. Secundo, pure, & non absolute, sed sub conditione,

Quot modis fiat renunciatio simplex in man. Prælati.

vt detur Petro beneficium: Tertio nec absolute, sed vt detur tali cum tali pensione. Quarto absolute,& non pure,sed cum pensione. De primo modo nulla est difficultas quia nec per se malus, nec prohibitus.Et potest fieri non solum in manibus Papæ, sed etiam inferiorum,Prælatorum,exceptis Episcopatibus,vel similibus.Et licet Pius V. interdum suspenderit omnes has resignationes, & sibi reseruauerit Constit.sua. 43. in cap. *Offi ium*,postea abstulit suspensionem cum certis limitationibus, vt infra videbimus. Itaque hæc renunciatio nihil ad simoniam pertinet: nisi fortasse quatenus pro illa facienda,pecunia interuenire potest, sic enim materia est Simoniæ,vt supra dictum est.

1 Modus & est licitus.

2\. *Nec 2 continet simoniam secundum ius diuinum.*

De secundo modo renunciationis sub conditione certum existimo, non continere simoniam contra ius diuinum.Ita supposuit Soto tãquam clarum in hac materia in d. q.7.art.2.in princip. Couar. late lib.1.cap.5.nu.3.& 5. Siluest. verb. *Renunciatio*, q.6.& verb. *Simonia*,quæst.13 dist.6. Anton.2.p. titul.1.ca.5. §.11.Ratio vero est, quia in illa renunciatione sub conditione non datur spirituale pro temporali,immo pro nulla re datur,sed gratis offertur,non tamẽ cuilibet, sed solum huic certæ personæ,in cuius fauorem resignatur. Hoc autem non est contra,nec præter verba Christi: *Gratis accepistis,gratis date*, nec enim dixit, date ominibus,nec prohibuit dare huic potius,quam illi sed solum iniũxit, vt, cui daretur, gratis daretur.In illa autem renunciatione donatio gratuita est,tamen renuncians,quantũ in se est,non vult dare,nisi huic,nec vult spoliari, nisi in gratiam eius. Talis ergo renunciatio ex vi Iuris diuini simoniaca non est,immo nec per se mala,si alias circumstantias honestas habeat, vt quod fiat in fauorem dignæ personæ,& propter honestum finem,sine Ecclesiæ offensione, vel proximorum. Denique si ipse renuncians per se posset spoliare se beneficio,& trãsferre illud in Petrum dignum,non male faceret,volendo illud dare Petro, & non alteri,nunc autem, quia nec per se potest se spoliare beneficio sine auctoritate Prælati, iuxta c. *Nisi cum pridem*, cum aliis de Renunc. nec potest conferre beneficium Petro, nisi per Prælatum, ideo renunciationem illo modo facit in manibus Prælati, nihil ergo peccat ex natura rei loquendo.

3 *De iure Eccles. dicitur hoc esse prohibitum.*

De iure autem Ecclesiastico communiter dicitur,hoc esse prohibitum,& ita hanc numerant inter Simonias de iure põsitiuo, Glos.in cap. *Ex parte*,1.de Offic. deleg. ver. *Dimittere*, quam ibi sequitur Abbas num. 4. & alii. Idem Glos. in capite *Dilecto*, de Præbend. Idem sentit Panormitanus in capit. *Non satis*,de Simon. Archid.in cap. *Quicumque*, 1.quæst. 1. Præposit.in cap. *Ordinationes*, num. 33. ita exponens Glossam ibi, & eodem modo loquitur Angel. ver. *Simonia* 3.num.39.& Siluest.verb. *Permutatio*,quęst.6. dub.2.Redoan.1.part. cap. 25.& p.2. cap.10.vbi alios refert Anton. 2. part. tit.1. cap. 5. §. 11. Nauar. cap.23. num. 107. *Ad decimum*. Rebuffus in Pract. titul.de Renunc. condi. num. 3. Vgolin.tab.1. capit. 28. § 2. Potest autem probari illa prohibitio ex generalibus regulis Iuris, quod in his spiritualibus non debet interuenire pactio,modus,vel conditio. Negari enim non potest, quin in tali renunciatione interueniat conditio,nam sub illa fit, vt detur huic,& non alias,& consequenter interuenit pactum, Facio vt facias,scilicet,Renuncio, vt nepoti conferas. Præterea ad hæc inducitur textus in capit. vnic. de Rerum permut. in 6. ibi *Secundum formam iuris*, indicat enim, illam esse quandam Iuris permissionem,quæ prohibitionem supponit. Item ibi, *æquitatem præferentes in hac parte rigori*. Quibus verbis significatur in rigore iuris resignationem factam sub illa conditione posse acceptari ab Episcopo, reiecta conditione tanquam inutili, & contra ius. Et licet ibi sit sermo de resignatione facta ad permutationem,eadem ratio est de simplici renunciatione: tum quia ratio illius textus est, quia renuncians non esset suum beneficium resignaturus, nisi gratia talis permutationis: hæc autem ratio locum etiam habet in eo,qui non esset renũciaturus, nisi in gratiam talis personæ: tum quia non est digna maiori fauore renunciatio propter permutationem facta,quam facta propter liberalem beneficentiam. Fauet etiam Clem vnic.cod.ibi, *Ne concessione iuris vtentibus*.Vbi Glos.sentit, esse Ius nouum mitigans antiquum rigorem. Affertur etiam pro hac sententia capit. *Dilecto*, de Præbend. ibi, *Liberaliter resignauit*, scilicet in manibus Archiepiscopi intendentis nepoti renunciantis prouidere. Vbi ex parte Episcopi supponitur intentio, cui renuncians potuit se conformare. Videtur autem tanquam necessarium supponi, quod liberaliter renunciauit. Accedit moralis ratio non contemnenda: quia hæ renunciationes in fauorem tertii expositæ sunt multis fraudibus, & deceptionibus, vnde præsumuntur Simoniacæ ex alio capite: nimirum quia non præsumitur aliquis sponte renunciare, iuxta capit. *Super hoc*, de Renunc. & multa, quæ congerit Tiraquel. in leg. *Si vnquam*, verb. *Donatione*, num. 206. & sequentibus. Vnde præsumitur non gratis facere, sed cum aliqua pactione illicita, & ideo ad vitanda hæc pericula merito potuit Ecclesia talem renunciationem in vniuersum prohibere. Accedit, quod in his renunciationibus solet esse quædam imago hæreditariæ successionis à patruis ad nepotes, quam iura maxime oderunt.

Hæc vero iura non videntur satis ostendere vniuersalem prohibitionem scriptam: nam generalis prohibitio pactionum non extenditur ad hanc renunciationem,quia in illa, per se loquendo non solet interuenire pactum,sed sola declaratio, & limitatio voluntatis resignantis; quæ cum sit libera, potest limitato modo velle resignationem, quam gratis,& sine vllo pacto facit,vt dixi.In capitulo autem vnico de Rerum permutatione in 6. non est sermo de renunciatione simplici, sed de permutatione, quæ magis odiosa videtur, & de illa dicitur *secundum formam Iuris*, non permittentis, sed ponentis conditiones in permutatione seruandas, iuxta cap. *Quærenti*, quod ibi Glossa adducit.Illa autem verba *æquitatem præferentes rigori*, non propter renunciationem acceptandam, sed propter excludendas expectatiuas,posita sunt, de illa enim re in illo c. agebatur.Similiter etiam in d. Clem. vnic. non est sermo de concessione Iuris ad renunciandum simpliciter,nullibi enim talis concessio in iure reperitur, vt dixi. Est ergo sermo de concessione permutationum, quæ in iure expresse facta est, & illa fortasse est iuris noui contra antiquum rigorem, inde vero nullum probabile argumentum sumitur ad præsentem causam.In d. autem c. *Dilecto*, in verbis allegatis solum narratur factum, & fortasse per illam vocem *liberaliter*, non excluditur conditio, seu designatio personæ,sed pactum onerosum, quod certum est esse prohibitum,vt dicemus. Ex iure ergo scripto nihil habemus, quin potius dictis iuribus opponi posset cap. *Cum vniuersorum*,de Rer.permut. vbi refertur similis renunciatio ab vno clerico facta in fauorem nepotis alterius, & non improbatur, qui tamẽ textus etiam nihil probat in contrarium, quia licet factum referatur,non approbatur,nec examinatur,quia non pertinebat ad causam.

4\. *Hæc iura non ostendunt omnino vniuersalem prohibitionem scriptam.*

5\. Vt ergo hanc rem declarem,suppono duplicem sensum habere posse conditionem illi renunciationi oppositam.Vnus est, vt retineat rigorosam naturam conditionis,quæ est suspẽdere actum, ideoq́ possumus illam vocare conditionem suspensiuam renunciationis. Quia qui sic renunciat, non absolute renunciat, nec renunciatio consequitur effectum,donec cõditio impleatur. Item talis conditio de

de se inducit obligationem Prælato, in cuius manibus fit renunciatio, vt non posit dare beneficium alicui, nisi implendo conditionem, quia alias renũciatio non habet effectum, ideoque non potest renuncians priuari beneficio suo. Alius sensus est, vt conditio sit tantum modus, qui non suspendit effectum actionis, seu renunciationis, sed apponit modum seruandum in prouisione beneficii post factam renunciationem. Qui potest intelligi additus, vel tanquam necessarius, & sub obligatione, vel solum, vt inductiuus Prælati ad illum modum seruandum, quantum renuncians posit inducere.

6. *Renunciatio sub condit. rigorosa, vt huic detur solũ pot. ſi fieri in manibus.* Dico ergo inprimis, renunciationem sub conditione rigorosa, & suspensiua (vt declaraui) fieri non posse, nisi in manibus Papæ, ab inferioribus autem Prælatis admittendam non esse. Hoc videtur esse contra Sotum, & ex parte contra Couar. est tamen iuxta communem sententiam. Potest vero probari primo ex generali prohibitione pascendi in his rebus sacris, quia illa conditio in tanto rigore sumpta, videtur pactum inducere. Sed hæc probatio nõ est vniuersalis, quia revera potest fieri sine pacto, quia cum eo, in cuius fauorem fit resignatio, nulla pactio procedit, vt supponimus, agimus enim de pura, & simplici renunciatione. Nec etiam cum Episcopo, quia potest ille non consentire, & absque vlla conuentione procedere. Secundo ergo probatur ex perpetua Ecclesiæ traditione, & consuetudine, quam omnes dicti Auctores referunt, quæ habet, vt inferiores Prælati tales renuntiationes non admittant, vel eis non obligentur, vt etiam Couarruuias fatetur. Quæ consuetudo declarat, Pontificem sibi reseruasse has renunciationes propter earum periculum. Vnde sicut votum Castitatis, verbi gratia, est reseruatum Papæ quoad dispensationem ex vsu non scripto, ita dicere possumus has renunciationes esse Papæ reseruatas, & consequenter non posse ab inferioribus exerceri. Tertio ita hoc declaro: Quia secundum commune ius non potest beneficium aliquod conferri alicui denouo, nisi prius vacet, sicut in permutationibus videmus iuxta capitul. vnic. & Clem. vnic. de Rerum permutatione, at in eo casu non vacat beneficium, donec alteri designato beneficium conferatur, quia non prius impletur conditio, vt bene intellexit Rebuffus supra, ergo non potest fieri sine auctoritate Papæ. Denique coniecturæ supra adductæ, propter quas est conuenientissima Ecclesiæ hæc prohibitio, suadent, non defuisse Ecclesiæ hanc prouidentiam, & idem videtur supponere Pius V. in Motu statim citando.

Interueniente tali pacto si fiat talis renunciatio in manu Episcopi est simoniaca. Sed quæres: An illud peccatum contra talem prohibitionem commissum sit Simonia, quia prohibita. Respondeo primo, si præcedat pactum cum Episcopo, verbi gratia, quod ipse acceptabit renunciationem, & conferet beneficium personæ designatæ, sine dubio est Simoniaca renunciatio: & in hoc casu videntur posse interpretari, Angelus, Siluester, & multi ex aliis auctoribus, nam solum damnant hanc renunciationem factam cum pacto. Quod vero hoc sit Simonia, saltem quia prohibita, sufficienter probatur ex Iuribus prohibentibus pacta illicita in hac materia. Item illa obligatio ex parte Episcopi videtur esse quasi quoddam onus, vel obsequium pretio æstimabile, & ex hac parte censeri potest illa Simonia contra ius Diuinum, supposita institutione humana circa prouisionem beneficiorum. At vero si pactum non præcedat, sed resignans temere intentet talem renunciationis modum, licet male faciat, non videtur proprie Simoniacus, vt probat ratio Soti, & Couarruuiæ, quia ibi non est commutatio vnius pro alio, nec realis, nec mentalis, nec expressa, nec tacita. Simonia autem solum in voluntariis commutationibus, quæ aut venditiones sint, vel imaginem earum habeant, inuenitur. Item ibi nullus est contractus onerosus, sine quo non est vera simonia.

Assumptum patet quia ibi tantum est voluntas donandi limitata ad talem personam, & non est onerosa Episcopo, quia potest illum non acceptare, si voluerit.

Dices, Imo ibi etiam videtur esse onus pretio æstimabile, quia obligatur Episcopus ad non dandum alteri beneficium, sed tantum huic. Respondeo simpliciter non obligari, cum posit non acceptare renunciationem, si autem illam acceptet, quãdo potest, licet coarctetur eius potestas ad iustum, id non est ex obligatione illi imposita, sed solum ex natura, & modo talis resignationis, & ex conditione illi adiuncta Nam ante renunciationem nulli poterat dare tale beneficium, inuito possessore, & ideo quod ex voluntate eius posit dare illud huic, & non alteri, nõ est onus, nec obligatio illi imposita, sed solum limitatio cõsensus ex parte habentis beneficium. Vnde etiam in Papa hoc locum habet, vt statim dicetur, & tamen nulla obligatio, vel onus Papæ imponitur. Adde, totum id non esse pretio æstimabile ex parte Prælati, si responsa designata sit digna, quia solum est vsus quidam legitimus spiritualis potestatis. Dices: In hoc est ille Simoniacus, quia vult disponere de suo beneficio, ac si esset eius absolutus Dominus. Item ille peccat contra Religionem, & non alio genere Irreligiositatis. Respondeo, probabiliter posse hoc defendi: tamen in rigore magis videtur illud peccatum genus quoddã iniustitiæ in materia Religionis, quæ sacrilegium includit, quia ille vult vsurpare iurisdictionem, & potestatem dispensandi beneficia Ecclesiastica cõtra dispensationem Iuris. Quamuis enim non velit ille conferre beneficium sine auctoritate Prælati, vult tamen restringere, & limitare potestatem eius, & sibi successorem designare contra reuerentiam debitam rebus sacris, & cõtra Prælati iurisdictionem. Magis vero videtur illa quædam irreligiositas cum attentata iniustitia, quam propria Simonia. Accedit quod in nullo Canone hæc vocatur Simonia. De pœnis autem Simoniæ, an illas tunc incurrat, infra videbimus. 8. *Obiectio soluitur.*

Sed quæres. An posit Episcopus renunciationem illam acceptare absque Simonia, item quid facere posit, vel debeat, si illam accepret? Circa primum Couar. supra cum Sot. ait, quod licet Prẹlatus illam acceptet, nullum aderit vitium saltem Simoniæ. Imo addit, nihil agere contra Iuris prohibitionem, eam acceptando, dummodo conditionem non approbet. Ego vero existimo quidem non fore Simoniacum Prælatum, etiam si acceptet renunciationẽ, & conferat beneficium personæ nominatæ à renũciante, dummodo id faciat non ex obligatione, aut pacto, sed mera, ac libera voluntate. Probatur ex dictis, quia si renuncians non est Simoniacus, nec Prælatus erit consentiens illi, quia nec consentit Simoniæ, nec cooperatur illi, nec etiam per se nouam simoniam operatur, quia nihil spirituale confert propter temporale, nec ex aliquo oneroso cõtractu. Nihilominus tamen existimo, non bene agere, vt ex secundo patebit. 9. *An Episcopus posit acceptare talem renunciationem.* *Resolutio.*

Circa secundum ergo Couar. supra multa dicit. Primo posse Prælatum licite, & valide, ac firmiter, & sine periculo irritationis, dare beneficium personæ designatæ à renunciante, si alias idonea, & digna sit, quia nullo Iure hoc illi est prohibitũ, sed solum, vt non det beneficium tanquam obligatus ex cõditione resignãtis, vel ex alio pacto. Si autem alias iudicauerit talem prouisionem beneficii esse congruam, & iustam, nullo Iure prohibetur, illam non facere. Nam eam faceret honeste, si renuncians non errasset in modo renunciationis, cur ergo debet vel ipse priuari libertate sua propter errorem alterius? vel persona illa tertia puniri in eo, quod nõ deliquit, 10. *Couar. sententia.*

maxime

maxime si delicto renunciantis cooperata non est? Secundo dicit, posse Prælatum (si velit) reiicere conditionem, & accceptare renunciationem, vt absolutam & puram, & dare beneficium alteri digno, collationemq́ꝫ futuram esse validam. Probat, quia ipse non tenetur acceptare conditionem. Adde, quod hæc conditio habetur pro non adiecta, vt Boer. dixit in Tract. de Dignitate legatorum, q. 2. Qui potest pro hac sententia referri, pro qua etiam Couar. refert Ioan. Staphilæum de Litter. grat. & iust. Tertio addit, licet talis collatio alteri facta ex rigore Iuris rescindi non possit, ex æquitate rescindendam fore à Papa, vel iudicibus ab eo designatis, iuxta Cl. vnic. de Rerum permut. & c. *Inter cætera*, de Præbendis.

11. *Probabilius est non posse Prælatum alicui sine Papæ licentia talem renuntiationem acceptare.*

Nihilominus in hoc puncto probabilius videtur, nō posse Prælatum inferiorem sine licentia Papæ acceptare licite talem renunciationem, & dare beneficium iuxta conditionem appositam à renunciante, etiam si id non faciat ex vi illius, sed suo arbitrio. Ita videntur supponere omnes Doctores, qui damnant, vt illicitas has renunciationes, maxime cum illas damnent, vt simoniacas: nam actus simoniacus est inualidus, vnde in virtute illius nihil fieri potest. Deinde esto, non sit in rigore simoniaca renunciatio, est ab Ecclesia prohibita, ne fiat in manibus Prælati Papæ inferioris sine eiusdem Papæ concessione. Vnde consequenter prouisio beneficii secundum talem renunciationem, est Papæ reseruata, ergo male facit Episcopus vsurpando illam. Præterea illa renunciatio, & ex vi prohibitionis est nulla, ita enim communi vsu, & sensu Doctorum illa prohibitio intellecta est, & ex vi conditionis suspendit effectum: ita vt beneficium non vacet, donec cum effectu alteri conferatur: ergo non potest Episcopus conferre tale beneficium, quasi implendo conditionem, vt beneficium vacet, & conferri possit, nam hoc excedit potestatem eius vt dictum est. Et quantumuis dicatur non operari ex conditione apposita renuntiationis negari non potest, quin in effectu id faciat (quicquid sit de intentione eius) vt magis ex sequenti assertione patebit, & sentiunt Auctores in ea citandi.

12. *Secunda conclusio.*

Secundo ergo assero, non posse Episcopum accaptare renunciationem illam tanquam absolutā, reiecta conditione, & consequenter nec posse licite, aut valide dare beneficium alteri. Ita tenet contra Boer. Rebuf. in Pract. tit. de Resignat. condit. n. 7. & seqq. Et probatur primo ex d Clem. vnic. Quia sicut in permutatione non valet actus, nisi beneficia conferantur permutātibus, ita in resignatione conditionali non valet, nisi impleatur conditio. Secundo, quia actus factus cum aliqua qualitate, & adiectione non potest acceptari quoad vnam partem, & non quoad aliam, quia si diuidatur, omnino mutatur, quod ibi late probat ab auctoritate. In præsenti autem fit renunciatio non simpliciter, sed cum aliqua adiectione per modum vnius, vt constat. Falsumque est illam conditionem haberi pro non adiecta, quia hoc nullo Iure probatur, imo quia est adcta, reprobatur talis renuntiatio.

13. *Nec Papa potest acceptare renūciationem, quæ sit in gratiā tertii, nisi donando ei beneficiū.*

Vnde addit vlterius ipse Rebuf. n. 16. neque Papam ipsum posse id efficere: nam potest quidem resignationem reiicere, & non acceptare, tamen si illam acceptet, non potest iuste dare beneficium, nisi ei, in cuius fauorem facta est resignatio: alias priuaret renunciantem inuitum suo beneficio sine iusta causa, quæ ex tali actu resultet, cum sic renuncians in manibus Pontificis nihil peccet, quandoquidem Pontifex valet, & solet illam renuntiationem acceptare. Nulla ergo iusta ratione potest Papa tunc priuare suo beneficio inuitum, & innocentem, cum debeat agere, vt fidelis dispensator, non vt dominus. Quæ sententia mihi valde placet, licet contrarium doceat Redoan. 2. part. de Simon. numer. 8. & sequent. sequens Boer. de Potest. Legati, quæst. 2. qui idem affirmauit de legato Papæ. Sed est etiam falsum, & sine fundamento, vt late Rebuf. supra. Nec oportet distinguere, an legatus habeat potestatem acceptandi talem renunciationem, necne: non est enim dubium, quin possit Papa illam facultatem committere, licet ordinarie non faciat. Vel ergo legatus habet talem potestatem, & tunc si acceptet illā, debet conferre beneficium personæ designatæ, quia si Papa ipse non potest aliud iuste facere, neque ipse poterit vice Papæ. Si vero non habet talem potestatem, non magis id potest, quam Episcopus, vel quilibet alius, vt constat.

Tertio, hinc colligo propriam rationem, cur id non possit facere Episcopus, esse, quia illud beneficium per talem renunciationem non vacat ante impletam conditionem, quia voluntas renunciantis fuit suspensa, & non fuit voluntas simpliciter, sed secundum quid, & ita non potuit habere effectum. Quo ergo iure potest Episcopus spoliare renunciantem beneficio suo contra voluntatem eius? Dices, fortasse posse id facere in pœnam, & temeritatem suæ renūciationis male factæ. Sed contra: quia in primis nullo iure cauetur, vt sic renuncians priuetur beneficio Deinde multo magis alienum à iure est, vt statim ipso facto, & sine examinatione causæ, absque sententia contra eum lata, beneficio priuetur, cum nullum sit ius talem ferens sententiam cōtra sic peccantem, vt expresse docuit Nauar. d. c. 23. n. 10. §. 5. in fin. Poterit ergo Episcopus contra illū ꝓcedere, & punire, vel si iudicauerit delictū dignum priuatione beneficii, tunc etiam poterit illam pœnā imponere, vt Nauarrus ait, & consequenter poterit prouidere beneficium iam vacans per priuationem pœnalem, non tamen ex vi renunciationis. Et fortasse ita intelligendum est, quod refert Flam. libr. 1. de Resignat. q. 3. n. 63. esse à Rota decisum, vt si renuncians non ignoret, suam resignationem esse cōtra stylum Curiæ, ac subinde inualidam, possit acceptari ab Episcopo, reiecta conditione. De quo mihi non constat: tamen si ita est: intelligi debet in pœnam, & consequēter seruato ordine, & cognita causa. Alias certe non potest Episcopus talem renunciationem acceptare licite, vt in priori puncto dicebam. Quia vel acceptaret illam, vt absolutam & ad dandum beneficium, cui voluerit: & hoc excedit potestatem eius estq́ꝫ contra iustitiam, vt ostensum est. Vel acceptabit illam, vt conditionatam, & ad conditionem implendam, & hoc est contra concessionem, ergo omnino debet illam refutare, & prout expedire iudicauerit, sic renunciantem punire. 14.

Vltima conclusio. 15.

Vltimo dico: In hoc puncto, si conditio addatur non in vi rigorosæ, & suspensiuæ conditionis, sed tanquam modus quasi posterior, & coniunctus renunciationi absolute factæ iuxta explicationem supra datam, tunc longe aliter esse de tali renuntiatione iudicandum. Nam in primis renunciatio illa, si ab Episcopo acceptetur, statim valida est, & habet effectum. Patet, quia absoluta est, & quia modus non suspendit effectum, vt est notum. Vnde fit, vt Episcopus possit talem renunciationem acceptare sine vlla culpa & animo, vel vtendi modo, si iudicauerit expedire, vel non vtendi, si non fuerit conueniens. In hoc enim nulla apparet deformitas ex natura rei, nec inuenitur aliquo Iure prohibitum. Deinde in eo casu existimo, posse renunciantem nihil peccare in illo modo renunciandi, stando in Iure communi. Dico autem posse, quia si adiiciendo modum illum, velit obligare Episcopum, vt omnino teneatur dare beneficium, cui ipse vult & stulte errat, & consequenter peccat tentando imponere obligationem, quam non potest, & in re nihil facit. Sicut qui relinquit legatum sub modo, ad cuius executionem obligare non potest, etiamsi intenderet obligare, nihil faceret.

At vero si tātùm intendat inducere Episcopum, vt tali personæ beneficium conferat, per se loquendo nihil peccat: suppono enim personam, quam offert, esse dignam: ergo ex natura rei non est renuncianti prohibitum illum animum ostendere, & Prælatum inclinare quantum honeste potest. Nec etiam est iure communi prohibitum: nam inter scripta Decreta, & Iuri inserta nullum tale reperitur. Nec consuetudo ad hoc obligat. Nam communior, & verior sententia habet, posse renunciantem, facta renunciatione pura, & absoluta, rogare Prælatum, vt det beneficium tali personæ, vt patet ex Nauar. d. num. 107. Redoan. d. cap. 25. qui alios allegant: Imo addunt, non peccare, etiamsi à principio illa spe renunciet, dummodo pactum non faciat, nec rigorosam conditionem adhibeat, sed solā interiorem intentionem habeat, vt Nauar. d. n. 107. & in cap. *Si quando* de Rescrip. except. 4. docet contra Abbat. Decium, & nonnullos alios in dicto cap. *Ex parte* 1. de Officiis delegatorum. Vbi Glossa, & Doctores frequentius opinionem Nauar. docent. Item Glossa in dicto capit. *Ordinationes*, estque verior sententia, vt in puncto sequenti latius dicam. Ergo etiamsi in ipsamet renūciatione inferat aliqua verba, quæ hunc animum ostendant, dummodo non sint talia, quæ conditionem suspensiuam declarent (qualia sunt illa vsitata *& non aliter, nec alio modo*) non apparet in eo facto graue peccatum, neque vllum per se loquendo.

Potest renuncians facta absoluta renunciatione rogare Prælatum, vt huic det beneficium.

17\. Vltimo dicendum est, in eo casu posse Episcopum libere conferre beneficium, acceptata renunciatione, quia iam vacat, vt dixi, & credo posse sine peccato dare illi, qui à renunciante postulatur dicto modo, quia cum ille non peccet, neque Episcopus malefaciat conniuendo, si alias collatio in tali persona facta per se iusta est. Nihilominus tamen ad hoc non tenebitur, & potest dare alteri, & in rigore collatio valebit, quia alter (vt supponitur) absolutam fecit renunciationem, & non potuit obligare Episcopum, nec est vllum ius, vnde obligetur.

Renunciatione libera facta, potest Prælatus libere beneficium conferre.

18\. Hæc autem dicta sunt iuxta cōmune antiquum Ius: extat enim nouum Ius Pii V. in Motu proprio 58. incipiente, *Quanta Ecclesia Dei, &c.* Vbi abstulit suspensionem, quam antea fecerat, & ponit casus, & causas, ob quas possunt beneficia simpliciter renunciari in manibus inferiorum Prælatorum, & subiungit hæc verba, *Caueant autem Episcopi & alii prædicti, nec non omnes electores, præsentatores, & patroni tam Ecclesiastici, quam laici: quicumque sint, ne verbo quidem aut nutu futuri in huiusmodi beneficiis & officiis successores ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significatione, vel hortatu designentur, aut de his assumendis promissio inter eos, aut intentio qualiscumque intercedat.* Et statim *præcipit*, atque *interdicit*, ne collatores talium beneficiorum ea conferant suis, aut resignantium consanguineis affinibus, aut familiaribus. Et quidquid contra hoc fuerit attentatum, irritum decernitur, & inane. Hæc ergo institutio nunc seruanda est, iuxta quam constat, iam esse de iure scripto, quod antea non inueniebatur scriptum, sed traditione quadam habebatur. Solumque indiget declaratione verbum illud: *aut intentio.* Videtur enim ibi approbari, vel denuo stabiliri opinio Abbatis, & Decii supra citata, nimirum peccare renunciantem, si resignet beneficium spe, & intentione, vt Petro detur etiamsi dignus sit. Nam Pius V. prohibet, ne intentio talis intercedat. Neque obstabit, quod intentio sit actus interior, quam lex humana prohibere non solet: nam licet hoc verum sit directe, tamen interdum prohibet exteriorem actum hac, vel illa intentione factum, vt ex amore, vel odio, Clement. 1. de Hæret. Ergo similiter potest prohibere resignationem fieri tali intentione, idque videtur fecisse Pius V. Dico tamen per illa verba neque dictam opinionem approbari, nec talem prohibitionem ferri. Quod facile intelligitur considerando Pontificem in omnibus illis verbis relatis, non dirigere sermonem directe ad resignantes, sed ad Prælatos, sic enim habet: *Caueant Episcopi, &c.* Illi autem non possunt cauere ab intentione resignantis mere interna, ergo non loquitur de illa. Item ponderanda sunt illa verba: *Aut de his assumendis promissio inter eos, aut intentio qualiscumque intercedat.* Ex quibus simile concluditur argumentum: nam promissio mere interna non potest esse *inter eos*, loquitur ergo de intentione, quæ aliquo modo exterius proditur, & tacitam petitionem offert, hanc ergo solum voluit prohibere Pontifex, vt fere in simili intellexit Nauarrus dicto capite 23. num. 110. verb. *Sexto.* Neque intentione, vel spe mere interna malitia aliqua per se inuenitur in tali facto, cum licitum sit interius desiderare, quod ab alio licite fieri potest, etiamsi aliquando non liceat petere: neque etiam est, cur lex humana præsumat malitiam in tali intētione: quando exterius nullo signo prohibito manifestatur.

Ius nouum circa hoc. *Obiectio.* *Solutur.*

19\. Ex quibus à fortiori infertur, renunciationes reciprocas non habere locum coram ordinariis titulo, & colore permutationis, vt quod ego renunciem in fauorem tui nepotis, vel amici, & tu in fauorem mei. Licet enim hæc videatur esse quædam permutatio, tamen non est pura, sed mista cum resignatione in fauorem tertii. Et ideo non intelligitur in Iure nomine permutationis, Episcopis autem non est permissa potestas, nisi ad puras permutationes approbandas, vt supra ostensum est. Et ideo cū additur illa duplex resignatio in fauorem tertii, excedit potestatem Ordinariorum, seu quorumcunque inferiorum Prælatorum. Item ibi intercedit pactio renunciandi in fauorem tertii pro alia simili: in Iure autem omnis pactio vetita est, etiam in ordine ad Superioris approbationem, præter solam permutationem puram, & in ordine ad ipsos permutantes. Vnde à fortiori idem dicendum est de renunciationibus, quæ inter tres fieri solent, vt si Petrus habet Canonicatum, Paulus beneficium curatum, & Ioannes simplex: Petrus renunciat Canonicatum in fauorem Pauli: Paulus curatum in fauorem Ioannis: & Ioannes simplex in fauorem Petri. Hæc enim nisi in ordine ad Pontificem, fieri non possunt, neque ab alio possunt approbari. Nam illæ tres resignationes reducuntur ad duas permutationes quoad effectum: nam idem sequeretur, si prius Petrus cum Paulo, & postea cum Ioanne permutaret. Tandem modus est longe diuersus, & magis prohibitus, & plura pacta requirit, quæ permissa non sunt cum ordine ad solum inferiorem Prælatum. Imo etiam illæ duæ permutationes, licet sigillatim, & diuisim fieri possint, si tamen fiant cum colligatione earum inter se, & accipiendo vnum beneficium primi permutantis solum ad permutandum cum alio tertio, & præmissa pactione cum vtroque, non parum auget difficultatem pactionū, & fortasse excedit facultatem ordinarii, totam illam negotiationem approbare, quamuis quia in rigore non excedit rationem permutationis, & nō inuenitur prohibitum Episcopo, probabile sit, non excedere facultatem eius.

Renunciationes reciprocæ non habent locum coram ordinariis titulo permutationis.

20\. Secundo, ex his potest expediri dubium, quod attigit Rebuf. in Pract. Tit. de Perm. tit. 14. & 15. An liceat permutationē fingere, vt renunciatio beneficii, quod alter in mei gratiam cupit resignare, ab Episcopo acceptetur, tamquam facta causa permutationis, & non simpliciter. Fictio autem erit, si quis dicat renunciare se alteri beneficio, quod re vera non habet: nam REBVFFVS supra docet, renunciationem, & collationem talem esse validam, licet is, qui renunciauit vero beneficio, postea possit agere, vt vel permutatio compleatur, vel sibi

Dubii expeditio.

sibi suum beneficium restituatur. Quò si velit gratis consentire tunc nullam patietur iniuriam. Alii dicunt, quod si renūcians vero beneficio, resciuit fraudem, & bona fide renunciauit, fuit valida renunciatio, & collatio propter bonam fidem: si vero sciuit fraudem, non valere renunciationem, neq; collationem, quia facta est per errorem cum mala fide.

20. Dico tamen vtramque sententiam falsam esse, & totam illam actionem esse iniquam & nullam. Probatur primo. Quando is, qui habet beneficium, vero animo, & bona fide suo beneficio renunciat, putans se illud permutare, tunc enim grauiter decipitur, quod est iniustum: item per errorem renunciat: ergo inuoluntarius est: ergo nō est valida renunciatio, & consequenter neque collatio. Secundo probatur, quando ex certa scientia vtriusq; fictio fit, quia licet tūc neuter patiatur iniuriam ab altero, Ecclesia tamen patitur iniuriam ab vtroque: nam volunt contra Canones, & ordinationes Ecclesiæ per deceptionem, & apparentem permutationem, facere veram & validam, odiosam renunciationem simplicem in fauorem tertii, est ergo illud perniciosum mendacium. Atq; hinc fit, vt ex parte Prælati acceptatio renunciationis sit per grauem, & substantialem errorem: putat enim se acceptare renunciationē gratia permutationis factā, & re vera acceptat simplicem in fauorem tertii, ergo ex defectu cōsensus in Prælato est illa renunciatio inualida, & consequenter etiam collatio, quæ valorem resignationis supponit, & ab eo pendet, & quia illa etiam est simpliciter inuoluntaria: est ergo tota illa actio subreptitia, & nulla.

21. *De pensione.* Tertio ex his, quæ de pura renunciatione diximus, facile expediri potest, quod de renunciatione facta cum onere pensionis desiderari potest, & idem intelligendum cum proportione de alio quouis onere regressus, vel reseruationis, vel (vt dici solet) de quacumq; renunciatione qualificata, seu onerosa. Potest igitur onus, seu pensio adiungi vel renunciationi factæ in fauorem tertii, vel renūciationi absolute. Si de priori sermo sit, difficultas additur difficultati: vnde cum constet ex dictis, talem renunciationē puram non posse fieri, nisi in manibus Pontificis, à fortiori non poterit, si illi addatur conditio pensionis. Est ergo hæc reseruata Pontifici. Ab illo vero concedi potest, quia ipse potest imponere pensionem, vt statim dicam: & potest resignationem in fauorem tertii acceptare, vt etiam dictum est: ergo licet illæ duæ conditiones simul coniungantur, & ideo reddant difficiliorem acceptationem, tamen non est vnde excedant potestatem Pontificis, vt per se constat. Loquendo vero de renuntiatione simpliciter facta cum reseruatione pensionis, certū est, non esse per se malum, si fiat coram habente auctoritatem ad imponendā pensionē simul cū potestate acceptandi renuntiationem. Et quoniam dictū est, nō tantum Papā, sed etiā inferiores Prælatos habere potestatem acceptandi has renunciationes iuxta secundū Motū Pii V. supra citatum: solum pendet hæc quæstio ex alia: Quis possit imponere pēsiones? quæ in superioribus tacta est, & illius exacta tractatio ad præsentem materiā nō spectat. Suppono ergo iuxta Canones, & iuxta stylum Curiæ, Episcopū regulariter nō posse has pensiones imponere, quia nō potest beneficia diuidere, Papā autem posse contraria ratione. Addit vero Rebuffus d. Tit. de Resigna. condit. n.12. etiam legatum Papæ posse hanc pensionem imponere, sed existimo, hoc pendere ex facto, & ex commissione illi facta: nam quod iure ordinario hoc habet, mihi non constat. Quando ergo illam habuerit, sub Papa comprehenditur, quia ipse operatur, quando committendo specialiter vices suas, per alium operatur.

Episcopus non potest pensiones imponere

An possit legatus?

22. *Est Simoniaca renūciatio cum pensione facta in manibus Episcopi.* Hinc ergo dicendū est primo Simoniam committi, si renunciatio beneficii fiat cū reseruatione pensionis in manibus solius Episcopi, etiam si ipse illam approbet, nam in hoc etiam Simoniacus erit. Ita docēt omnes, & res est per se clara ex principiis positis; & à fortiori sequitur ex dictis de permutatione cū onere pensionis. Vnde licet Soto supra dicat, hanc Simoniam esse contra ius positiuum, nihilominus consequenter loquendo dicendum est, esse contra ius Diuinum. Quia illa consistit in expressa, & clara commutatione temporalis pro spirituali, nam pēsio illa pure temporalis est, quia solum est quoddam pecuniariū onus absq; titulo spirituali, imo facto potius iniquo, quam iure impositum. Itē si illud onus fuisset numeratæ pecuniæ, Simonia esset contra ius Diuinum, vt Soto fatetur: ergo idem dicendum est de pensione, quæ nihil aliud est, quam pecunia numeranda cum obligatione soluendi illam, quæ pretio etiam æstimabilis est.

Secundo, nihilominus dicendum est, hunc modū renunciationis cū cōditione pensionis honeste, & licite fieri in manibus Pontificis. Hoc etiam docent omnes, vt patet per Fel. in c. *Ad audientiam*, 2. de Resc. Redoan. d. 1 p. c.25. & 2. p c.12. & seqq. Nauar. d. c. 13. n.108. Sot. d. q.5. Adrian. d. Quodlib. 9. & alii. Theologi in 4. d. 25. Qui omnes consequenter asserunt, vitari in hoc, & similibus casibus labē Simoniæ inter paciscentes, si omnia referant ad consensum Pōtificis, & postea in petitione omnia integre narrent: nam hic tractatus inter eos necessarius est, vt supra diximus, & relatus ad consensum Papæ nihil per eos fit, sed proponitur auctoritate Papæ faciendum. Ratio autem, cur per Papā fieri possit, facilis est ex dictis, nam etiam potest pensionem imponere sub titulo spirituali, & ita tota commutatio fit inter spiritualia. Et potest Papa auctoritate sua tale onus imponere beneficio prius, quā illud conferat, & illud sic oneratum dare personæ, in cuius fauorem facta est renunciatio, vel cui voluerit, si renunciatio simpliciter facta est. Neque in hoc occurrit noua difficultas: solum est cauendum, ne priuatim adiiciantur onera, quæ non sunt inclusa in pensione nec approbantur à Pontifice, vt si ex pacto antecedente colligetur is, qui accepturus est beneficium, ad dandam cautionem laicam de pensione soluenda, vel ad dandam aliquam anticipatam solutionem: hæc enim, & similia sunt pacta prohibita, & ad minus indicant Simoniam contra ius humanum, nisi Papa illa approbet. Et existimo, non posse approbari ab alio, etiam si aliunde habeat commissionem imponendi pensionem, nisi aliud in ipsa commissione specialiter exprimatur. 23 *Honeste tamen fit in manibus pontificis.* *Priuata onera prohibentur.*

Vnde facile expediri potest dubium hic incidens, An is, qui beneficium habuit litigiosum, & multas fecit expensas litigando, & tandem pacifice illud obtinet, possit illud renunciare sub conditione, & pacto, vt prouisus in illo sibi soluat expensas? Quibusdam enim videtur, id fieri posse, quia dans beneficium, non petit lucrum, sed solum se conseruat indemnem, & beneficium gratis tribuit. Dico tamen, pactionem illam esse Simoniacam, nisi à Superiori competente approbetur. Ita dixit. Flam. lib. 14. q.7. nu.1. Ratio est, quia omnis huiusmodi pactio reprobata est in Iure, vt sæpe allegatum est: & illa videtur esse contra ius Diuinum, quia illud onus soluendi tales expensas, non est annexum beneficio, sed est extrinsecum, & accidentarium, & illud non imponitur, nisi quia datur beneficium: ergo exigitur pro beneficio. Dices, Sicut onus illud per accidens est ad beneficium, ita expensæ ipsæ fuerunt per accidens factæ, & ita illud onus non exigitur pro beneficio, nec pro aliquo beneficio annexo, sed pro labore, vel damno accidentario, pro quo licite pecunia exigitur, vt supra dictum est. 24. *Dubium enodatum.* *Flamini.* *Obiectio.*

Sed contra: Nam tunc licet pro accidentario labore exigere aliquid, quādo labor ille adiūgitur per accidens illi operi spirituali, quod pro alio fit, vt 25. *Soluitur obiectio.*

 Missæ,

Missæ, vel officio Diuino, &c. vt supra declaratum est. At vero expensæ, de quibus tractamus, non fiunt in renunciando, vel conferendo beneficio ei, cui datur, sed factæ fuerunt in litigando, vnde nullo modo nec per accidens, nec per se coniunguntur spirituali beneficio, vel collationi eius, quæ nunc præstatur, ergo non potest exigi ab eo, cui spirituale datur. Et explicatur amplius: nam illæ expensæ factæ fuerunt in vtilitatem, & commodum eius, qui tunc litigabat, & habebat beneficium, & ille, cui postea beneficium confertur, non fuit causa talium expensarum: ergo nullo iure possunt ab illo exigi, ergo si petuntur, est ratione beneficii. Item si lis fuisset de possessione rei temporalis verbi gratia, domo, non posset postea vendi domus illa exigendo expensas litis vltra iustum valorem domus: ergo in præsenti nihil potest propter expensas peti, & ideo si petuntur, pro beneficio petuntur. Deniq; alias qui absque lite multis laboribus, & expensis beneficiũ obtinuit (iuxta cap. *Super hoc*, de Renunc.) posset exigere expensas ab eo, in cuius fauorem illud renunciat: consequens est aperte falsum, vt ex eodem cap. *Super hoc*, constat. ergo. Sequela patet, quia valde extrinsecum, & accidentarium est, quod expensæ sint factæ in lite, vel in itineribus, aut aliis actionibus.

Atque ex his infertur clare, non posse talem pactionem per quemcumq; Episcopum, seu inferiorem Prælatũ approbari, hoc enim ex generali regula supra tradita constat, quia Episcopis non est concessum, nisi vt puram permutationem beneficiorum approbare possint, & non alia pacta. Maxime vero approbare non possunt illa, in quibus temporale pro spirituali datur, vt in illo casu contingit, & quoties nullus alius iustus titulus exigendi temporale allegari potest. De Summo autem Pontifice dubitari potest: nam certe rationes factæ etiam de illo videntur probare, quia talis Simonia videtur esse contra ius Diuinum: & quia cogere aliquem ad soluẽdas illas expensas factas in vtilitatem alterius, & quarum ipse non fuit causa, est contra iustitiam. Et ita ego existimo hoc titulo non posse fieri etiam à Pontifice, si tamẽ ea occasione indigeret is, qui beneficio renunciat, posset Pontifex aliquo ex modis supra positis separare pensionem de beneficio in fauorem eius, vel permittere, vt aliquid ei in sustentationem detur ex modo, quo posset id facere, etiamsi expensæ non præcessissent.

Renunciãs non potest pensionem imponere ob expensas factas circa beneficium litigiosum sub hoc titulo, etiam per Summum Pontificem.

CAPVT XXXVI.

Quando temporale donum censeatur habere rationem pretii rei spiritualis.

1. HActenus explicuimus, quale debeat, vel possit esse donum, quod per modum pretii in Simonia interuenit, vel ex natura rei, vel supposita Ecclesiastica lege. Nunc superest declarandum, quando id, quod datur, habeat, vel habere censeatur rationem pretii. Et ratio dubitandi est: quia non sufficit, quod aliquid detur ei, qui spiritualia tribuit, nec etiam satis est, quod donum sit temporale vel ex se, vel ex Iuris ęstimatione: ergo necesse est, vt aliquo peculiari modo, vel sub aliqua habitudine detur, quæ ad Simoniam sufficiat: illa ergo erit formalitas pretii, vt sic loquamur, & illam requirimus. Vt autem illam explicare possimus, præmitere oportet, quibus modis possit dari temporale donum ei, qui præbet spirituale, absque Simonia: sunt enim varii modi, sed omnes reducuntur ad duos.

Quibus modis potest dari temporale donum sine Sim.

2. Primus est: Quoties temporale donum gratis datur, non habet locum Simonia saltem ex natura rei. Hoc constat ex ca. *Quam pio*, 1. qu. 2. in fine, & clarius in ca. *Sicut Episcopus*, ead. In quibus Iuribus dicitur non esse Simoniam recipere aliquid gratis oblatum, quando gratia, seu spirituale officium, aut donum iam gratis collatum est. Verumtamen licet donum antecedat, si gratis detur, & pure, corã Deo non erit Simonia, vt colligitur aperte ex c. *Et si quæstiones*, de Simonia. Vbi quando donum prius datum gratuitum præsumitur ex occurrentibus circumstantiis, & coniecturis, nihil nocere dicitur. Itẽ etiamsi in ipso actu simul cum spirituali temporale offeratur gratis, recipi posse dicitur in ca. *Placuit*, 2. alias 103. 1. q. 1. & in c. *Dilectus*, 2. eod. indifferẽter dicitur, *Illud gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum*. Idem in c. *Tuanos*, eod. Vbi Glo. & Doctores in c. *Cum M.* de Constit. vbi Innocen & Panorm. num. 26. Felin. num. 19. qui alios referunt. Ratio vero est, quia si temporale gratis donatur, nõ est pretium rei spiritualis: nam pretium, & gratuitum donum contradictorias inuoluunt conditiones, ergo non fit Simonia saltem ex natura rei. Quid vero dicendum sit de iure positiuo, infra dicam. Item si temporale donum gratis datur, ergo & spirituale etiam gratis datur, quia non venditur, nec datur per onerosum contractum, ergo. Vnde colliges in foro conscientiæ non referre, quod temporale donum antecedat, vel sequatur, si reuera intentio sit supra, & gratis fiat donatio sine vllo pacto, vel tacita illius intelligentia. Est tamen mala præsumptio, quando temporalia munera præcedunt, & ideo maxime cauenda sunt, præsertim quando iustitia distributiua, vel commutatiua exercenda est, quia solent præcedentia munera multum inclinare animum, vel corrumpere. Et ideo in Scriptura beatus dicitur, qui excutit manus ab omni munere. Isa. 33. quia munera excæcant oculos iudicum, & prudentum: vt videtur Exod. 33 & Ecclesi. 20. Sed nihilominus si recta intentio seruetur, non erit Simonia. Et eadem ratione, licet postea spirituale detur ex gratitudine, non erit Simonia: quia gratitudo nõ respicit pretium, sed beneficium, nec soluit debitũ iustitiæ, sed antidorale, seu morale, quo non excluditur, quin simpliciter gratis detur, ideoq; ad Simoniam non sufficit. Vt bene notauit Nauar. dicto ca. 23. n. 106. *Ad quartum*, Couar. lib. 1. Variar. c. 20. n. 4. & infra latius dicetur.

Primus modus, cum temporale donum gratis omnino datur.

Secundo potest dari temporale ex obligatione, & non vt pretium, si non detur in commutationem rei, sed in sustentationem personæ, tanquam stipendium ex iustitia debitum operario. Hoc certum est ex verbis Christi Matth. 10. Vbi simul dixit: *Gratis accepistis, gratis date, & dignus est operarius cibo suo*: Et idem docet ac probat Paul. ad Roman. 15. 1 Corin. 9. 1. Timoth. 5. Et habetur in ca. *Charitatem*, 12. q. 2. c. *Cum secundum*, de Præbend. Tradit D. Thom dicta quæst. 100. art. 2. & omnes, & vsus Ecclesiæ id satis confirmat. Ratio vero est clara, quia ibi non fit cõmutatio, nec compensatio rei ad rem, & ita spirituale non pretio æstimatur, sed gratis datur: obligatio vero nascitur ex natura rei ad personam. Quia illa indiget sustẽtatione: vnde ratio postulat, vt detur ab eo, in cuius vtilitate laborat, & occupatur, etiamsi labor, & spiritualis fructus eius spiritualis sit. An vero liceat hoc stipendium sustentationis taxare, vel de illo pacisci, infra circa quartam diuisionẽ dicemus. Et ad hoc genus reuocantur omnes piæ oblationes, etiamsi iam ex pia consuetudine debeantur, quia omnia sic oblata pertinent ad stipendia, & subsidia clericis data ad sustentanda suorum officiorum, & personarum onera. Et eodem pertinent iustæ leges Ecclesiasticæ, quæ pro certis muneribus aliquid dari disponunt, vt infra videbimus: omnia enim illa ad stipẽdia sustẽtationis pertinent. Denique potest aliquid dari per modum pretii pro aliquo comitante donum spirituale, & non esse pretium rei spiritualis, quia non pro illa, sed pro labore extraordinario, vel damno accidentario, aut obligatio-

2. 1. Modus si detur in sustentationem personæ, &c.

Varii modi quibus potest temporale donum interuenire.

gatione temporaliter onerosa datur iuxta superius dicta. Idē tetigimus supra, & inferius dicetur de eo, quod datur ad redimendam vexationem.

4. *Quartio- necōnstituatur donum in ratione pretii.* Cum ergo tot modis posit temporale donum interuenire, & non habere rationem pretii respectu rei spiritualis, necessarium est, vt per aliquem peculiarem respectum constituatur in ratione pretii. Respectus autem hic non est alius nisi vt detur pro ipsa re spirituali, & in commutationem eius. Ita sentit Nauar. in c.23.n.100.verb. *Quarto*, Cum Archid. in c. *Iudices*, & c. *Ordinationes*, 1 q.1. vbi etiam Præposit. nu.5. referens eundem *Archid.* in cap. *Aga ho*, d.63. Et ita censent hi Auctores intelligenda esse Iura Canonica vtentia illa particula, *Pro*, ad explicandam labem Simoniæ, vt in cap. *Placuit*, 101. & sequent. 1. quæstione prima, cap. *Non satis* ibi: *Pro earum commissione nullum pretium exigatur.* Capite *Cum in Ecclesia*, ibi, *Pro Episcopis, &c.* & capit. *Sicut tuis*, ibi. *Pro facto huiusmodi aliqua pecunia offerretur*, de Simonia. Necesse est enim, vt in his, & similibus locis particula illa in proprietate accipiatur. Tum quia illam præ se fert in omnibus commutationibus, & legibus, nisi aliunde distrahatur ex circumstantiis. Tum etiam quia per illam explicatur irreuerentia, quæ fit rei sacræ per Simoniam: consistit enim in commutatione, quæ inter illam, & rem temporalem fit, tum etiam quia per illam particulam *pro*, indicatur talis habitudo, quæ omnino excludat gratuitam donationem rei spiritualis, & inducat onerosum contractum respectu illius: non explicat autem hanc conditionem largitionis, nisi in illa proprietate accipiatur. Vnde confirmatur assertio ex definitione Simoniæ, quæ per emptionem, & venditionem traditur ad declarandum debere esse talem commutationem, quæ gratiæ opponatur, vt sumitur etiam ex c. *Gratia*, c. *Gratiam*, c. *Placuit*, cum similibus, 1.q.1. Et declarauit D. Thomas dicta quæ. 100. art.1 Venditio autem, & emptio in proprietate rigorosa dicit commutationem alicuius rei pro pretio, extenditur autem, vt dixit D. Thomas, ad omnem commutationem rei spiritualis pro alia, quę subeat locum pretii, ergo constituitur in ratione pretii per habitudinem talem ad rem spiritualem, vt pro illa commutetur. Deniq; confirmatur, quia discurrendo per alias habitudines, non sufficiunt ad rationem pretii spiritualis rei, quia directe respiciunt alium terminum, & fundantur in alia proportione.

5. *Obiectio.* Dices: ergo tota ratio Simoniæ reducitur ad solam interiorem intentionem, nam si quis non intendat dare temporale pro spirituali illo modo, & cum ea proprietate, & rigore, non committet Simoniam, etiam si tēporalia tribuat ei, qui daturus est spiritualia. Consequens habet multa incommoda, ergo. Sequela patet, quia sine pretio non fit Simonia, & tota ratio formalis pretii pendet ex intentione dantis, & materialis res non sufficit, vt ostensum est. Minor autem patet: tum quia apertur via ad acquirendas res spirituales per temporales, vitando Simoniam non intendendo dare pecuniam vt pretium, sed solum ad conciliandam beneuolentiam, vel similem excusationem illius prætendendo. Vnde nemo poterit rationabiliter iudicari Simoniacus, etiamsi temporalia tribuat, quia de intentione iudicium ferre non licet.

6. *Soluitur obiectio.* Respondeo: Aut loquimur in foro interiori, & conscientiæ, aut in foro externo Ecclesiæ. Quoad prius fatemur, propriam Simoniæ malitiam maiori ex parte pendere ex intentione operantis, vt ratio probat, & optime confirmat textus in cap. *Tua nos*, de Simon. ibi. *Si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, &c.* Et fortasse ideo definita est Simonia, vt sit studiosa voluntas, quia ex intentione voluntatis maxime pendet eius malitia. Hæc autem intentio dupliciter haberi potest: vno modo formaliter, vt quando quis directe intendit dare hanc rem temporalem pro illa spirituali, v.g. pecuniam pro beneficio, id est, vt loco illius, & propter æstimationē eius velit beneficium obtinere, & tunc est formalissima Simonia. Nec enim necesse est, vt formaliter intendat, hanc rem esse pretium illius quasi in actu signato, quia nec ad contractum onerosum, nec ad iniuriam faciendam rei sacræ necessarium est, satis ergo formaliter intendit pretiū, qui habet intentionem constitutiuam pretii, vt sic dicā, nam per illam intentionem sufficienter resultat in tali te habitudo moralis supra explicata, per quam constituitur in ratione pretii.

Secundo modo potest haberi hæc intentio virtualiter, & secundum moralem imputationem sufficientem, per solam voluntatem dandi rem tēporalem proxime & immediate ad obtinendum spiritualem, sine interuentu alterius motiui veri, & honesti, propter quod temporale detur. Probatur hoc inprimis ex generali principio, quod ad peccatum, & malitiam sufficit voluntas operis, cui est adiūcta deformitas, etiamsi deformitas, vel ratio eius formaliter non intendatur, nam ita cōtingit in pręsenti, quia per talem voluntatem dandi, & accipiendi talem rem, acceptatur obiectum tali modo, vt illi insit deformitas Simoniæ, etiamsi formaliter non intendatur. Declaratur præterea ex d. capit. *Tua nos*, vbi loquens de eo, qui donat bona Ecclesiæ suæ rogans admitti ad Canoniam, & permitti habere sua pro præbenda & de Canonicis illum admittentibus, ait Pontifex. *Si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, vt per temporalia bona spiritualia valeat adipisci, & clerici, qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri, sine dubio tam isti, quam ille apud districtum iudicem, culpabiles iudicantur.* In quibus verbis de vera culpa Simoniæ coram Deo sermo est, & ad illam non requirit Pontifex formalem intentionem commutandi vnam rem pro alia, aut emendi, & vendendi, sed sufficere iudicat virtualem inclusam in intentione obtinendi spiritualia per hoc medium, vel dandi illa solum intuitu illorum. Dixi autem necessarium esse, vt in re ipsa non interueniat alia honesta causa dandi, vel recipiendi temporalia, aut certe quod ab operante non intendatur, quia seclusa ista conditione, ex illa cōditione negatiua, quod sine commodo temporali non esset quis daturus spiritualem rem, non colligitur sufficienter virtualis intentio Simoniæ: nā Sacerdos ita applicat Missam pro illo, qui stipendium dedit, vel daturus est, vt non esset sic oblaturus, nisi accepturus esset stipendium, & nihilominus non est Simoniacus, quia habet honestam causam intendendi stipendium vt conditionem necessariam, sine qua Missam non diceret, vel illam tali personæ non applicaret. *Non est Simonia accipere stipendium pro Missa alias non debita, si sit nomine eleemosyna.* At vero si clericus teneatur Missam pro populo dicere ratione beneficii, & nihilominus nouū stipendium ab illo exigat, vt pro illo dicat, alias non dicturus, vitualiter vult Missam vendere, quia cum non habeat ius petendi stipendium, moraliter conuincitur exigere vt pretium, seu in commutationem rei spiritualis. Vt notauit Diuus Thomas dicta q.100. artic. 3. ad 3. Quoties ergo nec ratio stipendii locum habet, nec ratio vexationis sufficientis ad honestam redemptionem eius, nec aliæ extrinsecæ rationes accidentarii laboris aut obligationis, aut pietatis, vel honestæ amicitiæ, & vrbanitatis, & nihilominus temporalia dantur solo intuitu obtinendi spiritualia vel è contrario spiritualia dantur solo intuitu recipiendi temporalia, illa intentio sufficit, vt illud temporale habeat veram rationem pretii rei spiritualis. Quod in sequentibus descendendo ad perticularia, magis declarabitur. 7.

At vero in ordine ad forum externum primum omnium considerandū est, an datio, & acceptio, tali modo, 8.

modo, & in tali materia sit prohibita intuitu Religionis,& in reuerentiam rerum sacrarum. Nam tūc qui contra prohibitionem legis voluntarie recipit temporalia ministrando, vel dando spiritualia, Simoniam committit, saltem in Ecclesiastico foro, in quo iam non spectatur alia intentio eius, sed sola voluntas accipiendi temporale pro spirituali contra prohibitionem. Præsumiturque, ibi interuenire commutationem vnius pro alio eo ipso, quod contra legem fit. Nam lex ipsa prohibet talem largitionem propter præsumptionem, & occasionem Simoniæ, ideoque ex vi talis prohibitionis actio illi contraria Simoniaca censetur. An vero in re illud sit semper Simonia, si intentio dantis, & accipientis non sit, qualis præsumitur, infra videbimus. Deinde si largitio non sit specialiter contra legem humanā, considerandum est, an pactum intercesserit: nam quando intercedit pactum, maior est præsumptio Simoniæ, quam cum simpliciter fit largitio, quia iura multum detestātur pacta in huiusmodi negotio. Nihilominus tamen non sufficit pactum, vt statim damnetur actio, quia possunt esse pacta honesta, vt ad redimendam vexationem, & ad compensandū accidentalem laborem, & ad securitatem stipendii, vt infra dicemus. Sicut etiam è contrario licet non appareat pactum expressum, ex circumstantiis potest præsumi tacitum.

Non semper pacta circa hoc debent damnari.

9. Vlterius ergo oportet considerare, an in tali facto possit interuenire aliqua ex causis, quæ possunt & solent honestare largitionem temporalium: nam si possit, non debet præsumi Simonia, nisi aliæ circumstantiæ, & coniecturæ moraliter cogant, si autem non possit, præsumitur. Probatur prior pars, quia tenemur interpretari factum proximi in meliorem partem, & intentionem, si est capax eius, iuxta regulam secundam, extra de Regul. Iur. & cap. vlt. de Præsumpt. in vltimis verbis eius, & iuxta cōmunem doctrinam Theologorum cum D. Thoma 2.2.q.60.art.4.& Iuristarum in citatis locis: & in l. *Meritò*, ff. Pro socio. Et ratio est, quia vnusquisque habet ius ad famam suam, & bonam opinionem, quādiu factum esse malum non ostenditur. Sed quando largitio rei temporalis potest habere honestam causam, & alienam à Simonia, ex facto ipso non potest sufficienter colligi intentio Simoniaca: ergo si alio modo non manifestatur, præsumi non debet. E conuerso autem probatur altera pars, quia quando tale est factum, vt non sit capax alterius causæ honestæ, tunc ex ipso facto satis colligitur praua intentio, nisi aliunde ignorantia, & bona fides probetur.

Si in pacto interuenit causa quæ honestet largitionē, non debet præsumi Simon.

10. Denique quando factum potest in vtramque partem interpretari, quia est capax bonæ, ac malæ intentionis, & quia potuit interuenire pactum, & esse occultum, tunc coniecturis vtendum est, non solum ad iudicandum in foro externo, sed etiam ad sedandas conscientias, iuxta cap. *Et si quæstiones*, de Simon. Et ideo de his coniecturis pauca breuiter notanda sunt. Et inprimis distinctione vti oportet inter duos modos honestandi, & iustificandi largitionem, supra positos. Vnus erat ex ratione gratuitæ donationis, alius ex aliquo titulo iustitiæ, vel obligationis ex lege, vel consuetudine, &c. Quando ergo interuenit probabilis titulus honestus, inducens obligationē, tunc facilis est præsumptio, quod ex tali causa datum sit donum temporale, & nō pro spirituali opere, aut beneficio, & ita videtur iudicādum in foro interno, & externo, nisi oppositum plane constet, propter rationes supra adductas. Dico autem etiam in interno, quia licet respectu vniuscuiusque operantis in illo foro non agatur coniecturis, nec attendatur præsumptio, sed rei veritas, nihilominus quia in hoc negotio datio, & acceptio sunt reciprocæ, & ideo potest accipiens dubitare de intentione dantis, & è conuerso, hoc modo dicimus vtrique licere in foro conscientiæ hac regula vti. Similiter accidere potest in Simonia, vt sine culpa recipientis beneficium, fuerit collatio inualida propter culpam à tertio commissam, vt infra videbimus, quando ergo aliquis incipit dubitare de sua obligatione propter factum alterius, poterit eadem regula vti propter eandem rationem, & idem est obseruandum in similibus.

In dubio circa pactū coniecturis est vtendū

Si vero nullus talis titulus obligationis interueniat, & solum sit dubium de gratuita donatione, tūc coniecturis vtendum est, quæ interdum possunt inducere præsumptionem liberalitati contrariam, interdum fauorabilem, aliquando dubiam, seu neutram. Prioris generis sunt inprimis pactio. Nam si hæc interueniat, & de illa constet, non poterit præsumi gratuita donatio, tum propter Iura prohibentia pactiones de temporalibus in largitione spiritualium, tum etiam quia pactio inducit obligationē repugnantem gratuitæ donationi, vt infra circa quartam diuisionem latius explicabo. Deinde si intercedat taxatio temporalis rei tribuēdæ, iudicium est onerosi contractus, iuxta caput. *Dilectus*, de Sim. ibi. *Quod fuerit sine taxatione gratis oblatum.* Vbi Glossa notat, hoc ideo dici: quia taxatio virtualis quædam pactio & venditio reputatur. Maxime quia non potest illa taxatio fieri sine aliqua venditione, quæ vniuersè prohibita est cap. *Tua nos*, eod. Item si donum temporale non sit sponte oblatum, sed exactio aliqua intercesserit, malam speciem habet, & indicium est non gratuitæ donationis, vt significatur in Extrauag. 1. de Simon. inter communes, quatenus prohibet, *petere, & exigere*, & permittit, *petere, & sponte oblatum recipere.* Quia petitio, & maxime si antecedat, multum derogare solet spontaneæ donationi, & ideo contra illam etiam videtur esse Iuris præsumptio, ac prohibitio. Hæc igitur videntur esse potissima indicia largitionis non gratuitæ. Quod optime potest confirmari ex cap. *De Eulogiis*, 18 d. 11.

Atvero quando nulla sunt talia indicia, vtendū est instructione Iuris, quæ habetur in dicto capitulo *Etsi quæstiones.* Vbi tria spectanda esse dicuntur, scilicet, *Personæ dantis, & accipientis qualitas, quantitas muneris: & tempus*, seu occasio largitionis. Nam ad has circumstantias possunt reduci omnes, quæ ab homine ibi cognosci, & ponderari possunt, nam locus valde extrinseca circumstantia est, vt in præsenti possit ab illa coniectura sumi: vel si aliquando quidpiam confert, cum tempore coniungitur, vt explicabimus. *Propter quid* est valde interna, & potius de illa fit coniectura, & similiter inuestigatur circumstantia, *Quomodo*, id est, modus actionis, quatenus ab interna etiam intentione pendet, scilicet, An fuerit gratuita donatio, necne? Alius autem modus, de quo exterius potest constare, iam supponitur, scilicet, quod sine exactione, pactione, obligatione, aut alio simili modo datio, & receptio facta sit. Reliquæ autem circumstantiæ in dictis tribus comprehenduntur. Nam sub persona comprehenditur. *Quis, & Circa quem.* Et in vtroque considerandum est (vt dicitur in illo textu) an sit diues, vel pauper: nam quantitas donationis ex habitudine ad personam pendet, quia non solum est spectanda quantitas absoluta, sed etiam respectiua, sæpe enim quod parum est respectu diuitis, est multum respectu pauperis, vt per se notum est. Vnde eadem ratione nobilitas personæ consideranda est: nam vt dicitur in 1. cap. de Donat. *Hanc sibi quodammodo nobilitas legem imponit, vt debere se, quod sponte tribuit, existimet. Et nisi in beneficiis suis creuerit, nihil se præstitisse putet.* Vnde ex respectu ad talem personam quantitas doni maximè augetur, vel minuitur, cæteris paribus, & ipsa nobilitas per se est indicium gratuitæ donationis. De quo videri potest Tiraquel. de Nobilit. c. 29.n.37. Ponderari etiam potest vinculum personarum inter se, nā si alias intercedat inter eos magna amicitia,

12.

Radices coniecturarū.

Doni quātitas sumēda per ordinem ad personam.

Considere-tur etiam necessitudo personarū. amicitia vel consanguinitas facilius præsumitur liberalis donatio inter ipsos facta, argument. cap. *Requisisti*, de Testam. Deniq; etiam est obseruanda virtus, & integritas personæ, nam si est honestis moribus, timoratæ conscientiæ, & præsertim si est liberalis, vel diuitiarum contemptrix, multum auget bonam præsumptionem. *Considere-tur item conditio personæ.* E contrario verò ex contrariis qualitatibus personæ contraria præsumptio sumitur: nam contrariorum eadem est ratio.

13. *Considerāda etiam est circumstantia, circa quod.* Deinde spectanda dicitur circumstantia *Quantum*, quæ solet etiam dici *Circa quod*, nam donum est materia, circa quam hæc actio versatur, & ideo illius qualitas consideranda proponitur in d. textu. Quod inprimis intelligendum est de quantitate absoluta, nam si nimis magna sit, non præsumitur liberalitas, quia nemo præsumitur bona sua prodigere, vt significatur in c. *Super hoc*, De Renun. & tractat late Tiraquel. in Leg. *Si vnquam*, ver. *Donatione*, à n. 205 Si vero res sit nimis exigua, & vilis sine alia consideratione quasi nihil reputatur, quia non est verisimile dari pro re tam excellenti, vt est res spiritualis, nec ad mouendum animum eius, à quo spirituale aliquid desideratur. Quando autem quātitas absolute spectata, mediocris est, & dubia, tunc est consideranda quantitas respectiua ex relatione ad vtramque personam, vt dictum est. Et præterea addo etiam posse spectare ex comparatione ad rem spiritualem, nam quo illa fuerit dignior, & excellentior, & quantitas doni temporalis minor, eo magis poterit coniectari, vnum non esse datum in commutationem alterius. Materia insuper temporalis doni conferre ad hoc potest. Nam si res donata sit numerata pecunia, malam secum affert speciem, etiamsi in parua quantitate sit. At vero si res sit pertinens ad cibum, vel potum, & in parua quātitate, quasi nihil æstimari solet, vt in eod. capit. *Etsi quæstiones*, significatur, & sumitur etiam ex capitulo *Statutum*. §. *Insuper*, & de Rescriptis, in 6. Quando vero sunt res mediæ qualitatis, ex earum æstimatione pensandæ sunt.

14. *Item tempus.* Tandem dicitur considerandum tempus, in quo (vt ibidem significatur) potissime contemplanda censetur occasio, scilicet, quia Prælatus Ecclesiasticus hic, & nunc indigebat, & alter sibi prouidere non poterat: tunc enim censetur esse subuentio necessitas non emptio spiritualis actionis, aut beneficii. Ad hanc item circumstantiam pertinet considerare, An munus detur ante receptā rem spiritualem, vel in ipsa receptione, vel postipsam. Nam si temporalia donentur post receptionem spiritualium, & præsertim si interuallum temporis intercessit, tunc facilius præsumitur esse mera liberalitas & gratitudo, vt supponitur in c. *Quam pio*, in fine & sumitur ex c. *Sicut Episcopus*, 1. q. 2. At vero si in continēti detur, maiorem habet speciem recompensationis, si autem præcessit, videtur inducere quandam necessitatem, vel posse mutare animum, & ideo multum minuitur præsumptio liberalitatis, vt in dictis Iuribus indicatur, & optime confirmat Concilio Eliberti. in capit. *Emendari*. 104 1. quæstione prima, Probatur enim, *Ne in Baptismo munus in concham mittatur, ne sacerdos, quod gratis accepit, pretio dare videatur*. Et idem sumitur ex cap. *Sicut Episcopus*, 1. quæst. 2. Et notant his locis Gloss. Archid. & alii. Non est autem hæc præsumptio per se sufficiens, nisi prohibitio Ecclesiastica interueniat, quia in quolibet tempore potest intentio esse pura, & donatio gratuita, quod solum voluerunt Gloss. Abb. & alii in cap. *Tua nos*, de Simon. Innocent. & alii in cap. *Cum maior*, de Constit. Qui volunt, solam illam circumstantiam, temporis non esse satis, vt præsumatur factum Simoniacum. Non potest tamen negari, quin aliquid iuuet & ideo expendenda cum aliis sit ad indicandum, vel coniectandum, An munus datum, pretii rationem habuerit.

CAPVT XXXVII.

An sufficienter diuidatur pretium Simoniæ in munus à manu à lingua, & ab obsequio.

HÆc diuisio frequens est in Iure, & ideo à nobis est hoc loco explicanda, quod fecit Diuus Thomas dicto artic. 5. & faciunt Doctores omnes in hac materia. Habetur ergo illa diuisio in cap. *nonnulli*, 114. 1 quæst. 1. Vbi Gregor. Papa accommodans ad hæc spiritualia illud Isaiæ 33. Vbi de viro iusto dicitur, *Excutit manus suas ab omni munere*, subiungit Gregor. dixisse *ab omni*, *quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua*. Et hæc definiens subdit. *Munus ab obsequio est in debita seruitutis, munus à manu pecunia est, munus à lingua fauor.* Eademque distinctio habetur in capitulo *Ordinationes*, & cap. *De ordinationibus* ead. & in cap. *Saluator*, 1. q. 3. Et ita hac partitione omnes auctores vtuntur. 1. *Quæ sint hæc munera.*

Circa hanc vero partitionem duæ dubitationes occurrunt. Prima est, quia non apparet, quomodo munus à lingua, & ab obsequio sint vera pretia Simoniæ, quia preces non habent rationem pretii: nā quod propter preces datur, gratis datur. Et ita nihil frequentius est in Ecclesia, quam postulari spiritualia, & propter preces dari, & tamen preces sunt munus à lingua. Similis est difficultas de obsequiis, nam quotidie videmus, Prælatos dare beneficia obsequentibus sibi, & Reges præsentare ad beneficia, & Episcopatus in remunerationem seruitiorum. Sed hæ difficultates expedientur melius in tribus capitibus sequentibus tractando, & declarando singula diuisionis membra. Nunc satis sit dicere obsequium, & preces in tantum posse habere rationem pretii, in quantum aliquo modo æquiualent muneri à manu, seu pecuniæ. Quando autem talia sint, postea dicetur. Et ideo in titulo huius capitis solum proposui dicere de sufficientia diuisionis. 2. *Dubitatio duplex.*

Est ergo difficultas, quia non videtur illa diuisio omnia comprehendere. Primo quia consanguinitas, si sit ratio dandi beneficium, est sufficiens ad Simoniā iuxta c. *Nemo*, de Simon. Et tamen nón continetur in illa diuisione. Et auget difficultatem c. *Si quis neque*, 115. 1. q. 1. Vbi idem Gregor. repetens illa membra, addit quartum his verbis. *Iniusto cordis amore*, id est carnali affectu, qui maxime solet esse ad cōsanguineos: eadem vero ratio erit, si sit ad humanos amicos: vt Gloss. ibi significat. Secundo quia timor est quidpiam distinctum ab illis tribus, & tamen potest esse sufficiens causa Simoniæ, si propter vitandum temporale malum, quod timetur, spirituale aliquid detur, vt communiter sentūit Doctores. Tertio humanus honor etiam est quid distinctū ab illis tribus, nam est quid nobilius omnibus illis, & tamen si quis daret alteri beneficiū propter honorem ab eo exhibendum, Simoniam committeret. Quarto obiici etiam potest fauor, vel humana gratia, præsertim ad temporalia beneficia, nam aperte distinguitur à munere à manu, & ab obsequio, nec cum precibus conuertitur, nam longe diuersum est aliquid facere ad comparandum fauorem humanum, aliud flecti precibus, & tamen dare beneficium propter humanum fauorem obtinendum videtur esse Simonia, iuxta cap. *Nemo*, de Simon. ibi. *Gratia vel fauore*, ergo. Quinto potest in genere aliquid temporale pro spirituali offerri, non determinādo, quid, vel quale illud futurum sit, & ita videtur esse posse Simonia ex vi solius generis, non descendendo ad aliquam ex illis speciebus, cum tamen hæc sub illis non contineatur, ergo. 3.

Nihilo-

Nihilominus dicendum est, nullum esse pretium ad Simoniam sufficiens, quod ad illa membra conuenienter non referatur, & hoc modo partitionem esse sufficientem. Assumptum declaratur, quia omnia bona humana, & temporalia, quæ homines inter sese communicare seu dare, vel accipere possunt, reducuntur vel ad bona fortunæ, & externa, quæ nomine diuitiarum significantur, vel sunt opera & actiones humanæ, quæ per membra corporis exhibentur, vel sunt fauores, intercessiones, & similia, quæ per verba fieri solent. Neq; facile poterit excogitari aliquod bonum humanum, & tēporale, quod vnus homo possit alteri conferre, quod ad hęc non reuocetur. Loquor autem semper de bono cōmunicabili inter homines, quia tale oportet esse pretium: vnde salus, vita, scientia, & alia similia bona non possunt secundum se subire rationem pretii, per actiones autem suas, & labores, ac vigilias suo modo possunt: iā vero sub illa ratione ad obsequia, vel munera linguæ pertinent. Ad hæc etiam tria capita pertinent promissiones, & obligationes eorum: tū quia promissio & obligatio non variat pretium, sed modum solutionis, quasi differendo illā: tum etiam quia talis promissio includit contractū onerosum, & dat ius ad talem rem, quod ius ad bona eiusdem ordinis pertinet. Et ideo in Iure æque prohibentur hæc dona promissa pro spiritualibus rebus, ac de præsenti donata, vt constat. Deniq; ad hæc etiam tria genera bonorum reducuntur mala contraria, vel onera illis repugnantia, quæ aliquis volūtarie patitur, aut in se suscipit ratione alterius, quia eodem modo sunt moraliter æstimabilia, vt in particulari melius declarabitur.

4. *Sufficiens est partitio proposita.*

5. Magis vero constabit sufficientia huius diuisionis, respondendo ad difficultates propositas. Prima erat de consanguinitate. De qua fuit aliquorum sententia, esse Simoniam dare alicui beneficium, v. g. solo titulo consanguinitatis. Hanc opinionem tenuit Cantor Parisiens. vt refert Altisi. cui etiam solet hæc opinio tribui sine causa. Refertur etiam Bonau. 4. d. 25. dub. 6. circa litteram, sed ipse fatetur, non esse Simoniam proprie, sed generali, & æquiuoca significatione, quatenus Simonia dici potest omnis indigna prouisio, vel acceptio personarum in spiritualibus. Eandem opinionem indicat Gl. referens Laurent. in c. vnic. vt Eccclesiastica beneficia, &c. ver. *Carnalitatem.* Quæ allegat d. c. *Siquis neque.* Vbi Gl. in prima expositione hoc sequitur, licet statim aliam subiungat. Citat etiam c. *Nemo* c. *Veniens*, cap. *Tua*, de Simon. Clarius vero, & fusius defendit hanc sententiam Maior. 4. dist. 25. q. 3. ad 1. & fatetur, contrariam esse communem Theologorum, etiam Altisiod. Vnde aperte loquitur de propria Simonia. Rationes vero quas adducit, omnes procedunt ex fundamento male intellecto, quod solæ preces ad Simoniam semper sufficiant. De quo infra videbimus. Fundamentum ergo esse videtur, quia nō minus est temporale bonum consanguinitas, quam fauor humanus: sed dare propter fauorem humanum, spirituale beneficium, est Simonia, ergo. Confirmatur, quia dare beneficium alicui cum onere alendi consanguineum, Simonia est, ergo multo magis erit dare beneficium ipsum consanguineo, solum quia consanguineus est. Denique confirmatur, quia illo modo tractatur res spiritualis vt hæreditaria, & carnalis, seu temporalis, in quo ratio Simoniæ maxime consistit. Vnde ad difficultatem positam fatebatur Cantor Diuisionem esse insufficientem, & addendum esse illi hoc membrum simul cum alio, de quo infra.

V. consanguinitas reddat Simoniam.

Fundamentum partis affirm.

6. Dicendum vero est illam non esse Simoniam, & ita membrum illud non fuisse necessarium. Ita respondet D. Thom dicta q. 100. artic. 5. ad 3. Docuit Altisi. lib. 3. Sum. tract. 27. capit. in princip. Adrian. Quodlib. 6. ad 3. Victor. d. Relect. nu. 16. Soto quæst. 7. art. 3. ad 1. Couar. lib. 1. Var. c. 5. nu. 4. vbi alios refert. Ratio est, quia vel hæc est Simonia contra ius Diuinum, vel contra humanum: neutrum dici potest: ergo. Minor quoad priorem partem probatur, quia qui dat consanguineo beneficium, non dat spirituale pro temporali: nihil enim temporale à consanguineo recipit, ergo nulla est ibi Simonia contra ius Diuinum. Item talis Simonia non committitur sine pacto, ibi autem nullum interuenit pactum, vt constat. Item donum datum consanguineo, quia consanguineus est, gratuitum nihilominus est, si dans nihil à consanguineo recipiat, vel expectet, quia consanguinitas non datur, nec recipitur propter tale donum, sed supponitur ad illud, nihil ergo impedit liberalem donationem. Alias non posset quis esse liberalis cum suis consanguineis, quod plane absurdum est. Item, offerre orationes meas, vel satisfactiones pro consanguineo, quia consanguineus est, non est Simonia, imo per se est bonum opus, & secundum ordinem charitatis, ergo idem est de quocumque dono spirituali. Denique æquiuocatio est magna in particula *pro*, seu *propter*, Nam dare spirituale consanguineo propter consanguinitatem, non est dare pro pretio, vel propter commutationem aliquam, sed est dare propter inferiorem quendam finem, & motiuum, quod ad Simoniam non spectat. Et idem dicendū est de motiuo amicitiæ humanæ, & de motiuo fauoris antecedentis ad collationem, vt postea explicabimus. Et ita responsum est ad rationem in contrarium. Prima vero confirmatio non bene colligit, quia quando datur beneficium cum onere soluendo consanguineo, iam datur spirituale pro temporali, quod nō fit, quando simpliciter datur consanguineo. Secunda vero confirmatio ostendit, posse esse illud illicitum, non vero Simoniam.

Pars negatiua præfertur.

Respondetur ad primam confirmationem.

7. Altera vero pars de iure positiuo probatur, quia nulla inuenitur in Iure talis prohibitio, quod facile patebit, discurrendo per Iura, quæ allegantur. Primum erat extra. Vt Ecclesiastica beneficia, &c. Ibi vero solum dicitur, reprehensibilem fuisse Episcopum, quia beneficium contulerat ex carnalitate. Et ratio culpæ explicatur his verbis, *Quia non ex affectu carnali, sed discreto iudicio debuisti Ecclesiasticum officium, & beneficium in persona magis idonea dispensare.* Culpa ergo acceptionis personarum, non Simoniæ illa fuit. Quod vero Maior dicit, omnem electionem digni ad beneficium Ecclesiasticum prætermisso digniori, esse Simoniacam, vanum est, & improbabile, nam est confūdere vitia, & virtutes. Secundo inducebatur d. cap. *Siquis neque.* Nihil vero ad rem facit, quia ibi coniunguntur omnes modi quærendi, & obtinendi beneficia peccaminosi, & licet aliqui ad Simoniam pertineant, non tamen omnes: & ita in illo textu nulla mentio fit Simoniæ, sed concluditur, eum qui aliquo ex illis modis Ecclesiasticum beneficium accipit, fore damnandum nisi vere pœniteat. Accedit, quod illud verbum *iniusto cordis amore*, non intelligitur ad consanguineos, sed ad se ipsum, vt ex textu constat, & Glossa notauit. Vnde possumus retorquere argumentum, quia sequitur, esse Simoniacum illum, qui cum indignus sit, ex nimio sui amore beneficium recipit, etiamsi gratis petat, & accipiat, quod est ridiculum. Sequela vero est euidens, quia etiam illud motiuum est humanum, & carnale. Ex Iuribus vero, quæ alleganturs ub tit. de Simon. cap. *Veniens*, capit. *Tua*, nihil omnino ad causam faciunt, & ita nihil ad ea respondere necesse est. Capit. autem *Nemo*, videtur habere aliquam difficultatem. Nam prius dicitur, non esse crimen proximi Episcopo occultandum propter respectum consanguinitatis, & in fine ita concluditur, *Quia Simoniacum est vtrumq;.* Sed iam supra c. 22. ostendimus, hæc vltima verba illius textus non referri ad priorem partem eius, vbi illud de re-

Non omnis electio digni prætermisso digniori est Simoniaca.

de respectu consanguinitatis continetur. Imo Hostiens. & alii, qui verba illa vltima referunt ad totũ textum, consequenter dicunt, illa non intelligi de propria Simonia, sed de similitudinaria, & impropria. Vnde addo, fieri non posse prohibitionem Ecclesiæ, vt talis actio Simoniaca sit, licet alio modo possit fieri illicita, quia ibi nec est vera commutatio rei spiritualis pro temporali, nec vmbra, aut specimen eius: & ita non est ibi fundamentum Simoniæ, etiam quia prohibitæ.

8. *Prælati dãdo consanguineis quæ nõ possunt peccare cõtra iustitiam.* Tandem hinc colligit Couarruuias supra, dare beneficium consanguineo, alioqui digno simpliciter, vel etiam comparatione aliorum, non esse peccatum vllum, etiamsi illum præferat ratione solius consanguinitatis, quia illa neque est Simonia, vt ostensum est, nec est iniustitia, vt supponitur, quia nullus dignior propterea prætermittitur, nec etiam est ex immoderato affectu carnali, quantum ex vi illius actus, quia nullam habet in ordinationem, quæ indicet immoderatum affectum. Quæ sentẽtia vera est per se loquendo. *Cauẽdum tamen propter scandalum.* Sed nihilominus cauendum est scandalum aliorum, quod sæpe nascitur ex huiusmodi passionibus consanguineorum, & ideo oportet, vt non omnia beneficia illis conferantur, nec frequentius: & vt de eorum sufficientia, & dignitate publice constet, si prouisio publica est. Cauere etiam debent Prælati scandalum proprium, vt sic dicam, facile enim duci possunt nimio affectu, vt dignum, vel digniorem iudicẽt consanguineum, qui re vera non est, & possunt in hoc peccare ex culpabili ignorantia, erit tamen tale peccatum contra iustitiam distributiuam, vel legalem, non vero contra Religionem, nec Simonia.

9. *V. datio beneficii per timorem sit Simon.* In secunda obiectione tangitur difficultas de timore. Aliqui enim existimant, hoc membrum fuisse addendum illi diuisioni, quia sufficit ad Simoniã Ita dixit Cantor Parisiens. vt refert supra Altis. & sequitur Mai. loco citato dicens, *Non solum sanguis, sed timor incussus à tyranno, & cætera id genus, quæcumque fuerint, causant Simoniam. Nec de illa diuisione trimembri curandum est, nam plura sunt alia membra.* Hæc ille. Imo Diuus Thomas ead. distinct. 25. quæst. 3. articul. 3. ad 4. idem expresse docet, & reducit hoc motiuum ad preces, quas armatas vocat, & ita tacite soluit difficultatem à nobis positam. Et sequitur ibi Durandus q. 4. nu. 6. citatur etiam Bonauen. in dicto dub. 6. circa litte. Sed ille generalius loquitur, & in rigore potius tenet cõtrarium, loquendo de propria Simonia. Eandem vero sententiam tenet Adrian. dicto Quodlib. 9 artic. 1. dubio vltim. illius. *Fundamentum partis affirmat.* Fundantur, quia dans beneficium ex metu temporalis nocumẽti, dat propter vitandum illud malum, sed vitare illud malum, est quidpiam pretio æstimabile: ergo subdit rationem pretii talis timor, ergo sufficit ad Simoniam. Probatur minor (cætera enim clara videtur) tum quia vitare malum temporale, est quoddam temporale bonum, sub tali enim ratione appetitur, tum etiam quia sæpe redimitur temporali pretio cum æqualitate rei ad rem, ita vt ex hac parte non committatur iniustita: ergo signum est, ipsum esse quoddam commodum pretio æstimabile.

10 *Pars negatiua præfertur.* Alii vero distinctionibus vtuntur, vt videre licet in Victor. supra à numer. 22. & Soto q. 7. art. 2. quas non iudico necessarias, vt ex discursu patebit. Et ideo illis omissis dico primo. Dare beneficium, vel, facere aliquid spirituale ex metu imminentis mali, non est Simonia per se, & ex vi talis motiui, nisi quando metus inducit ad dãdum aliquid spirituale pro munere ab obsequio, vel simili. Hæc limitatio infra declarabitur. Ita tenet Victor. supra, qui refert Caietanum in Sum. verb. *Simonia*, apud quem expresse non inuenio, licet sumi possit ex declaratione istius trimembris diuisionis, quam in fine illius verbi tradit. Idem sentit Angel. verb. *Simonia*, 3. nu. 38. (licet Victor. illum in cõtrarium alleget) tenet etiam Soto quæst. 7. art. 3. Et idem sentit Bonauent. vt dixi. Probatur autem quia ibi nec est Simonia de iure naturali, nec de iure positiuo: ergo. Prior pars probatur primo: *Fundamẽtum.* Quia operari ex metu, non est operari pro pretio, ergo ex illo solo motiuo non potest esse Simonia, quia de ratione Simoniæ est pretium, vt sæpe diximus, & maxime habet verum ex vi iuris naturalis. Antecedens probatur. ex dictis in præcedenti puncto, quia aliud est operari propter aliquod motiuum, aliud pro aliqua re, quasi in cõmutationem eius. Qui autem dat rem spiritualem propter metum, quamuis illo motiuo inducatur, non dat pro aliqua re, quæ habet rationem pretii, cum qua commutare intendat rem spiritualem. Dices: *Obiectio.* Vitatio damni est ibi intenta, & illa potest habere rationem pretii. Sed contra: *Soluitur.* nam ex vi metus nõ ita intẽditur, sed solũ intenditur remotio causæ, quæ potest inferre tale malum, hoc autem licite intendi potest per se loquendo per spirituale mediũ, etiam si malum vitandum sit temporale.

11 Confirmatur primo, quia inducere ad spirituale opus faciendum per comminationem mali temporalis, non est Simonia, nec malum: imo est à Deo, Ecclesia, & legitimis potestatibus vsitatum: ergo è conuerso opus spirituale facere ad vitandum comminatum malum, nõ est Simonia. Quod si hoc verum est in malis comminatis per legem, idem erit in malis comminatis per hominem, siue iuste, siue iniuste: item idem erit, siue malum comminatum sit vitæ, corporis, famæ, vel honoris, siue sit in bonis fortunæ. Nam ratio facta eodem modo procedit, & comminationes legum de his omnibus fieri solent, & nulla sufficiens ratio differentiæ reddi potest. Nã quod quidã dicunt, vitam & famã esse bona superioris ordinis, & in æstimabilia pretio, inferiora vero pretio æstimari, parum ad rem facit. Tum quia in præsenti nulla bona ex illis intenduntur, vt pretium, vt discursus facti generaliter probant. Tum etiam quia falsum assumitur, nam homo æstimatur pretio, & fama potest vẽdi, aut emi de facto, & si hic intenderetur vt pretium, esset vera Simonia, vt mox dicemus. Atque eadem ratione idem est, si timor sit de damno emergente in bonis possessis, siue de carentia lucri denuo comparandi, & siue iniustum sit damnum, siue non, quia in nullo istorum cogitur operans ex metu intendere aliquid vt pretium, vt ex discursu facto constat, & ideo dixi distinctiones has, vel similes non esse necessarias.

12 Et confirmatur secundo, quia dare aliquid spirituale ex motiuo amicitiæ, quæ iam habetur, non est Simonia, ergo nec dare illud ex motiuo acquirendi amicitiam, vel beneuolentiam alterius, est Simonia: ergo nec dare id ad placandam iram alicuius, & vt deponat odium & voluntatem inferendi malum, est Simonia: at hoc solum intenditur ex vi metus, ergo. Primum antecedens commune est, & patet ex dictis de consanguinitate, procedunt enim in vinculo amicitiæ rationes omnes, quæ de consanguinitate factæ sunt, vt ibidem adnotauimus. Prima vero consequentia patet: tum quia eiusdem rationis est conseruare, vel fouere amicitiam: & generare illam, tum etiam quia illa amicitia non intenditur, vt pretium nec ibi interuenit pactum, nec intentio eius, sed solum effectus, qui veluti ex natura rei sequi solet ex beneficentia, qui est beneuolentia, & amor: vnde hæc intentio iam in muneribus, & obsequiis haberi potest, vt capit. sequenti videbimus, & ita reliquæ consequentiæ per se notæ sunt.

13 Probatur iam altera pars de iure positiuo, quia nullum tale ius inuenitur, quod inter pretia Simoniæ metum ponat. Imo inde sumi potest argumentum ad confirmandam vtramq; partem: nam si talis actio esset Simoniaca de se, aliquãdo prohiberetur

in toto iure Canonico, ita enim deteſtatur Ius hoc vitium, vt nullum modum committendi illud abſque prohibitione prætermittere videatur: ſi autem actio illa eſſet Simoniaca, quia prohibita, multo magis deberet expreſſe prohiberi. Confirmatur, quia Iura Canonica, quæ attingunt ſimiles actiones, vel collationes rerum ſpiritualium factas ex metu, non improbant illas vt Simoniacas, ſed potius fauent, & defendunt eos, qui ex iniuſto metu ſic operari coacti ſunt. Aſſumptum patet ex c. *Ad audientiam*, de Iis, quæ vi, &c. Vbi Inocen. 3. declarat reſignationem beneficii factam ex grauiſsimo metu à rege immiſſo & cadente in conſtantem virum, irritari debere, & beneficium reſignanti reſtitui, quod non præcepiſſet, ſi actionem illam reſignandi reputaſſet Simonicam, ideoque talis criminis nulla ibi mentio fit. Similiter in capit. *Ad aures*, eod. Clemens 3. dicit renunciationem electionis metu factam non obſtare, quominus electus ius ſuum obtinere debeat. Idem reſpondet Alexand. 3. in capit. *Abbas*, eodem, de renunciatione beneficii facta metu amittendi patrimonium. Vnde conſtat vere dictum eſſe, non ſolum hoc non eſſe Simoniacum in timore vitæ, aut infamiæ, sed etiam in metu amittendi bona fortunæ, ſeu externa.

14.
V ſit licitũ dare beneficium inimico ne officiat.
Sed ſupereſt difficultas: Nam ſequitur, eſſe licitum dare beneficium inimico, ſi ſe obliget ad non gerendam inimicitiam mecum, nec malum inferendum: conſequens eſt falſum, ergo. Minor patet, quia ibi directe includitur pactum. Do, vt facias, vel vt non facias, quod eſt maxime in ſpiritualibus prohibitum. Probatur autem ſequela, quia perinde eſt, comminanti mortem. Niſi beneficium dederis, illud dare ad euitandam mortem, ac obligare malefactorem, ne mihi noceat, dato beneficio: quia ſicut in hoc ſecundo interuenit pactum, ita in illo primo: nam do ſpirituale cum pacto, & ſub conditione, ne mihi noceas. Reſpondeo in primis aliud eſſe loqui de obligatione non inferendi malum, aliud de ſola ceſſatione in præſenti ab actu imminenti, id eſt, ab alicuius nocumenti illatione. Nam quæ hactenus diximus, procedunt in poſteriori ſenſu, ſcilicet quando ſine alio pacto, & obligatione datur res ſpiritualis malefactori, vel comminanti malum, ea intentione, vt ceſſet, & beneuolus reddatur.

Si non ſit pactum internum ſed tantum cõditio mentalis, non eſt Simon.
Et quidem ſi hoc fiat ſola intentione interna, res eſt clariſsima ex dictis, quia tunc nec eſt Simonia conuentionalis, vt ſupponitur, nec etiam eſt mentalis, quia illa intentio nõ eſt de pretio, ſed de beneuolentia concilianda illo medio, vt declaratum eſt. Imo hoc per ſe non eſt malum, niſi alias res ſpiritualis, vt Sacramentum aut beneficium detur indigno, & tunc erit aliud genus ſacrilegii, vel iniuſtitiæ, non vero Simonia.

Imo ſi intẽtio verbis exprimatur, ſi alioquiiuſta ſit, non eſt Simon.
Addo vero quod licet hæc intentio verbis exprimatur, ſi alioqui iuſta ſit, non erit Simonia. Poteſt autem duobus modis verbis exprimi, primo incipiendo (vt ſic dicam) ab ipſo hoſte, ſeu malefactore, vt quando comminatur mortem, niſi beneficio renunciaueris, vel illud dederis, &c. Et tunc res etiam eſt clara ex dictis, & ex Iuribus allegatis, & ex ſimilibus comminationibus, quæ interdum iuſte fiunt.

Ob euitandum graue intentum malum dare benef. nõ eſt Sim.
Item quia euaſio mali non intenditur vt pretium, ſed vt effectus conſequens ex meo actu ſpirituali, tanquam ex neceſſaria conditione, vel ad implendum præceptum, vel ad cor alterius molliendum & beneuolum, ac manſuetum reddendum. Item quando comminatio eſt iniuſta, directe immiſſa ad extorquendum ſpirituale munus, vel opus, eſt bona ratio, quia tunc alter non tam moraliter donat, quam permittit ab alio ſurripi, nec cenſetur aliquid tunc recipere, quia licet non pati malum ſit bonum, tamen non eſt bonum collatum ab eo, qui ceſſat iniuriam inferre, nec æſtimabile pretio reſpectu illius.

Alio modo poteſt verbis exprimi illa intentio, incipiendo ab eo, qui patitur metum, ita vt ipſe inuitet alium, & offerat aliquid ſpirituale, rogando illum, vt ceſſet, & tunc nonnulla maior eſt dubitandi ratio: tum quia videtur illa eſſe inductio ad malum: tum etiam quia videtur ibi eſſe expreſsior pactio. Sed nihilominus ſi malum iniuſte inferatur, & pactũ propriũ non intercedat dandi vnam rem pro alia, ſed ſolum fiat largitio rei ſpiritualis, rogãdo, vt ceſſet ab iniuria inferenda, & in amicitiam reconcilietur, in rigore non eſt Simonia, ſed eſt quædam ablatio vexationis temporalis per medium ſpirituale, quæ non fit vendendo rem ſpititualem, ſed gratis illam dando, & offerendo, vel promittendo, vt alter ita inducatur amicabiliter ad ceſſandum à vexatione. Vnde nec per ſe malum hoc videtur, etiam alio genere malitiæ, ſi alias ſpiritualia non dentur indignis, aut profano modo tractentur, quia nõ eſt malum vti ſpiritualibus ad temporalia mala auertenda, quando aliunde malitia non miſcetur, ſic ut vtimur orationibus, & ſacrificiis ad famem, vel peſtem auertendam.

At vero ſi in his caſibus homo non tantum operetur, ſed etiam pactum faciat cum alio, obligando illum in futurum & nouo modo ex vi pacti ad non inferendum malum, & ea ratione beneficium conferat, Simoniam committet. 16.
Si intercedat pactũ non inferẽdi malum, tunc erit Simon.
Ita ſentit Victor. ſupra Conclu. 3. numero 25. Et hoc modo poſſet explicari prior ſententia. Et de iure poſitiuo videtur res clara, præſertim in materia beneficiorum, in qua omnes pactiones prohibitæ ſunt.

Reſponſio.
Sed ad hoc dici poſſet, prohibitionem illam, vt poſitiua eſt, non obligare, vrgente metu cadente in conſtantem virum, argument. dicti cap. *Ad audientiam*, cum ſimilibus.

Refutatur.
Sed contra hoc inſtari poteſt, quia licet talis metus excuſet in his, quæ neceſſaria ſunt ad euitandum malum, quod imminet, non vero in his, quæ neceſſaria non ſunt, obligatio autem in futurũ non eſt neceſſaria, nec pactum aliud præter actualem ceſſationem à malo inferendo: ergo non obſtante metu, obligat prohibitio Eccleſiaſtica de pactione in ſpiritualibus facienda. Vnde etiam poteſt idem probari ſtãdo in iure Diuino, quia obligatio illa æſtimabilis eſt pretio. Itẽ quia ibi non tantum intenditur vitatio mali præſentis, ſed etiam quædam ſecuritas in futurum per obligationem alterius, illa autem ſecuritas eſt temporale bonum pretio æſtimabile, ergo.

Inſtantia.
Soluitur.
Licet mutuum dare cum obligatione reciproca mutuationis in præſen, non in futurum.
Dices: Etiã quando in præſenti datur ſpirituale, ne malũ inferatur, intercedit ibi quædam mutua obligatio. Reſpondeo 1. negando aſſumptũ, ſed intercedit quædam reciproca actio, ſeu omiſſio actionis per ſe debita, & non æſtimabilis pretio. 2. dicitur, quando exactio eſt præſentanea, non exiſtimari obligationem vt quid diſtinctum ab actu, ſecus quando eſt in futurum vt conſtat in mutuo, licet enim non mutuare vnam rem, niſi mutues aliam: non tamen licet mutuum dare exigẽdo obligationem mutuandi in futurum, vt tradit D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 4. Ita ergo in præſenti.

17.
V. liceat da reb. neſciũ ad petitionem principis.
Atque ex his expediuntur nonnulli caſus in particulari, ex quibus doctrina data magis clareſcet. Vnus eſt de Epiſcopo, qui dat beneficium alicui ad petitionem Principis, ne illum offendat, & ideo non poſſit aſcendere ad pinguiorem Epiſcopatum. Nam Soto abſolute damnat illam collationem, vt Simoniacam. Imo indicat, timorem damni emergentis non inducere Simoniam, timorem autẽ ſolius lucri ceſſantis ſemper illam inducere, quia tunc nõ eſt timor de malo, ſed de non acquirendo lucro quod perinde eſt, ac operari pro lucro temporali:

Reſoluitur
Victoria vero licet prius dicat ſe hoc credere ſtatim ſubdit, non eſſe certum, maxime ſi iſte finis ſit mediatus. Exiſtimo igitur, totum hoc pendere ex modo, & ex intentione: nam ſi pactum interuenit, quo alius obligetur, vt lucrum alteri non ceſſet, clara eſt Simonia, neque tunc prouenit proprie ex metu, ſed ex pro-

& promissione lucri, quæ ibi inuoluitur: si vero nullum interueniat pactum, & intentio non sit de obtinendo lucro pro hac re spirituali, sed immediate tantum de vitanda ostensione, vel indignatione talis personę, à qua spero vel temporalia commoda, vel augmentum dignitatis nō erit Simonia, sed poterit esse aliud peccatum, vel nullum iuxta circumstantias varias, quæ possunt esse in tali actione. Et vtrumq; facile probari potest ex dictis, & videtur hoc intendisse Victor. Quare inter damnum imminens, & lucrum cessans hæc sola differentia notari potest, quod cessatio dāni iniusti expresse postulari potest, & in præsenti sub conditione peti, quia nihil petitur pretio æstimabile, nec quod alter facere nō tenetur ex iustitia: at vero nō potest postulari hoc modo, vt lucrum non cesset, quia hoc est postulare, vt detur, & ita petitur aliquid pretio ęstimabile, & quod alter facere non tenetur. Et quoad hoc procedit, quod Soto docuit.

Differētia inter damnū imminens, & lucrum cessans ad hoc.

18. Alter casus est, si Episcopus beneficium conferat debitori ex timore amittendi debita: aliqui enim damnant hoc, vt Simoniacum, quia resoluitur in lucrum temporale comparandi pecuniam sibi debitam, hoc enim pretio æstimabile est. Angel. vero supra negat, hanc esse Simoniam, argumento sumpto ex c.1. de Vsur. Vbi dicitur non esse vsuram mutuare sub conditione, vt alias debita soluantur. Sed argumentum sumptum à simili ab vsura in hac materia non est semper efficax, vt cap. sequent. dicam. Igitur media sententia vera est, quia in nostro casu si nullum pactum intercedat cum noua obligatione in futurum, non erit Simonia, quia talis Episcopus non intendit lucrum, sed quod suum est, ergo illa intentio non obstat, quominus gratis det, & alioqui non imponit nouam obligationem: ergo. Item ponamus, debitorem non esse soluendo propter paupertatem, & Episcopum dare illi beneficium, vt habeat, vnde viuat, & soluat debita sua, certe nulla est Simonia, vt constabit aperte, si ponamus, non ipsum Episcopum, sed alios esse creditores, ergo idem erit, licet ipse sit creditor, quia non debet esse peioris conditionis. At vero si beneficium daretur cum nouo pacto, & obligatione soluendi, esset Simonia ad minimum contra ius Ecclesiasticum, & contra Diuinum, si noua aliqua obligatio, vel securitas in futurum adderetur, nam illud est onus æstimabile pretio. Et quo ad hoc non procedit omnino exemplum de vsura, tum quia ibi non est prohibitio positiua, tum quia purior esse debet spiritualis donatio, quam mutuum, vt c. sequent. dicam. Quapropter etiam de præsenti non approbarem hunc modum dandi beneficium debitori sub conditione vt prius, vel statim soluat debitum, quia videtur aliqua irreuerentia, vti dono spirituali ad recuperandum temporale etiam proprium. Posset tamen excusari, si aliter faceret vim, vel claram iniustitiam non soluendo, & differendo solutionem esset euidens periculum eiusdem vexationis, nam tunc posset dari spirituale non pro pretio, sed ad inducendum illum ad bonum, & iustitiam faciendam, & ita vexationem tollendam.

Vtrum sit Simon cō ferre beneficium debitori ex timore amittendi debitum.

19. Tandem proponi potest casus, quando timor nō est ex violentia, vel iniuria, sed ex iusta punitione, quæ imminet, An sit Simonia, dare spirituale, vt v.g. præsentare ad beneficium filium iudicis, vt reum absoluat, vel mitiget pœnam plusquā iuste potest? De quo facto non est dubium, quin sit iniquum, & iniustum, & sacrilegum, quia inducit alium ad iniustitiam interuentu rei spiritualis: sed An sit Simonia? Videtur enim posse excusari illo prætextu, quod non datur spirituale pro illa omissione, vel actione temporali tanquam pro pretio, sed solum ad captandam beneuolentiam, &c. Sed dico, esse Simoniam, si interueniat pactum, vel promissio rei spiritualis sub tali conditione: nam illa cōditio æstimabilis est pretio, & sæpe vendi solet licet inique, & ita ibi venditur pro re spirituali, vel è conuerso per illam emitur res spiritualis. Item si quis daret creditori beneficium sub conditione, vt nō petat debitū, clara est simonia: ergo similiter qui dat iudici, vel Prælato, vt pœnam debitam non exigat. At vero si tantum mente concipiatur intentio, magis potest esse dubium de Simonia mentali: nam potest quis intendere solum amicitiam alterius, ordinando illam ad iniquam actionem. Et tunc licet actio esset sacrilega, non videtur fore Simonia. Atque ex his omnibus satis declarata manet assertio, & limitatio in illa posita, scilicet, quod metus interdum inducit ad actionem Simoniacam: tunc autem non metum ipsum habere rationem pretii, sed obsequium aliquod vel obligationem, vt explicatum est, & ideo ex hoc capite non oportuit speciale membrum addere in dicta diuisione: nam illa tria membra conferri possunt tam ex metu, quam ex concupiscentia, vt bene Bonauent. supra notauit.

Vtrū timor iustæ punitionis faciat Sim.

Resoluitur esse Simoniā, si interueniat pactum, &c.

20. Alia tria in principio obiecta difficultatem non habent. Nam honor, & fauor humanus, quæ tertio, & quarto loco proponebantur, ad munus ab obsequio, & à lingua pertinent, vel reducuntur, vt in cap. seqq. exponemus. Quintum vero de generali promissione petit inprimis, An id sufficiat ad Simoniā, quod bene attigit Vgolin. Tab.1.c.54.§.1. Et merito affirmat sufficere, quia est vere contractus onerosus de tēporali dando pro spirituali, & hoc satis est ad Simoniam, etiamsi determinatio rei temporalis soluendæ relinquatur arbitrio alterius cōtrahentis. Quia hoc licet fortasse in ordine ad ciuile forum, seu Ius tollat rigorosam rationem emptionis, & venditionis, iuxta L. *Quod sæpe*, § 1. ff. de Contrahe. Empt. tamen negari non potest, illum esse aliquem cōtractum onerosum, quod ad præsens sufficit, quia etiā illo modo spiritualis res nō gratis datur, & vili pretio æstimatur. Ad difficultatem vero positam respondetur, sub illo confuso pretio disiunctim contineri illa tria membra, & ideo non augeri partitionem, sed explicari quandam peculiarem modum paciscendi de illis pretiis: sicut etiam posset promitti vel pecunia, vel tale obsequium. Dici etiam potest, per illa confusa verba: *Aliquid tibi dabo*, regulariter solere intelligi aliquod munus à manu.

Respōdetur obiectionibus de honore, & fauore & promissione.

CAPVT XXXVIII.

Quid per munus à manu intelligatur.

1. NOn inquirimus, quando munus à manu inducat rationem pretii, hoc enim ex dictis in cap. 36. petendum est: sed quid, vel quale esse oporteat, vt, si pro spirituali reddatur, possit habere rationem pretii ad Simoniam sufficientis. Primum ergo locum inter munera à manu tenet pecunia: Nam ipsa est, quæ in emptione propriissime rationem pretii habet, iuxta §. *Item pretium*, Instit. de Empt. & vend. Vbi pretium in pecunia numerata consistere dicitur, non tamen semper requiritur numerata, quia promissa, & condicta in rigore sufficit, §.1. Institut. eodem. Sic ergo in præsenti materia pecunia est primum (vt ita dicam) & detestabilius munus à manu, quod in Simonia interuenire potest, iuxta verbum Petri, *Pecunia tua tecum sit in perditionem*, & cap. *Si quis præbendas*, 1. q.3. & cap.2. cum similibus de Simon. Nec requiritur semper numerata, sed promissa sufficit, iuxta c. *Nobis*, (vt ibi omnes notant) Simon. & cap. *De hoc*, c. *Cum essent*, cap. *Tua nos*, & similibus. Vbi omnis pactio, & conditio pecuniæ ad Simoniam sufficere dicitur, & est res per se clara, an vero pecunia numerata sit necessaria ad realem Simoniam, infra dicetur.

Primo loco ponitur pecunia.

2. *Pecunia quacumq; sufficit ad Simoniam.* Secundo addendum est, pecuniam in quacumq; quantitate, etiam minima sufficere ad rationem pretii Simoniaci, si pro re spirituali detur. Hoc supra etiam diximus agentes de grauitate peccati Simoniæ, vbi ostendimus, non solum non impediri malitiam Simoniæ, verum etiam neque desinere esse grauem, & moralem propter pretii paruitatem Quam sententiam docuit expresse Maior 4. d. 25. q.3. concl.7. & ibi Durandus q.4.n. 6. Palud. q. 5. nu. 13 Gl. vlt. in ca. *Plerique*, 14. q.3. Item. Gloss. in cap. *Ex tua*, de Simon. vbi etiam Panor Felin. & alii, & Anton. 2. part. tit. 1. cap. 5. Idem sentit Nauar. in Manual. cap. 23. num. 101. & Consil. 52. de Simon. Quamuis enim interdum dubitare videatur, an hoc peccatum sit veniale ex paruitate pretii, tamen contrariã partem aperte probat, & distinctio, qua ibi vtitur quoad excommunicationem habere posset locum, quando aliquis per ignorantiam inuincibilem putaret, non esse mortale peccatum, sed veniale paruam quantitatem dare: tunc enim posset per ignorantiam excusari à culpa mortali, tamen vere, & secundum se quælibet quãtitas sufficit ad grauem Simoniam. Quod non parum confirmat dictum capit. *Ex tua*, vbi clericus, qui sex tantum solidos pro sua præsentatione ad ordines dedit perpetuo deponendus ab ordine, & in monasterium recludendus dicitur: quæ quantitas satis parua videtur, vt expositores ibi notant. Facit etiam capit. *Placuit*, 102. 1. q. 1. ibi. *Quia singuli tremissem exigere solent.* Item facit exemplum ex facto Esau: Nam omnes supponunt tanquam certum, ex parte pretii fuisse sufficiens ad grauem Simoniam, cum tamen satis vile fuerit. Idem supponit Hieronymus Malach. 13. (& habetur in capit. *Iudices*, 1. quæstione prima,) de quarta parte sicli inuenta in manu pueri Saulis, quod illa fuerit sufficiens quantitas ad Simoniam committendam, & ideo Samuelem defendit, quod vel illam non acceperit, vel non vt pretium, sed vt oblationem Sanctuarii. Ratio vero est, quam supra tetigimus, & tradit Nauar. quia licet pecunia sit parua, irreuerentia est magna: nam res spiritualis venalis efficitur: imo quo minori pretio datur, eo vilius æstimatur. Obiici vero contra hoc solet caput, *Et si quæstiones*, de Simonia. Sed illud supra est à nobis explicatum. Non enim dicitur ibi, paruam pecuniam non sufficere ad Simoniam, si pro pretio detur, sed dicitur, quando datur paruum munus, & non constat datum esse pro pretio, tunc non præsumi tali intentione datum, præsertim quando aliæ circumstantiæ non iuuant ad præsumptionem: loquitur ergo quoad præsumptionem in foro externo: hic vero de veritate, & de foro conscientiæ tractamus, & ita notarunt Glossæ allegatæ.

3. *Sub munere à manu comprehenduntur quæuis res temporales pretio æstimabiles.* Tertio, dicendum est, sub hoc munere à manu comprehendi omnes res temporales pretio æstimabiles, cuiuscumque generis sint, id est, siue sint bona mobilia inanimata, siue se mouentia, siue immobilia corporalia, siue incorporalia iura, seu census. Totum hoc constat ex Iure: nam in capitulo *Totum*, 6.1. quæstione prima, sic ait Augustinus: *Totum, quicquid homines possident in terra, omnia, quorum Domini sunt, pecunia vocatur, seruus sit vas, ager, arbor, pecus, quicquid horum est, pecunia dicitur.* Idemque supponitur in variis Decretis de Simon. capit. *Et si quæstiones*, capit. *Tua nos*, capit. *In tantum*, vbi de equo, de vacca, deque omnibus bonis sermo est: & in vsura constat, si aliquid huiusmodi vltra sortem exigatur, vt dixit Ambrosius lib. de Tobia, & habetur in capit. penultim. 14. quæstione tertia. Ratio vero est, quia secundum moralem æstimationem eadem deordinatio est in commutanda re spirituali pro re temporali pecunia æstimabili, quæ est in rigorosa venditione pro pecunia. Dices, quando beneficium, verbi gratia, datur pro fundo, vinea, aut re alia immobili, cur magis res temporalis est pretium rei spiritualis, quam è conuerso? Hoc enim argumento vtitur Imperator in illo §. *Item pretium*, institut. de emptione & venditione vt probet, permutationem vnius rei pro alia, non esse venditionem, quia nihil ibi interuenit, quod habeat rationem pretii, alias vtraque res esset alterius pretium, quod ibi reputatur absurdum. *Obiectio.* Sed hoc quantum ad præsens spectat, nihil refert ad mores, & ad quæstionem de nomine petinere potest. *Solutio.* Parum enim refert, siue dicatur res spiritualis dari pro temporali tamquam pro pretio, siue è contrario dari rem spiritualem vt pretium ad emendam rem temporalem: nam in idem redit, & malitiam eiusdem rationis continet. Et similiter nihil interest, siue contractus ille venditio, & emptio appelletur, siue permutatio, nam moraliter, & in re ipsa eandem deordinationem habent, & contractus etiam inter res temporales eandem vim habere, si partes consentiant: nam vt dicitur in leg. *Pretii*, Cod. de Rescind. vendit. *Pretii causa non pecunia numerata, sed pro ea proceribus in solutum consentienti datis, contractus non constituitur irritus.* Quia nimirum in idem reuoluitur.

Quarto, hinc à fortiori constat, ad munus à manu pertinere, si quis pro re spirituali obtinenda debitum remittat, aut se remissurum promittat. Nam sine dubio id sufficit ad Simoniam, vt clare supponitur in cap. *Veniens*, 10. de Testib. & ibi notant Glo. Panorm. & alii Doctores. Idemque sumitur ex cap. *Talia*, 8. quæst. 3. vbi id notat etiam Glossa. Et ratio est clara, quia qui remittit debitum, moraliter donat rem, vel pecuniam debitam, & cui remittitur, accipit, vt dicitur in leg. 2 ff. de Calumniator. & in l. *Si mulier*, ff. de Condiction. caus. dat. Item manifestum est, eum, qui dat propter remissionem debiti, non dare gratis, sed ex oneroso contractu, & commutando rem spiritualem cum temporali: ergo. Vnde non solum quando aliquis remittit rem iam sibi debitam, sed etiam quando illam remittit prius quam debeatur, vel promittit remittere pro eo tempore, in quo posset deberi, quia censetur moraliter illam dare, vel promittere: vnde totum id sub munere à manu continetur, talis enim est casus in dicto cap. *Veniens*, nuper citato. Et est casus expressus in capit. penultim: de Simon. vbi qui ordinat, vel ad ordinem præsentat aliquem, promissionem ab illo recipiens, quod nihil ab eo postulabit, vtique in debitam sustentationem, tanquam Simoniacus suspenditur, tam ordinans, & præsentans: quam ordinatus, vtique propter Simoniam commissam in remissione futuri debiti, ex tunc promissa. Quale autem sit hoc debitum in Episcopo ordinante, vel in præsentante, non est huius loci exponere, sed supponendum est, Episcopum si aliquem ordinet sine titulo, teneri ad alendum illum cap. *Cum secundum*, de Præb. Præsentans vero ibidem dicitur, qui ordinando titulum constituit, vel consentit ordinari ad titulum alicuius beneficii, iuxta cap. *Per tuas*, de Sim. Et in his casibus promissio nihil petendi Simoniaca est, iuxta illa Iura. 4. *Debitum remissum huc spectat.* *Item promissio remittendi.*

Et idem est, quoties aliquis ex suis donis alteri constituit titulum, ad quem ordinetur, ab illo recipiens promissionem, quod nihil postulabit: non enim tunc solum committitur peccatum indebitæ ordinationis per falsum titulum, sed etiam Simonia, quia illa est præsentatio ad ordinem, & consequenter spirituali annexa non minus quam ius patronatus: ideoque illa pactio Simoniaca est, sicut esset in Patrono præsentatio ad beneficium sub promissione non petendi redditus. Et ita sentit Nauar. capit. 27. num. 158. & dixit in 5. tom. disp. 31. sect. 4. à numer. 23. & disput. 63. sect. 4. in principio. Præterea est simile, si quis prætendens eligi in Canonicum, promitteret Canonicis electoribus, se remissurum dimidiam partem præbendæ, aut si volens 5. *Titulum illi sine re facit Simon.*

fieri

fieri parochus, promitteret se remissurum decimas nominantibus ipsum, vel procurantibus, &c. Nam totum hoc est quædam virtualis donatio, & iniqua pactio. Imo nõ solum, qui propria debita, sed etiam qui debita Ecclesiæ, vel rapinas remittere promittit, si fiat Episcopus, Simoniacus est: hic enim est casus d.cap. *Talia*, & est manifestum, quia ibi etiam est illicita pactio dandi rem temporalem pro spirituali. Et licet tunc non videatur quis sua condonare, sed aliena, tamen virtute censetur illa rapere ad donandum, & ita munus à manu confert, licet de rē aliena. Potest autem hic quæri, An solum concedere dilationem in solutione debiti, ad Simoniam sufficiat? Item, An dare spirituale pro recuperanda pecunia alias debita, vel vt anticipetur eius solutio, sit sufficiens munus à manu pro crimine Simoniæ? Sed in his videtur eadem ratio, quæ in mutuo, & ideo simul expedientur.

6. *Mutuatio pecuniæ pro accipiendo benef. vtrũ sit Simon.* Quinto, ad munus à manu pertinet mutuare pecuniam pro accipiendo beneficio, vel simili re spirituali, vel è conuerso dare beneficium sub conditione pecuniæ mutuandæ tantum. In quo puncto videri potest dubium, an hoc sufficiat ad Simoniam, communiter enim Doctores dicunt, pretium necessarium ad Simoniam esse pecuniam, aut aliquid pecunia æstimabile, vt patet ex Diuo Thoma d.q.100.art.2.& 5.& ibi Soto, & aliis, & Summistis communiter verb. *Simonia*, at qui mutuum tantum petit pro re spirituali, non pecuniam petit pro re spirituali, sed pro æquali pecunia, quam postea soluturus est, solam ergo mutuationem petit: quæ non est aliquid æstimabile pecunia, ergo non sufficit ad Simoniam. Et confirmatur, quia mutuum non sufficit ad vsuram, nam qui non vult mutuare pecuniam, nisi sub conditione accipiendi mutuatum triticum, per se loquendo non committit vsuram, vt supra ex D.Thoma retuli. Et ratio est, quia nihil pretio ęstimabile vltra sortem petit: ergo similiter in præsenti id non est sufficiens pretium ad Simoniam.

7. *Resolutio affirmat.* Nihilominus dicendum est, mutuum ex se esse sufficiens munus à manu ad committendam Simoniam dando spirituale principaliter pro illo seu in recompensationem, & commutationē eius. Hæc videtur esse communis Doctorum sententia, quam magis videntur vt notam supponere, quam disputare. Illam plane supponit Nauarrus in dicto cap. 23. numer. 101. in fine, dum ait, non incurrere Simoniam, qui Episcopo indigenti pecuniam mutuat principaliter, vt ei subueniat, eumque beneuolum habeat, licet mediate, & remote speret se postea aliquod spirituale beneficium ab eo esse accepturum: quod esset verum, etiamsi omnino donasset eadem intentione, vt ipse ibi docet, & constat ex dictis supra capit. 36. & in sequentibus etiam dicemus. Supponit ergo Nauar. vt indubitatum, quod si ille mutuum daret principaliter pro re spirituali, & cum pacto, vel tacita promissione eius, esset Simoniacus. Et idem repetit Nauar. conf. 14. num. 6. de Sim. & in Conf. 23. n. 2. Vbi etiam addit, non esse Simoniam, petere mutuum ab eo, cum quo beneficium permutatur, ad expediendas Bullas: quando nullum pactum præcessit, sed gratis postea fit, sentiens, fore Simoniam, si de mutuo pactum præcessisset. Idem sentit Vgolin. Tab. 1. c. 9. §. 5. num. 2. & clarius affirmat Leonar. Lessius lib. 2. cap. 20. dub. 9. Et quidem stando in iure Ecclesiastico, est res clara, quia est prohibita omnis pactio in permutatione rerum spiritualium pro temporalibus: non potest autem negari, quin mutuum pecuniæ, vel rei æquiualentis sit quoddam temporale commodum, etiamsi pretio æstimabile non sit. Et hinc sumitur ratio, etiam stando in iure naturali, quia non minor iniuria fit rei sacræ, commutando illam cum re materiali pretio non æstimabili, quam cum æstimabili, imo quodammodo maior, vt supra dicebam de vili pretio, quia quo res datur pro alia minoris, vel nullius æstimationis, eo vilior reputari videtur. Et confirmatur, nam quod datur cum pacto, vel sub conditione mutui, non gratis omnino datur, sed ex pacto oneroso, ergo id satis est ad rationem Simoniæ. Antecedens videtur per se manifestum, quia onus mutuandi temporale est, & interdum reputatur graue. Potestque hoc optime confirmari ex leg. *Quisquis*, C. si certum petatur. Vbi qui mutuat iudici, exilio punitur, *quasi emptor legum, atque prouinciæ*. Itaq; propter solum mutuum emptor reputatur, ergo multo magis in præsenti. Et inde sumitur alia ratio optima, quia mutuum tale reputatur moraliter, vt sufficiat ad corrumpendum iudicis animum, in hoc enim lex illa fundatur. Vt ibi notat Bald. in leg. 1. ff. de Calumniat. rationem reddit, quia illa est vtilitas temporalis, sic ergo in præsenti licet mutuum non sit æstimabile pecunia, tamen est moraliter, & humano modo multum appetibile propter vtilitatem temporalem, ergo id satis est, vt in materia Simoniæ habeat rationem pretii, nam & sufficit ad corrumpendos animos eorum, qui spiritualia dispensant, & res spiritualis vilescit, cum pro vtilitate temporali commutatur.

8. Ad rationem ergo dubitandi respondetur, quod licet in mutuo pecunia detur, integre postea soluenda, & ita illa vt sic non detur gratis, quia reuera non donatur, nihilominus vtilitas illa, quæ est in præsenti vsu pecuniæ, aliquid est temporaliter vtile, & illud si spectetur vt pretium rei spiritualis, sufficit ad Simoniam, licet id non sit peculiari pretio ęstimabile, sed eodē, quo ipsa pecunia, quia ad inordinationem Simoniæ sufficit, vt dixi, illa commutatio vtilitatis temporalis cum re spirituali. Nec in omnibus comparanda est vsura cum Simonia: nam multæ conuentiones, & permutationes licent in vsura, quæ non licent in Simonia, quia non tanta puritas, & gratia requiritur in mutuo præstando, quanta in spiritualibus dispensandis, quia in mutuo non attēditur aliqua specialis dignitas, vel sanctitas talis operis, sed solum quod non est dignum peculiari pretio æstimabili pecunia vltra sortem, & ideo si nihil exigatur æstimabile pretio, etiamsi alia commoda eiusdem ordinis, & pretio non æstimabilia petantur, non est vsura, vt aperte colligitur ex cap. 1. de Vsur. In largitione autem spiritualium rerum consideratur præcipue dignitas doni spiritualis, quod est supra omnem temporalem æstimationem, & ideo cum nullo commodo temporali permutari potest, siue illud æstimabile sit pretio, siue non.

9. *Respondeo ad interrogationes supra factas.* Atque hinc facile est respondere ad alias interrogationes supra factas. Ad 1. dico, non licere, pacto petere dilationem solutionis debiti pro re spirituali, illudq; reduci ad munus à manu. Probatur, quia illud est quoddam mutuum: suppono enim, me tēneri ad soluendum hodie debitum, & ratione spiritualis beneficii mihi concedi, vt non tenear soluere per annum, ergo ex vi illius contractus mihi mutuo datur illa pecunia pro illo tempore. Item illa concessio dilationis quoddam temporale commodum est, & de se sufficiens ad corrumpendum debitorem, si sit iudex, ergo sufficit ad Simoniā. Ad aliam vero interrogationem de recuperando debito, media donatione aliqua spirituali, distinguendum est. Nam si detur spirituale pro anticipata solutione debiti, sine dubio procedit eadē ratio, quia illa anticipatio vel est quædam virtualis mutatio, vel illi æquiualet, & in ea procedunt rationes factæ, quia est vtilitas temporalis, & quæ multum solet mouere homines, etiamsi speciali pretio æstimabilis nō sit per se loquendo. Si vero nō sit anticipatio, sed rigorosa solutio rei debitæ pro tempore, in quo iam ex obligatione iustitiæ soluenda est, vel quia est testi-

restitutio rei iniuste sublatæ, quę statim soluēda est, ibi certe minor ratio Simoniæ interuenit, vt cum Angelo dixi c. præced. Quia ibi nec res petitur, nec mutuatio eius formalis, vel virtualis, sed solum cessatio ab iniuria inferenda: & ita non imponitur noua obligatio: sed ea, quæ inerat, quod sæpe licitum est, vt infra dicemus, in illo ergo casu seruanda sunt, quæ superiori c. diximus.

10. Sexto: Pertinet ad munus à manu pensio imposita ei, cui datur beneficiū, vel collatori, præsentanti, renuncianti, vel aliter procuranti soluenda, siue ex ipso beneficio, siue aliunde, quia illa est pecuniæ æstimabilis, imo est promissio certæ pecuniæ soluēdæ, quæ est manifesta Simonia Et ad hanc speciem spectat casus, quando Episcopus dat beneficiū, reseruans sibi, vel consanguineo, &c. pensionem, seu partem fructuū, exigens prius consensum, & acceptationem ab eo, cui beneficium præbet. De quo videri potest textus in cap. Vnic. Vt beneficia Eccles. vbi Pontifex distinguit, an Episcopus, qui dat beneficium, fructus eius ante donationem percipiat, vel non: Et si antea non percipiebat, & dando beneficiū pro conditione ponit, vt sibi donentur fructus: *Non est dubium* (inquit) *intercedere Simoniacam prauitatem.* Et hoc membrum spectat ad pręsentem casum. Addit vero ibi quod si Episcopus percipiebat prouentus beneficii, antequam illud donaret, poterit quidē id licite facere, vtendo sua potestate, & sine vlla pactione, cōstituendo ad tempus pensionem, vel reseruando fructus ad tempus pro causa iusta, & necessaria, & tunc conferre beneficium sic oneratū sine vllo pacto: non licere tamen ex conuentione cū eo, qui accepturus est beneficium, vel cum aliquo mediatore illam impositionem, vel reseruationem facere. Quia cum consensus eius, cui dandum est beneficium, nihil possit ad legitimam reseruationem operari, præsumitur intercedere iniqua pactio, quādo postulatur, vt Glossa ibi. & Doctores sentiunt. Itaq; aliud est, reseruare fructus beneficii vacantis, vel partem eorum, aliud cum alio pacisci, vt pensionem soluat, solū pro collatione beneficii. Et hoc posterius dicimus pertinere ad munus à manu, prius autem nullo modo, supposita legitima potestate reseruandi fructus, quam (vt supra diximus) regulariter solus Papa habet, interdum vero licere Episcopis ad tempus in illo cap. definitur: Et ibi communiter traditur, & in cap. *Si propter.* de Rescript. in 6. vbi Glossa verb. *Conceditur*, Et in Clemen. 2. de Reb. Eccles. non alien. vbi Glossa verb. *Defensor*, Ad hunc etiam Simoniæ modum pertinent varii casus, quos tractat Nauarrus in variis Consiliis de Simonia, vt in 47. de illo beneficii prætensore, qui cum aliquo Curiali conuenit, vt sibi auxilium ferat ad beneficium obtinendum sub conditione soluendi illi pensionem: & in 57. de alio, qui cum Aulico paciscitur, vt sibi de vacantibus beneficiis statim notitiam præbeat, promittens, se consensurum pensioni imponendæ in fauorem eius. Nam tunc pensio illa, vel quod perinde est, obligatio ad illam, est pretium, & licet videatur dari pro quodam temporali obsequio, tamen quatenus per illud paratur via ad beneficium, pro ipso beneficio dari censetur. Et similes casus legi possunt in eodem, Conf. 59. & sequentibus, & in Manuali, cap. 23. numer. 107. §. *Ad septimum.*

Pensio quā sibi vel cōsanguineo reseruat dans beneficium est Simon.

Huc spectat promissio pensionis admittendæ.

Vltimo, addere possumus, sub munere à manu contineri omne donum, quod iure positiuo prohibitum est, dari pro re spirituali, consistens in iure aliquo habente emolumentum temporale, quod dici potest munus temporale æstimatione iuris, etiam si in se aliquid spirituale sit habens temporale annexum. Vt est beneficium, latum pro altero beneficio, & similia. Hoc satis constat ex dictis in superiorib. de permutationibus prohibitis rerum spiritualium: nam in eis interuenit etiam aliquid per modum pretii, quod non consistit in obsequio, vel officio linguæ, vt constat. Ergo si velimus in hac partitione comprehendere omnem Simoniam, etiam de iure positiuo, recte reuocabimus hoc pretium ad munus à manu. Et confirmatur: nam illa bona seruant proportionem cum externis bonis fortunæ, seu temporalibus, præsertim cum iuribus, quæ incorporalia dicuntur, quæ proprie sub munere à manu comprehenduntur.

CAPVT XXXIX.

Quid sub munere ab obsequio comprehendatur.

1. *Duplex obsequium.*

DVplex obsequium distingui solet in præsenti puncto, temporale, scilicet, & spirituale, nec immerito, quoniam diuersam habent naturam, & æstimationem, & ideo etiam in præsenti puncto diuersum esse debet de illis iudicium. Obsequium enim temporale dicitur omne opus hominis, quod ad vsus, & commoditates hominis, siue corporis, siue animæ in sua tantum naturali perfectione spectatæ, ordinatur. Spirituale autem obsequium est omnis functio spiritualis, prout à nobis explicata est inter materiam Simoniæ pertractandam. Inter quæ duo genera tanta est differentia, vt primum pretio sit æstimabile, & vendi possit pro pecunia sine vlla malitia: secundum autem sit omnino inuendibile, & inæstimabile pretio, vtrumque enim horum ex dictis de materia Simoniæ satis probatum relinquitur.

Obsequiū temporale.

Differentia inter hoc & spirituale.

2. Hinc ergo manifestum est primo obsequium temporale, quantum est ex se, sufficiens pretium Simoniæ esse posse, si in modo faciendi illud pro re spirituali, vel è conuerso, si in modo dandi rem spiritualem pro tali obsequio formalis habitudo pretii supra explicata saluetur. Patet, quia sicut omnis res permanens pecunia æstimabilis ex se est sufficiens ad pretium iuxta dicta capit. præcedenti, ita omnis actio pretio æstimabilis, si pro re alia tribuatur, & secundum condignam æstimationem cum illa commutetur, habebit rationem pretii, sicut è contrario si huiusmodi actiones pro pecunia vendantur, habent rationem mercium, & ita per locationem, & conductionem suo modo venduntur, & emuntur, vt supra dictum est. Sic ergo dubium non est, quin tale obsequium possit veram rationem pretii subire, si pro re spirituali obtinenda per se fiat, & offeratur, vel è conuerso poterit habere rationem rei venditæ pro re spirituali subeunte rationem pretii, si pro obtinendo tali obsequio res spiritualis tradatur. Nam hæ denominationes pretii & mercis inter res, quæ permutantur, quando propria pecunia non interuenit, reciprocæ esse possunt, vt dixi, & ex intentione contrahentium pendere potest vnius vel alterius applicatio ad rem vnam potius, quam ad aliam. Vnde etiam dubium non est, quin dare spirituale donum propter obsequium temporale sub hac formalitate spectatum sit Simonia, quia hoc clamant omnia Iura supra allegata, & ratio naturalis, quæ ex dictis oritur, id conuincit, suppositis principiis statutis de malitia Simoniæ, nam illa est vera venditio, seu conditio, seu commutatio rei temporalis pro spirituali. De hoc ergo nulla est controuersia, sed propter vsum, & casus morales oportet exponere, quando, & quomodo possint obsequia hæc fieri, & spiritualia obsequentibus præstari sine labe Simoniæ.

Obsequiū temporale de se est sufficiens ad Simon.

Secundo

3. *Non ita spirituale.* Secundo, de obsequio spirituali est etiam certū, illud secundum se spectatum, & ex natura sua non posse esse pretium rei spiritualis ad Simoniam sufficiens, quia supra ostensum est, in commutatione rei spiritualis pro alia spirituali non committi Simoniam, ac subinde rem spiritualem datam pro altera spirituali, vt sic ex se non esse pretium Simoniacum. Obsequium autem spirituale eandem conditionem, & dignitatem quoad hoc habet, quā aliæ res spirituales, & ideo natura sua non est æstimabile pretio, ideoque supra dictum est, sine simonia vendi non posse pro re temporali. Ergo è conuerso in præsenti, quamuis pro alia re spirituali fiat, vel aliquid spirituale donetur, vt tale obsequium fiat, & pro illo, etiam sub expressa conditione, & pacto, non est Simonia ex natura rei, ergo nec tale obsequium ex se habere potest rationem pretii simoniaci respectu alterius rei spiritualis. Et in hoc etiam nulla est controuersia. Quia vero Iure Ecclesiastico multæ commutationes inter spiritualia prohibitæ sunt, vt Simoniacæ, ideo necessarium est exponere, quando, & quomodo cōmitti posit Simonia propter obsequium spirituale impositum, vel solutum per retributionem aliquam spiritualem: nam tunc illud obsequium habebit rationem pretii ad simoniam sufficientis saltem ex iure positiuo. Hæc ergo duo à nobis exponenda sunt.

4. Vlterius vero aduertendum est, duobus modis posse beneficium (de hoc enim semper loquimur: quia frequentius accidit, cum proportione vero idem est de reliquis spiritualibus donis) dari propter obsequia: primo propter præcedentia obsequia: secundo propter sequentia, seu imponendo onus alicuius obsequii in futurum. Potestque rursus tale opus adiungi ipsi beneficio, vel potius beneficium annecti oneri tanquam officio, propter quod datur, vt propter legendam Grammaticam, vel Theologiam, vel ad concionandum. Vel potest imponi ipsi personæ, dando illi beneficium cum onere, & obligatione faciendi tale obsequium, ad quod ipsum officium non obligat, vt ad docendum, vel concionandum &c.

5. *1. Conclus.* Dico iam primo: Dare, & accipere beneficium spirituale propter obsequia & beneficia temporalia iam facta in eorum recompensationem, & quasi solutionem debiti, & obligationis ex iustitia ad condignam mercedem tribuendam, Simonia est, moueri autem ex huiusmodi seruitiis ad dandum beneficium gratis, & vltra omne debitum, non est Simonia. Est communis, & clara ex D.Thom. dicta q.100. art. 5. Soto lib. 9. q. 7. ar. 3. Vict. supra num. 36. Adrian d. Quodlib. 9. articul. 2. & aliis Theologis. 4. d. 25. Gloss. in cap. *Cum essent*, de Simon. quam ibi Panor. & alii approbant. Item Glos. in cap. *Sunt nonnulli*, 114. 1. q. 1. ibidem probata ab aliis. Patetque prima pars, quia tunc datur beneficium in solutionem cuiusdam debiti temporalis, diximus autem præced. cap. esse Simoniam dare beneficium pro remissione debiti pecuniarii, ergo idem est in præsenti, parum enim refert, quod tale debitum resultet ex obsequio, nam tandem in pecuniarium resoluitur. Vnde colligitur obiter nihil referre, quod talia obsequia fuerint honesta, vel turpia, sed pensandum esse, an ex illis orta fuerit vera obligatio iustitiæ ad condignam compēsationem temporalem, quia tūc proxime datur beneficium ad extinguendum temporale debitum, & ideo impertinens est, quod ex honesta, vel turpi radice duxerit originem. Vnde obiter addo, idem esse dicendum, licet obsequium, à quo orta est obligatio, fuerit spirituale, si debitum inde resultans est de dando competenti stipendio sustentationis, vt, verbi gratia, Episcopus habet vicarium ad spiritualis iurisdictionis vsum, cui tenetur dare singulis annis competens salarium, nihil tamen confert per aliquot annos, & postea dando illi beneficium, vult liberari omni debito. Plane Simoniam committit, quia debitum illud, licet ortum fuerit ex ministerio spirituali iam est mere temporale, & pro illius remissione datur beneficium.

6. Secunda vero pars probatur ex dictis capit. 36. de consanguinitate: nam tunc obsequia non habent rationem pretii, sed solum conciliant beneuolentiam, à qua procedit gratuita beneficii collatio, ergo. Declaratur: Nam Episcopus conferens hoc modo beneficium famulo nihil recipit ab ipso pro beneficio, si enim aliquid reciperet, maxime obsequium, sed hoc non, quia, vt supponitur, vel nihil ratione illius debet famulo, quia illi conuenientem sustentationem, & stipendium dedit, vel si aliquid debet, non intendit liberari ab illo debito per collationem beneficii, alioqui non intenderet gratis, vt ex beneuolentia dare, vt in casu supponitur. Quapropter, vt hic modus conferendi beneficium propter obsequia, locum habeat, moraliter loquendo necessarium est, vt talis famulus habeat à Patrono iustam recompensationem temporalem suo seruitio proportionatam: tunc enim sine vllo scrupulo Simoniæ datur beneficium famulo, quia datur vltra omne debitum iustitiæ, ac subinde gratis: nam licet gratitudo aliqua, vel amicitia, seu beneuolentia ex seruitio familiari conciliata intercedat, non tollit rationem gratuitæ donationis. Vnde etiam infero, non oportere hic distinguere de turpi, vel honesto obsequio, vel in priuatam, vel publicam vtilitatem, aut in corporale, vel spirituale commodum. Ita docet expresse Soto dicta quæstione 9. articulo tertio, & sentit Victor. numero 36. 37. & Caietanus dicto articulo quinto. Alii vero Auctores interdum his distinctionibus vtuntur, vt patet ex D. Thom. dicto articulo quinto, ad 1. & Anton. 2. part. titulo primo, capite quarto, §. 2. & capite 5. §. 5. & Glosis, & Canonistis citatis, Siluest. verb. *Simonia*, quæstione decima sexta, §. *Quartum*, Tabien. numero duodecimo. Sed reuera, si loquamur de Simonia propria, non refert, quod obsequium fit ad bonum, vel malum finem, iustum, vel iniustum: nam si respiciatur in ratione pretii, semper facit Simoniam, vt in superiori puncto dixi. Si vero nō sit pretium, sed tantum moueat dicto modo ex quadam gratitudine licet humana, & indiscreta, non faciet propriam Simoniam, quia non obstat, quominus beneficium gratis tribuatur Poterit autem illa distinctio conferre, vt prouisio sit iusta, vel iniusta, & personarum acceptio, aut infidelis dispensatio, aut turpis etiam carnalis affectio, iuxta varias enim circumstantias possunt varia vitia cōmitti & hoc intendunt dicti Auctores, & late vtuntur nomine Simoniæ pro quacumque indigna, & carnali prouisione beneficii, maxime quia præsumptio esse potest de illo, qui sic confert, quod etiam simoniace conferat.

7. *Obiectio de obsequentibus Prælatis, & Principibus.* Sed contra: Quia frequens est consuetudo, quod multi præstant varia obsequia, & comitatus Ecclesiasticis Prælatis sine vlla mercede, vel recompensatione temporali, sed tātum spe beneficii alicuius, vel fauoris ad illud obtinendum, & postea Prælatus conferendo beneficium satisfacit suæ obligationi sine vllo scrupulo Simoniæ, ergo non semper est necessarium ad vitandam simoniam, vt obsequia condigno stipendio temporali præmientur. Imo temporales principes habentes ius præsentandi, solent habere magnam familiam seruientium, fere pro nihilo, & præsentando ad beneficia remunerant seruitia absque alia temporali satisfactione. *Responsio.* Respondeo, dupliciter fieri posse illa obsequia, vel seruitia ex parte obsequentium: primo, sine vllo pacto expresso, vel tacito inter Prælatum seu Principem,

& seruientem, seu obsequentem, ita vt ex obsequio nulla obligatio iustitiæ oriatur in Prælato ad tribuendam sustentationem, vel mercedem: & tunc ex vtraque parte potest fieri obsequium, & beneficii collatio, vel præsentatio, aut procuratio sine Simonia, quia vtrumque fit simpliciter gratis, licet cum aliquo respectu gratitudinis. Quod etiam in munere à manu locum habet; nam conferre antecedenter aliqua munera sine vllo pacto solum ad cōciliandam beneuolentiam, licet fiat spe gratitudinis, Simoniacum non est, vt c. 36. diximus, & consequenter dare beneficium ex intentione gratitudinis sine alio respectu pretii; Simonia non est, vt infra dicam, idem ergo est in prædictis obsequiis. Alio vero modo cōtingit seruire Principi; aut Prælato in officio, vel seruitio necessario, vbi necesse est, vt intercedat pactū saltem implicitum: nam tales famuli ex officio seruiunt, & ex ipso seruitio voluntarie acceptato nascitur intrinsece obligatio iustitiæ ad reddendam mercedem operariis. De hoc ergo genere obsequii procedit conclusio posita. Neque video, quomodo possint excusari à Simonia, qui volunt ab his famulis seruiri, & ministrari, sola, vel fere sola spe spiritualis remunerationis, cum solo futuro commodo temporali annexo spirituali, quia necesse est, vt temporale obsequium, & debitū per donum spirituale persoluant. Necesse est ergo, vt hi Principes, vel Prelati tribuant iustum stipēdium, saltem minimum in ea latitudine, tunc enim habere poterunt locum aliæ gratuitæ remunerationes, & non aliàs.

8. 1. Conclusio. Dico secundo: Si beneficium detur cum onere; & sub conditione exhibendi aliquod obsequium temporale non annexum beneficio, Simonia est, & tunc obsequium respicitur, vt pretium, saltem promissum. Hæc assertio sequitur ex præcedenti: nam eadem ratio est promissionis in futurum, & solutionis præexistentis debiti, & ita Iura, quæ vnum prohibent, aliud etiam consequenter vetant. Probatur ergo assertio ex cap. *Cum essent*, de Simonia, vbi promissio cuidam facta de beneficio illi præstando, si negotium quoddam promittentis in Romana Curia promoueret, Simoniaca censetur: quia beneficium dandum erat pro munere ab obsequio, ergo; si daretur antea sub illa conditione, & obligatione; vel si post exhibitum obsequium, impleta fuisset promissio, collatio fuisset Simoniaca: nam hæc omnia eiusdem sunt rationis. Et ita notant ibi Gloss. & Doctores. Atque sic dixit Vict. d. Relect. num. 6. Quod si quis daret beneficium, vt doceretur sibi Geometria, esset Simoniacus, quia labor ille docendi Geometriam temporalis est, & vendibilis, & non est annexus beneficio, & idem sentit de doctrina Theologiæ. Et à fortiori de qualibet alia simili actione, vt expressius declarauit Soto, quæstione quinta, articulo primo, verb. *Ex his*. Hæc autem, & tota conclusio intelligenda sunt cum proportione ad assertionem præcedentem. Nam, si Episcopus det beneficium alicui homini docto, vel industrio gratis, & sine vllo pacto cum intentione habendi illum beneuolum, & familiarem, & cum spe, quod postea ab eo docebitur, vel iuuabitur ex sola gratitudine, & amicitia, non erit Simoniacus mentalis, dans beneficium cum hac intentione, nec realis, postea accipiens obsequia gratuita, & eadem intentione collata. Est enim quoad hoc spiritualium donorum, & temporalium eadem ratio: nam etiam spiritualia dari possunt cum spe gratitudinis, quia hoc non tollit, quin gratis dentur, sicut de mutuo dixit D. Thomas 2. 2. quæstione 78. articulo 2. ad 2.

9. 3. Conclus. Dico tertio: Quando obsequium temporale est annexum rei spirituali, vt benefiio, licitum est, illud dare cum obligatione talis oneris. Vnde dum beneficium vacat, licitum etiam est, illi de nouo annectere aliquod obsequium Ecclesiæ etiam temporale, & sic dare beneficium acceptanti tale onus, & non alias, nec erit Simonia, dummodo annexio facta, sit ab eo, qui habet potestatem. Tota conclusio est certissima ex vsu Ecclesiæ, & ex Iure, cap. 1. & 4. de Magist. vbi præcipitur dare beneficium ad legendam Grammaticam, & Theologiam. Et idem statuitur, & confirmatur in Trid. ses. 5. cap. 5. de Ref. & ses. 23. c. 18. Constat autem ex supra dictis munus docendi temporale esse, & vendibile. Et eadem ratione solent dari beneficia cum onere cantandi, aut ministrandi in officio Sacristæ, aut Thesaurarii, & similibus obsequiis, quæ temporalia sunt. Ratio vero est; quia redditus Ecclesiastici non solum sunt ad spiritualia ministeria, sed etiam ad temporalia necessaria Ecclesiæ, & ideo sicut potest præbenda, quatenus temporalis est, annecti spirituali muneri, ita etiam quantum est de se, dari potest propter obsequium temporale. Vnde etiam potest vna, & eadē præbenda conferri propter vtrumq; ministerium temporale, & spirituale, quia potest habere redditus vtrique ministerio proportionatos; & ipsa ministeria possunt inter se esse compatibilia, & diuersis temporibus fieri. Sic ergo beneficium habens annexum ministerium temporale, potest conferri sub expressa illius oneris conditione, quia illud non est pretium, sed est opus, pro quo simul cum spirituali ministerio datur stipendium. Vnde licet illa conditio in ipsa collatione exprimatur, non officit, quia in ipso beneficio inest. Atque ita etiam constat, quod licet beneficium antea non habeat tale onus annexum: potest dum vacat, ei adiungi, si ad bonum Ecclesiæ ita expediat, vt ex Conc. Trid. supra aperte constat. Quia institutio beneficii ad hoc vel illud ministerium humana est, & per Ecclesiæ Pastores mutari potest: nam ad illos pertinet dispensatio talium bonorum. Facta erg illa annexione, clarum est, posse beneficium sub tali onere conferri, etiam sub expressa conditione, quia nihilominus gratis beneficium confertur secundum id, quod est, & per conditionem expressam nihil additur, nec exigitur pro beneficii collatione.

Ex dictis vero non obscure colligi potest, hoc genus annexionis, & quasi impositionis non habere locum, nisi vbi res spiritualis, quæ principaliter confertur, habeat annexa temporalia cōmoda, quibus temporale obsequium proportionatum sit. Nā dare aliquid pure spirituale; adiungendo illi temporale obsequium, plane esset dare spirituale pro temporali, tanquam pro pretio. Quia obsequium onerosum non potest habere rationem stipendij sustentationis, nam potius ipsum meretur tale stipendium: ergo datur ipsum spirituale bonum tanquam in satisfactionem pro temporali obsequio, quod Simoniacum est. Exemplo res declaratur, quia ius eligendi, v. g. est pure spirituale, & ius præsentandi suo modo, quæ iura nullos habent redditus annexos, vt supponimus: si ergo alicui daretur ius eligendi sub conditione gerendi negotia Ecclesiæ temporalia gratis, & sine vllo stipendio, certe venderetur spirituale ius pro temporali obsequio, secus vero est in beneficio, quod habet fructus. Declaratur etiam optime ex pecuniaria pensione, nam imponere illam super ius, vel spirituale officium, vel ministerium, nullos habentia temporales redditus, plane esset Simoniacum, ergo idem est in temporali obsequio, nam æquiualent, vt dixi. Quis autem possit facere hanc annexionem; non spectat ad hunc locum; certum est autem, posse fieri à Papa vniuersaliter: ab Episcopis autem in casibus sibi à Iure, vel consuetudine concessis. Certum item est, non posse Episcopum regulariter loquendo sua auctoritate facere hanc annexionem in suam peculiarem cōmoditatem applicando beneficiorum redditus ad priuata obsequia domus, vel familiæ suæ, *Ad quem spectet hæc annexio.*

quia

quia ad hoc habet redditus sui Episcopatus, nec potest talia onera beneficiis imponere, vt patet ex c. *Prohibemus*, de Censib. & arg. c. vlt. 1. quæst. 3. Quæ regula generalis est, licet in casu possit habere exceptionem modo præscripto, in c. vnic. Vt Ecclesiastica benef. &c. in fin. & vt sumitur ex c. *Constitutus*, de Religiosis dom. Secus est de Pontifice, qui vniuersalem habet administrationem, & potest nouũ ius concedere, & ad proprios vsus redditus applicare, & dummodo id faciat, vt fidelis dispensator, & prudens. Et hæc de temporali obsequio.

11. 4. Conclus. Dico quarto, obsequium spirituale iam exhibitum non potest habere rationem pretii ad Simoniã sufficientis, nisi in aliquid temporale resoluatur, vel præcesserit pactum per Ecclesiam prohibitum. Prior pars declaratur ex supra dictis. Primo, quia commutatio inter spiritualia, vt talia sunt, nõ est Simoniaca de iure naturæ, nec in hac specie, de qua nunc tractamus inuenitur prohibita, vt supponitur, ergo. Declaratur amplius, & probatur posterior pars: nam si obsequium spirituale iam supponitur exhibitum, vel fuit mere voluntarie factum, sine vllo pacto, vel conuentione, & tunc iam non potest habere rationem pretii, quia nihil potest pro illo ex iustitia exigi, vt constat, vel factum est ex aliqua cõuentione pro alia re spirituali, & sic siue res promissa exhibeatur, siue alia æquiualens etiam spiritualis, semper manet commutatio inter spiritualia, & sic non interuenit propria ratio pretii, seclusa prohibitione. Potest autem contingere, vt spirituale obsequium sit prius exhibitum cum conditione, naturali iure ibi contenta recipiendi stipendium sustentationis iustum, & proportionatum. Siquis ergo tunc vellet per spirituale beneficium exhibitum satisfacere priori obligationi, & liberari à debito stipendii, iam daretur spirituale pro temporali: quia præcedens obsequium, licet spirituale fuerit, peperit obligationem de re temporali, vt in præcedenti puncto declaraui: & sentiunt Vict. & Sot. locis citatis, & in sequenti assertione exempla eorum adhibebimus. Nam quoad hoc eadem est ratio de pacto in futurum, & de solutione præcedentis obsequii, quia necesse est fieri ex tacito pacto, vel conuentione partium. Addidi etiam. *Nisi præcesserit pactum prohibitum*, quia ex hoc capite potest interuenire Simonia, vt supra dictum est, & in sequenti etiam puncto dicetur.

12. 5. Conclus. Dico ergo quinto obligari ex pacto ad obsequiũ spirituale pro spirituali beneficio, licet non sit iure naturæ prohibitum, tamen Simonia est contra ius Ecclesiasticum, & ita dare beneficium, imponendo personæ tale onus obsequii spiritualis, quod non est beneficio coniunctum, Simonia est, saltem contra Ecclesiasticum ius. Prima pars de iure naturæ supponitur ex principio sæpe repetito, nam eadem est ratio de permutatione rerum, aut iurium spiritualium inter se, & de permutatione spiritualis iuris pro spirituali obsequio. Exempla sunt, si Episcopus vicario suo promittat beneficium, si prius per aliquot annos in spiritualibus sibi ministret, & similia, talia enim pacta non sunt contra ius naturæ iuxta supra dicta. Dico autem, nunc esse contra ius Ecclesiasticum. Simile esset, si daret Episcopus vicario beneficium cum onere ministrandi in spiritualibus, (quæ ad beneficium non pertineant) solum ratione beneficii, & sic de aliis. Hoc ergo modo obsequium illud licet spirituale, subdit rationem pretii. Assertio hæc sic declarata sumitur ex communi sententia Canonistarum dicentium absolute spiritualia non posse conferri sub modo, id est, sub obligatione personali, vt sic dicam, & non reali, quę talibus spiritualibus annexa non sit. Ita Glos. in cap. *Tua nos*, de Simon. verb. *Conuentio*, & in cap. vnic. Vt Ecclesiast. benef. &c. verb. *Sub modo*: item in cap. *Ex parte*, de Offic. deleg. Redoan. 2. p. capitulo 6. Rebuff. in Pract. tit. de Requisit. ad collat. ben. n. 2. Isti tamen Auctores loquuntur in generali de modo, & conditione.

In particulari vero etiam de modo spiritualis obsequii videtur loqui Panor. in cap. *Significatum*, de Præben. numer. 7. in fine, & alii ibi, expressius idem Abbas in cap. *Cum essent*, de Simon. num. 5. Anton. 2. p. tit. 1. c. 4. §. 2. & cap. 5. §. 5. Siluest. dicta quæst. 16. Melius Victor. dicta Relect. nu. 36. vbi non probat pacta, quæ aliqui Episcopi facere solent cum vicariis, vel ministris suis, Dabo tali salarium quinquaginta aureorum, donec dedero, vel nisi intra tale tempus dedero tibi beneficium cẽtum aureorum. Quod prius docuit Maior. 4 d. 25. quæst. 3. conclus. 6. contra Hostiens. in dicto cap. *Cum essent*, de Simon. num. 1. 2. & 3. Nauar. autem in Manual. c. 25. n. 113. dicit, Maiorem consentire Hostiensi existimantem se contradicere illi, exponitque dictum Hostiensis esse intelligendum, modo nullum pactum intercedat de gratis seruiendo post beneficium collatum. Et à fortiori nec de remittenda pensione debita pro seruitio facto ante receptũ beneficium. Sed neque Hostiens. satis hoc explicat, neque communis sensus illorum verborum videtur talis esse, alias superflue adderetur illa conditio, sed non oportet de facto contendere, quando de Iure constat. Probatur ergo assertio prima exemplis: nam si Patronus beneficii præsentaret aliquem, sub onere dicendi tot Missas pro se, vel sua intentione, ad quas beneficium non obligat, sine dubio peccaret grauiter. Item si quis daret beneficium alicui sub conditione recitandi quotidie Litaniam pro se, vel quidpiam simile. Nec obiiciatur consuetudo Episcoporum, qui illis, quibus ordines conferunt, certas Missas, vel precationes imponunt, quia nõ dant ordinem sub tali conditione, vel modo, sed vel illa petunt, quasi ex gratitudine, vel, vt Ecclesiæ Pastores habent ex consuetudine iurisdictionem ad imponendum illud onus, vel præceptum, quod censeri potest iam esse quasi consuetudine annexum ordinationi. Præterea, huc spectant multa exempla supra insinuata, tractando de permutatione spiritualium inter se: nam si Patronus præsentet, imponendo alteri onus eligendi, illud dici potest esse munus ab obsequio spirituali, & tamen Simoniacũ est. Idem est, si duo, vel tres electores inter se conueniant, vt sibi inuicem obsequantur, nunc vnius amicum eligendo, postea amicum alterius, & sic de cæteris: hæc enim, & similia Simoniaca sunt, saltem quia prohibita, vt supra diximus, & reducuntur ad hoc munus ab obsequio. 13.

Non licet electoribus inuicem pro amicis ex conuentione assentiri.

Et hoc modo est de hac re textus expressus, in c. *De hoc*, de Simon. vbi promittere beneficium pro electione ad Episcopatum, Simoniam esse declaratur. In qua si consideretur beneficium, vt pretium datum pro electione, est Simonia à munere à manu: si vero consideretur vox electionis, vt data pro beneficio, est munus ab obsequio, & tamen sicut beneficium spirituale est, ita etiam vox electionis, vt notauit Panormitanus in cap. *Matthæus*, eod. Huc accedunt omnia Iura, quæ prohibent pacta, conuentiones, & modos in spiritualibus, præsertim in his, quæ ad beneficia Ecclesiastica spectant, sub quibus comprehenduntur omnia obsequia, seu ministeria Ecclesiastica ad eorum prouisionem ordinata, vt supra vidimus. Ergo dare ex pacto aliquid spirituale pro his obsequiis, vel obsequia ipsa præstare pro beneficio, vel alia simili re obtinenda sub his prohibitionibus continetur. Accedit, quod ordinarie talia obsequia habent annexum aliquid temporale, vel debitum eius, saltem per modum stipendii sustentationis, & sic cum talia obsequia præstantur pro re spirituali: remittendo temporale annexum, virtute datur temporale pro spirituali, & tunc iam Simonia esset contra ius naturale, si hoc esset

14. Promissio beneficii pro electione damnatur.

esset principaliter intentum. Denique in his pactis semper interuenit obligatio cũ magno onere temporali, & pretio æstimabili, ergo illam assumere ex promissione beneficii, simonia est.

15. Et ideo dixi in assertione, *obligari ex pacto*, quia si nulla interueniat cõuentio, & aliquis ministret Prelato in spiritualib. animo gratuito, licet speret promotionem ab illo gratis etiam faciendam, nulla est simonia, vt à fortiori sequitur ex dictis de obsequio temporali. Semper autem videtur necessarium, vt si ex officio ministrat, alatur ab Episcopo, sufficientemque sustentationem recipiat, alias censeretur Episcopus pro beneficio, quod illi confert, recipere, quicquid in bonis suis lucratur, nullum conferendo salarium seruienti, etiam in spiritualibus. Sicut etiam Simoniam committeret examinator, vel vicarius Episcopi, qui habens curatum beneficium, à quo abest, curam suæ Ecclesiæ committeret alicui clerico tacite, vel expresse illi promittens obtentionem alterius beneficii, vt ipse sine salario sustentationis inseruiat. Hæc enim, & similia expresse sunt contra ius Ecclesiasticum, & quatenus resoluuntur in temporalia commoda, proxime accedunt ad simoniam contra ius diuinum.

16. 6. Conclus. Dico sexto: Si obsequium spirituale annexum sit beneficio, aut dignitati spirituali, non potest habere rationem pretii, nec erit simonia conferre beneficium sub tali onere, & conditione expressa. Quod verũ habet siue annexio illa sit antiqua ab institutione beneficii, siue denuo facta sit, beneficio vacante, ab eo, qui legitimam potestatem habet. Prima pars est per se euidens ex ipsa natura talium rerum, & quia ibi nullum interuenit pactum, sed transit res cum suo onere, vel si pactum exprimatur, nihil per illud additur, sed explicatur id, quod inest, quod non nocet, & potest prodesse ad tollendam omnem ignorantiam, & tergiuersationem. Denique ex posteriori parte à fortiori concluditur prior, illa autem posterior pars expresse traditur in cap. *Significatum*, de Præbend. vbi Glos. Panor. & omnes id notant. Item Abb. in cap. *Iacobus*, n. 3. de. Sim. Innoc. in c. 3. Ne Prælat. vic. suas. Et D. Tho. ita etiam exposuit textum illum in 4. distin. 25. q. 3 articul. 3. q. 1. ad 5. Et potest optime, & facile ita intelligi.

17. Si tamen textus ille attente consideretur, non videtur onus illud *dicendi quotidie Missam de S. Maria*, fuisse annexum præexistenti beneficio habenti alia spiritualia onera, sed potius præbendam quandam fuisse ab aliis spiritualibus functionibus, & fortasse à numero Canonicorum separatam, & applicatam ad aliud obsequium Missæ quotidianæ, & ita fuisse quasi nouum beneficium institutum, cuius præbenda annexa fuit illi officio Missæ quotidianæ, quod significant verba illa Papæ. *Quam siquidem institutionem eatenus confirmamus.* Et ita manifestum est, institutionem fuisse sanctam, & puram (supposita potestate instituentium) quia illo modo sunt omnia beneficia Ecclesiastica instituta, & hæc est natura eorum, orta ex illo principio, *Dignus est operarius mercede sua.* Et sic etiam in rigore nullum fuit ibi necessarium pactum, sed quia noua erat institutio, illam explicare oportebat, & hunc sensum videtur ibi amplecti Panorm. n. 7. Decius, & alii. Verumtamen etiam si ibi non fuisset proprium beneficium institutum, sed præbenda illa applicata pro illo ministerio, optima fuisset conditio, quia non dabatur præbenda in pretium Missarum, sed partim in stipendium sustentationis, partim propter obligationem tam grauem quotidie dicendi talem Missam, & numquam dimittendi illam Ecclesiam sine consensu Præpositi, & capituli eius. Et hac ratione licet ibi pactum interuenisset, nulla esset Simonia, vt supra dictum est. Et hoc vltimo modo videtur intellexisse textum illum Maior. 4. distin. 23. q. 6. ad 1. in fine: & omnia sunt vera, quicquid sit de intentione textus, quæ magis fuisse videtur, quam secundo loco posui. Ex illa tamen optime colligitur, etiam potuisse onus illud spirituale adiungi priori beneficio, habenti alia spiritualia onera, si alias secundum prudentem æstimationem nimia non sint, in quo esse posset aliqua imprudentia, vel iniustitia, non tamen Simonia, si alioqui annexio sit ab habente potestatem, quia non est maior ratio de additione, quam de noua institutione, & ita semper ille textus probat hanc veritatem. Quam à fortiori etiam confirmant omnia, quæ de temporali obsequio in tertia assertione dicta sunt. Potest autem hic etiam inquiri: Quis habeat hanc potestatem addendi beneficiis noua spiritualia onera. Sed hoc ad materiam de beneficiis spectat, ordinarie autem ad Episcoporum hoc spectat, vel Prælatos habentes iurisdictionem Episcopalem, vel solos, vel cum Capitulo, iuxta dict. ca. *Significatum*, & alia, quæ habentur 16. quæst. Et fauet Trident. sess. 24. cap. 10. de Reformatione.

Sed quæri tandem hic potest, An spirituale obsequium possit etiam annecti rei temporali, vel res temporalis Ecclesiæ relinqui sub conditione, vel modo præstandi aliquod obsequium spirituale. Innocentius enim in cap. 3. Ne Prælat. vices suas, negat, posse id fieri sine Simonia, quia iam obsequium illud venderetur, & in pactum reduceretur pro re temporali, quod & per se malum est, & Iure prohibitum. Quam sententiam sequuntur aliqui Canonistæ, vt Anan. & Anchar. in dicto capite 3. Panor. d. cap. *Significatum*, num. 7. Et iuxta hanc sententiam dixit Richard. in 4. distinct. 25. articul. 3. quæstio. 2. ad 2. non licere dare pecuniam Ecclesiæ cum pacto de anniuersario celebrando, sed debere simpliciter dari, & tunc Ecclesiam teneri quasi in gratitudinem. Sed in hoc nullam video difficultatem, sed solum in verbis posse esse dissensionem. Dico ergo sine dubio licitum esse, temporale aliquid dare Ecclesiæ cum onere alicuius obsequii spiritualis, obligando ad illud non tantum ex gratitudine, sed etiam ex iustitia, immo adhibendo expressam conditionem, vt alias non detur, vel quod si Ecclesia non adimpleuerit conditionem, seu modum, priuetur tali re temporali, seu legato. Totum hoc est tam clarum ex vsu Ecclesiæ, vt non possit in controuersiam adduci. Exempla sunt, si fundus donetur Ecclesiæ, vt ibi sacellum ædificetur, & non alias, vel si legetur annuus census, vt tale anniuersarium fiat, vel si non fiat, detur pauperibus, vel heredibus, & sic de similibus, nam in his nulla interuenit Simoniæ vmbra. 18. Vltimum dubium. Resolutio.

Probatur: Quia nec est Simonia contra ius Diuinum, nec contra Ecclesiasticum, ergo nulla. Prior pars probatur, quia ibi non emitur spirituale per temporale oblatum, sed relinquitur, seu donatur temporale ad certum vsum spiritualem, quem licite, & sancte habere potest. Cum ergo vnusquisque possit sua temporalia bona relinquere, & donare cum quacumque conditione, vel modo alias honesto pro suo arbitrio, etiam omnes illæ dispositiones licitæ sunt, & sine vlla vmbra Simoniæ. Assumptum patet, quia res temporalis sancte consecratur ad spiritualem vsum: ergo licitum est habenti argentum, illud donare Ecclesiæ, vt ex illo fiat calix, & dicetur Diuino cultui, & non alias, & fundus, vt in Ecclesiam dicetur, & non alias. Item licitum est vineam, aut villam deputare, vt fiant Ecclesiastica bona, ex quibus alantur clerici, ergo licitum est sub illo modo relinquere talia bona Ecclesiæ, & non alias. Denique dare stipendium in eleemosynam, vt Missæ dicantur, obligando ex iustitia clericum, qui pitantiam recipit, vt Missam faciat, non est Simonia, vt infra dicetur, sed hic est legitimus sensus illarum dispositionum (vt bene aduertit Antonin. 19.

corri-

corrigens tacite, vel declarans dictum Richard.2. parte, titulo primo, capite quinto, §.16.versic. *Pro celebratione*) ergo nulla ibi interuenit Simonia. Erit autem de nomine quæstio: An tunc dicenda sint obsequia spiritualia annecti rebus temporalibus, quod videntur Canonistæ horruisse, vel potius dicendum sit tunc temporalia relinqui, vt sint annexa, & per Prælatos Ecclesiæ annectantur spiritualibus, seu vt talia acceptentur, & non aliàs. Et hic posterior modus loquendi castior est, & omnem tollit difficultatem.

10. Altera vero pars de Iure Ecclesiastico probatur, quia nullum est tale ius prohibens, imo sunt multa, quæ huiusmodi facta approbant, vel licita esse supponunt. Nam in capitulo, *Olim*, de Restitut. spoliat. iusta censetur fuisse concessio domus sub conditione instituendi in illa Oratorium, & aliis conditionibus, quæ ibi narrantur, & in capitulo, *Verum*, de conditionibus apposit. Supponitur posse aliqua donari Ecclesiæ sub conditione, & seruandam esse conditionem, si tamen non impleatur, non posse reuocari donationem, nisi id sit expressum in donatione. Loquitur autem sine dubio de conditionibus consuetis in Ecclesia, quæ esse solent de his spiritualibus oneribus. Et in capitul. vltim. de Testamentis non solum approbantur similia legata, sed etiam tamquam pia ab onere quartæ funeralis eximuntur. Et idem habetur in cap. *Ex parte*, 3. verb. Sign. Et eadem legata approbantur in Clem. *Dudum*, de sepul. licet illa exemptio à quarta limitetur quoad mendicantes, quod ad præsens non spectat. Atque ita hæc sententia communis est, quam tenet aperte Maior. d. q. 6. ad 1. & 2. Gabriel. Lect. 28. in Canon. lit. L. & sequentibus referens Scot. Quodl. 20. D. Tho. etiam dicta q. 100. art. 3. ad 2. hæc omnia approbat, & declarat intelligenda esse in sensu supra dicto, quod dantur talia in stipendium, non in pretium.

21. Addit vero D. Thom. obscurum verbum: *Si autem huiusmodi pacto interueniente, fiant, vel intentione emptionis & venditionis*, committi Simoniam. Vnde Siluest. verb. *Simonia*, quæst. 9. verb. *Tertium*, & *Septimum*, & latius in Ros. aur. casu 58. ait, licet ex natura rei hæc non sit Simonia, tamen interueniente pacto, esse contra ius Ecclesiasticum. Sed hoc posterius falsum est, vt dixi. Nec existimo illum fuisse sensum D. Thom. sed priora eius verba intelligenda esse iuxta posteriora, vtique de pacto emptionis, & venditionis. Explicuit enim, quomodo posit ibi committi Simonia conuentionalis, vel mentalis: vnde sicut mentalis non est, nisi venditio, & pretium intendatur, ita nec conuentionalis erit propter quodcunque pactum, sed propter contractum emptionis, vel alium illicitum, qui in ipsamet conditione, seu donatione tali modo facta intrinsece non insit, hoc enim separare impossibile est, & ita verbum illud D. Thom. aliter intellectum destrueret positionem. Denique infra ostendemus, pactum de stipendio non esse per se illicitum, neque prohibitum: hoc autem pactum, quod hic interuenire potest, eiusdem rationis est, vt constat. Et ita omnes Auctores, quos ibi referemus, in hanc sententiam consentiunt: & ex ibi dicendis amplius explicabitur, & confirmabitur.

CAPVT XL.

Quid sub munere à lingua comprehendatur?

1. HOc loco non oportet distinguere de spirituali, & temporali munere à lingua: nam licet etiam lingua suum habeat spirituale munus, illudque honestissimum, vt, voce orare, cantare, & laudare Deum, tamen illud ad obsequia spiritualia pertinet, quæ Deo exhiberi possunt, & Ecclesiæ, & quæ vnus fidelis potest in aliorum vtilitatem spiritualem præstare: hoc ergo munus spirituale sub munere ab obsequio comprehensum à nobis est. Munus ergo à lingua, quod nunc consideramus, temporale est, & vt proprie loquamur, mere humanum, complectens humanas preces, supplicationes, & intercessiones, laudes, adulationes, &c. Vt tamen distinctius procedamus, de precibus loquemur, & postea facile ad omnia linguæ obsequia, resolutionem applicabimus. De precibus ergo duæ possunt referri opiniones. Prima simpliciter affirmat, dare beneficium propter preces, ita vt formale motiuũ, & ratio dandi sint preces, esse Simoniam. Ita sentit Adrian. dicto Quodlib. 9. art. 2. dub. 1. & dicit esse opinionem Theologorum: illam enim tenent in 4. d.25. Durand. q.4. dicens, esse Simoniam, etiamsi digno detur beneficium, si detur propter preces principaliter, & incurri pœnas Simoniacorũ: idem Palud quæst. 5. & Maior. quæstion. 3. Imo idem sentire videtur ibi Diuus Thomas q. 3. art. 3. & 22. q. 100. artic. 5. ad 3. & sequitur Siluest. verb. *Simonia*, q. 16. §. *Tertium*. Citatur etiam Armach lib. 10. articul. 18. Idemque sensit Gloss. ex cap *Ordinationes* 1 quæst. 1. Addit vero limitationem, dicens, si preces fiãt pro indigno, vel pro se, & tunc, propter illas dare ordines, esse Simoniam, alias non. Sed est distinctio valde materialis, & impertinens, vt ex dicendis patebit. Fundamentum huius sententiæ esse potest distinctio trimembris posita in cap. 36. & Iura, ex quibus sumitur, nam illa probant hoc munus à lingua esse sufficiens ad Simoniam. Ratio reddi potest, quia preces quasi intrinsece afferunt promissionem fauoris temporalis, & humanæ amicitiæ, quæ sunt æstimabilia pretio.

Vtrum dare beneficiũ propter preces sit sim.

1. Opinio affirmat simpliciter.

Fundamentum.

2. Secunda sententia simpliciter negat, preces sufficere ad Simoniam, etiamsi propter illas detur beneficium, vel aliud spirituale. Hanc tenent Canonistæ communiter, in cap. *Tuam*, de Aetat. & qualit. Glos. Innocent. Hostiens. Cardinal. & late Abbas n 3. Item Gloss. in ca. *Filius*, *Non itaque*, verb. *Ordinandi*, 1. quæst. 1. Et idem sentiunt Tabien. verb. *Simonia*, num. 11. Supplem. Gabriel. 4. d. 25. articul. 3. dub. 4. præsertim not. 2. Et in eandem sententiam inclinat Redoan. parte prima, capitulo 26. præcipue in fine. Maxime vero docuit hanc sententiam Caietan. verb. *Simonia*, versus finem, verb. *Quinto, nota*, quem sequuntur Vict. d. Relect. à num. 36. & Soto d. quæst. 7. art. 3. & Nauar. c. 23. n. 102. verb *Decimo*, & num. 107. in princip. Qui distinguunt de precibus permanentibus in propria natura, vel transeuntibus in rationem pretii. Et priori modo aiunt, nõ sufficere ad Simoniam, posteriori autem modo sufficere. Quæ resolutio vera est. Sed oportet, duas expedire difficultates. Vna est, quomodo distinguantur illa duo membra. Alia est, quomodo munus à lingua distinguatur à munere ab obsequio, quando transit in rationem pretii. Vt ergo rem per se facile, & multis auctoribus prolixe, & confuse tractatam breuiter, & dilucide explicemus, supponamus, sermonem esse de solis precibus, quæ non includunt promissionem alterius extrinseci boni pertinentis ad munus à manu, vel ab obsequio, nec etiam comminationem: Nam si habeant promissionem adiunctam expressam, vel tacitam de alio munere, iam tunc motiuum dandi non sunt preces vt preces, sed est munus à manu, vel ab obsequio, & per ea, quæ de his diximus, regulandæ sunt, si vero contineant comminationem alicuius mali extrinseci ad preces, redundant in metum, & ex his, quæ de illo diximus, iudicandæ sunt. Preces autem simplices adhuc possunt distingui duplices, quædam oblatæ Prælato, verbi gratia, collatori beneficii ad obtinendum ab illo, vt conferat beneficium, vel ipsi

2. Sentent. negat simpliciter.

Duplex difficultas.

ipsi petenti, si pro se petat, vel alteri, si pro alio petat: aliæ vero esse possunt postulatæ ab ipso Prælato in suam vtilitatem, vel suorum consanguineorum, vel amicorum.

3 Dico ergo I. Postulare ab aliquo Prælato (& idem est de aliis) vt conferat alicui beneficium sine promissione alia, vel pacto, nunquam est sufficiens ad Simoniam, nec illæ preces habent rationem pretii, nec Prælatus propter illas principaliter conferens beneficium, Simoniam committet, licet alias peccare possit. Hæc est nunc communis, & recepta sententia cum auctoribus posterioris sententiæ, cui fortasse in hoc non contradicunt priores, vt videbimus. Probatur autem ratione, qua vti solemus. Quia vel illa Simonia esset contra ius Diuinum, vel contra ius Ecclesiasticum: Neutrum dici potest: ergo nulla est. Probatur prior pars minoris. Primo, quia dare propter preces, non est vendere, nec recedit à gratuita donatione, ergo nec petere, & precibus obtinere est emere, vel per onerosum contractum rem obtinere: ergo ex natura rei ibi non est Simonia Posterior illatio nota est ex fundamento Simoniæ, præsertim contra ius naturale. Prior etiam est per se nota, quia illa duo correlatiua sunt. Antecedens vero probatur, primo ex Iure Ciuili, in quo longe diuersum est, precibus aliquid obtinere, quod precarium appellatur, aut emere aliquid, quod requirit proprium pretium, vt constat ex tit. de Emptione, & venditione, & de Precario. Item ex Iure Canonico, in quo etiam in præsenti materia tanquam distincta ponuntur, vendere ordines, aut precibus illos conferre, vt in ca. *Pueri*, 120. ait Gregor. *Nulla sit in ordinatione venalitas, potentia, vel supplicatio personarum*. Et infra: *Si ex fauore, aut ex venalitate*. Vbi plane hæc duo, vt distincta ponuntur: fauor autem respondet precibus, vel est idem. De electione etiam est optimum Decretum eiusdem Greg. in c. 1. 8. quæst. 2. Vbi sic dicitur: *Illud quidem præ omnibus tibi cura sit, vt in hac electione, nec datio quibuscumque modis intercedat præmiorum, nec quarumlibet personarum potentium patrocinia conualescant*. Aliud est ergo donare, aliud precibus intercedere: quia illud prius longe deterius est, manifestamque habet Simoniæ prauitatem: nullam de priori membro rationem adiungit Gregorius, de posteriori autem quandam addit, quæ pro causa præsenti ponderanda est. *Nam si quorumdam patrocinio* (inquit) *fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum, cum fuerit ordinatus, obedire, reuerentia exigente, compellitur: sicq; fit, vt & res illius minuantur Ecclesiæ, & ordo Ecclesiasticus non seruetur*. Non ergo propter Simoniæ malitiam illud prohibebat, sed propter incommoda alia, quæ inde Ecclesiæ proueniunt.

4. Atque hinc probatur altera pars de iure positiuo, tum quia nullibi inuenitur talis prohibitio, tum etiam, quia potius inuenitur expressa approbatio in cap. *Tua nos*, de Simon. ibi, *Rogans humiliter, vt in Canonicum admittatur*. Et infra concluditur. *Fieri poterit absque scrupulo Simoniacæ prauitatis*. Deinde facit cap. *Latorum*, & cap. *Filium*, 121. & 122. 1. q. 1. Vbi Gregorius ipse fatetur, se precibus fuisse inductum ad quosdam ordinandos. Vbi Gratianus inde concludit, ordinationem precibus factam non semper male fieri, si preces iustæ sint, quod non haberet locum, si preces, vt tales sunt, Simoniam inducerent. Potest etiam hoc declarari ex eisdem capitibus, in quibus inter pretia Simoniæ ponitur munus à lingua, nam preces porrectæ simpliciter ipsi ordinatori, vel collatori, non habent rationem muneris, non sunt ergo illæ munus à lingua, ergo non sufficiunt ad Simoniam. Antecedens patet: nam qui petit ab alio homine, non donat illi aliquid: quando enim à Deo petimus, non donamus illi, sed donari nobis cupimus. Et licet orando Deum, præstemus illi obsequium, & cultum Religiosum, in petitione ad homines non habet locum hæc consideratio, quia petitio ad hominem non fit ad honorandum illum, cui petitio offertur, sed tantum vtilitatem petentis, vel eius, pro quo intercedit, per se loquendo: Igitur petitio ad hominem ex ratione sua non habet rationem muneris. Præterea confirmatur, quia quod datur ex solis precibus, gratis simpliciter datur, & qui recipit, obligatus manet ex gratitudine, seu antidorali obligatione, vt cõstat ex communi sensu omnium hominum, ergo non est venditio: nam qui emit, non manet ex gratitudine obligatus, nec censetur recipere beneficium per se loquendo, quia est contractus onerosus: nam quod ex tali contractu datur, non datur gratis. Denique confirmatur, quia petere alia spiritualia, vt Missas, orationes, suffragia, & à Pontifice precibus indulgentias obtinere, & priuilegia, vel propter preces hæc conferre, nulla est Simonia, nihilque est in Ecclesia magis vsitatum: ergo idem est ex vi precum in quocumque alio spirituali dono. Item mutare propter preces, nõ est vsura, quia gatis nihilominus mutuatur, ergo similiter, &c.

Sequitur primo hoc verum esse non solum quando preces pro alio offeruntur, sed etiam quando aliquis pro se postulat dignitatem, vel beneficium, aut aliam rem spiritualem. Hoc inferimus propter Glos. quæ in hoc sine causa distinguit in d. cap. *Ordinationes*, quam Siluest. supra sequi videtur. Et refertur etiam Hugo antiquus Canonista à Glos. in d. c. *Tuam*, de Aetat. & qualit. Et patet, quia rationes factæ tam vrgent in petitione pro se facta, quam pro alio. Item vel tales preces habent rationem pretii, vel non habent. Si non habent, etiam pro se oblatæ non reddent obtentionem Simoniacam: si habent, etiam pro alio habebunt, sicut munus à manu, vel ab obsequio tam pro alio, quam pro se facit actionem Simoniacam. Item exempla de aliis rebus spiritualibus hoc conuincunt: nam petere indulgentiam pro me, vel spirituale priuilegium, aut dispensationem, non est Simoniacum, cùm tamen hæc mihi emere Simoniacum sit, ergo idem erit etiam de beneficio, & quacumque re alia. Sed aiunt, qui pro se petit, præsumptuosus est, & ambitiosus, ergo Simoniam committit. Profecto quicquid sit de antecedenti, illatio frigida est, nam est à diuersis, seu disparatis. Sunt enim hæc diuersissima vitia, nec ex vno sequitur aliud, alias Simoniacus esset, qui, cum sit indoctus, vel malus, acceptat beneficium, gratis oblatum, & non petitum, quia etiam illud est præsumptuosum, & iniustum, & potest esse ex auaritia, vel vanitate. Vnde D. Tho. 2. 2. q. 100. art 5. ad. 3. licet dicat, non esse licitum, pro se petere beneficium, curam animarum habens, vel Episcopatum, pro pter præsumptionem, si se reputet dignum, vel proter iniustitiam, si se reputet indignum, non tamen dicit, esse Simoniam, quod illi falso imponit Siluester. 5.

Obiectio exploditur.

Vlterius vero assero, etiam de antecedenti posse satis dubitari, & esse opiniones controuersas: sed non spectat ad hunc locum, sed ad materiam de beneficiis, & de statu Episcoporum, quam in 9. tom. 3. p. (qui erit, Deo dante, de toto ordine Ecclesiastico) reseruamus. Nunc breuiter assero. Siquis sit indignus, peccat, pro se petens beneficium, quia petit rem, quæ non potest iuste fieri, sed hoc modo etiam est simile peccatum pro alio indigno petere, Item siquis sit dignus, & simplex beneficium petat: non peccat, quia nec est per se malum, nec prohibitum. Aliqui vero præter dignitatem requirunt, vt egeat: nam si non egeat, non putant, licite postulare: & hoc significat D. Tho. in illa solut. ad. 3 dicens, *si sit indigens*. Sed hoc verum puto ad summum, quando, vt clericus non indiget, id est, quando habet sufficientes redditus Ecclesiasticos, si vero sit temporaliter diues, non credo, esse peccatum, per se 6.

Indignus peccat o pro se petens beneficium.

Vtrum sit necessarium egere ad petitionem benef.

se loquendo, petere ab Ecclesia beneficium, quo sufficienter sustentari posit, si velit esse clericus, quia hoc nec est intrinsece malum, cum aliæ diuitiæ accidentariæ sint, nec inuenitur ab Ecclesia prohibitum, imo valde toleratum, nec facile debemus damnare communia facta tolerata, & permissa sine cogente ratione. Immo in priori casu, quando quis non eget, vt clericus, tota ratio malitiæ orietur ex prohibita pluralitate beneficiorũ, nam si quis procuret simplex beneficium pinguius, dimisso tenui, non videtur per se malum, nec prohibitum. Hæc ergo, & similia ex obiecto indifferentia sunt, & licet ordinarie non fiant sine aliquo excessu, vel culpa, simpliciter pendent ex intentione operantis, & aliis circumstantiis.

7. Propter quæ vlterius dico non esse absolute peccatum, petere pro se curatũ beneficium, si quis moraliter, & sine temeritate se reputet dignum, quia video, in vniuersa Ecclesia id fieri, & tolerari, imo aut vix, aut nunquam aliter conferri hæc beneficia, imo Concil. Trident. sess. 24. cap. 18. de Reform. dum ordinat, hæc beneficia per concursum prouideri, tacite vult, inuitari homines, vt se offerant, & opponant ad hæc beneficia, quod est, illa petere. Et ratio est eadem, quia hoc non est prohibitum, nec est per se malum, potestque bona intentione fieri, & sine præsumptione, quia potest quis non solo iudicio suo, sed aliorum etiam consilio duci, & quia non oportet, vt se præferat omnibus aliis simpliciter, sed solum illis, quibus in tali loco, & tempore potest tale beneficium conferri. Imo nec illis omnibus necesse est, vt se præferat positiue, sed satis est, quod se reputet dignum, & non habeat principia sufficientia, vt alium iudicet digniorem. In Episcopatu vero maior est difficultas, & ideo sine maiori discussione nihil dicendum de illo existimo, vsque ad designatum locum.

8. Secundo infero, idem dicendum esse, siue preces pro digno, siue indigno fiant, inter quos etiam distinxit Glossa supra citata, imo etiam D. Thom. videtur ita distinguere, in d. solut. ad 3. Probatur vero illatio, quia de petitione pro digno omnes cõcedunt, nec petitionem, nec collationem esse Simoniacam, quod etiam ex assertione posita, & rationibus eius manifestum est, imo etiam potest facile probari per se non esse illicitum, quia est petitio de re iusta, in qua exaudire petentem, & velle illi beneficentiam præstare, malum non est, imo per se est bonum. Hoc etiam conuincunt d. cap. *Tua nos*, & d. cap. *Literas*. Inde vero idem concluditur de petitione pro indigno: nam licet illa sit iniqua, & sacrilega, non est tamen Simoniaca, quia preces non sunt pretium, vt ostensum est. Item procurare beneficium alteri per munus à manu, Simonia semper est, siue ille sit dignus, siue indignus, pauper, aut diues, quia malitia Simoniæ non oritur ex qualitate personæ, cui beneficium procuratur, sed ex modo emendi, si ergo obtinere beneficium precibus esset modus Simoniacus, etiam pro digno esset, vel si pro illo non est, nec pro indigno est. D. Tho. autem dixit, esse factum Simoniacum, dare beneficiũ indigno pro precibus, non quia semper ita sit, sed quia quantum est ex qualitate facti, ita præsumitur. Nam cum collator nõ moueatur ex dignitate personæ, cui prouidet beneficium, indicium est, moueri aliquo interesse, quod posit habere rationem pretii, modo infra explicando. Et eadem ratione inferre possumus, non esse Simoniam, etiamsi preces fundantur pro consanguineo, vel amico, aut alio quocumque simili, quia rationes factæ eodem modo procedunt. Et istæ qualitates, vel cõiunctiones, si alias persona sit digna, nihil obstabunt, quominus precatio esse posit omni ex parte licita, quia illæ circumstantiæ per se malæ non sunt, nec prohibitæ. Si vero sit indigna persona coniuncta, tunc erit precatio alias iniusta, & sacrilega, non tamen Simoniaca, si rationem simplicium precum non excedat. Et ideo non refert ad propositum distinctio Glossarũ de precibus spiritualibus, aut carnalibus: nam hæc esset accommodata distinctio, si ageremus de iusta, vel iniusta collatione beneficii: non autem de hac agimus, sed de Simoniaca, & hanc non faciunt etiam preces carnales, si tantum preces sunt, vt patebit facile applicando discursum factum.

Tertio colligitur ex dictis non esse Simoniam, 9.
precibus inducere potentem virum aut familiarem Papæ, vel Episcopi, vt mihi ab illo impetret beneficium, cum tamen certum sit, & infra dicemus, Simoniam esse, pecunia aliquem conducere, vt preces pro me fundat ad beneficium obtinendum. Et hoc exemplum optime declarat differentiam inter pecuniam, & preces. Prior ergo pars indubitata est ex dictis: nam si preces pro beneficio non faciunt simoniam, multo minus efficient preces precum. Item vnus ipse hoc satis confirmat: omnes enim, etiam docti, & timorati hoc faciunt sine vllo scrupulo. Posterior vero pars hic supponitur, & ratio eius est, quia tunc emitur beneficium, saltem in causa morali, quæ licet non semper sit efficax, est tamen in suo ordine sufficiens, & si contingat esse efficacem, iam tunc cum effectu emitur beneficium, Nec etiam obstat, quod beneficium liberaliter conferatur à Papa, vel Prælato, quia id est ratione ignorantiæ, vnde licet ipse non vendat, alter emit. Nec ibi deest venditor: nam qui vendidit preces, virtute vendidit beneficium, quantum est in se, sed de hoc plura infra.

Obiici vero potest cap. *Nemo Presbyterorum*, de 10. Obiectiones.
Simon. vbi Presbyteri prohibentur, *Ne quemquam pœnitentem, vel minus digne pœnitentem gratia, vel fauore ad reconciliationem adducat*, & concluditur. *Simoniacum enim est vtrumque*. Per gratiam autem, & fauorem intelliguntur ibi preces, quia preces in fauore, & gratia niti solent. Et in dicto c. *Ordinationes*. 1. quæst. *Ordinationes factæ precibus falsæ dicuntur, sicut factæ pecunia*. Item qui petit aliquid spirituale, præsertim si petat beneficium pro indigno, vult, vt propter preces omnino detur, preces autem sunt temporale quid, ergo vult dari spirituale pro temporali, quod est Simonia. Vnde saltem quando in obiecto non est alia ratio dandi, necesse est, vt collator beneficii det illud tãtum intuitu precum, ergo saltem erit Simoniacus mentalis, si pactum non præcesit.

Ad 1. c. multi Canonistæ respondent, ibi esse ser- 11.
monem de Simonia late sumpta, vt supra vidimus, Respõsio ad
sed quia nos supra diximus, saltẽ in posteriori parte obiectiones.
capitis (in qua sunt illa verba) sermonem esse de propria Simonia, respondemus per gratiam, & fauorem ibi intelligi, non gratiam, quam facit ille, qui exaudit preces, sed quam prætendit, nec fauorem, quem exhibet, sed quem sperat, & tunc preces transeunt in rationem promissionis, iuxta dicenda in secunda assertione, iuxta quam intelligendus est ille textus. Et eodem modo potest intelligi, c. *Ordinationes*, quamuis in illo non sit sermo de Simonia, in specie, sed in genere, de illicitis modis conferendi ordines. Ad rationem respondetur, qui petit, ex vi precum, velle quidem, vt res postulata detur propter preces sed non propter illas, vt pro pretio, sed tantum pro quodam motiuo beneuolentiæ, & gratiæ præstandæ ab alio, ad quem fit petitio, & eodem modo potest hic dare intuitu precum, non tamen vt pretii, sed vt sufficientis motiui ad ostendendam oratori beneuolentiam. Hoc autem modo dare spirituale intendendo ad aliquid temporale, non sufficit ad Simoniam, vt supra dictum est. Et constat, quando datur beneficium in ostensionem gratitudinis, etiam propter obsequia temporalia, & aliam quam-

quamcunque obligationem antidoralem, vt in sequentibus latius dicemus. Quocirca cauenda est æquiuocatio, quæ sæpe ab auctoribus committitur in particula *propter*, ex illa quocumque modo sumpta inferendo simoniam vel externam, vel saltem mentalem, si intentio cadat in temporalem respectum, quæ tamen collectio bona non est, quia necessarium est, vt intentio feratur ad pretium, & hoc significatur per particulam *pro* rigorose sumptam, vt explicatum in superioribus est. Hic autem preces non possunt habere hunc respectum, nisi transcendant rationem precum, vel nisi cantractum aliquem expressum, vel tacitum supponant, vt in sequenti conclusione explicamus.

12. 2 Conclus. Dico secundo: Si per collationem beneficii, vel alterius rei spiritualis collator intendat obligare alium ad preces pro se fundendas, tunc proprie recipit munus à lingua: vnde si recipiat sub pacto expresso, vel tacito, Simoniam committit, idemq; est, quoties preces, & intercessiones præcesserunt sub pacto, vel promissione beneficii, si fierent. Hæc assertio communis est, & iuxta illam posset procedere prima sententia, imo illam maxime explicant Caiet. & Victor. Et probatur præsertim quoad priorem partem primo ex Iuribus Canonicis ponentibus inter hæc pretia munus à lingua, quia oportet in aliquo vero sensu intelligi: nullus autem alius apparet probabilis, hic autem est proprius. Nam, vt supra ponderabam, munus à lingua debet esse munus respectu eius, qui Simoniam censetur committere ratione illius: sicut contingit etiam in munere à manu, & ab obsequio & ratio est, quia alias ipse nō emeret. Preces autem tunc sunt munus conferentis rem spiritualem, quando pro illo offeruntur, nō quando illi offeruntur, ergo de illis proprie loquuntur dicta Iura. Et ponderari possunt verba, cap. *Sunt nonnulli*, 1. quæst. 1. *Sunt* (inquit) *nonnulli, qui munerum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur.* Quia nimirum sperant sibi fore conciliandam gratiam precibus, & intercessione eorum, quos ordinant. Vnde subditur infra. *Hi nimirum, quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt, quia de impenso officio sanctitatis, munus expetunt fauoris.* Ordinant ergo preces ad se, & ad suum lucrum. Et infra, *Munus à lingua fauor*, non certe quē ordinans facit, sed quem recipere sperat, vt constat: sic ergo intelligendæ sunt etiam preces. Secundo, sic intellectis precibus, facile potest reddi ratio huius Simoniæ, etiā stando in Iure Diuino. Quia preces huiusmodi sunt quid temporale, æstimabile pretio, & fiunt in gratiam, & lucrum eius, qui propter illas spirituale præbet, ergo reuera sunt quoddam obsequium pretio æstimabile, ergo si pro illo, vt spirituale detur, est clara Simonia. Vt tamen hæc ratio pretii interueniat, necesse est, vt promissio, vel pactum intercedat, nam si absque obligatione tales preces antecedant, & sequatur beneficii collatio ex sola gratitudine: vel è conuerso præcedat spirituale donum, & sequatur intercessio pro donatore ex sola gratitudine, non est Simonia, quod totum explicandum est, sicut de obsequio, quia est omnino eadem ratio.

13. Et hinc facile declaratur posterior pars assertionis. Nam si Episcopus petat ab aliquo, vt apud Principem pro se intercedat, promittens beneficium, si id faciat, clara est Simonia conuentionalis, & realis, si postea executioni mandetur: tunc autem temporale, quod confertur, est munus à lingua consistens in precibus pro illo collatore factis. Contingere itaque potest, vt Episcopus nolit conferre beneficium, nisi à tali persona rogatus, vt habeat occasionem illam obligandi, & tunc si ita pacisatur, Fac, vt ille petat, & ego dabo, censeo esse Simoniam: tum, quia inuoluit pactum prohibitum iure saltem Ecclesiastico, tum etiam, quia per promissionem beneficii ille negotiatur fauorem temporalem alterius, vel amicitiam humanam cum illo, & ad eam comparandam obligat illum, cui beneficium promittit, vt ab alio obtineat precationem, & intercessionem pro se. Quæ negotiatio ex parte desiderantis beneficium, est pretio æstimabilis, & reducitur in quandam intercessionē pro ipsomet Prælato, quatenus procurat, vt alter illi se submittat, & obnoxiū, ac obligatum reddat, ergo quoties tales preces, vel præcedunt, vel sequuntur ex vi pacti, aut promissionis, tunc sunt pretium, & munus à lingua, quo simonia committitur, si vero tales non sint, nūquam ad hoc sufficiunt.

Collatio beneficii, dum modò à certa persona petatur, est simonia.

Præterea ex dictis facile est applicare doctrinam ad alia genera verborum, intercessionum, adulationum, laudum, signorum beneuolentiæ, & honorum, vel potius fictionum, vel si aliqua alia cogitari possunt. Nam intercessiones omnes, preces quędam sunt, & ideo per duas regulas, seu assertiones positas iudicandæ sunt. Nam si ex pacto, vel promissione cum collatore, & in fauorem, seu vtilitatem eius, vel alterius ex consensu, & tacita exactione eius fiāt, munus à lingua sunt, & ad Simoniam sufficiunt, siue pro digno, siue pro indigno fiant, quia hæc non variant rationem Simoniæ, vt dixi. Si vero intercessio simpliciter fiat sine vllo pacto, vel obligatione, nunquam inducit Simoniam, licet multa alia peccata possit habere adiuncta. Laudes item, si exigantur ex pacto, & obligatione, munus sunt à lingua, quamuis Victoria dubitet, sed nullum est dubium, quando ex tacita conuentione fiunt: & idem est de signis aliis honoris, & beneuolentiæ, nam hæc omnia sunt pretio æstimabilia, & multo magis obligatio ad illa. Itaq; si ista exigāt, vt coram aliis fiant ad acquirendam famam, vel beneuolentiam apud illos, & sic tacite, vel expresse promittam alicui beneficium, vel spirituale donum, vt hoc officium pro me sumat, clara est Simonia: si autem voluntate assumas officium laudandi Prælatum apud alios, vt ipsum beneuolum tibi reddat, sperans inde beneficium sine pacto, licet sit munus à lingua, tamen non habet rationem pretii ex defectu conuentionis, & ideo non sufficit ad Simoniam, sicut de aliis muneribus dixi. Potest item laus fieri coram ipso, qui laudatur, & tunc habet rationem adulationis, maxime si falsa sit, & tunc regulariter non fit ex conuentione, tamen si fieret, etiam esset pretium sufficiens, vt constat. Deniq; etiam possunt excogitari humanæ fictiones, & mendacia, vt si Episcopus daret viro illustri beneficium, tacite pacisēs cum illo, vt se profiteretur, & recognosceret consanguineum suum, vt ipse etiā illustris reputaretur, Simonia esset, pertinens ad hoc munus à lingua: & sic de aliis iudicandum est. 14.

Summa dictorum.

Dans beneficiū, vt nobilis reputetur, sim. committit.

Tandem iuxta hæc expedienda est difficultas supra insinuata, quia iuxta hanc interpretationem non videtur munus à lingua distingui à munere ab obsequio, quia reuera munus à lingua sic explicatum, nihil aliud est, quam obsequium quoddam. Dicendum enim est, posse quidem hoc munus vocari obsequium quoddam, sicut cantare suauiter munus à lingua dici potest, & est quoddam obsequium, & officium scurræ obsequium est, quod lingua exercetur, & vtrumque sufficere posset ad Simoniam muneris ab obsequio, imo & munus docēdi inter obsequia computatur. Tamen specialiter distinctum est munus à lingua, propter ea munera linguæ, quæ non per modum seruilis obsequii, aut ministerii fieri solent, nec vendi solent, aut locari, regulariter loquendo, & ideo non tantum à seruis, & ministris, sed etiam à dominis, nobilibus, & Principibus exerceri solent, ideoq; magis occultam habere videntur rationem pretii. Hac ergo ratione merito fuit hoc munus à lingua separatim ab aliis numeratū. Et hactenus de tota hac diuisione dictū sit. 15.

Distinctio muneris à lingua ab obsequio.

CAPVT

CAPVT XLI.

Vtrum Simonia conuenienter, ac sufficienter diuidatur in mentalem, conuentionalem, & realem?

1. *1. Quarta diuisio incipit declarari.* TRia diximus in Simonia interuenire, quæ in omni emptione, ac venditione, seu contractu illi proportionato necessaria sunt, scilicet pretium, res vendita, & contractus, qui est veluti proxima materia, seu subiectũ malitiæ Simoniæ, sicut ergo ex primis duobus capitibus Simonia multiplex est, ita est ex tertio: & ideo explicatis partitionibus, quę ex illis nascuntur, de variis modis Simoniæ, qui ex modis contrahendi nascuntur, dicendum superest. Quamuis enim in superioribus multa de hoc attigimus, vel quia sine illis non poterant materia, & pretium Simoniæ declarari, vel quia coniunctissima erant cum his, quæ tractabantur, hic tamen tanquam in proprio loco materia hæc explicanda est, vbi occurrerint iam dicta illa remittemus. Quarta ergo magistralis diuisio Simoniæ, & prima in hoc loco est in titulo proposita, quia diuiditur Simonia in mentalem, conuentionalem, & realem. Quæ habet fundamentum in Iure: nam omnia illa membra in illo inueniuntur. De mentali est optimum caput vlt. de Simon. ibi. *Quæ nullo pacto, sed affectu animi præcedente vtrinque taliter acquiruntur.* Et in eisdem verbis indicatur realis per locum à contrario, scilicet quando ex pacto vtrinque acquiritur. Eadem etiam mentalis indicatur in capite, *Tua nos*, eod. in §. *Licet autem taliter duximus respondendum, quia nobis datum est de manifestis tantummodo iudicare si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, &c.* Et ita Simonia conuentionalis in eodem textu in principio eius explicatur. Et de illa loquitur etiam, cap. *Cum essent*, eod. & cap. *Cum pridem*, de Pactis: De reali vero loquuntur, regulariter loquendo, cætera Iura, quæ Simoniam puniunt, vt patebit infra, tractãdo de pœnis. Duo ergo circa diuisionem hanc breuiter explicanda sunt: Primum, An sit conuenienter data, & quomodo illa membra distinguantur? Secundum, An sit sufficiens, vel addendum sit quartum membrum Simoniæ fictæ, vel confidentialis?

2. Circa primum, multi solum per duo membra solent hanc diuisionem tradere in simoniam mentalem, seu interiorem, & conuentionalem, seu externam. Ita significat Archid. in capit. 1. 1. quæstio. 1. & alii, quos refert Redoan. 1. part. capit. 2. numer. 11. Frequentius tamen vtuntur Theologi hac diuisione, vt sumitur ex Caietano, in Sum. verb. *Simonia*, in 2. & 3. memb. Siluest. q. 20. Sot. dicto libr. 9. quæst. 8 articul. 1. Victor. in 2. p. Relect. num. 1. Et potest sumi ex Extrauag. 2. inter communes, de Simon. ibi. *Affectantes, vt horum pestiferum vitium, non ex vsu solum, sed etiam ex mentibus hominum saltem propter pœnarum metum penitus euellatur.* Ratio esse potest, quia omne peccatum est, aut internum, aut externum: illa enim duo membra contradictorie opponuntur, vnde non videntur habere medium, idem ergo erit de Simonia. At vero Canonistæ faciunt hanc diuisionem trimembrem. Potestque referri Abbas in cap. *Nemo*, de Simon. numer. 6. Nam expresse dicit, triplicem esse Simoniam: postea vero solum mentalem, & conuentionalem declarat. Expressius, & latius tradit illam diuisionem Redoan. supra n. 12. & iuxta illam tres primas partes sui tractatus distinguit. Eandem habet Gomez. in Regul de Triennal. possessio. quæst. 12. §. *Cum igitur*, Nauar. d. cap. 23. num. 103. & sequentibus. Et in Comment. c. *Mandato*, de Simon. num. 7. Adrian. autem dicto Quodlib. 9. artic. 2. quatuor membra enumerat, sed si attente legatur, non recedit à priori diuisione trimembri, sed mentalem diuidit in duas, quas statim exponemus, & conuentionalem in alias duas, implicitam, & explicitam, quæ nos cum cęteris omnibus non distinguimus, quia solum materialiter differunt. Vnde prior etiam dissensio parui momenti est, quia non est de re, sed de modo loquendi. Nam in re constat, posse reduci omnem Simoniam ad illa duo membra mentalis, & conuentionalis Simoniæ. Certum item est, conuentionalem Simoniam posse esse magis, & minus completam, & secundum has diuersas rationes posse subdistingui in duo mẽbra, & consequenter totam latitudinem Simoniæ illa tria membra complecti, quæ posterior opinio distinguit. Vnde quia hæc diuisio potissimum ordinatur ad explicanda Iura, præsertim pœnalia, quę de Simonia loquuntur, ideo trimembris partitio aptior nobis est, & illa vtemur. Vt autẽ res ipsa constet, oportet exacte declarare illas voces, & quid vnaquæque significet, & sub se complectatur, vnde constabit, quomodo inter se distinguantur.

Mentalis ergo simonia duobus modis accipi potest. Primo, pro nudo proposito, seu desiderio interno committendi Simoniam, etiam si in nullum actum exteriorem prodeat, quomodo in omni genere vitii, etiã ex his, quæ exterius consummantur, datur mentale vitium, seu peccatum, vt mentalis fornicatio, homicidium &c. Non tamen sumitur in præsenti hoc modo Simonia mentalis, vt omnes supponunt, & præsertim declarant Redoan. & Nauar. Tum, quia cum Simonia sit vitium de se externum, seu quod exterius consummatur, explicato ipso peccato externo, nihil peculiare habet propositum eius, præter ea, quæ generalia sunt mentalibus vitiis. Tum etiam quia hæc distinctio, vt dixi, potissime datur ad explicanda Iura, & pœnas Simoniæ: hæc autem in hanc Simoniam mere mentalem cadere non possunt, quia Ecclesia de occultis non iudicat. Igitur in illa diuisione diuisum esse debet Simonia aliquo modo externa, habens aliquem effectum, vel actum sensibilem, & humanum circa alterum, nam consistere debet in aliquo genere contractus, & dationis, ac receptionis. Hæc autem Simonia mentalis dicitur, quando actus exterior, qui in illa interuenit, talis est, vt in illo non statim appareat malitia Simoniæ, nec ex his, quæ circumstant actum, probari possit, sit autem praua, & simonica intentione, cuius est capax. Et tunc dicitur mentalis, quia licet externum actum, vel effectum habeat: malitia tamen ipsa non exterius se prodit, sed in mente manet, sicut tactus externus de se indifferens, factus impudica intentione, dici potest mentalis impudicitia, quamuis reuera externum actum habeat. Et hæc explicatio sumitur ex dicto capite, *Tua nos*, & vltimo, de Simonia. Vnde fit, vt hæc Simonia mentalis sæpe contingere possit ex parte alterius extremi, seu personæ, aliquando vero ex vtraque parte, quod cum accidit, veluti casu, & contingenter accidit, non ex conuentione contrahentium. Nam cum hæc Simonia non prodeat in actum exteriorem cõuentionis mutuæ, nec expressæ, nec tacitæ, non intercedit in illa mutua inductio ad prauam intentionem, seu ad voluntatem, & consensum vendendi, vel emendi rem spiritualem, sed sola traditio rei temporalis ex vna parte, & spiritualis ex altera, gratuitum animum ex vtraque parte ostendens: intentio vero praua animo retinetur, & ideo potest talis intentio esse in vno tantum, vel in alio: aliquando vero in vtroque, quia contingit vtrumque esse prauum, vel mentem alterius diuinare, aut suspicari, & cum illa conformari.

(In margin: 3. *Mentalis Simoniæ duplex acceptio.* — *Simonia vere mentalis quæ.*)

Conuentionalis Simonia dicitur illa, in qua fit pactum dandi spirituale pro temporali, & è conuerso, nondum tamen ad executionem perducta est per 4. *Conuẽtionalis Simo. quæ sit.*

per traditionem aliquam: vt citati auctores definiunt. Estque necessarium, vt distinguatur ab aliis duobus membris, à mentali per additionem exterioris contractus, à reali per carentiam traditionis. Quare Caietan. in Sum. hanc vocauit mentalem: *Quoties* (inquit) *per pœnitentiam, impotentiam, vel quamuis aliam causam receditur à contractu, ita vt vel nulla res, vel saltem spiritualis non tradatur.* Qui ita loquitur, quia duo tantum membra distinguit, & ideo sub mentali vult, conuentionalem comprehendi: tamen cum de exteriori contractu constare possit, & illum possit Ecclesia punire, non dicitur proprie mentalis in ordine ad forum Ecclesiæ, vt ex citatis Iuribus aperte colligitur. Et hæc etiam dicitur exterior Simonia quodammodo imperfecta, quia nondum est consummata per rei traditionem: tamen quoad contractum de se perfecta est, licet quoad effectum, vel vsum nondum fuerit cõsummata, sicut de emptione, & venditione dicitur Instit. in princ. illius tit. vel sicut matrimonium ratum perfectum est quoad contractum, licet nondum fuerit consummatum. Consummatio ergo huius Simoniæ est traditio rerum, de quibus facta est conuentio: An vero requiratur vtriusque traditio, vel alterius sufficiat, dicetur in puncto sequenti.

5. *Realis Simonia quæ.* Realis ergo Simonia addit vltra conuentionalem traditionem rei, vel rerum, de quibus conuentio facta est. Hæc autem traditio potest esse triplex: scilicet, vel ex parte pretii tantum, vel ex parte rei spiritualis tantum, vel ex parte vtriusque: vt per se constat. Quando ergo ex vtraque parte facta est traditio, certum est illam esse Simoniam, maxime realem, seu conuentionalem, maxime consummatam: hæc enim duo idem sunt: Nam realis Simonia conuentionalem includit. Propter quod dicunt aliqui, non recte distingui hæc membra, quia non distinguuntur specie. Sed si ratio esset valida, etiam non esset distinguenda Simonia mentalis à conuentionali, quia non differunt specie, sicut peccata cordis, oris, & operis non distinguuntur specie iuxta doctrinam D. Thomæ 12. quæstione 72. articulo 7. ita enim comparantur inter se Simonia mentalis, & conuentionalis, vt recte dixit Nauarrus in dicto Comment. numero 7. & Maior. in 4. d. 25. quæst. 7. in fine. Et est per se clarum, quia tota malitia exterioris Simoniæ ab interiori, & mentali prouenit. Sicut ergo illa duo rectè distinguuntur, vel propter maiorem, vel minorem consummationem peccati vel in ordine ad varios effectus morales, ita etiam propter easdem rationes recte distinguuntur conuentionalis, & realis Simonia, licet non distinguantur specie, imo potius se habeant, vt includens, & inclusum: sicut distingui solet matrimonium ratum, & consummatum, & similia. Atque ita sunt intelligendi aliqui auctores, cum has vocant tres species Simoniæ, vt interdum loquitur Nauar. supra: vocantur enim quasi species accidentaliter distinctæ, & in ordine ad morales effectus, vt postea videbimus.

6. *V. alterius tantum rei traditio sit sim. realis.* Veruntamen de aliis duobus membris, scilicet, quando conuentionalis Simonia per traditionem alterius rei tantum, est consummata, dubitari potest: An sit dicenda cõuentionalis, vel realis, & certe vocari posset semirealis: tamẽ quia auctores non ita loquuntur, ideo oportet redu[c]ere hos modos Simoniæ ad aliquod, vel aliqua ex dictis tribus mẽbris, præsertim cum hæc distinctio tota ordinetur ad pænas Simoniæ explicandas. Quando ergo post conuentionalem Simoniam sola traditio pecuniæ facta est, omnes auctores videntur in hoc conuenire, quod illa Simonia vocanda sit tantum conuentionalis, & non realis, vt constat ex Caietano, & ex Nauarro supra, & ex aliis, quos referemus infra capitul. 55. & 56. Vbi ostendemus, per hanc Simoniam non incurri pænas ipso Iure latas, quæ incurruntur per Simoniam realem. Propter hoc ergo merito hæc censetur intra limites conuentionalis Simoniæ contineri. Et ratio etiam reddi potest, quia quamdiu res, quæ venditur, non est tradita, nõ censetur venditio plene consummata, quoad effectum, quia adhuc manet sub dominio venditoris, vt Iura docent. Sic ergo in præsenti venditio rei spiritualis non censetur realiter consummata, quãdiu res ipsa spiritualis tradita non est. Et similiter iniuria illa, quæ fit rei sacræ per venditionem eius, non est etiam consummata, quamdiu res ipsa spiritualis cum effectu non est data, vel accepta, vel (vt sic dicam) Simoniace contractata. Et ideo Iura, vt infra videbimus, maxime explicant Simoniam perfectam per dationem, vel acceptionem Simoniacam rei spiritualis.

Traditio pecuniæ tãtum conuẽtionalis simon. dicitur.

7. *Traditio rei spiritualis solum dicitur simon. realis simpliciter.* Propter hanc ergo causam graues auctores contrario modo sentiunt de Simonia, quæ post pactum processit ad traditionem rei spiritualis sub promissione pretii, ante traditionem eius, putant enim esse Simoniam simpliciter realem, & comsummatam. Quod tenent Caietan. in Summa, & in Opusculo, de Simon. & Soto dicto libro 9. quæstione 8. articulo primo. Et hoc videntur sequi multi antiqui Canonistæ, quos dicto capitulo 56. referam. Vnde definire solent Simoniam realem esse receptionem, vel largitionem rei spiritualis, præcedente pacto promissionis cuiusuis temporalitatis: vt videre licet in Hostiensi, in Summ. titul. de Simon. §. 1. Archidiac in capitul. *Quicumque*, 1. quæstione prima. Redoan. 3. parte, capite 1. in princ. vbi plures alios refert. Sentiunt ergo ad Simoniam realem, necessariam esse rei spiritualis traditionem, & illam sufficere, si promissio præcedat. Ratio autem reddi potest primo ex natura contractus vẽditionis: nam perficitur simul atque contrahentes de pretio conuenerint, quamuis nondum pretium numeratum sit, leg. 2. ff. de contrahen. empt. & §. 1. Instituit. de empt. & vendit. Quæ tamen non censentur ita consummata, quamdiu res vendita tradita non est. *Solita definitio sim. realis.*

8. Et ratio reddi potest, quia propria materia illius contractus, videtur esse res venalis, & quod per se ibi intenditur, est translatio illius rei ab vno in aliũ, pretium autem est, quasi instrumentum ad illam mutationem faciendam, & ideo quamdiu illa facta non est, non censetur venditio perducta ad effectũ: Quando vero res, quæ venditur, tradita est, censetur plene consummata venditio, etiamsi pretium non sit traditum, si de illo sufficiens promissio facta sit. Ergo applicando hanc rationem ad Simoniam, si traditio rei spiritualis cum promissione temporalis facta est, plene consummata est venditio: Item plene consummata est irreligiosa contrectatio rei sacræ, ergo. Secundo, ipsamet promissio est quid temporale, & quando fit, suo modo traditur, quantũ potest, vel saltem datur alteri ius quoddam temporale: est ergo completa Simonia realis. Et hoc modo dicunt multi, promissionem pecuniæ, & pecuniam pro eodem reputari quoad rationem pretii, vt videre licet in Redoano 4. p. cap. 9. in princ. & quos ipse allegat. Tertio, & maxime, videntur huic sententiæ fauere Iura, quæ explicant hanc Simoniam ex traditione, vel acceptione rei spiritualis pro temporali quocunque modo detur, vel promittatur, qui sufficiat ad reddendam largitionem doni spiritualis non gratuitam, vt in cit. loco videbimus.

9. *Alia opinio negat præcedentẽ distinctionem.* Nihilominus Nauar. in dicto Comment. & d. c. 23. num. 103. & sequentibus, quem sequitur Vgol. Tab. 3. c. 5. & alii infra citandi, censent, non esse in hoc faciendam distinctionem inter traditionem rei temporalis, vel spiritualis. Nam licet spiritualis data sit, si pretium non sit numeratum saltem ex parte, non putant sufficere ad Simoniam realem, sed omnem hanc comprehendunt sub conuentionali.

Ra-

Ratio reddi potest, quia nulla differentia sufficiens assignatur: Nam sicut datur venditio credita pecunia, ita etiam dari solet pecunia anticipata, & vtraq; est consummata quoad substantiam contractus, & similiter vtraque est mutila, seu imperfecta quoad executionem in alterutra parte: est ergo eadem ratio. Imo in c. *Intantum*, de Simon. dicitur, expressius exprimere venditionis speciem, qui prius pretium accipit, quam rem conferat pretiosam, ergo magis videtur compleri Simonia, quando pretium antea datur, quam cum prius traditur res spiritualis. Deniq; quamuis res spiritualis data sit, augetur sine dubio eius irreuerentia, quãdo postea pretium accipitur, ergo non est plene consummata simoniaca prauitas, donec ex vtraque parte traditio facta sit, ergo sola illa est propria Simonia realis.

10. *Deciditur quæstio.* Hæc dissensio, si solum respiciamus ad delictum, & ad consummationem eius, videtur esse tantum de modo loquendi, si autem respiciamus ad pœnas ipso Iure Simoniæ inflictas, ita vt per nomen Simoniæ realis, illa significetur, per quam illæ pœnæ incurruntur, sic erit quæstio de re satis graui. Quod ergo ad primum spectat, non est multum de vocibus contendendum, & facile defendi potest sententia Nauarri. Non videtur tamen posse negari, quin per traditionem rei spiritualis sub promissione, fit magis completa Simonia, quam per solam anticipatam pretii solutionem, vt videntur conuincere rationes priori loco factæ. Neque contra hoc bene inducitur dictum cap. *Intantum*, quia in eo non fit comparatio inter traditionem anticipatam pecunię solius, & traditionem solam anticipatam rei spiritualis, de qua comparatione nunc loquimur, sed fit comparatio inter venditionem Chrismatis, de qua ibi est sermo, quę fit recipiẽdo prius pecuniam, vel postea: Et hoc modo recte dicitur, magis exprimi venditionem, exigendo prius pretium, quam expectando postea dandum. Quod vero attinet ad secundum punctum, non possumus hic rem definire vsque ad tractatum de Pœnis, vbi eam definiemus. Et ibi etiam dicemus de Simonia in permutationibus beneficiorum, quę ex altera tantum parte completa est.

CAPVT XLII.

De Simonia ficta.

1. *Simonia ficta quæ.* Diximus de distinctione inter membra pręcedentis diuisionis, nunc oportet circa eius sufficientiam duas difficultates expedire, quæ ex Simonia ficta, & confidentiali oriri possunt: Et de priori dicemus in præsenti cap. De posteriori vero in sequenti. Dicitur autem Simonia ficta quando fit exterius promissio rei temporalis pro spirituali, vel spiritualis pro temporali sine intentione implendi promissum aut se obligandi: hæc enim fictio intercedere potest in quolibet contrahentium, vel in vtroque. De hac ergo Simonia quæri potest, sub quo illorum membrorum comprehendatur. Potestque esse duplex modus dicendi.

2. Vnus est, sub nullo illorum comprehendi, nec propterea diuisionem esse diminutam. Ratio est, quia illa non est Simonia, sicut fictum aurum, non est aurum, licet appareat, vel sicut prolatio hæresis sine mente hæretica non est proprium peccatum hæresis, sed alterius rationis: diuisum autem in illa diuisione est vera Simonia. Et confirmatur, quia non est Simonia mentalis, quia deest intentio vendendi, vel emendi, cum desit intentio pretii soluendi, ergo nec potest esse conuentionalis, quia hęc intrinsece supponit mentalem & consequenter nec realis erit, quia hæc supponit cæteras. Denique nullus contractus factus sine intentione, & consensu interno verus contractus est, neque in genere, neq; in sua specie, vt patet de matrimonio facto sine cõsensu: & de voto, aut professione facta sine intentione vouendi. Ergo similiter in præsenti cum illa fictione non fit verus contractus, & consequenter nec vera Simonia. Quæ ratio probat, ad hanc fictionem sufficere, quod ex alterutra parte intercedat fictio, vt in matrimonio sufficit defectus consensus in vno coniuge, vt totum matrimonium fictum, & nullum sit, quia pendet ab vtroque, & à singulis, & ideo licet, qui bona fide contrahit, possit dici in affectu suo non ficte contrahere, quia putat, se consentire in verum matrimonium, tamen in reipsa non consentit, nisi in fictum: ita ergo cum proportione in præsenti licet alter paciscentium Simoniace, si habeat intentionem implendi promissum, veram culpam Simoniæ committat quoad effectum, & mentem, tamen in re non exequitur veram Simoniam externam, de qua tractamus, sed tantum apparentem, & putatam. Hæc est opinio Caietani, tom. 2. Opusc. tract. 9. q. 2. quem sequuntur Soto lib. 9. q. 8 art. 1. Tolet. in Instruct. lib. 5. cap. 90. num. 4 Petrus Nauar. lib. 2. de Restit. c. 2. n. 411. Qui consequenter aiunt per hanc Simoniam non incurri pœnas contra Simoniam latas ipso Iure, quia non cadunt, nisi in verum delictum talis speciei, sicut adorans idola exterius sine intentione colendi, non incurrit pœnas hæreticorum.

Secundus modus dicendi est, illam esse veram Simoniam & comprehendi in illa diuisione sub simonia conuentionali. Ita tenet Nauarrus in Comment. ad caput vltimum, de Simon. num. 10. dicto cap. 23. numer. 106. §. *Ad tertium.* Ratio eius est, quia licet promissio fuerit ficto animo facta, nihilominus commutatio rei spiritualis pro temporali fuit vera: & quamuis circa vnum pretium (vt sic dicam) intercesserit fictio, & ideo respectu illius sit tantum ficta emptio & venditio: nihilominus considerari ibi potest aliud pretium, seu aliquid temporale datum pro re spirituali, ratione cuius intercedit ibi vera Simonia. Declaratur hoc vltimum, quia illa actio promittendi, etiam si ficta sit, est vera actio realis, & temporale quid, & potest censeri pretio æstimabilis: nam re vera qui sic promittit etiam ficte, aliquid facit valde onerosum, & non paucis periculis expositũ, sub qua ratione æstimabile pretio est: per hoc autem temporale intendit consequi beneficium quod ad Simoniam veram sufficit, ergo est illa vera Simonia: nam licet ex vna parte intercedat fictio, ex alia intercedit veritas, & realitas, vt sic dicam. Et potest confirmari hæc Nauarri sententia. Nam si quis promitteret centum aureos pro beneficio, intentione tradendi illos fictos ex aurichalco, veram Simoniam conuentionalem committeret, & si re ipsa solueret illos fictos aureos, cõsummaretur Simonia realis, quia re vera datur, & recipitur aliquid temporale pro spirituali, etiamsi temporale non sit tale, quale à recipiente putatur: hoc enim necessarium nõ est ad veram Simoniam, nam in quocumque vili pretio comittitur, vt supra dictum est, ergo similiter, qui confert verba promissoria per instrumentum promissionis animo non implendi, aliquid temporale confert pro spirituali, quod satis est ad veram Simoniam. Et confirmatur secundo: Nam illa largitio, vel acceptio rei spiritualis non est gratuita, sed sub onere promittendi, quod licet exterius tantum fiat, onerosum est, vt dicebam, & si vnus ab alio peteret, vt pro se exterius obligaret licet ficte, posset sine iniustitia pro tali exteriori facto, & obligatione pecunia postulari: sed datio, & acceptio rei spiritualis non gratuita est vera Simonia: ergo. Tandem confirmatur, quia qui per fictas laudes, vel alia falsa signa honoris tanquam per pretium obtinet beneficium, veram Simoniam committit, vt supra dictum est, ergo idem est in præsenti: nam videtur eadem pro-

Right margin notes: 3. *Dici potest Simonia ficta esse vera Simonia iuxta sententiam Nauar.* — *Confirmatur 1.* — *Confirmatur 2.*

portio. Addit nihilominus Nauarrus, hanc Simoniam non sufficere ad pœnas ipso iure latas incurrendas, ex alio principio, quod illę non incurruntur, nisi per realem Simoniam ex vtraque parte completam: hæc autem non completur ex vtraque parte, cùm pecunia non tradatur.

4. *Resolutio.* In hac re duo videntur mihi certa, & tertium esse aliquo modo dubitabile. Primo ergo, quando fictio interuenit ex parte eius, qui daturus est rem spiritualem, sine dubio nulla committitur vera Simonia externa, sed tantum fictio, & mendacium illius. Probatur, quia ille, qui sic promittit ficte rem spiritualem, nullo modo intendit dare rem spiritualem pro temporali, neque ad id se obligare, & consequenter, neque habet animum faciendi verum pactum, ergo neque in mente committit veram Simoniam, neque exterius veram conuentionem Simoniacam: Et hoc euidenter conuincunt argumenta facta pro opinione Caiet. Ille ergo tantum peccat mendacio pernicioso, scandaloso, & sacrilego, quia iniuriam facit rebus sacris ita illis abutendo. Poterit etiam iniustitiam, & rapinam committere, si intendat illo medio pecuniam ab altero rapere, & promissionem ex parte sua non implere. Ex parte vero alterius, qui tunc promittit, temporale vero animo implendi, inuenitur quidem vera Simonia interior, ac pure mentalis fundata in falsa existimatione de simili intentione alterius, tamen actio exterior, vt ab illo fit, etiam non est vera Simonia conuentionalis, sed tantum putata, quia vera conuentio non potest esse ex vna parte tantum, vt etiam probant rationes factæ circa primam opinionem. Hinc secundo etiam est certum, quando fictio intercedit ex vtraque parte, nullam veram simoniam committi, quia si defectus intentionis in vno contrahentium sufficit ad impediendam Simoniam, multo magis in vtroque. Item quia tunc in nullo illorum contrahentium est vera Simonia mentalis, nisi fortasse ex conscientia erronea, & per modum scandali, quatenus vterque existimat decipere alium, & inducere illum ad veram Simoniã committendam, tamen directe neuter intendit facere veram Simoniam, ergo neque actus exterior potest esse vera simonia conuentionalis, aut realis.

Non est hæc in rigore simonia cũ se habet ex parte dãtis spiritualis.

Cum fictio est ex vtraque parte, non datur vera sim.

5. *Si fictio sit tantum ex parte promittentis pecuniam non erit etiam vera simon.* Dico tertio: Licet opinio Nauarri non careat omni specie probabilitatis, nihilominus vera sententia est, quamuis fictio intercedat tantum ex parte promittentis pecuniam, illam non fore Simoniam conuentionalem, nec per illam fuisse incurrendas pœnas ipso iure latas, etiamsi contra Simoniam conuentionalem, vel ex altera tantum parte completã latæ essent, vt de facto est multorum opinio. Probatur ratione facta, quia ibi nõ interuenit, vera conuentio, neque emptio, aut venditio. Nec satisfacit, quod Nauar. respondet, distinguendo inter emptionem, & venditionem, & largitionem spiritualis pro temporali, hæc enim duo in præsenti materia videntur conuerti, vel potius se habere tanquam definitio, & definitum, vt constat ex dictis supra in definitione simoniæ: si ergo ibi nõ interuenit emptio ex defectu intentionis, nec vera commutatio, aut pactio dandi spirituale pro temporali interuenire potest. Et explicatur, nam licet ille deceptor intendat, mediante illa promissione falsa, obtinere beneficiũ, non tamen intendit dare ipsammet promissionem, vt pretium beneficii, sed solũ ficte offerre id, quod alter putat, esse futurũ pretium. Vnde etiam alter non intendit dare beneficium pro promissione, sed pro re promissa, & promissio tunc se habet tanquam conditio conferens certitudinem de pretio: ergo licet illa promissio aliquid temporale sit, non satis est ad Simoniam veram, nam etiam preces sunt aliquid temporale, & non sufficiunt ad Simoniam, quia non offeruntur, vt pretium, ita ergo illa promissio non offertur in pretium. Et confirmatur ad hominem contra Nauar. nam quando promissio est vera, non potest illa promissio dici pars pretii, alioqui eo ipso quod daretur beneficium in virtute promissionis, esset Simonia realis ex vtraque parte completa, quia iam esset soluta pars pretii, quod sufficit ad complementum Simoniæ realis, vt ipse Nauar. alias fatetur, cum tamen neget, promissionem etiam veram sufficere: non est ergo pars pretii secũdum illum, ergo multo minus promissio ficta potest dici pretium, aut pars pretii, ergo non datur beneficium pro illa tanquam pro pretio, ergo non committitur vera Simonia, etiam si quis vtatur illo medio tanquam via (vt sic dicam) seu praua industria ad obtinendum beneficium, quia hoc non pertinet ad commutationẽ vnius pro alio. Est ergo illud graue peccatum iniustæ deceptionis, scandali, vel cooperationis ad Simoniam mentalem alterius, & in foro exteriori puniri poterit per iudicem, & propter dictas malitias, & propter præsumptam simoniam: directe autem, & proprie non est vera simonia.

6. *Rationes pro Nauar. resoluuntur.* Fundamentum ergo Nauarri ex dictis solutum est. Exemplum autem adductum in prima confirmatione, non est simile, quia in illo interuenit vera intentio soluendi saltem aliquid pretii, quod licet sit quid minimum, & vile respectu pretii commissi, sufficit ad veram Simoniam. Ad secundam vero cõfirmationem respondetur, collationem beneficii ex parte recipientis accipi re vera, vt gratuitam, quia non habet animum aliquid soluendi pro beneficio, ex parte vero dantis non est gratuita ex vi intentionis eius, procedit tamen ex falsa existimatione, & ideo in re ipsa non constituit veram conuentionalem actionem, nec largitionem ex illa procedentem, sed tantum existimatam. Vltima vero confirmatio ex dictis expedita est.

CAPVT XLIII.

De Simonia confidentiali.

1. HÆC est secunda difficultas circa superiorem diuisionem: nam hęc Simonia, quæ confidentialis dicitur, vera simonia est, vt omnes Doctores supponunt, & constat ex Constitutionibus Pii IV. Pii V. & Sixti V. contra illam: & tamen sub illa diuisione non comprehenditur, vt videtur etiam clarum: quia numeratur, vt specialis, & proprios habet ac peculiares effectus, vt infra videbimus. Hæc vero difficultas facile expedietur, declarando terminos, & qualis sit hæc Simonia, & quibus modis committatur: ad hunc enim finem difficultatem hanc proponimus: est enim necessarium hæc præmittere, vt ad pœnas, vel obligationes, quæ Simoniam consequuntur, explicandas via sit expedita.

2. *Vbi hæc simonia reperiatur.* Simonia ergo confidentialis specialiter inuenitur in renunciationibus, aut collationibus beneficiorum: estque iure humano introducta, vt patebit. Committitur ergo hæc Simonia vel à priuatis renunciantibus, vel à prouidentibus aliquo modo beneficia, & ab illis, qui tali modo recipiunt. A priuato habente beneficium committitur: quando renunciat beneficium in fauorem alterius cum certa confidentia, quod ille postea renunciabit illud conuenienti tempore, vel eidem renuncianti, vel in fauorem alterius tertii, vt nepotis, aut filii primi renunciantis, quando renuncians intendit, vt ad se redeat beneficium, solet vocari confidentia regressus, quia facta resignatione beneficii, retinetur quasi ius quoddam regrediendi ad illud. Ingressus autem vocatur, quando habens beneficium sibi iam collatum, & nondum possessum illud alteri renunciat, reseruãdo per similem confidentiam simile ius ingrediendi postea in possessionem eius, facta sibi ab alio renunciatione in certa condicta occasione, vel conditione.

Confidẽtia regressus.

Confidẽtia ingressus.

A pro-

5. A prouisoribus autem beneficiorum, vel ab his qui ad prouisionem aliquo modo concurrunt, vt præsentando, nominando, eligendo, conferendo, commendando, &c. committitur hæc Simonia, quando aliquam ex his actionibus faciunt cum eadem confidentia, quod ille, quem eligunt, præsentant, confirmant, instituunt, vel cui conferunt, aut commendant, postea illud renunciabit, aut dimittet aliquo modo in alterius fauorem, vel fructus eius, aut partem eorum illi persoluet. Et quia sæpe fieri solebat hæc Simoniaca confidentia: vt Prælatorum consanguinei, (qui fortasse propter defectum ætatis, vel aliud simile erant incapaces beneficii eo tempore, quo vacabat, vel conferendum erat) obtinere tandem illud possent per accessum (vt vocant) ad beneficium: ideo specialiter in dictis Bullis damnantur isti accessus, id est, collationes beneficiorum sub hac confidentia factæ, vt postquam alii peruenerint ad congruam ætatem, ad talia beneficia quasi iure suo accedant, & alii illa dimittant: hoc enim prohibitum est fieri, nisi Pontificis Summi auctoritate, & si aliter fiat, Simonia est ex vi iuris communis prohibentis omnia pacta, conditiones, & modos huiusmodi in beneficiis conferendis, & specialiter est Simonia confidentialis per dicta iura Piorum. Hæ namque confidentiæ censentur Ecclesiæ valde nociuæ propter imaginem hæreditariæ successionis, quam præ se ferunt, vt dicitur in Con. Triden. sess. 25. c 7. de Reform. & ideo meritò prohibentur fieri, & si per Simoniam fiant, specialiter puniuntur.

4. *Materia huius Sim.* Ex his intelligitur 1. materiam huius Simoniæ esse tantum beneficia Ecclesiastica, quæ in Bullis vocantur, *Ecclesiæ, Monasteria, & alia huiusmodi Ecclesiastica beneficia*. Vt significetur, omnia beneficia, cuiuscumque ordinis sint, simplicia, aut curata, maiora aut minora, regularia, aut secularia sub hac materia comprehendi. *An pensiones sint materia huius Simoniæ.* Dubitari vero potest de pensionibus, an possint esse materia huius Simoniæ. Videtur enim posse in eo casu, in quo habens pensionem cum facultate illam transferendi in alium, id facit, confidendo, quod fructus eius, vel partem eorum sibi semper donabit. Hæc enim Simonia est, quia, vt supra dixi, etiam pensio est materia Simoniæ, & ibi cum pacto illicito datur sub confidentia, est ergo confidentialis. *Resoluitur negatiue.* Dico tamen, non dici Simoniam confidentialem omnem illam, quę per confidentiam illicitam fit, sed illam, quę specialiter punitur in illis Bullis, & sic assero, pensionem non esse materiam Simoniæ confidentialis: Tum quia in dictis Bullis non nominantur sub hac materia in particulari pensiones, nec sub generalibus verbis beneficiorum comprehenduntur, præsertim in materia odiosa: Tum etiam quia pensiones natura sua non renunciantur in fauorem alterius, nec per collationem aut Canonicam institutionem conferuntur, de quibus actionibus tãtum ibi sermo est, quod autem interdum ex priuilegio possit pensio transferri in alium, singulare est, & extraordinarium, & ad finem illarum legum parum referebat, & ideo hæc materia non est ibi comprehensa, neque illius habita est ratio. Vnde à fortiori constat, alias res, vel actiones spirituales non esse comprehensas sub hac materia, etiãsi possint sub aliqua illicita, vel Simoniaca confidentia tribui, quia non continentur in illis iuribus. *Hæc Simonia spectat ad ius positiuum.* Denique hinc etiam obiter colligitur, quod supra dicebam, hanc Simoniam, vt talis est, de iure positiuo esse, quia solum denominatur talis, quatenus per tales leges sub talibus pœnis prohibita est, vt vero Simonia est, regulariter est contra commune ius Canonicum, quatenus prohibet omnia pacta in beneficialibus, etiam inter spiritualia si autem confidentia extendatur ad commutationẽ spiritualis pro re mere temporali, erit contra diuinum ius, vt constat.

Secundo, intelligitur ex dictis, quale sit quasi pretium, quod in hac Simonia interuenire potest, & debet, vt talis sit. Duplex enim tãtum esse potest: Vnum est idem beneficium, quod renunciatur, vel confertur vt eidem renuncianti, vel conferenti, vel alteri reddendum, & quasi restituendum: Aliud est fructus eiusdem beneficii, vel pensio, seu pars eorum, eisdem conferenda, quando enim de his confidentia interuenit, est propria Simonia confidentialis, si vero de aliis rebus etiam mere temporalibus, vel spiritualibus reddendis, vel renunciandis confidẽtia illicita interuenit, non erit Simonia confidẽtialis, etiamsi alias Simonia sit: Ratio nõ est alia, nisi quia pœnæ illorum iurium non imponuntur, nisi in hoc genere confidentiæ, & quasi pretii, vnde licet aliquis renunciet in alium beneficium suum, confidens illum daturum alteri tertio beneficium aliud, quod ipse possidet, erit quædã Simoniaca permutatio reciproca, vel triangularis, non tamen erit confidentialis. Et differentiæ ratio videtur consistere in hoc, quod Simonia confidentialis specialiter prohibetur, propter renunciationes beneficiorum, vt veræ, integræ, ac perpetuæ sunt, ad euitandas infinitas fraudes & imaginem successionis hæreditariæ, quæ per illas introducebantur, quasi transmittendo beneficium per vnum ad alios vel cognatos, vel inhabiles, vel defraudando cameram Apostolicam, vel retinendo fructus beneficii in statu inhabili ad ipsum beneficium, & similia, quæ in dictis Bullis late explicantur. Hæc aũt incommoda non sequuntur, quando renunciatio beneficii vere, integre, ac perpetuo fit sine confidentia, quæ circa ipsummet beneficiũ vel fructus eius versetur: & ideo confidentia aliarum rerum, vel donorũ, ad hanc particularem Simoniam non spectat. Vnde obiter noto recte quidem dixisse Nauarrum d. c. 23 n. 109. in fin. per Bullas Piorum non esse prohibitas, nisi confidentias illicitas, & Simoniacas: sed potuisset etiam addere non omnes Simoniacas confidentias, sed illas, quæ circa talem materiam, & sub tali quasi pretio fierent, vt ex puncto sequenti patebit, etiam ex sententia eiusdem Nauarri. 5. *Quale pretium possit hic interuenire.*

Sed circa pensionem, seu fructus occurrit speciale dubiũ, quia solet constitui differentia inter ipsum beneficium & pensionem: quod in beneficio sufficit ad confidentialem Simoniam, quod ius recuperandi illud tibi, vel alteri referues. De pensione vero secus censetur, nam si alteri referues, illo modo erit Simonia confidentialis, si vero tibi renũcianti, vel conferenti beneficium, soluenda sit pensio, erit quidem Simonia, sed non confidentialis. Differentia hæc fundatur in verbis Pij Quinti, nam de beneficio dicit, *Eidem dimittenti, vel alteri*, de pensionibus vero ait, *alii, vel aliis concedantur.* Ex qua mutatione verborum colligi videtur, quod si pensio soluenda sit eidem dimittenti, non sit Simonia confidentialis, sed solum quando alii, vel aliis designatur: quia verba legis rigorosæ non sunt extendenda, & quia non sine causa facta est illa mutatio locutionis. Atque ita sensit Nauar. Conf. 23. n. 4. & Conf. 76. de Simonia, n. 6. quem sequitur Vgolin. Tab. 1. c. 22. §. 1. n. 8. 6. *Dubium circa pensiones.*

Nihilominus contrarium censeo verum. Primo, quia vt idem Nauarrus docet in Man. d. ca. 23. n. 109. Pius V. de eadem omnino confidentia disponit, de qua Pius IV. vt tam ex procemio, quam ex contextu colligitur, non ergo coarctat illam: at Pius Quartus loquitur clare de pensionibus eidem reseruatis, ibi: *Ac sibi pensiones annuas, ac fructus, &c.* Secundo quia Pius Quintus post illa verba sic habet, *Siue vt de eo prouisus fructus illius vel partem ad voluntatem, vel libitum conferentis, vel cedentis, aut alterius relinquat, & remittat, seu pensionem illi, vel illis, quem, vel quos idem collator, aut cedens, vel alius, &c. inscrit.* Tertio quia priora verba, alii, 7. *Resolutio.*

vel aliis, non debent intelligi respectu conferentis, vel renunciantis, sed respectu accipientis beneficiũ cum confidentiali onere soluendi pensionem alii, vel aliis: renuncians autem etiam est alius ab accipiente beneficium: ergo etiam comprehenditur sub illo relatiuo, imo singulare videtur pro illo positum, & plurale pro aliis. Et ita in re non est mutatio in sermone, sed ne repeterentur illa verba longiora, *Eidem dimittendi vel alteri*, breuius dictum est, *alii, vel aliis*. Assumptum constat ex contextu: sic enim habet, *Statuimus, vt si quis quacumque auctoritate, &c. Ex resignatione vel cessione cuiuscumque persona, &c. receperit, vt illa, &c. vel eorum fructus, aut pars alii, vel aliis*. Loquitur ergo de accipiente, & aliis ab ipso: renunciantem autem esse alium, nemo negabit.

8 Quarto, quia nulla probabilis ratio reddi potest alterius dispositionis, aut varietatis, maxime cum frequentius sit facere reseruationem fructuum cõfidentialem pro ipsismet resignantibus, quam pro aliis: & ideo magis perniciosum sit illud tolerare. Sed ait Nauarrus, quod *Dare vel promittere eidem renuncianti fructus, aut pensionem arguit Simoniam, sed non confidentiam, sicut dare, vel promittere fructus alii, vel aliis. Quia hoc arguit, quod resignans confidit resignatario, & conuenit cum eo, vt daret illis*. Hoc autem non video, qua ratione dictum sit. Cur enim dare, vel promittere alteri, arguit, quod resignans conuenit cum resignatario, vt daret illi & si det ipsi resignanti, non arguit, quod ipsemet conuenit cum resignatario, vt daret sibi? Profecto non video, nec etiam video, cur in hoc posteriori casu magis indicet Simoniam, quam confidentiam, imo non video, quomodo possit augere Simoniam, nisi arguat confidentiam. Nisi forte sensus prioris partis sit, quod non arguit Simoniam illa lege prohibitam, & hoc est petere principium, stando in ratione, nam ex verbis legis ostensum est, id non colligi. Et ita idem Nauarrus, Constitut. 78. fatetur ex simili solutione pensionis facta idem cedenti, præsumi talem confidentiam, & ibidem, constitution. 75. docet, contineri sub prohibitione Pii V. Et licet in scholio dicatur, varietatem hanc in resolutione Nauarri ortam fuisse ex varia lectione verborum Pii V. Nihilominus hæc posterior resolutio mihi verior videtur, etiam stantibus verbis prout nunc leguntur. Et hoc intelligo in rigore illius Iuris: si autem consuetudine aliud receptum est (vt ferunt, mihi enim non constat) potuit contra humanam legem præualere, vel ita illam interpretari.

9. Tertio intelligitur ex dictis, in quibus actionibus hæc confidentia committi possit, nimirum in renunciationibus, & prouisionibus beneficiorum factis, & in acceptionibus beneficiorum, quæ per illas dantur cum aliquo pacto tacito, vel expresso, quod illam confidentiam includat. Primum patet, ex eisdem Iuribus, nam de his tantum actionibus loquuntur, & sub prou[isio]nibus numerant præsentationes, collationes, & [si]miles actiones, & addunt verba vniuersalia, quæ omnes alias comprehendũt. Quod vero pactum requiratur, ex generali ratione Simoniæ supponitur, quia ibi (vt Nau. notauit, & ex verbis Pii Quarti constat) non fit noua prohibitio, sed antiqua qualificatur, vt sic dixerim: antea vero in tantum erat in hoc aliqua prohibitio, in quantũ omnis pactio, modus, & conditio in hac materia prohibita erat: & ita etiam expresſit Pius V. in verbis statim referendis.

10 *Dubium suboritur.* Dubitari vero potest, An similis confidentia cõmissa in permutationibus beneficiorum constituat Simoniam confidentialem. Videtur enim committi, quia Pontifices loquuntur verbis valde generalibus, *De beneficiis in suum fauorem resignatis, cessis, vel alias dimissis*. Sed in permutatione includitur duplex renunciatio in fauorem permutantium, & possunt eodem modo pacisci de dissoluenda iterum permutatione, & regrediendi ad priora beneficia, si hæc, vel illa occasio occurrat, vel de resignandis iterum beneficiis in fauorem nepotum, vel aliorum, vel de reseruandis fructibus, aut partem eorum, sibi, vel aliis: ergo & verba illorum Decretorum proprie cadunt in talem confidentiam, & in ea reperitur eadem ratio prohibitionis, & punitionis.

Nihilominus probabilius iudico non comprehendi. Quia lex est pœnalis, & non est extendenda, in illa autem tota nulla fit mẽtio de permutationibus, sed Pius IV. semper loquitur de accipientibus beneficia sub huiusmodi confidentia à collatorib. vel renunciantibus, & Pius V. expresse loquitur *de accipientibus ex resignatione, vel cessione &c.* aut. *Si Ordinarius, vel alius collator contulerit, vel conferat beneficium quouis modo vacans, ea conditione tacita, vel expressa, &c.* Nomine autem *resignationis*, aut *cessionis* non intelligitur permutatio iuxta communem modum loquendi Iurium, & Iuristarum, quia licet in permutatione resignentur beneficia, non tamẽ simpliciter, sed per aliud genus contractus. Et præterea illæ resignationes simplices in fauorem tertij, multo magis odiosæ sunt, vt ex supra dictis patet, incõmoda etiam, quæ ex his confidentiis sequuntur, & mouerunt prædictos Pontifices, non ita habent locum in permutationibus, sicut in aliis resignationibus, & cessionibus beneficiorum, & ideo non est illa prohibitio extendenda. Quod etiam sentit Nauar. conf. 77. de Simon. Hoc autem intelligo quoad permutantes inter se, si per aliquam conuentionem similis confidentiæ delinquant, quia non credo incurrere in illos Canones: & hoc modo dico, non committere confidentialem Simoniam, sed communem. Secus vero censeo de Episcopo, seu collatore talium beneficiorum: nam si ille cum aliquo ex permutantibus, vel cum vtroque conueniret sub confidentia, de fructibus, vel parte eorum sibi, vel alteri reddenda propter admissam permutationem, vel collationem factam, crediderim, committi Simoniã confidentialẽ, quia verba Pii V. quoad collatores sunt valde vniuersalia de beneficiis quouis modo vacãtibus, eorũq; collatione, per permutationem autem re vera vacant beneficia, & cõferuntur de nouo, ergo etiam illa collatio ibi comprehenditur. 11. *Soluitur dubium.*

Quarto, intelligitur ex dictis propter hanc veluti speciem Simoniæ (sic enim illam appellat Pius IV.) non augeri trimembrem diuisionem supra positã, sed omnes illos tres modos Simoniæ hic posse reperiri, & ita illam esse generalem diuisionem, quæ in singulis speciebus, seu materiis Simoniæ inueniri potest. Declaratur autem breuiter in præsenti: quia si nulla pactio tacita, vel expressa intercedat exterius inter resignantem, & resignatarium, vel collatorem, interius vero fit praua intentio, poterit committi Simonia tantum mẽtalis in hac specie. Vt autẽ intentio fit praua in hac specie non est satis, quod resignans speret, resignatarium fore gratum subueniendo consanguineis resignantis, vel per partem fructuum, vel per beneficium: nam si hoc tantum intercedat, & speret vt beneficium gratuitum, & sine obligatione, quam intendat imponere, vel nullũ erit peccatum si intentio sit de re per se non mala, vel si sit de re iniusta, vt de dãdo beneficio indigno, erit alias illicita, non tamen Simoniaca, nec in illis Iuribus comprehensa, vt bene Nauar. d. c. 23. notauit, & sequitur Vgolin. supra. Et est clarum ex generali regula Simoniæ supra declarata, quæ quoad hãc partem non extenditur in illis Bullis, quia tantum prohibent alias illicita, & Simoniaca, vt cũ Naua. etiam diximus. Tunc ergo erit mẽtalis talis Simonia, quando confidentia interna fuerit cum intentione impo- 12. *Simonia confidentialis non facit quartum membrum in generali Simonia.*

impendendi alteri obligationem, & quod ipse illam intelligat ex vi beneficii in eum collati absque exteriori significatione. Hæc tamen non dicetur proprie confidentialis Simonia, quia non damnatur specialiter, nec punitur in prædictis Bullis. Erit autem conuentionalis tantum hæc Simonia, quando pactum confidentiæ expressum, vel tacitum exterius est sufficienter significatum, nondum vero executio facta est. Hoc per se constat, & sumitur ex Nauar. cons. 31. & 32. de Sim. Realis autem erit hæc Simonia, quando pactum expressum, vel tacitū fuerit ex vtraque parte completum: si vero solum cœptum fuerit compleri, quia nimirum iam renunciatio beneficii facta est, & beneficium in confidentiam receptum, nondum vero effectus confidentiæ ad executionem peruenit, tunc eadem quæstio est in hac Simonia, quæ in aliis, An conuentionalis tantū, vel realis, aut semirealis dicenda sit.

13. *Pœna Simoniæ confidentialis.* Verūtamen hoc est singulare in hac Simonia, vt in ordine ad eius pœnas nihil referat hæc dissensio, Et ideo breuiter hic adnotabimus eius pœnas, vt possimus postea generaliter loqui, & ad hanc Simoniam, vel exceptionem non amplius reuerti. Igitur Pius Quartus quoad Episcopos, & omnes Superiores Prælatos pœnam interdicti ab ingressu Ecclesiæ posuit: quoad inferiores vero pœnam ponit excommunicationis latæ sententiæ Pontifici reseruatam. Secundo resignationem, & collationem beneficii, in quo commissa est talis Simonia annullat, & inhabilitatem inducit ad idem beneficium & ad omnia inde secuta. Tertio priuat omnibus beneficiis, & pensionibus antea obtentis, & inhabilitatem inducit ad quæcumque alia obtinenda. Quarto, talia beneficia, in quibus hæc Simonia committitur, reseruantur Sedi Apostolicæ, ita vt ab inferioribus valide conferri non possint, & similiter fructus eorum male percepti Cameræ Apostolicæ applicantur. Circa quas pœnas nihil specialiter occurrit annotandum: nam omnes incurruntur ipso facto, & eodem modo, quantum apparet, ex rigore verborum: nihilominus tamen pœna priuationis beneficiorum prius legitime obtentorum non censetur ita incurri ipso facto, vt teneatur quis se ipsum spoliare suis beneficiis, donec condemnetur, saltem per sententiam declaratoriam criminis, nam iuxta regulam generalem, & communiter receptam quando aliquis per pœnam priuatur re sua non obligatur ad executionem ante sententiam, aliæ vero pœnæ censurarum, aut inhabilitatum statim incipiūt habere effectum suum. Nam licet idem fortasse sit verbum legis dicentis *ipso iure, vel ipso facto*, accommodatur pœnæ secundum capacitatem eius.

14. *Ad incurrendū has pœnas non opus est Simonia vtrinque cōpleta.* In hac ergo Simonia certum est, ad incurrendas has pœnas non esse necessarium, Simoniam esse ex vtraque parte completam, sed eo ipso quod beneficium ab vno est datum, & ab alio receptum in cōfidentiam ab vtroque incurri prædictas pœnas. Et hoc sensu dixit Nauar. d. cap. 23. num. 110. verb. *Secundo nota.* Simoniam conuentionalem confidentiæ esse peiorem (vtique quoad pœnas) quam omnē aliam & ideo dixi, in hac Simonia parum referre illam, sic inchoatam quoad executionem vocare realem, vel conuentionalem. Et fortasse melius vocabitur realis, ne quis putet, per hanc Simoniam cōfidentialem & pure conuentionalem pœnas incurri, quod verum non est, quia nullibi declaratum est, imo ex Bulla colligitur necessarium esse, vt beneficium sit in confidētiam acceptum: oportet ergo, vt sit aliquo modo realis. Nec mirandum est, Simoniā hanc licet fortasse non sit omnium grauissima, nihilominus grauioribus pœnis, & modo magis rigoroso, latis affici: nam id fieri potuit, vel propter maiorem corruptelam in hoc genere Simoniæ, vel quia latentiori modo committitur, & ideo difficilius potest per iudices puniri. Et hoc est animaduertendum, ne ex his, quæ sunt singularia in hac Simonia, sumantur argumenta ad alia, per quæ alias leges vel generales, vel proprias, regulanda sunt, vt postea videbimus.

Ex quibus tandem colligo, quo modo accipiendum sit, quod Nauarrus d. numer. 110. §. *Adde nouè*, circa hanc Simoniam adiungit, scilicet, *quod mediator confidentiæ vetitæ à præfatis Piis ipso facto est excommunicatus*. Hæc enim extensio non habetur in prædictis Bullis, neque ex vi illarum fieri posset. Non est ergo illa excommunicatio lata à Pio Quarto. Oportet ergo, vt intelligatur de excommunicatione lata à Paulo Secundo, in Extrauag. 2. de Simonia. Vbi excommunicat mediatores Simoniæ in beneficio: quia ergo Simonia confidentialiter prohibita à Pio, Simonia est beneficialis, ideo mediator eius contra legem Pauli delinquit, eiusque excommunicationem incurrit, ita enim colligit expresse Nauarr. In qua collectione supponit, Simoniam, quæ talis est, solum ex prohibitione Ecclesiæ, si sit circa beneficium, sufficere ad censuram illius Extrauagantis incurrendam, quod non omnes admittunt, ego autem verum esse existimo, vt infra tractabo. & ita etiam veram esse censeo hanc sententiam Nauarri. Aduerto tamen, illam censuram Pauli non incurri, nisi per Simoniam realem vtrinque completam, & ideo mediatores in confidentiali etiam, non incurrent illam, donec confidentia vtrimque compleatur, quia vt dixi, non puniuntur per leges Piorum, sed per legem Pauli, & in illa non sunt peioris conditionis mediatores, quam contrahentes, vt per se constat. K. *Nauarrus explicatur.*

CAPVT XLIV.

An sufficiat ad mentalem Simoniam principaliter intendere temporale, medio spirituali, vel quæ intentio necessaria sit.

Explicata trimembri diuisione, eiusque sufficientia, de singulis membris aliqua dicenda sunt, quibus, & illa magis explicentur, & nonnullæ graues quæstiones expediantur. Circa mentalem ergo, quoniam præcipue in actu interiori consistit, vt imperante aliquem exteriorem, oportet exponere quodnam internum propositum requiratur ad hanc Simoniam, & quod obiectum habeat, & maxime declarare necesse est, sub qua ratione debeat in illud tendere, vt propositum Simoniacum sit, ac subinde Simoniam mentalem cōtineat. Nam incipiendo à materiali obiecto, clarum est, debere esse donationem aliquam rei spiritualis, vel operationem spiritualem cum aliqua habitudine ad acquirendam aliquam rem temporalem, mediante illa, vel è conuerso largitionem aliquam temporalē vel relatam ad aliquid spirituale obtinēdū. Loquor autem semper de spirituali, & temporali, vel secundum naturam rei in Simonia contra ius Diuinum, vel secundum æstimationem, & prohibitionem Ecclesiæ in Simonia contra ius humanum. Sic ergo constat, necessarium esse vt in obiecto Simoniæ mentalis, illa duo intercedant cum aliqua habitudine inter se, quoniam alias non intercederet ibi materia Simoniæ, vt ex dictis manifestum est. Ex quo etiam colligitur, necessariam esse intentionem accipiendi spirituale, medio temporali: vel è conuerso, quia vero talis intentio non semper sufficit ad Simoniam, vt ex dictis in capit. 30 constare potest, & ex dicendis clarius fiet, ideo explicandū proponimus, qualis debeat esse hæc intentio, vel qualis habi- 1. *Dubium mentalis Simon.*

habitudo intenta inter illas duas res, vt mentalis Simonia committatur.

2. *In quo consistat mentalis Simonia.* Ratio autem dubitandi est, quia sæpissime legimus apud auctores tam Theologos, quam Canonistas, Simoniam mentalem committi, quoties per spiritualem actionem, vel dationem principaliter intenditur acquisitio alicuius commodi temporalis, vel è conuerso quando temporale datur principali intentione ad acquirendum aliquid spirituale, mediante illo. Ita tenet Glossa in capit. vnic. de Cleric. non residen. in 6. verb. *Receperit*, & loquitur in particulari de Canonicis, qui principali intentione ad chorum eunt propter distributionem, & idem est de quocumque recitante officium, vel dicente Missam, principali intentione propter stipendium. Sumpsit illam opinionem Glossa, & Hostiens. in ca. *Olim*, de verb. significat. numer. 2. & eam secuti sunt alii Canonistæ in capit. *Suam*, de Simonia. Vbi Panormitanus, Felinus, & reliqui, & etiam Glossa in cap. *Cum essent*, eodem, loquens de illo, qui seruit Episcopo, vel gerit negotium temporale alterius intendens principaliter aliquid spirituale. Item Glossa in capit. *Cum ad nostram*, de elect. verb. *Nullam spem*, agens de illo, qui fit monachus principali intentione sperans Abbatiam. Item Panormitanus in cap. *Significatum*, de Præbend. & in capit. *Ex parte*, 1. de Officiis delegatorum, & in capit. *Consuluisti*, de celebratione Missarum. Et eam declarat, & sequitur Nauar. in capit. *Fratres*, de Pœnit. distinct. 5. num. 56. & Couar. libr. 1. Var. cap. 20. num. 2. & 5. Non explicarunt tamen priores Canonistæ, quid intelligerent per intentionem principalem. Nauarrus autem in citato loco breuiter dicit non esse principalem finem omnem illum, sine quo non esset homo aliquid facturus, sed illum, qui apud aliquem est præcipuus, & in maiori æstimatione. In hac autem principalitate, & maiori æstimatione explicanda, multum laborauit in Comment. de Orat. cap. seu notab. 6. n. 12. & sequentibus, & in capit. *Inter verba*, conclus. 5. præsertim à nu. 22. & in Comment. de finib. human. actio. n. 7. & in Man. c. 19. n. 19. & cap. 23. n. 100. quæ hic necessaria nobis non sunt: ex illis tamen colligo duo, quæ ad rem præsentem referunt.

Duo notanda. Vnum est ad Simoniam mentalem non sufficere, vt temporale sit ita intentum, quod sine illo spirituale non fieret, aut non daretur, quod mihi est certissimum, & à fortiori patebit ex dicendis. Et ex vsu est manifestũ: alioqui omnes Canonici, & beneficiati essent Simoniaci: nam ita intendunt stipendium, eundo ad chorum, quod nisi haberent emolumentum temporale, re vera non irent. Aliud est sufficere ad Simoniam, quod temporale sit principaliter intentum, propter spirituale tanquam finis principalis.

3. Ex Theologis videtur docuisse eandem sententiam D. Th. Quodlib. 8. art. 11. Et clarius Caietan. in Sum. §. *Circa tertium caput*. Vbi Simoniam mentalem committi dicit, *quandocunq; quis intendit pro spiritualibus temporalia habere, aut è contrario, ita vt ly pro, pretium denotet, & similiter quandocumq; principalis intentio ad temporale habendum ex collatione spiritualis, aut è contrario tendit.* Vbi illos duos modos intentionis ponit tanquam distinctos, vnum intendendi pretium, alium intendendi finem principalem. Eandem sententiam tenet expresse Maior. 4. dist. 15. q. 29. ad 5. & dist. 25. q. 2. ad 2. Indicat Durand. 4. dist. 25. q. 4. n. 7. in fine, cum enim dixisset, Simoniam committi dãdo spirituale habendo respectum ad temporalia, subdit. *Habetur autem respectus ad hoc, quando sine his non esset alias collaturus.* (quod valde rigorosum est) Significat enim Bonauent. artic. 1. q. 2. ad argument. licet solum dicat, intẽditur principaliter temporale, non esse iustitiam, sed malitiam & auaritiam, Alens. 4. p. memb. 3. art. 2. Altis. 3. p. tract. 27. c. 2. q. 2. tenet Adrian. dicto Quodlib. 9. art. 2. ad fin. Ant. d. c. 5. §. 17. Cordub. lib. 1. q. 32. art. 1. in fin. Fauet. Gerson. tract. de intent. ac fin. action. regul. 3. & 7. Alphab. 30. Et Summistæ frequenter videntur eodem modo loqui. Fundamnetum esse potest, quia is, qui principaliter intendit temporale obtinere per spirituale, intendit commutare vnum pro alio, sed hoc est Simoniacum, ergo intentio illa Simoniaca est ac subinde ad Simoniam mentalem sufficiens. Confirmatur, quia pretium est finis principalis venditionis, seu venditoris in tali actione, quia per illã maxime intendit acquisitionem pretii, propter hoc enim dat rem quam vendit, ergo similiter, qui facit opus spirituale propter captandum lucrũ proxime, & principaliter, necesse est, vt intendat temporale cõmodum tanquam pretium sui operis, quia non potest aliter ratio pretii declarari. Et idem argumentum potest è contrario fieri, si temporale detur solo animo comparandi spirituale immediate: nam illa intentio resoluitur in voluntatem emendi rem spiritualem per temporale pretium. Fauent deniq; huic sententiæ c. *Tua nos*, c. *Non satis*, de Sim. caput *Quam pio*, 1. q. 2. cum similibus.

Sed hæc sententia, vt notauit Soto, si nõ recte explicetur, potest scrupulos iniicere: & ideo oportet distinctius explicare proprium obiectum, & rationem Simoniæ mentalis. Oportet ergo cauere, ne confundantur ratio pretii, & ratio finis principalis, quamuis enim hæ duæ rationes possint interdum in eadem actione, seu proposito coniungi, quia vendens rem, potest per suam venditionem principaliter intendere pretium, non tamen conuertuntur, imo possunt ad inuicem separari. 4. *Explicatur magis obiectum mentalis Simoniæ.* Quod patet primo exemplis: nam qui sumit potionem amaram principaliter propter sanitatem, non dicetur respicere sanitatem vt pretium sumptionis, licet illam respiciat vt finem proximum primum principalem. *Discrimen inter finẽ & pretiũ.* Itẽ, qui operatur aliquid propter honorem vt principalem finem suæ intentionis, non respicit honorem vt pretium, sed vt prœmium altioris ordinis, & vt finem accommodatum tali medio: Item, qui eleemosynam petit, habet pro fine principali suæ petitionis, & proximo pecuniam, quam sperat accipere, vt constat, & tamen non intuetur illam, vt pretium suæ actionis, vt videtur etiam per se notum. E contrario vero is, qui vendit rem aliquam licet habeat respectum ad pretium, vt pretium, sine quo suam rẽ non daret, nihilominus potest non vendere rem propter pretium tanquam propter finem principalem, sed ex charitate, vt si quis vendat triticum indigenti, & tempore famis principaliter vt illius necessitati subueniat illo modo, & seruando se indemnem. Potest hoc optime declarari in prœmio, & merito: nam meritum est quasi pretium prœmii, & seruat cum illo habitudinem rei ad rem, sicut pretium ad merces, & nihilominus necesse non est, vt Deus, qui dat prœmium propter meritũ, & nõ alias, intendat vt finem principalem ipsum meritum, sed gloriã suã, imo etiam loquendo de fine, quẽ potest Deus proxime ex se intendere, principalius intendit in eo opere beatitudinem, & bonum hominis recipientis prœmium, quam meritum eius. Sicut ergo ibi est longe diuersa habitudo meriti, & finis, ita hic habitudo pretii, & principalis finis.

Vnde vlterius declaratur ratione hæc diuersitas: dam finis dicit tantum respectũ ad appetitum, & ad media: ad appetitum, vt bonũ propter se expetendũ, si proprie finis sit: ad media, vt bonum propter quod alia appetuntur, vt ex philosophia constat. Hic autem finis potest dici principalis multis modis. Primo simpliciter, & in omni genere: & hoc modo solus finis vltimus est principalis: & de illo videtur loqui Mai. locis cit. vnde, vt talis finis sit honestus, debet esse solus Deus, nam amare creaturam vt finem vltimum, turpissimum est. Censetur autẽ amari vt finis vltimus, quando propter creatũ finem

finem Deus inseritur, peccando mortaliter, vel quando homo est in tali animi præparatione ex vi amoris creaturæ. Aliter vero potest finis principalis esse tãtum proximus: & hic interdũ potest esse principalis finis respectu operis, & non respectu operantis, quia licet opus natura sua tẽdat proxime ac præcipue in talem finem, operans nihilominus ab illo non mouetur. Vt doceret de se habet pro fine præcipuo illuminare auditorem: docẽs aũt potest non inde moueri, sed ex suo commodo honoris, vel lucri. Vnde fit etiam è contrario vt aliquando finis sit principalis operantis, & non operis, vt eisdem exẽplis constat. Et ratio est, quia finis operis est intrinsecus, & quasi connaturalis: finis vero operantis variari potest ad arbitrium eius: vterq; autẽ finis principalis isto modo potest esse subordinatus vltimo fini, vel ex se si non habeat repugnantiam cum illo, vel ex intentione operantis, qui potest etiam respectum hunc intendere, quia de se non repugnãt, cum possint duæ causæ eiusdem generis esse principales respectu eiusdem effectus, vna vt proxima, alia vt vniuersalis, seu prima.

6. Deniq; etiam ex parte operantis contingit multis modis aliquem esse finem proximum principalem respectu intentionis eius. Primo totaliter, quia solus ille immediate propter se appetitur, & alia appetuntur propter ipsum, vt est sanitas respectu totius curationis, vel esse potest scientia respectu totius laboris in studio, & sic de aliis. Secundo principaliter ex æquo, vt si quis comedendo, æque delectationem, & vitæ conseruationem intendat, vel dando eleemosynam æque intendat subleuare miseriam pauperis, & satisfacere Deo pro peccato. Tertio potest etiam esse partialiter, non tamen ex æquo, partialiter quidem, quia finis proxime intentus non est talis res sola, sed simul cum alia etiam propter se intẽta, & per tale mediũ, non tamen ex æquo, quia vna magis amatur, & desideratur per tale medium, quæ sine dubio bene dici potest principalis finis comparatiue, seu intensiue respectu alterius boni intenti: Simpliciter vero, & absolute non est principalis: nã principalior finis est ipsum totum, seu aggregatum ex vtroque fine, qui dici potest adæquatus. Omnibus autem his modis finis principalis de se abstrahit à ratione pretii, etiamsi res ipsa, quæ intenditur vt finis, sit temporalis, & intenta per actionem temporalem, vel spiritualem, vt exemplis declaratum est, & amplius constabit ex dicendis.

7. *Pretiũ non semper intenditur propter se.* At vero ratio pretii in primis non postulat, vt intendatur tanquam bonum propter se amabile, imo si honeste intendatur nõ debet ita intendi, quia potissima ratio pretii in pecunia inuenitur, quæ non debet propter se intendi, sed potius vt instrumentum vtile ad alia bona. Deinde, non est de ratione pretii, vt aliquid propter ipsum intendatur tanquã propter finem principalem. quia licet in commutatione rei pro pretio, necessario pretium intendatur vt habens æquiualentiam cum tali re, & vt dandum loco illius, tamẽ hoc totum potest esse materialiter volitum, & non vt principalis finis: sicut in exemplo venditionis tritici supra declaratum est. Et in mutuo honestissime facto intelligi etiam potest, nã qui mutuat, intendit re vera, iterum recuperare rem, quam mutuat: illa vero recuperatio, seu pecunia recuperanda, non potest dici finis principalis mutuãdi, sed hic potest esse ratio misericordiæ, vel amicitiæ, vel alia similis. Igitur ratio pretii non est cum ratione finis confundenda. *Ratio pretii in quo cõsistat ad Simoniã.* Sed ratio pretii (illam explicando accommodate ad præsentem materiam) consistit in hoc, quod res temporalis detur pro re spirituali in commutationem, & permutationem eius cum habitudine rei ad rem, quam iustitia commutatiua respicit: Et consequenter inuoluit hæc ratio pretii, vt per illud soluatur obligatio orta ex re accepta, vel ex opere præstito, respiciendo ad valorem, & æstimationem eius, vel è conuerso vt per datum pretium oriatur in alio obligatio dandi rem, vel opus spirituale sub proportionali habitudine rei, vel operis sufficienter æstimati, & recompensati propter tale pretium. Hæc dispensatio sufficienter constare potest: tum ex ipsa verborum declaratione, & ex vsu communi tam Iurium, & Legum, quæ de pretio loquuntur, quam omnium vẽdentium, & ementium: tum etiam ex dictis supra capit. 36. vbi hanc ipsam rem latius declarauimus absolute, nunc vero necessarium fuit, illam resumere ad conferendam illam cum ratione finis propter explicandam communem illam auctorum locutionem.

Dico ergo primo: Simonia mentalis externa cõstituitur per internam voluntatem, & propositum dandi rem temporalem, vt pretium rei spiritualis, & tanquam ex contractu oneroso, & inducente obligationem, cum opere subsecuto, accipiendi videlicet eodem animo rem spiritualem pro temporali, siue res temporalis intendatur vt finis principalis operantis, siue non. Hanc assertionem sumo ex Vict. d. Relect. numer. 33. & 34. & late illam probat Valentia, & distinctius quam cæteri, explicuit Sot. lib. 9. de Iust. q. 2. artic. 2. §. *Postremum dubium*, Vnde ob eandem causam q. 9. art. 1. volens præscribere regulam ad mentalem Simoniam declarandam, sic inquit. *Lubrica fallaxq; est illa regula, quod principaliter intendatur pretium, aut minus principaliter, sed est philosophice more ex obiecto res perpendenda. Nimirum vt illa præcise Simonia mentalis censeatur, cuius obiectum est Simonia realis, scilicet intentio dandi, recipiendiue spirituale quid pro pretio temporali.* In quibus verbis, quod dicit de Simonia reali, sano modo intelligendum est: nam Simonia realis, vt pactum, vel conuentionem ordinarie supponit, non est de ratione Simoniæ mentalis etiam tanquam obiectum eius: nam qui mentaliter Simoniacus est, non intendit facere pactum, sed intendit dare, & accipere eo modo, quo solet fieri per pactum, & sub eadem habitudine: & in hoc sensu dicitur habere Simoniam realem pro obiecto. 8. *1. Cõclusio.*

Obiectio. Dices. Qui fieri potest, vt nullo interueniente inter partes exteriori pacto, nec conuentione expressa, vel tacita, habeat quis intentionem dandi, vel accipiendi sub eadem habitudine pretii, vel obligationis, cum hæc quasi essentialiter à pacto pendeat? *Soluitur obiectio.* Respondeo, licet obligatio personalis pẽdeat ex pacto, tamen interdum cogitari, aut æstimari posse tanquam ortam ex re ipsa: & ita posse aliquem intendere ab alio accipere rẽ spiritualem tãquam debitã sibi ratione rei, vel obsequii tẽporalis à se exhibiti, & ita posse intendere vnum accipere pro alio, & in compensationem eius, & ita posse intendere vt pretium, seu vt rem pretio emptam, & ratione illius debitam, etiam si pactum non præcesserit. Vel etiam potest contingere, vt licet inter dantẽ, & accipientẽ rẽ temporalem nulla pactio exterius significetur, vnus de alio credat, vel suspicetur dare vnam rẽ pro alio compensando illam, & pro illa satisfaciendo, & ita alter etiam vicissim velit, & intendat eodem modo accipere spirituale pro temporali: his ergo modis potest talis intentio concipi, & ex vi illius exterior datio, vel acceptio imperari.

Supposita ergo tali intentione, facile probatur conclusio posita: nam quod illa sufficiat ad Simoniam mentalem, omnes fatentur, expresse D. Thomas in dicto quodlibet. Et Siluester eum sequens, verbo, *Simonia*, quæstione 9. Anton. supra, Caietan. & omnes. Et probatur, quia illo modo Simoniæ prauitas est animo concepta, & intenta, ergo est Simonia mentalis. Consequentia clara est, & antecedens patet, quia prauitas Simoniæ exterioris consistit in commutatione rei spiritualis pro pretio temporali: hoc autem est obiectum talis intentionis: ergo. Et hinc vlterius facile probatur, hunc modum inten- 9 *Probatur conclusio.*

intentionis esse quasi formale constitutiuum Simoniæ mentalis, quæ externa fit, quando ex tali intentione, & proposito imperatur externa datio, & receptio, ac subinde talem intẽtionem necessariam esse ad Simoniam mentalem, quia Simonia mentalis quoad internam malitiam, & veram rationem peccati eiusdem speciei est coram Deo cum Simonia reali: ergo debet habere idem obiectum, in quo fundatur malitia Simoniæ: sed tota ratio prauitatis in obiecto Simoniæ est, quod res spiritualis pro tẽporali pretio datur: ergo intentio pretii est de necessitate Simoniæ mentalis.

10\. *Non est de ratione Simoniæ vt pretium principaliter intendatur.*

Vnde tandem probatur vltima pars, quia ad rationem pretii, per accidens est ratio finis principalis, aut secundarii, seu accessorii quoad intẽtionem operantis. Nam licet is, qui spiritualiter ministrat, non intenderet temporalem mercedem, vt principalem finem, sed vt secundarium, vel (vt alii aiunt) vt causam tãtum impulsiuam, seu excitatiuam, nihilominus si intenderet vt pretium, esset Simoniacus, quia quacumque ratione intendatur id, quod malum est, sufficit ad contrahendam in mente malitiam ex tali obiecto. Nec repugnant illa duo, scilicet, intendi vt pretium, & secundario, nam miles potest principaliter militare propter defensionem patriæ, & minus principaliter propter stipendium, vt pretium suarum operarum. Et idem cũ proportione est in eo, qui inseruit hospitali propter pretiũ, quia potest nihilominus principaliter intendere benefacere infirmis, & isti nihil peccarent. Si tamen sacerdos intenderet stipendium Missæ vt pretium, licet non in eo poneret principalem finem suum, Simoniacus esset: ergo intentio pretii vt principalis finis non est de necessitate Simoniæ mentalis.

11\. *2. Cõclusio.*

Ex his ergo infero, & dico 2. Quamuis temporale commodum sit principaliter intentum per ministerium spirituale, vt finis operantis, si non intendatur vt pretium, sed sub alia ratione stipendii vera, & possibili, non est Simonia, etiamsi aliquod aliud peccatum per illam intentionem committi possit. Prior pars sequitur necessario ex dictis, quia vbi non est intentio pretii, non est Simonia mentalis, vt ostensum est, & docent omnes, quotiescumq; de munere ab obsequio, & à lingua loquuntur, & stipendio, & similibus. Vt maxime videre licet in Victoria supra, Siluestro, quæstione tertia, Regul. 3. Caietano, verbo, Simonia, circa finem, & in Nauarro dicto capitulo vigesimo tertio numer. 100. vers. *Quarto*, & num. 101. vers. *Nono*, & *Decimo*: ergo qualiscumque sit intentio rei temporalis, etiam principalis, si non attingit rationem pretii, non erit Simonia. Quod autem hæc duo sint separabilia, declaratur primo exemplis. Nam sacerdos potest intendere per ministerium Missæ aliquid temporale, vt stipendium suę sustentationis, ergo etiã potest hunc finem principaliter intendere, quia hoc pendet ex libertate eius, potest enim per hoc medium hic, & nunc nolle aliud bonum consequi, etiamsi semper velit illud stipendium, non vt pretium, ergo potest optime separari intentio principalis à pretio. At in illo casu non committit Clericus ille Simoniam, quia non habet voluntatem emendi, nec vendendi, nec habet pro obiecto venalitatem (vt sic dicam) rei sacræ, in quo malitia Simoniæ posita est. Et reuera sacerdos, qui est in peccato mortali, vel non ieiunus, & nihilominus vult facere sacrum, ne stipendium perdat, illud videtur principaliter intendere: Nam si intenderet principalius Dei cultum, & honorem, potius abstineret: Nemo autem dicet, huiusmodi sacerdotem, & omnes similes esse Simoniacos. Idem argumentum est de Cõcionatore, qui habet pro principali fine suæ concionis dignitatem, quam ambit vel famam, & vanam gloriam, quam aucupatur: nihil enim repugnat, hunc esse finem principalem operantis, & vtinam non sæpe esset, ille ergo per spirituale ministerium principaliter intendit temporale commodum, & nihilominus non est Simoniacus, vt probant discursus facti, & omnes fatentur, ergo. Deniq; probatur à contrario: Nam qui dat sacerdoti temporale stipendium, reuera principaliter intendit, vt sacrum faciat: intendit ergo principaliter spirituale per illud temporale, sed tamen, quia illud non dat vt pretium Missæ, sed ad sustentationem personæ, illa intentio non facit actionem Simoniacam, imo nec malam, ergo idem potest esse è contrario.

Altera vero pars de malitia illius intentionis ita declaratur. Nam si finis ille sit ita principalis, vt sit vltimus, mortale sacrilegium in tali actione committitur, dum actio sacra ad mortiferum finem ordinatur, vt in illo exemplo de sacerdote in peccato sacrificante ex affectu ad stipendium, ille peccat speciali peccato sacrilegii, non solum quia in peccato sacrificat, sed etiam quia ordinat tantũ sacrificiũ ad finem temporalem inordinate æstimatum, & dilectum: nam reuera ille tunc constituit vltimum finem in illo lucro, non per Simoniam, sed per immoderatam auaritiam. Idem esset de Concionatore, si vltimũ finem poneret, in honore per concionẽ acquirendo: censeretur autem vltimum finem in illo constituere, quando esset paratus ad quærendũ illum, etiam grauiter transgrediendo præceptum Dei. At vero si temporalis finis non sit vltimus, sed tantum proximus, & non sit de re intrinsece mala, sed indifferente, vt est honor, familiaritas cum Principe, bona existimatio apud alios, licet esset hic finis proximus principalis, non ordinatus ab operante ad alium honestum, non esset peccatum mortale, facere opus spirituale propter hunc finem, esset tamen veniale. Ratio est quia licet ordinare rem spiritualem ad temporalem, sistendo in illa, sit deordinatio, & culpa: si tamen illo res temporalis non habet intrinsecam malitiam grauem, nec ponitur in illa affectus vt in vltimo fine, non est grauis deordinatio, nec materia peccati mortalis. Alias multa peccata mortalia committerentur ab hominibus vanis, qui ex vana gloria dicto modo multa operantur, de quibus dixit Christus Dominus, *Receperunt mercedem suam*, non tamen dixit, in æternum damnabuntur. Nec ibi est ratio Simoniæ mentalis, quia non interuenit vlla intentio pretii, vt explicatum est. Quocirca quod aliqui dicunt, vt Tabiena n. 18. Concionari ad consequendam laudem, vel honorem humanum principali intentione esse Simoniam mentalem, non proprie sed late, & metaphorice intelligendum est, vt loquitur etiam Beda citatus in cap. *Non solum*, 1. q. 3. Quin potius addo, quod si intentio rei temporalis non sit mala, sed ordinata ad finem honestum, tunc non erit malũ ordinare spiritualem actionem ad finem temporalẽ, & humanum proxime, quia res superioris ordinis potest honeste ordinari ad finem inferiorem, dummodo non in illo sistatur, sed per illum ad finem alium honestum tendatur, vt Nauarrus etiam supra fatetur, licet Gerson supra oppositum sentiat, sed de hoc latius in prima secundæ.

12\.

Quando censeatur vltimus finis poni in opere.

Concionari ad consequendam laudem v. sit mortale.

13\. *Distinctio inter causas impulsiuam & finalem, nõ habet locũ his.*

Vnde obiter infero, sine causa laborare in præsenti aliquos ex dictis auctoribus, distinguentes inter causas finalem, & impulsiuam, negantesque impulsiuam esse finalem, licet sit motiua. Vt ita declarent, intendere temporale vt causam impulsiuam, vel potius moueri ex illa, non esse Simoniam: secus vero, si sit causa finalis, illa enim distinctio, licet alias sit satis vsitata à Iurisperitis, & ab aliquibus Theologis in hac materia, & de Vsuris, & videre licet in Nauar. & Couar. supra, Couarruuias etiam in lib. 1. Var. cap. 20. num. 4. Aragon. 22. q. 100. artic. 2. reuera non est necessaria, nec in se satis constat, nisi sano modo declaretur. Nam causa impulsiua moralis, de qua tractamus, non potest esse nisi respectu

ſpectu intellectus, vel reſpectu voluntatis. Et priori modo eſt tantum cauſa conſulens, perſuadẽs, imperans, & rogans, quæ cauſalitas ad efficientem reducitur, vt Ariſt. dixit. At vero reſpectu voluntatis non poteſt eſſe impulſiua, niſi per modum finis, quia nihil mouet, ſeu impellit voluntatem, niſi medio intellectu: intellectus autem non impellit voluntatẽ, niſi proponendo obiectum, & tota perſuaſio, vel motio, quæ in intellectu præcedit, eo tendit, vt proponat voluntati in tali obiecto plures, & maiores rationes conuenientiæ, & amabilitatis; quod autem proxime mouet voluntatem, eſt obiectum ipſum, ſic propoſitum, vt tale iudicatum eſt. Ideoq; cauſa impulſiua reſpectu voluntatis, de qua nunc loquimur, non poteſt non eſſe aliquo modo finalis, vel primaria, vel ſecundaria. Hæc autem diſtinctio ex parte finis operantis, & non ſpectata ratione pretii, non refert ad rationem Simoniæ, quia (vt dixi) etiamſi temporale ſit in illo ſenſu cauſa tãtum impulſiua, ſi moueat in ratione pretii, erit Simonia: ſi vero non moueat in ratione pretii, ſed in ratione ſtipendii, aut gratuiti beneficii ex gratitudine conferendi, licet ſit principalis finis, non erit Simonia, vt in ſequentibus etiam capitulis magis conſtabit.

14 *Obiectio.* Dices: Quid ergo voluerunt tot auctores, (& præſertim Diu. Thomas) loquentes de fine principali, & per illum explicantes mentalem Simoniam?

Occurritur obiectioni. Reſpondetur, fortaſſe illos non fuiſſe locutos de ſola propria, & rigoroſa Simonia, ſed ſub illa comprehendiſſe omne ſacrilegium, quod poteſt committi, dando, vel accipiendo rem ſpiritualem intuitu temporalis, vel è conuerſo, dando rem, vel obſequium temporale cum intentione obtinendi, illa via, rem ſpiritualem. Et ideo ſub diſtinctione interdum loquuntur de intentione pretii, vel de intentione principalis finis: nam prior cõſtituit propriam Simoniam mentalem: poſterior vero conſtituit Simoniam late, id eſt, ſacrilegium conueniens aliquo modo cum Simonia in materiali actione: Quamquam hoc etiam poſterius non ſit vniuerſaliter intelligendum, ſed quando talis eſt intentio, vt ſiſtat in temporali propter ſe appetendo, & in hoc ſenſu ſumatur intentio principalis. Et hoc reſponſum indicat Soto dicto articulo ſecundo.

15. *Occurritur ſecundo.* Secundo, poteſt alia reſponſio colligi ex verbis Diui Thomæ, quæ ſic habent. *Simoniam committit, qui huiuſmodi actus* (vtique celebrandi) *vendere intendit. In qualibet enim venditione pretium accipitur quaſi finis: & ideo in prædicto caſu diſtinguendum eſt. Si enim huiuſmodi diſtributiones recipit, quaſi finem ſui operis principaliter intentum, Simoniam committit, & ita mortaliter peccat: Si autem habet principalem finem Deum in tali actu, ad huiuſmodi autem diſtributiones reſpicit ſecundario, non quaſi in finem, ſed ſicut in id: quod eſt neceſſarium ad ſuam ſuſtentationem, conſtat, quod non vendit actum ſpiritualem, & ita Simoniam non committit, nec peccat.* Primum ergo omnium requirit D. Thomas intentionem vendendi, nam nos contendimus ſemper eſſe neceſſariam, & ſufficere. Deinde vero explicat hanc intentionem finis, indicans, vnam conuerti cum alia. Sed expendo illa verba, *Si recepit, quaſi finem ſui operis*, & ex illis colligo, non loqui de quocumque fine, etiam principali operantis, ſed de illo, qui intenditur, quaſi proportionatus operi, & commenſuratus illi: ſic enim dici poteſt pretium, finis proprius laboris corporalis, & quaſi fructus ex illo natus, & commenſuratus illi. De hoc ergo fine recte intelligitur dictum, quod intendere temporales diſtributiones, tamquam fructum proprium, & commenſuratum ſpirituali miniſterio, virtute eſt intendere vendere illud, & conſequenter eſt intendere illum finem vt pretium. De hoc ergo fine principali poſſunt exponi aliqui auctores ex ſupra citatis. Præſertim id explicuit Gerſon. Alph. 24. lit. P. vbi ſic exponit intentionem: *Faciens opus ſpirituale, inde expectans temporalem mercedem, aut è contra quaſi vnum ſit rationabile pretium alterius.* Et ſubdit: licitum eſſe, intendere ſuſtentationem, cauendum autem eſſe, ne ibi ſtatuatur principalis finis, *ſed ſubordinatus Deo aut non contra Deum.* Et eodem fere modo explicat rem hanc Gregor. de Valent. 3. tom. diſp. 6. quæſtione 16. pun. 3. quæſt. 2. Omnes autem auctores non poſſunt in hunc ſenſum adduci, nam aliqui aperte diſtinguunt finem principalem à pretio, & putant ſufficere. Quod poteſt ſuſtineri in priori ſenſu, non enim omnes in rigore loquuntur, nos autem propriam, & rigoroſam rationem Simoniæ mentalis explicamus. Et loquimur de fine principali reſpectu intentionis operantis, qui vtitur opere ſpirituali, tamquam medio ad illum finem, non quia illum reſpicit vt proprium, & commenſuratum finem operis, ſed quia eſt id, quod tunc principaliter ipſum mouet, etiamſi improportionatum ſit, & hoc diximus, non ſufficere ad veram Simoniam, etiamſi ad aliud genus vitii pertinere poſſit: quamuis neque hoc ſemper neceſſarium ſit, quia ille finis operantis non ſemper eſt malus, & non excludit finem propriũ intrinſecum, & obiectiuum ipſius operis, vt eſt in oratione, laus, ſeu cultus Dei, ſed coniungit alium finem, qui tunc plus mouet operantem, de quo Ariſtot. dixit, *Qui furatur propter mœchiam, magis eſt mœchus, quam fur.*

16. *Simonia mentalis vbi committi[illegible]* Tandem ex his obiter colligo, hanc Simoniam mentalem nõ ſolum poſſe cõmitti in Simonia prohibita, quia talis eſt, ſed etiam in illa, quæ eſt talis quia prohibita. In quo non recte ſenſit Gloſſa in ca. *Ex parte*, 1. de offic. deleg. ver. *Dimittere*, vbi Simoniam quia prohibitam negat contrahi etiam mentaliter per intentionem prauam, ſed ſolam illam Simoniam, quæ de ſe mala eſt, & in vtroque Teſtamento fuit prohibita. Moueri fortaſſe potuit, quia lex Eccleſiaſtica non cadit in actus interiores. Et pro hac parte refert multa dicta Doctorum Canoniſtarum Caccialup. de penſion. q. 19. à n. 7. vſque ad 13. Ex quibus vix poteſt colligi, quid clare ſentiant, nam hinc inde citantur. Sed ſine dubio dicendum eſt: poſſe veram culpam Simoniæ mentalis committi in his, quæ ſunt talia, quia prohibita. Ita ſentire videtur idem Caccialup. cum aliis relatis ab ipſo, & Gigas q. 4. de Penſion. n. 3. quia etiam alios refert. Clarius licet breuius Adrian. d. Quodlib. 9. art. 2. explicando definitionem Simoniæ, quod eſt ſtudioſa voluntas, &c. Quæ in vtramque Simoniã conuenit Et optimam rationẽ reddit: Quia non refert (ait) an loquamur de prohibito, quia Simoniacum, vel de Simoniaco, quia prohibitum, quia voluntas faciendi, quod Eccleſia prohibet, mala eſt, & malitiam continet, licet non progrediatur in opus.

Et ita ſoluitur fundamentum contrarium, nam licet lex Eccleſiæ non cadat directe in actum internum, tamen prohibendo externum, mutat obiectum voluntatis internæ, ratione cuius ipſa eſt mala. Et ita velle furari in Eccleſia, ſacrilegium eſt mẽtale: ita eſt ergo de Simonia. Et patet in Simonia mentali pura: nam habere propoſitum emendi Eccleſiaſticum officium prohibitum, vel permutandi beneficia ſine auctoritate Superioris, Simonia mentalis eſt pura, quia eſt peccatum, & non alterius ſpeciei, ergo ſi ex illa intentione imperetur actus externus ſine pacto externo, erit Simonia mentalis externa Gloſſa vero, & Canoniſtæ exponi poſſent de Simonia, quam punit Eccleſia: Sed hæc expoſitio difficilè accommodatur ad diſtinctionem Gloſſæ: nam etiam Simonia mentalis contra ius Diuinum, non punitur ab Eccleſia. Aliter dici poteſt, ſententiam Canoniſtarum habere locum, quãdo Eccleſia ſolum prohibet facere aliquid cum pacto, vel ſub cõditione exterius intimata, vt prohibet renunciare beneficium in fauorem tertii ſub condi- 17. *Soluitur fundamentum contrarium.*

conditione. Tunc enim licet fiat renunciatio cum desiderio, vt detur beneficium tali personæ, non est Simonia mentalis, quia intentio non opponitur præcepto: quod verum est, vt etiam supra dixi, & idem erit in omni simili casu. Nihilominus tamen sæpe intentio opponitur præcepto Ecclesiæ, vt in permutatione beneficiorum, & similibus, & hoc satis est, vt detur Simonia mentalis, quia prohibita.

CAPVT XLV.

Vtrum intentio remunerandi dono spirituali antidoralem obligationem, ortam ex temporali, faciat Simoniam mentalem: & an liceat talem obligationem in pactum deducere.

1. Diximus, intentionem retributionis quasi debitæ ratione rei acceptæ, & sub ratione pretii constituere Simoniam mentalem: videndum consequenter est, an intentio remunerationis ex pura gratitudine ad eandem Simoniam sufficiat: Vt v.g. an sit Simoniacus Episcopus dans famulo, aut benefactori suo beneficium, vt obsequia, aut alia officia temporalia ex gratitudine rependat: vel è contrario an famulus, seruiens cum ea intentione obligandi aliũ ex mera gratitudine, & sperandi ex eadẽ spirituale beneficium, sit mente Simoniacus. Consequẽter vero etiam exponemus, an deducere hoc gratitudinis officiũ in pactum, ad conuentionalem Simoniam pertineat: hæc enim duo ita sunt coniuncta, vt separari non debeant.

2. *Pars affirmatiua probatur primo.* Videtur ergo illa intentio inuoluere mentalem Simoniam, 1 quia quod datur ex obligatione antidorali, non gratis datur, ergo mens illa est contra Christi verba: *Gratis accepistis, gratis date.* Antecedẽs patet, tum quia repugnat, dari ex obligatione, & dari gratis: tum etiam quia dona Dei non tantum sunt gratuita, excludendo debitum iustitiæ, sed etiam excludẽdo debitũ antidorale, vt in materia de Gratia ostenditur. Hac enim ratione non potest gratia prima cadere sub meritum, etiam de congruo, quia iam esset debita, saltem obligatione antidorali, & sic *gratia non esset gratia*, vt argumentatur Paulus. Et in eodem sensu subiungit: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Sed Christus voluit nos ita dare gratis spiritualia dona, sicut illa recipimus, ergo sicut illa recipimus non debita, etiã antidorali obligatione, ita dare debemus sine intuitu illius. Alioqui contra Christi præceptum, & contra naturam gratiæ agimus: in quo tota ratio Simoniæ consistit. Secundo si esset licitum, hanc obligationem intendere, aut retributionem eius, esset etiam licitum illam procurare, imo & in pactũ deducere: cõsequens falsum est, ergo. Sequela patet: tum quia quod licet intendere, & desiderare, licet etiam petere, & procurare, hac enim ratione licet petere stipendium, quia illud licet intendere: imo hac etiam ratione infra ostendemus, posse in pactum deduci, ita ergo hic licebit exigere promissionem de gratitudine seruanda, ipsammet promissionem non ex iustitia sed ex gratitudine postulando: nam sicut opus fieri potest ex sola gratitudine, ita etiam promissio: Tum etiam quia si ex donis temporalibus potest oriri obligatio gratitudinis ad spiritualia beneficia præstanda, ergo licitum erit, obligationem illam in pactum deducere: nam iuxta communem sententiam Doctorum, pactum in quo tantum exprimitur id, quod de iure inest, non est Simoniacum, vt patet ex Glossa in capit. *Ad audientiam*, 2. de Rescription. verb. *Renunciantes*, & ibi Panorm. numero 6. Felin. à numer. 8. Et in additione ad Panorm. ibi plures aliæ Glossæ, & Doctores ad idem citantur, quæ refert etiam, & sequitur Nauar. in capit. *Accepta*, de Restit. Spoli. oppos. 7. numero 41. & in Cons. 12. de Simo. & sæpe in illis Consiliis: Redoan. 2. p. de Simon. capit. 22. à numero 5. Angel. *Simonia*, numero 18. & colligi potest ex capit. *Ex insinuatione*, de Simon. vbi conditio illa obtinendi vltimum locum in choro, & in aliis non reddit electionem Simoniacam, quia erat de re, quæ per se inerat. Idem probat capit. *Olim*, 1. de Rest. spol. iuxta quandam Glos. ibi, & Panorm. num. 6. Sumitur etiam eodem modo ex c. *Significatum*, de Præbend. vt ibidem etiam notatur. Si ergo obligatio hæc antidoralis inest de se, etiam poterit in pactum deduci: consequens autem falsum est, sic enim facile esset, omnem Simoniam honestare.

In hac re duæ possunt esse extremæ opiniones. 3. Prior simpliciter negat, licere spirituale beneficium *1. Opinio simpliciter negans.* benefactori conferre titulo gratitudinis, & vt dans illo modo exoneretur obligatione antidorali, quã illi obnoxius erat. Ita sentit Innoc. in capit. *Tuam*, de Aetat. & qualit. dicit enim, esse Simoniam velle obligari alteri, aut exonerari ab obligatione ex seruitio recepto. Et idem refert, & sequitur Silu. (ex Director.) verb. *Simonia*, quæstione 16. circa finem. Possent autem hæc intelligi de obligatione iustitiæ. Obstat vero, quia Innocent. videtur explicare etiam de obligatione ad antidora, dicens: *Idem enim reputo remittere, quod dare, & bene est, remittere, cum remittit obligationem naturalem, quæ est ad antidora, Argumen. ff. de Calumniat. l. 2. in princip. & l. 3. in prin. & ff. de Petit. hæred. l. Sed si quis. §. Consuluit, & 1. quæstion. 1. cap. Si quis neque.* Quibus verbis, & priora verba videtur exponere de obligatione antidorali, & rationem reddere suæ sententiæ, quia talis obligatio, & eius remissio aliquid temporale est, & pretio æstimabile. Et hanc sententiam, alios referens tenet Iason, in l. *Ex hoc iure*, ff. de iust. & iur. numero 58. Alia sententia extreme contraria est, non solum non esse Simoniam intendere obligationem *Alia sententia extreme contraria.* antidoralem, vel remissionem eius, sed etiam licitum esse, talem obligationem in pactum deducere Ita tenet Couarr. lib. 1. Var. capit. 20. numero 4. Et probat, quia in mutuo licitum est mutuare intuitu accipiendi mutuum in alia occasione à mutuatario, vel aliud beneficium ex pura gratitudine, & talem obligationem ad antidora in pactum deducere, & exprimere, quod etiam tenuit Maior 4. d. 15. quæst. 29. ad 2. & Couar. refert plures alios dicitque esse communem sententiam, ergo idem licet in hac materia, nam si ibi non committitur vsura, ideo est, quia per totam illam obligationem, siue in ipso actu naturaliter existentem, siue in pacto expressam, nihil æstimabile pretio datur propter mutuum, ergo etiamsi totum illud detur: non est ergo Simonia.

Dico primo. Dare quodcumque donum, vel obsequium cum spe gratitudinis, & intuitu remunera- 4. *Prima conclusio.* tionis per spirituale donũ, ex pura gratitudine obtinendum, & ex hac intentione concepta externum obsequium, vel munus imperare: sine vlla alia obligatione exteriori, nec Simoniacum est, nec (per se loquendo) illicitum. Hæc est tertia & communis sententia omnium tam in materia de vsura, quam in hac de Simonia, vt in superioribus sæpe notatum est, præsertim cap. 30. tractando de pretio in genere, & in sequentibus, tractando de munere ab obsequio, & à lingua, & ibi citauimus auctores, & statim alios referemus. Et in vsura id docuit expresse Diuus Thomas, 2. 2. q. 78. artic. 2. ad 2. & 3. Ratio vero est, quia hæc obligatio gratitudinis non *Fundamentum.* est (vt ita dicam) voluntaria recipienti beneficium, sed necessaria, ideo enim naturalis vocatur ab omnibus Iuristis, & Theologis, vnde facere beneficium, & obligare recipientem ad gratitudinem, non sunt duo, moraliter loquendo, quia vnũ ex alio

ex alio necessario sequitur, ergo qui intendit obligare alium beneficio, non intendit sua voluntate nouam obligationem, vel onus illi imponere, sed quod ipsi beneficio innatum est, ergo non peccat generatim, ac per se loquendo, ergo nec in præsenti materia est Simoniacus. Antecedens per se notum est, quia obligatio gratitudinis intrinsece sequitur ex vi beneficii, sicut obligatio pietatis ad parentes naturaliter sequitur ex origine naturali, vt eleganter deducit D. Thomas 2. 2. quæstione 106. articul. 3. Prima vero consequentia etiam est per se clara, quia intentio expressa de obligatione, quæ inest, nõ mutat naturam obligationis, vt si pater intẽdat generare filium, qui sibi sit gratus, & se ex pietate iuuet, nõ imponit propterea filio obligationem quasi positiuam distinctam à naturali, quæ inest ex vi originis. Secunda item consequentia probatur, quia obiectum illius intentionis non est malum, quia est quasi proprietas naturalis beneficii, vnde si beneficium, vel obsequium est honestum, etiam gratitudo ex illo erit honesta, ergo intentio illius per se non est mala.

5. *Obiectio soluitur.* Dices: In hoc videtur inordinata illa intentio, quia per se, & directe intenditur id, quod solum debet esse consequens: & quasi resultans ex beneficio. Respondetur, hoc non esse inordinatum, si ex honesto motiuo intendatur: nam Deus intendit nobis benefacere, vt simus illi grati, & directe intendit nos obligare per beneficia, & sæpe directe intenditur proprietas, vel passio, quæ ad essentiam consequitur, & sæpe magis ipsa expetitur, quam rei substantia, per se spectata. Vnde etiam constat vltima consequentia, quia quod non est peccatum de se, non potest esse Simonia: item per illam intentionem nõ fit venalis res sacra, quia remunerare beneficium, ex gratitudine non est vendere beneficium ex gratitudine collatum. Deniq; illa non est intentio pretii, nec est intentio emendi aliquid, vnde natura sua non est pretio æstimabilis. Ad quod expendi potest lex *Sed etsi*, §. *Consuluit*. ff. de Petit. hæred. vbi possessor bonæ fidei donans fructus liberaliter, licet alios antidoraliter sibi obligarit, non censetur ditior factus, nec propterea ad aliquam restitutionem teneri, quia illa obligatio non cõputatur in bonis temporalibus eius, sed est in bono affectu eius, qui recipit beneficium, intendere ergo hanc obligationem non est intendere aliquod bonum temporale pretio æstimabile.

6. *Secunda conclusio.* Dico 2. Dare beneficium Ecclesiasticum, seu spirituale donum benefactori temporali ex gratitudine, & ad satisfaciendum obligationi antidorali inde ortæ, non est Simonia, nec per malum, si in aliis seruetur iustitia, & reuerentia rei spirituali debita. Hæc etiam est cõmunis: illam vero in specie tradit Nauar. in d. cap. 23. nu. 106. ad 4. & ex illo Vgolin. Tabie. 1. ca. 58. §. 4. & sumitur ex Caieta. ver. *Simonia*, vt bene explicuit Soto. lib. 9. q. 7. art. 1. & 3. Vbi pro regula statuit, dare spirituale ad referendam, vel ineundam gratiam, non esse intentionem Simoniacam, dummodo liberale sit donum. Ratio inprimis sumitur ex præced. assert: Quia sicut eadem ratio est de emente, & de vendente rem spiritualem quoad malitiam Simoniæ, ita eadem est ratio de intendente obtentionem rei spiritualis media obligatione antidorali ex temporali dono contracta, & de acceptãte talem obligationem: & volente illam explere, ergo sicut primum Simoniacum non est, ita nec secundum, quia sicut primum non est emere, aut emptionem intendere, ita secundum non est vendere, nec venditionem intendere, imo minus videtur, spirituale donum dare ad gratitudinis obligationem implendam, quam ad inducendam, sit ergo primum licet, à fortiori etiam secundum. Secundo declaratur, quia in tali modo donandi rem spiritualem non interuenit, nec intenditur habitudo ad pretium, ergo non est Simonia. Consequentia patet ex dictis, & antecedens probatur, quia nec beneficium habuit rationem pretii (non enim hac intentione factum vel receptum est, vt supponitur,) nec ciuilem obligationem induxit, quam pretium solet inducere: nec etiam remisio illa, vel potius extinctio antidoralis obligationis potest habere rationem pretii, imo nec ipsa est pretio æstimabilis, quia sicut obligatio antidoralis non assumitur volũtarie, distincta volũtate ab acceptatione beneficii, ita nec extinguitur speciali remissione, & volũtate recipientis munus liberale ex gratitudine ortum, sed naturaliter cessat, ergo illa remissio non est pretio ęstimabilis, sed potius est ipsa acceptatio muneris ex gratitudine profecti. Tertio donatio antidoralis gratuita simpliciter est, licet non sit omnibus modis liberalis, id tamen satis est, & quod sic datur, gratis datur, ergo.

Dicet vero aliquis, gratitudinem ipsam, licet de se honesta, & simpliciter gratuita sit, tamen debere esse ordinatam, ita vt quod datur in remunerationem, sit proportionatum beneficio recepto: at vero dare spirituale donum pro temporali obsequio, etiam titulo gratitudinis, videri inordinatum quia est conferre spiritualia cum temporalibus, & quasi adæquare illa: nam licet obligatio non sit tanta, sicut iniustitia, tamen modus æqualitatis, & proportionis est idem, scilicet rei ad rem mercedis ad opus, beneficii remuneratiui ad beneficium præcedens. 7. *Obiectio.* Respondeo in primis obiectionem non procedere, quando ex liberali dono spirituali speratur gratitudo in similibus bonis, quia tunc omnis illa proportio seruatur, & habebit locum etiam in Ecclesiasticis beneficiis, quia ad hæc non extenditur Ecclesiæ prohibitio, cum pactum non intercedat, vt supponitur. *Respondetur obiectioni.* Deinde dico, inordinatum quidem videri per dona, vel obsequia temporalia velle obligare alium immediate, & definite, ac in particulari ad beneficia spiritualia, quia reuera tale beneficium, per se, & natura sua ad hoc non potest maior obligatio intendi, quam naturaliter insit, vt dictum est. Debet ergo generatim intendi, habere alium beneuolum, & simpliciter antidoraliter obligatum, ex circumstantiis autem personarum, & negotiorum potest determinari intentio ad talem rem, non quia obligatio de se ad illam limitetur, sed quia vel hic, & nunc non potest alia retributio à tali persona sperari, vel qa mihi licet desiderare hoc donum potius, quam aliud, etiamsi non possim alteri imponere talem obligationem specialem. Vnde vlterius addo ex parte gratificantis beneficium, non esse ordinatum, per se loquendo, pro temporalibus obsequiis, aut donis, quæ obligationem ex iustitia non induerunt, velle ex gratitudine dare munus spirituale, sic enim pauper orat pro dante temporalem eleemosynam, & nihil magis est vsitatũ inter pios, & sanctos viros, & à Prælatis Ecclesiæ. Et ratio est quia gratitudo non tam respicit datum, quam affectum, vt recte dixit D. Th. d. q. 78. ar. 2. ad 2. & q. 106. art. 5. ad 6. & ideo potest per gratitudinem multo nobilius munus, quam fuerit receptum, sine iniuria, aut vilipendio talis muneris, cõferri. Et eadem ratione potest procedere spirituale beneficium, sperando gratuitum obsequium temporale, quia non speratur vt commensuratum beneficio, sed affectui, vel facultati eius, qui donũ spirituale recepit. Addo præterea, quod licet interdum in hac obligatione gratitudinis persoluenda per spirituale donum possit interuenire aliqua deordinatio, illa non pertinebit ad Simoniã (vt in superiorib. tetigi) sed ad personarum acceptionem, vel aliud simile vitii genus. Vt siquis velit remunerare turpia obsequia per Ecclesiasticum beneficium, de quo satis supra dictum est. Sicut è contrario in gratificando obsequio temporali, & respicere ad opus vir-

virtutis, quod in tali obsequio reluxit, & ad conditionem personæ, quæ per tale obsequium dignior facta est beneficio Ecclesiastico, specialem congruentiam, & honestatem habet, vt ex Gregor. notauit D. Thom. d. q. 100. art. 5. ad. 1. Illa tamen vt sic non pertinet ad solam gratitudinem, sed maxime ad iustitiam distributiuam, seu fidelem dispensationem.

8 *Tertia conclusio* Dico 3. Quando aliquid gratis donatur ante receptum spirituale donum, aut Ecclesiasticum beneficium, non est intrinsece malum, nec Simoniacum per se loquendo, petere animum gratum in recipiente donum, vel obsequium, vel suæ obligationis naturalis recognitionem ab eo postulare, cauendum tamen est propter periculum, & speciem pactionis, maxime quando spiritualia, quæ petuntur, habent vtilitatem temporalem annexam. Priorem partem huius assert. videntur præcipue intendere Mai. & Couarr. Et si amplius velint, eorum sententia probabilis non est, vt statim dicam. Si autem intellecta difficultatem non habet. Prior ergo pars assertionis probari potest 1. ex D. Thom. d. quæstione 78. articul. 2. ad 3. vbi agens de vsura, inquit. *Si munus ab obsequio, vel à lingua non quasi ex obligatione rei exhibetur, sed ex beneuolentia, quæ sub æstimatione pecuniæ non cadit, licet hoc accipere, & exigere, & expetere.* Et loquitur de beneuolentia, per quam debitum gratitudinis, & amicitiæ persoluitur, vt ex argumento, & ex solut. ad 2 constat. Sicut ergo in materia vsuræ licet hoc debitum exigere, nec per hoc petitur aliquid vltra sortem, ita in materia Simoniæ potest hoc peti sine vllo vitio. Secundo in donis mere spiritualibus expetendis nihil est frequentius inter pios, & timoratos viros: Damus enim eleemosynam pauperi, aut Religioso, postulantes ab illo, vt orando pro nobis gratitudinem exhibeat: sæpe etiam qui hæc temporalia beneficia recipiunt, promittunt, se fore gratos in orationibus, & suffragiis suis, per quam promissionem non intendunt, nouam obligationem sibi imponere, sed naturalem obligationem gratitudinis recognoscere. Quamquam si voluntarie, & mere gratis maiorem faciant promissionem, nihil peccabunt, imo recte facient, si hoc totum ex gratitudine faciant. Tertio est optima ratio facta, quia licitum est petere ab alio id, quod ipse tenetur ex naturali obligatione facere, neque hoc est pretium exigere, vel aliquam obligationem addere. Addidimus vero cautionem in vltima parte conclusionis, quia licet in rebus mere spiritualib. hoc simplicius fieri possit & soleat: in his quæ habent temporalitatẽ annexam, moralis & ordinaria fragilitas hominum est, vt temporalem vtilitatem in his beneficiis potissimum quærant, & ideo scandalum aliquod præberi potest per huiusmodi petitionem, vel recordationem gratitudinis, maxime quando in particulari beneficium Ecclesiasticum postulatur, quasi debitum etiam gratitudine, quia facile potest misceri alia intentio, vel suspicio eius præberi. Et præsertim in exteriori foro potest inducere aliquam præsumptionem propter Ecclesiasticas leges prohibentes omnem pactionem in huiusmodi materia.

9. *4. Assertio.* Hinc dico quarto, non esse licitum deducere in pactum antidoralem obligationem cum speciali promissione implendi illam, vel non exhibendo donum, aut obsequium temporale, nisi sub conditione & modo implendi talem obligationem. Hoc modo intelligunt aliqui sententiam Innocent. vt ibi in quodam scholio notatur. Et in materia mutui id supponit Diuus Thom. d. quæstion. 78. articul. 2. ad 2. & 3. quem ibi Caiet. & Sot. sequuntur. Et bene Gabriel. in 4. d. 15. quæstion. 11. articulo 1. not. 1. Hostiens. in Sum. titul. de Vsur. §. *Quapana*, &c. Felin. in cap. *Ad audientiam*, 2. de Rescript. numer. 10. Vbi ex sententia plurium Doctorum, ait esse Simoniam, *Deducere in pactum obligatorium obligationem antidoralem, secus* (inquit) *vbi sola obligatio naturalis deducitur in pactum eo modo, quo debitor est obligatus, quia non videtur illicitum.* Sed hoc posterius pactum non videtur esse posse aliud, nisi quod superiori assertione explicatum est, quia reuera non est pactum nouum, sed commemoratio, & recognitio obligationis, quam beneficium ipsum affert, Prior ergo pars intelligitur de vero pacto, quod nouam aliquam obligationem adiiciat præter naturalem, quam possumus appellare positiuam ex voluntate contrahentium. Et ita explicat suam sententiam Couar. ideoque Diuum Tho. & alios in suum fauorem adducit. Sic ergo probatur conclusio prima: Quia si loquamur de spiritualibus pertinentibus ad Ecclesiastica beneficia, in quibus maximum periculum huius materiæ versatur, in illis omnis pactio, conditio, & modus additus eorum collationi, seu donationi est prohibitus iure Ecclesiastico, vt sæpe allegatum est: sed hoc pactum est additum, & non inest ex natura rei, vt constat ex declaratione facta, ergo. Et hæc ratio probat etiam ex natura rei hoc non licere, nam pactum inducens nouam obligationem positiuam vltra naturalem, est de re, quæ non inest & est onerosa, & pretio æstimabilis: ergo est conditio Simoniaca. Antecedens patet, quia (vt Diuus Thom. dixit) ex beneficentia non sequitur obligatio ciuilis, sed antidoralis tantum: ex vi autem talis pacti additur ciuilis obligatio, etiam in foro exteriori, si per sufficientem scripturam, aut alium modum Legibus præscriptum de tali noua obligatione cõstet. Et quamuis non possit ad forum externum deduci, & cogi, satis est, quod in conscientia talem obligationem adiiciat: imo licet non esset propria obligatio ex iustitia, sed ex promissione obligante in conscientia ratione fidelitatis, & obligante (vt sic dicam) nouo modo humano, esset graue onus, & pretio æstimabile: tum quia hoc vinculum magis obligat in conscientia, & fortasse etiam grauius, quam sola gratitudo: tum etiam quia inter homines saltem ratione honoris, & famæ magis premit verbi, & promissionis obligatio, quam solius gratitudinis.

Duæ tamen euasiones excogitatæ sunt ab aliquibus, qui in contrariam sententiam inclinant. Prior est communis Simoniæ, & vsuræ, nimirum, hanc rationem procedere, quando talis promissio de antidorali obligatione seruanda tamquam ex iustitia debita ratione beneficii accepti postulatur, vt ratione mutui vel ratione doni spiritualis, tunc enim clara est iniustitia: secus vero esse, quando solum postulatur ex beneuolentia. Nam potest promissio etiam gratis fieri, vt per se constat: licet ergo illam postulare, non tamquam debitam, sed ex beneuolentia tantum conferendam. Nam si ego beneficium de præsenti alteri facio, vel mutuãdo, vel aliud donum liberale exhibendo, cur non potero petere, vt vicissim alius mihi liberalẽ promissionem faciat, ita vt si ipse noluit facere, ego etiam profitear, me non esse tale beneficium in eum collaturum? Respondeo in duobus modis posse hoc beneficium promissionis in præsenti materia, vel in mutuo postulari. Vno modo post factum liberaliter, & absolute beneficium mutui, vel alterius obsequii pure, & sine vlla conditione, & modo. Et tunc verum est ex vi obiecti, & seclusa iniqua palliata intentione, non esse vsurarium, vel Simoniacum, talem promissionem postulare: nam sicut postulari potest aliud donum ex liberalitate conferendum, ita promissio ipsa potest vt donum quoddam liberale postulari. Posset item peti vt debita ex gratitudine, si iudicio prudentum tales occurrerent circumstantię, cum quib gratitudo obligaret ad talẽ promissionem faciendã, propter aliquam specialẽ necessitatẽ benefa- 10. *Duæ euasiones.* *Occurritur primæ.*

benefactoris, vel aliam similem causam. Ordinarie vero non solet gratitudo obligare ad talem promissionem faciendam, quia gratitudo de se non obligat pro semper, nec ad omnia officia, quæ benefactor reputat sibi vtilia: & istæ promissiones possent esse onerosæ valde, & in materia spirituali, præsertim beneficiali periculosæ, & ideo ordinarie non cadunt sub obligationem etiam gratitudinis, & consequenter neque possunt licite ita postulari, si tamen petantur vt beneficia liberalia & apta ad ostendendum animum gratum: esto, non sint necessaria etiam ex vi gratitudinis, non apparet ibi malitia intrinseca per se loquendo.

11. *Non licita est hæc conditio, do liberaliter, vt des liberaliter.* Alio vero modo potest illa promissio postulari ante præstitum obsequium, vel mutuum, & vt conditio necessaria, sine qua non fiet, addendo semper solum liberaliter postulari, tamen si non conceditur, etiam non esse mutuum, vel beneficium præstandum. Et hanc dico esse nō palliatam, sed manifestam Simoniam, vel vsuram: & contrarium aperire viam, & ianuam latissimam vsuris, & Simoniis. Probatur, quia illa est rigorosa exactio, & pactio. Faciam, si feceris, & mutuabo, si promiseris, non seruiam, nisi beneficium promiseris. Quo enim modo potest contractus expressius fieri? Vnde quando additur: nisi facias liberaliter, non faciam liberaliter, propositio (vt sic dicam) est se falsificās: nam eo ipso, quod sic facis, & exigis: nec liberaliter agis, nec liberale donum exigis. Confirmatur, quia alias hoc modo posset Episcopus dicere: ergo liberaliter tibi dono beneficium, sed peto amice, vt liberaliter tu mihi dones centum aureos, quod si tu nolueris hanc liberalitatem mecum facere, ego etiam à liberali beneficentia abstinebo, & idem de mutuante. Si autem hoc licet, omnis vsura, & Simonia licet. Sequela patet, quia idem est, petere illo modo rem æstimabilem pecunia, & petere pecuniam ipsam, vt per se patet, sed promissio est pecunia æstimabilis, ergo si licet illo modo extorquere promissionem sub titulo, vt liberaliter fiat, licebit etiā pecuniam, vel quamcumque rem aliam petere. Vnde si quis à me peteret: vt librum donarem liberaliter, & ego responderem, donabo quidem, sed tu mihi simili liberalitate dona tale vas, alias neque ego donabo, profecto verbis dicerem, me velle donare, re tamen vera permutare, & vendere, & tunc licet fortasse nulla esset iniustitia, quia vtraque res est pretio æstimabilis, & possunt esse æquales, tamen nulla esset ibi vera liberalis donatio. Idem ergo est, si pro donatione rei petatur promissio sub ratione liberalis doni, sine quo aliud non est donandum. Et ideo in mutuo si id fiat, est iniustitia: in præsenti vero materia est Simonia: quia promissio illa pretio æstimabilis re ipsa extorquetur pro spirituali beneficio, vel è contrario per obsequium temporale extorquetur promissio beneficii, quod est emere ipsum beneficium. Et hæc ratio probat etiam de iure naturæ, nam de iure Ecclesiastico manifestum est, talem modum exactionis esse prohibitum in Ecclesiasticis beneficiis.

12. *Alia euasio.* Alia euasio est, quia ratio facta ad Summum procedit, quando in paticulari exigitur promissio beneficii Ecclesiastici, vel alterius spiritualis, etiam ex gratitudine exhibendæ, hoc enim non licet propter rationem factam. Et præterea quia (vt dicebā) gratitudo non obligat determinate ad dandum beneficium spirituale, sed in communi ad benefaciendum, quando, & quomodo oportuerit, & ideo limitare obligationem ad beneficiū Ecclesiasticum, v.g. media promissione, iam esset Simoniacum. At vero non ita erit, si tantum exigatur promissio persoluendi obligationem antidoralem generatim, & indifferenter, tunc enim non petitur pro temporali aliquid spirituale, nam promissio illa de se indifferens est, & potest per temporalem retributionem impleri. Sed hoc in primis moraliter loquendo non excusat, quia licet talis promissio non sit expresse determinata ad gratificandum in tali genere bonorum, nihilominus tacite, & ex circumstantiis satis determinata intelligitur, & ideo eiusdem est malitiæ, totumque pertinet ad palliationem Simoniæ, & ad pacta prohibita. *Occurritur euasioni.* Præterea est hoc manifestum, quando beneficium Ecclesiasticum præcedere debet, & antequam detur, seu ad illud dandum exigitur promissio gratitudinis, nam tunc siue promissio intelligatur esse de temporali obsequio, siue de alio beneficio spirituali, datio beneficii est Simoniaca, ex vno capite contra ius naturæ, & ex altero contra Ecclesiasticum. Denique quando è contrario temporale donum, vel obsequium præcedere debet, & ad illud exhibendum exigitur illa promissio, eo ipso (vt dicebam) extrahitur debitum à præcisa ratione gratitudinis, & additur obligatio promissionis onerosæ, & sub tali conditione, & comparatione rei ad rem, quæ est obligatio iustitiæ. Et ideo vel limitanda est ad retributionem temporalem pro tēporali beneficio, & ita erit extra præsentē materiam: vel si fit indifferenter ad retributionem per donum temporale ob beneficium Ecclesiasticum, vel è conuerso, non excusatur Simonia, quia veluti sub disiunctione obligatur quis ad dandum spirituale, vel temporale in retributionem temporalis obsequii, quod Simoniacum est, vt supra vidimus: & est manifestum, quia in ea æstimatione æque offertur spirituale, ac temporale in remunerationem nō gratuitam, sed onerosam obsequii temporalis. Denique facta tali promissione, iam non datur postea beneficium ex sola gratitudine, sed etiam ex obligatione iustitiæ, aut fidelitatis, atque adeo ex vi pacti, quod licet determinate non obligaret ad talem rem, per illam sufficienter impletur, hoc autem satis est, vt beneficium iam non donetur pure, & sine conditione, ac gratis, ergo non satis id est ad purgandam Simoniam.

13. *Vltima conclusio.* Vltimo dico. Post receptum pure, & sine conditione obsequium, vel donum, ex quo nata est obligatio antidoralis, non est Simonia, dare spirituale, vel Ecclesiasticum beneficium, non solum intentione explendi talem obligationem, sed etiam verbis explicando illam intentionem, imo etiam ab alio postulando, vt talē obligationem remittat, quādo prudenter existimatur beneficium sufficiens pro ratione obligationis, & personæ. Hanc assertionem specialiter docuit Nauar. d.n 106. & credit esse contra Innocentium, sed veram. Et eandem à fortiori tenent Mai. Couar. & Vgolin. & alii non contradicunt. Imo necessario sequitur ex illo principio generaliter recepto, quod exprimere ea, quæ insunt, non facit Simoniam, in casu enim proposito solum exprimitur id, quod inest. Probatur, quia sicut ex beneficio naturaliter sequitur antidoralis obligatio, ita per donum sufficiens, & intentione datū extinguitur illa obligatio, ergo licet hic effectus, & intentio eius exprimatur, nihil additur: & licet ab alio exigatur remissio, nihil petitur æstimabile pretio, quia re vera nihil noui ab eo petitur, sed solum vt recognoscat effectum, qui in re ipsa inest, ergo nullum pretio æstimabile, neque pactum prohibitum ibi interuenit.

14. *Responditur rationi dubitandi supra positæ ad primam.* Prima igitur ratio dubitandi probare potest conclusionem quartam, contra cæteras vero non procedit, falsum enim est, non gratis dari, quod ex sola gratitudine datur, etiamsi tanta sit obligatio gratitudinis, vt inducat præcepti obligationem ad illam virtutem pertinentis, vt contingere potest, quia etiam ingratitudo potest esse peccatum, vt tradit D. Th. 2.2 q.107. Nam eleemosyna sub obligatione, & nihilominus gratis datur. Igitur gratuitum donum non excludit omnem obligationem, sed debitum iustitiæ, & in præsenti maxime excludit illam obli-

gationem, quæ oriri solet ex valore rei acceptæ, gratitudinis autem obligatio non est huiusmodi, sed respicit magis bonum affectum, cui alter similis debetur. Neque oportet, vt eodem modo homines inter se gratis sibi communicent spiritualia dona, quo Deus nobis donat gratiam suam primam: quia non est eadem inter illos comparatio: Deus enim non potest ab hominibus vllo modo obligari, nisi in virtute gratiæ, & promissionis suæ, & ideo necesse est, vt aliqua prima gratia antecedat omnino gratis data ante omnem retributionem antidoralē ex parte Dei, vel meritum ex parte hominis: homines vero suis beneficiis possunt se inuicem onerare, & obligationem ad antidora inducere ante omnem gratiā ab alio receptam, & ideo ex hac parte non repugnat, vt præcedat talis obligatio ante doni spiritualis retributionem: supposita autem illa obligatione, non est contra rationem doni spiritualis, vt possit illius intuitu dari, sicut Deus, supposito vno dono gratiæ, alia confert ex aliqua simili obligatione. Ad secundum late responsum est: duo enim in illo deducebātur, vnū, quod liceat procurare talem retributionem gratuitam, aliud, quod liceat in pactū deducere. Primum concedimus post factū pure beneficium, seu obsequium: & hoc solum probat ratio ibi facta, Secundum autem negamus, quia per pactū extrahitur obligatio à gratitudine, & ad iustitiam, & rerum commutationem transfertur, vt declaratum est. Et ita non habet locum principium illud, licere exprimere, quod de iure inest: intelligitur enim, quādo per expresionē non additur noua obligatio naturali obligationi existenti, vt auctores omnes ibi citati declarant, præsertim Felinus, qui varias glossas, & Doctores allegat, & ex capitibus ibi citatis manifestum est: hic autem adderetur, & extorqueretur noua abligatio, vt declaratum est. Petebatur autem ibi specialis difficultas de stipendio sustentationis, quam in capite sequenti expediemus.

CAPVT XLVI.

An sit Simonia conuentionalis deducere in pactum stipendium sustentationis pro spirituali functione, quæ ex officio non incumbit.

1. HÆc quæstio pertinet ad explicationem secundi membri diuisionis datæ. Circa quod supponimus quoties fit conuentio de re temporali pro spirituali sub ratione pretii, tunc esse propriissimam Simoniam conuentionalem contra ius Diuinum, & humanum. Et ideo circa hoc nulla mouetur quæstio: sed difficultas tota est, quando fit pactū de temporali pro spirituali tribuendo, & non sub ratione pretii, sed sub ratione stipendii. In qua quæstione supponimus primo, stipendium sustentationis licite dari ministrantibus spiritualia, & ab eis licite accipi. Hoc est de fide Matth. 10. Lucæ 10. 1. Corinth. 9. Et constat ex vsu Ecclesiæ in iure Canonizato, 1. q. 1. 2 & 3. 12. q. 2. 16. q. 1. in titul. de Præbend. per multa capita: & ex ipsa institutione decimarum, & præbendarum Ecclesiæ, id manifestum est. Et ratio naturalis id docet, quia *dignus est operarius cibo suo*, vt Christus dixit: & quia *nemo militat suis stipendiis*, vt dixit Paulus. Secundo suppono, hoc stipēdium nihil obstare, quominus spiritualia gratis ministrentur: Christus enim vtrumque coniunxit, gratis date, & cibum sumite. Et ratio etiam supra tacta est, quia hoc stipendium non datur (vt ita dicam) ratione rei, sed ratione subiecti, id est non datur vt pretium commensurandum, vel commensurabile ministerio, vel labori operantis, sed conditioni personæ indigenti suā, & familiæ sibi proportionatæ congrua sustentatione, vt satis per se clarum est.

Stipēdium sustētationis licite accipitur, & datur.

2. Ex his ergo nascitur ratio dubitandi circa quæstionem propositam, quia si clerici ita recipiunt stipendium, vt nihilominus gratis ministrent; etiam laici ita recipiunt hæc spiritualia, vt nihilominus gratis dent stipendium sustentationis: nam hæc sunt quasi correlatiua, & ideo pariformitatem inter se seruant, ergo non potest absque Simonia tale stipendium in pactum deduci. Probatur consequentia, tum quia ex vi pacti destruitur illud gratis, quia quod ex pacto fit, iam non gratis fit, nam quod gratis fit, non fit ex debito iustitiæ, quod autem fit ex pacto, eo ipso fit ex debito iustitiæ, tum etiam quia in his spiritualibus non est licitum deducere in pactum id, quod non est, vt præcedenti capit. dictum est, sed hoc peculiare debitum, quod oritur ex promissione, vel pacto, non inest ex vi ministerii spiritualis, vt constat, nec ratio sustentationis illam obligationem includit, ergo non licet illam addere, nam additur aliquid pretio æstimabile, & consequenter Simonia committitur. Vnde ad hoc confirmandum valent Iura prohibentia omnia pacta in his spiritualibus, capit. vltim. de Pact. capit. *Quam pio*, 1. quęstion. 2. Tertio valent Iura, quæ permittunt hæc stipendia recipere sponte oblata, non tamen exigere capit. *Quicquid* 100. cum seq. 1. quæstion. 1. capit. *Placuit*, capit *Sunt Episcopus*. 1. quæstion. 2. & facit capit. *De Eulogiis* distinct. 18. Item valent Iura, quæ dicunt ratione pacti non licere, quod sine illo licet, capit. *Cum essent*, de Simon. & præsertim induci possunt d. capit. *Sicut Episcopus*, 1 quæstion. 2. & capit. *Tua nos*, de Simo. in quibus significatur, nō fieri gratis, quod ex pacto fit. Denique in hoc pacto videtur esse species mali, quæ cauenda est in Simonia, iuxta ca. *Audiuimus* eod. In contrarium vero est vsus Ecclesiæ non reprobatus, sed toleratus ab ipsa.

Ratio dubitandi.

3. In hac quæstione tres inuenio sententias. Prima simpliciter negat, posse fieri hoc pactum sine Simonia conuentionali, quæ in realem transibit, si pactum exeuationi mandetur. Ita videtur sentire Diuus Thomas d. quæst. 100. articulo 3. ad 2. Nam post declaratam doctrinam de stipendio sustentationis subdit. *Si autem hæc, pacto interueniente fiant, aut etiam cum intentione emptionis, & venditionis, Simonia esset*. Et ita intelligit, & sequitur Anton. dicto capite 5. §. 3. 14. & sæpe in aliis, Siluest. verb. *Simonia* quæstione 6. §. 2. & 7. & quæstione 3. regul. 3. & in Ros. aur. casu 58. dicit esse communem Theologorum Richard distinctione 25. articulo 3. quæstione 2. ad 2. Viguer. de institutio. cap. 5. §. 9. verb. 9. Ex Canonistis potest pro hac sententia referri Hostiens. in capite *Significatum*, de Præbend. numero 3. & 4. Quamuis ille in re pactum admittat, & verbis tantum neget, & ad eum modum alii loquuntur ibi, & in capit. *Suam*, de Simonia, Clarius id affirmat Cardina. in capit. *Tua nos*, de Simonia numero secundo. Secunda opinio distinguit inter pauperes clericos, & diuites, nam pauperes possunt sine Simonia pacisci de stipendio sustentationis, non autem diuites. Ita sentit Glossa in d. capite. *Suam* ver. *Pro exequiis*. Idem Innocentius in capite *Quoniam*. Ne Prælat. vic. suas, & in capite *Significatum*, de Præbend. Et in idem inclinat Hostien. ibi, & Caietan. verb. *Simonia* regu. 4. saltem ex iure positiuo. Fundamentum huius Simoniæ esse debet, quia clericus diues non habet ius recipiendi aliquid pro spiritualibus, etiam sub ratione stipendii, nec potest illud recipere, ergo si de illo pactum faciat, reuera non paciscitur de subsidio sustentationis, sed de pretio laboris, ac subinde Simoniacus est. Tertia sententia est, pacisci de stipendio sustentationis per se, & salua recta inten-

1. Obiectio.

2. Opinio.

Tertia sententia.

intentione, non esse Simoniacum, nec illicitum, siue clericus indigeat, siue non, dummodo alias non teneatur ex officio ministrare: nam tunc poterit contra iustitiam peccare. Et hæc sententia vera est, quã in particulari tractaui de stipendiis Missarum in 3. tom. 3. part. disput. 87. hic vero generalius, & sub diuersa ratione tractabitur, semperque remittemus ea, quæ ibi dicta fuerint, quoad fieri possit.

4. *Prima assertio.* Dico ergo primo: Exigere stipendium sustentationis etiam præmisso pacto non est Simonia. Hæc est nunc communiter recepta sententia. Illam tradit Glossa in capitul. *Significatum*, de Præbend. & ibi Panormitanus numero octauo, & in dicto capitul. *Suam*, numero 12. Et ibi Anan. numero octauo. Item Glossa in capit. vltim. 21. quæstione secunda, per textum ibi, quæ supponit, clericos posse conduci ad spiritualia ministranda, quamuis ordinaria animarum cura non sit eis committenda. Eandem sententiam tenent Caietanus dicto articulo 3. Soto quæstione sexta, articulo secundo, Victoria 2 part. numero 20. Nauarrus dicto cap 23. Redoan. part. 2. capit. 27. vbi alios refert. Et probatur solito discursu quia talis receptio, vel pretio stipendii, sub pacto, nec est Simonia contra Diuinum ius, nec contra humanum, ergo non est vlla Simonia vera. Probatur prima pars antecedentis primo: quia supponimus, pactum ipsum cadere supra stipendium formaliter, vt est ad sustentationem personæ, non vt pretium, ergo non obstante pacto, retinet suam rationem stipendii, & non fit pretium, ergo ex vi talis pacti non venditur spirituale pro temporali, nec intentio stipendii sic debiti, est intentio pretii, ac subinde non est Simoniaca. Et consequenter conuentio illa non facit Simoniam conuentionalem, quia non procedit à Simonia mentali, nec inducit venditionem, nec obligationem repugnantem cum gratuita ministratione spiritualium, quia stipendium vt sic, quantumuis sit debitum non excludit, quin spiritualia gratis dentur, vt declaratum est. Secunda ratio optima est, quia per hoc pactum non additur aliquid, sed exprimitur, quod inest ex natura rei, sed tale pactum non inducit Simoniam, vt capit. præced. dictum est, ergo. Maior patet quia stipendium sustentationis debetur ex naturali iustitia, vt discrete probat Paulus citato loco: & tractando de Decimis late diximus. Pactum vero non auget intensiue (vt sic dicam) hanc obligationem, sed quia quantitas stipendii iusti non est ex natura rei determinata, nec semper est lege taxata, ideo per pactum, & conuentionem partium determinatur, quod per se non est malum: sed interdum, ac sæpe est necessarium, quã uis iuxta qualitatem materiæ obseruandum sit, vt decenter fiat, & sine vlla specie mali, & nimiæ auaritiæ, vt infra dicam.

5. Altera vero pars de iure positiuo probatur primo, quia nulla specifica prohibitio iuris Canonici circa hoc reperitur: neque etiam generalis sufficit: tum quia consuetudo est optima legum interpres, & consuetudo ipsa declarauit, non esse hoc ex pactis prohibitis: tum etiam quia solum prohibentur pacta inhonesta, id est, quæ repugnant cum gratuita donatione spiritualium, & per quæ spiritualia pro temporalibus commutantur, vt exposuit Glossa in capit. vltim. de Pact. verb. *Cessare*, & in capitul. *Quam pio*, quæstione secunda. Quam ibi sequuntur Doctores, & in ca. 2. de Transf. act. At vero in præsenti pactum de sustentatione non repugnat cum gratuita spiritualium administratione, vt declaratum est, nec etiam pactum cadit supra aliquam permutationem spiritualis pro temporali, imo nec circa rem temporalem ita versatur, vt maiorem obligationem ad illam exhibendam inducat, quam ratio stipendii sustẽtationis ex natura rei secum afferat: sed versatur pactum circa determinationem stipendii, & quasi actuale exercitium operis, vt ita dicam. Vnde confirmatur, & declaratur hæc pars, quia vix potest humano modo inter homines fieri hæc datio spiritualium per modum ministerii, & datio temporalium per modum stipendii, nisi conuentio virtualis, seu (vt sic dicam) in actu exercito intercedat: ergo etiamsi fiat explicite, & clare, non variat honestatem actus. Antecedens patet ex ipso vsu, nam si quis det Sacerdoti decem aureos in stipendium Missarum, necesse est, vt illud explicet tali modo, vt recipiens maneat obligatus ex iustitia ad illas dicendas, alias cogitare poterit, esse donationem absolutam, vel è contrario, si quis petat à Sacerdote, vt decem dicat Missas, daturus postea stipendium, necesse est, illis verbis vti, quibus Sacerdos intelligat, illum manere simpliciter, & ex iustitia obligatum ad dandum postea stipendium, alias nec dicere auderet, nec deberet, moraliter loquendo. Hic est ergo modus necessarius, & quasi naturalis, in quo virtualis conuentio interuenit, magis, aut minus expressa iuxta conditionem personarum, & varias consuetudines, ergo licet clare exprimatur, non potest esse Simonia: nam expresio eorum, quæ insunt à iure, vel natura rei, non mutat naturam actionis, nec facit Simoniam, vt supra ostensum est, nec variare solet dispositionem, vt sumitur ex l. 3. ff. de leg. 1. Et merito, quia obscurior, vel clarior locutio parum refert, si per vtramque eadem intentio explicatur.

Dices, per pactum plus exprimi, quam insit in re ex sola rei natura. Patet, quia ex natura rei solum generatim sequitur obligatio stipendii ex ministerio spirituali, per pactum vero determinatur ad tantum, vel tantum stipendium, ergo aliquid additur, ergo non licet: Taxatio enim hæc prohibita in spiritualibus est, capitul. *Dilectus*, 2. de Simonia, ibi. *Sine taxatione.* 6 *Obiectio.* Respondeo, imo hinc magis probari necessitatem conuentionis claræ, vbi à lege non est taxatum stipendium, quia quando laicus petit à clerico spirituale ministerium, pro quo debet stipendium reddere, si de modo, vel quantitate stipendii non constet ex consuetudine, vel lege, necesse est, vt saltem ex conuenientia inter partes determinetur, alioqui maneret totum in arbitrio dantis, quod sæpe non expedit. Neque hoc est vlla lege prohibitum in his rebus, quæ ex debito dantur per modum stipendii, secus in his, quæ tantum per liberalem donationem conferri possunt, de quibus loquitur dictum capitul. *Dilectus.* *Respondetur obiectioni.*

Dico secundo. Prædicta regula generaliter vera est non solum in pauperibus Sacerdotibus, sed etiam in diuitibus, tam ex temporalibus bonis, quam etiam Ecclesiasticis, quando ratione illorum ad tale ministerium non tenentur ex officio. Ita sentiunt omnes auctores in præcedenti assertione allegati. Et sumitur ex Diuo Thoma Quodlib. 6. art. 10. Et probatur, quia licet clericus paciscens de stipendio diues sit, non petit illud vt pretium, ergo non est Simoniacus, quia non vendit ministerium. Dicũt vero aliqui, quod licet non sit Simoniacus, nihilominus peccat. Ita sentit Richard. in 4. distin. 25. articul. 3. quæstione 1. ad 2. qui dicit, esse illicitum sacerdoti diuiti recipere stipendium, etiam sine pacto, nam cum pacto etiam de paupere negat in quæstion. 2. vt allegaui. Et eodem modo videtur procedere Siluest. d. quæst. 9. Angel. etiam *Simonia*, 2. num. 6. absolute dicit, non licere, si clericus aliunde habet necessariam sustentationem, quia est turpe lucrum, vel auaritia, licet non sit Simonia. Consentit Caiet. d. quæst. 100. artic. 3. dub. 2. Significans, etiam mendacium ibi interuenire, quia talis sacerdos se pauperem fingit. Sed hæc sententia vera non est, nec habet fundamentum solidum, quia hoc ex na- 7. *Secunda assertio.* *Limitatio nõnullorũ.* *Reiicitur hæc limitatio.*

ex natura rei malum non est, nec etiam inuenitur prohibitum. Primum patet, quia nemo suis stipendiis militare tenetur etiamsi diues sit, ergo licet sit diues non peccat accipiendo stipendium. Item ille non peccat contra Religionem, quia non est Simoniacus, vt Angel. & Caiet. fatentur, & probatum est: neque alio modo irrogat iniuriam rebus sacris, nec etiam peccat contra iustitiam, quia, vt dixi, nemo tenetur suis stipendiis militare, vnde seruat æquitatem ministrando, & recipiendo sustentationem. Nam quod possit aliunde habere, est per accidens. Nec etiam peccat contra veritatem, aut mentitur, quia petendo stipendium, non profitetur, se esse pauperem, sed velle ex altari viuere, & alia bona, quæ habet, sua voluntate dispensare. Nec in hoc etiam est necessario auarus, vel alias iniquus, quia potest bono fine id facere. Alias omnes Canonici, qui vltra pingues præbendas, quibus sufficientissime sustentari possent, recipiunt distributiones quotidianas, & anniuersaria, & similia, essent auari, & iniqui, quod dicendum non est. Vnde non video, quo fundamento aliqui hoc vocent turpe lucrum in clericis diuitibus, nam licet forte non sit perfectius, nec ordinarie magis consulendum, non potest tamen dici turpe, cum vitiosum non sit, nec in vitioso actu fundetur.

8. Altera vero pars de iure positiuo satis probatur ex vsu, & quia nulla est lex Ecclesiastica, quæ hoc prohibeat. Imo in Concil. Agathen. c. 36. & habetur cap. vlt. 1. q. 2. vniuersaliter, & sine restrictione dicitur. *Clerici omnes, qui Ecclesiæ vigilanter deseruiunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum seruitii sui meritum, secundum ordinationem Canonum à sacerdotibus consequantur.* Vnde licet 1. quæst. 2. cap. *Clericos*, cap. *Pastor*, & sequent, & 12. quæst. 1. cap. *Illa autem*, & cap. *Si priuatim*, & 16. quæst. 1. cap. vlt. dici videatur, non licere clericis habentibus propria, de bonis Ecclesiæ sustentari: illæ tamen in primis non sunt Ecclesiasticæ leges, sed dicta quædam Hieronymi, Augustini, & Prosperi, quæ legem positiuam non faciunt, sed declarant ea, quæ magis decent statum clericalem. Et licet interdum vtantur verbis significantibus grauem culpam, non ideo ita loquuntur, quia id per se malum sit, sed quia in tali statu facile committi potest, si clerici magis ad congregandas diuitias, quam ad subueniendum pauperibus, Ecclesiasticis redditibus vtantur. Vnde illæ sententiæ magis habent locum in ipsis Ecclesiasticis beneficiis, & eorum redditibus, quam in priuatis stipendiis: & videntur fuisse scriptæ iuxta morem antiquum, quando Ecclesiastici redditus in communi possidebantur, & inter ministros Ecclesiæ, non tam iuxta eorum laborem, quam pro singulorum indigentia, distribuebantur. Nunc autem videmus beneficia æque dari diuitibus, ac pauperibus, si alias æque digni sint, & sua ministeria exerceant. Et ita intelligunt sententias illas Gloss. & Doctores eisdem locis, & alii Doctores supra citati: Præsertim vero Innoc. & Host. & latius Panorm. in cap. *Episcopus*, de Præb. & in lib. Variarum Quæst. qu. 4. à n. 12. Quapropter nunc dubium non est, quin diuites licite stipendia accipiant & petant, & consequenter de illis conueniant, quando ex vi legis, consuetudinis seu beneficii definita non sunt. Et ad hoc parum refert, quod clericus sit locuples ex patrimonialibus bonis, vel ex redditibus beneficii, ratione cuius non tenetur ministrare, vt in d. 3. tomo disp. 86. sect. 3. dixi; quia etiam ille non tenetur ex iustitia aliud ministerium exhibere, & ideo non cogitur sine stipendio ministrare, neque de illo pactum faciens magis paciscitur de pretio, quam si beneficium non haberet, sed tantum de stipendio, & ideo nulla est ibi ratio Simoniæ, nec alia intrinseca malitia, aut prohibitio.

9. Secus vero est, vt in tertia parte assertionis indicaui, quando Parochus aut alius Pastor Ecclesiæ ex vi sui officii, & beneficii tenetur Sacramenta ministrare, concionari, sacrificium offerre, visitare, & similia opera facere, ratione quorum recipit fructus beneficii, & alios prouentus ratione officii sibi debitos: nam tunc pro illis pacisci de nouo stipendio iniquum est, quia repugnat saltem iustitiæ. Quomodo autem hoc intelligendum sit, & quale peccatum in hoc committatur in capit. sequenti dicemus commodius. Dubitari autem potest, an Simoniacum sit: videtur enim non esse, quia etiam tunc non accipitur vt pretium, sed vt stipendium, vt supponitur, & ita non interuenit ibi Simonia mentalis, vnde nec conuentionalis, aut realis interuenire potest. Respondeo in primis, ad minus illam esse Simoniam præsumptam, vt optime docuit Diuus Thomas d. quæst. 100. articul. 3. ad 2. vbi de his, qui ex officio tenentur ad hæc ministeria, & pro illis habent statuta stipendia ex redditibus Ecclesiæ, si aliquid exigant, ait: *Non intelliguntur locare operas suas: sed vendere vsum spiritualis potestatis.* Deinde dico, solere in his exactionibus committi Simoniam veram propter Ecclesiæ prohibitiones, quæ de nonnullis exactionibus solent esse speciales, & intuitu vitandi Simoniam. De quibus nonnulla exempla in sequẽti cap. subiiciemus. *Stipẽdium pro muneri bus debitis vtrum licitum sit.* *Resolutio dubii.*

Ad rationem dubitandi in principio positam respondetur, concedendo, quod sicut ministri Ecclesiæ gratis ministrant, ita fideles gratis illis præbent stipendium sustentationis, quia sicut illi non vendunt sua ministeria, ita nec isti illa emunt, quia nec isti dant pretium pro re spirituali, nec illi recipiunt. Itaque per comparationem rei ad rem gratis vterque dat, & recipit, quia non dat rem vnam pro alia: Nihilominus tamen vterque ex debito iustitiæ, quod sui muneris est, exhibet: nam ipsa æquitas iustitiæ postulat, vt si vnus ex officio, vel conuentione, aut ratione stipendii obligatur ex iustitia ad ministrandum: alius teneatur ex eodem iustitiæ debito ad alendum sibi ministrantem. Certum est autem, ministros Ecclesiæ teneri ex iustitia ad implenda sua munera, pro quibus ab Ecclesia aluntur: ergo etiam fideles tenentur ex iustitia dare stipendia. Et in hoc fundantur decimæ Ecclesiasticæ, & oblationes, & alia similia, quoad iustitiæ obligationem, vt supra visum est. Et ita supponit aperte Diuus Thomas d. Quodlib. 10. art. 6. & docuit Scot. Quodlib. 20. Corduba. referens alias libr. 1. Quæst. q. 4. dub. 2. & omnes scribentes in hac materia. Errantque valde, qui existimant, hæc stipendia solum ex gratitudine deberi, tunc enim reuera pactum non haberet locum, vt in capit. præced. dictum est: illud tamen fundamentum falsum est, vt probat ratio facta, & à posteriori patet, quia alias non tenerentur fideles restituere decimas, vel alia stipendia, quæ inique retinent, quod aperte falsum est. Intercedit ergo ibi debitum iustitiæ, quod non excludit, quominus stipendium gratis detur in sensu explicato, id est, vt subsidium personæ, non vt pretium ministerii. Hac ergo ratione non obstat pactum, quominus largitio, & acceptio temporalium pure fiat. Et sic etiam per pactum non additur noua obligatio, sed explicatur, & declaratur, quæ inest, vt explicatum est. 10. *Respondetur argumentu initio positu.*

Ad iura primo loco adducta quidam respondent, hoc pactum fuisse prohibitum ex vi illorum iurium, tamen per contrariam consuetudinem esse derogatum illud ius. Tamen, vt dixi in d. loco tomi tertii, non est vera hæc sententia, quia illæ generales prohibitiones non extenduntur ad iusta stipendia, vt hic etiam declaraui. Vbi autem inuenta fuerit specialis prohibitio, qualis est in iuribus secundo loco citatis, eo ipso Ecclesia declarauit, illa, quæ gratis oblata recipi possunt, & non extorqueri, non esse stipendia debita, quia sine illis habent mi- 11.

bent ministri Sacramentorum sufficientes redditus Ecclesiæ ex decimis, & beneficiis. Et ita etiam illa regula, quæ tertio loco ponitur, quod pactum facit illicitum, quod sine illo esset licitum, habet locum in pacto de pretio, vt est manifestum in casu capitul. *Tua nos*, & in cap. *Sicut Episcopum*, in 1. par. illius, vel etiam de exactione improba, & contra iustitiam, quæ per pactum fit de aliqua re, quæ de iustitia non debebatur etiam vt stipendium, & gratis oblata recipi posset, de qua loquitur d. ca *Sicut Episcopum*, in 2. part. illius, & dictum cap. *Placuit*, vel intelligitur etiam de pacto dandi rem spiritualem quasi in pretium, vel stipendium obsequii temporalis, quod est clara Simonia, de qua loquitur aperte caput *Cum essent*. Ad vlt. vero de specie mali, respondetur, in accipiendo, vel petendo stipendio spiritualis ministerii, nec malum esse, nec speciem mali, cum sit fundatum in Euangelio, & in ratione naturali. Vnde fit, vt neq; in pacto esse possit species mali per se loquendo, cum hoc in ipsa ratione stipẽdii aliquo modo contineatur, vt explicaui, cumque consuetudine receptum hoc sit, quæ sufficit ad omnem similem vmbram tollendam, nisi nimia imprudẽtia, & auaritia intercedat. Ex quibus sæpe interuenire potest species mali, vel propter inordinata verba, vel propter inordinatum modum. Vnde quantum ad verba obseruandum est, ne absolute dicatur dari pecunia pro Missa, vel pro exequiis, funere, &c. Nam hæc verba in rigore sonant venditionem, & licet possint habere alium sensum commodum apud intelligentes, vt late declarat Vgolinus Tab. 1. cap. 44. §. 11. nu. 9. cum Siluest. q. 5. de Simonia, & Nauar. cap. 23. n. 100. verb. *Quarto*. Nihilominus ad cauendam speciem mali optimum est exprimere talem pecuniam offerri, vel relinqui ad sustentationem ministrorum, vt admonuit Innoc. quem imitatur Panor. in c. *Significatum*, de Præb. Quantum ad modum autem obseruare oportet, vt res simpliciter, & pure transigatur sine contentione nimia, ne res spirituales pro mercatione exponi videantur.

12. *An stipendiũ hoc possit lege taxari?* Ex hac resolutione expeditur alia quæstio huic annexa, videlicet, An stipendium hoc possit lege taxari. Quam quæstionem tractaui tom. 3. disput. 87. sect. 2. Et ideo breuiter concludo ex dictis, posse quantitatem stipendii lege definiri. Probatur quia si potest ex pacto priuato, multo magis ex lege: item potest etiam definiri consuetudine, nam licet hoc stipendium non sit pretium, seruari tamen debet in eo æquitas secundũ proportionem ad sustentationem competentem, quæ optime iudicatur iuxta communem æstimationem, quam consuetudo declarat, seclusa lege, ergo & per legem fieri poterit. Vnde per statuta Episcopalia ita fieri solet, & ex iure communi possunt aliqua exempla sumi, quæ infra insinuabimus. Ratio vero est, quia iurisdictio non deest in Prælatis Ecclesiæ, & in ipsa actione nihil mali est ex obiecto, & alioqui potest esse vel necessaria, vel conueniens ad pacem, & Religiosum modum seruandum in his exactionibus, & ad subueniendum etiam necessitatibus clericorum, præsertim pauperum, & mercenariorum.

13. *Dupliciter potest fieri hæc taxatio.* Vt vero citato loco notaui, duobus modis potest hęc taxatio fieri, vno modo quo ad augmẽtum, vt scilicet possit exigi vsque ad tantam quantitatẽ, vel summam, & non maiorem: alio modo quoad diminutionem, vt non minus detur, vel accipiatur. Certum est ergo, priori modo stipendia hæc conuenientissime taxari, quia in ea taxatione præcise spectata sola negatio maioris quãtitatis rei temporalis præscribitur, in qua limitatione minuitur fomentum auaritiæ, & per eam fit, vt spiritualia cum minori onere temporali recipientium ministrentur. Et ita hic modus videtur esse magis vsitatus in Iure. De posteriori autem modo taxationis solet esse controuersia: nam D. Tho. d. art. 3. ad 2. videtur improbare statuta, in quibus ita taxantur stipendia funerum, verbi gratia, vt cum minoribus non admittantur. Et Vgolinus Tab. 1. c. 44. §. 1. num. 7. certum esse putat, tale statutum esse nullum, & continere Simoniam, & refert Siluest. verb. *Simonia*, quæstion. 12. verb. *Quinto*, Tabien. num. 18. verb. *Decimoseptimo*, Angel. *Simonia*, 3. numer. 10. Et rationem adhibet, quia per talem taxationem fit venalis Missa: vel suffragium, quia propriũ pretii est, sic esse taxatum, §. 1. de Instit. de Emptione, & venditione.

14. Sed nihilominus veram omnino esse existimo sententiam, quam in eodem loco tradidi, statutum taxans pretium quoad quantitatem minimam, scilicet vt non minor sit, si respiciat dantes, & non accipientes, & illis præcipiat facere iustitiam, & his non prohibeat gratiam, nec Simoniacum esse, nec illicitum, sed posse esse honestum, & conueniens. Vt recte docuit Corduba libr. 1. Quæst. q. 4. dub. 4. Et in primis non interuenire ibi Simoniam probatur, quia per tale statutum nihil præcipitur dari tanquam precium, sed solum in eo agitur de stipendio sustentationis, vt tale est, quatenus illud esse potest minus, quam par sit, & quam necessarium sit, vt sacerdotibus decentur subueniatur. Probatur præterea, nam per pactum, in quo de stipendio conuenitur inter partes, illo modo fit taxatio vt tantũ dandum sit, & non minus, idque fit sine Simonia, vt vidimus, ergo licet fiat per legem, non erit Simonia. Atque hæc ratio probat simpliciter, hoc non esse per se illicitum, quia si per pactum non est, nec per legem erit, quia obiectum est eiusdem rationis, & sicut in particulari facto possunt concurrere rationes sufficientes, ob quas id sit necessarium, vel conueniens, ita in aliqua communitate, vel diœcesi, possunt similes rationes cum proportione inueniri. Potest enim sæpe id esse necessarium ad honestatem, & decentiam sacerdotum. Respectu vero vniuersalis Ecclesiæ non intercedit ordinariè hæc necessitas, vel conuenientia, tamen eo modo, quo in legibus vniuersalibus esse potest, non deest, neque illius exempla. Nam lex decimarum taxat quotam, vt à fidelibus minor dari non possit in sustentationem ministrorum, quantum est ex vi illius Iuris. Item Canones sub titulo de Censibus non solum prohibent, ne procurationes vltra certam quantitatem accipiantur, sed etiam statuunt, quid dari debeat, & ex vi illorum Iurium possunt cogi subditi à Prælatis, vt integre, & sine diminutione illud tribuant: licet ipsi Prælati moderari id possint, & debeant quando oportuerit, vt in eisdem Iuribus admonentur. Præterea, statuunt Iura Canonica, vt clerici non ordinentur, nisi habeant, vnde sustententur congruenter. Et Concilium Tridentinum sæpe prouidet, vt vicariis tam perpetuis, quam conductitiis congrua fructuum portio semper assignetur, vt videre licet sessione 6. capit. 2. de Reformatione sessione 7. capit. 5. & 7. & sæpe alibi. Vnde Summi Pontifices in vnionibus beneficiorum, quando illas concedunt, taxare solent stipendium dandum vicario, vt non sit infra certam quantitatem. Denique consuetudine sæpe ita introducitur hæc taxa, vt non censeatur iustum stipendium Missæ si minus sit, & infra vsitatam quantitatem: ergo idem fieri poterit per statutum: hæc enim regulariter æquiparantur in his, quæ contra commune ius non sunt.

15. Dixi autem, debere statutum quoad hanc partem dirigi ad dantes, quia ad illos pertinet congruam sustentationem dare ministro spirituali pro ratione sui muneris, & status: & hanc congruam sustentationem potest statutum arbitrari, & determinare: & tũc imponit necessitatem dantibus, vt tantum stipendium tribuãt, & alias æquitatem, & iustitiã seruare non censeãtur. Si enim iudex potest hoc arbitrari, & cogere ad soluendum post ministerium factum,

factum, vt reuera potest, cur non poterit lex, anticipata taxatione, ad tollendas extorsiones laicorum, vel alia scandala? Cum ipsis autem ministris non est, quod talis lex loquatur, per se, ac regulariter loquendo, quia illi possunt cedere iuri suo, & gratis ministrare si velint, & consequenter etiam possunt partem taxati stipendii remittere, neque esset rationabile, hoc eis prohibere, quia esset (vt Diuus Thom. dixit) praecludere viam *gratis officium pietatis impendendi.* Et ita Diuus Thomas solum de hoc vltimo puncto locutus est, & non fundat illud in ratione Simoniae, quia reuera in hoc nulla esset, sed in irrationabili prohibitione: & contra charitatem, vt patet ex verbis citatis: nec alii auctores aliud intendunt, nisi quod Diuus Thomas dixit, vt patet ex Siluest. quaestion. 11. verb. *Quintum*, vbi prius incaute Simoniam vocat, in fine vero concludit, quod si recta sit intentio in statuentibus non erit Simonia. Tabiena etiam solum transscripsit verba Diui Thomae numer. 16. §. *Nunc dicendum*, & idem habet Angelus loco citato. Et idem est de aliis auctoribus, vt citato loco dixi. Vbi etiam addidi, hoc vltimum non esse ita intrinsece malum, quin aliquando in communitate aliqua possit esse conueniens, imo & vsitatum, vt ibi declaraui, & confirmat etiam Corduba citato loco.

16. Ad argumenta ergo in contrarium negatur per huiusmodi taxationem fieri venale spirituale ministerium, quia non omne, quod taxatur, pretium est, quamuis enim de ratione pretii sit, vt sit taxatum, id est, definitum, & certum, vel ex conuentione partium, quod solum dicitur in illa lege ciuili: non tamen è conuerso quicquid taxatur, pretium est, nam etiam congrua stipendia taxari possunt, quia in illis debet etiam seruari certa aequitas, quae aliqua certa mensura indiget. Taxatio ergo solet esse indicium pretii, quando non subest alius titulus honestus, & rationabilis, iuxta cap. *Dilectus*, 2. de Simonia, quando autem subest titulus, & interuenit vel publica consuetudo, vel auctoritas Praelati statuentis ex rationabili causa, cessat non solum vera ratio pretii, verum etiam omnis praesumptio illius.

CAPVT XXXXVII.

Vtrum exigere stipendium pro functione spirituali debita ex officio, vel beneficio, ad veram Simoniam conuentionalem pertineat?

1. Diximus obiter in capite praecedenti non esse licitum, pacisci de nouo stipendio, quando ministerium spirituale ex officio debitum est, quod officium habet annexum beneficium, nihilominus tamen solent in hoc fieri exactiones aliquae, quae vim habent pactionum, & conuentionum, quia vt fiat ministerium, aliquid temporale exigitur, ita vt vel expresse, vel tacite interueniat conditio: faciam, si dederis, vel, non faciam, nisi daturus sis, quae vim habent pacti, vt constat, & ideo declarandum est, quando huiusmodi exactiones Simoniam conuentionalem inuoluant. Exempla sunt multa in Iure, quando pro Baptismo: benedictionibus, & aliis Sacramentis, vel Sacramentalibus aliquid temporale exigitur: item in ingressu beneficii, vel Canonicatus, &c. solet aliqua exactio fieri, vt ex vsu constat, & ex Iuribus referendis. Quamuis autem ex superioribus constet, hoc non posse pretio vendi, defendi nihilominus solent huiusmodi exactiones titulo stipendii, vel alio simili, quod necessario ad hoc reducendum est, vt infra dicam. Et ido exponere necesse est, quando haec ratio exactionis ab iniustitia, vel Simonia excuset. Pro cuius resolutione aduerto interdum id, quod sic exigitur esse Iure Ecclesiastico permissum, vel concessum: aliquando vero esse prohibitum: aut tertio potest esse, vel considerari secundum se, vt non concessum positiue, nec prohibitum iure positiuo.

2. 1. *Assertio* Dico ergo: temporalia cõmoda, quae iure Ecclesiastico concessa sunt ministrantibus spiritualia ex officio, iuste, & absque Simonia exigi possunt. Ratio est, quia Ecclesia habet ius, & potestatem ad statuendum, quid suis ministris dandum sit ad conuenientem sustentationem, cuius iudicium ad ipsam pertinet, non ad subditos, quibus ministri Ecclesiastici inseruiunt: & ad hoc ius, & potestatem Ecclesiae, spectant praecepta decimarum: & primitiarum: ergo quoties aliquid simile per Ecclesiasticam legem constitutum est, iuste exigitur tanquam debitum. Quam rationem attigit D. Thom. dicta quaest. 100. artic. 3. ad 3. Duobus autem modis inuenimus hoc statutum ab Ecclesia vltra decimas, & primitias. Vnus est non tam praeueniendo fideles per praeceptum, quam acceptando eorum spontaneas voluntates, & secundum illas ius constituendo. Et tale est ius oblationum statutum in capit. *Ad Apostolicam*, de Simon. Nam supposita voluntaria consuetudine fidelium offerendi pias oblationes, Ecclesia vult laudabilem consuetudinem obseruari, & consequenter confert ius ministris suis ad petendas illas: in modo tamen exigendi honestam adhibet moderationem, vt non extorqueantur priuata auctoritate, sed per Praelatos, vbi negatae fuerint, vt supra tract. 2. libr. 1. notauimus cum D. Thom. 21. qu. 86. artic. 1. Si autem in hoc modo exigendi excedatur, non videtur pertinere ad Simoniam, nisi ratione scandali, vel praesumptionis, sed proprie videtur pertinere ad vsurpatam iurisdictionem, vt sentit Caiet. verb. *Simonia*, circa 2. cap. verb. *Quarto nota.* Nec de his obligationibus plura hic dicenda sunt, cum in superioribus sint dicta.

3. Alius modus imperandi haec temporalia onera, est absolutus, & independens à voluntaria oblatione fidelium, sed per se ex potestate Ecclesiae. Et de hoc modo inueniuntur nonnulla exempla in Iure, licet pauca. Vnum est de quodam quasi tributo, quod in Iure praecipitur solui Episcopis, & *Cathedraticum* appellatur, quia in honorem Cathedrae datur, vt late exponitur 10. quaest. 3. per totam, & *Synodaticum*, etiam dicitur, quia pro Synodo cogenda praescribi solebat, vt sumitur ex cap. *Conquerente*, de Offic. Ordi. Vbi inter Episcopalia iura hoc numeratur, & ad duos solidos taxatur, quos à singulis Ecclesiis possit Episcopus accipere vltra alios prouentus. Sed in hoc iam seruandae sunt consuetudines. vt Innoc. Abb. & alii Doctores ibi notant, & Archid. c. 1. de Praeb. in 6. Aliud exemplum est de procurationibus, seu certis stipendiis, quae visitantibus Praelatis dari praecipiuntur in d. c. *Conquerente*, & fere per totum titulum, extra de Censib. praesertim cap. *Dum Apostolus*, cap. *Cum venerabilis*, cap. *Procurationes*, & in lib. 6. c. 1. §. 3. & penult, & caput *Relatum*, cum aliis 10. quaest. 3. Quamuis enim intentio horum Iurium praecipue dirigatur ad moderandas huiusmodi procurationes, ne visitantes Praelati nimium sint suis subditis graues, & onerosi, nihilominus in eis supponitur aliquid consuetum, vel moderatum visitantibus dandum esse, quod nomine procurationum significatur. Et ex eisdem Iuribus constat has procurationes ad sustentationem Praelatorum dari, & ita stipendii titulo honeste recipi, ac praecipi, & consequenter ab ipsis Praelatis exigi posse. *Tributũ cathedraticũ.*

4. *Obiectio.* Sed obiici potest, quia decimarum solutio videtur sufficiens stipendium pro omnibus ordinariis ministeriis, quae ex officio conueniunt Ecclesiae Pastoribus, ergo non possunt iure communi pro priuatis

uatis aliquibus functionibus speciales præstationes imponi. Vt, si in particulari loquamur de procurationibus, Episcopi nō minus tenentur visitare diœcesim ex officio, quam alia Pontificalia exercere, vt signare, seu confirmare infantes, ordinare, iudicare & similia, & pro toto suo munere præstando recipiunt pingues redditus Episcopatus, ergo titulus sustentationis in exigendis procurationibus fictus est, & consequenter insufficiens ad purgandam labem Simoniæ. Propter hoc Soto quæstione 7. articulo 2. ad 3. putat, Episcopos diuites non posse tuta conscientia petere procurationes sibi à iure concessas, sed immerito in hoc iniicit scrupulum. Nam Iura nihil distinguunt, vnde nec nos distinguere debemus: nam si Iura voluissent solum pro pauperibus Episcopis illas procurationes concedere, omnino debuissent id indicare. Accedit, quod Concil. Trident. session. 24. capit. 3. de Reformatione, cum non ignoraret, plures Prælatos habere pingues redditus, & in rigore sufficientes ad suam sustentationem, nihilominus eis permittit accipere victualia procurationum loco, dum visitant, saltem vbi hoc habet consuetudo, hæc ergo constitutio ab omnibus indifferenter seruari potest. Ad difficultatem vero respondemus, hoc stipendium sustentationis non consistere in indiuisibili nec limitari ad solas decimas, alias vbi decimæ essent copiosæ, non licere recipere alias oblationes, nec prædiorum Ecclesiasticorum redditus, & alios similes fructus. Et ideo vltra decimarum prouentus interdum imperantur alia stipendia specialia, vbi speciales rationes occurrunt, & specialiter in visitationibus hoc factum videtur propter accidentales, & extraordinarias expensas, quas in illis facere necesse est, item vt Episcopi non excusentur, sed promptiores sint ad illas faciendas, & fortasse in principio id factum est, quia Episcopatus erant tenuiores, licet autem postea creuerint, ius non mutatur sicut de aliis prouentibus constat, sed ipsi Episcopi obligantur magis ad pia opera, & ad subueniendum pauperibus, quo plura habent suæ sustentationis subsidia.

5. *Assertio.* Dico secundo. Quando iure communi prohibentur aliæ exactiones pro ministeriis, vel actionibus spiritualibus, graue peccatum est, temporalia stipendia petere pro huiusmodi actionibus, quamdiu tale ius derogatum non est. Vtraq; pars est per se satis clara: nam illa prohibitio non excedit potestatem legislatiuam Ecclesiæ, & ratio prohibitionis est honestissima, & consentanea iustitiæ, & Religioni, ergo obligat in conscientia sub graui culpa, oportet autem, vt tale ius in sua vi conseruetur: nam si derogatum sit, iam non est: quomodo autem derogari possit infra dicemus. Sunt autē multa exempla huius prohibitionis, præsertim sub titul. de Simonia c. *Non satis*, ibi autem fit prohibitio sub nomine pretii, & ideo non multum probat. Tamen in cap. *Cum in Ecclesia*, districtius fit prohibitio, *Ne aliquid exigatur*, pro benedicendis nubentibus, seu aliis Sacramentis conferendis, seu collatis: & in cap. *Sicut pro certo*, damnātur extorsiones, & exactiones turpes, & prauæ, & taxationes de his, quæ dāda sunt pro consecrationibus Episcoporum, Abbatum benedictionibus, & clericorum ordinationibus, & prohibetur, *ne quocunq; prætextu hæ fiant.* Vnde etiam sub titulo sustentationis prohibentur. Et in ca. *Iacobus*, prohibetur exactio prandii in receptione noui Canonici. Et in c. *In tantum*, in fine reprobatur consuetudo, *exigendi marcham argenti in Archidiaconi inuestitura*, vel aliam rem temporalem, aut pecuniæ quantitatem minorem in minoribus præbendis. Similes prohibitiones inuenientur in cap. *Quicquid*, 101. cum sequentibus 1. quæst. 1. & in capit. *Ex multis*, cum aliis 1. quæst. 3. Si quis enim attente consideret omnia dicta Iura, quando prohibent exigere, vel petere aliquid pro ministerio Ecclesiastico, loquuntur de Prælatis, vel aliis clericis, qui ex officio tenentur Ecclesiæ ministrare, & ad hoc sufficientes redditus, & præbendas recipiunt, & ideo merito prohibentur exigere quidpiam aliud, quia petere aliud stipendium iniustum est, & alius titulus nō superest, nisi pretii, qui est Simoniacus. Vbi autem non proprium ministerium spirituale exercetur, sed sola admissio ad possessionem beneficii, aut dignitatis, vel præbendæ, ibi vix ratio stipendii iusti interuenit, & ideo exactiones illæ non habent iustum titulum, & pro ipsis beneficiis spiritualibus fieri censentur, & sub ea ratione prohibentur.

6. *An peccatũ contra has prohibitiones sit Simonia?* Sed quæri circa hoc potest, An peccatum contra has prohibitiones commissum, sit propria Simonia, supponendo, has leges derogatas non esse, sed obligare. Videri enim potest, non esse Simonia, quia illæ exactiones non fiunt sub ratione pretii, & de hoc constat dantibus, & petentibus, sed vel ratione consuetudinis, quæ potuit augere stipendia, etiamsi alii darentur redditus, vel ratione extraordinarii laboris vel certe interdum ad quandam amicabilem communicationem, vt in prandiis pro admissione Canonici, vel denique ad aliquod pium opus, vel pro fabrica, aut suppellectilibus Ecclesiæ: ergo in rigore non est Simonia, quicquid sit de alio genere culpæ. Respondeo, seclusa consuetudine, de qua statim, ex natura rei videri iniustitiam, quando exigitur aliquid vt debitum, quia nulla interuenit ibi iusta ratio faciendi tales exactiones, vt constat ex declaratione dicta. Vnde ex natura rei est etiam ibi præsumpta Simonia, vt superiori capit. dixi. Imo est valde probabile, esse etiam Simoniam veram ex natura rei, quoties per exactionem extorquetur temporale, denegando spirituale debitum, nisi temporale detur, quia tunc licet quis dicat, se non habere intentionem vendendi, sed gratis recipiendi, in ipso vsu & exercitio contrarium profitetur, quod satis est ad Simoniam, sicut supra dicebam de exigente obligationem dandi aliquid colore gratitudinis, & in aliis similibus. Addo vero, certius multo esse positis illis legibus: esse veram, & propriam Simoniam, per earum violationem extorquendo temporalia pro spiritualibus, modis ibi prohibitis. Ratio est in superioribus sæpe repetita, quia prohibitio illa fit intuitu Religionis & vitandi Simonias in tali materia, vnde constituit illam materiam in tali genere virtutis, ac vitii, etiamsi antea de se non esset, quam rationem in capite sequente magis prosequemur.

Respondetur quæstioni.

7. *An consuetudo possit hoc honestare.* Secundo, quæri potest circa eandem partem, An hæc, quæ sic sunt prohibita iure communi, possint honestari per statuta Episcopatuum particularium, aut Prouinciarum, sine antecedente consuetudine: nam de hoc statim dicemus. De hoc puncto late disputant Canonistæ in capit. *Cum Maioribus*, de Constitution. Et in capit. *Iacobus*, de Simonia. Sed breuiter assero, stante iure communi talia statuta, si sint ei contraria, iniqua esse, & nullam vim habere in virtute statutorum (vt à consuetudine nunc abstineam) siue exactio sit ad pios vsus, siue ad alios humanos sumptus, vel vtilitates accipientium. Probatur, quia inferior non potest statuere contra ius Superioris, alioqui nullum est statutum: sed talia statuta sunt contra ius commune, ergo. Respondent aliqui, ius commune loqui de propriis exactionibus, in quibus aliquid vt pretium accipitur, & per modum venditionum fiunt. Re tamen vera, si Iura attente legantur, non recipiunt hanc interpretationem, quia generaliter prohibent omnem turpem extorsionem, & exactionem, & quocunque prætextu. Et hæc assertio communis est Doctorum in dictis locis: & videri præsertim possunt Host. Abbas, & Felinus dicto cap. *Iacobus*, Abbas in dicto cap. *Cum maioribus*, num. 16. & 25. & Deci. n. 28.

Resolutio.

Dixi

8. Dixi autem, si sint iuri communi contraria, nam si tãtum sint diuersa, vel in alia forma ferantur, poterunt esse honesta, & valere iuxta ea, quæ statim dicemus de consuetudine: nam quoad hoc eadem est ratio. Sic ergo limitant assertionem Innocentii, & alii Doctores, vt procedat, quando statutum ipsum præcipit exactionem facere, non vero, si tantum præscribat, quid recipiendum sit, si aliter sponte dare id velit sine exactione, vel vi aliqua, denegando illi spiritualia, vel aliter illi molestiam inferendo. Quæ limitatio mihi vera videtur: quia posita illa, iam statutum non erit cont a ius commune, quia dicta Iura, vt vidimus, tantum prohibent exactiones. Sed obiici potest capit. *Dilectus*, 2. de Simon. quatenus in eo permittitur, aliquid gratis oblatum recipi, dummodo sine taxatione oblatum sit: vbi autem statutum interuenit, iam taxa præcedit. Respondeo inprimis caput illud loqui solum de ingressu Religionis, & non oportere extendi ad alia, cum reuera non sint in omnibus similia. Deinde dico, si statutum non ordinat exigendum, sed quasi proponat, quid acceptari possit, si sponte detur: tunc non proprie taxare, quid dandum sit, sed potius quid non dandum sit, id est, vt alia, vel maiora non petantur, seu proponantur. Nam cum illud ipsum, de quo statutum disponit, possit minui, sicut & negari ab eo, à quo sic petitur, non potest dici proprie, & in rigore esse taxatum. Itaque in hoc statuto non video malitiam, nec contrarietatem cum iure communi, si rigorosam exactionem non imponat. Tunc autem sine dubio ad minus est contra Ecclesiasticum ius. Posset autem quæri. An hæc prohibitio sit pure Ecclesiastica, & An possit per contrariam consuetudinem abrogari: sed hæc dicentur melius capite sequenti.

Obiectio.

Soluitur.

9. Dico tertio, vbi nec approbatur, nec prohibetur iure communi, huiusmodi exactio temporalis muneris in administratione spiritualium, ab his, qui ex officio tenentur illa ministrare, nisi fiat ex iusta causa publica auctoritate probata, illicita est, & iniusta, & Simonia saltem præsumpta. Hæc assertio est communis Doctorum. Et sumitur ex Diuo Thoma dicta quæstione 100. articul. 3. ad 3. & ibi Sot. & aliis. Et hoc etiam probant Iura supra allegata, damnant enim hanc exactionem tanquam per se improbam, vt sequenti capite latius dicam. Ratio vero est supra facta: quia ministrantes spiritualia ex officio, habent ab Ecclesia consignatos redditus suæ sustentationis: ergo non possunt licite extorquere aliquid aliud per modum stipendii, alioqui manifestam iniustitiam committunt, nec vero habent alium iustum titulum exigendi: ergo illicite, & Simoniace exigunt, quia cum non habent iustum titulum, conuincuntur illud exigere pro ipso spirituali ministerio, seu beneficio, & ex illo, ac per illud temporalem quæstum facere, quod vel est propria Simonia, vel saltem præsumitur, & tale sacrilegium est, vt ad Simoniam merito reducatur.

3. Assertio.

10. Dices: Possunt hoc postulare non ad propriam vtilitatem, sed ad pium aliquod opus. Respondeo primum hoc non excusare iniustitiam, quia nõ habet minister Ecclesiasticus ius cogendi alium, vt suis sumptibus opus pium faciat, supponimus enim, alias non teneri, sed propter solam receptionem spiritualium ad hoc cogi, & hoc plane est iniustum, vt cap. seq. latius dicemus. Deinde dico, non omnino purgari suspicionem Simoniæ illo titulo: quia ordinarie non procurant Prælati, vel alii ministri spiritualiũ hæc pia opera per talia media, nisi vt se exonerent ab aliqua obligatione faciendi suis sumptibus talia opera, vel vt alienis sumptibus videantur, vel Ecclesias ornare, vel subuenire pauperibus: & ita semper opus refunditur in aliquam propriam vtilitatem: quamuis autem non redundaret, & intentio esset bona, medium est iniustum, vt dixi.

Obiectio. Expeditur.

Dices: Contingere potest, vt redditus Episcopatus, præbendæ, aut beneficii sint tenues, & non sufficiant ad sustentanda onera personæ, status, & officii, ergo tunc licitum erit, aliquid exigere hoc titulo. Respondeo, propter hanc solam exceptionem additum à nobis esse in assertione, *Nisi fiat ex iusta causa.* Nam hæc sine dubio iusta causa est. Addidimus autem oportere, vt talis causa auctoritate publica, probata sit, quia inordinatum esset, vniuscuiusque priuati parochi arbitrio hoc relinquere, alias vnusquisque causari posset indigentiam, & insufficientiam sui beneficii ad suam sustentationem. Oportet ergo, vt aliqua lege, vel statuto, aut consuetudine id declaratum sit iuxta dicenda in capit. sequent. vel certe vt Prælati auctoritas interueniat. Vnde licet Glos. in capite *Suam*, de Simon. absolute dicat, in simili casu posse sacerdotem aliquid exigere, si ei sumptus desint, vel intelligenda est de sacerdote, qui ex officio ministrare non tenetur: vel certe addendum est, posse id facere, causa approbata à Prælato, ad quem spectat prouidere, vt inferiores pastores populorum ab eisdem alantur sufficienter, vt in eodem capit. Panormitanus notauit numer. 10. Et idem habet Felin. ibi numer. 3. allegans alios, & dicens, esse communem sententiam. Attingitque rationem traditam, *quia sequitur* (inquit) *absurdum, quod iudicaret in facto proprio.* At vero si indigentia similis in ipsomet Prælato, seu Episcopo fuerit, crediderim, ipsum posse statuere modum, quo sibi sufficienter per oblationes fidelium vel similia subsidia prouideatur. Ita enim in simili notatur à Doctoribus in ca. vnic. Vt beneficia sine diminutione conferantur, per textum, & in capit. *Conquerente*, de offic. ordin. & in cap. *Cum Apostolus*, §. *Prohibemus*, de censib. vbi specialiter id notat Cardinal. Requiritur tamen iuxta illum textum, vt causa rationabilis manifesta sit, alioqui si sit dubia, probanda erit per Superiorem, vt ibi notat Glossa. Denique iuuat Concilium Trident. sess. 24. capit. 14. de Refor. quatenus Episcopis committit, vt examinent statuta permittentia huiusmodi exactiones, & si iusta esse cognouerint, illa sustineant. Est ergo in Episcopis potestas ad probandam iustam causam talium exactionum: Et tunc non censentur contraria iuri communi, quod loquitur de ministris habentibus ab Ecclesia sufficientem sustentationem, vt omnes intelligunt. In modo autem exigendi, oportet seruare regulas à Iure statutas, vt in sequenti capite dicemus.

11 *Alia obiectio expeditur.*

CAPVT XLVIII.

An exactiones temporalium pro spiritualibus, consuetudine possint honestari, ita vt propter solam illam à labe Simoniæ conuentionalis excusentur?

VT intelligatur, quid in hoc puncto possit habere difficultatem, suppono primo nulla consuetudine introduci posse, vt licitum sit, dare temporale pro spirituali per modum pretii. Hoc per se est euidens, quia illud est intrinsece malum, & contra ius Diuinum: ergo nulla consuetudo potest contrarium inducere, aut honestare. Et hoc confirmant à fortiori multa Iura, quæ similes consuetudines, vel etiam minus malas reprobant tanquam corruptelas, quæ Iura paulo inferius indicabimus. Suppono secundo ita esse licitum accipere aliquid temporale pro spirituali per modum stipendii sustentationis, vt ad honestandam talem receptionem, vel petitionem, nulla consuetudo necessaria sit, nec ab illa pendeat. Quia ius ipsum Diuinum non solum hoc approbat, sed etiam præcipit: ergo in hoc nihil potest operari consuetudo, sed ad summum

1. *Explicatur difficultas.*

summum poterit deseruire vel ad tollendam omnem suspicionem, quia consuetudo declarat illud peti vt stipendium iustum, & non vt pretium, vel ad derogandum alicui prohibitioni mere positiuæ, si in modo exigendi stipendium lata sit. Sicut aliqui dixerunt de his clericis, qui absque obligatione officii ministrant quoad faciendum pactum de stipendio. Licet enim exemplum in re verum non sit, vt supra vidimus, non repugnat tamen ita fieri. Quocirca proposita quæstio non habet locum in his simplicibus ministris, quia illi, quod ad ius attinet, nihil plus possunt ratione consuetudinis quam iure naturæ possint: sed quod spectat ad factum poterunt ratione consuetudinis plus, vel minus exigere, & in modo exigendi poterunt etiam toleratam consuetudinem sequi: quia in his nihil circa illos, ius commune disposuit.

2. Versatur ergo quæstio de his, qui ex officio spiritualia ministrant, de quibus suppono tertio posse per laudabilem consuetudinem acquirere ius ad aliquas oblationes fidelium extraordinarias, id est, non pertinentes ad iura decimarum vel alios stabiles redditus Ecclesiarum, aut beneficiorum. Id constat ex capit. Ad *Apostolicam*, de Simonia. In earum tamen exactione seruanda est forma præscripta, vt tetigi capit. præced. & latius in superioribus. Vnde hoc modo clarum est, consuetudine honestari petitionem aliquam temporalis doni pro administratione spiritualium, quæ sine consuetudine honeste non fieret, & labem, vel suspicionem Simoniæ haberet: hoc autem non fit per talem consuetudinem mutando ius Diuinum, vel humanum, sed solum mutando materiam iuris, quia nimirum per consuetudinem fit debitum stipendium, quod absque consuetudine non fuisset. Habet autem locum hæc consuetudo citra omnem controuersiam in oblationibus voluntariis, quæ ad Diuinum cultum fiunt, vel immediate, & directe, vt in his, quæ ad altare offeruntur: vel ex relatione offerentium mediate, vt in his, quæ ad sustentationem ministrorum, vel sumptus templorum à fidelibus sponte offeruntur. Quæ omnia per se satis constant ex d.c. Ad *Apostolicam*, & ex supra dictis de his oblationibus.

3. *Dubium principale.* Difficultas ergo tantum superest, An aliæ exactiones temporalium pro spiritualibus actibus, possint consuetudine honestari, non quidem mutando ius Diuinum, vel in illo dispensando, quod fieri non poterit: sed vel mutando obiectum illius iuris, & faciendo, vt sit stipendium debitum id, quod non erat, vel certe derogando in ea parte iuri humano, si in aliquo obstiterit. Ratio autem difficultatis est primo. Quia per consuetudinem possunt abrogari humanæ leges: illa ergo omnia: quæ in hac materia tantum sunt prohibita iure humano possunt per contrariam consuetudinem licita fieri. In quo est magna differentia inter consuetudinem, & statutum, etiamsi vtrūque sit vnius prouinciæ tātum, vel Episcopatus, quod per statutum non potest derogari iuri communi, per consuetudinem vero potest. Et ratio differentiæ est, quia statutū fit sola inferioris potestate, ideo non potest præualere contra legem Superioris: consuetudo vero supponitur nota superiori, & per illum approbata, saltem tacite, & ideo in tali loco potest derogare illius legi. Vnde si statutum particulare esset approbatum per Pontificem tunc esset æquipatatio. Secundo Piæ consuetudines in hac materia obseruandæ sunt iuxta caput. Ad *Apostolicam*, de Simon. sed non repugnat, has exactiones temporalium munerum pro spiritualibus ministeriis esse pias quia possunt peti non in pretium, sed in subsidium ergo si piæ fuerint: seruandæ erunt. Tertio hoc maxime confirmat Concil. Trident. sess. 24. cap. 14. nam supponit aliquas consuetudines huiusmodi esse prauas, & alias pias. Et ideo præcipit examinari, &

Discrimen inter consuetudinē & statutū.

discerni, vt piæ retineantur, aliæ auferantur: ergo sunt aliquæ consuetudines, quæ possunt hanc exactionem honestare.

4. In contrarium vero est, quia consuetudo reprobata per legem, non potest vires resumere, nec dare ius, nec præualere contra legem, vt late docet Couar. plures referens libr. 3. Var. capit. 13. num. et 4. Greg. Lop. in Leg. 3. titul. 2. part. prima Glos. 6. & Nauarrus in Comment. de spoli. § 14. num. 8. Et ratio est quia tunc consuetudo dicitur reprobata per legem, quando non solum simpliciter prohibetur, sed etiam prohibetur, quia ipsa est per se iniqua, & bonis moribus contraria: sed in præsenti materia leges Canonicæ ita prohibent has exactiones vt consuetudines illarum omnino reprobent vt malas: ergo non possunt præualere, aut dare ius. Minor patet ex capite *Non satis*, ibi, *Nec sub obtentu cuiusquam consuetudinis.* Et additur ratio: *Quia diuturnitas temporis non diminuit peccatum, sed auget.* Quæ ratio supponit, consuetudinem esse de se per se mala, alias potuisset consuetudine purgari. Idem in capite *Cum in Ecclesiæ*, & in capite *In tantum*, ibi. *Prau. in illam consuetudinem*, &c. Et clarius in capite *Sicut pro certo*, ibi. *Tantum abolere volentes abusum, consuetudinem huiusmodi (quæ magis dicenda est corruptela) penitus reprobantes.* Et confirmantur hæc valde ex capit. vltim. de Consuet. Vbi his modis explicatur, quando consuetudo per se mala sit, & Iuri Diuino contraria. Videnturque hæc Iura in hoc fundari, quod talis exactio est iniusta, cum Ecclesia deputauerit sufficientes redditus pro sustentandis his ministris, omnibusque oneribus eorum: & ideo non caret vitio, aut vehementi suspicione Simoniæ.

5. *In quo Doctores conueniant.* In hoc puncto Doctores conueniunt, non omnem consuetudinem in hac parte reprobandam esse quamuis sæpe iniqua esse possit, & suspicionem habere possit Simoniæ, saltem in Ecclesiastico foro, nisi ex circumstantiis, & adiunctis præsumptio purgetur. Hanc sententiam communiter docent Auctores statim referendi. Et videtur conuinci rationibus pro vtraque parte factis: & maxime auctoritate Concilii Trident. Ratione etiam declarari potest, quia materia talium consuetudinum non est intrinsece mala, quia in illa nihil aliud est intrinsece malum, nisi vel accipere temporale vt precium rei spiritualis, quod est Simonia, vel exigere non debitum tanquam debitum, quod est iniustitiæ: sed neutrum est intrinsece connexum cum tali actione, non est ergo intrinsece mala. Minor quoad priorem partem probatur, quia potest temporale peti non vt pretium, sed vt subsidium sustentationis, vel interdum pro expensis, quas fieri contingit. Et similiter probatur quoad alteram partem, quia vtroque titulo accidere potest, vt illud quasi tributum imponatur iuste ab habente potestatem. Hinc ergo fit, vt talis consuetudo sæpe possit esse iniqua, saltem ex iniustitia, & ex turpi auaritia (quæ in Ecclesiasticis personis maxime detestanda est) & consequenter propter speciem Simoniæ, & vehementem suspicionem, quam illæ radices inducunt. Et augetur valde ex repugnantia Iurium, quando contingit, consuetudinem versari in eisdem rebus, seu actionibus, de quibus prohibitiones Iurium loquuntur. Nihilominus tamen non repugnat, tales occurrere circumstantias, quæ ostendant, consuetudinem iusto titulo, & ratione esse fundatam, & consequenter omni Simoniæ suspicione carere. Cui etiam fauet, quod similes consuetudines non introducuntur, nec conseruantur sine auctoritate Prælatorum Ecclesiæ, de quibus recte semper est præsumendum, nisi contrarium constet: ergo non possunt in vniuersum damnari tales consuetudines, argumento capitis. *Mos antiquus*, cum aliis 65. distin.

6. *Quæ consuetudo in hac materia probāda sit.* Difficultas vero est in explicando, quæ consuetudo in præsenti materia pia, & honesta iudicanda sit, quæ vero reprobanda. Ad hoc respondet Vgolin. Tabien. primo capit. 9. § 11. numero secundo illam consuetudinem esse laudabilem, quæ Simoniam non inducit, nec Simoniam sapit, intelligit etiam nec sordidam auaritiam, aut iniustitiam. Veruntamen hoc est, quod inquirimus: quando consuetudo censeri poterit immunis ab his sordibus, & qualiter discerni poterit. *Duo signa.* Ad hoc ponit idem Auctor alia duo signa in §. 10. numer. octauo: Vnum est, tunc consuetudinem aliquid accipiendi esse liberam à suspicione Simoniæ, quando sine consuetudine posset absque Simoniæ vitio, vel suspicione idem dari in eadem occasione, seu pro eodem ministerio, & accipi recta intentione. Veruntamen hæc regula esset optima ad discernendas consuetudines laudabiles, quæ introductæ censentur ex spontanea voluntate offerentium, de quibus iam diximus: hic autem de illis agimus, quæ per viam tributi impositi, & exactionis semper, & ab initio impositæ fuerunt. *Aliud signum.* Et ideo non potest etiam ad hunc casum aptari secundum signum, quo etiam frequenter Canonistæ vtuntur, distinguentes laudabiles consuetudines à non laudabilibus, ex eo, quod priores à pia, & Religiosa dantium liberalitate originem ducunt, posteriores vero ab exactione, & necessitate. Vt tradunt Glossa Hostiensis, Abbas, Felin. Socin. & alii in capite. Ad *Apostolicam*, & capite *Suam*, de Simon. & in cap. *Cum Mai.* de Consti. & fauet etiam Diuus Thomas dicta quæstion. 100. articulo 3. Soto quæstione nona articulo 2. Anton. dicto cap. 5. §. 22. Siluester quæstione 1. Hæc enim distinctio optime accommodatur ad eas consuetudines, quæ sunt de oblationibus piis, & sacris, & directe ad Diuinum cultum ordinatis: quæ quidem habere debent spontaneam originem, vt docuit Diuus Thomas quæstione 86. articul. primo, & supponitur in dicto capit. *Ad Apostolicam*, & regulariter præsumuntur illam habere, nisi certis indiciis oppositum constet. Nunc vero non de his consuetudinibus agimus, sed de illis, quæ meram exactionem præ se ferunt, & eandem habuisse originem dignoscuntur. De his enim loquitur aperte Concilium Trid. Nam quæ solui solent in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, & collatione, & similibus, de quibus Concilium loquitur, non solent solui spontanee, nec præ se ferunt tale initium: & tamen de eisdem iubet Episcopis, *Vt de consuetudinibus superprædictis cognoscant.* Et inter eas supponit, esse posse aliquas laudabiles, quæ excipiendæ sint, aliis reprobatis.

7. Aliter etiam videntur iidem Canonistæ inter has consuetudines ex fine illarum sumere distinctionem. Nam interdum tales exactiones fiunt ad pios vsus, vt ad subuentionem pauperum, ad ornatum Ecclesiæ, & similes: interdum ad solam vtilitatem extorquentium: priores censent esse pias consuetudines, posteriores prauas, & detestandas. Et ideo priores non reprobari, & posse præualere contra ipsum Ius: posteriores autem minime, sed potius esse reprobatas ipso Iure. Ita fere Panormitanus, Felin. & alii in dicto capite *Iacobus*, & in dicto capite *Cum Maior.* & Præposit. in dicto cap. *Ex multis*, prima, quæstione secunda, & idem sentit Siluester quæstione 13. verb. *Quintum*: nam sequitur Panormitanum. Et quamuis tandem non videatur probare distinctionem, intelligit quoad statutum, non quoad consuetudinem. Ita enim Panormitanus distinxit. Et illam distinctionem esse communiter probatam docet Nauarrus dicto capit. 23. numer. 102 verb. *Vndecimo.* Vbi etiam sentit, Concilium approbasse illum modum distinguendi inter laudabiles, & reprehensibiles consuetudines. Et idem habet Constit. 18. de Pœniten. & remiss. numero 5. & Vgolin. supra, & colligitur ex illis verbis, *Vt quacunque huiusmodi in pios vsus non conuertuntur*, & ratio reddi potest, quia si temporale petitur ad pias causas, eo ipso spirituale fit, & ita tollitur labes Simoniæ: nam spirituale pro spirituali commutatur: si autem petatur ad propriam vtilitatem, manet pure temporale. Nihilominus distinctioni, si ei aliquid addatur, non videtur satisfacere. Primo, quia dicta Iura indistincte loquuntur, & damnant omnem exactionem, & in ea ponunt rationem improbitatis, & non tantum in fine, ad quem petuntur temporalia, quia illa exactio præ se fert Simoniam, vel speciem eius, quæ cauenda dicitur in dicto cap. *In tantum*, & capit. *Audiuimus.* Secundo, quia in dicto capit *Ex multis*, in particulari reprobantur exactiones etiam ad pios vsus. Tertio, addi potest ratio, quia vt sit licita exactio, quæ tanquam debita, & necessario soluenda postulatur, non satis est quod ad pium vsum postuletur, sed oportet supponere iustum titulum petendi, vt probat aperte dictum caput *Ex multis*, Vnde licet Concil. Trident. iudicet exactiones ad pios vsus facilius posse præsumi iustas: non tamen dicit id sufficere. Et ratio reddi potest, quia nemo potest iuste cogi ad expendendum in pios vsus, quæ non tenetur: nec consuetudo sola sine alio titulo potest hoc iustificare, quia est contra ius naturale, & contra iustitiam. E contrario etiam quod petitio fiat ad propriam vtilitatem petentium, non videtur esse sufficiens signum consuetudinis ita prauæ, vt reprobanda statim sit tanquam corruptela, quia potest illa vtilitas esse rationabilis, vt si consuetudo introducta sit propter necessitatem ministrorum, vel propter aliquem extraordinarium laborem, vel per modum cuiusdam distributionis, vt in tali actu assistant, & ad illum libentius inuitentur.

Dico ergo, consuetudinem hanc vt Iuri contrariam nunquam posse honestari, nec contra illud præualere ad derogandum ipsum: posse tamen tot circumstantiis, & conditionibus vestiri, vt non sit Iuri contraria, sed honesta, ideoque retineri possit, non quia deroget Iuri Ecclesiastico, sed quia non est contra illud. 8. *Conclusio.* Hæc resolutio sequitur ex priori assertione, communi sententia probata. Et prior pars ostenditur sufficienter rationibus priori loco supra positis. Et declaratur in hunc modum, nam Iura supra citata non prohibent in hac parte, nisi vel id, quod per se malum est, vel quod magnam habet mali speciem & suspicionem. Quamdiu ergo consuetudo fuerit de re per se mala, siue ratione Simoniæ, siue ratione iniustitiæ, clarum est, non posse præualere. Idem autem est, quamdiu habuerit mali suspicionem, & speciem Simoniæ, vel turpis auaritiæ in materia sacra, & spirituali: nam merito Ecclesiasticum Ius talem consuetudinem simpliciter, & absolute reprobat tam in præteritum, quam in futurum, quia licet non videatur tam intrinsece mala ratione iniustitiæ, vel Simoniæ, nihilominus tamen ratione scandali, & mali exempli, & cuiusdam irreligiositatis habet quandam intrinsecam deformitatem, ratione cuius potest absolute, & omnino prohiberi, & constitui in ratione sacrilegii, & Simoniæ ita prohibitæ, vt nunquam possit honestari, si eandem suspicionem, & speciē mali secundum se retineat. Hoc ergo modo verissimum est, consuetudinem illam vt Iuri contrariam, nunquam posse præualere.

Atque hinc concluditur, ad honestandam consuetudinem, vel materiam eius, necessarium esse, vt tales conditiones, ac circumstantiæ occurrant, quæ non solum veram malitiam ex obiecto auferant, sed etiam speciem, & suspicionem mali sufficienter purgent. Si enim consuetudo has duas proprietates habuerit, iam nō erit reprobata per legem, quia non est, cur reprobetur, vt priora etiam argumenta osten-

ostendunt: si autem aliqua illarum caruerit, & malitiam, vel speciem eius retinuerit, semper erit reprobata, vt posteriora etiam argumenta conuincunt. Et aperte sensit Concil. Trident. dicto capit. 14. ibi. *Ingressus eos, qui Simoniacæ labis, aut sordidæ auaritiæ suspicionem habent, fieri non permittant.* Supponit ergo sufficere talem suspicionem, vt talis consuetudo reprobanda sit. Et è conuerso cum hæc ponatur veluti adæquata causa reprobationis, cessante illa, non erit consuetudo ex reprobatis à Concil. & consequenter neque à iure communi, quod ipsummet Concilium paulo inferius renouat. Quod etiam confirmant verba eiusdem Concilii, nam facta exceptione laudabilium consuetudinum, subiungit. *Reliquas vt prauas, ac scandalosas reiiciant, & aboleant.* Ergo excipit illas consuetudines, quæ nec prauæ sunt, nec scandalosæ: tales autem sunt, quæ non sunt per se malæ nec suspicionem mali habent: ergo quando has duas conditiones habuerint, retineri poterunt. Vt autem has duas conditiones habeant, vel habere præsumantur, tria videntur necessaria. Primum, vt petitio iuste reduci possit ad stipendiū sustentationis debitū, non tantū ratione solius consuetudinis, sed etiam ratione suæ originis: quia nimirum è principio propter indigentiam ministrorum cæpit tale onus imponi: nam præter hunc, nullum alium innenio iustum titulum, quo talis exactio ab iniustitia, & Simonia saltem præsumpta (etiam seclusa positiua prohibitione) excusari possit. Nam exactio ad pium opus, nisi credatur esse onus reale beneficio impositum, (vt esse aliquando potest, vt in superioribus dixi) non potest iuste imponi personæ, nisi reducatur ad leuamen, & subsidium ministrorum, quibus cura talium operum incumbit, nam aliter non est iusta, & consequenter non caret specie Simoniæ. Loquor autem semper de exactione, quia in oblatione pia, quæ spontaneam habeat originem, secus est, vt dixi.

Quid requiratur ad bonitatem consuetudinū circa hoc.

10\. *Interrogatio expeditur.* Dices: Quomodo poterit cognosci talis origo post inueteratam consuetudinem? Respondeo, in primis ex materia subiecta posse satis verisimiliter coniectari, nam ordinarie non solent homines talia munera sponte offerre, sed aliqua necessitate coacti. Deinde adhibent Canonistæ distinctionem aliam inter clericos, & laicos, nam laici solent sponte facere pias oblationes clericis: & ideo quando consuetudo est laicorum in ordine ad clericos, præsumitur habere spontaneum initium: clerici autem non solent has oblationes voluntarias facere aliis clericis, nec in Ecclesiis, & ideo quando aliquid temporale pro spirituali conferunt ex consuetudine, signum est, necesse, nec fuisse vnquam illam contributionem spontaneam, sed impositam. Quæ coniectura formaliter intellecta probabilis est, licet non sit vniuersalis. Dico autem formaliter, quia interdum clericus offerre potest more laicorum vt in funeribus. Dico etiam, non esse vniuersalem, quia etiam in Baptismo, & aliis Sacramentis, quæ conferuntur laicis, solent fieri interdum similes violentæ exactiones, quæ in Iure prohibentur, vt patet ex cap. *Placuit*, 2. & cap. 1. *Emendari*, quæst. 1. Et interdum etiam clerici solent clericis aliquid sponte offerre, vt sumitur ex cap. *De Eulogiis*, 18. dist. Maxime ergo spectanda est materia, & occasio muneris cum aliis circumstantiis locorum, & personarum. Ex quibus etiam coniectandum est, an iustus titulus ad talem exactionem subesse potuerit, quod si probabiliter potuit interuenire, præsumendus est iuxta rectam rationem, & communes regulas.

11\. Præterea, necessarium est, vt talis impositio sufficienti auctoritate, & potestate facta sit: quia non possunt priuatæ personæ, etiamsi indigeant, imponere huiusmodi onera his, qui spiritualia recipiunt, vt in cap. præced. dictum est, & ex natura rei constat. Difficile autem est hanc etiam conditionem in ipsa origine agnoscere, tamen si res ipsa rationabilis appareat ex parte materiæ, & aliarum circumstantiarum, ipsa consuetudo esse potest sufficiens testis huius conditionis. Et præsumi debet, nisi aliud obstet. Vt sensit Nauarrus Consi. tertio de Simon. & notat late Felin. alios referens in capite *Ex parte*, primo de officio deleg. Maxime vero poterit obstare indebitus modus exigendi. Et hæc est tertia conditio inprimis necessaria ad honestandam consuetudinem, nimirum vt exactio non sit consueta fieri modo specialiter prohibito in Iure, qualis est extorquere temporalia negando spiritualia, nisi prius temporalia dentur, vel (quod idem est, quicquid aliqui dicant) certa cautio eorum: hunc enim modum maxime Iura detestantur, quia speciem habet mali, vt dicitur in cap. *Audiuimus*, & imaginem venditionis in cap. *In tantum*, ideoque prauæ exactiones dicuntur in cap. *Ad Apostolicam* Et ita si quis recte consideret allegata Iura, semper inueniet aliquem ex his defectibus in actionibus ibi prohibitis. Quando ergo has conditiones habet, consuetudo tolerari poterit, debet autem prius examinari ab Episcopo, & permitti iuxta decretum Concilii Tridentini. Non omittam etiam aduertere, in hac materia maius esse periculum in exigentibus, quàm in soluentibus, quia qui soluere coguntur ab iniustitia immunes sunt, nam si qua interuenit, illam patiuntur, non faciunt: à Simonia autem sola recta intentione liberari facile possunt, quia non intendunt dare pretium, sed onus vel rei impositum, vel sibi imperatum ab eo, qui potest, & cuius factum ipsi examinare non tenentur. Et ideò facile excusari poterunt à prohibitione positiua, si qua fuerit, quia bona fide credunt, consuetudinem non esse Simoniacam, & quia ordinarie Iura prohibentia has actiones magis loquuntur cum exigentibus, quam cum soluentibus.

Ex quibus tandem colligitur, in hac materia fere æquipararì statutum consuetudini. Quod sentit Ludou. Gomez in regul. de Triennali possess. qu. 12. Vbi alios allegat. Et iuxta dicta est intelligendum. Quia licet differentia superius assignata inter arguendum, vera sit, hic non recte applicatur, quia nō admittimus consuetudinem, quasi derogantem iuri communi ex tacita approbatione Pontificum per scientiam, & patientiam: quia reuera nulla interuenit talis derogatio, nec Iura citata illam permittūt: solum ergo toleratur consuetudo, quando talis est, vt ex parte materiæ, & modi non sit communi iuri contraria. At vero hoc modo etiam statutum erit validum, si non sit contra ius commune, sicut esse potest, si in illo concurrant conditiones propositæ ergo æquiparantur. Atque hoc etiam sumi potest ex Concil. Trident. dicto capit. 14. nam pariformiter loquitur de consuetudinibus, & statutis. Quod notauit etiam Nauar. cap. 23. num. 102. verb. *Vndecimo.* Et Vgolin. d. c. 9. §. 11. Dixi autem fere, quia licet consuetudo in hoc conueniat cum statuto, quod debet versari circa materiam iustam, & à suspicione Simoniæ alienam: superat tamen in hoc, quod pluribus titulis honestari potest ex parte materiæ: potest enim esse iudicium realis oneris, & non personalis, cum tamen reale onus non possit fortasse per particulare statutum beneficio imponi: per consuetudinem, etiam potest præsumi auctoritas Papæ, si necessaria sit, vt in d. const. 3. Nauarr. attigit, per statutum autem minime, nisi de expressa confirmatione constet. 12. *In hac materia fere æquiparatur statutum consuetudini.*

CAPVT XLIX.

Vtrum vera Simonia, saltem prohibita committi possit per gratuitam largitionem sine conuentione tacita, vel expressa, vel eius intentione: & consequenter an possit esse Simonia realis sine conuentionali.

1. QVæ hactenus diximus de Simonia conuentionali, communia esse possunt Simoniæ reali: nam omnis Simonia conuentionalis, sicut includit mentalem, ita si ad effectum perducatur per traditionem, & acceptionem rerum, in realem transit. Præsens autem quæstio propria esse videtur Simoniæ realis, nam virtute inquirit, an posit interdum committi vera Simonia realis sine propria conuentionali. Quæ sane quæstio non videtur habere difficultatem, nec rationem dubitandi, si ex sola rei natura, & seclusa Ecclesiæ prohibitione, pertractetur. Quia pars negans videtur manifesta. Nam temporale donum gratis datum non habet rationem pretii, vt supra declaratum est: sine temporali autem dono habente rationem pretii rei spiritualis non committitur Simonia contra ius naturale: ergo ex natura rei non potest committi Simonia, vbi largitio rei temporalis est mere gratuita. Ergo nec potest esse Simonia realis sine conuentionali saltem tacita, & intenta. Probatur hæc vltima consequentia, quia vbi nulla est conuentio, seu pactio, nulla est commutatio vnius rei pro alia, nec etiam est onerosa datio, vel acceptio, ergo tantum est gratuita donatio, ergo seclusa omni conuentione intelligi non potest, quod realis largitio Simoniaca sit. Quod etiam in cap. 36. late probauimus.

2. *An gratuita largitio possit prohiberi. Pars affirmatiua.* Hoc ergo naturali iure supposito, difficultas est, an per prohibitionem iuris Ecclesiastici fieri possit, vt aliqua largitio, & acceptio temporalis muneris facta occasione spiritualis ministerii, & non pro illo, nec ex vllo pacto, aut intentione eius, sit vera Simonia quia prohibita. Pars enim affirmans videtur probari ex Iure in cap. 1. de Simon. Vbi prohibetur omnino aliquid dari ab eo, qui ordinatur, vbi etiam gratuita donatio videtur prohiberi: sed illa prohibitio magis declarata est in cap. *Sicut Episcopum*, 1. quæstion. 2. vbi non prohibetur ordinato, quin posit aliquid dare sponte oblatum, & non postulatum, sed tantum Episcopi, & ministri eius petere prohibentur. Et inde etiam sumitur argumentũ, quia petitio per se non excludit gratuitum donum, & nihilominus si petatur, & detur etiam gratis, supposita prohibitione, erit Simonia. Tamen illa prohibitio renouata, declarata, & aucta est in Trident. sess. 21. c. 1. de Reformat. ibi *Etiam sponte oblatum.* Secundo videtur fieri similis prohibitio in cap. 1. §. Penult. de Censib. in 6. vbi de Prælato visitante suam diœcesim dicitur: *Caueat, ne ipse, vel quisque suorum aliquod munus, quodcunque sit & qualitercunque offeratur, præsumat recipere.* Prohibetur ergo acceptare etiam gratuitam donationem, ergo si recipiat illam, Simoniam committit. Et ita declaratur illa prohibitio, eique pœna interdicti, vel suspensionis adiicitur in cap. 2. eiusdem tit. Et similis prohibitio habetur in cap. *Statutum*, §. *Insuper*, de Rescript. in 6. Vbi ponderandum est verbum *qualitercunque.* Tertio sunt multa iura, quæ prohibent antecedentem receptionem rei temporalis ante spiritualem datam, vel etiam concomitantem, non autem consequentem, vt in cap. *Quam pio*, & in cap. *Sicut Episcopum*, 1. quæst. 2. Et tamen etiam antecedens largitio potest esse gratuita, si vero prohibita sit, erit Simoniaca. Item in capitul. *Renouari*, 1 quæstion 1. Videtur prohiberi etiam spontanea oblatio in Baptismo facta. Ac denique in Trident. sess. 24. cap. 18. de Refor. Videtur etiam gratuita largitio, & acceptio prohiberi: & additur, *Alioquin Simoniæ vitium incurrant.*

In contrarium vero est, quia tam intrinsece repugnat rationi Simoniæ per solam gratuitam donationem, & receptionem committi, vt non videatur esse sub potestate legis humanæ facere, vt talis modus Simoniæ reperiatur, quia de ratione Simoniæ est contractus onerosus tacitus, vel expressus, quo spirituale pro temporali commutetur, vt patet ex definitione supra data, & ex Glos. 1. in c. vlt. de Pact. Item Glossa in c. 1. de Simon. verb. *Vendere*, ibi communiter probatæ. Et sumitur ex cap. *Gratia*, ca. *Gratiam*, cum similibus 1. quæst. 1. Declaratur à simili, quia vbi mutuum non intercedit non potest facere humana prohibitio vt vitium vsuræ committatur in receptione alicuius rei, nam licet posit illam receptionem prohibere, & facere, vt sit iniqua, vel alias iniusta, tamen quod sit vsura, facere non potest, si mutuum non supponitur, quia deficit fundamentum vsuræ, quod est mutuum: nam si mutuum non est, nec vendi potest, ergo nec committi vsura, quæ consistit in venditione mutui. Ergo simili modo in præsenti absque onerosa præstatione non potest facere prohibitio humana, vt insurgat Simonia per solam gratuitam largitionem, vel aceptionem, etiamsi posit facere, vt illa sit alias mala, vel iniusta ratione prohibitionis. Et ratio proportionalis est, quia etiam deficit fundamentum Simoniæ, quod est venditio, seu commutatio rei spiritualis pro temporali: nam qui gratis donat, non vult commutare, nec potest facere prohibitio, vt gratuita donatio non sit gratuita, licet posit facere, vt sit mala, ergo non potest facere, vt sit Simoniaca, quia illa duo simul esse repugnant. Nam si temporale est gratuitum, etiam spirituale erit gratuitum, & consequenter nullo modo venditum: tollitur ergo Simoniæ fundamentum. 3. *Pars negatiua.*

In hoc puncto dicendum est prius de posibilitate huius Simoniæ quia prohibitæ, & deinde de facto an sit aliqua talis, & quando posit ex prohibitione Canonum colligi. In priori enim puncto aliqui existimant, in hac specie non posse veram Simoniam intercedere, etiam ex vi Ecclesiasticæ prohibitionis, non quia in vniuersum nulla sit vera Simonia contra ius positiuum, vt dixit Durandus, sed quia licet aliis modis, vel in aliis largitionibus dari posit, non tamen in hac speciali materia propter rationem factam. Alii vero per contrarium extremum opinari possunt, quoties Ius Canonicum prohibet aliquid gratis recipere pro aliquibus functionibus, aut rebus, constituere actum prohibitum intra proprium vitium Simoniæ. Quia non videtur posse negari hæc potestas Canonicæ prohibitioni, semel autem data potestate, & stante prohibitione, non potest cum fundamento fieri discretio inter peccata commissa contra huiusmodi prohibitionem, & ideo generaliter dicendum erit, malitiam illam esse Simoniam. Sed media via tenenda est. 4.

Dico ergo primo posse per legem Canonicam prohiberi gratuitam largitionem, & receptionem ratione spiritualis beneficii, aut ministerii, seu intuitu illius factam, constituendo contrarium actum in vera specie Simoniæ, etiamsi dans, quantum in se est reuera non intendat nisi ex liberalitate, vel gratitudine donare. Hanc assertionem probant multa ex iuribus citatis: & sumitur etiam ex interpretibus illorum, & ex Doctoribus supra allegatis contra Durandum, nam inter alias Simonias contra ius humanum, hanc ponunt, & alios statim commemorabimus. Potestque suaderi ex dictis de materia, & de pretio Simoniæ: nam ex illis capitibus potest dari Simonia quia prohibita, ergo etiam ex par- 5. *1. Assertio.*

ex parte venditionis, nam est eadem ratio, sicut enim ibi per prohibitionem aliquid constituitur in ratione materiæ Simoniæ, quod natura sua non erat, & aliquid in ratione pretii, quod non erat tale ex natura rei: ita aliquam commutationem, vel pactionem, seu largitionem temporalem cum ordine ad spiritualem receptionem, potest prohibitio efficere proximam materiam Simoniæ, quæ de se talis non erat: nulla enim sufficiens ratio dissimilitudinis reddi potest. Quod si aliqua talis actio, vel compositio inter spirituale, & materiale de se non Simoniaca, potest per legem Canonicam prohiberi vt Simoniaca, profecto etiam gratuita donatio facta ratione rei spiritualis, tali vel tali modo licet de se iniqua non sit, potest ex vi prohibitionis fieri Simoniaca. Probatur consequentia, quia potest interuenire eadem ratio prohibitionis in eadem materia Religionis, & eodem intuitu. Et hoc etiam confirmant dicta in præcedenti c. Nam lex Ecclesiastica prohibet aliquas actiones temporalium rerum pro spiritualibus, etiamsi non petantur vt pretia, sed vt stipendia, vel pia opera, si habeant suspicionem Simoniæ, vel turpis auaritiæ: qua prohibitione stante, actio est vera Simonia, etiamsi intentio non dirigatur ad pretium, nec largitiones illæ sint extra latitudinem gratuitarum remunerationũ: ergo stante simili causa, & ratione poterit talis prohibitio extendi ad dona gratuita non exorta, sed omnino oblata.

6. Declaratur autem hæc ratio, & simul contraria soluitur. Nam licet gratuita donatio vt sic, non sit contractus onerosus, nec permutatio vnius rei pro alia, tamen quando res non donatur, nisi aliqua alia recipiatur, ita vt vel ex modo & occasione donationis constet, vel saltem verisimiliter appareat, donationem illa nõ fieri sine respectu, & ordine ad aliam: tunc licet forte in re ipsa, & coram Deo talis donatio gratuita sit, coram hominibus habet quandam vmbram, & suspicionem permutationis, ergo merito potest lex Ecclesiastica propter reuerentiam rerum sacrarum, & ad vitanda pericula Simoniæ, illã dationem tanquam Simoniacam prohibere. Patet consequentia, quia stante prohibitione, sub illo intuitu actio illa est cõtra Religionem & iniuriosa rei, vel actioni sacræ per modum cuiusdam commutationis, saltẽ apparentis, & ea ratione prohibitę, ergo habet malitiam contra Religionem, quæ ad aliud vitium eius non spectat, nisi ad Simoniam. Vnde licet illa non sit vera venditio, potest esse vera Simonia, quia satis est, quod sit apparẽs venditio seu præsumpta, aut suspecta vẽditio rei spiritualis, & quod eo titulo sit lege prohibita. Et ita est intelligenda Simoniæ definitio, sicut de aliis particulis diximus, sc. vt sit venditio, aut vera quoad Simoniam contra ius Diuinum, aut reputata per legem quoad Simoniam prohibitam. Dices: erit ergo talis Simonia non vera, sed putata, vel præsumpta. Respondetur, negando consequentiam, quia præsumptionem, & apparentiam habebat talis actio de se, & ante prohibitionem Ecclesiæ, per prohibitionem autem constituitur in ratione veræ Simoniæ, quia iam est actio vere prohibita sub tali ratione, & ita imago illa venditionis supponitur ad prohibitionem, & est quasi motiuum eius: malitia autem Simoniæ sequitur ex prohibitione. Vnde licet quantum ad materialem actionẽ possit Simonia quia prohibita, dici impropria, & nõ vera respectu venditionis rei spiritualis, quæ vere talis est, & per se mala: nihilominus quoad malitiam, vera Simonia est, & fortasse eiusdem rationis.

7. Dico secundo. Non omnis prohibitio gratuitæ 1. *Assertio.* donationis facit actionem Simoniacam, sed illa tãtum, quæ fit intuitu Religionis in tali materia, quæ aliquo modo spectat ad commutationes voluntarias sacrarum rerum, vt tales sunt, cum temporalibus, cum vilipendio, & iniuria rerum sacrarum. Hæc assertio constat ex dictis, quia talis prohibitio sufficit ad constituendam actionem Simoniacam, vt ostensum est: aliæ vero, quæ sub aliis rationibus fieri possunt, non sufficient, quia in eis cessat prędicta ratio, & ita semper constituent actus in alio vitiorum genere. Et vtraque pars declarabitur magis, discurrendo per Iura in prioribus rationibus dubitandi allegata. Nam in primo argumento afferebatur cap. *Sicut Episcopum.* Per quod illa petitio, & exactio sine dubio prohibita est vt Simoniaca, & consequenter etiam datio, *quæ ex ambientis petitione procedit.* Vt ibi dicitur, nam illa nõ caret macula, vti ibi significatur, vtique Simoniæ, nam de hac tantum ibi sermo erat, & hoc intuitu fit illa prohibitio, ne ordinatio vendi videatur. Vnde ab illo capite sumptum est caput primum sub titulo de Simonia collocatum, quod proinde veram Simoniam prohibet, & in eodem sensu accipiendum est, vt prohibeat non absolute omnem donationem gratis oblatam, sed petitam, & exactionem eius. In conc. autem Trid. vt notaui, augetur prohibitio etiam ad sponte oblata, ibi tamen non ita clare explicatur Simoniæ ratio: solum enim dicitur. *Quoniam ab Ecclesiastico ordine omnis auaritiæ suspicio abesse debet.* Tamen infra vocat contrarios *abusus & corruptelas Simoniacæ prauitati fauentes.* Vnde verisimile est, etiam spontaneas oblationes, seu donationes ex vi illius iuris esse prohibitas vt Simoniacas, vnde eisdem pœnis Iuris illas subiicit, iuxta c. *Placuit vt de* 22. 1. q. 1. vbi de Simonia sermo est. Et hanc partem confirmant etiam Iura in tertio loco citata: nam sine dubio in illis est sermo de Simonia, & maxime id expressit Concil. Trid. Et idem dicendum est de omnib. iuribus, in quibus materia ipsa, & verba legum id postulant, vt sunt multa sub titulo de transactionibus, quæ postea tractabimus: & maxime iuuant, quæ sub titulo de Simonia inuenta fuerint.

At vero Iura, quæ secundo loco afferebantur, alteram conclusionis partem declarant, & suadent. 8.
Nam prohibitio facta in c. 1. de Censib. in 6. non videtur ad Simoniam pertinere, quia nec illa prohibitio continetur sub titulo Simoniæ, nec materia, vel ratio eius, nec verba legis id postulant. Prohibet enim visitatoribus Ecclesiasticis, & eius familiaribus, ne aliquid vltra debitas procurationes recipiãt. Et pro ratione reddit, *vt non quæ sua sunt, videantur quærere, sed quæ Iesu Christi.* Quæ ratio ad Simoniam nõ spectat, nec ibi inuenitur aliud verbum, quod illam indicet. Pertinet ergo illa prohibitio ad iustitiam, & ad vitandam, auaritiam, ac turpem quæstum. Idem censeo de c. *Statutum*, de Rescript. Quamuis enim in principio illius §. *Insuper* dicatur: *vt gratis, & cum omni puritate iudicium coram ipso procedat*: per quæ verba videri potest prohibitio fieri intuitu vitandi Simoniam: nihilominus receptio contra illam prohibitionem non videtur esse Simoniaca, sed iniusta, ac turpis quæstus. Nam illa prohibitio pertinet ad iudices à Sede Apostolica deputatos, & per illam non intenditur cultus Religionis, aut rerum sacrarum, sed integritas, & puritas iudicii, & vt acceptiones personarum, & corruptiones iudicum, & omnia onera litigantium euitentur, & ideo prohibitio illa alterius rationis existit. Idem ergo dicendum est de omnibus similibus prohibitionibus, in quibus ratio Simoniæ sufficienter non exprimitur. Et ratio moralis est, quia per gratuitam donationem, non incurritur Simonia ex natura rei, vt dixi, ergo si non inuenitur prohibitio satis expressa, non erit aliqua Simonia, esto sit aliud vitium. Eo vel maxime quod Simonia est grauissimum vitium, magisque pœnis expositum, & ideo non debent de illo intelligi Iura, nisi vel materia cogat, vel verbis legis satis declaretur, quia in dubio benignior interpretatio adhibenda est iuxta vulgares regulas Iuris.

CAPVT L.

An pactio, & traditio rei temporalis ad obtinendam spiritualem excusetur à Simonia reali, & conuentionali propter intentam redemptionem vexationis?

1. EXplicuimus in superioribus nonnullos modos, quibus pactio, & conuentio, atque etiam traditio rei temporalis pro spirituali obtenta, vel obtinenda licite, & absque Simonia fieri possit, quia non pretium, sed stipendium, aut gratuitum donum alias debitum honesto modo, & sine repugnantia legis accipitur, nunc supersunt duo alii tituli, quibus hæ pactiones, & largitiones fieri solent, non directe ad rem spiritualem obtinendam, sed quasi per accidens ad remouenda impedimenta, quæ per vexationem, vel per litem occurrere solent. Et de priori dicemus in hoc cap. de posteriori in sequenti. Attigimus autem hanc materiam de redemptione vexationis supra capite 12. de vexatione circa receptionem Sacramentorum, & ex natura rei magis, quam ex iure positiuo diximus: hic vero potissime tractanda est in materia beneficiorum, & magis iuxta Canonicum Ius, quam ex solo naturali, quamuis neutrum sit prætermittendum. Sunt autem in hac materia duæ magistrales regulæ, quas D. Thom. posuit d. q. 100. art. 2. ad 5. & communiter receptæ sunt, quas explicando materiam hanc expediemus.

D Thom. duas regulas assignauit circa hanc rem.

2. *Prima regula.* Prima regula est, post ius acquisitum, seu obtentum beneficium, aut aliud spirituale donum, non est Simonia, redimere vexationem, quæ pro iure tollendo iniuste refertur, vel probabiliter timetur. Ita D. Thomas supra, concordantque ibi Caietan. Sot. & alii expositores. Et Palud. Maior. & alii 4. d. 25. cum multis, quos retuli d. c. 12. Idem docet Glos. in cap. *Nullus Episcopus*, 1. q. 1. quæst. 1. verb. *Restituat.* & in cap. *Quæsitum*, 1. 1. quæst. 3. verb. *Redemptione*, & Glos. 1. in cap. *Decimus* 3. 16. quæst. 7. Item Glossa 1. & 2. in cap. *Dilectus*, 1. de Simon. vbi est hæc communis sententia Innocent. Panor. & aliorum, Præposit. 1. quæstion. 1. in princip. numer. 27. Turrecr. in d. cap. *Quæsitum*, &c. *Altaria*, 1 quæst. 3. Paul. Burgens. de Irregular. tit. de Simon. n. 58. Nauar. d c. 23. n. 102. verb. *Octauo.* Siluest. verb. *Simonia*, q. 3. Regul. 3 & quæst. 13. in principio Angel. ver. 2. n. 13. Anton. d. cap. 5. §. 13. Redoan. 2. p. cap. 31. num. 48. & 3. p. cap 2. numer 5. Rebuff in praxi titul. de Simon. in renun. à num. 18. & omnes Summistæ. Probaturque satis clare in cap. *Dilectus*, 1. de Simon. vbi Præpositus quidam alteri pecuniam dedit sub promissione non inferendi sibi iniusta grauamina, & non censetur Simoniacus, imo Papa censuit, seruandam fuisse promissionem. Item probatur ex d. cap. *Quæsitum.* Vbi quidam Religiosi redimentes vexationes quas patiebantur in Ecclesiis, quas possidebant, nihil peccasse supponuntur, vt omnes notant. Ratio vero est, quia ille, qui sic redimit vexationem sibi illatam, non dat illam pro aliqua re spirituali, sed pro vitanda iniuria, nec etiam per illam pecuniam aliquid spirituale acquirit, nam supponitur iam habere, & nihil de nouo acquirere. Vt autem hæc assertio, & ratio declarentur, nonnulla obiicienda sunt.

3. *Obiectio prima.* Primo obiici potest cap. *Matthæus*, de Simon. Vbi quidam legitime electus à maiori parte eligentium, qui pecuniam dedit paucis, qui in electionem non consenserant, ne se vexarent, Simoniacus censetur, & tamen habebat ius acquisitum per electionem, ergo. *Secunda obiectio.* Secundo, si ratio facta esset valida, sequeretur licitum esse possidenti beneficium dare pecuniam ad redimendam vexationem etiam iustam, vt verbi gratia, ne priuetur beneficio à Prælato, qui iuste potest eum priuare, vel ne accusetur de crimine digno priuatione. Consequens est falsum, vt ab omnibus supponitur, ergo. Sequela probatur, quia etiam tunc nihil spirituale acquirit, sed solum remouet impedimenta, parumque ad Simoniam videtur referre, quod vexatio sit iusta, vel iniusta, nam semper sola vexatio venditur, & redimitur, & per hoc nihil spirituale acquiritur. Tertio, à fortiori sequitur, non esse Simoniam, dare alteri pecuniam, ne mihi litem moueat circa beneficium, quod possideo pacifice, & bona fide, quia tunc vel vexor non iuste, vel saltem dubie. Consequens est falsum, quia post litem motam non licet pecuniam dare, vt alter desistat, vt cap. sequent. videbimus, ergo nec antea licet dare, ne illam moueat. *Tertia obiectio.*

4. *Occurritur primæ.* Ad 1. variis modis responderi potest, primo, illam non fuisse vexationem omnino iniustam, quia fortasse licet electio esset à pluribus facta, poterat in dubium reuocari, vel propter aliquam incapacitatem electi, vel propter defectum aliquem eligentium, vel in modo eligendi commissum. Ita respondet Glossa ibi verb. *Paucis.* Quæ doctrinam veram supponit, scilicet, vt locum habeat redemptio vexationis in iure acquisito, oportere ius esse indubitatum, & certum, & vexationem esse manifeste iniquam, quod verum est, vt statim dicam, tamen non videtur applicari ad illum textum cum fundamento in illo, quia ibi potius significatur, vexationem fuisse iniustam, vt patet ex illis verbis: *Ei, qui magister discordiæ videbatur, certæ quantitatis munus soluit: & sic contradictio conquieuit.* Non enim diceretur magister discordiæ, si iure suo vteretur, cessatio etiam tam facilis à contradicendo propter munus receptum, indicat, fuisse iniustam contradictionem. Veruntamen non sunt hæc verba adeo euidentia, vt omnino cogant, quia non est necesse, illum magistrum discordiæ ita vocari, quia iniustam faceret contradictionem, sed quia erat caput illius, qualiscunque illa esset. Vel saltem dubium videri potuit, an esset clare iniusta, vel cum aliquo fundamento probabili, tale enim dubium indicat scrupulus, & dubium ipsiusmet electi, qui, nullo accusante, dubium conscientiæ suæ fecit Pontifici proponi, quia forte dubitabat qualis fuisset contradictio. Et ideo Pontifex eligendo in dubio tutiorem partem, consulit illi vt renunciet beneficio. Potest ergo hæc expositio textui satisfacere, licet communiter non admittatur.

5. *Respondetur.* Secundo responderi potest, quod licet vexatio esset plane iniusta, redemptio vexationis non erat necessaria, & ideo non fuit licita. Primum patet, quia poterat contradictio per accessum ad Superiorem, seu competentem iudicem sedari, & tolli, quando autem facile potest vexatio repelli alia via, non potest licite pecunia redimi, argument. capit. *Ad aures*, eodem vbi Ioan. Andr. & docet Rebuffus supra num. 20. & 21. referens Abba. in dicto cap. *Dilectus*, 1. numer. 4. & Felin. numer. 3. & idem habet Redoan. 3 p. capit. 2. numer. 17. Veruntamen hæc responsio supponit doctrinam dubiam, & non satis probatam, & illam sine fundamento ad textum accommodat.

6. Primum declaratur, quia supponitur in illa expositione, redemptionem vexationis non esse licitam etiam in tuenda re iam acquisita, nisi vbi tanta est potentia vexantis, vt sine magno discrimine, vel stipendio non possit eius molestia, & inquietudo remoueri. Hæc autem conditio valde onerosa, & scrupulosa est, & D. Thom. ac Theologi illam non significant, nec in ratione, aut Iure fundamentum habet, sine quo non sunt onerandæ, nec illaqueandæ conscientiæ. Declaratur assumptum, quia nec est necessaria de iure naturali, nec de iure positiuo: ergo. Probatur prima pars, quia licet quis possit

Su-

Superiorem adire, vt eius auctoritate se defendat: si facilius & minus molestum sibi esse existimet, pecunia redimere vexationem, re vera non erit Simoniacus, stando in solo iure Diuino, quia non cōparat per pecuniam aliquid spirituale, vt patet ex dictis: nec etiam est iniustus, nam potius ipse patitur, nec potest dici scandalosus, aut inducens alium ad malum, sed potius ad minus malum, quia alter maiorem iniuriam inferebat, & inducitur, vt sit cōtentus minori, qualis est accipere pecuniam, & fortasse litigando iniuste maiora peccata, & longiori tempore ille committeret.

7. Secunda pars probatur, quia in iure Canonico nulla est talis prohibitio nam in cap. *Ad aures*, nihil tale dicitur: imo Glos. ibi oppositum sentit: præterquam quod in casu illius textus res spiritalis (scilicet absolutio à censura, de qua ibi est sermo) nondum erat comparata, & ideo non est simile dictum Ioann. Andr. Et alii etiam Auctores loquuntur in diuersa specie: requirunt enim hanc conditionem, quando ius non est omnino acquisitum, & vexatio redimenda est ab eodem, qui ius est collaturus, vel completurus, de quo infra videbimus. Quando autem ius est acquisitum, & certum, & vexatio est plane iniusta, non requirunt impotentiam moralem resistendi alia via, vt redemptio sit licita: nec mihi videtur talis conditio necessaria: sed satis esse existimo, vt redimens vexationem minus dispendii, aut incommodi sentiat in illo modo repellendi vexationem, quam in aliis. Vnde tandem ostenditur altera pars, quia ex d. capit. *Matthæus*, non potest colligi magistrum illum discordiæ non fuisse adeo potentem, aut industrium, vt non posset multo maiorem molestiam inferre, quam esset, donum, aut pecuniam accipere: nec de hoc aliquid affirmare quis potest, nisi diuinando. Adde quod licet illa conditio esset necessaria propter debitum ordinem seruandum, vel propter vitandum scandalum, vt alias causas, nunquam esset Simonia, illam non seruare, & redimere vexationem, quia re vera non esset emptio rei spiritualis: ego non posset illo modo habere locum responsio illius textus, etiam admissa illa conditione, eiusque transgresione in casu eiusdem textus.

8 *Respondetur tertio.* Tertia, & communis expositio est, illum redemptorem suæ vexationis ideo fuisse iudicatum Simoniacum, quia erat tantum electus, & non cōfirmatus, & ita nondum habebat plenum ius. Ita significat ibi Innocentius qui sentit, ante confirmationem non licere redimere vexationem, etiam iniustam, & hoc sequuntur ibi Panormitanus. Cardinalis, & alii. Sed hæc sententia continet difficilem doctrinam: nisi sano modo intelligatur: Nam rite electus, & non confirmatus dupliciter potest vexari. Primo in ipsa electione, procurando inique cessare illam, & defectum, quem non habuit, calumniari, &c. Secundo in persecutione, seu in confirmatione. Si vexatio sit priori modo, & sit clare iniusta, sine dubio potest redimi sine culpa, quia etiam tunc per talem redemptionem nihil spirituale acquiritur, sed ius illud acquisitum, qualecumque illud sit, conseruatur. Et ita dixit Belamera, quem refert Præposit. supra numero 3. Et licet ipse dubitare videatur, tandem consentit. Et sequitur aperte ex declaratione, quam prius numero 27. posuerat, scilicet cum dicitur non habens plenum ius, non posse redimere vexationem suam ab aliquo, intelligi, *Quoad illa quæ restant, vel quoad iam facta, quæ iuste poterant impugnari.* De qua declaratione infra videbimus quoad id, quod directe continet: nunc ex illa per argumentum à contrario colligimus, electum rite, si impugnetur iniuste in ipsamet electione iam facta, posse redimere vexationem suam. Item electus, & confirmatus, & institutus in beneficio, licet non sit possessionem adeptus, & fortasse non possit vexationem circa possessionem redimere, de quo infra, nihilominus si vexetur circa ius acquisitum per institutionem, vel confirmationem, redimere vexationem poterit secundum omnes, quia non vltra progreditur, sed quod habet, tuetur, ergo idem est in electo. Imo idem est in quocumque iure, quod iam habetur, siue sit in re, siue ad rem, siue proximum, siue remotum, nam pro illo tuendo licite redimitur vexatio, vt si quis violenter detineatur, ne intra terminum præfixum possit beneficio opponi: potest redimere vexationem, quia non emit beneficium vllo modo, sed libertatem redimit, in qua habet ius. Itē si legitime præsentatus in ipsa præsentatione vexetur, impugnando iniuste illam &c. & sic in cæteris. Ratio clara est, quia eadem est proportio defensionis cuiuscumque iuris ad illam, si ius illud solum consideretur vt quid possessum, & habitum, sicut re vera est: tunc enim idem ius procedit, si redemptio sistat in defensione talis iuris.

Non potest ergo cap *Matthæus*, intelligi de redemtione vexationis in ipsa electione. Debet ergo intelligi in prosecutione illius, & in hoc sensu recte procedit sententia Innoc. & communis, vt mox dicemus. Et quamuis in textu non expresse habeatur, fuisse hunc vexationis modum, tamen & sufficienti enumeratione potest verisimilius colligi & ex materia, & ex verbo illo, *Voluntate turbata*, nam cum electio supponeretur facta à maiori parte, & pauci essent, qui contradicerent, verisimilius est, iam non electionē, sed confirmationem impugnare voluisse, & ideo electum multum timuisse, id enim significat verbum illud, *Voluntate turbata*, ac subinde voluisse redimere vexationem, ne progressus electionis suæ ad confirmationem impediretur, & ita ille textus nihil facit contra superiorem regulam. 9.

Et ex his facilis est responsio ad alias obiectiones. Ad 2. enim de vexatione iusta respondetur, negando sequelam, & similitudinem rationis. Omnes enim Doctores constituunt discrimen in hoc inter vexationem iustam, & iniustam, vt hanc liceat redimere, non illam. Ita Panormit. Felin. & alii supra citati, & hoc supponit vt certum Glossa citata in d cap. *Matthæus*, quæ quoad hoc ab omnibus approbatur. Idem Nauar. conf. 41. de Simon. num. 2. & Redoan. 3. p. ca. 22. n. vltimo. Qui rationem reddit, quia iusta vexatio non est vexatio, sed correctio, & ideo illam vendere, aut emere non licet. Quæ tamen ratio non est vniuersalis, quia possunt esse aliæ iustæ vexationes, quæ non sint correctiones, vt si quis vexare velit, impetrando beneficium, vel quid simile. Et præterea illa ratio probat, rem esse illicitam ex alio capite: scilicet quia emitur perseuerentia in culpa, & impunitas in peccando, non tamen videtur probare Simoniam. Ideo alii probant hanc Simoniam ex capite *Nemo*, de Simon. vbi Simonia censetur, desistere à correctione propter pecuniam. Sed illa est alia species Simoniæ, quæ committitur in emptione omissionis spiritualis functionis, de qua non est certum, esse propriam Simoniam, licet nos id concedamus, vt supra tractatum est: non tamen probat illa ratio, nec textus ille de Simon circa ipsum beneficium, de quo hic tractamus, & de qua procedit secunda difficultas supra posita Ratio ergo esse videtur, quia quando quis iuste vexatur circa beneficium, vel quodcumque ius spirituale iam habitum, eo ipso ius illud non est omnino firmum, sed iuste irritabile, vel auferibile, qui ergo redimit talem vexationem, aliquid spirituale emit, quia per pecuniam comparare vult conseruationem beneficii, seu firmitatem infirmi iuris, & ideo Simoniam committit. Et ita ad secundam obiectionem negatur seque- 10. *Occurritur secundæ obiectioni supra positæ.*

la: ad probationem autem negatur assumptum, nam quando vexatio erat iusta, per redemptionem eius paratur via ad firmandum ius, & conseruandum, quod vel à principio facit infirmum, vel successu temporis factum est, vt in casu illo de volente impetrare beneficium, non enim posset esse impetratio iusta, nisi vel collatio à principio habuisset defectum, vel postea per delictum, vel alio modo fuisset ius infirmatum, & idem inuenietur in omnibus similibus.

11. *Respondetur tertiæ obiectioni.* Vnde etiam facile patet solutio ad 3. de remotione litis futuræ, præueniendo per pecuniam. Aut enim lis, quæ timetur futura, est euidenter iniusta, vel iusta, aut dubia: in priori casu licitum est, vexationem redimere, seu data pecunia litem impedire, ne moueatur. Ita docent omnes citati, & Glossa in cap. *Cum pridem*, de Pact. & ibi Abbas num. 9 & patebit à fortiori ex dicendis capit. seq. Ratio vero est, quia illa est iniusta vexatio, & de facto, non de iure, & circa rem acquisitam, vt supponitur, parumque refert, quod vexatio fiat per vim priuatam, vel per iudicem: imo etiam si fieret ab ipso iudice, vel Prælato, liceret illam redimere, vt recte notauit Præpositus supra, ergo idem est, etiamsi futura sit à priuato: vtendo iudice vt instrumento quocumque modo. At in secundo casu quando lis est iusta, non est locus redemptioni, vt per se euidens est. Neque etiam in tertio quando res est dubia: tum quia eo ipso lis est iusta, si dubium sit probabile, tum etiam quia si lis est dubia, titulus vel ius spirituale dubium est: ergo non licet illud pecunia firmare, vt diximus.

12. *Conditiones necessariæ vt redemptio, vexationis procedat. Prima conditio.* Tandem ex his colligere licet conditiones necessarias, vt redemptio vexationis illatæ in iure acquisito sit licita. Prima est, vt ius sit certum, & indubitatum: alias nondum simpliciter habetur, vt notauit Panor. in d. c. *Cum Pridem*, de Pact. num. 9. Felin. d. c. *Dilectus*, n. 3. Rebuffus d. tit. de Simon. num. 18. Qui declarat, tunc dici posse, aliquem habere ius certum, quando ei à peritis consultum fuerit, ius suum esse præcipuum. Et illum sequitur Redoan. 3. p cap. numero 16. qui etiam refert Nicol. de Mil. verb. *Simonia*. Intelligendum autem hoc esse videtur, quando in tali scientia periti communiter iudicant, esse certum, quod tale ius sit præcipuum: nam tunc in dubio debetur habenti illud. Addo etiam circa hanc conditionem, in tantum esse necessariam, in quantum ad iniustam vexationem necessaria est. Nam si quis habeat ius acquisitum, quod vna via, & titulo infirmare posset, & in dubium vocari, & alius non illo modo, sed per aliam iniustam vexationem tenet illud auferre, & molestare, certe licitum esset, redimere vexationem, quia tunc iniuste vexatur in eo, quod vere habet, & comparatione facta ad talem vexationem ius illud potest dici certum. Idemque esset, si cum ius sit dubium vt vnum (vt sic dicam) alius per vexationem velit illud reddere dubium vt decem, per falsas calumnias, aut imposturas, & sic de aliis: nam in his omnibus eadem ratio cum proportione locum habet.

13. Secunda conditio assignari solet, vt ius sit ple-
2. *Cōditio.* num: quæ intelligenda est modo supra explicato:
3. *Cōditio.* & de illa dicentur plura in regula sequenti. Tertia est, vt vexatio sit iniusta, quæ iam etiam declarata
4. *Cōditio.* est. Quarta, vt vexatio sit de facto, & non de iure: ita enim loquuntur dicti auctores. Hæc tamen conditio cum præcedenti coincidit: non enim est sensus, necessarium esse, vt vexatio sit per violentiam facti, vt comminando mortem, inimicitias gerendo, & non per viam iudicii, & litis, quia vt dixi, si lis sit plane iniusta, vexatio redimibilis est, & de facto esse censetur, non de iure. Tunc ergo solum dicitur esse de iure, quando iniusta non est, & ita eadem est conditio hæc cum præcedenti. Vltima additur ab aliquibus, scilicet, quod vexationis redemptio sit moraliter necessaria, ita vt aliud remedium sine magno dispendio adhiberi non possit. Sed hæc conditio non est necessaria, vt explicaui, satis enim est, quod redemptio sit facilior, & expeditior via, secluso semper scandalo. Aliam conditionem statim explicabo.

Vltimo interrogari potest circa hanc regulam, quid dicendum sit de recipiente pecuniam: vt à vexando cesset, an Simoniacus sit, vel quomodo peccet? In hoc Præpos. supra numero 30. simpliciter dicit, hunc esse Simoniacum: & dicit, esse communem sententiam in d. c. *Dilectus*, sed neque Glos. neque Panorm. neque Felin. vel alii ibi vocant illum Simoniacum, sed iniustum, vel iniquum. Vnde assero in primis, ex vi acceptionis pecuniæ illo titulo, Simoniam non committere, nisi materia vexationis spiritualis sit. Declaratur prior pars, quia ex vi redemptionis vexationis nihil spirituale vendit, qui pecuniam accipit, sed solam omissionem vexationis iniquæ, quæ temporale quid est. Et ideo oportet, vt non cedat alicui iuri spirituali, nam tunc vtrinque esset Simonia, quia non redimeretur vexatio facti, sed iuris: ergo quando vexatio tãtum est facti, non venditur spirituale, recipiendo pecuniam. Item, alter nihil spirituale emit, vt ostendimus: ergo ipse nihil spirituale vendit. Vnde obiter colliges, quod si patiens vexationem talem, non temporale quid, sed spirituale aliquid daret pro redimenda vexatione, Simoniacus esset. Vt si is, qui vexatur in pingui beneficio, quod possidet, offerat vexanti aliud tenue beneficium, quod habet, vel facere illum vicarium suum, vel procurare illi aliud beneficium, vt à vexando desistat, Simoniam committet. Patet: tum quia dat spirituale pro temporali, nimirum, vt à vexatione temporali liberetur: tum quia ille, qui vexat, tunc Simoniacus est, non quia vendit vexationis cessationem, sed quia pro re spirituali illam vendit, seu potius quia rem spiritualem per illam emit: tum denique quia tunc beneficium non pure datur, nec accipitur, sed cum pacto, & conditione iniqua. Exemplum esse potest in c. *Ephemium*, & *Thomam*, 2. qu. 3. Vbi illi duo vt Simoniaci puniuntur, quia pro relinquenda Episcopi accusatione ordines receperant. Verum est, illam non fuisse redemptionem vexationis, quia accusatio iusta erat, vt constat ex Gregor. lib. 4. Epist. 50. alias cap. 94. Tamen si attendatur ratio Gregorii, non minus fuisset Simonia, etiamsi accusatio fuisset iniusta. *Nam nimis indignum* (ait) *& contra regulas Ecclesiasticæ disciplinæ est, vt honore, quem non ex meritis, sed pro sceleris præmio perceperunt, fungantur.* 14. *An sit simoniacus qui recipit pecuniam vt desistat à vexatione inferenda Præpositus. Resolutio.*

Atque hinc intelligitur alia conditio (quam supra huc remisi) necessaria ad licitam redemptionem vexationis, scilicet vt res, quæ datur pro tollenda vexatione, sit res temporalis, & in commutationem, & pactum humanum licite trahi possit, alioqui Simonia committetur, non ex parte iuris spiritualis, quod à vexatione liberatur, sed ex parte pretii, vt sic dicam, quo vexatio redimitur. Et hinc tandem facile patet altera pars huius resolutionis, nam potest vexatio fieri per materiam spiritualem, vt negando alicui absolutionem à censura, aut aliud spirituale ius. Tunc ergo qui recipit pecuniam, vt à vexando desistat, Simoniacus est, & id docent Gloss. & doctores in dicto capit. *Dilectus*, & ita in tali casu videtur loqui Præposit. supra. Ratio vero est, quia tunc pro re spirituali pecuniam accipit, nimirum pro absoluendo, vel conferendo spirituali iure. An vero tunc redimens vexationem, sit Simoniacus, dicemus in sequent. puncto. 15. *Vltima conditio.*

Addendum tandem est, eum, qui pro desistendo à vexatione iniusta pecuniam recipit, semper esse iniustum, & ad restitutionem teneri. Probatur, quia 16.

vllo iusto titulo illam recipit, neque, alius voluntarie illam dat, sed per iniuriam coactus, ideoque illam semper repetere potest, vt cum Glossa in dicto capite *Dilectus*, omnes notant. Quamquam ex illo textu nonnulla difficultas circa hoc oriatur: nam de illo, qui pecuniam receperat, vt cessaret à vexando, sub conditione, & promissione non amplius vexandi, ait Pontifex, compellendum esse ad illam restituendam, *Si contra promissionem venisse constiterit.* Ex hac enim adiecta conditione videtur subintelligere Pontifex, quod si seruasset promissionem, non teneretur ad restituendum. Propter hoc Hostiensis, & nonnulli alii ibi putant, illam non fuisse redemptionem vexationis, sed transactionem cum auctoritate Superioris. Sed non placet, quia non habet fundamentum in textu: imo repugnat verbis eius, & destruit textum illum, in quo maxime probari videtur hæc redemptio vexationis. Et ideo Felin. Cum Cardin. ait, non esse hunc sanum intellectum: ipse vero solum ait, non posse inde sumi argumentum à contrario, propter absurdum, quod sequitur. At vero Gloss. ibi dicit subintelligendum vel addendum esse, *maxime*, quod non displicet Panormit. Ego autem breuiter dicerem Pontificem ibi solum respondisse ad ea, quæ interrogata, & proposita erant. Querela autem solum erat de non seruata promissione, & ideo solum respondit, vt si constaret, non seruasse promissionem, ad restitutionem compelleretur. Nam si promissionem seruasset ex vi illius petitionis, & processus compelli non posset, sed oporteret examinare, qualis fuisset vexatio præcedens, & an ex parte vexantis posset aliquo modo defendi, & honestari.

17. *Obiectio expeditur.* Dices: Ergo iam vertitur in dubium, an fuerit iusta, vel iniusta vexatio. Respondeo in primis, non proprie verti in dubium, sed solum dici, non fuisse petitionem in hoc fundatam, & consequenter nec fuisse probatum, licet obiter dictum, & suppositum fuerit. Deinde licet verteretur in dubium, responsio Pontificis fuisset solida, quia siue iusta, siue iniusta fuisset vexatio, non impleta conditione, pecunia erat restituenda. Et ita etiam supponitur, potuisse pactum esse licitum ex parte redimentis, vt si fuit pura redemptio vexationis iniustæ, quod tunc allegatum directe non est, quia difficiliorem fortasse habebat probationem, & plus moræ, ac periculi. Accedit, quod illa conditio merito addi potuit, quia non constabat, an nouè lites motæ ab illo Archidiacono essent iniustæ, nec ne: nam si iustæ fuissent, non essent contra promissionem: & ideo merito addita est conditio, quæ virtute continebat, examinanda fuisse noua grauamina, an essent contraria promissioni, id est, an essent iniusta, necne: nam si essent iusta, non essent contraria: & ita non habuisset locum petitio facta illo titulo violatæ promissionis, quicquid esset de alio titulo iniustæ extortionis, de quo tunc non agebatur. Hinc vero confirmatur, quod diximus, non fuisse illam transactionem, sed redemptionem vexationis, nam si fuisset transactio facta super beneficia auctoritate Superioris, nulla lis posset de nouo moueri, vel admitti super transacta, nec in dubium vocari, an nouum grauamen iustum fuisset, vel iniustum: nam eo ipso, quod esset contrarium transactioni, fuisset iniustum.

18. *2. Regula* Secunda regula principalis est, nondum acquisito iure, non licere, pecunia redimere vexationem, quæ impedit ius acquirendum, sed Simoniam committi, si talis redemptio fiat. In hac regula conueniunt Diuus Thomas, & omnes Theologi supra citati, Glossa, Innocentius, Panormitanus, & alii in dicto capite *Dilectus*, & dicto capite *Matthæus*: & Summistæ, ac denique omnes supra relati. Videturque aperte probari ex dicto capite *Matthæus*, iuxta sensum à nobis explicatum. Quia in casu illius textus videtur commissa Simonia propter redemptam vexationem, & non propter vexationem circa ius acquisitum vt sic, vt declarauimus iuxta priorem regulam, ergo propter ius acquirendum. Ratio autem est, quia qui non habet ius spirituale, quod acquirere intendit, licet redimendo vexationem pecunia, immediate non det pecuniam pro re spirituali, tamen mediate vult acquirere ius, mediante pecunia: hoc autem est, emere illud, & ideo Simonia committitur: Quæ ratio efficax est, quando impedimentum per pecuniam sublatum non erat iniustum: at vero si erat cum iniuria, & iniustitia, res non caret difficultate. Itaque distinguere etiam hic possumus de vexatione iusta, vel iniusta. Prior non meretur nomen vexationis, vt supra dixi, sed est iusta causa, vel iustum obstaculum, quod potest impedire acquisitionem rei spiritualis. Et tunc clarum est, esse Simoniam, tale impedimentum pecunia tollere: nam dictum est, redimere vexationem iustam etiam circa rem iam acquisitam, esse Simoniam, ergo multo magis circa rem acquirendam. Deinde, est optima ratio facta, quia illud non est redimere vexationem, sed per pecuniam planiorem viam facere ad spirituale acquirendum. Exempla sunt, si quis concurrenti ad oppositionem beneficii, pecuniam tribuat, aut pensionem promittat, ne se opponat. Item, si quis illegitimus, vel alias irregularis, vel inhabilis ad beneficium, vel ordinem, pecuniam det alicui ne denunciet illum defectum. Item si quis habens defectum ætatis, pecunia corrumpat testes, qui impedimentum testimonio falso remoueant, vt ita ordines, vel beneficium obtineat, Simoniam committit: & sic de aliis vide Nauarr. in Conf. 39. de Simon. & sequentibus. At vero quando vexatio est iniusta, & proxime quis intendit repellere iniuriam, res non caret difficultate.

Argumentum ergo 1. contra regulam sic intellectam de iniusta vexatione: quia vel illa regula fundatur in solo iure Diuino, & naturali: vel in Iure Canonico: neutro autem modo sufficienter probatur, ergo. Probatur minor quoad priorem partem: quia ex natura rei redemptio vexationis iniustæ licita est: & ita in temporalibus etiam pro acquirendo iure licite fit legib. 1. & 4. ff. de Condict. ob tur. cau. Sed in his spiritualibus non habet specialem rationem intrinsecæ malitiæ, ergo. Probatur minor, quia redemptio vexationis ex se non est emptio rei acquirendæ, quæ per vexationem impeditur, sed sola emptio liberationis à tali violentia, vel iniuria, seu cessationis ab illo affectu, à quo manat talis violentia, vel iniuria: sed in emptione talis cessationis non continetur virtualiter, & intrinsece emptio rei spiritualis acquirendæ, vel potius acquisibilis (vt dicam) nec etiam necessarium est, vt intentio redimentis ad hoc extendatur, sed solum ad dandum temporale vt pretium illius cessationis, seu ad tollendum affectum illum, qui est radix eius: ergo ex natura rei non est illa emptio rei spiritualis, & consequenter nec Simonia. Atque hæc ratio cõfirmatur maxime ex his, quæ cap. 12. diximus de redemptione vexationis in materia Baptismi, vel Sacramentorum, vbi hunc discursum late prosecuti sumus. 19.

Et certe videtur habere eandem formalem vim in materia quacumque etiam beneficiali, & respectu actuum futurorum circa illam. Deinde potest confirmari exemplis: & primum sit de ipso iure spirituali acquisito, quando enim illius vexatio redimitur, negari non potest, quin redimentis affectus sit, conseruare illud ius quietum, & pacificum quod totum spirituale quid est: & nihilominus quia per iniuriam extorquet pecuniam, & ita sine 20.

non

nus non emitur ipsum spirituale, quia intentio dantis temporale, ad hoc non extenditur, nec illud per se continetur in tali redemptione, sed hæc tantum se habet, sicut remouens impedimentum: ita vero est etiam respectu iuris acquirendi, nam immediate solum per illam tollitur remotio iniuriæ, nec aliud intenditur ex vi pretii: alia autem acquisitio solum sequi potest, vt effectus per accidens ex remotione impedimenti, vnde non continetur virtute in tali obiecto. Et declaratur hoc amplius, quia semper tale ius potest reduci ad ius acquisitum, quia ego habeo ius acquisitum, vt mihi non fiat vis, aut iniuria, vel habeo ius, vt me opponam beneficio, vel quid simile, quod ius cupio conseruari liberum, & expeditum, & ad hoc præcise do pecuniam, vnde nihil aliud emo, quam immunitatem huius iuris, quod autem postea sequitur, est accidentarium, & mere contingens, per se loquendo, & pendens ex libera, & gratuita voluntate collatoris, vt constat, ergo ex natura rei non magis est in hoc Simonia, quam in tuenda electione facta, vel institutione, & similibus, iuxta ea, quæ in superiori puncto dicta sunt. Denique ad hoc spectant alia exempla, nam si quis violenter me domi detineat, ne opponar beneficio, possum illam vexationem redimere, nec censeor emere beneficium, vel oppositionem. Item, si quis falso calumnietur, & velit me denunciare & probare, esse irregularem, vel ex genere Iudæorum, vel re vera non sim possum illam vexationem redimere, nec propterea emo beneficium, vel capacitatem, aut idoneitatem ad illud. In his enim exemplis fere omnes conueniunt (vt videbimus) propter dictas rationes, & tamen eandem vim videntur habere ex natura rei in tota hac materia.

21. Altera vero pars de iure positiuo probatur 1. Quia nullum ius affertur, in quo hæc generalis prohibitio feratur: solum enim adduci solet de capite *Matthæus*, quod tamen obscurius esse videtur, quam vt sufficiat ad generalem legem prohibentem constituendam. Probatur hoc, quia fortasse illa vexatio tam clare iniusta non erat, vt redimi posset, etiam circa ius acquisitum, ut supra ex Glossa retulimus, & non esse improbabile diximus, nec textui manifeste contrarium. Eo vel maxime quod Pontifex non fert legem constitutiuam, sed quasi declaratiuam: supponit enim in illo facto, vel malitiam, quæ ex rei natura, vel ex prohibitionib. antiquioribus inesse poterat, vel saltem illius malitiæ dubiū, & ideo tutiorem partem consulit, vt patet ex illis verbis. *Multum ibi consulis, &c.* Ergo ex illo textu non potest colligi specialis prohibitio. Præterea, quod nulla sit talis prohibitio generalis, patet, quia iuxta probabilem, & satis communem sententiam Iuristarum, in multis casibus licita est talis redemptio vexationis, quo etiam argumento probatur, regulam illam non esse generalem, & difficile est discernere, in quibus casibus acceptanda sit. Assumptum patet in casu cap. *Ad aures*, de Simon. iuncta Glossa ibi. Quidam enim excommunicatus, qui iam paruerat, & se sufficienter ad absolutionem obtinendam parauerat, illam impetrare non potuit, nisi pecuniam quandam iudici petenti daret, dubitat ergo ibi Glos. an sine Simonia dare posset, & respondet potuisset ad redimendam vexationem, & tamen ibi agebatur de spirituali acquirendo, & non de acquisito, neque aliam rationem reddit, nisi quia illa vexatio iniusta est, quæ ratio in omni vexatione, de qua tractamus, locum habet. Idem exemplum admittit Glos. in d. cap. *Dilectus.* 1. de Simo. Et addit alia scilicet. *De offi. io, vel beneficio iniuste interdicto, & excommunicatione iniusta, scilicet, quod non committit Simoniam, qui dat pro sua restitutione offi ii, vel beneficii, vel absolutione excommunicationis, vel interdicti.* Hæc Glossa: conatur tamen, hæc omnia reducere ad defensionem iuris acquisiti, sed re vera ordinantur ad aliquid spirituale acquirendum, vt patet de absolutione à censura, de reparatione iuris ablati, & similibus, sed quia hæc non emuntur in illis casibus, non censetur Simonia, & sicut illa fundantur in aliquo iure acquisito, ita omnis redemptio vexationis reduci potest, vt in argumentis priori loco positis videri licet.

Hæc argumenta videntur conuincere, illam regulam ita vniuersaliter sumptam sine aliqua moderatione non esse certam, nec posse ita indifferenter ad casus morales applicari. Nam loquendo ex natura rei, hoc probat casus de Baptismo, & similes. In iure autem positiuo non inuenitur sufficiens fundamentum ad damnandum illam redemptionem cum tanta vniuersalitate. Censetur autem hæc redemptio vexationis ex natura rei habere magnam speciem mali, & Simoniæ, vt dixit Glossa 1. in capite *Cum ab omni.* de vit. & honest. cler. Maxime vero in materia beneficiali, vel quæ illam concernit, & ideo Ecclesiastico iure videtur prohibita in ordine ad acquirendum spirituale ius prabendarum, maxime quando ab illo vexatio, qui non solum potest non obesse, sed etiam prodesse. In aliis vero materiis non potest certa regula constitui, sed iuxta materiam: & circumstantias occurrentes iudicandum est. Vt ergo hanc resolutionem clarius, & magis in particulari declaremus, præmittenda est vulgaris distinctio, quæ in secunda assertione insinuatur: nam vexatio interdum prouenire potest ab eo, qui impedire potest, non tamen potest iuuare: vt si potest, non est per se necessarium eius adiutorium, seu concursus in conferendo spirituali, nec pecunia ei datur, vt aliquid iuuet, vel conferat, sed solum vt non vexet, nec male faciat: Aliquando vero prouenit vexatio ab eodem, qui collaturus est illud spirituale, quod speratur, & procuratur, vt in dicto casu de iudice nolente absoluere, vel de electore volente eligere indignum. 22.

Vexationis distinctio.

De illo ergo, qui vexat iniuste, & impedit, non vero potest conferre, crediderim, posse generalem regulam constitui: non esse Simoniam, vexationem iniustam ab illa redimere, etiam ante ius acquisitum. Hæc est communis sententia recentiorum Theologorum, & illam approbat Soto in aliquibus exemplis quæstione 6. articulo 1. ad 5. & quæstione 7. articulo 1. in cor. dubit. vlt. Vgolin. Tabul. 1 capit. 9. §. 8. numer. 3. Probatur autem aperte, quia hoc non est intrinsece malum, nec est emere rem spiritualem, vt probat discursus supra factus. Item nullum est ius Ecclesiasticum, quod hoc prohibeat, nam in d. cap. *Matthæus*, sermo est de pecunia data electoribus, qui per se loquendo prodesse possunt, & electione facta, possunt habere ius impediendi confirmationem, & possunt etiam ad illam iuuare, desistendo à contradictione: nam eo ipso maiores quasdam vires, maioremue certitudinem præbent electioni: hic autem est sermo de his, ad quos nullo modo pertinet beneficii prouisio, vel rei spiritualis collatio, de quibus nullum ius loquitur, vel quippiam prohibet: quod ego viderem. Casus autem sunt supra positi de illo, qui violenter detinet oppositorem beneficii, ne tempore habili accedat, & de illo, qui iniuste infamat, quos Soto dicta quæstione 6. articulo 1. ad 5. admittit. Et probat aperte ratio supra facta: item quia oblatio illius impedimenti est res valde remota, & pertinens magis ad habilitatem personæ, quam ad acquisitionem rei spiritualis, procurare autem interuentu pecuniæ, illam personæ habilitatem, quæ & iusta est, & pretio comparari potest, honestum est, sic enim scientia suo modo emitur, quando præceptori pretium datur, & gradus Doctoratus suo modo emitur, iuxta supra dicta, & interdum 23.

Quomodo potest vexatio redimi ab eo qui potest vexare & non iuuare.

terdum est necessaria conditio ad proximam idoneitatem beneficii. Et licet illa intentione ematur, non est Simonia. Multo ergo minus erit Simonia, tueri propriam famam, & libertatem ab eo, qui iniuste in his vexat, proxime enim tuetur quis tunc, quod suum est: ordo autem ad futurum spirituale bonum solum conseruatur per modum cuiusdam capacitatis.

24\. *An liceat subornatorem subornare vt desistat?* Alius autem casus esse potest, si quis pretio, aut importunis precibus corrumpat electores, cum ipse elector non sit, sed subornator, An liceat illi dare pecuniam, vt desistat? In quo casu Soto dicta solut. ad 5. existimat, non licere, pecunia redimere illam vexationem: nullam vero rationem adducit, sed quia per solum ambitum non infertur vis, putat non esse sufficientem vexationem pecunia redimibilem. Adde, quod nec illa est iniustitia propria contra commutatiuam: ergo non est iniusta vexatio, ergo nec potest pecunia redimi sine Simonia cum per illam pecuniam paretur via ad beneficium. Hanc etiam sententiam docere videtur Turrec. in capit. *Quæsitum* 1. quæstione 3. numero 3. vbi ait, quod si aliquis laico nullum ius habenti in electione, sed malitiose impedienti dat aliquid, vt cesset à tali impedimento: Simoniam committit solum, quia nondum erat ius acquisitum. Idem Archid. ibi cum Raimund. licet sub dubio. Citant etiam capit. *De hoc*, de Simonia. Sed ibi sermo est, quando datur aliquid iis, qui habent ius eligendi.

25\. Contraria ergo sententia placet modernis Theologis, quos Valent. tertio tomo disput. 6. quæstione 16. Punct. 3. & Lesius libr. secundo capit. 35. dub. 18. secuti sunt. Et sine dubio si redemptio sistat in illa negatione, scilicet non corrumpendi electorem, seu non mihi inferendi detrimentum per iniquam subornationem, nulla ibi interuenit Simonia, quia quod proxime emitur, temporale est, & non habet per se connexionem cum spirituali, neque in illo continetur, aut ex illo per se sequitur. Item ex vi illius redemptionis, elector non corrumpitur, nec voluntas eius inclinatur, nec spiritualia male administrantur, nec denique inuenitur de hoc aliqua prohibitio: ergo nulla est ibi Simonia. Nec refert, quod illa vexatio facta illo modo, non contineat iniustitiam. Tum quia si eo tendat, vt minus dignus eligatur, continet iniustitiam saltem contra iustitiam distributiuam, quod satis est: Tum etiam quia licet non esset absolute iniusta, est iniqua & mihi valde nociua, & bono communi, & hoc satis est, vt licite impediri possit per munera, cum per ea non ematur res spiritualis, vt ostensum est.

26\. Dixi autem, si redemptio sistat in illa negatione, quia si vlterius eo tendat, vt intercessor ille, vel subornator non solum cesset, sed etiam in contrarium officium inducatur, inclinando nimirum electorem in fauorem dantis pecuniam, iam non est sola redemptio, sed emptio electionis, ideoque nullo modo licet. Et hoc fortasse voluit Soto. Simili ratione non censeo esse licitum, sed Simoniacum, per subornationem subornationi resistere, id est, emendo contrariam subornationem, redimere vexationem, quæ per oppositam fit, vt verbi gratia, si sint plures electores, & quidam illorum inducantur precibus, vel muneribus ab vno oppositore vel fautoribus suis, vt apud alios electores pro se intercedant, vel vt eosdem vehementius inducant, & immutent. *Non licet subornationem subornatione euertere.* Quia hoc non esset, vexationem redimere, sed electionem emere, & virtute esset emere rem spiritualem, vt infra de his intercessoribus latius declarabimus. Neque hic habet locum axioma illud: vim vi repellere licet: quia hæc non est vis: neque etiam si esset, posset simili modo repelli. Nam licet vnus eligendorum per amicos moralem vim inferat vni electori, non licet contrario prætensori, per suos fautores similem vim inferre alteri electorum. Melius ergo hic applicatur illud principium, non sunt facienda mala, vt caueantur nocumenta.

Superest, vt dicamus de illo, qui potest non solum à vexatione cessare, sed etiam prodesse, eligendo, confirmando vel aliud spirituale conferendo. Aliqui enim volunt, vt de illo intelligenda sit secunda regula supra posita: sed adhuc hoc modo non potest esse vniuersalis, sed distinguendæ sunt materiæ, casus, & iura. Dico ergo 1. in beneficiis, & officiis Ecclesiasticis acquirendis, non licet vexationem redimere ab eo, qui potest prodesse, id est, ad quem spectat dare illud spirituale, quod acquirendum est. Vt verb. gratia, si sciam, electorem me vexaturum, eligendo indignum, non licet talem vexationem ab illo redimere. Item si sum præsentatus ad beneficium, & Prælatus per iniuriam claram non vult me instituere, non licet redimere, & sic de aliis. In hoc conueniunt omnes auctores supra relati. Probari solet, quia tunc per pecuniam paratur via ad obtinendum beneficium directe, & proxime, ac per se, & non tantum remote, ac remouendo prohibens: item quia tunc remouere impedimentum, nihil aliud est, quam spirituale conferre: nam vexatio cõsistebat in non conferendo institutionem, vel debitam electionem, & hæc vexatio non tollitur, nisi per contrarium actum. Sed responderi potest, negando assumptum, quia directe solum intenditur, tollere prauum affectum electoris, vel Prælati, vel satiare auaritiam eius, vt cesset ab iniuriis: nam si in casu de Baptismo similis responsio locum habet, & acceptatur, cur non hic. Propter quod alii fatentur, hanc non necessario esse Simoniam veram in re, & coram Deo, sed ab Ecclesia præsumi propter malam speciem, quam habet. Ita sentit Adrian. Quodl. 9. & indicat Nauar. d. c. 23. n. 102. Et sequitur Valent. supra. Et re vera ex sola natura rei ita esse videtur, vt patebit statim in speciali casu. 27. *Prima assertio respectu illius qui potest nocere & iuuare.* *Responsio.*

28\. *Occurritur responsioni.* Nihilominus tamen simpliciter censeo, esse Simoniam saltem contra ius positiuum: quia propter illam prauam speciem, & ad vitanda multa scandala, & occasiones Simoniæ, quæ in hac materia beneficiali facile interuenire possent, propter vtilitatem temporalem annexam, quam habet, merito potuit Ecclesia prohibere talem redemptionem vexationis. Et id fecisse colligitur ex d. c. *Matthæus*, quod licet per se spectatum omnino non conuincat, tamen & in rigore litteræ magis fauet, & communis sententia doctorum magis ad hoc inducit. Idem videtur probare capit. *Sicut tuæ*, de Simon. vbi cum Episcopus vexaret quendam rite electum, nolens illum confirmare, & instituere, vt extorqueret pecuniam, Simonia censetur, illam dedisse, vt expresse dicitur in fine cap. & in toto discursu eius supponitur. Idem etiam videtur probari quoad electionem ex cap. *De hoc*, de Simon. Maxime vero cogit consuetudo, quæ est optima legum interpres, quæ ita textum illum interpretata est. Et quando ius scriptum deesset, stylus Curiæ, & communis vsus, & sensus totius Ecclesiæ sufficeret ad inducendum hoc ius: non est enim dubium, quin talis redemptio vexationis ab vniuersa Ecclesia Simoniaca iudicetur. Intelligendam vero censeo hanc assertionem (quod bene notauit Lesius) formaliter (vt sic dicam) de illo, qui potest prodesse, si quatenus habet talem potestatem, per illam vexet, vt elector in non eligendo, collator in non conferendo, & sic de aliis: ita enim loquuntur auctores, & procedunt rationes factæ. At vero si eadem persona electoris noceat, & vexet infamando, aut male inducendo alios electores, denique illis modis, quibus priuata tertia persona posset id facere, sic non erit coram Deo, & per se loquendo Simonia, vexatio-

xationem ab illo redimere, vt cesset ab illa vexatione secundum quam potest, & debet non obesse. Quia per talem redemptionem non emitur electio, & cōsequenter nec beneficium: vnde eadem est ratio de illa vexatione, ac si fieret à persona distincta, nam quod in eandem personam indicat, materiale est, & per accidens, & intentio distinguit actiones, sicut maleficia. Quod si recipiens pecuniam, ex sua malitia illam recipiat vt pretium electionis, vt postea ex illa moueatur ad eligendum, est per accidens, & hoc periculum, aut talis metus non impedit alium, quin possit vti iure suo.

29. *Duo puncta explicantur* Duo vero supersunt explicanda circa hanc assertionem: Vnum est, quantum extendatur hæc regula in beneficialibus. Tria enim per ordinem considerari possunt: Primum est electio, seu præsentatio, nominatio, aut postulatio: Secundum est cōfirmatio, institutio, aut collatio: tertium est possessio. De primo nulla est controuersia: nam in illo maxime procedit regula, quia ante illud nullum ius proprium supponitur, sed ad summum dignitas, vel idoneitas personæ, & licet hæc interdum sufficiat ad habendum ius quoddam ad rem, pertinens ad iustitiam distributiuam, tamen illud non est proprium ius, sed est quædam proportio personæ cum tali munere, ad quam seruandam obligat iustitia distributiua. Et licet in hoc fiat aliqua iniuria, non potest repelli per pecuniam, quia illud primum ius quod per electionem, verbi gratia, confertur, quid spirituale est, & non potest pecunia cōparari. In secundo item est etiam magna consensio inter auctores, quia etiam collatio, vel institutio, in beneficio est quid spirituale, quod confertur post electionem, vel præsentationem. De confirmatione vero aliqui dubitant, vt Maior. 4. distinct. 25. quæst. 5. ad 2. vbi ait, forte non esse improbabile, quod in foro animæ pecunia dari possit pro vexatione tollenda circa confirmationem. Sed licet stando in solo iure naturali, hoc possit procedere: nunc simpliciter stante Iure Canonico admittendum non est, quia etiam confirmatio est quid spirituale, sicut electio, non firmat, & quodammodo auget, & solidat ius acquisitum per electionem, & sæpe habet vim collationis, & de illa maxime procedit d. capite *Matthæus*, vt ibi Innoc. & omnes notant, & est expresior de illa textus in dicto cap. *Sicut tuæ*.

30. *An possessio iniuste impedita possit redimi?* De possessione vero inueniuntur contrariæ sententiæ, si post collationem, vel confirmationem impediatur iniuste, An possit vexatio redimi, etiā ab iis, qui possunt prodesse? Aliqui negant, vt Soto supra, licet sub dubio. Firmius id tenet Glossa in capite *Decimas* 2. 16. quæstione 7. Abbas in capit. *Ad aures*, de Simon. num. 6. cum Innocent. ibi, idem in capit. *Dilectus* 1. in fine: vbi etiam Felinus numero 3. Tenet etiam Redoan. p. 3. capit. 22. numero 2. Præposit. 1. quæstion. 1. in principio numer. 28. & 29. Vgolin. d. § 8. num. 5. Quia ad hoc adducit in capite *In tantum*, de Simon. Sed nihil iuuat, quia in fine illius solum reprobatur consuetudo exigendi marcham argenti, de qua supra dictum est, nihil vero ibi dicitur, An is, qui vexatur per talem exactionem peccet, dando illam non vt pretium, sed ad redimendam vexationem suam? Ratio ergo propria huius sententiæ est, quia possessio est aliquid spirituale vel spirituali annexum: sed ad acquirendum, quod huiusmodi est, non licet vexationem redimere, ergo. Maior patet, quia per possessionem assequitur quis exercitium spiritualium, & ratione spiritualis tituli confertur. Et confirmari potest ex capite *Decimas* 2. 16. quæstione 7. vbi prohibentur Episcopi, ne decimas à suis subditis redimant, etiamsi ab eis vexentur, & aliter eas soluere nolint, quæ prohibitio videtur in hoc fundari, quod decimæ sunt spiritualibus annexæ.

Nihilominus contrariam sententiam insinuat 31.
Diu. Thom. d. solut. ad 5. quatenus nullam mentionem facit possessionis, sed absolute ait, acquisito iure per collationem, licitum esse, impedimenta remouere, vtique acquirendæ possessionis. Nauarrus etiam d. numero 102. ver. *Octauo*, sentit in conscientia licitum esse, redimere vexationem circa possessionem post plenum ius acquisitum in beneficium quoad proprietatem. Idem clarius tedet Cardin. dicens, esse communem opinionem in d. capite *Ad aures*, quando vexatio est tantum de facto, quem sequitur Alexand. de Neapol. in addit. ad Ab. in d. capit. *Dilectus*, ita exponens Innocent. & Ab. & re vera Ab. & Felin ibi non contradicunt, addunt tamen limitationem, de qua statim dicam. Tenet etiam Mai. 4. d. 25. quæstion. 5. ad 6. & Sum. Pisana ver. *Simonia*, 1. Fundamentum huius sententiæ est, quia possessio secundum se spectata non est ius aliquod spirituale, sed tantum quoddam factum corporale, solum ergo est spirituali annexa: quatenus ex titulo spirituali pendent: Postquam ergo titulus spiritualis plene acquisitus est, iam possessio non prætenditur vt consequenda tamquam annexa rei spirituali, sed per se, vt quid corporale est, & immediate, ac per se debitum, ergo non est Simonia redimere vexationem, quæ circa illam fit, quia solum redimitur factum, non ius. Vnde secus esset, si ius ipsum in dubium vocaretur, & ideo non daretur possessio: tunc enim iam non per se sola possessio redimeretur, sed vt annexa iuri, & per se iam ius ipsum redimeretur, & tunc ad superiores regulas recurrendum esset. Est simile, si habenti beneficium, & possidenti beneficium denegarentur fructus, nam si negarentur, per solam vexationem facti, non esset Simonia, illos redimere, quia licet sint annexi spirituali titulo, tunc non redimuntur vt annexi, secundum se, vt late tractat Turrec. in c. *Altaris* 1. quæst. 3. artic. & in d. ca. *Decimas*. Secus vero esset, si negarentur, reuocando in dubiū probabile ius ipsum beneficii, seu proprietatem eius: tunc enim non magis liceret redimere decimas, quam ius ad illas.

Addunt vero Panorm. Felin. Alexandr. & alii 32. *Limitatio.*
limitationem, scilicet vt hæc redemptio vexationis circa possessionem locum habeat, quando sine magno incommodo, periculo, aut mora non potest Superior conueniri, qui auctoritate sua vexationem auferat, & possessionem conferat, nam si detur locus ad eundem Superiorem sine magno dispendio non licebit, per pecuniam possessionem obtinere, cum limitatione in eandem sententiam descendunt Anan. in d. *Dilectus*, & Præp. d. numero 29. Redoan. Vgolin. & Rebuff. d. titul. de Simon. numero 20. & 24. Sed qui cum hac limitatione sententiam hanc admittunt, necesse est, vt supponant, præfationem illam pecuniæ secundum se spectatam, non esse Simoniacam, nam si esset Simonia, non posset fieri licita propter solam difficultatem adeundi Superiorem, aut propter aliquod detrimentum temporale, sicut non liceret redimere vexationem circa futuram electionem, vel confirmationem propter similem occasionem. Vnde infero, limitationem illam esse quidem optimam in foro exteriori ad euitandam præsumptionem Simoniæ, simpliciter tamen in foro conscientiæ non esse necessariam, quia nullibi inuenitur à Iure Canonico introducta, & ex natura rei non est per se necessaria, cum illa actio secundum se non sit Simoniaca, sed iusta redemptio vexationis circa rem quandam, quæ licet sit annexa titulo spirituali, non redimitur secundum annexionem, quam habet, quia iam supponitur titulus ratione cuius debetur, sed tantum redimitur secundum se, prout est quid facti.

Et ita responsum est ad fundamentum contra- 33.
riæ

riæ sententiæ, quia possessio tunc non redimitur tamquam quid spirituale, & ad ca. *Decimas*, respondetur nullam prohibitionem ibi fieri Episcopis, sed potius dici ab eis esse prohibendum, ne id fiat, nimirum, *ne decimæ, quas populus dare non vult, nisi quolibet munere ab eo redimantur.* Potest autem hoc duobus modis prohiberi. Primo prohibendo laicis, ne illam extorsionem faciant, & cogendo illos, & est satis accommodatus sensus, iuxta quem textus nihil facit ad causam. Secundo fieri potest prohibitio clericis, ne in tali casu redimant decimas à laicis, obstinate detinentibus illas. Quod si in hoc sensu facta est tunc prohibitio, non fuit quia illa redemptio esset Simoniaca, nam reuera non fuisset, vt recte ibi notant Hugo, & Turrec. Sed vel ne detur occasio laicis faciendi Ecclesiæ similes iniurias spe talis lucri, vel propter vitanda alia maiora incommoda animarum, & Ecclesiæ. Denique sicut ipsis Episcopis, non fit prohibitio, ita licet ipsi inferioribus clericis prohibeant, ne sua auctoritate, & arbitrio talem redemptionem faciant, per hoc non impediuntur, quominus ipsi sua superiori potestate possint talem redemptionem, vel compositionem facere, vt constat.

34. *Possessor potest redimere iniustā expulsionem.* Et hinc à fortiori sequitur, si quis habens verum, & certum ius beneficii, quod possidet, per vim, & fraudem illius possessione priuetur, posse sine Simonia redimere vexationem suam, vt restituatur, licet contrarium dicat Vgolin. supra nu. 6. Sed hoc sequitur aperte ex præcedenti, & certius est, quia sicut turpius eiicitur, quam non admittitur hospes, ita maiori ratione potest quis redimere vexationem circa possessionem, quam semel habuit, quam circa debitam, & nunquam obtentam. Et ita plures auctores, qui primum negare videntur, hoc posterius affirmant, & expresse Gloss. in d cap. *Dilectus* 1. dum ait, *Non committit Simoniam, qui dat pro sua restitutione officii, vel beneficii.* Vbi Felin. referens Sum. Pisanam indicat in fin. limit. 2. ibi: *licet videatur loqui in possessione semel habita.* Supponens, in eo casu rem esse certiorem. Sic etiam Præpos. supra. n. 30. in. fin. dicit, non peccare, qui dat pecuniam, vt restituatur, quia non acquirit ius nouum, sed recuperat antiquum. Et idem ob eandem rationem tenet Turrec. in ca. *Nullus*, 1. q. 1. cum Hug. ibi, & in ca *Decimas* 16. q. 7. Ratio autem vera est: quia per iniustam deturbationem à possessione non fuit ablatum, nec diminutum integrum ius spirituale in re, & ita nihil spirituale proprie recuperatur, sed sola executio proprii iuris. Et ex dicendis in vltima assertione hoc magis confirmabitur.

35. *2. Punctū.* Alterum punctum explicandum circa positā regulā est, An patiatur exceptionē in aliquo iure nondum acquisito. Et communis casus est, si in electione Summi Pontificis vexatio fiat, vt indignus, vel euidenter minus dignus eligatur, An liceat, illā vexationem pecunia redimere, vt electio iuste fiat? Quam quæstionem late tractauit Caiet. to. 2. Opusc. tract. 9. q. 3. & postea Soto & alii. In quo primum supponitur ab omnibus, non supposita vexatione, nunquam esse licitum, præuenire pecunia, vel muneribus eo colore, vt eligatur dignus, vel dignior, quia tale medium de se non est conueniens, neque aptum: imo est periculis plenum, & scandalis expositum, & ideo per se loquendo iniquum est. Supponenda ergo est vexatio, & necessitas. Qua supposita, conueniunt, non esse Simoniam, in eo casu dare pecuniam alicui electori, vt non eligas indignum, quia tunc non datur pro aliqua re spirituali, nec pro vsu spiritualis potestatis, nec pro non vsu simpliciter, sed pro desistendo ab iniquitate, quod iustum est, sicut supra diximus, non esse Simoniam, pecuniam alicui donare, vt auertatur à Simoniaca ordinatione, vel alia simili prauitate. Ex quo etiam consequens est, licere in eodem casu pecunia redimere vexationem, vt non eligatur minus dignus. Est enim eadem ratio, quia etiam est peccatum eligere minus dignum, vnde possumus procurare, hoc peccatum vitare, etiam illo medio, quando vexatio, & iniquitas electoris cogit. Item per talē largitionem, non emitur Pontificatus, nec per se loquendo paratur via ad obtinendum illum, sed relinquitur elector in eadem libertate, quam iuxta Diuinam legem, & iustitiam habere debet, & potest, ergo nulla est ibi Simonia, nec per se loquendo iniquitas. Tandem Ecclesia habet ius, non solum vt non eligatur indignus, sed etiam vt non eligatur minus dignus, ergo in quocumque istorum vexationem patiatur, licitum vnicuique est Ecclesiæ ius, redimere, & commune illius bonum procurare auferendo impedimenta, vt magis ex sequentibus patebit.

36. *An liceat dare pecuniam vt eligatur in communi dignus?* Dices: Ergo erit licitum, dare pecuniam vt eligatur dignus, vel dignior, in communi. Quidem formidant hoc concedere, quia esset dare pecuniam pro munere spirituali, quod etiam in communi non licet, vt pro Missa, vel pro aliquo beneficio, sed nihil est, quod timeatur diuersa locutio, si res est eadem, idem autem est, (iuxta materiam subiectam) non eligere indignum, quod dignum eligere, nam supponimus, electores esse determinatos ad eligendum aliquem, & ita non datur pecunia pro exercitio spiritualis muneris (vt sic dicam) sed solum pro determinatione quoad specificationem, quæ consurgit ex hoc, quod voluntas eligentis abstrahitur ab obiectis indignis, vel minus dignis, hanc autem conclusionem, redimere licet: ergo specificationem illam, solum quatenus ex hac exclusione sequitur, & ita verba illa in idem redeunt, & quæ obiiciūtur, non sunt similia. Concedendū est ergo, licitum esse intendere, & dare pecuniam, vt eligatur dignus saltem in communi, vt expresse concedunt Caiet. & Sot. & ante illos Mai. 4. d. 25. q. 5. ad 2. Addo præterea, quod si aliquis electorum vexaret Ecclesiam, impediendo absolute, ne electio fieret, vel si omnes electores inique differrent nimium electionem cum magno Ecclesiæ dispendio, nec possent nisi muneribus induci ad faciendam electionem etiam quoad exercitium, non esse intrinsece malū, talia munera dare in eum finem per modum redemptionis vexationis vniuersalis Ecclesiæ in quadam grauissima illius necessitate. Nam si hoc licet pro salute vnius in casu supra tractato de Baptismo, multo magis licebit pro bono totius Ecclesiæ. Item illa non est Simonia contra ius Diuinum: quia non interuenit intentio pretii, & datur alius titulus honestus dandi rem temporalem pro redimenda vexatione. Nec etiam est conta ius Ecclesiasticum, quia vel non est, vel non obligat in casu tam singulari & cum tanto discrimine Ecclesiæ, ergo est licitum.

37. *Vtrum liceat subornare, vt dignior eligatur.* Sed vrgebis tandem, hinc fieri, etiam esse posse licitum, dare pecuniam, vt talis persona eligatur, si supponatur esse publicum, & indubitatum, illam personā solum esse dignam, vel solam esse digniorem cæteris omnibus. Ad hoc Soto d. solut. ad 5. distinctione quadam respondet: nam vel vnus tantum est dignus, & alius, seu alii omnes indigni: vel sunt plures digni, in priori casu concedit, licitum esse, dare pecuniam, vt talis in particulari eligatur: imo inquit, tunc licitum esse, emere ipsam electionem, & consequenter Pontificatum pro tali persona: loquitur enim consequenter ad doctrinam, quam de infante baptizando tradiderat, emptionē rei spiritualis non esse intrinsece malam, sed honestari in casu extremæ necessitatis. & talem esse putat in eo casu Ecclesiæ necessitatē. Vnde consequenter in posteriori casu ait, non licere dare pecuniam pro dignissimo eligendo, quia non credit, esse illam extremam necessitatem Ecclesiæ, quandoquidem

per electionem digni sufficienter ei prouideretur, & alioqui non putat, posse ibi separari redemptionem vexationis ab emptione rei spiritualis, ac subinde in eo casu non honestari, si ad digniorem terminetur.

38. *Resolutio.* Sed in primis assero, hic necessario, esse distinguendam redemptionem vexationis ab emptione rei spiritualis, vel Pontificatus, quia hæc re vera nũquam licet, satisque distingui potest à redemptione vexationis, vt tam in casu de Baptismo, quam in toto hoc cap. explicatum est. Deinde, si multi sint æque digni, certum est, non licere determinate pro vnius electione pecuniam dare. Ita Caiet. & omnes, ac merito, quia eligere alium, non esset vexatio, ergo iam non datur pecunia pro redemptione vexationis, sed pro dignitate, & in fauorem talis personæ, & directe inducendo electorem, media pecunia ad illam eligendam, quæ manifesta est Simonia. Tertiò, si inter dignos, duo vel tres sint digniores cæteris, & inter se censentur æquales, licitum est, dare vt non eligatur minus dignus, seu quod idem est, vt dignissimus negatiue, id est, quod nullus sit dignior, eligatur. Probatur, quia tunc etiam sistitur in redemptione vexationis, & in sola negatione non faciendi iniuriam Ecclesiæ, vel eligendis: etiam contra distributiuam iustitiam, hic autem finis optimus est, & separabilis ab emptione rei spiritualis, & multum pertinens ad commune bonum Ecclesiæ, ergo per se licita est actio. Item, per illam pecuniam non determinatur voluntas eligentis magis, quam secundum rectam rationem determinari debeat, sed tantum à malo remouetur, & inducitur ad bonum, non emendo ab illa suffragium, sed remouendo prauum affectum eius, vt libera maneat ad iustam electionem: ergo habet locum ibi redemptio, vexationis, & causa illius honestissima est scilicet commune bonum Ecclesiæ, ergo.

39. Addo quarto. Etiamsi inter omnes eligibiles vnus tantum sit dignus, licitum est vexationem redimere, ne eligatur indignus, vel vt eligatur dignus (quod idem est, vt dixi) si dignus tantum formaliter sub ratione digni, & non materialiter sub ratione Petri, vel Pauli proponatur. De hac vltima parte dicam statim: reliquæ sequuntur manifestè ex dictis, & eas intendit Soto, & consentit Nauarrus numer. 102. verb. *Octauo*, in fine, nec refragatur Caietano, quia non restringit casum, sed videtur loqui semper, supponendo plures esse dignos. Probatur autem, quia illa negatio eadem est, & idem est ius: quod in eo casu habet Ecclesia, vt non eligatur indignus, & eadem necessitas, eademque intentio, redimendi vexationem. Vnde etiam affirmatio digni, quæ ex illa sequitur, formaliter est eadem, & de se est communis, & indifferens. Quod autem per accidens contingat in vna tantum persona verificari, materiale est, & non variat honestatem actionis, & intentio potest illa duo distinguere, & per verba ipsa potest commode talis intentio explicari: ergo nulla est ibi malitia, per se loquendo.

40. Vnde adiungo quinto. Quod licet plures sint digni, & inter eos vnus tantum sit dignior cæteris, licitum est redimere vexationem: ne eligatur minus dignus, & simpliciter procurare, vt eligatur dignissimus formaliter etiam in illo sistendo. Probatur, quia eadem est ratio, & proportio, semper enim distingui potest redemptio vexationis ab emptione rei spiritualis, & causa honestans, & moraliter inducens videtur sufficientissima: nam licet non sit tam graue malum Ecclesiæ prouidere illi pastorem minus dignum, sicut indignum, nihilominus est grauissimum nocumentum, quia est in bono vniuersali, & supremi ordinis. Vnde quod Soto ait, quando speratur eligendus dignus, prætermisso digniori, non ingruere Ecclesiæ extremam necessitatem, quæ sola sufficit honestare hanc actionem, fundatur in illo falso principio, quod hic honestatur emptio rei spiritualis, & ideo postulat extremam necessitatem, cum tamen reuera etiam extrema necessitas illam emptionem non possit honestare. Supponendo autem, non esse emptionem rei spiritualis, sed redemptionem vexationis, falsum est, solam extremam necessitatem illam honestare, quia sufficit grauissima necessitas, vt supra ostensum est. Sed obiici potest, quia tunc non patitur Ecclesia vexationem in iure acquisito, quia non habet ius ad dignissimum, sed illius iuri in rigore satis fit, eligendo dignum. Respondeo, esto, non habeat Ecclesia ius iustitiæ cõmutatiuæ ad digniorem (cuius oppositum multi probabiliter censent) satis esse, quod illi sit debitum quocumque titulo, vel iustitiæ distributiuæ, vel legalis, vel fidelis dispensationis, & quod violatio huius debiti cedat in magnum detrimentum vniuersale, vt sit licitum, talem vexationem redimere, sicut supra de subornatione dicebamus: Eo vel maxime, quod hic directe agitur de auertenda iniqua electione, & contraria bono communi: & ad hoc semper habet Ecclesia ius acquisitum, ita vt possit cogere ad illud seruandum, si voluerit. *Obiectio.* *Respondetur.*

41. *Vlt ma assertio.* Vltimo vero addo, nunquam licere moraliter loquendo, redimere hanc vexationem, vt determinate, & quasi materialiter inducatur elector per pecuniam ad eligendam hanc personam, hoc colore, quod illa sola est digna, vel dignior. Hoc præcipue videtur intendere Caietan. Et mihi videtur verissimum, & necessarium ad vitandam Simoniam, vel palliationem, & vehementem suspicionem eius. Ratio vero est, quia licet in re ipsa contingat, solum Petrum esse dignum, vel digniorem, nihilominus longe aliud est, dignum, vel Petrum postulare. Nam in primo sistit petitio in qualitate personæ eligendæ, & in eo, quod ex natura rei necessarium est ad cauendam iniustitiam: in secundo autem transit petitio ad applicationem illius qualitatis ad talem personam, & consequenter per pecuniam petitur ab alio, vt hanc personam eligat, vt solam dignam, vel digniorem cæteris: hoc autem est non solum remouere malum, sed etiam directe inducere per pecuniam ad electionem, & quasi determinare voluntatem eligentis etiam ad talem personam, quod non videtur posse ab inordinatione, & Simonia purgari. Et confirmatur: nam vel constat euidenter, talem personam esse digniorem, seu solam dignam, & tunc necessarium non est ad Ecclesiæ bonum ad illam directe, & determinate inducere, & consequenter non licet propter rationem factam, & propter scandalum, & malam speciem: vel non est ita euidens: & multo minus licet, muneribus id persuadere: semper ergo cauendum hoc est, vt bene admonuit Maior, vbi supra. & idem intendit Caiet.

42. *An liceat hanc doctrinam ad alia extendere.* Sed quæres, An liceat, doctrinam hanc ad alias electiones spiritualium præbendarum, Canonicatuum, vel etiam Episcopatuum applicare: Nam Caiet. solum loquitur in Summo Pontificatu, & fere eodem modo loquitur Soto. Nauarr. paulo generalius loqui videtur: Valentia autem, & magis clare Lessius de omnibus electionibus Ecclesiasticis loquuntur. Dubitari tamen non potest, quin de electione ad Summum Pontificatum sit valde specialis ratio: tum propter supremam illius dignitatis potestatem, quæ eminentiam magnam charitatis, & prudentiæ, & magnam animi moderationem requirit, vt digne, & vtiliter administretur: tum propter necessitatem totius Ecclesiæ vniuersalis, quæ longe maior est: tum etiam quia error semel commissus in illa electione circa personam, emendari non potest per homines, quia Pontifex semel electus non habet superiorem in terris: in aliis vero electionibus si errores graues committãtur, pos-

sunt

sunt per Superiores Prælatos vel per ipsum Pontificem emendari. Et hinc fit, vt illa electio non possit semper arctari ad generales terminos iuris communis sed ad eos tantum, qui circa illam specialiter à Pontificibus ordinati sunt. Et in aliis reganda sit secundum rectam rationem, & Diuinam legem: ita vt omnia, quæ intrinsece mala sunt, vitentur: & in reliquiis, quæ specialiter prohibita non sunt, ea liceant, quæ ad dignam, & puram electionē faciendam, & ad melius Ecclesiæ prouidendum conducant. At verò in aliis electionibus præter ea, quæ sunt de iure Diuino, seruanda sunt quæ per leges Ecclesiasticas sunt statuta, & cauenda, quæ prohibentur. Et ideo non omnia, quæ diximus possunt ad alias electiones applicari. Et in primis possit esse recursus ad Superiorem, nunquam licebit vti medio redemptionis, vt à fortiori sumitur ex communi doctrina Canonistarum supra tradita. Deinde frequentius erit nulla electio propter pactionem, vel interuentionem pecuniæ quæ ex parte electoris Simoniaca est, licet ex parte dantis pecuniam excusetur titulo redimendi vexationem: procurare autem electionem, quæ futura esset nulla, regulariter non licet, etiamsi fiat spe obtinendi remedium à Pontifice, nisi tanta sit necessitas vitandi aliquod grauissimum damnum alicuius Ecclesiæ, vt excuset: sed hoc rarum est: Et ideo moraliter regula statuendum est, hoc non licere. Tam vero esse posset necessitas, tantaque difficultas accedendi ad Superiorem, qui illam impediat, vt permitti possit in conscientia talis redemptio, etiam in inferioribus electionibus, maxime vbi solum de euitanda indigni electione tractatur.

14 Vltimo, dicendum est in hac materia, in aliis actibus non beneficialibus, seu mere spiritualibus non esse prohibitam semper redemptionem vexationis, quando cum spirituali detrimento vexatio fit priuando aliquem iniuste actione, aut remedio spirituali sibi debito. Hæc assertio præter supra dicta de Sacramentis, maxime locum habet in absolutione ab excommunicatione, & aliis censuris, quando iniuste referuntur, vel eorum absolutio per iniuriam negatur, vel per potentiam, & vim impeditur: & eodem modo applicari potest ad similia. Et ita docuit illam Gloss. supra citata in d. cap. *Ad aures* & cap. *Dilectus* & ibi etiam docuit Ioann. Andr. cum illa limitatione, scilicet quando per potentiam aduersarii non speratur remedium per Superiorem sine magno dispendio. Et eodem modo id sequuntur ibi Panor. Felin. & alii, & Præpos. 1. q. 1. in princ. n. 18. & sequentibus: Host. sine vlla restrictione in Summa. titu. de Simon. Turrec. cum Hugone in c *Nullus Episcopus* 1. quæst. 1. vbi Gloss. idem sequitur: & idem tenet Mai. vbi supra, & idem generalius tenet Supplem. Gabr. ibi. qu. 2. ar. 1. prop. 7. qui reducit hæc ad ius acquisitum, quia in illis semper supponitur verum ius proprium ad talem absolutionem, vel alium similem actum: stante autem tali iure, non solum licet redimere vexationem ab eo, qui ius ipsum tollere conatur, sed etiam ab eo qui iniuste impedit, ne tali iure vti possim, & ita etiam dixit Glossa in Regul. mor. cap. de Auarit. Alphab. 29. lit. R. Et ratio constat ex dictis: quia hoc non est intrinsece malum, nec inuenitur in Iure prohibitum, & subest honesta causa, & sufficiens necessitas talis redemptionis, ergo. Contrariam sententiam tenuit de absolutione à censura Innoc. in d. cap. *Ad aures*, & sequitur Vgolin. Tab. 1. cap. 44. §. 1. num. 5. Sed illi supponunt, non separari in his redemptionem vexationis ab emptione rei spiritualis, quod verum non est, & ita non habent solidum fundamentum. Nec caput *Ad aures*, quod allegant, quicquam probat, vt legenti facile constabit.

In aliis actibus extra electionem non semper prohibetur redemptio vexationis.

CAPVT LI.

An transactio, seu pactio onerosa ad terminandam litem habeat locum in spiritualibus absque Simonia?

De hoc puncto pauca dixerunt Theologi: à Iuris peritis autem latissime disputatur in variis cap. de Transacti. & in cap. vltim. de Rerum permut. & in capit. *Nisi*, de Præben. & aliis locis: nos vero breuissime attingemus, quæ ad conscientiæ forum videbuntur necessaria. Supponimus autem primo, aliud esse compositionem, aliud transactionem: Omnis enim transactio compositio quædam est, non vero omnis compositio est transactio. Compositio enim habet locum in remissione gratuita, & in iure certo: ac indubitato, & extra omnem litem: transactio vero proprie dicitur pactio non gratuita in dubia, & sub incerta lite constituta, vt constat ex leg. 1. ff. & L. 1. Eod. de Transact. Vnde remissiones, & condonationes, quas interdum facit Pontifex de fructibus beneficiorum male partis, vel de rebus institutioni obnoxiis incertis creditoribus, licet compositiones communiter appellentur, non sunt transactiones: tum quia ibi nec est ordo ad litem, nec dubium in re debita, vel in obligatione restituendi: Tum etiam quia remissio, quæ ibi fit, non est proprie onerosa, sed gratuita. Nam licet talis remissio fiat sub conditione faciendi talem eleemosynam, vel subuentionem ad tale opus pium, nihilominus gratis, & absolute remittitur reliquum debitū totum, & pars illa quæ solui præcipitur, non denuo imponitur, debita enim erat, sed solum ad tale, vel tale opus applicatur. Sed etiamsi creditor conueniat cum eo, qui centum sibi debet, vt soluat octoginta, & remittit reliquū debitum, etiamsi nec esset in illo dubium, nec timor litis, non facit transactionem, sed compositionem liberalem. Item, si litigantes inter se conueniant, vt alter omnino cedat actioni, vel rei, de qua litigabatur, sine vlla recompensatione, vel diuisione, sed omnino gratis, dicetur illa amicabilis compositio, non transactio. Ad transactionem ergo tria requiruntur. Primum est, vt ius, vel res, super quam trāsigitur, sit incerta, seu dubia, saltem probabili existimatione vtriusque partis, alias ab altera parte fieret clara iniustitia, & compositio facta ab altera parte esset potius redemptio vexationis, quam transactio. Secundum est, vt conuentio sit cum aliquo onere vtriusque partis, alias non esset propria transactio, sed donatio. Tertium, vt sit in ordine ad litem componendam, vel dirimendam, siue lis intenta sit, siue cōtrouersia tantum mota sit, & lis intentari possit, iuxta leg. *Elegāter*, §. *Siquis post*. ff. de Condict. indeb. leg 2. C. de Transact. Ratio autem horum omnium maxime consistit in vsu vocum, qui ex Iuribus tam Ciuilibus, quam Canonicis, & interpretibus eorum sumendus est.

Compositio, & transactio in quo differant.

Ad transactionem tria requiruntur.

Ex hac ergo vocum interpretatione facile intelligi potest & occasio præsentis quæstionis, & quid in ea certum sit, vel de quo possit esse nonnulla difficultas. Constat enim, posse esse inter homines controuersiam, & litem circa materiam spiritualem, vt circa beneficia, iurisdictionem Ecclesiasticam, & similia: & consequenter etiam est clarum, posse similem controuersiam finiri per voluntariam partium compositionem, seu concordiam, imo etiam constat, frequentius expedire ita fieri, ad tollendas discordias, & litium molestias, & expensas. Vnde non est etiam dubium, quin possit aliquo modo licite fieri, quia cum pax, & concordia maxime consentanea sit spiritualibus rebus, deesse non potest

test aliquis modus honestus faciendi compositionem in controuersia mota circa spiritualia bona, ita vt in tali compositione Simonia non interueniat: hunc ergo modum hic inquirimus. Vt autem hæc compositio locum habeat, in primis supponendum est verum, & legitimum fundamentum illius controuersiæ, quæ componenda sit, fundamentum autem est illud primum, quod proposuimus, scilicet, vt ius circa rem spiritualem, de qua tractatur, sit aliquo modo incertum, vel dubium, saltem probabili existimatione in vtroque contendente. Nam si vnus habeat ius certum: & indubitatum, & alius per fraudem, & potentiam controuersiam moueat, & litem intẽtet, vel minetur, vel aliquid extorqueat: tunc quidem compositio etiam fieri potest, sed vt dixi illa non erit transactio, sed redemptio vexationis etiamsi fiat post litem iam motam, quia hoc non variat speciem pacti, nec honestatem eius. Et ita de hoc casu nihil tractamus hic, sed per doctrinam præced. capit. iudicium in illo ferendum est.

3. *Varius modis potest esse compositio de re spirituali.* Præterea supponendum est, variis modis posse de facto fieri compositionem super huiusmodi controuersiam de re spirituali. Primo vt alter contendentium libere, & gratis omnino cedat iuri suo in gratiam alterius absque aliqua diuisione rei, vel iuris, de quo tractatur, vel recompensatione ex parte alterius. Secundo, si res, de qua tractatur diuisibilis sit, & prudenti arbitrio compositio fiat per diuisionem eius, vel emolumentorum eius inter contendentes. Tertio, vt tota res vni applicetur, ipse vero de aliis rebus, seu bonis suis aliquam recompensationem alteri faciat. *1. Resolutio.* De primo ergo modo nulla est controuersia, quin ibi Simonia non interueniat, quia non interuenit pactio onerosa, & is, qui cedit, si aliquid iuris ibi habebat, gratis illud condonat alteri, ergo nulla ibi est vmbra Simoniæ. Et ita ille modus compositionis maxime laudabilis est: non est autem transactio (vt dixi) sed vocari solet amicabilis compositio, de qua multa iura loquuntur, & specialiter illam approbat caput. *Super eo*, de Transactio. Fit autem hæc compositio. vel quando altera pars liberaliter cedit iuri suo, & litem deserit: vel quando litigantes amicabiliter promittunt stare arbitrio aliquorum prudentum, vt ille omnino gratis causam dimittat, quem minus probabile ius habere censuerint. Et tunc non est necessaria Prælati auctoritas ex vi compositionis, secus ratione nouæ institutionis, aut renunciationis, si facienda esset post datum arbitrium: nam ad illam necessaria est Prælati auctoritas, vt notat Panormitan. d. capit. *Super eo.* De hac ergo amicabili compositione nulla est controuersia circa secundum, & tertium modum compositionis: in vtroque enim saluatur propria ratio transactionis, quia in vtroque vere intercedit pactio onerosa, seu non gratuita, & de re dubia spirituali, ac lite incerta, quia per talem conuentionem vterque renunciat aliqua ex parte iuri, quod prætendebat, & non omnino gratis, sed aliquid etiam lucrando, & obtinendo, siue de re ipsa, de qua erat lis, siue de alia, hoc enim nihil refert, quominus pactio gratuita non sit, quandoquidem semper commutatur ius dubium circa rem totam pro aliquo iure vel dono certo.

4. *Difficultas articuli.* Difficultas ergo est, An hæc transactio in spiritualibus semper reprobetur vt Simoniaca? Et ratio difficultatis oritur primo ex dictis, quia omnis pactio in spiritualibus Simoniaca est, iuxta caput vltim. de Pact. & caput *Quam pio*, cum similibus, prima, quæstione secunda, sed quod pactio fiat ad finem concordiæ & pacis, non tollit intrinsecam malitiam talis pactionis, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona, ergo. Secundo videtur hoc aperte definitum ob hanc eandem rationem in dicto capite *Super eo*, & capite *Præterea*, 1. & 2. capite vltim. de Rerum permut. In contrarium autem est, quia, hic modus pacti, & transactionis in spiritualibus videtur & consuetudine, & iure probatus: præsertim si Prælati auctoritas, & consensus accedat, vt patet ex capite 1. & 2. capite *Veniens*, de Transaction. ergo signum est, in se non continere Simoniacam prauitatem, alias non posset Prælati auctoritate robur accipere. Imo etiam sine Prælati interuentu censetur valere quoad personas transigentium inter se, quamuis successores obligare nõ possit, non propter Simoniam (alias neque inter transigentes valeret) sed quia priuata conuentio non potuit successores obligare, vt dicitur in dicto cap. *Veniens*, ergo.

In hoc puncto distinguendum est tam de materia transactionis, quam de re, quæ in compensationem datur. 5. *Distinctio necessaria.* De materia enim supponimus, debere esse aliquo modo spiritualem: alias transactio ad Simoniam pertinere non posset. Potest autem esse aut res mere spiritualis, nullum temporale habens annexum, aut potest esse ius spirituale, habens annexam rem temporalem consequenter, quam materiam vocamus beneficium, siue proprium beneficium sit, siue illud imitetur in prædicto modo spiritualitatis: vel potest esse spirituale quid quasi adiacens ei temporali seu habens temporale annexum antecedenter quod perinde est, vel potest esse temporale spirituali annexum vt sic, id est, retinens annexionem per Ecclesiam factam: vel denique potest esse temporale, quod licet fuerit annexum rei spirituali, possidetur, & habetur vt disiunctum, & separatum à iure spirituali, sicut decimæ possidentur à laicis, vel commendæ. Similiter id quod datur in compensationem potest esse vel aliquid spirituale eiusdem rationis, & ordinis, vel aliquid spirituali annexum, vel aliquid mere temporale. Ad iudicandum ergo de transactione oportet considerare, quod pro quo commutetur, & applicanda sunt generalia principia de Simonia. *Regula ad hoc iudicandum.* Et in hoc sensu dixit Siluester, verb. *Transactio*, vers. *Secundum*, in fin. transactionem licere, vbi non interuenit Simonia, non licere autem, vbi interuenit. Quia vero hoc ipsum est, quod inquirimus, quando scilicet, interueniat, vel non interueniat Simonia: addit, hoc per applicationem definitionis Simoniæ iudicandum esse. Quod per sequentes propositiones breuiter fieri potest.

Dico primo Transactio, in qua ius spirituale pro aliquo temporali remittitur, vel retinetur, est mala, & Simoniaca. *1. Conclusio.* Est certa, & communis sententia: tenet Gloss. 1. in capite 2. & in capit. *Super eo*, de Transaction. & ibi Innocen. Panormitan. & alii, Maior. in d. 25. quæstione 5. ad 4. Siluest. Angel. Tablen. & alii Summistæ, verb. *Transactio.* Et habetur expresse hæc decisio in capit. *Cum pridem* de Pact. & capite secundo, de Arbitris, capite, *Præterea*, primo & secundo, de Transaction. & capite vltim. de Rer. permut. Ratio vero est clara, quæ in principio facta est, nam in transactione re vera fit quædam permutatio, quæ sub venditione comprehenditur, quando pretium interuenit, ergo transactio fit, remittendo spirituale pro temporali, venditur spirituale ab eo, qui illud remittit, & è conuerso si retinetur, & quasi firmatur spirituale, dato temporali, emitur aliquid spirituale: Declaratur ex dictis de redemptione vexationis, diximus enim, debere esse ius certum, vt redemptio vexationis locum habeat, quia si sit dubium, non vexatio redimitur, sed ipsum spirituale per pecuniam quasi confirmatur, & retinetur: sed in transactione supponitur ius spirituale dubium: alias non esset transactio, vt diximus: ergo nullo modo licet, ius illud pecunia redimere, quod fieret per

illam tranſactionem. Atque hæc regula formaliter applicata habet locum in omni genere ſpiritualium, ſi ſuam ſpiritualitatem retineant, ſaltem per amexionem, nam ſi hanc amiſerint, iam non ſunt proprie ſpiritualia, & quid de illis dicendum ſit, infra videbimus.

7. *Non licet in tranſactione ſpirituali dare pecuniam.*

Igitur ſi ſpiritualis iuriſdictio in litem vocetur, non licet tranſigere, dando pecuniam, nam eſt clara Simonia, de qua in d. capit. *Præterea*, 2. Item ſi beneficium ſit litigioſum, non licet componere litem. vel dando pecuniam auctori, vt deſiſtat, vel recipiendo ab illo pecuniam, iuxta d. cap. *Conſtitutu*, & relinquendo illi beneficium. Quomodo autem liceat, acceptando penſionem, tranſigere, infra dicemus. Item ſi de iure præſentandi quæſtio ſit ſiborta, non licet tranſigere, dando pecuniam alteri, vt deſiſtat, vt in d. capit. *Præterea*, 1 Item, ſi rebus ſacris, ver grat. de reliquiis controuerſia oriatur, non licebit tranſigere, data, vel accepta pecunia, quia eadem ratio Simoniæ interuenit: idemque cum proportione eſſet de aliis rebus ſacris, in quibus temporale eſt annexum antecedenter ſpiritualitati, ſi ratione ſpiritualitatis magis æſtimarentur ad tranſactionem faciendam altiori pretio: nam ſi ſolum materiale in eis conſideretur, ſicut vendi poſſunt, ita etiam ſuper eas tranſigi poterit, vt conſtat. Denique ſi de officio Eccleſiaſtico, quod per Eccleſiam ita eſt annexũ ſpiritualibus, vt ex prohibitione eius vendi non poſſit, lis oriatur, non poterit pecunia componi, quia illa etiam eſt quædam Simonia contra ius poſitiuum, niſi diſpenſatio Prælati intercedat.

8. *2. Concluſio*

Dico 2. Tranſactionem in materia ſpirituali non beneficiali cum aliqua compenſatione per largitionem, vel ceſsionem alterius rei, vel iuris ſpiritualis proportionati, non eſſe Simoniacam, & ideo fieri poſſe de conſenſu partium abſque auctoritate Prælati, quantum eſt ex vi tranſactionis. Hanc aſſertionem ſumo ex Abbate in d. capit. 2. & capit. *ſuper eo*, de Tranſact. cum Innoc. & aliis ibi. Probatur autem ratione, quia huiuſmodi tranſactio neq; eſt intrinſece mala tamquam Simonia contra Diuinum ius: nec etiam eſt iure Eccleſiaſtico prohibita, ergo. Prior pars antecedentis probatur, quia datio, & acceptio ſpiritualis pro ſpirituali non eſt Simonia cõtra Diuinum ius, vt ſupra probatum eſt, ſed in hoc modo tranſactionis nihil aliud fit, ergo. Et ſimiliter probatur poſterior pars, quia ſimilis permutatio propria auctoritate facta non eſt prohibita iure Eccleſiaſtico extra materiam beneficiorum, & ea, quę illam concernunt, vt ſupra etiam oſtenſum eſt, ergo idem eſt de tranſactione, præſertim quia nulla poteſt aſsignari talis prohibitio ſpecialis.

9. Poteſtque hæc regula applicari fere ad omnia exempla proxime data, nam ſi contentio ſit de iuriſdictione ſpirituali, poſſet fieri tranſactio, vt alternis viſitent, aut eligant aut præſentent, ſi de his iuribus lis oriatur: vel ſi Epiſcopi contendant de iure in aliquam Eccleſiam, poſſent conuenire, vt vnus iuriſdictionem, alius prouiſionem beneficiorum in illa habeat. Similiter ſi de rebus ſacris lis eſſet, vt de reliquiis, poſſent litigantes per tranſactionem illas inter ſe diuidere: vel ſi non expediret diuidere, poſſet res, quæ in litem adducitur, vni applicari ſub cõditione, vt aliam reliquiam alteri parti donaret. Non tamen poſſet tunc compenſari per rem ſacram pretioſam ex parte materiæ, quia cenſeretur potius dari ratione materiæ, ratione cuius vendibilis eſt, & ideo diximus, in hac tranſactione ſeruandam eſſe proportionem. Item in rebus annexis ad ſpiritualia maxime locum habet hæc tranſactio, in decimis, quando de illis eſt lis, & fit conuentio, vt vnus partem quandam habeat, alius aliam, vel ſi monaſterium cum Epiſcopo, vel alio monaſterio litiget de fructibus alicuius Eccleſiæ ſibi vnitæ, poteſt compoſitio fieri, vel partem fructuum relinquendo alteri, vel alterius Eccleſiæ fructus: & ſic de aliis, quæ communia ſunt apud Auctores, quia in illis omnibus non inuenitur commutatio ſpiritualis pro temporali, ſed ſpiritualis pro ſpirituali, & annexi pro annexo cum proportione. Quæ non eſt prohibita in Iure: imo ex multis Iuribus vel aperte, vel per æquiualentiam ſumi poteſt. Vt ex capit. *Ad quæſtiones*, de Rer. permut capit. *Cum venerabilis*. de Cenſib. ca. *Conſtitutus*, de Relig. dom. cap. *Ex multiplici*. de Decim.

Solet autem interdum in his tranſactionibus auctoritas Prælati poſtulari, vt in cap. 2. de Tranſactio. Et ad hoc inſinuandum, & exceptionem aliquam faciendam addidi in aſſertione *quantum eſt ex vi tranſactionis*, nam illa de ſe, vt careat vitio Simoniæ, non requirit auctoritatem Prælati, tamen vt valeat, poterit aliũde illa indigere. Primo ſi res ſpiritualis, quæ in recompenſationem datur, in dubium non vocetur, ſed extra litem ſit, & ad illam conferendam alteri ſit neceſſaria auctoritas Prælati. Et ideo Prælatus ipſe interdum poteſt ius aliquod ſpirituale certum alteri dare, vt recedat à lite ſuper alio ſpirituali iure, inferior autem hoc facere non poterit ſine conſenſu ſui Prælati, vt in vltima parte aſſertionis inſinuaui. Poſtulatur autem hæc Prælati auctoritas, vt talis tranſactio poſsit eſſe perpetua: nam vt valeat inter perſonas, non eſt neceſſaria, vt conſtat ex capite *De cætero*, eod. Continet enim interdum hęc tranſactio quandam alienationem bonorum Eccleſiaſticorum, & ideo vt firma ſit auctoritas Prælati neceſſaria eſt, imo & aliæ conditiones ad talem alienationem neceſſariæ, poſtulantur, de quibus alibi. Quando autem cum laicis fit tranſactio ſuper decimas, ex ſpeciali iuris diſpoſitione, Pontificis confirmatio neceſſaria eſt, iuxta capit *Veniens*, de Tranſactio. & cap. *Venerabiles*, de Con. vtil. vel inutil. & capit, *Decimas, quas* 16. quæſt. 7. de quo aliquid attigimus ca. præced. & videri poſſunt dicta ſupra tract. 2. lib. 1 cap. 5. 10

11. *Tertia concluſio.*

Dico 3. In materia beneficiali non eſt licita tranſactio, etiamſi in ea ſpirituale pro ſpirituali tranſigatur, quando illa propria auctoritate litigantium fit, vel ad arbitrium priuatum virorum prudentum, auctoritate autem Prælati poterit honeſtari: Prior pars communis eſt Innocent. Panormit. & aliorum in cap. *Conſtitutus*, & d. cap. *Super eo*, qui ita intelligunt illa Iura, quatenus ſimpliciter damnant omnem tranſactionem in ſpiritualibus, nam in beneficialibus potiſsimum loquuntur. Idem Gloſſ. in capite *Si quando*, de offic. deleg. Gloſſ. in capite *Ex qua* 1. quæſtione 3 Idem Præpoſ. in capit. *Quam pio*. 1. quæſtione 2. num. 2. Deci. Conſ. 436. numer. 18. Rebuff. in Pract. Cancellar. Apoſtol. verſus finem, Lamber. de Iure Patron. lib. 3. quæſtion. 9. articulo 6. Fundamentum huius aſſertionis non eſt ſumendum ex ſolo iure naturali: nam ex vi illius permutatio ſpiritualis pro ſpirituali non eſt Simoniaca, vt ſupra dictum eſt: eadem autem ratio eſt de tranſactione, vt conſtat, & ſtatim etiam dicetur. Quapropter non mihi probatur ratio, qua in hoc vtitur Silueſt. nimirum, tranſactionem in beneficiis inuoluere Simoniam, quia beneficium non eſt pure ſpirituale, ſed habet annexum temporale, vnde ſi fiat tranſactio, ſemper dabitur temporale pro ſpirituali, vel è contrario. Hæc (inquam) ratio mihi non placet, vt per ſe ſufficiens ex ſola rei natura, quia permutatio beneficiorum ex natura rei non eſſet Simoniaca, ſi non eſſet prohibita, vt omnes pro comperto habent, & tamen ibi etiam interuenit temporale annexum ſpirituali: ergo idem eſt in tranſactione, ex natura rei loquendo, quia tranſactio in beneficiis, dando ſpirituale pro ſpirituali, nihil aliud eſt, quam quædam permutatio facta ad conciliandam pacem, vt exemplis ſtatim

statim declarabimus. Et ratio est, quia licet in beneficio sit temporale, vel non consideratur vt tale, quia accessorium sequitur naturam principalis, vel certe potest seruari proportio, vt spirituale intelligatur dari pro spirituali, & temporale pro temporali: nec oportet, ea miscere, aut commutationem inuertere, iuxta capit. *Ad quaestiones*, de Rer. per. Igitur ex vi solius Diuini iuris haec transactio non est Simoniaca, nec aliter mala, si debito modo fiat.

12. *Fundamentum assertionis.* Fundamentum ergo sumendum est ex iure positiuo, quo talis transactio prohibita est, facta sine auctoritate Episcopi. Quod in primis colligi potest ex c. *Constitutus.* Vbi de transactione in beneficio sermo est, & dicitur habere speciem Simoniae. Et quamuis in casu ibi proposito non explicetur qualis fuerit transactio, sed absolute dicatur, *hinc inde fide praestita* nihilominus cum Pontifex respondens nihil distinguat, nec nos distinguere possumus, aut limitare responsionem ad transactionem, in qua temporale datur pro beneficio, sed absolute de quocumque pacto oneroso intelligenda est. Et hoc confirmat capit. *Super eo*, ibi, *Alias, si gratis, & amicabiliter inter se litigantes componant.* Haec enim exceptio firmat regulam in contrarium: omnis ergo compositio, quae huiusmodi non est, prohibita est in hac materia, sed non potest dici compositio gratuita, quae fit cum onere dandi, & recipiendi aliud beneficium, aut quid simile, ergo. Habet tamen ille textus aliam difficultatem, quam infra attingam. Confirmari etiam hoc potest ex capite secundo, de Transaction. ibi, *De assensu Episcopi, vel Archiepiscopi sui:* vbi haec ponitur vt conditio necessaria, & (vt ita dicam) pertinens ad validitatem, & quasi ad formam transactionis, ergo vbi deest illa conditio, transactio est prohibita. Est autem ibi sermo de transactione super decimas, multo ergo magis habet locum illa decisio in transactione super beneficia. Denique hoc videtur sufficienter probari ex generalibus regulis, quod in beneficiis aliquo modo acquirendis omnis pactio, & conuentio, omnisque permutatio etiamsi sit de spirituali ad spirituale prohibita est, sed transactio inter haec pacta onerosa continetur, vt constat, & per illam acquiritur beneficium aliquo modo, vel quia cum ius sit dubium fieri potest, vt in re sit nullum, & per illam pactionem obtineatur, vel si in re est verum, erat infirmum, & dubium, & ita aliquo etiam modo acquiritur, dum fit certum per tale pactum.

13. *Tripliciter potest fieri haec transactio.* Vt autem haec conclusio magis explicetur, vtile erit, proponere tres modos, quibus haec transactio fieri potest. *1. Modus.* Vnus est, quando contenditur de vno beneficio tantum, & tunc non potest dari spirituale pro transigendo, ex re ipsa circa quam litigatur, quia beneficium diuisibile non est. Quod si pensio imponatur ex conuentione partium, mere temporale quid erit (quidquid dicat Maior. dicta quaestione 5.) & ita fiet transactio, dando temporale pro spirituali, quod non licet: Posset autem dari aliquid spirituale, quod sit extra materiam litis, vt si litigās pro beneficio pingui det collitiganti aliud beneficium, quod pacifice ipse possidet, vt sibi pacificum relinquat pingue beneficiū, & talis transactio aequiualet permutationi vnius beneficii pro alio, & ideo prohibita est sine auctoritate Superioris. Vel si non sit propria permutatio, erit renunciatio beneficii in fauorem tertii, non gratuita, sed ex pacto, *2. Modus.* quae ex illo duplici capite prohibita est. Aliter vero posset super vnum beneficium intelligi haec transactio, si possidens promitteret alteri, pro dimissione litis, accipere illum in vicarium, si beneficium sit curatum, vel in coadiutorem, si sit Canonicatus, vel si promitteret, prouidere illum de beneficio, aut vicaria, si sit dignitas habens similes promissiones annexas, aut praesentare illum in alio beneficio, si sit patronus, vel procurare illi aliquid huiusmodi. Et in his omnibus interueniunt pacta prohibita, & magna ex parte reduci possunt ad commutationem spiritualis pro temporali: & posset aliqua ex parte applicari ratio Siluestri supra facta. Iam pro obtinendo beneficio cum suis redditibus, venditur praesentatio, aut vicaria, & cetera, Et è contrario promissiones interdum possunt esse pretio aestimabiles. Ita ergo nullus modus occurrit, quo possit fieri transactio circa vnum litigiosum dando, vel promittendo pro illo aliquid spirituale.

Aliquando vero potest lis esse super plura beneficia simul: & tunc potest intelligi transactio, si inter se partes conueniant, vt vnum beneficium vni detur, & aliud alteri, quod vnusquisque pacifice possideat, renunciando alii, vel aliis. Et in hoc modo videtur esse minor ratio Simoniae, quia fit minor permutatio beneficiorum, & videntur pauciora pacta intercedere. Sed nihilominus ratione conuentionis non gratuitae, non potest propria auctoritate fieri. Eo vel maxime, quod cum ius vtriusque partis dubium sit, non potest per voluntatem transigentium dari, vel renunciari in alium, si fortasse illud non habeat, & ideo necessaria est Praelati auctoritas. 14.

Denique potest transactio haec tertio modo excogitari, nimirum, si litigantes inuicem sint actores, & rei, vt esse poterunt, si vterque proprium beneficium possidet, & vterque vicissim alteri moueat litem super beneficium suum: possunt autem transigere, vel ita vt conueniant de permutandis beneficiis simpliciter, vt lites cessent: vel certe si vnusquisque contentus suo beneficio, liti cedat, dummodo alter cedat. Prior modus sine dubio non licet sine Praelati auctoritate, quia ipsa permutatio illam postulat, & quod beneficia sint dubia, non minuit necessitatem, sed potius auget, quia sola Praelati auctoritas potest reddere ius certum. Idemque dicendum censeo, si non petatur beneficium ex vtraque parte: sed alter petat beneficium alterius, iste vero ab alio postulet aliud spirituale ius iurisdictionis, vel simile. Quia etiam permutatio beneficii pro tali iure, vel renunciatio sub tali conditione, eodem modo prohibita, quia non est pura, sed sub modo, & conditione. Posterior autem modus videtur licitus, & sine specie Simoniae prohibitae, quia ibi non tam fit compositio super beneficium, quam super litem, & licet non omnino gratuita, non tamen fit dato pretio temporali, sed aliquo spirituali proportionato, quale est, praetensum ius ad beneficium, seu illius absoluta renunciatio pro alia simili, quae non videtur contenta in prohibitione iuris, cum ibi nulla permutatio beneficiorum, nec noua acquisitio, aut renunciatio intercedat. Nec etiam antiquum ius in se melius fit, sed solum cessatur ab impugnatione ipsius, & tunc vnusquisque transigentium tenebitur consulere conscientiae suae, & examinare, quale sit ius, quod in suum beneficium habet, ad quod etiam teneretur ante litem motam, si dubitatio aliter orta fuisset. Manet ergo res de se in eodem statu, in quo ante litem erat, quantum ad spiritualia iura, nihil ergo spirituale acquisitum est, vel datum, aut acceptum per illam transactionem, & ita nec est Simonia, nec repugnat conclusioni positae, quia proprie non est transactio super beneficia, sed super obligationem non litigandi mutuam, & reciprocam, quae nullo Iure prohibita est in tali materia. 15. *3. Modus.*

Superest, vt ostendamus, hanc transactionem fieri posse auctoritate Episcopi. De quo nulla est dubitatio inter auctores, ex d. capit. 2. de Transaction. 16.

ction. satis colligi potest. Et clarius ex generali regula supra tradita de rerum permutatione. Nam permutatio beneficiorum ex causa honesta fieri potest in manibus Prælati, sed causa transactionis est satis honesta, ergo similis permutatio, vel quæcunque compensatio spiritualis, facta alteri parti pro beneficio dubio, vel iure ad illud, cui renunciat, si in manibus Prælati fiat, valida erit, & libera ab omni Simonia. Quia nec per se talis est, vt constat, nec inuenitur prohibita, facta illo modo, neq; vllam habet speciem mali, cum spirituale pro spirituali detur, & Prælati auctoritas interueniat.

17. *Dubitatio prima circa hoc.* Sed quæres 1. An possit Episcopus in eo casu ordinare, vt vnus retineat beneficium, quod in litem adducit, & de illo soluat pensionem alteri parti. Videtur enim non posse, quia ibi fit compensatio iuris spiritualis pro temporali onere, quod non licet, vt ex cap. 2. de Arbitris, & ex cap. vltim. de Rer. per. patet. Antecedens constat, quia pensio est quid mere temporale. *Resoluitur.* Respondeo, duobus modis posse hanc pensionem imponi: vno ex mero arbitrio, & prouidentia Prælati, qui ex conuentione partium arbiter constituitur ad transactionem componendam, quæ nihil prius inter se de pensione tractant, sed rem totam Prælati arbitrio componendam relinquūt, ipse vero suo arbitrio modum illum compositionis constituit. Alio modo fieri potest, vt partes prius inter se de tali modo compositionis conueniat per ordinem ad consensum, & approbationem Prælati, sicut supra diximus fieri posse in permutatione beneficiorum. De priori modo nulla esse potest controuersia, quin sit licitus, expresse enim approbatur in cap. *Nisi*, de Præbend. vt constat ex illis verbis: *Quod autem ordinatum est circa reliquum, vt ipse viginti libras de redditibus capituli, & quadraginta de prouentibus prioratus percipiat annuatim, hoc secundum prouidentiam intelligitur esse præceptum ex arbitraria potestate.* Et ita docent ibi Hostiens. Panor. & alii, & Gigas referens alios quæst. 6. de Pension. num. 3. & 4. Maior. in 4. d. 25. q. 5. ad 4. Vbi ad argumentum factum respondet, negando pensionem esse aliquid spirituale. Quæ responsio licet nunc verum fundamentum assumat, tamen ante Pium V. fortasse non ita erat, vt supra vidimus, & ita ex vi Iuris illud fundamentum necessarium non est. Vnde dici etiam posset, illam transactionem non fieri ad compensandum spirituale per temporali, sed Episcopum posse auctoritate sua separare portionem illam à fructibus beneficii, & illam iustis de causis alteri applicare, vt statim generalius explicabimus.

18. *Quæstiuncula suboritur.* Quæri autem solet, An talis pensio imponi possit ad vitam eius, cui assignatur, vel solum ad vitam personæ, vel etiam vt onus beneficii? Dissensio est inter auctores: nam in dicto capit. *Nisi*, insinuatur, solum posse imponi vt onus personæ, nam cum hac limitatione approbatur in fine textus: & ratio redditur. *Ne forte circa prouentus aliqua videatur facta sectio prioratus.* Quæ ratio in omnibus beneficiis militat: & ita sentiunt ibi aliqui interpretes, & potest confirmari in cap. *Veniens*, de Transact. ibi *Nisi præfati Monachi transactionem præscriptam auctoritate Apostolica confirmatam esse, docuerint.* Vbi auctoritas Papæ videtur postulari ad similem impositionem. Et hanc partem sequitur Azor tom. 2. libro 8. capit. 6. contrarium autem videtur colligi ex cap. *Decætero*, de Transact. per argumentum à contrario. Dicitur enim ibi, pensionem impositam per transactionem iuridicam sine Episcopi auctoritate, non excedere vitam eius, qui pensionem soluit, ergo, interueniente Episcopi auctoritate, potest excedere vitam beneficiarii, ac subinde super beneficium ipsum imponi. Et ita notant ibi expresse Panormitanus, Cardinalis, & alii, quos refert, & sequitur Gigas dicta quæst. 6. Caccialupus quæst. 5. Gambar. libro sexto, de Offic. & potest legati à numero 77. Atque hæc posterior sententia videtur Iuri conformior propter dictum caput *Decætero*, cui consonat caput 3. de Collusion. detegen. Vbi aperte supponitur, per viam transactionis, quæ arbitrio Episcopi fieri solet, posse ita pensionem super beneficium imponi, vt pensionario soluenda sit, etiamsi beneficiarius moriatur. Et ita videtur vsus declarasse hæc Iura. Quocirca licet Episcopus ordinarie non possit pensionem super beneficium imponere iuxta commune ius, vt beneficia sine diminutione conferantur, nihilominus regula illa patitur exceptiones aliquas, quando ex iure, vel consuetudine sufficienter colliguntur, & vna illarum hæc est. Nec obstat dictum caput *Nisi*, quia ibi non fuerat pensio imposita auctoritate Episcopi, sed aliorum arbitrio, & ita concordat cum dicto cap. *Decætero*. Et ita in hoc præfertur auctoritas Episcopi auctoritati aliorum iudicum extraordinariorum, qui in arbitros eliguntur, etiamsi illi sint Sedis Apostolicæ delegati. Caput autem *Veniens*, non facit ad causam, quia ibi non est sermo de transactione super beneficium, nec de pēsione ad vitam pensionarii, sed de transactione super obligationem decimandi, & remissione, seu diminutione perpetuo duratura, quæ sine Papæ aucto itate fieri non potest.

Iam vero superest dubium, An possit hæc pensio imponi secundo modo explicato ex conuentione partium antecedente, Episcopo proposita, vt illam approbet, & transactionem consummet? Videtur enim hoc etiam esse licitum, quia quod potest fieri Episcopi auctoritate, & arbitrio, potest etiam ab ipso peti, vt fiat, nō potest autem peti, nisi prius partes inter se in eo conueniant: ergo non erit Simonia, hoc prius inter se tractare in ordine ad confirmationem Episcopi. Et potest hoc suaderi omnibus rationibus, quibus supra ostendimus hunc tractatum licitum esse in beneficiorum permutationibus, in contrarium vero est, quia talis conuentio inter partes esset de dando temporali pro cessione iuris spiritualis, seu pro retinendo spirituali: hæc autem pactio expresse reprobatur in dicto cap. *Constitutus* & cap. *Præterea*, 1. & 2 de transactione. Imo similis pactio Pontifici Alexandro III. proposita vt ab eo confirmaretur, ab eo reiecta est, quoniam videbatur illicitæ pactionis speciem continere, vt refertur in capite *Cumpridem*, de pactis. Denique communiter Canonistæ ad hoc genus transactionis, in qua temporalis pensio vni datur, & alteri beneficium adiudicatur, requirunt vt conditionem necessariam, quod id fiat iudicis arbitrio, & non ex præuia conuentione, & petitione partiū, quia in dicto cap. *Nisi* expresse honestatur talis trāsactio ex eo, quod ex prouidentia iudicis facta est, & in aliis textibus præsertim in dicto cap. *Cumpridem*, improbatur, quia à partibus incæpit. Atque ita sentiunt Hostiens. Panormitanus, & alii ibi & in dicto capite *Nisi*, & in cap. vlt. de Rerum permutatione & c. 2. de Arbitrio. 19.

Quamuis autem hæc doctrina recte explicata, vera sit, possumus nunc distinctione vti de pensione: aut spiritualis est aut mere temporalis, diximus enim supra, pensiones, quæ dantur clericis, vt clerici sunt, non conferre nunc ius mere temporale ad fructus pensionis, sed illos etiam esse annexos alicui officio, ac titulo spirituali: & has vocamus spirituales pensiones: mere autem temporales sunt, quæ dantur sine vllo spirituali titulo ad effectum temporalem, quæ possunt etiam à laicis possideri. Quando ergo transactio fit cum onere spiritualis pensionis, crediderim, non vitiari, nec Simoniace fieri, eo quod fiat prius conuentio inter partes, quātum est ex parte illarum cū subordinatione ad Prælatum, & sub conditione, si ipse approbauerit, & cōfirmauerit transactionem. Ratio est, quia tunc non 20.

datur, vel accipitur temporalis compensatio pro spirituali beneficio, vel iure ad illud: sed spirituale quid, nam pensio illa spiritualis est. Et licet habeat temporale annexum, non obstat, vt diximus, quia temporale est accessorium, & sequitur naturam principalis, & quia idē in ipso beneficio inuenitur. In hoc autem modo transactionis dandi spirituale pro spirituali, nullum inuenitur Ius Canonicum, quod specialiter, & absolute illum prohibeat, fieri per partium conuentionem absolute, & simpliciter, sed inueniuntur tantum generales prohibitiones permutationum, & pactionum in materia beneficiali, quæ non extenduntur ad eas, quæ in ordine ad consensum prælati fiunt. Et quamuis renunciatio. vel permutatio beneficii cum pensione regulariter non possit fieri nisi à Papa, tamen propter bonum pacis, & causa transactionis potest per Episcopum fieri, vt diximus, & ideo etiam fieri potest ad petitionem partium, quia nullum est ius hoc prohibens. Et idem censeo de quacumque transactione super litigiosum beneficium, in qua ius aliquod, vel ministerium spirituale datur in recompensationem, iuxta varia exempla superius posita: est enim eadem ratio in omnibus, vt licet sola voluntate partium cōsummari non possit transactio, possit tamen tractari & mutuus consensus præstari cum ordine ad Prælatum, cuius arbitrio consummetur.

21. At vero quando pensio est mere temporalis, tunc imponi nō potest ad requisitionem partis, nec inter litigantes potest antecedere talis conuentio, quod si antecedat, eo ipso est à Prælato reprobanda. Ita colligitur ex dicto ca. *Cum pridem*. Ipse autem prælatus arbiter ex officio suo, & prouidentia si iudicauerit expedire, poterit talem pensionem imponere, iuxta dictum capit. *Nisi*, sic ab omnibus intellectum. Nam ex principio illius colligitur, pensionem ibi impositam fuisse mere temporalem, alias non esset, cur Pontifex diceret, nisi arbitri fuissent viri prouidi, & honesti, potuisse transactionem videri suspectam, propter perniciem exempli, nam si pensio fuisset spiritualis, nulla esset vmbra mali exempli, supponit ergo, fuisse temporalem, & nihilominus eam approbat, quia ex prouidentia iudicum non ex partium conuentione imposita est. Ratio autem differentiæ est, quia si conuentio incipiat à partibus, speciem prauam habet, quia cum in illa spirituale, ac temporale interueniat, magnum periculum est, vt vnum pro alio detur, quia partes non solent intendere, nisi vtilitati propriæ, & maxime temporali, iudex autem & ratione officii præsumitur habere intentionem rectam, & cum in ea causa constituatur tanquam communis distributor, ei concessum est vt possit prouidere vtrique parti, etiam de fructib. beneficii, prout sibi magis expedire visum fuerit.

22. *Quæstiuncula suboritur.* Dices: Quo titulo potest Prælatus in eo casu applicare aliquid temporale parti cedēti iuri suo, cum illud ius spirituale sit, licet dubium: nam pro ipsomet iure non potest dari, nec tamquam pretiū illius renunciationis: hoc n. contra ius Diuinum est, vt in prima assertione diximus, Ad hoc solet communiter responderi temporale illud dari ex prouidentia iudicis propter bonum pacis: nam hanc causam assignat Pontifex in ca. *Nisi*. Sed vrgeo vlterius, quia hoc bonum pacis in tali casu non est aliud, nisi quod lis cesset, & dissensio, non autem cessat, nisi quatenus vtraque pars renunciat iuri suo, ergo in effectu dare temporale pro bono pacis, est dare illud pro renunciatione iuris, per quam talis pax ex illa parte perficitur. Item ipsum bonum pacis videtur esse quid spirituale, nam est proprius effectus charitatis, vt D. Th. tradit. *Responde-tur quæ-stiuncula.* Respondeo primum bonum pacis non solum esse spirituale bonum, sed etiam esse cōmodum temporale, & magnam vtilitatem temporalem secum afferre: & ideo posse pecunia æstimari: & ideo in illo textu non solum dicitur, *Pro bono pacis*, sed additur, *& vtilitatis*, quod ego de temporali vtilitate intelligo: nam sicut lites magnas afferunt incommoditates temporales: ita pax temporales etiam vtilitates adducit, & vt sic pecunia æstimabilis est. Nec obstabit, quod ad illam pacem perueniatur, renunciando iuri, & præsentationi spirituali, nam illud per accidens est, & ad talem compensationem non consideratur, sed solum ipsum bonum, & vtilitas pacis. Secundo addo, in hac impositione temporalis oneris, posse considerari ab arbitrariis rationem aliquam iniustitiæ, ob quam merito possit beneficio, aut beneficiario onus imponi, vel licet non attingat rigorem iustitiæ, quem arbitror non semper seruare tenetur, vt amicabiliter pacem componat, potest habere magnam æquitatem: talis autem causa esse potest necessitas alimentorum, ad quæ recipienda ex tali beneficio potest clericus habere iustam causam, ratione iuris saltem dubii, quod ad illas habet, vel etiam adiungi possunt labores, expensæ, & aliæ incommoditates, quas in prosecutione causæ passus est, quæ rationes temporales sunt, & possent ab arbitris considerari, vt aliquid temporale alteri litigantium applicent.

Sed adhuc possunt obiici capit. 2. de Arbitris, & vlt. de Rerum permut. Nam in illis reprobari videntur similes transactiones cum aliqua præstatione temporali in commodum alterius partis iuri suo renunciantis. Respondeo, de intellectu horum Iurium multa ab interpretibus tradi, sed quia ad nos non spectant, breuiter dico, in d. cap. 2. non omnino reprobari arbitrium, propter solam pręstationem temporalem, nam in fine illius dicitur *Si arbitrium ipsum videris æquitate subnixum, ad obseruantiam illius vtramque partem compellas.* Poterat ergo, vt Panor. notat, esse æquū non obstante pecuniæ largitione, & acceptione, ac impositione. Tamen iuxta narrationē facti, statim illud arbitrium, apparebat iniquū, & consequēter magnā speciem habere Simoniæ: nam & à dolo, & fraude acceperat initium, & ex fauore ad alteram partem latum fuerat, vnde verisimile erat ad instantiam eius fuisse latum, & præterea oblata pecunia, coactus est renunciare beneficio ille, qui certum ius in illo habere videbatur, & per vim illo fuerat spoliatus, quod si ita erat, non dabatur pecunia pro bono pacis, sed pro renunciatione beneficii, quod Simoniacum est. Ac denique, cum clericus ille multo tempore priuatus fuisset iniuste possessione, & fructibus beneficii, & exulare coactus, pro solis quinque marchis argenti iubebatur renunciare non solum beneficio, sed etiam toti quæstioni, quod non solum Simoniacum. sed etiam iniustissimum erat. Ex illo ergo textu nullum argumentum ad præsentem materiam sumi potest. In capite autem vlt. de Rer. per. per arbitrium iudicum non tam fiebat transactio, quam venditio perpetua iuris decimandi: vnde fit verisimile, & ortum fuisse arbitrium ex concordia partium, vt ex ipsa facti narratione facile intelligi potest, & constat etiam arbitrium non fuisse fundatum in bono pacis, sed in compensanda, & permutanda vna re pro alia, quod non licebat etiam ex arbitrorum prouidentia: & hoc aperte supponit Pontifex, cum decernit irritum aliud arbitrium, quia *permutatio de spiritualibus ad temporalia improbatur.* 23. *Obiectio.* *Soluitur.*

Quæri tandem in hoc puncto potest, An transactio hæc in materia beneficiorum fieri possit absq; specie Simoniæ, absque interuentu Prælati, ad arbitrium aliorum priuatorum iudicum, aut clericorum, ex consensu litigantium? Loquimur autem de transactione propria, nam de amicabili compositione pure gratuita iam supra dictum est, posse fieri ex solo consensu partium, vel cum arbitris, vel sine illis. Sed difficultas est, quando partes amicabiliter conueniunt, vt compositio inter ipsas fiat per arbitratores 24. *Alia quæstio.*

bitratores, sine interuentu Prælati, An illi possint compositionem facere per modum transactionis absque Simoniæ specie. In quo in primis supponimus, tale arbitrium non posse nisi in clericos compromitti, quia materia, & personæ Ecclesiasticæ sunt. Deinde est certum, posse partes, si velint, compromittere in iudicem, vel iudices causæ, vt non solum vt iudices, sed etiam vt arbitratores rem cõponant, vt constat aperte ex d. ca. *Nisi*, de Præbend. & ca. *Decætero*, de transact. Et tunc est certum, posse tales iudices arbitros per modum transactionis rem componere, adiudicando semper beneficium ei, qui verum titulum habet, aut habere magis præsumitur, & probatur: & imponendo beneficiario onus aliquod temporale, si ad bonum pacis oportuerit, quamquam non possint super beneficium onus pensionis imponere sine consensu Prælati. Primum sumitur ab omnibus Doctoribus ex d. ca. 2. de Arbitris. Et ratio est, quia esset clara iniustitia, priuare beneficio eum, qui ius habet in illud, & si id fieret data pecunia, haberet magnam speciem Simoniæ. Secundum autem sumitur ex aliis Iuribus, vt explicatum iam est.

48. Præterea potest hoc arbitrium committi, ex consensu partium, alicui, qui non sit Prælatus partium, nec Ordinarius, aut delegatus iudex causæ, quia hoc non est prohibitum in Iure, & ita omnes Doctores tradunt, posse per huiusmodi abitrum fieri amicabilem compositionem. Tunc vero difficultas est, An talis arbitrator possit imponere simile onus tẽporale beneficiario: nam in Iure non inuenitur casus similis, in quo talis transactio, seu onerosa compositio approbetur: nam in dicto cap. *Nisi* & in dicto ca. *Decætero*, arbitri fuerunt ipsi iudices delegati. Vnde Anton. in dicto ca. *Nisi*, n. 6. concludit, huiusmodi arbitros non posse præcipere dare pecuniam. Sed contrarium credo verius, & videtur mihi id aperte supponi in dicto cap. 2. de arbitris, vt supra ponderaui cum Panor. ibi n. 10. qui aperte hoc sentit, nam arbitri ibi constituti non fuerant iudices sed tãtum quidam clerici, & tamen in illo textu supponitur, eorum arbitrium potuisse esse æquum, & seruandũ. Deinde, licet arbitri electi essent iudices, postea ad componendum possunt vti sola potestate arbitratorum: ergo per eandem possent id facere, etiamsi non essent iudices, quia materiale illud est, & nullum est ius, quod statuat, esse necessariam in tali arbitrio talem personæ qualitatem.

CAPVT LII.

An vitium Simoniæ cadere possit in Pontificem, vel eius Curiam?

1. *De causis Simoniæ.* Explicauimus hactenus Simoniæ vitium secundum se, attingendo omnes species eius, seu modos, quibus committi potest, superest dicendum de causis, & effectibus eius. Causæ autem quædam sunt intrinsecæ, vt materia, & formæ, aliæ extrinsecæ, vt *Causarum distinctio.* finis, & efficiens: Priores eo modo, quo in actu humano inueniri possunt, satis sunt cum ipso actu, seu vitio explicatæ, diximus enim de materia eius, & de pretio, ex quibus coalescit quodam modo proxima materia, quæ est contractus, circa quæ studiosa voluntas versatur, quæ dici potest quasi forma Simoniæ. Quod si in ipsa voluntate materiam, & formam distinguere velimus, actus ipse realis voluntatis materia est, prauitas autem eius est quasi forma, vel potius deformitas eius. Vnde fit vt de finali causa nihil etiam dicendum sit, nam si actus ille cõsideretur, vt deformis, non habet finem, sed potius defectum debiti finis, si vero spectetur, vt realis actus est, pro fine habet suum obiectum intrinsecũ, qui est vendere rem spiritualem, & pro illa pretium recipere, vel è conuerso emere spiritualem rem, dato pro illa pretio: de quo fine satis à nobis dictum est. Alii autem fines extrinseci, qui ab operante adhiberi possunt, non cadunt sub scientiam, nec ad illam spectant, quia per accidens sunt, & in infinitum variari possunt, vt etiam in superioribus tactum est. Solum ergo de efficienti causa aliquid desiderari potest, id est, de personis, quæ hoc vitium committere possunt: hoc enim ad complementum materiæ moralis, & ad explicandos effectus, seu pœnas Simoniæ necessarium esse potest.

2. Primo ergo, ac præcipue tractari solet hæc quæstio de Summo Pontifice, an possit vitium Simonię committere: Quam attigit D. Thom. in articul. 1. huius materiæ ad 7. & ibi Caietan. Soto & alii expositores, & alii Theologi in 4. dist. 25. Summistæ omnes verb. *Simonia*. Canonistæ in capit. 1. de Simon. vbi Panormitan. numero. 6. Felin. & alii. Idem Panormitan. in Repet. capit. *Extirpanda*. §. *Qui vero*, de Præbend. numer. 53. & 54. Redoan. part. 1. capit. 20 Iul Clar. lib. 1. §. *Simonia*, numer. 5. Couar. in Regul. *Peccatum*, part. 2. capit. 8. numer. 8. ad finem, qui alios refert: Nauarr. d. cap. 23. numer 108. est autem considerandum inter hos auctores interdum inueniri dissensionem quasi materialem, quia circa rem, quæ venditur, dubitant, an sit materia Simoniæ, nec ne, vel an sit talis materia de iure Diuino, vel tantum de humano: formalis autem nulla videtur esse dissensio: & hæc est à nobis consideranda: & ideo breuiter potest hæc res expediri: nam materialis resolutio singularum quæstionum ex doctrina in superioribus data petenda est, vt hic breuiter indicabo. Suppono autem, non esse quæstionem hic de potestate committendi hoc peccatum ex parte liberæ voluntatis, vel alicuius priuilegii in hac parte concessi summo Pontifici, sicut quæri solet, an Pontifex vt priuata persona, possit esse hæreticus: nã quia Simonia solet vocari hęresis, cogitari posset, in illo sensu tractari quæstionẽ hanc: non vero ita est, sed mouetur ex parte materiæ, seu legis Simoniæ, an habere locũ possit in persona Põtificis, eamque obligare, nam ex parte voluntatis suæ certum est, defectibilem esse, nec habere contra hoc vitium, specialem in bono confirmationem, magis quam contra alia, quamuis moraliter loquẽdo, vix habere possit occasionem ad hoc vitium committendum, vt explicabimus.

Dico ergo primo, in omni materia, in qua Simonia committitur contra ius Diuinum, etam Pontifex peccabit eodem genere peccati, si illam pro temporali vendat. In hac assertione omnes conueniunt: Et patet, quia Pontifex subditus est iuri Diuino. Item, quia illa actio intrinsece mala est. Potestque fieri inductio. 1. in Sacramentis, si Papa illa vendat pro pretio temporali: in reliquiis sacris: Item in doctrina fidei, si Papa illam, vel illius definitionem vendere vellet, imo & in ipsamet dignitate Pontificia, si pro regno temporali, verbi gratia, tanquam pro pretio illam renunciaret. Idem denique est in omni simili materia, quæ de se, & natura sua seu Diuina institutione spiritualis est. Addo vero idem esse de rebus sacris, quæ ex institutione Ecclesiæ sacræ sunt, vt si Pontifex venderet Agnos Dei, vel grana benedicta maiori pretio, quam valeant ratione materiæ, solum propter consecrationem, vel benedictionem, quam ipse adiunxit, sine dubio non minus esset Simoniacus, quã quilibet alius id committens: quia (vt supra dictum est) licet illa spiritualitas sit ex positiua institutione, tamen, hac supposita, Simon. quæ in illa committitur, cõtra ius Diuinum est. Circa beneficia autem Ecclesiastica, sicut sunt opiniones, an illa vendere, sit Simonia contra ius Diuinum, vel humanum, ita etiam sunt de actu Pontificis. Veritas nihilominus est, quod si spirituale ius beneficii à Pontifice vendatur, Simonia committetur. Iuxta hanc ergo conclusionem locutus est Diuus Thomas in illa solut. ad septimã, qui ampliat illam, siue Pontifex accipiat pro re spirituali

3. *1 Assertio.*

spirituali pecuniam, vel bona temporalia ex fructibus beneficiorum, vel redditibus Ecclesiarum, siue ex bonis laicorum. Quod verissimum est, si pecuniam illam accipiat vt pretium rei spiritualis, quia tunc alia differentia materialis, & accidentaria est. Veruntamen hoc habet singulare Pontifex, quod potest multis iustis titulis, & modis pecuniam accipere, vel aliis applicare, cum alicui dat beneficium, sine venditione illius, & sine intentione pretii, & consequenter etiam sine Simonia. Et ideo dixi, vix posse Pontificem habere occasionem committendi hoc vitium: quia sine venditione potest fere omnes effectus efficere ex pastorali prouidentia suprema, qui moraliter illi occurrere possunt: alii vero possibiles, qui excogitari possunt, moraliter non occurrunt, vt ex inductione facta, & ex dictis in superioribus facile constare potest: Et in hoc fundati sunt, qui prudenter dixerunt, in Romanum Pontificem vix, aut nullo modo cadere posse suspicionem Simoniæ, vt videre licet in Redoan. & Iul. Clar. locis citatis, & aliis.

4. *Assertio secunda.* Dico secundo Pontificem Summum posse facile vitare Simoniæ vitium, etiamsi venditiones, vel contractus faciat circa res spirituales, qui iure tantum Ecclesiastico Simoniaci effecti sunt. Hæc etiam assertio est communis: Potest autem explicari duobus modis. Primo si dicamus, iura prohibentia Simoniam, quæ de se talis non est, non obligare Pontificem: nam hoc supposito, euidens est, non solum posse Pontificem illos actus efficere, vitando Simoniam, sed etiam non posse illam committere, quia non potest peccare contra illas leges, cum illis non obligetur. Illud autem fundamentum non debet niti in alio generali principio, quod Princeps supremus non possit suis legibus obligari, hoc enim verum non est, vt ex materia de Legibus supponimus: sed specialiter debet fundari in hoc, quod materia talium legum non spectat ad Pontificem: constat autem, quod licet Princeps possit sua lege obligari, quādo materia eius vniformiter ad ipsum pertinet, non tamē obligatur, quando materia non est vniformis, sed ex peculiari ratione, & habitudine pertinet ad inferiores, vt tales sunt, vt bene notauit Soto lib. primo de Iust. quæst. 6. art. 7.

5. Quod ergo talis sit materia illarum legum Ecclesiasticarum, quæ positiuam Simoniam prohibēt, inductione quadam ostendi potest. Primo enim inter eas leges illæ præcipuæ censentur, quæ permutationes beneficiorum, vel renunciationes sub conditione, & modo, vel cum pensione aliqua fieri prohibent: at omnes istæ leges includunt conditionem, nisi in ordine ad Pontificis consensum, & auctoritatem, vel nisi in manibus eius, & similes, ergo ex ipsa forma legum constat, non obligare Pontificem. Vnde si forte sine rationabili causa, vel contra bonum Ecclesiæ Pontifex admitteret aliquam permutationem, seu renunciationem eiusmodi, vel imponere pensionem iniustam, licet peccaret contra iustam, vel fidelem dispensationem, non tamen Simoniam committeret contra leges prohibentes tales contractus: nam prohibent illos inferioribus, non tamen Papæ, à quo nō fiunt per modum contractuum, sed per modum pastoralis prouidentiæ, ac dispensationis. Idemque iudicium est de illis Legibus, quæ prohibent confidentialem Simoniam: nam hæc in Pontifice locum non habet. Idem est de legibus prohibentibus exactionem stipēdiorum pro muneribus spiritualibus alias debitis, quia illæ, vt prohibēt iniustitiam, naturalem legem continent, & ita obligāt Pontificem, sed non pertinent ad præsens: vt vero prohibent imaginem, & suspicionem Simoniæ, non spectant ad Pontificem, qui nulla habet certa stipendia pro suis muneribus, nisi quæ ipse definit, & præscribit. Idem est de legibus prohibentibus aliquas largitiones, etiam gratuitas: nam fere omnes illæ diriguntur ad Episcopos, & Prælatos, Ordinarios, vt videre licet in Trident. sess. 21. ca. 1. de Refor. sub quibus non solet Summus Pontifex comprehendi.

6. Hic ergo modus dicendi valde probabilis mihi videtur: & certè in omnibus legibus adductis verus apparet, & rationi conformis, quia omnes illæ leges fundantur vel in tollendis priuatis pactionibus, & negotiationibus circa res spirituales: vel in cauenda omni suspicione Simoniæ: prior verò ratio per ipsammet Pontificis auctoritatem cessat: posterior autem vix in illum cadit (vt dixit) propter eminentiam sui status, & dignitatis: non videntur ergo leges illæ Pontificem comprehendere. Solum posset instari de legibus prohibentibus vēditiones officiorum quorundam temporalium Ecclesiæ. De illa vero prohibitione & est valdè dubium, an pertineat ad Simoniam, & probabile est, non esse receptam à Pontificibus pro sua Curia, vt supra dixi. Imò ex forma verborum legis videtur non comprehendere Pontificem: Illa enim prohibitio maxime habetur in Conc. Chalced. ca. 2. quod citat. & probat Vrban. Papa, cap. *Saluator*, 1. quæst. 3. & tamen in eo generaliter dicitur, *Siquis Episcopus*, *&c.* sub qua generalitate non solet comprehendi Pontifex. Et materia ipsa talis legis hoc postulat: quia nullus Rex vel supremus Princ. Reipub. prohibetur vendere officia vendibilia suæ Reipublicæ: Imò illi soli hoc solet licere dummodo naturalem iustitiam in eo seruet, & rationem habeat communis boni, ergo in Repub. Christian. non debuit hoc prohiberi supremo Principi, sed eius dispositioni, & prudentiæ relinqui. Et ita videtur sentire specialiter de illa lege Anton. d. capit. 5. §. 2. ver. *Quod autem de Papa*, citans Hostiens. & Anton. de Butr. & sequitur Tab. verb. *Simonia*, numer. 4. Itaque ex vi materiæ talium legum, & ex verbis, & rationibus earum est mihi valde verisimile, non posse Pontificem Simoniam positiuam committere. *Quæstiuncula soluitur.*

Secundo tamen modo defendi solet communiter hæc sententia, quia licet Pontifex obligetur his legibus, potest secum facile dispensare, & ita non committere Simoniam contra tales leges. Ita videntur sentire Panorm. Felin. & alii Canonistæ in d. cap. 1. de Simon. & in cap. *Ex parte*. 1. de offic. deleg. Siluest. verb. *Simonia*. q. 4. Soto lib. 9. q. 5. art. 2. ad 2. Ratio vero est, quia per dispensationem tollitur obligatio legis, & consequenter vitatur culpa. 7. *Secundus modus defendendi conclusionem.* Sed obiici potest primo: quia fieri potest vt Pontifex non habeat animum dispensandi secum, sed parui pendat obligationem legis. *Obiectio.* Respondetur primo, ideo in conclusione dictum non esse, Papam non posse hanc Simoniam committere, sed posse illam non committere: in illo ergo casu Simoniā committeret ex pura voluntate, non quia non posset id facere sine tali culpa. *Soluitur.* Vnde addimus, illum casum esse moraliter impossibilem: quia nisi directa, & expressa voluntate dicat Pontifex, se nolle secum dispensare, sed velle transgredi legem, quantumuis obliget: eo ipso quod vult sic operari, sciens se posse dispensare in lege, censebitur secum dispensare: ille autem alius modus operādi tam est inordinatus & voluntarius, vt cadere nō possit, nisi in deprauatissimam voluntatem, quæ velit frangere legem, solum vt frangat illam, & ideo moraliter loquendo, potest dici impossibilis ille peccandi modus.

8. *Alia obiectio.* Potest tamen secundo obiici, quia licet hoc rectè procedat, quando Papa secum ex causa rationabili dispensat: non vero si absque causa rationabili velit secum dispensare, nam in hoc ipso grauiter peccat, tunc ergo etiam peccabit peccato Simoniæ. Ad hoc Victoria vtumque concedit, & probat à simili: nam si comederet carnes in die Veneris, secum sine causa dispensando, esset intemperatus. *Victoriæ responsio.* Sed eadē est difficultas. Videtur ergo supponere Victoria dispen-

dispensationem legis positiuæ sine causa datam esse inualidam, & non tollere obligationem legis. Hoc autem in vniuersum verum non est, vt suppono ex materia de Legibus. Posset autem dici non improbabiliter, quod licet respectu inferiorum sit valida dispensatio, quia respectu illorum legis obligatio omnino pendet ex voluntate Principis, respectu ipsius Principis est inualida, quia non tam propria voluntate, quam ex vi naturalis legis suæ legi subiicitur, & ideo vel non potest absque causa secum valide dispensare, vel certe nec dispensare secum potest sed declarare, se non obligari lege, existente tali causa: Neque mirum est, quod in hoc sit quodammodo strictor eius obligatio, quia etiam necessitas, & ratio maior est. Alii vero dicunt, peccare nunc Principem, sic secum dispensando, contra iustitiam distributiuam, & bonam gubernationem, stante vero dispensatione, iam non committere Simoniam, quia dispensatio valida fuit, & abstulit obligationem, qua sublata, illa nō est materia Simoniæ. Imo addunt aliqui, tunc nō peccare moraliter, sed venialiter, secluso scandalo, & iniustitia, quia solum peccat, non se conformādo toti corpori in obseruatione talis legis. Sed hoc vltimum non credo, quia grauiter peccat secum dispensando sine causa, & eam dispensationem quasi conseruando, alias parui momenti esset obligatio Principes ad suam legem seruandam. Hoc autem supposito, non est magni momenti illa opinionum diuersitas, & vtraque opinio est probabilis: Quia vero pendet ex fundamento illo generali pertinente ad materiam de Legibus, ibi dicemus, generaliter, quid nobis videatur probabilius.

Responsio aliorum.

Resolutio vera.

9. *Assertio tertia.* Dico tertio Pontificem Summum non incidere in pœnas contra Simoniacos latas, etiamsi Simoniam, vel contra Diuinum ius, vel cōtra humanum committat. Conclusio est communis omniū, quos retuli, & cæterorum scribentium, quos in re clara referre, necessarium non est. Fundamentum autem est, quia hæ pœnæ iure tantum Ecclesiastico sunt latæ (nam de pœna debita in foro Dei non agimus) Princeps autem supremus quoad vim coactiuam non subiicitur suis legibus, vt D. Thom. tradit 1. 2. quæst. 96. & ibi latius disputatur, & breuiter attigimus tom. quinto, de Censur. disp. 5. sect. 1. num. 27. Vnde à fortiori constat, in casu Simoniæ non posse Papam ab aliquo iudicari, etiamsi Simonia lato modo hæresis appelletur. Quod attigit Panormit. in cap. *Cum venissent*, de iudic. num 7. vbi in additione, verb. *De delicto Simoniæ*, multa referuntur. Sed hæc in materia de Pontifice tractanda sunt, quamquam per se sint notissima. Consequenter vero solet hic quæri, quoniam Simonia cum alio committitur, si contingat, Pōtificem facere contractum Simoniacum, an eo ipso eximat illum à pœna Simoniæ: & similiter quæri posset si talis Simonia sit contra ius humanum, an contrahendo cum alio, censeatur dispensare cum illo in prohibitione humana? Sed de his dicemus melius in c. vlt. huius libri.

10. *Circa Romanā Curiā dicidi tur quæstio pri pars.* Vltimo, quærunt circa hoc Canonistæ, an in Romana Curia committi possit Simonia? Sed vix est locus quæstioni, etiamsi opiniones variæ referantur. Conueniunt itaque omnes contra Diuinum ius, non minus in Romana Curia, quam vbique gentium posse Simoniam committi. Hoc probare non est necesse: imo fortasse ibi sunt plures occasiones illam committendi propter frequentiorem vsum dandi, & accipiendi spiritualia, præsertim beneficialia: circa quæ etiam committitur Simonia contra ius Diuinum, vt supra visum est. Eadem item committitur circa dispensationem indulgentiarum, & aliarum gratiarum, & circa reliquias Sanctorum, & res sacras: quæ omnia in Curia frequentius procurantur, & ideo possunt ibi frequentius prauis mediis, quæ labem Simoniæ contineant, procurari. Nam licet cum ipsomet Pontifice non committatur, potest ab ipsis appetentibus spiritualia, & de illis contrahentibus, vel etiam à ministris, & intercessoribus committi, vt in cap. seq. generaliter explicabimus. Vnde vlterius certum est, posse ibi committi Simoniam contra ius Ecclesiasticum, inscio, & ignorante Pontifice. In hoc etiam omnes conueniunt: & ideo fere discursu declarari potest: Imo quædam sunt Simoniæ species quasi propriæ illius loci: maxime vero Simonia confidentialis, vt colligitur ex Bullis Pii. 4. & Pii 5. contra illam. Possumus autem aduertere, dupliciter posse Simoniam committi in Curia: vno modo quasi materialiter, quia contingit, eos qui pacta Simoniaca faciunt, ibi commorari: & ita nulla est difficultas, nec de illa Curia potest esse specialis quæstio. Alio ergo modo potest committi in Curia formaliter, & quatenus talis est, id est, ab officialibus & cum officialibus, qui quodammodo talem Curiam constituunt: & sic intelligenda sunt, quæ in hac materia dicuntur. Sunt ergo iura quædam positiua, prohibentia Simoniam, quæ principaliter feruntur pro Curia, vt illa de Simonia confidentiali, de quibus non est dubium, quin ibi maxime violentur per Simoniam prohibitam, præsertim non interueniente tacita, vel expressa dispensatione, aut conniuentia Pontificis. Alia vero sunt iura generalia de quibus magis posset dubitari: Veruntamen etiam hæc sine dubio obligant in Curia Romana, nisi constet, contraria consuetudine esse derogata: & ita contra illa etiam poterit in illa Curia Simonia committi, quando tacitus consensus Pontificis non interuenit.

Auctores ergo, qui ita loquuntur, vt negent, Simoniam solo iure positiuo prohibitam habere locum in Curia: maxime loqui videntur, quando, sciente, & dissimulante Pontifice, exercetur: quia tunc videtur tacite dispensare. Ita sentit Ioan. de Lignan. in cap. 1. de Sim. vt refert, & sequitur Siluest. d. qu. 4. Quia in Curia Principis non habet locum lex Iulia de ambitu: de qua sententia videri possunt multa per Abba. cum additione ad illum in cap. 1. de Simon. numer. 5. & 6 & ibi. Felin. Sed illi auctores videntur loqui de Simoniis commissis in Curia cum ipsomet Papa, seu cooperante ipso: nam ita cū proportione loquitur lex de ambitu: Atque ita dicti auctores expresse loquuntur de Simon. in beneficiis: vnde magis quoad excusationem pœnæ quam culpæ loqui videtur: quam quæstionem infra tractandam remisi. Loquendo autem de culpa Simoniæ, etiam contra legem Ecclesiasticam vniuersalem, non est sufficiens signum dispensationis, quod Papa sciat contrarium fieri in Curia, & toleret, quia potest tolerare quoad non inferendam pœnam, quia fortasse non denunciatur, vel quia non semper expedit, omnes pœnas exequi, vel certe quia in hoc potest esse aliqua negligentia, & non propterea factum approbari. Igitur nisi talis sit scientia, & patientia Pontificis, talisque consuetudo, vt communi iudicio prudentum censeatur lex ibi abrogata, sine dubio committetur etiam ibi Simonia in talis legis transgresione: quia de obligatione legis constat, & de abrogatione non constat. 11.

Non quæuis tolerātia Pontificis Simoniam tollit.

CAPVT LIII.

An & quomodo inferiores Prælati, vel eorum officiales familiares, aut intercessores apud illos Simoniam committant?

QVod ab his omnibus personis vitium hoc committi possit, certius est, quam vt probatione indigeat: nullus enim est personarum status in Ecclesia, qui ab hac labe immunis sit: quod Iura omnia con- 1.

contra Simoniacos lata testantur: singulariter vero Extrauagans 2. de Simonia inter communes, vbi nominat Cardinales Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, &c. Et ratio est clara, quia illi possunt dare, & accipere spiritualia: & sunt homines, qui auaritia, ambitione, & similibus affectibus vinci possunt, & ad committendam Simoniam induci.

2. Secundo hinc facile intelligitur, omnes prædictas personas posse Simoniam committere, & contra ius Diuinum, vt per se constat, & contra humanum, quia illi subiectæ sunt: & regulariter Iura prohibentia Simoniam, etiam positiuam, ita loquuntur, vt omnes personas Ecclesiasticas comprehendant vsque ad Cardinales, nisi ex verbis alia limitatio colligatur. De quo videri possunt, quæ in simili congerit Nauar. de Datis, & promis. n. 11. §. *Sexto nota.* Vnde etiam sequitur, hæc procedere non solum de Simonia quoad culpam, sed etiam quoad omnes pœnas, quia omnes hæ personæ, quantumuis sacræ, & eminentis status esse videantur, subiiciuntur Ecclesiasticis legibus, non solum quoad vim directiuam, sed etiam quoad coactiuam, quia sunt plene, & perfecte subditæ, & constitutionibus Ecclesiæ omnes obligantur, ac ligantur: iuxta capit. 1. & vlt. de Constit. Quomodo autem pœnæ Simoniacorum ad singulos applicandæ sint, infra videbimus.

3. Tertio addendum est, non solum inferiores Prælatos, sed etiam eorum ministros, seu officiales posse Simoniam committere, vel cooperando Prælatis ipsis, vel per se illam committendo. Quod ita declaro: Nam duobus modis potest ab his personis committi Simonia, scilicet, dando, & recipiendo spiritualia. Posteriori modo nō committitur ab eis, vt Prælati sunt, id est, vt potestatem aliquam exercent, sed vt homines sunt capaces spiritualium bonorum, aut dignitatum, & ideo de hoc nihil speciale hic adnotandum occurrit, vel circa principaliter delinquentes, vel circa cooperantes: nam ad vtrosque applicandæ sunt generales doctrinæ, vel in superioribus traditæ de Simonia in particulari, vel quæ dari solent in generali de cooperātibus ad aliena peccata. Et in particulari pro legibus prohibentibus, vel punientibus Simoniam, ponderanda sunt verba legum, ex quibus colligendum est, an pœnæ ad cooperatores extendantur. Priori modo, scilicet, ministrando spiritualia, committitur Simonia proprie, ac principaliter à Prælatis, vt Prælati sunt, nam licet alii clerici possint etiam ministrando spiritualia, Simoniam committere, nunc solum de Episcopali ministerio tractamus. Sic ergo dicimus, etiam à Prælatorum ministris, seu officialibus posse committi: Quod patet, quia etiam ipsi suo modo ministrant, & consequenter possunt cōtra Diuinum ius peccare, pretium pro ministerio, vel participatione eius recipiendo: vel etiam contra ius Ecclesiasticum transgrediendo prohibitiones ad ipsos pertinentes, vt ex discursu totius materiæ constat.

4. *Ministeria Episcopalia qua* Vt autem nonnulla breuia dubia circa hoc occurrentia explicemus: tria, vel quatuor ministeria principalia Episcoporum distinguere possumus, Sacramenta, Pontificalia, & præcipue ordines tribuere, spirituales, seu Ecclesiasticas causas dicere, ac iudicare: dispensationes, & alias gratias voluntariæ iurisdictionis exercere: & beneficia Ecclesiastica conferre. In quibus omnibus potest ius Diuinum intercedere, & humanum. Et de Diuino nihil addendum occurrit, sed applicandum est iuxta regulas superius traditas, & ab vnoquoque est seruandum quoad eam partem, quæ iuxta suum ministerium recta ratione pensatum, ad illum pertinuerit. Circa humanum vero ius aliqua notanda occurrunt circa nonnulla ex membris numeratis.

5. *Circa ordines prohibitio.* Et primo circa ministerium Ordinum extra Ius Canonicum in ca. 1. de Simon. quod sic habet. *Sicut non debet Episcopus manum, quam imponit, ita nec minister, vel Notarius in ordinatione eius vocem, vel calamum vendere. Pro ordininatione igitur, vel vsu pallii, seu chartis, atque pastellis eum, qui ordinatur, omnino aliquid dare, prohibemus.* Habeturque fere idem ius in capit. *Nullus Abbas*, & capit. *Sicut Episcopum*, 1. quæst. 2. In quibus locis explicatur, nomine ministri intelligi eum, qui Euangelium in ordinatione legit, vnde vocem vendere idem est, quod vendere sacram lectionem Euangelii: atque ita exposuit Gofre. vt refert Panorm. & ipse fatetur, esse magis consentaneum antiquæ lectioni. Addit vero, etiam posse intelligi de illa voce, qua Archidiaconus vocat promouendos, vel de illa voce, qua respondet in scrutinio, testimonium præbendo, dignum esse promouendum, iuxta cap. vnd. de Scrutinio. Glossa vero intelligit de Archidiacono, ad quem pertinet examinare ordinandos, & approbatos præsentare Episcopo, iuxta capitul. *Ad hæc*, verb. *In quadam*, de offic. Archid. Idemque est de quocunque alio, qui officium examinatoris exercet, vt in superioribus tactum est. Et quamuis Gregorius sine dubio de voce Euangelicæ lectionis loquatur, vt ex Originali constat libro 4. epist. 44. Nihilominus illa omnia, quæ declarata sunt, imo quodcunque ministerium sacrum ibi exhibitum sub eadem regula comprehenduntur, quia prohibitio illa quoad hanc partem est de re per se mala, nam totum illud ministerium spirituale est, quod vendi non potest, vt etiam Panor. notauit. Et hoc magis declaratū est in Conc. Trid. sess. 21. cap. 1. vbi sic dicitur: *Nihil pro collatione quorumcunque ordinum, nec pro litteris dimissoriis aut testimonialibus, nec alia quacumque de causa, etiam sponte oblatum Episcopi, & alii Ordinum collatores, aut eorum ministri, quouis prætextu accipiant.* Nam per verba illa: *Quacunque de causa*, & illa, *aut eorum ministri*, quamcunque vocem, vel actionem ministrantium collationi ordinum comprehendit. Et consonat cap. *Sicut pro certo*, de Simonia.

De Notario verò solet dubitari, an Simoniam committat legem illam transgrediendo. Multi enim censent, illum non fore Simoniacum, quia nihil spirituale confert, sed temporalem operam, quæ de se posset pretio æstimari: prohibetur autem vendi propter tollendam speciem mali: vel quia erat turpe lucrum: cum Notarii habeāt proprium sui muneris stipendium. Et confirmatur hæc sententia, quia Conc. Trident. sess. 21. ca. 1. limitauit illam prohibitionem permittendo, vt Notarii decimam partem aurei pro litteris accipere possint, cum tribus conditionibus, vna, vt solum hoc liceat, vbi non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi: alia, vt Notarius non habeat stipendium pro officio exercendo: tertia, vt nihil ex illo lucro ad Episcopum redundet, alias decernit Notarium teneri, gratis suas operas præstare. 6. *De Notario.*

Sed prius videndum est, an peccet, deinde quō genere peccati. Quoad 1. communis distinctio est, quod si habet salarium pro officio suo, non potest aliquid accipere, si vero non habet, potest. Ita Panorm. ibi; Siluest. q. 8. & alii referendi. Ratio prioris partis est: tum quia est contra iustitiam vendere id, qnod ratione stipendii tenetur ex officio gratis facere: tum etiam quia saltem tunc procedunt Iura prædicta. Ratio vero alterius partis est. quia Notarius non tenetur gratis ministrare. Dices: Tenetur Episcopus salarium dare, & hoc videntur intendisse dicta Iura ad tollendos abusus, vnde Supplem. Gabr. 4. d. 25. qu. 2. ar. 3. dub. 6. etiam in eo casu negat, posse Notarium aliquid recipere. Sed nimis rigorosum hoc est, & contra cōmunem sententiam. Dico ergo quod licet Episcopus debeat dare stipendium, tamen si de facto non det, Notarius nō peccat, illud accipiēdo ob eo, cui seruit. Deinde fortasse Episcopatus est tenuis, & Episcopus non potest commodum stipendium dare; & ita præsumendum 7.

est, Ac

eſt. Ac denique in his multum valet conſuetudo, nec damnandi ſunt Epiſcopi, qui non conſueuerunt ſalarium dare Notariis. Et ita videtur rem hanc declaraſſe Tridentin. loco nuper citato. permittens, vt Notarii decimam partem aurei pro litteris accipiant, vbi nec ſalarium habent, nec eſt contraria conſuetudo.

8. *Quando Notarius ſit Simoniacus.* Ad alteram partem, quando gratis tenetur miniſtrare, & aliquid recipit, videtur certe contra iuſtitiam peccare, non vero Simoniam committere. propter rationem ſupra factam. Nihilominus dico, ſi intendat Notarius vendere ſuas operas, pretium earum accipiendo, Simoniam committere. Ita ſentit Silueſt. ſupra, & Durand. 4. d. 25. q. 3. & Soto d. lib. 9. quæſt. 6. articul. 1. Ratio eſt, quia illa actio, licet temporalis videatur, eſt annexa ſpirituali muneri quaſi conſequenter, ſcilicet ordini ſuſcepto, cui teſtimonium illud debetur, vt commode exerceri poſsit. Vnde ab illo etiam habet totam æſtimationem ſuam, teſtimonium enim illud pro nihilo æſtimaretur, niſi ordo ipſe, qui per illud probandus eſt, in ſua æſtimatione haberetur, vnde ſicut ordo non debet pretio æſtimari, ita nec litteræ teſtimoniales. Quando ergo Concilium permittit aliquid recipi cum illis conditionibus, intelligit per modum ſtipendii, non per modum pretii. Vnde vlterius addo, quod ſi Notarius aliquid recipiat contra prædictam prohibitionem, licet dicat, ſe non accipere vt pretium, ſed vt ſtipendium, non ſolum peccat contra iuſtitiam, ſed etiam contra Religionem, cuius intuitu illa prohibitio facta eſt, vt conſtat ex verbis Iurium, & ideo licet illa in rigore non ſit ex ſe, niſi præſumpta Simonia, ſuppoſita prohibitione, valde probabile eſt, eſſe Simoniam, vt in ſimilibus ſæpe dictum eſt.

9 Circa aliud munus Epiſcoporum exercendi iuriſdictionem tam voluntariam, quam inuoluntariam, nihil inuenio ſpecialiter diſpoſitum iure poſitiuo, quod peculiariter pertineat ad eos, qui miniſtrant, vel aliquo modo cooperantur Prælatis, vel iudicibus Eccleſiaſticis in his cauſis. Dubitari autem ſolet de Aduocato, & teſte in cauſa ſpirituali, An Simoniam committant, vendẽdo operas ſuas. Sed de *De Aduocato.* Aduocato certum eſt, poſſe vendere ſuum patrocinium, etiamſi cauſa ſpiritualis ſit. Quia hoc nec eſt Simonia ex natura rei, nec eſt prohibitum iure Eccleſiaſtico. Primum patet, quia officium Aduocati tantum eſt, vel illuminare, & informare, vel factum aperiendo, vel ius oſtendendo, & informando intellectum iudicis: hoc autem totum etiam in materia ſpirituali vendibile eſt. Vel ſi ſit procurator ad eum ſpectabit, ſolicitare negotium, qui labor mere temporalis eſt, quaſi per accidens, & antecedenter eſt annexus cauſæ ſpirituali. Secundum etiam patet, quia nullum eſt Ius Canonicum hoc prohibens: imo ſententiam Auguſtini, licere Aduocato, patrocinium ſuum vendere, relatã in ca. *Non ſane*, 14. quæſt. 5. indifferenter de patrocinio in quacumque cauſa intelligitur. Et ita habet totius Eccleſiæ conſuetudo: nec de hoc eſt vlla controuerſia inter auctores.

10. *De teſtib.* De teſtibus vero in cauſa ſpirituali communis fere ſententia eſt. Simoniam committere, ſi pretium pro teſtimonio accipiunt. Ita tenet Richardus 4. d. 25. articul. 3. q. 2. ad 5. Anton. d. c. 5. §. 17. notab. 1. Idem Panormit. in cap. *Tuanos*, nu. 6. de Simon. vbi cum Hoſtienſi æquiparat teſtem iudici quoad hoc, quod qui corrumpit illum pecunia in cauſa ſpirituali, eſt Simoniacus, propter quandam connexionem cum rebus ſpiritualibus. Addit vero, *vel quaſi Simoniacus.* Idem Felin. ibi numer. 4. referens Gloſſam in cap. *Vendentes* 1. q. 3. verb. *Iuſtitiam*, quæ de ſolo iudice loquitur. Tabiena vero numero 47. abſolute ſequitur doctrinam Panormitan. Poteſtque ita ſuaderi, quia qui corrumpit iudicem in cauſa ſpirituali, dando ei pecuniam, eſt Simoniacus, vt ſupra viſum eſt, ſed qui corrumpit teſtem, mediate corrumpit iudicem quoad effectum, licet non quoad culpam, quia tenetur ſecundum allegata, & probata iudicare, ergo. Confirmatur, quia qui daret interceſſori pecuniam, vt à iudice ſententiam obtineret, eſſet Simoniacus, ſed hoc idem facit, qui per pecuniam teſtem corrumpit, licet diuerſo modo, ergo. Eſt ergo hæc ſententia valde probabilis, maxime quando per pecuniam corrumpitur teſtis in cauſa ſpirituali.

Quando vero non corrumpitur, ſed ad veritatẽ dicendum inducitur, quia nõ vult aliter teſtificari, non erit Simonia ex parte dantis, ſed redemptio vexationis, quã facit teſtis, negãdo teſtimoniũ ſuum, niſi detur ei pecunia. Et hoc eſt aliud exemplum, in quo licitum eſt, redimere vexationem propter ius ad teſtimonium, licet nondum ſit quaſi poſſeſſum, quod exemplum admittit Vgolin. Tab. 1. c. 53. § 1. n. 2. Ex parte autem recipientis tunc eſt iniuſtitia, iuxta doctrinam Aug. in d. ca. *Non ſane*, 14. q. 5. & D. Thom. 22. q. 71. art. 4. ad 3. quam omnes Theologi ſequuntur, & Iuriſperiti in c. 1. & cap. *Sicut nobis*, de Teſtibus, & Turrecr. in c. *Qui recte*, 11. quæſt. 3. An vero committat etiam Simoniam pecuniam recipiendo in cauſa ſpirituali, dicendum videtur, ſi directe accipiat illam, vt pretium, & ad promouendam cauſam ſpiritualem, tunc Simoniam committere, quia eſt clara connexio, & æſtimatio ſumitur à re ſpirituali: ſi autem accipiat vt ſtipendium, vel etiam vt pretium ſui laboris, non apparere Simoniam, quia nec ex natura rei talis eſt, neque in hoc inuenitur ſpecialis prohibitio. Imo poteſt excuſari ab iniuſtitia, ſi non pro veritate dicenda, nec vt faueat vni parti, ſed præciſe pro labore, vel alio incommodo compẽſando mercedem accipiat. 11.

Tandem circa miniſtros, qui intercedunt in collationibus beneficiorum eadem quæri poſſunt, quæ in collationibus ordinum, & cum proportione eſt reſpodendum: Aduertendo ſolum, de Notariis, & ſimilibus non inueniri ſpecialem prohibitionem in collationibus beneficiorum. Et ideo in illis ſolum cauendum eſt, ne talia miniſteria carius vendant ratione ſpiritualis materiæ, circa, quam verſantur: quia ſi hoc obſeruent, non erunt Simoniaci, poterũt autem eſſe iniuſti, ſi ratione muneris, vel ſolarii teneantur gratis litteras dare, vel ſi excedant ſtatuta, vel conſuetudinem vel alias extorſiones faciant. 12. *Officiales.*

Maxime vero in his dubitari ſolet, an ſit Simonia dare pecuniã familiaribus, vel priuatis amicis Prælatorũ, vt ab eis beneficium danti obtineãt, & idem cum proportione eſt, ſi detur ad obtinendam diſpẽſationem, vel aliam ſimilem gratiam, vel iuſtitiam. Videri enim poteſt, nullam in hoc committi Simoniam, nam ſupponimus, interceſſorem illum nihil daturũ eſſe prælato, ſed ſolam gratiam, & amicitiã ab illo poſtulaturũ, faciendam nõ ſibi, ſed alteri gratia ſui. Tunc enim Epiſcopus concedens beneficiũ, vel gratiam, non eſt Simoniacus, vt ex ſupra dictis conſtat: ergo nec interceſſor, illam poſtulando, ergo nec vendendo illam poſtulationem, ſeu interceſsionem cõmitti Simoniam, quia vendit laborem ſuũ, vel actionem & fauorem humanum pretio æſtimabilem: ergo nec qui dat pecuniam cõmittit Simoniã, quia licet intendat per illam viam conſequi beneficium, non tamen emendo illud, ſed gratis obtinendo, emẽdo autẽ aliquid temporale, quod poteſt conducere valde remote, non per modum pretii ipſius beneficii, ſed ſolum per modum amicitiæ, & beneuolentiæ. Sicut poteſt quis pecunia emere aliquid, quod donet Epiſcopo, vel ſuis ſumptibus illi ſeruire ſpe beneficii, non tamen cũ intẽtione pretii, vel obligationis, ſed ſolũ vt eum beneuolũ ſibi reddat. ita ergo emit interceſsionem alterius, qua illi ſibi beneuolum reddat, non eſt ergo hæc Simonia. 13. *Interceſſores.*

14. Nihilominus communiter Doctores hanc negotiationem vt Simoniacam damnant. In hoc enim sensu videtur dixisse Bonauent. in 4. d. 25. circa litte. dub. vlt. Simoniam committi, *Dando collateralibus, licet non detur Episcopo.* Quod magis explicauit Maior. q. 3. ad 2. Supplem. Gabr. q. 2. art. 3. dub. 4. circa finem Armil. lib. 10. de Quæst. Arm. c. 18. Siluest. ver. *Simonia*, q. 6. Tab. n. 8. Angel. *Simonia*, 3. num. 25. & reliqui Summistæ Latius quam cæteri Nauar. d. c. 23. n. 106. verb. *Ad quintam*, vbi refert Innoc. Anton. Panorm. & Felin. in c. *Tuam*, de Aetat. & qualit. & in ca. *Tanta*, de Simon. Idem Nauarr. in Comment. de Datis & promis. not. 32. n. 45. & cons. 56. & 57. de Simon. Soto d. lib. 9. q. 7. art. 3. Et sumi potest hæc sententia ex D. Th. d. q. 100. ar. 2. ad 5. vbi docet ante ius acquisitum in beneficium, Simoniam esse, per pecuniam sternere viam ad illud obtinendum, tollendo impedimenta. Ergo à fortiori directe procurando, & influendo. Potest autem hæc resolutio intelligi, vel de Iure diuino, vel de iure positiuo, & vtroque modo videtur affirmari à dictis auctoribus, & merito.

15. *Probatur intercessores pretiũ non posse accipere absque Simon.* Probatur ergo 1. ratione quam indicat Innocent. quia perinde est, per pecuniam beneficium immediate à collatione obtinere, vel medio intercessore, quia vtroque modo per pecuniam obtineo, & consequenter emo beneficium. Et declaratur, nam quãdo in effectum datur beneficium, nõ à solo collatore sed ab intercessore etiam quodãmodo datur, quia causa inducens est vera causa moralis, ergo saltem emitur collatio, vt manat moraliter ab intercessore. Secundo argumentatur Soto, quia non solũ dare sed etiam recipere beneficiũ pro pecunia Simoniacum est, sed licet tunc Prælatus non conferat beneficium pro pecunia, alter pro pecunia recipit ergo est Simoniacus. Hæc vero ratio supponit præcedẽtem, quia nemo recipit pro pecunia, nisi aliquis det pro pecunia, saltem in Simonia reali, & completa, qualis est hæc: ideo ergo iste recipit pro pecunia, quia ex parte dantis consideratur etiam intercessor, qui per pecuniam suo modo dat. Tertio ex Nauar. 2. loco supra citat. Quia hæc intercessio virtualiter est quidpiam spirituale, quia non emitur nisi vt virtute continens collationem beneficii, nec alia ratione in æstimatione haberetur. Et declaratur tandem, quia si quis intercessori promittat decem pro precibus, non simpliciter, & absolute, sed sub conditione, si fuerint efficaces, id est, si cum effectu obtinuerint dispensationem, aut beneficium, tunc clarissima est Simonia vt omnes fatentur, & specialius declarauit Supplem. Gabr. quia euidenter tunc emũtur, preces, vt habentes effectum spiritualem, & non aliter, atque adeo ratione illius, & ipse principalius. Ergo idem est, si emantur vt sufficientes ad obtinẽdum eundem effectum, quia similem connexionem habent, licet non omnino eandem.

16. Denique ex Iure Canonico probari potest hæc sententia ex cap. *Statuimus.* 2. 1 quæ. 1. Vbi Nicolaus Papa numerat tres species Simoniace ordinatorum: & vna est, quando *Simoniaci à non Simoniacis Simoniace ordinantur.* Qui modus Simoniæ tunc videtur committi, quãdo ordinanti nihil datur, sed mediatoribus, vt Turrecr. ibi & alii notarunt. Item quoad simoniam ab ordine aperte probatur ex capit. *Præsentium*, 1. quæst. 5. vbi Vrbanus Papa agnoscit Simoniam commissam per pecuniam *non Episcopo, sed cuidam principum eius datam.* Per quæ iura magis videtur declarari naturale ius, quam nouũ statui, quando vero illud esset obscurius, de Ecclesiastico iure dubitari non potest. Et confirmari potest congruentia, ex necessitate talis prohibitionis: quia per hũc modum emendi ordines, aut beneficia, maxima mala Ecclesiæ proueniunt: nam promouentur indigni, si pecuniis abundent, & digni relinquuntur: & ita non minus fiunt venialia beneficia, & alia similia, quam si ab ipsis Prælatis emerentur. Præsertim quia interdum tantum valent apud Patronos hi rogatores, vt moraliter perinde sit, ab eis emere, quod ab eorum Patronis. Ratio autem dubitandi ex dictis soluta relinquitur.

17. *Aduertendum.* Aduertunt autem omnes, quod si familiaris intercessionem non interponeret, sed tantum aperiret ianuam, aut facilem aditum tribueret, vt ipse orator posset petere à Prælato, licet hac de causa daretur pecunia, non committeretur Simonia, quidquid sit de turpi lucro, vel iniustitia ex parte accipientis, quam interdum committere posset, si nimium vexaret: secus si oblatam acciperet vel si aliquid faceret vltra id, quod teneretur. Ita fere Adria. supra, & Palud. quæst. 5. Addit etiam Nauar. d. num. 106. non esse simoniam, si aliquid detur pro labore suscepto, eundo, & redeundo ad collatorem, vel in recompensationem alicuius damni, quod ea de causa patitur, aut alterius lucri, quod amittit. Quod in rigore verum est, quia hæc accidentalia etiam in spiritualibus actionibus compensari possunt, sed cauendum est, ne sub hoc colore aliquid accipiatur vltra æstimationem talis valoris, vel damni secundum se spectati: alias simonia non euitabitur. *Secundum aduertendum.* Addit denique Adrianus, si mediator ille solum assumat curam informandi Prælatum de meritis talis personæ, licet pro illo labore pecuniam accipiat, non fore Simoniacũ. Quod mihi videtur speculatiue verum, practice autem periculosum, nisi magna cautela, & recta intentione fiat. Ratio prioris partis est, quia ille non se gerit vt intercessor proprie, sed vt aduocatus docens, & instruens iudicem de meritis causæ seu partis suæ in tali causa, ita ergo potest mediator informare electorem, vel collatorem de partibus, & dignitate talis personæ, quod officium mere temporale est, & dignum mercede: Eritque securius, si per modum stipendii potius, quam pretii accipiat. Periculũ vero est, quia mediator iste sæpe excedit officium informantis, & assumsit officium exhortantis & inducentis plusquã obiectum ipsum per se posset inclinare: tunc autem iam exercebit officium intercessoris & incidet in simoniam, ratione iam dicta. Debet ergo in actione seruare modum, vt puram informationem tribuat sine laudatione, & exaggeratione: & in intentione, vt non intendat per se inducere, sed tantum tollere ignorantiam obiecti, vt ipsum per se moueat, quod iustum est.

CAPVT LIV.

Vtrum omnes homines cuiuscumque status, & conditionis, etiam infimæ possint vitium Simoniæ committere.

IN hoc capite nulla fere occurrit difficultas alicuius momenti, sed ad complemẽtum materiæ illud propono: & vt summatim colligamus modos omnes, quibus à singulis hominibus vitium hoc committi possit. Suppono autem, dupliciter hoc vitium committi, scilicet, dando spiritualia pro temporalibus: vel dando temporalia ad recipiẽdum spiritualia: & ordinarie qui priori modo peccat dicitur vendere spiritualia, posteriori autem modo emere. 1.

2. *1. Conclusio circa clericos.* Dico ergo primo Clerici omnes, in quocumque gradu sint à sacerdotio vsque ad primam tonsuram (nam de Pontificibus iam diximus) committere possunt simoniam, obtinendo simoniace, seu emendo spiritualia & ministrando illa, seu vendendo. Loquor formaliter de clericis, vt clerici sunt, quia si materialiter spectentur tales personæ, illis erunt communia omnia, quæ de laicis dicemus. Et hoc modo intellecta assertio, non satis probatur ex infinitis iuribus, in quibus clerici omnium graduum vt simoniaci puniuntur, vt patet ex titulo de simonia extra, & in Extrauagantibus: Probabitur autem

autem ex illis, adiuncta ratione. Quoad priorē quidem partem, quia clerici, vt clerici sunt, multa spiritualia recipiunt, quæ ad laicos non spectant, vnde si illa emant, proprium clericorum peccatum committunt. Et in primis hoc apparet in ipsis ordinibus recipiendis: nam etiam de recipiente primam tonsuram per pecuniam certum est committere Simoniam, vt supra est ostensum. Dubitari autem potest; an tale peccatum potius sit laici, quam clerici, quia ille, qui Simoniace tonsuratur, prius est Simoniacus, quam clericus. Sed non est curandum de modo loquendi, satis enim est, quod ille in eodem instāti, in quo consummat suum peccatum, est clericus, vt pœnam propriam clericorum incurrat: nam ad hoc sufficit, quod peccatum illud dicatur esse in clerico, vt clericus est. Deinde, possunt clerici peccare, emendo sibi beneficia, quia per se sunt capaces eorum, idemque est de Ecclesiasticis officiis, & omnia, quæ ad hæc obtinendā ordinantur, vt electiones, præsentationes, &c. vt ex supra dictis satis constat. Dico autem, *emendo sibi*, quia emendo aliis beneficia, etiam laici possunt Simoniam committere, vt per se etiam est clarum, tamen emendo sibi, seu recipiendo beneficia per pretium; clerici proprie peccant, vt clerici sunt. Altera vero pars de Simonia, quæ in ministrando committitur, petenda est ex supra dictis de functionibus clericorum: nam secundum illas est hic modus committendi Simoniam proprius clericorum. Quod si quis obiiciat, clericum solius primæ tonsuræ non posse hoc modo delinquere. Respondeo, licet non possit quo ad functiones potestatis ordinis; posse quoad functiones potestatis iurisdictionis spiritualis, cuius ipse capax est, & non laicus. Item, potest etiam vendere beneficia, quorum est capax, & non laicus, quāuis hoc peccatum suo modo committi possit etiam à laicis, vt statim dicemus.

3\. 2. Cōclusiō. circa religiosos. Dico 2. Religiosi, vt religiosi sunt, propriis, & peculiaribus modis possunt in hoc crimen Simoniæ incidere. Declaratur breuiter, nam religiosus tribus modis considerari potest, vt homo, vt clericus, & vt religiosus. Secundum primum respectum potest hoc vitium committere eo modo, quo alii quicumque fideles, de quibus statim dicemus, quia in omni spirituali materia; in qua possunt alii praue negotiari, possunt etiam religiosi, quantum ad factum attinet, licet in aliquibus materiis pauciores occasiones habeant, vt constat. Secundo autem modo spectati religiosi, possunt peccare eo modo, quo alii clerici, seruata proportione. Nam quoad functiones ordinis, eadem est omnino ratio, vnde nec vendere possunt confessiones, nec emere licentiam, vel potestatem illas audiendi, nec approbationem Episcopi, nec præsentationem sui Prælati, vel similia, quæ & spiritualia sunt, & ad spiritualia ordinantur. Idem est omnino de Concione, de sepultura, seu funere, & similibus. Itē de potestate iurisdictionis spiritualis: & de beneficiis, eo modo, quo religiosus capax esse potest beneficii regularis, aut vicariæ, nam in omnibus his est eadem ratio de religioso clerico, ac de non religioso. Cum proportione ergo idē est quoad officia Ordinis, quatenus vel iurisdictionem spiritualem habent, vt Prælationes, Abbatiæ, Prioratus, de quibus interdū fit in Iure expressa mētio, vt in c. *Non satis*, & c. *Mandato*, de Sim. & in ca. 2. §. *Prioratus*, de Statu Monach. & in c. *Quam pio*, 1. qu. 2. Vel etiam quatenus aliquo modo Ecclesiastica sunt, vt Sacristæ, Procuratoris ordinis, & de similibus: nam in his etiam procedit prohibitio c. *Saluator*, 1. q. 3. cum generalis sit. Itaq; quoad has materias nulla est specialis consideratio de Religiosis.

4\. Ipse religionis ingressus quādo. Solum ergo in his, quæ spectant ad professionem religiosam, vel habitus susceptionem, quatenus hæc vendi, vel emi Simoniace possunt, potest dici hoc peccatum pertinere specialiter ad religiosos, vt religiosi sunt, vel fiunt, hoc enim vltimum addere oportet propter eos, qui emunt ingressum religiosum, priusquam religiosi sint, de quibus eodem modo proportionali loquendum est, sicut supra diximus de clerico emente primam tonsuram. Possunt ergo in hoc peccare religiosi, vel dando, vel recipiendo id, quod spirituale est, pro temporali pretio. Dando proprie peccant, qui pro pretio religiosum recipiunt, nam licet personā recipiant, conferunt habitum, vel professionem. Et hoc modo peccant omnes, qui aliquo modo ad professionem talem dandam concurrunt, siue suffragium dando pro pecunia, siue ad professionē admittendo. Quoniam aūt hic modus peccati solet committi à Capitulo, quæri potest, quomodo à singulis de Capitulo participetur, sed de hoc dicam in assertione sequenti. Religiosus autem, qui religionem suscipit, Simoniam committit recipiendo, nam licet ipse se ipsum det, & tradat religioni, tamen ipse solus est, qui spiritualia recipit, scilicet statum, & professionem religiosam: nihilominus tamen vtraq; pars potest peccare, vendendo, & emendo spirituale: interdum enim conuentus vendit ingredienti statum ipsum, & professionem, & ipse emit, dando, vel promittendo temporalia, vt recipiatur. Aliquando vero è contrario religio emit, & recipiendus vendit, quia pretium aliquod, vel munus, aut promissionem eius recipit, vt religiosus fiat. Et tunc videri potest non committi Simonia, quia religiosi dantes non emunt spirituale aliquid, sed personam illam, quæ secundum se pretio æstimabilis; & solum antecedenter est annexa vel annectenda rei spirituali, scilicet professioni, vnde illam emere non videtur Simoniacum, sicut qui emit calicem, vt illum consecret; Simoniam nō committit. Vnde nec recipiens pecuniā, vt fiat Monachus videbitur Simoniam committere, quia non vendit aliquam rem spiritualem, sed potius illā acquirit, non solum gratis, sed etiam pretio sibi dato pro persona sua. Sed nihilominus certum est, ex vtraq; parte committi illo modo Simoniam; vt expresse habetur in d. c. *Quam pio*, Et ratio est, quia solum emitur persona, vt de se faciat spiritualem sui traditionem, & vt consentiat in spirituale vinculū cum religione, quæ spiritualia sunt; & ideo tam ex parte ingredientis Simonia est vendere hanc traditionem, & consensum, quam ex parte religionis illā emere. Sed de hoc genere peccati, quando, & quomodo cōmittatur, vel excusetur, supra satis dictum est: de pœnis autem propriis eius infra dicemus.

Dico tertio. Etiam homines laici, & in vniuersum omnes homines, etiam infideles possunt Simoniam committere. Hoc non indiget speciali probatione sed declaratione. Vnusquisque enim, quatenus capax est recipiendi spiritualia ab aliis hominibus, vel illa eis tradendi, eatenus esse potest capax Simoniæ, quia libertatem habet ad vtrumque faciendum pro pretio & non gratis: Loquimur enim de adultis, & seclusis impedimentis, & ita res est per se nota. Possunt autem laici dare spiritualia aliquo modo, vt Baptismum sine solennitate: præsentationem ad beneficium, si sit patronus: Notarius etiam laicus potest dare spiritualibus annexa, vt antea vidimus. Sic ergo possunt cōmittere Simoniam, dando, & vendendo aliqua spiritualia. Possunt etiam illam commitere, vendendo sua bona opera. quatenus spiritualia sunt, & vim habent impetrandi, vel satisfaciendi, vt supra declaratum est. Item vendendo res sacras carius ratione spiritualitatis, vt constat. Denique, recipiendo spiritualia pro pretio, frequentius possunt hoc delictum committere, vt ex hactenus tractatis manifestum est. Omnes ergo fideles laici, cuiuscumque conditionis sint, in hoc vitium cadere possunt: atq; ita supponitur clare in d. Extrauag. 2. de Sim. & in tit. de Sim. 1. q. 1. 2 & 3. per multa capita. 5. 3. Cōclusio. circa laicos.

6. Ad hunc etiam modum committendi Simoniam laicis communem spectat, vendere cooperationem ad functiones spirituales, vt tales sunt, sicut de priuato ministro sacrificii Missæ c. 13 dictum est. Et simile quid notat Vgolin. Tab. 1. c. 37. §. 4. de Patrinis, qui in solenni administratione Baptismi, & in Confirmatione interueniunt, & aliquam cooperationem habent: dicens, Simoniam esse, pro exercẽdo illo munere pretium dare vel accipere: quod mihi valde verisimile videtur, quia, munus illud aliquo modo spirituale est, vt colligi potest ex obligatione instruendi susceptos in rudimentis fidei, quæ ex illo nascitur per se loquendo, & quantum est ex vi muneris, vt ex dictis in 3. tom. circa illa Sacramenta suppono: Item ex effectu cognationis spiritualis quæ in quodam vinculo spirituali fundatur. Nec refert, quod hæc sint per Ecclesiam instituta. nam supposita institutione, spiritualia sunt, quod ad Simoniam sufficit.

7. Alio etiam modo possunt laici omnes committere Simoniam omnibus hominibus communi, & in qualibet materia etiam aliena (vt sic dicam) ab eorum statu, scilicet, cooperando aliorum peccatis, vel consentiendo, aut non resistendo, quando possunt, & tenentur: hic enim peccandi modus sicut in aliis vitiis locum habet, ita & in hoc. Vnde Hormisda Papa in epist. 1. ad Episcopos Hispaniæ, cap. 2. damnans ordinationes pretio factas, inquit: *Nec ille se à culpa æstimet alienum, qui, & si ipse quidem à redemptione liber, initiauerit benedictione mystica Sacerdotem, tamen ad alterius redempti voluntatem, vel sponte in hoc, vel necessitate consenserit. Quid prodest illi, suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti?* Hic ergo modus peccandi licet maxime locum habeat in clericis, laicis etiam communis est: nam eadem ratio in illis locum habet. Sic ergo peccare potest laicus consulendo clerico emptionem beneficii, vel vendendo intercessionem ad beneficium consequendum: nam tunc est cooperator ad Simoniacam obtentionem: Item, sciens quis ab alio dari pecuniam, vt sibi tribuatur ius patronatus, & tacite, vel expresse consentiens, Simoniã committere censetur, argum. c. *Matthæus*, & c. *Sicut tuis*, de Sim. Nam in his, & similibus eadem ratio de Clericis, & laicis, si ex parte concursus, & cooperationis idem moralis influxus intercedat, siue fiat consulendo, siue mandãdo, siue ratum habendo iam factum suo nomine, iuxta c. *Sicut tuis*, vbi Panorm. & alii de Simon. & iuxta cap. penult. vbi Glossa, & Doctores extra de Electión.

8. *Circa infideles.* Tandem hinc intelligitur, quod in vltima parte assertionis dixi, etiam in infidelibus posse hoc vitiũ reperiri, non enim agimus de modo, quo ipsi in propria materia, vel ex conscientia erronea possunt Simoniam quodammodo participare, de hoc enim satis in superioribus dictum est, sed de modo, quo in vera, & spirituali materia, quæ solum intra Ecclesiã reperitur, propriam Simoniam possunt committere. Nam etiam hoc modo possunt delinquere, non tamen inter se, sed cum fidelibus contrahendo, vel eorum peccatis communicando. Sic posset gentilis peccare emendo Baptismum, quanquam si emeret sibi peccatum illud vt consummatum, iam esset Simonia hominis Christiani, posset tamen emere non sibi, sed filio: sic etiam Princeps infidelis (verbi gratia nunc in Iapone) posset emere Episcopatum pro amico fideli, veramque committeret Simoniam, per se loquendo, licet posset per ignorantiam excusari. In hoc autem genere peccati nihil est, quod immoremur, quia de his, qui foris sunt, nihil ad nos. Et hac ratione ordinariæ pœnæ Ecclesiasticæ ad eos non pertinent, ipsa autem facta, quatenus circa res Ecclesiæ versantur, possunt ab Ecclesia prohiberi, & irritari iuxta materiæ capacitatem, & ita fit de facto, vt videbimus. Et si tales infideles essent Ecclesiæ subiecti temporaliter, possent ratione talis delicti puniri, imo & in non subditis posset puniri talis iniuria facta Ecclesiæ, & sacris rebus, si commode, & sine maiori perturbatione Ecclesiæ fieri posset.

9. *Vltima conclusio de Capitulis, seu Collegiis.* Dico vlt. Non solum singulæ personæ, sed etiam Capitula, seu Collegia, quæ personæ mistæ dicuntur, seu mystica corpora, possunt Simoniam committere. Res est clara, quia talis communitas delinquere potest, vnde & censuræ capax est, vt alibi diximus: ergo etiam delinquere potest in Simonia, quia & potest vendere, & emere, vt est per se notum, & potest habere materiam spiritualem, circa quam hos contractus praue exerceat: nam potest iurisdictionem spiritualem exercere, & ius præsentandi ad beneficia habere, & beneficia dare, vel recipere, eligere, & similia, quæ communia sunt Capitulis secularium Clericorum, & regularium. Conuentus autem regulares tam virorum, quam mulierum peculariter peccare possunt in receptione Simoniaca ad religionem, vt paulo antea dictum est. Et ideo ipsa Capitula regularia speciali pœnã pro tali crimine puniuntur in Extrauag. 1. de Simonia, vt in sequentibus videbimus. Tunc autem censetur Capitulum vt Capitulum hoc vitio delinquere, quando actio illa, quæ Simoniace fit, à solo Capitulo, exerceri potest, & pretium pro illa à toto Capitulo, vt tale est, acceptatur. Quia nisi ita pactio fiat, licet forte multi, vel omnes de Capitulo per se, ac sigillatim suffragium suum vendant, non delinquit Capitulum: tunc autem censetur Capitulum vt Capitulum rem peragere, ac delictum committere, quando, communicato consilio, & conuocatis omnibus, ac consueto modo congregatis, contractum vel aliquid simile efficiunt, vt late tractant Abbas, Felin. & alii in cap *Dilectus*, 2. de Simon. Siluest. verb *Excommunicatio*, 7. num. 57. Iul. Clar. 5. §. vlt. q. 16. num. 8.

10. *Obiectio.* Dices: Capitulum vt Capitulum non est capax Simoniæ, nisi ratione singulorum, quia Simonia est studiosa voluntas, & Capitulum non habet voluntatem, nisi quatenus singuli habent: ergo si singuli sunt Simoniaci. Capitulum est Simoniacum. & licet maior pars Capituli, vel Collegii consentiat Simoniæ, qui resistunt, non sunt Simoniaci, licet non præualeant. *Responde tur.* Respondeo, Capitulum non committere Simoniam, vel aliud delictum, nisi quatenus actio praua voluntarie prouenit à Capitulo per modum vnius, & licet totum Capitulum vere non habeat vnam voluntatem, oportet tamen, vt per modum vnius concurrant, atque adeo quod ex multis voluntatibus vna moraliter fiat. Quando autem singuli per se consentiunt, aut pecuniam recipiunt, non operantur per modum vnius voluntatis, & ideo non delinquit Capitulum, nec pœna in illud lata tunc comprehendit illud. Et ita ad argumentum respondetur, distinguendo antecedens: Capitulum non committit Simoniam, nisi ratione singulorum per se, & seperatim spectatorum, negatur antecedens, ratione singulorum vt per commune consilium inter se vnitorum, sic conceditur antecedens. Et tunc negatur consequentia quoad priorem partem consequentis, nisi cum proportione sumatur. Circa 2. autem partem aduertendum est, aliud esse, loqui de peccato coram Deo: aut quoad quandam imputationem in ordine ad pœnas Ecclesiasticas. Priori modo verum est, non esse Simoniacos singulos non consentientes, sed resistentes, quoad possunt: quod non obstat, quominus totum delinquat ratione maioris partis. At vero posteriori modo solent innocentes participare delictum totius corporis quoad pœnam propter coniunctionem cum illo. Quomodo autem hoc fit applicandum ad pœnas Simoniæ in sequentibus dicemus.

CA-

CAPVT LV.

Pro quibus Simoniis nullæ pœnæ impositæ sint?

1. *De effectibus Simon.* QVamuis omnis Simonia in Diuino iudicio puniatur.(de quo iudicio, & pœnis eius agere, ad hunc locum non spectat) non tamen omnes puniũtur Ecclesiastico Iure, cuius pœnas, quæ sunt veluti effectus Simoniæ, nunc explicare aggredimur: & ideo in hoc capite excludemus prius omnes modos committendi Simonias, quæ pœnis non subiiciuntur, vt expeditior sit doctrina de cæteris pœnis, quæ pro aliquibus Simoniis latæ inueniuntur, Quoniam ergo Simoniæ distinctæ sunt à nobis & ex parte legis, & ex parte materiæ, & ex parte modi, seu imperfectionis actus, & ex parte pretii, seu permutationis, ideo de singulis dicendum est. Quia vero circa Simoniam contra ius Diuinum nulla est difficultas, ideo primum membrum cum aliis coniungemus, & de aliis tribus sigillatim dicemus. *De quibus pœnis sit agendum.* Suppono autem sermonem præcipue esse de pœnis ipso Iure latis: nam illæ sunt, quæ ad forum conscientiæ maxime pertinent, aliæ vero, quæ per sententiam imponendæ sunt à Iuristis maxime considerantur. Et ideo de prioribus ex professo loquemur, alias vero attingemus saltem vt ab aliis eas distinguamus.

2. Primo ergo ex parte materiæ dubitari potest, An pro Simonia, in quacumque materia commissa aliqua pœna incurratur? In quo dubio certum est, nullo Iure antiquo, (scilicet, quod præcesserit, ante Paulum Secundum, qui fere ante centum quinquaginta annos præfuit) fuisse latam ipso Iure pœnam aliquam contra omnes Simoniacos. Et omissis pro nunc Simonia in ordine, & beneficio, de cæteris certum hoc est, quia nec in tota causa prima Decreti, neque in titul. de Simon. talis pœna inuenitur. Pœna autem ipso facto non incurritur nisi vbi expressis, vel sufficientibus verbis in lege ita declaratur, vt suppono ex dictis in materia de Censur. & de Legib. neq; in his admittendum est argumentum à simili per æquiualentiam, vel excessum delicti, quia in pœnalibus non habet locum extensio iuxta vulgata iura, c. *Statutum*, de elect. in 6. ca. *Pœna*, de Pœnit. d. 1. c. *Odia*, de Reg. iur. in 6. & in eisdem locis allegatis tractatur. Et in specie tradidit Gl. in Clem. vn. de Consang. & affin. ver. *Eos.* Pœnæ autem per sententiam ferendæ sæpe imponuntur in Iure tam contra Clericos quam conta laicos, vt videre licet in ca. *Reperiuntur*, & c. *Quidquid*, cum aliis 1. qu. 1. c. *Sicut Simoniaca*, cap. *De hoc*, ca. *Veniens*, cum similibus, de Simonia.

3. *Dubitatio circa hanc regulam positam.* Solum video, dubitari posse circa hanc regulam, quia licet in Simonia occulta certa sit, in publica videtur deficere: semper enim publicus Simoniacus, in quacumque materia talis esset, eo ipso fuit suspensus, & quoad se, & quoad alios, ita vt nec illi celebrare, nec aliis eius sacris officiis interesse, vel cum illo cõmunicare licuerit: ergo nec pœna semper fuit ipso Iure imposita Clericis saltem stante illa conditione de publicitate delicti, Assumptum patet ex verbis Vrbani Secundi, & Gregorii Septimi, quæ refert Gratianus distinct. 32. §. *Verum*, ibi. *Officium Simoniacorum*, &c. absolute enim dicit *Simoniacorum*, non determinando ad hanc, vel illam materiam. Intelligendum autem id esse de Simoniacis (quidquid ibi Gloss. dicat) verius est, vt Hugo, Turrecrem. & alii exposuerunt. Et constat, quia eodem modo est ibi sermo de Concubinario, & Simoniaco. Ad hoc in primis dicitur, quod licet illam sententiam admittamus, quam tenet Turrecr. in dicto capit *Præter*, referens alios, nihilominus illa non est pœna Simoniacorum propria, sed est generalis quorundam peccatorum publicorum. *Respondetur dubitationi.* Deinde addimus, illam pænam nec fuisse propriam suspensionem, vel irregularitatem, nec aliam similem inhabilitatem Canonicam, nec etiam nunc incurri ipso facto, donec sententia iudicis intercedat, vt in quinto tomo disp. 31. sect. 4. à num. 4. late tractatum est. Igitur de illo antiquo tempore hæc sufficiunt.

4. *An nunc Simoniæ pœnæ ipso actu incurrantur.* At vero post Extrauagantem secundam de Simonia, inter communes, censent aliqui per Simoniam in quacumq; materia consummatam incurri pœnam aliquam saltem alicuius censuræ. Quod dupliciter ex illo textu colligi potest. Primo ex principio eius, in quo confirmantur, & inuocantur omnes, & singulæ excommunicationis, suspensionis, priuationis, & interdicti sententiæ, censuræ, & pœnæ à Summis Pontificibus contra Simoniacos quomodolibet latæ, & extenduntur ad omnes Simoniacos, cuiuscumque status, aut eminentiæ fuerint. tam publicos, quam occultos, & additur. *Quas ipso facto eos incurrere volumus.* Hinc ergo concluditur ratio, quia pœnæ ferendæ pro delicto Simoniæ, latæ sunt in Iure antiquo Pontificio in omni materia Simoniæ, sed omnes illæ nunc incurruntur ipso facto ex vi prædictæ Extrauagantis, vt ex vltimis verbis constat, ergo. Consequentia cum minori patet: maior autem haberi potest ex multis Iuribus 1. quæstione prima. Nam in capitulo *Eos*, 110. 1. quæst. 1. de Simoniacis obsolute dicitur, *Eos omnino damnamus, ac deponendos esse, Apostolica auctoritate sancimus.* Et in capit. *Quidquid* 101. Excommunicatio ferenda imponitur clericis vendentibus Baptismum, Chrismatis collationem, seu consignationem, & promotionem clericorum: ex Conc. Tol. 11. & in ca. *Nullus Episcopus*, de vendente communionem dicitur. *Deponatur*, ex 6. Synodo, & in cap. *Baptizandis*, 99. dicit Gel Papa de his, qui Baptismum vendunt, *Certum habentes*, &c *quod periculum subituri proprii sint honoris.* Et in cap. vlt. 1. q. 3. Innoc. II. contra committentem Simoniam in beneficiis commissam, & in Sacramẽtis Chrismatis, & sancti Olei, & in consecrationibus, *honore* (inquit) *acquisito careat, & emptor, atque venditor nota infamiæ percellantur.* Et aliç similes comminationes, vel ferendarum pœnarum impositiones in antiquo Iure inueniuntur. Omnes ergo illæ nunc ipso facto propter Simoniam in quacumque materia incurruntur. Secundo de excommunicatione in particulari idem colligitur ex eadem Extrauagant §. *Statuentes*, sic enim habet, *Vniuersi, & singuli qui quomodolibet dando, vel recipiendo, Simoniam, commiserint, aut quod illa fiat, mediatores extiterint, seu procurauerint, sententiam excommunicationis incurrant.* Et statim Summo Pontifici reseruatur. Propter quæ verba Soto dicto libr. 9. quæstione 8. articul. 2. dicit, per omnem prorsus Simoniam incurri hanc Papalem excommunicationem, & magnam vim facit in verbo, *Quomodolibet*, propter quod, inquit, *Nullus prorsus Simoniaci conscientiam pacare auderem antequam Summum Pontificem, vel eius vicarium adierit.* Et pro hac sententia citatur Redoan. 4. part. cap. 9. num. 19. sed oppositum docet, refertur etiam Paulus Burg. de Irregul. tit. de simonia num. 92.

5. *Vera sententia negat incurri ipso facto Simoniæ pœnas, exceptis tribus.* Nihilominus vera, & secura sententia est, pro nulla Simonia incurri pœnam ipso Iure ex parte materiæ, nisi in tribus, scilicet ordine, beneficio Ecclesiastico, & ingressu Religionis. Hæc est communis sententia eorum, qui post dictam Extrauag. scripserunt, Angel. verb. *Simonia*, 16. numer. I. Siluest. quæst. 19. Redoan. transscribens verba Angeli loco citato, Caietanus in Summa verba *Excommunicatio*, capit. 72. Tabien numero 72. Nauarrus dicto cap. 23. num. 111. vers. *Sexto, & septimo*, Graffis in decisionibus libr. 2. capit. 97. num. 3. licet in numer. 2 videatur cum Soto sentire, Armil. verb. *Excommunicatio*, in 59. &

&60.excommunicatione,& ver. *Simonia*, num. 56. Item Vgolin.Tab.1.cap.12. & Tab. 4.ca.3.in princ.& si attente legatur,idem sequitur Felin.in ca. *De Simoniaco*,de Simo.in fin. Et quidem quod ad exceptionem, seu affirmantem partem exclusiue pertinet, res est certa,& patebit ca.seq. solum aduerto, multos ex dictis auctoribus solum excipere Simoniam in ordine,& beneficio, vt Angel. Siluester, & Nauar.alii vero,quod in vno loco omittunt,in alio addunt, vt Armil.Vgolin.& Graffis .Vnde vel ingressum Religionis sub beneficio comprehendunt, quia Religiosus spirituale officium, & suam præbendam lato modo habere dicitur: vel certe loquuntur specialiter de Extrauag. Pauli secundi, & aliam reseruant in suum locum,vt Caiatan. supra aduertit,vel fortasse aliqui eorum indicant, quoad ingressum Religionis reuocatas esse pœnas, quod postea videbimus,nunc commodius, & securius illa tria membra excipimus,quæ postea exponemus, declarando, quid sub singulis comprehendatur.

6. *Pars negãs probatur.* Quoad partem autem negantem de omnibus aliis materiis Simoniæ, non aliter eam probamus, nisi quia ante dictam Extrauagantem nulla pœna ipso facto incurrenda inuenitur, lata pro Simonia in vniuersum in Iure communi, vt omnes supponunt,& constat ex allegatis textibus, sed in illa Extrau.lata non est, ergo nullibi Vt hæc consequentia sit solida,oportet aduertere, plures alias referri Extrauagantes, vel constitutiones Pontificias: nam Angelus supra, & Felinus referunt duas Martini V. Vna habetur in Concil. Constantiensi, sessione 43. Et incipit, *Martinus*,&c. *Multæ.* Sed illa tractat solum de Simonia in ordnine, beneficiis, & officiis Ecclesiasticis,& ita nihil refert ad causam præsentem. Alia fuit ab eodem postea edita Mantuæ, & incipit, *Damnabilem*, & habebat clausulam generalem similem priori,quam ex Paulo II retulimus, vt referunt,ipsam enim videre non potui.nec extat.&fuisse reuocatam ab eodem, refert Fel. supra ex Antonino. Alia similiter refertur ex Eugenio quarto incipiens: *Cum detestabile*, Sed illa est eadem, quæ sub nomine Pauli II. legitur inter Extrauagantes communes,v tnotat Redoan. & quædam additio ad Felinum, & ita per aliquem errorem, vel æquiuocationem attribuitur Eugenio. Aliam etiam Extrauagant. refert Felinus ex Vrbano IV. & postea videtur referre aliam (nisi error sit in numero propter inuersum litterarum ordinem) sed est tantum vna, quæ est 1.de Simon. inter communes, & non generaliter, sed specialiter loquitur de Simonia in ingressu religionis commissa. Ergo quoad hanc partem nulla ratio habenda est Extrauagantium, quæ præcesserunt ante illam Pauli II. Post illam vero,aliam constitutionem edidit Pius V. quæ incipit. *Cum primum*,& est quinta inter eius cõstitutiones in Bullario:sed in ea nihil habet, quod ad præsentem rem faciat nisi quod præcipit, Extrauagantem Pauli II. inuiolabiter seruari: postea vero de Simonia in ordine,& beneficiis specialiter loquitur.

Extrauagantes varia recensentur.

I. II. III.

7. Superest ergo probanda minor rationis factæ, quæ probanda est applicando dictum Extrauagantem quoad duo puncta tacta in fundamẽto contrariæ sententiæ, quæ tractaui in 5.tom.disput. 22.sect. 5.à nume.22.Et de priori puncto dixi, non esse verisimile ex vi illorum verborum *Quas ipso facto eos incurrere volumus*, nunc incurri ipso facto omnes pœnas ante illam Extrauagantem in Iure antiquo impositas,& ferendas per sententiam hominis.Quę interpretatio aliquibus difficilis videtur,quia iuxta illam videntur verba illa superflua esse, & nullũ habere effectum,nam si antiquę pœnę non magis nunc incurruntur de facto, quam antea,quid est, quod voluit Papa,cũ dixit: *Volumus, eas incurrere ipso facto?* aut quem effectum habuit illa volũtas? Nõ enim est ineficax,cũ potestas Pontifici nõ desit.Itẽ Martinus in 2.Extrau.ita cõfirmauit antiquas Simoniacorum excõmunicationes,suspensiones,&c. vt voluerit, *eas incurrere ipso facto omnem Simoniacum occultum, vel manifestum vbicumque Simoniam commiserit.* Ita refert Angel.sentiens, hac intentione fuisse illa verba addita,&in eodem sensu putat,similia verba posita esse in d:Extrau 2 seu *Cum detestabile.* Et eodem modo loquuntur Siluest. & Redoan. Propter quod aliqui viri docti sentiunt ex vi illorum verborum omnes pœnas antiquas Simoniacorum, quæ tantum erant ferendæ,hodie esse latæ sententiæ.

Sed hoc mihi incredibile est, & contra omnem vsum,& omnes auctores ,alias omnes Simoniaci in ordine essent nunc depositi ipso facto, & omnes Simoniaci in beneficio essent priuati ipso iure omnibus beneficiis, & sic de aliis, quæ incredibilia sunt, & contra cõmunem sententiã Doctorum,etiam qui post illam Extrauagantem scripserunt, vt ex allegatis patet,& ex dicendis amplius constabit.Vnde si verba illa cogerent, dicendum potius esset,non esse in illo rigore cõmuni vsu recepta, aut ita intellecta, quod satis est,vt non habuerint suum effectum, vel quia est consuetudo illis derogauit, vel quia est optima legum interpres. Addo vero ex Feli. supra, per illam Extrauagantem solum esse factam ampliationem pœnarum ad Simoniacos occultos, nam immediate præcedunt hæc verba: *Et eorum quemlibet tam manifestum, quam occultum.* & ideo subiungitur. *Quas ipso facto eos incurrere volumus.* Olim enim licet aliquæ pœnæ essent latæ ipso facto, non tamen nisi pro Publicis Simoniacis, vt erat cõmunior opinio. Voluit ergo Pontifex extensionem facere ad occultos Simoniacos.Non ergo voluit, vt nunc essent censuræ,vel priuationes latæ sententiæ omnes, quæ antea erant tantum ferẽdæ,sed voluit, vt quæ erant latæ sententię pro solis publicis Simoniacis, nunc etiam ipso facto comprehenderent occultos. Et idẽ sensus optime quadrat ad verba Martini, qui etiam videtur aliam ampliationem fecisse: nam quia aliquæ pœnæ latæ inueniebantur contra committentes Romæ Simoniam, ille ampliauit eas ad omnia loca,sed illa constitutio, vt diximus, reuocata est. Atq; hic sensus confirmatur, quia est sufficiens ad proprietatem verborum, & satis explicat effectum eorum, & est mitior: est ergo præferendus in constitutione adeo rigorosa,& pœnali: Et hic addi possunt coniecturæ, quas in cicato loco adduxi. 8.

Ad 2. punctum respondetur, verba illius §. *Statuentes*, intelligenda esse iuxta subiectam materiam, & inde limitari,etiamsi formalem limitationem nõ contineant, quia principalis intentio Pontificis ibi fuit punire hæc duo genera Simoniæ, in ordine scilicet,& beneficio, vt patet ex clausulis præcedentib. & ex sequenti:in quo notandũ est verbũ *huiusmodi*, bis in eo additũ,scilicet, *& vt huiusmodi labis contagio* & infra: *Quos Simoniam huiusmodi commisisse, vel procurasse.* Nam in his vltimis verbis euidens est, limitari Simoniã ad illam tantum, quæ est in ordine, & beneficio,quia non potest aliud significare, & quia præceptum ibi positũ de reuelandis Simoniacis nũquam est de aliis intellectum: ergo in eodem sensu additur priori loco, cum dicitur: *Et vt huiusmodi labis contagio,&c.* Ergo signum est etiam in præcedenti, eodem modo sumi Simoniam, & eandem limitationẽ esse subintelligendam, etiamsi expresse addita non fuerit:nam per verba prædicta refertur vitium, de quo immediate sermo præcesserat. Quod etiam optime confirmatur, (vt in allegato loco notaui)in eodem Paulo 2. in Extruag. *Et si Dominici*, 1.de Pœnit.& remis. vbi solam Simoniam in ordine, & beneficio ponit inter casus peculiariter sibi reseruatos,quod postea etiam declarauit Sixtus IV. in alia Extrauag. *Et si Dominici*, eod. tit. Ergo signum est, excommunicationes reseruatas latas à Paulo in d.Extrau.2.Solum fuisse contra Simoniacos in illis 9.

materiis

materiis. Tandem expendere possumus, quod Pius V. in d. Constit. post illa verba: *Vt Simoniaca prauitatis labes prorsus aboleatur, constituit omnes omnes nostrorum antecessorum contra Simoniacos editas, & præsertim Pauli II. inuiolabiliter obseruari, mandamus.* immediate subiungit: *Et delinquentes tam in Sacrorum ordinum, quam in beneficiorum assecutione statutis etiam infertus pœnis affici volumus.* In quibus verbis satis significatur, intentionem Pontificum fuisse semper grauius has Simonias, quam cæteras punire, propter maius detrimentum, quod in vniuersali bono Ecclesiæ ex illis nascitur.

10. Circa secundum membrum de modo Simoniæ præcipue consideranda est distinctio in mentalem, conuentionalem, & realem, applicando illam ad illas tres materias ordinis, beneficii, & religionis: nam reliquæ omnes iam exclusæ sunt. Supponendum deinde est, sermonem esse de vera Simonia: nam ficta sicut Simonia non est: ita nec pœnis Simoniæ subiecta est, vt recte dixit Caietanus qu. 2. de Simonia. Nec Nauar. contradicit, licet ex alio principio, vt supra visum est. Præterea de mentali si sit pure interna, ita vt nullum opus externum sit ex illa subsecutum, certum est, non comprehendi sub pœnis Ecclesiasticis imo nec esse capacem illarum, quia iurisdictio humana, etiam Ecclesiastica non extenditur directe ad actus pure internos, vt nunc supponimus. Si vero mentalis Simonia in externum actum procedit dando vel recipiendo aliquid mente Simoniaca sine vllo pacto tacito, vel expresso, licet valde probabile sit, posse tale factum per Ecclesiam puniri, de facto tamen non punitur, vt constat ex cap. vlt. de Simon. iuxta verum sensum eius infra tractandum.

Circa tria, quæ excipiebantur.

De simonia mentali parte interna.

11. At vero de Simonia conuentionali pura dubitari potest, an illa puniatur Ecclesiasticis pœnis. Et ratio est, quia illa est sufficiens materia pœnæ Ecclesiasticæ, vt patet, quia est actus externus, & grauissimum peccatum Simoniæ, ergo de facto punitur per eas leges, quæ puniunt Simoniam circa talem, vel talem materiam. Probatur consequentia, quia verba legis in omni proprietate, & rigore sumpta comprehendunt talem actionem, & personas illam cōmittentes. Nam si lex punit Simoniam: ille contractus essentialiter, & perfecte Simonia est, nam contractus in conuentione ipsa essentialiter consummatur, vt constat Instit. de Emption. & vendit. in princ. vnde, cum Simonia sit emptio, & venditio, illa conuentio Simonia est: & consequenter sic contrahentes sunt Simoniaci, ac subinde si lex puniat Simoniacos, illos etiam punit. Atque ita sensisse refertur Tancred. in Glos. cap. *Tua nos*, de Simon. verb. *Culpabilis*, à qua ipsa non dissentit. Et hanc sententiam sequi videtur Redoan. 4. p. c. 9. n. 2. & sequentibus, ex quo multa argumēta pro illa depromi possunt: vnde illam satis rationabilem appellauit Caiet. tom. 2. Opusc. tract. 9. q. 2, Et contrariam dicit, sola auctoritate fuisse introductam.

De simonia conuentionali.

12. Nihilominus dicendum est, Simoniam pure conuentionalem non puniri pœnis iuris ipso facto latis contra Simoniacos, ac propterea per hanc Simoniam conuentionalem non incurri censuras, inhabilitates, vel priuationes, si quæ sunt ipso iure latæ contra Simoniacos. Hæc est communis sententia Theologorum, & Iuristarum, quos infra in puncto controuerso de Simonia reali referemus: nam hic in rē clara non est necesse. Videturque mihi non solum fundata auctoritate scribentium, sed etiam auctoritate Iuris, & ratione. Vtrumque ostendo in hunc modum: quia iura punientia Simoniam non vtuntur verbis significantibus conuentiones Simoniacas solas, sed dationes, vel receptiones ex talibus conuentionibus procedentes: seu regulariter non vtuntur verbis indicantibus solum Simoniæ vitiū, sed actionem Simoniacam: ergo ex vi talium iuriū non incurruntur pœnæ illorū per Simoniam mere conuentionalem. Antecedens declaratur optime in Extrauag. 2. de Sim. qui textus, vt videbimus, est præcipuus inter omnes, qui de pœnis simoniacorum loquuntur. In illo ergo punitur simonia in ordine hoc modo: *Qui simoniace ordinati fuerint, &c.* qui autem fecit conuentionem de recipienda ordinatione simoniace, quamdiu non ordinatus est, non deliquit formaliter, & complete contra illam legem. Simili modo punitur simonia in beneficio, directe exprimendo actionem. *Per electionem, postulationem, confirmationem, &c.* Et infra de vtraque. *Qui quomodolibet dando, vel recipiendo Simoniam commiserint, &c.* Et similter in Extrauag. 1. circa ingressum religionis prius prohibentur actiones exigendi vel petendi aliquid pro ingressu, & subditur. *Sed eas potius cum omni pietate recipiat*, & postea, *qui secus egerit*: donec ergo intercedat receptio non gratuita, non fit formaliter, & complete contra illam legem.

Non incurritur ipso facto.

Similiter loquuntur antiqua Iura 1. q. 1. ca. *Presbyter, si per pecuniam Ecclesiam obtinuerit*, & cap. *Quisquis per pecuniam ordinatur*: & cap. *Quos constiterit, &c. Sacram mercatos esse pretio dignitatem.* In cap. autem *Reperiuntur*, cum dictū esset, multos velle mercari gratiam Spiritus S. ita statim explicatur: *Dum vile pretium donant, vt Pontificalis ordinis sublime culmen accipiant*, & infra: *Quicumque propter accipiendam sacerdotii dignitatem* (vtique quam de facto habet) *quodlibet præmium fuerit detectus obtulisse.* Quod magis infra declaratur, dum dicitur: *Ille qui hunc ordinem munerum fuerit datione lucratus.* & ca. seq. *Si quis Episcopus per pecuniam ordinationem fecerit*, & infra: *Aut promouerit per pecuniam, dispensatorem, aut defensorem. &c.* & cap. 100. *Nullus Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui sacram dispensat communionem*, & infra: *Si quis ab eo, qui sacram communionem dispensat, aliquod pretium exegerit, &c.* Et multa similia sunt in Decretis seqq. & 1. q. 2. per totam, & in qu. etiam 3. præsertim ca. 1. *Qui sub munerum datione, vel acceptione Dei Ecclesias, vel earum sibi beneficia vsurpant.* & cap. *Saluator. Qui easdem res ad propria lucra largitur, vel adipiscitur, &c.* Ex multis. *Hoc malum inualuisse cognouimus, vt nulli beneficium Ecclesiasticum concederetur, nisi ei, qui profano pecunia munere illud emere studuisset.* Neque aliter loquuntur Iura Decretalium de Sim. Licet enim interdum vtantur verbo vendendi, attentandi, vel similibus: quando veniunt ad pœnas imponendas etiam per sententiam, vtuntur his, vel similibus verbis: *Tam ille, qui dederit, quam ille, qui receperit.* cap. *Non satis*, vel *si qui fuerint, quos in prædictis Ecclesiis publicum, ac notorium sit, simoniace, intrasse*, vt dicitur in cap. *Insinuatum.* Et in alio dicitur: *De Simoniacè ordinatis.* §. De Simon. Et similia multa sumi possunt ex aliis, ex quibus satis constat, Ius punire directe actiones ipsas Simoniacas, non puros contractus, per quæ Iura explicanda sunt alia, si aliis verbis loquantur. 13.

Prima vero consequentia probatur, quia pœna per legē imposita non incurritur, donec actio mala eo modo, quo per legem exprimitur, & punitur, committatur, & compleatur: sed actio prohibita, & punita per hæc Iura, non completur in sola conuentione, ergo per illam solum non incurruntur pœnæ Simoniacorum. Et hæc ipsa est ratio à priori conclusionis, quia leges pœnales sunt stricti iuris, & ideo in eis, vt pœna incurratur, non attenditur sola culpa, vel malitia apud Deum, sed etiam actio ipsa materialis peccati, quatenus per verba legis significatur, imo si verba significant actionem cum effectu consummato: nō intelligitur pœna incurri, donec effectus subsequatur: ergo etiā in præsenti materia leges pœnales ita interpretandæ sunt, nam est eadem ratio: Ostensum est autem, verba legum non tantum significare culpā simoniæ, sed postulare etiā 14.

determinatas actiones, quæ vltra conuentionem dicunt executionem: ergo sola conuentio Simoniaca non est materia talium pœnarum. Consequentiæ sunt claræ. Primum vero antecedens in se includit probationem, scilicet, quia hæ leges sunt odiosæ, ideoque restringendæ. Et quoad pœnas, quæ ipso iure incurruntur, vt sunt Censuræ, Irregularitates, & similes, in tom. 5. de Censuris ostensum est: estque quasi commune axioma ab omnibus receptum: Hac enim ratione non fit irregularis, qui ex parte sua vulnus ad mortem sufficiens intulit, donec effectus re ipsa sequatur, & sic de aliis.

15. *Soluitur fundamentum contrarium.*

Atque ita facile solutum est fundamentum prioris sententiæ: Verum enim est, Simoniam conuentionalem posse ab Ecclesia puniri, dicimus tamen, hactenus non esse punitam saltem per pœnas ipso facto incurrendas, quia verba legum non loquuntur de Simonia, aut peccato Simoniæ vtcumque, sed sub verbis significantibus executionem Simoniacam, vt ostensum est. Quoad pænas vero per iudicem imponendas (licet hoc ad nos non pertineat) non est dubium, quin possit iudex Ecclesiasticus conuentionem Simoniacam, si publica sit, vel ad eum deferatur, & probetur prius quem executioni mandetur, aliquo iusto modo puniri, quia illud est graue delictum, & contrarium moribus honestis Ecclesiæ, & scandalosum, & ideo per Ecclesiasticum iudicem corripi, & puniri potest, iuxta ca. 1. de offic. ordin. Tamen non poterit pro illo imponi ordinaria pœna Simoniacorum, sed arbitraria iuxta qualitatem, & circumstantiam delicti, quia illud delictum non est consummatum in ratione Simoniæ Ecclesiasticæ (vt sic dicam) sed quasi attentatum, seu inchoatum, pro delictis autem huiusmodi non debet imponi ordinaria pœna, nisi vbi lex id exprimit, vt constat.

16. *Non sufficit datum pretium ad pœnas incurrendas ipso facto*

Imo vlterius ex dictis infero, quod licet simonia conuentionalis ad executionem processerit ex parte ementis, & nõ ex parte vendentis rem spiritualem, id est licet datum sit pretium, si res spiritualis non est data: vel accepta, nondum est sufficiens ad pœnas Simoniæ ipso facto incurrendas. Ita etiam docent Caiet. Sot. Nauar. & plures alii infra referendi, neque in hoc est iam controuersia. Potestque ex dictis probari, quia talis Simonia simpliciter censetur tantum conuentionalis, vt supra vidimus, sed per conuentionalem Simoniam non incurruntur pœnæ, vt proxime diximus, ergo. Secundo videtur probari efficaciter ex dictis iuribus, semper enim requirunt traditionem rei spiritualis, vt patet ex illis verbis: *Qui ordinati Simoniace fuerint, qui pretio Ecclesiam obtinuerit*, & similia: vnde quoties dicitur, *dantes*, vel *accipientes*, intelligitur maxime de dantibus, vel recipientibus spiritualia, vt ex cõtextu constat, & ex directa intentione iurium, quæ est, impedire hanc sacrilegam acquisitionem rerum spiritualium, eamque puniri. Et ratio etiam potest ex supra dictis reddi: quia donec res spiritualis contrectetur (vt sic dicam) non est satis completa irreuerentia, quæ contra illam fit. Sicut in percusione clerici licet actio ad percusionem tendat, vel iaculatio in eum directa sit, si cum effectu illum non attigit, licet sit sacrilega non sufficit ad pœnas Canonis: ita ergo est cum proportione in præsenti.

17. *Vtrum rei spiritualis datio ante pretii acceptionẽ sufficiat ad simon.*

Maior vero difficultas est, quando à contrario simonia est consummata ex parte vendentis, seu ex parte rei sacræ, non vero ex parte pretii, quia nimirum ordo: aut beneficium collatum est sub pacto, & promissione rei temporalis, pretium autem nondum est solutum. Nam si ex vtraque parte sit consummata, extra omnem controuersiam est, illam esse propriam Simoniam punibilem, seu cum effectu punitam ab Ecclesia, quia nihil amplius iam desiderari potest. Et quia tunc verba legis integre, & secundum completam, & rigorosam significationem applicantur, & executioni mandantur. Imo addit Nauarrus, & omnes, qui ex vtroque capite complementum postulant, sufficere quamcunque partem pretii esse absolutam ad complementum Simoniæ punibilis, etiamsi nondum totum pretium solutum sit. Et ratio reddi potest: Quia ad actionem complete Simoniacam satis est, quod pro pretio fiat, siue paruo, siue magno, quod enim spiritualis res carius, aut vilius vendatur, non variat rationem eius, maxime in ordine ad Ecclesiasticas pœnas, quando autem pretium cœptum est solui, etiam pro minima parte, & res spiritualis est tradita, iam vendita est pro aliquo reali pretio accepto, cõsummata ergo est ex vtraq; parte Simonia, non minus quam si à principio conuentum esset de sola illa minima quantitate pecuniæ, & soluta esset tanquam integrum pretium. Sicut è contrario, si pactio esset facta de conferendis septem ordinibus pro centum aureis, & illis solutis, inciperet ordinatio fieri, statim in primo gradu esset consummata Simonia, & pœnæ incursæ, non minus, quam si pro illo solo totum illud pretium esset receptum. Igitur Simoniam realem ex vtraque parte consummatam quoad totam materiam, vel quoad quãcumque eius quantitatem ex vtraque parte, certum est sufficere ad pœnas, quæ ipso facto imponuntur. Tanta ergo difficultas quoad hoc punctum versatur circa Simoniã realem ex parte solius rei spiritualis, quæ tradita est, pretium autem non est numeratum cum effectu, sed promissum. Hæc vero difficultas maxime pendet ex verbis legum Ecclesiasticarum, & ex vsu Ecclesiæ, & ideo non potest commode tractari, nisi descendendo ad particulares pœnas: quod in sequentibus capitibus faciemus, ibique rem totam melius explicabimus.

Sufficit quæcumque particula pretii accepta.

18. *An simoniacus contra prohibitionem Ecclesiæ ipso facto incurrat pœnas? Pars negatiua.*

In tertio puncto de Simonia ex parte pretii, seu permutationis potissima dubitatio occurrit, An simonia, quæ in permutatione beneficiorum committi potest, & in vniuersum omnis illa, quæ solum est contra prohibitionem Ecclesiæ, subiiciatur pœnis contra simoniacos latis. Aliqui enim Doctores negantem partem defendunt, maxime quoad pœnas ipso Iure latas. Citantur pro hac sententia Casador. decis. 5. de Constit. Nauar. in cap. *Si quando*, de Rescript. Except. 4 & in Manual. cap. 23. num. 105. in fine. Et Couar. lib. 5. Var. ca. 5. num. 3. in fin. & num. 5 Sed omnes hi male citantur. Quia Casador. solum ibi defendit, pœnas non incurri ipso facto, nisi per simoniam realem, An vero necesse sit, illam simoniam committi per largitionem rei temporalis, vel sufficiat permutatio spiritualis pro spirituali prohibita, non tractat. Couar autem ibi non agit de pœnis, sed solum obiter dicit, per renunciationem sub conditione, vel in fauorem consanguinei non committi veram simoniam, quod alterius quæstionis est, vt supra vidimus cap. 35. & infra de pœna illius nonnihil dicam. Nauar. autem aperte docet contrarium, vt statim ostendam. Sequuntur ergo hanc partem Aragon. citans dictos Auctores, 22. qu. 100. art. 6. dub. penult. Petr. Nauar. lib. 2. de Restit. cap. 2. n. 436. Et probabilem reputant aliqui moderni, licet fateantur esse contra communem Doctorum. Dicunt ergo hi auctores, non esse excommunicatos, aut priuatos beneficiis ipso Iure permutantes beneficia sine licentia Superioris, etiam secuta traditione ex vtraque parte. Imo addit Petr. Nauarrus idem esse de reseruantibus sibi pensionem sine Papæ auctoritate. Fundamentum eorum est, quia verba legis pœnalis restringenda sunt ad significationem omnino propriam, & rigorosam, sed dictæ permutationes beneficiorum, & similes lapsus contra ius positiuum non sunt simonia in omni proprietate, & rigore, ergo.

19 *Reiicitur*

Hæc vero sententia mihi non videtur probanda. Non potest enim pro generali statui: Pœnas generatim

pars negatiua. ratim latas iure contra Simoniam, siue sint ferendæ, siue latæ sententiæ, non comprehendere Simonias ipso iure prohibitas. Imo contrarium censeo pro regula statuendum, & addendam esse exceptionem, nisi ex verbis legis aliud constare possit: sicut è conuerso, cum generalis regula sit pœnas maxime cadere in Simoniam contra ius Diuinum, nihilominus talia esse possunt verba legis, vt puniant aliquam Simoniam contra ius humanum, vel impropriam, & ad alias propriissimas non extendantur. Probo singula: Et in primis regulam illam tradit Glos. communiter ibi probata in cap. *Ex parte.* 1. de offic. deleg. loquens in particulari de renunciatione Simoniaca. Et in pœna irritationis collationis simoniacæ, hæc est communis sententia Doctorum, vt infra videbimus. Et de pœna excommunicationis aperte id docet Redoan. referens plures 3. p. ca. 8. Denique sententiam hanc clare supponit Naur. in d. cap. *Si quando.* except. 4. nam in principio illius proponit factum Simoniacum contra ius tantum Ecclesiasticum, nimirum, pactum consentiendi in regressum factum in fauorem vnius sub obligatione consentiendi in similem regressum alterius præbendæ in fauorem alterius personæ, quam constat, esse permutationem beneficiorum cum admixtione renunciationum in fauorem tertii, quæ omnia sunt tantum contra ius humanum. Et tamen numer. 2. concludit, talem Simoniam puniri in Extrauag. 2. Pauli II. & in n. 3. addit doctrinam, quod illæ pœnæ non habent locum in conuentionali Simonia non completa ex vtraque parte. Et explicat n. 5. excusationem non cadere in factum, de quo tractat, *quia deuentum fuit* (inquit) *ad dationem promissorum, quia cum effectu datæ sunt beneficia.* Et in n. 6. obiicit fere fundamentum contrariæ sententiæ, quia ibi nō est datum temporale precium, sine quo non est Simonia realis, & respondet, negando minorem, nam quando Simonia est per illicitam permutationem spiritualium, per traditionem vtriusque partis fit realis, & capax pœnarum. Et addit (quod notandum est) *Et hoc iure sacra pœnitentiaria, & pretorium vtitur.* In alio item loco cap. 23. nu. 105. nihil dicit repugnans: immo generalem doctrinam tradit omnes has Simonias comprehendentem, & similiter de illis generaliter ait, in d. Extrauag. Et specialiter dicit renunciationem non valere ex vi dictæ Extrauag. At renunciatio solo iure Ecclesiastico prohibita est, vt supra vidimus: ergo sentit Extrauagantem extendi ad ea, quæ sunt prohibita iure Ecclesiastico: idque multis exemplis euidentissime declarat n. 107. §. *Ad tertium*, & seqq. Reliqui etiam Doctores vel indistincte loquuntur de Simonia reali, quando dicunt, per Iura, & potissime per illam Extrauagantem puniri, vel supponunt, illam Simoniam, quæ est in permutationem beneficiorum, & similes esse veras simonias, vt supra vidimus.

10. Potest igitur suaderi hæc sententia ex Iure antiquo, quatenus in eo simpliciter damnantur hæc pacta, vt *continentia labem Simoniæ*, cap. *Cum olim* cap. *Quæsitum.* de Rerum permutatione. Item non parum vrget, cap. *De hoc.* de Simonia. Vbi perpetua depositione punitur Simonia commissa per promissionem beneficii pro suffragio in electione ad Episcopatum, tanquam *grauissimum scelus*, vtique Simoniæ, & tamen illa Simonia est, quia prohibita. Et licet in his antiquis Iuribus hæc Simonia puniretur censura lata ipso Iure, tamen recte ostendunt, de qua censura loquantur nouiora Iura, quæ illam imponunt. Vnde probatur ex d. Extrauag. 2. de simonia, quæ sic incipit. *Cum detestabile scelus Simoniæ tam Diuinorum, quam sacrorum Canonum auctoritas abhorreat, atque damnet.* Loqui ergo intendit ibi Pontifex de Simonia non solum Diuino Iuri, sed etiam sacris Canonibus contraria. Deinde statim confirmat omnes pœnas à Romanis Pontificibus contra Simoniacos *quomodolibet latas*, Sacri autem Canones indifferenter puniunt Simonias contra Ius Diuinum, & humanum, vt patet ex capitibus allegatis, & aliis, quæ habentur 1. q. 3. Et aduerbium illud *quomodolibet*, multum ampliat. Denique, eisdem verbis vtitur, ferendo pœnas, ait enim. *Qui quomodolibet dando, vel recipiendo, Simoniam commiserint*, item: *Quas contigerit Simoniacè libe fieri.* His enim verbis vtuntur alia Iura ad explicandam hanc Simoniam: ergo ex vi verborum comprehenditur sub pœnali lege, sed nec consuetudo, nec stylus Curiæ, nec antiqui Doctores talem exceptionem fecerunt, ergo non est admittenda.

Ratione deinde confirmatur primo, quia licet Simonia sit cōtra solum ius Ecclesiasticum, nihilominus est vera Simonia, & simpliciter talis, ergo in omni rigore comprehenditur sub generali lege puniente Simoniam in tali materia, quantum est ex parte vocis Simoniæ, si aliunde non colligatur limitatio. Sicut lex lata generaliter contra committentes sacrilegium in loco sacro, non minus comprehenderet committentes sacrilegium contra legem Ecclesiasticam solam, quam contra Diuinam. Secundo, siue speculatiue illæ Simoniæ distinguantur specie, siue non, & siue vna sit magis propria, quam alia, tamen ad intelligendas leges magis est attendendus vsus Iurium, quam illa speculatio, at vero Iura Canonica indifferenter vtuntur illa voce, & eisdem verbis detestantur, & exaggerant cōtractus Simoniacos contra ius Ecclesiasticum, & contra ius Diuinum, vt ex sæpe allegatis constat: ergo. Tertio etiam Durandus, qui negat Simoniam cōtra ius Ecclesiasticum veram quoad culpam, dicit ita vocari, quia subiicitur pœnis veræ Simoniæ. Denique sub opinione est, An pecuniam exigere pro Ecclesiastico beneficio sit Simonia contra ius Diuinum, vel humanum, & nihilominus certum esse, illam esse in Iure propriam Simoniam, & maxime puniri, ergo non potest cum fundamento illa regula constitui, sed quod pœnæ latæ contra Simoniam generatim non comprehendant Simoniam prohibitam, sed contraria potius regula statuenda est, contra quam nihil obstat fundamentum cōtrariæ sententiæ, vt ex dictis patet. 12.

Addidi vero exceptionem, nisi ex verbis aliqua talis restrictio colligatur: nam tunc clarum erit, legislatores non voluisse, talem simoniam comprehendere, vt, v. g. in lata puniente simoniam in beneficiis recte dicimus, non extendi pœnam ad venditionem pensionis, nō quia illa venditio sit contra ius positiuum, hæc enim ratio non sufficeret, sed quia pensio non est stricte beneficium, nec proprie, & lex pœnalis restringenda est ad proprietatem vocis, & ita illa exceptio fit ex parte materiæ non ex qualitate simoniæ contra ius Diuinum, vel humanum. Qui modus exceptionis non habet locum in permutatione beneficiorum, vt constat, multoque improbabilius est, excipere simoniam, quæ committitur, dando beneficium pro pensione ex pacto priuato, quia illa simonia & est in beneficio, & cōtra ius diuinum, quia re vera datur beneficium pro pecunia, vt sæpe dictum est. Similiter in lege puniente simoniam in officiis Ecclesiasticis, est probabile, non cōprehendi officia temporalia, vt Oeconomi, Aduocati, quia non videntur esse officia Ecclesiastica rigorose, & proprie, quamuis res sit dubia. Certius exemplum esset de iure patronatus, quod sub tali lege non comprehenditur, nō quia sit simonia contra ius Ecclesiasticum, illud vendere, sed quia non est officium Ecclesiasticum. Simili modo potuisset dubitari de lege puniente simoniam in Ordine. An comprehenderet primam tonsuram, etiamsi talis simonia sit contra ius Diuinum, quia tonsura in rigore non est Ordo, de quo infra. 12. *Exceptio in assertione posita declaratur.*

Tandem addidi ad maiorem explicationem, etiā posse 13.

posse è contrario contingere, puniri per legem Simoniam contra ius humanum, & non contra Diuinum, vt constat in excommunicatione lata contra Simoniam confidentialem, quæ tota contra ius humanum est, vt supra est declaratum, & tamen illa pœna non extenditur extra illam materiam. Idem est de censura lata à Pio V. contra renunciantes beneficia aliter, quam ab ipso præscriptum fuit, & sic de aliis. Et ratio est, quia interdũ Iura puniunt grauius quædam delicta contra ius humanum, quam alia contra diuinum, quia frequentius committuntur, vel perniciosiora sunt communitati. Concludimus ergo, non esse distinguendam Simoniam punibilem, vel punitam ex parte pretii, seu doni, pro quo spirituale commutatur, si prohibita est cõmutatio, nec ex parte Iuris, quo prohibetur, sed ex actu prohibito, & materia circa quam versatur simonia, consideratis verbis legis pœnam ferentis. Et hæc videntur in generali sufficere, iam ad particularia descendamus.

CAPVT LVI.

De Censuris, vel Canonicis impedimentis, quæ propter peccatum Simoniæ ipso Iure incurruntur.

1. OMnes Simoniacorum pœnas, licet variæ numerari soleant, ad duo capita reuocamus, sub quibus omnes comprehendemus, quas in particulari numerabimus. Primum caput est censurarum, ad quas reuocamus alia impedimenta Canonica, vt sunt irregularitas, infamia, & si qua alia sunt huiusmodi. Secundum caput est priuatio omnium bonorum, siue spiritualium, siue temporalium per Simoniam acquisitorum, sub quo etiam complectimur priuationem aliorum beneficiorum, si fortasse hæc per aliquam Simoniam incurritur. Nec vero nunc affirmamus, omnes has pœnas per aliquam Simoniam induci; id enim in discursu examinandum est, sed dicimus, omnes pœnas Simoniæ, de quibus inquirere oportet, sub his capitibus contineri, nam aliæ, quæ per sententiam iudicum imponi possunt, ad nos non spectant, & ordinarie arbitrariæ sunt, si fuerint vero in Iure positæ, eas non omnino prætermittemus. In hoc ergo capite de Censuris, in sequentibus de aliis priuationibus dicimus.

2. Primo ergo dicendum est, per Simoniam in ordine, in beneficio, & in ingressu Religionis incurri excommunicationem maiorem Papæ reseruatam.

1. *Assertio.* Probantur singulæ partes. Et primum de Simonia in ordine dubitari potest, An in iure antiquo lata sit hæc excommunicatio. Aliqui enim affirmant: Primo ex cap. *Reperiuntur*, 7.1.q.1. Vbi contra ordinatum Simoniace dicitur. *Ex eodem tempore se nouerit anathematis opprobrio condemnatum.* Sed in primis Ius illud non est Pontificium, sed ex Ambrosio ibi refertur, habetur autem in Conc. Tol. 8. ca. 3 Præterea, in eo non de omni ordine, sed de solo Episcopatu videtur esse sermo. Nam in principio sic dicitur, *Vile pretium donant, vt Pontificalis ordinis sublime culmen accipiant.* Infra vero dicitur: *Quicumque deinceps propter accipiendam sacerdotii dignitatem eos.* Videntur autem hæc verba iuxta priora esse intelligenda, recte enim Pontificatus sacerdotii dignitas appellatur. Ex illo ergo textu non colligitur vniuersaliter hęc censura. Deinde Glos. ibi dubitat, An ibi nomen anathematis proprie sumatur pro excommunicatione, aut pro sola *remotione à participatione corporis & sanguinis Domini*: nam hæc fere verba in textu adduntur ad explicandam illam pœnam, quam Glossa vocat *separationem à corpore, & sanguine Christi.* Præpositus autem suspensionem vocat, & ita dicit, illum esse Canonem latę sententiæ contra Simoniacos, quantum ad suspensionem, non quantum ad excommunicationem, & præterea, illam etiam suspensionem, ait, non incurri, donec delictum publicum sit, propter illa verba textus. *Ex quo constet, execrabile Christo præparasse flagitium.* Et eandem sententiam sequitur ibi Turrec. n. 3. referens Hugonem, Raym. & Vlricum. *Et concordant* (addit) *alii Doctores.* Ex hoc ergo textu parum probatur.

3. Potest tamen illa censura tam pro ordinante, quam pro ordinato saltem quoad sacros ordines, sumi ex ca. *Quicumque sacros*, 12.1.q.1. Quod creditur, esse Gregorii, aut Paschalis, & in eodem dicitur. *Scriptum est, anathema danti: anathema accipienti, hoc est Simoniaca hæresis.* Sed verba ipsa præ se ferunt, & omnes exponunt, recte intelligitur anathema ferendum, vt idem sit, *anathema danti*, ac si diceretur, *anathematizetur dans*, idemque de accipiente. Præterquam quod citati Doctores per anathema intelligunt separationem à clericali munere, seu ab officio altaris. Et eodem modo intelligitur ca. *Placuit*, 1. alias 22. eadem causa, & qu. Ex Concil. Brachar. 2 ca. 3. quod est antiquius Gregorio, & Paschali, & tamen in eo etiam antiqua Patrum definito allegatur, quæ ita statuit *anathema sit danti, & accipienti.* Vbi Turrec. dicit, Patres illos fuisse Concilii Niceni, sed locum non designat. Ego solum reperio in Canan. 80. illius Concilii ex Arabico trãslatis in 49. Sic haberi, *Vt nullus audeat ordinare Episcopum, aut Sacerdotem, aut Diaconum, pro quauis re data, siue ante ordinationem, siue post, & qui secus fecerit, deponatur, & quicumque contradixerit, Synodus eum excommunicat.* Et hic Canon censetur allegari in cap. *Peruenit*, 1. qu. 3. & 16. q. 7. Vbi contra Episcopus qui beneficia, seu iura decimarum, & oblationum laicis conferunt, dicitur. *Sicut Nicena Synodus de Simoniacis censuit, & qui dat Episcopus, & qui recipiunt ab eo laici siue pretio, siue beneficio æterni incendii ignibus deputentur.* Ex quibus vltimis verbis clare constat, nullam excommunicationem pro illa ferri. In prioribus autem verbum, *Deponatur*, clare significat pœnam ferendam, illud vero, *Synodus eum excommunicat*, magis videtur continere sententiam latam: sed expendo nõ ferri contra sic ordinantem, sed contra eum, *qui contradixerit*, quo verbo significari videtur, qui per hæresim, vel schisma damnationi illius criminis contradixerit. Præterquam quod ille Canon vsu receptus non est: imo non est omnino certus. Concludo igitur, ex solo Iure antiquo nõ satis probari hanc excommunicationem ipso Iure latam, & ideo in tomo de Cẽsuris inter excõmunicationes in Decreto latas hanc non posuimus, secuti Nauar. Caiet. Siluest. & alios. Et ita etiam docuerint expresse Præpos. & Turrec. cum aliis supra citatis, & sensit Innoc. in ca. *Tanta* de Simonia.

Probanda est ergo hæc assertionis pars ex Iure nouo, quod habetur in Extrau. Pauli 2. *Cum detestabile*, de Simonia inter communes. Vbi, postquam de Simonia in ordine mentionem fecerat, subdit censuram excõmunicationis latæ sententiæ, & Papæ reseruatæ contra omnes, *Qui quomodolibet dando, vel recipiendo Simoniam commiserint, aut quod illa fiat, mediatores extiterint, seu procurauerint.* Quæ verba iuxta communem interpretationem cadunt in vtramque materiam præcedentem, vt latius diximus in 5. tomo, disp. 22. sect. 5. numero 25. Et optime confirmatur ex dictis, & allegatis in capit. præced. solum potest hic inquiri, quid nomine Ordinis in hac materia intelligatur. In quo solum de prima tonsura potest esse dubium, quia de septem Ordinibus nullum est, nec de Episcopatu esse debet: tum quia probabilius forte est, esse verũ ordinem: tum etiam quia Iura maxime de illo loquuntur, cum de Simonia tractant, vt ex citatis constat, & in eodem sensu loquuntur nouiora Iura: tum etiam ratio huius prohibitionis non minus, imo quodammodo 4.

magis

magis vrget in consecratione Episcopi, quã in aliis ordinationibus.

5. *An prima tonsura spectet ad simoniã?* De Tonsura vero prima videtur esse posse dubium, quia non est verus ordo, & pœnæ sunt restringendæ. Et ita videtur sentire Lessius d. c. 35. dub. 13. Contrarium vero sine vlla probatione, vel allegatione affirmat Vgolin. Tab. 4. c 3. nu. 2. & c. 4. num. 1. Et mihi videtur verum, quia per primam tõsuram simpliciter constituitur aliquis in ordine clericorum, & hoc solet intelligi in Iure nomine ordinationis, & in hoc sensu tonsura est ordo. Item quia Simonia in ordine quoad alias pænas comprehendit Simoniam in collatione, vel acceptione tonsuræ, vt statim videbimus. Denique, quia verba illius Extrauagantis valde generalia sunt, quomodolibet dantes, & accipientes. Addit vero Vgolin. extensionem ad Notarium, vel ministrum, qui pro litteris dimissoriis, vel sigilo aliquid accipit, quam sumsit ex Salzedo in additione ad practic. Bernar. cap. 91. ver. *Quinto.* Qui dicit, ita esse dispositum in Concil. Trident. sess. 21. cap. 1. Sed Concilium ibi nullam talem extensionem ponit, sed concludit. *Quisecus fecerint tam dantes, quam accipientes vltra D. unam vltionem pœnas à Iure inflictas ipso facto incurrant.* Vbi non imponit pænam nouam, sed confirmat pænas à Iure inflictas, vt bene expendit Lessius supra dub. 24. Non est ergo verisimile, incurrere hanc censuram, qui absque Simonia ordinem suscepit, etiamsi postea det aliquid pro titulo cum ex vindictæ Extrauagantis illam non incurrat, quia non potest dici ordinem simoniace suscepisse, nec pro illo aliquid dedisse & idem censeo de Notario, & similibus. Imo si Episcopus, pure ordinẽ dedit, licet postea aliquid gratis oblatum accipiat, & peccet contra Concilii præceptum, non tamen hanc excommunicationem incurret, quia à Iure inflicta non est pro illo crimine. Et si Cocil. voluisset de nouo illam imponere, certe clarius expressisset, cum sit grauissima pæna, & valde dura pro tali delicto.

6. *2. Pars cõclusionis circa beneficia.* Secunda pars assertionis, quæ est de Simonia in beneficio, facilis est, nam licet pro illo crimine, antiquo Iure non fuerit imposita excommunicatio ipso facto, in nouo prædictæ Extrauag. 2. de Simon. expresse lata est, & confirmata per dictam Constit. 5. Pii V. & non indiget noua declaratione, præter traditam in materia de Censuris. Solum posset interrogari, quid nomine beneficii in illa materia intelligendum sit, sed hoc explicabimus ca. seq. tractando de nullitate collationis. Nunc solam hanc generalem regulam statuimus, per illam simoniam in beneficio excommunicationem illam per se incurri, quæ sufficit ad irritandam beneficii acquisitionem, nam vtraque pæna in eandem materiam cadit, vt ex contextu constat, & ibi amplius explicabimus. Dico autem per se, quia sine peccato non incurritur excommunicatio, & ideo si ignorantia excuset à culpa, excusabit ab excõmunicatione, esto, nõ faciat, collationem esse validam, vt videbimus. Denique quoad personas extenditur illa censura ad quoscunque conferentes, & acquirentes, atque etiam ad mediacores: sicut etiam extenditur in simonia in ordine, vt ex textu constat, & notauit Caiet. in Sum. ver. *Excommunicatio*, cap. 72. Addunt præterea Siluest. & Anton. extensionem huius censuræ ad scientes, & non reuelantes: sed hæc extensio non habetur in illa Extrauag. sed solum præceptum, de quo in 5. tom. latius dixi. Proponit item Nauarrus Conf. 52. de Simon. nouam quæstionem (vt ait ipse) An hęc excommunicatio incurratur per Simoniam, quæ videtur esse parua ex parte pretii? Sed nobis nõ videtur dubium, quia incurratur, quia illa simpliciter est peccatum mortale, vt supra definitum est, & ideo est causa sufficiens talis censurę, vt ipse etiam resoluit.

7. Tertia pars assertionis erat de Simonia in Religione, quæ, probatur ex Extrauag. 1. inter communes de Simonia, quam late explicui in d. 5. tom. disp. 21. sect. 5. num. 5. & hic fere nihil addendum occurrit. *De ingressu Religion.* Præsertim, quoad moniales, & conuentus earum reuocata est illa pæna, vt ibi notaui: In Religionibus autem virorum raro hæc Simonia committitur, & pro casibus, in quibus committi potest, sufficiunt, quæ ibi sunt adnotata. Solum aduerto, ibi solum ferri hanc censuram, quando Monasterium aliquid exigit ab ingressuro: non vero, quando ipse sponte illud offert, vt expresse ibi declaratur: Et merito, quia tunc non est Simonia. Neque etiam incurritur, quando è conuerso ingrediens aliquid exigit à Monasterio, vt ingrediatur, etiamsi in hoc Simoniam committi, contingat, quia de hoc modo Simoniæ nulla ibi mentio fit, & lex pænalis non extenditur vltra casum expressum. Notari etiam potest, censuram hanc incurri, non solum si tempore professionis Simonia cõmittatur, sed etiam in ipso ingressu, & receptione ad habitum, quia textus absolute loquitur de volentibus ingredi. Probabile autem est, licet culpa Simoniæ etiam in receptione ad habitum pro pretio committatur, vt supra diximus: nihilominus, quia receptio ad religiosum statum, & traditio rei spiritualis, quæ ibi pręcipue emitur, non consummatur vsque ad professionem, non incurri hanc censuram vsque ad professionem, ita vt licet receptio ad habitum fuerit Simoniaca, si postea factum retractetur, & pecunia vel non recipiatur, vel reddatur, & professio mere gratis admittatur, non incurratur hæc excommunicatio. E conuerso autem licet receptio ad habitum gratis facta fuerit, si tempore possessionis aliquid exigatur, illud sufficiet, quia ibi actus plene consummatur.

De suspensione.

Secundo dicendum est, suspensionem aliquam ipso Iure imponi propter simoniam in tribus dictis materiis commissam. Et primo (quia breuius expediri potest) in eadem Extrauag. 1. de Simon. suspensio imponitur conuentui consentienti in talem simoniam: circa quam ponderari possunt omnia, quæ de excommunicatione diximus, & non indiget noua expositione, vt etiam dixi in cit. loco, 5. tom. sect. in vltimis verbis. Solum videri potest obscurum, quia non declaratur in illo textu, à quo fiat talis suspensio, sed simpliciter dicitur: *Suspensionis sententiis eo ipso decernimus subiacere.* Sed hoc declarandum est iuxta generales regulas suspensionum traditas, in d. tom. 5. disp. 25. à sect 2. num 7. & disp. 26. sect. 1. per totam. Ex quibus probabilius videtur suspendi ibi Capitulum ab omni actu, seu officio capitulari, quod iurisdictionem, vel administrationem Ecclesiasticam requirat: nam illud subiectum non est capax alterius suspensionis & tota illa in rigore comprehenditur sub absoluta sententia suspensionis. Dicere vero posset aliquis apparenter, limitari illam suspensionem ex materia, de qua lex illa fertur, ita vt censeatur suspendi Capitulum à sola receptione Religiosorum, quod esset probabile, si in textu daretur aliquod indicium huius limitationis, vel relationis pænę ad talem materiam. Quia vero textus nimis absolute loquitur, & suspensionem illam imponit Capitulo, loco excommunicationis maioris, cuius capitulum non est capax, ideo priori expositioni omnino standum videtur. 8.

Secundo imponitur hæc censura suspensionis ipso iure recipientibus ordines simoniace, vt expresse habetur in d. Extrau. 2. de Sim. De qua re sufficiunt dicta in d. 5. tom. disp. 35. sect. 4. à num. 31. Vbi etiam explicui, quando ordinatus maneat suspensus recipiendo ordines à Simoniaco Episcopo, etiamsi ordinatio ipsa Simoniaca non sit. Item declaraui, hanc suspensionem requirere culpam ex parte ordinati, & nõ incurri ab eo, q bona fide ordinatus est, 9.

est, interueniente pretio per aliquem tertium, ipso inuincibiliter ignorante, quia hæc suspensio est pœnalis, & ideo non incurritur, cessante culpa: nec ex Iure aliud colligitur, vt ibi ostẽdi. Nec videtur probabile, quod quidam dicunt, verba illa dictæ Extrauag. *Qui Simoniace ordinati fuerint, &c.* intelligenda esse scienter, siue ignoranter, quia si ipsa ordinatione Simonia committitur ab ordinante, re ipsa alius Simoniace ordinatur, licet ignoret. Hæc, inquam, ampla interpretatio probabilis non est: tum quia est contra generalem regulam interpretandi leges odiosas, & pœnales: tum etiam, quia manifesta intentio Pontificis per illa verba fuit punire culpam ordinati: tum deniq; quia falsum subsumit, & male colligit: nam Simoniace ordinari est ordinari, committendo Simoniam, & ideo non sequitur, si collator Simoniace ordinat, alterum Simoniace ordinari.

10 Quia vero in illo loco hanc suspensionem solum exposuimus, quatenus in corpore iuris continetur, hic addere oportet, quæ extra corpus iuris circa illam sunt à Pontificibus addita. Primo ergo Pius V. in d. Constit. 5. circa ordinatum Simoniace sic statuit. *Quicumque detestabili vitium Simoniacæ prauitatis conuictus fuerit commisisse in consequendis ordinibus, eo ipso ab illorum executione per decennium sine spe dispensationis sit suspensus, & per annum carceribus mancipetur.* Vbi est notandum, suspensionem hanc ex vi iuris antiquioris perpetuam esse, nisi absolutio eius à Pontifice Summo obtineatur: non fuit ergo mens Pii illam reducere ad solum decennium, non enim voluit, pœnam lenire, sed augere, vt ex verbis eius constat. Addidit ergo hoc grauamen, vt pro decennio careat sic suspensus spe dispensationis, ita vt ordinario iure seruato, non sit ei danda licentia, vt tali suspensione absolui valeat. Hoc autem grauamen non incurritur, nisi post sententiam declaratoriam iudicis: vt ex ipsis verbis constat. Vnde si aliquis non est conuictus, nec condemnatus, poterit ante illud tempus absolutionem impetrare: postquam vero conuictus est, non est dispensandus per decennium, & illo transacto, incipiet quidem habere spem dispensationis, seu absolutionis, non tamen statim manebit liber à censura, sed indigebit absolutione, Pontificis auctoritate cõferenda: tum ex vi antiqui iuris, vt dixi, tum ex vi posterioris à Sixto V. lati in Bulla contra male promotos, quæ incipit: *Sanctum & salutare.* In qua extendit omnes pænas ibi latas cõtra clericos aliis modis male promotos ad promotos per Simoniam: Pœna autem suspensionis ibi fertur his verbis: *Clericos post hac male promotos ab executione, ministerio, & exercitio ordinum susceptorum, & ab omni spe, & facultate ascendendi ad alios superiores perpetuo suspensos declaramus.* Per quæ verba non augetur in se hæc pæna vltra id, quod ex iure communi habet, sed exaggeratur difficultas obtinendi dispensationem eius, præsertim ad ascendendum ad superiores ordines. Et quamuis pœnæ illæ fuerint per Clementem VIII. moderatæ, & ad ius commune reuocatæ quoad alios defectus, non vero quoad Simoniæ vitium, vt in ea continetur. Et hæc quoad ordinatos.

11. *Circa conferentes ordines* Superest, vt dicamus de conferentibus ordines, de quibus quidam dicunt: per Iura antiquiora, quã dicta Extrauagans non incurri suspensionem ipso iure, si fuit Simonia occulta, donec per notorietatem rei, vel per confessionem in iudicio, aut iudicis sententiam crimen sit publicum. Et in hoc constituunt differentiam inter ordinatos, & ordinantes, quod illi statim manent suspensi ex vi ordinationis vitiosæ, quam Canones *Irritam*, hoc sensu vocant, quia non dat vsum, seu executionem ordinum, & ideo ordinatus suspensus manet, siue occultus, siue publicus sit: ordinans vero minime, donec sit publicus Simoniacus. Quæ differentia colligi potest ex cap. *Si quis Episcopus*, 1. quæstione 1. Vbi de ordinatore dicitur. *Proprii gradus periculo subiacebit.* De ordinato vero. *Nihil ex hac ordinatione proficiat.* Sic etiam in capit. *Ordinationes*, 113. ordinationes falsæ dicuntur, & capit. *Siqui.* 108. tales ordines scienter suscepti à Simoniaco dicuntur irriti. Et similia sunt multa iura, quæ de ordinatis tantum loquuntur, & ad ordinantes extendi non debent, quia nec est omnino similis ratio, nec si esset, in tali materia haberet locum extensio. Et in hanc sententiam videtur inclinare D. Thomas d. q. 100. art. 6. ad 1. vt sequitur ibi Sot. q. 8. art. 1. ad 1. dum distinguunt inter ordinatum, & ordinantem, & primum dicunt, esse suspensum quoad se, & quoad alios, secundum vero tantum quoad se, donec publicum sit crimen. Qua distinctione vsi sunt etiã aliqui ex Canonistis, vt Præpos in cap. *Statuimus*, 2. q. 1. n. 4. & indicat Innoc. in cap. penult. de Sim. sequitur Siluest. verb. *suspensio.* qu. 7. & sentit etiam procedere post Extrauag. Paul. 2. quod etiam sentit Soto.

Dico tamen, nunc non posse admitti distinctionem hanc: Possunt autem distingui tria tempora: Primum antiquius illorum Iurium, quæ habentur in Decreto: & pro eo tempore est probabilis illa distinctio licet dubia. Vt sentit Glos. per textum ibi ca. *Reperiuntur.* in 1. q. 1. Nam cã. *Quicumque sacros*, ibidem æque dicitur: *Qui sacros ordines vendunt, aut emunt, sacerdotes esse non possunt*, vendunt autem ordinantes pro pretio, emunt ordinati. Et in cap. *Quibusdam.* 117. sicut de ordinatis dicitur. *Cum sacerdotalis ordo in his cecidit* (id est, in ipsa receptione) *Foras quoque* (id est, in vsu) *diu stare non poterit*, ita infra de ordinantibus dicitur. *Qui in templo DEI columbas vendere præsumpserunt, eorum Deo iudice Cathedra ceciderunt.* Vbi Glossa dicit, ipsos etiam occultos esse ipso iure suspensos. 12. *Triplex tempus distinguitur.*

Secundum tempus est iurium, quæ habentur in Decretalibus, & de illo tempore non dubito, quin hæc suspensio iure ipso incurratur, tam in ordinante, quam in ordinato. Nam id expresse probatur ex cap. penult. de Simon. Ibi enim ordinator dicitur manere suspensus, & nihil distinguitur inter occultum, & publicum, vt in dicto loco 5. tom. latius expendi. Et ita simpliciter docuerunt ibi Innoc. Pan. & alii. Item Abb. Anani. & Felin. in ca. *Per tuas*, eod. Præpos. cum Gloss. in cap. *Siquis à Simoniacis*, 1. qu. & Glossa expresse in cap. *Præter.* §. *verum.* verb. *Officium*, 32. distin. Nauarrus in dicto cap. 23. num. 111. verb. *Secundo*, idem sentit, quatenus indistincte loquitur de Simonia in ordine, & adducit ca. *Tanta*, & alii citant cap. *Per tuas*, de Simon. quæ non tam clare mihi probant, sicut d. c. penult. Propter quod in cit. loco censui, ex vi Decretalium suspensionem hanc, quæ ab ordinante ipso iure incurritur, tantum esse triennalem, quia in d. cap. vlt. non ponitur diuturnior, & in alio non videtur satis clare imponi simpliciter, & ipso iure, etiamsi Innoc. & Panor. aliter sentiant. Dicunt vero aliqui, illã suspensionem esse specialem in casu illius textus, & non esse extendendam ad alios. Sed non placet, quia lex illa non nititur in illo casu materiali (vt sic dicam) sed in Simonia in Ordine, quæ leuior in illo casu apparet. Vnde potius Canonistæ ibi frequenter dicunt, in illo casu suspensionem fuisse triennalem, propter diminutã rationem Simoniæ, alioqui vero esse perpetuam. Quod etiam nobis non placuit citato loco, quia non sunt pœnæ augendæ sine maiori fundamento. 13. *2. Tempus.*

Tertium tempus est à tempore Pauli II. & de hoc censent aliqui, hanc suspensionem simpliciter, & sine limitatione temporis esse impositam ordinantibus æque, ac ordinatis Simoniace. Sed obstat quod in d. Extrauaganti solum dicitur. *Declaramus quod omnes illi, qui Simoniace ordinati fuerint, à suorum sint ordinum executione suspensi.* Respondent aliqui, 14. *3. Tempus.*

verba

verba illa, *qui Simoniace ordinati sunt*, non passiue tantum, sed etiam actiue esse intelligenda. Sed non est verisimile, quia est contra proprietatem verborum, vt per se patet, & contra rationem legis pœnalis, quæ restringenda potius est. Apparentius posset hoc colligi ex illis prioribus verbis generalibus, in quibus confirmantur pœnæ antiquæ. Et additur: *Tam manifestum, quam occultum, quas ipso facto incurrere volumus*, Sed iam supra dixi, per hæc verba non esse factum, vt censuræ Simoniacorum, quæ antea erant tantum ferendæ, nunc sint latæ sententiæ. Qui autem dicunt, secundum Ius antiquius ordinantem occultum non manere suspensum ipso Iure, vel dicunt, solum per sententiam fuisse suspendendum, vt dicit Soto, vel certe licet dicant, quando delictũ est publicum, fuisse suspensum quoad alios, non intelligunt de speciali censura propria Simoniæ, sed de impedimento, quod olim nascebatur ex quouis enormi delicto publico, quod nõ erat propria censura, vt suspensio, vt c. præced. tactatum est. Ergo ex vi illorum generalium verborum nulla suspensio ipso Iure inducitur. Accedit, quod si hoc factum esset per illa verba, cur paulo post potius de ordinatis, quam de ordinantibus lata esset suspensio ab vsu ordinum simpliciter, & ipso iure incurrenda? Vnde vel probabilius est, ex vi illis Extrauag. non esse auctam, nec mutatam prædictam suspensionem quoad ordinantes, vel saltem valde dubium. Pius etiam V. in d. Const. 5 licet suspensioni ordinatorum simoniace aliquid addiderit, de ordinantibus nihil dixit.

15. At vero Sixtus V. in d. Motu proprio valde illam auxit: Declarat. enim ibi, ordinantem in illo casu manere *eo ipso suspensum à collatione quorumcunque ordinum, atque adeo ipsius tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium.* Vbi tres sunt partes, quarum prima est eadem cum communi Iure præter perpetuitatem, vt visum est. Secunda potest esse declaratio eiusdem communis Iuris: nam satis probabile est, absolutam suspensionem à collatione ordinum includere etiam primam tonsuram, nam vt supra dixi, sub hac consideratione solet sub ordinibus comprehendi. Tamen, quia hoc poterat esse dubium ex illo principio, quod pœnæ sunt restringendæ ideo Sixtus id declarauit, vel etiam addidit. Tertia vero continet satis rigorosam, & amplam additionem pœnæ: nam suspenditur collator ab omni consecratione, Sacramenti Confirmationis collatione, omnique solenni, & Pontificali benedictione, & similibus, quæ Episcopi propria sunt ordinaria potestate, vt videri potest in Gl. vlt. in cap. *Transmissum.* de Elect. & in Iuribus, quæ allegat, & in cap. 1. dist. 25. & has pœnas etiam non reuocauit Clemens VIII. in Bulla anni 1595. In qua pœnas à Sixto latas in præd. Constit. abstulit: nam expresse addidit Clemens: *Præterquam contra Simoniace ordinantes, & ordinatos inflictas.* Ex quo obiter notari potest, pœnam latam contra mediatores Simoniæ in ordine in d. c. penult. de Simon. scilicet suspensionem ab executione suorum ordinum per triennium. non esse auctam per hæc noua Iura, de qua videri possunt, quæ dixi in d. 5. tom. vbi supra.

16. *Aduertendum.* Denique potest hic etiam obiter aduerti, ex eod. Motu Sixti colligi specialem casum, in quo propter Simonaicam ordinationem incurritur censura interdicti non simpliciter, sed ab ingressu Ecclesiæ quæ etiam sic limitata distincta est à suspensione, vt declaraui in dicto 5. tomo, disp. 35. sect. 4. vbi late de hac censura disserui. Hanc ergo addit ibi Sixtus respectu ordinantis, non vero respectu ordinati. Et in nullo alio casu incurritur hæc censura propter aliquam Simoniacam actionem, quia in nullo alio, quod ego sciam, inuenitur in Iure imposita, & non incurritur, nisi in casibus in Iure expressis, vt constat. Supererat etiam hic dicendum, an propter Simoniacam collationem, vel receptionem beneficii aliqua suspensio ab officio, vel beneficio incurratur: tamen hoc etiam tractaui sufficienter, in dicta sect. 4. num. 42. vbi ostendi, nullam suspensionem ipso Iure latam, nec ab ordine, nec ab aliquo beneficio incurri per hoc genus Simoniæ, quia in nullo Iure inuenitur, vt tradit etiam Nauar. d. c. 25. n. 111. verb. *Tertio.* Cum Innocent. in cap. *Tanta.* de Sim. quem ibi Abbas, Ananias, & alii sequuntur. An vero collatio Simoniaca beneficii valeat, & an ex illa sequatur priuatio aliorum beneficiorum, infra dicetur.

17. *An per simi in ordine incurratur suspensio?* Quæri vero potest vlterius, an per Simoniam in ordine incurratur suspensio à beneficio, aut ab alio officio iurisdictionis, aut Ecclesiasticæ administrationis, vel à Simoniace ordinante, vel ab ordinato, si tale beneficium habeat? Quidam enim viri docti dixerunt, etiam incurri ipso facto per hanc Simoniam suspensionem ab officio, & beneficio, quæ amplissima est, & suspendit ab omni vsu iurisdictionis, & à perceptione fructuum, vt suo loco diximus. Fundamentum eorum est, quia licet hæc suspensio non fuerit ipso Iure imposita per antiqua Iura, fertur tamen, vt imponenda per iudicis sententiam, vt statim ex Iure allegabimus. At vero Extrauagans Pauli per illa verba generalia: *Quas ipso facto incurrere volumus*, omnes antiquas ferendas fecit esse latas, ergo. Sed hæc sententia singularis est, & noua, & præter cõmunem sensum, & consuetudinem Ecclesiæ, & ex illa sequuntur multa absurda, vt de depositione, infamia, & aliis statim videbimus: sequitur etiam, sic ordinatum non facere suos fructus beneficii, nec posse illos retinere tuta conscientia, quantumuis crimen occultum sit, quia hic est effectus suspensionis à beneficio vt ex propria materia suppono. Consequens vero est contra ipsam Extrauag. vt in simili statim dicam.

18. *1. Assertio.* Dico ergo: Solam suspensionem ab executione suorum ordinum incurrere illum, qui Simoniace ordinatur: nam expresse ita limitatur hæc suspensio in dicta Extrauagante. Et certe si per priora verba incurreret sic ordinatus suspensionem ab officio, & beneficio: & superflue, & non sine magna obscuritate, & specie contradictionis illa posteriora verba addita fuissent. Item, Sixtus V. non imponit aliam suspensionem sic ordinatis: sed addit, vt si sic suspensi ministrauerint, fiant irregulares: & priuati beneficiis, quoad seculares, quoad religiosos vero vt sint priuati voce actiua, & passiua, ergo signum est, ex vi solius ordinationis Simoniacæ non esse suspensos ab officio, vel beneficio: alias nec eligere possent, nec fructus beneficiorum facere suos. De ordinantibus autem addidit quidem (vt dixi) suspensionem ab omni functione Pontificali, non tamen à iurisdictione, quæ Pontificalem ordinationem, seu consecrationem non requirit, neque ab administratione Ecclesiæ propter eandem rationem nec etiam à beneficio. Vnde postea subdit: *Quod si in præmissis se ingesserint spreta suspensione, & interdicto, suspẽsionem incurrant à regimine, & administratione suæ Ecclesiæ. & perceptione fructuum.* Ergo euidens est, per solam ordinationem Simoniacam non incurrere has posteriores suspensiones.

19. *An per sim. in beneficio aliqua suspensio incurratur.* Similiter expediendum est aliud dubium hic occurens, an propter Simoniam in beneficio aliqua suspensio incurratur. Nam Moderni, qui modo supra dicto opinantur de Simonia in ordine, idẽ dicunt de Simonia in beneficio, non propter antiqua Iura, sed propter eamdem Extrauagantem in eisdem verbis generalibus, quæ hic etiam eodem modo applicantur, quia Iura autiqua ponunt has pœnas ferendas propter Simoniam in beneficio, vt colligitur ex capit. 2. de Confessis, cum aliis statim referendis, ergo nunc incurruntur ipso facto ex vi prædictorum verborum, Sed hoc etiam nouum, & impro-

improbabile est. Quoad suspensionem ergo ab ordine certum est, non incurri per Simoniam in beneficio, quia nullibi lata inuenitur, & verba illius Extrauagantis non habent hanc vim, vt sæpe dixi: nec ita recepta sunt commuui consuetudine, quæ est optima legum interpres. Quoad suspensionem vero à beneficio, de conferente Simoniace beneficium nullibi inuenitur talis pœna ipso iure illi imposita, & ideo illam non incurrit. Idemque in rigore verum est de recipiente beneficium. Sed in illo distinguendum est, aliud esse, non consequi beneficium, vel illo priuari, aliud, suspendi ab illo: nam suspensio supponit proprietatem, & verum titulum beneficii, & priuat vsu, & vsufructu. Item, distinguendum est de beneficio Simoniace obtento, vel de aliis, quæ contingit licite habere illũ, qui in vnius receptione sic delinquit. Quoad beneficium ergo Simoniace obtentum verum est, per talem receptionem beneficii non acquiri ius in illud, nec percipi valide fructus eius, vt expresse dicitur in dicta Extrauag. & in seq. cap. latius videbimus. Illa vero non est suspensio, sed pœna alterius rationis, quæ tollit radicem (vt sic dicam) & non relinquit locum suspensioni, vt dixi. Quoad alia vero beneficia de supensione ab illis nulla est mentio in iure, & in d. Extrauag. solum dicitur, illum non facere suos fructus beneficii Simoniace acquisiti, & ideo verius est, in aliis non incurri suspensionem, vt latius dixi dicto tomo 5. disput. 31. sect. 4. à nu. 42. An vero priuatio aliorum beneficiorum inde incurratur, infra in proprio cap. videbimus. Præter dictas ergo censuras nulla incurritur lata propter dicta crimina Simoniæ.

20. Superest autem breuiter explicandum, an incurrantur aliæ pœnæ Canonicæ, nam de aliis pœnis quasi temporalibus postea dicemus. Et quantum colligire possum ex Auctoribus, qui has pœnas recensent, de tribus potest tractari, de Irregularitate, infamia Canonica, & Depositione, vt videre licet in Hostiens. in Sum. tit. de Simon. & Præpos. in d. cap. *Statuimus* n. 3. & 4. & in cap. *Presbyter*. 1. q. 1. & Redoan. 4. p. cap. 9. n. 9. & sequentibus, & Bernar. Diaz. in Pract. c. 9. Syluest. d. quæst. 19. Primum ergo de Irregularitate dicendum est, non incurri per crimen Simoniæ immediate, & per se. Quod addo, quia, mediante infamia, ratione illius poterit incurri irregularitas, vt statim dicam: vel etiamsi sic ordinatus, aut ordinans ministret contra suspensionem, fiet irregularis, tum ex iure communi: tum per dictam Bullam Sixti, vbi alias etiam pœnas inhabilitatum, & priuationum in sic celebrantes congerit. Quod autem immediate non incurratur irregularitas, pobatur: quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus à iure expressis: hic autem expressum non est, vt late probaui in 5. tom. disp. 43. sect 4. & docet Turrec. in cap. *Præter*. d. 32. art. 1. num. 4. in fin. cum Gloss. in cap. *Nullus*, ead. distin. Nam licet loquantur de publico cõcubinario, illi censent æquiparari Simoniacum. Neque contra hoc inuenio textum habentem difficultatem aliquam, vt in loco citato latius sum prosecutus. Dicit tamen Nauarrus Consil. 97. de Simon. n. 10. quem sequitur Vgolin. Tab. 4. cap. 4. ordinatum Simoniace fieri irregularem statim, quia recipit ordines excommunicatus. Sed non recte, quia prius recipit ordines, quam fit excommunicatus, ideo enim excommunicatur, quia Simoniace ordinatur, & prius debet compleri Simonia realis, quam censura incurratur: ergo non potest inde subsequi irregularitas. Vt sæpe in simili dixi in tom. de Censur. & eodem vitio laborat exemplum, quo vtitur Nauar. de illo, qui furtiue suscipit ordines contra prohibitionem sub censura latæ excommunicationis, de quo etiam dixi in dicto tomo. Neque etiam quicquam probat ratio Nauar. scilicet, quod eodem momento, & per eundem actum potest quis fieri excommunicatus, & irregularis, nam hoc est verum, si pro eodem crimine sit lata vtraque pœna, hic autem non ita est, sed distinguenda sunt duo crimina, vnum Simoniæ, propter quod incurritur excommunicatio, aliud celebrandi, vel recipiendi ordinem ligatum excommunicatione, propter quod irregularitas esset incurrenda: hoc autem delictum re vera non committitur in illa ordinatione, quia iam ordo receptus est, quando excommnicatio incurritur.

Infamia, inter Simoniæ pœnas ponitur à dictis auctoribus. Præposit. Redoan. Syluest. Bernardus, Diaz. & Angel. *Simonia*. 6. num. 8. Gloss. in cap. *Ex diligenti*. de Simon. verb. *Infamia*, vbi Panor à num. 6. & alii Doctores. & in c. *De Simoniace*. eod. Potestque colligi ex cap. *Sane*. 15. quæst. 3. vbi solum est sermo de Simonia commissa in obtinenda sede Episcopali, & in conferendis ordinibus, & in eligendo: quæ solum pertinent ad simoniam in ordine, & beneficio, nõ tamen ad omnem modum vtriusque Simoniæ. Citatur etiam ad hoc cap. *Inquisitionis*. de Accusat. quod parum probat. Expressius, & generalius id probat cap. vlt. 1 q. 3. vbi non tantum de Simonia in ordine, aut beneficio, sed de multis aliis sermo est. Verba autem sunt: *Emptor, venditor, & interuentor nota infamiæ percellantur.* Ex quibus verbis, & ex dicto capit *Sane*. & ex sententia omnium Doctorum constat, pœnam hanc non incurri ipso facto, sed per solam iudicis condemnationem. Imo in d. cap. *Sane*. dicitur, debere accusationem præcedere, & subsequi condemnationem. Hæc ergo pœna non pertinet ad eas, quæ in conscientia incurruntur, nec nouum affert impedimẽtum ante sententiam, quia licet ante illam infamia facti possit interuenire, illa non est pœna Ecclesiastica, sed effectus, quia ex facto ipso, præsertim aliis noto nascitur: infamia autem, quæ est pœna, est infamia iuris, & illa est, quæ impedimentum Canonicum inducit, vnde post sententiam talis infamia inducit irregularitatem, quæ tamdiu durat, quamdiu durat infamia, de qua late disputatum est in dicto quinto tomo, disp. 49. & de hac pœna probabile est, pro quacumque graui Simonia, in quacumque materia potuisse semper ferri: sicut de suspensione, & excommunicatione colligitur ex citatis iuribus, & de depositione dicere aggredimur. 21. *De infamia.*

De depositione igitur multa sunt iura, quæ illam ad puniendos Simoniacos designant, vt de Simonia in beneficio est textus clarus in cap. 2. de Confess. vbi explicatur depositio ab omni officio, & beneficio, quæ videtur esse maxima, In capit. autem, *De hoc*. de Simon. pro quadam Simonia in beneficio imponitur depositio perpetua solum ab altaris ministerio, sed Glos. ibi eadem esse reputat, de quo alias. In capit. autem *Perpetuas*. 1. eod. sermo est de depositione ab ordine, & absolute de Simoniaca prauitate. At vero in cap. *Erga Simoniacos*. 1io. 1. qu. 1. absolute dicitur: *Erga Simoniacos nullam misericordiam in dignitate seruanda habendam esse decernimus*, & infra: *Deponendos esse, Apostolica auctoritate sancimus.* Non est ergo dubium, quin hæc pœna Simoniacis imponenda sit. Similiter autem certum est, ex vi illorum iurium non incurri ipso iure, sed per sententiam imponendam esse, vt ex verbis citatis satis cõstat, & omnes Auctores docent. Nec vero per Extrauagantem 2. de Simon. hæc pœna incurritur ipso facto: id enim nullus Doctorum ausus est dicere, & qui de aliis pœnis hoc dicere tentarunt, hanc censent excipiendam, ex benigna interpretatione propter eius grauitatem. Quid autem sit hæc depositio, & an sit idem quod generalis suspensio perpetua, tractauimus late in 5 tomo, disp. 30. An vero semper sit imponenda à iudice, siue via inquisitionis, siue via accusationis procedatur, & an æqualiter in omni materia Simoniæ, vel quæ circumstantiæ obser- 22. *De depositione.*

obseruandæ sint, tractatur ab Hostiens. & aliis Canonistis locis citat. Et videri potest Abbas in d. cap. *Inquisitionis*. & Redoan. d. c. 9. à num. 25. Item ad hanc pœnam solent reuocare similem aliam, quæ imponitur propter Simoniam in ingressu religionis commissam, in cap. *Quoniam*, de Simon. de qua dicemus commodius, cap. seq. Præter has ergo nullæ spirituales pœnæ latæ sententiæ, vel ferendæ circa Simoniam occurrunt.

23. *Quando incurrantur hæ pœnæ.* Vnum vero superest dubium circa dictas censuras excommunicationis, & suspensionis, quando incurrantur: nam licet sit certum, incurri statim, ac consummatur delictum, siue occultum, siue publicum: tamen hoc ipsum inquirimus, quando consummetur delictum, quod per has censuras punitur. Quod est quærere, per quam Simoniam realem incurrantur: nam quod per mentalem, vel pure conuentionalem non incurrantur, supponimus ex cap. præced. Et ex eodem certum esse credo, non incurri per realem inchoatam per solutionem pretii, si ordo, aut beneficium collatū non est. Id enim euidenter probari potest ex verbis d. Extrauag. & aliorum Iurium, quæ satis in præced. cap. ponderata sunt. Et de pœna suspensionis euidens est, non posse incurri ab eo, qui ordininandus est simoniace, donec ordinetur, licet prius soluerit pecuniam, quia donec aliquis habeat potentiam ad actum, non potest suspendi ab actu, quia suspensio supponit potentiam, vt constat. Solum potest pro illo tempore intelligi, quædam dispositio ad suspensionem, quia si quis in tali dispositione recipiat ordines, eo ipso manebit suspensus, quod est clarum, quia tunc est consummata Simonia quoad vtramque partem. Idemque censeo de suspensione ex parte ordinantis, quia semper fertur in ordinantem, vt patet ex cap. vlt. de Simonia, quod incipit: *Si quis ordinauerit*, & infra: *Ordinator, &c.* vtique actualis, id est, qui ordines contulit: & similiter loquitur Sixtus V. donec ergo ordines contulerit, suspensus non est. De præsentante vero, seu mediatore ad ordinationem Simoniacam, posset nonnihil dubitari, quia in d. cap. vlt. sub disiunctione dicitur: *Si quis ordinauerit, vel ad ordines præsentauerit*: Ergo qui recepta pecunia aliquem ad ordines præsentauit, eo ipso suspensus manet, etiam antequam ordinatio sit subsecuta, quia quoad illam personam actus prohibitus, & punitus est ex vtraque parte completus. Nihilominus censeo, non incurrere suspensionem, donec cum effectu sequatur ordinatio. Quia non censetur præsentatio consummata perfecte, donec effectum consecuta sit: debet enim esse (vt ita rem declarem) præsentatio ad actualem ordinationem. Item, quia textus ille aperte hoc supponit, & connectit præsentantem cum ordinante, & ordinato.

24. De excommunicatione etiam certum esse existimo, non incurri, donec cum effectu Simoniaca collatio, vel receptio rei spiritualis, id est, ordinis, beneficii, aut officii Ecclesiastici secuta sit: quia etiam rigorosa significatio, & proprietas verborum illius Extrauag. hoc postulat, ait enim: *Qui quomodolibet dando, vel recipiendo*, (vtique ordines, aut beneficia, vel officia, de quibus Pontifex locutus fuerat) *Simoniam commiserint*. Non committitur autem Simonia dando, & recipiendo, nisi per actualem ordinationem, vel collationem beneficii, aut electionem, vel quid simile: Illa ergo excommunicatio non est imposita, nisi propter talem modum cōmittendi Simoniam, non ergo incurritur, donec datio, vel acceptio intercedat. Et inde etiam clare constat, mediatores non incurrere eandem excommunicationem, donec traditio spiritualis materiæ facta sit: nam de illis subditur: *Aut, quod illa fiat, mediatores extiterint*. *Illa* scilicet, quæ per acceptionem & dationem descripta fuerat. Ante hanc ergo traditionem non incurritur censura. At vero, si traditio pecuniæ præcessit, & sequatur datio vel acceptio in vtraque censura, & in quolibet casu eius, certum est incurri statim, ac spirituale datur, quia tunc est Simonia maxime realis, & completa secundum omnem rigorem verborum legis.

Difficultas ergo est quando non præcessit pecunia numerata, sed promissa, & subsecuta est ordinatio, vel beneficii collatio, An statim incurratur censura, vel quando incurratur. Prima opinio est, non incurri statim. Ita tenet Nauar. in d. ca. 23. n. 103. ca. 25. n. 68. Couar. in Reg. *Peccatum*. 2. p. §. 8. num. 7. & 8. Vgol. Tab. 3. cap. 5. Salzed. in Pract. Bern. cap. 91. §. *Sexto*. Et pro hac parte citantur Gomez, & Casap. de quibus infra dicam. Citatur etiam Glos. in cap. *Emendari*. 1. qu. 1. quia dicit interdum committi Simoniam, quando pecunia datur ante spiritualem functionem, vel in ipsa, quæ non committeretur, si pecunia post rem spiritualem acceptam daretur. Sed non est ad rem, quia nec de culpa vera, nec de pœna Simoniæ loquitur, sed de præsumptione, quando nō constat pactum præcessisse, nam si pactum intercessit, vt in nostro casu supponimus, & pecunia datur in executionē illius, non est dubium, quin datio sit Simoniaca, siue antea, siue postea detur. Potissimum ergo solet hæc opinio probari ex vsu: nam ita dicitur seruari in Romana Curia, vt Nauar. refert. Potest vero secundo confirmari ex d. Extrau. quæ dicit, *dando, vel recipiendo*, hæc enim verba restringenda videntur, cum lex sit pœnalis, ergo intelliguntur, de dando, vel recipiendo, tam rem spiritualem, quam pecuniam: quod potest roborari ex ca. *De hoc*. de Sim ibi. *Si manifestum est, &c. promissa recepisse*. Præterea tertio potest confirmari à paritate rationis, quia non est perfectior venditio, in qua sit traditio rei anticipata pro pecunia credita, quam quæ fit, anticipata pecunia cū obligatione tradendi rem post aliquod tempus, ergo si hæc posterior non sufficit ad censuras Simoniæ, nec prior sufficiet. Denique addi quarto potest generalis ratio: quia pœnæ quando iniunguntur pro aliquibus actibus, intelliguntur de actibus plene, & ex omni parte consummatis cum effectu, vt de Irregularitatibus, & Censuris suis in locis diximus, ergo hæc regula est hic etiam applicanda. At non est Simonia plena consummata, donec realis sit dicto modo. Propterea enim, vt supra indicaui, isti auctores non vocant Simoniam realem, nisi quæ ex vtroq; capite consummata est, & omnem aliam vocant conuentionalem, quæ ad pœnas non sufficit. Ergo.

25. Vtrum non dum numerata pecunia possit incurri censura

26. *2 Opinio.* His non obstantibus, est secunda sententia affirmans, de rigore Iuris sufficere traditionem rei spiritualis sub promissione, ad incurrendas pœnas, & dictas censuras, licet nondum pretium solutum sit, nec aliqua pars eius. Hæc sententia ex Theologis, & Canonistis sumi potest. Primum ex D. Thom. dicta q. 100. art. 5. & 6. in solutione argumentorum, si attente legantur, & inter se conferantur: nam in art. 5. dicit, esse Simoniacam ordinationem, vel collationem beneficii, quæ fit cum promissione dandi aliquid ex fructibus beneficii, vel exhibendi aliquod obsequium, in artic. autem 6. dicit, per ordinationem Simoniacam incurri suspensionem, & in solut. ad 6. solum excipit mentalem simoniam. Eandem tenet Caiet. d. articul. 6. & in Sum. verb. *Simonia*. & opusc. de Simon. quæst. 2. Sot. lib. 9. q. 8. artic. 1. Idem sentiunt in 4. d. 25. Richar. art. 3. quæst. 3. in fin. Suppl. Gabr. qu. 3. Palud. qu. 5. Conc. 2. quatenus ab his pœnis solum excipiunt Simoniam mentalem, in qua pactum tacitum, vel expressum non præcessit, extendunt autem illas ad Simoniam, quam pactionalem vocāt, quando scilicet ex vi præcedentis pacti, & promissionis res spiritualis data, vel accepta est: Sumitur etiam ex Abb. in capit. *Cum ad nostram*. de Elect. n. 4. licet enim hi auctores loquantur de aliis pœnis, seu priuationibus, de quibus postea: tamen de

de censuris est eadem ratio. Idem videtur sensisse Glos. in d. cap. *De hoc.* Vbi ad verbum illud: *Si constiterit, promissa recepisse*: addit, *maxime*, sentiens promissionem sufficere: tamen si impleta fuit, augeri causam pœnæ, præsertim, vt per sententiam possit ad perpetuã depositionem procedi, vt in textu dicitur. Præterea in eandem sententiam inclinat Anan. in c. *Nobis.* de Sim. quatenus dicit, ita reprobari electionem, quam promissio pecuniæ præcessit, sicut quando præcessit solutio, & datio, quod etiam sentit ibi Abbas, & in ca. *Veniens.* de Sim. loquens de Simonia, in ingressu religionis, & in ordine ad pœnas notat ex textu, ex sola conuentione dandi spirituale pro temporali *Simoniam committi, spirituali recepto, licet non tradatur temporale promissum.* Et multa in hanc sententiam congerit Redoan d. 4. puncto, capit. 9.

27. *Probatur 1. opinio.* Potest autem hæc sententia probari duobus modis, textibus scilicet, & rationibus. Et prior modus est efficacior, quia simpliciter loquendo potuit Ecclesia has censuras ferre eo modo, quo Nauar. asserit, quia modus ille nec repugnãtiam, nec indecentiam claram inuoluit, & ex voluntate legislatoris pendet. Quod ergo non ita factum sit, non potest ratione sola conuinci: præcipue ergo petendum est ex verbis Iuris, & addi poterunt congruentiæ. Primo ergo probatur ex verbis d. Extrau. Nam de suspensione sic habet: *Apostolica auctoritate declaramus, quod omnes illi, qui Simoniace ordinati fuerint, à suorum sint ordinum executione suspensi.* Sed omnes, qui sub pacto & promissione dandi aliquid temporale, ordinati sunt, sunt Simoniace ordinati: ergo ex vi illius declarationis statim sunt suspensi, siue soluerint pretium, siue non. Consequentia probatur, quia pœna legis extenditur ad omne delictum, quod sub verbis legis in omni proprietate, & rigore intellectus comprehenditur. Minor autem probatur primo, quia illi non sunt gratis ordinati, ergo Simoniace sunt ordinati. Patet consequentia, & totum argum. ex cap. *Gratis.* 1. 1. qu. 1. Vbi inter alia dicitur. *Qui non gratis accipiunt gratiam, quæ maxime in Ecclesiasticis ordinibus operatur, illam non accipere, nec illam dare posse*, quia nimirum vsum non recipiunt, & in c. *Gratiam*, 15 *Gratiam* (dicitur ibi) *cum ordinaueris, non suscepisti, quia gratuito eam non meruisti.* Facit etiam cap. *Si quis neque.* 115. ibi. *Vel sordidis precibus oris*, illæ enim preces sordidæ dicuntur, quæ promissionem temporalem, & pecuniariam clare, vel recte continent, & hæc dicuntur sufficere ad ingressum Simoniacum. Et similia licet colligere ex discursu illius q. & seqq. Vnde Gratian. in fine, q 6 §. *Si autem*, pro eodem reputat, *pecuniam esse promissam, vel solutam.*

28. Hoc ipsum potest ex Decretalibus suaderi, ex cap. penult. de Simon. ibi: *Promissionem, vel iuramentum ab illo recipiens* Et tamen subditur id sufficere, vt tam ordinans, quam ordinatus, eo ipso suspensionem incurrant. Nec eleuat efficaciam huius textus, quod aliqui Iuristæ dicunt, illam non fuisse propriam Simoniam, sed secundum quid, quia non fuit promissio dandi aliquid, sed tantum non petendi prouisionem, seu alimentum ab ordinante, vel præsentante: nam præterquam quod mihi falsum videatur (vt in tom. 5. dixi, quia ad veram Simoniam sufficit remissio debiti etiam futuri, vt in sequentibus declaraui) licet id admittatur, potius auget vim illius textus. Nam illa non dicitur à Iuristis impropria Simonia ratione promissionis, sed ratione rei promissæ, quæ non videtur fuisse proprium donum, si ergo remissio illa tantum promissa, fuit sufficiens ad Simoniacum ingressum dignum suspensione ipso facto, à fortiori promissio pecuniæ, vel alterius proprii doni erit sufficiens. Et in cap. *Nobis*, eodem dicitur: electionem factam sub quadam promissione, etiam ignorante electo, fuisse reprobandam propter simoniacam prauitatem præsumptam, nisi constitisset fuisse malitiose factum. Supponitur ergo, promissionem cum opere subsecuto ex parte rei spiritualis, sufficere ad Simoniacã prauitatem, quam Ius punit, vel per seipsum, vel per sententiam pro ratione pœnæ. Et idem colligitur, ex ca. *Ex diligenti.* & expressius ex c. 2. de Confess. ibi. *Quingentorum Saracenorũ obligationem receperat.* Vbi Glossa notat solam obligationem sufficere ad Simoniam, licet non sit secuta receptio: oportet autem intelligi de simonia, quæ per Canones punitur, nam ibi depositio ab officio, & beneficio pro illo crimine imposita est, ergo à fortiori sufficit ad incurrendam pœnam suspensionis ipso facto.

29. Atque hæc omnia, quæ de suspensione adduximus, applicari possunt ad excõmunicationem, nam est eadem ratio. Sed ponderanda etiam sunt verba Extrauag. in qua primum lata est talis excommunicationis pœna, prius enim locutus fuerat Pontifex de ordine Simoniace recepto, & de prouisionibus, quas Simoniaca labe fieri contigerit, & postea subdit: *Statuentes, quod vniuersi, & singuli, qui quomodolibet dando, vel recipiendo Simoniam commiserint, sententiam excommunicationis incurrant.* Ergo, quam simoniam voluerat esse sufficientem ad suspensionem ordinum, vel ad irritationem prouisionum, voluit etiam esse sufficientem ad excommunicationem ipso facto incurrendam, nam eodem tenore verborum loquitur, & vt supra dixi, illa excommunicatio ex præcedentibus clausulis, & materia determinatur, deniq; est eadem ratio. Ad verba autem, quæ in Extrauag. habentur, & Nauar. sæpe vrget, *dando vel accipiendo*, quæ intelligenda esse censet ex vtraq; parte cum non sit maior ratio de vna, quam de alia. Responderi potest, quod illa distinctio non cadit, nisi in rem spiritualem, & posita est ad comprehendendum tam ordinantem, quam ordinatum, conferentem, & recipientem beneficium. Et ideo, qui dat, vel accipit aliquid huiusmodi per Simoniam excommunicatur. Vnde ex parte pretii nulla alia datio, vel receptio postulatur, nisi illa, quæ sufficeret ad reddendam Simoniacam dationem, vel acceptionem rei spiritualis. Declarari hoc potest ex his, quæ Gomez tradit in Regul. de Trien. possess. q. 12. Vbi illa verba Regulæ Cancel. *absque Simoniaco ingressu*, dicit, intelligenda esse tam de Simonia reali, quam etiam de conuentionali, ergo idem dicendum est cum proportione de dicta Extrauag. Nam verba æque fauent, vt ponderauimus, & rationes sunt eædem, vt legenti constabit. Imo ideo illa regula sic extenditur, quia simoniacus tam vno, quam alio modo non habet coloratum titulum beneficii, vt ipse ibi prosequitur, ergo signum est, vtroque modo incurrisse pœnas.

30. His accedunt coniecturæ: Primam sumo ex ratione textus in dicto cap. 2. de Confessis. ibi: *Quoniam vitium huiusmodi persequi volumus, & debemus.* Vnde sic argumentor: nam Iura intendunt persequi, & impedire ordinationem, & prouisionem simoniacam, non solum quando in eis præcedit pecuniæ datio, sed etiam quando præcedit promissio, ergo quando imponunt censuram ipso facto incurrendam, intendunt statim, in ipsamet origine (vt sic dicam) factum illud irritare, & delere, ac punire, quantum per tales pœnas possunt, nõ expectata solutione pretii. Secundo, quia probabilissimum est, hanc Simoniam vere, & simpliciter esse realem, vt supra c. 41. tractatum est, quia est datio rei spiritualis non gratuita: nam in eo, quod dicitur datio rei spiritualis, satis ostenditur esse realis ex parte materiæ propriæ Simoniæ, in quo differt multum à datione solius pretii, cum vero additur, non gratuita, completur substãtia, & iniquitas Simoniæ. Vnde parum videtur referre, quod ciuili, vel humano modo loquendo emptio, & venditio non sit omnino completa quoad executionem ex vtraque parte, quia ad comple-

completam rationem simoniæ hoc non est necessarium, sed quod sit datio rei spiritualis non gratuita. Tertio, quia omnes fatentur, non esse necessariũ ad incurrendas has pœnas. vt totum pretium pro spirituali re promissum sit solutum, sed sufficere, quod sit ex parte solutum: nam tunc iam aliquid ex vtraque parte traditur, vt in d. cap. 41. declaraui, sed qui promittit rem temporalem, eo ipso dat aliquam rem temporalem, & alius acceptando aliquid etiam moraliter recipit aliquid temporale, scilicet ius ad talem rem, ergo.

31. *Instantia Nauarri.* Sed instat Nauarrus in Commentariis capit. vlt. de Sim. numer. 29. in fine, quod talis promissio est irrita, & nullius momenti, & ideo nihil dare videtur, etiamsi per publicum instrumentum illam faciat. *Expeditur.* Sed contra, quia si ratio hæc esset alicuius momenti, nec simonia vera illa esset, quia nihil æstimabile datur, vel promittitur, quia nõ valide promittitur. Item idem argumentum fieri potest de datione pecuniæ, quia etiam illa est irrita, vt infra videbimus. Ergo in omni sententia necessario dicendum est, ibi dari vere temporale, & valide, quantum est ex parte dantis, quod autem Ius irritet actum, non tollit malitiam simoniæ, nec rationem onerosi contractus, & dationis non gratuitæ. Denique confirmatur, quia multæ sunt obligationes Simoniacæ, quæ licet ex iure positiuo sint nullæ, sufficiunt ad veram simoniam, vt obligatio ad gerendum negotium Episcopi ordinantis, vel dantis beneficium, obligatio non petendi alimenta necessaria eo casu, quo Episcopus dare tenebatur, vel obligatio non petendi debitum. Et præterea, in his vix potest assignari tempus, in quo completur simonia realis, quæ punitur, si in ipsa datione rei spiritualis sub tali obligatione non consummatur. Quando enim obligationis actus est negatiuus, vt non petendi alimenta, quando illa negatio sufficit? Idem est, si est de non petendo debito, quod si dicatur, ibi statim fieri remissionem, & ideo statim sequi pœnã, instabimus, ad hominem, quia illa remissio fuit nulla, & irrita, ergo nihil per illam datum est. Deniq; etiam quando est actus positiuus, videtur incredibile, quod recipiens beneficium sub obligatione famulatus, non maneat excommunicatus, & seruiendo per diem, vel vnum opus seruitii inchoando, iam sit excommunicatus.

32. In hac cõtrouersia, quid sentiendum sit quoad priuationem beneficiorum, vel nullitatem collationis Simoniacæ, in ca. seq. dicam, nunc enim solum de censuris agimus. In illis vero aliter de suspensione, aliter de excommunicatione censendum arbitror. *1. Assertio.* Dico ergo primum suspensio de ordine de rigore Iuris incurritur ipso facto in ipsamet ordinatione, etiamsi datio pecuniæ nõ præcesserit, sed tantum promissio. Hanc assertionem quantum ad suspensionem de Iure antiquo mihi probat sufficienter caput penult. de Simonia. Quoad nouum vero Ius videtur efficaciter probari verbis ponderatis in dicta Extrauag. adiunctis aliis antiquis Iuribus, & doctrinis, quid autem nunc sentiendum sit, statim dicam.

33. *2. Assertio.* Dico secundo, quoad pœnam excommunicationis licet dubia videantur verba dictæ Extrauag. & possint facile in vtramque partem trahi, nihilominus verisimilius est, ex vi etiam verborum non incurri excommunicationem illam, donec vtraque ex parte completa sit Simonia. Hæc assertio quoad priorem partem ex relatione dictarum opinionum constat. Vltima vero pars suaderi potest ex his, quæ tractat Casador. decis. 5. de Constit. Vbi de pœna priuationis beneficii ex professo disputat, refertq; multa argumenta cuiusdam Aduocati consistorialis pro secunda sententia quoad illam pœnam, & nihilominus tam ipse, quam Aduocatus, & (vt indicat) etiam Rota, vt manifestum supponebant, excommunicationem illam non incurri vsque ad pecuniæ traditionem, supponentes, verba illa, *dando*, vel *accipiendo*, in pretium cadere. Et sic etiam Gomez in Reg. de Trien. q. 12. refert, absolute voluisse Rotam, Extrauag. illam solam habere locum in simonia reali, per quam intelligit vtrinque completam, nam aliam conuentionalem ibi vocat. Cum ergo illa interpretatio non sit aliena à verborum proprietate, & sit mitior, & magis euitet animarum pericula, præferenda est. Accedit, quod vt Casad. præcipuè testatur: Romæ vsu receptum est, vt tota illa Extrau. solam Simoniam vtrinque realem puniat, quod creditur esse receptum, vidente, & consentiente Pontifice, quod sufficeret ad derogandum etiam rigori Iuris, si oporteret, quia stylus Curię vim habet Iuris. Vnde licet, quod diximus, de suspensione, sit verum ex vi verborum, nihilominus consuetudo videtur ampliasse illam derogationem seu limitationem, non credo tamen restrinxisse Ius commune antiquum, quoad suspensionem in ipso latam.

Vltimo vero est aduertendum, posita hac interpretatione, & moderatione, nihilominus Nauar. 34. supra adiungere, quando simonia prius incompleta per traditionem rei spiritualis, postea completur per traditionem pecuniæ, incurri censuras, non solum ab illo tempore, sed etiam à die commissi criminis, per traditionem rei spiritualis sub promissione, ita vt censura retrotrahatur. Et ideo dicere solent aliqui auctores in traditione solius rei spiritualis, nec fuisse censuram incursam, nec omnino non fuisse, sed fuisse quasi suspensam, vt extunc incurreretur, si postea realis Simonia compleretur. Sed *Ex quo tẽpore incurratur censura.* in primis hæc retrotractio non habet in Extrauag. fundamentum: nam si illa loquitur de Simonia reali vtrinque completa, profecto non infert censuram vsque ad complementum delicti cum effectu, & extunc inducit illam, & non antea. Sicut irregularitas ex homicidio tunc contrahitur, quando mors consummatur, & non retrotrahitur ad tempus inflicti vulneris mortiferi. Quare si talis retrotractio vera est, nouo aliquo Iure, vel stylo Curiæ introducta est, de quo mihi etiam non satis constat: nec Gomez, aut Casad. de illo expresse loquuntur, maxime pro censuris.

Secundo sentio, illam retrotractionem non cadere vere, & proprie in censuram, neque in illos effectus, qui ab ipsa censura vere, & realiter contracta essentialiter dependent, sed ad summum posse pertinere ad quosdam effectus, qui sine censura possent incurri, qui in præsenti vix possunt inueniri. Prima pars clara est, quia sic censura hæc non imponitur, nisi propter simoniam vtrinque realem, quamdiu ordinatus, vel beneficiatus simoniace non soluit pretium, in re ipsa, & coram Deo non fuit suspensus, vel excommunicatus, vt Nauar. & omnes fatentur, & est euidẽs, posita hypothesi, quia in toto illo tempore non erat completum delictum, pro quo erat censura lata: ergo impossibile est, vt pro illo tempore censura vnquam incurratur, quia ad præteritum non est potentia. 35.

Secunda pars declaratur inductione: nam ille sic ordinatus, vel beneficiatus celebrans toto illo tempore irregularis non fit, vt Nauar. etiam fatetur, & bene confirmat. Item, si ordinatus ille absoluat sacramentaliter, valida est absolutio, semperque erit: item si beneficiatus ille iurisdictionem exerceat, actus sunt validi, neque vnquam retractantur, ergo quoad hos effectus non retrotrahitur censura. Ratio vero est, quia hæc retrotractio ad summum est secundum quandam fictionem Iuris, illi autem effectus requirunt realem existentiam censuræ, vt irregularitas ex celebratione non oritur, nisi suppposita vera, & reali censura, & ex peccato violandi illam, vt constat, quod peccatum non est, quando absque censura celebratum est, ergo nec irregularitas, 36.

ritas ergo nec postea pullulare poterit, cum delictum, quod est adæquata eius causa non præcesserit. Similiter nullitas sententiæ, vel obsolutionis oritur adæquate in hoc casu ex reali suspensione, seu ablatione iurisdictionis, hæc autem facta non fuit toto illo temporale Simoniæ realis non completæ. Nec vero illi effectus prius validi possunt postea annullari propter complementum Simoniæ additum, quia nec Sacramentum semel validum est irritabile nec sententia iuste, & valide lata debet annullari, hæc enim iam non esset pœna Simoniaci, sed aliorum innocentium. Eademque ratio est de similibus effectibus,

37. Tertia vero pars in suspensione ab Ordine est clara, nullus enim effectus in ea cogitari potest, qui per illam retrotractionem fingi posit pro tempore antecedente. In excommunicatione vero inuenitur priuatio fructuum beneficii, v. g. vel inhabilitas ad beneficia acquirenda, &c. Et quoad hos effectus potest retrotrahi pœna, quando consummatur Simonia per traditionem pecuniæ: tamen hoc ipsum fieri posset sine censura, vt constat, & ideo nullam retrotractionem quoad hoc fingere necesse est in censura, sed solum in priuatione beneficii, de qua postea dicemus. Vnde licet Nauar. multis exemplis declarare conetur, habere locum hanc retrotractionem in excommunicatione, in illis non immoror, tum quia licet sit posibilis, in præsenti non est necessaria, tum etiam, quia si quando videtur fieri hæc retrotractio, reuera non est in censura, sed in aliquo extrinseco vel temporali effectu, qui potest induci per legem, vel sententiam sine censura, vel loco illius. Supponendo ergo in praxi, hanc sententiam posteriorem obseruandam esse, non oportet fingere retrotractionem pro censuris, nec rem obscuriorem reddere, sed simpliciter fateri, non incurri cēsuram, donec pretium ex parte aliqua soluatur, & ex tunc tātum incipere. de aliis autem priuationibus postea dicemus. Vnde etiam concedendum est, esse in potestate Simoniaci accipere simoniace ordinem, vel beneficium, & nunquam incurrere censuram, non soluendo pretium. Neque hoc est inconueniens, quia est in manu eius, non consummare peccatum omnino. Quod si quis dicat, per hoc dari licentiam hominibus liberius committendi Simonias conuentionales vsque ad obtentionem spiritualium. Respondetur, licentiam non dari, sed non tam rigorose vindicari delictum, quod potuit aliis rationibus conuenire.

CAPVT LVII.

Vtrum actio sacra, vel collatio beneficii Simoniace facta, sit valida, & quo iure?

1. PRæter censuras, altera pœna ipso iure lata, & potissima in Simonia, est irritatio actus, seu contractus Simoniaci, & obligatio, quæ ex illa nascitur, vel ad non retinēdam rem simoniace comparatam, vel ad pretium restituendum, ideoq; de his dicere aggredimur: & prius dicemus de re spirituali, postea de pretio. Possunt autem hi effectus intelligi, vel ex natura rei, vel solum per modum pœnæ, & vtrumq; tractādum est. Atque hinc fit, vt licet supra dixerimus, pœnas simoniæ solum habere locum in Ordine, & Religione, & beneficio, seu officio Ecclesiastico, nihilominus de hac irritatione, vt ex natura rei esse potest absque pœna, dubitari posit, an habeat locum ex natura rei in aliis spiritualibus rebus, vel actionibus, quæ per Simoniam conferuntur, aut fiunt? Vt ergo generales regulas de omnibus proponere posim, aduerto, omnes res, quæ possunt esse materia Simoniæ, ad duo capita reduci *Prænotanda.* posse. Primum est actionum, seu functionum spiritualium, quæ interdum relinquunt post se effectum per illas denuo factum, & post illas permanentem physice, vel moraliter, vt sunt ordinatio Sacerdotum, consecratio Episcoporum: benedictio Abbatum, aut aliarum rerum sacrarum: Et in hoc Ordine numerari possunt actiones Sacramentorum, & professio religiosa. Interdum vero nullum relinquunt effectum proprium, præter impetrationem aliquam apud Deum, vt benedictio nubētium, vel ciborum, aut oratio, & similes. Secundum caput est rerū permanentium sacrarum, seu spiritualium, quæ nō denuo fiunt, sed ab vno in alium transferuntur, vel alicui de nouo conferuntur cum antea vacarent. Nam per vacationem nō destruuntur, vt postea fiant de nouo, sed manent in se, seu in bonis Ecclesiæ, & per collationem tali personæ applicantur: & ad hunc ordinem reduci possunt omnes res sacræ, etiam corporales, & permanentes, quatenus aliquo modo spirituales sunt, vt Reliquiæ, Calix, &c.

2. Dico ergo primo, Actiones, & functiones sacræ ratæ, & validæ sunt, etiāsi facta sint simoniace, suosque habent effectus, nisi vel irritabiles sint per Ecclesiam, & lata sit lex irritans illas, vel talem habeāt effectum, qui per prauā dispositionem, seu obicem operantis impedire posit. Probatur, quia sola culpa Simoniæ non potest sola vi, & natura sua irritare actiones sacras, vel impedire effectus earū plusquam alia peccata mortalia grauissima, quia nulla est maior ratio Simoniæ, quam aliorum peccatorum: sed peccata per se, & vi sua non irritant actiones sacras peccaminose factas, si alioqui omnia, quæ sunt de substantia earum adhibeantur, maxime si non sint irritabiles per Ecclesiam. Vel etiamsi sint irritabiles, si de facto non est lata lex irritans: nec etiam possunt impedire omnes effectus earum, sed solum illos, qui ex dispositione, vel obice operantis pendent, quia alias ratio culpæ, seu concomitantia eius per accidens se habet ad talem effectum: Ergo idem est de Simonia sentiendum. Hæc tamen generalis regula melius intelligetur ad particularia descendendo, & illam applicando. *1. Conclus.*

3. Sequitur ergo primo ordinationem Simoniace factam ratam, & validam esse quoad substantiam suā, & quoad effectum characteris. Probatur, quia, non obstante culpa Simoniæ, intercedunt omnia, quæ sunt de substantia, & valore talis actionis, & effectus. Nec talis actio quoad hoc est irritabilis per Ecclesiam, nec ille effectus pendet ex culpa recipientis, vel ministrantis Ordines. Vnde quoties iura dicunt, ordinationes Simoniacas esse irritas, Doctores exponunt quoad vsum, & executionem ordinum, seu quantum per ecclesiam irritari possunt, quod idem est, ac ipso facto suspendi, vt supra dictum est. *Ordinatio simoniace facta valida est.*

4. Secundo sequitur, hoc extendi posse ad omnia Sacramenta, quia omnia per se sunt valida, licet Simoniace conferantur. Vt de Baptismo, & Confirmatione est euidens: imprimunt enim suum characterem. Consecratio item Eucharistiæ, rite facta licet pro pretio, sine dubio valida est, & quamuis sumatur simoniace Eucharistia, vere recipitur realiter, & Sacramentaliter Christus: non enim recedit Christus propter peccatum suscipientis, vt ex fide constat: & satis clare docuit Paul. 1. Corinth. 11. Idem est suo modo de Extrema vnctione, licet non inprimat characterem: non enim iteranda propter Simoniacam receptionem, vel collationem, sed agenda est pœnitentia peccati. Vnde cauendus est lapsus (qui calami fortasse fuit potius, quam mentis) apud Vgol. Tab. 1. ca. 17. §. 1. num. 4. Vbi ait, extremam vnctionem receptam à Simoniaco non esse validam, quia Sacramētum datum perseueranti in peccato mortali nullum est, quia gratiam non confert. in qua tota vis eius posita est, & ideo illa ablata, nullum *Idem dicendum de Sacramentis.*

nullum est Sacramentum, quia ablato fundamento, reliqua adesse non possunt. Certum vero est, valorem Sacramenti non pendere ex effectu, & gratiam non esse fundamentum Sacramenti, sed effectum, ideoque Sacramentum vere recipi à peccatore, licet non recipiatur effectus, imo pium, & probabile est, posse illud Sacramentum postea habere effectum, recedente fictione. Denique etiam matrimonium, licet emeretur in ratione Sacramenti validum esset, vt constat. De his enim omnibus manifestum est, non esse irritabilia per Ecclesiã, nec ratione indispositionis, si substantia aliorũ adhibeatur. Idemque est suo modo in confessione, & absolutione pœnitentiæ. Sed in hoc Sacramento sunt duo specialia: Vnũ est, quod substantialis materia pẽdet aliquo modo ex dispositione pœnitẽtis, & ex hac parte erit irritum, si actu cõmittendo Simoniã recipiatur: sed hoc commune est cuicũque actuali peccato mortali, & ita hoc accidentarium est ad rationem Simoniæ. Vnde si ponamus, à pœnitente ipso non cõmitti Simoniã, sed à tertio qui pecuniã dedit, ignorante alio, tũc ex parte recipientis validũ erit Sacramentũ. Aliud est proprium huius Sacramenti, quod potest irritari per Ecclesiam, auferendo à ministro iurisdictionem, verumtamen propter peccatum vendendi absolutionem non est talis pœna inflicta ab Ecclesia, & ideo ex hoc capite nulla etiam est irritatio. Igitur absolute Sacramentorum collatio licet Simoniace fiat, valida est, & illos habent effectus qui ex gratia sanctificante non pendent: gratiam autem non conferent propter obicem peccati: quod per ipsam Simoniam maxime apponitur. Si tamen ponamus, recipientem Sacramentum excusari à culpa propter ignorantiam, vel licet prius peccauerit, tunc sufficienter pœnitere, habebit Sacramentum totum suum effectum, quia nihil est, quod impediat.

Circa pœnitent am aduertendum.

5. *3 Illatio.* Tertio infero, idem dicendum esse de consecratione Ecclesiæ, vel Calicis, ac denique de omnibus functionibus ordinum cum proportione, & de omnibus benedictionibus Sacramentalibus, quia in omnib. est eadem ratio: nam hæc omnia vel nõ sunt irritabilia per Ecclesiam, stante tali institutione, vel nullibi inueniuntur irritata propter Simoniam in eis commissam, cum nulla pœna ipso Iure afficiantur, vt dictum est: imo etiamsi præcessisset suspensio ab Ordine, vel à muneribus Pontificalibus propter aliud crimen Simoniæ, per suspensionem non irritarentur tales actiones, vt ex materia de Censuris suppono, & quia nihil talé in iure inuenitur expressum. Obiici potest c. *Ecclesia*. 1. q. 4. vbi sic dicitur. *Ecclesia, quæ per pactionem consecrata fuerit, potius execrata, quam consecrata dici debet.* Est ergo irrita talis consecratio. Gl. ibi dupliciter respondet: 1. consecrationem illam non fuisse factam iuxta formam Ecclesiæ, & ideo reprobari. Sed hoc dicitur sine fundamento in textu, imo contra illum, quia ratio execrationis non ponitur nisi in pacto, & alioqui dicitur consecrata Ecclesia, 2. ergo respondet, illud esse dictum in odium, & detestationem criminis. Sed non explicat, quomodo vere dicatur. Debet ergo intelligi, quantum est ex parte sic consecrantis: consecratio enim ex potestate, & auctoritate Ecclesiæ, cuius officium exercetur, valida est, quia vero consecrans, quantum est ex se, polluit Ecclesiam, & vt profanum locum illum contrectat, ideo ex parte sua execrare illam dicitur.

6. *4. Illatio.* Quarto infertur, Actus Ecclesiasticæ iurisdictionis per Simoniam factos non fieri inualidos ipso facto ratione Simoniæ extra prouisiones beneficiorum, de quibus postea. Ratio est eadem, quia nullibi inuenitur facta ipso iure talis irritatio. Dixi autem, ratione Simoniæ, quia de illa tantum nobis sermo est. Alia enim quæstio est de generali ratione venditionis; An sententia venalis, id est, ob pretium facta inualida sit non ratione Simoniæ, sed venditionis in quacumque materia, etiam temporali, quæ ad præsentem considerationem non spectat? Viderique Potest Vgol. Tab. 1. c. 16.

Quinto infero, professionem Religionis per Simoniam factam esse validam, vt omnes pro indubitato habent, & in Iure clare supponitur, vt statim videbimus. Et ratio est, quia licet hæc professio potuerit per Ecclesiam irritari, factum non est, nec inuenitur, nec fuisset expediens. Et hic effectus talis est vt non pendeat ex gratia, vel dispositione operantis, si intentionem profitendi habeat. Et tamen aduertendum, quod licet Ecclesia non irritauerit talem professionem, vetuit nihilominus, Religiosum permanere in eo monasterio, in quo professus est, aut habere in illo ius ad suam sustentationem, quam aliqui vocant religiosam præbendam. Et olim quidem præcipiebatur transferri in alium locum religiosum, & arctiorem: sic enim dicitur in capit. *De regularibus*, de Simonia, *Respondemus, vt locum, quem taliter adepti sunt, omnino dimittant, & solitudines, vel alia strictiora Monasteria adeant.* Et additur quod licet, ignorante Religioso, fuerit Simonia commissa in eius ingressu, nihilominus cogatur Religiosus loco renunciare, & postea auctoritate Prælati, vel illuc reduci, si absque scandalo fieri possit, vel in alio Monasterio eiusdem ordinis collocari. Idem in cap. *Quoniam*, eodem, de Monialibus dicitur: *tam recipiens quam recepta* (vtique Simoniace) *sint spe restitutionis de suo Monasterio expellantur, & in locum arctioris regulæ, &c. collocentur.* Et extenditur in futurum ad omnes Religiosos. Denique in capitulo *Veniens*, eodem, solum dicitur, præcipiendum esse tali Religioso, vt in alio Monasterio studeat in habitu monastico Domino deseruire: & additur, illi esse restituendam pecuniam, non quidem sibi retinendam, sed alteri Monasterio tradendam, de quo textu plura inferius. Ex his ergo iuribus satis aperte constat, professionem talem esse validam, pœnam vero illam quasi relegationis à Monasterio à iure humano esse impositam. Et ita sentiunt ibi communiter Doctores, Innocent. Abbas, & alii, quamuis nonnulli in re clara dubitationem moueri voluerint. 7 *5. Illatio.*

De illa vero pœna dubitari potest, an sit latæ sententiæ, vel ferendæ. Nam in c. *Veniens*, & c. *Quoniam*, solum est ferendæ, quia manifeste postulatur actus hominis, scilicet præceptum, vel sententia, at vero in capit. *De regularibus*, indicatur, ipsum Religiosum teneri in conscientia recedere: id enim significare videntur verba illa. *Locum omnino dimittant.* Et Extrauagans prima de Simonia. Vbi dicitur, necessariam esse dispensationem, vt sic receptus possit in Monasterio eodem manere. Sed nihilominus dicendum est, hanc pœnam non obligare in conscientia, donec per Superiorem ligitime imponatur, quia priora Iura aperte loquuntur, & postea priora non declarãt aliud sufficienter: nam sub illis verbis: *Locum omnino dimittant*, recte subintelligitur, quando illis præceptum fuerit, vel si conuicti, & condemnati fuerint. Dispensatio autem vel necessaria esse potest post condemnationem, vel antea erit vtilis, vt hominem liberet à periculo illius pœnæ & condemnationis. Et ita tenent Vgolin. supra §. 4. Leonar. Less. d. c. 35. dub. 23. 8. *An illa pœna sit latæ sententiæ.*

Contrarium tamen indicat Nauar. d. n. 25. distinguit enim duo in Religioso: Vnum est substantia status Religiosi, aliud est ius ad Religiosam sustentationem, & locum in domo, in choro & in Capitulo, cum voce actiua, & passiua. Et ait, licet Religiosus acquirat primum per Simoniacam professionem, non tamen secundum, quia est quoddam Ecclesiasticum beneficium, vt ibi ex multis refert, & ita non potest illud retinere, vel illo vti, aut frui, nisi dispensationem obtineat: At si nõ acquirit illud 9 *Nauarri opinio.*

ius, profectò tenetur in conscientia ante sententiam illud dimittere. Sed nihilominus priorem sententiam censeo veram, tum quia monachatus non est propriè beneficium Ecclesiasticum, sed largo modo, & per quandam imitationem, vnde sine dubio non est irritum illud ius ex vi Decretorum irritantium collationes beneficiorum Simoniace factas: vel acquisitas, quia neq; vox illa beneficiorum extendenda est in lege pœnali, neque talia Decreta de professione religiosa loquuntur, vt patebit. Neq; etiam est irritum illud ius per propria Decreta punientia Simoniam in Religione, quia nullum verbum continet sufficienter irritans, vel inhabilitans personā ad tale ius acquirendum. Alioqui incurreretur illa pœna, & obligatio etiam per delictum occultū, & cogeretur quis in se ipso exequi pœnam relegationis, & discessionis à suo Monasterio, nullo cogente, vel manendo in illo, non posset tuta consciētia frui commodis, & iuribus professorum, cum excusare non possit onera eorum, quæ durissima sunt; & non imponenda sine expressis, & ineuitabilibus, verbis legis.

Reiicitur.

10. *6. Illatio.* Sexto possumus è contrario inferre: Omnem actionem iurisdictionis, vel administrationis, seu iuris Ecclesiastici, quæ ordinatur ad conferendū officium, vel beneficium Ecclesiasticum, irritam esse ipso facto, nullumq; ius, vel effectum conferre. Hoc constat de iure Ecclesiastico in d. Extrauag. 2. vbi in particulari nominantur electiones, postulationes, confirmationes, prouisiones, seu quæuis aliæ dispositiones, & additur vt viribus omnino careant. Vnde nō est dubium, quin ipso Iure sint irritæ. Sed quia hæc irritatio eadem est cum priuatione beneficii Simoniace acquisiti, ideo simul cum sequenti regula hæc pars explicabitur.

11. *2. Assertio.* Dico ergo secundo: Acquisitio spiritualium rerū, bonorum, aut beneficiorum seu officiorum Ecclesiasticorum Simoniace facta ex natura rei valida est suumq; habet effectum, nisi per ius Ecclesiasticum irrita facta sit, vt in Ecclesiasticis beneficiis & officiis factum est. Ratio regulæ est, quia effectus huius acquisitionis est, vt ex vi talis actionis, qui rē spiritualē tradit, dominio, aut iure, quod in illā habet, se spoliet, & illam in alium transferat quantum in se est, & ita alius illam, & ius in illam acquirat, acceptando largitionē alterius, & hoc ipsum est, acquisitionem esse validam: Sed totum hoc habet locum ex natura rei, non obstante Simonia, ergo. Probatur minor, quia illa abdicatio, & acquisitio fit per voluntarium consensum contrahentium, sed hic consensus interuenit, vt supponimus, non obstante Simonia, ergo Simonia vt sic non potest impedire talem valorem & effectum. Dices: Hoc ad summum habere locum in rebus omnino propriis, de quib. potest quis priuata voluntate disponere, non vero in Ecclesiasticis beneficiis, quæ nisi per Canonicam institutionē dari, vel acquiri non possunt. Sed hoc non obstat, tum quia poterit committi Simonia cum ipso collatore, cuius voluntas de se efficax est ad conferendum, voluntas autem Simoniaca volūtas est, ergo ex natura rei eundem habebit effectum: tum etiam quia licet inter priuatos intercedat pactio Simoniaca, vt qui possidet beneficium pro pecunia præstet consensum, vel renūciet, nihilominus collatio fieri posset per Prælatū: tunc ergo valida esset collatio, si ius Ecclesiasticum non interueniret, quia consensus renunciantis validus est, & voluntas collatoris sufficeret, nec tunc censeretur surreptitia, aut inuoluntaria, si ius non irritaret, quia censetur conferens secundum ius conferre. Atque hæc etiam regula ad particularia descendendo comprehendetur.

12. *Sequela ex hac doctrina.* Ex illa ergo sequitur 1. si res sacræ permanentes Simoniace acquirantur, valide acquiri: ita vt non teneatur in conscientia ille, qui sic eas acquisiuit, à se abdicare, vel dimittere, aut restituere. Exempla si quis emat grana benedicta, vt talia sunt, augendo pretium eorum propter indulgentiam, quam habent, idem est de calice consecrato, & illo titulo carius empto, vel de reliquiis Sanctorum, & similibus. Ista enim, & similia valide acquiruntur, licet turpiter, & Simoniace acquirantur. Ratio est, quia nullum est ius Ecclesiasticum irritans talem acquisitionem, irritatio enim illa esset pœna quædam ipso Iure lata: Simoniæ autem in his materiis commissæ non puniūtur ab Ecclesia talibus pœnis vt cā. 54. positum est, non est ergo talis irritatio in Iure. Nec etiam est ex sola rei natura, quia illa acquisitio non est cum iniustitia alteri facta qui talem rem vendit, imo ex parte eius intercedit sufficiens causa translationis dominii, quæ est voluntas eius, quia supponimus dispositionem talium rerum subesse liberæ voluntati eius, & potuisse illas libere donare, si vellet, ergo ex hac parte datur sufficiens causa translationis dominii, vel quasi dominii talis rei. Nec est aliqua causa, quæ illam impediat: si enim esset aliqua, maxime voluntas Dei: hæc autem non: quia licet prohibeat illum modum acquirendi tales res, non tamen prohibet acquisitionem simpliciter, & ideo non irritat factum, vt paulo inferius, soluendo quandam obiectionem, magis declarabimus: ergo nullo ex capite est irrita talis acquisitio. Et conseqenter ex illa non nascitur in conscientia obligatio restituendi, vel dimittendi talem rem, nunquam enim res acquisita est per se, & quasi ab intrinseco obnoxia restitutioni, nisi quando per talem acquisitionem non comparatur ius in ipsa re. Denique vbi non intercedit iniustitia, licet interueniat turpitudo, non nascitur intrinseca obligatio, restituendi, quia restitutio est actus iustitiæ commutatiuæ, vt suppono ex propria materia, sed in hoc casu talis res sine iniustitia acquiritur, vt constat, ergo.

Secundo infero, eum, qui acquirit ius patronatus Simoniace, speciali pretio soluendo illud, nihilominus vere illud acquirere, nec teneri in conscientia ad dimittendum illud. Ita sentiunt communiter Doctores infra citandi. Et ratio est, quia talis acquisitio non est irrita ex vi iuris naturæ propter rationem factam, quæ eodem modo in quacumque materia simili procedit. Nec inuenitur ipso iure irritata per Ecclesiam, ergo est valida: & consequenter non obnoxia de se restitutioni. Minor constat ex supra dictis, quia ius patronatus non est ex materiis spiritualibus, quarum Simoniacas translationes Ecclesia ipso iure punit, quia non est officium, aut beneficium Ecclesiasticum. Atque idem eodem modo, & ratione dicendum est de pensione acquisita Simoniace interuentu pecuniæ, siue detur pecunia Prælato imponenti pensionem, siue beneficiato, vt in illam consentiat, siue tertiæ personæ, vt pro illa obtinenda intercedat. Et idem procedit, quamuis pensio clericalis sit, quia in rigore non est beneficium Ecclesiasticum, & ita non comprehenditur sub lege Ecclesiastica irritante, & ex natura rei non datur talis irritatio. Idem est de Vicaria, quæ ad tempus, seu ad nutum conceditur sine titulo beneficii propter eandem rationem, quia licet sit quid spirituale, non est beneficium, & ita in illa procedit ratio proxime facta. 13. *Sequela.*

Tertio idem dicendum videtur de officiis Ecclesiasticis mere temporalibus, quæ ex natura rei vendi possent, & iure Ecclesiastico prohibentur in cap *Saluator*, & cap. *Ex multis*, 1. q. 3. Nam horum acquisitio per pecuniam non est irrita ex natura rei, vt constat: nec etiam est irrita ex vi illius prohibitionis Ecclesiasticæ, qua simpliciter vendi prohibentur, quia multa fieri prohibentur, quæ facta tenent, quando scilicet lex prohibens non habet verba irritantia actum, talis autem est lex prohibens, vendi hæc officia, vt excitatis capitibus constat. Item non 14. *3. Sequela.*

non habet maiorem vim ad irritandam illam acquisitionem prohibitio illa Iuris Ecclesiastici simpliciter facta, quam habeat lex naturalis prohibens Simoniam per se malam in aliis materiis, sed ad summum facit, vt cum proportione illa sit Simonia, quia prohibita, ergo ex vi illius solius prohibitionis non impeditur requisitio. Nec etiam ex vi dictæ Extrauag. Ergo ex nullo alio iure Ecclesiastico, quia nullum adduci potest, vt constat. Minor probatur ab aliquibus quia venditio illorum officiorum tantum est Simonia, quia prohibita & valde impropria, & ideo non comprehenditur sub illa lege pœnali. Sed hæc ratio nobis non placet: nam cap. præceden. ostendimus, pœnas illius Extrauagantis extendi ad Simoniam contra leges Ecclesiasticas, & idem paulo post ostendemus. Et in contrarium potest obiici capitul. *Consulere* de Simonia, vbi hæc Simonia vt vera reprobatur, & grauiter punitur. Nihilominus tamen censeo, non comprehendi in illa Extrauaganti, quia loquitur tantum de officiis Ecclesiasticis, quę sunt beneficia, & consequenter habent aliquam spiritualem administrationem, functionem, vel iurisdictionem, & cum Nauarro, & aliis paulo post explicabimus.

15. 4. Sequela. Quarto principaliter infertur ex dicta regula, beneficia Ecclesiastica acquisita per Simoniam, secluso iure Ecclesiastico, & stando in puro iure Diuino ac naturali, valide acquiri, & tuta conscientia retineri potuisse, sine obligatione in conscientia dimittendi illa, vel restituendi fructus vsque ad iudicis condemnationem. Hanc assertionem tractat Soto d. quæst. 8. artic. 1. in principio corporis, & ad 6. Et miratur non tractari in specie à Doctoribus quæstionem hanc, an acquisitio Simoniaca beneficii sit nulla ex vi iuris Diuini. Et ipse in vtramque partem ponit argumenta, & dubius est, magis tamen in hanc assertionem inclinat. Eodem fere modo procedit Couar. in Regul. *Peccatum*, p. §. 8. numer. 7. vbi oppositum attribuit D. Thomæ, de quo statim dicam. Contra hanc vero assertionem tenent clare Henr. Quodlib. 6. qu. 26. & Adrian. Quodlib. 9. artic. 3. imo Armcah lib. 10. de Quæst. Armen. cap. 23. & 25. dixit, obtentionem beneficii per quodlibet peccatum esse nullam ipso facto ex vi iuris Diuini. Ioan. 10. *Qui non intrat per ostium, ille fur est, & latro.* Sed est erronea sententia contra communem sensum Ecclesiæ: acceditque ad errorem V Vicleph. qui dixit, Prælatum existentem in peccato mortali non esse Prælatum: item est contra omnem rationem, vt à fortiori patebit ex dicendis. Nec verba Ioannis quicquam efficiunt: tum quia non afferuntur in sensu intento per parabolam, tum etiam quia potest quis per ostium intrare, & non sine peccato intrare: per ostiũ enim intrat ad beneficium, quia à Prelato illud recipit, licet non pura mente, vel conscientia illud recipiat.

16. Assertio igitur posita vera est, & conformis communi sententiæ Doctorum, qui fere illam non disputant, quia tanquam claram supponunt. Tenet in specie Palud. 4. d. 15. qu. 5. n. 9. Siluest verb. *Simonia*, quæst. 20. Caietan. eod. Victor. 2. p. Relect. de Sim. num. 4. & 5. Redoan. p. 3. c. 8. n. 4. Rebuff in Praxi tit. de Simonia in resignatione, num. 14. Probari potest 1. & à priori ex regula posita: quia propter peccatum Simoniæ non fit persona incapax beneficii ex vi iuris Diuini, nec etiam conferens fit impotens ad conferendum, sed ex parte conferentis (vt supponimus) concurrit voluntas vera, & absoluta conferendi, & ex parte recipientis intercedit etiam voluntatis consensus, ergo tenet datio, & acceptio, si ius humanum illi non obstet. Maior videtur euidens, quia Simonia nec ex natura rei habet illum effectum, eo quod peccatum mortale sit: hoc enim damnatum est ab Ecclesia in V Viclepho, nec etiam quia tale peccatum est, quia non habet maiorem repugnantiam ex natura sua cum capacitate beneficii, vel potestate conferendi illud, quam alia peccata. Minor vero supponitur ex facto.

17. Responsio. Sed responderi potest, Simoniam ex peculiari ratione opponi valori collationis, quia excludit gratuitam donationem, ad quam solam data est à Christo potestas, qui dixit: *Gratis accepistis, gratis date.* Et ita si proprie loquamur, Simonia non aufert potestatem conferendi beneficium, sed supponit in Prælato impotentiam ad sic conferendum, quia solum potest conferri e modo sibi commisso à principali Domino tanquam dispensator eius. Et similiter in recipiente non ponit nouam incapacitatem quasi in pœnam delicti, sed supponit, ex vi Diuini iuris neminem esse capacem ad talem modum recipiendi, quia solum data est facultas hominibus ad recipienda hæc gratis, non vero ad emenda illa. Et ideo talis emptio ex natura rei inualida est, vtpote contraria voluntati principalis Domini: ergo per illam nihil acquiri potest. Quæ ratio si valida est, in vniuersum probat de omni acquisitione Simoniaca rei spiritualis, siue sit beneficium, siue quodcumque aliud spirituale donum, quod permanenter (vt sic dicam) acquiri possit. Et huic rationi vires adiicit auctoritas D. Thomæ in d. artic 6. Nam illa ratione præcipue probat in corpore ea quæ requiruntur per Simoniam, dimittenda esse, & loquitur maxime de spiritualibus, vnde videtur sentire, de iure Diuino, esse dimittenda, vt Couar. voluit esse de mente D. Thomæ.

18. Refutatur responsio. Sed contra hoc est 1. quia lex illa, vel Christi, vel naturalis *Gratis date*, non prohibet substantiam dationis, sed præscribit modum; vt ex forma verborum constat, non fuit enim voluntas Christi, vt spiritualia non darentur, sed vt non darentur tali modo: sed naturalis lex concedens actionem, & prohibens modum non essentialem, non irritat substantiam actionis, licet modus ille desit, ergo ex vi illius legis non irritatur largitio, nec impeditur acquisitio rei spiritualis sic comparatæ, etiamsi in modo committatur defectus. Maior per se nota est ex verbis legis. Minor autem etiam est nota in materia de Legibus. Et explicatur breuiter, quia lex prohibens non irritat actum nisi vel expressis verbis id declaret (quod nec in illis verbis Christi fit, nec in lege pure naturali locum habet) vel ex materia legis, & ex natura rei constet, modum esse de substantia, & essentia actus, vt est in matrimonio, quod traditio fit perpetua, vel aliquid simile, nam si modus sit accidentalis, non est, cur defectus illius irritet actum: quando lex specialiter non exprimit. In præsenti autem modus ille gratis dandi postulatur non propter substantiam actionis dandi, & acquirendi talem rem: nam hæc re vera posita est in voluntaria largitione, & acceptione, sed propter decentiam, & sanctitatem rei, vt digne tractetur: ergo talis defectus non irritans acquisitionem rei spiritualis ex natura rei.

19. Confirmatur 1. quia etiam lex naturalis dictat, gratis esse mutuandum, & tamen licet quis emat mutuum soluendo vsuras, nihilominus vere acquirit pecuniam mutuatam, & potest illa vti eodẽ modo, ac si fuisset gratis mutuo data, quia ille modus non est contra substantiam mutui vt sic, licet sit contra substantiam venditionis ipsius mutui, de qua est alia ratio. Potest etiam id declarari, quia lex illa gratis mutuandi est in fauorem mutuatarii, & non debet conuerti in detrimentum eius: magnum autem esset detrimentum, si emendo beneficium mutui, impediretur acquisitio pecuniæ mutuatæ, & ideo valet mutuatio quoad hanc partem, licet nõ valeat quoad aliam, ergo similiter in præsenti. Simile est aliud exemplum, quod adducit Soto: nam si hæres, qui tenetur gratis pia legata implere, nolit id facere, nisi pretio accepto, & ideo pauperes,

vel Ec-

vel Ecclesia emant ab ipso talia legata, vere acquirunt illa, & quoad illam partem tenet contractus, & largitio, ergo similiter in præsenti. Et in propria materia sunt multa exempla: nam Baptismus Simoniace collatus, & Ordo validus est, licet detur contra illud, *Gratis date*. Et electio digni prætermisso digniore, valida est, licet in modo sit contra ius naturale.

20. Præterea confirmatur, quia alias etiam Simoniacus mentalis teneretur resignare beneficium sic adeptum, contra cap. vlt. de Simonia. Sequela patet, quia obligatio naturalis cadit in occulta, & interna delicta, si iniusta sunt, & habent eundem effectum, Item confirmatur, quia alias etiam obtinens rem spiritualem, data pecunia ad redimendam vexationem, & absque Simonia ex parte sua, non consequerentur illam ex natura rei, quia alter Simoniace dedit: consequens est plane absurdum, ergo. Sequela patet, quia etiam ille non dat iuxta commissionem Domini, & ita non vtitur potestate ab illo concessa (vt illa sententia falso assumit:) ideo autem hoc non sequitur, quia licet ille male vtatur potestate, illa tamen vtitur: ita ergo est in præsenti. Simile argumentum fieri potest, quia si quis bona fide recipiat beneficium Simoniace collatum, quia alius dedit pecuniam collatori, vel in odium alterius, vel ipso contradicente, valida est collatio, & non tenetur resignare, ca. *Nobis*, &c. *Sicut*, de Simon. Et tamen collator tunc non gratis dedit, vt constat, ergo signum est ratione illius modi non fieri irritam collationem ex vi solius iuris Diuini. Idem argumentum sumi potest ex electione Papæ, quæ valida est etiamsi fiat Simoniace, vt infra dicetur, non posset autem esse valida iuxta contrariam sentētiam, quia non gratis fit.

21. Denique incredibile est, quod si quis emat grana benedicta vt talia, vel reliquias, &c. & similia, non posit illa retinere, sed teneatur à se abdicare, nulla enim ratione hoc fulcitur. Quia ille nullam iniustitiam fecit contra commutatiuam, sed tantum irreuerentiam rebus sacris: non enim fecit iniuriam ei, à quo illa emit, vt videtur per se notum, quia ille voluntarie contraxit, & vendidit, imo si aliquis passus est iniuriam, fuit ille, qui pretium dare coactus est, vt capit. 59. dicemus. Nec etiam Deo fecit propriam iniuriam, quia non inuito Deo accepit (vt sic dicam) quoad acceptionem, sed solum quoad modum irreligiosum, & ideo peccatum illud re vera non est contra iustitiam, vnde non habet, vnde ex natura rei ad dimissionem rei obliget. Nec etiam designari potest, cui esset reddenda, quia non debetur illi, qui dedit, seu primo possessori, & non est cur alteri debeatur ex aliqua lege naturali. Nec etiam est, cur dimitti deberet in manibus Prælati, si esset beneficium: nam si collatio Simoniaca non esset valida ex natura rei, etiam resignatio Simoniaca non fuisset valida, vnde maneret beneficium apud renunciantem, eique esset reddendum, quod dici non potest, vt ostensum est. Contra hanc vero assertionem inducuntur aliqua iura, quibus in sequenti puncto satisfaciemus, simulque ad D. Thomam respondebimus.

22. *Sequela.* Quarto principaliter infertur, acquisitionem beneficii Ecclesiastici Simoniacam, ex iure Ecclesiastico nullam esse, nullumque ius, aut verum titulum acquirenti conferre. Sententia est D. Tho. d. art. 3. ad 3. Vbi omnes, & in 4. distin. 15. & 25. Paludanus, & alii relati præcedenti assertione Medin. Codice de Restit. q. 20. ad 3. Eadem est communis Iuristarum, & videri potest Felinus capit. *In nostra*, de Rescript. numero 13. & alii infra citandi. Rebuffus, & Redoanus supra illam probant, quia committens Simoniam in beneficio est excōmunicatus, collatio autē beneficii facta excommunicato nulla est. Sed hæc ratio parum probat, quia prius fit collatio beneficii quam incurratur excommunicatio, nam incurritur ratione talis acceptionis beneficii, ergo non annullatur collatio à tali excommunicatione. Ratio ergo propria est, quia expresse annullatur in Iure: maxime in dicta Extrauagant. de Simonia. Vbi in distinctis clausulis hæ pœnæ feruntur, & prius irritantur collationes, prouisiones, electiones, &c. Et postea fertur generalioribus verbis excommunicatio, tanquam quid etiam posterius. Et hanc pœnam cōfirmat Pius Quintus in sua quinta Constitutione distincte illam explicans in dignitatibus, & beneficiis. Ratio est optima, quia merito quis punitur in eo, quod deliquit, & punitur ipso Iure, quia pœna est in acquirendis, non in acquisitis, & delictum est grauissimum. *Pius V.*

Quæri vero potest, An hæc pœna sit antiquioris Iuris Canonici. In quo sententia communis affirmat. Probarique solet ex cap. 1. & c. *Gratiam*, 1. qu. 1. Vbi fit hæc illatio. Gratis nō accepisti, ergo gratiam nō accepisti: quæ videtur fauere opinioni dicentiū, hoc esse de iure Diuino: sed ibi est sermo de Simonia in Ordine: & vel supponitur suspensio iam tunc lata ab Ecclesia, vel solum inde concluditur, ordinem sic acceptum non dare gratiam & sanctitatem, vt Ordines sancte administrentur. Melius probatur ex c. *Siquis Episcopus*, ead. ibi. *Nihil ex hac ordinatione, vel promotione quæ est per negotiationem facta, proficiat, sed sit alienus à dignitate.* Sed hæc etiam verba possent in rigore exponi de depositione, vel priuatione facienda, vt expresse præcipitur in cap. *Presbyter*, & capit. *Erga*, eadem. At vero cap. *Siquis neque*, non videtur pati expositionem, nam in eo dicitur, quod si tali modo dignitatem acceperit, *& in vita sua non sponte reliquerit, &c. in æternum peribit.* Sed nihilominus non probat, tum quia videtur loqui non tātum de simoniæ vitio, sed etiam de qualibet indigna acquisitione Ecclesiasticæ dignitatis: tum quia posset intelligi, illum periturum si manens ita indignus, retineat dignitatem, non propter pœnam priuationis, sed quia est in malo statu: cum sit indignus. Vnde nisi vel indignitatem tollat, vel dignitatem relinquat, & ita impœnitens moriatur, (vt dicitur in fine textus) damnabitur. Tum etiam quia clare loquitur de Simonia in Ordine, vnde ad summum probat suspensionem ipso facto propter Simoniam in Ordine, vt ibi Gloss. exponit, quod an sit verum, supra dictum est. Adducitur etiam caput *Siquis dator*. prima, quæstione tertia. Vbi de hoc Simoniaco ait Greg. *Beneficio accepto frustratur: Rationis ergo vigore cogitur, quod iniuste receperit, restituere* Sed expendenda sunt antecedentia verba. *Perpetua mulctetur damnatione.* Eodem ergo modo frustratur beneficio, & cogitur illud, vel pecuniam (vt Glossa vult) restituere. Quod vero dicitur *Rationis vigore*, non ideo dicitur, quia hæc pœna ex vi solius rationis incurritur, sed quia iustissima ratione imponitur. 23. *An hæc pœna sit antiquioris Iuris Canonici? Sententia communis affirmat*

Melius probatur hæc sententia ex ca. *Matthæus*, de Simon. Vbi clare dicitur, illum, qui ingressum Simoniacum habuit ad beneficium etiam occultum, teneri in conscientia consulere animæ suæ, dimittēdo illud. Et licet Pontifex videatur dare consilium, cum dicit, *Consilium petisti*, non est quia non iudicet, id esse necessarium ad salutem, sed quia non imponit ipse nouum præceptum, cū res esset occulta, sed tantum declarat obligationem, quæ in re ipsa inerat vt ibi notat Glo. Optime etiam probatur ex illis iuribus quæ disponunt, etiam illum, qui bona fide recipit beneficium Simoniace collatum, non posse illud retinere, nisi in certis casibus, vt statim dicetur: nā illa iura clare supponunt, talem collationem irritam esse saltem ex ordinatione Ecclesiæ. Videtur ergo dicendum in antiquioribus iuribus Decretorum non esse pœnam ipso facto satis expressam: tamen in Decretalibus satis clare contineri, vt sentiūt 24. *Resolutio.*

Cano-

Canonistæ citatis locis, & in cap. vlt. de Simonia, ex quo textu per argumentum à contrario id colligitur: nam in Simonia mentali vt speciale dicitur, nō oriri obligationem resignandi, ergo supponitur in reali oriri. Et ita docent ibi Abb. Anton. & alii in ca. *Quod in dubiis*, de Renunciatione. Et videri possunt Redoan. 2. p. c. 10. n. 33 Burgas, de Irregularitate tit. de Simon. n. 74. Est ergo hæc pœna insinuata in antiquioribus Decretis, postea vero in Decretalibus quasi cōpleta est, in dicta autem Extrau. expressius proposita, & declarata est.

25. *Ad quid teneatur talis Simoniacus?* Ampliatur autem, & declaratur hæc pœna multis modis. Primus est, quia tenetur is, qui sic beneficium accipit: ad relinquendum illud cum omnibus fructibus ab illo perceptis vel sua culpa non perceptis sponte, & in conscientia ante omnem condemnationem, deductis expensis factis in vtilitatem Ecclesiæ, vel beneficii, vel in colligendis fructibus, iuxta generales regulas restitutionum. Vt notauit D. Thomas d. articul. 6. ad 3 & dicunt omnes, & bene explicat Cassad. decis 6. Præben. Nauarrus Consil 90. de Simonia. Et ratio prioris partis est clara, quia ille non acquirit ius aliquod in beneficium, vt expresse dicitur in illa Extrauagante, nullus autem potest retinere in conscientia rem alienam, in qua nullum habet ius, ergo. Et inde ex natura rei sequitur altera pars, quia contra iustitiā est percipere fructus rei non suæ. Et præterea, id est, expresse declaratum in dicta Extrauagan. Quocirca licet hæc priuatio, seu irritatio fit de Iure Ecclesiastico, tamen illa supposita, obligatio relinquendi beneficium, cum omnibus suis fructibus est de iure Diuino naturali, quia nascitur ex naturali præcepto restituendi alienum.

26. *Declaratio traditæ doctrinæ.* Solum est aduertendum, sermonem esse de fructibus beneficii, qui sunt omnes illi, qui competunt ratione tituli, licet mediante ministerio aliquo competant. Solent autem habenti beneficium prouenire alia emolumenta occasione illius, vt stipendia Missarum, quæ tali personæ commendantur, vel quæ extraordinarie dantur pro suffragiis, & hæc nō veniunt restituenda, quia non sunt fructus beneficii, sed stipendia personalium laborum, vt bene Cassadorus, & Nauarrus supra. Qui idem dicunt de *De distributionib.* distributionibus quotidianis, quod est probabile, & benignum, quia videtur competere ratione personalis laboris, non caret tamen scrupulo, quia non respondent illi labori vtcumque, sed vt fundato tali titulo, cur enim non debentur intruso, qui sine titulo vult choro adesse, & cantare, sicut alii, & cum eadem remuneratione? Certe hoc videtur in rigore verius: maxime quia etiam distributiones suo modo inter fructus beneficii computantur. de quo alias. Addendum est, quod quia Summus Pontifex est supremus dispensator tam beneficiorum, quam fructuum, licitum est compositionem è Summo Pontifice obtinere, qua obtenta, sine surreptione, & fraude tutus erit in conscientia. Si autem compositio non fiat cum Pontifice, fructus restituendi sunt Ecclesiæ beneficii, iuxta commune ius: quia in illa semper manet ius ad illos. De quo *Nisi cōpositio fiat fructus restituendi sunt Ecclesiæ.* Siluest. *Restitutio*, 4. quæst 1. Nauarrus capit. 17. num. 18. & Conf. 72. de Simonia, & tractatu de Spoliis §. 12. numer. 4. Vbi addit, posse etiam restitui hos fructus proxime succedenti in beneficio. Sed intelligendum hoc puto, vbi fuerit consuetudo, vt fructus beneficii vacantis reseruentur successori, alioqui successor nullum habet ius, sed Ecclesiæ, vel illi, ad quem pertinerent, si vacaret beneficium, sunt reddendi. Alii dicunt ex consuetudine restitui Curiæ Apostolicæ: quæ seruanda est, vbi de illa constiterit.

27. *Hæc pœna locū habet tam in publica, quam in occulta Simonia.* Secunda ampliatio est, hanc pœnam habere locum non solum in publica Simonia, sed etiam in occulta. In quo, vt Couar, supra nota, ver. *Apud veteres*, antiqui Doctores solebant distinctionem constituere: sed re vera immerito. Nam dicto capit. *Matthæus*, aperte loquitur de occulta Simonia, & in Iure nulla fit talis distinctio. Sed per nouum Ius Extrauagantis ablatum est omne dubium, nam in ea dicitur. *Et eorum quemlibet, tam manifestum, quam occultum.* Nam licet hæc verba sint in principio, & cadant immediate in generalem renouationem, & ampliationem antiquarum pœnarum, tamen à fortiori cadunt in pœnas particulares in illamet lege specialiter declaratas. Denique licet nulla esset de hoc speciali declaratio, ex ipsa natura talis pœnæ sequitur intrinsece, ac necessario hic effectus. Quia irritatio collationis efficaciter fit per legem, & lex est absolute, ac sine distinctione irritans, ergo siue occulte, siue publice fiat Simonia, semper collatio est irrita. Sed obligatio dimittendi, & restituendi, quæ ex collatione irrita nascitur, intrinsece etiam sequitur ex natura rei, ex nullitate acquisitionis, ergo ad illam nihil refert, quod delictum sit occultum, magis quam publicum. Quod si quis obiiciat, contra naturam esse obligare aliquem vt se prodat. *Non cogitur Simoniacus se prodere cū cogitur restituere.* Respondemus non obligari huiusmodi Simoniacum ad suum delictum prodendum, nec ad infamandum, sed ad renunciandum beneficio, quod potest facere aliquo honesto colore non declarando suū delictum, & ad restituendos fructus, quod potest facere occulte.

28. *Tertia ampliatio assertionis.* Tertio ampliatur assertio, vt locum habeat, non solum quando Simonia commissa est ab eodem, qui sic consecutus est beneficium, sed etiamsi per tertium interuentorem commissa sit. Quod potest contingere variis modis, scilicet vel sciente prouiso, seu prouidendo de beneficio, vel ignorante. Et rursus vterque modus subdistinguendus est, nam *Varii interueniendi modi pro tertio.* esse potest, vel repugnante, & contradicente electo, vel tacente, & non repugnante, nec etiam positiue concurrente. *1. Modus.* Primo, si alius dederit pecuniam, sciente illo, cui electio, vel beneficium procurabatur, & non contradicent, tunc est certum, collationem esse inualidam, quia ille sciens Simoniacam intentionem, deberet resistere: vnde non resistendo, tacite consentit. Item à fortiori hoc constabit ex dicendis, nam etiam respectu ignorantis, qui nullam præmisit contradictionem, collatio est infirma, vt dicemus. ergo multo magis si sciuit, & non contradixit, quia ille non fuit particeps culpę, iste vero non potest excusari, quia tacens, & non resistens, cum posset, & deberet, consentire censetur. Et ita sentit Glossa in c. *Sicut tuis*, verb. *Prabere*, tradunt Vgolin. Burgas, & alii citati.

29. *2. Modus.* Secundo si prouisus sciuit Simoniam, quæ committebatur, & contradixerit, ac declarauit, sed illi non consentire, dicunt aliqui, illi non nocere quo minus valide consequatur beneficium. Ita sentit citata Gloss. & Burgas supra, & Vgolin. Tab. 4. capit. 6. numer. 3. & videtur posse colligi ex dicto capitul. *Sicut tuis*. Quatenus prius videtur supponere scientiam ibi. *Cum hæc fieri pro extorquenda pecunia comperisses, &c.* Et postea subdit, aliud esse non consentire, aliud contradicere, & qui contradicit, non debere pati ob peccatum alterius, ergo ex mente Pontificis non obest scientia delicti, si contradicat eligendus. Contra hoc vero obstat idemmet textus, qui duas illas conditiones coniungit, *contra prohibitionem, & voluntatem tuam, & te penitus ignorante.* Et ita videtur illas requirere, vt delictum non imputetur, nec pœna. Et ratione declaratur: nam si quis sciat, Simoniam esse commissam, quantumuis ipso contradicente, commissa fuerit, nihilominus voluntarie suscipit beneficium per collationem, quam scit Simoniace fieri, ergo non consequitur valide beneficium, sicut nec obtineret executionem ordinum, si ita Simoniace ordinaretur. Distinguendum ergo mihi videtur de scientia: nam potest *Distinctio ex rei intelligentiam.* quis

quis scire, electorem, vel prouisorem beneficii affectare pecuniam, & habere prauam intentionem, ignorare, tamen quod aliquis eam dederit, & tunc si prohibitio, & contradictio eius intercedat, & postea bona fide nesciens, largitionem fuisse factam, beneficium acquirat, valide acquirit. Et hic est casus dicto capit. *Sicut tuis.* Aliter vero accidere potest, vt sciat non obstante sua contradictione, largitionem esse factam, & ita collationem Simoniace fieri, & tūc credo, non excusari, recipiendo beneficium à sic conferente, vt probant rationes posteriori loco factæ, quia ille re vera Simoniace recipit, non ignorās, sed sciens, & cooperans aliquo modo Simoniæ saltem quoad executionem eius.

30. 3. Modus Ex his ergo constat tertio, quando ex parte recipientis beneficium, non interuenit scientia delicti, & præcedit contradictio, & repugnantia ex parte eius, quia licet non præscierit delictum, potuit illud timere, vel suspicari, & ideo, quantum in ipso fuit illi contradixit, tunc collationem esse validam, & firmam, ita vt nihil vnquam possit nocere sic prouiso aliorum peccatum, si ipse nunquam illi consenserit. Hæc enim est expressa definitio dicti capit. *Sicut tuis.* Vbi ratio redditur, quia alias contingeret, quod vnius factum fortasse inimici, & insidias parantis alteri, ei noceret, cui penitus displiceret, & sic aliquis de fraude sua commodum reportaret, Quamuis autem in hac ratione fiat mentio inimici parantis insidias id factum esse credendum est, vt clariori exemplo vis rationis intelligeretur: idem autem dicendum est, etiamsi mediator ille, qui pecuniam dedit, ex humano, & indiscreto affectu, & amicitia id fecerit, nam ita factum fuerat in casu illius textus, vt ex narratione facti aperte colligitur in illis verbis. *Sed quidam de fratribus, te inconsulto, & ignorante.* Et tamen in illo etiam casu non potuit aliorum delictum innocenti, & contradicenti nocere, quia motiuum aliorum odii, vel amoris parum refert, quia fundamentum illius decisionis non est, nisi innocentia, & contradictio ex parte alterius, Quamuis quoad præsumptionem exteriorem facilius credatur non consensisse, vel repugnasse, quando pecunia datur ab inimico, quam à non inimico, vel cum datur ab extraneo, quam si detur à consanguineo: & ideo in illo textu imponuntur illa verba. *Præsertim cum nulla sit tibi consanguinitate coniunctus* non quia id pertineat ad veritatem rei, sed ad præsumptionem.

31. Adduntur vero in illo textu hæc verba. *A qua postmodum non recessisti*, scilicet à voluntate contradicendi, & iterum, *nisi postea consenseris, pecuniam soluendo promissam, aut reddendo solutam.* Circa quæ considerandum est, posse mutationem hanc accidere, vel ante obtentum beneficium, vel post. Quando præcedit, manifestum est, per eam reuocari priorem contradictionem, & præberi consensum, & influxū, ac cooperationem ad Simoniam, ac subinde reddere inualidam collationem, non minus, quam si contradictio non præcesisset. Et propter hoc videntur addita illa verba priora. *A qua postmodum non recessisti*, & tunc constat eandem culpam, & pœnam incurri. At vero quando consensus subsequitur: quærunt in primis Glossa ibi, & Abb. An illa sit propria Simonia, nec ne? Et resoluunt cum Tancred. non esse, quia ille soluens pecuniam non emit beneficium, sed consentit venditioni iam factæ. Nec ibi habet locum retrotractio, quia prius delictum non fuit factum nomine, & auctoritate consentientis postea, sed absolute peractum fuit: Sed distinguendum est, nam vel ille soluit pecuniā amico, v. g. qui pro se dedit, non intendens approbare factum eius interius, vel exterius, sed solum liberali animo, ne sua causa detrimentum illud patiatur, & tunc clarū est, non committere Simoniam, vt in simili fere dixit Nauar. Consil. 16. de Simonia, vel soluit quasi approbando, & gratificando factum, & tunc plane inuoluitur vitio Simoniæ, quia quoad intentionem illud habet pro obiecto, & ex illa intentione imperat talem solutionem pecuniæ. Quamuis ergo non possit dici propria causa illius Simoniæ, in quo sensu affertur, non habere ibi locum ratihabitionem, est tamen approbator Simoniæ, quod ad malitiam illius speciei sufficit. Et ad vtrumque optime induci potest cap. *Cum quis*, de sententia excommunicationis in 6.

32. Dubium suboritur & resoluitur. Tunc vero oritur optimum dubium circa pœnam illius delicti, An ille sic consentiens priuetur ipso facto beneficio acquisito. In quo licet possint esse opiniones, mihi quidem videtur, non incurrere talem pœnam ipso facto. Primo argumen. d. ca. *Cum quis.* Vbi in simili casu dicitur, non incurri pœnam excommunicationis, & ita credo, neque hic incurri. Secundo, quia ille consensus subsequens iam supponit collationem validam, vt constat, qui e bona fide & cum contradictione perseuerante rec ptum est beneficium, ideoq; non existimo, per subsequens peccatum amitti ipso Iure beneficium, nec collationem fuisse dependentem ex futuro euentu, vt incipiat esse inualida eo ipso, quod peccatum committitur, quia nullum est fundamentum ad tantum rigorem præsumendum. Illa ergo verba secundo loco posita ad denotandam nouam culpam postea commissam, addita sunt, quæ in tali facto præsumitur, nisi oppositum clare probetur, vt sentit Nauarrus supra. Et ideo probabile est, propter illud delictum postea commissum posse per iudicem irritari priorem electionem, aut priuari illum beneficio, quia nouum illud delictum tali pœna dignum est. Quod vero hæc pœna ipso facto incurratur, ex illo textu colligi non potest, tum quia proxime ante illa verba dictum fuerat: *Nihil debet tibi ad pœnam, vel culpā imputari.* Et postea subiungitur exceptio. *si postea consenseris, &c.* Vnde in rigore solum concluditur, tunc imputari ad culpam, vel pœnam, non vero quod ad vtrumque simul imputetur. Tum etiam quia licet demus, imputandum esse ad pœnam, non tamen ad eandem eodem modo incurrendam, cum delictum sit longe diuersum, & status causæ, & materiæ etiam variatus sit. Et hæc fuit opinio Tancredi, vt refert Glossa in dicto capit. *Sicut*, à qua ipsa non recedit. Clarius tenet Adrianus dicto Quodlib. 9. art. 3. Panorm. etiam in d. cap. *Sicut*, in fin. solum sub distinctione dicit, quod iste tenetur dimittere beneficium, vel potest priuari. D. Tho. autem d. q. 100. art. 6. ad 3 absolute dixit. *Non tenetur ad renunciandum, nisi postmodum pacto consenserit, soluendo, quod fuit promissum.* Sed intelligendum videtur cum limitatione dicta, si per sententiam ad hoc obligetur.

33. Vlt. modus. Tandem contingit, vt Simonia committatur prorsus ignorante illo qui consequitur beneficium & non contradicente, quia nullam occasionem, vel suspicionem habuit ad contradicendum. Et tunc etiam distinctione vtitur D. Thom. supra, quia vel illa pecunia data est in odium talis personæ, vt quando datur ab inimico solum ad impediendum, ne ille consequatur beneficium. Tunc enim ratio postulat, vt Ecclesia non patiatur, innocentem iniuste pati, ne detur occasio pessimis hominibus iniurias inferendi innocentibus, & dignis, & impediendi promotiones alioqui rite faciendas. Quæ ratio habetur in dicto capitulo *Sicut tuis*, vt supra retuli, & ita hæc pars satis in illo insinuatur: & expressius habetur illa exceptio in capitulo *Nobis*, eodem, quibus locis Gloss. & omnes illam admittunt. Vel pecunia illa data fuit in fauorem, & beneficentiam personæ prouisæ, ipsa ignorante, & non contradicente: & tunc ait D. Thomas teneri prouisum statim, ac fuerit de Simonia conscius, relinquere beneficium, & fructus receptos restituere, his exceptis, quos bona fide perceperit. Quam sententiam referunt

Co[illegible] & Nauar. Et non audēt illi contra dicere, tamen quia in fundamento eius non conueniunt, nō satis consequenter loquuntur in aliis, vt iam dicam.

34. *An collatio Simoniaca sit valida ignoranti?* Dubitari ergo potest, An collatio beneficii per Simoniam facta sic ignoranti, valida sit? Nauar. Cōsil. 95. de Simonia hoc ex professo disputans dicit, non esse irritam ipso facto, seu irritandam: eumque sequitur Vgolinus, Tab. 4. cap. 7. Fundantur, quia non explicatur hæc pœna in Iure per verba, quæ denotent, ipso facto, vel ipso Iure incurri, sed per verba de futuro, quæ solent postulare condemnationem. Assumptum patet ex capit. *Nobis.* de Simon. Vbi de hac collatione dicitur, *Est penitus reprobanda*, id est, irritanda: & in capit penult. de Electione. Idem probatur ibi. *Si contigerit reprobari*, quia non reprobatur, nisi quod aliquo modo subsistit, male tamen factum est. *Post liberam resignationem*, quia non resignatur, nisi quod habetur. Denique in Extrauagant. 2. de Simonia solum irritantur collationes præsentationes, &c. *dando vel recipiendo* factæ, ac subinde à scientibus receptæ, non ab ignorantibus. Couarruuias etiam in Regul. *Peccatum*, 2. part. §. 8. num. 7. & 8. fatetur ex iure positiuo non haberi talem irritationem ipso facto. Tamen quia credit iuxta doctrinam Diui Thom. necessarium esse fateri, talem collationem esse irritam ipso facto, ideo recurrit ad ius Diuinum, dicens, talem collationem ex vi iuris Diuini non tenere. Sed hoc iam ostēsum est, esse falsum in re ipsa. Vnde non credimus etiam, fuisse hanc intentionem Diui Thomæ: sed supposuisse ius Ecclesiasticum, quod adducit in argumen. *Sed contra*, & in corpore reddidisse congruentem rationem illius iuris, non quia per se sufficiens esset ad inducendam irritationem, nisi accessisset Ecclesiasticum ius, vt iterum in fine corporis concludit, & iuxta hanc mentem procedit in solutionibus argumentū. In quibus vtitur distinctionib. sumptis ex Iure Ecclesiastico, vt si ignorans contradixit, vel nō contradixit: si pecuniæ largitio facta est in odium, vel fauorem prouisi, quæ certe non possunt in solo Diuino iure fundari, loquitur ergo secundum ius humanum.

35. *Conclusio.* Dico ergo, collationem factam sic ignoranti esse ipso facto nullam, & consequenter habere hoc ex iure positiuo. Ita sentiunt, mea sententia, reliqui Theologi cum D. Thom. & sumitur etiam ex Canonistis super Iura citata, quæ nunc amplius ponderabimus, præsertim ex Abb. in c. Penul. de Elect. Cassador. & Ludou. Gomez apud Nauarr. supra. Probatur ergo assertio ex tribus effectibus ab omnibus receptis. Primus est, quia iste ignorans, cum primū *Qui scit collationē sibi factā fuisse Simon. tenetur statim se habere pro nō habente.* sciuerit, vitium suæ collationis, tenetur in conscientia statim relinquere beneficium, nulla expectata condemnatione, vel sententia, seu ad Superiorē legitimū recurrere, vt de medio prouideat. Hoc docet D. Th. clare: sequuntur Caiet. Sot. & alii, & Couar. non audet negare, nec Nauar. qui expresse hoc docet Cons. 97. de Sim. in principio, & idem sensit in Cons. 95. Fatetur etiam Vgolin. d. cap. 7 §. 1. Et colligitur clare ex ca. *Ex insinuatione*, de Simon. Vbi id notant Gloss. verb. *Resignasti*, Abb. & alii. Et expressius ex d. ca. *Sicut tuis*, sic dicente, *Quamuis secundum sacrorum Canonum instituta etiam paruuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere teneantur.* Et habetur in cap. *Quicumque*, 1. qu. 5. ibi. *Postquam illas omnino dimiserint*. Tenentur ergo eas dimittere in conscientia, etiamsi non cogantur exterius. Hic autem effectus non aliunde prouenit, nisi quia rem alienam, inuito domino, retinere non possunt, vt etiam Nauar. & Vgolin. expresse fatentur, ergo beneficia sic accepta non fiunt recipientis, quia non sunt sua, sed aliena, ideo enim tenetur, ea dimittere, ergo collatio fuit nulla: tunc enim dicitur nulla, quando per eam non fit beneficium recipientis. Quæ ratio videtur mihi demonstratio moralis

Nam si quis dicat, beneficia fuisse vere sic possidentis, quamdiu durauit ignorantia, statim vero, ac cognouit vitium, amisisse illa (quod insinuare videtur Nauar. d. Conf. 95. n. ver. *Tertio*, in vltimis eius verbis) hoc profecto nulla probabilitate dicitur, tum *Responsio. Refutatur.* quia multo difficilius priuatur quis beneficio semel obtento valide, & quod vere fuit suum, quam impediatur eius acquisitio. Tum etiam quia nullum est ius declarans magis illam nullitatem ab illo tempore, quam antea, tum etiam quia noua scientia non attulit per se maiorem culpā, vel rationē priuationis beneficii, quam antea fuisset, sed ostendit defectum, qui inerat & obligationem, quæ ignorabatur. Nec enim dici potest, interueniente scientia, illum fieri dignum priuatione, quia non dimittit, quia vt hæc sit culpa, oportet supponere, quod ante cōmissam talem culpam ipse teneatur dimittere, & quod adueniens scientia statim ostendit talem obligationem, alias non peccaret non dimittens: ergo scientia ostendit, beneficium non esse suum, non facit, ergo à principio non fuit suum.

Secundus effectus, ex quo id euidentius ostenditur, est quia tenetur iste talis restituere fructus omnes, non solum à die vitii cogniti, sed etiam à principio obtentionis beneficii, cum hac differentia, quod fructus prioris temporis tenetur restituere tanquam bonæ fidei possessor, & ideo non tenetur restituere, quos bona fide consumpsit, nec quos recepit tanquam condignum stipendium sui operis, ac ministerii, etiamsi mediante titulo beneficii obtineātur, vt sunt distributiones quotidianę, aut personales, quia bona fides totum hoc indubie operatur, estq; maxime consentaneum rationi, & iustitiæ: tenetur tamen restituere fructus alios extantes, vt D. Th. dixit. 36. *Non solum beneficiū, sed fructus est restituendus.* At vero fructus posterioris temporis, seu perceptos à scientia vitiosi ingressus, & à mora culpabili in dimittendo beneficio, tenetur restituere tanquam malæ fidei possessor, vel sicut diximus de illo, qui scienter acquisiuit Simoniace beneficium, in qua doctrina omnes etiam cum D. Thom. conueniunt Couar. supra, Nauar. d. Conf. 90. 95. & 97. Cassador. d. decis. 6. Vgolin. dicto capitulo 7. §. 2. Hæc autem obligatio restituendi antiquiores fructus, non potest suaderi, nisi in hoc, quod licet possidens naturaliter beneficium, illos receperit bona fide, tamen reuera recepit ex re non sua, & ideo non fecit illos suos, ac subinde nec retinere illos potest, ergo signum clarum est collationem à principio non fuisse validam. Nam si fuit valida, ergo recipiens vere possidebat beneficium suum, ergo faciebat suos omnes fructus eius, quo ergo iure obligatur: postea partem eorum extantem restituere, vel potius à se abdicare (cum sit sua) nullo cogente. Quin potius nec per sententiam posset illis iuste priuari, si statim dimisit beneficium, quia puniretur in re vere sua sine culpa, & sine vllo iure. Nullum enim ius speciale est positiuum, quod de tali restitutione, vel ablatione horum fructuum disponat, vt fatetur Nauarrus dicto conf. 95. numero 3. §. *Quarto*, Vbi videtur negare, esse necessariam hanc restitutionem, cum nihil de hoc disponatur. Cum vero postea, & sæpe aliis locis fateatur esse necessariam cum communi, & certa sententia, videtur ibi intelligere, non esse necessariam ex speciali dispositione Iuris: est ergo necessaria ex necessaria illatione alterius iuris, quod non potest esse aliud nisi annullans collationem, vt ostensum est. Tunc autem restitutio facienda est Ecclesiæ iuxta supra dicta. Sed retroquet argumentum Nauarrus. Nam si collatio beneficii à principio fuisset inualida, non tantum extantes fructus, sed omnes simpliciter essent restituendi quia nulla (inquit) ratione excusari posset ab aliqua parte, si collatio non valuisset. Sed hoc nullius momenti est, nam quando obligatio restituendi, non ex acceptione, sed ex reac-

re accepta oritur, illa non extante, & bona fide consumpta, ita vt ex illa nō sit aliquis factus ditior, excusatur restitutio, vt est vulgare, & satis per se notum.

37. *Accipiens beneficium Simoniace, licet ignoranter, manet inhabilis ad illud.* Tertius effectus est, quia non obstante ignorantia recipiens beneficium Simoniace, manet inhabilis ad illud idem beneficium obtinendum, indiget enim dispensatione, vel Papali in dignitatibus, & curatis beneficiis, vel saltem Episcopali in simplicibus, vt dicitur in cap. Penultim. de Elect. in 6. ergo signum manifestum est, relictum fuisse impedimentum ad tale beneficium obtinendum, etiam de nouo: alias cur dispensatio, & cum tanto rigore, ac distinctione postularetur? Ergo multo magis erat inhabilis talis persona ad obtinendum valide à principio tale beneficium tali modo, scilicet, per Simoniacum ingressum, etiam à se ignoratum. Probatur consequentia, quia longe minus videtur iterum recipere beneficium libere dimissum statim post cognitum defectum ab eo, qui alias potest illud conferre gratis, & sine vllo nouo vitio, quam obtinere illud valide per vitiosum ingressum etiam ignoratum: sed ille ingressus (non obstante bona fide) reliquit impedimentum ad subsequentem collationem valide obtinendam, quātumuis alias honestam, & legitimam, ergo multo magis impediuit, ne prior valida extiterit.

38. Neq; obstant motiua contraria, imo ex eis hocipsum confirmari poterit. Nego enim, hoc non esse satis expressum in iure. Primo quia sæpe hæ pœnæ per effectus explicantur: sicut dicemus infra de pretio ex ca. *De hoc*, de Simon. Secundo verbum *reprobandi*, magis indicat declarationem nullitatis, quam irritationem nouā, præsertim cum in ipsam electionem cadat: in dicto cap. *Nobis*, Et cum additur: *penitus reprobandi*, satis indicatur, ab ipsa origine reprobandam esse, ac subinde declarandam esse nullam Ex verbis autem *resignationis*, aut, *renunciationis*, male colligitur, validam fuisse collationem: nam executionem, & factum significant sæpissime, etiam in materia Simoniæ, vt patet ex cap. vlt. de Simon. vnde alia Iura vtuntur verbo *dimittendi*, cum dicunt, *teneri ad dimittendum*, &c. Denique circa Extrauag. *Dum detestabile*, primum nihil referret, quod in ea non contineretur hæc annullatio quia ex antiquiori Iure prouenit, quod per illam saltem non est sublatum, vt constat, imo confirmatum, & actum per generalem clausulam primam. Deinde etiam hæc annullatio videtur sufficienter comprehensa in illis verbis, *Per electiones, &c. quas contigerit Simoniaca labe fieri*. Nam collatio hæc, de qua tractamus, Simoniaca labe facta est, vt constat. Et infra dicitur. *Vt per eas, cuiquam ius nullatenus acquiratur.* Vbi non distinguit inter ignorantem, & scientem, sed absolute dicit, *cuiquam*, nihil ergo excipi potest, nisi quod alias Iure est exceptum, scilicet, de contradicente, vel per iniuriam circumuento. Quod vero postea dicitur de *dante, & recipiente*, ponitur in alia clausula pertinente ad excommunicationem, quam constat ab ignorante non posse incurri, & ibi non dicitur, ad alios effectus necessarium esse, vt ipse, qui recipit spirituale beneficium, det pecuniam, sed sufficit, vt Simonia dando, & recipiendo perfecte completa sit. Ille ergo textus potius confirmat positam ampliationem, quam verissimam censeo.

38. *Differentia inter ignorantem, & conscium Simoniæ.* Est tamen differentia notanda inter hunc ignorantem, & alium, qui scienter Simoniace accepit beneficium: Quod ille prior, si bona fide illud possideat per triennium, non potest contra illum admitti actio, nec lis super beneficium, iuxta regulam Cācellariæ de Triennali possessore, quamuis res dubia sit, an veram præscriptionem in conscientia acquirat. At vero posterior, qui scienter est Simoniace ingressus, non gaudet fauore illius regulæ, vt in ea expresse declaratur, & extenditur iuxta probabiliorem sententiam ad Simoniam conuentionalem ex parte pretii, non soluti, vt late videri potest in Lud. Gomez. q. 12. in eandem regulam; & in Vgoli. Tab. 4. cap. 6. §. I.

Sed quid si collatio fit Simoniaca, ignorante ipsomet collatore, quia nimirum cum mediatore intercessit, ignorante collatore. Respondeo breuiter sine dubio etiam esse nullam: & in primis si recipiens beneficium, illam non ignorauit, sed expresse, vel tacite consensit, res est clara, quia tunc ille Simoniace acquirit. Veruntamē etiamsi ipse ignoret, dūmodo non contradixerit, nec in odium eius facta sit, idem est dicendum: quia irritatio directe fertur in omnem prouisionem, quam contingit Simoniaca labe fieri, & nihil dicitur de culpa conferentis, scientia, vel ignorantia: illa autem acquisitio simpliciter fit per Simoniacam labem, ergo nullas habet vires, nel ius aliquod confert. 40. *De Simonia cum ignorantia collatoris.*

Quinto principaliter ampliatur assertio, vt locum habeat tā in Simonia contra ius Ecclesiasticū, quam contra Diuinū. De hac posteriori parte nemo dubitat. De priori vero aliqui dixerunt, vt supra retuli, pœnas à Iure latas non habere locū in Simonia, quia prohibita, hæc autē nullitas acquisitionis vna est ex pœnis, illa ergo non incurritur. Et specialiter refertur pro hac sententia Paris. li. 4. Cons. 29. & 30. dicēs, nō esse nullam acquisitionē beneficii factam per pactionem, vel permutationē Simoniacam inter spiritualia, quæ solū est mala, quia prohibita. Fundamētū est, quia in pœnis benignior interpretatio facienda est, & ideo sunt coarctandæ ad delictum maxime propriū, ac naturale. Itē quia Iura nunquā annullāt in specie, & in particulari acquisitionē beneficiorū per Simoniacā permutationem, aut alias similes pactiones. Tandem ponderatur c. *Constitutus*, de Transact. Vbi propter Simoniam in transactione commissam non fit priuatio beneficiorum, quia erat Simonia tantum in hac specie, & contra ius humanū, vt ibi Innoc. exponit, & sequuntur Host. Abb. & alii. 41. *Assertionis ampliatio.*

Nihilominus ampliatio posita conformis est cōmuni sententiæ Doctorum in cap. *Cum vniuersorum*, de Rer. per. vbi Abb expresse n. 6. Idem Præposit. in ca. *Ordinationes*. 1 qu. 1. nu. 34. & seqq. Vbi plures alios refert Rebuf. in Praxi, Tit de Sim. in resignat. n. 14. Redoan. 3. p. cap. 8. referens plures. Et potest ex iure antiquo confirmari hæc sententia ex c. *Cum olim*, de Rerum permut. Vbi quidam spoliantur beneficiis propter Simoniacam permutationem. Nec est mihi verisimile, quod quidam dicunt, illos fuisse sic punitos, non propter solam Simoniam, sed etiam quia sine Canonica institutione permutationē consummarunt, beneficia permutata recipiendo: Hoc enim nullum in textu habet fundamentum, sed oppositum potius colligitur. Tū quia pro ratione pœnæ solum redditur, quia de vno constabat, suū præstitisse permutationi consensum, licet ipse id negaret, & alter id confessus fuerat, de alio vero delicto in intrusione propria auctoritate nihil dicitur: Tum etiam quia si tale delictū commisissent occupando beneficia propria auctoritate, & sine institutione, posset de illo euidentissime constare, oppositum autem colligitur ex textu: nam potius pars quædam allegabat resignationem simpliciter factam, & Canonicam receptionem, quæ non reiiciuntur, & nisi tantū quoad negationem pacti Simoniaci. Et ita egregie intellexit ibi Panor. n. 4. Verum est tamen ibi non dici fuisse priuatos beneficiis ipso iure, sed *Curauimus* (inquit Pontifex) *spoliare*, sed tamen ibi non excluditur, quin illa fuerit declaratiua sententia criminis, & executio pœnæ, quam ius imponit. Nobis vero satis est. Quod in iure illa punitur vt vera, & propria Simonia, comprehensa sub iuribus punientibus Simoniam. Tunc enim necessario succedit Ius Extrauag. 2. annullantis omnes collationes, & prouisiones Simoniaca labe confectas, vt latius supra expendimus.

Ad fun-

43. Ad fundamentum contrariæ sententiæ ibidem responsum est, benignam interpretationem habere locũ, salua verborum proprietate, maxime iuxta vsum Iurium. Vnde ad secundũ dicitur, non oportere vt iura in particulari exprimant Simoniam contra ius positiuum, sed satis est, quod puniant tali modo Simoniam in beneficiis cõmissam, quia qui omnia punit nihil excludit, quod sub genere illo proprie comprehenditur. Alias verti posset in dubium, an collatio beneficii, pecunia recepta, facta, valida sit: quia sub opinione est, an talis Simonia sit contra ius Diuinum, vel humanum tantum. Ad tertium ego facile dicerem in illo capit. *Constitutus*, Simoniam fuisse tantum conuentionalem, & non processisse ad realem, vt ex casu constat: Nam post transactionem pars quædam retrocesserat, & ideo non merebatur ordinariam pœnam, Item, ibi non fuerat aliquod beneficium ex vi illius transactionis acquisitum, sed solum fuerat lis sopita, & ideo non poterant litigantes spoliari beneficiis vt Simoniace acquisitis, sed oportebat spoliari beneficiis legitime acquisitis, quæ pœna grauior est, & non imponitur propter quamcumque imperfectam Simoniam, imo in iure expressa non inuenitur, vt infra dicam, & pœna depositionis excedebat grauitatem illius delicti. Et in hoc sensu loquuntur ibi Innocentius, & Abbas, & fortasse non aliud sensit Parisius in dictis Consiliis.

44. *Sexta amplatio.* Sexto ampliatur simul, & restringitur prædicta regula, vt locum habeat in omnibus beneficiis Ecclesiasticis, & in illis solis. Prior pars manifeste constat ex dicta Extrauagante. Vbi prius in specie numerantur Ecclesiæ. Monasteria, dignitates, personatus, & officia Ecclesiastica: & postea additur generalis clausula: *Et quibuslibet beneficiis*, nihil ergo licet excipere, quod proprie beneficium sit. Ex contextu autem, & materia constat, ibi esse sermonem de beneficiis infra Summum Pontificatum, de quo statim dicemus. Infra illum ergo omnia beneficia etiam simplicissima, & infima, & summa comprehenduntur: & à quocumque dentur, vel recipiantur, etiamsi sint Cardinales, Patriarchæ, &c. Vt ibidem dicitur: Et patet, quia ius illud est supra omnes illos. Declaratur etiam ibidem, id extendi ad omnes actiones ordinatas per se ad collationes beneficiorum, vt sunt præsentationes, nominationes, &c.

45. Posterior vero pars posita est ad excludenda iura, vel munera Ecclesiastica, etiam spiritualia, quæ non sunt proprie beneficia. Et ratio generalis, est, quia verba legis pœnalis stricte intelligenda sunt. Vnde excluduntur primo pensiones, quæ in titulum beneficii erectæ non sunt: nam illæ iam sunt beneficia, vt sæpe dixi, & eadem ratione non excluduntur præstimonia, quia sunt vere beneficia, excluduntur ergo propriæ pensiones. Et de temporalibus, seu laicalibus non est dubium. De spiritualibus autem aliqui oppositum sentiunt, quia sunt simillimæ beneficiis maxime post Motum Pii. Sed cum omnes doceant, per Simoniam commissam circa pensionem non incurri excommunicationem, quia pensio non est beneficium, eadem ratione dicendum est, acquisitionem eius non irritari ex vi illius Extrauagant. propter eandem rationem. Non est enim pensio censenda beneficium, quoad vnam clausulam pœnalem, & non quoad aliam: maxime cum generalius quoad verba feratur excommunicatio, quam irritatio, vt ex textu constat. Et ita docuit Nauarrus absolute loquendo de pensionibus, etiam post Motum Pii dicto capit. 23. num. 111. & Conf. 60. & 63. de Simonia, Vgolinus Tab. 4. capit. 5. & Salzed. supra. Qui idem asserunt de omni commissione Ecclesiasticæ functionis ad tempus facta, vel sine titulo beneficii, vt est in vicario ad tempus, vel ad nutum amouibili siue Episcopi, siue Parochi, ex eodem principio, quod non est beneficium.

46. *Difficultas suboritur.* Sed in hoc speciali difficultas occurrit, quia in dicta Extrauagante non irritantur solum prouisiones beneficiorum, sed etiam officiorum Ecclesiasticorum: hæc autem videntur esse officia spiritualia, licet non sint beneficia, vt patet ex titulis de officio Vicarii, legati, &c. In quo puncto Nauar. d. n. 111. verb. *Septimo*, dicit, verba illa, *In officiis Ecclesiasticis*, intelligenda esse de officiis, quæ sunt beneficia: quod nulla ratione probat: sed allegantur in margine capit. *Cum accessissent*, de Constit. & cap. *De multa*, de Præben. Sed in hoc capite posteriori nulla fit de officiis mentio, sed de dignitatibus, personalibus, & beneficiis: in priori autem Primiceriatus dicitur dignitas, personatus & officium: ex quo aliqui colligunt, illas voces esse synonymas: vnde in hoc sensu videntur à Nauarro allegari: sentit ergo, in illa Extrauag. officium, & beneficium tanquam synonyma accipienda esse. Et hanc sententiam alii multi Moderni secuti sunt, Salzedo ad Bern. Diaz. in Prax. cap. 91. §. *Quarto*, Vgol. Tab. 4. c. 5. n. 2. Lessius de. c. 35. dub. 25. Fundamentum esse potest illud vulgare, quod lex pœnalis restringenda est, quantum verba permiserint: verba autem illa optime admittunt dictam restrictionem, cum sæpe solent officium, & beneficium Ecclesiasticum pro eodem sumi, vt d. ca. *Cum accessissent*, & in cap. *De multa*, Panor. & Doctores notant, &c.

47. Hæc vero sententia non caret dubitatione, & aliqua explicatione indiget. Nam in primis certissimũ est, spiritualia officia religionum, vt Prioris, Abbatis, Guardiani, Prouincialis, Generalis, & similia, quæ habent iurisdictionem spiritualem ordinariã, comprehendi sub illa Extrauagante, quoad hanc nullitatem, & consequenter etiam quoad excõmunicationem, iuxta regulam supra positam. Ratio est quia hæc sunt propriissime officia Ecclesiastica. Itẽ quia illa verba Extrau. *Electiones, Postulationes, Prouisiones, &c.* Item *in Ecclesiis, Monasteriis, &c.* manifeste comprehendunt hæc officia. Et ita dixit Caieta. exponens illam Extrauagantem quoad excommunicationem, in Sum. ver. *Excommunicatio*, cap. 72. & Armil. c. 59. Et reuera ratio prohibitionis est eadem, quia hæc officia sunt maxime spiritualia, & ex eorum venditione non minora detrimenta Ecclesiæ sequuntur. Neq; existimo, hoc voluisse negare Nauarrum, sed hæc officia comprehendisse sub officiis, quæ sunt beneficia, quia hæc etiam habent suũ modum præbendæ: sic enim etiam status religiosus solet à multis beneficium applicari.

48. *Officia Ecclesiastica quæ non sunt beneficia.* Deinde, sunt quædam officia Ecclesiastica spiritualem iurisdictionem habentia, quæ non sunt re vera beneficia secundum loquendi morem, & secundum propriam rationem beneficii, quia non habent propriam præbendam annexam, vt supra dicebamus de Auditoratu, vel Clericatu Cameræ Apostolicæ. Simile censeri potest officium Inquisitoris: nam Ecclesiasticum est, & valde spirituale: & quamuis censeatur habere iurisdictionem delegatam potius quam ordinariam, vt dixit Eymeri. in c. 3. p. Director. q. 4. cuius sententia communis est, vt ibi late refert Penna, Comm. 53. nihilominus, (vt ipse paulo post subiungit) parum ab ordinaria distare videtur, quia Inquisitores in sua materia valde vniuersalem habent iurisdictionem, & satis permanentem, & ita vt illam committere possint: videtur ergo illud esse proprie officium Ecclesiasticum: imo etiam officium Legati, Delegati, & Vicarii simpliciter in iure vocantur Ecclesiastica officia, licet non sint beneficia, in his ergo acquirendis certum est posse Simoniam committi, siue habeant iurisdictionem ordinariam, siue delegatam, vt ex supra dictis constat. Merito ergo dubitari potest, an Simonia talis sub hac clausula derogatoria compre- *Etiam in his acquirendis interuenit Simonia.*

hendatur. Quia simpliciter sunt spiritualia officia: & Extrauagans non sine causa distincte de officiis, & beneficiis loquitur. Nec est verum, voces officii, & beneficii esse synonymas secundum proprias significationes: licet enim aliquando lato modo pro eodē sumantur, vt notauit Pano. & alii supra, tamen officium de se latius patet, quam beneficium, vt exempla adducta ostendunt: beneficium autem dici potest includere officium, quatenus beneficiū propter officium datur. Solet etiam officium Ecclesiasticum dici, quod habet aliquam iurisdictionem, vel administrationem Ecclesiasticam, & sic beneficium simplex non tam proprie dicitur officium. Est ergo vtraq; vox accipienda in illa Extrauagante in tota sua latitudine, & proprietate, ideo enim coniunctæ videntur, vt omnia includerentur.

49. *Quod non incurratur.* Nihilominus Nauarrus d. num. 111. §. *Ad decimum tertium*, generaliter loquens de quærente per pecuniam temporalem vicariam, & quamuis iurisdictionem, vel potestatem spiritualem, etiam ad tempus Episcopi, Parochi, vel cuiuscumque alterius beneficiarii, sentit, non incurrere in pœnam illius Extrauag. dicit enim, non manere excommunicatū, quia illa non est Simonia in beneficio. Et hoc sequuntur auctores supra citati: & videntur supponere antiquiores, qui absolute dicunt, illas pœnas tantum incurri in Simonia in ordine, & beneficio, Vt Siluester, Caietanus, Soto, & alii, quos supra retuli. Quæ sententia practice sequenda est, nam est benignior in materia pœnali, & quia considerando verba dictæ Extrauagantis, semper videtur loqui de officiis ordinariis Ecclesiarum, & Monasteriorum, quæ per Canonicam electionem, aut collationem prouideri solent. Et post illa officia, addita sunt illa verba. *Quibusuis beneficiis*, & comprehendenda omnia beneficia, etiam simplicia, & quæcumque alia, etiam minima, quæ non solent officia appellari. Illa ergo officia, quæ solum sunt commissiones pendentes ex arbitrio delegātis, non censentur ibi comprehensa etiamsi sit vicaria Episcopi, & similia. Solum de officio Inquisitoris mihi superest aliquis scrupulus, quia videtur iam habere quasi ordinariam institutionem, & prouisionem: sed nihilominus cum tantum sit delegatio quædam, & non sit beneficium, non oportet sine maiori ratione, vel auctoritate exceptionem facere. Secus vero est de vicaria perpetua, quia illa est beneficium, vt omnes aduertunt:

50. *Notabile.* Addit vero Nauar. supra vnum valde notandum, scilicet, vicariam etiam temporalem sic emptam re vera non acquiri, & teneri quemlibet ad illam relinquendam, vt iuste possit pœnitere, quia *contractus* (inquit) *est nullus.* Sed hoc mihi non videtur consequenter dictum, quia si vicaria illa temporalis, non comprehenditur sub illa Extrauagante, quoad excommunicationem, ergo neque quoad annullationem acquisitionis eius: ergo etiam non comprehenditur sub Iuribus antiquioribus, nam etiam loquuntur de beneficiis, vt visum est. Dices, id sequi ex eo, quod contractus est nullus, iuxta ca. vlt. de Pact. Sed contra: nam ex nullitate contractus ad summum sequitur, non inducere obligationem ad perseuerandum in contractu, non vero sequitur, quod voluntas Episcopi, verbi gratia, committentis suam iurisdictionem tali modo irritetur, vt non habeat effectum, nec vere committat vires suas. Nec etiam sequitur ex vi illius nullitatis, quod partes teneātur rescindere contractum, si velint in illo permanere: sicut infra tractantes de pretio iterum dicemus. Existimo ergo, talem commissionem, seu delegationem non esse nullam ipso iure, quamuis teneatur delegans illam reuocare, si ratione pretii illam conseruare: & continuare intelligatur, etiamsi necesse sit, vel pretium totum, vel partem eius restituere, nulla interueniente sententia, sed rescindendo pactum iniquum. Sicut etiam licentia, verbi gratia, data à Parocho suo subdito ad eligendum confessorem, non est irrita ipso facto, etiāsi propter pecuniam data sit quia nullo iure facta est talis irritatio, licet quandam delegationem iurisdictionis contineat. Idem ergo censeo, etiamsi delegatio fiat directe ex parte sacerdotis.

Suasio eluditur.

De licentia eligendi cōfessorem data pro pretio.

Septimo ab aliquibus ampliatur hæc pœna ad Simoniam conuentionalem, & semirealem ex parte beneficii consecuti, etiamsi non sit complete realis quoad traditionem pretii, vt scilicet, etiam tunc collatio sit ipso iure nulla. Ita sentiunt Caiet. Sot. & alii supra relati. Tamen iuxta superius dicta consequenter asserendum est, collationem illam tenere, & esse validam, si pretium re ipsa non soluatur, licet fuerit promissum. Ita Nauar. & alii allegati ca. præced. in simil puncto de excommunicatione. Et fundamentum est idem, scilicet stylus Curiæ & consuetudo: nam in rigore iuris aliud dicendum videretur, vt ibi tractaui. Tunc autem insurgit difficultas supra etiam cum proportione tacta, quid dicendum sit, quando post aliquod tempus pecunia soluitur ab habente beneficium, an ex tunc maneat ipso facto priuatus beneficio: & an irritatio retrotrahatur: & si retrotrahitur, qualis fuerit collatio toto illo tempore antecedenti. In quo puncto Nauar. d. cap. 13. num. 104. & in Comment. cap. fin. de Simon. num. 31. quem alii Moderni sequuntur, dixit, collationem Simoniacam factam ante pretium solutum, nec validam esse, nec inualidam, sed pendentem ex futuro euentu: nam si pretium nunquam soluatur, manebit valida: si vero soluatur, erit inualida à die factæ collationis. Fundamentum, est, quia ita habet stylus Curiæ, qui habet vim legis, & potuit derogare regulæ Iuris communis, quæ habet, collationem beneficii non debere esse pendentem ex futuro effectu, sed statim, ac fit, aut esse validam, vel inualidam iuxta cap. 2. de Elect. in 6. Neque reputant, hoc esse inconueniens, quia per leges humanas multa similia fiunt, vt variis exemplis declarat Cassadorus decis. 3. & 4. de Locato, & Nauar. supra, & Vgolinus Tab. 4. c. 6. §. 3.

50. *Septima ampliatio.*

Sed contra hanc doctrinam obiicere possumus speculatiue, quia ex duabus contradictoriis necessarium est, alteram esse verā: ergo in instanti, in quo fit illa collatio, aut est valida, aut non est valida: non enim potest cogitari medium, alioqui darentur cōtradictoria simul falsa. Deinde, cum collatio pendere dicitur, interrogo, an suspensa maneat, quasi pendens ex futuri euentus conditione: & sic verum est dicere, nunc collationem non esse factam, & cōsequenter adhuc esse validam: sicut matrimonium factum per conditionatum, consensum, pendente conditione inualidum est, id est, non factū. Si vero solum pendere dicitur, quia semper est obnoxia nullitati, si realis Simonia cōpleatur, tunc dicendū erit, fuisse validam à principio, infirmam tamen, & retractabilem ipso facto, etiam à die, quo facta fuit per retrotractionem nullitatis: non ergo dici potest à principio ita pendens, vt nec valida fuerit, nec inualida. Tandem, alias nunquam illa collatio poterit esse valida, quod videtur absurdum: Probatur sequela, quia solum dicitur futura valida, si non soluatur pretium promissum: at hæc conditio semper pendens est: nam semper solui potest, etiamsi per annum vel duos, aut plures non fuerit solutum, & ita etiam collatio semper est pendens. Denique moraliter magis rem inquirendo, ostendo, illā collationem à principio fuisse validam: quia ille, qui sic est consecutus beneficium, sciens, & videns, tuta conscientia, illud retinet: ergo vere possidet tāquam suum, quia rē non suam non potest, tuta conscientia, retinere: ergo collatio fuit valida, quia non facit quis beneficium suum, nisi per collationem validam. Item, ille etiā vere facit fructus suos, & tuta

51. *Valida probatur collatio ante pretii solutionem.*

& tuta conſcientia illos expendit cum propoſito nunquã ſoluendi pretium Simoniæ: hoc autẽ etiam videtur apertum ſignum colationis validæ. Itẽ ille poteſt renunciare gratis tale beneficium in fauorem alterius in manibus pontificis, & valebit renunciatio, & collatio alteri facta: at renunciatio vera ſupponit validam obtentionem beneficii, ergo

53. *Prima ſuppoſitio.*

In hoc puncto non eſt de nominibus contendendum, ſed in primis attendendum, quid intendatur per illum modum loquendi, & quos veros effectus habeat illa pœna ſic explicata. Primo ergo ſupponitur, eum, qui ex promiſsione Simoniaca beneficium accepit quamdiu promiſsonem non implet nec realem Simoniam conſummat, non teneri in conſcientia relinquere beneficium, vel fructus eius, donec condemnetur, quia eadem ratio eſt de hac pœna, & de excommunicatione, & ideo hoc ſuppoſitum eodem modo credendum eſt quo ſupra diximus idem de excommunicatione. Secundo hoc non obſtante, quamprimum talis beneficiarius ſoluit pretium, incipit obligari in cõſcientia, & ipſo facto, ad relinquendum beneficium, nulla expectata condemnatione. Ratio eſt quia tunc eſt Simonia realis completa, & ideo incipit habere effectum lex irritans in d. Extrauag. Vnde fit, vt ex tunc mala conſcientia, recipiat fructus beneficii, & vt teneatur illos reſtituere tanquam perceptos de re non ſua: quod eſt clarum ex dicta hypotheſi. Tertio vero addunt dicti auctores, illum non ſolum teneri ad reſtituendos fructus perceptos à tempore ſolutionis pretii, ſed etiam à tempore collationis, ſeu receptionis beneficii, & in hoc ſenſu dicunt, retrotrahi hanc pœnam vſque ad diem collationis. Hoc autem ſupponunt ex ſtylo Curiæ, & ita hoc ex fide illorum credendum eſt: nec alia eſt expectanda lex, vt ratio: nam ſtylus valet pro lege. Quarto addunt alium effectum, quia ſi intra illud tempus acquiratur aliud beneficium modo legitimo, & poſtea compleatur prior Simonia, irritabitur collatio alterius beneficii tanquam facta excommunicato, & inhabili, quia etiam quoad hos effectus retrotrahitur pœna, & ita etiam illa acquiſitio alterius beneficii non fuit omnino valida, & firma. Quod etiam ex ſtylo, & vſu ſupponitur.

54. His ergo in re ſuppoſitis ſolum ſupereſt quæſtio de nomine, quomodo ſit vocanda collatio prima, An valida, vel inualida, vel pendens: & videtur quæſtio ſimilis illi de hæretico, An amittat dominium bonorum quoad proprietatem à die commiſsi criminis, licet non perdat poſſeſsionem, & vſum. Et certe non videtur poſſe negari, quin illa prima collatio valida fuerit aliquo modo, vt rationes factæ probant. Poteſt ergo dici valida, ſed infirma, ſicut aliqui dicunt dominium hæretici non amitti ſimpliciter, ſed infirmari à die criminis, item dici poteſt collatio valida pro tunc, non tamen abſolute, ſed dependenter à futuro euentu ſolutionis, ita vt illo poſito deſtruatur: hic enim effectus non eſt impoſſibilis, nec ſuperat efficaciam legis humanæ, quam ita explicuit, vel induxit ſtylus Curiæ. Neque eſt inconueniens, quod illa collatio ſemper maneat ita pendens, ſeu infirma, quamdiu effectus non impletur, & nihilominus habere poſsit ſemper omnes effectus, quos habet vera, & firma collatio, ſi realis Simonia non impletur, nec conuentionalis facta in iudicium deducitur. Et hic videtur mihi clarior modus explicandi hanc pœnam.

55. *Dubia circa traditã doctrinam.*

Semper tamen relinquitur ſcrupulus, quia videtur iſte Simoniacus propter aſtutiam, vel humanam infidelitatem fieri melioris conditionis. Nã conceditur illi, vt poſsit retinere beneficium illoq; frui, & non ſubire onus ſoluendi pecuniam, in quo ditior ſit, & melioris conditionis. Itẽ, quia vel ille, qui accepit beneficium, tenetur ſoluere pecuniã promiſſam, vel non tenetur: ſi tenetur, peccat non reddendo, & ita eſt perplexus, quia ſi reddat, Simoniacus eſt, ſi vero non ſoluat contra obligationem facit. Si vero non tenetur (vt re vera nõ poteſt) tenebitur dimittere beneficium, quia iniuſtum videtur, quod vtrũq; retineat, vel ſaltẽ ab omni ratione alienũ. Ad hoc in primis dico, ſimile incommodũ inferri poſſe, quãdo aliquis ficte promiſit, & ſine animo ſoluẽdi, & cũ effectu conſequitur beneficiũ: nam tunc valida eſt collatio extra omnẽ controuerſiã, & non tenetur implere promiſsionem, nec damnum alterius reparare, quia res accepta non poteſt temporali dono reſtitui. Concedo igitur, illum non teneri ad ſoluendum pretium, quia non poteſt teneri ad faciendam rem illicitam: nec etiam poteſt dici, quod teneatur ad abdicandum à ſe illam pecuniam, & dandam pauperibus, verbi gratia, vel quid ſimile: quia hoc nullo Iure fundari poteſt, & ſine poſitiua lege illa obligatio ex natura rei non ſequitur. Quod autem is, qui dedit beneficium, vtroque maneat priuatus, nullum eſt inconueniens, quia ſua culpa contraxit & meruit: Quod vero alius temporale cõmodum, aut lucrum conſequi videatur, per accidens eſt: nec poſſunt leges morales ſingulis incommodis occurrere, ſatisq; reputatur, quod ille pœnis maneat obnoxius, ſi in iudicium deferatur:

Qui Simoniace pretiũ promiſit non tenetur ſoluere, vt neq; qui ficte.

56. *Ante ſolutionem pretii no ſunt fructus reſtituendi iuxta aliquos.*

Imo graues Moderni auctores cenſent hunc Simoniacum conuentionalẽ, quãuis ſoluat pretium, non teneri in cõſcientia ad reſtituẽdos fructus ante ſolutionem pretii perceptos: nec ad relinquenda beneficia in illo tempore intermedio alias bene obtenta, donec condemnetur. Quod ſumi poteſt ex Nauar. d. n. 104. ver. *Non ignoro*. Ait enim, ibi facilius eſſe dicere, nullitatem tituli incipere à tempore Simoniæ ex vtraque parte perfectæ. *Niſi contrarium ſeruaret* (inquit) *ſtylus antiquus, cui ſtandum eſt.* At vero ſtylus non eſt de interiori foro, ſed de exteriori, ergo ſentit, in illo tantum obligare. Et ita ſequitur Leſsius d. c. 35. dub. 27. in fin. Et ſumitur in ſimili ex Henric. lib. de excommun. cap. 19. Vgolin. autem d. cap. 6. in fine vult, illam retrotractionem in vtroq; foro obligare. *Quia fictio hæc* (inquit) *in vtroque foro locum ſibi vendicat, nam à lege fit, quæ ius hoc habet faciendi.* Et ſumit argumentum à præſcriptione, quæ in conſcientia habet effectum. Sed hoc illi probandum erat, nimirum, fictionem illam hoc ſenſu eſſe introductam per legem, vt re ipſa auferat dominium talium fructuum ante ſententiam, hoc enim ex ſolo ſtylo non videtur ſatis colligi poſſe: nec etiam habemus legem ſcriptam, vnde id colligamus. Nam Extrauagans 2. (vt ſupponitur) non operatur ſuum effectum toto illo tempore, quia non eſt completum delictum, quod ipſa punit, & ideo non inducit excommunicationem, nec vero ipſamet poſtea operatur, retrotrahendo ſuum effectum (quia hoc non eſt in illa expreſſum) ſed ſolum effectum irritandi collationem ſtatim, ac Simonia realis completa eſt, ergo nullo iure conſtare poteſt illa obligatio in conſcientia, donec per ſententiam imponatur.

57. *Vltima ampliatio.*

Vltimo ampliari poſſet prædicta regula etiam ad electionem Summi Pontificis, vt ipſa etiam Simoniace facta nulla ipſo Iure ſit, iuxta capitul. *Si quis pecunia*, 79. diſtinction. Vbi de inthronizato per pecuniam dicitur. *Non Apoſtolicus, ſed apoſtaticus habeatur.* Sed ſiquis recte conſideret, non ſola pecuniæ largitio ibi ſufficere dicitur, ſed additur. *Sine concordi, & Canonica electione Cardinalium, &c.* Itaque ex illo textu non ſatis probatur, propter ſolam Simoniam, electionem illam eſſe irritam. Verumtamen id poſtea expreſſe ſtatuit Iulius Secundus, anno milleſimo quingenteſimo tertio, Conſtitutione ſecunda, *Cum tamen Diuino.* Vbi irritat electionem, & concedit, vt contra electum opponi poſsit de Simonia, ſicut de hæreſi: & plures alias pœnas imponit tam electo, quam eligentibus. Verumtamen

men Iure communi statutum est propter vitandum maius periculum schismatis, vt contra illam electionem Canonice factam nulla exceptio admittatur: quod est speciale in ipsa, vt ibidem dicitur, quia Pontifex nullum habet in terra Superiorem, per quem emendari possit error in eius electione commissus. Et hoc ius nunc suam vim retinet, non obstante Constitutione Iulii Secundi, quæ nunquam videtur fuisse recepta, & per Constitutionem octuagesimam quintam Pii Quarti derogata intelligitur. Et ita hæc potius debet esse restrictio, seu exceptio à generali regula.

CAPVT LVIII.

An recipiens beneficium, vel ordinem Simoniace priuetur ipso facto beneficiis prius rite obtentis, & fiat inhabilis ad futura?

1. *Dispositio Iuris anti.* MVlta Iura antiqua disponunt, vt committens Simoniam, beneficiis priuetur, præsertim Iura illa, quæ simoniacum deponendum esse tradunt, vt supra citatum est, & habetur in capitulo *Presbyter*, capit. *Erga*, capit. *De cætero*, 1. quæstione prima, & cap. 2. de Confessis, & cap. *Sicut*, & capit. *De hoc*, cum aliis de simonia, in quibus interdum est sermo generalis de simonia: interdum etiam in particulari de simonia in acquisitione beneficii, & ordinis, depositio autem ab homine lata solet includere priuationem à beneficiis, vel habere coniunctam, iuxta varias opiniones, de quibus diximus in quinto tomo, disp. 30. sect. 1. numer. 13. & sequentibus. Hic vero, vt sæpe dixi non tractamus de pænis ferendis per sententiam condemnatoriam, quia ad hoc forum conscientiæ parum spectat. Difficultas ergo est, an hæc pæna incurratur ipso facto.

2. *Opinio affirmans admitti.* Aliqui Canonistæ id affirmarunt, citatur Gloss. 1. in capitulo *Presbyter*, 1. quæstion. 1. sed male: nam expresse loquitur de priuatione per iudicem, & requirit, vt talis Simoniacus sit accusatus, & conuictus, citatur etiam Felinus in capit. *In nostra*, de Rescriptione Corol. 2. numero 13. solum tamen videtur loqui de beneficiis Simoniace acquisitis, quia solum loquitur iuxta Extrauagan. Pauli Secundi. Illam tamen opinionem tenet Rebuffus de pacificis possessoribus, numero 265. & in practica beneficiali, titul. de modis amittendi beneficia numero 33. & sequentibus. Tenet etiam Bernhardus Diaz in Practica cap. 131. qui alios referunt. Hæc vero sententia imprimis non potest intelligi de priuatione ipso facto ad quam exequendam in se ipso aliquis obligetur ante sententiam saltem declaratoriam criminis: tum quia pæna, quæ priuat bonis acquisitis, & legitime possessis, non solet cum tanto rigore per legem ferri: tum etiam quia ad summum potest Simonia in hoc, hæresi comparari, vt Rebuffus vult: sed hæreticus non priuatur illo modo suis bonis ante sententiam declaratoriam, licet illa postea data retrotrahatur iuxta cap. *Cum secundum leges*, de hæreticis in 6. ergo multo minus id potest affirmari in vitio Simoniæ.

Hac opinio non potest intelligi ipso facto.

3. *Reiicitur vlterius tradita opinio, nisi certis casibus.* Addo vero vlterius, etiam isto modo non esse talem pænam ipso facto incurrendam latam per aliquam Ecclesiasticam legem. Hoc pro regula generali accipiendum est, vt excludamus casus speciales, vt est supra tractatum de Simonia confidentiali: Item posset esse exceptio de Simonia commissa in electione Papæ iuxta Bullam Iulii II. in vlt. Concil. Lateran. sess. 5. sed illa vel non est in vsu, vel reuocata est, vt supra dixi. Alia exceptio est in Concil. Tridentin. sessione vigesima quarta, capit. 18. de Reformat. de examinatoribus ad beneficia, Simoniam in examine committentibus: nam priuantur beneficiis, quæ quomodocumque antea obtinebant, ita vt absolui nequeant, nisi illis dimissis, & ad futura inhabiles fiunt. Extra hos vero casus non incurritur dicta priuationis pæna etiam per sententiam declaratoriam criminis: Imo quamuis illa prolata sit, si in ea nulla fit mentio de priuatione beneficiorum, non manet illis priuatus ille, qui punitur.

Hæc est sententia communis Canonistarum, vt patet ex Abb. in cap. *Cum Clerici*, de Pactis num. 2. Fel. in capit. *Insinuatum*, de Simon. Anton. in capit. *Nisi cum pridem*, de Renunciat. n. 6. & Præposit. in d. cap. *Presbyter*, num. 6. Rebuff. in Practica cap. de Simonia in resignat. numero 13. & alii, quos refert, & sequitur Vgolin. Tab. 1. cap. 19. Et ratio euidens est, quia nullum inuenitur decretum in quo talis pæna feratur, addito verb. *Ipso Iure*, vel *ipso facto*, aut alio æquiualenti, sine quo nulla pœna censetur lata, nisi in ordine ad sententiam condemnatoriam, vt est regula receptissima omnium Theologorum, & Iuristarum, vt ex materia de Legibus constat, & videri potest late per Tiraquellum in leg. *Si vnquam*, verbo *reuertatur* à num. 206. Afferri tamen posset cap. *Inquisitionis*, de accusation. Vbi de Simonia in adeptione beneficii dicitur, impedire retentionem beneficii etiam post peractam pænitentiam: imo etiam videtur idem dici de Simonia in ordine suscepto. Et videtur intelligendum ipso iure, quandoquidem beneficium retineri non potest post peractam pænitentiam. Sed hic textus nihil probat, quia etiam si intelligeretur de priuatione ipso facto, sufficienter exponeretur de beneficio Simoniace recepto, sicut ibidem dicitur de Simonia in ordine, impedire executionem ordinis, vtique Simoniace recepti quantum est ex vi illius iuris. Et ita illæ duæ pœnæ suspensionis, & priuationis non sunt simul applicandæ ad singulas Simonias, sed cum partitione accommoda vt recte Panormit. notauit. Vel certe posset intelligi de priuatione beneficiorum per sententiam facienda, nam ibi fit æquiparatio cum homicidio, per quod non incurritur ipso facto talis priuatio, vt statim dicemus. Sed dici vlterius potest, virtute contineri hanc pœnam in alia, quæ imponitur ipso iure propter Simoniam, scilicet in suspensione perpetua ab officio, seu ab altari iuxta capit. *Tanta* de Simon. Sed respondetur, & falsum esse, propter Simoniam in beneficio incurri suspensionem ab ordine, vel ab officio, vt supra visum est, & falsum etiam esse, suspensionem ab ordine etiam perpetuam includere priuationem à beneficiis, cum neque irregularitas istam includat, vt in 5. tom. suis locis ostensum est. 4.

5. *De æquiparatione Simoniæ cum hæresi.* Neque etiam obstat æquiparatio illa Simoniæ cum hæresi: tum quia quoad culpam re vera non æquiparantur quoad æqualitatem: multo enim grauior est hæresi, sed æquiparantur vel secundum quandam imitationem, vel secundum originem Simoniæ, vt in principio huius materiæ diximus. Tum etiam quia æquiparatio in pænis non habet locum, nisi vel in particulari, vel saltem per clausulam generalem fit expressa in iure, neutro autẽ modo inuenitur, in iure facta talis æquiparatio: nam licet quoad aliquas circumstantias speciales interdũ æquiparentur in modo procedendi circa punitionẽ vtriusque delicti iuxta c. *Tanta*, de Sim. & c. 1. de Test. in 6. non licet tamen inde extensionem facere ad æquiparationem in omnibus pænis. Possumusque huic æquiparationi aliam opponere: nam Simonia etiam solet æquiparari homicidio, sed homicida nõ priuatur ipso iure beneficiis, vt est magis recepta sententia, & sumitur ex c. *Clericis*, Ne Clerici, vel Monachi, ibi *honore priuetur* (de quo alibi latius) ergo.

6. Dicunt vero aliqui, licet hæc sint vera de iure antiquo, nihilominus de iure nouo hanc pænã incurri.

ipso

Aliquorũ placitum. ipso facto per Extrauag. 2. de Simon. quatenus renouat omnes pœnas Simoniæ antiquorum Canonum, & disponit, vt ipso facto incurrantur. Nam hæc pœna erat fereda ex vi Canonum antiquorum, ergo nunc est latæ sententiæ ex vi illius nouæ dispositionis. Sed similem illationem sæpius negauimus, & improbauimus in superioribus, & in præsenti maiori ratione admittenda non est. Tum quia pœna priuationis ipso facto beneficiorum legitime obtentorum est vna ex grauissimis pœnis iuris, vnde non est verisimile, fuisse de nouo impositam sine ampliori explicatione. Tum etiam quia illa pœna formaliter, & expresse non inuenitur imposita iure antiquo, etiam vt ferenda, sed quatenus in pœna depositionis perpetuæ vel formaliter, vel radicaliter includitur, sed pœna depositionis non incurritur ipso facto propter sola illa verba generalia dictæ Extrauag. vt constat ex vsu Ecclesiæ, & iidem Doctores fatentur saltem ex benigna interpretatione Iuris, ergo multo minus sufficiunt illa verba, vt priuatio beneficiorum ipso facto incurratur. Accedit præterea, quod in eadem Extrauag. specialiter declaratur, incurri priuationem beneficiorum Simoniace acquisitorum & Pius V. in d. Constit. 5. ponens priuationem: prius restringit illam ad beneficia Simoniace acquisita, & postea specialiter extendit ad beneficia in posterum acquirenda, vt mox dicemus, ergo satis iudicat circa beneficia prius legitime acquisita nihil esse innouatum. Ac tandem vsus ipse satis hoc confirmat, & dictam Extrauag. interpretatur. Nemo enim dubitat, quin Simoniacus in beneficio, priusquam de illo crimine condemnetur, possit priora beneficia, quæ legitime habebat, resignare, & administrare tanquam verum ius in illa retinens. Et ita expresse tenet Nauarrus consil. 92. de Simon. & Vgolin. Tab. 4. cap. 6. §. 6. num. 3.

7. *Per sequentem actũ simoniacam nõ annullatur prior recta.* Vnde obiter colligo eodem modo, ac seruata proportione iudicandum esse de actionibus ordinatis ad perfectam eiusdem beneficii obtentionem, & inter subordinatis, vt sunt electio, Confirmatio, Collatio. Nam licet quælibet illarum Simoniace facta nulla fit, iuxta dictam Extrauag. 2. tamen si prior, v.g. electio rite facta sit, & confirmatio Simoniace fiat, nihilominus sola confirmatio erit nulla, & electio rata manebit, donec per iudicem annulletur. Quamuis contrarium sentire videtur Vgol. Tab. 4. c. 6. n. 4. §. *At quid*, citans Felinum, & alios in cap. *Sicut tuæ*, de Simon. quos intelligendos existimo de irritatione per condemnationem Iudicis, nam in pœnam Simoniæ commissæ in Confirmatione, merito potest electio alias valida irritari. De irritatione autem ipso facto non credo, id esse verum quia nullo iure est expressum, & alioqui ex natura rei potest electio esse valida, etiamsi confirmatio sit irrita iuxta c. *Si confirmationem*, de Elect. in 6. quia prius non pendet ex posteriori. Item, quia per electionem acquisitum est aliquod ius, subsequens autem Simonia non priuat ipso facto iuribus prius rite acquisitis, sicut non priuat prioribus beneficiis, nam est eadem ratio. Secus vero est è contrario, si *Secus si simonia sit in actu priori.* Simonia præcedat in actu priori, vt in electione: tunc enim confirmatio nulla erit, etiamsi absque simonia fiat. Et idem est cum proportione de collatione respectu confirmationis. Ratio est, tum quia deest fundamentum, sine quo non potest esse validus subsequens actus: Tum etiam, quia per priorem Simoniam manet quis inhabilis ad nouas obtẽtiones beneficiorum, vt statim dicemus.

8. *Simoniacus in vno beneficio non tenetur restituere fructus alterius perceptos.* Secundo colligo ex dictis, non teneri Simoniacũ in vno beneficio restituere fructus, quos ex beneficiis antea legitimè obtentis percepit, siue illi extẽt, siue consumpti sint quocumque modo, quia cum retinuerit ius in sua beneficia etiã fecit fructus suos, quia, vt supra dixi, Simonia in beneficio nõ inducit suspensionem in prioribus beneficiis, ergo simonia subsequens non impedit, quominus is faciat illos fructus suos, ergo nec est, vnde obligatio restituendi illos oriatur. Quærunt autem Iurisperiti, an per sententiam possit priuari simoniacus illis fructibus etiam antea perceptis, quasi retrotrahendo priuationem beneficii, de quo videri possunt Bernardus Diaz, & Rebuffus, vbi supra, & quos ipsi allegant. *An per sententiam posit illis priuari.* Ego (quia res est aliena) dico breuiter ex vi sententiæ, qua quis declaratur Simoniacus in beneficio, non priuari illis fructibus: hoc enim aperte sequitur ex dictis. Item, etiamsi per sententiam expresse *Resolutio.* cõdemnetur in priuatione priorum beneficiorum, si de fructibus prius perceptis nulla fiat mentio, non teneri ad restituendum illos, nec sub tali condemnatione illos comprehendi. Ratio est, quia illæ sunt pœnæ valde distinctæ, & ideo talis extensio esset contra omnem rationem pœnæ, vt per se constat. At vero si condemnatio iudicis extendatur ad priuationem talium fructuum, non possumus dicere talem condemnationem semper esse iniustam, quia tanta potest esse grauitas delicti, vt omnem illam pœnam mereatur, cum etiam ad pœnas corporales procedi possit, vt Pius V. in dicta constit. expresse statuit, ergo multo magis poterit imponi in pœnam priuatio illorum fructuum. Si tamen res attente consideretur, illa solum est tanquam noua quædam pœna pecuniaria, quæ in bonis, etiam quocunque alio modo acquisitis iusto arbitrio Iudicis imponi posset. Per se tamen loquendo, & solum ex eo titulo, q̃ illi fructus percepti sunt ex beneficiis post cõmissum delictum consecutis, non existimo posse, vel debere quempiam illis fructibus priuari, quod in generali copiose tractat Felin. in c. *De quarta*, de præscript. n. 32. & 33.

Vltimo addendum est, Simoniacum in beneficio fieri inhabilem ad obtinẽda beneficia. Hoc quidem indubitatum est de ipsomet beneficio Simoniace obtento: nullo enim modo potest illud retinere, etiam per nouam consecutionem, vel collationem sine speciali dispensatione. Vt colligitur clare ex cap. penult. de electione, vbi id notant Panorm. & alii expositores, & in cap. *De Simoniaie*, de Simonia. De aliis autem beneficiis Nauar. consil. 91. de Simonia, num. 5. & consil. 92. n. etiam 5. ex professo probat hãc inhabilitatem ad futura beneficia non incurri ipso Iure, donec aliquis condemnetur. Et conatur in hunc sensum adducere constitutionem Pii V. Sed aliquantulum confuse loquitur nihil distinguendo inter beneficium simoniace acquisitum, & alia. Et ideo, Vgol. Tab. 4. c. 6. §. 6. reprehendit Nauarrum, ac si dixerit, Simoniacum in beneficio non manere inhabilem etiam ad illud beneficium obtinendum, & quasi senserit, Pium V. in hoc derogasse Iuri communi: quod merito ipse impugnat, cũ in cõstitutione Pii V. nullum sit verbum reuocans antiqua Iura, imo confirmans, vt expresse constat ex verbis eius, quæ etiam ostendunt potius intentionem augendi pœnas, quam minuendi: Non existimo tamen Nauarrum docuisse contrarium, sed solum ex vi Motus Pii V. non induci nouam inhabilitatem ipso iure, quod videndum superest, quo sensu verum esse possit. 9. *De inhabilitate per simoniam.*

Quod ergo attinet ad alia beneficia, difficultatẽ ingerit, quia Pius expresse dicit tam de acquirente dignitates, quam beneficia simoniace, *Illis sit ipso iure priuatus, & perpetuo sit inhabilis ad ea, & quæcunque alia beneficia Ecclesiastica obtinenda.* Cum ergo expresse dicat *ipso iure*, necesse est, vt particula illa aliquem effectum habeat. Et ideo certum existimo, & hanc pœnam esse impositam per illam legem, & incurri antè sententiam condemnatoriã: alias illa particula nullum haberet effectum. Sed dubitari potest, an incurratur etiam ante sententiã declaratoriam. Nam Vgol. supra affirmat, ante omnẽ sentẽtiam incurri. 10. *An inhabilitas incurratur ante sententiam declaratoriam.*

Tum quia inhabilitas talis pœna est, vt sine actione hominis per ipsam legem immediate inferri possit: nam est veluti quædam irregularitas, quæ incurritur ex vi legis. Tum etiam, quia eodem modo dicit Pius V. *Ipso iure sit inhabilis ad illa, & alia beneficia acquirenda.* Constat autem ad illa beneficia, quæ Simoniace obtenta sunt, inhabilitatem incurri, ipso facto, absq; vlla sententia, ergo etiam ad alia. Contrariam nihilominus sententiam tenet Nauarrus d. consil. 92. quam præcipue fundat in illo verbo eiusdem Constitutionis: *Quicumque detestabile crimen simoniacæ prauitatis commisisse conuinctus fuerit in conferendis ordinibus*: Nam hæc verba manifeste requirunt præuium iudicium. Quod si respondeas, illa verba tantum esse posita in Simonia in ordine: Cōtra hoc obiicit, quod cum ibi sint tres clausulæ, scilicet, de ordine, dignitate, & beneficio, limitatio in vna posita, intelligitur posita in aliis, quia clausula posita in vna parte dispositionis intelligitur extendi ad totam dispositionem, quando est eadem ratio.

11\. Sed certe in rigore illius iuris videtur probabilior prior opinio, nam potius ipsa mutatio verborum, & diuersus modus puniendi vnam, vel aliam Simoniam, indicat, verba illa non generaliter pro tota dispositione, sed specialiter pro Simonia in ordine fuisse posita in prima clausula: nam in ea additur pœna incarcerationis per annum, quæ manifeste requirit executionem per hominem, quæ pœna non ponitur pro Simonia in dignitate, vel beneficio, & ideo illa limitatio ibi omittitur, & factum ipsum immediate punitur ipso iure priuationibus, & inhabilitatibus, ad quas non requiritur factum hominis. Et de priuatione beneficii, & dignitatis simoniace acquisitæ, & inhabilitate ad illa, certum est incurri ante omnem sententiam: ergo signum est, priorem limitationem non cadere in posteriores clausulas. Denique in quarta clausula, quia contra illos, qui sæpius committunt hoc crimen, voluit Pontifex eandem limitationem habere locum, illā repetiuit, ergo signum est, nō posuisse illam in principio pro tota dispositione. Dixi autem, *in rigore illius iuris*, quia Nauar. ait, illam pœnam quoad hunc effectum non esse vsu receptam, quod mihi etiam ex his, quæ intelligere potui, est valde verisimile, quo posito, non incurretur illa pœna saltem ante sententiam declaratoriam, etiamsi aliæ incurrantur, quia potest consuetudo derogare vni parti legis, & non aliis. Eo vel maxime quod aliæ pœnæ nituntur etiam Iure antiquiori, quod derogatum nō est, vt dixi. Inhabilitas autem ad omnia alia beneficia in futurum acquirenda, omnino noua est, & ideo, vbi clare non constiterit Constitutionem Pii V. esse receptam in priori rigoroso sensu: existimo posse in praxi seruari tuta conscientia opinionem Nauarri, & non esse necessariam dispensationem ad alia beneficia, quando delictum non est ad forum contentiosum deductum, & in eo declaratum.

CAPVT LIX.

Vtrum pretium Simoniace obtentum ex iure Diuino, & naturali restituendum sit?

1\. VLtima pœna Simoniæ esse potest, vt accipiens temporale pretium pro re spirituali non possit pretium retinere, sed illud restituere obligetur: quia vero hic effectus interdum consequitur ad actionem turpem ex naturali obligatione absque ratione pœnæ, ideo priusquam de illo sub ratione pœnæ dicamus, videndum est an sequatur ex Simonia, naturali obligatione. Hæc autem quæstio non habet locum, nisi in Simonia reali ex vtraque parte, quia si pretium non est solutum, clarum est, non posse obligari eum, qui rem spiritualem ex Simoniaco pacto tradidit, ad aliquid restituendum, quia nihil temporale accepit: tenebitur tamen illud non recipere, vel ex iustitia, vel saltem ex Religione Simoniacam actionem perficiat & consummet, & ne in censuras incidat, iuxta superius dicta. Si vero pretium anticipatum accepit, & rem spiritualem nō tradidit, certum est apud omnes obligari ex iure naturali ad pretium illud restituendum, quia nec potest dare beneficium, quia semper tenetur non complere Simoniam, & multo magis ex parte rei spiritualis, nec etiam potest, retento suo beneficio, retinere etiam pretium, quia nullum habet iustum titulum retinendi. Quia, qui illud dedit non absolute, vel liberaliter donauit, sub pacto oneroso, & sub conditione, vt sibi daretur beneficium, quæ conditio, licet turpis sit, dum non impletur, sufficit, vt voluntas non habeat absolutum effectum transferendi pecuniam in dominium alterius, sed tātum sub conditione, & sub onere restituendi, si conditio non impleatur: & hoc tanquam indubitatum supponunt Doctores omnes. *Qui dedit sacrum tenetur non recipere pretium.* *Pretium ante acceptum est restituendum.*

Ex quo est consequenter inferendum in eo casu, & in eo genere Simoniæ restitutionem pecuniæ esse faciendam eidem, qui illam contulit, & non pauperibus, vel Ecclesiæ. Ita Caietan. in Sum. ver. Simonia. Vict. 2. p. Relect. nu. 6. Sot. quæst. 8. art. 5. Et idem sentit Nauar. nu. 104. Et est res clara stando in iure naturali. Probatur, quia semper in illo mansit ius ad tale pretium recuperandum, si res promissa ei non daretur. Hoc enim ius ex vi dominii, quod habebat in illam pecuniam ei conuenit, & nunquam illud à se abdicauit, quia voluntas dandi, quam habuit ad hoc non fuit efficax, vt explicatum est. Præterea ex vi solius iuris naturalis, aut Diuini pecunia illa non debetur Ecclesiæ, vel pauperibus. Vbi enim est, vel vnde colligi potest tale ius? Certe non nisi gratis confingi potest, vt in sequentibus etiam dicemus, ergo cum non possit retineri à recipiente, vt ostensum est, restituenda est danti, ex vi iuris naturalis. Sed nec per Ecclesiasticum ius est ille, qui dedit tale pretium, priuatus iure suo ad talem rem recuperandam: quia, vt supra ostensum est, per hanc simoniam conuentionalem completam tantum ex parte pretii, nulla pœna Ecclesiastica ipso Iure incurritur, illa autem priuatio esset pœna, non ergo incurritur ipso Iure. 2. *Cui sit restitutio facienda.*

Potest vero contra hoc obiici, quia illa datio pecuniæ fuit turpis ex vtraque parte tam dātis, quam accipientis, ergo non est restituenda danti, iuxta quandam cōmunem doctrinam Iuristarum, quod turpe lucrum, si restituendum sit, non est reddendum danti, quando ille turpiter reddit, iuxta leg. 1. 2. & 3. & leg. *Si ob turpem.* ff. d. Condict. ob turpem causam. Et lege 1. Codice eodem. Sed de intellectu huius regulæ late disputatur in materia de Restitutione, & videri potest Couarruuias Regula, *Peccatum*, 2. parte. §. 2. numero 7. Medin. Cond. de Restitutione, quæst. 19. & 20. Sot. lib. 4. de Iustitia, qu. 7. artic. 1. Nauarrus in Manual. cap. 17. num. 30. & sequentibus. Nunc breuiter dico, illam regulam ad summum procedere post sententiam Iudicis, quia non potest fundari in sola rei natura, sed in pœnali lege, quæ inducat talem priuationem, quæ ordinarie non obligat ipso facto, sed post sententiam, & in præsenti est certum ex dictis. Per sententiam autem ille, qui sic dedit pecuniam, posset quidem puniri, & consequenter priuari sua pecunia, & præcipi etiam posset, vt daretur pauperibus, sed hoc nihil ad rem præsentem spectat, solum ergo superest quæstio de Simonia reali. 3. *Obiectio.*

4\. In qua prima opinio absolute, & vniuersaliter affirmat, vendentem Simoniace rem spiritualem, teneri *1. Opinio asserēs vendentem*

dantem Simoniace teneri ad restitut. pretii. teneri ex iure naturali ad restituendum pretium. Hæc sententia solet attribui D. Thom. d. qu. 100. articul. 6. quatenus in corpore probat, obligationem restituendi oriri ex diuino iure, quia contra voluntatem domini venditur res spiritualis, & ideo quod pro illa accipitur, retineri non potest: Et ita illam acriter defendit Soto tanquam D. Thomæ sententiam dicta quæstione 8. articulo 1. & videtur consentire Caiet. in illo art. 6. saltem quoad Simoniam realem, nam respondendo ad obiectionem primam videtur in hoc constituere differentiam inter Simoniam mentalem, & conuentionalem. Absolute tenet illam Adrian. Quodlib. 9 articul. 3. Item Henricus Quodlib. 6. quæst. 26. qui excipit Simoniam, quia prohibitam, quando mentalis tantum est, & qua statim. In hac sententia videtur esse Medina, Cod. de Rest. qu. 2. quatenus ait, obligationem restituendi oriri ex eo, quod pretium accipitur pro spiritualibus, quæ nullam æstimationem habent, Quod etiam approbant Nauar. cap. 17. n. 32. Couar. in Regul. *Peccatum*. 2. p. §. 2. num. 7. & in eam propendet Panormitan. in capit. vlt. de Simon. in vltimis verbis.

5. Fundamentum. Fundamentum huius sententiæ est, quia illud pretium iniuste accipitur, & ideo ex natura rei est restitutioni obnoxium, consequentia clara est ex materia de Iustitia. Antecedens probatur primo,

I. Quia contractus ille venditionis est iniustus: nam Simoniacus vendit rem non suam contra voluntatem Domini, qui gratis dare præcipit, ergo cōmittit iniustitiam vendendo, ergo & accipiendo pretium.

II. Secundo ille, qui sic vendit, accipit pretium pro re, quæ non est pretio æstimabilis, sed hoc est contra æqualitatem iustitiæ, vt constat, ergo. Tertio ideo in vsura obligatio restituendi nascitur ex intrinseca rei natura, absque alia pœna, quia venditur in ea aliquid, quod proprio pretio æstimabile non est, sed hoc inuenitur in Simonia, ergo. Quarto, quia alias licet quis exigeret centum aureos pro Missa dicenda, vel conferendo Baptismate, non teneretur ex natura rei aliquid restituere: Probatur, quia, si non tenetur propter pretium, ideo est, quia res, quam dat alicuius æstimationis est, & ideo non censetur facere contra iustitiam, vendendo illam: ergo nec propter quantitatem pretii tenebitur, quia etiam non facit iniustitiam in illo. Quod probatur, quia res illa maioris æstimationis est, quam totum illud pretium. Quod si dicas, in æstimatione humana actionem illam non ita æstimari, eadem ratione, nec pro vllo pretio potest iuste dari.

6. 2. Opinio contraria negat. Secunda opinio extreme contraria negat in vniuersum, sequi ex natura rei obligationem restituendi ex venditione Simoniaca. Hæc est sententia communis Canonistarum in cap. vlt. de Simon. vt affirmat, & sequitur Nauar. dicto cap. 23. num. 103. & latius in Comment. eiusdem capit. num. 12. Tenet Victor. 2. p. Relect. num. 4. Siluest. verb. *Simonia*, quæst. 20. dist. 1. Armil. n. 59. Caiet. eod. verb. circa fin. Sumitur ex D. Thom. d. quæst. 100. art. 6. ad 6. vt videbimus. Probatur primo: Quia Simonia mentalis, etiam opere subsecuto non obligat ad restituendum, ergo nec Simonia realis obligat ex vi iuris diuini. Antecedens habetur in cap. vlt. de Sim. Consequentia probatur, quia si ex reali simonia oritur illa obligatio ex natura rei, oportet, vt sequatur ex vi ipsius actionis secundum se, & ex iniustitia in illa inuenta, sed eadem est actio, & iniustitia in opere subsecuto ex Simonia mentali, & solum differunt in modo, quia in vna Simonia intercedit pactum explicitum, vel implicitum, & non in alia, quod parum refert ad restitutionem, si iniquitas est eadem. Et confirmatur, nam hac ratione vsura mentalis cum opere subsecuto obligat ad restitutionem iuxta capit. *Consuluit*. de Vsur. quia habet eandem malitiam, quam vsura realis, ergo idem est in præsenti.

Secundo probatur: quia pretium Simoniæ ex natura rei non est restituendum ei, qui illud dedit, ergo nulli, ergo nec restituendum est. Secunda consequentia est euidens, quia restitutio est actus iustitiæ, quæ est ad alterum, vnde si non datur alter, cui tale pretium debeatur, signum est non esse restitutioni obnoxium. Prima item consequentia probatur: quia naturalis obligatio restitutionis seclusa lege positiua, per se tendit ad illum, qui est, vel fuit, & esse debet dominus rei restituendæ, & si illi non debetur, nemini debetur, ex vi iustitiæ, quia non est vnde oriatur talis obligatio: in præsentia autem dominus pretii fuit, qui illud dedit, & non alius, ergo si illi non debetur, nemini debetur ex natura rei. Probatur ergo antecedens, quia ille voluntate sua abdicauit à se dominium talis rei, & transtulit in alium, ergo iam non debetur illi ex iustitia. Dices inuoluntarie dedisse, quia non potuit aliter habere spiritualem rem. Sed contra, nam hoc modo omnis, qui emit, inuoluntarie dat pretium, quia non potest aliter obtinere merces, nam si posset, mallet certe eas sine pretio habere, ergo hoc inuoluntariū non impedit translationem dominii. 7. Responsio refutatur.

8. 3 Argum. Vnde argumentor tertio: Nam alter, qui vendit, factus est Dominus illius pretii, ex natura rei loquendo, idque ex voluntate prioris Domini absolute largientis illud, vt nunquā reddendum, dummodo causa largitionis impleatur, ergo qui recipit, non tenetur illud restituere, quia nec ratione acceptionis, quoniam à vero Domino voluntarie largiente accepit, nec ratione rei acceptæ, quia est sua. Antecedens probatur, quia recipiens est capax talis dominii, per nullam enim legem inhabilis factus est, vt supponitur, & acceptat illud ab eo, qui dare potest, quid ergo impedire potuit dominii acquisitionem? Vltimo (in quo solo est punctum difficultatis) accipiens pretium, nullam fecit iniuriam danti, ergo non tenetur restituere. Consequentia supponitur, vt clara. Antecedens probatur, tum, quia Simonia, vt sic, non est iniustitia, sed irreligiositas: tum quia ibi nulla vis, aut deceptio interuenit, sed voluntaria commutatio. Dices in hoc esse iniustitiam, quod res pretio non æstimabilis pro pretio datur, talis enim est iniustitia vsuræ. Sed contra, quia res spiritualis non ideo dicitur pretio inæstimabilis, quia nihil valeat: sicut est mutuum in vsura, sed quia est maioris æstimationis, & valoris quam sit omne temporale pretium.

9. 3 Opinio respondet cum distinctione. Tertia opinio distinctione vtitur inter Simoniam intrinsece talem, vel solum quia prohibitam, & de priori affirmat, esse de iure Diuino restitutionem, de posteriori vero minime. Hæc distinctio sumitur ex Angelo ver. *Simonia*, septimo, numero primo, quatenus dicit, Simoniam mentalem contra ius Diuinum obligare ad restitutionem: non vero contra ius humanum. Rationem differentiæ hanc significat, quia ius humanum in dicto capitulo vltimo, de *Simonia*, noluit obligare ad restitutionem in Simonia mentali, quando est tantum mala, quia prohibita, ergo signum est, restitutionem in illa materia solum oriri iuxta id, quod perscriptum est de iure positiuo. Quod autem in alia materia non pendeat restitutio ex positiuo iure, non tam probat, quam supponit, fortasse ex fundamentis primæ sententiæ. Pro hac sententia citat Panormitanū in dicto capite finali. Sed ille non adhæret firmiter illi sententiæ, sed in primam magis inclinat, vt supra dixi. Tenuit autem hanc sententiam Hostiensis ibi, & sequuntur Antoninus, & Calderus, & Syluester tribuit illam Innocentio, quod tamen Nauarrus negat. Veruntamen Innocent. in capit. *Tuanos*, de Simonia, aperte vtitur illa distinctione, ait enim, in Simonia contra ius Diuinum solam voluntatem facere Simoniacum, non vero in Simonia, quia prohibita, quod intelligi non potest abso-

absolute de culpa, esset enim intolerabilis error, intelligit ergo de Simonia obligante ad restitutionem, seu punita ab Ecclesia. In c. autem vlt. ego non inuenio expositionem, quam Nauar. allegat. Eodem autem modo, quo de Innocen. diximus, potest pro hac sententia allegari. Glos. in ca. *Ex parte*. 1. de Offic. deleg. verb. *Dimittere*. Ac denique Henric. in dicto Quodlib. videtur idem sentire. Hæc vero sententia communiter reiicitur, tanquam improbabilis, sed fortasse magna ex parte veritatem continet, licet non integre.

10. *Suppositio 3. ad resol.* Pro resolutione suppono, illam pendere ex vnico principio videlicet, An Simonia contineat iniuriam cõtra iustitiam commutatiuam ex parte vendentis, respectu ementis. Nam si illam continet, sine dubio obligat ad restitutionem ex Diuino iure naturali: Si vero talem iniustitiam nõ continet, talem obligationem non inducit, & vtraque pars tam in Simonia naturali, quam prohibita locum habet. Quia restitutionis obligatio non oritur, nisi ex iustitia commutatiua, vnde supponit inæqualitatem factam contra eamdem iustitiam, ergo in præsenti regula restitutionis, seclusa lege positiua, sumenda est ex iniustitia commissa. *2. Suppo sit.* Suppono autem vlterius ex dictis supra cap. quamuis ratio Simoniæ formaliter opponatur Religioni, & ideo malitiam hanc formaliter, & inseparabiliter habeat: Nihilominus habere posse frequenter malitiam iniustitiæ adiunctam, quamuis non semper, nec necessario illam habeat, vt illo loco declaraui.

11. *1. Conclus.* Iuxta hæc ergo principia duabus regulis propositam quæstionem definiendam censeo. Dico ergo primo: Quoties Simoniacus iniuste agit, rem spiritualem vendendo: ex diuino, ac naturali iure tenetur restituere pretium pro tali re acceptum: non formaliter ratione simoniæ, sed ratione iniustitiæ. Hæc assertio data hypothesi, scilicet, quod venditio hæc fiat cum iniustitia, est euidens ex principiis positis: suppono enim, semper esse sermonem de iniustitia contra commutatiuam iustitiam. Ex tali enim iniustitia semper nascitur obligatio restituendi, per se loquendo. Et declaratur, nam si ille peccat contra iustitiam, vendendo, ergo exigendo pretium iniuste agit, ergo & retinendo: quia eadem est vtriusque ratio. Qui autem non potest iuste rem tenere, tenetur illam restituere, vt per se constat, ergo. Solum superest, vt in particulari explicemus, modos, casus, & rationes huius iniustitiæ, sic enim & regula, & ratio eius notior fiet.

12. *1. Modus iniustitiæ.* Primo ergo committit quis hanc iniustitiam Simoniacam (vt sic dicam) quando pro functione spirituali, ad quam præstandam ex iustitia tenetur, pretium exigit. Vt si parochus, qui ratione sui officii, & præbendæ tenetur ex iustitia confessionem audire suorum subditorum, vel Missam facere, & similia, ipsamet ministeria suis subditis vendat, & sic de aliis. Tunc ergo clara est obligatio restitutionis, quia clara est iniustitia. Addo præterea, in tali casu non solum ex vera Simonia contra ius Diuinum, sed etiam ex præsumpta, vel vera contra ius Ecclesiasticum, oriri obligationẽ restituendi. Nam si ille non exigat nouum illud emolumentum, vt pretium spiritualis ministerii, sed, vt stipendium, formaliter, & ex vi intentionis non committi veram Simoniam, sed vel præsumptam, vel contra Ecclesiæ prohibitionem: & nihilominus, quia iniustus est, tenetur restituere, quod sic extorquet. Vt si miles, vel famulus, qui accepit integrum, & sufficiens stipẽdium pro militia, vel seruitio, noluit postea militare, vel seruire, nisi nouum stipendium accipiat, non erit Simoniacus, sed iniustus, & retinere non poterit, quod sic extorquet: ita ergo erit in præsenti, etiamsi per modum stipendii duplicati, vt sic dicam, illud extorqueatur. Ergo à fortiori quando exigitur per modum pretii, eadem nascetur obligatio: nam adiectio malitiæ Simoniæ non potest excusare obligationem ex iniustitia ortam, vt per se constat. Et hæc assertio procedit in Prælatis petentibus aliquid pro dispensationibus, consecrationibus, & similibus, quæ ex vi sui muneris, & officii præstare tenetur, nam est eadem ratio. Neque oberit, quod fortasse dans pecuniam, etiam simoniam committat, quia deberet potius carere spirituali ministerio, quam illud emere, quia in hoc non peccat contra iustitiam, sed contra religionem; & alioqui iniuriam patitur, & qui illam facit, non fit melioris conditionis propter peccatum alterius: ergo illud nihil obstat, quominus exigens tale pretium, ad restitutionem maneat obligatus.

Secundo sequitur: Prælatum Ecclesiæ, qui vendit beneficia, vel officia Ecclesiæ, quorum non est Dominus, sed dispensator, vel distributor, teneri ex Diuino, ac naturali iure restituere pretium Simoniace acceptum. Probatur, quia ille non tantum contra religionem, sed etiam contra iustitiãm peccat. Probatur, quia ille non est Dominus beneficii, vel officii, neque habet ius aliquod in illis, sed qui vendit rem non suam, peccat contra iustitiam, ergo. Item œconomus, qui à Patrefamilias haberet potestatem gratis conferendi officia domus suæ, peccaret contra iustitiam, illa vendendo, & teneretur ad restituendum pretium: Similiter hæres, qui ex voluntate testatoris teneretur distribuere dotes Virginum, vel alia legata pia, prudenti arbitrio suo, contra iustitiam peccaret, aliquid exigendo à talibus personis, solum pro eligendis illis, ad implendam heredis voluntatem, sed ita se habent Prælati Ecclesiæ in hac distributione, nam sunt meri dispensatores, & nullum habent ius in illis beneficiis, vel officiis, nec ad præoccupandum aliquo modo fructus illorum. Imo hic etiam habet locum ratio facta in præcedenti puncto, quia ex vi sui muneris, & officii tenentur hæc omnia gratis dispensare. 13. *2. Modus.*

Atque hæc ratio concludit, non solum oriri hanc obligationem ex venditione beneficiorum, aut officiorum spiritualium, sed etiam ex venditione officiorum temporalium, quæ communi iure vendi prohibentur, siue in illorum venditione committatur Simonia vera, siue impropria, quia satis est, quod committatur iniustitia, vt re vera committitur. Quia Prælati nullum habent ius ad vendendum talia officia, vnde pretium illorum iniuste accipiunt & per quandam anticipatam extorsionem, priuant recipientes illa officia vtilitate, & stipendio integro ipsis debito, iuxta talem ecclesiæ institutionem, pro muneribus, & functionibus eorumdem officiorum. Et eadem ratione electores ad beneficia, quando ratione alicuius muneris tenentur ad eligendũ, ad restitutionem tenentur, si quid accipiunt pro eligendo digno, & non indigno, quia ad illud ex iustitia commutatiua tenentur. Aliqui vero censent, non esse idem, quando aliquis accipit pecuniam, vt eligat digniorem, prætermisso digno, quia ad id non tenetur ex iustitia commutatiua, sed ex sola distributiua, cuius sola violatio non obligat ad restitutionem. Quod quidem ex hoc capite probabile est: tamen oportet considerare, illum ex officio teneri ad iustam electionem faciendam, & ideo ex eo capite, quod munus ex officio debitum vendit, contra iustitiam commutatiuam peccare videtur, & ideo probabilius censeo, tunc etiam ad restitutionem teneri. 14.

Tertio infertur eum, qui vendit functionem spiritualem, ad quam ex officio, vel iustitia non tenetur, nihilominus, si vendat illam, vt talis est, seu propter effectum spiritualem, quem habere potest, teneri ad restituendum pretium pro illa acceptum ex vi iustitiæ, & naturalis legis. Hæc assertio in primis declaratur, quia hæ functiones prout inter homines commutari possunt, numquam sunt adeo 15. *3. Modus.*

adeo spirituales, quin inuoluant aliquam actionem materialem, seu corporalem, ac mere humanam, quæ secundum se considerata esset pretio æstimabilis, si non esset eleuata ad esse supernaturale, seu spirituale, ratione cuius Simonia est, illam vendere, *Aduertendum 1.* vt supra dictum est. Nihilominus tamen existimo, quod si de facto vendatur talis actio, nō tamen pluris, quam ratione sui laboris, vel operis valere posset, si tantum esset quoddam corporale seruitium, licet venditio sit Simoniaca, nihilominus ex illa nō oriatur obligatio restituendi, quia in effectu, & in re ipsa interuenit æqualitas inter actionem illā materialiter spectatam, & pretium, quod pro illa datur. Nam licet coniunctio spiritualis cum illa functione materiali efficiat, vt secundum rectam rationem, illa materialis actio iam nō debeat pretio æstimari, quia est sacra effecta: nihilominus non potest efficere, quin illa materialis actio suam materialitatem, vt ita dicam, retineat, & cōsequenter suam æstimabilitatem intra latitudinem iustitiæ: esto illa non possit exerceri sine sacrilegio, seu simonia. Hinc ergo fit, vt si in pretio non excedatur vltra illam materialem æstimationem non fiat iniustitia: & consequenter nec obligatio restituendi oriatur.

16. *Aduertendum 2.* Deinde aduerto ex superioribus, pro his functionibus posse aliquid accipi per modum stipendii, licet non per modum pretii, si ergo ponamus, aliquem postulasse pretium sub ratione pretii, non tamen in quantitate, quæ excederet iustum stipendium, dico, illum, quamuis Simoniam commiserit in rigore non teneri ad restituendum, sed tantum ad mutandam intentionem, & posse retinere, illud idem emolumentum per modum stipendii, & eum, qui dedit non posse esse in hoc rationabiliter inuoluntarium, quia in re ipsa non fuit facta inæqualitas inter dantem & recipientem, sed error fuit in intentione, & modo, ex quo non oritur obligatio restituendi, vt constat.

17. *In quibus versetur quæstio.* Procedit ergo assertio, quando in pretio exceditur vltra valorem materialis actionis præcise, & secundum se spectatæ, & vltra omnem considerationem iusti stipendii. Et sic probatur assertio, quia in tali actione nulla relinquitur iusta ratio exigēdi tale pretium: ergo est iniusta exactio: ergo ex illa oritur ex natura rei obligatio restituendi. Antecedens patet, quia sola spiritualitas actionis non facit illam æstimabilem maiori pretio materiali & humano, sed nullus alius titulus augendi pretium ibi interuenit, vt constat: ergo sine iusto titulo fit talis exactio. Maior patet duplici ratione sæpe tacta. Vna est, quia illa spiritualitas est res alterius ordinis ab omni humano commercio, & consequenter ab omni collatione, & comparatione cum temporali pretio, vt in ea possit seruari iustitiæ æqualitas. Vnde nec per legem taxari posset pretium pro tali re, ita vt esset iustum, neq; per prudentem hominis æstimationem, quod est signum materiam illam esse prorsus incapacem talis æstimationis, ac subinde esse inuendibilem, nō solum ratione Religionis, sed etiam ratione iustitiæ. Quod potest confirmari exemplo vsuræ, ideo enim ex illa oritur obligatio naturalis restituendi, quidquid vltra capitale exigitur, quia capitale non plus valet ratione solius mutuationis, eo quod mutuatio secundum rectam, & prudentem rationem, non est proprio pretio æstimabilis.

18 *Responsio.* Sed responderi potest, esto spiritualitas illa non habeat certam æstimationem per legem, vel communem vsum, nihilominus ex conuentione partium contrahentium posse pretium constitui, ac designari mutuo cōsensu, nec fiet iniuria ementi, quia res, quæ illi datur, re vera est magnæ æstimationis, quæ licet sit in valore alterius ordinis, ex conuentione partium ad humanam æstimationem reducitur. Nec erit simile de vsura, quia ibi mutuatio præcise spectata, non est aliquid pretio æstimabile, nec res alicuius valoris proprii, quia non est aliquid distinctum ab ipsa pecunia, quæ mutuo datur, hic vero spiritualis actio, vt talis est, aliquid est magni momenti, & æstimationis, quæ licet tanta sit, vt non debeat pecunia comparari, nihilominus si comparetur, non videtur fieri iniuria ei, cui propter pecuniam datur. Vt si DEVS daret homini licentiam vendendi has functiones, vel gratias gratis datas, sicut fieri posse in superioribus, diximus: tunc certe non faceret ille homo iniuriam aliis, petendo pecuniam, & conuentionem cum illis faciendo de certo pretio, non obstante excellentia rei venditæ.

Propter hanc replicam addendam vlterius censeo, 19.
hæc officia spiritualia, vt talia sunt, non esse sub dominio humano, sed ad solum Deum, vt ad verum Dominum pertinere, ipsum autem solum dedisse hominibus potestatem illa gratis dispensandi, & transferendi, & ideo vendentes tales functiones ratione spiritualitatis iniuste agere contra Diuinū, & naturale ius. Sicut peccat contra idem ius dispensator aut eleemosynarius Episcopi, aut heres, qui pia legata, aut eleemosynas, quas Dominus, seu Prælatus misericorditer fieri iubet, vendit, & tenetur ex iustitia totum pretium receptum restituere, vt est in confesso apud omnes: est enim in præsenti omnino eadem ratio. Declaratur hæc consecutio, quia Christus Dominus ita instituit has spirituales functiones, vt Sacramenta, sacrificium, & similia, vt omnibus concesserit ius ad illa gratis obtinenda, solumque illis imposuit onus alendi ministros, & ipsis ministris non concessit ius nisi ad stipendium sustentationis postulandum, iuxta modum ab Ecclesia præscriptum, vel præscribendum, & ipsa Ecclesia eodem modo instituit alias actiones sacras, quæ ex illius proxima institutione aliquam vtilitatem spiritualem habent, ergo si aliud pretium exigant, hi, qui hæc spiritualia administrant, iniuriam faciunt fidelibus, quia & excedunt ius sibi datum, & priuant fideles iure sibi à Christo concesso, ergo tenentur ad restitutionem talis pretii ex vi iustitiæ. quia sine iusto titulo, immo contra iustitiam illud exigunt. Vnde obiter considerari potest magna differentia inter dantem spiritualem functionem, & dantem pretium, quod dans spirituale, exigendo pretium facit iniustitiam, qui autem recipit spirituale petendo illud gratis dandum, non facit iniustitiam. Item, qui pretio emit, non facit contra substantiam (vt sic dicam) voluntatis Domini rei spiritualis, sic recipiendo illam, qui autem illam vendit, agit contra substantiam voluntatis Domini, qui nō dedit talem facultatem, sed potius vetuit acceptionem pretii. Hoc ergo est præcipuum fundamentum restitutionis ex natura rei in talibus rebus seu actionibus.

Dices, hoc ad summum procedere in illis mini- 20.
stris, qui ex officio tenentur ministrare hæc spiri- *Euasio.*
tualia, nam alii cum ex iustitia non teneantur illa ministrare, non faciunt iniustitiā, pro illis exigendo pretium conueniens, licet peccent contra Religionem, ac subinde non tenebuntur restituere. Respondeo, rationem factam vniuersalem esse. Nam *Respondetur.* omnes hi ministri tenentur ex officio, & ex iustitia gratis ministrare, sed diuerso modo, nam præbendati, seu stipendiati ab Ecclesia ad tale munus, tenentur ex iustitia ad exercitium actus, & ad seruiendum gratis: non solum prout gratis opponitur pretio, sed etiam, vt excludit nouum stipendium. Alii vero, qui non sic habent ab Ecclesia stipendium, non obligantur ex iustitia simpliciter ad exercitium actus, id est, ad ministrandum, obligantur vero ex iustitia quasi ad specificationem actus vt si ministrare voluerunt, gratis id faciant, nec possunt exigere nisi iustum stipendium. Nam veluti sub hac conditione est illis concessa potestas ministrandi, & ita

ti a non habent ius aliquod amplius exigendi. Sicut si Respublica crearet tabelliones, vel iudices arbitros, & illos non obligaret ex iustitia ad suum officium exercendum, constitueret tamen illis, & præscriberet, quid deberent exigere, & recipere, quando illud exercere vellent, contra iustitiam peccarent, si plus exigerent, etiamsi absolute possent officium non exercere: sic autem Christus omnibus suis ministris siue necessariis, siue voluntariis præscripsit, vt sustentationem possent recipere, & non aliud, vtrique ergo contra iustitiam peccant, si plus exigant. Et hoc etiam confirmari potest ex sensu, & vsu Ecclesiæ, nam sine dubio iniustus censeretur Sacerdos, qui ad suum arbitrium peteret excessiuum stipendium pro vna Missa, vel pro vno Baptismo, vel simili fortasse propter inopiam Sacerdotum, vel aliam similem causam, censereturque vexationem iniustam facere, ergo multo magis, si vltra stipendium peteret pretium.

21. *Vtrum hæc doctrina locum habeat in rebus sacris permanentibus? Respondetur affirmatiue.* Sed quæres, An hoc etiam habeat locum in rebus sacris, seu spiritualibus permanentibus, quæ nõ habent annexam consequenter aliquam temporalitatem, sed tantum antecedenter, vt sunt vasa sacra, grana benedicta, agnus Dei, & similia. Respondeo maxime habere in illis locum, proportione seruata. Nam si ratione spiritualitatis (vt sic dicam) carius vendantur, quam alias valeant, non solum Simonia, sed iniustitia committitur, & ideo ille excessus iure naturæ restituendus est. Ratio est eadem cũ proportione applicata, quia consecratio, vel quid simile spirituale non auget valorem rei temporalem, seu pecunia æstimabilem. Tum quia hæc est prudens æstimatio omnium hominum prudentum, à qua solet valor rerũ sumi, maxime quando lex illã non taxat. Tum etiam quia spiritualitas illa non cadit per se sub dominium hominis, vt ab eo vendi possit, sed solum ratione materiæ, cui veluti affixa, & ideo solum possunt tales res iuste vendi ratione materiæ. *De reliquiis.* Dices: ergo reliquiæ v. g. quæ ratione materiæ nihil valent, pro nullo omnino pretio vendi poterunt sine iniustitia, quod videtur incõueniens, quia non tenetur quis gratis illas dare, cum vere sint suæ. Ad hoc aliqui fatentur, illam esse Simoniam, non iniustitiam, sed certe si Religio obligat ad dandum illas gratis, si dentur, quamuis absolute nõ obliget ad dandum, non video cur non sit idem dicendum de iustitia, si illæ res non sunt in se dignæ pretio. Sicut iustitia non obligat ad mutuandum, obligat tamen ad gratis mutuandum, si quis mutuare velit. Respondeo ergo concedendo sequelam, si vere supponitur, illas res materialiter spectatas non habere vllum valorem temporalem: hoc tamen non videtur semper ita esse: nam sub aliqua ratione possunt sine iniustitia aliquo pretio æstimari, vt declarabitur.

22. *De illo, qui dat ad redimendam vexationẽ.* Vltimo constat à fortiori ex dictis quoties Simonia committitur per vexationem, quia nimirum is, qui dat pecuniam, solum dat ad redimendam vexationem, siue det, quando licite potest dare, siue illicite contra Religionem, alium teneri ad restitutionem, quia iniuste extorquet, & ab inuito recipit, Atque tota hæc doctrina huius assertionis, & omnium, quæ ex illa intulimus, est consentanea menti D.Thom. 2. 2. qu. 32. artic. 7. Vbi aperte sentit, hanc obligationem restituendi in hac materia esse ex natura rei, & ex iustitia Diuinæ legis, vbi etiam Caiet. id late docet, & idem sentiunt ad minimum auctores primæ sententiæ, quorum rationes illam etiam suadent, & confirmant. Difficile autem est, quod in d. loco D. Th. subiungit, tunc non debere restitutionem fieri ei, qui dedit, sed debere in eleemosynas erogari: nam stando in sola lege Diuina non videtur hoc posse subsistere, quia dans pretium, esto, peccet contra religionem, non facit iniuriam alteri, cui dat, sed potius eam patitur ab illo, vt explicaui, ergo ex vi solius rationis naturalis non potest iuste priuari re sua.

23. *Restitutio ei facienda est, qui pretium dedit.* Quarto ergo infero ex dictis, quoties restitutio Simoniaci pretii est facienda ex obligatione mera legis Diuinæ, ac naturalis ei, qui dedit illud faciendam esse, non aliis. Ita asseruit Sot. supra, & recte consequenter loquendo, & sequitur Bannez 2. 2. q. 32. art. 7. Fauet etiam Nauar. in Man. cap. 17. num. 30. quatenus generaliter docet id, quod ratione iniustæ acceptionis restituendum est, & à quo sumptum est, esse restituendum per se, & ex vi legis naturalis. Et probatur sufficienter ratione proxime facta, quia ille, qui dedit pecuniam, passus est iniuriam, ergo illi facienda est restitutio, item, quia pauperes, vel Ecclesia non habent vllum ius ad illud pretium, neq; vnquam est obligatio, restituendi illis, nisi vel ratione legis positiuæ applicanti illis talem pecuniam, (quod non fit nisi per modum pœnæ, & ita non habet locum in pura lege naturæ, vt nunc loquimur) vel in locum veri Domini, quando ille haberi non potest, vt illi fiat restitutio (quod est per accidens, & ex interpretatiua voluntate eius) ergo per se loquendo priori domino, quia pecuniam dedit, restitutio facienda est, & non alteri, nisi quatenus eius personam gerit. Et confirmatur, quia restitutio est actus iustitiæ, quo ad æqualitatem reducitur inæqualitas prius facta, sed respectu pauperum, vel Ecclesiæ nulla est facta inæqualitas, ergo ex vi iustitiæ illis nihil debetur, ergo vel nulli debetur, vel debetur ei, à quo extorta est: Restitutio ergo, vt sic proprie, & per se non fit pauperibus ex præcepto iustitiæ, vt dixi: *Sed illis donat vnusquisque, quæ sunt sua, quæ autem rapuit, restituit à quo accepit*, vt dixit Aug. Epist. 54 ad Maced. & habetur cap. vlt. 14. q 5.

24. *Obiectio I.* Sed obiici contra hoc solet in primis cap. *Cum sit*, de Iudæis. Vbi bona turpiter acquisita, præcipiuntur restitui pauperibus, quia illi etiam, qui dederãt, turpiter dederant: ergo similiter in præsenti dicendum est. II. Secundo, quia is, qui dedit pecuniam pro re spirituali, voluntarie dedit, & habuit intentionem vere dandi, & abdicandi à se dominium talis rei, & transferendi in alium: ergo alius acquisiuit vere dominium illius rei, ergo non est restituenda danti, quia iam non est dominus, & quia, vt supponimus, impleta est causa, propter quam dedit, nam rem spiritualem consecutus est. III. Tertio eadem est ratio de dante pretium pro re spirituali, & de dante iudici pro iudicio iusto, vel testi pro veritate dicenda, sed iudex, vel testis recipiens tali titulo pecuniam, non tenetur illam restituere danti, sed (vt sentit Aug. loco proxime citato) *Si conuertatur ad meliorem vitam, illam pecuniam dat pauperibus*, vt suam, & ex consilio, non ex præcepto, vt sentit Aug. ergo idem in præsenti. IV. Quarto ille, qui pecuniam dedit, turpiter dedit: vt constat, ergo indignus est, vt illi reddatur, quod dedit, sic enim D. Tho. supra colligit, quem multi Doctores imitantur, ergo non est illi restitutio facienda. V. Quinto, qui rem spiritualem accepit, data pecunia non tenetur illam restituere iuxta dicta in ca. 57. ergo nec qui accepit pecuniam, tenetur illam restituere. Probatur consequentia, quia videtur esse contra rationem, vt restitutio pretii fiat danti, & ipse nihilominus retineat rem spiritualem, quam accepit, tum quia alias commodum ex iniquitate reportaret, turpiter enim egit, emendo rem spiritualem, recuperando autem pretium, & illud, & rem emptam retinebit. Tum etiam, quia vel contractus fuit validus, stando in lege naturæ, vel non: si fuit validus, certe non tenetur emptor pretium restituere: si non fuit validus, sicut venditor nõ comparauit temporale pretium, ita nec emptor acquisiuit rem spiritualem, & consequenter tenebitur illam dimittere, quod est contra supra dicta. Vnde possumus sexto argumentari, quia qui dedit rem spiritualem nõ voluit dare, nisi ob talem causam,

causam, scilicet, vt ipse fieret pecuniæ dominus, ergo si hæc causa nō habet effectum, nec datio rei spiritualis valuit. Cum enim aliquid datur ob causam, quæ de Iure non potest habere effectum, non censetur voluntarie, ac subinde valide datum argum. c. *Etsi necesse.* de Donat. inter vir. & vxor. & leg. 1. de Condict. ob caus. ergo vel pretium restituendum nō est danti, vel ipse rem spiritualem retinere non potest ex iure naturæ.

25. *Respondetur ad primam obiectionem.* Ad primum respondetur textum illum non esse ad rem, quia ibi non præcipitur restitutio propter iniustitiam actionis, nec propter naturalem obligationem restituendi, sed est pœna quædam, & onus impositum Iudæis subditis Christianis exercentibus publica officia cum potestate, vel iurisdictione supra ipsos Christianos. Præcipiuntur enim conuertere in vsus pauperum Christianorū omnia lucra talium officiorum, etiam si alias iusta fuerint, nam si aliqua fuissent iniusta, & constasset, à quibus accepta fuissent, illis sine dubio essent restituenda, quia tamen ordinarie sunt incerta, possent etiam restitui pauperibus, vt ibi Glossa, & Doctores notant, hic vero non agimus de pœnali lege, sed de naturali iustitiæ obligatione.

26. *Ad II.* Ad secundum dico in primis, diuersam esse quæstionem, An rei dominium acquiratur; vel, An res sit obnoxia restitutioni: nam in vsura Scot. & alii multi tenent vsurarium acquirere dominium, & nihilominus teneri ad restitutionem, quia licet dominium acquisierit ex voluntate dantis, nihilominus per iniuriam obtinuit illud, & ratione iniuriæ manet res illa restitutioni obnoxia, & aliter, qui dedit semper retinuit ius iustitiæ ad illam, cui iuri non cessit, quando rem dedit. Sic ergo dici posset de simonia, perinde enim in vtraque esse quoad hoc iudicandum censuit Glos. in c. *Si quis vsuram.* 14. q. 4. Secundo, sicut in vsura verior opinio habet vsurarium non acquirere dominiū, ita hic dicimus de simoniaco iniusto. Et ratio est, quia ille, qui dedit, nō voluit donare, sed dare quantum iustitiæ ratio postularet, nec plus voluit à se abdicare, quā ex iustitia deberet, & quia pretiū illud, nec ex iustitia debebatur, nec iuste exigi poterat, ideo voluntas illa dandi nō habuit effectū, & hic melius applicatur illa Iura, quæ dicunt, vbi causa dandi non subsistit, nec dationem subsistere. Cum autem instatur, quia causa est impleta, quandoquidem emens consecutus est rem spiritualem: respondeo causam dandi non fuisse illam, quasi materialiter tantum sumptam, sed illam vt tali pecunia æstimabilem, & vt sufficietēm ad iustificandam exactionem talis pretii, saltem intra rationem iustitiæ. Hæc enim est vera causa, ob quam vsurarius nō acquirit dominium vsurarum, & eadem habet hic locum, & eadem applicari potest ad omnem iniustam extorsionem.

27. *Ad III.* Ad III. respondetur æquiparationem illam inter simoniacum & iudicem vendentem iustum iudicium, seu testem vendentem verum testimoniū, esse cum proportione faciendam: nam fieri potest, vt iudex cōtra iustitiam peccet, talem extorsionem faciendo, & tunc procedit æquiparatio: & dico, tūc etiam iudicem teneri ad restituendum ei, qui dedit. Aliquando vero fieri potest, vt licet iudex turpiter accipiat, non tamen iniuste, quia sponte oblatum accipit, quando vel quomodo non deberet accipere secundum honestatem legalem, & tunc non obligatur ad restituendum munus acceptum ei, qui dedit, nec etiam pauperibus ex præcepto; sed tantum ex consilio, & in hoc casu locutus est Augustinus: & in hoc nō comparabitur iudex cum Simoniaco iniusto, sed cum alio, qui sine iniuria Simoniam facit, vt statim dicetur. *Ad IV.* Ad IV. respondetur: Simoniacū emptorē esse quidem ita indignum recuperatione sui pretii, vt illo priuari mereatur in pœnam sui delicti: tamen hæc indignitas neque illum obligat ad exequendum in se hanc pœnam, prius quam per iudicem puniatur, stando in solo iure naturali, nec etiam dat facultatem ei, qui tale pretium recipit ad puniendum illum sua authoritate, quia punire est actus iurisdictionis, quam ipse non habet in alium, & ideo non potest sua authoritate illum priuare re sua, nec illam dare pauperibus, sed eidem, à quo illam extorsit.

Ad quintum respondetur, non esse eamdem rationē in accipiente rem spiritualem, vel pretium, nam prior non peccat contra iustitiam: posterior autem iniustitiam committit, & ideo nihil mirum, quod prior non teneatur restituere, licet teneatur secundus. Item vendens agit cōtra absolutam prohibitionem Christi non recipiendi pretium hæc. n. negatio includitur in verbo illo: *Gratis date*: emens autem non agit contra prohibitionem absolutam Christi circa acceptionem rei spiritualis, sed solum contra prohibitionem in modo accipiendi, & ideo receptio pretii est in se inualida, nō autem receptio rei spiritualis. Negatur ergo consequētia argumenti, & ad primam probationem respondetur, illud non esse inconueniens, sed potius per illam restitutionem reuocari rem ad statum, in quo futura erat secundum voluntatē Christi, qui est supremus Dominus rerum spiritualium, quæ voluntas est, vt hæc bona spiritualia gratis habeantur, & donentur. Vnde, inquam, non est inconueniens, quod non obstante restitutione pretii retineatur, quia tunc incipiet haberi gratis. Neque hoc commodum reportatur ex priori iniquitate, sed ex liberali voluntate principalis Domini, quæ voluntas potest ad effectū perduci, non obstante priori culpa ementis, quamdiu per Ecclesiasticam legē non impeditur, vel persona sit inhabilis ad illud bonum retinendum in odium talis criminis. Ad secundam autem probationem respondetur, contractum fuisse validū, quoad id, quod debuit gratis donari, non vero quoad pretii exactionem, vel collationem; quia in primo nulla inuenitur iniuria, sicut in secundo. Explicatur exemplo adducto de herede, qui pro danda dote virgini pauperi pretium extorquet, cum ex voluntate testatoris deberet illud dare gratis, quia ille tenetur restituere, quod accepit, & nihilominus datio dotis valida permanet, quia in datione dotis nulla est iniustitia, imo per illam voluntas testatoris impletur: iniustitia vero fuit in modo, & vt ille reuocetur, & tollatur, pecunia restituenda est. Et hoc magis declarabitur in sequenti responsione. 28. *Ad V.*

Ad VI. ergo responderi posset; negando antecedens, quia dans, vel ministrans rem spiritualē absolute vult illā dare, vel ministrare, etiamsi ad volendum moueatur spe pretii; & licet fortasse non esset voliturus, si talem spem non haberet: quod patet aperte, quando pecunia nō actu datur, sed promittitur, quæ promissio sine dubio nō obligat in conscientia etiam ex vi iuris naturæ, quia est de re turpi, & nihilominus ordo Simoniace collatus validus est, ergo signū est voluntatem dandi ordinē absolutam fuisse, & non dependentē à valore conditionis, quæ nō est proprie conditio, sed modus, seu motiuū. Idē ergo est etiam si tradatur pecunia, & traditio ex natura sua, vel valida nō sit, vel obnoxia restitutioni. 29. *Ad VI. respondetur primo.*

Secundo (quidquid sit de antecedenti) negatur consequentia, quia conditio illa turpis est, & iniusta, & ideo habetur pro non adiecta, ideoque illa non obstante tenet datio rei spiritualis, non vero acceptio pretii, quia est iniusta. Iura autem illa, quæ significant donationem ob certam causam non tenere, causa non subsistente, intelliguntur, quando causa est honesta, vel saltem non iniusta. Vt est causa Matrimonii, de qua loquitur d. c. *Etsi necesse*, nam licet in casu illius textus Matrimonium esset contractum inter consanguineos, & ideo turpis causa, sc. stuprum videri posset: tamen fortasse cōtrahentes 30. *Secundo.*

tes ignorabant impedimentum, (vt Glossa ibi inter alia respondet) vellicet non ignorarent, nihilominus ratiò dandi non fuit tale matrimonium vitiosum, sed matrimonium secundum se, vt honestum & validum esse potest. Et similiter de matrimonio loquitur lex illa Codicis, & plures aliæ ibi, & ff. eodem. Confirmaturque hæc responsio optime ex lege vlt. ff. de Condict. ob turpem causam quatenus habet, pretium datum pro recuperanda re propria, & alteri commodata, quæ gratis esset reddenda, conditione repeti posse. *Quamuis enim* (inquit) *propter rem datum sit, & causa secuta sit, tamen turpiter datum est.* Sic ergo in præsenti dicimus, pretium rei spiritualis iniuste receptum restituendum esse, etiamsi causa sit secuta, & è cõtrario acceptionem rei spiritualis validam manere posse, etiamsi acquisitio pretii valida non fuerit, quia turpiter, & iniuste postulatum est.

31. *Discrimen inter dantem, & accipientem simoniace.* Vnde ad hoc magis declarandum considero, licet vterq; Simoniacus emens, & vendens rem spirituale turpiter agat, & velit dare pro causa inuoluente turpitudinem, longe tamen diuerso modo. Nam, qui dat pretium, vt rem spiritualem habeat, non dat pro causa secundum se mala, sed solum modum habendi reddit malum per ipsammet dationem pretii: ipse autem per se potius vellet, rem illam gratis habere, sed ab alio quodam modo cogitur ad volendam rem turpem, scil. consecutionem illam per modum venditionis, & non per modum gratuitæ largitionis. Et ideo licet illa datio, & acceptio nõ teneat in ratione emptionis, & venditionis, tenet in ratione dationis, & acceptionis. At vero, qui dat rem spiritualem causa pretii, dat pro causa per se turpi & iniusta, & ideo nec datio, nec acceptio pretii valida, aut firma in cõscientia esse potest. Cuius signum est, quia si venditor rei spirиualis posset alio titulo accipere rem temporalem, vtiq; sub ratione stipendii, tunc mutata intentione (vt dixi) posset temporale illud retinere, & ita illius acceptio permanere valida sub honesta ratione, licet nõ fuisset valida sub ratione pretii. Deniq; considero, hæc spiritualia bona, licet per ministros Christi conferantur, magis pendere ex voluntate, & dispositione eius, quam ex priuata intentione ministrorum, si sit intentioni Christi contraria, Christus autem voluit, vt hæc bona gratis darentur fidelibus, & ideo licet ministri illa vendere intendant, ipse ratã habet largitionem, quantum ad substantiam eius (vt sic dicam) venditionem autem, vt sic relinquit inualidã, quia natura sua talis est tanquam iniusta, & sine voluntate Domini, & sine potestate ministri vendentis facta. Vt facile intelligi potest exemplo heredis supra posito, illud cum proportione applicando.

32. *Applicatur hæc doctrina variis materiis.* Declaratur præterea applicando prædictam doctrinam ad varias materias Simoniæ, possunt enim esse aut functiones sacræ, aut res sacræ permanentes, aut beneficia: de his vltimis nunc non loquimur quia magis pertinent ad regulam sequentem. Functiones autem sacræ, cũ solum habeant esse transiens, postquam factæ sint, infectæ esse non possunt: ostendimus autem Simoniam ministri operãtis per se, & ex natura rei nihil obstare, quominus tales actiones validæ sint, & apud Deum suos effectus spirituales habeant, qui ex merito, seu sanctitate operantis, vel recipientis non pendent, vnde si sint Sacramenta, valida sunt, & firma. In his ergo non habet locum restitutio, nec recisio contractus ex parte eius, qui rem spiritualem accepit, etiamsi is, qui talia opera fecit, & contulit propter pretium, ad restitutionem eius teneatur. Et in his constat, quod licet intentio conferendi Sacramentum, vel faciendi opus sacrum, sit necessaria in ministro ad valorem operis: non tamen refert, quod illa intentio sit de vendendo Sacramẽto, & quod habeat pro causa acquisitionem pretii, quæ in re ipsa non subsistat, quia Deus, qui est principalis Author talium operum illa intentione ministri cõtentus, est, quia quoad opus faciendum absoluta est, etiamsi ex relatione ad pretium habeat causam iniustam.

At vero in rebus sacris permanentibus potest esse nonnulla maior difficultas, quia & possunt esse magis sub proprio dominio, vel iure vendentis illas, & potest quoad illas rescindi contractus, quia cum permaneant, possunt vendenti reddi, quando ille pretium restituit, nec videtur ille obligandus aliter ad pretium restituendum, cum non teneatur gratis rem illam donare. Sed in his etiam rebus considero spiritualitatem earum semper esse quasi adiacentem alicui rei materiali, quæ dicitur annexa antecedenter rei spirituali, & ideo iusto pretio vendi posse: erit autem iustum, si non crescat ratione spiritualitatis, vt dixi. Dico ergo ex natura rei loquendo contractum manere validum ex hac parte nec posse compelli, qui rem sacram carius, & Simoniace emit, vt rescindat contractum, quoad emptionem illius materialitatis, vt sic dicam, empta autem re illa materiali, spiritualitas cum illa transit, tanquam affixa illi, & necesse est, vt transeat gratis, quia vendibilis non est, & licet vendens cogatur restituere pretium, quod pro spiritualitate accipit, nõ potest exigere rem sacram, sed solum retinere pretium, quod pro illa materiali re non potest iuste accipere. Contingit autem materialem illam rem, vel tam paruæ esse æstimationis, vt quasi pro nihilo reputetur, vt granum benedictũ, vel reliquia alicuius Sancti, ac subinde moraliter loquendo nihil posse de pretio retineri propter illam considerationem: sed hoc per accidens est, quia natura, seu conditio illius spiritualitatis est, vt cum tali re transeat sine vlla pretii cõsideratione, quia, vt sic magis pertinet ad bona propria Dei, quam ad temporalia bona. Et certe si res ipsa materialis vilis est, & fere pro nihilo æstimatur, nullum est inconueniens, vt pretium pro illa acceptum sit restituendum, etiamsi res data non recuperetur. Interdum vero res sacra, licet ratione materiæ non videatur æstimabilis temporali pretio secundum se spectata, propter aliquos respectus humanos potest æstimari, & hac ratione posset aliquid temporalis pretii pro illa retineri, quod maxime videtur habere locum in reliquiis Sanctorum, quæ ad vsus humanos parum valent, tamen propter aliquos effectus temporales, quos possunt habere annexos, vt honoris, salutis, &c. Possunt sine iniustitia æstimari, quamuis non sine irreuerentia, & Simonia, vt in sequenti regula declarabitur.

Addi etiam potest limitatio, seu distinctio, vt hæc procedant, quando aliquis sciens rei qualitatem, & se non posse iuste illo titulo eam vendere, nihilominus voluit illam vendere sub tali ratione. Nam tunc virtute videtur voluisse vendere duo, & materiam, & formam, & tenet contractus quoad id, quod vendere potuit, & non quoad aliud, quia vtile per inutile non vitiatur, sicut qui mutuat sub vsuris, & vere mutuat, & valide, tamen quatenus vendit ipsum mutuandi beneficium, contractum facit nullum, & tenet primus sine secundo. Et ideo in dicto casu amittit spirituale, quia reuocabile non est sine materiali. At vero quando venditor ignorabat conditionem illius qualitatis, & ideo credidit illum fuisse iustum valorem illius rei: tunc probabile est, rescindendum esse contractum, quia inuoluntarie fuit factus, ac subinde ita illum teneri ad restituendum pretium, vt illi sit res sacra reddenda, si extet, & possit reddi. 34.

Secunda regula principalis sit, aliquando posse Simoniam committi sine propria iniuria, vel iniustitia commissa contra commutatiuam inter vendentem, & ementem, & tunc ex natura rei non oriri obligationem restituendi pretium. Quoad hanc partem sequimur secundã sententiã. Ratio autẽ est 35. 2. Regula.

clara,

Marginal note beside the preceding paragraph (At vero in rebus sacris...): 33. *Difficultas circa res sacras permanentes.*

clara ſtante hypotheſi in ipſamet regula poſita, quia obligatio reſtituendi, præſertim in contractu mutuo conſenſu facto, non poteſt oriri, niſi ex iniuſtitia commiſſa in eodem contractu, quia nulla alia malitia, vel deformitas obligat ad reſtitutionem: ergo ſi iniuſtitia non committitur, nec obligatio reſtituendi relinquitur. Quod autem poſsit eſſe Simonia ſine iniuſtitia ex parte vendentis, ſupra c. 4. oſtenſum eſt, & deſcendendo ad particularia exempla, & corollaria clarius conſtabit: poſſunt autem exempla facile inueniri in Simonia tantum, quia prohibita: tamẽ etiam inueniuntur in illa, quæ eſt prohibita, quia mala, & in aliqua, quæ poteſt eſſe dubia, quatenus vtriuſque materia poteſt habere aliquam temporalitatem annexam conſequenter.

36. 1 Corollarium. Primo ergo ſequitur, illum, qui habet officium temporale Eccleſiæ tanquam proprium, cui eſt annexum temporale commodum, licet Simoniam committat vendendo illud, non obligari ad reſtitutionem pretii. Probatur, quia officium illud ſecundum ſe eſt æſtimabile pretio, & qui illo ſe ſpoliat, temporalem incommoditatem ſuſtinet ob eam cauſam, alter vero illam acquirit: ergo licet ratione prohibitionis Eccleſiaſticæ peccent contra Religionem, & Simoniam committant, qui illud officium vendidit, non tenetur pretium reſtituere. Locutus ſum autem de illo, qui habet tale officium tanquam proprium, & illo ſe ſpoliat propter alium: quia ſi Epiſcopus, vel Prælatus Eccleſiæ illud vendat, puto committere iniuſtitiam, & teneri ad reſtituendum pretium ex natura rei, & conſequẽter eſſe reſtituendum illi, qui dedit, niſi alias per iuſtum iudicium illo priuetur in pœnam. Ratio eſt, quia Epiſcopus non eſt Dominus illius officii, nec habet ius peculiare in illud, nec poteſt temporale emolumentum ex miniſterio eius accipere, & ita non habet illum iuſtum titulum exigendi pretium pro illo, quem priuatus poſſeſſor habet.

37 2. Corollarium. Secundo infero, Simoniam, quam committere poteſt beneficiarius vendendo ſuum beneficium, ex ſola lege naturæ non obligare illum ad reſtituendum pretium, ſi in illo ſeruata fuit debita moderatio, comparatione facta ad emolumentum temporale beneficii. Hæc aſſertio probari poteſt ſatis probabiliter ex cap. vlt. de Simon. Vt ſtatim patebit. Probatur deinde ratione, quia emolumentum illud temporale, quod in beneficio eſt annexum ſpirituali officio, ſecundum ſe ſpectatum pretio æſtimabile eſt: ergo licet æſtimari non debeat, ne illa occaſione vendatur ſpirituale officium, nihilominus licet vendatur, non venditur aliquid inuendibile, ſeu inæſtimabile pretio, ſed Simonia contra ius Diuinum ibi conſiſtit in hoc, quod ſimul cum temporali venditur ſpirituale, vel potius, quia ad vendendum temporale venditur prius ſpirituale. Tamen, quia in effectu vtrumque ſimul ſpirituale, & temporale non pluris venditur, quam temporale valere poſſet, ſi per ſe eſſet vel ſi eſſet annexum temporali officio, ideo in tali venditione non committitur propria iniuſtitia, & conſequenter nec eſt obligatio reſtituendi pretium ex ſola rei natura. Nam de ſtatuto Eccleſiæ cap. ſeq. dicemus. Et ideo appoſui conditionem, & limitationem, vt ſeruari debeat moderatio in pretio, quia alias committeretur iniuſtitia. Hæc vero moderatio prudenti arbitrio præſcribenda eſt, penſata temporali commoditate accipientis, & incommoditate dantis beneficium, & penſato etiam onere, labore, & obligatione, quam vnus ſuſcipit & alius relinquit. Quæ conſideratio licet nunc ſpeculatiua videatur in ordine ad Simoniam realem, quia leges Eccleſiaſticæ circa illam aliud diſpoſuerunt, vt videbimus: nihilominus in ordine ad Simoniam mentalem poterit eſſe neceſſaria, quia obligatio reſtituendi in illa locum non habet, vt dicemus.

Locutus etiam ſum in hac illatione de beneficiario, qui eſt ſuo modo Dominus beneficii, quia illi eſt, qui habet proprium ius in illud, & qui ſentit in commodum, relinquendo illud, iuxta dicta in præceden. corollario. Et eadem ratione exiſtimo, non habere hoc locum in Prælatis conferentibus beneficia quia nullum habent ius proprium in illis, nec patiuntur temporale incommodum, dando illa, nec poſſunt alteri vendere commoditatem, quam gratis dare tenentur. Nam (vt dixi de aliis rebus ſpiritualibus) licet non teneantur dare huic potius, quam illi, tamen cui dederint, tenentur ex iuſtitia dare gratis. Nec pro collatione ipſa poſſunt aliquid exigere, qui per ſuas præbendas ſufficiens ſtipendium acipiunt pro toto ſuo miniſterio, & illa collatio, ac diſtributio eſt pars quædam ſui miniſterii. Nec ab hac regula excipio Summum Pontificem, quia licet ab aliquibus Canoniſtis Dominus beneficiorum vocetur, re vera non eſt dominus, ſed diſpenſator, & ideo in rigore illa vendere non poteſt iuſte, aliquid accipiendo per modum pretii. Poſſet tamen in alio ſenſu fieri exceptio, quatenus ille poteſt partem fructuũ beneficiorum ad ſuum emolumentum per modum ſtipendii applicare, & in recompenſationem illius emolumenti, quod poſſet accipere, aliquid poſſet exigere, ſed illud non eſſe vẽdere beneficium, vt ſæpe dictum eſt. 38. Epiſcopi nõ poſſunt pretium accipere pro collatione. Nec Summus Pontifex.

39. Instantia. Dices: Beneficiarius etiam non eſt dominus beneficii, nec poteſt illud transferre in alium: ergo non poteſt iuſte vendere illud, etiã ratione emolumenti temporalis, quia, vt venditio ſit iuſta, non ſatis eſt, quod res tanti valeat, ſed etiam neceſſe eſt, vt qui illam vendit, dominum, aut ius habeat ad vendendum illam. Reſpondetur, non deeſſe plures Auctores, qui cenſeant, clericos beneficiarios eſſe dominos ſuorum beneficiorum, quia licet non habeant omnino liberam, & abſolutam poteſtatem vtendi illis, vel diſponendi de illis ſuo arbitrio, habent tamen ius in illis, & ſpecialem poteſtatem vtendi illis. Sed non eſt hærendum in vocabulo, vocentur enim (ſi placet) vſufructuarii, vel adminiſtratores perpetui: ſatis ergo eſt, quod ad illos pertinet temporale emolumentum beneficii, vt priuare ſe illo ſit ex natura rei pretio æſtimabile ſi per ſe, ac præciſe ſpectetur: ex hoc ergo cap. ceſſat iniuſtitia. Quod vero non poſſit transferre immediate beneficium in alium, non obſtat, quia ipſa renunciatio proprii commodi temporalis in fauorem alterius, ſeu incommoditas temporalis, quæ inde renuncianti reſultat, æſtimabilis pretio eſt. Eo, vel maxime quod is, qui emit, non plus exigit à venditore, quam ipſe poſsit conferre, & ſecundum talem rei qualitatem debet etiam pretium eſſe moderatum. Solvitur.

40. Sed inſtari poteſt, quia ille, qui emit beneficium, nunc non acquirit cum effectu ipſum beneficium, ergo iniuſte ab illo exigitur pretium pro emolumento, quod ille re vera non conſequitur. Propter hoc aliqui diſtinguunt, an emens beneficium ſciat, collationem eſſe nullam necne: Nam ſi ſciat, voluntarie emit illud ſolũ, quod de facto fieri poteſt, ſiue iure teneat, ſiue non teneat: & hoc videtur clarum. Si autem ignoret vitium collationis, dicunt, reſtituendum eſſe illi pretium attenta rei natura, quia tunc inuoluntarie dat, quia non eſſe daturus, ſi ſciret, ſe non poſſe conſequi beneficium. Ita ſentit Vgol. Tab. 4. cap. 2. §. 1. in fin. Et poteſt ſumi ex Gloſ. & Doctoribus, iuncto textu, in lege vltima, ff. de Condictionibus ob turpiſsimam cauſam. Sed nihilominus in præſenti materia nõ placet diſtinctio, quia principalis cauſa accipiendi pretium in præſenti materia eſt incommoditas, quam patitur, qui beneficium relinquit, & licet alterius acquiſitio non ſit valida, dimiſsio de facto valida eſt, & ita vere ſubſiſtit cauſa accipiendi pretium, quam alter ignorare non potuit, vel non debuit, & licet omnino igno-

ignorauerit, sibi imputet, nam alter iuste posset se conseruare indemnem, si solum naturale ius inspiciamus.

41. 3. Corollarium. Tertio, principaliter infero, Monasterium recipiens Simoniace aliquem ad Religionem, non teneri ex natura rei ad restituendum pretium. Hoc probatur ex d.c. vlt. de Simonia, vbi declaratur, talem Simoniacam receptionem, si mentalis sit, non obligare ad restitutionem, quod ideo est, quia restitutio illa non debetur ex iure naturæ. Ratio vero est, quia illa receptio, licet spiritualis sit, habet adiunctum temporale onus æstimabile pretio, scilicet sustentationem corporalem Religiosi, ergo hac ratione non fit iniustitia, licet alias fiat Simonia, siue illa sit ex natura rei, siue quia prohibita, iuxta varias opiniones. Declaratur etiã, quia, si is, qui dedit pretium, est ipse Religiosus, præter alias rationes interuenit illa, quod omne ius eius transit in Religionem, si vero sit tertia persona, vel ipse Religiosus ante professionem reliquit bona sua, & iura in alium transtulit per Testamentum, nihilominus monasterium potest illud pretium, non vt pretium, sed vt stipendium sustentationis recipere, ergo non tenetur restituere, sed ad summum intentionem mutare. Subintelligenda vero hic est moderatio æquitatis, vt pretium non sit excessiuum, vltra æquã æstimationem temporalis oneris, seu alimentorum, nam tunc excessus esset restituendus, quia pro re spirituali, & sine alio iusto titulo extorqueretur, iuxta dicta in priori regula.

42. 4. Corollarium. Quarto infertur, qui vendit fundum habens cõiunctum ius patronatus, & eo titulo carius vendatur, respectu habito ad temporales commoditates, quas secum afferre solet tale ius, & quibus priuatur, qui illud in alium transfert, nõ teneri ad restituendum pretium ex vi naturalis iustitiæ. Probatur eisdem rationibus, quia illa etiam incommoditas, vel commoditas est secundum se pretio æstimabilis, licet propter annexionẽ æstimari non debet ex virtute Religionis, quæ ad restitutionem non obligat. Idem censeo dicendum de quacunq; re sacra, quæ antecedenter habet annexam rem materialem æstimabilem pretio, & vendi non potest, etiam ratione materiæ sine Simonia, propter positiuam prohibitionem. Nam si de facto vendatur, & committatur Simonia, dummodo non excedatur in valore materiæ, non oritur obligatio restituendi, vt in Chrismate, vel oleo sancto, si supponamus, prohibitam esse venditionem etiam materiæ. Idem censeo dicendum de quacumque re sacra etiam, vt sacra est, si possessio eius habeat temporalem commoditatem adiunctam, siue illa commoditas consistat in lucro, vt solet esse in miraculosa imagine: siue consistat in aliquo speciali honore humano, vel voluptate peculiari, quam aliquis capit ex aliquo vsu, vel possessione talis rei. Nam si pro donatione talis rei aliquid exigat intuitu illius commoditatis, qua se priuat propter alium, esto sit Simonia, non erit iniustitia, nec obligatio restituendi orietur, propter eandem rationem cum proportione applicatam.

43. An pretiũ accipi possit pro incommoditate carendi reliqua vig. Maius mihi dubium est, An pro sola incommoditate spirituali, quam quis patitur priuando se reliquia, verbi gratia, vel grano benedicto, possit sine iniustitia aliquam recompensationẽ postulare, esto non possit sine Simonia: & consequenter ad restitutionem non teneatur, si illam acceperit? Aliquibus enim videtur: non esse iniustitiam, quia incommoditas illa est aliquid distinctum à re spirituali, & videtur esse compensabilis pretio. Declaratur: Nam si ego habeam plura grana benedicta eiusdem rationis, vel plures agnos, licet multa ex illis donem, non patior incommodum, & ideo nec pro re, nec pro incommodo possum aliquid accipere, si autem vnum tantum habeo, & à me petatur, patior incommodum, si me illo spoliem, ergo hoc titulo possum aliquid postulare sine iniustitia, licet nõ pro re ipsa, nec inde sequetur, quod possim sine Simonia aliquid petere pro illo incommodo, quia propter annexionem non licet, cedit enim in irreuerentiã rei sacræ. Nihilominus oppositum censeo securius, & verius, quia si incommoditas pure spiritualis est, natura sua non est pretio æstimabilis, alioqui non esset iniustitia, Missam vendere, distincto pretio ab stipendio, propter incommoditatem, quam patior, priuando me illo fructu, quem alteri applico. Et satisfactiones propriæ de se essent vendibiles sine iniustitia, quod non videtur probandum. Vnde etiam censeo, non posse aliquem, si per vim vel furtum reliquiæ, grana benedicta, vel alia huiusmodi sibi surripiuntur, temporalem compensationem pro illis exigere, vel occulte facere, si alia via non possit, quia esset Simonia, & non careret iniustitia, quia illa esset virtualis quædam venditio. An fieri possit compensatio temporalis pro furto sacrorum?

44. An Simon. mentalis obliget ad restitutionem? Vltimo, ex dictis resoluitur facile illa quæstio valde controuersa, an Simonia mentalis obliget ad restitutionem? In qua Maior, Henric. Adrianus, & Sot. indistincte affirmant. Et ad illos accedunt Iohan. Med. C. de Rest. Tract. de vsur. q. 4. §. *Iam ad rationem.* & Barth. Med. in Sum. c. 14. §. 21. Contrarium autem docet D. Thom. d. art. 6. ad 6. & ibi Caiet. & in Sum. verb. *Simonia.* Vbi alii Summistæ, præsertim Siluester. Item Nauar. Couar. & Victor. cum multis Canonistis locis supra citatis, in 2. opin. & Redoan. 1. p. c. 3. Petrus Nauar. lib. 2. de Rest. c. 2. difficult. 11. à. n. 390. Fundamenta vero vtriusque sententiæ in his continentur, quæ in principio pro duabus sententiis relatis adduximus: & ideo necessarium non est, illa repetere.

45. 1. Assertio. Nos autẽ breuiter subdistinctione data respondendũ esse, censemus. Primo enim dicimus: Quando pretium Simoniæ sine iniustitia accipitur, mentalis Simonia non obligat ad restitutionem pretii. Probatur clare, quia talis Simonia etiam si realis sit, non obligat ad restitutionem ex vi legis naturalis, vt ostensum est: ergo multo minus obligabit, si sit tantum mentalis. Vnde etiam obiter addere possumus, talem Simoniam simpliciter, & absolute, nullo iure obligare ad restitutionem. Probatur, quia non obligat ex vi iuris naturalis, vt ostensum est, nec etiam ex vi iuris Ecclesiastici, quia vbi ius Ecclesiæ imponit hanc obligationem vltra naturalem obligationem, id non facit, nisi per modum pœnæ, at vero pœnæ Ecclesiasticæ, contra Simoniam non cadunt in Simoniam mentalem, vt supra ostensum est: ergo. Atque hæc ratio probat vlterius, Simoniam, in quacumque materia sit, & siue iniustitiam inuoluat, siue non, si tantum mentalis sit cum opere subsecuto, non obligare ad restitutionem ex vi iuris Ecclesiastici, quidquid sit de alio iure. Et simili modo, si contingat, ex alio iure habere obligationem illam non immutari, nec alterari per leges Ecclesiasticas, vt, verbi gratia, quod huic potius, quam illi fiat restitutio, vel aliquid simile. Totum hoc patet, quia omnes dispositiones pœnales circa Simoniam, quæ sunt de iure Ecclesiastico, non cadunt in Simoniam mentalem, vt supra ostensum est, omnes autem hæ dispositiones pœnales sunt, vt constat: ergo totum hoc. Et ad minimum probat cap. vlt. de Simon. de quo statim plura. Idemque sumitur ex capit. *Tua nos*, eodem. vbi de dantibus, & recipientibus intentione Simoniaca dicitur: *Sine dubio apud districtum iudicem* (*qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum*) *culpabiles iudicantur.* Et prius dictum fuerat: *Nobis datum est de manifestis tantummodo iudicare.* Idem sumitur ex capitulo, *Sicut tuis.* Eodem in fin. ibi. *Si excessus esset Ecclesiæ manifestus, quæ non iudicat de occultis, pœna essent Canonica ferienda.*

46. 2. Assertio. Dico secundo: Quando Simonia includit iniustitiam, etiam si mẽtalis sit cum opere subsecuto (vt loqui-

lqimur) obligat ad restitutionem ex lege naturali licet non obliget ex lege Ecclesiastica. Probatur primo, quia omnis acceptio exterior de se iniusta, & procedens ex intentione iniusta, obligat ad restitutionem, sed talis est illa Simonia etiamsi mẽtalis sit, quia procedit ex intentione iniqua proportionata materiæ, & consequenter, ex iniusta intentione, & in re exequitur actionem iniustam, & infert nocumentum, accipiendo pecuniam contra iustitiam: ergo obligat ad restitutionem. Secundo probatur exemplo vsuræ mentalis, quæ ad restitutionem obligat in conscientia, & ex iure naturali, vt definitor in c. *Consuluit*, de Vsur. Vbi Vrbanus III. satis declarat, se loqui in foro conscientiæ, dicens: *In animarum iudicio*. Ergo idem est in Simonia, de qua loquimur. Probatur consequentia: Quia ratio cur vsura obligat, est propter iniustitiam, sed hæc locum habet in tali Simonia, ergo. Ad quam rationem aliter Canonistæ, aliter Caiet. Nauar. & Couar. respondent, sed omnes solutiones, & differentiæ, quæ assignantur, necessario supponunt, receptionem Simoniacam non esse iniustam, etiamsi alias turpis sit, receptionem autem vsurarum esse iniustam. Supposito autem contrario fundamento ex parte Simoniæ, vt nos supponimus, nulla differentia assignari potest.

46. *Nonnullorum opinio.* Scio aliquos Theologos tentasse negare, vsuram mentalem obligare ad restitutionem, vt Scot. 4. d. 15. qu. 2. art. 2. Conc. 4. & ibi Richart. 5. quæst. 5. & alii, qui videri possunt apud Couarru. in Regul. *Peccatum*, 2. p. in princip. nu. 4. & sequentibus. Sed hi Auctores intelligendi sunt, quando vsura ita est mentalis, vt exterius nulla probabilis suspicio appareat, quod aliquid detur pro mutuo: sed vel mutuans ex cõscientia erronea putat sibi dari pro mutuo, & nihilominus vult accipere, vel certe, licet sciat, sibi liberaliter dari, ita est affectus, quod si non daretur etiam pro mutuo, non mutuaret, tunc enim vsura est pure mentalis, & re vera non habet opus externum, & ideo in re non obligat ad restitutionẽ, sed in priori casu obligabit ex conscientia erronea, donec deponatur conscientia: in posteriori autem casu simpliciter non obligabit: & idem est cum proportione in Simonia. Nos autem non de hac vsura, vel Simonia mentali loquimur, sed de illa, quæ imperat actum externum, quia nimirum probabiliter aliquis credens dari pecuniam, vt pretium iniustum mutui, vel rei sacræ illud accipit. Et de hac dubitari non potest, quin vsura mentalis obliget ad restitutionem, id enim cõuincit, & textus allegatus, & ratio facta. Et in hoc dicimus, eandem esse rationem de mentali Simonia iniusta.

47. Et hinc obiter intelligitur, hanc obligationem habere locum in pretio, non in acceptione rei spiritualis: & ideo fortasse Auctores quæstionem hanc mouerunt in pretio, & non in re spirituali, quia acceptio rei spiritualis, etiamsi Simoniaca sit, nunquã est iniusta in accipiente respectu dantis, vt diximus, deberet enim gratis recipere: & ideo non facit iniustitiam, recipiendo pro pretio, sed potius illam patitur. Et ideo nunquam tenetur ad restitutionem ex vi Simoniæ realis, ne dum mentalis, sed tenetur interdum rem dimittere, ex iure positiuo, quod non obligat in Simonia mentali: qui autem recipit pretium, iniustitiam committit, & ideo obligatur ex natura rei ad restitutionem: ac subinde talis obligatio cadit etiam in mentalem Simoniam, qualem explicuimus.

48. *Explicatur textus cap vlt. de sim.* Solum potest contra hanc resolutionem applicari cap. vlt. de Simon. quia in eo absolute, & sine distinctione negatur, Simoniam mentalem obligare ad restitutionem. Ad quem textum varie respondent Auctores. Primo respondent Adrian. & Sot. potius ex illo textu colligi, ex mentali Simonia oriri obligationem restituendi, imo & resignandi spirituale acceptum Simoniace, quia ibi dicitur *mandatum dispensandi extendi ad Abbates, & ad resignationes spiritualium, & temporalium, quæ nullo pacto, sed affectu animi vtrinque acquiruntur.* Ita enim dicti Auctores construunt literam textus, imo Soto intelligit, illam extensionem *ad Abbates*, actiue, & id est, vt ipsi dispẽsare possint, non passiue, scilicet, vt cum eis dispensari possit.

Sed totum hoc repugnat cum verbis, & serie textus. Consultatio enim facta Pontifici videtur fuisse, an mandatum legato commissum, vt cum monachis dispensaret in ingressu Simoniaco, extenderetur ad Abbates: & de qua Simonia esset intelligendum? Et respondet Pontifex in duabus clausulis: & in priori, ait, extendi ad Abbates, non vt ipsi dispensent, non enim illis mittebatur mandatum, sed vt cum eis dispensaretur, erant enim participes criminis: in secunda vero declarat, pro Simonia mentali eos ad resignandum spiritualia, vel temporalia non teneri. Vnde non possunt illæ duæ clausulæ in vnam confundi: nec verbum *extendi*, referri ad sequẽtia verba, scilicet, *& ad resignationes*, quia alias vltima verba textus, scilicet, *eos pro Simonia huiusmodi non teneri*, superflua essent, nec possent cum superioribus construi. Igitur illæ sunt duæ declarationes, quæ diuersis verbis explicantur: Prior est, mandatum extendi ad dispensandum cum Abbatibus: Alia est pro Simonia sine pacto commissa non teneri, &c. Et conuincit ratio, quæ per parenthesim interponitur: *In quo casu delinquentibus sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere creatori.* Ad quæ verba respondet Adrian. exclusiuam, *Solam*, non excludere restitutionem, sed mutationem loci, & ordinationis, quam fieri oportet iuxta Decretum Cõcil. Later. sed repugnat contextui, & destruit rationem, quia expresse in textu dicitur, in eo casu non teneri ad resignationem, & pro ratione redditur, quia sola pœnitentia sufficit, ergo si ly *Sola*, non excludit resignationes, inepta est ratio: illæ ergo potissimum excluduntur.

Hinc Bartholo. Medin. supra dixit, breuius responderi dicendo, Pontificem secutum esse opinionem probabilem, sed probabiliorem esse contrariam. Breuior quidem, sed non prudentior expositio, quæ profecto à temeritate excusari non potest. Tum quia est contra torrentem omnium Doctorum, qui in omni opinione semper studuerunt, definitionem illam sustinere. Tum etiam, quia ibi Põtifex respondet, vt Pontifex, & de re morali pertinente ad salutem animarum, ergo nullo modo potest dici falsum respondisse. Apparentius profecto alter Medin. respondet, Pontificem ibi locutum esse in ordine ad forum externum. Et ponderat differentiam inter illum textum, & cap. *Consulit*, de vsur. Nam in ca. *Consuluit*, fuit consultus Pontifex *in iudiciis animarum*, id est, in foro conscientiæ, in dicto autem cap. vlt. fuit consultus in foro Ecclesiæ, scilicet in ordine ad dispensationem Ecclesiasticam: Et ita in priori respondit Pontifex declarando obligationem in conscientia, in posteriori solum declarat, quando Simonia fuit sine pacto in solo affectu, etiamsi opus fuerit subsecutum non indigere delinquentes dispensatione, sed sola pœnitentia. Quæ expositio, si necessaria esset, non careret probabilitate: Verumtamen necessaria non est, & aliquam vim facit textui, quia simpliciter dicit ad resignationem non teneri: vnde per solam pœnitentiam videtur excludere omnem restitutionem. 50.

Maiorem vero vim infert textui Maior. supra: nam in summa exponit Pontificem loqui de illo, qui prius habuit affectum emendi rem spiritualem, & postea mutauit mentem, & licite illam consecutus est. Quæ responsio & facit ridiculam decisionem, & est contra vim illorum verborum: *Nullo pacto, sed affectu animi præcedente vtrinque acquiruntur*: quæ

quæ aperte intelliguntur de acquisitione ex illo affectu proueniente. Item, ad quid esset necessaria pœnitentia de tali acquisitione, si absque culpa facta esset?

51. Hostiensis ergo, quem aliqui secuti sunt, respondet, illam decisionem habere locum in mentali Simonia contra ius humanum, non vero in ea, quæ est contra ius Diuinum. Contra quam expositionem obiiciunt Caiet. & alii, quia textus ille loquitur in Simonia cōmissa in ingressu Monasterii, quæ est contra ius Diuinum. Sed hæc impugnatio non vrget, quia licet Simonia commissa in emptione, aut venditione ipsius professionis, aut status Religiosi, sit contra ius Diuinum, tamen aliquid recipere in illo ingressu prætextu paupertatis non est contra ius Diuinum, & prohibitio contraria est de Iure Ecclesiastico, & de Simonia, seu acceptione illi Iuri contraria, loquitur aperte Gregorius nonus in dicto capitulo vltimo, vt patet ex illis verbis: *Secundum constitutionem generalis Concilii dispensares*: Igitur ex hac parte non est reiicienda illa expositio. Imo in rigore (vt etiam Maior fatetur) sufficeret, illam decisionem veram esse in materia, de qua loquitur, quia non dicit Pontifex idem esse in omnibus aliis, nec de aliis fuerat consultus. Nihilominus tamen verum credo, quod Hostiens. ait, in omni Simonia mentali in materia, quæ solum est mala, quia prohibita, habere verum illam decisionem, quia sola prohibitio titulo Religionis non facit, actionem esse iniustam, quæ de se talis non erat, vt supponitur. Posset tamen fieri iniusta, si lex Ecclesiastica non solum prohiberet actum, sed etiam annullaret receptionem: tamen hoc etiam in præsenti non obstaret, quia hæc annullatio non comprehendit simoniam mentalem, vt supra ostensum est, & ideo vniuersaliter est verum Simoniam mentalem in materia solum mala, quia prohibita, non obligare ad restitutionem. Quod autem omnis Simonia mentalis contra ius Diuinum ad restitutionem obliget, non credo esse vniuersaliter verum, quia potest interdum committi sine iniustitia, vt in materia beneficiali. Vnde etiam de Simonia reali in tali materia diximus, non obligare semper ad restitutionem ex solo Iure naturali, sed ad summum ex Ecclesiastico, vt dicemus capite sequenti, ergo mentalis in eadem materia nullo modo obligabit, quia non ex iure naturali, eadem, seu maiori ratione, nec Ecclesiastico, quia non punit Simoniam mentalem, vt sæpe dictum est.

52. *Vera respō-sio.* Oportet ergo respondere, decisionem illam habere locum, & in materia, in qua data fuerit responsio, & in quacumque alia, in qua fuerit similis ratio, non autem vbi fuerit dissimilis. In ingressu ergo religionis licet simonia committatur, non tamen habet necessario iniustitiam annexam, & ideo si mentalis sit, nullo modo obligat ad restitutionem, etiā suppositis legibus Ecclesiæ, quod in illa decisione maxime intenditur: Idem ergo erit in omni simonia non inferente iniuriam ei, à quo pecunia recipitur, siue sit contra ius humanum tantum, siue etiam contra diuinum. Vbi autem fuerit receptio pretii non tantum Simoniaca, sed etiam iniusta, licet mētalis Simonia sit, orietur obligatio restituendi, non ex lege Ecclesiastica (quod in illo cap. & in aliis negari potuit) sed ex naturali iure, quod nullibi negatur. Vel alter (& in idem redit) in illo casu de Simonia in Religione, etiamsi intentio fuerit praua retineri potest pecunia, quia non deest titulus iustus ad retinendum, scilicet, & ad alendum religiosum, & ad sustentando onera status illius, & ideo mutata intentione tollitur prauitas, & ita per solam pœnitentiam potest venia delicti comparari. Idem ergo erit in omni Simonia mentali, quæ similes rationis fuerit, vt re vera est, quoties receptio pecuniæ non est iniusta: Eritque talis Simonia simpliciter immunis à restitutione, non obstantibus etiam legibus Ecclesiasticis. Hoc enim est semper addendum, & præ oculis habendum, tum, vt aliquid speciale dicatur de Simonia mentali, quod non sit commune reali, tum etiam, vt intentione illius capitis vltimi satisfiat. At vero, quando Simonia est iniusta, nullus superest titulus iustus ad retinendam pecuniam, & ideo obligat ad restitutionem, & ad illam non extenditur decisio illius capitis vlt. nisi quoad hoc, quod illa atiam sub legibus Ecclesiasticis punientibus non comprehenditur, sed per ius naturale metienda est.

CAPVT LX.

An pretium Simoniaca comparatum ex iure Ecclesiastico sit in conscientiam restituendum ante sententiam, & cui?

HAEC quæstio solum habet locum in illis casibus, in quibus diximus, pretium hoc non esse obnoxium restitutioni ex vi solius naturalis Iuris, quia vbi ius naturale obligat ad restituendum, clarum est, non esse expectandam sententiam iudicis: nam ipsa conscientia satis eam profert. Vnde neque est necessaria lex Ecclesiastica id præcipiens, quia naturalis obligatio satis, superque est, cum sit Diuina. Atque hinc colligo, solum habere locum præsentem quæstionem in Simonia, in ordine, beneficio, aut ingressu religionis, nam si hæc obligatio restituendi interdum nascitur ex solo Iure Ecclesiastico solum est per modum cuiusdam pœnæ per illud ius impositæ, vt per se constat: dictum est autem supra, Ecclesiasticas pœnas, quæ ipso facto, & ante sententiam incurruntur propter Simoniam, solum habere locum in illis tribus materiis, ergo idem dicendum est de hac restitutione. Vnde licet aliqui dicere voluerint, hanc obligationem restituendi pretium, inductam esse per Ecclesiam in omni reali simonia, in quacunque materia, nullo Iure probare id possunt, & ex dicendis à fortiori constabit, non ita esse. In aliis ergo materiis supponimus, vt veram partem negantem, & de cæteris inquirimus, & primo ac præcipue dicemus de materia beneficiali, & inde facile constabit de reliquis.

Est igitur prima opinio absolute negans venditorem simoniacū beneficii teneri in conscientia ad restituendum pretium acceptū, donec per iudicem priuetur. Pro hac sententia refertur D. Ant. 2. p. tit. 2. c. 5. quia ibi generaliter dicit, turpiter acquisita non esse necessario restituenda, sed tantum ex consilio, quando non sunt per iniustitiam accepta. Quod etiam asseruit Nauar. in Man. ca. 17. num. 30. cum aliis, quos allegat, sed immerito adducitur Anton. nam expresse addit exceptionem, *nisi in casibus à Iure expressis.* & adiungit, *vt in Simonia.* Et idem sensit Nau. & alii ab ipso relati, vt videbimus. Quocirca opinio hæc destituta est auctoribus, quantū enim reperire potui, solus Vgolin. illam defendit sub quibusdam distinctionibus (de quibus infra) Tab. 4. cap. 2. §. 1. in fin. & suadetur primo, quia nullum est ius Ecclesiasticum obligans ipso facto ad hanc restitutionem, ergo non obligat in conscientia ante iudicis condēnationem. Probatur consequētia ex generali principio, quod lex pœnalis nō obligat ad pœnam ante iudicis condemnationē, nisi expresse declaret: hæc autem lex, si datur, pœnalis est quoad hanc partem, vt constat ex dictis cap. præced. Antecedens autem probatur, qui tria iura adducuntur pro illis tribus materiis, quæ non videntur satis probare. Primum est c. *De hoc.* de Simon. Vbi Papa dicit, Principes, vel patronos, qui pecuniam acceperant, non potuisse illam retinere tuta conscientia, id autem non probat, quia illud dictum non videtur fundatum in culpa simoniæ, sed in hoc, quod bona illa fuerant data de bonis Ecclesiæ ab illo, qui Episcopatū eius ambierat, vt ex text. colligitur. Et similiter nō probat

1. 1. opinio absolute negans.

cap.

c. *Veniens*, eod. nam ibi præcipitur restitui pecunia ei, qui dederat quod non præciperetur, si ille vere Simoniā cōmisisset: præcipitur ergo illi restitui, quia per deceptionē, & potentiam fuerat extorta. Denique non probat c. vlt. eod. nā ex illo summum sumitur argumentum à contrario sensu, quod nō est efficax præsertim ad inducendam tā grauem pœnam ante sententiā, cū etiam possit textus ille commodo intelligi de obliatione mediante sententia. Secundo argumentor, quia nō apparet cui facienda sit illa restitutio ex sola cōscentiæ obligatione quia nō debet fieri ei, qui dedit, vt oēs fatentur: Et ratio est, quia ille, qui dedit quantū est in se, voluntate sua abdicauit à se dominiū talis pecuniæ: ergo nisi impediatur per aliquam legē, voluntas illa habuit suū effectum, quādo quidē (vt supponitur) impleta fuit causa propter quā dare voluit illam pecuniam, & alter voluntarie illam acceptauit. Lex aūt Ecclesiastica non impedit quominus voluntas largiētis sit efficax quoad hūc effectum abdicandi à se dominiū, quia hoc cederet in fauorem Simoniaci, quē Ecclesia non præstat, nec intendit, vt per se constat, Ergo cum ille voluntarie abdicauerit à se dominium, nō potest manere obligatio ex iustitia ad restitutionē illi faciendam: ergo neque ad restituendum alicui alteri, vt Ecclesiæ, vel pauperibus, &c. quia neque alii habent ius ad talem Pecuniam: neque obligatio ad restituendam alteri solet oriri nisi in casibus, in quibus res erat restituenda priori domino, & illi fieri non potest, vel quia ignoratur, vel propter aliud legitimum impedimentum, vt supradictum est.

3. Nihilominus dicendū est, primo pecuniam acce-
1. *Assertio.* ptā pro venditione beneficii seu electionis, aut præsentationis, &c. in foro conscientiæ restituendā esse ante omnē sententiam: Vnde cū hæc obligatio non fit ex vi solius iuris naturalis, concluditur esse ex institutione, seu lege Ecclesiastica. Hæc assertio sumitur ex D. Th. d. art. 6. ad 4. vbi eodē modo loquitur de pecunia, sicut de fructibus Simoniace acceptis, & principalē partem fundamentalem eius supponunt omnes citati in c. præced. pro vtraque sententia: nā oēs admittunt hanc obligationem, vnde qui negant esse de iure naturali necessario sentiunt esse de iure positiuo, & expresse id docet Ant. supra & tit. 1. c. 5. §. 7. Et Silu. ver. *Simonia*, q. 20. & Nauar. d. ca. 17. nu. 32. Palud. d. qu. 5. Med. C. de Rest. q. 20. ad 3. Burg. tract. de Irregular. 6. part. ti. de Sim. n. 19. Redo. 1. p. ca. 3. & 4. & 4. p. c. 8. Gl. & Doctores in d. ca: *De hoc*, & d. c. *Veniens*. Probari autē solet hæc sententia ex illo generali principio: quod turpiter recepta à dante etiam ob turpē causam non debent manere apud recipientē: sed talia sunt accepta per Simoniā, ergo qui recipit pecuniā, non potest illam retinere: debet ergo illam restituere. Maior sumitur ex Iure Ciuili in le. 3. & le *Si ob turpem*, ff. de Condict. ob turbem causam, & in leg. 2. C. eod. & in L. *In hæredem*, in princ. ff. de Calumnitor. Quod Ciuile Ius nō contradicit Canonico imo cēdit in fauorē eius, & ideo etiam in Simonia locum habet. Hæc aūt ratio licet optime probet, iuste posse puniri Simoniacum in amissione pecuniæ, quam accepit, imo in dupla quātitate vt dicitur in c. *Audiuimus*, de Sim. non tamē probat ipso facto, esse illa priuatum propter solam turpitudinē receptionis: nam in illis legibus solum dicitur esse ab illo extorquendam, vtique per fiscum seu iudicium iuxta le. *Fiscus*, ff. de iure Fisci, nunquam vero illi imponitur onus illam offerendi, seu spōte à se abdicandi. Vnde hæc pœna in omni Simonia locum habet: signum ergo est, ex hoc titulo tantum esse sententiæ ferēdæ, non latæ per legem.

4. Secundo probari potest ex ca. vlt. de Pact. quatenus ibi dicitur pactiones, & cōuentiones omnes in spiritualibus nullius omnino esse momenti, hinc n. fit, vt contractus Simoniacus, quatenus est emptio quædam, & venditio nullius momēti fit. Ergo ex vi illius non potest transferre dominiū pretii in venditorē sicut non potest ipse transferre dominiū beneficii in emptorem, ergo qui accipit pretiū, tenetur in conscientia, illud restituere, quia non potest apud se retinere rem alienam, cuius non est factus dominus. Quæ ratio si efficax esset, in omni materia Simoniæ locum haberet, quia c. illud vlt. absolute loquitur de pactione in spiritualibus: quod verum esse non credimus, nec ex illo textu probari. Imo existimo, Decretum illud, si respiciat obligationem pacti in futurum, non continere legē inducentem irritationem de iure positiuo, sed declarationem pacti irriti ex natura sua, vtpote existentis de turpi, & illicita: quod patet: tum quia pactiones de rebus spiritualibus pro temporalibus conferendis huiusmodi sunt: Tū etiā quia statim subiungitur, idē esse de aliis conuentionibus dicendum, *quæ obseruatæ vergunt in animæ detrimentum*: & ita videntur intelligere ibi Gl. & Doctores. Est enim obseruandū aliud esse loqui de actionibus, vel traditionibus factis ex pacto Simoniaco, vel de pactionibus ipsis: sunt enim hæc valde diuersa: nā pactio consistit in mutua obligatione, & quia nemo potest obligari ad actum turpem, ideo tales pactiones ex natura rei inualidæ sunt: at vero executio obligationis consistit in traditione rei, vel pretii, quæ potest esse valida, & habere suū effectum, etiamsi turpiter fiat: vt constat in mercede meretricis. Et in pręsenti materia licet pactio de vendēdo Baptismate nulla sit, nihilominus Baptismus traditus etiam Simoniace validus est, ita ergo poterit esse valida traditio pecuniæ, etiamsi conuentio fuerit nulla quoad inducendam obligationem.

Tertio ergo specialiter probatur assertio ex d. cap. 5.
De hoc vbi in fine eius dicitur, temporalia sic recepta pro dando assensu electioni Ecclesiasticę nō posse sine graui salutis periculo retineri: Quod plane intelligitur ex vi cōscientiæ, etiāsi nulla coactio, vel sententia iudicis intercedat, quāuis oppositum indicet Vgolin. d. § 1. n. 1. Nam quod dixi ex ipsis verbis, & contextu manifestū est. Et ideo Pontifex illa postrema parte textus nullā distinctionē facit, sicut fecerat in priori, de delicto publico vel occulto, probato, vel non probato, sed simpliciter dicit, Regē, & Principes monendos fuisse, obligatos esse in conscientia ad restituendū, si quid receperant: & ita sentiunt Gl. Host. Ant. Abb. & alii cōmuniter ibi. Dicere aūt, obligationem, de quā ibi Pontifex loquitur, non fuisse ortam exceptiōne Simoniaca, sed ex receptione iniusta, quia fuerat de bonis Ecclesiæ, omnino voluntariū, & improbabile mihi videtur. Primo quia nullum fundamentū habet in textu: Secundo quia est contra absoluta verba textus, *vt si qua receperunt*, non enim dicit, *vt si qua bona Ecclesiæ*, nec de illis mentio præcesserat, vt referri videantur per particulā, *si qua*: ergo voluntarie limitantur, & contra generalē regulā, quod vbi Ius nō distinguit, neque nos distinguere debimus. Tertio, quia non habet verisimilitudinē: nam ille Episcopus dederat Regi, & Principibus aliquid, vt eius electioni pręstarent assensū, dedit ergo antequā esset Episcopus: non est ergo verisimile dedisse de bonis Ecclesiæ. Vnde notari potest differētia inter priorē, & posteriorem partē illius textus: nā in priori tantū promissio spiritualiū præcesserat, quæ promissio optime fieri poterat à nōdū Episcopo sub spe, & cōditione futuræ electionis in posteriori vero non promissio, sed traditio temporaliū interuenisse dicitur, & ideo (vt dixi) præsumi non potest, eū, qui nondum Episcopus erat, de bonis eiusdem Ecclesiæ, ad quā eligi optabat, largitiones illas fecisse. 6

Atque ita est intellecta decisio illius textus à Iurisperitis, & Theologis, & conuincit illos, vt pro certo haberēt, pretiū Simoniacum saltē iure Ecclesiastico tuta cōscientia retineri nō posse. Quia ius ipsum impedit acquisitionē dominii talis pretii, quod optime facere potuit in pœnā tam grauis delicti sicut de acquisi-

quisitione beneficii diximus. Quia vero textus ilic in sola materia beneficiali loquitur, ideo de sola illa videtur nobis probare, quia in his pœnis non habet locum extensio ab vna materia ad alias vt ex hactenus dictis constat, quia Iura ipsa nō eodē modo puniunt Simoniam in beneficio, vel in ordine, &c.

7. *Cui sit restituēda talis pecunia.* Sed explicandū superest, cui tunc facienda sit restitutio, nam Sot. d. q. 8. ar. 1. dicit, esse restituendam pecuniā ei, qui illam dedit ante sententiam, & sequitur Banhes 3. 2. 2. q. 32. ar. 7. dub. 2. saltem quoad hoc vt liceat pretiū reddere ei, qui dedit quamuis etiam sufficiat, illud dare Ecclesiæ, vel pauperibus. Fundantur in hoc, quia putant dominium pretii semper manere apud dantem ex natura rei, & per legem pœnalem non priuari illo ante sentētiam. Sed existimo fundamentum esse falsum, quia ille contractus ex natura sua sufficiebat ad transferendum dominium in alium, & consequenter ad se spoliandū illo. Consecutio etiā nō est necessaria: tū quia lex pœnalis potest per se ipsam priuare tali dominio, quādo id sufficiēter exprimit, & maxime quando aliquis contra legem se ipsum spoliat possessione pretii, tū etiā quia potuit lex præcipere recipiēti pecuniam vt amplius illā non reddat largienti, sed in pios vsus expendat.

8. *Decisio.* Dicendum ergo est, pretium illud restituendū esse Ecclesiæ. Ita D. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 5. ad 2. Caiet. ver. *Simonia*, Vict. p. 2. n. 6. Silu d. q 20. Nauar. cap. 17. n. 36. & plures alii, quos refert Coua. Reg *Peccatum*, 2. par. §. 2. n. 6. & cōmuniter Doctores in d. c. *De hoc*, vbi hoc videtur expresse definitū, dicitur. n. ibi restitutionem esse Ecclesiæ faciendā. Rationem argumentando supra posuimus, estq; optima, & eandē indicat D. Tho. qui dans voluntatem habuit, & habere debuit ex vi cōtractus abdicādi à se illam pecuniā, & transferēdi illam in aliū, secuta causa: Ecclesia autem licet consecutionē dominii in recipiente impedierit, nō restitit abdicationi alterius, sed potius acceptauit illā in pœnā eius, & applicauit ius illius pecuniæ Ecclesiæ, quæ passa est iniuriam, & ideo dicitur facienda restitutio in prædicto textu. Ergo de Iure communi cum proportione facienda est restitutio illi Ecclesiæ, in qua est beneficium, circa quod Simonia commissa est, & ita etiam docuit D. Th. d. q. 100. ar. 6. ad 3. Vbi solū addit, de arbitrio Superioris ex causa iusta posse interdum fieri pauperibus, & idem docent cōmuniter Doctores ibi, & in ca *Veniens*, c. *Consuluit*, de Sim. Silu. & Summistæ eod. ver. Dicunt vero aliqui, consuetudine receptū esse vt pauperibus dari possit, & multi ex d. allegatis, præsertim à Couar. hanc licentiam præbere videntur, & fauet D. Th. 2. 2. q. 32. ar. 7. ad 2. Sed ibi generaliter loquitur de Simonia, vt supra dixi. In illa vero, quæ cōmittitur in beneficio, ex rigore iuris seruandum est, diximus: consuetudo aūt consulenda est esset q; magis tolerabilis, si pauperibus eiusdē Ecclesiæ eleemosyna fieret: nam bona Ecclesiæ quodammodo ad illos pertinent: tamen vt ordinate fiat: per Prælatum Ecclesiæ dipensanda est, vt recte D. Th. dixit. Alii etiam dicunt, ex consuetudine applicari cameræ Apostolicæ, vt attigit Soto d. q. 8. ar. 1. ad 4. & Vgol. referens Quintilian. Mandos. Tab. 4. c. 2. §. 1. nu. 7. Quod credo intelligi, quando applicatio fit per cōpositionem, vel per cōdemnationē ipsiusmet Pontificis aut ministrorū eius, vel etiam si quis velit propria sponte restitutionem facere Cameræ Pontificiæ: nam sine dubio satisfaciet, non credo tamen ad hoc teneri, sed satisfacere in foro conscientiæ, restituendo propriæ Ecclesiæ, & à propriis Prælatis posse ad hoc cogi in foro exteriori, quando compositio cum Pontifice non præcesSit.

9. *4. Assertio.* Dico Secundo, In Simonia commissa in ingressu Religionis non est obligatio in conscientia restituēdi pretium, prius quā per sententiam Religiosus Simoniace receptus à Monasterio excludatur. Ratio huius assertionis est, quia nihil aliud inuenimus in iure expressum. Declaratur aūt ex supra dictis in hūc modum. Quia dupliciter potest hæc Simonia committi. Primo, si pecunia detur ingressuro, vt velit monachari. Secundo, si ipse det pecuniam Monasterio, vt illum recipiat. In priori modo Simoniæ nihil inuenio in Iure dispositum, qui pecuniā recipit, non teneri ad restituendā illam: quia ex iure naturæ non tenetur iuxta d. præced. & nullū est Ius, quod illum impediat, ne dominiū illius pecuniæ acquirat. Igitur vel accepit pecuniam illā à monasterio, vel ab alio. Si ab alio: clarum est non esse illi faciendam restitutionē. Neq; est cur fiat pauperib. quia nullo iure cauetur, nec ex ratione naturali sequitur. Vnde si ante ingressum monasterii pecuniam illā consumpsit, vel donauit, nihil in hoc peccauit, & donatio rata manebit: Si vero permanet in bonis eius, cū persona ipsius poterit ad monasteriū redire nō titulo restitutionis, sed iure cōsecutionis: nā bona sequuntur personā. Idemq; cum proportione erit quādo pecunia à monasterio accepta est. Quia per hoc, monasterium non est impetitū quominus ius in talē personā, & in bona eius acquirere possit valide, etiā si fortasse ipsummet Monasterium talē Simoniā cōmisisset, qa illud impedimētum nō inuenitur iure introductum in tali specie simoniæ, vt dixi, & per extēsionē vel similitudinē extēdēdum non est, qa in pœnis hoc locum nō habet, præsertim vbi non est idētitas rationis, vt in præsenti re vera nō est, qa hæc Simonia & est rarior, & minus deformis, & in Iure minus prohibita, solumque per generales regulas damnatur.

De altero modo Simoniæ in Religione habemus expressam decisionem textus in ca. *Veniens*, de Simo. vbi in simili facto ita decernitur, *Abbatem, & monachos ad restituendam pecuniam præfato F. tam indigne acceptam compellas.* Vbi hoc est singulare, quod pecunia Simoniaca eidem, qui illam dedit, restitui mādatur: de cuius ratione, & sensu multū à D d. dubitatum est. Breuiter tamen duobus modis potest ille textus intelligi. Primo vt ille F. presbyter ante factam professionem, Pontificem consuluerit de conuentione cum Monasterio facta q; (vt supra dixi) inde aliqui colligunt, quod ei mādatur pecunia tribui, cuius nō fuisset capax, si professus fuisset. Hoc ergo supposito, mandatur illi pecunia restitui, quia deceptus à Monachis bona fide illam dederat, vt notauit Couar. supra n. 8. & potest colligi ex illis verbis: *Asserentes hoc esse de consuetudine Monasterii.* Nam quod à Religiosis asserebatur bona fide credi poterat, & existimari honestum, quod ab eisdem in consuetudine habebatur. Et iuxta hunc sensum nihil potest ex illo textu colligi ad rem præsentem, quia dici potest pecuniam illam ex iustitia fuisse restituendam illi presbytero tanquam vero domino, quia & deceptus fuit, & causa no fuit impleta, vt supponitur. 10.

Sed nihilominus vt supra tetigi, sensus hic cum fine textus non bene quadrat: nam præcipitur illi, vt in alio monasterio in habitu monastico viuat, quod non præciperetur, nisi esset Religiosus. Nam quod quidā dicunt, illud fuisse consilium, non præceptum, repugnat propritetati verbi, *Præcipias*, quo vtitur Pōtifex, vt Gl. notauit, quam omnes approbant. Et ideo verius existimo, illum Presbyterum factum esse Religiosum. & propter ingressum Simoniacum, siue bona, siue mala fide ab ipso factum, cōpelli transire ad aliud Monasterium: & ideo præcipi pecuniam illi reddi, non in gratiam eius, sed monasterii, ad quod transfertut: quæ est communis intelligentia. Iuxta quam, si illa dicenda est restitutio (& nō potius subuentio rationabilis alterius monasterii) illa non sit proprie illi, qui dedit pecuniam, sed Religioni: atq; ita sit Ecclesiæ proportione seruata. In hoc tamen considerandū est, quod supra diximus Monachum Simoniace ingressum non teneri ad relinquendum Monastetium, donec per sententiam in aliud transferatur. Sic ergo dicendum censeo, quamdiu ibi Religiosus permanent non teneri Monasterium ad restituen- 11. *Quamdiu Religiosus.*

permanet nõ tenetur restitui pecunia Simoniaca ob ingressum. stituendam pecuniam, quã accepit, quia cũ restitutio illa ordinetur ad expulsionem Religiosi sic ingressi, & ad subsidium alterius Monasterii, in quod transfertur, quamdiu hæc translatio executioni nõ mandatur, cessat ratio restitutionis, imo non est illi locus. Nã restitutio debet fieri danti iuxta illũ textũ ipse autẽ nõ est capax proprietatis in se ipso sed datũ illi transferetur in Monasterium: ergo perseuerante ibi persona, potest etiam monasteriũ retinere quod accipit. Et ita Vrbanus IV. in Extrau. 1. de Sim. concedendo dispensationem circa aliquas Religiosas personas sic receptas in Monasteriis, consequenter concessit, vt monasteria possent retinere, quæ receperant dũmodo ad cõmunem vsum applicata fuerint. Ita ergo fieri posse dicimus in foro conscientiæ, quamdiu persona à monasterio non amouetur. Et ita constat ratio, & probatio assertionis, quia ex vi illius c. *Veniens*, non oritur obligatio ante sententiam sed ex alio Iure non oritur, ergo.

12\. Sed quid si Religiosus ipse Simoniace ingressus sponte, & absq; vlla coactione sententiæ vellet locũ relinquere: & Canones exequi, transeundo ad aliud numquid tenebitur monasterium restituere illi pecuniã? Diximus enim non teneri ante sententiã, ibi autem non interuenit sententia: ergo non tenetur. Respondeo sine dubio teneri, primũ quia illud est quasi alimẽtum talis personæ, & ille iure suo vtitur: honeste facit transeundo: vnde aliud monasterium haberet actionẽ repetendi ex vero, & iusto titulo, ergo prius monasterium habet obligationem dandi: denique prior contractus fuit nullus quoad tẽporalem conuentionẽ, ergo Religiosus habet ius irritandi illũ ergo etiam potest repetere in conscientia id, quod dedit, quandoquidem ipse etiã tollit à Monasterio onus alẽdi ipsum, ratione cuius dedit. Atq; ita hæc obligatio in eo casu magis oritur ex natura rei, quam per modum pœnæ. Conclusio autem intelligitur in rigore pœnæ.

13\. *3. Cõclusio.* Dico tertio: Pretiũ receptum in aliis materiis Simoniæ, etiã in ordine nõ est obnoxiũ restitutioni in cõscientia ipso facto, ex vi Ecclesiastici iuris, donec per sententiam restitui præcipiatur. Probatur prior pars, quia nullũ ius tale inuenitur. nã præter iura citata nullum adducitur. Et c. vlt. de Sim. non probat sufficienter hanc generalẽ obligationẽ in omni Simonia reali, nã solum dicit in mentali non esse talẽ obligationẽ, de aliis aũt supponit quidem esse posse: an vero sit in aliquibus: vel in omnib. vel qualiter, aut quomodo sit, non declarat. In c. autẽ *Audiuimus*, præcipitur duplicata restitutio, sed illa pœna est quę nõ obligat donec per iudicẽ exigatur, vt ibidem etiã significatur, ibi, *Exacta duplicata restituat*, & nullũ habet verbum, q̃ indicet obligationẽ ipso facto, vt ibi Abb. notauit, quẽ alii sequuntur. Aliqui vero ex illo textu colligũt, pretiũ Simoniæ semper esse restituẽdum Ecclesiæ, quia ibi dicitur pecuniam illam duplicatam conuertendam esse *in vtilitatem locorum, in quorum fuerint soluta dispendium.* Sed oportet aduertere, ibi non de Simonia in omni materia, sed in institutionibus Parochorum, & ingressu Religionis, & in sepultura apud Religiosos, sermonẽ esse, & similiter non de quocũq; modo Simoniæ, sed de speciali exactione, & extorsione iniusta, Episcoporũ in illo triplici genere rerũ tractari. Quia ergo illæ exactiones fiebant in iniuriã Ecclesiarũ, & locorum Religiosorũ, ideo specialiter præcipitur, vt pœna eisdem locis applicetur. Inde autem non licet colligere, pecuniã acceptam pro ingressu Religionis semper esse restituendam ipsi Monasterio: nam si ab ipsomet monasterio recepta sit, seruãda est regula cap. *Veniens*. supra explicata. De aliis vero Simoniis nihil inuenio in Iure statutum, sed arbitrio iudicis poterit applicari pœna vel Ecclesiæ, vel pauperibus, ante condemnationem vero non videtur esse obligatio, nisi in casibus in quibus ex natura rei nascitur, vt dictum est.

CAPVT LXI.

De dispensatione circa Simoniam.

Dvobus modis intelligi potest, quod dispensatio cadat in Simoniam, scilicet, vel quoad culpam, vel quoad pœnam. De priori genere dispensationis nihil fere dicere necesse est: nam si sit sermo de Simonia contra ius naturale manifestum est, non esse capacem dispensationis: humanæ nã de Diuina alia speculatio est, quam in superioribus sufficienter tetigimus. Si vero sit sermo de Simonia lege tantum Ecclesiastica prohibita, duo breuiter dicenda sunt. Vnum est nullum Prælatum Ecclesiæ infra Summũ Pontificem posse in illa dispensare, quia omnis Simonia huiusmodi per ipsos Pontifices prohibita est: nullus autem inferior potest in lege Superioris dispensare, nisi forte ex cõmissione eiusdem Superioris vel expressa, quæ in hac materia data non legitur, vel tacita, seu interpretatiua, quę ex graui aliqua necessitate oriri solet: nam hæc etiam in præsenti materia locum habere non potest, nam est valde odiosa: & vix potest cogitari vtilitas talis dispensationis, nedum necessitas, vt in sequenti assertione magis declarabitur. 1. *1. Assertio.*

Secundo dico: Pontificem Summum in rigore posse in hoc genere Simoniæ dispensare, nunquam tamen id facere moraliter loquendo. Prior pars probatur: quia Põtifex potest dispẽsare in Ecclesiasticis legibus: ergo potest dispensare in hac prohibitione, ergo potest dispensare in hac Simonia quoad culpã. Nõ quidem faciendo, vt maneat Simonia, & non sit culpa: hoc enim repugnat, quia Simonia ex proprio cõceptu significat rã inordinatã, & mali, sed faciẽdo vt emptio, vel venditio, quæ obligante lege esset Simoniaca, ablata obligatione non sit. Vnde hic etiam habet locũ generalis regula de legib. humanis, quia licet talis dispensatio cõcederetur, sine rationabili causa, & fortasse cũ culpa dispensantis, nihilominus esset valida, & sufficiens ad excusandã culpã Simoniæ, quidquid de alia sit. Addidi vero in posteriori parte assertionis. Pontifices nõ solere has dispensationes facere: quia sibi non sunt necessariæ, & aliis, vel Ecclesiæ nõ possunt esse vtiles, seu conuenientes. Dico aũt illis nõ esse necessarias, quia quando expedit dare, vel accipere temporalia pro spiritualib. non est necesse id fieri per modũ pretii, nec vnũ pro alio cõmutando, sed alio superiori prouidentiæ genere, vnũ auferre, & aliud dare ad sustentationẽ personę, vel ex alia simili causa. Quãdo vero necesse est, permutationes inter spiritualia facere, vel permittere, id ex ordinaria potestate fieri potest à Pontifice sine vlla dispensatione: ergo ad nullum effectũ est Pontifici necessaria talis dispensatio. Quod vero moraliter loquendo aliis nõ sit vtilis, nec Ecclesiæ: probatur, quia expedire non potest, vt res Ecclesiasticæ venales fiant, neq; vt priuata auctoritate liceat aliquibus beneficia permutare, aut similes negotiationes facere: & ita non constat nobis, tales dispensationes fieri, quãuis interdũ cõtingat renũciationes aliquas vel permutationes quæ ordinario iure fieri non possunt, nisi in manibus Põtificis cõmitti inferioribus Prælatis, vt ab eis approbari possint, quæ non est proprie dispensatio, sed delegatio Pontifici iurisdictionis, quæ multis in casibus potest esse expediẽs. 2.

Præcipue vero hic agimus de posteriori modo dispensationis scilicet quoad pœnam, de qua supponendum est ex supra dictis, solum habere locum in Simonia cõmissa in ordine, beneficio, aut ingressu Religionis: quia dispensatio in pœna, solũ habet locũ, supposita pœna, sed in illis tantũ tribus materiis interuenit pœna, ergo & dispensatio. Quapropter immerito dixit Arm. ver. *Simonia* n. 53. Episcopum dispensare eum Simoniaco circa officia mortuorũ, benedictiones nubentium, sepulturas, Chrysma, & similia post peractam pœnitentiam referens hoc ex Host. Et hoc dixit, esse tutius Præpos. in ca. *Statuimus vt* 3. *De dispensatione quo ad pœnam.*

mus vt si, ut, 1 q.1.in fin. & latius 1.q.5.in princip.n.5. Vbi refert Raymun. Gofred. Host. & Arch. Sed hi authores vel supponunt falsum, scilicet per has Simonias incurri censuram, vel aliam pœnā ipso facto, vel intelligendi sunt de pœna ferēda, in qua fortasse poterit dispensare Episcopus ex iusta causa saltem vt mitior sit. Quod ad nos non spectat. Solum ergo agimus de pœna ipso Iure lata, & in ea distinguendum est inter absolutionem, & dispensationē, hæc enim duo distincta sunt. Absolutio enim proprie cadit in censuras, dispensatio vero in alias inhabilitates, seu priuationes, aut similes pœnas.

4. Primo ergo de absolutione breuiter dicendum est, contra vitium Simoniæ omnes tres censuras latas inueniri in diuersis casib. vt ex discursu præced. c. constat. Nam excōmunicatio fertur tam in Simoniā in ordine, quā in beneficio, & in Religione quoad singulares personas dantes, vel accipientes pecuniā, & tam in dantes, quā in recipientes ordinē aut beneficiū, & cum reseruatione ad Summū Pontificē, vt constat ex d. Extrau.1. & 2. de Sim. Et idem in excōmunicatione lata pro Simonia conuētionali, vt supra visum est. Imo idē inuenitur in excommunicatione lata contra cōmittētes Simoniā in Curia datis, vel promissis pro gratia, vel iustitia, de qua videri potest late Nauar. in Cōment. de hac re ad Bullam Greg. XIII. quæ incipit *Ab ipso*, & Vgol. Tab.1.c.21. per totū, & videri potest etiam Abb. in c. *Cum essent*, de Sim. n.3. & Ioan. And. in c. *Nemo*, eod. & Fel. in c. *De cætero*, de re iudicata, qui eiusdem excommunicationis meminerunt iuxta antiquam Extrauag. Bonifacii 8. Est autē illa censura non propria Simoniæ, sed generalior, & ideo plura de illa dicere in præsenti non est necesse, & aliquid de illa attigimus in 5. to. disp.22. sect.5. nu.36. Quamuis autem absolutio cuiuscumq; excommunicationis propter Simoniam incursæ iure ordinario à solo Pontifice auferri possit, eius absolutio intelligitur commissa per illas Bullas, aut priuilegia, in quibus conceduntur casus Pontifici reseruati, nisi in particulari excipiatur: quia non censetur habere singularem aliquam rationem, ob quam sub generali concessione non cōprehendatur. Est ergo de illa iudicandum per generales regulas censuram reseruaturum Pontifici de quibus in 4. & 5. tom. dictum est.

5 Secundo fertur suspensio ab ordine specialiter propter Simoniam in ordine cōmissam: circa cuius absolutionem, & dispensationem notandum est, in d. Extrau.2. de Sim. nullam addi rationem, sed simpliciter dici, *vt Simoniace ordinati à suorum sint ordinum executione suspensi*, & ideo dubitari posse: An inferiores Prælati ex vi iuris communis possint illam suspensionem auferre Et ratio dubii sumitur ex c. *Nuper*, de sententia excōmunicationis. *Vbi conditor Canonis absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Sed dici potest, hanc reseruationem factam esse in Iure antiquiori in c. penult. de Sim. & ideo non fuisse à Paulo 2. repetitam. Sed contra hoc est, quia in d. c. penult. solum est sermo de suspensione ab ordine Simoniace recepto: & quoad hanc partē certum est, hanc dispensationem esse Pontifici reseruatam, vt ibi Gl. & Doctores notarunt, & in c. *De Simoniace*, de Sim. & in c. *Per translationem*, de Renum. Vnde fit, neminē præter Pōtificem, posse cum sic ordinato dispensare, vt ad superiores ordines ascendat, quia non potest ascendere, nisi prius à suspensione in inferiori ordine absoluatur. Imo existimo, in præsenti hanc esse vnam dispensationem, quia vnum est tantum vinculū per se impediens vsum ordinum & consequenter ascēsum. Solus ergo Romanus pontifex in hoc vinculo dispensat, imo difficile solet in hac pœna dispensare vt Abb. & alii in cit. locis dicunt. Quin etiam referunt, quosdam dixisse, non posse Pontificem in hoc impedimento dispēsare, quia character à principio fuit vitiosus, & mutari non potest. Sed hoc ridiculū est, nam character sicut semel impressus, immutabilis est, & indelebilis, ita etiam à principio integer, ac perfectus imprimitur, & fortasse, in se indiuisibilis est, & non potest diminutus fieri, & longe certius est de facto non imprimitur diminutum propter hominis peccatū, vel Ecclesiæ censuram. Illud ergo vitium non fuit aliud à principio nisi morale impedimentum per Ecclesiæ censuram impositum, quod sicut à iure positiuo manauit, ita indubitatum est, posse per Pontificem auferri.

Adhuc vero superest dubium de ista suspensione, quatenus aucta est per dictam Extrau. quoad vsum inferiorum ordinum prius legitime receptorum, nam antiqua reseruatio non potest ad hunc effectū extendi. Tum quia in pœnis nō habet locum similis extensio. Tum etiam quia non est similis ratio, nam quoad ordines prius receptos multo facilior est dispensatio, vt constat, quia per illam restituitur homo ad statum, quem legitime acquisierat, per hanc vero conceditur illi, quod vel non acquisierat, vel non bene. Cū ergo hæc suspensio quoad hanc effectū in illa Extrau. reseruata non sit, videtur inferiorib. Prælatis eius facultas concessa. Nihil enim impedit, eandē censuram, vel pœnam esse reseruatam quoad vnum effectum, & non quoad alium, maxime quando illi effectus ordinario iure separabiles sunt. Hoc dubium pendet ex quodam principio generali, An suspensio simpliciter lata pro delicto commisso, eo ipso sit reseruata auctori Canonis, etiamsi specialiter non reseruetur. In quo puncto probabilius cēseo, si constet, suspēsionem esse puram pœnam vindicatiuam (vt sic dicam) non posse tolli, nisi ab illo, qui eam posuit, vt dixi in 5. to. disp.29. sect.1. n 18. & seqq. In præsenti autem, & ex verbis, & ex intentione prædictæ Extrauagantis videtur valde verisimile, illam suspensionem esse puram pœnam pro peccato commisso, ideoq; solum Pontificē posse in illa dispensare. Hanc vero resolutionem certiorem reddit Sixtus V. in constitutione sua contra male promotos, vbi vult, hanc suspēsionem esse perpetuam, & sine spe ascendēdi ad superiores ordines, & postea absolutionē sibi reseruat etiam in foro conscientiæ, & cū tanto rigore, vt facultas absoluendi in hoc casu non possit censeri cōprehensa sub quocumq; generali indulto. Quæ reseruatio hodie perseuerat quoad Simoniā, quia Clemens VIII. non reuocauit constitutionem illam quoad hanc partem, sed potius confirmauit. Aliqui addunt limitationē ad hāc regulam, vt procedat in eo, qui scienter sic ordinatur, nam cū eo, qui vitium Simoniæ ignorauit, dicunt posse Episcopum dispensare. Sed verius est, illū qui bona fide ordinatur non indigere dispensatione, vt dixi in 5. to. disp.31. sect.4. n.40. & ita nulla limitatio, vel declaratio necessaria est, quia loquimur de suspensione, quando vere incurritur.

Atq; hinc constat, quid dicendum sit de suspensione, quam incurrunt ordinantes Simoniace. Nam loquendo de Iure cōmuni in d. c. penul. de Sim. illa suspensio vt ego opinor, erat præcise triennalis, ac subinde pura pœna propter delictum cōmissum, & consequenter ex vi eiusdē Canonis auferri non poterat, nisi ab eius auctore, iuxta generalia principia de suspensione. Et idem cū proportione dicendum de suspēsione ibidē lata pro mediatore, seu præsentatore ad talē ordinationem circa quam nihil est innouatum. At vero circa ordinantem aucta est suspensio, vt supra dictum est, & cū eadē reseruatione ad Summū Pontificem, & ideo quoad hoc eadē est ratio de ordinante, & de ordinato. Tandem de suspensione imposita Capitulo, vel Cōuentui regulari propter Simoniacā receptionē, cōstat etiam esse reseruatam ita vt auferri nequeat absq; Sedis Apostolicæ licentia, vt dicitur Extrau.1. de Sim. solus ergo Papa potest in ea dispensare. De pœna autem, quæ Reli-

Margin notes: *Notabile.* (at 5); 6. *Dubium.*; *Resoluitur*; 7. *De suspensione incursa ab ordinantibus Simoniace.*; *De ingressu monasterii Simoniaco.*

Religioso Simoniace, ingresso imponitur, expulsionis ab illo monasterio, cum dictũ sit, nõ incurri ipso facto, non erit necessaria dispensatio ante condẽnationem, post illlam vero solus Papa poterit dispẽsare, nisi in casu ignorantiæ, iuxta formam præscripptam in c. *De regularibus*, de Simonia, vel in casu necessitatis iuxta c. *Quoniam*, eodem.

8. *De interdictum.* Tertio de interdicto in duobus tantum casibus Simoniæ innenitur positum ipso Iure, & in vtroque est tantũ interdictũ personale ab ingressu Ecclesiæ, vt ex supra dictis constat. In primo fertur cum reseruatione in constitutione Sixti V. sæpe citata, Estq; contra ordinates Simoniace, & reseruatio fertur cum eodem tennore, quo de suspensione dictum est, & ita nihil de illa superest addendum. Alter casus interdicti est in Simonia cõfidẽtiali, ferturq; in Bulla Pii IV. contra Cardinales, & Episcopos ac similes Prælatos recipientes beneficia quæcumq;, vel pensiones, & similia in confidentiam, reseruaturque Summo Pontifice simpliciter, & sine vlla additione. Et ita licet iure ordinario nõ possit ab inferioribus relaxari, sequitur tamen quoad Iubilea, & Indulta, generalem regulam casuum reseruatorum.

9. *De pœnis pro collatione, vel obtentione beneficii.* Vltimo dicendum superest de dispensatione in aliis pœnis ipso Iure latis, quarum prima est irritatio collationis, seu obtẽtionis beneficii. Et in hanc proprie nõ cadit dispensatio, nisi fortasse cogitetur antecedenter (vt sic dicam.) Nam stantd lege, & efficacia eius, necessariũ est vt collatio, vel electio sic facta sit inualida: si autem semel nulla est, per nullam dispensationem fieri potest, vt valida sit, aut fuerit, quia sicut habet regula Iuris. *Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit*: ita dicere possumus, non firmari dispensatione, quod à principio nullum fuit, licet possit iterum conferri, vt statim dicemus. Antecedenter autem posset dispensatione concedi, vt beneficia valide obineantur, etiamsi interneniat Simonia. Sed hoc magis potest cogitari, quam ferri: nam adeo est niqua, & indecens talis dispensatio, vt timendum non sit, posse aliquando cum effectu cõcedi, quamuis potestas non desit.

10. *De inhabilitate ad beneficium.* Secunda pœna numerari potest inhabilitas ad obtinendum idem beneficium, quod fuerat per Simoniam obtentum. Et in hac pœna solus Papa potest dispensare, si is qui beneficiũ recipit, Simoniam non ignorauit, & ad illã cooperatus est, vel expresse, aut tacite consensit. Hæc reseruatio colligitur ex ca. penult. de Electione, vt statim declarabitur, Sequitur etiam ex natura talis pœnæ, quæ ipso facto per legem Pontificiam imponitur, & non est censura. Nam in his pœnis nõ possunt inferiores Prælati dispensare nisi in casibus sibi concessis, hic autem casus non legitur concessus Episcopis, ergo est papalis. Dixi autẽ, si recipiens beneficiũ Simoniace sit particeps criminis: nã si per ignorantiam bona fide illud recipiat, distinctione vtendum est iuxta d. c. penult. de Electione. Nam si beneficium sit simplex, post liberam eius resignationem, potest Episcopus dispensare cum tali persona: & iterum illud beneficium eidem conferre. At vero si beneficium sit maius, nõ poterit Episcopus pro illa vice cũ illo dispensare. Ita nim intelligo priorem partem illius Capituli nam licet de prælatione tantum loquatur, inter quam, & beneficium simplex sunt alia beneficia, quasi mediæ conditionis (vt sic dicam) nihilominus quia solum beneficium simplex excipit, quoad reliqua omnia regulam firmare videtur. Atque ita sentiunt Doctores ibi, & in ca. *De Simoniace*, de Simon. Est autem ponderanda illa particula *illa vice*: nam ex illa colligitur, quod si beneficium illud semel alteri detur, & postea iterum vacet, tunc poterit Episcopus dispensare cum priori, qui per ignorantiam Simoniace illud receperat, vt ad illud eligatur, vel in illo prouideatur: nam hoc sufficienter significatur per illam limitationem, vt omnes intelligunt. Atq; ita etiam constat, extra casus ibi concessos Episcopo, solum Papam posse in hac inhabilitate dispensare, vel per argumentum ab speciali, vel à contrario sensu, vtrumq; enim est efficax in tali materia, in qua lex ipsa veluti ex natura sua secum affert talem reseruationem, vt dixi.

Tertia pœna est inhabilitas ad alia beneficia, de qua tractant Doctores in ca. *De Simoniace*. de Sim. vbi Abb. Felin. & alii dicunt, quando Simoniacus in beneficio voluntarie renunciat benficio male acquisito ante condemnationem, Episcopum posse dispensare cum illo ad alia beneficia obtinenda. Secus vero si antequã renunciet, de Simonia condẽnetur, & ideo beneficio priuetur, nam tunc aiunt non posse Episcopum dispensare ad alia beneficia obtinenda, & hoc sequitur Vgol. Tab. 4. ca. 6. §. 7. n. 2. Verumtamen hi auctores supponunt, hunc Simoniacum ante condemnationẽ indigere dispensatione, ad noua beneficia obtinenda, & consequenter supponunt esse inhabilem, ipso facto, ab obtinenda noua beneficia, quod non censeo verũ stando in Iure communi, quia nullibi inuenitur talis pœna lata ipso Iure, vt supra visum est. Habere autẽ posset id locũ iuxta Const. 5. Pii V. quia per eam imposita est talis pœna vt supra dixi. Et tunc illa supposita, non crederem posse Episcopũ in illa dispensare, quia est pura pœna Papalis, & præcise imposita propter delictum commissum, & cum illa adiectione: *Sit perpetuo inhabilis*: maxime, quia in Iure cõmuni Episcopo non est concessa talis facultas. Quia vero supra cum Nauar. diximus, hanc pœnam non esse vsu receptam, ideo in rigore non credimus esse necessariam hanc dispensationem, vt receptio aliorum beneficiorum valida sit. Esse tamen poterit vtilis, vt postea non possit quis per sententiam illis priuari propter Simoniam in alio commissam, & ad hoc merito exigitur, vt beneficium prius male acquisitum sponte reliquerit, arg. cap. *Quicumque* 1. q. 1. ibi *Postquam eas omnino dimiserit*, & ibi, *Cum ea, quæ emerunt, dimiserint.* Quapropter si per sententiam prius deponatur, & inhabiles reddantur, merito dicitur nõ posse Episcopum cum eis dispensare arg. ca. *Nobis*, de Sim. & aliorum, quæ dicti auctores allegant. Circa has vero pœnas, seu censuras, in quibus diximus non posse Epicopum dispensare addenda est limitatio de casibus occultis, & ad forum contentiosum non deductis, iuxta facultatem datam Episcopis in Trid. sess. 24. c. 6. quæ extenditur ad excommunicationem, & ad quamcumq; suspensionem occultam, quæ propter Simoniam incurritur, quia eo ipso quod non excipitur, sub generali includitur, vt dictum est. Dubitari etiã potest an extẽdatur ad inhabilitatem ad beneficia, quæ ipso Iure per Simoniam incurritur: nã videtur esse irregularitas quædam, vel saltem partialis quidam effectus irregularitatis. Sed verius est: non extendi facultatem illam ad hanc inhabilitatem, quia illa non est irregularitas, sed particularis pœna: Cõciliũ autẽ non dat facultatẽ generalẽ dispensandi in omnib. pœnis occultis Papæ reseruatis, & ita de hac pœna in particulari declaratũ est à Cardinalibus in congregatione Romana. Duas aũt declarationem hoc inuenio: vna sic habet: *Non potest Episcopus, habilitare ad beneficia in posterum obtinenda, qua per Simoniam occultã quis obtinuit*, Alia sic, *Non tamen ad beneficia, quibus pro Simonia priuatus fuisset, nec ad obtinenda.* Quod vltimũ verbũ absolute probatũ videtur extẽdi ad omnia beneficia, & nõ tantũ ad acquisita Simoniace. Quod verũ esse censeo, si supponatur, Motũ Pii V. inducentẽ hãc pœnã obseruari: tũ quia etiã illa inhabilitas non est vere irregularitas: tũ quia etiam illa pœna fuit introducta post Concilium, & illa facultas non extenditur ad casus noua lege Pontificia reseruatos post Concilium, iuxta quandam declarationem Gregorii XIII audita prædicta congregatione, quæ inter responsa eius refertur. 11. *De inhabilitate ad alia beneficia.*

Tria

Tria vero dubia supersunt explicanda. Primum
11. *Tria dubia.* est, An in restitutione precii Simoniace accepti possit Papa dispẽsare? In quo distinguendum est, aut enim restitutio illa debita est ex naturali iure: vt in casibus supra tractatis: aut est tantum debita ex lege
Primum. Ecclesiastica. In priori casu dicendum est, per se loquendo non posse Pontificem dispensare. Ratio est, quia tunc restitutio debetur certæ, & determinatæ personæ, non ratione pœnæ, sed ratione iniuriæ, ergo non potest illa obligatio per dispensationem auferri: tum quia est de iure naturali, tum etiam quia non potest alter priuari iure suo sine causa. Dixi autem per se, quia si is, qui pecuniam dedit, Simoniam cõmisit, etiam si non fuerit ex illis, quæ habent illam pœnam ipso Iure annexam, posset per Pontificem priuari illa pecunia, in pœnam sui delicti, & mediáte hac pœna posset Pontifex cum alio dispensare, ne illam solueret: oporteret tamen, vt præcederet sufficiens probatio, & condẽnatio delicti. At vero quando restitutio solum debetur, vt Ecclesiastica pœna, tunc facile potest Pontifex in illa dispensare, vel cõpositionem facere: tũ quia potest dispensare in iure positiuo, tum etiam quia illa pecunia iam pertinet ad Ecclesiastica bona, nam Ecclesiæ adiudicata est.

12. *2. Dubiũ.* Secũdum dubium pertinet ad modum, quo potest, aut solet hæc dispensatio conferri, An in ea præstanda debeat certa forma seruari? In quo breuiter distinguendum est inter Pontificem, & inferiores Prælatos. Et de inferioribus dicendum est, quamuis non habeant perscriptam formam verborum ad dispensationem concedendam, necessarium nihilominus esse, vt expresis verbis sufficienter declarent voluntatem dispensandi, & vt post causam cognitam id faciant, quia dispensant in lege Superioris, & ideo si absq; iusta causa dispẽsent, non est valida dispẽsatio. Atq; hinc referũt authores statim referendi: Episcopum conferendo beneficium Simoniaco, etiamsi scienter id faciat, non propterea dispensare, licet alias posit dispẽsare ordinato modo: sicut alibi diximus, Episcopum communicando cum excommunicato, non absoluere illum, etiam si velit in tom.5.disp.7.sect.9.n.13.

14. De Summo vero Pontifice dubitari solet an conferendo beneficium ei, quem scit, fuisse Simoniacũ in eodem beneficio, censeatur cum illo dispensare, etiamsi id nõ declaret: nam si exprimat se velle dispensare, non est dubium quin dispensatio teneat, quia siue data sit sine causa, siue cum illa, est valida, & Pontifex non obligatur ad certam formam in ea seruandam, quod à fortiori probari potest ex Clem. vnic. de sent. Excomm. Ex eodem vero textu oritur difficultas, quando Pontifex talem voluntatẽ non exprimit: nam ibi dicitur, Pontificem scienter communicando cum excommunicato non censeri absoluere illum, nisi id exprimat: ergo similiter cõferendo beneficium Simoniaco, non censetur dispensare. Et eadem quæstio esse potest de quocumq; inhabili. Sed nihilominus probabilius censeo, tunc eo ipso dispensare per tale factum, quantum necesse est ad validitatem eius. Ita Pan. in c. *Cum in cunctis*, §. *Inferiora*, de Elect. n.8. & Felin. in c. *Praeterea*, de testibus cogendis n.7. Vbi alios plures authores refert, & in additione alii allegantur, & idem sentiunt authores statim referendi. Ratio est, quia non censetur Princeps supremus frustra beneficium conferre: frustra autem daret ei, quem nouit inhabilẽ, nisi simul vellet, illum habilem reddere, maxime quia decet, vt concessum à Principe beneficium, semper sit mansurum, vt habet Regula Iuris 16.n.6. Ad dictam autem Clement. respondeo, quod licet Pontifex non absoluat excommunicatum communicando cum illo, & nihil amplius exprimendo, nihilominus si scienter conferat illi beneficium, dispensare quantum necesse est ad valorem illius effectus, idem ergo in præsenti dicimus, ex vno facto non inferri dispensationem simpliciter, & in omni pœna, inferri tamen quoad habilitatem necessariam ad valorem illius concessionis.

Et iuxta hæc expedienda est alia interrogatio, 15. *An Papa vendens beneficium censeatur dispensare cũ emptore*
quæ hic fieri solet: An Romanus Pontifex vendens alicui beneficium, & committens cum illo Simoniã censeatur cum illo dispensare, saltem quoad pœnas Iuris? Nam quidam ita negant, vt dicant illum manere excommunicatum, & incurrere cæteras pœnas. Ita sensit Adrianus Quodlib.9.art.3.ad 4. Pano. non satis sibi constans in c. 1. de Sim. n.8. Vbi refert Ioannem And. & in additione citantur idem Abb. in c. *Extirpandæ*, de Præbend. Felin. in c. *De cætero*, de re iudicata, & alii. Tenuit etiam Maior. in 4.d.25.q. 3. ad 4. Fundaturq; in dicta Clement. & inclinat Caiet. d.q.100.art.6. Cõtraria vero est communis sententia, quam tenet Palud. d.dist.25.q.4. & Sot. lib.9. de Iust. q.5. art.2. & q.8. art.2. Siluest. verb. *Simonia*, q.4. & 19. Turrec. in c. *Latorem* 1.q.1.nu.4. Couarr. in regula *Peccatum*, 2. p. §.8. n.9. vbi plures alios refert. Et videtur sententia magis rationi consentanea. Et in primis quoad pœnam nullitatis talis collationis, id est manifestum ex dictis in præcedenti puncto. Deinde quoad pœnam excommunicationis, certe non potest dici contumax contra legem Papæ, qui cum ipso committit actum per legem prohibitum, & sine contumacia non incurritur excommunicatio. Præterea non est verisimile, Principem velle punire opus, quod ipse simul efficit, vel fortasse ad illud inuitat. Deniq; si Simonia esset contra ius tantũ positiuum, etiam quoad culpam censeretur dispensare cum illo, & subditus ipse ita deberet existimare, quia non deberet præsumere, vel Papam Simoniã committere. Et ita sensit Felin. in d.c. *De cætero*, n.18. Imo licet Simonia alias videretur contra ius Diuinum, si tamen excusari posset in Papa per mutationem materiæ (iuxta supra dicta) ita etiam deberet subditus præsumere, & bona fide vitare culpam. Quãdo autem talis esset Simonia, vt Papa illam vitare non posset, inuolueretur quidem subditus cum ipso in crimine, cum eodem tamen à culpa excusaretur.

Vltimum dubium esse potest, An per consuetudinem posit induci dispensatio in Simonia? Sed 16. *Vltimum dubium.*
nulla fere indiget noua expositione: nam per consuetudinem proprie hic non introducitur dispensatio, sed interdum solet consuetudo abrogare legem humanam, vel in totum, vel ex parte. Et interdum potest illã abrogare, etiam quoad vim directiuam, & consequenter tollere rationem culpæ, quæ ex sola prohibitione nascebatur, aliquando vero potest abrogare legem solum quoad pœnam. Quod potest contingere, etiamsi delictum, quod per eam punitur, contra ius Diuinum sit, quia pœna solum nascitur ex lege humana, quam consuetudo abrogare potest. De consuetudine ergo, quæ in hac materia potest interdum excusare culpam supra c. 48. sufficienter dictum est. De illa vero quatenus in hac materia potest leges pœnales abrogare, vel mitigare, nihil peculiare adnotandum occurrit, sed consulendæ sunt generales regulæ de consuetudine & de conditionibus necessariis, vt contra legem præscribat: nam eædem ad hanc materiam applicandæ sũt. Et quoad vsum obseruare oportet, vt de facto ipso sufficienter constet, talem pœnam non esse vsu receptam, vt tuta conscientia posit quis ab illa hoc titulo excusari: constare autem poterit, vel cõmuni sensu Doctorum, vel ex praxi Prælatorum, & prudentum Confessorum, maximeq; ex vsu Romanæ Curiæ: & ideo tam de hoc dubio, quam de tota materia Simoniæ hactenus dixisse sufficiat.

Finis huius tractatus, & primi voluminis.

INDEX

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRÆ, QVÆ IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR.

Prior numerus capita, posterior numeros designat.

IERE-

INDEX

INDEX CAPITVLORVM IVRIS CANONICI, QVÆ IN HOC VOLVMINE PRÆCIPVE EXPLICANTVR.

INDEX

INDEX RERVM, QVÆ IN HOC VOLVMINE CONtinentur.

Prior numerus paginam, secundus columnam, tertius §. indicat.

AMICITIA.

AMOR.

ANGELVS.

ANIMA.

ANNEXIO ET ANNEXVM spiritualibus.

ANNVS.

APOSTOLI.

APPETITVS.

ARTEFACTA.

ASCENSIONIS Festum.

ASTRA, ASTROlogia.

6. Non

ATTRIBVTA DEI.

AVDITORATVS.

B

BALAAM.

S. BARNABAS.

BEATVS.

BEATITVDO.

BELLVM.

BENEFICIVM.

BENEFICIORVM PERmutatio.

BENEFICIORVM PERMVtatio cum pensione.

BENEFICIIS COMMVTANDIS quæ auctoritas prælati necessaria.

20. Factum

BENEFICIORVM
Renunciatio.

BLASPHEMIA.

BONVM.

CONCILIVM.

CONCIO, CONCIOnator.

CONFESSOR ET confessio.

CONFRATERNITAS.

CONSILIVM.

CONSANGVINEVS.

CONSVETVDO.

CREATVRA.

CRVCIS FESTVM.

CVLTVS DEI.

D

DÆMON.

52. Quo

DECIMÆ DE QVIBVS REBVS soluendæ.

DECIMÆ MIXTÆ.

DECIMÆ PERSONALES.

DECIMÆ PRÆDIALES.

DELINQVENTES.

DEVS.

DIACONVS.

DII GENTIVM.

DISPENSATIO.

DIVINATIO.

DIVINATIO EX Astris.

DOCTRINA.

DOMINICA DIES.

DOS.

DVLIA.

ECCLE-

E

ECCLESIA.

ECCLESIÆ, VT EST LOCVS SAcer, quæ sint contraria.

ECCLESIÆ POLLVtio.

ECCLESIÆ IMMVnitas.

ECCLESIÆ IMMVNITAS ERGA delinquentes.

ELECTIO.

7. Non

24. In

FESTO DIE QVÆ LICEANT, vel non liceant.

FESTI DIEI LABOREM QVÆ excusent.

2. Habi-

IEIVNIVM.

IGNORANTIA.

IMAGO.

INCARNATIONIS FEstum.

INIVSTITIA.

INTELLECTVS.

IOANNES BAPTISTA.

IOANNES EVANGELISTA.

IOSEPH.

IRRELIGIOSITAS.

IVDA.

IVDAS.

IVDEX.

IVDICIALIS ACTVS.

IVRAMENTVM.

IVRISDICTIO.

IVRAMENTVM.

IVS.

IVSTITIA.

L.

LABOR.

2. Ma-

MAGIA PROVT EFFICIT sanitatem.

MAGIA EFFECTRIX maleficiorum.

MAGIÆ POENÆ.

MAGISTER.

MALEFICIVM.

MANVS.

BEATA VIRGO Maria.

2. Obe-

OBLATIO.

OBLIGATIO.

OBSEQVIVM.

ODIVM.

OFFICIVM DIVINVM

OMISSIO.

 2. Omis-

PATRONVS, ET IVS patronatus.

PAVPER.

PECCATOR.

PECCATVM.

PECVS.

PENSIO.

PENTECOSTES.

PEREGRINVS.

PERFECTIO SIMPLICITER simplex.

PERMVTATIO.

PERSONA DIVINA.

S. PETRVS.

PHILOSOPHI.

PISCATIO.

PLACITVM.

POENITENTIA.

POLLVTIO ECCLESIÆ.

PRECES.

PRÆCEPTA decalogi.

PRÆSCRIPTIO.

RELIGIONIS ACTVS.

RELI-

RELIGIONIS HABITVS.

RELIGIONIS OBIECTVM.

MATERIA RELIGIONIS vide obiectum.

RELIGIONIS DEBITVM.

RELIGIO SVMPTA PRO statu Religioso.

RELIGIOSVS.

REGNVM.

SACRILEGIVM.

SACRILEGIVM CONTRA personas.

SACRILEGIVM CONTRA LOCA, & alias res sacras.

SAMVEL.

SANCTI.

SANCTORVM FESTA.

SANCTITAS.

SAPIENTIA.

SCANDALVM.

SCIENTIA.

SCRIBERE ET SCRIPTA.

SCRIPTVRA SACRA.

SENECA.

SEPVLTVRA.

SERAPHIM.
Vide Angelum.

SERVILE OPVS.

SIGNVM.

SIMONIA IN COMMVNI.

SIMONIA CONTRA ACQVISITAM Religionem.

SIMONIA HVIVS materia.

SIMONIA CONTRA RELIGIOnem infusam.

SIMONIA IN LEGE noua.

SIMONIA IN LEGE VETERI.

SIMONIA IN LEGE naturæ.

SIMONIÆ MATERIA absolute.

SIMONIÆ MATERIA SPIRItuale non est.

SPIRITVALE MATERIA Simoniae sunt.

47. Quod

SIMONIA CONVENTIONALIS.

SIMONIA CONFIDENTIALIS.

SIMONIA FICTA.

SIMONIA MENTALIS.

SIMONIA REALIS.

SIMONIÆ PRETIVM.

Simo-

SIMONIACVM PRETIVM QVALE donum temporale sit.

SIMONIAE PRETIVM DICTVM munus à manu.

SIMONIÆ PRETIVM DICTVM munus ab obsequio.

SIMONIÆ PRETIVM DICTVM munus à lingua.

SIMONIÆ PRETIVM AN RE- stituendum.

SIMONIÆ DISPENSATIO.

SIMONIÆ POENA.

33. Per

SIMONIÆ CAVSA efficiens.

SIMONIACA ACTIO, VEL ACquisitio vel valida, vel inualida.

SOMNIVM.

SORTES.

SPES.

2. Quo-

2. Expli-

FINIS.